SC.21.Pl.7.

37
31 A
18

107 ½

SVMMA, SEV DESTRVCTORIVM VITIORVM.

AVCTORE ALEXANDRO ANGLO THEOLOGO VETVSTISSIMO.

Iamdudum ſemel itaque iterum ſupra centum annos tipis excuſſum, hac poſtrema editione repurgatum, atque illuſtratum.

Cum Indice, tum capitum, tum materiæ inſigniorum locorum locupletiſſimo.

VIRTVTI SIC CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, MDLXXXII.

Ex Officina Damiani Zenari.

FRANCISCO LONGO
PATRITIO VENETO,
OPTIMO ATQVE INTEGERRIMO SENATORI.

DAMIANVS ZENARVS.

AB antiqua & veteri conſuetudine haud temerè eſt vnquam nobis recedendum, eoque minus, ſi approbata illa, ab omnibuſque recepta fuerit. Ea enim conſuetudinis reuerentia, ac maieſtas eſſe debet; vt, quãuis inſigne aliquod commodum nobis proponatur, moderari quidem fortaſſe, haud funditus tamen tollere ac delere illam oporteat. Conſuetudinis uires haud in hominibus ſolùm, uerùm etiam in brutis ratione carentibus quotidie perſpicimus. Equi in bello ita aſſueſcunt; vt, ſi tantummodo tubę cantum audierint, aurium arrectione, crebra pedum commotione, arenę iactatione, anhelitus vehementia, nariumque inflammatione internam eorum ad arma concitationem pręſeferant. Conſuetudo à teneris annis ſuſcepta totum humanæ vitæ curriculum, vel ad bonum, vel ad malum proſequendum impellit. Quin etiam Medici inter diligentes eorum obſeruationes conſuetudini quamplurimum tribuere conſueuerunt.

Ne igitur ego quoque à laudabili & diuturno uſu, quo omnia volumina in lucem edita præclaris viris dedicantur, recedam; Theologicum hoc opus, quod ſumma diligentia excudendum curaui; tibi, OPTIME VIR, & nobilitate, & doctrina, & integritate, & prudentia, & rerum humanarum vſu quammaximè præſtanti, tranſmittendum duxi, vt ſignum aliquod, etſi minimũ fortaſſe, obſeruantiæ in te meæ apud omnes relinquam. Verùm enimuero illud mihi in primis iucundum occurrit, quòd neminem (pace aliorum dicam) ſeligere fortaſſe potuiſſem; cui hoc opus, quod SVM-

MA, ſeu DESTRVCTORIVM VITIORVM inſcribitur, magis quàm tibi conuenire, & conſentaneum eſſe videatur. Omitto tum vrbanos, tum exteros magiſtratus à te prudentiſſimè, iuſtiſſimeque adminiſtratos, omitto celeberrimum nomen, quod in Brixiana, Bergomenſique Pretura adeptus fuiſti; omitto vigilantiam tuam in Republica, frugalitatem domi, dexteritatem in dignitatibus; fidem in negotijs, grauitatem in uerbis, & rectitudinem in ſententijs. Id vnum ſatis ſit in præſentia recenſere, quòd ea vitę ſinceritate, ſanctimonia, & probitate cæteris præſtas; vt uirtutum exemplar, & uitiorum (iuxta huius operis inſcriptionem) deſtructorium iure ſis appellandus. Quapropter eruditiſſimum hunc librum, & tibi quammaximè congruentem accipe; meque inter tui ſtudioſiſſimos, tuarumque uirtutum amantiſſimos complectere, & ſi quando animi cauſa ad huius operis lectionem te contuleris, illud pro comperto habeto; te in eo, tanquam in ſpeculo, uitę tuę immaginem, & ſimulachrum diſtinctiſſimè intuiturum.

Venetijs pridie Idus Decembris 1581.

CAPITVM ELENCVS

Pars Prima.

De peccato in cõmuni. cap. 1. fol. 1.
De peccati deteſtatione. c. 2. 1
De peccato originali. 3. 2
Originale peccatum quomodo baptiſmo dimittitur. 4. 4
De peccato actuali. 5. 4
De peccato mortali & veniali 6. 6
De ſeptem peccatis mortalibus 7. 6

Pars Secunda.

De gula cap. 1. 8
De deteſtatione gulæ 2. 8
De peccati gulæ ſpeciebus quinque 3. 9
De prima ſpecie gulæ 4. 9
De ſecunda ſpecie gulę 5. 9
De tertia ſpecie gulę 6. 9
De quarta ſpecie gulę 7. 10
De quinta ſpecie gulæ 8. 10
De remediis ſeptẽ contra peccatũ gulæ 9. 11

Pars Tertia.

De luxuria cap. 1. 12
De peccati luxuriæ deteſtatione 2. 12
De peccati luxuriæ ſpeciebus quinque 3. 13
De fornicatione 4. 14
De adulterio 5. 15
De ſtupro 6. 18
De inceſtu 7. 21
De ſodonia 8. 23
Peccatum luxurię maxime a religioſis uitandum. 9. 25
De remediis contra luxuriæ peccatum 10. 26

Pars Quarta.

De auaritia cap. 1. 32
De peccati auaritiæ deteſtatione. 2. 32
De auaritiæ ſpeciebus ſeptem 3. 44
De inquietudine mentis 4. 44
De uiolenta prædatione 5. 45
De fallacia 6. 51
De mendacio 7. 51
De iudicio iuſti iudicio 8. 56
De iudicio iniuſti iudicis 9. 60
De accuſatione iniuſta 10. 62
De accuſatione falſa 11. 63
De aduocatione iniuſta 12. 66
De teſtimonio falſo 13. 69
De perſonarum acceptione 14. 70
De adulatione 15. 73
De periurio 16. 75
De iuramento illicito 17. 76
De fraude 18. 81
De prudentia carnis 19. 87
De uſura 20. 84
De ſimonia 21. 85
De proditione 22. 95
De ludo & eius malis 23. 100
De obduratione pernicioſa 24. 103
De operibus miſericordiæ ſpiritualib. & corporalibus 25. 105
De compaſſione alienæ miſeriæ 26. 105
De iniuriis illatis dimittendis 27. 107
De fraterna correctione 28. 111
Orate pro peccantibus 29. 115
De oratione 30. 115
De eadem 31. 115
De eadem 32. 119
De eadem 33. 119
De eadem 34. 121
De eadem 35. 122
De eadem 36. 124
De oratione Dominicali. 37. 132
De ſalutatione Angelica 38. 135
De eadem oratione 39. 141
De cruentis inſtructione 40. 143
De conſulendo dubitantes 41. 145
De conſilio quinque conſideranda 42. 146
De conſilio diſcreto 43. 146
De conſultoris prudentis electione 44. 146
De Deo eligendo pro conſiliario. 45. 147
De conſilio caſtitatis 46. 147
De conſilio uoluntariæ paupertatis 47. 147
De conſilio humilitatis & obediẽtiæ. 48. 149
De conſilio utili indigentibus adminiſtrandi. 49. 156.
De conſilio debile examinando 50. 156
De conſilio acquieſcendi 51. 157
De conſolatione afflictorum 52. 157
De quadruplici luctu malo 63. 158

De operibus miſericordiæ temporalibus. 54.161
De paſcendo eſurientis 55.161
De potando ſitientes 56.161
De hoſpitalitate in pauperes 57.162
De ueſtiendo nudos 58.165
De uiſitatione infirmorum 59.165
De uiſitatione carceratorum 60.169
De ſepelliendis mortuis 61.169
De eleemoſina 62.171
De eadem 63.173
De eadem 64.174
De eadem 65.174
De eadem 66.174
Quomodo opera miſericordiæ figurantur 67.175
De remedijs contra peccata auaritiæ 68.176

Pars Quinta.

De Accidia 1.177
De deteſtatione peccati accidie 1.178
De peccati accidiæ ſpeciebus ſex 3.188
De deſperatione 4.188
De remediis contra deſperationem 5.189
De triſtitia in dei ſeruitio 6.190
De uitæ tedio 7.191
De corpore 8.& 9.193
De ſomnolentia. 10.193
De otioſitate 11.197
De dilatione conuerſionis 12.199
De dilatione confeſsionis 13.210
De negligentia 14.213
De imperſeuerantia 15.215
De remisſione a uirtutibus 16.218
De indeuotione 17.219
De puſillanimitate 18.219
De malitia 19.224
De rancore 20.224
De mentis euagatione circa illicita 21.225
De remediis contra peccatum accidiæ. 22.226

Pars Sexta.

De ſuperbia 1.229
De peccati ſuperbiæ deteſtatione 2.229
De ſuperbiæ ſpeciebus 3.250
De ſuperbiæ prima ſpecie 4.250
De ſuperbia ſpecie ſecunda 5.356
De arrogantia 6.257
De iactantia 7.257
De ironia 8.258
De ſingulari præcellentia 9.258
De gloria inani 10.261
De eadem 11.261
De eadem 12.261
De iactantia 13.262
De blaſfemia 14.262
De deſperatione 15.262
De præſumptione 16.262
De impugnatione ueritatis agnitæ 17.262
De inuidentia fraternæ gratiæ 18.262
De tituli impœnitentia 19.263
De obſtinatione 20.263
De præſumptione uanitatum 21.264
De eadem 22.264
De eadem 23.264
De eadem 24.265
De eadem 25.265
De ambitione 26.266
De hypocriſi 27.269
De eadem 28.271
De eadem 29.271
De eadem 30.272
De pertinacia 31.273
De infidelitate 32.273
De ciuitate eccleſiæ 33.275
De eadem 34.276
De eadem 35.278
De eadem 36.281
De eadem 37.284
De infidelitate 38.285
De hæreſi. 39.286
De ſciſmate. 40.288
De Apoſtaſia 41.289
De blaſfemia 42.290
De ſuperſtitione 43.290
De eadem 44.290
De idolatria 45.291
De ſacrificiis 46.296
De diuinatione 47.300
De arte magica 48.300
De præſtigio 49.301
De diuinatione ſomniorum 50.302
De necromantia 51.304
De phytonomantia 52.305
De diuinatione 53.307
De eadem 54.307
De aſtrologia 55.307

De

INDEX

De diſcordia 56.309
De contentione 57.309
De inobedientia 58.310
De obedientia 59.312
De vanagloria mundana 60.317
De eadem 61.317
De eadem 62.317
De eadem 63.318
De eadem 64.319
De eadem 65.319
De necromantia 66.320
De eadem 67.321
De uanagloria 68.321
De corporis pulcritudine 69.321
De erubeſcentia bona 70.323
De erubeſcentia mala 71.323
De fortitudine 72.326
De magnificentia 73.327
De fidentia, ſeu ſpe 74.328
de eadem 75.328
de patientia 76.331
de perſeuerantia 77.339
de nobilitate proſapiæ 78.339
de curioſitate ſcientiæ 79.346
de remediis contra ſuperbiam 80.352

Pars Septima.

de inuidia 1.363
de inuidiæ deteſtatione 2.364
de inuidiæ ſpeciebus 3.366
de detractione 4.366
de ſuſurratione 5.368
de exultatione in aduerſis proximi 6.369
de afflictione in proſperis proximi 7.369
de odio cordis 8.370
de remediis contra inuidiam 9.371
de dilectione dei 10.373
de eadem 11.374
de amore dei & proximi 12.377

Pars Octaua.

de ira 1.380
de iræ deteſtatione 2.382
de iræ ſpeciebus 3.384
de indignatione 4.384
de mentis tumore 5.385
de clamore 6.386
de blaſfemia 7.386
de contumelia 8.386
de rixa 9.387
de bello 10.388
de homicidio 11.389
de eodem 12.389
de eodem 13.390
de iracundis 14.395
de iræ remediis. 15.396

FINIS.

INDEX COMPENDIOSVS SECVNDVM ALPHABETI ordinem operis præſentis. Deſtructorium vitiorum intitulati diligentia denuo ſingulari correctus.

A

Abraham præparauit ſacrificium ad offerendum Deo & deſcenderunt uolucres ſuper ſacrificiū & abigebat eas Abraham, ſcilicet quid ex hoc ſpiritualiter intelligatur.patet parte.4.cap.14.nu.3

Abraham tam diues erat, quòd ex propria familia de iuuenibus electis armauit exercitum,cum quo quatuor reges cum ſuis exercitibus deuicit.parte.4.c.57.nu.4

Abhominantur impii & perſequuntur bonos par.4.cap.5. nu.2

Abnegare ſeipſum quid ſit par.6. ca. 59.nu.1

Abſoluunt ſacerdotes ſibi confeſſos a ſuis peccatis ſed qualiter parte 4.ca.27.nu.2.

Abſque perſonarum acceptione aliquando illi,qui ſunt minus boni ſimpliciter in diſpēſatione bonorum ſpiritualium melioribus licitè præferuntur parte 4. ca. 14.nu.1.2

Abſtinentia multum confert ad ſapientiam acquirendam par. 2.cap.6

Abſtinentium mentes licet ignis concupiſcētię aliquando inflammat : tamen uſque ad conſenſum vel operationem non exurit. par.2.ca.9

Acceptio perſonarum tripliciter fieri contingit ſcilicet in honorum exhibitione, iudicii executione,& in donorum diſtributione par.4.ca.14.nu.1

Accidioſi uirtutibus uacui igne tētationis faciliter comburuntur a diabolo par. 4. cap. 27.num.8

Accidia multipliciter deſcribitur parte quinta.ca.1.

Accidioſus tot habet anxietates remordentis conſcientiæ,ꝙ aliquando ex nimia & inordinata triſtitia cadit in peccatum finale impœnitentiæ quod eſt peccatum maximum & blaſphemia in ſpiritumſanctū, ut patet par.5.c.1.Item eiuſdem.ca.2.nu.8.

Accidiam cuiuſdam epiſcopi prudenter redarguit quædam monachus par. 5. cap. 2. num. 1

Accidioſos mittit Salomon ad formicam ad addiſcendum ſapientiam par. 5.c.2.nu. 2.

Accidioſum chriſtianū rationabiliter repræhendere poſſet ſol, ſi facultatem loquendi haberet par.5.ca.2. nu.1

Accidioſus, qui ocioſè viuit & de laboribus aliorum cibum ſumit contra naturam uiuit par.5. ca 2.nu. 2.

Accidioſi erubeſcere poſſunt, qui non tam diligenter laborant ad impetrandū gaudiū cęli:ſicut multi impiorum laborant ad impetrandū pœnā inferni par.5. ca.2.nu. 2.

Accidiæ peccatum multum Deo diſplicet, diabolo ualde placet & homini uehementer nocet par.5.ca.2.num.4.5.6.

Accidioſus pręter infernum omni loco eſt indignus par.5.ca.2.nu. 5

Accidioſus ſignatur per arborē fructū non ferētem, quam præcepit dominus ſuccidere par 5.ca.2.nu.4. Itē per ficū fructū non ferentē,cui maledixit dn̄s. ibidem. Item per ſeruū qui fodit in terrā & abſcondit pecuniam Domini ſui. par. 5.ca.2.nu.4

Accidioſus eſt proprium hoſpicium diaboli par.5.ca.2.nu.4 8

Accidioſi diuites reputant eos honorabiliores,qui nihil boni agunt,ſed ocioſè & uoluptuosè viuunt,par.5.ca.2.nu.4. Item eiuſdem ca.22.nu.2

Accidioſus aſſimilatur feræ a canibus perſecute,par.5.ca. 2.nu.5

Accidioſus figuratur per Sanſonem a Dalida deceptum,par.5.ca.2.nu. 5.

Accidioſus diabolus mutilat in partibus organicis ut reddat eos ad bene operandum ineptos,par.5.c.2.nu.6

Accidioſi prælati idolis aſſimilantur, par. 5. cap.2.nu.6

Accidioſi qui in uita præſenti negligunt bene operari, in futura uita mendicabunt & nō dabitur eis,par.5. ca.2. nu. 7.

Accidioſus qui nō exercet ſe in aliquibus bonis operibus faciliter ſuccumbit uicijs, ut multiplici exemplo oſtenditur, par.4.c.2. num. 8

Acci-

INDEX

Accidioſi igne tentationis faciliter comburũtur,par.5.ca.2.nu.8
Accidia mentis oculos excecat, parte.5. cap. 2.num.9
Accidioſi dormientes in ſuis peccatis piſcib. aſſimilantur,par.5.cap.22.nu.5.
Accidioſi per totum tempus uitæ ſuę in peccatis dormientes figurãtur per Abner, qui pugnauit cum Ioab,par.5.ca.22.nu.5.
Accuſatio iniuſta tribus modis fieri contingit,par.4.cap.10
Accuſatores ſi non poſſent ſuam probare accuſationem,pœnam reciperent talionis cõdignam, par. 4. Item eiuſdem cap.10
Accuſatoribus deficientibus nõ uidetur reus eſſe cogendus ad purgationẽ,par.4. cap.10
Accuſatus de aliquo crimine coram iudice,ſi ueritatẽ,quam iudex ſub forma iuris ab eo exigit,negauerit, peccat mortaliter,par.4. ca.11.nu.1
Ad accidiæ deteſtationem exemplum capere poſſumus de multiplici labore Chriſti & aliorum ſanctorum,par.5.cap.2.nu.3
Adoratio triplex eſt, ſcilicet latria, dulia, & perdulia,par.6.ca. 2.nu.5
Adorari verè & licitè poteſt Chriſtus in rẽ quę putatur eſſe Chriſtus,quãuis Chriſtus nõ ſit, par.6.ca.45.nu.5
Ad aratrum manum mittere quid eſt, par. 6. cap.35
Aduocati mali hoſtes ſunt iuſtitiæ,veritatis, & æquitatis,par.4.ca.12.num.3
Aduocationis officium propter multiplex periculum quod circa officium illud cõſiſtit a uiris perfectis eſt fugiendum,par. 4. cap. 12.nu.1
Aduocatus malus, qualitercũq; cauſa ſit iniuſta , defendit eam,ne neſcius reputaretur, par.4.ca.12.nu 1
Aduocatus malus Deum ab eccleſia ſua expellit,& diabolũ introducit,par.4.ca.12.nu.1
Aduocati mali hoſtes ſunt Dei,& amici antichriſti,par.4.ca.12.nu.1.
Aduocati mali legem Dei contemnunt,& faciunt legem Dei aliis eſſe contemptibilẽ. num.2
Adulterium,parte 3.ca.5
Adulatio euitanda eſt propter quattuor, par. 4.ca.15.nu. 1.2
Adulatione uincit diabolus quos tribulatione non poſſit,par.4.ca.15.nu.2.
Adulatores homicidæ ſunt & proditores.n.1
Adulatores hyſtriones ſunt diaboli.nu. 2
Adulatores ſibijpſis & alijs multipliciter nocent,par.4.ca.15.nu.2
Adulatores deludunt ſuperbos eo modo, quo illuditur cuidam ruſtico portanti ad forum agnum uenalem,par.6.ca.7.in fine
Aduerſitas omnis quæ nos ſine noſtra occaſione cruciat, baptiſmus igni dici poteſt, par. 5.ca.12.nu.2
Aduentus Chriſti per arcum cœli & per tres eius colores ſignatur,par.6.ca.80.nu. 12.
Adulteriũ ualde eſt graue peccatũ, quod quadruplici oſtenditũ ratione, par.3.ca. 5.nu.4
Afficitur humanus animus ad temporales diuitias quadrupliciter,par.4.ca.47.nu.2.
Afficitur humanus aiũs ad tẽporales diuitias, q Deum uidere non poteſt,par.4.ca.21
Affinitas qd ſit,& qualiter impedit matrimõnium cõtrahendum, & dirimit contractũ, par.3.ca.7.nu.3.
Ambicioſi prælati figurantur per argum,par. 4.cap.21.nu.4
Amor perfectus per quattuor manifeſtatur ſigna,parte 4.c.26.nu.2
Amantes ſuum amorẽ ſub ſilentio tegere diu nequeunt, par.7.ca.11.nu.1
Amor & timor alæ ſunt,quibus uolandum eſt ad Deum, par.7.ca.7.nu.2
Amoris imago quondam depingebatur: ſed qualiter,par.7.cap.12. nu.1
Amor quẽ haberent adinuicem membra corporis Chriſti myſtici oſtenditur ex multiplici inclinatione amoris, quẽ inter ſeinuicẽ hñt mẽbra corporis naturale,par.6.cap. 78.nu. 4
Amor inordinatus diuitiarũ temporaliũ amorem pœnes Deum,par.6.c.2.nu.6.
Amant & timent aliqui Deũ, ſed qui ſunt huiuſmodi,par. 5.cap.8.nu.3
Amicitias Ieſu qui expedit multorũ inimicitias impiorũ oportet ipſum tolerare, part. 5.ca.2.nu. 1
Amaritudo pœnitentiæ dulcorari poteſt per memoralem impoſitionem ligni paſsionis dominicæ,par.5.c.15.nu.2.
Ambitionis peccatũ fugiendum eſt p̄p tria, par.6.ca.26.nu.3.Itẽ par.4.ca.2.nu.9
Amicos tres habẽt auari, quorum ſolus vnus

quem

quem minimè diligunt oſtenditur eſſe amicus,parte.4.c.2.nu.4.
Aias ſuas aliq uẽdũt diabolo,par.5.c.12.nu.5
Aiæ ſicut piſces hamo capiunt,par.7.c.12.n.5
Anima humana curioſè euagans circa mundi uanitates ſuij pſius oblita eſt & abſens ſibi ipſi,par. 5.ca.21.nu.1
Animæ duplex eſt uis, ſcilicet ſenſualitas & rõ,quarũ utraq; repugnat alteri,par.1.ca.5
Animæ defunctorũ quattuor modis ſoluũtur a pœna purgatorij,par.4.cap.2.nu.4
Animæ ſanctorum ſeptem habebunt ſpeciales glorias,par.4.cap.68.nu.2
Anima peccatrix debet eſſe ſicut mulier concipiens & pariens.par.4.ca.66
Anima arida figuratur Ioſue.17.per axã, par. 4.ca.36.nu.5
Angeli boni ſolliciti ſũt circa nſam cuſtodiã, par.5.ca.12.nu.12.Item par.6.ca.26. nu. 3.
Apoſtaſia quid ſit,parte.6.ca.41.nu.1.
Apoſtotare cõtingit hominẽ tripliciter.Ibid.
Apoſtaſiæ ſeptem ſunt gradus, quos Salomon recitat, par.6.ca.41.nu.2.
Appetunt multi ſe plus ueritate diligi, par.5. ca.12.nu.12.& parte.4.ca.15.nu.1.
Ars huius ſeculi ſtrennuos habet amatores, par.5.cap.17
Arrogantes ſimiles ſunt balby vuinio in pariete uel in ædificio ſculpto ſiue depicto, par. 6.cap.6.
Arrogantes ſimiles ſunt cuidam mente alienato,par.6.cap.6
Arrogantia differt a iactantia in hoc, ꝙ arrogantia eſt in corde tantum: iactantia uerò in opere,par.6.ca.7
Arrogantes nunꝗ perfectam ſcientiam conſequuntur,par.6.cap.39.nu.2
Arcus cœleſtis,in quo tres colores continentur,ſignificat triplicem Chriſti aduentum, par.6.ca.80.nu.12.
Arbor mala non poteſt fructus bonos facere, nec ecõtra, cuius expoſitionẽ & intellectũ uide,par.6.ca.30.Item eiuſdem ca.68.nu.2
Aſtucia quid ſit, par.4.cap.19.
Aſtrologi dicentes determinatè,ꝙ effectus talis,uel talis eueniet, faciunt ſcientiã aſtrologicam uileſcere,par.6.cap.50. nu.3
Aſpectus curioſus mulierum comptarum ualde periculoſus eſt,par.3.cap.10.nu.3.
Attẽdite a falſis prophetis &c. ſuper quo Chriſoſtomus ponit differentiam inter attendere & aſpicere,par.6.cap.69.nu.3
Auaritia iam proſtrauit ueritatem & expulit æquitatem,par.4.cap.12.nu.3.
Auaritia iam intantum amatur cum ſuis filiabus,ꝙ uix eſt aliqua cauſa inter mundanos homines, quæ deducitur ad effectum ſine earum conſilio,par.4.ca.12.nu.3
Auari qui ponũt totam ſuam ſollicitudinem circa terrenas diuitias acquirendas non credunt ſolum unum eſſe deum, nec in Deum,par.6.ca.34
Auari non credunt deum eſſe creatorem cœli & terræ,par.6.cap.34
Auari non credunt Ieſum Chriſtum eſſe ſaluatorem mundi,par.6.ca.34
Auaritia cum eius ſpeciebus ſignatur per beſtiam, quam uidit Daniel propheta ſuſcitari de mari,ut patet,par.6.c.34.
Auaritia uidetur eſſe peccatum contra naturam,par.4.c.2.nu.1.2.
Auaris multiplex maledictio imprecatur,parte 4.c.2.nu.1
Auarus aſſimilatur porco, qui cibum ſequitur,par.4.c.2.nu.1
Auarus habet laborem in acquirendo &c.parte 4.c.2.nu.1.Item eiuſdem.ca.5. nu. 3
Auaritia eſt radix omnium malorum,& ideo diabolus in auaris ramos omnium malorũ faciliter poteſt inſerere,par.4.cap.2.nu.1.2
Auarus idolatra eſt, fidem, ſpem & amorem diuitijs tribuens,par.4.c.2.nu.2.3
Auarus cariores habet res temporales quàm ſuam animam,par.4.c.2.nu.2
Auarus morte ſuperueniente nihil de bonis fortunæ ſecum auferet,par.4.c.2. nu. 3
Auarus ſimilis eſt pueris giardinum ad poma furtiuè auferendum intrantibus.Ibid.
Auaritiam multiplex infirmitas concomitatur.Ibidem.
Auaris deus iraſcitur propter tria, par. 4.c.2. num.11.
Auarus lunatico triplici de cauſa cõparatur, par.4.c.2.nu.6
Auarus exaltatur a diabolo in aere ſuperbiæ; ſicut aquila os exaltat, cuius medulla ſe appetit reficere,par.4.c.2.nu.5.
Auaritia aſſimilatur mulieri ſedenti in amphora,par.4.cap.2.nu.7
Auarus intiñ Deum cõtemnit, ꝙ plus unum

obulum

obulum q̃ Deum diligit,par.4.cap.2.nu.7.
Auarus omnia decem mandata Dei tranſgreditur,par.4.cap.2.nu.8
Auarus incidit in omnia ſeptem peccata mortalia,par.4.c.2.nu.9
Auarus ſolum umbras diuitiarum uerarũ colligit,par.4.c.2.nu.9
Auarus ſimilis eſt pueris papiliones ſequentibus.Ibidem.
Auarus triplicem ruſticitatẽ deo pro ſuis beneficiis redit,par.4.c.2.nu.11
Auarus per beneficia & pro beneficiijs ſibi a deo collatis contra deum pugnat,par. 4. c. 2.num.11
Auarus uadit uoluntarie laqueo diaboli ſtrangulari,par.4.cap.2.nu.12
Auarorum ſtultitia multiplex exemplo oſtenditur,par.4.c.2.nu.12
Auarus potius vult in inferno cõburi, quàm hæreditatem falſe acquiſitã diminui. Ibid.
Auarus ſaluari non poteſt,niſi malè acquiſita reſtituat,par.4.c.2.nu.12
Auarus theſaurizat in loco,ubi ſcit oẽs prędeceſſores ſuos amiſiſſe theſauros ſuos. Ibid.
Auarus ſemper faſciculos ad domũ conſcientiæ comburẽdum apponit,par.4.c.2.nu.12
Auarus omnem theſaurũ portat ad locũ, ubi ſcit ſe ineuitabiliter ſpoliaturum. Ibidem.
Auarus eſt quaſi equus per totum diem uitæ ſuæ onus graue portans, de quo in fine nihil niſi dorſum conſcientiæ excoriatum lucrabitur,par.4.c.2.nu.12
Auguſtinus ualde timuit de hoc, q̃ officium epiſcopatus ſibi iniunctum accepit, par.6. c.2.nu.12.Item eiuſdem.ca.26. nu.1
Auguſtinus a menſa ſua detractores excludere conſueuit,par.7.cap.4.nu.3
Auferre poſſunt prælati & paſtores abominationem ab eccleſia & tribulationem. bella & homicidia iam in mundo regnantia: ſed quibus mediis,par. 4.ca.14.nu.4.
Aureola quid eſt, & qualiter una aureola debetur uirginibus, alia martyribus & tertia fidelibus doctoribus,par.3.ca.6.nu.8.

B

Beatus Bernardus uidens ſororem ſuam in ſuperbo ornatu noluit ad eam uenire,parte 6.c.69
Beda oſtendit qualiter regnum Angliæ quondam propter peccata in eo regnantia erat totaliter deſtructum,& ignis incendio deuaſtatum,par.4.c.12.nu.3.Item par.6.cap. 2.num.4.
Bellum aliquod eſt iuſtum & aliquod iniuſtum,& bellum iuſtum tripliciter fieri contingit, par.8.ca.10.nu.1
Bellum iuſtum cum quibus circunſtantiis fieri deberet,par.8.c.10.nu.1
Bella iuſta exercentes ante omnia deberẽt uidere, q̃ deum ſecum haberent, quod erit, q̃n ad eius mandata humiliter obediũt.Ib.
Bella corporalia ex una parte uel alia inſtructione diaboli oriuntur,par.8.cap.9.nu.2
Bellum publicum oritur ex ira:ſicut & rixa, quæ eſt bellum priuatum.Ibidem.
Bella carnalia clericis omnino ſunt interdicta,ſaltem niſi fuerint ad defenſionem proprię uitę, par.8.c.9.nu.1
Bella carnalia in ſcriptura ſacra figurant bella ſpiritualia,par.8.c.10.nu.2
Beneficia diuina ſpecialia ſunt ſex,de quibus par.6.c.4.nu.4
Beneficia ſua ſubtrahit deus ab illis, qui non reddunt ſibi debitas gratiarum actiones, quod bene figuratur Ioſue.4.par.6.c.4.n.5
Beneficium eccleſiaſticum ſi conferatur minus digno digniori dimiſſo eſt acceptio perſonarum & peccatum iniuſtitię,par.4.cap. 14.num.2
Blaſphemia quid ſit, & de tribus modis quibus blaſphemia committitur,& q̃ propter ſex eſt deteſtanda,par.4.c.17.nu.5
Blaſphemia q̃ eſt indigna de deo ſentire, uel verborũ contra deũ inordinata prolatio cõſiſtit principaliter in tribus, par.6.c. 14.
Blaſphemia duplex eſt,una cordis,& alia oris par.6.c.20
Blaſphemoſæ cogitationes inuolũtariæ, quas diabolus mentibus iuſtorũ ingerit,nõ ſunt multum ponderandæ,quia cedunt homini contra illas renitenti in meritum potius,q̃ in peccatum,par.6.c.20
Blaſphemia in ſpiritumſanctum diſtinguitur a blaſphemia in filium,par.6.c.14.
Blaſphemia & ſpiritus blaſphemiæ in quo differunt,par.6.c.20
Blaſphemat deum,qui periurat in nomine Ieſu par.4.c.27.nu.3

Blaſphe-

Blaſphemi iurantes per membra Chriſti ſimi les ſunt quidam mulieri ingratæ, pro qua vir ſuus erat poſitus in colliſtrigio. part.4. cap.17.nu.5.
Blaſphemauit Deum puer quinque annorũ, & atreptus eſt de patris gremio a diabolo. Ibidem.
Blaſphemauit Deum miles quidam ludens ad alearium per oculos Chriſti iurans &c. Ibidem.
Blaſphemauit quidam miles iurans per lanceam Chriſti. & ideo lanceis igneis inæter num perfoſſus eſt, parte quarta capitul. 17. num.5.
Blaſphemare Deum in ſua propria præſentia iam permittunt ſuos ſeruientes domini tẽporales ac etiam prælati eccleſiæ, & ideo ta les aſſimilantur ſcribis & phariſeis. Ibidẽ num. 7.
Blaſphemantes Deum iuramentis horribilibus damnabiles ſunt, ac etiam eos patienter tolerantes, par.6.cap.20.
Blaſphemantes Deum iuramentis horribilibus non minus peccant, quàm iudei, qui Chriſtum crucifixerunt, par.6.cap.20. per Ambroſium.
Blaſphemus deterior eſt in conditione omnibus creaturis irrationabilibus, part.4.c.17. num.5.
Blaſphemus deterior eſt homicidis, raptoribus & latronibus ibid.nu.5.
Blaſphemi deteriores ſunt iudeis, qui Chriſtũ crucifixerũt, deteriores iuda traditore: ac etiam ribaldis canibus & demonibus in ferni. Ibid. nu.6.13.
Blaſphemi maledicti ſunt & damnabiles ad ſupplicium æternum. Ibid.nu.6.
Blaſphemi figurantur per ſemey, qui gradiebatur maledicens regem Dauid & mittens contra eum lapides, parte quarta, capit. 17. num.5.
Blaſphemi figurantur per Achab & Iezabel, qui lapidari fecerunt naboth. Ibid.
Blaſphemia loquela eſt infernalis. Ibid.
Blaſphemi filij diaboli, potius dicendi ſunt quàm filij Dei. Ibidem nume. 5. per exemplum.
Blaſphemat Deum Dominus temporalis, vel eccleſiæ prælatus, qui cum intentione cor dis dicit ſuis ſubditis, ego creaui uos, parte ſexta capitul. 14.
blaſphemia fugienda eſt propter ſex. parte 4. capitul. 17. nume. 5. Item parte ſexta capitulo 20.
Blaſphemorum pœna limitata eſt a domino Papa. parte 4. c.17.nu.13.
Bona enim fortunæ quæ nobis inuitè auferri poſſunt noſtra non ſunt, ſed bona gratiæ quæ nobis inuitè auferri non poſſiuut noſtra ſunt. Bona tranſitoria qui contemnunt mala pœnæ tranſitoriæ non metuunt, par. 6.cap.73. Aug.

C

CAlumniari quid eſt. patet parte quarta capitulo 10.
Caput corporis eccleſiæ eſt Deus. par.6.c.78. num.3.
Caput ſerpentis cõteritur, cum in prima eius ſuggeſtione diabolus conuincitur, quod bene figuratur per hoc, quòd Dauid golyam in capite percutiens occidit, parte quinta, capitulo 12.num.7. Item eiuſdem. cap.15. num.4.
Charitas eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum, uel cũ Deo, par.7.c.9 nu.1.
Charitatis mandata ſunt duo, unum pertinẽs ad dilectionem Dei, aliud ad dilectionem proximi, par.7.c.9.nu.2.
Charitas aquæ fontali aſſimilatur. par.7.c.12. num.3.
Charitatis unitas fortificat fideles cõtra ſuos inimicos ſpirituales. parte ſeptima. cap.11. num.3.
Charitas igni comparatur propter ſeptẽ ignis proprietates, par.7.c.12.nu.1.
Charitas ſoli comparatur octo de cauſis. Ibid. num.3.
Charitatis perfectæ ſedecim ſunt cõditiones. Ibid.nu.6.
Charitatem nunquam habuiſſe probatur, qui criminaliter peccat. parte quinta, capi.15. num.3.
Charitas eſt uirtus, per quam ſolum filij Dei cognoſcuntur a filiis diaboli, par. 5.c.6. Itẽ par.7.c.11.nu.2.
Carnis deſideria ſequi ualde periculoſum eſt. par.4 c.11.nu.2.

Caro

Caro humana ante peccatum primi parentis erat tanq̃ arbor uirens in paradiſo:ſed com buſta igne concupiſcentiæ redacta eſt in ci nerem, quo latet ignis,ideſt fomes pecca- ti,par.1.ca.5
Carnem noſtram expendere in Dei ſeruitio timere non debemus,par.5.ca.14.nu.2.per exemplum.Item par.6.c.37
Caro,ſiue corpus Chriſti duplex eſt, par.6.c. 18.num.8
Caſtitas triplex eſt,ſcilicet coniugalis,vidua- lis,& uirginalis,par.3.c.6.nu.2
Caſtitas uirginalis lylio comparatur,parte.4. cap.46
Caſtitatem foris aliqui oſtendunt:ſed ſuper- biam interius in mente abſcondunt: ſed iu ſto Dei iudicio contingit, ꝙ caſtitas in tali bus circa finem perditur,par.5.c.15.nu.2. Item de iſta materia uide infra eiuſdẽ cap. 18.nu.3
Item par.6.c.27.in fine.
Caſtigat Deus illos, qui ſaluabuntur pauper- tate,& alijs tedijs huius uitæ:ſed illi qui dã nabuntur,permittit in hac uita proſperari, par.4.c.26.nu.1
Caſtigat & flagellat Deus diuerſos diuerſis tẽ poribus diuerſimodè cum uirga ſua,par.6. c.80.nu.1
Cauſa quare Deus unum diuitem facit & aliũ pauperem,par.4.c.24.per Baſilium
Cauda animalis Deo imolandi iubetur in ſa- crificio offerri, per quod ſignatur perſeue- rantia in bonis,par.5.c.15.nu.4
Cæcatur iam intantum mundus, ꝙ credit di- gnitatem & honorem ſacerdotalem ſtare in gloria mundi.par.6.c.2.nu.9
Cæcitas mẽtis generatur ex cõſuetudine pec candi,par.5.c.2.nu.11. Item generatur ex accidia,par.5.c.2.nu.9
Cæcitas mentis generatur ex luxuria, par. 3. cap.10. nu.7.
Cæcitas mentis prior eſt cęcitate corporis, quod multiplici oſtenditur ratione, par.4. c.2.num.5
Cæci & claudi ſunt prælati impij, qui quouſ- que fuerint amoti Chriſtus nõ poterit per gratiam in eccleſia nulitãte dominari,par. 6.c.26.nu.3.4.
Cibus quanto honeſtius comeditur tanto fa- cilius & ſalubrius digeritur,par.2.c.7
Cibaria delicata & fortia immediate ſumpta quaſi faculæ ſunt ad corpus humanũ igne luxurię comburendũ,par.3.c.10.ante nu.2
Cinerem ſe eſſe non credunt,qui ueſtimentis ſericeis & de auratis inaniter ſe ornãt,par. 4.c.48.nu.8
Circa correctionem fratrum noſtrorum delin quentium diligenter laborare triplici me- dio incitamur,par.4.c.28.nu.2
Circuncidere corda noſtra a uoluptatibus car nalibus figurale exẽplũ habemus de Abra- ham,par.6.ca.59.nu.1.
Clauſtralis pro neceſſitate fratrum corpore clauſtrum egrediens animo & uoluntate in clauſtro obedienter degens eſt in gerarchia humana, quales ſunt angeli boni in gerar- chia angelica,par.5.c.59.nu.6.per Linco.
Clauſtralis de clauſtro egrediens cauſa ambi- tionis,dignitatis,aut libidinis,eſt quaſi ca- dauer mortuũ de ſepulchro egreſſum,mali gno ſpiritu agitatum par.6.c.59.nu. 6
Clauſtralium peccata & hoc in triplici clau- ſtro grauiter puniuit Deus,par.3.ca.9
Clamant ad Deum aliqui orando cũ toto cor de,aliqui cum corde medio, & aliqui cum nullo,par.4.c.36.nu 4
Clamor cordis in oratione quando magna eſt intentio & deuotio orãtis, potior eſt in cõ ſpectu Dei,q̃ clamor vocis,qui fit cũ ſtrepi tu uerberati aeris,par.4.c.36.nu.5
Claudunt impij prælati & paſtores ianuam re gni cœleſtis,par.6.c.79.nu. 5.
Clerici in ſuperfluitate ſeruorum,& equorũ, & cæteris mundanis pompoſis vanitatibus conſumunt patrimonium Ieſu Chriſti, qđ pauperibus eſt debitum,par.6.c.2.nu.9.
Clerici in congregatione temporaliũ ſunt ut layci,in dignitate ut clerici &c.p.6.c.2.n. 8
Clericorum ſigna, & ueſtimenta eccleſiaſtica uirtutes ſignant in eis,par.6.c.2.nu. 15
Clericus cuiuſcũq; ordinis ſit,ſi deprehenſus ſit cõſuluiſſe aruſpices, aut incantatores, auriolos deponendus eſt,par.6 c 48
Clerici ꝑcellẽtes alijs in ſcientijs liberalib. & nihil ad honorẽ Dei,& ad ædificationẽ ec- cleſię proficientes reprobanť, p.6.c.79.n.1
Clerici,qui a bonis & opibus parentum ſuſtẽ tari poſſunt, ſi quod pauperum eſt ſibi acci piunt,ſacrilegium committunt, par.4.cap. 21.Item eiuſdem c. 72.nu.2

Colere

Colere quid eſt,& quomodo colere & adorare differunt,par.6.c.45.nu.1.
Colitur pro Deo illud,quod in amore præponitur,par.4.c.2.nu.2.
Concepti in fluxu menſtrui commixti cũ ſeminibus uiri & mulieris incurrunt lepram infirmitatem elephantinam,ac alios morbos incurabiles,par.4.c.31.nu.2.
Confesſio ſacramentalis qualiter deſcribitur. par.5.c.13.nu.1.
Confeſſionis ſacramentum figuratur per piſcinam probaticam,par.4.c.53. nu.2. Item par.5.c.13.nu.1.
Confesſio tarda & coacta & deſperata inutilis eſt,par.5.c.12.nu.1.
Confiteri nolentibus ſua peccata contingit ſicut contingit inſolentibus pueris, qui poſtquam deliquerunt, nolunt parentibus obedire, nec eis interrogantibus ſua fateri delicta,par.5.c.13.nu.2.
Confiteri ſua peccata differentem difficile eſt a peccatorum uinculis diſſolui.ibid.
Confiteri peccata ſua procraſtinantes frequẽter dum expectant tempus miſericordię cito & ex improuiſo uenit tempus uindictę: ut hiſtorialiter oſtenditur,par.5.c.13.nu.2.
Confeſſores mali ſunt,qui pro pœnitentia iniungunt raptoribus ſibi confesſis partẽ de rapina eis dare,& de reſiduo eos abſoluũt: cum tamen ad reſtitutionem integralẽ obligantur,par.4.c.49.
Confidere debemus in Deo non in noſtra potentia, uirtute,uel operibus,par.6.capit.9. num.1.
Compasſionis incitamenta ſunt ſex,par.4.ca.26.nu.1.
Compatiebantur Chriſto in cruce morienti fere omnes creaturę,par.4.c.26.num.2.Itẽ par.8.c.12.nu.2.
Compati & miſereri fratribus noſtris miſeriã huius mundi patientib.mouerent nos tria. par.4.c.26.nu.2.
Conſilii capiendi triplex eſt deliberatio, par. 4.cap.50.
Conſilium perfectum ſenum noluit, audire Roboas,par.4.c.51.
Conſilio Danielis prophetæ noluit rex Nabuchodonoſor acquieſcere, & ideo in beſtiã mutatus eſt.ibid.
Conſilium achior contempſit Holofernes, & ideo in medio exercitus ſui a muliere decapitatus eſt,par.4.c.51.
Conſilium Chriſti iam a multis hominibus deſpicitur.ibid.
Conſiliarij ſunt ſicut gubernatores in naui, par.4.c.51.
Conſiliarij mali tres ſunt,quorum tamen cõſilium multi inſipientes magis ſequuntur, quam conſilium diuinum,par.4.c.44.
Conſiliarij boni debent eſſe a uiciis immaculati,par.4.c 44.
Conſiliarii boni haberent in cõuerſatione ſanctitatem,in uerbo ueritatem, & in zelo æquitatem,& in experimento ſagacitatem. ibidem.
Conſiliarij, principes,iudices,& prælati ſicut ſunt reipublicæ utilisſimi, quando ſunt boni & uirtuoſi:ita ſunt peſſimi,quando ſunt mali & uicioſi, par.4.c.44.
Conſilium optimum eſt conſilium regis pacifici,qui in hunc mundum ueniens tria conſilia euangelica ſecum attulit & ſuis fidelibus miniſtrauit,par.4.c.45.
Conſanguineorum copulæ prohibitæ ſunt, ſed uſque ad quem gradum conſanguinitatis,par. 3.c.7.nu.3.4.
Conſanguineorum copulæ quondam in antiqua lege permiſſæ ſunt:nunc uerò prohibitæ,ſed quare.ibid.nu.2.
Conſanguinitatis gradus & lineæ determinãtur,par.3.c.7.nu.3.
Conſuetudo bonorum inter quos quis moratur, obſeruanda eſt in rebus prætereuntib. ſcilicet,in cibis,ueſtitu,& cæteris huiuſmodi: in omnibus enim talibus non uſus rerũ ſed libido eſt in culpa,par.6.c.44.
Conſuetudo mala quam periculoſa eſt, par. 5.c.2.nu.9.10.
Conſuetudo peccandi facit hominem de minori peccato in maius cadere.ibid.nu.10.
Conſuetudine peccati depresſi figurãtur per Lazarum quatriduanum. ibid.nu.10.
Conſuetudinaliter peccantes uix aut nunquã curantur, par.5.c.2.nu.11.
Conſuetudo peccandi iuuentutem allicit & inuadit,ſenectutem, nectit & conſtringit, affectum fallit & inficit,& iudicium de culpis ſubuertit.ibid.nu.11.
Cõſuetudo peruerſa ex diuturnitate tpis nõ leuigat crimen ſed auget, par.4.c.5.num.6.

Con-

Conſuetudo, quæ ueritati eſt contraria, odibilis eſt, par.4.c.5.nu.6.
Conſuetudinaliter dormire in peccatis quam periculoſum eſt, par.5.c.10.nu.2.
Conſuetudine peccandi quod graue eſt peccatum, leue exiſtimatur. par.4.c.1. Item part. c.2.nu.9.
Cõſuetudo peccandi qualiter generatur, par. 4.c.11.nu.1.
Conſuetudo peccandi eſt quaſi cathena, qua peccator aſtrictus, niſi Deus manum appo nat, diſſolui non poteſt, par.4.c.11.num.1. Item par.5.c.2.nu.9.
Continentiores nobis ſunt pleræq; beſtiæ: qa uilioribus eſcis aluntur, par.6.c.43. per Auguſtinum.
Contentio quintuplex eſt, par.6.c.57.
Contentioſe litigantes oſtendunt ſe eſſe ſeruos diaboli & non Dei, par.6.c.57.
Contentio quæ eſt peccatum diabolicum triplici de cauſa eſt deteſtanda, par.8.c.6.
Contemptores legis diuinæ grauisſima uindĩcta ſunt puniti: ut hiſtorialiter, part.6.ca.2.
Contemptores mundi quinto perfectius mũdum contemnunt, tanto eiuſdem plenius dominantur, par.4.c.47.nu.2.
Continentia quid eſt, par.6.c.58.
Contumelia quid eſt, par.8.c.8.nu.1.
Contumelia, conuicium & improperium in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt, par.8.c.8.nu.2.
Contumelia tam in dictis, quam in factis fieri contingit, par.8.c.8.nu.1.
Contumelia illata oſtendit, qualis apud ſe unuſquiſq; latet, par.4.c.48.nu.6.
Contradictionem magnam uir iuſtus aliquãdo uidet in ciuitate animæ ſuæ, par.6.ca.2. num.8.
Conuertere ſe feſtinanter de peccatis ſuis ſeptem mouerent peccatorem, par.5.cap.12. num.1.
Conuiuiorum curioſa & uana ſuperfluitas reprobatur, par.6.c.65.
Conuiuiorum inanis gloria in multis apparet ſuperfluis, par.6.c.65.
Conuiuia curioſa ſuperborum ſpecialiter a ſacerdotibus ſunt uitanda, par.6.c.65.
Conuiuia ſuperborum euitanda ſunt a fidelibus ꝓpter multa mala quæ ex eis eueniũt. par.6.c.65.
Conuiuiis qualiter licet fidelibus intereſſe & facere, par.6.c.65.
Cor durum quid eſt, par.5.c.4.
Corporis Chriſti myſtici membra ſunt omnes fideles chriſtiani, par.6.c.78.nu.3.
Corpora ſanctorum ſeptem habebunt glorias ſpeciales. par.4.c.68.nu.2.
Corporis & ſanguinis Chriſti participes ſunt omnes, qui Chriſti mẽbra efficiuntur. part. 6.c.78.nu.8.
Corpus Chriſti ſumitur a bonis ſacramentaliter & ſpiritualiter: ſed a malo tantum ſacramentaliter, par.6.c.78.nu.8.
Corpus Chriſti myſticum figuratur in ſacramento altaris, par.6.c.79.nu.7.
Correctio ſubditorum a præpoſitis qualiter fieri deberet, figuratur per hoc, quòd in baſibus templi intus cortinas & plectas, boues & leones & cherubin ſculpta ſunt, par. 4. cap.8.nume.2. Item eiuſdem, capitul.28. num.4.
Correctio fraterna duplex eſt, una quæ eſt actus charitatis, alia quæ eſt actus iuſtitiæ, par.4.c.28.nu.1.
Corrigere tenetur quilibet homo ſuos ſubditos delinquẽtes, pro quibus redditurus eſt rationem in die iudicii, par.4.c.28.num.1. Item eiuſdem, c.40. nu.2.
Corrigere tenentur parentes carnales ſuos filios delinquentes, quod niſi fecerint, incidunt in periculum damnationis æternæ, par.4.c.28.nu.1.
Corrigere uolens alios ſemper meditari deberent ſuam propriam infirmitatem. unde dominus principem apoſtolorum ideo cadere permiſit: ut in culpa ſua diſceret qualiter aliis miſereri deberet, par.4. c.8.nu.2. Item eiuſdem, c.28.nu.3.
Corripienda ſunt publice quæ publice peccãtur, & ſecrete quæ ſecrete committuntur, par.4.c.8.nu.3. Item eiuſdem, c.28.nu.3.
Corripe hominem quia peccator eſt: ſed quia homo miſerere, parte quarta, capitulo 28. num.4.
Correctionis utilitas in multis locis ſacræ ſcripturæ inſinuatur, parte quarta, capitul.28. num.2.
Correctionis dimiſſio multorum malorũ cauſa eſt. ibidem.

Correctio a delinquentibus libenter eſſet recipienda, par.4.c.28.nu.3.

Correctio cuiuſcunque ſuperioris penes ſuos ſubditos ad hoc quòd debita ſit, ſex debet habere comites, par.4.c.28.nu.4.

Craſtinam diem peccatoribus non promiſit Deus: qui tamen illis a peccatis conuerſis indulgentiam promittit, par.5.c.4.

Item eiuſdem cap.12.num.2. Item par.6.cap. 80. num.2.

Craſtinatio oſtium animæ Chriſto aperire multũ Deo diſplicet: ut oſtenditur per exẽplum, par.5.c.12.nu.2.

Craſtinantes pęnitentiam agere pro ſuis peccatis ſi conſiderarent qualiter Deus in tempore Noe præſcidit de tempore pœnitentiæ hominib. promiſſo decem annos, parte 5.c.12.num.2.

Credunt multi magis hominibus, & amicis carnalibus quam Deo: ut patet duplici exẽplo, par.5.c.18.nu.2.

Credere Deũ, credere Deo, & credere in Deũ quid eſt, par.6.c.34.

Credibile eſſe dictũ alicuius faciunt tria, par. 6.c.32.per Ariſtotelem.

Cruci pœnitentię deberet peccator ad exemplum Chriſti tribus clauis configi.ſ.ſpe, fide & charitate, par.6.c.35.nu.1.

Crucem pœnitentiæ non ſufficit peccatorem patienter & uolũtaria ſubire: ſed etiam ad exemplum Chriſti oportet in ea uſque ad mortem pe perſeuerare, par.6.c.35.nu.1.

Crucifigere noſtrum interiorem hominẽ ad exemplum Chriſti debemus inter duos latrones in cruce pœnitentiæ. ibid.

Crucẽ pœnitentiæ aſſumere nos docuit Chriſtus dicens. Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum &c.par.4.c.52. Item parte 6.c.35.nu.1.

Crudelitas, ſeuitia & feritas differunt: ſed qualiter, par.8.c.5.

Cultus Deo debitus triplex eſt, ſ.cordis, oris, & operis, par.6.c.45.nu.1.

Cultus Deo debitus tria exigit.ſ.ſpem, fidem & charitatem, par.6.c.45.nu.1.

Cultus Deo debitus cõſiſtit in cognitione & affectione, par.6.c.45.nu.1.

Cultus diuinus uſurpatus eſt in multis, quæ honoribus deferũtur humanis: ſed uiri ſancti ſcientes hoc Deo eſſe exoſum, ualde timuerunt cultum diuinum uſurpare, par.6. ca.2.nu.12

Crux ſpiritualis eſt compaſſio, parte. 4. cap. 26.nu.1.

D

Damna hominibus in hac uita contingentia ſunt tria, ſcilicet damna animarũ, damna corporum, & damna poſſeſſionum, par. 6.c. 2.ante nu.12

Debita humana, quæ Deo debẽtur, nullus homo ſufficit complete ſoluere in hac uita, quod multipliciter oſtenditur, par. 6. cap. 5.num.1.

Decimarum fidelis per ſolutio eſt quaſi debita gratiarum actio reddita Deo, par.6. cap. 4. num.1

Decimę reddendæ ſunt Deo & miniſtris eccleſię propter ſex cauſas ſpeciales. ibidem

Decimas recipere deberent ſacerdotes & leuitę in ſuis curis manẽtes & pro populo orãtes & eis ſacramenta & uerbum Dei miniſtrantes. ibidem

Decimas & oblationes rigoroſè exigentes, & de ſalute animarũ minimè curantes redarguuntur, par.6.c.4.nu.2

Decimas Deo & miniſtris eccleſię fideliter p̃ ſoluentes a Deo quadrupliciter remunerãtur. Sed decimas fideliter ſoluere nolentes quadrupliciter punientur, par.6.ca.4.nu.3.

Decimæ de optimis & electis, ſiue de fructibus, ſiue de pecoribus perſoluerentur. ibid.

Decimarum duo ſunt genera, ſ.prædiales & p̃ſonales, par.6.c. 4.nu.4.

Dedignaretur homo ſubiici peccatis, par.6. cap.78.

Defenſionem peccati coram iudice publicè tripliciter contingit eſſe iniuſtam, parte.4. ca.11.nu.1.

Demones nulla uirtus naturæ creatæ corporeæ, ſcilicet lapides, metalli, ligni, uel herbæ poteſt ad aliquid cõpellere, par.6.c.52.

Demones perditionem hominum intendentes, & ſi interrogantibus eos aliqua uera dicant: hoc tamen agunt, ut aſſuefaciant homines eis credere, & per hoc uiam habeant efficaciter perſuadẽdi aliquod quod eſt humanæ ſaluti contrarium, parte. 6. cap.51.

Demonium habet poteſtatem ſuper omnes, quæ ſola libidinis cauſa coniugium ſuſcipiunt.par.3.c.5.nu.2.
Deriſor, qui ſeruos Dei deridet, quadruplici periculo ſe exponit, par.6.c.71.nu.4.
Deriſores filios matris ſuæ eccleſiæ antequã nati fuerant extinguunt.ibid.
Deriſores ſocij ſunt demonum in lucro & in damno & traditores Chriſti & antichriſti. ibid.nu.5.
Deſperatio maior eſt omni alio peccato, par. 5.cap.4.
Deſperatio & ſpes peruerſa occidunt animas. par.5.c.4.
Deſperationis triſtitie oritur ex defectu charitatis,par.5.c.6.
Deſperationis cauſa principalis & potisſima ẽ habituale accidia & ceſſatio a bonis operibus,par.5.c.6.
Deſperatio quid eſt,par.6.c.15.
Deſperandum non eſt de aliquo,quamdiu patiencia ſaluatoris eum ad pœnitentiam expectat,par.6.c.16.nu.2.
Item par.4.c.10.Item par.5.c.4.
Detractio eſt prima ſpecies inuidiæ, parte 7. capitul.3.
Detractio differt à contumelia: ſed in quo, par.7.c.4.nu.1.
Detractores tenentur de necesſitate ſalutis inquantum ſufficiunt ad reſtitutionẽ bonę famæ perſonæ innocentis per eos ablatæ, par.7.c.4.nu.1.
Detractio deteſtãda eſt propter multa mala, quæ ex ea eueniunt,par.7.c.4.nu.2.
Detractio grauius eſt peccatum, quam furtũ. par.7.c.4.nu.1.
Detractor tres uno ictu occidit. ibid.nu.2.
Detractor & libens auditor æqualiter peccãt. par.7.c.4.nu.2.
Detractores grauius peccant in Deum, quam eius crucifixores,par.7.c.4.per Aug.
Detractoribus expediens eſſet, quòd linguæ eorum eſſent de capitibus extractæ, par.7. c.3.nu.2.
Detractores,homicidæ,& fratres ſuos odientes pari pœna punientur.ibid.
Detrahentium uerba compeſcere ſi poſſent, deberent prædicatores uerbi Dei,quorum uita in exemplum aliorum eſt poſita,part. 7.c.4.nu.3.
Detractores canibus asſimilãtur propter quatuor canum proprietates.ibid.
Detractor porco asſimilatur propter tres porci proprietates,par.7.c.4.nu.3.
Detractor ſerpenti asſimilatur.ibid.
Deus ſuos filios quibus ſeruat hæreditatẽ in uita præſenti caſtigat: ſed impiis ad tẽpus parcit,quos in æternum damnabit, part.6. c.78.nu.8.
Deus quadrupliciter ſuos fideles contra inimicos ſuos adiuuat ſpirituales, par.6.c.76. nu.7.Pariſ.
Deum qui in veritate diligunt per octo ſigna dignoſcitur,par.7.c.11.per totum.
Deus affligit bonos pro peccatis malorũ, par. 5.c.12.nu.14.
Deum perfecte diligunt,quibus pro Dei amore tribulationes pasſiones & anguſtiæ huius uitæ dulces efficiuntur, parte ſeptima, c.14.nu.1.
Deum minus diligunt aliqui, quam canis magiſtrum ſuum,par.7.c.21.nu.2.
Deuotio quid eſt,par.5.c.17.
Dextera patris ſignat miſericordiam diuinã, in qua ſedens Chriſtus,qui iudicaturus eſt uiuos & mortuos, uel per dexteram patris poſſũt intelligi omnis prædeſtinati, in qua dextera ſedet Chriſtus tanquam perſona principalis & iudex,par.6.c.35.nu.3.
Diabolus in hora mortis oſtendet peccatori omnia ſua peccata, de quibus noluit prius confiteri.par.5.c.13.nu.2. Item par.6.ca.8. nu.2.
Diabolus magnam crudelitatem exercet circa finem mundi,par.5.c.22.nu.2.
Diabolus ſignatur per magnum piſcem,cuius felle oculis linitis Thobias uiſum recepit. ibid.nu.3.
Diabolus mouet hominem leue onus pœnitentiæ abiicere & graue pondus peccati ſuper ſe accipere, parte ſexta, capitul. 76. num.7.
Diabolus quandoque nos impugnat deliciis, quæ impugnatio periculoſa eſt & ſemper fugienda. Ibidem.
Diabolus de ſua malitia pœnitere non poteſt & cauſa oſtenditur,par.8.c.5.
Diabolus in decipiendo primos parentes abſcondebat ſuam turpitudinem ſub pulcritudine uultus uirginis,par.3.c.2.

Diabolus inimicus generis humani intuetur uniuſcuiuſque mores, & illa apponit ante faciem ſuam, ad quæ cognoſcit eũ facilius mentem inclinare, par.4.c.31.nu.3.
Diabolus multum deſiderat animam humanam precio peccati emere: ut hiſtorialiter patet, par.5.c.5.
Diabolus errores in eccleſia multiplici de cauſa conatur ſeminare, par.3.c.38.
Diabolus multum nititur peccatorem impedire aditum pęnitentiæ intrare, par.5.c.5.
Diabolus in fine uitæ maximè impugnat peccatorem. part.5.c.12.nu.7.
Diabolus multum laborat ad retrahendũ hominem ab amore diuino, & ad inuiſcãdum eum peccato idolatrię: ut hiſtorialiter, par. 6.c.2.nu.6.
Diabolus ſi ſponte & nõ vocatus occurrat homini bene licet hominẽ uirtute diuina cõpellere eum ad interrogata ueritatem reſpondeat. par.6.c.51.
Dies ultimi iudicij ut uidetur ex ſententia ſacræ ſcripturæ & ſanctorum doctorum iam prope eſt, par.6.c.80.nu.4.
Differens a ſua iniquitate cõuerti iniquus eſt in ſeipſum, iniquus in proximum, & iniquus in omnes alias creaturas inferiores, par.5.c.12.nu.12.
Differens a ſua iniquitate conuerti uiliorem ſeipſum habet in reputatione omnib. ſuis rebus caducis. ibi. nu.13.
Differens a ſua iniquitate conuerti plus amat mortem quam uitam, par.5.c.12. Item potius ſe uult malum eſſe quam bonum, infirmum quam ſanum, ſeruum peſſimũ quàm liberum generoſum. ibi.
Differens a ſuis peccatis conuerti offendit q̃libet creaturam. & hoc tripliciter. ibidem. nu.13.14.
Differens a ſuis peccatis conuerti in proximum ſuum peccat tripliciter, part.5.ca.12. num.14.
Differentem ſua peccata confiteri difficile eſt a uinculis peccatorum diſſolui propter nimiam a Deo elongationem, & oſtenditur per exemplum, par.5.c.13.nu.2.
Difficiliter eſt mortaliter peccantem ad Deũ redire propter magnam diſtantiam, quę eſt inter Deũ & peccatorem, par.5.c.12.nu.8. Item par.8.c.2.nu.1.
Dilatio conuerſionis impiorum ad Deum eſt magna fatuitas, par.5.c.12.nu.9.10.11.
Dilectio duplex eſt. ſ. naturalis & libera, & ſimiliter odium duplex eſt, par.8. c.15.nu.1.
Dilectio inimici cadit ſub præcepto. ibid.
Dilectio, quam habent homines ad tranſitoria huius mundi, impedit dilectionẽ & deſiderium, quod haberent ad patriam uitæ æternæ, par.7.c.11.nu.3.
Delectari de pulchritudine creaturæ propter Deum licitum eſt: ſed delectari de ea pp ſeipſam peruerſum eſt, par.6.c.69.
Diligeret quilibet homo chriſtianus quemlibet alium Chriſtianum tanquam fratrem ſuum naturalem triplici ratione, par.6.ca. 78.nu.3.
Diligendi Deum triplex eſt modus, & triplex cauſa, par.4.c.46.
Diligerẽ Deum quid eſt, par.5.c.15.nu.3.
Diligunt Deum plus quam ſe aliqui, & qui ſint. ibidem.
Diligere Deum multa hominem incitarent. par.7.c.10.nu.1.
Diligentius impij pernitioſa quam iuſti utilia perquirunt. par.5.c.12.nu.8.
Diligunt multi chriſtiani ſuam uoluptatẽ carnalem pluſquam Deum, quod duplici exẽplo oſtendit, par.5.c.6.
Diligunt ſeipſos plus quam ueritatem uoluptuoſi, qui nolunt ſua uicia reprobari. par. 7.c.10.nu.3.
Diligendi proximum modus oſtenditur. part. 7.c.11.nu.3.
Dimittere fratri peccanti uſq; ſeptuagieſſepties quid eſt. par.4.c.27.nu.2.
Dimittere peccatum in ipſum peccantis quo modo poteſt, & tenetur homo. part.4.nu.1. Item quomodo ſacerdotes peccata dimittunt & homines a ſuis peccatis abſoluunt. ibid.nu.2.
Dimittere nolentium iniurias ſibi a proximis illatas Deus omnia prius dimiſſa reuocat, par.4.c.27.nu.5.
Dina filia Iacob ad ſpectacula egreſſa deflorata eſt. par.4.c.23.nu.2.
Diſcordia eſt cordium ſiue mentium ſeparatiua diſſenſio, quod dupliciter fieri contingit, par.6.c.56.
Diſcordia quam graue ſit peccatum, patet ex hoc, quod propter diſcordiam illud a Deo abijcitur,

abijcitur; per quod culpa laxatur, parte 6. cap. 56.
Diſtantia inter cęlum & terram quanta eſt. par. 5. c. 22. nu. 9.
Diſtãtia inter ſuperficiem terræ & infernum quanta eſt. par. 8. c. 2. nu. 1.
Diſtantia inter Deum & mortaliter peccantẽ eſt infinita, par. 5. c. 12. nu. 8. Item par. 8. ca. 2. nu. 1.
Diſcipuli Chriſti a Diſcipulis diaboli per ſolam charitatem cognoſcuntur, par. 5. ca. 6. Item par. 7. c. 11. nu. 2.
Diſcipuli Chriſti cognoſcuntur: ſed qualiter, part. 7. c. 8. nu. 3. Item eiuſdem, c. 10.
Diſtributio bonorum dupliciter fieri contingit. Vno modo ſecundum id quod eſt liberalitatis, alio modo ſecundum id quod eſt actus iuſtitiæ, par. 4. c. 14. nu. 2.
Diues non habet qui ueritatem ſibi dicat, parte 4. c. 2. nu. 3.
Diues euangelicus ſepultus eſt in inferno. ſed quare, par. 4. c. 5. nu. 4. Item 2. ca. nu. 2.
Diuitiæ faciunt diuitem Deum ſuum obliuiſci, par. 4. c. 2. nu. 4.
Diuitiæ diuites excecant, par. 4. c. 2. nu. 5.
Diuitiæ temporales, quas inordinate diuites diligunt in hac uita, comburent eos poſt finale iudicium in inferno, part. 4. c. 2. nu. 5.
Diuitiæ, quas pauperibus miniſtramus, ſolũ noſtræ ſunt, par. 4. c. 2. nu. 12.
Diuitiæ fallaces ſunt amici, qui ſi præmittantur in articulo mortis, non adiuuabunt diuitem. Ibid.
Diuitiæ auarè retentæ aſsimilantur aquæ ſtãti, quæ uermes generat. parte 4. capitul. 62. num. 2.
Diuitiæ generant inflationem uanægloriæ, ut exemplariter, par. 4. c. 62. nu. 2.
Diuitiæ malè acquiſitæ comparantur aquæ de montibus ſcaturienti. Sed diuitiæ iuſtè acquiſitæ comparantur aquæ deſcendenti de cęlo: ſed quare par. 4. c. 62. nu. 2.
Diuitem coniungit Chriſtus in euangelio cũ pœna æterna, par. 4. c. 2. nu. 4.
Diuites denarium uitæ æternæ uidere non poſſunt, niſi per per inſuperfuſionem aquæ tribulationis, quod experimentaliter oſtẽditur. par. 4. c. 2. nu 6.
Diuites multoties ſubtrahunt ab ore Dei, & ponunt in ore diaboli, par. 2. c. 9.
Diuites qui pauperibus eleemoſynã negant raptores reputantur, par. 4. c. 56. num. 1. Item eiuſdem, c. 58. & c. 63.
Diuites auari de tota ſua ſubſtantia & poſſeſſione mundana in morte ſolum poſſidebũt ſuum ſepulcrum, par. 4. c. 57. nu. 1.
Diuites tam temporales quam etiam eccleſiaſtici in minori reputatione habent pauperes ſanguine Chriſti redemptos quam ſuos canes uenaticos. par. 4. c. 57. nu. 3.
Diuites Deus fecit non propter utilitatẽ pauperum ſed pauperes fecit propter utilitatẽ diuitum ibid.
Diuites quoſdam fortes, ſanos & ſapientes fecit Deus & quoſdam pauperes debiles, infirmos & inſipientes: ſed quare, par. 4. c. 57. num. 3.
Diuites & magni inuitantur, indigentes pauperes relinquuntur, quod eſt contra præceptum Dei, par. 6. c. 65.
Diuites mundi debitores ſunt pauperib. eleemoſinam miniſtrare. par. 8. c. 13. nu. 9.
Diuinatio eſt futurorum euentuum contingentium ad utrumlibet abſq; diuina reuelatione prænunciatio, & ſunt diuinationis quattuor genera, par. 6. c. 47.
Diuinationis primum genus eſt, quod fit per artem magicam, id eſt per expreſſam, uel tacitam demonum inuocationem, de qua arte & de eius inuentione, parte ſexta, capitul. 48.
Diuinationis ſecundũ genus eſt, quod fit magis tacita demonum inuocatione in rebus inanimatis per quędã ſigna & figuras, par. 6. c. 54.
Diuinationis tertium genus eſt abſque demonum inuocatione: non tamen alienum eſt a ſuperſtitione, quod fit per ſigna in humanis corporibus, & dicitur philizatoriũ quaſi membrorum ſaltatio, parte ſexta, capitul. 54.
Diuinationis quartum genus eſt per conſiderationem ſitus & motus ſiderum & planetarum, quod pertinet ad aſtrologos, part. 6. cap. 55.
Diuinatio multipliciter fieri poteſt, parte 6. cap. 54.
Doctrinæ euangelicę fluenta nititur diabolus obturare, ne in ciuitatem eccleſiæ influat. par. 4. c. 31. nu. 3.

Doctrinam quam inſtrumentaliter docet, nemo ſibiipſi, ſed Deo referre deberet, par.6. c.79.nu.3.
Dolendum eſt magis de mala facietibus, quã de mala patientibus, parte quarta, capit. 5. nume.2.
Domini temporales cũ ſuis ſeruis uelint nolint quattuor habent communia.ſ. principium, medium, finem & iudicium, parte 6. c.2.num.8.
Dominium temporale auferetur ab eccleſia, ut uidetur ex ſentẽtia ſacræ ſcripturæ. par. 6.c.2.nu.3.
Dominus non poteſt aliqua res mundi ſuere nuncupari præter Deum. parte ſexta, ca.2. num.4.
Domini temporales tenentur defendere legẽ Dei & veritatẽ: ſicut hiſtorialiter patet. parte 6.c.78.nu.4.
Dormiunt in peccatis multi prælati moderni, quorum dormitionis cauſa patet, par.5. c.10.nu.2.
Draconem inferni uincere qualiter poteſt uere pęnitens, hiſtorialiter, par.6. capitulo 6. nume.8.
Dubitatur quare Deus ſeductionem humanã ſub diaboli poteſtate permiſit, cuius dubitationis reſponſio, parte quinta, c.15.nu.4.
Dubitatur, utrum perſeuerantia in bono cadat ſub præcepto, cuius reſponſio part.5.c. 15.nu.4.
Dubitatur, quare homo magis laborat in continuando diu uiam planam, quam ambulando per uiam non planam ſed aliquando ualloſam, cuius reſponſio, parte quinta, ca. 22.nu.1.
Dubitatur, quare ambulantes uiam & neſciẽtes quanta ipſa eſt, apparet uia longior, quam quando ſcimus eam, & frequenter ſimus eius quantitatem experti, cuius reſpõſio, par.5.c.22.nu.1.
Dubitatur, an reges tyrannici & prælati uicioſi debeant honorari, cuius reſponſio, par.6. c.2.nu.6.
Dubitatur, utrum grauius peccet ipocrita ſecretè peccans & in aperto ſanctitatem ſimulans, quam peccator in eodem genere peccati peccans publicè. reſponſio, part.6. cap.29.
Dubitatur, quia iuſtitia culpa temporalis punietur pœna æterna, cuius reſponſio, par.6 c.37.in fine.
Dubitatur, quare permiſit Deus tot hæreticos inter populum pullulare: cum hæreſis ſit periculoſa multum, cuius reſponſio, parte 6.c.39.nu.2.
Dubitatur, an liceat chriſtianis imagines aliquas adorare, cuius reſponſio, par.6.ca.45. num.5.
Dubitatur, utrum diuinatio per ſomnia in aliquo caſu ſit licita, & in aliquo illicita, cuius reſponſio, par.6.c.50.nu.1.
Dubitatur, utrum ars magica ſit rationabiliter hominibus interdicta, cuius reſponſio, par.6.c.52.in princ.
Dubitatur, utrum ſortes exquirere, quod eſt quædam ſpecies diuinationis, ſit licitum, reſponſio, par.6.c.54.
Dubitatur, quomodo ſancti clamant & petũt uindictam de ſuis inimicis, qui iubentur a Chriſto inimicos diligere. reſponſio, par.8. c.4.nu.2.in fine.
Dubitatur, utrum malis & impijs ſit eleemoſina eroganda reſponſionem uide, par.4.c. 62.nu.2.
Dubitatur, utrum apoſtoli Chriſti in dolore & triſtitia, quam habuerunt de paſſione Chriſti, metuerunt, uel demeruerunt, reſponſio, par.4.c.53.nu.1.
Dubitatur, utrum pro ſepultura mortuorum aliquid ſit a miniſtris eccleſiæ exigendum, cuius reſponſio, par.4.c.61.nu.2.
Dubitatur, utrum dilectio inimici cadit ſub præcepto, reſponſio, par.8.c.15.nu.1.
Dulia quid ſit, & unde dicitur, par.6.c.2.

E

EBrietas dupliciter accipitur, par.2.c.6.
Eccleſia, quæ eſt ſponſa Chriſti & corpus Chriſti miſticum tres habet partes, quarũ una eſt triumphans in cœlo, ſecunda quaſi dormiẽs in purgatorio, & tertia miniſtrãs in terra, par.6. c.26.nu.3.
Vnde & hoſtia conſecrata, quæ in tres partes diuiditur, ſignat has tres partes eccleſię, par.6.c.78.nu.8.
Edificatio curioſa eſt ſuperflua domorum, palatiorum, caſtellorum & turrium reptobatur. par.6.c.66.

Edum in lacte matris ſuæ coquere quid eſt. par.4.c.15.nu.1.

Electos ſuos Deus in uita præſenti pro ſuis minutis peccatis punit:ut in uita futura ꝓ ſuis bonis operibus remunerentur,ſed ecō tra fit de reprobis.par.6.c.2.nu.2.

Eleemoſyna facit animam per peccatū mortuam ad uitam gratiæ reſurgere, ut hyſtorialiter patet par.4.c.2,nu.18.

Eleemoſyna de male acquiſitis, ſiue de rapina Deo non placet:ſed potius ad iracundiā prouocat.par.4.c.64.

Eleemoſina pauperibus erogata bona temporalia multiplicat,par.4.c.56. nu.2.

Eleemoſina corporalis ſeptem bona confert ſuo largitori ſpecialiter pro mercede. ibidem.

Eleemoſina dicitur aqua Dei, quę in tres fontes,ſcilicet cordis,oris & operis diuiditur, par.4.c.25.

Eleemoſinam tam abundanter pauperibus diſtribuit Ioannes patriarcha Alexandrinæ ciuitatis, quòd Ioannes eleemoſinarius uocabatur, & pauperes dominos ſuos appellauit.par.4.c.57.nu.3.& 58.

Eleemoſina eroganda eſt, ſed quibus.part.4. c.62.num.2.

Eleemoſinam dare cadit ſub præcepto,par.4. c.62.nu.2.3.

Eleemoſinam dare impiis ea intentione, ut membrum Chriſti bonum & meritorium eſt,par.4.c.62.nu.3.

Eleemoſinæ abundantia habet attendi ſecundum abundantiam facultatum eleemoſinā largientis,par.4.c.63.

Eleemoſina data propter vanamgloriam nihil prodeſt danti, ſed potius nocet,.part.4. c.57.nu.7. Item eiuſdem,c.65.

Eleemoſina & cætera bona opera propter iactantiam,ſiue vanamgloriam facta perduntur & dominio demonum ſubiiciuntur.parte 4.c.65.

Eleemoſina & cætera bona opera charitatis facienda ſunt cum mundicia caſtitatis & lumine rectæ intentionis in mente.part.4. cap.66.

Eleemoſinam & bona opera faciens cauere debet ab Amon & Pharaone: ſed quare. parte quarta,ca.66. Item parte ſexta,c.61. num.1.

Eleemoſinam dans non ex charitate, vel non in charitate peccat mortaliter,par.5.c.14. num.2.

Eleemoſina lucernæ aſſimilatur,par.4.cap.2. num.18.

Elephas eſt animal fortisſimum, ſuper cuius dorſum ſtruitur aliquādo caſtrū ligneum, per quod animal ſignantur prælati eccleſiæ,par.5.c.18.nu.3.

Eligendorum prælatorum & paſtorum forma & exemplum fuit ipſemet Chriſtus paſtor ſummus,& hoc ſpecialiter in tribus,par.6. c.26,num.1.

Eligendi non ſunt pueri minoris ætatis, aut competentis litteraturæ ad curam paſtoralem.parte 4.ca.14.num.2.Item par.6.c.26. num.1.

Eligi deberent ad ſtatū prælatiæ illi, qui ſunt ſimpliciter meliores ſecūdum aliquos, uel illi qui ſunt ad bonum commune aptiores ſecundum aliquos, par.4.c.14.nu.2.

Eligunt prælati moderni nepotulos ſuos ad officiū paſtorale,& aliquando tali committunt mille animas,cui uiginti pira non cōmitterent cuſtodienda.ibid.

Elongant ſe aliqui tam procul a Deo,ꝙ difficile eſt eos iterum ad Deum redire. par.5. c.12.nu.8.Item eiuſdem,c.13.nu.2.

Epialtes, quæ uidetur in ſomnis, homines & mulieres deprimere & ſuo pondere grauare, non eſt aliud, niſi quædam fumoſitas a ſtomacho ad cerebrum aſcendens, & ibidē uim animalem comprimens,par.6.cap.50. nu.2.per Aug.

Epiſcopi de omni ſtipendio, quod eis accidit quattuor deberent facere portiones.par.4. c.62.nu.1.

Epiſcopi multi nō intrant in ouile per oſtiū, idem Chriſtum,qui ueritas eſt:ſed per diabolum,qui mēdax eſt. Et ſi homo per Deū in paradiſo poſitus non potuit per ſeipſum diu ibi ſtare,ſed grauiter cecidit,quale mirum & licet paſtores moderni non ꝓ Deū ſed ſymoniacè per diabolum in eccleſia poſiti horribiliter cadant. par.6.c.26.nu.2.

Equorum ſuperflua multitudo prælatorū reprobatur.par.6.c.2.nume.9. Item eiuſdem cap.63.

Equus diaboli eſt ſuperbus ſimilis equo Alexandri regis,par.4. c.22.nu.6.

Errare propriè eſt aliquem æſtimare ſe ſcire, quod non ſcit, vel falſum pro vero approbare.par.4.c.40.nu.1.

Errare faciunt hominem ſua mala opera, & etiam aliorum errorem non cognoſcere. par.6.c.39.nu.1.2.

Error nunquam fuit peccatum actuale hominis.par.4.c.40.nu.1.

Error aliquis inuincibilis eſt & aliquis vincibilis.ibid. Item par.6.c.2.nu.10.

Error non generat peccata, ſed peccata generant errorem.par.4.c.40.nu.1.

Erubeſcentia aliqua eſt bona, & aliqua mala. de erubeſcentia bona tractatur, par.6.c.70.

Erubeſcibile maius eſt peccatum, quam nuditas totius corporis.ibid.

Erubeſcentia pœnitentis de ſuis peccatis tantum placet Deo, quantum diſplicet Deo impudicitia peccatoris.par.6.c.70.

Erubeſcentia mala eſt timor, ſiue fuga ueritatis & operationis honeſtæ propter obloquentis deriſionem.par.6.c.71.nu.1.

Erubeſcere faciunt impij deriſores iuſtos pręcepta conſilia diuina adimplere: ſed ueniet tempus, in quo Chriſti deriſores iuſtorum de ſua fatuitate erubeſcent. par.6. cap.71. num.1.

Erubeſcunt multi & timent dicere ueritatem: ſed quare.par.6.c.71.nu.1.

Erubeſcentes, uel timētes uirtuoſe agere, uel loqui propter deriſionem, uel ſcandalum, uel perſecutionem impiorum, ſunt uelut equi rerum umbras timentes, & velut milites latratum catulorum timentes, & a domino ſuo fugientes. par.6 c.71.nu.1.

Erubeſcere benefacere, vel loqui propter deriſionem & obloquium impiorum magna fatuitas eſt: ut multipliciter patet, parte 6. c.71.nu.2.

Erubeſcunt & timent aliqui inter impios benefacere, uel Deum confiteri, uel mandata Dei obſeruare, ne amicitiam impiorū amitterent, & ne lollardi uocarentur. ſed talis nō erat Paulus, nec talis erat Marcella procuratrix Marthæ.par.6.c.71. nu.3.

Erubeſcebat quidam ſcolaris confiteri inter ſocios ſuos pauperem eſſe patrem ſuū, cui multi ſuperbi ſimiles ſunt.part.6.capit.71. num.6.

Erubeſcentia magna eſt pœna. & ideo quæ erubeſcit pro amore Chriſti confitens peccata ſua dignus eſt Dei miſericordia.par.6. c.75.nu.2.

Erubeſcentia de peccatis ſignum eſt generoſitatis & nobilitatis: ſicut econtra.parte 6. c.68.nu.2.

Erubeſcentiam maximam patientur reprobi in die iudicij,par.6.ca.80.nu.10.

Eſuries ſola cœnæ uitæ æternæ facit hominē beatum. par.2.c.9.

Eſuries iuſti ſempiterna, & licet in breui cōſumeretur tempore: tamen ſempiternam meretur refectionem. parte quinta, ca.15. num.2.

De modo ſumendi eucariſtiam, parte ſexta, cap.46.

Exaltatio ſextuplex.par.6.c.2. nu.18.

Excæcat diabolus ſuos ſeruientes, ne uideāt, quòd ad patibulum ducantur. parte ſexta, cap.38.

Excæcauit impios diabolus, quod manifeſtè patet par.5.c.12.nu.13.

Excuſare ſe de peccatis ſuis ſeptem modis ſolent homines.par.4.c.11.nu.2.

Excuſant ſe conſuetudinaliter iurantes trib. modis.par.4.c.14. nu.2.

Excuſantes ſe de peccatis per diſpoſitionem, uel complexionem ſuę carnis Deum accuſant, & blaſphemant, quod figuratum eſt per Adam excuſantem ſe per vxorem ſuā. par.4. c.11.nu.2.

Excuſantes ſe de ſuis peccatis in confeſſione fatui ſunt.par.5.c.13.nu.2.

Executores mali ſuos amicos defunctos communiter decipiunt: ſicut oſtenditur per exemplum.par.4.c.61.nu.2.

Exemplum malum in conſpectu hominum oſtendens inquantum in ſe eſt eum a quo attenditur ſpiritualiter occidit.par.5.c.12. num.14.

Exemplum malum aſſumunt proprii ſubditi a malis ſacerdotibus & tēporalibus dominis.par.6.c.2. nu.6.17.

Sed tamen per hoc non excuſantur proprii ſubditi.par.6.c.39 nu.6.

Exemplum ad patienter accuſationem tyrannorum ſuſtinendum dedit nobis Chriſtus. Vnde & ad hoc conſiderandū hortatur nos apoſtolus dicens. Hoc ſentite in uobis, quod & in Chriſto Ieſu.par.6.c.35.nu.1.

Exem-

Exemplum dedit nobis Chriſtus moriens in cruce interiorem noſtrum hominem crucifigere inter duos latrones. ibid.

Expectat Dominus peccatorem ad pœnitentiam agendum:ſed quandiu. parte quinta, cap.12. nume.2. Item eiuſdem capitul.13. num.2.

F

FAmam bonã alterius poteſt homo denigrare multipliciter.par.7.c.4.nu.1.

Famam bonã & licèt innocentis perſonæ per detractionem ablatam difficile eſt reſtituere.Ibidem.

Falcem in meſſem alienam mittere quid eſt. par.4.c.9.nu.3.

Familiæ curioſa ſuperfluitas ſequentis prælatos eccleſiæ & cæteros magnatus reprobatur.par.6.c.64.

Vnde & huiuſmodi familia muſcis aſſimilatur.par.7.c.4.nu.1.

Falſitas perſequitur ueritatem,malitia bonitatem,impietas pietatem. par.6.capitu.71. num.3.

Feſtinare ad Deum pœnitendo deberet unuſquiſque,dum poteſt,nedum forte uoluerit cum tarde uoluerit omnino non poterit. par.5.c.12.nu.6.

Fides duplex eſt.ſ.fides formata,& fides informis.par.6.c.32.nu.2.

Fides formata mater eſt omnium uirtutum & radix omnium bonorum operum, qua radice euulſa omnes uirtutes areſcunt. unde & hæc fides eſt oculus,quem coruus infernalis quæris diligenter eruere. Item hæc fides pupilla eſt oculi ſpiritualis, quæ niſi peruigilem habeat cuſtodem, nihil citius perturbatur.par.6.c.32.nu.2.

Fides ſine operibus charitatis Deo non placet.par.6.c.2.nu.5.

Fides diſſillaba eſt, prima ſignat dictum,& ſecunda factum.par.6.c.32.nu.2.

Fides eſt media infra ſcientiam & ſupra opinionem non habens cognitionem uel dubitationem.par.6.c.31.nu.1.

Fides eſt de re non uiſa. ibidem.

Fides quatuor bene credenti impetrat appetenda.par.6.c.32.nu.1.

Fides ſcutum eſt, quo demonis dominiũ extirpatur & diuinum ſeruatur imperium. ibdem.num.2.

Fides Alexandri regis, licet paganus tamen incluſit iudeos infra montes caſpeos,par.6. cap.32.

Fides eſt fundamentum totius ædificij ciuitatis eccleſiæ.par.6.c.32. nu.1.& 33.

Fides formata in ſe duodecim habet articulos, quæ ſunt quaſi duodecim portæ ciuitatis eccleſiæ, de cuius ædificatione & impugnatione : quia cum quattuor principibus & eorum militibus impugnatur.par.6. cap.33.

Fides lumen multiplici de cauſa nititur diabolus extinguere.par.6.c.38.

Fidei lumen, & cognitio ſacræ ſcripturæ neceſſario requiritur ad cognoſcendum bonitatem,nobilitatem, pulcritudinem & excellentiam diuinæ eſſentiæ,parte 6. ca.79. num.1.

Fides chriſtiana ita declaratur a præcedentibus patribus, ut in nulla parte illius neceſſe eſt titubare.par.6.c.32.nu 2.

Filii diaboli dicuntur iudei non naſcendo,ſed imitando.par.4.c.7.nu.2.

Filius,cuius pater iniuſtè occiditur ſecũdum iura ciuilia non poteſt gaudere hæreditate paterna,niſi perſequatur patris ſui interfectorem.par.8.c.13.ante nu.1.

Finem uniuſcuiuſq; peccatoris reſpicit Deus & non uitam præteritam.parte 5.capit.15. num.2.

Fingere poteſt quis licite non mentiendo,ſed ueritatem ſimulando.par.4.c.8. num.1.Itẽ par.6.c.8.

Flent aliqui pro ſuis peccatis, ſed tamen ſtatim poſt fletum redeũt ad ſua peccata, par. 5.ca.15.ante nu.2.

Fletus erit in inferno,ubi damnati & ſi nõ plorarent niſi lacrymam unã ſingulis diebus; tamen plus plorabunt,quam eſt tota aqua maris. par 4.c.53.nu.2.

Fleuiſſe ter legitur Chriſtum, in quo triplici fletu omnis cauſæ fletus noſtri exprimuntur. par. 4.cap.52.

Fluenta euãgelicæ doctrinæ nititur diabolus obturare, ne influant in ciuitatem animæ. par.4.c.38.num.4.

Fons quidam apud garamandos eſt,qui in diebus ita frigidus eſt & in noctibus ita ſerui-

duſ:ut de eo nunquam bibatur,qui fons ſignat auaros.par.4.c.22.nu.6.
Fons totius bonitatis omnipotens Deus ad lętam gratiarum actionem aquas beneficiorum ſuorum exuberat & inundat, qđ bene figuratum eſt per quendã fontem mirabilem.par.6.c.2.nu.5.
Fornicatio dicitur quaſi formæ necatio. parte 3.c.4.
Fornicatio ſimplex quid eſt. part.3.capitul.4. num.1.
Fornicatio graue eſt peccatum, quod multipliciter oſtenditur. par.3.c.4.
Fortitudo corporum quid ſit ſecundum Pariſienſem.par.6.c.72.
Fortitudo animæ quid eſt ſecundum Tul.par. 6.cap.72.
Fortitudo aliqua eſt iuſtorum & aliqua reprobornm.ibidem
Fortitudo animæ ſumitur dupliciter. ibidem.
Fortis animus ex duobus comprobatur ſecundum Tullium, par.6.c.72.
Fortitudinis animæ quattuor ſunt partes ſecundum Tullium, parte ſexta capitulo 72. in fine.
Fortitudinis animæ pars prima eſt magnificẽtia.par.6.c.73.
Fortitudinis animæ pars ſecunda eſt fidentia, ſiue ſpes,de qua,par.6.c.64.
Fortitudinis animæ pars tertia eſt patientia. par.6.c.76.nu.1.
Fortitudinis animæ pars quarta eſt perſeuerantia,parte quinta,c.14. Item parte ſexta cap.77.
Fraudem Deo facimus,quotiẽs de noſtro bono opere noſmetipſos & non Deum laudamus,parte quinta,c.6.Item par.6.capitu.2. num.4.
Frigidi dicuntur increduli, calidi fideles: ſed tepidi falſi chriſtiani,parte ſeptima,ca.12. num.3.
Fructus uentris virginalis dicitur fructus honoris & honeſtatis:ſed contrarie patet par. 4.c.38.num.7.
Fructus uẽtris uirginalis dicitur pomum incorruptibile.par.4.c.38.nu.7.
Fructus uentris uirginalis figuratur per poma Adæ quæ reperiuntur in Aegypto mirabilis naturæ.ibid.

G

Gaudia uitæ præſentis ſequuntur perpetua lamenta. par.4.c.53.nume.1. Item, par.4.c.2.nu.7.
Gaudet animus humanus cum omnibus ſuis ſpiritibus uitalibus cum audierit loqui de aliquo ſibi multum dilecto, per Macrobiũ. par.5.c.6.
Gaudere de malis operibus & de peccatis pręteritis coram Deo ſcelus abhominabiliſſimum eſt,par.6.c.11.
Gaudium uitæ præſentis eſt inſufficiens particulare & breue:ſed gaudium futuræ uitæ eſt ſufficiens uniuerſale & æternum.par.4. ca.36.nu.6.
Gaudium eſt ſuper uno peccatore pęnitentiã agente quam ſuper.99.iuſtis.& bene declaratur.par.5.c.2.nu 4.
Generoſitas carnis non eſt a natura ſed a fortuna contingit.par.6.c.78.nu.3.
Generoſitas,ſiue nobilitas parentum nõ prodeſt,nec ad honorẽ cedit ignobilibus & impiis filiis, nec ignobilitas parentũ derogat nobilitati filiorum.par.6.c.78.nume.1.per Criſoſtomum.
Generoſi & nobiles per tria ſigna cognoſcuntur, & ignobiles ruſtici per alia tria ſigna cognoſcuntur contraria. par.6. capitulo 8. num.2.
Generoſi qui ſciunt curioſe genealogias parentum ſuorum retexere uſque ad Adam, ſi ultra gradum unum computarent: tunc patrem ſuum inuenirent putredinem terræ.par.6.c.78.nu.5.
Gladium ſuper femur ponere quid eſt.par.4. c.14.nu.3.per Gregorium.
Gloria celeſtis ualoris eſt ineſtimabilis & honoris inſuperabilis,par.4.c.33.
Gloriæ cœleſtis ualor ex multis perpendi poteſt.par.4.c.33.
Gloria cœleſtis decoris eſt inæſtimabilis. ibi.
Gloria cœleſtis tanta eſt,quòd qui in illa minimus eſt, maiorem habet gloriam, quam ſi haberet totam gloriam mundi: etiam & ſi illa eſſet ęterna,par.4.c.33.
Gloria cęleſtis eſt magis honoris:quia ibi omnes ſancti erunt filii Dei, domini & reges. num.4.

Gloria aliqua eſt uera & aliqua uana, & gloria uera diuiditur in gloriam ueram, ueriotem & ueriſſimam, par.6.c. 10. in princ.

Gloria uana diuiditur in gloriam diabolicã, gloriam mũdanam, & gloriam humanam, par.6.ca.11.

Gloria uana diabolica tria bona aufert homini.ſ.bona fortunę, bona naturę, & bona gratiæ.ibidem.

Gloria uana diabolica ſeptẽ habet filias, quæ ex ea naſcuntur, par.6.c.12.

Gloria mundana eſt qua quis inaniter de rebus fortunæ gloriatur, & oritur hæc gloria ex ſeptem mundi uanitatibus, par. 6.c.6

Gloriam in terra non quærens confuſionẽ in terra non timet, par.6.c.72.nu.1.per Criſoſtomum.Item par.7.ca.4.nu.3

Gloria mundana quando homini offertur, vel occurrit aliqua occaſio gloriãdi, referre deberet homo illam gloriam ſummo regi & non ſibijpſi: vt hiſtorialiter, par.6.cap. 80. num.1.

Glorias ſeptem ſpeciales habebunt ſancti in corpore & ſeptem in anima, parte.4. cap. 68.num.2.

Gratia triplex eſt, par.4.c.38.nu.3. ſecundum ſanctum Tho.

Gratiæ ſpiritusſancti minima gutta replere poteſt animam humanam quę uaſculũ eſt, quod nulla re niſi infinita repleri poteſt, par.4.c.38.nu.3.

Gratiarũ actiones reddẽdæ ſunt Deo: ſed qua re, de quibus, & qualiter, par.6.c.4.nu.2.

Gratiarum actio deuota eſt bonorũ a Deo receptorum augmentatio, par.6.ca.4.nu.2

Gratiarũ actiones reddendæ ſunt Deo de ſuis beneficijs, quæ ſpecialiter ſunt ſex.ſ.beneficiũ creationis, beneficium redemptionis, beneficium expectationis, beneficiũ iuſtificationis, beneficiũ conſumationis, & bene ficium præmiationis, par.6.ca.4.nu.4

Gratiarum actiones reddere debemus deo de hoc, cum mortaliter peccãtes digni ſumus ſuſpendio infernali & fune peccatorum circa collum noſtrum iam applicato ipſe nos miſericorditer de ſuſpendio liberat. ibidem.

Gratiarum actio Deo reddenda quattuor deberet habere conditiones ſcilicet magnanimitatem, aſſiduitatem, uniuerſalitatem, hilaritatem.ibidem.

Gratiarum actio agenda eſt cum letitia quod figuratum eſt Neemiæ.12.per hoc quod ii dei dedicauerunt muros Hieruſalem cum letitia & muſicis inſtrumentis.ibid.

Gratias agere Deo eſt actus commendabilis quadrupli ratione, par.6.c.4.nu.2

Gratias non reddens Deo pro ſuis beneficiis ingratior eſt pecude ratione carente, per exemplum ibi.nu.4. Amb.

Gratias agere debemus Deo ſemper in omnibus noſtris bonis operibus, & in quãto abũdantiora ſunt opera, intanto abũdantiores gratias debemus Deo reddere.ibid.

Gratias Deo agere debemus tam in tempore proſperitatis, quàm etiam in tempore aduerſitatis. ibidem.

Grauiſſimum onus mundi eſt peccatum, cuius tamen grauitatem ſuſpẽdit ſpiritualis lapis adamantinus, par.6.c.77.nu.3.

Gula non conſiſtit in cibo & potu ſed in inordinato uſu ciborum & potuum, par.2.c.1. Item eiuſdem ca.7.

Gula eſt peccatum, ex quo multa mala naſcũtur, par.2.c.6.

Guloſi prius uiſitantes tabernam quàm eccleſiam maledicti ſunt a Deo, par.2.c.4

Guloſus habitaculum diaboli efficitur, part. 2. cap.2.

Guloſus uentrem ſuum uiliſſimum deificiat. ibidem.

Guloſus Deum blaſphemat. ibidem.

Guloſus pro immoderata refectione uentris ſui animam ſuam diabolo uendit.ibidem

Guloſus, qui in hac uita eſurire & ſitire non vult, in inferno eſuriet & ſitiet ſed cibũ & potum non inueniet, par.2.ca. 9

H

HAereſis quid eſt, par.6.cap.39. ante nu.1. per Auguſti.

Hæreſis licèt periculoſa ſit, tamen valde vtilis eſt. parte 6. capit. 39. nume. 2.per Criſoſt.

Hæretici non ſunt, qui ſententiam ſuam non defendunt, parte ſexta. capit. 39. ante num.1

Hæreticus dici poteſt quilibet aliter intelligens ſacram ſcripturam q̃ ſpiritusſanctus inſta-

inflagitat,par.6.c.39.n.1.per Hieronymū.
Hæretici aſſimilantur uiperæ.ibidem
Hæreticos confortantes,fouentes,uel in eorū hæreſibus defendentes damnabiliores ſunt illis, qui errant: & non ſolum hæretici dici poſſunt,ſed etiam hæreſiarchæ. ibidem
Hæretici ab omnibus fidelibus ſunt fugiendi, & hoc triplici de cauſa,par.6.cap.39. nu.2.
Hæretici ſunt Deo ita deteſtabiles, quòd fidelibus prohibentur ſacramenta eccleſiæ ab eis recipere. imo & potius deberet fidelis mori,quàm ſacramentum de manu hæretici ſcienter recipere.ibid.
Hæretici plerunque ſua dicta ſub nomine catholicorum doctorum conſcribunt:ac etiā latenti dolo ſuas blasphemias in libro catholicorum doctorum inferunt, par.6.cap. 39.nu.2.in fine.
Hæretici & ſciſmatici qui foris ſunt per eccleſiaſticam doctrinam & ſecularem poteſtatem compellerentur intrare,par.6.cap.40. per Auguſt.& Iſidorum.
Heredes accidioſorum & auarorum erunt ſerpentes,beſtiæ & uermes,parte.5.capit.11. num.1
Herodem malitia fecit eſſe ſtultum, par. 8.c. 5.per Criſo.
Heſter regina deteſtabatur ſigna ſuperbiæ, q̃ gerebat in capite ſuo die oſtenſionis,par.6. ca.2.nu.15
Honorem Deo debitum hominem ſibi uſurpare ualde periculoſum eſt,parte.6. cap.2. nume.2.
Honor triplex eſt, ſcilicet latria, dulia,yperdulia,par.6.ca.2. nu.5.
Honor huius mundi umbræ aſſimilatur, par. 6.c.80. nu. 4
Honores mutant mores,par.6.c.26.nu.4.
Honores pericula ſecum trahunt, quia ſicut corporales inimici præcipuè irruūt ſuper regem & ducem exercitus:ſic hoſtes ſpirituales &c.par.6.ca.26.nu.4
Honorari poteſt quis tripliciter, uel propter uirtutem, uel propter uirtutis ſtatum, uel propter ſignum uirtutis,par.4.ca.14.nu.1.
Homicidiū caſualiter proueniens præter propoſitum culpabile occiſoris excuſatur,par. 8.cap.11
Homicidium iniuſtum tripliciter committitur,par.8.c.11
Homicidium iniuſtum ſex modis committitur,par.8.c.13.nu.1
Homicidium licitum tripliciter cōmittitur, par.8.cap.12.
Homicidium corporale aliud eſt iuſtum & aliud iniuſtum, par.8.ca.11
Homo poteſt alium hominem illicitè interficere ſex modis,par.8.ca.13.nu.1.
Hora ſurgendi de peccatis alia tempeſtiua, alia ſera & alia infructuoſa, par.5. cap.12. num.6.
Horam uitæ noſtræ vltimam uoluit nobis dominus eſſe occultam:ſed quare, par.6.cap. 80.num.5
Horas omnes canonicas cum Deo gratias,terminamus, in ſignum ꝙ omnia noſtra bona in eius debent gratiarum actione finiri, par.6.ca.2.nu.4
Hoſpitalitatis exhortatio habetur de exēplo cuiuſdam dominæ pauperem leproſum in ſuum hoſpicium reſpicientes, par. 4. ca.2. nu.4.quaſi in fine.
Hoſpites mali ſunt ualde periculoſi per exemplum de peregrinis ſancti Iaco. par. 4.cap. 5.num.3
Hoſpitalitas eſt quaſi meritorium & Deo placens,par.4.c.57. nu.1.
Hoſpitium & ſpecialiter ſacerdotes pauperibus denegare quàm damnabile eſt, par. 4. c.57.num.2.
Humilitatem exemplo ſuo nos docuit Chriſtus naſcendo, conuerſando, prædicando, miracula faciendo & moriendo,par.4.cap. 48.num.1.
Humilitatis magnitudo penes duo attenditur.ibidem.
Humilitatis exemplum capere poſſumus quaſi ab omnibus rebus exiſtentibus in ſpera corruptibilium.ibi.nu.2.
Humilitatis exemplum quadrupliciter capere poſſumus luna que infima eſt planetarum.num.3
Humilitatis exemplum capere poſſumus de ſuperbo Nabuchodonoſor caſtigatione diuina humiliato,par.4.c.48.nu.3
Humilitatis exemplum capere poſſumus de nobiſmetipſis, ſi conſideremus noſtrum ingreſſum,progreſſum & egreſſum,par.4. ca. 48.nu.4. Item eiuſdem ca.31. Item par.6. ca.80.nu.4.

Humilitas hominem ſapientem reddit, parte 4.c.48.nu.5.

Humilitas uidetur Dei ſententiam reuocare. Ibidem.

Humilitatis multi ſunt effectus nobiliſſimi, par.4.ca.48.nu.5.6.

Humilitas eſt quaſi aquæductus, per quẽ gratia deuenit in animæ ciuitatem, & quẽ nititur dyabolus obturare, par.4.ca.48

Humilis homo ſuperbum poteſt pacificè ſuſtinere: ſicut corpus concauum corpus ſphæricum in ſuam concauitatem poteſt recipere, par.4.c.48.nu.6

Humilitas facit hominem Deo præcioſum, & quanto uilior in reputatione propria, in tãto præcioſior in reputatione diuina, par.4.ca.48.nu.6. Item par.6.ca.9.nu.1.2. per exẽplum de amon & mardocheo. & de phariſeo & publicano.

Humilitas aliqua eſt vera & aliqua falſa, par.4.cap.48.nu.6

Humilis homo ſimilis eſt ramo arboris, qui ex multitudine fructuum deorſum inclinatur, par.4.c.48.nu.6

Humilitas a laqueis diaboli hominẽ liberat, par.4.c.48.nu.7

Humiles Deus ſaluat ab inſidiis diaboli, par.4.ca.48.nu.7

Humilitatis incitamẽta ſunt.5. figurata Gen.16. ubi dicitur de agar ancilla ſaray. par.4.ca.53.nu.2.

Humilitas ficta impiorum reprobatur, par.6.cap.8. per Criſoſtomum.

Humilitas eſt uirtus, ad quam nos inuitat Chriſtus per exemplum de inuitato ad nuptias, par.6.c.9.nu.2.

Humilians ſeipſum exaltabitur, cuius exẽplũ habemus de amon & Mardocheo. Item de phariſeo publicano, par.6.c.9.nu.2. in fine.

Humiliare ſemetipſum oportet uolentẽ aſcẽdere montem cœli, ut hyſtorialiter patet de Ionatha, par.6.c.35.nu.1

I

IAcob a mẽdacio excuſatur in hoc, quod dixit ſe eſſe Eſau primogenitum patris, par.4.ca.7.nu.2.

Iactantia deſcribitur, par.6.ca.7.

Iactantia peccatum eſt, cuius magnitudo per ſex oſtenditur, par.6.cap.7.

Iactantia deſtruit bona naturę, bona fortunę, & bona gratiæ, par.6.ca.27.

Iactãtia perdit gratiam receptam & impedit recipiendam, quod tripliciter oſtenditur, par.6.ca.7.

Iactantiam fieri de bono, quod quis non habet, contingit tripliciter, par.6.ca.13.

Ieiunantium debita hora comedendi eſt hora meridiana: hora enim illa ſitiuit Chriſtus in cruce. par.2.c.4

Ieiunium Deo maximè placens eſt abſtinẽtia a triplici genere peccati. ſ. cordis, oris, & operis, par.4.c.36

Ignatius martyr, qui ſummè Ieſum dilexit, poſt mortem repertus eſt habere in corde ſuo hæc uerba ſcripta litteris aureis. Ieſus eſt amor meus, par.4.c.38.nu.7.

Ignem luxuriæ diabolus quadruplici medio accendit, par.3.ca.18

Ignis in die iudicij tantum ſpacium occupabit de aere quantum occupauerunt aquæ in tempore diluuij, par.6.cap.80.nu.8. per Auguſtinum.

Ignis illius terribilis, in quo in die iudicij purgabuntur electi, & comburentur impij, figuram uidit ſanctus Forſeus raptus in ſpiritu. ibidem.

Ignis quadruplex. ſ. infernalis, purgatorij, ignis terreſtris, & elementaris, par.6.ca.80.nu.8

Ignis infernalis in calore tãtum excedit ignẽ materialem noſtrum, quantum calor ignis noſtri excedit calorem ignis in pariete depicti, par.6.ca.62.nu.2. per Auguſtinum

Ignis infernalis habet calorem, ſed non habet luminis claritatem, par.6.ca.62.nu.2

Ignorantia quarundam rerum commendabilis, & quarundam eſt damnabilis, par.4.ca.40.num.1

Ignorãtia aliqua eſt inuincibile, & aliqua uincibile, par.4.ca.40.nu.1

Ignorantia, qua quis negligit & cõtemnit ſcire ſcibilia & requiſita ad ſalutem uocant doctores ignorantiam craſſam & ſupinam. ibidem.

Ignorantia aliqua eſt excuſabilis, & aliqua inexcuſabilis. par.4.ca.40.nu.2. Item eiuſdem.c.2.num.6

Ignorantia ſcripturarum eſt ignorantia Chriſti, par.4.c.40.nu.2

Igno-

Ignorantia ſcripturarum ꝙ periculoſa ſit, & qualiter ex tali ignorantia uenit deſperatio & omnis conſummatio peccati, par.4. ca.40.nu.2.
Ignorantia, qua homo Deum & ſeipſum non cognoſcit damnabilis eſt, part. 4. cap. 40. num.3.
Impedire potẽs impios a ſua impietate & nõ faciens, nihil aliud eſt, quam cõſentire impietati eorum, par.4.ca.22.nu.1
Impij peccatores aſſimilantur brutis animalibus, quæ in noctis obſcuritate lumen lucernæ fugiunt, par.4.c.2.nu.5
Impij uirga Dei ſunt, cum qua ipſe ſuos caſtigat filios, par.4.c.5.nu.2
Impij ſpinis comparantur, quia quacunq; parte illos conſpexeris, habent aculeos, par.5. cap.19
Impiis moleſta eſt ueritas & amara diſciplina iuſtitiæ, par.5.ca.20
In, quadrupliciter accipitur in ſcriptura, par. 6.c.45.nu.7
In archa teſtamenti erant uirga, manna, & tabulæ. archa ſignat iudicium, manna conſuetudinem, uirga correctionem, tabulę diſcretionem, par.4.ca.8.nu.2
Incarcerati uiſitandi, conſolandi & conſulẽdi ſunt. ſed qualiter, par.4.ca.60
Inceſtus quid eſt, & quàmgraue ſit peccatũ, par.3.ca.7.nu.1
Inceſtus pro perpetuo inhabitat perſonas cũ eo infectas licita ducere coniugia, par.3.ca. 7.num.1
Inconſtantes & frequenter recidiuantes ſimiles ſunt cuidam cani audienti duo cornua ad diuerſa conuiuia inuitantia, par.5.c.15. ante nu.2.
Incontinens diſtinguitur ab intẽperato, par 5.ca.2.nu.11
In die iudicii Petrus apoſtolus, Andreas & cęteri apoſtoli cum multitudine populorum per eorum doctrinam ad fidem conuerſorum apparebunt, par.6.ca.80.nu.8.
In die iudicii incipiet mane diei lucis æternæ quantum ad dilectos, ſed tunc incipiet nox tenebroſitatis æternę quantum ad reprobos, par.6.c. 80.in medio.nu.8
In die iudicii & ſi beata uirgo Maria & omnes ſancti auderent pro uno damnato orare iudex eos non audiret, par.6.ca. 80.nu. 10. Item par.4.ca.12.nu.3
In die iudicii ſol iuſtitiæ qui quondam erat in ſigno leonis, & nunc eſt in ſigno uirginis: tunc erit in ſigno libræ, par.6.cap.80. num.10.
In die iudicii allegabit Chriſtus contra impios beneficia, quæ eis fecit, amorem quẽ eis oſtendit, & doloroſam paſſionem quam pro eis ſuſtinuit, & eorum ruſticalem conſuetudinem quam illi econtra ſibi reddiderunt. nu. 11.
In die iudicij Chriſtus, qui per arcum cœleſtẽ ſignatur, emittet tres ſagittas ad impios dãnandos, par.6.c.80.nu.12
in die iudicii anima peccatrix corpus ſuum lamentabiliter alloquetur. & econtra. ibidem
in die iudicii & poſt diem iudicii in gloria de vulneribus peccatorum cõfeſſorum & per pœnitentiam ſanatis non plus erubeſcent electi quàm miles de vulneribus in bello receptis hoſtibus ſuis ſuperatis & uulneribus perfectè ſanatis, par.4.ca.68.nu.2. quaſi in fine.
Indulgentiam talem vnuſquiſq; accepturus eſt, a Deo qualem ipſe fecerit proximo, parte.8.cap.4.
infidelitas quid eſt. par.6.c.32.nu.1
infidelis dici poteſt quis dupliciter. Primo ſecundum negationem: quia non habet, nec audiuit de fide, par.6.c.32.
De ſecundo modo infidelitatis, par.6.c.38.
infidelitas, ſiue incredulitas falſorum Chriſtianorum ſpecialis uocatur hæreſis, par.6. ca.38.in fine.
infirmitas corporalis eſt uirga egrediens de incendio diuini amoris, qua caſtigat ſuos filios electos, & ideo nõ eſt a filiis Dei odiẽda, ſed in mentis patientia oſculanda: ut hyſtorialiter, par.6.c.76.num.8
infirmitas aliqua eſt communis cõſequens totam ſpeciem humanã, & illa infirmitas duplex eſt. Vna in potentijs animæ, & alia in debilitate corporis, par.6.ca.80.nu.5.
infirmitates corporales immittet Deus tã bonis, quam male, ſed alia & alia de cauſa, par.6.c.80.nu.5
infirmitas mundi, quæ ex multis iam apparet manifeſtè eſt ſignum finis mundi, par.6.ca. 80.nu.6.7.
infirmos uiſitare eſt opus miſericordię, ad qđ

debitè faciendum tria requiruntur, par. 4. ca.59.num.1.
infirmitas corporalis eſt quaſi archæ precioſæ cathenatio, quaſi perſonæ ſceleroſæ incarceratio, quaſi ſocii fugitini arreſtatio, quaſi hoſtis reſiſtentis impugnatio, quaſi uirga Dei, quæ caſtigat ſibi inobedientes, quaſi flagellum Dei, quo de palea peccatorum flagellat ſuum triticum.ſ.prædeſtinatos, & quaſi baptiſmus, quo Deus de ſuis immundicijs purgat peccatores, par.4.ca. 59.nu.1.2.3
infirmitas & oīs tribulatio & aduerſitas, quæ nos ſine noſtra occaſione cruciat.ſ. in hoc mundo baptiſmus ignis eſt. nu.3.
infernus eſt locus cōuenientiſſimus accidioſis & cæteris impijs peccatoribus, p.5.c.2.n.5
In flagellis qui contra Deum murmurat, deū ad iraſcendum magis prouocat, par. 4. cap. 27.num.1
ingenii excellentiam habent aliqui, & tamen negligunt lectionis ſtudiū: ſicut & aliqui amorē ſciendi hñt, ſed tamen tarditate ſenſus præpediuntur, par.5.ca.14.nu.1
ingratitudo impiorum nolentium portas animæ ſuæ Deo aperire, oſtenditur per exemplum, par.5.c.12.nu.1
ingratitudo impiorū nolentium reddere deo gratiarum actiones repræhenditur, & multipliciter oſtenditur.par.6.ca.4.nu.5.
ingratitudinis impiorum penes Deum tres ſunt gradus principales, quib. tres alij gradus connectuntur, par.6.ca.4.nu.1.in fine.
initium omnis peccati eſt ſuperbia: ac etiam auaritia: alia tñ & alia rōne, par.6.c.2.nu. 1
inimici licèt odio naturali odiātur, tamē dilectione libera diligi poſſunt, & hoc ſufficit ad obſeruantiam præcepti Dei, par. 8. cap. 15 nu.1. & hoc eſt contra eos, qui dicunt, ꝙ nullo modo poſſunt inimicos diligere. ibidem: ac etiam eiuſdem c.4.
inimici noſtri ſpirituales ſunt tres.ſ. caro, mūdus & diabolus, par.4.c. 31.nu.2.
inimicis noſtris bonū pro malo reddere multipliciter incitamur, par.4.ca.56. nu. 1
inimici diligendi ſunt, ut de inimicis fiāt amici, par.7.ca.9.nu.1. per Auguſti.
in iudicio, iuſtitia & ueritate iurare quid eſt, par.4.ca.16.nu.1
in iuuentutis agro tria genera ſeminum aliquando ſeminantur, quæ abſque concomitantibus zizaniis rariſſimè conualeſcunt, par.6.ca.69
iniuriam faciens alicui membro eccleſiæ iniuriam facit omnibus membris Chriſti corporis, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue in purgatorio, & quantum in ipſo eſt, totā eccleſiam perturbat, par.6.ca.36.nu.3
iniuriam faceret Deus inuido, ſi eum poneret in cœlo, par.7.c.7.
iniurias nobis illatas patienter debemus ſuſtinere, ſed iniuriam Deo illatam nec uſque ad auditum ſufferre, par.8.ca.4
Iniurias nobis a proximis illatas libenter dimittere debemus propter octo cauſas, par. 4.ca.27.nu.1
iniuriam ſuis innocentibus proximis facientes a diabolo agitantur & poſſidentur, & diaboli uoluntatem faciunt.ibidem.
in interitu impiorum ridebit Deus, ut dicitur Prouer.1. ſed pro eo ꝙ huiuſmodi actiones erroneas non admittit ſimplex natura diuina, qualiter hoc hēt intelligi, par.4.c.31.n.3
Inobedientia quid eſt, & quæ eſt inobediētia mortalis, & quæ uenialis, par.6.c.58.
inobedientia deteſtanda eſt propter ſex cauſas, par.6.ca.58
inobedientia Deo & præceptis eius q̄ graue ſit pctm̄, patere poteſt ex multiplici uindicta, qua legitur, Deum hoc pctm̄ uindicaſſe.par.6.c.58.Item eiuſdem ca.80.nu. 17.
inobedientia eſt cauſa omnis uindictæ, quæ nunquam accidit generi humano, ibidem.
inobedientium ſuis prælatis in licitis conſortia fugere deberēt fideles, par.6.c.59.nu.3.
inobedientes ſuis prælatis in licitis confortātes, fouentes, uel auxilium in eorum malicia præbentes, maledicti ſunt.ibidem
inobediētia magis timēda ē, q̄ mors.p.6.c.58.
in omni iudicio quattuor perſonas eſſe neceſſe eſt, par.4.c.8.nu.2. ſecundum Fabianum
in primitiua eccleſia ſicut accedentes ad fidē de propriis fecerunt communia: ſic iam in fine mundi apoſtatantes a fide de communibus faciunt propria, par.6.c.46.nu.2
inſidias ponit diabolus in curijs diuitum: vt ibi interficiat innocentes: ut hiſtorialiter par.4.cap.48.nu.7.
intēperantia qualiter generaſ, par.3.c.10.n.7
inter inſipientem & ſtultum differentia eſt, par.

parte 4.cap.31.num.3.
Intentio bona tenenda eſt in omni opere bono.par.6.ca.59.nu. 5.
inuenta res aliena & non reſtituta rapina eſt, par.4.ca.5.nu.6
inuidus blaſphemando Deum iudicat uiuos & mortuos, imo & aliquãdo iudicat uiuos eſſe mortuos,par.6.c.36
inuidus peruertit ordinatam a Deo actionem naturæ,ut exemplariter patet.ibidem.
inuidia iam uidetur maior eſſe inter Chriſtianos impios quàm quondam erat inter demones.ibidem.
inuidia ſignatur per tertiam beſtiam,quã uidebat Daniel aſcendere de mari,quæ ſimilis erat pardo.ibidem
inuidus proditor eſt Deo, inimicus ſibijpſi, proximo iniurioſus, & diabolo ſpecialis amicus.ibidem.
inuidia deſcribitur,ſed qualiter,par.7 ca.1
inuidiam decem oſtendunt eſſe peccatum ual de deteſtandum,par.7.ca.2.nu.1.
inuidia cunctas uirtutes deſtruit.ibidem.
inuidia eſt toxicum charitatis, oſtium iniquitatis,& putredo ſanitatis,par.7.c.2.nu.2
inuidia eſt peccatum, ex quo multa mala pullulant.ibidem.
inuidus excecatur de illo,de quo deberet illuminari,par.7.c.2.nu.3
inuidia multas habet ſimilitudines odioſas. ibidem.
inuidum interficit quaſi omnis homo, quem ipſe uidet,par.7.ca.2.nu.3.
inuidia ſignum eſt ſpeciale,quo cognoſcũtur diſcipuli diaboli,par.7.ca.2.nu.3
inuidię quinq; ſunt ſpecies principales, par. 7.cap.3
inuidiæ prima ſpecies eſt detractio, par.7.ca. 4.num.1
inuidia nonnunquàm inuidum perdit, dũ ipſe perdere proximum cupit:ut exemplariter,par.7.ca.6
inuidi multi uellent graue pati ſuſpendium cum hoc, quòd illi quibus inuidẽt grauius læderentur:ut exemplariter, par.7.ca.6
inuidi figurantur per Hely, qui lucernam nõ poterat uidere, antequàm extingueretur, par.7.ca.7
inuidos Deus a ſe reijcit,tanq̃ aquila filios degeneres,par.7.ca.7
inuidus ſic dolet de bono proximi, ac ſi illud eſſet ſibi ſubductum, quod eſt proximo additum.ibidem.
inuidus alienis uirtutibus hoc præſtat, quod beato Iob ſathanas præſtitit qui unde eum credidit proſternere, inde eius aucta ſunt merita,par. 7.ca.7
inuidi impiis ſodomitis aſſimilantur, par. 7. cap.7.
inuidia aſſimilatur igni græco, par. 7. cap.9. nume.1.
inuidorum cæcitatem illuminare poteſt recens & frequens memoria ſanguinis & paſſionis Chriſti. ibidem.
inuidus ſimilis eſt lunæ quæ aliquando ſolem, a quo lumen ſuum recipit, eclipſat, par.4.ca.2.nu.6
inuidorum hominum tota congregatio dicitur tenebroſum regnum ſpiritus inuidiæ, par.4.ca.37.nu.4.
Ioſeph oſſa ſua uoluit filios iſrael ſecũ transferre de Egypto, ut Egyptij idolatriæ dediti reliquiis diuinos honores non impenderent.par.6.ca.45.nu.2
ira deſcribitur,ſed qualiter,par.8.c.1.in prin.
ira aliqua eſt bona & meritoria, aliqua mala & impia,par.8.c. 1.
ira aliqua eſt uenialis,& aliqua mortalis. ibi.
ira aliqua eſt animæ,& aliqua carnis.ibidem.
ira deteſtãda eſt propter multa mala, quæ ex ea ſequuntur, par.8.c.2
ira eſt uicium,a quo aliquando oritur bellum publicum:ſicut & rixa, quæ eſt bellum priuatum,par.8.c. 9
ira per uerbum durum accenditur, & per verbum dulce extinguitur, ut exemplariter, par.8.c.15.nu. 3.
iracundus iniuriam faciens fratri ſuo quaſi inſanus ſiue furibundus eſt ſeipſum ſpiritualiter interficiens,par.8.c.15.nu.1
iracundus impedit teſtamẽtum Chriſti adimpleri,& ideo maledictus eſt,par.8.capit.2. num.2
iracundi aliqui ſe excuſantes dicũt,quòd inimici illorum tantam iniuriam eis faciunt, ꝙ non poſſunt eis dimittere,nec eos diligere,par.8.ca.4.Item eiuſdem ca.15.nu 1
ira uiri iuſtitiam Dei non operatur, par.4.ca. 9.ſecundum Bedam
ira ꝑꝑ ſex Deo diſplicet,par.8.cap.2.num. 2.

iram frangit mollis reſponſio,par. 8.c.15.n.3
iracundus homo ante motum iræ debet de remedio prouidere, ut exemplariter, part.8. ca.15.nu. 5
iracundus dicitur velox ad iram dupliciter, par.8.c.2.ante nu.2.
Iræ malę quattuor ſunt gradus,par.8.c.1.n.3.
iræ ſex ſunt ſpecies, par.8.capit.3. ſecundum Gregorium.
Iræ tres ſpecies ponit philoſophus.4.Ethycorum.de quibus.par.8.c.14
iræ ebullitio de olla cordis tribus remediis mitigatur,ut exemplariter, par. 8.cap.15. num.3.
iraſci ubi iraſcendum eſt, commendabile eſt: ſed nõ iraſci,ubi iraſcendum eſt, nolle corrigere peccatum eſt,par.8.c.1
iudicare de operibus manifeſtis non prohibetur,alicui ſed ſolum de operibus medijs,& de operibus occultis,par.6.c.26.nu.2.Aug. Idem.4.ca.10
Iudicant impij illa, quæ indifferenter bene, uel malè fieri poſſunt ſecundum facientis intentionem ſemper ad peiorem partem, par.4.ca.10
iudicationem temerariam offert diabolus tanquàm ſuam filiam impiis in uxorem ducẽdam.ibidem.
iudicatio temeraria ex q̃ turpi & horrenda parentela ſit progenita,par.4.ca.10
iudicem in cauſis manifeſtis & pluribus cognitis non oportet teſtes exigere.par.4.ca. 8.num.2
iudices immunes eſsẽt a crimine, de quo aliũ iudicant,par.4.ca.8.nu.1
iudices impij bene aſſimilantur rubo ſpinoſo,ſed quare,par.4.c.9.nu.1.
iudices iracundia moti dare ſententiam non deberent:donec ceſſauerit in eis ira,par.4. ca.9.nu.1.
iudices iniqui de præſentis uitę cõmodis tantum cogitant & non de futuris. ibidem.
iudices quales eſſe conuenit,par.4.c.8.nu.1
iudices unius prouincię communitatis unius iuriſdictionis, uel parochiæ ſubditos alienos alterius prouinciæ iudicare non præſumerent,par.4.c.9.nu.3.
iudex quando crimen eſt ſibi occultum licẽt pluribus aliis manifeſtum: tamen ferre nõ debet ſententiam ſine examinatione, parte 4.ca.8.num.3.
iudex ſemper prè oculis habere debet Deum iudicem,& iudices alios, ſicut oportet ipſum a Deo iudicari.ibidem.
iudex iuſtè iudicãs,& præmia inde expectãs, fraudem Deo perpetrat,par.4.ca.9.nu.1.
iudex qui ſententiam iuſtam dat non amore iuſtitiæ ſed liuore odij, iuſtitiam Dei non imitatur,par.4.c.9.nu.1.
iudex iracundus iudicij examen plenè cõtueri non valet,par.4.c.9.nu.1.
iudex ſecularis uiros eccleſiaſticos nõ habet iudicare, quod intelligitur in cauſis ſpiritualibus,par.4.c.9.nu.2
iudex in ciuitate animæ non eſt ſinderiſis,id eſt ſuperior pars rationis,par.4.ca.10.ſecũdum Linconienſem.
iudex teſtes ſciens deponere falſa contra iuſtum non debet ſecundum eorum falſa cõmenta ſententiare,par.8.c.12
iudex quilibet præcauere debet ne reus eſſet eiuſdem criminis, de quo alium condemnaret,par.3.ca.5.nu.4.in fine.
Item par.4.ca.8.nu.1
iudex iuſtus ſemper debet pœnam proportionare ſecundum quantitatem culpæ delinquentis,par.3.ca.7.nu. 1
iudex miſericordiam debet diſcretè cum iuſtitia temperare, par.4.ca.8.nu.1
iudex bonus audire debet patienter utrãq; partem,par.4.ca.8.nu.2
iudex nullum deberet condemnare, antequã accuſatus pręſentes habeat accuſatores,locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina,par.4.c.8.nu.2
iudex nõ debet ſimul eſſe accuſator & iudex, par.4.c.8.nu.2
iudex non debet ſemper iudicare ſecundũ ea quæ ſunt ſibi nota ut perſonæ priuatæ: ſed ſecundum ea quæ ſunt ſibi nota ut perſonæ publicæ.ibidem
iudex cui tantum notum eſt crimen delinquentis corrigere debet: ſed tamen ſecretè.ibidem
iudicium diuinum duplex eſt, ſcilicet generale & ſpeciale, & ad utrunque iudicium uocantur homines tribus citatoribus, par. 6. ca.80.num. 5.
iudicium generale erit in ualle Ioſaphat, & hoc triplici de cauſa.nu.6.

iudicium finale præcedent multa ſigna terri-
bilia.nu.9
iudicium ultimum ualde erit terribile,& hoc multiplici de cauſa,par.6.ca.38.nu.1.Item eiuſdem ca.80.nu.8
iudicium ultimum ualde timẽdum eſt & ſpecialiter impiis prælatis: quia tunc iudiciũ duriſſimum illis fiet,par.6.ca.80.nu.8
iudicium ultimum ualde timuit ille nobilis rex,de quo,par.6.c.80. nu.8.
iudicium illud dicitur rectum, in quo mediũ non declinat ab extremis,par. 4.ca.8.nu.8
iudicium iuſtum ſex modis peruertitur, par. 4.ca.9.nu.1
iudicium iuſtum cito corrumpũt diuites muneribus.ut dicitur ibidem.
iudicium iam uenale eſt ubiq;. ibidem.
iudicium temerarium in duobus ſpecialiter cauere debemus,par.4.c.10
iudicium ſine miſericordia fiet illi qui non facit miſericordiam,par.4.c.28.num.4.Item par.6.c.35.nu. 1.
iudicis lingua deberet eſſe ſicut lingua equæ libræ ſemper mouens ad partem grauiorẽ, par.4.c.9.ante nu.3.
iudicium tranſiens per medium cordis inuidi impium eſt ſicut cor,per cuius mediũ tranſit par.6. c.36.num.1
iumentum percutitur,uel quia extra uiã eſt, uel quia nimis lente incedit.ſic peccator pcutitur a Deo,par.5.c. 76.nu. 8.
iuramentum quo quis iurat malum facere ad cuius oppoſitum ex lege diuina obligatur, non eſt faciendum,par.4.c.17.nu. 2
iuramentum quacunque arte uerborum coloretur a Deo accipitur: ſicut ille cui iuratur intelligit.nu.3
iuramentum licitum debet habere tres comites,ſcilicet ueritatem,iudicium & iuſtitiã, par.4.ca.16.nu.1.
iuramentum uocis exprimunt hęc ſigna, teſtis eſt mihi Deus, coram Deo & per Deũ. ibidem.
iuramentum quoddam eſt aſſertoriũ,& quoddam promiſſoriuni,par.4.ca.16.nu.2.
iuramentum dicitur illicitum multis modis, par.4.c.17.nu.1.2.
iurans conſuetudinaliter per membra Chriſti maledictus eſt,par.4.c.17.Item par.4. c. 2.nume.9.
iurans deificat rem, per quam iurat,par.4.c. 17.num.2
iurantes cõſuetudinaliter tribus modis ſe excuſant,par.4.c.11.nu.2
iurare per membra Chriſti eſt peccatum uindictam clamans, quod chriſticidio comparatur,par.5.c.2.nu.9
iurare per membra Chriſti blaſphemia eſt, par.4.c.17.nu.5
iurare in iudicio,iuſticia & ueritate licitũ eſt, & hoc dupliciter,par.4.c.16. nu.1
iurare per creaturas omnino prohibitum eſt: ſed quare,par.4.c.17.nu.2.
iurare mendaciter per creatorem grauius eſt peccatum quàm iurare mẽdaciter per creaturam,par. 4.c. 17.nu.2.
iurare clericum laycis eſt illicitum.ibidem
iurans per membra Chriſti manibus propriis laqueo ſpiritualiter ſe ſuſpẽdit,par.6.c.58.
iuratur ratione obedientiæ tripliciter,ſcilicet ratione fidelitatis, ratione ſubiectionis, & ratione conſuetudinis obſeruandæ, par. 4. ca.16.num.1
iuratur ratione mali fugiendi dupliciter .ſ. ad malum uitandum,uel ad malum expugnandum,par.4.c.16.nu.1
iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia ſed crudelitas,nec miſericordia ſine iuſtitia eſt miſericordia ſed fatuitas,par.4.c.8.nu.1.
iuſtitia deſcribitur,ſed qualiter,par.4.c. 12
iuſtitia & pax oſculatæ ſunt quod bene exponitur per Auguſtinum par.5.c.6
iuſtus ſemper eſurit & ſitit iuſtitiam, par.4.c. 15.num.2

L

LAbor uitę præſentis facilitari poteſt tripliciter,par.5.c.22.nu.1
Labor nullus durus,nullum tempus longũ uideri debet, quo gloria ęterna acquiritur, par.5.c.22.nu.1
Laborem uitæ pręſentis patienter ſuſtinere oportet, qui uoluerit ad conuiuium uitæ peruenire æternum,par.5.c.7.nu.2
Laborem uitæ præſentis facilitat magnæ mercedis expectatio,par.5.ca.22.nu.1.
Laborare docemur & præcipimur in utroque teſtamento,par.5.cap.11. nu.1
Laborare nolentes in hoc breui tempore uitæ præ-

præſentis in longo tẽpore uitæ futuræ æter naliter laborabunt, par.5.c.11.nu.1.

Lachrymarum unda haurieńda eſt de fontibus ſaluatoris cum deuota oratione, par.4.cap. 36.num.5

Lachrimæ aſſimilantur aquæ quæ in cõductu ducta aſcendit uſq; ad ſuæ originis altitudi nem, par.4.c.53.nu.5

Latrones magnos vidit Socrates ducere paruum latronem ad ſuſpendium, & tunc riſit, par.4.ca.9.nu.4

Laus impiorum uituperium eſt iuſtis, & tam turpe eſt laudari a turpibus, q̃ turpe eſt ob turpia laudari, par.6.ca.72.nu.4

Layci tenentur audire uerbum Dei, & inquãtũ ſufficiunt ſcire, cognoſcere & intelligere ſacræ ſcripturæ doctrinã, & illã ſuis ſubditis, pro quibus rationem reddent corã Deo diligenter docere, par. 4.c.40.nu.2.

Legalia ueteris teſtamenti ſignabant Chriſtũ uenturum & paſſurum & nondum ueniſſe, par.6.c.44

Legẽ Dei contẽnentes & leges humanas exercentes tandem uenient coram ſummo iudice, ubi uelint nolint ſecundum legem Dei iuſtiſſimam iudicabuntur, par.6.c.79.nu.2

Legis Dei contentores Deus acerrimè caſtigauit: vt hyſtorialiter, par.6.ca.2.nu. 6

Legiſtæ cuſtodes ſunt paleę, medici quaſi cuſtodes ſunt furfuris: ſed theologi cuſtodes ſunt farinæ: ſed quare, par.6.ca.2.

Legio demonum habitauit in uno homine, par.7.ca.37.nu.4.

Lectum ſuum humilem intrat pauper benedictione præmiſſa: ſed diues lectum ſuum ſuperbum intrat maledictione diuina, par.6. ca.62.num.1.

Lectum curioſum ſuperbus diabolus libenter intrat & cum diuitibus ſuperbis quieſcit in occultis. ibidem.

Lectum horribilem & pœnalẽ ordinabit diabolus pro ſuperbis, cum uenerint ad hoſpitium ſuum, qui pro eo & mẽbris eius pretioſos lectos parauerunt in hac uita. ibid.

Lectus in quo diabolus ponet damnatos habebit nouem cubitos longitudinis, per quos intelliguntur 9. pœnæ infernales, &.4. cubitos latitudinis, per quos intelliguntur aliæ. 4. pœnæ inferni. nu.1.2.3

Liberalitatis duo ſunt genera, parte.6. capit. 65. in principio.

Libidinis motum etiam nolentes ſuſtinẽt ſerui Dei. quod tamen ad damnationem non tolerant, ſed ad probationem, p.5.c.2.nu.1

Lingua iudicis debet eſſe ut equilibra, par.4. c.9. ante num.3.

Librorũ ſuperflua & nimis ſumptuoſa curioſitas reprobatur, par.6.ca.2.nu.13. Item eiuſdem ca.67.nu.13.

Ligaturæ uulnerum noſtrorum pœnalitatis, in quã incidimus per peccatũ ſunt res fortunæ, quibus indiget noſtra caro peccatrix in hac uita pœnali, par.6.ca.2.nu.13

Linguam a ſtultiloquijs & ab omnibus uerbis ocioſis quattuor mouerent hominem refrenare, par.5.c.21.nu.2

Litigantes contentioſè ſe ſeruos diaboli eſſe oſtendunt & non Dei, par. 6.c. 57.

Litigium differt a diſcordia, ſed in quo, part. 8.ca.9

Litteræ diaboli ſunt malæ conſcientię peruerſorum hominum, per quas uendicabit eos diabolus eſſe ſecum damnandos: ut hyſtorialiter, par.6.ca.2.nu. 5

Locum regiminis animarũ deſiderantibus ne gandus eſt, par.5.ca.10. ſecundum Gregor.

Locus uitæ præſentis medius eſt inter cœlum & infernum, par.5.c.22.nu. 1.

Longo tempore a Deo recedentes non niſi lõgo tempore ad Deum redeunt, par. 5.cap. 12.num.10

Loqui deberet homo utiliter, uel omnino tacere, par.5.c.21.nu.1

Loquacitas euitanda eſt propter tria mala, quæ ex ea oriuntur, par. 5.ca.21 nu.2

Loth, qui ab incẽdio ſodomorũ liberatus eſt, ſignat corpus Chriſti myſticum, quod in fine ſeculi a ſupplicio æterni ignis liberabitur, par.6.ca.78.

Loripedi non cedit ad ſui gloriam, ꝙ pedem habet ligneum: ſic certe etiam ad gloriam hominis non cedit, ꝙ veſtimenta habet ꝓtioſa, cum ſint remedia ſuæ infirmitatis, in quam incidit per peccatum, par.6.c.2.n.15

Lucernam uerbi Dei neceſſe eſt habere ante mentis ſuæ oculos quemlibet uolentem in tenebris uitæ pręſentis greſſus ſuos dirigere, par.6.c.79.nu.7. ſecundum Grego.

Luctãdũ eſt cũ domino lacrimis & orõnibus per totã noctem uitæ pręſentis: ut hiſtoria

liter,par.5.ca.7.nu.2.Item par.6.c.11.nu.3 Grego.Itē par.6.ca.79.nu.5.p Linconiēſē.

Luctus aliquis eſt bonus,& aliquis malus,parte.4.c.52.nu.1

Luctus bonus triplex eſt.ſ.luctus compūctionis,luctus compaſſionis,& luctus deuotionis,& iſtius triplicis luctus tria ſunt impedimenta, ibidem.

Luctus malus quadruplex eſt.ſ. luctus fictus, & luctus ſimulatus, luctus pro rebus uanis & trāſitorijs, luctus pro amicis mortuis immoderatus, & luctus damnatorum pro pœnis eternis,par.4.c.53.nu.1

Ludi quadruplex genus,par.4.c.23.nu.1

Ludi ioculatorum & aliorum taxillorum & omnia alia ludicria inhoneſta clericis in lege ſunt interdicta,par.4.cap.23. nu.1.

Ludis alearum, taxillorum, & cæteris huiuſmodi quæ ſunt cauſa lucri tam in clericis, q̄ etiā in laycis ſunt culpabiles,& hoc propter multa mala,quæ huiuſmodi ludos concomitantur,par.4.ca.23.nu.1

Ludi theatrici cuiuſmodi ſunt choreæ,tripudia,interludia, & cætera huiuſmodi fornicationis,meretricij & adulterij, multotiēs ſunt in eā,& ideo in talibus ludis delectant demones,par.4.c.23.nu.2.Item illud oſtenditur per exemplum eiuſdem ca.26. nu.6

Lumen fidei propter quattuor cauſas nititur diabolus extinguere, par.6.c.38

Lumen ueritatis odit omnis qui malè agit, quod exemplariter oſtenditur de Adā peccante in paradiſo,par.6.c.79.nu.1.

Lugere pro ſuis peccatis quattuor mouerent debent hominē peccatorē, par.6.c.35.nu.2

Lupus eſt omnis, qui gregē dominicū impiè inuadit,ſiue diabolus, ſiue membrū eius:ſicut homo peruerſus,par.6.ca.26.nu.1.

Luxuria admodum maris habet feruorem, fętorem & amaritudinem,par.3.c.1.

Luxuriæ peccatum tam abominabile eſt, ꝙ quidam demones uidentur de illo erubeſcere,par.3.ca.2.

Luxuria uexati aggrauantur anxioſo appetitu.ibidem.

Luxuria corpus & animam maculat.ibidem

Luxuria aufert uirginitatem, quæ nunq̄ reſtitui poteſt,par.3.ca.2

Luxuria aufert bona fortunæ,bona naturæ,& bona gratiæ,par.3.cap.2

Luxuria facit quodammodo hominem inſanire.ibidem.

Luxuria deducit hominem in maximam confuſionem & obprobrium, per exemplum, par.3.ca.2

Luxuria hominem excecat, infatuat & ſuperat de Dauid,de Salomone,& de Sāſone.ib.

Luxuria contra naturam quattuor modis perniciosius fieri contingit, par.3.ca.8

Luxuria cōtra naturam q̄ graue ſit peccatum quattuor modis oſtenditur.ibidem

Luxuriæ peccatum licet abominabile ſit in omni homine, abominabiliſſimum tamen eſt in ſacerdotibus, & in uiris & in mulieribus religioſis, quod multiplici oſtenditur ratione,par.3.c.9

Luxuria in ſacerdotibus rapina eſt & ſacrilegium grauiſſimum, par.3.c.9

Luxuria quę committitur in defloratione ſanctarum monialium nedum eſt fornicatio, ſed etiam adulterium,inceſtus,ſtuprum,ac peccatum contra naturam. ibidem.

Luxuriæ peccati grauitas in perſonis religioſis triplici oſtenditur exemplo.ibidem.

Luxuriæ occaſiones ſunt quattuor.ſ.procuratio pronubarum, curioſus aſpectus mulierum,cum mulieribus inſolens colloquiū,& inordinatus tactus earū, par.3.ca.10.nu. 2.

Luxurię ignem diabolus quadruplici medio incendit.nu.2

Luxuriæ initia licèt uoluptuoſa uideātur ſuauia: tamen nouiſſima illius ſunt amariſſima,par.5. c.10.nu.6

Luxuria eſt peccatum ex quo octo mala inde oriuntur,par.3.c.10.nu. 7. ſecundū Grego.

Luxuria eſt peccatum,ex quo maximè generatur cæcitas mentis.nu.7.

Luxuria eſt peccatum,quod dominus grauiſſimè uindicauit, ut multipliciter oſtendit, par.6.c.2.nu.7

Luxurioſi Deum non cognoſcunt, nec uitam æternam credunt,par.6.ca.37.

Luxurioſi non homines ſed iumenta poſſunt nuncupari. ibidem.

Luxuriæ appetitus laſſari poteſt,ſed tamen ſatiari non poteſt. ibidem

Luxurioſus homo arbor eſt, quæ igne libidinis combuſta & incinerata ignem ſeruabit non ſolum per annum,ſed etiam inæternū. ibidem.

Magica

M

Magica arte uel operatione demonum nullus homo poteſt in beſtiam tranſmutari, nec aliqua creatura in aliam creaturā mutari, niſi magorum preſtigijs & operatione demonum illuſio ſenſibus humanis multæ huiuſmodi apparitiones fieri poſſunt, par. 6.ca.49

Magica arte & cæteris maleficiis utens quędā maledicta uetula uitam ſuam miſerabiliter finiuit,& poſt mortem corpus eius cū ſtrepitu horribili a demonibus arreptū eſt ad infernum.ibidem.

Magica arte utebatur illa mulier phitoniſſa, quam putauit rex Saul Samuelem prophetam a morte ſuſcitaſſe:ſed tamen in rei ueritate erat ſpūs malignus, qui i ſpē Samuel apparuit & ad interogata rñdit,par.6.c.52.

Magica arte utentibus non eſt credendū, & licet aliquādo eueniant,qua dicūt, aut licet ſanare uideātur lāguidos,aut lædere ſanos: qa permiſſu Dei fit,& ipſi qui hoc audiūt, uel uident,probentur & appareant qualem fidem habeant erga Deum,par. 6.ca.48.

Magica ars cū omnibus ſuis ſpeciebus hæreſis eſt,par.6.c.52.

Magicæ artis prima ſpecies eſt præſtigium,de quo & eius inuentione, par.6.c.49.

Magicę artis quattuor ſunt ſpecies,pa.6.c.48.

Magica arte uacantes deridentur a demonibus,ab hominibus,a bonis angelis & a Deo, par.6.c.48

Magicę artes & incantationes nihil remedij infirmitatibus hominum poſſunt conferre, nec animalibus languentibus,uel moribundis quicquàm mederi,par.6.ca.48.per Auguſtinum

Magicæ artis tertia ſpecies nigromantia, hoc eſt per mortuos futurorum euentus prænūciare,par.6.ca.51

Magicæ artis quarta ſpecies phitonomantia, de qua & de cuius adinuentione, p.6.c.52.

Magnificentia,quæ eſt pars fortitudinis,conſiſtit in quattuor,par.6.c.63

Maledicere poteſt quis dupliciter,par.8.c. 8

Maledictio illa eſt prohibita,quæ procedit ex uoto ultionis,& non illa quæ procedit ex liuore iuſtitiæ.ibid.

Maledictio iuſtis imprǽcata & illata eis non nocet,ſed prodeſt. ibidem.

Maledicere peccatum eſt, a quo triplici de cā cohibere debet homo linguam ſuam. ibid.

Malè mori non poteſt, qui bene uixit, par.5. ca.12.nu.13

Mali homines uirga Dei ſunt,cum quibus ipſe caſtigat ſuos filios,par.4.c.5.n.2.de aſſur.

Malitia fecit Herodem ſtultū, qui nitebatur Chriſtum occidere,par.8.cap.5. ſecundum Chryſoſtomum

Mallent aliqui inſipientes pati tribulationē, perſecutionem & pœnam ad modum latronum, quàm ad modum Chriſti & ſuorum apoſtolorum,par.6.c.76.nu.6

Mali plus uolunt ſe prē ueritate diligi, p. 4.c. 15.nu.1.

Malum primum quod unquàm euenit generi humano, fuit de mendatio,quod diabolus per linguā ſerpentis euomuit,p.6.c.79.n.2

Malum peſſimum eſt malus homo, parte. 5. cap.19

Mandatorum Dei contemptus eſt cauſa turbationis & uindictæ iam regnantis ex dictis Bedæ,par.4.c.12.nu.4.

Mandata charitatis duo ſunt, unum pertinēs ad dilectionem Dei,& alterum pertinēs ad dilectionem proximi, in quibus pendent omnia alia mandata, par.6.c.9.nu.2.

Mandata Dei tanguntur,par.4. ca.2.nu.8.

Manus corporis Chriſti myſtici ut uidetur iā ſanguine ſunt pollutæ, par.6.c.78 nu.4

Manus ſuas ab omni munere excutere ſeptē perſonæ reperiuntur in ſcriptura, par. 4.c. 21.nu.5.

Manum mittere ad aratrum & reſpicere retro quid eſt,par.5.c.16.nu.4.

Maria uirgo tripliciter Deum ſecum habuit ſcilicet in utero per carnis aſſumptionem, in corde per gratię plenitudinem,& in opere per ſuccurſum cōtra hoſtilem impugnationem,par.4.c.38.nu.4

Maria uirgo tabernaculum erat, in quo Dei filius ſibi deſponſauit naturam humanam. ibidem.

Maria uirgo habuit in ſe fontem, ſiue fluuiū gratiæ quod figuratur per fluuium egrediētem de paradiſo & in quattuor capita diuiſum,par.4.c. 38.nu.4

Maria uirgo in tēpore paſſionis oībus apoſto

lis fluctuantibus a fide ipſa ſola in fide perfectiſſime permanſit, par.4.c.38.nu.4
Maria uirgo intelligitur per iahel quę zizarā interfecit,par.4.c.38.nu.5.
Maria uirgo intelligitur per Iudith quę Holofernem interfecit.ibidem
Maria uirgo figuratur per iridem, ſiue per arcum cœleſtem,par.4.c.38.nu.5.
Maria uirgo ſicut inter omnes creaturas fuit gratiæ plenior : ita inter oēs creaturas fuit miſericordiæ abundantior.ibidem.
Maria uirgo intelligitur per abigayl,quæ impediuit Dauid,ut non occideret nabal. ibi.
Maria uirgo intelligitur per ruth,quæ uirum optimum elegit ſibi in ſponſum,par.4.cap.38.num.6
Maria uirgo licet multiplici de cā inter oēs mulieres erat benedicta : tamen una cauſa ſpecialis oſtenditur.ibidem.
Maria uirgo ſtatim cum reſpondiſſet angelo dicens. Ecce ancilla &c. incontinenti habuit in utero eius fructum ſpecioſiſſimum ſcilicet Ieſum perfectum Deum & hominē par.4.c.38.nu.7
Maria uirgo produxit fructum,qui dicitur fructus honoris & honeſtatis, ſed quare.ibid.
Maria uirgo inter omnes mundi mulieres humilima ex quinque prærogatiuis prę cæteris mulieribus commendatur, par.4.ca.38.
Maria uirgo in tribus.ſ.in corporis pulcritudine.in generis dignitate, & in perſonæ nobilitate erat excellentiſſima mulierum, par.4.c.48.num.1
Maria uirgo erat ſiugulariter præſeruata a triplici uęh,par.4.c.38.nu.2.
Maritus cum uxore ſua quinq; modis poteſt peccare,par.3.ca.5.nu.1.
Matrem uel patrem maledicere pueros ſuos periculoſum eſt ualde,par.8.ca.8
Matrimonialis cōcubitus licitus eſt cauſa prolis procreandæ,cauſa debiti reddendi,& cā fornicationis euitandæ,par.3.ca.5.nu.1.
Matrimonialiter copulati tria habent obſeruare,par.3.c.5.nu.1.2.3
Melius eſt pſal.unum cum deuotione & intentione decantare, quàm totum pſalteriū cū torpore,par.5.c.17.in fine.
Melius eſt audire miſſam boni ſacerdotis q̄ mali : quia licèt omnes miſſæ equè bonæ ſint quantum ad opus operatum, multum differunt quantum ad opus operantis, par.6.ca.46.nu.2
Melior eſt iniquitas uiri quàm mulier benefaciens,par.4.c.2.nu.6
Mendatij triplex genus diſtinguit,p.4.c.7.n.1
Mendatij decem ſunt genera. nu.2.ſm Aug.
Mendatium quod fecerūt obſtetrices pharaoni ex inflictu pietatis pro ſaluatione infantium hebreorum peccatum mortale erat : ut dicit beatus Greg.par.4.c.7.num.4
Mendacij quando nobis de ſcripturis ſanctis exempla proponuntur, aut mendacia non ſunt,ſed putantur eſſe,dum non intelligun tur,aut mendacia ſi ſint,imitanda nō ſunt. nu.5.Itē par.6.c.8.ubi loquitur de ironia.
Mēdacium qnodlibet a uiris perfectis eſt euitandum, & hoc ſeptem de cauſis, par.4.ca.7.num.5
Mendacium eſt aliquem ſacerdotem ſe confiteri, & contraria huic ordini operari, par.7.c.7.nu.5
Mēdaciū eſt pctm̄ contra naturā creaturæ rōnali,par.4.c.7.nu.5.Item par.6.ca.7
Mendacium dicitur peccatum diabolicū triplici de cauſa,par.4.ca.7.nu.6
Mendacium naturaliter odire dēt quilibet hō bonæ fidei ſicut mortem,par.6.ca.36.nu.2.
Mendacium tam periculoſum peccatum eſt ſicut homicidium,par.6.c.73.
Mendax diaboli filiam ſibi copulat in uxorē, par.4.c. 7.
Mendax nō dicitur, qui dicit falſum,quod putat eſſe verum,par.4.ca.7.nu.1
Mentiri non debet uir perfectus pro ſaluatione uitæ ſuæ,vel alterius: veritatem tamē licet aliquando occultare, nu.2.
Mentiri quid eſt,par.4.ca. 8.nu.1
Mentiri poteſt quis cum hoc, quòd non loquatur mendacium ſed veritatem : ſicut & econtra aliquando falſum loquitur quis nō mentiendo.ibidem.
Mentitus non eſt Iacob in hoc,q̄ dixit ſe eſſe Eſau primogenitum patris ſui, par. 4.cap.7.num.2
Mentitus non eſt Abraham in hoc quòd fecit uxorem ſuam dicere illam eſſe ſororē ſuā, par.7. ca.7.nu.3.
Mentis euagatio qualiter deſcribitur,& unde generetur,par.5.ca.21.nu.1
Memoria pœnarum inferni faciunt omnē pœnam

nam temporalem ſatis tolerabilem: ut oſtẽditur per exemplum,par.3.c.10.nu.6
Mercatio, ſiue negociatio quid eſt, & qualis mercatio ẽ licita,& qualis illicita,p.4.c.18.
Mercationis duæ ſunt ſpecies.ibidem.
Mercatores quatuor male ut communiter in ficiunt.ibidem.
Mercatores moderni intantum mendacio & periurio ſunt infecti, ꝙ non ſunt minus mali,ꝗ̃ uſurarij & raptores.ibid.
Mercatores tripliciter fraudem faciunt in põderibus & menſuris,par.4.c.18
Mercatores, qui fundibus utuntur in ponderibus & menſuris Dei ordinationem peruertere nituntur.ibidem
Mercennarius & non paſtor eſt quilibet ambicioſus ſimoniacè introductus in ouile, par. 6.c.26.nu.2
Mercennarius a uero paſtore in tranquillitatis tempore de difficili cognoſcitur:ſed lupus ſuperueniens ſtatiſſime indicat, quo quis animo ſuper gregis dominici cuſtodiã ſtabit.ibidem.
Miracula quare modernis temporibus per epiſcopos nõ fiunt ſicut antiquitus conſueuit, par.6.c.26.nu.2.
Miſericordia eſt amor,ſiue uoluntas releuandi miſerũ a ſua miſeria,par.6.c.35.n.2. per Linco.
Miſericordia Dei magis excedit omnia peccata miſericordia, ꝗ̃ tota aqua marina excedit eius minimam guttam, par.6.c.75.n.1. unde & Deus uelox eſt ad miſeradũ, & tardus ad puniendum: ut etiam oſtẽditur.ibi.
Miſericordia ſine iuſtitia nõ eſt miſericordia ſed fatuitas,p.6.c.75.nu.2.ꝑ Chryſoſtomũ
Miſericordiã Dei appellare deberet peccator timens Dei iuſtitiam: ut exẽplariter patet de quadam muliere.ibidem
Miſericordiã Dei ſperãtes & non timẽtes dei iuſtitiam ſimiles ſunt cuidam aui, de qua dicitur par.6.c.75.Auicena.
Miſericordia peregrinorum collatrix & oſtiaria tanꝗ̃ ſiue hoſpita paradiſi dr̃,par.4.c.67
Miſericordes eſſe iubemur ſicut pater noſter cœleſtis miſericors eſt: ipſe .n. adulteros, meretrices & omnes iniquitates habentes ſpecies miſericorditer ſuſtinet,nullus eorũ fame perit,par.4.ca.62.nu.3
Miſericordia Dei plus dimittit,ꝗ̃ a Deo poſtulatur,quod oſtenditur,par.6.ca.5.nu. 1
Miſericordia aliqua eſt commendabilis & aliqua deteſtabilis,par.4.c.28.nu.4.
Miſericordia multa bona cõfert hoĩ, p.4.c.24
Miſericordia uera quid eſt,par.4.c.26.num.2
Miſericordia Dei immenſa & æterna eſt in infinitũ extẽſior ꝗ̃ creaturæ miſeria,p.4.c.34
Miſericordia Dei extendit ſe ſuper oẽm creaturã, quod patet ex hoc, ꝙ uirtute paſſionis Chriſti totus mũdus miſericorditer melioratur,ſicut ex peccato primi parentis nequiter peiorabatur,par.4.c. 34
Miſericordiam & iuſtitiam ſuam Deus nõ ſubtrahit a iuſto,neque a reprobo,par. 5.c.12. per Iſido.nu.14.
Miſeria naturæ humanæ manifeſtatur ex conſideratione qualis eſt homo ĩ ingreſſu, qualis ĩ progreſſu & qualis erit poſt egreſſum. par.4.c.13.nu.2
Miſſam fornicarii ſacerdotis interdicitur in lege laycos ſcienter audire, par.4.c.39. nu.1.
Molles qui dicuntur, par.3.c.10.nu.7
Mõs ſuperbiæ locus infœliciſſimus eſt, & hoc quadruplici ratione,par.6.ca.2.nu.12.13.
Montẽ excelſum uolentẽ aſcendere oportet omnino ſeipſum inclinare,par.6.ca.2.n,12
Mons ſuperbiæ ſiccus eſt,cuius ſiccitatis duæ ſunt cauſæ, par.6.ca.2.nu.13.
Mons ſuperbiæ locus eſt,in quo legitur multa mala contigiſſe,par.6.ca. 2.nu.13
Mõtem dignitatis & honoris omnes hoĩes appetunt aſcendere, quod tamen ualde periculoſum eſt,par.6.c.2.nu.12.13.
Moriuntur ſubito ſæpe diuites de ſua potẽtia & abũdãtia inaniter gloriãtes,p.5.c.7.nu.1
Mors eſt medium inter uitam præſentem & uitam futuram,par.4.ca.48.nu.10. Itẽ,par. 6.cap.75.nu.4.
Mors quaſi ad oculum demonſtrat cõtemptibilia quæcunque quęruntur in mũdo, par. 6.cap.35.nu.2
Item par.4.c.68.nu.1.
Mors animæ eſt peccatũ, quia ſeparat Deum ab ea:ut hyſtorialiter,par.5.ca.2.nu.12.
Mors uiri iuſti finis eſt noctis uitæ præſentis miſeriæ,& initium diei lucis æternæ,par.5. c.7.nu.2
Mors in omni loco expectanda eſt, par.5.cap. 12.nu.3.ſecundum Aug.
Mors tam ineuitabilis eſt, quòd nullus ho-

mo poteſt eam euitare, & ideo ſagittario aſſimilatur.ibidem.nu.3
Mors eſt fortiſſimum, quod euenit homini in hac uita,par.5.c.12.num.3
Mors corporalis unicorni comparatur. ibid.
Mors latroni comparatur, quia præcioſiſſimũ iocale,ſcilicet animam rapiet noſtram a nobis,par.5.c.12.nu 4
Morte imminente habet impius plura impedimenta de ſua ſalute cogitandi, & forte ꝓpter ſua demerita a Deo derelinquetur in tantum, ꝙ non habeat gratiam fructuosè pœnitendi,par.5.ca.12.nu.10
Mors & ſepultura hominis manifeſtant ſapiẽtiam huius mundi ſtultitiam eſſe apud deũ par.6.c.35.nu.1.
Mors martirum prætioſa dicitur, quia per eã omnia delicta dimittuntur,& merita augẽtur,par.6.c. 76.nu.2
Moriens pro Chriſto nec proſtratus,nec conculcatus nec occiſus triũphum poteſt perdere.nu.8.
Mors eſt ultimũ terribilium,quod bene oſtenditur,par.4.c.31.nu.3
Mortis memoria retraheret ſupbos & impios a ſuis malis operibus,par.6.ca.78. nu.2.per Auguſtinum.Item eiuſdem.80. nu.2.3. Itẽ par.4.cap.48.nu.8
Mortis quæ hora finis hominis eſt,ſemper eſt incerta & ideo quaſi moriturus ſemper homo eſſe debet paratus,par.5.c.12. nu.3.per Auguſtinum
Mortis incertitudinẽ docet nos beatus Auguſtinus diligenter conſiderare. nu.4.
Morte ueniente anima peccatrix magno metu magniſq; doloribus erit præuenta & ſuis iniquis operibꝰ accuſata & terribilibus inimicis undique circundata,par.5.ca.21.n. 1
Mortis memoria multum corroborat hominem in ſpirituali bello contra ſuum inimicum.ſ. diabolum, ut patet per exemplum, par.4.ca.48.nu. 2
Mortaliter peccans a Deo abijt cum filio prodigo in regionem lõginquã,.p.5.ca.12.n. 8
Moyſes querelas populi ſemper ad dominum tabernaculum ingreſſus referebat:ſed quare,par.4.c.8.nu.2
Moyſes coronam regiam capiti ſuo impoſitã in terram proiecit, in quo exemplo Dei filij adoptiui de tribus informantur, parte 6. capit. 45. nume. 1.
Moyſes & Samuel cæteris pluribus in poſtulatione præferuntur,ſed quare,par.8.c.4.ſecundum Grego.
Mulieres magica arte & cæteris maleficijs vtẽtes a demonibus multipliciter illuduntur, par.6.ca.49.Item eiuſdem ca.50.nu.3
Mulieres quinque legimus in ſcriptura benedictas, inter quas & per quas figuraliter & ſingulariter uirgo Maria eſt benedicta, par. 4.c.38.num.5.
Mulieres ſe ornatu meretricio ornantes ut viros ad inordinatum amorem alliciant, ualde grauiter peccãt,quia venenum offerũt, ſi eſſent qui biberent,par.3.ca.10.nu.2. Itẽ par.6.c.69.Item eiuſdem.ca.2.nu.15.
Mulieres comptæ in diebus ſolẽnibus in ſpectualis choreas ducentes faciunt contra ſeptem ſacramenta,par.3.c.10.nu.4.
Mulieres ſaltatrices comptè ſe ornantes bene figurantur Apoc.9.ibidem
Mulierum nimia familiaritas euitanda eſt a viris caſtè viuere uolentibus. nu. 5
Mulieres curioſè ſe ornantes tripliciter peccant.ſ.in Deum,in ſeipſas, & in proximos, par.6.c.2. nu.15
Mulieres curioſè ſe ornantes equo uenali habenti omnia ſigna venalitis in fronte, in capite,in cauda,in ſella,in phaleris & in cæteris ſtramentis aſſimilantur,par.6. c.2.n. 15
Mulieres comptè ſe ornantes aſſimilantur caminis, de quibus egreditur fumus fetidus oculis multum nociuus.ibidem.
Mulieres & licèt contra naturam longas caudas poſt ſe trahunt admodum ſerpentis qđ depræhenditur.nu.16.
Mulier fatua curioſè ſe ornans ciſternæ comparatur,par.6.c.69
Mulieris pulcritudo gladius igneus eſt. ibidẽ.
Multi malitioſi diaboli imitatores ita ſe aſſueſcunt ad flagitia, ꝙ iuſto Dei iudicio tradũtur in reprobum ſenſum,& errãt circa principia ſuæ ſalutis, & non poſſunt de ſuis peccatis pœnitere,par.8.c. 5
Mundus tranſmutabilis ſcacario aſſimilatur, par.4.c.23.nu. 5
Munera refutare ſeptem perſonas legimus in ſcriptura,par.4.c.21.n.5.ubi ponitur.n.15.
Munera impediunt ſacerdotes repræhendere peccata illorũ a qbus munera accipiũt. ibi.

Natura

N

Natura vacuum abhorret:ut exemplariter par.4.c.38.nu.3.
Naſus eccleſiæ dicuntur ſancti doctores, par. 6.cap.2.nu.17.
Negligẽtia fuit primordialis cauſa omnis pœnæ tam in homine,quàm etiam in angelo, par.5.ca.14.nu.1.
Nec opus,nec ratio,nec ſcientia eſt apud inferos.uide expoſitionem,par.5 c.2.nu. 17
Negligentia nouerca eſt uniuerſæ doctrinę & diſciplinæ,par.5.ca.14.nu.1.ſecundum Bernardum.
Negligẽtia in diuino ſeruitio dicendo,uel audiendo præcauenda eſt pro eo,quòd coram Deo & angelis eius committitur, par.5. ca. 14.num.2
Negligentia repræhenſibilis eſt, quando tempus eſt plantandi uineas & non plantatur, & in multis ſimilibus. ibid. ſm Bernardum
Negligens dicitur,qui nõ curat, quomõ opus Dei faciat,& talis maledictionẽ Dei incurrit,par.5.ca.14.nu.1
Negligens prælati mali idolis comparantur, par.5.c.2.nu.6. Item eiuſdem ca.14.nu.1.
Negligũt aliqui lectionis ſtudium, qui habẽt intelligentiæ ingenium:ſicut & aliqui amorem ſciendi habẽt, ſed tarditate ſenſus præpediuntur,par.5.ca.14.nu.1.Item par.6.ca. 79.nu.4. per Iſidorum.
Negociatio, ſiue mercatio quid eſt,& qualis negociatio,ſiue mercatio licita eſt, & qualis illicita,par.4.ca.18. in principio.
Negociationis duæ ſunt ſpecies.ibidem.
Negociatores, ſiue mercatores quattuor malis communiter inficiuntur,par.4.ca.18.
Neſcire aliud eſt,quàm nolle ſcire, par.4.cap. 40. num.1.
Nigromanticus,uel nigromantica dicitur ille uel illa, cuius præcationibus uidentur mortui reſuſcitari,& ad interogata reſpõdere, par.6.ca.51.in principio.
Nomen Dei inuanum ſumitur,& hoc tripliciter.ſ.corde,ore,& opere, par.4.ca,17.nu.1.
Nomen Dei ore inuanum aſſumitur quadrupliciter,par.4.c.17.nu.1
Nomen Ieſu eſt nomen præſeruans hominẽ a corruptione uitiorum, ut oſtenditur ꝑ exẽplum quorundam pomorum mirabilis naturæ,par.4.c.38.nu.7
Numerus damnandorum tantum excedit numerum ſaluandorum quantũ ſexcenta milia quingenta quinque excedit numerũ binarium,par.8.c.13.nu.5

O

Obedientia quid eſt,par.6.ca.59.nu.1
Obedientia uirtus eſt, ad quam mouent multa,par.6.c.59.nu.1
Obedientiæ triplex exemplum dedit nobis Abraham par.6.c.59.nu.1.
Obedientia Abrahæ ad præceptum Dei uolens offerre Deo in ſacrificium filium ſuum commẽdabilis erat propter duodecim cauſas,par.6.c.59.nu.2
Obedientia aliqua eſt commendabilis & aliqua repræhenſibilis,par.6.c.59.nu.5
Obediẽtia uirtus eſt,quæ cęteras uirtutes mẽti inſerit & incertas cuſtodit. ibidem.
Obedientię uoluntatem habens Deo in omnibus placere placet Deo in infinitis, quas nunquam facturus eſt.ibidem
Obediens perfectè dat ſuum uelle & ſuũ nolle Deo,par.6.c.59.nu.3.
Obedire Deo non poteſt perfectè,quæ uitijs, uel malo conſortio adheret : niſi ſeparetur ab eis: ut exẽplariter par.6.ca.59.de Iacob.
Obedientia perfecta figuratur per ſcalã, quã uidit Iacob, cuius cacumen cœlum tangebat,par.6.ca.59.nu.3
Obediẽtia eſt in difficilibus gratiofior,& inobedientia in facilioribus eſt grauior.ibid.
Obedire debent ſubditi præceptis ſuorũ prælatorum in licitis ſicut in præceptis diuinis num.2.& 3.
Obediendum eſt prelatis apoſtolorum ſucceſſoribus in licitis & nõ tantum bonis ſed & malis,q̃a aliter iuriſdictio eccleſiæ nihil haberet certitudinis,uel ſtabilitatis,par.6.ca. 59.num.4.
Obediẽtia rephẽſibilis triplex ẽ, p.6.c.59.n.6
Obedientia non eſt ſed potius inobediẽtia facere malũ quodlibet prælato iubente, par. 6.ca.59.nu.7. per Bernardum
Obedientia ſic tenenda eſt : ut bonis in malo non conſentiatur,nec malis in bono cõtra dicatur,par.6.c.59. nu.6.per Auguſtinum

Obediendũ non eſt iniquis præpoſitis in hoc, ꝙ contra uoluntatem Dei imparant, etiã ſi excommunicantur, par.4.ca.5.nu.6.
Obediendum eſt præpoſitis eccleſiæ tanquã Deo, ubi præceptum præpoſiti præcepto Dei non eſt contrarium, par.4.c.5 n.6
Obediendum non eſt prælatis malis illicita præcipientibus, par.6.c.59.nu.4
Obediunt Deo omnes creaturæ inſenſibiles: ſed ſolus homo, propter quē iſta facta ſunt Deo non obedit. par.6.c.59. nu.1.
Obedire debent ſubditi prelatis, quãdo dubitant, utrum id quod precipitur ſit bonum, uel malum: niſi illa dubitatio ſit craſſa & ſupina. ibidem nu.7. in fine
Ocium Salomonē in multis fornicationibus inuoluit, & per fornicationem in idolatriã cecidit, par.5.c.7.
Ocioſi uiri cor receptaculum eſt omnium uitiorum, par.5.c.11. nu.2
Ocioſus dicitur qui opus dei non operatē. nu.1
Ocioſus eſt quaſi caſtrũ ſine muro, quaſi uir pugnator inermis, & quaſi uas uacuũ ad recipiendũ diabolũ ſp paratũ, par.5.c.11.n.2
Ocioſum uerbum eſt, quod ſine utilitate loquentia uel audientis dicitur, par.5.ca.21. nu.2. per Hiero.
Oculi corporis Chriſti myſtici iam cæcitate percuſſi ſunt, par.6.ca.58.nu.4.
Oculi mentales liniti memoria acerbitatis pęnarum inferni illuminantur, par.5.c.22.n.3
Oculos quos culpa potuit claudere pœnæ cõſideratio debet aperire. ibidem.num.3. per Gregorium.
Oculus luxurioſi eſt luxuria, oculus auari eſt auaritia, & ſic de cæteris, par.4.ca.21. nu.9.
Odire patrem, matrem, uxorem, filios, fratres & ſorores qualiter debeat uir perfectus iuxta doctrinam Chriſti, par.7.cap. 7.
Odit deus impium & impietatem ſuam, par. 6.c.2.nu.4.
Odium cordis eſt quinta ſpecies inuidiæ, & quid eſt, par.7.c.8.
Odium cordis deſcriptiuē patet ibidem
Odium perfectum uirorum perfectorum eſt, quo peccata hominũ & non homines odio habent. ibidem.
Odium fraternum tribus modis committitur ibidem.
Odium fraternum eſt tam graue peccatum, ꝙ nec baptiſmus ſanguinis ablui põt, nec martyrio expiari poteſt, par.7.ca.8
Odium cordis ſe oſtendit habere, qui mala proximi per obliuionem ſopita conatur de nuo ſuſcitare. ibidem.
Odium duplex eſt, ſcilicet naturale, & liberũ, & eodem modo duplex eſt dilectio, par.8. ca.15.nu.1
Odo quõdam pariſienſis epiſcopus ſemper coram ſe in menſe pauperes & deſpectas perſonas conſueuit habere, par.4.ca.48.nu.5
Officia diuerſa eccleſiæ uni perſonæ quantuncunque perſonæ exercitatæ committi non deberent, par.6.c.78.nu.4
Opera miſericordiæ ſpiritualis ſunt ſeptem, quæ tanguntur, par.4.ca.25.in ſeptem capitulis ſequentibus.
Opera bona quæ perfecta ſunt propter uanãgloriam, uel mala intentione Deo non placent, nec facienti ea pro ſunt, par.4.c.65
Opera meritoria non ſunt, niſi ſub amore & timore Dei fiant, par.4.c.2. nu.17
Opera miſericordiæ corporalis & ſpiritualis figurantur Apoc.1. Item. 3. Regum. 6.par. 4.cap.67
Opera noſtra licèt bona uideantur, tamē vtrũ propter corruptam intentionem uel circũſtantiam Deo diſpliceant, neſcimus, par.5. ca.6. Item eiuſdem.ca.18.nu.5
Opera de genere bona extra charitatem facta non remunerabuntur in uita æterna, quia talia opera non ſunt niſi quaſi bonorũ opera ſomnia, par.5.c.10.nu. 2
Opera multa quæ uidentur hominibus bona & meritoria, in oculis dei ſunt mala & demeritoria, par.6.ca.5.num.2. Item eiuſdem ca.9.num.1
Opera bona, uel bona naturę, uel bona gratię per iactantiam oſtenſa multotiens perduntur, per exemplum de Ezechia rege. par. 6. ca.2.nu.13. Item eiuſdem.cap.7.
Opera de genere bona, quæ faciunt hypocritæ ea intentione ut laudem humanam & honorem obtineant, non cedunt eis ad meritum, ſed potius ad damnationem, par.6. cap.29.
Opera hypocritarum ſimilia ſunt fructibus arborum, quæ creſcunt iuxta mare mortuum, ſed quære. ibidem.
Opera noſtra bona ſemper nititur diabolus

per

per inanem gloriam extinguere, part.3.ca. 35.nu.3.
Opera quædam ſunt manifeſta, quædam occulta & quædam media.part.6.capitul.36. num.2.
Opera quædam ſunt pura bona, & quædam ſunt pura mala, & in talibus non debetur hominibus obedientia: ſed quædam ſunt opera media, & in illis lex poſita eſt obedientiæ, par.6.c.59.nu.5.
Opera noſtra bona facere debemus cũ mentis hylaritate & letitia, quod bene figuratũ eſt Neem.12.per hoc, quòd iudei dedicauerunt muros Hieruſalem cum letitia & muſicis inſtrumentis, parte ſexta, capitu.4. nume.5.
Opera bona ſine adiutorio Dei putantes ſe agere, uel inimicis reſiſtere vel uincere incidunt in manus ſuorum inimicorum ſpiritualium, par.6.c.4.nu.1.
Opera bona uolens aſcribere ſibiipſi figuratur per ipſos qui uolebant Ioannembaptiſtam uocari nomine patris ſui. Ibidem. num.1.
Opera bona ſine bona intentione Deo non placent.par.6.c.59.nu.5.
Opera meritoria exercere exẽpla habemus. par.5.c.22.nu.1.
Operari docemur & pręcipimur in utroque teſtamento, par.5.c.11.nu.1.
Operari debet quis bene cum poteſt, ne ſi cũ tardè voluerit, non poterit, parte 5.cap.12. num.6.
Operatur in nobis Deus omnia bona, quę facimus, par.6.c.4.nu.1.
Opus bona intentione factum licèt malum præter intentũ facientis inde ſequatur ſibi non imputabitur, par.6.c.30.per Chryſoſt. circa finem.
Oratio quid eſt, par.4.c.30.
Oratio diuiditur in tria, quæ ſunt ſupplicatio poſtulatio & inſinuatio.par.4.c.30.
Oratio vitioſorum ſacerdotum qui pro populo orare tenentur magis Deum ad iracundiam prouocant, quam ad miſericordiam. par.3.c.9. ſecundum Gregorum. Itẽ part.4. c.39.nu.1.
Oratione deuotorũ quidam peccator ex monaſterio in exitu mortis ab ore draconis infernalis ereptus eſt, & ad miſericordiam reſtitutus, par.4.c.39.
Oratio deuota maximè ſubtrahit hominem ab amore mundi, & roborat eum in uirtute, & in omni opere bono, par.4. ca.20.per Bernardum in fine. Item eiuſdem.cap.35. num.1.
Orationis uirtus multiplici de cauſa dici poteſt preçioſa, par.4.c.35.nu.1.
Orationes deuotorum ipſemet Chriſtus homo offert Deo patri. parte quarta, capi.35. nume.1.
Orationem puram & deuotã mox ut ab ore orantis egreditur, ſuſcipiunt eam Angeli, & offerunt eam ante Deum, par.4.cap.35. num.1.
Oratio demones fugit & expellit. Ibidem.
Oratione quandoque plus lucratur unus homo, uel vetula deuota orando, quam mille milites armati prœliando, par.4.capitu.35. num.1.
Oratio deuota dicitur Deo & eius uindictæ quodammodò reſiſtere, part.4.capitul.35. num.1.
Orationi perſeueranter inſtare hortatur nos Chriſtus per exemplum filij petentis patrẽ ſuum &c.par.4.c.36.nu.1.
Oratio ad hoc quòd ſuam retineat uirtutem decem requiruntur. Ibidem in principio.
Orationi perſeueranter inſtare hortatur nos Chriſtus per exemplũ amici in media nocte ab amico petentis tres panes, part.4.ca. 36.num.1. Item eiuſdem, c.39. num.4. circa finem.
Oratio ſine charitate marcida eſt & inutilis. par.4.c.36.nu.1.
Oratio nuncius eſt quẽ mittit homo ad Deũ, quę duas haberet pediſſequas. ibid.
Orationem peccatoris, inquantum peccator eſt, Deus non exaudit: ſed oratio peccatoris inquantum oratio ex bono naturę procedit, Deus ex ſola ſua miſericordia exaudit, par 4.c.36.nu 1.
Orantes Deum in uoluptatibus uitiorum inuoluti, ſimiles ſunt homini ex limo defixo &c.par.4.c.36.ante nu.4.
Orando mentis oculum in Deum defigere debemus: ſed qualiter oſtenditur per exemplum de baliſtrio.par.4.c.36.nu.4.
Orando magnam iniuriam Deo facit, qui precatur, ut Deus ſibi intendat: & tamen ille

nec

nec ſibiipſi, nec Deo intendit. ibid.ſecundum Bernardum.
Oratio uocalis licet aliquando mentalem deuotionem exprimat: tamen mentalis deuotio ſine longo uocis ſermone bene Deo placet.par.4.c.36.nu.5.
Orando quando anima noſtra pigreſcit, debemus illam per uocẽ excitare. ut ſonus erit intrans per aurem excitet pigritiam mentis.ibidem.
Oratio ſine lachrymis eſt infructuoſa, ſicut terra ſicca ſine pluuia.ibid.
Oratio diſcreta dicitur, in qua conſideratur, quid ſit petendum, & in cuius nomine ſit petendum,par.4.c.36.nu.6.
Orationes ferè omnes ad patrem dirigit eccleſia, paucas ad filium, & pauciores ad ſpiritumſanctum,par.4.c.36.nu.6.
Orando ſalutem uel auxilium petere non debemus ab ariolis, a falſis incantatoribus, nec a cæteris magica arte vtentibus,neque ab imaginibus mortuis,parte quarta,c.36. num.6.
Orationis perſeuerantia multum ualet, & eſt efficax ad impetrandum,quod debite petitur a Deo,par.4.c.36.nu.7.
Orando in nomine Ieſu petere debemus. Ibidem.
Oratio dominica præmittenda eſt in principio cuiuslibet boni operis noſtri,par.4.ca. 36.ſecundum Hiero.
Orare ſine intermiſſione præcipit nobis apoſtolus: quod tamen tripliciter intelligitur, par.4.c.36.nu.7.
Orandum eſt in omni loco ſed ſpecialiter in templo,par.4.c.36.nu.7.
Orantibus perſeueranter & debitè tandem Deus infallibiliter præſtabit quod petũt, vel quod nouit eis eſſe melius. ibid.
Orare perſeueranter exemplum habemus de ceco,qui clamabat ad Ieſum,ut uiſos lumẽ reciperet,par.4.c.36.nu.7.
Orare ſine intermiſſione quid eſt,par.4.c.36. num.7.
Orare docet ſaluator, ne fiat fuga noſtra in hyeme, vel in ſabbato:ſed qualiter hoc intelligitur.ibid. Item par.5.c.12.nu.6.
Oratio commendabilis eſt triplici ratione, par.4.c.36.nu.1.
Oratio dominica ſeptem cõtinet petitiones, quas ſi quis uoluerit digne & meritorie dicere,quattuor ſibi ſunt neceſſaria, parte 4. c.37.nu.1. in principio.
Oratio dominica cum ſuis petitionib. exponitur,par.4.c.37. nu.1.2.3.4.
Orationis impedimenta ſex tanguntur.parte 4.c.39.nu.1.
Orationis effectus impeditur propter indignitatem perſonæ pro qua petitur,ut multipliciter,par.4.c.39.nu.2.
Orationis effectus impeditur propter defectum charitatis ſiue duriciem cordis orantis.Ibidem.
Orationis effectus impeditur, quando in oratione petitur,quod non eſt petendum,par. 4.c.39.nu.4.
Orando aliqui petunt mortem inimici: ſed quilibet talis contra conditorem ſuum pugnat.ibidem.
Oratio in omni ſtudio, doctrina, uel opere permittenda eſt,par.6.c.79.nu.7.
Ornamenta exterioris hominis quanto magis appetuntur, tanto ſunt interioris hominis maiora detrimenta, par.6.cap.2.nu.15.
Ornatus curioſus reprehenſibilis eſt in mulieribus, & a multo fortiori in clericis.Ibidem.
Ornatus auri & argenti & præcioſorum lapidum, quem mulieres modernæ ponunt ſuper capita,ſunt tanquam coronæ,quas diabolus procurat ponere ſuper capita illarũ pro multiplici triumpho,quem habuit per eas de filiis Dei,par.3.c.10.num.4.Item de ornatu,par.6.c.2.nu.15.
Ornatum curioſum capitis ſui quem ferebat non propter ſuperbiam ſed propter neceſſitatem ſtatus ſui deteſtabatur illa ſancta mulier Heſter.par.3.c.10.nu.4.
Ornantes corpora ſua ueſte ſerica uel deaurata cinerem ſe non reputant, par.4.ca.48. num.8.
Ornatum curioſum mulierem prohibet Apoſtolus,par.3. c. 10.nu.4.
Orilogio aſſimilantur diuites morientes.par. 4.c.2.nu.4.
Oſculatæ ſunt ſe iuſtitia & pax: ſed quando, par.5.c.6.

P

PAtiencia quæ eſt tertia pars fortitudinis deſcribitur,part.6.c.76.nu.1.
Patientia quid eſt.ibid.
Patientiam aliqui ſimulant ſe habere, quam non habent,par.6.c.76.nu.1.
Patientiam aliqui eo tempore, quo eis iniuriatur, ſeruant: ſed tamen poſtea iniuriam eis illatam cum delibetatione reuocantes patientiam perdunt,& de eis iniuriantibus ultionem inquirunt, par.6.c.75.nume.1.& quorum ſtultitia oſtenditur ibidem duplici exemplo.
Patientia perfecta in quattuor manifeſtatur, par.6.c.76.nu.2.
Patientiæ bona exempla patent.ibid.nu.1.
Patientiæ uirtutem conſtanter retinere multa monerent uirum perfectum.ibid.nu.2.
Patientia hoſtes uincit ſine armis corporalibus, imo patiētia hoſtium tela retundit in eorum proprijs cordibus.ibid.nu.2.
Patiens homo & iuſtus licet ab impiis perſequatur uſque ad carcerem,uel mortem:tamen mors illa clauis regia eſt,qua Deus liberat ſuos amicos de carcere corporis:& et oſtium eſt, quod aperit, & per quod effugiunt amici Dei a manibus perſecutorum. ibid.nu.2.
Patientia fornax eſt, in qua Dominus cū igne tribulationis probat & mūdat ſuos electos. par.6.c.76 nu.3.
Patientiæ uirtutem retinere mouerent nos exempla ſanctorum patrum.ibid.nu.4.
Patiēter ſuſtinere debemus tribulationes huius uitæ per eo, quòd nulla tribulatio pōt nobis inferri, niſi ex ordinatione, uel permisſione diuina,par.8.c.15.nu.2.
Pacem concordiam inter omnes uirtutes uehementer diligit Deus, quod per ſex ſigna ſpecialiter oſtenditur.ibid.nu.2.
Patienter ſuſtinuit Chriſtus detractiones,blaſphemias,obloquia, ſcandala & cæteras iniurias ab impiis iudeis ſibi illatas, parte 6. c.76.nu.5.
Patientiæ uirtus tribus modis exerceri ſolet. ibid.nu.6.
Pallium Helyæ quod reliquit Helyſeo aſcendentis ad patrem. par.6.c.76.nu.3.
Panem triplicem petimus in oratione dominica,par.4.c.37.nu.3.
Patienter ſuſtinens tribulationem pro defenſione ueritatis finaliter triumphabit,par.6. c.76.nu.6.
Paratus deberet eſſe homo iuſtus eorum malitiam patienter ſuſtinere,quos bonos fieri optat,par.8.c.9.nu.2.
Parentes eoſdem tam ex parte corporis quā ex parte animæ habent ōis homines, par.6. cap.9.num.1.
Pasſionis Chriſti recens memoria aquas tribulationis dulcorat.In cuius ſignum Dominus oſtendit manus & latus ſuis apoſtolis in tribulatione poſitis,part.6.c 76.nu.5.
Pasſionis Chriſti frequens memoria tollit ſeptem capitalia peccata,parte ſeptima, c.9. num.1.
Paſſionis Chriſti memoria omnes pœnas tēporales facit eſſe tolerabiles, par.5.cap.22. num.2.
Pasſio turbans in anima tripliciter poteſt cōtingere,ſicut & in regno temporali nō omnino ad nutum regis ſubito conuitiū ſubditorum tripliciter poteſt contingere, par. 5.c.18.nu.2.
Pasſionis animi primus motus ſine delectatione boni uel mali propasſio dicitur: ſed paſſio eſt turbatio rationis a ſua rectitudine,uel a ſua tranquillitate.ibi.nu.2.
Paſſiones hominum ſunt quattuor, per quas intelligi poſſunt ſiue actus ſiue habitus hominem, ſiue ad bonum, ſiue ad malum in moribus inclinantes.ibid.nu.4.per Bern.
Paſtores eccleſiæ ſpeculatores ſunt, quorum animæ erunt obligatæ pro animabus ſuorū ſubditorum, quod ualde timuit B.Gregor. par.5.c.12.nu.5.
Paſtores moderni timent accipere gladiū ſpiritus & pugnare contra ſpirituales inimicos,ut hiſtorialiter patet de Abraam,parte 4.c.14.nu.3.
Paſtoribus eccleſiæ ſub ditione Chriſti uiantibus triplex occupatio impertinens & ſuperflua eſſe uidetur, par.5.c.10.nu.2.
Paſtores eccleſiæ, qui negligunt gregem Domini paſcere, maledicti ſunt homicidæ & & irregulares & damnabiliores quam diues euangelicus, qui micam panis pauperi non miniſtrauit.ibid.

Paſtor uicioſus comparatur argo, qui, ut fingunt poetæ, centum habuit oculos, part.5.c.10.num.3.Item par.4.c.22.nu.4.

Paſtores eccleſiæ quales eſſent, figuratur per uirgam Aaron, quæ germinauit, fronduit, floruit & amigdalas protulit, par.6.cap.26.nume.2. Item idem figuratur in Petro primo paſtore ſub Chriſto q trinominis fuit. ibidem.

Paſtor mercennarius & lupus cognoſcuntur & diſtinguuntur, ſed qualiter, par.6.ca.22.nume.2.

Paſtores eccleſiæ impii manifeſtiſsimè ſunt antichriſti, part.4.cap.22.immediate ante num.4.

Paſtores, qui ſalutem ouium non quærunt, ſed tantum lac & lanam, tonſores ouium dicuntur, de quibus rarò, uel nunquã in ſcriptura bonum proſagium auditur: ſed multotiens veh eis imprecatur, part.4.cap.20.num.1.2.

Paſtorum impiorum pompoſa & uicioſa uita. ibid.num.2.

Paſtores impij & carnales ſunt cauſa totius erroris & turbationis iã regnantis per uniuerſum mundum & a quibus nunquã erit eccleſia reducta, quouſque paſtores carnales amorem & uoluptatem deſeruerint.ibi.

Pati contumeliam, tribulationem & pœnam aliqui mallent ad modum latronum, quam ad modum Chriſti & ſuorum Apoſtolorũ, par.6.c.67.nu.6.

Paulus Apoſtolus unam partem diei ſolebat expendere in oratione, aliam in prædicatione, & tertiam in operatione manuali, par.5.c.20.nu.1.

Pauper erat Chriſtus in eius natiuitate, pauper in eius uita, & pauper in eius morte, par.4.c.47.nu.1.
Item quia pauper erat Chriſtus, Romani noluerunt eum inter Deos recipere, quam uis miracula eis fecit, par.4.c.51.

Paupertas uoluntaria commendatur, part.4.c.47.nu.1.

Pauperes tribus modis dicuntur, par.4.ca.47.num.4.

Pauperes uoluntarij ſunt tanquam nihil habentes & omnia poſſidentes. ibid.nu.2.

Paupertas quaſi ſemen eſt, quod oportet omnino ſeminare in agro animi uolũtarij. ibi.

Pauperes uallibus comparantur, quæ in hyeme ſordeſcunt. ſed in æſtate floreſcunt & delectabiles, efficiunt, ſed econtra montes. par.4.c.62.nu.2.

Pauperes & licet uicioſi, non ſunt deſpiciendi, ſed in caſu, quòd indigeant eis uitæ ſubſidia, ſunt eroganda. ibi.

Pauperes de Deo clariorem habent notitiã, quam diuites, par.4.c.2.nu.6.

Pauperior inter omnes creaturas huius mundi eſt homo, par.6.c.8.nu.2.

Peccatum quid eſt, an res uel priuatio, par.1.cap.1.

Peccatum aliquando ſumitur materialiter, & aliquando formaliter, par.1.c.1.

Item peccatum multis modis capitur in ſcriptura, par.4.c.27.nu.2.

Peccatum dicitur nihil triplici de cauſa, part.1.cap.1.

Item peccatum eſt proles diaboli. ibidem.

Peccatum deteſtandum eſt propter tria. parte 1.cap.2.

Peccatum eſt deformitas, quam Deus maximè deteſtatur triplici ratione, part.1.c.2.

Peccatum eſt iniquitas, in qua diabolus auidiſsimè delectatur, & eſt iniquitas, qua mũdus maxime diſsipatur. par.1.c.2.

Peccatum dicitur rumphea bis acuta, part.1.c.2.in fine.

Peccatum nullũ adeo eſt ueniale, quin ſi placeat fiat mortale, par.4.c.7.nu.5. per Auguſtinum.

Peccati dedecus non finit Dei iuſtitia ſine decore uindictæ. par.1.c.2.

Peccatum originale quid eſt & qualiter a primis parentibus in filios per carnem tranſeat, & quare dicitur peccatum originale.

Item peccatum originale habet multa nomina, par.1.c.3.

Peccatum originale per baptiſmum abluitur: & tamen paruuli baptizati pœnam peccati originalis patiuntur, ſed quare, parte 1 cap.4.

Peccatum actuale quid eſt par.1.c.5.

Peccatum uolũtarium adeo malum eſt, quòd niſi ſit uoluntarium, non eſt peccatum, parte 1.cap.5.

Peccatum actuale generatur, ſed qualiter, par.1.c.5.Item par.5.c.14.num.1.de ordine caſus.

Peccati

Peccati actualis generatio figuratur in ſcriptura,ſed ubi,par.1.c 5.
Peccatum aliud mortale,aliud veniale,par.1. cap.6.
Peccatum ueniale & etiam mortale tripliciter dicitur.ibid.
Peccata mortalia etiam contenta ſunt ſub numero ſeptenario,& dicuntur ſeptem exercitus diaboli, & ſeptem ſpiritus nequiores diabolo,par.1.c.7.
Peccata mortalia, quæ ſub numero ſeptenario continentur, & figurantur per ſeptem nationes,de quibus dicitur in pſal. Moab, Agareni,Gebal &c.ibid.
Peccata quattuor uindictam clamant, part.3. capit.8.
Peccatum ſodomiticum uocatur omnis innaturalis & uoluntaria effuſio ſeminis humani extra uas ad hoc a natura deputatum:ut dicitur ibidem.
Peccatum uiudictam clamat: ſed quando,par te 5.c.2.nu.9.
Peccans mortaliter ſicut omnia bona priora perdidit: ſic ea non perdit, ſi ad priſtinam uitam uirtuoſam reuertatur, par.4.c.2.nu. 2.per Hieronymum.
Peccata contra nos a proximis facta placenter ſuſtinere debemus: ſed iniurias contra Deū factas nullo modo tolerare debemus, par.4.c.10. Item eiuſdem, c.28.nu.4.
Peccatum peccato addit, qui culpæ,quam fecit patrocinia defenſionis adiungit, part.4. c.11.nu.1.
Peccant damnabiliter,qui poſſunt periurium a periurio impedire & non faciunt, part.4. c.17.num.3.
Peccatum quādo eſt ueniale & quando mortale,par.5.c.2.nu.6.
Peccatum facit hominem deteriorem diabolo,par.5. c.12.nu.13.
Peccator exiſtens in peccato mortali in maximo eſt periculo:ut multipliciter,part.5.ca. 12.num.14.
Peccatores in ſuis peccatis viuētes & ad Deū reuerti tardantes aſſimilantur nautis, qui de naue exeuntes figunt tentorium ſuper dorſum cuiuſdā magni piſcis marini,parte 5.c.12.num.9.
Peccans mortaliter offendit omnem creaturam mundi,par.6.c.12.nu.14.
Peccantes pro minoribus peccatis inducuntur in maiora:ut patet per exemplum, par. 5.c.14.nu.1.
Peccata omnia a quibus Deus nos cuſtodit, ne pereamus,ita habenda ſunt,ac ſi illa nobis per Dei miſericordiā dimittantur, par. 6.c.4.num.4.
Peccatum graue eſt, hominem cauſa fictæ humilitatis fingere ſe peccaſſe,vbi non peccauit,uel grauius quam nouit ſe peccaſſe, par te 6.c.8.
Peccati in ſpiritumſanctum ſex ſunt ſpecies, de quibus tangitur & tractatur,par.6.c.14. 15.16.17.18.19.& 20.
Peccatum in ſpiritumſanctum dicitur irremiſſibile dupliciter,par.6.c.20.
Peccare ex malitia eſt abiicere illa dona ſpiritusſancti, per quæ poſſit impediri peccatum committendum, vel tolli peccatum iam cōmiſſum,quæ ſunt ſex,par.6.c.14.in fine.
Pecuniam ſibi debitam Dei amore remittens potius, quam ſuum debitorem periurare compellat, mercedem inde habebit maiorem, quam ſi pecuniam illam in eleemoſinam dediſſet,par.4.c.17.nu.3.
Pecunia uocantur omnia bona fortunæ,& quicquid poſſident homines in terra,par.4.c.1. per Auguſtinum.Item eiuſdem,capitu.21. num.5.
Pœnalitas & mortalitas carnis peccatricis vulnus inflictum eſt per peccatum & res fortunæ, quib.indiget hæc uita pœnalis,quaſi ligaturæ ſunt noſtrorum uulnerū, & ideo de his non eſt gaudendum,ſed potius dolēdum,& medico hæc uulnera colliganti gratia deferendum,ut dicitur,parte 6.capit.2. num.13.
Pœna purgatorij grauior eſt quacunq; pęna, quæ ſentiri, uideri, uel cogitari poteſt in hac carne ueſtitus,par.4.c.26. num.2.Item par.6.c.76 nu.1.8.
Pœnarum inferni nemo poteſt quantitatem cogitare,uel qualitatem,par.4.c.68.& par. 6.c.76.nu.8.
Pœnarum inferni frequens memoria mentis oculos caligine uitiorum excæcatos illuminat:ut hiſtorialiter, par.4.c.68.nu.2.
Pœnarum inferni memoria facit omnem pęnam temporalem ſatis tolerabilem: ut patet

tet per exemplum par. 3.c 10.nu.6.
Pęnę inferni multę, graues & horribiles ſunt. par.6.c.68.nu.2.
Pœnitentiæ ſatisfactoriæ in canone determinatæ non omnibus competunt: ſed uariandæ ſunt ſecundum arbitrium ſacerdotis ſiue iudicis diuino inſtinctu regulatum, par. 4.c.28.nu.4.
Pœnitentias iniungere melius eſt cum miſericordia citra condignum, quam cum crudelitate ultra condignum, par.4.capitu.28. num.4.
Pœnitétiam intelligitur per piſcinam, de qua Ioannis.5.part.4.c.53.num.2. Item part.8. c.13.num.1.
Pœnitentia fructuoſa agenda eſt pro peccatis, dum homo peccare poteſt, par.5.ca.12. num.6.
Pęnitentiam agere differentis uſque ad mortem, uel uſque ad ſenectutem ſtultitia & ſuæ ſaluationis incertitudo eſt. ibid.nu.6.
Pœnitentia perfecta tanti ualoris eſt, quòd eum ea poteſt peccator animam ſuam redimere de manibus diaboli, par.5.ca.5. Item eiuſdem 13.nu.1.
Pœnitentia crux eſt, in qua oportet peccatorem crucifigere interiorem hominem, par. 6.c.35.nu.1.
Pœnitens uincere poteſt draconem inferni: ſed qualiter, par.6.c.76.nu.7.
Pœnitentia de male acquiſitis nunquam eſt perfecta, niſi reſtituantur ablata, ſi reſtitui poſſunt, par.6.c.78.nu.4.
Periculoſum eſt & magna fatuitas hominem de ſua uirtute, uel fortitudine præſumere. par.6.c.23. Item eiuſdem, ca.24. per exemplum de Golia & de Benedab rege Syriæ cum 32. regibus & eorum exercitibus obſidentibus ciuitatem Samariæ, & de Holoferne. Item eiuſdem c.25.& c.2. de Petro. Itẽ par.4.c.21.in fi.
Periculo abſq; cauſa non debet homo ſe offerre: quia in tranquillo tempeſtatem optare dementis eſt, par.6.c.73.
Periurium quid eſt, part.4.cap.26.nume.2. in fine.
Periurus proditor eſt, quod tripliciter oſtenditur, par.4.c.17.nu.3.
Periurium blaſphemia eſt & tam horribilis blaſphemia, quòd ipſe diabolus nunquam auſus eſt illam committere. ibid.nu.5.
Periurus tradit ſe diabolo abrenuncians omnibus ſuis bonis operibus, orationibus, ſuffragiis ſanctorum in cœlo & in terra, niſi uerum ſit quod iurat. ibi.nu.3.
Periurus peſſime deſtruit cauſam, quam habebit finaliter coram ſummo iudice. ibid. num.3.
Periurus, ut uidetur, deterius eſt demonibus ibidem.
Perſecutionem, tribulationem & anguſtiam patientur omnes, qui pie & iuſte uolunt uiuere, per exempla patet de Iona propheta, par.6.c.76.nu.6.
Perſequitur falſitas ueritatem, malitia bonitatem & impietas pietatem, par.6.c.72.nume.3. Item eiuſdem, c.78.nu.4.
Perſequitur, qui ad mala cogit, & non qui mala facientem caritatiue punit, uel prohibet, ne fiant: ſed talis potius diligit, quam odit, par.6.c.40.
Perſeuerantia requiritur in omni opere bono ad hoc, quòd meritorium ſit & Deo beneplacitum, par.6.c.35.nu.1.
Perſeuerãtia, quæ eſt finalis continuatio charitatis de neceſſitate requiritur ad ſalutẽ, par.5.c.15.nu.1.2.
Perſeuerantia aliqua eſt ſpecialis, alia eſt generalis. ibid.nu.2. ſecundum Pariſien.
Perſeuerantiã boni operis dimittens propter amaritudinem laboris ſimilis eſt ſymeę guſtanti amaritudinem nucis. ibid.nu.2.
Perſeuerantia aliqua eſt finalis & aliqua non finalis. Item perſeuerantia aliqua eſt finalis propoſito & aliqua actu, par. 5.capit.15. num.3.
Perſeuerare in uirtutibus decem mouerẽt hominem, par.5.c.15.nu.3.
Pertinatia quid eſt, & quæ uicia ex ea oriuntur, par.45.c.31.
Petrus nimis ex ſua uirtute confidens ſuper omnes apoſtolos præſumptuoſe ſe extulit: & tamen cito poſt ſatis debilem ſe inuenit par.6.c.2.
Peruerſi, qui nolunt peccata ſua reprehendi plus appetunt ſe ueritate diligi, par.5.c.12. num.12.
phariſeorum & ſcribarum nomine ſignauit Chriſtus quoſdam futuros in eccleſia, qui dicerent & non facerent, par.6.c.79.nu.6.

plora-

Plorabunt damnati, quando lacrymæ erunt inutiles: & ſi ſingulis diebus ſolam lacrymā unam, tamen plus aquæ plorarent, quā eſt in mundo, par.3.c.10.nu.6.

Plangebat uirgo Maria doloroſiſſimè mortē filii ſui in cruce morientis, par.4.c.26.nu.2. per Bern.

Pollutio nocturna, quæ in dormientibus contingit, ex ſe non eſt peccatum: tamen ex cā poteſt eſſe peccatum. ſed qualiter, parte 3. cap.8.

Populus chriſtianus, qui in primitiua eccleſia perfecte agens ſequebatur ueſtigia Chriſti ſed iam in fine mundi refrigeſcente charitate diuiditur in hæreſes & errores, figuratur per Salomonem & Roboam, par.6.c.2. num.12.

Porta inferni dicitur peccatum mortale, ſed quare, par.8.c.2.nu.1.

Prædicator uerbi Dei aſſimilatur nummiſmati, in quo metallum figura & pondus requiruntur, par.6.c.79.nu.5.

Prædicator uerbi Dei pugnaret cum gladio ſpiritus, quod eſt uerbum Dei contra ſeptē duces exercitus diaboli, quod bene figuratur Apocal.16.par.1.c.7.

Prædicator, qui non diligitur, libenter nō auditur, par.4.c.15.nu.1.

Prædeſtinatio diuina non facit neceſſitatem correctionis peccatoris: ſicut nec præſcientia Dei facit neceſsitatē obdurationis peccatoris: ſed boni per gratiam corriguntur, & libero arbitrio mali periunt. par.4.c.11. nu.2. uerſus finem.

Prædeſtinatio Dei ſemper eſt in bono, & quare aliqui ſunt prædeſtinati & aliqui præſciti, par.6.c.9.nu.1.

Præcipitare & præcipitanter agere, quid eſt, par.3.c.10.nu.7.

Prædicator cum uerbo Dei fideliter agit, quādo hoc quod prædicat credere ſe oſtendit, in hoc quòd ille opere implet, par.6.ca.79. num.5.

Prædicatorem uerbi Dei habere doctrinam bonam & malam conuerſationem ſibiipſi erubeſcibile eſt, Deo multum diſplicet, & eccleſiæ uehementer nocet. ibi.nu.6.

Prælati & doctores, qui habent alios corrigere & docere, currus & auriga dicuntur, ſed quare, par.4.c.8.nu 2.

Prælati crudeles & præpoſiti omni ægritudini ſuorum ſubditorum ignem & ferrū exhibere uolunt, nec conſiderant, quòd medicamentorum ſpiritualium ſaluberrimū eſt ſapientia. ibid.nu.2.

Prælati moderni faciunt quæcunque caro & ſanguis eis reuelat: & ideo ſicut Petrus beatus erat confitens quòd caro & ſanguis ſibi non reuelauit: ſic per contrarium prælati facientes quod caro & ſanguis eis reuelat, a Deo ſunt maledicti, par.4.c.14.nu.2.

Prælati impii regnum cęlorum ante homines claudunt, nec ipſi intrant, nec intrare uolētes permittunt, ſed multipliciter impediūt. ibidem.

Prælati intelligūtur per ſtatuam iouis, quam Antiochus collocauit in templo. ibid.

Prælatoꝗ & paſtores quales eſſe conuenit, deſcribit Salomon per 60. fortes, par.4.c.14. num.5.

Prælatiā accipere quis dignus ſit & a Deo uocatus quattuor modis oſtenditur, par.4.ca. 21.nu.1.2.3.

Prælatiam ambitioſe deſiderātes ſimiles ſunt rampno, par.4.c.21.nu.2.

Prælati non intrantes ad prælatiam per oſtiū, quæ Chriſtus eſt: ſed aſcendentes aliunde, ſcilicet per ſymoniam, bene figurantur per ſacerdotes bel. par.4.c.21.nu.3.

Prælati eccleſiæ intantum ſuis uiciis & uoluptatibus ſunt excæcati, quòd in terribilem ſententiam ſacrę ſcripturæ & ſanctorū doctorum de eorum negligentia & damnatione loquentem non uident, nec conſiderāt, par.4.c.22. nu.4.

Prælati accidioſi idolis cōparāt, par.5.c.2.n.6.

Prælatis malis deficiunt omnes quinqꝫ ſenſus ſpirituales, par.5.c.2.nu.7.

Prælati negligentes puniendi ſunt pro peccatis populi, quod figuratur per hoc, q̄ principes populi ſuſpenſi ſunt in patibulis cōtra ſolem, par.5.c.2.nu.10.

Prælati multi remiſsi ſunt in corrigēdo penes deum delinquentes: ſed tamen de eorū propria iniuria, uel derogatione honoris ſunt ſatis acuti, par.5.c.14.nu.1.

Prælati impii & principes iniqui figurantur per duos dracones, par.6.c.2.nu.10.

prælati eccleſiæ domini tēpales figurantur per duo operimenta ſuperiori tabernaculi. ibi.

prælati

Prælati impij, & paſtores cum ſuis ſubditis inuicem litigantes, aſſimilantur duobus cæcis, par.6.c.26.nu.3.
Prælatus malus eſt quaſi ſimia diaboli, par.6. c.2.nu.10.
Prælatus malus illuditur, quando aliis præficitur, cuius illuſio figuratur per illuſionem, qua illudebatur Chriſtus.ibid.
Prælati, ſiue paſtoris abſentia ualde eſt periculoſa, par.4.c.21.nu.9.
Prælati & alij ſuperiores eccleſiæ tam ſeculares, quam regulares multoties perſequuntur fideles & humiles Chriſti ſeruos incarcerando, excommunicando, & aliquando comburendo: ſed quare hoc faciunt, par.6. capitu.30.
Prælati conuerſatio quaſi in ſpeculo conſtituta magiſtra eſt publicæ diſciplinæ, parte 6. c.22.nu.2.
Prælati & paſtores eccleſiæ ſequentes pompam mundi iam potius dicendi ſunt principes prouinciarum quam rectores animarũ, par.6.c.79.nu.1.
Præſumptio quid eſt, & de tribus modis, quibus præſumptio committitur, par.6.c.21.
Præſumptio multis modis committitur. ibid.
Præſumptionis quattuor ſunt ſpecies, part.6. cap.21.in fi.
Præſumptio periculoſa eſt, hominem putare ſe poſſe exire de peccato, in quo eſt, quandocunque ſibi placuerit, cum tamen a caſu in peccatum modo cauere neſcit, par.6.ca. 25.& unde oriatur hæc præſumptio.ibid.
Præſtigium eſt prima ſpecies artis magicæ, & eſt præſtigium humanorum ſenſuum illuſio magica arte & operatione demonũ perpetrata: de iſta.n.arte & eius inuentione patet, par.6.c.49.
Præuaricari quid eſt, & præuaricator quis eſt par.4.c.10.
Prouocare hominem ad iurationem, & ſcire ipſum falſum iuraturum, uincit homicidiũ par.4.c.17. ubi multipliciter dicitur illicitum iuramentum.
Proditor ueritatis eſt quicunq; cum motu poteſtatis ueritatem occultat. Item qui non libere ueritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet, uel non libere ueritatem defendit, quam libere defendere oportet, par.4.c.22.nu.1.
Proditor quid eſt.ibid.
proditor Chriſti eſt quilibet mortaliter peccans, par.4.c.22.nu.2.
pronubarum nequitia triplici manifeſtatur exemplo, par.3.c.10.nu.2.
pro pacis reformatione quando eſt diſcordia inter duo regna, optimum remedium eſt, ſi filius regni unius poſſet nubere alicui mulieri regni alterius, par.8.c.15.nu.2.
proximi noſtri qui ſunt, par.5.c.15.num.2.4.
prudentia carnis quid eſt, par.6.c.15.
pungitiua cohortantia nos ad orandum diuinam miſericordiam ſunt quattuor, de quorum primo tractatur, par.4.c.31.nu.1.& de tribus reſiduis cauſis ſequentib.
pulſat Chriſtus ad oſtium animæ peccatricis: ut ſibi aperiatur tripliciter, par.5.capit.22. nume.1.
puſillanimitas quid eſt, par.5.c.18.nu.1.
pueri minoris ætatis ad officium paſtorale admitti non deberent, parte ſexta, capitu.14. nume.2.
pulcritudo & formoſitas corporis exterior moueret pulchritudinem & formoſitatem hominis interioris ſeruare, par.6.c.69.
pulcritudo fatuæ mulieris comparatur circulo aureo in naribus ſuis.ibid.
pulcritudo fatuę mulieris, propter quam ipſa & forte multi alii damnabũtur, meritò maledicta dici poteſt, par.6.c.69.
pulcra mulier & fatua & ſpecialiter ſe curioſe ornans, ut ſuam pulcritudinem augeat, eſt laqueus diaboli.ibid.
pulcritudo corporis humani triplici de cauſa dicitur uanitas, par.6.c.69.
pulcritudo corporis humani flori comparatur, qui euaneſcit.ibid.
puteus eſt peccatum, in quem puteum cadere eſt peccatum admittere, conſuetudinẽ peccandi facere eſt os putei anguſtare. puteus ſuper peccatorem os ſuum claudit, quãdo peccator a uera confeſſione claudit os ſuũ, par.4.c.31.nu.1.

R

Ratio eſt uis animæ duas habens partes, uel differentias, par.1.c.5
Radix omnium malorum eſt cupiditas, par.4. c.22.nu.6.

Rapina peior eſt furto, parte quarta, capitu. 5. num. 1.

Rapina inter chriſtianos proditio eſt. ibidem. num. 1.

Rapina aſſimilat hominem diabolo, & facit hominem peiorem diabolo. ibidem. nume. 1.

Rapina quattuor modis committitur. ibidem num. 5. 6.

Ramnus de quo legitur Iudicum. 9. ſignat am bitioſos prælatos, & hoc propter triplicem proprietatem ramni, parte 4. capit. 21. num. 2.

Raptores angeli ſunt diaboli, parte 4. capit. 5 num. 1.

Raptores ſanguine pauperum habent manus pollutas. ibid. nu. 1.

Raptor ſaluari non poteſt, niſi iniuſtè ablata reſtituat, ſi illa reſtituere poſſit. ibid. nu. 2. per Auguſt.

Raptores Dei iuſtitia punit tam in uita præſenti, quam etiam in futura uita, par. 4. c. 5. num. 3.

Raptores etiam communiter ſubito moriuntur, uel ignominioſe occiduntur. ibidem. num. 3.

Raptores intantum a diabolo ſunt excæcati, quod non capiunt exemplum de miſerabili morte aliorum raptorum. ibid. nu. 3.

Raptor in die iudicij cũ ſua rapina circa collum ſuum ſuſpenſa coram toto mundo apparebit, par. 4. c. 5. nu. 4.

Raptores ſunt quaſi magni latrones ducentes paruum latronem ad ſuſpendium. ibidem. num. 4.

Raptores & licet de rapina eleemoſinã dent, non excuſantur. ibid. nu. 4.

Raptores auferunt ab ore Dei quod ponunt in ore diaboli. ibid. nu. 4.

Raptores ſubtiliter extorquent bona pauperum, par. 4. c. 5. nu. 5.

Raptores uirginum puniendi ſunt capitali pęna, par. 3. c. 6. nu. 1.

Reges primos, quos Deus ſuper populũ ſuum conſtituit, ex pauperibus elegit, par. 6. cap. 78. num. 1.

Redditus, quos habẽt domini temporales ab hominibus ſibi ſubditis, habent in loco ſtipendij pro labore, quem ſuſtinere habent pro defenſione populi & legis Dei, parte 4. cap. 5. num. 1.

Redimere poteſt peccator homo animam ſuã de manibus diaboli per fructuoſam pœnitentiam, par. 5. c. 5. Item eiuſdem, capit. 13. num. 1.

Regiones terrarum ordinauit Deus ſicut mentes ſanctorum, quæ Deum uiciſſim ſibi cõferunt, quod a Deo receperunt, quaſi fructus ſuos regiones regionibus impendunt, ut in una omnes charitate iungantur. parte 6. cap. 56.

Regna quattuor deſtructa erãt quattuor peccatis, par. 6. c. 33. in princ.

Regnum duplex eſt, aliud ſupra nos, & aliud infra nos, par. 4. c. 37. nu. 2.

Regnum ſpiritus inuidię eſt tota congregatio inuidorum, quæ ſemper in tenebris eſt, & de quo dicitur Apocal. Factum eſt regnum eius tenebroſum, parte quarte, capitul. 38. num. 7.

Regibus apparuit Angelus in ſomnis: ſed paſtoribus apparuit Angelus uigilantibus: ſed quid per hoc ſignatur, par. 5. capitu. 10. num. 2.

Religioſorum ſuperbia manifeſtata in curioſo apparatu, in equitaturis & in cæteris mũdi uanitatibus reprobatur, par. 6. capitul. 2. num. 17.

Reliquias diſtrahere extra capſam occaſione quæſtus, ſicut in pluribus locis fieri conſueuit, prohibetur in lege, parte quarta, cap. 21.

Remedia contra luxuriam appoſuit quidam ſanctus in heremo degens qui digitos ſuos combuſſit, par. 3. c. 10. nu. 6.

Remedia contra peccatum gulæ ſeptem ponuntur ſpecialia, par. 2. c. 9.

Remedia contra luxuriam ſex aſsignantur, par. 3. c. 10.

Remedium contra rapinam & omnẽ rei alienæ acquiſitionem iniuſtam, eſt male acquiſita reſtituere, ſed cui uel quibus, parte 4. c. 5. nu. 6.

Remedia contra peccatum auaritiæ & rapinæ ſex ponuntur, par. 4. c. 68. per totum.

Remedia contra deſperationem ſunt tria. parte 5. c. 5. Item eiuſdem, c. 6. per Criſoſt.

Remedia contra tedium uitæ, par. 5. c. 7. nu. 1.

Remedia ſpecialia contra accidiam ponũtur, par. 5. c. 22. nu. 1.

Remedia ſpecialia contra ſuperbiam & uanamgloriam ſunt decem,parte 6.capit.80. num.5.

Remedia contra inuidiam ſpecialia ſunt octo par.8.c.15. per totum.

Remiſſionem in bonis operibus tres miſeriæ ſequuntur,par.5.c.16.

Repromiſſio, qua peccator promittit ſibiipſi longam vitam, nequam eſt nequior & nequiſſima,par.5.c.12.nu.2.

Reprehendit confidenter nemo peccatum,in quo ſe irreprehenſibilem non confidit,parte 6.c.2.nu.10.

Recidiuātes & cito a bono propoſito inchoato recedētes aſſimilātur ſtrutioni,ſed quare,par.4.c.38.nu.2.

Item recidiuantes & inconſtantes ſimiles ſunt cuidam cani audienti duo cornua ad diueſa conuiuia inuitantia,par.5.capit.15. num.1.

Rex nuncupari non debet,in quo non inuenitur iuſtitia quo ad ſubditos, ſed potius tyrannus,par.4.c.23.nu.3.

Rex niſi iuſtitiam & miſericordiam fecerit, ſicut excelſior eſt in throno hominum : ſic erit primatum tenens in pœnis,par.4. c.23. nu.3.per Auguſt.

Rex purpuratus in natura non eſt generoſior paupere pannoſo, parte ſexta, capitul.78. num.1.

Rixa eſt ſpecies iræ,par.8.c.9.

Rixa in aliquo concordat cum contentione, & in aliquo differt a contentione.ibid.

Rixa aliquando eſt peccatum mortale & aliquando peccatum veniale.ibid.nu.1.

Ruſtici ignobiliſſimi ſunt raptores proximorum ſuorum,& qui tanquā ingrati Dei beneficia nō recognoſcunt, & de peccatis nō erubeſcunt, par.6.c.78.nu.2.

S

SAcerdotis officium inter omnia officia huius mundi eſt digniſſimum,parte tertia cap.9.

Sacerdotes tenentur ſcire legem Domini.par. 3.cap.9.

Sacerdotes uicioſi populum decipiunt, pro quibus obligantur ſpecialiter orare, par.3. cap.6.

Sacerdotes indigne ſumentes corpus & ſanguinem Chriſti tam grauiter peccant & tā grauiter punientur, ac ſi Chriſtum occidiſſent.ibid.

Sacerdotes grauius peccant fornicando, quā laici adulterando,par.4.c.9.

Sacerdotis fornicarii nolentis ſuum peccatū dimittere interdicitur populus miſſam vel ſeruitutem diuinum audire, par.6.cap.46. num.2.

Sacerdotes,qui populum Dei deberent docere & corrigere haberent plenitudinē ſcientiæ, auſteritatem cum manſuetudine:ut hiſtorialiter,par.8.c.1.nu.1.

Sacerdotes mali aquæ baptiſmatis aſſimilantur,par.5.c.2.nu.7.

Sacerdotes multi quamdiu ſunt in ſtatu paupertatis, diuino ſeruitio ſunt occupati;ſed cum promoti fuerint ad magnam dignitatem,videtur eis dedecus in diuino ſeruitio laborare,par.6.c.2.nu.9.

Sacerdotes & prælati impij, qui in uita præſenti locum primum præſumptuoſe uſurpant,in uita futura a Deo redarguēte in locum nouiſſimum præcipitabuntur,par.6.c.2.num.16.

Sacerdotes quaſi angeli,ideſt, nuncij debetēt eſſe inter Deum & populum peccatorem, & ideo requiritur, quòd ſciant annunciare uoluntatem mittentis ad populum,part.6. c.2.num.10.

Saccus boni frumenti competenter ligaē cum funiculo modici ualoris:ſtultitia igitur magna uidetur ad ligandum ſaccum plenum ſtercorum.ſ.uentrem quærere corrigiam ſiue zonam deargentatam, ſiue deauratam, par.6.c.2.nu.15.

Sacramentum altaris,quod inter omnia ſacramenta eſt precioſiſſimum,continet in ſe ſeptem miranda ſecreta diuina miſteria,par. 6.c.46.nu.1.

Sacramenta omnia eccleſiæ cum obſint indignè ea tractantibus: proſint tamē eis digne ſumētib.ſicut & uerbū Dei,par.6.c.4.n.16.

Sacramentum altaris figuratur per multa, ad cuius ſacramenti dignam comeſtionem ſeptem requiruntur,quę figurantur in modo comeſtionis, quo docuit dn̄s filios Iſrael agnum paſcalem comedere, par.6.cap.46. num.2.3.

Sacramentum altaris figuratur per mãna, q̃d pluit dominus de cœlo filiis iſrael in deſerto, & hoc ſpecialiter propter ſeptem cauſas, par.6.cap.46.nu.2.
Sacramentum altaris multum timeret homo peccator, & ſe illud recipere indignum reputaret, per exemplum de Ioannebaptiſta, de Petro, & de centurione, par.6.cap.46. nume.3
Sacramentum altaris nedum eſt uerè & realiter corpus Chriſti naturale, ut oſtẽſum eſt par.4.c.45.nu.1. ſed & figura corporis Chriſti miſtici, par.6.cap.78.nu.6.
Sacramentum altaris continet in ſe myſterialiter, ſacramentaliter, realiter & exemplariter principium, medium & finem ſaluationis humanæ. nu.7.
Sacramenti, ſiue in ſacramento altaris tria cõſideranda ſunt, unum quod tãtum eſt ſacramentum, alterum quod eſt ſacramentũ & res ſacramenti, & tertium quod eſt res & non ſacramentum, par.6.ca.78.nu.9
Sacra ſcriptura continet omnem ueritatẽ ad ſalutem requiſitam, par.4.cap.12.nu.2. Itẽ par.6.ca.79.num.3. per Aug. Item eiuſdem ca.79.nu.4
Sacram ſcripturam contemnẽtes & ſcientias lucratiuas amplectentes in damnationẽ incidunt æternam, par.4.ca.12. Item par.6.c.79.nu.2.4
Sacra ſcriptura a multis contemnitur propter ſcientiam lucratiuam, par.4.c.12.nu.2
Sacræ ſcripturæ ueritates taliter ſunt connexæ & circumſeptæ, ut ſi aliquis ex malitia aliquid inde præſcindere uoluerit, aut addiſcere malè legendo, uel interpretando, ſi cor habet illud, quod pręciſum eſt, ſcriptura iungat ſcripturæ & legat ſuperiora, uel inferiora, & inueniet ſenſum, quem uolebat malè interpræ tari, parte ſexta.cap.79. num.6.
Sacra ſcriptura tantæ eſt autoritatis, quòd ſicut teſtatur Bea. Auguſt. quantum diſtat de Chriſti aduentu inter prædictionem Angelorum & confeſſionem demonum, tantum diſtat inter autoritatem prophetarum & curioſitatem ſacrilegorum ſcripturarum, par.6.c.79.nu.4.6.
Sacræ ſcripturę intelligentia cum quæritur, aſſiduitate penetratur, ut hyſtorialiter, parte.6.cap.79. per Gregorium.
Sacra ſcriptura ſpeculo comparatur, in quo conſiderare debemus & quales unde nati ſimus, parte.6.cap.58. Item parte.4.cap.2. num.6.
Sacrificia ueteris legis fiebant de animalibus, in quorum imolatione ſacrificantes oſtendebant ſe morte eſſe dignos, parte 6.ca.45, num.1
Sacrificia in antiqua lege fuerunt multa, & hoc triplici ratione, parte.6.cap.45.num.5, in fine.
Sacrificij ſpiritualis ſex ſunt ſpecies, par.6.ca.46.num.1
Sacrilegij tres ſunt ſpecies, parte 4.capit.21. nume.5
Sacrilegium horrẽdum & periculoſum eſt bona eccleſiæ, ſiue mobilia, ſiue immobilia ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ deputata iniuſtè ſurripere. nu.4
Salutatio angelica ſuis quinque partibus principalibus exponitur, parte.4.cap. 38.num. 1.2.3.
Sanguinem ſuum effudit Chriſtus de pedibus ſuis in cruce contra peccatum accidiæ, ſiue accidioſos, parte quarta cap. 22. num.6.
Sanguinem ſuum ſeptem modis Chriſtus in remedium contra ſeptem peccata mortalia effudit. ibidem.
Sapientia huius mundi quid eſt, parte 4. cap. 21.num.1
Scientiæ habent aliqui copiam & in ueritatis doctrina ornatam eloquentiam: ſed tamen eorum uitioſa uita eorum doctrinam efficit infructuoſam, parte ſexta capit.79. numero.5.
Scientię copiam habent aliqui: ſed tamen nec ſibi ipſi, nec alijs cum ſua ſcientia plus quàm inſipientes proficiunt, par.6.ca. 79.num.1
Scientia acquirenda eſt cum diſcretione & ordine laboris, par.6.ca.79.nu.3.
Scientiam perfectam nunquàm conſequũtur arrogantes, par.6.cap. 39. Item eiuſdem ca. 79.nu.4.
Scientias ſeculares nimium exercere cuiuis prohibitum & illicitum ſit uiris eccleſiaſticis: tñ illas aliquãdo legere, ac etiã ſcire bona itẽtione, ſcut falſitates & neqtias, q̃ i illis

repertæ ſunt, ad honorē Dei connectamus, non eſt prohibitum, ſed utile & licitum. par.6.c.79.nu.3.
Scientia inflat aliquando, & tamen non eſt fugienda: ſed charitas eſt præponenda, ne inflet ſcientia. ibid. nu.4.
Scientia omnimoda egyptiorum & chaldeorum erant Moyſes & Daniel imbuti. nu.4.
Scientia phiſica, ſcientia humana & ſcientia diuina intelliguntur per tres puteos perfoſſos ab Iſaac. par.6.c.79.nu.2.4.
Scripta, ſiue breuia circa collum portare intētione ſanitatis recuperandę, uel periculum euitandi reprobatur, parte quarta, cap.36. num.6.
Scripta circa collum pro infirmitatibus curandis appenſa, quæ ſunt licita, & quæ illicita, par.6.c.52.
Sciſma quid eſt, par.6. c.40.
Scutum ſuperbiæ, quod eſt rubeum, deſcribitur, ſed qualiter, par.4.c.22.nu.6.
Secta machometi deſtructa erit ante finem mundi, & ſecta paganorum, & iudeorū per miſericordiam Dei reducentur ad ſectam chriſtianorum, par.6.c.80.nu.5.
Senes in peccatis inueterati incurabiliores ſunt quam iuuenes, par.5.c.2.nu.11.
Senſus animæ ſunt quinque, par.5.capitu.10. num.1.
Sepelire mortuos pietatis inſtinctu licet opus ſit miſericordiæ, tamen ſuperſtitioſa friuola & nimis ſumptuoſa, quæ multotiens fiūt circa diuitum ſepulturam propter pompā mundanam, nec Deo ſunt placentia, nec defunctorum ſubſidia, par.5.c.61.nu.1.
Idem exemplariter poſt. nu.2.
Sequi carnis deſideria ualde periculoſum eſt: ut patet per exemplum, parte quarta, c.11. num.2.
Sequi Chriſtum deberent prælati: ſed eādem hanc ſequelam triplex occupatio eſt eis impediens, par.5.c.11.nu.2.
Serpens pellem antiquam deponit, ſed qualiter, par.2.c.9.
Serpens, per quem diabolus tentauit mulierē in tribus punitus eſt, mulier in duobus, uir uerò in uno tantum: ſed quare, par.3.c.10. num.2.
Serui Chriſti a ſeruis diaboli cognoſcuntur p ſolam charitatem, par.5.6. in fine.
Seruus uiri iuſti eſt caro ſua, par.6.c.2.nu.8.
Seruus ſciens uoluntatem domini ſui & non faciens plagis uapulabit multis, par.6.cap. 79.num.6.
Seruitutis ac etiam dominationis in hominibus originalis cauſa erat peccatum, part.6. c.2.num.8.
Seruire diuitiis quid eſt, & qualiter ſeruus diuitiarum cognoſcitur, parte quarta, capi.2. num.2.
Sicut ſpina ex quacunque parte illam aſpexeris hēt aculeos: ſic & ſeruus diaboli ex quacunque parte illum conſideraueris iniquitatibus eſt plenus, parte ſexta, c.11. in principio.
Sicut ſub ſpinis nullum animal requieſcere poteſt, niſi homo ſerpentinus, parte ſexta, cap.11.
Sicut ſomnij interpretatio, ut communiter fit per expoſitionem ſomni oppoſitam: ſic eſt de ſomniis gaudii uitæ præſentis, parte 5. c.10.nu.2.
Signum magnæ ſuperbiæ eſt, quando quis ſeipſum de ſuis bonis operibus commendat, cuius peccati grauitas, parte ſexta, capit.4. num.1.
Silentium diſcretum utile eſt propter quinq; bona, quæ ex eo proueniunt, par.5.cap.20. num.2.
Simulare & ueritatem tacere poteſt in caſu licite, ut perfectus ſit pro ſaluatione uitę ſuę uel alterius, par.4.c.7.nu.3.
Sol in ſuo circulo, qui zodiacus nuncupatur, aſcendit per ſex ſigna, per quod deſignatur proficiens in charitate per gradus debet aſcendere de uirtute in uirtutem, part.7.ca. 12.num.4.
Sollicitudo circa temporalia acquirenda dicitur inordinata quattuor modis, par. quarta cap.4.
Sollicitudo aliqua eſt licita & aliqua illicita, par.4.c.4.
Somnium quid eſt & a quo cauſatur, parte 6. c.50.nu.1.
Somniorum diuinatio eſt illicita, quando innititur reuelationi demonum per aliqua pacta cum diabolo inita tacita uel expreſſa dicitur. ibid. nu.1.
Somniorum quinque ſunt genera, par.6.c.50. nu.2. per Aug.

Somnia uariantur ſecũdum diuerſitatem infirmitatum, & ſecundum diuerſitatem humorum,ad quæ reſpiciunt medici,parte 6. c.50.nu.2.
Somnia ſumunt originem aliquando ex diſpoſitione, ſiue complexione corporis humani,aliquando ab anima, aliquando ex ſpiritibus malis, par.6.c.50.nu.2.
Somnia quædam ſigna aliquorum ſunt effectuum, quædam uerò effectuum cauſæ, & quædam accidentia,parte ſexta,capitu.50. num.3.
Somniando aliquando homo comprehendit modum conuenientem, quo poterit opus conſummare,circa quod ſollitus erat uigilando.ibid.
Somniantes terribilia, quæ eis in rei ueritate eueniunt,non timent: ſed de propriis fantaſiis uehementer timent, & eodem modo de dormientibus in peccatis,par.5.cap.10. num.2.
Somnus peccatorũ periculoſiis eſt, quod multipliciter oſtenditur,par.5.c.10.nu.2.
Somnus in tribus generibus hominum ſpecialiter eſt periculoſus:ut patet. ibid.nu.2.
ſomnus quid eſt,par.5.c.10.nu 1.
ſomnus in ſcriptura peccatum ſignat. ibid.
ſomno peccatum comparatur propter quattuor.ibid.
ſomnolentum facit hominem triplex diſpoſitio naturaliter,par.5.c.10.nu.2.
Somno peccati conſopitos tria conſueuerunt excitare.ibid.nu.2.
Somnus pigritiæ fugit ab oculis conſiderantis inferni ſupplicia,par.5.c.22.nu.3.
Sororem ſuam uidens beatus Bernard. in ſuperbo apparatu noluit ad eam uenire,parte 6.c.3.
Spacium a ſuperficie terræ uſq; ad infernum continet miliaria tria milia 245.par.6.cap. 80.nu.9. per Ianuenſem.
ſpacium inter cœlum & terram quantum eſt. par.5.c.12.nu.9.
ſpacium inter ſolem & lunam quantum eſt, par.4.c.48.nu.8.
ſpectacula in quibus fatuæ mulieres choreas ducunt fugienda ſunt a uiris perfectis, par. 3.c.10.nu.3.
ſpectaculum & quaſi magiſtra publicæ diſciplinæ debet eſſe conuerſatio paſtoris,part. 11.cap.26.num.2.
ſpei motum quandoque præcedunt merita in actu,& quandoque in intentione:licet non in actu,par.6.c.75.nu.1.
ſperare futuram beatitudinem multa mouerent fidelem.ibi.
ſpei perfectæ tres ſunt nobiles effectus. ibidẽ. num.3.4.
ſperare in Deo homini eſt naturale:ut exemplariter patet de puero caſuro,par.6.ca.75. num.1.
ſperare aliquid ſine meritis non eſt ſpes ſed præſumptio,par.6.c.74.per pſal.
ſpes multipliciter ſumitur.ibid.
ſpes,quę eſt ſecunda pars fortitudinis, eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex Dei gratia & meritis præcedentib.part. 6.cap.74.
ſpes & timor duobus molaribus aſſimulãtur, par.5.c.4.
ſpes peruerſa & deſperatio occidunt animã. Idem.
ſpes miſericordiæ non ſufficit ſine timore iuſtitiæ.ibidem.
ſpecies rerum ſenſibilium uenientes ad portas animæ ſunt quaſi quidam currus ſapientiæ, cui uelut honeſtiſſima domina inſidẽs cupit per portas animi domicilium ingredi,par.5.c.21 nu.1.per Linco.
Splendor rethoricæ eloquentiæ omnes modi poeticæ locutionis,& quælibet uarietas pnunciationis in diuinis ſcripturis ſumpſerunt exordium,par.6.c.79.nu.4.
Spiritualia Dei dona ullo precio poteſt compenſari,par.4.c.21.nu.1.
Spiritualia bona quæ ſunt.& ſymoniaci uendere ſolent.ibid.
Statuæ æreæ dicuntur prælati maiores,par.5. c.1.nu.3.
Status primi hominis in paradiſo ante lapſũ quam perfectus & glorioſus erat,& ab illo ſtatu in quam magnam miſeriam lapſi ſimus per peccatum ambitionis,par.4.c.31. num.1.
Status honoris fugiendus eſt a uiris perfectis, uel inuite recipiendus,parte 6. capitul.26. num.1.
Statum honoris nullus reportabat apud Romanos:niſi prius per uirtutes & bona opera ipſum meruiſſet,par.6.c.26.nu.1.

Status honoris licèt ſit ſtatus licitus bene ſe habentibus: tamen propter periculum ſibi annexum fugiendus eſt,uel inuite recipiẽdus,quod multipliciter oſtenditur, parte 4. c.21.nu. 1.

Statum honoris ambitioſe deſiderantes figurantur per ramnum, parte quarta, cap.21. num.2.

Stultitia auarorum multipliciter oſtenditur, par.4.c.2.nu.12.

Stultus eſt, qui præſumptuoſe iudicat de electione ſuiipſius,uel de abiectione alterius, par.6.c.9.nu.1.

Stultitiæ tres ſunt gradus, quos habent accidioſi,par.5.c.11.nu.1.2.

Stuprum eſt illicita defloratio uirginis,parte 3.cap.6.

Suffragia militantis eccleſiæ proſunt animabus in purgatorio non ad meritum uitæ æternæ ſed ad abſolutionem,par.4.capit.26. num.2.

Suffragia militantis eccleſiæ non proſunt omnibus,pro quibus fiunt:ſed tantum his,qui dum uiuunt cooperãtur,ut eis proſint,par. 4.c.26.num.2.

Suffragia militantis eccleſię fiunt generaliter pro omnibus regeneratis. Idem

Suffragiorum quattuor ſunt modi generales ad quos omnes alii reducuntur. ibid.

Sufficientes non ſumus aliquid agere, loqui, uel cogitare ſine Dei adiutorio,par.6.ca.2. nu.4.Item eiuſdem,c.9.n.1.

Superbia deſcribitur,ſed qualiter,parte ſexta cap.1.

Superbia & auaritia initium eſt omnis peccati, quod triplici oſtenditur ratione, part.6. c.2.num.1.

Superbia eſt peccatum,ex quo naſcuntur omnia alia peccata mundi, parte ſexta, cap.2. num.1.

Superbia omnes uirtutes deſtruit & eneruat. ibidem.

Superbia caput eſt ſerpentis infernalis, ut dicitur,par.6.c.2.nu.2.

Superbia dicitur imago diaboli. ibid.

Superbia umbra eſt, in qua dormit diabolus, par.6.c.2.nu.2.

Superbus extollitur ſupra Dominum. ibidem.

Superbia turris eſt diaboli, figuratus per turrim Babilonis,par.6.c.2.nu.3.

Superbos uiros eccleſiaſticos ſemper altiorẽ ſtatum conantes aſcendere redarguit beat. Bern.ibid.

Superbum Deus uilipendit, deteſtatur, odit & abhominatur,par.6.c.2.nu.3.

Superbiam egyptiorum rebus uiliſſimis domauit Deus.ibid.

Superbos aliquando Deus permittit cadere in aliquod turpe peccatum,& hoc propter eorum utilitatem, par.6.cap.2. nu.3. Item eiuſdem,c.9.nu.1.

Superbia inter omnia peccata maximè Deó opponitur,par.6.c.2.nu.4.

Superbus quadrupliciter peccat in Deum,ſecundum quòd Deus quadrupliciter ad creaturas comparatur.ibi.

ſuperbi multi dedignantur nominib. propriis uel cognominibus ſuorum parentum appellari.ibid.

ſuperbus donis Dei gratuitus Deum impugnat,par.6.c.2.nu.9.

ſuperbi uoluptuoſi clerici non deberent admitti ad gradum ſacerdotij,nec ad aliquod officium paſtorale, parte ſexta,capitulo 2. nume.10.

ſuperbia hominem decipit,excæcat,infatuat, in egeſtatem perducit, & in finalem impœnitentiã redigit,& infernali incendio præparat,par.6.c.2.nu.12.

ſuperbus cæcus eſt figuratus per cæcũ natum ad cuius illuminationem Dominus luto liniuit oculos eius.ibi.

Superbus eligit manſionem ſuam in loco infœliciſſimo,ſ.in monte ſuperbiæ,par.6.ca. 2.num.12.

ſuperbi nunquam conſequuntur perfectam ſcientiam, par.6 c.2.nu.12.Item eiuſdem, c.39.num.3.Item par.4.cap.40.num.3.per Yſidorum.

ſuperbia eſt cauſa omnis egeſtatis rerum temporabilium,quibus indiget ad ſuſtentationem uita noſtra pęnalis & miſera facta per peccatum,par.6.c.2.nu.13.

ſuperbiam impœnitentia concomitatur. ibidem.

ſuperbiens angelus nullum opus ſuperbiæ fecit ſed tantum cogitauit ſuperbiam, & in ictu oculi irrecuperabiliter præcipitatus eſt,par.6.c.2.nu.13.

ſuperbia angelum in diabolum mutauit. ibidem.

ſuperbus multis uilibus aſſimilatur, par.6.ca.2.nu.14.

ſuperbus mendicus meritò poteſt dici homo ueſtem ab oue mendicans:& tamen ſibi nõ ſufficit ouem ueſtem largienti, par.6.ca.2.num.15.

ſuperbi licet ad extra uideantur ſplendidi,tamen intus ſunt abominatione pleni: ut per exemplum,par.6.c.2.nu.15.

ſuperbos ſe ornare ridiculum eſt. ibid.

ſuperbæ mulieres indecenter ſe ornantes peccant tripliciter,parte ſexta,capit.ſecundo.nume.15.

ſuperbi aſſimilantur cuidam beſtiæ. ibi.

ſuperbi pro eo quòd uellent in magna reputatione haberi quò ad mundum omni turpitudine uiciorum ſe maculant, quorum ſtultitia oſtenditur per exemplum, part.6.c.2.num.16.

ſuperbi de ſuis uanis ornamentis inaniter gloriantes aſſimilantur pauperi in æſtate in ludo puellarum reginæ conſtitutæ. ibidem.

ſuperbi ſunt ſtulti propter multas cauſas,par.6.c.9.nu.1.2.

ſuperbia aſſimilatur potui inebriatiuo,par.6.c.2.num.16.

ſuperbia deteſtanda eſt propter multiplicem comminationem, quam oſtendit ſcriptura Deum comminari ſuperbis,parte ſexta,c.2.nu.16.

ſuperbiæ quattuor ſunt ſpecies,quibus innuebat Chriſtus illos eſſe infectos, cõtra quos loquitur in euangelio cum dicit. Duo homines aſcenderunt in templum &c.part.6.c.9.nu.1.

ſuperbientes de uirtutibus ſuis ex ipſis operibus iudicandi ſunt, quibus pro uirtutibus utuntur,parte ſexta, cap.4. num.1.per Iſidorum.

ſuperbi aliqui putãt,quòd bona,quæ ſunt eis diuinitus data, pro ſuis meritis eſſe eis data:ſed hęc ſuperbia tripliciter reprobatur. par.6.c.5.nu.1.

ſuperbiæ quattuor ſunt ſpecies principales, par.6.cap.3.

ſuperbus in quanto maior in reputatione propria,intantò minor eſt in reputatione diuina,par.4.c.48.num.6. Item par.6.c.9.nu.1.

ſuperborum ſtultitia quę ſeipſos magnificant & alios contemnunt tripliciter oſtenditur. par.6.c.9.nu.1.2.

ſuperbus de nobili genere eſt:quia habet Michaelem Archangelum ſuum auunculum, par.6.c.9.nu.2.

ſuperbus eſt filius diaboli.ibid.

ſuperbi qui erubeſcunt uocari nominib. ſuorum pauperum parentum, non accipiunt exemplum de Chriſto,qui non obſtante quod fuit filius patris cœleſtis & regis omnium regum:tamen frequenter uocauit ſemetipſum filium hominis propter humanitatem quam de paupere matre aſſumpſit, part.6.c.35.nnm.3.

ſuperbi ornantes corpora ſua ueſtimentis ſericis,ut uidetur, uerbo Dei nõ credunt:nõ enim credunt ſe cinerem eſſe, par.4.ca.48.num.8.

ſuperbi,qui inaniter gaudent de ſuperfluitate ſuperborum miniſtrorum, forte uidebunt horam, quòd uellent libenter habere unũ miniſtrum leproſum:quem tamen non poterunt obtinere,par.6.c.56.

ſuperbi de curioſis conuiuiis & precioſis ornamentis gloriantes aſſimilantur cuidam regi,in cuius barbam expuit quidam philoſophus,par.6.c.65.

ſuperbus aſſimiliari poteſt homini,qui uadit in rota,per quam trahuntur lapides cemẽta & alia materialia ad alta ædificia, par.6.c.80.nu.5.

ſuperſtitio quid eſt,par.6.c.43.

ſuperſtitionis tres ſunt ſpecies.ibid.

ſuperſtitionis prima ſpecies eſt,quando diuinus cultus exhibetur Deo uero ſed indebito modo, & hoc dupliciter fieri contingit. par.6.c.44.

ſuperſtitionis ſecunda ſpecies eſt idolatria, par.6.c.45.nu. 1.

ſuperſtitionis tertia ſpecies eſt diuinatio,quę eſt futurorum euentuum contingentiũ ad utrumlibet abſq; diuina reuelatione prænunciatio,par.6.c.47.

Suſurrus de illo cui detrahit ſecrete loquitur in aures illorum, ad quos illum detrahit, par.8.c.4.nu.1.

ſuſurratio eſt ſecunda ſpecies inuidiæ,de qua tractatur,par.7.c.5.

Suſurratio & detractio multum conueniunt, ſed in aliquo tamen differunt. ibid.
Surgere feſtinanter deberet peccator, dum po teſt, ne forte cum ſurgere uellet, non poterit: ut dicitur, parte quinta, capitulo 22. num.6.
Simonia quid eſt, par.4. c.21. num. 1. in principio.
Symoniæ duo leguntur eſſe auctores principes, ſcilicet.
Gyezi, qui uidetur eſſe præpoſitus uendentium ſpiritualia pro temporalibus, & Symon magus, qui uidetur eſſe præpoſitus ementium ſpiritualia pro temporalib. par.4. c.21. nu.1.
Symonia triplici munere committitur. ſ. munere linguæ, munere obſequii & munere manus. ibid.
Symoniaci figurantur per ſichem qui circuncidit ſe pro filia Iacob & utilitate tempora li quam ſperabat cum ea obtinere, part.4. c.21. nu.1.
Symoniaci furtiuè intrantes templum Dei, nedum ſunt latrones, ſed & ſacrilegi peſſimi, par.4. c.21. nu.5.16.
Symoniaci extinguunt in ſe ignem ſpiritusſancti. ibid. nu.16.
Symoniacorum benedictio in maledictionē conuertitur: par.4. c.21. nu.15.
Symoniacus anathematis obprobrio condemnatur. ibid. nu.16.
Symoniaci eiiciuntur a Chriſto de templo cæteris peccatoribus in templo dimiſſis, par. 4. c.21. nu.16.
Symoniaci dupliciter uendunt Deum, par.4. c.21. nu.16.
Symoniaci faciunt eccleſiam ſponſam Chriſti in loco filiorum monſtruoſæ parere ſibi talpas, ſerpentes, aſinos & alia bruta animalia. ibid.
Symoniaca hæreſis inter omnes infirmitates ſpirituales maximè eſt incurabilis, & hoc duabus de cauſis. ibid. nu.8.
Symoniaci ſunt uaſa diaboli. ibid.
Symonia tam graue eſt peccatum, quòd ad cō parationem iſtius omnia alia peccata quaſi pro nihilo reputantur, par.4. capit.21. poſt num.8.6.
Symonia inter omnia peccata mundi eſt unū quod Deus maximè odit, quod manifeſtè oſtenditur, par.4. c.21.
Symoniacos difficile eſt ſaluari, eo quod ſaluari non poſſunt niſi de peccato uere pœniteant: ſed nunquam uere pœnitent, niſi beneficium ſymoniacè acquiſitum reſignent. par.4. c.21.
Symoniacum rarò, uel nunquam legimus uere pœnituiſſe, par.4. c.21.
Symoniaci non contentantur de unico beneficio competenti: ſed in augmentationem ſuæ damnationis plura beneficia ſibi accumulantes multipliciter ſe excuſant, quorū quælibet excuſatio oſtenditur eſſe inualida, par.4. c.21. nu.2.
Symoniacus plura occupans beneficia eccleſiaſtica mutilat matrem ſuam eccleſiam in membris ſuis, par.4. c.21. ibid.
Symoniaci multiplicantes ſibi plura beneficia eccleſiaſtica uidentur introducere in eccleſiam hæreſim Sabellii, qui dicebat patrē in diuinis eſſe filium. unde & licet contra naturam ſit, quòd unus ſit pater & filius reſpectu unius & eiuſdem: hanc tamen innaturalem actionem uidentur operari huiuſmodi ſymoniaci, parte quarta, capitul. 21. num.2.

T

Tabernas ingredi prohibet lex ſacerdotibus, niſi peregrinationis neceſſitate cō pulſis, par.2. c.6. in fine.
Tangere mulierem libidinoſa intentione: utputa oſculando, amplexando, uel turpiter palpando mortale peccatum eſt, & tangere mulierem bona intentione ex neceſſitate: utputa pro releuamine, auxilio, uel honeſta amicitia peccatum non eſt, part.3. c.10. num.5.
Tedium uitæ prouenit ex longa triſtitia in diuino ſeruitio pro eo quòd retributio mercedis eius non ſtatim laborem conſequitur, & ex multiplici alia cauſa, par.5. cap.7. num.1.
Tentatus eſt apoſtolus Paulus a præſentia ſanctæ Teclæ uirginis quæ eum prædicantem ſequebatur, parte tertia, capitul. 10. nume.5.
Tempus eſt res precioſa & vilisſimè ab impiis expenditur, par.4. c.22. nu.1.

Tem-

Tempus, quo fugere peccata non ſemper cogitari debet, dum peccata fugere licet, par. 4. c. 36. nu. 7. Item par. 5. c. 12. nu. 6
Templum Dei, quod eſt populus Chriſtianus, habendo reſpectum ad eius primitiuã fundationem, per negligentiam prælatorũ doloroſè eſt deſtructum: ut hyſtorialiter oſtẽditur, par. 6. ca. 2. nu. 10. 11
Templum adiit Ieſus primò urbem ingreſſus dans nobis exemplum, ut quocunq; imus domum orationis, ſi ibi eſt, adeamus, par. 4. ca. 35. nu. 7
Tenebræ exteriores dicuntur pœnæ infernales triplici de cauſa, par. 5. ca. 2. nu. 3
Tepidi ſunt aliqui, de quibus minor ſpes ſalutis eſt, quàm de frigidis, par. 5. ca. 8.
Tepiditas multa mala generat. ibidem
Terra bona, in quam incidit ſemen, de qua legitur Mathei. 13. triplex eſt, per quam intelliguntur coniugati boni, viduæ perfectæ, & uirgines perfectiſſimæ, parte 3. cap. 6. num. 7
Teſtes in cauſa iuridica examinandi ſunt: ſed qualiter, par. 4. ca. 13. in principio.
Teſtis de falſo teſtimonio conuictus deberet ſecundum legis iuſtitiam pœnam talionis recipere. ibidem.
Teſtibus multis qui mentiri non nouerũt magis credendum eſt quàm uni qui mentiri conſueuit, par. 6. c. 2. nu. 15
Teſtimonium impium eſt, cuius proditione etiam iniquus perimitur: ſed tamen detegere iniquitatem impij ad liberandum innocentem a morte, & licet ex hoc ſequatur mors impij, peccatum non eſt, par. 4. c. 13. in fine.
Teſtis falſus dicitur omnis mẽdax, par. 4. c. 13
Teſtis fallidicus tribus perſonis eſt obnoxius ſcilicet Deo iudici & innocenti proximo. ibidem.
Teſtes falſos comparat Auguſtinus iudę traditori, par. 4. c. 13
Teſtimonium aduerſus innocentem dicẽs dãnatus a Deo, par. 3. c. 13.
Theſaurizari poteſt quis bene uel malè, par. 4. c. 2. nu. 12
Timent aliqui cruciatum temporalem: ſed non pœnam æterni ignis, parte. 5. capit. 18. num. 2.
Timent paſtores moderni accipere gladiũ ſpiritus pugnare contra inimicos ſpirituales: ut hyſtorialiter, par. 4. ca. 14. nu. 3
Timendus eſt Deus & non ſeuitia creaturarũ, quæ ſine permiſſione diuina nihil nocere poteſt, par 5. ca. 18. nu. 2
Timere non deberet homo expendere carnẽ ſuã in ſeruitio Ieſu Chriſti, qui dabit ſeruis ſuis carnẽ lõgè clariorẽ: ſicut per exẽplum par. 5. ca. 18. nu. 2. Item par. 6. ca. 37
Timere Deum timore filiali eſt, nulla quæ facienda ſunt bona prætermittere, nec contra apoſtolos, nec contra prophetas, uel inſtituta agere aliquid ullo modo, uel cõſentire, par. 5. c. 18. nu. 5
Timere Deũ qui non poteſt timore filiali ꝑ cordis duriciem: ſaltẽ timeat timore ſeruili, qui timor multa peccata tollit, & timorẽ filialẽ finaliter introducit, par. 5. c. 18. nu. 5
Timent & amant aliqui Deum propter ſe: ſed qui ſunt illi, par. 5. ca. 18. nu. 4
Timida nequitia teſtimonium dat damnationi, par. 5. ca. 2. nu. 10
Timore mundano percuſſi ſunt ferè omnes paſtores eccleſiæ moderni: ut oſtenditur ꝑ exemplum, par. 5. c. 18. nu. 3
Timorem remiſſum peccandi reprobat beatus Bernardus, par. 5. ca. 2. nu. 10
Timor duplex diſtinguitur, par. 5. c. 18. nu. 1.
Timoris ſex ſunt ſpecies, par. 5. c. 18. nu. 1
Timorem malorum carnalium creauit Deus in noſtra natura: ut per timorem talem intelligamus, mala ſpiritualia multo plus eſſe timenda, par. 5. c. 18. nu. 2
Timuit Chriſtus mortem: ſed quali timore, par. 5. c. 18. nu. 1
Totum tempus illud, in quo homo de Deo non cogitat, perdit. par. 7. ca. 10. per Auguſtinum.
Traditionibus ſuperfluis & in conſtitutionibus iniquis iam imprimunt iniqui prælati: ſed quare, par. 4. c. 5. nu. 5.
Traditores Chriſti ſunt accidioſi, ſed quare, par. 4. c. 22. nu. 6
Trangreſſio mandatorum eſt cauſa uindictæ iam regnantis: ex dictis Bedę, par. 4. c. 12. nu. 3. circa finem.
Tribulatio, turbatio, bella & homicidia iã in mundo regnantia ceſſare poſſunt: ſed quib. medijs hyſtorialiter, par. 4. c. 14. nu. 4
Tribulatio uitę præſentis ſuccurſus eſt homini

mini a Deo miſſus, par.5.c.7.num.2.
Tripliciter contingit commotio uirium inferiorum,par.5.ca.18.nu.2.
Tribulationes & obprobria uitæ præſentis, quæ cauſant corporis mortem,multi uehementer timent, ſed pœnam æternam quam merentur non timent.par.5.c.18.nu.2.
Tribulatio uitæ preſentis per aquam ſignatur in ſcriptura, & hoc propter ſeptem utiles effectus tribulationis per ſeptem aquę proprietates ſignatos,par.6.c.76.nu.3.
Tribulatio uitæ præſentis per igné ſignatur, & hoc propter ignis ſeptem proprietates. nume.4
Tribulatio uitæ præſentis cum gaudio ſuſcipienda eſt:quia porta eſt, per quam tranſiit de morte ad uitam.num.6.
Tribulatione percutit Deus aliquando hominem,quia extra uiam eſt, & aliquãdo quia in uia nimis tardè & lentè incedit:ut exemplariter.nu.8
Tribulationes uitæ præſentis patienter ſuſtinere debemus pro eo,ꝙ nulla tribulatio poteſt nobis inferri,niſi ex ordinatione,uel ꝑmiſſione diuina,par.8.c.15.num.2
Tributa ſoluere debet eccleſia imperatori, ſi tributa ab eccleſia exigat,par.4.ca.5.nu.5
Triſtari de bono alterius contingit hominem quadrupliciter,par.7.ca.1.nu.1.
Turrim Babylonis ædificauerũt filii Noe, ſed qua intentione,par.6.ca.2.nu.3

V

Vacuum abhorret natura,ut exemplariter par.4.cap.20.nu.1
Vanagloria diabolica ſeptem habet filias,quæ ex ea naſcuntur,par.6.c.12
Vanagloria mundana eſt gloria,qua quis inaniter de rebus gloriatur forte,& oritur hęc gloria ex ſeptem mundi uanitatibus, par. 6.cap.40
Vanagloria,quæ oritur de curioſis corporis ornamentis reprobatur,par.6.ca.2.nu.15
Vanagloria, quæ oritur ex curioſis lectiſternijs reprobatur,par.6.c.62.nu.1
Vanagloria, quæ oritur de curioſis & ſuperfluis equitaturis,reprobatur,par.6.cap.63.
Vanagloria, quæ oritur ex curioſa ſuperfluitate familia,reprobatur par.6.c.64
Vanagloria, quæ oritur ex curioſa ſuperfluitate conuiuiorum,reprobatur.par.6.ca.65
Vanagloria,quę oritur ex curioſa & ſuperflua editione domorum,palatiorum,caſtellorũ & turrium,reprobatur.par.6.c.66.
Vanagloria, quæ oritur ex ſuperflua curioſitate librorum,reprobatur,par.6.c.67
Vanagloria humana quid eſt, & de quattuor bonis,a quibus oritur hæc gloria, parte.6. cap.68.
Vanagloria humana, quæ oritur ex formoſa corporis pulcritudine,reprobatur.p.6.c.69
Vanagloria,quæ oritur de pulchritudine corporis,extinguit pulchritudinem mentis,p.6.ca.69.per hoc quòd Herodes occidit Ioãnem baptiſtam.
Vanagloria humana, quæ oritur ex uigoroſa corporis fortitudine,reprobatur. parte 6. cap.72
Vanagloria, quæ oritur ex proſapia generoſa nobilitate,reprobatur,par.6.ca.78. nu.1
Vanagloria humana,quę oritur ex ingenioſitate ſcientiæ,reprobatur.par.6.c.79. nu.1
Vanagloria,ſiue ſuperbia ad quem miſerabilẽ finem perducit, par.6. ca.80.nu.2
Veh triplex accidit generi humano ex primæ mulieris præuaricatione,par.4.ca.36.nu.8.
Velox ad iram dicitur homo dupliciter, par. 8.c.2.nu.1
Veniã a ſubditis ad poſtulandũ prælatus non exigitur:licèt in correctione modum debitũ exceſſiſſe ſentiatur,par.4.ca.28. nu.3.
Verbi Dei lucem fugiunt beſtialiter uiuẽtes, par.6.ca.79.nu. 1.
Verbum Dei negligenter audire periculoſum eſt,par.5.c.14.nu.2.
Veritas ſcutum eſt, in quo poſſumus faciliter diaboli impugnationes euincere.unde pſal. Scuto circundabit te ueritas eius &c. cuius bonam expoſitionem uide,par.7.ca.75.n.3
Veritas triplex eſt ſcilicet ueritas uitæ, ueritas doctrinæ & ueritas iuſtitiæ, par.7. cap. 12.num.6
Veſtium materia prima fuit pellis cum lana, deinde proceſſus eſt ad lanã puram,deinde ad cortices herbarum, deinde ad ſericũ, & deinde ad diuerſos colores auri, argẽti &c. par.6.ca.2.nu. 15
Veſtium abuſus quinque modis committitur. ibidem.

Veſti-

Veſtimentis non uteretur Dei ſeruus ad decorem,uel delectationem, ſed tantum ad neceſſitatem.ibidem.
Vitioſus homo iudicat omnes alios homines eſſe uitioſos,par.5. ca.22. nu.2. immediate ante nu.1.
Viæ bona notitia multum confert ad ſolatiū ambulantis.num.1
Vidua uera & electa quinque haberet conditiones,par.3.c.6.nu.3
Viduæ aliquæ bonæ ſunt & electę, aliquæ malæ & deſpectæ,par.3.c.6.nu.3
Vigilandum eſt in orationibus per totam noctem præſentis uitæ, quod figuratum eſt ꝑ Iacob per totam noctem cum Angelo luctantem.par.4.c.36.nu.7.
Vigilare in orationibus quid eſt.ibidem.
Vim ui repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, par.8.ca.11
Vinculum charitatis tam forte eſt, ꝙ uinculo illo omni potēs Deus tractus eſt de cœlo ad terram & ad columnam & ad patibulum crucis ligatus,par.7.c 11.nu.4
Vinculū quo ligatur anima peccatrix eſt peccatum mortale,par.5.ca.2.nu.6.10. per Auguſtinum & Iſidorum.
Vindicta poteſt appeti bene uel malè, par. 8. c.1.num.1
Vindictam petunt electi de ſuis inimicis : ſed qualiter par.4.c.5.nu.4.
Vindictā clamant quattuor uitia, par.3.ca.8
Vindictā clamat pctm̄, ſed qn̄,par.5. ca.2.n.9
Vindictam grauiſſimam accepit Deus de ſibi inobedientibus,par.6.ca. 58.
Vindicans ſe de iniuria ſibi illata a Deo inueniet uindictam,par.8.c.2.nu.1.
Vindictam in oratione petens de ſuis inimicis ſtultiſſime contra ſeipſum orat,par.8.c. 9.nu.2.per Auguſtinum. Item par.8.c.8.
Vir inſipiens non cognoſcat, & ſtultus non intelliget hæc, cuius expoſitionem uide par. 4.c.21.nu.4
Virga Dei eſt corporalis infirmitas,qua caſtigat ſuos filios,& hæc uirga egreditur de incendio amoris diuini,& ideo non eſt odienda:ſed a Dei filijs deoſculanda:ut hyſtorialiter par.6.ca.76.num.8
Virga Dei,qua ſuos caſtigat filios,duplex eſt, par.6.c.76.nu.8
Virga Dei, cum qua caſtigat ſuos filios, ſunt impij tyranni:ut exemplariter de populo iſrahelitico & pharaone, par.6.c.35.nu.1
Virginitas eſt primogenita uirtus paruulis cō naturalis, quę tamē quaſi in omnibus adultis in uoluntate, vel in opere extinguitur: ut hiſtorialiter par.6.c.37.
Virginitas triplex eſt ſcilicet corporis & non mentis. mentis & non corporis, & mentis & corporis ſimul, parte tertia.capit.ſexto. nume.5
Virginitas mentis & corporis quam complectitur uoluntas ſancti propoſiti excellentiſſimè commēdabilis eſt & hoc propter tria, par.3.ca.6. nu.6
Virgines perfectæ duplicem habebunt coronam ſcilicet auream & aureolam, ſed quare,par.3.c.6.nu.8
Virgo per violentiam oppreſſa propoſitum perpetuæ uirginitatis inuiolabiliter ſeruās aureolam non amittit : ſed & duplex præmium reportabitur.ibidem.
Virginitas lylio comparatur, ad cuius conſeruationem ſex ſpecialiter requiruntur, par. 4.c.46. in principio.
Viri Niniuitę ſurgent in die iudicii contra eos, qui ad prædicationem euangelicam a ſuis nō cōuertunt peccatis,par.5.c.12.n.17
Virtus fortitudinis tam inſuperabilis eſt,ꝙ totus mundus non poteſt ſuperare unum hominem uirtualiter fortem, par.6.ca.73
Virtus magna & mirabilis eſt,aliquem laudabilem apparere & eſſe, & ſe contemptibilē putare,& econtra,par.6.cap.7. per beatum Bernardum.
Virtutem & honorem tanquàm duos Deos coluerunt Romani, & pro quibus duo templa conſtruxerunt:ſed quare,par 6.cap.26. nu. 1.Item in eadem.ca.2.nu.6
Virtutes animales dicuntur quinq; ſenſus, ratio & intellectus: virtutes uerò naturales dicuntur appetitiua, digeſtiua, & expulſiua, par. 5.ca.10.nu.1.
Virtutes ſanctorum per oſtēſionis appetitum dominio demonum ſubijciuntur, par.6.ca. 2.nu.13
Vita animæ Deus eſt,parte.5. ca. 18.nu.2. per Aug.
Vita meritoria Chriſtiana non poteſt eſſe uniformis,par.5.c.22.nu.1.
Vita glorioſiſſima & tutiſſima uiatoris eſt cōſcientia

ſcientia puta,par.6.cap.73
Vitulos duos aureos fecit Hieroboam:ſed quare,par.6.ca.2.nu.6.
Vmbra,in qua dormit diabolus, eſt ſuperbia, & in quam umbram diabolus fiducialiter introducit hominem incautum,parte 6.ca.2.num.2
Vmbra peccatum ſignat,in qua umbra homines excæcantur,par.6.ca.2.nu.12
Vmbra peccati aliquos magis, aliquos minus obſcurat,par.5.ca.2.nu.11.
Vmbrarum triplex eſt genus,per quod intelligitur triplex infidelitas, par.5.ca.2.nu.12
Vniti per ueram charitatem fortificantur cōtra ſuos inimicos, par.7.c.11.nu.4
Vocat Deus omnipotens peccatores ad pœnitentiam, ſicut Abſolon uocauit Ioab, & ſicut incantator aſpidem,par.5.ca.22.nu.10
Vocat Deus peccatores ad uitam æternam, par.7.c.11.nu.2
Voluntas propria dupliciter accipitur, par.6.c.59.nu.1.
Voluntas bona quid eſt.par.7.c.2.nu.1
Voluntarium eſt omne peccatum, & nullum ex prædeſtinatione, ſicut quidam dicunt, par.4.c.11.nu.2
Voto caſtitatis conſtringuntur ſacerdotes, par.3.c.9.in principio.
Vota ſtulta,iniuſta & indiſcreta non ſunt obſeruanda,par.6.c.16.nu.2
Vota indiſcreta aut laxari debent,aut in melius commutari ſecūdum arbitrium diſcretorum,p.4.c.16.nu.2
Votum quid eſt,& de quattuor, quæ ad uotū requiruntur,par.4.c.16.nu.2
Votum aliud eſt commune,& aliud ſingulare, & aliud priuatum, & aliud ſolenne.ibidem
Votum ſingulare mutari poteſt:ſed per quem & qualiter ibidem.
Votum tria neceſſaria requirit,par.6.c.45.nu.3
Vſura quid eſt, par.4.ca.20.ante num.1.
Vſura non eſt in locatione rerum uſufructum habentium ſed pro mutuatione rerum vſūfructu carentium.Aliud ultra ſolidū ex pacto recipere uſura,par.4.c.20.nu.1
Vſuras dare & mutuum accipere ad ſubuentionem propriæ neceſſitatis non eſt peccatum: ſed tamen ille,qui uſuras recipit mortaliter peccat.ibidem.
Vſuram accipere pro mutuatione rei uſufructu carentis eſt contra legem naturę, cōtra legem moſaycam, & contra legem euangelicam, par.4.ca.20.nu.2.
Vſuræ duæ ſunt ſpecies, una manifeſta,& alia palliata,par.4.ca.20.nu.2
Vſurarii aliqui uendunt diem & noctem,lucē & requiem.par.4.c.20.nu.2
Vſuras ſoluere licet aliquis indiſcrete allegauerit:tamen ad ſoluendum iuridicè cōpelli non poteſt ibidem.
Vſuræ & ſi ſolutæ fuerint,creditores ad eas reſtituendum ſunt ſeueritate eccleſiaſtica cō pellendi,par.4.cap.20.nu.2
Vſurarius uellet Deum omnipotentem iniuſtum,aut inſipientem eſſe.nu.3.5
Vſurarij & filij eorum in inferno ſibi mutuo maledicent.ibidem.

X

XPiſtus pellicano aſſimilatur: ſed quare, par.1.ca.1
Xp̄us triplici ratione probat in euangelio, ꝙ ſuis ſeruientibus in uitæ neceſſarijs nō pōt deficere,par.4. ca.4
Xp̄us paupertatem prædicans a Romanis inter Deos non recipitur,par.4.ca.51
Xp̄s paſſus aſſimilatur lapidi adamantino,parte 4.cap.25.nu.1
Xp̄s facit cum peccatoribus molētibus portas ſuæ ſibi aperire,ſicut cōſueuit rex Alexander nolentibus ſe ſibi reddere per liberum ingreſſum ciuitatis obſeſſæ, par.5.c.12.
Xp̄m animam peccatricem per gratiam intrare duo impediunt.ibidem.
Xp̄s duplici exēplo nos docuit huius mundi aduerſa non timere, ſed proſpera formidare,par.5.cap.18.nu.3
Xp̄s uolens diabolū debellare partē exercitus ſui ideſt ſuam diuinitatem abſcondit ſub rubo ſuę humanitatis,par.6.ca.35.nu.3.
Xp̄s totus eſt uirginis filius cū omnibus ſuis membris,par.6.c.78.nu.3
Xp̄s illa quæ ſuis Apoſtolis dixit, non ſolum illis dixit, ſed & uniuerſo corpori ſuo & uniuerſis membris eius,par.6.c.78. per Auguſtinum
Xp̄icidium eſt grauiſſimum peccatum, quod unquam erat commiſſum procedēs ex inobedientia,par.6.c.58.

Ydola-

Y

Ydolatria poteſt fieri dupliciter.ſ. actiuè & paſſiuè ideſt exhibendo & recipiendo,parte.6.ca.2.nu.6
Ydolatra eſt omnis mortalis peccans, par.6.c.2.num.6
Ydolatria octo modis committitur, par.6.ca.45.nu.2
Ydolatriam cõmittunt,qui imagines ligneas, uel lapideas uocant nominibus ſanctorũ, quorum ſunt imagines,ibidem.
Ydolatriam committunt idolis uouentes, uel huiuſmodi uota complectens, uel per idola iurantes.ibidem
Ydolatriam reprehendit beatus Auguſtinus, qui idolis uouent,idolis ſacrificant,uel idolis diuinos honores impendunt, par.6.cap.45.num.3.
Ydolorum cultorum fatuitas per ſex modis oſtenditur.ibidem.
Ydola aliqua magica arte facta operatione demonum,uel potius demones in ipſis dabãt ſuis cultoribus reſponſa.ibidem
Ydolatrarum de his quondam uariæ fuerunt opiniones erroneæ.ibidem
Ydola in nullo poterant ſuis cultoribus,quod ab eis petierunt, adiuuare, par.6. cap. 45. nume.4
ydolum tripliciter accipitur. ibidem.
ydolorum aduentionis duplex erat cauſa. ibidem.
ydola diabolus dicitur primò feciſſe magica arte, & per demones incluſos uidebantur ſe mouentia,& ſuis cultoribus dare reſponſa ibidem.
ydolorum nomina qualiter originem acceperunt ab ydolo beli.par.6.ca.45.nu.4.
ydolorum ſeruitus duplex eſt, par. 4. cap. 2. num.2.
ydolum baal & aſtaroth multi adorant,par.6.c.2.num.3
ydolatria eſt cultura, quę idolo impenditur, par.6.cap.45.nu.1
ymagines mortuas pro ſanitate, uel auxilio orare non debemus, par.4.ca.36.nu.6
ymago diaboli dicitur ſuperbia,ut dicit Pariſ. par.6. ca.2.nu.2
ymago amoris quondam depicta erat: ſed qualiter, par.7.cap.12.num.1.
ymagines inuiſibilis Dei ab inſipientibus adorantur,quod dicunt ad honorem Dei fieri: ſed hoc certiſſimè falſum eſt,par.6.cap.45. nume.5
ymagines facere omnino non prohibuit Moyſes,ſiue Deus per Moyſem cum dixit, non facies tibi ſculptile:ſed prohibuit ſimilitudinem falſorum deorum fieri ad adorandũ, nec fuit intentionis Moyſi prohibere, ut nulla ſimilitudo fieret,uel ſculptile:cum ipſemet contrarium fecit.ibidem.
ymagines Angelorum licet incorporei ſint:tamen figurari poſſunt corporeis imaginibus illarum rerum, in quarum ſimilitudinibus quandoque leguntur apparuiſſe,par.6.cap. 45 num.5
ymaginum vſum introduxerunt Apoſtoli. ibidem.
ymaginum inſtitutionis triplex fuit cauſa. ibidem.
ymagines,uel reliquias ſanctorum,uel aliquã aliam creaturam cultu latriæ adorare prohibetur: ſed tamen non cultu duliæ.ibidẽ. per Hieronymum.
ymagines in eccleſia licet Chriſtianis habere,nec eſt hoc reuocatio ydolatriæ:ſed potius reuocatio ab ydolatria.ibidem.
ypocrita dicitur ab ypo, quod eſt falſum, & criſis mendacium: quia dum intus malus ſit, bonum ſe palam oſtendit, & ideo ea habetur falſum iudicium,par.6.ca.27
ypocritæ ſunt qui per ſigna exteriora fingũt ſe habere ſanctitatem, quam non habent, par.6.ca.8
ypocritę redarguuntur,& qualiter in ſcriptura figurantur,par.4.c.39.nu.2
ypocrita figuratur Dan. 14. per bel. quod extra erat æneum,intus luteum. Item talis ſimilis eſt ſepulcro quod extra eſt pulcrum ſed intus ſpurcitia plenum, par. 4.cap.48. nume.6
ypocritæ dupliciter damnantur,par.6.ca.27
ypocritarum falſa duplicitas ante morte eorũ manifeſtabitur.ibidem.per Gregorium.
ypocrita monſtris in parietibus depictis aſſimilatur. ibidem.
ypocritã bene redarguit & proprietates oſtendit Criſ.ibid.
ypocriſim prætenſorum religioſorum conditiones

tiones recitat Proſper.par.6.ca.27
ypocriſis tres ſunt ſpecies,par.6. cap.27.in fine & 28.
ypocrita idolo comparatur,par.6.ca.28.
ypocrita figuratur per ſtatuam Iouis, quam collocauit Antiochus in templo, par.4.ca. 14.num.2.
ypocriſim prohibet dominus dicens. Non indueris ueſte,quod ex lana linoque contexta eſt,cuius expoſitionem uide,par.6.c.28.
ypocritæ aliquando faciunt bona opera ea intetione, ut laudem humanam & honorem mundanum obtineant: ſed opera illa nō cedent eis ad meritum:ſed potius ad damnationem,par.6.ca.29
ypocrita licet opus eleemoſinarum faciat pauperi corrupta intentione:tamen opus illud non eſt ypocritæ ſed opus Dei,qui per ſeruum inutilem opus illud fieri utiliter procurauit,ut oſtenditur per exemplum, par. 6.ca.29
ypocritæ omnes ſpecies iuſtitiæ quas habent ſerui Dei in ueritate poſſunt habere in ſimulatione præter charitatem, per Chryſoſtomum.ibidem.
ypocritæ ſimiles ſunt arboribus,quæ ſunt iuxta mare rubrum,par.6.ca.29
ypocrita figuratur per carduum, par.6.ca.29.
ypocritam iuſtius arguere prohibetur, par.6. c.29.per Iſidorum.
ypocriſim minorem deſerunt aliqui ypocritæ, ut in ſubtiliori & maiori permaneant, par.6.ca.30
ypocritarum impugnatio magis nocet eccleſiæ quam impugnatio tirannorum,uel hæreticorum,par.6.c. 30.
ypocritarum conditiones recitat & redarguit beatus Bernardus,par.6.cap.30.
ypocritæ qualiter cognoſcendi ſunt, par. 6.c. 30. per Pariſienſem
ypocrita nullo correctionis iaculo ſe penetrare permittit,& ideo ypocritæ quaſi incorrigibiles ſunt,par.6.ca.30
ypocritæ uiros iuſtos eorum nequitias repræhendentes conuitijs ſcindunt,ut hyſtorialiter par.6.c.30.
ypocrita de pace eccleſiæ præmitur,par.6.ca 30.per Gregorium.
yronia eſt peccatum, cum quis cauſa humilitatis dicat ſe peccaſſe, ubi non peccauit, uel grauius peccaſſe quàm peccauit, parte 4.cap.7.nu.2.Vel yronia eſt ſententia pronunciationi contrarium habens intellectū, par.6.ca.8.
yronia opponitur iactantię in hoc, quòd iactās fingit de ſe maiora bona quàm habet, ſed yronicus fingit de ſe minora bona quā habet,par.6.c. 8.&c.

FINIS.

SVMMA SEV
DESTRVCTORIVM VITIORVM.
PARS PRIMA.

De peccato in communi. Cap. I.

OMNE peccatum (vt dicit B. Auguſtinus cōtra Fauſtum) eſt dictū, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, hoc eſt peccatū cordis, oris, vel operis. Contra hæc tria dr̃ Ecclеſ. 2. Veh duplici cordi. ecce peccatum cordis. & labiis ſceleſtis, ecce pctm̃ oris, & manibus malefacientibus. ecce pctm̃ operis. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ peccatum aliquādo ſumitur materialiter pro dicto, facto, vel cogitatu, quo quis peccatū perpetrat. Vt prouerb. 24. Cogitatio ſtulti peccatum eſt. & iſto modo loquitur Aug. de peccato in prædicta deſcriptione. Et aliquando ſumitur formaliter pro defectu iuſtitiæ, vel priuatione boni: ſicut Ioannis j. Sine me factum eſt nihil id eſt peccatum. Et peccatum iſto modo ſumptum dr̃ nihil: vt dicit S. Tho. in de veritate Theologiæ. li. 3. c. 3. ꝓpter tria. Primò ꝓpter defectū: quia peccatum non eſt aliqua res naturalis: ſed corruptio & priuatio boni. Secundò propter effectum: quia peccatum annihilat hominem, & deficere facit a verbo bono. Tertiò propter deſpectum: quia vilem facit hominem & indignum præmio, & peccatum iſto modo dictum ſequitur peccatum primo modo dictum: tanquàm patrem ſua proles, & peccatum utroque modo dictum dici poteſt proles diaboli. & hoc innuit Licon. dicto 138. taliter peccatum deſcribens. Peccatum (inquit) eſt proles diaboli, mortis parens, naturæ corruptio, & animæ deformitas. Vnde quo ad primum peccatum eſt diaboli proles. Nam ſicut ex coniunctione viri cum muliere procreantur filii naturales: ſic ex coniunctione diaboli cum anima procreantur peccata tanquàm filii innaturales. Vnde eſt diabolo ſicut eſt de coruo. Nam ſicut coruus quando pullos conatur producere, primò colligit lignicula, & feſtucas, & inde nidum ſibi conſtruit artificioſum, & in illo oua ſua reponit. Deinde illa calefaciendo fouet quouſque habeat pullos in illis generatos: & extra teſtam finaliter educatos. Sic ſpūaliter primò diabolus multas turpes & inanes colligit cogitationes: ex quibus quaſi nidū ſuum in mēte humana componit, in quo nido delectationes quaſi oua ſua recondit, deinde oua ſua per delectationis feruorē fouet: quouſque tanquàm pullos viuos in teſtis gaudeat ſe habere per conſenſus. & quando peccator de conſenſu ad iniquitatis operationis procedit: tunc ſunt pulli & filij adulterini dyaboli, & ad extra producti. Sed ut dicit Chriſtus Luc. xxi. Vhe prægnantibus & nutrientibus, ſupple tales filios. Secundò peccatum eſt mortis parens. Vnde ſicut mors corporis animam a corpore ſeparat: ita peccatum Chriſtum ſeparat ab anima, in quo eius uita conſiſtit: dicente ipſo. Ego ſum uia, ueritas, & uita. Ioan. xiiij. Et ſicut homo maxime odit mortem, quæ animam a corpore ſeparat. Ita Chriſtus maximè odit peccatum quod ſe ab anima alienatur humana. In cuius rei ſignū ad peccatum deſtruendum & hominem ſpiritualiter reuiuificandum mortem ſubijt ſponte turpiſſimam, quod ut oſtendit Ianuenſ. inde opere quadrageſimali. ſermo. lxxxv. bene figuratum eſt per pellicanum, quem ſerpens naturali inſtinctu perſequitur, & abſente pellicano eius nidum intrat, & eius pullos intoxicat & occidit, quod percipiens pellicanus tribus diebus lamentatur, ſuos pullos plangit, & tertio die roſtro ſuo centrum ſui cordis penetrat & eius ſanguine pullos ſuos aſpergit, cuius uirtute ad uitam priſtinam reſtituuntur. Sic

ſpũaliter Chriſtus, qui per prophetam aſſimilat ſe pellicano: dicens. Similis factus ſum pellicano, uidens pullos, ideſt primos noſtros parentes in nido paradiſi ueneno peccati intoxicatos, & ex inueterata malicia ſerpentis inferni occiſos, nedum tribus diebus: ſed. xxxiij. annis pullos ſuos planxit, & tandem cor ſuum cum lãcea acuta perforari permiſit. & ſic, prout dicitur Apocal. j. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Item ad Hebr. ix. Sanguis Chriſti, qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo uiuenti: emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo uiuenti. & per ſuam miſericordiam ad uitam reſtituit ſpiritualem. Tertiò peccatum eſt naturæ corruptio. Vnde pſal. de peccatoribus peccato corruptis. Corrupti ſunt & abhominabiles facti ſunt. Vnde nihil tanti ut peccatum naturam corrumpit humana. Et ſicut putredo in pomo auſert eius decorem, valorem, colorem, odorem, & ſaporem: ſic peccatum aufert animæ decorem, vitæ odorem, uitam famæ. ualorem gratiæ, & ſaporem gloriæ. Vnde dicitur Iob. xiij. Quaſi putredo conſumendus ſum. In cuius confirmationem dicit propheta, quod uiri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Quartò peccatum eſt animæ deformatio. Nam ut dicit Auguſtinus. Peccatum auertit animam quę eſt imago & ſimilitudo Dei in ſimilitudinem dyaboli. Vnde ſuper illo pſal. Faciem peccatorum ſumitis. dicit quidã doctor, quod quot peccata mortalia quis committit, tot facies dyaboli ſuper imaginem Dei ideſt ſuam animam depingit. Depictura iſta figuram habemus Ezechielis. viij. vbi legitur, quod propheta templum ingreſſus vidit in eo omnem ſimilitudinem reptilium & abhominationem animalium, & uniuerſa ydola domus iſrael depicta erant in pariete, & in circuitu per totum. Spiritualiter iſtæ ſimilitudines hominum reptilium, quas propheta in tẽplo vidit, ſignant malas cogitationes omniũ vitiorum, quæ per tentationem dyaboli repũt in corde hominis, qui eſſet templum Dei. Iuxta illud prima Corinth. iij. Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. In hoc templo etiam reperitur abhominatio animalium, ideſt abhominabilis fetor delectationis gulæ, luxuriæ, & aliorum vitiorum, quæ dicuntur abhominatio animalium: propter hoc quod reddunt homines eis deturpatos Deo ita abhominabiles quod iumenta & non homines nuncupantur. vbi tamen quando peccato non ſunt infecti uocantur filij Dei. Vnde pſal. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis, & ſimilis factus eſt illis. Item alibi dicit propheta, Iohelis j. Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Per ydola quæ propheta uidit in templo depicta ſignantur conſenſus ad peccata quæ faciunt animam humanã ydolum & ſimilitudinem dyaboli. De illis etiam qui taliter deformant animam ſuam quę eſſet vera ſimilitudo & imago Deo dicit propheta. Imaginem eorum ad nihilum rediges. Et ex iſtis patet aliqualiter quid ſit peccatũ generaliter loquẽdo. Vnde & pro eo quod ſicut oſtenſum eſt, peccatum eſt dyaboli proles. ideo eſt a quocunque fideli meritò odiendum. & pro eo quod eſt mortis parens. ideo multũ eſt timendum: & quia naturæ corruptio valde fugiendum: & quia animæ deformatio, maximè abhorrendum.

De peccati deteſtatione. Cap. III.

POſita generali deſcriptione peccati, iam reſtat ſuperaddere pauca notabilia, quæ ad deteſtandum peccatum monerẽt quẽlibet hominem fidelem. Pro quo notandum, quod ſecundum Pariſ. in de uitijs, parte j. Peccatum deteſtandum eſt propter tria. Primum: quia peccatum eſt deformitas quam deus ſummè deteſtatur. Secundum: quia eſt iniquitas, in qua demon auidiſſimè delectatur. Et tertium: quia eſt infirmitas, qua mũdus maximè diſſipatur. Primò igitur peccatum eſt deformitas, quã Deus ſummè deteſtatur. & hoc oſtendit pariſien. eſſe verum triplici ratione. Primò ex hoc, quod illud quod uidetur Deum maximè odire. ſ. dyabolum, non odit niſi ratione peccati. nam ſi peccatum in eo non eſſet eum tanquam ſuam rationabilem creaturam diligeret. Iuxta illud Ber. Nulla noceret aduerſitas,

ſitas, ſi nulla dominaretur iniquitas. Et Sap. xj. Nihil odiſti eorum quæ feciſti: quod intelligẽdum eſt, niſi propter peccatum adiunctum, quod Deus non fecit. Secundò poteſt idem oſtendit per hoc, quod Deus non habet ita dilectum amicum in cęlo: nec in terra, quin illum odio haberet ad mortẽ, ſi inueniret in eo peccatum mortale, quod in eo manifeſtè patet de primo angelo quẽ propter peccatum eiecit de cęlo. et de primo homine quem propter peccatum eiecit de paradiſo. Immo & cõtra conſuetudinem hominum, qui propter vinũ corruptum non proijciunt a ſe vaſa aurea vel argentea: ſed ſeruant vaſa & vinum effundunt corruptum. Deus aut non ſolum peccatum: ſed etiam vaſa peccati ſcilicet animas ad imaginem ſui factas, & ſuo precioſo ſanguine redemptas propter peccata in illis reperta multotiens effundit in profundum inferni. Vnde Sap. xiiij. Odio eſt Deo impius & impietas ſua. Tertio poteſt illud oſtendi per hoc, quod Deus cõtra conſuetudinem terrenorum principum qui propter odium inimicorum non propriam terram volunt deſtruere & amicos ſuos punire: ſed inimicos & eorum terras inuadere. Sed ipſe Deus propter odium peccati propriam terram, ſcilicet totum mundum, quem de nihilo creauit, aquis diluuij ferè deſtruxit. vt patet. Gen. vij. Immo ad uindicandum ſe de peccato ſuum propriũ filium unigenitum morte turpiſſima condemnari permiſit. Vnde Iſa. liij. Propter ſcelus populi mei percuſſi eum. Secundò deteſtandum eſt peccatum: quia eſt iniquitas in qua demon auidiſſimè delectatur. Et quod demon multum delectatur in peccato ex triplici conſtat euidentia. Primò ex aſſiduitate quam habet ad tẽtandum hominem, de qua Greg. Aſſiduã (inquit) tentatione dyabolus tẽtat, vt ſaltem tedio vincat quem vi vincere non poteſt. Vnde in procurando peccatum nunquam fatigatur. Nam vltra ſex milia annorum quæ ſunt elapſa, ex quo ſemper fuit occupatus ad procurandum homines ad peccatum. Vnde Iob. j. quando dominus interrogauit eum: vnde venis. Reſpondit. Circuiui terram & perambulaui eam, ſcilicet ac tentandum homines, & trahendum eos ad profundum inferni. Quod conſiderans apoſtolus. Aduerſarius (inquit) veſter dyabolus tanquam leo rugiens circuit: querens quẽ deuoret. j. Petr. vl. Secunda euidentia, quod dyabolus multum delectatur in peccato eſt hæc: quia mihi aliud in mundo ſibi placet. Nam non querit cibum, neque potum, non amat aurum, nec optat argentum, immo, ut breuiter dicam, nec de aliqua alia re mundi curat, niſi vt animas in peccatum ſubmergat, & ad hoſpitium ſuum puteum trahat inferni. Vnde in perſona illius dicitur Gen. xiiij. Da mihi animas, cætera tolle tibi. Tertia euidentia, quod dyabolus multum delectatur in peccato, & eſt hæc, quod nunquam potuit, nec poterit peccato ſatiari. Vnde nullus homo mortalis ſufficit numerare illa infinita milia hominum peccatorum quos deuorauit: & tamẽ adhuc intantum eſurit dãnationem humanam quod, prout dicitur. Iob. xl. habet fiduciam, vt fluat iordanis ideſt totus numerus hominum, aqua baptiſmatis renatorum in os eius. Tertiò, vt predixit, deteſtãdum eſt peccatum: quia eſt infirmitas, qua mundus maximè diſſipatur. Vnde peccatum dici poteſt febris tertiana propter illam triplicem concupiſcentiam, de qua loquitur apoſtolus. j. Ioannis. ij. dicẽs. Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcẽtia carnis, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Et iſta infirmitas peccati maximè homini nocet. Et hoc oſtendit Pariſ. vbi prius triplici ratione. Primò ex hoc, quod nihil poteſt homini nocere, niſi peccatum, vel propter peccatum, dicente beato Gregorio, quod nulla nocebit aduerſitas, ſi nulla dominaretur iniquitas. Vnde & in confirmationem huius dicitur Eccleſ. viij. Qui cuſtodit mandata non experietur quicquam mali. Item Roma. viij. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Secundò quãtum nocet homini peccatũ patet ex hoc, quod nihil eſt homini adeo ſalubre, quin peccatum efficit ſibi illud noxium. immo corpus Chriſti, qui eſt panis vitæ tam ſalubris homini iuſto, quod ſicut ipſemet dicit ſaluator. Ioannis. vj. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. tamen peccatum conuertit panem

hunc manducantibus illum indignè in mortem. dicente apoſtolo prima Corint. xi. Qui manducat & bibit indignè,iudicium ſibi māducat & bibit. ideſt damnationem æternam. Tertiò peccatum tantum homini nocet, quod occidit tam corpus quam animam. Vnde Eccleſ.xxj. Quaſi rumphea bis acuta omnis iniquitas. Peccatum enim dicitur rumphea bis acuta:quia interficit corpus & animam. Immo & ſicut dicit Pariſ.in de vitijs,parte prima. Iuſtitia Dei non ſinit dedecus culpæ eſſe in homine abſque dedecore vindictæ. Et ideo inquit, vniuerſi demones & vniuerſi mali homines & vniuerſæ beſtię crudeles & omnes aliæ creaturæ quæ poſſunt homini nocere, eſſent congregatæ ex vna parte, & peccatum ex alia parte, magis timendum eſſet peccatum mortale, quam omnia alia terribilia: Vnde Anſel. in ſuis meditationibus. Si(inquit)hic cernerem peccati pudorem,& illic inferni horrorem, & vni eorum neceſſariò oporteret me immergi, prius in inferno me immergerem, quam me mitterem in corporem peccati. Vnde plus mallem mūdus a peccato gehennā intrare, quam peccatorum ſorde pollutus regna cælorum tenere. Et ideo meritò ſapiens conſiderans tantam deteſtationem eſſe in peccato dic. Quaſi a facie colubri fuge peccatum. Eccl. xxj.

De peccato originali. Cap. III.

Dicto de illis quæ poſſunt prouocare hominem ad deteſtandum peccatum. Inſuper dicendum eſt de duplici genere peccati, ſcilicet de peccato originali, & de peccato actuali. Et primò de peccato originali. Pro quo notandum eſt, quòd peccatū originale eſt originalis defectus hominis a primo homine deſcendens quò ad iuſtitiam quæ debet ineſſe creaturæ rationali in principio ſui eſſe:& ſic primus parens non peccauit originaliter: quia non pro ſui initio, ſed potius deliberatione, quando ſerpens mulieri delicatè malum ſuaſit: ipſaque conſenſit, & deinde viro ſuo dedit,ipſeque conſumauit peccatum. quod quidem peccatum quamuis non vocetur peccatum originale pro eo quòd nō fuit a prima origine ſic peccantis: tamen poteſt dici origo totius poſterioris peccati humani generis. Vnde magiſter ſententiarum. li. 2. diſt. 3. Hoc eſt (inquit) originale peccatum, quo peccatum, quo peccatores naſcuntur omnes cōcupiſcentialiter geniti, quod ex Adam, ſiue ex eius obedientia emanauit, & in poſteros demigrauit. Vnde apoſtolus Roma. 5. Per inobedientiam vnius hominis peccatores cōſtituti ſunt multi. dicit magiſter vbi prius. Ex inobedientia Ade.ſ.ex peccato actuali Adę proceſſit peccatum originale, quo omnes naſcuntur peccatores: vt in illo eſſet & in omnes tranſiret. Vnde Aug. in de fide ad Petrum. & ponit in cap. de conſe. diſt. 4. firmiſſimè (inquit) tene & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum originali peccato naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum. & ob hoc naturaliter naſci iræ filium, de qua dicit apoſtolus Ephe. ij. Eramus natura filij iræ, de qua ira nullus liberatur: niſi per fidem mediatoris dei & hominum Ieſu Chriſti. Hæc. ibi. Vnde & Profeta Dauid propter originale peccatum quo naturaliter filij obſtructi ſunt, vt filij iræ naſcantur, dicit. Ecce enim iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Sed contra iſtud obijcitur ſic. In tali conceptu, ubi dicitur peccatum tranſmitti, propagatur caro &c. non infunditur anima. ſed diu poſt: & cum peccatum non poteſt eſſe, ubi anima non eſt. Nam vt dicit ſanctus Tho. in de veritate theologiæ. libr. 3. ca. 2. Sola anima ſuſceptibilis eſt virtutis & vi ij. quomodo ergo in tali conceptu tranſmittitur peccatum. Ad hanc dubitationem reſpondet magiſter ſententiarum. lib. 2. diſt. 3. dicens, quòd in illo conceptu dicitur peccatum tranſmitti: non quia originale peccatum ibi ſit: ſed quia caro concepta trahitur illud ſecum, ex quo peccatum fit in anima: cum illa infunditur, ſcilicet corruptioni, & vtrunque dicitur conceptus, ſcilicet & cum caro propagatur, formamque corporis humani recipit, & cum anima infunditur, quod etiam aliquando dicitur natiuitas. vt ibi. Quod natum eſt in ea de Spiritu Sancto eſt, Matth. j. Item idem cap. 3. eiuſdem

eiuſdem dicit. In cõcupiſcentia (inquit) & libidine concipitur caro formãda in corpus prolis. vnde caro ipſa quæ cõcipitur in vitioſa cõcupiſcentia polluitur & corrumpitur, ex cuius contractu anima cum infunditur maculã trahit, qua polluitur, & fit rea, id eſt vitium concupiſcentiæ, quòd eſt originale peccatum. Illa enim corruptio quam caro ſecum trahit a parentib. pœna peccati eſt ante infuſionem animæ: ſed quam cito anima infunditur illi embrioni, originale contrahitur peccatum: quia tunc primò eſt peccatum, cum ſibi ſubeſt rationale peccati ſuſceptibile: peccatum enim formaliter non eſt niſi in creatura rationali. Nam ſi ante infuſionem animæ embrio periret, ſiue deſtrueretur, nihil in iudicio reſurgit: ſed poſtquam anima infunditur, quocunque modo depereat: ſiue per infirmitatem: ſiue per aliquam cauſam aliam in menſura ætatis plenitudinis Chriſti reſurget, ſecundum ſententiam Apoſtoli ad Ephe. iiij. Sed forte contra prædicta quærendo qua iuſtitia teneatur illo peccato anima innocens a Deo creata, cum non ſit in poteſtate ſua illud euitare: non enim per liberum arbitrium illud committitur: quia non prius eſt anima tẽporaliter, quàm illi peccato eſt obnoxia. Ad hanc quæſtionem rñdetur magiſter ſententiarum. lib. 2. diſt. 3. dicens, quod rectè dici poteſt illi imputari animæ illud peccatum, quòd ex corruptione carnis ineuitabiliter contrahit. Quia, vt ait Aug. in de ciui. Dei. Non fuit corruptio quę aggrauat animã cauſa primi peccati, ſcilicet primi parentis: ſed eſt nunc pœna illius peccati, nec caro corruptibilis animam peccatricem fecit: ſed nunc caro corrupta coniuncta ſibi anima inficit animam. Vnde ſanctus Tho. in de veritate theologiæ lib. 3. cap. 8. dicit, quod originalis culpa ab anima Adæ tranſit in animas poſterorum mediante carne per concupiſcentiam generata; ita quod ſicut anima peccante infecta fuit caro Adæ & prona effecta ad libidinem. Ita ſeminata carnis natura ab Adam ſecum trahens carnis naturam: inficit animã ſibi a Deo infuſam. Ex quo patet, quod peccatum originale & eſt in carne & eſt in anima: ſed in carne originaliter, cauſaliter, & materialiter. In anima uerò formaliter tanquam in ſubiecto: ſola enim anima eſt ſuſceptibilis virtutis & vicij: & tamen, ſicut dictum eſt, anima ex coniunctione ipſius ad corpus corruptum trahit illud viciũ & infectionẽ. Hæc ille. Et quãuis parentes elapſi generare poſſunt innocẽtem ſimpliciter de Dei potentia abſoluta: ſicut de beata virgine Maria: tamen niſi fuerit in aliquo tali ſingulari perſona ſingularis pręſeruatio diuina, omnes filij Adę per propagationem communem geniti contrahunt culpam originalẽ a ſuis parentibus: quia ratione peccati parentum habent defectũ iuſtitiæ. Nã ſicut ſm legẽ humanã patre ſore faciẽte in regẽ tota eius progenies eſt digna exheredari: ſic ſm legẽ iuſtitiæ Dei æternã primo nr̃o parente ſore faciente in regẽ regũ, ipſe cũ tota eius poſteritate nedum exheredaretur: ſed etiam niſi Chriſtus ex ſua miſericordia ſatisfeciſſet omnes perpetuò damnarentur. Vnde Apoſtolus Rom. 5. Sicut per vnius hominis delictum in omnes homines incõdemnatione, ſic p vnius hoĩs iuſtitiã oẽs hoĩes in iuſtificationẽ vitæ. Sicut.n. per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi. Ita & per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi. Nec eſt contra diuinam ęquitatem, ſiue iuſtitiam & ſi ad poſteros culpa primi hominis tranſmittatur, ex quo ſic conditus eſt homo, quod ſpiritus præeſſet corpori. & corpus ſub eſſet ſpiritui, quamdiu ille obediret ſuo creatori. Et econtra, ſi ſpiritus non obediret Deo, iuſto Dei iudicio corpus inciperet ei rebellare. Sicut ergo ſi Adam fuiſſet Deo obediens, obediens ſibi fuiſſet corpus eius, & tale corpus ad poſteros tranſmiſiſſet: ſic Adam ex quo peccauit rebellis exiſtens Deo, ordinatiſſimum fuit, quòd eius caro facta eſſet ſibi rebellis, & quòd tale corpus ad poſteros tranſmitteretur. Et quòd Deus ſecundum inſtitutionem premariam corpori animam infunderet. Si enim primus homo non peccaſſet, ſicut digitus digito poteſt coniungi ſine pruritu, pudore & moleſtia: ſic cõiungerẽtur vir & mulier ad procurandam, uel propagandam ſine pruritu & cõfuſione, & mulieres ſine omni dolore parerent. Sed modo ex quo Adam & Eua peccauerunt, non eſt conceptio

ſine feditate, nec partus ſine pęna. Illa ſola ex-
cepta, ſicut decuit, glorioſa virgine Maria, quę
principiũ fuit humanę reparationis, quę con-
cepit ſine fęditate, & peperit ſine doloré. Vn-
de magiſter ſententiarum lib. 2. diſt. 31. Caro
(inquit) per peccatum corrupta fuit in Adam
adeo, vt cũ ante peccatum vir et mulier ſine in
centiuo libidinis & cõcupiſcentię feruore poſ
ſent conuenire: eſſetque thorus immaculatus,
iam poſt peccatum non poteſt fieri carnalis co
pula abſq; libidinoſa concupiſcentia, quæ ſem
per vitium & culpa eſt, niſi excuſetur per bo-
na coniugij. Vnde & ſicut dicit Lincon. in de
mandatis, mandato ſexto. Licèt homo nõ pec
caſſet; nuptiæ tamen & prolis propagatio fuiſ
ſet, & thorus coniugalis immaculatus abſque
libidinis indecentibus & inordinatis & inobe
dientibus motibus & eſtuantibus prurigino-
ſis caloribus. Cum autem peccauit homo ad
dyaboli perſuaſionem per os ſerpentis factã,
meritò peccati de venenata perſuaſione deci-
dit homo in morbum pudendæ concupiſcen
tię. Vnde Auguſtinus. in li. de nuptijs & con-
cupiſcentijs, ait. Pudenda concupiſcentia nul
la eſſet, niſi homo prius peccaſſet. Et poſtea in
eodem li. Cur (inquit) ex illis membris, vide-
licet genitalibus confuſio poſt peccatum, niſi
quia exiſtat illius indecens motus, quem, niſi
homines peccaſſent, proculdubio nuptię non
haberent. Liquet itaque ex his verbis, quod de
peccato natus eſt morbus concupiſcentiæ &
peccatum hominis de venenata ſerpentis ſug-
geſtione. Filiorum itaque ſeminatio & partus
de ſemine conceptio, & concepti perturitio
opera ſunt naturæ de verbo inſtituta & ordina
ta: ſed libidinoſi motus & pruriginoſus calor,
qui nunc ſentiuntur in filiorum ſeminatione,
morbus eſt infuſus de ſerpentis venenata ſug
geſtione: quemadmodum pes hominis eſt res
naturalis, ſed claudicatio vitium eſt et morbus
pedis. Sicut itaq; cibus naturalis eſt & ſanus, ſi
fuerit infuſus in veneno & comeſtus occidit
comedentem, niſi ſubueniat cõueniens reme-
diũ contra guſtatum in cibo naturali venenũ.
Sic etiam filiorum ſeminatio licet ſit res natu-
ralis: tñ propter libidinoſę cõcupiſcentiæ mor
bũ de veneno ſerpentis infuſum ſpiritualiter
occidit ſeminantes, niſi ſubueniat conueniens
remedium, videlicet matrimonij ſacramentũ.
hæc Linc. Et licet matrimonij ſacramentum
excuſetur culpã in tali filiorum propagatione
quantum ad pęnam æternã tamen non delet
pænã originalis peccati temporalem. ſ. prurigi
noſum calorem in conceptu & doloré in par-
tu. Et ex his patet, quòd originale peccatũ eſt
vitium concupiſcentiæ, quòd omnes in homi
nes concupiſcentionaliter natos per Adam in
trauit, eoſq; maculauit. Vnde Aug. in li. de ba-
ptiſmo paruulorũ. Adã (inquit) præter muta-
tionis exemplum occulta & tabe carnalis con
cupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes homi
nes de ſua ſtirpe venturos. Vnde Apoſt. Sicut
per vnum hominem peccatum in hunc mun-
dũ intrauit, & per peccatum mors: ita & in o-
mnes homines mors pertr nſit, in quo omnes
peccauerũt. Homo iſte eſt primus parens, per
quem peccatum in hunc mundũ intrauit: cum
pręceptum domini ſui tranſgreſſus eſt. Et ſic
homo qui prius immortalis fuit .i. potens non
mori: factus eſt mortalis .i. non potens mori:
quia neceſſitati moriẽdi fuit adductus ipſe ſci
licet primus homo & tota eius ſucceſſio. Vn-
de dicit Apoſt. In omnes homines pertranſit
mors. in quo &c. Et ſiue intelligatur in quo. ſ.
homine, ſiue in quo, ſcilicet peccato, ſanus eſt
ſenſus: quia ſicut oẽs homines cauſaliter fue-
runt in Adam materialiter et ſeminaliter: ſic et
ab illo peccato quod per illũ in mundũ intra-
uit, immunes eſſe non poſſunt niſi ab eius rea
tu per Chriſti abluantur baptiſmũ. Et dicitur
peccatũ iſtud, quod a parentibus contraximus
originale peccatũ: vt dicit magiſter ſententia-
rum lib. 2. diſt. 30. pro eo, quod vitioſa lege ori
ginis, in qua cõcipimur. ſ. carnis libidinoſa cõ
cupiſcentia traducitur. Habet etiam peccatum
iſtud multa nomina: ſicut aliqualiter patet &
patebit ex iã dictis & vlterius dicẽdis. Pro quo
notandum, quod ſicut dicit ſanctus Thomas
in de veritate theolo. li. 4. ca. j. Peccatum origi
nale ſecundũ quod cõparatur ad animam uo-
catur infirmitas: quia reddit animã impotenté
in ſe reſiſtendi motibus illicitis. Ité vocať fędi
tas, ſiue macula: quia ꝑ illud anima maculatur
& fętida efficiť. Ité vocať pronitas: quia con-

tinuat

tinuat inclinationem appetitus ad malũ. Item vocatur corruptio: quia ducit ad nihilum.i.ad peccatũ actuale, quòd nihil eſt ſed priuatio boni. Itẽ vocatur vitiũ: quia eſt diminutio natura liũ virtutũ. Item languor naturalis: quia durat in natura corrupta. Habet etiã peccatum iſtud nomina, ſecundũ quòd cõparatur ad corpus; quia vocatur lex carnis, eo quod lege diuina ſit carni affixum. Itẽ vocatur lex mẽbrorũ: quia mouet organa corporis ad opera concupiſcentię. Itẽ vocatur tyrãnus propter duratione qua ſi violentiã in potentia cõcupiſcibili. Item vocatur fomes: quia ſicut ignis fouetur a cinere ita ꝑ ipſum fouet peccatũ in carne ſecundum actũ potẽtiæ nutritiuæ & generatiuæ. Itẽ vocatur ſtimulus carnis: quia ſtimulat carnẽ ad primos motus, & animã ad cõſenſum. Habet etiã nomina, prout comparatur ad actus delectabiles, & ſecundũ hoc vocat cõcupiſcentia: quia ſonat in viciũ & actũ, prout eſt in adultis. Itẽ vocatur cõcupiſcibilitas: quia ſonat in viciũ, prout eſt in potẽtia ad actũ: vt in paruulis. Etiã habet nomen ſecũdũ ꝙ comparatur ad primũ hominẽ a quo cõtrahitur, & ſic vocatur peccatũ originale, quod eſt carentia debitæ iuſtitiæ.

Originale peccatum quomodo baptiſmo dimittitur. Cap. IIII.

Dicto quid ſit originale peccatũ, & qualiter a parentibus in filios & ꝑ carnem in animã tranſit, & quare dicitur peccatũ originale: & etiã de multiplici eius nominatione nũc ſupereſt inueſtigare qũo in baptiſmo originale peccatũ dimittitur. Et vr̃ peccatũ originale non eſſe concupiſcentiã vel ſi ſic: tunc non vr̃ peccatũ originale remitti in baptiſmo, cũ poſt baptiſmum remanet cõcupiſcẽtia quę ante fuit. Hinc dicitur, ꝙ ſicut fuit corruptio in carne a parentibus contracta, ante infuſionem animæ eſt ſolum pęna peccati: ſed poſt infuſionẽ eſt pæna & culpa, & dr̃ fomes peccati: ſic illa fomes quę ante baptiſmum eſt pæna & culpa, poſt baptiſmum eſt ſolum pæna peccati, & uocatur concupiſcentia, ſiue concupiſcibilitas, quę facit paruulum concupiſcibilem, & adultum concupiſcentem: vt poſtea aptius dicetur, ſed culpa virtute baptiſmatis abluitur. Vnde Auguſt. in li. de baptiſmo paruulorum. Gratia (inquit) per baptiſmũ id agit, vt vetus hõ crucifigatur & corpus peccati deſtruatur: non ita vt in ipſa viuẽte carne concupiſcentia reſperſa, & innata repente abſumatur. & non ſit omnino: ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Et ſequitur. Non itaq; hoc præſtat in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili creatoris: vt lex peccati quæ eſt in mẽbris, ꝓrſus extinguat, & nõ ſit: ſed vt quicquid mali ab homine dictum vel factũ vel cogitatũ eſt, totum aboleat, ac uelut factum non fuerat habeat. Ipſa uerò cõcupiſcentia ſoluto reatus vinculo, quo per illũ dyabolus animã retinebat, & a ſuo creatore ſeparabat, maneat, in certamine. Vñ Aug. in de nuptijs & concupiſcentia. In corpore (inquit) mortis huius maneat carnalis cõcupiſcentia, cuius uitioſis deſiderijs non obedire præcipimur a Deo, quę tamen concupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus. Item Auguſt. in de uerbis Apoſtoli. Semper (inquit) pugna eſt in corpore mortis: quia ipſa concupiſcentia in qua nati ſumus, finiri non poteſt, quandiu viuimus: minui tamen quotidie poteſt, & licet remaneat poſt baptiſmum: non tamen dominatur & regnat ſicut ante, immo per gratiam mitigatur & minuitur, vt poſt dominari non valeat: niſi quis reddat vires hoſti eundo poſt concupiſcentias. Vnde magiſter ſententiarum li. 2. diſt. 22. Lex (inquit) carnis quam Apoſtolus appellat peccatum, cum ait. Non regnet peccatum in ueſtro mortali corpore. ad Rom. vj. Non ſic manet in membris eorum, qui ex aqua & ſpiritu ſãcto ſunt renati, tanquam nõ ſit facta eius remiſſio vbi omnino plena ſit remiſſio: ſed manet in vetuſtate carnis tanquam ſuperatum & peremptum niſi illicito conſenſu quodammodo reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationemque reuocetur. Hæc. ille. Et ideo meritò Auguſtinus. in libro de nuptijs & concupiſcentia, dicit. Eſt (inquit) nobis concupiſcentia, quæ non eſt permittenda regnare. Sunt & eius deſideria, quæ ſunt actuales coucupiſcentiæ, quæ ſunt arma dyaboli, quæ veniunt ex languore.

Languor autem iſte tyrannus eſt, qui mouet mala deſideria. Si ergo vis eſſe victor tyranni atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiſcentiæ malę, ſcilicet concupiſcentię cum qua nati ſumus, quę eſt vitiū, quod paruulū habilē concupiſcere facit, adultū verò concupiſcentem. Sicut.n.in oculo ceci in nocte vicium cecitatis eſt, ſed non apparet: nec diſcernitur inter videntem & cecū: niſi luce veniente. Sic in puero viciū eſſe non apparet: donec ętatis prouectioris tempus occurrat. Et ex prædictis patet fomitē peccati, quod eſt originale peccatum, eſſe concupiſcentiā: non tamen actū concupiſcentię, ſed habitualem culpā, quæ dicitur lex membrorum. Nam, vt dicitur prius, legitime factum eſt: vt homo qui non obediuit ſuo ſuperiori, nec ei obediat ſuū inferius.i. caro. unde ex primam inobedientiam carnis contra ſpiritum ſenſit primus parens in mēbris virilibus. & ideo ſibi fecit periſomata: ut patet Gene.iij.unde & congrue in illa parte fiebat circuncifio, quod erat ſignum obedientię. & remedium contra originale peccatum in lege Moſayca: ſicut & nunc baptiſmus in lēge euangelica. Sed hic pōt moueri ex ſupradictis duplex dubitatio. Prima dubitatio eſt hec: pro eo quòd ſupra dictum eſt propter peccatum originale, quod a primis parentibus traximus facti ſumus mortales, cur ergo paruuli peccato originali p ropter Chriſti baptiſmum carētes. & nec dum aliqnid actuale committentes a beſtijs pęniſque cęteris laniātur, & morti ſubijciūtur corporali. Hinc dicitur, quòd hanc dubitationem mouet Iſido. in de ſummò bono, libr. 1. cap. 23. Ac etiam Auguſ. 13. de ciui. Dei. cap. 4. & reſpondent ad eandem dicentes, quòd licēt baptiſmus virtute paſsionis Chriſti deleat originale peccatum quò ad culpam & pęnam æternam: non tamen quò ad pęnam temporalē, & ſupplicium mortis corporalis: quia ſi a pęna pręſenti hoīes liberarentur per baptiſmum: tunc ipſum baptiſmum putarent pręmiū, & non illud ęternum: veruntamē pro eo quòd in ſe nullus homo volu... propria in prima trāſgreſsione hoīs peccauit contra Deū, niſi ſoli parentes: ideo Deus, cuius miſericordię non eſt numerus, & cui ſoli competit medicinā pręſtare poſt mortem diſpoſuit, quòd oēs hoīes a morte iſta reſuſcitarentur corporali in die iudicij, & qui bona egerūt vita viuerent deinde æterna. Secunda dubitatio eſt iſta. ex quo peccatum originale per baptiſmi ſacramentū abluitur, quare ergo peccatum illud ab eo qui curatus eſt in prolem trāſmittitur. Hinc dicitur, quòd hanc dubitationem mouet magiſter ſniarum libr. 2. diſt. 21. reſpōdet dicens. Ne aīt miremur & intellectu trahamur, audientes originale peccatum filios traducere a parētibus, iā per baptiſmum ab illo peccato mūdatis diuerſorum ſimilitudinum inductione illo poſſe fieri inſinuat Auguſt. in lib. de baptiſ. paruulorum, ita inquiens. Qūo pręputiū per circūciſionem aufertur: manet tamē in eis qui genuerūt circūciſi: qūo etiam palea quæ opere humano tanta diligētia ſeparatur: manet tamen in fructu qui de purgato naſcitur tritico. Ita peccatū quod in paparentibus per baptiſmum mundatur, manet in eis quos genuerunt: ex hoc.n. gignunt, ꝙ adhuc vetuſtum trahunt, & non ex hoc ꝙ lex in nouitate promouit eos inter filios Dei. Non.n. generant parentes filios ſecundum generationem qua denuo ſunt nati: ſed potius ſecundum eam qua carnaliter, & ipſi primum ſunt generati.i. concupiſcentiam. & ideo quamuis ipſa culpa, quę macula eſt, deleatur in baptiſmo: tamen pęna, quæ fomes appellatur, ſiue cōcupiſcentia, ſiue peccādi pronitas: ſecundum quā parentes genuerint filios remanet, & ſic curatur in baptiſmo culpa quantum ad reatū dānationis ęternę: quę tamē remanet quantum ad actum & motus concupiſcētię, cum qua (vt dictū eſt) oportet nos ꝗdiu viuimus pugnare. De qua pugna dr Iob 7. Militia eſt vita hoīs ſup terrā.

De peccato actuali. Cap. V.

Expedito de peccato originali conſequēter reſtat de peccato actuali aliqualiter pertractandū. Pro quo notādum, ꝙ peccatū actuale ſecundum Amb. in lib. ſuo de paradiſo,

radiſo,eſt p̄uaricatio legis diuinę & cęleſtium inobediētia p̄ceptorū. & fit peccatum actuale aliquando ab actu interiori: vtputa mala cogitatione,& aliquādo ab actu exteriori: vt a mala locutione,& mala operatione. Vnde Hiero. ſuper Ezechię. Tria (inquit) generalia delicta ſunt,quibus humanum ſubiacet genus: aut.n. cogitatiōe,aut ſermone, aut opere peccamus: p̄cipuè tamen in voluntate peccatū cōnſiſtit, ex qua tanquā ex arbore mala procedunt opera mala tanquā fructus mali. Vnde Aug.& ponitur in cap. 15.q. 1.ꝙ aūt. Adeo (inquit) peccatum volūtarium malū eſt, vt niſi ſit voluntarium,nullo modo eſt peccatū. Modus.n.productionis ſiue generationis peccati actualis eſt iſte. Primò fit ſuggeſtio dyaboli: quia fomes peccati peccatū nō eſt actuale,ſed pęna actualis peccati primi parentis & occaſio peccandi in ſuis filijs, & cū primò mouetur ſenſualitas vel ſuggeſtione dyaboli, vel aliunde: tunc fit primus motus peccati,ſecundus in delectatione,tertius in conſenſu, quartus in actu, quintus in conſuetudine, ſextus in gloriatione, ſeptimus in deſperatione. Vnde Apoſt. Iacob. 1. Vnuſquiſq; tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus, deinde cōcupiſcentia cum cōceperit parit peccatū:peccatū aūt cum conſummatū fuerit, generat mortem. Iſtius enim textus intellectus eſt iſte. Vnuſquiſq; tentatur a concupiſcentia ſua.i. cauſam tentandi habet a fomite peccati ſibi innata,quę (vt patet ex ſu pradictis) concupiſcētia appellatur. abſtractus a bono per concupiſcentiam oculorū ſiue exteriorum,ſiue interiorum, & illectus.ſ. ad malū per concupiſcentiam carnis & illecebram voluptatis. Deinde concupiſcentia cum conceperit parit peccatū.i. inducit ad plenum con ſenſum:vir aūt,de quo concepit p̄dicta concu piſcentia,dyabolus eſt qui ſuggerit per ſe immediatè: ſicut legitur primos parentes tentaſſe,& ēt Xp̄m & per alios coros.ſ.familiares:cū per ſe pręualere nō pōt,qualiter tētauit Adam per Euā,& Iob per vxorē ſuā, quā ſolam poſt alia pericula ad ipſius deiectionem ſeruauerat. peccatū aūt cum cōſumatū fuerit in opere generat mortē:quia inducit ad reiteratione,conſuetudinē & gloriationē peccati, ad quam ſequitur obſtinatia & finalis impęnitentia.i. deſperatio,quæ eſt ineuitabilis mors animæ. Iſte enim proceſſus intelligitur ī duobus verſibus cantici Exod. 15. Dixit inimicus, perſequar & compręhendam,diuidam ſpolia & implebitur anima. Euaginabo gladium meum, interficiet eum manus mea. Cuius ſenſus ſpiritualis eſt iſte. Dixit inimicus in ſuggeſtione in primis motibus,perſequar in delectatione, compræhendam in conſenſu, diuidam ſpolia in actu, implebitur anima mea in conſuetudine, gladium ſuum euaginat cum de peccato gloriatur. Interficiet eos manus mea in obſtinantia & deſperatione. Item iſte proceſſus figuratur Hiere. 38. vbi legitur, ꝙ ciuitas Zedechiæ erat obſeſſa, & poſtea capta, & Zedechias oculis expulſis & vinculis ligatus ductus in Babylonem. Spiritualiter obſeditur ciuitas animæ per primam ſuggeſtionem, capitur per primā delectationem, rex.i. ratio excecatur per cōnſenſum & operationē, vincitur per conſuetudinem & gloriationē, ducitur in Babylonem, ideſt ad ęternā cōfuſionem per obſtinātiam & finalē impęnitentiam. Idē etiā proceſſus benè figuratur Gene. 34. vbi dicitur. ꝙ Sychem vidit Dinam & adamauit eam,rapuit virginem, dormiuit cum virgine,oppreſsit virginē,conglutinata eſt anima eius cum virgine, triſtēq; deliniuit blandicijs. Spiritualiter cum pręmittitur, vidit Dinam,innuitur ſuggeſtio dyaboli in primis motibus: cum dicitur, adamauit, innuitur delectatio:cum dicitur, rapuit virginem, innuitur conſenſus: cum dicitur, dormuit cum ea, innuitur operatio:cum verò dicitur:oppreſsit virginem, innuitur conſuetudo, cum verò dicitur, conglutinata eſt anima eius cum virgine, innuitur gloriatio peccati: & cum dicitur, triſtem deliniuit blandicijs, intelligitur deſperatio: in qua ſi anima triſtitiam habens de peccatis operante Spiritu Sancto ad pęnitentiam dimittendo peccata ſe trāſmittere proponat. Dyabolus nititur eius dolorē fraudulentis blandicijs mitigare. Vnde Gregor. 2. paſtora. cap. 3. Cum mens (inquit) humana reſipiſcit,atque peccata deflere conatur:corruptor autem ſpem atq; ſecuritatem va nam ante oculos ducit, quatenus vtilitatem

triſtitiæ

triſtitiæ ſubtrahat. Vnde rectè dicitur. triſteq; deliniuit in blandicijs, modo omniũ aliorũ facta grauiora, modo nihil, quod perpetratũ eſt, modo Deum miſericorditer loquitur. modo adhuc tẽpus ſubſequens ad pęnitentiam pollicetur: vt dum per hoc decepta mens ab intentione pnię ſuſpẽdatur: quatenus tunc nulla bona percipiat, quãdo nulla mala contriſtantur: & tunc plenius obuiatur ſupplicijs, quo nunc etiam gaudet in delictis. hęc Grego. Sed adhuc pro apertiori & pleniori cognitiõe modi productionis ſiue generationis actualis peccati tria ſunt breuiter conſiderãda. Primò conſiderandum eſt, ꝙ duplex eſt vis animę, quarũ vtraq; repugnat alteri, ſ. ſenſualitas & rõ. Senſualitas, vt dicitur magiſt. ſententiarum lib. 2. diſtin. 24. cap. 2. Eſt quædam vis animæ inferior, ex qua eſt motus, qui intenditur in corporis exterioris ſenſus atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. Ratio verò vis animæ ſuperior eſt, quæ (vt dicemus) duas habet partes vel differentias. ſ. ſuperiorem vel inferiorem. Secundum ſuperiorem ſuperius conſiciendis vel conſulendis intendit, vel ſecundum inferiorem ad temporalium diſpoſitionem proſpicit. Quicquid igitur in anima noſtra nobis cõſiderantibus occurrit, quod non ſit commune cum beſtijs, ad rationem pertinet: quod autem in ea reperis commune cum beſtijs, ad ſenſualitatem pertinet. Et vbi nobis gradatim in conſideratione partiũ animæ progredientibus primum aliud occurrat, quod non eſt commune cum beſtijs, ibi incipit ratio. Et hæc eſt ſententia B. Auguſtini lib. 2. de Trinitate, ſic ſcribentis. Videamus (inquit) vbi ſit quaſi quoddam hominis exterioris interiorisq; confiniũ: quicquid. n. habes in animo commune cũ pecore, rectè dicitur ad exteriorẽ hominem pertinere. Non. n. ſolũ corpus homo exterior deputabitur: ſed adiuncta quadam vita ſua qua cõpages corporis & omnes ſenſus vigẽt quibus inſtructus eſt ad exteriora ſentienda. Aſcendentibus ergo introrſum quibuſdã gradibus conſiderationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere, quod nõ ſit cõe cum beſtijs, ibi incipit rõ, vbi homo interior iã poſsit agnoſci. Rõnis aũt pars ſuperior ęternis rõnibus cõſpiciẽdus, vel conſulẽdis adhęreſcit. Portio verò inferior ad tẽporalia gubernanda deflectitur. Et illa rationis intentio qua contemplamur ęterna ſapientiæ deputatur. Illa verò qua bene vtimur rebus tẽporalibus ſcientiæ deputatur. Cũ verò diſſerimus de natura mentis humanæ. de vna quadam re diſſerimus. Nec eam in hęc duo, quę commemoramus niſi per officia geminamus. Carnalis autem ſenſualis ve animæ motus, qui in corporis conſenſus intenditur, nobis pecoribuſq; communis, qui ſeclusus eſt a ratione ſapientiæ: rationi autem ſcientiæ vicinus eſt. hæc illæ. Secundò conſiderandum eſt, quòd caro hominis ante peccatum primi parentis erat tãquàm arbor vires in Paradiſo: ſed combuſta igne concupiſcentię redacta eſt in cinerem. Eſt verò caro humana quaſi cinis, in quo latet igniculus, ideſt ſomes peccati frequenter mouens ſenſualitatem, qua mota eliciuntur ſcintillę per ſuggeſtionem dęmonis. Et cum locus datur, faber gehennalis ſufflat. i. ſuggerit prunas, ideſt primos motus tanquam per folles duplicis concupiſcentię. & elicit flãmam. ideſt delectationem ſenſualitatis, & frequenter maiorem aliqua iniecta pinguedine: vt viſa muliere, & huiuſmodi. Craſsitudo et carnium & epulę delicioſę prouocant ad libidinis ardorem & conſenſum. Et ex iſtis patet, quòd per hęc tria, ſcilicet per ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum homo in tentationem ducitur: quia tentatio per ſuggeſtionẽ inchoatur, per delectationem progreditur, & per conſenſum conſumatur. Tertiò conſiderandum eſt, quòd ſicut docens Auguſt. Greg. & Sanctus Thom. ac etiam magiſter ſententiarum libro 2. diſt. 24. cap. 3. Talis ordo & progreſsio tentationis qualis quondam fuit in primis parentibus in nobis nunc peccãtibus occurrit. Nam ſicut tunc ſerpens mulieri malum ſuaſit, ipſaque conſenſit, & deinde viro ſuo dedit: ſicque conſumatum eſt peccatum. Ita & nunc in nobis pro ſerpente eſt ſenſualis motus animæ, ſiue ſuggeſtio dyaboli, pro muliere inferior pars rationis, pro viro ſuperior rationis portio. & hic eſt vir, qui ſecundum Apoſtolum 1. Cor. 11. dicitur imago & gloria Dei, & illa eſt mulier quę ſecundũ eũdẽ

Apoſtolum dicitur gloria viri,atq; inter hunc uirum & hanc mulierem eſt velut quodã ſpiri tuale coniugium naturaliſque contractus quo ſuperior rationis portio quaſi vir debet præeſ-ſet & dominari : inferior uerò quaſi mulier de bet ſubeſſe & obedire.

De peccato mortali & veniali. Cap. VI.

PRædictis igitur conſideratis: nunc ſupe-reſt oſtendere,quommodo in nobis con ſumatur peccatum, vbi agnoſci poterit, ſi diligenter intendatur,quid ſit in anima mor tale,& quod ueniale peccatum. Vnde ſicut in primis parentibus ſerpens ſuaſit mulieri, & mulier viro: ita nobis ſenſualis motus cum il-lecebrã peccato conceperit,quaſi ſerpens ſug gerit mulieri.ſ.inferiori parti rationis.i.rationi ſcientiæ, quę ſi ſenſerit illicitè, mulier edit ci-bum illicitum,deinde de eodem dat viro cum ſuperiori parte rationis.ſ.ratione ſapientię eã-dẽ illecebrã ſuggerit,quæ ſi conſentit tunc vir cũ muliere cibũ vetitũ guſtat. Si ergo in motu ſenſuali tunc peccata il.ecebra teneanẽ,venia-le ac leuiſſimum eſt peccatum. Si vero inferior pars rationis conſenſerit, ita vt ſola cogitatio-nis delectatione ſine voluntate perficiendi de tineatur, mulier ſola manducat & non vir:cu ius autoritate cohibetur,& voluntas perficien di : vt ſi aſſit facultas ad effectum producatur uir quoque manducat : quia ſuperior pars ra-tionis illecebræ conſenſit:& tunc eſt mortale peccatum. Quando autem mulier ſine uiro guſtat,aliquando eſt mortale peccatum, & ali quando veniale. Vnde,vt enim dictũ eſt,tunc mulier ſine viro guſtat : cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur: ut faciendum non decernatur. vel cum quidam teminus & menſura peccato adhibetur a viro, vt non li-ceat mulieri effrenata libertate in peccatũ pro gredi. Non verò ſi conſentiat, vel delectando diu ibi illicito teneatur. & ſi nullo modo age re velit:nõ tamen reprimit nõ obſtante quod aduertit eſſe illicitum vel prohibitum, mors in domo eſt, ideſt mortale peccatum in ani-ma:quia talis delectatio dicitur conſenſus af-fectionis. Si verò ratio conſentiat ad agen-dum,nulli dubium,quin ſit mortale peccatũ : ſed ſi ratio reprimat in primo motu: tunc nul lum eſt peccatum,vel ſaltem ualde modicum & hoc eſt caput ſerpentis conterere. Gen. iij. In matutino peccatores interficere, paruulos ad petram allidere. In primo vulpeculos par uulos capere. Canti. ij. Si verò plus creſcat motus, ſcilicet delectationem, veniale eſt,do nec ratio auertat eſſe illicitum. Sed quando diutina memoria in delectatione faciat eſſe mortale, difficile eſt aſſignare. Certum ta-men eſt ineſſe periculum : quam cito ratio a-uertit eſſe reprimendum & non reprimit. Et ex iſtis patet, quod actualium peccatorum duo ſunt genera: quia aliqua ſunt peccata mortalia, & aliqua venialia: Mortale enim dicitur omne peccatum per quod homo mor tem æternam meretur. Veniale autem dici-tur peccatum,quod hominem vſque ad reatũ perpetuò mortis non grauat. Et quamuis pæ-nam mereatur:tamen faciliter indulgetur. So lent etiam dicere aliqui theologi, quod tam peccatum mortale quam etiam veniale dici-tur tripliciter. Primo enim modo omne pec catum præſciti quod tollit gratiam gratifican tem ſecundum præſentem iuſtitiam & repu-gnat gratiæ prædeſtinationis,dicitur mortale: quia inducit mortem ſecundam. De quo di-citur.j.Ioannis.v. Et peccatum ad mortem nõ dico ,ꝑ illo vt roget quis.omnis iniquitas pec-catum eſt:& eſt peccatũ ad mortẽ.ſcimus quo niam quo natus eſt ex Deo non peccat.ſ. tali peccato ad mortem ſed generatiò Dei conſer uat eum. & iſtud eſt peccatum finalis impæni tentię quod dicitur peccatum mortale ſimpli citer. Secundo mõ oẽ peccatũ in prędeſtinato tollẽs grãm tpalem, qua gratificaretur aĩa ad vitã ſpũalem,dr̃ peccatũ mortale, quia infert mortem ſpũalem,licèt momentaneã:ſed nul-lũ tale vr̃ dignum pęna æterna:cũ Deus ordi-nauit illud finaliter & tpaliter caſtigare. Ter-tio modo dr̃ quodcunque peccatum antecedẽ ter inducens mortem animæ primã vel ſecun dam,ſ.mortale peccatum:ſicut vulnus dicitur mortale,quod inducit mortem. & iſto modo veniale per conſuetudinẽ fit mortale. Corre-ſpondẽter dicitur peccatũ veniale tripliciter.

Primo

Primo modo, quando ex ordinatione Dei æterna gratioſe præparatur venia pro eodẽ. & iſto modo omne peccatum prędeſtinati originale vel actuale dicitur veniale: ſi enim homo dicebatur mortalis pro ſtatu innocẽtiæ: in quo potuit nunquam mori. quare non magis dicitur peccatum veniale quod Deus ordinauit remittere dando veniam. Et ſic omne peccatum mortale ſecundo modo dicitur veniale, nec hoc uidetur plus repugnare quam quod eadẽ peccata ſunt ſimul grauia & leuia. Secundo modo dicitur peccatum veniale quando ſtat cum vtraque gratia gratificante, ſcilicet ſimpliciter ad beatitudinem, & gratificante ad tempus, quæ vocantur gratia prędeſtinationis & gratia ſecundum giuſtitiam, & iſto modo loquuntur theologi comiter de peccato veniali: ponendo ipſum diſtingui ex oppoſito a mortali ſaltem primo & ſecundo modo dictis. Tertio modo dicitur peccatum veniale, quod ſtat cum gratia ſecundum iuſtitiam pręſentem, licet repugnet gratię prędeſtinationis, et ſic peccat præſcitus venialiter, licet non ſecundo modo loquendo de veniali. Videtur enim quodlibet peccatum pręſciti eſſe mortale tertio modo dictum. Nec non prædeſtinatus inductus ad peccandum mortaliter ex quantumlibet leui peccato peccat illo peccato effectiue mortaliter, cum illud peccatum inducitur mortem. Et ſic poteſt intelligi illud dictum Auguſtini, quod ponitur. 3. cap. diſt. 25. Vnum. dicentis, quod nullum peccatum eſt adeo veniale quod non fiat criminale, dum placet.

De ſeptem peccatis mortalibus. Cap. VII.

Poſt generalẽ declarationẽ actualis pcti reſtat de actuali pctõ in ſpeciali aliqualiter pertractãdũ. Pro quo primitus eſt notandũ, quod cõiter a doctoribus ponuntur ſeptem ſpẽs principales actualis peccati, videlicet gula, luxuria, auaritia, accidia, ſuperbia, inuidat & ira. Rationem enim iſtius ordinis prædictorum viciorum. Pariſ. in de vitijs, tractatu de ſuperbia ſic oſtendit. Sicut (inquit) virtus ſecundum Auguſtinum amor eſt ordinatus; ſic vicium eſt amor inordinatus. Amor enim duabus de cauſis poteſt eſſe inordinatus. Eſt enim amor inordinatus, ſi ſit amor mali. Et licet enim ſit amor boni: tamen eſt inordinatus, ſi ſit nimius, vel nimis paruus & hoc ſecũdum duas ſpecies bonorum. Quædam bona ſunt parua, ſcilicet temporalia, quędam vò magna, ſcilicet bona gratiæ, & gloriæ. Bona uerò gratiæ intelligimus ipſam gratiam & opera meritoria. Amor igitur parui boni inordinatus eſt, ſi ſit nimius, & iſte amor uidetur radix in peccato gulæ luxuriæ, & auaritiæ. Et diuerſificatur amor iſte: quia bona parua amari poſſunt quò ad viſum, uel quò ad concupiſcentiam. Primo modo amat ea guloſus & luxurioſus. Secundo modo amat ea auarus. Vicium ergo gulę et luxuriæ in hoc differunt: quia vicium gulæ inordinatus eſt amor delectationis, quæ eſt ſecũdum guſtum. Vicium verò luxurie amor inordinatus eſt præcipuè delectationis, quæ eſt ſecundum tactum. Amor verò boni magni inordinatus eſt, ſi ſit nimis paruus, & talis amor videtur eſſe radix in peccato accidię. Nam accidia uidetur eſſe paruus amor magni boni. vnde & tepiditas uocatur. Amor verò qui eſt inordinatus in eo, quod eſt amor mali, videtur poſſe diſtingui in amorem proprij mali & alieni mali: ſed quia nullus proprium malum amat inquantum huiuſmodi; ſed quandoque ideo: quia æſtimat illud eſſe bonum corpori. ideo tantum amor alieni mali radix eſt in tribus vicijs quæ ſequuntur, ſcilicet ſuperbia, inuidia, & ira. Diuerſificantur autem hæc vicia per hoc, quod in peccato ſuperbiæ eſt amor proprij boni in re uel apparentia cũ alieno malo. Amat enim ſuperbus ſui exaltationem & proximi deiectionem. In peccato verò inuidiæ & iræ eſt amor alieni mali purè; ſed in hoc uidetur differre illa duo vicia: quia in peccato inuidiæ amor alieni mali ortum habet a propria malicia, ſcilicet a ſuperbia. Inuidus etiam ideo vult malum alterius, ne ille ſibi pariſicetur. vnde peccatum inuidiæ in materia communicat cum peccato iræ: ſed finem recipit a peccato ſuperbiæ. In peccato enim iræ amor alieni mali ortum videtur habere a malo alterius. Ille enim qui iraſcitur alteri, vt communiter ideo vult illi malum: quia malum

lum ab eodem recepit. Ira enim appetitus eſt vindictæ. Vis enim conſideratis de facili poteſt ratio videri quare de ſuperbia, inuidia, & ira poſt predicta quattuor vitia tractatur: quia hæc tria vitia amorem noſtrum inordinatum reddunt ad proximum: quattuor verò præcedentia vitia inordinatos reddunt noſipſos, ſed (vt conſtat) inordinatio alicuius in ſeipſo prior eſt quam inordinatio ipſius ad aliū. Et præterea prius eſt quod animale eſt, deinde quod ſpirituale eſt. Et quia quattuor prima vitia humana ſunt, & ita quodam modo carnalia. ideo in ordine doctrinæ priora ſunt. Tria verò reſidua pro eo quod dyabolica ſunt & ſpiritualia. ideo poſteriora ſunt ordine doctrinæ. Vnde Apoſtolus ad Ro. j. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt a creatnra mūdi intellecta cōſpiciuntur. hoc eſt ſpiritualia quæ non cognoſcuntur ab homine cognitione intuita: per creaturas tamen ſenſibiles tanquam cauſa per effectum intellectu ab homine cognoſcuntur. & inter iſta tria prius eſt vitium ſuperbiæ pro eo quod eſt occaſio aliorum: & quia præcedentibus magis ſimilatur. Et hæc ſeptem vitia capitalia dicuntur pro eo, quod cætera vitia ab illis tanq̃ riuuli a fontibus, & tanq̃ ſpecies ſubalterne a ſuis generibus, & indiuidua a ſuis ſpeciebus originaliter deriuantur. Prædicta enim peccata ſeptem ſunt quaſi duces principales exercitus dyaboli, quos ipſe ducit ſecum ad inuadendum genus humanum. Vnde Luc. xi. legitur quod dyabolus volens hominem inuadere aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe. Super quo dicit Odo. quod iſti ſeptem ſpiritus ſunt ſeptem peccata capitalia quę dicuntur peiora dyabolo: quia dyabolus malus non eſt in ſui natura niſi ratione illorum. Primus enim iſtorum ſeptem ſpirituum eſt ſpiritus gulæ. De quo dicitur Exo. xv. In ſpiritu furoris tui congregatæ ſunt aquæ, comeſationes, & ebrietates aquæ ſunt, a qua inſaniūt multi. Vnde Oſeæ. vij. Cæperunt principes furere a vino. Secundus ſpiritus eſt ſpiritus luxuriæ, de quo Oſeæ. v. Spiritus fornicationis in medio eorum, ſcilicet luxurioſorum. Tertius ſpiritus eſt ſpiritus auaritiæ De quo Actu. xvj. vbi legitur, quod puella quædam habuit ſpiritum phitonicum qui magnum quæſtum prębebat domino ſuo. Quartus ſpiritus eſt ſpiritus accidiæ. De quo prouer. xvij. Spiritus triſtis exiccat oſſa. Iſte enim ſpiritus præcipuè ducit hominem in triſtitiā finalis impenitentiæ. Quintus ſpiritus eſt ſpiritus ſuperbiæ, de quo poteſt intelligit illud. iij. Regum xix. Spiritus pertranſiuit ſubuertens montes, idest ſuperbos. Vnde pſal. Deieciſti eos, dum alleuarētur. Sextus ſpiritus eſt ſpiritus inuidię. De quo j. Regum. xviij. Spiritus Dei malus inuaſit Saul. & hoc propter inuidiam, quam habuit ad Dauid virum iuſtum & innocentem. Vnde poſtquam audiuit mulieres cantantes & dicentes. Percuſſit Saul mille & Dauid. x. milia. Iratus eſt nimis & diſplicuit in oculis eius iſte ſermo, dixitque. Dederuntque Dauid decem milia & mihi mille dederunt. & ſequitur. Non rectis oculis Saul aſpiciebat Dauid ab illa die. Septimus ſpiritus eſt ſpiritus iræ. De quo. iij. Reg. xix. Spiritus grandis conterens petras. Spiritus enim grandis conterens petras dicitur ſpiritus iræ: quia aliquando frangit forte & uehementer conturbat. Iſti enim ſeptem ſpiritus: vt dicit Odo ſuper euangelij ſermone. xvi. figurantur per ſeptem populos, ſiue nationes, de quibus dicitur in pſal. Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalech, & alienigenæ cum habitantibus Tyrum. etenim Aſſur venit cum illis. Spiritualiter Moab ex patre interpretatur & ſignat gulam. Vnde ſicut Loth cum inebriatus eſſet genuit Moab ex propria filia: ſic dyabolus ex carne humana inebriata voluptatibus genuit peccatum gulæ. Agareni aduenæ interpretatur et ſignat luxuriam quæ facit hominem aduenam apud Deū qui tollit ab eo omnem virtutem. Vnde Iob. cap. 31. libri ſui loquens de luxuria dicit quòd nephas eſt & iniquitas maxima, ignis vſque ad perditionem deuorans & omnia uirtutum genimina eradicans. Gebal deficiens, ſiue vorago exterminans interpretatur, & ſignat auaritiam, quæ facit auaros deficientes in uoragi noſam tentationē dyaboli incidere, & in ſuis deſiderijs inutilibus ſubmergi, & miſerabiliter exterminare, dicente Apoſtolo prima Thimo. vj. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tē

tatio-

tationem & in laqueum dyaboli: & in deſideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Ammon populus dolens, vel populus meroris interpretatur, & ſignat accidioſos, ſiue accidiam, quæ facit accidioſos plenos dolore, & egeſtatis merore. Vnde prouerb. 28. Qui ſequitur ocium replebitur egeſtate. Amalech gens brutalis, ſiue populus labens interpretatur, & ſignat ſuperbos, ſiue ſuperbiā, quæ facit ſuperbos quaſi bruta animalia, vt Danielis. 4. legitur, quòd Nabuchodonoſor rex magnus propter ſuperbiam ſuam factus eſt quaſi bos inter cæteras beſtias comedens ſenum & herbas. Et ideò meritò de ſuperbis dicit pſal. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Alienigenæ ſignant inuidos. vnde alia tranſlatio habet Philiſtijm, quod interpretatur ruina duplex, & ſignat inuidiam, quæ eſt ruina duplex: quia mors corporis & animæ. Vnde ſapien. ij. & vj. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, & nedum mors corporis ſed etiam mors animæ, de qua morte intelligitur illud. j. Ioannis 3. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Habitantibus Tyrum. Tyrum anguſtia, ſiue tribulatio interpretatur, & ſignat iracundiam, in qua habitantes ſemper anguſtiam, & tribulationem ſuſcitant. Vnde prouer. 26. Sicut carbones prunas & ligna ad ignem ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. Sed nunquid iſte ſeptem nationes habent aliquem principem capitaneum, propheta dicit quòd ſic. etenim Aſſur venit cum illis. Aſſur tollens accerbitatem interpretatur, & ſignat diabolum, qui tollit peccatoribus in præſenti accerbitatem pęnæ æternæ. Dyabolus enim prædictas ſeptem nationes tanquàm duces principales exercitus ſui ſecum ducit ad perdēdum nos, & ideo contra illos fortiter pugnare debemus dicente propheta Dan. 3. Pugnemus aduerſus nationes has, quæ venerunt diſperdere nos & ſpiritualiter contra hos ſeptem duces, & exercitus eorum, ideſt deſtructionem prædictorum ſeptem peccatorum capitalium & aliorum vitiorum ea ſequentium pugnare deberet quilibet prædicator fidelis, & hoc cum gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, vt docet Apoſtolus Epheſ. vj. Vnde figuram huius habemus Apoc. xvj. vbi dicit Apoſt. Audiui vócem magnam de cœlo dicentem ſeptem angelis. Ite & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram. Iſti ſeptem angeli ſecundum Pariſien. ſuper eodem ſignant prædicatores fideles, qui & angeli vocantur a propheta. Malachiæ ij. vbi dicitur, labia ſacerdotis cuſtodiuit ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Dei exercituum eſt. & dicuntur iſti Angeli ſeptem propter ſeptem dona ſpiritusſancti, quibus deberēt prædicatores verbi Dei eſſe roborati. Septem phialæ ſignant prædicationes eorum & doctrinam quæ debent per modum phialæ inferius eſſe ad terram clauſæ, ſuperius verò ad cęleſtia apertæ. Per hoc enim quod dicitur, effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram, ſignatur, quòd prædicatores in eorum prædicationibus annunciarent peccatoribus, qui terrena ſapiunt pęnas ſibi debitas iuxta numerum & menſuram ſeptem peccatorum capitalium in quibus incidentes in iram merentur diuinam, vt igitur euitentur, & deſtruant prædicta ſeptem peccata mortalia non de phiala mea: ſed de phialis ſanctorum, & approbatorum doctorum ſuper vnumquodque illorum tria compendioſa effudi notabilia, quorum primum oſtendet illius peccati, de quo ſpecialiter dicetur abhominabilem deteſtationem. Secundum notabile oſtendet ipſius peccati multiplicem ſpeciem. Et tertium verò notabile oſtendet remedia ad deſtructionem eiuſdem peccati, & vt ordinem teneamus prædictum de gula eſt primitus incipiendum.

Explicit pars prima.

PARS SECVNDA.

De Gula. *Cap. I*

GVla enim eſt inordinata concupiſcentia edēdi, quę dicitur crapula. vel bibendi, quę ebrietas nuncupatur: ad deſtructionem enim iſtius peccati dicitur in textu Apoc. vbi prius, quòd primus Angelus effudit phialam ſuam ſuper terram.i. primitus prædicauit contra gulam, quę dicitur terra propter ſitim & famem continuam. Vnde prouerbio 30. Terra non ſatiatur aqua, ideſt guloſa voluptate. vnde prouer. 13. Iuſtus comedet & replebit animam ſuam; venter autem impiorum inſatiabilis. Et meritò prima effuſio phialę eſt contra gulam: quia tentatio hominis fuit de peccato gulę: vt patet Gen. iij. Ac etiam quia hoc vitium eſt fomentum aliorum, vnde ſuper illud Matth. iiij. vbi agitur de tentationibus Chriſti dicit gloſa, quòd in pugna Chriſti prius contra gulam agitur, quæ niſi prius refrenetur, fruſtra contra alia vicia laboratur. Sed dyabolus in tentatione victus de gula nō tentat ad libidinem. Primum ergo notabile effundendum contra peccatum gulæ oſtendit eius abominabilem deteſtationem.

De deteſtatione Gulæ. *Cap. II.*

PRo quo notandum, quòd gula deteſtanda eſt propter multa. Primò: quia natura diſſuadet nobis vitiū iſtud. Vñ legitur in ſcientia naturali, quòd inter omnia animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam paruum os ſecundum corporis quantitatem ſicut homini, quod ſine dubio factum eſt ad commendationem temperantię & ad deteſtationem guloſitatis. Secundum eſt, quòd gula facit hominem locum requiei demonū. vnde Matth. xij. Cū immundus ſpiritus exierit ab homine ambulat per loca arida quęrēs requiem & non inuenit. Super quo Pariſien. Loca (inquit) arida ſunt homines temperatè viuentes, in quibus diabolus non inuenit requiē: ſed in his, qui gu'ę vacant, inuenit dyabolus requiem. Vnde legio demonum dixit domino, vt legitur Matth. viij. Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum, quod dominus permiſit eis. Poſtquàm enim aliquis homo porcinus vitio gulę ſubditur, ſtatim habitaculum demonū efficitur. Et niſi quis more porci vixerit, dyabolus in eo poteſtatem nō accipit: ſed ille, quem hoc vitio gulæ vexat dyabolus nulli peccato reſiſtere ſufficit. Nam quando ori, quòd eſt quaſi porta potentiſſima hominis vitium gulæ, quæ eſt quaſi vna de familia dyaboli, dominatur, totam familiam diabolicam ſcilicet vniuerſitatem uitiorum permittit intrare & animam ex omnes eius virtutes perdere. Figuram huius habemus. j. Machabeorum vlt. vbi legitur, quod dux Ptolomeus fecit conuiuium magnum Symoni ſacerdoti & filijs ſuis, & cum inebriatus eſſet Symon & filij ſui, ſurrexit Ptolomeus cum filijs ſuis & viris quos abſconderat, & intrauerunt in conuiuium & occiderunt Symonem Iudam & Ioannem filios ſuos. Moraliter Ptolomeus interprætatur ad menſuram deductus, & ſignat carnem humanam, quæ eſſet regulata & deducta per rationem animæ de cibarijs & potibus ſibi neceſſarijs menſurabiliter ad ſumendum. Per Symonem qui interpretatur obediens, & intelligo animam humanam, quæ ſemper eſſet obediens domino ſaluatori ſuo. Per Iudam ſeniorem filium eius intelligo voluntatem animę. vnde Iudas interpretatur glorificans & ſignat voluntatem animę, qua deberet homo cum omni gaudio & deuotione glorificare & magnificare Deū. Per alium filium. ſcilicet Ioannem, qui interpretatur, in quo eſt gratia Dei, intellige rationem animæ, in qua eſſet gratia Dei, per quam gratia ratio animę regularet totum hominem, vt omnia ſua opera eſſent facta ad honorem Dei iuxta pręceptum Saluatoris dicentis Matth. v. Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum qui in cęlis eſt. Per alios verò pueros Simonis intellige virtutes animę & meritoria opera. Iſte inimicus enim periculoſus Ptolomeus. ſ. caro

noſtra, quæ eſt inimica, iuxta illud Galath. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. hoc enim ſibi inuicem aduerſantur multoties preparatur grãdia con uiuia ordinando cibaria ſplendida, in quibus conuiuijs multoties iſte inimicus caro noſtra conſurgit cum ſuis viribus, quę prius erant remiſſę & debiles, & ſic quodãmodo abſconditæ, quando caro erat in cibarijs ſecundum rationem animę menſurabiliter regulata. Et anima in talibus cõuiuijs fuerit inebriata intantum, quòd oculus rationis excecetur per voluptates carnales: tunc iſte inimicus cum ſuis viribus contra animam inſurgit, & ipſam cum duobus filijs ſuis Iuda & Ioanne .i. voluntate & ratione per conſenſum ad peccatum ſpiritualiter interficit, & nedum occidit iſtos duos filios: ſed etiã omnes pueros ſuos, id eſt omnia bona opera ſua. iuxta illud Ezec. 18. Si autem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundum omnes abominationes ſuas, quas operari ſolet impius, nunq̃ viuet. omnes iuſtitię eius, quas fecerat non recordabitur in preuaricatione, qua præuaricatus eſt in peccato ſuo, & quod peccauit in ipſo morietur. Tertium propter quod vitium gulę eſt deteſtandum eſt, quòd guloſus viliſsimam creaturã deificat, ſcilicet ventrem ſuum iuxta illud Phil. 3. Dico inimicos crucis ipſi Apo. quorum Deus venter eſt, quod exponens Hugo de clauſtro animę dicit, per ſimilitudinem Deo comparatur venter guloſi. Nam ſicut dijs ſolent templa conſtrui, altaria erigi, miniſtri ad ſeruiendum ordinari, pecudes imolari, thura cocremari: ſic iſti fetido Deo ventri templum eſt coquina, altare menſa, calix ſcapha, miniſtri coci, imolare pecudes coctę carnes, fumus incenſorum odor ſaporum. Sed vt ait Pariſ. Idolatria iſta in hoc deterior eſt, quàm idolatria paganorum: quia illi auro & argento & marmoreis lapidibus honores diuinos impendere conſueuerunt, ſed guloſus ventrem pro Deo honorat qui eſt latrina & ſaccus viliſsimus ſtercorum.

Quartum eſt, quòd Deum blaſphemat, vnde Aug. ſuper illud j. Cor. 10. Siue comeditis, ſiue bibetis, omnia ad gloriam Dei facite. dicit. ſi illud quod manducas & bibis ad corporis neceſſariam refectionem ſumis, ſuſtentationemq; membrorum gratias agens ei qui tibi mortali tribuit iſta ſupplementorum ſolacia cibus tuus & potus tuus laudat Deum: ſi verò nedum naturę debitum immoderatione edacitatis excedas, vinolentia te ingurgitas, quã taslibet Dei laudes lingua tua reſonet, vita tua Deum blaſphemat. Et ſicut dicitur Thob. 13. Maledicti enim qui contempſerunt te, & condemnati erunt qui blaſphemauerunt te. Quintum eſt, quòd guloſi pro delectatione quam habent in immoderata ſumptione ciborum & potuum animas ſuas dyabolo vendunt & hereditatem regni cęlorum perdunt. vnde ſicut dicitur Eccl. 10. Nihil iniquius quàm amare pecuniam, hic animam ſuam venalem habet Hæc pecunia, de qua hoc loquitur ſcriptura, peccatũ dici poteſt. Nam ſicut dicit Orige. Peccatum eſt pecunia dyaboli, quam qui accipit animam ſuam dyabolo vendit, & illud ſpiritualiter intelligi poteſt de peccato gulę. Vnde figura eius legitur Geneſ. 25. quòd Eſau, qui typum guloſorum tenet, pro pane & lentis edulio, idest pulmento facto ex lentibus vendidit primogenita ſua & hereditatem ſuã, & abijt paruipendens quòd primogenita ſua perdidit. Sic certè guloſi, qui pro voluptate quam habent in ciborum & potuum immoderata ſumptione, primogenita ſua .i. animas ſuas precioſiſsimo ſanguine Chriſti redemptas dyabolo vendunt. Iuxta illud Trenorum j Dederunt quęcunq; præcioſa pro cibo ad refocillandum animam. Et ſicut Eſau paruipendit, quòd primogenita ſua vendidit, & ſuam perdit hereditatem, ſic tales guloſi vt dicitur pſal. pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem .i. nihil curant, quòd perdiderunt hereditatem ſuam ęternam. Sextum eſt, quòd guloſi patiuntur famem inſatiabilem. vnde de guloſis dicit pſal. Famem patientur vt canes. Item Oſeę 4. Comedent & non ſaturabuntur. Vnde in comedendo non ceſſat guloſorum eſuries. Nam vel non habent ea, quę vellent vel quantum vellent præprata, vt vellent. immo & ſi accidit, quòd habeant quę, qualia, & quantum vellen habere: tunc deeſt

eis

eis annona, vel ſaccus non ſufficit recipere, quantum appetitus expoſtulat. & ideo tunc oportet eum ſpaciare, & de loco ad locum vagare, & ſic famem venatur. Vnde vt dicit Hiero. Voracitas habita famem, & non ſaturitatem parit. Et ideo merito de guloſis dicitur prouerb. 13. Venter autem impiorum inſatiabilis eſt.

De peccato Gulæ ſpeciebus quinque. Cap. III.

SEquitur ſecundum notabile peccati gulæ, in quo ſecundum quod promiſſum eſt dicetur de iſtius peccati multiplici ſpecie. Pro quo notandum eſt ſecundum beatum Grego. 3. vel 34. moralium ſuper illud Gene. 25. Da mihi de coctione hac ruſa. & ponitur in can. de conſe. di. 5. quinque modis. Quinque ſunt ſpecies gulæ. Vnde guloſus aliquando indigentiæ tempora debita comedendi præuenit, quod eſt prima ſpecies gulæ. Aliquando lautiores cibos quærit, quod eſt ſecūda ſpecies gulæ. Aliquādo quæ ſumenda ſunt præparari accuratius appetit, quod eſt tertia ſpecies gulæ. Aliquando in ipſa quantitate ſumendi cibos vel pocula menſuram refectionis excedit, quod eſt quarta ſpecies gulæ. Et aliquando ipſo æſtu immenſi deſiderij aliquis peccat, quod eſt quinta ſpecies gulæ.

De prima ſpecie Gulæ. Cap. IIII.

PRima ergo ſpecies eſt, cum quis horam præuenit comedendi debitam ſine cauſa rationabili: ſicut fecit Ionathas j. Rg. 14. qui tempus conſtitutum a patre anteceſſit edendi, & ideo ore patris prolatam mortis ſententiam meruit: quando enim ieiunatur debita hora comedendi eſt hora meridiana ſecundum Ambr. Tunc enim ſitiuit Chriſtus in cruce. In hac enim ſpecie gulæ incidunt mane vacantes ad uentris ingluuiem prius uiſitantes tabernam quam ſanctam eccleſiā, & ideo in maledictionem Dei incidentes mortem merētur æternam. Vnde Eccleſ. 4. &. x. Vhe terræ cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedunt. Per terram hic, vt dicit Pariſ. intelligitur caro, quæ terra eſt, & in terram reuertetur. Rex verò recta ratio eſt, quæ habet carnem regere, principes ſunt quinque ſenſus, qui mane comedunt, quando horam debitam ſine rationabili cauſa præueniunt: ſed econtra illi qui debitam horam expectant Dei benedictionem merentur. vnde ſubditur Eccle. 10. Beata terra cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad reficiendum & non ad luxuriam.

De ſecunda ſpecie Gulæ. Cap. V.

SEcunda ſpecies gulæ eſt, quando quis nimis delicata affectat comedere vel bibere, vt legit̃ Num. 11. de filijs Iſrael in deſerto, qui non contenti de manna, quod Deus miſit eis de cęlo, murmurantes contra Deum carnes deſiderabant. Vnde & quia irrationabiliter flagrabant deſiderio carnium: cum adhuc eſca erat in ore ipſorum, ira Dei deſcendit ſuper eos, percusſitque eos plaga magna, & mortui ſunt, qui carnes deſiderabant & in deſerto ſepulti.

De tertia ſpecie Gulæ. Cap. VI.

TErtia ſpecies gulæ eſt, quando quis in nimis magna quantitate cibum ſumit, vel potum, & hæc eſt vilisſima ſpecies gulæ. & 8. mala ex eo ſequuntur. Primo ex gula oritur hebetudo ſenſus circa intelligentiam propter fumoſitates ciborum perturbantes caput: ſicut & econtrario abſtinentia confert ad ſapientiæ perceptionem. vnde Eccleſ. 2. dicit ſapiens. Cogitaui a vino abſtinere carnem meam, vt animum meum transferam ad ſapientiam. vnde Daniel. j. legitur, quod tribus pueris qui abſtinuerunt ſe a regijs cibis, ſumpſerunt legumina ad comedēdū, & aquā ad bibendum dedit deus ſcientiam & diſciplinam in omni libro, & in omni ſapientia. Secūdò ex gula oritur ebrietas, quæ dupliciter accipitur. Vno modo pro quodam defe-

tia hominis accidente ex nimio potu,quo fit, vt non ſit compos rationis, & ſic ebrietas eſt peccatum & pœna peccati. Alio modo accipitur pro immoderato vſu potus,ex quo ſequitur dictus defectus, talis immoderantia poteſt contingere tripliciter. Vno modo, quod homo neſciat potum immoderatum eſſe,nec potente inebriare, & ſic poteſt eſſe ſine peccato, præcipuè ſi non ex negligētia hominis hoc cōtingat, & ſic creditur Noe fuiſſe inebriatus,vt legitur Gene.9.Secundo modo poteſt contingere immoderantia circa potum ſic,quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum:non tñ.eſtimet, ꝙ potus ille poſſet eū inebriare & ſic ebrietas ꝑ ignorantiā pōt eſſe cum pc̄tō veniali,& ſine peccato mortali.Tertio mō cōtingit,quod aliquis percipiat potū eſſe immoderatum & inebriantē:& tamen mauult ebrietatem incurrere, quàm a potu abſtinere, & ſic ebrietas eſt peccatum mortale, eo ꝙ talis permittit ſe periculo peccandi voluntariè, & ſciētur priuans ſe vſu rationis,quo virtuoſe operaretur & declinaret a peccato. Et ideo Ambro. in lib.ſuo de patriarchis. Vitandā (inquit) dicimus ebrietatem, ꝑ quam crimina cauere non poſſumus.Nam quæ ſobrij cauemus per ebrietatem ignorantes committimus: & quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte, & non ſolum qui faciunt: ſed etiam qui ſunt conſentientes facientibus:vt dicitur Roma.j.Ideo non licet alios ſic inducere ad potandum,vt inebrientur: quia, vt dicit beatus Aug. in libello ſuo de ebrietate.Qui alium cogit,vt ſe plus,quam opus eſt bibendo inebriet,minus malū ei erat, ſi carnem eius gladio vulneret ,quam animā eius per ebrietatem occideret. Tertiò ex gula oritur luxuria. Vnde. Hiere. v. Saturaui eos, & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur.Item Iaco.5.Epulati eſtis ſuper terram & in luxurijs veſtris enutriſtis corda veſtra. Item prouer. xx. Luxurioſa res eſt vinum & tumultuoſa ebrietas ,quicunque his delectatur non erit ſapiens. Item Hiero.& ponitur in. ca.di.35.Eccleſiæ.Venter (inquit) mero eſtuans cito deſpumat in libidinem. Vbi enim ebrietas, ibi libido dominatur. hæc ille. Vnde Ezechie.16.Hæc fuit iniquitas ſodomæ ſororis tuæ. ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & ociū ipſius.Vnde & Loth quē ſodoma non vicit, vinum nimio potatum vicit:nā ex nimia uini potatione inebriatus duplicem inceſtum commiſit:quia ambas proprias filias carnaliter cognouit: vt patet Gen.19. Et ideo merito dicit Hiero. quod venter & genitalia ſibimetipſis ſunt vicina & vicinitate membrorum confederatio intelligatur vitiorum. hæc Hiero. & ponitur in. ca. di. 44. Cum autem. Quartum malum ſequens ex prædicta ſpecie gulæ eſt, quod clauſtra animæ, id eſt virtutes diſſipat. In cuius rei figuram legitur. 4. Reg. vlti. quod Nabuſardan princeps cocorum deſtruxit muros Hieruſalem. Nabuſardan interpretatur prophanans paleas, & ſignificat ipſum ventrem,qui quaſi cocus eſt omnium mēbrorum tota die & nocte prophanans paleas id eſt concupiſcit cibos carnales,qui cito conſumuntur vt paleæ. Vnde Hieroni. Per luxum & abundantiam uoluptatum animæ fortitudo molleſcit, & eius fortitudo diſſipatur. Vnde Iſidorus in de ſummo bono.lib.2.ca.42 Sicut (inquit) omnes carnales cupiditates abſtinentia reſecantur. ita omnes animæ virtutes edacitatis vitio deſtruuntur. Vnde Auguſtinus. Ebrietas (inquit) aufert memoriā, diſſipat ſenſum, confundit intellectum, concitat libidinē, inuoluit linguam, corrumpit ſanguinem,omnia membra debilitat,vitam diminuit. & omnem ſalutem exterminat. hæc ille. Item Ambro.in libro ſuo de pœnitentia.Ebrioſus (inquit) cum abſorbet vinum,abſorbetur a vino, abhominatur a Deo, deſpicitur ab Angelis,deridetur ab hominibus,deſtituitur a virtutibus, confunditur a demonibus,conculcatur ab hominibus. hæc ille. Item idem in eodem. Ebrioſus (inquit) confundit naturam, amittit gratiam,perdit gloriam, & incurrit dānationem æternam.hęc illæ.Quintum malum eſt, quod corpus & animam coinquinat. Vnde Apoſtolus.2.Pet.23.loquens de guloſis dicit. Hi ſunt uelut irrationabilia pecora naturaliter in captionem & perniciem in his quæ ignorant blaſphemantes in corruptione ſua peribunt percipientes mercedem iniuſtitiæ uoluptatem exiſtimantes, dici delicias communi

muni inquinationis & madere delicijs affluentes & in conuiuijs ſuis luxuriantes, vobiſcum oculos habentes plenos adulterij & inceſſabilis delicti pellicientes animas inſtabiles. Et ideo meritò dicit beatus Hiero. & ponitur in cano. diſt. 44. Cum autem, quod comeſtationes non ſolum ſacerdotibus ſed & laycis ſunt noxie, qui feſtiuos & ſolemnes dies non aliter ſe dignè celebrare putant, niſi comeſtationibus deſeruiant. Nam dicit Hieroni. & ponitur in cap. diſt. 35. Ecce principes. quod eccleſię principes, qui delicijs affluunt, & inter epulas, atque laſciuias pudicitiā ſeruare ſe credunt, propheticus ſermo de ſcribit, quod eijciendi ſunt de ſpacioſis domibus, latiſque conuiuijs, & multo labore conqueſitis epulis. Et ſi vis ſcire, quod eijciendi ſunt propter malas cogitationes & opera ſua euangelium lege ſcilicet in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium. An non confuſio & ignominia Chriſtum Ieſum crucifixum, pauperē & eſurientem farſis prædicare corporibus & ieiuniorum doctrinam rubentes buccaſque ora tumentia proferre. Si in loco Apoſtolorum ſimus non ſolum ſermonem eorum imitemur, ſed etiam abſtinentiam. hæc ille. Vnde & de talibus uoluptuoſis ſe ipſos gu'oſitate ingurgitantibus loquitur Apoſtolus, Iude. 2. dicens. Hi ſunt maculæ conuiuantes ſine timore ſemetipſos paſcentes. Non enim dicit, quod ſint maculati, uel maculoſi: ſed ipſæ maculæ: quia ſeipſos ſponte maculant & alios per exemplum, excitationem, & malum conſortium. Vnde Eſa. 5. Vhe qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & fortes ad miſcendum ebrietate. cuiuſmodi ſunt illi, qui cogunt alios ad inebriandū, & ſub vrbanitate palliant mortale peccatum. Vnde Abacuc. 2. Vhe qui potum dat amico immittens fel inebrians, hoc eſt qui potum dat occaſione inebriandi aliquem, vt aſpiciat nuditatem eius. Vnde, vt dicit beatus Auguſtinus. Qui ad bibēdum pronus fuerit, & ad cogendum alios, uel adiurare voluerit, pro ſe & pro alijs in iudicio reus erit. Sextum malum eſt, quod corpus & animam occidit. vnde Eccleſ. 37. In multis eſcis erit infirmitas. Et ſequitur. Propter crapulam multi obierunt. Vnde Holofern es bibit vinum multum & interfectus eſt a muliere, vt patet Iudith. 12. Item Amon cum temulentus eſſet, a vino interfectus eſt a fratre ſuo Abſalon: vt patet. 2. Reg. 13. Item filijs & filiabus Iob veſcentibus & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti uentus vehemēs irruit a regione deſerti & concuſſit quatuor angelus domus, quæ coruens oppreſſit eos & mortui ſunt. Septimū malum eſt, quod depauperat. Vnde prouerb. 21. Qui diligit epulas in egeſtate erit, qui amat vinum & pinguia non ditabitur, & hoc nedum verum eſt de bonis fortunæ: ſed etiam de bonis gratiæ. Et nimirum: quia hoc peccatum facit hominem derelinquere Deum, a quo omnes diuitiæ gratiæ effluunt. Vnde deutero. 32. Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus dereliquit Deum factorem ſuum & receſſit a Deo ſalutari ſuo. Octauum malum eſt, quòd omnia ſecreta reuelat. Vnde prouerb. vltim. Nullum ſecretum, vbi regnat ebrietas. Et ideo ſacerdotes ſpecialiter quibus ſecreta populi in confeſſione reuelanda ſunt, ab ebrietatis turpitudinę ſummopere præcaueant. Vnde canon. Presbyter, aut Diaconus aleæ aut ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut certè deponatur: ſubdyaconus autem, aut aliàs cantor, aut lector ſimilia faciens, aut deſinat, aut a communione priuetur, ſimiliter & laycus. hæc can. diſtinct. 35. Epiſcopus. Vnde pro eo quòd in tabernis maximè occaſio ebrietatis contingit. Ideo prohibet lex ſacerdotibus exercere tabernas dicens, clerici edendi, aut bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis cauſa compulſi. hæc ca. diſtinct. 44. Clerici. Propter enim prædicta mala quæ ex crapula, & ebrietate oriuntur dicit dominus Lucæ. 20. Attendite, ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate.

De quarta ſpecie Gulæ. *Cap. VII.*

Quarta ſpecies gulæ eſt, quando quis ardenti auiditate ſumit cibum & potum. Contra quod dicitur Eccleſ. 37.

Noli auidus eſſe in omni epulatione, neque te effundas ſuper omnem eſcam. Sed pro iſto eſt notandum, quod ſicut dicit beatus Gregorius 3. mora Non cibus ſed appetitus eſt in vitio: quia lautiores cibos plerunque ſine culpa ſumimus, & abiectiores cum reatu conſcientiæ deguſtamus: Vnde Auguſtinus Deliciæ qualibet ſi abſque deſiderio percipiantur, non officiunt, & viles ſi appetenter ſint acceptæ impediunt profectum abſtinentiæ. Vnde Dauid aquam concupitam effudit, & Helias carnes comedit, & virtutem corporis carnem edendo ſeruauit. hæc Auguſtinus. & ponitur in cano. di. 41. Delitiæ. Item Iſidorus in de ſũmo bono. lib. 2. ca. 42. Non qualitatem ciborum (inquit) ſed eorum cupiditatem reprobamus. Nam ſæpe acuratius præparata ſine gulæ concupiſcentia deguſtantur. & ſæpe abiecta et vilia ad edendum cupiditate ſummũtur: ſicque fit, vt non ſit culpa ciborum qualitas: ſed id reputetur in vitium, quod cum deſiderio deguſtatur. Et ſequitur. Plerunque voluptas, veſcendi ita ſub obtentu neceſſitatis ſurripit, & dum putatur ſeruire neceſſitati, uoluptatis deſiderio ſeruiatur, hæc ille. Et quibus patet, quod uitium gulę aliquando etiam committitur cum abiecta ſumuntur. Nam antiquus hoſtis primum hominem non carne ſed pomo ſubdidit. Et Eſau pro pane & lentis edulio ideſt pulmento facto ex lentibus prægenita ſua perdidit: ſed Chriſtus carnes & piſces comedit, ſed non peccauit. Et ideo dicit Auguſtinus quod melius eſt piſces comedere more Domini quam lenticulas more Eſau. Quia, vt dicit Bern. ad ſanitatem corporis quanto honeſtius & ordinatius cibus ingreditur, tãto ſalubrius & facilius digeritur. Signum autem inordinatæ auiditatis in ſumẽdo cibum & potũ eſt, tremor manuum cibum & potum tangentium, & inordinata feſtinatio ſcindendi, comedendi, deglutiendi, & deuorandi cibũ & potũ & totum vultum ſuper cibaria cum oculis carneis effundere. Et ſicut dicit Linco. in de oculo morali. Oculi guloſorum dicuntur carnei: quia ad procurandum carnem totaliter ſunt intenti. Vnde Iob. 10 Nunquid oculi carnei tibi ſunt. Guloſus enim viſo delectabili cibo oculo capitur quaſi hamo. Vnde Iob. 40. In oculis eius quaſi hamo capiens eum. In hamo namque quo piſcis capitur eſca ſupponitur, ſed ferrum interius occultatur. ſic & in cibo delectabili exteriũs dulcedo reſpergitur, quo guloſus allicitur, interius tamen latet aculeus, quo mens ſpiritualiter ſauciatur. hæc Linco.

De quinta ſpecie Gulæ. Cap. VIII.

Quinta ſpecies gulæ eſt ſtudioſa præparatio ciborum, vt guſtui adminiſtrent potius delectationem, quàm naturæ debitam nutritionem. Hac ſpecie gulæ peccauerunt filij Heli, qui carnes crudas a populo accipiebant, vt delicatius ſibi facerent eas contra legis conſuetudinem præparari: vt patet. j. Reg. 2. Has enim quinque gulæ ſpecies connectit quidam metricus ſub hac compendioſitate verborum. Præpropere, laute, nimis, ardenter ſtudioſe. Præpropere, quando præuenit tempus comedendi. Lautè quando quærit cibos delicatos. Nimis quãdo excedit debitam neceſſitatem. Ardenter, quando appetitus eſt uehemens. Studioſe quando curioſe, uel delicate cibi præparantur. Supradictis. n. quinq; gulæ ſpeciebus duæ aliæ poſſunt ſuperaddi. Quarum prima eſt, cum quis nimis frequẽter ſumit cibum vel potum. Frequens enim ſumptio cibi vel potus nimis nociua eſt corpori. Secundum enim medicos, deterius eſt cibum addere ſuper cibum indecoctum. Vnde Criſo. Nihil enim (inquit) ſic iocundum eſt, ſicut cibus bene digeſtus, aut decoctus, nihil ſic ſenſum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat: ſicut moderata refectio. ſufficientia quippe cum nutrimento & ſoſpitatem ſimul etiam procreat voluptatem. abundantia uerò morbum facit & moleſtias ingerit, & ægritudines generat & facit: quòd enim facit fames, hoc etiã plenitudo ciborum magis magis aut multa peiora. Fames quippe in paucis diebus hominem aufert, liberat ex hac vita pœnali: exceſſus uerò ciborũ conſumit & cõputreſcere facit corpus humanũ, & macerat ægritudi-

tudine diuturna, & ſic eum morte crudeli con ſumit. hæc Chryſ. & ponitur in cap. de conſec. diſt. 5. Nil enim. Alia ſpecies gulæ eſt, quando quis varijs ferculis, ideſt varijs generibus cibo rum vult vti. De qua varietate dicit Seneca. Faſtidientis ſtomachi eſt de multa deguſtare, quę cum varia ſint & diuerſa inquinan naturam, & non alunt: nam natura paucis contentatur, ſed voluptas multa deſiderat, varia & ſuperflua appetit fercula.

De remedijs ſeptem contra peccatum Gulæ. Cap. IX.

TErtium notabile de peccato gulæ promiſſum eſt de remedijs huius vitij oſtēſiuum. Pro quo notandum, ꝙ ſeptē ſunt remedia contra vitium gulæ, de quibus ad pręſens poſſunt ſpecialiter aſsignari. Primum eſt frequens ſermonis diuini refectio. Hoc remedium docet Chriſtus Matth. 4. vbi legitur, ipſum diabolo tentanti eum de vitio gulæ dixiſſe. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Frequens.n. ſumptio cibi ſpiritualis interdum inducit abſtinentiam & obliuionem cibi corporalis. Vnde Moyſes ieiunauit. 40. diebus & 40. noctibus verbo Dei corporaliter & ſpiritualiter ſuſtentatus: vt patet Exod. 24. Secundum remedium eſt diligens occupatio in bonis. Hoc enim remedium inſinuat Salamon dicens. Quodcunque poteſt manus tua inſtanter operare. Eccleſ. 9. Nam vt dicitur Prouer. 21. Deſideria occidunt pigrum, nolunt quicquàm manus eius operari, tota die concupiſcit & deſiderat. Homo enim ocioſus patitur famem vniuerſalem. Aures enim eius eſuriunt rumores, oculi vanitates guttur cibos, ſed bona occupatio in magna parte ſedat famem iſtam. Tertium remedium eſt elongatio ab his, quæ dant occaſionem excedendi in cibo vel in potu menſuram: cuiuſmodi ſunt delectabilitas, varietas & nimietas ciborum & potuum. Non eſt enim ſecūrū accedere ad tabernam, ad conuiuium, vel ad menſam, vbi nimia, vel varia, vel delicata appoſita ſunt homini, qui vult cauere ab hoc vitio. Vnde legit̃ Gen. 3. quod mulier vidit lignū, quod bonū eſſet ad veſcendū, & pulchrum oculum, aſpectuique delectabile, & tulit de fructu eius & comedit, & propter hoc abiecti ſunt de paradiſo in exilium huius mundi, & poſt in infernum.

Quartum remedium eſt conſideratio penuriæ & abſtinentia Chriſti in ſe & in membris ſuis, ad quod monet nos dominus per Prophetam. Treno. 3. dicens. Recordare paupertatis & tranſgreſsionis meæ abſinthij & fellis. Paupertas etiam Chriſti in membris ſuis multum deberet homines retrahere a ſuperfluitate, quam faciunt in conuiuijs ſuis, cum cogitant, quantam paupertatem ſuſtinet Chriſtus in pauperibus & infirmis, & claudis & cecis, qui interdum non habent ad ſuſtentationem naturæ ſufficientiam panis, & aquæ. Vnde Pariſ. Mirum eſt (inquit) quem ſæpe non remordet conſcientia diuitum huius ſæculi, quando cogitant, quòd ipſi ſubtrahunt ab ore Dei in ſuis membris, quòd ponunt in ore diaboli. Paſcunt enim filios diaboli, ſcilicet malos diuites & impios tyrannos, & filios Dei humiles, pauperes & claudos & cecos fame perire permittunt, & in hoc homicidas crudeles filiorum Dei oſtendunt ſe eſſe manifeſtos. Vnde Greg. & ponitur in capit. diſtinc. 86. paſce. Quiſquis (inquit) paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paueris, occidiſti. Item Eccl. 34. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat eos, homo ſanguinis eſt. Quintum remedium eſt frequens meditatio cęnę illius fęlicitatis æternæ, ad quam ſumus inuitati. dicente Chriſto Lu. 14. Homo quidam fecit cęnam magnam, & vocauit multos. Qui enim inuitatus eſt ad cenam delicatam minus comedit in prandio, vbi non habet niſi groſſa cibaria, ne cęnam delicatam amittat. Sed certè ſunt multi, qui adeo facti ſunt ſimiles iumentis, quòd de ſiliquis porcorum .i. voluptatibus carnalibus, quibus vtuntur porci dyaboli impleri deſiderant, & de illa delicata cęna fęlicitatis æternæ non curantur, cuius tamen ſola eſuries hominem reddit beatum. dicente Chriſto Math. 5. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Super quo Pariſ. O, inquit, quàm fęlicem facit illa plena refectio, cuius eſuries facit beatum.

Sextum remedium eſt perfecta abſtinentia.. Vnde Lincon. in de venenis. Remedium (inquit) & tyriaca contra venenum gulæ eſt abſtinentia. quod patet ſecundum philoſophum. 7. de animalibus. vbi dicit, quòd ſputum ieiuni hominis ſerpenti eſt venenum: & tamen non omnino de veneno & morſu dyabolico curatur homo per abſtinentiam, ſed etiam per orationem abſtinentiæ iniunctam. Vnde Math. 17. Hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in ieiunio & oratione. Immo & ſerpens renouatur per abſtinentiam ſecundum Pliniū, Ariſtotelem & Auicennam. Nam pellem deponit primò vſque ad collum, & per abſtinentiā inde vſque ad oculos & poſtea per totum corpus. Hoc etiam tangit gloſ. ſuper illud Matth. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Ac etiam Aug. 2. de doctrina Chriſtiana. Modus tamen deponendi eſt valde mirabilis: nam cum ſerpens ſentit ſe grauatū a morbo, vel ſenio. Primo diebus plurimis abſtinet a cibo, & ſic pellis eius laxatur a carne. Secundo guſtata quadā herba amara prouocatur ad vomitum, & ſic eijcit humorem virulentum, qui fuit cauſa ſuæ infirmitatis & defectus. Tertio, vt cutem rigidam temperet & mollificet in aqua ſe balneat & humectat: & tunc rimam petræ anguſtam intrat. & cum violentia tranſiens ab exteriori pelle ſe denudat. Quarto & hoc ſoli expoſitus ſic deſiccat, & in carnis ſuperficie nouam recuperat tunicam: & tunc ſumptis viribus clarius videt, repit fortius, & comedit auidius, quàm prius. Si igitur inſtinctus naturæ docet ſerpentem ſe renouare, & ſic ſtatum quodammodo innouare, quare rationalis, creatura non recipit exempla. Quattuor gradus ſunt qbus innouatur vita humana a gula, qui ſunt hi. Cibi ſubtractio, peccati vomitus, ideſt deteſtatio, ſcilicet per confeſſionem & contritionem, Generale enim remedium contra venenū in cibo ſumptū eſt vomitus: ſic venenum ſpirituale vomitur per confeſſionem. Tertium eſt veteris hominis ſiue conſuetudinis depoſitio, vnde Eſaię. 55. Derelinquat impius viam ſuā. Et quarto ad ſolem iuſtitiæ plena conuerſio, q̄ ſingula ſingulis adaptare potes prædictis moraliter. & hæc Linco. Et nedum eſt abſtinentia remedium contra vitium gulæ: ſed etiam cō-tra alia vitia carnalia medicina efficaciſſima. vnde Iſid. in de ſummo bono lib. 2. c. 42. Corpus (inquit) quod abſtinentia frangit, tentatio non exurit. Vnde & tres pueros abſtinentes flamma Babilonij incendij & ſi tetigit, tamen non combuſit. Quamuis nimirum deſideriorum carnalium ignis abſtinentium mētes inflammet: vſque ad conſenſum tamen concupiſcentiæ vel operis non exurit. hæc ille. vnde abſtinentia remedium ordinatum eſt a Deo contra præuaricatoris venenum. Vnde Ambroſ. & ponitur in cano. diſtinct. 35. Sexto die. Inductum eſt (inquit) ieiunium & abſtinentiæ lex a domino, præuaricatio autem legis a dyabolo inceperat culpa per cibum, latebat poſt cibum. Cognitio infirmitatis eius in cibo, firmitatis virtus in ieiunio, ſerpēs gulę ſuadet, dominus ieiunare decreuit itaque paradiſo regnantem gula expulit. abſtinentia ad paradiſum reuocauit errantem, hæc ille. Septimum remedium contra peccatum gulæ eſt frequens meditatio illius terribilis pœnæ inferni, quæ pro hoc deteſtabili vitio ordinatur. Vnde illi, qui hic voluptuoſè ingurgitauerunt ſe comeſationibus, & ebrietatibus, ibi patientur famem, & ſitim. dicente domino per prophetam, Iſaiæ. 65. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis. ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis. ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini. ecce ſerui mei laudabūt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis & cum contritione cordis vlulabitis. Vnde guloſorum in inferno tanta erit eſuries, quod ſi poſſibile eſſet eos attingere, ſuos cariſſimos amicos deuorarent. dicente propheta Eſai. 9. Vir fratri ſuo non parcet, & declinabit ad dexteram & eſuriet, & comedet ad ſiniſtram & non ſaturabitur. Vnuſquiſque carnem brachij deuorabit, & talis damnatus ſitim habebit intantum, quod mallet vnum hauſtum aquæ habere, quàm omnes diuitias huius mundi: quia tantam habebit ſitim, quod prout dicitur Iob 40. habebit fiduciam, vt fluat Iordanis in os eius: ſed tamen nō dabitur ei vna gutta aquæ: vt patet. Lucæ. 16. de diuite epulone, qui in-

duc-

induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. ſed tamen quia pauperi lazaro iacenti ad ianuam eius noluit dare micam panis. ideo cum eſſet in tormentis petijt vnã guttam aquę ad refrigerandũ linguam ſuam, quę tamen ſibi erat negata. Et ideo meritò Iſido. de ſummo bono libro. 2. capitu. 42. Cui (inquit) abundantia eſt epularum ardentis diuitis attendat ſupplicium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quanta hic epularum copia fuit. In hoc enim ſeculo eſurire & ſitire noluit, propterea inter flammas ſitiens ſcintillam aquæ quæſiuit, nec habere meruit hæc ille. Vnde in exemplum huius narrat Beda in de geſtis Anglorum libro. v. capi. 14. de quodã religioſo in monaſterio nobili poſitus ſed ignobiliter viuens. corripiebatur quidem ſedule a fratribus ac maioribus loci, atque ad caſtigatiorem vitam conuerti admonebatur, & quamuis eos audire noluiſſet, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob neceſſitatem operum ipſius exteriorum. Erat enim in fabrili arte ſingularis ſeruiebat tamen multum gulæ & ebrietati & cæteris vitæ irremiſſioris illecebris. magiſque officina ſua die nocteque reſidere quã ad pſallendum atque orandum in eccleſia audiendũque verbum vitæ cum fratribus maluit. Vnde accidit illi, quod ſolent dicere quidam, quod qui non vult eccleſiæ ianuam ſponte humiliatus ingredi, neceſſe habet in ianuam inferni non ſponte damnatus introduci. Percuſſus enim languore atque ad extrema perductus vocauit fratres, & multum merens cœpit narrare, quod videret inferos apertos & ſathanam demerſum in profundum tartari. Annam quoque & Caypham qui occiderunt dominum Ieſum Chriſtum iuxta flammis vltricibus contradictum, in quorum vicinio (inquit) heu mihi miſero locum inſpicio, ęternę perditionis eſſe paratum. Audientes autem hęc fratres cœperunt diligenter exhortari, vt tunc poſitus adhuc in corpore penitentiam faceret. Reſpondebat ille deſperans. Non eſt mihi modo tempus vitam permutandi, cum ipſe viderim iudicium meum eſſe completum. Ipſo talia dicente ſine viatico ſalutis obijt, & corpus eius in vltimis locis monaſterij, eſt humatum, neque aliquis pro eo miſſas, vel pſalmos cantare, vel ſaltem orare prǽſumebat. Opponitur autem gula virtuti abſtinentiæ, & ebrietas virtuti ſobrietatis, quarum vtraque eſt virtus temperantiæ. Et quia per gulam & ebrietatem a fine vltimo quis auertitur, vt ex dictis patet, ideo vtrunque vitium reducitur ad tranſgreſſionem mandati de obſeruantia ſabbati, in quo præcipit quies in fine vltimo ideſt in Deo. Vel ſorte prohibentur iſta vitia carnalia per illud mandatum. Non concupiſces vxorem proximi tui &c. & etiam per illud mandatum. Non mechaberis per quæ prohibetur omnis concupiſcentia carnis inordinata, & omne peccatum carnale, quod ad libidinem diſponit vel prouocat. Vnde prouer. 30. Luxurioſa res eſt vinum. Item ad Epheſ. v. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Item inter opera carnis numerantur ebrietas & comeſatio. ad Gala. 5.

Explicit pars ſecũnda.

PARS TERTIA.

De Luxuria. *Cap. I.*

LVxuria eſt inordinatus appetitus ſiue amor delectationum in venereis actib. in hac vita breuiter delectans: ſed ad cruciatum perducens ęternum. Ad deſtructionem illius peccati dicitur in textu Apoca. ſupradicto capitu. quod ſecundus angelus effudit phialam ſuam in mare, ideſt. ſecundò prædicauit contra luxuriam, quæ maris nomine merito nuncupatur. Primò propter eius fetorem. Secũdò propter eius feruorem. Et tertiò propter eius amaritudinem. Vnde luxuria ad modum maris habet fetorem. Iuxta illud Iohel. j. Putruerunt iumẽta in ſtercore ſuo. Sup quo Greg. Iumenta (inquit) in ſtercore putreſcere eſt, vitã fetore luxuriæ finire. Scdò hẽt luxuria ad modũ maris

ris ſeruorem,dicente propheta, Oſeæ.7. Omnis adulterans quaſi clibanus ſuccenſus a coquente,id eſt a dyabolo ſuggerente.Tertiò habet luxuria ad modum maris amaritudinem. Vnde prouerbi.5. Fauus diſtillans labia meretricis & nitidius oleo gutur eius,nouiſsima autem illius amara quaſi abſinthium.

De peccato Luxuriæ deteſtatione.
Cap. II.

PRimum enim notabile effudendum contra peccatum luxuriç eſt iſtius peccati abhominabilē deteſtationem oſtenſiuum. Pro quo notandum, quod ad deteſtationem iſtius peccati ſex ſpecialiter ſunt motiua. Primum eſt anxioſus appetitus quo grauātur ſpiritu fornicationis vexati. Vnde Hiero. Appetitus (inquit) fornicationis anxietas eſt: ſatietas uerò pænitentia.Nec ſolū præcedit peccatum iſtud anxietas appetitus: ſed etiam multæ aliæ moleſtiæ quas ſpinas vocat propheta, Oſeæ. 2. dicens. Sepiam uiam tuam ſpinis. Spinæ enim iſtæ ſunt vigiliæ, timores, expenſæ & ſolitudines, hoc peccatum præcedentes. Vnde tanta eſt inſania luxurioſorum, quod ꝑ ſpinas currunt ad mortem ſuam, & expenſis multis parant ſibi viam ad infernum:ſed certè inſipiens peccator eſt,qui forū facit,vnde certus eſt,quod pænitebit. Secundum motiuum ad deteſtationē huius peccati inſtigans eſt abhominabilis turpitudo huius peccati. Vnde Pariſ. Inter omnia (inquit) peccata,& quamuis voluptuoſis ſuis delectationibus excecati hoc non percipiant, tamen peccatum iſtud eſt maximè erubeſcibile. Vnde nullus eſt ita voluptuoſus. quin erubeſcit hoc peccatum palam committere. immo nec eſt aliquis quin erubeſceret palam coram multis cognoſcere ſuam propriam vxorem non obſtante, quod vxorem propriam poteſt quis cognoſcere ſine aliquo peccato mortali. Ac etiam peccatum iſtud eſt ita turpe, quod ſicut dicit Pari. quidam demones videntur de illo erubeſcere. vnde Ezech. 16. Dabo te in animas odientium te filiarum paleſtinarum, quæ erubeſcūt in uia tua ſcelerata. Super quo dicunt doctores, quod aliqui ſunt demones, qui memores ſuæ antiquæ nobilitatis, non dignantur, ſed quodammodo erubeſcunt ad luxuriam tentare. Vnde & ſignum ad hoc eſt,quod dyabolus tētans Chriſtum non tētauit eum ad luxuriam. Magna enim erubeſcentia, quæ eſt circa actū huius peccati, oſtendit magnam turpitudinē eiuſdem. Vnde hoc peccatum tam turpe eſt, quod vbi cętera peccata tantū animam maculant, peccatum iſtud maculat tam corpus quā animam. vnde Apoſtolus.j.Chorin.vj,Omne peccatum quodcunq; fecerit homo extra corpus eſt: qui autem fornicatur in corpus ſuum peccat. Tertium motiuum ad deteſtationem huius peccati eſt, quod peccatum tēplum Dei violat. Vnde Iſidorus, & ponitur in cano. di. 32.q.7. Non ſolum. Inter ſeptem cætera vitia fornicatio maximi ſceleris eſt:quia per carnis immundiciam templum Dei violatur, vnde Apoſt.j.Corin.3.Neſcitis (inquit) quod templū Dei eſtis vos, & ſpirituſſanctus habitat in vobis. Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus.Vnde hoc peccatum nō tantum templum Dei uiolat: ſed etiam, prout dicitur Iob.31. Nephas eſt & iniquitas maxima, ignis vſque ad perditionem deuorans & omnia virtutum genimina eradicans.Vnde et luxuria aufert virtutem ſcilicet virginitatem, quæ ſi ſemel perdatur, nunquam reſtituitur. Vnde Iſido. in de ſummo bono,li.2.c.44.Omne (inquit) peccatum per pænitentiam recipit vulneris ſanitatem: virginitas autem ſi labitur, nullatenus reparatur.Nam quamuis pænitendo veniç fructum recipiet:incorruptionem tamen priſtinam nullatenus recipit. Quartum motiuum ad deteſtationem huius peccati eſt iſtud,quod peccatum iſtud aufert bona fortunę,bona naturæ,ac etiam bona gratiæ. Vnde quantum ad primum dicitur. Prouer.29. Qui nutrit ſcortum, perdet ſubſtantiam ſuam.Exēplum huius habetur Lucę.15.de filio prodigo qui diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe.De ſecundo dicit Apoſt.j.ad Cor.vj.Qui aūt fornicaſ in corpus ſuū peccat &c. Fornicatores .n. corpus ſuū conſumunt, & multoties uitā ſuā amittunt: ſicut habemus exēplum. 2.

Reg.

Reg. 13. vbi legitur, quod Amon interfectus ē ab Abſolon: quia corrupit ſororem ſuam thamar. Et quantū ad tertium, ſcilicet quod iſtud peccatum aufert bona gratię, patet ex illo Iob. 31. vbi de peccato iſto dicitur, quod eſt ignis vſque ad perditionem deuorās, & oīum uirtu tum genimina eradicans. Item philoſophus. 2. ethicorū: Cōcupiſcentiæ (inquit) venereæ cor pus tranſmutant & qualdam inſanias faciunt. Item Greg. 22. Moraliter. Qui uoluptati ſuccū bunt, non homines ſed iumeta nuncupantur. Vnde Ariſtotiles in epiſtola ad Alexandrum. Coitus (inquit) eſt proprietas porcorū, a quo ſi caueas, grandis gloria tibi erit, ſi exerceas be ſtiarum imitator eris. Et ſequitur. Crede mihi indubitāter, quod coitus eſt deſtrutione corporis, abbreuiatio vitæ, corruptio virtutum, legis tranſgreſſio, & mores generat fęmi neos. Vnde & Pariſ. Qui (inquit) hoc vitio laborat, uix cogitare poteſt de his quæ pertinent ad ſalutem ſuam. Deum quaſi non cognoſcit, & oculos ad cælum non leuat, adeo brutalis factus eſt, quod verba correctionis vel ammonitionis ſuæ non poteſt audire. Ad duo prim pertinet, quod legitur Oſeæ. v. Non dabunt cogitationes ſuas, ut conuertantur ad do minum: quia ſpiritus fornicationis eſt in medio eorum, & non cognouerunt dominum. Ad tertium facit illud, quod legitur Danie. 13 de illis duobus ſenibus, qui exarſerunt in Suſannam. vbi dicitur, quod declinauerunt ocu los ſuos, ut non viderent cælum, nec recordarentur iudiciorum iuſtorum. Ad quartum pertinet, quod legitur Eccleſiaſti. 21. Verbum ſapiens quicunque audierit iuſtus laudabit & adijciet, audiet luxurioſus & diſplicebit ei, & proijciet poſt tergum ſuum. Vix igitur euadit aliquis de peccato iſto cum ea non fugiat quę poſſunt eſſe occaſio liberationis ſuæ. Vnde de iſto peccato intelligit Pariſ. illud Apoca. 16. Factus eſt ſanguis tanquam mortui & ſicut (inquit) a morte nullus egreditur niſi miraculoſe, ita & de peccato luxuriæ difficile eſt egre di. In cuius rei figuram legitur. Lucę. 14. quod quidam thypum gerens luxurioſorum inuitatus ad cænam vitæ æternæ dixit. Vxorem duxi ideſt volup tuoſa feditate luxurię me ingurgitaui, & ideo non poſſum venire. Quintum motiuum ad deteſtationem huius peccati eſt, quod peccatum iſtud deducit in maximam confuſionem & obprobrium. Vnde in quam magnam confuſionem & opprobrium inducit hominem hoc enorme peccatum luxuriæ, oſtendo per exemplum. Suppoſito quod aliquis haberet filiam pulcram valde a duobus amatoribus deſideratam, quorum unus eſſet vnicus filius regis Angliæ, qui tantam haberet pulcritudinem & bonitatis excel lentiam, quod ei nullus in terra poſſet ęquari: ſatis etiam eſſet diues. Sed alius amator eſſet econtra uiliſſimus ribaldus, qui prè nimia nigredine, ſcabie, & gibboſitate, ac omni abie cta & abominabili vilitate non haberet ſimilitudinem alicuius animalis mundi in corpore, nec tantum hoc: ſed etiam eſſet plenus tanta amaritudine & felle malitiæ, & nihil omnino quæret, niſi omne bonū deſtruere in virgine, & eam finaliter interficere: ac etiam tam pauper eſſet, quod nihil haberet niſi turpitudinē, maliciam, & fetore, m& abhominationē. quis non diceret te inſanire. imo & qualiter confuſio & erubeſcentia eſſet tibi, ſi iſtum miſerum filiæ tuæ reciperes: & talem ac tantum filium regis refutares. Spiritualiter loquendo, quilibet noſtrum habet ad cuſtodiendum vnam filiam in ſui natura pulcherrimā ſcilicet animam rationalem, quę eſt veriſſima imago trinitatis, quæ a duobus amatoribus nocte & die deſideratur, quorum vnus eſt diuiſſimus. Ieſus Chriſtus filius regis celeſtis. Alter verò ſathanas amariſſimus, ruſticus ruſticorum, plenus veneno malitiæ & miſeriæ, q tā horribilis eſt, ꝙ ſicut dicit Ber. ſi quis eū videret in ſua horribiliſſima deformitate ex uno eius latere, & patētem puteum inferni in altero eius latere potius in puteum inferni ſe ſubmergeret, quam dyabolum in ſua deformitate con ſpiceret. Iſte miſer deſiderat in anima humana omnem virtutem & bonitatem deſtruere & finaliter occidere. & in tormento inferni æternaliter in carcerare. Iſtum tamen miſerum ribaldum permittit miſer peccator animam ſuam deflorare, quotieſcunque committit aliquando peccatum mortale, & deſpi-

cit & repellit amatorem ſuum dulciſſimum Ieſum Chriſtum. Vnde & de iſto conqueritur dominus per prophetam dicens. Quoniã ſicut contempſit mulier amatorem ſuum ſic contempſit me. Iere. iij. O igitur miſer peccator, quanta erit ibi confuſio, qualiſque erubeſcentia, cum hæc coram omnibus creaturis cæli & terræ manifeſtabitur fatuitas tua. De qua manifeſtatione dicit dominus. Oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Naum. iij. Item talibus dicit dominus. Iere. 33. Dabo vos in opprobrium & in ignominiam ſempiternam, quæ nunquam delebitur obliuione. Sed forte hic dicit mihi lubricus: Neſcio, quod ſic facio ſicut dicis: non enim diligo dyabolum ſed pulcram mulierem. Sed taliter dicenti reſpondet Auguſtinus in de agone Chriſtiana. dicens, quod ſicut piſcis ſub eſca letanter hamũ mortis intrat, ſic ſub apparentia parui delectabilis accipit ſibi lubricus æternam damnationem. Vnde dyabolus inimicus generis humani cognoſcens ſe a nullo recipi, ſi videretur in ſua horribili deformitate, abſcondit ſe ſub aliquo terreno delectabili, ne perciperetur. Vnde ſicut dicit Beda in decipiendo primos parentes abſcondebat ſuam turpitudinem ſub pulcritudine vultus virginei, quẽ oſtendit in capite ſerpentis. Item legitur in. lib. de. colla. patrum, quod quidam homo diu dyabolo deceptus relinquens conſilium iuſtorum & ſequens voluntatem propriam: tandẽ verò miſer a dyabolo deceptus, vt amplius deciperetur, apparuit ei dyabolus omni ſole clarior, tanquam angelus lucis dicens miſero decepto, vt proijceret ſe in foueam profundiſſimam iuxta eum. Qui ad imperium tam apparentis lucidi angeli putans ſe in fouea inuenire ſalutem, inuenit mortem miſerrimam. vnde in foueam ſe proijciens confractus expirauit. Sic certè ſpiritualiter, prout dicit prouer. 23. Fouea profunda eſt meretrix. In hac fouea latet dyabolus ſub vana pulchritudine & voluptuoſa delectatione, quam conſiderans lubricus homo in hac fouea putans inuenire veram fælicitatem, in illam ſe pręcipitat & inuenit finaliter amariſſimam mortem æternã.

Vnde prouer. v. Fauus diſtillans labia meretricis, et nitidius oleo gutur eius nouiſſima illius amara velut abſinthium. Ecce ſub fallaci pulchritudine, quam fornicator conſiderat in fatua muliere latet dyabolus, quam tamen lubricus oculus videns prout dicitur, prouerbi. 7. ſtatim ſequitur eam quaſi bos ductus ad victimam, & neſcit, quod ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius, & velut auis feſtinans ad laqueum, & neſcit, quod de periculo animæ illius agitur. Sextum motiuum ad deteſtationem huius peccati eſt, quod peccatum iſtum hominem ſpiritualiter excecat & infatuat. Vnde peccatum iſtud Dauid regem ſanctum intantum excecauit, quod fidelem militem ſuum fecit occidi: vt voluptatem ſuam cum vxore ſua liberè exerceret: ut patet. 2. Reg. 11. Item peccatum iſtud Salomonem regem ſapientiſſimum intantum infatuauit, quod inordinato amore mulierum legem Dei ſpreuit. imo & immoderato vſu atque aſſiduitate mulierum ad hoc vſque perductus eſt, vt templum Idolis fabricaret, & qui prius templum Deo conſtruxerat, aſſiduitate libidinis & perfidiæ ſubtractus ydolis conſtruere templa non timuit. vt patet. 3. Reg. 11. Item hoc peccatum ſanſonem fortiſſimum ſuperauit. vnde per Dalidam quam inordinate dilexit ſeductus eſt, & a philiſtijm captus & oculis expulſis in carcerem ductus, & tandem ſeipſum cum populo nõ modico columnam. aulæ regiæ ſubtrahens nequiter interfecit. vt. patet Iudicum. 16. Ex quo ergo peccatũ iſtud hominem ſanctiſſimum excecauit, hominem ſapientiſſimum infatuauit, & hominem fortiſſimum ſuperauit, meritò peccatum iſtud eſt. multum deteſtandum.

De peccato Luxuriæ ſpeciebus quinque. Cap. III.

SEquitur ſecundum notabile de peccato luxuriæ, quod eſt eiuſdem peccati multiplicem ſpeciem declaratiuum. Pro quo notandum, quod luxuriæ quinquæ ſunt ſpecies ponende, ſcilicet ſimplex fornicatio, adulterium

dulterium, ſtuprum, inceſtus, & peccatum contra naturam.

De fornicatione. *Cap. IIII.*

PRima ergo ſpecies luxuriæ eſt ſimplex fornicatio, quæ eſt illicitus concubitus ſoluti cum ſoluta, prius tamen corrupta. Vnde 26. quęſtione prima. Cum igitur. inquit canon. Fornicatio licet videatur eſſe genus cuiuslibet illiciti coitus, qui fit extra vxorem legitimam: tamen ſpecialiter intelligitur in vſu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. Et dicitur fornicatio, quaſi formæ necatio, ſcilicet animæ rationalis, quæ eſt formata ad imaginem & ſimilitudinem creatoris. Vnde qualiter fornicatio animam necat, figuram habemus Iudith, 8. vbi legitur de Manaſſe viro Iudith, quòd venit æſtus ſuper caput eius & mortuus eſt. Spiritualiter Manaſſes obliuioſus interpretatur, & ſignat ſpiritum rationalem, qui multoties per tentationem carnis concupiſcentiæ oblitus eſt Dei creatoris ſui. Iudith glorificans interpretatur, & ſignat carnem glorificantem in voluptatibus carnalibus, quæ ſubiecta eſſet ſpiritui tanquàm ſponſa viro ſuo: ſed ſuper caput iſtius Manaſſes, ideſt ſupremam partem rationis, quæ eſt quaſi caput ſpiritus rationalis, venit eſtus concupiſcentiæ carnalis, & multoties moritur per conſenſum, & opus mortalis culpæ: quia tunc recedit ab eo ſpiritusſanctus, qui eſt vita animæ. Vnde figuram habemus huius Geneſ. 31. vbi legitur, quòd Iacob animaduertit faciem Laban, quòd non eſſet ſicut heri & nudiuſtertius, & ideo receſſit ab eo. Spiritualiter Iacob ſupplantator interpretatur, & ſignat Deum qui diabolum ſupplantauit eius poteſtatem auferendo. Laban candidatio, ſiue album interpretatur, & ſignat animam rationalem candidatam per ſacramentum baptiſmatis, vel poenitentiæ, de qua candidatione dicit pſalmus. Lauabis me & ſuper niuem dealbabor. Anima enim taliter dealbata, & lota ab omni turpitudine peccati eſt pulcherrima imago glorioſiſsime Trinitatis: ſed quando vero conſentit & incidit in turpitudinem mortalis culpæ, ſtatim mutatur ab iſta glorioſiſſima pulchritudine in ſimilitudinem teterrimi dyaboli: vt dicit beatus Auguſtinus, quod conſiderans Iacob, ideſt Spiritusſanctus ſtatim recedit ab eo. vnde Sap. j. Spiritusſanctus diſciplinæ effugiet fictum. & auſert ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu. Spiritu enim ſancto taliter recedente ab anima ſtatim moritur anima. Peccatum enim fornicationis, quod taliter occidit animam: vt dicit Pariſ. deteſtabilis eſſe videtur homicidio, vel rapina, quod patet ex hoc, quòd illa non ſunt ſubſtantialiter mala: poteſt enim aliquis velle occidere hominem meritoriè: ſicut iudex amore iuſtitiæ. Et aliquis poteſt licitè alienũ accipere in ſumma neceſsitate: ſed nullus poteſt fornicari ſcienter, quin mortaliter peccet. Ponamus (inquit) quod aliquis nunquàm malum cogitauerit, nec fecerit, nec dixerit, & omnia egerit bona, quæ excogitare poſſit & tantum ſemel fornicetur & moriatur ſic abſque pęnitentia, ex neceſsitate damnabitur, & ſi omnes miſſæ, quæ vſque in finem mũdi celebrabuntur ab eccleſia pro eo, celebrarẽtur, vt liberarent eum a morte æterna. Vnde & quàm graue ſit iſtud peccatũ patere poteſt ex eo quod legitur Num. 25. vbi legitur, ꝙ cũ fornicatus eſſet populus Iſrael cum filiabus Moab, iuſsit dominus cunctos principes populi ſuſpendi contra ſolẽ in patibulo, & occiſi ſunt de populo 24. millia hominũ. Et Phinees, qui interfecit Zambri coeuntẽ cum Madianite ſacerdotium ſempiternum meruit accipere, & iram Dei a populo auertere. Itẽ ꝙ̃ graue ſit iſtud peccatum elici põt ex illo Gene. 6. vbi dicitur, ꝙ videntes filij Dei filias hominum, ꝙ eſſent pulchræ acceperunt ſibi vxores ex omnibus, quas eleggerant. Vbi per filios Dei ſm Doctores intelliguntur illi, qui deſcenderunt de Seth, qui a patre ſuo Seth fuerunt inſtructi in cultu dominico, & de cognitione unius Dei oĩpotentis. Vnde & in plurib. locis noui & veteris teſtamenti fideles vocantur filij Dei. Per filias verò hominũ intelliguntur mulieres deſcendentes de Cayn, quæ curioſæ diſſolutæ, & lubricæ erant, & de illis præceperat Seth filijs ſuis, quod nõ acciperent ſibi vxores. Sed filij

lij Seth tranſgredientes patris ſui præceptum acceperunt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant. Et iſta, vt dicunt doctores, erat cauſa diluuij. Et ſi tantam vindictã accepit Deus propter hoc, quòd filij Seth contra præceptum patris carnalis voluptuoſas mulieres acceperunt vxores, quantam vindictam putas accepturus eſt de illis, qui contra præceptum patris cęleſtis fornicando accipiunt voluptuoſas mulieres, non in vxores. ſed in concubinas, ſiue meretrices. Et ideo meritò dicit Apoſtolus Ephe ſios 5. Hoc autem ſcitote intelligentes quoniam omnis fornicator immundus, aut auarus, quod eſt Idolorum ſeruitus, non habebit hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Sed hic fortè quæreret aliquis, quare prohibuit dominus ſimplicem fornicationem. Et quantum ad illud poteſt dici, quòd quæſtio iſta eſt dyabolica & deriſione digna. Dyabolica eſt: quia cõſimilem quęſtionẽ propoſuit dyabolus, quando dixit mulieri. Geneſ. 3. Cur præcipitur vobis Deus vt non comederitis ex omni ligno Paradiſi. Et deriſione digna eſt. Nam ſi aliquis proponeret conſimilem quæſtionem alicui homini venerabili dicendo. Quare non permittis filias tuas proſtitui, ſiue meretricari, quare vis eas maritari, nonne rogo ſtultus reputaretur. Quanto ergo potius dyabolicus & fatuus poteſt reputari, qui de rege cęleſti hoc audeat quærere, quare ipſe filias ſuas non permittit fornicari, vel quare vult eas vel caſtas permanere, vel nuptui tradi. Sed adhuc fortè dicit lubricus. Domine nonne creaturæ ad uſum hominis conditæ ſunt. Cui igitur ſunt cibi, niſi ut comedamus ipſos. cur ſunt panni, niſi ut ipſis induamur. cur inſuper ſunt mulieres niſi vt ipſis utamur. Hinc dicitur, ꝙ creaturæ conceduntur homini ſolum ad uſum & non ad abuſum. Abutuntur autem alimentis utendo eis præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe. Veſtimentis abutuntur, quoties ad pompam & mundi uanitatem, uel aliquo modo præter puram neceſſitatem eis utuntur. Abutuntur etiam mulieribus, quoties eas extra matrimonium carnaliter cognoſcunt. Sed hic dicit lubricus. Nonne talis actus naturalis eſt, quomodo ergo abuſus dici poteſt.

Sed quantum ad iſtud attende, & oſtendam tibi exemplum. Ponatur, quòd captiuus ducaris in caſtrum regis tui, & quàmuis innocens ſis & fidelis: conſtituit tamen tibi rex & eius Vicecomes legem, vt portam caſtri non exeas ſub pęna mortis: tu uerò legem frangens domum curris, nonne homo mortis efficieris. ſi enim non fuiſſet tibi lex poſita, licitè potuiſti iuiſſe domum, modò uerò propter tranſgreſsionem legis reus eris mortis. Exemplum huius habemus tertij Regum ſecundo, ubi legitur, quòd rex Salomon uocauit ad ſe Semey. & dixit ſibi. ædificia tibi domum in Hieruſalem & habita ibi, & non egredieris inde huc atque illuc: quacunque autem die egreſſus fueris & tranſieris torrentem cedron, ſcito te interficiendum, quod & factum eſt. Nam poſtea Semey contra hanc regis conſtitutionem & mandatum exiens ad præceptum regis interfectus eſt. Si enim non fuiſſet ei hoc lex edita exeundi, minimè fore feciſſet: ſed tranſgrediens legem ſibi datam reus erat mortis. Certè conſimiliter eſt de coitu viri & mulieris, naturalis eſt eius actus: ſed ſuperueniente ordinatione Dei extra matrimonium mortale eſt peccatum. Sed adhuc fortè dicis. Cur facta eſt talis prohibitio: ut ex arctata natura ſequeretur mortalis culpa. Sed attende, & reſponde mihi. Cur frenum apponitur equo indomito, nonne quia aliter ſeſſor cito iaceret in luto. Sic ſpiritualiter caro noſtra quaſi equus eſt. Iuxta illud Eſaia trigeſimoprimo. Equi eorum caro. Iſte equus quaſi indomitus eſt & inobediens ſeſſori, id eſt ſpiritui. dicente Apoſtolo. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. & ideo conſtituit dominus legem tanquam frenum ad refrenandum carnem ab impijs deſiderijs, dicente propheta. Iuſtus dominus, & propter hoc legem poſuit delinquentibus in uia. unde niſi ſuper hoc haberemus legem, non curarent uoluptuoſi opprimere ſororem ſuam, uel matrem propriam, quod tamen abhorret natura. Ac etiam niſi dominus ſuper hoc poſuiſſet legem, non cognoſceret aliquis, quis eſſet eius frater, ſoror, filius, uel hæres:

ſicut

ſicut adhuc non obſtante lege de aliquibus dubitatur. & ſic fortè ex ignorantia frater duceret in vxorem ſororem ſuam & filius adulterinus gauderet hæreditate alicuius proprio hærede exhęredato. Nam proles genita in adulterio cum ſit aliena traderetur alicui vt propria. & in eius ſuccederet hęreditatem, cũ quo nullam haberet conſanguinitatem. Nec per hoc parum aggrauat peccatum ſuum, qui facit alienum reputari proprium & hęreditatem propriam proli proprię tranſire in poſſeſsionem prolis alienæ. Et ideò grauitatem huius peccati conſiderans ille vir iuſtus Thobias dixit filio ſuo illud Thob. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & pręter vxorem tuã nunquàm patiaris crimen ſcire, &c.

De adulterio. Cap. V.

SEcunda ſpecies luxurię eſt adulterium, quod eſt alterius thori violatio contra pa-
1 ctum coniugale. † Quod fieri poteſt dupliciter, ſ. cum vxoratus peccat cum ſoluta, vel econtra, cum vxor peccat cum ſoluto, & ſic vocatur adulterium ſimplex. Secundo modo cum vxoratus peccat cum vxore alterius, vel econtra cum vxor peccat cum viro alterius vxoris, & ſic vocatur adulterium duplex. Vnde Innocentius, & ponitur in cap. 32. q. 2. chriſtiana. Chriſtianã (inquit) religio adulterium in vtroq; ſexu pari ratione condemnat. Solus enim concubitus coniugalis ad conſeruationem humani generis licitus & neceſſarius conceditur: modo tamen & ordine, loco, & tempore debitè conſeruatis. Pro quo notandum, ꝙ quinq; modis contingit maritum & vxorem peccare ſe inuicem abutentes, ſcilicet, modo, tempore, loco, mente, & conditione. Modus enim debet eſſe naturalis & non contra naturam. Nam ſecundum Auguſtinum in libro de nuptijs & cõcupiſcentijs. vſus contra naturam in coniuge magis eſt damnabilis, quàm in meretrice. Item Auguſtinus contra Iouinianum. Vſus (inquit) naturalis & licitus eſt, ſicut in coniugio, & illicitus ſicut in adulterio contra naturam verò ſemper illicitus, & proculdubio flagitioſior atque turpior, quem Sanctus Apoſtolus in fęminis & in maſculis arguebat damnabiliter volens intelligi, quàm ſi in vſu naturali vel fornicando peccarent. Hęc Auguſt. & ponitur in Can. 32 quæſtio. 7. Vſus naturalis. Secundò peccant maritus & vxor in tempore vetito, & quàmuis naturaliter inuicem commiſcendo: vtputa in tempore menſtrui, in tẽpore puerperij, in tempore prægnationis, in diebus feſtiuis, quando vacandũ eſt orationi, & in tempore ieiunij: quando deberent carnem ſuam abſtinentia macerare. Quod enim in tempore menſtrui, & in tempore puerperij deberent a concubitu abſtinere, doceat B. Auguſt. & ponitur in Can. diſt. 5 Ad eius concubitum. vbi ſic. Praua (inquit) conſuetudo in coniugatorum moribus ſurrexit: vt filios, quos gignũt, nutrire & mulieres contemnant, eoſq; alijs mulieribus ad nutriendũ tradant, quod videlicet ex ſola carnis inconuenientia videtur inuentum: quia cum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare, quos gignunt. Hæ itaq;, quæ filios ſuos ex praua conſuetudine alijs ad nutriendum tradiderunt, niſi prius purgationis tempus tranſierit, ſuis viris miſceri prohibentur, ita vt morte lex ſacra feriat, ſi quis ad menſtruatam mulierem accedat. hæc ille. Quod autem in tempore, in quo mulier impręgnatur deberent a concubitu abſtinere, teſtatur B. Hieronymus, & ponitur in cano. 32. quæſt. 4. Origo. dicens. Qui dicunt ſe cauſa reipublicę & conſeruationis generis humani coniũgi vxoribus & filios procreare, imitẽtur ſaltem pecudes, vt poſtquàm venter vxoris intumuit, non perdant filios. hæc ille. Tales irrationabiliores animalibus videntur eſſe. Sũt (inquit) quædam mulieres, quæ ſicut animalia abſque vlla diſcretione indeſinenter libidini ſeruiunt, quas ego nec mutis pecudibus compărauerim: pecora enim cum conceperint, vltra maribus non indulgent copiam ſui. Hæc Iſido. & ponitur in cano. 32. q. 2. Non ſolum. Item Criſoſt. Omeli. 26. ope. imper. Abſtine (inquit) a menſtruata, abſtine a pręgnante, erubeſce facere, quod animalia bruta non faciũt. Omne animal conceptionis ſuę ſeruat honorem & tempus: ſed homo ſolus cõtemnit. hęc ille. Et ꝙ in diebus feſtiuis quando vacandum

eſt orationibus deberent maritus & vxor a carnalibus actibus abſtinere, teſtatur B. Auguſtinus dicens. Quotieſcunq; natalis Domini aut reliquiæ feſtiuitates aduenerint, non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio: ſed etiã a proprijs vxoribus abſtinete. hęc Auguſtinus, & ponitur in ca. 33.q.4. Quotieſcunq;. Item Apoſtolus prima Corinth. 7. Nolite fraudare inuicem niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt uacetis orationi. Et quòd tempore ieiunij debêt ſe abſtinere ab actu carnali teſtatur beatus Auguſtinus dicens. Chriſtiano (inquit) cum vxore ſua aliquando licet, & aliquando non licet. Propter proceſsionis enim dies & ieiuniorum non licet conuenire: quia a licitis etiã abſtinendũ eſt, ut facilius impetrari poſsit quod poſtulatur. hæc Auguſtinus. & ponitur in cap. 33. quæſtio. 4. Chriſtiano. Item Criſoſto. ope. imper. Omelia 26. Quando (inquit) dies feſtiuus, aut dies ieiunij fuerit, ſerua vt impleas apoſtolicum præceptum. Nolite fraudare inuicem niſi fortè ex conſenſu ad tempus vt vacetis orationi. Item Ambroſius. Nullus omnino in quadrageſima vxori ſuæ ante octauas paſchæ iungatur. Tertiò principaliter peccat maritus in loco ſacro cognoſcendo vxorem. Vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 3. Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus.

Quartò principaliter peccant maritus & eius vxor ex ardore libidinis nimis voluptuoſè actus carnales exercentes. Vnde Hierony. Liberorum (inquit) in matrimonio opera cõceſſa ſunt. voluptates verò quæ de meretricum capiuntur amplexibus in vxore damnatur. hęc Hiero. & ponitur in cano. 32.q.4. Liberorum.

Quintò peccant maritus & vxor nimis ardenter ſe inuicem amantes. Vnde Sixtus, & ponitur in c. 32. quęſt. 4. Origo. Adulter (inquit) eſt in ſuam vxorem amator ardentior, & ſequitur. Nihil eſt fetidius, quàm vxorem amare quaſi adulteram. Et hoc accidit quando amor huiuſmodi amori diuino præponitur. Solus enim concubitus matrimonialis cum quinq; conditionibus prædictis ſeruatis eſt licitus & legalis, & hoc triplici de cauſa, ſcil cet vel cauſa procreandi, debiti perſoluendi, vel fornicationis euitandæ. Prima cauſa eſt pietatis & iuſtitiæ. Vnde Geneſ. 1. & in 10. capitulis. Creſcite & multiplicamini. Secunda humilitatis & obedientiæ. vnde 1. Corinth. 7. Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. Tertia cauſa eſt ſecuritatis & tutelę. Vnde 1. Corinth. 7. Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam habeat vxorem, & vnaqueque ſuum virum. † Sed hic eſt inſuper notandũ, quòd in vero matrimonio ſpecialiter tria ſunt obſeruanda. Primum eſt, vt proles deſideretur, & ad honorem Dei religioſè educetur.

Secundum eſt, vt uinculum matrimoniale non ſoluatur. Et tertium eſt, ut fides coniugum ad alterutrum exhibita ſeruetur incorrupta. De primo dicitur Thobiæ 8. ubi legitur, q̃ Thobias iunior accepta vxore dixit. Nunc domine tu ſcis quoniam nõ luxuriæ cauſa accipio vxorem meam. ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſecula ſeculorum. Sed contra illud faciunt illi qui poſtquàm uenter uxoris intumuerit propter ſuam libidinoſam uoluptatem exercendam ſuos perdunt damnabiliter fetulos. Vnde Auguſtinus. Aliquando (inquit) eouſq; peruenit hæc libidinoſa uoluptas uel libido crudelis: ut etiã ſterilitatis uenena procuret, & ſi nihil valuerit conceptos fetus intra viſcera aliquando malè extinguit aut ſundat. volendo ſuam prolem prius interire, quàm viuere, aut ſi in vtero viuebat occidi, quàm naſci. Prorſus, ſi ambo tales ſint, coniuges non ſunt. Et ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per connubiũ: ſed per ſtuprum potius conueniunt, ſi ambo tales non ſunt, audeo dicere, aut iſta eſt quodãmodo mariti meretrix, aut ille adulter uxoris. hoc Auguſt. & ponitur in ca. 32.q.2. Aliquando. Sed certè ſuper omnes tales, qui ita coniugium ſuſcipiunt principaliter, ut ſuis libidinoſis voluptatibus vacent, ſicut equus & mulus ſine aliqua diſcretione rationis quandocunque & quotieſcunq; beſtialis appetitus eos arripuerit, habet demonium poteſtatem. Vnde exemplum huius habemus in ſcriptura ſacra Thobiæ 6. ubi legitur, quòd fuit quidam uir nomine Raguel habens filiam pulcherrimam, quam duxerunt ſeptem uiri voluptuoſi libidinoſa intentione. & a demonę

occiſi

occiſi ſunt virgine manēte incorruptâ. Quam postea conſuluit Angelus domini iuniori Thobiæ accipere ſibi in vxorē. Et dixit Thobias ad Angelum. Audiui, quòd tradita ſit ſeptem viris, & mortui ſunt: ſed & hoc audiui, quòd demonium occidit eos. Timeo ergo (inquit) ne & hoc mihi eueniat. Et dixit Angelus ad eum. Audi me & oſtendam tibi qui ſunt, quibus præualere poteſt demonium. Hi nanque qui coniugium ita ſuſcipiunt vt Deum a ſe & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. habet ſuper eos demonium poteſtatem. Tu autem cum eam acceperis (inquit Angelus) ingreſſus cubiculū per tres dies continens eſto ab ea, & ad nihil aliud niſi orationibus vacaberis cum ea. & ſequitur. Tranſacta nocte tertia accipies virginē cum timore Domini, & amore filiorum magis, quàm libidinis cauſa ductus, & tali intentione accepit iſte nobilis iuuenis hanc virginem. vnde accepta virgine dixit ad Deum. Nunc domine tu ſcis, quoniam luxuriæ cauſa non accipio vxorem meam ſed ſola poſterioritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in ſęcula ſęculorum. Super quo dicit Abb. Vill. Hoc (inquit) ſine deſideranda eſt poſteritas, vt educatur proles ad cultum, & parentes filios quos generant ad huius ſęculi miſeriam per malam doctrinam ſiue propter defectum bonæ doctrinæ & exemplum non generent cum ſeipſis ad gehennam. Sicut habemus exemplum 1. Regū 2. vbi legitur, quòd Heli habens duos filios impios Ophni & Phinees nō debitè eos correxit, quamuis remiſsè eorum iniquitatem redarguebat dicens. Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio res peſsimas ab omni populo, nolite filij mei. ſed non audierunt vocem patris. Et ideo, vt dicit Hieronymus ſuper eodem. Heli: quia non debitè filios ſuos correxit apud diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filijs ſuis crudeli damnatione percuſsit.

3 † Secundum obſeruandum in vero matrimonio (vt prædixi) eſt, vt vinculum matrimoniale non ſoluatur. vnde Matth. 19 legitur, ꝙ phariſei tentantes Chriſtum petierunt ab eo, ſi liceret homini vxorē ſuā dimittere ex quacunque cauſa, qui reſpondens ait eis. Non legiſtis. quia qui fecit homines ac initio maſculum & fęminam fecit eos, & dixit. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adherebit vxori ſuæ. & erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo ſed vna caro. quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparat. Sed contra iſtud faciunt omnes qui fingūt ſibi falſas cauſas, vt diuortium inter ſe & vxores ſuas legitimas fiat, & alijs ad libitum nubant, & ſic per totum tempus vitæ ſuę in adulterio viuāt, & ſeipſos cum ſuis adulterinis vxoribus ad mortem æternam damnabiles faciant.

Pro quo notandum, quòd nullus poteſt licitè dimittere vxorem ſuam excepta ſola fornicationis cauſa. Vnde Auguſtinus. Si vxorem habeat quis ſterilem, ſiue corpore deformem, ſiue debilem membris, vel cęcam, vel claudā, vel ſurdam, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, vel laboribus vel doloribus confectam, & quicquid excepta fornicatione cogitari poteſt vehementer horribilem pro ſocietate fedeq; ſuſtineat. Hæc Auguſt. & ponitur in can. 32. q. 5. ſi vxorem. & ſicut dicit canon. quicunq; citra fornicationis cauſam vxorem ſuam quacunq; occaſiōe reliquerit: quia quos dominus Deus coniunxit, ipſe ſeparare diſpoſuit tamdiu ab eccleſia communione priuatus, & a cætu omnium chriſtianorum maneat alienus, quouſq; ſocietatem relictæ coniugis ſinceriter amplectatur & foueat. Hæc canon 32. q. 5. præceptū. Fornicationis enim cauſa ſolum poteſt quis dimittere vxorem quantum ad thorum & cohabitationem: ſed tūnc aliā viuente illa nō poteſt accipere & eodem modo dicendum eſt de muliere. Vnde Hierony. Præcipit (inquit) dominus, vxorem non debere dimitti excepta cauſa fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manet innupta, quicquid viris pręcipitur, hoc conſequenter redundat ad fęminas. Hæc Hieronymus & ponitur in Cano. 32. quæſtio. 5. pręcipit. Item 32. quæſt. 7. placuit. Placuit (inquit) canoni: vt ſecundum euangelicam & apoſtolicam diſciplinā neque dimiſſus ab vxore, neque dimiſſa a marito alteri coniungantur, ſed ita maneant, aut ſibijnuicem reconcilientur. Item 1. Cor. 7. His autem qui mrīmonio iūcti

ſunt

ſunt præcipio non ego ſed dominus, vxorem a viro non recedere, ꝙ ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro reconciliari, & vir vxorem non dimittat. Nam ſicut dicit B. Auguſtinus. Interueniente diuortio non aboletur confœderatio nuptialis, ita etiam vt ſibi ſint coniuges ſeparati. Cum illis autem committitur adulterium, quibus fuerint etiam poſt ſuum repudiū copulati. Hæc Auguſt. & ponitur in Ca. 32. q. 7. Interueniente. Et ſicut dicit idem, ſi nec illi nubere conceditur viro viuo, a quo receſsit, neq; huic alteram ducere viua vxore quam dimiſit, multo minus phas eſt illicita cum quibuslibet ſtupra committere. Hæc Auguſtinus. & ponitur in Cano. 32. q. 7. Apoſt. Gregorius enim dicit, ꝙ qui vxores ſuas in adulterio deprehendunt, non licebit nec illum aliam vxorem accipere, vel alium virum, quandiu ambo viuunt: ſi autē adultera mortua fuerit, vir eius, ſi vult, nubat tantum in domino. Adultera verò nunquàm, etiam ſi mortuus fuerit vir eius: omnibus tamen diebus vitę ſuę acerrimæ pęnitentiæ lamenta perſoluat. Hæc Greg. 32. q. 7. Ili verò. Ex iſtis patet, ꝙ mulier dimitti non poteſt, cum a fornicatione innocens inueniatur. Sed ponatur, ꝙ ipſa ſit adultera: tunc quęritur, ſi adulter poſſet dimittere eam cauſa fornicationis. Hic dicitur, ꝙ hanc quæſtionem mouet Innocentius Papa, & tenet ꝙ non. Non enim (inquit) videtur ꝙ pari crimine infectus aliū de eodem punire poſsit. Vnde cū iudei adulteram accuſauerunt, æquitatis ſentētiam a domino acceperunt. quicunq; veſtrum ſine peccato eſt, primus in illam lapidem mittat. Hinc etiam in euangelio præcipitur. Ipocrita primū eijce trabem de oculo tuo, & poſtea educes feſtucam de oculo fratris tui. Hinc etiam Auguſtinus ſcripſit in libro de ſermone Domini in monte. Nihil iniquius eſt, quàm cauſa fornicationis dimittere vxorem, & ſi ipſa conuicitur fornicari: occurrit enim illud. In quo alterum iudicas teipſum cōdemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. Quapropter quiſquis fornicationis cauſa vult abijcere vxorē ſuam, prius debet a fornicatione eſſe purgatus. hæc Innocentius & ponitur ī ca. 32. q. 5. Chriſtiana religio. Itē Aug. & ponit ī ca. 32 q. 6. Non mechaberis. Non ibis (inquit) ad adulterā pręter ad vxorem tuam: tu autem exigis hoc ab vxore, & nō vis hoc reddere vxori, & cum debeas in virtute præcedere vxorem: quoniam caſtitas virtus eſt, tu ſub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem eſſe, tu victus taces; & cum tu caput ſis vxoris, præcedit te ad Deū, cuius caput es; vis tuam domum capite deorſum pendere. Caput enim mulieris eſt vir. vbi autem melius viuit mulier, quàm vir, caput deorſum pendet domus. Si caput eſt vir, melius debet vir viuere & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam. His authoritatibus monſtratur, ꝙ adulter adulteram dimittere nō valet. Hęc ibi. Tertium obſeruandum in 4
matrimonio eſt: vt fides coniugum ad alterutrum exhibita ſeruetur incorrupta, ne adulterium cōmittatur. Nam vt dicit Apoſtolus prima Corinth. 6. Adulteri regnum Dei non poſſidebunt. Vnde magnitudo huius peccati oſtēdi poteſt multiplici ratione. Primò: quia eſt contrarium ſacramento matrimonij, quod ipſemet Deus inſtituit in paradiſo in ſtatu innocentiæ. Et ſicut dicit Parien. Non poteſt violatio tanti ſacramenti eſſe abſq; magna Dei contumelia, & repugnantia ordinationi diuinæ. Vnde & de iſto peccato loquitur ſcriptura Iob 31. dicens, ꝙ nephas eſt, & iniquitas maxima, ignis vſq; ad perditionem deuorans, & omnia virtutum genimina eradicans. Secundò poteſt oſtendi magnitudo huius peccati ex hoc, ꝙ eſt contrarium iuri naturali. Vnde dicit Pariſ. Vnum ex præceptis iuris naturalis eſt hoc. Quod tibi non vis fieri alij ne facias. Sed hanc iniuriam nullo modo vellet homo ſibi fieri, vt aliquis cum vxore ſua peccaret: nam multi potius vellent interfici, quàm hanc iniuriam ſuſtinerent. Ius igitur naturale docet, hominem hāc iniuriam nullo modo facere alteri, quam ab eo odit ſibi fieri. Vnde adulterantes furtum grauiſsimum committunt, & hoc probat Lincon. in de mandatis, tali ratione. Vir (inquit) vel mulier adulterans furtum ſui corporis cōmittit: quia vt docet Apoſtolus prima ad Corinth. 7. Vir non habet poteſtatem ſui corporis ſed mulier: & ſimiliter mulier non habet poteſtatem ſui corporis ſed vir. cum ergo corpus

viri

viri ſit mulieris quantum ad actum propagationis,& econuerſo corpus mulieris ſit in viri poteſtate quo ad hunc actum propagationis. Si ergo corpus ſuum alij mulieri quò ad hunc actuũ tradat, manifeſtũm furtum corporis ſui facit. Et eodem modo mulier, ſi corpus ſuum tradiderit alij viro. Sed quanto precioſius eſt, quod furto ſurripitur, tanto grauius peccat, qui illud furatur. Et iterum. Quanto maior debetur fides & dilectio ei cui aliquid furto ſurripitur, tanto grauius peccat, qui illud furatur: ſed homine nulla creatura mortalis dignior eſt, vel prçcioſior, & nulli maior debetur fides, vel dilectio, quàm viro ab vxore, & vxori a viro: cum propter vxorem, vt dicitur Geneſ. 2. debet homo dimittere patrem & matrē & adherere vxori ſuæ, ſequitur, quòd furtum grauiſsimum committit adulterans, cum ſeipſum furetur: & vxori, cui maximè mortalium fidē debet & dilectionem. & ſurripit. Et eodem modo dicendum eſt de muliere. Nec ſibi blandiatur, qui ſolutus ab vxore coniugata mechatur quaſi a crimine talis furti ſit immunis. Nam & ſi non furetur corpus ſuum proprium: tamen conſentit, ꝙ vxor proximi ſui corpus ſuum a ſuo proprio viro furetur, & ſibi adulterando miniſtret, & teſte Apoſtolo ad Rom. 1. Non ſolum qui peccata agunt digni ſunt morte: ſed etiam qui ſunt conſentientes agentibus. Furtum enim iſtud tam abhominabile eſt, & tam contrarium iuri naturali, ꝙ alia animalia irrationabilia ex puro inſtinctu naturæ illud abhorrent. Vnde Lincon. de venenis. Narrat (inquit) Alexander in libro ſuo de naturis rerum, de adulterio cyconiç, quæ cubans in nido, & maſculo per patriam cibos quærente adulterabatur multis diebus: tamen antequàm veniebat maſculus, ad fontem qui prope erat ante domum cuiuſdam militis ſe balneauit, & ſic ad nidum remeauit: & tunc ſuperueniens maſculus nihil percipiebat. Miles verò cum ſuper hoc admiraretur, fontem fecit obturari, & cyconia poſt adulterij iterationem vna die veniens ad fontem & cum ſe balneare non poſſet, redijt dolens in nidum. Superueniens verò maſculus & fetorem adulterij ſentiens exiuit. & magnam cyconiarũ multitudinem ſecumducens poſt longam decertationem adulteram inter ſe dilacerauerunt. Simile enim narrat Pli. lib. 8 de naturis rerum, vbi dicit, quòd Pardus quōdam cum leena adulterabatur, vnde generabatur leopardus. Tunc veniens leo & fetorem adulterij ſentiēs in vindicationem ſurgens leenam interfecit. Ex quo igitur bruta animalia ex inſtinctu naturæ tantum abhorrent adulterium, quanta credis damnatione dignus eſt, qui violat verum matrimonium ſignans Chriſti & eccleſiæ coniunctionem, ꝙ tamen peius hodie ſeruatur inter chriſtianos, quàm inter bruta animalia, & quàm inter paganos qui ſunt membra dyaboli. Vnde narrat Tullius in tuſculanis quçſtionibus, ꝙ in iudea eſt quædam gens, vbi marito mortuo vxores eius inter certamina ad iudicium veniunt. & illa quæ comprobatur fuiſſe magis cara & dilecta defuncto in vita, ponitur in ſepulchro vnà cum eo, & hoc habet illa pro magno honore alijs derelictis. Sed vtinam ſic eſſet inter chriſtianos ſuas vxores dimittentes, & alias ſuis vxoribus habentes magis caras. Vnde ſicut dicit Parien. magis interdum adulter amat meretricem turpem, q̄ vxorem propriam pulchram. & ideo per hoc videtur talem in peccato iſto magis quçrere Dei contumeliam, quàm ſuam propriam voluptatem. Vnde Hieronymus. Libidinoſa (inquit) mens inhoneſta ardentius perſequitur, & quód non licet, dulcius ſuſpicat. Tales enim benè aſsimilari poſſunt viperæ. Vnde Ambroſius in ſuo exameron. Vipera (inquit) ſerpentum genus nequiſſimum ex libidine coeundi ſuam dimittens comparem murenæ quæritur copulationem: & tunc progrediens ad ripam fluminis ſibulo eam vocat. Illa verò ſtatim adeſt, & vipera iiecto veneno in terram cum illa coit. Quo facto vipera rediens reſumit venenum ſuum. Et ratio huius eſt ſecundum Iſidor. 3. ethimo. ca. 6. quia murena eſt tantum fœminini ſexus, & nō habet maſculinum niſi in genere ſerpentis, de quo concipit. Et ſicut dicit Ambroſius. Vipera nō deponit venenum ad comparem propriā. ſed ad murenam. Sic & adulteri qui vexantur ſpiritu nequiſsimo libidinis magis ſunt venenati ad coniuges proprias quàm ad adulteras:

quia ſpiritus nequam qui eos vexat, facit eos magis delectari in adulteris quibus ſunt largiores & blandiores quàm vxoribus proprijs. Et ideo meritò talibus ſerpentinis adulteris poteſt dici illud Matth. 23. Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennæ. Tertiò poteſt oſtendi magnitudo huius peccati adulterij per mala quæ exinde ſequuntur. Sequuntur enim ex iſto peccato exhęredationes filiorum. Vnde Eccleſiaſ. 23. Mulier relinquens virum ſuum peccat ſtatuens hæredem ex alieno. Sed vt dicit Auguſtinus. Sanctius eſt mori famæ quam idoloticis veſci. Ita ſanctius eſt defungi ſine liberis quam ex illicito concubito ſtirpem quærere. Hæc Auguſtinus. & ponitur in cano. 32. quæſtio. 5. Sicut ſanctius. Sequitur etiam ex iſto inceſtus: quia contingit aliquando, quòd quis cognoſcit propriam ſororem, ignorando quis ſit pater eius. Sequitur etiam ex iſto peccato homicidium. Vnde legitur 2. Regum 12. quòd Dauid fecit occidi fidelem militem ſuum Vriam, poſtquàm cum vxore ſua adulterium commiſit. Et ideo dixit ſibi dominus, quòd non decederet de domo illius plaga vſque in ſempiternum, quod & factum eſt: quia nunquàm decetero regnum ſuum pacificè poſſedit: ſed in continuo conflictu permanſit & bello. Quartò poteſt oſtendi magnitudo huius peccati ex pęna pro illo a Deo in lege ordinata. Vnde Leui. 20. Si mechatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi ſui, morte moriatur & mechus & adultera. Item Deuterono. 22. Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque moriatur. ideſt adulter & adulterą. Vnde & mors talium adulterātium, ſecundum legem datam a Deo per Moyſen erat per lapidationem. Vnde Ioannis 8. legitur, quòd ſcribæ & phariſęi adduxerunt CHRISTO mulierem in adulterio depræhenſam. dicentes. Magiſter, mulier hæc modo depræhenſa eſt in adulterio: in lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare: tu autem quid dicis. Hoc autem dixerunt tentantes, vt poſſent eum accuſare & capere eum in verbis. Nam CHRISTVS dixit illis, quòd non veniebat ſoluere legem, ſed adimplere. Ac etiam docuit eos eſſe miſericordes dicentes. Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt. Sed tunc falſi ſcribæ & phariſei combinauerunt iſta ſimul, & cogitauerunt. Tu dicis, quòd tu non vis ſoluere legem ſed adimplere: ſed lex dicit, quòd adulterantes debeant lapidari ad mortem. Igitur ſi dixeris, quòd iſta mulier, quæ commiſit adulterium, non debet mori, dicis contra legem. Et ex alia parte ſi dixeris, quòd debeat lapidari: tunc dicis cōtra propriam doctrinam vbi doces homines eſſe miſericordes, & quòd non vis mortem peccatoris: ſed vt conuertatur & viuat. Sed Chriſtus ſummè miſericors cognoſcens malitiam & intentionem illorum impleuit legem, dedit iudicium, & miſericorditer ſaluauit mulierem verè pęnitentem. Vnde Chriſtus inclinans ſe digito ſuo ſcripſit in terram, & illis perſeuerantibus in malitia, dixit. Qui veſtrum ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat. In hoc innuens, quòd qui aliorum peccata debitè & dignè corrigerent, vel punirent, prius propria peccata deberent corrigere. Vnde Ambroſius. Iudicet ille (inquit) de alterius errore, qui non habet quod in ſeipſo condemnet. Iudicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putauerit punienda, ne cum de alio iudicat, in ſe ſententiam ferat. Iudicet ille qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offenſione, nulla leuitate ducatur. Hæc Ambroſius, & ponitur in cano. 3. quęſt. 7. Iudicet. Vnde Chriſtus pro eo teſte Apoſtolo 1. Petr. 2. Peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, ideo iuſtè & dignè dare potuit ſententiam de muliere peccatrice, cuius ſententiæ executionem facere impij ſcribæ & phariſęi pro eo, quòd grauioribus peccatis erant irretiti, fuerunt inepti, & hoc maniſeſtè perceperunt ex ſcriptura, quam Chriſtus ſcripſit in terra, in qua viderunt ſua propria peccata, & quilibet peccata alterius, vt dicit Notyngram. & ideo propter erubeſcētiam tanquàm reprobi confuſi omnes receſſerunt, vnuſquiſq; poſt alium, & remāſit Ieſus & mulier coram ſe. Cui dixit Ieſus. Mulier vbi ſunt qui te accuſauerunt, nemo te condemnauit. quæ dixit. Nemo Domine. Dixit autem ei

Ieſus

Ieſus. Nec ego te condemnabo. vade & iam amplius noli peccare. Hanc benigniſsimam Dei miſericordiam ſi miſeri peccatores intelligerent, & ad pœnitentiam feſtinarent, conſiderantes, quomodo vbi Deus omnes contra legem ſuam delinquentes iuſtè poſſet deſtruere, parcit eis miſericorditer ad videndum, ſi vitam ſuam voluerint emendare. Vnde Iſaiæ 30. Expectat dominus vt miſereatur veſtri. Item 2. Petri 3. Patienter propter vos agit, nolens aliquos perire: ſed omnes ad pęnitentiam reuerti.

De ſtupro. Cap. VI.

Tertia ſpecies luxuriæ ſtuprum appellatur, quod eſt illicita defloratio virginis. Et hoc fieri contingit dupliciter.

1 †Primò, qñ talis defloratio fit per oppreſsionem, vel per raptum virginis renitentis, & talis defloratio propriè raptus appellatur, de qua canon 36. quæſtio. 2. Raptores. Raptores (inquit) viduarum, aut virginum ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur, illos vehementius perſequendo, qui ſacras virgines nolentes, vel inuitas in ſuo matrimonio ſociare tentauerint: quos tñ pro nephandiſsimi criminis atrocitate a communione ſuſpendi præcipimus. hæc ibi. Item Imperator Iuſtinianus. Si quis (inquit) non dicam rapere: ſed attentare tantummodo matrimonio iungendi cauſa ſacratiſsimas uirgines auſus fuerit, capitali pęna feriatur. hęc Iuſtinianus. & ponitur in can. 36. quæſtio. 2. Si quis non. Item Gelaſius 36. quæſtio. 1. de raptoribus. De raptoribus (inquit) canon id conſtituendum eſſe ſenſimus: vt ſi ad eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fęminam ipſam uiolentiam pertuliſſe conſtiterit, ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pęnarum impunitate conceſſa, uel ad ſeruiendum ſubiectus ſit, aut redimendi liberam facultatem habet. Si uerò, quæ rapitur patrem habere conſtituit, & puella raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata tradatur, reddatur etiam patri ſuperioris cōditionis ſatisfactione tenetur obnoxius. Ex huius auctoritatis conditionè inquit canon. Liquet aliquando quod vis infertur parentibus & non puellæ, cum dicitur ſic. Si puella raptori conſenſerit, aliquando vterque violentiam perferant, cum præmittitur. Si raptor cum rapta fugerit & fęminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit: puellæ autem & non parentibus uis infertur, cum uoluntate patris puella uiolenter abducitur, ut eius patiatur concubitum, cuius copulæ nunquàm conſenſus adhibuit: hic autem neque parentibus, neque puellæ uim intuliſſe uideretur: cum neque illis prohibentibus, neque illa renitente uiolenter ſit abducta. Aliud eſt enim promiſsionibus aliquam ſeducere, & aliud uim ſibi inferre. Vnde quia neutri uis illata probatur, raptor iure dici non debet. hæc ibi.

Secundò committitur ſtuprum per deflorationem uirginis, & hoc quando talis defloratio fit cum conſenſu uirginis, & defloratio talis propriè ſtuprum dicitur. Vnde Gelaſius Papa. Stuprum (inquit) eſt propriè uirginum illicita defloratio, quando ſcilicet non præcedenti coniugali pactione utriuſque uoluntate uirgo corrumpitur. hæc Gelaſius. & ponitur in ca. trigeſimoſexto quęſtione prima. Lex illa. Grauitas enim huius peccati, ut dicit Pariſ. poteſt oſtendi ex hoc, quod peccatum illud aufert uirginitatem, cui debetur fructus centeſimus: ubi tamen coniugatis perfectis ſolum, debetur fructus triceſimus, uiduis uero perfectis ſexageſimus. ſed ut conſtat ſatis deteriorat terram ſuam, qui facit eam, ut non poſsit reddere nō ſexageſimum fructum, uel triceſimum, cū prius redderet centeſimū.

2 †Pro quo notandum, quod triplex eſt caſtitas, ſcilicet caſtitas coniugalis, caſtitas uidualis, & caſtitas uirginalis. De caſtitate coniugali loquitur Criſoſtomus Omelia 26. ope. imper. dicens. Oſtēdo tibi, quomodo uxorem habeas, & caſtitatis uitam colas. Abſtine te a menſtruata, abſtine te a pręgnata, erubeſcere facere, quod animalia non faciunt. Omne animal conceptionis ſeruat honorem & tempus: homo autem ſolus inhoneſtè contēnit. Quan-

te propheta: Viduā eius benedicens benedicā in pſal. Tales ergo meritò ſunt honorandæ, ex quo diuinæ benedictionis auxilio honorãtur. Sed viduis pauperibus ætate prouectis, & ſpecialiter q̄ habuerũt perſeuerãtiā in uirtutibus p̄dictis debet̄ honor ſecũdo mõ: quia tales deberent eligi, vt diuitum eleemoſinis ſuſtentarentur, dicente Apoſtolo prima Thimo. 5. Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios pauperes educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt.

4 †Secundo dixi, q̄ aliquæ ſunt viduæ malæ, & deſpectæ, cuiuſmodi ſunt illæ quæ delicis, voluptatibus, ſpectaculis & diuitiarum cupiditatibus implicantur. De talibus loquitur Apoſtolus prima Thimo. 5. dicens. Vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt. Conſortium talium viduarum conſulit Apoſtolus & ſpecialiter caſtè viuere volentibus euitare dicēs. Adoleſcentiores autem viduas deuita. Nam in talibus viget adhuc ignis concupiſcentiæ carnalis, & faciliter inclinantur ad malũ. Et ideo, vt dicit Lira, ſocietas & familiaritas earum periculoſa eſt viro quantuncũque caſto. Et ideo Iſidorus ſoliloquiorum. cap. 53. Si vis (inquit) a fornicatione eſſe tutus, eſto penes mulieres corpore & viſione diſcretus, circa ſerpentem autem poſitus non eris diu illeſus, ante ignem conſiſtens & ſi ferreus ſis aliquando diſſolueris, proximus periculo diu tutus non eris. Sed eſt vlterius notandum, q̄ aliquæ viduæ adoleſcentes indiſcretæ caſtitatē vouent: & tamen poſtea igne carnalis concupiſcentiæ inflammatæ nubere volunt. & certè tales niſi fructuoſè pęniteant, ad ſupplicium damnabiles ſunt æternum. Vnde beatus Auguſtinus in de continentia viduali. In coniugali (inquit) vinculo ſi pudicitia conſeruatur, damnatio nõ timetur: ſic ſi in uiduali & uirginali continentia conſeruetur excellentia numinis amplioris expetitur, qua expetita & electa, & voto debito oblata. iam non ſolum nuptias capeſcere, ſed & ſi non nubant, nubere velle damnabile eſt. Item Ambroſius in ſermone de lapſu virginis dicit. Aliquis (inquit) melius eſt nubere quàm uri, quod dictum ad non pollutum pertinet. & ad nondum velatum. cęterum quæ ſpondet ſe Chriſto & ſanctum uelamen accipit iam nupſit. Immortali iam iuncta eſt uiro, & iam ſi voluerit nubere communi lege coniugij adulterium perpetrat, & ancilla mortis efficitur. Et ſi hoc uerum eſt, quid de illa dicendum eſt, quæ furtiua turpitudine conſtupratur, & fingit ſe eſſe, quod non eſt, habitu virgo facto, non uirgo ſed adultera. Hæc ille. Item de talibus loquitur Apoſtolus prima ad Thimote. 5. dicens. Cum enim luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt, habentes damnationem: quia primam fidem, ſcilicet fidem factam Deo per votum irritam fecerunt per caſum luxuriæ. Tales enim viduæ, ut ſubdit Apoſtolus, uolunt eſſe ſine bonis operibus, & diſcunt circuire domos, ſupple ad audiendum friuola, & uidendum inhoneſta ſpectacula: non ſolum ocioſe: ſed etiam verboſe & curioſe, ſupple ſe ornantes apparatu diſſoluto, loquentes quæ non oportet, ſupple ſcurrilia, & cætera vaniloquia, quæ non pertinent ad ſtatum uidualem. Et ideo ad excludendum periculum, & propter maiorem ſecuritatem bene uiuendi ſubdit Apoſtolus ibidem dicens. Volo igitur iuniores, ſcilicet viduas nubere, filios procreare, & matresfamilias eſſe.

5 †De caſtitate uirginali loquitur Apoſt. ad Cor. 7. dicens. De virginibus autē p̄cepto non habeo, conſilium autem do tanquam miſericordiam conſecutus a Deo, ut ſim fidelis. & ſequitur. Qui autem ſine uxore eſt, ſollicitus eſt quæ Domini ſunt, cogitare, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ ſunt mundi, & quomodo placeat vxori, & ſic diuiſus eſt, & mulier inupta, & uirgo cogitat quæ domini ſunt: ut ſit ſancta corpore & ſpiritu, quæ autem nupta eſt, cogitat, quæ ſunt mundi, & quomodo placeat viro. & ſequitur. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens neceſsitatem, poteſtatem tamen habens ſuæ uoluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare uirginem ſuam, bene facit. ergo qui matrimonio iungit virginem

bene facit, & qui non iungit, melius facit, hoc eſt ſi in perfecta uirginitate mentis & corporis perſeuerauerit uſque in finem. Sed hic notandum, quod triplex eſt uirginitas, ſcilicet uirginitas mentis & non corporis, uirginitas corporis & non mentis, & uirginitas mentis & corporis ſimul. Virginitas enim corporis & non mentis eſt, quando caſtus uel caſta corpore mente, & uoluntate fornicatur. Vnde Chriſoſtomus. Sicut (inquit) peccatum opus ſine uoluntate non facit, ita & iuſtitia ex opere non conſummatur, niſi & uoluntas affuerit: multi enim corpore caſtitate ſtudent, adulterium quidem voluntate committunt: cum dominus dicat Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mechatus eſt eam in corde ſuo, ergo uoluntas ſine opere frequenter peccat. Hæc Chriſoſtomus, & ponitur in canone. 32. quæſt 5. Sicut enim. Item Auguſtinus in de uerbis Domini, ſermone. 53. Quid (inquit) prodeſt integra caro mente corrupta. Melius eſt humile coniugium, quam ſuperba uirginitas. Item Auguſtinus in de uirginitate. Felicior (inquit) mihi uidetur nupta mulier, quàm uirgo mente corrupta. Habet enim illa, quod iſta adhuc cupit. Illa enim uni ſtudet placere, cui data eſt, hæc multis incerta, cui danda eſt. Virginitas mentis & non corporis eſt, quando uirgo ſine conſenſu cum dolore patitur, quod alius libidinoſa uiolentia operatur. Vnde Auguſtinus contra Iouinianum libro 4. Pudicitia (inquit) res eſt animi, uirginitas & corporis. Denique illa permanente integra in anima, poteſt iſta de corpore uiolentiis auferri, & iſta integra manente in corpore, pōt illa in anima laſciua uoluntate corrumpi. Hęc ille. Veruntamen uiolentia, quæ uirginitatem carnis aufert permanente uirginitate mẽtis integra, ſanctitatem mentis nec carnis auferre poteſt. Vnde Auguſtinus. Propoſito (inquit) animi permanente, per quod etiam ſanctificari meruit ipſi corpori, non aufert ſanctitatem uiolentia libidinis alienæ, quam ſeruat perſeuerantia ſuæ continentiæ. Hæc Auguſtinus. & ponitur in canone. 32. quæſt. 5. Ita Iſidorus. Non poteſt (inquit) corpus corrumpi, niſi prius animus corruptus fuerit. Munda namque cogitatione animi caro non peccat. Hæc Iſidorus, & ponitur in canone. 32. quæſt. 5. Non poteſt. Item Auguſtinus. & ponitur in canone. xxxij. quæſt. 5. Magis. Magis (inquit) timeamus, ne ſenſu interiori corrupta pereat caſtitas fidei, quàm ne fœmine conſtuprentur uiolentius in carne: quia uiolentia non uiolatur pudicitia, ſi mente ſumetur: quoniam nec in carne uiolatur, quando uoluntas turpiter carne non utitur, ſed ſine conſenſione tolerat, quod alius operatur. Hæc ille, & hoc uerum eſt tam de uirginibus & uiduis, quàm etiam de vxoribus. Vnde Leo Papa, & ponitur in canone. 32. quæſt. 5. Ille autem. Cum hæc (inquit) quæ violentiam paſſa eſt, pudicitiam amiſiſſe probari non poteſt, nullo modo conuincitur fornicationis vel adulterij crimen incurriſſe. Hæc ille. Item Auguſtinus. Cum mulier (inquit) nec propriæ libidinis inſtinctu, nec alienæ libidini conſenſu, nec uiro ſuo languente, uel abſente, uel continenter uiuere cupiente alij adhæſit. ſed uiolenter aliena libidine oppreſſa uim pertulit, apparet, quòd nec adultera, nec fornicaria dici poſſet. Hæc Auguſt & ponitur in cano. 32. quæſt. 5. Puto.

6 †Virginitas mentis & corporis ſimul eſt virginitas corporis, quam complectitur integra mentis uoluntas, & hæc uirginitas eſt glorioſa. Vnde Chriſoſt. & ponitur in canone. 32. quæſt. 5. Sicut enim. Illa (inquit) eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſsitas debilitatis corporis, ſed quã amplectitur uoluntas ſancti propoſiti. Hæc ille. Et hæc uirginitas excellentiſsimè cõmendabilis eſt, & hoc ſpiritualiter propter tria.

Primo quia uirgo habens hanc uirginitatem eſt ſpiritualiter ſponſa Chriſti. Vnde. 2. ad Corinth. 11. Deſpondi enim uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto iu cuius rei figurã legitur Leuitici. 21. Præceptũ eſt ſummo ſacerdoti virginẽ tantũ ducere in uxorem ſed uiduã, repudiatã, ſordidã, & meretricem nullo mõ ducere. Spiritualiter ꝑ iſta quatuor genera mulierũ intelliguntur quatuor genera hominũ, qui a matrimonio ſummi ſacerdotis

ſcilicet

ſcilicet Chriſti repelluntur. Per uiduā intelliguntur tales quibus mortuus eſt actus libidinoſæ operationis ſed non affectus, quos ſola neceſsitas repellit a malo, vel pudor mundi. Tales enim licet non poſsint ſemper ſuam voluntatem exercere propter impotentiam, erubeſcentiam, uel mundi ſcandalum: tamen ſuſpirant ad antiqua mala, ſicut filij Iſrael ad ollas carnium: ut habetur Exo. 16. Per repudiatam ſignantur tales, qui repudiant immunda negocia, cuiuſmodi eſſent religioſi, & omnes contemplationi dediti. Iuxta illud ſecunda ad Thimo. 2. Nemo militans Deo implicabit ſe negociis ſecularibus: ſed iterum redeūtes mundanis concupiſcentiis & uoluptatibus ſe opprimunt & ſubmergunt, qui bene figurati poſſunt per uxorem Loth, quæ egreſſa de Sodomis & reſpiciens retro conuerſa eſt in ſtatuam ſalis. Sed certè tales inepti ſunt ſummo ſacerdoti Chriſto copulari, dicente ipſo in euangelio Lucæ. 9. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Per ſordidam intelliguntur tales, qui libidinoſis actibus, diuitiarum concupiſcentiis & cæterorum viciorum immundiciis ſordidantur. & certè omnes tales etiam indigni ſunt Chriſto coniungi. dicente Apoſtolo. Epheſ. 5. Hoc autem ſcitote intelligentes, quoniam omnis fornicator, auarus, aut immundus, quod eſt ydolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Per meretricem, quæ communis eſt omni ipſam deſideranti, intelliguntur tales, qui conſentiūt cuilibet tentationi dyaboli. Vnde dicit Odo in quodam ſermone. Quot peccata mortalia committit aliquis: cum tot demonibus anima illius tanquàm meretrix vilißima adulteratur. Vnde animam taliter adulterantem ſic alloquitur Dominus per prophetam. Ezechie. 16. Tu facta es quaſi mulier adultera, quæ ſub viro ſuo introducit viros alienos, & tales quāuis caſtè viuant corpore & mente quantum ad actus venereos: tamen pro eo quòd caritate carent eorum caſtitas Deo minimè placet. Nam tales ſunt ſicut ſpica ſine grano: ſicut nux ſine nucleo. & ſicut lampas ſine oleo. Et ſicut dicit Bernardus. Subtrahe oleum & lampas non lucet, tolle caritatem & caſtitas Deo non placet. Tales etiam & ſimiles ſunt ſepulchris exterius pulchrè ornatis, ſed interius plenis mortuorum fetentibus oſsibus, quos ſic alloquitur Chriſtus Matth. 23. Vhe vobis ſcribæ & Phariſei ypocritę qui ſimiles eſtis ſepulchris exterius dealbatis, quæ a foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni ſpurcicia. Secundo commendatur virginitas perfecta proprer conformitatem inter uirgines & angelos. Vnde ſicut dicit beatus Gregorius. In carne præter carnem viuere non eſt uita terrena ſed angelica. Item Ambroſius de commendatione virginum. Supergreditur (inquit) virginitas conditionem humanæ naturæ, qua homines angelis aſsimilantur: maior tamen eſt virginum victoria, quàm angelorum: angeli enim ſine carne viuunt. virgines autem cum carne triumphant. Item Ambroſius libro 3. de virginitate. Nemo (inquit) miretur, & ſi angelis cōparentur virgines, quæ angelorum domino copulantur. Et ſequitur. Vobis autem virgines ſanctæ ſpeciale præſidium eſt, quòd pudore intemerato ſacrum Deo ſeruatis cubile. Neque mirum ſi uobis angeli militant, quæ pro angelorum moribus militatis, meretur eorum preſidium caſtitas virginale quorum vitam meretur, & quod pluribus exequar laudem caſtitatis. Caſtitas etiam angelos fecit quę eam ſeruauit angelus eſt, qui eam perdidit dyabolus eſt. hæc ille.

Tertiò cōmendatur virginitas propter excellentem remunerationē, quæ ſibi debetur a Deo. vnde vbi coniugatis perfectis fructus triceſimus, viduis pfectis fructus ſexageſimus, virginibus perfectis debetur centeſimus. De quo fructu loquitur ſcriptura Sap. 3. dicens. Felix & ſterilis & incoinquinata, quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructum in refectione animarum ſanctarum.

7 ¶ Sed ꝑ apertione declarōne iſtius eſt notādū, ꝙ cōiugati boni & uiduæ ꝑfectæ & virgines ꝑfectiſsimæ intelligūtur quaſi triplex terra bona, ī quā ceciderūt ſemina verbi Dei, de quibus loquitur Chriſtus, Matt. 13. dicēs. Alia autem ceciderunt in terrā bonam & dederunt

fructum bonum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Super quo beatus Auguſtinus in de quæſtionibus nouæ legis ad coniugatos, inquit. qui ſunt prima terra ptinet fructus triceſimus & meritò: nam trigenarius ex ternario & denario reſultat, & coniugati boni denarium æternę fœlicitatis recipient pro obſeruātia decē mādatorū pro ternario triplicis boni coniugij legitimè cōſeruati. Vnde nuptiale bonum tripartitum eſt, ſcilicet in fidem. prolem. & ſacramentum. In fide attendatur ne poſt vinculum coniugale cū alio vel alia coeatur. In prole vt proles deſiderentur. In ſacramento vt cōiugiū per hominē nō ſoluatur. Secunda terra quo melior eſt, ſunt perfectè viuentes in ſtatu viduali, ad quas ſecundum Auguſtinum, vbi prius, pertinet fructus ſexageſimus. & meritò: nam ſexagenarius ex ſenarijs producitur & denario, & viduæ verò perfectè denarium fœlicitatis æternæ habebunt pro obſeruantia decem mandatorum Dei, & ſenario operum miſericordiæ, quibus intentè debent eſſe perfectæ in ſtatu viduali degentes, de quibus operibus loquitur Apoſtolus. j. Thimoth. 5. vbi viduam commēdabilem dicit ſex inſignibus laudibus, videlicet, ſi ſit in bonis operibus habens teſtimoniū ſi filios pauperes educauit ſi pauperes, hoſpicio ſuſcepit ſi ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauit, ſi deinde omne opus bonum ſubſecuta eſt. Tertia terra, quæ optima eſt: ſunt perfectè viuentes in ſtatu virginali, ad quas ſecundum Augu. vbi prius, pertinet fructus centeſimus, & merito: nam centenarius producitur ex duobus denarijs. ſ. ex decies & decem Denarius enim regis cuius eſt moneta imaginem tenet, & virgines perfectè habebunt duplicem coronam. ſ. auream & aureolā pro eo ꝙ in ſe dupliciter ſummi regis inuiolatam ſeruauerunt imaginem. ſ. per obſeruantiam decem mandatorū Dei, pro qua habebunt auream, & ſanctæ virginitatis mentis & corporis integritatem, pro qua habebunt aureolam.

8 † Sed pro declaratione iſtorū duorū terminorum, aurea & aureola, eſt notandum, ꝙ ſecundum Ian. in ſuo catholicon parte 5. ver. virgo. Quoddam eſt premium eſſentiale, quod eſt gaudium, quod habebunt omnes ſancti in cęlo in Dei viſione, & iſtud premiū ſiue gaudium aurea appellatur. Item eſt quoddam aliud premium accidentale, quod aureola nūcupatur, quod debetur ſpecialiter martiribus, virginibus, & doctoribus, ſiue prædicatoribus ſacræ ſcripturæ. & eſt aureola quoddā priuilegiatum premiū priuilegiatæ creaturæ rñdens, & ſecundum priuilegiatas victorias in tribus pugnis, quæ cuilibet homini imminent, aureolę ſumūtur. In pugna enim quæ eſt contra carnem ille potiſſime victoriam obtinet qui a delectationibus venereis, quę ſunt præcipuè in hoc genere omnino abſtinet, & quia virgines potiſſime a talibus delectationibus abſtinent. igitur virginibus debetur aureola. In pugna vero qua mundum impugnamus. illa præcipua eſt victoria, cum aliquis perſecutionem pro Chriſto ad mortem ſuſtinet. Vnde martiribus qui in iſta pugna potiſſimam victoriā obtinet aureola ſecunda debetur. In pugna vero qua contra diabolum pugnamus illa eſt pręcipua victoria, cum aliquis hoſtem non ſolum a ſe: ſed etiam a cordibus aliorum remouet. Et quia illud ſit præcipuè per doctores & prædicatores verbi Dei. ideo doctoribus & prędicatoribus fidelibus tertiā aureola debetur. Vel aliter dici pōt, ꝙ iſtæ tres aureolæ dandæ ſunt prædictis trib. perſonarū maneriebus ſm ꝙ in illis reperiūtur tres actus triū viriū aīæ potiſſimi. Vnde vis cōcupiſcibilis actus potiſſimus ē a delectationib. maximis abſtinere, cuiuſmodi ſunt delectationes, q̄ ſunt in actibus venereis: quia virgines perfectè a talibus delectationibus pcipuè ſe abſtinent. ideo virginibus debetur aureola una. Et eſt hic not ādū, ꝙ ſicut dicit Ian. ſi aliqua uirgo p violentiā oppreſſa fuerit, nō amittit pp hoc aureolā, dūmodo ppoſitū ppetuæ virginitatis ſeruādæ inuiolabiliter ſeruet illi actui nullo mō cōſentiēs: qa nec pp hoc virginitatem mētis pdit, & hoc dico ſiue pro fide, ſiue pro quacunque alia cauſa violenter corrumpatur ſed ſi hoc pro fide violenter ſuſtineat, hoc erit ei meritum, & ad eius martyrij pertinebit. Vnde ſancta Lucia dixit. Si me inuitam violari feceris mihi caſtitas dupli-

duplicabitur ad coronam. Nam quod habeat duas uirginitatis aureolas: ſed quia duplex pręmium reportabit illa mente unum pro virginitate cuſtodita, aliud pro iniuria quā paſſa eſt. Vis irraſcibiles actus potiſſimus eſt mortem propter Chriſtum patienter ſuſtinere. Et quia iſte actus reperitur potiſſime in martiribus. ideo martiribus ſpecialiter debetur aureola ſecunda. Et vis rationale potiſſimus actus eſt veritatem fidei cognoſcere & illam in alios diffundere: & quia iſte actus reperitur principaliter in doctoribus & prędicatorib. verbi Dei. ideo doctoribus & prædicatoribus uerbi Dei debetur tertia aureola.

De inceſtu. Cap. VII.

QVarta ſpecies luxuriæ eſt inceſtus, qui eſt conſanguineorum, vel affiniū abuſus. vnde & inceſtuoſi dicuntur, qui conſanguineis uel affinibus ſuis abutuntur, ſub qua ſpecie luxuria ſacerdotum, religioſorum, & ſanctimonialium eſt contenta. Iſta ſpecies luxuriæ prohibetur a deo Leui. 18. Omnis homo ad proximam ſui ſanguinis nō accedat, vt reuelet turpidinem eius.

1 † Vnde & magnitudo huius peccati poteſt patere ex multis. Primò ex pœna quam ordinauit Deus huic peccato correſpōdere. vnde a ſapiente, & a iuſto iudice proportionatur ſemper pœna delinquentis quantitati culpæ, iuxta illud Deut. 25. Pro menſura peccati erit plagarum modus. ſed Deus ſapientiſſimus & iuſtiſſimus iudex ordinauit hoc peccato depręhenſos puniri pœna mortis, vt patet Leui. 18. vbi legitur, quod poſtquam prohibuit inceſtū & vitium contra naturam pro illis limitauit dominus. d. Omnis anima quæ fecerit de abhominationibus his quippiam peribit de medio populi ſui. Item Leui. 20. Qui dormierit cum nouerca ſua, & reuelauerit ignominiam patris ſui, morte moriantur ambo, ſanguis eorum ſit ſuper eos. Si quis dormierit cum nuru ſua, vterq; moriatur: quia ſcælus operati ſunt, ſanguis eorum ſit ſuper eos. & ſequitur. Qui ſupra vxorem, filiam matrem eius duxerit, ſcęlus operatus eſt, & viuus ardebit cum eis. & ſequitur. Qui acceperit vxorem filiam ſuam patris ſui vel matris ſuæ, & viderit turpitudinem eius, illaq; conſpexerit fratris ignominiam, nephariam rem operati ſunt, occidētur ambo in conſpectu populi ſui. Secundò poteſt oſtendi grauitas huius peccati ex hoc, ꝙ Apoſt. ſathanę cruciandum tradidit vnum fornicatorem, qui cum nouerca ſua peccauerat, ſicut patet. j. Corin. 5. Tertiò pōt oſtēdi grauitas huius peccati ex hoc, ꝙ peccatum iſtud hominem ſimilem reddit iumentis, quę in opere illo non cōſeruant conſanguinitatem, & ideo meritò de taliter peccante, dici pōt illud pſal. Comparatus eſt iumētis inſipientib & ſimilis factus eſt illis. Quartò pōt oſtendi grauitas huius peccati ex hoc, ꝙ peccatum iſtud inhabilitat perſonas cum eo infectas licita ducere cōiugia. Vnde Greg. Nec eam (inquit) q̄ aliquis ex propria cōſanguinitate cōtinge habuit, uel aliqua illicita pollutione inclinauerit in coniugiū ducere vlli Chriſtianorū licet, vel licebit: quia inceſtuoſus eſt tale coitus & abhominabilis Deo & cunctis hoībus. Inceſtuoſos aūt in nullo cōiugi no e deputandos a ſanctis patribus ſtatutū eſſe legimus. hęc Greg. & ponit̄ in ca. 35. q. 2. Non eā. Itē 32. q. 7. ſi quis uiduā. Si quis (inquit canon) uiduā vxorē duxerit, & poſtea cū filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cū patre & filio, ſeu cū duabus ſororibus, aut ſi q̄ cum duobus fratribus, ſeu cum patre & filio, ſi quis relictā fr̄is ſi quis neptē, aut nouercam, aut murū aut conſobrinam, aut filiam auuncul, aut eius relictam polluerit, eos diſiungi & vlterius nūquam coniugio copulari præcipimus. hæc ibi. Item. 34. q. 2. In lectum. In lectum (inquit canon) mariti abſente vxore ſoror iuit vxoris, quam ille vxorē ſuam eſſe putans dormiuit cum ea, ſuper hoc viſum eſt, ipſe per ſecuritatem verā hoc probauerit, quod neſcius fecerit hoc ſcelus, penitentiam quidem quæ ſibi indicata fuerit faciat: legitimum verò coniugium ſuum habere permittatur. Illa verò digna vindicta affligatur & in æternū coniugio priuetur. De ſimpliciter fornicantibus, aut de duabus ſororibus, uel cū matre & filia, vel cū patre & filio idē accipiendum eſt, vt ignorantibus coniugia non negent̄, ſcientibus ꝑpetuę

prohi-

prohibeantur.hæc ibi.Item.34.q.2. Si quis cũ duabus.Si quis (inquit canon) cũ duabus ſororibus fornicatus fuerit, & ſoror ſororẽ eius q̃ antea ſtuprauit nõ intellexit,ſi dignè pœnituit, & ſe cõtinere nõ valuerit, poſt ſeptẽ annos illis cõiugia non negentur:ſi aũt nõ ignorauerint vſq; ad mortẽ a coniugio abſtineant.Itẽ ſi quis cũ mr̃e et filia fornicatus eſt ignorãte matre de filia,& filia de mr̃e,ille nunq̃ vxorẽ accipiat:illæ uerò ſi voluerint accipiant maritos : ſi autẽ ſciuerint ipſæ fœminę abſq; marito maneant ꝑpetuè.Item quidã fornicatus eſt cũ quadã muliere, & poſtea filius neſciens patris factũ ſtuprauit eandem, ꝙ cum pater neſciret,de ſe filioq; confeſſus eſt,ſtatuerunt melius,vt taliter lapſis cũ digna pnĩa legitima coniugia permittantur,q̃ forte deterius delinquant:fornicaria autem ſine ſpe coniugij maneat.hæc ibi.

2 † Sed hic forte quęrit aliquis, vtrũ liceat alicui homini aliq̃ mulierẽ ex propria cognatione ducere in vxorem . Et ꝙ hoc licitum ſit exemplis & auctoritatibus ſacræ ſcripturę videtur eſſe ꝓbabile.Nam Abraam Saray filiam fratris ſui Aram ſororem Loth in vxorẽ duxit vt patet Gen.11.Item Iſaac Rebeccam in coniugiũ accepit, quę erat filia Bathuel conſobrini matris ſuæ:vt patet Gen.24.Iacob etiã duas ſorores ſ. Lyam & Rachel filias auũculi ſui Labã ſibi matrimonio ſociauit.vt patet Gen.29. Item in lege data pręcepit Dominus Moyſi,vt nullus duceret vxorem , niſi de propria tribu & familia. Item ſi aliquis moreretur ſine liberis, præcepit Dominus, vt frater eius vxorem defuncti ſibi copularet , & ex ea ſemen fratri ſuo ſuſcitaret:vt patet Deute.25. Quibus ſuppoſitis arguitur ſic. Omnes homines,ad quos lex Dei ꝑuenit , pręceptis illius legis tenẽtur, eſſe ſubditi, niſi in his, quæ euangelicis mandatis , uel apoſtolicis inſtitutis eſſe euacuata monſtrantur:ſed cum nullo euangelico pręcepto,nec aliquo apoſtolico inſtituto cõſanguineorum matrimoniales coniunctiones prohibitę inueniuntur,ſequitur, quod ſicut in lege naturę & in lege moſayca:ita et nunc licita huiuſmodi connubia eſſe videntur. Hic dicitur, quod hanc dubitationem mouet canon 35.q.1.ca.1.Et reſpondet ibidem ad eandem dubitationem dicens,quod conſanguineorũ coniunctiones quadam cauſa iuſta & rationabili fuerunt imperatæ. Nam cum in principio vnus & vna ex eius latere mulier a Deo formarentur,neceſſariò propter multiplicationẽ generis humani fratres & ſorores a primis parentibus deſcendentes ad inuicem iungebãtur: ſed illud quod tunc licitum erat neceſſitate cogente,ceſſante neceſſitate pariter ceſſare oportet. Tanto igitur damnabilius vſurpatur conſanguineorum coniunctio,quanto minus neceſſaria comprobatur. Vnde & huiuſcemodi copula teſtante lege prohibita inuenitur,Domino dicente per Moyſen: Turpitudinem ſororis tuæ non reuelabis.Leui.18.Et huic concordat beatus Auguſtinus in de ci. Dei, & ponitur in can. 35 q.4. Cum igitur. vbi ſic. Cum igitur(inquit) genus humanum poſt primam copulam viri facti ex puluere et coniugis eius ex viri latere marium fœminarũque commixtione opus haberet, vt gignendo multiplicaretur,nec eſſent vlli homines, niſi q̃ ex illis duobus nati fuiſſent viri coniuges ſorores acceperunt, ꝙ in facto eſt antiquius compellente neceſſitate, tanto poſtea factum eſt damnabilius religione prohibente : habita eſt enim illis ratio certiſſima charitatis,vt homines,quibus eſſet vtilis atq; honeſtiſſima concordia diuerſarũ neceſſitudinum vinculis necterentur , nec vnas in vno multa haberet:ſed ſingulæ ſpergerentur in ſingulos,ac ſic ad ſocialem vitam diligentius plurimæ plurimos obtinerent, pater quippe & ſocer duarum ſunt neceſſitudinum nomina. Dum igitur quis habeat alium patrẽ, alium ſocerum,numeroſius ſe caritas porrigit vtrumq; aũt unus Adam eſſe cogebatur, & filijs & filiabus ſuis quando fratres ſororeſque coniugio iungebantur , ſic & Eua vtrique ſexui filiorũ fuit & ſocrus & mater, quæ ſi duæ fœminæ fuiſſent,altera mater,& altera ſocrus, copioſius ſe ſocialis dilectio colligaret . Sed hoc vñ fieret, tunc non erat , q̃ñ niſi fratres & ſorores ex illis duobus primis nulli homines erant.Fieri igitur debuit,quod potuerit,vt exiſtente copia vnde ducerẽtur vxores , quæ iam non erant ſorores : nam ſolũ illud non fieret , vbi nulla neceſſitas eſſet,verumetiam ſic fuit,

quod

ꝙ hũanõ genere creſcente etiam impios deo-
rum multorũ falſorũq; cultores ſic obſeruari
cernimus, vt et ꝑuerſis legibus ꝑmittantur fra
terna coniugia: melior tamẽ cõſuetudo ipſam
mallet exhorrere licentiã, ſicq; aduerſetur qua
ſi nunq̃ licere potuerit. Copulatio igitur ma-
ris & fęminę quantũ attingit ad genus huma-
num quodam ſeminarium eſt charitatis. Cele
ſtis verò ciuitas opus habet, vt noxam genera
tionis euitet. Hac itaq; conſuetudine quæ ab
ipſo exordio humanæ propagationis originẽ
habuit, q̃ nulla lex contra iubendo euacuerat,
excuſantur Abraam, Iſaac, & Iacob, & cæteri
qui de propria cognatione ducebantur vxores
quamuis etiam alia cauſa rectiſſimę rationis,
qua id factum ſi: poſſit nitere. cæteris idolatria
fęminatis ſola familia Heber in cultu vnius
Dei remanſit. Vnde Abraam a Chaldeis cũ fra
tre ſuo in ignem, quem adorare noluit proie-
ctus eſt, vt numine ſuę deitatis exurendo ſen-
tiret, quẽ vrendo colere cõtempſit. Ne ergo cõ
iunctione infideliũ fideles ad ydolatriam labe
rentur, & ita Deũ offenderent, ſicut quondam
ante diluuium filij Dei cõmixti cum filiabus
hominem Chriſtum ad iracundiam ꝓuocaue
rant. Rectiſſimè cautum eſt, vt patiarche viri
ſanctiſſimi non niſi de propria cognatione .i.
de familia fideliũ ſibi vxores acciperent. Hinc
etiam, cum filij Iſrael intraturi terram promiſ
ſionis a Domino audirent, ne filias chananeo-
rum ſibi vxores acciperẽt, nec ſuas eis nuptui
traderent, ſtatim ſubiunxit Dominus, ne fa-
ciant vos recedere a Deo veſtro & fornicari
cum dijs alienis. Hinc etiam Eſdras ydumeas
atq; aliarũ nationũ mulieres, ꝑ quas filij Iſrael
ibant ad deos alienos ab eis ſeparari iuſſit. Et
etiam alia cauſa, quare conſanguineorum cõ-
iunctiones in populo primũ permiſſæ vel po-
tius imperatę fuerunt, Deus ſic ab initio ſalu-
tem humani generis diſpenſauit, vt primitiuã
eccleſ. in illo populo inſtitueret, qui ſibi carnis
conſanguinitate erat ꝓpinquius. Vñ de plebe
iudaica primum apoſt. elegit, quos qui funda-
mentũ eccleſiæ inſtituit, quorũ prędicatione
de eadẽ plebe multi ad eũ cõuerſi in ſeipſis ori
ginẽ eccleſię ꝑſtiterunt. deinde in cecitate ſuæ
perfidiæ iudaica plebe relicta ad gentes, quę tã
fide, quã cognatione carnis a Chriſto erãt alie-
næ, prædicatio euangelica tranſlata eſt quaſi
conſanguineæ copulã Chriſtus aſpernatus de
aliena cognatione ſibi vxorẽ elegit adimplens
illud ꝙ per prophetam prædixerat. In pecca-
tis veſtris dimiſi matrẽ ueſtram quaſi adulterã
& repudiatam. Et iterum ꝑ alium prophetam.
vocabo nõ plebẽ meam plebẽ meã. In huius
ergo rei ſacramentũ cõſanguineorũ coniun-
ctiones in primis populo permiſſe ſunt: nunc
aũt ꝓhibitę & quia non in vna tm̃ familia ſed
in oĩ multitudine gentiũ fideliũ populus inue
nitur nõ de ꝓpria cognatione ſed de qualibet
alicubicunq; vxorẽ ducere conceditur. Illud
aũt quo ꝑcepta legis ſeruanda dñr, quæ nec e-
uangelicis nec apoſt. inſtitutis euacuata ꝓban
tur, uerum q̃dem eſt: ſed cum oĩa ſigna figura
lia apoſt. ꝓbet ad tp̃s eſſe data, atq; iõ uenien-
te veritate affirmet illa non vltra eſſe ſeruan-
da. Hæc aũt, vt ſupra monſtratum eſt, cauſa ſa
cramẽti a Deo inſtitutum eſſe ꝓbetur, & hoc
cum cæteris figuralibus euacuatũ certiſſimè
conſtat, quanq̃ ſicut Apoſt. quædam conſulen
do addidit, quæ euangelicis præceptis non in
ueniebantur definita: nec tamen ideo tanquã
temeraria, ſiue ſuperflua ab alijs Apoſtol. ſunt
repudiata. Sic & eccleſia prima apoſtolica in
ſtituta q̃dam conſilia ꝑfectionis addidit: vtpu
ta de continentia miniſtrorũ, de confectione
miſteriorũ, de celebratione officiorum, quæ
nullatenus ſunt repudianda: ſed diligenti vene
ratione ſuſcipienda. Conſanguineorum ergo
coniunctiones quamuis euangelicis & apoſto
licis præceptis non inueniantur prohibitæ,
ſunt tamen fugiendæ: quia eccleſiaſticis inſti-
tutionibus inueniuntur interminatę. hoc ca-
non. Quia ergo conſanguineorum coniun-
ctionibus, ſicut ꝓbatum eſt, abſtinere oportet
videndũ eſt vſq; ad quẽ gradũ a conſanguine-
is abſtinere oporteat. Seu ꝓ iſto eſt notandum
quod Ianuen. in ſuo catholicõ parte. v. ver. cõ
ſanguinitas. dicit, ꝙ cõſanguinitas eſt vincu-
lũ ꝑſonarum ab eodẽ ſtipite deſcendentiũ car
nali ꝓpagatione contractũ. Et dr̃ cõſanguini-
tas a con, & ſanguis, quaſi cõem ſanguinẽ hñ-
tes. Et ſcias, ꝙ ſẽm canonẽ duo fratres ſunt in
primo gradu, filij duorũ fratrũ in ſecũdo gradu
nepo-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

nepotes eorum fratrum in tertio gradu, pronepotes in quarto gradu. Gradus autem eſt habitudo perſonarum diſtantium, in quo cognoſcitur qua generationis diſtantia duæ perſonæ inter ſe differant. Sed quid ſi aliquæ perſonę attinent ſibi ex una parte in ſecundo gradu, vel in tertio: ex alia uerò parte in quinto, nũ quid poſſunt cõtrahere matrimonium: Dico quod ſic: quia ſemper ſtãdũ eſt in remotiori perſonę conſanguinitatis. In hoc enim caſu remotior perſona extra metam conſanguinitatis exiſtit. vnde non attingit illi, ex quo de eius conſanguinitate non eſt: quoniam ſicut olim omnis conſanguinitas in ſeptimo gradu terminabatur, ita hodie in quarto ſaltem quò ad prohibitionem copulæ coniugalis. Et dicitur conſanguinitas quaſi ſanguinis propinquitas. Vnde conſanguinei dicti ſunt, qui ex vno ſanguine ideſt ex vno patris ſemine nati ſunt. hæc Ian.

3 † Sed pro apertiori declaratione huius ſententiæ ſcilicet ad oſtendendum qualiter cõſanguinitas impedit matrimonium contrahẽdum & dirimit matrimonium contractum: eſt notandum, quod ſicut dicit Ioannes de Burgo in lib. ſuo qui intitulatur. Pupilla oculi, parte. 8. cap. 9. Triplex eſt cognatio. Prima carnalis, quæ dicitur conſanguinitas. Secunda ſpiritualis, quæ dicitur compaternitas. Et tertia legalis quæ dicitur adoptio, de quibus ſingillatim dicetur. Et autem conſanguinitas vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium: vt ſupra &c. Vnde & conſanguinei dicuntur ex vno ſanguine procedentes. Conſanguinitas enim habet tres lineas ideſt triplici ordine procedit. Prima namque linea eſt aſcendentium. vt pater, auus proauus, & aſcendendo pro fęminis vt mater, auia, proauia, & ita de alijs. Secunda linea eſt, deſcendentium: vt filius, nepos, pronepos &c. de fęminis. filia, neptis, pro neptis &c. Tertia linea eſt collateralium ſcilicet a latere venientium, quæ etiam linea tranſuerſalis dicitur: vt fratres, & filij fratrum, qui patrueles dicuntur, de fœminis: vt ſoror & filij duarum ſororum, qui dñr conſobrini, & filij eorum, & ſic progrediendo a latere. Sunt etiã in qualibet linea cõſanguinitatis, gradus multi. Et eſt alius gradus, ut hic loquitur determinata propinquitas perſonæ ad perſonam ſecundum conſanguinitatem. Gradus propriè inuenitur in linea aſcendente & deſcendente: minus autem propriè linea tranſuerſali. Gradus vtique conſanguinitatis ſic computatur in linea aſcendentium & deſcendentium, qualibet perſona addita alteri per carnis propagationem facit gradum: vt pater & filius ſunt in primo gradu, nepos in ſecundo, pronepos in tertio, & ab nepos in quarto, & ita de fœminis eſt dicendum. In linea igitur aſcendentium & deſcendentium eſt pro regula obſeruanda, quod tot ſunt gradus, quot ſunt propagationes: ſed in omni linea propagationum præſupponitur vna perſona non propagata in illa linea: ſed eſt principium illius lineæ. Vnde vbi ſunt quatuor perſonæ in linea deſcendentium vel aſcendentium connumerato ſtipite, quarta perſona diſtans a ſtipite eſt in tertio gradu. Et ſi fuerint quinque perſonæ, quinta perſona ſic diſtans eſt in quarto gradu, et ita de alijs. In linea verò tranſuerſalium quando perſonæ inæqualiter diſtant a ſtipite communi: vtputa ſi vna perſona ſit in ſecundo gradu conſanguinitatis. Alia verò in tertio, uel in quarto gradu, gradus conſanguinitatis debent computari ſecundum gradum remotiorẽ a ſtipite: quia quanto gradu diſtat remotior perſona a ſtipite: tanto gradu diſtant illæ ꝑſonæ inter ſe. Regula quidem approbata eſt, quod quoto gradu remotior perſona diſtat a a ſtipite, tanto gradu diſtat a qualibet perſona per aliam lineam deſcendentium ab eodem, vt patet extra de conſanguinitate & affini. ca. vltimo. Secundum verò canones in linea collaterali duo fratres ſunt in primo gradu, horũ filij in ſecundo, & filij dictorum filiorum in tertio gradu, & ſic vlterius procedendo.

4 † Et huic carnali cognationi, quæ dicitur conſanguinitas, annectitur affinitas, quæ etiam impedit matrimonium contrahendum, & dirimit matrimonium contractum: vt dicit Ioannes de Burgo libro quo prius, parte octaua. ca. 10. Et eſt affinitas propinquitas quædam ex carnali commixtione mediante conſanguinitate proueniens, vt dicit doctor iſte ibidem. oritur affinitas tam ex

coitu

coitu fornicario, quàm etiam ex matrimoniali ſeu legitimo, & generaliter ex omni carnali commixtione per quam vir & mulier dicuntur effici vna caro. Et quia per pollutionem extra vas ad hoc naturaliter ordinatum, uel per fractionem clauſtrorum abſque ſeminis infuſione nõ efficiuntur vir & mulier una caro per ta'em effuſionem, pollutionem, vel effractionem, & ſimilia non prouenit affinitas. Si aũt vir peruenerit ad emisſionem ſeminis in vaſe deputato, & ſi mulier nõ emittat ſemen, cõtrahitur affinitas. Et notandũ, quomnis conſanguinitas vxoris meæ. ſ. vſque ad quartũ gradum incluſiuè, ſunt mihi affines, & in eiſdem gradibus, quibus ſunt conſanguinei vxoris meæ: vtputa conſanguineus vxoris meæ, in primo gradu eſt mihi affinis in primo gradu, & ita de alijs. Similiter omnes conſanguinei mei modo prædicto ſunt affines vxoris meæ, & in eiſdem gradibus, quibus ſunt conſanguinei mei. Et qđ dixi de vxore mea intellige de quacunque alia muliere a me carnaliter cognita: quia per coitum fornicarium contrahitur affinitas, vt dictum eſt: ſed tamen conſanguinei mei nullo modo ſunt affines conſanguineis vxoris meæ, nec inter eos matrimonium prohibetur. Vnde pater & filius cõtrahere poſſunt cum matre & filia, & duo cognati cũ duabus cognatis, & auunculus & nepos cum duabus ſororibus. Et ſicut debet vir abſtinere a matrimonio conſanguinearum ſuarum propriarum, ita a matrimonio conſanguinearum vxoris ſuæ propter affinitatem, & ſimiliter vxor a conſanguineis mariti ſui abſtinere debet, ſicut a proprijs. Et quamuis nullam fœminam de conſanguinitate vxoris meæ licet mihi ea mortua coniugem accipere propter affinitatẽ impedientem: tamen fœminæ, quæ fuit vxor alicuius conſanguineorum vxoris meæ. & ita de alijs inferioribus. Similiter, & vxor mea licet non poterit poſt mortem meam accipere aliquem de cõſanguinitate mea in matrimonio: tamen uirum, qui olim fuit maritus alicuius fœminæ de conſanguinitate mea bene poteſt accipere. Et notandum quòd affinitas præcedens ſponſalia, vel ſuperueniens eis impedit, & dirimit ſponſalia & matrimonium, ſi forte ſecutum fuerat: ſed affinitas ſuperueniens matrimonium non dirimit matrimonium præcedens, ſiue fuerit carnalis copula conſumata, ſiue non.

6 † Secunda cognatio, quæ vt ſupra dicitur impedit matrimonium contrahendum, & dirimit matrimonium contractum, eſt cognatio ſpiritualis, quæ eſt propinquitas proueniens ex hoc, quòd aliquis confert ſacramẽtum baptiſmi, ſeu confirmationis, ſeu ſuſcipit, vel tenet cum cui ſacramentum confertur, & contrahitur cognatio ſpiritualis inter baptizatum & eum qui ſuſcipit illum: ac etiam inter baptizatum & filios ſuſcipientis, & hoc ſiue ſint legitimi, ſiue nõ. ſed non ſic de adoptiuis: quia filij adoptiui ſuſcipiẽtis legitimè copulare poterunt baptizato ſecundum Innoc. Item contrahitur cognatio ſpiritualis inter baptizatum & vxorem ſuſcipientis, ſi ante ſuſceptionem fuerit ab eo cognita. Item inter ſuſcipientem, & parentes, ſcilicet patrem & matrem baptizati: ac etiam inter baptizatum, & patrem matremque baptizati. Tot etiam modis contrahitur cognatio ſpiritualis ex cõfirmatione ſeu frontis criſmatione, videlicet inter confirmatum, & ſuſc pientem inter confirmatum, & filios ſuſcipientis, inter confirmatum & vxorem ſuſcipientis prius cognitam ab eodem. Item inter ſuſcipientem & utrunque parentẽ confirmati. Item inter confirmantem & confirmatum. Item inter confirmatum & filios confirmantis. Item inter confirmatum & uxorem confirmantis prius cognitam ab eodem. Item inter confirmantem & vtrunque parentem confirmati. Et cognatio ſpiritualis quocunque modorum dictorum contracta impedit matrimonium contrahendum, & dirimit matrimonium contractum. Inter uero alias perſonas, quàm ſupra dictas non oritur cognatio ſpiritualis, quæ matrimonium contrahendum impediat, aut contractum dirimat quacunque conſuetudine contraria non obſtante. Item ſpiritualis cognatio non procedit ad nepotes, & vlteriores. Licet enim filia mea ſpiritualis non poſſet contrahere cum filio meo naturali; bene tamen poteſt cum filio filij mei. Similiter filij duorum compatrum

poſſunt

poſſunt matrimonium contrahere, ſiue ſint geniti ante, ſiue poſt cõpaternitatem, excepta ſola perſona, per quam paternitas eſt contracta, quæ nunquam poteſt copulari alicui filiorum patris ſui ſpiritualis. Item licet filius non põt contrahere cum illa, quam pater leuauit; pater tamen contrahere poteſt cum illa quam filius eius, ſcilicet patris leuauit. Item licet non poſſit contrahere cum filia mea ſpirituali: tamen cum ſorore filiç meæ ſpiritualis poſſit contrahere. Item in caſu poteſt quis licitè cum duabus cõmatribus copulari: vt ſi tua prima uxor tenuit filium alterius mulieris, antequã tu miſcueras ei, poteris mortua illa habere alteram illam: ſed ſi tenuit filium eius, poſtquam a te fuit cognita, non poteris ſecundam habere, eo quòd compater eius factus es. Si autem aliqua mulier tenuerit filium uxoris tuæ, quem de alio viro habuit, iſta mulier eſt commater vxoris tuæ & non tua, ſiue illa ſic tenuerit, antequam inter te, & vxorem tuam interueniat copula, ſiue poſt, iam poteris illam mortua ducere. Similiter ſi filius tuus, quem de alia genuiſti ab aliquo ſuſcipiatur. ille ſuſcipiens eſt compater tuus, ſed non vxoris tuæ. ideo, & te mortuo poſſet ille compater tuus contrahere cum illa, quæ erat vxor tua. Item ſicut compaternitas tranſit ad vxorem, quæ fuerat a viro prius cognita carnaliter, eo quòd iam effecti ſunt vna caro, ſic ex compari ratione videtur tranſire ad aliam mulierem carnaliter ab eodẽ cognitam quamuis non ſit vxor eiuſdẽ: quia ſic coeuntes, vt dictum eſt, vna caro efficiuntur.

6 † Tertia cognatio impediens matrimoniũ eſt legalis cognatio, quç fit per adoptionem, cuius triplex ponitur ſpecies. Vna eſt aſcendentium, quæ oritur inter adoptantem & adoptatum, ſiue ſit adoptatus in filium, ſiue in nepotem, ſiue & mulier ſit adoptata in filiam, ſiue in neptem, & hçc cognatio indiſtinctè impedit matrimonium: quoniam pater adoptator non poteſt contrahere cum filia adoptiua, neque cum nepte adoptiua, & ſic de alijs 30.q.3. Ita diligere. Secunda ſpecies eſt collateraliũ: vtputa inter filium meum naturalem & filiam meam adoptiuam, & hæc cognatio impedit matrimonium quamdiu durat adoptatio & ſit in eiuſdem patris poteſtate, ea uero ſoluta, ſiue per mortem patris illius, ſiue per emancipationem filij naturalis, aut etiam adoptiui nõ impedit. Tertia ſpecies cognationis legalis eſt quaſi legalis affinitas inter patrem adoptantẽ, & vxorem patris adoptantis, & hoc omni tempore impedit matrimonium: quoniam pater adoptans nunquam poteſt contrahere cum illa, quæ fuit vxor filij ſui adoptiui etiam poſt emancipationem. Similiter filius adoptiuus poſt mortem patris, qui eum adoptauit, non poteſt contrahere cum illa, quæ fuit vxor illius patris qui eum adoptauit. Filius adoptiuus poteſt contrahere cum filia illegitima patris adoptãtis eum & filius ille adoptiuus cum filia adoptiua. Item ſi filius adoptiuus durante adoptione contrahat cum filia legitima adoptantis ſoluitur matrimonium. Item duæ perſonç, ſcilicet vir & mulier ab eodem patre adoptante poſſunt ad inuicem contrahere, cum nunquam inueniatur hoc eſſe prohibitum: ſicut etiam duo ſpirituales filii alicuius inuicẽ contrahere poſſunt, & ſpirituales cum adoptiuis. Item inter adoptantem & patrem adoptati ſiue matrem nulla contrahitur cognatio. Pro intellectu præmiſſorum nota, quòd adoptio, ſiue adoptatio eſt extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, ſiue deinceps ſumptio legitima: quia per adoptionem qui filius non eſt pro filio habetur. Hæc Ioannes de Burgo.

De Sodomia. *Cap. VIII.*

Quinta ſpecies luxuriæ eſt vitium contra naturam, quod pluribus modis fieri perniciofis contingit. Vno modo cum ſine omni concubitu cauſa delectationis venereæ pollutio procuretur, & vocatur peccatum immundiciæ. 2. Corinth. 12. vbi dicitur. Non egerunt pçnitentiã ſuper immundicia & fornicatione impudicitia quas geſſerũt. Item vocatur peccatum iſtud mollicies. Vnde .j. Corin. vj Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt

debunt. Alia modo contingit fieri dictum vitium per concubitum ad rem alterius ſpeciei: vtputa cum iumentis. De quo Leui. 20. Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidite. Mulier, quę ſuccubuerit cuilibet iumento ſimul interficiatur cum eo. Tertiò modo fit per concubitum ad indebitum ſexum: vt puta maſculi ad maſculum. De quo dicitur Leui. 20. Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, vterque operatus eſt nephas, morte moriantur, ſit ſanguis eorum ſuper eos. Quarto modo ſi non ſeruetur vſus naturale: vtputa cum vir modo beſtiali coierit cum muliere, vel cnm muliere ſupergreſſa viro abutitur. Roma.j. Maſculi relicto vſu naturali fœminæ exarſerunt in deſiderijs ſuis in inuicem maſculi cum maſculis turpitudinem operantes, & fęminæ eorum mutauerunt vſum naturalem in ipſum, qui eſt contra naturam. Inter omnia enim peccata carnalia peccatum contra naturam quod iſtis quatuor modis committitur eſt grauiſſimum. Vnde Aug. in de adulterinis coniugijs. Adulterij (inquit) malum vincit fornicationem, vincitur autem ab inceſtu peius eſt enim cum matre quam cum aliena vxore concumbere: ſed omnium horum peſſimum eſt quod contra naturam fit. Hæc Auguſt. & ponitur in ca. 32.q.7. Quemadmodum. Vnde magnitudo huius peccati oſtendi, poteſt quattuor modis. Primò per teſtimoniũ ſcripture, quæ hoc peccatum aſſerit eſſe maximum, quale eſt illud Gen. 13. vbi dicitur, quod homines ſodomitæ erant peſſimi, & peccatores coram domino nimis. Item gen. 18. dicit dominus. Clamor ſodomorum & gomorreorum multiplicatus eſt & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis, deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non eſt ita vt ſcientia. Super quo Grego. Nouitas (inquit) tantæ rei inauditæ turpitudinis quaſi admirationem & dubitationem parit in audiente, immo intantum, quod Deus, qui omnia nouit, antequã fierent, quaſi admirando & dubitando loquitur de tanto ſcelere introducto dicens. deſcendam & videbo &c. q.d. Incredibile. n. mihi uidetur, hominem tantum flagitiũ perpetraſſe. Laborantes. n. hoc vitio hoſtes sũt Dei & generis humani: nam Deus maſculum & fœminam creauit, vt multiplicarentur homines, iſti operam dant, vt minuantur homines. Ideo hoc peccatum numeratur vnũ qua, ſi potiſſimum inter quatuor vitia, quæ vindictam clamant ad Deum. Quorum primum eſt homicidium, de quo gen. 4. dixit Dominus ad Cayn, qui occidit Abel fratrem ſuũ, quid feciſti, vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra: nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & accepit ſanguinem fratris tui de manu tua. Secundum eſt, oppræſſio pauperum, de quo Exo. 3. ubi legitur. quod Dominus dixit ad Moyſen. Vidi afflictionem populi mei in Egypto, & clamorẽ, eius audiui. & ſequitur. Clamor ergo filiorũ Iſrael venit ad me, vidique afflictionem eorũ qua ab Egyptijs opprimuntur. Tertium eſt retentio mercedis operariorum fidelium. De quo Iaco. 5. Ecce merces operariorũ ueſtrorũ qui meſſuerunt regiones veſtras qui fraudati ſunt a vobis clamant, & clamor eorum in aures Domini ſabaoth introiuit Quartum eſt peccatum contra naturam, quod inter cætera quatuor peſſimnm eſt. Vnde gen. 37. legitur, quod Ioſeph. accuſauit fratres ſuos ad patrem ſuum de crimine peſſimo ideſt de peccato contra naturam, quod inter omnia peccata carnalia peſſimum reputatur. Nam ſecundum Auguſt. in de adulterinis coniugijs. Maius peccatum eſt coire contra naturam, quam ſi matrem ſuam quis carnaliter cognoſceret, vel crimen adulterij committeret. Vnde Bartho. de proprietatibus rerum. Quicunq; (inquit) præter legitimę generationis uſum cõceſſum voluntariè mẽbris genitalibus ludibria libidinis exercuerit, patrẽ ingenitũ Deũ naturæ & gratiæ genitorẽ iam pdidit, nec in generatione iuſtorũ niſi condignè penituerit locũ inter filios gloriæ poſſidebit Nam abuſus genitaliũ abſq; patris luminũ iniuria eiuſq; offenſa eſſe nõ poteſt. Tollit inſuper gratiam & vulnerat naturam. Et ſicut dicit Barth. tit. de luxuria. qñcunq; vel qũocunq; quis procuret, uel conſentiat, vt ſemen alibi quam in loco, ſiue vaſe ad hoc a natura deputato inter marem & fœminam,

miram, & hoc modo debito & ordine natura
li effundatur, uicium eſt contra naturam & ſo
domiticum iudicandum. De iſto tamen pecca
to cum magna cautela loquendum eſt, prædi-
cando & interrogationes in confeſſione faciē
do: vt nihil alicui reueletur, quod præſtaret oc
caſionem peccandi. Sed hic eſt inſuper notan
dum, quod contingit hominem ſemen aliquā
do extra vaſculum naturæ effundere ſine pec-
cato aliquo criminali: vt patet de nocturna pol
lutione, quæ fit ſine vſu liberi arbitrij, quo ca-
rent dormientes. & ideo ex ſe non eſt peccatū,
vt dicunt doctores: tñ ex ſuá cauſa poteſt eſſe
peccatum. Cauſa autem aliquando eſt abun-
dantia ſeminis, quæ abundantiá aliquando eſt
ex cauſa culpabili. puta ab exceſſu cibi vel po
tus: & tunc eſt peccatum. Alia cauſa noctur-
næ fœditatis poteſt eſſe turpis cogitatio præce-
dens in vigilia, quæ reliquit ueſtigium ſui in
fantaſia, ex quo in anima dormientis fit incli-
natio ad aſſentiendū actibus ex quibus fit pol-
lutio. Vnde philoſophus in primo ethicorum
dicit inquantum paulatim pertranſeunt qui-
dam motus a vigilantibus ad dormientes me-
liora fiunt fantaſmata ſtudioſorum, quam quo
runcunque aliorum. Item Iſido. Non eſt (in-
quit) peccatum, quando nolentes illudimur
imaginibus nocturnis: ſed tunc eſt peccatum,
ſi antequam illudamur cogitationum affectib.
præuenimur. Luxuriæ quippe imagines, quas
in veritate geſſimus, ſæpe dormientibus in ani
ma apparent: ſed innoxie ſi non concupiſcen-
do concurrunt, qui verò in nocturna pollutio
ne polluitur, quamuis citra memoriā turpium
cogitationum ſi ſe præſentiat inquinatum: tū
hoc vt tentaretur culpę ſuæ tribuat, ſuamque
immundiciam ſtatim fletibus tergat. Hæc Iſi-
do. & ponitur in ca. diſt. 6. Non eſt peccatum.
Tertia cauſa nocturnę pollutionis eſt cauſa ex
trinſeca ſcilicet malitia demonis commouen-
tis membra dormientis ad talem effectum. &
hoc quidem contingit ex peccato præcedenti,
ſcilicet negligentia præparãdi ſe contra demo
nis illuſiones per crucis munitionem & deuo
tam orationem. vnde in ſero ſolent homines
ſe crucis ſignaculo munire & illud hymni de-
cantare. Hoſtemque noſtrum comprime ne
polluantur corpora. Secundò poteſt oſtendi
magnitudo huius peccati per vindictam pro
eo ſumptam. Vnde propter iſtud peccatum de
ſtruxit Deus totum genus humanum præter
octo animas diluuio generali. nam inter cæte-
ras diluuij cauſas ponit Methodius iſtam tan-
quam cauſam principalem, quod mulieres in
veſaniam conuerſæ ſupergreſſæ viris abutebā
tur, ac exarſerunt viri in alterutrum coeuntes
Item propter illum enorme peccatum ſubuer
ſę ſunt quinque ciuitates cum ſuis habitatori-
bus in profundum inferni, in qua vindicta, vt
dicit Pariſ. attendendum eſt, quod Deus non
ſolum punire voluit impios: ſed etiam par-
uulos & innocētes vnius diei, & in hoc eſt ꝓ-
uiſum pueris, ne diutius viuentes exempla pa
trum ſequerentur, & ſic grauius damnarentur
ac etiam circuniacentes regiones punire vo-
luit, & non ſolum homines ſed etiam anima-
lia & terrenaſcentia, ipſamque terram deſtru-
xit eam conuertens in mare mortuum in quo
nihil viuit nec anis. Vnde Aug. in de mirabi
libus ſcripturæ. lib. 9. ca. 13. Vt eorum (inquit)
opera oblitarentur, omnis progenies ipſorum
eraſa eſt. Item Greg. Gehennalis (inquit) flam
ma moram non ſuſtinens ſodomorum, præue
nit tollere nationem, & ipſam terram tantę cō
fuſionis conſcientia conſumpſit ignis ſulphu
reus, & in lacum horribilem omne ſolum re-
dactum eſt. Item gen. 19. Dominus pluit ſuꝑ
ſodomam & gomorram ignem & ſulphur de
cælo, & ſubuertit ciuitates has, & omnem ſci-
licet ciuitatem & terram circa regionem vni-
uerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ vi
rentia. Reſpiciens etiam retro vxor Loth ver
ſa eſt in ſtatuam ſalis ad oſtendendum, quan-
tum diſpliceat domino memoria cum delecta
tione huius deteſtabilis peccati. Item legitur
gen. 38. quod Ona fundebat ſemen ſuum in
terram. & idcirco percuſſit eum Dominus ſci
licet morte ſubita, eo quod rem deteſtabilem
faceret. Tertiò poteſt oſtendi magnitudo hu-
ius abhominabile peccati ex hoc, quod anti-
qui iuſti reputauerunt ſtuprum & adulterium
modicum in peccatum reſpectu ad iſtud abho
minabiliſſimum peccatum. Vnde Gen. 19. le
gitur, quod Loth dixit ſodomitis volentibus
cum

cum maſculis coire coitu fœmineo. Nolite (inquit) quæſo fratres mei nolite malum hoc facere. habeo enim duas filias, quæ nec co gnouerunt virum, adducam eas ad vos & abutemini eis, ſicut vobis placuerit. Itē iudic. 19. legitur, quod cum quidam ſenex ciuitatis Gabaa recepiſſet in hoſpicium ſuum quendam adoleſcentem cum vxore ſua, venerunt uiri ciuitatis circundantes domum eius, fores pulſare cęperunt clamantes ad dominum domus atque dicentes. Educ virum, qui ingreſſus eſt domum tuam, & abutamur eo, egreſſusq; eſt ad eos ſenex & ait. Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingreſſus eſt homo hoſpicium meum, & ceſſate ab hac ſtultitia. habeo enim filiam virginem, & hic homo habet cōcubinam, ideſt vxorem educam eas ad vos, & humilietis vt veſtram libidinem compleatis: tantum obſecro vos, ne ſcelus hoc operemini contra naturam in virum. Quarto poteſt oſtē di magnitudo huius peccati ex hoc, quod laborantes hoc vitio tranſgrediuntur legem naturæ quam bruta animalia obſeruant. & ideo vt dicit Pariſ. vbi aliæ ſpecies luxuriæ iumento aſſimilant hominem, hęc nephandisſima turpitudo inferiorem iumento reddit hominem. & ideo inquit ſodoma inde muta interpretatur: quia hoc peccatum homines reddit mutos in die iudicij: non poterunt enim eos excuſare per ignorantiam: cum ipſa natura legem docuerit ipſa bruta animalia, quam iſti tranſgrediuntur.

Peccatum Luxuriæ maximè à religioſis uitandum. Cap. IX.

ET inſuper eſt notandum, quod quamuis peccatum luxuriæ cum ſuis quinque ſpeciebus in omni homine vel muliere ſit abhominabile: maximè tamen in ſacerdotibus & uiris ac mulieribus religioſis eſt deteſtabile. Vnde quod hoc peccatum grauius ſit in ſacerdotibus quàm in laicis poteſt oſtendi multiplici ratione. Primo per hoc, quod ſicut patet ex ſententia ſcripturæ Leu. 5. & Num. 6. Pondus ſanctuarij maius erat pon deribus mercatorum, vel aliorum ciuium, per quod deſignatur ſecundum Pariſ. ꝙ aliter ponderanda ſunt peccata laycorum, & aliter peccata ſacerdotum. Vnde & quàm graue ſit peccatum ſacerdotis ad comparationem peccati vulgaris perpendi poteſt ex hoc, quòd tantum ſacrificiū præcipitur a dño ꝓ expiatione peccati ſacerdotis, ſicut pro expiatione peccati totius turbæ vulgaris populi: vt patet Leuit. 4. Secundum, quod aggrauat peccatum carnis in ſacerdotibus & in alijs in ſacris ordinibus conſtitutis eſt voti fractio. vñ oēs ad ſacros ordines accedētes ſe ad votum caſtitatis cōſtringunt, dicēte canone. Ad ſubdyaconatū accedētes non ſine voto caſtitatis iubētur admitti auctoritate B. Greg. qui ſcribens Petro ſubdyacono ait. Nullū facere ſubdyaconū præſumat epi, niſi qui ſe caſtè victurū ꝓmiſerit. hæc ca. diſt. 27. virgines. Et q̄ graue peccatū ſit iſtius voti fractio, patet ex præcioſitate & ſanctitate rei quā talis aufert Deo. Vnde iſtæ duæ circunſtātiæ aggrauare ſolēt pctm̄ rapinæ. ſ. præcioſitas rei quę rapitur, & ſanctitas eiuſdē, quia tūc nō ſolū eſt furtū, ſed et̄ ſacrilegiū: ſed cum caſtitas quam talis Deo uouit & promittit cū ſacros ordines ſuſcipit, & quā Deo aufert, cum fornicatur inæſtimabilis præcioſitatis ſit dicēte ſcriptura Eccl. 26. Omnis ponderatio nō eſt digna animæ continentis. Et talis caſtitas etiā res ſancta eſt, cum ſit Deo oblata. conſtat igitur, ꝙ ablatio illius inuito dño rapina eſt & ſacrilegium grauisſimū. Tertium, quod aggrauat peccatum in ſacerdotibus eſt ſcientia. Vnde Greg. Vbi (inquit) magis ſcientiæ eſt tranſgreſſor maiori ſubiaceat culpæ. Item Luc. 12. Ille aūt ſeruus, qui cognoſcit voluntatem dñi ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſm̄ eius voluntatē, plagis vapulabit multis: ſ. l ſacerdotes tenentur ſpecialiter ſcire voluntatem & legem dñi. dicente B. Hier. ſuper illud Aggei. 2. Interroga ſacerdotes legem. Conſidera (inquit) ſacerdotū eſſe officium de lege interrogatos reſpondere, ſi ſacerdos eſt, ſciat legē domini: ſi verò ignorat legem domini ſe arguit non eſſe ſacerdotem domini Item Aug. & ponitur in canone diſt. 36. Ignorantia. Sciat (inquit) ſacerdotes ſcripturas & canones, & om-

ne opus eorum in prædicatione, & doctrina conſiſtat, ex quo ſacerdotes ſtrictius obligantur ſcire legem Dei, quàm laici, in tanto ſtrictius obligantur ad eius obſeruantiam, ſequitur, quòd ſacerdotes ſtrictius obligantur ad obſeruantiam legis Dei quàm laici; & cum in quanto quis ſtrictius obligatur ad obſeruātiam legis Dei tanto grauius peccat tranſgrediendo eandem. manifeſtè ſequitur, quòd ſacerdotes tranſgredientes legem Dei grauius peccant, quàm laici.

Quartum quod aggrauat peccatum in ſacerdotibus eſt, quòd ipſi decipiunt populum, qui dat eis eleemoſinas: vt pro eis orando eorum peccata deleant, & miſericordiam a Deo obtineant: quod tamen vitioſi ſacerdotes nō faciunt. Nam vt dicit Greg. In grauibus peccatis qui poſitus dum ſuis peccatis premitur aliena non diluit. Cunctis enim liquet, quòd cum is, qui deſpicit ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora ꝓuocatur. Hæc Gregor. & ponitur in cano. 3. q. 7. In grauibus. Quintum quod aggrauatur peccatum carnis in ſacerdotibus eſt irreuerentia & cōtumelia, quem domino Ieſu Chriſto facere quotidie ſine timore præſumunt. Vnde Linco. ſuper euang. parte 2. ca. 26. Si (inquit) ſanctus Ioannes in heremo a pueritia conuerſatus, & in vtero matris conſecratus a domino inuitatus non auſus eſt illud tremendum angelis, & reuerendum domini caput, ſiue verticem tangere, quomodo tu peccator & pollutus non dico verticem: ſed totū corpus Chriſti & totum Chriſtum Deum, & hominem non tantum tangere: ſed etiam in ergaſtulum corporis polluti quaſi includere, & incarcerare ꝓſumis, vel ſi ille timuit Chriſtum baptizare, a quo debuerat baptizari, quo modo peccatrix anima, a quo debes inhabitari, illum totum in vili hoſpicio corporis tui non verens admittere. Item ſi Oza qui manū extendit ad archam figuralem ne declinet bobus recalcitrantibus a domino ad mortē percuſſus eſt, vt patet. 2. Reg. 6. quantomagis timore dēt percuti a Domino, qui indignè non archam ſed corpus Domini conficit & ſumit. Ille enim ex debito officio archam tetigit, q̄a de tribu leui erat, ſed indignè: nam tradūt Hebrei, ꝙ nocte præcedente concubuit cū vxore ſua: ſed quanto magis punietur voluptuoſi ſacerdotes cum meretricibus in nocte concubētes, & in die manibus pollutis corpus Chriſti irreuerenter tractantes. Vnde Pariſ. ſuper illud Apoc. 14. Sine macula ſunt &c. Mirū eſt (inquit) quomodo ſacerdos eiſdem manibus audet tangere corpus Chriſti, quibus pauloante tractauit pudenda meretricis. De talibus dicitur Malachiæ. j. Ad vos o ſacerdotes, q deſpicitis nomen tuum. Et reſpondet dn̄s. In eo ꝙ offertis ſuper altare meum panem pollutū: quod tn̄ non eſt ſic intelligendum, ꝙ panis vitæ. ſ. panis ſacramentalis per malam vitā polluitur ſacerdotum: quia illud ſacramentum ſicut nec per ſanctitatem boni ſacerdotis melioratur, ita nec per mali ſacerdotis immunditiā peioratur, dicente B. Greg. Siue per bonos miniſtros, ſiue per malos intra eccleſiam diſpenſetur, ſacramentū eſt: quia ſpirituſſanctus miſticè illud viuificat, qui quondam in apoſtolico tēpore viſibilibus apparebit operibus, nec bonorum diſpenſatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. hæc Greg. & ponitur in can. j. q. j. Multi ſæculariū. Verumtamen ſacerdotes, qui indignè tractant illud ſacramētum venerabiliſſimum ſeipſos per hoc magis polluunt & peccatum ſuum aggrauāt & augmentant. Vnde Hiere. 26. Ecce ego in manibus veſtris ſum. ſ. in altari, facite mihi quod bonum rectum eſt in oculis veſtris: verūtamen ſcitote & cognoſcite, ꝙ ſi occideritis me ſanguinem innocentē traditis contra voſipſos. & certè ſacerdos ſumens indignè iſtud ſacramētum, æq; grauiter peccat ac ſi Chriſtum occideret. dicente Apoſtolo. j. Cor. 11. Quicunq; manducauerit panem aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. i. ita puniendus eſt, ac ſi Chriſtum occidiſſet. Vnde dicit ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legē Moyſi ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti polluti duxerit. Super quo Aug. Conculcat (inquit) Chriſtum, qui liberè peccat, & abſq; timore,

amore,& qui eo indignè percipiat. Sextum, quod aggrauat peccatum carnis in ſacerdoribus eſt dignitas officij. De qua dignitate loquitur Aug.ſuper illud Treno.4.Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij dicens. O veneranda ſacerdotum dignitas inter quorum manus Dei filius velut in vtero virginis incarnatur.O cœleſte miſteriũ,quod per vos pater & filius, & Spiritusſanctus ſup tã ineffabili miſterio vr̃o, ꝙ vno eodẽq; momento idem Deus q præſedit in cœlo in manibus veſtris eſt in ſacro. hæc ille. Item Aug.Nihil(inquit)in hac vita, & maximè in hoc tempore difficilius, laborioſius & periculoſius epiſcopi, aut presbyteri, aut dyaconi officio:ſed apud Deum nihil beatius ſi eo modo militetur,quomodo noſter imperator iubet.hæc Aug. & ponitur in ca. diſt. 44.Ante omnia. Et certè ſicut officium ſacerdotale dignisſimum & maximè meritoriũ eſt, ſi debito modo in vitæ mundicia exerceatur: ſic periculoſiſſimum & damnabilisſimum eſt ſi negligenter agatur, & cum peccati turpitudine polluatur.Vnde Bern.3.florum.ca.vlt.In clero(inquit)gerens iniqua, quid de miniſterio iudicetur cęleſte tenet officium. Angelus Dñi exercituum eſt,iuxta prophetæ ſententiã dicentis. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciam, & legem requirant ex ore eius: quia angelus dñi exercituum eſt.Malac.2. Inuenta enim in Angelis prauitas neceſſe eſt, vt diſtrictius, & inexorabilius iudicetur, q̃ humana. Vnde ſapiẽ.6. Iudicium durisſimum his fiet, qui pręſunt & potentes potenter tormenta patiẽtur. Prædictæ enim ſex circunſtantiæ manifeſtè oſtendunt, ꝙ hoc abhominabile peccatum luxuriæ grauius eſt in ſacerdotibus, quã in alijs laycis perſonis.Sed hic moueri poteſt hæc dubitatio. Vtrũ plus cęteris paribus peccet vir laycus adulterando vel ſacerdos fornicando. Pro quo notandum, ꝙ hanc dubitationẽ mouet Holgot in lectura libri ſapientiæ. lectione 45.& rñdẽs.dico(inquit) pro nunc,ꝙ cęteris parib. ſacerdos plus peccat.Et ratio eſt:quia ſacerdos vouit ſolenniter continentiam ab omni muliere,& totaliter ſe Deo dedicauit. Vir autem fidem præſtitit mulieri ad oppoſitum continentiæ,ſ. ad reddendum ſponſæ ſuæ ſolum debitum naturæ, ſi illa hoc petierit. fide ſponſæ præſtita ſe obligauit abſtinere ab actu concubitus carnalis,eo quòd vouit,quòd nũquam cognoſceret aliquam carnaliter mulierem. Item magis ſolenniter vouit ſacerdos q̃ coniugatus iurauit:quia votum ſuum eſt ſolenizatum per ſacrũ ordinem: quia ſacr̃m ordinis eſt maioris reuerentiæ q̃ matrimoninm: ſicut omnes doctores catholici confitentur, & indubitanter hoc eſt verum: quia illud ſacramentum immediate applicat hoĩem ad conficiendũ corpus Chriſti verum in ſacr̃o altaris, & illud eſt maximũ,quod homini poteſt communicari in hac vita. hæc ille. Et quàm graue & abhominabile ſit hoc peccatum in viris religioſis triplici manifeſtabo exemplo. Primo ex illo Gen. 6.legitur, quòd cũ cępiſſent homines multiplicari ſuper terram,& filios procreaſſent, videntes filij Dei filias hominum, ꝙ eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant, vbi per filios Dei, vt dicit Lyra, intelliguntur illi qui deſcenderũt de Seth,qui a patre ſuo fuerũt inſtructi in cultu vnius veri Dei. Vnde & in pluribus locis ſcripturæ fideles vocantur filij Dei. Per filias hominum intelliguntur mulieres deſcendentes de Cayn,quæ erant curioſæ, diſſolutæ, & lubricæ, & de illis præceperat Seth filijs ſuis de voluntate dñi, ꝙ non acciperent eis vxores: cuius tamen contrarium ipſi fecerunt. Et iſta tranſgresſio, vt dicit Lyra erat vna cauſa, quare Dominus eduxit aquas diluuij ſup terram. Et ſi tantum diſplicuit Deo, quòd filii Dei filias hominũ. in vxores acciperent,quanto magis credendum eſt diſplicere Deo: cum filii Dei, cuiuſmodi ſpecialiter eſſent viri eccleſiaſtici, & ſpecialisſimè viri religioſi, qui cũ meretricibus fornicantur. Secundò oſtenditur grauitas huius peccati in viris religioſis ex hoc quòd ſi ille qui habitũ religionis deſeruit, apoſtata iudicatur. Et cum caſtitas magis profert ad religionis pfectionẽ,q̃ habitus,ergo religioſus caſtitatem deſerẽs a multo fortiori apoſtata eſt iudicandus.Vnde eccleſ. 19. Vinũ & mulieres,ſcilicet luxurioſæ apoſtata e etiam faciunt ſapientes. Tertiò oſtendit ir grauitas huius peccati in viris religioſis ex ĩ

ex hoc, quod legitur, Deum tam grauiter puniſſe illa peccata, quæ in clauſtris ſunt commiſſa. Vnde ſpecialiter in triplici clauſtro legitur Deũ grauiter puniſſe peccata ibidem delinquentium. Primum clauſtrũ fuit in cælo, in quo ipſe Deus abbas fuit, & in quo quidem.ſ. lucifer cum ſuis complicibus conſpirationem contra Deum facientes inde expulſi ſunt & abſque ſpe ueniæ ad carcerem in ſerni æternaliter condemnati. Secundũ clauſtrum fuit in paradiſo terreſtri, in quo præpoſitus erat primus parens, qui cum uxore ſua inobediens Deo expulſus eſt, & morti cum ſucceſſione ſua damnatus. Tertium clauſtrum fuit in primitiuo ſtatu religionis chriſtianæ, in qua religione ſuperior erat Petrus, ex qua religione quidam proprietarij eſſe uolentes morte ſubitanea perierunt: ut patet Act. 5. de Anania & Saphira uxore illius. Et quamuis omnis fornicatio religioſorum ſit graue & abominabile peccatum: grauiſsimum tamen uidetur ſanctarum monialium defloratio. vnde talis defloratio nedum eſt fornicatio, ſed & adulterium, inceſtus, ſtuprum & quaſi peccatum cõtra naturam. Adulterium enim eſt, cum ſit violatio ſponſæ alienæ, & hoc valde graue genus adulterij. Nam quanto nobilior ſit ſponſus, cui deſponſata ſit mulier, tanto maior cõtumelia eſt uiolatio eiuſdem: & cum illa deſponſata ſit regi altiſsimo, patet, quòd uiolatio illius ſit adulterium grauiſsimum. Ac etiam cum illa ſit ſponſa domini ſui, patet ꝙ qui eã ſolicitat, domini ſui ſeipſum manifeſtiſsimũ efficit traditorem. Hoc intelligens ille vir ſanctus Ioſeph, qui uxori ſui domini dicenti. dormi mecum, reſpondit ſibi, quomodo poſſum hoc malum facere & peccare in dominum meum: vt patet Gen. 39. Stuprum etiam eſt, cum ſit illicita defloratio virginis. Inceſtus etiam eſt. & hoc inceſtus genus grauiſsimũ, cum ſit acceſſus ad uxorem patris ſui regis omnium creaturarum. Vnde de tali inceſtu intelligi poteſt illud. j. Corin. 5. Auditur inter vos fornicatio. & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat. Et eſt inſuper peccatum quodammodo contra naturam, cum tali s fornicatur cum mortua, & iam in ſudario poſita. Vnde Linco. dicto. 35. Cum enim (inquit) aliquis ſuſcipit religionis habitum, & relinquit mundum nõ ne mundo moritur: & habitu ſuo quaſi funebribus inuoluitur, & quaſi ĩ clauſtro ſepelitur. Et hæc de quinque ſpeciebus peccati luxuriæ ſufficiant pro præſenti.

De remedijs contra luxuriæ peccatum. Cap. X.

SEquitur tertium notabile, in quo tractatur de remedijs contra luxurię peccatum.

1 † Pro quo notandum eſt, ꝙ cum luxuria ignis ſit: ut patet Iob 31. ubi dicitur, ꝙ luxuria eſt ignis uſque ad perditionem deuorans, & corpus humanum eſt quaſi uas ſiue olla ad hunc ignem applicatum. ideo ſicut ollæ ſuper ignem poſitæ & nimium ebullienti ſextuplex remedium ſoletur adhiberi, quorum primum eſt ſatis impoſitione ebullitionem mitigare. Secundum, cum cocleari ſiue alio inſtrumento ad hoc apto materiam in olla exiſtentem exagitare. Tertium, cum oris ſufflatione liquorem ollæ aliqualiter refrigerare. Quartum, de focalibus partem ſubtrahere. Quintũ eſt, ollam totaliter ab igne remouere. Et ſextum eſt, aquam frigidam feſtinanter in ollam infundere. Sic ſi olla carnis noſtræ nimium ebulliat ex feruore ignis luxuriæ, ſex conſimilia remedia ſunt ſpiritualiter adhibenda. Quorum primum eſt per ſalem ſalutaris ſapientiæ impoſitionẽ ebullitionem luxurioſorum motuum mitigare, de quo ſale dicitur infanti accedenti ad baptiſmum. Accipe ſal ſapientiæ. Vnde ſalutaris ſapientia quæ a domino Deo eſt, & ex cognitione legis diuinæ pudicum reddit efficaciſsimè hominem. Vnde Iaco. 3. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia. primum quidem pudica eſt. i. primo & principaliter reddit hominem pudicum. Vnde & hæc ſapientia a propheta Zacha. 9. vocatur vinum germinans virgines. i. virginales affectiones. Et ideo meritò de hac ſapientia dicit ſapiens in lib. ſapientiæ. cap. 8. Hanc amaui & exquiſiui eam a iuuentute mea, & quæſiui ſponſam

eam

eam mihi aſſumere. In quo verbo, vt dicit Pariſ. inſinuatur, ꝙ adherere ſapientiæ eſt remedium contra illicitas carnis delectationes. Vñ Hiero. Ama ſcientiam ſcripturarum & carnis vicia non amabis. Hæc Hiero. & ponitur in ca. de confec. diſt. 5. Nunquam. Nam, vt dicit Hiero. ibidem. Sicut ſtellas cęli non extinguit nox: ſic mentes fidelium inherentes firmamẽto ſacræ ſcripturæ non obſcurat iniquitas mũdana. hęc Hiero. & ponitur in ca. diſt. 38. ſicut ſtellas. Sed hæc ſapientia non intrabit, nec introibit in cordibus luxurioſorum, dicente ſcriptura Sap. j. In maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis: quia, vt dicitur Eccl. 21. Cor fatui quaſi vas fractum & omnem ſapientiam non tenebit, verbum ſapiens quodcunque audierit ſanctus laudabit & adijciet, audiet luxurioſus & diſplicebit illi, & proijciet illud poſt tergum ſuum.

Secundum remedium adhibendum ollę nimium ebullienti, vt prædixi, eſt materiam in olla contentam cum coclear, vel alio inſtrumento ad hoc apto aliqualiter exagitare. Sic ſpiritualiter olla carnis noſtrę feruore libidinis nimium ebulliente remedium eſt contra carnem noſtram contra ſpiritum inobedientem cum coclear labore occupare. Nam ocium peccatum luxuriæ inducit. Sicut exemplum habemus de Dauid, qui cum occupatus fuit in bellis licitis continens fuit: ſed in tempore ocij adulterium commiſit, vt patet 2. Regum. 11. Et Iſid. in de ſummo bono. lib. 3. ca. 24. Dei ſeruum (inquit) ſine intermiſsione legere, orare & operari oportet, ne forte mentẽ ocio deditam ſpiritus fornicationis ſurripiat. Cedit enim labori voluptas. animum verò vacantem præoccupat. Contuere Salomonẽ per ocium multis fornicationibus inuolutum & per fornicationis vicium vſque ad Idolatriam lapſum. hæc ille. Iſtud conſiderans beatus Hiero. ad occupationem virtuoſam monet vnumquemque fidelem dicens. Non vacet mens varijs perturbationibus, quæ ſi pectori inciderint, dominabuntur tui, & te ducent ad delictum maximum. Facito ſemper aliquid, vt ſemper dyabolus inueniet te occupatum: quia in deſideriis eſt hominis ocioſus. hęc Hiero. & ponitur in ca. de con. diſt. 5. Nũquid. Tertium remedium adhibendũ ollæ nimium ebullienti, vt dixi, eſt cum oris ſufflatio ne liquorem ollæ aliqualiter refrigidare. Sic ſpiritualiter, olla carnis feruore libidinis ebullienter remedium eſt cum ſufflatione deuotæ orationis tentationem carnis deprimem. Vnde Iſid. in de ſummo bono lib. 3. ca. 7. Hoc eſt (inquit) remedium eius qui viciorum tentamentis exeſtuat: vt quoties quolibet tangatur vicio ad orationem ſe ſubdat: quia frequens oratio viciorum impugnationem extinguit: tam perſeueranter intendere oportet animum noſtrum orãdo atque pulſando quouſque importunitas deſideriorum carnium ſuggeſtiones, quæ noſtris obſtrepunt ſenſibus, fortiſsima intentione ſuperemus. Ac tamdiu inſiſtere, quouſque perſiſtendo vincamus. Nam negligentes orationes nec ab ipſo homine impetrare valent, quod volunt. Quando enim quis orat: ſpiritum ſanctum ad ſe aduocat, ac vbi venerit, confeſtim tentamenta demouentur, quæ ſe mentibus humanis immergunt præſentiam eius ferre non ſuſtinentes effugiunt. Hæc ille. Item iſtud conſiderans ſapiens, vt ſciui (inquit) quoniã aliter non poſſum eſſe continẽs niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientia ſcire, cuius eſſet hoc donũ, adij dominũ & deprecatus ſum eum. Sap. 8. Quartum remediũ adhibendũ ollæ nimiũ ebullienti eſt de focalibus parumper extrahere. Sic ſpiritualiter, olla carnis noſtre feruore libidinis ebulliente remedium eſt, vt hõ de cibo & potu, qui ſunt ignis luxuriæ fomenta ſubtrahat, & ſpecialiter de generibus ciborum & potuũ, qui ſpumãt in libidinem, cuiuſmodi ſunt fortia vina & cibaria delicata, ſpecies calidæ. Huiuſmodi enim nedum ſunt ligna ad nutrimẽtum luxuriæ: ſed ẽt ſunt quaſi faſciculæ ardentes ad eum totaliter incendendũ. vnde & ſicut deridendus eſſet, qui faſciculis ardentibus domum ſuã incẽderet, quã tamẽ diceret pro nullo bono mundi velle cõburi: ſi deridendi sũt, qui dicunt ſe uelle continen. & cum talibus cibis & potibus ſe ingurgitant, qui maximè coram igne libidinis ſe inflammãt. vnde Iſid. in

de ſum.bo.li.2.ca.41. Libidinis (inquit) ignes ciborũ fomẽtis increſcũt. Corpus aũt, quod abſtinẽtia frangitur, tẽtatio non exurit. Vnde & tres pueros abſtinentes flãma babilonij incẽdij & ſi tetigit non cõbuſsit, quis nimirum deſideriorum carnaliũ ignis mentes abſtinentium inflãmet: vſq; ad conſenſum tñ concupiſcentiæ, uel operis nõ exurit.hæc illæ. Quin tũ remediũ eſt ollam ab igne totaliter remouẽ. Sic ſpiritualiter, remediũ contra ebullionẽ luxuriæ eſt ollam carnis nr̃æ ab igne luxuriæ elongare. Iſtud remediũ docet nos Apoſt. 1. Cor. 6. dicens. Fugite fornicationẽ: ſed qui uoluerit fornicationem fugere, oportet ſeipſum ab eius occaſionibus elongare.

2 †Pro quo notandũ, ꝙ inter cætera quatuor ſunt q̃ luxuriæ præſtãt occaſionẽ ſpũalẽ, quorũ primũ eſt procuratio pronubarum. Secũdum curioſus aſpectus mulierum. Tertium eſt cum mulieribus inſolens colloquium. Et quartum eſt inordinatus tactus earundẽ. Primum igitur præſtans occaſionem luxuriæ eſt procuratio pronubarũ, quarũ nequitia triplici manifeſtatur exẽplo. Primò ex hoc, ꝙ opus earũ eſt opus diaboli, imò & ubi diabolus nõ põt per ſe aliquid præualere, per talẽ maledictã pronubam multoties ſuperat mulierẽ incautã. Vnde diabolus facit ſicut faber, qui cũ nõ põt ducere ferrum ad libitũ ſuum, ponit illud in ignem, quem ignẽ accendit quadruplici medio. Primò flatu oris ſui. Deinde apponẽdo combuſtibilia vtputa carbones, vel ligna, q̃ ſi fuerint in ſe virida, ſiue humida, quæ nõ faciliter cõburuntur: tunc tertiò interponit facem ligni. & quartò ſufflat cum follibus, & ſic facit ignẽ ardere, & liquæfacit ferrũ ad libitũ ſuũ. Sic ſpiritualiter, diabolus quãdo nõ põt ad voluntatẽ ſuã ducere virginẽ, vel aliquã mulierem caſtã ad actuale peccatũ, accendit circa illam ignẽ luxuriæ. & hoc quadruplici modo. Primò cũ flatu oris ſui. ſ. cum oſculis & verbis ſcurrilitatis deinde apponẽdo carbones delectationis & ligna gulæ & ebrietatis, & ſi talis mulier fuerit viridis in virtutibus & humida p gratiã Spũſſancti, qđ diabolus nõ põt faciliter eã cõburere igne luxuriæ: tũc acquirit facẽ ſibi ſiccã & prius cõbuſtã. i. vetulã induratã in peccatis, & illa ſuis falſis & ſubtilibus ſuggeſtionibus & cõſilijs declinat aĩum ſuũ vt igne luxuriæ cõburatur. Exẽplũ huius oſtendit Petrus Alphigus narrans de quodã nobili genero ſo peregre in partibus longinquis profecto cuius vxor bona & caſta domi remanens a quodam iuuene ardenter amabatur, & ad nephandum opus libidinis frequenter pulſabat, qua nullo modo conſentiente, cæpit iuuenis vehementer languere, quod concernens quædam vetula, cauſam ſui inueſtigat languoris, cui iuuenis tandem cauſam ſui meroris reuelauit. At illa, in hac (inquit) materia deſideriũ tuum indubitanter fieri procurabo, quę conſeſtim caniculam quam habebat duobus diebus ieiunare fecit, & tertio diẽ panem fortiſsimo ſynapio confectum miniſtrat edendum caniculæ, quo comeſto prẽ anguſtia acuitatis ſinapij fortiſsimè lachrimari incepit, quod cernẽs vetula cũ canicula ſua ad dominam cõfeſtim perexit, quæ videns caniculam lachrimantem quid ei acciderit quæſiuit a vetula. At illa rñdens. O (inquit) clara domina non ſit vobis cura: quia dolor eſt mihi ita vehemens, ꝙ vobis nequeo reuelare. Tunc domina curioſius inſtetit, vt cauſam ſibi detegere non dubitaret. Cui tandem vetula ſuſpirans ait. Hæc (inquit) canicula fuit filia mea chariſsima & vehementer decora: quæ quia cuidam iuueni ipſam ardenter adamanti conſentire noluit, in hanc caniculam eſt mutata & ideo nunq̃ ſic lachrimari deſiſtit. Tunc ait domina, quid igitur faciam ego, quæ inuenire taliter amantem me contempſi? Cui vetula mox rñdit. Cõſulo (inquit) ne (quod abſit) tibi conſimiliter cõtingat, ſibi omnino conſentias. Cui domina. Rogo igitur te vt hoc procurare non deneges, & ſic infęlix domina, quæ per diabolum ſuperari non potuit per maledictã pronubam decepta in nequitiã deducitur adulterinã. Secundo poteſt oſtendi magnitudo nequitiæ maledictarũ pronubarum per pęnã ſerpenti inflictã a domino. Vnde ſerpens, quem diabolus ſibi elegit, ut per eũ mulierẽ deciperet, eo ꝙ tunc mulieri quodãmodo aſsimilaretur. Nam ante peccatũ primi parentis erectus erat. Et ſicut dicit Beda, faciem & uultũ habebat virgineum. Et merito

mò ſerpens iſte,vt dicit Pariſ.ſignat prædictas maledictas pronubas,quas diabolus elegit ſibi ad alias mulieres eis in ſexu ſimiles decipiendas.Sed attēdāt tales maledictæ pronubæ, ꝙ licèt ſerpēs quaſi creatura irrōnalis nō intellexit quid fecit:tamē in quatuor punitus eſt,vbi mulier ad eius ſuggeſtionē peccās eſt in duobus punita : vir verò ad ſuggeſtionē mulieris peccās in vno tm̄modo eſt punitus. Vnde ſerpēs pro eo ꝙ quaſi maledicta ꝓnuba erat diaboli ad decipiēdū hoiem.ideo eſt maledictus, dicēte ſibi domino. Quia feciſti hoc maledictus eris inter oīa animantia & beſtias terræ: & quia hominē in miſerrimā ſeruitutem diaboli deiecit. ideo & ille proſtratus eſt,cum prius erectus incederet.vñ dictū eſt ei. Super pectus tuū gradieris.Et quia in ore eius habuit mendaciū.ideo in ore eius poſitū eſt venenū, ac etiam terram venenatā & a Deo maledictā propter peccatū hominis comedit.vnde dictū eſt ei. Terrā comedes oībus diebus vitæ tuæ. Et quia mulierē decepit.ideo dictum eſt ei.Inimicitias ponā inter te & mulierē & ſemē tuū & ſemen illius.Mulier.n.quia in edacitate peccauit fructus prohibiti.ideo in fructu ſui vteri eſt punita.vnde dictū eſt ei. In dolore paries filios tuos. Et quia ad ſuggeſtionē ſerpentis ſuperbiuit.ideo & Deus humiliauit eā. vnde dictū eſt ei.Sub poteſtate viri eris.Sed vir.n.quia ad ſuggeſtionē mulieris in ſolo eſu peccauit. ideo in labore quærendo ſibi edulium eſt punitus.Vnde dictum eſt ei.Quia audiſti uocem vxoris tui,& comediſti de ligno,ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo,in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.Et ex iſta ſententia datur intelligi,quòd oēs viri iuſti ac etiam mulieres caſtæ quālibet talē maledictam pronubā per ſerpentem figuratam odirent, non naturam, vel perſonā,ſed vitium earundem: & niſi ſe correxerint eo modo quo ſecundum Deum potuerunt, vt tanquàm alter ſathanas a ſua expellatur vicinia procurarent. Vnde & merito talis maledicta pronuba dici pōt ſathanas, ſiue ſathan, quod interpretatur aduerſator pro eo, quod efficacius aduerſatur ſaluti eius quā mouet ad malum,q̄ ipſemet ſathanas. Tertio poteſt oſtendi magnitudo nequitiæ maledictarū pronubarum ex illo quod habetur in ſcriptura Nume. 25. ubi legitur, quòd madianitæ deceperunt filios Iſrael per mulieres ordinando ipſas ornatu meretriceo,& ſic poſuerunt ipſas tanq̄ ſcandalum, ideſt occaſionem ruinæ filijs Iſrael: vt philocapti fornicantes cum illis & illecti ad eaſdem ad idolatrandum cum dijs ſuis offenderent dupliciter in Deum ſuum.ſ.fornicando & idolatrando, pro quo peccato occiſi ſunt de filijs Iſrael 24. millia, & de madianitis occiſi ſunt quinque reges cum oībus maſculis ſuis,ſenibus & paruulis ac etiam mulieribus exceptis virginibus. Super quo facto concludit Origenes ſuper librum Nume. ꝙ peccatum madianitarum ponentium ſcandalū coram filijs Iſrael, qui inſuper erant tanquàm pronubæ mediantes inter fornicantes incomparabiliter ipſis fornicatoribus grauius peccauerunt.Patet etiam ex eodem quàm periculoſum & q̄ graue peccatū eſt, mulierem ornatu meretriceo,vel nimis comptè ſe ornare,& ſpecialiter ad hunc finē,ut alliciat viros ad inordinatū amorem, & ad actum libidinis pernicioſum.De quibus dicitur Prouer.7.Ecce mulier occurrit ornatu meretriceo præparata ad capiendas animas, garrula, vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus, nunc foris,nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidias,appræhenſumq; deoſculatur iuuenem,& procaci vultu blanditur,& conformis defectus poteſt contingere ex parte viri inſolenter compti ad eundē finem: talis.n.qui ſic facit,reus eſt duplicis peccati.ſ.ſcortātis & ꝓnubæ:cū per artē ſuam allicientem ad coitum quodāmodo mediat inter ſe & cohærentē. Et ideo meritò dicit B. Hiero. ad Euſtochium,ꝙ ſi vir,uel mulier ſe ornauerit:ut vultus hominum ad ſe ꝓuocauerit, & ſi nullū inde ſequatur damnum extrinſecum: iudicium tamen patietur æternum:quia venenū attulit,ſi fuiſſet,qui biberit. hæc illæ.

3 † Secūdū ꝓſtās occaſionē luxuriæ ē curioſus aſpectus mulierū. vñ legit̄ Ge.34.ꝙ cum Sichē filius Emor principis terræ Chanaan vidit Dinā filiā Iacob adamauit eā & rapuit & dormiuit cū ea,vi opprimēs uirginē,& ꝓpter

hanc cauſam Sichem & Emor pater eius cum toto populo ciuitatis occiſi ſunt, exceptis paruulus & mulieribus, qui ſunt in captiuitatem deducti. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccl. 9. Virginem ne conſpicias, ne forte ſcandalizeris in decore eius. Item 2. Regũ. 11. legitur, ꝙ Dauid deambulans in ſolario domus ſuæ viditque mulierem lauantem ſe ex aduerſo ſuper ſolarium ſuum. Erat enim mulier pulchra valde. Miſit igitur Dauid & requiſiuit, quæ eſſet mulier, nunciatum eſt ei, ꝙ erat Barzabee vxor Vriæ. Miſsis itaque nunciis Dauid tulit eam & dormiuit cum illa. Qua propter dixit ſibi dominus. Non recedat gladius de domo tua vſque in ſempiternum, eo ꝙ deſpexeras me, & tuleris vxorem Vriæ, quod & factũ eſt: quia nunquam poſt regnum ſuum pacificè poſsidebat. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccl. 9. Cũ aliena muliere ne ſedeas oĩno, nec accumbas cum ea ſuper cubitum, & non altriceris cum illa in vino, ne labatis in perditionem. Item Iudith. 10. legitur, ꝙ iudit ad decipiendum illum maledictum principem holofernẽ lauit corpus ſuũ, & vnxit ſe myrrha optima, & diſcriminauit crinẽ capitis ſui, & impoſuit mitrhã ſuper caput ſuũ, & induit ſe veſtimẽtis iocũditatis, ſic induit ſe ſandalia pedib. ſuis, aſsũpſitq; dextra biola & lylia & inaures & oĩb. ornamẽtis ſuis ornauit ſe, cui etiã dñs ſplẽdorem dedit: quoniã omnis iſta cõpoſitio non ex libidine ſed ex virtute pendebat. & iõ Dominus hanc in illa pulchritudinem ampliauit: vt incomparabili decore omnium oculis appareret, quæ cum intraſſet ante faciem holofernis, ſtatim captus eſt in oculis ſuis holofernes, cor autem holofernis concuſſum eſt: erat autem ardens in concupiſcentia eius, & iocundus factus eſt holofernes ad eam, bibitq; multum vinum quantum vna die nunquam biberat in uita ſua: ſed cum in lectulo ſuo iacebat, nimia ebrietate ſopitus. Iudith euaginato pugione holofernis, amputauit caput eius. Ecce in quàm magnam miſeriam incidit iſte voluptuoſus tyrannus per aſpectum mulieris cõptæ. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccleſ. 9. Auerte faciem tuam a muliere compta, & ne circunſpicias ſpeciem alienam, propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcẽtia quaſi ignis exardeſcit. Vñ & in cõfirmationem huius dicit Chriſtus. Omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mechatus eſt eã in corde ſuo Matth. 5. Sed hic eſt notandum, ꝙ licet generaliter mulierum comptarum fugiendus ſit curioſus aſpectus, ſpecialiter a uiris perſectis fugienda ſunt ſpectacula: vbi mulieres comptæ ſuas friuolas ducunt choreas. Vnde quam magnũ periculum ſit choreas ducere, patet ex ſancto rũ teſtimonijs, & ex ſacrarũ ſcripturarum auctoritatibus. Dicit enim Auguſtinus in libello ſuo de decem cordis, ꝙ melius eſt dominicis diebus arare uel fodere, quàm choreas ducere. Item auctoritatibus ſcripturarum poteſt idem oſtendi, quarum prima eſt illud Exod. 32. vbi legitur, ꝙ cum appropinquaſſet Moyſes ad caſtra filiorum iſrael, vidit vitulum & choros, iratuſque valde proiecit tabulas de manu ſua & fregit eas, & deinde aſſumptis ſecus filiis Leui interfecit ex filijs Iſrael quaſi 23. milia hominum. Ex hoc enim ꝙ Moyſes, qui erat manſuetiſsimus homo, qui erat in terra, tam vehementer fuit iratus, & tantam uindictam ſumpſit de hoc, ꝙ honores Dei populus vitulo impenderunt & choreas duxerunt, ſatis poteſt manifeſtum eſſe, quantum iratus eſſet, ſi quis zelum animarum haberet, quando in diebus dominicis & alijs feſtiuitatibus diuino ſeruitio contempto vidit honores diuinos, id eſt occupationem quam haberet populus in contemplatione Dei non vitulo, qui eſt creatura Dei: ſed ipſi vanitati & laſciuiæ per vitulum deſignatæ impendere. Et ideo meritò talibus dicit Dominus illud Eſa. j. Solennitates veſtras odiuit anima mea. Narrat enim Gregorius in libro dyalogorum, de quadam ſorore ſua, cui de nocte apparuit in viſione glorioſiſsima virgo beata Maria, ac oſtendit coętaneas puellas in albis pulcherrime veſtitas, quibus cum illa ſe admiſcere appeteret, ſe tamen eis iungere non auderet, quæſiuit ab ea beata ac glorioſiſsima virgo Maria, an vellet libenter ſuis aſſociari puellis, & in eius obſequijs ſemper viuere? Cunque verò puella dixit, ſe hoc cum toto ſuæ mentis deſiderare affectu.

fectu. Beata ac glorioſa virgo Maria protinus dedit ei mandatum, vt nihil vltra ageret puellaris inſolentiæ: ſed a riſu & a iocis & a cæteris ſe abſtineret vanitatibus, promittens ꝙ die triceſimo ſuis puellis iungeretur indubitanter. Puella verò mox dimiſsis puellaribus inſolentiis in virginem conſtantiſsime perfectionis ſubito mutatur. Cunque parentes eius mirarentur eam tam ſubito ſic mutatam, puella quid ſibi beata Maria iuſſerat, & qua die itura eſſet ad eius obſequiũ protinus propalauit. Poſt quindecim verò dies febre fatigatur grauiſsima, & in die triceſimo cum hora exitus aīæ ſuæ propinquaſſet, eandem Dei genitricē cũ puellis quas ante viderat per viſionē, ad ſe iterum venire conſpexit, & illam ad ſe vocantem dulciſsima voce audiuit. Cui mox virgo iocundo corde rñdit. Ecce dña ancilla tua ad tuum fęliciſsimũ non tardo venire obſequiũ, qua uoce prolata migrauit virginis aīa beatæ Dei genitricis coniungenda puell. In hoc enim, ꝙ puella iſta, quæ voluit ꝓceſsioni beatæ virginis intereſſe mandatũ accepit, vt a iocis, tripudiis, & cęteris puellaribus ſe abſtineret inſolentijs, perpēdi pōt, ꝙ chorearum proceſsionibus ingreſſus ab ingreſſu celeſtis proceſsionis impediat, & nimirum: nam in diebus feſtiuis choreas ducentes faciunt contra omnia ſacramenta eccleſiæ.

4 Primò contra baptiſmum in hoc, ꝙ frangunt pactũ, quod inierũt cũ Deo in baptiſmo, vbi promiſerunt ſe abrenunciare ſathanę & oībus pōpis eius: ſed pompoſam proceſsionē diaboli intrant, cũ choreas ducũt. Nā proceſſio diaboli dr̄ chorea: vt dicit Pariſ. & in cuius (inquit) rei ſignũ talis ꝓceſsio ad partē cōiter tendit ſiniſtrā. vnde Prouer. 4. Vias q̄ a dextris ſũt nouit dñs: ꝑuerſę verò ſũt, q̄ ſiniſtris ſũt.

Secundo contra ſacramentũ ordinis etiam faciunt, qui choreas ducũt. Nā clerici, qui ſacros ordines ſuſcipiũt, accipiunt ordines illos ad conuenienter celebrandum ſeruitia diuina in eccleſia Dei: ſed hmōi vanitates faciũt, qđ ſeruitiũ diuinũ cōtēnitur & negligiť. Nā tales faciũt, ꝙ q̄ deberēt intereſſe matutinis miſſæ. & veſperis, multoties interſũt hmōi choreis.

Tertio contra ſacr̄m matrimonij faciunt: nā in choreis multoties per ſigna laſciuiæ, cātationes vanas, & confabulationes illicitas fides matrimonij conſenſu vel opere violatur.

Quarto cōtra ſacr̄m confirmationis faciũt: nā in ſacr̄o confirmationis ſignũ crucis in frōte tāquā empti paſsione Chriſti eſt imp̄ſſum: ſed in talibus choreis ſigno crucis abiecto ſignum diaboli ponunt in capite.

Quinto cōtra ſacr̄m pniæ faciũt: nā in ſacr̄o pniæ ꝑ qđ Deo erāt recōciliati, ꝓmiſerũt in ſe nunq̄ taliter impoſterũ trāſgreſſuros: ſed in talib. vanitatib. oppoſitũ faciũt manifeſtè.

Sexto contra ſacr̄m altaris faciũt: nā in die paſchæ ſacr̄m altaris ſuſcipiũt. ſed tñ ſtatim poſt ſunt ſimiles iudæ proditori, qui cũ comediſſet ad mēſam dñi de cathino ſuo ꝓprio ſtatim poſt abijt & accepit cohortē a pontificib. & phariſeis miniſtros, & venit cōtra Ieſum vt patet Ioh. 18. Sic certè tales p̄dicto mō trāſgredientes veniũt directè cōtra Ieſum: nā cũ ſint in ꝓceſsiōe diaboli, nō ſũt cũ Ieſu. & ſicut ipſemet dr̄ Luc. 11. Qui nō ē mecũ cōtra me ē.

Septimo vero cōtra ſacr̄m extremę vnctōis ꝑ qđ recipiũt infirmi ſanitatē ſpũalē: ſ3 hmōi miſeri in ſuis vanis ludis multoties perdũt tā corꝑis q̄ aniæ ſanitatē. Tales.n. ſalatrices bñ figurari poſſunt ꝑ illud Apoc. 9. vbi legiť. ꝙ aſcēdit fumus putei abyſsi. ſicut fumus fornacis magnæ & obſcuratus eſt ſol & aer de fummo putei, & exierũt locuſtæ in terrā. & ſequiť. Et ſimilitudines locuſtarũ ſimiles equis paratis ad p̄liũ, & ſuper capita eorũ tanquā coronę ſimiles auro, & facies eorũ ſicut facies hoium & habebāt capillos ſicut capillos mulierũ, & dētes eorũ ſicut dentes leonũ erāt, & habebāt loricas, ſicut loricas ferreas, & vox alarũ ſuarũ ſicut vox curuũ equorũ multorũ currētiũ in bellũ, & habebant caudas ſimiles ſcorpionib. & aculei erāt in caudas earũ, & poteſtas eorũ nocere hominibus menſibus quinque. & habebant ſupra ſe regem angelum abyſsi.

Spũaliter ſicut dicit Pariſ. in de vicijs tractatu de luxuria. Fumus aſcendens de puteo ſignificat ardorem & fetorem luxuriæ, qui multoties obſcurat cetum ſacerdotum, quorum eſt illuminare eccleſiam Dei, vt de quolibet illorum verificaretur illud Eccleſiaſt. 50. quaſi

ſol

ſol refulgens,ſic ipſe refulſit in tẽplo Dei.Iſte ẽt fumus aliquando obſcurat aerẽ.i.viros cõtemplatiuos,quorũ conuerſatio ſm Apoſtolũ eſſet in cælo, per locuſtas exeũtes de fumo puter,non ſic intelligẽdo,ꝙ habent ex eo,ꝙ ſunt ſed quia habent ex eo,ꝙ mali ſunt. vel ꝙ locuſtæ ſunt, & iuxta iſtum modum dr̃ diabolus pater malorum,non ꝙ habeant ab eo,ꝙ ſunt: ſed ſunt ab eo,& eius inſtigatione, quòd mali ſunt.Per hoc ꝙ dr̃, ꝙ ſimilitudines locuſtarũ ſimiles erant equis præparatis ad prælium intelligitur,ꝙ ornatus vanus & ſuperfluus mulierum eſt quædã præparatio ad hoc,ꝙ diabolus in eis tanq̃ in equis ſedeat, & cõtra Deum ſedens in eis pugnet.Per hoc eñ, ꝙ dicit ſup capita eorum tanq̃ coronæ ſimiles auro, intelligitur,ꝙ vanus ornatus auri & argenti & preciosorum lapidum, quibus vtuntur tales mulieres in ſuis capitib. ſunt tanq̃ coronæ, quas diabolus poſuit ſupra capita illarum pro multiplici triumpho,quẽ habuit ipſe diabolus per eas de filijs Dei. Vnde ſicut ſtrenui milites in torneamentis ſolent in capitibus equorũ ſuorum in ſignum victoriæ coronas de floribus ponere. Sic diabolus equitans ſuper tales mulieres,in ſignum victoriæ quod per eas hẽt cõtra filios Dei ſupra capita illarum tales vanitatis coronas imponit.Et ideo meritò dicit Apoſtolus.1. Thymo.2 Volo (inquit) mulieres in habitu ornatè cum verecundia, & ſobrietate ſe ornantes:non in tortis crinibus,aut auro,aut margaritis,aut veſte precioſa: ſed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per bona opera.Iſtud conſiderãs illa nobilis regina Heſter penes Deũ de huiuſmodi vano ornatu ſe excuſans ait.Dñe tu ſcis infirmitatem& neceſſitatem meã, ꝙ abhominor ſignũ ſuperbiæ & gloriæ, quod eſt ſup caput meũ in die oſtenſionis meæ.& deteſtor illud Heſter 14. Super quo Pariſ.in de vicijs,parte.6.Notabiliter(inquit) dicit ſignũ ſuperbiæ & gloriæ quod eſt ſuper caput meũ in die oſtenſionis: ornatum enim ſuum non ferebat, niſi qñ marito ſuo regi ſe oſtendebat.In quo(inquit) mulieres temporis noſtri multum ſunt diſſimiles, quæ qñ ſunt cum maritus ſuis non curant de ornatu, quando verò in publicum volunt procedere, ornatæ volunt eſſe: & tamen dicunt, ꝙ ornãt ſe propter maritos ſuos. Hæc ille.

Per hoc enim, quod dr̃ vlterius. Facies earum ſicut facies hominũ, intelligitur, ꝙ quędam mulieres facies ſuas depingunt cum fictis coloribus,quibus facies illarum ſunt quaſi laruatæ, ſub quibus laruis latent facies naturales, quas Dominus eis dedit. Per hoc.n. quòd dicitur,quòd habebant capillos,ſicut capillos mulierum,poteſt intelligi, ꝙ aliquæ tales laſciuæ mulieres ponunt ſuper capita ſua capillos a mulieribus mortuis abſciſos. Et iõ notabiliter dicitur, ſicut capillos mulierum. Nam tales capilli non ſunt capilli mulierum: quia nec mortuarum, cum ab illis ſunt abſciſſi, nec ſunt illarum capilli, qui eos deferunt: ſicut nec vuæ ſunt vuæ ſpinarum,& ſi eis alligentur, & mirum eſt, quomodo mulieres tales nõ timent deferri capillos mulierum mortuarum, & habere eas de nocte ad caput ſuũ: ſed certè veriſimiliter eſt, quòd diabolus procuret hanc audaciam in eius,cuius ſignum eſt hoc, quòd ipſi timerent deferre camiſiam, vel aliam veſtem mulieris mortuæ: ſed tamen de capillis non timent, de quibus non magis videtur eſſe timendum. Per hoc enim, quòd dicitur, dentes eorum ſicut dentes leonum, poteſt intelligi rapacitas talium mulierum; quia rapiunt in amorem inordinatum animas concupiſcentium earum facies & fictam, & laruinam pulchritudinem. Et ideo meritò dicitur Eccleſ. 9. Auerte faciem tuam a muliere compta,& nõ circunſpexeris ſpeciem alienam, propter ſpeciem mulieris multi perierunt,& ex hoc concupiſcentia quaſi ignis ardeſcit. Per hoc enim,ꝙ dicitur, ꝙ habebant loricas ſicut loricas ferreas, poteſt intelligi earũ indurata incorrigibilitas. Nã ſicut in lorica difficile eſt vnã maculã ab alia ſeparare:ſic difficile eſt voluptuoſas mulieres a maculis ſuorũ vitiorũ mouere. Per hoc.n. ꝙ dr̃ vox alarũ earũ ſicut vox currũ equorũ multorũ currẽtiũ ad pliũ.intelligitur,ꝙ ſicut exercitus magnus ſolo tumultu hoſtes fugat, & qñq; deuincit, & clamore aues volantes cadere facit: ſic exercitus diabolicus chorearum ſolum riſionibus clamoribus,& vanis cantilenis multoties deuincit

uincit bonos,& illos,qui habebant pennas vir
tutũ a ſublimitate vitę inchoatæ cadere facit
in profundũ peccati. Per hoc enim, ꝙ dr̃.ha-
bebant caudas ſimiles ſcorpionibus.intelligi-
tur,ꝙ mors æterna eſt finis carnaliũ volupta-
tum.Per hoc.n.ꝙ dicitur, ꝙ poteſtas eorũ eſt
nocere hominibus menſibus quinq; pōt intel
ligi, ꝙ a paſca vſq; ad finē autumni præcipuè
huiuſmodi choræ eccleſiæ Dei cõſueuerũt no
cere. Nã ſicut reges in tp̃e autumnali & æſti-
uali ſolent ad bella procedere, vt ab hoſtibus
ſuis auferant,quod in hyeme ſuo laboricio ac
quiſierunt.Sic diabolus hoſtis generis huma-
ni ſtatim poſt paſcha, imo ipſemet die paſchæ
aliqñ cõgregat exercitus chorearũ: vt auferat
a filijs,& a ſeruis Chriſti,qui ſunt eius hoſtes,
fructus ſpũales,quos in tp̃e quadrageſimæ cõ
gregauerunt. Per hoc enim,ꝙ finaliter ſubdi-
tur,ꝙ habebãt ſuper ſe regē angelũ abyſſi,in-
telligitur,ꝙ tales ſtultæ mulieres & per eas de
cepti habent ſup̃ ſe regē diabolũ,qui, vt dici-
tur Iob 41. Eſt rex ſup̃ vniuerſos filios ſuper-
biæ.Et tales miſeros ipſe regit & ducit de p̄ctõ
in peccatum, & finaliter tandem eos ducit ad
ſuppliciũ æternum.Hæc Pariſ. Ex iſtis aliqua-
liter patet quàm periculoſus eſt aſpectus mu-
lierum comptarum.

5 † Tertium præſtãs occaſionē luxuriæ, vt
prædixi,eſt cũ mulieribus inſolēs colloquiũ.
Vnde Eccl.9.Cũ ſaltatrice ne ſis aſſiduus, nec
audias illã, ne forte pereas in efficacia illius:
nã vt ſeqtur.colloquiũ illius quaſi ignis exar-
deſcit.vnde Apoſt.j.Cor.15.Corrumpunt bo
nos mores colloquia praua.Et iõ dr̃ Prou.15.
Os ſtultorũ ebullit ſtultitiã. Fit aũt hæc ebulli
tio ad ignem prauæ concupiſcētiæ. vt puta cũ
quis mulierem ad voluptatem procuret,& ꝓ-
pter libidinē hẽt cum ea familiaria colloquia,
& hoc eſt mortale peccatum: vt dicit S. Tho-
mas in de veritate Theologiæ.lib.3.ca.22. Et
iõ ſ͞m conſilium ſcripturæ.Eccleſ.5.Ne dele-
riſos tuũ,vt peccare facias carnem tuã,neque
dicas corã angelo nõ ꝓuidētia,ne forte iratus
dñs ſuper ſermones tuos diſſipet cũcta opera
manuum tuarum. Quartum præſtans occaſio
nem luxuriæ, vt prædixi, eſt inordinatus ta-
ctus mulierum: vt puta in oſculando, ample-
xando,& turpiter palpando, & iſtud, vt dicit
ſanctus Thomas in de veritate Theologię.li.3.
ca.22.eſt peccatum mortale,& tanto grauius,
quanto magis libido per talia accenditur pro-
pter nimiam approximationem ad ignem.Ve
rumtamen ſicut dicit iſte ſanctus ibidem. Tan
gere mulierem præter intentionē non eſt pec
catum: ſed tangere(inquit) mulierem ex li-
bidine,vel oſculari ad ſe non pertinentē, ſup-
ple libidinoſa intentione, vel libidinoſa dele-
ctatione eſt mortale peccatum: quia non ſolũ
conſenſus in actu libidinis, ſed etiam conſen
ſus in delectatione eſt mortale peccatum: vt
dicunt Doctores. Vnde Auguſtinus.12.de Tri
nitate.ca.13.In homine (inquit) ſi delectatio-
nibus illicitis, a quibus continuo deberent ſe
auertere,cogitatio ſola paſcat,nec facienda di
ſcernantur mala. Si tamen in recordatione te-
neantur,totus homo dãnabitur, niſi hæc quæ
ſine voluntate operandi:ſed tamen cum volũ
tate animi talibus oblectandi ſolius cogitatio
nis ſentiuntur eſſe peccata per mediatoris gra
tiam remittantur.Hæc ille.Et ideo dicitur Ec-
cleſ.26. Sicut boum iugum quod mouetur,
ita mulier neque qui tangit illam quaſi qui ap
præhendit ſcorpionem. Vnde& de periculo
fatuæ mulieris dicitur Eccleſ.7. Inueni ama-
riorē mortem mulierē, quę laqueus eſt vena
torũ, & ſagena cor eius vincula ſunt manus
eius,qui placet aũt Deo effugiet illam,qui aũt
peccator eſt, capietur ab illa. & ideo ſecurũ
eſt, virum iuſtum caſtè viuere volentem ni-
miam familiaritatē mulierum euitare & qua-
litercunque caſtè viuentium. Vnde ſcribitur
in Canone.cum omnibus omnino clericis ex
traneę fœminę non cohabitent: ſed ſolæ ma-
tres, auiæ materteræ, aut amitæ, ſorores, &
filię aut fratrum aut ſororum. Et quicunque
ex familia domeſtica neceſſitate antequàm or
dinarentur iam cum eis habitant, vel ſi filij eo
rum iam ordinatis parentibus vxoris accepe-
runt,aut ſeruis nõ habentibus in domo, quas
ducant aliunde ducere neceſſe fuerit. hæc ca-
pitu. diſtinctione. 81. cum omnibus. Item
diſtinctione trigeſima ſecunda introduxit.
Introduxit, inquit, Canon, per omnia ſyno-
dus, neq; epiſcopo, neque presbytero, neque

dyacono,

dyacono, neq; alicui omnino, qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi forte aut matrem, aut ſororẽ, aut amitam, aut eas idoneas perſonas, quæ fugiãt ſuſpiciones. Hæc ibi. Item Hieronymus. Hoſpitiolum (inquit) tuum aut rarò, aut nunquàm mulierum pedes terant: quia non poteſt in toto corde habitare cum Deo, qui ſe fœminarum acceſsibus copulat. fœmina conſcientiam pariter ſecum habitantis exurit. Et ſequitur. Fœminam quam videris bene conuerſantem, mente dilige non corporali frequentia. ſi bonum eſt mulierem non tangere malum eſt mulierem tangere. Hæc Hieronymus. Et ponitur in ca. diſtin. 32. hoſpitiolum. Sed forte inquit Pariſ. dicit aliquis, ſe non ſtupulam eſſe ſed ferrum. & ideo non oportere cauere mulierum familiaritatẽ. Reſpondemus (inquit) quòd ignis ipſum ferrum immutet, & quaſi ignẽ induit, ſic & ignis luxuriæ & homines ferreos mutat in malum. Vnde Hieronymus. Ferreas (inquit) mentes libido domat ex duobus lapidibus ſi inuicem collidantur exit ignis: & ſic eſt familiaritate bonarum perſonarum, quæ quaſi lapides videntur ex inordinato tactu exit quandoque ignis luxuriæ. Vnde Prouerb. 7. Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo & veſtimenta eius non ardeãt, aut ambulare ſuper prunas & non comburentur plantæ eius. Sic qui ingreditur ad vxorem proximi non erit mundus, cum tetigerit eam. Nam ut dicit Pariſ. Et ſi murus ex candela iuxta ſe poſita non combureretur, tamen denigratur: ſic licet homo non cadat ex familiaritate & tactu mulierum in actuale peccatum carnis, tamen aliquantulum inquinatur. Vnde Eccleſ. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. vnde narrat Hieronymus, ꝙ tentatio, quam patiebatur beatus Paulus in carne ſua, fuit propter ſocietatem ſanctæ Teclæ virginis, quæ eum prædicantem ſequebatur. Et ſi ergo, inquit Linc. in de venenis. Paulum columnam Eccleſiæ fortiſsimam ex conſortio mulieris ſanctæ & caſtæ permiſit Deus tentari, quo homo peccator & fragilis cum muliere ſe fragiliore audet cohabitare. vnde Eccl. 25. Cõmorari leoni & draconi placebit magis, ꝗ habitare cũ muliere neq̃. unde Bern. Amor inquit mulierũ eneruauit potẽtiã Sampſonis, infatuauit ſapientiam Salomonis, & fœdauit ſanctitatem Dauid regis. Sed ſicut dicit Pariſ. præcipuè & ante omnia debet homo cauere, ne ſit ſolus cum ſola. Vnde dicit Hieronymus. Solus (inquit) cum ſola ſecretè & abſq; arbitris ne ſedeas. Vnde legitur Gen. 39. quod accidit quędam die, vt intraret domum Ioſeph & operis quippiam abſque arbitris faceret. At illa ſcilicet vxor domini ſui apprehenſa lacinia eius veſtimenti diceret, dormi mecum, qui relicto in manu eius pallio fugit: ſic qui vult omnino luxuriam fugere ſolitariam familiaritatem fugiat mulierum.

6 † Sextum remedium adhibendum ollæ nimium bullienti, vt prædixi, eſt aquam frigidam in ollam feſtinanter infundere. Sic ſpiritualiter olla carnis noſtræ feruore libidinis ebulliente remedium eſt cum aqua frigida ad litteram calorem ſuæ libidinis refrigidare, vel aquam flagellationis virgæ acutæ vſq; ad ſanguinis effuſionem, ſi oportuerit, nudo corpori applicare vel ſi hanc aquam ad te timueris applicare, ſaltem intrent animam tuam aquæ pęnarum infernalium, & terribile diuini iudicij per intimam recordationem. Nam vt dicitur Eccleſ. 9. Malitia vnius horæ obliuionẽ facit luxuriæ maximę. Et ideo Iſidorus in de ſummo bono. lib. 2. ca. 39. Quando, inquit, impulſu dęmonis mens ad delectationem fornicationis impellitur, diuini iudicij metus, & æterni tormenta incendij ante mentis oculos præponantur: quia nimirum omnis pœna grauioris ſupplicij formidine ſuperatur: ſicut enim clauus clauum expellit, ita ſępe recordatio ardoris Gehennę ardorem excludit luxuriæ. Hæc ille. Et quamuis hoc peccatum ad tempus videatur ſuaue: illius tamen nouiſsima illud eſſe oſtendunt amariſsimum. Vnde prouerb. 5. Fauus diſtillans labia meretricis & nitidius oleo guttur eius nouiſsima autem illius amara ſicut abſyntium. Nouiſsima autem peccati huius ſunt & pęnæ ſibi correſpondentes æternæ. Vnde ſicut hoc eſt peccatum fętens & ardens: ſic hoc peccato vexati pęnã ardoris & fętoris æternaliter patientur. In cuius rei figurã ſuper nephandiſsimos

luxurio-

luxurioſos Sodomæ & Gomorræ pluit dominus ignem, qui eſt ardens, & ſulphur quod eſt fetens: vt patet Gen. 19. Et memoria amaritudinis huius pœnæ multū vtilis eſt ad luxurioſos a ſuis voluptatibus refrenandum. Exemplum enim huius habemus in Vitis patrum, vbi legitur, ꝙ quidam iuuenis grauiter tentatione huius peccati vexatus, dixit cuidā ſeni. Quid faciam pater: quia occidit me cogitatio ſordida? Cui reſpondit ſenex. Fili (inquit) nōne vides, ꝙ mulier quando vult ſuum ablactare filium ſuperungit amarum ſuis vberibus, & cum ex cōſuetudine ubera matris ſuæ puer voluerit ſugere, puer ſentiens amaritudinem, fugit mammam. Sic ergo & tu fili: ſi arripuerit te ſordida cogitatio, & delectet te recordatio uoluptatis carnalis, ſtatim occurrat menti tuę cogitatio amaritudinis tormētorum inferni, quæ præparata ſunt voluptuoſis in futuro, & dimittet te in pace inſtantiſsime ſordida cogitatio. Item aliud exemplum ad hoc oſtendit nobis ille eximius clericus Iacobus de Vitriaco de quodam voluptuoſo, qui cum cogitaret intra ſe, ſi poſt mille annos animæ damnatorum pro voluptatibus carnalibus a pęna liberarentur inferni, & reſpondebat ei cogitatio non. Et iterū cogitauit, nunquid poſt centum millia annorum? & reſponſum eſt, non. Quid vltra? nunquid poſt tot millia annorum quot ſunt guttæ aquæ in mari? & reſponſum eſt, non, eo quòd in inferno nulla eſt redemptio. Vnde ſicut dicit Pariſ. in tractatu ſuo de duplici abſtinentia. Si de poſsibili vnus damnatus quolibet die tantum vnam emitteret lacrimam, adhuc in proceſſu temporis effunderet plus aquę quàm eſt in toto mari, imò & in toto mundo, eo quòd fletus iſte non terminabitur in æternum. Vnde pſal. Ad veſperā demorabitur fletus. Conſideratio enim huius fletus nedum expellit tētationem carnalem ſed etiam facit omnem pęnam tolerabilem temporalem. Vnde exemplum ad hoc oſtendit nobis Beda. in de geſtis Anglorum, ubi narrat de quodam homine peccatore, cuius aīa poſt deceſsū illius ante tribunal æterni iudicis adducta eſt, & tandem obtinuit Dei genitricis interceſsionibus ubi prius inſpectis pęnis infernalibus rediret ad corpus, reuixitque, qui erat mortuus & enarratis iam uiſis mirabilibus & rebus ſuis pauperibus erogatis, profectus eſt in quandam ſiluam, vel inſulam, vbi tantam egit pęnitentiam: vt ſilens lingua operibus oſtenderet quanta tormenta uidiſſet. Vnde in maxima hyeme nudum ſe mergebat in flumine, & cum ſuper hoc arguerent eū eius amici & noti reſpondebat. Sinite me: nam uidi longè grauiora tormenta mihi miſero preparata. Conſideratio. n. pęnæ inferni facit ſibi pęnam temporalem ſatis tolerabilē, & ſi cōſideratio tormentorum inferni facit pęnam tēporalē tam tolerabilem. ergo a multofortiori cōſideratio poenæ inferni expellit oēm uoluptatem carnalem. unde Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatum. Iſtud remediū contra ardorē libidinis appoſuit quidam B. Monachus in hæremo, de quo legitur in Vitis patrū, quòd laſciui homines de quadam ciuitate cōduxerunt unam meretricem quæ manucepit, ꝙ illum beatum Monachum duceret ad luxuriā, quæ de ſero ueniens ad cellā eius finxit ſe fere frigore moriturā, petebatq; pro Chriſti pietate ſibi oſtium aperiri, timenſq; ſanctus vir, ne mulier moreretur, oſtiū aperuit, mulieremq; intrare permiſit, & in loco remotiori cellę ſuę iuſsit ipſam iacere. Inſurgente. n. in eo graui tentatione, dixit intra ſe, ſi hoc ſcelus feceris, ſuperueniet te æternum infernale incendiū: ſed certè (inquit) prius experiens an pati poſſis incendiū ignis materialis, & ſtatim poſuit unum digitū in ignē, quouſq; combureretur ad iuncturā: & cū nec ſic tentatio ceſſaret. ſecundum digitum & tertium imò & omnes digitos conſimiliter ſigillatim combuſsit: & cum iuuenes, qui meretricem conduxerant de mane venirent & importunè clamarent dicentes. O beatę Monachæ illam cum qua tota nocte dormiuiſti meretricem expelle. Vir ſanctus reſpondens ait. Ecce ubi iacet ui illam educite. & oſtendens eis omnes digitos ſuos combuſtos. Ecce (inquit) pro eo qualia paſſus ſum tormenta, qui intrantes ipſam mortuam inuenerunt iacentem, & hanc uindictam ſuis proprijs imputantes peccatis ab eo miſericordiam poſtulabant, & ſuam uitam

emendare certitudinaliter promiſerunt, quod cernens uir ſanctus facta Deo oratione mulierem a morte ſuſcitauit, & iniuriam ab eis ſibi factam miſericorditer condonauit. Ecce quomodo memoria ignis inferni repellebat ab eo ignem ardoris luxuriæ. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſt. 5. In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima, & in æternum non peccabis.

7 † Item remediũ contra luxuriam eſt frequens conſideratio malorum, quæ ex luxuria oriuntur. Pro quo notandum, quòd ſecundum Gregorium 31. moral. ex luxuria principaliter octo mala oriũtur. Quorum primum eſt cecitas mentis. Secundum inconſideratio. Tertium præcipitatio. Quartum incõſtantia. Quintum amor ſui. Sextum odium Dei. Septimum affectus præſentis ſeculi. Octauum horror vel deſperatio ſeculi futuri. Cecitas mentis, quod eſt primum malum, quod ex luxuria oritur, eſt priuatio uiſionis illorum, per quæ poſſet homo retrahi a peccato, cuiuſmodi eſt præmium, quod promittitur reſiſtentibus, & ſupplicium quod comminatur peccantibus. unde in quanto mentis intentio magis applicatur ad aliquod delectabile; in tanto.n. magis impeditur a quacunq; alia operatione. Luxuria autem & gula ſunt maximè circa carnis delectabilia, & ideo intentio hominis maximè applicatur ad illa, & præcipuè in his, quæ ad actum uenereum pertinent, propter quod mens auertitur a cõſideratione aliorum quæ poſſunt eum a tali actu retrahere. Vnde incurrit pro tunc cecitatem mentis circa intelligentiam eorum, quæ ſibi eſſent neceſſaria ad ſalutem. Vnde dicitur Daniel 13. Species decepit te & cõcupiſcentia ſubuertit cor tuũ. In gula autem non eſt ita uehemens delectatio. & ideo non totaliter tollit cognitionem eorum quæ remedium auferunt contra peccatum. ſed reddit hominem debilem. & ideo mentis hebetudo oritur ex gula: ſed mentis cecitas orit̃ ex luxuria, a qua petimus liberari, cum dicimus. A cecitate cordis libera nos domine. Sed econtra, abſtinentia & caſtitas maximè diſponit hominem ad perfectionẽ intellectuale operationis. Iuxta illud Dan.1. Pueris aut huiuſmodi.ſ.abſtinentibus cum continentibus dedit dominus ſcientiã & diſciplinam in omni libro & ſapientia. Secundum malum, quod ex luxuria oritur, eſt præcipitatio, quod eſt in actionibus ad actum aliquem exteriorem deſcendere. & media conſilia rõnis præterire.i.non deliberare, uel conſiliari de agendis. Præcipitare.n. eſt a loco alto cum impetu ad ima deſcendere: ſed nõ per gradus: unde ſupremũ in homine eſt ratio, a qua incipit hominis operatio. Deinde gradus per quos oportet ad opus deſcendere, ſunt memoria præteritorum, intelligentia præſentium, ſolertia in conſulendis futuris euentibus, rõcinatio conferens unum ad alterum, & docilitas per quam quis acquieſcit ſententijs maiorum. Quando igitur quis illis medijs ſiue gradibus prætermiſsis, ꝓcedit ad opus nephandum, dicitur præcipitanter agere: quia dum prætermittitur conſilium rationis & deliberatio de agibili impetu, ꝓceditur ad opus peccati quaſi ad bonum. Et quia ex frequenti actu cauſatur habitus, tandem ſic operans fit intemperatus: quia ex habitu & conſuetudine eligit peccatum quaſi bonum. Et ideo cum peccauerit nõ pęnitet, ſed gaudet. Vnde Philoſophus 7. Ethicorum dicit. ꝙ intemperatus non eſt penitiuus. & ideo de talibus dicitur. Prouerb. 2. Letantur cũ malè fecerint, & exultant in rebus peſsimis. Tertium malum, quod naſcitur ex luxuria eſt incõſideratio, quę pertinet ad defectum iudicij rationis: ſicut præcipitatio ad defectum conſilij: in talibus enim humanis multa requiruntur cum hoc, ꝙ bene fiant, ſed luxuria impedit, ne talia conſiderentur, eo ꝙ tota intentio applicatur ad delectabile. & ideo minus conſiderat alia. & ideo neceſſe eſt, ꝙ deficiat in iudicando quid ſm rectam rationem ſit faciendũ. Vnde Dan. 13. dicitur de ſenibus luxurioſis, ꝙ auerterunt ſenſum ſuum, vt nõ recordarentur iudiciorũ iuſtorum. Quartum malum, quod naſcitur ex luxuria, eſt inconſtantia, quæ eſt debilitas appetitus non tenentis ſe firmiter in bono concepto & iudicato: in actibus.n. humanis talis eſt proceſſus. Primò.n. deliberatur quid ſit faciendum & quõ, quod fit per inquiſitionem,

quæ

quæ conſiliũ rõnis dicitur, & ad hoc pertinet eubulia, quæ eſt uirtus bene conſiliatiua: vt dicit Philoſophus 6. Ethicorum. Et dicitur ab eo, quod eſt bonum, & buly conſilium, quaſi uirtus boni conſilij, vel bene conſiliatiua. Et huic virtuti opponitur præcipitatio, quæ prętermittit conſiliũ rõnis, facta diſcuſsione ſequitur iudicium rationis de agibili. ſ. quid ſit agendum, quod ſi fiat per regulas communes & humanas, vocatur ſyneſis. ſi uerò per regulas diuinas, vocatur gnomyn. quarũ vtraq; eſt virtus bene iudicatiua. cui opponitur inconſideratio, de qua dictum eſt. tertiò per rõnem præcipitur executio iudicij, & tale præceptum eſt principalis actus prudentiæ, cui opponitur inconſtantia, quæ non permanet firma in ſententia iudicatiua. & ideo impedit præcepti executionem. De iſtis partibus prudentiæ & uitijs oppoſitis tractat Philoſophus 7. Ethicorum. Hæc incõſtantia oritur ex luxuria, per quam homo ex impetu concupiſcentiæ impeditur, ne exequatur illud, quod decreuit eſſe faciendũ. vnde Terentius dicit in Eunucho de quodã luxurioſe, qui dicebat ſe receſſurum ab amica ſua. ſed hæc verba vna falſa lacrima reſtrinxit. & ex prædicta incõſtantia oritur incõtinentia quæ paſsionibus conti nentiæ non reſiſtit: vt dicit Philoſ. 7. Ethi. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. uno modo: quia aĩa cedit paſsionibus concupiſcentię, anteq̃ ratio conſilietur, quid ſit agendum, & vocatur pręuolatio, ſiue irrefrenata concupiſcentia. Alio modo cõtingit, ꝙ anima nõ reſiſtit paſsionibus: quia non permanet fixa in his, quę conſiliata ſunt, & debiliter firmatur in his, quæ ratio iudicauit, & hæc incõtinentia vocatur debilitas, & eſt inconſtantia. & ad idem pertinet mollicies, qua quis faciliter cedit paſsionibus leuiter impellentibus. Si quis autem fortibus & ſuperexcellentibus delectationibus vincitur, non eſt admirabile, ſed condition ale, ſi contra tendat. vt dicit Philoſophus 7. Ethi. ca. 2. Dupliciter autem contingit, ꝙ aliquis faciliter cedit paſsioni. Vno modo propter conſuetudinem: quia quando quis conſuetus eſt frui delectationibus, difficilius poteſt earum carentiam ſuſtinere. Alio modo ex naturali diſpoſitione: quia habet animum minus conſtantem propter fragilitatem complexionis, & hoc modo comparantur fęminæ ad maſculos: ut dicit Philoſ. 7. Ethi. Et ideo illi qui muliebria patiuntur, molles dicuntur quaſi muliebres effecti: ut dicit Philoſophus ibidẽ. Prædicta autem præcipitatio, incõſideratio & inconſtantia opponuntur prudẽtiæ, & partibus eius, quæ dicuntur eubulya, ſyneſis, & gnomyn quarum quælibet eſt uirtus benè iudicatiua. Incontinentia autem & mollicies repugnant uirtuti temperãtiæ, & in ſua cauſa, quæ eſt luxuria, prohibentur per præceptũ de non mechãdo, per quod quidem præceptum prohibetur omnis illicitus actus concupiſcentiæ. Quintum malum, quod naſcitur ex luxuria eſt amor ſui. i. amor carnis ſuæ: quia per luxuriam appetit homo delectabilia ſm̃ carnem. unde ſequitur mors æterna. dicente Apoſtolo Romanorum 8. Si. n. ſecundum carnem uixeritis, moriemini. Sextum malum, quod naſcitur ex luxuria, eſt odiũ Dei. Nam Deus prohibet omnem inordinatam concupiſcentiã carnalem, qualem prohibitionem maximè odiũt luxurioſi. vnde quia Ioannesbaptiſta dicebat Herodi. Non licet tibi habere uxorem fratris tui, fecit eum Herodes incarcerari, & poſtea decollari: vt patet Matth. 14. & Mar. 6. Septimum malum, quod naſcitur ex luxuria, eſt affectus pſentis vitæ: quia delectationes quas appetunt luxurioſi habere non poterunt niſi in præſenti ſęculo. & ideo delectationes ęternas futuri ſęculi paruipendunt. Octauũ malũ quod naſcitur ex luxuria eſt horror & deſperatio ſęculi futuri: quia dum nimis detinetur luxurioſus carnalibus delectationibus, faſtidit ſpirituales & non currat ad eas perueniré. In cuius rei figura legitur Luc. 14. ꝙ vnus qui typum luxurioſorum tenet inuitatus ad cęnam vitę ęternæ. dixit, uxorẽ duxi, & ideo non poſſum venire. quaſi diceret. Deſpondi me voluptatibus carnalibus præſentis uitæ: & ideo ad vitam æternam peruenire non poſſum: quia vitam illam paruipendo.

Explicit pars tertia.

PARS

PARS QVARTA.

De Auaritia. Cap. I.

AVARITIA, vt dicit Tullius, eſt immoderatus amor habendi vel retinendi terrenas diuitias. Vel ſecundum Bernar. Auaritia eſt quarumlibet rerum inſatiabilis & inhoneſta cupido. Et dicitur auaritia quaſi æris auida, & per æs ſicut, & per pecuniam omnia bona intelliguntur fortunæ. Vnde Auguſtinus in de doctrina Chriſtiana, quicquid (inquit) habent homines in terra, & omnia quorum ſunt domini, pecunia vocantur. hæc Auguſtinus. Et ponitur in ca. j. q. 3. totum. Vel dicitur auaritia quaſi animæ varia tenacia, eo quòd rapit terrena poſſidentium animas. vnde Prouer. j. Semitæ omnis auari poſſidentiũ animas rapiunt, ſcilicet ab amore diuino in ſeruitutem diaboli. vnde Apoſtolus 2. Pet. 2. A quo enim quis ſuperatus eſt, eius & ſeruus eſt. Et ideo ad deſtructionem iſtius peccati dicitur in textu Apoca. 16. quòd tertius Angelus effudit phyalam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum, & factus eſt ſanguis, ideſt prædicator verbi Dei. tertio loco prædicauit contra auaritiã, qua iam tam homines populares, qui per flumina, quàm etiam domini temporales & ſacerdotes, qui per fontes deſignantur, grauiter inficiuntur. dicente propheta Hiere. 8. A minimo vſque ad maximum omnes auaritiam ſequuntur. a propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt mendacium. Et meritò per flumina populares, & per fontes domini temporales & ſacerdotes intelliguntur. Nam ſicut fontes ſunt capita fluuiorum: ſic quaſi capita vulgaris populi ſunt ſacerdotes & temporales domini. & ſicut a fontius in flumina currit aqua, ſic a ſuperioribus ad inferiores per malum exẽplum emanat auaritia. Vnde Eſaiæ. vigeſimo quarto, ſicut populus ſic ſacerdos: & ſicut ſeruus ſic dominus eius: & ſicut ancilla ſic domina eius. Vnde & iam factus eſt ſanguis: quia tã flumina quàm per fontes conuerſi ſunt in ſanguinem peccati intantum, quòd iam verificatur illud Oſeæ. 4. Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: ſed maledictum mendacium, homicidium, furtũ, odium, & adulterium innundauerunt, & ſanguinem tetigit, id eſt peccatum ſequitur peccatum: ſed pro eo quod ſecundum Apoſtolum. j. Thim. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas ſiue auaritia. Ideo vt tanquàm peſtis mortifera fugiatur auaritia tam de phialis approbatorum doctorum & auctoritate ſanctarum ſcripturarum effundenda ſunt contra peccatum iſtud tria notabilia.

De peccato Auaritiæ deteſtatione. Cap. II.

PRimum enim notabile effundendum cõtra peccatum auaritiæ manifeſtabit multiplicem deteſtationem huius peccati.

1 † Pro quo notandum quòd ad deteſtationem huius peccati ſex nunc ad memoriam occurrunt motiua.

Quorum primum eſt, quòd peccatum iſtud videtur etiam contra naturam. Vnde Pariſ. in de vitijs, parte quarta. Cum anima (inquit) humana ſecundum naturã ſublimior ſit, & purior cęlo, tanquàm Deo inter omnes creaturas ſimilior, conſtat, quòd illa naturaliter appeteret exaltari a rebus corruptibilibus & terrenis: ſicut exaltantur cęli a terra. Vt ſicut valde mirabile & contra naturam eſſet, quòd cœlum caderet & terræ adhæreret: ſic quodammodo contra naturam videtur eſſe, quòd auaritia faciat animam rationalem in appetitu ſuo deſcendere de cœlo tanquàm a ſuo loco naturali & adhærere terrenis vanitatibus. Vnde quã periculoſum ſit nimiũ terrenis adhærere, oſtendit beatus Auguſtinus. ſuper Pſalmus. 73. dicens. Iudæi (inquit) damnabiliter terrenis inhærentes timentes perdere, quod acceperant, occiderunt eum, qui dederat. Hæc dicimus (inquit) fratres, vt homines de nouo teſtamẽto diſcatis non inhærere terrenis: ſi enim illi inexcuſabiliter terrenis adhæſerunt, in quibus ipſum teſtamentum nondum erat reuelatum. Patet, quòd inexcuſabilius terrena ſectantur, quibus promiſſa cœleſtia in nouo teſtamento

ſunt reuelata. Nam recolite fratres mei, quid dictum ſit a perſequentibus Chriſtum. Si dimiſerimus (inquiunt) eum, venient Romani & tollent a nobis & locum & gentem. vide: quia timendo terrena perdere, regem cęli occiderunt. Et quid eius factum eſt, perdiderunt etiam ipſa terrena, & vbi occiderunt Chriſtum, ibi occiſi ſunt. Et cum terrena nolentes perdere datorem vitæ occiderunt, eandem terram occiſi perdiderunt, & eo tempore occiſi ſunt, quo illum occiderunt, vt ex ipſo tempore mouerentur, quare iſti paſsi ſunt. Hæc ille.

Secundum motiuum conferens ad deteſtationem auaritiæ eſt multiplex maledictio, quam auaris imprecatur ſcriptura. vnde Eſa. 33. Vhe qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis, & qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris: cum conſummaueris prædicationem deprædaberis. vnde Iſido. in de ſum. bo. lib. 2. c. 11. Plerunque (inquit) potentes tanta cupiditatis rabie inflammantur, vt de confinijs ſuis pauperes excludant, nec habitare permittãt. quibus rectè per prophetam dicitur Eſa. 5. Vhe qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci, nunquid habitabitis ſoli vos in medio terræ. Tales quippe homines infernum. i. diabolum rapere ad perditionem. idem propheta conſequenter annunciat dicens. Propterea dilatauit infernus animam ſuam & aperuit os ſuum abſque vllo termino, & fortes deſcendent eius, & populus eius & ſublimes glorioſique eius ad eum. Nec mirum, ꝙ morientes inferni ignibus deputẽtur, qui viuentes flãma cupiditatis ſuæ non extinxerunt. Hęc illę.

Secunda maledictio quam auaris imprecatur ſcriptura eſt illud Abachuc. 2. Vhe ei, qui multiplicat non ſua vſque quo aggrauat contra ſe denſum lutum. Nunquid non repente reſurgent qui mordeant te, ſuſtentabuntur lacerantes, & euigilabunt inſidiatores tui. Et ſequitur. Vhe qui congregat auaritiam malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus eius, & liberari ſe putat de manu mali. ſ. per auaritiam male acquiſitam.

Tertia maledictio, quam auaris imprecatur ſcriptura eſt illud Apoc. 8. Vhe, vhe, vhe habitantibus in terra. Glo. vhe laboris in acquirendo, vhe timoris in retinendo. & vhe doloris in amittendo.

Primò auarus habet laborem in acquirendo. vnde de auaris eſt ſicut de porco, cui carnifex oſtendit cibum, & ſemper ſequitur porcus quouſque ducatur ad macellum, & ibi a carnifice ſtatim ſtrangulatur. Sic ſpiritualiter, diabolus ponit ante oculos auari terrenas diuitias. & ſemper ſequitur auarus per inordinatum amorem, vt eas ſibi iniuſtè congreget, & theſauriſet, quouſque a diabolo ſubito occidatur: ſed ſicut dicitur Prouer. 7. Neſcit, quòd ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius, velut ſi auis feſtinet ad laqueũ & neſcit, ꝙ de periculo animæ illius agitur.

Secundò auarus habet timorem in poſsidẽdo. Vnde Hieronimus. Auarus (inquit) ſemper inſidiantes metuit, aſpicit potentiorem ſe, & putat eſſe uiolentum, conſpicit pauperem, & putat eſſe furem, & ſic in poſsidendo nunquam ſecurus eſt. Vnde Eccleſiaſtices. 5. Saturitas diuitis non ſinit eum dormire.

Tertiò auarus habet dolorem in amittẽdo. vnde Hieronymus. Si quis auarus pecuniam amiſerit, & in uehementiſsimo labitur dolore, ſi fures rapiant, aut ignis ardeat, contriſtat & dolens dicit, ſe raptum aut combuſtum eſſe: non enim dicit ſua ſed ſe, ac ſi diceret, plus diligo mea q̃ me, quos ſic alloquitur Bernardus. Cur (inquit) pecuniam precioſorem facis quàm teipſum, cuius æſtimatio laxari non poteſt? Chriſtus enim ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, & tu præcioſiorem reputas animalium cõgregationẽ, quàm Chriſti redemptionem. Hæc illæ. Sed attendæ, quòd ſicut dicit beatus Aug. Qui terrenis inhiat celeſtia contemnit, & ideo vtriſq; carebit in fine: ſed vhe illis, inquit Auguſtinus, qui uiuunt ut augeant res perituras, un de ęternas amittant. Vnde Lucæ. 6. Vhe vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram in terra, quaſi dicat, quia propter hoc perdetis conſolationem æternam. Si enim aliquis ſanctus Papa uel epiſcopus malediceret ei, qui aliquem certum cibum comederet,

deret, multi timerent de illo cibo comedere. Sed a multo fortiori auarus timeret contingere amore inordinato diuitias cum amatoribus earum ſcriptura ſacra ſic deteſtate, quæ ex ore altiſsimi prodijt. vt dicitur Eccl. 3. tot maledictiones imponat.

2 †Tertium motiuum conferens ad deteſtationem auaritiæ eſt multiplex malum, quod auaritia homini intulit. Quorum primum eſt, ꝙ auaritia hominem ab omni virtute denudat. Vnde Apoc. 3. cuidam auaro dicitur per Angelum. Dicis: quia diues ſum & locupletatus & nullius egeo, & neſcis. quia tu miſer es miſerabilis & pauper & cecus & nudus. Eſt enim auarus miſer: quia diuitias cũ magna miſeria & labore acquirit. Miſerabilis etiam eſt: quia cum miſerabili ſollecitudine & timore eas cuſtodit. Vnde Eccleſiaſtic. 2. Quid enim proderit homini de vniuerſo labore ſuo & afflictione ſpiritus, quæ ſub ſole cruciatus eſt: cum cuncti dies eius doloribus & erumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit, & hoc nonne vanitas eſt. Nonne melius eſt comedere & bibere & oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis, & hoc de manu Dei eſt. Pauper etiam: quia infra breue omnia cum dolore amittet. Vnde Eccleſiaſti. 5. Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuę: ſic reuertetur, & nihil auferret ſecum de labore ſuo. Nudus etiam eſt auarus ab omni virtute: quia quando homo mortaliter peccat, omnes virtutes qualitercunque laborioſè acquiſitas amittit. vnde Eccleſiaſtic. 9. Qui in vno peccauerit multa bona perdit. Sed ſicut dicit beatus Hieronymus ſuper epiſtolam ad Gala. Quicunque ob fidem laborauerit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum, ſicut priora dicitur perdidiſſe, dum peccat: ſic rurſus non perdit, ea ſi ad priſtinum & antiquum ſtudium reuertatur. Hæc ille. Nam merito auarus trunco arboris aſsimilatur. Nam ſicut homo quando habet in orto ſuo truncum arboris bene radicatum & virentem, poteſt inſerere ramum cuiuſcunque generis arboris uoluerit. Sic diabolus quando habet auaritiam vel cupiditem radicatam in corde hominis, omnia alia vicia facillimè inſerere pôt: quia habet omnium malorum radicem. Iuxta illud. j. Thimothei ſexto. Radix enim omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Vnde multi cauſa cupiditatis terrenæ ipſam fidem renunciauerunt: ſicut etiam patet de iuda, qui cauſa cupiditatis apoſtatando dominum ſuum Ieſum Chriſtũ ſuis vendidit inimicis: ut patet Matth. 26. Pleriſque etiam tantum in rebus alienis eſt deſiderium, ut etiam homicidium perpetrare nõ vereantur: ſicut conſtat de Achab rege qui appetitu cupiditatis ſuæ iuſti Naboth ſanguinis expleuit effuſionem: ut patet. 3. Reg. 21. Cupiditas etiam fuit cauſa, quare iudęi ipſum Ieſum Chriſtum crucifixerunt. unde Io. 11. Collegerunt autem pontifices & iudei conſilium aduerſus Chriſtum Ieſum, & dicebant. quid faciemus: quia hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent noſtrum locum & gentem. Et ſequitur. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum: quod & ſtatim poſt compleuerunt opere: vt patet Matth. 27. Marci. 15. Luc. 23. & Ioannis. 19. Secundum malum, quod auaritia facit homini eſt, ꝙ eum in miſerabiliſsimam redigit ſeruitutem. vnde retrahit eum a ſeruitio Dei in ſeruitutem auaritię, quæ, ut dicit Col. 3. eſt idolorum ſeruitus. Pro quo notandum, ꝙ ſicut dicit Antouer. ſuper epiſtolas dominicales, ſermone. 51. duplex eſt idolorum ſeruitus. Vna eorum qui cultum Deo debitum exhibent creaturæ. Alia eorum qui creaturam præponunt creatori, ut auarus nummum Deo, luxurioſus meretricem, & guloſus ventrem. Vnde auarus, ut dicit Pariſien. iſta tria dat diuitiis quæ propriè Deo ſunt danda, ſcilicet fidem, ſpem, & charitatem, ſiue amorem. De fide patet ex hoc, ꝙ auarus firmius credit diuitiis quàm Deo: credit enim omnia neceſſaria ſe habere, ſi diuitiis ſeruierit, ſed credit ſe fame periturũ, ſi Deo ſeruierit & veſtimẽta eius cuſtodierit. Vñ Auguſtinus ſuper pſ. nonageſimoſexto. Multa (inquit) iubet Chriſtus, & non facis, iubet auaritia, & facis. iubet Chriſtus, vt veſtias pauperem, & nõ facis. iubet auaritia,

ritia, ut fraudem facias, & hoc potius facis. Hæc illæ. Spem etiam ponit auarus in diuitijs, quod eſt quodammodo de Deo deſperare. Vnde pſalmiſta. Ecce homo, qui non poſuit Deũ adiutorem ſuum: ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: ſed, prout dicit Prouerb. 10. Non proderint diuitiæ in die vltionis: iuſtitia autem liberabit a morte. Amorem etiam ponit auarus in ſuis diuitijs, quem deberet in Deum ponere: diligit enim nummum plus q̃ ſeipſum: ſicut quilibet chriſtianus tenetur Deum pluſquàm ſeipſum diligere. Et quòd auarus nummum pluſquàm ſeipſum diligit, patet ex eo, quòd animam ſuam ponit pro pecunia acquirenda. Et ſicut dicitur Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Ex quo manifeſtè patet, quòd auarus facit pecuniam Deũ ſuum. vnde in confirmationẽ huius Auguſtinus ſuper epiſtola ad Galath. Hoc (inquit) ab homine quaſi pro Deo colitur, quod prè cæteris diligitur. Et ſicut dicit idem Auguſtinus ſuper illud pſal. *96*. Qui diligitis dominum odite malum. Non es dignus (inquit) Chriſto cum quo diligis auaritiam. amas illum, debes odire quod ipſe odit. homo eſt inimicus tuus, hoc eſt in natura quod tu. Creati eſtis ab vno creatore in conditione, & tamen ſi filius tuus loquatur inimico tuo & veniat ad domũ inimici tui, & aſsiduas collocutiones habeat cũ illo exhæredare vis illum; quia loquitur inimico tuo. & quomodo quàm iuſtam vocem videris tibi habere, amicus es (inquis) inimici mei & quæris aliquid de re mea. Ergo attende. diligis Chriſtum? inimica Chriſti eſt auaritia, quare cum illa loqueris, nõ dico loqueris. ſed quare etiam illi ſeruis. q. d. quia. vt dicitur Matth. *6*. Nemo poteſt Deo ſeruire & diuitijs. Nam, vt dicit gl. ſuper eodem. Diuitijs ſeruire eſt Deum negare. Item Criſoſto. ope. imper. Ome. 1*6*. ſuper eodem. Conſidera (inquit) nõ dixit Chriſtus. Non poteſtis Deum habere & diuitias: ſed non poteſtis Deo ſeruire & diuitijs. Si habes diuitias, & diuitiæ non faciunt te ſuperbum, aut violentum: ſed ſecundum quòd potes das impotentibus, dominus es diuitiarum tuarum, & non ſeruus: quia non diuitiæ tuæ te tenent. ſed tu diuitias. Si autẽ diuitiæ tuę te ſuperbum faciunt, aut violentum aut conſtrictus auaritia, nemini aliquid præſtas: tunc ſeruus es diuitiarum tuarum & non dominus: quia diuitiæ tuæ te tenent, & tu non diuitias tuas. vnde Hiero. ſuper illud. Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Qui (inquit) diuitiarum ſeruus eſt, diuitias cuſtodit ut ſeruus: qui autem ſeruitutis excuſſerit iugum, diſtribuit eas vt dominus. hæc illæ. Et eſt hic notãdum, quod ſerui diuitiarum ex quatuor ſpecialiter cognoſcuntur. Primò ex ſuijpſius peremptione, & diuitiarum appreciatione. Qui enim aliquid dat, vt aliud accipiat magis appreciare videtur, qđ accipere deſiderat quam quod pro accepto mutare decreuit: ſed cupidus ſeipſum dat & animam ſuã dyabolo vendit, vt diuitias iiuſtè accipiat. igitur animæ ſuę diuitias præponit. Vnde Eccl. 14. Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniã: hic enim animã ſuam venalem habet. Secundo patet idem ex manifeſta obedientia & ſubiectione. Auarus enim ſubeſt & obedit diuitijs ſuis, & non ecõtra: quia auarus eſt in diuitiarum poteſtate, & non diuitiæ in poteſtate auari. Vnde Pariſien. Signum (inquit) manifeſtiſsimum, quòd auarus non ſit poſſeſſor diuitiarum eſt hoc, quòd non poteſt inde facere, quod vult, & quod ipſemet iudicat eſſe faciendũ: quia domina auaritia quicquid bonum eſt & vtile facere prohibet. vnde Eccleſiaſt. *6*. Eſt malum, quod vidi ſub ſole, & quidem frequens apud homines. vir cui dedit dominus diuitias & ſubſtantiam & honorem & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quæ deſiderat, nec tribuit ei poteſtatem Deus vt comedat ex eo: ſed homo extraneus vorabit illud. Vnde Bernar. ſuper Cantica quęrit a quouis eorum qui inſatiabili corde diuitijs temporalibus inhiant, quid ſentiant dę his qui ſua vendentes & pauperibus erogantes rẽgnum cœlorum pro terrena ſubſtantia mercantur, an ſapienter agant. Reſpondebit (inquit) proculdubio ſapienter. Quæritur iterum, quare quod approbat non facit. Non poſſum (inquit) quæritur quare. profectò: quia domina auaritia non permittit. Non igitur habet auarus, quæ habere videtur niſi eo mo-

do quo quis habet compedes, quibus compeditus eſt, qui potius dominantur ei, quàm ſeruiunt. Tertio patet idem per hoc, quod diligentiori cuſtodia laborant auari circa diuitias quàm circa ſeipſos. Sed experientia docente ſolent domini a ſeruis diligenter vigilijs & laboribus cuſtodiri ſed circa cuſtodiam ſeruorum rariſsimè vigilant domini. Sed indubiè auari circa cuſtodiam diuitiarum ſæpę vigilant, & ſollicitantur, ne a furibus, vel a prædonibus rapiantur, & tamen propriam cuſtodiam negligunt, non obſtante quòd a prædonibus infernalibus vndique ſunt obſeſsi. Diligens etiam cuſtodia adhibetur, vt diuitiæ mundæ conſeruentur: ſed de mentis mundicia non curatur, imò intantum quòd mundicia caligæ præponitur mundiciæ animæ. Vnde Auguſtinus in de verbis Domini, ſermone 12. Quid eſt (inquit) quòd malum velis habere, dic mihi. Nihil omnino, non vxorem, non filium, non filiam, non ſeruum, non ancillam, non tunicam, poſtremò non caligam: & tamen vis habere malam vitam: Rogo te præponere vitam tuam caligæ tuæ. omnia quæ circa te iacent oculis elegantia & pulcra tibi cara ſunt, & tibipſi vilis ac fædus es, ſi poſſent tibi reſpōdere bona, quibus plenus eſt domus tua, quæ habere optaſti, & quæ perdere timuiſti, nonne tibi clamarent ſicut tu nos bona vis habere: & ſic nos bonum volumus habere dominum tacita voce interpellant contra te dominum Deum tuum. hæc illæ. Quartò patet idem ex doloroſa diuitiarum amiſsione. Nam ſolet amplius lugeri mors domini quàm ſerui: ſed indubitanter plus dolent auari de amiſſione vnius auri, quàm de morte propria ſpirituali: vel etiam de morte Chriſti, quem in proprio corpore perimunt: cum eum vita gratiæ, qua ibi vixit, priuant. Et ex iſtis planè patet, quod auarus eſt ſeruus diuitiarum. Nam diuitiæ non ſunt auarorum: ſed auari ſunt diuitiarum. Vnde & in confirmationem huius dicit pſalmus. Viri diuitiarum: ſed non dicit diuitiæ virorum. Vnde legitur in de geſtis Alexandri, quod cum Alexander Dyogenem philoſophum in dolio verſatili ſedentem propter famam ſcientiæ ſuæ viſitaret, & inquiſitus philoſophus ab Alexandro, an tantum dominum timeret. reſpondit Dyogenes. Non. Scio (inquit) te non eſſe dominū: ſed ſeruum ſerui mei: tu enim (inquit) auaritiæ ſeruus es, ego vero auaritiæ dominus. Vnde Bern. ſuper canti. Omelia vigeſimaprima O inquit auare, ſi vere tuæ ſunt diuitiæ quæ retines, expone illas ad lucra, & cœleſtia pro terrenis commuta, quod ſi facere non vales, te tuæ pecuniæ non dominum, ſed ſeruum eſſe oſtendis, cuſtodem & non poſſeſſorem. hæc illæ. Et ideo merito iſta ſeruitus vocatur ab Apoſtolo Epheſ. 5. idolorum ſeruitus.

3 † Nam Hieronym. ad Ruſticum monachum. Ridiculum (inquit) videtur, quod aliquis iudicetur idolatra, qui duo genera thuris offert creaturæ quæ debuit offerre Deo, & non potius ille iudicetur idolatra, qui totum ſeruitium vitæ ſuæ, quod debuit offerre Deo, offert creaturæ, ſcilicet diuitijs. Et propter iſtam idolatriam. vt dicit Apoſtolus Coloſ. 3. Venit ira Dei in filios incredulitatis. Vnde de talibus dicitur Iudicum 2. quod ad iracundiam excitauerunt dominum dimittentes eum & ſeruierunt Baal & Aſtaroth. Baal interpretatur deuorator, & ſignat mundum, qui diuitias conſumit & deuorat multas quas per ſeruos ſuos ſcilicet auaros a pauperibus ſubtrahit iniurioſe. Aſtaroth cubiculum ſiue caule interpretatur, & ſignat diuitiarum receptacula, quibus omni mentis diligentia ſeruiunt auari, & laborant die ac nocte, vt in eis diuitiæ recondantur, augmententur, & ſecuræ conſeruentur, quos ſic alloquitur dominus per prophetam Hiere. 16. Seruitis dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. Item Iſaia 19. Tradam Egyptum in manus dominorum crudelium. Egyptus anguſtia, ſiue tribulatio coanguſtans interpretatur, & ſignat auaros, qui ſemper ſunt in anguſtia & tribulatione. vnde Eccleſiaſt. ſecundo. Cuncti dies eius laboribus & erumnis pleni ſunt, nec per noctem mente quieſcit. Tales enim traduntur in manus dominorum crudelium, ideſt, in poteſtatem diuitiarum, quæ merito crudeles domini dici poſſunt pro eo quod ſibi ſeruientes per totam vitam ſuam finaliter de ſuo ſeruitio nu

dos

dos expellunt. Vnde Eccleſiaſt.quinto.Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Item Iob primo. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ & nudus reuertar illuc. Item Iob vigeſimoſeptimo. Diues cum dormierit nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos & nihil inueniet. Item pſalmus. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Item primo Thimo.ſexto. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia haud auferre quid poſsimus. Et iſtud oſtendit Pariſien. in ſumma de vitijs parte quarta per tale exemplum. Quando (inquit) aliquis ſedet ad menſam alicuius potentis, in qua multa apponuntur: ſicut ciphi argẽtei & ſcutellæ & ſimilia, in quibus ſolum vſum habet: nam ſi ex ſimplicitate & ſtultitia crederet ea eſſe ſua & vellet illa ſecum auferre. Ianitor oſtenderet bene ad portam, quod nihil iuris in eis habere: ſed fortè pro eius ſtultitia illum in carcerem proijceret. Sic diuites huius mundi, qui intantum infatuantur, quod credunt & dicunt bona tẽporalia, quæ Deus ad eorum vſum ponit eſſe ſua? ſed ianitor, ideſt mors bene oſtendet eis contrarium, cum in fine quaſi in facto dicet. Nihil intuliſtis in hunc mundum, nec quicquàm inde auferre poteſtis: ſed fortè tunc pro eorum ſtultitia ligatis manibus & pedibus proijcientur in perpetuum carcerem infernalem. Vnde eſt de auaris ſicut de pueris giardinum alterius intrantibus poma inde volentibus auferre, qui ad inuicem decertant, quis eorum poſſet maiorem congeriem coadunare & in ſinu abſcondere, quorum alij ſocij, ſcilicet paruuli minus potentes exterius ſtant & clamant partem pomorum rogantes: ſed ipſi interius hoc audire diſsimulant: quia omnia ſoli vellent auferre. Sed quid accidit. Reuera cum in caputio, ſinu, & gremio vndique fuerint onerati, & ianuam exire proponunt, aſtat ibi ianitor, ſiue ortu ianus, & eos de omnibus pomis ſpoliat, & grauiter verberat, & ſic eos nudos tam pomis quàm pannis priuatos vlulantes & flentes abire permittit. hæc Anſelmus. Moraliter, ſic omnes auari giardinum huius mundi intrantes inter ſe litigant, placitant & decertant, quis eorum plura poma colligere, ſcilicet maiorem abundantiam temporalium penes ſe poterit accumulare: extra verò pauperes ſtant ad ingrediendum, hoc eſt ad diuitias lucrandum impotentes, partem ab illis, & auxilium poſtulantes: ſed nihil tamen, vel modicum obtinentes: & cum tales diuites vndique diuitijs onerari, tandem de giardino, hoc eſt de mundo exire oportet. Aſtat ianitor, ideſt mors, q̃ nulli parcit, quin omnes mortis pęnis grauiſsimis verberat, & eos de omnibus bonis collectis temporalibus ſpoliat, & nudos de hoc mundo flentes & dolentes exire compellit. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccleſ. 41. O mors quàm amara eſt memoria tua homini iniuſto, & pacem habenti in ſubſtantijs ſuis. Tertium malum, quod auaritia confert homini eſt, quòd facit eum quis ſit eius verus amicus non cognoſcere. Nam quando homo diues eſt, dificile eſt cognoſcere, quis ſit eius verus amicus: quia tantam reuerentiam, & tot inclinationes facit diuiti eius inimicus propter timorem ſicut eius amicus propter amorem, ſed vix inueniet diues fidelem amicum, qui ſibi veritatem dicat. Vnde Sene. Cum diues (inquit) habet omnia, quæ vult tamen vnum ſibi deficit, ſcilicet homo qui dicat ſibi veritatem. Sed beata paupertas, quæ facit hominem cognoſcere, quis ſit eius fidelis amicus. Nam ſi aliquando fuiſti diues, & nũc pauper cognoſces de omnibus, quis ſit tibi verus amicus, & quis fictus. Vnde Prouerb. 19. Diuitiæ addunt amicos plurimos: a paupere autem hi quos habuit amicos ſeparãtur. Sed oĩbus fictis amicis a te in paupertate conſtituto recedentibus, verus amicus ita te diliget in paupertate, ſicut in diuitiarum abundãtia. Vnde Eccleſi. 6. Amicus in neceſsitate probatur. Et iſtud oſtendi põt per tale exẽplũ.

4 † Suppoſito quòd haberes tres amicos, quorum primum plus diligeres, quàm teipſum, & ſecundum tantum quantum teipſum & tertium parum & longè minus quàm teipſum. Si tunc ex infortunio contingeret te incedere in periculoſo domigerio regis tui, in

cuius manus omnia bona tua eſſent infiſcata, & tu ſolus quaſi profugus in tribulatione, & anguſtia eſſes derelictus nudus, certè nunquàm melius, quàm in iſto caſu probare poſſis, quis eſſet tuus fidelis amicus. Nam ſi tunc venires ad primum amicum pro ſuccurſu ab eo habendo, & ille audiens anguſtiam tuam tibi diceret. Certè habeo alios amicos, cum quibus oportet me iam amodo lætari, vade & ſicut feciſti, condigna factis tuis recipias: quia pro me non dubium eliges: veruntamen quia nudus es, dabo tibi vlnam vnam, aut duas panni rudis quo poſſis tegere tuam nuditatē. Et certè de me magis boni vel auxilij non obtinebis. manifeſtum eſt, quòd iſte non eſſet fidelis amicus. Et ſi tunc ad ſecundum amicum pro ſuccurſu ſimiliter tranſires. & ille videns ſtatum & paupertatem tuam pro te fleret, & tecum tranſiret quouſque captus a balliuo regis in carcerem eſſes recluſus: ſed tunc tibi diceret. Amice vale: quia hic dimitto te, habe me excuſatum, quòd non magis pro tua liberatione laboro: quia intantum ſum ſollicitatus circa domum & familiam meam, quæ tātos exigunt ſumptus & expenſas, quòd pro te plus facere non poſſum, nec volo. Nonne conſtat iſtum eſſe remiſſum, & infidelem amicum. Si igitur dimiſſis iſtis duobus amicis tranſires ad tertium pro ſuccurſu habendo, & ſibi diceres. O amice quid faciam: nam pro erubeſcentia vix manet in me ſpiritus loquendi ad te: quia nunquam, vt debui, te dilexi: ſed iam in extrema poſitus anguſtia ab omnibus aliis derelictus amicis compulſus ſum implorare tuum ſuccurſum. ideo ſi inueni gratiam in conſpectu tuo ſuccurre mihi miſero derelicto, & in hac anxietate maxima poſito, & ſi ille tunc hilari vultu reſponderet & diceret. Confide amice & noli timere: qui tui amoris & confidentiæ in me non immemor te præcedam, & apud regem pro te intercedam, ne tradat te ad mortem, & ne dubites a crimine te purgabo, miſericordiam & gratiam obtinebo, & ad priſtinam proſperitatē & altiorem gloriā, q̄ vnquā habuiſti te reſtituam, nunquid non ſolus iſte eſſet amicus fidelis inter hos prædictos, & nunquid ſtultus eſſet, qui hæc præcipere poſſet, niſi tempeſtiue confidentiam ſuam a talibus falſis, & fictis amicis ſubtraheret? & inquantum ſufficeret, placere ſtuderet ſuo fideli amico. Spiritualiter multi amatores mundi tales habent amicos. Primus amicus eſt mundi diuitiarum poſſeſſio, quem multi ſeipſis plus diligunt. Nam multi diuitiarum amore ſeipſos mortis exponunt periculo. Imo & multi, vt puta vſurarij, periurij, & fa'ſi cauſidici cupiditatis amore ſuas vendunt diabolo animas. teſte ſcriptura. Eccleſiaſt. 10. Nihil iniquius quàm amare pecuniam, hic animam ſuam venalem habet: ſed tamen adueniente mortis termino, in quo erit homo arreſtatus a rege cœleſti, & omnibus priuatus temporalibus, vix vlnā vnam, vel duas ad maximum panni ad cooperiendum eius corporis nuditatem ab iſto obtinebit amico. Ideo fallaciam iſtius amici conſiderans quidam magnus princeps, de quo narrat Pariſ. in ſumma ſua de vitiis parte quarta ꝙ cum mortem ſibi imminere conſpiceret, pannum lineū, de quo ſibi ſudarium conſuendum erat, erigi fecit in ſignum, & circunferri per ciuitatē a prę cone clamante & dicente. hæc dicit princeps nr̄. Ego cū eſſem princeps & dn̄s. 11. regnorū hoc ſolū ſ. pannum de gloria mea, & diuitiis meis mecū auferā. Quod conſiderans Ambr. Non ſunt (inquit) bona hominis, quæ ſecum auferre non pōt. Vnde ſicut dū canis ſequitur duos hoīes a multis quis eius dn̄s ſit neſcitur: ſed ſi homines illi ab inuicē ſeparētur, ſtatim ſequitur canis dn̄m ſuum, & tunc apparet cuius ſit canis. Sic diuitiæ in morte remanent cū mundo & deſerunt auarum. & ideo meritò dicit Propheta. Diuitiæ affluant, nolite cor apponere. Vnde q̄ periculoſum ſit, hominē cor ſuum nimium in diuitijs ponere, oſtendit Proſper in libello ſuo, de dono timoris, ꝑ exē plum cuiuſdam diuitis, qui collegit multum aurum, de quo nunq̄ voluit pauperibus & indigentibus impartiri, ſed totum amorem, & cordis affectionem in ſuis diuitiis poſuit. Sed accidit, vt ſubito moreretur, quo mortuo amici eius volentes experiri, vtrum dictum euangelicum ad litterā eſſet verū, cum dr̄ Luc. 12.

Vbi

Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum: corpus eius aperuerunt & cor eius non inuenerunt: ſed venientes ad locum vbi theſaurus iacuit, & ibi inuenerunt diabolum in ſimilitudinem draconis ſedentem ſuper aceruum auri, & cor diuitis firmiter vngulis ſuis amplectentem. At illi ſtupefacti nitebantur illud de eius pedibus arripere, quibus ille dixit. Recedite a me quia cor ſuum vendidit mihi iſte diues pro hoc auro. Et ideo meritò de talibus auaris dicit Apoſt. Iaco. 5. Nunc agite diuites, plorate vlulantes in miſerijs veſtris, quæ aduenerunt vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta vr̃a a tineis comeſta ſunt, aurũ & argentũ veſtrũ eruginauit, & erugo eorũ erit in teſtimoniũ, & manducabit carnes veſtras: ſicut ignis theſaurizatis vobis irã Dei in nouiſſimis diebus. Et iõ ſm̃ conſilium Chriſti Matth. 6. Nolite theſaurizare vobis theſaurum in terra, vbi erugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Theſaurizate aũt vobis theſauros in cœlo, vbi neq; erugo, neq; tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, neq; furantur. Sed qualiter theſaurizabimus in cęlo, docet Chriſtus Mar. 10. Da pauperibus & habebis theſaurum in cęlo. Secundus vero amicus, de quo ſupra dixi, eſt vxor, maritus, filij, fratres, ſorores & alij amici carnales, qui mortis iam imminente termino flere incipiunt, & multoties magis, quia ſibipſis vtilem perdere timent amicum, quàm pro pęna & anguſtia, quam ipſum pati conſpiciunt, vel pati timent in futuro. & ideo quid de bonis ſuis pro parte ſua vnuſquiſque tollat magis ſolicitant, quàm de illius ſalute. & iõ illo capto a mortis baliuo ſecũ pergunt ad oſtiũ carceris.i.ad oſtiũ monumenti, quo illo incluſo ſtatim ad propria redeunt, & nihil pro eo amplius facit, ſed infra breue ac ſi nũq̃ fuiſſet, tradetur obliuioni. Vnde talis merito aſſimilari põt horalogio. Nam ſicut in horalogio cuſtos horalogij ponit in certa rota vnam cauillã: & cũ illa venerit ad certũ punctũ horalogii ſtatim diſſoluitur horalogiũ, & oẽs cãpanæ pulſant, & imagines ad ſimilitudinẽ clericorũ & ſacerdotũ cantantiũ ꝓceſſionaliter trãſeũt. Sed q̃diu durãt illa certè quouſq; pondus ad terrã venit, & nõ diutius: nã poſtq̃ pondus ad terrã venerit, ceſſans ſtatiſſimè oĩa. Sic ſpũaliter, Deus qui cuſtos eſt hoĩs ponit cauillã in hoĩe.i.terminum cõſtituit vitæ ſuæ, quẽ ꝓterire nõ poterit. & iõ cũ hõ ad illum peruenerit terminum, ſtatim diſſoluitur ꝑ mortẽ: & tũc pulsãtur cãpanæ, ſacerdotes & clerici exequias cãtant: ſed quãdiu putas ſtrepitus iſte ꝑdurat certe quouſq; pondus.i.põderoſum corpus ad terrã ꝑuenerit: ſed corpore in terrã ꝓiecto ſtatim ceſſat tumultus & defunctus obliuioni traditur tanq̃ mortuus a corde. & ſic vt dicit pſ. Perijt memoria eorũ cũ ſonitu. & tũc nõ obſtante ꝙ ſicut dicit B. Greg. & ponitur ĩ ca. 13. q. 2. aĩæ. Animæ defunctorum quattuor modis ſoluũtur a pęna purgatorij, ſ. oblationibus ſacerdotum, aut precibus ſanctorum, aut charorum elemoſinis, aut ieiunio cognatorum. Tamen anima tua iacens in igne purgatorij vſque ad diem iudicij põt clamare illud Iob. 19. Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltẽ vos amici mei: quia manus dñi tetigit me, anteq̃ ficti carnales amici, quib. reliquiſti bona tua tẽporalia, ꝓ aĩa tua pauperibus vnũ adminiſtrabunt denarium. Et nimirũ. Nã vt dr̃ Prou. 21. Qui obturat aurẽ ſuã ad clamorem pauperum, clamabit ipſe & non exaudietur. Ac etiam amici carnales forte tantum diligũt illa bona temporalia, quæ illis reliquiſti: ſicut & tu ea prius dilexiſti, & minus tuam diligẽt animam, ex quo igitur tu tantum dilexiſti diuitias, quòd non potuiſti de eis pro anima tua eleemoſynã facere, quomodo pro anima tua darent eleemoſynã ficti amici, qui minus tuã animam diligunt. Vnde de talibus amicis dicitur Eccleſ. 6. Eſt amicus ſecundum tempus & non permanet in tẽpore tribulationis. Tertius amicus eſt eleemoſina pauperib. erogata, qui ꝓ nobis in hora mortis apud Deũ intercedit. dicente ſpiritusſancto Eccl. 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis & ipſa exorabit pro te. Eleemoſyna ẽt a morte liberabit ęternã, aĩam a p̃ctõ purgabit, & vitã faciet inuenire ęternam. dicẽte ſcriptura. Thob. 12. Eleemoſyna a morte liberat, purgat peccata, & uitam facit inuenire. & ideo date eleemoſynã. Et ſic ſecundum conſilium Chriſti Luc. 16. Fa-

cite uobis amicos de mammona iniquitatis. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ dominus uocat hic diuitias nomine cuiuſdam demonis, non ꝙ diuitiæ in ſe malę ſint ſed pro eo ꝙ auari propter diuitias iniuſte habendas demoniaci efficiuntur: ſicut patet de iuda traditore, qui propter diuitias uendidit Chriſtum. & ideo Chriſtus uocauit eum dyabolum dicens. Ego uos duodecim elegi, & unus ueſtrum dyabolus eſt. & iō ſecundum conſilium prophetæ. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere: ſed date de eis eleemoſynam pauperibus, & ſic facite eos amicos veſtros: ut cum defeceritis.ſ. a pñti uita, recipiant uos in ęterna tabernacula.i.in regno cęlorum, quod iure hæreditario pauperum eſt & fideliū, dicente Chriſto Matt. 5. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, quapropter ſi diuites uolunt illud habere, oportet, ꝙ a pauperib. illud per eleemoſynarum largitionem emant: nam tanta eſt pauperum dignitas, ꝙ iudices & ianitores regni cęlorum efficiuntur, ut uoluntatem ſuam uoluntatem Dei cōformātes, quos voluerint recipiant. & quos noluerint excludant. Libenter igitur recipiant diuites pauperes in domos ſuos, quas illi habent hic in terra & eos ſuus faciant amicos: ut cum defecerit eorum ptis terrena, honorificè ab eis ſuſcipiātur in æterna tabernacula. Iſtud intelligēs quędā nobilis dña de qua narrat Linco. ſuper euāgelio, parte.3.c.35.ꝙ totis viſceribus ꝑ amorem Dei pauperes diligebat infirmos, & ipſos crebro in ſuum hoſpitiū recipiebat. Indignās autem uir eius ſuper hoc, eam corripuit diſtrictius præcipiens, ne tales decætero in domū ſuam reciperet. Accidit aūt quadā die: ut quidā pauper leproſus ad domū matronæ deueniens ad oſtium vehementer pulſauit. Ancilla autem ad matronæ præceptū oſtium aperiēs, & quid nam vellet, ſciſcitabatur. Qui rñdens, ad hoc (inquit) veni, ut colloquium cum dña habeam. Quod cum eſſet dnę intimatum ad eum feſtinanter acceſsit. Petiit autem leproſus, ut Dei amore & charitatis intuitu ſibi balneum præpararet. At illa verò licèt dñi ſui timore percuſſa: tamen diuino amore præpoſito balneū ipſi leproſo cōfeſtim parauit, in quo balneato leproſo petiit amore Dei lectulū, in quo reclinare poſſet ſibi parari. Dña verò ex nimio diuini amoris inſtinctu lectulū, in quo ipſa cum dño ſuo dormire ſolebat, honeſtiſsimè ipſi leproſo præparauit, in quo leproſum reclinare rogauit. Quo facto ſtatim venit ſpōſus & cameram petiit. Dña verò nimis perterrita timore magno diſsimulans eū paululū expectare rogauit ſponſum. Qui ſibi nullo mō acquieſcere voluit. ſed ſtatim oſtium cameræ fregit, quo facto nihil in lecto niſi inæſtimabilem fragrantiam inuenit. hęc Lincon. Quartū motiuum conferens ad deteſtationem auaritiæ eſt, ꝙ diuitiæ diuitē dñm Deū ſuum faciūt obliuiſci. Vnde in figuram huius legitur Gen. 48. ꝙ Effraym & Manaſſes fuerūt duo fratres. vnde Effraym fertilitas, ſiue creſcens interpretatur. Manaſſes obliuioſus ſiue oblitus eſt, & ſic per Effraym & Manaſſes, ſecundū Pariſ. ſignatur, ꝙ fertilitas qua diues creſcit in mūdanis diuitiis facit ipſum Deum obliuiſci. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio coniūguntur quaſi ſocietate fraterna. & iō meritò Deus coniungit diuitem cum pęna æterna. Vnde Luc. 16. Mortuus eſt diues & ſepultus in inferno. Super quo Pariſ. inquit. Ecce ꝙ dominus immediate coniungit diuitem mortuū & inferni ſepulturam. Sed, prout dr̄ Matt. 19. Quos Deus coniunxit homo nō ſeparet: quia in inferno nulla eſt redemptio. Quintum motiuum conferens ad deteſtationē auaritiæ eſt, ꝙ inter infirmitates ſpirituales auaritia dicitur peſsima. Vnde Eccleſiaſt. 5. Eſt infirmitas peſsima, quam uidi ſub ſole, diuitiæ conſeruatę in malum domini ſui: pereunt enim in afflictione peſsima.

5 ¶ Pro quo notandum, ꝙ inter cæteras tres cauſæ grauitatis huius infirmitatis poſſunt ſpecialiter aſsignari.

Prima eſt continuitas eiuſdem. Nam illa infirmitas grauior eſt, quæ eſt continua, q̄ illa q̄ eſt interpolata: ſed vt conſtat inter omnes, infirmitates ſpirituales auaritia dr̄ maximè continua. Vnde fornicator aliquādo nō fornicaī, niſi ſemel in mēſe, ſed auarus continuè in ſua infirmitate laborat. vnde Eccl. 4. Vnus eſt & ſecundum non habet, non filium, non fratrē:

&

& tamen laborare non ceſſat, nec ſatiatur oculi eius diuitiis. Non recogitat dicēs: Cui laboro & fraudo animam meam bonis.

Secunda cauſa grauitatis huius infirmitatis eſt difficultas recuperandi ſanitatem. Vñ in quanto aliqua infirmitas magis eſt incurabilis intanto dicitur illa infirmitas grauior: ſed experientia docēte ualde difficile eſt ſanare auarum ab infirmitate ſua: nam difficile eſt facere diuitē bona ſua inter pauperes diſtribuere. Difficile eſt etiam facere ſymonia cum beneficium malè acquiſitū reſignare. Sed teſte Aug. Si res aliena, propter quam peccatū eſt, reddi poſſet, & non redditur, pnīa non agitur ſed ſimulatur: ſi aūt veraciter agatur, non remittit peccatū niſi reſtituatur ablatum, ſi reſtitui poteſt. hęc Aug. & ponitur in c. 14. q. 6. Si res. Et iō meritò dicit Chriſtus Matt. 19. & Mar. 10. ꝙ facilius eſt camelū per foramen acus tranſire quàm diuitem intrare in regnum Dei.

Tertia cā grauitatis huius infirmitatis eſt vniuerſalitas eiuſdē. vñ infirmitas vniuerſalis in oī parte corporis grauior vr̄ eſſe, quàm qñ membrum vnū occupat ſpeciale: ſed infirmitas auaritiæ quaſi oīa mēbra eccleſiæ occupat. Non.n. parcit diuiti, nec pauperi, iuueni, nec ſeni, ſacerdoti, nec layco. vnde Hiere. 8. A minore uſq; ad maiorem oēs auaritiæ ſtudent, a propheta vſque ſacerdotē cūcti faciunt dolū.

Quarta cauſa grauitatis huius infirmitatis eſt multiplex, infirmitas quæ infirmitatē auaritiæ concomitatur, quarum prima eſt cecitas. vnde Exo. 23. Non accipias munera, quæ homines excecant etiam prudentes & ſubuertūt verba iuſtorum. Item Deutro. 16. Munera excecant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum. Iſta enim cecitas figuratur Thobiæ. 2. vbi legitur, ꝙ Thobias fuit excecatus ſtercoribus calidis irundinum, quæ ſuper oculos eius ceciderunt. Thobias conuerſus ad uniuerſa, ſiue ductus ad luctū interpretatur, & ſignat auarū, qui inordinate conuertit cor ſuum ad terrenas diuitias acquirendas, quę ſunt quaſi vanitates ad magnū luctū & afflictiōe ſuos amatores ducentes. Vñ Eccl. 1. Vidi cuncta q̄ ſunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas & afflictio ſpūs. Irundo q̄ eſt auis quaſi varijs coloribus depicta & garrula eſt, ſignat fœlicitatem huius mundi, q̄ tumultuoſa eſt, & quadā depicta pulchritudine. Hæc enim calida eſt ſtercora proijcit ſuper oculos mentis auarorū.i. terrenas diuitias q̄ calide dicuntur, qñ indebite diligunt. Vñ argentum ethimologice dr̄ quaſi ardor gētium: quia accendit in auaris ardentem amorem & excecat oculū rōnis vt non uideant lumen diuinæ grāæ. vnde pſal. Supercecidit ignis & non uiderunt ſolem. Vñ ita eſt de bonis fortunæ quo ad deuotionē & dilectionē ad Deū: ſicut eſt de pinguedine cādelæ quo ad ignem. Nā ſicut ignem & flammam candelæ nutrit & conſeruat pinguendo, qñ eſt ſub flāma candelæ: ſed ſi ſuperponatur pinguedo & flāma ſupponatur ſtatim ignē cādelę extinguit pinguedo. Sic ſpūaliter quādiu flāma amoris & deuotionis in nobis directe ſurſum tendit ad Deū ipſum ſuper oīa diligendo: tamdiu bona fortunæ noſtrū amorē & deuotionē penes Deū nutriunt & conſeruant: ſed quādo apponūtur bona fortunę ſuper dilectionē Dei, hoc eſt, qñ plus diliguntur illa, q̄ Deus tunc amor temporalium penes Deū amorē extinguit & oculos ſpirituales excecat, & iſta cecitas peior eſt q̄ cecitas corpis. Et hoc multipliciter pōt oñdi.

Primò ex hoc, ꝙ ceci corporaliter ducē deſiderant habere videntē: ſed auarus nullū ducē vult habere niſi ſuū propriū ſenſum & voluntatē & dyabolū in ma itia excecatur qui nituntur eū in foueā præcipitare inferni dicēte Apoſt. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum dyaboli, & in deſideria multa & inutilia, quę mergunt homines in interitum perditionem.

Secundò patet idem ex hoc, ꝙ cæci corporaliter q̄rūt illuminari: cæci verò ſpūaliter nō. Qđ patet ex hoc ꝙ fugiūt illud ꝑ qđ pñt illuminari vi cū doctrinā verbi Dei. De quo dicit pſ. Declarō ſermonū tuorū illuminat & intellectū dat paruulis. Vñ auari bñ aſsimilanē brutis aīalib. q̄ (vt experientia docet) qñ portatur lucerna in noctis obſcuritate illam lucernam fugiunt: ſed aues ſtatim ad lucernam accedūt. Spiritualiter verbum Dei lucerna eſt, dicente pſal. Lucerna pedibus meis uerbū tuū. Hæc lucerna corā populo ambulāte i tenebris huius

vitæ

vitæ portatur, quãdo verbum Dei per fidelem prædicatorem prædicatur, ad quam lucernam aues.i.viri contemplatiui humiliter accedunt dicente Chriſto. Qui aũt facit veritatem, venit ad lucem. Io.3. ſed auari & beſtialiter viuentes hanc lucernam fugiunt dicente Chriſto Io.3. Omnis.n. qui malè agit odit lucem, vt non arguantur opera eius. Tertiò patet, ſpiritualem cecitatẽ peiorẽ eſſe cecitati corporali ex hoc, ꝙ cæci corporaliter fęlices reputant eos qui vident: ſed cæci ſpiritualiter videntes cõtẽnunt, irrident & deſpiciunt. Vnde Prou.14. Ambulans recto itinere & timens Deũ deſpicitur ab eo, qui in infami graditur via. Item Prou.29. Abominantur impij eos qui in recta via ſunt. Sed vtinã tales miſeri cæci deriſores iuſtorum intelligerent, & ſaperent, ac nouiſsima prouiderent, ſupple qũo in die iudicij qñ oculi eorum aperientur, prout dr̃ Sap.5. Videbunt iuſtos ſtantes in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt: & tunc tales miſeri clarè percipientes ſuam propriã ſtultitiam dicẽt. Hi ſunt quos aliqñ habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperij: nos inſenſati vitã illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore. Qũo igitur computati inter filios Dei & inter ſanctos ſors illorum eſt. ergo errauimus a via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam autem dñi non ambulauimus. Quid nobis profuit ſuperbia aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? tranſierunt oĩa illa tanꝗ̃ vmbra. Secunda infirmitas, quæ auaritia concomitatur eſt tremor febrilis diſtemperantiæ. Hæc n. infirmitas figuratur Ioan.4. vbi dicitur ꝙ erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. & ſequitur. incipiebat enim mori. Spiritualiter regulus iſte põt ſignare virum chriſtianum, qui habet regimen aiæ ſuæ, de quo dr̃ Luc.17. regnum Dei intra vos eſt. Filius iſtius reguli eſt ſpũs rõnalis, qui infirmatur Capharnaum. Capharnaum interpretatur ager pinguedinis, vel villa conſolationis, & ſignat agrũ carnalis voluptatis, & villã terrenarum diuitiarum, in qua diuites ponũt omnem ſuã fęlicitatem & conſolationem, quos ſic alloquitur Xp̃s Luc.6. Vhe vobis diuitibus, qui habetis conſolationẽ veſtrã in terra. Tales.n. febrilem patiuntur diſtẽperantiam & ſicut febrilẽ diſtemperantiã habentes tremorẽ corporis patiuntur, ſic diuites: vt dicit Pſal. Trepidauerunt timore vbi non erat timor. vnde Sene. Diues (inquit) videt regem & æſtimat eũ eſſę prædonẽ, videt pauperẽ & æſtimat eũ eſſe furem. Et ſic de tali verificatur illud Iob 15. Sonitus terroris ſemper in auribus eius? & cum pax ſit ſemper inſidias, ſuſpicatur. Laborans.n. hac infirmitate incipit mori. Nam vt dicit Ianuen. in de opere quadrageſimali, ſermo.46. Iſta infirmitas tollit ab auaro tria, quę ſunt cauſa vitæ. ſ. cibum, ſomnum, & quietem. Vnde quantũ ad primũ. ſ. ꝙ hæc infirmitas tollit ab auaro cibum, teſtatur ſcriptura Eccl 6. dicens. Eſt malum quod vidi ſub ſole & quidem frequens apud homines. Vir cui dominus dedit diuitias & ſubſtantiam & honorem & nihil deeſt animæ ſuæ ex oĩbus quæ deſiderat, nec tribuit eis poteſtatẽ Deus, vt comedat ex eo: ſed homo extraneus vorabit illud. Et ſicut dicitur Eccl.14. Non ſatiatur pane indigens & triſtitia erit ſuper menſam ſuam. Somnũ etiam tollit hæc infirmitas ab auaro, iuxta illud Eccl. 5. Saturitas diuitis nõ ſinit eũ dormire. Eccl.8. Eſt homo, qui diebus & noctibus ſomnum nõ capit oculis. Tertiò tollit hæc infirmitas omnem quietem mẽtis & corporis. vnde Eccle.2. Quid proderit homini de vniuerſo labore ſuo & afflictione ſpũs qui ſub ſole cruciatus eſt: cum cunctis dies eius doloribus & erumnis ſunt pleni, nec per noctem mente quieſcit. Itẽ Prouerb.15. Conturbat domum ſuam qui ſectatur auaritiam: qui autem odit munera viuet. Inſuper ſicut febricitans poſt tremorem æſtuat, ſic auarus poſt tremorem & diſtẽperãtiã, quã patitur æſtuabit ardore magno in inferno. Vnde Linc. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Pauper & inops laudabunt nomẽ tuũ. forte (inquit) res corporeæ quas hic illicitè amat homo auarus, corporaliter vrẽt eum poſt finale iudicium in inferno: hoc tamen in illo loco aſſerere non audeo: quia me vidiſſe hoc ſcriptum non recolo. Ratiocinando tamen

hoc

hoc ſic perſuadeo, nulla res corporalis ſua corruptione tranſit in nihilum; ſed vnius corruptio eſt alterius generatio. Res itaque corporea legem Dei concupita: ut puta veſtimentum, argentum, vel aurum, & ſi fortè corrũpatur ante extremum iudicium, non ſuccedet in nihilum, ſed tranſibit in aliud corporeum. vnde corpus quod nunc eſt aurum, vel veſtimentum, adueniente iudicio non erit corpus nullum: ſed erit verum corpus ſub alia ſpecie rerum corruptibilium. Adueniente autem iudicio præcedet ignis, & comburet hæc elementa corruptibilia, & vt credunt ſancti doctores expoſitores, vox domini intercidit flãmam ignis, lucem ignis a calore localiter diſgregando, manebitque lux ſine vredine caloris cũ ſubtiliori puriori materia ſupius: calor verò vrens abſque lucis ſolatione cum groſſiciẹ & impuritate materiæ corporis tranſibit deorſum in infernum adiunctus ibi & adunatus gehennæ ignibus. ſi igitur ita eſt, veriſimile eſt, quòd tunc corporaliter illud idem erit vnicuique in inferno exiſtenti ad corporalem pœnam, quod hic illicitè amauit ad corporis voluptatem, ſi per auaritiam concupiuit hic aurum, fex & groſsicies corporalis materiæ eiuſdem auri, & vredo caloris deciſi per ignẽ præcedentem iudicium & in infernum detruſi ibidem torquent ipſum eundem aurum ſuæ concupiſcentiæ, quod ſi verum eſt, non tacuit iſtud ſcriptura. Ait enim ſcriptura Sapientiæ 2. Per hæc quæ peccat homo per hæc & torquetur. Item Iacobi 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt & veſtimenta veſtra a tineis comeſta ſunt, aurum & argentum veſtrum eruginauit, & erugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram Dei in nouiſsimis diebus.

2 † Tertia infirmitas, quæ auaritiam concomitatur eſt illa, a qua quis dicitur lunaticus, de qua legitur Matth. 17. Quia quidam homo acceſsit ad Ieſum dicens. Domine miſerere filio meo qui lunaticus eſt, & malè patitur: nã ſepe cadit in ignem & crebro in aquam. Spiritualiter homo iſtẹ eſt homo auarus, cuius filius eſt ſpiritus rationalis, qui carni conſentiẽdo ſẹpe cadit in ignem concupiſcentiæ diuitiarum, & ad eas obtinendum in aquam grauis ſolicitudinis & anguſtiæ, & meritò poteſt ſpiritus hominis auaritiẹ deditus vocari lunaticus, & hoc triplici de cauſa. Primò: quia regitur ſecundum ſapiẽtiam huius mundi, quæ per lumen lunæ intelligitur, quæ ſolũ lucet in nocte pſentis uitẹ: ſed cũ poſt præſentẽ vitam luxerit ſol iuſtitiæ bene apparebit, ꝙ ſapientia huius mundi ſtultitia fuit apud Deum. Secundò: quia ſicut luna non habet lumen niſi a ſole, vt dicit Ariſt. in de elementis, ac etiam Plato in Timeo: ſed cur a ſole debitè illuſtratur, pulcherrima eſt inter omnes planetas præter ſolem: & maximè ſoli ſimilis quantum ad apparentiam noſtram. Sic ſpiritualiter ſpũs humanus nullum lumen gratiæ habet niſi a ſole iuſtitiæ: ſed tamẽ debite a ſolæ iuſtitiæ per gratiam illuminatus pulcherrimus eſt inter omnes creaturas ſublunares, & maximè ſoli iuſtitiæ ſimilis: ut docet B. Auguſt. Et idem teſtatur ſcriptura ſacra Gene. 1. & Sapiẽt. 2. Sed tamen ſicut quando luna coniungitur alteri planetæ inter ipſum & ſolem dyametraliter intercepti lumen ſuum perdendo totaliter eclypſatur: ſic ſpiritualiter, quãdo ſpiritus humanus cõiungitur auaritiẹ per amorẽ inordinatum inter ipſum & ſolẽ iuſtitiæ interceptæ mortaliter peccando, lumen gratiæ a ſole iuſtitiæ receptẹ deperdit. Vnde Eccl. 27. Homo ſanctus manet in ſapientia ut ſol, ſtultus ut luna mutatur. Vnde ſicut ſol & ſi aliquando obumbretur, ſiue obnebuletur, lumẽ tamen ſuum nunquàm peroit: ſic homo ſanctus & ſi aliquando ex fragilitate obnebuletur ueniali peccato: nunq̃ tñ mortaliter peccat, ratione cuius lumen gratiæ perderet. uñ Apoſt. 1. Io. 3. Omnis q natus eſt ex Deo non facit peccatum: quoniã ſemẽ ipſius in eo manet, & non põt peccare: quoniã a Deo natus eſt: ſed uoluptuoſus ſtultus cadit ad omnẽ diaboli tentationem. & ideo ad modũ lunæ lumẽ gratiæ frequẽter perdit. & ideo meritò Eccl. 42. dr̃, ꝙ melior eſt iniquitas uiri, quàm mulier bene faciens, ſuper quo Iſid. Vir (inquit) homo moraliter fortis quilibet &

diſcretus

diſcretus vocatur: mulier verò mens infirma & indiſcreta dicitur, & ſæpe contingit: ut indiſcretus aliquis & infirmus ſubito labatur in culpam atq; indiſcretus alius & infirmus bonam exhibeat operationem: ſed qui indiſcretus eſt, nonnunq̃ eo ꝙ bene egerit, amplius eleuatur, atque grauius in culpam cadit: diſcretus vero quiſq; etiam ex quo ꝙ malè ſe egiſſe intelligit, ad diſcretionis regulam ſe arctius reducit, & inde altius ad iuſtitiam proficit, ſi ad tempus a iuſtitia cecidiſſe videbatur, qua in re rectè dicitur. melior eſt iniquitas viri q̃ mulier benefaciens: quia & nonnunq̃ culpa fortium occaſio virtutis fit: virtus verò infirmorum occaſio peccati. hæc illæ. Tertio ſicut dicunt aſtronomi tractantes de motibus & de curſibus planetarum. Omnis planeta præter lunã qñ eſt in ſuperiori parte ſui epicicli mouetur contra cœlum ab occidente in oriens: ſed qñ eſt in inferiori parte ſui epicicli mouetur cum cęlo ab oriẽte in occidẽs: ſed luna qñ eſt ſuperiori parte ſui epicicli mouetur cum cœlo. Sic ſpiritualiter homo auarus quando eſt in ſuperiori parte rotæ fortunæ, quæ bene poteſt dici paruus circulus propter durationis breuitatẽ, mouetur cõtra cœlum. i. contra regem cœli: quia tunc pronus eſt ad tranſgrediendũ mandatum Dei reddendo ei malũ pro bono, de quo conqueritur dominus per prophetam dicens. Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Iſa. 1. Sed quando eſt in inferiori parte rotæ fortunæ. i. deiectus in paupertatem, infirmitatem & tribulationem, tunc mouetur cum cœlo: quia tunc ad pœnitentiã feſtinat. vnde Pſalm. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorũ & poſtea accelerauerunt. Sed ſicut luna, quæ eſt infima planetarum, quando eſt in ſuprema parte ſui epicicli mouetur cũ cœlo. Sic ſpiritualiter homo humilis, qui per lunam ſignatur, quanto altius ponitur in gradu, vel dignitate, in tãto ſe humiliat iuxta conſilium ſcripturæ Eccl. 3.d. Quanto maior es in omnibus te humilia, & inuenies gratiam coram domino. Et tales magis gaudent de aduerſitate mundana, quàm de eius deceptoria proſperitate: ſicut Apoſtoli, de quibus dicitur Act. quinto. quod ibant gaudentes a cõſpectu conſilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Conſiderantes ꝙ ſecũdum aſtronomos ſol propinquior eſt terræ in hyeme quàm in æſtate. Sic ſpiritualiter ſol iuſtitiæ propinquior eſt homini in hyeme paupertatis & tribulationis, quàm in diuitiarum calore & proſperitatis æſtate. Vnde Matth. 2. legitur, quod Angelus Domini apparuit diuitibus regibus in ſomnis: ſed ſicut patet Luc. 2. pauperibus paſtoribus apparuit in perfecta vigilia, In ſignũ, ꝙ pauperes clariorem de Deo conſequuntur notitiam, & clarius lumen gratiæ a Deo recipiunt, quàm diuites. Vnde Lu. 19. dicitur, quod Zacheus fuit princeps publicanorum & diues & ſtatura puſillus & non poterat prę turba videre Ieſum. Sic ſpiritualiter diuitijs conſtipati & familijs ſunt parui in ſtatura virtutum & comprimuntur ſollicitudinibus & preſſuris mundi, quod non vacat eis cogitare de Ieſu. vnde diuitiæ mundanæ pulueres ſunt oculos mentales nedum videant excecantes: ſed paupertas & mundi tribulationes aquæ ſunt valde medicinales oculos mentis clarificantes & Deum videre ſpiritualiter facientes. Et iſtud per naturale oſtendo exemplum experientia docente. Si denarius ponatur in ſcutella vacua vel diſco, & remoueatur ſcutella, ſiue diſcus ab oculo donec denarius ab eo non videatur: ſi tunc aqua ſuperfundatur ſtante oculo in eadem diſtantia denarius propter aquam infuſam iterum apparebit. Moraliter denarius rotundus vitam æternam, ſiue Deum patrem carentem principio & fine ſignat. unde Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cogno. te ſo. verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: ſed iſte denarius non videtur a quibuſdam in hac vita, dum in mundanis diuitijs, dignitatibus & ſollicitudinibus ſęculi conſtituti elongantur ab eo: ſed tamen ſi ponantur in aqua tribulationis, ſiue aduerſitatis, citò cogitant de Deo & vitam contemplantur ęternam: nunc tñ per ſpeculum in enigmate, vt dicit Apoſt. 1. Cor. 13. Speculum iſtud eſt ſpeculũ ſcripturæ ſacrę & veritatis æternæ, de qua Io. 10. Non poteſt ſolui ſcriptura, quam pater ſanctificauit & miſit in mundum. Et ſicut multum delectat oculum

lum aſpectus ſpeculi, eo ꝙ in termino contra ctus radii viſuales aggregantur, & in ſuperficie ſpecularis corporis reflectuntur, per quas ſeipſum homo ſpeculatur:ſicut, vt docet Lincon. inde oculo morali contemplantus in æternitatis ſpeculo delectatus in ſeipſum reflecti non ceſſat, & ex conſideratione puritatis, & munditiæ quam in ſpeculo illo conſpexerat, conſcientiæ maculas inceſſabiliter purgare feſtinat. Et ſicut mulieres ſpōſis ſuis placere cupientes multoties aſpiciunt vultum ſuum in ſpeculo, vt fęda corrigant, & plus pulchra adornent. Sic ſpiritualiter animæ fideles ſponſo ſuo Chriſto placere cupientes multoties aſpiciunt vultum ſtatus ſui in ſacræ ſcripturæ ſpeculo, vt ea, quæ in ſe turpia ſunt, per peccata emendentur per pęnitentiam, & quæ pulchra ſunt per virtutes plus per bonos adornāt operationes. Sed ſicut dr̄ vulgariter, mulier turpis naturaliter non libēter ſpeculū intueť. ne de ſua turpitudine inſpecta triſtetur. Sic ſpūaliter multi in ſuis peccatis & immūdicijs obſtinati non libēter ſpeculū iſtud inſpiciūt, ſed ab eius contuitu diuertūt. & iō ſuas immūdicias nō attendunt, nec auferunt, imo, prout dicit B. Aug. in de verbis dn̄i. ſermone. 78. Impia mens odit intellectū, & hō aliqñ nimiū mē te pueſa timet intelligere, ne cogatur, quod intellexit facere vnde pſ. Noluit intelligere, vt bñ ageret, putās ſe ꝑ ignorātiā veritatis penes Deū excuſari: ſed tales non attendūt, ꝙ ſicut B. Aug. dicit. Non oīs ignorans immunis eſt a pęna. Ille.n ignorans excuſari pōt a pęna, qui a quo diſceret, nō inuenit: illis aūt hoc ignoſci nō potuit, qui habētes a quo diſcerēt operam nō dederūt. hæc Aug. & ponitur in ca. diſ. 37. non oīs. Et huic concordat Criſ. opin. imper. Hom. 41. dicens, ꝙ non poteſt eſſe excuſatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi voluntas. hæc ille.

7 † Quarta infirmitas, quæ auaritiā concomitať, eſt ydropiſis, de qua Luc. 14. Ecce homo quidā ydropicus erat ante illū. Spūaliter ydropicus iſte ſignat hoīem auarū ꝑpter tria. Primò propter turgidam inflationem. ſcđò propter anhelitus fetorem abhominabile. tertiò propter ſitis mirabilem inſatiabilitatē. unde quantum ad primum ſicut ydropicus patitur corporis turgidam inflationem: ſic auarus propter diuitiarū abundantiā magnā patitur turgenti ſuperbiæ inflationē. vnde Oſeæ. 13. Adimpleti ſunt & ſaturati eleuarunt cor ſuū, & obliti ſunt mei: ſed tales miſerabiliter deijcientur in fine. vnde diabolus facit cum illis, ſicut Albertus 8. de animalib. dicit, quòd aquila facit, qñ uult habere medullam de duro oſſe, quæ primò comedit carnes, & poſtea eleuata in aerem permittit illud cadere ſuper durum lapidē & ſic frangit illud & medullā inde aufert. Sic ſpiritualiter diabolus, qui deſiderat aīam hominis rapere ad infernū. primò aufert ab eo carnes, hoc eſt ꝑ grauē ſollicitudinem facit ipſum corpus ſuū conſumere circa terrenas diuitias acquirendas. vnde de auaro dicitur Eccleſ. 9. quòd proiecit intima ſua, & deinde diabolus exaltat illud ꝑ ſuperbiam, & tandem facit eū cadere ſuper durum lapidem deſperationis, & ſic animā eius, quæ quaſi medulla eſt corporis, rapit ad infernum per finalem impęnitentiam. Figuram huius habemus Zach. 11. vbi legitur, quòd Zacharias vidit mulierem, quæ dicebať impietas ſedētē in medio amphoræ, & mittebatur maſſa plūbea in os eius & duas mulieres hñtes alas quaſi milui leuabant amphorā & deferebant, vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Spiritualiter hæc mulier, quæ dicebatur impietas, auaritia eſt, quæ dr̄ ydolorum ſeruitus. Coloſ. 3. Et radix omnium malorum. j. Thimo. 6. Amphora in qua ſedet hæc mulier, cor hominis eſt auari, quod bene aſſimilatur amphoræ. Nam ſicut amphora in ſuperiori parte ſtricta eſt & paruum habet os, ſed tamen verſus terram latior eſt & latior. ſic cor hominis auari quaſi contra naturam euerſum ſurſum uerſus cœlum ualde modicam hēt deuotionem, & paruum os ad Deum laudandum: ſi deorſum uerſus terrenas diuitias ſemper creſcit latius, & lautius. Et ideo meritò dicit beatus Aug. ꝙ ubi cætera vitia ſeneſcunt, in homine ſeneſcente ſola auaritia iuueneſcit. Ponderoſa maſſa plumbea in os eius proiecta eſt grauis ſollicitudo circa bona temporalia acquiren-

quirenda. Vnde Eccleſ. 2. Cuncti dies eius do loribus & erumnis pleni ſunt. Duæ etiam mulieres hanc amphoram ſupportantes ſuperbia & vana gloria ſunt, qui faciunt de diuitiis inaniter gloriantes ſuper omnes alios appetere exaltari dicente pſal. Superbia eorũ qui te oderunt aſcendit ſemper. Hæc duo vitia habent alas, quaſi milui, ideſt falſa iuramenta & mẽdacia quibus auarus falsè acquirit bona temporalia pauperum iniuſtè. Vnde Hiere. 2. In alis tuis inuentus eſt ſanguis pauperum, ideſt ſubſtantia in qua coẽſiſtit vita pauperum. Vnde Leuit. 17. Sanguinem vniuerſæ carnis nõ comedetis, quia anima, ideſt vita in ſanguine eſt. vnde Eccleſ. 34. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat eum, homo ſanguinis eſt. In alis igitur prędictæ mulieris inuenitur ſanguis pauperum, quando auarus per falſa iuramenta, & mendacia rapit bona temporalia pauperum, propter quod vindicta Dei irruet ſuper eũ ſicut irruit ſuper Achab, de quo legitur. 3. Reg. 21. quòd quia iniuſtè opprimebat & deſtruxit ſuum proximum Naboth, tanta vindicta irruit ſuper eum, quòd miſerabiliter occiſus eſt, & canes eius ſanguinẽ linxerunt in campo: ſic certè niſi ſe emendauerint talium ſuorum proximorum occiſorum ſanguinem canes lingent eternaliter infernales. In cuius rei figuram dicitur, quòd prædictæ duæ mulieres deferebant mulierem ſedentẽ in amphoram, vt ædificaretur eius domus in terra Sennaar. Sennaar interpræٍtatur fętor, vel excuſſio dentium, & fętorem infernalem, vbi erit ſtridor dẽtium ſignat, in quo auari pauperum depreſſores domum habebũt in æternum. dicente Propheta. Sepulchra illorum domus eorum in æternum. Vnde Luc. 16. Mortuus eſt diues & ſepultus in inferno. Ecce ad quem finem perducit turgida inflatio auaritiæ. ideo ſecundum conſilium Prophetæ. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Secundo per ydropicum homo ſignatur auarus propter anhelitus fętorem abhominabilẽ. Vnde de abhominabili fetore anhelitus hominis auari poteſt intelligi illud pſal. Sepulchrum patens eſt guttur eorum. Nam auarus multoties ſicut ſepulchrum patens ſpirat fetorem mendacii, deceptionis, falſitatis & periurii, vt ſibi accumulet diuitiarum abundantiam. Et ſicut fetor ſepulchri abhominabilis multum eſt. ſic tales auari abhominabiles ſunt Deo. dicẽte Propheta Oſeę 9. Facti ſunt abhominabiles ſicut ea quæ dilexerunt. Et nõ mirum ſi Deus multum abhominetur auarũ, cum ipſe Deum intantum contemnit, quòd plus diligit minimum obulum quàm Deum. Cuius rei ſignũ eſt, quòd auarus pro vno obulo contemnit Deũ. Et quòd auarus pro vno obulo contemnit Deum oſtendo ſic. Dicit enim Hiero. in quadam epiſtola ad Demetriadem virginem quòd apertus contemptus Dei eſt facere prohibita, & iuſſa non facere, ſed cum tranſgreſſio mandati Dei ſit prohibita unius obolis multoties falsè iurando tranſgreditur mandatum Dei. Patet, quòd talis Deum ſuũ pro vno obolo aliquando contemnit, & nedũ auarus tranſgreditur vnum Dei mandatũ, ſed etiam omnia decẽ Dei mandata trãſgreditur.

8 † Vnde primum mandatum tranſgreditur habendo Deos alienos. Nam vt dicit Apoſtolus Epheſ. 5. Auaritia eſt idolorum ſeruitus. Super quo dicit gl. Auari Deus eſt pecunia. In cuius rei figura legitur Dan. 3. ꝙ Nabuchodonoſor rex Babilonis fecit ſtatuã auream, quam quemlibet ſub pœna mortis adorare præcepit, & populus intantum timebat præceptum regis, quòd in tota ciuitate non inueniebantur: niſi tantum tres, qui illam ſtatuam non adorabant. Spiritualiter Babylon interpręٍtatur confuſio, & hunc mundum plenum confuſione & deceptione deſignat. Spiritualiter Nabuchodonoſor interpræٍtatur ſedens in anguſtia: quia anguſtiam habet & laborem in acquirendo, anguſtiam & timorem in retinendo, & anguſtiam & dolorem in perdendo. Iſte Nabuchodonoſor ordinauit ſtatuam auream. hoc eſt aurum & argentum, & omnibus ſuis ſibi ſubditis præcepit ſub pœna mortis illam ſtatuam adorare. Et vis videre, quàm caute iſte maledictus Nabuchodonoſor auaritia minatur ſuis ſubditis ſub pœna mortis iſtam ſtatuam adorare. Dicit enim cupidis hominibus, qui ſunt ei ſeruientes. homo videas, quòd diligenter laboras in tua iuuentute

tutè & ſtrictè & ſapienter omnia quæ potes obtinere cuſtodi: quia aliter tu, uxor tua & filij tui prę miſeria moriemini in ſenectute. & certè tot iam timent iſtas falſas cupiditatis minas, ꝙ vix inuenitur in ciuitate aliqua vel patria tres qui iſtam ſtatuam non adorant: quia vt dicit propheta. A minimo vſque ad maximum omnes auaritiæ ſtudent. Hier. 8. Ex quo patet, quòd omnes tales tranſgrediuntur primum Dei mandatum in hoc, ꝙ adorãt aurũ & argentum pluſquam Deum. Secundum mãdatum tranſgrediuntur ſumendo nomen Dei in vanum nedum inaniter per nomen Dei aſſuetudinaliter iurando: ſed etiam multoties periurando, cõtra quam tranſgreſsionem ſcribitur. Eccle. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & nõ recedet a domo illius plaga. Tertium mandatum trãſgreditur auarus. ſ. ſabbata non ſanctificando. Nam in diebus feſtiuis multi propter auaritiam tranſeunt de loco ad locum, de uilla ad uillam, de nundinis ad nundinas mercimonia emendo & uendendo. de quibus loquitur ſcriptura Nee. vlt. Vidi (inquit neemias) in iuda calcantes torcularia in ſabbato, portantes aceruos & onerantes ſuper aſinos uinum & uuas & ficus & omne onus, & inferentes in Hieruſalem in die ſabbati, & conteſtatus ſum eos, vt in die qua vendere liceret venderent. Et Tyri habitauerunt in ea inferentes piſces & omnia vænalia vendebãt in ſabbatis filij Iuda & Hieruſalem & obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis. Quæ eſt res hæc mala, quam vos facitis, & prophanatis diem ſabbati? nunquid non hoc feceru n patres noſtri. & adduxi t Deus omne malum ſuper nos, hoc eſt ſuper ciuitatem hanc, & vos additis iracundiã ſuper iſrael violando ſabbatum? Vnde & dominus per prophetam Hier. 16. Cuſtodit(inquit) animas voſtras & nolite pondera portare in die ſabbati, nec inferatis portas Hieruſalem: legitur enim Numeri. 15. ꝙ Deus præcepit Moyſi & Aaron punire hominem colligentem ligna in die ſabbati pœna mortis dicens. Obruat eum omnis turba lapidibus extra caſtra. Quam hyſtoriã tractans abbas vill. ſuper euangel. ſer. 7. Quis (inquit) diem ſabbati uiolare auſus eſt, dum ligna colligeret, illum ſignat, qui in operibus ſuis materiam ſibi collegit in eſcam ignis æterni, qui lapidatur, dum a viris ſanctis digno æterno ſupplicio condemnatur. hæc ille. Tales enim colligunt ſibi materiam in eſcam ignis æterni, qui contra præceptum, & doctrinam Dei dimiſſo ſeruitiò diuino & alia meritoria occupatione ſpirituali in die dominica, & in aliis diebus ſolemnibus tranſeunt ad forum & ad nundinas, & ibi emptionibus & falſis & horribilibus iuramentis, & mendacijs ſatis ſpiſſim interſeminatis, & poſt in crapula & ebrietate totum diem in augmentationem eorum proprie damnationis expendunt, quos ſic alloquitur Dominus per Prophetam. Iſa. j. d. Solemnitates veſtras odiuit anima mea. Et ideo meritò tales dicere poſſunt illud. j. Mach. j. Sabbata veſtra conuerſa ſunt in opprobrium, nã a ſuperno iudice vacationes ſolennitatum eorum eis exprobrãtur per Prophetam Ezechielem. Ezech. 22. dicentem. A ſabbatis meis auerterunt oculos ſuos, & coinquinabat in medio eorum, vnde dicit Abbas villus ſuper eodem. Hi ſunt, qui ſolemnitatum reuerentia non intendentes per operum immũdicias eas coinquinant ſocij eorum, de quibus dicitur in pſal. Incenderunt igne ſanctuariũ tuũ in terra, polluerunt tabernaculum nominis tui, & dixerunt. faciamus quieſcere oẽs dies feſtos Dei a terra. Si quidem templum Domini ſanctum eſt, quod eſtis vos: vt dicit Apoſtolus. Qui igitur igne malitiæ incendũt hoc ſanctuarium, & in eorum immunditijs polluerunt hoc tabernaculum in diebus feſtis quieſcere faciunt, & ceſſare de terra dies feſtos Dei, & conuertunt eos in deriſum diaboli. vnde Treno j. Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius. Quartum mandatum etiam tranſgrediuntur auari. parentes non honorando. vnde auaritia facit multos intantum ſuperbire, quòd ſuos parentes pauperes deſpiciunt, & erubeſcunt. vnde Linco. inde mandatis. Sunt (inquit) quidam qui aut erubeſcunt, aut moleſtè & grauiter ferũt, aut etiam deſpiciunt parentum paupertatem, & eorum ſenectutem & ſenectutis incommoda, quorum ingratitudinem damnat naturalis

lis operatio brutorum. vnde ſcribit Ambro. in ſuo exameron.ac etiam Linco. in de mandatis, de ciconia, quòd depoſitis patris artibus per longeuum ſenectutis plumarum tegmine, alarumque remigio nudatos circũſtat ſoboles pennis proprijs fouet, & quid dicam collato cibo paſcit: quandoque etiam ipſa natura reparat diſpendia, vt hinc atque inde ſub leuantes, ſe non fultro alarum ad volandum exerceant, & in priſtinos vſus iam diſſueta reducant piè patris membrum. & ideo tu qui patrem carnalem habes ſenem, pauperem & debilẽ hoc conſidera, & noli deſpicere eius incommoda. vt puta ſenſuum defectionem, virium imbecillitatem, dorſi curuitatem, mẽbrorum tremorem, greſſuum titubationem, linguam balbutientem, pueriliter præterita laudantem, præſentia deſpicientem. facile cõquerentem, & ferè ſine cauſa iraſcentem, & huiuſmodi plurima. Sed ſecundum ſcripturæ conſilium Eccleſ. 3. Suſcipe ſenectutem patris tui, & non contriſtes eum in vita illius, & ſi defecerit ſenſu veniam da illi, & ne deſpernas eum in tua virtute: nam, vt dicitur Deuteron. 27. Maledictus qui non honorat parentes. & ſi hoc intelligatur de patre carnali. ergo à multo fortiori de patre ſpirituali. Vnde canon, qualis (inquit) condemnatio eis emineat, qui in patres peccant, diuina ſcriptura oſtendit. Si enim Cham, qui non operuit pudenda patris, maledictus eſt. Geneſ. 9. multo magis ampliori condemnatione digni ſunt, qui in patribus legatione Dei fungentibus cõtumeliam inferunt. hæc canon. 2. q. 7. quales. Quintum mandatum etiam tranſgrediuntur auari. ſ. homicidium committendo: nam bella multa & homicidia ſuſcitantur propter auaritiam. Vnde Iaco. 4. Vnde in vobis bella & lites niſi ex concupiſcentijs veſtris. Vnde in figura huius legitur Gen. 4. ꝙ Cayn, qui poſſeſsio interpretatur, occidit Abel fratrem ſuum. Sextum mandatum etiam tranſgrediũtur auari. ſ. mechiæ turpitudinem perpetrãdo. vnde Luc. 15. legitur de filio prodigo, ꝙ petijt a patre portionem ſubſtantiæ ſuæ, qua accepta abiit in regionem longinquam, & diſsipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe. Septimum mandatum etiam tranſgrediuntur auari. ſ. furtum faciendo. Vnde Ioſue 7. legitur de Achar, qui auaritia ductus contra præceptum Dei furatus eſt pallium coccineum & ducentos ciclos argenti regulamque auream, & propter hanc tranſgreſsionem præcipiente Domino lapidatus eſt ad mortem. & filij & filiæ, boues, aſinæ, oues ac tabernaculum ſuum cum tota eius ſubſtantia igni combuſta & conſumpta ſunt. Octauum man[da]tum tranſgrediuntur auari, ſcilicet falſum teſtimonium contra proximum loquendo. vnde Iſid. in de ſum. bono lib. 3. capit. 64. Non enim (inquit) deerit multiplex conuentus teſtium falſorum, ſi tantum præſentia ſit nummorum: nummi. n. fecerunt iudices cuſtodientes ſepulcrum Domini falſum teſtimoniũ dicendo contra Chriſtum a morte reſurgentem. vnde Auguſ. ſuper pſal. 36. Dixerunt (inquit) illi cuſtodes iudeis quem viderunt & quid factum ſit. acceperũt pecuniam & dictum eſt eis, dicite, ꝙ vobis dormientibus venerunt diſcipuli & abſtulerunt eum. Item Aug. exponens illud Matth. 26. Quid uultis mihi dare & ego vobis eum tradam? Multi ſunt (inquit) hodie, qui factũ iudæ traditoris execrantur: & tamen ipſi idẽ faciunt: nam cum pro munere falſum teſtimonium dicunt, Chriſtum qui veritas eſt vendunt. hæc ille. Falſus enim teſtis iuſtitiæ rectitudinem flectit & frangit & innocentẽ dãnat aut nocentem abſoluit, qui meritò pęnam ſuæ iniquitatis reportabit dicente ſcriptura. Teſtis falſus non erit impunitus, ſi qui loquiť mendacium peribit. Prouer. 19. In lege enim veteri punita eſt pęna talionis falſitas teſtimonij. vnde Deu. 19. Si ſteterit teſtis mendax cõtra hominem accuſans eum cauſa præuaricationis, ſtabunt ambo quorum cauſa eſt ante dominum in conſpectu ſacerdotum & iudicũ qui fuerint in diebus illis: cunque diligentiſſime perſcrutantes inuenerunt falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei, ſicut fratri ſuo cogitauit, & auferes malũ de medio tui: vt cæteri timorẽ habeant, & nequaquã audeant talia facere. Nõ miſereberis eius ſed animã pro anima, oculũ ꝓ oculo, dentẽ pro dente manum pro manu, pedem

pro

pro pede exiges. Vnde in executionem huius ſancti Dei decreti prorūpens ſanctus propheta Daniel, qui reprehēdebat iudices & ſeniores populi iniuſte iudicantes & permittentes Suſannam ſine diſcreta examinatione teſtium condemnari dicens. Sic fatui filij iſrael non iudicantes, neque quod uerum eſt cognoſcentes condemnaſtis filiam iſrael. reuertimini ad iudicium: quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus Suſannam. unde & diſcreta examinatione facta, & falſitate accuſatorū detecta, damnauit eos ad mortem, & liberauit Suſannam innocentem, ut patet Dan. 13. Nonum mandatum tranſgrediuntur etiam auari, ſcilicet domum proximi concupiſcendo. Nam experientia docente multi quotidie auaritia ducti expellunt proximos ſuos de domibus & de ſua hæreditate. unde Iſidorus in de ſummo bo. libr. 2. cap. 41. Plerunque inquit potentes tantæ cupiditatis rabie inflammantur, ut de confinijs ſuis pauperes excludant, nec habitare permittāt, quibus rectè per prophetam dicitur Iſaia quinto. Vhe uobis qui cō iungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. In hanc Dei maledictionis imprecationem īcidit ille maledictus rex Acab, qui, ut patet 3. Reg. 21. ut iniuſtè raperet uineam Naboth, iuſti ſanguinis illius expleuit effuſionem. & ideo condignam ſuæ iniquitatis recipiens pœnam miſerabiliter periit. Decimum mandatum etiam tranſgrediūtur auari. ſ. uxorem proximi concupiſcēdo. unde Dauid cum ad regiam dignitatem eſſet ſublimatus, & diuitiarum abundantia conſtipatus, ambulans in ſolario domus regiæ uidit mulierem ſe lauantem ex aduerſo ſuper ſolarium ſuum: erat autem mulier pulcra ualde, propter cuius concupiſcentiam fidelem militem ſuum Vriam uirum illius nequiter interfecit: ut patet 2. Regum 11. Ex quibus patet, ꝙ auarus omnia decem mādata Dei tranſgreditur, & nedum decem Dei mandata tranſgreditur: ſed etiam in omnia ſeptem mortalia incidit.

9 † Vnde primò incidit in gulam. Vnde Luc. 16. Homo quidam erat diues & indue. pur. & biſſo & epu. quoti. ſplendidè. Secundò incidit in luxuriam. Vnde Eccle. 47. dicitur ad Salomonem. Collegiſti quaſi auricalcum aurum, & plumbum compleſti argentū, & inclinaſti fœmora tua mulieribus. Tertiò incidit in accidiam. unde Hieremia 48. Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua & requieuit in fæcibus ſuis. Quartò incidit in ſuperbiam. unde Eccl. 27. Domus quæ nimis eſt locuples annihilabitur ſuperbia. Quintò incidit in inuidiam. unde Prouerb. uigeſimooctauo. Vir qui feſtinat ditari inuidit aliis, ignorat, quòd egeſtas ſuperueniet ei. Sextò incidit in iram. unde Geneſis decimotertio. Facta eſt rixa inter paſtores Abraam & paſtores Loth: erat enim ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare ſimul. Ex quo igitur auarus tot turpitudinibus inquinatur, non mirum & ſi ad modum idropici habeat anhelitus fętorem abominabilem.

Tertiò per prædictum idropicum homo ſignatur auarus, propter ſitis mirabilem inſatiabilitatem. unde ſicut idropicus quanto plus bibit, tanto plus ſitit: ſic auarus quiſque quanto magis terrenis abundat diuitijs, tanto magis ea, quæ non habet habere deſiderat. Nam ſitis ambitionis ſedari diuitijs non poteſt dicente ſcriptura Eccleſiaſtico quinto. Auarus non implebitur pecunia. Vnde ſicut ignis nunquam extinguitur per appoſitionem lignorum ſiccorum ſed potius augetur: ſic nec cupiditas extinguitur per appoſitionem diuitiarum, ſed potius augetur. Vnde Iſido. in de ſum. bono. libro ſecundo, cap. quadrageſimo primo. Nunquam (inquit) ſatiari nouit cupiditas: ſemper enim auarus eget, quanto magis acquirit, tanto amplius quærit. Vnde imaginatur Linco. dicto. j. ꝙ uolens diuitiis animam ſatiare, ſimilis eſt eſurienti, qui hortum ingrediens diuerſis generibus arborum conſitum, in quarum ramis ſuperioribus ſunt diuerſa genera fructuū ſaluberrima, ex quibus cauſantur umbræ, inferius ſuper ſpinas & tribulos & uidens umbras putat eſſe fructus, dū eos capere nititur, punitiones patitur periculoſas. conſimiliter inquit cū terreſtria quaſi umbræ ſunt, cæleſtiū qui animā ſuā terrenis ſatiare nititur ūbras colligit & tribulatiões ſolicitudines multas patitur. Conſimile exm̄ ponit Anſel.

in de ſimilitudinibus, de pueris papiliones uidentibus. qui pro eo quòd uidetur papiliones diuerſorum colorum, utputa albi, nigri, uiridis, aurei, argentei, & huiuſmodi eas auidè inſequuntur putantes ſe ſi poſſent eas attingere rem precioſam apprehendere. currentes igitur cum magno impetu poſt illas nec ad pedes conſiderantes ceſpitando cadunt & grauiter ſeipſos uulnerant, & ſi contingat eos papiliones manibus apprehendere, non niſi uermem uilem cum fractis alis inueniunt & manus uiliſsimè interius deturpatas. Reuera ſic auari uidentes uanum honorem, proſperitatem & diuitias huius mũdi ipſas circumquaq; per mundi partes inſequuntur putantes illas eſſe res precioſas. & ideo ut illa apprehendãt, non conſiderant, ubi ponunt pedes affectionis animæ & ideo multoties ceſpitando cadunt in mendacium, plurium, homicidium, & in cætera pericula multa. & ſi contingat eos mundi uanitatem, quam inſequuntur apprehendere, tamen morte ſuperueniente cum aperientur manus ſuorum operum, nihil inuenient, niſi uermes conſcientiæ, qui nunquam morientur excuſsis alis illis, idest mundi honore, proſperitate & diuitiis ab eis ablãtis. unde Iob uigeſimo ſeptimo. Diues cum dormierit nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos & nihil inueniet. Sed prout dicitur Eccle. quinto. Sicut egreſſus eſt nudus de utero matris ſuæ, ſic reuer. & nihil aufe. ſe. de labo. ſuo. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſt. quinto. Qui amat diuitias fructum non capiet ex illis. Quinta infirmitas, quæ auaritiam concomitatur eſt inclinatio ad terram, de qua dicitur Luc. decimo tertio. Ecce mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis 18. annis & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Spiritualiter ſecundum ſacros expoſitores iſta infirmitas eſt amor inordinatus diuitiarum, qui hominem quaſi beſtiam reddit interius: ut ad terram reſpiciat, qui ad cœlos reſpicere deberet. Vnde pſalmus. Oculos ſuos ſtatueruut decli. in ter. unde tales ſimiles ſunt porcis, qui ſemper fodiunt in terra, & ſicut porci ſub arbore tranſeuntes, de qua fructus cadunt, de illis ueolociter comedunt: ſed nunquam uerſus arborem, de qua fructus deſcendunt reſpiciendo oculos eleuant: ſic auari fructus diuitiarum auidè colligunt: ſed nunquam, uel rarò oculos ad Deum eleuant illi, a quo recipiunt gratiarum actiones reddendo, iſti bene figurãtur Matth. ſecundo. ubi legitur, quòd Ieſus eſurijt, & uidens arborem fici ſecus uiam uenit ad eam & nihil inuenit in ea niſi folia tantum, & maledixit ficui dicens. Nunquam ex te naſcatur fructus in ſempiternum, & areſacta eſt continue ficulnea. Spiritualiter arbor iſta auaros ſignat, ad hanc arborem uenit Chriſtus eſuriens in ſuis pauperibus membris, & nihil in ea inuenit, niſi tantum folia: quia pauper a diuite nihil niſi redargutionis folia recipit. & ideo meritò tali ficui Dominus in die iudicii maledicet, quando ſibi cum alijs reprobis damnandis dicturus eſt illud Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. qui pa. eſt diabolus. & an. eius.

10 † Sexta infirmitas, quæ auaritiam concomitatur, eſt manus arida, de qua Matth. 12. dicitur. Ecce homo manum habens aridam. Spiritualiter, ut dicit Piſ. manum aridam habet auarus, dum per eleemoſinarum largitionem non ualet eam pauperibus extendere, nõ conſiderans, quòd ſicut dicitur Prouerb. 28. Qui dat pauperi nõ indigebit, qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam. Ianuen. in quodam ſermo. aſsimilat eleemoſinam lucernæ. & ideo ſicut ambulans in noctis obſcuritate ſi portat lucernam, ante faciem ſuam poteſt uidere & cauere, ne in foueas & puteos præcipitetur. ſed ſi portat lucernam poſt tergũ ſuum poteſt contingere ipſum in foueam cadere, uel (quod grauius eſt) in puteum profundum ſubmergi. Spiritualiter ipſe poſt tergum ſuum lucernam portat, qui ſolum poſt mortem ſuam eleemoſinam pro ſe fieri diſpoſuit: & quia cum de hac uita progreditur, lucernã habet poſt tergum. ideo contingit ipſum fortè in foueam purgatorij cadere, uel, quod longè grauius eſt, in profundum inferni ſubmergi: ſed quando homo manibus propriis pauperibus eleemoſinam diſtribuit: tunc quaſi ante faciem ſuam lucernam eleemoſinæ baiulat, & talis eleemoſina, ut dicitur Thob. quarto. ab

omni peccato in morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Sed tamen pro iſto eſt notãdũ, ꝙ hęc auctoritas non eſt ſic intelligenda, ꝙ eleemoſina per ſe ſola deleat peccatum: ſed illa eſt ſic intelligenda, ꝙ eleemoſina acquirit gratiam, & facit animam peccatricẽ mortuam per peccatum obtinere lumen gratiæ, & ſic cognoſcere & uidere iniquitates & ſurgere per ueram pœnitentiam & obtinere Dei miſericordiam & peccatorum remiſsionem. Figuram huius habemus Act. 9. ubi legitur, ꝙ quędam diſcipula nomine Thabita quę ĩterpretata dicitur Dorcas. hæc erat plena operibus bonis & eleemoſinis, quas faciebat, & factum eſt, ut hæc nobilis mulier infirmata moriebatur, & diſcipuli Chriſti qui per eam ſuſtentabantur, miſerunt ad Petrum duos nuncios, qui rogauerunt eum ut ueniret ad illam. qui cum ueniſſet, inuenit pauperes & uiduas flentes & oſtendẽtes tunicas & ueſtes quas fecit eis Dorcas, & Petrus oratione facta dixit. Thabita ſurgẽ, at illa aperuit oculos ſuos uiſo Petro reſedit. Petrus autem dans illi manum erexit eam. Spiritualiter hæc mulier ſignat animam iuſti uiri facientis opera miſericordię uiduis & pauperibus Chriſti, quam cum contingit infirmari per tentationem diaboli & mori per lapſum in peccatum, per Petrum uerò, qui agnoſcens interpretatur, intelligo Deum qui omnes iniquitates hominum manifeſtè cognoſcit: per duos. n. nũcios miſſos ad hunc Petrum intelligo eleemoſinam, quam facit talis peccator, & deuotam orõnem quã mittunt ad Deum pauperes per talem eleemoſinã releuati, ad quorum inſtantiam Deus ueniens & uidens ueſtimenta & eleemoſinas, quas fecit talis pauperibus, dicit ſibi per gratiæ Spiritusſancti infuſionem, Thabita ſurge. q. d. eleemoſinæ tuæ & orationes pauperum rogauerũt me uenire ad te ad dandum tibi gratiam. ideo iam recepta gratia aperiens oculos mentis & uidens abominationem pauperũ ſuorũ ſurgit per ueram pęnitentiam, & Deus porrigendo ſibi manũ miſericordiæ ſuæ ſubleuat illã, dando ſibi plenã ueniam peccatorũ, & perfectè eum illuminat lucerna grãæ Spiritusſancti, de qua lucer nadr̃ Prouerb. 20. Lucerna Domini ſpiraculum hominis. Candela. n. quę lucet in prædicta lucerna eleemoſinæ eſt bona ĩtẽtio, de qua lucerna & cãdela loquitur Xp̃s. Lu. 12. di. Sint lum. ue. præ. & lu. ar. in ma. ue. Super quo Gre. lumbos (inquit) præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiã carnis coarctamus. lucernas ardentes in manibus noſtris gerimus, cum intentionem rectam in noſtris bonis operibus habemus: & ſicut lucerna ſine cãdela in ea lucente modicũ, uel nihil prodeſt, ſic opus bonum ſine recta intẽtione nihil Deo placet. Vnde figurã habemus Ezec. 10. ubi legitur, ꝙ propheta uidit Angelũ habentem duas alas & manus hoĩs ſubtus pennas eius. Spũaliter per iſtas alas, ut dicit Linc. intelliguntur amor & timor, quibus tanquã alis ad Deum prouehimur, & has alas multi dicunt ſe habere: ſed attendant, ſi habẽant ſubtus alas manus hoĩm, quæ manus alas ſubleuant: quia aliter ad Deũ non aſcendunt: manus. n. hominis ſunt opera rõnis. i. opera facta ſm diſcretionem rõnis: utpote ieiunium, eleemoſina, & hmõi: ſed multi hñt alas, ſed non habẽt ſubtus manus hoĩs, ſed potius manus beſtiæ. & ideo ad Deũ non aſcẽdũt; manus. n. beſtiæ ſunt mala opera facta ſm ſenſualitatem beſtialẽ, utputa uoluptates carnales: ſicut qui rapit aliena luxuriatur, uel ſuperbit, & hmõi: ſed tales nõ hñt manus hominis ſed beſtiæ. Item quãuis habemus iſtas alas. ſ. amorem & timorem, & manus hoĩs. i. opera bona oportet ad hoc, ut ſub alis tegantur. i. opera noſtra bona ſub amore Dei fiant & timore, ne laudẽ de illis quæramus humanã, ſed ſimpliciter honorẽ Dei. unde in confirmationem dicit Xp̃s Matth. 5. Attendite ne iuſti. ue. fa. co. ho. ut uide. ab eis, alioquin non habebitis mercedem apud patrem ueſtrum qui in cœlis eſt: ueruntamẽ Xp̃s hoc prohibet ſimpliciter opera bona publicè fieri ea intentione, ut inde appetamus laudẽ humanam uel lucrũ temporale, ut manifeſtè declarat Auguſt. in de uer. do. ſer. 2. ubi ſic ſcribit. Qui (inquit) opera iuſtitię facit corã hominibus, ut inde laudẽ humanã, uel lucrum tẽporale habeat, ſeipſum uult glorificari, & nõ Deũ, & ſuã quæſiuit utilitatẽ, & nõ dilexit dñi uolũtatẽ: ſed quiſq; uult ita uideri ab hoĩbus opera ſua bona, ut ille glorifice-

 tur,

tur,a quo ea quæ in illo uidentur,acceperit,& ſic ad imitandum bonum, idem ipſi uidentes pietate prouocentur. uerè lumen lucet corã hominibus, quia lux de illo charitatis radiatur, & non ſuperbiæ fumus euomitur, & in eo ipſo caueat, ne iuſtitiã faciat corã hoĩbus, ut uideatur ab eis, quia nec ſuam deputat illã iuſtitiã, nec facit, ut ipſe uideatur: ſed ut ille intelligat, quæ laudatur in hoĩe iuſtificato, ut faciat in laudante, qđ laudatur in altero. i. ut laudantem faciat eſſe laudabilem. hoc Augu.

11 † Sextũ motiuũ conferens ad deteſtationẽ auaritię eſt, ꝙ auaritia eſt Deo ualde odioſa, ꝓximo multũ iniurioſa, & ꝓprio ſubiecto ualde nociua. Vñ quantũ ad primũ, uidelicet, ꝙ auaritia ſit Deo ualde odioſa, teſtatur Propheta Zacha. j. dicens. Nec dicit Dñs exercituũ. Zelatus ſum Hieruſalẽ, & Syon zelo magno, & ira magna ego iraſcor ſuper gentes opulentas. Item Iſa. 57. Propter iniquitatẽ auaritiæ iratus ſum, & percuſsi eum. Item Ozeę. 12. Ad iracundiam prouocauit me Effraim in amaritudinibus ſuis. Spiritualiter Effraim fertilis interpretatur, & diuitẽ ſignat, quæ in fertilitate diuitiarũ ſuarũ triplicem hẽt amaritudinem. ſ. amaritudinẽ laboris in acquirendo, amaritudinẽ timoris in cuſtodiendo, & amaritudinẽ doloris in perdendo. In iſtis enim amaritudinibus ad iram Deũ prouocant diuites, quibus dicit Apoſtolus Iac. 5. Theſaurizaſtis uobis iram Dei in nouiſsimis diebus. Et merito Deus auaris iraſcitur, & hoc propter triplicẽ ruſticitatẽ, quam auarus ſibi facit. Quarum prima eſt, ꝙ cum bene factum debeat acceptorẽ reddere memorem benefactoris ſui: auarus tamen eo magis Deum obliuiſcitur. Vnde Ozeæ. 13. Adimpleti ſunt & ſaturati eleuauerunt cor ſuum, & obliti ſunt mei. vnde ſicut in principio mundi Deus creauit hominem ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ ſuam, & dominum mundi ſibi tradidit, dicens. dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cęli, & uniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Gen. j. ſed tam charus, tam dilectus recalcitrauit. vnde Deu. 32. Incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorẽ ſuum, glo. incraſſatus per dona naturæ, impinguatus per uirtutem animæ, & dilatatus per dominium totius inferioris creaturæ: ſed dereliquit Deũ factorem ſuum. Ecce quantum adhæſit facto, & dereliquit factorem ſuum, adheſit dono, & dereliquit datorem, & ideo utroque priuatus eſt, ſcilicet dono & datore, dono quo ad dominiũ, & datore, quo ad grẽ cõfirmationis bñficium. Reuera ita eſt in multis adhuc: nã quicquid hoĩes hñt a Deo, habẽt dicẽte Apoſtolo, quid habes qđ nõ accepiſti. j. Cor. 4. & tñ gloriantur hoĩes quaſi non acceperant, & plus reputant de dono q̃ de datore. vnde Sene. Quiſquis (inquit) de accipiẽdo cogitat oblitus eſt accepti: cum deberet auarus laudare Deũ de bonis, quæ iã accepit, ipſe oblitus eſt acceptorũ, & de acquirendis cogitat. Tales porcis aſsimulantur, quæ dũ glandes eis ꝓijciuntur, nunquã ſurſum aſpiciunt ad faciẽ proijcientis, niſi qñ eis glandes deficiũt. Sic ſpiritualiter, nec terreni hoĩes ad Deũ datorẽ reſpiciũt: ſed ſemper ad donũ. vnde pſ. Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terrã. & nunq̃ ad Deũ oculos eleuant, niſi cum defectũ patiunt, & tunc primo clamant. Oculi oĩum in te ſperant dñe, & tu das eſcã illorum in tpe oportuno, ſed uiri iuſti dicũt, ut pſ. Oculi mei ſemper ad dñm: qm̃ ipſe euellet de laqueo pedes meos. i. de laqueo auaritiæ: qui ſm Apoſtolũ. j. Thi. 6. Submergit hoĩem ĩ interitũ & ꝑditionẽ. In cuius rei figurã legio demonũ expulſa ab hoĩe furioſo petebat ĩgredi porcos, qbus ingreſsis ſtatim eos cũ ĩpetu ſubmergebãt in mari, ut patet Lu. 8.

Secũda ruſticitas, quã Deo facit auarus, eſt ꝙ in quanto maiora dona recipit a Deo in tanto minus Deũ diligit, nõ conſiderans, ꝙ ſicut natura lucis talis eſt, ꝙ ubi plures radii ſolares in uno ſolido corpore dirigunt, ibi eſt maior reflectio, & maioris ſplendoris multiplicatio. Vnde iuxta terram maior eſt calor q̃ in medio interſtitio aeris, ꝑꝑ maiorẽ & denſiorẽ radiorũ ſolariũ multiplicationẽ: ſic moraliter eſſe debet, ꝙ inquanto plures diuinorũ beneficiorũ radios recepit hõ, in tanto plures gratiarũ actionũ radios in Deum reflectere obligatur. vnde. 2. Mach. j. de magnis periculis a Deo liberati magnificè gratias agimus ipſi: ſed multi

multi tamen tanquàm ruſtici ingratiſsimi per Deum liberati de maximo.ſ.de periculo damnationis æternæ ipſum de ſuis beneficijs quotidie exprobrant, ſimiles cuidam mulieri ingratæ pro qua uir eius in colliſtrigio poſitus erat,cuius opprobrij enormitatem ingratiſsima mulier viro ſuo improperauit in perpetuum. Iſtam imitari videntur tales, qui Chriſto ſuorum doloroſorum vulnerum fatuè cōſuetudinaliter iurando improperant, qui nullatenus ſuſtinuiſſet, niſi eum charitas penes hominem cogiſſet. Vnde Eccl. 29. Paſcet & potabit ingratos,& adhuc amara audiet. De talibus ingratis miſeris ipſemet conqueritur per prophetam Iſa.j.d.Filios enutriui & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me.

Tertia ruſticitas,quam Deo facit auarus eſt ꝙ de bonis ſibi a Deo collatis nedum ſibi gratia non agit,nec prꝗterea Deum magis diligit: ſed(quod grauius eſt) per beneficia ſibi a Deo collata contra Deum ſuum pugnat. vnde aliqui abundant diuitijs a Deo conceſsis: vt neceſsitatibus pauperum ſuccurrant,& ipſi præcipui ſunt pauperum oppreſſores. Alij fortitudine ſui corporis vigent, vt Deo per pꝗnitentiam ſeruiant: ſed hi ſpecialiter ſpreto diuino ſeruitio in ſeruitio demonum vires ſuas conſumunt: fiunt enim luxurioſi,brigoſi,prædones & latrones: nonnulli etiam vigent ingenio naturali,quo Deum colere & ſe & alios regere deberent: ſed illi fraudibus & deceptionibus intenti circumueniunt proximos ſeruiētes diabolo & non Deo.Contra quos Gre.32. more.Dum reprobi(inquit) de diuinitus acceptis nequaquam recta ſed praua cogitāt, quid aliud faciunt niſi ſuis contra Deum donis pugnant? quod tamen prohibet eis ſcriptura.2. paralip.3.d. Nolite pugnare contra dominum Deum patruum veſtrorum : quia non vobis expedit.

Secundò auaritia ex proximo multum iniurioſa,quod patet ex hoc,quòd auaritiam ſequuntur bella & lites. vnde Iac.4. vnde in vobis bella & lites,niſi ex cōcupiſcentiis veſtris, quod conſiderans Sen. Quietiſsimè (inquit) viuerunt homines, ſi iſta duo pronomina tollerentur.ſ.meum & tuum. Ex auaritia etiam ſequuntur homicidia. In cuius figuram legiē Gen.4. quòd Cayn, qui poſſeſsio interpretatur,interfecit Abel fratrem ſuum. Vnde & filius auarus multoties mortem patris exoptat, vt eius poſsideat hꝗreditatem ſicut patet. 2. Reg.18.de Abſalon qui congregato exercitu magno ſurrexit contra Dauid patrem ſuū volens eum occidere, & regnum ſuum nequiter ſibi vſurpare: ſed attende quid ſibi contigit. accidit enim, quòd ſicut equitabat ſubter condenſam quercum, accepit eum ramus arboris, & ſuſpenſus eſt per capillos capitis ſui,& venit Ioab & tres lanceas in corde eius confixit. Spiritualiter per iſtum Abſalon intelligo mortem patris,vel matris,vel alicuius alterius amici libenter videre, vt poſſet ſibi eius hæreditatem & diuitias accumulare per capillos qui partes ſunt ſuperfluæ intelligo ſuperfluitates diuitiarum, quas deberet homo per eleemoſynarum largitionem pauperibus reſeccare: ſed ſicut Abſalon erat in arbore per capillorum ſuperfluitates ſuſpenſus, ſic iniuſti diuites propter diuitiarum ſuperfluitates, quas in hoc mundo iniuſte retinent & acquirunt, poſterius in pꝗna infernali æternaliter erunt ſuſpenſi, per tres lanceas, quibus erat Abſalon occiſus, intelligo mendacium, periurium & oppreſsio pauperum, quibus multoties auarus occidit animam ſuam. Vnde Aug. in de ver.do.ſer.35.Inexplebilis(inquit)eſt auaritia diuitum, ſemper rapit & nunq̄ ſatiatur, nec Deum timet,nec hominem reueretur, nec patri parcit, nec matrem cognoſcit, nec fratri obtemperat,nec amico fidem ſeruat, viduam opprimit,pupillos inuadit, liberos in ſeruitiū reuocat, teſtimonium falſum profert,res mortuorum occupant auari, acſi ipſi nunquàm erunt morituri.Quæ eſt iſta rogo inſania animarum amittere vitam & appetere mortem, acquirere aurum & perdere cœlum. hæc ille.

Tertio auarus nocet proprio ſubiecto nam ſtultum auaritia facit hominem. In cuius rei ſignum Luc.12. dixit Chriſtus homini auaro. ſtulte ac nocte animam tuam repetent a te.ſ. demones,quæ paſti cuius erunt?

12 †Et poteſt hæc ſtultitia multiplici oſtendi exemplo.

Primò ex hoc, quòd auarus vadit voluntariè laqueo diaboli ſe ſtrangulare, & in puteum inferni ſe ſubmergere, dicente Apoſtolo.1.Thi.6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem: radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidem appetentes errauerunt a fide. Super quo Iſido. in de ſum. bo. lib.2.ca.41. Si ergo (inquit) ſuccidatur radix criminum, non pullulant certæ ſoboles peccatorum: multi enim cupiditatis terrenæ etiam ipſam fidem renunciauerunt: cupiditas enim Chriſtum vendidit: nam & pleriſque tantum in rebus alienis eſt deſiderium, vt etiam homicidium perpetrare non vereantur: ſicut Achab, qui appetitu cupiditatis ſuæ ſanguinis expleuit effuſionem: ſæpe enim iniqui, qui malè concupiſcunt, aſſequuntur, quatenus de affectu mali deſiderij fortius puniatur: electos autē ſuos Deus non dimittit ire in deſideriorum malorum profectionem: ſed in dolorem mentem conuertit eorum, pro eo quòd in ſeculo nequiter appetunt in hac experientia reſipiſcant reuerti ad Deum quod hominis mente ceſſerunt. Deum igitur ſibi propicium nouerit aduerſari, qui quod temporaliter concupiſcit, non permittitur adimplere. ſecreto autem Dei iudicio fieri, vt durius pereant hi quorum cupiditatem affectus ſtatim ſequitur actionis nunquàm ſatiari nouit cupiditas: ſemper enim auarus eget, quanto magis acquirit, tanto amplius appetit, nec ſolum deſiderio augendi excruciatur: ſed etiam amittendi metu afficitur. Inopes naſcimur in hac vita, inopes receſſuri ſumus ab hac vita. ſi ergo bona mundi huius peritura credimus, cur peritura tanto amore cupimus? hęc ille. Secundo patet hæc ſtultitia ex hoc, quod auarus potius vult in inferno ęternaliter comburi, quàm hæreditatem falsè acquiſitam minui, vel iniuſtè retentam reſtituere. Non obſtante quòd ſicut dicit beatus Auguſtinus, & ponitur in cap. 14. quæſtio. ſexta. ſi res. S. res (inquit) aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſet, & non redditur, præſentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, vt dixi, ſi reſtitui poteſt. Et iſtud idem approbat Archidiac. tali ratione. nequaquàm (inquit) ſaluari poteris commiſſo tali peccato contra Dei & legis ſuæ præceptum, niſi Deus peccatum tibi remittat, nec Deus vnquàm peccatum dimittit, niſi verè de peccato pœniteas, nec vnquàm potes veraciter pœnitere de tali peccato, niſi prius ſi potes reſtituas malè acquiſitum. quomodo pœnites de damno proximo tuo illato, dum illud penes te retines vel eius valorem? Certè modo quoniam peccatum tuum non ſolum fuerit in ſpoliando ipſum, ſed inſuper in iniuſtè retinendo, nec eſt poſsibile, quòd pœniteat te retinere quod gratis retines: quia quandiu retines gratum habes quod retines, & ob hoc non te pœnitet quòd retines. Item ſi tu non retineas, dum tamen alius per te retineat, tua culpa eſt: quoniam iuſtitia exigit, vt tibi retentio aſcribatur, quæ per te facta exiſtit. hæc Archidiac. in quodam ſer. de ſancto Hier. qui ſic incipit. Vigilate &c. Tertiò patet hæc ſtultitia ex hoc, quòd auarus theſaurizat, vbi omnes prædeceſſores ſuos theſauros amiſerunt ſcilicet in mundo, & contra hoc conſilium Chriſti dicentis. Nolite vobis theſaurizare theſauros in terra, vbi erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur, theſaurizate autem vobis theſau. in cę. vbi nec erug. nec ti. demolitur, & vbi fu. non effo. nec fu. Sed qualiter in cœlo theſaurizare debemus, docet Chriſtus Matth.19.d. Da pauperibus & habebis theſaurum in cœlo. Sed hic fortæ quæret aliquis, vt cuiquam licet theſaurizare in terra. Et quantum ad iſtud dico quòd hanc quæſtionem mouet. Sanctus Thom. in de veritate theol. lib.3 ca.18. Et reſpondet di. quod theſaurizare poteſt quis ex affectu auaritiæ ſine intentione neceſsitatis propriæ vel alienæ, & iſto modo (inquit) omnibus prohibitum eſt theſaurizare. Alio modo poteſt quis theſaurizare ex prouidentia. Et hoc dupliciter, vel ex conſuetudine propriæ neceſsitatis, & ſic conceditur parentibus ſecularibus theſaurizare

ob neceſsitatem filiorum iuuandorum, aut filiarum coniugio tradendarum, non autem ditandarum: ſed ſeruato ordine, modo & ſtatu perſonæ. Vel eſt theſaurizare ex conſideratione publicæ vtilitatis ſcilicet regni defendendi, vel cultus Dei amplificandi, & ſic conceditur regibus theſaurizare. Perſonis verò eccleſiaſticis nunquàm theſaurizare conceditur, ſed nec pecuniam tenere in intentione ſeruandi ſiue theſaurizandi. Vnde Ambroſ. Aurum (inquit) habet eccleſia non vt ſeruet, ſed vt eroget. Ex quibus patet, quòd dupliciter poteſt eſſe amor pecuniæ ſiue temporalium, ſcilicet reſpectu neceſſarij, ſiue reſpectu ſuperflui, contra primum prohibet dominus præfocantem ſollicitudinem, contra ſecundum prohibet theſaurizationem. hæc ille. Quarto patet hæc ſtultitia ex hoc, quòd auarus, cum domus conſcientiæ ſuę igne cupiditatis ſuccenſa ſit, & ad ignem illum extinguendum ſi vellet a quam gratiæ poſſet abundanter inuenire, potius faſciculos quærit ad domum ſuam amplius incendendam, nam quærit aurum & argentum & cætera concupiſcibilia, quę amplius ignem cupiditatis incendunt: quia ſicut ignis nunquàm extinguitur per appoſitionem lignorum ſiccorum, ſed potius augetur: ſic certè nec cupiditas per appoſitionem diuitiarum extinguitur. vnde prouerb. 30. Ignis nunquàm dicit ſufficit. & ſicut Eccleſiaſt. 23. dicitur. Anima calida, ſcilicet per auaritiam quaſi ignis ardens. Quintò patet hæc ſtultitia per hoc, quòd ſicut viator tranſiturus per locum ubi ſciret ineuitanter ſe ſpoliandum, fatuus eſſet, ſi amplius de pecunia ſecum portaret, quàm ſciret vſque ad locum pro ſuis expenſis eſſe neceſſarium, & ſpecialiter vt poſſet per fidelem nũcium pecuniam ſuam per aliam viam mittere, a qua illam ſine diminutione reciperet. Sic ſpiritualiter, cum mors ſit locus, per quem oportet nos tranſire & in morte omnia bona mundana a nobis ineuitabiliter auferentur, vt quotidiano experimento videmus. Stultus eſt ergo, qui omnia bona temporalia, qui poteſt acquirere vſque ad locum illum ſecum reportat, præſertim cũ poſſet illa in cęleſtes theſauros per manus pauperum tranſmittere, & ibi illa cũ centupla augmentatione recipere. Iſtud intelligens quidam diues, de quo narrat Pariſ. in de vicijs, par te 4. quod cum ad locum mortis appropinquaret & auxilium a ſuis diuitijs imploraret, nec ab eis poſſet auxilium obtinere ait. O fallaces amici, ego toto corde vos amaui: & nunc in tanta neceſsitate poſitus nihil auxilij a vobis obtinere poſſum, ſed parati eſtis me in tanto neceſsitatis articulo poſitum deſerere: ſed quia vos non vultis me ſequi, vos per aliam viã ante me mittere procurabo, & ſtatim omnia bona ſua diſtribui fecit pauperibus, & ſic ſtatim ante ſe ſuas diuitias premiſit. vnde noſtra ſunt ſolũ illæ diuitiæ quæ pauperibus largiuntur. Quod conſiderans etiam quidam diues, de quo narrat Pariſ. vbi prius, quod cum dominus ſuus vellet tributũ de bonis ſuis habere, & præcepiſſet ei vt de bonis ſuis quantũ valerent ſibi diceret veritatẽ. At ille factã ſub computatione ſexcentorum aureorum quos pauperibus erogauerat, reſpõdit domino ſuo, quod nihil in mundo plus haberet præter ſexcentos aureos: ſed cum a circunſtantibus obijceretur ei, quod falſum eſſet quod diceret: nam illa (inquiunt) gutagia, videlicet tm̃ & illa tm̃, & ſic de multis alijs, quibus ille rñdit. certè amici, illa (inquit) de quibus loquimini non ſunt mea ſed domini mei: quia quando voluerit illa a me accipere poteſt: ſed illos ſexcentos aureos quos pro amore Dei pauperibus erogaui in ſalua poſui cuſtõdia, ſm conſilium Chriſti dicentis Matt. 6. Theſaurizate vobis the. in cę. vbi nec eru. nec ti. demolitur, & vbi fu. non effo. nec furantur. Sexto patet hæc ſtultitia ex hoc, quod ſicut ſtultus reputaretur, qui in patria ſua, vbi per totam vitam ſuã remaneret ſibi de domo vel manſione nullo modo prouideret: ſed in via ſuæ peregrinationis, ſiue in patria aliena, vbi ſolum per noctem vnam hoſpitaturus eſſet, palaciũ magnum conſtrueret, & illic omnia bona ſua congregaret. Talis vero ſtultus eſt auarus, qui in hac vita in qua tanquàm alienigena & peregrinus vix per vnam noctem ad comparationem ad vitam æternam manſurus eſt,

magna ſibi conſtruit ædificia. & hic omnia quæ obtinere poteſt congregat & theſaurizat temporalia: ſed pro vita futura, ubi æternaliter eſt manſurus, nihil ſibi cogitat prouidere.

Septimò patet ex ſtultitia ex hoc, quòd auarus diligenter cauet ne nimio onere ſuum iumentum grauetur, ſed ſeipſum onere importabili onerare non timet. & ideo ſicut equus de onere precioſorum iocalium, quod tota die portat, nihil lucratur, niſi excoriatum dorſum & corpus fatigatum; nam poſtquàm tota die portauerit onus ſuum in fine diei ducitur in fetidum ſtabulum & onus ſuum cum omnibus iocalibus aufertur ab eo & in cameram domini ſui portatur. Sic certe auarus homo qui eſt quaſi equus per totam diem vitę ſuæ portans theſaurum dñi ſui.i. mundi, cui ſeruit auarus, nihil finaliter inde lucrabitur; niſi dorſum excoriatum.i.remorſum conſcientiæ corporis & animæ fatigationem. & in fine diei vitę ſuæ auferent ab eo diuitiæ ſuę, & recondentur in cuſtodia aliorũ auarorum, qui ſunt quaſi thalamus mundi, & ipſe miſer auarus ducetur in fetidum ſtabulum infernale & ideo meritò dicitur Eccleſ. 5. Qui amat diuitias, fructum tamen non accipiet ab eis. & ideo ſecundum conſilium ſcripturæ Eccleſiaſt. 5. Noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo. Et per hæc ſex prædicta motiua patet quàm deteſtanda ſit hęc nephandiſſima turpitudo auaritia.

De auaritia ſpeciebus ſeptem. Cap. III.

Expeditio primo notabile deteſtatione peccati auaritiæ, reſtat nunc ſecundò eius multiplicem ſpeciem aliqualiter pertractare. Pro quo notandum, quòd ſecundum Gre. 31. mor. 7. ſpecies aſsignantur auaritiæ. Quarum prima eſt inquietudo, ſecunda violẽtia, tertia fallacia, quarta periurium, quinta fraus, ſexta proditio, ſeptima contra miſericordiam obduratio. Ratio autem huius aſsignationis eſt talis: auaritia, ut dictum eſt, eſt inordinatus appetitus habendi uel retinendi terrenas diuitias.

Primò enim ille appetitus eſt inordinatus in ſe: quia ingerit ſollicitudinem & curas ſuperfluas. Dicitur enim Eccleſiaſt. 5. quòd auarus nõ implebitur pecunia & ideo ad hoc pertinet inquietudo.

Secundo talis appetitus eſt inordinatus in acquirendo, & ideo utitur quandoque ui, & hęc eſt violentia. quandoque vtitur dolo, qui ſi fit in uerbo, eſt fallacia quãtum ad ſimplex verbum: ſi addatur confirmatio iuramẽti, ſic eſt periurium: ſi autem dolus fiat in opere ſic quantum ad res eſt fraus: quantum verò ad perſonas eſt prohitio: ut patet de Iuda traditore qui ex appetitu auaritię prodidit Chriſtũ. & quandoque verò talis appetitus eſt inordinatus in retinendo.ſ. quando cor humanum non emollitur miſericordia, ut de diuitijs ſubueniat indigentibus, & ſic eſt obduratio contra miſericordiam.

De inquietudine mentis. Cap. IIII.

Prima ergo ſpecies auaritiæ eſt inquietudo mentis. vnde appetitus inordinatus diuitiarum ingerit ſuperfluam ſollicitudinem temporalium in acquirendo: quia nihil aliud eſt quàm ſuperfluum ſtudium ad aliquod temporale conſequendum, quod quidẽ ſtudium vel ſolicitudo dicitur eſſe inordinata quatuor modis.

Primò quidem in ſe: quia tantum ſtudium & ſollicitudo apponitur ad procurandum tẽporalia, quòd homo a ſpiritualibus, quibus deberet principaliter intendere, impeditur & retrahitur. vnde Matth. 13. dicitur, quòd ſollicitudo huius ſeculi.i. fallacia diuitiarum ſuffocat verbum.

Secundo talis ſollicitudo eſt inordinata & illicita propter deſperationem annexam.ſ. quãdo quis ne ſi faciendo quod ſecundum legem Dei deberet vitæ neceſſaria ſibi deficerent. vnde Criſ. omel. 16. ope. imper. Sollicitudo (inquit) deſperationis filia eſt: quia deſperatio ſollicitudinem generat: qui autem ſperat in Deum ille non eſt ſollicitus quid manducet aut quo veſtietur; qm̃ nulla res eſt, quæ facit homines deſperare in aliqua neceſsitate, niſi

qui

qui ſpecie non habent in Deum. Fac bene & operare iuſtitiam, vt ſpecie habeas apud Deum,& non deſperabis in terra. Bona enim opera ſperare faciunt: mala autem opera deſperare compellunt: non enim dixit propheta. ſpera in domino & inhabita terram: ſed ſpera in domino & fac bonitatem,& inhabita terram & paſceris in diuitijs eius. hæc ille. Hanc enim ſollicitudinem reprobat Chriſtus Matth 6. oſtendens triplici ratione, quòd ipſe non poteſt deficere ſuis ſeruientibus in vitæ neceſſarijs.

Prima enim ratio,quam facit Chriſtus ibidem ad hoc oſtendendum eſt hæc id ſententia. Anima eſt plus quàm eſca & corpus quã indumentum; ſed Deus dat animam & corpus ſuus ſeruientibus ſine aliqua ſollicitudine eorundem. ergo a multo fortiori dabit illa quæ ſunt minora.ſ.eſcam & indumentum ſuis fidelibus.

Secunda ratio Chriſti ad illud idem probandum eſt hæc. Volatilia non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater videtur cęleſtis paſcit ea: cum ergo vos magis plurales eſtis illis, & Deo ſit cura maior de ſuis fidelibus ſeruientibus & hæredibus quàm de brutis animalibus, patet ꝙ a multo fortiori paſcit illos.

Tertia ratio Chriſti ad idem eſt hęc. Lilia agri non laborant neque nent, vt acquirant ſibi veſtimentum: & tamen Salomon in omni gloria ſua non fuit coopertus ſicut vnum ex illis. ſi ergo fœnum agri, quod hodie eſt.ſ. tam pulchrum & cras areſcens in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei. vnde concludit. Nolite ergo ſolliciti eſſe ſcilicet ſollicitudine diffidentiæ annexæ.

Tertio talis ſollicitudo dr̃ inordinata, qñ tẽporalia quæruntur propter ſtipendia ſed ad finem debitum.ſ.ad honorẽ Dei non referũtur. vñ Aug.in li.ſuo de opere mo.ſuper illo Matt. 6.nolite ſoli.&c.nõ.n.(inquit) hoc dicit Chriſtus vt iſte non procurentur, quantum neceſsitatis eſt,vel honeſtè poterit, ſed ne iſta intueantur, & propter iſta faciunt quicquid in euangelij prædicatione facere iubentur.

Quartò ſollicitudo circa temporalia dicĩ inordinata, qñ tempus debitum non ſeruatur iuxta doctrinam ſcripturæ. Eccl.8. Omni negotio tempus eſt & oportunitas. vñ vnicuiq; tempori competit propria ſolicitudo: ſicut tẽpori hyemali & vernali competit ſolicitudo arandi & ſeminandi & vineas amputandi. In tempore verò æſtiuali & autumnali competit ſolicitudo metendi & vindemiandi. & ideo ſi tempore hyemali de vindemia homo eſſet ſolicitus ſuperflue præoccuparet ſolicitudinẽ futuri temporis. & ideo talẽ ſolicitudinẽ prohibet Chriſtus Matth.6.diſt. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum: cras enim ibi ponitur pro futuro,vt dicit Hiero. vnde ſubdit. Craſtinus.n. dies ſolicitus erit ſibijpſi.i. ſolicitudinem ſuã habebit propriam, quæ ſufficiet ad inquietandum animum, & hoc eſt quod ſubdit. Sufficit diei malitia ſua: ſed tamen attendendum eſt ꝙ cum prouidentia ſit pars prudentiæ, nõ prohibetur oĩs ſolicitudo de futuro,immo talis ſolicitudo laudabilis eſt, qñ vtitur debitis circunſtantijs. vnde & talis ſolicitudo perſuadetur prouer.6. vbi dicitur. Vade ad formicã o miſer, & conſidera vias eius. & diſt.Sapien. quæ cum non ha. ducem neq; præ. præpa. in in eſta.cibum ſibi & congre. in meſſe quod come.in hieme.ſed ſi ſolicitudo nõ ſit veſtita debitis circunſtantijs,puta ꝙ debito tempore nõ fiat,vel ſi fiat cum timore diffidentię, vel ſi per eam retrahatur a maiori bono.puta a ſpiritualibus,quibus debet ſpecialiter & principaliter intendere, iuxta illud Matth.6. Primum quærite regnum Dei, & iuſtitias eius. vel ſi nõ debitus finis intendatur,quod contingit,quando ordinatur ad temporalia tanq̃ ad finẽ vltimũ, & non vt ſeruiat Deo propter iſta; nam quando iſta non quærũtur principaliter, vt melius Deo ſeruiatur, talis ſolicitudo eſt illicita & ꝓhibita. vnde Aug.in lib.de ſer.do.in mõ.ſic dicit.Cum viderimus aliquem ſeruum Dei prouidere, ne ſibi neceſſaria iſta deſint, non propter hoc iudicemus eum ſolicitum eſſe: nam & ipſe Deus propter exemplum loculos habere dignatus eſt. Et in actibus Apoſtolorũ ſcriptum eſt. ea quæ ad victum ſunt neceſſaria ꝓcurata eſſe in futurum propter famem futurã.

non

non igitur dominus improbat, ſi quis homo more iſto procuret, ſed ſi quis militet propter iſta. Dicta autem inquietudo mentis & ſolicitudo temporalium, quæ ſibi annectitur, opponitur virtuti prudentiæ per exceſſum, quæ licet videatur habere rectam rationem agibilium pro futuro & videatur ita conuenire cum prouidentia, quæ eſt pars prudentiæ; tamen aliquando circunſtantias ſuperfluas habet: vt dictum eſt, propter quas opponitur prudentiæ & prouidentiæ & pertinet ad tranſgreſsionem illius mandati. Nam concupiſces rem proximi tui. magna enim ſolicitudo procedit ex magna concupiſcentia.

De uiolenta prædatione. *Cap. V.*

SEcunda ſpecies auaritiæ, vt prædixi, eſt violenta prædatio rei alienæ, quæ communiter rapina nuncupatur. Et differt a furto ſecundum philoſophum. 5. ethi. in hoc, quod furtum eſt occultum, & fit fraudulenter. Rapina verò eſt manifeſta, & fit violenter, & peior eſt furto; nam, vt dicit Pariſien. vniuerſaliter peius eſt peccare manifeſtè quàm occultè. ergo etiam iniuriari alicui apertè, vt faciunt raptores, peius eſt, quàm iniuriari occultè, vt faciunt fures. vnde Auguſt. Pœnale, inquit ideſt pœna dignum eſt occultè auferre: ſed multo maiori pœna dignum eſt viſibiliter eripere. hæc Auguſt. & ponitur in cap. 14. quæſt. 5. pœnale.

1 † Sed pro iſto eſt notandum, quòd inter cætera ſpecialiter ſeptem cohiberent hominem ab iſto peccato. Primum eſt, quod rapina inter Chriſtianos non ſolum rapina eſt ſed etiam proditio: nam omnes Chriſtiani fratres ſunt, iuxta illud Malach. 2. Nunquid non pater eſt vnus omnium veſtrum, nunquid non vnus Deus creauit vos omnes. Quare igitur deſpicit vnuſquiſque fratrem ſuum? Sed cum homo deprædare fratrem ſuum non poteſt abſque proditionis peccato, ſequitur, quòd raptor proditor eſt fratris ſui, & nedum fratris ſui: ſed etiam Domini ſui Ieſu Chriſti, quod patet ex hoc, quòd quicunque deprædatur aliquem fratrem, ſiue fidelem ſubditum alicuius domini, eo ipſo deprædatur ipſum dominum: ſed cum omnes fideles Chriſtiani ſunt fratres & ſubditi Ieſu, ſequitur, quòd qui deprædatur aliquem fidelem Chriſtianum deprædatur, & Ieſum Chriſtum, dicente ſeipſo Matth. 25. quicquid vni ex his fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis: & cum quilibet deprædans dominum ſuum innocentem proditor eſt domini ſui, ſequitur, quòd quilibet raptor Domini Ieſu Chriſti proditor eſt manifeſtus. vnde Pariſien. in de vicijs, parte quarta. Si aliquis (inquit) rex, vel pater familias filium ſuum tranſiturum per aliquam viam periculoſam bonæ fidei alicuius commendaret, & certam ſummam & ſufficientiam pecuniæ pro eius labore aſsignaret, ſi ille vltra ſummam illam a filio eius aliquid raperet, regis proditorem indubitanter ſe oſtenderet: ſed, vt conſtat Deus filios ſuos pauperes commēdauit potentibus huius mundi dicens per prophetam. Eripe egenum & pauperem de manu peccatorum. Item Iſa. 1. Quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. vnde & limitauit eis remunerationes, quibus deberent eſſe contenti. vnde Luc. 3. legitur. quòd venerunt milites ad Ioannem baptiſtam & interrogabant, quid faciemus nos, & ait illis. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Super quo dicit Lyra. Neminem concutiatis, ideſt deprimendo pauperes & deſpiciendo, nec calumniam faciatis, ideſt non imponatis falſum crimen diuitibus & occaſionem extorquendi bona eorum habeatis, vbi per aliam viam bona eorum rapere non poteſtis, ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Redditus, enim quos habent domini temporales ab hominibus ſibi ſubditis habent loco ſtipendiorum pro labore quem ſuſtinere habent pro defenſione populi Dei & legis illius.

lius. & ideo deberent eis eſſe contenti. Nam, vt dicit Pariſien. ſi vltra ſtipendia ſua acceperint, ſcilicet illicitè & iniurioſè proditores ſunt ſpoliando filios Dei fidei eorum & cuſtodiæ commendatos. Secundum quod cohiberet hominem a peccato rapinæ eſt, quod peccatum iſtud aſsimilat hominem diabolo. Diabolus enim fuit primus raptor volens altitudinem Dei rapere dicens illud Iſaię. 14. In cœlum aſcendam, ſupra aſtra cœli exaltabo ſolium meum, & ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis. aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſsimo. Item ſicut diabolus continue laborat, vt ab hominibus eorum ſpiritualia extorqueat. ita raptores continue laborant, vt ab hominibus iniuſtè eorum bona temporalia rapiant. vnde pſal. Inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua, vt rapiat pauperem. Tertium quod cohiberet hominem a peccato rapinę eſt, quòd peccatum iſtud nedum aſsimilat hominem diabolo, ſed etiam reddit hominem peiorem diabolo. & hoc in tribus. Primò in hoc, quòd diabolus differt ab Angelo Dei homini ad cuſtodiam deputato, vt corporalem violentiam ſibi non inſert: quod tamen, quia raptores non faciunt, quantum Deo diſpliciunt, oſtendi poteſt faciliter per exemplum. Nonne credis, quin ſi quis depredaret aliquem, ad cuius cuſtodiam rex Angliæ limitaſſet vnum militem de menſa propria multum regem offenderet. quanto ergo magis putandus eſt offendere regem cœleſtem, qui filium depredatur, ad cuius cuſtodiam ille vnus de ſuis electis Angelis deputauit, qui ſunt quaſi milites de menſa illius: quod tamen raptores faciunt, quando fideles depredantur, qui filij regis cœleſtis ſunt. dicente Apoſtolo.j. Ioann.3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, v. filij eius nominemur & ſimus. Et quòd Angeli deputantur ad eorum cuſtodiam, patet ex illo Matth. 18. Videte, ne contemnatis vnum ex his puſillis. Dico enim vobis, quod Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Secundo raptores peiores ſunt diabolo in hoc, quod diabolus torquet in inferno, qui locus etiam tormentorum vocatur. Luc. 16. ſed raptores homines torquent in mundo iſto, vbi homines libertatem haberent faciendi de ſe, & de ſuis ad uoluntatem ſuam ſecundum legem Dei. & ideo merito poſſumus intelligere raptores uocatos Angelos diaboli a Chriſto Matth. vigeſimo ſexto. vbi legitur, quod Chriſtus dicet impiis in die iudicii. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Vnde angelus miſſus interpretatur, & raptores miſsi uidentur a diabolo ad faciendum talia opera mundo, qualia facit diabolus in inferno. Nam ſicut diabolus in inferno diuerſis generibus tormentorum punit damnatos: ſic raptores in mundo diuerſis perſecutionibus affligunt pauperes Dei & electos. Vnde ſcriptura dicit, raptores excoriare pauperes, atterere, commolire, depaſcere, comedere & deuorare. De primo dicitur Miche. 3. Violenter tollitis pelles eorum deſuper eis & carnes eorum deſuper oſsibus eorum. De ſecundo & tertio dicitur Iſa. 3. Vos enim depaſti eſtis vineam meam, & rapina pauperis in domo veſtra, quare atteritis populum, & facies pauperum commolitis. De quarto dicitur Eccleſiaſt. 13. Venatio leonis onager in hæremo: ſic paſcua diuitum pauperes. De quinto dicitur prouerb. 18. Generatio quæ dentibus gladium habet & commandat molaribus, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De ſexto legitur Ezech. 19. Factus eſt leo & didicit capere prædam & homines deuorare. Item pſal. Mouerant plebem meam vt cibum panis. Sed pro intellectu huius ſententiæ eſt notandum quod intelligere poſſumus raptores prædictas nequicias facere pauperibus, cum huiuſmodi faciant rebus eorum, quæ ad ſuſtentationem vitæ eorum eis ſunt neceſſaria. Vnde qui excoriat ouem, vel bouem pauperis in reputatione ipſius ipſum pauperem excoriat, quando aufert ei temporalia, quæ defectum intolerabilem pellunt: ſicut & pellis propriæ carnis, nec ſine illis poteſt viuere, ſicut nec ſine propria pelle.

Vnde

vnde Iob. 2. vocantur temporalia pellis. vbi dicitur pellem pro pelle & cuncta quæ habet homo dabit pro anima ſua. Pellem inquàm bonorum temporalium pro pelle propriꝗ carnis,& ſecundum hunc modum loquē di dicitur etiam, ꝗ raptor molit ad vitæ ſuæ ſuſtentationē neceſſariū ab eo rapit, & ſibi & ſuis molit, comedit & deuorat. & ideo meritò talibus raptoribus dicit propheta Iſa. 59. Manus veſtræ pollutæ ſunt ſanguine. Super quo Linco.dicto.13.qui inquit,ſiue cum furto,ſiue fraude poſſedit illud, quo pauperes ali deberent, pauperum ſanguine manus habet pollutas, & qui de tali poſſeſſione comedit,& ſe veſtit & domos & muros ædificat,ſanguinē pauperum comedit & bibit & ſanguine pauperum veſtitur & ſanguine pauperum iacet ſuorum fundamenta murorum. Sed audiant (inquit Linco.) tales qui ſanguinem pauperū comedunt ſcripturam dicentem. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat eum homo ſanguinis eſt. Eccl.34. Et quicunque ſupradicto modo ſanguinem comedit,ſi non pęnituerit,ſine dubio mortæ æterna interibit.vnde Ezech.33. Quæ in ſanguine comeditis, & oculos veſtros leuatis ad immunditias veſtras & ſanguinem funditis.terram,nunquid hæreditatem poſsidebitis.q.d.non. Audiant etiam (inquit) qui veſtiuntur pauperum ſanguine prophetam dicentem Iſa.9. Veſtimentū mixtum cum ſanguine erit in combuſtionem & cibus ignis. Audiant etiam ædificantes in ſanguine prophetam dicentē. Vhe qui ędificat ciuitatem in ſanguinibus & præparat vrbem in iniquitatem.Abac.2.

2 †Tertio raptores peiores ſunt diabolo in hoc, quòd diabolus ſolum eos depredatur & torquet, qui malè agunt: ſed raptores eos depredantur & torquent, qui a malo recedunt. vnde Iſa. 59. Qui receſsit a malo prædæ patuit. Item prouer. 29. Viri ſanguinum oderunt ſimplicem, & ſequitur. abhominantur impij eos, qui in recta via ſunt. vnde dicunt viri impij illud Sapien. 2. Opprimamus pau. iu.& non per vi. nec ve. nec rene. canos multi temporis. Itèm ſicut dicit B. Aug. in quodam ſer.mali ſuper bonos perſequuntur, & ſi non ferro, vel lapidibus: tamen vita & moribus: ſicut impij iuſtum Loth in Sodomis. Omnis (inquit) qui pius & iuſtus eſt, quando vidit alios malè viuere,ſeruire luxuriæ.iuſtitia non tenere, ſuperbiam ſectari, aut aliter charitatem negligere affligitur & triſtatur. Quis (inquit Apoſtolus) infirmatur & ego non infirmor, aut quis ſcandalizatur & ego non vror.q.d. Omnes qui in charitate fundantur aliorum peccatis & miſeriis compatiuntur & triſtantur, & recitatis multis periculis quibus laborauit, ſic concludit Auguſt. Cætera (inquit) pericula quieſcere poſſunt: malum autem a malo vſque in finem ſeculi quieſcere non nouerunt. hæc ille. vnde Iſa. 57. Impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt. Et ideo Iſid. in de ſum. bono. lib.3.cap.62.magis (inquit) mala facientibus quàm mala patientibus dolere debemus: illi enim praua faciendo in malum proficiunt, iſti patiendo a malo corriguntur. Deus autem per malas voluntatē aliorum in alijs multa operatur bona malorum hominum voluntates nequaquàm poſſunt impleri, niſi Deus dederit poteſtatem, nam dum homines Deo permittente malum quod concupiſcunt perficiunt, ipſe dicitur facere qui permittit inde eſt, quod ſcriptum eſt per prophetam: ſi erit malum quod dominus non fecit, veruntamen quod iniqui mala expetunt voluntate. idcirco Deus dat perficiendi voluntatem per ſuam bonam voluntatem: quia de noſtro malo ipſe operatur multa bona. nam quidem dum voluntati Dei reſiſtunt neſcientes conſilium Dei faciunt, quo nouerıs ſic ſubiecto Deo eſſe omnia: vt ipſi, qui eius diſpoſitioni aduerſantur, eius impleant voluntatem. propterea in hac vita boni iudicantur a malis: vt iterum in alia uita mali iudicentur a bonis: ſed vt hic ſit bonis temporalis afflictio & illic æterna muneratio. Idcirco ſunt neceſſarii mali, vt quotiens boni offenderint,flagellentur ab illis: hinc eſt,quòd Aſſur virgam furoris ſui teſtatur dominus: ſed quotiens ita fit de Dei indignatione procedit: vt Deus per illos in eos ſeuiat, quos flagellando emendare deſiderat: ſed illi iuſtiſsima

voluntate

voluntate. illi verò ſæpe crudeli intentione, ſicut per Prophetam dicitur de eodem Aſſur: ille autem non ſic arbitratur, ſed ad conterendum paratum eſt cor ēius atrocem. ſuper eum diuinum ſcias furorem uenturum, quæ exiſtunt perſecutores, & uiolenti fidelibus. vnde valdeby ſuper ſimbolo Apoſtolorum. Sicut pater (inquit) cum uirga caſtigat filium, quem diligit, & poſtquàm ipſum flagellauerit, virgam in ignem proijcit. Sic moraliter tyranni, & perſecutores eccleſiæ uocantur uirga domini. Iſa. 10. Vhe Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe eſt in manu eorum indignatio mea ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat ſpolia, & diripiat prædam, per tales enim tyrannos flagellat Deus ſuos electos, & poſtea proijcit ipſos in ignem infernalem. vnde pſalm. Non derelinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum.

Igitur, ſicut talis perſecutio cedit inferentibus ad damnationem: ſic meritò debet cedere patienter ſuſtinentibus ad conſolationem, vt verè dicat quilibet talis. virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. vnde Nume. 23. legitur, quòd Balaam cum eductus eſſet, & mitteretur ad populum Iſraeliticum maledicere, econuerſo eum benedixit. Et ideo dixit ſibi BalaK. Nunquid ad maledicendum vocaui te, & tu econuerſo benedicis, quod factum eſt, vt dicit: valdeby in ſignum, quòd hominum impiorum in iuſtam perſecutionem dominus uertit in meritum, & gratiæ benedictionem. Vnde Iſidor. in de ſum. bono. libro tertio. cap. 62. Interdum enim (inquit) prodeſt peruerſorum prauitas vtilitati iuſtorum, dum eos malitia ſua erudiunt, & ad regna cœlorum requirenda moleſtia temporali impellunt. Probatur hoc exemplo Iſraeliticæ plebis, quę tunc durius agebatur in Egypto, quàm oportebat per Moyſen ad terram promiſsionis uocari, & ex malis quæ in Egypto patiebantur decedere, & ad promiſſam patriam feſtinare. hæc ille, ſed certè hanc ſententiam non cognoſcunt, nec intelligunt tyranni iuſtorum perſecutores. vnde Aug. non cognouerunt Tytus, & Veſpaſianus, & cæteræ gentes: quia non ipſis honor delatus eſt, vt affligerēt, vel caperent, uel ſubuerterent ciuitatem, ſed impietas eorum tanquàm ſecuris Dei facta eſt, facti ſunt inſtrumentum irati non regnum placati, facit Deus, quod plerunque facit & homo. Aliquando iratus homo apprehendit uirgam iacentem in medio, aut fortaſſe qualicunque ſarmento cedit filium, ac deinde proijcit ſarmentum in ignem, & filio ſuo ſeruat hæreditatem, ſic aliquando Deus per malos erudit bonos, & per temporalem potentiam damnandorum exercet diſciplinam liberandorum. hęc Auguſt. ſuper pſalm. 14. Sed de multis peccatoribus eſt, ſicut de quadam aue, quæ uocatur angelicè apopymaye, de qua dicunt naturales, quòd eſt auis duriſsimi capitis, & ideo quando inſtruit loqui primò, percutitur leuiter cum uirga in capite, quod non ſentiens propter duritiem capitis, non curat, quòd magiſter eius percutit illam grauius, adhuc non ſentiens, uel forte parum curans, accipit magiſter ſuus virgam ferream, & cum illa fortiter auem percutit, & ſic tandem auis doctrinam eius recipit. Spiritualiter ſic eſt de magiſtro noſtro Chriſto, quæ dicit nobis illud Matth. 11. Diſcite a me: quia mitis ſum, & humilis corde, ſi igitur ſecundum eius doctrinam, nec uerbo, nec operé uoluerint ſe peccatores emendare, percutit eos leuiter, ſcilicet quando mittit eis infirmitatem, & tolerabiles perſecutiones: ſed quia peccatores ſunt duri capitis, modicum, uel nihil inde curant, & ideo Deus percutit eos aliquando fortius. ſcilicet quando mittit eis grauiores infirmitates, & tribulationes, & ſi adhuc ſe non correxerint. certè tandem percutiet eos uirga ferrea. vnde pſalm. Reges eos in 5. fer. Iſta eſt uirga, de qua dicit Propheta. Percutiet eos uirga oris ſui: cum hac uirga enim percutiet eos: cum dicet illis illa duriſsima uerba Matth. 25. Ite maledi.

ledi. in ignem æternum &c. Quartum, quod prohiberet hominem a peccato rapinæ eſt, quòd macula huius peccati quaſi inſeparabiliter inhæret. vnde ſicut homines habentes nouas veſtes precioſas diligentiſsimè cauent ſibi ab oleo, & ab aliis, quorum maculæ remoueri non poſſunt dicentes. perdita eſſet veſtis mea, ſi ſemel tali macula eſſet deturpata, ſic cauere deberen: homines, & ſpecialiter iuuenes nondum infecti a peccato rapinæ, ne ſi cum illo peccato maculentur, periculo innodentur perditionis æternę: nam macula huius peccati vix remoueri poteſt, vix enim poteſt aliquis raptor induci ad reſtituendum iniuſtè ablata, quod tamen ſi non fecerit, ſaltem ſi facere poſſet, proculdubio in æternum peribit. vnde Auguſt. ſi res (inquit) propter quam peccatum eſt, reddi poſſet, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur. ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, vt dixi, ſi reſtitui poteſt. hæc Augu. & ponitur in ca. 14. quæſtio. 6. ſi res.

3 † Quintum, quod prohiberet hominem a peccato rapinæ eſt, quòd raptores excommunicationis incurrunt ſententiam. unde Nic. pa. illi (inquit) qui peregrinos, vel oratores cuiuſcunque ſancti, ſiue clericos, ſiue monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, uel bona eorum rapuerint, vel in malum obuiauerunt, anathematis vinculo feriantur, niſi dignè emendauerit. hæc Nic. & ponitur in ca. 24. quæſtio. 7. illi autem. Legitur enim in uita ſancti Iacobi, quòd Theutonicus quidam cum filio ſuo circa annum domini. 1020. ad ſanctum Iacobum peregrinationis cauſa iter ſuum deuotè cœperunt, & ab hoſpite quodam maligno ipſis dormientibus in vrbe Tholoſæ ciphus argenteus in ſua pera ponitur occulte, quos mane, quaſi latrones inſequens impius hoſpes reuocat, furtique eos arguens, & aperta pera ciphoque inuento ſtatim rapiuntur ad iudicium. dataque ſententia, ſicut lex erat ibidem, omnia quæ habebant hoſpiti dabantur, vnuſque eorum ad ſuſpendium iudicatur: ſed cum pater pro filio, & filius pro patre ſuſpendi eligeret, tandem filius ſuſpenditur, pater verò ad ſanctum Iaco. cum merore perrexit. & facta ſua peregrinatione poſt tres dies rediens ad filium voces lacrymoſas promebat. & ecce plus filius ſuſpenſus ſtatim meſti patris deliniuit dolorem. O inquiens dulciſsime pater, ne fleueris: quia mortuus non ſum, nec vnquam meliori modo ſanitate corporali gaudebam: nam hucuſque, ex quo ſuſpenſus eram, me ſanctus Iacobus ſuſtentauit, cœleſtique me refocillauit dulcedine. Quod audiens pater ingenti cum gladio currit ad vrbem, populoque miraculum vitæ filij ſui intimauit, & venientes populi ad filium peregrini, & rei veritatem videntes ſtatim eum incolumem depoſuerunt ligno, & malignum hoſpitem tunc veritatem confitentem ſuſpenderunt: ut de illo uerificaretur illud Sap. 11. per quæ peccat homo &c. Et huiuſmodi maligni raptores excommunicati ſunt, ideo a comitiua illorum dicunt fideles inquantum poſſunt abſtinere. vnde j. Corin. 5. Nunc ſcripſi vobis, ne commiſceamini fornicarijs, ſed is qui ſuper nominatur inter vos eſſe fornicator, aut auarus, aut ydolis ſeruiens, aut ebrioſus, aut rapax: cum huiuſmodi cibum nolite ſumere. Sextum, quod cohiberet hominem a peccato rapinæ eſt magna pœna qua dominus puniturus eſt raptores. vnde dominus puniendus eſt eos in præſenti uita pœna temporali, & in futuro pœna æterna. In præſenti enim vita puniet eos pœna multiplici. Quarum prima eſt paupertas. vnde prouer. 11. Alij diuidunt propria & ditiores fiunt, alij rapiunt non ſua, & ſemper ſunt in egeſtate. unde Eccl. 44. Subſtantiæ impiorum quaſi fluuius ſiccabuntur, & ſumitur ibi fluuius pro torrente, qui a pluuiis congregatur. Item Iſa. 33. Vhe qui prædaris nonne, & ipſe prædaberis, & qui ſpernis nonne, & ipſe ſper. cum conſumaueris prædationem deprædaueris: cum caſtigatus deſieris contemnere contemneris. Vnde Sapien. 5. Stabunt iuſti in mag. conſta. aduer. eos qui ſe

angu.

angu.& qui abſtu.labo eo.uidentes autem tur babuntur timore horri. & mirabuntur in ſub tractione inſperatæ ſalutis gementes præ anguſtia ſpiritus Dei intra ſe pœnitentiam agentes.hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum,& in ſimilitudinem improperij, nos inſenſati eſtimabamus uitam illorum inſaniam & ſi.illo.ſine honore,quomodo ergo computati ſunt inter fili. Dei, & in ſanctos ſors illorum eſt, ergo errauimus a uia uerita. & iuſti. lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis, laſſati ſumus in uia iniquo.& perditionis & ambulauimus vias diffi ciles:uiam autem Domini non ambu. quid profuit nobis ſuperbia, aut diuitiarum iactan tia quid contulit nobis, tranſierunt omnia illa tanquàm umbra. Item Abba. 2. quia tu ſpoliaſti mul. gentes, ſpoliabunt te omnes qui reliqui fuerint. Item prouer. 24. Qui dat pauperi non indigebit, qui deſpicit depræcantem ſuſtinebit penuriam, & ſi ipſe ſuſtinebit penuriam, qui deſpicit pauperem depræcantem,ergo a multo fortiori ipſe ſuſtinebit penuriam, qui per rapinam ſpoliat pauperem indigentem. Secunda pœna qua puniet Dominus raptores in præſenti eſt, quòd filij eorum mendici efficientur,& gladio peribunt. vnde Nau. 2. Leo cœpit ſufficienter catulis ſuis, & necauit leenis ſuis, & impleuit præda ſpeluncas ſuas,& cubile ſuum rapina. ecce ego ad te dicit dominus Deus exercituum,ſuccendam vſ que ad ſummum quadrigas tuas,& leunculos tuos comedet gladius,ubi per leonem intelligitur raptor. Iuxta illud prouer. 28. Leo rugiens, & vrſus eſuriens princeps impius ſuper populum pauperem. Item Iob. 27. Hæc eſt pars hominis impij apud Deum, & hæreditas uiolentorum,quam ab omnipotente ſuſcipient, ſi multiplicati fuerint filij eius in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabuntur pane. Tertia pœna raptorum in præſenti uita eſt acceleratio mortis. Nam ſic raptores abbreuiant uitam pauperum, quorum bona crudeliter rapiunt.ita Deus ſua iuſtitia exigente dies talium raptorum abbreuiabit ſuper terram, pſal. Viri ſanguinum & dolo.non dimi. di. ſu. Item prouer. 2. Impij de terra perdentur, & qui iniqua agunt auferentur ex ea. vnde experientia docente huiuſmodi raptores communiter morte ſubita moriuntur, uel ab alijs impijs crudeliter occiduntur. vnde Exo. 22. Viduæ & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorē eorum, & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli:ſed mirum eſt, quod raptores quotidie uidentes eis ſimiles ſubito morientes, ac etiam miſerabiliter a crudelibus homicidis peremptos non timent: nam,ut uidetur, ſi homo per uiam ambulans a latrone inſequeretur ſagittante poſt eum, & nunc ſagittaret ultra eum ibi unum de ſocijs ſuis occidendo: nunc circa eum alium occidendo, & conſimiliter a dextris, & a ſiniſtris, nonne ſtultus eſſet, niſi timeret, ne illius furis occideretur ſagitta: ſed nō obſtante, quòd huiuſmodi raptores a morte perſecuti vident quotidie alios raptores eis ſimiles ſagitta diuinæ uindictæ nunc unum occiſum ante eos, ideſt præcellentioris gradus quàm ipſi ſunt: alium circa eos, ideſt inferioris gradus nunc alium a dextris, ideſt ipſis ditiorem, & nunc alium a ſiniſtris, ideſt ipſis pauperiorem. adhuc intantum diabolo ſunt excecati, quòd mortis ſagitta non timent. vnde & intantum excecauit eos malitia eorum, quod, ut teſtatur Propheta, non uidebunt interitum, cum uiderint ſapientes morientes ſimul inſipiens & ſtultus peribit. Quarta pœna raptorum in præſenti uita eſt continuus dolor. unde Greg. 15. mor. Dolorem (inquit) in corde habet omnis auarus in ipſa ſua concupiſcentiæ ſatigatione, qualiter concupita rapiat, quomodo alia blandimentis, & alia terroribus auferat, quibus laboribus, uigilijs & erroribus alia ſibi acquirat. at poſtquam quæſitis rebus peruenit ad deſiderium ſuum, alius dolor ipſum fatigat, uel cum ſolito timore cuſtodiat: quia graui labore meminit acquiſitum. hinc inde inſidiatores metuit atque hoc ſæpe præparati, quod ipſe fecit alijs pertimeſcit. formidat potentiorem alterum, ne hunc ſuſtineat

uio-

uiolentum: cum uerò pauperem conſpicit, ſuſpicatur furem, ipſa quoque quæ geſta ſunt curat magnopere, ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam conſumantur. In his itaque omnibus: quia timor ipſa pœna eſt, tanta infelix patitur, quanta pati timet, poſt hæc ad gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. hæc ille.

4 † In futura etiam uita raptor grauiſſime punietur. unde & tunc rapinę eius collo eius imponentur, & coram toto mundo oſtendentur. unde Gre. j. Iniquitates meæ circunuo. ſunt & impo. col. meo. iniquitates poſſunt intelligi res malè acquiſitæ, pro quibus raptores in inferni patibulo ſuſpendentur, ſicut & digni ſunt ſuſpendio in uita pręſenti: quia raptores ſimili pœna, uel maiori deberent puniri, quàm latrones, quamuis non ſit, qui hoc eis audeat facere. unde Valerius, quæſitum (inquit) fuit a Socrate, cur rideret. qui reſpondens ait: quia uideo magnos latrones ducentes paruum latronem ad ſuſpendium, qui longè ſunt in illo ſuſpendio digniores. ſacrilegia (inquit) minuta patiuntur: ſed magna in triumphis feruntur. hæc Valerius maximus libro 7. Sed cœleſtis rex, qui non timet eos, hoc eis indubitanter faciet. unde Amos. 4. Iurauit dominus in ſancto ſuo: quia ecce dies ueniunt ſuper vos, & leuabunt vos in contis, ideſt in portis ad modum eorum qui ſuſpenduntur. Rapinæ etiam ſe habent ad raptores, ut molæ aſinariæ collis eorum ſuſpenſæ ad inferiora loca in inferni eos trahentes. unde Prouerb. 21. Rapinæ impiorum detrahent eos, ſcilicet in profundum inferni, & non mirum: nam legitur Lucæ. 16. quòd homo quidam erat diues, qui indue. pur. & byſſo, & epula. quoti. ſplendidè, & erat quædam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ante ianuam eius vlceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat. Et ſequitur, mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno. Super quo Aug. in de verbis domini ſer. 84. Ille (inquit) diues, ante cuius ianuam iacebat pauperimus vlceroſus, non eſt dictus raptor alienarum rerum, ſed diues erat, non dixit Chriſtus, quòd erat calumniator, aut pauperum oppreſſorum, aut alienarum rerum delator, aut raptor, aut receptor, nec dixit, quòd erat pupillorum ſpoliator, aut viduarum perſecutor, nihil horum dixit: ſed quòd erat diues, & induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, quid igitur (inquit Auguſt.) erat crimen eius. & reſpondens pauper iacens ante ianuam vlceroſus, & non adiutus, hoc enim aperte de illo legitur, quòd immiſericors erat. Nunquid enī chariſſimi, ſi pauper ille ante ianuam iacens a diuite acciperet, diceretur de illo, quod cupiebat ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, propter hanc ſolam inhumanitatem, qua contemnebat pauperem ante ianuam iacentem, nec congruè dignèque paſcebat mortuus eſt, & ſepultus in inferno. Et ſequitur, ſi hæc igitur pœna auarorum, quæ pœna raptorum? Item. Aug. ſuper eodem lib. ſer. 24. Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, putas mittendus eſt, qui inuaſit alienam. Si cū diabolo ardet, qui nudum non veſtiuit, vbi putas arſurus eſt, qui ſpoliauit, ſed forte (inquit Aug.) ait mihi raptor alienarum rerum, ego ſi mihi illius diuitis non ſum agapes.i.eleemoſinas facio, uinctis in carceribus mitto, nudos veſtio, peregrinos ſuſcipio, dare te putas, tollere noli, & dediſti ille, cui dederis gaudet, ſed ille a quo abſtuleras plorat, quem iſtorū duorum exauditurus eſt dominus. vnde Ecci. 34. vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet dominus, immo vnus orans, & multi maledicentes timendum eſt, ne vocem maledicentium exaudiat. vnde Ecci. 35. dicitur, quod dominus depredationem læſi exaudiet. non deſpicet preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus nonne lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas, ideſt ſuper raptorē, quæ facit eam lacrymari. A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum, & dominus exauditor non delectabitur in illis. q. d. ſed grauiſſimè iraſcetur in illis, & cauſam illius uindi-

dicabit. vnde Exo. 22. viduæ & pupillo non nocebitis, ſi læſeritis eos, uociferabunt ad me, & ego audiam clamorem eorũ, & indignabitur furor meus, percutiãq; vos gladio, & erunt vxores veſtræ uiduæ & filij ueſtri pupilli. vnde dicit Chriſtus Lu. 18. Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui dominum nõ timebat, & homines non uerebatur: uidua autem quędam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eum dicens. uindica me de aduerſario meo, & nolebat per multum tempus. poſt hoc autẽ dixit intra ſe, & ſi Deum non timeo, nec hominem uereor: tamen quia moleſta eſt mihi hęc uidua uindicabo illã, & ſubiungit dominus. Audite, quid iudex iniquitatis iudicat. Deus autem non faciet uindictam electorum ſuorum clamantiũ ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis. dico autem uobis: quia cito faciet vindictã illorum. Sed hic dubitatur, quõ electi poſſunt petere uindictam de inimicis ſuis. præſertim cum Chriſtus dicit illis Math. 5. Diligite inimicos veſtros, bene facite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Huic rñdet doctor de Lyra Lu. 18. ſuper eodẽ dicẽs, ꝙ ad electos pertinet bona ſpũalia & ęterna, q̃ ſunt ſimpliciter bona optare ſuis perſecutoribus, & hoc modo pro eis orare: ſed quia pœnę tꝑales ſunt quædam medicinę: quia valent ad emendationẽ vitæ & ad declarationem diuinæ iuſtitiæ. & ideo ad ſanctos bene ꝑtinet petere a Deo hoc modo vindictã de ſuis perſecutoribus non ex motu irę ſed ex zelo iuſtitiæ. Sed certẽ dominus, qui dicit, mihi uindictam & ego retribuam. Ro. 12. Cito faciet vindictam puniendo tales raptores, vt dictum eſt, pœna tꝑali in pñti, ac etiã niſi fructuoſè pœniteant, pœna ęterna in futuro, vñ tantus eſt amor cęleſtis iudicis ad pauperes, ꝙ quicquid eis agatur, ſibi ipſi reputat dñs. vnde ut dicit Pariſ. cũ Chriſtus in die iudicij dicet illis, qui a ſiniſtris eius erunt, illud Math. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt dyabolo & angelis eius. Eſuriui & non dediſtis mihi manducare &c. Raptoribus dicere poteſt, eſuriui & abſtuliſtis a me, quod debebam manducare, ori meo extraxiſtis, quod canibus & auibus ueſtris dediſtis. Raptores. n. ori domini ſubtrahũt in pauperibus & in ore porcorum. i. uoluptuoſorũ hominũ, vel ore canũ. i. detractorũ & tyrannorũ, qui canes dyaboli ſunt, ponunt ac etiã ad litterã, canes & aues paſcũt de rapinis pauperum, & etiam auferunt de ore Dei, quod ponũt in ore dyaboli. Os Dei eſt os pauperis & os iuſti. dicente dñño per prophetã Ieremiam decimoquinto. Si ſeparaueris præcioſum a uili, quaſi os meũ eris. Os verò dyaboli eſt os impij. Nã cum impius ſeruus ſit os dyaboli, & cætera mẽbra dyaboli ſunt. cũ igitẽ raptor ſubtrahit pauperi, qđ ponit in ore ſuo, aut in ore aliorum impiorum, ſequitur, ꝙ ori Dei ſubtrahit, quod ponit in ore dyaboli. Raptoribus etiam poteſt dicere dominus. Sitiui & abſtuliſtis quod debui bibere, immo, & qđ plus eſt, ſanguinẽ meũ in pauperibus bibiſtis. Nam quod uni de minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Et ſicut dicitur Ecc. 34. Panis egentiũ uita pauperis, qui defraudat illum homo ſanguinis eſt. Raptoribus etiam poteſt dicere. Erã hoſpes & non ſolum non collegiſtis me: ſed, quod peius eſt, de domo mea expuliſtis me & domum meam cõbuſſiſtis. Item nudus fui, & nedum non cooperuiſtis me: ſed in augmentationem veſtræ damnationis excoriaſtis me. & vnde cooperiri debui mihi ſubtraxiſtis: uxores. n. raptorum ueſtibus caudatis terram cooperiunt, pro quibus viri eorum in pauperibus Deum denudauerunt, & quandoq; trahũt in cauda ſua totam ſubſtantiam unius pauperis hominis. Itẽ infirmus fui & non viſitaſtis me. ſed ſuper dolorem uulnerum meorum addidiſtis. i. quaſi vulnere ſuper vulnus me concidiſtis. Item in carcere fui & non ad confortandum me uiſitaſtis: ſed ibi me affliXiſtis, & iterum me crucifixiſtis. hæc Pariſ. in ſumma ſua de uitijs, parte quarta.

5 † Ideo enim dicta ſeptem motiua ſi intimè intenderentur, mouerent quemlibet Deũ timentem ſe abſtinere a peccato rapinæ, quod quidem peccatum cõmittitur quatuor modis.

Primò, quando aliquis impius per uiolentiam ſine metu, uel per ſpoliationem, ſiue prędationem, aut iniuſtam extorſionem, vtputa per incluſiones, aut diſtrictiones, uel confiſcationes, ſeu fictas & falſas citationes, uel incarce-

carcerationes alias quaſcunque iniuſtas vexationes: vt faciunt illi mali Domini, & potentiores ſæculi ſeneſcalci, baliui, & alii miniſtri iniqui & iniurioſi, & quicunque alius proximo ſuo nocuerit malitioſè, vel ſic nocentibus gratis præbens conſilium, auxilium, vel fauorem dederit, ratione cuius pauper bona ſua in iuſtè perdiderit. Vnde quàm ſubtiliter extorquent raptores bona pauperum oſtendit. Auguſtinus in de verbis Domini, ſermone. 20. ſuper illo. Luc. 21. Vhe prægnantibus & nutrientibus. Prægnantes (inquit) ſunt qui in ſpe intumeſcunt. Nutrientes autem, id eſt lactantes, qui iam adepti ſunt, quod concupierant: etenim mulier prægnans in ſpe timet filii, & nondum videt filium. quæ autẽ iam lactat amplectitur quod ſperabat. Spiritualiter prægnãs eſt, qui res alienas concupiſcit. nutriens eſt, qui iam rapuit, quod concupierat: & vt hoc apertius etiam ſimplices intelligere poſſint, aliquam ſimilitudinem proponamus. Concupiſcit aliquis villam alienã & dicit, bona eſt iſta villa vicino. oh ſi mea eſſet. oh ſi adiungerem illam & facerem de iſto fundo meo & illo vnitatem, quod amat bonum eſt: ſed vbi amandum ſit, neſcit. Forte diues eſt vicinus ille, qui habet villam bonam, quòd illam non poſſet tollere: quia potens eſt hõ & præualet ſe cõtra illum defendere, nec concupiſcit, nec impregnatur, vel ſperat, nec concipit, nõ eſt prægnans animo. Si vero iuxta aliquis vicinus ſit pauper, qui vel in neceſsitate poſitus eſt, vt poſſit vendere, vel poteſt opprimi, vt cogatur vendere, nititur. oculus ſperat ſe poſſe tollere, aut villam, aut coloniam vicinam pauperis, & mittit aliquas tribulationes. Verbi gratia, agit ſecretius apud illos, qui poſſunt aut illum, aut exactores, aut afflictum affligant, aut aliqua publica adminiſtratione aſtringant, ex quibus contractis debitis multis neceſſe habeat infoelix vendere caſellam, vnde aut ipſe, aut filii ſui ſuſtenebatur, neceſſitate igitur compulſus venit ad illum, per cuius nequitiam præmitur, & & affligitur, & neſciens, quod ipſius iuſſione hoc patitur, dicit ad eum. Domine rogo te paucos ſolidos patior de neceſſitate, urgeor a creditore. At ille, non habeo modo in manibus: ſed ideo dicit ſe in manibus non habere, ut ille oppreſſus calumnia neceſsitatem habeat uendere. Denique cum dixerit, quòd pro nimia afflictione ſua compellatur uendere caſellam, ſtatim ille reſpondit, & ſi non habeo pecuniam propriam, vndecunque ſtudeo mutuare, ut tibi amico meo ſubueniam. Et ſi neceſſe eſt etiam argentulum meum diſtraho, ne tu iniuriam patiaris, quando beneficium petebat, profeſſus eſt penitus non habere. At vbi dixit, quòd poſſeſsionem ſuam uenderet, quaſi amico ſuo ſubuenire dixit ſe: & cum eum ad hanc neceſsitatem duxerit. dicit illi, ut uenditionem facere debeat & caſellam pro qua prius forte centum ſolidos offerebat, ut eum opprimi uiderit, nec medietatem precij dare acquieſcit. Iſtis enim talibus, ſicut ſupra iam dictum, euangeliſta proclamat. vhe prægnantibus & nutrientibus. Iſtis enim vhe erit in die iudicij & ab audito malo non potuerunt liberari: ſed audituri erunt eis dictum a Chriſto. Diſcedite a me maledicti in ignem æternũ. qui pa. eſt dya. & ange. eius, & ſequitur. Quotieſcunque uobis euangelica lectio recitata fuerit, in qua dicit, vhe prægnantibus & nutrientibus, non hoc dictum de mulieribus legitimos uiros habentibus credite, quid enim malè fecit mulier, quæ de proprio uiro concipit. quare illi in die iudicij male erit quæ hoc fecit, quod Deus iuſsit. Non igitur de mulieribus quæ iuſtè concipiunt & pariũt hoc credendum eſt eſſe dictum. ſed de his quos ſupradiximus, quæ iniuſte concupiſcendo rem alienam impregnari videntur, de quibus ſcriptum legimus. Iſa. 5. Conceperunt dolorem & peperunt iniquitatem. Omnis enim concipit, nec ullus eſſet ſine conceptu: ſed alij concipiunt de Chriſto, alij de dyabolo: ſicut enim de illis, qui a diabolo concipiunt, dicitur. Concepit dolorem & peperit iniquitatem, ita de illis qui a ſpirituſancto concipiunt, ſcriptum eſt. A timore tuo in utero concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ. hæc Aug. Secundo committitur rapina, quando aliquis mercedem operariorum iniuſtè detinuerit, ſiue diminuerit, uel ipſos defradauerit. Vnde Iac. 5. Ecce merces operariorum

riorum veſtrorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, qui fraudati ſunt a vobis clamāt, & clamor eorū in aures domini ſabaoth introiuit. unde iniuſta retentio mercedis operariorū eſt unum de. 4. peccatis, quæ clamant pro uindicta ad Deum, de quibus tangitur ſupra parte. 3. ca. 8. vbi agitur de. 5. ſpecie luxuriæ. & ideo ſecundum conſilium ſcripturę leui. 19. Non morabitur opus mercenarij tui vſq; mane, ſed ſecundum illud Thob. 4. Quicunq; tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedē tribue. Item deut. 24. Non negabis mercedem indigētis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ, qui moratur tecū in terra & intra portas tuas eſt, ſed eadem die redde ei precium laboris ſui an ſolis occaſum: quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam, ne clamet cōtra te ad dominū, & reputetur tibi in peccatū. Tertiò rapina cōmittitur, quando aliquis malam conſuetudinem, uel conſtitutionem induxerit, uel legem iniquam condiderit ad bona pauperum extorquendum, uel iuſtitiam & ueritatē expellēdū, vel ad ſeruos Dei crudeliter perſequendum, de quo dicitur Iſa. 10. Vhe qui condunt leges iniquas & ſcribētes iniuſtitiam ſcripſerunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerēt humilium propter me, ut eſſent viduæ prædа eorum & pupillos diriperent. Et certè iam tam a dominis temporalibus quàm etiā ab eccleſię prælatis, & a cęteris uiris eccleſiaſticis quàmplures conſtitutiones ritus & conſuetudines contra legem diuinam & canonicā conſtituuntur ad extorquēdum bona ſuorum ſubditorum iniuſtè. Sed tales nedum ſunt raptores ſed etiam proditores. vnde de dominis temporalibus Pariſ. in ſumma ſua. de uicijs, parte quarta, hoc per tale oſtendit exemplum. Si aliquis (inquit) rex paterfamilias filium ſuum trāſiturum per aliquā viam periculoſam bonæ fidei alicuius commēdaret, & certam ſummam & ſufficientem pecuniam pro eius labore aſsignaret, ſed ille ultra ſummam pecuniæ a filio eius raperet, regis proditorē ſe oſtēderet. Sed cōſtat, ꝙ Deus filios ſuos pauperes adducēdū & defendēdū ꝑ viā huius mūdi periculoſam tēporalibus dñis cōmendauit dicēs. Eripe egenū & pauperū de manu pctōrum, & limitauit eis ſtipēdia, quibus deberēt eſſe cōtēti di. Contēti eſtote ſtipēdijs ueſtris. Luc. 2. Redditus. n. (inquit Pariſ.) quos hñt dñi tēporales ab hoībus ſibi ſubditis, hñt loco ſtipēdiorum pro labore, quē ſuſtinere hñt pro defenſione populi Dei & legis illius. & iō deberēt eis eſſe contēti: nā, ut dicit Pariſ. ſi ultra ſtipendia ſua acceperint aliquid a ſuis ſubditis illicitè & iniurioſè proditores ſunt ſpoliātes filios Dei fidei cuſtodiæ eorū commēdatos ſaltē niſi fecerint hoc in illis caſibus, in quibus eſt eis a lege diuina permiſſum. unde regibus & principibus committitur publica poteſtas, ut ſint cuſtodes & defenſores cōitatis ab aliquibus uiolēter auferre, ſi oportet, uel cōtra hoſtes pugnādo, uel malefactores puniēdo, nec hoc habet rationē rapinę, cū non ſit cōtra iuſtitiā. Vñ Ambro. cōtra Maxentiū. ſi tributū (inquit) petit imperator, non denegamus, igitur eccleſiæ ſoluāt tributum, ſi agros deſiderat, imperator poteſtatē habet vendicatoris, tollat eos, ſi libitū eſt. Et ſequit̃. Magnū quidē eſt & ſpūale documētum, quo chriſtiani uiri ſublimioribus poteſtatibus docentur, deberēt eſſe ſubiecti, ne quis cōſtitutionē terreni regis putet eſſe ſoluendam: ſi. n. cēſum filius Dei ſoluit, quis tu tantus es, qui nō putas eſſe ſoluendum. hæc Ambro. & ponitur in ca. 11. q. 1. ſi tributum. Item. 1. Re. 8. legitur, quòd dominus præcepit Samueli ad petionem populi Iſrael conſtituere ſuper eos regem. verūtamen (inquit) conteſtare eos & prædic eis ius regis qui regnaturus eſt ſuper eos. Dixit itaq; Samuel omnia uerba domini ad populum qui petierat ad ſe regem, & ait hoc erit ius regis, qui imperaturus eſt uobis. filios ueſtros tollet, & ponet in turribus ſuis, facietque ſibi equites & pręcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones & aratores agrorum & meſſores ſegetum & fabros armorum & curruum ſuorum, filias quoque ueſtras faciet ſibi unguentarias & focarias & panificas, agros quoque ueſtros & uineas & olиueta optima tollet & dabit ſeruis ſuis & ſegetes ueſtras & uinearum redditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis ſuis, ſeruos quoque ueſtros & ancillas & iuuenes optimos & aſinos aufert & ponet in opere

opere ſuo,greges quoq; ueſtros addecimabit, uoſq; eritis ei ſerui.Ecce chariſsimi, quæ pertinent ad ius regis:uerumtamen aliquando cō tingit, quòd reges boni ſunt & miſericordes & non exigunt iſta a populo, & alij mali ſunt & exigunt iſta cum rigore & tyrānide, & hoc contingit ſecundum exigentiam meritorum uel demeritorum populi. Vnde Iſido. in de ſummo bono,li.3.ca.48.reges(inquit) quando boni ſunt muneris dicitur eſſe Dei: quando uerò mali, dicitur eſſe ſceleris populi, ſecundum enim plebium meritum diſponi ſuſcipiunt qualem pro peccato merentur. Nam nonnunquàm pro malitia plebis & reges mutantur,& qui ante uidebantur eſſe boni, accepto regno ſunt iniqui. Hæc ille. De traditionibus ſuperfluis,conſtitutionibus & iniquis cōſtitutionibus quas conſtituunt impij prælati & alij cupidi uiri eccleſiaſtici ad extorquendū bona ſubditorum ſuorū iniuſtè,loquitur beatus Aug.d. Ipſam(inquit) religionem noſtram quam dominus noſter Ieſus Chriſtus in paucisſimis ſacramentorum celebrationibus uoluit eſſe liberam, quidam ſeruilibus præmunt oneribus, adeo quòd tolerabilior ſit conditio iudæorum, qui non humanis præſumptionibus, ſed diuinis ſubijciuntur inſtitutis. hæc Aug.in li.ſuo ad inquiſitionem Ianuarij.vnde iam quaſi in conſuetudinem populo Dei oneroſam interducitur, quòd pro adminiſtratione cuiuslibet ſacramenti eccleſiæ,quaſi ex debita exigentia, concomitanter adminiſtratur pecunia, quòd indubitanter ut poſtea planius in loco ſuo dicetur, ſymoniacum eſt manifeſtum; ac etiam rapina ad reſtitutionem ſub pœna damnationis obligata & in quanto diuturnior hæc conſuetudo pernitioſa in tanto damnabilior eſt iudicanda.

6 † Quia teſtante canone. 24. q. j. ſciſma. Conſuetudo peruerſa ex diuturnitate temporis non leuiat crimen ſed auget. & meritò Papa Nicolaus. Mala (inquit) conſuetudo non minus q̄ pernitioſa corruptela eſt uitanda; q̄a niſi citius euellatur in priuilegiorū ius ab impiis aſſumitur,& incipiunt prœuaricationes & uariæ præſumptiones celerrime non cōpreſſæ pro legibus uenerari & priuilegiorū more perpetuo celebrari.hæc Nico. & ponit in ca.di. 8. mala conſuetudo. Sed ſicut dicit beatus Aug. quæ contempta ueritate præſumit conſuetudinē ſequi, aut circa fratres inuidus eſt & malignus,quibus ueritas reuelatur,aut circa Deū ingratus eſt, inſpiratione cuius eccleſia eius inſtruitur: nam dominus in euangelio. Ego ſum,inquit,ueritas.non dixit.Ego ſum cōſuetudo.itaq; ueritate manifeſtata cedit conſuetudo ueritati. Reuelatione igitur facta ueritatis cedit conſuetudo ueritati: quia & Petrus qui circuncidebat,ceſsit Paulo ueritatem prædicāti.ut patet Gall.ij.Cum igitur Chriſtus ueritas ſit,magis ueritatem, quam cōſuetudinē ſequi debemus:quia conſuetudinē rō & ueritas ſemper excedunt.hęc Aug. & ponitur in ca. di. 8. Qui contēpta. Et huic cōcordat beatus Greg. dicens. Si conſuetudinę fortaſsis apponas aduertēdum eſt, ꝙ Deus dicit. Ego ſum veritas. non dicit. Ego ſum conſuetudo, & ideo certè ut Cypriani utamur ſententia. quælibet conſuetudo quantumuis vetuſta,quantumuis vulgata ueritati eſt omnino poſtponenda,& uſus qui ueritati eſt contrarius abolēdus. hęc Gre. & ponitur in cano. diſtin. 8. Si conſuetudinem. Et ideo meritò Ciprianus. Conſuetudo, inquit, quæ apud quoſdam irrepſerit,impedire non debet, quo minus ueritas præualeat & uincat: nam conſuetudo ſine ueritate uetuſtas erroris eſt, propter quod relicto errore ſequamur ueritatem. hæc Cyprianus, & ponitur in cano. diſtinct. 8.conſuetudo. Item eadem diſtin. ca. ſi ſolus.Si ſolus,inquit, Cyprianus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit; ſed qui ante omnes eſt Chriſtus prius fecit: non enim conſuetudinem hominis ſequi oportet, ſed Dei ueritatem. hæc illæ. Et hæc auctoritas contra illos manifeſtè procedit, qui dicunt, ſufficit nobis uiuere ſicut patres noſtri uixerunt & ſecundum traditiones & præcepta facere ſeniorum noſtrorum:cuius tamen contrarium Deus præcepit Leuiti. 18. diſt. Cuſtodite mandata mea & nolite facere quę fecerunt hi, qui fuerūt ante uos, & ne polluamini. ego dn̄s Deus veſter. Item Ezech. 34. In præceptis patrū ueſtrorum

nolite

nolite incedere, nec iudicia earum cuſtodiatis ego dominus Deus videtur, in præceptis meis ambulate, iudicia mea cuſtodite, & facite ea. Sed hęc intelligenda ſunt, ubi patres & ſeniores uixerunt & pręceperunt doctrinæ & conuerſationi & præceptis Chriſti non contraria, ſed conſona: quia aliter dimiſsis conuerſatione & præceptis illorum Chriſtum ſequi debemus & eius obedire mandatis. vnde Augu. & ponitur in ca. diſtinct. 8. quæ circa. Generale (inquit) pactum eſt ſocietatis humanæ obtemperare regibus ſuis: ſed quanto magis (inquit) regnatori Deo vniuerſo creatori ſuo ad ea quæ iuſſerit ſine dubitatione ſeruiendum eſt: ſicut enim in poteſtatibus ſocietatis humanæ maior poteſtas minori ad obediendũ præponitur. ita Deus omnibus eſt præponendus hęc ille. Quod conſiderans Iſido. ſi is (inquit) qui præeſt fecerit, aut cuiquàm quod a domino prohibitum eſt iuſſerit, aut quod pręceptum eſt præterire mandauerit. Sancti Pauli Apoſtoli ingerenda eſt dicentis eccleſię. ſi aut Angelus de cęlo euangelizauerit vobis pręter quam quod euangelizauimus uobis anathema ſit. igitur ſi quis prohibet uobis, quod a domino præceptum eſt, & rurſus imperat fieri, quod dominus fieri prohibet, execrabilis ſit omnibus qui diligunt. Et is qui præeſt, ſi præter uoluntatem Dei, vel præter quod in ſacris ſcripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat tanquàm falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur. Cum ergo ſubditi excommunicantur: quia ad malum cogi nõ poſſunt, eius ſententiæ non eſt obediendum: quia nec apud Deum, nec apud eccleſiam eius quẽquam grauat iniqua ſententia. hęc Iſid. & ponitur in ca. diſt. 11. q. 3. ſi is. ſed vbi præceptũ præpoſitorum non eſt contrariũ præcepto diuino eis omnino eſt obediendum. Vnde Bern. & ponitur tertio florum. ca 9. ſiue Deus (inquit) ſiue homo vicarius Dei mandatum quodcunq; tradiderit, profecto obſequendum eſt, pari reuerentia deferendum: vbi tamen Deo contrarium non pręcipit homo. Et ſic intelligendum eſt illud dictum Fabiani dicentis. Qui omnipotentem Deũ metuit, nec contrà euangeliũ, nec cõtra Apoſtolos, nec contra prophetas, vel ſanctorũ patrũ inſtituta agere aliquid ullo modo cõſentit. hęc Fabianus. & ponitur in ca. 11. q. 3. qui omnipotentem.

Quarto modo cõmittitur rapina per iniuſtã retentionẽ rei inuentæ caſualiter alienæ. vnde Aug. Si quid inueniſti & nõ reddidiſti rapuiſti. hæc Aug. & ponitur in ca. 14. q. 5. ſi quid. Itẽ Aug. in de verbis Domini. ſer. 83. Si non reddiſti (inquit) quod inueniſti, qñ laudaſti legem Dei, teſtimonium cõtra te dixiſti. Eſtote fideles inuentores & tũc iniquos vituperatẽ raptores: nã quod inueniſti & nõ reddiſti rapuiſti: quantũ potuiſti feceſti: quia plus nõ potuiſti, iõ plus non feciſti, qui alienũ negat, ſi poſſet, & tollit qđ non tollas: timor. n. cohibet, magnũ eſt nõ facere malũ & magnũ eſt amare bonũ. Et ſequitur. Deus dicit in lege ſua inuẽtionẽ eſſe reddẽdã. Deus in lege ſua dicit quam primo populo ſuo dedit, pro quibus Chriſtus nõdũ erat mortuus, inuentionẽ tanq̃ alienã eſſe reddendam. verbi gratia. Si quis inueniat alienũ ſacculũ ſolidorũ deberet reddere: ſed neſcit cui, non ſe excuſat ignorãtia, ſi non dominetur auaritia. dicã veſtræ charitati: quoniam Dei dona ſunt, & ſunt in populo Dei, qui non fruſtra audiũt verbum Dei. dicam, ꝙ fecerit hõ pauperrimus nobis apud Mediolanũ conſtitutis, tã paup̱ erat, ꝙ proſculis eſſet grãmatici: ſed planè Chriſtianus inuenit ſacculũ cũ ſolidis fermè ducentis. Memor legis Dei propoſuit pictatium publicè hæc continens verba. qui ſolidos perdidit veniat ad locũ illum & quęret hominẽ talem. Ille. n. qui ſacculum pecuniæ perdidit plangens circũquaq; vagabatur: ſed inuento & lecto pictatio venit ad hoiem, & ne forte quęreret alienũ, q̃ſiuit ſigna, & interrogauit ſacculi qualitatẽ, quale ſigillũ ac numerũ ſolidorũ, & cum ad omnia illa fideliter reſpondiſſet, reddidit ſibi qđ inuenerat. ille aũt repletus gaudio & q̃rens rependere tanq̃ decimas obtulit ſolidos viginti, qui noluit accipere, & tũc obtulit decẽ. quos cũ noluerit accipere, ſaltẽ ut quinq; acciperet inſtãter rogauit: ſed cũ noluit accipere, ille ſtomachabũdus hõ proiecit a ſe ſacculũ, nihil perdidi (iquit) ſi nõ uis aliquid à me accipere nec ego aliquid perdidi. Ille hõ vidẽs tandẽ uictus qđ offerebat accepit: ſed ſtatim totũ illud pau-

peribus erogauit, nec unū ſolidum inde in domo ſua admiſit. hæc Aug. Sed certè multi auari tiæ dediti huic valde diſsimiles ſunt, qui (vt dicit Hieronimus) ſine peccato putāt eſſe, ſi alienum quod inuenerunt teneā: & dicunt. Deus dedit mihi, cui habeo reddere: ſed diſcant hoc ſimile eſſe rapinæ, ſi quis inuenta non reddat. hæc Hieronimus, & ponitur in ca. 14. q. 5. multi. Sed remediū ſpeciale contra rapinam omnimodā immo & contra omnem acquiſitionem rei alienæ iniuſtam eſt, malè acquiſita reſtituere: ſed cui uel quibus ſunt reſtituenda, certè illi, vel illis, a quo, uel a quibus illa iniuſtè ſunt recepta, ſiue hæredibus, vel executoribus eorūdem, ſi quo modo fieri poteſt, ſin autem nō debet illud pauperibus erogare, ut patet extra in antiquis, de uſuris. c. cum tu.

De fallacia. *Cap. VI.*

Tertia verò ſpecies auaritiæ eſt fallacia. Et eſt fallacia dictio uel factio alicuius cum intentione fallendi. Sub qua ſpecie continentur octo uitia criminoſa, ſcilicet mendacium, iniquum iudicium, iniuſta accuſatio, falſa excuſatio, ſiue defenſio peccati, iniuſta aduocatio, falſum teſtimonium, acceptio perſonarum, & adulatio.

De mendacio. *Cap. VII.*

Primò igitur ad illam ſpeciem auaritiæ ſcilicet fallaciam pertinet mendacium, quod eſt falſa uocis ſignatio cum intentione fallendi: ut dicit Aug. in li. ſuo contra mendacium, quod eſt falſa uocis ſignatio, & ponitur in ca. 22. q. 2. beatus ille. Nomine aut uocis intelligitur omne ſignum, quo ſignari poteſt verum vel falſum, quocunque modo fiat: vtputa uerbo, ſcripto, ſeu quouis alio ſigno. Deinde ſicut dicit Aug. 2. de doctrina Chriſtiana. voces præcipuum locum tenent inter ſigna. & ideo ille, qui intendit ſignare aliquod falſum nutibus, non eſt immunis a mendacio.

1 † Et nota, quòd aliud eſt mentiri, & aliud falſum loqui, uel falſum ſignare. Nam mentiri eſt contra mentem ire, & inde mendacium, quod eſt falſum mentis ſignum. Et ad hoc, ꝙ mendacium ſit, neceſſe eſt, ut falſum proferat, & cum intentione fallendi. unde & hoc malum eſt propriè mentientis. Eſt aliud habere clauſum in pectore. Aliud promptum eſt in lingua. Mentiri verò eſt loqui contra hoc, qđ animo ſentit quis, ſiue illud ſit uerum, ſiue falſum. Omnis igitur, qui loquitur mendacium, mentitur: quia loquitur hoc, quod animo non ſentit cum uoluntate fallendi. Sed non omnis qui mendacium dicit: quia quod verum eſt aliquando loquitur quis mentiendo: ſicut econuerſo aliquando falſum loquitur quis non mētiēdo. vnde falſum loqui, vel annūciare eſt ſolum aliquid dicere uel ſignare contrarium veritati, ſiue verum, ſiue falſum ſit in mente dicētis, uel annunciantis, & ſic falſum dicens aliquando uerax eſt, & econtra: vt ſi iudeus Chriſtum eſſe dominum dicat, cum non ita ſentiat anima, non eſt mendacium: quia licèt aliter teneat omnino: verum eſt tamen, quod dicit, & ideo mendacium non eſt. Vnde Aug. non (inquit) mentiēs iudicandus eſt, qui dicit falſum, quod putat eſſe uerum, & quantum in ipſo eſt, non fallit, ſed ipſe potius fallitur. Non igitur mendacij, ſed aliquando temeritatis arguendus eſt, qui falſa incautus credit, ac pro ueris habet, potiuſquàm econtrario, quātum in ipſo eſt, ille mentitur, qui dicit uerum, quod putat falſum. Quantum. n. ad eius animum attinet, non dicit verū, quamuis verum inueniatur eſſe, quod dicit: quia non quod ſentit, hoc dicit, nec ullo modo liber eſt a mendacio, qui ore neſciens verū loquitur: ſciens. n. uoluntate mentitur. non conſiderans itaq; rebus ipſis de quibus aliquid dicitur, ſed ſola intentione dicentis. melior eſt, qui neſciēs falſum dicit: quoniā id verū putat, ꝙ qui mētiendi animū ſciens gerit neſciens verū eſſe quod dicit. hæc Aug. & ponitur in ca. 22. q. 2. is autem. Et ex iſtis patet, ꝙ non omnis qui mentitur falſum ſignat, vel econuerſo: ſed ille ſolum mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis annunciat, uel quibuſlibet ſignationibus cum intentione fallendi. unde ſi quis falſum ſignet ſine intentione fallendi, credens illud eſſe uerum, tunc

deeſt

deeſt illud,quod eſt formale in mendacio. puta voluntas falſum annũciandi & intentio fallendi quod eſt effectus mendacij: ſed adeſt illud,quod eſt materiale in mẽdacio, vtputa annũciatio falſi, & ſic non dr̃ propriè mẽdaciũ, niſi ſolummodo materialiter, & per accidẽs. Si quis verũ ſignet, credens illud eſſe falſum cũ intentione fallendi, tunc deeſt illud quod eſt materiale in mẽdatio, ſed adeſt illud quod eſt formale & effectus mendacij. Nec ſic propriè dr̃ mendaciũ, ſed ſolũmodo per accidẽs: ſed tertiò ſi quis falſum ſignet, credens illud eſſe falſum cum intentione fallendi: tunc cõpletur ratio mendacij,& mendacium propriè & per ſe & formaliter. Vnde mendacium propriè ſic deſcribitur.ꝙ eſt uoluntaria enunciatio falſi cum intentione fallendi. Enunciatio .n.falſi ponitur tanq̃ materiale.uoluntaria verò tanq̃ formale.& ideo mendacium nominatur:quia contra mentem dr̃. Intentio uerò fallendi magis pertinet ad perfectionẽ mẽdacij, q̃ ad ſpeciem eius ſed rationem.Et patet,ꝙ primum horum trium non propriè dicitur mendacium,q̃uis falſum ſignificet: quia nõ eſt formaliter cõtra mẽtis cõceptũ,nec enũciatur cũ intentione fallendi. Duo uerò ſequẽtia in tria principaliter diſtinguntur, uidelicet in mendacium iocoſum,officioſum,& pernitioſum. Mendacium iocoſum eſt, per quod ſola delectatio quæritur. & ideo impropriè dicitur mẽdacium:cum ex ſe non habeat intentionẽ fallendi, & ipſe cui annunciatur ioci & delectationis cauſa nouit eſſe dictũ.& ideo de ſe non eſt peccatum niſi ueniale, & quatenus ex leuitate animi:poteſt tamẽ per accidens eſſe mortale,vtputa ratione iocalis blaſphemiæ,vel ſcãdali inde exorti, ſeu alio quouis modo contrario caritati Dei, uel proximi. Mendacium officioſum eſt mendacium,quod fit cauſa pietatis & utilitatis,per quod intenditur iuuamentum alterius. & ideo de ſe non eſt peccatum; niſi quia contrarium diuinæ veritati: poteſt tamen per accidens eſſe mortale peccatum,quẽadmodum & mendacium iocoſum. ut puta ratione ueritatis inde peioratæ, uel falſi teſtimonij negata ueritate, ſeu ratione damni cuiuſcunque alterius inde exorti quocunq; modo fiat contrario caritati. Iſta enim duo genera mendaciorum ſcilicet iocoſum & officioſum, Auguſtinus declarat ſuper illud pſalm. Perdes eos qui loquũtur mendacium. ubi ſic. duo(inquit)ſunt genera mẽdaciorum,in quibus magna non eſt culpa: ſed tamen non ſunt ſine culpa:cum aut iocamur,aut proximo conſulendo mentimur: illud autem primum in iocando ideo non eſt pernitioſum:quia non fallit: nouit enim ille cui dicitur iocandi cauſa fuiſſe dictum. Secundum autem, ſcilicet officioſum ideo minus peccatum eſt: quia retinet nonnullam beniuolentiam: illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidẽ dicendum eſt.verbi gratia.Tanquàm ſi cui gladius commendetur, & promittat ſe redditurum,cum ille qui commendauit, popoſcerit, ſi forte gladium ſuum repetat furens,manifeſtum eſt, non eſſe reddendum, ne vel ſe occideret,vel alios,donec ſanitas ei reſtituatur,hic ſcilicet cui commendatus eſt gladius. ideo nõ habet duplex cor: quia cũ promittebat ſe redditurum poſcenti,non putabat furentem poſſe repetere. & ideo manifeſtum eſt, ipſum in hoc non eſſe culpandum.hæc Auguſt. & ponitur in ca.22.q.2.ne quis.Mẽdacium uerò pernicioſum eſt mendacium, per quod intenditur nocumentum alterius, & ſemper fit cauſa nocumenti & deceptionis proximi. & ideo ſemper,uel plurimum eſt peccatum mortale: quia contrariatur non ſolum ueritati: ſed etiã caritati Dei & proximi: cætera uerò duo ſcilicet iocoſum & officioſum ſecundum ſe ſunt uenialia, cum non habent cauſam fallendi ſimul & nocendi: poſſunt tamen per accidens fieri mortalia,ſi contrariantur caritati Dei,vel proximi, ut dicit ſanctus Tho. ſecunda ſecundæ, quæſti. 110. Et ex iſtis patet, quòd cum pſal.dicit. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. non hoc de omni mendacio intelligendum eſt: ſed de mendacio pernicioſo, & de illis, quæ grauioris ſunt culpæ.Vnde Aug. & ponitur in ca.22.quæſt.2. In ipſarum.Sunt enim (inquit) quædam mendacia, in quibus & ſi ſit aliqua culpa: non tamen damnabilia ſunt immo, tanquàm non mendacia habenda ſunt, & alia quæ ſunt grauioris cul-

pæ, de quibus intelligitur illud pſalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. hæc ille.

2 † Ideo pro apertiori declaratione eſt notandum, quòd decem ſunt genera mendaciorum, quorum octo ponuntur a B. Aug. in lib. ſuo de mendacio, ac etiam in ca. 32. q. 2. primum eſt. Duo verò reſidua ponuntur a philoſopho quarto ethicorum, & omnia iſta decem ad tria præcedentia reducuntur.

Primum (inquit) iſtorum decem, quod inter omnia eſt grauiſſimum, & maximè pernicioſum eſt mendacium in doctrina religionis Chriſtianæ contra articulos fidei: vt ſi quis dicat, Chriſtum non eſſe natum de Virgine Maria, vel non eſſe paſſum, vel aliquod ſimile cōtra articulos fidei, vel charitatem Dei, quibus Deo religamur maximeque vnimur. De iſto enim mendacio loquitur Apoſtolus. j. Ioan. 2. dicens. Quis eſt mendax, niſi is qui negat: quoniàm Ieſus eſt filius Dei viui, & tale fuit mendacium Scribarum, & Phariſęorum qui mendaciter dixerunt, Chriſtum peccatorem & deuoratorem ciborum & potuum, & tributa dari Cæſari prohibentem, ſeductorem & ſubuerſorem gentium, & demoniacum blaſphemū: vt patet ex proceſſu euangeliorum, Ioā. 8. & 9. Lu. 7. & 11. Secundum genus mendacij eſt contra iuſtitiam & charitatem: quia fit, vt aliquis lædatur iniuſtè, & pernicioſum: quia nulli prodeſt, & alicui nocet: vt eſt mendaciū detractionis, & falſi teſtis in cauſa criminali, cuiuſmodi erat mendacium illorum duorū iniquorum præsbyterorum, qui mendaciter accuſauerunt ſancta Suſannam, & contra eam falſum teſtimoniū dixerunt: vt patet Dā. 13.

Tertium genus mendacii ſimiliter eſt contra veritatem & caritatem proximi: quia prodeſt vni, quod obeſt alteri, quale eſt mendaciū falſi teſtimonij in cauſa quacunque gratia lucri vel commodi temporalis iniuſti, cuiuſmodi erat mendacium militum cuſtodiētium ſepulchrum domini. Vnde Auguſtinus ſuper pſal. Dixerunt (inquit) cuſtodes iudæis, quæ viderunt & quid factum ſit, acceperunt pecuniam, & dictū eſt eis. Dicito, quòd vobis dormientibus venerunt diſcipuli eius & abſtulerunt eum. De iſto genere mendacij dicitur Prouerb. 10. Teſtis falſus non erit impunitus & qui loquitur mendacium peribit. Quartum genus mendacij eſt, quod fit ſola mentiēdi fallendique libidine, & talis mentitus ex habitu. Vnde Philoſophus 4. ethicorum dicit, quòd mendax eo quòd talis eſt ſecundum habitum ipſo mendacio gaudet. de quo mendacio dicitur Prouer. 19. Suauis eſt homini panis mēdacij. Item Aug. in lib. de mendacio loquēs. ipſum (inquit) appello merum mendacium: quia de ipſa fallacia tantum gaudet, & ſic mētiens mendax verius appellatur. quia amat mētiri, & habitat in delectatione mendacii, quā ille, qui mentitur inuitus, & tali mendacio decepit diabolus noſtros primos parentes in paradiſo: vt patet Gen. 3. vnde & diabolus mendax eſt, & pr̄eius, vt dicit Chriſtus Io. 8. Et iō merito Ambr. Cauete (inquit) fratres mei mēdaciū, qa oēs q amāt mēdaciū, filij ſunt diaboli. hæc Ambr. & ponitur in ca. 22. q. 5. Cauete Quintū genus mendacij eſt mendaciū, qđ fit placendi cauſa per ſuaue eloquiū, quod dicitur adulatio, in vanam commendationem hominum. De quo dicit Auguſtinus in libro de mendacio, quòd ſic mentientes plerunque veris falſa contexunt, & quando non inueninntur vera, quæ grata ſunt audientibus, mentiri potius eligunt, quàm tacere. De talibus dicit Iſidorus libro ſecundo, de ſummo bono. Multi (inquit) multa mentiuntur, multaque fingunt homines propter hominum laudem, ſicq; fit, vt iſti mentiendo pereāt. & eos quos laudant ad vanæ gloriæ perducunt ruinam. Prædicta enim quinque genera mendacij pernicioſa dnr̄, & ſemper vel plurimū ſunt mortalia: quia ſunt contraria non ſolū veritati, ſed etiam charitati Dei & proximi. Quibus adiungi poſſunt illa duo genera mendacij, quæ ponuntur a Philoſopho quarto ethicorū, vbi oſtendit, quòd mendacium opponitur veritati, ſicut vitiū virtuti: virtus āt conſiſtit in medio, & vitium in extremo. Vnde & duplex eſt mendacium, ſicut duplex extremum. Vnum, quod excedit verum in dicendo, quod eſt iactantia, & poteſt reduci ad quartū genus mēdacij ſupra dictum. Et aliud quod deficit a uero in minus dicendo, quod eſt ironia, vt cum

quis

quis cauſa humilitatis dicit ſe peccaſſe, vbi nõ peccauit, vel grauius peccaſſe, quàm ſentit ſeipſum peccaſſe, quod reprobat B. Auguſtinus dicens, cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator, antequàm mentieris in entiendo efficieris. hæc Auguſt. & ponitur in ca. 22. quæſt 2. cum humilitatis. Et poteſt hoc genus mendacij reduci ad ſecundum genus mendacij ſupradictum. Octauum genus mendacij ad ſextum poſitum ab Auguſti. ubi ſupra & vocatur mendacium officioſum. Mendacium officioſum eſt mendacium, quod nulli obeſt & alicui prodeſt. ſ. ad euitandum incommodũ proximi, vt ſi quis ſciens pecuniam alterius, vel alia eius bona temporalia a fure, vel rapto re iniuſtè auferenda, & ſe neſcire, vbi ſunt repoſita mentiantur. ſed hoc genus mendacij quàmuis ad officioſum ꝑtinere videatur cauſa pietatis & vtilitatis proximi, non eſt tamen licitum volentibus amplius perficere & magis Deo placere: quia fidei fundamentum non recipit, niſi ueritatis ſacramentum. Sed contra iſtud obijcitur per hoc, quod ſicut legitur Geneſ. 27. Iacob mentiendo, vt videtur, dixit patri ſuo Iſaac, ſe eſſe Eſau primogenitum, & in hoc ſibi profuit & fratri ſuo nocuit, & tamen nec ex hoc reprehenditur, ſed commendatur. igitur a multo fortiori licet hominem mentiri nulli nocendo & ſibi ipſi uel alteri proficiendo. Hinc dicitur, ꝙ hanc dubitationem mouet B. Auguſt. in de. q. ſuper Gen. & ponitur in ca. 22 q. quæritur. Et reſpondit ad eandem dicens, ꝙ Iacob dicendo ſe eſſe Eſau primogenitum patris ſui, non eſt in hoc mentitus. Non enim dixit, ſe eſſe Eſau primogenitum in naſcendo ſed ius primogenituræ illo vendente rite adeundo. Sic & Chriſtus Ioannem dixit eſſe Helyam non perſona ſed imitatione uirtutis. Erat igitur Iacob Eſau non naſcendo ſed emptione primogenitorum de non primogenito in primogenitum tranſeundo, ſicut & ipſe Eſau primogenita ſua uendendo de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & iudęi cum eſſent filii Abrahæ carne: quia non fuerunt filii eius imitatione, non deputantur inter filios Abrahæ: ſe dicuntur filii diaboli, cuius filii ſunt non naſcendo ſed imitando. unde a domino meruerunt audire. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere hominẽ, qui veritatem locutus ſum, hoc Abraham non fecit. vos ex patre dyabolo eſtis & deſideria eius vultis facere: ſed econtra gẽtiles cum ſecundum originem carnis ab Abraham eſſent alieni: tamen imitatione fidei & iuſtitię ſucceſſerunt in filios Abrahę. unde ab Apoſt. dr̃ eiſdẽ. Si aũt Xp̃i, ergo ſemẽ Abrahæ eſtis. Et ex iſtis patet, ꝙ imitatio operis carnis ꝑfertur origini. veraciter ergo & nõ mẽdaciter Iacob ſe dixit eſſe Eſau, nec mẽtiendo: ſed verum dicendo ſibi profuit, & alteri non nocuit: quia benedictionem ſibi debitam accepit & non alienam ſurripuit. hæc Auguſt. Nonum genus mendacij, ſed ſeptimum poſitum ab Auguſtino & vocatur mẽdacium officioſum, eſt mendaciam, quod nulli obeſt & prodeſt alicui ad euitandum periculũ mortis alicuius perſonæ: vt ſi volens hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur: ſicut Laab meretrix, quæ mentiendo dixit regi Iericho exploratores quos miſit Ioſue ad conſiderãdum ciuitatem Iericho & terram promiſſionis exiuiſſe portam ciuitatis in noctis tenebris, quos tamen abſcondit in ſolario domus ſuæ: vt patet Ioſue 3. cap. Sed & hoc genus mendacij quamuis ad maiorem pietatem tendere videatur, reprobat Auguſt. in lib. ſuo de mẽdacio, & ponitur in ca. 22. q. 2. ne quis. vbi ſic. Ne quis (inquit) arbitretur perfectũ & ſpiritualem hominem pro iſta temporali vita, cuius morte ſua vel alterius non occiditur anima, debere mentiri. Sed quia aliud eſt mentiri, & aliud verum occultare: ſicut aliud quidem eſt falſum dicere, & aliud verum tacere: vt ſi quod forte non velit ad iſtam viſibilem mortem hominem perdere, paratus eſſe debet vera occultare, non falſum dicere: vt neque prodat, neque mentiatur, neque occidet animam ſuam pro corpore alterius. hæc illæ. Vnde Iſido. in de ſum. bo. libr. 2. cap. 34. Summopere (inquit) cauendum eſt omne mendacium quamuis nonnunquã ſit aliquod mẽdaciũ genus culpæ leuioris, vt ſi quiſq; pro ſalute hominum mentiatur: ſed quia ſcriptum eſt, os quod mẽtitur, occidit animam. Et perdes omnes

tes qui loquuntur mendacium: hoc quoque mendacii genus perfecti viri ſummopere fugiunt, vt nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne ſuæ animæ noceant, dum præſtare alienæ carni nituntur in defenſionē. vnde Ardinachanus in quodam ſermone qui ſic dicit. Ductus eſt Ieſus in deſertum. Allegans Auguſt. ſic dicit. Nunquam eſt nimium mendacium, aut aliud genus peccati faciendum, vt inde bonum proueniat, & ſi per hoc poſſet una anima aut plures ſaluari, quæ aliter omnino perirent. Qui igitur pro aliquo malo magno vitando aut commodo magno procurando dicunt mendacium, ex patre dyabolo ſunt, qui mendax & pater eius eſt, & deſideria patris eorum perficiunt hæc illæ. Item Aug. in lib. ſuo contra mendacium. Quiſquis (inquit) dicit pro periclitantis hominis temporali ſalute vel vita eſſe mentiendum, nimis ipſe ab itinere exorbitat æternæ ſalutis & vitæ. hæc illæ. Item in eodem. Filii ſupernæ Hieruſalem & ſanctæ ciuitatis æternæ, vt quando obrepit qualecunq; peccatum, poſcit humiliter veniam, non inde quærunt inſuper gloriam: ſic meritò omne mendacium aliquid ſaltem venialis mali includit: quia habet rugam duplicitatis, cum diſſonet ſermo cordis ſermoni oris. Habet etiam abnegationem veritatis & imitationem dyaboli, qui fuit primus factor mendacii: utitur etiam mendax ſermone non ad finē rectum & debitum, propter quem habemus ſermonis uſum: ſermo enim ideo homini conceſſus eſt, vt per ſermonem audientis illuminet veritatis luce aſpectum, & vt accendat feruore caritatis affectum, a quo fine diſtorquetur, cum fallere intendit mendacium. & vt dicit Auguſt. Omne quod non recto fine ſit peccatum eſt. Sed contra prædicta obiicitur per hoc, ꝙ ille ſanctus patriarcha Abraham, ut patet Geneſ. 12. deſcendens in Egyptum pro ſaluatione vitæ ſuæ: ut videtur, fecit & voluit vxorem ſuam mentiri dicēs. Noui, ꝙ pulchra ſis mulier, & cum viderint te Egiptii dicturi ſunt, vxor illius eſt, & interficient me, & te reſeruabunt. dic igitur obſecro, ꝙ ſoror mea ſis: ut bene mihi ſit ꝓpter te, & viuet anima mea ob gratiam tui. Sed in iſta non peccauit, nec legitur ipſum a Deo pro iſto aliquo modo reprobatum. ergo licitum eſt homini pro vitæ ſuæ ſaluatione mentiri. Item Abraam ex prædictis videtur propter vitæ ſuæ ſaluationem periculo adulterii ſuam vxorem expoſuiſſe, nec propter hoc legitur ipſum in aliquo peccaſſe, nec a Deo reprobari, ergo a multo fortiori propter vitæ ſaluationem licitum eſt homini mentiri. Sed quantum ad primum iſtorū reſpondet Auguſtinus, in de quæſtionibus ſuper Geneſ. dicens, quòd Abraam vxorem ſuā ueritatem celare & non mēdacium dicere uoluit: uoluit enim Abraam illā tacere eſſe uxorem ſuam: ſed in hoc quod rogauit illam dicere ſe eſſe ſororem ſuam nō docuit ipſam mentiri: nam erat filia fratris ſui, & mulieres & uiri de eadem cognatione propinqua fratres & ſorores nominabantur. Vnde Gene. 13. Abraā uocauit Loth nepotem ſuum fratrem ſuum dicens. Ne quæſo ſit iurgium inter te & me & inter paſtores meos & paſtores tuos: fratres. n. ſumus. Vnde & perfectus homo poteſt licitè pro ſalute ſua uel alterius aliquando non mentiri: ſed ſub ſimulatione in uerbis & in ſignis ueritatem celare. Vnde Hieronymus. Simulationem in tempore aſſumendam Iheu regis Iſrael nos docet exemplum, qui non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal, niſi finxiſſet ſe idolum uelle colere dicens. Congregate mihi uniuerſos ſacerdotes Baal. Achab rex ſeruiuit Baal in paucis: ego autem ſeruiam in pluribus. Et Dauid qui mutauit faciem ſuam coram Abimalech, & dimiſit eum & abiit. Nec eſt mirum, quamuis iuſtos homines aliquando pro tempore ſimulare ob ſuam & aliorum ſalutem liceat: cum & ipſe dominus noſter non habens peccatum, nec carnem peccati, ſimilitudinem carnis peccatricis aſſumpſit: ut condemnans in carne peccatum nos in ſe faceret iuſtitiam Dei. hæc Hieron. & ponitur in ca. 22. q. 2. vtilem. Et iſto modo Abraam per uxoris ſuæ ſimulationem euaſit mortis periculum, & in hoc, vt dicit Auguſt. oſtenditur, ꝙ nemo debet tentare Deum ſuum, dum habet quod rationabili conſilio faciat. fecit enim Abraam quod potuit, & quod non potuit, Deo commiſit, in quem ſperauit, nec eum fides,

aut ſpes fefellit:ſi autem interrogatus illā uxorem ſuam indicaſſet, duas res Deo committeret.ſ.uitam ſuam & uxoris ſuę pudicitiam:ſed in hoc quòd docuit uxorem ſuam dicere ſe eſſe ſororem ſuam,non erat intentionis eius exponere illam eo magis adulterii periculo: ſed probabiliter æſtimauit, ꝙ uxor ſua reſeruaretur regi in ſponſam propter ſuam pulchritudinem,quod & factum eſt,& ſciebat ꝙ tempore illo reges non accedebant ad uxores ſuas de nouo acceptas, niſi poſt anni circulum. unde Heſter 2.habetur, quod ſex menſibus unguebātur uirgines oleo mirtino,& poſtea ſex aliis menſibus quibuſdam unguētis, & uariis pigmentis utebantur, & poſt hoc ad regis cubiculum tranſibant. Et hoc conſiderans Abraam infra tantum tempus ſperabat firmiter de Dei adiutorio ſibi & uxori ſuæ. Et ex iſtis patet,ꝙ Abraam nec ſuam uxorem uoluit mētiri, nec eam adulterij periculo decreuit exponere, ſed mortis periculum per ſuæ uxoris licitā ſimulationem euadere,& quamuis omnis duplicitas in ſignis, aut in uerbis, ut communiter ſit peccatum: tamē ubi fieri poteſt ad euitandum maius periculum ſeruata ueritate eſt licita.Vnde Auguſti. in quodam ſermone. Deſinunt (inquit) eſſe peccata,quæ ꝓpter grauiora peccata uitanda accipiuntur: ſicut enim in rebus utilibus non uocatur damnum quod propter maius lucrum admittitur, ſic in rebus ſanctis non uocatur peccatum, quod admittitur, ne grauius admittatur. hæc illæ.

4 † Sed adhuc obiicitur contra prædicta ſuadendo,ꝙ officioſum mendacium, quod ſit cauſa pietatis pro ſaluatione uitæ alterius,nō eſt peccatum ex hoc, quod legitur Exod. 1.ꝙ oſtetrices hebræorum mentitæ ſunt Pharaoni pro ſaluatione uitæ puerorum, quos cauſa pietatis & timoris Dei reſeruabant Pharaone præcipiente eis illos occidere. Sed pro iſto mendacio non uidetur eas reprobatas a Deo, ſed magis commendatas. Nam, ut dicitur ibidem.Beneſecit dominus obſtetricibus:& quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit illis domos.igitur ut uidetur iſti mentiendo non peccauerunt & per conſequens non omne mendacium eſt peccatum. Sed pro iſto dicitur,ꝙ B.Grego.tenet, ꝙ iſte obſtetrices peccauerunt nedum venialiter, ſed etiam mortaliter.vnde nonnulli (inquit) obſtetricum fallacia conantur aſſerere. & hoc mendacij genus non eſſe peccatum:maximè quia de illis obſtetricibus mentientibus ſcriptum eſt, ꝙ Dominus ædificauit eis domos,in qua recompenſatione magis cognoſcitur quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis potuit in æterna vita tribui,culpa premiſſa mendacij in terrena compenſatione eſt declinata. hæc Greg. & ponitur in cano. 22.q. 2.Si quilibet.Super quo gloſa.videtur (inquit) ꝙ iſtæ mulieres,quæ mentitę fuerunt pro ſalute alterius peccauerunt mortaliter:quia pro veniali peccato nullus priuatur æterna vita. Auguſtinus tamen dicit eas venialiter peccaſſe: ſed vt patet in gloſa ſuper eadem hyſtoria,vnde ſumptum eſt iſtud ca.iſtæ mulieres fuerunt bis mentitæ. Promiſerunt enim Pharaoni,ꝙ omnes maſculos interficerent: & tunc habebant in mente, ꝙ illud non facerent. & iſtud mendaciū fuit veniale: quia fuit pro vita puerorum conſeruanda, & de iſto mendacio loquitur B. Auguſt. poſtea verò pueris reſeruatis cum redarguerentur a Pharaone, iterum ſunt mentitæ,cum dicebant.Non ſunt hebreę ſicut Egiptiæ mulieres.Ipſe enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas,pariunt, & non fuerunt mentitæ pro vita puerorum: quia illi fuerunt ſeruati,ſed fuerunt mentitæ pro propria vita,ne ipſæ interficerentur, & hoc mendacium fuit mortale peccatum, & propter hoc damnatæ fuerunt.hæc gloſa ibidem.Veruntamen, vt mihi videtur,ſi pietas excuſauit mendaciū, quo mentitæ ſunt pro ſaluatione puerorum a mortali peccato, eadem ratione vel a fortiori amor propriæ vitæ excuſaret mendacium, quod fecerunt pro ſaluatione proprię vitæ a peccato mortali,pręſertim cum dominus præcepit proximum diligere ſicut ſeipſum: ſed non præcepit proximum plus diligere quam ſeipſum: ſed qualitercunque ſit de iſto ſecurum eſt & bonū omne mendacium dimittere, quia cum dominus dicat Sap. 1.Os quod mentitur occidit animā, non deberet quis pro ſaluatione vitę corporalis

lis ſuę, vel alterius animam ſuam perdere. Decimum genus mēdacij ſed octauum poſitum ab Auguſt. vbi ſupra, & vocatur etiam mendacium officioſum. Et mendacium officioſum eſt mēdacium quod nulli obeſt, & prodeſt alicui ad euitandum immundiciam corporalem, vt ſi quis volenti corrumpere virginem mentiatur, eam eſſe religioſam, vel coniugatam aut a leproſo cognitam: vel etiam vt ab immundicia ſpirituali quempiam valeat liberare. puta ſi quiſquam baptizandus in poteſtate ſit infidelium conſtitutus, ad quem peruenire non poſſet, vt lauacro regenerationis abluatur, niſi deceptis mentiēdo cuſtodibus. Sed & hoc mendacij genus & omne quodcunque ſimile quamuis ad magnam pietatem pertinere videatur, improbat ſimiliter Auguſt. in libr. de mendacio, dicens, ꝙ ad ſempiternam ſalutem nullus ducendus eſt opitulāte mendacio. Item in eodem lib. mendaciorum inquit, multa ſunt genera, quæ vniuerſaliter omnia odiſſe debemus: nullum enim mendaciū eſt, quod non ſit contrarium veritati. Nam ſicut lux & tenebræ, pietas & impietas, iuſtitia & iniquitas, virtus & vitium, ſanitas & imbecillitas, vita & mors, ita inter ſe veritas & mendacium ſunt contraria, & quanto iſtam amamus, tanto illam odire debemus. Et hoc probat Aug. intentius multis rationibus, auctoritatibus & exemplis, quibus diſcuſſis elicit & concludit euidenter, nihil aliud teſtimonia ſcripturę mouere, niſi nunquam omnino eſſe mentiendū. quapropter (inquit ibidem) quando nobis de ſcripturis ſanctis proponuntur exempla mentiendi, aut mendacia nō ſunt, ſed putantur eſſe, dū non intelliguntur, aut ſi mendacia ſunt, imitanda nō ſunt: quia iuſta eſſe non poſſunt. Item Greg. 18. morali. In teſtamento (inquit) veteri quamuis multa poſſunt talia mendacia reperiri: nūquam tamen a perfectis admiſſum aliquod tale mendacij genus ſtudioſus ibi lector poterit inuenire. Nam, vt dicit Auguſt. ſi ad ſcripturā admiſſa fuerint vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritas, quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferretur, cuius pondere contentioſæ falſitatis obturetur iprobitas, quaſi diceret nihil. hæc Aug. & ponitur in cano. diſt. 9. ſi ad ſcripturam. Et quamuis huiuſmodi mendatia efficioſa, quæ cauſa pietatis fiunt, faciliter relaxari credātur, iuxta ſententiam Iſidori in de ſummo bono. lib. 2. ca. 34. ac etiam beati Gregorij, & ponitur in ca. 22. q. 2. ſi quælibet. vbi ſic. Si quælibet (inquit) culpa ſequenti ſolet pia operatione purgari, quanto magis hæc facilè obſtergitur, quam mater boni operis pietas comitatur. eſt tamen omne mendacium a viris perfectis pęnitus euitandum, & hoc propter ſeptem.

5 † Primò: quia omne mēdacium eſt peccatum. vnde Auguſt. Mihi autem (inquit) non abſurdum eſſe videtur, omne quidem mendacium eſſe peccatum. hæc illę, & ponitur in ca. 22. q. 2. mihi autem. Mēdacium enim eſt actus cadens ſuper indebitam materiam: cum verba ſint ſigna intellectuum naturalia. innaturale & indebitum eſt, ꝙ quis voce ſignificet, quod non habet in mente. vnde Auguſtinus in ſuo Enchiridion. vtique (inquit) verba propterea ſunt inſtituta, vt non per ea ſeinuicem homines fallant: ſed ut eis quiſquis in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat. verbis igitur vti ad fallaciam nō ad quod inſtituta ſunt peccatum eſt. nec ideo etiam illud mendacium non eſſe peccatū putandū eſt, quo poſſumus alicui prodeſſe mentiendo: aliqñ poſſumus. n. & furando a diuite prodeſſe pauperi ſibi dando. Et ſi pauper cui datur ſentit commodum, & diues a quo tollitur non. ſentit incommodum, non ideo tale furtum quiſquam dixerit peccatum non eſſe. hæc Auguſt. & ponitur in can. 22. q. 2. is autem. Secundò euitandum eſt omne mendacium: quia quamuis aliqua mēdacia, vt patet ex ſupradictis, venialia ſunt peccata: tamen, ut dicit Auguſtinus & ponitur in can. diſt. 25. vnum. Nullum peccatum eſt a Deo veniale, quod non fiat criminale, dū placeat. Vnde Bernard. Nemo (inquit) praua quamtumlibet conuincatur ſcienter delinquere parua reputet, nemo dicat in corde ſuo, leuia ſunt iſta, non curo corrigere, non eſt magnum, ſi in his maneā venialibus, minimiſq; peccatis. hoc eſt enim impęnitentia, hoc eſt blaſphemia in ſpiritumſanctum & blaſphemia irremiſibile. hæc Bernar. & ponitur, ſexto

florum,

florum,cano.24. Et ideo meritò Iſidorus omne genus(inquit) mendacii ſummopere fuge, nec cautè, nec ſtudio loquaris falſum, nec vt præſtes, ideſt proſis mentiri ſtudeas, nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas, caue mendacium in omnibus.hæc Iſido.& ponitur in canone 22.q.2. omne genus. Item Auguſt. Nec artificioſo(inquit) mendacio nec ſimplici verbo oportet quẽlibet decipere: quia quomodolibet quis mentitur occidit animam. Et ſicut dicit Ambroſius, & ponitur in canone 22.quæſt.5.Cauete,non ſolum in falſis verbis ſed etiam in falſis operibus conſiſtit mendacium:namq; eſt,ſe chriſtianum dicere & opera Chriſti non facere.mendacium eſt, ſacerdotem vel clericum ſe profiteri, & contrariam huic ordini operari. Vnde Hieronymus in epiſtola quadam ad clericos cinacenſes. oportet (inquit)clericos clericatus honore non habitu:ſed diligenti mandatorum cuſtodia hoc eſſe,quod videmur.omnia(inquit) ſigna clericorum virtutes eſſe in nobis repreſentat.virtuteſque clamant: corona enim paupertatẽ clamat, veſtis animæ honeſtatem, clamat ſtatus puritatem, clamat cultus charitatem, clamat profeſsio religionem, clamat officium deuotionem,clamat ſtudium contemplationem.Et ideo niſi in iſtis uirtutibus pollemus, mẽtitur corona,mentitur habitus, mẽtitur ſtatus,mentitur cultus,mentitur profeſsio,mentitur officium, mentitur & ipſum ſtudium, ac per hoc non ſumus niſi clerici ficti clerici mentiti. Et licet ſcribitur. Omnis homo mendax:non tamen ſcribitur,omnis homo mendacium.Seculares enim homines mendaces ſunt, quia dicunt mendacium: ſed mendacium non ſunt: quia non viuendo difformiter habitui ſuo contradicunt. Si ergo perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium,quanto magis perdet eos qui ſunt mendaces, & ipſum mendacium:nõ ſolum propter hoc damnantur, quia mendaces & mendacium ſunt: ſed quia ipſum mendacium ſummè ambiũt, & pro eo laborant, & uſq; ad mortem ſe exponunt.hæc illæ. Et ideo meritò Ambroſius inquit.cauete fratres mendacium: quia omnes qui amant mentiri,filii ſunt dyaboli. hæc Ambroſius. & ponitur in ca.32.q.5.Cauete.

Tertiò euitandum eſt omne mendacium: quia mendacium eſt peccatum creaturę rationalis contra naturam, quod patet ex hoc, ꝙ iuxta Ariſtotilẽ.j.methaphiſicæ. Omnis creatura rationalis naturaliter ſcire deſiderat: ſed cum nihil ſciatur, niſi verum oportet, ꝙ omnis creatura rationalis naturaliter appetat veritatem: ſed inquantum ab aliqua natura vnum contrariorum magis appetitur in tanto magis reliquum euitatur: & cum verum & falſum omnino ſunt contraria,patet,ꝙ omnis creatura rationalis naturaliter euitare, & deteſtaretur falſitatem, & per conſequens omne mendacium.In cuius rei figuram legitur Gen.3.ꝙ quando dyabolus primò mentiri cogitauit,noluit in aliqua effigie rationalis creaturæ apparere: ſed quaſi verecundatus fuiſſet in natura propria mentitum fuiſſet formam ſerpentis induit,cui dixit dominus. Inimicitias ponam inter te & mulierem & ſemen tuum & ſemen illius. Ex quo patet,ꝙ talis beſtiæ formam accepit, quæ naturæ humanę magis inimicatur, & repugnat. & ideo meritò dicitur Prouerb. 13.ꝙ verbum mendax iuſtus deteſtabitur.

Quartò euitandum eſt mendacium: quia mendacium eſt venenũ humanæ naturæ: & ſicut venenum occidit corpus, ita mendacium occidit animam, immo & violentioris operationis & maioris efficaciæ eſt venenum iſtud quocunque veneno corporali. Nam venenũ iſtud quam cito eſt in ore, tam cito animam occidit. dicente ſcriptura ſap.j.Os quod mentitur occidit animam: ſed hoc non facit aliud venenum corporale.In cuius rei figuram ſerpens, in cuius lingua erat primum mendaciũ fabricatum. lingua ſua ſtimulat. intoxicat,& occidit. Et in quanto anima eſt nobilior corpore,in tanto mendax deterior videtur venefico, & ideo rationabiliter ſimul comburentur in die iudicij,& poſtea æternaliter in inferno, & a ſocietate Chriſti & ſanctorum eius perpetuò expellentur. vnde Apoc. 21. Timidus autem & incredulis & execratis & homicidis & fornicatoribus & veneficis & ydolatris & omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

da. Item Apoca. 22. Foras autem canes eſt veneſici & impudici & homicidæ & Idolus ſeruientes & omnis, qui amat & facit mendaciū. vnde ſicut nuncij vel alij quicunque morantes in Papæ curia pro negocijs expediendis accedunt ad pallacium, & inter fores, ſeu portas expectent, donec poſsint cameras introduci ad Papam: ſed quando pulſatur ad fores cum campana Papæ omnes recedunt triſtes. & hoc certè quia pro illo die Papæ colloquium non habebūt. & ideo ſtatim egrediuntur palaciū, & ad ſua hoſpicia vacui reuertuntur. ſic ſpiritualiter ſummus Pontifex noſter Chriſtus eſt. iuxta illud Hebr. 9. Chriſtus aſsiſtens pontifex futurorum bonorum, ad cuius curiam venient omnes homines in die iudicij dicente Apoſtolo 2. Chor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria ſui corporis, prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. & certè tunc dicetur quibuſdam, quod intrent ad Chriſtum: nam cuilibet iuſto dicetur illud Matth. 25. Intra in gaudium domini tui, ſed mendacibus & omnibus alijs reprobis campana pulſante. i. tuba Dei ſonante clamabitur per angelos foras. Vnde Matth. 13. dicitur Malos autem foras miſerunt: ſic erit in conſummatione ſeculi. Exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Et non eſt mirum, ſi mendax eijcietur a Chriſto: quia naturaliter vnum contrariorum expellit reliquum: ſed cum Chriſtus ſit veritas dicente ſeipſo Ioan. 14. Ego ſum via veritas & vita. ſequitur quod neceſſario homo mendax eijcietur a Chriſto. vnde Matth. 25. Seruum inutilem mittite in tenebras exteriores.

6 †Quinto euitandum eſt mendaciū: quia mendax dyaboli filiam ſibi copulauit in vxorem, & Dei filiam ſibi debitam de iure naturali & diuino repudiat: ſed ratione docente, ſi ſi filius nobiliſsimi regis virginem nobiliſsimam & nobiliſsimi generis ſibi in vxorem præparatam quaſi repudiatam dimitteret, & ſibi viliſsimi ribaldi filiam impiiſsimam aſſumeret in vxorem, ipſe ſtultus merito reputaretur, & tam ſe, quàm genus ſuum mirabiliter dehoneſtaret. Sed ſpiritualiter homo Chriſtianus eſt filius regis celeſtis. vnde j. Ioan. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei vocaremur & ſimus, cui præparata eſt veritas, ſiue ſapientia in vxorem naturaliter: quia teſte Philoſopho. Omnes homines naturaliter ſcire deſiderant: ſed nihil ſcitur niſi verum, & veritas ſecundum Bern. eſt filia Dei: mendacium vero filia dyaboli: quia teſte Chriſto Ioan. 8. Diabolus mendax eſt & pater eius. ſi igitur homo relicta filia Dei veritate ſibi coputet mendacium filiam dyaboli in vxorem, turpiter degenerat & magnam cōfuſionem & verecundiam ſibi infert. vnde Eccl. 20. Opprobrium magnum eſt in homine mendacium. & ſequitur. Mores hominē mendacium ſine honore. & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſsione. & ideo merito amor iſtius maledictæ filię dyaboli nobis interdicitur Eccl. 7. vbi dicitur. Noli amare mēdacium aduerſus fratrem tuum. Et ſpecialiter triplici de cauſa interdicitur cuilibet Chriſtiano, ne contrahat cum iſta maledicta filia dyaboli mendacio.

Primo: quia de iure communi diſpar cultus inter contrahentes impedit matrimonium iam contractum: ſed cum homo & omnis creatura rationalis Deum teneatur colere dicente poeta. Si Deus eſt animus nobis vt carmina dicunt. hic tibi præcipue ſit pura mente colendus. Et cum mendacium vt conſtat, colat dyabolum, ſicut filia patrem: quia patrem ſequitur ſua proles, ſequitur quod de iure diuino homo qui eſt creatura rationalis cū mendacio filia dyaboli contrahere non deberet: quia, vt dicitur Prouerb. 12. Abhominatio ſicut domino labia mendacia. Et ſi quis cū hac maledicta filia dyaboli contraxerit, niſi diuortium procuret, oportet omnino, quod dotem ſibi pertinentem cum illa a patre ſuo accipiat: ſed dos, quam dyabolus dat mendacibus, erit pęna infernalis, iuxta illud Apoc. 21. Omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure. Secunda cauſa quare cum mendacio contrahere Chriſtiano interdicitur eſt hæc, vt conſtat de iure communi, qui contrahit primo cum vna, & poſtea

cum

cum alia, efficitur bigamus, & ſi coram iudice agatur contra talem vſque ad mortem, quantuncunque talis fuerit literatus, mortis periculum non euadet. ſic ſpiritualiter Chriſtianus primo contrahens cum veritate filia Dei in baptiſmo, vbi renunciat dyabolo & omnibus pompis eius, ſi poſtea contrahat cum mendacio, efficitur bigamus. & ideo in iudicio generali, vbi de infœlici contractu, quo cum filia dyaboli contraxit, agetur contra eum, niſi tem peſtiuus diuortium procuret, mortẽ non euadet æternam.

Sexto euitandum eſt mendacium: quia mẽdacium eſt peccatum dyabolicum. Et poteſt mandacium dici peccatum dyabolicum tripli ci ratione.

Primo: quia ipſe dyabolus fuit primus inuentor mendacij, & primum mendacium fecit, quando cauſa fallendi dixit primis parentibus illud Gene.3. nequaquàm moriemini. vnde & Ioan.8. legitur de dyabolo. dũ loquitur mẽdacium ex proprio loquitur: quia mendax eſt & pater eius: ipſe enim eſt pater mendacij: quia primus inuentor mendacii: & eſt etiam pater hominis mendacis: homo enim mendax filius eſt dyaboli imitatione. vñ Ioan.8. vos ex patre dyabolo eſtis & deſideria eius vultis facere.

Secundo: quia mendacium eſt propriũ linguagium dyaboli. & ſicut conſtat perſonæ diuerſorum regnorũ vel diuerſarũ terrarũ facili ter diſcernuntur ab inuicem per diuerſitatem idiomatum: nam cõiter qui gallicum loquiẽ gallicus æſtimatur, & qui anglicum loquitur anglicus æſtimatur. vnde etiam contra Petrũ arguebatur, ꝙ galileus eſſet: nam & loquela ſua ipſum manifeſtum fecit. Sic ſpiritualiter duo ſunt regna in hac vita cõmixta, videlicet regnũ Dei, & regnũ dyaboli: & ſicut iſta diſtãt in legibus, ita in idiomatibus non concordãt: nam idioma celeſtis regni eſt veritas. iuxta illud pſ. Dñe in cęlo miſericordia tua, & veritas tua vſq; ad nubes: idiomã vero dyaboli eſt falſitas mundana. Vnde Oſeæ.4. Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: ſed maledictum mendaciũ, homicidiũ, furtum, & adulterium inundauerunt.

Tertio patet: quia mendax cũ dyabolo Deũ blaſphemat: nam dyabolus inquantum in ſe eſt, dat eſſe nõ enti. in hoc quod dicit illud eſſe, quod non eſt: ſed hoc eſt proprium ſolius Dei dare eſſe non enti. Mendax ergo quãtum eſt de ſe, cũ dyabolo ſe parificat potentiæ Dei. Et quid congruentius, ꝙ hanc potentiã ex corde vſurpantẽ ab eadẽ potentia diſperdi. Vnde pſal. perdes om. qui lo. men. vñ Ananias & Saphira vxor eius vẽdentes agrum ſuum & precium offerentes ad pedes Apoſtolorũ dixerũt ſe totum offerre: cum tñ partem inde penes ſe retinuerunt, & propter iſtud mendaciũ percuſſit eos dñs morte ſubita: vt patet Act. 5.

Septimo autem euitandum eſt mẽdaciũ ꝓ eo, ꝙ mẽdacium eſt peccatũ, quod Deus multum odit. vñ Prou. 6. Sex ſunt quæ odit Deus, & ſeptimũ deteſtatur aĩa eius. Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes ſanguinẽ innoxium, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currẽdũ in malũ, proferentem mẽdacia, & teſtẽ falſum, & eũ qui ſeminat inter fratres diſcordias. Et mirum non eſt, ſi Deus mendaciũ multũ odiret: quia mendax Deum qui veritas eſt, & ſi verbis cõfiteatur: tñ operibus abnegat. Vñ Apoſt. ad Titũ. j. Cõfitentur ſe noſſe Deũ, factis aũt negãt: cũ ſint abhominati & incredibiles, ad oẽ opus bonum reprobi. Super quo Hier. Ecce (inquit Apoſtolus) oĩb. qui peruerſa ſunt factis Deũ aſſerit negari. Chriſtus ſapientia eſt iuſtitia, veritas, ſcientia, ſanctitas & fortitudo. Negaẽ igitur per inſipientiam ſapientia, per iniquitatẽ iuſtitia, per mendacium veritas, per turpitudinem ſanctitas, per imbecillitatẽ animi fortitudo. hæc Iero. & ponitur in c. 11. q. 3. exiſtimãt. Sed multi ſunt qui etſi veritatem non negant, tamen veritatem confiteri propter perſecutionem, odium & ſcandalum coram hominibus pertimeſcunt, non attendentes, quod ſicut dicit Beda, & ponitur extra in antiquis, de regulis iuris, qui ſcandalizauerit. i. quod vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. Nam, vt dicit Auguſt. quiſquis veritatem metu cuiuſlibet potentiæ occultet, iram Dei per ſe prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum, &

poſt

poſt pauca. Vterque reus eſt & qui veritatem occultat & qui mendacium profert: quia ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. hęc Aug. & ponitur in can. 11. q. 3. quiſquis. Vnde & Chriſtus Mathei. 10. Omnis qui confitebit me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in coelis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram patre meo, qui in cęlis eſt. Et ideo meritò Aug. Nemo (inquit) peritorũ vel prudentium putet, ꝙ minus periculum ſit in verbis lingua mentiendo, quàm manibus ſanguinem fundendo., melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficiũ. hæc Augu. & ponitur in ca. 15. q. 3. nemo. Ex iſtis patet, ꝙ mendacium opponitur virtuti, q̃ eſt pars iuſtitiæ, & prohibetur per illud præceptum decalogi. non falſum teſtimonium dices. Nam vt dicit Linc. diſt. 6. Is qui mentitur de ſeipſo perhibet falſum teſtimonium. verbum enim oris exterius teſtificatur verbo mẽtis interius. immo & ipſa mens per verbum oris de ſeipſo teſtimonium perhibet. Mendax ergo animus ſui ipſius eſt teſtis falſus: ſed q̃d magis deteſtandum quàm ſuiipſius falſus teſtis. Et ideo meritò dicitur prouerb. 11. Abhominatio eſt domino labia mendacia. Vnde ſicut ſi quis os ſuũ apertum haberet, & muſcas intrare permitteret, & ibi vermes generare, os eius abhominabile eſſe hominibus, ſic os mẽdax abhominabile eſt Deo: cum immundicia mendatij multo magis diſpliceat Deo, quàm immunditia muſcarum hominibus. & ideo merito dicit dominus prouerb. 8. Os linguæ deteſtor.

De iudicio iuſti Iudicis. *Cap. VIII.*

SEcundò ſub prædicta ſpecie auaritiæ, ſcilicet fallatia continetur iniquum iudicium.

1 † Pro quo notandum, ꝙ aliqui ſunt iudices boni & electi iuſtum iudicium exequẽtes, & aliqui ſunt iudices mali & peruerſi iudicium iuſtum peruertentes. Ad bonos enim iudices adhoc vt iudicent dignè & iuſtè multa requiruntur.

Primo requiritur, quod ipſimet ſint iuſti & immunes a crimine, vnde Amb. & ponitur in ca. 3. q. 8. iudicet. vbi ſic. Iudicet (inquit ille) de alterius errore, qui non habet, quod in ſeipſo condemnat, iudicet ille, qui non agit eadẽ, quæ in alio putauerat punienda. ne cum de alio iudicat in ſeipſum ſententiam ferat. Iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offenſione, nulla leuitate ducatur. hæc ille. Vnde Aug. in de verbis domini, ſermo. 47. ſuper illud Ioann. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrum prior in eam lapidẽ mittat. hæc (inquit) vox iuſtitiæ eſt. puniatur peccatrix ſed non a peccatoribus impleatur lex, ſed non a præuaricatoribus legis. hæc ille. Vnde vt dicit c. 2. q. 7. ſacerdos. Crimínoſus alterius criminis iudex eſſe non poterit, & ſeipſum condemnat, dum in alterius crimen ſentẽtiam profert: ſed tamen vt ſubdit ca. ibidem contra hoc obijcit̃ per hoc, ꝙ Saul cum tamen a domino eſſet reprobatus populum Dei iudicabat, & eius iudicium vniuerſus populus expectabat. Item cum eſſet Dauid adulter & homicida, interrogatus a propheta ſentẽtiam in diuitem dedit, quę ouem paperis rapuit dicens. Iudiciũ mortis eſt viro huic. Item Salomon cum amore mulierum alienigenarum deos gentium coleret: tamen vniuerſa Iſrahelitica plebs ad eius iudicium confluebat. Multi etiam alij tam in nouo, quàm in veteri teſtamento inueniunt̃, quorum vita blaſphemabile, & tamen eorum ſententia quaſi ex officio ſeruata iudiciarij ordinis integritate proceſsit, inuenitur ſeruata. vnde & Dominus ait in euangelio. Super cathedram Moyſi ſederũt ſcribæ & phariſei. oĩa igitur quæcunq; dixerint vobis ſeruate & facite: ſecundum vero opera eorum nolite facere. Hinc liquido conſtat, ꝙ mali paſtores, ſiue iudices dum ſententiam iuſti examinis aliorũ crimina fuerunt, & dum ſine exemplo ſuæ emendationis aliorum vitia corrigere curant ſibipſis nocent: ſubditis vero proſunt, ſi eorũ increpatione correcti, vel ſententia coerciti curam ſuam in melius commutatã diſcernũt, ac per hoc dum ab eccleſia tolerati fuerint, eorum iudicium ſubtergere non licet. hæc. ca. Vnde Apoſtolus Roma. 2. Inexcuſabilis es o homo,

homo,qui iudicas:in quo enim iudicas alterũ, teipſum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas:ſcimus enim,quoniam Dei eſt ſecũdum veritatem in eos, qui talia agunt. Exiſtimas o homo,qui iudicas eos, qui talia agunt & facis ea:quia tu effugies iudicium Dei.q.d. non. Secundo requiritur, ꝙ iudices ſint viri electi potentes, ſapientes, nobiles & probatæ conuerſationis, in quibus ſit amor ueritatis & odiũ auaritiæ. Vnde Exo.18.legitur, ꝙ Ihetro ſacerdos dixit Moyſi. prouide autem de omni plebe uiros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui odiunt auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos & centuriones & quinquagenarios & decanos, qui iudicent populũ omni tempore. Item deut.j.dixit Moyſes filijs iſrael. Tuli de tribubus veſtris ſapiẽtes & nobiles & conſtitui eos principes, tribunos & centuriones & quinquagenarios, qui docerent uos ſingulas,præcepiq; eis dicens. Audite illos & qđ iuſtum eſt iudica te,ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus,nulla erit diſtantia perſonarum,ita par uum audietis ut magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam: quia Dei iudicium eſt. Et ſicut dicitur Sapien. 8. Non ſubtrahet perſonam cuiuſquam dominus, qui eſt omniũ dominator, nec verebitur magnitudinem cuiuſquàm:quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & ęqualiter cura eſt illi de omnibus. Tertio oportet iuſtos iudices palam & promptè conquerentibus & iuſtitiam petentibus ſe offerre,& quod iuſtum eſt iuſtè exequi. Vnde in ſignum, ꝙ iudices prompti & parati eſſent ad reddẽdum populo iuſtitiam,dicitur Deut.16. Iudices & magiſtros cõſtitue in omnibus portis, quas dominus Deus tuus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, vt iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent, non accipiẽt perſonam,nec munera: quia munera excecant oculos ſapientum, & mutãt verba iuſtorum, iuſtè quod iuſtum eſt exequeris. Item deut.j.Iudices conſtituas per ſingulas tribus,qui iudicẽt populum, ex quo iudicio nec in alteram partem declinent. Quarto oportet bonum iudicem uirtute iniquitates irrumpere & faciem potentis non extimeſcere. vnde Ecc.7.Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrũpere iniquitates. ne ſorte extimeſcas faciem potentis & ponas ſcandalum in agilitatem. Vnde ut dicit Aug.& ponitur in ca. 11. q.3.Quiſquis. Quiſquis ueritatem metu alicuius potentiæ occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat: quia magis timet hominẽ quàm Deũ. hæc ille. Et ſi ille iram Dei ſuper ſe prouocat, qui metu alicuius potentiæ veritatem occultat, quantomagis iniuſtus iudex iram Dei contra ſe prouocat, qui propter metum potentiæ ſuperioris veritatem opprimit & condemnat. Et ideo meritò propheta in pſal. Rectè iudicate filij hominem. & ideo meritò rectè iudicate, quia rectum eſt illud, in quo medium non exit ab extremis. Vbi enim eſt rectitudo iuſtitiæ,aliquid eſt ut medium,& aliquid vt extremum. In iudicio enim hoc eſt manifeſtũ, ubi iudex medium eſt inter partes, qui non debet declinare ad dexteram,neque ad ſiniſtram. Vnde in iuſto & recto iudicio tria poſſunt generaliter conſiderari ſcilicet quod redditur, & ꝑ quod redditur,& quibus redditur, quod redditur eſt iuſtitia, per quod redditur eſt iuſtus iudex tanq̃ medium, quibus redditur ſunt partes tanq̃ extrema. Ex quo patet, ꝙ illud iudiciũ dicitur rectum,in quo iudex,qui medium eſt,nec ad vnam partem, nec ad aliam per iuſtitiam decuruatur. Et ſicut docet Pariſ.in ſumma ſua de uirtutibus,parte.3. tracta.de iuſtitia ca.3. Rectitudo quam Deus dedit corpori humano moueat iudicem ad rectitudinem iuſtitiæ.unde Ecclesi.7.hoc inueni, ꝙ fecerat Deus hominem rectum. Item Bern.ſuper can. Rectus(inquit) dominus rectum fecit hominẽ, ſtaturãq; rectã dedit ei, forſitan ut iſta corporea rectitudo vilioriſq; figmenti hominẽ illũ interiorẽ qui ad imaginẽ Dei factus eſt ſpiritualis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoneret, & de corlimi deformitatem argueret animi, qui eſt indecentius, quàm recto corpore curuum gerere animum:hęc ille. Quinto oportet bonũ iudicẽ iuſtos abſoluere, reos cõdẽnare, & culpas ęqui librare,& pœnas culpis diſcretè proportionare. Vnde.j.Eſdræ. 7. legitur, ꝙ Artaxerſes rex dixit Eſdræ ſcribæ. Tu (inquit) Eſdras ſecundum ſapientiã Dei tui quę eſt in manu tua cõſtitue iudices & pręſides,& iudicent

cent omni populo, qui eſt traſflumen, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, & legem regis. ſed imperitos doce liberè, & oĩs qui nõ fecerit legẽ Dei tui & legem regis diligenter iudicium erit de eo, ſiue in mortẽ, ſiue in exilium, ſiue in condemnationem ſubſtãtiæ eius, uel certe in carcerem. Sextò oportet hominẽ iudicem miſericordiam cum iuſtitia diſcrete temperare. vnde Iſidor. in de ſum. bo. lib. 3. ca. 54. oĩs inquit qui recte iudicat, ſtateram in manibus geſtat in vtroq; penſo iuſtitiã & mĩam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per mĩam peccanti temperat pęnam: ut iuſto libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam uerò per mĩam indulgeat. Nam ut dicit Criſoſt. ope. imper. Omel. 43. miſericordia tunc eſt uera miſericordia, ſi ſic facta fuerit, ut per eã iuſtitia non cõtemnatur: ſi autem contempta iuſtitia mĩa obſeruetur, ipſa mĩa non eſt miſericordia ſed fatuitas: & ſicut iuſtitia ſine miſericordia nõ eſt miſericordia, ſed crudelitas, ſic miſericordia ſine iuſtitia nõ eſt miſericordia ſed fatuitas. hęc illæ. Et ideo meritò B. Grego ſuper Ezech. Omel. 21. Tanta quippe inquit debet eſſe diſcretio, ut nec diſciplina nimia ſit, nec miſericordia remiſſa, ne forte iordinate culpa dimittetur, is qui eſt culpabilis in reatu grauius aſtringatur, & rurſum ſi culpa inordinate retinetur, tãto grauius qui corrigitur deterior fiet. quanto ergo ſe nihil ex benignitatis gratia agi conſiderat, exhibenda itaq; prauis eſt aſperitas in oſtenſione, & charitas in mente, ut duram oſtenſio delinquentẽ coerceat, & charitatis cuſtodia mercedẽ manſuetudinis non amittat, hæc Greg. Quod conſiderans B. Auguſt. duo inquit ſunt nomina, homo & peccator: quia peccator eſt, corripe: quia homo eſt, miſerere. unde pſal. Corripiet me iuſtus in miſericordia. & incre. me. ſicut. n. dicit gl. ſuper illud Matth. 5. Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam. Iuſtitiæ lumen eſt miſericordia: iuſtitia. n. ſine miſericordia cęcus furor eſt, & zelus abſq; miſericordia eſt ut cęcus ſagittarius, qui intendens ſagittare ferã, occidit hominem, ſicut Lamech, qui intendens ſagittare feram, ſagittauit Cayn, & occidit iuxta traditionẽ hebreorum: ut dicit Pariſ. in ſum. ſua de uirtutibus, part. 3. tract. de iuſtitia c. 20. & ideo ſubdit ibidẽ Pariſ. uiri ſancti irã ſcientes ſuperſedere uolũt correctioni, donec ceſſauerit ira, & tranquillitas facta ſit in mente mutari illũ uolentes: cũ dr̃ Sap. 21. Tu dñator uirtutis cum tranquillitate iudicas. Item Iaco. 1. ira uiri iuſtitiam Dei non operatur. Quod cõſiderans ille magnus philoſophus Diogenes, qui cum eſſet iratus ſeruo ſuo ait. iã te niſi iratus eſſem uerberibus necarẽ. Et ideo B. Greg. Illa inquit præpoſitorum ſollicitudo utilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totũ rõ agit & furor ſibi nihil uindicat. Reſtringenda eſt ſub rõne poteſtas, nec quicq; obagendũ eſt priuſq̃ irritata ad tranquillitatẽ mens redeat: nã commotionis tẽpore iuſtũ putat omne quod fecit. hæc Grego. & ponitur in ca. 11. q. 3. illa.

2 † Requiritur ergo, ꝙ præpoſiti, quibus ſubditos ſuos incumbit charitate corrigere, habeant in ſe manſuetudinẽ cum diſcretione. In cuius rei figurã legitur, ꝙ in archa teſtamenti erant uirga, mãna, & tabulæ. In uirga intelligitur correctio, in mãna manſuetudo, in tabulis diſcretio. archa ſignat prępoſitum, in quo eſſet uirga correctionis germinans de radice charitatis. iuxta illud Iſa. 11. Egredietur uirga de radice Ieſſe. Ieſſe. n. interpretatur incendium. Et de incendio amoris debet egredi uirga correctionis. unde Apoc. 4. Quos amo, arguo & caſtigo. ſed aliqui illos uolunt maxime corrigere, quos uidentur non amare, quorũ correctio ab his quibus adhibetur, nõ computatur correctio, ſed hoſtilis perſecutio, contra quos loquitur Apoſt. 2. Theſ. ul. Nolite quaſi inimicũ exiſtimare illũ, ſed corripite ut fratrem. Item correctio fieri debet cum mãſuetudine, quod intelligitur per manna. unde ad Gala. 6. Vos qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, ſed ſicut dicit B. Greg. ſuper Eze. Omel. 21. ſępe contingit, ut præpoſitus diſciplinæ regulam, quam ſcit dicere, neſcit tenere: quia aut nimio zelo motus minus per manſuetudinem temperat, aut nimia manſuetudine placitus minus ſe contra nequitiam in zeli ſtudio inflamat. Magna. n. conſideratione debemus penſare, quod ſcriptum eſt: quia uaſa templi inter coronas & plectas boues & leones & cherubin

cherubin ſculpta ſunt, & ſubter boues & leones lora dependentia. Corona quoq; ſignum eſt uictoriæ. Plectæ autem concordiæ unanimitatem ſignant. Cherubin uerò plenitudo ſcientiæ dicitur. Sacerdotes.n.& doctores inter coronas & plectas.i.inter fortitudinē boni operis,qua ad uictoriam currunt, & charitatis concordiā, qua a ſe uicißim non diſcrepant. Per boues & leones atque cherubin deſignati ſunt,qui in plenitudine ſcientiæ,quam habēt, neceſſe eſt,ut boum manſuetudinem teneant, & ſurorem leonum, quatenus in diſciplina, quam prædicant, & ex zelo ſancto accēſi ſint, & ex paterna dulcedine trāquilli,quibus ſubter ſe lora dependant, ut diſciplinæ ſuæ retinacula,quibus ipſi ligati ſunt, in ſubditis ſuis ſollicitē impendant,uel ſubter eos lora dependere,eſt cuſtodiæ uincula in ſubditis tenere,quę tunc rectè ſeruantur,cum nec boum manſuetudo in zeli feruore amittitur,nec leonum timor in manſuetudinem declinatur.hęc Greg. Sed ſicut dicit Pariſi. in ſumma ſua de uirtutibus,parte 3.tract.de iuſtitia,cap.28. Sunt aliqui præpoſiti, qui zelum habent non ſecundū conſcientiam, ſed beluina rabia ſeuientes,nō medicos, ſed hoſtes ſe exhibentes, quantum in eis eſt,iudicium Dei euacuantes, dum omnia hic uindicare uolunt. Si enim hic omniā uindicarentur, ut ait Auguſtinus. locum diuina iuſtitia non haberet. ipſi officium demonum quod eſt torquere diligenter facerent, ſi poteſtatem haberēt. in ore eorum perſonæ hæ uoces diabolicæ, crucifigatur, confundatur, deponatur, eijciatur, poteſtas eorum eſt gladius in manu furibundi,uix ab ore eorum auditor corrigatur. Ipſi ſolum uerè norunt ſecare, omni ægritudini ignem & ferrum adhibere uolunt ignorantes, quòd omnium medicamentorum ſaluberrimum eſt ſapientia. unde Sap. 24. Per ſapientiam ſanati ſunt quicunq; placuerunt tibi ab initio. Item Sapien. 19.nec herba,nec malagma:ſed ſermo tuus Domine ſanauit eos qui ſanat omnia. hæc illæ. Item correctio fieri deberet cum diſcretione,q uod intelligitur per tabulas .unde Gregor.ſuper Ezech. zeli inquit ſancti diſcretio de uirtute miſericordiæ neceſſe eſt, ut ardeat.ideo neceſſe eſt eum qui alios habet corrigere, iugiter meditari propriam infirmitatē: ut in ſeipſo diſcat, quid alij portare poſſunt. unde Grego.omnipotens inquit Deus idcirco principem apoſtolorum permiſit cadere,ut in culpa ſua diſceret qualiter alijs miſereri deberet. Legitur.n.ꝙ Heliſeus clamabat ad Heliam dicens. Pater mi,currus Iſrael & auriga eius, quam auctoritatē pertractans B. Grego.ſuper Ezech.omel.21.dicens.Quid eſt fratres chariſſimi, ꝙ Helias currus iſrael & auriga dicitur? niſi auriga agitat,currus portat. Doctor igitur qui mores populi & per patiētiam ſuſtinet & ſacri eloquij uerbis docet,& currus dicitur & auriga,currus: quia tolerando portat,auriga: quia exhortando agitat.currus:quia mala ſuſtinet,auriga: quia populum bonis admonitionibus exercet. hæc illæ. Septimo oportet bonum iudicem patienter audire utranq; partē, & non cito moueri propter alterius partis allegationem ad ſententiam proferēdam. Vnde Criſo. iudices inquit ſeculi etiam ſi audierint eum, qui primas negocij partes proſequitur, uehemēter per orātē & largißimis dicēdi fontibus inundātem: expectāt tñ & audiunt cum omni patientia,nec prima allegatione mouentur ad ſñiam proferendā, etiā ſi uerißima uideantur eſſe, quæ dicta ſunt: ſeruatur.n.apud audientiā illorū ſecundo quoq; integer dicendi locus:qm̄ quidē hoc eſt iudicium, diſciplina prius ex utraque parte cauſam diligenter agnoſcere.& ita ſententiā promulgare.hæc illæ.Item Melchiades. & ponitur in can.2.q.1. primo. Primo inquit ſuper oīa diligenter inquirite,ut cū iuſtitia & charitate diffiniatis,neminē condēnetis ante uerum & iuſtū iudiciū nullū iudicetis ſuſpitionis arbitrio. ſed primū approbare & poſtea charitatiuā proferte ſententiā,& quod uobis nō uultis fieri,alteri facere nolite. hæc ibi. Item Gregor. & ponitur in ca.11.q.3.ſummo opere. Summo inquit opere præ cauendum eſt, ut rectores eccleſiæ & qui publicā exercēt iudicādis ſentētijs,nullatenus leuitate furore ducti ſint præcipites: ſed cauſis diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiā uenerit,tunc diuina lex & humana reſoluatur: & tūc ſm ꝙ

ibi conſtitutum eſt, remotâ perſonarum acceptione diffinitiua proferatur ſnĩa. Hinc eſt, ꝙ Moyſes querelas populi ſemper ad diuinū tabernaculum ingreſſus referebat. & iuxta quod dñs imperabat, iudicia proponebat, nimirum nos iſtruens, vt non ex corde noſtro, ſed ex ꝑcepto diuino condemnationis vel iuſtificationis ſnĩam proferamus. hęc ille. Et huic concor dat Damaſus Papa ca. 11. q. 3. Eorum (inquit) cauſas diſcutere non licet, priuſq̄ canonicè vocati ad ſinodum veniāt, & præſens per pręſentem agnoſcat veritatem, & intelligat, quæ obijciuntur, quod per ſapientiam Salomonis dr̄. Antequā ſcruteris, ne reprehendas. intellige prius, & tunc increpa. anteq̄ audias non reprę hendas. & licèt apertiſsima ſit contrariorū repręhenſio: veruntamen ab his oportet, qui dati ſunt ad eorum examinationem ordinem ſeruari. Vnde notandum eſt, ꝙ ſicut dicit Fabianus, & ponitur in ca. 4. q. 4. nullus vnq̄. In omni iudicio quatuor perſonas ſemper eſſe neceſſe eſt. ſ. iudices electos, accuſatores idoneos, ac defenſores congruos atq; legitimos teſtes. Iudices aūt deberēt vti æquitate, teſtes veritate, accuſatores intentione ad ampliandū cām, defenſores exterminatione muniendū cauſam, ꝙ ſicut dicit Nico. Papa & ponitur in ca. 3. q. 9. neceſſe eſt Neceſſe eſt ſecundū ſacrarū ſcripturarum documenta ac ſm̄ iuſtitię tramitem & accuſatorē & accuſatum ſimul eſſe & unā partem quātacunq; prædicta auctoritate prorſus ſic audiri, vel alteri parti nullum præiudicium faciat. hæc ibi. Item Marcellus ca. 3. q. 8. qui accuſare. Qui accuſare (inquit) aliquē elegerit, præſens ſe & non per alium accuſet, inſcriptione. ſ. præmiſſa, neq; vnq̄ vllus iudicetur, anteq̄ legitimos accuſatores præſens habeat. locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina. Itē felix Papa 3. q. 9. Abſente (inquit) aduerſario non audiatur accuſator, nec abſente aliqua parte ſentētia a iudice dicta nullam obtinebit firmitatem. Item Seuerinus Papa 3. q. 9. abſens. Abſens (inquit) nemo iudicetur: quia humanæ & diuinæ hoc prohibent leges, niſi fuerit abſens ex contumacia. Item Actuum 25. legitur ꝙ Feſtus præſes dixit iudeis volentibus Paulum apoſtolum morti habere condemnatum. Non eſt (inquit) Romanis cōſuetudo dānare aliquē hominē priuſq̄ is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locū quæ defendendi accipiat ad abluēda crimina, quæ ei obijciuntur. Item 1. Thim. 5. Aduerſus presbyterū noli accuſationē accipere niſi ſub duobus vel tribus teſtibus. Itē 3. q. 10. placuit. Placuit inquit canon quotieſcunq; clericis ab accuſatoribus multa crimina obijciuntur, & vnū ex his, de quo prius egerūt, probare non valuerint, ad cætera nō admittantur. Et eſt inſuper notandum, ꝙ illi qui de aliquo crimine ſunt accuſati, quouſq; ſe purgauerint, nō ſunt ad accuſandū alios admittendi. Vñ Stephanus Papa 3. q. 10. denegāda. Deneganda eſt inquit accuſatis licentia criminandi, priuſq̄ ſe crimine, quo præmuntur exuerint: quia nō eſt credendū cōtra alios confeſsioni, qui criminibus implicātur, niſi ſe prius probauerint innocētes qm̄ ꝑniciosa eſt, nec debet admitti rei aduerſus quęcunq; profeſsio. hæc ibi. Itē Fabianus 2. q. 7. ca. ſicut ſacerdotes. Sicut ſacerdotes inquit vel clerici reliqui a ſecularīū laicorum accuſatione excluduntur, ita illi ab iſtorū ſunt excludēdi & alienādi criminatione. Et ſicut i. li ab iſtis, ita iſti ab illis non recipiantur. hæc ibi. Itē notandum eſt, ꝙ ſm̄ iura canonica, ac etiam legis diuinæ documēta accuſator ſi nō poſſet ſuā accuſationem probare, pœnam ſibi accipiet talionis condignam. Vnde Damaſus 2. q. 3. Calumniator. Calūniator inquit ſi accuſatione defecerit talionis recipiet pęnam. Itē Adrianus 5. q. j. qui in alterius. Qui in alterius inquit famam publicè ſcripturam, aut verba contumelioſa confecerit, & repertus ſcripta nō probauerit, flagelletur. Vnde & in huius confirmationem Deutoro. 19. Si inquit dominus ſteterit teſtis mendax contra hominem accuſans: cum cauſa præuaricationis ſtabunt ambo, quorum cauſa eſt ante dominum in conſpectu ſacerdotum & iudicum, qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentiſsime perſcutantes inuenerint teſtem falſum dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo cogitauit. & auferes malum de medio tui, & audientes cæteri timorem habeant, vt nequaquam audeant

deant talia facere. Vnde & in executionem huius ſancti Dei decreti prorūpens ſanctus propheta Daniel, qui repræhendebat iudices, & ſeniores populi Iſrael iniuſtè iudicātes & permittentes ſanctam Suſannam ſine diſcreta examinatione accuſatorum damnari ad mortem dixit. Sic fatui Iſrael non iudicantes, neque etiam, quod verum eſt, cognoſcentes condemnaſtis filiam Iſrael. Reuertimini ad iudicium: quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus Suſannam. vnde & diſcreta examinatione facta & falſitate accuſatorum detecta damnauit eos ad mortem, & liberauit Suſannam innocentem: vt patet Daniel. 13. Item iubente Dario regem Perſarum accuſatores Daniel in lacum leonum miſſi ſunt. & Daniel liberatus eſt: ut patet Dan. 6. & 10. Item populus fecit idem contra duos falſos accuſatores Suſannæ, quòd ipſi contra Suſannam facere volebant: vt patet Daniel. 13. Sed vlterius eſt notandum, quòd vbi crimen eſt manifeſtū, prædictus ordo iudiciarius non requiritur. Vnde Nico. Papa, quæ Lotharius (inquit) rex nepos nequiter fecit accuſatione non indigent. In manifeſtis (inquit) calliditate accuſantiū reus non opprimitur, nec tergiuerſatione proprium crimen cęlatur, cum culpa ſua ſponte ſe oculis omnium ingerat, atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur, qui ideo tantum inſtitutus eſt, vt nec innocentia inſidiis pateret aduerſantium, nec culpa delinquētis ſententiam effugeret iuſti examinis. hæc Nico. Papa, & ponitur in ca 2. quæſtio. 1. quæ Lotharius. Item Stephanus Papa. manifeſta (inquit) & nota plurimis cauſa non ſunt quærendi teſtes. Vnde ſanctus Ambr. in epiſtola ad Corin. dicit de fornicatione exponens ſententiam Apoſtoli. Iudicis (inquit) non eſt ſine accuſatione damnare: quia Dominus Iudam cum fuiſſet fur. quia non eſt accuſatus, minimè abiecit: cognito autem opere iſto pellendum iſtum de cetu fraternitatis cenſuit: omnes enim crimen eius ſciebnat: publicè. enim nouercam ſuam loco vxoris ſuæ habebat, in qua re neque opus teſtimonium eſt, neq; tergiuerſatione aliqua tetigi poterat crimen. hæc Steph. & ponitur in ca. 2. q. 1. manifeſtè. Sed tñ hic eſt notandū, ꝙ vt ſubdit canon ibi. Eorum quæ manifeſta ſunt cognita iudici & manifeſta alij: quæ enim iudici tantum nota ſunt, ſine examinatione fieri nō poſſunt. Nā cum iudex inquātū huiuſmodi ſit perſona publica, & publice auctoritate vtatur, & non priuata, non habet iudicare ſecundum ea quæ ſibi ſunt nota, vt priuatæ perſonæ: ſed ſecundū ea quæ ſunt ſibi nota, vt perſonæ publicæ, alioquin iudex ſimul eſſet accuſator, & iudex. quod reprobat Aug. ſermone de pœnitentia. Item Fabianus. nullus vnquam (inquit) præſumat accuſator ſimul & teſtis eſſe & iudex. hæc ille. & ponitur in ca. 4. q. 4. nullus unquā. Sed tamen quando crimen eſt notū iudici, tūc iudex poteſt & tenetur corrigere, ſed ſecrete dicente Chriſto Matthęi. 18. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te & ipſum. Super quo Aug. in de verbis domini. ſer. 76. quęritur (inquit) quare dr̄ inter te ipſum. & rn̄dit dicens, quia in te peccauit. quid eſt (inquit) in te peccauit & reſpondit dicens. Tu ſolus ſcis, quia in te peccauit: quia aūt ſecretum fuit, qn̄ in te peccauit, ſecretū quare nō corrigis, quod peccauit: nā tu ſolus noſti quia peccauit in te, & tu vis coram oībus arguere, nō es corrector ſed proditor. Attēde queadmodū vix iuſtus Ioſeph tanto flagitio, qui de vxore ſua fuit ſuſpicatus tanta benignitate pepercit, anteꝗ̄ ſciret, vnde illa conciperet, quàm grauidam ſenſerat & ſe ad illam non acceſſiſſe nouerat, reſtat itaque adulterij certa ſuſpicatio, & tñ quia ipſe ſolus ſciebat, quid de illo ait euangelium. Ioſeph cum eſſet uir iuſtus & noluit eam deuulgare, uoluit eam occultè dimittere. Hæc eo cogitante, ecce Angelus domini apparuit in ſomnis illi & indicauit: qa non uiolauit uiri thorū, ſed quia de ſpiritu ſancto conceperat domi nū ꝑmborū. hęc Aug. & ponitur in ca. 2. q. 1 ſi peccauit. Et ſeqtur. ipſa igitur corrigenda ſunt corā hominibus, quæ peccantur corā hominibus, peccata uerò corripiēda ſunt ſecretius, quę peccantur ſecretius. Vñ Iſido. manifeſta (inqt) peccata non ſunt occulta purgatione purganda: palam enim arguendi ſunt, qui palam nocent: ut dum aperta obiurgatione ſanantur hi qui eos imitando deliquerunt, corriguntur.

dum vnus corripitur, plurimi emendatur.hęc ille. Sed tamen ſicut dicit canon. 2.q.1.ſi peccauit. quando crimen notum eſt alijs, & non iudici, nec inde uel ſine examinatione ferendu m eſt iudicium: quia in crimen ſibi occultatum non debet iudex ſententiam ferre. unde Anariſtius papa, & ponitur in ca. 2.q.1.Deus omnipotens. Deus omnipotens (inquit) ut nos a pręcipitatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta fuerunt oculis eius: mala tamē ſodom's noluit audita iudicare, uel uindicare priuſquam perfecte cognoſceret, quæ dicebātur. unde ipſe ait. deſcendam, & uidebo, utrum clamorem, qui uenerit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita ut ſciam. Deus omnipotens, cui nihil eſt abſconditū: ſed omnia ei manifeſta ſunt, antequam fiant. non iō hæc & alia multa quæ ob prolixitatem huic ca. non inſerimus, per ſe inquirere dignatus eſt, non quod ea ignoraret, ſed ut nobis exemplum daret, ne præcipites in diſcutiendis & iudicandis negociis eſſemus. Et ne mala proximorum prius quiſquam præſumat auertere, q̄ probare, cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam iniquam præcipites ſimus, aut temere indulgēter, ſed quæ improbata ſunt indiſcuſſè quoq; modo iudicemus. dicente veritatis voce. Nolite iudicare & non iudicabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini. mala verò audita nullū moueant, nec paſſim dicta abſque certa probatione quiſquam vnquam credat: ſed ante audita diligenter inquirat, q̄ præcipitanter, quid aliquis agit iudicet. Si enim Deus omniū cognitor ſodomorum mala, quorum clamor vſque ad cœlum peruenit, omnia ſciens prius nec credere, nec iudicare uoluit, antequam ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligenter inueſtigans quæ audierat opere comprobarat. Nos qui ſumus homines peccatores, quibus incognita ſunt occulta iudicia Dei occulta, hæc præcauētes nullam ante ueram, iuſtamq; probationem iudicare aut condemnare inuenitur manifeſtè Paulo Apoſtolo dicente. tu quiſquis es, qui iudicas ſeruum alienum: ſuo enim domino aut ſtat, aut cadit. Quādo autem crimen notum eſt iudici, aut aliis, aliquando reus inficiatur.i. negat factum, ueluti ſi quis negaret ſe interfeciſſe eum, quem ſub oculis iudicis & in conſpectum multorum interfecerat. hic: quia ſe reum negat ſine examinatione feriri non poteſt, aliquando ipſa euidentia operis reum eſſe teſtatur, quando opere publico crimen confitetur: & tunc poſt ſecundam & tertiam correctionem ſiue examinationem damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit in hoc ultimo caſu. intelligenda eſt auctoritas illa Ambro.& Nico. Manifeſta accuſatione non indigent. fornicator enim ille, in quem ſine examinatione ſententia Apoſtoli proceſſerat publicè coram hominibus nouercam ſuam pro uxore habebat. Lotharius quoque, de quo Nico. ſcribit, ſimiliter uxorem ſuam dimiſerat & aliam ſuperduxerat hæc cano. Ex quibus patet, quod qñ infamia eſt publica, non requiritur alius acuſatorſed ipſa obtinebit uicem accuſatoris. vnde ſuper illo Gen. 4. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. dicit glo. Euidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris.

4 † Octauò oportet bonum iudicem ſemper prè oculis habere Deum iudicem, ut iudicet aliis, ſicut uult & expectat ab eo iudicari. Vnde Iſido. in de ſum.bo.li.3.ca.54. Bonus (inquit) iudex ſicut nocere cuilibet nouit, ita ꝓdeſſe omnibus nouit: aliis enim præſtat cenſuram iuſtitiæ, aliis bonitatem iudicii ſine perſonarum acceptione ſuſcipit omnia, non infirmat iuſtitiam auaritiæ flamma, nec ſtudet auferre alteri, quod ſibiipſi placet. Boni iudices iuſtitiam ad ſolam obtinendam ſalutem æternam ſuſcipiunt, nec eam muneribus acceptus diſtribuunt: ut dum de iuſto iudicio temporali ad temporalia lucra non appetunt, præmio æterno dicentur. & ſequitur. Qui Dei iudicia oculis ſuis proponit, ſemper timēs tremenſq; in omni negocio formidat, ne de iuſtitię tramite deuians cadat, & unde non iuſtificatur, inde potius condemnatur. hæc ille. Vñ Linco. 144. Si uis (inquit) rectè iudicare, primò conſidera, ꝙ non hominis, ſed Dei exerces iudicium, & ꝙ quicquid iudicas in te redundabit. Vñ. 2. Paral. 19. legitur de rege Ioſaphat, ꝙ illæ conſtituens iudices terræ præcipiens eis ait. Videte quid faciatis: non enim exercetis iudiciū homi-

hominis ſed Dei. Et quodcunque iudicaueritis in uobis, redudabit, ſit timor domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite: non eſt enim apud dominum Deum veſtrum iniquitas, neque perſonarum acceptio, nec cupido munerum. Item ſap. 6. Audite reges & intelligite iudices. diſcite finium terræ, præbete aures ueſtras, qui continetis multitudines in plateis, uobis in turbis nationum: quoniam data eſt a domino uobis poteſtas, & uirtus ab altiſſimo, qui interrogabit opera ueſtra & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundū uoluntate Dei ambulaſtis. horrendè & cito apparebit uobis: quoniam iudicium duriſſimum his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormēta patientur & ſicut reges & iudices mali crudelius cæteris punientur: ſic reges & iudices boni glorioſius remunerabuntur. vnde Prouer. 29. Rex qui iudicat in ueritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

De iuditio iniuſti iudicis. Cap. IX.

Dicto de iudicibus bonis iuſtum iudicium exequentibus, reſtat nunc tractare de malis iudicibus iuſtum iudicium peruertentibus.

1. † Pro quo notandum, quod ſex modis iuſtum iudicium peruertitur, de quorū quatuor primis modis loquitur B. Grego. ac etiam Iſido. in deſum. bo. lib. 3. ca. 58. & ponitur in ca. 11. quæſt. 3. quattuor. vbi ſic. Quattuor (inquit) modis iudicium humanum peruertitur, ſcilicet timore, cupiditate, odio & amore. Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem dicere pertimeſcimus: ſicut fecit ille impius iudex Pilatus: quia ſicut patet Ioan. 19. audito illo verbo a Iudæis. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris, timuit. & ideo a dictamine ſuæ propriæ conſcientiæ receſſit. quamuis tamen, vt patet Matth. 27. ad liberationem Chriſti multipliciter egit. Primo comparando latronem iuſto dicens. Quē vultis dimittam vobis. Barrabam an Ieſum, qui dicitur Chriſtus, quaſi diceret, neceſſe habetis dimittere innocentem & iuſtum, vel Barrabam latronem. Secundò, quando quærebat a iudæis. Quid enim mali fecit: Item quid faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Tertiò, quando dixit. ego nullam inuenio cauſam in eo. Ioan. 18. Quartò, quando lauit manus coram eis, & dixit. Innocens ego ſum a ſanguine iuſti huius, vos videritis. Matth. 26. Quintò, quando eum flagellari mandauit, quod ideo ſecundnm Rabanum feciſſe creditur: vt iudæi pœnis, & opprobrij eius ſatiati deſiſterent ab iniuſtitia mortis Chriſti. Sed his omnibus non excuſatur Pilatus: quia non excuſantur iudices, niſi totis viribus excuſare ſtudeant innocentem: ſed Pilatus ſciebat Chriſtum innocentem, & quòd per inuidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Lucæ. 22. Et hoc tamen non obſtante hoc verbum cōcluſit Pilatus. Si hūc dimittis, non es amicus Cæſaris, Ioan. 18. Et ſicut Pilatus, quæſiuit a Chriſto, quid eſſet veritas: ſed tamen noluit Chr. ſti reſponſionem audire: ſed poſt reſponſionem ſtatim exiuit. Sic multi falſi iudices prætendentes ſe de veritate diligenter inquirere: ſed tamen cum poſſint eam faciliter videre, timore potentiæ ſuperioris percuſſi, aut diſſimulant ſe veritatem cognoſcere, aut vecorditer abſcondunt, aut iniuſtè condemnant, non conſiderantes, quòd ſicut dicit beatus Auguſtinus. Quiſquis veritatem metu cuiuslibet poteſtatis occultat iram Dei ſuper ſe prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum: vterque enim reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui prodeſſe non vult, & iſte ſcilicet mentiens nocere deſiderat. hæc Auguſtinus ponitur in can. 11. quæſtione tertia. Quiſquis. Secundò peruertitur iuſtum iudicium, dum iudex præmio muneris alicuius corrumpitur. Vnde Iſid. in de ſum. bono, lib. 3. ca. 55. Sæpe (inquit) iudices prauæ cupiditatis cauſa, aut differunt, aut peruertunt iudicia, nec finiunt cœpta negocia, quouſq; marſupia eorū, qui cauſantur, exhauriant. Qui. n. iudicant non cauſas, ſed dona conſiderant & ſicut negligentes in diſcuſſione cauſantium, ſic

in eorum damno ſolliciti ſunt iudices praui. Iuxta verbum prophetæ. Quaſi lupi veſpere non relinquuntur in mane, hoc eſt de præſentis uitæ commodis tantum cogitant & non de futuris. Vita enim iſta per veſperum: Futura autem per mane accipitur, & bene ait, quaſi lupi: quia luporum more cuncta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt. Hæc illæ. Item idem ca. 58. eiuſdem. Diues (inquit) cito muneribus corrumpit iudicium, pauper dum non habet quod offerat, non ſolum non audiri contemnitur: ſed & contra veritatem opprimitur. cito violatur auro iuſtitia, nullamque reus pertimeſcit culpam quam redimere nūmis exiſtimat. Hæc Iſido. & ponitur in ca. 11. quæſt. 3. pauper. Item Iſidor. ſoliloquiorum. ca. 3. Pereunt (inquit) legis auaritia iudicante cupiditatis amore, iura nihil valent, pręmia & dona vires legibus tulerunt, vbique pecunia vincit, vbique vænale eſt iudicium, nullis legis metus eſt, nullus iudicij timor, impunita manet malè viuendi vita licentia, nemo peccantibus cōtradicit, nec ſcelus vlciſcitur quiſque, omne crimen inultum manet, iniqui ſaluati fiunt, probi pereunt, boni indigēt, improbi abundant, ſcelerati potentes ſunt, iuſti egēt, iniqui honorātur, iuſti eiiciūtur, iniqui lætanē iuſti in mœrore, & plāctu ſunt, impius p̄ualet aduerſus iuſtū dn̄ator malus bono, honoratur iniuſtus pro iuſto, iuſtus damnatur pro impio, nocētes impune ſunt innocētes pro nocentibus pereunt. Hæc ille. Sed ſicut dicit ſcriptura. Prouer. 17. Qui iuſtificat impium, & qui cōdemnat iuſtū abhominabilis eſt vterque apud Deum. Et ideo meritò dicit Propheta, Iſa. 5. Vhe qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo, propter hoc ſicut deuorant ſtipulam ligna ignis & calor flāmæ exurit, ſic radix eorum, quaſi fauilla erit, erit & germen eorum, vt puluis aſcendet. Imo & ſicut dicit Iſid. Qui rectè iudicat & premiū remunerationis expectat, fraudem in Deo perpetrat: quia iuſtitiam, quam gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ vendit, bonis malè vtuntur, qui pro temporali lucro iniuſtè iudicant, tales quippe ad veritatem iuſtitiæ non defenſio, ſed amor premii prouocat, quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim a iuſtitiæ confeſſione recedunt. Acceptio munerū præuaricatio ueritatis eſt. Vnde & de iuſto dicitur. Qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitat. & hæc Iſid. ponitur in ca. 11. q. 3. Qui recte. Tertio modo peruertitur iuſtum iudicium, quando iudex nō amore iuſtitiæ, ſed liuore odii contra aliquem profert ſententiam. Vnde ca. 11. q. 3. Epiſcopus. Somnia (inquit canon) aliquando eſt iniuſta ex animo proferentis: iuſta uerò ex ordine & cauſa, & aliquando eſt iuſta ex animo & cauſa, ſed non ex ordine: cū autem ex ordine cauſa iniuſta fuerit, aliquando nullum omnino in eo delictum eſt, quod ſit damnatione dignū & aliquādo non eſt in eo illud ſupra quod fertur: ſed ex alio nominandus eſt, ex animo eſt iniuſta, cum aliquis iudex ſeruata integritate iudiciarii ordinis in adulterum, vel in quem libet criminoſum non amore iuſtitiæ, ſed liuore odii, vel precio, aut fauore aduerſariorum inductus ſententiam profert. Vnde Beda ſuper illuc Iacob. 1. Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur. qui (inquit) iratus in aliquem ſententiā profert, & ſi ille quātum ad ſe iuſtam reportat ſententiam; iſte tamen, qui non amore iuſtitiæ, ſed liuore odii in eum ſententiam dedit, iuſtitiam Dei in quā perturbatio non cadit non imitatur. Hæc ille. Vnde & de talibus quidam inquit, dum iudicare incipiunt, iraſcuntur ipſam iudicii ſententiam in inſaniam conuertunt, de quibus rectè per prophetam dicitur. Qui conuertit in furorem iudicium: qui enim iratus iudicat, in furorem iudicium mutat, & ante profert quàm agnoſcat. furor in iudice inueſtigationem ueri non valet attingere: quia mens eius turbata furore ab inſcrutatione alienatur iuſtitiæ. Iracundus iudex iudicii examen plenè contueri non ualet; quia caligine furoris impeditus veritatem non videt, qui a repulſo furore diſcutit, facilius ad contuendum veritatem mentis ſerenitate conſurgit, & ſine vlla perturbatione ad æquitatis intelligētiam peruenit: hæc Iſido. in de ſum. bono libro. 3. ca. 56. Quartò peruertitur iuſtum iudicium, ſcilicet quando iudex non amore iuſtitiæ, ſed amore conſanguini-

guinitatis, propinquitatis, aut carnalis amicitię alicui iudiciariæ ſententiæ contenditpræſtare beneficium. unde Iſido. in de ſum. bo. li. 3. ca. 57. Qui enim (inquit) conſanguinitatis uel amicitiæ fauore, ſiue inimicitiarũ odio iudicium peruertunt, ſine in dubio Chriſtum, qui eſt ueritas & iuſtitia, peccare noſcuntur. Iniqui iudices erant in ueritate ſentẽtiæ, dum intendunt in qualitatem perſone & exulcerãt ſæpe iuſtos, dum improbè defendunt iniquos. Qui autem rectè præſidere ſtudet, nec partem palpare nouit nec cohiberi a iuſtitia didicit. Hęc ille. Item Augu. Quicunque (inquit) aut conſanguinitate, aut amicitia, aut hoſtili odio, uel nummis in iudicio ducitur, peruertit iudicium Chriſti, qui eſt iuſtitia & fructum illius vertit in ſuæ damnationis amaritudinem. hæc Augu. & ponitur in ca. 11. q. 3. quicunq;.

2 † Quintò peruertitur iuſtum iudicium, quando iudex in crimine aliquem ſine accuſatore condemnat. unde Eleutherius, nihil (inquit) contra quemlibet accuſatum abſq; legitimo & idoneo accuſatore fiat. Nam & dominus noſter Ieſus Chriſtus iudam furem ſciebat: ſed quia non erat accuſatus, ideo non erat eiectus. hęc Eleutherius. & ponitur in ca. 2. q. j. nihil. Sed tamen ſicut dicit Iſid. in de ſum. bo. li. 3. ca. 56. Verboſi iudices & elati vt ſapiẽtes uideantur, non diſcutiunt cauſas, ſed aſſerunt, ſicque conturbant iudicij ordinem, dum non contenti ſuo officio aliena præſumunt. Hæc ille. & ideo meritò Iſid. in de ſum. bo. Neminem (inquit) ſtultorum uel improborum oportere iudicem eſſe: nam ſtultus per ignauiam ignorat iuſtitiam, improbus autem per cupiditatem corrumpit eam quam didicit ueritatem. grauius lacerantur pauperes a prauis iudicibus, quàm a cruentiſsimis hoſtibus: nullus enim prædo eſt tam cupidus in alienis, ſicut iudex iniquus in ſuis iudicijs. Hæc Iſid. in de ſum. bo. li. 3. ca. 55. Vnde impij iudices bene aſsimulari poſſunt rubo ſpinoſo ſtanti in cãpo: nam ſicut experientia docet ingruente intẽperie oues debiles ad rubum currunt ſub illius protectione ſuccurſum optantes habere, ſed ſi rubum tangant ſtatim illaqueantur, nec euadere poſſunt, quin partẽ lanæ ſuæ perdant: & ſic toties ad rubum ueniunt, quòd tandem nudi recedunt, ſi veniat ad rubum vulpes doloſa ſerpens tortuoſus, uel lupus rapax & poteſt currere per mediũ rubi quoties uoluerit, & nihil nocebit ſibi. Sic ſpiritualiter, quando pauperes & innocentes oues Chriſti patiũtur frigiditatem perſecutionis & iniurię ab impijs illatę, frequenter currunt ad rubum. i. ad iudicem, uel legiſperitum optantes ab eis obtinere remedium & ſuccurſum: ſed ſi tangunt rubum illaqueando ſe in legibus eorum, non euadent quin lanam. i. pecuniam ſuã perdent, modo dando uni, modo alteri: ſed perdita tota lana. i. tota pecunia cõſumpta perditur & cauſa, & ſic nudi dimiſsi pauperes recedunt: ſed ſi veniat ad rubum vulpes. ſ. falſus quæſtor, ſiue vſurarius, vel ſerpens tortuoſus, ideſt ſubtilis iuriſconſultus, vel iuridicus cauteloſus, vel lupus rapax. i. tyrannus impius & crudelis, & tãgat rubum immiſcendo ſe legibus eorũ, & poteſt rubum quotieſcunque voluerit penetrare . i. legis ordinationem tranſgredi & nullum patietur nocumentum. Et ideo legum executionem Valerius lib. 6. telis comparat aranearam, quia ſicut in tela araneæ infirmiora animalia, ſicut muſcę retinentur: ſed valentiora per medium illius tranſeunt ſine impedimento. Ita in his humanis legibus pauperes multoties cõſtringuntur: ſed diuites & mundi potẽtes trãſgrediuntur & legis executionem ſine aliquo impedimento euadunt. Nam experientia docente, ſi pauper contra legem eccleſiaſticã delinquat, uel regalem, ſtatim erit punitus ſiue per mortem, ſiue per incarceratione, ſiue per exilium, ſiue per excommunicationem, ſiue per publicam pœnitentiam, ſiue (vt frequentius) per pœnam pecuniariam redimẽdo peccatũ: ſed diuites & potentes qui multoties cęteris grauius legis tranſgrediuntur iuſtitiam, ſiue legis executionem, euadunt impuniti: ſed cauſa iſtius iuſtitię non eſt ex parte legis: quia teſte Apoſtolo. Lex bona eſt, ſi quis ea legitimè vtatur: ſed cauſa iniquorum iudicum, qui ſi veri iudices eſſent, non eſſent acceptores perſonarum: ſed de illis deberet eſſe, ſicut lingua ęquæ libræ quæ ſemper mouetur ad partem grauiorem. Sic lingua veri iudices ſemper moueret

ad

ad magis reos ſecundū legis duritiē eos acrius puniendo: ſed lingua eorum nunc aliquando per munera, aliquando per timorem, aliquando per carnalem affectionem, aliquando per odij mouetur liuorem ſic, quòd iuſti puniuntur, & impij euadunt impuniti. Vnde Aug. in de ſpeculo humanæ miſeriæ. Creuit (inquit) auaritia, ut ex iuſtitiæ negatur cunctis cupiditatis amore, iura nihil valent, præmia & dona legum vires tulerunt, vęnale vbique eſt iudicium, iniqui ſalui fiunt, probi pereunt. De talibus etiam iudicibus loquitur ſcriptura Sap. 6. dicens. Non rectè iudicaſtis, neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, nec ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis, horrendè & cito apparebis, quòd iudicium duriſsimum fiet his, qui præſunt exiguo conceditur miſericordia: potentes enim potenter tormenta patientur. Idem de talibus loquitur propheta Iſa. 34. dicens. Vhe qui contradunt leges iniquas & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. Quid enim facietis in die uiſitationis & calamitatis de longe venientis, ad cuius confugietis auxilium, & vbi derelinquetis gloriam veſtram, ne incuruemini ſub vinculo, & cum in terfectis cadatis. Sexto modo peruertitur iuſtum iudicium, quando iudex non ſuum ſubditum, vel ad ſe non pertinentem iudicare pręſumit, quod contingit dupliciter.

3 † Vno modo quando iudex vnius prouincię, comitatus, iuriſdictionis, vel parochiæ ad ſe non pertinentes iudicare pręſumit. Vnde Anacletus. Vnaqueque prouincia (inquit) tam iuxta eccleſiaſticas leges quàm iuxta ſeculi leges ſuos debet iuſtos & non iniquos habere iudices & non extraneos, niſi Apoſtolicæ huius ſedis auctoritas decreuerit. hęc Anacletus, & ponitur in ca. 3. q. 6. Vnaqueq;. Item Calixtus Papa. Nullus (inquit) alterius terminos vſurpet, nec alterius perochianum iudicare, vel ordinare, aut excommunicare præſumat: quia tale iudicium, vel ordinatio, aut dānatio nec rata erit, nec vllas vires habebit: quoniam nullus alterius iudicis niſi ſui ſententia tenebitur, aut damnabitur. Vnde dominus in euangelio loquitur dicens. Non tranſgrediaris antiquos terminos, quos poſuerunt patres tui. hæc Calixtus, & ponitur in ca. 9. q. 2. Nullus alterius. Item Grego. Scriptum eſt (inquit) in lege. per alienam meſſem tranſiens immittere falcem non debes: ſed manu ſpicas conterere & manducare. Falcem enim iudicij mittere non debes in eam ſegetem, quę alteri videtur eſſe commiſſa: ſed per affectum boni operis frumenta dominica viciorum ſuorum paleis expoliata in eccleſiæ corpus admonēdo committere. hæc Greg. ca. 6. q. 3. Scriptū. Vnde & in confirmationem huius ſententiæ dicit Apoſtolus ad Roma. 14. Tu qui es qui iudicas ſeruum alienum, ſuo domino ſtat, aut cadit. Secundo modo contingit iudicem ad ſe non pertinentem iudicare, quando iudex ſecularis ſiue temporalis præſumit viros eccleſiaſticos ſuis temporalibus legibus iniſcari & dijudicare, vel econtra quod nō licet. Vnde Fabianus. Sicut (inquit) ſacerdotes, vel clerici reliqui a ſecularium laycorum accuſatione excluduntur, ita illi ab iſtorum ſunt excludendi & alienandi criminatione: & ſicut illi ab iſtis & iſti ab illis non recipiantur, quoniam ſicut Deo ſacerdotum conuerſatio ſegregata debet eſſe ab eorū conuerſatione, ita litigatiō: quia ſeruum Dei non oportet litigare ſed intereſſe ad oēs. hæc Fabianus, & ponitur in ca. 2. q. 7. ſicut ſacerdotes. Item. 22. q. 2. Nullus (inquit canon) ex eccleſiaſtico ordine cuiq̄ layco quicq̄ ſupra ſacroſctā euangelia iurare pſūmat: ſed ſimpliciter cum veritate & puritate dicat. Eſt eſt, nō nō: ſed aliquid quod ſibi obijciatur, prout iudicauerint, qui eiuſdē ſunt ordinis, aut corrigatur. aut expurgetur. hæc ibi. Vnde imperator Ioannes. Nunq̄ (inquit) de pontificibus niſi eccleſiam iudicare debere conſtat, nō eſſe humanarum legum ferre de talibus ſententiā abſq; eccleſiæ principaliter inſtitutis pōtificibus obſequi ſolere principes Chriſtianos decretis eccleſię non ſuam proponere poteſtatē. epiſcopis caput ſubdere principē ſolutū non de eorū capitibus decreuimus iudicare hęc ille. & ponitur in ca. diſt. 86. Nunq̄, quod conſiderās ille nobilis imperator conſtantinus, de quo be.

Greg.ſic ſcribit. Eccleſiaſtica, inquit, hyſtoria teſtatur, ꝙ cum quoq; piæ memoriæ Cōſtantinus principi ſcripto oblatæ accuſationes contra epiſcopos fuiſſent, libellos quidē accuſationis accepit, & eos qui accuſati fuerant epiſcopos conuocans in eorū cōſpectu libellos quos acceperat accendit. Ite & inter vos cauſas veſtras diſponite: quia dignum non eſt, vt nos iudicemus deos. hęc Greg. & ponitur in ca. 11. q.j. ſacerdotibus. Item Gregorius. Quiſquis, inquit, dubitet ſacerdotes Chriſti regū & principum omniumq; fideliū patres & magiſtros exiſtere, nonne mirabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, ſi diſcipulus magiſtrum ſic conetur ſubiugare & iniquis obligationib. illum ſuæ poteſtati ſubijcere, a quo credit non ſolum in terra ſed etiam in cœlis ſe ligare poſſe & ſolui. hæc Gre. & ponitur in ca. diſt. 56. quiſquis inquit.

De accuſatione iniuſta. Cap. X.

TErtiò ſub prædicta ſpecie auaritię. ſ. fallacia continetur iniuſta accuſatio, quæ tripliciter fieri contingit, vt patet in ca. 2. q. 3. ſi quem pęnituerit. ubi dicitur, ꝙ accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, aut .n. calumniantur, pręuaricantur, aut tergi verſantur. Calūniari eſt falſa crimina ſcienter imponere. ſ. ſi ſolū ex malitia in falſam accuſationē prorūpit. Contingit. n. quandoq; ex animi leuitate ad accuſationē procedere, quādo ſcilicet aliquis nimis faciliter credit, quod de alio audiuit, & de illo ipſum accuſat. & hæc temeritas eſt. Aliqñ aūt ex iuſto errore mouetur aliquis ad accuſandū, quæ omnia ſecundū prudētiā iudicis debent diſcerni, vt non pronunciet eū calūniatū fuiſſe, qui ex leuitate animi, vel ex iuſto errore in falſam accuſationē prorumpit: ſed ſi quidem iuſtum errorē reperit abſoluit eū. Si verò in euidēti calumnia eum deprehenderit, legittimam pęnam ei irrogat, ſcilicet pęnā talionis. Vnde Sixtus papa. Qui, inquit, crimē obijcit, ſcribat ſe probaturū, & qui non probauerit, quod obijcit, pœnam quam intulerat ipſe patiatur hęc Sixtus, & ponitur in ca. 2. q. 8. qui crimen. Et ad prædictam temeritatē iudiciū pertinet temerarium de quo Aug. contra mona. li. 2. Duo ſunt, inquit, in quibus iudiciū temerariū cauere debemus, ſcilicet cum incertum eſt, quo animo quid factum ſit, vel incertū eſt, qualis futurus ſit: quoniam nunc vel bonus vel malus apparet. hæc ille. Et eandem ſententiam habet Aug. in lib. ſuo de ſermo. domini in monte. & ſubdit ibidē. ſi igitur quiſpiā, verbi gratia, conqueſtus de ſtomacho ieiunare voluerit, & tu non credens edacitatis uitio tribueris, temere iudicabis. Vnde ad Rom. 14. Is qui manducat non manducantem nō ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrietatemque cognoueris & ita reprehēderis quaſi nunquàm ille poſſet corrigi aut mutari, nihilominus temere iudicabis: nam, ut dicit idē Aug. in de verbis doni, ſermone. 11. De nullo deſperandum eſt, quàmdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui non vult mortem impij tantum ſed ut reuertatur & uiuat. Paganus eſt hodie, unde ſcis, vtrum ſit futurus chriſtianus craſtino. Iudeus infidelis eſt hodie, quid ſi cras amplectitur catholicam pacem, quid ſi iſti, quos in quocunque genere erroris notos & tanquàm deſperatiſsimos damnas, antequàm finiant iſtam vitam, agant pœnitentiam, inuenient uitam in futuro. proinde fratres ad hoc uos admoneat, quod ait Apoſtolus. Nolite ante tempus quicquàm iudicare. Hæc ille. nam, vt dicit idem Aug. Temerarium iudicium plerunque nihil nocet ei de quo temere iudicatur: ei autem qui temere iudicat, ipſa temeritas neceſſe eſt, ut noceat. hęc Aug. & ponitur in ca. 11. q. 3. temerarium. Sed pro iſto eſt notandum, quòd ſecundum Aug. in li. ſuo de ſermone domini in monte. ſuper illud Lucæ. 6. Nolite iudicare & non iudicabimini. Quædam ſunt opera manifeſta, quædam occulta, & quædam media. Manifeſta opera dicuntur illa, quæ non poſſunt bono animo fieri, cuiuſmodi ſunt ſtupra, blaſphemia, furta, homicidia, ebrietas & huiuſmodi. Vnde ad Gall. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, & de his licitum eſt iudicare, quòd ſunt mala, & etiam ꝙ illi mali ſunt, qui illis in

ficiuntur

ficiuntur peccatis,& ſic faciunt iudices eccleſiaſtici ac temporales, ad quos pertinet tranſgreſſoris legis charitatiue corrigere, quorum correctionem ſi non acceperint delinquentes, ſed in malitia ſua durauerint,licitum eſt nobis iudicare eos, niſi fructuoſè pœnituerint dignos eſſe damnatione æterna. Et ideo docet nos Apoſtolus cum huiuſmodi cibum non ſumere.j.Corint.5. dicens. Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri,ſi is qui frater nominatur inter uos,ſit fornicator,aut auarus,aut ydolis ſeruiens,aut maledicus,aut ebrioſus, aut rapax,cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Item Chriſtus in euangelio præcipit, quòd talis ſit nobis ſicut ethnicus & publicanus: verũtamẽ mala manifeſta cõtra nos a proximis illata debemus patienter ſuſtinere & miſericorditer dimittere: ſed iniurias contra Deum factas nullo modo ſuſtinere.vnde Greg. Peccata (īquit) quæ vel in Deum, vel in proximum cõmittũtur a nobis punienda ſunt: ea verò quæ in nobis delinquuntur,patienter toleranda, vel potius diſſimulanda ſunt. hæc Gre.& ponitur in ca.23.q.4.inter querelas. Item Criſ. ope.imp. ome.17.ſuper illud Math.7.Nolite iudicare & non iudicabimini. hic(inquit) ſermo non eſt poſitus de proximis nõ iudicandis, qui peccãt in Deum,ſed qui in nos peccant:qui enim nõ iudicat proximum propter peccatum in ſe cõmiſſum,illum nec Deus iudicat propter peccatum ſuum,ſed dimittit ei debitum, ſicut & ipſe dimiſit. Secũdò aliqua ſunt occulta,quę nemo ſcit niſi Deus,qui non vult adhuc illa reuelare,& talia non debemus iudicare. vnde Aug. & ponitur in ca.23.q.4.quantus. Quantus (inquit) arrogantię amor eſt, quanta humilitatis & charitatis obliuio & arrogantię, quanta iactatio,vt quis ſe poſſe facere credat, quod nec Apoſtolus conceſsit dominus, vt zizania videlicet a frumento putet ſe poſſe diſcernere. hęc ille. Vnde Apoſtolus.j.Chor. 4. Mihi autẽ pro nimio eſt, vt a vobis iudicer, aut ab humano die: ſed neque meipſum iudico,nihil mihi cõſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me,Deus eſt.& iſtud confundit etiam tales qui proximos ſuos in quibus malũ non viderunt,neque nouerunt: ſed ſola ſuſpitione ex diaboli inuidia & malitia propria iudicant hæreticos morte dignos. vnde Aug. ſuper eodem. Periculoſum (inquit) eſt nobis de ignotis cordis aliorũ iudicare. Tanta enim profunditas eſt in homine, ꝙ latet ipſum hominẽ in quo eſt. In Petro profunditas iniquitatis infinita latebat, cum ſe cum domino moriturũ promittebat. Cum ergo quiſquis de ſe aut non omnino,aut vix poſſet ferre ſententiam, dicente ſcriptura Eccl. 9. Sunt iuſti atque ſapientes & opera eorum in manu Dei,& neſcit homo, vtrum amore,an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerte, quõ poteſt quis de alijs iudicare. ideo de talibus abſconditis ſecũdum conſilium Apoſtoli.j.Chor.4. Nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat dominus qui & illuminabit abſcõdita tenebrarum & manifeſtabit cõſilia cordium. Tertiò aliqua ſunt opera quæ & bono & malo animo fieri poſſunt, cuiuſmodi ſunt eleemoſynam pauperibus dare, multũ ieiunare, & huiuſmodi, quæ ſi fiũt ſine charitate propter laudem humanã, nihil proſunt. Vnde.j.Chor.13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeã, & charitatem non habuero, nihil mihi prodeſt, & iõ de talibus operibus prohibet nos Chriſtus temerariè iudicare, & potius in meliorem partẽ conuertere. Vnde Aug. in de ſermone domini ſuper illo. Nolite iudicare &c. In hoc loco (inquit) nihil aliud præcipi nobis exiſtimo, niſi vt ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiunt, in meliorem partem interpretemur: quod eñ ſcriptum eſt. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ſicut ſunt ſtupra, blaſphemia, furta, homicidia, ebrietas, & ſi qua ſunt talia, de quibus nobis iudicare permittitur dicente Apoſtolo. Quid enim mihi de his quę foris ſunt iudicare, nonne de his quę intus ſunt vos iudicatis. Et ſequitur. de manifeſtis igitur iudicemus, de occultis verò iudiciũ relinquamus Deo iudici noſtro. Hæc Aug. Sed ſicut dicit Chriſ omel. 17. Ex ſolis plerunque ſuſpitionibus ſunt odientes cæteros & condemnantes & ſub ſpecie pietatis proprium odium exequentes, & ſupple illa quę poſſunt bene vel

malè

malè fieri ſecundum diuerſas intentiones facientis in partem interpretantes peiorem: taliter verò de proximis iudicãtes, vt dicit Linco. dicto, 5. ſunt de progenie illius regis magni dyaboli, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbię. Hanc temerariam iudicationem offert iſte rex nequiſsimus cuilibet noſtrũ quotidie ducendam vxorem, & ſicut eſt mos tradentium mulieres nuptui earum difformitates ſi q̃ ſint velare & palliare: ſic rex iſte dyabolus hanc temerariam iudicationem quam nobis tradere vult in vxorem: quia multas habet difformitates, occultat, ne a nobis propter eius turpitudinem recuſetur: ſed experientia docẽte rarò ex mala & difformi parentela producitur proles deducenda & bona: ſed ex quam mala parentela & difformi producatur hæc meretrix temeraria iudicatio, oſtendit Linco. vbi prius, dicens ꝙ eius mater eſt tabens & putrida inuidia, quæ nunquàm gaudet, niſi de triſtibus, de lętis ſemper triſtatur & murmurat, de qua prouer. 14. Putredo oſsium inuidia, quæ vix tenet lachrymas, cum nil lachrymabile videt: ſoror uerò eius canina & corroſiua detractio, cuius dentes nigri & acutiſsimi velut canini extra os in longum valde protenduntur. hæc autem quicquid uidet in mẽbris hominum pulchrũ & decens velut rabidus canis auidiſsimè mordendo diminuit, dehoneſtat, & corrodit. Auia verò eius turgida & inflata eſt ſuperbia, quę tãta turgeſcit inflatione, ꝙ mentis aſpectum & diſcretionem uelut oculum & naſum cooperiendo obnebulat, nec patet os eis, niſi cum ſpiritus ingens in amploſa uerba prorumpit, nec relinquit hæc turba turpis ſuam progeniẽ, ſed inſeparabiliter comitatur eam, nec quàmdiu iudicationem temerariam uxorem habes, hãc turbam peſsimam de domo animæ tuæ eijcere poteris. hęc ergo meretrix etſi non propter ſe, tamen propter vtilitatem & turpitudinem originis ſuæ eſt meritò recuſanda. & ideo rex ſuperbię diabolus, qui deſiderat prædictã meretricem nobis in uxorem tradere, timens ipſam eſſe repulſam, nos quoque uelle in uxorẽ ducere aliquam uirginem de familia regis humilitatis & de genere illius nobilis reginæ, quæ charitas nuncupatur oriundam prædictã meretricem quam deſiderat nobis tradere trãſformat in ſpeciem unius uirginis de prædicta regina charitate oriundam. ſ. in ſpeciẽ piæ conqueſtionis alienæ miſeriæ, quę a multis ſuſcipitur ſic informata, quę repellebatur in ſpecie propria, vt qui uoluit talia dicere. Iſte per hypocriſim ieiunat, vel orat, vel pro uana gloria eleemoſynam tribuit dicunt plerunq; taliter. Heu quammagnus dolor eſt de iſto, qui vitio hypocriſis aut vanegloriæ inquinatur. Sed ſi vis hanc fucatam conqueſtionem a cõqueſtione charitatiua diſcernere, conſidera diligẽter ſi in ſecreto cordis tui fratris miſeriam plus & libentius deploras, quàm eam deplorandam alijs denuncies: verus enim & charitatiuus dolor eſt, qui teſtimonium foris non quęrit. Hãc itaque meretricem cum in figuram alienã trãſformatur, cautius & diligẽtius oportet nos cauere, quę ſi non ſit manifeſta, nos decipit periculoſius: non itaque temerario iudicio alienã uitam dijudicemus: ſed ſecundum conſilium Apoſtoli. j. Chor. 11. Noſmetipſos iudicemus, & non iudicabimur. ſ. in iudicio cõdemnationis æternæ. Sed quomodo noſmetipſos dijudicare debemus, docet Linco. vbi prius ita ſcribens: vt noſmetipſos (inquit) rectè iudicemus iſte eſt ad iudicium & in iudicio proceſſus rectus. oportet, ꝙ in ciuitate mentis conueniat populus omnium virium animæ, eligantq; ſibi iudicem in illo populo potẽtiſsimum & ſapientiſsimum, in quo ſit veritas, deteſtatio auaritiæ. talis eſt ſynderesis. i. ſuperior pars rationis quę iudiciariam dignitatem obtinet. Iudex iſte ſecundum legẽ ſcripturæ ſacræ iudicabit, quæ exquiſitè decernit quid bonum, quid malum, quid honeſtum, quid inhoneſtum, quæ pmia congruant bonis, & quæ pœnæ malis, iudici tribunal competit, quo ſuffultus a veritate & rectitudine iuſtitiæ & iudiciũ nuſquàm declinet, & ſic manifeſta poſſumus prædicto modo iudicare, occulta verò debemus diuino iudicio relinquere, ſed media ſiue ambigua sẽper debemus in meliorem partem interprętari. Et ſi (vt inquit Aug.) ſuſpitiones vitare non poſſumus: quia homines ſumus: tamẽ iudicia .i. diffinitiuas ſententias cauere debemus, & plus ſalutem q̃ mortem reorum optare & in

futuro

futuro ſpē boni habere. hæc Linco. Et ex iſtis patet, quòd nullus deberet malum de proximo temerarie ſine manifeſta & probata euidētia iudicare, nec nimis faciliter dictis alienis proximos criminantibus aurem inclinare. vnde Greg. de noſtra (inquit) ſanctitate abſit chriſtianorum iudicio ea quæ maledictorum hominum in moribus conficta credimus in qualicunque modulo ſuſpitiones adduci, quia & ſacri eloquij teſtimonium tenemus: vt mala maiora cum forſitan dicuntur niſi probata credi non debeant, ſed citius probata vlciſci. Hęc igitur (vt dixi) nimiæ leuitatis eſſe oſtendere, ſi quis mala grauia credere ſtudeat, quę probari non poſſunt. vnde ſanctitas noſtra debet mētem ſuam a maledictorum hominum rumoribus obtractione diſiungere, & ſola quę æternę vitæ ſunt, atq; ad vtilitatem ſubditorum proficiuntur cogitare. hæc Greg. & ponitur in can. 11.q.3.in cunctis. Præuaricari aūt eſt vera crimina abſcondere .ſ. ſi fraudulenter abſcondat ea concludens cum reo proprias probationes aſſimulando, & falſas accuſationes admittendo. vnde præuaricator dr̄, quaſi variator qui ad uerſam partē adiuuat prodita cauſa ſua. & iō ad euitandū præuaricationem hmōi accuſatorum. Calixtus papa præcipit, vt accuſator p̄nte eo quem accuſat in ſcriptis accuſationem iudici offerat & propria voce litteras ſuæ accuſationis legat. hæc Calixtus, & ponitur in c.2.q.8.qui crimen. Item idem. Accuſatorū (inquit) perſonæ ſine ſcripto nunquàm recipiātur, nec abſente eo quem accuſare volunt quilibet accuſari permittatur. hæc Calix.2.q.8.accuſatorum. Tergiuerſare eſt cum uniuerſo ab accuſatione deſiſtere non qualitercunque ſed inordinate. Contingit enim quandoq; aliquem ab accuſatione inordinate deſiſtere abſque uitio, quando ſcilicet in ipſo accuſationis proceſſu cognouit falſum eſſe id, de quo accuſabat, qđ tamen qſi accuſabat putabat eſſe verum, & ſic pari conſenſu accuſator & reus mutuo ſe abſoluunt, nec tūc accuſatus de crimine ſibi impoſito cogēdus eſt ſe purgare, dicente ca. deficientibus verò accuſatoribus non vr̄ reus cogendus eſſe ad purgationem. Sicut.n. poſſeſſor deficiēte accuſatore titulum ſuæ poſſeſsionis probare non cogitur, ita qui impetitur ad innocentiam ſuam purgandam cogēdus eſſe nō creditur deficientibus accuſationibus. hæc ca. 2.q.4.deficientibus. Contingit etiam aliquem ab accuſatione ordinatè deſiſtere, quādo princeps, cui pertinet cura cōmunicatus quod per accuſationem intendit aboleuit & ab accuſatione accuſatorem deſiſtere impune conceſsit & accuſatum abſoluit.

De accuſatione falſa. Cap. XI.

QVarto ſub prædicta ſpecie auaritiæ .ſ. fallacia continetur etiam falſa accuſatio, vel defenſio peccati.

1 † De qua Greg. 22. moral. exponēs illud Iob.31. Si abſcondi quaſi homo peccatū meū. dicit vſitatum uitium generis humani eſt, in libendo peccatum committere, & commiſſum negando abſcondere, & conuitium defendendo multiplicare: nam peccatū peccato addit, qui culpæ quam fecit patrocinia defenſionis adiūgit, & poteſt talis excuſatio, ſiue defenſio peccatum eſſe coram iudice publico & ordinario, vel coram iudice priuato & pœnitētiali, & vtraque eſt iniqua & iniuſta. Sed pro iſto eſt notādum, ꝙ coram iudice in publico iniuſtam & iniquam tripliciter contingit eſſe peccati defenſionem. Primo, quando reus in defenſionem ſui peccati veritatem abnegat. vnde iuſtum eſt, ꝙ quilibet obediat ſuo ſuperiori in his ad quæ uis prælationis ſe extendit. & ideo ex debito iuſtitiæ tenetur accuſatus veritatem exponere, quam iudex ab eo ſecundum formam iuris exigit, & ſi eam mendaciter negauerit, mortaliter peccat, eo ꝙ facit cōtra debitum iuſtitiæ & contra dilectionē proximi, ſcilicet iudicis, cui debitum negat, & cōtra dilectionem accuſatoris, qui ſi in probatione defecerit, puniendus eſt: vt patet ex ſupradictis & ideo meritò orat propheta di. in pſal. Ne declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Super quo dicit gloſa. hæc eſt conſuetudo impudentium, ut deprehenſi per aliqua falſa ſe excuſant, nec tale mēdacium eſt totaliter officioſum, vt ſic excuſetur a peccato mortali, immo eſt quodammodo

modo pernitioſum, quia cadit in iniuriam iudicis iuſtitiæ & abnegationem veritatis. Secūdo contingit talem defenſionem eſſe iniuſtā non ſolum negando ueritatem, quæ ſecūdum formam iuris exigitur, ſed etiam proponendo aliquam falſitatem, vel fraudem, vel etiam dolum per ſe, vel per alium in ſui defenſionē adhibere, quo minus veritas cognoſcatur, & certè omnes, qui quacunque etiam colluſione taliter defendunt ſcienter delinquētis tale peccatum ne ſecundum iura puniatur pęna a legibus inſtituta, ęqualiter cum reo participes efficiūtur eiuſdē peccati. vnde 23. q. 4. tu bonus, dicit can. Qui pōt obuiare & perturbare peruerſos & non facit, nihil aliud eſt, q̄ conſentire impietati eorum. Et ſicut dicit Apoſtolus ad Roma. 1. Non ſolū qui peccata agunt digni sūt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Tertio contingit talem defenſionem eſſe iniquam & iniuſtam, ſi ſit uiolēta. puta ſi quis iuſtè damnatus ad mortem peccaret ſi violenter reſiſteret. dicente Apoſtolo Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi a Deo: quæ autem ſunt a Deo ordinata ſunt, itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui reſiſtunt ſibi ipſis damnationem acquirunt, non tamen tenetur quis illud facere, vnde mors ſua ſequatur, quamtuncunque damnatus, quia nullus debet interficere ſeipſum, vt ſi quis damnatus fuerit, vt moriatur, non peccat ſi cibum occultè miniſtratum accipiat, quia non ſumere eſſet ſeipſum occidere. vnde Ambro. & ponitur in can. diſt. 86. non ſatis. Quiſquis (inquit) paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paueris occidiſti. Hæc ille. Talis excuſatio, ſiue defenſio peccati eſt iniqua & iniuſta in iudicio pœnitentiali. unde Chriſ. omel. 13. ope. impe. O iniqua malitia peccatoris, qui neque futuri iudicij terrore mutatur: qui enim debuerat peccatum ſuum ſimpliciter confiteri, vt dominum quem malè agendo irritauerit, ſimpliciter confitendo liniret. econtra nō confitetur autem, adhuc ſe excuſat, & ſtolidè dum vult vnum accuſare peccatum, addit alia duo, primum: quia peccauit. ſecundum: quia excuſauit, tertium: quia iniuriam Deo facit. Hæc ille. Item Iſid. in de ſum. bo. li. 2. ca. 33. Sicut (inquit) gignuntur ex peccato peccata, vt dum non euitantur parua, incidatur in maximis. Et dum defenduntur admiſſa, nec lamentantur ex flagitio ad ſuperbiā itur. Vnde fit, ut duplicati ſit criminis reus, qui & admittit ſcelera per uoluntatem, & defendit ea per contumaciæ tumorem. ſic ex vitio uitium gignitur: ſicut Dauid, qui dum nō euitauit adulterium, perpetrauit & homicidium. Item ex uirtute uirtus concipitur, ſicut per uirtutem euangelicæ prędicationis virtutē martyrij Apoſtoli meruerunt. Hæc Iſid. Itē idem diſt. 23. ca. eiuſdem. Omne (inquit) peccatū anteq̄ admittatur, amplius pertimeſcit: q̄uis aūt graue ſit, dū in vſum venerit, leue exiſtimatur & ſine vllo metu cōmittitur. iſtis fomitibus quaſi quibuſdā gradibus conualeſcit oē peccatū: cogitatio nanq; praua delectationem parit, delectatio conſenſionem, cōſenſio actionē, actio conſuetudinem, conſuetudo neceſſitatem: ſicque his uinculis homo implicatus quaſi quadam cathena uitiorum tenetur aſtrictus, ita vt ab ea euelli nequaquam poſſit, niſi diuina gratia manum iacentis apprehendat. Peccatum admittere eſt cadere in puteū. Conſuetudinem verò peccandi facere eſt os putei coanguſtare, ne is qui cecidit ualeat exire. Hæc ille. Vnde Aug. ſuper pſāl. 68. exponens illud. Ne abſorbeat me profundum, neque urgeat ſuper me puteus os ſuum. Quid eſt (inquit) fratres hoc quod depræcatus eſt? magnus eſt puteus profunditas iniquitatis humanæ. illuc quiſque qui ceciderit in altum cadet: ſed quando ibi poſitus confitetur peccata ſua non clauſit ſuper eum puteus os ſuum, vt eſt in quodā alio pſāl. ſic ſcriptum. De profundis cla. ad te domine, do. ex. vo. me. Si autem factum in illo fuerit, quod alia ſententia ſcripturæ dicit. Peccator cum in profundum venerit malorum contemnit. prouer. 18. Clauſit ſuper eū puteus os ſuū: q̄a clauſit peccator os illius: pdidit. n. cōfeſsionē, verè mortuus eſt. Impletū eſt in eo quod alibi dicitur. A mortuo uelut qui non ſit perit cōfeſsio, Ecc. 17. Metuēda eſt iſta res vehementer fratres. Si videritis hoiem feciſſe iniquitatē, verſus eſt in puteū: qū autē dixeris illi iniquitatē ipſius, & ipſe dixerit. verè peccaui, fateor nō ſup eū clauſit puteus os ſuum:

elegerat: fatuus verò excuſauit ſe per ſapienté ſibi imputando crimen, ꝙ ſecutus eſt eum,ex quo eum ſtultun eſſe cognouit,& a deuio po tuit eum reduxiſſe erroris.Tũc iudex data ſen-tentia utrunque condemnauit.fatuum:quia ſa pienti non credidit.& ſapientem:quia fatuum eſt ſecutus. Spiritualiter illi duo ſocij ſunt cor pus & anima, duæ uiæ uia ducens ad cœlum quæ ſtricta eſt, & uia lata ad infernum deducens.latrones demones,qui de uirtutibus ſpoliant & in carcerem ducunt miſerrimæ ſeruitutis. Iudex Chriſtus filius patris cœleſtis.vnde Ioa.5.Pater omne iuditium dedit filio, iſte iudex reproborum corpus & animam ſtultorum condemnabit ad ſuppliciũ infernale ęternum. Quinto quidam de ſuis peccatis ſe excuſant per uoluntatem diuinam dicentes, ꝙ prædeſtinatũ dat illis, ꝙ taliter peccarent. & ideo non eis eſt imputandum, ſed ſecundum diſpoſitionem uoluntatis diuinæ & corporum cęleſtium conſtellationem , & ſic Deum blaſphemant,innuendo ꝙ ipſe ſit auctor uitiorum, ꝙ ipſi nullatenus poſſunt euitare, ſed a taliter ſe excuſantibus peto, nunquid uoluntariè hoc, uel illud peccatum fecerũt, quod oportet eos omnino concedere: quia ſecundum Aug.3.q. 3.quidam. Omne peccatum eſt uoluntarium, & per conſequens talis actus peccandi dependit a uoluntate humana naturali tamen docente ratione poteſt fieri uel non fieri indifferẽter. Sequitur, ꝙ fuit in poteſtate eorum, non ſic ſi uoluiſſent peccaſſe.Vnde Aug.Nabuchodonoſor(inquit)pœnitentiam meruit fructuoſam, nõne poſt innumeras impietate flagellatus pęnituit,& regnum quod perdiderat rurſus accepit. Pharao autem ipſe eſt flagellis durior effectus & perijt.hic mihi rationem reddat,qui diuinum conſilium nimium altè ſapienti corde dijudicat, cur medicamentum unius medici confectum alij ad interitum,alij valuit ad ſalutem: niſi quia dominus noſter Ieſus Chriſtus bonus odor alijs eſt odor vitæ in vitã, alijs eſt odor mortis in mortem,quantum ad naturam ambo homines erant,quantum ad dignitatem ambo reges,quantum ad cauſam captiuũ Dei populum falsè poſsidebant, quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti, quid igitur fines eorum fecit eſſe diuerſos, niſi ꝙ vnus manum Dei omnipotentis ſentiens in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit:alter uerò liberè Dei omnipotentis miſericordiſſimi ueritatem oppugnauit arbitrio,vaſis irę nũquàm Deus redderet interitum, ſi non ſpontaneum inueniretur homo habere peccatũ:quia nec Deus peccâti homini iniuſtè inferret irã, ſi homo ex prædeſtinatione cecidiſſet in culpam,prædeſtinatio verò Dei ſiue ad bonum,ſiue ad malum in omnibus operari ineptiſſimè .i.falſiſſimè dicitur,vt ad vtrunq; homines q̃dam neceſsitas videatur impellere, cum in bonis uoluntas ſit intelligenda non ſine gratia: in malis autem voluntas intelligenda eſt ſine gratia. Cum uerò aliquos a Deo aut traditos deſiderijs ſuis,aut obduratos legimus, aut relictos magnis peccatis ſuis, hoc ipſos meruiſſe profitemur:quia talia eorum crimina præceſſerunt,ut quãdo ſibi pęnam debuerint.i.meruerint, quia eis & ſupplicium vertitur in reatũ, atq; ita hęc de iudicio Dei quærimus,quod deſerit meritò liberare. Vires itaque obedientiæ non ideo cuiq; abſtraxerit Deus: quia eum nõ prædeſtinauit:ſed ideo eum non prędeſtinauit receſſurum ipſum ab ipſa obedientia etiã præuidit.Prædeſtinatioque Dei ſemper in bonum eſt, quæ peccatum ſolum ſola hominis voluntate commiſſum,aut remittendum nouit cum laude miſericordiæ,aut plectendum cum laude iuſtitiæ.In malis autem operibus noſtris ſola præſentia Dei intelligẽda eſt: quia ſicut præſciuit & prędeſtinauit,quæ ipſe fecit, & vt faceremus ipſe donauit,non prædeſtinauit, quæ non fecit,nec ſic faceremus exegit:hic autem, de quibus dicitur.1.Io.2. De vobis exierũt ſed non fuerunt ex vobis:ſi.n.fuiſſent ex uobis,p manſiſſent vtique uobiſcum . uoluntate exierunt,uoluntate ceciderunt: & quia pſciti ſunt caſuri, non ſunt prædeſtinati,eſſent prædeſtinati,ſi eſſent reuerſuri,& in ſanctitate& veritate remanſuri, ac per hoc prædeſtinatio talis multis eſt cauſa ſtandi, neque eſt cauſa labendi:non igitur neceſsitatem facit correctionis, vel obdurationis diuina prædeſtinatio,ſeu pręſcientia non poteſt: cum boni per gratiam corrigantur a libero arbitrio mali pereant.Neque

enim quia prædeſtinatio, ſiue præſcientia falli non poteſt, neceſſariò eueniunt, quæ prædeſtinantur, uel præſciuntur, quæ futura ſunt: ſicut nec neceſſariè prædeſtinantur, vel præſciũtur, quæ futura ſunt: ſed quia bona abſq; eius gratia, mala abſq; eius præſcientia euenire non poſſunt, quamuis ergo conuenienter dicatur, ſi hæc prędeſtinata ſunt vel præſcita, neceſſariò euenient: non tamen ideo abſolutè verum eſt, neceſſariò eueniẽt: quia prædeſtinata ſunt uel præſcita: quia hæc neceſsitas referatur ad rerũ euẽtũ: ſed ibi ſcilicet priori propoſitione ad intuitum diuinæ præſcientiæ. Et ſequitur, ſed in his omnibus uitia noſtra humanæ aſcribuntur mentis arbitrio, & quod diuina clemẽtia in electis miſericorditer uertit in bonum, in damnatis iuſtè relinquit ad malum: ſicut igitur quamuis certiſsimè ſciamus, neminem ultra terminum a Deo ſibi præfixum eſſe victurum: tamen omnibus languentibus non incõgrue medemur: ſic quamuis nemo ſaluetur, niſi prædeſtinatus ad uitã: omni tamen delinquẽti eſt adhibẽda correctio, nec malorum eſt negligenda diſciplina. hæc Aug. & ponitur in ca. 23. q. 4. Sextò quidam de peccatis ſuis ſe excuſant per carnalem fragilitatem, & dicunt planè ſe nõ poſſe abſtinere a libidinibus propter ſuam complexionem, & ſic nequiter Deũ de iniuſtitia & crudelitate blaſphemando accuſant. Nam ſi Deus aliquid homini præcepiſſet, quod homo facere non poſſet, eſſet iniuſtus, & ſi hominem damnaret pro eo quod euitare non poſſet tyrannus eſſet crudelis. Et cũ Deus pręcepit, hominem ſe a fornicatione abſtinere, & huic præcepto ſi quis non obediret, vel ſaltem ſi illud præceptum tranſgreſſus fuerit, niſi fructuosè poenituerit non eſt dubiũ quin in æternum peribit. Ex quo patet, quòd dicentes ſe abſtinere a fornicatione non poſſe, Deũ de iniuſtitia & crudelitate blaſphemando accuſant. Figuram huius habemus Gen. 3. vbi legitur, quòd Adam quando peccauit ſe excuſando peccatum ſuum in mulierem refudit: mulier uerò in ſerpentem, & ideo magis peccabant: quia ſic creatorem ſuum infamare uolebant. Vide Lin. ſuper euangelia. parte. j. ca. 64. Adam (inquit) requiſitus quare peccaſſet, reſpõdit domino culpam infundens in ipſum di. Mulier quam dediſti mihi ſociam dedit mihi de ligno & comedi, qua excuſatione quaſi hęreditaria iniquitate filij adhuc cõtra Deum ſuperbiunt, & in peccatum ſui culpam peccati in ipſum infundunt, cum dicunt ſuam complexionem hoc, vel illud peccatum poſtulare. Alij dicunt ſe de luxuria non poſſe abſtinere: quia calidæ ſunt naturæ. Alij dicunt, ſe a potu non poſſe abſtinere: quia frigidæ ſunt naturæ: ſed hoc eſt dicere. mulier i. caro quam dediſti mihi ſeduxit me. hęc Linco. Septimò quidam ſe excuſant de peccatis ſuis per finalem vtilitatem, & tales inueniuntur nonnulli prædones & iniuſti acquiſitores, qui auferũt a diuitibus bona ſua ſine aliqua conſcientia colligunt & recondunt & eleemoſynas cauſam finalẽ prætendunt. Contra quos Aug. forte (inquit) aliquis cogitat & dicit, multi chriſtiani diuites & auari & cupidi ſunt, non hoc eſt peccatum, ſi ſuum illis abſtulero & pauperibus dedero. vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero: ſed huiuſmodi abrogatio dyaboli calliditate ſuggeritur: nã ſi totũ tribuat, quod ſubſtulerat, addit potius peccatum, quàm diminuet. hæc Augu. & ponitur in ca. 14. q. 5. forte. Item Aug. in de verbis domini, ſermo. 35. ſuper illo euangel. Facite uobis amicos de man. iniquit. hoc (inquit) quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere, quod præceptum eſt: dicunt enim aliena rapere, mãmona eſt iniquitatis, erogare inde maximè indigẽtibus eſt amicos facere de mammona iniquitatis. Intellectus iſte corrigendus, immo & de talibus cordis noſtri omnino delendus eſt, nolo ſic intelligatis: ſed de iuſtis laboribus ueſtris facite eleemoſynas, ex eo ꝙ rectè habetis date. Hæc ille. Et huic alludens Bea. Greg. Nõ eſt (inquit) putandum eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur: quia qui hac intentione malè accipit, vt bene diſpenſet, grauatur potius, quàm iuuatur. unde & certum eſt: quia ſi monaſteria, uel ſinodocia, uel aliud huiuſmodi ex pecunia, quæ pro ſacris ordinibus datur, conſtituantur, non proficit mercedi. ne igitur ſub obtentu eleemo-

ſynæ cum peccato ſtudeamus aliquid accipere, prohibet ſcriptura dicens. hoſtię impiorum abhominabiles ſunt Deo, quæ offeruntur ex ſceleribus. quicquid Dei ſacrificio ex ſcelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, ſed irritat. Hinc rurſus ſcriptum eſt. Honora dominum de tuis laboribus. Qui igitur malè tollit, ut quaſi bene præbeat. conſtat ſine dubio: quia dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur. Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, idem eſt ac ſi uictimet filium in conſpectu patris. Quantus autem ſit patris dolor perpendamus, ſi in conſpectu eius filius ſuus victimetur, & hic facile cognoſcitur, quantus apud Deum dolor exaſperatur, quando ſacrificium ei ex rapina tribuitur, nimis igitur declinandum eſt ſub obtentu eleemoſynæ peccata ſimoniacæ hæreſis perpetrare. hæc Greg. & ponitur in ca. j. q. j. non eſt putandum. ſed ſicut dicit idem Gre. Eleemoſyna oculis redemptoris noſtri illa non placet, quæ ex illicitis & iniquitate cōgeritur: ſed quę rebus conceſsis & bene acquiſitis impēditur. hęc Gre. & po. in. ca. 14. q. 5. eleemoſyna. Et ex prædictis patet, quam uanę & pernicioſę ſunt excuſationes, quas impij ad defendendum & excuſandum ſua peccata aſſumunt. Et ſicut impium eſt peccata, quę facimus pertinaciter excuſare, ita ut dicit holkot in lectura ſua libri ſapientiæ lecti. 177. uirtuoſum eſt ualde peccata proximi non faciliter iudicare, ſed compatiendo aliqualiter excuſare. conſiderantes cōmunis fragilitatis conditionem, ſinceræ familiaritatis communionem & veræ pietatis exercitationem. Primo enim communis fragilitas: quia frequenter omnes erramus, mouere nos debet ad aliter excuſandum: non tamen ad pertinaciter defendendum errores aliorum. unde Bern. ſuper canti. ſer 41. Noli (inquit) iudicare proximum: ſed magis excuſa intentionem, ſi opus non potes, puta ignorantiam, quia ſurreptionem, puta caſum. ꝙ ſi enim omnino diſsimulationem rei certitudo recuſat. ſuade nihilominus tibi, & dicito apud temetipſum, uehemens tentatio fuit. quid de me illa feciſſet, ſi accepiſſet in me ſimiliter poteſtatem? Secundo nos mouere debet ad idem ſinceræ familiaritatis communio, ut ſaltem de amicis mala faciliter nō credamus: nec etiam de prælatis vel ætate prouectis. unde Hiero. in epiſtola ad Ruſticum monachum. Non eſt (inquit) facile malum de perfecta ætate credendum, quod uita præterita defendit & honorat. Tertio nos mouere dēt ad idem veræ pietatis exercitatio. Piū enim eſt, alienos defectus, quantum fieri poteſt, ſine læſione iuſtitiæ excuſare & proximorum famam, quantum eſt poſsibile illibatā ſeruare. vnde Orige. ſuper leui. can. 33. non vult (inquit) te dominus, ſi forte uideris peccatum fratris tui, continue euolare ad publicum & ꝓclamare paſsim & deuulgare aliena peccata, quod eſſet utique non corrigentis ſed diffamantis. hæc ibi.

De aduocatione iniuſta. Cap. XII.

Quintò ſub prædicta ſpecie auaritiæ. ſ. fallacia continetur iniuſta aduocatio. 1 † Officium enim aduocationis non eſt malum ſecundum ſe, ſed eſt officium licitum perſonæ cui non eſt prohibitum hoc officiū ſi debito modo procedat, & cauſa iniuſta non ſit, & ſalarium recipiat & moderatum habendo reſpectum ad quantitatem cauſæ, ad laborem aduocationis, & ad facultatem perſonæ aduocantis. Vnde Aug. Non liceat (inquit) iudici uendere iuſtum iudicium, & non liceat aduocato uendere iuſtum patrocinium, & iuris conſulto rectum conſilium. hęc Aug. Et ponitur in cap. 11. q. 3. non liceat. Et licet officiū aduocationis ſit officium licitum bene ſe habentibus, tñ a uiris perfectis penitus eſt fugiēdum, & hoc propter multiplex periculū, quod circa illud cōſiſtit officiū. quorū primū eſt, ꝙ quaſi innumerabilibus perſonis iniuriā facit eorum bona temporalia auferēdo iniuſtè. Nā vt dicit Pariſ. in de vitijs, parte. 4. c. 6. Sicut medicus pauperi infirmo potens ſubuenire & non ſubueniens homicida ipſius iudicatur. Ita aduocatus quaſi aufert rem ſuam pauperi homini, cui non conſeruat eam cum poſſit. Vnde. 24. quæſt. 4. tu bonus. dicit canon. Qui poteſt obuiare & perturbare aduerſos & non facit, nihil aliud eſt, quàm conſen-

ſtire impietati eorum. nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Et ſicut dicit Apoſtolus Roma. j. Non ſolum qui peccata agunt digni ſunt morte: ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Ex hoc patet, q aduocatus tot perſonis pauperibus iniuriam facit, quot poſſet adiuuare & defendere, ne per impios eorum bona perderēt, & pro eo quòd impius pauperibus iniuriam faciēs morte eſt dignus. Ideo talibus meritò dicit propheta Eſa. j. Quærite iudicium, ſubuenire oppreſſo, iudicate pupillo, defendite uiduam. Secundum periculum eſt, quòd hoc officium prę cęteris officijs uidetur eſſe magis corruptū. Vnde inuenitur quandoque aliquis morbus incurabilis, ad quem non inuenitur aliquis medicus: quia de ſalute egri deſperatur. Sed nulla cauſa adeo inuenitur iniuſta, ad quam non inuenitur aduocatus ad illam defendendam: nā malus aduocatus cum proceſſu negocij cām eſſe iniuſtam cognoſcit: tamen adhuc defendit timens cadere in cauſa ne iuſtius repugnaretur. vnde cum per iuſtitiam non poſſit, per mendacia, per periuria, per falſas leges, per falſa inſtrumenta, per falſos teſtes, & alias falſas ſubtilitates & cauſas defendit. Et ſic aliquando per huiuſmodi falſa mendacia Deum ab eccleſia ſua expellit. & diabolū introducit & in poſſeſſione defendit & cuſtodit: nam experientia quotidiana docēte. Si aliquis homo iuſtus ſimplex & habilis iuridicè eligatur in epiſcopum, aut abbatem, uel alicuius eccleſiæ paſtorem, & aliquis maledictus ſymoniacus pretendens ſe habere titulum. ad illud idem beneficiū falſus aduocatus per cautelas & ſubtilitates ſymoniacum introducit, & virum iuſtum & verum paſtorem expellit. Et tunc ſicut Chriſto aſcribitur, quidquid factum fuerit alicui de membris ſuis ſiue bonum, ſiue malum: ut patet Mathei. 25. ita & diabolo aſcribitur, quodcunque factum fuerit alicui de membris eius. patet, quòd malus aduocatus expellēs verum & iuſtum paſtorem de beneficio & introducens ſymoniacum, diabolū introducit & Chriſtum expellit. Tertium periculum eſt magna moleſtia, quam officium iſtud confert menti humanæ lites continue audiendo. vnde Aug. Chriſtum (inquit) teſtem aduoco, quòd mallē per ſingulos dies aliquid operari manibus, q tumultuoſas cauſarū prolixitates pati. Et ideo Beatus Ambr. in libro ſuo de officijs. Diſpendio (inquit) litis carere non mediocre lucrum eſt. Nam (vt dicit Beatus Aug.) Nihil eſt ſimilibus actibus demonum, quàm litigare. Et ideo merito dicit Apoſtolus. 2. Thym. 2. quòd ſeruum Dei non oportet litigare. Quod conſiderans Beatus Bernardus ad Eugenium Papam ſic ſcribit. Lex domini in ſacro palatio ſilet, leges perſtrepunt ſeculares. miror ſi plerunq; dicere non cogaris. narrauerunt uiri iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua: tales enim aduocati mali hoſtes ſunt Dei, & antichriſti ſunt. Nam Chriſtus in mundum venit ut pacem faceret. Vnde Apoſtolus. Ipſe eſt pax noſtra quæ fecit utrūque unum: ſed aduocati mali diſcordiam & litem amant & quærunt. Vnde ſicut de Chriſto ſcriptum eſt. In pace factus eſt locus eius. ita de malo aduocato dici poteſt. In lite factus eſt locus eius. Deus enim quaſi præ omnibus diſcordiam deteſtatur, quod patet ex illo Prouerb. 6. Sex ſunt quæ odit Deum, & ſeptimum deteſtatur anima eius. Et eſt illud ſeptimum, ſeminare inter fratres diſcordiam: ſed inter fratres diſcordiam maxime diligunt mali aduocati, quia eorum lucrum reputant alienam diſcordiam.

2 † Quartum periculum, quod circa officium aduocationis conſiſtit eſt, quòd mali aduocati legem Dei contemnunt, quam ſumme diligere tenentur. unde Grego. Qui (inquit) diligit regem, diligit eius legem. Item pſal. Palpebræ eius interrogant filios hominū. Super quo Pariſien. Palpebræ quæ quandoque ſunt clauſæ & quandoque ſunt apertæ, ſignant ſacram ſcripturam, quæ alicubi eſt obſcura, & alicubi aperta, quæ interrogauit filios hominum utrū ament Deum. Signum autem diuinæ dilectionis eſt: cum quis laborat libenter in ſtudio ſacræ ſcripturæ. Sacra uero ſcriptura multum contemnitur propter ſcientiam decretorum, quæ ſacram ſcripturam habet deſpectui. unde ſcientia ſacræ ſcripturę dicere poteſt malo aduocato ſiue iuriſperito illud Geneſ. 16. quod dixit Sarra ad Abraham. Inique agis contra

me

me ego dedi ancillam meam in ſinum tuum, quę uidens ꝙ cõcepit deſpectui me habet. Spiritualiter.ancilla ſacræ ſcripturæ eſt ſcientia decretorum:ut dicit Pariſ.in de uitijs, parte.4.c.6.quæ ſcripturam ſacram deſpectui habet pro pter fructum lucri, quæ ex ea conſequitur,per quem fructum multoties opprimitur & contemnitur fructus ſacræ ſcripturæ. Iſtud enim figuratum eſt Geneſ. 21. per ludum, quo opprimebat Iſmael Iſaac.Vnde & ſicut Sarra rogauit eijcere ancillam & filium eius: ſic ſorte vtile eſſet illam ſcientiam in magna eius parte ab eccleſia excludi:quia non ſolum contemnitur ſacra ſcriptura per illam ſcientiam, ſed etiam blaſphematur, & in hoc ipſe Deus, qui legiſlator eſt, contemnitur & blaſphematur, quod bene figuratũ eſt uidetur Leuit. 24. vbi legitur,ꝙ filius mulieris iſrahelitis, quem peperit,a uiro egyptio iurgatus eſt cũ uiro iſraelitico & blaſphemauit Deum iſrael. Sic ſpiritualiter. decretiſtæ qui iſrahelitæ ſunt in parte .ſ.quò ad illam quam habent a ſapientia mundana,blaſphemant Deum iſrael: dum legem, quam ipſe dedit,paleam vocant quaſi inutilẽ: cum tamẽ legatur Eſa.48. Ego dominus Deus docens te vtilia: ſed ipſi potius paleæ ſunt, de quibus Matth.3. Paleas autem comburet igne inextinguibili.Et huic ſentẽtię cõcordat Linc. ſuper euangelia pertractans illam hyſtoriam. 3.Regũ.19. vbi legitur Angelũ dixiſſe ad Helyam. Egredere & ſta in monte coram domino,& ſtetit & vidit, & ecce ſpiritus pertranſiuit ſubuertens montes & conterens petras:ſed in ſpiritu non eſt Deus uel dominus.Spiritualiter.ſpiritus propoſitus eſt ſpiritus arrogantię ſubuertentes montes.i.ſuperbos, & conterens petras.i. munitos diuitijs ad nihilum redigẽs. In petris enim munitio diuitiarum intelligitur.Sequitur,& poſt ſpiritũ commotio.i.phyloſophia: ſed in commotione.i.in hac ſcientia non erat dominus, & poſt commotionẽ ignis .i.ſcientia humana,ſiue diabolica,quæ ob hoc ignis cenſetur:quia ignem in homine accẽdit. De quo in pſal. Supercecidit ignis,& non viderunt ſolem. ignis ſupple cupiditatis: ſed non in ignem, id eſt non in ſcientia propoſita eſt dominus.& poſt, ſibulus auræ tenuis & ibi do minus. Per auram tenuem ſacra ſcriptura intelligitur. per ſibulum inſpiratio ipſius intelligitur.In ſacra igitur ſcriptura, quam ad nutum ſuum inſpirat dominus & non in alijs ſcientijs dominus inuenitur.Tres enim ſcientiæ propoſitæ ꝑ tres puteos perſoſſos ab Iſaac intelligitur. Primum fodit, ob quem iurgati ſunt phyliſtei, & ideo uocauit illum puteum eſcon,quod interpretatur iurgium, ſiue calũnia,& dereliquit eum. Dicebant phyliſtei, ꝙ ſua erat aqua, poſtea abſens fodit alium puteum,propter quem etiam obiurgati ſunt phyliſtei,quem etiam ob hoc relictum uocauit ſathan.i.contrarium uel inimicitias. Tertiò fodit puteum,& in pace eum habuit.& ideo vocauit eum rabooth.i. latitudinem: quia dilatæ ſunt aquæ eius. Spiritualiter per hos tres puteos deſignantur tres ſcientię, ſcilicet ſcientia phyloſophica,ſcientia humana,& ſcientia diuina. Spiritualiter per primum puteum intelligitur ſcientia phyſica & diabolica, in quibus iurgia ſunt & contentiones Per ſecundum puteum intelligitur ſcientia humana, quæ addiſcitur cauſa lucri: vt leges humanæ & huiuſmodi ſcientia notatur per ſecundum puteum. qui dicitur ſathan, quod eſt nomen diaboli. Hæc enim ſcientia eſt diabolica:quia iſtam ad diſcentes diabolus nexu cupiditatis ad ſe trahit. Contra huiuſmodi facit illud Oſeæ 9.Dilexiſti mercedem ſemper omnes areas tritici, area & torcular non paſcet eos,& uinum mẽtietur eis,mercedem.i.phyſicam, leges humanas.i.decreta & alias ſcientias lucratiuas, quæ in præſenti mercedes offerunt, & ſequitur,ſuper omnes areas tritici.i. magis quam ſacram ſcripturam,quæ nomine tritici deſignatur. Vnde Zach.19.Quid enim bonũ eſt eius, & quid pulcrum eius niſi frumẽtum electorum & vinum germinans uirgines, quod quidem vinũ quidam hodie putant eſſe ſcientias lucratiuas dicẽtes. Dat Galenus opes & ſanctio iuſtiniana.Ex alijs paleas,ex iſtis collige grana. ſed nõ ſic impij nõ ſic,ſed qd eis? Area ſacræ ſcripturæ & torcular paſsionis Chriſti paſcet eos. Et ponit̃ hic paſcere pro depaſcere.i.conſumere, & eſt iſte ſenſus clauſulę propoſitę.Area ſacrę ſcripturæ, & torcular paſsionis Chriſti compa

ſcet eos .i. in corpore & anima ad nihilum re-
diget: cũ dicetur eis. Ite maledicti in ignẽ æter
nũ, Matth. 25. & uinũ in quo eſt luxuria. ſ. tem
poralia, quæ inebrient, mentietur eis, & tũc ſa
tis patebit mendaciũ mundi, & certè tales non
habitabunt in terra domini. Et quare? quia hic
non ſunt uſi bonis domini, ſed bonis ſeculi.
hæc Linc. ſuper euangelia parte. 4. cap. 43. Vn
de prędicta auctoritas zach. cum dicitur, quid
bonũ eius, & quid pulcrum &c. ſic intelligẽda
eſt, vt docet Pariſien. in de uitijs parte. 4. c. 19.
Frumẽtum, quod quaſi cibus regis eſt, dicitur
frumentũ uerbi Dei quo electi ad regnũ Dei
naſcuntur. Per frumẽtum materiale magis na
ſcuntur reprobi, q̃ electi. Frumentum uocatur
illa pars ſcripturæ, quæ propter ſui difficultatẽ
fractione indiget: uinum autem germinãs vir
gines, dicitur uerbum diuinũ, quia virginales
vel caſtas generat affectiones. Et dr̃ vinum ger
minans uirgines ad differentiam uini materia
lis, quod luxurioſas reddit mentes. Vnde Pro-
uer. 12. Luxurioſa res uinũ eſt. hæc Pariſ. Vn-
de de prædicto modo verbũ Dei contẽnenti-
bus cõqueritur dominus per prophetã Hiere.
2. dicens. Duo mala fecit populus meus, dereli
querũt me fontẽ aquæ viuæ, & foderunt ſibi ci
ſternas diſsipatas. Spiritualiter, ut dicit Pariſ. ci
ſterna non ualens continere aquã eſt decretũ,
quod hodie continet aquam, & cras nõ conti-
nebit: quia abrogatũ erit. Et aliter eſt de lege di
uina, unde pſal. Iuſtitia tua domine iuſtitia in
æternum, & lex tua ueritas. Item in euangelio
Luc. 21. dicit Chriſtus. Cœlum & terra tranſi-
bunt: verba aũt mea non tranſibunt. i. effectus
verborũ meorũ non tranſibunt. i. non mutabũ
tur: ſed ad intellectum, in quo dicuntur ſine
additione, ſinè diminutione implebuntur in-
tantum, ꝙ prout dicitur Math. 5. Iota vnũ, aut
vnus apex non præteribit a lege, donec omnia
fiant. ſed hanc legẽ Dei inuariabilem & fidelẽ
multi inſipientes deſpiciunt: & cum magna
auiditate lutũ & paleas colligunt. hoc eſt, tales
ſcientias per quas poſſunt ſeipſos exaltare &
lutũ carnale voluptatis & paleas mũdanæ va-
nitatis acquirere, quos dñs Eſa. 8. per prophe-
tã alloquitur ſic. Pro eo ꝙ abiecit populus iſte
aquas Syloæ quæ uadunt cum ſilentio, & aſ-
ſumpſit magis raſin & filium romelyæ, pro-
pter hoc adducet ſuper eos aquas fluminis for
tes & multas regem Aſſyriorum & omnem
gloriam eius. Spiritualiter. ſyloe interpretatur
miſſus eſt. Et ſicut dicit Odo ſuper euange. ſer
mo. 39. ſignat doctrinam & legem Dei, quæ
nobis diuinitus eſt miſſa, quam ſcire & docere
ſub pœna damnationis æternæ tenentur paſto
res eccleſiæ. Sed iſtam ſcientiam multi dimit-
tentes dicunt. iſtam doctrinam nolumus: quia
non eſt de pane lucrando: ſed addiſcunt leges
humanas, quæ non ſunt tam neceſſariæ ad ſalu
tem, ſicut lex Dei. Nam ſi Chriſtus ſciuiſſet, ꝙ
per leges iuſtinianeas facilius æternã uitã poſ
ſet homo acquirere, q̃ per legem Dei, illam no
bis ore proprio docuiſſet, & dimiſiſſet legem
Dei, quam nobis cum magna diligentia do-
cuit, & in qua continetur omnis ſcientia ad ſa
lutem animæ neceſſariò requiſita. Et hoc teſta
tus beatus Auguſtinus, 2. de doctrina chriſtia-
na in fine, dicens. Quicquid homo extra ſacrã
ſcripturam didicerit, ſi noxium eſt, ibi damna
tur, ſi utile eſt, ibi inuenitur. Sed iſtam ſaluber
rimam ſcientiam multi dimittentes: vt dicitur
in prædicta auctoritate, aſſumunt ſibi raſin fi-
lium romelyæ. Raſin interpretatur pictura. &
ſignat picturam curioſam ſcribendi. Romelyę
interpretatur ſublime tonitruum, & ſignat ſu
blimem curioſitatem dictaminis & humana-
rum legum uerboſum tonitruum. Has doctri-
nas iam multi viri eccleſiaſtici aſſumũt, ut per
illas exaltentur in curijs dominorum, & pro-
pter hoc, ut ſubdit propheta vbi prius. Addu-
cet dominus ſuper eos aquas fluminis fortes,
& multos. i. pœnas infernales, quæ ita fortes &
multæ ſunt, ꝙ prout teſtatur beatus Aug. in de
ſpeculo humanæ miſeriæ. dicere uel cogitare,
ut ſunt, nemo poteſt in hac uita. Et cum iſtis
pœnis, vt dicit propheta ulterius. Adducet dñs
ſuper eos regem Aſſyriorum & omnẽ gloriã
eius, hoc eſt diabolum & omnem exercitum
eius, ut torqueant illos æternaliter in inferno:
quia legem Dei repellunt. Hæc Odo.

3 † Quintũ periculũ, quod circa officiũ ad
uocationis cõſiſtit eſt, ꝙ mali aduocati hæreti
cis ſimiles ſunt: quia ſunt falſarij legũ & decre
torũ, quæ ſacra ſunt, ut ipſemet aſſerunt: ac et
falſarij

falſarij ſunt ſacræ ſcripturæ. Nam cõtraria ſuadẽt iuſtitiæ, ſicut & hæretici contraria fidei. vñ & duo ſunt neceſſaria ad ſalutẽ. ſ. fides, & bona opera, & neutrũ ſufficit ſine altero. Hæreticus .n. homines facit errare in fide. aduocatus verò in opere. Alij peccatores & ſi malè agant: non tñ dicunt ſic eſſe agendum. Sed malus aduocatus ſuadet iudici, ut alicui adiudicet, quod eius non eſt. In hoc etiam eſt deterior hæretico: hæreticus .n. ignoranter peccat putans credendũ eſſe, quod hominibus ſuadet: ſed malus aduocatus ſuadet iudici, ut alicui adiudicet, quod ſuũ non eſt, agat, quod ſcit non eſſe agendum. Sextum periculum, quod circa officium aduocationis conſiſtit eſt, ꝙ mali aduocati hoſtes ſunt iuſtitiæ, veritatis & æquitatis: quarum tñ ſe profitentur eſſe defenſores & amatores veraces: ſed in rei veritate amatores ſunt illius meretricis magnæ: cum qua, vt dicitur Apoc. 17. fornicati ſunt reges terrę & inebriati ſunt, qui inhabitant terram de uino proſtitutionis eius. hæc .n. meretrix auaritia, quæ, ut dicitur Apoc. 19. Corrupit terrã in proſtitutione eius. Vnde Hiere. 18. A minimo vſq; ad maximum auaritiã ſequuntur. Hæc .n. meretrix iam proſtrauit ueritatẽ & expulit æquitatem, quaſi ab omni curia & ab omni iudicio tam temporali q̃ ſpirituali. Vnde Eſa. 59. Corruit in platea veritas & æquitas non potuit ingredi. Sed quare dicit in platea certè: quia ſicut quod factũ eſt in platea manifeſtum eſt, ſic manifeſtũ eſt cuilibet aduertenti, ꝙ ueritas eſt proſtrata. Prædicta .n. meretrix cũ ſuis filiabus adulterinis, quę ſunt falſitas, mendacium, periurium, adulatio, ſymonia, vſura, cum multis alijs de quarũ aliquibus prius dictũ eſt, & de aliquibus in ſequẽtibus dicetur, facit, ꝙ uix poteſt aliquis in aliqua curia habere iuſtitiæ complementum, & præcipuè indigentes pauperes. Vnde Auguſtinus in de ſpeculo humanæ miſeriæ. Creuit (inquit) auaritia, vt lex, iuſtitia cunctis negatur, cupiditatis amore iura nihil valent, pręmia & dona legum vires tulerunt, vęnale ubique eſt iuditium, iniqui ſalui fiunt, probi pereunt. Hæc ille. Vnde ſi aliqua cauſa ſit mota in aliqua curia, ſi domina auaritia ſcribat pro una parte, ſt.tum illa pars, qualitercunque ſit, falſa expeditur. Et quia rarò ſcribit pro pauperibus: quia non poſſunt ſolui pro eius ſigillo. ideo pauperes multoties patiuntur iniurias. Hæc enim domina auaritia intantum amatur, quòd ſigillum illius magis reputatur precioſum & autenticum quàm ſigillum regis vel Papæ. Et ideo vbi rex ſigillat cum cera & Papa cum plũbo, hæc domina auaritia nunquàm ſigillat niſi cum præcioſiſsimo auro & argento. hæc domina auaritia in clero diſſenſiones multiplicat & bella & diſcordias in populo generat. hæc eſt enim quæ maximè deſtruit ciuitates & regna. Vnde Tullius libro. 3. de officio regiminis dicit, ꝙ nunquàm perditur regnum uel ciuitas, niſi auaritia ſit in cauſa. Hæc etiam domina auaritia cum ſuis filiabus iam confundit eccleſiæ regimẽ & doctrinam: ſicut in antiqua lege deſtruxit iudeorum ſynagogam. Nam ad ſuggeſtionem iſtius meretricis auaritiæ illa generoſa domina ueritas deſpicitur & repudiatur. De qua cum lamentatione conqueritur propheta Tren. j. dicens. Facta eſt quaſi uidua domina gentium. & ideo inquit, plorãs plorauit in nocte, & lacrimæ eius in maxillis eius, & non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis eius, omnes amici eius ſpreuerunt eam, & facti ſunt inimici eius. Hæc enim generoſiſsima domina, quæ tam doloroſè deſpicitur habet quandam nobiliſsimam ſororem, quæ iuſtitia uocatur, quam deſcribens Aggelius. Iuſtitia (inquit) eſt puella pulcra in cœlum erecta, ceca utroque oculo, & manca utraque manu. Spiritualiter. quilibet dominus temporalis ac etiam ſacerdotes & paſtores ſiue eorum loca tenentes ordinati ad regulandum & iuſtificandum populum Dei, hanc uirginem iuſtitiam habent ſibi deſponſatam, quam ſemper mundam cuſtodire deberent, ne muneribus ſit corrupta. Nam quando iudex munera accipit: tunc hæc virgo iuſtitia corrumpitur. dicente ſcriptura Prouerb. 23. Munera excecant prudentes & ſubuertunt uerba iuſtorum. Debet etiam hæc uirgo eſſe erecta in cœlum: quia iudex iudicans in terra ſemper cogitare debet ſe habere iudicem in cœlo, a quo ſecundum Apoſtolum Iac. 2. Iudiciũ ſine miſericordia fiet illi, qui nõ facit miſericordiã. Vnde ut

dicit Pariſ.in de uirtutibus. In die iudicij ſi bea
ta uirgo Maria & omnes ſancti in cœlo roga-
rent pro tali immiſericorde, tunc damnando.
iuſtus iudex tunc eos non exaudiret, quod te-
ſtatur ſcriptura Prouerb.6. dicens. Furor uiri
non parcet in die uindictæ, nec acquieſcet cu-
iuſquàm precibus, nec recipiet pro redemptio
ne dona plurima. Vlterius dixi, quòd oportet
hanc puellam eſſe utroque oculo cecam. ita
ſupple, ꝙ non habeat aſpectum fauorabilem
in dextris ad precem amici, ad precium diui-
tis, nec ad timorem potentis, neque habeat a-
ſpectum iniurioſum a ſiniſtris ad odium ini-
mici, ad inopiam pauperis, nec ad debilitatem
impotentis: ſed in omni cauſa debet eos indif
ferenter audire, & ſecundum iuſtitiam iudica
re dicente domino Deut. 10. Audite eos, &
quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ſit ille, ſi-
ue peregrinus. nulla erit diſtantia perſonarũ.
ita paruum audietis vt magnum. neque acci-
pietis cuiusquàm perſonam: quia Dei eſt iu-
dicium. Debet inſuper hæc puella eſſe manca
utraque manu, ita quòd munera non recipiat
ab una parte, nec ab alia: quia, ut dicit pſal. In
quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eo
rum repleta eſt muneribus. Vnde tales iudi-
ces, qui munera diligunt, illam partem quæ
eis placuerit, ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam in dex-
tera habent, & pro muneribus iuſtificant, non
attendentes quod dicit propheta Eſa. 5. Vhe
qui iuſtificat impium pro muneribus. A tali-
bus enim hæc uirgo iuſtitia deſpicitur. & non
obſtante quòd pulcra eſt & generoſa: quia fi-
lia regis cœleſtis: tamen quia prædicto mo-
do oportet eam eſſe cecam & mancã. ideo qua
ſi ab omnibus iudicibus eſt expulſa. Vnde iam
uerificatur illud Eſa.59. Conuerſum eſt retror
ſum iudicium & iuſtitia a longe ſtetit, corruit
in platea ueritas, & equitas non potuit ingre-
di. Conuerſum eſt retrorſum iudicium, cum
appellatur, quando ſententia iuſta debet fieri:
& tunc iuſtitia longe ſtat, quando ante appel-
lationem proxima erat: tunc enim oportet, ut
pro iuſtitia tranſeatur uſque Romam, vbi uix
inuenitur, ſed illuc ueritas intantum a malis
aduocatis proſequitur, quòd ibi præ laſsitudi-
ne corruit in platea: quia qualitercunque ma-
nifeſta & cognita fuerit ueritas, tamen per ſub
tiles cautelas falſorum aduocatorum lõgè per
uertentium, ueritas erit proſtrata & reiecta iu
ſtitia. Et ideo iam hæc generoſa domina iuſti-
tia cum ueritate ſua ſorore ferè ab omni iudi-
tio eſt per malos aduocatos repulſa. & ideo
quaſi mulier repudiata & profuga gemens &
plorans de terra noſtra eſt egreſſa, & in loco il
lius recipitur, amatur, & amplectitur illa fœti-
da meretrix auaritia cum ſuis filiabus turpiſ-
ſimis, ſine quarum conſilio vix eſt aliqua cau-
ſa inter mundanos homines quæ deducitur
ad effectum. Nam iam uix eſt aliquis labora-
rius, uel artifex, qui ſcit ſuum miniſterium fa-
cere, niſi auaritia & eius filia falſitas de illius
conſilio ſit, & iam uix eſt aliquis mercator,
qui ſcit aliquid emere vel vendere, niſi auari-
tia, & eius filia falſa iuratio ſit de illius cõſilio,
& iam uix eſt aliquis mundi diues, qui ſcit ali-
quid proximo ſuo accommodare, niſi auaritia
& filia eius vſura ad eius vocetur conſiliũ. Et
uix iam eſt aliquis ſacerdos, qui vult vnã miſ-
ſam celebrare, uel aliquod ſacramentum eccle
ſiæ miniſtrare, niſi auaritia & eius filia ſymo-
nia ſit in eius memento. Et iam uix eſt aliquis
prædicator, qui ſcit uerbum Dei populo prędi
care niſi auaritia cum eius filia adulatio ſit cũ
eo in pulpito. Imo & iam uix eſt aliquis epi-
ſcopus prælatus, uel dominus temporalis, qui
ſcit aliquod beneficium eccleſiæ dare: niſi aua
ritia & eius filia ſymonia ad eius præſentatio-
nem ſuum apponat ſigillum. Imo & iam uix
eſt aliquis dominus temporalis regularis, vel
laycus, qui ſcit fratri ſuo loqui, uel reſpõdere,
niſi auaritia & eius filia mendoſa falſitas, vel
blaſphemoſa iuratio uerbis illius confirmet,
& ſic iam hęc meretrix auaritia cum ſuis filia-
bus tam familiaris eſt, tam domeſtica & dile-
cta eſt quaſi cum omnibus hominibus, quòd
uix eſt aliquis, qui vult & audet pro reconcilia
tione iuſtitiæ & ueritatis ſororis illius aliquod
uerbum intrepidè pronunciare. imo intantum
ſacerdotes qui pro reconciliatione iuſtitiæ &
ueritatis ſpecialiſsimæ cum omnibus uiribus
laborarent, ſcilicet per ſanctę conuerſationis
exemplum, per deuotæ orationis feruorem, &
per uerbi Dei prædicationem fidelem, intan-

tum

tum timent incurrere offenſam dominæ auaritiæ & filiarum ſuarum, quòd ſicut filius Ieptæ ad præceptum patris ſui non audebat accipere gladium, & Dei occidere inimicum, ut patet Iudicum. 8. Sic certe iam multi & ſpecialiter ſacerdotes ad præceptum patris celeſtis timēt accipere gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei, & occidere peccata, quæ Deo maxime inimicantur. Nam experientia docente intantum odiunt in modernis temporibus homines iuſtitiam & ueritatem, intantum diligunt auaritiam, quòd ſi quis prędicet, uel aliquid contra eius filias iam loquatur, ſtatim iraſcuntur amatores illarum, & uocant illum hæreticum & lollardum deſtructorem eccleſiaſticæ libertatis, honeſtæ conuerſationis, & ſtatus dominorum temporalium reprobatorem & totius populi perturbatorem. Sed talibus miſeris in ſuis peruerſitatibus obſtinatis Deū blaſphemantibus, & ſua peccata defendentibus dici poteſt: ſicut legitur. 3. Regum. 18. Helyam prophetam dixiſſe ad Achab. Nam cū Achab dixit. Tu es ne ille qui conturbas iſrael. Reſpōdit. Non ego turbaui iſrael: ſed tu & domus patris tui, qui dereliquiſti mandata domini. Et certe hoc generaliter verum eſt, quòd trāſgreſſio mandatorum Dei eſt cauſa turbationis & uindictæ propter hoc contingentis. Vnde in exemplum huius narrat Beda in de geſtis Anglorum, libro. j. cap. 14. & 15. Quia quondam in Anglia tantis frugum copijs inſula quanta nulla retro meminerit affluere cepit: cum quibus & luxuria creſcere, & hanc continuè omnium lues ſcęlerum comitari accelerauit crudelitas præcipue & odium veritatis, amorque mendacij: ita ut ſi quis eorum mitior & ueritati aliquatenus propior uideretur, in hūc quaſi Brytanniæ ſubuerſorem omnium odia telaque ſine reſpectu torquerentur, & non ſolum hęc ſeculares viri: ſed etiam ipſe grex domini, eiuſque paſtores egerunt. ebrietati, animoſitati, litigio, contentioni, inuidiæ, cæteriſque huiuſmodi facinoribus colla ſua abiecto leui iugo Chriſti ſubdentes. Interea, ſubito corruptæ mentis homines acerba peſtis corripuit, quæ in breui tantam eius multitudinem ſtrauit: ut ne ſepeliendis quidem mortuis uiui ſufficerent: ſed nec morte quidem ſuorum, nec timore mortis hi qui ſupererāt a morte animæ quæ peccando ſternebantur reuocari poterant. Vnde non multo poſt acrior gētem peccatricem ultio duri ſcęleris ſecuta eſt. Nam ut breuiter dicam accenſus manibus paganorum ignis iuſtas de ſcęleribus populi Dei ultiones expetijt. non illius impar, qui quondam a Chaldeis ſuccenſus Hieroſolymorum mœnia, imo & ædificia cuncta conſumpſit. Sic enim & hic agente impio uictore imo diſponente iuſto iudice proximas quaſque ciuitates agroſque depopulans ab orientali mare uſque ad occidentale percuntis terræ ignis ſuperficiem obterit ruebant ædificia publica ſimul & priuata, paſſim ſacerdotes inter altaria trucidabantur, præſules cum populis ſine ullo reſpectu honoris ferro pariter & flammis abſumebantur, nec erat qui crudeliter interemptos ſepulturæ traderet. Hæc Beda.

De teſtimonio falſo. Cap. XIII.

SExtò ſub prædicta ſpecie auaritiæ, ſcilicet fallacia continetur falſum teſtimonium. Pro quo notandum, quòd large nomen teſtis ſumendo omnis mendax falſum teſtimonium perhibet. Vnde Linco. in de mandatis. Qui (inquit) loquitur uerbo audibili oris ſui de uerbo interiori mentis ſuæ teſtificatur. Et ideo cum uerbum oris non conſonat uerbo cordis contra cor ſuum fit mendax falſus teſtis. Vnde Aug. in libro ſuo de mendacio ait. In ipſo decalogo ſcriptum eſt. Falſum teſtimonium non dicas, quo genere amplectitur omne mendacium: quiſquis enim aliquid uerbo enunciat animo ſuo teſtimonium perhibet. Sed ſi diſtricte nomē teſtis accipiamus, non apud quoſcūque falſum loquimur, apud eos falſi teſtes ſumus: ſed apud eos, quibus expedit, & qui debent per nos cognoſcere & credere ueritatem, ſicut iudex, ne in iudicando erret, aut qui docetur doctrina religionis, ut erret in fide, aut in ipſa doctoris auctoritate dubius fluctuet, cum aliquis te interroget, aut vult aliquid noſcere, aut quærit eam rem quæ ad illum non pertinet, aut quam ei non expedit

dit noſcere, non teſtem ſed proditorem quærit. Itaq; ſi ei mentiaris, eris a falſo teſtimonio alienus: ſed a mendacio non eris profecto immunis. Vnde Prouer. 19. Teſtis falſus non erit impunitus, & qui mendacia loquitur, nō effugiet ſed peribit. Sub iudice falſum teſtificari aut contra ſeipſum, aut contra proximum eſt mortale. Nam ut dicit Iſidorus in de ſummo bono, lib. 3. ca. 59. Teſtis falſidicus tribus perſonis eſt obnoxius. Primò Deo, quem periurando contemnit. Vnde teſtes, niſi præſtito iuramento coram iudice non admittuntur: ſed teſtes falſos in teſtimonium adductos & tactis ſacroſanctis periurantes apertè comparat beatus Auguſtinus Iudę traditori. Vnde B. Auguſtinus exponens illud Matth. 26. Quid uultis mihi dare & ego uobis eum tradā. Multi ſunt inquit hodie, qui factum Iudæ traditoris execrantur: & tamen ipſi idem faciunt: nam cum pro munere falſum teſtimonium dicant, Chriſtum qui ueritas eſt uendunt. Et huic concordat Beda, & ponitur in ca. 11. quæſtio. 3. abijt. ubi ſic. multi (inquit) hodie Iudę ſcęlus, qui Deum ac Dominum magiſtrumque ſuum pecunia uendidit uelut nepharium execrantur: nec tamen cauent: nam cum muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profectoque ueritatem pro pecunia negant & Deum pro pecunia uendunt: ipſe enim dixit. ego ſum ueritas, cum etiam ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordię peſte maculant, Deum produnt: quia Deus charitas. Qui igitur charitatis & ueritatis iuſſa ſpernunt, Deum utiq; qui charitas & ueritas eſt, prodeunt, maximè cum non ex infirmitate, aut ex ignorantia peccānt: ſed in ſimilitudinem Iudæ quærunt oportunitatem qualiter arbitris abſentibus mendacio, ueritatem uirtutem crimine mutant. Hæc Beda. Secundò teſtis falſidicus eſt obnoxius iudici quem ſuo falſo teſtimonio fallit. Vnde Linco. in de mandatis, mandato 8. Falſus (inquit) teſtis iudicem fallit, & ipſum peruertit iudicium, licèt non ex parte iudicantis. tamen ex parte eius cui iudicium corruptum & iniquum efficitur & per hoc cum finis iudiciorū ſit pax hominum adinuicem. qui iudicem fallit & iudicium corrumpit, & inquantum in ſe eſt pacis ſœdera dirumpit, & cum iudices ſint thronus Dei & Dominus ſedens per eorum ora iudicia diſcernat ſua, quid aliud facit falſus teſtis iudicem decipiens, quàm quantum in ſe eſt ſubtracto ueritatis ſolidamēto ſedem Dei ſubruit. Sed recolat (inquit Linco. ubi ſupra) ꝙ ipſe qui nunc eſt teſtis ſub homine iudice, qui non poteſt intueri cor: ſed ſolum illud, quod extra depromitur, ſtabit quandoque iudicandus ſub Deo iudice, qui iudicat occulta cordium, & manifeſtabit abſcondita tenebrarum, quem nil latet, nulla uis ſuperat, nullus timor, uel terror declinat, nullæ corrumpunt blandiciæ, nullæ flectunt ab æquitate miſeriæ, qui ſimul teſtis & iudicis fungetur officio: cum nō habeat neceſſe aliquid occultum edoceri ab aliquo. Hæc illæ. Tertiò teſtis falſidicus eſt obnoxius innocenti, quem ſuo falſo lædit teſtimonio. Vnde Linco. de mandatis. Falſus īquit teſtis iuſtitiæ rectitudinem flectit & frangit & innocentem damnat aut nocentem abſoluit, qui meritò pœnam ſuæ iniquæ uoluntatis reportabit. Vnde Iſidor. in de ſummo bono, libro. 3. ca. 59. Erit inquit ille apud Deum damnatus, qui aduerſus innocentē falſum perhibet teſtimonium, uel dicentibus credit. Nam non ſolum ille reus eſt, qui falſum de aliquo profert: ſed is qui cito aurem criminibus præbet. Hæc illæ. Et ideo falſis teſtibus nullus debet credere ante fidelem & diſcretam ueritatis perſcrutationem. unde in exemplū huius legitur Dan. 13. ꝙ ſanctus Daniel reprehendebat iudices & ſeniores populi iniuſtè iudicantes & permittentes Suſannam falſè condemnari ſine diſcreta examinatione dicēs ſic. Fatui filij Iſrael reuertimini ad iudicium: quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eā. Vnde & modum diſcretæ examinationis teſtium oſtendit propheta ibidem dicens. Separate illos abinuicem procul, & dijudicabo & examinabo eos. Vnde & diſcreta examinatione facta conuinceret eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſtimonium, feceruntque eis ſuppleſeniores & populi ſicut malè egerant aduerſus proximam ſuam ut facerent ſecundum legem Moyſi & interficerent eos & ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa. Ex quibus patent

tent tria. Primò, quòd teſtes examinandi ſunt non coniunctim ſed per ſe inuicem ſuperati. Vnde & Iſidorus, in de ſummo bono. Teſtibus falſis coniunctis tardè mendacijs falſitas reperitur: ſed ſi ſeparati fuerint examine iudicantis, cito manifeſtantur Nam ſicut in unita te prauorum grandis eſt fortitudo, ita in ſeparatione maior infirmitas fraudulentiæ cito cõprehenditur mendacium. Fallidicorum enim teſtimonium ſibi non conuenit unum pœnæ crimen habent, qui falſitatem promunt, & qui ueritatem ſupprimunt: quia & ille obeſſe uult & iſte prodeſſe non uult. Peior autem eſt teſtis, qui lædit, quam qui prodeſſe nolit: nam ille malignus eſt, iſte autem inutile. Iniquus teſtis quamuis ſua falſitate corpori rebuſque impediat, animo tamen nihil damni confert. Hæc Iſidorus in de ſummo bono li. 3. c. 59. Et ideo merito B. Auguſt. Cuſtodi inquit intus innocẽtiam tuam. ubi nemo opprimit cauſam tuã. præualebit in te falſum teſtimonium ſed apud homines. nũquid apud Deum ualebit, ubi cauſa tua dicenda eſt, quando Deus erit iudex alius teſtis, quam conſcientia tua non erit, inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuam noli timere niſi cauſam. Hæc Auguſt. & ponitur in ca. 11. q. 3. cuſtodi. Secundo ex prædictis patet, ꝙ teſtis de falſo conuictus teſtimonio deberet ſecundum legis iuſtitiam pœnam talionis recipere. unde Adria. Papa, qui inquit, non probauerit, quod obiecerit, uidelicet infamiæ & honoris amiſſione, pœnam quam ipſe intulerit patiatur. Hæc Adria. & ponitur in ca. 2. q. 3. qui non. Item ibidem Damaſus. Calumniator (inquit) in accuſatione defecerit talionem recipiet. Vnde & in cõfirmationem huius ſententiæ Deut. 19. dicit dominus. Si ſteterit teſtis mendax contra hominem accuſans eum cauſa præuaricationis, ſtabũt ambo, quorum cauſa eſt ante dominum in cõſpectu ſacerdotum & iudicum, qui fuerint diebus illis. Cumq; diligentiſsimè perſcrutantes inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit, & auſers malum de medio tui: ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere, non miſereberis eius: ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, & pedem pro pede exiget. Tertio patet ex prædictis. ſ. exemplo Danielis, quod meritorium & beatũ eſt hominem laborare & teſtimonium perhibere ad purgandum & liberandum innocentem a ſcælere ſibi ab iniquis obiecto. Vnde Iſidorus in de ſummo bono. libr. 3. ca. 59. Beatus inquit cuius teſtimonio innocens a ſcelere obiecto purgatur impius, cuius proditione & iniquus permittitur. Neq; enim decet chriſtiano mortis obnoxium perdere, & ad effundendum ſanguinem in fidelium uocem teſtificationis præbere. ſermo enim iuſti hominis tantum ad miniſterium debet eſſe ſalutis: ira enim indignationis & tribulationis eſt per angelos malos. Hæc illæ. Sed quamuis impium teſtimonium ſit cuius proditione iniquus permittitur: tamen ad exemplum Danielis detegere iniquitatem impij ad liberandum innocẽtem a morte, & ſi ex hoc ſequatur mors impij peccatum non eſt. Vnde Auguſtin. in quodam ſermone. Definunt inquit eſſe peccata, quæ propter peccata grauiora uitanda ſuſcipiuntur: ſicut enim in rebus utilibus non uocatur damnũ propter quod magis lucrum admittitur, ſic in rebus ſanctis non uocatur peccatum quod amittitur, ne grauius admitteretur. Hæc ille. Item idem in epiſtola ad pubicolon. Abſit inquit ut illud, quod propter bonum & licitum facimus, ſi ex hoc per noſtram uoluntatem quicquam mali acciderit, nobis imputetur. Hæc ille.

De perſonarum acceptione. Cap. XIIII.

Septimo ſub prædicta ſpecie auaritiæ, ſcilicet fallacia continetur perſonarum acceptio.

1 † Pro quo notãdũ, ꝙ tripliciter fieri acceptionẽ pſonarũ cõtingit. Primo in honorũ exhibitione. Secũdo i iudicii executione. Tertio in donorũ diſtributione. Primo igitur contingit perſonarũ acceptionẽ fieri i honorũ diſtributione, utputa qñ in diſtributione honorũ unus alteri pfertur rõne perſonæ & nõ ratione

tione uirtutis. Si enim quis in collatione bonorum conſiderat cauſam, propter quam ſit dignus tali honore, nō eſt acceptio perſonæ ſed cauſæ: utputa ſi quis promoueat aliquē ad magiſteriū rōne ſcientiæ, non attenditur perſona ſed cauſa, quod licitè fieri pōt. Si uerò in diſtributione bonorū conſideretur perſona: utputa ꝙ eſt Petrus uel Ioānes conſanguineus, uel diues potēs nocere, uel prodeſſe, uel quæcunque alia cōditio, quæ nō faciat perſonā eſſe dignā tali honore: tūc eſt acceptio perſonarū & peccatū. Nam (ut dicit philoſophus) honor eſt teſtimonium uirtutis. & ideo honorare indignū uel eū digniori præferre in honore eſt falſum teſtimonium perhibere. ſ. ꝙ eſt uirtuoſus, uel magis uirtuoſus, ꝙ̄ alter, cui præfertur. Et ideo meritò dicit Apoſt. Iac. 2. Nolite in perſonarū acceptione habere fidē Dñi noſtri Ieſu Chriſti gloriæ: etenim ſi introierit in conuentū ueſtrū uir anulum aureum hñs in ueſte candida, introierit autē & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eū, qui indutus eſt ueſte præclara, & dixeritis ei. tu ſede hic bene: pauperi aūt dicatis. tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabellum pedū meorum, nōne iudicatis apud uoſmetipſos & facti eſtis iudices cogitationum iniquarū. Vbi dicit Aug. Si hanc diſtantiam ſtandi & ſedendi ad honores eccleſiaſticos referamus, nō eſt putandum leue peccatum in perſonarum acceptione habere fidem Domini gloriæ. Quis enim ferat eligi diuitē ad honoris eccleſiæ ſedem contempto paupere inſtructiore & ſanctiore. unde ſubdit Apoſt. Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quaſi tranſgreſſores. Super quo Aug. Abſit inquit Domine, ut in tabernaculo tuo pręe pauperibus accipiantur perſonæ diuitum. aut præ ignobilibus nobiles. ueruntamen, ut ſubdit B. Auguſt. Si in prædicta diſtantia ſtandi & ſedendi de communi exhibitione honoris in quotidianis locutionibus, ut diues præfertur pauperi meliori, non peccat quis, niſi apud ſemetipſum intus ita iudicet: ut diues paupere tāto ſit melior, quanto ditior uideatur. Ex quo patere uideatur, ꝙ licet in diſpenſatione, ſiue in electione ad ſtatū honoris illicita ſit acceptio ꝑſonarū: in cōi tū exhibitione honoris licet diuitē & ſenem pręferre pauperi & iuueni meliori: dum tñ propter diuitias minimè pręferatur ſed ex alia cauſa. Pro quo notandum, ꝙ quis honorari pōt propter uirtutem, quā in ſe habet, uel propter ſtatum uirtutis, uel propter ſignū uirtutis. Propter uirtutē honorandi ſunt ſancti in cœlo, & pauperes uirtuoſi conuerſantes in terra plus honorandi ſunt ꝙ̄ diuites in terra uicioſi. Vnde ut dicit philoſophus 4. Ethi. Honor eſt præmiū uirtutis. Item Apoſto. 1. Thi. 5. Viduas honora, quæ uerè uiduæ ſunt propter ſtatum uirtutis. Principes & prælati honorandi ſunt: quia gerunt in ſe uicem Dei, & licet in ſe ſint mali. Vnde Apoſt. 1. Petr. 2. Subditi eſtote in omni tempore dominis ueſtris: nō tm̄ bonis & modeſtis, ſed etiā diſcolis. Et eadem rōne parentes ſunt honorandi, & licet ſint mali propter participationem diuinæ dignitatis qui eſt pater omniū. Senes etiā ſunt honorandi propter ſignum uirtutis, quod eſt ſenectus, licet hoc ſignū ſit fallibile. unde Sap. 4. Senectus. n. uenerabilis eſt. Diuites etiā honorādi ſunt nō propter diuitias: ſed quia ſunt principaliora membra cōitatis. Et ſic conſtat, ꝙ ſuperiores & ſenes, parentes & diuites in exhibitione honoris aliis præferre propter cauſas prædictas, nō eſt acceptio perſonarum ſed cauſæ. Secundo contingit acceptionē perſonę fieri in iudicij exhibitione, quod prohibet Dominus Deut. 16. d. Non accipias in iudicio ꝑſonā uel munera. Item 2. Paral. 19. legitur, ꝙ Ioſaphat conſtituēs iudices terræ præcepit eis dicens. uidete. n. quid faciatis: non enim homini exercetis iudicium. ſed Dei quodcunque iudicaueritis in uos redundabit, ſit timor domini uobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Non. n. eſt apud Dñm Deum ueſtrum iniquitas, nec ꝑſonarū acceptio, nec cupido munerū. De ꝑſonarū acceptione i iudicij exhibitiōe uide plus ſupra in tertia ſpē auaritiæ, ubi agitur de iniquo iudicio. Tertiò cōtingit ꝑſonarū acceptionē fieri in donorū diſtributione.

2 † Pro quo notandū, ꝙ diſtributio donorū fit dupliciter. Vno modo ſm ꝙ talis diſtributio eſt actus libertatis. qua. ſ. gratis datur alicui, quod ei nō debetur ex debito, & in tali collatiōe nō habet locū ꝓpriè ꝑſonarū acceptio: quia

quia quilibet poteſt cuilibet dare de ſuo quod uult, quando uult, & quantum uult, ſecundū illud Matth. 24. An non licet mihi quod uolo facere, tolle quod tuū eſt & uade: quod tñ ſic intelligēdū eſt, ꝙ quilibet de ſuo dare pôt cuilibet cui oportet, qñ oportet, & quantū oportet: quia hoc exigit actus libertatis. Alio modo fit diſtributio donorū. ſ. ꝙ talis diſtributio eſt actus iuſtitiæ & non actus libertatis & fit ſolū a miniſtro iuſtitiæ, qui nō eſt dñs bonorū illorū ſed ſolū diſpenſator; ſicut prælatus eſt diſpēſator beneficiorū eccleſiaſticorū, ſm illud 1. Cor. 4. Sic uos exiſtimet hō ut miniſtros Chriſti & diſpēſatores miniſteriorum Dei & in tali diſpēſatione quandoq; habet locū acceptio perſonarū: quia ſi beneficiū conferatur minus digno digniori dimiſſo, eſt acceptio perſonarū & peccatū iuſtitiæ ſaltē niſi in perſona, cui confertur beneficium, ſit alia conditio recompēſans. Vnde ſm cōſtitutiones & iura ab hominibus edita cōtingit qñq;, ꝙ ille qui eſt minus ſanctus & minus ſciēs pôt magis prodeſſe ad bonū cōe propter potentiā uel induſtriā ſecularē uel propter aliquā aliam hmôi cām. Et quia diſpenſatiōes ſpūaliū principaliter ordinātur ad bonū cōe, ſecundū illud 1. Cor. 12. Vnicuiq; datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. ideo qñq; abſq; acceptione perſonarum illi, qui ſunt minus boni ſimpliciter in diſpenſatione bonorū ſpūaliū melioribus licitè præferuntur: quia in cōparatione ad bonū cōmune ſunt meliores & magis apti. Et ſimiliter intelligēdum eſt de electionibus, ꝙ eligēdus eſt melior, uel ſimpliciter, uel per cōparationē ad bonū cōe: quia licet ſecundū iura licet eligere bonum. ſ. ad hoc, ꝙ electio impugnari nō poſſet in foro iudiciali, alioquin ſi oporteret eligere ſimpliciter meliorē, omnis electio poſſet habere calumniā: ueruntamē, ut aliquibus fidelibus doctoribus uidetur, ꝙ ſm iura diuina neceſſe eſt eligere ſimpliciter meliorē, & inquantum humana fragilitas perſcrutari poſſet Deo acceptiorem. unde Linc. epiſt. 86. Cum miniſterium inquit curæ paſtoralis oībus aliis miniſteriis ſit excellentius ac magis neceſſarium elector paſtoris aīarum oībus erit iniquior, & Deo & Angelis & oībus ſanctis deteſtabilior, qui paſtorem eligit, niſi quē ad curā paſtoralis miniſterij quātum poſſibile eſt humanæ fragilitati perſcrutatus fuerit fore idoneū. Hæc illæ. Et ideo ſicut dicit Linco. epiſt. 42. Puer minoris ætatis aut incōpetentis literaturæ quantūlibet docilis fuerit aut ingenioſus, dūmodo hmôi eſt, non eſt ad curā paſtoralem admittēdus: nā ut exemplariter patet. Qui ſapiens nauem hoībus plenam in mari tempeſtuoſo puero naualis artis ignaro, & in uiribus ad nauis regimen deficienti, licet de eo firma ſpes fuerit peritiæ committit, nec quis uitulos ad aratrum mittit, quamuis ſe ſperet poſſe proficere in robur boum: quia ſi hoc faceret, uitulos forſan opprimeret, ne ad boum fortitudinem uenirent. nec tertiò debilibus imponuntur onera grauiora; licet uolentibus ad fortitudinem creſcere, ut ſub onerum ſuccumbant grauitate, ex quo talia non fiant, ubi imminet & periculum corporale, quomodo nos præſumemus conſilia facere, ubi imminet periculum tanto grauius, quanto ſpiritualia corporalibus ſunt maiora? Hæc illæ. Item Odo in quodam ſermo. qui inquit, eligeret pugilem qui pro terra ſua pugnaret non debilem uel claudum, ſed fortiſsimum quem inuenire poſſet eligeret. ita Deus pater fortiſsimum quem inuenire potuit, ſcilicet filium ſuum pro animabus quas diligit pugnare elegit. Sic prælati fortiorem & meliorem quem poſſunt in eccleſia collocare deberent, qui pro animabus contra demones dimicaret: ſicut bonus paterfamilias canē fortiorem & fortius latrantem ouibus cuſtodiendis deputat. Nam ſi paruum canem eligeret, lupus canem & ouem deuoraret: ſed prælati infelices non canes fortiores ſed catulos, non de diuinis ſed de temporalibus latrantes eligunt, imò catulos. i. nepotulos ſuos ouibus ſuis præficiunt. & ideo lupi infernales tam catulos quam oues rapiunt & interficiunt. Sed heu quam ſapientibus curā committunt temporaliū & quantū paruipēdūt curā aīarū, pro qbus ſanguinē ſuū Xp̄s effudit precioſiſsimū. Vñ Pariſ. i de uitiis, par. 3. aliqñ inquit aliquis epiſcopus alicui nepotulo ſuo mille aīas committit, cui uiginti pira ad cuſtodiendum, non committeret, & in hoc ſe diſcipulos carnis &

non Ieſu Chriſti manifeſtè ſe oſtendunt. Vnde Odo in quodam ſerm. ſuper illo Matth. 16. Beatus es Symō Bariona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cęlis. Omnis inquit qui carni & ſanguini cōtra Deū obediunt, diſcipuli carnis fiunt: quicquid enim caro & ſanguis eis reuelat, faciūt prælati noſtri temporis: qn̄ conſanguineos aut filios Burgenſiū, qui ſeruierūt eis, aut hærodianos, id eſt miniſtros principum, aut legiſperitos in eccleſijs ſuis collocāt, ad beneficia & dignitates promouent, & hanc ſummam credunt eſſe prudentiam & ſummam eſſe ſapientiam: ſed totum hoc caro & ſanguis reuelat eis, & non pater, qui in cœlis eſt. Et ideo ſicut de Symone Petro dictum eſt. Beatus eſt Symon Bariona, &c. ſic & ſimili per contrariū. maledictus prælatus, qui facit, quod caro & ſanguis reuelat, & nōn pater, qui in cœlis eſt. Hæc illa. Et ſequitur. Hmōi prælati cū diabolo adorari deſiderant, & pleriq; miſeri cum magna deuotione tales adorant: ſed ſicut lucifer & adoratores ſui corruerunt in hunc aerem caliginoſum, & impediunt nobis viam in paradiſum, ita ambitioſi ſi prælati cum adoratoribus a cœleſti conuerſatione corrunt, & ne minores intrent in paradiſum multis modis impediunt. quibus dicit ueritas, Matth. 23. Ve uobis ſcribæ & phariſei hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines: uos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis introire. Sed quomodo impediunt hoc modo. inferni uident prælatos conferre beneficia adulatoribus herodianis uiris præditis phyſicis ſiue medicis: & quia uita uoluptuoſa ſine eſculento & poculento & ueſtimento non poteſt duci, laborant infirmi in legibus & aliis ſcientijs lucratiuis & alijs quibuſcunque modis ſciuerint, ut gratiam prælatorum poſſint acquirere & beneficia obtinere. Dicunt enim plerique, ſi manna colligo. i. ſi legem Dei Ieſu Chriſti addiſco, paucos inueniam, qui mihi bona faciāt. ecce quibus modis prælati regnū Dei ītrare impediūt. Vnde regnū Dei ſacra ſcriptura nuncupatur. Iuxta illud Matth. 21. Auferet̄ a uobis regnū & dabitur genti facienti fructus. Ex quo prælati homines a ſacra ſcriptura prædicto mō impediunt: quia illos repellunt, & homines alterius facultatis indiſcretè promouent. patet, ꝙ regnum cœlorum intrare uolētibus claudūt. Et ideo, ut ſubdit doctor iſte Odo in eodem ſermo. iam Antiochus, & de quo legitur j. Macha. j. Statuam Iouis collocauit in templo Dei & de quo prius ꝓphetauit Dan. 9. & 12. & de quo prædixit Chriſtus Matth. 24. di. Cum uideritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele propheta ſtantem in loco ſancto, qui legit intelligat. moraliter Antiochus pauper ſilens interpretatur, & diabolū ſignat, qui diuitias cœleſtes amiſit, qui tentat ſub ſilentio: quia non ſentimus, cum percutit, non intelligimus, cum decipit. Iſte maledictus Antiochus laborat, quòd ſtatua Iouis collocetur in eccleſia. Vnde Iouis ſiue Iupiter inimicus interpretatur, & ſignat fraudulentum clericum ſiue luxurioſum, & quemlibet impium inimicum crucis, quem ſic alloquitur Dominus per prophetam Zach. 11. O paſtor & idolum derelinquens gregem. Et meritò aſſimilatur talis impius paſtor idolo: quia ſicut idolū ſimilitudinē hominis, & tñ mortuū eſt: ſic talis impius repſitat ſtatum ueri paſtoris & tñ ſpūaliter mortuus eſt, dicente Apoſt. Apoc, 3. Nomē habes, ꝙ uiuas: & tñ mortuus es. Tūc igitur ſtatua Iouis in loco ſctō collocat̄, qn̄ talis inimicus Ieſu Chriſti ad beneficiū, ſiue officiū eccleſiaſticū promouet̄, & talis clericus dr̄ abominatio deſolationis: quia oēs ſancti in cœlo talem abominātur. Vnde pſal. Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt: & tunc deſolatur eccleſia Chriſti, qn̄ ab honeſtis uiris priuatur, & populo gētili. i. clericis gētiliter uiuētibus repletur, quod iā factum eſt: quia iā qua ſi ſola & diſſoluta eſt a bonis & honeſtis & plena cupidis, de qua lamētabiliter ſcribit Ierem. propheta Tren. j. di. Qōo ſedet ſola ciuitas plena populo facta eſt quaſi uidua, dn̄a gentium princeps prouinciarū facta eſt ſub tributo. Plorās plorauit in nocte & lacrimæ eius in maxillis eius non eſt q cōſoletur eā ex oībus charis eius. Oēs amici eius ſpreuerūt eā, & facti ſunt ei inimici. Et ex iſtis aliqualiter patet, ꝙ abominabile deteſtabile & ꝑuerſū ſit, tales antixpos promouere & ꝓferre ī eccleſia Dei. Sed quales

alit ſacerdotes plátos, & paſtores eccleſiæ eſſe conuenit, deſcribit Salomon Can. 3. diſt. Lectum Salomonis ambiunt. 60. de fortiſsimis Iſrael, omnis tenentes gladios ad bellum doctiſsimi, vniuſcuiuſque enſis ſuper fęmur ſuũ propter timores nocturnos. Spiritualiter Salomõ pacificus interpretatur, & ſignat Chriſtũ, qui patrem ſuum cum hominibus pacificauit. In cuius rei ſignum Angeli in eius natiuitate cantabant dicentes Gloria in altiſsimis Deo & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Luc. 2. Lectus Salomonis eſt tota multitudo prædeſtinatorũ, in qua dñs habitat, & tanquã in lecto requieſcit. Iuxta illud pſal. Hæc reqes mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. & Mat. 18. Vbi ſunt duo, vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Item 2. Cor. 14. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum. Hunc lectum Salomonis ambiunt. 60. de fortiſsimis Iſrael, ideſt prælati paſtores, & ſacerdotes eccleſiæ quæ fortiſsimi eſſent in fide, & pugna ſpirituali ad defendendum ciuitatem Dei ab inimicis ſpiritualibus, qui ideo ſexaginta dicuntur eſſe: quia perfecti inuenirentur in pręceptorum Dei obſeruatione. Sexaginta enim a ſenario & denario reſultant: ſenarius verò perfectionem ſignat: quia ſex diebus Deus opera ſua perfecit, & requieuit die ſeptimo.

Denarius verò decẽ præcepta legis ſignat, & ſic per ſexegenarium perfecti in præceptis intelliguntur, cuiuſmodi prælati eccleſiæ eſſent paſtores & ſacerdotes, & illi electi eſſent ex fortiſsimis Iſrael. Vñ Iſrael vir videns Deũ interpretatur, & ſic Iſrael oẽs fideles appellantur tanq̃ Deum per fidẽ ſpiritualiter videntes, ex q̃bus fortiſsimi in fide, & virtutibus, & doctiſsimi in ſcientia legis diuinę eligerentur in prælatos, & paſtores & ſacerdotes. ad defendendum ſe, & alios ab incurſu demonũ, & hæreticorũ impugnatione peruerſa, qui duces tenerent in manibus ſuis gladium, de quo loquitur Apoſtolus Eph 6. Accipite gladium ſpiritus, quod eſt verbũ Dei. Vnde & verbum Dei ideo gladius dici poteſt: quia ſicut gladius hoſtes impugnat, & ex vtraq; parte ſecat: ſic verbum Dei ſpiritualibus inimicis obijcitur, & vitia prædicátis, ac etiam audientis abſcindit. Vnde Hebr. 4. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſq; ad diuiſionẽ animæ. hunc gladiũ portarent ſacerdotes ſuper fœmur ſuum. Spiritualiter per fęmur carnales voluptates intelliguntur: quia in illis partibus dominatur libido. Sacerdotes igitur ſuper fęmur ſuum enſes ponerent: quia non ſolum verbo Dei tenentur ſubitos defendere: ſed etiam voluptates carnis in ſeipſis inundantes deprimere. & hęc facerent ſacerdotes propter timores nocturnos, ideſt propter occultas inſidias demonũ, qui in nocte huius ſeculi maximè illis, qui in perfecta vita permanent, inſidiantur: ſed certè, quod dolendum eſt, iam ad accipiendum hunc gladium, & populum ſpiritualiter defendendum non eliguntur fortes, ſed debiles in fide voluptuoſi & inſolentes puerili, qui ſicut filius Ieptæ ad præceptum patris ſui timuit gladium accipere, & Dei inimicos occidere, vt patet Iudicum. 8. Sic & tales inſolentes, & voluptuoſi ſacerdotes ad præceptum pátris cœleſtis timent accipere gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, & occidere peccata, quæ Deo maximè inimicantur.

3 † In cuius rei figuram legitur Gene. 15. q̄ cum Abrahã præparaſſet ſacrificium ad offerendum Deo, deſcenderunt volucres ſuper ſacrificium, & abigebat eos Abraham: ſed cũ ſol occubuiſſet, pauor irruit ſuper Abraham, & horror magnus & tenebroſus inuaſit eum. Spiritualiter, per Abraham, qui pater multarum gentium interpretatur, poſſunt intelligi paſtores eccleſiæ, qui ſunt patres ſpũales populi ſubditi. Iſti enim pro ſe, & pro populo offerre deberent Deo ſacrificiũ deuotæ orõnis. verbi Dei pdicationis, & vitæ conuerſationis perfectæ. Per uolucres deſcẽdẽtes ſuper ſacrificia deſignant demones: ut patet Mat. 13. quę nituntur fędare & deſtruere nr̃a bona opera; ſuper eos deberet paſtor eccleſiæ, inquantum ſufficit, cum gladio verbi Dei abigere: ſed certè ſicut cum ſol occubuiſſet, pauor irruit ſuper Abrahã, & horror magnus & tenebroſus inuaſit ſuper eũ. Sic certè iam in fine mundi tantus pauor perditionis temporaliũ uoluptatis

ptatis

ptatis carnalis & mundani honoris, & tã magnus horror, & tenebroſus ignorantiæ legis Dei inuaſit paſtores eccleſiæ, quòd vix aliquis illorum audet leuare gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei ad abigendum a ſe, & a ſuis ſubditis volucres malignorum ſpirituum: ſed tales non attendunt ad iſtud uerbum terribile Iere. 4. Maledictus, qui facit opus Dei negligenter, & qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. Super quo Greg. 2 paſto. Gladium (inquit) a ſanguine prohibere, eſt prædicationis uerbum a carnalis uitæ interfectione retinere. Sed qualiter debent paſtores hunc gladium portare, & eo vti docet nos ſcriptura Exod. 32. Vbi dicit Moyſes ſeruis Dei. ſi quis eſt domini, iũgatur mihi, & ponat uir gladium ſuũ ſuper fęmur ſuum, & ite & redite de porta vſque ad portam de medio caſtrorum, & occidet vnuſquiſque fratrem, amicum & proximum ſuum. Quod exponens beatus Gregorius. 2. paſtoral. Gladium (inquit) ſuper fœmur ponere, eſt prædicationis ſtudio uoluptates carnis auferre, ut cum ſancta quiſque ſtudet dicere, curet neceſſe eſt illicitas cogitatiõnes edomare. De porta uſque ad portam ire, eſt a victio vſque ad vitium per quod ad mentem mors ingreditur increpando diſcurrere. Per medium uerò caſtrorum tranſire, eſt tanta æqualitate intra eccleſiam viuere: vt qui delinquentium culpas redarguit in nullius fauore debet ſe declinare. Vnde rectè ſubiungitur. occidat vir fratrem, amicum, & proximũ ſuũ. Fratrem amicum & proximum interficit, qui cum punienda inuenit, ab increpationis gladio, nec eis, quos per cogitationem diligit, parcit. Ex quo patet, ꝙ prædicatores uerbi Dei debent occidere in fratre amico & proximo, nõ ſolum perſonam, nec aliquẽ ſtatum a Deo ꝓbatum, ſed vitia in omni ſtatu tam inferioreq́ ſuperiore non dimittẽdo pro fauore, amore, nec timore cuiuſcunque ſtatus, vel perſonæ. Nam, ut dicit Aug. & ponitur in Cano. 11. q. 3. Quiſquis metu cuiuslibet potentię ueritatẽ occultat, iram Dei cõtra ſe prouocat: quia magis hominẽ quàm Deum metuit.

4 † Et ſi prælati paſtores & ſacerdotes prędicto modo uterentur iſto gladio ſpirituali, non eſſent tot homines occiſi cum gladio materiali: ſicut ſunt in modernis tẽporibus. Nec eſſent tot errores, tot hæreſes & diſſenſiones regnantes in populo, ſicut modo regnant, quę nunq̃, ut timendum eſt ceſſabunt, quouſq; paſtores ponant manus ſuas ad gladiũ ſpiritualẽ prędicto modo cum illo vitia occidẽdo. Vnde de iſto exemplariter informamur 4. Regũ. 22. & 23. ca. Vbi legitur, quod Elchías pontifex inuenit librum legis Domini in templo, quem miſit ad regem Ioſiam, quem cum legiſſet Saphan ſcriba coram rege, & audiſſet Rex verba libri legis Domini, ſcidit veſtimẽta ſua dicens. Magna ira Domini accenſa eſt ſupra nos: quia non audierunt patres noſtri uerba libri huius, ut facerẽt, quod ſcriptum eſt nobis, miſitque rex, & congregauit ad ſe omnes ſenes Iudæ & Hieruſalẽ. aſcenditque in tẽplum & omnis populus, ſacerdotes & Prophetæ a puero vſque ad magnum. Legitque rex cunctis audientibus omnia verba libri fœderis. fęduſq; percuſsit coram Domino pro ſe, & pro populo ſeruare mandata domini in omni corde & tota anima, acquieuit populus pacto, & præcepit rex Elchiæ, & Pontificibus ſacerdotibus ſecundi ordinis, quòd proijcerẽt de tẽplo omnia vaſa, quæ fuerunt Baal. Et ſicut legitur 2. Paral. 24. Abſtulit iſte nobilis rex cunctas abhominationes de uniuerſis regionibus filiorum Iſrael, & fecit eos ſeruire domino Deo ſuo omnibus diebus vitæ ſuæ in pace. Spiritualiter, ſi bene conſideremus, videbimus, ꝙ ſtat nobiſcum nunc in parte, ſicut ſtetit tunc cum populo Iſrael: nam populus nunc, ſicut & tunc inueterata malitia, & conſuetudine totaliter deditus eſt peccato, & non ſolum populus verumetiam & ſacerdotes. vnde iam verificatur illud Oſeæ. 4. Erit ſicut populus, ſic & ſacerdos: medium autem ad purgandum hunc errorẽ in utroque brachio foret pellicia, qua utebatur Ioſias rex: hoc eſt, quod primo oſtenderetur regi, & dominis regni liber legis Domini, & quomodo illi, cum populo uiuerent, & quantum ab obſeruantia legis Dei receſſerunt, & quomodo magna ira accenſa eſt contra nos: quia non audierunt patres noſtri, id eſt ſuperiores eccleſiæ, ſicut nec inferiores verba

ba libri legis Domini, nec fecerunt ſecũdum legẽ, quæ ſcripta eſt in illo: & tunc manifeſtata lege ad exemplum Ioſiæ oportet regem cũ ſuo fideli conſilio tam tẽporali, quàm ſpirituali ad præceptum Domini, Ezech. 9. A ſanctuario incipere, & facere clerum tam ſuperiores, quàm inferiores proijcere omnes abhominationes de tẽplo, ſcilicet cupiditatẽ, ſymoniã, ſuperbiam, luxuriam, & cætera vitia Et tunc oportet conſtituere ſacerdotes in officijs ſuis, quòd non ſint ita ocioſi, & vagabundi, & in negocijs ſecularibus occupati modo, quo iam ſunt dimittentes officia eis debita, & iniuncta & implicando ſe negocijs ſecularibus. hortentur inſuper eos, vt miniſtrent in domo Domini, ſcilicet verbum vitæ prędicando, bñ uiuendo, & bonum exẽplum dando populo, & iſtis medijs mediante Dei gratia poſſunt auferri omnes abhominationes in regno noſtro iam regnantes, & ceſſante cauſa ceſſabit effectus, ſcilicet gladius, fames & peſtilentia, quibus pro peccatis noſtris per multos annos fuimus grauiter perturbati. vnde & in confirmationẽ huius legitur. 2. parali. 17. & 19. quòd rex Ioſaphat conſtituit bonos iudices, & curatos in cunctis ciuitatibus Iudæ. & præcipit eis dicẽs. Videte quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, ſed Dei, & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit, ſic timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Nõ enim eſt apud dominum Deum veſtrum iniquitas, neque perſonarum acceptio, neque cupido munerũ. quaſi dicat ſic, nec debet eſſe inter vos, qui Dei exercetis iudicium miſitque ſacerdotes, & leuitas habentes zelum ſecundum librum legis domini. & circumibant cunctas ciuitates, & erudiebant populum, & ſicut placabant Deum. & ita factus eſt timor domini ſuper omnia regna terræ, quæ erant per girum, nec audebant bellare cõtra Ioſaphat, & populum ſuum: ſed habebat pacem & tranquillitatem, ſic & nos iſtis medijs poſſumus obtinere pacem, & tranquillitatem in præſenti, & in futuro gloriam, & requiem ſempiternam.

De adulatione. Cap. XV.

OCtauo ſub prædicta ſpecie auaritiæ, ſcilicet fallacia continetur adulatio, quæ conſiſtit in ſermone laudis alteri exhibito cum intentione placendi.

1 † Pro quo notandum eſt, quòd amicitia, de qua loquitur Philoſophus. 4. Ethic. vocatur affabilitas, quæ eſt virtus, qua quis delectabiliter conuenit cum alijs: tamen vbi neceſſe eſt propter aliquod bonum conſequendũ, uel malum fugiendum non veretur amicum contriſtare, vt dicit Philoſophus ibidẽ. vnde Apoſtolus. 2. Corin. 7. Si contriſtaui vos in epiſtola, nõ me pęnitet. & ſi peniteret uidens, quod epiſtola illa, & ſi ad horam vos contriſtauit, nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed qa contriſtati ad pęnitẽtia. Si igitur aliquis in omnibus uelit ad delectationem loqui alteri, excedit modum in delectando. & ſi hoc faciat ſola intentione delectandi, uocatur placidus, ut dicit philoſophus ubi ſupra: ſi uerò hoc faciat intentione lucri conſequẽdi, uel nocendi, vel decipiendi, uocatur blanditor uel adulator. Et ſi: propriè blandire, uel adulare eſt blãdis ſermonibus nocere bona non habita attribuendo bona habita extollendo mala habita approbando, uel cum fallaci laude ſe ducendo. Cõmuniter tamen nomẽ adulationis attribuitur omnibus, quæ excedunt modum in laudãdo, & cum omne quod nimium eſt, uel diminutũ declinando a medio uirtuoſo ſit malum, & uitioſum. patet, quòd omnis adulatio ſit mala, & uitioſa, & ab omnibus fidelibus euitanda. Et hoc ſpecialiter propter quatuor. Primò: quia ſcriptura adulationem prohibet manifeſtẽ. vnde Prouer. 24. Ne lactes quẽquam labijs tuis. Item Ecci. 11. Ante mortem ne laudes hominem quẽquàm, quoniam in filijs ſuis, ideſt operibus ſuis cognoſcitur vir, ut dicitur Ecci. 9. Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei ſunt: & tamẽ neſcit homo, utrũ amore, an odio dignus ſit: ſed omnia in futurũ ſeruantur incerta, quod conſiderans Apoſtolus. j. Theſ. 2. Non ſumus (inquit) aliquando in ſermone adulationis.

Secundò euitanda eſt adulatio: quia Deo

multum diſplicet.unde Prouer.27. Qui iuſtificat impium & qui condemnat pium, uterq; abominabilis eſt apud Deum.unde de talibus conqueritur Dominus per prophetam Ezec. 13.d. Violabant me ad populum meũ propter pugillum ordei & frumentum panis,ut interficerent animas,quæ non moriuntur, & uiuificarent animas, quæ non uiuunt mentientes populo meo credenti mendacijs.Super quo dicit Lyra. Iuſte inquit uiuentibus in Dño,uel eis dantibus adulatores prophetant mortẽ uel infortunium.Et iniuſtis,qui per peccatũ mortui ſunt, prophetant uitam & proſperitatem propter dona temporalia ſibi ab illis data, de talibus loquitur propheta Miche.3.dicẽs.hęc dicit Dominus ad prophetas, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædicant pacem, & ſi quis non dederit eorũ quiſpiam, ſanctificarent ſuper eum prælium. Propterea nox uobis pro uiſione erit, & tenebræ uobis pro diuinatione,& occumbat ſol ſuper prophetas,& obtenebrabiť ſuper eos dies. Super quo dicit Abbas Vuyll.Hi (inquit) ſunt ſacerdotes latrones, qui non dantes, mordent increpationibus, & quaſi ſanctum eſſet, non dantes perſequi. ſic eos crudeliter perſequuntur.& dantibus qualitercunq; impijs pacẽ prędicant, & miſericordiã promittunt contra ꝓhibitionem Dei dicentis Deut.14.Nõ coques hedum in lacte matris ſuæ. Super quo Linco. Hedus inquit fętidus eſt & hiſpidus & impiũ fętidum eſt hiſpidum in peccatis ſignat.mater eccleſia eſt. lac miſericordia & pietas eſt eccleſiæ.hedum igitur in lacte matris decoquit qui peccatorem in materna pietate demulcet.hæc ille.De talibus.n.beatus Greg. & ponitur in c. diſt.46.ſunt nonnulli.ſic ſcribit Sunt nonnulli,qui dum malefacta hominum laudibus efferunt,augent quæ increpare debuerant. Hinc enim per prophetam Ezech.13.dicitur.Veh illis,qui conſuunt puluillos ſub uno cubito manus & faciunt ceruicalia ſub capite uniuerſæ ætatis.Ad hoc quoq; puluillus ſub cubito uel ceruical ſub capite iacentis ponitur, ut molliter quieſcat. Quiſquis igitur malè agentibus adulatur, puluillũ ſub cubito, & ceruical ſub capite ponit:ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quieſcat. Hinc rurſus ſcriptum eſt,ſupple Ezech.13.Ipſe ædificabat parietem: ipſi autem liniebant eam luto abſque paleis. Dic ad eos,qui liniunt abſq; temperatura,ꝙ rurſus ſit.Erit enim imber inũdans. Et dabo lapides pergrandes deſuper irruentes & uentum procellæ diſſipantem. Parietis quippe nomine duricia peccati deſignatur. Aedificare igitur parietem eſt contra ſe quempiam obſtacula peccati conſtruere: ſed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur,ut quod illi peruerſe agentes ædificant ipſi adulantes quaſi nitdum reddunt:ſed ſanctus uir ſicut mala de bonis non æſtimat, ita iudicare de malis bona recuſat. hæc illæ. Item idem Gregor. pertractans ſupradictam auctoritatem prophetæ j. paſtoral. cap. 22. ſic ſcribit.Puluillos inquit ſub omni cubito conſuere maius eſt ponere cadentes a ſua rectitudine animas.atque in huius mundi dilectione & reclinantes blanda adulatione fouere:quaſi enim puluillo cubitum,uel ceruical capiti iacentis excipitur,cum correptionis duricia peccanti ſubtrahitur, eique mollicies fauoris adhibeatur:ut errore molliter iaceat, quem nulla aſperitas contradictionis pulſat: ſed hæc rectores,qui ſemetipſos diligunt, his proculdubio exhibent,a quibus ſe nocere poſſe in ſtudio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra ſe ualere conſpiciũt,hos nimirum ſemper aſperitate rigidæ inuentionis præmunt: nunquam clementer admonent:ſed paſtoralis manſuetudinis obliti recordantur iure dominationis terrenæ:hos autem rectè per prophetam diuina uox increpat dicens. Vos cum auſteritate imperabatis eis & cum potentia Plus enim ſe ſuo auctore diligentes iactantur, erga ſubiectos ſe erigunt. nec quid agere debeant, ſed quid ualeant,attendunt. nihil de ſubſequẽti iudicio metuunt, ſed improbe de temporali poteſtate gloriantur.libenť, ut licenter faciant illicita,& ſubditorum nemo contradicat. Qui igitur & praua ſtudet agere, & tamen adhuc uult cæteros facere, ipſe ſibimet teſtis eſt, qua plus ueritate ſe appetit diligi, quàm contra ſe non uult defendi. Nemo quippe eſt, qui ita uiuat,quin ut aliquatenus non delinquit. Ille igitur

igitur plus ſeipſum ueritati deſiderat amari, qui ſibi a nullo uult contra ueritatem parci. Hinc enim Petrus increpationem Pauli liben ter accepit. Hinc Dauid correptionem ſubditi humiliter audiuit: quia rectores boni dum pri uato amore diligere ſe neſciunt. liberè puritatis uerbum a ſubditis obſequium humilitatis credunt. Sed inter hæc neceſſe eſt, ut & cura regiminis tanti moderaminis arte temperetur, quatenus ſubditorum mens cum quædam rectè ſentire potuerit: ſic etiam in uocis libertatem proderat, ut tamē libertas in ſuperbiam non erumpat, ne dum fortaſſe linguæ immoderatius ei libertas conceditur, uitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoq; eſt, quòd oportet, ut rectores boni placere hominibus appetant, ſed ita, ut ſuæ æſtimationis dulcedine proximos in effectu ueritatis trahant. Non ut ſe amari deſiderent, ſed ut dilectionem qua ſi quandam uiam faciant, per quam corda audientium ad amorem conditoris introducant. Dificile quippe eſt, ut quantumlibet recta denuncians prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. debet igitur qui præeſt & ſtudere ſe diligi, quatenus poſſet audiri: & tamen amo rem ſuum non pro ſemetipſo quærere, ne inueniatur ei, cui ſeruire per officium cernitur occulta cogitarionis tirannide reſultare, quod bene Paulus inſinuat nobis, cum ſui ſtudij oc culta manifeſta dicens. Sicut & ego per omnia omnibus placeo: qui tamen rurſus dicit. Ego ſi adhuc omnibus placerem, ſeruus Chri ſti non eſſem. Placet igitur Paulus & non placet: quia in eo quòd placere appetit, non ſe ſed per ſe hominibus placere ueritatem quærit. Hæc Grego.

2 † Tertiò euitanda eſt adulatio: quia mul tum diabolo placet, quod poteſt oſtendi tripli ci ratione. Primò: quia cum diabolus non po teſt hominem uincere tribulationibus, ſeu ten tationibus, opprimit eum adulationibus. Vnde Grego. Sæpe inquit quod non perimit aduerſitas perſequentis, tollit adulatio demulcē tis. Quod conſiderans beatus Auguſt. Melius eſt inquit pro ueritate pati ſupplicium, quam pro adulatione beneficium. hæc Auguſtin. & ponitur in cano. 11. quæſtione tertia, ne mo. Item Eccleſiaſtico ſeptimo. Melius eſt a ſapientiæ corripi quam ſtultorum adulatione decipi.

Secundò: quia adulatores homicidæ ſunt & proditores: quia ſub ſpecie oſculi ſic Iudas ho minem tradunt diabolo. Et ideo meritò dicitur Prouerbiorum 27. Meliora ſunt uulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis. Item ſub ſpecie amicitiæ hominem interficiunt, ſicut Ioab Amaſan dicens. Salue mi frater, & tenens mentum eius quaſi deoſculans eum, percuſſit eum cum gladio, & mortuus eſt, ut patet ſecundo Regum uigeſimo quarto. Tertiò, quia adulatores hiſtriones ſunt diaboli: quia ſicut hiſtriones lætificant & confortant ad conuiuia dominorum ſuorum inuitatos: ſic adulatores lætificant & confortant impios in malitia ſua, quos diabolus inuitat ad conuiuia uitiorum. Vnde Oſeæ ſeptimo. In malitia ſua lætificarunt regem, & in mendacijs principes. Quarto euitanda eſt adulatio: quia adulator ſibijpſi & alijs multipliciter nocet. ſibijpſi: quia in maledictionem Dei & hominum incidit. Vnde Iſaia quinto. Veh qui dicūt malum bonum, & bonum malum. Alia littera habet. Veh qui dicunt malo bonus es. Dicit enim Hieronymus, quod benedictio adulatoris maledictionem infert. Vnde Ezech. decimotertio. Maledicam benedictionibus ueſtris. Et quod adulatores in maledictionem hominum incidunt teſtatur ſcriptura Prouerb. uigeſimoquarto. dicens. Qui dicunt impio, iuſtus es, maledicent eis populi, & deteſtabuntur eos tribus, qui arguunt impium, laudabuntur, & ſuper eos ueniet benedictio. Item adulatores alijs quibus adulantur multum nocent. Primo enim ante eos rethe diaboli expandunt. unde Prouerb. uigeſimonono. Homo qui blandis ſermonibus loquitur amico ſuo, rethe expandit greſſibus eius. Secundo uana adulatio facit hominem perdere mercedem ſui boni operis. unde Grego. in lib. paſto. Cum enim (inquit) pro recto opere laus tranſitoria quæratur, æterna retributiōe res digna uili precio uenundatur. Et ideo Hieronymus in quadam epiſtola ad Cellantiam. Si (inquit) cupis te eſſe laudabilē, laudens hominum non requires: quia quãuis

alicui ſit facile laudem non curare, dum negatur: eſt tamen difficile ea non delectari, cũ offertur. Et ideo meritò, ut dicit Greg. in moral. Laus ſua iuſtos cruciat, iniquos exaltat, ſed iuſtos dum cruciat, purgat, iniquos dum lætificat, tanq̃ reprobos damnat. Item Criſoſt. inqt. Blanditores in facie laudant, uel coram domeſticis: ſed vir ſapiens quando laudatur in facie, flagellatur in corde. Tertio adulatores inducunt homines in mortis temporalis periculũ, & æternæ. De primo enim exemplum habemus. 3. Reg. 22. ubi legitur, ꝙ falſi Prophetæ adulantes dicebãt regi Achab, proſpera de bello futuro ſic nouerunt ipſum uelle: quia ſpiritus mendax erat in ore eorum, & rex credens eorum uerbis adulatoriis miſerabiliter occiſus eſt in bello. Item Zares uxor Aman, & ficti eius amici aduertentes animum eius peſſimum contra Mardocheum iuſtum adulantes ei dixerunt. Iube parare trabem excelſam altitudinis .l. cubitorum. & dic regi, vt appendatur Mardocheus mane in ea, & ipſe adulatione eorum placatus ſtultè uolens ſecundũ conſilium eorum operari ſuſpenſus eſt in eodem patibulo, quod parauit proximo ſuo innocenti, ut patet Heſter. 5. & 7. ca. Et quod adulatores inducunt hominem in periculum æternæ mortis teſtatur beatus Auguſti. in epiſtola ad Iulianum comitem dicens. Sæpe adulatores blanda facie decipiunt animas audientium ſe & perpetua morte interimunt. De talibus dicit pſal. Quoniam Deus diſsipauit oſſa eorũ, qui hominibus placent, confuſi ſunt: quoniã Deus ſpreuit eos, quod conſiderans Apoſtolus. Si hominibus (inquit) placerem, ſeruus Chriſti non eſſem. Vnuſquiſque enim amicus ad ædificationem, & non ad deſtructionẽ placeat proximo ſuo. hæc Auguſt. Veruntamen, ut dicit Hiero. in epiſtola ad Celantiam. ita iã regnat uitium adulationis, ut qui adulari neſcit aut inuidus, aut ſuperbus reputatur. & nedum iam regnat iſtud uitium adulationis inter laicos: ſed etiã quòd eſt inter clericos, immo intantum, ꝙ aliqui, qui in gradu', & habitu ſe prætendunt perfectiſsimos ueritatis amicos, in rei ueritate ſunt falſiſsimi adulatores, & ueritate maximè reſiſtentes, de quibus loquitur Apoſtolus Ro. j. dicens. Per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt populum. Vnde Iſa. 3. Populę meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiũt. Et ideo a deceptionibus talium adulatorũ monet nos ſaluator in euãgelio præcauere Matth. 7. dicens. Attendite i. diligẽter cauete a falſis Prophetis, qui ueniũt ad uos in ueſtimentis ouium: intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces. Super quo Origenes. Sicut (inquit) in Iudea Chriſto multi falſi Prophetæ apparuerunt, & ueriſsimos Prophetas Domini perſecuti ſunt, ita & modo multi falſi nomine tenus Chriſti totum mundum repleuerunt, & ueraces ſimplices Chriſtianos ſine miſericordia perſequuntur, & opprimunt quandoque verberibus & carceribus aliquando ſi detur copia, etiam gladiis inceſſanter prauis moribus nimiis ſcandalis & exemplis. Idcirco omnes præueniens dominus nos abhortatur dicens. Attẽdite a falſis Prophetis, qui ueniũt ad uos in ueſtimentis ouium &c. conſiderantes, ꝙ non ſunt oues, ſed lupi in ueſtimentis ouium, non religioſi, ſed plaudo & irreligioſi, religioſitatem mentientes, non chriſtiani, ſed chriſtiana ueritate uacui chriſtianorum perſecutores ueſtium ouium habere dicuntur, eo ꝙ ſimulant de ſanctitatis miniſtros ſub figura religioſitatis: per hoc enim multos ſeducunt in ſermone dulci, & geſtu ſimplici fidẽ ſimulantes, ſed multis fidelibus inceſſanter ſcandalum inferentes. hæc ille. De iſtis enim falſis adulatoribus prophetizans Apoſtolus. 2. Thi. 3. ſic ſcribit. In nouiſsimis enim diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſcelerati, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes. Et ſequitur. Quemadmodum Iamnes, & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & iſti reſiſtent ueritati homines corrupti, mente reprobi circa fidem: ſed ultra non proficient, ideſt ultra tempus a Deo ordinatum non præualebunt alios ſeducendo, ſed inſipientia eorum manifeſta erit coram omnibus mundi creaturis in die iudicii, quando ipſi cum miſeris damnandis per eos deceptis iuſto dei iudicio peribunt in mari damnationis æternæ. Prædictæ enim

ſpecies

ſpecies auaritiæ, ſcilicet fallacia cum cæteris ſpeciebus ſubalternis ſub fallacia contentis,ſ. mendacium,iniquum iudicium, iniuſta accuſatio,falſa excuſatio,iniuſta aduocatio,falſum teſtimonium, & perſonarum acceptio repugnāt iuſtitiæ,adulatio repugnat amicitiæ,quæ eſt affabilitas, & pars iuſtitiæ, & prohibentur hæc omnia per hoc mandatum Dei. Non falſum teſtimonium dices.

De periurio. *Cap. XVI.*

QVarta ſpecies auaritiæ eſt periurium, quod eſt ueritatis abnegatio fraudulenta cum diuinæ atteſtationis acceptione.

1 † Vbi notandum, ꝙ aliquod iuramentū eſt licitum,& aliquod iuramentum illicitum. Iuramentum licitum debet habere tres comites,uidelicet ueritatem, iudicium & iuſtitiā. Vnde Hiero. Animaduertendum eſt (inquit) ꝙ iuſiurandum habet tres comites,ſcilicet ueritatem,iudicium atque iuſtitiam,ſi iſta defuerint, nequaquam erit iuramentum, ſed periurium.hæc Hiero.& ponitur in ca.22.q.2.animaduertendum. Et in confirmationem huius dicit Dominus per Prophetam Hiere.4.Iurabis, uiuit dominus in ueritate, & iudicio, & in iuſtitia. In ueritate quidem iurandum eſt: quia in nullo caſu debet iurari, uel dici mendacium,nec aliter ore dici,quàm corde ſentiatur. Vnde Criſ. Omnis (inquit) qui iurat, ad hoc iurat,ut quod uerum eſt loquatur.& ideo Dominus inter iuramentum, & loquelā nullam vult eſſe diſtantiam:quia ſicut in iuramēto nullam cōuenit eſſe perfidiam, ita quoque in uerbis noſtris nullum debet eſſe mēdaciū: quia periurium,& mendacium diuini iudicii pœna damnantur dicente ſcriptura. Os quod mētitur occidit animam.Quiſquis uerum loquitur, iurat: quia ſcriptum eſt. Teſtis fidelis non mentietur.hæc Criſ. & ponitur in ca 22. q.5. iuramentum. Et quantum ad ſecundum, in iudicio iuratur,quando coram ſuperiori iudice es neceſſitatus iurare in teſtimonium ueritatis. Et quantum ad tertium in iuſtitia iuratur,non conductus propter pecuniā,uel amorem carnalis amici, uel propter odium lætalis inimici,nec propter timorē potentis,nec propter fauorem indigentis:ſed propter zelum iuſtitiæ declarandæ. Ex quibus patet, quòd cum prædictis tribus comitibus licitum eſt iurare, & hoc dupliciter, vel ratione boni conſequendi,vel ratione mali fugiendi. Ratione boni cōſequendi, ſcilicet pro veritate, pro pace, pro amicia & pro obedientia. Chriſtus enim, & Apoſtolus iurauerunt pro veritate ſpūali ſalutifera cōfirmanda. Vnde taliter iurauit Xps Io. 3.dicens.Amen amē dico uobis,niſi quis renatus fuerit ex aqua,& ſpirituſancto, nō pōt introire in regnum Dei. In tali etiam caſu iurauit Apoſtolus ad Ro.j. dicens. Teſtis eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpū meo, & in euangelio filii eius, ꝙ ſine intermiſſione memoriam ueſtri facio. Item Gal.j.Quæ autem ſcribo vobis ecce coram Deo: quia non mentior, vbi hæc ſigna teſtis mihi Deus, & coram Deo iuramētum vocis exprimunt, ut dicit Aug. in deſer. Dñi in monte.lib.1.ſuper illo Math. 5. Audiſtis:quia dictum eſt antiquis. non periurabis. Et ideo ridiculum eſt, inquit Aug. putare neminem iurare per Deum uocaliter, niſi iurauit ſub iſtis ſignis per Deum. Qñcunq; igitur quis præter ſigna veritatis, quam aſſerit,ſuper addit nomen, aduerbiū, uel illis æquiualens, quod eſt ſignum inuocationis teſtimonii Dei ſui,vt ſic iurat in cauſis.In cauſis aūt ciuilibus iurant teſtes pro ueritate ciuilis iudicii declaranda. vnde Deut.19.In ore duorum, aut triū teſtium ſtat omne uerbum.Secūdo iuratur ratione pacis confirmandæ vel reformandæ, & ſic iurauit Abraham Abimelech, quòd nō noceret poſteris eius, Gen. 21. Item taliter iurauit Iacob laban Gen. 31.

Tertio iuratur in ratione amicitiæ contrahendæ,uel confirmandæ: ſic iurauerunt Abimalech,& Iſaac Gen 26. Sic etiam iurauit Ioſeph patri ſuo Iacob Gen.47. Quarto iuratur ratione obedientiæ,& hoc tripliciter. Primo ratione fidelitatis, ut faciunt uaſalli regi, uel principi,& reges cōmunitati. vnde 2. Reg.5. ſcribitur. Venerunt uniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in hebron dicentes.Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus,& ſequitur. venerūt quoq;

ſeniores de Iſrael ad regem in hebron,& percuſsit rex Dauid fœdus cum eis in hebron. Secundo ratione ſubiectionis,& taliter in eccleſia ſubditi iurant prępoſitis ſuis. vnde Iudicū. 11. Principes galaath ſubiecti ſunt Ieptæ dicētes. Dominus qui hæc audit, ipſe mediator, & teſtis eſt, quòd noſtra promiſſa faciemus. Tertio iurant perſonæ cōmunitatis pro conſuetudine abſeruanda. Vnde Exo. 19. Cuncta quæ locutus eſt dominus faciemus. Secundo principaliter iuratur rōne mali fugiēdi,& hoc dupliciter. ſ. ad malum uitandum, uel ad malū purgandū. Primo iuratur in principijs cauſarum, ne pars actrix alteram calumnioſè impetat, nec altera calumnioſè defendat. Secundo iuratur pro expurganda infamia, ut Deut. 21. docetur, qūo in crimine occulto, ut puta occiſione hominis perſonæ ſuſpectæ iurabunt, ꝙ manus ſuæ non effunderunt hunc ſanguinē, nec oculi uiderunt. In talibus enim caſibus prædicto modo circunſtantionatis licitum eſt iurare.

2 † Sed eſt inſuper notādum, quòd iuramētum quoddā eſt aſſertoriū, & quoddā ꝓmiſſorium. Iuramentū aſſertoriū eſt, quo iuratur de veritate nobis determinata, cuiuſmodi eſt veritas de præſenti, de præterito: vt qñ iuratur, ꝙ ſic eſt, vel ſic fuit. Iurm autem promiſſorium eſt, qñ iuratur veritas de futuro, ut contingit in promittentibus, vel uouentibus. ubi notandum eſt, ꝙ uotum eſt alicuius boni promiſsio Deo facta cum deliberatione ſpōtanea pro viribus adimplenda. Ex quo conſtat, ꝙ ad omne votum obligatorium quatuor requirūtur. Primo, quòd principaliter fiat ad Deum: non eñ debet fieri alicui ſancto, niſi quantum finaliter tēdit ad honorem Dei directè, cū ſit actus latriæ ſoli Deo attribuendus. vnde pſ. Vouete & reddite domino Deo. Secundo requirit̃, ut ſit de re tm̄modo boni & utili, & non de mala, neque turpi, ſiue illicita cuicunque nociua. vnde Iſid. In malis (inquit) promiſsis reſcinde fidem, de turpi voto muta decretum, & qđ incautè uouiſti, ne facias. impia eſt promiſsio, quæ ſcęlere impletur. hæc Iſid. & ponitur in ca. 22. q. 4. in malis.

Tertio requiritur, quod cum bona deliberatione & diſcretione bene regulata fiat: ſi enim ſtultum fuerit iniuſtum, aut indiſcretū, & cōi vtilitati impedimentū nō eſt obſeruandū, ſed omnino fugiēdū. Ecci. 5. Diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſsio: quæ autem ſunt hmōi uota, declarat Hu. li. 2 de ſacris. par. 12, ca. 4. ita ſcribens. Et quidem (inquit) uota ſtultorum intelligimus oīa, quæ uel de ſe mala, uel ſi bona ſunt, ordinata non ſunt, uel cū magis malum ex ipſis eſt, q̄ bonū, quod in eis eſt. verbi gratia. Si mulier nolente uiro, aut uir nolente muliere uouerit continentiā, aut ſubditus contra ordinationē debiti regiminis inordinatam abſtinentiā, aut cętera hmōi indiſcreta quæ non ſunt tenenda: ſed aut laxari debēt aut in melius cōmutari ſm arbitrium diſcretionis. vnde Bern. epiſtola. 57. Ego (inquit) arbitror non minora uota impedire debere maiora, nec Deū exigere quodcunq; ſibi promiſſum per hominē, ſi pro eo melius aliquid fuerit perſolutū: etenim alicui forte debēti nobis duodecim nummos, nunquid ſi pro eis die cōſtituto marchā ſolueret argenti, iuſtè iraſcere mur. Item Aug. in epiſtola ad Armentanū, & Paulinā. Non in te (inquit) vouiſſe pęniteat, ſermo gaudeat iam tibi non licere, ꝙ cum determinato licuiſſet, fœlix neceſsitas, quæ in meliora cōpellit. hęc ille. Quarto requiritur, ꝙ ſit ſpontaneū quia uotum a uolente dr̃, & uotū cū ꝑdictis quatuor circūſtantijs factū eſt omnino pro uiribus adimplendū. vnde Deut. 23. Cum uotum uoueris dn̄o Deo, non tardaueris reddere: quia requiret illud dn̄s Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatū, & ſi uolueris pollicere, abſq; peccato eris. Sed eſt ulterius notandum, ꝙ uotum aliud eſt cōe, & aliud ſingulare. Votum cōe eſt uotum, qđ Chriſtiani in baptiſmo faciunt ſpondētes renunciare diabolo, ſine quo uoto non eſt ſalus. Votum ſingulare eſt, cū aliquis promittit ſeruare uirginitatē, uel continentia, uel aliud hmōi honeſtum, & Deo beneplacitū, & ſine tali uoto pōt eſſe ſalus. De utroque. n. iſtorum ſic ſcribit beatus Aug. Sūt quædā (inquit) quę non uouentes debemus. i. obligamur, ſupple ad fidē ſeruandā, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo, ut teſtatur Apoſtolus Heb. 11. ac ēt ad

ad omnia illa, ſine quibus homo ſaluari non pōt. Quædam ſunt, quæ niſi uouerimus, non debemus.i.ea facere non obligamur:ſi poſtea Deo promittimus neceſſario conſtringimur: uouentibus.n. caſtitatē non ſolū nubere, ſed velle damnabile eſt. Vnde Ananias Deo pecunias, quas diaboli uictus perſuaſione ſubtraxit.ſed qua morte mulctatus eſt ſcis. Si igitur ille mortis periculo dignus fuit, qui eos,quos dederat nummos Deo abſtulit. conſidera quāto periculo in diuino iudicio dignus erit, qui non nummos, ſed ſeipſum Deo omnipotenti, cui ſe donauerat, conatur ſubtrahere. hæc Aug.& po.in ca.17.q.1.ſunt quædam,& duobus ca.ſequen. Votum enim ſimplex, ſiue ſingulare aliud eſt ſimplex, ſeu priuatum abſque ſolemnitate adhibita. Aliud uerò ſolēne,& publicum in cōſpectu eccleſiæ factum, & utrunque legitime,& cum diſcreta deliberatione regulariter factū tantum obligat apud Deum, vt illud infringens grauiter peccaſſe uidetur, docet Dam.4.ſententiarum. diſt.28.ca.2. Sed hic forte quærit aliquis, nunquid uotum ſingulare eleemoſynis redimi poſsit,aut in aliud forte melius commutari. Hinc dicitur,quod hanc dubitationem mouet Alexander,& ponitur extra in antiquis.de uo. & uo.redē.ca.1. ubi tractatur de uotis peregrinationis. Et reſpondet dicens, quòd ab eius qui præſidet pēdet arbitrio, ut conſideret diligentius qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis,ſ.an ex infirmitate, ſeu affluentia diuitiarum, uel alia cauſa probabili peregrinatio, aut recompenſatio melior fuerit,& Deo acceptior, & ſecundū hoc debet exinde diſpenſare. Et ſequit̄ eodem ti.c.magnæ. Cum enim in lege ueteri, in qua non minus præceptum domini obligat, quam uotum obligat, hoc die in eccleſia primogenita quæ domino mandabantur offerri, quæ domino redderent, ut primogenita leuitarum. quædam redimerentur, ut aliarum tribuum,& quædam commutarentur in aliud, ſicut primogenitum aſini, qui in ouem commutabatur, & ex hoc attendimus, quòd uotum commutari poſſet in opus aliud pietatis, non curantes, quod os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus a tramite ueritatis. hæc ille.

De iuramento illicito. Cap. XVII.

DIcto de iuramento licito iam de iuramento illicito reſtat aliud pertractare.

1 † Pro quo notandum, quòd iuramentū dr̄ illicitum multiplici ratione. Primo ratione appetitus. vnde appetitus iurādi prohibet̄ iuxta illud apoſtoli Iac.5. Ante omnia fratres mei nolite iurare per coelum,neq; per terram, neque per aliud quodcunq; iuramentū. In qua auctoritate nō prohibetur ſimpliciter iurare, ſed prohibetur appetitus iurandi. vnde 22.q.j. c.1. Aliud (inquit canon) eſt ad iurationē ſpōte accedere,aliud uel ad oſtendendā innocentiam ſuam, uel ad fœdera pacis confirmanda, uel iuramentum proferre ad perſuadendū auctoritatibus, qui pigri ſunt credere, quod eis utile eſt. primum prohibetur, ſm̄ conceditur. Vnde Aug. Non eſt (inquit) contra præceptū Dei iuratio,quæ a malo non iurantis eſt,ſed a malo increduli,a quo iurare cogitur:nam intelligitur ita dominum prohibuiſſe a iureiurando,ut quantum in ipſo eſt, quiſque non iuret, quod multi faciunt in ore habentes iurationem tanquam aliquod ſuaue. Nam utique Apoſtolus nouit præceptum Dei, & tamen iurauit. Et ſequitur prohibetur igitur iurare cupiditate, uel appetitu iurandi: quamuis enim iur̄m amplius ſit,quàm eſt,eſt.nō,non.& ideo a malo ſit,non tamen a malo tuo, ſed infirmitatis,aut incredulitatis eorum, qui aliter non mouentur ad fidem. hęc Aug. & po.in ca. 22. q.1.non.eſt cōtra. Secundo dr̄ iur̄m illicitum rōne aſsiduitatis iurandi. vn̄ Ecci.23. Iurationi nō aſſueſcat os tuū:multi en̄ ſunt caſus in illa noīatio uerò Dei nō ſit aſsidua in or̄e tuo. unde Aug.in li.ſuo cōtra mendaciū. Nobis (inquit) non iurare oīno præcipitur,ne.ſ.iurādo ad falſitatē iurādi ueniatur, de facilitate ad cōſuetudinē, de conſuetudine in periurium decidatur. Item idem. Ita igitur (inquit) intelligitur dn̄m præcepiſſe, ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iurandum, & aſsiduitate

iurandi ad periurium per conſuetudinē dilabatur,quapropter intelligit non in bonis, ſed in neceſſarijs iurationē habēdam, & refrenet ſe,quantum poteſt quis,& non ea utatur, niſi neceſsitas cogat, videlicet cum videt pigros eſſe homines ad credendum,quod eis utile eſt credere,niſi iuratione firmetur. ad hoc utique pertinet, quod ſic dicitur. ſit ſermo ueſter eſt, eſt.non,non. hoc appetendum bonum eſt,qđ autem amplius eſt,a malo eſt. Et ſi iurare cogeris, ſcias de neceſsitate uenire infirmitatis eorum quibus aliquid ſuades, quæ infirmitas vtique malum eſt, hæc Aug. & po.in ca.22.q.1.ita agitur. Tertio dicitur iuramentum illicitum ratione cauſæ:ut puta, quando iuratur ex leui cauſa,uel nulla. vnde Aug.& po.in ca.22.q.1.ſi peccatum. Non(inquit) vobis dicimus vos non iurare:ſi enim hoc dicimus,mētimur,quantum ad me pertinet non iuro: ſed quantum mihi uidetur magis neceſsitate compulſus:tñ uide niſi faciam mihi non credi: & ei qui non credit non expedire quod non credit,hac perpenſa ratione,& conſideratione librata cū magno timore dico.coram Deo, aut teſtis eſt mihi Deus,aut ſcit Xp̃s, quòd ſit ille in aio meo,& in Deo,quod plus eſt.i. qđ amplius eſt,quàm eſt eſt.non non,a malo eſt non iurantis,ſed non credentis.hæc ille.& ideo dicit ſcriptura Deut. 5. Non uſurpabis nomen Dei tui fruſtra:quia nō erit impunitus, qui ſi per re uana illud aſſumpſerit. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ ſicut dicit ſanctus Tho.in de veri.theolo.li.5.ca.61. nomen dei tripliciter ſumitur in uanum.ſ.corde,ore & opere. Corde ſicut mali,qui nomine tñ ſine re dicunē Chriſtiani,qui licèt ſacrm ſuſceperunt tñ rem ſacramenti.i.gratiam non habent.vnde cuilibet tali poteſt dici illud Apoc.3. Nomen habes,ꝙ viuas,& tamen mortuus es. Secundo ore aſſumitur nomen Dei in uanum. & hoc qeadrupliciter. Primo mala iuratione. Secundo voti tranſgreſsione. Tertio indebita prædicatione.& quarto in indeuota oratione.Primo igitur ore aſſumitur nomen Dei in uanum mala iuratione,& hoc dupliciter, videlicet ſine cauſa iurando,uel falſum iurando. uterque ſ.ſine cauſa iurans, & falſum iurans nomen Dei ſumitiñ uanū:quia primus ſine cauſa noīat ſummam ueritatē.ſecundus ueritatē cōtemnit. Secundo ore aſſumitur nomen Dei in uanū voti trāſgreſsione,de quo dictū eſt ſupra. Tertio ore aſſumitur nomen Dei in uanū in indebita prædicatione:ut puta, qñ uerbū Dei prædicatur propter vanamgloriā, propter cupiditatem, aut propter aliquā indebitā intētionem. Quarto aſſumitur nomen Dei in uanū in indeuota oratione, de qua Iſa. 29. Populus hic labiis me honorat:cor aut eorū lōgē eſt a me. Tertio principaliter aſſumitur ore nomē Dei in uanū ypocrita operatione:ut puta,qñ aliqs aſſumit nomen Dei in ſimulatione operis exterioris,& non ex pietate cordis interius:tales enim aſſumunt nomen Dei uanū:quia, ut dicit Xp̃s in euangelio, receperūt mercedē ſuā.

2 † Quarto dicitur iuramentū *illicitum*, qñ iuratur per creaturas. vnde per creaturas iurare prohibuit Xp̃s Math. 5.di.Ego aūt dico vo.non iu.oīno.neque per cęlum: quia thronus Dei eſt,neque per terram:quia ſcabellum pedum eius,neque per Hieroſoli. quia ciuitas regis magni eſt,neque per caput tuū: quia nō potes unum capillū albū facere,aut nigrū,qđ conſiderans pius Papa.Si quis(inquit) per capillum Dei,uel per caput iurauerit,aut aliquo modo contra Deum blaſphemia vſus fuerit,ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur:ſi laicus anathematizetur,& ſi quis per creaturas iurauerit accerrimè caſtigetur,& iuxta id quod ſinodus iudicauerit, pęniteat, ſi quis aūt talem hoīem non manifeſtauerit,nō eſt dubiū,quin diuina condemnatione coerceat, & ſi ep̃s iſta emendare neglexerit, acerrimè corrigat. hæc Pius Papa,& po.in ca.22.q.1.ſi quis. Itē Aug. eadem.q.c.mouet.Iurare (inquit) per creaturas malū eſt:quia a Deo prohibitū:ſed ſeruare quod iuratur, bonum eſt, vt euitetur peccatū mendacij,& doloſitatis & ſequitur.dupliciter eñ reus eſt,qui per creaturas iurat mēdaciter: quia & contra prohibitionē Dei iurat, per qđ ſibi iurare non licet, a quo peccato nō eſt immunis,qui non niſi per creatorē iurat, & proximū dolo decipit. qđ facit ēt per creatorem mendaciter iurans: ſed ſi per iurium periurio tanto magis pœnale eſt, quanto ſanctius eſt,

per

per quod iuratur, apparet, ꝙ & ſi per creaturas mendaciter iurans dupliciter peccet: grauiori tamen ſe ſubijcit pœnæ, qui per creatorem iurat mendaciter. Nam ſicut dicit Auguſt. eadem quæſt. & eodem ca. quo prius. ſine ulla dubitatione minus malum eſt per Deos falſos iurare ueraciter, quod per Deum uiuum fallaciter. Et cauſam quare prohibuit Deus per creaturas iurare, oſtendit Auguſt. eodem c. quo ſupra. di. Deus autem per creaturas iurare prohibuit, ne uel in ore gentiliũ numen diuinitatis creaturis ineſſe uideretur, uel ne creaturas contemptibiles iurando per eas promiſſa pro nihilo duceremus. hæc illæ. Et ideo Hieronymus dicit. auferuntur (inquit) offendicula, & iuratur per dominum Deum. quod quia dicitur. uiuit dominus in teſtamento ueteri, iuſiurandum eſt ad cõdemnationem mortuorum, per quos iurauit omnis idolatra. hæc Hiero. 22. q. j. & iurabuntur. Item idem eadem q. cap. conſidera. Conſidera inquit ꝙ ſaluator non per Deum iurare prohibuit: ſed per cœlum & terram & Hieroſo. & caput tuum, & hoc quaſi paruulis iudeis fuerat in lege conceſſum, ut quomodo uictimas immolabant Deo, ne eos immolarẽt idolis: ſic & iurare permitterentur in Deum, non quòd rectè hoc facerent: ſed ꝙ melius eſſet Deo id exhibere quam demonibus. hæc ille. Vnde, ut dicit Criſoſt. omel. 12. ope. imper. Quicquid illud eſt, per quod quis iurat, deificat illud, propterea idolatriam facit, qui iurat per creaturas. hæc ille. Quintò dicitur iuramentum illicitum propter iniuſtitiã: ut ſi quis iurat ſe facturum aliquod illicitum. puta homicidium, uel adulterium, uel aliquid huiuſmodi, ad cuius oppoſitũ obligatur ex lege diuina. ſed tale iuramentum nõ eſt obſeruandum. unde Iſidor. in de ſummo bono. Non eſt inquit obſeruandum ſacramentum, quo malum incautè promittitur: ueluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacramentum, quam permanere in ſtupri flagitio. hæc ille. Item Beda. ſi aliquid inquit incautius iurare corrigerit, quod obſeruatum in peiorem uergat exitum, liberè illud ſalubriori conſilio mutandum nouimus, ac magis inſtãte neceſſitate peiorãdum nobis eſt, quam prò uitando de periurio in aliud crimen grauius eſſe diuertendum. Deniq; iurauit Dauid per Deum occidere Nabal uirum ſtultum, impiũ atque omnia quæ ad Deum pertinebant demoliri: ſed tamen ad primam interceſſionem Abigail fœminæ prudẽtis mox remiſit minas, reuocauit enſem in uaginam, neque aliquid culpæ pro tali periurio ſe contraxiſſe doluit. hæc Beda, & ponitur in cap. 22. quæſt. 4. ſi aliquid, Item diſt. 13. dicit ca. Duo mala licèt cautiſsimè omni modo ſunt præcauenda: tamen ſi periculi neceſsitas unum ex eo perpetrare compulerit, id debemus reſoluere, quod in minori nexu noſcitur obligari. Quid autem leuius ex his, quidue grauius purę rationis acumiue inueſtigemus. etenim dum periurare compellimur, creatorem non offendimus: ſed nos tantummodo maculamus: cum uerò noxia complemus promiſſa, & Dei iuſſa contemnimus, & proximis ipſa crudelitate nocemus, & nos ipſos crudeliter mortis gladio trucidamus. hæc ille. Et huic concordat Ambroſ. d. Vnuſquiſque qui ſimplicem rationem proferat. uas ſuum in ſanctificatione poſsideat, nec fratrem cõſcriptione inducat uerborum, nihil promittat inhoneſtum, aut ſi promiſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, quam facere, quod turpe ſit. ſæpe pleriq; cũſtringunt ſe iuriſiurandi ſacramento, & cum ipſi cognouerint promittendum non fuiſſe licitum: ſacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpoponderunt: ſicut patet de Herode qui ſaltatrici præmium promiſit, & crudeliter ſoluit. turpe eſt, ꝙ regnum pro ſaltatione promittatur, crudele eſt, ꝙ mors prophetę pro iuriſiurãdi religione donatur. quanto tolerabilius fuiſſet tali facto periuriũ: ſi tamen periurium dici poſſit, quod ebrius inter uina iurauerat, quod & iuratus inter ſaltantium choros promiſerat, infertur diſco prophetæ caput, & hoc æſtimatum eſt ſi dei eſſe, quod amentiæ fuit. & poſt pauca de iepte diſſerens. Mirab lis ĩquit neceſsitas, quæ patricidio ſoluitur. Melius eſt non ſoluere qđ ſibi is cui promittitur nolit exolui. hęc Ambr. & po. in ca. 22. q. 4. unuſquiſq;. Itẽ eadẽ. q. ca. neceſſe. Neceſſe inquit canon eſt, ꝙ malè iurans

rans dignam pœnitentiam agat,eo & nomen Domini contra præceptum illius ſumpſit inuanum;quia in Exodo ſcriptum eſt illud.neq; inſontem habebit eũ dominus, qui aſſumpſerit nomen Dei ſui fruſtra,& in Leui.non periuras in nomine m.nec &c. malum tamen qđ facturum ſe ſacramento deuouerit non faciat: ſtulta uota frangenda ſunt,hæc ibi. Sextò dicitur iuramentum illicitum ex perſona iurantis cuiuſmodi ſunt pueri, quorum iuraméta non tenent,unde 22.q.5.pueri.Pueri inquit canon ante 14.annos non cogantur iurare: puella quoque ſi in puerilitate ſit in domo patris, & illo neſciente ſe iuramento cõſtrinxerit, & pater eius ut audiuerit ſtatim contradixerit,uota eius & iuramenta irrita erunt.hæc ibi. Septimò dicitur iuramentum illicitum ex perſona cui iuratur, ut clericus layco, quod non licet. Unde 22.q.5.nullus. Nullus inquit canon ex eccleſiaſtico ordine cuiquam laico quicquam ſupra ſacroſancta euangelia iurare præſumat: ſed ſimpliciter cum ueritate & puritate dicat eſt eſt.non nõ.ſed ſi aliquid eſt,quod ſibi obijciatur,prout iudicauerunt, quæ eiuſdem ſunt ordinis, corrigatur aut expurgetur.hæc ibi.

Octauò dicitur iuramentum illicitum ex tempore.unde 22.q.5.decreuit.Diebus inquit canõ dominicis a lxx. uſq; ad octauas Paſchę, & in 4. temporibus, & in letania maiori,& in diebus rogationum niſi de concordia & pace nullus ſolenniter iurare præſumat.hæc ibi.

Nonò dicitur iuramentũ illicitum propter ueritatis carentiam.utputa,qñ falſum iuratur, & taliter iurans ſcienter propriè periuriũ incurrit. Vnde periurium eſt ueritatis abnegatio cum fraudulẽta diuinæ atteſtationis acceptione confirmata,uel eſt mendacium cum atteſtatione diuina facta uel inducta confirmatũ. Et ſicut dicit Criſoſt.qui periurare paratos eſt,antequã periuret,periuras uidetur:quia Deus nũ ex operibus iudicat, ſed ex cogitationibus & ex corde. hæc Criſoſt. & po. in ca.22.q.5.qui periurare. Sed quam deteſtabile ſit peccatum periurij oſtendi poteſt multiplici ratione.

3 † Primò ex hoc, ꝙ periurus eſt proditio ſus ꝑ infidelitatẽ quo ad Deũ, & hoc oſtendit Holcot in lectu.ſua libr.ſap.lect.168. Primò ſic.proditio inquit foret magna, ſi ille qui haberet ſigillũ regium ſignaret litteram pactionis quã rex maximè deteſtaretur, & hoc faceret de ſigillo Papæ eſſet excõicatus ipſo facto, brachio ſęculari tradẽdus: ſed nomen Dei eſt nobis cõmiſſum quaſi quoddã ſigillum ad teſtificandũ & cõfirmandũ ueritatem. uñ Deut. 6. Dñm Deum tuũ timebis & illi ſoli ſeruies. & per nomen eius iurabis, ſupple in ueritate, in iudicio,& iuſtitia.Hiere. 4.unde dicit Apo. ad Hebr.6.homines per maiorẽ ſuum iurant, & omnis cõtrouerſiæ eorũ finis ad confirmationem eſt iuramẽtũ. Falſitas.n.eſt illud,quod Dñs maximè odit tanquam contrarium ſibi, qui eſt ueritas.& ideo qui nomen Dei ad confirmandũ falſitatem aſſumit Dei proditor cõprobatur.Secundò patet idẽ ex hoc, ꝙ qui caſtrum dñi regis ſuæ fidelitati cõmiſſum uoluntariẽ tradit hoſtibus regis proditor regis eſſet. Sed ſpũaliter quaſi caſtrum eſt nomẽ Dei, qđ inuocamus,& ad quod refugimus in omni neceſſitate noſtra.Prouer.18. Turris fortiſsima nomen Dei, ad ipſam curret iuſtus & exaltabitur.Iſtud.n.caſtrum traditur hoſtibus,quando demonibus & falſis hominibus cõmittitur ad probationẽ,ſiue confirmationẽ falſitatis. Tertiò patet idẽ ex hoc, ꝙ qui dñm ſuũ malicioſè diffamat,& inuoluit eum in crimen, proditor eius eſt,ſed quilibet periurans, quantum in ſe eſt,diffamat Deum & in crimẽ inuoluit,quod patet ex hoc,ꝙ ſm Augu.iurare eſt Deũ in teſtẽ inuocare,& per conſequens qui falſum iurat,Deum falſæ rei teſtem adhibet: ſed cum teſtis falſæ rei falſus ſit.patet, ꝙ omnis periurãs quantum in ſe eſt Deum falſum facit & mendacem,& quantũ in ſe eſt tollit a Deo etiã ueritatem:& cum Deus ſit ueritas, quãtum in ſe eſt,aufert illi diuinitatẽ ſuã,& ſic talis,quantũ in ſe eſt,plus cõtẽnit Xpm, quã eius crucifixores. Nam ipſi intulerunt Chriſto tantũ malum pœnę, ſed periurus blaſphemãdo nititur eũ inuoluere in malũ culpæ, quod deterius eſt: quia eſt quaſi maxima blaſphemia:nã quãtum in ſe eſt,periurus nititur facere Deum falſum deceptorẽ:cum in nomine eius quaſi per manũ eius uult hoĩes decipe, & hæc blaſphemia tam abominabilis eſt, ꝙ nunquã legimus diabolum

bolum tã auſum fuiſſe illam committere. Nã licèt dyábolus mendax ſit, & per eius mendacium homines ſeducat, tamen nuſquàm legitur, ꝙ ipſe mendaciũ ſuum iuramento confirmauit. Secũdò deteſtandũ eſt peccatũ periurij ꝑ hoc, ꝙ periurus iniurioſus eſt per falſitatẽ quò ad proximum: decipit.n. iudicẽ, & ſpoliat eum iure bonæ ſiue fidei poſſeſſorẽ. & ideo qui libet talis tenetur reſtituere de duodecima inſolidum. Frequenter.n. uidemus, ꝙ hoĩes falſi munus accipiunt ab utraq; parte, & cõmittũt periurium in læſionem ueritatis. Et ideo tandẽ Dei iuſto iudicio frequenter incidũt in deſperationem & frequenter ſubito moriuntur. Tertiò deteſtandum eſt peccatum periurij ꝑ hoc, ꝙ periurus eſt pernitioſus per iniquitatẽ quò ad ſeipſum. Et hoc duplici de cauſa. Primò, ꝙ periurus tradit ſe diabolo abrenuncians omnibus ſuis bonis operibus verbis & orationibus & omnibus ſuffragijs ſanctorum in cęlo & in terra, niſi verum ſit, quod iurat. unde holcot in lectura ſua li. ſap. lectione. 168. Ille (inquit) qui ſcienter periurat manum libro ſupponit, qua tangit euangelia, & illam dyabolo cõmendat, niſi dicat verum, & ſic donec ille fructuoſè pœniteat, de periurio illo manus illa dyaboli eſt, & quandocunque ſe manu illa ſignat, ipſe ſe ſignat manu diabolica, cibum quem ipſe manu ſua benedicit manu dyaboli benedicit. Et ideo meritò talibus dicit dominus per prophetam Ezech. 13. Maledicam benedictionibus veſtris. & eadem ratione ſunt os oculi, pedes & cętera mẽbra periurãtis mẽbra dyaboli, & ſic cũ ore dyaboli loqtur, mãducat & bibit: cũ oculis dyaboli uidet & pedibus dyaboli ambulat, & cum oculi periurãtis oculi ſunt dyaboli, quid mirũ & ſi oculi eius ſp ſint intẽti ad malũ, & ſi os & pedes peiurãtis membra ſunt dyaboli, qd mirũ ſi pſal. de eis dicat. quorũ os malis, & amari. ple. eſt amaritudine. Lmẽdacij & detractionis & ſcãdali proximorũ ſuorũ. veloces pedes eorũ ad effundẽdũ ſanguinẽ. In miſſali.n. ſuper qđ periurus ponit manum ſuã quattuor ſcripta ſunt, vt dicit holcot. vbi ſ.ſ. conſecratio corporis & ſanguinis Chriſti, ſuffragia ſctõrũ, beatitudo bonorũ; & dãnatio reproborũ. eſt ergo ſenſus iuramẽti ſui, niſi ſit verũ qđ mõ iuro, nõ iuuet me miſſarũ celebratio, nec ſctõrum dẽpcatio, ſed priuer oĩ futura beatitudine bonorũ, & ueniat ſuꝑ me maledictio reproborũ, q̃ ponit Matth. 25. vbi dr̃. Ite male. in ig. &c. ſimiliter ad librũ ꝓgendo abrenũciat oĩbus greſſibus, quos pedib⁹ ſuis fecit, niſi dicat uerũ, & extẽdẽdo manũ ſuã ad librũ abrenũciat oĩbus bonis operibus, q̃ fecit, niſi ſit verũ qđ iurat. Oſculãdo librum abrenũciat oĩbus verbis & orõnibus quas Deo fecit, niſi ẽt ſit uerũ quod iurat. Et iõ merito dr̃ Ecc. 23. Vir multũ iurãs replebitur iniqui, & nõ re. de do. e. pla. Secũdò periurus pernitioſus eſt quò ad ſeipſum, & patet ex hoc, ꝙ cãm ſuã propriã deſtruit. Pro quo notandum, ꝙ ſicut dicit Apoſtolus. 2. Cor. 5. Oẽs nos manifeſtari oportet añ tribunal Chriſti &c. Sed experiẽtia docente in iudicio. 4. maximè iuuant hoĩem ad ſñiam obtinendã. ſ. cauſæ ſuæ ueritas, amicitia iudicis, teſtiũ beniuolẽtia, & aduocatorũ diligẽs induſtria. ex quo patet, ꝙ periurus peſſimè deſtruit cãm ſuã, quã habet corã ſummo iudicẽ determinãdã: qa prouocat ꝯ ſe veritatem, iudicẽ, & teſtes, & aduocatos ſuos: nã qui falſum iurat, habebit contra ſe veritatẽ, quam deſerit. vnde pſal. Dilexiſti malitia ſuper benignitatẽ: magis iniquitatẽ q̃ loqui æquitatẽ. propterea dñs deſtruit te in finem. Qui etiam falſe iurat Deũ habebit ꝯ ſe iudicẽ. ſ. Deũ & dñm Ieſum Xp̃m, q coſtitutus eſt iudex viuorũ & mortuorũ. Act. 10. Itẽ Ioã. 5. Pr̃ oẽ iudiciũ dedit filio: Et q falſũ iurat ꝑ ſctã euãgelia, vel ꝑ fidẽ, vel ꝑ ſuã ꝯſciam, habebit ꝯ ſe teſtes. Nã ſctã euãgelia teſtimonia ſunt ueritatis: fides etiã & cõſcientia nr̃a erũt teſtes nr̃i. iuxta illud. j. Cor. j. Gloria nr̃a hæc eſt teſtimoniũ ꝯſciæ nr̃æ. Et q̃ falſum iurat per ſanctos, habebit ꝯ ſe aduocatos. i. ſctõs qui nr̃i ſunt aduocati, & ſpecialiter qui iurat per ſanctam Mariam virginem. vnde de illa canit mr̃ noſtra eccleſia. Eya ergo aduocata nr̃a. Sũmum etiam aduocatum contra ſe prouocat periurus, qui falsè iurat per Chriſtũ, vel ꝑ ſua mẽbra ꝑcioſa: quia ipſe eſt ꝑcipuus aduocatus noſter. iuxta illud. j. Io. j. Aduocatũ habemus apud patrem Ieſum Chriſtum: ſed heu quomodo faciet periurus, quis ſecum ſtabit, vel quis cauſam ſuam iuſtificabit in extremo

mo iudicio? in quo habebit contra ſe veritatē iudicem, teſtes & aduocatos, præſertim cum tunc vix iuſtus ſaluabitur.j.Pet.4. Quartò deteſtandum eſt peccatum periurij propter hoc, ꝙ alij peccatores fugiunt & timent res ſacras & loca ſacra: ſicut fornicator timet in eccleſia, uel in alio loco ſacro ſuum peccatum committere, ac etiam timent communicari, uel domini corpus cū peccato attractare. Ipſemet etiā dyabolus timet res ſacras: ſed maledictus periurus ad committendum ſuum periuriū non timet eccleſiam intrare, altare, vel ſancta euangelia tangere. imo aliquando nec ſuper ipſum ſacratiſsimum corpus Chriſti periurare: ſed mirum eſt ſalua clementia & patientia ſaluatoris, ꝙ ipſa terra ſe non aperit & deuorat eos in infernum uiuentes: ſicut quondam, ut uidetur pro minori delicto deuorauit chore, dathan, & abyron. vt Nume. 16. Quintò deteſtādum eſt peccatum periurij propter hoc, quòd periurus deterior eſſe uidetur illis, qui ſunt in inferno, quod ſic oſtenditur. Dicit enim Apoſtolus Phil. 2. In nomine Ieſu Chriſti omne genu flectatur cęleſt. terreſ. & infer. ex quo ille qui periurat in nomine Ieſu Chriſti Deum blaſphemat: talis (vt videtur) deterior eſt illis, qui ſunt in inferno: cum illi qui ſunt in inferno in nomine eius genu flectere dicentur. Sextò deteſtandum eſt periurium propter hoc, ꝙ maledictio diuina cadit ſuper periuros. Vnde Zach. 5. Ecce video volumen volans, longitudo eius. 20. cubitorum, & latitudo eius. 10. cubitorum, & dixit dominus ad me. hęc eſt maledictio, quę egreditur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur, ſicut ſcriptum eſt ibi iudicabitur, & omnis iurans ex hoc ſimiliter iudicabitur, & educam illum dicit dominus exercituum, & veniet ad domum furis & ad domū iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & conſumēt eam ligna eius & lapides eius. Ex quibus patet quam periculoſum eſt peccatum periurij. Et ſicut dicit Apoſtolus Ro. j. non ſolum qui peccata agunt dig. ſunt mor. ſed etiam qui ſunt conſen. agentibus. Sed ſicut dicit beatus Aug. qui poteſt obuiare & perturbare peruerſos & non facit: nihil aliud eſt, ꝗ fauere iniquitati eorū, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. hæc Augu. & po. in. c. 23. q. 3. qui poteſt. Ex iſto patet, ꝙ qui poteſt impedire aliquem a periurio, & non facit diligentiam ſuam, ad ipſum impediēdum, reus eſt periurij. Vnde Leuit. 5. Si peccauerit anima & audierit uocem iurantis, teſtiſq; fuerit, quod ipſe uidit, aut conſcius, niſi iudicauerit, portabit iniquitatem ſuā. Super quo Augu. hoc uidetur (inquit) dicere hominem peccare, quo audiente iurat aliquis falſum, & ſcit eū falsè iurare, & tacet tunc. aut ſcit, ſi eius rei de qua iuratur teſtis fuerit. aut uidens, aut cōſcius fuit. i. aliquo modo cognouit, aut oculus ſuus conſpexit, aut ille ipſe qui iurat illi iudicauit: ita enim potuit eſſe conſcius. hæc Aug. & po. in ca. 22. q. 5. hoc videtur, & ſequitur. Si verò iſte, ut ſupra dictum eſt, qui audit falſum iurare, & tacet, delinquit, multo magis reus eſt, qui ad deierādum aliquem compellit. Vnde Aug. ille (inquit) qui prouocat hominem ad iurationem, & ſcit eum falſum eſſe iuraturum, uincit homicidam: quia homicida corpus occidit: ille uerò animam, imo & duas animas, & eius quem iurare prouocat & ſuam propriam. ſcis verum eſſe, quod dicis, & falſum, quod ille dicit, & iurare compellis. ecce iurat & periurat. tu quid inueniſti. q. d. nihil. imo & tu periſti, qui de illius morte ſatiari voluiſti. hæc Aug & pon. in ca. 22. v. qui prouocat. ¶Veruntamen ſicut idem dicit Aug. qui exigit iurationē, multum intereſt, ſi neſcit illum iuraturum falſum. aut ſcit: ſi enim neſcit, & idem dicit. iura mihi, ut fides tibi fiat: non audeo dicere, ꝙ hoc eſt peccatum. tamen humana tentatio eſt. Ille. n. ſe ſuo periurio interimit: ſed iſte manum interficientis & impræſsit & impulit. hæc Augu. & po. in ca. 22. q. 5. qui exigit. Vnde legitur in flora. Bartho. titu. de iuramento, ꝙ quidam homo fidelis & innocens accommodauit quandam rem cuidam alteri, quam ille ad terminū ſtatutum reddere recuſauit, & ſe rem talem recepiſſe ab eo negauit, compulſuſque ad iuramentum iurat, & periurat. & ille creditor rem ſuam perdidit, & ipſe eadem nocte raptus eſt in ſomnis ad iudicium, requiſituſq; eſt a iudice hoc modo. quare (inquit) prouocaſti proximum

mum tuum ad præſtandum iuramentum, quẽ falſum ſciebas iuraturum. Reſpondens ille ne gauit (inquit) rem meam. Cui iudex, melius inquit, erat vt rem tuam perderes, q̃ ut animã ſuam falſa iuratione ſcienter perimeres. proſtratus igitur tam acriter virgis cęli iuſſus eſt: vt in dorſo euigilantis plagarum veſtigia crudeliter appareret. hæc ibi. Et ideo meritò Criſ. omel. 12. ope. imper. c. 52. Iuramẽtum, inquit, nunq̃ bonum exitum habet: nemo autem põt ſe iurando religioſè defendere egiſſe. Sed forte dices quid faciam: non vult mihi credere niſi iuramento. Acquieſce magis pecuniam perdere, q̃ animæ ſalutem. precioſior uideatur tibi Deus, q̃ res tua per rem perdideris aliquam viuere potes: ſi Deum perdideris quomodo viues? an neſcis: quia quod iuraturus dimittis ꝓpter timorem Dei maiorem mercedem habes pro illo, q̃ ſi in eleemoſynam eum dediſſes: qa quod cum maiori colluctatione facimus, pro illo dignius coronemur. Ecce inſuper admoneo te, ne hominem iurare compellas, recede ab eo. O inſipiens qui alterum iurare compellis, neſcis quid agis. Ille & ſi periurauerit cum lucro periurat: tu autem ſine lucro periurij illius particeps inueneris, qui mentiri non dubitat, nec periurare timet. Item vos clerici audite, qui iurantibus ſancta euãgelia portatis, quo modo poteſtis ab illo iuramento eſſe ſecuri, q claram datis occaſionem periurij, nunquid q ignẽ portat, unde completur incendium, alienus eſt ab illo incendio. aut qui gladium porrigit, unde homicidium committatur. nunquid non eſt ſocius homicidij? Sic qui occaſionem periurij præſtat, collega fit periurij eius. ceſſet ignis & incendium non fit. ſubtrahe gladium & homicidium non committitur. ſic tolle iuramentum & periurium non fit. hæc ille. Vnde Iſid. in de ſum. bo. li. 2. ca. 31. Sicut, inquit, mentiri non poteſt, qui non loquitur: ſic periurare non poterit, qui iurare non appetit. Cauẽda eſt igitur iuratio, nec utenda niſi ſola neceſſitate: dum vſum iurandi facimus, crimen periurij incurrimus. nunquàm enim iurat, qui ſe periurare timet. multi dum loquuntur ſemper iurare delectantur, dum oportet: hoc tantum eſt in ore. eſt eſt. non non. Amplius eſſe quod eſt. & nõ eſt, a malo eſt. multi vt fallant. pęriurant & mentiuntur & hominem incautum decipiunt. interdũ & falſis lachrymis ſeducti decipiuntur. & creditur, dũ plorant, quibus credendũ non erat. Plerũq; ſine iuramento loqui diſponimus, ſed incredulitate eorum, qui non credunt, quod dicimus, iurare compellimur, taliq; neceſsitate iurandi conſuetudinem facimus: ſunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem: vbi grauiter autem delinquunt, qui ſibi loquentes iurare cogũt, quacũque arte verborum quiſq; iuret; tñ Deus, qui conſcientiæ teſtis eſt. ita hoc accipit, ſicut ille qui iurat intelligit. hæc ille. Qua aũt pœna tẽporali puniendus ſit periurus, pœnitẽs de peccato ſuo oñdit Fabia. di. Quicũq; ſciẽs ſi periurauerit, quadraginta dies in pane & aqua ieiunet ſeptem annos conſequentes pœniteat, & nunq̃ ſit ſine pœnitentia, & nunq̃ in teſtimonium recipiatur. hæc Fabia. & po. in ca. 6. q. j. quicunque.

5 † Decimo principaliter dicitur iuramentum illicitum propter blaſphemiã noſtro ſaluatori illatã, vtputa qñ iuratur per mẽbra ſaluatoris dñi noſtri Ieſu Chriſti. Sed pro iſto eſt notandũ, ꝙ ſecundum Hiero. blaſphemia eſt verborum contra Deũ inordinata prolatio. Et cõſiſtit principaliter in tribus, videlicet in malo de Deo ſentire, vel mala de eo ꝓferre, uel irreuerẽter ſacra Dei tractare. vnde & trib. modis fit blaſphemia .ſ. cũ a Deo remouetur, qđ ei conuenit. aut cũ ei tribuitur, quod ei nõ cõuenit: ſiue cũ tribuitur creaturæ, quod creatori cõuenit, quod eſt blaſphemia. Itẽ Pariſ. in de uicijs. parte. 9. ſm Aug. inquit, blaſphemia eſt qñ aliquis attribuit Deo, quod Dei non eſt: nos aũt hic intelligimus blaſphemia uerbũ in contumeliam Dei prolatum: vt cum aliquis iratus uindicare ſe uolens de Deo aliqua mẽbra de ipſo irreuerenter nominat, quæ taliter nominanda nõ ſunt, hæc ille. Et nota, ꝙ peccatũ blaſphemię fugiendum eſt propter multa. Primo ꝓpter pœnã qua legitur dñm puniſſe blaſphemos. unde Leuit. 40. legitur, ꝙ egreſſus eſt filius mulieris iſraelitidis, quẽ peperat de uiro egyptiaco inter filios iſrael, iurgatus eſt cũ uiro iſraelita: cũq; blaſphemaſſet nomẽ

Dei & maledixiſſet ei adductus eſt ad Moyſen, qui miſit eum in carcerem, donec noſceret quid iuberet dominus, qui locutus eſt ad Moyſen dicens. Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes, qui audierunt manus ſuas ſuper caput eius, & lapidet eum vniuerſus populus, & deinde promulgauit dominus legem de pœna blaſphemorum dicens. Loquere ad filios iſrael dicens. Qui maledixerit Deo ſuo portabit peccatum ſuum, & qui blaſphemauerit nomen Dei morte morietur, lapidib. opprimat eum omnis multitudo populi. Item refert Greg. in. 4. lib. dia. quòd quidam homo tenerè dilexit filium ſuum quinq; annorū, qui conſuetus erat blaſphemare nomen domini: ſicut a patre didicit, & quadam die cū pater eius teneret eum in brachijs ſuis clamauit puer. ecce nigri homines ueniunt, qui me tollere uolunt: qui cum hoc dixiſſet, nomē Dei blaſphemauit, & ſtatim a demonio captus eſt. & ſi Deus in puero quinque annorum peccatū illud ſic uindicauerit, nunquid parcet adultis & diſcretis hoc peccatum committunt? Item narrat Pariſ. in de uicijs, parte. 6. de quodam milite ludēte ad alearium, qui dum occaſione ludi per oculos Dei iurauit, proprius oculus a capite exilijt, & in alearium cecidit. Item legitur in flora. Bartho. ti. de iuramentis, quòd quidam religioſus ducebatur ab Angelo in ſpiritu uſque ad caſtellum quoddam, ingreſſuſq; cameram interiorem nihil omnino vidit præter eius tenebroſitatem. Aperuit autem angelus feneſtram, & ecce vidit militem de partibus: vigoruiæ nuper defunctum, quem bene cognouerat. & ait Angelus ei. ne timeas ꝑ his quæ uiſurus es, protector. n. tuus ſum. Ecce venerunt teterrimi quaſi milites lanceis igneis, & irruentes in militem confodebant, & dilacerabant quaſi ad puluerem: miles autem horribiles emiſit clamores ad modum tonitrui, & poſt puſillum ſurrexit integer & ſtabat miſerabiliter ut prius. dixitq; Angelus ad uirum religioſum. has pœnas paſſurus eſt quotidie in ęternum: quia ſemper iurauit per lanceā Chriſti, ſiue verum, ſiue falſum, & non exhibuit reuerentiam ſaluatori debitā, qui pro eo paſſus eſt, & lācea perfoſſus. Hæc ibi. Secūdo fugiendū eſt peccatum blaſphemiæ propter ingratitudinē, quæ eſt in eo, qui Deū blaſphemat, unā dupliciter ingratus eſt blaſphemus Deo. Primo: quia in mēbro illo Deū inhonorat, in quo Deus eū ꝑ cęteris creaturis honorauit. ſ. in lingua. Secūdo ingratus eſt blaſphemus reddens Chriſto malū pro beneficio ſuæ miſericordiſſimæ incarnationis. vñ tales, dicit Holkot in lectura ſua li. ſap. lect. 186. ſimiles ſunt cuidā vxori ingratæ, pro qua uir ſuus poſitus erat in colliſtrigio, cuius opprobrium deinceps ei vxor continue improperauit. Iſtam (inquit doctor) iſti imitari uidētur, qui Chriſto ſuorum vulnerum ſatuē iurādo improperant, qui nullatenus ſuſtinuiſſet niſi pro peccatis noſtris. vnde Iſa. 53. Ipſe. n. vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & ideo ipſe iam dicere poteſt cum propheta de talibus ingratis. Poſuerunt aduerſum me mala pro bonis & odium pro dilectione mea. Tertiò fugiendum eſt peccatum blaſphemiæ propter hoc: quia blaſphemus deterior eſſe uidetur omnibus creaturis. Aliæ. n. creaturæ Deum laudant & benedicunt oſtendendo Dei potentiam, bonitatē & ſapiētiā, & non ſolum Deū laudant & benedicūt: ſed etiā ad eū laudandū homines inuitant. vnde Greg. Mirū eſt (inquit) qualiter homo Deum nō laudat, cū omnis creatura ad eum laudandū ſemper inuitat. vñ ualde miſer eſt homo blaſphemus ſpecialiter, ꝑꝑ hoc linguā accepit, ut deū laudaret, & tñ Deū nō laudat: ſed cōtra admonitionē aliarū creaturarum eum blaſphemat. Quartò fugiendum eſt peccatum blaſphemiæ ꝑꝑ hoc, ꝙ immediate contumeliam Xpo confert in propria perſona, ubi alij peccatores ſibi contumeliā cōferūt in ſeruis, uel in rebus ſeruorū ſuorū: ſicut homicida cōtumeliā ſibi cōfert in ſeruis ſuis, ſiue raptor ſiue fur contumeliā ſibi confert in rebus, ſiue in poſſeſsionibus ſeruorū ſuorū: ſed blaſphemus Deo contumeliā infert ī propria perſona, & iō ualde multū diſplicet Deo peccatū blaſphemiæ. Quintò fugiendū eſt peccatū blaſphemiæ ꝑꝑ hoc, ꝙ peccatum iſtud eſt peccatū diabolicum, & quaſi loquela infernalis, cuius ſignū ē horripilatio, quā facit illud peccatum in audientibus. Vnde Eccle. 27. Loquela multum iurans horripila-

pilationem capiti ſtatuet, & irreuerentia illius obturatio aurium. vnde ſatis uidetur, ꝙ diabolus in blaſphemijs loquitur, qñ ex hoc audiẽs horripilationem habet, & ſicut aliquis a lingua angelicana angelicus perpẽditur, ſic blaſphemus ex loquela ſua de familia diaboli eſſe dinoſcitur, & ad infernum videtur pertinere. vnde ſicut dictum eſt Petro Mat. 26. Verè ex illis es: nam & loquela tua manifeſte facit. ſic poteſt dici de blaſphemo. Verè, & tu de inferno es: nam & loquela tua te manifeſtum facit: illi enim, qui in inferno ſunt blaſphemant Deum propter magnitudinem dolorũ. vnde Apoc. 8. Blaſphemauerunt Deum cœli præ doloribus, & vulneribus ſuis. Sicut enim filij Dei aſſuſcunt hic benedictioni, & laudi diuinę uolentes addiſcere officium in terris, quod facturi ſunt in cœlis: ſic filij diaboli aſſueſcunt blaſphemijs quaſi addiſcentes hic in mundo officium, quod facturi ſunt in inferno. vnde & in hoc poſſunt filij Dei diſtingui a filijs diaboli, quod filij Dei non poſſunt ſine magno dolore tolerare, quod pater eorum a blaſphemis vulneretur, ſiue ſagittetur. Filij uerò diaboli non curant, quamuis audierint patrem ſuũ Ieſum Chriſtum taliter ab impijs vulnerari, & iſtud oſtendit Pariſien. in de uicijs, parte 9. per tale exemplum. Sicut (inquit) quidã diues uxorẽ habens, & ex ea tres filios ſm ſuam æſtimationẽ, cui uxor eius, dũ quadam die litigaret cum eo, obiecit ꝙ ipſe credebat, quod tres filios haberet: ſed tñ unus illorum filius ſuus erat. Requiſita ab eo, quis eorum filius ſuus eſſet, noluit uxor indicare. de inde cum pater infirmaretᷣ uſque ad mortẽ, & uxor defuncta eſſet, ipſe condens teſtm̃ ſuum oĩa legauit illi, qui filius eius erat, poſt mortẽ uero eius facta eſt contentio inter illos tres filios, cuius eſſet hæreditas: quilibet enim dicebat, ꝙ ipſe erat eius filius uerus, & ideo ſua debet eſſe hr̃ditas. vnde cum cã delata eſſet ad iudicẽ, ꝑcepit iudex, ut pr̃ mortuus alligaretᷣ ad arborẽ, & ille qui directius ſagittã in eum mitteret: hæreditatẽ paternã haberet. vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis ſagittauerunt eum. Tertius uidens patrem ſagittari offenſus eſt ultra modum contra alios duos, & dixit, quòd nullo modo patrem ſagittaret, ex quo cognitum eſt, ꝙ ipſe erat filius illius. & data eſt ei hæreditas. Sic certe filij Dei non poſſunt ſine magno dolore tolerare, quod blaſphemantes patrem ſuum Ieſum Chriſtũ ſagittent iuramentorũ ſagittis: ſed filij diaboli ſine aliqua cõpaſſione tot ſagittarũ ictibus, quantum in ſe eſt, vulnerant Chriſtum, quot horribilibus iuramentis membra ſua dilacerantᷣ, de quorum quolibet cõqueritur dñs per Prophetam Tren. 3. d. Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Tales enim blaſphemi bene figurant. 2. Reg. 16. ubi legitur, quod Semei gradiebatur maledicens regem Dauid, & mittens lapides contra eum. Spũaliter Semei interpretatur uanũ, & ſignat falſum Chriſtianum, qui nomen Chriſti periurat in uanum. Nam, ut dicit Leo Papa in quodã ſermo. Qui ſe Chriſtianũ dicit, & opera Chriſti non facit, ipſe ſe ſeducit, & ueritas in eo non eſt. Vñ Apoc. 3. Nomen habes, ꝙ uiuas, & tñ mortuus es. tales quotidie maledicunt Deum blaſphemoſis iuramentis, qui tot lapides projiciunt in Deum, quot blaſphemias contra Deum dicunt, & ſi hoc uerum eſt, certè ut ęſtimo, nunq̃ aliquis ribaldus, uel latro bannitus, uel eiectus eſt de bona ciuitate uilius, q̃ Chriſtus eijcitur de ſocietate blaſphemorum. Qđ bene figuratũ eſt. 3. Regũ. 21. ubi legiᷣ, quod Naboth, per quem figuratur Chriſtus, eiectus eſt extra ciuitatem, & lapidibus obrutus, & ſicut patet ibidem Achab & Iezabel, qui fecerunt eum taliter lapidari, uitam ſuam miſerabiliter finierunt.

6 † Sexto fugiẽdum eſt peccatum blaſphemie propter hoc, quod illi, qui delectanᷣ Deũ blaſphemare, iudeis deteriores eſſe uidentur: nam iudei conſuetudinem habuerũt, quod audita blaſphemia aures ſuas obturauerunt, ne audirent blaſphemiam. Act. 7. Continuerunt aures ſuas, ſupple ne blaſphemias audirent. Ac etiam in ſignum magni doloris ſciderunt ueſtimenta ſua audita blaſphemia. vnde Mat. 26. Tunc princeps ſacerdotum ſcindebat ueſtimenta ſua. d. blaſphemauit. Super quo dicit Aug. Non minus peccant, qui blaſphemãt Chriſtum regnantem in cœlis, quàm qui eũ cruci-

crucifixerunt ambulantem in terris. Ex qui patet, quòd falſi Chriſtiani Deum blaſphemãtes iudeis ſunt peiores.immo & falſi Chriſtiani ſic blaſphemi per ſanctiſsima Chriſti membra iurantes, vt uidetur, horribilius peccant, quàm iudei & etiam gentiles Chriſtum crucifigentes. Et hoc oſtendo quadruplici ratione.

7 † Primò ſic.illi licèt ex peruerſa uoluntate tamen Chriſti uoluntariam paſsionem executi ſunt: ſed iſti ex blaſphemia & ſuperbia Chriſtum membratim dilacerant ipſo hoc omnino prohibente.Secundo: quia illi Chriſtum Dei filium neſciuerunt,ut teſtatur Apoſtolus: ſed iſti Chriſtum Ieſum eſſe uerum Deum & hominem recognoſcunt. Tertiò: quia illi beneficium Dei quaſi ignorantes nõ acceptauerunt: ſed iſti tanquàm familiares domeſtici beneficia ſacramentalia accipientes proditoriè Chriſtum dominum ſuum blaſphemant. Quartò: quia illi Chriſtum paſsibilem formam ſerui habentem tanquàm blaſphemum occiderunt: ſed iſti Chriſtum impaſsibilem in cœlo glorificatum, quem uerè ſciunt eſſe Deum & regem, hominem & dominum omnium creaturarũ & iudicẽ uiuorũ & mortuorũ iterum crucifigere nõ deſiſtunt: tales etiam deteriores eſſe uidentur iuda traditore. Nã iudas pro triginta denarijs Chriſtum ſuum Deum uendidit: ſed blaſphemi pro nihil ad omne uerbum ocioſum ipſum mẽbratim quotidie lacerant. Tales etiam deterioris conditionis uidentur eſſe canibus: nam canis maximè rabidus quamuis mordeat & laceret ſibi nocentes extraneos: tamen magiſtro ſuo & ſibi bene facientibus parcit. Tales demonibus deterioris conditionis eſſe uidentur: nam certè,ut æſtimo, non eſt aliquis demon ita obſtinatus in inferno, quin ſi conſideraret Chriſtum tanta beneficia ſibi feciſſe, ſicut fecit ingratis hominibus, erubeſceret lacerare latera Chriſti mõ quo modernis tpibus falſi Chriſtiani mẽbratim ipm lacerãt, quod uř eſſe uerũ ex hoc,ꝙ diabolus adiuratus in noĩe trinitatis increatæ mẽtiri non audet: ſed heu falſi Chriſtiani in tam modica reuerentia nomen Dei habent, ꝙ nedum uerentur ſ͠ua mendacia illo nomine ſancto confirmare:ſed etiam mẽbra ſui corporis aſſumpti de uirgine inebriatim lacerare. Et non dubium,quin tales maledicti ſunt a Deo,& niſi ſe emendauerint dãnabiles ad ſupplicium æternum. & hoc probo ſic.Quilibet contemnens & blaſphemãs Deũ eſt maledictus a Deo, & merito damnandus: ſed quilibet conſuetudinaliter iurans per mẽbra Chriſti contemnit dñm. igitur quilibet talis eſt maledictus, & niſi ſe emendauerit,damnandus eſt.minorem probo,videlicet, ꝙ quilibet iurans contemnit & blaſphemat Deum. Et primo probo,quòd talis contemnit Deum: nam ut dicit Hieronymus in quadam epiſtola ad Demetridem uirginem. apertus contẽptus Dei eſt facere prohibita, & iuſſa nõ facere:ſed cum tranſgreſsio mandatorum Dei ſit prohibita,& eorum obſeruantia iuſſa. patet, quòd quilibet iurans per membra Chriſti tranſgrediens mandatum domini contemnit. Et iam probo etiam, quòd quilibet talis blaſphemat Deum ſecundum Hieron.blaſphemare eſt remouere a Deo, quod ſibi conuenit, aut attribuere Deo, quod ſibi non conuenit:ſed quilibet iurans per mẽbra Chriſti remouet a Deo, quod ſibi non conuenit.igitur quilibet taliter iurans blaſphemat Deum.maiorem probo.Dicit enim Chriſ.omel.12.ope.imper.:quòd qcquid eſt illud per quod quis iurat hoc ille deificat.igitur iurans per membra Chriſti, & cũ membra Chriſti non ſunt Deus,ſed partes q̃ntitatiuę corporis Chriſti,patet quòd quilibet iurans per membra Chriſti auferendo a Deo, quod ſibi ſoli conuenit,blaſphemat Deum.Ex iſtis patet, quòd quilibet conſuetudinaliter iurans per membra Chriſti tam contemnit Deũ quàm etiam blaſphemat Deum. Et cum ſcriptura dicat Thobiæ.13.Maledicti qui contempſerunt te, & condemnati erunt qui blaſphemauerunt te.patet, ꝙ tales conſuetudinaliter iurantes maledicti ſunt a Deo: & niſi ſe emendauerint ad ſupplicium æternum, merito condemnãdi. Item quòd prædicto modo blaſphemantes ſunt maledicti,probatur ſic. Qui non diligit dominum Ieſum Chriſtum eſt maledictus:ſed nemo diligit dominum Ieſum Chriſtum, niſi qui mandata Dei ſeruat. igitur qui

man-

mandata Dei non obſeruat, eſt maledictus. maiorem probo: dicit enim Apoſtolus. j. Cor. 16. qui non diligit Deū anathema ſit. ſed iſtud dictum Apoſtoli eſt dictum ſpiritusſancti, qui mentiri non poteſt. iuxta illud Matth. 14. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritusſanctus, qui loquitur in vobis. igitur iſtud dictum Apoſtoli eſt uerum. Et minorem prioris conſequētiæ probo ſic. Dicit enim Chriſtus Io. 14. qui habet mandata mea & ſeruat ea, ipſe eſt, qui diligit me. q. d. & nullus alius: quia, vt dicit Apoſtolus. j. Io. 2. qui dicit ſe noſſe. i. diligere Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, ſed iſtud dictum Apoſtoli eſt dictum ſpiritusſancti. igitur uerum eſt, quod qui non cuſtodit mandata Dei, Deum non diligit: & tunc ex priori conſequente arguitur ſic, qui non diligit Deum maledictus eſt: ſed nemo diligit Deum, niſi qui mandata eius obſeruat, igitur qui mandata Dei non obſeruat, eſt maledictus. Iſta conſequentia eſt bona, & totum antecedens eſt uerum, ut probatum eſt. igitur & conſequens: & tūc ultra ille eſt maledictus, qui mandata Dei non cuſtodit: ſed quilibet iurans conſuetudinaliter per membra Chriſti tranſgreditur mandatum Dei, igitur quilibet talis eſt maledictus. Confirmatur ratio ſic. dicit enim Propheta. Maledicti qui declinat a mandatis tuis, ſed quilibet conſuetudinaliter iurans per membra Chriſti a mandatis Dei declinat, & mandata tranſgreditur. igitur quilibet talis eſt maledictus. Et ideo tales maledicti blaſphemi quouſque ſe emendarent, deberēt a ſuperioribus eccleſiæ tanquam excommunicati ab eccleſia, & a communione fideliū expelli: nam ut dicit ca. 22. q. j. ſi quis. Si quis per capillum Dei, uel per caput iurauit, uel aliquo aliquo modo contra Deum blaſphemia uſus fuerit, ſi in eccleſiaſtico ordine eſt, deponatur, & ſi laicus anathematizetur. Et ſicut dicit Hiero. & po. in ca 24. q. 3. certum eſt. Anathema nihil aliud eſt, quàm a Deo ſeparari, & diabolo tradi. Ex quo patet, ꝙ tales deberent a Deo, & ab eius eccleſia per cenſuras ſeparari. Confirmatur. dicit enim ca. 3. q. 4. Engeltrudā. datur intelligi, ꝙ anathematizati intelligendi ſunt non ſimpliciter a fraterna ſocietate, ſed etiam a corpore Chriſti, quod eſt eccleſia omnino ſeparati. & certè ſuperiores qui executionem huius ſententię non faciunt, & negligūt, uidentur propter eorum negligentiam in eandem ſententiam incidere. unde 23. q. 4. qui poteſt. Qui poteſt inquit canō obuiare & perturbare peruerſos & non facit. nihil aliud eſt, quā conſentire impietati eorum. Et ſicut dicit Apoſtolus Rom. 1. Non ſolum qui peccata agunt digni ſunt morte: ſed etiam qui ſunt conſentientes agentibus. Item in lege ciuili ſtatuit imperator, ꝙ blaſphemi pœna mortis punirentur: ut patet in autentico. ut nullus luxurietur. collat. Sed heu multi ſunt tam de ſuperioribus quam & inferioribus eccleſiæ, qui nedum executionem huius ſentētiæ non faciunt, ſed etiā uoluntarie permittunt ſuam propriam familiam & in ſua propria pœnitentia hanc damnoſam blaſphemiam quotidie perpetrare: tales enim ſimiles ſunt ſacerdotibus, ſcribis & phariſeis, qui gaudebant & non compatiebantur de illuſione & blaſphemia in preſentia eorum per ſuos crudeles miniſtros Chriſto illata conſpuentes in faciem eius dantes ſibi alapas & percutientes caput eius. & undique quā doloroſiſsimè flagellantes. & ſic enim uident & audiunt miniſtros ſuos Chriſtum blaſphemantes & membratim dilaniantes per horribilia iuramenta, quod non eſt minus peccatum, quam Chriſtum crucifigere, ut dicit Auguſti. & tñ nihil compatiūtur, nec refrenāt, nec corrigunt ſuos miniſtros: ſed rident, gaudent & delectat eos ipſos audire: ac etiam multoties in pernicioſum exemplum, & in augmentationem ſuæ propriæ damnationis ipſimet idē faciūt. Iſti etiam ſimiles ſunt philiſteis, de quibus Iudicum 16. legitur, ꝙ eruerunt oculos Samſonis, & fecerunt ipſum ludere coram eis hincinde ceſpitando: & ſic iſti tam omiſsione debitæ correctionis, aut malo exemplo & fauore erunt ambos oculos ſpirituales ſuorum ſeruientium, uidelicet oculum dextrum, quo reſpicerent cœleſtia, & ſiniſtrum, quo pœnas reſpicerent inferni, & ſic talis cæcus ludit coram eis: nunc inania uerba garrulando: nunc mendacia, nunc ſcurrilia referendo, & omnia dicta ſua blaſphemoſis iuramentis confirmando.

do. Sed certè ſicut dicit Augu. ſcientialiter in epiſtola Iulianum comitem: ſicut Samſon per philiſteos cecatus fuit occaſio mortis eorum: ſic tales impij miniſtri in iniquitatibus ſuis ex cecati præ ſuos iniquos magiſtros erunt eis oc caſio ruinæ niſi reſipiſcant damnationis æternæ. Vnde legitur. j. Reg. 2. quòd Heli habens fi lios impios & non debitè eos correxit, quamuis remiſsè iniquitatem eorum redarguit. d. quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio res peſsimas ab omni populo, nolite filij mei, ſed non audierunt uocem patris: quia uolui Deus occidere eos. vnde ut dicit Hiero. ſuper eodem. Heli quia non debitè filios ſuos correxit, apud diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filijs ſuis crudeli damnatione percuſsit. Et ideo meritò B. Aug. in epiſtola ad Iulianum comitem. Quęſo (inquit) mi frater, quęſo omnibus tibi ſubiectis & bonæ uoluntatis in domo tua a maiori uſque ad minorem amorem & dulcedinem regni celeſtis & timorem gehennæ annuncies, & de eorum ſalute ſollicitus ac uigil exiſtas: quia pro omnibus tibi ſubiectis qui in domo tua ſunt rationem domino reddes. annuncia, præcipue, impera, ſuade eis, ut caueant ſe a ſuperbia, a detractione, ab ebrietate, a fornicatione, a luxuria ab ira, a periurio. a cupiditate, quæ eſt radix omnium uiciorum. Nam ut dicit Apoſtolus. j. Theſſa. 6. Si quis ſuorum & maximè domeſticorum cu ram non habet fidem negat & eſt infideli dete rior. Et ex prędictis patet aliqualis declaratio quartæ ſpeciei auaritiæ. ſ. periurij, quod oppo nitur uirtuti religionis quæ eſt pars uirtutis iu ſtitię, & prohibetur per illud mandatum. Non aſſumes nomen Dei tui in uanum.

De fraude. *Cap.* XVIII.

Quinta ſpecies auaritiæ eſt fraus, quæ frequenter fit in mercatione, quæ & alio nomine negociatio appellatur. Et eſt mercatio, ſiue negociatio rerum tempo ralium uenalis permutatio, uel eſt ſecularis ambitio & ſollicitudo circa temporalium uen ditionem & emptionem ſolummodo cauſa lu cri. Vnde ut dicit philoſophus. j. ethico. negociatio quæ eſt rerum temporalium permutatio duplex eſt. Prima, quaſi naturalis & neceſſaria, per quam fit commutatio rei ad rem, uel rerum & denariorum propter uitæ neceſsitatem, & talis mutatio non propriè pertinet ad negociatores: ſed magis ad oeconomos & politicos, qui habent prouidere domui ſuæ, uel ciuitati de rebus neceſſarijs ad uitæ ſuſtentatio nem, & dicitur policia ſiue œconomia. i. politica prouiſio, ſiue œconomica, & negociatio bona eſt, licita & meritoria, nihil importans in ſui ratione uitioſum, uel uirtuti contrarium. vnde nihil prohibet lucrum moderatum ordi nare aliquem neceſſarium & honeſtum: ſicut cum aliquis moderatum lucrum quod negociando quærit, ordinat ad domus & familiæ ſuæ ſuſtentationem uirtuoſam, uel ad ſubueniendum egentibus, & ſpecialiter fidei domeſticis: uel etiam cum aliquis negociationi intē dit propter publicam utilitatem, ne res neceſſariæ ad ſuſtentationem patriæ deſint, & lucrū expetit moderatum non tanquàm finem: ſed tanquàm ſtipendium laboris. Vnde, ut dicit Pa riſ. in de uitijs, parte. 4. Ordinauit Deus, ut nul la terra ſibi ſufficiat in omnibus uitæ neceſſarijs, & cauſa eſt: ut cum alia terra ei ſubuenit chariorem eam habeat, & mutua inter eas cha ritas perfectus nutriatur: ſed talis ſubuentio ſine mercatione, ſiue negociatione, quæ eſt rerum temporalium venalis permutatio, fieri non poteſt. & ideo iſta mercatio, ſiue negociatio, vt docet philoſophus. j. politicorum eſt lau dabilis: quia deſeruit naturali neceſsitati ad pu blicam utilitatem, ad patriæ ſubuentionem, & ad uitæ ſuſtentationem. Alia uerò eſt ſpecies mercationis, ſiue negociationis, quæ eſt rerum temporalium uenalis commutatio rei pro re vel quarumcunq; rerum pro denarijs nō propter publicam vtilitatem vel uitæ neceſsitatē: ſed tantummodo propter lucrum temporale quærendum, & hoc commutatio propriè uidetur pertinere ad negociatores. Et dicitur pro priè negociatio ſiue mercatio, quæ iuſtè uitu peratur pro eo, ꝙ deſeruit cupiditati, quæ terminum neſcit: ſed in infinitum tendit & creſcit: quia ut dicitur Eccl. 5. Auarus non implebitur

bitur pecunia. Et ideo negociatio propriè & per ſe conſiderata in ſui ratione quandam habet turpitudinem inquantum importat finem inhoneſtum. Nam qui finem ultimum ſuæ negociationis in lucro tm̃ conſtituit, quod præcipuè vr̃, ſi rem aliquam comparat ſola intẽtione, vt carius illã uendat, & præcipuè integram & immutatã, tunc eſt negociatio illicita & inhoneſta: quia ſolum naſcitur intentione cupida, quæ ſemper eſt pc̃tm̃, vel cũ unus intm̃ indiget re vel p̃cio rei alicuius, ꝙ his carere nequeat, & alius hoc perpendens, aut carius uendit, aut uilius emit in proximi detrimentum, tunc eſt grandius pc̃tm̃ & charitatis uenenũ: quia cedit in dãnũ proximi manifeſtè, & uidetur eſſe contra legẽ naturalem. unde dr̃ Math. 7. Omnia quæcunq; vultis ut homines uobis faciant, & uos facite illis. Et de mercatione ſiue negociatione iſto ſecundo modo dicta pñt intelligi uerba ſancti Ioannis Chriſ. ope. imp. ome. 31. ubi dicit, ꝙ homo mercator nunq̃ poteſt placere Deo, & ideo nullus chriſtianus fidelis poteſt eſſe mercator, aut ſi uoluerit eſſe mercator, proiiciatur de eccleſia Dei. dicente propheta, quia non cognoui negociationes introibo in potẽtias dñi. quemadmodum. n. qui ambulat inter duos inimicos volens ambobus placere & nolens ſe commendare, ſine malíloquio non poteſt eſſe. eſt. n. ut malè loquatur de illo. & illi ut malè loquantur de iſto, ſic qui emit & uendit ſine mendacio & periurio eſſe non poteſt. neceſſe eſt, ut hic iuret, ꝙ non tantum ualet res quam emit. alter iurat: quia tãtũ ualet res quam uendit. Hæc ille. Sed pro ulteriori declaratione iſtius modi ſpeciei mercationis, ſiue negociationis eſt notandum, quòd ſpecialiter quattuor mala abundant in talibus mercatoribus. Primum eſt, quòd uendunt ultra iuſtum precium quanto carius poſſunt, & emunt citra iuſtum precium, quanto vilius poſſunt. & iſtud, ut dicit Pariſ. in de uicijs, parte. 4. excludit Deum a mercatoribus, & facit eos idolatras eſſe. Nam inquit, ex quo aliquis nullum reſpectum habet ad Deum, vel ad fraternam charitatem in ſua negociatione, ipſe ſeruitium quod deberet Deo impendere, diuitiis impendit, quod indubitanter eſt ydolatrare. Vñ Apoſtolus Ephe. 5. di. Auaritia eſt ydolorum ſeruitus. Veruntamen ſi cedat contractus in utilitatem emptoris & detrimentũ uenditoris: vtputa cũ aliquis multum indiget habere rem alterius, & ipſe alter læderetur, ſi re illa careret, in tali caſu iuſtum precium utilitatis eſt attendendũ, non ſolum ad rẽ, quæ uenditur, ſed etiam ad dãnum, quod uenditor ex eius carentia cõſequitur. Vnde in tali caſu res licite põt uendi, pluſq̃ valet habẽti, ſimiliter ſi quis emat rẽ aliquam, non ut uendat: poteſt. n. hoc in caſu licite facere: uel quia rẽ in aliquo meliorauit: uel quia precium rei eſt mutatum ſm diuerſitatem loci, uel tẽporis uel propter periculum & laborem, quibus tranſpoſuit ſe trãsferendo rem de loco ad locum, & ſm hoc nec eſt emptio nec uenditio iniuſta, ut dicit ſanctus Tho. ſecunda ſecundæ. q. 77. Secundũ malum, quod abundat in mercatoribus eſt mẽdacium, cuius peccati grauitas patet ſupra in tertia ſpecie auaritię. dictis ibidẽ adijciendum eſt illud quod dicitur Eccl. 20. Potior eſt fur, quàm aſsiduitas uiri mendacis. Item Prouer. 21. qui congregat theſauros lingua mendacij uanus & excors eſt & impinguet̃ ad laqueos mortis. Tertium malum, quod abundat in mercatoribus eſt periurium, cuius peccati grauitas patet etiam ſupra in. 4. ſpecie auaritiæ. De iſtis duobus malis, quæ in mercatoribus abundant, poteſt intelligi illud Prouer. 20. Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor. malum eſt dicit primo mentiendo. malum eſt dicit ſecundo periurando. Iſta. n. duo mala cum multis alijs intantum abundant hodie in mercatoribus, quòd multi eorum, ut dicit Pariſ. in de uicijs, parte. 4. non ſunt minus mali raptoribus, vel uſurariis. vnde inquit, hodie impletum eſt illud, quod legitur Apoc. 13. de beſtia quam uidit Ioannes, & de qua dicit, quòd ne quis poſſet emere, aut uendere, niſi habeat caracterem noĩs beſtiæ, aut numerũ nominis eius. Spiritualiter hoc beſtia diabolus ẽ, cuius noĩs caracter, falſitas, ſiue mendaciũ eſt. iuxta illud Io. 8. diabolus mendax eſt & pater eius. Illi ergo carcerem diaboli hñt, q̃ dicũt, ꝙ non p̃t emere, vel uẽdere, niſi mentiãtur, uel periurẽt. Et numerũ noĩs eius q̃ dicunt, ꝙ non pñt

emere, vel vendere niſi iuſtum precium excedant ſed tales attēderent, ꝙ ſicut dicitur Apoc. 14. Si accepit caracterem beſtiæ in fronte ſua in mente ſua ſiue in uerbo quod de mente ꝓcedit, aut in manu ſua.i.in operatione hoc bibet de vino iræ Dei.i.de pœna præſenti.in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum agni, & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſęcula ſeculorum. Quartum malum, quod abundāt in mercatoribus eſt furtum, quod per fraudes in ſuis emptionibus & venditionibus cauſa lucri multipliciter & frequenter committunt. Primo contingit fraudē fieri in tali contractu, quando vēditur vna res pro alia propter ſimilitudinem vnius ad alteram: vtputa ſi auricalcum, ſiue falſum aurum pro auro puro & bono vendatur, de quo Iſa. j. Argentum tuum verſum eſt in ſcoream, & vinum tuum mixtum eſt aqua, vel ſi vendatur animal infirmum pro ſano, ſiue cibus ſiue potus malus pro cibo vel potu bono. Vnde de iſtis dicit Ambro. in lib. ſuo de officijs. Regula iuſtitiæ manifeſta eſt, ꝙ a viro non declinare virum oporteat nec damno iniuſto afficere quēquam, nec aliquid dolo annectere rei ſuæ. Et in omnibus prædictis tenetur venditor ad reſtitutionē, ſi ſciuit de defectibus, vel ſi poſt venditionem dicti defecti ad eius notitiā peruenerunt. Et idem intelligendum eſt de emptore. vnde contingit quandoque venditorem ex ignorantia vel negligentia vendere rē magis valoris in loco rei modici valoris. utputa aurum in loco argenti, vel aurum in loco auricalci: & tūc emptor ſi cognoſcat iniuſtē emptum ad reſtitutionem tenetur. Nam vt dicit Auguſt. & ponitur in ca. 14. quæſt. 6. ſi res. Si res inquit propter quam peccatum fit, reſtitui pōt, & ſi non reſtituatur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi ueraciter agatur, nō dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. hoc eſt, vt dixi, ſe reſtitui poteſt, & eadem ratio eſt de defectu quantitatis: vtputa, quando res deficit de debito pondere, uel menſura, quod cō tingit de rebus uenditis per falſa pondera & menſuras, de quibus poſtea eſt tractandū. Sed hic fortè quærit aliquis, an mercator teneatur manifeſtare defectus quos nouit in rebus uenditis. Pro quo notandum, ꝙ hanc quæſtionem mouet Tullius li. 3. de offi. c. 12. ubi inquirit, an uir bonus & honeſtus debeat patefacere uicia rerum ſuarum in uenditione an celare? Et reſpondet di. ꝙ ille eximius philoſophus antipater omnia rerum uicia in uenditione patefacienda dixit, pro eo ꝙ homo hominibus ſicut ſibi ipſi conſulere debeat ex inſtinctu naturæ & rationis dictamine: ſed ratio enim poſtulat, ne quid inſidioſè, ne quid ſimulatoriè, ne quid fraudulenter fiat inter homines. In cuius ſententiæ confirmationem dicit Chriſtus Math. 7. Omnia quæcunque uultis, ut faciant uobis homines & uos facite illis. Et ideo hortatur nos Apoſtolus. j. Theſ. 4. Ne quis ſupergrediatur, neque circūueniat in negotio fratrem ſuum: quoniam uindex eſt dominus de omnibus his. Vnde ut teſtatur Aug. in de ſer. domini in mōte, in principio. huiuſmodi mercatores auri in iudicio a rectiſsimo iudice nū cupantur maledicti, & prætereuntes eorū habitacula non dicunt. benedictio domini ſuper uos. Infelices igitur ſunt mercatores auari, q propter res tranſitorias in damnationem perpetuam dilabuntur. ſed felix miſericors, cum in hac uirtute non ſubſtantiam ſed affectum Deus requirat. Secundo contingit fraudem fieri in tali contractu, quando res uendenda uel emenda deficit a debita quantitate, pondere, uel menſura, quod contingit præcipuè ꝑ fraudes quas faciunt circa ſtateras, pondera & mē ſuras. Vnde in talibus, ut dicit Pariſ. in de uicijs, parte. 4. tripliciter fit fraus in ponderibus & menſuris. Vno modo cum quis habet pondera diuerſa. ſ. maiora & minora & uendit minoribus & emit per maiora. Hanc fraudem fieri prohibet dominus Deute. 25. d. Non habebis in ſacculo tuo diuerſa pondera maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor, pondus habebis iuſtum & uerum, & modius æqualis & uerus erit, & multo uiues tempore ſuper terram, quā dominus tuus dedent tibi: abominabitur. n. Dominus eum qui facit hoc, & auerſatur omnem iniuſtitiam. Secundo fit fraus in talibus, cum quis habet iuſtam menſuram & iuſtum pondus: ſed malè

tamen

tamen cum illis menſurat, vel ponderat: ſicut faciunt caupones, qui menſuram implent ſpuma, & mercatores qui frauduloſis ſubtilitatibus impediunt ſtateram a ſua rectitudine. De falsè enim menſurantibus loquitur Propheta Mich. 6. d. Ignis eſt in domo impij, & theſauri iniquitatis, & menſura minor iræ plena. Super quo Pariſ. quantum (inquit) mẽſuræ ſubtrahitur tantũ iræ, & offenſæ diuinæ acqritur.

Tertiò fit fraus in prædictis, cum quis procurat, vt res quam ad pondus debet vendere, ſit ponderoſior, ut faciunt illi, qui lanam madefaciunt. & certè illi, qui talibus fraudibus vtuntur in ponderibus & menſuris, nituntur Dei ordinationem peruertere. Vnde vt Pariſ. vbi ſupra, ꝙ menſuras, pondera & ſtateras deberent ea quæ ſunt iniqua, & iniuſta ad iuſtitiam, & æquitatem reduci. vnde menſuræ, & põdera quaſi inſtr̃a ſunt iuſtitiæ & æquitatis. Vnde in ſignũ, ꝗđ Deus uoluit oĩa, quæ inæqua ſunt, & iniuſta ad ęquitatẽ & iuſtitiã reduci. oĩa in menſura, numero & pondere diſpoſuit. Sap. 11. Ex quo patet, ꝙ fraudẽ in talibus facientes diſpõnem, & ordinationẽ Dei nituntur peruertere. Et ideo meritò, vt docet Chriſ. ope. im ꝑ. omel. 31. taliũ ſubſtantia aut illis viuẽtibus eſt peritura, aut malis hæredibus diſſipanda, aut ad extraneos, aut ad inimicos eorũ hæreditas eſt ventura. Non poteſt ad bonum proficere, quod congregatur ex malo. quemadmodum ſi triticum, vel aliam ſpeciem grani cernis in cribro, dum huc & illuc agitas eũ grana omnia paulatim cadunt deorſum, & in fine in cribro non remanet niſi ſolum ſtercus: ſic eſt ſubſtantia negociatorũ, dum vadunt & veniunt inter emptionem & venditionem minuuntur. Vnde Prouer. 11. Alij diuidunt propria & ditiores ſunt, alij rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt, & ideo in nouiſsimo nihil eis remanet niſi ſolum peccatum. Hæc ille. Vnde in confirmationem huius ſententiæ dicit dñs per Prophetam, Micheę. 6. Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam, & ſacculi pondera doloſa, in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebãtur mẽdacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum, & ego igitur cœpi percutere te perditione ſuper peccatis tuis, tu comedes, & nõ ſaturaberis, & humiliatio tua in medio tui, & cõprehendes, & non ſaluaberis, & quos ſeruaueris in gladium dabo, tu ſeminabis, & nõ metes, tu calcabis oliuam, & nõ vngeris oleo, & muſtũ, & non bibes vinũ. Sed pro eo ꝙ miſericors dñs ſicut teſtatur Propheta Ezech. 18. nõ vult mortẽ peccatoris, ſed vt magis conuertatur & uiuat. ideo ꝓcipit peccatoribus a ꝓdictis fraudibus ſe abſtinere. Leuit. 19. dicens. Ego dñs Deus vr̃. nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, pondere, & menſura, & ſtatera. Iuſta & æqua ſint pondera, iuſtus modius & ęquus ſextarius. Ego dñs Deus videtur, qui eduxi vos de terra Egypti. i. de tenebris inferni. cuſtodite oĩa præcepta mea, & uniuerſa iudicia, & facite ea. ego Dñs. In iſta enim auctoritate recitantur oĩa menſurarum genera. Nã regula menſuratur pannus, pondere metallũ, & quicquid ponderatur, in menſura liqrida, in ſtatera moneta, ſpecies & huiuſmodi, in modio granum, ſal & huiuſmodi. In omnibus enim iſtis prohibet dominus fraudem fieri, & vt nulla fraus fieret in prædictis ex parte ementis, vel vendentis ordinantur vicæ comites, ſenaſcalci maiores & baliui, & cæteri iudices ſuperiores & inferiores ad corrigendũ iuſtè omnes defectus in huiuſmodi ſm legis diuinæ exigentiam Et notabiliter conſiderandũ eſt, quòd in prædicta auctoritate, in qua prohibet dominus fraudẽ fieri in iudicio, & in menſuris, & in ponderibus ſe dominum dixit, vt timerent vendentes & ementes in prædictis fraudem facere: ac etiam iudices, qui eorum defectus corrigerẽt iuſtè iudicare, cum ſcirẽt ſe habere dñm, cui nulla fraus poſſet latere, & qui fraudẽ in talibus abhominatur dicẽtę ſcriptura Prouer. 11. Statera doloſa abhominatio apud Deum, & põdus æquum voluntas eius. Super quo Pariſ. Non vocamus abhominationem omne illud quod diſplicet alicui: ſed qđ valde diſplicet. Tertiò principaliter fit fraus in prædicto contractu emptionis & uenditionis, quando mercatores quibuſcunque ſophiſticationibus, ſiue ſubtilitatibus procurant, vt res venalis appareat alterius modi, quàm ſit: ſicut contingit in mercatoribus, qui tenebro-

ſa loca erigunt, in quibus pannos, uel alia mercimonia uendere proponunt, ne defectus illorum ab emptoribus percipiantur, & in iſto manifeſte oſtendunt ſe filios tenebrarum. Vnde Io. j. Omnis qui male agit odit lucem & non uenit ad lucem, ne arguantur opera eius. Et pro eo ꝙ ſicut dicitur Sap. 11. Per quæ peccat homo per hoc & torquetur. Et ideo meritò de quolibet tali finaliter dicet dominus angelis ſuis. Proiicite eũ in tenebras exteriores. Nam de talibus dicitur Io. 3. ꝙ dilexerunt magis tenebras q̃ lucem, & pro eo ꝙ tenebras dilexerunt, ideo æternaliter tenebras habebunt. unde & de quolibet tali dicitur in pſal. 48. Introibit uſq; in progenies patrum ſuorum, & uſque in æternum non uidebit lumen. Et ideo ſecundum conſilium Chriſ. omel. 26. Tu qui Chriſtianus es, fuge forum, ut ne patiaris fraudem, nec facias: ſi autem paſſus fueris fraudẽ, uel iniuriam, ipſa res te compellit alium defraudare, ſiue nocere: nam ſi iniuriam paſſus fueris, difficile eſt, ut alteri tu non noceas. Prima igitur laus Chriſtiani eſt alienum eſſe a foro, & nullam cauſam habere cum illo. unde Apoſtolus. j. Theſſa. 4. Rogo uos ſtudium habere quietis & negocii proprii operandi manibus ueſtris, ut nullius deſiderium ſit uobis ad eos qui foris ſunt. Hæc ille. Vnde & in confirmationem huius ſancti doctoris ſententiæ dicit Apoſtolus. 2. ad Thimo. 2. capitur. Nemo militãs Deo implicat ſe negociis ſecularibus, ut ei placeat, cui ſe probauerit.

De prudentia carnis. Cap. XIX.

SVb hac quinta ſpecie auaritiæ .ſ. fraude comprẹhenditur prudentia carnis & mũdi aſtutia & dolus, quæ ſic diſtinguuntur. Prudentia enim, quæ eſt uirtus, eſt recta ratio agibilium in comparatione ad finem humanę uitæ, quem neceſſe eſt primò ſtatuere. deinde de mediis conuenientibus ordinare, quibus poſſet ſequi finis ille. deinde fit executio mediorum, per quam ultimò finis adipiſcatur. & ita illud quod eſt primum in intentione, eſt ultimum in executione. Et conſiliis proceſſius eſt in uitiis oppoſitis prudentię quæ ſimilitudinem habent cum prudentia. puta in prudentia carnis & aſtutia. Nam primò ſtatuitur finis, ad quem ordinatur actus, ſcilicet aliquid delectabile ſecundum carnem, uel utile ſecundum mundum. & ſi dictus finis ſit principaliter intentus tanquam ultimus & non relatus in Deum, tunc prudentia carnis eſt peccatum mortale. unde Rom. 8. Prudentia carnis inimica eſt Deo. legi enim Dei non eſt ſubiecta. Si uerò delectabile ſecundum carnem, uel utile ſecundum mundum ponatur finis intentus ab aliquo, circa quem inordinate afficitur: ſed non intenditur tanquam ultimus finis, tunc prudentia carnis eſt peccatum ueniale: quia non facit conuerti a Deo, licet inordinate conuertatur ad carnem, uel ad mundum. poſito fine, quem quis intẽdit, excogitat uias, per quas illum poterit adipiſci, & ſiquidem illæ uiæ nõ ſunt uere ſed ſimulatæ & fictæ, talis machinatio dicitur aſtutia, quæ ſemper falſis mediis utitur, & fictis, & aliquoties dicitur prudẽtia: ſed communiter accipitur in malo. unde Gre. li. 4. moral. exponens illud Iob. 12. Deridetur iuſti ſimplicitas. dicit ſic. Sapientia huius mundi eſt cor machinationibus regere ſenſum, uerbis uelare quæ falſa ſunt, quaſi uera oſtendere, & quæ uera ſunt, quaſi falſe demonſtrare. Hanc prudentiam deteſtatur Apoſtolus. 2. Chor. 4. Abdicamus occulta decoris non ambulantes in iuſtitia, neque adulterantes uerbũ Dei: ſed in manifeſtatione ueritatis commendantes noſipſos ad omnem ſcientiam hominẽ coram Deo. Excogitatis uiis de acquirendo finem intentum, ſequitur executio quam neceſſe eſt eſſe uitioſam, & ſiquidem fit per uerba, dicitur dolus, ſi fit per facta, dicitur fraus, licet dolus aliquando in corde dicitur eſſe. ſm pſal. Dolos tota die meditabantur. Item Ecc. 19. Interiora eius plena ſunt dolo. Aliqñ uerò dolus dr̃ eſſe in facto ſm illud pſal. Vt dolũ facerent ĩ ſeruos eius. Diſtinguẽdo tñ dolũ a fraude magis proprie dolus cõſiſtit in uerbo, ſ. qñ unum in corde tegitur, & aliud in ore loquitur, & fraus in facto. ſ. qñ unũ agitur, & aliud ſimulatur. Prudentia igitur carnis ponit finem indebitum, aſtutiã media perueniendi ad finẽ, quẽ dolus exequitur uerbo & fraus facto.

De

De Vſura. Cap. XX.

SVb quinta ſpecie auaritiæ, ſcilicet fraude etiam uſura continetur. Vnde uſura eſt quicquid ultra ſortem rei mutuatæ pacto recipitur, exigitur, uel ſperatur. ultra ſortē dico, ideſt ultra ſolidum rei integræ accommodatæ. Hæc deſcriptio elicitur ex decreto. 13. q. 3. ſi fęneraueris, & duobus ca. ſequentibus. ex uerbis Aug. Hiero. & Ambro. Item extra in antiquis de uſuris, conſuluit.

1 † Sed ut iſta deſcriptio melius intelligatur, eſt notandū, ꝙ quædam ſunt res, q̃ habent ex mutuatione, quarum uſus conſiſtit in commutatione, q̃ eſt diſtractio earūdem, ut aurum & argentum, uel eſt ipſarum rerum conſumptio, ut uinū, triticū, oleū & huiuſmodi nō habentia uſufructum: ſed in ipſo uſu comedēdi & bibendi conſumuntur, & in talibus non debet ſeorſum computari uſus a re: ſed cuicunq; conceditur uſus talis rei cōceditur & ipſa res. & propter hoc in talibus per mutuum in utente transfertur dominiū. Sed aliæ ſunt res, quarum non transfertur dominium in utentem: nec eſt uſus earum cōſumptio earūdem, cuiuſmodi ſunt domus, quæ locantur ad habitādū, terra ad colendū, animalia ad laborandum, & cętera talia uſufructum habentia. Et eſt uſufructus redditus ſtipendium uel prouentus q̃ ex talibus rebus uel pro talibus ſuſcipiuntur. unde qui locat agrum domini uel iumētū, uſum ſuum dare uidetur, & pecuniam accipere, nō tñ ſuum dominiū alienare: ſed lucrum pro lucro commutare, & ideo in talibus non ſufficit reddere rem conſimilem ſpecie, ſed eandē animo & numero, & pro commodo quod habetur, ſiue ex earum uſu habere ſperatur, licitum eſt aliquid rationabiliter ultra ſortem recipere: ſed in prioribus rebus, quæ habētur ex mutatione, & per quarū mutationē transfert dominium in utentem, non requiretur ſolutio eiuſdem rei in numero, ſed ſufficit ſolutio rei conſimilis ſpeciei, ut pecuniam pro pecunia, uinum pro uino & triticum pro tritico, & in talibus pro uſu ſiue mutatione non licet aliquid ultra ſortem recipere. Nā ſi aliquis ſeorſum uenderet uinum & ſeorſum uſum uini, eandem rem bis uenderet, & iniuſtitiam faceret & uſuram: ac etiam ſi quis mutuaret decem modios tritici, uel decem lagenas uini in hyeme, & in meſſe, & in uindemiatione quindecim acciperet, iniuſtitiam, & uſuram committeret: hoc tamen ſecundum Ianuen. in ſuo catholicon. uer. uſura, ſic intelligendum eſt, ſi plus ualeant in meſſe quindecim modii tritici, uel in ipſa uindemia quindecim lagenæ uini ſecundum commune forum, quàm in hieme quadruplicem, aliàs ſi fiat commenſuratio dati & accepti ad ualorem pecuniæ, non erit uſura, ſed æqualis commutatio. Sed hic forte quæreret aliquis, quare non æque licite poſſum donum gratuitum ab eo cui gratuitus extiti, ſicut ab eo qui mihi ſponte aliquid daret de ſuo: etiam ſi illud ſperaſſem accipere licite & retinere poſſem, igiť & ab eo, cui beneficus extiti mutuū cōcedēdo, licet mihi aliq̃d expectare, recipere & retinere. Hinc dr̃, ꝙ hanc q̃onem mouet Ianuenſis in ſuo catholicō uer. uſura. Et reſpondit dicēs, ꝙ ab eo cui beneficiū contuli licet mihi tñ ſperare & accipere, q̃ ſibi feci & non plus, quicquid utilitatis contingit ei de illo quod ſibi mutuū dedi ultra menſurā mutui ex pecunia mutuata uel cęteris rebus uſufructū non habētibus: q̃a illud, q̃d de tali re non acquiritur, non eſt fructus illius rei: ſed hoc contingit ex induſtria eius, qui ſagaciter pecunia, uel tali re uſus fuit. Induſtriā aūt eius uendere ei non debes: ſicut nec pro ſtultitia eius minus expetere: ſed tñ ſi ſponte ex ui gratitudinis & amiciæ aliquid ultra ſortem conferre uelit mutuanti, licitū eſt illud accipere, dum tñ non fit ex parte mutuantis ex intentione nec ex pacto tacito uel expreſſo. Et eſt inſuper notandum, quòd quamuis illicitum eſt mutuare pecuniam, uel alias res uſufructibus carentes ad uſuram. Tamen ſecundum Ianuen. ubi prius, ille qui uſuras dat & mutuū accipit ad ſubuentionē propriæ neceſsitatis non peccat: quia non uoluntarius uſuras dat ſed quaſi coactus neceſsitate, nec dat uſurario occaſionem uſuras accipiendi, ſed mutuandi, nec placet ei uſurarum acceptio, ſed mutuatio, quæ eſt ſuæ neceſsi-

ceſsitatis ſubuentio, uel alterius. & hoc licitum. quia quamuis inducere hominem ad peccatum ſit illicitum: quia hoc eſt quodammodo conſentire peccato: tamen uti peccato alterius ad bonum eſt licitum: ſic enim Deus peccatis hominum utitur ad bonum: quia nõ permitteret malum fieri niſi ex eo elicere poſſet bonum, ut dicit Auguſt. in ſuo enchiridion. & ideo Auguſt. publicano quærenti, utrum liceret uti iuramento eius qui per falſos deos iurat, in quo manifeſtè peccat diuinam reuerentiam eis adhibendo. reſpondit dicẽs, quòd qui utitur fide illius qui per falſos deos iurat non ad malum ſed ad bonum, non peccato illius ſe ſociat, quo per demonia iurauit: ſed potius pacto bono quo fidem neceſſariam ſeruauit. ſic eodem modo ex malo uſurarij elicitur aliqđ bonum. ſ. neceſſaria ſubuentio indigentis: ille tamen qui recipit uſuras mortaliter peccat: quia hoc eſt contra legem naturę, contra legem moſaicam; ac etiam contra legem euangelicam. Et quòd illud ſit contra legem naturæ teſtatur Philoſophus primo Politicorum dicens, quòd uſurario acquiſitio pecuniæ eſt maxime contra naturam. unde ſecundum legem naturæ diues pauperis neceſsitati ut ſui ipſius ſubuenire tenetur dicente Chriſto Matth. ſeptimo. Omnia quæcunque uultis ut faciant nobis homines & uos facite illis. Hanc legem uidentur adimplere creaturæ inanimatæ. Nam experientia docente fluuius inueniens uacuitatem foueæ non pertranſit, donec eam adimpleuerit. unde natura intantum abhorret uacuum, quòd potius quam remaneret aliquis locus uacuus in terra ignis uel aer, quę ſunt elementa leuia, naturaliter aſcendentia, deſcenderẽt ad replendum illam uacuitatem. Ac etiam potius quam remaneret aliquis locus uacuus in aere, terra & aqua, quæ ſunt elementa grauia naturaliter deſcendentia, aſcenderent ad replendum illum locum uacuum. Et iſtud manifeſte patet de illo experimento philoſophico aquæ deſcendentis in urinale. unde accipiatur aliqua candela accenſa & figatur in aliquo uaſe. & deinde ponatur aqua in eodem uaſe fere uſque ad medietatem candelæ. & tunc accipiatur unum orinale & cooperiatur candela ardens cum urinali. ita quòd os urinalis cooperientis candelam fundum uaſis tangat. & ſtatim ignis candelæ actione ſua naturali corrumpet aerem exiſtentem in urinali, quo corrupto ſtatim ne remaneret uacuum ibi aqua aſcendit & extinguit candelam, & ſic replebit locum aeris corrupti ab igne. Sed miſer auarus homo ex ſua abundantia non replet uacuitatem penuriæ indigentis proximi, & in hoc uidetur manifeſte agere contra legem naturalem. Secundum etiam legem Moſaicam tenetur diues pauperi ſine uſura accommodare. Vnde Exodo uigeſimoſecundo, dicit. Si pecuniam mutuam dederis pupillo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eũ quaſi exactor, nec uſuris opprimes. Item Leuitico uigeſimoquinto. Pecuniam non dabis fratri tuo ad uſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges. Item Deuteronomio uigeſimoſexto. Fratri autem abſque uſura id quod indiget commodabis, & benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore tuo. Secundum legem etiam euangelicam tenentur indigentiam pauperum ſine uſura diuites reuelare. Vnde Luc. ſexto, dicit Chriſtus. Mutuum date nihil inde ſperantes, & erit merces ueſtra multa, & eritis filij altiſsimi.

2 † Inſuper eſt notãdum, quòd ſecundum Pariſ. in de uicijs, parte quarta. Vſuræ duæ ſunt ſpecies. Vna manifeſta, de qua prius dictum eſt. Alia uerò palliata quæ ſeptem modis committitur.

Primo modo quãdo aliquis in loco pignoris pro certa pecunia uino tritico uel alia re quacunque uſufructu carente accipit grangiam terram, iumentum uel quamcunq; rem uſufructum habentem ea conditione, ꝙ fructus & prouentus ex illis contingentes ſibi cõuertentur, quouſq; fuerit ſibi ſolutum, in quo pacto quicquid ex illis ultra ſolidum recipitur, uſura eſt ſecundum Pariſien.

Secundo modo committitur uſura palliata, quãdo aliquis in loco pignoris accipit ueſtimẽtum, uaſa lignea, aurea, uel argentea, & eis uſque ad terminum ſolutionis utitur & ea peiorat, in quanto magis uoluntariè in uſu ſuo illa peiorat in tanto grauiorem uſuram committ.

mit.unde talibus conqueritur Dominus per prophetam Amos, ſecunda diſtinctione. Super veſtimentis pignoratis accubuerunt.

Tertiò committitur vſura palliata, quando vſurarius mutuat alicui certam ſummam pecuniæ ſub pignore longè melioris valoris, quam eſt pecunia accommodata vſque ad certum terminum, quem ſperat firmiter mutuatorem non poſſe tenere. tali conditione adiecta, quòd ſi non ſolueret ſibi limitato die, pignus ſuum perderet: ſed iſtud prohibet Dominus Leuitic. vigeſimoquinto, dicens. Ne accipias a fratre tuo vſuras nec amplius quam dediſti.

Quartò modo committitur uſura palliata, quando vſurarius emit aliquam rem ſiue poſſeſsionem longè minori præcio, quam ualeat, ſub tali conditione, quòd venditor rehabere poſſet ſub eodem præcio, ſi reſolueret pecuniam certo die limitato: quem tamen diem emptor ſperat venditorem tenere non poſſe, ſed talis manifeſtè facit contra doctrinam Apoſtol. primo Theſſalonicenſes quarto. vbi Prophetæ, ne quis ſupergrediatur, neq; circumueniat in negocio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de omnibus his.

Quinto modo committitur vſura palliata, cum quis tradit pecuniam ſuam alicui negociatori tali condictione adiecta, quòd ſit ſocius eius in lucro, & non in damno, quod eſt valde magna iniquitas: cum pauper, cui traditur pecunia, laborem habeat & periculum tam corporis, quàm animæ, & ſuper eum ponatur adhuc periculum pecuniæ: vult enim uſurarius, quòd pecunia ſua ſit, quo ad lucrum, & pauperiꝭ quo ad damnum & periculum.

Sextò modo committitur vſura palliata, cum diues non vult vltra ſortem accipere pecuniam a paupere: vult tamen ex pacto vt operetur cum ea duabus vel tribus vel pluribus diebus, contra quos ſanctus Thomas, in ſumma ſua libro ſecundo, c.78. Sicut (inquit) munus a manu non licet exigere vel ſperare pro mutuo implicitè, nec explicitè, tacitè, vel expreſsè: ita nec munus à lingua, nec ab obſequio. & ratio eſt: quoniam vtrunq; poteſt pecunia menſurari: ſicut patet in his qui locant operas ſuas quas lingua, vel obſequio, vel manu exercent.

Septimo modo committitur vſura colorata. quando vſurarius vendit aliquam rem, vtputa triticum vinum, &c. & pro dilatione ſolutionis præcij longe carius vēdit iſtud quam ſecundum commune forum valet, & quàm venderet illud, ſi ſtatim ſolutionem haberet. Talis enim, vt dicit Linc. ſuper euangelia, parte tertia, capitulo 144. Tempus quod ad omnium vſum & profectum conditum eſt venditioni, exponit in hoc, quòd eo plus recepturus eſt: quia cum debitore diutius pecunia ipſius moratur. tempus igitur vendendo vendit & per conſequens diem & noctem: ſed d es eſt lux ſolis, nox data eſt ad requiem, igitur lucem & requiem. quid igitur reſpondebit Dominus cū eo defuncto ſacerdos incipiens miſſam pro eo dicit. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis. Credibile eſt, Deum ſic reſponſurum. petis eis lucem & requiem: ſed quia iſte vendidit, nihil iuris in iſtis habet. ideo pro luce habebit tenebras, & pro requie cruciatum ſempiternum. Hæc ille. Et ideo talis vſurarius ſi lucem & requiem velit obtinere, oportet illum illud per quod vſuram obtinuit: reſtituere illi, de quo iniuſte vſuram recepit, vel eius hæredibus, vel executoribus, ſi quo modo bene poſſet: ſin aliter id debet pauperibus erogare, vt manifeſte oſtenditur in cap. extra in antiquis lib. 5. de vſuris. per Alexandrum capitu. cum tu. Item per Vrbanum capitulo conſuluit. Et licet aliqui indiſcrete ſe obligauerint ad ſoluendum uſuras: cogi tamen vſuram ſoluere iuridice non poſſunt. ſi verò de earum ſolutione iurauerint cogendi ſunt Domino reddere iuramentum: & cum vſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt eccleſiaſtica ſeueritate, ſi neceſsitas fuerit, compellendi: vt dicit Alexander extra in antiquis, libro ſecundo, de iureiurando. capitu. debitores. Omnes enim prædictos ſeptem modos vſuræ palliatæ ſententialiter

tialiter

cialiter ponitur Pariſ. in ſumma ſua de uitijs, parte. 4.

3 † Sed attendendum eſt, quid de talibus vſurariis dicat Bern. & ponitur in canone ſexto florum.c.13. Quem (inquit) modum ponit humana cupiditas. nonne autem qui per vſuram acquirit pecuniam modicam, ſimiliter mundum lucrari conaretur vniuerſum, ſi nõ deeſſet poſsibilitas, ſi ſuppeteret voluntati facultas. Dico fiducialiter & ſecurè, dico nemini qui ſit in voluntate propria poſſet vniuerſus mundus ſufficere: ipſum autem Deũ, & quod in ipſo eſt periurat propria voluntas. Nam aut non vellet Deum peccata ſua vindicare non poſſe, aut nolle, aut neſcire, & ſic eum eſſe non Deum, ex quo quantum in ipſo eſt, vult eum, aut impotentem, aut iniuſtum eſſe, aut inſipientem, crudelis planè, & omnino execranda malitia, qui Dei potentiam, iuſtitiam & ſapientiam perire deſiderat. Hæc ille. Et ideo meritò de talibus dicit dominus Ezech. 22. vſuram, & ſuperabundantiam accepiſti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meique oblitus es dicit dominus Deus. ecce comploſi manus meas ſuper auaritiam, quam feciſti. Super quo Pariſ. Comploſa (inquit) manu, & non palma aperta percutiet dominus vſurarium. & meritò: quia ipſe manus comploſas habuit, & non apertas ad pauperes, & ideo comploſa manu punietur, vt pœna correſpondeat peccato, iuxta illud Sapien. 9. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. vnde inquit Pariſ. Vſurarij, & filij eorum in inferno ſibinuicem maledicent. Dicet enim pater filio. maledictus ſis fili: quia propter te ſum in tormentis iſtis: fui enim vſurarius, ne tu eſſes pauper. Cui econtra dicet filius. immo & tu pater maledictus ſis: niſi enim tu congregaſſes mihi diuitias, ego non malè conſeruaſſem eas. Vnde exemplum oſtendit idem Pariſ. di. quòd erat quidam vſurarius habens duos filios, quorum alter nolens ſuccedere patri ſuo in malè acquiſitis, & factus eſt heremita. Alius verò volens ſuccedere patri ſuo, cum patre remanſit, & mortuo patre ei ſucceſsit: ſed non poſt multum temporis ipſe deceſsit: cum autem nunciatum eſſet heremitæ de morte patris, & fratris doluit, valde credens eos firmiter eſſe damnatos. Et cũ rogaſſet Deum, vt ſibi reuelaret ſtatum illorum, raptus eſt, & in infernum ductus, & non ſtatim inueniebat eos: ſed ad vltimum exierunt de quodam puteo igne ſulphure repleto, primo pater, deinde filius ſibijnuicem alternatim mordentes, & inuicem litigantes, patre dicente filio. Maledictus ſis tu propter tẽ vſurarius fui: filius autem econtrario dicebat, immo maledictus ſis tu pater: quia niſi iniuſtè acquiſiſſes, ego nõ iniuſtè retinuiſſem iniuſtè acquiſita, pro quibus iam in æternum damnatus ſum. Et ideo meritò de talibus poterit illud intelligi Eccl. 11. de patre impio quæruntur ipſi filij, quandoque propter illum ſunt in opprobrium. Item Sapiẽ.4. Ex iniquis omnes filij qui naſcuntur teſtes ſunt nequitię aduerſum parentes interrogatione ſua.

De Symonia. Cap. XXI.

Sub hac quinta ſpecie auaritiæ, ſ. fraude etiam continetur ſymonia. Et eſt ſymonia ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexũ pro precio temporali. & iſto modo diffinitur communiter a theologis, & iuriſtis.

1 † Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ inter bona ſpiritualia, quæ ſymoniaci vendere & emere ſolent, quædam dicuntur ſpiritualia: quia illis quæritur ſpiritusſanctus, cuiuſmodi ſunt orationes, & ſuffragia eccleſiæ. Alia verò ſunt ſpiritualia: quia dona ſunt a ſpiritusſancto data, vt ſapientia, ſcientia, & intelligentia, & quia illa ſunt dona ſpiritusſancti, ideo prohibet illa vendere. vnde Prouer. 23 Noli uendere ſapiẽtiam, & doctrinam, & intelligẽtiam: ſed ſicut Chriſtus dicit in euangelio. Gratis accepiſtis, gratis date. Et quædam verò dicuntur ſpiritualia largè: quia ſpiritualibus exercitijs deſeruiunt, vt vaſa & veſtes eccleſiæ. Et quædam dicuntur ſpiritualia: quia illis ſuſtentantur miniſtri eccleſię, qui ſpiritualibus exercitijs ſunt in-

intenti cuiuſmodi ſunt decimę & oblationes, & cætera huiuſmodi: ſed tamen talia potius ſunt dicenda ſpiritualibus annexa, quàm ſpiritualia. Hæc Pariſ.

Sed a quibuſdam alijs altius forſan ſapienter ſic diffinitur ſymonia, & melius. Symonia eſt ſtudioſa uoluntas uendendi, uel emendendi, ſeu qualitercunque poſsidendi poteſtatem ſpiritualem, vel effectum pro precio temporali cum intentione commutandi per appreciationem vnius pro alio. Et ſicut dicit Hugo. li. 2. huius peccati duo leguntur eſſe principales auctores. Primus giezi, qui videtur eſſe præpoſitus vendentium, deinde Symon magus, qui videtur eſſe emptorum præpoſitus. Vnde giezi gratiam ſanitatis Naaman ſyro mendaciter vendidit. Et ideo eandem gratiam ſanitatis Helizeo vindicante factus leproſus emiſit, vt patet. 4. Regum. 5. Symon verò magus, ſicut legitur Actuum. 8. ca. videns Apoſtolus dantes ſpiritumſanctum per impoſitionem manuum, obtulit eis pecuniam ad ſpiritualem poteſtatem emendam, vt videlicet quibuſcunque ipſe manus imponeret, acciperent ſpiritumſanctum. Cui dixit Petrus. Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam exiſtimaſti donum Dei pecunia poſsidere. Nullum Dei donum ſpirituale poteſt terreno pretio compenſari. Vnde de ſapientia, quod donum ſpirituale eſt, dicitur Prouerbiorum 3. Præcioſior eſt cunctis operibus, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari. De iſto enim Simone mago, qui putauit donum Dei pecunia ſua comparare, loquitur Vrbanus, & ponitur in capitu. 1. quæſtio. 3. ſaluator. Iſte (inquit) Simon magus donum ſpiritusſancti ea intentione voluit emere, vt ex venditione ſignorum, quæ per eum fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Et ab iſto ſimone nomen ſuum ſimonia accepit. vnde tam illi, qui ſpiritualia vendunt quàm etiam illi, qui emunt ſimonem imitantes communiter ſimoniaci appellantur. Et ſicut dicit Hugo. in lib. ſuo de ſacramentis, vbi prius. horum ſectatores, ſcilicet gyezi, & ſimonis, ſicut in errore non ſunt diuerſi: ita nec in damnatione erunt diuiſi: & ſicut dicit Vrbanus, & ponitur in can. vbi prius. Quiſquis res eccleſiaſticas, quæ Dei dona ſunt, quæ dona fidelibus, & infidelibus a Deo donantur: quia ab eodem gratis accipiuntur. & ideo gratis dari debent propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem ſimone mago donum Dei poſsideri pecunia exiſtimat. Ideoque qui eas non ad hoc, quòd inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequij, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur ſimoniacus eſt. hæc ille. Ex quo patet, quòd ſimonia triplici munere cõmittitur, ſ. munere linguæ munere obſequij, & munere manus. & eandẽ ſententiam habet Pariſien. in ſua de vitijs, parte 4. titu. de ſimonia. Primo igitur modo committitur ſimonia, quando aliquis obtinet beneficium eccleſiaſticum, vel aliquod donum ſpirituale per adulationem, uel preces carnales, quæ munus linguæ dicuntur Exemplum huius habemus. j. Macha. 7. vbi legitur, quod Achimus venit ad Demetrium regem. & cum verbis adulatorijs placuit regi volens fieri ſacerdos, quem cum rex conſtituiſſet principem ſacerdotum, ſecundum interpratationem ſui nominis operatus eſt malum. vnde Achimus interpratatur luctus fortis. & ille ſicut legitur. j. Machab. 9. præcepit deſtrui muros domus ſanctæ interioris, & opera Prophetarum: ſed dominus percuſsit eum, & obcluſum eſt os eius, & diſſolutus paraliſi, nec vltra potuit loqui verbum, & diſponere de domo ſua: ſed miſerabiliter inteſtatus diſceſsit. Secundo modo committitur ſimonia, cum aliquis obtinet beneficium eccleſiaſticum, uel aliud donum ſpirituale per ſeruitium indebitum vel indebita intentione impenſum, quod uocatur munus obſequij. vnde idem eſt dare ſeruitium pro beneficio debitum. Vnde in exemplum huius poteſt reduci illud Gene. 37. vbi legitur, quòd Sichem circuncidit ſeipſum ſimulans ſe Deo ſeruire pro filia Iacob, & vtilitate temporali quam ſperabat cum ea obtinere: ſed tandem ipſe cum populo ſuo miſerabiliter ſunt occiſi. Spiritualiter, Sichẽ ebrius, vel ebrio-

ebrioſus interpretatur, per quem ſignantur tales, qui ebrietate uitiorum ingurgitati circumcidentes capita ſua ſacerdotes fiunt aſsimilantes ſe Deo ſeruire pro filia Iacob, ideſt pro eccleſia, ſiue pro beneficio eccleſiaſtico & lucro temporali, quod cum eo ſperant obtinere: ſed tales timere poſſunt ne cum Sichen æternaliter occidantur. Vnde Criſoſtomus & ponitur in ca. diſtinctio. quadrageſimaquarta. multi ſacerdotes. Quicunque (inquit) conſiderauit primatum in terris, inueniet confuſionem in cœlis. & ideo Bromezard in libro ſuo de iure ciuili & canonico. Licèt (inquit) ſtatus honoris, qui alicui offertur, ſit licitus & meritorius bene ſe habentibus tamen eſt fugiendus propter periculum ſibi annexum, uel inuitus ſuſcipiendus. Hæc ille. Vnde ſanctus Ioannesbaptiſta in utero matris ſuæ ſanctificatus, & in heremo a pueritia conuerſatus & a Domino electus & uocatus, & tamen non eſt auſus tangere uerticem Domini. imo & reputauit ſe indignum ſoluere corrigiam calciamenti eius, ut patet Ioannes primo. Petrus etiam a Domino electus reputauit ſe indignum præſentia ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. dici. Exi a me quia homo peccator ſum. Luc. quinto, & tamen Petrus, ut dicit Ianuen. in de opere quadrageſimali ſermone quadrageſimonono, in tantum de peccato ſuo pœnituit, quòd per totam uitam ſuam doluit. imo & pro peccato ſuo tantum fleuit, quòd tota facies ſua ex lacrimis uidebatur aduſta. & ideo ſudarium in ſinu ſuo continue ferebat, quo fluentes lacrimas detergebat. Legitur etiam in Euangelio de Centurione, cuius fidem intantum condemnauit Chriſtus, quòd dixit, quòd non inuenit tantam fidem in Iſrael. Math. 8. tamen iſte Centurio reputauit ſe indignum, ut Chriſtus intraret ſub tectum domus ſuæ. Cum igitur tu homo peccator, quicunque fueris, non ſis tam ſanctus ut Ioannes, & tamen ipſe non reputauit ſe dignnm tangere uerticem Domini, nec ſoluere corrigiam calciamenti eius. Nec tantam contritionem, & dolorem de peccatis tuis habes, ſicut Petrus: & tamen ipſe non reputauit ſe dignum præſentia Domini, nec tantam habes fidem ut Centrio, qui reputauit ſe indignum recipere Chriſtum in domum ſuam. A multo fortiori reputares tuté indignum ſtatu prælationis & poni in domo ſiue in templo Domini ad ligandum & ſoluendum quaſi in loco Dei. Vnde ad hoc oſtēdit nobis pulchrum exemplum eximius Philoſophus Ptolomeus in libro de motu & curſu planetarum. dicens, quòd lucifer, quæ eſt ſtella matutina, quando plus diſtat a Sole: tunc habet maiorem claritatem, quàm cæteræ ſtellæ: ſed quando uerò nimis appropinquat ad Solem, ſcilicet quando contingit, quòd ſunt in eodem ſigno: tunc eius claritas abſorbetur a Sole. Sic ſpiritualiter humiles, qui non reputant ſe dignos niſi ex ſola eius miſericordia, ad Chriſtum Solem iuſtitiæ accedere, nec habiles ad aliquam dignitatem in hac uita recipere, gratia Dei illuminantur. Sed ſuperbi, & ambitioſi, qui intrant ſignum Solis. ideſt qui credunt ſe habere gratiam ſine aliqua bona naturæ, ſiue fortunæ a ſeipſis, uel propter ſua merita reputant ſe dignos ſtatu honoris, meritò perdunt gratiam, ſi quam haberent. Exemplum huius habemus de primo angelo, qui non reputauit ſe contentum de ſtatu ſuo in cœlo & ex ordinatione Dei habito, ſed reputauit ſe dignum ſuper omnes ordines angelorum exaltari & eſſe ſimilis altiſsimo. & ideo eiectus eſt de cœlo in profundum inferni, ut patet Iſaia decimoquarto. Item primi parentes in Paradiſo inſtigante dyabolo uoluerunt habere altiorem ſtatum & dignitatem, quàm habuerunt a Deo gratioſè conceſſam. & ideo ſtatum honorabilem quem habuerunt, meritò perdiderunt. Sic certè ambitioſi deſiderantes dignitatem, uel ſtatum honoris in hoc mundo gratiam perdunt, & ſeipſos inhabilitant. Quod conſiderans B. Gregorius, ſicut (inquit) locus regiminis deſiderantibus eſt, negandus, ita fugientibus offerendus. Hæc Gregorius, & ponitur in ca. octauo, quæſtione prima, in ſcripturis. Item idem prima quæſt. ſexta, ſicut is. Sicut is (inquit) qui inuitatus renuit, requiſitus refugit, ſacris altaribus eſt ſtatuendus. Sic qui ultro ambit, uel importunè ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus.

Iſtud

Iſtud conſiderans ille ſanctus Doctor Aug. in nullo (inquit) ſentio Deum mihi ita iratum. ſicut in hoc, quod cum indignus eſſem poni ad remum, poſitus ſum ad gubernaculum in apice regiminis eccleſię. Et adhuc iſte ſanctus non accepit locum regiminis prece, nec precio, ſed quodammodo coactus: nam ſicut de eo dicit Pariſien. in de vicijs. par. 6. Fugiebat ab omni ciuitate, quæ non habebat epiſcopū, ne in epiſcopum raperetur. Ex quo igitur iſte ſanctus Doctor tantū timuit, & ſeipſum tam inhabilem regimen animarum, & prælaciam accipere reputauit. multo magis timerent tales, qui quaſi omni uēto tentationis deprimūtur, & in comparatione ad iſtum ſanctū quaſi nullam habent ſcientiam. ſuper eos paſtoris officium, & prælaciā præſumptuosè accipere.

2 † Tales enim, qui p̄ſumptuosè ſuper ſe prælaciam accipiunt, bene figurantur per ramnum Iudicū. 9. vbi legitur, ꝙ ſerunt ligna ſiluarum, ut ungerent ſuper ſe regē. Dixeruntq; oliuæ. impera nobis, quæ reſpondit. nunquid poſſum deſerere pinguedinem meam qua dij vtuntur & homines, & venire, vt inter ligna promouear. q. d. nolo. Dixerunt ligna ſiluarum ad arborē ficum. veni, & ſuper nos regnū accipe, quæ reſpōdit, nunquid poſſum deſerere dulcedinē meam fructuſq; ſuauiſsimos, & ire ut inter cætera ligna promoueat. q. d. non. Locutiq; ſunt ligna ad uitem. ueni & impera nobis. & regnū ſuper nos accipe. quæ reſpondit. Nunquid poſſum deſerere uinum meum, qđ letificat Deū, & hoīes, & ire, ut intra cætera ligna promouear. q. d. nō. Dixerūtq; oīa ligna ad ramnū. ueni & impera ſuper nos. quæ rńdit. Si uerò me regē ueſtrū conſtitueritis uobis. uenite, & ſub umbra mea requieſcite: ſi aūt non vultis, ignis egredieť de ramno, & deuorabit cedros libani. Spūaliter ſm magiſtrū hiſto. in ſuis allegorijs. per ligna ſiluarum quæ ierunt, ut regem ſuper ſe ungerent, intelliguntur tales, qui ſuper ſe prælatos eligunt, & notabiliter dicuntur eum vngere: quia occaſionem ei dant, ut unite & manſuete ſe debeat habere erga eos. in hoc quòd eum eis præficiunt, & præponunt. ualde enim peruerſum eſt, eos exonerare, qui eum in honore poſuerunt. Per oliuam, cuius pinguedine dij, & homines vtuntur, ſignatur aliquis uir miſericors in operibus miſericordiæ ſe exercēs, qui oleo miſericordiæ paupertatem condit aliorum: talis enim lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in ſe nutrit & cōſeruat. De tali enim dicitur Hiere. 2. Oliuam uberem pulchram fructiferam uocauit dominus nomen tuum. Talis enī præ laciam refugit, timēs ne occaſione eius bonū amitteret gratiæ quam accepit. Per ficū intelligitur aliquis bonus contemplatiuus iam dulcedinem diuinam in contemplatione ſentiēs: talis enim non vult prælaciā ſuſcipere timens dulcedinē diuinam, quam ſentit amittere, & implicare ſe negocijs ſecularibus. conſiderās ꝙ ſicut dicit Apoſtolus. 2. Thimo. 2. Nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſecularibus. Per uitem uerò propter uini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis, qui laborat in ſtudio ad cognoſcendum legem Dei, & prædicatione uerbi Dei: ut homines errantes ad uiam reducat catholicę ueritatis, & talis etiā prælaciam recuſat, timens ne ſi eam reciperet, feruor charitatis in eo tepeſceret propter aquam mundane ſolicitudinis ſuperinfuſant. Rhamnus uerò genus rubi eſt, quod vulgus ſenticem appellat aſperrimum, & aculeatum ſicut ſonties, & ſecundum Ioſephum ad impetum uenti ignem naturaliter emittit, & eſt in principio mollis, & poſtea indureſcit. vndę & ſignat aliquem malum ambitioſum & iracundum. Et hoc propter triplicem proprietatem rhamni. Primo: quia ſicut rhamnus in ramos diuerſos eſt diuiſus, & ſpinoſus, ita tales ambitioſi in ſeipſis ſunt diuiſi ex affectib. ne diuitiarum, & multis inordinatis pungun tur deſiderijs. vnde Apoſtolus. 1. Thim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueos diaboli, & in deſideria multa, & inutilia quæ ſubmergunt hominem in interitum, & perditionem.

Secundo: quia rhamnus ſterilis eſt & inutilis, niſi de quanto exciſus combuſtioni committitur: ſic tales ambitioſi ſunt infructuoſi. & ideo finaliter excidentur, & in ignem proijciētur æternū. Tertio: quia ſicut rhamnus ad impetum uenti ignem emittit, ſic tales miſeri ambitioſi

bitioſi ad impetum uenti ſuperbiæ ignẽ emit tunt iræ,& rancorũ,& talis.n.rhãnoſus prælaciam optat admittere, qui ſe ſubditis ſuis ad modum rhãni in princ pio mollis exhibet & manſuetum, promittens eis quietem ſub vm bra ſuæ protectionis poſsidere: ſed poſtea ſe exhibet durum,& ſpinoſum,& ignẽ rancoris & malitiæ ex ſe emittẽs, quo ſeipſum, & ſuos ſubditos cõburit: ſed tales finaliter, niſi ſe emendauerint:ac etiã illi qui tales ſcienter eligunt,& conſtituunt igne cõburentur æterno. Vnde exemplũ huius habemus. Num. 16.ubi legitur,ꝙ chore, dathã & abiron ſurrexerunt contra Moyſen & Aaron uolentes ſe ſupplantare,& ſuper ſe prælaciam, & ducatũ præſum ptuosè ſuſcipere. Et ideo dñs fecit terram aperto ore deglutire eos in infernũ uiuentes:& ſicut patet in proximo ca.ſequenti. 14. milia.& 200. de maioribus leuitarum qui erant cõſentientes ad eorum peruerſam electionem com buſsit Dominus igne de cęlo deſcendente, & tanquam ſtipulam eos ſubito deuorauit. Et iõ meritò dicit Apoſtolus ad Hebreos. 5. Nemo ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Super quo Pariſienſ.in de vitijs, parte 4.titu. de ſymonia. Aaron (inquit) oſtenſus eſt ſacerdotio dignus per uirgã, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit, ut patet. Numeri. 17.Et hic eſt primus modus,quo cognoſcitur, quòd quis vocatur a Deo ad ſtatũ honoris, quando aliquo miraculo oſtenditur honore dignus.

3 † Secundus modus eſt, cum aliquis oſtẽditur dignus dignitate aliqua uoce lapſa de cęlo: Ioſue.de quo Numeri. 27. Item beatus Nicolaus: ut patet per Ianuen. in legenda uitæ eiuſdem. Item Chriſtus, de quo Math. 12. Ecce puer meus electus quem elegi. Tertius modus fuit per ſortem, quo modo Mathias oſtenſus fuit dignus apoſtolatu:ut patet Act.1. Quartus modus eſt per electionem canonicam: ſed hodie electio canonica facta eſt diabolica. Quando enim in eccleſijs plures erant boni quam mali: tunc electio, quæ eſt ſecundum pluralitatem vocum, bona erat: plures enim erant illi qui eligebãt Deo,quàm qui eligebant diabolo: ſed modo econtrario eſt. Cum enim nunc ſint plures mali in eccleſijs quàm boni, plures eligunt ſecundum voluntatem diaboli, quàm ſecundum voluntatem Dei, & ſic frequẽter eſt potius electio diabolica, quàm canonica. Hæc Pariſien. Tales enim non uocantur à Deo,ſed potius a diabolo. Vnde Auguſt. in de quæſtionibus ad Oroſium.q.51. Illum (inquit) cognoſce miſſum, ſiue vocatum a Deo, non quem paucorũ laudatio,uel potius adulatio eligit: ſed potius illum quem vita, & mores optimi, & apoſtolicorum exigio commendant ſacerdotum, vel etiam qui vniuerſorum populorum indicio comprobatur;qui non appetit præeſſe,qui non pecuniam dat,ut honorem prælati acquirat. hæc ille. Et tales tanquam ueri paſtores Chriſti intrant per oſtium, ſed qui per diabolum uocãtur,tanquàm fures,& latrones aſcẽdunt aliunde.dicente Chriſto Io. 10.Qui non intrat per oſtium in ouile ouium,ſed aſcendit aliunde ille fur eſt, & latro: qui autem intrat per oſtium,paſtor eſt ouium. Et ſequitur. Ego ſum oſtium, ſi quis per me intrauerit, ſaluabitur. Super quo Auguſt. Quicunque inquit vult intrare in ouile Chriſti per oſtium intret, Chriſtum prædicet: & non ſolum Chriſtum prædicet: ſed etiam Chriſti gloriam quærat, & non ſuam. Humilis eſt ianua, quæ eſt Chriſtus dominus, qui intrat per hanc ianuã oportet, vt ſe humiliet. & ſequitur. Qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit aliunde &c. Aliunde enim, & non per ianuam intrat, qui per ſymoniam officium paſtoris ſuſcipit. Tales enim bene figurantur Dan. 10. per ſacerdotes bel. vbi legiť, quòd fuit quoddam ydolum nomine bel, quod rex cum populo, & ſacerdotibus colebant pro Deo, cui dabantur ſingulis diebus, vt dicit magiſter hyſtoriarum de ſimilia modij tres, oues. 40. uini amphoræ ſex. Crediderunt enim rex, & populus, quòd bel fuiſſet Deus viuens,& comediſſet omnia: tamen in rei veritate ſacerdotes cum ſuis vxoribus, & pueris in ſuis voluptatibus deuorabant omnia. Vnde & rex dixit Danieli.Nõne videtur tibi bel eſſe Deus viuens, an non vides quanta comedat, & bibat.& ait Daniel. Ne erres rex. Iſte enim intrin-

intrinſecus eſt luteus, & forinſecus æreus, neque comedit aliquando, neque bibit, & iratus rex uocauit ſacerdotes eius & dixit eis. Niſi dixeritis mihi, quis comedit impenſas moriemini ſi autem oſtenderitis, quòd bel comedit, hic morietur Daniel: quia blaſphemauit Bel. Et dixit Daniel regi. Fiat iuxta uerbum tuum. Et uenit rex cum Daniele ad templum Bel, & dixerunt ſacerdotes. Ecce nos egrediemur, & tu rex pone eſcam & uinum & miſce & claude oſtium & ſigna anulo tuo: & cum ingreſſus fueris mane, niſi omnia ìueneris comeſta morte moriemur. uel Daniel qui mentitus eſt aduerſum nos. Fecerant autem ſacerdotes ſub menſa abſcõditum introitum, & per illud ingrediebantur ſemper, & deuorabant impenſa. Factum eſt autem poſtquam egreſsi ſunt illi, & rex poſuit cibos ante Bel. Præcepit Daniel pueris ſuis, ut afferrent cinerem, & cribrauit per totum templum coram rege. & egreſsi clauſerunt oſtium ſignantes cum anulo regis & abierũt. Sacerdotes autem ingreſsi ſunt nocte iuxta conſuetudinem ſuam & uxores & filij eorum, & comederunt, & biberunt omnia ſuper menſam impenſa. Surrexit autem rex ſummo mane & Daniel cum eo. & ait. Saluane ſunt ſigna Daniel? qui reſpondit. ſalua rex. Statimq; cum aperuiſſent oſtium intuitus eſt rex menſam. & exclamauit uoce magna. magnus es Bel, & nõ eſt apud te dolus, & riſit Daniel. & tenuit regem ne ingrederetur & dixit. Ecce pauimentum. animaduerte cuius ueſtigia ſunt hæc. & dixit rex. uideo ueſtigia uirorum, mulierum & infantium. Et iratus eſt rex, & apprehendit ſacerdotes, uxores, & etiam filios eorum, & oſtenderunt abſcondita hoſtiola per quæ ingrediebantur & conſumebãt omnia ſacrificia. Occidit igitur rex illos ſacerdotes, & tradidit Bel in poteſtatem Danielis. qui ſubuertit eum & templum eius. Moraliter iam iſto modo ſtat cum ſimoniacis ad diſpenſationem bonorum eccleſiæ iniuſte intrantibus. Non enim intrant per oſtium, quod eſt Chriſtus: ſed aliunde, ut præoſtẽſum eſt. Aſcẽdunt ea intentione, ut conſumant in ſuis uanitatibus & uoluptatibus oblata a populo, & procurant ſibi multa tam de temporalibus q̃ de ſpiritualibus ſub prætextu, quòd Deus in ſuis membris comedit omnia, & non dubium quin multa ſunt eis collata ad iſtam fidem, ut quietius contemplationis ſtudio & prædicationi uerbi Dei uacent: & ut de bonis temporalibus eis ad iſtum finem collatis ſtrictam ſuſtẽtationem habeant. iuxta illud 1. Thim. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur his cõtenti ſumus. Et de reſiduis Deus in ſuis pauperibus paſceretur. iuxta modum loquendi Chriſti Matth. uigeſimoquinto. Quod uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Et quòd uiri eccleſiaſtici deberent bona eccleſiæ, quæ abundant eis ſupra neceſſarium uictum & ueſtitum pauperibus porrigere, teſtatur Ioan. Abb. de Vill. in quodam ſermone qui ſic incipit. Tulerunt lapides, ut iacerent in eum. Et ſub auctoritate Ambroſi. & Hieronymus, ubi ſic ſcribit. Prædones enim ſunt & raptores, qui rebus eccleſiæ abutuntur. Abundantiam enim ſuam a pauperibus rapiunt. Quod enim abundat eis ſuper uictum & ueſtitum, pauperum eſt. Et huic concordat Bernardus, & ponitur florum ca. quadrageſimoquinto. Sane (inquit) patrimonia ſunt pauperum facultates eccleſiarum, & ſacrilega eis crudelitate ſubripitur, quicquid ſibi miniſtri & diſpenſatores non utique uel poſſeſſores ultra uictum recipiunt & ueſtitum. imo ut dicit idem ca. 4. eiuſdem libri. quicquid ultra neceſſarium uictum ſimplicem ueſtitum de altero retines, tuum non eſt, furtum eſt, & rapina eſt, & ſacrilegium eſt: ſed utinam rex & alij fundatores eleemoſinarum apponerent ſigillum rectę conſiderationis & diſcretionis, & cõſiderarẽt ex uno latere deuaſtationem oblatorum in uano apparatu & mundi pompa, & ſic conſiderant ueſtigia pedũ taliter ingredientiũ. i. uoluptuoſas affectiões manifeſtas in puluere uanitatis mũdi. ſ. in ſuperflua uanitate apparatus familiariũ & equorũ, & una cum hoc cõſiderarent Xp̃i paupes neceſsitate cõpulſos & claudos & cęcos oſtiatim mẽdicando palpitare, & nõ dubiũ quin ſi rex & alij fũdatores eleemoſinarũ apponentes ſigillũ ſuæ diſcretionis hoc conſiderarent, bene uiderent, ꝙ Xp̃s nõ comedit ĩ ſuis pauperibus mẽbris iſta bona: ſed &

voluptuoſa

voluptuoſi miniſtri templi non intrantes per oſtium: ſed prædicto modo furtiuè aſcendentes, aliunde furantur & deuorant ſacrificium Deo oblatum. Tales enim ſymoniaci nedum latrones ſunt, ſed etiam ſacrilegi peſſimi. unde Pariſien. in de uicijs. parte 4. Latro (inquit) eſt, qui lucra principaliter ſectatur etiam, qui non dantes corporaliter perſequitur, & dantes ſpiritualiter necat. & dum læſionem proximi cogitat, quaſi latro ſedet in ſpelunca, ſacrilegus eſt & ſimoniacus: quia ſacra ſunt ea, circa quæ latrocinium ſuum committit. Abſurdũ enim eſt dicere illum ſacrilegum, qui furatur, uel rapit calicem alicuius eccleſiæ, & non potius dicere eum ſacrilegum, qui furatur & rapit totam eccleſiam cum calice, cum alijs quæ ad eam pertinent. Pro quo notandum, ꝙ tres ſunt ſpecies ſacrilegi, ſecundum ꝙ ſunt tria ſacra ſ. loca, perſona & res. Sanctitas autem loci ordinatur ad ſanctitatem hominis, ut ſ. in loco ſacro Deum colat. unde 2. Machabæo. 5. Non propter locum Dominus elegit: ſed propter gẽtem locum. & ideo grauius eſt ſacrilegium, quod committitur in perſonam ſanctam, quocunque modo uiolando ipſam, uel contẽnendo, quam quod committitur ſolum in locum. Et quia ſanctorum imagines & reliquiæ uenerantur ſecundariè propter ſanctos, quorum ſunt imagines & reliquiæ. ideo uiolatio iſtorũ ſiue contemptio eſt ſacrilegium commiſſum in perſonas ſanctorum. res ſacrè ſunt ſacramẽta, quorum principium eſt ſacramentum Eucharistiæ. & ideo grauius eſt ſacrilegiũ, quod committitur in ipſam. deinde ſecundum ordinem ſanctitatis in alia ſacramenta, in alias res ſacras: quia quanto aliquid eſt ſacratius, tanto ſacrilegium in ipſum commiſſum eſt grauius. Poſt uerò ſacramenta inter res ſacras ſecundũ locum ſanctitatis obtinent gradum ſanctitatis uaſa ſacra conſecrata ad ſacramentorum miniſtrationem. & deinde ea quæ pertinent ad ornatum eccleſiæ & miniſtrorum eius, & deinde ea quæ ſunt deputata ad ſuſtentationem miniſtrorum eccleſiæ, ſiue ſint mobilia, ſiue immobilia.

5 † Sed quam periculoſum & horrendum ſacrilegium ſit, bona eccleſiæ ſiue mobilia, ſiue immobilia ad ſuſtẽtationem miniſtrorum ſanctæ eccleſiæ deputata iniuſtè ſurripere. patet 2. Macha. 3. ubi legitur, ꝙ cum ſancta ciuitas Hieruſalem habitaretur omni pace. & leges optimæ cuſtodirentur propter Oniæ pontificis diſpoſitionem & pietatẽ. & odioſo animo habens mala quæ fiebant: ac etiam ipſi reges & principes locum illum ſanctum Hieruſalem ſummo honore dignũ ducerent. & templum maximis muneribus illuſtrarent ita: ut Selentus Aſiæ rex de redditibus ſuis præſtaret omnes ſumptus ad miniſteriorum ſacrificiorum pertinentes. Symon autem de tribu Beniamin præpoſitus templi conſtitutus, contendebat obſiſtente ſibi principe ſacerdotum aliquid iniquum in ciuitate moliri. Sed cum tandem uincere omnia non poſſet, uenit ad Apolonium Tharſæ filium, qui illo tempore erat dux Celeſſyriæ, & Feniciis, & nunciauit ei pecunijs innumerabilibus plenum eſſe ærarium Hieroſolymis, & communes copias immenſas eſſe, quę non pertinent ad rem ſacrificiorũ aut poſsibilem ſub poteſtate regis cadere. Cũque retuliſſem Apolonius ad regem de pecunijs quæ delatæ erant, ille acutum Eliodorum, qui erat ſuper negocia eius miſit cum mandatis: ut prædictam pecuniam trãſportaret, ſtatimque Eliodorus iter aggreſſus ipſe quidem per Celeſſyriam & Fenicem ciuitatem eſſet peragraturus & uoluntatem regis & propoſitum perfecturus, ſed cum ueniſſet Hieroſolymis benignè a ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet recepturus. narrauit de dato iudicio pecuniarum, & cuius rei gratia adeſſet, aperuit. Interrogauit autem, ſi uere hæc ita eſſent: tunc ſummus ſacerdos oſtendit depoſita eſſe: ut uictualia uiduarum & pupillorum. quædam uerò eſſe lucani, Thobiæ uiri ualde eminentis in his, quæ detulerat impius Symon uniuerſa argenti talenta quadringenta, & auri ducenta. Decepi uero eos, qui loco & templo, quod per uniuerſum mundum honoratur pro ſui ueneratione & ſanctitate impoſsibile omnino eſſe. at ille pro his, quæ habebat in mandatis a rege, dicebat omni generi gregis hoc deferenda. Conſtituta autem die iurabat cum his Eliodorus ordinatus. non modica uero per uniuerſam

ſam ciuitatem erat trepidatio: ſacerdotes autē ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus iactabāt ſe & inuocabant de cœlo eum, qui depoſitis legem de cœlo poſuit, ut his qui depoſuerant ea ſalua cuſtodiret. iam uerò qui uideret ſummi ſacerdotis uultum mente uulnerebatur. Facies enim & color immutatus declarabant internum animi dolorem. Circumfuſa enim erat meſticia uiro quædam & horror corporis, per quæ manifeſtus aſpicientibus dolor cordis eius efficiebatur. Alij etiam congregatim de domibus ſuis confluebant publica ſupplicatione obſecrantes pro eo, quòd in contemptu locus eſſet uenturus. Accinctiſque mulieres cilicijs, pectus per plateas confluebant. Sed etiam uirgines, quæ concluſæ erant percurrebant ad omnia. Aliæ autem ad muros. Quædam uerò feneſtras ſuas aſpiciebant. Vniuerſæ autem protendentes manum in cœlum dominum deprecabantur. Erat autem commixtæ multitudinis & magni ſacerdotis in agone conſtituti ex pectatio. Et hi quidem inuocabant & clamabant ad omnipotentem Deum, ut credita ſibi his quæ crediderant cum omni integritate conſeruarent. Eliodorus autem, quod decreuerat perficiebat eodem loco ipſe cum ſatellitibus circa ærarium prius: ſed ſpiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis euidentiam: ita ut omnes qui auſi erant ei parere tuentes Dei uirtute in diſſolutionem & formidines conuerterentur. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem optimis operimentis adornatum. Iſque in impetu Eliodoro priores calces eliſit. qui autem ei inſedebat, uidebatur arma habere aurea. Alij autem apparuerunt duo iuuenes uirtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu, qui circumſteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant ſine intermiſsione multis plagis uerberantes. ſubito autem Eliodorus cō cidit in terram, eumque multa caligine circūfuſum rapuerunt & in cella geſtoria poſitum eiecerunt. Et is qui cum multis curſoribus & ſatellitibus ingreſſus eſt ærarium portabatur nullo ſibi auxilium ferente manifeſta cognita uirtute Dei iacebat mutus, atque omni ſpe & ſalute priuatus: ſed tamē poſt precibus Oniæ ſacerdotis uita ei donata eſt. Vnde cū ſimonia eus, ut ex prædictis patet, grauiſsimè peccat in Deum patrem & filium & ſpiritum ſanctum, contemnendo ſacramenta eccleſiæ, quantum in ſe eſt polluendo locū ſanctum, ſcilicet Dei eccleſiam cum omnibus in ea contētis & pertinentijs furando, patet ꝙ ſymoniacus furtū grauiſsimum committit & ſacrilegiū. Et ideo meritò Pariſien. in de uicijs, parte quarta. cum (inquit) prælatus uicem Dei obtinet, quando ſymoniacus prælatus efficitur latro & ſacrilegus uice Dei in eccleſia fungitur. Opponitur autem ſacrilegium uirtuti religionis perfectæ, per quam Deus colitur, quæ eſt pars iuſtitiæ, & pertinet ad tranſgreſsionem huius mādati Sabbatum ſanctifices, quia per ipſum præcipitur diuinum cultum & debitam reuerentiam Deo in diuinis exhiberi.

5 † Tertio modo committitur ſimonia, quando aliquis obtinet beneficium, uel donum ſpirituale per pecuniam, quod munus manus uocatur & per pecuniam intelliguntur omnia bona fortunæ. Vnde Aug. de doctrina Chriſtiana. Quicquid habent homines in terra, & omnia quorum ſunt domini uocatur pecunia, ſeruus, uas, ager, arbor, pecus, & quicquid horum eſt pecunia dicitur. hæc Augu. & ponitur in ca. j. quæſt. 3. per totum. Exēplum huius habemus. 3. Regum. 13. & 2. Paralipo. 13. ubi legitur, quòd quicunque volebat imponebat manus Hieroboam, & timebat ſacerdos excelſorum, & ſequitur. propter hanc cauſam domus Hieroboam euerſa & deleta eſt de ſuperficie terræ: ſed ſi uenditio ydolorum ſic uindicata eſt a domino, quomodo uindicabitur uenditio ſacerdotij ueri & beneficij eccleſiaſtici, necnon & cuiuſcunque alterius ſpiritualis Dei doni? præſertim cum tales ſimoniaci auferunt a ſe & ab eccleſia Dei, & extinguunt ignem ſpiritusſancti. Quod bene figuratum eſt. 2. Machabeo. j. per hoc quòd ignis ſacrificij qui per. 70. annos captiuitatis Babilonicæ uixerat ſub aqua abſconditus: ſed Antiocho uendenti ſacrificium Iaſoni, ſicut dicit, ignis extinctus eſt. Spiritualiter per ignē iſtum, ut dicit Pariſien. figuratur. ſpiritusſan-

ctus, qui ſub aquis paupertatis, tribulationis in tempore martyrium latuit in eorum cordibus & viuificauit eccleſiam Chriſti: ſed tamē poſt ſolutionem ſathanæ, de cuius ſolutione legitur Apocal. 22. & poſtquam ſuggerente diabolo uenalis eſſet eccleſiaſtica dignitas. ſacramenta eccleſiæ & alia dona ſpiritualia iſte ignis extinctus eſt in multis, & ſpecialiter in omnibus ſimoniacis. Vnde Leo papa, & ponitur in cano.j.quæſt.j.gratia. Gratia (inquit) ſi non gratis datur, uel accipitur, non eſt gratia. Symoniaci autem gratis accipiunt gratiam. igitur quæ maxima in eccleſiaſticis ordinibus operatur, non accipiunt: ſi non accipiunt, non habent, ſi autem non habent, neque gratis, neque non gratis dare poſſunt cuiquam. Quid igitur dant, profecto quod habent. quid autem habent, ſpiritum utique mendacij, quomodo hoc probamus: quia ſi ſpiritus veritatis teſtante ueritate ipſa, de qua procedit, gratis accipitur, proculdubio ſpiritus mendacij conuincitur. ratio: quia non accipitur gratis, uel datur. hæc ille. Item eorum benedictio in maledictione conuertitur. Vnde Gregor. & ponitur in ca. j. quæſt. j. presbyter. Presbyter (inquit) ſi eccleſiam per pecuniam obtinuerit, non ſolum eccleſia priuetur: ſed etiam ſacerdotii honore ſpolietur: quia altare & decimas, & ſpiritumſanctum emere uel uendere ſimoniacam hæreſim nullus fidelium ignorat, benedictio illi in maledictionem conuertitur: quia ad hoc quòd fiat hæreticus promouetur. hæc ille. Item anathematis opprobrio condemnantur. vnde Amb. & ponitur in ca.j.quæſt.j. reperiuntur. Quicunque deinceps pro accipienda diuini doni dignitate quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe. ex eo tempore nouerit ſe anathematis opprobrio condamnatum, atque a participatione corporis & ſanguinis Chriſti penitus alienum, ex quo illum conſtat execrabile hoc perpetraſſe flagitium. Item Greg. & ponitur in ca.j.quæſt j. qui ſacros. Qui ſacros (inquit) ordines vendunt & emunt, ſacerdotes eſſe non poſſunt. unde ſcriptum eſt, anathema accipienti hæc eſt ſymoniaca hæreſis. quo modo igitur ſi anathema ſunt, & ſancti non ſunt, ſanctificare alios poſſunt, & ſi in corpore Chriſti non ſunt, quomodo corpus Chriſti tradere aliis, uel ipſimet accipere poſſunt, qui maledictus eſt, quomodo benedicere poteſt. hæc Gregor. Item Chriſto cæteris peccatoribus in templo dimiſsis ſingulariter ſimoniaci eiiciuntur. Vnde Math. 21. & Ioan. 2. legitur, quòd Chriſtus facto flagello de funiculis eiecit ementes & vendentes de templo, & nummulariorum menſas euertit, qui ſimoniacos figurant. Non enim legitur in toto euangelio, quòd Chriſtus contra aliquod peccatum tam rigidè, tam potenter, & tam acute exarſit. Et nimirum: quia peccatum iſtud aufert ab eccleſia ſpiritumſanctum. Vnde Gregor. & ponitur in ca.j q. j. qui ſtudent. Dominus, inquit, ut uendentes & ementes huius gratiæ expertes oſtenderet, cunctos alios peccatores in templo dimiſit. ſingulariter ementes & uendentes columbas increpans & flagellis de templo eiecit. In quo uenditores & ſuos emptores gratia ſpiritusſancti conſtat eſſe deſtitutos & uacuos. unde ſimoniaci nedum uendunt & emūt dignitates eccleſiaſticas: ſed etiam ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Et hoc dupliciter, ut dicit Pariſien. in ſumma ſua de uiciis. parte. 4. titulo. de ſymonia.

Primò: quia uendunt gratiam ſpiritusſancti, & ipſum ſpiritumſanctum. Sed ut, cum docet fides catholica, ſpiritusſanctus eſt Deus & conſubſtantialis Chriſto, patet quòd ſimoniaci Deum, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum iuda traditore uendunt. Vnde Tharaſius in epiſtola ad Adrianum, & ponitur in ca. j. quæſt. j. eos. Tolerabilior, inquit, eſt macedonii & eorum qui circa ipſum ſunt ſpiritui ſancto impugnatorum impia hæreſis, ſupple quàm hæreſis ſymoniacorum. Illi enim creaturam & ſeruum Dei patris & filii ſpiritumſanctum delirando fatentur. iſti uerò ſymoniaci eundem ſpiritumſanctum efficiunt ſeruum ſuum emendo uel uendendo. Omnis enim dominus, quod habet, ſi vult, uendit, ſiue ſeruum, ſiue aliquid eorum, quæ poſsidet. ſimiliter & qui emit dominus eius uolens eſſe quod emerit: quia per precium pecuniæ illud acquirit. ita enim qui hanc

iniquam

iniquam occaſionem operatur, detrahunt ſpirituiſancto æqualiter peccantes his qui blaſphemauerunt, dicentes Chriſtum in beelzebub principe demoniorum eiicere demonia, atque vt verius dicamus iude comparantur traditori, qui iudei occiſoribus Chriſtum uendidit: cum ergo ſpirituſſanctus conſubſtantialis ſit Chriſto eiuſdem iude ipſi portionis erunt. & proculdubio in eis ſpirituſſanctus non eſt, ideſt ſacerdotii ſanctitas. Nam ut dicit Gregor. & ponitur in can. primo quæſt. prima qui ſtudet. nemo poteſt retinere, quod uendidit. Cum igitur tales uendiderint gratiam, & per conſequens ſacerdotii ſanctitatem. patet, quòd nec gratiam ſpirituſſancti, nec ſacerdotii ſanctitatem habent. Vnde Ambroſi. & ponitur in ca. primo. quæſt. prima. reperiuntur. Reperiuntur, inquit, quàm plurimi negociatione muneris mercari uelle gratiam ſpirituſſancti, dum illi precium donant, ut pontificalis ordinis ſublimitatem accipiant obliti verborum Petri qui dixit ad Symonem. Pecunia tua tecum ſit in perditionem: & quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri. proinde quia uſitatum eſt tantum malum & maiorum extat mucrone frequenter ſucciſum. Nos quoque huic vulneri canceroſo ignitum quod ſupereſt adhuc iniicimus ferrum, decementes omnino, ut quicunque deinceps pro accipienda diuini doni dignitate quodlibet præmium fuerit detectus obtuliſſe, ex eo tempore ſe nouerit anathematis ob probrio condemnatum atque a participatione corporis & ſanguinis Chriſti alienum. ex quo conſtat, illum Chriſto execrabile perpetraſſe flagitium, quòd ſi aliquis eius accuſatorum extiterit, ille qui hunc ordinem munerum donatione fuerit lucratus, & ſuſcepto honoris gradu & in monaſterio ſub perenni pœnitentia traditur, illi uerò qui hac cauſa munerum extiterunt acceptores. ſi clerici fuerint honoris ſui amiſſione mulcentur & punientur: ſi uerò layci perpetuo anathemate condemnentur. Hæc Amb.

Secundo modo, vt dicit Pariſ. ubi prius ſimoniaci Deum uendunt, dum Deum Chriſtum in ſacramento altaris uendunt pro pecunia miſſas celebrando. unde Odo. ſuper euangelia, ſermone. quadrageſimoſecundo ſuper illud Mathei. uigeſimoprimo. Menſam, inquit, nummulariorum & cathedras uendentium columbas euertit. menſæ, inquit, nummulariorum ſunt altaria Chriſti, de quibus cupidi ſacerdotes faciunt menſam cambiatorum: quia miſſas tanquam monetam pro moneta cambitioni exponunt, & tales miſſas celebrant, quas magis ſciunt lucratiuas. Vendentes columbas ſunt, qui ſpiritualia uendunt pro temporalibus, qui etſi non ore clamant tamen corde cum iuda clamant dicentes. Quid vultis mihi dare, & ego uobis eum tradam. Hæc ille. Item Hoſti. in ſumma ſua, titulo de ſimonia. ca. qualiter. uel ca. quid ſi clericus. tractans de his, qui dant denarium, uel denarios ſacerdotibus pro faciendo anniuerſario, uel pro celebranda miſſa de ſpirituſancto, uel huiuſmodi, aut trientali dicendo, & concludit, quòd in omnibus iſtis dare uel accipere temporale pro ſpirituali aliquo pacto, uel ex certa conuentione ſimoniacum eſt, ſecundum quòd iſte terminus pro, notat appreciationem. vnde huiuſmodi ſacrificia diuina offerri deberent purè propter honorem & amorem Dei & ſalutem uiuorum & requiem mortuorum, & non cupiditatis, uel ambitionis gratia. In cuius Dei figuram legitur Leuitici decimoquarto quòd cum dominus ignem celeſtem miſiſſet in templum, in quo ſolum ſacerdotes ei offerre. Nadab & Abyu filii Aaron ereptis thuribulis impoſuerunt ignem alienum, egreſſus ignis a Domino deuorauit eos & mortui ſunt. Spiritualiter, ut dicit Pariſienſ. in de uiciis, titulo de auaritia mercenariorum. ignis de cœlo miſſus Dei amorem deſignat, de quo igne dicit Chriſtus in Euangelio. Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo niſi ut ardeat. De igne iſto ſolum ponerent ſacerdotes in thuribulis ſuorum cordium quemadmodum thurribulorum inferius ad terrena eſſent clauſa. ſuperius uerò ad Deum aperta. Et ſuper hunc ignem

M 2 impo-

imponerent incenſum ſuarum orationum, ut dicere poſſent cum propheta. Dirigatur domine ad te oratio mea, ſicut incenſum &c. ſed dimiſſo igne iſto multi ſacerdotes moderni ponunt ignem alienum in thuribulis ſuis. Ignis verò alienus, ùt dicit Pariſienſis ubi prius, eſt ignis ambitionis, uel cupiditatis. de quo igne offerunt domino quando cauſa cupiditatis miſſas celebrant, & cætera opera ſpiritualia faciunt. Vnde Bern. Habet (inquit) aduerſarius noſter, vtputa peruerſorum peruerſus, diuinorum operū emulator ignem ambitionis, quem ſaluator in nobis non accedere ſed extinguere uenit. ſi quis autem alienum ignem in diuino præſumpſerit offerre ſacrificio, morietur in iniquitate ſua. hæc ille. vnde in confirmationem huius propheta dicit Hieremi. 48. Maledictus qui opus Dei facit fraudulenter. Super quo interlinealis. Fraudulenter (inquit) opus Dei facit, qui pro corporalis rei munere, uel laudis humanæ, uel pro humani iudicij gratia opera facit diuina: poteſt tamen miniſter eccleſiæ, qui diſpenſat ſpiritualia aliqua temporalia pro ſui ſuſtentatione ſecundum ordinem eccleſiæ & conſuetudinem licitam, nec a Deo in ſcriptura ſacra, nec a ſanctis doctoribus reprobatam abſque uicio ſymoniæ accipere, ita quòd non accipiatur ex pacto tanquam præmium mercedis: ſed tanquàm donum uoluntarium, ſiue ſtipendium neceſsitatis. unde ſuper illo.j. Thymot. 5. Qui bene præſunt &c. dicit Aug. Accipiant ſacerdotes neceſsitatis ſuſtentationem a populo, & mercedem diſpenſationis a domino: non enim a populo redditur quaſi merces illis, qui ſibi in charitate euangelij ſeruiunt: ſed tanquam ſtipendium datur, quo ut poſsint laborare, paſcantur: & quia omne munus intelligitur ſub nomine pecuniæ, ſiue ſit munus a lingua, ſiue ab obſequio, ſiue a manu. ideo nullum munus dandum eſt, nec recipiendum pro ſpiritualibus, ut dictum eſt. Et ideo meritò, ut dicit propheta Iſa. 33. Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere. Pro quo notandum, quòd ſpiritualiter in ſcriptura inueniuntur ſeptem ſancti, qui manus ſuas ab omni munere excuſſerunt, per quos, ut dicit Pariſienſis ſuper illo Apoca. 14. Sine macula ſunt ante thronum. ſignantur eccleſiaſticæ perſonæ quæ tenentur conſimiliter facere. Primus eſt Abraham, de quo legitur Gene. 14. quòd poſtquàm gratia Dei operante hoſtes occiderat, reduxit omnem ſubſtantiam regis ſodomorum ab hoſtibus captam, & dixit ſibi rex. Da mihi animas cætera tolle tibi. Cui reſpondit Abraham. Leuo manus meas ad dominum Deum excelſum, qui poſſeſſor eſt cęli & terrę: quia a filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ non accipiam. ex omnibus quæ tua ſunt. Spiritualiter per Abraham, qui hoſtes occidit, & prædam reduxit, intelliguntur ſacerdotes iudices eccleſiaſtici, qui pro iuſtitia facta, vel etiam facienda non debent accipere munera magna vel parua, occulta uel aperta, quod notatur in filo ſubtegminis & in corrigia caligæ. Vnde Exo. 23. Nō accipias munera quæ excecant prudentes & ſubuertunt verba iuſtorum. Munera impediunt iudices tam temporales quàm etiam ſpirituales ſecundum exigentiam legis delinquentes corrigere. Vnde Iſaiæ.j. Principes tui infideles ſocii furum, ſubiungitur cauſa. Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Secundus qui manus ſuas a munere excuſsit erat Moyſes, de quo legitur Nume. 16. quòd chore, datan & abyron cum ſuis complicibus rebellantes contra ipſum & Aaron dixit ad dominum. Non reſpicias ſacrificia eorum, tu ſcis: quia nec aſellum quidem unquam receperim ab eis. i. quodcunque munus. Spiritualiter per Moyſen, qui leuitas ordinauit, & inſtituit, ſignantur epiſcopi, quorum eſt conferre ordines & beneficia eccleſiaſtica, pro quibus munus temporale non debent accipere. Vnde Greg. & ponitur in ca.j. q.j. ſicut epiſcopum. Sicut (inquit) epiſcopum non decet manum quam imponit vendere, ita miniſter, uel notarius non debet in ordinatione eius uocem uel calamum uenundare. hæc ille. Tertius qui manus ſuas a muneribus excuſsit, erat Samuel, de quo legitur.j. Reg. 2. quòd dixit populo iſrahelitico. Conuerſatus ſum coram uobis ab adoleſcentia mea uſque in diem iſtum, ecce præſto

ſto ſum, loquimini ad me coram domino & coram Chriſto eius, utrum bouem cuiuſquã tulerim, aut aſinum, ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſsi aliquem, ſi amaui, cuiusq̃ munus accepi, & illud contemnam hodie, reſtituamq; uobis. Spiritualiter per Samuelem, qui exauditio interpretatur, intelliguntur omnes orantes pro aliis. Vnde de Samuele legitur, quòd pro aliis orauit. unde & dixit. Abſit hoc a me grande peccatum a domino, ut ceſſem orare pro uobis. Per hoc igitur ſignificatur, ut dicit Pariſien. quòd ſacerdotes pro miſſis aut ſepulturis aut pſalteriis nullum munus debent accipere: neque enim illi, qui rogant pro beneficiis uel ordinibus aliis obtinendis. Nam ſimonia committitur, quando pro ſepultura, uel communione, uel benedictione nubentium, vel pro clericis ordinandis uel præſentandis ordinatori, uel pro criſmate, uel pro confirmatione, baptiſmate, uel pro aliis ſacramentis aliquid exigatur, ſeu promittatur. Vnde patet extra in antiquis lib. 5. de ſimonia. nõ ſatis cum eccleſiæ opere, eaque. & cæteris capitulis quaſi per totum. Bonum igitur eſſet, ꝙ populus laycalis eſſet informatus, quòd non haberet inordinatum propoſitum commutandi ſpirituale pro temporali: utputa, quòd non credant ſe ſoluere pro miſſa, ſeu pro eucariſtia, confeſsione, pro abſolutione, pro indulgentia, & pro aliquo alio ſacramento, aut ſacramentali: quia non dubium multi layci ex ignorantia ſymoniace ſunt intricati in huiuſmodi malis operibus. Nam in aliquibus conſuetudo peruerſa eſt, quòd clericus, uel alius dicet communicãdo, quòd ſoluat, ſiue ponat argentum pro ſua communione. Quidam etiã opinantur, non ſe communicandum, quouſque ſoluerint pro confeſsione & pro communione. Et quidam non curantes de contritione, in qua eſt ſubſtantia ſacramenti pœnitentiæ, cum redarguuntur de peccato, dicunt ſe abſoluendos pro denario uel pro alio leui precio. Quidam etiam opinantur, confeſsionem non ualere, niſi confitentes aliquid dederint pro eadem. Multæ ſunt huiuſmodi opiniones peſsimæ in populo, quas correctores curant minimè emẽdare, non conſiderantes, quòd ſicut dicit Bea. Aug. Qui poteſt obuiare & perturbare peruerſos & non facit, nihil aliud eſt, quàm fauere impietati eorum. Hæc Aug. & ponitur in cano. 23. q. 3. qui poteſt. Quartus, qui manus ſuas a muneribus excuſsit fuit Daniel, de quo legitur Daniel. 2. quòd rex Balthaſar uidit ſcripturam ſcriptam in quodam pariete; qui poſtquam omnes ſapientes regni ſui ſcripturam uiſam interpretari neſcierunt, dixit Danieli. Si uales ſcripturam legere, & interpretationem eius dicere, purpura ueſtieris, torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo eris. Reſpondit Daniel. Munera tua tibi ſint, & dona domus tuæ alteri da: ſcripturam autem legam tibi & interpretationem eius oſtendam tibi rex. Spiritualiter in iſto notatur, ut dicit Pariſien. quòd doctores & expoſitores ſacræ ſcripturæ pro expoſitione & prædicatione nullum munus accipere deberent. Vnde & exemplum ad hoc dedit Apoſtolus Paulus, qui illis, quibus prædicauit dixit. Actuum. 24. Aurum & argentum aut ueſtem nullius concupiui, ſicut ipſi ſcitis: quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Conſiderauit enim, quòd munera libertatem arguendi peccata impediunt. Vnde Ambroſius ſuper. j. ad Cor. Libertatem (inquit) arguẽdi peccata amittit, & peccat, qui ab eo accipit. ideo datur, ne corrigatur: munera tantum accipientem in ſeruitutem redigunt. Vnde Pariſien. Quidam ſapiens (inquit) cum pro libertate reipublicæ diu ſtetiſſet in cauſa contra quẽdam diuitem, cuius expenſis diu educatus fuerat, & ſuper ingratitudine a diuite illo in cauſam uocatus fuiſſet: leges enim Romanorum ingratos puniebant, dixit diuiti illi. Domine mi tu ſcis: quia nihil cauſa odij feci contra te, ſed pro libertate reipublicæ & honeſtate meæ perſonæ, inimo & tuæ ſteti. Sed nunc uero hoc uideo, quòd nihil periculoſius acceptis muneribus: quia ad omnem uos obligant ſeruitutẽ, ex quo patet, quòd munera impediunt ſacerdotes repræhendere peccata illorum, a quibus accipiunt munera. unde Aug. non poteſt (inquit) conſtanter argui, a quo munus recipitur. Vnde Ecci. 24. Exennia & dona exce-

M 3 cant

cant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore auertit correptiones eorum, & hoc conſiderarent ſacerdotes, quorum multi modernis temporibus nimis proni ſunt ad accipiendum munera. Præſertim cum dicat Beatus Hiero. ad Damaſum papam, quòd clerici, qui a bonis & opibus parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, ſibi accipiunt ſacrilegium pro facto committunt, & per abuſionem talium iudicium manducant & bibunt. vnde Proſper in de uita contemplatiua. habentes, inquit, unde ſuſtententur, non ſine graui peccato ſuo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. Sed ſpiritualiter repræhenſibiles ſunt ſacerdotes, accipientes munera, quando accipiunt ea, quæ dantes tenentur reſtituere eis, a quibus illa habuerunt iniuſtè, de quibus dicit Hiero. quòd qui a raptoribus ſymoniacus fœneratoribus munera accipiũt, ſimiles ſunt illis, qui minores piſces deuoratos a maioribus comedunt & deuorabant. Sed certe ſicut piſces parui deuorati a magnis nulli vſui ſunt apti, ita nec oblatio talium raptorum, quæ fit de eorum rapina nulli uſui eſt apta, nec Deo acceptabilis, ueruntamen multi ſunt religioſi ac etiam ſeculares ſacerdotes moderni temporis exterius prætendentes ſanctitatem, interius uerò pleni ſunt auaritia & cupiditate, qui audientes confeſsiones talium raptorum, ubi deberent iniungere eis, ut rapinam reſtituerent illis, a quibus illud rapuerunt, iniungunt, ut illa rapina eis detur, & illi ut fingunt conuertunt illud in pios uſus, & pro illis celebrabunt. Iſti enim bene figurantur per Gedeonem, qui inaures de præda madianitarum accepit, ut faceret inde ueſtes ſacerdotales, & factum eſt Gedeoni & omni domui eius in ruinam, ut legitur Iudicum. octauo. Item tales bene figurantur. primo. Regum. decimoquinto. per Saulem, qui percuſſo Amalech inimico ſuo accepit meliora de ouibus & armentis, & reſeruauit ea uolens illa immolare Domino, & propter hoc abiecit eum dominus de regno ſuo, ne eſſet rex ſuper iſrael. Ex quibus datur intelligi, quòd eleemoſyna pauperibus diſtribuenda, & ſacrificia & oblatio Deo offerenda non debent fieri de rapina & de male acquiſitis: ſed de bonis proprijs, & male acquiſitis iterum reſtitutis. Vnde Luc. decimonono. dixit Zacheus princeps publicanorum ad Ieſum. Domine, dimidium bonorum meorum do pauperibus: Ecce quid dixit bonorum meorum, & non dixit bonorum aliorum per rapinam uel malis medijs acquiſitorum de pauperibus: ſed talia eſſe reſtituendà decreuit dicens, ſed ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Quintus, quem manus ſuas a muneribus excutere legimus fuit Petrus, de quo Actuum octauo. legitur, quòd cum audiſſet ſymon magus: quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur ſpiritusſanctus, obtulit eis pecuniam dicens. Date mihi hanc poteſtatem, ut cuicunque impoſuero manum, accipiat ſpiritumſanctum. Reſpondit Petrus. pecunia tua tecum ſit in perditionem: quia donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri, per quod notatur, ut dicit Pariſ. quòd opera miraculorum, aut impoſitio manuum, aut gratia diſpenſationum, non debent mediante precio fieri. In quo etiam facto arguuntur venditores & expoſitores reliquiarum, contra quos Pariſien. in li. abbreuia. de pſeudo præda. ca. quinquageſimoquarto. ſic ſcribit. Quidam, inquit, ſunt mercenarij munera quærentes per mendacia, per falſas reliquias, ſigilla & litteras, & etiam per falſa miracula, ut deludant homines, & ſic ſua furantur. Tales enim duo mala faciunt in eccleſia ſcilicet res pauperum furtiue ſurripiunt, & ſepe etiam a pauperibus. & ſic duo faciunt, vt veris pauperibus non credatur. hęc ille. De illis enim, qui reliquias ſanctorum ad quæſtum exponunt, loquitur Beatus Bern. dicens. O inquit quanta abuſio, quanta peruerſitas, quòd oſſa ſanctorum exponuntur ad quæſtum, vt qui omnem pecuniam reſpuerunt uiui, cogantur quaſi pecuniam mendicare mortui. & ideo hanc abuſionem prohibet Innocentius dicens. cum ex eo quòd quidam ſanctorum reliquias exponunt uenales, vt eas paſsim abſcondant, Chriſtianæ religioni detractum ſit ſępius, ne impoſterum detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus.

tuimus. vt antiquæ reliquiæ omnino extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales: inuentas autem de nouo nemo publice venerari præſumat, niſi prius au-ctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ: prælati verò non permittant eas, qui ad eorum eccleſias cauſa uenerationis accedunt, uariis figmentis & falſis documentis decipi: ſicut in pluribus locis occaſione quæſtus fieri conſueuit. hæc Innocenti, & ponitur in ca. extra in antiquis lib. tertio. de reliquijs & veneratione ſanctorum. cum ex eo. Sextus verò quem manus ſuas a muneribus excutere teſtatur ſcriptum fuit Naboth, de quo legitur. tertio. Regum uigeſimoprimo. quòd cum dixiſſet ſibi Achab. Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi inde ortum olerum, daboque tibi vineam meliorem pro ea, aut ſi commodius putas tibi argentum precium quantum digna eſt dabo. Cui reſpondit Naboth, propitius ſit mihi Deus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi. Per iſtud enim vt dicit Pariſien. oſtenditur, quòd decimæ & primitiæ & cætera huiuſmodi non ſunt pro temporalibus commutanda, ubi per decimas & primitias &c. intelligitur ius decimas & primitias & huiuſmodi percipiendi, quod pro temporalibus nullo modo eſt commutandum. In quo etiam inquit Pariſien. damnatur commutatio eccleſiarum & beneficiorum, quæ fit intuitu lucri temporalis, & a multo fortiori beneficiorum emptio & venditio. Vnde canon, ſanctum eſt, inquit, atque omnibus modis prohibitum, ut ſi quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico munera dare, vel munera dediſſe, aut aliam perſonam tribuere, vt alterius presbyteri eccleſiam vacantem precio redimat, pro hac cupiditate, ſiue rapina, ſiue præſumptione turpis lucri gratia deijciatur a clero, & alienus exiſtat a regula. hæc ca. ſeptima. quæſt. prima. ſanctitum eſt. Et meritò ſimoniaci eijciendi ſunt ab eccleſia: quia ſimonia, ut dicit Pariſien. facit, vt eccleſia, quæ eſt ſponſa Dei, & deberet Deo filios generare, monſtruosè talpas & ſerpentes & aſinos cornutos generat. Cum enim in eccleſia canonicatur vel præficitur aliquis auarus, poſſunt dicere canonici cæteri illius eccleſiæ. mater noſtra pro confratre talpam generauit nobis: cum verò canonicatur quis detractor, tunc ſerpentem generat eccleſia illa. iuxta illud Eccl. decimoquarto. Si mordet ſerpens in ſilentio, nihil eominus habet qui occulte detrahit. Cum aliquis verò indiſcretus epiſcopatur in aliqua eccleſia: tunc aſinus cornutus in ea naſcitur. Nihil enim aliud eſt ſtolidus mitratus, quàm aſinus cornutus. Aſinus enim eſt pro ſtoliditate, cornutus pro mitra. hæc Pariſienſ. in de vitijs, parte quarta. Et huic concordat Odo, qui ſuper illud Euangelij. Ementes & vendentes eiecit Dominus de templo, qui ſic ſcribit, murus, inquit, eccleſiæ, qui paſtor eſſet, ruptus eſt. canes & porci ingrediuntur, & eccleſiam maculant, canes muti prælati corrupti non valentes latrare, & porci immundi cæteros maculantes & beſtialiter viuentes in eccleſia collocantur, quæ maior abhominatio deſolationis in loco ſacro, quàm cum porcus ſacrum induit veſtimentum & officia celebrat diuina. Canes & vulpes pſalmos ruminant, piloſus alter ad alterum clamat. leo ſuperbiæ tanquàm dominans in clero omnia diſponit. ſerpens inuidiæ ſibilat, qui omnibus detrahit, magnates inflamat, frendet dentibus aper iracundiæ, accidia laborat onager triſtitiæ, fauces aperit lupus rapacitatis, qui pro oblationibus Euangelia & miſſas multiplicat, diſcurrit vrſus guloſitatis, qui uentrem impleat alta voce, iubilat porcus immunditiæ in lutum luxuriæ ſe immergit, vulpes doloſitatis plures habens foueas, omnibus miniſtrat, & cum diues moritur proceſſu beſtiarum, quæ in parietibus figuraliter depingit, adimpletur, porcus, lupus & cetera animalia immunda crucem & cereos portant, campanas pulſant. Dominus Berengarius ideſt vrſus miſſam cantat, leo cum cæteris optime reficietur, quantomagis vlulant, tantomagis demones animam auari torquent. hec ille.

Septimus uerò qui in ſacra ſcriptura reperit manus ſuas a munerib. excuſsiſſe, fuit Heliſe.

qui ut patet. 4. Reg. 5. dixit ad Naaman lepro ſum. Vade & lauare ſepties in iordane & mundaberis, & poſt factam lotionem & mundationem nihil uoluit recipere licet Naaman multa dona præcioſa ſibi offerret, dicens. Obſecro, ut accipias benedictionem a ſeruo tuo, ubi munus uocatur benedictio: ſed latet ibi maledictio quam Gyezi munera recipiés ſenſit: cum lepra Naaman ei adheſit. Super quo Pariſien. ubi prius. Septenaria (inquit) lotio ſignat ſeptem ſacramentorum diſpenſationem pro quorum diſpenſatione nullum munus ante, nec poſt debet accipi temporale. unde & ſequitur in eadem hyſtoria. Gyezi qui poſtea munera accepit, percuſſus eſt lepra, per quod ſignatur, quòd accipientes munera temporalia pro donis ſpiritualibus ante uel poſt lepra ſimoniacæ hæreſis percutiuntur.

6 † Et ſicut lepra inter omnes infirmitates corporales maximè eſt incurabilis. ſic ſimoniaca hæreſis maximè eſt incurabilis inter omnes infirmitates ſpirituales, & hoc duabus de cauſis. Primò propter magnitudinē ſiue enormitatem huius peccati unde Greg. & ponitur in cano. j. q. j. Cum liqueat, inquit, hanc hæreſim ante omnia radice peſtifera ſubrepſiſſe, atque in ipſa ſua origine apoſtolica deteſtatione eſſe damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur? quia benedictio illius in maledictionem conuertitur, qui ut fiat hæreticus promouetur. hæc ille. Et ideo meritò Pelagius papa inquit, ſimoniacos uelut primos & præcipuos hæreticos ab omnibus fidelibus reſpuendos, & ſi commoniti non reſipuerint ab exercitis etiam poteſtatibus opprimendos. omniaque crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis quaſi pro nihilo reputantur. hæc Pelagius. & ponitur in ca. j. quæſt. 7. patet. Et ideo inter omnia peccata mundi iſtud eſt unum, quod Deus maximè odit. In cuius rei ſignum, ut dictum eſt, Chriſtus dimittendo alios peccatores in templo, flagello facto de funiculis eiecit ementes & uendentes de templo, qui figurantur ſimoniacos. Super quo Pariſ. in de uicijs parte. 4. Venerat, inquit, dominus iudicari & non iudicare, ut in manſuetudine peccata toleraret, & poneret animam ſuam pro peccatoribus: & tamen contra iſtud peccatum, immo & contra figuram huius peccati manſuetudinem ſeruare noluit, ſed quaſi iratus flagello de funiculis facto effugauit eos & nummulariorum æs effudit, & cathedras uendentium columbas euertit, & licet primus eius aduentus eſſet miſericordiæ: tamen iuſtitiam de hoc peccato intromiſit. Quod conſiderans beatus Bernar. ad Eugenium papam ſic ſcribit. Intuere (inquit) magiſtrum, non parat aures ut cauſam audiat: ſed flagellum quo feriat. uerba enim non faciat, nec recipit, nec enim ſedet iudicans, ſed inſequitur puniens: cauſam tamen, quia grauiſsima erat, non tacet, quæ eſt, quòd domum orationis domum negociationis & ſpeluncam latronum fecerunt igitur & tu fac ſimiliter. Erubeſcant vultum tuum huiuſmodi latrones & negociatores, non confidant in minis ſuis, ſed diffidant & abſcondant æs ſuum a te ſcientes te effundere quàm recipere paratiorem. hæc ille. Secunda cauſa quare peccatum ſimoniacum difficile curatur eſt iſta: quia ad hoc quòd ſimoniacus curaretur & ſanaretur de peccato ſuo oporteret ipſum de peccato ſuo perfectè pœnitere. Nam ut dicit Archydi. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Ambuletis & abundetis magis, nec ſacerdos, nec Deus omnipotens poteſt iuſtificare, ſiue abſoluere impium a peccato ſuo, niſi verè pœniteat: ſed difficile eſt ſimoniacum perfectè pœnitere: quia ad hoc quòd perfectè pœniteret, oporteret ipſum reſignare beneficium, ſiue reſtituere ſimoniacè acquiſitum. vnde ut dicit Archidiaco. in quodam ſermone qui ſic incipit. Ductus eſt Ieſus in deſertum. nunquàm quis verè pœnitet de mala acquiſitione & de malo modo acquirendi, quamdiu gratis retinet nequiter acquiſitum: quoniam ſi uerè pœnitet, non ſolum pœnitet de illo, quod malè recepit: ſed etiam quòd ſic receptum retinuit. Vnde Auguſtinus, & ponitur in canone 24. quæſt. 6. ſi res. Si res (inquit) propter quam peccatum eſt reddi poteſt, & non redditur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur. ſi autem veraciter agatur, non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum,

hoc

hoc eſt,ut dixi, ſi reſtitui poteſt. hæc ille. Ex quo planè patet, quòd ſimoniaci nunquàm vere pœnitent, niſi beneficia reſignauerint ſiue ſimoniacè acquiſita reſtituerint. ſed vt con ſtat quid propter ſcandalum mundi, quid propter carnales amicos, quid propter deſperationem uictus difficile eſt, ſimoniacum dimittere, ſiue reſtituere acquiſita ſimoniacè, & per conſequens perfecte pœnitere. Vnde & in confirmationem huius non legimus Balaam, de quo Num. 22. & Deut. 23. nec Gyezi, de quo. 4. Reg. 5. vel iudam, de quo Math. 26. qui fuerunt ſimoniaci vendendo ſpiritualia pro temporalibus, nec pontifices ſcibas & phariſeos ementes & iuda Chriſtum, nec ſimonem magum, de quo Act. 8. qui fuerunt ſimoniaci ementes ſpiritualia pro temporalibus unquam fructuoſe pœnituiſſe. Vnde in veteri teſtamento. 4. Re. 5. Heliſeus dixit Gyezi ſymoniaco lepra Naaman adhereat tibi & ſemini tuo uſque in ſempiternum. Et in nouo teſtamento Act. 8. Dixit Petrus Apoſtolus Simoni mago. pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsidere. Et ſequitur. in felle amaritudinis & obligationem iniquitatis uideo te eſſe. In obligatione iniquitatis erat: quia peccando in ſpiritum ſanctum diffici e erat eum fructuoſe pœnitere. Et in felle amaritudinis erat: quia diuina maledictione plenus, & ideo finaliter ad ſupplicium æternum damnatus. Sed ex quo iſte ſimon magus damnatus erat, quia nouiter ad fidem conuerſus non cognoſcens periculum ſimoniæ nec actualiter commutauit temporale pro ſpirituali: ſed ſolum propoſitum habuit ad hoc faciendum, & non niſi ſemel: nec tamen a Petro redargutus defendebat peccatum ſuum, quali dam natione digni ſunt ſimoniaci moderni, quorum multi non tantum ſemel ſed forte centies, non ignoranter, ſed ſcienter: non ſolum in propoſito ſed etiam actualiter commutauerunt ſimoniace temporale pro ſpirituali, & nunquam de peccato ſuo dolentes ſed potius fictis coloribus defendentes. Vnde Greg. & ponitur in canone. prima. quæſt. tertia. ſi quis dator. Si quis (inquit) uel acceptor Dei eccleſias, uel eccleſiaſtica beneficia, quæ quidam præbendas uocant, ſub pecuniæ interuentu ſuſcepit, ſiue dando emerit, ſiue acceptando vendiderit, a ſimonis non excluditur perditione. hæc ille. Et ex iſtis aliqualiter liquet, quàm difficile eſt ſimoniacum a lepra æterna ſpiritualiter curari & per conſequens a damnatione ſaluari. Et ideo meritò Pariſienſis in de uicijs, parte quarta, dicit, quòd ſimoniaci ſunt quaſi in uaſa diaboli. Et ideo ſicut piſcis, qui in uaſa piſcatoris ingreſſus eſt, non de facili per locum per quem intrauit regreditur, & per alium locum non exit niſi raptus ſic a piſcatore occidatur: ſic ſimoniacus non de facili renunciat beneficio, quod ſimoniace acquiſiuit, quod tamen niſi fecerit damnabitur. Vnde Gregorius. Si quis (inquit) ſanctus, neque pollens moribus, neque a clero, neque a populo uocatus, neque pulſatione coactus impudenter Chriſti ſacerdotium iam quolibet facinore pollutus non iuſto cordis amore ſed ſordibus, præcibus oris, ſiue commutatu, ſiue manuali ſeruitio, ſeu fraudulento munuſculo epiſcopale ſiue ſacerdotale non lucro animarum: ſed inanis gloriæ auaritiæ fultus dignitatem ſuſcepit, & in uita ſua ſi ſponte non reliquerit, eumque in aſperam mox pœnitentiam non inuenerit, proculdubio in æternum peribit. hæc Gregor. & ponitur in canone. prima. quæſt. prima ſi quis neque. Hanc ſententiam ualde timerent tales, qui non contentantur vnico beneficio ſufficienti, ſed ad augmentationem damnationis eorundem multa ſibi beneficia ſimoniace ſolum cauſa auaritiæ, & mundi pompoſa vanitate multiplicant dicētes. quòd meritoriè poteſt quis plura beneficia eccleſiaſtica habere, licet unum eorum ſit ſibi ſufficiens. De quorum numero erat unus, de quo loquitur Pariſ. in de vicijs, parte quarta, dicens. quòd cum longo tempore aſſeruiſſet hoc eſſe peccatum mortale, dum vnum ſolum habebat beneficium: ſed dato ſibi ſecundo beneficio, ſtatim aſſeruit, quòd licite poteſt quis plura beneficia habere eccleſiaſtica. Veruntamen ut nunc bene experior, nullus, inquit, poſſet hoc perfecte intelligere, niſi qui

plura beneficia poſsidet. Cuius rei talis poteſt aſsignari cauſa. Dicit enim propheta, Zachariæ. quinto. cap. Hic eſt oculus in uniuerſa terra. Super quo Pariſienſ. Luxuria (inquit) eſt oculus luxurioſi, auaritia eſt oculus auari, & ſic de cæteris. unde inquit Pariſ. accidit, quòd alicui luxurioſo uidetur aliqua fatua mulier, quam inordinato amore diligit, pulcra: cum tamen in rei ueritate ſit turpis. ſed quæ eſt cauſa huius erroris. certè: quia oculo luxurioſo eam intuitur. nimius enim luxurioſus amor, qui in eo eſt, facit eum iudicare ſic de eius pulchritudine. Alius enim qui non habet huiuſmodi oculum, non uidet talem in illa pulchritudine: ſic inquit Pariſienſis. Ille, in quo non eſt oculus auaritiæ, videt uiſione erroris, quòd aliquis poſſet habere plura beneficia eccleſiaſtica, quorum ſibi ſufficeret unum. Illi autem, qui non habent oculum auaritiæ, uident clariſsime, & concernunt, quòd malum eſt aliquem plura beneficia eccleſiaſtica occupare. & iſtud, ut docet Pariſien. patet in multiplici ratione.

Primò ſic. tria diſtinguuntur circa principia operationis humanæ ſcilicet natura, gratia & uitium: cum igitur aliquis habet, vel vult habere plura beneficia, vel natura eſt principium huius operationis, vel gratia, vel uitium. Et uidetur quòd non natura: nam natura paucis contentatur. Vnde Seneca. Exiguum (inquit) natura deſiderat. Item Apoſtolus j. Thimo. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Et quòd gratia non ſit principium huius operationis, ſic ſuadetur: gratia enim paucioribus contentatur, quàm natura: nam gratia eſt aqua ſitim terrenorum extinguens. unde Ioan. quarto. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non ſitiet in æternum. Super quo Auguſti. qui, inquit, biberit ex fluuio paradiſi, cuius una gutta maior eſt occeano, reſtat, quòd in eo extinguatur ſitis mundi. Item conſilium Chriſti eſt paupertas. Vnde Math. 19. ca. cuidam dixit. Si uis perfectus eſſe uade & uende omnia quæ habes & da pauperibus: ſed cum Deus non ſit contrarius ſibi ipſi, patet, quòd non eſt conſilium Dei aliquem habere plura beneficia eccleſiaſtica, & per conſequens gratia Dei non eſt principium huius operationis: & cum multiplicatio beneficiorum non ſit ex natura, neque ex gratia, relinquitur, quòd principium illius operationis ſit uitium, & hoc ſatis patere poteſt, ſi conſiderentur cauſæ, propter quas aliqui credunt, hoc ſibi licitum eſſe. unde aliqui credunt, hoc licitum eſſe: quia bona a talibus beneficiis recepta bene expendunt. alij quia uicarium ſub ſe ponunt. alij quia nobiles ſunt. Sed contra eos qui dicunt hoc licitum: quia bene bona illa expendunt. conſtat, quòd non ſolum ſufficit medico bene expendere ea, quæ ſibi dantur ab infirmo, & nullam curam habere de infirmitate eius: ſimiliter non ſufficit aduocato bene expedire ſalarium, & nihil intromitteret ſe de cauſa, nec ſtipendiario ſufficit ſtipendia ſua bene expendere, & de guerra ſe non intromittere. Sic certe clerico habenti plura beneficia eccleſiaſtica non ſufficit ea bene expendere, niſi faciat officia illa, quæ beneficiis ex debito curæ paſtoralis ſunt annexa. Contra uerò illos, qui credunt ſe poſſe habere plura talia beneficia: quia uicarios ponunt ſub ſe competentes, ſic obijcitur. Nam ſi quis licite poteſt habere plura beneficia cum hoc, quòd uicarium competentem ſub ſe ponat. ergo eadem ratione laicus, immo & mulier poſſet licite habere quodcunque beneficium eccleſiaſticum: poſſet enim ponere ſub ſe uicarium ſufficientem, & ita habilem ſicut clericus. Præterea. Ridiculum eſſet aliquem contrahere matrimonium ſub ſpe ponendi uicarium ſub ſe ad impregnandum uxorem ſuam. Ac inſuper quæro de uicario illo, an paſtor ſit, uel mercennarius, ſi mercennarius: tunc latro eſt, ſicut prius oſtenſum eſt. Et cum aliquis dicit. licite poſſum habere beneficium: quia ponam uicarium. idem eſt, ac ſi dicatur. bene poſſum habere beneficium: quia ponam ibi latronem, qui furetur, mactet & perdet. Ioan. x. Si uerò dicitur, quòd vicarius talis ſit paſtor. quæ igitur ratio eſt, ut tu habeas duas eccleſias, & ipſe nullam. Nunquid dicet tibi Io. j. Gratia Dei. non licet tibi habere uxorem fratris tui. Item quæro a tali ponente ſub ſe uicarium,

carium, vtrùm uicarius ille ſit minus bonus, æquè bonus, uel melior, quàm ipſe principalis paſtor. Si minus bonus: tunc ratio naturalis dictat, quòd non ſit recipiendus, nec ponendus pro iſto paſtore: nam conſtat, operarius in uineam alicuius conductus non poteſt uicarium minus bonum pro ſe ponere. Si verò eque bonus, uel melior, quæ eſt ratio, quòd ipſe habeat duo beneficia, & alius habilior ipſo nullum? Item attendendum eſt, quid acciderit de primo uicario ſinagogæ. Legitur enim Exod. 34. quòd Moyſes relinquens populum ſuum paruam moram facturus, non in curia regum, uel principum, vel epiſcoporum ad carnalem uoluptatem exercendam: ſed cum domino Deo ad recipiendam legem, dimiſit ſub ſe uicarium ſatis bonum, ſcilicet Aaron a Deo electum: & tamen in reditu ſuo populum illum, quem fidelem reliquerat, infidelem & ydolatrantem inuenit. Item dicit Apoſtolus. 2. Theſſal. 3. Si quis non vult laborare, non manducet, quo igitur iure paſcitur quis de beneficio illo, ubi ipſe non laborat. Ordinauit enim Chriſtus, ut qui in eccleſia ſua ſeminat ſpiritualia, metat carnalia, qua ratione igitur pauper uicarius ſeminabit ſpiritualia, & diues uocatus paſtor carnalia metet. præſertim cum Chriſtus dicat, quod Deus coniunxit homo non ſeperet, quo iure denarius ille, quem ſubditus offert pauperi uicario ſibi ſpiritualia ſeminanti. accipietur a paſtore uocato malè uiuenti. Et ſi quò ad forum contentioſum ius ibi uideatur habere: tamen quò ad iudicium ſacræ ſcripturæ ipſe raptor eſt uſurpans ſibi alterum eorum quæ a Deo coniuncta ſunt ſine reliquo ideſt mercedem ſine conuenienti labore. Item talis homicida reputatur tam reſpectu mercennarij quem defraudat, quàm etiam reſpectu pauperum ſubditorum quorum ſudorem comedit. De primo dicitur Eccl. 34. Qui effundit ſanguinem & qui fraudem facit mercennario frens ſunt. De ſecundo legitur etiam ibidem. Qui aufert in ſudore panem quaſi qui occidit proximum. Item Eccl. 34. Panis egentium uita pauperis eſt, qui defraudat illum homo ſanguinis eſt, quòd ſi intelligatur de pane corporali, ergo a multo fortiori de pane ſpirituali, quod eſt uerbum Dei. Et ſi homicida irregularis eſt. patet, quòd talis cum ſit homicida, irregularis eſt & indignus aliquo beneficio eccleſiaſtico. Contra illos, qui dicunt, quòd poſſunt plura beneficia eccleſiaſtica habere licite: quia nobiles ſunt. dico, quòd ſi filij Dei ſunt & eccleſiæ utiles & non uolentes excedere menſuram nobilitatis ſuæ, forſitan iuſtum eſt, ut de beneficijs eccleſiaſticis præ ceteris accipiant, ſi fieri poteſt abſque læſura animarum: ſed filij diaboli ſunt, qua ratione de bonis Chriſti præ cæteris accipiant. nunquid debet dominus nobilitatem filiorum diaboli honorare. Item ſi ſint inutiles eccleſiæ Dei, uel nociui ſuo malo & peruerſo exemplo, non uidetur iuſtum, quòd præ cæteris commodum habeant in eccleſia, ex quo eccleſia ab eis non habet. Item non eſt licitum aliquem in curia principis ſecularis, qui non habet, niſi vnum equum ſtantem, habere auenam duorum equorum, & aliquos eiuſdem curiæ ſeruientes nihil equis ſuis recipere. Quomodo ergo in curia Dei ſcilicet eccleſia, in qua tot ſunt boni ſacerdotes, qui de auena eccleſiæ non poſſunt habere ad neceſsitatem. licitum ſit aliquem, qui non habet, niſi unum equum, qui eſt eius caro dicente propheta. Equi eorum caro. Iſa. trigeſimo auenam quære ad plures equos. Sed ut dicit Linco. ſuper euangelia parte ſecunda. Maledictus equus, qui duas vel tres præbendas equorum comedit: nec tamen plus laborat, quàm unus. Vnde & de talibus intelligi poteſt illud Iſa. quinto. can. Veh qui coniungit domum ad domum. Item non uidetur eſſe licitum, quòd aliquis mutilet matrem ſuam eccleſiam procurando, quòd vnus habeat unum membrum pluſquàm debeat habere: ſed hoc facit huiuſmodi habens beneficiorum pluralitatem. ergo nō videtur hoc eſſe licitum. Et ſi dicitur, quòd eccleſia licet non habeat omnia membra quò ad ſubſtantiam: tamen habet omnia quò ad officia, & hoc ſufficit: quia unus. habet offi-

cia

cia plurium. Reſpondemus, quòd non licet in monoculo unus oculus ſuppleat officium duorum, non tantum ualet unus oculus ſicut duo, nec bene ſeruiret matri ſuæ carnali, qui procuraret, vt loco duorum oculorum unicum haberet. Item peccatum iſtud introducit in eccleſiam hæreſim Sabellij, qui dicebat patrem in diuinis eſſe filium, contra quem dicit beatus Auguſtinus: quia hoc non inuenitur in natura, nec ſupra naturam, quòd eadem perſona ſit pater & filius reſpectu unius & eiuſdem: ſed hoc intendit abuſio prædicta. Accidit enim, quòd duo ſunt decani in duabus eccleſijs, & uterque canonicus in utraque, & ſic uterque pater & filius eſt reſpectu utriuſque. Omnes enim prædictas rationes contra prædictam abuſionem ſpiritualiter habet Pariſienſ. in de viciis, parte quarta. Inſuper eſt notandum, quòd pater & filius ſunt correlatiua, & huiuſmodi ſimul exiſtere oportet, nec vnquam reperitur in natura, quòd aliquis ſit pater carnalis, qui non eſt, nec unquam fuit aptus procreare filium ad uitam temporalem. Et cum ſecundum philoſophum. ars imitatur naturam, inquantum poteſt, contra ordinem videtur eſſe naturæ, quòd aliquis puer conſtituatur & ordinetur eſſe pater ſpiritualis, qui non eſt, nec unquàm fuit aptus generare filios ſpirituales ad uitam æternam. unde Dominus per prophetam Iſa. ſecundo. Hanc abuſionem comminatur ſinagogæ tanquam in magnam pœnam dicens. Dabo pueros principes eorum. Et ideo meritò Linc. quinquageſimoſecundo. Puer, inquit, minoris ætatis, aut incompetentis litteraturæ qualitercunque docilis fuerit, aut ingenioſus, dummodo huiuſmodi eſt, non eſt ad curam paſtoralem admittendus Nam vt exemplariter patet, quis ſapiens nauta nauem hominibus plenam in mari tempeſtuoſo puero nauiſis artis ignaro & in uiribus ad nauis regimen deficienti, licet de eo firma ſpes fuerit futuræ periciæ, committit, nec quisquàm uitulos ad aratrum iungit, quamuis ſperet eos proficere in robur boum: quia ſi hoc faceret. uitulos forſan opprimeret, ne unquam ad boum fortitudinem uenirent, nec tertiò debilibus iumentis imponuntur onera grauiora, licet ualentibus ad fortitudinem creſcere, ne ſub onerum ſuccumbant grauitate. & ſi talia non fiunt, ubi eminet periculum corporale, qua ratione tunc fieret, ubi imminet periculum ſpirituale: cum periculum ſpirituale tanto grauius eſt, quanto ſpiritualia corporalibus maiora ſunt & meliora. hæc Linco. Item Sapiens prouerb. trigeſimo. Tria, inquit, ſunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro. uiam aquilæ in cœlo. uiam colubri ſuper terram. uiam nauis in medio maris. & uiam viri in adoleſcentia ſua. Super quo Pariſ. ſi, inquit, ualde incertus ſit uolatus aquilæ in cœlo, eo quòd diuertat ſe ad cadauer, & inceſſus ſerpentis: quia tortuoſe incedit, & uiam nauis in medio maris: quia uariatur, nullum tamen horum dicit Salomon ſe penitus ignotare: ſed ſolum uiam uiri in adoleſcentia ſua. Vnde ſapientiores Salomone uidentur illi ſe reputare, qui propter aliqua ſigna bona, quę uidentur eſſe in iuuenibus, aſſerunt eos futuros bonos & faciunt eos promoueri, non attendentes: quia oportet columnam prius robur ſuum accepiſſe, quàm ponatur in ædificio. hæc Pariſien. Item Linco. epiſtola. octuageſimaoctaua. Cum, inquit, miniſterium curæ paſtoralis omnibus alijs miniſterijs ſit excellentius, ac magis neceſſarium elector paſtorum animarum omnibus erit iniquior & Deo & angelis & omnibus ſanctis deteſtabilior, qui paſtorem eligit, niſi quem ad curam paſtoralis miniſterij, quantum poſsibile eſt humanæ fragilitati, perſcrutatus fuerit fore ydoneum: hæc ille. Item Odo in quodam ſermone. Qui, inquit, eligeret pugilem, qui pro hæreditate ſua pugnaret, non cecum, debilem, uel claudum eligeret, ſed fortiſsimum quem inuenire poſſet. ita Deus pater fortiſsimum quem inuenire potuit, ſcilicet filium ſuum unigenitum pro animabus, quas maxime dilexit, pugnare elegit. ſic certe prælati eccleſiæ & omnes patroni fortiorem ſpiritualiter & habiliſsi-

liſsimum quem poſſunt in eccleſia collocare deberent, qui pro animabus præcioſiſsimo ſanguine Chriſti redemptis contra malignos ſpiritus dimicaret. hæc ille. Prædicta enim ſpecies auaritię, ſcilicet fraus cum uiciis ſibi annexis, ſcilicet iniuſtitia in contractu emptionis & uenditionis, uſura & ſimonia manifeſte repugnant iuſtitiæ commutatiuę, & prohibentur per illud mandatum. Non furtum facias. per quod prohibetur omne nocumentum, quod infertur proximo in rebus ſuis, ad cuius tranſgreſsionem reducitur aſtutia & dolus & prudentia huius mundi, quæ eſt prudentia carnis: tamen quando finis illius prudentiæ ſtatuitur ad aliquid delectabile ſecundum carnem, tunc pertinet ad tranſgreſsionem huius mandati. Non mechaberis. vel non concupiſces uxorem proximi tui. Prudentia autem & aſtutia & dolus opponuntur virtuti prudentiæ; cum qua tamen quandam ſimilitudinem habent. Sacrilegium uerò opponitur uirtuti religionis, per quam Deus colitur, quæ eſt pars iuſtitię, & pertinet ad tranſgreſsionem huius mandati. Sabbata ſanctifices: quia per ipſum præcipitur diuinum cultum & debitam reuerentiam Deo & diuinis exhiberi. Opponitur autem ſimonia uirtuti religionis, per quam debitus cultus & Deo debita reuerentia exhibetur, quæ quidem uirtus eſt pars iuſtitiæ, quæ reddit vnicuique ſecundū quòd ſibi debetur: per ſimoniam uerò ſacris & diuinis & per conſequens Deo magna irreuerentia exhibetur: quia æſtimatur ſpiritualia poſſe terreno precio comparare, & ideo pertinet ad tranſgreſsionem præcepti de ſanctificatione ſabbati, per quod præcipitur debitus cultus & reuerentia Deo exhiberi.

De proditione. Cap. XXII.

SExta ſpecies auaritiæ eſt proditio, quà quis amico ſuo domino uel regi propter auaritiam, uel aliam cauſam inordinatam inſidiatur nullam fidem ſibi ſeruando: ſicut exemplariter patet de iuda traditore, qui propter auaritiam Deum & dominum ſuum Ieſum Chriſtum ſuis inimicis facinoroſè tradidit occidendum. Et ſicut dicit Beda, & ponitur in cano. 11. q. 3. abiit iudas. multi (inquit) hodie iudæ ſcelus, qui dominum ac magiſtrū, Deumque ſuum pro pecunia uendidit, uelut nepharium abhorrent, nec tamen cauent. Nam pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt. profectò: quia veritatem pro pecunia negant, Deumque pro pecunia uendunt. Ipſe enim dixit. Ego ſum veritas. Cum etiam ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant Deum produnt: quia Deus charitas eſt, qui igitur charitatis & ueritatis iuſſa ſpernunt, Deum vtique, qui charitas & ueritas eſt, produnt, & maximè cum non in infirmitate, vel ignorantia peccant: ſed in ſimilitudinem iudæ quærunt oportunitatem, qualiter arbitris abſentibus mendacio ueritatem & virtutem crimine mutent. hæc ille. Item Auguſtinus eadem quæſti. ca. quiſquis. Quiſquis (inquit) ueritatem metu cuiuſlibet poteſtatis occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat: quia magis timent hominem quàm Deum. uterque reus, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. hæc ille. Item Criſoſtomus eadem quæſt. ca. nolite. Non ſolum, inquit, ille proditor eſt ueritatis, qui tranſgrediens contra ueritatem palam mendacium loquitur: ſed etiam ille, qui non liberè pronunciat quàm liberè pronunciare oportet. aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere conuenit, proditor eſt ueritatis. Nam ſicut ſacerdos debitor eſt, vt veritatem, quam a Deo audiuit liberè prædicet, ſic laicus debitor eſt, vt veritatem, quam audiuit a ſacerdotibus prolatam quidem in ſcripturis defendat fiducialiter. quod ſi non fecerit, prodit veritatem. hæc ille. Vnde & in figuralem confirmationem huius ſententiæ legitur. 4. Regum. 11. quòd Athalia mater regis Ochoſiæ uidens filium ſuum mortuum Ochoſiam, ſurrexit & interfecit omne ſemen regium, quod inuenire poſſet, vt ipſimet regnaret ſuper populum: ſed Ioſaba ſoror Ochoſiæ videns crudelitatem huius tyrannisſæ clam tulit Ioas filium & hæredem Ochoſię fratris ſui, & abſcondit eum & nutrire fecit

cit in templo Dei ſex annis, & in ſeptimo anno Ioiadas ſacerdos templi collegit principes leuitarum, milites & cæteros magnates, & oſtendit eis ſecretè filium regis, & coniurauerunt pro puero contra Athaliam, & conſtituerunt eum regem & occiderunt Athaliam. Spiritualiter per iſtam mulierem Athaliam, quæ interpretatur peccans domino, intelligitur falſitas, quæ ſemper nititur impedire & extinguere veritatem & fidelem doctrinam legis Chriſti. Per Ioas, qui interpretatur fortitudo Dei, veritas figuratur. Per Ioſabam, quæ cuſtodiebat Ioas, quilibet fidelis Chriſtianus cuſtodiens veritatem poteſt intelligi, & per hoc quòd Ioiadas ſacerdos oſtendebat principibus & militibus Ioas, & ipſi conſtituerunt eum regem, & occiderũt Athaliam, intelligitur, quòd ſacerdotes oſtenderent principibus & militibus alijs veritatem legis: quia, ut dicit Criſoſto. ope. imper. omel. 41. Sacerdotes niſi omnem ueritatem populo manifeſtauerint, dabunt rationem in die iudicii, & ipſi ſcilicet principes, milites & omnes alii fideles toto poſſe ſuo ueritatem defenderent, & falſitatem deſtrurent & errorem. Vnde Iſidorus, & ponitur in canone. 23. quæſt. quinta. principes. Principes (inquit) huius ſeculi nonnunquàm poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam minuant. cæterum inter eccleſiam poteſtates neceſſe nõ eſſent, niſi quòd non præualet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleret per diſciplinæ errorem. Et ſequitur. Cognoſcant principes ſeculi Deo ſe debere rationem reddere propter eccleſiam, quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſiue pax & diſciplina eccleſię per fideles principes augeatur, ſiue diſſoluatur, ille ab eis exigit rationem, qui eorum poteſtati ſuam eccleſiam credidit tuendam: ſed quod dolendum eſt, iam domini temporales ad opprimendum ueritatem & impugnandum diſciplinam eccleſiaſticam magis, quàm ad defendendum multoties ſunt parati: ac etiam paſtores eccleſię iam multi nedum ueritatem euangelicam pronunciare contemnunt: ſed etiam ſubditos ſuos perniciosiſſimo ſuo exemplo occidunt, & ideo tales nedum ſunt ueritatis proditores nequiſſimi: ſed etiam antichriſti manifeſtiſſimi. Vnde Linco. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Natis educatis & aſſuefactis Chriſtus inquit, deſcendens de ſinu patris in uterum matris & uirginis in ea & ex ea homo factus & natus quæcunque geſsit in carne ſalutaria, glorioſa & mirifica, & quæcunque paſſus eſt humilia & uerecunda & aſpera primò propriè & principaliter propter uiuificationem, ſaluationem, & deificationem animarum geſsit, & paſſus eſt, ergo paſtores eccleſiæ ex officio aſſumpto debitores vitæ eius ad eius imitationem animas uiuificare. ſaluare & deificare eas debentes econtrario mortificantes perdentes & a Deo quantum in ipſis eſt ſeparantes, ac per hoc primo propriè & principaliter Chriſto contrarij manifeſti ſunt antichriſti. hęc ille. Et quòd principale & finale opus Chriſti ſunt, propter quod deſcendit de ſinu patris in vterum uirginis, & ex ea natus paſſus fuit in cruce propter animarum uiuificationem & ouis quæ perierat quæſtionem, bene figuratur Geneſis. trigeſimo ſeptimo. ubi legitur, quòd Iacob uidens tunicam filij ſui Ioſeph uendidi in Egyptum ſanguine hedi tinctam dixit. Heu fera peſsima deuorauit filium meum Ioſeph, & noluit conſolari a filijs ſuis, ſed cilicio ſe induit & dixit. Deſcendam lugens ad filium meũ in infernum. Spiritualiter Ioſeph augmentum interpretatur, & ſicut dicit Odo. ſuper euangelium ſermone triceſimoquinto. hanc pertractatus hyſtoriam ſignat primum parentem noſtrum Adam, a quo genus humanum augmentatum ſuper terram incepit. Hunc Ioſeph pater celeſtis induit tunica verè innocentiæ in paradiſo. Sed hac tunica inuidia diaboli exutus uenditus eſt in egyptum; ideſt ad tenebras inferni precio peccati. Vnde Origen. Peccatum (inquit) eſt diaboli pecunia, quam qui accipit animam ſuam diabolo uendit. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſtici. decimo. Nihil inquius, quàm amare pecuniam, hic animam ſuam venalem habet.

bet. Iſto Ioſeph taliter in egyptum vendito pater ſuus, ideſt filius Dei videns tunicam ſuam ſanguine hedit tinctam, hoc eſt ſanguine peccati maculatam. dixit. Heu fera peſſima: ideſt ipſe diabolus deuorauit filium meum: Habuit etenim alios filios: ideſt angelos in coelo, ſed quaſi nolens ab eis conſolari deſcendit in terram & cilicio naturæ humanæ ſe induit, de qua poſtea in paſſione ſua cum lachrimis, & clamore ualido emiſit ſpiritum, & ſic lugens deſcendit ad inferna & liberauit filium ſuum Adam de faucibus diaboli. Et ſicut dicit Odo ſuper euangelium ubi prius, qui ſalutem ouium ſicut Chriſtus quærunt, ueri paſtores dicuntur: ſed qui tantum lac & lanam cupiunt, tonſores ouium nuncupantur, de quibus rarò, vel nunquam in ſacra ſcriptura bona cantilena auditur. Vnde iudas dum iret ad tondendum oues, fornicatus eſt cum Thamar nuru ſua: vt patet Geneſis.trigeſimoſeptimo. Item Abſalon dum tonderet oues, fratrem ſuum Amon interfecit: vt patet ſecundo. Regum. decimotertio. Item Laban dum iret ad oues tondendas, amiſit amicum ſuum fideliſſimum Iacob: vt patet Geneſis. trigeſimoprimo. Sic ſpiritualiter, vt dicit Odo, paſtores eccleſiæ cum nimis inhiant temporalibus, uerum Iacob, ideſt Chriſtum amittunt; & ſuis peruerſis exemplis ſuos ſubditos corrumpunt: hæc ille.

2 † Et ideo meritò Ricard. hanipol. ſuper illud Iob. decimoſeptimo. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt. Veh (inquit) ſacerdotibus, qui tanto zelo & clamore decimas & ea quæ ad altare pertinent exigunt, & de animabus parrochianorum tam parum curant, inſtanter pecuniam petunt: ſed rarò, vel nunquàm proferunt ſermonem, excommunicant illos, qui ab eccleſia illorum ſua iura ſubtrahunt, & ipſi ſacerdotes primò a Deo excommunicantur: quia eccleſiam Dei ut tenentur, non regunt: multi tamen dicunt, neſcimus regere, neſcimus prædicare: ſicut ſcimus, ſic facimus. non oportet ut omnia cognoſcamus. immo veh vobis, qui curam, quam neſcitis, accipitis, uos & ſubditos veſtros in infernum inferiorem demergitis. vos ceci cecos ducitis, & in foueam cadere non timetis. o miſer quare illorum cuſtodiam accipis, & teipſum cuſtodire neſcis: hæc ille. Et huic ſententiæ alludens Linco. dicto.quadrageſimo: Veh (inquit) malis paſtoribus, quibus cominatur, quia illi ſunt cum filijs Heli, cum filijs belial, neſcientes Deum, neque officium ſacerdotum ad populum, magis delicata a ſubditis tollentes, ut cum mulieribus ad oſtium tabernaculi dormientes cũ filijs Samuel in vijs patris eorum non ambulantes: ſed poſt auaritiam declinantes, munera accipientes & iudicia peruertentes. In oculis proprijs cum Saule magni, cum tamen ipſi ſunt ſacerdotes de extremis populi, neque ſunt de filijs leui: ſed muneribus implendo manus Hieroboam ad gradum ſacerdotij prouecti & in excelſis & phanis ſublimibus conſtituti. Hi ſunt exactores, qui populum Dei ſpoliant adulationibus beatificando; greſſus populi diſſipant, vineam domini depaſcunt, populum Dei atterunt, & facies pauperum confundunt, rapinam pauperum theſaurizant, impium pro muneribus iuſtificant, & iuſtitiam iuſti ab eo auferunt, leges iniquas ſcribunt, in iudicio pauperes opprimunt, cauſæ humilium uim faciunt: vt ſint uiduæ præda eorum, & pupillis diripiant. hi ſecundum Hieremiam magis iugum Domini ſuaue con fringunt mandatorum ipſius uincula rumpunt, mendacijs applaudunt, dolum faciunt, falſam pacem promittunt, abhominationes faciunt, & hinc erubeſcere neſciunt, ab his ſuper omnem terram egreſſa eſt pollutio, ab his deperijt ſaluatio, ex his proceſſit diſcurrens uagatio, in his maxima Dei obliuio, per hos ſanguinis iuſtorum effuſio. Hi ſecundum Ezechielem ſunt ſpiritum ſuum ſequentes, quaſi in deſerto vulpes propter pugillum ordei & fragmentum panis Domini ad populum uiolentes animas, quæ non moriuntur, interficientes, & animas quæ vitiunt viuificantes, manum egeno non porrigentes in ſaturitate, & abundantia panis ocioſè uiuentes

uentes murum pro domo domini non ſe exponentes, neque in prælio ſtantes, ſed in bello ſpirituali ruentes ſine diuino conſilio ad bella corporalia exeuntes, hi legis Dei contemptores ſanctuarii domini pollutores inter ſanctum & prophanum; nullam habentes diſtantiam, lupi rapaces ad prædam cornibus poteſtatis infirma pecora mutilant, & ſic prauis operibus ſcientiæ legis Dei puritatem perturbant. Hi ſecundum Ozeam ſcientiam repellunt. peccata populi comedunt. & animas eorum ad iniquitates ſubleuant. Hi ſunt ſecundum Paulum, qui cum prædicant, non furandum, furantur, & cum dicunt non mechandum, mechantur. qui abhominant ſacrilegium, ipſum faciunt. qui in lege gloriantur per præuaricationem legis Deum inhonorant, ac per hoc nomen Dei blaſphemant, qui ſibi & non ſpiritualibus filijs theſaurizant, non quæ Chriſti ſed quæ ſua ſunt quærunt. hęc Lincolnienſis. Item Bernardus ſuper cantica ſermone. 33. de talibus ſic ſcribit. Vhe (inquit) generationi huic, quæ eſt ypocriſis, ſerpit hodie putrida tabes per omne corpus eccleſiæ, ſi inſurgeret apertus inimicus, apertus hęreticus mitteretur foras & areſceret, ſi uiolenter inimicus abſconderet ſe forſitan ab eo: nunc verò quem eijciet a quo ſe abſcondet omnes amici & omnes inimici & omnes neceſſarij & omnes aduerſarij omnes domeſtici & nulli pacifici omnes Chriſti & omnes quæ ſua ſunt quærunt. miniſtri Chriſti ſunt, ſed ſeruiunt antichriſto, de bonis domini honorate, domino honorem non deferunt. inde is, quem quotidie uides meretricius nitor, hyſtrionicus habitus, regalis apparatus. Inde aurum in frenis & ſellis in calcaribus, plus calcaria quàm altaria fulgent. inde menſæ ſplendidæ cyphis & cibis, inde commeſſationes & ebrietates, inde cythara & lyra & tybia, inde redundantia torcularia & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Pro his & huiuſmodi uolunt eſſe & ſunt eccleſiarum prępoſiti, decani, archidiaconi, epiſcopi & archiepiſcopi. hæc ille. Item idem ad Eugenium papam libro quarto. Tu (inquit) paſtor procedis deauratus tam multa circumdatus uarietate, oues quid cupiunt, ſi auderem dicere demonum magis quàm ouium paſcua hæc ſunt. Nō ſic factitabat Petrus, nec ſic Paulus ludebat. Petrus neſcitur aliquando gemmis proceſsiſſe ornatus, vel ſericis non tectus auro, non uectus equo, nec ſtipatus milite, nec circumſtrepētibus ſeptus miniſtris abſque his non credidit ſatis implere ſaluatoris mandatum dictum beato Petro Apoſtolo Ioānis vltimo capitulo. Si amas me, paſce agnos meos. ſi forte in pœnam peccati populi mundo cecati euenit, q̄ hæc curia in depreſsióne ſecularium tantum hodie inualeſcit. Vnde Eccle. 12. ſic ſcribitur. Benefac humili, & ne dederis impio, prohibe illi panes dare; ne in illis potentior te ſit. Iam enim ad tantum cecatur ſeculum, quòd credit honorem ſacerdotis Chriſti ſtare in mundana gloria, & non in virtute, aut obſeruantia legis Chriſti. hæc ille. Item idem. 4. florum. ca. 6. Quid (inquit) ſibi vult, quòd clerici aliud eſſe, aliud videri uolunt. nempe habitu milites, quæſtu clericos, actu neutrum ſe exhibent, nam neque pugnant ut milites, neque vt clerici euangelizant, cuius ergo ordinis ſunt, cum utriuſque eſſe incipiunt, vtrumque deſerunt, & vtrumque confundunt. unuſquiſque in ordine ſuo reſurget. illi in quo, an qui ſine ordine peccauerunt, aut ſi ſummè ſapiens Deus veraciter creditur, a ſummo uſque deorſum nihil inordinatum relinquere, non vereor alibi ordinandos, quàm ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. hæc ille. Item Bern. ſuper illud Pſal. In labore hominum non ſunt: cum (inquit) cunctus ſtatus hominum aliquid habet laboris & voluptatis, clerici noſtri inter hæc nouo quodam artificio decernentes totum quod delectat in quolibet elegerunt, & totum quod moleſtat reſpuerunt, a militibus acceperunt ſuperbiæ ueſtem amplam familiam, equorum phaleras, & nobiles apparatus. A mulieribus molliciem delicatam, balnea ſuauia, uina, ocium & gloriam. A ruſticis fructus agrorum & horrea plena. Sed bene caueunt loricæ militaris pondus, & muliebrem declinant uerecūdiam. Omnes ruſtici & agricolæ uictum ſibi proprio labore acquirunt.

Sed

Sed hi delitijs affluunt & ocioſè viuunt, & tamen aduueniente tempore fructuum promptuaria eorum plena fiunt, & bibunt vinum meracißimum, & inde incraſſantur & impinguantur & dilatantur. hæc ille. Tales ſunt milites diaboli Chriſtum cum Herode crudeliter perſequentes, & cum Pharaone pueros Iſraelitici generis extinguentes. Vnde Ber. 3. florum. ca. 19. Si quid (inquit) ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis oritur Chriſtianæ, quicunque reſiſtit, quicunque repugnat, planè cum egyptijs paruulos Iſraelitici generis necare conatur. immo cum Herode naſcentem proſequitur ſaluatorem. denique ſi proprium ſanguinem dederit in precium redemptionis animarum, non tibi grauiorem videtur eum ab eo ſuſtinere perſecutionem, qui ſuggeſtione maligna pernicioſo exemplo ſcandali occaſione auertit ab eo animas, quas proprio ſanguine redemit, quàm a iudeo, qui ſanguinem illum effudit, quas ergo de ſalute animæ illi fratri gratias agere poſſum, qui mihi propinat detractionis venenum, meritò detractores Deo odibiles deſcribuntur tanquam perſecutores. Quid & is qui exemplo ſuo ad remiſsius agendum cæteros prouocat, qui ſingularitate turbat, aut inquietat curioſitate, aut impatientia ſua, & murmuratione moleſtat, aut quocunque modo contriſtat ſpiritum Dei qui in eis eſt ſcandalizans minimum de credentibus in eis. nonne, & hic manifeſte proſequitur Chriſtum. Agnoſcite dilectißimi & expaueſcite conſortium eorum, qui ſalutem impediunt animarum, horrendum penitus ſacrilegiū, quod & ipſorū vr̄ excedere facinus, qui domino maieſtatis manus ſacrilegas iniecerunt. videbatur iam ceſſare perſecutionis tempus, ſed ut palam factum eſt, nunquam deeſt perſecutio a Chriſtiano, & nunc quidē, quod grauius eſt ipſi Chriſtum perſequuntur, qui ab eo vtique Chriſtiani dicuntur. amici tui Deus, & proximi aduerſum te appropinquauerunt & ſteterunt, coniuraſſe uidetur contra te vniuerſitas populi Chriſtiani a minimo uſque ad maximū, a planta pedis uſque ad verticem capitis non eſt ſanitas ulla, egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus iudicibus vicarijs, qui uidentur regere populum tuum. Nunquid iam dicere poſſumus, ſicut populus ſic, & ſacerdos: q̄a nec ſic populus, vt ſacerdos. Heu heu Domine, quia ipſi ſunt in ꝑſecutione tua primi, qui uidentur in eccleſia tua primatū diligere, gerere principatum, arcem ſion præoccupauerunt, apprehēderunt munitiones, & vniuerſa libitè & poteſtatiuè tradūnt incendio ciuitatem. miſera eorum conuerſatio, plebis tuę miſerabilis ſubuerſio. Dati enim ſunt ſacri gradus in occaſionem turpis lucri, & quæſtum æſtimant pietatem, copioſißimæ ſiquidem pietatis inueniuntur in ſuſcipienda, immo in accipienda magis animarum cura: ſed hæc apud eos cura minor, & de animarum ſalute nouiſsima eorum cogitatio eſt, an uerò ſaluatori animarum grauior vlla eſſe poterat perſecutio. Impieque agunt & cæteri contra Chriſtum, multi quidem ſunt noſtris temporibus antichriſti: meritò tamen & crudeliorē eam ſentit perſecutionē pro acceptis beneficijs, & grauiorem ſentit pro ptāte quam a proprijs ſuſtinet miniſtris. licet alij quoque multi contra proximiorem ſalutem multifariè multiſque modis, & multis occaſionibus agere videantur. hæc uidet Chriſtus & ſilet. hæc ſaluator patitur & diſſimulat. præterea diſsimulemus. & nos miſeri peccatores, quo neceſſe eſt ita ſileamus interim. maxime de prælatis noſtris magiſtris eccleſiarū. ſit nimirum ſic placet & ipſis, ut euadant nunc humana iudicia. ſed ueniet ſemel iudiciū graue his, qui p̄ſunt, & potentes potenter tormēta patient. hæc ille.

4 † Sed certe carnalitas intantum excecauit p̄latos & paſtores eccleſiæ pro maiori parte, ꝙ prędictam ſententiam terribilem ſcripturarum ſacrarum, & ſanctorum doctorum nō formidant, nec conſiderant, & hoc bene oſtendit rualdebñ. ſuper ſimbolo per tale exemplū. Narratur (inquit) in de figmentis poetarum, quòd Argus paſtor habuit centum oculos, & Orpheus cythareda peroptimus uolens uaccas ſuas furari cytharā percutiens, omnes oculos Argi ſigillatim dormire fecit, & caput Argi dormientis occidit, & vaccas eius ad libitū ſuum abduxit. Moraliter iſte Argus cum centum oculis eſt prælatus, qui oculis ſpirituali-

ſtus vndiq; videre deberet, & præcauere ouiũ ſibi commiſſarum pericula. Vnde prælati Ezechielis. j. & Apocalipſis. 4. ſignantur per animalia pulcra oculis ante & retro. Orpheus eſt diabolus dulcedinẽ carnalitatis ſuggerẽs, qua dulcedine omnes oculos diſcretionis facit in eo dormire, & ſic caput, ideſt rationem animæ tollit & abſcindit: & tunc vaccas, ſiue oues ſuæ cuſtodiæ mancipitas rapit & diſpergit, & ad ſuum libitum in peccati præcipitiũ deducit. Et certè huiuſmodi voluptuoſi carnales prælati, & paſtores ſunt cauſa totius erroris, & impietatis iam regnantis per uniuerſum orbem. Vnde Linc. in quodam ſermo. qui ſic incipit. Natis educatis. Cum (inquit) paſtores ex officio ſunt cauſæ fidei, & Chriſtianæ religionis per uniuerſum orbem dilatandæ. & oppoſitorum oppoſitæ ſunt cauſæ. abuſores curæ paſtoralis cauſæ ſunt erroris oppoſiti dilatati in eccleſia per vniuerſum orbem, videlicet infidelitatis & impietatis, a quibus nunquam erat eccleſia reductura, quouſque paſtores eccleſiæ carnalem amorem diſpoſuerint. Quod bene figuratum eſt j. Regum. 6. vbi legitur, archam Dei reductam fuiſſe a terra philiſtinorum vaccis ad fetos nõ reflexis licet fetus haberent. Sed vt dicit Pariſien. in de uitijs, parte quarta. Eccleſia a malo ſtatu, in quo eſt pro magna ſui parte non exiet, niſi illi, quorum eſt cauſa trahere poſt poſuerint amorem carnalem. vnde Apoſtolus ad Hebreos 7. Melchiſedech (inquit) rex ſalem ſacerdos Dei ſummi. Et ſubiungitur ſine patre, & ſine matre, & ſine genealogia: non enim fecit mentionem de patre uel matre Melchiſedech, qui proprie ſignat ſacerdotes nouæ legis, ut oſtendat carnalem amorem longe debere eſſe a ſacerdotibus, ut docet Pariſien. ſuper eodem. Vnde & in exemplum huius legitur Exod. 18. quòd Ietro ſacerdos dixit Moyſi, prouide de omni plebe uiros potentes & timentes Deum, in quibus eſt ueritas, & qui odiunt auaritiam. & conſtitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios & decanos, qui iudicent populum omni tempore. ecce conſuluit prouidere, & conſtituere tribunos, & centuriones, & cæteros de omni plebe, & non de conſanguineis, & viros, & potentes, & timentes Deum, in quibus eſſet veritas, & odientes auaritiam, & non puerulos magis hominem quàm Deum timentes, veritatem ignorantes, & vanitatem mundi ſequentes, cuiuſmodi hodie præficiuntur in eccleſia. Vnde Bern. Mira (inquit) res eſt, epiſcopi habent ad manum, cui credant animas Chriſti ſanguine redemptas, cui autem credant facultates ſuas terrenas nõ habent, nec inueniunt, & inde datur intelligi, quòd patientius ferunt iniuriam Chriſti quàm propriam. Vnde aliquis epiſcopus nepotulo ſuo multa milia animarum ad cuſtodiendum committit, cui uiginti pira non cõmitteret cuſtodienda, ſed quam infideles, & aperti traditores ſunt tales domini oſtendit Pariſ. in de vitijs, parte quarta, per tale exemplũ. Si (inquit) princeps aliquis peregrè proficiſcens tradidiſſet alicui de ſubditis ſuis terrã ſuã tp̃e oportuno filijs ſuis diuidẽdam. & ſubditus ille terrã illã ſuis ꝓprijs filijs diuideret, & filios dñi ſui indigẽtes exhæredaret. nunquid infidelis valde eſſet & ꝓditor dñi ſui. Sic (inquit) p̃lati eccleſiæ valde infideles ſunt & proditores, qui patrimonium Chriſti, quod filijs ſuis, ſcilicet pauperibus deberent diuidere, conſanguineis ſuis tribuunt. Vnde ut dicit Pariſien. ubi ſupra. Initium malitiæ iude proditoris erat carnalis amor: quia ex amore carnali, quem habebat ad uxorem, & liberos ſuos murmurauit de effuſionem unguenti, quod effudit Maria Magdalena ſuper caput Ieſu di. illud Ioan. 12. quare hoc vnguentum non uendatum eſt trecentis denarijs, & datum eſt egenis. hoc autem dixit: non quia de egenis pertinebat ad eum: ſed quia fur erat & latro loculos habens ea quæ mittebantur aſportabat, vnde uenditione domini ſui illud damnum effuſionis vnguenti uoluit recompenſare, nec timuit dominum ſuum tradere, vt acquireret, quod daret eis, quos carnaliter amabat, ſcilicet vxori & liberis ſuis. Sic (inquit) prælati, in quibus amor carnalis dominatur, non timent committere ſimoniam, uel alia enormia peccata, ut conſanguineos ſuos promoueant: & ſi iudas meruit peruenire

nire ad ſuſpendium:quia loculos Domini ha bens dabat vxori, & filijs ſuis, quod dandum eſſet pauperibus,& licet pauca eis daret. Quid meretur ille, qui non uxori, ſed concubinæ, & filijs adulterinis dat, qđ pauperibus dandū eſſet,& ſuis conſanguineis, quibus minus tenetur dare, quàm filijs, dat officium diſpenſandi res pauperum quas ſcit eos expenſuros in ſuis uoluptatibus, & mundi vanitatibus: ſed ſi Ananias, qui retinuit ea, quæ eſſent pauperibus danda, ſic punitus, ſcilicet pœna mortis ſubitæ, & damnationis æternæ, licèt habuiſſet ea de venditione proprij agri, vt legitur Actuum. 5. qualiter putas punientur illi, qui ſibi & ſuis retinent, quæ non de ſuo patrimonio habent, ſed de Chriſti patrimonio obtinent. vnde etiam Odo ſuper illud Matth. 15. Beatus es Simon Bariona: quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cœlis eſt.quicquid (inquit) caro & ſanguis eis reuelat, faciunt prælati no ſtri temporis, qui conſanguineos ſuos, aut filios burgenſium, qui ſeruierunt eis, aut herodianos, ideſt miniſtros principum, aut legiſperitos in eccleſijs ſuis collocant & conſtituunt, & ad beneficia, & dignitates promouent, & hanc ſummam credunt eſſe prudentiam, ſummamque ſapientiam, ſed totum hoc caro, & ſanguis reuelat eis, & non pater, qui eſt in cœlis. & ideo ſicut de Simone Petro dictum eſt. B.Simon,&c.Sic per con trarium maledictus prælatus, qui facit, quod caro & ſanguis reuelat ſibi,& nō quod pater, qui in cœlis eſt. Ex quibus patet, quòd hmôi prælati ſunt Chriſti ꝓditores maniſeſtiſſimi.

5 † Et nedū tales prælati,ſed ēt,ut dicit Hol got ſuper illud Mat. 27. Peccaui tradens ſanguinē iuſtū.quibus hō mortaliter peccans tra dit Chriſtū,qđ (inquit)patet ex mō,& proceſſu iudæ traditoris. vñ appropinquāte hora paſſionis Chriſtus diſcipulis ſuis cœnam fecit, in qua non ſolum cibauit eos corporaliter, verumetiam ſpiritualiter dando eis carnem ſuam, & ſanguinem in forma panis & uini. Poſtquam uerò iudas cibum acceperat, foras exiuit, & ad inimicos Chriſti, ſcilicet iudæos perrexit, promittens, quòd Chriſtum eis traderet, & illi dederunt ei triginta argenteos, quibus acceptis tradidit ei Chriſtum. Hunc proceſſum ſpiritualiter habet peccator mortaliter peccans. vnde Chriſtus quotidie nos paſcit non ſolum corporaliter, ſed etiam ſpiritualiter ſuo præcioſiſsimo corpore, & ſanguine, qui quotidie pro ſalute omnium fidelium Chriſtianum a bonis ſacerdotibus in eccleſia miniſtratur. Sed iſto non obſtante miſer peccator, & ingratiſsimus multoties uadit: & cum inimicis Chriſti loquitur, ideſt cum carne mundo, & diabolo, qui inimici capitales Chriſti exiſtunt, & cum iſtis inimicis peccator conuenit, & fœdus pepigit, quando ad eorum inſtigationem, ut faciat contra Dei præceptum conſentit. Sed quid recipit is. triginta argenteos. non. ſed tantum tres, ſcilicet peccatum locutionis, cogitationis, & operis. Et ſicut dicit Orige. Peccatum eſt diaboli pecunia, quam qui accipit, animam ſuam diabolo vendit. & vt videtur qui taliter animam ſuam diabolo vendit, grauius contra Chriſtum delinquit, quam iudas in hoc, quòd eum inimicis ſuis tradidit. & hoc tali ratione oſtendo. Si quis haberet duo iocalia præcioſa, quorum vnum magis diligeret, quàm reliquum, magis delinquet penes eum, qui de iocali, quod magis diligeret, quàm de iocali, quod minus diligeret eum voluntariè priuaret. Sed ſpiritualiter loquendo Chriſtus habuit duo iocalia ſibi valde præcioſa, ſcilicet animam humanam, & ſuam vitam propriam, quorum magis dilexit animam humanam, quàm ſuam vitam propriam, quod patet ex hoc, quòd pro anima humana dedit ſuam propriam vitam:cum ergo ratione proditionis iudæ Chriſtus non perdidit, niſi vitam ſuam propriam, quam minus, ut uidetur, dilexit, quàm animam humanam. & ratione proditionis mortaliter peccantis Chriſtus perdit animam illam, quā miſer peccator pro modica delectatione diabolo vendit, & pro qua Chriſtus ſuam propriam vitam dedit.patet, quòd mortaliter peccans grauius contra Chriſtum delinquit, quā iudas,qui eum ſuis inimicis ꝓdidit. Et ſi obijciatur

ciatur contra prædicta, ꝙ iudas Chriſtum tradens grauius peccauit, quàm aliquis iam mortaliter peccans ex eo, ꝙ iudas mortaliter peccando animam ſuam diabolo vendidit tradendo Chriſtum, ſic iam mortaliter peccans precio peccati animam diabolo uendit. Dicendum eſt, ꝙ ante paſsionem Chriſti poſt lapſum primi parẽtis omnis anima peccatrix erat ſub poteſtate diaboli: ſed Chriſtus per ſuam paſsionem eas iam de poteſtate diaboli ſuo ſanguine redemit precioſiſsimo dicente Apoſtolo.j.Pet.2. Non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed precioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti, & ideo vt uidetur, qui iam mortaliter peccando animam ſuam precio peccati diabolo vendunt, in tanto grauius peccant, in quanto nobiliori precio Chriſtus illam redemit, & per conſequens, ut uidetur iam mortaliter peccans grauius peccat quàm iudas, qui dominum ſuum Ieſum Chriſtum prodidit. Sed inter omnes peccatores, ut uidetur indignè cõficiens, uel corpus Chriſti in ſacramento altaris indignè recipiens cum iuda proditore manifeſtiſsimè dominum ſuum Ieſum Chriſtum, quantum in ſe eſt in manus ſuorum inimicorum tradit. Vnde ſuper Luc. 22. Ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa. dicit Pariſien. quòd ſicut iudas tradidit ſuis perſecutoribus Chriſtum ſic conficiens, vel ſumens corpus Chriſti indignè tradit eũ, inquantum in ſe eſt demonibus, dum ponit eum in loco, qui eſt in poteſtate demonum, immo & inter demones, qui ſeipſum Chriſti proditorem inhabitant. Et ideo ſuper illud.j. Corin.11. Quicunque manducauerit hũc panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini dicit Ambroſius, quòd indignè hoc ſacramentum recipiens reus erit, ac ſi Chriſtum occideret. vnde & in confirmationem huius de talibus dicit Apoſtolus ad Hebr. 6. quòd rurſum ſunt crucifigentes filium Dei. Sed eſt inſuper notandum, quòd ſeptem modis ſpecialiter impij dominum ſuum Ieſum Chriſtum prodũt, ſecundum ꝙ ſeptem ſunt caſus, in quibus poteſt homo ſui regis proditor appellari meritò. Primò, ſi arma contra regem portare præſumit. In iſto enim caſu proditores Chriſti ſunt ſuperbi: quia ſuperbi contra Chriſtum armati incedunt. Pro quo notandum, ꝙ ſicut quando torneamenta ſolennia, uel duella proclamantur, antequam dimicantes ad campum procedant, illi qui principales ſunt perſonæ uexilla, ſigna & arma ſua exponunt, & ſic milites inferiores eligant, & uideant ſub cuius uexillo poterant dimicantes tueri. Sic ſpiritualiter Chriſtus in hunc mundum ueniens, ut torneamentum & duellum cum diabolo iniret, uexillum ſuum expandit, quando primo mundum intrauit, in quo expreſsè arma ſua deſcribuntur. Vnde vt patet Lucæ 2. Angelus paſtoribus apparens. uexillum Chriſti, & arma deſcripſit dicens. Hoc erit uobis ſignum, inuenientis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio. Ecce hæc ſunt arma Chriſti, ſcilicet humilitas, quæ notatur ibi. inuenietis infantem. Obedientia, quæ notatur ibi. pannis inuolutum. Paupertas, quæ notatur ibi. cum dicitur. poſitũ in præſepio. Iſta enim arma non conueniunt ſuperbo, nec alicui, niſi illis, qui vexillo Chriſti uolunt dimicare cõtra diabolum. Sed ſuperbi cum diabolo contra Chriſtum pugnantes ſe induunt armis omnino armaturæ Chriſti contrarijs: quia ubi Chriſtus non curauit contemni, & in modica reputatione in hoc mundo haberi, ſuperbus non vult contemni, nec pati obprobrium, ſed ſuper oẽs alios uideri & exaltari, & ubi Chriſtus parẽtibus, & legibus, & ſuis inferioribus voluit humiliter obedire, ſuperbus, nec Deo, nec legibus eccleſiæ, nec alicui uellet obedire: ſed ſua propria uoluntate in omnibus regulare, & ſuæ ditioni omnes alios obedire: ac ẽt ubi Chriſtus uoluit pauꝑ eſſe, & pauper reputari, ſuperbo non fit maior verecundia, quam ꝙ pauper, & mendicus nominetur, nec aliqd magis quàm paupertatem odit & contemnit.

6 † Et ideo ſi arma ſuperbi ueraciter deſcribi debeant, dicitur, ꝙ portat ſcutum rubeum ſubuerſum cum equo habente ceruicem erectũ, & pedẽ ferro munitũ, & curſum impetuoſum. vnde ſicut ſcutum dr̃ rubeum, de quo ru

bedo egreditur. ſuperbus a quo ſuperbia egreditur dicitur rubeus: quia ſic ſanguinem humanum non timet effundere ad pugnandum, & interficiendum faciliter prouocatur. Vnde Eccleſiaſtici. 27. Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum. Iſtud ſcutum dicitur ſubuerſum: quia quod in eo deberet naturaliter eſſe inferius, ſemper nititur eſſe ſuperius, & nimis exaltari. vnde inter omnes creaturas mortales homo habet occaſionem maximam humilitatis: quia certæ creaturæ poſt mortem aliquid vtilitatis relinquunt, vt pellem, lanam, oſſa, carnes, plumas, cornua, & huiuſmodi, immo & de ſerpētibus fit tyriaca. Buffones etiā portant lapides precioſos in ſuis capitibus, ſed ſi corpus humanum ſibi dimittatur, & anima ab eo ſeparetur, ad nihil ualet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus & beſtijs, & in terra a uermibus comedatur. Ideo ſicut eſt contra naturam terræ, quæ eſt elementum infimum ſupra alia elementa locari: ſic eſt contra naturam corpus humanū ſemetipſum per ſuperbiam ſuper alios exaltari. Et ideo propter iſta rationabiliter dicitur, quòd ſuperbus portat ſcutum euerſum, ſed ſicut quando ſcuta militum ſic euerſa portantur, tūc ſignum eſt, ꝙ milites illi ſunt mortui, ſed certè ſuperbus prædicto modo ſcutū portans euerſum nihil aliud eſt, niſi miles diaboli mortuus, vnde de quolibet tali dici poteſt illud Apoca. 3. Nomen habes, ut uiuas, & mortuus es. Superbus etiam habet ceruicem erectum ſicut equus: quia ſemper nititur ſeipſum exaltare. dicente pſalm. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Habet etiam ſuperbus pedem ferro munitum. i. affectionē in malitia obſtinatam, de qua dicit dominus Leuit. 16. Conteram ſuperbiam duritiæ ueſtræ. Item Ro. 2. Secundum duriciam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram Dei in die iræ. Habet ēt ſuperbus curſum impetuoſum, ſicut equus indomitus, quia quicquid loquitē a ſpiritu impetuoſo procedit, & ab animo indignanti. vnde Iſa. 30. Labia eius repleta ſunt indignatione, & lingua eius quaſi ignis deuorans. quādiu enim iſtis armis utitur ſuperbus, eſt de exercitu diaboli paratus ad portandum diabolum, immò & taliter armatus eſt, quaſi equus diaboli ſimilis equo Alexandri regis, de quo loquitur Solinus in de mirabilibus mundi dicens, quòd Alexander habuit quendam equum, qui quando erat armatus armis domini ſui nullum alium ſeſſorem ſuper ſe recepit, niſi ſolum Alexandrum regem; ſed quando iſte equus erat deauratus, ſiue ornatus armis alicuius alterius gartiones, & ribaldos ſuper ſe aſcendere indifferenter permiſit. Sic ſpiritualiter; quamdiu fidelis armatus eſt prædictis armis Chriſti, non permittit alium ſeſſorem cor ſuum aſcendere, niſi ſolū Chriſtum cœli, & terræ regem & Imperatorem: ſed quando armis ſuperbiæ, quæ ſunt arma diaboli, induitur & armatur, quemlibet ribaldum inferni, & cogitationes iniquas. nequiter cor ſuum aſcendere permittit. vnde Iere. 6. Sagittam & ſcutum accipit crudelis. & ſuper equos aſcendit præparatus, quaſi uir ad prælium, contra Chriſtum ſupp. Ex quibus patet, quòd ſuperbus portat arma cōtra Chriſtum. & ideo traditor, & dignus morte meritò comprobatur: ſed pro iſta traditione Chriſtus, vt Deo patri ſatisfaceret ſanguinem ſuū fudit in redemptionem, quando caput corona ſpinea a iudæis pungi permiſit uſq; ad ſanguinis effuſionem circumquaque. & ſibi etiā, ſcilicet in cruce expanſa erant, quia ſua quæ ſumpſit in natiuitate: humilitas enim, & obedientia erant ibi oſtenſa in hoc, quòd inclinauit caput ſuum factus eſt obediens uſque ad mortem: paupertas etiam erat ibi oſtenſa: quia tunc non habuit, ubi caput ſuum reclinaret, & ſic pro noſtra, & primi parentis ſuperbia deſtruenda ſanguinem de capite ſuo effudit in precium redemptionis. De qua redemptione dicit Apoſtolus. j. Petri. 1. Non corruptibilibus auro, uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine agni incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti. Secundo regis proditor dici poteſt, quando legios regis, & populum ſuum obloquijs, & detractionibus cōtra regem ſuum prouocat. In iſto enim caſu proditores Chriſti ſunt inuidi, qui obloquijs, & detractionibus proximos ſuos perturbant,

turbant, & unum contra alium prouocant: nã qui obloquijs & detractionibus famã proximi ſui denigrat, uel unum contra alium ad inuidiam, aut odium prouocat, hoc idem cõtra regem, & dominum ſuum Ieſum Chriſtum facit, dicente ſeipſo. Matth. 25. quamdiu uni ex his fratribus meis feciſtis mihi feciſtis. Et ex iſto ſequitur experientia docente, quòd iam eſt in mundo iſto, ſicut eſt in cęli imperio: quia ſicut in cęli imperio minor ſtella eclypſat maiorem, ſed non econtra: ſicut luna ſolem, quàmuis lumen non habeat niſi a ſole. Sic in mundo iſto maculatus & immundus, qui nihil bone uirtutis habet a ſeipſo ſcãdalis & detractionibus eclypſat nomen, & famam uiri iuſti, a quo reciperet lumen boni exempli, gratiæ & doctrinæ. Et cauſa huius eſt: quia talis miſer inuidus uidet hominem bonum & iuſtum, & Deo obedientẽ, & ideo ex inuidia nititur eum, uel famam eius denigrare, ſed ſi talis eſſet miſer & ingratioſus, mundus ſibi non inuideret, cum ſolum miſeria caret inuidia: ſed iſta enim inuidia proditio incępit in paradiſo inter Adam & diabolum: quia Adam enim apud Deum fuit familiaris & gratioſus, ſed diabolus ex inuidia uoluit eius famam denigrare et omnium filiorum, quod bene apparuit de filio Adam. Nam Cayn ex inuidia occidit Abel fratrem ſuum pro eo, ꝙ uidit eius munera Deo eſſe accepta, et non ſicut ſua. Vnde & ſicut dicitur Sapien. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, ſed Chriſtus redemptor noſter de dextro latere ſuo ſanguinem ſui cordis effudit, ut noſtris cordibus hanc proditoriam peſtem inuidiæ penitus eneruaret. vnde Hebreorum. 13. Ieſus ut ſanctificaret per ſanguinem ſuum extra portam paſſus eſt. vnde, & cauſam quare a dextro latere ſanguinem Chriſtus emiſit, poteſt eſſe iſta. Dicunt enim medici, quòd oculus quando infirmatur per hoc, quòd ſanguis corruptus aſcendit ad oculum, & ibi congelatur, maculam generat, quæ oculum excecat, & quę macula inueterata, & indurata uix, uel nunquam curatur: ſed tamen dum fuerit recens poteſt curari, & abſtrahi uirtute ſanguinis extracti de dextra ala columbæ. Sic ſpiritualiter aliquando contingit, quòd inuidus proximo ſuo ſanguinem odij, & inuidiæ in corde ſuo habet aſcendentem, & ibi intantum radicatur, inueteratur, & induratur, ꝙ uix poteſt curari, eijci, vel ſaluari, ueruntamen ſi in principio & tempeſtiuè memorari uellet de illo præcioſiſſimo ſanguine extracto de dextra ala illius ſimplicis columbæ Ieſu Chriſti, cito maculam odij & inuidiæ de cordis ſui oculo euelleret & ſanaret. vnde Apoſtolus Hebre. 9. Sanguis Chriſti, qui per ſpiritumſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo uiuente emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis. Tertiò regis proditor dici poteſt, qui regis legios contra regis uoluntatem malitioſè vulnerauerit, & occidit. In iſto enim caſu proditores Chriſti ſunt iracundi, qui proximos ſuos ſeruos legios Ieſu Chriſti contra legem, & uoluntatem Dei malitioſè perſequuntur, & crudeliter opere, uel uoluntate vulnerant & occidunt: & quia ira totum corpus, in quo accenditur inflammeſcat. Ideo Chriſtus, ut nos ab hac peſte iracundiæ ſanaret per totum corpus ſuum ſudorem ſanguineum emiſit. dicente euangeliſta Luc. 22. ca. Factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Et ideo meritò dicit Apoſtolus ad Rom. 5. In ſanguine ipſius ſalui erimus ab ira per ipſum. Quartò regis proditor dici poteſt, qui fidem ſuo regi præſtitam frangit. In iſto caſu traditores Chriſti ſunt auari, ſiue cupidi: quia tales errant a fide, quam Deo in baptiſmate præſtiterunt dicente Apoſtolo prima ad Thi. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide. Vnde in baptiſmo fidẽ præſtiterunt Deo abrenunciare ſathanæ, & omnibus pompis, & operibus eius. & mandata Dei fideliter obſeruare. Sed non obſtante, ꝙ dominus præcepit cuilibet diuiti dicens. Deuter. 15. Præcipio tibi, ut aperias manum tuam egeno & pauperi: tamẽ multi auari tam uehementem amorem, & ſeruitutem exhibent mammonæ, ꝙ potius ꝑmittunt pauperes fratres ſuos, & Dei filios famæ, & frigore, & alijs miſerijs perire, q̃ eis volunt

manum

manum adiutricem intuitu charitatis porrigere. Tales igitur recedentes a fide quã Deo præſtiterunt mammonæ ſeruiunt. Sed cum teſte Chriſto Mat. 8. Nemo poteſt Deo ſeruire & mammonæ, patet tales a fide Chriſti apoſtatãtes traditores Chriſti manifeſtiſsimi efficiuntur. Huiuſmodi enim auari bene figurari pñt per quendã fontem, de quo loquitur B. Aug. 21. de ciuitate Dei dicens, ꝙ apud garamãdos eſt quidã fons tam frigidus in diebus, ꝙ inde nõ bibatur, & tam feruidus in noctibus, ꝙ nõ tangatur. Sic certè eſt de auaro, cuius fons cordis in diebus, ideſt in tempore lucrationis ita infrigidatur tenacitate, ꝙ nullus pauper põt ex eius diuitijs deguſtare, & in noctibus, ideſt tempore perditionis ita ferueſci: per deſperationẽ, ꝙ putat mundũ ſibi deficere: & tũc nõ eſt ſpes pauperi aliquid ab eo recipiendi, & ſic ſiue lucretur, ſiue non, nihil de bonis ſuis pauperibus impartitur. Sed contra iſtam proditoriam cupiditatem Chriſtus ex utraque manu ſua expanſa, & perforata in cruce ſanguinem ſuum emiſit, & per hoc docens, quòd diuites manus ſuas adiutrices pauperibus aperire, neque in tempore lucrationis, neque in tempore perditionis pertimeſcerent. vnde & Chriſtus tam in tempore aduerſitatis, q̄ in tẽpore proſperitatis verè penitentibus manus ſuas aperuit adiutrices: nam in aduerſitate pẽdens in cruce latroni miſericordiam petenti reſpondit dicens. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Mat. 27. In tempore proſperitatis etiam, quando cum maxima gloria, & honore coelos aſcendit ſeptem dona ſpirituſſancti diſcipulis ſuis petentibus liberrimè donauit. vt patet Act. 2. Quintò regis proditor dici poteſt, qui capitaneus conſtitutus eſt, & cui committitur cuſtodia alicuius uillæ, ciuitatis, uel caſtri, ſi cum viderit periculum inimicorum veniens dormiret, & tubam ſonare non faceret ad monendum ciues uigilare: ſed torpeſcens, ſiue dormiens permiſit ciuitatem, vel caſtrum intrare, & regis legios captiuos ducere, ſpoliare, & crudeliter occidere. In iſto enim caſu traditores Chriſti poſſunt dici accidioſi, & ſpecialiter viri eccleſiaſtici accidioſi paſtores & prælati qui quaſi capitanei, & ſpeculatores ſunt caſtelli, & ciuitatis eccleſiæ, de quibus dicit dominus per Prophetam Iſa. 21. vade & pone ſpeculatorẽ, & quodcunq; viderit, ſ. periculi, annunciet, ſupple per clangorẽ tubæ euãgelicæ prædicationis. iuxta illud Iſaiæ. 58. Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta uocẽ tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorũ. Et ſicut ſpeculator in tẽpore guerræ aduenientibus inimicis ſi tubam non clangat, & populum de periculo inimicorum non moneat, traditor iuris ſupplicio dignus ſentitur. dicente Domino per Prophetam Ezech. 2. Speculatorem dedi te domui Iſrael, & audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. ſic dicente me ad impium. morte morieris, & ſi non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur a via ſua impia & viuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem eius de manu tua requiram. Sed Chriſtus contra iſtam proditioſam accidiã ex vtroque pede in cruce confixo ſuum ſanguinem præcioſum effudit. Et notabiliter contra accidiam de pedibus ſanguinem effudit: quia de accidioſo eſt, ſicut de litargico. cui nihil ita delectabile uidetur, ſicut ſomnus, ſic accidioſus ſemper appetit voluptuosè uiuere, & in vitijs, & voluptatibus iacere continuè & dormire; ſed ſecundum medicos optima medicina contra litargiam eſt punctio pedum, & ſic infirmus excitetur a ſomno. Ideo Chriſtus pedes ſuos ad crucem cõpungi permiſit, vt ſic nos conſiderantes a litargicoſo ſomno accidiæ excitaret. vnde accidioſo ſpecialiter dici poteſt illud pſal. Intingatur pes tuus in ſanguine, ideſt pes affectionis animæ tuæ per recordationem in ſanguine effuſo de pedibus Ieſu Chriſti, ut ſic a ſomno pigritiæ ſemper euigiles. Sextò regis proditor dici poteſt, qui uenenum propinat ad intoxicandum regem, uel eius filium & hæredem: ſic guloſi proditores ſunt, qui ſeipſos filios & hæredes regis coeleſtis crapula, & ebrietate intoxicant & occidunt. Iuxta illud Eccl. 37. In multis eſcis erit infirmitas, propter crapulam multi perierunt. vnde guloſus, ſiue ebrioſus aſsimilari poteſt cuidam ſerpenti, qui regulus nominatur, de quo

N 4 dicunt

dicunt naturales, quòd omnia virentia iuxta ſuam cauernam inficit & corrumpit, ſic certè ebrietas in eo, in quo dominatur omnia virentia virtutum deſtruit, & corrumpit. Et ideo dicitur Prouerbiorum. 23. Ne intuearis vinum, quando flaueſcit: & cum ſplenduerit in uitro color eius, ingreditur blandè, & in nouiſsimo mordebit, ut coluber. & ſicut regulus venena defundet, & ſicut potus moderatus omnia membra corporis nutrit, corroborat, & confortat, ſic potùs immoderatus omnia membra corporis debilitat, inficit & corrumpit. Sed Chriſtus medicus noſter in remedium huius venenoſæ infirmitatis per totum corpus ſuum duriſsimus flagellis vulneratum ſanguinem ſuum precioſum effudit, intantum quòd ut dicitur Iſa. j. A planta pedis vſque ad verticem capitis non erat in eo ſanitas. Septimò regis proditor dici poteſt, qui reginam regis ſponſam nititur violare, ſic luxurioſi ſunt proditores Ieſu: nam luxurioſi violant animam ſuam Chriſto per fidem deſponſatam. iuxta illud Oſeę 2. Sponſabo te mihi in fide. Item Ezech. 16. Tu facta es mihi ſponſa: ſed in remedium huius vitij Chriſtus ſanguinem ſuum effudit in ſua circunciſione, cum quo ſanguine ſponſam ſuam mundificauit ab omni macula peccati. vnde Apoc. j. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. prædicta autem ſpecies auaritiæ proditio opponitur uirtuti fidei, & pertinet ad tranſgreſsionem mandati de non furando.

De ludo & eius malis. Cap. XXIII.

SVb hac ſexta ſpecie auaritiæ, ſcilicet proditione continentur ludicra, id eſt inhoneſta, quæ in ludis geruntur.

1 † Pro quo notandum, quòd ſicut docet Ruallenſ. in ſumma ſua collationum ad omne genus hominum, parte. j. diſt. 14. ca. 7. quadruplex eſt genus ludorum. Primum eſt ludus peruerſæ illuſionis. ſecundum eſt ludus laſciuæ vanitatis. tertium eſt ludus indiſcretæ actionis. & quartum eſt ludus ſocialis honeſtatis. De primo genere ludorum loquitur ſcriptura Gen. 21. vbi legitur, quòd Sara vidit Iſmahelem ludere cum filio ſuo Iſaac, in quo ludo vidit illuſionem, & ſignat deceptionem, vt dicit Aug. ſuper Io. ome. 11. & tales ludi ſunt ioculatorum, & hiſtrionum, & aleatorum, & cæterorum huiuſmodi, qui ſunt ludi nephandi. De quibus Auguſt. qui ſtultis (inquit) hominibus ludentibus aliquid impendit peccatis eorum participem ſe facit. vnde vos qui ſpirituales eſtis, cum tales videritis, arguite, corripite, & caſtigate. vnde c a. non extra in antiquis. lib. 3. de uita & hone. cleri. clerici. Clerici (inquit) officia, vel commercia ſecularia non exerceant maximè inhoneſta, nimis & ioculatoribus, & hyſtrionibus non intendant, & tabernas prorſus euitent, niſi forte cauſa neceſsitatis in itinere cõſtituti, ad aleas & taxillos non ludant, ne huiuſmodi ludis interſint. hæc ibi. Vnde ludus alearum, taxillorum, & cæterorum huiuſmodi quæ ſunt ſolum cauſa lucri tam in laicis q̃ in clericis ſunt culpabiles, & hoc propter multa mala quæ ludos huiuſmodi comitanť. Quorum primum eſt cupiditas, & non quæcunq; cupiditas, ſed rapina & proditio: vult enim aleator ſpoliare proximum ſuũ, immo & amicum, & magiſtrum, vel dominum ſuum rebus ſuis, ſcilicet auro, argento, tunica, immo, & ſi poteſt camiſia, & bracis, quod non faceret aliquis de latronibus, qui ſpoliant peregrinos in nemoribus. Secundum malum, quod concomitatur ludos prædictos eſt contemptus doctrinæ matris eccleſiæ. vnde cõtra tales ſic docet mater noſtra eccleſia in canonibus apoſtolorum, & ponitur in di. 35. epiſcopus. ubi ſic. Epiſcopus (inquit canõ) aut preſbyter aut decanus, aut aleæ, aut ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut deponatur, ſubdiaconus autem, aut cantor, aut lector ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur. ſimiliter & laicus: ſed talis pœna, ut conſtat, non ſolet imponi, niſi pro graui, & mortali peccato. Nam, ut dicitur Deuteron. 25. pro menſura peccati erit plagarum modus. Tertiũ malum ludos prædictos concomitans eſt ſcandalum proximi corrumpuntur enim multi, qui ad talem ludum inſpiciendum conueniũt

Rual-

Ruallenſis in ſummaſua,vbi prius. magnates (inquit) moderni pro magno habent,ſi in alea rum peritia ſint inſtructi, & ſi in vanis ludis ſint experti: cum tamen dicit Seneca in prouerbijs ſuis.ꝙ aleator tantò eſt nequior, quan to in illa arte eſt doctior.igitur veſania magna eſt in illa arte iuſudare, & non ſolum nobiles intendentes talibus ſibi ipſi nocent: ſed etiam multis alijs quibus dant exemplum,audaciam occaſionem talibus uacandi: & etiam liberos ſuos & hæredes exemplo ſuo ad tales prouocant. Quartum malum ludos prędictos concomitans eſt perditio temporis & amiſsio bonorum operum, quæ facere deberent huiuſmodi luſores tempore illo, quod conſumunt inutiliter & perdunt,non attendentes, ꝙ ſicut dicit beatus Bernardus,ſicut capillus & capite non peribit,ita nec momentū peribit.de quo non oporteat rationē reddere:ſed tamen tranſit irremediabile, quod tibi conceſſum eſt ad impetrandum veniam & gloriam,& ad agendum pœnitentiam, & ad promerendum gloriam ſempiternam.vnde Apoc. 2. Dedi illi tēpus,vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere.vnde inquit.Bernard.nihil pręcioſius tempore,& tamē nihil hodie vilius reputatur.vnde tempus tam præcioſum eſt, ꝙ vnus damnatus, vel exiſtens in purgatorio libenter daret omni mundi diuitias, ſi in eius eſſent poteſtate pro vna hora vitæ præſentis ad agendum pęnitentiam: quia in vna hora poſſet maximus peccator per veram pœnitētiam remiſsionem peccatorum ſuorum obtinere, & Dei gratiam quam peccando amiſerat recuperare:ſicut patet Lucæ 27.de Magdalena.& Luc. 23.de latrone pendente in dextra Chriſti in cruce:ſed certe tempus, ꝙ Deus miſericorditer conceſsit impijs ad agendum pœnitentiam infra breue,& quaſi ex improuiſo aufert ab eis, & tunc de eorum negligentia, de temporis perditione,de iniquis cogitationibus,ocioſis verbis & malis operibus ſtrictiſsimam reddent rationē, & iuſtiſsimum recipient iudicium, dicēte Domino per prophetam.Ego cum accepero tempus iuſtitias iudicabo. Nonne igitur magna ſtultitia eſt,ꝙ talis luſor,quando potuit facere opus bonum ad propriam vtilitatem & proximi ædificationem & Dei honorem, ipſe fecit opus,quod ſibi eſt damnoſum, proximo ſcandalum, & Deo contumelioſum, vere ſeruus nequam erit ille, qui cum venerit Dominus eius & inuenerit eum ſic facientem.vnde Mat th.24.Si dixerit ille malus ſeruus in corde ſuo moram facit Dominus meus venire, & cęperit percutere conſeruos ſuos: mãducet autem & bibat cum ebrioſis, veniet Dominus ſerui illius in qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum,partemq; eius ponet ipocritis: illic erit fletus & ſtridor dentium. Quintum malum prædictos ludos concomitans eſt periurium. Sæpe enim iurat luſor talis ſe lucratū fuiſſe,cum tamen in rei veritate perdiderat,de cuius peccati periculo dictū eſt ſupra in quarta ſpecie auaritiæ. Sextum malum ludos prędictos concomitans eſt violatio Sabbati: nam in diebus Dominicis,& cęteris ſolennitatibus præcipue huiuſmodi luſores committunt prædicta peccata, & multa alia non attendentes, quod legitur Numer. 25.de quodam homine, qui propter hoc, ꝙ ligna colligebat in Sabbato,præcipiente Domino lapidatus eſt ad mortem. Sed manifeſtum eſt cuilibet ſane intelligenti,peius eſſe cum blaſphemijs & periurijs & huiuſmodi vanis ludis in Sabbato occupari, quam ligna colligere. Et ideo propter iſta pericula & multa alia quæ in huiuſmodi ludis contingunt, meritò dicit illa ſancta virgo Zara filia Raguelis illud Thob.3.Nunquam cum ludentibus miſcui me,neq; cum his qui in leuitate ambulant participem me præbui.

2 † Secundum genus ludorum,vt dictum eſt, eſt ludus laſciuiæ, vanitatis & voluptatis. cuiuſmodi ſunt choreæ, trepudia, interludia, & cæteri ludi theatrici, qui ſunt ludi dicti a theatro,quod eſt locus communis, vbi populus venire conſueuit ad ludendum: quia poſt ludos peractos meretrices frequenter in talibus ludis proſtituuntur. Et ſic tales ludi fornicatiōis,meretricij & adulterij multoties ſunt in cauſa. & ideo in talibus ludis delectantur demones,& (vt conſtat) uir perfectus non deberet intendere ludicris in quibus demones delectantur. Et ideo meritò beatus Augu. cohibeat inquit ſe a ludis, a ſpectaculis mundi,

qui

qui perfectam vult conſequi gratiam remiſſionis. Nam Dina filia Iacob, de qua legitur Geneſ. 34. cum Iacob veniret in terram Chanaan, Dina filia eius egreſſa eſt, ſ. ad ſpectacula mundi, vt uideret mulieres regionis illius, quam videns Sichem filius regis illius terræ adamauit, rapuit & vi oppreſſit eam. Sed ſicut dicit Auguſt. ſi inter ſuos remanſiſſet ab extraneo raptore corrupta non eſſet. Tanto itaque magis caueat & cohibeat ſe anima, quæ non ſemel ſed ſæpe rapta corrupta eſt, timeat iam dato experimento, quod ignorauit virgo. hæc Auguſt. & ponitur in ca. de pœni. diſt. 5. in pœnitentia fere in fine. Tertium genus ludorum eſt ludus indiſcretæ actionis, cuiuſmodi eſt ludus pilæ, pedalis luctæ iactus lapidum, haſtiludia & cætera huiuſmodi, ex quibus ſæpe mala proueniunt, vtputa rixæ, alapæ, pugnæ, inuidiæ, odia, homicidia, & hoc aliquando præter ludentis intentum: qui tamen dum deprehenſus fuerit & redargutus dicit, ludendo feci, nec certe ſufficit hoc ad excuſationem, cum omnis ludus noxius ſit in culpa præcipue cũ non poſſit in bonum interpretari. vnde aliqui ſunt ludi huiuſmodi, & licet aliquãdo mala ex eis caſu aliter contingant præter ludentis intentum; tamen a perſonis, quibus conueniunt pro loco & tempore cauſa virtutis fieri poſſunt. vtputa curſus, ſaltus, pilæ, lanceæ, & huiuſmodi, qui fieri poſſunt a laicis cauſa fortitudinis exercendæ ad reipublicæ vtilitatem, vt dicit Vualleren ſ. in ſumma ſua vbi prius: qui tamen ludi clericis omnino ſunt interdicti. Vnde Iſidorus in vita clericorum. His igitur (inquit) lege patrum cauetur, ut clerici a vulgari vita ſecluſi a mundi uoluptatibus ſe abſtineant. non ſpectaculis, nõ pompis interſunt, conuiuia publica fugiant, vſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationibus lucrorum nõ fraudibus cuiuſquam ſtudium appetant, amorem pecuniæ quaſi materiam cunctorum criminum fugiant ſęcularia officia, abhominent negociaque, honoris gradum per ambitionem non ſuſcipiant, pro beneficijs medicinæ Dei munera non capiant, dolos & coniurationes caueant, odiũ ut æmulationes, obtrectationem atque inuidiant fugiant, non uagi oculis, non effreni lingua, aut petulantia, fluidoque geſtu incedant: ſed pudorem atque verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſus oſtendant, obſcenitatem & membrorum & verborum ſicut & operum pœnitus execrentur, viduarum & virginum frequẽtationes fugiant contubernia, extranearum mulierum nullatenus appetant, caſtimoniam quæ inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant. & ſequitur poſtremò. doctrinæ, lectionibus, pſalmis, canticis exercitio iugiter incumbant. Tales enim eſſe debent, qui diuinis cultibus ſeſe mancipandos ſtudent, ſcilicet vt dum ſcientiæ operam dant, doctrinam gratiæ populis adminiſtrent. Hæc Iſidorus, & ponitur in ca diſt. vigeſimatertia, his igitur.

Quartum genus ludorum eſt ludus ſocialis honeſtatis in ſe non vitioſis ad recreationem, & releuamen laboris intentus, & ſic leguntur philoſophi ludere, prout Seneca ait libro de tranquillitate, in fine. vbi dicit, quòd Socrates cum pueris ludere non erubeſcat, & Cato laxabat animum curis publicis fatigatum: quia temperato motu calor naturalis nutritur in corpore & letitia mentis reparatur. Vnde & de ſancto Ioanne euangeliſta narrat Caſsiodorus libro ſeptimo collationum, quòd cum manu mollitur perdicem demulceret, vidit eum hoc facientem quidam iuuenis, qui eum deriſit & ſocijs ſuis dixit. Videte quo ille ſenex ludit cum auicula vt puer. Quod beatus Ioannes per Spiritumſanctum cognoſcens iuuenem ad ſe vocauit, & quid in manu ſua teneret quæſiuit. Cui cum arcum ſe tenere diceret, ait Apoſtolus. Cur eum non ſemper tetentum circumfers. ne inquit iuuenis iugi curuatione fortitudo eius molleſcat & depereat. Sic ait Apoſtolus. Non te offendat hæc parua mea laxatio: quia niſi quandoque homo quadam remiſsione laboris relaxaret rigorem minus ualida ad contemplationis perſeuerantiam foret humana fragilitas.

Nam & aquila cunctis auibus celſius uolat & ſolis radios clarius conſpicit: & tamen aliquando propter naturæ ſubſidium ad ima deſcendit: ſic & humanus animus & ſi modicum a contemplatione aliquando laxetur,

crebra

crebra tamen renouatione tendit ardentius ad cœleſtia ſpeculandum. Ex quibus patet, ꝙ viri cœlici, quales eſſent viri eccleſiaſtici, ludos primo & ſecundo & tertio modo dictos omnino euitare tenentur: ſed tamen aliquo ludo vti poſſunt debito modo, loco & tempore virtuoſo. vt ait Seneca epiſtola 50. cuiuſmodi ſpiritualiter eſt ludus in inſtrumentis muſicis ad honorem Dei & excitationem deuotionis populi ordinatis. Vnde pſalmus. Laudate Deum in ſono tubæ, laudate eum in pſalterio & cithara. laudate eum in tympano & choro laudate eum in cordis & organo. Sed tamen in talibus ludis vanagloria, carnalis delectatio, pompa mundi, & laus humana ſummopere ſunt cauenda. Nam ſi huiuſmodi ludi fiant, vel audiantur propter vanamgloriam carnalem, delectationem, pompam mundi, vel laudem humanam magis intendunt ad taliter ludentium vel audientium damnationem, quàm ad Dei laudem, vel honorem, vel ad attendentium deuotionem. Vnde Iob vndecimo. Exultant luſibus, tenent tympanum, & cythara, & gaudent ad ſonum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

3 † Sed eſt inſuper notandum pro materia de ludicris prædicta, quòd ſicut dicit Vualenſis in ſumma collationum ad omne genus parte prima, diſtinct. decimaquarta, cap. octauo, mundus iſte aſsimilatur ſcacario, cuius vnus punctus eſt albus, & alius niger propter duplicem ſtatum, ſcilicet ſtatum vitæ & ſtatum mortis, vel ſtatum gratiæ & ſtatum culpæ. Familia huius ſcacarij ſunt homines mundani, qui ad modum familiæ ſcacarij in principio de uno ſacculo in natura, ſcilicet de vtero materno omnes extrahuntur, & in diuerſis locis huius mundi quaſi in diuerſis pūctis ſcacarij collocantur, & diuerſi homines diuerſorum ſtatuum ad modum familiæ ſcacarij nominibus diuerſis ſortiuntur, quorum vnus vocatur rex, ſecundus regina, tertius rochus, quartus miles, quintus alphinus, ſextus pedinus. Vnde verſus. Rex, rochus, alphinus, miles, regina, pedinus. & per hanc enim familiam & proprietates, & conditiones quas habet hæc familia in hoc ludo poſſunt aſsignari diuerſi ſtatus hominum conuerſantium in hoc mundo, & proprietates, conditiones & operationes eorundem. Vnde & de familia huius ludi rex principaliter uocatur: cum proprietas & conditio eſt, quòd vadit per totum ſcacarium circumquaque directè & caput undique directè, per quod ſpiritualiter ſignatur, quòd ille, qui eſt rex in ſcacario huius mundi, omne quod capit a ſuis ſubditis, iuſte debet capere, & in nullo omiſſa omnibus exhibenda iuſtitia obliquare. Vnde Philoſophus octauo Phiſicorum. Sicut (inquit) rex nuncupari non debet, in quo non inuenitur iuſtitia quo ad ſubditos gubernandos: ſed potius tyrannus, ſic meritò perdit nomen regis, qui non eſt clemens & miſericors. Et huic alludens beatus Hieronymus, & ponitur in capitu. vigeſimotertio, quæſtione quinta. Regum (inquit) proprium eſt iudicium & iuſtitiam facere, & vi oppreſſos de manu calumniantium liberare, quod niſi ſecundum, poſſe ſuum fecerit, grauiſsimam pœnam ſuſtinebit æternam. Vnde Auguſt. de. buſionibus, abuſione nona. Sciat (inquit) rex, quòd ſicut eſt primus in throno hominum conſtitutus, ſic eſt in pœnis, ſi iuſtitiam & miſericordiam non fecerit, primatum meritò habiturus. omnes namque quoſcunque peccatores ſub ſe in præſenti habuit, ſupra ſe modo placabili in illa pœna futura habebit. hæc ille. Quod conſiderans quidam nobilis rex, de quo narrat Valerius in de geſtis & factis memorialibus, libro ſexto, qui cum legem condidiſſet, quòd quilibet in adulterio depræhenſus vtroque oculo priuaretur: contigit autem, quòd filius eius tranſgreſſus eſt legem, vnde utroque oculo ſecundum legem priuaretur: ſed cum tota ciuitas ob nobilitatem & reuerentiam patris diu præcibus obſtiterunt, ne in eo legis exigentia impleretur. rex tandem, ne lex ab eo condita caſſaretur, etiam & iuſtitia proſterneretur, ſibi ipſi vnum oculum & filio ſuo alterum præcepit eruere, & ſic ſeruata lege utrique uſum videndi reliquit. ecce quanta rex ille iuſtitia pollebat, qui legem a ſe cōditam nullo modo infringere

infringere voluit,& tunc hanc iuſtitiam ſic cũ miſericordia temperauit, q ad ciuium ſuorũ inſtantiam ſuo filio ſicut pepercit, q ſibi vſum videndi reliquit. vnde dicitur Prouerb. 24. miſericordia & veritas cuſtodiunt regem & roborabitur clementia domus eius. Secundus de familia prædicta vocatur regina, quæ vadit & capit vndique oblique, per quod ſignatur, q reginæ & cæteræ Dominæ temporales ſub viri poteſtate conſtitutæ quicquid vi capiunt a populo ſubdito, niſi mera eis detur gratia, eſt rapina vnde 3. Reg. 22. legitur, q regina Iezabel falſam accuſationem conſpirauit contra Naboth virum iuſtum, & ad mortem eum lapidari præcepit, vt viro ſuo regi Achab daret eius vineam poſsidendam. & ideo per feneſtram præcipitata & equorum vngulis conculcata miſerabiliter vitam ſuam finiuit: vt patet 4. Regum 9. Tertius de familia huius vocatur Rochus, perambulat totum ſcacatum directa linea tamen, & nunquam capit obliquè. Rochus iſte ſignat regis iuſtificationes totum regnum regis ſui ad iuſtificandum populum perambulantes qui ſemper per rectam iuſtitiæ incederent lineam, nihil niſi recto titulo cupientes, ne muneribus corrumperentur, ſed cauſas omnium indifferenter audirent, & iuſte iudicarent, dicente eis Domino. Deuter. 1. Audite illos, & quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus, nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiuſcunque perſonam: quia Dei iudicium eſt. Item 2. Paralip. 19. legitur q rex Ioſaphat conſtituit ſub ſe iudices, dicens eis. Videte quid faciatis, non enim exercetis iudicium hominis, ſed Domini, & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit, ſit timor Domini vobiſcum, & cũ diligentia cuncta facite: non eſt enim apud Dominum Deũ veſtrum iniquitas, neque perſonarum acceptio, nec cupido munerum q.d. ſic nes vos, ſic nec in vobis, ſed (quod dolendum) iudices moderni tam temporales, quam ſpirituales aſſimilari poſſunt rubo ſpinoſo ſtanti in campo, &c. vt ſupra in tertia ſpecie auaritiæ, ubi tractatur de iniquo iudicio, fere in fine. De talibus enim iudicibus loquit̃ ſcriptura, Sap. 6. dicens. Non recte iudicaſtis, neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis, horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſsimum his, qui præſunt fiet. Quartus de familia huius prædicti ludi vocatur miles, qui ſemper in ludo iſto duo puncta tranſit directe & tertium obliquat, per quod ſignatur, quòd milites & Domini temporales huius mundi potuerunt iuſte capere redditus & ſeruitia a ſuis ſubditis eis debita & de iure conſueta: ſed tertium punctum obliquant, quãdo talagia & iniuſtas exactiones a ſuis ſubditis extorquẽt. Vnde Luc. 3. legitur, q venerunt milites ad Ioannem baptiſtam & eum interrogabant dicentes, quid faciemus & nos? Ait illis. Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis: ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Super quo Lyra. Neminẽ inquit concutiatis. ſ. pauperes deprimẽdo, neque calumniam faciatis. i. falſa crimina nulli imponatis, vt occaſionem extorquendi bona eorum habeatis: ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris. redditus enim, quos habent Domini temporales ab hominibus ſibi ſubditis, habẽt loco ſtipendiorum pro labore quem ſuſtinere debent pro defenſione populi Dei & legis illius. & ideo deberent eis eſſe cõtenti. Nam, ut dicit Pariſ. ſi vltra ſtipendia ſua accipiant, ſ. illicite & iniurioſe, proditores ſunt, ſpoliantes filios Dei eorum cuſtodiæ mancipatos. Quintus de familia prædicti ludi vocatur alphinus, qui quodammodo eſt cornutus. & ſemper in ludo prædicto oblique currit, & capit tria puncta oblique pertranſeundo. Iſte alphinus cornutus ſignat epiſcopos mitra quaſi cornutos: nõ vt Moyſes ex colloquio diuino: ſed potius vt frequenter regum imperio, aut prece, vel precio ſublimatos tales obliqui currunt, & capiunt tria puncta pertranſeundo: quia fere nedum epiſcopos ſed & omnes prælatos peruertunt amor carnalis, munera, & contra eorum vitia prædicent, ſed potius pro annuo cenſu populi peccata per ſe vel per ſuos ordinarios ad firmam tradunt, de illis qui deberent eſſe vitiorum extirpatores per cupiditatẽ facti ſunt vitiorum promotores & diaboli procuratores, de quibus loquitur propheta Iere. 48. Maledictus

ledictus qui facit opus Dei negligenter, & qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. Sextus de familia huius prædicti ludi vocatur pedinus, qui in ludo iſto ſemper vadit directè, ſed quando capere vult obliquat, & ſic vadit directè quouſque ad punctum ſuperiorẽ ſcacarij peruenerit: & tunc ſtatim ſubuertitur, & deinde duo puncta pertranſit tertium obliquando. Iſte pedinus pauper operarius eſt, vel pauper clericus, vel ſacerdos, qui quandiu ſuum miniſterium ſiue officium fecerit, ſemper directè vadit in ſua ſimplicitate dicens cum Apoſtolo. 1. Thimo. 6. habentes & alimenta & quibus tegamur his contenti ſumus. ſed quando capere vult, hoc eſt quando inſtigante diabolo quærit diuitias, voluptates, vel honores mũdanos ſtatim mendacijs, periurijs, adulationibus, & alijs peruerſitatibus obliquat, quouſq; ad punctum ſuperiorem ſcacarij venerit: & tunc præficitur a fers & ſubuertitur. vnde vulgariter dicitur. honores mutant mores. & deinde ſemper oblique & peruerſe incedit. Vnde in communi prouerbio dicitur. Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum: ſed attende, quod Chriſtus dicit in euãgelio Luc. 14. Omnis qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur. In iſto ſcacario dyabolus eſt luſor ab vna parte, & homo peccator ab alia parte, cui dyabolus dicit. ſchaeck. percutiendo eum in iaculo peccati, cui niſi peccator citius dicat, neck ad pœnitentiam recurrẽdo, in breui, & antequam ſciuerit peccator, dicit ſibi diabolus ſchaekmate, animam ſuam ad infernũ deducendo, a quo non liberabitur præce, nec præcio: quia in inferno nulla eſt redemptio. Sed vt videtur multoties aliqui præſumptuoſi ludentes ad ſcacarium ſunt ita audaces in ludo ſuo, quòd permittunt ludentes ſecum lucrari, & magnam partem familiæ ſuæ accipere ſperantes in fine ludi recuperare: ſed contingit, ꝙ antequã ſciuerint, & ex improuiſo decipiuntur, & dicitur eis ſchaekmate. & ſic perdit totum, quod in ludo ponitur: & tunc vidẽtes ſeſe perdidiſſe, vellent recuperare ludum: quod tamen nolunt cum eis ludentes. Sic ſpiritualiter multi præſumptuoſi peccatores voluptuoſe viuentes, diu permittunt dyabolum ab eis lucrari, & eius voluntatem ſequuntur, ſperantes in fine per Dei miſericordiam recuperare. i. in fine vitæ veniam de peccatis ſuis obtinere: ſed contingit multoties, quòd antequam ſciuerint, ſubito venit mors: & tunc dicit ei dyabolus ſchãkmate: & tunc vellent redire ad vitam & ludum reincipere, & melius ſe cauere, quod tamen non permittit dyabolus. ideo conſulo, quòd tempeſtiue caueatis, quo trahatis: quia cum ſubtili & peruerſo luditis, & cogitare, quòd non luditis pro nihilo: ſed in ludo veſtro poſuiſtis præcioſiſſimum iocale, quod habetis. ſ. animas ueſtras præcioſiſſimo ſanguine Chriſti redemptas. & ideo non ſitis negligentes in ludo ſub ſpe lucrandi in fine quia, vt dicit Auguſt. iuſtum eſt, quòd a Deo condemnatur moriens, qui Deum omnipotentem contempſit viuens, & cogita, ꝙ ſicut quando ludus ſcacarij finitur, tota familia de vno ſacculo erit extracta: & ſic in fine omnes in unum ſacculum iterum reponũtur: nec tunc eſt conſideratio inter regem, & pedinum, ſic contingit, ꝙ rex quia ponderoſior eſt pedino. ideo profundius cadit in ſacculo. Sic certè eſt de hominibus, qui ſunt de familia ſcacarij huius mundi. Oẽs. n. in principio de vno ſacculo in natura. ſ. de vtero materno nudi & pauperes extracti erãt, & in fine oẽs ſimul in vno ſolo ſacculo. ſ. ĩ terrã reponẽtur. vñ Sap. 7. Nemo ex regibus aliud habuit natiuitatis initiũ, vnde igitur introitus eſt ad uitam oĩbus & ſimilis exitus: nec eſt tunc differentia inter regem & pauperem. Vnde Augu. in de vera innocentia, cap. vlt. Reſpice (inquit) eorum ſepulcra, & vide quis dominus, quis ſeruus, quis pauper, quis diues, diſcerne ſi potes vinctum a rege, fortem a debili, pulcrum a deformi. Ex quo patet, ꝙ tunc verificabuntur uerba prophetæ dicentis. Simul in unum diues & pauper. Et vlterius ſicut contingit, quando familia ſcacarij in ſacculũ reponitur, rex: quia ponderoſior eſt, inferius collocatur: ſic quando impij peccatores ab hac uita tranſibunt maiorẽs: quia grauioribus peccatis ſunt inuoluti cadũt profundius in infernum: ſed pauperes a peccatis grauibus immunes in ſinu Abrahæ collocantur: ut patet Luc. 16. de diuite purpurato, & ſplen-

& ſplẽdido,& de Lazaro paupe vlceroſo, Opponitur aũt dictus modus ludicrorum uirtuti eutropeliæ, quæ virtus eſt moderatiua ioci: vt patet 4. Ethico. ſed dictus modus ludicrorum pro maiori parte excedit moderamen rationis vt patet ex prædictis & pertinet ad tranſgreſſionem mandati Dei non furando, per quod prohibetur omnis iniuſta ablatio rei alienæ.

De obduratione perniciosa. Cap. XXIIII.

Septima ſpecies auaritiæ eſt contra miſericordiam obduratio pernitioſa, in quam incidunt diuites mundi, qui non tribuũt pauperibus neceſſaria, quos vident neceſsitatem & penuriam patientes: indurantur enim corda eorum, nec motu miſericordiæ emolliuntur: ad quod tamen obligantur neceſsitatis tempore ex Dei præcepto. vnde Deut. 15. Si vnus de fratribus tuis, qui moratur ĩtra portas ciuitatis tuæ ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuũ quo eum indigere perſpexeris. Et ſequitur. præcipio tibi, vt aperias manum tuam fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra. vnde cor immiſericors & obduratum Spiritui Sancto reſiſtit. Vnde Act. 5. dixit B. Stephanus principi ſacerdotum & cæteris contra miſericordiam obduratis. Dura ceruice circuncisis cordibus & auribus vos Spirituiſancto ſemper reſiſtitis. Et talis cordibus obduratio contra miſericordiam eſt peccatum in Spiritum Sanctum, quod nec remittitur in hoc ſeculo, nec in futuro. vnde ſecundum Bern. 5. de conſideratione. & ponitur 6. florum. ca. 19. & reddit ibidem cauſam dicens, ꝙ cor induratum nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur præcibus, minis non cedit, duratur ad flagella, & ingratum eſt ad beneficia, ad conſilia infideliter, ad iudicia ſeuerum, ad turpia inuerecundum, ad pericula impauidum, ad humanum inhumanum, ad diuina temerarium, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligens, futurorum non prouidens, & vt in breui cõplectar, ipſum eſt quod nec Deũ timet, nec hominem reueretur. hæc Bernar. & ideo Eccl. 2. dicitur. Cor durum malè habebit in nouiſsimis, ſcilicet malum finalis impœnitentiæ. Et ideo meritò cuilibet tali dicit Apoſtolus Rom. 2. Tu autem ſecundum duriciam & cor impœnitẽs theſaurizas tibi iram in die reuelationis iuſti iudici Dei, qui reddet vnicuiq; ſecundum opera eius, & a quo teſte Apoſtolo Iac. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui nõ fecit miſericordiã. & nimirum: nam vt dicit Pelagius & ponitur in can. 7. q. 1. omnes. Qui autem negant miſericordiam, neceſſitatem patientibus ipſum Chriſtum negant, qui eſt miſericordia & veritas. Et ideo meritò Thom. 4. dicit Thobias filio ſuo. noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec a te auertatur facies Domini: nam prout dicitur prouer. 21. Qui obturat aurem ſuã ad clamorem pauperum, clamabit, & ipſe non exaudietur. Exemplũ huius habemus ex euangelio Luc. 16. de diuite epulone, qui panis micam pauperi Lazaro negauit, & ideo cũ eſſet poſitus in tormentis guttã aquæ petijt, quam non accepit: huiuſmodi. n. diuites immiſericordes bene figurantur Matt. 21. vbi legitur, ꝙ Ieſus ſaluator noſter tranſiens verſus Hieruſalem eſurijt, uidetque ficulneam iuxta uiam, & venit ad eam, ut de fructu illius comediſſet: ſed non inuenit in ea niſi folia, & ideo maledixit ficui & dixit. ex te nunquam naſcetur fructus, & ſtatim aruit. Spiritualiter ficus iſta ſignat huius mundi diuites & auaros, qui fructificarent per eleemoſinarum diſtributionem: Chriſtus enim eſurit, quando pauper ſeruus eius eſurit. dicẽte ſeipſo Matth. 25. Eſuriui & non dediſtis mihi manducare. uenit Chriſtus ad ficulneam, quando pauper uenit ad diuitẽ, ſed non inuenit niſi folia uerborum redargutionis contra doctrinam Spiritusſancti dicentis Eccl. 4. declina pauperi ſine triſtitia aurem, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacificè in manſuetudine: ſed reuera tali ficui. i. diuiti fructum eleemoſynæ pauperi miniſtrare nolenti maledicet Chriſtus in die iudicij cum cæteris reprobis, quibus dicturus eſt illud. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, ubi nunquam fructum meritorię operationis producet.

producet.vnde Eccl.9. Quodcunq; poteſt manus tua inſtanter operare: quia nec opus rō, nec ſcientia erit apud inferos. Et ideo ſecundum conſilium Apoſtoli ad Gal.vi. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes,& maximè tamen ad domeſticos fidei. vnde Ambroſi.& po.in c.diſt.86. nōn ſatis. Perfecta inquit libertas fide,cauſa,loco & tempore commendatur. Fide primum operetur circa domeſticos fidei,grādis culpa eſt, ſi ſciente te fidelis egeat, vt ſcias eum ſine ſumptu eſſe, famem tolerare,aut inopiam pati, qui præſertim egere erubeſcit, ſi in cauſam ceciderit, aut captiuitatis ſuo vel ſuorū calumniæ non adimes,ſi ſit in carcere,aut in pœnis & ſupplicijs, ſi propter debitum aliquod iuſtus excrucietur:nam & ſi omnibus debetur miſericordia, iuſto tamen amplius,ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat,q̃ vita morientium:quia ſi moritur,non eſt leue peccatum.Et ſequitur.Eſt.n.illa probanda liberalitas,vt proximos ſeminis tui ne deſpicias,ſi eos agere cognoſcas:melius eſt,vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitatis:non tamen vt illi ditiores fieri velint ex eo, ꝙ tu potes cōferre in opibus:earum.n. natura præſtat non gratia, neque propterea te Deo dedicaſti,ut tu eos diuites facias:ſed vt tu tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras,& præcio miſerationis peccata tua redimas.hæc illæ. Et huic concordat B. Auguſt.de doc. chriſtiana.d. cum omnibus prodeſſe non poſſes,his potiſsime cōſolandum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerū opportunitatibus conſtrictius tibi q̃ quadam ſorte iunguntur.Dicit autem pro locorū oportunitatibus:quia non tenetur homo ex prædictis per mundum quærere indigentes, quibus ſubueniat,ſed ſufficit, ſi eis qui ſibi occurrunt vel locorum vicinitate iunguntur,opus miſericordiæ impendat. Addit autem temporum: quia non tenetur homo ex præcepto futuræ neceſsitati alterius prouidere, ſed ſufficit, ꝙ præſenti ſuccurrat neceſsitati. vnde 1.Ioan.3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem patientem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo manet charitas Dei in illo? Et ſubdit vel quarumlibet rerum, &c.& quia homo ſibi coniunctis ſcilicet ratione conſanguinitatis, vel rōne affinitatis, ſiue ratione obſequij debet primò neceſſaria prouidere. vnde Apoſto.1.Thim.5.Si quis autem ſuorū & maximè domeſticorū curam non habet,fidem negat,& eſt infideli deterior, quibus concurrentibus cōſiderandum eſt,vtrum talis tantam neceſsitatem patiatur, ꝙ non habeat, vnde ſibijpſi poſſet ſubuenire, quo dato ex neceſsitate præcepti eſt, ꝙ tu quicunq; fueris temporalibus abundans, & eius neceſsitatem percipiens ſibi eleemoſinam eroges:nam in tali caſu ſua ſunt,quæ habes: quia in neceſsitate huius vitæ & tu ſolum diſpenſationē habemus. Vnde Baſilius dicit.Si fateris ea temporalia bona tibi diuinitus proueniſſe, ille verò mendicat,niſi tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris. ille verò patientiæ brauijs decoretur, eſt panis famelici quē tu tenes, nudi tunica quam tu in conclaui conſeruas, diſcalciati calcius qui penes te marceſsit, indigentis argentum quod tu poſsides humatum, quo circa tot iniurias quot dare valeres.hæc ille.Et huic ſententiæ alludens beatus Ambroſ. ait,inquit auarus.quid ini uſtū eſt?ſi cum aliena non euadam, propria diligentius ſeruo. O impudens.dic tu,propria dicis,quæ ex quibus recondis in mundum detuliſti, quando in hanc ingreſſus eſt lucem, quando de vtero matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibuſque ſubſidijs ſtipatus es ingreſſus. & poſt pauca. Nemo (inquit) propria dicat, quod eſt commune: cum plus quam ſufficeret ſumptui violenter obtentum eſt, & infra. Nunquid (inquit) inimicus eſt Deus: vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia: vt quidem eſſes affluens & abundans, alijs verò deeſſent vitæ neceſſaria, & egerent. Tu erò ſuſceptis muneribus Dei & in ſinum tuum redactis nihil reputas agere iniquum,ſi tamen multorum vitæ ſubſidia obtineas. quis enim tam iniuſtus,tam auarus, quam qui multorum alimentorum ſuum non vſum ſed abundantiam, & delicias faciat: neque enim minus eſt criminis ab habēte tollere, quàm cum

poſſes

poſſes, & abundans denegare indigentibus. Eſurientium enim panis eſt, quem tu detines, nudorum indumentum, quod tu recludis, miſerorum redemptio eſt pecunia, quam tu in terra defodis. Tantorum igitur ſcias te euadere bona, quantis poſsis pręſtare, quod vales, id eſt iuuare, ſi velles. hæc Ambroſi. & ponitur in cap. diſt. 47. ſicut hi. Et ideo tu qui diues es, ſiue qui cumque fueris ſecundum conſilium ſcripturæ Thom. 4. quomodo tu potueris, eſto miſericors. Nam vt dicit Calixtus, & ponitur in ca. diſt. 44. ponderet. Potior eſt miſericordia omnibus holocauſtomatibus & ſacrificijs. Et ideo Piſ. in de virtutibus, parte 3. tractatu de iuſtitia. cap. 40. Miſericordia (inquit) homini maximè prodeſt. vnde Apoſtolus j. Thimo. 4. Corporalis exercitatio, ſupple in vigilijs, ieiunijs & huiuſmodi ad modicum vtilis eſt: quia ad repreſsionem concupiſcentiæ carnalis. pietas autem ad omnia: quia pietas diſponit hominem ad Deum & ad proximum. vnde quàm vtilis ſit pietas, ſiue miſericordia homini aliqualiter liquet ex eius multiplici effectu i ſcriptura ſacra. Primò miſericordia bona temporalia multiplicat. Vnde Grego. Terrenæ inquit ſubſtantiæ per hoc ꝙ pauperibus diſtribuuntur multiplicantur. Vnde Eccleſiaſt. 35. Da Altiſsimo ſecundum donatum eius: quoniam retribuens eſt Dominus, & ſepties reddet tibi. Item Prouerb. 11. Aliqui diuidunt propria & ditiores fiunt, alij rapiunt non ſua, & ſemper ſunt in egeſtate. Item prouerb. 28. Qui dat pauperi non indigebit, qui deſpicit deprecantem ſuſtinebit penuriam. Item legitur 3. Reg. 17. quòd illi viduæ, quæ Heliam de oleo & farinula miſericorditer paſcebat, farina & oleum non defecerunt. Vnde & in confirmationem huius ſententiæ dicit Chriſtus Lucæ 6. Date & dabitur vobis. Secundò miſericordia peccato obſtat: nam in multa peccata caderet homo, a quibus eleemoſinam, quam facit Deo miſerante eum cuſtodit. vnde Eccleſiaſt 3. Ignem candentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Itē Thob. 4. Eleemoſyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Tertiò miſericordia a morte ſuſcitari facit ſpirituali quod pulchre figuratur Act. 9. per hoc ꝙ Dorcas plena operibus bonis & eleemoſynis, quas faciebat ad vitam ſuſcitari meruit corporalē, cuius declaratio patet ſupra ca. 2. huius in fine quinti motiui conferentis ad deteſtationem auaritiæ. Quartò miſericordia ſpacium pœnitentiæ peccatori impetrat. vnde 1. Thimo. 4. pietas dicitur promiſsionem vitæ habere, quē nunc eſt & futuræ, ſuper quo dicit gloſa. Si quis inquit miſericordiam ſequatur, & ſi lubricum carnis patiatur, vapulabit quidem, ſed non peribit. Quod non eſt intelligendum de illo, qui propter fiduciam quam habet in eleemoſynis quas facit peccat: nam cuilibet tali ſic loquitur Apoſtolus Rom. 2. An ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: tu autem ſecundum auaritiam tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi irām. Et ideo meritò cuilibet tali dicitur Eccl. 5. De propitiatione peccatorum noli eſſe ſine metu, & ne adijcias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas miſeratio Dei magna eſt, multitudinis peccatorū meorū miſerebitur: miſericordia enim & ira cito ab illo approximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Quintò miſericordia Deū placat. Vnde prouerb. 21. Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam. In cuius rei figuram dixit ille ſanctus patriarcha Iacob de Eſau fratre ſuo. Placabo eum muneribus, quæ præcedent. & notabiliter dicitur, quæ præcedent: quia eleemoſina eſt quaſi lucerna, vt ſupra in ſi. 2. ca. huius quinti motiui conferētis ad deteſtationem auaritiæ. Sextò miſericordia impetrat a Deo petita. unde Eccl. 29. Conclude eleemoſinam in ſinu pauperis. & hæc pro te orabit. Item Iſa. 58. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. & ſequitur: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, & clamabis & dicet. ecce aſſum· quia miſericors ſum Dominus Deus tuus. Septimò miſericordia a mala morte liberat. vnde Hierony. in epiſtola ad nepotem. Non memini inquit me legiſſe aliquem mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit. Octauò miſericordia homini diuinam obtinet benedictionem. unde 2. Cor. 9. Homini miſericordi

benedicet

benedicet dñs. Item Eccl. 22. Qui pronus eſt ad miſericordiam benedicetur. Item prouerb. 14. Qui miſeretur pauperi beatus erit. Item Matth. 5. Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiam conſequentur. Nono miſericordia in iudicio diſponit reſponſiones electorum. unde pſalmus. Iocundus homo qui miſeretur & commodat, diſpo. ſer. ſu. in iu. Vnde ſpecialiter fiet ibi deſceptatio de operibus miſericordiæ: vt patet Mat. 25. Decimo miſericordia ſe iuſto homini morienti aſſociabit. unde Amb. Sola inquit miſericordia comes eſt defunctorum, ipſaq; animam ducit, & in infernũ eius amatores iræ non permittit, ſed ad uitam deducit æternã. unde Thob. 12. Eleemoſyna a morte liberat, & ipſa purgat peccata, & facit inuenire uitam æternam.

De operibus miſericordiæ ſpiritualibus, & corporalibus. Cap. XXV.

SEd inſuper eſt notandum, ꝙ eleemoſyna dicitur ab ely, quod eſt Deus, & moys, quod ẽ aqua, quaſi aqua Dei. Et iſta aqua ut dicit Linc. ſuper euan. part. j. cap. 59. diuiditur in tres fontes, quorum primus manat de corde, ſecũdus de ore, tertius de opere. De iſto enim triplici fonte põt dici illud Iſa. 12. Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. De primo. n. fonte. ſ. de fonte cordis manant duo riuuli. ſ. duo de ſeptẽ operibus miſericordiꝫ ſpiritualis. De ſecũdo fonte. ſ. de fonte oris manant qnq; riuuli. ſ. quinque reſidua opera miſericordiæ ſpiritualis. De tertio fonte. ſ. de fonte operis manant ſeptem riuuli. ſ. ſeptem opera miſericordiæ corporalis.

De compaſſione alienæ miſeriæ. Cap. XXVI.

1 PRimus † enim riuulus manãs de fonte ſupradicto eſt primũ opus miſericordiæ ſpiritualis qđ eſt miſeriꝫ alienæ compaſſio, de qua Apoſt. 2. Corin. 11. quis infirmat & ego nõ infirmor, quis ſcandalizaẗ, & ego nõ uror. Item Iob 34. flebam quidẽ ſuper eo qui afflictus erat, & cõpatiebatur anima mea pauperi, & hæc eleemoſyna plus eſt quã eleemoſyna corporalis: quia ut dicit Greg. ſuper eo. plus eſt cõpati ex corde, ꝙ pecuniã dare: nam qui corde dat, de ſeipſo dat, qui uerò de pecunia dat, de alieno dat. Et ſicut dicit Pil. in ſumma ſua de uirtutibus, par. 3. tract. de iuſtitia. c. 42. Compaſsio crux eſt interior, cuius brachium ſuperius cõpaſsio eſt, qua quis compatitur Xp̃o pro nobis peccatoribus paſſo. Brachium inferius eſt cõpaſsio, qua quis compatitur his qui ſunt in purgatorio. Siniſtrum uerò brachiũ eſt paſsio, qua quis cõpatitur his, qui ſunt in hoc mundo quantũ ad pœnalẽ miſeriã. Dextrũ uerò brachium eſt compaſsio, qua quis cõpatitur animabus quæ pereunt in hoc mundo. Pro prima parte huius crucis eſt notandũ, ꝙ ſpecialiter ſex ſunt, quæ multũ ſolẽt corda piorũ mouere, afflictis & dolorẽ patientibus cõpati, quæ oĩa mouerent nos cõſiderantes Xp̃i paſsionem uehementiſsima cõpaſsione cõpungi. Primum eſt doloris magnitudo: ſed certè pœna paſsiones Xp̃i magis erat doloroſa, ꝙ alicuius alterius hominis mortalis. unde Linc. ſuper euan. part. 1. ca. 69. Sicut inquit caro mortua læſa & percuſſa nõ ſentit pœnam tã acerbã, ſicut & uiua, ſic & caro noſtra mortificata per peccatum paſsionẽ & pœnã illatã non ſentit: ſicut & caro Xp̃i uiua, & nunquam aliquo peccato maculata. & ideo meritò dñs monens nos eius doloroſam attẽdere paſsionẽ & ſibi cõpati, ſic nos per prophetã. Tren. 1. alloquitur. O inquit uos oẽs qui tranſitis per uiam attendite & uidete, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Et nõ dubiũ ſi quis per mentis recordationẽ & fidei uiſionem uideret Xp̃i doloroſam paſsionem ſibi per amorem & cõpaſsionẽ traheretur. vnde Linc. ubi prius ſuper illud Io. 12. Ego aũt ſi exaltatus fuero, oĩa trahã ad meipſum. aſsimilat Xp̃m pro nobis paſſum lapidi adamãtino: quia ſicut adamas ferrum ſibi naturaliter attrahit. ita inquit Xp̃s nos, qui ad modũ ferri ad bonũ ſumus duri, & ad malum acuti, ꝑ alia opera moueat & ꝑ ſuam doloroſam paſsionẽ nos ſibi attrahit. uñ & ęſtimo, nõ eſt aliquis tã durus, ſi bñ attẽdat & recolat paſſionẽ Xp̃i, & quantũ de calice paſsionis bibe-

rit ad patibulũ, qui nõ inuitat ad cęlum, quin cor eius per dilectionẽ & cõpaſsionẽ Chriſto attrahatur.& oẽs pœnas tpales,quas pro eo ſu ſtinet paruipẽdet. In cuius rei figuram legitur Ruth.2.ꝙ ille nobilis patriarca Boos dixit cui dã puellæ noĩe Ruth,quę ĩ autũno ſpicas poſt ſuos meſſores collegit,qñ inquit hora ueſcendi eſt,ueni huc & comede panẽ, & ĩtinge buc cellã tuam in aceto.Spũaliter acetũ,quod aceto ſum eſt & appetitũ prouocat ſignificat paſſionẽ Chriſti.Panis.n.qui in tpe meſsis durus eſt & aſper,ſignat panem pniæ.ſ.ieiunium,uigilationem,carnis macerationem, & ab illicitis refrenationem,qui quidem panis ſi tibi durus & aſper uideatur, intinge illũ in aceto dominicæ paſsionis, cogitãdo qualiter Chriſtus cum ſitiret pro amore noſtro pendens in cruce acetum cũ felle mixto guſtauit in oratione pro nobis pernoctauit orando xl.diebus & xl. noctibus nõ manducans neq; bibẽs, abſtinuit ieiunando & pro nobis tandẽ cum uirgis erat flagellatus, ꝙ a planta pedis uſq; ad uerticem capitis non erat in eo ſanitas: unde dicit Iſa.j. Pro nobis etiam erat cũ ſpinis acutiſsimis pũgentibus coronatus:cum clauis ferreis per manus & pedes perforatus, & cum lancea acutiſſima uſq; ad animæ effuſionem in corde uulneratus.Et ſi iſta intimè cogitaueris, & ſic præ dictum panem in iſto aceto intinxeris.& licèt tibi aſper & durus uideatur: tamẽ per Dei gratiam uitæ appetitũ amoris,deuotionis & com paſsionis acutiſsimũ prouocabit.Vñ & exemplum huius habemus Act.5. de ſanctis apoſtolis,qui in iſto pãne pœnitentiæ & tribulationis eorum intingentes ibant gaudentes a conſpectu concilij: qñ digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Secundum mouens pios ad dolorem patiẽtibus compati eſt magnitudo amoris. Exemplum huius habemus de B. Virgine Maria, cuius animam propter amoris magnitudinem quem habebat ad ſuum filium,quẽ uidit in cruce morientẽ gladius pertranſiuit doloris: ſicut de ea ille iuſtus homo Symeon ore prędixit uaticinio:ut patet Luc.2. Et certè pp hanc cauſam multũ tenet quilibet chriſtianus Chriſto pro nobis moriẽti compati: nam per uiam rõnis Chriſtus magis amandus eſſet, ꝙ parentes uel aliqua alia creatura mũdi: qa nunꝗ aliquis parẽs carnalis nec aliqua alia creatura,huius mũdi tot & tanta amoris inſignia oñdit amico quãta oſtẽdit Xp̃s pro amore nr̃o. unde amor pfectus per quatuor ſigna manifeſtatur. Primò per uerba: qñ.n.cor plenum eſt amore: tunc oportet, ꝙ os etiam abundet ſermone: quia ut dr̃ Luc.6. Ex abundantia cordis os loquitur. Sed certè Chriſtus in ſignum ꝙ pęnes nos habuit perfectum amorem, ſemper de noſtra loquebatur ſalute.Vnde Iob.6. uerba quæ ego loquor uobis ſpũs & uita ſunt. Item Sap.16.ſermo tuus Dñe ſanat oĩa. Secundò oſtenditur amor pfectus per collata beneficia, & illud eſt magis ꝗ primum: quia multi ſunt qui loquerentur pro amicis ſuis, qui nihil darent de bonis ſuis. Et ideo meritò B.Greg. ſuper euangelia omelia 34.probatio(inquit) dilectionis eſt exhibitio operis.& ideo opera quæ Chriſtus pro nobis fecit, ueriſsimam oſtendebant ipſum habere pęnes nos dilectionem perfectiſsimã. unde Ioã.5. Ipſa opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me. Tertiò per obſequiũ perſonale.& illud adhuc eſt magis ꝗ ſecũdum:quia multi darẽt de bonis ſuis amicis, qui tñ in ppria perſona eis obſequium nõ præſtarent:ſed Chriſtus ſaluator noſter in ſignũ uerę dilectionis in propria perſona nobis peccatoribus miniſtrauit. Luc.22. Ego autẽ in medio ueſtrum ſum ſicut qui miniſtrat. Quartò modo p mortis tolerationem,& illud eſt excellentiſsimum ſignum amoris.Vnde Io.14.Maiorẽ charitatẽ nemo habet,ut aĩam ſuã ponat quis pro amicis ſuis: ſed Chriſtus pro amore noſtro mortẽ patienter turpiſsimã tolerauit. Vnde Philip.2. Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs uſque ad mortẽ:mortẽ aũt crucis & tale genus mortis turpiſsimũ reputabatur. Iuxta illud Sap.2. Morte turpiſsima condemnemus eũ.Tertium mouens piorũ aĩos dolorẽ patientibus cõpati eſt patiẽtis innocẽtia. Magis.n.ſolet pius & miſericors cõpati illi ꝗ ĩnocẽter patiť, ꝗ impijs, qui pro peccatis ſuis pęnas patiũtur cõdignas. Sed certè Chriſtus ſaluator noſter iter oẽs hõmines innocentiſsimus erat:quia teſte Apoſtolo.1.Pet.2. Peccatum nõ fecit,nec inuẽtus eſt

dolus

dolus in ore eius. Quartũ mouens piorũ animos afflictis cõpati eſt, qñ patiẽs pro eorũ delictis affligitur: tunc.n. qui piũ habet animum dolorẽ illum ſuũ reputat per cõpaſsionẽ, ſicut ſuus eſt per occaſionẽ. Vnde exẽplum huius habemus 2. Reg. vlt. de Dauid, qui cũ vidiſſet angelũ populũ ſuũ occidentẽ propter hoc, ꝙ ipſe fecit populũ ſuũ numerari, dixit ad Dñm. Ego ſum qui peccaui, & ego iniquè egi. iſti q oues ſunt quid fecerũt? vertat̃ obſecro ira tua cõtra me. Sed certè Chriſtus ſaluator noſter teſte propheta Iſa. 53. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt ꝑꝑ ſcelera noſtra. Ex quo igit̃ noſtra eſt paſsio Chriſti per occaſionẽ: noſtra etiã eſſet per compaſsionẽ. Quintũ mouens piorũ corda afflictus compati eſt patientis nobilitas. & hæc cauſa veriſsimè moueret nos ſaluatori noſtro pro delictis noſtris mortẽ patienti acerbiſsimè cõpati. Nã ipſe fuit nobiliſsimus hõ paſsibilis: quia regis omnium regũ & altiſsimi filius. & ideo valde alienum opus & indecens erat, vt ipſe ab homine pateret̃. dicente propheta Iſa. 28. Alienũ eſt opus eius, vt operaretur opus ſuũ peregrinũ eſt opus eius ab eo. Sextum mouẽs piorum corda afflictis compati eſt aliorum exẽplum afflictis cõpatientium, & hæc cã etiam moueret nos Chriſti patiẽti acerbiſsimè cõpati. Nã Chriſto moriente quaſi oẽs creaturæ tam rõnales, q̃ etiam irrationales, tam amici q̃ etiam inimici ſibi cõpatiebantur. Vnde Angeli electi & in gratia cõfirmati, & licet contra naturã, vt aſſerunt aliqui, ſibi cõpatiendo flebant amarè. vnde Iſa. 33. Angeli pacis amariſsimè flebant. Beatiſsima etiam virgo Maria mater ſaluatoris noſtri de pœna & tormẽto filij ſui morientis vt in rei ueritate oſtendebat apertè maximam habuit compaſsionem.

2 † Vnde Bern. in ſuis meditationibus de compaſsione B. virginis Mariæ de morte filij ſui, quaſi loquens in perſona B. uirginis Mariæ. Cũq; inquit audiui, ꝙ filius meus erat captus & ad Annam tractus & adductus greſſu qualicũq; potui & vix potui ad filiũ imo & ad Deũ meũ plorãs perueni. Cũq; illũ fuiſſem intuita pugnis percuti, alapis cedi, facie cõſpui, ſpinis coronari, & opprobriũ hoĩm fieri, commota ſunt oĩa viſcera mea, & defecit ĩ me ſpiritus meus, & nõ erat mihi ferè vox, neq; ſenſus. Erãt etiã mecũ ſorores meæ & aliæ fœminæ multæ plãgentes eũ quaſi vnigenitũ, inter quas erat Maria Magdalenæ, quę ſuꝑ oẽs excepta me plorabat. Cũq; filius meus dulciſsimus Pylato iperãte ſibijpſi baiulãs crucẽ ad ſupplicium traheret̃, & factus eſt concurſus populorũ ad crucẽ poſt illũ, quorũ alij deridebant illum alij ꝓijciebãt lutũ, fimũ & alias immundicias ſuꝑ caput eius, & faciẽ eius, ſequebar ego eũ meſtiſsima mater cũ mulieribus, quæ ſecutæ fuerãt eũ a Galilea miniſtrãtes ei, a quibus tenebar velut mortua. & ſuſtẽtabar, quouſq; ꝑuenimus in locũ Caluariæ, vbi crucifixerunt eum ante me, & ibi corã me erat leuatus filius meus dilectiſsimus in cruce, & in ligno crucis duriſsimis clauis eſt affixus, & ego verò vidẽs eũ tormẽta patientẽ, & ipſe vidẽs me meſtiſsimã matrẽ prę dolore quaſi mortuã, de meo dolore q̃ de pęna propria plus dolebat. ego verò aſpiciẽs filiũ meũ pendẽtẽ in cruce & morte turpiſsima morientẽ in tãto dolore & triſtitia vexabar in mẽte, quãto nõ poſſet explicari ſermone, vox mea ferè perierat: ſed dabã gemitus & ſuſpiria doloris, volebã loqui meo dulciſſimo filio: ſed ingẽs dolor verba rũpebat, aſpiciebat & ipſe filius meus prædilectus benigniſſimo vultu me matrẽ ſuã, & verbis nõ paucis me voluit cõſolari: ſed ego nullo mõ cõſolationẽ ꝑcipere poterã ſed flebã dicẽdo. Fili mi. veh mihi, veh mihi, qs dabit mihi, vt ego moriar ꝓ te. o miſera qd faciã, moritur filius cum ſecũ nõ moritur meſtiſsima mater. fili mi, fili mi, amor vnice fili dulciſsime noli me derelinquere poſt te, trahe me ad teipſum, vt ipſa moriar tecũ. O mors miſera noli mihi parcere, tu mihi prę cæteris places, exaggrega vires & matrem cum filio perime. O fili vnice ſingulare gaudiũ & vita animæ meæ, & oẽ ſolatium, fac vt ego moriar tecũ. O fili recognoſce matrem miſerã & exaudi ꝑcẽ meã: decet.n. filiũ exaudire matrẽ. exaudi igr̃ me obſecro, & tuo me ſuſcipe patibulo: vt qui vna carne viuunt & vno amore ſe diligunt, vna morte perimantur. O iudei miſeri, o iudei impij nolite mihi parcere, ex quo unicum mihi natum cruci-

figitis,& matrẽ crucifigite cũ filio,aut quacunque morte ſęua perimite : ut ſimul moriar cũ meo dulciſsimo filio. Hæc Bernar. Petrus princeps apoſtolorum uidẽs Chriſti paſsionem & ſui proprij peccati miſeriam dolore & pietate motus fleuit amare, ut patet Matth. 26. Iudas etiam qui tradidit eũ audiens ꝙ dãnatus eſſet cõpaſsione motus & pnĩa ductus retulit. 30. argenteos principibus ſacerdotum & ſenioribus populi. d. peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Matth. 27. Item iudeis clamantibus crucifigaẽ, impijſsimus Pilatus quaſi pietate motus, quid inquid mali fecit. Matth. 27. Ego non inuenio in eo cauſam ullam. Io. 19. Item in ſignum, ꝙ noluit munera accipere ad condemnandũ Chriſtum, lauit manus ſuam omni populo, & quodammodo pietate motus excuſando ſeipſum quamuis falſẽ. Innocẽs inquit ego ſum a ſanguine iuſti huius : ſed longè maioris malitiæ uidentur tales, qui ſine aliqua pietate modernis temporibus pro muneribus innocẽtes nequiter condemnat & iniquè opprimunt ueritatẽ: cœli etiam luminaria ſuo modo pietate mota ſubtraxerunt lumen ſuum quaſi dolentia intantum, ꝙ a ſexta hora uſq; ad horam nonã tenebræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram. Matth. 23. Terra etiam quaſi pietate mota contremuit, & petræ ſciſſæ ſunt. Mat. 27. Corpora etiam ſanctorum, quæ dormierunt, quaſi pietate mota ſurrexerunt, & exierunt de monumentis & uenerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Matth. 27. Sed heu corda multorum impiorum terra eſſe ponderoſa uidẽntur: nam terra cõtremuit, ſed ipſa Deum timere non poſſunt. Duriora ſunt petris : quia petræ quaſi compatiendo ſciſſæ ſunt : ſed illa Chriſto compatiendo demoliri non poſſunt. cœli luminaria lumen ſuum retraxerunt clariſsimum: ſed miſer peccator Chriſto compatiendo ſuam uanam non põt retrahere gloriã, corpora ſanctorũ mortua ſurrexerunt de terra: ſed miſer peccator Chriſto cõpatiendo nõ poteſt ſurgere de peccatis. Prædicta ſex & multa alia quæ reduci pñt mouerunt quẽlibet fidelem chriſtianũ Chriſto ſaluatori ſuo pro peccatis noſtris morienti intimi ſui cordis uiſceribus cõpati, & ſic in corde ſuo continuè hanc primã partẽ crucis compaſsionis deuotæ portare. Secundũ brachium crucis cõpaſsionis. ſ. brachiũ inferius, ut ſupra dicitur, eſt cõpaſsio qua pij & miſericordes hi qui ſunt in purgatorio cõpatiuntur. Vñ in purgatorio duplex eſt pęna, una dãni, inquantũ retardanẽ a uiſione diuina. Alia ſenſus ſm ꝙ ab igne corporali inſtrumento diuinæ iuſtitiæ puniunẽ, & quantũ ad utrumq; pęna purgatorij minima excedit maximã pęnam huius uitæ mũdanæ. uñ Aug. in quod. ſerm. dicit, ꝙ ille ignis in purgatorio durior eſt, q̃ quicquã in hoc ſęculo pœnarum aut ſentire, aut uidere, aut cogitare quis põt. & ideo magnũ & excellens & Deo beneplacitũ opus miſericordiæ eſt, pios & miſericordes in hac uita degentes eos per ſuffragia releuare. unde S. Thom. in de ueri. theolo. lib. 7. c. 43. Sicut inquit pertinet ad ſeueritatẽ diuinæ iuſtitiæ bonos ꝓ ꝑ uenialia peccata in purgatorio purgari, ita pertinet ad bonitatẽ miſericordiæ diuinæ eoſdẽ per militantis eccleſiæ ſuffragia releuari: proſunt. n. ſuffragia defunctis non ad meritum uitæ æternæ: ſed ad abſolutionẽ pœnæ, & hoc ad mitigationem pœnæ, uel ad celeriorẽ liberationem. Sũt aũt quatuor modi generales ſuffragiorũ, ad quos oẽs alij reducunẽ, . ſ. oratio, ieiuniũ, eleemoſyna & ſacramẽtum altaris, quorũ numerus ſic accipitur. Defuncti poſſunt abſolui a pœnis duobus modis. ſ. per uiam gratiæ, & ꝑ uiam iuſtitiæ. Per uiam grãæ dupliciter, primò per interceſsionẽ puta capitis, quę eſt in oblatione ſacramẽti altaris, ſecũdò per interceſsionẽ mẽbrorũ, hoc eſt orationem iuſtorũ, qui ſunt mẽbra corporis Chriſti myſtici. Similiter per uiam iuſtitiæ dupliciter, primò ꝑ modũ redẽptionis pœnę hoc eſt eleemoſynarũ largitionẽ, quæ eſt redẽptio pœnæ pro peccatis. Vnde Dan. 4. Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperũ, ſecundò per modũ ſolutionis pęnæ, . ſ. per ieiuniũ & corporis afflictionẽ. hæc ille. Et hanc eandẽ ſentẽtiam habet B. Greg. & ponitur in c. 13. q. 2. aĩæ. ubi ſic. Aię inquit defunctorũ quatuor modis ſoluuntur a pęnis purgatorij, ſcilicet oblationibus ſacerdotũ, aut præcibus ſanctorum, aut charorum eleemoſynis, aut ieiunio cognatorum. Hæc ille. Sed

tamen

tamen hic eſt notandum, ꝙ ſecundum Aug. in lib. de agen. cu. promor. ſuffragia non omnibus proſunt mortuis, pro quibus fiunt: ſed tantum his qui dũ viuunt cooperantur, ut pro ſint: ſed quia nõ diſcernimus qui ſunt illi, ideo oportet ea pro regeneratis oĩbus facere, ut nul lus eorum prætermittatur, ad quos hoc benefi cia poſsint & debeant peruenire. hæc ille. Tertium brachium crucis. ſ. brachium ſiniſtrum, ut ſupra dicitur, eſt compaſsio, qua quis compatitur his, qui ſunt in hoc mundo quantum ad pœnalem miſeriam. Pro quo notandum, ꝙ tria ſpecialiter mouerent hominem fratribus ſuis compati, qui huius mundi pœnales miſerias patiuntur. primum eſt natura. vnde ad compatiendum fratribus pœnalem miſeriam huius mundi patientibus mouet nos natura per exemplũ nedum in creatura rationali & brutis animalibus, ſed etiam in elementis vita carentibus. primò in creatura rationali ad hoc mouet nos natura: nam experientia docẽte membrum ſanum corporis humani naturaliter membro læſo compatitur: utputa, ſi caput hominis, vel pes infirmetur, manus quaſi compatiendo quantum ſufficit adiuuat. Vnde 1. Cor. 12. ſi quid patiatur vnum membrum compatiũtur & omnia membra: ſed cũ nos ſecundum Apoſtolum Roma. 12. ſumus alter alterius mẽbra, naturaliter debemus inuicem compati. Vnde Grego. 9. moral. Tanto inquit quiſq; perfectius eſt, quanto perfectius ſentit dolores alienos. Item ad compatiẽdum fratribus dolorem patientibus mouet nos natura in brutis animalibus, vnde experiẽtia docente bruta animalia, vtputa boues, porci & multa alia audientia indiuidua ſuæ ſpeciei patientia dolorem clamare ſtatim ad locum circa clamoris accedunt, vt grauatis ſuccurrant. Item dicunt naturales, ꝙ ouis cum infirmam conſortem ſeruore ſole conſpicit iacere laborantem inter ſolem & conſortem infirmam ſe erigit, & ſic ab ea ſole feruorem cuſtodit, & ſic refrigerata ad paſcua eam ſecum reducet. Item dicunt naturales, ꝙ ſi aliquis de grege camelorum ægritudine teneatur, cæteri nõ manducant: ſed quaſi compatientes quouſq; conualeſcat ſe abſtinent: ſed a multo fortiori deberẽt homines rõne vtentes ſuis fratribus dolorem & ęgritudinem patientibus miſereri & compati. Vnde Apoſt. 2. Cor. 12. ca. Quis infirmatur & ego non infirmor? quis ſcãdalizatur, & ego non vror. Item ad miſericordiã & compaſsionẽ mouet nos natura in elementis vita carentibus. vnde experientia docente fluuius inueniens vacuitatem foueæ, vel putei quaſi cõpatiendo vltra non pertranſit, donec ſuã va cuitatem repetendo impleuerit. vnde uacuum natura abhorret, ut exẽplo philoſophico oſtenditur ſupra 18. c. huius, vbi tractatur de vſura. Secundò moneret nos cõpati fratribus noſtris huius mundi miſerias patientibus ſcriptura. Vnde 1. Pet. 3. Eſtote cõpatientes fraternitatis amatores. Item Iob 3. Flebam quidẽ ſuper eo, qui afflictus erat, & cõpatiebatur anima mea pauperi. Item 5. Thi. 4. Exerce temetipſum ad pietatẽ. Tertiò moneret nos fratribus noſtris vitę pñtis miſerias patiẽtibus cõpati ipſamet compaſsionis vtilitas. vnde talis cõpaſsio hominem a mala morte conſeruat. Vnde Hiero. in epiſtola ad nepotẽ. non memini inquit mẽ legiſſe mala morte mortuum, qui libẽter opera pietatis exercuit. Quartum. n. brachium prę dictæ crucis cõpaſsionis. ſ. brachium dextrum vt prædicit, eſt cõpaſsio, qua quis compatitur aĩabus, quæ per peccatũ pereũt in hoc mundo, de qua B. Aug. Sunt ne inquit in te viſcera chriſtianæ cõpaſsionis, qui plangis corpus a quo receſsit aĩa, & nõn plangis aĩam a qua receſsit Deus, vt iter omnia opera miſericordiæ ſpũalis vnum Deo maximẽ placens eſt cõpati & perfectẽ miſereri aĩæ pœnitẽti. v ñ Eccl. 30. Miſerere animæ tuæ placens Deo. Sed prò iſto eſt notandum, ꝙ ſm Linco. dicto. 2. Miſericordia eſt amor, ſiue voluntas releuandi miſerum a miſeria ſua: & tunc eſt uera miſericordia, cũ hæc voluntas tã intenſa fuerit, ut cõpellat volentẽ ſuum velle, ſi poſſet in actum procedere ſed maxima miſeria, in qua põt quis inuolui in hac vita, eſt peccatũ mortale: quia per peccatum mortale tunc efficitur peccans ſeruus dyaboli dicẽte Apoſt. 1. ad Thi. 2. A quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt. De iſta miſerrima ſeruitute dr̃ Deut. 28. Serujes inimico tuo quem mittet tibi Dñs in fame & ſiti & in

omni penuria, & imponet iugũ ferreũ ſuper ceruicem tuã, donec te conterat. Ex quo igitur iſta ſeruitus ſit maxima miſeria, in quã põt hõ in hac vita pñti incidere, & miſericordia ſit amor, ſiue uoluntas releuãdi miſerum a ſua miſeria, patet, ꝙ potiſsimum opus miſericordiæ eſt, releuare peccatorẽ ab iſta miſerabiliſsima ſeruitute: & cũ hæc releuatio maxime per verbũ doctrinæ, ſiue prædicationis uerbi Dei ꝑuenit, ſequit̃, ꝙ eximium & maximũ opus miſericordiæ eſt prædicatio uerbi Dei, de qua nõ immerito Dñs ipſe in carne apparens facere elegit, & poſterioribus eccleſiæ adminiſtrandũ cõmiſit, & prædicta ſeruitus ſit maxima miſeria, in quã põt homo in præſenti uita incidere, & releuatio ab hac miſeria, quæ principaliter verbi Dei prædicatione peragitur, ſic maximum opus miſericordiæ, conſtat ex hoc, ꝙ ſicut aĩa excellit corpus, & bonũ aĩæ bonũ corporis, ſic & miſeria animæ miſerabilior & deterior eſt corporis, & releuatio a miſeria animæ, quæ prędicatiõe uerbi Dei peragitur, melior & expetibilior ẽ releuamine a miſeria corporis. Hæc Linco. ſententialiter ubi prius.

De iniurijs illatis dimittendis. Cap. XXVII.

SEcundus riuulus mannas de prædicto primo fonte .ſ. de fonte cordis eſt ẜm opus miſericordiæ ſpũalis, quod eſt iniurias nobis illatas dimittere. De quo Luc. 6. Dimittite & dimittetur uobis.

1 † Pro quo notãdũ, ꝙ propter octo cauſas ſpecialiter deberet hõ iniurias ſibi illatas libẽter dimittere. Primò: quia ſicut dicit Greg. Oĩs Xpi actio noſtra eſt inſtructio. Item Apoſtol. Rom. 15. Quæcunq; ſcri. ſunt ad no. do. ſcrip. ſunt. Sed ſicut ſcribitur Lu. 23. Xp̃s orauit prõ ſuis inimicis eũ crucifigẽtibus. d. pater dimit. eis, quia ne. quid fa. In quibus uerbis nos exẽplariter Xp̃s informat, nedũ iniurias nobis illatas dimittere, & de corde odium tollere: ſed etiã pro iniuriam nobis facientibus orare, culpamq; & crudelitatem eorũ ignorantiæ imputare. Vnde Eccl. 28. Memorare timorẽ Dñi, & nõ iraſcaris proximo. memorare teſtamẽti altiſsimi, & deſpice ignorantiã proximi. Ita fecit ille ſanctus martyr Stephanus, qui, vt dicitur Act. 7. pro ſuis inimicis ipſum ad mortem lapidãtibus orabat. d. Dñe, ne ſtatuas illis hoc peccatũ: quia neſ. quid fa. Secundò deberet hõ libẽter iniurias ſibi illatas dimittere, ut a ſe malum culpę repellat, & ſuum meritũ adaugeat. Vnde Criſ. omel. 13. ope. imper. non tñ inquit iubet nos Deus diligere inimicum, uel illos diligamus, quãtum ut a nobiſipſis quod malum eſt repellimus. & ideo dicã, ſi læſeris inimicũ: ſed ſi oderis eum, tñ amplius tibi nocuiſti ẜm animam, q̃ illi ẜm corpus. & illi forte nihil noces odiens: te autem ipſum ſine dubio lædes. ſi ergo perceperis inimico tuo, tibi amplius pepeciſti, q̃ illi. & ſi benefeceris ei, tibi amplius benefeciſti, q̃ illi. deinde qui te innocentẽ iniuriatur, ſi incipias conſiderare, qũo a dyabolo poſsidetur & agitur. qũo uoluntatẽ ſuã adimplet per miniſterium eius. nõ ſolum non iraſceris ei, ſed & miſereberis eius: & miſeratio autem eius in te creat affectum. uis ergo diligere inimicum tuũ, ſi iniuriã pateris, noli iniuriam pñtem aſpicere: ſed cõſidera gloriã, quã pro mercede in futuro iudicio conſecuturus es, nec damnum tuum aſpicias, ſed patiẽtiæ lucrũ. hæc ille. unde Iſid. in lib. ſol. ca. 54. Magna inquit eſt uirtus, ſi nõ lædas, a quo læſus es. magna inquit fortitudo, ſi etiam læſus remittas, magna eſt gloria, ſi cui potuiſti nocere, parcas. Qñ. n. conuitiaris propter peccata tua, contingit. ibi, quando iniurias, mala tua id faciũt, quicquid tibi contingit aduerſum pro peccato uenit. conſideratione igitur iuſtitiæ dolorẽ temporalem leuiuſq; portabis, ſi pro quo tibi infertur intendas. hæc ille. unde Iudith 8. Nõ ulciſcamur nos pro his, qui patimur: ſed reputantes peccatis noſtris & hoc ſupplicia minora eſſe flagella Domini quã ſerui Dñi, qui corripimur ad emendationem, & nõ ad perditionem noſtram eueniſſe credamus. & ideo ẜm conſilium eiuſdem doctoris & eiuſdem lib. ca. 17. non dicas, quare ſuſtineo mala, cur affligor: ut quid mali patior, ſed magis dic peccaui, & ut eram dignus, non recepi ęqualẽ uindictã peccati mei, nõ ſentio minus me ꝑcuſſum, q̃ merebar. agnoſco iuxta modum criminis

criminis

minis, minor eſt retributio vltionis: ſed meritũ peccatorũ diſpar eſt cauſa pœnarum, nõ ſunt tanta ſupplicia, quanta extiterunt peccata: qui enim in flagellis murmurat Deum, contra ſe plus irritat furorẽ Dei, prouocat irã Dei indignanter, plus ſibi exagitat. qui verò patienter aduerſa tolerat, Deum ſibi citius placat. Hæc ille. Et ideo inimicum aut perſecutorẽ hñs cõſideraret, an ille pſecutor ipſum iuſtè, vel iniuſtè perſequeretur. ſi iuſtè cur ipſum pro ſua odiret iuſtitia: quia nõ ſuã perſonã, ſed immo do ſuam culpã proſequitur, & melius eſt hic pro culpa puniri, q̃ in æternũ dãnari. Si verò iniuſtè te proſequitur, cogita, ꝙ non te proſequeretur, niſi hoc a Deo iuſtè permitteretur, nec Deus hoc iuſtè pmitteret, niſi propter aliquid in te puniendũ, vel maius gaudium percipiendũ. vnde Criſ. omel. 9. ope. imper. quicquid inquit a quolibet paſſi fuerimus iniuſtè, aut per hoc remiſſionẽ accipiemus peccatorũ aut ſi tanta in nobis delicta non fuerint, clarioribus honoremur coronis. Hęc ille. Et ideo meritò B. Greg. 30. mora. glorioſius ĩquit eſt iniuriam tacendo vincere, q̃ reſpondendo ſuperare, & ſi ſeruus conuiciũ dicat, iuſtus taceat, & ſi infirmus iniuriam faciat, iuſtus ſufferat, & ſi pauper criminetur, iuſtus nõ reſpondeat. hæc ille. Et ideo ſi aliquis tibi iniuriam fecerit in dicto, uel in facto, niſi poſſis cum charitate remedium habere, ſuſtine patienter. & cogita, ꝙ impij ſunt quaſi uirga, quã Deus habet in manu ſua, & cum qua ſuos caſtigat electos, quos tenerius, quàm aliqua mater ſuum filium diligit. unde Iſa. 49. nunquid obliuiſci põt mulier infantem ſuum, & non miſereatur filio vteri ſui. & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Et ideo ſicut puer, ſi diſcretionẽ habuerit, non multum uirgam timeret, quam in manu ſua pro ſuo bono & non pro malo mater ſua tenet amantiſſima. Sic uir iuſtus & prudens nõ multũ timeret impium, qui eſt quaſi uirga, quam Deus in manu ſua tenet. & ſpecialiter ſi per illam virgam ſperaret a gladio pœnæ liberari æternæ: ſed ſicut humilis & obediẽs puer uidẽs matrẽ ſuam tenentẽ uirgã in manu ſua ad caſtigandũ potius habet oculum ad matris miſericordiã poſtulandũ, q̃ ad uirgã quam ſcit ſibi nocere non poſſe: niſi ad matris uoluntatem, ſic uir iuſtus potius haberet oculum ad diuinam miſericordiã poſtulãdũ, q̃ ad perſecutorẽ, quem Deus in manu tenet ſuæ potentiæ, & qui ſibi nihil nocere põt, niſi ſm permiſſionem diuinam. uñ ſuper illud pſal. Timeat Deum omnis terra. Pariſ. perſecutorẽ ſic alloquitur. cupiditatẽ inquit nocendi per te habes: poteſtatẽ autem nocendi nõ habes, ſi Deus non dederit. unde Xp̃s homo ante Pylatum ſtans ait, nõ haberes in me poteſtatẽ, niſi eſſet tibi datũ deſuper. Hiero. nec diabolus inquit unam ouiculã potuit tollere a uiro ſancto Iob, niſi prius diceret Deus, mitte manum tuam. i. da poteſtatem. Et huic cõcordans Iſid. ſolil. c. 21. Scito inquit hominum nullum tibi aduerſare potuiſſe, niſi Deus poteſtatem dediſſet, nec habuiſſet in te poteſtatem aduerſarius, niſi permitteret Deus uniuerſa, quæ tibi accidunt abſq; Dei voluntate non eueniũt, iniquorum ſuper te poteſtas ex Dei datur licẽtia. hęc ille. Et iõ meritò Aug. ſi creature ĩquit ĩ te ſeuiãt. Deũ time, & ñ illas: q̃a ſub ipſo ſũt oĩa.

2 † Tertiò deberet homo iniurias ſibi illatas dimittere, ne uideatur Deum blaſphemare: nam qui non uult iniurias ſibi illatas dimittere, ſed ſuam iniuriam uindicare, diuinam maieſtatem blaſphemat. unde Deut. 12. Mihi uindictam & ego retribuam, dicit dominus. ſed certè de illo qui Deum blaſphemando de inimico ſuo uindictam requirit. dominus ſe uindicabit in iudicio. unde Iaco. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam. Item Ecci. 28. Qui uindicari uult a domino inueniet uindictã & peccata illius ſeruans ſeruabit, & nimirum: nã ut dicit Greg. ſuper euang. ome. 27. Qui mortem poſtulat inimici eum quem gladio nõ poteſt perſequi, pſequitur in oratione, & uiuit adhuc, qui maledicitur, & tñ ille qui maledicit iam de morte illius reus tenetur. Iubet aũt Deus, ut diligatur inimicus, & tamen rogatur Deus, ut occidat inimicũ. quiſq; itaq; ſic orat in ipſis ſuis præcibus contra Deum cõditorẽ pugnat. Vñ & ſub iudæ ſpecie dr̃. fiat oratio eius in pctm̃. oratio quippe eſt in peccato illa petere, quæ prohibet ipſe qui petitur. & ideo meritò dicit. Cum ſta-

tis ad orandum remittite ſi quid habetis in cordibus veſtris.hæc ille. Quartò deberet homo iniurias ſibi illatas miſericorditer dimittere: quia qui dimittere nõ vult, vt dicit Nichillius de Aquill. in quodam ſermone. pontem per quem ire debet in paradiſum ſibi deſtruit. vnde inquit,pons eundi ad paradiſum miſericordia eſt, qui ſibi frangitur, miſericordiam negans proximo,qui in eum deliquit,vnde Aug. vnuſquiſque inquit ibi talem accepturus eſt a Deo indulgentiam,qualem ſuo dederit proximo.Vnde Criſ. omel.17. ſuper illud Matth.7. In qua menſura menſi fueritis remetietur vobis.hoc eſt inquit,ſi rogati nõ dimiſeritis proximis veſtris peccatum: ſed ſe ſolo Dei reſpectu. & Deus ex ſe priuſquam rogetur a vobis dimittat vobis:ſi autem rogati veniam dederitis. & Deus tunc dabit vobis veniam cum dignis præcibus, & congrua lamentatione cum rogaueritis. Hæc ille. Et idèo meritò beatus Auguſt.in ſuo enchi. multa inquit ſunt genera eleemoſynarum,quæ cum facimus adiuuamur,vt nobis dimittantur peccata:ſed inter ea nihil eſt magis, quam ꝙ ex corde dimittimus, quod in nos quiſquam peccauit. Hæc ille. Ex quo patet, ꝙ qui vult ad Dei miſericordiã venire, debet proximo miſereri, & omnes iniurias ab eo ſibi illatas miſericorditer dimittere. Vnde Matth.5. Beati miſeri.quoniam ipſi mi. conſe. Et econtra,ſicut dicitur Iacob.2.Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecit miſericordiam. Quintò deberet homo iniurias ſibi illatas dimittere:quia orationem taliũ qui in corde tenent rancorem,Deus non exaudiet.vnde pſalmus.Iniquitatẽ ſi aſpexi in corde meo,non exaudiet dominus. Quod conſiderans Criſoſt.omel.14.ope.imper. Cum qua inquit ſpe orat, qui inimicitiam ſeruat aduerſus alterum,a quo quis forſitan læſus eſt: ſicut enim ipſe orans mentitur dicens, remitto, & non remittit,cum dicit. Dimitte nob.deb.noſtra,&c.ſic & a Deo petit indulgẽtiam: vt ſibi non indulgeatur.ſi igitur qui læſus eſt ſine cauſa orat, cũ orat Deum, niſi indulſerit ei a quo læſus eſt.quõ putas orat, qui non ſolum læſus non eſt:ſed & ipſe per iniuſtitiã lædit & grauat. vñ talibus dicit Dñs per prophetã. Iſa.1. Cũ multiplicaueritis orõnes vr̃as nõ exaudiã vos: quia manus veſtræ plenæ ſunt ſanguine. In ſanguine odiũ & rancor cordis notatur. Et ideo dr̃ Eccl.28. Relinque proximo tuo nocẽti te:& tũc depræcanti tibi peccata ſoluentur. hõ homini ſeruat irã, & a Deo quærit medelã in hoĩem ſimilẽ ſibi nõ habet miſericordiã,& de peccatis ſuis depræcabiť ipſe, dum caro ſic reſeruat irã, & propitiationẽ petit a Deo,quis orabit pro delictis illius?q.d.nõ niſi in vanum aliquis pro eo orat,qui fratri ſuo charitatẽ negat. Vñ & in cõfirmationem huius dicit Xp̃s Marc.11.Cum ſtabitis ad orãdum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquẽ: vt & pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata vr̃a,quod ſi non dimiſeritis, nec pr̃ veſter,qui in cœlis eſt dimittet vobis peccata veſtra. Sextò deberet hõ iniurias ſibi a proximo illatas libẽter dimittere:quia ad hoc ſm̃ præceptum euangelicum teneť. Vnde Luc.6. Diligite inimicos ueſtros. benefacite his qui oderũt uos. Bñdicite maledicentibus vobis. orate pro calũniantibus uos & ſequitur,dimittite & dimittetur uobis. Ex iſto tñ præcepto nõ tenetur hõ debitũ, in quo ſibi obligatur proximus dimittere ſemper.Vnde Aug.ſuper illud Matth.6.Dimitte nobis debita noſtra. nõ hoc inquit quiſq; vrgetur pecuniam dimittere debitoribus: ſed quicunq; in eum peccauerit:nam pecuniam dimittere illo potius iubemur præcepto,quo dictum eſt. Si quis tibi tunicam tollere voluerit, & in iudicio tecum contẽdere, dimitte ei & palliũ,nec tibi neceſſe eſt omni pecuniario debitori dimittere debitũ:ſed & qui reddere noluerit,intantũ etiã,ꝙ velit litigare: ſeruum aũt Dei,vt ait Apoſt.nõ oportet litigare. qui verò uel ſpõte,uel uictus pecuniã reddere noluerit,dimittenda illi eſt duabus de cauſis, fortè non uult reddere:vel quia nõ habet: vel quia auarus eſt alienæ rei cupidus, vtrũq; pertinet ad inopiã. Nam illa.ſ.prima inopia eſt rei familiaris inopia.hæc.ſ.ſecunda animi.Quiſquis itaq; tali dimittit debitũ inopi opus chriſtianũ operatur. manente illa regula,ut in aĩo paratus ſit amittere,quod ſibi debetur,& ſi aliquid ad hoc egerit,ut reſtituatur, ita modeſte agens intendat, ut debitorem potius corrigat, quàm ut debitum

bitum ſibi reſtituat,conſiderans quàm pericu loſum eſt habere, vnde reddere poteſt,& non reddere,& ſic iſta petitio.et dimitte nobis &c. non tantum de pecunia intelligitur:ſed etiam de omnibus,quo in nos quiſque peccat, quod quidem peccatum ſi non dimiſeris,non potes dicere,dimitte nobis, &c. Hæc ille. Septimò deberet homo iniurias, ſibi a proximo illatas libenter dimittere: quia aliter Deus ſibi ſua peccata non dimittit,veritate dicente Math.6. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet, & uobis pater veſter cœleſtis debita veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec pater dimittet vobis peccata ueſtra. & ſicut Deus dimittens homini peccata dimittit totaliter ſine aliqua partiali exceptione, iux a illud Math. 18. Omne debitum dimiſi tibi.i. omne debitum delicti & ſupplicij, ad qđ obligatur homo pro peccato cordis, oris & operis. & eodem modo debet homo uolẽs a Deo veniam obtinere inimico dimittere corde diligendo,ore pro eo orando,& opere ſibi bene faciendo. vnde Aug. & ponitur in can.23.qö. 4.non oportet. In hoc (inquit) iubemur diligere inimicos,& miſeri eorum,ut de perditione eorum deleamus, & eorum ſalutem deſideremus,pro eorum correctione quotidie laboremus & oremus. pœnitentibus ſolatia impendamus, hoc eſt ſi de ſua iniquitate pœnitens a te veniam poſtulauerit. oſtẽde,ꝙ in corde dimiſiſti ſolatia oris, & operis impendendo. Vnde Lu 16. Si peccauerit frater tuus in te increpa illum,& ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi, & ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit dicens. pœnitet me. dimitte illi. Et nedum ſi ſepties in die peccauerit,dimittere debes,ſed toties quoties in te peccauerit. Vnde Math.18.legitur,ꝙ Petro quærente a domino dicens. Quoties peccabit in me frater meus, dimittam ei uſque ſepties: Dixit Ieſus illi. Non dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſeptuageſies ſepties, vbi poſſet aliquis quærere. Cur potius Chriſtus dicit, ꝙ dimittemus fratri ſeptuageſies ſepties q̃ cẽties,octogeſies, uel ſub alio numero determinato. Et quantum ad iſtud reſpondit Aug.in de uerbis Domini, ſermone. 15. vbi notat primo dictũ Apoſtoli ad Coloſ. 3. dicentis. Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus alium habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donauit nobis, vbi patet, ꝙ forma quam nos debemus ſeruare dimittendo offenſam proximis, ſumitur ex forma ſm quam Chriſtus dimiſit nobis peccata. Et hinc ſcribitur Mat.18. in perſona Chriſti. Oportet te miſereri conſerui tui: ſicut & ego tui miſertus ſum: ſed ante aduẽtum Chriſti omnes homines eum offenderunt ab Adã vſq; ad Chriſtum. excepto matre eius, a Chriſto vſque ad Adam ſecundũ Lucam fuerunt. 77.generationes. Sicut ego Chriſtus totius generis humani dimittere uoluit culpas, quæ p. 77.generationes incurrerunt,ſic & homo omnes ſuas debet dimittere offenſas, & hoc eſt ſeptuageſies ſepties dimittere. hoc ille. Halpet igitur vnuſquiſque ſuam conſcientiam, & uideat,ſi inimicos tantum diligat, ꝙ quantũcunque ſibi iniuriati fuerint,paratus ſit uerè & liberè dimittere eis rite rogantibus veniam de commiſsis. Nam ut dicit Aug.in enchi. c.77. Quiſquis roganti peccati ſui ueniam & pœnitenti non ex corde dimittit,nullo modo exiſtimet peccata ſua a domino ſibi dimitti. Quoniam mentiri ueritas non poteſt, quæ cum docuiſſet orationem dominicam in ea poſitã ſententiã qua ponitur. Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimitti.debi.noſtris:uehemẽter commendauit omnibus dicens. Si dimiſeritis hominibus delicta eorum dimittet & uobis pater ueſter cęleſtis delicta ueſtra; ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra hæc ille. Ex quo patet,quòd oportet omnem hominem ſaluandum fratris ſui in ipſum peccantis ſi quis talis fuerit miſericorditer peccata dimittere. Sed hic oritur dubiũ, quomodo poteſt homo fratris ſui peccata dimittere,preſertim cum dicat Amb.& po.4.ſen.di. 18.c.4. ꝙ ille ſolus dimittit peccata, qui ſolus pro peccatis mortuus eſt. Item Aug. Nemo (inquit) tollit peccata, niſi ſolus Chriſtus, qui eſt agnus Dei tollens peccata mundi. Hæc Aug.& po. in c. de con. diſ.4. Nemo. Item Marci. 2. & Lucæ.5. Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus. Itẽ Bern. neceſſe eſt,inquit, primo omni credere,

quòd

quòd remiſsionem peccatorum habere non poſsis, niſi per indulgentiam Dei: nã quis poteſt facere mundum de immundo cõceptum ſemine niſi tu qui ſolus es mundus. Hæc Ber. & po. in ca. 3. q. 8. Sed pro reſponſione ad hãc dubitationem duo ſpecialiter ſunt conſiderãda. Primò, ꝙ aliud eſt hominem peccare in Deum, & aliud eſt hominem peccare in hominem. Et quantum ad primum licet ſm beatum Th. in de ueritate theo. multis modis ſpecialibus contingat hominẽ in Deum peccare: tamen generaliter quilibet tranſgrediens mãdatum Dei peccat in Deum. Et quantum ad ſecundum, ut docet idem doctor ubi prius, in proximum cõtingit hominem peccare tripliciter. primo ſua bona naturæ, gratiæ, uel fortunæ auferẽdo. ſecundo propria bona ſibi in neceſsitate non cõicando, & tertio malo exemplo proximum in peccatũ trahendo. Sed quocunque iſtorum modorum peccet hõ in ꝓximum, in hoc ẽt peccat in Deum eius tranſgrediendo mandatũ pro eo, ꝙ proximum ſicut ſe ipſum non diligit. Secundo conſiderandũ eſt, ꝙ licet peccatum multis modis accipiatur in ſcriptura: tamen pertinenter ad propoſitũ vno modo, & ſecundũ crebram doctorũ ſñiam cõcordantem cum ſcriptura accipitur pro actu, habitu, uel opere uitioſo. Alio modo, & magis formaliter accipitur pro defectu in moribus virtuoſis deformante & maculante interiorem hominem. Iſtis conſideratis ad prædictam reſpondetur dubitationẽ dicendo, ꝙ primo modo loquendo de peccato prout, & homo peccat in hominem, poteſt homo ſicut ex præcepto Dei tenetur, peccatum ꝓximi in ipſum peccantis miſericorditer quãtum in ſe eſt dimittere. & ad talem peccati dimiſsionem requiritur, ꝙ poſtpoſitis cupiditatis zelo, uindictæ & libidine uindicãdi homo obſeruet charitatem, & de proximi proditione in ipſum delinquentis doleat, eius ſalutem cõſideret, pro eius correctione diligenter laboret & oret. & nullo modo eũ proſequatur, niſi purè, & præcipuè propter amorem fraternum intendẽdo eum ad ſuum commodum corrigere, & hoc obſeruando Dei præcepta licitè poteſt. cũ hoc ꝙ ſe infra limites charitatis cuſtodiat. vnde Aug. & po. in c. 23. q. 4. non oportet. Præcepta, inquit, euangelica de dilectione inimicorũ, & miſericordia proximis impendenda & exhortationes Apoſtoli de cibandis, & potandis inimicis non eatenus intelligenda ſunt, ut peccãti relaxetur impunitas, ſed vt delinquenti correctio, & naturæ miniſtretur ſuſidium, donec per ſententiam iudicis adepta ſpe correctionis malorum tollatur exercitium. hæc ille. Secundo modo loquendo de peccato, & prout homo peccat in Deum, non eſt in alicuius hominis terreni poteſtate ſimpliciter dimittere peccata, & iſto modo loquẽdo de peccato intelligendæ ſunt prædictæ auctoritates, & alia ſanctorũ dicta & ſcripturæ documenta, quæ aſſerunt ſolum Deum peccata dimittere. vnde Haymo ſuper Matheũ. 18. Omne debitum dimiſi &c. ſi frater, inquit, noſter in nos peccauerit, poſſumus dimittere. immo & neceſſe habemus, ut ei dimittamus: ſi autem peccauerit in Deum, non eſt in noſtra poteſtate, ſed in Dei arbitrio cõſiſtit: quia ſcriptum eſt. j. Reg. 2. Si peccauerit uir in uirum, placari poteſt ei Deus: ſi autem in Deum peccauerit uir, quis orabit pro eo. Et ex iſtis patet, quòd non ſequtur. homo a quocunque citra Chriſtum demõſtrato dimittit iſti perſonæ vianti ſua peccata penes eum commiſſa. ergo dicta perſona eſt a peccato ſimpliciter abſoluta: quia ſatis eſt ad verificationẽ antecedentis, ꝙ obſeruet charitatẽ, & non expectat uindictã propter iniuriã ſibi illatam. Ad uerificationẽ conſequẽtis requiritur, ꝙ ſimpliciter, & primo fiat oĩum remiſſio a Chriſto, quod nunq̃ fit quouſque peccãs inquantum ſufficit, debitè ſatisfaciat Deo, & proximo penes quos peccauit. Vñ Aug. & po. in ca. 14. q. 6. ſi res. Si res, inquit, propter quã peccatum fit reſtitui põt, & non reſtituitur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur, ſi ueraciter agatur, non dimittitur peccatũ, niſi reſti. abla. hoc eſt, ut dixi, ſi reſtitui põt. hæc ille. Sed forte contra prædicta arguit al:quis ſic. Chriſtus Io. 24. dixit diſ. ſ. quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt. Sed hæc uerba non ſolum dicta erant diſcipulis Chriſti pro tunc, ſed ſuis ſucceſſoribus omnibus, nec ſolum intellexit Chriſtus de

de peccatis hominis in hominem, ſed etiam de peccatis hominis in Deum:nam Math. 16. dicit Chriſtus. Quæcunq; a'ligaueri.ſu. ter.e. li.& in ce. Ité Mat.16. dixit Chriſtus Petro.& in hoc ꝙ Petro oībus ſucceſſoribus ſuis. Tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcunq; li. ſu.terram e.li.& in ce. & quodcũq; ſol. ſu.ter. e.ſo.& in coelis.Et cũ in pdictis Chriſti verbis non ſit aliqua particularis peccati exceptio, ſequitur,ꝙ prælati eccleſiæ,& cæteri ſacerdotes, qui ſunt ſucceſſores Apoſtolorũ & diſcipulorum Chriſti poſſunt quæcunq; cuiuſcunque viantis ſaltem verè pęnitentis peccata dimittere:Sed huic rñdens magiſter ſen. li.4.di.18. c.4.pluribus (inquit) teſtimonijs docet, Deũ ſolum per ſe peccata dimittere,& ſicut dimittit quibuſdam,ita & aliorum quorundá peccata retinent: nõ ideo tñ negamus ſacerdotibus conceſſam poteſtaté dimittendi & retinendi peccata:cum hoc ueritas in euangelio aperto doceat.Item idem ca.5.eiuſdem. Solus (inqt) Deus dimittit peccata & retinet:& tñ eccleſiæ contulit ptãtem ligandi & ſoluendi:ſed ita dimittit peccatum, ꝙ animam mundat ab interiori macula,& a debito ſoluit mortis æternę: non aũt hoc ſacerdotibus conceſſit:quibus tñ tribuit ptãtem ligandi & ſoluendi.i. oſtendendi hoíes eſſe ſolutos & ligatos. vnde & dñs leproſum prius ſanitati reſtituit,deinde ad ſacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mũdatus:ita ẽt Lazarum iam uiuificatum obtulit ſoluẽdũ diſcipulis: qm̃ & ſi aliquis apud Deũ ſit ſolutus:non tñ in facie eccleſiæ habetur ſolutus,niſi per iudicium ſacerdotis. In ſoluendis ergo culpis, vel retinendis ita operatur ſacerdos euangelicus,& iudicat, ſicut olim legalis in illis qui cõtaminati erant lepra quæ peccatum figurat.Vnde Hiero.ſuper Mat.ubi(inquit) Dominus ait Petro.tibi da. cla.reg.ce.& quodcunque li.&c.hunc(inquit) locum quidam non intelligentes aliquid ſumunt de ſupercilio phariſeorũ,ut damnare innoxios, uel ſoluare putent noxios. cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum uita quæratur. In leuitico ſe oſtẽdere ſacerdotibus leproſi iubentur,quos illi non faciunt leproſos, uel mundos: ſed diſcernunt, qui mundi,uel immundi ſunt,ita & hic apertè oſtenditur, ꝙ nõ ſequitur Deus eccleſiæ iudicium, quæ per ſurreptionẽ & ignorantiá interdũ iudicat. Deus aũt ſemper iudicat ſm ueritatem,& in remittendis,& in retinendis culpis.id iuris, & officij habent euangelici ſacerdotes, quod olim ſub lege habuerunt legales in curandis leproſis,hi peccata dimittunt, uel retinent dum dimiſſa a Deo, vel retenta iudicant & oſtendunt. Hæc ille.

3 †. Dicunt enim & publicè defendũt multi ſacerdotes ſeculares,q̃ etiam regulares,& ſi quẽcunque peccatoré quantũcunque leuiter abſoluerint in ſigno ſẽſibili ipſe eſt apud Deũ ſimpliciter abſolutus, & ſic cadunt in hæreſim iſtius articuli. Credo remiſsionẽ peccatorum. vnde patet,ꝙ multæ hæreſes in hac materia oriuntur. Ad hoc enim ꝙ iſte articulus perfectè credatur,oportet, ꝙ primo & principaliter fiat remiſsio a Chriſto, qui ſolus per ſe peccata dimittit. vnde Iſa.43. ſecundum tranſlationem.70.interpretũ.Ego ſolus deleo iniquitates & peccata populi. Octauò deberet homo iniurias ſibi a proximo illatas libenter dimittere:quia aliter Deus non ſolum ſua ſibi non dimittit peccata: ſed etiam peccata prius per baptiſmum,& pniam dimiſſa omnia reuocabit. Vnde Ambr. ſuper epiſtolam ad ephe. Donate,inquit,inuicem ſi alter in alterutrum peccet,alioquin Deus repetit dimiſſa: ſi enim in his fuerit contemptus ſine dubio reuocabit ſententiam,per quam miſericordiam dederat. Vnde in euangelio Math. 18. legitur de ſeruo illo,cuius dominus dimiſit debitum decẽ milia talenta:ſed quia ipſe noluit dimittere conſeruo ſuo centum denarios dñs ſuus reuocauit totum debitum prius dimiſſum, & iratus tradidit eum tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum: ſic (inquit) pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus ueſtris. ſuper quo Rabanus. Conſiderandum eſt (inquit) quòd dicit uniuerſum debitum: quia nõ ſolũ peccata, quæ poſt baptiſmum homo egit, reputabuntur ad pęnam: ſed etiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ſunt ei dimiſſa.Hæc Rabanus,& ponitur in c.de pęnitentia.diſt.4.

quia

quia verò. Item Gregor. Ex dictis euangelicis (inquit) conſtat, ꝙ ſi non ex corde dimittimus, ꝙ in nobis delinquitur. & hoc rurſum exigitur, quod iam nobis per pęnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. Hæc Greg.& ponitur in c.de pę.diſ.4.quia uerò. Item Aug.& ponitur in c.vbi prius. Dicit,inquit, ibi Deus, dimitte & dimittetur tibi:nam ſi non dimiſeris,reuocabo te,& quicqd dimiſerā replicabo tibi:nam qui diuini beneficij oblitus ſuas vult vindicare iniurias, non ſolum de futuris peccatis veniam merebitur;ſed etiam præterita, quæ iam ſibi dimiſſa credebat, ad vindictā ei replicabuntur. Hæc Augu. Item Aug.libro de baptiſmo puerorum.& ponitur in c.de pe.diſ. 4.quomodo. Redire, inquit, dimiſſa peccata, ubi fraterna charitas non eſt, apertiſsimè dñs docet in euangelio in illo ſeruo,a quo dñs dimiſſum debitum petijt, eo ꝙ ille cōſeruo ſuo delictum nollet dimittere. Hæc ille. Item Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galath. Quicunque,inquit,ob fidem laborauerit, & poſtea lapſus fuerit in peccatū, ſicut priora dicitur perdidiſſe,dum peccat,ſic rurſus non perdit ea, ſi ad priſtinum & antiquū ſtudium reuertatur. Hæc ille. Ex qua auctoritate planè patet, ꝙ ſicut uirtutes prius actæ per recidiuationē extinguunt,ita per reconciliationē rerū iterū reducuntur. Et cum ſm Ariſt. Oppoſitorū eadē eſt diſciplina. & uitia virtutibus opponuntur, & ſequitur,ꝙ ſicut per ueram pęnitentiā peccata extinguuntur, ita per recidiuationē peccata prius dimiſſa & præterita reducuntur; & hanc ſnīam confirmat dominus per Prophetā Ezech. 18. dicens. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis,quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, uita uiuet,& non morietur.omnium iniquitatū eius, quas operatus eſt non recordabor. in iuſtitia quam operatus eſt.uiuet,& ſequitur. ſi autem iuſtus auerterit ſe a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatē ſecundum omnes operationesquas operari ſolet impius,nunqd uiuet?Omnes iuſtitiæ quas fecerit non recordabuntur in pręuaricationē, qua præuaricatus eſt in peccato ſuo,quod peccauit ipſe morietur. Et dicit notabiliter in peccato ſuo,quod peccauit, ipſe morietur, in ſignum,ꝙ peccatum prius dimiſſum per recidiuationem reuertitur. Sed contra hanc ſnīam magiſter ſenten.li.4.diſt.22.arguit ſic.Si quis, inquit,pro peccato,de quo prius pęnituit, & indulgentiam accepit,iterum punitur,non uidetur iuſtum:ſed ſi punitur pro eo, ꝙ peccauit,& non emendauerit, iuſtitia eſt aperta: ſi verò requiratur, quod fuerat cōdonatum, uel iuſtitia non eſt, uel iuſtitia occulta uidetur:et Deum bis iudicare in idipſum, & duplicem tribulationem conſurgere,quod tamen negat ſcriptura Naum.1. Sed ad iſtud reſpondet magiſter ubi prius,dicens,ꝙ neque duplex tribulatio conſurgit, neque iudicat Deus bis in idipſum:hoc enim fieret, ſi poſt condignam ſatisfactionem & ſufficientem iterum puniret, ſed non ſatisfacit condignè & ſufficiēter, qui non perſeuerauerit:debuit enim iugem habere peccati memoriam non ad faciendum: ſed ad cauendum, debuit non obliuiſci retributiones Dei,qui tot ſunt,quot ſunt remiſsiones peccatorum. Tot igitur debuit cogitare bona Dei,quot mala ſunt dimiſſa, ac pro illis uſque in finem gratias agere Deo debuit:ſed quia ingratus quaſi canis ad vomitum redijt, cum ante acta bona mortificauit, & peccatum dimiſſum renocauit,ita ut cui humiliato Deus ante dimiſerat peccatum,eidem poſt elato & ingrato imputet. Hæc ille. Vnde actor ſuper illud Math. 18. Nonne oportuit te miſereri conſeruo tuo,ſicut & ego tui miſertus ſum. Qui,inquit,in pęnitentia non perſeuerauerunt, omnia redeunt peccata prius dimiſſa, uel tantum pro ingratitudine & iniuria puniuntur, ac ſi peccata omnia prius commiſſa per pęnitentiā dimiſſa redirent.Hæc ille. Pręcdicta enim octo iā declarata & multa alia, quæ reduci poſſunt ex teſtimonio ſcripturarum, & ſententia ſanctorum doctorum mouerent quemlibet fidelem libenter,& miſericorditer iniuriam ſibi a proximo illatam dimittere, quod eſt ſecundū opus miſericordiæ ſpiritualis, & ſecundus riuulus manans de primo fonte, ſcilicet de fonte cordis ſupra dicto.

De

De fraterna correctione. Cap. XXVIII.

SEquitur de ſecundo fonte ſupradicto, ſcilicet de fonte oris, de quo manant huiuſmodi riuuli, ſcilicet quinque reſidua de ſeptem operibus miſericordiæ ſpiritualis; quorum primum eſt peccantem charitatiuè corrigere. & hoc opus miſericordiæ nulli peccatori eſt negandum. Vnde Linc. ſuper euangelia, parte.3.c.37. nulli (inquit) cuiuſcunque ſit profeſsionis, eleemoſyna ſpiritualis correctionis & correptionis ſimpliciter eſt neganda: ſed vnicuique prout neceſsitas poſtulauerit diſtribuenda. Hæc ille.

1 † Sed pro iſto eſt notandum, quòd duplex eſt fraterna correctio. Vna quæ eſt actus charitatis tendens ad emendationem fratris delinquentis per ſimplicem ammonitionem. Et talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, ſiue ſit ſubditus, ſiue prælatus, ſiue quicunque ad regendum alios conſtitutus. Vnde de iſto modo Ionathas increpauit malitiam Saulis patris eius; quam habuit aduerſus Dauid dicens. quare peccas in ſanguine innoxio interficiens Dauid, qui eſt abſque culpa.j.Reg. 19. Iſto modo Abigail increpauit Nabal uirum ſuum propter duritiam, quam oſtendit Dauid amico ſuo, ut patet.j. Regum. 25. Item iſto modo Daniel captiuus in Babylonia increpauit Balthaſar regem Babyloniæ de abuſione uaſorũ, quæ ablata erãt de domo Dei, qui abutebatur in cõuiuio ſuo, & de idolatria quam commiſit adorãdo deos aureos, argenteos, ligneos, & lapideos, & iſto etiam modo licitè poſſunt ſubditi corripere prælatos ſuos, & alios eccleſiæ paſtores enormiter peccantes, & ſuo peſsimo exemplo ſubditos ſuos ad peccata trahentes. Vnde Beda; qui (inquit) nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit. nec crimen filiorum correxit. canis impudicus dicendus eſt magis quàm prælatus. quibus igitur Hieron. Aug. & Greg. auferunt nomen columbæ epiſcopi & ſeniores. nõne, & priuilegium eſt auferendum dignitatis, ut poſsint a ſubditis reprehendi. vnde ſcriptura diſsimulantis priuilegium prauæ ſenectutis ait. Maledictus non ſenior, ſed puer centum annorum. Hæc Beda. & ponitur in ca. 2.q.7. quæ nec. Item idem ſuper illud. 2. Petri 2. ſecuti ſunt uiam Balaam ex baſor, qui mercedem iniquitatis amauit: correptionis uerò habuit ſuæ ueſaniæ ſubiugale mutũ animal hominis uoce loquens prohibuit prophetæ inſipientiam. plerunque, inquit, hæretici tam ſtulta dogmata, tam execrãda proferunt ſacramẽta, ut etiam ebetum ſenſus paganorum, & qui diuinæ agnationis omnino carent ratione illorum, deteſtantur inſaniam illorum: quia diſtorta & a Deo cõtraria itinera ſanius ſapiendo redarguant, & quod peius eſt non nunquam multi intantum mercedem catholicorum amant iniquitatis, ut ẽt docti ab indoctis, clerici a laicis meritò redarguantur, qui iure comparantur Balaam, qui uerbis aſinæ contra naturam loquentis corripitur: nec tamen a propoſito prauo itineris retardatur, quibus etiam aptiſsimè nomen congruit ciuitatis, de qua Balaam ueniſſe perhibetur. Boſor namque carneus, ſiue in tribulatione poſitus interpretatur: neque enim alia magis cauſa luxurioſis extitit uerbum ueritatis amore perſonæ, uel deſideriorum temporaliũ adulterari, quàm qui carnis ſuæ concupiſcentijs ſe manciparunt: ſed & nomen ipſius Balaam, qui uanus populus, ſiue præcipitans eos interpretatur talibus conuenit: qui enim agnitam ueritatis uiam ſponte deſerunt, quid niſi vanus populus ſunt, qui etiam in præcipiciũ ſuos mergunt auditores, quibus nõ ſalutaria, quæ corrigant, ſed quæ illos delectant erronea prædicant. De quibus aperte ſubditur. hi ſunt fontes ſine aqua, & nubule turbinis exagitate, quibus caligo tenebrarum reſeruatur. Hæc Beda. & ponitur in ca. 2.q.7. ſecuti ſunt. Item Greg. Paulus, inquit, dicit. ſeniorem ne increpaueris: ſed hæc regula in eo eſt obſeruanda, cum culpa ipſius ſenioris ſuo exemplo non trahit ad interitum corda inimicorũ, ubi autem ſenior iunioribus exemplũ ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriẽdus eſt: nam ſcriptum eſt. Laqueus iuuenum omnes nos. & rurſum. maledictus puer centũ annorum. Hæc Greg. & ponitur in c. 2.qõ.7. Paulus. Vnde & in confirmationẽ huius ſententiæ

rentiæ legitur Dan. 13. ꝙ Daniel adhuc puer ſeniores presbyteros, qui exarſerunt in concupiſcentiam Suſannæ nedum increpauit, ſed & diiudicauit, & reos mortis cõdemnauit. Et ex iſtis patet, quòd prædicto modo, ſcilicet ſimplici ammonitione poteſt, immo & tenetur quilibet homo diſcretionem habens fratrem ſuum ſuperiorẽ inferiorẽ ac æqualem quantum ad ſe pertinet charitatiuè corrigere. Vnde Aug. Facientis, inquit, proculdubio culpã habet, qui quod põt corrigere negligit emendare. Hæc Aug. & ponitur in ca. diſt. 86. facientis. Item Eccl. 17. Mandauit Deus vnicuique de proximo ſuo. Et ideo meritò dicit bea. Bernar. & ponitur. 5. florum. c. 35. Ferueat, inqt, in nobis feruor iuſtitiæ, & odium iniquitatis. Nemo fratris ſui uitium palpet, & peccatum diſsimulet, nemo dicat, nunquid cuſtos ſum fratris mei: eſt enim conſentire, ſilere cum arguere poſsis, & ſcimus, quòd ſimul in pęna maneant facientes & conſentientes blanda: ſed periculoſa laus, cum laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ; iuſtus corripit in miſericordia, peccator adulatur in impate. ille quidem, ut curet: iſte uerò ut occultet, qđ erat curandum. Hæc ille. Eſt autem, & alia correctio, quæ eſt actus iuſtitiæ, per quam intenditur bonum cõe non ſolum per ſimplicẽ fratris ammonitionem, ſed etiam alij per punitionem, ut alij timentes a peccato deſiſtant, & talis correctio pertinet ad prelatos eccleſię, & ad iudices tam temporales quàm ſpirituales, ac etiam ad quoſcunque regimen aliorũ habentes. Vnde Aug. & ponitur in c. 32. qõ. 4. duo. Cuicunque, inquit, regenti accõmodata eſt diſciplina, uidelicet epiſcopo regẽti domũ ſuam. ſ. omnes ſubditos ſuos, diuiti regenti familiam ſuam, patri regenti prolem ſuam, iudici prouinciam ſuam, regi regenti gentem ſuã. nulli (inquit) hominem claudenda eſt miſericordia, nulli peccatori impunitas relaxanda. Hæc ille. Vnde Aug. ſuper Io. omel. 51. Cum audiſtis (inquit) fratres dñm dicentẽ. ubi ego ſum iſtic & miniſter meus erit. Nolite tantũmodo bonos epiſcopos & clericos cogitare: ſed etiã uos pro modo ueſtro miniſtrare Chriſto bene uiuendo, eleemoſynas faciendo, nomen doctrinamque eius, quibus potueritis prædicando, ut unuſquiſque etiam paterfamilias hoc nomen agnoſcendum paternum eſſe ctum ſuæ familię ſedare pro Chriſto, & pro uita æterna ſuos omnes moneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam, & exerceat diſciplinam, & ita in domo ſua eccleſiaſticum, & quodammodo epiſcopale impleat officium miniſtrans Chriſto, ut in æternum ſit cum Chriſto. hæc ille. Item Auguſt. ſuper pſal. 54. patremfamilias ſic alloquitur. Quomodo, inquit, ad nos pertinet loqui uobis in eccleſia: ſic ad uos pertinet in domibus ueſtris agere, ut bonam rationem reddatis de his, qui uobis ſubditi ſunt. Item idem in epiſtola ad Iulianum comitem. Quæſo, inquit, mi frater, quæſo omnibus tibi ſubditis, & bonæ uoluntatis in domo tua, a maiore uſque ad minorem amorem, & dulcedinem regni cœleſtis, amaritudinem & terrorem gehennæ annuncies, & de eorum ſalute ſolicitus, ac uigil exiſtas: quia pro omnibus tibi ſubiectis, qui in domo tua ſunt, rationem Dño reddes. annuncia, præcipe, impera, ſuade eis, ut caueant ſibi a ſuperbia, a detractione, & ab ebrietate, & ab auaritia, quæ radix eſt omnium malorum. Nam, ut dicit Apoſtolus. j. Thimo. 5. Si quis ſuorum, & maxime domeſticorũ curam non habet, fidem negat, & eſt infideli deterior. Sed tamen contra iſtam doctrinam multi parentes negligenter agunt nedum, circa curam domeſticorum, ſed etiam circa curam proximorum natorum, qui, ut dicit Criſ. ope. imper. omel. 28. Corpora natorum ſuorum amant: aĩam autem contemnunt: deſiderant enim eos ualere in ſeculo iſto, & non curant quid illic paſſuri ſunt in ſeculo futuro. Alij militias filijs ſuis prouident, alij honores, & nemo filiis ſuis prouidet Deum. perditionem enim illorum cum magno precio comparãt, & ſalutem illis nec gratuitè accipere uolunt: ſi uiderint illos percũtes triſtantur, & ſuſpirãt, ſi uiderint eos peccantes, nemo triſtatᷣ, in hoc oſtendentes, ꝙ corporum ſunt parentes, & nõ animarum. hæc ille. Sed attendant tales parentes carnales, prout teſtatur Bart. in de proprietatibus. Catuli canũ ceci nati quanto diutius

nutriun-

nutriuntur lacte, tãto tardius viſum recipiũt: ſic pueri ſcelerati certæ ignominiæ tenebris inuoluti tanto diutius ſunt expertes ſapientię, quantomagis tenere nutriuntur. & ideo poſtquàm fuerint adulti propter defectũ diſciplinæ, nec matrẽ perfectè agnoſcunt, nec patri humiliter obediunt, & ideo de talibus multoties contingit, ꝙ tam parẽtes propter eorum negligentiã, quàm ẽt filij propter eorum ignorantiã & inobedientiã in damnationẽ incidũt æternam. Vnde legitur. j. Regũ. 2. ꝙ Heli habens filios impios non debitè eos correxit, q̄uis remiſſe iniquitatem eorũ redarguit dicẽs. quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio de uobis res peſsimas ab omni populo. nolite filij mei: ſed non audieruntuocem patris. Et ideo ut dicit Hiero. ſuper eodem Heli: quia filios ſuos non debitè correxit, apud diſtrictum iudicem ſemetipſum cum filijs ſuis crudeli damnatione percuſsit. Et ideo non ſic, ſed ſecundum conſilium ſcripturæ. Eccl. 7. Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos a pueritia eorum. filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarũ, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas. Trade filiam & grande opus feceris, & homini ſenſato da illam. Et ſecundum conſilium ſcripturæ Eccl. 43. Non des illi, ſupple filio, nec filiæ poteſtatem in iuuentute: ſed ſi oportuerit curua ceruicẽ in iuuentute eius, & tamen de latera eius, dum infans eſt: quia, prout dicitur prouerb. 13. Qui parcit uirgæ odit puerum: qui autem diligit illum inſtanter erudit. Item Eccl. 30. Qui diligit filium aſſiduat illi flagella, ut lætetur in nouiſsimo ſuo, ſcilicet in die iudicij, cum redditurus eſt rationem de eo. Vnde in die iudicij, nondum parentes reddituri ſunt rationem de filijs ſuis: ſed etiam quilibet homo de omnibus ſibi ſubditis coram ſummo iudice redditurus eſt ſtrictiſsimam rationem, ut patet ex prædictis.

2 † Sed propter pro materia de correctione fraterna tria ſunt ſpecialiter declaranda. Primum, quare correctio eſt facienda. Secundum, quare correctio eſt ſuſcipienda. Tertium, qualiter correctio debitè eſt exercitanda.

Pro quo notandum, quòd tria ſpecialiter incitarent quemlibet hominem charitatem habentem quantum ad ſe pertinet circa correctionem fratris ſui delinquentis diligenter laborare. Primum eſt, frequens ſacræ ſcripturæ admonitio. & primo illud uerbum Mathei 18. dicentis. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum. Item Lucæ. 7. Si peccauerit frater tuus increpa illum. Item ad Gala. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritum lenitatis. Item j. Thimot. quarto. Rogamus vos fratres, corripite inquietos. Item ad Tytum quarto. Argue, obſecra increpa. Item Epheſ. 6. Docete filios ueſtros in diſciplinam & correptionem domini. Secundum, quod incitaret hominem circa correctionem fratris ſui diligenter intendere, eſt vtilitas ex correctione proueniens; correctio enim charitatiua uirga eſt fructifera figurata per uirgam illam, quæ protulit flores & amigdala. Numeri. 17. Vnde correctionis utilitas in multis locis ſacræ inſinuatur ſcripturæ, prouerbio. 27. ubi ſic. Melior eſt manifeſta correctio, quàm amor abſconditus. Item in eodem. Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis. Item Prouerbio. 28. Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eũ magis, quàm qui per linguæ blandimenta decipit. Item Prouerbio. 29. Virga atque correctio tribuit ſapientiam. Item Eccleſiaſt. 7. Melius eſt a ſapiente corripi, quàm ſtulta adulatione decipi. Et ideo meritò dicitur Prouerbior. 9. Argue ſapientem & diliget te. Item Auguſtinus ad Vincentium. Non omnis qui parcit amicus eſt, nec omnis qui verberat inimicus: melius eſt cum ſeueritate corripere, quàm cum lenitate decipere. utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecutus iuſtitiam negligebat, quàm eſurienti panis frangitur, ut iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat. & qui freneticum ligat, & qui litargicum excitat, ambobus moleſtus ambos amat. Quis nõ poteſt amplius diligere quam Deus: & tamen non ſolum nos docet ſuauiter, verumetiam ſalubriter non ceſſet. hæc ille.

Vnde

Vnde Apocal. 2. Ego quos amo, arguo & caſtigo. Tertium, quod incitaret hominem circa correctionem fratris ſui delinquentis diligenter intendere eſt malum ex defectu correctionis contingens, quod in multis locis ſacræ ſcripturæ inſinuatur. Vnde j. Reg. 2. Suſcitabo aduerſus Hely omnia, quæ locutus ſum ſuper domum eius, eo quòd nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuit eos. Item. 3. Reg. j. Adanias eleuabatur dicẽs, ego regnabo, nec corripuit eum pater: ſicut aliquando quem oc caſione regni poſt Salomonem fecit occidi. Item prouer. 13. Qui parcit virgæ, odit filiũ, qui autem diligit illum, inſtanter erudit. Item prouer. 29. Puer, qui dimittitur voluntati ſuæ confundit matrem. Item Eccl. 22. Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato. Item Aug. qui vitijs nutriendis parcit & fauet, nec contriſtat peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, quàm qui nõ vult cultrum capere a puero, nec cum audiat plorantem, & non timet, ne vulneratum doleat, uel extinctum. Hæc Auguſtinus. & ponitur in ca. 23. quæſtio. 5. qui vitijs. ...

3 † Secundo reſtat declarare, quare correctio eſt ſuſcipienda. Pro quo notandum, ꝙ ſicut pauper deficiens corporali ſubſidio libenter a diuite eleemoſynam recipit, quod eſt beneficium operis miſericordiæ corporalis. Sic pauper ſpiritualiter deficiens virtutibus a ſapiente libenter ac gaudenter acciperet ſubſidium correctionis, quod eſt beneficium operis miſericordiæ ſpiritualis. Et ſpecialiter triplici de cauſa libẽter recipiẽdum eſt beneficiũ correctionis & diſciplinæ. Primò cauſa multiplicis ad monitionis ſacræ ſcripturæ. Vnde pſ. Apprehẽdite diſciplinam. Item prouerbio. 3. Diſciplinam domini filij mi nõ abijcias, nec deſpicias, cum ab eo corriperis. Item prouer. 4. Tene diſciplinam, & ne dimittas eam, cuſtodi illam: quia illa eſt uita tua. Secundò libenter recipiendum eſt beneficium correctionis, & diſciplinæ cauſa vtilitatis ex ea prouenientis. Vnde prouerb. 29. Virga atque correctio tribuit ſapientiam. Item prouer. 12. Qui diligit diſciplinam, diligit ſciẽtiam, qui autẽ odit increpationes inſipiens eſt. Item Eccl. 20. Vir prudens & diſciplinatus nõ murmurabit correptus. Item prouerb. 9. Argue ſapientem & diliget te: ſed vt ſubdit ibidem. qui arguit impium ſibi maculam generat: quia, prout dicitur prouerb. 15. Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit, nec ad ſapientes graditur. & ideo prout dicitur Eccl. j. Peruerſi difficile corriguntur: quia ut dicitur Eccl. 32. Homo peccator vitabit correctionem. Tertiò libenter recipiẽdum eſt beneficium correctionis, & diſciplinæ propter malum proueniens ex eo, ꝙ correctio, uel diſciplina abutitur. Vnde prouerb. 9. Qui abijcit diſciplinam, deſpicit animã ſuã. Nam ut dicit Pariſ. in de uirtutibus, par. 3. tractatu de iuſtitia. ca. 29. Correctio, ſiue diſciplina uirga eſt, quæ ſi abijcitur, in colubrum uertitur: quia peccato, qui hic non corrigitur, in futuro a ſerpentibus infernalibus punietur, quod bene figuratum eſt Exo. 4. ubi legitur, ꝙ Moyſes proiecit a ſe uirgam, & uerſa eſt in colubrum. Item prouerb. 13. Egeſtas & ignominia ei, qui deſerit diſciplinam. Item prouer. 5. Qui increpationes odi, morietur. Item prouerb. 26. Virum, qui corripientem ſe dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus, & eum ſanitas non ſequitur. Itẽ Eccl. 19. ca. Qui odit correctionem, minuetur uita. Super quo Pariſien. Vita (inquit) triplici, ſcilicet naturæ, gratiæ & gloriæ. Homo enim, qui eſt ſine diſciplina terrenis adhæret, & de æternis non curat. vnde Iob. 17. Cor eorum longè feciſti a diſciplina, præterea non exaltabitur. Item Sap. 3. Sapientiam & diſciplinam qui abijcit, infelix eſt: fugient enim eum omnia bona, vnde & qui diſciplinam odit, aſsimilatur diabolo, qui incorrigibilis eſt. unde prouer. 21. Qui odit correctionem, ueſtigium eſt peccatoris. i. diaboli, qui anthonomaticè dicitur peccator. vnde loquitur Greg. ſuper Ezechiel. omel. 9. dicens. Peruerſa mens quando per increpationem, aut prædicationis dulcedinem bona ſuadentur, de correptione fit de erior, & inde murmurationis iniquitate ſuccẽditur, vnde debuit ab iniquitate compeſci. hæc ille. Item idem ome. 10. eiuſdem. Ad tantã, inquit, cordis duritiem quandoque peccator peruenit, ut iam in correptione ſenſibilis non

ſi t:

ſit:quia qui vſu peccandi induratur,nullo modo corripientis uerbum, ideſt manum palpantis ſentit.hæc ille.

Tertio reſtat declarare qualiter correctio eſt debitè exercenda.

4 † Pro quo notandum,ꝙ correctio prælati iudicis temporalis,uel ſpiritualis,uel cuiuſcunque ſuperiores penes inferiores ad hoc,ꝙ debitè exerceatur, ſex habere debet comites. Primò requiritur,ꝙ ſit diſcreta, & cum diligẽti perſcrutatione criminis perſonæ delinquentis.iuxta illud Eccl.11.Priuſquàm interroges, ne uituperes quemq̃, & cum interrogaueris corripe iuſte. De iſto uide ſupra in tertia ſpecie auaritiæ, ubi agitur de iudicibus bonis & malis,in ſexta conditione boni iudicis. Secundò requiritur,ꝙ correctio ſit ordinata, uidelicet ſi culpa ſit ſecreta,ſecretè facienda eſt correctio,dicente Chriſto Math.19.Si peccauerit in te frater tuus,corripe eum inter te,& ipſum ſolum. Super quo Aug. in de uerbis Domini, ſermone 15. Si peccatum(inquit) in ſecreto eſt.in ſecreto corripe, ſi publicum & apertum eſt,publicè corripe, ut ille emendetur & cæteri timeant.hæc ille. Item Iſido. Manifeſta, inquit, peccata non ſunt occulta purgatione punienda, palam arguendi ſunt, ut dum aperta obiurgatione ſanantur, hi qui eos imitando deliquerunt, corrigantur, dum unus corrigitur,plurimi emendãtur:melius eſt,ꝙ pro multorum ſaluatione unus condemnetur, quàm pro unius licentia multi periclitentur. Hæc ille. Vnde Apoſtolus.j.Thimot.5. Peccantes coram omnibus argui,ut cæteri timorem hẽant. De iſto plus etiam uide ſupra in tertia ſpecie auaritię Tertiò requiritur,quòd correctio procedit ex amore. Vnde Apocalip.3.Ego quos amo,arguo & caſtigo. Vnde Iſa.2.Egredietur virga de radice Ieſſe.Ieſſe interpretatur incendium. vnde & de incendio amoris debet egredi uirga correctionis, de iſto ſimiliter uide plus ſupra in tertia ſpecie, ubi prius. Quartò requiritur, quòd correctio fiat cum compaſſione. Vnde Bernardus. Quoties,inquit,peccantem uideris fratrem, continuo procedere debet compaſsionis affectus, tanquam cognatiuus humanitati, quem concipies ex te ipſo. Temetipſum attende,ut alij noueris compati, & ut arguas in ſpiritu lænitatis. hæc compaſſionis effectus multis quidem prodeſt, quia animus liberalis contriſtare illum, quem pro ſe uiderit anxium erubeſcit.hæc Bernardus.& ponitur.2.florum ca.22. Item Pariſienſ. in de virtutibus,parte 3.in tracta.de iuſtitia. capitu. 27. Requiritur, inquit, ut ille qui alios habet corrigere, propriam meditetur iugiter infirmitatem, ut in ſeipſo diſcat, quid alij portare poſſunt. Vnde Apoſtolus ad Galath.6.Conſiderans temetipſum ne, & tu cõtenteris. Item Eccleſ.31. Intellige, qui ſunt proximi ex temetipſo. Vnde Gregorius. Omnipotens, inquit, Deus idcirco principem Apoſtolorum permiſit cadere, ut in ſua culpa diſceret qualiter alijs miſereri deberet. Quintò requiritur, quòd correctio fiat cum beniuolentia. Vnde Leo. Licet, inquid, nonnunquam accidant, quæ in ſacerdotibus ſunt reprehendenda perſonis: plus tamen erga corrigendos agat beniuolentia,quàm ſeueritas, plus exhortatio quàm comminatio, plus charitas, quam poteſtas: ſed ab his qui quæ ſua ſunt quærũt, & quæ non Ieſu Chriſti facile ab hac lege diſcedunt. & dum dominari magis,quã conſulere ſubditis placet. honor inflat ſuperbiam, & quod prouiſum eſt ad concordiam, ad noxiam trahit. hæc ille. & ponitur in ca. diſtin. 45.licet. Item Aug. Non aſperè, inquit,quantum æſtimo,non duriter,non modo imperioſe iſta tolluntur:ſed magis docendo,quã iubẽdo,magis monendo, quã minando: ſic enim agendum eſt cum multitudine, ſeueritas, aut exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſiquidem minamur cum dolore fiat de ſcripturis comminando uindictam futuram, nec noſipſi in noſtra poteſtate: ſed Deus in noſtro ſermone timeatur. Itaque prius mouebũtur, vel ſpiritualibus proximi, quorum auctoritate,& leuiſsimis quidem, ſed inſtantiſsimis admonitionibus cætera multitudo frangatur. hic Auguſt.& ponitur in ca. diſt. 44. comeſationes. Verũtamen,ut dicit idem Aug.quãdo neceſsitas diſciplinæ pro moribus coercendis dicere dura uerba compellit, & ipſe modum exceſſiſſe ſentis, non a uobis exigitur, ut a uobis

ſubditis ueniam poſtulatis, ne apud eos quos oportet eſſe ſubditos, dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, & tamen petẽda eſt uenia ab omni dño, qui nouit eos, quos plus iuſtè forte corripitis, quãta beniuolentia diligatis. hic Aug. & po. in c. di. 87.

Sextò requiritur, ꝙ correctio fiat cum mãſuetudine, patientia & modeſtia. Vnde. 2. Corin. 2. Seruum autem dñi non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilẽ, patientẽ, cum modeſtia corripientẽ eos, qui reſiſtunt ueritati. In correctione.n. tenendum eſt medium inter remiſsionẽ, & indiſcretũ zelũ. Vnde Aug. ad Bonifa. Pudore, inquit, & libertate retinere facilius eſſe credo, quã metu: ſed ſicut meliores ſunt, quos dirigit amor, ita plures ſunt, quos corrigit timor. Et ideo Iſido. qui blando, inquit, uerbo caſtigatur, & nõ corrigitur, neceſſe eſt, ut acrius arguatur: cũ dolore abſcindenda ſunt, quæ leuiter ſanari non poſſunt. Vnde Grego. Cerea ſubditos, inquit, ineſſe paſtoribus debet, & iuſtę conſulens miſericordia, & pietate ſeruiens diſciplina. Hinc eſt, quòd ſemiuiui illius uulneribus, qui a Samaritano in ſtabulum ductus eſt, & uinũ adhibetur & oleũ: ut per uinũ uulnera mordeanẽ corrupta, & ad ſanitatẽ per oleũ foueanẽ, quatenus unuſquiſquam, qui in ſanandis uulneribus præeſſe, in uino morſum diſcretionis adhibeat, in oleo molliciem pietatis, per uinum mutatur putrida, per oleum foueatur ſananda. Miſcenda eſt igitur lænitas cum ſeueritate, & faciendum eſt quoddam ex utroque temperamentum, ut neque multa aſperitate ulciſcantur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur iniqui. hæc Grego. & ponitur in ca. diſt. 45. diſciplina. Vnde ſicut dicit Pariſien. in de virtutibus, par. 3. tractatu de iuſtitia, ca. 30. zelus iuſtitiæ abſque miſericordia eſt cecus ſagittarius, qui intendens occidere feram, ſagittauit Cayn & occidit. & ideo uiri ſancti, & diſcreti iracundia moti ſuperſedere uolunt correctionem, donec ira ceſſauerit, & tranquillitas in mente facta ſit, illum imitari uolentes, cui dicitur Sapien. 12. Tu dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas. Nam, ut dicitur Iaco. 1. Ira uiri iuſtitiam Dei non operatur. Et ideo Beatus Grego. ad Maurinum Imperatorem. Illa, inquit, præpoſitorum ſollicitudo utilis eſt, illa cautela laudabilis eſt, qua ſi totum ratio agit, & furor nihil ſibi uendicat, reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt, nec quicquam ad agendum eſt, priuſquàm irritata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iuſtum putat omne quod facit. hæc Grego. & po. in ca. 11. q. 3. illa. Sed ſicut dicit Apoſt. Ro. 10. Emulationẽ quidẽ Dei hñt: ſed nõ ſm ſciam: ignorãtes.n. Dei iuſtitiã, & ſuã qͬrentes ſtatuere. Super quo Pariſ. Tales, inqͬ, beluina rabie ſeuiẽtes in peccatores, nõ medicos, ſed hoſtes ſe exhibẽtes, quantũ in eis eſt, iuſtũ iudiciũ Dei euacuãtes, dum omnia hic uindicare uolunt, ſi enim ſic omnia uindicarent, ut ait Auguſt. locum diuina iuſtitia non haberet ipſi officium demonum, quod eſt torquere diligenter facerent, ſi poteſtatem haberent. in ore eorum perſonant hæ uoces diaboli. crucifigatur, deponatur, confundatur, eijciatẽ, cõburatur, ptãs eorũ, ut gladius in manu furibundi, uix ab ore eorum auditur, corrigatur, ipſi ſolum vrere norunt, & ſecare, omni ægritudini ignem, & ferrum adhibere uolentes, ignorantes, ꝙ oium medicamentorũ ſpiritualium ſaluberrimũ eſt ſapientia. vnde Sapi. 14. Per ſapientiam ſanati ſunt quicunque placuerunt tibi ab initio. Item ſap. 16. Neq; herba, neque malagma: ſed ſermo tuus Dñe ſanat eos, qui ſanat omnia. Correctio enim eſt uaſorum ſpiritualium confractorũ reparatio. Vnde Eccl. 21. Cor fatui quaſi vas confractum. Item. 2. Thimot. 2. In domo magna ſunt uaſa non ſolum aurea & argentea: ſed etiam lignea & fictilia. Qui uerò zelum indiſcretum habent, ſimiles ſunt illis, qui reficiunt ueteres patellas, qui foramen unum uolentes obſtruere uno ictu mallei multa faciunt, uel illud unum augent, uel patellam omnino confringunt, & confundunt. uidentur enim tales credere, quòd omnia uaſa ſunt malleabilia: cum tamen fictilia, uel uitrea malleatione potius confringuntur, quàm reparantur. Sic & huiuſmodi zelum indiſcretum habentes uas animæ peccatoris non reparant uitia expellendo: ſed potius confringunt & deſtruunt,

uitia

vitia de nouo inducendo. Vnde tales in principe demoniorum nituntur eijcere demonia, & in ſathana ſathanam nituntur expellere, ſed tamen non expellunt, ſed potius introducunt: interdum enim credentes ſe expellere ſpiritum luxuriæ: non enim expellunt, ſed latere cogunt introducentes cum eo ſpiritum mendacij & ſimulationis, iræ, & odij, & periurij. vnde & oportunitate inuenta exeunt uitia & beſtiæ de cauernis terræ cum multitudine nouorum uitiorum, & ſic eſt error nouiſsimus peior priore. hæc Pariſien. in de virtutibus, par. 3. trac. de iuſti. ca. 30. Et ideo Criſ. in ſuo dialo. lib. 2. ca. Nam vniformiter (inquit) ſecundum multitudinem delictorum increpationes oportet inferre, ſed diligenter inſpicere eorum, qui deliquerunt vires atque propoſitum, ne forte volens rupta ſartire, maiorem operetur diruptionem, & cupiens erigere lapſa, caſum infert grauiorem. hæc il. e. vnde Pariſ. in de virtutibus, par. 3. tractatu de iuſtitia. ca. 28. In correctione (inquit) attendendus eſt ſtatus perſonarum, qui corriguntur: qua non ſanat oculum, quod ſanat calcaneū. Item Gregorius in paſto. Plerunque (inquit) ſeueritas admonitionis iuuenes ad profectum dirigit: ſenes verò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Vnde. j. Thimot. 4. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra ut patrē. Et ex iſto patet, quòd zelum indiſcretum habentes non ſemper puniri debent ſecundum demerita: ſed oportet eos diligenter conſiderare infirmitatem delinquentium ſtatum, perſonam, & diſpoſitionem corrigendorum: & punire eos non ſemper, ut meruerunt: ſed vt ferre poſſunt, & reſiduum iudicio relinquere diuino, ſufficit enim eis, ut faciant eos perfectè pœnitere, & ut qui peccauerunt humiliter miſericordiæ ſe totaliter tradant. Et ſicut Pariſ. dicit ubi prius. Qui habet correctionem facere non de ſeipſo, ſed Deo confidere, & orationem debet ſine intermiſsione ſtare, conſiderando quòd ſolius Dei ſic hominem per ſe corrigere. vnde Eccl. 7. Conſidera opera Dei, quòd nemo poſsit corrigere, quem ille deſpexerit. vnde Ianuenſis. Pœnitentiæ (inquit) ſunt arbitrariæ, & tamen illud arbitrium debet eſſe diuino inſtinctu regulatum, quia ſacerdos operatur in uſu clauium, quaſi ſicut inſtrumentum & miniſter: nullum aūt inſtrumentum operatur, niſi ſm ꝙ mouetur a principali agente. Et quia pœnitentiæ ſatisfactoriæ infligendæ ſunt, ut medicinæ: nam ſm philoſophū. 2. Ethyc. Pœnæ medicinæ quædam ſunt, & ſicut medicinæ in arte determinatæ non omnibus competunt: ſed variandæ ſunt ſecundū medici arbitrium, nō propriam uoluntatē ſequentis, ſed medicinæ ſcientiam. Ita pœnitentiæ ſatisfactoriæ in canone determinatæ non oībus competunt, ſed variandæ ſunt ſecundū arbitriū ſacerdotis, ſiue iudicis diuino inſtinctu regulatū. Sicut autem medicus aliqñ prudenter non dat medicinam efficacem, quæ ad morbi curationē ſufficit, ne ꝑ debilitatē naturæ magis periculū oriatur. Ita ſacerdos, uel iudex diuino inſtinctu motus non ſemper totam pœnā, quæ uni peccato debetur infligit, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ deſperet, & a pœnitentia totaliter recedat. vnde Criſ. Sicut ſi facem ſuper humeros adoleſcentis, propter quem non poteſt ambulare, impoſueris, neceſſe habet, ut aut facem reijciat, aut ſub pondere confringatur: ſicut etiam hō, cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe habet, ut aut pœnitentiā reijciat, ut aut ſuſcipiens, dum ferre non poteſt ſcandalizatus amplius peccet. deinde & ſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nōne melius eſt propter miſericordiam reddere rationem, aut errare, quàm propter crudelitatem. ubi eſt paterfa. largus, diſpenſator non debet eſſe tenax: ſed Deus benigniſsimus eſt, ut quid ergo ſacerdos miniſter eius auſterus vis apparere. circa uitam tuam eſto auſterus, circa alienam autem eſto benignus, audiant te homines parua mandantem, & grandia uideant facientem. hæc Ianuen. in ſuo catholicon, par. 5. uer. pœnitentia. Veruntamen, ut dicit Pariſ. ubi prius. ſicut zelus indiſcretus in eo qui habet alios corrigere reprehēſibilis eſt: ita & in eodem reprehēſibilis eſt remiſsio immoderata. Vnde Ber. in quadam epiſtola. Nolle, inquit, iraſci, ubi iraſcendū eſt: nolle. n. dare pctm̄ eſt, plus uerò iraſci, ꝙ iraſcendū eſt, peccatum

ſatum peccato addere eſt. vnde Hieron. Illud (inquit) non ocioſè tranſcurrendũ eſt, ꝙ uno peccante ſuper omnẽ populum uenit ira Dei. hoc quomodo accidit, quando ſacerdotes, qui præſunt erga delinquentes beneuoli uideri uolunt, & uerentes peccantium linguas, ne forte malè de eis loquantur ſacerdotalis ſeueritatis immemores nolunt complere illud ſcriptum. Peccantem coram omnibus argue, ut cęteri metum habeant. Item auferte malum de uobiſmetipſis, nec zelo Dei ſuccenſi imitantur Apoſtolum dicentem. Tradidi hmôi hominẽ ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus fiat, neque illud euangelicum ſtudeant implere, ut ſi uiderint peccantem primo ſecretè cõmoneant: poſt etiam adhibitis duobus, aut tribus teſtibus, quos ſi contempſerit, & poſt eccleſiæ correctionem non fuerit emẽdatus, de eccleſia expulſum uelut gentilem habeant, & publicanum, dum parcerent uni uniuerſæ eccleſiæ moliantur interitum. Quæ eſt iſta bonitas, quæ eſt iſta miſericordia, uni parcere, & oẽs in diſcrimen adducere: polluitur enim ex uno peccatore populus, ſicut ex una oue morbida uniuerſus grex inficitur. hoc Hiero. & ponitur in ca. di. 45. ſed illud. Et huic concordat Pariſ. in ſumma de uirtutibus, tracta. de iuſtitia. ca. 42. dicens, ꝙ aliqua eſt miſericordia cõmendabiles, & aliqua eſt miſericordia deteſtabilis. Miſericordia (inquit) cõmendabilis eſt Miſericordia quæ eſt reſpectu perſonæ. Miſericordia uerò deteſtabilis eſt miſericordia, q̃ eſt reſpectu culpæ. vnde Greg. in quadã ome. ad culpas quiſq; non debet compaſsionẽ exercere, ſed zelum. Compaſsio quippe homini, & uitijs rectitudo debetur, ut in uno eodẽque homine, & diligamus bonum, quod factũ eſt, & proſequemur malum, quod fecit. vnde Auguſt. dicendo (inquit) iſta noĩa cum dicimus, hõ & peccator, non utique fruſtra dicuntur: ſed quia peccator eſt corripe: & q̃a hõ eſt miſerere: nec tñ omnino liberabis hominem, niſi cum perſecutus fueris peccatorẽ. hæc Aug. & po. in ca. 24. q. 4. qui poteſt. Nam, ut dicit idẽ Aug. Si autem ea, de quibus Deus uehemẽter offenditur, inſequi, uel vlciſci deferimus, ad iraſcendum utique diuinitatis patientiã prouocamus, nonne quia chor filius Zare præterijt mandatum Domini ſuper omnem populum iſraël ira eius incubuit. hic Aug. & po. in ca. 11. q. 4. ſi autem. Item Criſ. a Deo (inquit) exemplum habemus, ut diſcamus iniurias noſtras illatas ab impijs ſiue in dicto, ſiue in facto magnanimiter ſuſtinere: Dei autem iniurias & contemptum, nec uſque ad auditũ ſufferre: quã in proprijs iniurijs eſſe quempiam patientem laudabile eſt: iniurias autem Dei diſsimulare, nimis eſt impium. hæc Criſ. ope. imper. omel. 5. Item Ambro. Iniurias propriæ perſonæ cum patientia, & gaudio eſt ſuſtinenda. ſed iniuria Dei vlciſcenda. hæc Ambro. & ponitur in ca. 23. q. 4. apud Chriſtus. Itẽ Gregorius. Si is (inquit) qui prælatus eſt, debitori dominico culpas impune dimittit, non mediocriter profecto oſtendit, qui debita cęleſtis regis, & Deum ſuum ſua præſumptione reſoluit. Ea namque quæ in nos committuntur facile poſſumus dimittere. ea uerò quę in Deũ commiſſa ſunt cum magna diſcretione, nec tamen ſine pœnitentia poſſumus relaxare. hæc Greg. & ponitur in ca. 23. q. 4. ſi is. Vnde exemplum zeli in cauſa Dei habemus Exod. 32. in Moyſe, qui manſuetiſsimus erat: & tamen vindicauit cauſam Dei de idolatria populi iſraelitici. Item Nume. 25. in Phinices qui interfecit uirum iſraelitam contra præceptum Dei coeuntem cum madianita muliere, de quo dominus ad Moyſen. Phinees filius Eleazari auertit ira meam a filijs Iſrael: quia zelo meo commotus eſt contra eos. Item. j. Machabe. 2. in Mathathia, qui trucidauit iudæum ſacrificantem idolis. Hæc enim cõſiderans B. Aug. Qui (inquit) poteſt obuiare, & perturbare peruerſos & non facit, nihil aliud eſt, quàm fauere impietati eorum, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obuiare, hæc Aug. & ponitur in ca. 23. qõ. 3. qui poteſt. Et ex iſtis aliqualiter liquet, quàm ſtrictè obligantur, & ſpecialiter ſuperiores eccleſiæ ſuos ſubditos peccantes charitatiuè corrigere, quod eſt tertium opus miſericordiæ ſpiritualis, & primus riuulus manans de ſecundo fonte, ſcilicet de fonte oris ſupradicto.

Orate

Orate pro peccantibus. Cap. XXIX.

SEcundus riuulus de ſecundo fonte prædicto, ſcilicet de fonte oris eſt quartum opus miſericordiæ ſpiritualis, ſ. pro peccantibus orare. de quo Iac. 5. Orate pro inuicem, ut ſaluemini. multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua. Et per iſtud Beatus Greg. ſpuer euangelia omel. 38. pulchro oſtendit exemplo, ubi narrat de quodam ſui temporis & ſui monaſterij religioſo, & vita, & moribus peruerſo, qui cum morbo peſtilentiali percuſſus ad extremum ſpiritum ageret, conuenerũt fratres eius, vt egreſſum eius orando protegerent. Iam corpus eius ab extremis fuerat partibus mortuum, in ſolo adhuc pectore vitalis calor anhelabat. Cum autem fratres eius tanto cęperunt pro eo enixius orare, quanto eum iam videbant ſub celeritate diſcedere, qui cũ repente cœpit fratribus ſuis aſtantibus, & a viſu quo poterat clamare, & orationes eorũ interrumpere dicens. Recedite a me: quia ecce draconi ad deuorandum datus ſum, qui propter præſentiam veſtram deuorare non poteſt: caput tamen meum iam in ore ſuo abſorbuit, date locum, ut me non amplius cruciet: ſed quo facturus eſt faciat, ex quo enim ei ad deuorandum datus ſum, quare propter uos moras patior. Tunc fratres cœperunt ei dicere, quid eſt quod loqueris, ſignum ſanctæ crucis tibi imprimæ, quibus ut poterat reſpõdebat dicens. vellem me ſignare: ſed a dracone depreſſus non poſſum. Cunque hoc fratres audirent, proſtrati in terra cum lacrymis cœperunt pro ereptione illius vehementius orare, & ecce ſubito cœpit melioratus eger quibus ualebat vocibus exultare dicens. Gratias ago Deo: quia ecce draco, qui me ad deuorandum acceperat, fugit, orationibus ueſtris expulſus ſtare non potuit, pro peccatis meis modo intercedite: quia ab illis conuerti pro perpetuo ſum paratus, & ſecularem uitã funditus relinquere, quam promiſsionem fideliter obſeruauit, & non longè poſt uitã ſuã finiuit. Ecce quantum conferebant ſibi ad animæ ſalutem fratrum eius orationes deuotæ. Sed pro eo ꝙ ſicut dicit B. Ber. in ſuis meditationibus ca. 7. Nihil in hac uita dulcius ſentitur, nihil auidius ſumitur, nihil ita mentem ab amore mundi ſeparat, nihil ſic animam cõtra tentationem roborat, nil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem perfectum, ſicut oratio. ideo expedit parumper diſgredi orationis materiã, & formam diffuſius declarando.

De oratione. Cap. XXX.

EST autem oratio dictio, vel factio per quam mens hominis in Deum deuotius eleuatur. Et ſumitur famoſius pro oratione uocis, quam Hugo de ſancto Victore diuidit in tres partes, quæ ſunt ſupplicatio ſine determinatione, poſtulatio & inſinuatio. Supplicatio ſine determinatione petitionis humilis eſt deuota præcatio. Poſtulatio eſt determinatę petitionis iuſta narratio. Inſinuatio eſt ſine petitione per ſolam narrationẽ uoluntatis ſignatio. Supplicationis aũt tria ſunt genera, ſcilicet captio, exactio, & pura oratio. Captio eſt illud, quod fit ante poſtulationẽ ad præparandum, vel inclinandum animum auditoris, quod fit tripliciter. Primũ, cum aliquid quod dr̃ perſonam, uel cãm orãtis cõmendat, vt meritum, aut indigentiã, ſeu aliud conſimile prænarrando. Secũdus modus captionis eſt, cum aliquid in laudẽ eius proferimus, quem oramus. Et tertio, qñ oſtendimus perſonã, uel cãm aduerſarij dignam odio adorati. Has aũt ſpecies captionis hẽt ſcriptura nunc orãtis indigentiã oſtendẽdo, nunc excellentiã Dei maniſeſtando, & nunc machinationes diaboli recitando, ut ſic ſupplicationem noſtram reddamus auribus Dei magis audibilem. Exactio eſt quod fieri ſolet poſt poſtulationẽ, ne petitio facta apud auditorem obliuioni tradatur: ſic enim, ut ita dicam, quadam importunitate, uel inſtantia oratum memoriæ facimus tribus modis, ſcilicet quando aliquid de perſona eius, de perſona noſtra, uel cauſa noſtra propter ſedulitatem memoriæ recitamus, hoc genus memorationis licẽt uideatur apud homines importunum: apud Deum tamen eſt gratum atque laudabile. Oratio uerò pura eſt, qñ

ex abundantia deuotionis mens ita accendit, ꝙ cum ſe ad Deum rogandum conuertit pro amoris ſui magnitudine, & petitionis obliuiſcitur, & amore eius quẽ uidet perfrui deſiderans ipſum petitione ꝓpoſita concupiſcit. hoc genus uniforme & indiuiſũ eſt inter hæc tria perfectiſsimũ: ſic ꝙ captio timorẽ ſapiat, exactio ſpem, & pura oratio charitatem. Et ſciendum eſt, ꝙ ſupplicatio qñque fit per ſola nomina; ſicut eſt illud. Miſericordia mea, refugium meum, liberator meus, adiutor me. De. meus. Aliquando per ſola uerba, ut ibi. Reſpice, miſerere, attẽde, placare & fac. Aliqñ uerò mixtum, ut ibi. Verba mea au. &c. Poſtulatio eſt indeterminatæ petitionis incerta narratio, vt. Cor mundũ crea in me Deus. Et fit tripliciter. ſ. obſecrando, rogãdo, & ſimpliciter poſtulando. Obſecratio eſt, qñ uehementior neceſſitas precibus deuotioribus nos cogit inſiſtere, in mediocribus rogamus, & minimis ſimpliciter poſtulamus. Inſinuatio eſt ſine petitione ſola narratione, uel dictione facta uoluntatis ſignatio, quæ fit tripliciter, ſ. timore, fiducia, & contemptu. Timore, qñ perſona, uel cã eſt magna, cuiuſmodi erat illud Marthæ Io. 11. Domine ſi fu. hoc fra. meus non fuiſ. mor. voluit enim, ꝙ Dñs ſuſcitaſſet fratrem ſuum mortuũ: ſed pro magnitudine cauſæ, & reuerentia perſonæ extimuit. Et ideo inſinuare potius, quã poſtulare elegit, ut ſic uoluntas intelligatur, & temeritas non reꝑhendatur. Et ut ſic inſinuãtis prudentia caueretur expulſę obprobrium, ſed exaudita cõſequeret̃ uoluntatis effectũ. Fiducia uerò fit inſinuatione, qñ uel facilitate cauſæ, uel de beniuolentia perſonæ cõfiditur. & hinc deſiderium non uoce patenter exprimitur. cuiuſmodi eſt illud dictum Mariæ deficiente uino in nuptijs. Io. 2. Vinum non habent. hoc ei priuilegiũ maternæ reuerentiæ deberi inſinuat, ꝙ quicquid rõnabile a filio, & inſinuãdo poſtulat ſine expulſa obtineat, licèt ex uocatione extranea noĩe mulieris Chriſtus doceat, ꝙ non a natura ab ea aſſumpta habuit vnde talibus miraculis coruſcaret. Tertiò inſinuatio fit contẽptu, qñ uel ꝑſona eſt humilis, uel cauſa modica, ſiue uilis. Et hoc dupliciter, vel re, uel reputatione, & ſic prima inſinuatio cõpetit timidis inchoãtibus imperfectis. ſecũda creſcens ex fiducia amoris, uel meriti cõuenit plus perfectis. & tertia facta eſt ex contemptu cõpetit ſolum mal. ſolũ quidẽ ſuꝑbi Deo petitionem inſinuant cum contemptu. Vnde oẽs peccatores ſumus orando taliter vitiati: tali tñ ſpecie orationis inſinuando cõtingit nos factis deuotiſsimè exorare. Et patet, ꝙ oẽs pſalmi, oĩs ſcriptura diuinitus inſpirata, imò omnis operatio facta in gratia ſunt Deo tanquã oratio deuotius porrigenda. immo expedit ad eleuationẽ animæ in Deum, ꝙ iſtis ſpeciebus orandi congruis uicibus alternemus: & nunc legendo hiſtorias Dei potentiã, miſericordiã, & uindictam utrobique infinitiſsimam, benigniſsimã atque iuſtiſsimam oſtendendo, nũc porrigendo petitiones nobis utiles ſecundum aliquem iſtorum nomine modorũ: & nunc legendo libros ſapientiales, & prophetales exhauriendo ſapientiã, ſm quam poſſumus opera ſm charitatis limites regulare. Oratio eñ uocalis ad hoc, ꝙ apta ſit haberet ignem charitatis ipſam ad Deum fortiter dirigentẽ, & binarum alarum, ſcilicet conſiderationẽ noſtræ miſeriæ, & diuinæ miſericordiæ ipſam orationem eleuantẽ. Si enim deſit charitas, orõ non aſcendit, & ſi deſit ſancta meditatio ſerenans atque deuotio inflamans, oratio fetenter fumigat. Flammæ ei ſm philoſophos cauſantur ex incorporatione caloris ignei in ſubtili medio aereo putrefacto commixto cum humido unctuoſo, ſubtile igneũ eſt feruor charitatis. Rarum aereum eſt meditatio cęleſtis, & humidũ vnctuoſum eſt deuotio pinguedinis, quibus ſi affuerit eleemoſyna, & ieiunium ſenarius eſt ꝑfectus. ſummè igit̃ cõfert nos miſeros recordare noſtrã miſeriã, ut uel ſic impellamur ad flagitandũ adiutricẽ diuinam miſericordiam.

De eadem. Cap. XXXI.

1 PRo † quo notandũ eſt, ꝙ quadruplex eſt pungitiuum coarctans nos ad flagitãdum adiutricẽ diuinã miſericordiam, quorum primum eſt cõſideratio noſtræ miſerrimæ infirmitatis in hac uita. Vnde Lin. ſuper pſ. 6. Stimulus (inquit) ad orandum, vt

ab

ab infirmitate liberemur eſt eiuſdem infirmitatis ſenſatio & conſideratio quid. n. ut dicit Ber. Affectus hoiem plus ad orandi ſtudiū excitaret, quā miſeria & calamitas tantorū malorum, quibus adducti nunc præmimur. hoc ſtimulo punctus & excitatus clamat pſ. d. Miſerere mei dñe quo. infir. ſum. Sic igitur neceſſaria eſt homini ab infirmitate liberatio, & ut liberetur oratio, ſic ēt affectuosè oret neceſſaria eſt proprię infirmitatis, qua exciteтur affectus conſideratio. Sed pro eo ꝙ ſicut dicit philoſophus, oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent. ideo ut apertius pateat nobis noſtra infirmitas. cōſiderandū eſt primo quæ ſit uera ſanitas & uidentes noſtram ab eo elongationē, uideamus quā profunde merſi ſumus in infirmitatem. Pro quo notandū, ꝙ uera ſanitas eſt ſanitas, quam habuit hō ante lapſum in ſtatu innocentiæ in paradiſi temperie, licèt perfectione futura ſit in ſtatu gloriæ. In paradiſo aūt tanta ſerenitate fuit hō præditus fęlicitatis, ut nihil habu't, vnde ſenſum eius ſiue interius, ſiue exterius, aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut pudor cōfunderet, aut ardor vreret, aut labor ſtringeret, aut horror offenderet. Non fuit in eius corpore inter humidū & frigidum, calidū & ſiccum, quibus conſtabat, q̄uis eſſent cōtraria, aliqua diſcordia, ſeu oppugnatio, ex qua morbi, ęgrotationeſque naſcuntur, & turbatur corporis valetudo: ſed eorum ordinata cōſenſio, & oīum partium corporis. Nulla incōmenſurata diſcrepantia: ſed undiq; cōproportionata temperatura. vnde nec ægritudo imbecillitatē, nec ſenectus vergebat in defectum ſenſuum, ibi erat uiuacitas ſine hebetudine. vnde ſcientiarum acquiſitio potuit ibi eſſe ſine labore. Nō erat ibi lex carnis repugnās legi mentis, ſed plena requies appetitionū carnis & ſpiritus: quia nec paradiſi honeſtas ſinebat ibi aliquod indecorū, nec patiabatur aliq̄d impacatum: erat. n. memoria inobliuioſa, ratio nō eſt erronea. In libertate conſilij habuit hō poſſe non peccare. In libertate cōplaciti poſſe turbari. vnde erat in iſta fęlicitate cognitionis non erroneæ inuentio, & actionis inculpatæ conſenſio, & ſub æterna lege ordinata obeditio. Iſte itaque erat ſtatus primi hoīes ante lapſum, ueraque ſanitas, a qua iam rōne peccati quantum ſumus lapſi, experientia ſatis docet, vnde ad infirmitatē noſtrā pertinet, ꝙ ſenſum noſtrum ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus pūgit dolor, fatigat labor, confundit pudor, vrit ardor, ſtringit algor, & offendit horror. contraria in nobis non tenēt pacē: ſed perturbāt corporis valitudinē, & ſm innumerabiles eorum diſcrepantias peritiſsimis medicis incōmutabiles naſcuntur morbi, & ægrotationes ad receſſum ēt a ſanitate pertinet peccatū integralium cōmēnſuratio una cum inualitudine ac turpitudine, & cæteris difformitatibus ſm naturam uitiatam contingentibus. Adeſt ēt hebetudo in addiſcendo, carnis ſpiritui rebellio, memoriæ obliuio, error in rōnando, & quæ tandē ſunt peſsima, & inconſolabiliter lugenda, non peccandi impotentia cognitionis, & actionis diſcrepātia, & æternæ legis inobediētia. Nonne de ſic ægrotant cōgruè dici poteſt illud Iſa. j. A planta pedis uſque ad uerticem capitis non eſt in eo ſanitas: nihil ad literā eſt uerius, nihilque manifeſtius, uel ſi ad ſenſū myſticū uerticem capitis ſupremum rationis appelles, plantamque pedis ultimum appetitus: cum in appetitibus tanta ſit immoderatio in ſupremo rationis obfuſcatio, & ideo niſi enigmatica uiſio in omnibuſque uiribus medijs defectio & inordinatio. Nonne eſt in interiori hoīe ſanitatis priuatio, hæc. n. interioris hoīs infirmitas apparet ex hoc, ꝙ nō obſtante eius naturali inclinatione, quā ad contēplationē primæ ueritatis hēt, tanq̄ imper ſe ſummo bono: tñ uix ſufficit in tali contēplatione permanere per aliq̄d tps notabile, quin aliqua cogitatio inutilis ac ſordida inter ſemineſ. O bone Ieſu, qualis eſt iſta mentis infirmitas, ꝙ ſuper mūdanas uanitates, carnales delectationes & ſtercora diuitiarū ſatis diu poſſumus cogitare, ſed in tpe, in quo per uiam naturæ aīa humana maximū haberet conſolationis gaudiū, non ſufficimus ſine auerſione a te per tam modicum temporis ſpacium cogitare.

2 † Sed certè ſi cōſideremus qualis eſt hō ante ingreſſum, qualis in ingreſſu, qualis in egreſſu, qualis poſt egreſſum, & qualis in progreſſu poſt egreſſum, miſerrimā indigentiam

ac infirmitatem hominis lapſi perſpicue intue remur. vnde Inno. in de utilitate conditionis humanæ. Quis (inquit) det oculis meis fontem lacrymarum, ut fleam miſerabilē humanæ conditionis ingreſſum, culpabilem humanæ conuerſationis progreſſum & damnabilē humanæ diſſolutionis egreſſum. Cōſiderauerim ergo cum lacrymis, de quo factus eſt homo, quid facit homo, & quid facturus ſit homo, ſanè formatus eſt de terra, cōceptus in culpa, natus ad pęnam, agit praua, quæ non licēt, turpia quæ non decent, & uana quæ non expediunt. hæc ille. Vnde quantum ad primū qualis eſt homo ante ingreſſum oſtendit Bern. in ſuis medita. ca. 2. ubi ſic. Secundum hominē (inquit) exteriorē de parentibus illis uenio, q̄ ante me fecerunt damnatum q̄ natum, peccatores peccatorē in peccato ſuo genuerunt, & ſequitur. De humano ſemine fui conceptus, deinde ſperma illud creſcēdo caro facta eſt, & ſic hō in matris utero de uili materia factus eſt, uiliſsimo panno inuolutus, ibideq; nutritus uili ſanguine mēſtruali, cuius uilitas patet ex hoc, ꝙ ſicut dicunt naturales ex contactu menſtrui fruges non germinant, areſcunt arbuſta, moriuntur herbæ, arbores non fructificant, canes comedentes in rabiem cōuertunt, concepti in fluxu mēſtrui cōmixti ſeminibus incurrunt lepram, infirmitatem elephantinā, uel alium morbum incurabilem, rōne cuius tam in lege moſayca, q̄ ēt in exhortatione prophetica prohibētur uiri ad mulierē menſtruatam accedere, ut patet Leuit. 18. & Ezech. 8. Et quantum ad ſecundum qualis ſit ingreſſus hominis patet ex hoc, ꝙ prædictam miſerandam humanā ægritudinē natus infans ſtatim deplorat. Vnde Augu. in de ſpeculo humanæ miſeriæ. Tribulatio (inquit) magna eſt ad quā naſcitur homo. Prima enim uox eius indicat infirmitatē. Nam ſcitur infans, & ſtatim plorat, nondū loquitur, & tamē Propheta ſuæ calamitatis eſt: ſuæ enim lacrymæ teſtes ſunt futuræ miſeriæ. mox incipit eſurire, ſitire, & frigeſieri. & licēt adhuc inſenſatus, tñ in hoc arguit ſenes in hac ægritudine ridētes, qui iſtam miſeriam humanam potius deplorarent. Hāc miſerabilē ac flebilem hoīs ingreſſum conſiderans Salomon. ego (inquit) natus cōem accepi aerem, & ſimiliter decidi in terrā, & primam uocē ſimilē omnibus emiſi plorās. Sap. 7. Et quantū ad tertiū, q̄ miſerabilis ſit homo in progreſſu, patere pōt ex hoc, ꝙ ubi terrena ſcentia producūt de ſe frondes, flores, fructus ſuauiſsimos, & ſęmina honeſta & utilia, miſer homo profert de ſe lendes, pediculos, lumbricos & ſtercora. ex illis prodit uinum, oleū, & balſamū, ex hoīe uerò ſputum, urina & fętor ſtercorum. vnde Bern. in de meditati. ca. 3. Si diligenter (inquit) conſiderares, quid per nares, cæteroſque corporis me atus egrediatur, uilius ſterquiliniū nunq̄ uidiſti Si ſingulas carnis tuæ uis enumerare miſerias, quā ſit onerata peccatis, irretita uitijs, pruriens cōcupiſcentijs, occupata paſsionibus, polluta illuſionibus, prona ſemper ad malum, & ad omne uitium procliua, plenam eſſe omni confuſione & ignominia inueniens propter carnē: hō.n. vanitati ſimilis factus eſt: quia ex illa cōcupiſcētia initium traxit: quia captiuus hō tenetur & incuruatur, ut diligat uanitatē & iniquitatē aſsidue operetur. Vnde in quanto amplius uiuit, in tanto plus peccat, quanto eſt uita longior, tanto eſt culpa numeroſior, quotidie namque creſcunt mala, & ſubtrahunt bona, & ſpāliter, dum miſer peccator ad ſenectutē peruenerit. ſtatim cor eius affligitur, caput cōcutitur, languet ſpūs, fetet anhelitus, facies rugatur, ſtatura curuatur, caligant oculi, uacillant articuli, nares effluunt, crines defluunt, tremit tactus, deperit actus, dentes putreſcūt, aures ſurdeſcunt, ſenex facile prouocatur, & difficile reuocatur, cito credit & facite diſcredit, tenax & cupidus, triſtis & querulus, uelox ad loquendum, & tardus ad audiendū, ſed pronus ad iram, laudat antiquos & ſpernit modernos. uituperant præſentes, & commendat ꝑteritos, ſuſpirat & anxiatur, torquet, inflatur. vnde Iob. 23. Homo natus de muliere breui uiuens tēpore repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit & c. Vſi uiator eſt in hac ualle lacrymarū exul, & ęgrotus, uirtutib. pau ꝑ & mendicus, labilis & infirmus & ꝓximo moriturus, & vndiq; inimicis circūſeptus. Qđ cōſiderās Ber. in ſuis meditationib.

tionib.c.13.ſic ſcribit. Adiuua inquit me Dñe Deus meus;quoniam inimici animam meam circundederunt.ſ.corpus, mundus & dyabolus. Corpus fugere non poſſum nec fugare, circunferre illud neceſſe eſt: quoniam alligatum eſt mihi,perimere non licet,ſuſtentare illud cogor: cum illud impinguo hoſtem meũ aduerſum me nutrio. Sed qualiter homo hoſtem hunc nutrit apertius oſtẽdit idem Bern. vbi prius c.16.vbi ſic ſcribit.Scio inquit quendam hominem, qui per annos plurimos tecũ familiariter vixit, ad mẽſam tuam ſedet, cibũ de manu tua ſumpſit, in ſino tuo dormiuit,cũ uoluerit, tecum colloquium habuit, hic iure ſeruus tuus eſt: ſed tamen quia in iuuentute delicatè nutriuiſti eum,& uirgæ pepercisti,cõtumax effectus eſt, leuauit calcaneum ſuper caput tuum, & te in ſeruitutem redegit,& tui crudeliter dominatur. Sed fortaſſe dicis mihi, quis eſt hic homo. Reſpondeo, vetus homo tuus.ſ.homo exterior, qui conculcat ſpiritum tuum,qui pro nihilo habet terram deſiderabilem,qui ſolum quæ carnis ſunt ſapit. Homo iſte a natiuitate cæcus eſt & ſurdus & mutus, & inueteratus dierum multorum eſt rebellat vir.u i & veritati,'& inimicus eſt crucis Chriſti, deridet innocentiam & tranſeuntem ſimpliciter arrogantia eius plus quam fortitudo eius,nullum timet, nullum reueretur, dicit in inſipientia ſua,non eſt Deus. Tabeſcit bonis, & malis paſcitur,alicuius diſpergit & diſsipat propria ſicut prodigus, capit & rapit aliena ſicut auarus. Homo iſte totus in peccatis natus eſt, & ſic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam aptus ad interitum. Qui cum talis ſit,enarrat iuſtitias Dei, & aſſumit teſtamentum per os ſuum:cum vidit furem,currit cum eo,& cum adulteris portionem ſuam ponit, & aduerſus filium matris ſuæ mittit ſcandalum ſuper te, & theſaurizat tibi iram in die iræ,vult hæreditatem tuam tollere,& deſuper terram auferre, & tu tantam iniuriam non vindicas, ſed diſsimulas, nec ei verbum durum loqueris, nec contra eum te iratum oſtendis:ſed blandiendo arrides, ludis cum illo luſore,neſcis: quia Iſmael eſt,qui tecum ludit.Ludus iſte nõ eſt pueritiæ,nec ſimplicitatis,vel innocentiæ ſed illuſio eſt & perſecutio & mors. Iam te in foueam,quam fecerit,præcipitauit,iam te effœminauit. iam iugo miſerrimæ ſeruitutis pręſſus ſub pedibus eius vtiliter conculcaris.O miſer & miſerabilis homo, quis te liberabit a vinculo improperij huius?Exurgat Deus & cadat ille armatus inimicus,qui contemptor Dei eſt,amicus mundi & ſeruus diaboli,quid tibi videtur. certè ſi rectè ſentis mecum dicis. reus eſt mortis homo iſte crucifigatur,noli igitur diſsimulare,noli deficere,noli parcere,ſed feſtinanter, audacter & inſtanter crucifige hominem illum, ſ. cruce Chriſti in quo eſt ſalus & vita.hæc ille. Secundus verò inimicus.ſ.mundus, vt dicit Bernar. vbi prius circuncinxit hominem, & obſedit hominem vndique per quinque portas, videlicet per quinque corporis ſenſus ſuis ſagittis hominem vulnerauit, & mors intrauit per feneſtrã,reſpicit oculus & mentis ſenſum auertit,audit auris & cordis intentionem inflectit, odoratus cogitationem impedit, os loquitur, & fallitur ardor libidinis pro aliqua parua occaſione excitatur,& niſi ilico reſpuatur & exſpuatur totum corpus occupat, æſtuat,vrit & incendit. primo carnem modicum titillat, & deinde turpi delectatione mentem etiam maculat,ad extremum verò poſt conſenſum prauitatis mentem ſubiugat. Tertius verò inimicus eſt diabolus, quem non poſſumus videre, & ideo minus cauere debemus, vt dicit Bern. vbi prius. Tetendit arcum ſuum & tetendit ſagittas,& vt ſagittet hominẽ peccatorem, narrauit,vt abſconderet laqueos,& dixit,quis videbit eos,laqueum poſuit in auro & argento, & in omnibus quibus abutimur: cum enim in illis male delectamur illaqueamus. Vnde Auguſt.in de ſpecu.huma. miſeriæ.abſcondita eſt (inquit) tibi in terra pedica diaboli & decipula eius ſuper ſemitam tuam,vt capiaris inimicus quippe menti tuæ oſtendit in lucro terreno,inſidiãs quid appetas, & occultat peccati laqueum, vt animam tuam ſtringat, quatenus videamus,quod concupiſcere valeas:& tamen nequaquam videas quo culpæ laqueo pedem ponas: ſic enim decipula ponitur, vt dum eſca oſtenditur peccati laqueus paratur,

quaſi

quaſi eſca in laqueo eſt culpa in lucro, & huius mundi proſperitas cum iniquitate.

3 † Intuetur inimicus totius generis humani vniuſcuiuſque mores, & illa apponit ante faciem, ad quæ facilius vidit mentem inclinari, ibi igitur decipulam ponit, vbi etiã mentis ſemitam conſpicit, qui illic periculum deceptionis inſerit. vbi viam eſſe inuenerit cogitationis propinquæ, & dum huiuſmodi homines lucrum auri vident, damnum ſalutis nequaquam percipiunt. Et ſequitur. non dubitãt vndecunq;, & licet a malo aliquid acquirere, amittunt nanque a corde innocentiam, ab ore veritatem, a carne continentiam. Stulti enim voluptatibus decepti, dum vident, quod temporaliter diligunt, a ſeipſis alienati non vidẽt, vbi in æternum ruunt in æternum perhibunt: quamobrem ſi tibi alludat mundus, time fallacem, memento, quòd extrema gaudij luctus occupat, omnis mundana iocunditas in exitu amaricatur, ſeculi huius letitia eſt impunita nequitia, quando gaudetur in ſeculo non gaudetur in Domino, quãdo gaudetur in Domino non gaudetur in ſeculo. Sed quã multi ſunt gaudentes in ſeculo, & pauci in Domino. In ſeculo gaudere, eſt de iniquitate, de congregatione auri & argenti, & de pulcritudine aliarum rerum gaudere. luxuriantur homines & fornicantur. In his ſpetaculis delectantur, & in animalibus innumeroſis, & in his eſt gaud um ſeculi & laqueus d aboli. hæc Auguſt. Et nedum in his diabolus poſuit laqueum: ſed & vt dicit Bernard. vbi ſupra. viſcum inquit eſt amor poſſeſsionis, affectus dignitatis, honoris & carnis voluptas, quibus anima inuiſcatur & irretitur, ne pennis contemplationis per plateas ſupernæ Syon diſcurrere poſsit. Sagittæ diaboli ſunt ira, inuidia, luxuria, ſuperbia, & inanis gloria, quibus anima coinquinatur, & quis, qui iacula eius ignea poteſt penitus extinguere. Proh dolor his telis ſuperatur ſæpe fidelis. heu mihi: quia vndique bella, vndiq; tela volant, vndique tentamenta, vndiq; pericula, quocũq; me vertam nulla ſecuritas, & quæ mulcent, & quæ moleſtant timeo. Nã & eſuries & refectio, ſomnus & vigiliæ, labor ac etiam quies militant ac pugnãt contra me. Non enim minus ſuſpectus eſt mihi iocus quam ira. Multos ſiquidem iocunda leuitate ſcandalizaui, nec minor vereor proſpera quam aduerſa. Proſpera namq; ſanitate ſua me incantum decipiunt. Aduerſa verò quia aliquid amaritudinis habent veluti potatio amara me ſuſpectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abſcondito, quam quod facio in aperto. Malum namq; quod nemo videt nullus repræhendit: & quia non timetur repręhenſor, ſecurius accedit tentator, & ſic facilius perpetratur iniquitas. hæc Bern. Item de periculoſa inſultatione prædictorum trium inimicorum idem 14. ca. eiuſdem ita ſcribit. Caro inquit mea de luto facta eſt, & ideo luteas & voluptuoſas cogitationes ab illa habeo, vanas & curioſas a mundo, a diabolo amaras & malicioſas. Iſte tres inimici me impugnant & proſequuntur: nũc quidem apertè, nunc verò occultè, ſemper autem malicioſè: diabolus verò plus confidit in adiutorio carnis, quoniam magis nocet domeſticus inimicus. Illa verò ad ſubuerſionem meam cum illo fędus inijt: vtpote de peccato nata, in peccato nutrita, & ab ipſa origine peccato corrupta: ſed multo amplius cõſuetudine praua vitiata. Hinc eſt, ꝙ tam acriter concupiſcit aduerſus ſpiritum, ꝙ aſsidue murmurat, & impatiens eſt diſciplinæ. hinc eſt, ꝙ illicita ſuggerit, rationi non obtemperat, nec vllo inhibetur timore, hinc accedit, hanc adiuuat, & hac vtitur tortuoſus ille ſerpens hoſtis generis humani, cui nullum negocium, nullumque ſtudium niſi noſtras perdere animas. hic eſt, qui iugiter malum machinatur, argutè loquitur, & artificioſè ſuggerit, & callide decipit, illicitos motus inſufflat, & venenatas cogitationes inflammat, mouet bella & nutrit odia, incitat gulam, & mouet libidinem, deſideria carnalis inſtigat, & peccati occaſiones parat, milleque nocendi artibus corda hominum pulſare non ceſſat. Hic eſt, qui baculo noſtro nos cedit & manus noſtras proprio cingulo ligat: vt caro quæ nobis data eſt in adiutorium, fiat nobis in ruinam & ſcãdalum. Hæc Bern. Et ideo meritò idem Bern. in de ſpeculo peccatoris. O inquit ſtulti filij hominum, o mendaces filij

hominum:

hominum:vt quid diligitis uanitatē,& quæritis mendaciū, quare tam horrendā, tanquam horribilem circunſpicitis miſeriā, quare non proijcitis ſuperbiā, quare nō extinguitis auaritiā,quare luxuriā non cōtemnitis,quare mores veſtros prauos nō corrigitis, quare mandatū Dei ſaluiferumq; conſiliū negligenter auditis, quare non ſapitis & intelligitis ac nouiſſima prædicta non prouidetis. Hinc eſt,ꝙ vos peccatores omnipotens Deus terribiliter alloquitur dicens. Ego in interitu veſtro ridebo, & ſubſanabo,cū venerit in vos repentina calamitas, & mors quaſi tempeſtas ingruerit. O ꝙ̄ metuenda eſt hæc diuina ſententia. Vtinam tibi lector ſaperet in palato cordis quantū amaritudinis & formidinis in rei veritate contineat:quia reuera ſi hoc ſcires, omni hora diei vitam tuam cautius cuſtodires. Ego inquit in interitu veſtro ridebo.Sed hic forte dicis:cum ſubſannatio & deriſio in ipſum oīpotentem Deum non cadant,nec eius veneranda ſanctiſſimaq; ſimplexq; natura hmōi actiones erroneas non admittat,cur peccatoribus ab oīpotente Deo dicitur.Ego in interitu veſtro ridebo. Attēde quid interrogas,qūo dicta tibi debeat exponi ſententia. Inter interitu inquit veſtro ridebo.i.cū finis veſter aduenerit, vos deriſione dignos clamabo:& cum venerit ſuper vos repentina calamitas,ſubſannabo.i.cū amara mors momorderit æterna ſubſannatione vos deſides damnabo.Audis tibi peccatori terribilem ſententiam,quam ſi intelligeres,abſq; dubio expaueſceres: quia ſcripturæ ſacræ lectiones non intelligis, vel negligenter legis, actus vitæ tuæ non ſapienter reſpicis, velox es ad mēſam, ſed tardus ad eccleſiam, potens ad potandū,ſed piger ad pſallendū Deo, prōptus ad irā & detractionem, ſed piger ad orōnem, inuidiæ amator,Xp̄i perſecutor, in fratris oculo feſtucā reſpiciens: ſed trabem in oculo tuo nō cōſiderans,alterius acta condēnas, ſed tua acta mala nō deferens. Cæteros reprehendis, teipſum nō corrigis,alios vituperas, & teipſū vituperabilem collaudas. maliciæ es inuentor & diſciplinæ deſtructor,amicus,vitiorum ſed hoſtis virtutum, hoc ſunt quæ hominē excecat,& a Deo ſeparant. hæc ſunt quæ conuerſum efficiunt peruerſum, mōnacū demoniacū,clericū hęreticum, chriſtianū antechriſtū. Qui.n. chriſtianus non eſt, antechriſtus eſt.i. contra Xp̄m:non.n.eſt chriſtianus,qui moribus & vita Xp̄o eſt contrarius. Sed hoc vir inſipiens nō cognoſcit & ſtultus non intelligit hęc.& ideo ſimul inſipiens & ſtultus peribūt. Sed quæ eſt diſtantia inter ſtultum & inſipientē,oīs ſtultus eſt inſipiens,ſed non omnis inſipiens ſtultus. Inſipiēs.n.dr̄ homo non ſapiens multi.n.manent, qui ſapientes nō ſunt: & tñ ſtulti non ſunt:ſicut multi iuſti ſunt, & multi iuſti non ſunt,& tñ iniqui non ſunt.Vis noſcere quis ſit inſipiens,& quis ſtultus.audi & caue tibi.Inſipiens eſt, qui ſe a paradiſo peregrinum eſſe non cōſiderat, qui ſe exulem in hoc ſęculo, uel exilio non attendit, ſtultus eſt, qui licet iſta cognouerit: liberari tamen a mundi miſeria per vitæ meritum non intendit. Inſipiens eſt, qui non credit futura reproborum ſupplicia eſſe perpetua,& gaudia iuſtorū æterna.Stultus,qui licet hæc crediderit, tñ vt euadat mortem perpetuā & gloriam æternam caſte viuendo pieq; conuerſando acquirat curā non impendit. recte igitur dicitur. ſimul inſipiens & ſtultus peribunt.hæc Bern. Et ex his patet,ꝙ progreſſus hoīs eſt doloroſus & miſerabilis, piculoſus multūq; indigēs diuino auxilio,&c.Et quartò ſi egreſſum hoīs cōſideremus:cōſtat ip̄m eſſe doloroſū, terribilē & maxime piculoſum.Nā egreſſus hoīs de hac miſerabili vita eſt per ianuā mortis, quæ vt dicit philoſophus,eſt vltimū terribiliū.Vñ Bern.in de ſpeculo peccatorū,ſup illud Deut.32. Gēs abſq; cōſilio eſt & ſine prudētia,vtinā ſaperēt & intelligerēt ac nouiſſima prouiderēt.Attēde inquit ꝙ in illa hora horribili,ī qua miſera pc̄tōris aīa exitura ē,aderūt mox miniſtri maligni, videlicet ſp̄ūs tartarei, illi ſp̄ūs peſſimi velut leones rugiētes, vt rapiāt prædā:tunc ſubito apparebunt horribilia loca pęnarū chaos; & caligo tenebrarū,horror miſeriæ & cōfuſionis,tremor āguſtię,timor tribulatiōis, vbi locus fluētiū,ubi locus gemētiū,ubi uox clamātiū.veh,veh,veh,nobis filijs Euæ.Cūq; hęc & his ſimilia imo millesies plura ꝙ̄ dici poſſunt & peiora egreſſa de corpe miſera aīa audierit

& viderit

& viderit & ſenſerit, quis, qualis, quantuſque
timor ac tremor erit in ea, quæ lingua poteſt
dicere, quis liber exponere, quid tunc prode-
rit ſcientiæ iactantia, populi pompa, mundi
vanitas, terrenæ dignitatis cupiditas: quid tũc
proderſit luxuriæ appetitus, cibus exquiſitus,
potus delicatus, veſtis curioſitas, carnis molli-
cies, ventris ingluuies, ciborum ſuperfluitas,
crapula & ebrietas, domorum conſtructio, ter
renorum poſſeſsio, præbendarum acquiſitio,
diuitiarum congregatio, nunquid iſta poſſunt
eripere miſeram animam hominis de ore hor
rendi & horribilis leonis. i. de maledicti fauce
draconis inferni q. d. non. Nam ſi ille ſerpens
turtuoſus dyabolus & ſathanas auſus fuerit
cum furore impetum facere in illam ſanctiſ-
ſimam animam B. Martini Epiſcopi, qui erat,
vt legitur, gemma ſacerdotum, & præſentibus
angelis Dei ſanctis, iter illius ad cœlum impe
dire, quomodo timendum eſt tibi peccatori,
& trementius præmeditandum, quàm horri-
biliter occurret animæ tuæ ille doli artifex, il-
le filius iniquitatis, animarum hoſtis amoroſiſ
ſimus, quomodo poteris ſubſiſtere horrendũ
aſpectum tremendi, vultus eius ad intolerabi
lem fetorem oris illius ad flammas ſulphu-
reas oculorum eius, quomodo tu ferre vale-
bis tantum errorem tam horrendæ beſtiæ, cer
tus eſto: quoniam timor ipſius horrendæ præ-
ſentiæ omne genus tormentorum exuperat,
quod in hoc mundo excogitare queat, quod
propheta expaueſcens ad orationem cõfugit
dicens. Exaudi Deus orationem meam cum
depre. a ti. ini. e. a. meam non dixit a poteſtate:
ſed a timore inimici eripe animã meam. Sed
quare. Certe ad intimandum, ex quo tantus &
tam magnus tremor erit animæ peccatrici ex
ſolo ſathanæ viſu. multo maior confuſio, hor-
ror, afflictio & lamentatio erit ex eius crude-
liſsimo tactu. hæc ille. De iſto etiam horribili
& terribili egreſſu animę peccatricis loquitur
idem B. Bern. in ſuis medita. ca. 2. di. ꝙ in ho-
ra mortis cum magno metu magniſque dolo-
ribus anima ſeparabitur a corpore: & tunc ve
nient angeli & aſſument illam vt perducant
eam ante tribunal iudicis metuendi: & tunc il
la memorans opera ſua mala & peſsima, quæ

die noctuque geſsit, contremeſcit & quæret il
lic fugere. induciaſque petere dicit. Date mihi
vnius diei vel horæ ſpacium: ſed tunc quaſi lo
quentia ſimul eius opera dicens. Tu nos egiſti
opera tua ſumus non deſeremus te: ſed tecum
ſemper erimus, tecum pergemus ad iudicium
vitia quoq; multis & multiplicibus crimini-
bus eam accuſabunt, multaque falſa teſtimo-
nia aduerſus illam demones inuenient, quã-
uis vera ad damnationem eius ſufficere potue
runt: demones verò terribili vultu & horribi-
li aſpectu eam terrebunt & ingẽti furore eam
perſequentur, & comprehendent tam terribi
liter, quam horribiliter volentes eam retinere
& niſi ſit, qui eripiat poſsidere: tunc miſerá
anima vidẽs oculos eius & alios corporis ſen-
ſus clauſos, per quos ſolebat egredi & delecta
ri in his exterioribus, reuertetur ad ſe, & vi-
dẽs ſe ſolã & nudã & ĩgẽti horrore cõcuſſam
deſperatione deficiet in ſe: cadet ſub ſe: & qa
amore mũdi & carnis voluptate dei amorẽ re
liquerat, a Deo derelinquetur & demonibus
tradetur in inferno æternaliter crucienda. vn-
de Aug. Iuſtum eſt inquit ꝙ a Deo condem-
netur moriens qui Deum omnipotentem con
tempſit viuens. Quod conſiderans B. Bern. in
de medi. cap. 19. Tu inquit Domine Deus iu-
dex iuſtus ſignans quaſi in ſacculo pecuniam
obſeruaſti omnes ſemitas, & cunctos greſſus
meos dinumeraſti, tacuiſti & ſuperſiluiſti, pa-
tiens fuiſti: ſed veh mihi, demũ loqueris quaſi
percutiens. Deus Deorum Domine præſtabi-
lis ſuper malitiam noui: quia manifeſtus ve-
nies noui: quia non ſemper ſilebis, in conſpe-
ctu tuo exardeſcet ignis, & in circuitu tuo tẽ-
peſtas valida ingruerit. Cum aduocabis cœlũ
deſurſum & terram decernere populũ tuum.
Ecce tot milibus tunc populum nudabuntur
omnes meæ iniquitates, tot agminibus pate-
bunt vniuerſa ſcelera mea: nõ ſolum actuum
ſed etiam cogitationum, ſimulque locutionũ.
tot iudicibus inops aſtabo, quot me præceſſe-
runt in opere bono, tot arguentibus confun-
dat, quot mihi præbuerunt vitæ exemplar, tot
conuincar teſtibus, quot me mouerunt profi-
cuis ſermonibus, ſeque imitandos iuſtis dede
runt actionibus. hæc ille. Item idem capitu. 3.
eiuſdem.

eiuſdem. Iuſtitia inquit Dei iudicare non poteſt, niſi quod merentur opera noſtra: qui.n. plus diligit mundum quam Deum, ſęculum q̃ clauſtrum, gulam q̃ abſtinentiam, luxuriam q̃ caſtitatem, ſequetur dyabolum & ibi cũ eo in ſupplicium æternum, quis putas tunc meror erit, quis luctus, quæ triſtitia, cum ſeparabuntur impij a conſortio ſanctorum, & a viſione Dei, & tradentur in poteſtatem demonũ & ibunt cum ipſis in ignem æternum.

De eadem. Cap. XXXII.

1 SEcundum † pungitiuum cohortans nos ad diuinam miſericordiam flagitandã eſt conſideratio acerbitatis ęternæ damnationis pęnarũ inferni. De quo Ber. in ſuis medi.cap.19. loquens de damna.in inferno. O inquit dolor & plus quam dolor, ibi ſemper erunt ſine fine: ibiq; erunt in luctu & gemitu. procul quippe a beata patria Paradiſi exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem viſuri, nunquam refrigeriũ accepturi, ſed per mille milia annorum cruciãdi, nec inde vnquã liberãdi, vbi nec qui torquetur moritur, nec qui torquet fatigatur: ſic enim ibi ignis conſumit, vt ſe ſemper reſeruet ſic tormenta augentur, vt ſemper remouentur: iuxta qualitatem enim culpæ pœnã vnuſquiſque ſuſtinebit gehennæ, & ſimili culpæ rei ſui ſimilibus iungentur crucia ndi: nihil aliud audietur niſi fletus, & gemitus & ſtridores dentium, nihilque videtur, niſi vermes & laruales facies tortorum, atq; teterrima monſtra demoniorum, vermes crudeles mordebũt infirma cordis: hinc dolor atque pauor, gemitus, ſtupor & timor horrens, ardebunt miſeri in igne æterno in æternum. & vltra in carne cruciabuntur per ignem, & in ſpiritu per conſcientiæ vermem, ibi erit dolor intolerabilis, fætor incomparabilis, timor horribilis, mors corporis & animæ, ſine ſpe veniç & miſericordiæ: ſic tamen morientur, vt ſemper viuant, & ſic viuent, vt ſemper moriantur. Et ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciabitur, aut in paradiſo pro ſuis bonis operibus collocabitur. Nunc igitur alterum ex duobus eligamus, aut ſemper cruciari cum impijs, aut ꝑpetualiter lætari cum ſanctis: bonũ ſiquidẽ & malum, mors & vita ante nos poſita ſunt; vt ad quod voluerimus manum extendamus.

De eadem Cap. XXXIII.

TErtium pungitiuum cohortans nos ad diuinam miſericordiam flagitandũ eſt frequens meditatio cœleſtium gaudiorum, ut ſi tormenta non terrent inferni, ſaltem præmia gloriæ paradiſi, quæ ſunt omnium deſiderabilium. De qua materia ad pñs tria ſunt dicenda.ſ. eius valor impreciabilis, eius decor inæſtimabilis, & eius honor inſuperabilis. Prima gloriæ cęleſtis valor eſt impreciabilis: quia vt dicitur Iſa.64. Oculus non vidit abſque te Deus quæ præparaſti expectãtibus te. Item 1. Cor.2. Oculus non vidit, nec auris audi. nec in cor hominis aſcen. quæ præpa. Deus his qui diligunt illum. Valor.n.iſte cœleſtis gloriæ ex multis perpendi poteſt. Primò ex hoc, ꝙ Deus ita care vendidit eum ſuis amicis ſpecialiſsimis. vnde Petrus illam emit precio vitæ ſuæ in crucis patibulo moriendo, Paulus verò illam emit caput ſuũ pro iſta dando, & quaſi quilibet apoſtolorum illam emit vitam ſuam pro illa largiẽdo, imo & ipſemet Chriſtus emit gloriam illam pro amicis ſuis præcio ſui præcioſiſsimi ſanguinis & vitæ in ligno crucis moriendo. Et ex quo hæc gloria tantum conſtetit Chriſto mercatori prudentiſsimo & ſuis prudentiſsimis appræſenticijs, & amicis Dei chariſsimis, patet ꝙ rex maximi impræcialibus eſt valoris. Et ideo meritò dicit Apoſtolus 1.Corint.6. Empti eſtis præcio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Secundò valor illius gloriæ perpendi poteſt ex hoc, ꝙ ibi erit ſanitas abſq; infirmitate. vnde Pſal. Qui ſcilicet Deus ſanat omnes infirmitates tuas. Tertiò ibi erit iuuentus ſine ſenectute. vnde Pſal. renouabitur, vt aquilæ.i. Chriſti iuuentus tua: quia in ætate Chriſti.i.33. annorum ſemper manebunt electi ibi vt docet Apoſt. Ephe.4. dicens. Occurremus oẽs in vnitatẽ fidei & agnitionis filij Dei in virũ perfectum.i.menſuram plenitudinis Xp̃i.

Quartò

Quartò ibi erit ſatietas ſine faſtidio. vnde pſal mus. Satiabor cum appar. glo. tua. Quinto ibi erit libertas ſine ſeruitute. vnde Roma. 8. creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Sextò ibi erit pulchritudo ſine deformitate. unde Philip. 3. Reformauit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Septimo ibi erit vita ſine morte. vnde Iſa. 25. Præcipitabit dominus mortem in ſempiternum. Octauo ibi erit abundantia ſine indigentia. vnde Deut. 8. Omnium rerum abundantia perfruens. Nonò ibi erit pax ſine turbatione. Decimò ibi erit ſecuritas ſine timore. De iſtis enim duobus dicitur Iſa. 32. Sedebit populus meus in pulchri. pa & in tabernaculis fiduciæ & in requie opulenta. Vndecimo ibi erit cognitio ſine ignorantia. vnde j. Cor. 13. Videmus nunc per ſpeculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Duodecimo ibi erit gaudium ſine triſtitia. vnde Ioan. 18. Gaudebit cor veſtrum & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. Vnde dicit Auguſt. in de libero arbitrio. In cœlo eſt tanta iocunditas, quòd ſi non liceret in ea manere amplius quam vnius diei hora, propter hoc ſolũ innumerabiles anni huius mundi pleni delicijs meritò contemnentur. unde pſalmus. Melius eſt dies vna in atrijs tuis ſuper milia. Secundo, ut ſupradictum eſt, cœleſtis gloria eſt decoris inæſtimabilis. unde Eccleſiaſt. 44. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus vnde in illa cœleſti gloria videbunt electi diuinam maieſtatem, & claritatem & bonitatem. unde j. Ioan. 3. Similes ei erimus. & videbimus eum, ſicuti eſt. Et ſicut dicit Apoſt. j. Corin. 15. Deus ſubiecit ſibi omnia, ut ſit ipſe omnia in omnibus. Super quo Hierony. epiſt. 37. ad Amandum presbyterũ. quid inquit ait Apoſtolus, vt ſit Deus omnia in omnibus hoc ſenſu capiendum eſt. Dominus & ſaluator noſter nunc omnia non eſt in omnibus: ſed pars in ſingulis. verbi gratia. In Salomone ſapientia, in Dauid bonitas, in Iob patiẽtia, in Daniele cognitio futurorum, in Petro fides, & in Paulo zelus, & in Ioanne virginitas, & in cæteris cætera: cum autẽ omnium rerum finis aduenerit: tunc omnia in omnibus erit, ut ſinguli ſanctorum omnes habeant uirtutes, & ſic Chriſtus totus in cunctis hæc ille. Cum igitur tunc videbimus Deum, ſicuti eſt, & ipſe erit omnia in nobis, patet ꝙ tunc videbimus Deum in nobis, & nos in Deo, & Deũ in creaturis, & creaturas in Deo tunc enim corpora electorum erunt ſepties clariora quam modo ſol, quod patet ex hoc, quòd Chriſtus dicit Matth. 13. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in reg. pa. mei. Sed teſte propheta Iſa. 30. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſole ſeptempliciter, ſupple, clarior quam modo eſt ſol: tunc quilibet electus uere dicere poteſt illud Iſa. 61. Gaudens gaudebo in domino & exultauit anima mea: quia induit me veſtimẽto ſalutis & indumento iuſtitiæ circundedit me, & nedum corporum noſtrorum ſolis & lunæ pulchritudo taliter tunc augmentabitur ſed etiam omnium rerum deſiderabiliũ quarum delectamur intueri pulchritudinem ſaltem pro peccato carentium. Ex quo experientia docente homines multum iam gaudent & delectantur in pulchritudine quarundam rerum corruptibilium, quarum pulchritudo renouabitur tunc & erit quaſi incomparabiliter maior quam nũc eſt, & pulchritudo omnium creaturarum nunc clariſsimè reſplendebit in Deo, quale putas gaudium, & qualis lætitia erit tunc pulchritudinem diuinam ſicuti eſt facie ad faciem clariſsime contemplari. Certe, vt dicit ſanctus Thom. in de veri. theolo. lib. 7. cap. vlt. Ibi tot & tanta erunt gaudia, ꝙ omnes ariſmetrici huius mundi non ſufficiunt ea numerare, omnes geometrici nõ poſſunt ea menſurare, & omnes grammatici, dyaletici, & rethorici non poſſunt eã ſermonibus explicare: quia teſte Apoſtolo 1. Cor. 2. Oculus non vidit nec aures audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præpa. Deus di. ſe. Gaudebunt enim ſancti ſupra ſe de uiſione, infra ſe de cęlorum & aliarum creaturarum corporabilium pulchritudine, intra ſe de proprij corporis & animæ glorificatione, extra ſe & iuxta ſe de ſanctorum angelorum, & hominum ſocietate; hæc ille. Ibi electi habebunt maiorem ſapientiam, pulchritudinem, velocitatem, fortitudinem, vitæ longæuitatem, & diuitiarum cœleſtium

ſtium abundantiam; q̃ cor humanum in hac vita ſufficit cogitare:quia intantum,ꝙ ſicut dixit S.Tho.ubi prius ibi reputabitur ſtultitia ſapiẽtia Salomonis, ibi eſſet difformitas pulchritudo Abſalonis,ibi eſſet tarditas,velocitas Aſahelis, ibi debilitas iudicaretur fortitudo Samſonis,ibi eſſet mortalitas longa vita Matuſalẽ, ibi paupertas eſſet regnum Cæſaris Auguſti. Hæc ille. Vnde Aug. in de ſpecu.hu.miſe.ibi inquit pulchritudo ſanctorum erit vt claritas, quæ totum mundum illuminat, uelocitas eorum erit talis, vt q̃ cito oriens ſol occidentem ſuo radio tangit: tam cito ab oriente in occidẽtem venire poſſunt; & quam cito oculus ſe eleuans viſum ad cœlum dirigit: tam cito de cœlo ad terram,de terra ad cœlum relabi poterunt, nempe eorum talis erit ualentia,vt ſi montes & omnem molem terræ pede vertere vellent,valenter poſſent. Illorum talis erit libertas,ut omnia aſtautia penetrare poſſent, & nulla creatura eos retinere queat, ſalus eorum talis eſt,ꝙ ſi quis tentaret eos percutere ferro, nõ plus poſſet eis nocere, q̃ nunc radium ſolarem ſecare,diuturnitatẽ uitæ habebunt,ut ipſi quos mors & dolor fugiũt,imperpetuũ uiuẽt. ſcientia eorũ talis erit: ut præterita præſentia, & ſi qua ſint futura perfectè ſciant. hæc ille. Imo ſicut dicit S.Th. vbi prius.ibi nihil obeſt, nihil deeſt,nihil affluit, nihilque defluit,extra quod optatur,nihil ultra quo faſtidiatur. Qđ cõſiderans B. Anſel.in ſuo proſlogio, ſiue colloquio ſic ſcribit.quid inquit per multa uagaris homuncio quærendo bona anima tuæ, & corporis tui.ama unum bonũ,in quo ſunt oĩa bona,& ſatis eſt,quid amas caro mea,quid deſideras anima mea, ibi eſt quicquid amatis, & quicquid deſideratis. Si delectat pulchritudo, fulgebunt iuſti ſicut ſol:ſi uelocitas,aut fortitudo,aut libertas corporis tui,cui nihil obſiſtere poſſet, ibi erunt ſimiles angelis Dei:quia ſeminatur corpus animale,ſed ſurget corpus ſpirituale.ſi longa & ſalubris uita,ibi ſanitas ęterna & vita:quia ibi iuſti imperpetuum uiuent. ſi delectat ſacietas,ibi ſaturabuntur iuſti, cum apparuerit gloria domini.ſi melodia,ibi Angelorũ chori concinnunt.ſi ſapiẽtia, ibi ipſa Dei ſapiẽtia oñdet eis ſeipſam,& dabit eis affluentur ſapientiam & intellectum. ſi amicitia, ibi diligẽt Deum pluſq̃ ſeipſos, & inuicem tanq̃ ſeipſos:quia illi plus illum & ſeinuicem per illum diligerent, & ille ſe & illos per ſeipſum. ſi concordia, ibi omnibus illis vna voluntas: quia nulla ibi erit niſi Dei voluntas.ſi poteſtas quaſi oĩpotentis erunt ſuæ voluntatis: ſicut & Deus uoluntatis ſuæ:nã ſicut Deus poterit q̄cquid uolet ꝑ ſeipſum. ita poterũt illi, q̄cquid uolent per illũ: quia ſicut illi nõ aliud uolunt, q̃ ꝙ ille uolet,ita & ille nollet, quicq̄d illi nollent, & qđ ille nollet eſſe non poterit.ſi honorẽ & diuitias deſiderẽt,Deus ſeruos ſuos & fideles ſupra multa conſtituet, imo filij Dei & dij uocabunť & erũt, & ubi erit filius Dei,ibi erunt & illi. ſi uera ſecuritas, certè ita ſecuri erũt ꝑdicta gaudia,ſiue prædicta bona ſibi nũquã & nullatenus defutura: ſicut ſecuri erũt, ſe nunq̃ ſua ſpõtanea uolũtate illa amiſſuros. uel ſicut ſecuri erũt Deũ dilectorẽ illa nunq̃ a ſuis dilectionibus ablaturũ. uel ſicut ſecuri erũt, nihil Deo potentius inuitis Deo, & illis poſſe illos a prædictis gaudijs ſeparare. Gaudiũ uerò quale & quantũ eſt, ubi tale & tantũ bonũ eſt. Sed o cor humanũ & cor indigẽs & cor erumnis expertũ, cor te in uito erũnis obrutũ,quantũ gauderes, ſi his oĩbus abũdares. interroga intima tua,ſi capere pñt gaudiũ ſuũ de ſua tanta beatitudine. Et certè ſi quis alius quẽ oĩno ſicut teipſum diligeres,eandẽ haberet beatitudinẽ, duplicaretur gaudiũ tuũ:quia non minus gauderes pro eo,q̃ pro teipſo.Si uerò duo,vel tres, uel multo plures idipſum haberent,tantundem pro ſingulis quantum pro teipſo gauderes:ſed ſingulos ſicut teipſum diligeres. Ex quo patet, ꝙ in illa perfecta charitate innumerabiliũ Angelorũ ſanctorũ & hominũ,ubi nullus minus diligit aliũ,q̃ ſeipſum nõ aliter gaudebit quiſq; pro ſingulis alijs, q̃ ꝓ ſeipſo. Si igiť cor hoĩs de tãto ſuo bono uix caperet gaudiũ ſuum,quõ putas capax erit tot & tantorũ gaudiorũ.Et inſuper ex quo q̃tũ q̄s diligit aliquem tãtũ de bono eius gaudet,ideo ſicut in illa perfecta fœlicitate vnuſquiſque plus amabit ſine comparatione Deum, quam ſeipſum & omnes alios ſecũ,ita plus gaudebit abſque exiſtimatione de fœlicitate Dei, q̃ de

ſua

ſua & omnium aliorum ſecum ſanctorũ fœlicitate ſicut de ſua. Ex quo ſic Deum diligent toto corde, tota mẽte, & tota anima: vt totum cor, tota mens, & tota anima, non ſufficiat dignitati illius dilectionis. Conſtat, ꝙ ſic gaudebunt toto corde, tota mente, & tota anima: vt totum cor, tota mens, & tota anima nõ ſufficiat plenitudinem illius gaudij compræhendere. hæc Anſel. Et huic concordat alludens B. Bernard. in de medita. ca. 12. Omnes inquit delectemur in Deo, cuius aſpectus pius, facies decora, eloquium dulce, delectabilis eſt ad videndum, ſuauis ad habendum, dulcis ad fruendum, ipſe per ſe placet, & propter ſe ſufficit ad præmium, ſufficitque ad meritum, nec extra illum quicquam aliud quæritur: quia totũ in illo quæritur, quicquid deſideratur, ſemper libet illum aſpicere, ſemper libet illum habere, ſemper in illo delectari, & in illo perfrui & in illo coruſcatur intellectus & purificatur aſpectus ad cognoſcendum & diligẽdum veritatem, & hoc eſt totum bonum hominis. ſ. noſcere, & amare amatorem ſuum. Quæ ergo inquit Ber. augent nos viciorum ſitire abſinthium, huius mundi, ſequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominum, & non magis conuolare ſanctorum fęlicitatem & Angelorum ſocietatem, & ad ſolennitatem ſupernæ lætitiæ, & ad iocunditatem contemplatiuæ vitæ: vt poſſimus intrare in potentias Domini, & videre ſuperabundantes diuitias eius, vbi vocabimus, & videbimus gloriæ decorem, ſanctorũ ſplendorem, & regiæ poteſtatis honorem, vbi cognoſcemus patris potentiam, filij ſapientiã, & Spirituſſancti benignitatem & clementiam, & ita habebimus cognitionem illius ſummæ trinitatis: nunc corpora per corpora videmus & imagines corporum ſpũ cernimus: tunc verò ipſam veritatem puro mentis intuitu videbimus. O beata viſio videre Deum in ſeipſo, videre Deum in nobis & nos in ipſo. O fęlix iocunditas & iocunda fęlicitas, quicquid deſideremus, totum habemus, nihil amplius deſiderantes, & quicquid videbimus, amabimus ipſo amore beato. hæc ille. Hęc conſiderans Auguſt. in de ſpecu. miſeriæ, ſic ſcribit. O homo inquit laboras terrenam gloriam quærendo, vanam, & lubricam gloriam tibi arridentem, & fallaciter blandientem appetendo, ſi poſſet fieri, vt in cor tuum aſcenderet qualis & quanta ſit vera gloria cęleſtis. omnis quod nunc in mundo glorioſum eſt ad comparationem illius gloriæ, quæ ventura eſt, quaſi nihil tibi videretur omnino. Nam gloria illa tanta eſt, ꝙ quicquid de ipſa cogitari, vel æſtimari poteſt, minus ipſa eſt, imo ad eam nihil eſt: bona autem regni cœleſtis dicere, vel cogitare, vel intelligere, vt ſunt. nullus poteſt carne veſtitus. vnde ſcriptum eſt. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præpa. Deus dili. ſe. Quæ autẽ lingua dicere, quis ſenſus cogitare, vel quæ mens poteſt æſtimare, quantæ ſunt gloriæ Deum præſentem ſemper habere, videre, & ſemper poſſidere, cuius pulchritudinem mirãtur Angeli, cuius imperio ſuſcitantur mortui; cuius lux tantum ſolẽ obſcurat, vt in eius apparitione nullam habeat claritatem, cuius præſentia ſi in inferno appareret, & habitatoribus ſuis continuo præſens eſſet, infernus in amenum cõuerteretur paradiſum. ſequamur igitur præcepta nobiliſſimi regis donec veniamus ad vrbem regiam, in qua ipſe ſeruat dilectis ſuis gloriam, in qua qui minus erit maiorem ſine dubio habebit gloriam, quam ſi haberet totum regnum mũdi, & ſi eſſet in æternum. hæc ille.

4 † Sed veh homini illi qui pro delectatione momentanea tot & tanta gaudia amittit æterna. Sed certè cauſa, quare miſeri peccatores prædictam fęlicitatẽ paruipendentes mundi vanitatibus & carnis voluptatibus adhærẽt, vt uidetur; quia magis diabolo quam Deo confidunt, quod patet ex hoc, ꝙ ſi res venalis exponeretur venditioni inter duos emptores, quorum vnus offerret multũ pro illa, & alius parum. ſi venditor habet fiduciam in illo, qui multum offert ſibi rem ſuam reſeruaret venalem. Sed ſpiritualiter loquendo ſecundum Aug. 13. de ci. ca 8. In tentatione hominis exponitur anima venditioni, & diabolus offert pro ea modicam & momentaneam delectationem, & breuiſsimam tranſitoriam mundi vanitatem. Deus verò pro ea offert bonum infinitum

nitum & gaudium ſine fine permaſſurum : ſed ex quo quaſi omnes hoĩes oblatum diuinũ paruipendentes oblatũ diaboli auidiſsimè & gaudentur acceptant, nonne manifeſtè vr̃ illos magis diabolo q̃ Deo confidere. Vnde Aug. in de ſpeculo humanæ miſeriæ ſic inquit. Et Adę primo homini minatus erat Deus mortẽ, ſi guſtaret de fructu ligni uetiti. Ille autẽ ſerpens antiquus abſit, inquit, nequaq̃ morte moriemini. crediderunt magis ſerpenti q̃ Deo: ſed inuenerunt uerũ eſſe, quod minatus erat Deus, & falſum quod promiſit diabolus. hæc ille. Sed contra tales, q nõ credẽtes Deo tam ſtultè animas ſuas diabolo uendunt, ſic ſcribit Bea. Ber. O, inquit, q̃ infęlix infęlicitas, q̃ lugenda peruerſitas, q̃ inſipiens Chriſtianus animam ſuã quam Chriſtus ſuo proprio ſanguine redemit diabolo vẽdit pro modica momentanea delectatione. & cito perit, quod delectat: ſed inæternũ remanet, quod cruciat, & ꝙ reſiſtentia in hm̃oi tentatione fit ex fiducia in Deo, patet Dan. 13. de Suſanna, quæ poſita in tentatione per duos ma'os ſenes iudices expoſuit ſe periculo mortis magis quàm tentationi ſuccumberet, cuius cã ibidem exprimitur ubi dicitur. Cor. n. eius erat fiduciam hñs in dño. Et ideo meritò dic̃ ẽ Prouer. 3. Habe fiduciã in domino ex toto corde tuo. Tertiò, vt ſupra dictum eſt, illa cœleſtis gloria eſt honoris inſuperabilis, quod patet de triplici cauſa. Primò: quia ibi oẽs ſancti erunt, iuxta illud Luc. 12. Cõplacuit patri veſtro dare uobis regnum. Item Math. 25. Venite benedicti patris mei, perci. reg. quod pera. eſt vobis ab ori. mundi. Item apocal. 22. Serui eius. i. dei ſeruient ei & uidebunt faciem eius & nomen eius in frontibus eorum, & nox vltra nõ erit, & non egebũt lumine lucernæ, neque lumine ſolis: qm̃ Deus illuminabit eos, & regnabũt in ſecula ſeculorum. Secũdò: quia ibi omnes ſancti erunt filij Dei chariſsimi, & hæredes. Vnde Ro. 8. Sumus filij Dei: ſi autem filij & hæredes hæredes quidem Dei, cohe. autem Chriſti. Itẽ. j. Ioan. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. propter hoc mundus non nouit nos: quia non nouit eum. chariſsimi nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit nobis quid erimus. ſcimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus: quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Tertiò: quia omnes ſancti erunt ibi quaſi dñi. Vnde prouer. 17. Seruus ſapiens dñabitur ſtultis. Item prouer. Dominabuntur eorũ iuſti in matutino. i. in matutino lucis diei æternæ. vñ tunc iuſti habebunt dominiũ, ad quod prædeſtinauit & conſtituit eos Deus, de quo Sap. 9. Conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ, q̃ a te facta eſt. vnde in illa gloria perfecta tanq̃ veros dominos aliarum creaturarũ ipſe Chriſtus in perſona ſua propria eos honorab t, dicẽte euangeliſta Luc. 12. Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet eos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis &c.

De eadem. Cap. XXXIIII.

QVartum pungitiuum cohortans nos ad diuinam miſericordiam flagitãdũ eſt conſideratio, ꝙ præter pdictas miſerias iugiter meditandas ac infernales acerbitates celeſteſq; letitias ſedule contemplandas neceſſaria eſt doctrina de Dei miſericordia, ne mens pigra timore & amore intrinſeco ad orãdum electa ex deſperatione nunc attrahẽtis ſit turpida. conſideremus igitur immenſitatẽ miſericordia dei, reſpectu cuius ſatis parua eſt tota noſtra miſeria & omnis prætenſa cauſa deſperandi faciliter diſperibit. Cum enim miſericordia Dei ſit uoluntas Dei releuantis miſerum a ſua miſeria, patet, ꝙ illa miſericordia Deo intrinſeca eſt æterna: & cum ex opere miſerationis non minuitur, ſequitur, ꝙ eſt in infinitum extenſior, q̃ creaturæ miſeria. Aliter enim opere miſerendi poſſet diminui diuina miſericordia, & Deus deuenire omnino immiſericors, quod dementis eſt dicere: cum Deus mutari non poterit, iuxta illud Malach. 3. Ego dominus & non mutor. Non enim eſt magis miſericors poſt incarnationem, q̃ fuit ante, licèt opera miſericordiæ magis efficiat: ſicut nõ fuit potentior ante incarnationẽ, q̃uis tũc oſtẽdebat ampliora ſigna ſuæ potentiæ, quod conſiderans propheta. Miſericordia, inquit, dñi ab æterno & vſq; inæternũ ſuper timentes eum. Itẽ miſericordia Dei extẽdit ſe ſuper quãlibet

Q crea-

creaturā:ſicut & ſufficeret,ſi in infinitū maior q̄ eſt foret uniuerſitas creaturæ. igitur eſt ſimpliciter infinita. Aſſumptum patet per hoc ; ꝙ ex virtute paſsionis Chriſti totus mūdus miſericorditer melioratur : ſicut ex peccato primi parentis nequiter peiorabatur: vtrobiq; .n. relictū eſt ignū humanæ miſeriæ ; & ideo ꝑ ꝑ cuiuſlibet patris mundi imperſectionem puniretur homo pro ſuo perpetuo niſi Deus illas miſericorditer releuaſſet . & ideo ſignanter dicit ꝓpheta. Miſerationes eius ſuꝑ oīa opera eius. Et alibi. Miſericordia dñi plena eſt terra . quis queſo igitur vel infidelis cōſiderans, quō Deꝰ plenus eſt miſericordia , cū non pōt ampliorē acquirere. Conſideraris inſuper, ꝙ capacitas ſuę miſericordiæ ſit in infinitum maior q̄ capacitas noſtræ miſeriæ, deſiderat de tā pleno fonte ſi uoluerit deguſtare. Item ex operibus trinitatis & ſpecialiter ex redemptione humani generis pōt accipi ſpes diuinæ miſericordiæ ab eſſectu. quō queſo poſſet patentius ſignū miſericordię infinitæ oſtendi, q̄ cū tota natura humana foret Deo rōne peccati grauiſsimi inimica. recōciliare nos ſibi per paſsionē, crucifixionē & mortē turpiſsimam ſui unigeniti filij : ſic ꝙ Deus nihil p̄t odire niſi rōne peccati ꝑ ꝑ ineffabilē dilectionē qua noſtrā dilexit naturā, ipſam induit: & cum ipſa peccata naturæ cū vnigenito ſuo crucifixit : lacerauit .n. & deſtruxit cirographum peccati, ut loquitur Apoſtolus. j. Cor. 2. Cum enim natura ſit peccans ex ſe nō potuit reconciliari ſine ſatisfactione: quia ante peccatū intm̄ debuit, quantū potuit, nec recōciliari potuit ſine ſatisfactione. ideo propter inuincibilitatem infinitæ iuſtitiæ tranſuerberauit Deus peccatū naturæ gladio pœnæ in ꝓprio filio & in matre eius benedicta, non ꝙ illi peccauerūt in perſonis proprijs: ſed ꝙ natura cōis defecit, q̄ eſt, vbi eſt aliqđ eius ſuppoſitū, & eadē natura in ſuppoſito Dei filij ſatisfecit: quia ſecunda perſona in diuinis , quæ ante peccatū Deo nullū ſeruitium debuit, ad tantū ſeruiēdo ſe humiliauit. quātū primus parēs ſeipſum etiā prętensè ſuperbiens exaltauit. vnde Phil. 2. ſcribit. Semetipſum exinaniuit formā ſerui accipiens. Quanta ergo fuit præſumptio hoīs ad Deū vſurpando non obedientiā. quod ſoli Deo eſt propriū, tanta fuit humiliatio dei ad hoīem aſſumēdo ſeruilitatē, quod ſoli creaturæ eſt propriū. Sic igitur pius pater canē verberat, vt leo indomitus caſtigetur. Cū igit̄ non poteſt eſſe perſonarum acceptio apud Deū. patet per locum a maiori, ꝙ nulli eſt materia deſperādi, niſi gratis velit diffinire cū diabolo uoluntariè obſtinato. Ad tm̄ ſe quidem extēdit miſericordia Dei, ut neminē damnatū punire poteſt ; niſi miſericorditer, ꝙ aliqui theologi uocant punitionem citra cōdignum: quia dat dānatis eſſe , & multa ſequentia beneficia præter eorum meritum ex gratia . Prædictarum itaq; miſeriarū in hoīs ingreſſu, progreſſu & egreſſū aſsidua meditatio & pœnarum infernaliū leticiarūq; ac gaudiorū cœleſtiū attenta cōtēplatio, necnō in diuinæ miſerationis ꝑfecta cōſideratio eſt antidotū, hoc eſt medicina pūgēs, vt aſpiret deuota oratio. unde inter cauſas alias quare orationes negligimus, credo, ꝙ iſta eſt ꝓcipua, ꝙ peccato cęcati infideliter noſtras miſerias ignoramus & pericula. quis queſo vidēs oculo corporali cuneum hoſtiū, uel aliud periculū imminere, cui non poſſet ſine adiutorio aſsiſtentis reſiſtere , non obſecraret obnoxius atq; ſollicitè potentem aſsiſtētem manus adiutrices apponere. Quis inſuper laborans ab intrinſeco infirmitate grauiſsima ſperans de remedio poſsibili non imploraret ſubſidium .

Quotidiana experientia docet, neminem poſſe cum illis paribus auxilium non rogare. ideo cum ſimus tot miſerijs , tot periculis , & tot atrociſsimis hoſtibus intrinſecus & extrinſecus undique circum ſepti: & tamen ab implorando auxilio ſic obmuteſcimus . Quid poſſet mutitatem iſtam cauſare, niſi quòd periculum nobis imminens non uidemus . carnis itaque voluptas inducens ſomnum letiferum facit nos prædicta pericula obliuiſci . Deus huius ſeculi excecans mentes infidelium uelamine ſui ſupercilij impedit ſuperbos iſta pericula in tueri . Demumque mammona iniquitatis ſtupefaciens ſenſus hominum facit nos prædictas pœnales miſerias & pericula non ſentire; & ſic ſpirituale morbus litargiens tela oculi claudens & ſtupor ſenſus interioris faciūt nos & nec Deum, nec proprium periculum formidare:

ſtare ſed faciem mentis ſubtiliſsimè a nr̃o ſal-
uatore auertere. De qua auerſione loquit̃ ſcri-
ptura. 3.Reg. 11. Iratus eſt dominus Salomo-
ni, eo ꝙ auerſa eſſet mẽs eius a dño deo iſrael.

De eadem. Cap. XXXV.

HAbito pungitiuo multiplici cohortan-
te hominem ad orãdum reſtat nũc par
ticulatim materiam orationis vlterius
declarare. In qua materia. 4. ſunt principaliter
declareanda. Primum eſt de orationis uirtute.

1 † Pro quo notandum, ꝙ orationis virtus
multiplici de cauſa dici poteſt prætioſa. Primò
quia inter omnes uirtutes ſiue ſacrificia, quæ
Deo offeruntur, quaſi potiſsimum eſt deuota
oratio. unde Criſo. me. 9. ope. imper. Vis, inqt,
ſcire q̃ precioſa eſt oratio, nulla iuſtitia thy-
mamati aſsimilatur, niſi oratio ſola: ſicut in re-
uelatione Ioannis oſtenditur, quomodo ma-
gnus Angelus ante conſpectum altaris proceſ
ſit hñs in manu ſua turribulum incenſi odora-
mentorum, & dictũ eſt ei. iſtæ ſunt orationes
ſãctorũ: ſicut thimiama bene cõfectũ delectat
hominẽ adorantẽ, ſic oratio iuſti ſuauis eſt an-
te Deum. Vis autem ſcire dignitatem oratio-
nis mox ut de ore proceſſerat, ſuſcipiunt eam
Angeli manibus ſuis, & offerunt eã ante deũ:
ſicut dicit Angelus Raphael Thobiæ. Ego ſum
qui orationẽ tuam obtuli Deo. Vis autẽ ſcire
virtutem orõnis. Orõ triũ puerorum fecit, ut
ignis ardẽs non adureret eos: ſed delectaret, vt
flãma quidẽ videretur in ſpẽ, vmbraculum ãt
eſſet ſuo opere. hæc ille. & huic concor. Ber. ſu
per can. ſer. 7. Credimus, inquit, ſanctos ange-
los aſtare orantibus & offerre deo preces, & vo
ta hominũ: vbi tñ ſine ira & deceptione leuari
puras manus aſpexerint, probat hoc Angelus
ad Thobiam di. Quando orabas cum lacrimis,
ego obtuli orationem tuam deo. hæc ille. Item
Pariſ. in ſum. ſua de uirtutibus, parte. 3. tract.
de iuſti. ca. 9. Fiduciam, inquit, ad impetran-
dum, quod in oratione petimus, præberet no-
bis ipſa dignitas Angelorũ orationes noſtras
deo offerentium. unde Thobię. 12. dixit Ange-
lus Thobiæ. Quãdo orabas cum lacrimis & ſe-
peliebas mortuos, ego obtuli orationes tuas
domino, nõ debet homini eſſe oneroſum exe-
nium illud deo mittere, quod Angelus non de
dignat̃ ei deferre, immo &, quod plus eſt, ipſe-
met Chriſtus hõ ſacerdos ſummus orõnes de-
uotorũ offert deo patri, quod figuratur in hoc,
ꝙ dyaconus thuribulum offert ſacerdoti, & ſa
cerdos deo thurificat; ſic Chriſtus orõnes ec-
cleſiæ deo patri p̃ſentat, quæ præſentatio mul-
tũ facit eas valere. qũo ergo a deo patre cõtẽne
retur, quod ei a tanto mediatore præſentatur.
hæc ille. Secundò orõnis virtus dici põt pretio
ſa pro eo, ꝙ remediũ eſt contra uitiorũ oĩum
tentamenta. Vnde Iſido. in de ſummo bono. l.
3. ca. 7. Hoc, inquit, eſt remedium eius, qui ui-
tiorum tentamentis exeſtuat, ut quoties quoli
bet tangitur uino, toties ad orationem ſe ſub-
dat: quia frequens oratio uitiorum impugna-
tionem extinguit. unde dicebat magnus cãtor
Pariſ. Qui moleſtatur luxuria, vel hmõi certũ
numerum genuflexionum cũ letania ſibi con
ſtituat: quia oratio demones fugat. unde Math.
17. & Mar. 9. Hoc genus demoniorum in nul-
lo poteſt exire niſi in oratione & ieiunio. Vn-
de ſicut delectatio luxurię carnem inflammat,
ita oratio demones incendit. unde clamabat
quidam demonio plenus. Bartholomee apoſto
le dei incendunt me orationes tuæ. Et ſubdit
Iſido. ubi prius. quando, inquit, quis orat ſpiri-
tum ſanctum aduocat, ac ubi inuenerit, confe-
ſtim tentamenta demoniorum, quæ ſementi-
bus humanis immergũt, pñtiã eius ferre non
ſuſtinentes effugiunt. hæc ille. Item Ber. in de
medita. c. 7. Nihil, inquit, in hac uita dulcius
ſentitur, nihil auidius ſumitur, nihil ita men-
tem ab amore mundi ſeparat, nihil ſic animũ
contra tentationes inimicorum roborat, nihil
ita hominem excitat & adiuuat ad omne opus
bonũ & ad omnem laborem perfectum ſicut
orõ. hæc ille. Itẽ legitur. 1. Regũ. 16. ꝙ cũ ſpũs
malus arriperet Saulem tollebat Dauid cytha-
rã & percutiebat, & Saul lenius ferebat. Iſta cy
thara, vt dicit ca. de peniten. diſt. 1. nihil aliud
eſt niſi deuota oratio. Pulſet ergo Dauid pro
populo ideſt ſancta eccleſia & uiri fortes in
fide. Dicit enim Chriſoſt. in ſermone reuer-
ſionis de exilio, quòd oratio eccleſiæ fregit Pe
tri uincula & carcerẽ. oratio Stephani p̃duxit

Paulum ad fidem. Vnde dicit Auguſti. in epiſtola ad Vincentium donatiſtam, ꝙ ſi Stephanus pro Paulo non oraſſet, eccleſia nunq̃ beatũ Paulum doctorem habuiſſet. Quantũ.n. valet oratio eccleſiæ, patet in figura Exod. 7. vbi legitur, quòd quamdiu Moyſes leuauit manus ſuas orando ad dominũ pro filijs Iſrael, Iſrael vincebat: ſi verò vel modicum manus remiſiſſet, uincebat Amalech, in ſignum, quòd quamdiu eccleſia debitè orat pro populo ſubdito, contra inimicos ſpirituales populus præualebit, & melius in omnibus bonis operibus expediet. Vnde Leuiti. 4. Orante pro eis ſacerdote propitius erit dominus. Item Hiero. & ponitur in ca. diſ. 33. ſi quis vult. Moyſes (inquit) ad bella non vadit, vt pugnet contra inimicos: ſed quid facit orat, & dum orat, vincit populus eius, ſi relaxauerit, & dimiſerit manus eius, populus eius uincitur & fugat. Oret igitur ſacerdos eccleſiæ indeſinẽter, vt vincat populus, qui ſub ipſo eſt hoſtes inuincibiles amalechitas, qui ſunt demones impugnantes eos qui uolunt piè uiuere in Chriſto. hæc ille. Item magiſter hyſtoriarum dicit. Alexander rex paganus oratione iudeos incluſit inter montes caſpios. Si ergo ad preces pagani regis Deus tantum fecit, multa plura faciat ad preces fidelis Chriſtiani. Tertiò poteſt dici præcioſa orationis uirtus: quia malas deprimit cogitationes. Vnde Auguſt. in epiſtola ad Iulianum comitem. Si (inquit) cogitationes huius ſeculi malè & ſordidè turbant cor tuum, & cogunt illicitum aliquid perpetrare, per orationes puras & uigilias ſanctas depellẽtur ab anima tua. Oratio namque grandis eſt munitio animæ, per orationes puriſsimas omnia nobis utilia a Deo tribuuntur, & cuncta noxia effugantur, & ne diutius de hoc diſputem, vel immorer: ſicut ex carnalibus eſcis alitur caro, ita ex diuinis eloquiis & orationibus interior homo nutritur & paſcitur, hæc ille. Quartò orationis virtus poteſt dici præcioſa pro eo, quòd orare eſt occupatio maximè lucratiua. Vnde oratione omni tempore poteſt hõ lucrari .ſ. in hyeme, in æſtate. in ſereno & in pluuiali tẽpore, nocte, die in diebus feſtiuis & ferialibus, in infirmitate, & in ſanitate, & in iuuentute, & in ſenectute, ſtando & eundo in domo & extrà domum, immò & quandoque vna hora plus lucratur unus homo orãdo, quàm omnes mũdani mercatores mille annis in negociando. Ac etiam, ut dicit Pariſ. plus aliquando uetula iuſta acquirit de cœlo vna hora orando, q̃ mille milites peccatores armati contra hoſtes corporales prœliando: quia deuota oratione acquirit homo regnum cœlorum: ſicut exemplum habemus Math. 27. de latrone in dextro latere Chriſti pendente, qui Deum deuotè orando dixit. Memento mei domine, dum veneris in regnum tuum. Cui ſtatim Chriſtus dixit. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Quintò orationis virtus dici poteſt præcioſa, eo quòd orare opus quaſi maximum eſt honoris. Nam nonne magnus honor eſſet pauperi, ſi haberet tantam gratiam a rege ſuo terreno, quòd familiariter quotidie quoties uellet, poſſet ſecum loqui, & rex domeſticè & amicabiliter ipſum alloqueretur: ſed cum oramus, ipſi cum Deo loquimur: cum verò legimus, Deus nobiſcum loquitur. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro. 3. capitulo. 8. Qui (inquit) vult cum Deo ſemper eſſe, frequenter debet orare, frequenter legere: nam cum oramus, ipſi cum Deo loquimur. Cum verò legimus, Deus nobiſcum loquitur. Sextò orationis uirtus dici poteſt præcioſa pro eo, quòd infirmitates tam mentis, quàm corporis multoties ſanat, & uitam prolongat. Vnde dicitur Iacobi. 5. Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccleſiaſtici. 38. capitulo. In tua infirmitate ne deſpicias teipſum: ſed orabis Deum, & ipſe curabit te. Vnde quarti Regũ. 24. & Iſaiæ. 38. legitur, ꝙ ægrotauit rex Ezechias vſque ad mortem, & introiuit ad eũ Iſaias filius Amos prophetæ, & dixit ei. hæc dicit dominus. diſpone domui tuæ: quia morieris & non viues, & cõuertit Ezechias faciẽ ad parietẽ, & orauit ad Deum & dixit. Obſecro domine, memẽto queſo, quomodo ambulauerim corã te in veritate & in corde perfecto, & quod bonũ eſt in oculis tuis fecerim, & fleuit Ezechias fletu magno

&

& factum eſt verbum Domini ad Iſaiam dicens. vade & dic Ezechiæ, hæc dicit dominus Deus Dauid patris tui. audiui orationem tuã, & uidi lacrymas tuas, ecce ego adijciam ſuper dies tuos quindecim annos, & de manu regis Aſſyriorum eruam te, & ciuitatem iſtã, & protegam eam. Septimò orationis uirtus dici poteſt præcioſa pro eo, quòd oratio liberat a mũdano opprobrio, & de mortis corporalis periculo: vt patet Thobiæ. 3. & 8. de Thobia & Sara Raguelis filia. Item Dan. 13. de Suſanna. Item Heſter regina oratione meruit populum ſuum a morte liberare, & eorum inimicum Aman regis imperio patibulo habere peremptum: ut patet Heſter. 14. Item Anna vxor Helchanæ oratione liberata eſt de ſterilitatis opproprio & concepit & peperit Samuelem prophetam eximium Domini. j. Regum. j. Octauò orationis virtus dici poteſt prę cioſa: quia a perſecutoribus liberat, & in bello coporali uictoriam obtinet. Vnde oratione Iacob liberatus eſt de perſecutione Eſau fratris ſui, vt Gen. 37. Item oratione Manaſſes liberatus eſt de carcere, & de compedibus regis Aſſyriorum, & reſtitutus eſt ad regnum ſuum: ut patet. 2. para. 33. Item quando Ioſue cum exercitu ſuo pugnaret contra Amalech, Moyſes aſcendit in verticem montis, & cum leuaſſet manus ad Deum orando vincebat Ioſue: ſed quando Paululũ ceſſauit ab oratione, vincebat Amalech. vt Exod. 17. Item ad orationẽ Ioſue ſteterunt ſol & luna, donec vlciſceretur ſe Deus de inimicis ſuis: ſtetit enim ſol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpacio vnius diei: non fuit autem ante nec poſt tam longa dies: vt dicitur Ioſue. 7. Item Iudas machabeus. commiſſurus bellum cum inimicis orauit & uictoriam obtinuit: vt patet. j. Mach. 3. 4. & 8. Itẽ. 2. Macha. 8. &. 19. & multis alijs locis: ſed in duobus bellis præcipuè. nõ enim legitur eum oraſſe primò contra regem Antiochum euparorem, & tunc in bello cecidit: ut patet. j. Macha. 19. Item Ionathas videns, quòd omnes exceptis paucis exercitus ſui derelique runt eum pugnantem contra alienigenas, ſcidit veſtimenta ſua & orauit ad Dominum, & poſtea uictoriam obtinuit glorioſam, vt patet. j. Machabe. 11. Nonò orationis virtus dici poteſt præcioſa pro eo, quòd oratio cœlum claudit & aperit. Vnde Helias oratione clauſit cœlum intantum, quòd tribus annis & ſex menſibus ſuper terram pluuia non deſcendit, & iterum oratione cœlum reſerauit, & cœlũ abundanter dedit pluuiam, & terra fructum ſuum protulit præcioſum. vt 3. Regum. 18. & Iac. 5. ca. Decimò orationis uirtus dici poteſt præcioſa pro eo, quòd confert homini fidem catholicã & ſpiritusſancti inſpirationem. Vnde Cornelius paganus virtute orationis viſitationem meruit habere angelicam, baptiſmi ſacramentum & ſpiritusſancti inſpirationem: vt patet Actu. 14. Vndecimò orationis virtus dici poteſt præcioſa pro eo, ꝙ vindictæ Dei reſiſtit, & ea a populo pœnitenti expellit: vt patet Ionæ. 3. vbi legitur, ꝙ Dominus dixit ad Ionam prophetam. Surge & vade in Niniuen ciuitatem magnam & prædica ibi meam prædicationem, quam ego loquar ad te. Et ſurrexit Ionas & abijt in Niniuen iuxta verbum Domini, & Niniuen erat ciuitas magna itineris trium dierũ. Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei unius exclamauit & dixit. adhuc quadraginta dies & Niniue deſtruetur, & crediderũt viri Niniuitæ Domino & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis a maiore uſq; ad minorem, & peruenit verbum ad regem Niniue, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit ueſtimentũ ſuum a ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere, & clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principũ eius dicens. hominum & iumẽta, boues & pecora nõ guſtent quicq̃, nec paſcantur, & aquã nõ bibẽt, & operiãtur ſaccis hoĩes & iumẽta, & clamẽt ad Deũ in fortitudine, & cõuertaẽ vir a via ſua mala & ab iniquitate, q̃ eſt in manibus eorũ. quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & reuertatur a furore viæ ſuæ & nõ peribimus, & vidit Deus opera eorũ. Et quia conuerſi ſunt a uia ſua, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus eſt, ut faceret eis, & non fecit. Sed hic oritur dubium, qualiter intelligenda ſunt uerba ſupradicta prophetæ in perſona Dei loquentis & dicentis. Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur. vnde videtur uerba huius prophetæ

manifeſtè obuiare dictis prophetæ in perſona Dei Malach. 3. dicentis. Ego dominus & non mutor: nam vt ſupra dicitur, uidit Deus opera eorum. ſ. Niniuitarum: & quia conuerſi ſunt a uia ſua, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus eſt, ut faceret eis, non fecit. Ex quo planè uidetur ſequi, ꝙ Deus mutauit ſen tentiam ſuam, & propheta in perſona Dei loquentis falſiſsimè prophetauit. Hinc dicitur, ꝙ huius prophetæ uerba ſupradicta ſicut & multa alia dicta ſcripturæ ſacræ intelligenda ſunt ad ſenſum, quo fiunt, & non ad ſenſum quem faciunt. vnde uerba ſupradicta prophetæ intelligenda ſunt ſub conditione tacita, licet non expreſſa. Vnde Linconi. dicto. 133. In prophetia (inquit) comminationis eſt ſermo non ſimpliciter aſſertiuus eius rei, quam com minatur: ſed eius intelligentiæ, ſecundum quã ad implebitur, quod poteſt intelligi exemplo communiter loquentium: eſto enim, ꝙ video aliquem ſedentem ſuper ſtruem combuſtibilem, & ꝙ accendatur ſtrues eo ignorante & ſu perſedente, qui ſi ſe non ammoueat, comburetur. nonne uolens eum præmunire de periculo imminente clamabo ad eum, ardebis iam, ardeb. quem tamen ſcio non arſurum, ſi uelit eum ammouere: & ſcio eum enim arſurum, niſi ſe ammoueat. Affirmo itaq; prædicatum de ſubiecto non ſimpliciter: ſed eo manẽte in ſtatu, in quo iam eſt: vtpote eo perſeuerãte in ſeſſione ſuper ſtruem accenſam. ſed non affirmo illud de eo ſine perſeuerantia in ſeſsione: ipſam autem perſeuerantiam in ſeſsione non affirmo, nec nego: quia poſita eſt in arbitrio libero ſedentis. Similiter ſi videro ſeruum meũ deliquiſſe, vellemque, ut peteret veniam pro delicto, & diſpono me punire eum, ſi non petat veniam, & parcere propono, ſi ueniam petat: ſed quaſi commouens eum ad petendum veniam, dico ego ſcorpionibus te cedã, affirmãs prædicatum de ſubiecto pertinaci in delicto non ſimpliciter de eo qui deliquit, ipſam autẽ pertinaciam in delicto neque affirmo, neq; ab nego a ſubiecto: ſed relinquo illud in eius libero arbitrio. unde ſiue futurum ſit, quod cõminor, ſiue nõ, nihil minus verus eſt ſermo meus comminatorius: ſi enim mutet ſuam pertinaciam in delicto, & mutato nihil pœnæ comminatus ſum. unde licèt non cedam illum, falſus non ſum. immo magis falſus eſſem, ſi illũ cederem: quia hac intentione cõminatus ſum eum, vt mutatum non cederem, & hoc modo ſermo, quẽ proferebat Ionas ad Niniuitas non fuit affirmans ſubuerſionem corporalem eorũ hominum: ſed eorum hominum pertinacium & perdurantium in malitia ſua: ipſam autem perdurationem in malitia non affirmabat, ſed hoc relinquebatur eorũ proprio arbitrio. Vnde ſi perduraſſent in malitia ſua, ſubuerſi fuiſſent corporaliter, & verus fuiſſet ſermo prophetæ: cum uerò non perdurauerunt in malitia, ſed ſe mutauerunt in melius, cum de illis commutatis in bonum nullam corporalẽ ſubuerſionem affirmabat ſermo ille. & licèt illis non eueniret corporalis ſubuerſio, nulla ſubfuit in ſermone illo falſitatis ſignificatio, affirmabat igitur ſermo ille propheticus, quantum fuit ſignificatione illius ſermonis ſpiritualem ſubuerſionem in illis hominibus, quæ futura fuit, & corporalem ſubuerſionem non de hominibus: ſed de pertinacibus in malitia, quam pertinaciam tamen non affirmabat de illis: ſi autem corporalem ſubuerſionem de hominibus ſimpliciter aſſeruiſſet, ſermo falſus fuiſſet. Sed quę fuit aſſertio prophetæ proferentis illũ ſermonem ex continentia litteræ illius prophetæ, videtur non aſſeruiſſe intellectum ſpiritualem, & conſtat, ꝙ intellectum falſum litteralẽ non aſſeruit. Aſſeruit ergo intellectum litteralem verbum. ſ. ſubuerſionem literalem de pertinacibus: pertinaciam tamen non aſſerendo, & ita uidetur, ꝙ per ſpiritum prophetiæ eleuata fuerit mens eius ad vdendum veritatem ſenſus illius litteralis: ſed non manifeſtatã fuerat ei veritas intelligentiæ ſpirituale, nec veritas eius, an permanſuri eſſent pertinaces in malitia, an nonnulla veritas determinata illius ſermonis illi fuit manifeſtata: ſed ſolum ſciuit loquentem ad ſe, & prophetare iubẽtem Deum eſſe, ac per hoc ueridicum & ita ſermonem illum eſſe uerum, licèt lateret illum veritas, quã determinatè pronuntiauit. hæc Linco. Duodecimò orationis uirtus dici poteſt præcioſa, eo ꝙ quodammodo reſiſtit Deo. Vnde legitur

Exod.

Exod.32.& Deut.9. ꝙ Deo proponente percutere populum ſuum ictu vindictæ propter ſuam rebellionem & idolatriam, Moyſes intã tum orauit pro populo ad Deum, vt auerteret iram ſuam ab eis. Cui dixit Deus.cerno, ꝙ populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me, vt iraſcatur contra eos ira mea,vt deſtruam eos.Super quo dicit beatus Hiero. in minori breuiario.Moyſes (inquit) quodãmodo reſiſtit Deo ſuis precibus ſanctis,ſic ꝙ non percuſsit populum ſuum. Et dicit Hiero. Videte poteſtatem Moyſi,quid ei dicit dominus Deus. Dimitte me,vim mihi facis preces tuæ quaſi tenẽt me, manum meam retinent orationes tuę.ego mitto ſagittas & iacula,& orationes tuæ protegũt populum,dimitte me,vt percutiam populum iſtum, ſimulq; conſiderate miſericordiã Dei, quando dicit, dimitte me, oſtenditque quia ſi non dimiſerit Moyſes orare,Deus non percutit,ſi ergo tu dimiſeris orare,ego percutiam,& ſic precibus Moyſi propulſata eſt ira domini a populo Dei.hæc Hiero.& ex iſtis ſanctorũ dictis & ſacræ ſcripturæ ſententia tã exiliter con gregatis aliqualiter liquet, q̃ magna eſt virtus & præcioſitas deuotæ orationis: ſed pro eo, ꝙ ſicut dicit Criſoſt.ope.imper.omel.15.Orationis virtus eſt opus iuſtitiæ: oratio autem quaſi odor ſuauitatis eſt boni operis, modo ſicut res aliqua ſine odore poteſt eſſe: odor autem ſine aliqua re eſſe non poteſt, ſic opus bonum ſine oratione aliquid eſt:oratio autẽ ſine bono opere nihil eſt.

De eadem. Cap. XXXVI.

SEcundò principaliter videndũ eſt quid, uel quæ requiruntur ad orationẽ ad hoc, ꝙ ſuam retineat efficaciam & virtutem.
1 † Pro quo notandum,ꝙ ad orationem debitam & Deo placentem inter cætera.10. ſpecialiter requiruntur. Primò requiritur, ꝙ ſit cum humilitate.vnde Iudith.9. Humilium & manſuetorum ſemper placuit tibi deprecatio. Item pſal.Reſpexit Deus in orationem humilium, & non ſpreuit preces eo.Item eccl.25. Oratio humiliãtis ſe nubes penetrat,quod cõſiderans Dauid, qui poſtq̃ contra uoluntatem Dei populum ſuum numerauit,confitẽdo peccatum ſuum,miſericordiam diuinam humiliter poſtulauit dicens. Peccaui valde in facto hoc.ſed precor domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui:quia ſtulte egi.& ſequitur.cũ uidiſſet Dauid angelum populum ſuum cedentem,dixit ad dominum. Ego ſum qui peccaui & iniquæ egi,iſti oues ſunt,quid fecerunt,vertatur obſecro manus tua contra me.2.Regum vlti.Item rex Ezechias humili oratione.15.annis uitam ſuam prolongatam obtinuit. vt.4. Reg.24.&.2.Parali.22.& Iſa.38.Item mulier chananea ſe humiliauit catello ſeipſam comparando:cum Chriſtus cani eam comparaſſet, & propter illam humiliationẽ meruit a Chriſto obtinere,quod a Chriſto deprecaſſet.ſ.filię ſuæ a demonio liberationem. unde dixit ſibi Chriſtus, propter hunc ſermonem exiuit demonium a filia tua.Math.7 Secundò ad hoc ꝙ oratio ſit Deo placita requiritur, ꝙ ſit cum fide perfecta.nam vt dicit Apoſtolus Hebre.11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo: ſed oratio illius, qui Deo non placet.ſ. propter defectũ fidei,ſed magis diſplicet, non meretur audiri.vnde Grego.& ponitur in ca.3.q.7.in grauibus.Cunctis(inquit)liquet,ꝙ cum is,qui diſplicet,ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.Scriptum quippe eſt. victime impiorum abhominabiles ſunt Deo: ſicut dicit Chriſtus Math.11.Omnia quæcũque petitis credite quia accipietis, & eueniẽt vobis. vnde pater pueri habentis ſpiritum mutum cum fide orauit ſalutẽ filij ſui dicens. Credo domine, adiuua incredulitatem meam, & ideo promeruit habere filium ſuum a demonio liberatum.ut Mar.9.Item fide magna Maria magda. corde deuoto licet tacens ore diuinam exorauit miſericordiam, & ideo meruit audire Chriſtum ſibi dicentem. Remittuntur tibi peccata tua.Et ſubditur fides tua te ſaluam fecit Luc.7. Item cum magna fide orauit centurio Ieſum,vt ſanaret puerum ſuum paraliticum in domo ſua iacentem,& ait ſibi.Ego veniam & curabo eum, & reſpondens centurio & dixit. Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum ſed tantum dic verbum & ſanabitur puer meus. Cuius fidem commẽdãs

Chriſtus ſequentibus ſe dixit. Non inueni tantam fidem in Iſrael. & ideo centurioni dixit. Vade & ſicut credidiſti fiat tibi, & ſanatus eſt puer eius ex illa hora, ut patet Math. 8. Tertiò ad debitam orationem requiritur, ꝙ fiat cũ firma ſpe impetrandi, quod petimus: nam vt dicit Iſi. in de ſum. bo. lib. 3. ca. 7. Inaniter oramus, ſi ſpei fiduciam non habemus, petat ergo unuſquiſque, vt Apoſtolus ait, in fide nihil hęſitans. hæc ille. nam ut dicit Criſ. omel. 14. op. & imper. Patrem magis q̃ dominum uoluit Deus ſe dici, ut nobis fiduciam daret ad petendum, & ſpem largam ad impetrandum. Item Luc. 11. dicit Chriſtus. petite & dabitur vobis. quærite & inuenietis. pulſate & aperietur vobis. Super quo Augu. non tantum, inquit, hortaretur Deus, vt peteremus, niſi dare vellet. erubeſcat ergo humana pigritia, plus vult ille miſereri, q̃ nos a miſeria liberari. Item Chriſtus Luc. 11. dat nobis fiduciam magnam orationi iugiter inſtare promittens, ꝙ orationi perſeueranter debitè inſtantes, tandem proculdubio exaudientur, quod ibidem oſtendit per parabolam di. Quis ueſtrum habet amicum & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. amice, accommoda mihi tres panes: quia amicus meus venit ad me de uia, & non habeo quid ponam ante illum. Et ille deintus reſpondens dicat. noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium meũ clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubiculo, non poſſum ſurgere & dare tibi, & ille ſi perſeuerauerit pulſans, dico uobis, & ſi non dabit illi ſurgens, eo quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Spiritualiter ſecundũ Aug. & Bedam & Odonem & alios doctores. Amicus noſter, ad quem in nocte noſtræ neceſſitatis currere debemus, dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt, cuius amici efficimur: cũ eius uoluntati & præceptis humiliter obedimus dicente ſeipſo Io. 15. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ præcipio uobis. Amicus autem ille, qui de uia uenit ad nos eſt amicus noſter, qui toties a nobis recedit, quoties ſuæ, noſtræque ſalutis oblitus ad terrena concupiſcenda exit: tunc uerò de uia iniquitatis ad nos uenit, quãdo de ſtrepitu terrenarum cupiditatum ad meditandum de ſua noſtraque ſalute redit. Redit autem famelicus: quia in terrenis cupiditatib. nulla ſaturitas inuenitur. Vnde Eccl. 5. Auarus nunq̃ replebitur pecunia: cibus enim animæ gratia Dei eſt, diuina eloquia, & deuotæ orationes. vñ Aug. in epiſtola ad Iulianũ comitem. ſicut. n. ex carnalibus eſcis nutritur caro, ita ex diuinis eloquijs & orationibus interior hõ nutritur & paſcitur. unde in cõfirmationẽ huius dicit Chriſtus Math. 4. Non in ſolo pane uiuit hõ: ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei, ſed hũc cibũ ſpirituałẽ ad refocillandum amicũ noſtrũ. ſ. animum noſtrum nõ habem⁹ a nobiſmetipſis. Ideo de media nocte peccati & ignorantiæ q̃cito ſurgendum eſt ad amicũ noſtrum. ſ. Ieſum Chriſtũ feſtinanter poſtulando ab eo, vt aperiat nobis oſtium. i. intellectũ ſcripturæ, & præſtet nobis tres panes. ſ. fidem, ſpem & charitatem, quibus animi noſtri eſuries ualeat ſaciari: ſed iam oſtium intellectus. i. ſcripturæ clauſum eſt, & hoc per negligentiã ſacerdotum. qui, ut dicit Criſ. omel. 41. ope. imper. clauicularij ſunt, ad quos pertinet per verã prædicationẽ aperire populo oſtiũ intellectus ſcripturæ ſacrę iuxta illud Malach. 2. Labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiã, & legẽ requirãt ex ore eius: quia angelus dñi exercituũ eſt, ſed iam pueri cum Chriſto ſunt in cubiculi. i. ſancti Apoſtoli martyres, Aug. Hiero. Grego. Ambro. & cæteri fideles doctores, qui olim fideliter prædicauerunt uerbũ Dei propter eorũ doctrinam, & ſanctã conuerſationem ſunt cũ Chriſto in requie ſempiterna, & iã ultra nõ vult Chriſtus ſurgere in propria perſona, vt olim in carne mortali & ſatiare deſiderium populi ſua pñtia corporali, & doctrina: ſicut olim ſatiauit deſideriũ Apoſtolorũ: ſed iã ordinauit ſuos uicarios, ideſt ſacerdotes ad aperiendũ populo intellectum ſacræ ſcripturæ, ad paſcẽdũ eos dulcedine verbi Dei, quod niſi fecerint, damnabuntur pro ignorantia populorum. vñ Iſid. in de ſum. bo. li. 3. ca. 46. Sacerdotes, inquit, pro populorum iniquitate damnabũtur, ſi eos ignorantes non erudiunt, aut peccantes non arguunt dicente domino per prophetam. Speculatorem te dedi domui Iſrael, ſi non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius a uita ſua impia,

pia, ille in iniquitate ſuá morietur ſanguinem eius de manu tua requiram. Sed nunquid ignorans populus excuſabilis erit de ſua iniquitate. Ad hoc reſpõdit Criſ. omel. 41. ope. imper. dicens, ꝙ non poteſt eſſe damnationis excuſatio ueritatis ignorantia, quibus eſſet inueniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi oportunitas: nã, ut dicit doctor de Lyra. ſuper. 14. ca. Act. Apoſto. ꝙ ſi aliquis paganus conuerteret ſe ad deprecandum Deum, orando diligenter & perſeueranter, ut dirigat eum ad ſalutem, & a peccatis, inquantum ſufficit, caueat, Deus reuelabit ſibi de fide catholica, quãtum neceſſarium eſt ad ſalutem, vel mittet ſibi prædicatorem fidelem ad ipſum informandum. Exemplum huius habemus Act. 14. de Cornelio, qui Deũ timuit, iniquitatem ſecundum ſcire ſuum euitauit, multas eleemoſynas fecit, & Deũ ſemper deprecabatur, vt veram fidem ſibi oſtenderet, & tandem ſicut erat in orationibus ſuis, Deus miſit ad eum Angelum ſuũ, qui ſibi dixit. Corneli orationes tuæ & eleemoſynæ aſcenderũt in memoriam in conſpectu domini, & dixit, vt mitteret nuncios ad Petrum, vt veniret ad eum, & de fide recta ſufficienter informaret, quod & factum eſt. Sic certè ſi populus adhuc cecus & ignorans abſtineret ſe ab iniquitate, & eleemoſynam daret, perſeueranter ieiunijs & orationibus inſiſteret, non dubium, quin Deus daret eis miſericorditer, quicquid eſt neceſſarium ad ſalutem corporis & animæ in tẽpore oportuno. vnde in confirmationem huius dicit Chriſtus Lucæ. 11. Ego dico vobis, petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis. Super quo actor. in iſtis, inquit, verbis oſtendit nobis ſaluator, quomodo poſtulandum ſit, ad hoc quòd mereamur audire: non enim ſi ſola uoce, ſed & hoc corde precamur, audire meremur. dicente Chriſto Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnũ cœlorũ, ſi igitur uoluerimus in noſtris orationibus a Deo audiri, & finaliter in regnum cęlorum intrare, petamus corde deuoto orando, quæramus inſtanter perſeuerando, & pulſemus bene operando, & nõ dubitemus, tunc aperietur nobis. ſ. ſufficiens intellectus ueritatis, & tandem ianua regni celeſtis: ueruntamen non obſtante ꝙ Chriſtus prędicto modo ad ſalutem promiſsis nos inuitat, & ſalutem petere imperat, & nihil petere præcipit, niſi ꝙ dare cupit: Tamen ad petendum & impetrandum ſalutem nimis ſumus negligentes: ſed ſi ingruat aliqua neceſsitas corporalis, uel periculoſum ſolliciti ſumus: dormire non poſſumus: ſed media nocte ſi oportuerit ſurgentes feſtinanter diſcurrimus, amicos & vicinos fatigamus, fletibus, præcibus & promiſsis pulſare non ceſſamus, donec quod nobis deerat accipiamus: cum uerò ingruat nobis aſsiduè maxima omnium neceſsitatũ euitatio, uidelicet mortis æternæ: ad hanc tamen euitandam negligentes ſumus. dormimus in peccatis & non ſurgimus per ueram poenitentiam Deum fletibus & pręcibus & emendationis propoſito & promiſſo non pulſamus. quatenus dimiſsis peccatis noſtris mortem æternam euitare ualeamus non obſtante ueritatis certiſsima promotione dicentis. Omnis qui petit. ſ. modo prædicto accipit, & qui querit inuenit, & pulſanti aperietur. Et ad dandam nobis maiorem confidentiam ad obtinendum quod debitè petimus in oratio ne addit Chriſtus aliud ualde notabile exemplum ibidẽ dicẽns: Quis ex uobis habens patrẽ petit panem, nunquid lapidẽ dabit illi, aut piſcem, nunquid pro piſce porriget ſerpentem, aut ſi petierit ouum, nunquid porriget ei ſcorpionem. ſi igitur uos cum ſitis mali noſtis bona dare filijs ueſtris, quantomagis pater ueſter cœleſtis de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe. Spiritualiter per panem ſignificatur charitas, qua anima reficitur: quia ſicut ſine pane mẽſa quaſi uacua apparet, ita ſine charitate aliæ virtutes quaſi pro nihilo habentur. Vñ patet ꝑ Apoſtolũ. j. Chor. 13. Sed ecõtra ꝑ lapidẽ intelligerẽ odiũ, quo cor hominis in malicia induratur. Per piſcem, qui in abſconditis aquarũ viuit, fides quæ de abſconditis & inuiſibilibus eſt, exprimit: & ſicut piſces in aqua, ita fides in aqua baptiſmatis conſecratur. ſed econtra per ſerpẽtem uenenum infidelitatis, uel hæreſis ſignificatur. Per ouum quaſi ſpes intelligitur: quia

ſicut

ſicut in ouo eſt ſpes fetus, ſed nondum uidet: & ſicut prout dicitur. j. Io. 3. Filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit nobis quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quando uidebimus eum, ſicuti eſt, ſicut & ille ſanctus eſt. Et ſicut fetus in ouo fouetur, ita fideles fouentur in ſpe: & ſicut fetus naſcitur, teſta frangitur, ita quando in cœlo naſcemur, ſpes euacuabitur, dicente Apoſtolo. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Sed econtra per ſcorpionem, qui cauda pungit. i. in fine corporis percutit, finalis impenitentia. i. deſperatio denotatur. Si quis igitur a patre celeſti, qui ſumme miſericors eſt, ſumme benignus, ſummeq; ſuos diligit filios, ſi poſtulauerit fidem. ſpem & charitatem, nunquid dabit ei vitia prædictis virtutibus contraria. i. infidelitatem, deſperationem & mẽtis duriciam. q. d. ſciatis firmiter, ꝙ non, ſed potius, ſi aliquis prædeſtinatus per ignorantiam ab eo ſibi noxia poſtularet, ipſe qui nouit melius quid nobis expediat, eum non audiret. unde Paulus quando cum tentatione carnis vexatus eſſet, rogauit amotionem ſtimuli carnis ſuæ: ſed quia Deus ſciuit maximum meritum tẽtationis reſiſtentiam exiſtere. ideo eum non audiuit: ſed dixit ſibi, ſufficit tibi gratia mea. vnde Aug. in de ſermonibus, ſermone. 54. Non (inquit) audiuit dominus Paulum ad uoluntatẽ: ſed exaudiuit eum ad ſalutem, non eſt magnum exaudiri a Deo ad voluntatem: nam ad uoluntatem exauditi ſunt demones, & in porcos quos petierant ire permiſsi ſunt: ad voluntatem etiam princeps eorum ſathanas eſt exauditus, a qui petitus eſt Iob tentandus. Noli igitur habere pro magno exaudiri ad voluntatem: quia quando Deus iratus dat qđ petis, propicius negat quod petis. hæc ille. Item ſicut legitur Nume. 11. Populus iſraeliticus petijt carnes in deſerto, & dominus iratus conceſsit eis. Itẽ non placuit Deo, ꝙ filij Iſrael petierunt ſuper ſe regẽ, & tamen Deus dixit. Samuel audi voces eorũ. j. Reg. 8. Ex quibus liquet, ꝙ non ſemper exauditio orationis eſt indiciũ diuinæ dilectionis. Quartò ad hoc, ꝙ oratio ſit efficax, requiritur, ꝙ fiat cum charitatis feruore. unde Aug. in ſermone de charitate. Sicut (inquit) radix omniũ bonorum eſt charitas. & ideo ſicut germẽ areſcit ſine radice, ſic oratio marcida eſt & inutilis ſine charitate. Hæc ille. Item idem in ſuo encheridion. Fides (inquit) credit, ſpes & charitas orant: ſed ſine fide ſpes & charitas eſſe non poſſunt, ac per ſpem & charitatem fides orat, & quod deſiderat obtinet. Quintò ad hoc ꝙ oratio ſit efficax & virtuoſa, requiritur, ꝙ fiat cum eleemoſyna & ieiunio. Nã ſpiritus hæc tria ſimul, ſcilicet orationem, ieiunium & eleemoſynam coniungit dicens. Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna cum iuſtitia. Tho. 12. Et ideo ut legitur Math. 2. Magi cum thure, in quo ſignificatur orationis deuotio, obtulerunt aurum, in quo eleemoſyna, & myrrham in qua ſignificatur maceratio corporis, quæ per ieiunium efficitur. Qui enim ieiunio corpus ſuum macerat, dum miſeriam aſſumit, Dei miſericordiam prouocat, & ſic orationem iuuat. Vnde Eſdras. Ieiunauimus, inquit, & rogauimus dominum pro recto itinere & ſecuro, & euenit nobis proſpere. j. Eſdræ. 8. Itẽ Daniel, Danielis. 9. Poſui, inquit, faciem meam ad dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiunio, ſacco & cinere. Qui verò eleemoſynã dat, dum miſericors proximo exiſtit, deum ſibi miſericordem inuenit. Vnde dicitur Matth. 5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. vnde Iſaiæ. 58. Frãge eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſq; induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum. & ſequitur. Tunc inuocabis & dominus exaudiet, clamabis & dicet. Ecce aſſum: quia miſericors ſum dominus deus tuus: qui em̃ vult aliquid ab aliquo magno impetrare, pręmittit munera, vt facilius quod voluerit impetret. vnde Geneſ. 32. Iacob volens gratiam & beneuolentiã fratris ſui Eſau impetrare, præmiſit munera dicens. Placabo illum muneribus, quæ præcedunt, & poſtea uidebo illum & forſitan propiciabitur mihi. Dicit enim Criſ. omel. 15. ſup illud Math 6. Cum autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Quoniam omnium malorum prima & fortiora ſunt tria, ſcilicet gula, auaritia, & vanagloria, aduerſus quæ dominus tẽtationis ſuſcipiẽs bella pugnauit pro nobis contra gulam in heremo, contra auaritiam

dam ſuper montem,& contra uanamgloriam ſuper pinnaculum templi. Item omnium bonorum fortiora ſunt tria.ſ. oratio,eleemoſyna & ieiunium.Eleemoſyna contra auaritiam, ieiunium contra gulam,& oratio contra uanam gloriam. Nullum remedium poteſt eſſe cõtra vanamgloriam,niſi oratio ſola, & hæc ipſa aliquando vanitatem generat, niſi cautè proſpexeris.ſcriptum eſt in lege.Non intres in cõſpectu domini Dei tui vacuus.vacuus autẽ intrat ante deum, qui ueniens ad orationem nullam eleemoſynam facit non ſolum in ueteri teſtamento:ſed etiam in nouo pręcipitur:ut per ſingulas ſeptimanas vnuſquiſque chriſtianus aliquid in gazophilacium mittat ad orationẽ venturus,ſicut ait Apoſtolus. Vnuſquiſque veſtrũ per ſingula ſabbata, quod ſibi placuerit, apud ſe ponat: vt non cum veneno tũc collecta fiat. Item ante orationem præparat animam ſuam, qui faciẽs eleemoſynam venit ad orationem: ſicut enim oleum accendit lumen lucernæ,ita bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam apud deum orandi. ergo eleemoſyna eſt præparatio orationis. Vnde Cornelius vir religioſus & timens deum cum omni domo ſua faciens eleemoſynas multas plebi & deprecans ſemper, & per hoc diſpoſuit ſe ad fidem, vt patet Act. 14. vnde ſubditur ibidem. Orationes tuæ & eleemoſynæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu dei. Item ieiunium adiutorium eſt orationis: quia oratio ſine ieiunio gracilis eſt & infirma. Nam oratio illa eſt fortis,quæ fit in ſpiritu humili & tribulato corde:ſicut dicit propheta. Sacrificium deo ſpiritus contri.&c. ſpiritum autem humilem & cõtribulatum cor habere non poteſt, qui manducat & bibit & delicijs fruitur: quia panis cor hominis confirmat,uinum autem lętificat.Spiritum ergo carnis non permittit eſſe humilem virtus, quæ fit ex pane, & cor contritum non permittit eſſe iocunditas, quæ venit ex uino. Ideo quandocunque ſancti pro reliqua neceſſitate uoluerunt exorare deum,ieiunium cum oratione iunxerunt ſicut Daniel & cæteri.unde quia uirtus orationis eſt ieiunium.ideo nũquam ſeparantur abinuicem. ſed vbi ſimul ponũtur.unde Thobiæ. 12. Bona eſt oratio cum ieiunio.Item Matth. 17. Hoc genus demoniorum non eijcitur niſi per orationem & ieiunium. unde ſicut nec miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine milite: ſic nec oratio ſine ieiunio,nec ieiunium ſine oratione.Sed ex prędictis tribus bonis prima eſt oratio: quia eleemoſyna de rebus exit, ieiunium de corpore, oratio uerò nec de rebus, nec de corpore: ſed de anima procedit & de corpore. Et ideo oratio quaſi dignior eleemoſyna & ieiunio ponitur media inter illas. quare prima eſt eleemoſyna,ſecunda oratio,tertia ieiunium.hæc Criſo.

3 † Vnde Repington ſup euangelia omel. 25.Oratio,inquit,nuncius eſt, quẽ homo mittit ad Deum:ut ab eo petat ſuccurſum.Iſte nũcius duas deberet habere pediſſequas,quod bene figuratum eſt Heſter.5.&.15.vbi legitur,ꝙ Heſter regina ingrediẽs in atrium regis ad impetrandum gratiam pro populo ſuo habuit ſecum duas puellas,quarum uni innitebatur, & alia ad longitudinem ueſtium in humum defluentem collegit & ſupportauit. Spiritualiter Heſter interpratatur abſcondita,ſiue eleuata, & ſignificat orationem deuotam,quæ abſcondi debet in ſecreto thalamo cordis, iuxta illud Matth.6.Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrẽ tuũ, & pater tuus, qui videt te in abſcondito, reddet tibi.Debet etiam oratio eſſe eleuata cũ magna deuotione ad Deum:quia ut dicit Aug. ſicut uox hominis ſine modulatione eſt quaſi uox porcorũ, ſic oratio ſine deuotione eſt quaſi mugitus boũ. De talibus loquitur Chriſtus Matth.15. dicens populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longè eſt a me. Duæ aũt puellæ, cum quibus regina uenit, ſignificant orationem & ieiunium:cum quibus oratio noſtra debet uenire ad regem cœlorum. puella cui oratio innittitur eſt eleemoſyna, quæ orationem ad Deum introducit.unde Ecc. 29 Cõclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro te.Item Thobiæ. 12.dicitur,ꝙ eleemoſyna facit vitam inuenire æternam. Puella verò,qui longitudinem veſtium ſupportauit, eſt ieiuniũ, quod affectus carnales reſtringit, & veſtes uirtutum cuſtodit,& ſubleuat, ne in volutabro viciorum deturpentur, de quibus

dicitur

dicitur Apoc 16. Beatus vir, qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet. Et ſicut Heſter intrans cum duabus puellis prædictis impetrauit gratiam a rege de ſaluatione populi ſui: ſic oratio deuota cũ prædictis ſpiritualibus puellis. ſ. ieiunio & eleemoſyna impetrabit verè pęnitentibus miſericordiam & veniam de peccatis, & ideo meritò dicit Apoſtolus ad Hebrę. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus & auxilium &c. Sextò ad hoc quòd oratio ſit efficax, requiritur, ꝙ mens ab omni iniquitate ieiunet: nam ſicut dicit pius Papa, & ponitur in ca. diſt. 5. nihil enim. Nihil enim (inquit) prodeſt homini ieiunare, orare & alia religionis agere bona, niſi mens ab iniquitate & ab obtrectationis verbis lingua cohibeatur, de quo ieiunio dicit dominus per prophetam Iſa. 58. Nonne hoc eſt ieiunium, quod elegi diſſoluere colligationes impietatis; quia ſicut ſecundum philoſophum omnes virtutes ſunt connexæ, ita certè omnia vicia ſunt connexa. intantum ꝙ qui reus eſt in uno diſpoſitus eſt ad omnia alia. Sed pro iſto, eſt notandum, ꝙ omne peccatum veniale, vel mortale, aut eſt peccatum cordis, oris, aut operis, quæ niſi diſſoluantur, ſemper per unum aliud ſequitur. de ieiunio verò ab iſto triplici genere peccati poteſt intelligi illud Zacha. 8. Ieiunium quarti & quinti & ieiunium ſeptimi & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & letitiam & in ſolennitates præclaras. Ieiunium quarti. ſ. menſis eſt ieiunium cordis. ſ. abſtinẽtia a quatuor malis interioribus. ſ. a malis cogitationibus, amoroſa in eiſdem expectatione, a delectatione & a conſenſu. Ieiunium quinti. ſ. mẽſis eſt ieiunium oris a quintuplici modo perverſæ locutionis, ſ. a verbis pompoſis, ſcandaloſis, mendoſis, iuramentoſis, & ab omnibus cæteris verbis ocioſis. Ieiunium ſeptimi, ſcilicet menſis eſt abſtinentia a ſeptem peccatis mortalibus opere non complendis. Ieiuniũ decimi. ſ. menſis eſt, abſtinentia a tranſgreſsione decem mandatorum Dei, & iſtud ieiuniũ erit domui Iuda. i. domui conſcientiæ debitè confitentis peccata ſua, gaudium ſcilicet per fidem, & letitiam. ſ. per ſpem. & in ſolennitates præclaras. i. letitias æternas, ad quas infallibiliter ꝑducit taliter ieiunantes deuota oratio per charitatem perfectam. Sed forte hic dicit aliquis: Domine, homo peccator ſum, & ideo nõ prodeſt mihi orare: quia Io. 9. dicitur: Scimus: qa peccatores Deus non exaudit. Huic reſpondet ſanctus Tho. 2. 2. q. 156. vbi quærit. Nunquid peccatores orando impetrant aliquid a Deo? & reſpondet dicens. In peccatore duo ſunt cõſideranda. ſ. natura, quam Deus diligit, & culpa, quam Deus odit. ſi ergo, inquit, peccator in orando aliquid petit inquantum peccator, ſcilicet deſiderium peccati, in hoc a Deo non exauditur: orationem uerò a bono naturæ procedẽtem Deus exaudit, non quaſi ex iuſtitia: quia hoc peccator non meretur, ſed ex ſola ſua miſericordia: & tunc ad rationem præallegatã reſpondet per Aug. dicens, ꝙ illud fuit uerbũ iudei ceci nati nondũ in fide totaliter informati. &c. Sed certè multi inſipiẽtes de ſuis peccatis multoties diuinam implorant miſericordiam: ſed tamen ipſi tanq̃ ranæ in palude in ſuis uoluptatibus permanent. De quibus Berẽgarius ſuper Apoca. ca. 9. tale ponit exemplum. Homo, inquit, quidam uſque ad collum defixus in limo firmiter tenebatur. Cumque vidiſſet hominem quendam prætereuntem extendens manum clamabat dicens, miſerere mei, & extrahe me ab hoc luto, & me a mortis periculo eripe: cumque ueniret, ille manum quam extẽderat ſub luto dimerſit. Cumque ille qui ad ipſum extrahendum venerat recedere vellet, ille iterum ut eum extrahere poſtulauit: & cum ille miſericordia motus ſecundo manum extenderet. alius verò ſicut prius manum retrahens ſub luto dimerſit: cumq; hoc crebrius faceret. ille qui prius miſericordia motus fuerat, tandẽ iratus dixit. cur petis vt eruaris, cum in tuo periculo optas exiſtere, ex quo enim interitum tuum diligis, fiat tibi quod optas. Iſto eodẽ, inquit, modo multi inſipiẽtes Deum aſsidue deprecantur, vt a vicijs ſuis & periculo mortis æternæ liberentur, & ipſimet tamen uoluptates ſuas ita complectuntur, ꝙ Deum eos a periculo mortis æternæ eruere non permittunt, de quibus conqueritur dominus per prophetã Iſa. 65. dicens. Expandi manus meas tota die

ad populum incredulum, qui graditur in uia
non bona poſt cogitationes ſuas, populus qui
ad iracũdiã me ꝓuocat ante faciẽ meã ſemp.
4 † . Septimò ad hoc, ꝙ oratio ſit efficax, re-
quiritur, ꝙ fiat cum magna deuotione & dili-
gẽti intentione ad Deũ. Sed qũo orando deuo
tionẽ & intentionẽ in Deo figere debemus, oñ
dã per exemplũ de baliſtario, qui ut limpidius
uideat, & metam certius percutiat, vnum ocu
lum claudit: quia uno oculo clauſo virtus viſi
ua abundantius ad alium recurrit, & omnis
virtus vnita maior eſt ſeipſa diſperſa iuxta phi
loſophum. Sic ſpiritualiter debet eſſe ex parte
orantis. Sunt autem in nobis duo oculi menta
les ſcilicet dexter & ſiniſter. Siniſter enim vi-
ſus eſt prouidentia in temporalibus, quæ non
prohibetur, quàmuis nimia ſollicitudo circa
temporalia prohibeatur. Dexter .n. oculus eſt
contemplatio æternorum. Cum igitur oroni
inſiſtere debemus, oculũ ſiniſtrũ tẽporalibus
intentũ claudere debemus .i. ad tpalia non re-
ſpicere ſed circa æterna: vt ſagittã deuotæ oro
nis certius poſſimus dirigere in Deum: ut ipſe
nobis dicat illud Cantico. 4. Vulneraſti me in
vno oculorum tuorum .i. in oculo contempla
tionis tuæ per deuotam orationem me ad mi-
ſericordiam declinaſti. Hæc conſiderans rex
Ezechias, qui uolens Deum orare cõuertit fa-
ciem ſuam ad parietem, ne mens ſua aliquo ex
trinſecus impediretur: ſed totam intentionem
ſuam & deuotionem cordis ſui cõuerteret ad
Deum: ut patet. 3. Reg. 24. Item ille ſanctus pa
triarcha Iacob volens orare Deum, ut eum cu
ſtodiret, & defenderet a fratre ſuo Eſau, cuius
valde timuit perſecutionem, retraxit ſe ab vxo
ribus ſuis & a tota familia ſua, & ſolus nocte
in oratione remanſit: ut patet Geneſ. 32. Item
Chriſtus dimiſſa turba aſcendit in montem ſo
lus orare. Math. 14. Ex quibus docemur, ꝙ qñ
orare uolumus, turbationem mundi, inquãtũ
ſufficimus, declinare debemus. Vnde taliter
orauit Apoſtolus, qui dicit .j. Chor. 14. Orabo
ſpiritu, orabo & mente .i. orabo cum cordis de
uotione & attentione. Taliter etiam orauit pro
pheta, qui dicit in pſal. Clamaui in toto corde
meo, exaudi me dñe. Pro quo notãdũ, ꝙ in cor
de fructuosè orãtis eſſent duo .ſ. deuotio & at-
tẽtio. Illi ergo ad deũ cũ toto corde clamant, q
in ſua orone deuotionẽ & attẽtionẽ habent:
ſed illi qui habẽt attentionẽ & non deuotionẽ
cũ medio corde clamãt. Illi uerò q nec habẽt
intẽtionẽ, nec deuotionẽ ad ea, q̃ in orone di-
cũt, cũ nullo corde ad deũ clamant, de quibus
conqueritur dñs Math. & Mar. 7. diſ. Populus
hic labijs me honorat: cor autem eorum lon-
gè eſt a me. De taliter enim orantibus loqui-
tur ſanctus Bern. in de meditationibus, ca. 8.
vbi ſic. Magna, inquit, peruerſitas, immo &
magna inſania eſt, quando cum domino maie
ſtatis loqui in oratione præſumimus, & inſen-
ſati mentis aurem auertimus. magna quoque
inſania eſt, & grauiter uindicanda, cum uiliſ-
ſimus puluis loquentem ad ſe audire dedigna
tur dominum & creatorem uniuerſitatis. Inef
fabilis uerò eſt diuinæ bonitatis dignatio, quæ
quotidie conſpicit nos infęlices aures auer-
tentes, obturanteſque corda: & nihilominus
clamat ad nos dicentes. Redite præuaricato-
res ad cor, vacate & videte: quoniam ego ſum
deus. loquitur mihi in pſal. & ego illi: nec ta-
men cum pſalmum dico attendo cuius pſal-
mus ſit. Idcirco magnam iniuriam deo facio,
cum illum precor, vt precem meam exaudiat:
& tamen qui precem ſundo non audio, depre
cor illum, ut mihi intendat, ego uerò nec mi-
hi, nec illi intendo: ſed quod deterius eſt, im-
mũda & inutilia corde uerſando fetorem hor
ribilem eius aſpectibus ingero. Hæc ille. Sed
certè talium oratio Deo non placet: ſed potius
diſplicet, & ad iracundiam prouocat. unde
Baſilius ſuper illud Lu. 11. Peti. & da. &c. Eſt,
inquit, diuinum ſubſidium implorandum nõ
remiſſè, nec permittendum eſt; mentem hunc
illucque uagare: quia talis ſolum non impetra
bit quæ petit: ſed magis Deum irritabit. Nam
ſi aliquis coram principe ſtans fixum habet &
intrinſecum & extrinſecum oculum, ne forſi-
tan puniatur, quantomagis coram Deo atten-
tum & tremebundum oportet aſsiſtere: ſi uerò
debilitatus a peccato fixus nequis orare, quan-
tũcunq; tamen potes, teipſum cohibeas, ut ſtã
do corã Deo ad Deũ dirigas intellectũ, vt Deꝰ
ignoſcat tibi, eo ꝙ non ex negligentia ſed ex
fragilitate non potes, ut oportet, exiſtere co-

ram illo.hæc ille.vnde & Ber.in de medi.ca.8. Cum,inquit,ad orandum, ſiue pſallendum in eccleſiam intraueris, fluctuantium cogitationum tumultũ exterius relinque, curâque exteriorum omniũ penitus obliuiſcere: ut ſoli deo poſsis vacare:fieri.n.non põt,ut cum Deo aliqñ loquatur, quæ etiam cum toto mundo cõtinuè fabulatur. Intende ergo illi, qui intendit tibi,audi illum loquentem tibi,vt exaudiat ipſe te loquentem ſibi.Ita.n.fiet, ſi diuinis laudibus ſoluendis debita reuerentia & ſolicitudine aſsiſtas: ſi ſingula verba diuinæ ſcripturæ diligenter attendas.hæc ille.unde Iſid.in de ſum. bo.li.3.ca.7.Mens, inquit,noſtra celeſtis eſt,& tunc orando Deum bene contemplatur,quando nullis terrenis,aut erroribus impedit: apta .n. eſt ad bonum in ſua natura, in aliena uerò turbatur. pura eſt oratio, quã in ſuo tpe ſeculi non inueniunt curæ:lõgè aũt a Deo eſt aĩus,q in orationibus cogitationibus ſeculi fuerit occupatus.Tunc ergo veraciter oramus,qñ aliũde non cogitamus: ſed ualde pauci ſunt,qui tales orões habeant,& licèt in quibuſdam ſint difficile:tñ eſt,ut ſemp fiunt, mens,q̃ ante orationem uacans a Deo illicitis cogitationibus occupatur,dũ in orõnem uenerit,cõfeſtim illę imagines rerũ,quas nuper cogitauit,occurrũt,aditũq; pcibus obſtruunt,ne ſe mens libera ad celeſte deſiderium erigat. purgandus eſt itaq; primũ animus, atq; a temporalium rerũ cogitationibus ſegregandus, ut pura acies cordis ad Deum uerè & ſimpliciter dirigatur: nã reuera tunc impetranda diuina munera credimus,qñ ſimplici affectu aſsiſtimus, cum oramus: multis enim modis interrũpitur orõnis intẽtio, dũ ſe p incuriã vana mũdi ingerũt, in cuius orãtis aĩo tunc aut magis dyabolus cogitationes curarũ ſeculariũ humanis mẽtibus ingerit,qñ orantẽ aſpexerit. Et ideo meritò Aton ſuper epiſtolas dominicales ſer. 4. conuenienter,inquit,cum Apoſtolus hortatur eos ad orandũ,præmiſit dicens.nihil ſolliciti ſitis: nã nihil plus impedit orantem, quàm ſollicitudo mundana:ſi enim nullus ita liber eſt a curis ſecularibus, quin in oratione quandoque inſultus demoniorum & fantaſmata cogitationum vanarum ſentiat. Quid putas cõtingit de illis, quorũ tota mens & deſideriũ verſatur in ſollicitudine tpaliũ.hi nimirũ ſi qñq; orare cœperint,ſtatim reuoluitur mẽs ad cõſueta: qm̃ ubi eſt theſaurus,ibi eſt & cor tuũ.iõ purgãdus eſt prius animus ab amore & ſollicitudine tpaliũ & in Deo totus figendus,ut liberè poſſet ad orandũ Deum vacare.vnde Eccl. 16. Ante orationẽ ppara Deo animã tuã: ſed etſi qñq; nos orõni incũbentes pulſauerũt ſuggeſtiones demonũ,& nebulæ vanarũ cogitationum. Cauẽdum tñ ſumopere eſt,ne immorentur, ne forte iuxta ſniam ſapi.Eccl. 14.muſcæ moriẽtes.i. immundæ cogitationes perdant ſuauitatem.i. orõnis deuotionẽ, ſed ſtatim in noſmetipſos Indignantes uanas cogitationes q̃totius a nobis repellamus,& ad ipſum redeamus. Scriptũ eſt enim Gene. 15. Deſcendebant uolucres cœli ſuper ſacrificia & abigebat eos Abraam qd. enim per ſacrificia niſi orationes, & quid per volucres niſi uanæ cogitationes deſignantur: ſed deuotus orator, cum uanæ cogitationes ſuper orationes ſuas deſcendunt, exẽplo Abrææ eas protinus expellat.hæc ille.

5 † Vnde ſuper Pſal. 118. Clamaui in tòto corde meo exaudi me dñe. Aug. clamorẽ, inquit,ad dñm, q fit ab orãtibus, ſi ſonitu uocis corporalis fiat,nõ intẽto in Deũ corde, qs dubitat inaniter fieri.Si aũt fiat corde ẽt ſilẽte uoce cordis aliqñ aliquẽ hominẽ põt latere: ſed nõ Deũ. eſt ãt clamor cordis magna cogitationis intentio, quæ cũ eſt in oratione, magnũ exprimit deſiderãtis & petẽtis affectũ, vt non diſperdat effectũ.Tũc porrò in toto corde clamamus,qñ aliunde non cogitatur.tales orões raræ ſunt multis,crebræ aut pacis talẽ cõmemorat ſuam orationẽ,qui cantat hunc pſal.dicẽs: Clamaui in toto corde meo &c.Item pſal. 3.dicit.Voce mea ad dñm clamaui.Super quo Auguſti.uoce mea,inquit,ad dñm clamaui.i. non cum corporea uoce,quę cum ſtrepitu uerberati aeris promitur:ſed uoce cordis,quæ hominibus ſilet:Deo autem ſicut clamor ſonat.Sic Suſanna clamauit ad Deum Dani. 13. De hac uoce Dominus præcipit Math. 8. ut in cubilibus .i.in ſecreto cordis oretur, nec minus hac uoce oratur,ſi nullus uerborum ſonitus reddatur ex corpore, quàm ſi ſilentes tantum in cordibus

bus oramus, ſi alienæ ab orantis affectu cogitationes incurrunt. non dici poteſt. voce mea ad dominum clamaui. nec hoc rectè dicitur, niſi cum ſola anima nihil carnis, nihilq; ſecularium intentionum in oratione attrahens loquit̃ domino, vbi ſolus ille audit, talis modus orandi clamor dicitur propter uim ipſius intentionis. Hæc ille. Et certè talis clamor ſatis aperte & diſtincte in aures dei ſonat: ſicut patet Exod. 14. ex hoc ꝙ dominus dixit Moyſi nihil loquenti ſed in corde orãti, quid clamas ad me. Et huic ſententiæ alludens Iſid. in de ſum. bo. libro. 3. ca. 7. Oratio, inquit, cordis eſt non labiorum: nec enim verba deprecantis Deus intendit: ſed cor orantis aſpicit, ꝙ ſi tacite cor oret, & uox ſileat, quamuis hominibus lateat, Deo latere non poteſt, qui cõſcientiæ præſens eſt. melius eſt aũt cum ſilentio orare corde ſine uocis ſono, quàm ſolis verbis ſine intuitu mentis. Hęc ille. Vnde Maria magdalena, quæ peccatorum ſuorum a domino obtinuit ueniam, nihil legitur ſonitu oraſſe verborum, ſed amariſsime ꝓ ſuis peccatis fleuiſſe, ut patet Lucę. 7. per quod oſtenditur efficacia mentalis deſiderii ſine oratione uocali: nam & licet aliquando oratio uocalis mentalem dilectionem exprimat, tamen mentalis deuotio ſine longo ſermone uocis bene Deo placet. Vnde Criſo. omel. 14. ope. imper. Sacerdotes, inquit, Baal ad deos ſuos clamabant propter ſacrificia comburenda, & deridens eos Helyas dicebat. clamate fortiter: forſitan enim dij veſtri dormiunt, ſic & modo quaſi dormientem Deum accuſat, qui orationem longo ſermone proſequitur: ſcit enim pater ueſter, quid uobis neceſſarium ſit, antequã petatis eum. ſi ergo præcognoſcit, quid uolumus, non ideo oramus, ut exponamus Deo, quid uolumus: ſed ut placemus eum præſtare nobis, quod deſideramus, & ſi Deus placãdus eſt, & non docendus: non eſt neceſſaria longa narratio ſed bona uoluntas. hæc ille. Item Atton ſuper epiſtolas dominicales ſermo. 32. Eſt autem, inquit, oratio pius mentis affectus ad Deum, qui quandoque pigritanti animo excitatur per uocem. oratio ergo non eſt uox: ſed potius mẽtis affectio, qua ſcilicet affectamus aliquid obtinere a Deo, & hæc debet eſſe pia: quoniam quę ad pietatem pertinent, debemus illum per uocem excitare: ut ſonus oris intrãs per aures excitet pigritiam mentis. Oratio ergo quæ ſolo corde eſt & non labijs Deo eſt acceptabilis. vnde & Suſanna tacens ore dicitur clamaſſe ꝑ ꝑ mentis intentionem, & a Deo audita eſt. hæc ille. Octauò ad hoc ꝙ oratio ſit efficax, requiritur, ꝙ ſit lachrymoſa. vnde. j. Regũ. j. legitur de Anna uxore Helchanæ, ꝙ cum eſſet amara animo orauit ad Deũ flẽs largiter, & a Deo exaudita eſt, ut patet ibidem. Item. 4. Reg. 14. legitur, ꝙ rex Ezechias orauit cum lachrimis & exauditus eſt. Vnde & ſubditur ibidem. Dixit dominus ad Iſaiã, dic Ezechiæ, audiui orationem tuam, & uidi lachrymas tuas. Item Sara filia Raguelis audita ab una ancilla patris ſui grandi ſibi illata contumelia perexit in ſuperius pinnaculum domus ſuæ & tribus diebus in oratione perſiſtens cum lachrymis depræcabatur deum, ut ab illo improprio liberaret eam & exaudita eſt: ut patet Tho. 3. 6. & 7. ca. Item cum audiſſet Neemias miſerabilem ſtatum & dilapidationem ciuitatis Hieruſalẽ fleuit diebus multis, & ieiunabat & orabat ante faciem Dei, & obtinuit ſecundum ſuum deſiderium ciuitatis reconciliationẽ & uoluntariã reparationem: ut patet Neemiæ. j. &. 2. Itẽ Iudith, cum lachrymis orauit deum, ut illud, quod cogitauerat pro ſalute populi ſui, dignaretur perficere, & exaudita eſt: ut patet Iudith. 13. Item cum audiſſet Mardocheus iniquam Aſſueri regis ſententiam contra iudeos datam, ſcidit ueſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargenſq; cinerem capiti ſuo, & cum eiulatu clamans ad deũ & orans & animi ſui amaritudinẽ oſtendens. In omnibus quoque prouincijs, ad quos crudelis regis ſẽtẽtia prouenit, plãctus ingẽs erat apud iudeos, ieiuniũ ululatus & fletus, & deus exaudiuit uoces eorum, & eos ab iniqua mortis ſententia liberauit, & eorum inimicum Amon, qui cauſa proditionis eorũ erat, meruerunt in patibulo habere ſuſpenſum, ſicuti patet Heſter. 3. ca. & in proceſſu ſequenti. Itẽ flebant parentes & amici Suſannæ, cum uiderent præſbyteros aduerſus ſe falſum teſtimoniũ prolaturos, ipſa etiã flẽs ſuſpexit ad cœlũ: erat enim cor eius fiduciam

ciā habens in dño,& dominus eius orōnē audiuit,& eā ab iniuſta mortis ſentētia liberauit, & eius falſos accuſatores talionis pœna puniuit: ut patet Daniel. 13. Ex quibus patet, q̄ magnā uirtutem conferunt lachrymæ orationi. Sed ut dicit bea. Bern. ſicut terra ſicca & arida ſine pluuia eſt infructuoſa,ſic & oratio,ſi non ſit lachrymoſa. Sed forte hic mihi dicis. domine cor meum eſt velut lapis durum,& tanquā fons ſine aqua totaliter exiccatum, & ideo lachryme de eo nequeunt emanare. Sed tibi ſic dicenti reſpondeo : certè in hoc ꝙ dicis, ꝙ de corde tuo nō poſſunt lachrymæ emanare,non eſt credulitas tibi exhibenda: ſed verius tibi dici poteſt, ꝙ non obſtante ꝙ magna ſiccitas eſt in terra cordis tui,tamen tu neglīgēter agis,nō conſiderans qualiter Moyſes oratione deuota aquas largiſsime de petra eduxit duriſsima,ſcilicet de ſilice, ut patet Nume. 24. & ideo noli ita dicere: ſed ſi cor tuum durum & aridum efficiatur,hauri tibi aquam de fontibus ſaluatoris.ſ.deuota oratione implorando: vt ipſe aquā gratiæ ex ſua miſericordia largiatur, & fontis tui cordis uenas aperiat,ut ex eo unda lachrymarū ualeat fructuoſe effluere, qui & etſi quādoq; differat : tñ non ſemper auferet a te ſuam miſericordiā:ſed niſi defectus fuerit in teipſo, tibi lachrymarum gratiam conferet infallibiliter deſideratam. In cuius rei figura legitur Ioſue. 15. quòd Axa filia Caleph ſedens ſuper aſinam ad ſponſum ſuum pergens,ſuſpirās patri ſuo dixit. Da mihi benedictionem pater,auſtralem & aridam terram mihi dediſti, iunge & irriguam, & dedit ei Caleph irriguum ſuperius & inferius. Spiritualiter anima noſtra, quæ per Axam ſignatur, dum celeſtem ſponſum Ieſum Chriſtum petit mente ſedens ſuper aſinam,ideſt beſtialem carnis motum compeſcens, & regens ſuſpiret & clamet ad patrem celeſtem & dicat. Da mihi pater benedictionem tuam : nam mentem ſiccam & duram dediſti mihi, ideſt peccatis meis exigentibus mentem ſiccam & duram permiſiſti me habere : ſed da mihi irriguum ſuperius & inferius : vt videlicet tam pro peccatis meis, quàm etiam pro deſiderio patriæ celeſtis me fructuoſè plorare concedas,& pater tuus tunc tibi concedet infallibiliter petitionem dicente Chriſto Mat. 21. Quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis &c.

6 Nono † ad hoc quòd oratio ſit efficax, requiritur,quòd ſit diſcreta. Pro quo notādum, quòd illa oratio dicitur diſcreta,in qua diſcretè conſideratur,quid ſit petendum,& in cuius nomine,& à quo ſit petendum. Et certè de iſtis tribus informationem habemus a magiſtro optimo Domino noſtro Ieſu Chriſto dicente in euang. Io. 16. Vſquequo non petiſtis quicquàm in nomine meo. Multa uerò tamen petierunt diſcipuli a Domino. Petierant enim Iacobus & Ioannes, ut ſederet alter a dextris eius, & alter a ſiniſtris eius in regno ſuo : ut patet Math. 20. ca. Petierat enim Iacobus & Ioannes, ut ignis deſcenderet & combureret ſamaritanos : ut patet Marci. 9. Petierat beata virgo uinum in nuptijs : ut patet Io. 2. Petierunt etiam diſcipuli ſalutem filiæ Chananeæ. Matt. 15. Hæc enim & multa alia huiuſmodi temporalia petierunt diſcipuli:& tamen dixit Ieſus. Vſquequo non petiſtis quicquàm, qui temporalia enim quærebant, quicquàm non petebant : ſed quid petere debeant oſtendit Io. 16. di. Petite & accipietis, ut gaudium veſtrum plenum ſit. In hac enim uita non poteſt eſſe plenum gaudium, ſed particulare, inſufficiens & breue. Particulare : quoniam etſi in aliquo ſuccedat hoc homini in aliquo non ſuccedit. inſufficiens : quoniam in quo ei ſuccedit, in eodem melius optat ſibi ſuccedere. breue : quoniam ut dicitur Iob. 14. Breues dies hominis ſunt : ſed in futura uita erit plenum gaudium, quando erit vniuerſale ſufficiens & æternum. vniuerſale; quoniam in omnibus bene ſuccedet. ſufficiens : quoniam nemo ſibi melius ſuccedere volet. æternum : quoniam nullus meror ei ſuccedet. unde Apoca. 21. Iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, nec ullus dolor : ideo edocti a Domino, non petamus a Domino mala, ut quidam faciunt, uel mortem inimici, nec petamus a Domino uana mundi, ut multi faciunt, petentes diuitias,gloriam & honorem huius mundi : ſed potius immutabile bonum petamus, ut gaudium noſtrum

plenum

plenum ſit. Et ſi quandoque bona temporalia petimus, propter regnum cœlorum ea petamus: non enim nego a Deo petenda eſſe temporalia, præſertim cum eccleſia quotidie oret pro pace, pro ſalute humana, & pro fertilitate terræ: ſed illa tamen cum finis rectitudine, & cum cõditionis diſcretione petenda ſunt: qui enim illa propter ſe, & non propter regnum cœlorum conſequendum petit, malè petit, & ideo nec exaudiri meretur. vnde Iacob. 4. Petitis & non accipietis, eo ꝙ malè petatis, ut in concupiſcentijs veſtris inſinuatis. Rurſus qui ſine conditionis diſcretione petit temporalia, nec exaudiri meretur. Vnde indiſcretè petijt Paulus a ſe tolli angelum ſathanæ, qui utique ſibi neceſſarius erat ad conſeruationem humilitatis, & ideo non exauditur: ſed ſibi dicitur. Sufficit tibi gratia mea: virtus enim in infirmitate perficitur. Vnde etiam de ſe alibi dicit. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſathanæ qui me colaphizet. proinde regnum Dei propter ſe & principaliter petamus: temporalia verò non propter ſe ſed propter illud, & cum diſcretione conditionis, ut uidelicet det nobis ea, ſi ſibi placet, & ſi ſciat ea nobis expedire: hunc enim modum petẽdi ipſemet Chriſtus nobis exemplo demonſtrauit, qui cum conditione calicem paſsionis a ſe transferri rogauit di. Pater, ſi poſsibile eſt, tranſeat a me calix iſte, veruntamen non ſicut ego uolo ſed ſicut tu vis. Cœleſtium verò & ſpiritualium bonorum tanta eſt dignitas, quòd abſolute & ſine conditione licite poſſunt poſtulari. Vnde Auguſt. ſuper illud 2. Corinth. 13. virtus in infirmitate perficitur. Cum ea (inquit) quæ Deus laudat & promittit petitis, ab illo ſecuri petite, illa a propitio Deo conceduntur: quãdo autem petitis temporalia, cum modo petite, & cum timore illi committite: vt ſi proſint det, & ſi ſcit obeſſe, non det: quid. n. obſit, vel proſit, medicus nouit & non egrotus. Hæc ille. Item Aug. & ponitur in can. 23. quæſt. 3. ſex differentiæ. Petere inquit uel præſtare in tribulatione ſubſidium: vt voluptuoſè quis in crimine viuat, damnabile eſt petere, vel præſtare ſolacium, vt malis facultas delinquendi deſtruatur: vt eccleſiæ pax adipiſcatur: vt aliquis multorum vtilitati ſeruetur, vtile eſt & honeſtum: diſsimulare verò grauiſſimum. Hinc de Paulo legitur Act. 23. Quòd cum quidam iudæorum iuraſſent non ſe comeſturos panem niſi eum interficerent, petijt milites a prætore, quorum præſidio illæſus ſeruaretur ab iniuria iudæorum, non ſuæ voluptati ſed omnium vtilitati victurus. Hæc ille. Et quantum ad ſecundum, ſcilicet a quo petere debemus. Certè ſicut docet nos Chriſtus a patre, non obſtante ꝙ Pater & Filius, & Spirituſſanctus ſint vnus auctor, & donator: tamen quaſi omnes orationes dirigit eccleſia ad patrem, paucas ad filium & pauciores ad Spiritumſanctum ſed præcipiente domino noſtro Ieſu Chriſto a patre omnia bona petimus: quoniam ipſe principium Filij & Spirituſſancti omniumq; bonorum. Vnde Iacobi 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre luminum. Sed tamen aliqui inſipientes & increduli petunt & petãt ſibi ſalutem & auxilium acquirere ab ariolis & falſis incantatoribus, & a cæteris arte magica vtentibus, de quibus Gregorius, & ponitur in canone 26. quæſtione 5. ſi quis. Si quis inquit ariolos aruſpices incantatoreſque obſeruauerit, aut phylaterijs vſus fuerit, anathema ſit. Hæc ille. Phylateria vocat enim ſcriptura, quæ aliqui circa colla ſua portant, de quibus Criſoſtomus omel. 46. ope. imper. Sacerdotes inquit noſtri ipocritę ex eo, quòd ab hominibus volunt videri iuſti, quidam phylatria alligant circa collum, quidam autem portant euangelium ſcriptum. ſed die ſacerdos inſipiens, nonne euangelium quotidie legitur in eccleſia, & auditur ab hominibus. Cur igitur in auribus euangelia poſita nihil proſunt: quomodo enim poſſunt circa collum ſuſpenſa ſaluare, vbi eſt virtus euangelij in figuris litterarum, aut in intellectu ſenſuum. ſi in figuris bene circa collum ſuſpendis, ſi in intellectu. ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Hæc ille. Aliqui etiam petunt, & putant ſe ſalutem & auxiliũ ab imaginibus mortuis ſanctorum acquirere: ſed ſtultitia talium reprehendit

ſcriptura Sapientiæ. 13. dicens. non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine anima eſt, & pro ſanitate infirmum deprecatur, & pro uita mortuũ rogat, & in adiutorium inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non põt. Immo & ſicut dicitur Sapientię. 14. ca. Alius nauigare cogitans & per feros fluctus iter maris facere inſipiens ligno potante ſe. fragilius lignum inuocat: illud enim cupiditas acquirendi ſic excogitauit. Et licèt aliqui homines coram imaginibus genuflectentes, & ab eiſdem ſalutem & auxilium poſtulantes etſi aliquando ſanitatem obtinuerunt: tamen ſi credunt hoc eſſe uirtute & poteſtate imaginis in ſallibiliter decipiuntur: quia teſte ſcriptura. Baruch ſexto capi. Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiore eripiunt: hominem verò cecum ad uiſum non reſtituunt, & de neceſsitate hominem non liberabunt, & ideo uериſimile eſt, quòd talis ſanatio fit ex illuſione diaboli, qui propter talem incredulitatem permittente Deo prius ipſos lædebat, ſicut legitur in uita ſancti Bartholomei, quòd erat quoddam Idolum nomine aſtaroth in templo, in quo demon talis erat, qui diceret ſe curare languentes, quos ſine dubio ipſe lædebat, & cum lædere eos deſiſſet, curaſſe putabatur. Item Aug. in de ci. Dei. li. 4. par. 9. Cytus (inquit) latinus ruſticus romanus paterfamilias vidit in ſomnis, quod nunciaret in ſenatu, quòd ludi romani inſtaurentur, & quòd non ſtatim hanc uiſionem ſenatui nunciauit. ideo nocte ſequente amiſit filium ſuũ: & quia poſt tertiam noctem non annunciauit, incidit in morbum acrem & horribilem: cum tamen ex amicorum conſilio ad magiſtratus rem detulit, atque in lectica allatus eſt in ſenatum, expoſitoque ſomno recepta continuo ualitudine pedibus ſanus abſceſsit, tanto ſtupefactus miraculo ſenatus quadruplicata pecunia ludos cenſuit reſtaurari. Sed quis non uideat, qui ſanum ſapit ſubditos homines malignis demonibus, a quorum dominatione non liberat, niſi gratia diuina per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum, vt cõpulſos exhibere ta libus dijs quæ recto conſilio poterãt turpia iudicari. Hæc ille. Et ideo meritò idẽ Aug. & ponitur in can. 26. q. 6. qui ſine. Qui, inquit, ſine ſaluatore uult habere ſalutem, & ſine uera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, nõ ſanus ſed ęger erit, non prudens ſed ſtultus in ægritudine aſsidua laborabit, & in noxia cecitate ſtultus & demens permanebit, ac proinde omnis inquinatio & omnis curatio quæ a diuinis ac magis vel ab ipſis demoniis in Idolorum ſculptura expetitur mors potius dicenda eſt, ꝙ vita, & qui ea ſectantur, niſi ſe correxerint, ad extremam perditionem tendunt. Hæc ille. & ideo a talibus non eſt auxilium poſtulã dum, ſed a patre celeſti, in quo eſt omnis ſalus & omnis ſpes vitæ, uirtutis & gratiæ.

7 † Et quantũ ad tertium, ſcilicet in cuius noĩe ſit petendũ, docet Chriſtus, vbi prius dicens. In nomine meo. vnde nomen eius eſt, quo ſalus interpretatur, vel ſaluator. Ille ergo in noĩe ſaluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram ſalutem pertinet animarum. Per Ieſum .n. acceſſum habemus ad patrẽ, & ipſe interpellet pro nobis ad patrem, & per ipſum ſalutẽ a patre obtinebimus. Vnde & omnes ferè orationes eccleſiæ per dñm noſtrum Ieſum Xp̃m cõcluduntur: qm̃ non eſt aliud nomen in cęlo, nec in terra, in quo oporteat nos ſaluari. Itaq; qui petit uerè quid a patre, & in nomine Ieſu .i. veram fidem & doctrinam Ieſu Chriſti tenendo illud procul dubio ſibi dabitur a patre. Decimò ad hoc ꝙ oratio ſit efficax, requiriť, ꝙ ſit continua. unde Iaco. 5. Multum ualet deprecatio iuſti aſsidua. Helyas homo erat ſimilis nobis paſsibilis & oratione orauit, ut non plueret ſuper terram, & non pluit per annos tres & menſes ſex, & rurſum orauit & cœlum dedit p. uuiam, & terra dedit fructum. Super quo Atton. Si, inquit, unus homo ſicut & nos paſsibilis minas vnius mulieris timens & fugiens famem ſuſtinens: & mortem timens ſua oratione pluuiam auertit, & iterum ſua oratione pluuiam terris obtinuit, quid putas facient plurium iſtorum orationes aſsiduæ. vnde aduertendum eſt, ꝙ ſicut legitur. 3. Reg. 18. Helyas orans Deum pro pluuia dixit puero ſuo, vt proſpiceret contra mare, vnde ſperabat nubem conſurgere pluuioſam, ſed vſq; ad ſeptẽ vices nihil penitus apparebat, in qua orationis

his perſeuerantia cõmendatur. Item Angelus Raphael monuit Thobiam minorem, ne demonium haberet in eo poteſtatem, ut cum ac cepiſſet in uxorem illam ſanctam virginẽ Saram filiam Raguelis ingreſſus cubiculum per tres noctes continue ſe contineret ab ea, vt nihil aliud faceret, niſi q̃ orõnibus continue ſe daret, quod & fecit, & ideo meruit ſaluari, ne demonium ipſum occideret, ſicut &. 7. viros prius occidit, qui eandem uirginem libidinoſa intentione prius duxerant: ut patet Thobiæ. 6. Item legitur Exod. 32. & Deutero. 9. quòd Deo proponente percuſiſſe populũ ſuũ ictu vindictæ propter ſuam Idolatriam & rebellio nẽ ſtatim Moyſes orauit pro populo ad Deũ, vt auerteret irã ſuã ab eis. Cui dixit Deus. Cerno, q̃ populus iſte duræ ceruicis ſit. dimitte me, vt iraſcat contra eos ira mea: ſed Moyſes perſeueranter orõnibus pro populo inſtitit, & per orõnis inſtantiã eis obtinuit veniam. Item poſt aſcẽſionẽ domini in cęlum diſcipuli eius reuerſi ſunt in Hieruſalẽ, & erant oẽs perſeuerantes in orõne unanimiter cum mulieribus & Maria matre Ieſu. & ideo ſpiritum ſanctum meruerunt accipere: ut patet Act. 1. & 4. Item ad orationis perſeuerantiam monet nos Xp̃s Lucæ. 18. dicens. Oportet ſempre orare & nõ deficere, quod intelligitur, ut dicit Lyra ſuper eodem horis & temporibus ad hoc debitè con ſtitutis. Vnde Pariſ. parte. 3. tractatu de iuſtitia, ca. 12. Nõ debet, inquit, miles Chriſti ſcutum orõnis amouere, dũ bellũ durat: bellũ aũt durat, dũ durat uita pñs. vñ Iob. 7. Militia eſt vita hoĩs ſup terrã, pericula nunq̃ deſunt. & ideo continuè indigemus Dei adiutorio, nunq̃ in hac uita deeſt miſeria, ideo continue indigemus Dei miſericordia, & ideo ſi fieri poſſet ſemp eſſe orandũ: ſed quia uocalẽ oportet aliqñ interrũpere orõnem, & alijs neceſſitatibus attẽdere, ideo debitis horis & temporibus orõni ſine intermiſſione eſt inſiſtendum, dicente Apoſtolo. 1. Theſſalo. 5. Sine intermiſſione ora te. Super quo Lyra. Hoc, inquit, referendum eſt ad horas ad hoc aptas & debitè cõſtitutas, quarum nulla eſt intermittenda: hoc tamen di ctum Apoſtoli ſecundum Ianuen. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Vſquemodo non petiſtis quicquam &c. tribus modis impletur. Primò locis & temporibus debitis orationibus in ſiſtendo. Vnde Ambro. in libro ſuo de virginitate. Solemnes, inquit, orationes defundendæ ſunt cum gratiarum actione. cum ex ſomno ſurgimus: cum ad negocium procedimus: cum cibum ſumere paramus: & cum cibum ſumpſerimus: & cum ad cubitum pergimus. Item Hiero. in quadam epiſtola ad Paulum. In principio, inquit, cuiuſlibet operis præmitte orationem dominicam, & ſignum crucis in fronte tuo pone: nam ſicut militem ſine armis ad bellum exire non conuenit, ita homini Chriſtiano procedere quomodolibet ſine oratione non conuenit. Vnde Pariſien. in de virtutibus parte tertia, tractatu de iuſtitia, capitulo decimotertio. Vbique, inquit, orandum eſt, cum ubique ſint pericula. & vbique auxilio Dei indigemus. unde Apoſtolus prima ad Theſſalo. 2. Volo uiros orare in omni loco leuantes puras manus: ſed tamen locus Idoneus ad orandum eſt locus ſecretus. Vnde Iſidor. in de ſum. bo. li. 3. ca. 7. Oratio, inquit, priuatis locis oportunius funditur, magiſque optatum impetrat, dum Deo tantum teſte depromitur. Vnde Math. 6. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem in abſcondito, & pater tuus, qui uidet in abſcondito, reddet tibi. Ingreſſus, inquit, in cubiculum eſt cordis tui reuocatio, clauſio uerò oſtij eſt cordis retentio. Item locus idoneus ad orandum eſt templum materiale ad honorem Dei dedicatum. Matth. 21. Domus mea domus orationis uocabitur. unde legitur. 2. Paral. 6. & 7. ca. & 3. Reg. 9. quòd cum Salomon feciſſet templum Dei & ſanctificaſſet illud, orauit dominum, ut quicunque oraret in illo loco, exaudiretur: & cum compleuiſſet orationem ſuam, dixit ſibi dominus. Audiui orationem tuam & elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Et ſequitur. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erunt erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit, elegi eum & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant ibi oculi mei, & cor meum cun-

ctris diebus. Ecce quòd Deus in eccleſia conſecrata habet aures ſuas, oculos ſuos, nomen ſuum & cor ſuum. habet ibi oculos ſuos, quibus videt deuotionem & humilitatem bonorum, & indeuotionem & ſuperbiam malorum. Vnde Eccleſiaſt. 23. Oculi Dei plus lucidiores ſunt ſuper ſolem circumſpicientes omnes uias hominum. Habet etiam aures, quibus orationes hominum deuotas audit. unde Iſa. 18. Audiui orationem tuam & uidi lachrymam tuam. Habet etiam ibi nomen ſuum, quod eſt Chriſtus ideſt chriſmate vnctus, & ſignificat miſericordiam, quam cuilibet præſto eſt dare ipſam debitè inuocantem. unde Canti. j. Oleum effuſum nomen tuum. Habet etiam cor ſuum ad cogitandum omnes cogitationes bonas & malas, & omnes uanas & friuolas garrulationes. Ex quo igitur Deus tam præſens eſt in eccleſia ad conſiderandum omnes cogitationes uerba & opera hominum. & tam pronus eſt ibi ad audiendum eorum deuotas orationes ſpecialiter in eccleſia frequenter eſt orandum. dicente pſal. In eccleſijs benedicite dominum. Item Pariſi. ſuper illud Marci. 11. Intrauit Ieſus in templum, ingreſſus, inquit, Ieſus urbem primò templum adijt, dans nobis exemplum: ut quocunque imus domum orationis, ſi ibi eſt, primò ad eamus, & per orationes Deo commendati ad agenda negocia tutius ſe cedamus. Veruntamen, ut dicit Bern. ſi longè fueris ab oratorio, noli locum quærere: quoniam tu ipſe locus es, ſi fueris in lecto, aut in alio loco ora, & ibi templum Dei eſt frequenter orandum, & flexo corpore mens eſt ad Deum erigenda: ſicut enim nullum eſt momentum, in quo homo non utitur de bonitate & miſericordia: ſic nullum debet eſſe momentum, quo homo Deum præſentem non habeat in memoria. Sed forte, inquit Bern. hic dicis. ego quotidie oro, & nullum orationis meæ fructum uideo: ſed ſicut ad orationem accedo, ſic recedo, nemo mihi reſpondet, nemo mihi loquitur, nemo quippiam donat: ſed quaſi incaſſum laboraſſe uideor. Certè ſic loquitur humana ſtultitia non attendens quod veritas promittit di. Amen dico uobis: quia quicquid orantes petitis, credite: quia accipietis, & fiet vobis. Noli igitur vilipendere orationem tuã: quoniam ille, ad quem oras, eam non uilipendit: ſed antequàm egrediatur de ore tuo, ipſe eam iubet ſcribi in libro ſuo, & vnum ex duobus ſperare debemus indubitanter: quoniam aut tandem dabit nobis, quod aſsidue petimus, aut quod nouit eſſe melius. hæc Bern. in de meditationibus ca. 8. vnde & iſtud ipſemet Chriſtus oſtendit Luc. 11. exemplo amici, qui panes neceſſarios accommodauit improbitate amici deprecantis deuictus: ut declaratum eſt ſupra. Item exemplum eiuſdem habemus Lucæ. 18. de quodam ceco, qui clamabat ad Ieſum, ut viſus lumen reciperet. d. Ieſu fili Dauid miſerere mei: ſed qui præibant, increpabant eum, ut taceret: ipſe uerò multo magis clamabat. Ieſu fili Dauid miſerere mei. Stans autem Ieſus iuſsit illum adduci ad ſe, & cum appropinquaſſet, interrogauit illum dicens. Quid tibi vis faciam? at ille dixit. Domine vt videam? & Ieſus dixit illi reſpice. fides tua te ſaluum fecit &c. Spiritualiter cecus iſte ſignificat hominem ignorantiæ tenebris ſiue uiciorum caligine excecatum, qui deuota mentis oratione clamare deberet ad Ieſum: ut lumen ſibi ſuæ gratiæ reſtituat. vnde Grego. ſuper euangel. omel. 2. Quiſquis (inquit) cecitatis ſuæ tenebras agnoſcit, & lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, & clamet mentis uocibus dicens. Ieſu fili Dauid miſerere mei, ſed quid clamante ceco ſubiungitur, audiamus. Et qui præibant, increpabant eum, vt taceret: quid autem deſignant, qui Ieſum uenientem præcedunt, niſi deſideriorum carnalium turbam, tumultuſque uiciorum, qui priuſquàm ad cor noſtrum Ieſus veniat tentationibus ſuis cogitationem noſtram diſsipant, & uoces in oratione perturbãt, ſępe namq; dum conuerti ad Deũ poſt perpetrata vicia volumus, dumq; cõtra hec eadem exorare vicia quæ perpetramus conamur, occurrunt cordi fantaſmata peccatorum, quæ fecimus mentis noſtræ aciem verberant, confundunt animam & uocem de pręcationis noſtrę premunt. Qui igitur præibunt

bant increpabant eum, vt taceret: quia priuſ-
quam Dominus ad cor ueniat,mala quæ feci-
mus cogitationi noſtræ ſuis imaginibus illiſa
in ipſa nos noſtra oratione conturbant:ſed q̃d
ad hæc illuminandus iſte fecit, audiamus. ſe-
quitur ipſe uerò multomagis clamabat.fili Da
uid miſerere mei. Ecce quem turba increpat,
ut taceat,magis ac magis clamat. quia quanto
grauiori tu multum carnalium cogitationum
præmimur, tanto orationi inſiſtere ardentius
debemus. Contra dicit turba, ne clamemus:
quia peccatorum fantaſmata plerunque & in
oratione patimur, ſed nimium.neceſſe eſt, vt
vox cordis noſtri,quo durius repellitur, eo va
lentius inſiſtat, quatenus cogitationis illicitæ
tumultum ſuperet, atque pias aures Domini
nimietate ſuæ importunitatis erumpat in ſe;
vt ſuſpicor, recognoſcit vnuſquiſq; quicquid
dicimus: quia dum ab hoc mũdo animum ad
Deum mittimus dum ad orationis opus con-
uertimur, ipſa quæ prius delectabiliter geſſi-
mus importuna. atque poſt grauia in ora-
tione noſtra toleramus, uix eorum cogitatio
manu ſancti deſiderij ab oculis cordis abigi-
tur,uix eorum fantaſmata per pœnitentiæ la-
menta ſuperantur. Sed cum in oratione no-
ſtra vehementer inſiſtemus tranſeuntem Ie-
ſum menti infigimus. Vnde illic ſubditur.
Stans autem Ieſus iuſsit eum adduci ad ſe.ec-
ce ſtat,qui ante tranſibat: quia dum adhuc tur
bas fantaſmatum in oratione patimur, Ieſum
aliquatenus tranſeũtem ſentimus. Cum enim
in oratione vehementer inſiſtimus,ſtat Ieſus,
vt lucem reſtituat: quia cum Deus in corde
figitur,lux amiſſa reparatur. hæc Gregorius.
Secundò, vt dicit Ianuen. illud dictum Apo-
ſtoli dicentis. Sine intermiſsione orate,adim-
pletur cœleſtia ſine intermiſsione deſideran-
do. Vnde Auguſt. ad Probam, epiſtola 48. Per
hoc inquit quod ait Apoſtolus, ſine intermiſ-
ſione orate, quid eſt aliud, quam beatam ui-
tam,quæ nulla niſi æterna eſt,ab illo qui ſolus
illam dare poteſt ſine intermiſsione deſidera-
re:ſemper enim hanc à Domino deſideremus
& ſemper oremus. Hæc ille. Item idem ſuper
illud pſalm. 37. Domine ante te omne deſide-
rium meum.ipſum (inquit) deſiderium tuum
oratio tua eſt, & ſi continuum ſit deſiderium,
continua eſt oratio, quicquid aliud agas, ſi de-
ſideras illud ſabbatũ, ideſt cœleſtem requiē,
non intermittis orare, continuum deſiderium
tuum continua oratio tua eſt. taces, ſi amare
deſtiteris: frigus charitatis ſilẽtium cordis eſt,
flagrantia charitatis clamor cordis eſt. ſi ſem-
per manet charitas, ſemper clamas, ſi ſemper
clamas, ſemper deſideras. Hæc ille. Et talis con
tinuus clamor a ſummo iudice tandem infal-
libiliter exaudietur: vt oſtendit Dominus per
exemplum iudicis iniqui per cuiuſdam viduę
improbitatem deuicti. De quo Luc. 18. vbi le-
gitur, quòd iudex quidam erat in quadam ci-
uitate, qui Deum non timebat, & homines
non verebatur: uidua autem quædam erat in
ciuitate illa, & veniebat ad eum dicens. vindi-
cta me de aduerſario meo, & nolebat per mul
tum tempus. Poſt hoc autem dixit intra ſe. & ſi
Deum non timeo, neque hominem vereor:
tamen quia moleſta eſt mihi hęc vidua, vindi-
cabo illam, ne in nouiſsimo ſuggillet me & ſa
ciet me rõne tacere. Super quo Auguſt. Pro-
pter inquit beatam vitam adipiſcendam ipſa
verò beata vita nos orare docuit, non in mul-
tiquio, tanquam ab eo fiat, vt eo citius exaudia
mur, quo loquatiores ſumus, cum eum ore-
mus, qui nouit: ſicut ipſe Dominus ait, ꝙ no-
bis neceſſarium ſit, priuſquam petamus ab eo:
vt diceret. oportet ſemper orare, & non defice
re, viduæ cuiuſdam propoſito exemplo, quæ
de ſuo aduerſario cupiens vindicari, iudicem
iniquum interpellando flexit ad audiendum
non iuſtitia vel miſericordia permotum: ſed
tedio ſuperatum, vt hinc moueremur, quam
certius nos exaudiat miſericors & iuſtus Do-
minus Deus ſine intermiſsione orantes, quan
do illa nec ab iniquo, & impio iudice potuit
aſsidua interpellatione contemni, & quamli-
bens, atq; placatus bona deſideria impleat eo-
rum, a quibus aliena peccata nouit ignoſci,
ſed quo cupiebat illa peruenit quæ voluit vin
dicari. Hæc Auguſt. ad Probam epiſtola 48
Tertiò, vt dicit Ianuen. illud dictum Apoſtoli.
Sine intermiſsione orate. adimpletur ſine in-
termiſsione bene viuendo & bene operando.
Vnde Auguſt. in de verbis Domini, ſerm. 18.

Quid eſt inquit clamare ad Chriſtum? niſi gratiæ Chriſti congruere bonis operibus, ne forte ſimus ſtrepentes vocibus & muti moribus. quis eſt inquit qui clamat ad Chriſtũ, qui contemnit mundum? clamat ad Chriſtũ, qui ſpernit ſeculi voluptates, clamat ad Chriſtum, qui, diſpergit & dat pauperibus, vt iuſtitia eius maneat in ſeculum ſeculi. clamat ad Chriſtum qui dicit non lingua ſed vita. mihi mundus crucifixus eſt & ego mundo. qui pro nihilo habet, quod homines amant mundani, non appetit vindicare iniurias ſibi factas, parat maxillã percutiẽti, orat pro inimicis, quod iniuſtè abſtulit, quadrupliciter reddit: ſua ablata non repetit, contra quem cognati, affines & amici commouentur, & diligentes ſeculum contradicunt dicentes, ꝙ inſanat. Iſta eſt ſtultitia, & dementia. Hæc ille. Item Aug. ſuper pſal. 148. Non ſolum inquit lingua veſtra & vox veſtra laudat Deum: ſed & conſcientia veſtra, & facta, non ceſſet homo benefacere, & ſemper laudare Dominum. Tunc ceſſas laudare Deum, quando a iuſtitia, & ab illo quod ei placet declinas. Nam ſi a uita bona nunquã declinas, lingua tua tacet, vita tua clamat, & aures Dei ſunt ad cor tuum. non poteſt eſſe, vt habeat malefacta, qui habet bonas cogitationes, nec quiſquam poteſt aliquid facere, aut aliquid ad faciendum mouere membra, niſi primò præceſſerit iuſsio cogitationis. Cum igitur Chriſtus ſedet in corde, quid poteſt iubere niſi bona, cum uerò diabolus cor poſsidet, quid poteſt iubere niſi mala? Hæc ille. Itẽ Auguſt. ſuper illud pſalm. Laudate dñm, quoniam bonus eſt pſalmus. Lingua inquit tua ad horam laudet: vita autem tua ſemper laudet. Vis igitur pſallere, non ſolum vox tua ſonet laudes Dei: ſed etiam opera tua concordent cum voce tua. ſic canta, vt nunquam ſileas, ne gocium agis & fraudem cogitas, ſiluiſti a laude Dei, & quod grauius eſt, non ſolum a laude ſiluiſti: ſed etiam in blaſphemiã perexiſti. cum enim Deus laudatur de bono opere tuo, opere tuo laudas Deum: cum uerò blaſphematur Deus de malo opere tuo, opere tuo blaſphemas Deum. hæc ille. Item idem ſuper pſal. 25. In eccleſijs benedicite Domino. hoc eſt (inquit) in eccleſijs ſic uiuere: vt per mores cuiuſque benedicatur Dominus. Nam qui benedicit Deo in lingua: & maledicit factis, non in eccleſijs benedicit domino. Vnde quidam voce benedicunt, quidam verò moribus, in quorum enim moribus non inuenitur, quod dicunt, Deum blaſphemant. Vnde Apoſtolus Roma. 2. dicit, impijs tranſgredietibus legem Domini. Nomen enim Dei per vos blaſphematur. Hæc ille. Ex quibus patet, ꝙ qui bene viuit, & bene operatur, cõtinue laudat Deum & continue orat. vnde Origenes. Semper inquit orat, qui bene agat: nam ſi actus iuſti quẽ ſecundum Deũ agit oratio reputatur, qui ſine intermiſsione, quæ iuſta ſunt, agit, ſine intermiſsione orat, nec unquam ab oratione ceſſat, niſi iuſtus eſſe deſiſtat. Hæc ille. Et qui taliter continue orat, magnam fiduciam accipit impetrãdi, quod poſtulat in oratione. Vnde Gregor. 18. moral. Tunc inquit cor noſtrum fiduciam in oratione accipit: cum ſibi vitæ prauitas nulla contradicit. Sed ut dicit Augu. ſuper pſal. 65. Multi langueſcunt in orando, & in nouitate cõuerſionis ſuæ frequẽter orant, poſtea languidæ & poſtea frigidę, deinde neglígẽter, qui quaſi ſecuri ſint, dormiunt, vigilat hoſtis, dormis tu. Hæc ille. Ideo non ſic ſecundum conſiliũ Apoſtoli 1. Pet. 4. Vigilate in orationibus. quã auctoritatem pertractãs Atton ſuper epiſtolas ſermo. 35. Tunc. n. inquit bene uigilamus in orationibus: cum non ſolum corpore, ſed etiam mente in orationibus vigilamus. qui verò ſolo corpore in oratione uigilat, & opere vel mente in peccato dormit, talis profectò non uigilare, ſed potius dormire in oratione dicendus ſit: plus enim perueniunt ad aures Dei mentes, quàm voces, opera quàm verba. Vnde poſitis duobus ante oculos noſtros, videlicet uno iniquo, q̃ ſolo corpore vigilãs orat. & altero iuſto, qui ex conſuetudine orandi etiam dormiendo orat. Dico, ꝙ ille uigilans dormit in oratione: ſed iſte dormiens vigilat in oratione: quia licet dormiat in corpore: tñ bona uita, bonũq; propoſitum orant pro eo. Hæc ille. Et taliter nedum eſt ad horam uigilandum in orationibus: ſed etiam pro eo, quod Chriſtus dicit Mat. 10. Qui perſeuerauerit uſq;

rit uſq; in finem, hic ſaluus erit, continue uſq; in finem uitæ. In cuius rei figura legitur Gen. 32. c. Iacob tranſiens trās uadum Iaboth tota nocte luctatus eſt cū Angelo, donec appareret aurora. Super quo Abb. Vill. ſpūaliter inquit. Iaboth interpratatur torrens puluis, & ſignificat tēporales delectationes, quæ tranſeunt vt torrens. ſteriles ſunt & oculos ſicut puluis excecant. tranſeundus eſt hic torrens, & poſtmodum vigilanter luctandum eſt cum domino, & hoc cum duobus brachijs. ſ. brachio lacrimarū, & brachio orōnis, & ſic quodāmodo ſuperabimus Deum: ſicut dicitur Oſeæ 12. c. fleuit & orauit & inualuit ad Angelū. Aurora finis eſt noctis & initium diei, hoc eſt, mors iuſti finis eſt miſeriæ præſentis uitę, & ingreſſus ad vitam æternā. ideo uſq; ad mortē vigilāter luctandum eſt cum domino, vt tunc dicat. Dimitte me, iam aurora eſt quaſi dicat non amplius opus eſt luctamine: quia finitur tibi miſeria, & incipit tibi gloria æterna. Hæc Abbas Vill. in quodam ſermone, ſuper illud j. Petrus 4. Vigilate in orationibus. Sed ſi econtra aliqui inſipientes proponunt prædicto modo orationibus cum Deo luctari, quando eſſet ab oratione ceſſandum: & tunc peccata ſua fugere, quando non ambulare. ſ. in fine vitæ. non obſtante quòd Chriſtus docuit oppoſitum Matth. 27. dicens. Orate, ne fiat fuga veſtra in hyeme & in ſabbato. Super quo Gregorius omel. 12. Per legis inquit mandatum ambulare longius in ſabbato non licet, hyems quoque ad ambulandum in impedimento eſt: quia greſſus ambulantiū torpor frigoris aſtringit. Ait ergo. Orate, ne fiat fuga veſtra in hyeme, vel in ſabbato, ac ſi aperte dicat. videte, ne tunc quæratis peccata ueſtra fugere, quando iam non licet meritorie ambulare. illud quoq; tempus, quo fugire non licet, modo debet cogitari, dum licet, illa hora voſtri exitus ſemper intuenda. De qua ſaluator ait. Vigilate & videte, quia neſcitis diem, neque horam. Hæc ille. Item Luc. 21. dicit Chriſtus. Vigilate itaq; omni tempore orantes: vt digni habeamini fugere omnia iſta quæ ventura ſunt. Ex prædictis patet, quòd ille ſine intermiſſione orat, qui congruis temporibus mente, & lingua Deum deprætatur, & in bonis operibus aſſiduus eſt, qui quādo dormit, aut aliquibus operibus humanæ vitæ neceſſarijs eſt occupatus opera eius reſulgent in conſpectu Dei, & ipſa ſunt interceſſores eius apud Deum: ſicut ad Cornelium loquitur Angelus dicens. Corneli, orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Domini.

De oratione Dominicali. Cap. XXXVII.

TErtiò principaliter in materia de oratione videndum eſt, ſub qua forma ſpecialiter eſt orandum.

1 † Pro quo notandum, quòd optimam formam orandi docuit ille magiſter optimus dominus noſter Ieſus Chriſtus. De quo legitur Luc 11. quòd cum vnus ex diſcipulis eius dixit ad eum. Domine doce nos orare. Et ait illis Ieſus. Cum oratis, dicite Pater noſter, qui es in cœlis, Et idem habetur Matth. 6. Super quo dicit Nicolaus de Pruliaco, quòd hæc oratio commendabilis eſt triplici ratione. Primò ratione dignitatis: quia ab ipſo domino noſtro Ieſu Chriſto facta eſt: vt in maiori reuerentia habeatur. Vnde Auguſt. Maximè (inquit) ab hominibus fidelibus reuerentia Dominicæ orationi exhibenda eſt, quæ ab ipſo ſummo doctore facta eſt. Secundò ratione ſuæ compendioſitatis. vnde hæc oratio breuis & compēdioſa eſt, vt ab omnibus hominibus addiſcatur, & in memoria recondatur. Tertiò ratione vtilitatis: quia quicquid vtile eſt & neceſſarium per eam petitur, & optatur. Vnde Auguſt. Non te (inquit) pigeat orationem dominicam frequentare: licet enim compendioſa videatur: tamen omnia neceſſaria continet, quæ pertinent ad ſalutem animæ & corporis. Sed eſt vlterius notandum, quòd in hac oratione dominica ſeptem ſunt petitiones, quas ſi quis voluerit dignè & meritoriè dicere quatuor ſunt ſibi neceſſaria. Primò, quòd habeat amorem perfectum. Secundò ſpem firmam. Tertiò fidem ſtabilem. Quartò cordis humilitatem, quæ quatuor intelliguntur in his verbis, Pater noſter, qui es in cœlis. Primò enim oportet, quòd habeat amorem perfectum ad

Deum, quem orat, quod intelligitur in hoc verbo Pater. Vnde Auguſtin. in de ſermone Domini, ſi terrenus inquit Dominus vt miles, Rex, vel Imperator dignaretur recognoſcere pauperem eſſe de ſuo genere inſtruendo ipſum, vt nominet eum patrem, foret gratitudo ſtupenda. quomodo igitur non eſt in infinitum maior atque præſtantior gratitudo, quòd præceptis ſalutaribus moniti & diuina inſtitutione formati Deo audemus dicere, Pater noſter. iſtum excellentiſsimum amorem & gratitudinem mouet nos Apoſtolus conſiderare, 1. Io. 3. dicens. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus pater, vt filij Dei nominemur & ſimus. ideo ex quo Deus tam excellentem amorem & charitatem nobis oſtendit, quòd fecit nos hæredes regni cœlorum, & in tanto honore nos poſuit, quòd fecit nos filios ſuos, & docuit nos vocare ipſum patrem. Patet, ꝙ iſta excellentiſsima gratitudo exigit, quòd ipſum ſummè diligamus, & hoc ipſe petit à quo libet noſtro dic. illud Prouerb. 23. Fili præbe mihi cor tuum, & ſufficit mihi. Et ſicut dicit beatus Grego. ſuper euang. omel. 30. Probatio dilectionis eſt exhibitio operis. Et ideo meritò dicit Apoſt. 1. Io. 3. Non diligamus verbo, neq; lingua, ſed opere, & ueritate. Secundò oportet uolentem digne, & meritorie hanc orationem dicere habere ſpem obtinendi quod à Deo in oratione petit, quę ſpes intelligitur in hoc verbo, Noſter. Vnde ſi ipſe ſit Pater noſter, poſſumus ſecure ſperare, qđ ipſe tãquam filios ſuos dilectos nos uult adiuuare. Vnde non eſſet pius pater, qui videns filium ſuum in anguſtia & tribulatione humiliter patrem ſuum auxilium poſtulantem niſi ſibi ſuccurſum præſtaret. Sed cum ipſe Deus ſit pater pijſsimus, ſequitur, quod non poteſt filijs ſuis negare, quod ab ipſo digne & rationabiliter poſtulant. Quod conſiderans Apoſtolus ad Hebreos 4. dicens. Adeamus inquit cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus. Sed pro eo, ꝙ ſicut teſtatur Apoſtolus ad Hebreos 11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Item ſi voluerimus digne & meritorie hanc orationem dicere. oportet tertio, quod habeamus fidem perfectam, quæ fides intelligitur in hoc uerbo, Qui es. Vnde credendum eſt, ꝙ ille pater cęleſtis eſt, ille Deus, qui trinus eſt in perſonis, & vnus in eſſentia: ac etiã ipſe eſt Deus à quo omnes creaturæ habent ſuum eſſe & eſſentiam: ſed ipſe Deus eſſe ſuũ habet à ſeipſo, & à nullo alio. Vnde legitur Exod. 3. quod quando Dominus dixit Moyſi, quod tranſieret ad filios Iſrael & educaret eos de Aegypto & de ſeruitute Pharaonis, dixit ſibi Moyſes. Ecce uadam ad filios Iſrael & dicã eis Deus patrem ueſtrorum miſit me ad uos, ſi dixerint mihi, quod eſt nomen eius, quid dicam eis? Dixit Dominus ad Moyſen. Ego ſum qui ſum. Ait ſic dicens filijs Iſrael. Qui eſt miſit me ad uos. Sed pro eo, quòd dicit Apoſtolus Iacob. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Ideo ſi uoluerimus in noſtra oratione exaudiri. Quartò oportet, quòd confirmemus fidem cum operibus bonis, & ſpecialiter cum operibus humilitatis. Vnde Iudith 9. dicitur. Humilium & manſuetorum ſemper placuit tibi depræcatio, & hæc humilitas intelligitur cum dicitur. in cœlis. Vnde ſi quis intimè cogitauerit, quam alte pater noſter reſidet in cœlo, & quam profunde, & in quam magna miſeria propter peccata noſtra de Paradiſo expulſi, nos manemus in mundo ſuſtinentes famem, ſitim, frigiditatem, caliditatem, infirmitatem, anguſtiam & tribulationem, quibus nũquam graueremur, niſi propter peccata noſtra, uidetur mihi quòd materiam inueniret humilitatis, & quilibet habens has prædictas uirtutes, ſcilicet amorem fidelem, qui intelligitur in hoc verbo Pr, ſpem firmã, quæ intelligitur in hoc uerbo, Noſter, fidem ſtabilem, quæ intelligitur cum dicitur, in cœlis, poteſt fiducialiter & ſecure procedere in oratione ſua & dicere, Sanctificetur nomẽ tuum. Sed nonne nomen Dei ſanctum eſt? Scriptura in multis locis clamat quòd ſic. quid ergo rogandum eſt, quod nomen Dei ſanctificetur? Sed pro iſto notandum, quòd ſecundum Caſsiodorum, Criſoſtomum, & alios doctores nomen Dei eſt in nobis, in quo uocamur chriſtiani. Vnde pſalmus. Nomen ſanctum tuũ inuocatum eſt ſuper nos. Iſtud enim nomẽ ſanctificamus, dum

Chriſtum moribus imitamur. Et illud nomen deturpamus, quando conſentientes peccato voluntatem diaboli facimus. Vnde Auguſt. in de verbis Domini, ſermone 28. Quid eſt inquit quod optamus, ut ille ſanctificetur? qui ait: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum, non ꝙ orandum eſt, ꝙ ei aliquid ſanctitatis ex mera noſtra oratione accedet: ſed ut ipſe ſanctificetur in nobis, ut in nos poſſet eius ſanctificatio peruenire. Sed hic eſt notandum, quòd ſicut dicitur Apoc. 16. Datæ ſunt ſeptem angelis ſeptem phialæ, in quibus contenta eſt ira Dei. Spiritualiter pro eo quòd ſcriptura larga eſt in ſuis ſignationibus, per iſtos ſeptem angelos hic intelligi poſſunt ſeptem ſpiritus maligni, qui tentant homines ad ſeptem peccata mortalia omnino contraria ſeptem petitionibus orationis dominicæ. Vnde contra primam petitionem, ſcilicet ſanctificetur nomen tuum. diabolus effundit phialam luxuriæ, ut polluatur in nobis nomen Chriſti. Vnde de iſto dicitur in textu ubi prius, quòd primus Angelus effudit phialam ſuam in terra. & factum eſt vulnus ſæuum, ideſt crudele. Spiritualiter, Angelus iſte eſt ſpiritus luxuriæ, qui phialam, ideſt venenum delectationis luxuriæ effundit in terra corporis humani, vbi ſic in eo polluat ſanctificationem nominis Chriſti, & generet in anima eius vulnus ſæuum: quia percutit ipſum in capite, ideſt in ratione: quia excæcat oculum rationis, vt non uideat periculum, in quo eſt. In cuius rei figura legitur Geneſ. 19. quòd uiri Zodomitæ percuſſi ſunt cæcitate ſic, quòd oſtium inuenire non poterant. uiri Zodomitæ multum luxurioſi erant, quos Deus ideo corporaliter excæcauit: ut oſtenderet in corpore, quales eſſent in mente. Et quia luxurioſi excæcati ſunt, ideo oſtium cœli inuenire non poſſunt, dicente Apoſtolo. Oīs fornicator, immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Et ideo meritò amonitionem huiuſmodi deteſtabilis peccati petimus in hac prima petitione orationis dominicæ: cum dicimus. ſanctificetur nomē tuum. Sed pro eo quòd quandiu ſumus in hac uita, proni ſumus ad peccatum, nec unquam poſſumus plenè ſanctificari, ideſt in ſanctificatione confirmari, antequam ueniremus ad patriam. Ideo ulterius in ſecunda petitione oramus eum: vt poſſimus finaliter peruenire ad regnum cœlorum: cum dicimus. Adueniat regnum tuum.

2 † Pro quo notandum, quòd pertinenter ad propoſitum duplex eſt regnum, ſcilicet: regnum ſuper nos, & illud eſt regnum cœlorum. De quo dicitur Luc. 24. Memento mei, dum veneris in regnum tuum. Aliud eſt regnum, quod eſt intra nos, & illud eſt anima noſtra. De quo regno dicitur Luc. 17. Regnū Dei intra uos eſt. In hac igitur petitione cum dicimus. adueniat regnum tuum. oramus, ꝙ regnum Dei, quod intra nos eſt, ueniat ad regnum, quod ſupra nos eſt. Sed diabolus effectum huius petitionis in multis impedit per auaritiam. Nam ſicut uoluntaria paupertas facit hominem uenire ad regnum cœlorum, Iuxta illud Matth. 5. ca. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ita auaritia retrahit hominem a regno cœlorum, dicente Chriſto. Matth. 11. cap. Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Figuram huius habemus in Apocal. ubi prius cum dicitur. ſecūdus angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuens mortua eſt in mari. Spiritualiter, phiala auaritiæ effuſa eſt in mare huius mundi, qui fluit in proſperis, & refluit in aduerſis, ſic quòd totus mundus iſte factus eſt ſanguineus per homicidium, lites, & bella, quorum cauſa principalis eſt auaritia & cupiditas. dicente Apoſtolo Iacob. 4. Vnde & bella & lites in uobis, nonne ex concupiſcentijs ueſtris? Quia igitur auaritia cauſat bella, ex quibus ſequitur effuſio ſanguinis & mors hominum. Ideo dicitur in textu, ꝙ ſanguis factus eſt tanquam mortui, ideſt auaritia facta eſt cauſa homicidij, & omnis anima uiuens mortua eſt in mari, ideſt in mundo. Vnde ſicut dicitur Iere. 18. A minimo vſq; ad maximum omnes auaritiam conſequuntur, & omnes qui auaritiam ſequuntur, quaſi in mari ſubmerguntur. dicente Apoſtolo,

j. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueos diaboli. ideoque ſubmergunt hominem in interitum & perditionem. Et ideo meritò petimus amotionem huius peccati auaritiæ in hac ſecunda petitione, & vt finaliter perducat animas noſtras regnum cœlorum: cum dicimus. Adueniat regnum tuum. ſed pro eo, q; ſoli illi intrabunt in regnum cœlorum, qui faciunt voluntatem patris cœleſtis. dicente Chriſto Matth. 7. Qui facit voluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, ipſe intrabit in regnū cęlorū. Ideo ulterius ter oramus, vt Deus det nobis gratiam ad uoluntatē ſuā faciendum: cū dicimus. Fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra, hoc eſt. O pater cœleſtis, a quo omne datū optimū, & omne donū perfectum eſt. Da nobis, ut ſicut ſancti in cœlo ſunt totaliter intenti ad te uidendū, diligendū & laudandū: ſic & nos hic in terra ꝑ fidē te videamus, ī corde perfecte te diligamus, & in oībus tēporibus noſtris te adoremus, & uolūtatem noſtram uoluntati tuæ conformemus: ſed diabolus effectum huius petitionis impedit per peccatum ſuperbiæ. Nam ſuperbus voluntatem ſuam præponit voluntati diuinæ. Deus enim non uult niſi quod iuſtum eſt. Sed econtra, ſuperbus uult, quod iſtum eſt, dummodo ſit ſibi beneplacitum: ſed tales effectualiter non ſic orant. Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra: ſed potius econtra confirmans voluntatem tuam in cœlo ad implendum voluntatem noſtram in terra. Et certè tales ſuperbi ſerui ſunt diaboli. Vnde de diabolo dicitur Iob quadrageſimoprimo, quòd ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Et ideo ſicut Chriſtus vult omnes ſeruos ſuos in cœlo ſecum eſſe, dicente ſeipſo, vbi ego ſum illic, & miniſter meus erit. Ioannis 12. Sic diabolus vult, omnes miniſtros ſuos ſecum eſſe in inferno: & quia vellet omnes ad infernum trahere. Ideo inquantum ſufficit, excitat omnes homines ad ſuperbiam, & inobedientiam contra Deum. In cuius rei figura dicitur vlterius Apocalipſi, vbi prius, quòd tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum, & factus eſt ſanguis. Spiritualiter, iſte Angelus eſt ſpiritus ſuperbiæ, qui effudit phialam tentationis ſuæ vniuerſaliter: quia inficit tam homines populares, qui per flumina, quàm etiam clericos, qui per fontes deſignantur. Vnde ſicut fontes ſunt capita omnium fluuiorum: ſic viri eccleſiaſtici ſunt quaſi capita laycorum. Sed quod dolendum eſt de iſtis fontibus, a quibus fluerent aquæ dulces ſalutaris doctrinæ verbi Dei, iam fluunt aquæ amaræ ſuperbiæ, auaritiæ, luxuriæ, & quaſi omnium uitiorum. Et ideò iam factus eſt ſanguis peccati per totum mundum. Vnde iam verificatur illud Oſeæ quarto. Non eſt ueritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: ſed maledictum, mendacium, homicidium, furtum, odium, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit, & propter hoc lugebit terra. Et ideo meritò vt Deus hanc peſtem ſuperbiæ amoueat a cordibus noſtris, & vt uoluntas noſtra conformetur voluntati ſuæ: petimus in hac tertia petitione, cum dicimus. Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Et pro eo quòd non poſſumus in hac uita præſenti aliquod bonum operari, nec voluntatem Dei opere adimplere, niſi Deus corroborando gratiam nobis dederit, & vnde vitam noſtram tam ſpiritualiter, quàm corporaliter ſuſtentare poſſimus, dicente ſeipſo Ioannis 15. capitu. Sine me nihil poteſtis facere. Ideo vlterius quartò petimus, uitæ animæ & corporis neceſſaria. cum dicimus. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

3 † Pro quo notandum, quòd pertinenter ad propoſitum de triplici pane loquitur ſcriptura ſacra, quorum quemlibet hic petimus. Primus eſt panis corporalis alimoniæ. Secundus eſt panis ſacræ ſcripturæ, & tertius eſt panis vitæ æternæ. De quo pane loquitur ſcriptura Geneſi tertio. In ſudore uultis tui, ideſt cum labore corporis tui, veſceris pane tuo. Et accipitur panis hic, vt dicunt doctores, pro omni alimento, & tegimento vitæ corporis neceſſariò, quæ acquiritur hic cum labore, & ſudore, & miſeria. Vnde Ambroſius. Propter

pter (inquit) primi parentis inobedientiam deuenimus ad magnam miſeriam: quia nihil habere poſſumus ad ſuſtentationem corporis niſi per præcium ſudoris. Etenim & ſi non ſudat corpus in diuite comedente, & quieſcente: ſudat tamen natura eius in paupere, laborante, & terram colente. Iſte panis petitur quotidie: quia neceſſarius eſt omni die. Et in ſignum quòd petens hunc panem non petat ſolum pro ſeipſo: ſed & pro pauperibus Chriſti dicimus. Panem noſtrum. Et non ſolum panem meum: ſed multi ſunt diuites petentes hunc panem a Deo, quibus ipſe dat de illo abundantiam, & illi totum conſumunt in ſuis voluptatibus nihil cum pauperibus participando. Sed caueant tales, ne illis contingat, ſicut contigit diuiti epuloni. De quo Lucæ decimoſexto ca. Qui induebátur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè: ſed quia non dedit pauperi Lazaro micam panis, mortuus eſt & ſepultus in inferno: ſed quia iſtæ panis corporalis alimoniæ non ſufficit nobis hic in uia ſine pane verbi Dei. dicēte Chriſto Matth. 4. Non in ſolo pane viuit homo: ſed in omni verbo quod ꝓcedit de ore Dei. Ideo in iſta petitione cum dicimus. Panem noſtrum, etiam petimus nobis panem verbi Dei adminiſtrari, qui nutrit uitam animæ: ſicut panis materialis vitam corporis. Sed; quod dolendum eſt, in multis locis populus libenter paſceretur cum iſto pane: ſed non eſt, qui frangat eis. Vnde Trenorum 1. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Vnde iam uerificatur illa prophetia Amos 8. Ecce dies venient, dicit Dominus, & mittam famem in terram non famem panis, neque ſitim aquæ: ſed audiendi uerbi Dei. Sed multi ſunt, qui quotidie pro iſto pane ad Deum clamant: & tamen cum panis iſte eis porrigitur, illum recipere paruipendunt. De quibus Iere. 6. Ecce uerbum Dei factum eſt eis opprobrium, & non ſuſcipiunt illud. Et certè iſti cum hunc panē in oratione petūt: Deum deridere videntur. Vnde Prouerb. 14. Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit, & alij ſunt, qui & ſi aliquando hunc panem recipiant, ſtatim per obliuionem illud euomunt. Vnde Luc. 8. Venit diabolus & tollit uerbum de cordibus eorum, ne credentes ſalui fiant. & ſic eis nihil prodeſt, quod de pane comederunt. Sed certe tales valde infirmi in ſtomacho conſcientię eſſe uidentur. Vnde pſalm. Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquauerunt uſque ad portam mortis. Tertius panis quem hic petimus, eſt panis vitæ, qui eſt ſacramētum altaris. De quo Io. 6. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Et dicitur iſte panis quotidianus: quia quamuis non ſumus quotidie corporaliter communicati cū hoc ſacramento: tamen ſi deuote recolamus paſsionem Chriſti & cęteros articulos fidei, & cum hoc ſimus perfecte coniuncti corpori Chriſti cum charitatis uinculo: & tunc uere manducamus ſpiritualiter corpus Chriſti, & participamus cum omnibus illud ſacramētum ſuſcipientibus. Vnde Auguſt. in de verbis Domini. Hoc eſt inquit manducare corpus Chriſti ſpiritualiter hominē manere in Chriſto, & Chriſtum in ſe manentem habere. Et ſicut dicit Apoſt. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Et iſto modo qui manducat hunc panem viuet in ęternum Ioan. 6. Sed diabolus effectum huius petitionis inquantum ſufficit impedit per peccatum gulę. Vnde, ut dictum eſt, in hac petitione pro triplici pane petimus. Quorum primus eſt panis corporalis alimonię, quo nutritur & confortatur uita corporalis: ſed gula debilitat & conſumit uitam corporalem. Iuxta illud Eccleſi. 37. In multis eſcis erit infirmitas, propter crapulā multi obierūt. Secūdus panis eſt panis verbi Dei, qui nutrit uitā animę: ſed gula deſtruit tam vitam animę quam corporis. Vnde Luc. 15. dicit filius prodigus, qui figuram tenet guloſorum Ego autem hic fame pereo. Tertius panis quem hic petimus eſt corpus Chriſti, qui perducit digne comedentes illud ad vitam ęternam. Sed econtra gula perducit ea infectos ad mortem æternam. Vnde in confirmationem huius Luc. 16. dicitur. de diuite epulone, qui figuram tenet guloſorum mortuus eſt diues, & ſepultus in inferno. Cum hoc enim peccato gulę ſuperauit diabolus

bolus noſtros primos parentes in Paradiſo:& cum eodem peccato propoſuit ſuperaſſe Chriſtum ſaluatorem noſtrum: ut patet Matth. 4. Vnde figuram huius habemus Apocalipſi,ubi prius.cum dicitur, quòd quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem. Spiritualiter,angelus iſte tentator eſt gulæ, qui effudit phialam ſuam in Chriſtum qui eſt ſol iuſtitiæ,quando dixit Chriſto eſurienti. Si filius Dei es,dic ut lapides iſti panes fiant. Ideo rationabiliter amotionem huius peccati gulæ, vt Deus det nobis triplicem panem, & ſpecialiter prædictum panem uitæ, qui perducit ad uitam æternam, petimus, in hac quarta petitione.cum dicimus. Panem noſtrum quotidianum da nobis, &c. Sed pro eo quòd non ſumus digni hunc panem comedere, quamdiu ſumus in peccato mortali. Ideo ulterius quinto ueniam de noſtris peccatis petimus:cum dicimus.Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Pro quo notandũ, quòd per debita quæ oramus hic nobis dimitti, poſſunt intelligi peccata mortalia, quibus Deum offendimus, & pœnæ æternæ nos obligauimus,a quo debito nõ poſſumus abſolui, niſi per Dei miſericordiam. Item de debitis, in quibus Deo obligamur, & quorum dimiſſionem in hac quinta petitione poſtulamus, vide infra parte ſexta,cap. 5. Hæc enim debita in hac petitione nobis dimitti petimus cũ iſta conditione, quòd nos dimittamus proximis debita quæ contra nos commiſerunt. Vnde Mat. 6. dicit Chriſtus. Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater ueſter cæleſtis debita ueſtra. Si autem non remiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet uobis peccata ueſtra. Et quid ſit hominem peccata hominibus dimittere,uide ſupra, ubi agitur de ſecundo opere miſericordiæ ſpiritualis: ſed diabolus per inuidiam impedit effectum huius petitionis quintæ, quod figuratur in textu Apocal.ubi prius: cum dicitur, quòd quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum.

4 † Spiritualiter, iſte angelus eſt ſpiritus inuidiæ,qui effudit phialam inuidiæ in cor hominis inuidi,qui dicitur ſedes diaboli:quia ſicut Deus charitas eſt,& qui manet in charitate,in Deo manet,& Deus in eo. Ita diabolus inuidia eſt,& qui in inuidia manet, in diabolo manet,& diabolus in eo, tanquam in ſe de ſua,& factum eſt regnum eius tenebroſum. Vnde regnum ſpiritus inuidiæ eſt tota cõgregatio inuidorum,qui ſemper in tenebris ſunt. dicente Apoſt. j. Ioannis. 2. Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo uadit. Vnde & dæmones inuidię in ſcriptura uocantur, principes tenebrarum: & non ſolum unus demon ſedet ſuper animã inuidi:ſed etiam plures. In cuius rei figura legitur Lucæ. 8. & Marci. 5. Quia in uno homine habitauit vna legio demonum, & eſt legio ſex milia ſexcenta ſexagintaſex. Nimirum igitur ſi regnum eius ſit tenebroſum, in quo habitant tot principes tenebrarum. Et ideo meritò inter cætera peccata amotionem huius peccati inuidiæ petimus in hac quinta petitione: cum dicimus. & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Sed tamen,quia modicum prodeſt nobis peccata noſtra dimitti, niſi ammodo de peccatis dimiſsis nos abſtineamus. Ideo ulterius in ſexta petitione oramus,ne aliqua tentatione ſuperemur:cum dicimus. Et ne nos inducas in tentationem:non enim docuit nos Chriſtus orare,ut non tentemur:quia hominem tentari & viriliter reſiſtere multum meritorium eſt, dicente Apoſtolo Iacobi. j. cap. Beatus uir qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ quam repromiſit Deus diligentibus ſe:ſed docuit nos orare, ne in tentationem duceremur. Pro quo notãdum,quòd ſicut dicit Augu. Ille in tentationẽ ducitur, qui peccatis ſuis exigentibus a Deo derelinquitur,& a diabolo ſuſcipitur illudendus. De quo dicitur in pſ. Deus dereliquit eũ, perſequimini & cõprehendite eum:quia non eſt,qui eripiat. Gloſa. Deus dereliquit eum, gratiam ſubtrahẽdo.perſequimini, in culpam deijciendo. & comprehendite eum, ad infernum trahendo. Ideo ne taliter inducamur in tentationem oramus:cum dicimus. Et ne nos hoc eſt ne permittas nos in tentatione diabolo con-

lo conſentire,uel in tentatione à diabolo ſupe rari. Sed effectum huius petitionis diabolus in multis impedit per peccatum accidiæ:nam accidia facit hominem uacuum a uirtutibus, & plenum uitijs. Iuxta illud Prouerb. 18. Qui ſequitur ocium, replebitur egeſtate,& ideo ſicut vas æneum,ſtanneum,uel plumbeum ſuper ignem poſitum non conſumitur,dum fuerit liquore plenum: ſed uacuum ſtatim conſumitur, ſic anima plena uirtutibus non conſumitur per tentationem diaboli:ſed uacua uirtutibus ſtatim conſumitur & ſuperatur. Figuram huius habemus Dan.3. cap. vbi legitur, ꝙ Nabuchodonoſor rex præcepit,ut ſuccēderetur fornax ſeptuplum plus,quam ſuccendi cō ſueuerat, in quo tribus pueris poſitis. ſcilicet Sydrach, Myſaac, & Abdenago, virtutibus & gratia plenis, nihil nocuit ignis: ſed maledictos ſeruos regis gratia, & virtutibus vacuos ſtatim conſumpſit. Spiritualiter.rex iſte diabolus eſt, fornax ſetupliciter accenſus tentationem ſeptem peccatorum mortalium ſignat, quæ pueros Dei gratia, & uirtutibus repletos non lædit: ſed ocioſos miniſtros diaboli gratia,& uirtutibus vacuos incendit. Et in figuram huius dicitur in textu Apocal. vbi prius. quòd ſextus angelus effudit phialam ſuam in flumen magnum, ſcilicet Eufraten,& ſiccauit aquam eius. Spiritualiter, iſte Angelus eſt ſpiritus accidiæ in flumen Eufraten,ideſt animã, quæ per gratiã Spirituſſancti efficeretur fertilis. Nam Eufrates frugifer interpretatur, & ſignat fideles chriſtianos, qui fructiferi eſſent. Vnde Ioannis 15.cap.dicit Chriſtus ſuis fidelibus. Ego poſui vos, vt eatis & fructum afferatis,& fructus veſter maneat. Et dicitur anima uiri ocioſi flumen magnum:quia ſicut flumen maris ſemper eſt inquietũ, ita anima hominis ocioſi continue eſt inquieta, & tentationibus diaboli uexata. Iuxta illud Eſaiæ 57. cap. Cor impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt. Et ideo meritò rogamus, ut Deus auferat a nobis hoc damnabile peccatũ accidiæ, ne inducamur in tentationem diaboli:cum dicimus. Et ne nos inducas in tentationem:ſed quia ualde difficile, imò quaſi impoſsibile eſt,hominem peccatorem in hac uita durare, & ſe ſemper cuſtodire, ne unquam peccet ſaltem uenialiter. Quia ut dicit ſcriptura, ſepties in die cadit iuſtus & reſurgit, Prouerb. 24. cap. Ideo & ſi aliquando ex noſtra fragilitate peccemus,tamen vlterius rogamus eum de ſua miſericordia: ut nos a peccatis finaliter liberet: cum dicimus. Sed libera nos a malo: ſed quia inter omnia mala peccatum finalis impœnitentiæ eſt peſsimum. De quo 1. Ioannis ulti.cap. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico,ut roget quis. Super quo Auguſt. Peccatũ ad mortē eſt peccatum deſperationis, quod habet uitæ gratiæ irrecuperabilitatem, & mortis gehennæ inſeparabilitatem, ideo pater de tua miſericordia infinita ab iſto malo nos finaliter libera. Sed effectum huius petitionis nititur diabolus impedire per peccatum iræ. Vnde & in figuram huius dicitur in textu Apocalyp. vbi prius, quòd ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aere. Et ſequitur. Et blaſphemauerunt homines Deum. Spiritualiter, iſte Angelus eſt ſpiritus,qui præeſt uitio iræ. Vnde per aerem intelligi poteſt quiſquis diſpoſitus ad iram:quoniam ſicut aer modo eſt clarius, & ſubito modica tempeſtate obſcuratur:ſic homines iracundi modo vultum ſerenum,& ſubito ad modicam diſplicētiam vultũ oſtēdunt terribilem, & proni ſunt ad uindictam. Sed certè tales blaſphemant Deum. dicente Domino Deutero. 32.ca. Mea eſt ultio, & ego retribuam. Et ſicut dicitur Thob. 13.ca. Maledicti qui contempſerunt te, & condemnati erunt, qui blaſphemauerunt te. Ideo rationabiliter orandum eſt,ut Deus auferat a nobis hoc uenenum iræ, & liberet nos a malo culpę in præſenti,& in futuro perducat nos ad gloriam ſempiternam.

De ſalutatione Angelica. Ca. XXXVIII.

PRo eo, ꝙ commendabilis eſt conſuetudo matris noſtræ eccleſiæ in omnibus horis canonicis præmittendam orationem dominicam, immediate poſt ſubiungit ſalutationem angelicam. Ideo conſuetudine matris noſtræ eccleſiæ ſeruanda, pro eo, quòd in pręcedēti capitulo orationem dominicam declaraui.

declaraui. ideo in capitulo immediate ſequenti ad honorem Dei, & glorioſiſsimæ uirginis, matris Mariæ ſalutationem angelicam declarare intendo.

1 † Pro quo primitus eſt notandum, quòd Apoſtolus j. ad Corinth. 14. capitulo. Volo (inquit) in eccleſia quinque uerba loqui ſenſu meo, ut alios inſtruam magis, quàm decem milia uerborum in lingua: melior eſt plana, breuis & ſententioſa doctrina ad ædificationem, quàm ſubtilis, diffuſa & ornata ſententia ad oſtentationem. Dico igitur, ad præſens intendo gratia Dei adiuuante quinque uerba ad laudem, & honorem Dei, & beatiſſimæ uirginis Mariæ breuiter exponere & declarare, quæ in ſalutatione angelica ſub hac uerborum ſerie continentur. Aue Maria gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris Ieſus Chriſtus. Amen. Sententia huius ſalutationis ſcribitur in euangelio Lucæ. j. Et quamuis hic ponantur alia uerba, quàm teſtatur euangeliſta Angelum ſalutando Mariam dixiſſe: tamen ſententia Angeli non mutatur. Vnde Angelus ſalutando virginem Mariam non dixit immediate in ſua ſalutatione plura uerba quàm illa. Aue gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Veruntamen euangeliſta Lucas ante uerba huius ſalutationis ponit nomen nuncij qui mittitur, qui erat Angelus Gabriel, nomen mittentis, qui erat Deus, & nomen loci ad quem mittitur, qui erat Nazareth, & nomen virginis, ad quam mittitur, quæ erat Maria. Hæc omnia ponit euangeliſta, Lucæ. j. ſub his uerbis. Miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galylææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem deſponſatam uiro, cui nomen erat Ioſeph, & nomen uirginis Maria. Miſſus eſt Gabriel, ecce nomen nuncij, a Deo, ecce nomen mittentis, in ciuitatem Galyleæ, ecce nomen loci, ad quem mittitur, ad uirginem deſponſatam viro, cui nomen Ioſeph, & nomen virginis Maria, ecce nomen uirginis ad quam mittitur. Et ideo meritò ad uerba Angeli qui dixit. Aue gratia plena nomen uirginis addidit eccleſia dicens. Aue Maria & cætera. ad oſtendendum expreſsius non intelligentibus, cui hæc erat ſalutatio facta. Item ad uerba Angeli addidit eccleſia. Et benedictus fructus uentris tui. Nam hæc uerba non legimus Angelum dixiſſe Mariæ. ſed hæc uerba ſibi dixit Elyſabeth mater Ioannis baptiſtæ: ſicut patet Lucæ. j ubi legitur, quòd cum Maria ſalutauit Elyſabeth, ſtatim ut audiuit Elyſabeth ſalutationem Mariæ, exultauit in gaudio infans in utero eius, & repleta eſt Elyſabeth ſpirituſancto, & exclamauit uoce magna, & dixit. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Veruntamen pro eo, quòd Angelus dixit Mariæ: ſicut teſtatur euangelium, quod autem ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei, & ille ſanctus filius Dei natus de uirgine erat beatiſsimus fructus, qui vnquam naſcebatur ex muliere. Ideo meritò ad ſalutationem angelicam addidit ſancta mater eccleſia hanc clauſulam. Benedictus fructus uentris tui. Ideo inquantum addidit eccleſia hoc uerbum. Ieſus non diſcrepatur ab Angelo. Nam, ut patet in Euangelio Angelus dixit Mariæ. Ecce concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Ieſum. Ideo ad oſtendendum quis eſſet iſte benedictus fructus ventris virginalis, rationabiliter addidit ſancta mater eccleſia hoc uerbum Ieſus. Aue Maria gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui Ieſus. Quod autem ſecundum uſum eccleſiæ dicitur amen, confirmatur per Euangelium per hoc, quòd completa ſalutatione Angeli expreſſio modo mirabili concipiendi, & pariendi ipſa virgo ſubiunxit dicens. Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Vnde amen, in Hebreo idem eſt, quòd fiat latinè. Vnde ubi nos habemus fiat, Hebreus habet amen. Igitur textus ab Eccleſia viſitatus in ſua deuotione non diſcrepat ab Euangelica ſerie, nec ab Euangelica ſalutatione cum dictis. Aue Maria gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui Ieſus amen.

Sed

Sed pro apertiori declaratione huius ſalutationis angelicæ eſt notandum, quòd in hac ſalutatione continentur quinque uerba, hoc eſt quinque partes principales, in quibus hæc glorioſiſsima uirgo Maria præ omnibus alijs mulieribus a quinque prærogatiuis, & ſingularibus excellentijs principaliter commendatur.

Primò, a præſeruatione iniquitatis: cum dicitur. Aue Maria. Secundò, a plenitudine uirtutis: cum dicitur, gratia plena. Tertiò, ab inhabitatione numinis: cum dicitur, dominus tecum. Quartò, a præcellentia bonitatis: cum dicitur, benedicta tu in mulieribus. Et quintò, a nobilitate fructus ventris ſui: cum ſubdatur Ieſus.

Primò igitur commendatur hæc glorioſiſſima uirgo a præſeruatione iniquitatis: cum dicitur Aue Maria.

4 † Pro quo notandum, ꝙ triplex ue humano generi accidit ex primæ mulieris præuaricatione, ſcilicet ve damnabilis culpæ, ve rebellionis contra ſpiritum carnalis concupiſcentiæ, & ue pro peccatis interminalis pœnæ. De iſto triplici ve intelligi pōt illud Apocalyp. 3. capitulo. Ve, ve, ve habitantibus in terra. Sed ab hac triplici ve erat virgo glorioſa ſingulariter inter omnes mulieres præſeruata, & hoc intelligi poteſt in primo verbo ſalutationis: cum dicitur. Aue. Nam aue, idem eſt, quòd ſine ve. Et ſicut dicit Valdeby ſuper eodem. Nunquam legimus in ſcriptura ſacra aliquem Angelum dixiſſe alicui creaturæ humanæ. Aue. ante hanc Gabrielis archangeli ſalutationem, & hoc in ſignum, ꝙ ipſa fuit prima creatura libera a ve, & per illũ mutatum erat nomen primæ mulieris, ſcilicet Eua, quæ duxit genus humanum in prædictum triplex ve. Vnde de Eua ve interpretatur. Et ſi hoc nomē Eua, quod eſt nomen primæ mulieris tranſponatur, in Aue mutatur, quod idem eſt, ꝙ ſine ve. Et ideo in huius glorioſiſsimæ virginis laudem ſic canit ſancta mater Eccleſia. Sumens illud Aue, Gabrielis ore, funda nos in pace, mutans nomen Euæ. Et hanc uirginem a prædicto triplici ve liberatam deſignāt tres interpretationis huius nominis Maria. Vnde Maria ſecundum vnam interpretationem idem eſt, quòd illuminatrix, vel ſtella maris, & certe illa illuminata erat a Chriſto tanquam luna & ſtellæ a ſole, per quam illuminationem præſeruata erat a peccato originali, actuali, & ueniali. Et ideo meritò poteſt illa dicere illud Iudith. 13. capit. Cuſtodiuit me Angelus Domini, & hic euntem. i. in hunc mundum uenientem a peccato originali, & ibi commorantem ideſt a peccato actuali, & inde reuertentem, ideſt de mundo ad patriam uenientem, a peccato ueniali, & non permiſit Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſcilicet a peccato originali, actuali, uel ueniali. Et pro eo ꝙ hæc uirgo glorioſa taliter a Chriſto erat illuminata: ſicut luna a ſole, & ab omni peccato præſeruata. Ideo meritò dicitur illa illuminatrix. i. illuminans ambulātes in tenebris peccatorum: ſicut etiam luna illuminat ambulantes in tenebris noctis. Item dicitur ſtella maris, ideſt præbens ducatum nauigantibus in tempeſtuoſo mari huius mundi ad portum quietis æternæ, & veniam nauigātibus in fluctibus periculoſis huius mūdi: ut exemplare in dubium huius ſtellæ imitarentur: & tunc non ducatum a ve peccati cum hac glorioſa & beata virgine Maria liberarentur, & nunquam a naue innocentiæ caderent, nec unquam a fluctibus huius maris abſorberentur. Sed certè multi ſunt ſimiles ſtrutioni angelicæ a trope. De quo narrat beatus Gregorius in ſuis moralibus ſuper illud Iob 39. cap. Quando ſtrutio derelinquit oua ſua in terra: tunc forſitan in puluere calefaciens ea obliuiſcitur, quòd pes conculcet ea. aut beſtia agri conteret. Dominatur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtra laborauit nullo timore cogente. Priuat enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit in altum alas erigit, decidet æquum, & aſſeſſorem eius, & cætera. Vbi dicit Gregorius, quòd ſtrutio ponit oua ſua in Sabulo, & ſignat locum ſub ſigno pliadis, quæ a pluralitate ſtellarum ſic uocatur, & recedit, & oua ſua non cuſtodit, & poſtea aſpicit illud ſignum pliadis, & ſub illo ſigno quærit oua ſua, & non inuenit: quia ſignum illud eſt in alio loco, & ſic oua ſtrutionis

tionis conculcantur pedibus equorũ,aut aliarum beſtiarum.& ideo rarò prolificat.Moraliter, per ſtrutionem intelliguntur peccatores de miſericordia & beatiſsimæ uirginis Mariæ nimium præſumentes, qui aliquando ex inſtinctu Spiritusſancti ponunt oua ſua,i.propoſitum benè operandi, & cito recedunt,& dimittendo oua ſua & reſpicientes ad pliadem, idest præſumentes per ducatũ miſericordię Ieſu Christi & glorioſiſsimæ uirginis Marię matris eius qñcunq; voluerint ad oua ſua,ſed tardante miſero peccatore ad ſua oua, ideſt ad ſuum bonum propoſitum redire, & oua ſua prolificationem operis fouere recordatur.pliades, ideſt Chriſtus & ſua mater propter eius demerita detrahunt ab eo miſericordiam, & gratiam, & ſic oua conculcantur a demonibus, & miſer homo perdit laborem ſuum. Et ideo ſecundum conſilium Apoſtoli. Dum tempus habemus, operemur bonũ ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. ad Galat. 6.& iuxta Eccle.5. capitulo. Non adijcias peccatum ſuper peccatum, & dicas miſericordia Dei magna eſt,multitudinis peccatorum meorum miſerebitur: nam ira, & miſericordia cito ab illo approximant, & in peccatores reſpicit ira illius,ne tardas conuerti ad dominũ, & ne differas de die in diem:ſubito enim ueniet ira domini,& in tempore uindictæ diſperdet te,noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis non enim proderint tibi in die obductionis & uindictæ,non uentiles te in uentum,& non eas in omnem uiam. Sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. Hæc ibi. ideo reſpice maris ſtellam & imitare illam,ut ducatu illius a ue damnabilis peccati valeas liberari. Secunda autem interpretatio huius nominis Maria eſt domina, & per hoc deſignatur, quòd hæc virgo glorioſa reſeruata erat a ve rebellionis contra ſpiritum carnalis concupiſcentiæ. Vnde domina a domãdo dicitur, & certè ipſa carnem ſuam ſubiectam humilem & obedientẽ ſpiritui fecit. Vnde in figuram huius uirginis dixit Deus ad ſerpentẽ Gen.3.Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen ipſius, ipſa conteret caput tuum, id eſt primos inſultus diaboli,& primos motus carnis contra ſpiritum inſurgentes, quos motus ſi deprimamus: tunc a ve carnalis rebellionis cõtra ſpiritum cum hac virgine liberi erimus. Vnde pſalmiſta dicit. Si mei non fuerint dominati: tunc immaculatus ero &c. Tertia interpretatio huius nominis Maria, eſt amarum mare, & per hoc deſignatur, ꝙ hæc glorioſa, ac beatiſsima uirgo erat præſeruata a ve interminabilis penitentiæ. Pro quo notandum, ꝙ ſicut mare ſignificat mũdum propter eius inquietudinẽ, ita pœnitentiã propter eius amaritudinem,quam ſi homo quantuncunq; peccator,& malus uoluntariè ſuſtineat, & perfectè pœniteat, a liberatione ve pęnæ æternæ ſecurus erit. dicente Chriſto Matth. 3. capitulo. Pęnitẽtiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum. Sed quanto magis hanc uirginem glorioſam ab omni peccato immunem poſt tantam tribulationem, & uoluntariam pęnitẽtiam, quam patienter & gaudenter ſuſtinuit, a ve interminabilis pęnæ oportet eſſe ſecurã.

3 † Secunda prærogatiua, de qua hæc uirgo glorioſa,& beatiſsima præ alijs mulieribus cõmmẽdatur, eſt a plenitudine virtutis, quod notatur in ſecundo verbo, ſiue in ſecunda parte huius ſalutationis angelicæ: cum dicitur, gratia plena. Pro cuius declaratione eſt notandum, quòd ſicut dicit ſanctus Thomas in de ueritate theologiæ, libro 5.cap.3.triplex eſt gratia. Primò enim (inquit) ſumitur gratia generaliter pro quocunq; adiutorio diuino creaturæ a Deo gratis impenſo, & in differenter ad quemcunque actum,& iſta gratia a theologis uocatur gratia pręueniens, ſcilicet actum uirtuoſum, & ſine iſta gratia nullum bonum opus poſſumus facere, immo nec in actu exiſtere, & iſta eſt magnnm donum Dei. Nam magnũ donum Dei eſt omnem diſpoſitionẽ, & potẽtiam gratiæ receptiuam habere, & hoc donum habet quilibet homo, quamdiu eſt in via:ſed hoc dono carent damnati in pœna:q̃a vltra redire non poſſunt ad gratiam. Vnde Lucæ.16. Inter nos & uos chaos magnum firmatum eſt, ut hi qui uolunt hinc tranſire ad uos non poſſunt,neque inde huc tranſmeare. Secundo modo gratia ſumitur ſpecialiter,& pro dono a Deo dato, quo mediãte Dei adiutorio homo

homo præparat ſe ad recipiendũ ſpiritum ſanctum,& ſine iſta gratia nullus homo facit ſufficienter quod in ſe eſt,ut ſe præpararet ad ſalutem , & iſta gratia uocatur gratis data , ſiue cooperatio Dei . Vnde quando aliquis declinat a malo,& facit bonum:tunc Deus mediãte ſua gratia operatur in illo , dicente Apoſtolo ad Eph. 2.Deus operatur in nobis velle , & perficere,& ſine illo nullum opus bonum poſſumus facere,dicente Chriſto Ioannis. 15.capitulo . Sine me nihil poteſtis facere . Tertio modo ſumitur gratia propriè pro dono diuinitus dato ad merendum,quod quidem donũ gratia gratum faciens', ſiue conſummans appellatur, & iſta gratia dat finalem perſeuerantiam in bonis, ſine qua nullus poteſt ad gloriã venire æternam. Sed qui in hac gratia perſeuerauerit vſque in finem ſalus erit. Matth. 10.ca. Hanc triplicem gratiam habuit hæc glorioſiſſima & beatiſsima uirgo Maria. Vnde meritò poteſt illa dicere cũ populo illud 1.ad Cor. 15. ca. Gratia Dei ſum id quod ſum, quantum ad primum. & gratia eius in me uacua non fuit, quantum ad ſecũdum. Sed gratia eius ſemper in me manet, quantum ad tertium. Et iſta triplici gratia plena erat beata uirgo Maria. Vnde ſola iſta gratia replet mẽtem humanam , & ſine illa uacua manet mens humana , nec aliquo alio,imo nec tota aqua etiam poſt mẽtem humanam replere: prædictæ tamen gratię minima gutta poteſt eam gaudio , dulcedine , & deuotione uſq; ad ſummum replere . De hac autem gratia egregia dicit B. Auguſt. Qui inquit libẽter bibit de fluuio paradiſi, cuius gutta una maior eſt Oceano , reſtat ut in eo ſitis huius mundi ſit extincta. In huius autem rei figura legitur 4.Regum 4.Quòd quædam mulier mortua viro ſuo grauiter oppreſſa debito quæſiuit Helyſeum prophetã, & petiuit adiutorium ab eo . Quæſiuit autem Helyſeus ab ea,quid haberet in domo ſua, & illa mulier dixit ad Helyſeum , quòd nihil habuit in domo ſua niſi parum olei. Cui Helyſeus dixit. Vade inquit & accipe uaſa uacua , & infunde in uaſa de oleo , & fecit , & multiplicatum eſt oleum,donec impleta eſſent omnia vaſa, quibus impletis ſtetit oleum , & ex illo ſatisfecit creditori ſuo , & vixit de reliquo . Spiritualiter,hæc mulier anima humana eſt,cuius ſponſus Chriſtus eſt, dicente Apoſtolo 2.ad Corinth. 11. Deſpondi vos vni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Vir enim iſte mortem paſſus eſt in ligno Crucis , ad redimendum nos de ſeruitute diaboli, ratione cuius multum ſumus debiti ad reddendum ſibi gratiarum actiones , quodque a nobiſmetipſis facere non poſſumus , nec ſufficimus . Ideo non reſtat,niſi ut quæramus Helyſeum,ideſt Deũ noſtrum, rogando ipſum , vt det nobis modicum olei ſuæ gratiæ , & illud taliter in nobis multiplicet: ut poſsimus cum humilitate , & cum bonis operibus aliqualiter recompenſando placere Deo ſaluatori noſtro, & uitam noſtram in omni perfectione & mundicia de cætero continuare . Sed notabiliter dictum eſt, quòd quãdiu uaſa fuerint uacua, fluit oleum, & quando fuerũt repleta, ſtetit oleum, & non fluxit amplius, ad deſignandum,quòd quamdiu corda humana ſunt uacua ab amore huius mundi . Deus replet ea oleo ſuæ gratiæ & miſericordiæ.Sed quando ſunt totaliter occupata mundi concupiſcentijs & carnalibus deſiderijs . Deus non inuenit in eis uas , in quo gratiam ſuam infundat.Veruntamẽ & ſi mundi concupiſcentia & carnis deſideria cor hominis occupare poſſunt: & illud tamen implere nequeunt. Vnde doctor quidam in tractatu ſuo qui intitulatur. Conſolatio fidelis animæ.Mira inquit res,cor humanum uaſculum eſt, quod niſi re infinita repleri non poteſt. Nam etſi ſubintret cor humanum auaritia, uacuum eſt, os ſitis ambitionis ſedari nõ poteſt. dicente ſcriptura Eccleſiaſt. 5.capitulo. Auarus nunquam replebitur pecunia. Similiter vt dicit Pariſien. Et ſi carnalis uoluptas laſſari poteſt:tamen ſatiari non poteſt . In cuius rei figura filius prodigus , qui cum meretricibus conſumpſit totam ſubſtantiam ſuam , ſatiatus non eſt : ſed dirè fame cruciatus eſt . Vnde mercenarios patris ſui ſibi prætulit , cum dixit . Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus : ego autem hic fame pereo . Qui cum ſuam dementiam cognouiſſet ad cor reuerſus dixit , Surgam & ibo ad pa-

trem meum & dicam ei. Pater peccaui in cœlum & coram te: Iam ego non ſum dignus uocari filius tuus. Fac me ſicut unum de mercenarijs tuis: ut patet in euangelio Luc. 15. Et ut dicam generaliter, ſubintret dico quodcunq; uitium cor humanum & uacuum eſt. Nec mirum: uitium enim nihil eſt, quod autem nihil eſt, quomodo cor humanum implere poteſt: Nonne vas aere plenum vacuum dicitur: & tamen aer ſubſtantia eſt, & vnum nobiliſsimum de quatuor elementis præter ignem: ergo a multo fortiori cor plenum vitijs vacuũ dici poteſt: cum vitium ſecundum Auguſt. nihil eſt. Cor ergo humanum nullo repleri poteſt niſi Deo, ſiue gratia Dei. Et ideo meritò orat ſancta mater eccleſia dicens. Veni ſancte ſpiritus, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accende. Sed pro ultiori declaratione hic eſt notandum, quòd ſicut dicunt naturales philoſophi: nõ eſt dare locum ſimpliciter vacuum: quia natura intãtum abhorret vacuum, quòd prius quam in aere maneret locus vacuus, natura faceret terram & aquam aſcendere, quæ ſunt elementa grauia ad replendum locum illum. Et ſicut non eſt dare aliquem locum corporeum, quin oporteat, quòd omnino repleatur locus ille aliqua ſubſtantia corporea. Ita etiam non eſt dare locum aliquem ſpiritualem, cuiuſmodi eſt mẽs humana, quin oporteat omnino, quòd repleatur uitijs, aut uoluptatibus, vel gratia & uirtutibus. Nam cito ut homo incipit effundere de mente ſua vitia & malas voluptates, Deus incipit infundere gratias & virtutes. Et ideo meritò pro eo ꝙ mens glorioſiſsimæ ac beatiſsimæ uirginis Mariæ vacua erat ab omni vitio & peccato originali, actuali, vel veniali, oportebat eam omnino eſſe repletam uirtutibus & gratia. Et ideo meritò dixit ſibi archangelus Gabriel, quando miſſus fuit a Domino vt eam ſalutaret. Aue gratia plena Dominus tecum, &c. Sed pro eo quòd ſicut experientia docente. Vas liquore plenum ad modicum tactum uel motum effundit partem liquoris ſui, quem in ſe continet. Et cum hæc virgo glorioſa ſancta Maria ſit vas omni gratia & miſericordia Dei plenum, ac etiam cum vocetur ab eccleſia mater miſericordiæ. ideo vt ipſa ex ſua miſericordia dignetur nobis effundere aliquam partem liquoris gratiæ ipſam frequenter tangamus deuotis precibus, & moneamus honorificis ſalutationibus, dicentes ſibi cum Gabriele archangelo. Aue gratia plena, benedicta tu in mulieribus. Tertia prærogatiua, de qua hæc virgo glorioſa præ cæteris mulieribus commendatur, eſt ab inhabitatione iuuenis, ꝙ in tertio uerbo, ſiue in tertia parte huius ſalutationis notatur. cum dicitur. Dominus tecum. Pro cuius declaratione eſt notandum, quòd ſicut dicit beatus Auguſt. in quodam ſermone de natiuitate beatæ Mariæ. Dominus erat cum beatiſsima virgine tripliciter, ſcilicet in vtero per carnis aſſumptionem, in corde per gratiæ plenitudinem, & in opere per ſuccurſum contra hoſtilem impugnationem.

4 † Primò erat Dominus cum beata uirgine in vtero per carnis aſſumptionem, & ille modus eſſendi eſt excellens & ſingularis: quia illo modo numquam fuit cum aliqua creatura: quia de illa ſola carnem aſſumpſit, & in vtero eius naturam humanam ſibi deſponſauit: Figuram huius habemus Geneſ. 24. capitulo. Quòd Iſaac in tabernaculo matris ſuæ illam nobilem mulierem virginem Rebeccam ſibi in uxorem accepit. Spiritualiter per Rebeccam, quæ interpretatur multa patientia, humanitatis Christi deſignatur, in qua multas tribulationes & anguſtias Chriſtus patienter ſuſtinuit. Per Iſaac, qui gaudium interpretatur, ſignificatur Dei filius, iſte Iſaac prædictam puellam Rebeccam, ideſt naturam humanam in vtero matris ſuæ ſibi deſponſauit, cuius deſponſationis internuncius tractans materiam erat angelus Gabriel, ſacerdos qui matrimonium iſtud ſolennizauit erat Spiritusſanctus. Et de iſtis enim nuptijs magnam materiam habemus gaudendi: nam ſicut homo habens ſororem cognatam, uel aliquam puellam pauperem de parentela ſua, ſi filius regis Angliæ illam acciperet in vxorem, multum inde gauderet: ita & nunc nos omnes magnam materiã habemus gaudendi, eo quòd filius regis cœli & terræ, vxorem de parentela

noſtra

noſtra, ſcilicet naturã humanam ſibi deſponſauit, quia ratione iſtarum nuptiarum nos facti ſumus de affinitate, de domo, & de domeſtica familia Ieſu Chriſti regis coeli & terræ. dicente Apoſtolo ad Eph. 2. capitu. Iam non eſtis hoſpites & aduenę, ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei, & ne dum hoc ſed etiã fratres & ſorores Ieſu Chriſti, dicente ſeipſo in euangelio Matth. 12. capitu. Qui facit uolũtatem patris mei, qui in coelis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt: & quia fratres, & ſorores Chriſti certè, filij & hæredes apparentes regni coelorum, dicente Apoſtolo ad Romanos 8. capitulo. Sumus enim filij Dei, quòd ſi filij & hæredes. Secundò erat Dominus cum beata Maria virgine in corde per gratiæ plenitudinem. vnde illa habuit fontem, ſiue fluuium gratiæ. De quo dicitur Geneſis 2. capitul. Fluuius egrediebantur de loco uoluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur ſecũdum quatuor capita, id eſt in quatuor flumina, quæ diuerſas regiones circumdabant, & eas fertiles fecerunt. Spiritualiter, vt dicit Petrus Comeſtor in ſuis allegorijs, ſuper eodem. fons iſte Chriſtum ſignificat, qui eſt fons vitæ, de quo egrediebãtur quatuor flu uia: i. doctrina ſancta quatuor euangeliſtarum quibus ortus ſanctæ eccleſiæ irrigatur, & fertilis efficitur, & diuerſas regiones circumdant quia populum diuerſarum regionum in vnitatem fidei & agnitionem filij Dei colligunt: ſed hæc quatuor flumina multi his diebus nituntur obturare, ne ſterilem terram & aridam cordium terrenorum hominum irrigent, & fructiferam reddant. In cuius rei figura legitur Iudith 7. cap. Quòd Holofernes obſidens filios Iſrael circumiẽs ciuitatem reperit aqueductum, per quem fons influebat in ciuitatem eorum, & fecit illud deſtrui & obturari: ſic dia bolus circumdans ciuitatem animæ humanæ influant obturare. Tertiò fuit Dominus cum hac virgine glorioſa Maria in opere per ſuccurſum cõtra hoſtilẽ impugnationem, unde de illo poteſt intelligi illud Deuter. 20. cap. Si exieris cõtra hoſtes in bellum, ne timeas: quia ego tecum ſum. Super quo dicit Vualdeby in tractatu ſuo de ſalutatione angelica, quòd ipſa non timuit hoſtes ſpirituales, poſtquã meruit audire ab Angelo ſibi dictum illud Luc. 1. cap. Spirituſſanctus ſupeuueniet in te & uirtus altiſsimi obrumbabit tibi. Vnde ſicut legitur Exod. 14. cap. De columna ignis, qui iſraeliticum populum recto duxit itinere per noctẽ; Et de columna nubis ignis quæ eos anteceſsit per diem. ſic in propoſito Spirituſſanctus, & virtus altiſsimi ſuppleuit vicem utriuſque in virgine: nam intantum fuit virgo beata virtute Spirituſſancti roborata, ꝙ nunquam corruit, nec etiam a fide fluctuauit, imo & omnibus alijs eccleſiæ columnis deficientibus in tempore paſsionis Chriſti in virgine fides ſtabiliſsimè permanſit eccleſiæ. Vnde illa eſt mu lier de qua loquitur Apoſtolus Apocal. 12. dicens, ꝙ mulier amicta erat ſole, & luna ſub pe dibus eius, & in capite eius corona duodecim ſtellarum. Spiritualiter, iſta mulier eſt beata virgo Maria, quæ amicta obumbrata & induta erat ſole iuſtitiæ unde in perſona illius dicitur Eccleſiaſt. 24. cap. In me omnis gratia viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis: quia in illa, vt ſupra dictum eſt, erat plenitudo gratiæ filij Dei, qui dicit in Euangelio. Ego ſum via, veritas & vita. Ioan. 14. cap. Hæc virgo lunam habuit ſub pedibus eius: quia abundantiam temporalium diuitiarum, quæ per lunam intelliguntur, pedibus affectionis conculcauit. duodecim ſtellæ coronæ ſuæ ſunt duodecim articuli fidei noſtræ. Et meritò hac corona coronatur hæc virgo glorioſiſsima Maria, pro eo ꝙ in tempore mortis Chriſti Ieſu tota fides noſtra in ipſa permanſit. Ex quibus patet, qualiter Dominus inſeparabiliter fuit cum virgine Maria. vnde pſal. Deus in medio eius non commouebitur.

5 † Quarta prærogatiua, de qua hæc virgo glorioſa præ cæteris mulieribus ſingulariter commendatur, eſt præcellentia bonitatis, quod notatur in quarto verbo, ſiue in quarta parte huius ſalutationis: cum dicitur, benedicta tu in mulieribus. Pro quo notandum; ꝙ ſpecialiter quinque mulieres, de quibus ad pręſens legimus in ſacra ſcriptura a Domino benedictas, inter quas principaliter, & per quas ſingulariter hæc virgo glorioſa eſt benedicta.

Prima erat Iael, de qua legitur Iudicum 5. ca. Quòd poſtquam occidiſſet Siſaram inimicũ populi Dei filiorum Iſrael, dictum erat ei. benedicta tu inter mulieres. Iael aſcendens interpretatur & beatam Mariam virginem ſignificat, quæ ſemper creſcens, & aſcendens erat per totum tempus viationis ſuæ de virtute in virtutem. Siſara excluſio gaudij interpretatur, & vanum gaudium huius mundi ſignificat, per quod eius amatores a uero gaudio cœli excluduntur. Hunc Siſaram hæc virgo Maria in ſeipſa interfecit & alijs exemplum interficiendi præbuit. unde & per illius humilitatem aperta eſt nobis ianua cęli, iuxta illud, quod canit mater eccleſia dicens. Paradiſi porta per Euam cunctis clauſa eſt, & per Mariam virginem cunctis patefacta; vbi Deus parauit ſuis fidelibus verum & perfectum gaudium, quod tantum eſt ſicut dicit Apoſt. j. ad Cor. 2. Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum. Secundam uerò mulierem quam legimus eſſe benedictam, erat Iudith, de qua legitur Iudith. decimotertio. Quòd poſtquam occidiſſet Holofernem, dictum erat ſibi a Domino Deo excelſo, benedicta es tu præ omnibus mulieribus ſuper terram. Spiritualiter Iudith glorificans interpretatur, & ſignificat glorioſam virginem Mariam. Holofernes, qui iniquitas interpretatur, ſignificat diabolum. Hunc Holofernem hæc uirgo glorioſa per ſuam humilitatem occidit, hoc eſt a ſuis uiribus & poteſtate quam habuit ſupra genus humanum eum priuauit & debilem & quaſi infirmum ſe fecit. Vnde Fulgentius. Quemadmodum (inquit) ſancta matrona Iudith ab omni populo honorata erat: quia Holofernem interfecit, ſic non immerito debet a nobis beatiſſima uirgo honorari: quia diabolum a ſuis viribus ſuæ humilitatis totaliter eneruauit: vt iam non dicitur fortiſſimus potentia, ſed infirmus & inualidus a ſuis uiribus diuina uirtute priuatus. Vnde Criſoſtomus. Debilis eſt (inquit) hoſtis, qui neminem poteſt ſuperare niſi uolentem.

Sed hic eſt notandum, quòd ſicut dicunt naturales, quando Sol mittit radios ſuos ad nubem lucidam & concauam eam reddit lucidiorem, & ſtatim apparet in ea impreſſio iridis, vel arcus cœleſtis. Moraliter ſic Sol iuſtitiæ Deus noſter miſit radium ſuum, id eſt filium ſuum vnigenitum in vtero virginis ad ſanguinem & carnem ab ea ſumendum, quæ erat quaſi nubes lucida per gratiam, qua prædicitur plena uel concaua per humilitatem, mediante qua dixit. Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Et ſicut arcus cœleſtis fuit ſignum fęderis inter Deum & hominem, ita partus virginis. Vnde in confirmatione huius in eius natiuitate cantabant Angeli dicentes. Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus, & cætera. Luc. ſecundo. Et ſicut in arcu ſunt duo extrema diſtantia, quæ appropinquata fiunt per cordam gracilem: ſic in mulieribus ſunt duo extrema valde, ſcilicet virginitatis, & fœcunditatis, quæ tamen per gracilem cordam, ideſt humilitatem Mariæ appropinquabant. vnde & ipſa fuit ſimul virgo & mater. De iſto arcu dicitur Eccleſiaſt. 43. Vide arcum, & benedic illum, qui fecit eum. Sed vt experimentum docet, qui trahit arcum, quaſi ad commotionem extremorum vel arcus frangitur, vel ſagitta inde exiens ſi inimicum percutiat, grauiter eum lædat: ſed in prædicto arcu coniuncta ſunt adinuicem, & ad unum extracta prædicta duo extrema, ſcilicet fœcunditas, & virginitas: ſed hic arcus frangi non potuit: quia illa virgo permanſit in partu, & poſt partum. & ideo ſagitta inde exiens, ideſt Chriſtus ex vtero virginis procedens grauiter percuſsit diabolum, & vulnerauit. Hæc eſt ſagitta Ionathæ, quæ nunquam abijt retrorſum. ſecundo Regum primo. Figuram huius habemus Apocalyp. ſexto capitulo. Vbi legitur, quòd Ioannes vidit æquum album, & qui ſedebat ſuper eum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit uincens vt vinceret. Spiritualiter ęquus albus: ut dicit Valdeby ſuper ſalutationem angelicam ſermo. 4. eſt humanitas Chriſti, ſeſſor eius diuinitas, arcus eius caro, quam ſibi vniuit in utero virginis

nis,coniungendo in ea duo extrema.ſ. virginitatem & maternitatem. Et data eſt ei corona: quia iure materno habuit rationem vnde eſſet verus rex iudeorum: ſicut ipſe qui mentiri nõ potuit fatebatur. Vnde in tempore ſuæ paſsionis cum ab eo peteretur. Tu es rex iudeorum, reſpondit dicens. Tu dicis: quia rex ſum ego. Et exiuit uincens vt vinceret.etiam quaſi ſagitta in ſpiritu uehementi ad proditionem diaboli, & ad reconciliandum genus humanum ad gratiam & miſericordiam. Vnde ſicut Iris nõ apparet niſi in tempore pluuioſo & tempeſtuoſo: ſic beata uirgo præcipuè apparet pro miſeris peccatoribus orando, quando inuenit periculum alicuius miſeriæ,pœnæ,vel culpæ. Vnde quamuis in ſcriptura ſacra reperitur, ꝙ quibuſdam benedicitur propter ſuam potentiam, quibuſdam propter ſuam ſapientiam, præcipuè tamen & cordialiter hominibus pijs benedicitur propter ſuam miſericordiam. Vnde. 2. Regum. 2. legitur,ꝙ cum nunciatum eſſet Dauid, ꝙ uiri Iabes ſepeliſſent Saul, miſit rex Dauid nuncios ad uiros Iabes & dixit ad eos. Benedicti uos a domino,qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino ueſtro Saul & ſepeliſtis eum.ſic quamuis beata uirgo Maria ſit potentiſsima imperatrix inferni, & ideo de demonibus in timore & reuerentia habita: ac etiam ſit potentiſsima regina cęli, & ideo ab Angelis honorificata. Ipſa tamen eſt miſericordiſsima domina mundi,& ideo ab hominibus peramata, & benedicta inter omnes mulieres.vnde Cęleſtiſsimus.Sicut(inquit)nulla creatura beata uirgine fuit in plenitudine gratię plenior. ita nulla creatura fuit in miſericordia abundãtior. Quicquid enim accepit a deo in theſauris gratiæ totum expendit in operibus miſericordiæ. Intus abũdat in diuitijs gratiarum foris exuberat beneficiis, & omne effundit in operibus miſericordiarum largiſsimum inuenit Deum in conferendo,& liberaliſsima mulier in expendendo. Et ideo meritò benedicta inter mulieres.

6 † Tertia verò mulier, quam legimus benedictam, erat Abigail, de qua legitur primo Regum. 25. ꝙ poſtꝙ ſuum ſanctum cõſilium impediuit Dauid ne occiderit Nabal. Dixit ſibi Dauid,benedictum eloquium tuum,& benedicta tu:quia prohibuiſti mihi hodie, ne irẽ ad ſanguinem,ideſt homicidium. Spiritualiter Abigail gaudium patris interprętatur, & ſignificat glorioſam uirginem Mariam, quæ ſemper nititur reuocare & conuertere peccatores ad pœnitentiam,de quorum conuerſione exultat pater & gaudet tota celeſtis curia: ut patet Luc. 15. ca. Nabal ſtultus vel inſipiens interpretatur, & ſignificat miſerum peccatorem,qui tantam agit ſtultitiam, ꝙ cum eſſet filius Dei & hæres regni cęlorum,fecit ſeipſum miſerrimum ſeruum diaboli & ſubditum pœnæ:quoniam propter ſuam ingratitudinem & ſtultitiam,niſi ſe emendauerit. Dauid, ideſt filius Dei occidet eum morte ęterna,iuxta illud Ezech. 13. Anima quę peccauerit ipſa morietur. Sed hæc uirgo glorioſa ſemper nititur ſua mediatione & interceſsione peccatores a morte eripere, & certè ſi peccatores attenderẽt ad benedictum eloquium huius virginis, & ſecũdum illud facerent, a morte eriperentur æterna.unde ita dicit peccatoribus de filio ſuo Ioãnis. 2. c. Quodcunq; dixerit vobis facite,ſed ipſe dicit peccatoribus. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cęlorum. Matth. 3. cap. Item, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata Matth. 19. ca. Et ſi peccatores ſecundum cõſilium huius virginis beatæ Mariæ hoc præceptum Chriſti facerẽt,indubitabiliter a morte æterna eriperẽtur. Et ideo meritò poſſumus dicere huic glorioſæ virgini beatæ Mariæ, benedictum eloquium tuum, & benedicta tu in inter mulieres. Quarta mulier quam legimus eſſe benedictã eſt Ruth, de qua legitur Ruth, 3. ca. & poſtquam elegit ſibi virum optimum in ſponſum.ſ.boos, dictum erat ſibi, Benedicta es a domino filia: quia non es ſecuta iuuenes & pauperes ſiue diuites. Spiritualiter Ruth videns vel feſtinans interprętatur,& ſignificat beatiſsimam virginem Mariam, quę perfectiſſimum habuit viſum, & ideo Dęo placere feſtinauit. Hæc enim in terra non elegit ſibi ſpõſum pauperem propter uoluptatem carnalẽ, nec elegit ſibi ſponſum iuuenem propter ſuã pulchritudinem, vel fortitudinem; nec etiam elegit ſibi diuitem propter auaritiam; ſed ele-

uenire. Vnde pſalmiſta. Audiuit Dominus, & diſtulit, ſupple venire propter malitiam & ingratitudinem populi, ſed tandem præcibus nobilium quaſi victus, & miſericordia motus promiſit ſe uenturum ad regnum ſuum, & populum de manibus inimicorum eripere & ſaluare. Quatuor viæ, quibus venitur ad regnum huius mundi ſunt quatuor modi, quibus diuerſi homines diuerſimodè in mundo ſunt proditi. Prima uia, ſiue modus fuit modus, quo Adam primus homo uenit in hunc mundum, ideſt creabatur de mundo, per quam viam nullus uenit in mundum, niſi ipſe ſolus Adam. Et ideo meritò per illam noluit Dominus uenire ſicut dicit beatus Anſelmus. Cur Deus homo, capitulo 8. libro 1. ca. 3. Secunda uia fuit per quam uenit Eua ex uiro ſine muliere: ſed nec per illam Dominus voluit intrare mundum. Tertia uia fuit communis omnibus hominibus, ſcilicet uia naturalis propagationis inter uirum & mulierem: ſed quia illa uia lubrica erat & immunda, ideo per illam non decuit illum regem nobilem uenire. Quarta uia fuit munda ab omni ſorde & immaculata, per quam uenit & intrauit rex noſter Ieſus Chriſtus regnum ſuum, quãdo natus erat de virgine Maria puriſsima nunquam peccati labe polluta: ſed antequam rex iſte intrauit per hanc uiam regnum huius mũdi per carnis aſſumptionem præmiſit nuncium ſuũ, ſcilicet Ioannem baptiſtam, qui clamauit in deſerto dicens. Dirigite uiam Domini. Ac etiam præmiſit nuncium ſuum Gabrielem archangelum ad beatiſsimam uirginem Mariã, ꝙ ipſa ſe prępararet obuiam Domino ſuo, qa per illam uellet mundum intrare, & illa cum ſumma humilitate occurrens ei obuiam per conſenſum dicens. Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecũdum uerbum tuum. Et ſic per ſuam humilitatem & gratiam regem noſtrum introduxit, & ita in perſona illius uirginis dicit euangeliſta Luc. 1. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Vnde & nos iam de aduentu regis noſtri gaudentes huic uirgini, quæ nobis eum introduxit unanimiter dicamus. Benedicta tu in mulieribus: quia per tuam humilitatem & gratiam ad liberandum nos a ſeruitute diaboli, & opprobrio inimicorum noſtrorum iam uenit ad nos rex noſter, & manet cum ſuis fidelibus, dicente Chriſto in euangelio. Ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſumationem ſęculi. Matth. 28. Figuram enim ſupradictæ introductionis regis noſtri Ieſu Chriſti habemus Ge. 15. ubi legitur, quòd Deus dixit ad Abraham. Scito prænoſcens peregrinum ſit ſemen tuum in terra non ſua: quia ſubijcient eos ſeruituti & affligent quadraginta annis. Veruntamen genti cui ſeruituri ſunt ego iudicabo, & poſt hoc egredientur cum magna ſubſtantia, & ſequitur. Generatione autem quarta reuertentur. Super quo Iſidorus ſuper allegorijs ſuis ait. Abraham interpræ tatur pater multarum gentium, per quem intelligi poteſt pater multarum gentium Adam primus parens, a quo omnes deſcendimus. Huius enim ſemen fuit peregrinum in terra non ſua: quia omnes uſque ad mortem Chriſti ad inferos deſcenderunt & afflicti fuerunt. poſtea uerò egrediebantur cum magna ſubſtantia, qui cum filio Dei ad infernum deſcenderunt, exierunt; ipſe enim eſt ſubſtantia animæ humanæ, iuxta illud pſalmus. Subſtantia mea apud te eſt. Et hoc factũ eſt in quarta generatione. Quatuor enim generationes fuerunt inter ſe diſsimiles. Prima fuit in Adam, quæ fuit ſine patre & matre carnalibus. Secunda fuit in Eua, & hæc fuit in patre; quia de Adam, de quo facta eſt, ſed non matre. Tertia fuit & eſt in quolibet, & hæc habuit patrem & matrem. Quarta fuit in Chriſto: quia naturam noſtram aſſumpſit; & hæc habet matrem & non patrem carnalem. In hac quarta generatione percipimus hæreditatem noſtram; quia per Chriſtum, qui naturam noſtram aſſumpſit cœlum & terram hæreditemus, quæ prius per peccatum perdidimus. Vnde Ephe. 4. Deus qui diues eſt in miſericordia, dilexit nos, cum eſſemus mortui in peccato, uiuificabit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluti ſumus, & corpore ſuſcitauit nos & condeſcendere fecit in cœleſtibus.

7 † Quinta prærogatiua, de qua hæc uirgo glorioſa ꝑ alijs commẽdatur, eſt a nobilitate fru-

ctus ſui ventris, quod notatur in hoc verbo ſiue parte quinta huius ſalutationis, cum dicitˀ. Benedictus fructus ventris tui Ieſus. Et meritò poteſt dici fructus ventris virginalis benedictus. Nam vt dicit euangelium Matth. 7. Nō poteſt arbor bona fructus malos facere, ſaltē ſi fructus imitetur naturam arboris bonæ: ſed homo uocatur grecè antropos, quod latinè eſt, arbor euerſa: ſed hęc arbor glorioſa Maria, vt patet ex ſupradictis, eſt maximè benedicta, & Ieſus qui erat fructus ventris eius imitabatur naturam ſuæ matris in omni bonitate & gratia, & ideo oportuit omnino hunc fructū eſſe benedictum. Sed tamen eſt hic notandū; ꝙ hæc arbor, ſcilicet glorioſa uirgo Maria nō produxit fructum ſuum ſicut aliæ arbores, in quibus primò præcedunt folia, deinde flores, tertiò fructus ſuccedunt: ſed ſtatim vt hęc glorioſa virgo Angelo ſalutanti reſpondit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum, incontinēti erat in vtero virginis fructꝰ perfectus. ſ. Ieſus perfectus Deus & perfectus homo ex anima rōnali & humana carne ſubſiſtens, & ideo non dicit euangelium. Benedictum germē, vel benedictus flos: ſed benedictus fructus ventris tui, vnde Eccl. 24. in perſona huius glorioſæ virginis dicitur. Flores mei fructus honoris & honeſtatis, in ſignum ꝙ æquè cito ſicut folia verborum dicta erant a virgine dicente. Ecce ancilla domini &c. ſtatim & ſubito generabantur in hac arbore glorioſa virgine Maria flores inſpirationis ſpiritusſancti & fructus. ſ. Deus & homo. Et meritò poteſt iſte fructus vocari fructus honoris & honeſtatis: nam (vt conſtat) fructus illi boni ſunt in natura, qui primò maturati ſunt illo anno, & pro raritate mittuntur ad reges & nobiles, qui eos honorificè recipiunt, & illi fructus, qui ſunt puri in natura & ſolidi, & diu ꝑſeruantur a corruptione, honeſtè cuſtodiuntur. Sic ſpiritualiter loquendo iſte fructus uirginis Mariæ. ſ. Jeſus Chriſtus erat primus fructus, qui repertus eſt, maturus, poſt illud corruptum pomum quod guſtauit Adam. Et fructus iſte etiam manet incorruptibilis, juxtà illud Pſal. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionē. Et iſte fructus propter ſuam nobilitatem miſſus erat nobis a patre cęleſti. ideo recipiendus eſt cum ſummo honore, & cuſtodiendus eſt cum omni honeſtate. In iſto enim fructu benedicto inter cæteras eius proprietates vnum mirabile reperitur: nam vbi vnum pomum corruptum, multa alia putreſcere facit per uiam naturæ, ſed nunquam econuerſo. Sic ſpiritualiter vnum pomum ligni vetiti, prima duo poma generis humani & quaſi innumerabilia ab eis deſcendentia intoxicauit & corrupit: ſed iſte fructus glorioſæ uirginis Ieſus Chriſtus, qui erat in ſe puriſsimus, quaſi infinita poma putrida ſanauit, & ſuæ priſtinę puritati reſtituit. unde Apoſtolus ad Rom. 5. cap. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Item. j. ad Corinthios. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Vnde in figura huius legitur in itinerario magno terræ ſanctæ, quòd in Egypto inueniuntur poma aliqua, quæ uocantur poma Ade, in quibus ſi inſciſa vel fracta fuerint in omni particula quaſi ueſtigia inueniuntur dentium, & ſimilitudo morſus dentium hominis. Etiam, vt dicitur in eodem, inueniuntur poma aliqua, quæ uocantur poma paradiſi, quæ cum inciduntur, inuenitur imago, uel præſſura crucis & hominis crucifixi, quæ ſunt poma dulciſsima in guſtu. Spiritualiter prima poma ſignificant corruptionem generis humani per fructum vetitum. Alia verò reparationem generis humani per fructum prouenientem de vtero virginis; & ſuſpenſum in ligno deſignant. vt vnde mors oriebatur, inde vita reſurgeret, & qui in ligno vicerat, in ligno quoque vinceretur. Iſtum enim fructum guſtare debemus: vt a corruptione peccatorum præſeruemur. Vnde refert doctor de Kyngſtede. ſuper li. Prouerb. quòd in Babylonia eſt arbor, cuius fructus eſt dulciſsimus. Qui fructus duas habet proprietates mirabiles. vna eſt, quòd quantumcunque ſcindatur in partes modicas in qualibet parte reperitur hoc nomen Ieſus ſcriptum litteris aurei coloris. Alia eius proprietas eſt, quòd nunquàm putreſcit, & veriſimile eſt,

quòd

quòd hoc eſt virtute huius nominis Ieſus. Cum igitur illud quod eſt ſcriptum, vel naturaliter inſertum, habeat hanc uirtutem, quòd præſeruat à corruptione, multo magis homo, ſi ſcribat per amorem intimum in corde ſuo illum Dominum benedictum, qui uocatur Ieſus, præſeruabit illum a putredine uitiorum. Hoc conſiderans beatus Ignatius, quem intantum delectauit ille fructus, quòd nunquàm receſsit de ore eius. Et ſicut dicit Linco. ſuper euangelia, parte. 4. ca. 7. Cum iſte ſanctus Dei ductus eſſet ad martyrium, & a tortoribus compelleretur idolis ſacrificare, dixit. Habeo amatorem Deum meum ſcriptum in corde meo, quo aſtricto ſum, vt idolis ſacrificare non poſſum, quo igitur defuncto a tortoribus prouiſum eſt: vt diligentius inſpiceretur, ſi aliquid in corde ſuo ſcriptum inueniretur, quo inſpecto inuentum eſt a tortoribus hoc aureis litteris in corde ſuo ſcriptum. Ieſus eſt amor meus. Vnde & in primitiua eccleſia in principio religionis chriſtianæ Ieſus habebatur in tanta reuerentia & amore, quòd uix erat aliqua communicatio inter fideles, quin Ieſus ſemper erat in ore eorum. Vnde Paulus in ſcriptura paucarum epiſtolarum plus quàm millesies ſcripſit hoc nomen Ieſus: ſed iam magis delectantur aliqui homines de diabolo quàm de Ieſu loqui: nam nomen Ieſus a multis raró, uel nunquàm nominatur ad eius honorem: ſed quaſi in omni uerbo ocioſo ad eius blaſphemiam. Vnde Iſa. 52. ca. Iugiter tota die nomen meũ blaſphemat: ſed, prout dicitur Thobiæ. 13. c. Male dicti qui contempſerunt te, & condemnati erunt, qui blaſphemauerunt te. Et ideo certè omnes fructus talium inutiles ſunt & acerbi ad manducandum: ſed fructus ventris virginis virginalis dulcis eſt ſuper me & ſauum, quem fructum ſi quis dignè deguſtauerit, viuet in æternum.

De eadem oratione. *Cap.* XXXIX.

QVartò & ultimò in hac materia de oratione reſtant aliqua, quæ orationis impediunt effectum oſtendere.

1 † Pro quo notandum primò, quòd inter cætera ſex ſunt, quæ orationis effectum ſpecialiter impediunt. primum eſt peccatum orationis uſi. Iſa. 1. Cũ multiplicaueritis orationes veſtras non exaudiam uos: manus enim ueſtræ ſanguine plenæ ſunt. Item pſal. Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Item Io. 9. Scimus, quoniam peccatores Deus non audit: ſed ſiquis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit. Vnde qui a uerbo Dei diuertit aurem corporis ad audiẽdum uerbi Dei, uel aures cordis ad intelligendum, Deus aures ſuas non immerito ab eius oratione diuertit. Vnde Iſid. in de ſummo bono li. 3. ca. 7. Non, inquit, poteſt habere precum certam fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei pigritat, & quem peccandi recordatio delectat, qui a præceptis Dei auertitur, quod in oratione poſtulat, non meretur accipere: nec etiam impetrat ab illo bonum, quod poſcit, cuius legi non obedit: ſi enim id quod Deus præcepit facimus, id quod petimus ſine dubio obtinebimus. Nam, ſicut ſcriptum eſt Prouer. 18. Qui declinat aurem ſuam, ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis multum apud deũ, vtraque ſibi neceſſariò commendatur: vt oratione operatio, & opere fulciatur oratio. Vnde Hiere. Trenorum. 3. ait. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum. Cor enim cum manibus leuat, qui orationem cum opere ſubleuat: quiſquis verò operatur, & non orat, manus & non cor leuat: ſed quia & operari neceſſe eſt, & orare iuxta utrumque benedictum eſt. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum, ne de negligentia mandatorum corde repræhendamur: dum ſalutem noſtram obtinere, aut ſola oratione, aut ſola operatione contendimus. hæc ille. Item Grego. in dialogo. Quid, inquit, mirum ſi poſtulantes tardè à domino exaudimur, qui præcipientem Dominum tardè, aut nullo modo audiuimus. Item idem in moralibus. Clamorem, inquit, illius in anguſtiæ tempore non audit Deus, qui tranquillitatis tempore in præceptis ſuis clamantem Dominum non exaudit. Sed ſunt nonnulli & ſpecialiter viri eccleſiaſtici, qui prolixas ad Deum habent preces: ſed tamen tan-

tanquàm ranæ in palude, & ſit ipſi in ſuis luxurijs & cæteris permanent inuoluti immunditijs, & ſic nedum precum earum affectum impediunt: ſed etiam Deum magis & magis ad iracundiam prouocant. Vnde Grego. & ponitur in Canone 3. quæſtione. 7. in grauibus. Cum is (inquit) qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora prouocatur. Scriptum eſt quippe Prouerb. 15. Victimæ impiorum abhominabiles ſunt Deo, vota iuſtorum placabilia. Et ideo meritò dicit Grego. & ponitur in canone diſtinct. 81. hi qui ſunt. Hi (inquit) qui ſunt presbyteri, aut dyaconi, aut ſubdiaconi, qui in crimine fornicationis iacent, interdicimus ei ex parte Dei omnipotentis & ſancti Petri auctoritate eccleſiæ introitum, quouſque pœniteant & ſe emendent. Si uerò in peccato ſuo perſeuerare maluerint, nullus veſtrum eorum officium audire præſumat: quia benedictio eorum in maledictionem, & oratio in peccatum conuertitur, teſtante Domino per prophetam Malachiam. Maledicam, inquit, benedictionibus veſtris. Qui verò huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerit, Idolatriæ peccatum incurrit teſtante Samuele & beato Gregor. omnino inſtituente peccatum ariolandi eſt non obedire, & ſcelus Idolatriæ nolle acquieſcere. Peccatum (inquit) paganitatis incurrit quiſquis, dum chriſtianum ſe eſſe aſſerit, & tamen ſedi Apoſtolicæ obedire contemnit. Hæc canon. Item Gregor. & ponitur in cano. j. quæſtione. j. fertur. Vulnerato, inquit, paſtore quis curandis ouibus adhibet medicinas, aut quomodo populum orationis clipeo tueatur, qui iaculis hoſtium ſeſe feriendum exponit. Aut qualem fructum de ſe producturus eſt, cuius graui peſte radix eſt infecta. Magis igitur intuendum eſt in illis locis calamitas, vbi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe magis iracundiam prouocent, qui per ſemetipſos placare deberent. hæc Grego.

2 † Secundò impeditur orationis effectus propter perſonæ, pro qua petitur indignitatem. Vnde primi Regum. 16. Negata fuit Samueli petitio, qua orauit pro Saule, dicente ſibi Domino. Vſquequo tu luges Saulem: cum ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael. Quando enim homo intantum eſt obſtinatus in peccatis ſuis, quòd non vult aliquo modo dimittere peccata ſua, certè & quamuis iuſti orent pro ipſo, preces non audiuntur illorum. In cuius confirmationem legitur Hiere. 7. & 11. capitulum, q Dominus videns malitiam populi Ieruſalem & Iudæ in ſuis malitijs obſtinati, & pro illis iugiter prophetam orantem dixit ad prophetam. Tu autem noli orare pro populo hoc, ne aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi; quia non exaudiam te, nonne vides, quæ iſti faciũt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hieruſalem. Item Hiere. 15. Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. quid enim impijs prodeſt, quòd iuſti pro illis orent, vbi eorum enormitas peccatorum continue clamat vindictam. Vnde Criſoſto. ope. imper. ome. 11. Quid, inquit, prodeſt, ſi alter pro te ad Deum, & alter aduerſus te impellat Deum. Si ad iſtius orationem vult tibi Deus miſericordiam facere, illius interpellatio non permittit. vnde Eccleſiaſtic. 34. Vnus orans & vnus maledicens cuius uocem exaudiet? Ideo ad hoc quòd ſanctorum orationes impijs proſint, oportet, quòd ipſimet de peccatis ſuis pœniteant, & miſericordiam Dei humiliter implorent. Exemplum huius habemus in uitas atrum, & idem habet Pariſien. in ſumma ſua, de virtutibus, parte tertia, tractatu de iuſtitia. vbi legitur, quòd quidam religioſus patiebatur moleſtiam a ſpiritu fornicationis, & abijt ſępe ad quendam ſeniorem rogans eum, vt pro ſe oraret. Cumque frequens oratio ſenioris eum non iuuaret, Dominus nocte quadam oſtendit ſeniori negligentiam fratris illius eſſe in cauſa, quare orans pro eo non exaudiretur: vidit enim ſenior monachum ſedentem, & ſpiritum fornicationis in diuerſis formis mulierum ludentem apud ipſum, & ipſum cum eis nimium delectari. Vidit etiam Angelum Domini ſtantem, & vehementer indignantem circa eundem pro eo, quòd non ſurgebat, nec proſter-

nebat

nebat ſe in orationibus ante Deum, ſed magis delectabatur cogitationibus ſordidis, cogitabat ſenior culpam fratris eſſe in cauſa, quòd ipſe orans pro eo non exaudiebatur, & dixit fratri. Impoſsibile eſt diſcedere a te fornicationis ſpiritum alijs pro te orantibus: niſi etiam tuipſe laborem aſſumes in ieiunijs & orationibus & vigilijs orans Deum cum gemitu & lachrymis. Audiens autem hæc frater ſenioris verba compunctus eſt corde, & per corporis afflictionem diuinam obtinuit miſericordiam & gratiam, & a ſe fugauit fornicationis ſpiritum. Dicunt etiam naturales, quòd eſt quidam lapis magnæ uirtutis nomine dyacodes, qui quando applicatur ad os alicuius mortui ſtatim perdit uirtutem ſuam. Sic oratio licèt ſit magnæ uirtutis: vt patet ex ſupra dictis: tamen quando ad mortuum ſpiritualiter applicatur, ſuam perdit uirtutem. Vnde.j. Ioannis.5. Eſt peccatum ad mortem non dico pro eo ut roget quis. Super quo Lyra. Eſt, inquit, peccatum ad mortem, ſcilicet finalis impœnitentia, qua quis in peccato mortali moritur: non pro eo dico ut roget quis: quia non eſt orandum pro damnatis, & ſi de ipſo viuente ſciretur, quòd eſſet de præſcitis, ſimiliter non eſſet pro eo orandum, vt pœnam æternam euaderet: vt dicunt aliqui: poſſet tamen orari pro eo, vt minus peccaret, & per conſequens ut minus in inferno puniretur: ſed quia adhuc neſcitur: quia quilibet peccator quamdiu viuit, poteſt redire ad gratiam. ideo pro omnibus peccatoribus viuentibus eſt orandum. hæc ille. Tertiò impeditur orationis effectus propter defectum charitatis, ſiue propter cordis duriciem illius orantis, vel pro quo oratur. Iſta enim durities duplex eſt. Prima pœnes pauperes eleemoſynam non largiendo. Vnde Prouerb. 21. ca. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperum, clamabit ipſe, & non exaudietur. Secunda pœnes ipſos, qui eum offenderunt iram in corde retinendo. Vnde Eccleſiaſtici. 28. Qui vindicari vult a Domino, inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam, in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecabitur. ipſe, dum caro ſit, reſeruat iram & propitiationem petit a Deo, quis exorabit pro delictis illius, quaſi diceret, nemo, niſi in vanum. Item Matth. 6. capitulo. Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Item Marci. 11. cap. Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem: vt & pater veſter, qui in cœlis eſt dimittat vobis omnia peccata veſtra, quòd ſi non dimiſeritis, nec pater ueſter qui in cę. eſt. di. vo. pec. ve. Quartò impeditur orationis effectus propter defectum deuotionis orantis. Vnde Marci. 7. ca. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè eſt a me. & certè orationem, quæ non fit cum cordis affectu, Deus faciliter non exaudit. Et hoc etiam teſtatur Aug. in de verbis Domini, ſermone. v. dicens. Seruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt tu diſcas magna magnè deſiderare: niſi enim oratio fuerit feruens in charitate & lachrimoſa, alioquin non facit fructum ſecundum beatum Bern. plus quàm terra arida & ſicca ſine humore. Sed experientia docente, aliqui ſubito in conſpectu hominum orando lachrimas emittunt ad decipiendum populum: ut illi eis bona temporalia tribuant: ſed ſtatim a tergo in riſum, & deriſum prorumpunt, pompantes ſiue iactantes ſe de ſua fraudulenta deceptione, qualiter populum innocentem deceperunt. De quibus Chriſtus dicit Matth. 7. ca. Attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: iſti enim ſi quid boni habent, vt faciant, illud ſtatim oſtendunt: vt boni ab hominibus videantur: ſed mala ſua inquantum poſſunt per falſam & fictam ſanctitatem abſcondunt. Quos redarguit ſanctus Ioannes Chryſoſtomus ope. imper. Veh vobis ſcribæ & phariſei hypocritę, qui ſimiles

eſtis ſepulcris dealbatis,&c.ſic dicens. Dic mihi ipocrita,ſi bonum eſt eſſe bonum, & malú eſt eſſe malum,ſi primum:ut quid agitur,non uis eſſe, ſed uis apparere. ſi ſecundum.ſ.ſi malum eſt,eſſe malum,ut quid igitur vis eſſe,qđ non uis apparere. Quod.n.turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe,& quod formoſum eſt apparere,formoſius eſt eſſe. Aut igitur eſto,quod appares, aut apparere quod eſt, quaſi diceret:ut populus per te non decipiatur. Tales.n.ipocritæ bene figurantur 1.Reg.19.cap.Vbi legitur,i ꝙ cum Saul mitteret nuncios ad capiendum Dauid.Dauid uerò a Michol vxore ſua per feneſtram dimiſſus fugit, & Michol poſuit ſuper ſtratum ſuum quãdam ſtatuam mortuam & pellem piloſam capræ poſuit ad caput eius ſimilitudinem capillorum exprimens,& operuit eam ueſtimentis, & ſicut dicit Magiſter hyſtoriarum. ſuppoſuit Iecor capræ ſimilitudinem reſpirationis & expirationis exprimẽs. Spiritualiter loquendo. Dauid interprætatur manufortis, & ſignat perſonam hominis,ſiue ſpiritum rationalem, in quo perſona reſeruatur poſt ſeparationem ſpiritus a corpore.Et ſicut perſona hominis habet ſuum eſſe in Deo, tanquam ſuum cauſatum in ſua cauſa: ac etiã eſſe ideale: ſicut & omnis res creata idealiter relucet in prima cauſa tãquam in ſpeculo morali:& ſicut anima hominis eſt uita corporis: ſic Deus eſt uita animæ, iuxta illud euangeliſtæ Ioannis 14.cap.Ego ſum uia,ueritas & uita.Et ideo quando ſpiritus, in quo ſeruatur eſſe hominis,ſeparatur a corpore.manet corpus quaſi imago hominis mortua. Sic quando Deus,in quo eſt eſſe animæ, ſeparatur ab anima, manet anima quaſi imago mortua propter defectum bonorũ operum: quia quamuis habuerit fidem, tamen ut dicit Apoſtolus Iacobi 2. cap. Fides ſine operibus mortua eſt. Per Saulem,qui perſequebatur Dauid,intelligi Spiritumſanctum: quia Saul interprætatur tentationis ſecuritas, & Spiritumſanctum ſignat,qui facit hominem, in quo habitat ſecurum & fortem ad reſiſtendum omnibus tentationibus ſui inimici,per nuncios autem miſſos a Saule ad capiendum ipſum Dauid intelligo bonas & rectas cogitationes ſiue motiones debitas miſſas & excitatas a Spirituſſancto ad capiendum & trahendum animam humanam peccatricem a peſsima conſuetudine peccatorum ſuorum ad uitam gratiæ. Sed certè Dauid in pluribus peccatoribus expellitur per feneſtras quinque ſenſuum,& hoc quoties ipſe miſerrimus peccator reſiſtit bonis motionibus Spirituſſancti, & conſentit malis tentationibus ipſius diaboli:quia tunc Deus,qui eſt uita animæ, in quo eſt eſſe animæ, ſeparatur ab anima, & expellitur per feneſtras quinque ſenſuum: & tunc loco Dauid manet ipſa anima quaſi imago mortua, ſuper cuius caput, hoc eſt cuius in voluntate, quæ eſt ſuprema pars animæ ponuntur crines caprini:quia tũc ex propria virtute non habet crines ſpirituales creſcentes. Nam etiam experientia docente imagines mortuæ,ſint corpora mortua non habent crines creſcentes ex propria natura.& quamdiu ſunt crines in corpore creſcentes,ſignum eſt,ꝙ vita eſt, & naturalis fortitudo interius in corpore: ſed quando uerò crines deficiunt,ſignum eſt,ꝙ fortitudo naturalis incipit deficere.Figuram enim huius habemus Iudicum 16.de Samſone qui habuit ſeptem crines, quos quãdiu habuit in capite ſuo creſcentes, tantam habuit corporalem fortitudinem, quòd omnes phyliſtei inimici ſui eum nõ poterant ſuperare:ſed illis ſeptem crinibus abraſis ſtatim capitur, & oculis euulſis cathenis uinctus ductus eſt in carcerem. Spiritualiter verò per Samſonem, qui interprætatur ſol fortis, ſiue fortitudo ſolis, intelligo ſpiritum rationalem fortificatum per fidem perfectam a ſole iuſtitiæ receptam: qui etiam ſpiritus per Dauid ſignatur. Per iſtos ſeptem crines intelligo ſeptem uirtutes ſeptem peccatis mortalibus contrariantes: utputa humilitatem contra ſuperbiam, amorem & charitatem contra iram & inuidiam,fidelem laborem contra accidiam, largam eleemoſynarum diſtributionem contra auaritiam, abſtinentiam contra gulam, & caſtitatem contra luxuriam. Iſti ſeptem crines, quamdiu homo habuerit illos in anima perfectè creſcentes faciunt illam ita ſpiritualiter fortem,ꝙ omnes demones inferni ſuis tentationibus non poſſunt contra eum

prævalere,

prævalere, niſi homo noluerit liberè illis conſentire, dicente Apoſtolo prima Cor. 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed tamen quando homo conſentit tentationibus diaboli, & quaſi obſtinatus dormit in peccatis: tunc iſti ſeptem crines virtutum, quibus anima humana ſpiritualiter fortificatur, abraduntur: & tunc irruunt ſuper eum phyliſtei, ideſt demones, & expellūt eius oculos ſpirituales; & ligant eum cathenis peccatorum, quibus nituntur ipſum ducere ad carcerem infernalem. & certè tunc expellitur Dauid per feneſtram, ideſt Deus, in quo eſt eſſe animæ, qui ſignatur per Dauid, & tunc in loco Dauid manet miſera anima quaſi imago mortua, in cuius capite ubi eſſent prædicti ſeptem crines uirtutum creſcentes, puniuntur crines caprarum ideſt fetidi crines ſeptem peccatorum mortalium. Iſta autem imago mortua operitur ueſtimentis falſarum excuſationum iſtorum ſeptem peccatorum. De quibus excuſationibus figuram habemus apocalipſis. 12. de illo dracone rufo, de quo legitur ibidē apocalipſis, qui habuit ſeptem capita, & in capitibus eius ſeptem dyademata. Spiritualiter per iſtum draconem intelligo illum ſerpentē antiquum diabolum, qui in ſimilitudine ſerpētis decepit primos parentes noſtros in paradiſo. Per ſeptem ſua capita intelligo ſeptem peccata mortalia, per ſeptem dyademata poſita in illis capitibus intelligo ſeptem falſas excuſationes, quibus falſi Chriſtiani ſua peccata excuſant & defendūt. Vnde ſuperbiam excuſant per honeſtatem, inuidiam per charitatem, irā per virilitatem, accidiam per bonam corporis gubernationem, gulam per bonam ſocietatē, luxuriam per inclinationem naturalem, & cupiditatem per ſapientiam mundanam. Veſtimentis enim iſtarum falſarum excuſationum cooperitur iſta Imago mortua quæ ponitur in loco Dauid. Sub iſtis verò veſtimētis ponitur iecur capræ plenum uento, hoc eſt fetida conſciētia pleno vento vanitatis & voluptatis carnalis expirans anhelitum detractionis & verba ſcurrilitatis. Sed quis eſt, qui iſto modo expellit Dauid, & ī loco ſuo prędicto modo præparat iſtam imaginem mortuā. Certè Michol, quæ interpratatur omnis aqua, & ſignat falſos adulatores, falſos confeſſores, falſos conſolatores, & falſos prædicatores, qui in ſuis adulationibus populum Dei decipiūt, & quaſi imagines mortuas veſtimentis excuſationum peccatorum cooperiunt, & Dauid, ideſt Deum foras ab humanis mentibus expellunt, intātum ꝙ iam vix reperitur in terra. Vnde iam verificatur illud Oſeæ. 4. capitulo. Non eſt ueritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: ſed maledictum mēdacium, homicidiū, odium, furtum & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit, ideſt peccatum venit ſuper peccatum. Iſte enim ſanguis impedit orationes impiorū, ne a Deo exaudiantur, dicente Domino per prophetam Iſa. j. Cum multiplicaueritis orationes veſtras, non exaudiam vos: manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine.

4 † Quintò impeditur orationis effectus, quando orans non petit a Deo quod petendū eſt. Vnde ſicut legitur Math. 20. Filij zebedei petierunt honorem mundanum ſicut ſuperbi. Quia ſicut dicitur Eccl. 14. Initium omnis peccati ſuperbia. Nec debemus in oratione petere uindictam inimicorum ſicut inuidi & iracundi: quia ſicut dicit beatus Grego. ſuper euāgelia, omelia. 27. Qui poſtulat mortem inimici eum quem non poteſt gladio perſequi perſequitur oratione, & viuit adhuc, qui maledicitur: & tamen is qui maledicit iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus, vt diligatur inimicus: & tamen rogatur Deus, vt occidat inimicum. Quiſquis autem taliter orat, in ipſis ſuis precibus contra Deum conditorē pugnat. Vnde & ſub Iudæ ſpecie dicitur. Fiat oratio eius in peccatum. Oratio in peccatum eſt illa petere, quæ prohibet ipſe qui petitur. Et ſequitur. Virtus veræ orationis eſt celſitudo charitatis, & tunc quiſque quod rectè petit, adipiſcitur cum eius animus in petitione inimici odio non fuſcatur: ſed plerunque reluctātem animum uincimus pro inimicis oramus fundimuſque pro inimicis preces. Sed utinam cor teneat amorem: nam ſepe & pro inimicis noſtris orationem impendimus: ſed hanc ex præceptione potius q̄ ex charitate infundim⁹.

Nam

Nam & vitam inimicorum petimus, & tamē ne exaudiemur timemus. Sed quia internus iudex mentem potius ꝙ uerba dijudicat. Ideo pro inimico nihil apud eum poſtulat, qui pro eo ex charitate non orat. Chriſtus namque docuit nos dicere. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si ergo dicimus. dimitte &c. & non dimittimus, hoc dicendo noſipſos amplius ligamus: ſi hāc conditionem in oratione non intermittimus. aduocatus noſter Chriſtus precem, quam non compoſuit, non agnoſcit. hæc Grego. Nec debemus in oratione petere ſuperfluitatem bonorum temporalium ſicut auari: nam vt dicit Apoſtolus. j. Thi. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa & inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitum & in perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide. Nec debemus in oratione requiem corporalem petere ſicut ocioſi: quia, vt dicitur Prouerb. 28. Qui ſequitur ocium, replebitur egeſtate. vnde de ocioſis dicit pſal. In labore hominum non ſunt, & ideo cum hominibus nō flagellabuntur. ſ. in purgatorio: ſed potius deputantur pęnis infernalibus ſempiternis. Nec debemus ſuperfluitatem ciborum & potuum in oratione petere ſicut guloſi: quia, vt dicitur Ecc. 38. In multis eſcis erit infirmitas, propter crapulam multi obierunt. Nec debemus voluptatem carnalem petere, ſicut luxurioſi: quia de luxuria dicitur Iob. 31. ꝙ nephas eſt & iniquitas maxima, ignis vſq; ad perditionem deuorans, & omnia virtutū genimina eradicās. ideo de huiuſmodi illicita & nociua petentibus dicit Apoſtolus Iaco. 4. Petitis & non accipitis, eo ꝙ malè petitis. Sextò impeditur orationis effectus propter defectum perſeuerātiæ orationis. Vnde ad hoc oſtēdit nobis Chriſtus exemplum Lucæ. 11. dicens. Quis veſtrum habens amicum & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. amice accommoda mihi tres panes: quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quid ponam ante eum, & ille deintus reſpondens dicat. noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium meum clauſum eſt, & pueri mecū ſunt in cubili, non poſſum ſurgere & dare tibi, & ipſe ſi perſeuerauerit pulſans, dico uobis, & ſi non dabit illi ſurgens eo ꝙ amicus eſt, propter improbitatem eius tamen ſurget & dabit illi quotquot habet neceſſarios, & ego dico uobis. Petite & accipietis, quærite & inuenietis; pulſate & aperietur uobis &c. Quod exponēs beatus Aug. in ſer. de verbis Domini in monte, ad cuius expoſitionem adducit exemplum alicuius qui ad certum locum pergere vellet, & cum infirmos pedes haberet, & uiam ignoraret, & loci illius ianua clauſa eſſet, oportet ergo primò, vt in pedibus ſanaretur, deinde ꝙ via ſibi demonſtraretur: quia parum ei valeret ad expeditionem huius negocij ſanos pedes habere, & ꝑ deuia pergere, deinde oporteret; ꝙ oſtium ſibi aperietur: quia aliàs nihil ualeret ambulare potuiſſe, nec uiam rectam tenuiſſe: nos enim in uia præſentis exilij ſumus ad patriam peruenturi, peccator autem infirmos pedes habet animæ per peccatum. Vnde pſal: Miſerere mei domine, quoniā infirmus ſum. Ignorat etiam viam quæ deducit ad patriam. Vnde pſal. Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, & cœleſtis ianua ſibi clauſa eſt. Vndę Matth. 25. Clauſa eſt ianua. debet igitur petere primò ſuam ſanitatem, vt eam accipiat, & hoc eſt quod dicit. Petite & accipietis. Vnde pſal. Sana animam meam: quia peccaui tibi, deinde deberet quærere viæ directionem, vt etiam eam inueniat, & hoc eſt quod ſubditur. Quærite & inuenietis: hoc autem facit gratia ſpiritusſancti. Vnde pſal. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. debet etiam petere & pulſare cœleſtis ianuæ apertionem, & ſibi aperietur. Vnde Iſa. 45. Aperiā ante eam ianuas, & portæ non claudentur. Prędicta enim ſex & multa alia impediunt orationis effectum, immo oppoſita omnium prædictorū quæ requiruntur ad hoc ꝙ oratio ſuam efficaciam habeat, impediunt orationis effectum.

De errantis inſtructione. Cap. XL.

TErtius riuulus manans de ſecundo fonte prædicto, ſcilicet de fonte oris, eſt quintum opus miſericordiæ ſpiritualis;

lis,ſcilicet ignorantes ſiue errantes inſtruere, & ad viam veritatis catholicæ reducere. De quo Iaco.v.ca. Si quis autem ex vobis errauerit a veritate & conuerterit quis eum, ſcire debet: quoniam qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit animã eius a morte, & operit multitudinem peccatorum: ueruntamẽ in qua re quis erret intereſt plurimũ.

1 † Pro quo notandum, quòd ſunt aliqua quæ neſcire eſt melius, q̃ ſcire: utputa talia, q̃ ad huius mundi pertinent ſapientiam. Nam, vt dicit Apoſtolus.j.Corinth.3.Sapiẽtia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum.Et ſunt aliqua, quorum ſcientia non requiritur ad ſalutẽ: ut multæ leges humanitus adinuentæ, multæ cõcluſiones doctrinales, & multæ ſcientiæ particulares, quæ utrum ſciantur,ſiue non, modicum refert ad ſalutem. Et ſunt alia, quorum ſciẽtia requiritur ad ſalutem: vtputa præcepta decalogi,articuli fidei cum medijs facultatib. ad eorum notitiam,& error in talibus eſt damnabilis.vnde Petrus Lombardus. 3. ſententiarum.diſtinc.36.ca.9.&.10.Illud,inquit,ſciendum eſt,ꝙ in quibuſdam rebus magno malo, in quibuſdam paruo, & in quibuſdam nullo fallimur.In quibuſdam rebus nihil intereſt ad capeſcendum Dei regnum, utrum credantur an non,vel vtrum verum putẽtur,aut falſum, ſiue ſint,ſiue non ſint in his errare, id eſt aliud pro alio putare non arbitrandum eſt eſſe peccatum, uel ſi eſt peccatum minimum atq; leuiſsimum eſt, & ſunt uera, quæ q̃uis non uideantur, tamen niſi credantur ad uitam æternam non poſſunt peruenire. Et licèt error maxima cura ſit cauendus: nec tantum in maioribus ſed etiam in minoribus rebus,nec niſi rerum ignorantia poſsit errare:non tamẽ eſt cõſequens,vt continuo erret quiſquis aliquid neſcit:ſed quiſquis ſe æſtimat ſcire,quod nõ ſcit, vel pro uero approbat falſum, illud eſt propriũ erroris,& licèt error talis graue ſit peccatum:tamen ut dicit Holgot in lectura libri ſapientiæ lectione. 28. Nunq̃ eſt error primum peccatum hominis actuale: quia ſi hominem contingit errare,aut eſt inuincibilis, excuſat: quia Deus non exigit ab homine niſi quod poteſt bene facere:non enim imputatur ad negligentiam,ſi neſciat ea,qua ſcire non poteſt.Vnde horum ignorãtia inuincibilis dicitur: quia cum ſtudio ſuperari nõ poteſt.Et propter hoc talis ignorantia cum non ſit uoluntaria nõ eſt peccatum. Si verò eſt error uincibilis.igitur homo talem errorem debuit præcauiſſe,quod cum non fecit,ſequitur aliquam malitiam vel vitium præceſsiſſe:præcedit enim quandoque errorem hominis negligentia, qua homo deſiderat non ſcire quæ deberet ſcire, nec adhibet ſollicitudinem ad ſciendum ea quæ pertinet ad ſalutẽ,cuiuſmodi ſunt articuli fidei, & vniuerſalia iuris præcepta, & talis ignorãtia graue eſt peccatum.vnde Aug.ad Valẽtinũ. Licèt (inquit)grauius ſit peccare ſcienter,q̃ ignorãter:nõ ideo tñ confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras,vt in eis quisq̃ excuſationem requirat. Aliud enim eſt neſcire, & aliud nolle ſcire. Neſcire autem excedentia uim ſciẽdi ac etiam faciliter ſcibilia & ad ſalutẽ requiſita qñ homo a quo diſceret non inuenit, aliqualem habet excuſationẽ: ſed nolle ſcire faciliter ſcibilia neceſſaria ad ſalutem,cuiuſmodi eſt oratio dominica,ſimbolus apoſtolorũ, & decalogus cũ mediis facilitantibus ad eorum notitiã prouenit,eſt ſuperbia, quæ eſt primũ vinculũ diaboli,cũ quo ligatur impius, quo nõ ſolum non deſiderat ſcire,ſed etiam contẽnit ſcire requiſita ad ſalutẽ,& hęc eſt innaturalis malitia: qa omnis homo naturaliter ſcire deſiderat: ut dr̃. j. metaphi. & talis malitia facit hominem indiſponere ſe ad ſciendum,& dare ſe talibus, qui eũ indiſponunt ad faciendum:hæc autem maximè ſunt uoluptates & iniuſtæ libertates, & talis malitia fuit cauſa ignorantiæ iudeorũ, & hoc eſt quod dicitur Sap. 2. Excecauit eos malitia eorum.i.contemptus ſciendi cum uoluntate iniuſtè viuendi. vnde Aug. in de ver. do. ſer. 78. Impia,inquit,mens odit etiam ipſum intellectum, & homo aliquãdo nimium mente peruerſa timet intelligere, ne cogatur, quod intellexerit facere. Vnde pſal.Noluit intelligere,ut bene ageret, & hanc ignorantiam ex ſuperbia,malitia & contemptu prouenientem uocant quidam ignorãtiam craſſam & ſupinã.Craſſum cepũ tẽporaliũ fluxibiliũ ad tm̃ impinguat memoriam, quę eſt uenter animæ

a dono

a dono ſcientiæ, ꝙ oculus mentis non ſufficit ad pedes attendere affectionum: ſed ſupinè ꝓcipitatur in foueam peccatorum, impotens iã ad per ſe ſurgendum. Et patet, ꝙ hæc ignorantia non excuſat aliquem, ſed accuſat.

2 † Vnde Aug. & ponitur in ca. diſt. 17. non omnis. Nõ omnis, ĩquit, ignorãs immunis eſt à pœna. Ille ignorãs põt excuſari a pœna, qui a quo diſceret, nõ inuenit: illis aũt ignoſci nõ potuit hoc, qui hñtes a quo diſcerẽt operã nõ dederũt. Vnde & Criſoſ. omel. 41. ope. imper. Non põt, inquit, eſſe excuſatio condẽnationis ignorantia ueritatis, quibus fuit inueniendi facultas, ſi fuiſſet quærendi volũtas. Quod cõſiderans. B. Aug. in epiſtola ad Iulianũ comitem ita ſcribit. Grandis, inquit, confuſio eſt animabus laicorum, qui dicunt, quid pertinet ad me libros ſcripturarũ legendo audire, vel diſcere, vel etiã frequẽter ad ſacerdotes & ad eccleſiã ſanctorum recurrere: cũm clericus ſiã, ea quæ oportet clericos facere faciam: ſed quare non intelligit, quia panem & uinũ atq; alia huiuſmodi terræ bona & regni fęlicitatem æqualiter vult participare, & æquali labore iugum Chriſti ferre non vult. Et ſequitur. Similiter enim mandata Dei ſeruantibus laycis cœleſte palacium patet, veluti & clericis. Item Auguſtinus ſuper Ioannem omel. 51. Cum auditis, inquit, fratres Dominum dicentem. vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. nolite tantummodo bonos epiſcopos & clericos cogitare: ſed etiam uos layci pro modo veſtro miniſtrate Chriſto bene viuendo, eleemoſinas faciendo, nomen doctrinamque eius quibus potueritis prædicando: vt unuſquiſque etiam paterfamilias hoc nomine agnoſcat paternum affectum ſuæ familiæ ſe debere pro Chriſto & pro uita æterna ſuos omnes moneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beniuolentiam & exerceat diſciplinam, & ita in domo ſua eccleſiaſticum & quodammodo epiſcopale impleat officium miniſtrans Chriſto, ut in æternum ſit cum ipſo. Item idem. ſuper pſal. 50. Quomodo, inquit, ad nos pertinet loqui uobis in eccleſia: ſic ad uos pertinet in domibus veſtris agere, ut bonam rationem reddatis de his, qui uobis ſubditi ſunt. Item idem in epiſtola ad Iulianum comitem. Queſo, inquit, mi frater, quæſo omnibus tibi ſubiectis & bonæ voluntatis in domo tua a maiore uſque ad minorem amorem & dulcedinem regni cœleſtis, amaritudinem enim & timorem gehennæ annuncies, & de eorum ſalute ſollicitus atque uigil exiſtas: quia pro omnibus tibi ſubiectis, qui in domo tua ſunt, rationem domino reddes. annuncia, præcipe, impera, ſuade eis, vt caueant a ſuperbia, a detractione, ab ebrietate, a fornicatione, a luxuria, ab ira, a periurio, a cupiditate, quæ eſt radix omnium malorum. hæc ille. Vnde dicit Apoſtolus. j. Thi. v. Si quis ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negat, & eſt infideli deterior. Vnde ſicut narrat Euſebius in de eccleſiaſticis hyſtoriis, lib. 2. ca. 16. Marcus Euangeliſta Romæ ſcripſit euangelium Chriſti, & ad pręces, & rogationes populi illis tradidit domi foriſque legendi, & liberè inter eos pronunciandi, quo audito Petrus gauiſus eſt de fide illorum, per hoc deuotionem eorum conſiderans, factumque confirmat, & in perpetuum legendam ſcripturam eis tradidit. hec ibi. Item layci adulti, vt patet ex ſupradictis, tenentur ſub pœna mortis æternæ ſcire orationem dominicam, & ſalutationem angelicam, & præcepta decalogi, & omnia hæc continentur in euangelio. Erubeſcant igitur infideles, hæretici & Chriſtianæ fidei inimici, qui dicunt, quòd layci non tenentur ſcire, addiſcere, aut cognoſcere, vel ſe intromittere de euangelio Chriſti: nam idem eſt ſic dicere & aſſerere, quòd layci non deberent Chriſtum cognoſcere, ſed ſemper manere vt iudei & pagani ſine veritatis notitia. Vnde dicit Apoſtolus. 2. ad Corinth. 4. Si opertum eſt euangelium in his qui pereunt, eſt opertum in quibus Deus huius ſeculi excecauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio euangelij gloriæ Chriſti. Item Hiero. & ponitur in ca. diſtin. 38. in omel. Iuxta, inquit, apoſtolum Paulum Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia eſt. Ignorantia ergo ſcripturarum eſt ignorantia Chriſti: ſed quam periculoſa ſit iſta ignorantia oſtendit bea. Ber. & ponitur. 6. florum. ca. 26. vbi ſic ſcribit. Om

nis

nis, inquit, peccati conſumationem parat deſperatio. deſperatio venit de Dei ignorantia: ſi enim nos Dei ignorantia tenet, quomodo ſperabimus in eum, quem ignoramus: ſcimus autem deſperatis partem, uel ſocietatem non eſſe in ſorte ſanctorum. Sed quo nam modo Dei ignorantia deſperationem parturit. dicamus forte, aliàs reuerſus in ſe & diſplicens ſibi in omnibus malis quæ fecit, cogitanſque reſpicere & redire ab omni uia mala & carnali conuerſatione ſua: ſi ignorat, quã bonus ſit Deus, quam ſuauis & quam mitis, multuſque ad ignoſcendum, nonne ſua carnalis cogitatio arguet eum & dicet, quid facis, & uitam iſtam vis perdere & futuram, peccata tua maxima ſunt, & nimium multa nequaquam pro tot & tantis peccatis, nec ſi te ex cories, ſufficies ſatisfacere, complexio tua tenera eſt, & uita tua extitit delicata, conſuetudinem difficile vinceres, pro his & his ſimilibus reſilit peccator deſperatus, miſer ignorans quàm facilè omnipotens bonitas, quæ neminem vult perire, cuncta iſta diſſoluet, ſequitur, quòd impœnitentia, quæ eſt delictum maximum & blaſphemia irremiſsibilis. Ipſe verò peccator aut conturbatus nimia triſtitia abſorbetur, & fertur in profundum, minimè iam ut conſolationem recipiat reuerſurus: ſed aut certè diſsimulans & ſibi qualicumque veriſimile blandiens ratione reuocat ſe irreuocabiliter ad ſeculum ad perfruendum, ad delectandum in omnibus bonis eius, ſicut licuerit. Cum autem dixerit pax & ſecuritas: tunc ſubitaneus ſuperueniet ei interitus tanquàm in utero habentis & non effugiet. ita igitur de ignorantia Dei vniuerſæ malitiæ conſumatio venit, quæ eſt deſperatio. hæc Bern.

3 † Quemlibet enim talem ſic alloquitur Apoſtolus ad Roma. 2. Ignoras, inquit, quoniam benignitas Dei te ad pœnitentiam adduxit, ſecundum duritiam autem tuam theſaurizas tibi iram Dei in die iræ & reuelationis iuſti iudicii Dei, qui reddet unicuique ſecundum opera ſua. Item Grego. & ponitur in ca. diſt. 38. qui ea. Qui ea, inquit, quæ Dei ſunt ſapiunt, ſapiuntur a domino, & qui ea quæ Dei ſunt, neſciunt, neſciuntur a Domino. Paulo teſte, qui ait. Si quis ignorat, ignorabitur, & quicunque ſtultus eſt in culpa, ſapiens erit in pœna. hæc ibi. Layci igitur informandi ſunt per ſacerdotes, quòd libenter ſcripturam ſacram audiant, & humiliter addiſcant, & cum omni humilitate, timore & reuerentia, de ueritate quam addidicerunt & clarè intelligunt, loquantur, & non pompent de illis, quæ ſciunt, nec alios ignorantes deſpiciant, nec arroganter putent ſe ſcire, quæ forte neſciunt, nec intelligunt: nam ut dicit Iſido. in de ſummo bo. lib. 3. ca. 11. Scientia accepta ſcripturarum non ad Dei gloriam ſed ad ſuam laudem vtuntur plerunque, dum ex ipſa ſcientia extolluntur, & ibi peccant, ubi peccata mundare debuerant, nunquàm conſequuntur legendo perfectam ſcientiam arrogantes: nam quamuis ſapientes in ſuperficie videantur, me dullitus tamen veritatis archana non tangunt, nube ſuperbiæ præpediuntur: ſemper enim legunt & quærunt, & nunquàm inueniunt, dicente Apoſtolo. Semper addiſcentes & nunquam ad ſcientiam peruenientes, diuinæ legis penetralia humilibus, & bene ad Deum intrantibus prauis atque ſuperbis clauduntur, dicente Chriſto Math. 11. ca. Confitebor tibi Domine pater cœli & terræ, qui abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Et quamuis diuina eloquia in lectione arrogantibus ſunt aperta, in miniſterio tamen clauſa atque occulta ſunt: dum enim ſermo Dei fidelibus lux fit, reprobis autem atque ſuperbis quodammodo obtenebreſcit, & unde illi illuminantur, inde iſti excecantur. hæc ille. Ex quibus patet, quòd hæc damnabilis ignorantia Dei prouenit principaliter ex ſuperba malitia, qua homo contemnit legem Dei cognoſcere, & ſuperbia, quæ initium eſt omnis peccati, prouenit principaliter ex ignorantia, qua homo ſeipſum non cognoſcit. unde Bern. 6. florum. cap. 2. Item. 8. florum. cap. 59. Heu, inquit, quantum malum venit de ignorantia noſtri, itaque peccatum diaboli & initium omnis peccati ſuperbia. volo proinde anima mea

T te ſcire

In conſilio quinque conſideranda.
Cap. XLII.

Secundo conſiderandum eſt quæ ſunt in conſilio ſpecialiter commendanda. Pro quo notandum eſt, ꝙ ad conſilium pertinentia ſunt quinque ſpecialiter commendabilia. Primum eſt, gratia conſilium diſcrete requirendi. Secundum eſt, gratia prudenter conſiliarium eligendi. Tertium eſt, gratia utile cōſilium adminiſtrandi. Quartum autem eſt gratia conſilium debitè examinandi. Et quintum eſt gratia conſilio electo acquieſcendi.

De conſilio diſcreto. *Cap.* XLIII.

Primum commendabile ad conſiliū pertinens eſt in omnibus conſilium diſcretum requirere. vnde Eccleſiaſtici. 32. Fili ſine cōſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis. Item Eccleſiaſtici. 37. Ante omnē actum præcedat ſtabile conſilium. Item Prouer. 13. Qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia. Et ſequitur. Aſtutus omnia facit cum conſilio: qui autem fatuus eſt, aperiet ſtultitiam ſuam.

De conſultoris prudentis electione.
Cap. XLIIII.

Secundum commendabile ad conſilium pertinens eſt gratia prudenter conſiliariū eligendi. Pro quo notandum, quòd inter cæteros ſpecialiter tres ſunt mali & fraudulenti conſiliarii ſcilicet caro, mundus, & diabolus quorum tamen multi inſipientes magis ſe quuntur cōſilium q̄ dominum: caro enim cōſulit, ut ſequamur carnales voluptates, mūdus conſulit: ut ſequamur terrenas diuitias, diabolus verò conſulit, ut tranſitorios & mundanos appetamus honores. De iſtis tribus cōſiliariis dicitur Eccl. 35. Tres ſpēs odiuit anima mea. Pauperē ſuperbū, diuitē mendacē, & ſenē fatuū. Pauper ſuperbus eſt caro, quæ pauper eſt in natiuitate: quia nuda naſcitur in natiuitate in hūc mundū. vñ Iob. j. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. pauper in uita: quia mutuatis indumētis confouetur. vñ dicit Apoſtolus. j. ad Corinth. 4. Quid aūt habes quod nō accepiſti. Pauper etiā erit in morte. vñ Eccl. 5. Sicut nudus egreſſus ē de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil ſecum auferet de vniuerſo labore ſuo. Diues mēdax eſt mūdus. Mūdus diues dr̄ inquantū oīa tp̄alia poſsidet: ſed mendax eſt in promiſsis: quia non dat quod promittit. Nam in diuitiis promittit ſatietatē, ſed dat eſuriē, Vnde Eccleſiaſtes. 5. Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. In delitijs promittit delectationem: ſed dat finaliter amaritudinē. Vnde Prouer. 5. Nouiſsima illius amara quaſi abſinthium. Item Apocalip. 18. Quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum. In honoribus promittit ſublimitatem, & dat ſubitam deiectionem. Vnde pſal. Deiecisti eos, dum alleuiarentur. Item inimici Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati deficientes, quemadmodum fumus deficiēt. Item Iob. 24. ca. Si aſcenderit uſque in cœlum ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Senex fatuus diabolus eſt, qui ſenex dicitur propter antiquitatem malitiæ, fatuus eſt: quia ſtultitiam ſuam manifeſtauit, quando ait illud Iſa. 14. ca. In cœlum aſcendam, & ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, & ſimilis ero altiſsimo. Conſilio enim prædictorum malorū conſiliariorum multi ſunt infatuati, quorum omnium conſilium eſt a ſapientibus fugiendum. Vnde dicitur Eccl. 8. Cum fatuis non habeas conſilium: non enim poterunt diligere niſi ea quæ eis placent. Item pſal. Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra &c. Et ideo meritò ſciens Iob. Conſiliū, inquit, impiorū longè ſit a me. Vnde Iob. 21. Et ſicut cōſiliū malorū eſt euitādū, ita conſilium bonorū cōſiliariorū eſt eligendum. Vnde Eccl. 37. Cor boni conſilij ſtatue tecum. Pro quo notandum, ꝙ boni conſiliarij deberent eſſe a uitijs immaculati & virtutibus præditi. vnde Ambro. lib. 2. de offi. dicit, ꝙ in exequendis conſilijs plurimum valet

let vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beniuolentiæ vſus, facultatis gratia. Et ponit exemplum. Quis, inquit, in cœno fontem requirit, quis ex turbida aqua potum repetit, ubi luxuria eſt, ubi intemperantia eſt, ubi vitiorum confuſio, quis non horrendam exiſtimet uitam, quis non deſpiciet morum obliuionem, quis vtilem alienæ cauſæ iudicet, quem ipſe videt inutilem ſuæ vitæ. hæc ille. Item Bea. Aug. in epiſtola ad Iulianum comitem. Elige, inquit, tibi conſiliarios Deum timentes & veritatem amantes: ſæpe enim adulatores blanda facie decipiunt animas audientium ſe, & perpetua morte interimunt. De talibus dicit pſal. Deus diſsipabit oſſa eorum, quibus hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam Deus diſpreuit eos. Et ideo meritò bea. Bern. ad conſilium, inquit, ſoli eligantur, qui & prudentes eſſe uideantur & beneuoli, abſque prudentia & beneuolentia non ſunt perfecta conſilia de noſtro generi ab imperfectione ſua, vix in multitudine hominum vnũ reperies in utraque gratia conſumatum. hæc ille. Dicit enim Holgot in lectura li. ſapientiæ, lectione. 132. quòd mali conſiliarij maximè ſunt periculoſi in communitate quacumque: quia ſicut bonis conſiliatoribus ſtabiliter: ſic in malis conſiſtit confuſio & ſubuerſio eiuſdem. Dicit enim Tullius in li. ſuo. de ſenectute, li. 3. quòd dantes conſilium in republica plus agunt quàm alij ad ciuitatis conſeruationem, quod oſtendit per exemplum gubernatoris nauis, de quo prius dictum eſt. Debent igitur conſiliarii habere in conuerſatione ſanctitatem, in verbo veritatem, & in zelo æquitatem, & in experimento ſagacitatem, & ideo pro eo ſicut teſtatur philoſophus in ſenibus viget ſapientia, ideo meritò ſenes eliguntur conſiliarii. Vnde dicit Ambro. in ſuo examеron. omel. j. Senectus eſt in conſiliis vtilior, propter quod dicitur Eccl. 25. quam ſpecioſum iudicium caniciе & presbyteris cognoſcere conſilium, quam ſpecioſa ueteranis ſapientia & glorioſus intellectus & conſilium corona ſenum, multa peritia & gloria illorum timor Domini, & idem præcepit Dominus Moyſi uocare ſeniores ad conſilium, ut patet Exod. 3. Et tales in romana republica ſenatores vocabantur. Vnde ſicut dicit Papias, & de hoc habetur in principio hiſtoriæ Romanorum, ubi dicitur, quòd Romulus condita ciuitate, quam ex nomine ſuo Romam vocauit, centum ex ſenioribus elegit, quorum conſilio omnia ageret, quos ſenatores propter ſenectutem, & patres ob ſollicitudinem curæ nominauit, horum ab initio cõditæ vrbis nomina aureis litteris ſcribebantur, propter quod & patres ſcripti dicebantur. Iſti eligebantur, poſtquam meriti in diuerſis ſtatibus, & officiis extitiſſent, tanto aptiores ſapientiæ, quanto in exercitiis minus poſſent. Iſtorum apud græcos tantus honor fuit, quòd nunquam duces eorum procederent, nec aliquid ſolenne facerent ſine eorum conſilio, & ſicut tales ſenatores & conſiliatores ſunt reipublicæ vtiliſsimi, quando ſunt boni & uirtuoſi: ita ſunt iudices, principes & prælati pernicioſiſsimi, quando ſunt mali & uitioſi, & quando habent zelum pro commodo ſuo priuato & perſonali, & non pro bono communi, & quando ſunt corrupti cupiditate & receptione munerum, & quando ſunt nimis timoroſi, & diſsimulant dicere ueritatem, & quando odio & rancore regulantur, tales conſulendo principem deſtruunt, quem regere & dirigere deberent, & fiunt non ſolum principi, ſed toti reipublicæ peſsimi inimici, quorum cuilibet dici poteſt illud quod dicit Paulus elymati Imago. Actuum. 13. ca. O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ non deſinis ſubuertere uias Domini rectas. Talis conſiliator fuit ille Aman peſsimus, qui ſimplicitatem nobiliſsimi principis Aſſueri fraudulentis conſiliis circumuenit, & nobilis regis innocentiam ad nephandam crudelitatem induxit: ut patet Heſter. 3. ca. Tales igitur ſunt conſiliarii repudiandi per prudentiam: ſicut fecit idem rex Aſſuerus impiiſsimo conſiliario ſuo Aman, quando iniquam ſententiam ad ſuggeſtionem & conſilium eiuſdẽ Aman datam de occidendo toto genere iudęorum miſericorditer reuocauit, & ipſum Amã in patibulo, quod parauit Mardocheo ſuo fideli proximo, ſuſpendi præcepit.

De

De Deo eligendo pro conſiliario. Cap. XLV.

SEd eſt inſuper notandum, ꝙ pro eo quod difficile eſt ſemper cognoſcere quis ſit conſiliarius bonus & quis malus. igitur pro conſiliario ante omnes eligẽdus eſt Deus. vnde Thobiæ. 4. ca. Omnia cõſilia tua in ipſo permaneant. Item Iac. 1. ca. Si quis autẽ ueſtrû indiget ſapiẽtia, poſtulet a Deo, quæ dabit om nibus affluenter. Item. 2. Paralip. 2. ca. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſiduum, ut oculos noſtros dirigamus ad te Domine. Item Eccl. 37. In his omni bus deprecare altiſsimum, ut dirigat viam tuam. Sic fecit ille rex prudens, & ſanctus Dauid, qui conſulebat Dominum, antequam ardua facta aliqua aggrederetur. Vnde. 2. Regũ. 23. ca. Nunquid uadam & percutiam Philiſteos. Et de hoc Auguſtinus in tractatu de lapſu mundi. Quamuis, inquit, conſiliarius prudentior Chriſto, quæramus ab eo conſiliû, & habebimus copiam ſapientiæ quæ eſt Chriſtus. Vnde & ipſe eſt conſiliarius unus, de quo dicitur Eccl. 6. capitulo. Multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi vnus de mille. Niſi enim ab ipſo conſiliario emanant conſilio ſicut a fonte ſapientiæ, & niſi tendant finaliter ad conſilia ſua implenda, inſtabilia & enormia ſunt. Vnde Sene. epiſtola. 18. Errant, inquit, conſilia noſtra: quia non habentur, quo dirigantur: & quia iuſtus a Deo quærit conſilium, & nititur adimplere conſilium a Deo datum. ideo de ipſo dicitur Eccl. 39. Ipſe diriget conſilium eius & diſciplinam, & in abſcondito ſuo conſiliabitur. Item Seneca in quadam epiſtola. Bonus, inquit, uir ſine Deo nemo eſt non poteſt aliquid ſupra fortunam niſi ab illo adiutus exurgere, ille dat magnifica conſilia & electa. Talia conſilia fuerunt, quæ attulit in mundum iſtum, ille rex pacificus ſapientia Dei patris. De quo Iſaiæ. 9. Vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius. Conſilia eius conſilia ſunt pacis. Et ſicut dicitur Prouer. 12. Qui autem pacis inuenit conſilia ſequitur eos gaudium. Pro quo notandum, quòd rex noſter pacificus Ieſus Chriſtus pro redemptione & ſalute generis humani veniẽs in hunc mundum tria conſilia pacifica & euãgelica de quibus ad præſens, ſecum attulit, & ſuis fidelibus adminiſtrauit.

De conſilio caſtitatis. Cap. XLVI.

PRimum regis pacifici conſilium eſt conſilium caſtitatis contra carnis concupiſcentiam, de quo conſilio dicit Chriſtus Matth. 19. Non omnes capiunt iſtud verbum ideſt conſilium caſtitatis, ſed quibus datum eſt. Et ſubdit. Qui poteſt capere capiat, qui intendit delitiis carnis non habet pacem cum carne. De iſto enim pacifico & euangelico conſilio loquitur Apoſtolus. j. ad Corinth. 7. dicens. De uirginibus autem præceptum non habeo, conſilio autem do tanquàm miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis. Super quo Hieronimus. Quare, inquit, præceptum Domini non habet de uirginitate, & reſpondit dicens: quoniam maioris meriti eſt, quod non cogitur, & offertur: uirginitas autem difficile ſeruatur, & ideo maioris meriti eſt. Plus amat uirgines Chriſtus: quia ſponte ſibi tribuunt, quod eis non fuit imperatum. hæc ille. Sed pro iſto eſt notandum, quòd caſtitas uirginalis florens eſt ſicut lilium. Vnde Canticorum. 2. Sicut lilium inter ſpinas: ſic amica mea inter filias. Et nota, quòd lilium habet ſex folia candida niuei coloris, & ſex grana aurei coloris. Sex folia candida ſignant ſex, quæ ad conſeruationem candoris uirginitatis ſunt neceſſaria. Primum folium eſt cibi & potus ſobrietas, quod folium tanquàm ſpinæ lacerant crapula & ebrietas, & ideo dicit Chriſtus ſuis diſcipulis, quos caſtè & ſobriè voluit viuere, Lucæ. 21. Attendite autem vobis ne grauentur corda ueſtra ex crapula & ebrietate. Vnde Loth inebriatus duplicem inceſtum commiſit: quia ambas filias proprias carnaliter cognouit: ut patet Geneſis. 19. Et ideo meritò dicitur Prouerbiorum. 20. Luxurioſa res uinum & tumul-

tuoſa ebrietas, quicunque his delectatur, non erit ſapiens. Et ideo beatus Hieronymus ad Euſtochium virginem. Virgo (inquit) Chriſti uinum fugiat, ut uenenum. Item Apoſtolus ad Epheſ. 9. Nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria, & cætera. Secundum folium eſt laboris ſtrenuitas. Sed iſtud folium tanquam ſpina lacerat ocioſitas, quæ eſt magna cauſa luxuriæ inductiua. Vnde Ezechielis. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomę ſororis tuæ ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia, & ocium.

Tertium folium eſt habitus aſperitas. Iſtud enim folium tanquam ſpina lacerat habitus curioſi ornatus. vnde Numeri. vigeſimoquinto. Filij Iſrael fornicati ſunt cum mulieribus Moabitarum, quæ ſe curioſo ornauerant apparatu. Item Iudas concubuit cum Thamar nuru ſua, quæ depoſitis uiduitatis ueſtibus curioſis iocunditatis ueſtibus ſe ornauit: ut patet Geneſis. 38. ca. Item Holofernes ex pulcritudine Iudith & curioſo ornatu, quo ſe induerat ad concupiſcentiam carnalem allectus caput ſuum perdidit: ut patet Iudith. 13.

Quartum folium eſt cuſtodia ſenſuum, & maximè quo ad uiſum, & auditum: quia curioſitas uidendi, & audiendi noua tanquam ſpina lacerans eſt caſtitatis, ut patet Geneſis. 34. de Dina filia Iacob, quæ egreſſa ut uideret mulieres regionis terræ Chanaan, corrupta eſt a Sichem filio Emor principe illius ciuitatis.

Quintum folium eſt modeſtia ſermonis. Sed iſtud folium tanquam ſpina lacerans eſt loquacitas, uel ſermonis ſcurrilitas. Vnde Seneca. A uerbis (inquit) turpibus abſtinete: quia licentia eorum impudentiam nutrit. Vnde Apoſtolus j. ad Corinthio. 15. Corumpunt enim bonos mores colloquia praua.

Sextum folium eſt fuga occaſionum peccandi. Sed iſtud folium tanquam ſpina lacerans eſt nimia, & ſolitaria familiaritas inter uirum & mulierem. Vnde Thamar filia Dauid corrupta eſt ab Amon fratre ſuo: quia ſola cum ſolo fuit in thalamo: ut patet. 2. Regum. 13. Sunt etiam in filio ſex grana aurea, ſiue aurei coloris, in quibus figuratur triplex modus diligendi Deum. & triplex cauſa quare Deus eſt ſummè diligendus. Vnde quantum ad primum eſt notandum, quòd diligendus eſt prudenter, ne decepti ab amore eius diſcedamus dulciter. ne illecti ab amore Dei abſcindamur. Fortiter ne oppreſsi ab amore Dei euellamur. Et quantum ad ſecundum notandum eſt, quòd ſecundum Bernar. tres ſunt cauſæ quare Deus præcipuè eſt diligendus. Primò eſt diligendus toto corde: quia noſter creator. Secundò tota anima: quia noſter redemptor. Tertio tota mente: quia noſter remunerator eſt.

De conſilio voluntariè paupertatis. Cap. XLVII.

SEcundum regis pacifici conſilium euangelicum eſt conſilium uoluntariæ paupertatis contra concupiſcentiam oculorum. Vnde ſicut dicit Senec. Quietiſsimè viuerint homines, ſi hæc duo uerba tollerentur, ſcilicet meum & tuum de mundo. De iſto enim pacis conſilio dicitur Math. 19. capitu. Si vis perfectus eſſe vade, & uende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni & ſequere me, ſcilicet in uoluntaria paupertate. Vnde & dominus noſter Ieſus Chriſtus pauper erat in natiuitate, & pauper in uita, & pauper in morte.

1 † De paupertate Chriſti in eius natiuitate loquitur Criſoſtomus. omel. 2. ope. imper. loquens de tribus regibus, qui magni itineris laborem ad quærendum Chriſtum in eius natiuitate ſuſceperunt. Quid (inquit) glorioſum uidentes in puero gauiſi ſunt regem quærentes tanti itineris ſuſceperunt laborē Nunquid uiderunt palatium marmoreum ſplendidum, nunquid matrem eius diademate ornatam, aut in lecto aureo recumbentem, nunquid puerum auro, uel purpura inuolutum, nunquid regiam curiam diuerſis populis perſonantem, non. Sed quid, pando-

chium

..um tenebroſum, & ſordidum magis animalibus quàm hominibus aptum, in quo nemo erat contentus quieſcere, niſi itineris neceſsitate coactus, matrem eius uix tunicam vnam habentem non ad ornamentum corporis, ſed ad tegimentum nuditatis proficientem, & qualem habere poterat carpentarij vxor paupercula, & hoc in peregrinatione conſtituta, puerum pannis ſordidis inuolutum, & in ſordidiori præſepio equorum poſitum: quia locus ille ſic erat anguſtus, ut nec ponendi ſpatium infantem inueniret. ſi ergo regem terrenum quærentes ueniſſent, magis confundendi fuerant quàm gauiſi: quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent: nunc autem, quia regem cœleſtem quærebant, & ſi nihil regale uidiſſent in eo, ſolius ſtelle teſtimonio contenti gaudebant. hæc Criſoſtomus.

Secundò in uita ſua ſimiliter pauper fuit, cum non habuit Maria caſtella, uillas, nec domum, ubi caput ſuum reclinaret. Vnde Bernard. 5. florum, capitulo 30. Omnium (inquit) bonorum æterna in cœlis affluentia ſuperabat: ſed paupertas non inueniebatur in eis, porrò in terris abundat, & ſuperabundat hæc ſpecies, & inſciebat precium eius, hanc itaque Dei filius concupiſcens deſcendit, ut eam eligat ſibi & nobis ſua æſtimatione faciat præcioſam, deſcendit ab innumerabilibus cœli diuitiis, & ueniens in mun dum, nec iſtas qualeſcunque diuitias habere voluit. Sed in tanta paupertate uenit, ut natus continuo poneretur in præſepio: quia nõ erat ei locus in deriſorio.

Tertiò in morte ſua etiam erat pauper. vnde nudus ductus erat ad mortem, nudus crucifixus, & quando erat mortuus, non habuit proprium ſepulcrum, in quo poneretur. Iſtam Chriſti paupertatem in natiuitate in ui ta, & in morte teſtatur euangelium Matth. 18. dicens, quòd vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, ubi reponant pullos ſuos: filius autem hominis non habet, ubi cuput ſuum reclinet, quaſi diceret, & uolucres cœli habent nidum, in quo ponuntur, cum producuntur; ſed filius uirginis uerus Deus & homo non habuit nidum, ideſt cunabile, ubi reponeretur, quando erat de virgine natus in mundum, niſi præſepe, iumentis magis, quàm hominibus aptum, vulpes habent foucas, ubi quieſcunt poſt labores, ſed filius uirginis non habuit ſepulcrum proprium, in quo potuit quieſcere poſt laborem paſsionis ſuæ, quam ſuſtinuit pro hominis ſaluatione, nec in tota uita ſua habuit propriam domum, in qua reclinaret caput ſuum. Sed ſicut dicit Bernar. quinto ſlorum. capitulo 30. uerè magna abuſio eſt, ut diues eſſe uelit uermiculus uilis, propter quem Deus maieſtatis, & Dominus ſabaoth voluit pauper fieri, ditior denique Chriſti paupertas cunctis operibus cunctiſque theſauris. quid enim humilitate dicimus, aut quid præcioſius inuenietur, per quam nimirum regnum cœlorum emitur, & gratia diuina acquiritur. Vis obtinere cœlum, paupertatis uilitatem amplectere, & tuum erit: non enim paupertas uirtus reputatur, ſed paupertatis amor, amicitia pauperum regni cœlorum amicos conſtituit, amor, uerò paupertatis reges denique regnum cœlorum pauperum eſt. beatus qui poſt illa non abijt, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant, magna quidem penna eſt paupertas, qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam paupertas non tantum promittitur, ſed etiam datur regnum cœlorum: ſed uidemus aliquos pauperes, qui ſi haberent ueram paupertatem non adeo puſillanimes inuenirentur & triſtes: ſed conſiderarent ſe reges futuros eſſe & reges cęli: ſed hi ſunt, qui pauperes eſſe uolunt eo tamen pacto, ut nihil eis deſit, & ſic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur: homines autem bonæ voluntatis ſunt, qui pauperes eſſe uolunt, Chriſtiana uoluntate diuitias paupertate commutauerunt, uel etiam non habitas tanquam habitas contempſerunt, relinquentes omnia propter Chriſtum, ſicut & ipſe reliquit omnia propter eos, ſequuntur eum, quocunque ierit. Felix uoluntaria paupertas relinquentium omnia, & ſequentium

tium te Domine Ieſu, verè martyrii genus voluntaria paupertas eſt: nam quid ſibi vult, quòd eadem promiſsio facta eſt martyribus & pauperibus, niſi quòd uerè martyrii genus paupertas uoluntaria eſt. Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius eſt, quàm inter epulas eſurire, inter ueſtes multas & præcioſas algere paupertate, prӕmi inter diuitias, quas offert mundus, quas oſtendit diabolus, quas deſiderat noſter ipſe appetitus, an non meritò coronabitur, qui ſic certauerit. Voluntaria paupertas ſuos amatores a gemina impugnatione, qua huius mundi amatores expugnantur, reddit ſecuros, ſcilicet a propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum putatur miſera, aliena caret inuidia, & quia eſt uoluntaria nemini quicquàm inuidet. hӕc ille. Aliqui tamen ſunt pauperes, ſed non uoluntariè pauperes: quoniam quando uident diuites a multis honorari propter ſuas diuitias, conqueruntur Deo, quòd non dedit illis diuitias, ſed inopiam & mundi tribulationem, dicentes cum propheta, Hieremiӕ. 12. ca. quare uia impiorum proſperatur, bene eſt omnibus, qui prӕuaricantur, & iniquè agunt. Item dicunt cum Pſal. Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo obtinuerunt diuitias, quibus Chriſtus poteſt reſpondere, ſicut reſpondebat Petro, quando lauit eius pedes dicens. Quod ego facio neſcis modo, ſcies autem poſtea. Ioan. 13. nouit enim Deus, quòd multi, qui damnabuntur, faciunt quӕdam bona de genere opera, & multi qui ſaluabuntur quӕdam mala faciunt opera, & ſecundum diuinam iuſtitiam nullum bonum irremuneratum, nec aliquod malum erit impunitum. Ideo illos qui ſaluabuntur, & faciunt hic mala, Deus punit & caſtigat, tanquàm pater in prӕſenti, aliquando per paupertatem, aliquando per infirmitatem, uel alias tribulationes, & illos qui damnabuntur remunerat per mundanas diuitias, & proſperitates. Vnde Lucӕ. 16. dicitur diuiti epuloni. Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala. quaſi diceret: quia tu iam damnatus feciſti quӕdam opera bona in uita tua, ideo recepiſti mercedem eorum in mundo, ita quòd nunc nullum bonum remanet tibi remunerandum: ſed malum puniendum, & quia Lazarus iam ſaluandus peccauit aliquando, ideo recepit mala in uita ſua, ſcilicet pœnas temporales, ita quòd nunc in eo nihil remanet malum puniendum, ſed bonum remunerandum, ideo ſubditur. hic autem conſolatur: tu verò cruciaris. ideo ne damnemur cum impiis pro diuitiis terrenis, ſequamur Chriſtum in via voluntariӕ paupertatis. Nam vt dicitur Math. v. ca. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, vbi paupertas ſpiritus uocatur paupertas voluntaria cum intentione ſpiritua-li. Vnde Bern. in quodam ſermone ſuper eodem. Attende (inquit) quòd non ſimpliciter pauperes nominat propter plebeos pauperes neceſsitate miſerabili: ſed non uoluntate laudabili. ſpero equidem profuturam eis apud diuinӕ bonitatis miſericordiam hanc ipſam ſuӕ afflictionis miſeriam: ſcio tamen in hoc loco Dominum non fuiſſe de huiuſmodi locutum, ſed de his qui poſſunt dicere cum propheta. Voluntariè ſacrificabo tibi. Vnde Linconien. in quodam ſermone de paupertate.

2 † Pauperes, inquit, dicuntur tribus modis. Nam quidam ſunt pauperes, qui temporalia non habent, & tamen ea ardenti cupiunt deſiderio, & hi ſunt pauperes rebus & non tamen ſpiritu. Alii ſunt pauperes, qui habent temporalia: non tamen illicito amore eis adhӕrent, & hi ſunt pauperes ſpiritu, & ſi non rebus. Tertij ſunt, qui carent temporalibus, & ea non cupiunt: ſed potius ea pro amore Chriſti refugiunt, vt Chriſtum nudum nudi ſequantur, & hi ſunt pauperes ſpiritu pariter & rebus ſpecialiter ore ſaluatoris beati. Item Lincon. in quodam ſermone qui ſic incipit. Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Hӕc (inquit) nomina diues & pauper dupliciter ſignificant. Dicitur namque diues tam ab actu poſsidendi diuitias, quàm etiam ab habitu & affectu animӕ, quibus ad diuitias

afficitur. Similiter & hoc nomen pauper dicitur aliquando a priuatione actus habendi, quandoque verò ab habitu, & affectu animi ad non habendum diuitias. virtus autem & vitium circa mentis habitus, & affectiones conſiſtunt: actus autem habendi & non habendi res indifferentes ſunt, res autem indifferentes nec uirtuti, nec uitio opponuntur, qua propter diues dictus ab actu habendi non opponitur pauperi, ſecundum ꝙ pauper dicitur ab habitu vel diſpoſitione animi. Afficitur autem animus humanas ad has temporales diuitias quadrupliciter, & tanquã ſecundum quatuor gradus ad eas diſponitur animus humanus. Quorum primus gradus collocatur in inferno. Primus namque gradus eſt, cum animus tanto amore afficitur ad hæc temporalia & tranſitoria, ꝙ pro ipſis acquirendis vel retinendis vult tranſgredi Dei mandata. Cum enim tranſgreſſor mandatorum Dei tranſgrediendo mandata Dei deſiderat illicitè aliqua temporalia, manifeſtum eſt, ꝙ nõ ſummè Deum diligit: ſed magis diligit illud, pro quo tenendo, ſiue habendo mandata Dei trãſgreditur; qui autem ſummè Deum inuincibiliter non diligit: non manet in caritate. Omnis autem qui non eſt in charitate ſecundum ſtatum, in quo eſt, condemnabilis eſt ad pœnam gehennæ, propterea tanta amoris affectio ad hæc tranſitoria, quę pro illis retinendis Deum deſerit tranſgrediendo eius mandata ignibus gehennæ, ſi in hac vita taliter finiatur eſt addenda. Et forte res temporales corporeæ, quas hic illicitè amat homo, verè corporaliter vrẽt eum poſt iudicium, vt patet ſupra parte 4. ca. 2. vbi agitur de quinto motiuo conferente ad deteſtationem auaritiæ. Secundus gradus eſt, quando animus ſic afficitur ad hæc tranſitoria, ꝙ ſine dolore ea amittere non poteſt: propoſita tamen electione de tranſgrediendo, vel de amittendo hæc trãſitoria præeligit omnia etiam in infinitum multiplicata potius amittere, quam tranſgrediendo mandatũ Dei derelinquere. Si enim pro omnibus tranſitorijs quantumcunque multiplicatis vellet quis tranſgrediendo mandatum Dei dimittere, is non habet Deum in amoris ſui fundamento ſumma profunditate. Profundius namq; Deo in amore ſuo collocauit id, pro quo vellet tranſgreſsione mandata Dei deſerere, & huiuſmodi amator temporalium, vt dictum eſt, non manet in charitate, qui verò Deum habet in amoris ſui intimo fundamento, licèt afficiatur ſic ad tranſitoria, ꝙ ea non poſsit amittere ſine triſtitia, ſaluus erit fundamenti merito, ſic tamen quaſi per ignem: quia (ut dictum eſt) gradus iſte in igne purgante collocatur, ſed tamen in cœlo terminatur: quia poſt purgationem æterna ſalus appræhenditur. Tertius verò gradus eſt, cum animus ſic afficitur ad iſta tranſitoria, ꝙ omnia poteſt ſine dolore amittere, & ſine letitia poſsidere. Iſte gradus ſuam habet collocationem ſtatim in cœlo: quia ignis probans non inerit in eo quid per amorem excoquat vrendo. Et ſequitur. Qui itaque hunc gradum aſcendit, hoc ſtatim recipit præmij, ꝙ non poteſt aliquo accidente aduerſo contriſtari. Is eſt namque de quo dicit Salomon Prouerb. 12. Non contriſtabit iuſtũ, quicquid ei acciderit. Quæcunq; namq; accidat ſic affecto aduerſitas. ideo eum contriſtare non poteſt: quia nil ei eripit de his quæ appetuntur. Triſtitia autem omnis & dolorem ſenſus abſentiæ alicuius appetiti, propterea qui nil appetit, quod eſt inuite poſsit ſurripi, non eſt vnde valeat contriſtari. Accidit quoque, & hoc ad cumulum laudis eius, qui hunc gradũ tertium conſcenderit, ꝙ ipſe poteſt his rebus tranſitorijs bene & rectè vti, nec poteſt aliquis antequam conſcenderit hunc gradum, in his tranſitorijs adminiſtrãdis vſquequaq; rectum complere vſum, qua propter priuſquam conſcenderit quis hunc gradum horum temporalium adminiſtrationem ſuſcipere, & eorundem poſſeſſorem fieri, non eſt ſecurum. Qui igitur hunc gradum conſcenderit, non ſolum habẽt facilem & expeditum euolatum ad cœleſtia. Sed inſuper nulla poſſunt in hac vita moleſtari aduerſitatis triſtitia, ſolique illi poſſunt bene poſsidere & rectè adminiſtrare huiuſmodi bona tranſitoria: ſed pro eo, ꝙ ex frequenti confricatione cum his temporalibus plerunq; maculam aliquam trahit animus, & frequenter ad eandem machinatur eius appetitus,

titus,uolunt pleriq; etiam hunc gradũ tranſcendere, & ad quartum gradum aſcendere. Quartus enim gradus eſt, cum animus ſic aſficitur ad hęc tranſitoria, ꝙ contemnit ea, mauult non poſsidere hæc tranſitoria bona exteriora, doletq; ſi ipſis oneretur, & gaudet cùm de ipſis exoneratur. Illi autẽ qui hũc gradum conſcenderint, habent commune cum his qui prædicto tertio gradu conſiſtunt, liberum & expeditum euolatum ad coeleſtia, & ꝙ nulla eos afficit aduerſitatis moleſtia, & ꝙ poſſent ſi eis per ſuperiorẽ impetitur, rectè adminiſtrare temporalia. Ipſi inſuper verè poſsident omnia, omnibuſq; dominantur; ſicut meum itaq; uerè non eſt, quod in nullo ſecundum meam uoluntatem eſt: ſic uerè meum eſt, quod in omnes voluntates meas exquiſitum eſt. omnia ſunt ſecundum voluntatem eorum qui ue raciter mundum contemnunt, vere namque mundi contemptores in Dei amorem omnino aſſurgunt, & voluntatem ſuam uoluntati Dei omnino ſubijciunt, & obedienter confirmant. Et hæc omnia & ſolum illa volunt de rebus omnibus, quæ de eiſdẽ rebus uult Deus ſed omnia Dei opera, ſicut dicit pſal. Exquiſita ſunt in omnes uoluntates eius, uidelicet eorum, qui nil nolunt, niſi conformiter cũ Deo, & omnia uolunt conformiter cum ipſo. Cum igitur omnia Dei opera exquiſita ſunt in omnes uoluntates uerorum mundi contemptorum, liquet quòd omnia ſunt in poſſeſsione, & dominio eorum. De talibus rectè itaque dicitur. tanquam nihil habentes & omnia poſsidentes. Et iterum in euangelio de eiſdem dicitur. Omni habenti dabitur, & abundabit: etenim illi, qui ſic habet omnia, dabitur inſuper in tribulatione æterna gloria. In typum quoque horum dictum eſt Iſrael, Deuter. 11 capitulo. Omnis locus quem calcauerit pes veſter, ueſter erit. hæc ſola namque, quæ de mundialibus contemnendo calcamus noſtra ſunt, ſi ea contemnendo non calcauerimus, potius eis ſubijciemur, quam dominabimur. Habent igitur mundi contemptores uere mũdi dominium, & quanto perfectius mundum contemnunt, tanto eiſdem plenius dominantur. Non igitur pigritandum eſt nobis paupertatem accipere, quod facile uideri poteſt ex hac breui ſimilitudine. Ponamus enim, quòd haberes unum granum ſeminandum, & haberes duas terras, in quarum una granum ſeminatum germinaret decorem, & delectabilem uiriditatem & proferret fructum optimũ. In altera uerò ſeminatum idem granum germinaret horribilem marciditatem & pungentem ſpinam ſiue tribulum, nõ ne ſumma eſſet ſtultitia, ſi hoc granum ſeminares in terram proferentem de ſemine tuo ſpinam & tribulum: cum poſſes idem granum ſeminare in terram, quæ proferret fructum optimum. Spiritualiter granum iſtud eſt paupertas, quam volumus nolumus ſeminabimus, omnia temporalia poſsidere deſinemus, aut ante mortem aut in ipſa morte. Duæ autem terræ, in quibus poteſt hoc ſemen ſeminare, ſunt uoluntarium & inuoluntarium: ſi ſeminetur in animum uoluntarium, germinabit uirorem magnarum virtutum, & educet florem gloriæ, & ſecuræ puritatis conſcientiæ, & fructificat præmium vitæ æternæ. Si uerò ſeminetur in animum inuoluntarium, germinabit horridam marciditatem triſtitiæ, & fructificat ſpinas & tribulos pungentium pœnarum gehennæ. Seminandum eſt igitur hoc granum tempeſtiuè in mente uoluntaria, ut poſsimus inde mereri temporaneum fructum in tempore ſuo. Hæc ille.

De conſilio humilitatis & obedientiæ. Cap. XLVIII.

Tertium regis pacifici conſilium eſt conſilium humilitatis & obedientiæ contra ſuperbiam. Vnde Matth. undecimo capitulo. Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris.

1 † Super quo Auguſtinus in ſuo libro de virginitate. Non enim (inquit) dicit, diſcite a me mundum fabricare, aut mortuos ſuſcitare: ſed quia mitis ſum & humilis corde. O doctrinam ſalutarem, o magiſtrum dominũq; mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propina-

propinata atque transfuſa eſt, noluit docere, quod ipſe non eſſet, noluit iubere quod ipſe non faceret. Hæc ille. Item Auguſtinus 15. de ciuitate Dei. Humilitatem (inquit) exemplo ſuo nos docuit Chriſtus naſcendo, conuerſando, prædicando, miracula faciendo & moriendo. Vnde in ſua natiuitate domum habuit humilem: quia diuerſorium, lectum humilem: quia præſepium. Item Chriſtus humilibus per angelum natiuitatem ſuam nunciauit: quia paſtoribus. Vnde Bernardus, in quodam ſermone. quam multa inquit hodie gemmis, & auro fulgent altaria, quantis ubique palleis & aurificijs parietes adornantur. putas ad hæc diuertent angeli & pannoſos homines declinabunt. Si ita eſt, cur paſtoribus ouium magis beati Angeli apparuerunt, quàm terræ regibus, vel templi ſacerdotibus. Et ideo meritò beatus Bernardus ſuper illud Iſa. 9. capitulo. Paruulus natus eſt nobis. Studeamus (inquit) effici ſicut paruulus iſte, diſcamus ab eo: quia mitis eſt & humilis corde: non enim magnus Deus ſine cauſa factus eſt homo paruulus, medicina tumoris hominis humilitas eſt Chriſti, erubeſcat homo eſſe ſuperbus: quia humilis factus eſt Deus. Erubeſceret miles ſedere in ſcamno, ſi uideret regem ſuum ſedentem in terra. Vnde Iſa. 64. capitulo. dicitur. Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes, vt a facie tua montes defluerent, ideſt ſuperbi humiliarentur. Item in operibus etiam & in conuerſatione Chriſtus nobis humilitatem multipliciter exemplificauit. Vnde non obſtante quòd erat rex omnium regum: matrem tamẽ elegit ſibi pauperrimam, & inter omnes mundi mulieres humillimam. Pro quo tamen notandum, quòd magnitudo humilitatis pœnes duo attenditur, ſcilicet pęnes excellentiam ipſius perſonæ ſe humiliantis, & pœnes gradũ ad quem humiliatur. Nam in quanto perſona ſe humilians eſt excellentior, & quantum ad gradum inferiorem ſe humiliat, in tanto dicitur eius humilitas maior: ſed inter omnes mulieres mundi erat hæc virgo glorioſa mater Chriſti excellentiſsima, & ad infimum humilitatis gradum ſe humiliauit, igitur eius humilitas inter omnes mundi mulieres erat excellentiſsima. Vnde in tribus erat hæc virgo glorioſa ſpecialiter excellentiſsima mulierum, quæ tria potiſsimè ſolent alias mulieres ad ſuperbiam excitare, ſcilicet in pulchritudine corporis, in generis dignitate, & in perſonæ nobilitate. Primò enim erat ipſa excellentiſsima in corporis pulchritudine. vnde de eius pulchritudine dicitur Canticorum j. O pulcherrima mulierum. De qua pulchritudine loquitur Rualdebeñ. ſuper ſalutatione angelica. Lucerna (inquit) intus continens lumen, lumen ſuum diffundit & apparet, ac ſi tota lucerna eſſet lux. Spiritualiter quaſi lux in lucerna eſt gratia, quæ teſte euangelio, Lucæ j. hæc virgo glorioſa erat plena. Hæc enim lux gratiæ. (inquit doctor iſte) reddidit hanc virginem Mariam ita ſplendidam, vt vix eius pulchritudinem ſufficit aliquis aſpectus intueri humanus, ſed eo non obſtante nullus vnquam de eius pulchritudine erat ad incontinentiam tentatus, & hoc quia nedum pulchritudo corporalis: ſed etiam ſpiritualis in corpus eius redundabat: ſi enim ſolum corporalis fuiſſet eius pulchritudo, æſtimo, quòd a fortiori fuiſſent homines de ipſa tentati. ſicut & de alijs mulieribus ſolum pulchritudinem corporis habentibus pulchritudine interiori per ſuperbiæ elationem extincta. Tales ſimiles ſunt ſepulchris dealbatis, quę exterius ſunt pulchra: ſed interius oſsibus mortuorum plena, quibus veh imprecatur a magiſtro ac ſaluatore noſtro. Matth. 23. Et ideo meritò dicit ſcriptura Prouerb. vlti. Fallax gratia & vana pulchritudo, mulier timens Deum ipſa laudabitur, quod conſiderans hæc uirgo glorioſa, quæ non obſtante, quòd erat mulierum pulcherrima, Canticorum j. tamen de hac pulchritudine quaſi non curans inter omnes mulieres erat mitiſsima, dicente de ea matre noſtra Eccleſia. Virgo ſingularis inter omnes mitis nos, culpis ſolutos mites fac & caſtos. Secundò erat hæc virgo glorioſa excellentiſsima in generis dignitate, quia de nobiliſsimo patriarchali, & regali proſapia erat exorta. ſ. de Abraham, Iſaac, & Iacob, de Dauid Salomone, & Ezechia, & cæteris qui erant nobiliſsimi patriarchæ & re-

ges

militatis dedit nobis Chriſtus in mortis paſſione. Vnde Philip. 2. capitulo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem mortem autem crucis. Vnde Aug. de prædicta Chriſti humilitate 14. de ciuitate. Nunc (inquit) in ciuitate Dei in hoc ſęculo peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in eius rege, qui Chriſtus eſt, maximè prædicatur. Cõtrarium huic virtuti elationis vitium in eius aduerſario, qui eſt dyabolus, maximè dominari ſacris litteris edocetur. humilitatem exẽplo ſuo Chriſtus docuit in naſcendo, moriendo, prædicando & miracula faciendo. hæc ille. Item ſuper illud Philip. 2. cap. Humiliauit ſemetipſum factus eſt obediens, &c. dicit Auguſtinus. Ecce (inquit) a Chriſto humilitatis exemplum habemus ſuperbiæ medicamentũ, quid igitur intumeſcis homo pellis morticina, o ſanies quid inflaris, princeps tuus humilis eſt, tu ſuperbus. hæc ille. Vnde beatus Bern. quid inquit magis ad mirandum eſt, quid amplius deteſtandum, quid grauius puniendum, quam ꝙ vides Dei filium ſummum in regno Angelorum nouiſsimum factum in regno hominum, & apponit adhuc magnificare ſe homo ſuper terram. Hæc ille.

2 † Non ſolum enim prædicto modo a Chriſto capere poſſumus humilitatis exemplum, ſed etiã quaſi ab omnibus rebus in ſphęra corruptibilium exiſtentibus cauſas humilitatis inuenire poſsimus, ſi diligenter attendamus, uidelicet in eis, quæ ſunt extra nos, & in eis, quæ ſunt infra nos, & in eis quæ ſunt iuxta nos, & in eis quæ ſunt contra nos, & in illo, qui eſt ſupra nos. Vnde quantum ad primum extra nos ſunt corporalia ratione carentia, cuiuſmodi ſunt elementa, terrenaſcentia, bruta animalia, & cœli luminaria. In terra, quæ eſt infimum elementorum, multas cauſas humilitatis inuenire poſſumus. Primò, ſi attendamus, quòd ad eam reuerſuri ſumus. vnde Geneſ. 3. cap. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuerteris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es & in puluerem reuerteris, quando igitur terram reſpicis, quaſi ſepulchrum, uel cæmiterium tuum reſpicis, attende igitur, quòd terra, quæ nũc eſt ſub pedibus tuis, infra breue erit caput tuum. Item attendas, quantum ea indigeas, ipſa eſt, quæ te ſuſtentat: ſi enim ipſa dirupta eſſet ſub pedibus tuis: ſicut erat dirupta ſub pedibus Dathan & Abyron. Nume. 19. capitu. Viuus ad illos in infernum deſcendentes. Ipſa etiam miro modo ex ſe producit fructus Dei uirtute. Vnde paſceris, quod ſi non faceret, fame perires. Sed conſiderandum eſt, ꝙ terra, quæ eſt omnium elementorum viliſsimum in ſui natura eſt frigida & ſicca. Et cum omnium uiuentium in terra, teſte philoſopho, vita conſiſtit in calido & humido, quæ ſunt qualitates, quarum terra naturaliter eſt inexperta, ſequitur, ꝙ terra ſi non haberet aliunde ſubſidium ſterilis eſſet & infœcunda: ſed tamen quia elementorum eſt infima contra ſiccitatem humoris temperamentum recipit ab aere & ab aqua & ab igne & ab influentia ſupercœleſtium, contra ſuam frigiditatem recipit confortantem calorem, quæ eam reddunt fertilem & fęcundam, ſic certè homo, qui veraciter ſe humiliat, recipit a Deo gratiæ humorem & charitatis calorem, quæ eum reddunt bonis operibus fructuoſum. Item de aere diligenter ſi attẽdas cauſas humilitatis poteris ĩuenire, unde ſine aere nec ad momẽtũ poteris uiuere: nã niſi ad refrigerium cordis aerem attraxeris, ſic ſubito ſuffocareris. Item ſi aer a vento frigido cõmotus fuerit, te intolerabiliter affligit, & ſi veneno peſtifero infectus fuerit, te inficit: ſed attende, ꝙ ille præuaricationis auctor, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, ſemper in peſtiferum aerem vanægloriæ, vt te finaliter interficiat, nititur ſubleuare. Cuius rei exemplum oſtendit nobis venerabilis Beda in de figmentis poetarum, vbi narrat, ꝙ quidam homo uocatus filius terrę pugnauit cum quodam tiranno nomine Hercules. Iſte enim filius terræ ſemper quando feſſus erat, terræ incumbens vires recuperauit, quod percipiens Hercules ipſum de terra in aerem eleuans vicit & occidit. Moraliter quilibet homo poteſt dici filius terræ: quia homo dicitur ab humo. Vnde Iob 17. capit. Putredini dixi pater meus & mater mea es, & ſoror mea vermibus. Pugnat enim homo cum Herculæ, ideſt cũ dia-

bolo

bolo ſecundum conſilium Spiritusſancti dicentis. Eſtote fortes in bello & pugnate cum antiquo ſerpente: ſed hic cum in pugna tentationum fatigatus cadit in terram, humiliter cogitans, ꝙ terra eſt, & in terram reuertetur, vires pugnandi cum diabolo fortiores recuperat: quoniam inter omnes virtutes humilitas præcipuè diabolum ſuperat, quod percipiens diabolus nititur hominem a terra, ideſt a fundamento humilitatis eleuare in aerem uanitatis: vt ipſum ſic ſuperet, & poſtea in profundum æternæ damnationis præcipitet. Vnde pſalmiſta. Deiecisti eos, dum alleuiarentur. Item ſi aquam attendas in ea cauſam humilitatis inuenire poteris: nam ſi aqua non eſſet: vt porcus in immundicijs tuis putreſceres.

3 † Item ſine aqua, vt ſupradictum eſt, terra arida & ſterilis eſſet, & certe ſicut terra eſt ſine aqua, ita homo ſine aqua gratiæ infructuoſus efficitur. Vnde Rualdeben. ſuper ſimbolo. Sicut arbor inquit in imo iuxta decurſus aquarum plantata in profundum radices mittit, vt in altitudinem creſcat, & exurgat, & folia & fructus producat: ſed puluis de terra uento eleuatur vt uolet, & euaneſcat. Sic ſpiritualiter verus Chriſtianus manu Dei, & operatione Spiritusſancti plantatus iuxta aquas lacrimarum & rigatus aqua pœnitentiæ, mittit radios cogitationum ſuarum in profundum humilitatis, vt per gratiam in altitudinem virtutum reſurgat, & folia verborum ueritatis & fructum iuſtitiæ proferat. Sed ſuperbus uerò de terra eleuatur uēto iactantię: vt ad tempus volet inaniter de ſe gloriando, & tandem cum vento vanitatis ſubito euaneſcat, & hanc conſiderationem videtur Dauid habuiſſe, qui in pſalm. ſic de uiro iuſto & humili loquitur. Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructuum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium eius non defluet, & omnia quæcunq; faciet proſperabuntur. Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis, quem proijcit ventus a facie terræ. Hæc Rualdeby. Et ſicut arbor naturaliter altitudinem ſuā habet a radicis profunditate, & ideo ſi præſcindatur, & ſeparetur a radice, ſtatim cadit in præcipitium. Sic ſpiritualiter & profunditas humilitatis eſt hominis initium exaltationis, dicente Chriſto Luc. 14. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur. Et ſi ideo ſi homo fuerit ſeparatus a radice hac humilitatis, ſtatim inueniet præcipitium caſus miſerabilis. In cuius rei figura legitur. Danielis 4. de Nabuchodonoſor, quòd poſt nimiam ſuam ſuperbiam, & iactantiam, quam oſtendit dicens. Nonne eſt hæc Babilon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei: ſed vidit in viſione nocturna arborem, cuius ſummitas cœlum tangebat, & in ramis eius volucres, & ſub vmbra eius omnes beſtiæ quieſcebant, & clamauit vigil dicens. Succidite arborem, verumtamen radicem eius in terra dimitte. & cum a Daniele rex quæreret ſomnij ſui interpretationem, expoſuit illud Daniel dicens. Ipſum regem ſuperbum eſſe arborem per iuſtitiam Dei cito pręſcindendam, & addidit. Ab hominibus (inquit) eijcient te, & cum beſtijs & feris habitatio tua erit: vt bos fęnum comedes, donec ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, quod & factum eſt: quoniam rex ille propter ſuperbiam ſuam eiectus eſt de regno ſuo, & in terra cum beſtijs reſidens, & qui prius ſe cœlos tangere iactabat, fęnum ut bos comedit: & tunc Deum cœli ſolum dominatorem eſſe cœli & terræ cognoſcens intantum pœnituit, quòd ob eius pœnitentiam & dolorem, & ipſius Danielis continuum oratione exercitium ſurrexit, & ab optimatibus regni ſui ſublimatus eſt ad regni ſolium, & ſeptem annorum tempora abbreuiata ſunt ad ſeptem menſes propter iſtius Danielis ingentes orationes: ſicut patet per Danielem, & per Petrum Commeſtorem ſuper eodem. Ex qua hiſtoria patet, quòd cum Nabuchodonoſor leuatus fuerat a radice humilitatis vſq; ad cœlum, vt ſibi videbatur, eo ꝙ non credebat alium fuiſſe Deum niſi ſeipſum: tunc præcipitatus eſt ad naturam beſtialem. Iuxta illud quod de omnibus talibus ſcribitur in pſalm. Deiecisti eos, dum alleuiarentur. Sed ecce quomodo Nabuchodonoſor ad radicem humilitatis redijt, & in terram proſtratus

ſtratus dignè pœnituit, iterum ad regni faſtigium eſt reſtitutus:& tunc gratias egit Deo & dixit. Nunc ego Nabuchodonoſor laudo & glorifico Deum cœli: quia omnes viæ eius iuſtæ,& iudicia eius vera: & gradiẽtes in ſuperbia potens eſt humiliare. Item ſi ignem attendas in eo cauſam humilitatis reperies. Nam ſi ignis non eſſet fame, & frigore perires: quia non haberes vnde cibaria tua decoqueres,vel te cum frigore grauareris calefaceres. Item attende,ꝙ ſicut legitur Nume. 17.cap. Propter ſuperbiam & inobedientiam ignis conſumpſit quatuordecim millia & ducentos de maioribus leuitarum.Item attende circa terrenaſcentia quantum illis indigeas, & quæ ſunt in illis quibus tu careas: vt eſt fulgor auri,pulcritudo florum. Vnde Matth.6. Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt & non laborant,neq; nent:dico autem vobis, quoniam Salomon in omni gloria ſua cooperatus non eſt, ſicut vnũ ex iſtis. Itẽ circa animalia irrationabilia attende multa bona in eis quibus tu careas: cuiuſmodi eſt ſanitas,naturalis cantus in multis auibus ſine magiſtrali doctrina alicuius creaturæ, ad quam ſuauitatem in multis annis tu nõ potes edoctus pertingere. Item moueret te ad humilitatẽ velocitas quæ eſt in auibus & etiã in quibuſdam quadrupedibus. Fortitudo etiã & pulchritudo & abundans veſtitutus quibus tu cares, & te oportet mendicare ab eis quibus nuditatem tuam cooperias, & vnde pulchritudinem tuam ornes,& vnde debilitatem & turpiditatem tuam iuues. Item in cęli luminaribus cauſam humilitatis inuenire potes, ſi attendas, quam neceſſaria eſt tibi lux ſolis,lunæ,& cęterorum cœli luminarium:ac etiam ꝙ ſine influentia illorum nihil hic uiuere,nec creſcere poteſt in terra,& ſpecialiter a luna, quæ eſt infima planetarum, ſi diligenter attenderes cauſam reperire poteris humilitatis quadruplici ratione. Primò: quia ſicut luna totum lumen ſuum habet a ſole, ſic homo iuſtus totum lumen iuſtitiæ, veritatis & gratiæ,quod habet,a ſole iuſtitiæ recipit. Vnde Apoſtolus j.ad Corint.4. Quid habes quod non accepiſti: ſi autem accepiſti, quid gloriaris,quaſi non acceperis. & ideo vero humilis homo conſiderans totum Deo tribuit, dicens cum pſalm. Non nobis Domine,non nobis: ſed nomini tuo da gloriam. Secundò:quia ſicut luna quanto magis illuſtratur & a ſole clarior efficitur,tanto magis apparent in ea maculæ. Sic etiã verè humilis quanto magis gratia Spirituſſancti illuſtratur,tãto clarius & limpidius ſuos percipit & repræhendit fructus:& ſicut puluis in radio ſolis apparet, quæ in vmbra non apparet:ſic homo lumine gratiæ ſolis iuſtitiæ irradiatus puluerem venialium peccatorum ſuorum clarè percipit,quem in vmbra peccatorum mortalium conſtitutus pęnitus non agnoſcit. Vnde ſanctus Iob lumine ſolis iuſtitiæ illuminatus dixit. Nunc oculus meus vidit,& idcirco me reprehendo,& ago pœnitentiã in fauilla & cinere. Iob 42. Tertiò ſicut luna omnibus planetis terræ eſt propinquior, ita uerè humilis inter omnes creaturas rationales videt ſe terræ viciniorem eſſe,cõſiderãs conſiliũ matris ſuæ eccleſiæ dicentis. Memento homo,ꝙ cinis es, & in cinerem reuerteris.

Quartò ſicut luna in tanto apparet minor, quanto ſoli eſt vicinior: ſic verè humilis in quanto maior eſt, ſiue excellentior in virtute, ſtatu,vel honore, in tãto magis ſe humiliat ſecundum cõſilium Spirituſſancti dicentis. In quãto maior es,humilia te in oĩbus, & coram Deo inuenies grãm.unde Ber.ad Eugeni. Papã.Salubris inquit copula,ut cogitans te ſummum Pontificem attendas pariter te viliſsimũ cinerẽ non fuiſſe ſed eſſe.Nõ eſt.n.magnũ humilẽ eſſe in abiectione: ſed magna prorſus & rara virtus eſt humilitas honorata. Hæc ille.

4 † Secundò in noſmetipſis multas cauſas habemus humilitatis,& hoc tã ex parte corporis,q̃ ex parte animæ. Ex parte corporis attendas eius mirabilem & lamentabilẽ ingreſſum, eius breuem & uanum tranſitorium progreſſum, & eius terribilem, horribilem & amarũ egreſſum.Vnde Bern. uide inquit vnde veneris,& erubeſce,vbi es, & gemiſce, quo vadis, & contremiſce: ſi enim attendas vnde corpus tuũ venit,inuenies, ꝙ ex putredine terræ. Vnde Iob.17. Putredini dixi, pater meus & mater mea es,& ſoror mea vermibus, & ſi attendas, quid eſt corpus tuum, ad quem finem

tendat

tendat inuenies, teſte ſcriptura Gen. 3. ꝙ pulnis eſt, & in puluerem reuertetur. Et bene poteſt hominis ingreſſus in mundum dici miſerabilis, & hoc triplici ratione. Primò pro eo, quòd in damnabili peccati miſeria concipitur, & ſic ingreditur in hunc mundum. Vnde Bernardus in de meditationibus, capitu. 2. De illis inquit parentibus venio, qui me ante fecerunt damnatum, quam natum, peccatores peccatorem in peccato genuerunt. Vnde pſal. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Secundò pro eo, quòd nihil ſecum confert quo poſſet ſe releuare. Vnde j. Thimo. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, dubium nec aliquid inde auferre poſſumus: ſed prout dicitur Eccleſiaſt. 5. capit. Sicut nudus egreſſus eſt de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil ſecum au fert de vniuerſo ſuo labore. Tertiò propter magnam miſeriam, quæ abundat in vita præſenti, ad quam naſcitur homo. Vnde Iob. 23. capitu. Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miſerijs, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Et poteſt ingreſſus hominis dici lamentabilis, pro eo ꝙ cum fletu & lamentatione venit homo in hunc mūdum. Vnde Salomon Sap. 7. cap. Ego natus communem ſuſcepi aerem, & ſimiliter decidi in terram, & primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans. Quod conſiderans beatus Auguſtinus in de ſpeculo humanæ miſeriæ, ſic ſcribit. Tribulatio inquit magna eſt, ad quam naſcitur homo: prima. n. vox eius indicat infirmitatem, naſcitur infans, & ſtatim plorat, nondum loquitur: & tamen ſuæ calamitatis eſt propheta: ſuæ enim lacrimæ teſtes ſunt futuræ miſeriæ: mox enim incipit eſurire & ſitire & frigeſcere. & licet adhuc inſenſatus: tamen in hoc arguit ſenes in miſeria uanitatis & voluptate vitiorum ridentes, qui ſi intimè conſiderarent eorum ingreſſum, progreſſum & egreſſum plorarent. Eſt etiā progreſſus hominis breuis, vanus & tranſitorius. Vnde de breuitate vitæ hominis dicitur Iob 14. capitul. Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud te eſt, conſtituiſti terminos eius quem præteriri non potuerunt. De eius vanitate dicitur in pſalmo. Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut vmbra prætereunt. Item Eccleſiaſt. j. capitulo. Vidi cuncta, quæ ſub cœlo ſunt, & ecce vniuerſa vanitas. Item tranſitoria eſt, vnde Sap. 2. capitulo. Tranſiet vita tanquam veſtigium nubis. Item egreſſus hominis terribilis, horribilis & etiam auarus eſt. Vnde de mortis terribilitate, quæ eſt egreſſus hominis de hac vita, dicit Philoſophus, ꝙ mors eſt vltimum terribilium. Item de terribili & amaro egreſſu hominis de hac vita. Vnde Bernardus, in de ſpeculo peccatoris, ſic ſcribit. Illa inquit tremenda hora mortis miſeri peccatoris aduenient, mox ſpiritus maligni velut leones rugientes vt rapiant prædam: & tunc ſubito apparebunt horribilia loca pœnarum chaos & caligo tenebrarum, horror miſeriæ, & confuſionis, terror tremendæ manſionis, vbi locus fientium, vbi locus gementium, ubi vox clamantium, veh, veh, veh nobis filij Euæ. cum hæc & his ſimilia, immo millesies quam dici poſſunt peiora egreſſa de corpore miſera anima audierit & viderit & ſenſerit, quis quæſo, quantuſque quam magnus timor ac tremor erit in ea, quæ lingua poteſt dicere, vel quis liber exponere, quid tibi nunc proderit ſcientiæ iactantia, populi pompa, mundi vanitas, terrenæ dignitatis cupiditas, quid tunc proderint luxuriæ appetitus, cibus exquiſitus, potus delicatus, ueſtis curioſitas, carnis mollicies, ventris ingluuies, ciborum ſuperfluitas, crapula & ebrietas, domorum curioſa conſtructio, terrenorum poſſeſſio, præbendarum acquiſitio, diuitiarū congregatio, nunquid iſta poſſunt eripere miſerā animam hominis de ore horrendi & horribilis leonis, ideſt de maledicti fauce draconis? quaſi diceret non. Et ſequitur. Quando miſerabiliter & horribiliter occurret miſeræ animæ tuæ ille doli artifex, ille filius iniquitatis, animarum hoſtis amariſsimus, quomodo poteris ſubſiſtere horrendum aſpectum tremendi vultus eius, ad intolerabilem oris illius fœtorem ad flammas ſulphureas oculorum eius: quomodo tunc ferre valebis tantum timorem tam horrendæ beſtiæ, certus eſto: quoniam timor ipſius horrendæ præſentiæ omne genus tormen-

tormentorum exuperat, quod in hoc mundo poterit excogitari, quod propheta expauescẽs ad orationem confugit dicens. Exaudi Deus orationem meam, cum deprecor, a timore inimici eripe animã meam, non dixit a poteſtate inimici, ſed a timore inimici. Sed heu frater mi, ſi tantus, & tam magnus tremor ſit animæ peccatrici ex ſolo ſathanæ uiſu, quanta confuſio, quantusve horror, quanta afflictio, & quanta lamentatio erit ex tactu, & tormento. Hæc ille. De prædicto ingreſſu, progreſſu, & egreſſu hominis loquitur Richar. Archidiaconus in quodam ſermone, de conceptione beatæ Mariæ uirginis. ubi ſic. O, inquit, flendum præconium. O lugendum miraculum. O plãgendum præſagium. Angeli exclamãtes veh, ueh, ueh habitantibus in terra, Apocalipſis. 8. Veh primum habitantibus in terra in ſuo ingreſſu, ueh ſecundum habitantibus in terra in ſuo progreſſu, ueh tertium habitantibus in terra in ſuo egreſſu. Quoniam ingreſſus habet conceptionẽ deteſtabilẽ, progreſſus habet conuerſationẽ culpabilẽ, & egreſſus diſſolutionẽ miſerabilẽ. Propter quæ tria ait propheta Iſa. 14. Formido & fouea & laqueus ſuper te, qui habitatores terræ. Fouea ſuper te propter cõmaculationẽ in utero, & laqueus ſuper te propter deceptionẽ in mundo, & formido ſuper te propter diſſolutionẽ in termino. hæc ille. Ex quibus aliqualiter patet, q̃ magnã cauſam humilitatis ex parte corporis in nobis poſſumus inuenire. Ex parte animæ etiã poſſumus cauſam humilitatis reperire. Nã aut ſcit ipſe homo, ſe eſſe in peccato mortali, aut non, ſi ſic ſeruus eſt diaboli, dicente Chriſto Ioannis. 8. Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, & per cõſequens diaboli dicente Apoſtolo. 2. Petri. 2. A quo quis ſuperatus eſt, eius ſeruus eſt. Vndè, & ſic inferiori ſeruituti ſe ſubiecit, quàm canis, porcus, uel buſo: cum talis peccator debitor ſit duplicis mortis, ſcilicet tẽporalis æternæ: illa uero mortis unicæ ſunt ſolummodo debitores. Item ille miſeriam habet culpæ & poenæ: ſed bruta animalia ſolum habent miſeram poenam. Et ſi uerò neſciat homo ſe eſſe in crimine mortali, tamen neſcit ſe eſſe in ſtatu ſalutis: nam ſcit ſe quandoque fuiſſe debitorẽ mortis æternæ, & neſcit, utrum peccatũ adhuc ſibi ſit miſericorditer dimiſſum. Vnde Eccl. 9. Sunt iuſti atque ſapiẽtes, & opera eorũ in manu Dei ſunt: & tamen neſcit hõ, utrũ amore, uel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.

Tertio in eis quæ ſunt iuxta nos ẽt cãm humilitatis poſſumus inuenire, ſi attendamus multos de fratribus noſtris eſſe leproſos, multos cæcos, claudos, debiles, mendicos, & aliis diuerſis miſeriis afflictos. Vnde ſicut narrat Pariſ. in de uitijs, parte. 6. c. de remediis contra ſuperbiam. Odo quondam epiſcopus Pariſ. deſpectos ſemper pauperes in menſa ante ſe, & alios a latere conſueuit habere. Requiſitus autem a quodã delicato homine quomodo poſſet hoc tolerare. Reſpondit, quòd quidam nobilis miles iſtud eum docuit: ſcilicet Iob. dicens. Viſitans ſpeciem tuam non peccabis, Iob. 5. c.

Quartò ſi attendamus ea, quæ contra nos ſunt materiam etiam humilitatis inueniemus. Hoſtes enim inuiſibiles nos quaſi ſubito ſtrangularent, niſi protectio hoc impediret diuina. vnde dicitur Trenuorum. 3. Miſericordia Domini eſt, q̄ non ſumus conſumpti. Quintò in illo qui ſupra nos eſt cãm humilitatis poſſumus inuenire, ſi attendamus Dei omnipotentiã eſſe paratã ad uindictã ſuperborũ. Vnde tribus de cauſis ſolet aliquis ſe inclinare, uel q2 gladius capiti eius imminet, uel quia tranſiturus eſt per oſtium humile, uel propter exemplum alicuius magnæ perſonæ ſe humiliãtis, ſimilibus de cauſis debet per humilitatẽ ſe hõ inclinare, ſi enim per ſuperbiam ſe erexerit, gladius Dei omnipotentis euaginatur ſuper caput eius. vnde Ezechielis. 21. Egredietur gladius meus de uagina ſua. ſ. gladius uindictæ de uagina miſericordiæ ad omnẽ carnẽ ab auſtro uſque ad aquilonẽ, ut ſciat omnis caro; quia ego dominus. Et ideo dr̃. j. Petri. 2. humiliamini ſub potenti manu Dei. Item neceſſe habet homo tranſire per humile oſtium paradiſi. Vnde Aug. ſuper illud Io. 10. Ego ſum oſtium. Oſtium, inquit, humile eſt, & ideo ſi ſano capite uolumus intrare, oportet caput inclinare. Item Chriſtus qui eſt Rex regũ, & domi-

nus dñorum toto tempore uitæ ſuæ, ut ex prædictis patet, humiliter ſe habuit in hoc mũdo: Et ſicut dr̃ Mat. 10. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo ſicut dñs eius. Sed mirum eſt, ꝙ tot humilitatis cauſæ ad humilitatẽ hoĩem nõ inclinant ſuperbũ: ſed & ſi prædictæ humilitatis cauſæ te ad humilitatẽ non moueãt, moueat te ſaltẽ multitudo nobiliſsimorũ effectuũ, qui perfectã humilitatẽ ſequũtur, quorũ primus eſt, ꝙ hoĩem ſapientẽ efficit. vnde Prouer. 11. Vbi humilitas, ibi ſapientia. Item Mat. 11. dicit Chriſtus. Confitebor tibi dñe pater cœli & terræ, quia abſcõdiſti hęc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Item Greg. & ponitur in cano. diſt. 49. ſollicite. Pupilla (inquit) oculi nigra uidet: ſed pupilla albuginẽ tolerans nihil uidet: ſed humani ſenſus ſi ſtultũ peccatorẽ ſeq; intelligit cogitationẽ intimæ claritatis apprehendit: ſi aũt candorẽ ſapientiæ, ſed iuſtitiæ ſibi attribuit, a luce ſuperne claritatis ſe excludit, & iõ claritatẽ ueri luminis nequaꝗ̃ penetrat: quia ſe apud ſe per arrogantiã exaltat: ſicut de quibuſdã dicitur in epiſtola ad Ro. Dicẽtes enim ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. hæc ille. Et iõ meritò beatus Ber. in lib. de 12. gradibus humilitatis, bona eſt, inquit, via humilitatis, qua ueritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes ſapiẽtiæ percipiũtur. Legitur. n. in uita patrum, ꝙ quidam frater ieiunauit ſeptẽ hebdomas, petens a Deo, ut reuelaret ſibi intellectũ de quodã ſcripturarũ ſermone, & cum nõ ſic fuiſſet ei reuelatũ, iuit ad quendã fratrẽ, ut intellectũ illius ſermonis quæreret ab eo, & itinere obuiauit ei Angelus dicens. Septẽ hebdomadæ quas ieiunaſti non te fecerunt proximum Deo: nunc uerò, quia humiliatus es, ut ad fratrẽ pergeres, miſſus ſum tibi intellectũ optati ſermonis oſtendere, & docens eum Angelus ſermonis intellectum ab eo receſsit. Secundò humilitas in uita præſenti obtinet homini ueniã de peccatis. Vnde legitur. 2. Reg. 12. quòd Dauid humiliter peccatũ confitens audiuit Prophetã dicentẽ. Tranſtulit dñs peccatũ tuum a te. Item in pſal. Humiliatus ſum & liberauit me. Tertiò humilitas uĩ ſententiã Dei reuocare. In cuius rei exemplo legitur. 3. Reg. 21. de impio rege Achab, cuius cupiditatis cauſa Naboth uir iuſtus, & ſimplex lapidatus erat ad mortẽ, ut ſic Achab illius uineã poſsideret iniuſtè, quo facto audiuit dñm ſibi dicentẽ per Prophetã, ꝙ deſtrueret ipſum cũ tota ſua familia, & ꝙ canes lingerent ſanguinem eius in loco, in quo linxerunt ſanguinẽ Naboth. Et audiens Achab ſermones iſtos ſcidit ueſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam ieiunauit & dormiuit in ſacco, & ambulauit dimiſſo capite, & factus eſt ſermo domini ad Heliam dicens. Nonne uidiſti Achab humiliatum coram me. Quia igitur humilitas eſt mei cauſa non inducam malum in diebus eius. Item 4. Reg. 20. & Iſaiæ. 38. legitur de rege Ezechia, qui ægrotauit uſque ad mortem, & miſit dominus ad illum Iſaiam Prophetam ut diceret illi. Hæc dicit dominus. Diſpone domui tuæ: quia morieris tu, & nõ uiues, quo audito conuertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & humiliter orauit ad Dominũ, & fleuit fletu magno, ſed antequã egrederetur Iſaias mediam partem atrij regis, factus eſt ſermo Domini ad eum dicens. Reuertere, & dic Ezechie duci populi mei, hæc dicit dominus Deus patris tui. Audiui orationem tuam, & uidi lacrymam tuam, & ecce ego adijciam ſuper dies quos quindecim annos. Item Ionæ. 3. ca. legitur, ꝙ dñs Deus præcepit Prophetæ ire in ciuitatẽ Niniue, & ꝑdicare populo ſubuerſionẽ illius ciuitatis, & ingreſſus Propheta ciuitatem ad præceptũ Dñi ſui prædicauit, & dixit. Adhuc quadraginta dies ſunt, & Niniue ſubuerteretur, & crediderunt Niniuite dño Deo, & ꝑdicauerũt ieiuniũ, & ueſtiti ſunt ſaccis a maiore uſque ad minorẽ, & ꝑuenit uerbum iſtud ad regẽ Niniue, qui ſurrexit de ſolio ſuo, & abiectis regalibus indutus eſt ſacco, & ſedit in cinerẽ & pnĩæ dedit, præcepitq; populo ſuo, ut dimitterent peccata ſua, & ieiunarent hoĩes, & ẽt iumenta, & clamarent in fortitudine ad dñm pro miſericordia obtinenda, & dixit Rex. Quis ſcit, ſi cõuertatur & ignoſcat Deus omnipotẽs, & auertatur a furore irę ſuæ, & nõ peribimus, & uidit Deus opera eorũ: quia cõuerſi ſunt a uia ſua mala, miſertus eſt ſuꝑ malitiã ſuã, qua locutus eſt facere eis,

& non

& nõ fecit. Quartò humilitas honorificè ſuos ſequaces in præſenti exaltat, ut patet Saulę; cui dixit dominus. j. Reg. 15. ca. Nonne cũ paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus iſrael factus es; unxitq; te dominus in regem ſuper iſrael. Item Moyſes humilis Dux & Princeps populi iſraelitici conſtituitur a domino, ut patet Exo. 3. ca. De cuius humilitate ſubditur ibi dem. Quis ſum ego, ait Moyſes, ut uadam ad Pharaonẽ, & educam filios iſrael ex Egipto. Item humilitas Hieremiã Prophetã & prædicatorẽ ſuper gẽtes cõſtituit & regna, ut patet Hiere. j. de cuius humilitate legitur ibidem, ꝙ humiliter dixit dño. A, a, a, Domine neſcio loquitur, quia puer ego ſum. Item Gedeon humilis Dux populi conſtituitur, vnde Iudicũ. 6. ca. Ecce Gedeon familia mea minima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei, &c. Quintò humilitas obtinet homini a Deo gratiam in præſenti, & gloriam in futuro. De gratia enim in præſenti dicitur Iac. 4. & j. Petri. 5. ca. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Qui enim de ſuis proprijs meritis & propriis innititur operibus in cor illius nõ intrat gratia, & nimirũ: quia plenũ, nec in eo inuenit gratia locum ſuum: ſicut n. nõ patitur natura vacuum, quin illud repleat: ſic nec gratia humilitatẽ, quin illi ſe inſundat: humilitas enim gratiam hauriat, ut pas inclinatũ aquam. Vnde humilitas eſt uas, & receptaculum aliarũ uirtutum & gratiarũ, & hoc uas ualde eſt mirabile: nam uas iſtud impletione capacius efficitur. Vnde cum datur humili augmentũ gratiæ, ipſa humilitas creſcit, & ſic capacior efficitur, humilitas ẽt a Deo liberalitate petere nõ ceſſat: ſemper habens ubi aquã gratiæ recipiat, & quanto magis recipit, tanto magis ſe eſſe uacuam reputat. Eſt enim humilitas quaſi aqueductus, per quem gratia uenit in animæ ciuitatem. Vnde Bernar. loquens de tempore legis, in quo fluenta gratiæ hominibus defluebant ideo, inquit, fluenta gratię tanto tempore defuerant: quia nondum intrauerunt aquęductus. Aquæductum iſtum intelligas humilitatem perfectiſsimam uirginis Mariæ, per quem ciuitati eccleſiæ fluenta gratiæ inuenerunt: multum. n. nititur diabolus aqueductum iſtum humilitatis obturare, & deſtruere. In cuius rei figura legitur Iudith 7. capitulo. Quòd Holofernes obſidens filios Iſrael & circumiens ciuitatem repperit aqueductum, per quem fons influebat in ciuitatem eorum, & præcepit aqueductum incidi. Spiritualiter Holofernes diabolus eſt, obſidens ciuitatem militantis eccleſiæ, qui inquãtum poteſt & ſufficit aqueductum humilitatis, per quem fluenta gratiæ emanant in ciuitatem eccleſiæ nititur perſcindere & obturare. Et quantum ad ſecundum, uidelicet ꝙ Deus in futuro humilibus dat gloriam ſempiternam. patet ex his ſcripturæ ſermonibus. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria. Item pſalm. Tu populum humilem ſaluum facies &c. Item Prouerb. 19. capit. Humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Item Matth. 9. & Marc. 10. & Luc. 17. cap. de humilibus dicit Christus, ꝙ talium regnum cœlorum [illegible]

[illegible] Sextò humilitas pacificum hominem reddit. Vnde unus ſuperbus alium ſuperbum non patitur, nec cum eo pacem habet, timor enim unius timorem alterius pungit. Vnde apud geometras demonſtratum eſt, ꝙ ſpherica corpora, quæ quaſi tumida ſunt, non poſſunt ſe tangere, niſi ſolo puncto. unde pungere mutuò poſſunt, ſed non plane aut rectè ſibi inuicem applicari: ſic eſt de cordibus ſuperbia tumeſcentibus, corpus enim concauum corpus ſphericum intra ſuam concauitatem poteſt recipere, ſic humilis patet ſuperbum pacificè ſuſtinere ſecundum conſilium Apoſtoli di. Roma. 12. Si fieri poteſt, quod ex uobis eſt, pacem cum omnibus hominibus habentes. Septimò humilitas facit hominẽ fertilẽ & bonis opibus plenũ. Vñ humilitas eſt uallis fertiliſsima. Vñ pſ. Valles abũdabũt frumẽto .i. humiles populi bonis opibus, ipſa. n. eſt uallis lacrimarũ, in qua bñdictionẽ dabit dñs legiſlator. In hac. n. ualle inueniũtur aquæ grãrũ. Vñ pſ. Inter mediũ mõtiũ pertranſibunt aquę. uñ & humilitas fundamẽtum eſt oĩum bonorũ operũ & uirtutũ. quod cõſiderãs B. Aug. Vis iquit magnus eſſe, ab imo incipe cogitãs magnã fabricã conſtruere celſitudinis de fundamento cogita humilitatis. Nã ut dicit Bern. Fundus

 eſt hu-

eſt humilitas, in quo omne ædificium ſpirituale creſcit in templum ſanctum in domino. Et ideo meritò dicitur Eccl. 3. ca. Quãto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Octauò humilitas facit opera noſtra, & dona Deo acceptabilia. vnde prouer. 15. ca. Victimæ impiorũ abhominabiles Deo: uota autẽ iuſtorũ placabilia. Vnde Exo. 15. de altari faciendo dixit dñs Moyſi. Non ſolidum, ſed mane & concauum facies illud. Super quo Pariſ. in ſumma de uirtutibus, parte. 5. ca. 5. Spiritualiter (inquit) altare eſt cor altũ in eminentia perfectionis, cõſiſteris, quod per humilitatẽ debet eſſe inãne & cõcauũ, ut Deo ſint grata quæ ibi offeruntur. Vnde Gre. j. moral. ut cuiuslibet (inquit) facta digniora ſint, neceſſe eſt, ut apud ſeipſum indigna uideãtur. Ad literam uoluit dñs, ut altare eſſet concauũ, ut capere poſsit ignem, & eius materiã, ſcilicet lignũ & uictimas exemplorũ bonorũ, niſi ſit humile. Vnde ſap. 6. In malitioſam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Nonò humilitas facit hominem Deo præcioſum. Vnde Pariſ. in de uirtutibus. parte 5. cap. 6. Tanto, inquit, unaqueq; anima ſit præcioſior in conſpectu Dei, quanto pro amore Dei ſit deſpectior ante ſuos ꝓprios oculos, & tanto ſit quiſque uilior Deo, quanto præcioſior ſibi ipſi æſtimatur, hæc Pariſ. ſub auctoritate Gregor. 18. moral. Ex quo patet, ꝙ qui paruus eſt in reputatione ꝓpria, magnus eſt in reputatione diuina, & ecõtra. Vnde Ioãnes baptiſta reputauit ſe indignũ ſoluere corrigiam calciamenti Chriſti, ut patet Ioan. j. Ideo Chriſtus propter eius humilitatem magnificauit eum dicens. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioannebaptiſta. Matth. 2. Item Ioannes de ſe humiliter dixit. Ego uox clamantis in deſerto. Io. j. Sed Chriſtus dixit, quòd ipſe fuit propheta, & plus quàm Propheta. Lu. 11. Ecce Ioannes ſe humiliauit, & Chriſtus eũ magnificauit. Sed econtra, falſi Iudæi ſeipſos magnificando Chriſto dixerunt. Filij Abrahæ ſumus & nemini ſeruiuimus vnquam. Io 8: Sed Chriſtus dixit, quòd fuerunt ſerui peccati. Ecce ipſi reputauerunt ſeipſos generoſos & honore dignos, & Chriſtus reputauit eos nihilo deteriores: cum peccatum, quod nihil eſt ſecundum Augu. eorum innuit eſſe dñm, cui ſeruiebãt, & cũ ſeruus nõ ſit maior dño ſuo, ſed potius inquantũ hmõi minor, ſequitur, quòd Chriſtus innuit eos eſſe minores & uiliores nihilo. Et ideo, ut dicit Bernar. uerè humilis uult uilis, & contemptibilis reputari, & non humilis prædicari, uilis vult aliis libenter uideri, ſicut & ſibi ipſi uilis uidetur, & de ſui ipſius gaudet contẽptu. Exemplũ huius oſtendit nobis Beatus Greg. lib. j. dia. ca. 15. de quodã uiro ſanctitatis excellentiſsimæ, ſed paruæ ſtaturę qui Conſtantius uocabatur, cui cum diceret quidam ipſum contẽnendo, ꝙ quaſi nihil ſtaturæ hominis haberet, ipſe uerò protinus letus in amplexum eius ruit, eumque amore nimio brachiis incepit conſtringere, & oſculari, magnaſq; gratias agere, ꝙ de ſe talia iudicaſſet dicens. Tu ſolus es qui in me oculos apertos habuiſti. Et ſubdit Greg. ibidẽ Ecce, inquit, quantæ humilitatis erat iſte, qui amplius ſe deſpiciẽtem amauit, & ſe contẽni propter humilitatẽ non conſiderat. Iſte enim habuit ueram humilitatem. Vnde aliqua eſt uera humilitas, & aliqua falſa. Vera. n. humilitas eſt humilitas cordis perfecta, quã ipſemet Chriſtus ſuis fidelibus docuit dicens. Diſcite a me: quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiẽ aĩabus ueſtris. De iſta enim humilitate loquitur pſ. dicens. Cor cõtritũ & humiliatũ Deus nõ deſpicies: ſed humiles ſpiritu ſaluabis. Sed ſicut dicit Pariſ. in de uirtutibus, parte. 5. c. 5. Qui uerè humilis eſt, ſe eſſe humilẽ nõ reputat: ſed oĩa bona, quæ a Deo recipit, ſibi eſſe onera intelligit, quibus a Deo inquantò plura ſunt, intanto ſe Deo ſtrictius obligari veraciter cõſpicit, iuxta doctrinam beati Grego. dicentis. Cum enim augentur dona rationes creſcunt donorũ. Tanto igitur humilior atque ad ſeruiendũ promptior quiſque debet eſſe ex munere quanto ſe obligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione. Hæc ille. Et iõ ex illis non inflatur: ſed humilior efficitur. Sicut ramus arboris deorſum ex multitudine fructuum inclinatur. Vnde uerè humiles implent illud Chriſti conſilium dicentis Lu. 17. Cum feceritis omnia quę pręcepta ſunt uobis dicite,

dicite. ſerui inutiles ſumus. Falſa humilitas eſt humilitas ab ipocritis ficta ſolummodo per ſigna exteriora oſtenſa, de qua Eccleſiaſt. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Super quo Ber. Magnum inquit dolum eſt foris oſtendere ſanctitatem, & intus viuere ſecundum carnis voluptatem. Ipocritæ enim habitu oſtendunt uirtutem, ſed intus non habent ſanctitatem. Vnde Hieronymus epiſtola 87. Multi inquit vmbram humilitatis habent, ſed pauci veritatem ſequuntur. Vnde ipocriſis dicitur ab ipos, quod eſt ſub, & criſis aurum, quaſi ſubauratus: quia talis putatur intra, qualis uidetur extra. Vnde talis figuratur Daniel. 14. per idolum nominé Bel, quod extra erat argenteum & intra luteũ. Talis etiam eſt quaſi ſepulchrum dealbatum, quod extra eſt pulchrum, ſed intus omni ſpurcitia plenum, vt dicitur Matth. 23. Et ſicut ſepulcrum ſi frangatur, ſtatim interior latens ſpurcitia manifeſtatur: ſic ipocritæ ſi per aliquam contumeliam eis illatam tangantur, ſtatim per impatientiam franguntur, & quod interius latet, per rancoris uerba manifeſtè oſtẽdunt. Vnde Bernardus. Qualis inquit quiſque apud ſe lateat, contumelia illata probat. Item falſa humilitas eſt, qua quis videns multitudinem peccatorum ſuorum intantum reputat ſe indignum, abominabilem & abiectum, quòd de diuina deſperat miſericordia. De qua humilitate loquitur pſal. dicens. Niſi quia lex tua meditatio mea eſt, forte periſſem in humilitate mea.

7 † Secundò humilitas a laqueis liberat. Vnde Pariſienſis in de virtutibus, parte 5. capitulo 5. Antonius inquit vidit innumerabiles laqueos diaboli tenſos in terra, & ingemiſcens dixit, quis pertranſeat iſta? & audiuit vocem ſibi dicentem, humilitas: quia humiles Deus ſoluit ab laqueis & ab inſidijs diaboli. In cuius rei figura legitur 4. Regum 6. capitu. Quòd quandó rex Syriæ pugnare voluit contra regem & populum Iſrael, conſilium inijt cum ſeruis ſuis dicens. In loco illo ponamus inſidias, & ſtatim propheta Helyſeus inſpiratione Spiritusſancti hoc cognoſcens miſit ad regem Iſrael dicens. Caue ne tranſeas ad locum illũ, quia ibi rex Syriæ poſuit inſidias, & ſic ſe obſeruauit rex iſrael ab inimicis. Spũaliter Heliſeus interpretatur Dei mei ſalutare, & ſignat Chriſtum ſaluatorem noſtrum, qui docet nos, vbi diabolus ponit inſidias. ſ. in curijs diuitum, quando ſedet in inſidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem: ſed plerique tamen gaudent, ſi familiares & acceptibiles in conſpectu diuitum fieri poſſent, & libentius diuitibus ſeruiunt, & magis in illis q̃ in Deo confidunt. non conſiderantes quod dicit propheta Hierem. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & a Domino recedit cor eius. Item in voluptatibus carnalibus ponit diabolus inſidiarum laqueos, vnde carnalis voluptas eſt mulieris. De qua dicit ſapiens Eccleſiaſt. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę laqueus eſt uenatorũ, & ſagena cor eius vincula ſunt manus eius, qui placet Deo effugiet illam: qui autem peccator eſt, capietur ab illa. Et certè qui per huiuſmodi loca tranſit, niſi virtutum militibus, & gratia Spiritusſancti vallatus fuerit, rex Syriæ. i. diabolus capiet & interficiet eum, & in infernum finaliter deducet: ſed ſicut dicitur in prædicta hiſtoria, turbatus eſt rex Syriæ, & quæſiuit quis eſſet proditor eius apud regem iſrael. Dixit ei vnus ſeruorum, nequaquam domine mi rex: ſed Helyſeus propheta indicat regi iſrael quæcunq; locutus fueris in filio tuo: ſic Chriſtus reuelat humilibus per ſuam legem & doctrinam quæcunq; machinatur nobis diabolus, vt eius fugiamus inſidias. Vnde Matth. 11. dicit ipſemet Chriſtus. Confitebor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & reuelaſti ea paruulis. Sed ſi prædictæ cauſæ, & effectus te ad humilitatem non moueat, moueat te ſaltem ineuitabilis certitudo & horæ incertitudinis mortis memoria: quia vt dicit Bern. in de ſpeculo peccatoris. Non põt melius caro luxurioſa domari, q̃ mortua qualis erit ſemper pmeditari. In cuius cõfirmationẽ dr̃ Eccleſ. 7. In oĩbus operibus tuis memorare nouiſſima & in æternũ non peccabis. Et ideo meritò B. Grego. in mora. ſuper illud Iob. 10. Nũquid nõ paucitas dierum meorum finietur

breui?cum (inquit) culpa aĩum tentat, neceſſe eſt, ut breuitatem uitæ ſuæ, & delectationis aſpiciat, ne ad minacẽ mortẽ iniquitas rapiat. Vnde Eccl. 11. Si annis multis vixerit hõ, & in his oĩbus lætus fuerit meminiſſe debet tenebroſi tpis, & dierũ multorũ. Et ideo dicit Alphorabius in li. ſuo de diuiſione philoſophiæ, ꝙ ſecundũ Platonẽ, philoſophia eſt tediũ, cura, ſtudium, & ſollicitudo mortis, ubi per mortis ſollicitudinẽ intelligit mortificationẽ prauarum uoluptatũ & carnaliũ deſideriorũ. Nã his mortificatis applicaĩ, & diſponitur hõ ad curã ueritatis. hæc ille. Cui cõcordans Tullius lib. 1. de tuſculanis qõnibus loquens de Socrate ait. Tota philoſophorũ uita eſt iugis cõmendatio, ſiue meditatio mortis. Vnde narratur in uita Ioã. eccleſiarij, & idẽ habet Ruallenſis in ſumma collationũ ad omne genus hoĩum parte. 7. diſt. 3. c. 4. ubi narrat de antiqua cõſuetudine quadam Romanorũ, ꝙ poſtꝗ imperator eſſet coronatus aſtantibus exercitibus, ueniebãt monumentorũ ædificatores cum marmoribus diuerſi coloris, & quærebãt ab eo, de quali marmore iuberet fieri monumẽtũ, ſuꝑ hoc inſinuãtes, ꝙ ſemꝑ cogitaret ſe eſſe mortalẽ, & in breui ab uita receſſurũ, & ex hac cõſideratione curam aiæ ſuæ impenderet, ut pro tpe ſuo piè & iuſtè regnũ ſuum gubernaret. Item legitur Exo. 28. & Moyſes & cæteri patres ueteris teſtamenti ad ꝑceptum Dñi poſuerũt in ueſte Aaron ſummi ſacerdotis duos lapides ꝑcioſos, in quibus fuerunt ſculpta noĩa duodecim filiorũ iſrael mortuorũ, ne ſuperbiret, qñ ingrederetur tẽplum indutus ueſtib. ꝑcioſis. Et ut ſi forte gradus honoris, quẽ habuit, ſiue glorioſus apparatus, quo erat indutus, uel honor populi ſibi exhibitus eleuaret cor ſuũ, ſtatim reſpiciens nomina illorum patriarcharum filiorum Iſrael mortuorum cogitaret ſe ineuitabiliter moriturum, ſicut & illi mortui fuerunt, & cito ſe perditurum illam mundanam gloriam & honorem: mors enim ineuitabilis eſt cuicunque homini. vnde pſalm. Quis eſt homo, & non uidebit mortem. q. d. nullus: quia mors eſt quædam pœna generalis Adæ, & omnibus fiiijs eius inflicta. Vnde nullis parcit mors, ſed æquè moriuntur diuites & pauperes debiles & fortes, iuuenes & ſenes. Quod conſiderans quidam celicus puer, de quo narrat Ruallenſis in ſumma collationum ad omne genus hominum, parte. 7. diſt. 3. ca. 3. dicens, quòd cum filius cuiuſdam nobilis & unicus intraſſet religionem, & ueniſſet ad eum pater eius, ut vi eum extraheret: & cũ non poſſent ſocij puerum cõtra patris uoluntatem retinere, nec auſi erant, petijt puer a fratribus, ꝙ poſſet cum patre ſuo loqui, quod cũ conceſſum eſſet ait puer ad patrem. Pater mi, aufer a regno, ſiue dñio tuo conſuetudinem vnam, & tecum a ſeculum libẽter redibo, cui annuente patre, petijt ut ſibi conſuetudinẽ illam innoteſceret. Cui puer, uideo (inquit) pater, ꝙ in regno tuo, ſicut ſenes ita & iuuenes moriuntur, & ſi tollere poſsis, ꝙ non moriantur tales, qualis ego modo ſum, tecum redibo ad mundum, quod ſi non poteris, rogo te pater, hic in Dei ſeruitio me permitte manere, ut ſecurè mortem ualeam expectare, quo audito. nolo (inquit pater filio ſuo) ut ad ſeculũ redeas, ſed & ego mundo renunciabo: quia (ut uideo) in te loquitur ſpirituſſanctus, & ex tunc ambo in religione ſeruierunt altiſsimo. Ex quo patet, quòd iuuenibus ſpecialiter eſt neceſſaria mortis memoria. vnde Treno. 3. poſt illud dictum ſpirituſſancti. Bonum eſt uiro, cum portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua. Et ſubditur. Ponat in puluere os ſuum. Pro cuius intellectu eſt notãdum, quòd ſicut dicitur Eccl. 21. Os ſapientium in corde eorum. Os igitur in puluere ponit, qui in corde ſuo cogitat, quòd puluis ſit ſecundum doctrinam matris ſuæ eccleſiæ dicentis. Memento homo: quia cinis es, & in cinerem reuerteris.

8 † Sed certe, ut uidetur, non reputat ſe cinerem, qui ueſte ſericea, uel ſcarlato, uel ueſte deaurata corpus ſuum induit: quis enim niſi fatuus talem ſaccum facit cineribus ſuis. Itẽ non reputat ſe cinerem, qui in alto ſe erigit: nam non expedit cineri eſſe in alto, ne a uento diſpergatur. Vnde pſal. Inimici Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficiẽtes quemadmodum fumus deficient & diſpergentur: quemadmodum puluis quem proijcit

cit uentus a facie terræ. Legitur enim Exo.9. quòd Dominus dixit Moyſi & Aaron, ut tollerent manum plenam cinerem de camino,& diſpergerent in cœlum, quod & fecerunt, & ſubſecuta ſunt ulcera & ueſicæ: ſic multoties cum aliquis in alto ponitur, ſequuntur ueſicæ ſuperbiæ, & ulcera uanægloriæ, ut lepro-ſus & ulceroſus interius coram Deo appareat, quantumcunque pulcer exterius. Sed contra iſtud utiliſsimum remedium eſt mortis memoria. In cuius rei figura legitur Leuit. j. quòd Dominus præcepit, quòd homo faciens holocauſtum de turturibus, uel pullis columbæ proijceret ueſiculam gutturis,& plumas in loco cinerum. Spiritualiter holocauſtum facit Deo de turture, qui dat ſe Deo, ut ſeruiat ei in uita contemplatiua. Et de columba, qui dat ſe Deo, ut ſeruiat ei in uita actiua. Turtur enim amat ſolitudinem: columba uerò gregatim uiolat, ueſiculam gutturis quæ eſt quaſi horreum auium cupiditatem mundi ſignificat: pluma uerò leuitatem. In loco igitur cinerum ueſiculam proijcit, qui conſideratione mortis ſuæ cupiditatẽ abijcit, non curans acquirere ea, quæ infra breue perdat,& pro quibus forte ipſemet perdatur. Vnde.j. Thimo.6. Qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationem,& in laqueos diaboli, & in deſideria multa, & inutilia,& nociua quæ ſubmergunt hominem in interitum, & perditionem. Plumam uerò in loco cinerum proijcit, qui mortis conſideratione vanitatẽ huius mundi refugit, intelligens fatuum eſſe in uia ad mortem gaudere. Sed ſecundũ beatum Auguſtinum. Nihil aliud eſt tempus præſentis uitæ, niſi curſus ad mortem. Item Auguſtinus.4.confeſsionum. Iſta (inquit) uita eſt mors uiuentium,& uita morientium,& eſt punctabilis breuitate,& tranſitoria uelocitate, plena miſeria & calamitate, de quibus omnibus dicitur Iob. 13. Homo natus de muliere breui uiuens tẽpore repletur multis miſeriis, qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit uelut umbra,& nunquam in eodem ſtatu permanet. Et ideo meritò in perſona mortui loquentis ad uiuum dicitur Eccleſ.38. Memor eſto iudicii mei, ſic erit, & tuum meum heri, tuum hodie. Hæc enim memoria multum confert ad fugandum exercitum uitiorum. Nam ſicut timent latrones iudicis aduentum: ſic timent mortem homines uicioſi. Vnde Eccleſiaſtici. 41. O mors quã amara eſt memoria tua homini iniuſto,& ideo ſicut iumẽtum cauda ſua ſe a muſcis defendit, quæ nituntur ipſum mordere & ſuis aculeis pungere. Sic homo a malignis ſpiritibus, qui nitũtur ipſum deuorare & aculeis uitiorũ pungere ſe mortis conſideratione cuſtodit. Et ſicut aues cauda ſua ſe regũt volando,& piſcis natando: ſic homines mortis memoriæ rectè ſe regunt in via iuſtitiæ, quæ ducit ad uitam ambulando. Vnde Iob 12. Interroga iumenta & docebunt te, & volatilia coeli,& indicabunt tibi. Item ſicut qui nauem rectè uult regere ponit ſe in fine nauis: ſic homo prudens conſideratione finis vitæ præſentis rectè regit ſe in his quæ ſunt ad finem media. Media enim ad finem vitæ humanæ ſunt dies anni & tempora. Qui enim cor ſuum in hoc fine vitæ præſentis firmiter ponit, de vita præſenti & futura poteſt rectius iudicare: nam qui per meditationem ſe ponit in mortis articulo, quaſi in medio inter uitam pręſentem & futuram ſe collocat. & ideo bona vtriuſq; vitæ poteſt de prope & vitam vtramque uidere. Qui verò ponit ſe in initio vitæ præſentis ſperans hic per multa tempora & annos ſe uicturũ, ponit inter ſe & uitam futuram longam vitam præſentem, qua ſperat ſe victurũ. & ideo uitam futuram quaſi de longè videt. Et ſicut res in quanto de longius cæteris paribus videtur, in tanto minus apparet. Exemplum habemus de ſole, qui, vt dicit Philoſophus, eſt ſepties maior tota terra. Et ſicut dicit venerabilis Beda in de imaginatione mundi, & idem habet ſanctus Thomas de veritate Theologię, libro 2. capitu.3. Inter terram & lunam ſunt milliaria.17. millia, ſexcenta & 25. & ſtadiorum 41. A Luna vſque ad Mercurium ſunt milliaria ſeptem milia. 8. & 12. & ſer. A Mercurio uſque ad Venerem præciſè tantum quantum a Luna uſque ad Mercurium. A uenere verò uſq; ad ſolem ſunt milliaria.23.milia.400.& 33.& ſic in toto a terra

uſque ad ſolem ſunt miliaria. 74. milia, ſexcenta. 83. & ſtadiorum. 61. Et quia ſol de tam longe uidetur, apparet nobis modicæ quantitatis: ſic certè illis qui ponunt uitam præſenté longam, qua ſperant ſe hic uicturos inter ſe, & uitam futuram, uita futura, & bona illius nō obſtante, quòd ſunt maxima, immo tam infinita, modica eis uidentur. vnde quaſi in initio uitæ præſentis poſuit ſe diues ille, qui dicebat animæ ſuæ Luc. 12. Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, & epulare. Sed Deus poſuit eum in fine uitæ ſuæ dicens. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te. Et ex iſtis patet quantum confert homini mortis memoria ad prædictum Chriſti ſaluberimum cōſilium de humilitate ſectandum. Et ideo meritò humilis ſeruus Dei Moyſes conſiderans inobedienté populum prædicta Chriſti conſilia deferenté Deut. 32. ſic ſcribit. Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia, utinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent &c.

De conſilio utili indigentibus adminiſtrando. Cap. XLIX.

TErtium commendabile ad conſiliū pertinens eſt gratia utile conſilium indigētibus adminiſtrandi. Vnde legitur. 1. Machab. 2. quòd ille nobilis Dux Mathathias quando appropinquauerunt dies mortis eius dedit bonum conſilium filijs ſuis dicens. Nūc o filij æmulatores eſtote legis, & date animas ueſtras pro teſtamento patrum, & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Et ſequitur. Et ecce Symon frater ueſter, ſcio, quòd uir conſilij eſt, ipſum audite ſemper, & ipſe erit uobis pater. Præcipuè enim iſta gratia commendabilis eſt in his, qui habent curam alios corrigendi, & eis conſiliū dandi, cuiuſmodi ſunt omnes ſub ſe filios ſeruientes, uel ſubditos habentes, & ſpecialiter confeſſores & paſtores curam animarum habentes. Vnde Eccl. 25. quàm ſpecioſum amice iudicium & presbyteris cognoſcere conſilium: ſed ueh illis confeſſoribus, qui in loco Dei ſedentes in pęnitētiali iudicio cōſulunt, & pro ſpeciali pęnitentia iniungunt raptoribus, uſurarijs, & cęteris temporalium malè acquiſitoribus ſibi confeſsis eis partem malè acquiſitorum dare, & de reſiduo promittunt ſe indubitanter eos abſoluere, ubi ſecundum legem iuſtitię ad reſtitutionem integraliter obligantur. vnde Aug. & ponitur in can. 14. q. 6. ſi res. Si res (inquit) propter quam peccatū fit, reſtitui poteſt, & non reſtituitur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur, ſi ueraciter agatur, non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, hoc eſt (ut dixi) ſi reſtitui poteſt. hæc ille. Ac et ueh confeſſoribus luxurioſis, qui mulierculas, quibus conſulerent caſtitatem obſeruare, ad incontinentiam non erubeſcunt muneribus, & promiſsis damnabiliter prouocare, & ad actum nephandiſsimæ luxuriæ allicere: nam talibus nō immerito ueh imprecatur propheta Iſa. 5. dicens. Veh qui dicitis malum bonū, & bonum maluū, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum dulce, & dulce amarum.

De conſilio debitè examinandum. Cap. L.

QVartum commendabile ad conſilium pertinens eſt gratia debitę conſilium examinandi. vnde Senec. Prudentis (inquit) proprium eſt examinare conſilia, & non cito facili credulitate ad falſa prolabi, dicitur enim in tractatu, qui intitulatur dogma philoſophorum, ꝙ triplex eſt capiendi conſilij deliberatio. prima eſt de honeſto tantum, ſecunda de utili, tertia de conflictu utriuſque. Si dubitamus, utrum honeſtum, an turpe ſit. In qua dubitatione uera examinatione facta, honeſtum turpi eſt præponendum, deinde de duobus honeſtis quid horum ſit honeſtius. In qua examinatione honeſtius eſt præponendū, ſimiliter de duobus utilibus utilius eſt præponendum. Item de pugna honeſti, & utilis, in qua examinatione honeſtum utili ſemper eſt præponendum ſecundum doctrinam Tullij, lib. 3. de offi. & bonum commune bono priuato, & propriè, & ſummè, quod eſt ad honoré

Dei omni commodo humano eſt præponendum. Et breuiter concludendo nihil conſulẽdum eſt, quod eſt iniuſtum, prout ait Valerius lib. 6. loquens de Timoſtidem dicente ſe ſalubre habere conſiliũ: petijt tamen ſibi dari unũ ſapientem ad examinandum ſuum cõſilium, cui datus eſt Ariſtides, qui examinatione facta redijt dicens. Timoſtidem utile habere cõſilium, tamẽ minime iuſtum uoluere animo, ac uerò uniuerſa contio .i. congregatio proclamauit, quòd æquum non uideretur, nec expediens illius conſilium, & ideo ad examinandum ſic cõſilia debet eſſe deliberata diſcuſsio, & exquiſita examinatio &c. Vnde Auguſt. in epiſt. ad Iulianum comitem. In omni (inquit) opere quod cogitas facere primũ cogita Deũ, & ſi ſecundum Deum eſt, diligenter examina, & ſi eſt rectum coram Deo illud perfice. ſi uerò aduerſum fuerit repertum, illud amputa ab aĩa tua, & oĩa per conſilia ſapientũ facito.

De conſilio acquieſcendo. Cap. L I.

QVintum commendabile ad cõſilium pertinens eſt gratia electo cõſilio acquieſcẽdi. Vnde Prouer. 12. Via ſtulti recta in oculis tuis: qui autem ſapiens eſt audit conſilia. vnde Moyſes ſapientiſsimus, Dei ſeruus audiuit & acquieuit conſilio Ietri, licèt minor eo eſſet, ut patet Exo. 18. ſed non obſtãte, quòd bonum conſilium dederunt Angeli Loth, ut de ſodomis exiret cum uxore, filiabus & generis ſuis, & nullus eorum poſt tergum reſpiceret: ſed in monte ſe ſaluarent: tñ generi eius eum ſequi nolentes cum impijſsimis ſodomis perierunt, & uxor eius retro reſpiciens uerſa eſt in ſtatuam ſalis. Et ipſemet Loth: quia ſtatim in montem ad cõſilium Angeli nõ aſcendit, ambas filias proprias carnaliter cognouit, ut Ge. 19. Itẽ Roboas filius Salomonis noluit audire ſenum perfectum conſilium: ſed potius elegit ſequi iuuenũ laſciuiorum indiſcretum conſilium, & ideo decem tribus ſibi rebellantes de populo iſraelitico irrecuperabiliter perdidit: ut patet. 3. Reg. 12. Itẽ Nabuchodonoſor Rex, quia non audiuit ſanũ conſilium Danielis Prophetæ conſulentis ſibi peccata ſua eleemoſynis redimere, ideo mutatus eſt in beſtiam, & fœnum, & herbas, ut bos comedit, ut patet Dan. 4. ca. Item bonũ conſiliũ dedit Achior Holoferni, quod tñ ille cum ſuperbia, & indignatione contempſit, & ideo poſt pauculũ in medio exercitus ſuis a muliere miſerabiliter eſt decapitatus, & totus exercitus cum cõfuſione diſpersus, ut patet Iudit. 5. Item bonum conſiliũ dedit uxor Pylati uiro ſuo: ſed tamẽ ille eius conſilio acquieſcere recuſauit, magis timens Cæſarem offendere, quàm iuſtum ſanguinem effundere, & Dei filium condẽnare, ut Mat. 26. & Io. 19. Et ideo meritò dr̃ Prouer. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt, qui agunt oĩa conſilio, reguntur ſapiẽtia, & ſpecialiter qui agnnt oĩa ſecundũ conſiliũ Chriſti: quia ipſe eſt ſapientia Dei patris: cuius tamẽ cõſilij quaſi ab oĩbus hoĩbus mundanis deſpicitur. Et cauſam oſtendit Lin. in de oculo morali, ubi narrat, ꝙ Romani, qui uiros magnificos deificare conſuerant, diſputauerunt in cõſilio ſuo, utrum Chriſtus, qui tã miranda operabatur miracula in numero deorum eſſet recipiendus, & tandẽ diffinitũ eſt, ꝙ non deberet recipi inter deos, pro eo ꝙ nõ haberet cultores, propter hoc ꝙ paupertatẽ prædicauit, & elegit quã mundus cõtemnit, certe pariformiter eſt inter uocatos Chriſtianos his diebus. Vnde ſi quis præpollat diuitijs mũdialibus bonus, & ualens inter hoĩes reputatur, & quaſi Deus ab hoĩbus honorat̃, & quaſi omnes hoĩes eius diuitijs, & cõſilijs acquieſcũt. vnde Eccl. 13. Diues locutus eſt, & oĩs tacuerunt, & uerbũ illius uſq; ad nubes perducunt: ſed ſi quis ad exemplũ Chriſti diuitias contẽnat, & ſm̃ Chriſti conſiliũ paupertatẽ aſſumpſerit qualitercunq; ſenſatus; tamen quaſi ab oĩbus hoĩbus abiectus, & tanq̃ nullius reputationis habetur. vnde Eccl. 13. humilis locutus eſt ſenſatẽ, & non datus eſt ei locus, & requiritur. Pauper locutus eſt, & dicunt, quis eſt hic, & hæc erat cauſa, quare ſuperbi phariſei, & diuites legiſperiti Chriſti conſiliũ deſpexerunt. vnde Luc. 7. Phariſei & Legiſperiti Chriſti cõſiliũ ſpreuerunt in ſemetipſis: ſed ueh hoĩ illi qui ſaluberrima Chriſti conſilia deſerens fraudulentas diaboli ſuggeſtiones ſectatur. vnde

meritò

meritò talibus veh comminatur Iſa.5. Veh qui dicunt malum bonum & bonum malum.

De conſolatione afflictorum. Cap. LII.

QVintus riuulus manans de ſecundo fonte prædicto.ſ.de fonte oris eſt ſeptimum opus miſericordiæ ſpiritualis.ſ.lugentibus & deſolatis conſolationē præbere. De quo Eccle.2. Ne deſis plorantibus in conſolatione,& cum lugentibus ambula. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ pro eo ꝙ ſicut dicitur Eccl.12.Si bene feceris, ſcito cui bñ feceris.Ideo diſtinguēdæ ſunt diuerſæ ſpēs luctus, vt ex hoc manifeſtius fiat, cui luctui & cui nō cōſiliatio debeatur.Aliquis.n.eſt luctus bonus & aliquis luctus malus. Luctus bonus triplex eſt,ſcilicet luctus compunctionis,luctus compaſsionis,& luctus deuotionis.Vnde & ter legitur Dominum noſtrum ſaluatorem fleuiſſe,& hoc vt in ſuo fletu triplici omnes noſtras flendi cauſas exprimeret. Pro quo notandum, quòd fleret peccator pro ſuis proprijs peccatis, & iſte eſt fletus compunctionis, de quo pſalmus. In cubilibus ueſtris compungimini.Hanc compunctionem habuit propheta qui dicit. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrimis meis ſtratum meum rigabo. Item idem. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei:quia non cuſtodierunt legem tuā. Hūc enim fletum deſignauit Chriſtus quando fleuit in lecto crucis. De quo fletu dicitur ad Hebreos 5.Cum clamore & lacrimis offerens auditus eſt. Crux.n.ſtatum pœnitentiæ ſignat. Hanc igitur crucem docuit Chriſtus peccatorem aſſumere.unde Matth.16.Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Super quo Iſid. in de ſummo bono lib.3.cap.18. Quid eſt inquit hominem ſemetipſum abnegare,niſi uoluptatibus proprijs abrenunciare:vt qui ſuperbus erat,ſit humilis,qui iracūdus erat, ſtudeat eſſe manſuetus.Nam ſi ita quiſque renunciet, quæ poſsidet omnibus, & ſuis non renunciet moribus prauis,nō eſt Chriſti diſcipulus.Qui.n.renūciat rebus ſuis ita abnegat, qui uerò renūciat moribus prauis ſemetipſum abnegat. hæc ille.Secđò flere debet iuſtus nō ſolū pro ſuis peccatis:ſed etiā ꝓ pctīs & afflictione proximorū ſuorū, qui cū illo ſunt membra eiuſdē corporis Chriſti miſtici, & iſte eſt fletus cōpaſsionis, de quo j.ad Cor.12. Si quid patitur vnum membrum,compatiuntur omnia membra.Hunc fletum habuit ſanctus Iob qui dicit Iob 30. Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi.Item hunc fletum habuit Samuel,qui lugebat Saul, licet ſciret eum a Deo eſſe proiectū j.Reg.15.Item hunc fletum habuit propheta, qui dicit Iere.9. Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lacrimarum, & plorabo die ac nocte interfectos filios populi mei. Hunc enim fletum ſignauit Ieſus quando videns ciuitatem fleuit ſuper illam.Luc.19. Super quo Greg.omel.39.Hoc inquit ſemel egit Ieſus cum perituram ciuitatem eſſe nunciauit:ſed hoc quotidie redemptor noſter per electos ſuos nullatenus agere ceſſat,cum quoſdā ex bona vita ad mores peruerſos ꝑueniſſe cōſiderat. Plangit.n.eos,qui neſciunt,cur plangantur,qui iuxta Salomonis verba lętantur cū malè fecerint,& exultāt in rebus peſsimis,qui ſi damnationem ſuam quę eis imminet agnoſcerent ſemetipſos cum lacrimis electorū plāgerent. Hæc ille. Tertiò flere deberet homo perfectus de incolati præſentis miſeriæ, & ꝑditione habitationis cœleſtis patriæ. Vnde de primo dr̄ in pſal.Heu mihi qa incolatus meus prolōgatus eſt. De ſecūdo dicitur ad Philip.j. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Itē in pſ. Super flumina Babilonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui ſyon.& iſte eſt fletus deuotionis, qui ſpecialiter accidit, cum anima uiri perfecti dulcedinem Dei experta deflet abſentiam ſpōſi quò ad ſenſualē dulcedinē.De quo pſal. Fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte, dum dr̄ mihi per ſingulos dies,vbi eſt Deus tuus. Hunc.n.fletum ſignauit Chriſtus quando lacrimatus eſt ſuper Lazarum.Iob 11. Vnde niſi Lazarus ſuſcitatus fuiſſet, ſpiritus eius uolaſſet in requiem : ſed cum ſuſcitatus eſt, prolongatus eſt incolatus præſentis miſeriæ, & facta eſt dilatio vitæ ęternæ. Sed eſt hic notandum,quòd prædicti tri-

plicis

plicis luctus boni inter cætera tria ſunt ſpecia
liter impedimenta. Primus enim luctus,ſci-
licet compunctionis pro peccatis proprijs im
peditur per ignorantiam,dicente Chriſto Lu-
ca 19. Si cognouiſſes & tu,ſupple,uindictam
in te pro peccatis tuis venturam fleres.Sed cer
tè quamdiu homo eſt obſtinatus in peccatis,
uindictam pœnæ æternæ ſibi venturam non
cognoſcit, nec conſiderat. & ideo pro pecca-
tis ſuis flere non poteſt. Vnde Greg.in moral.
Niſi (inquit) a reatu culpæ,quo nos ligamur,
miſericorditer dimittamur,perfectè flere non
poſſumus, quod in nobiſipſis contra noſmet-
ipſos delinquimus. Secundus enim luctus.ſ.
luctus compaſsionis pro peccatis & afflictio-
ne proximorum impeditur per cordis duriciẽ
& impietatem. In cuius rei figura dicitur Ge-
neſ. 29. quòd os putei grandi lapide claudeba-
tur. Homines uerò qui non habent pietatem
ad proximum, non inueniunt Deum ſibi mi-
ſericordem,& ideo puteus cordis eorum tan-
to clauditur lapide impietatis, ꝙ aqua compaſ
ſionis non ex eo permittitur emanare, & ſic
ager animæ ſiccus remanet ſterilis & infru-
ctuoſus. Vnde dicit Iob 12. Si continuerit a-
quas omnia ſiccabuntur.Et ideo utile eſſet ta-
libus, vt virga Dei percuterentur, ut aqua la-
crimarum de cordibus eorum exiret.Deut.8.
Eduxit riuos de petra duriſsima. Item pſalm.
Percuſsit petram & fluxerunt aquæ. Tertius
verò luctus deuotionis impeditur per inordi-
natum amorem terrenarũ poſſeſsionum. In
cuius rei figura legitur Geneſ.4. Quòd Cayn
interfecit Abel. Spiritualiter Cayn interpræ-
tatur poſſeſsio. Abel verò luctus interpræta-
tur. Cayn igitur interfecit Abel, dum poſſeſ-
ſio, & affectio terrenarum lacrimarum irri-
guum interficit & interrumpit. Figuram hu-
ius habemus Gen.26. vbi legitur, quòd om-
nes puteos quos foderant ſerui Abrahæ ob-
ſtruxerunt paleſtini implentes humo, hoc eſt
omnes puteos deuotionis quos fodiunt ſerui
Dei in cordibus eorum inquantum ſufficiunt
& poſſunt, obſtruunt maligni ſpiritus implen
tes eos humo affectionum terrenarum.

De quadruplici luctu malo. Cap. LIII.

LVctus enim malus quadruplex eſt, ſci-
licet luctus fictus & ſimulatus, luctus
pro rebus uanis & tranſitorijs; luctus
pro amicis mortuis immoderatus, & luctus
damnatorum pro pœnis æternis.

1. ✝. De primo loquitur Pariſ.in de uirtu-
tibus,part.5. capit.11.ſub auctoritate B.Berr.
Aliquos inquit lugentes video, ſi de corde ꝓ-
cederent lacrimæ eorum, non tam facile illi,
vbi ſoluerentur in riſum: nunc autem cum
abundantia ocioſa & ſcurilia verba profluãt,
quam prius lacrimas; lacrimas huiuſmodi de
his non arbitror, quibus conſolatio diuina
promittitur: quandoquidem poſt illas tam fa-
cile conſolatio vilis admittitur. De ſecundo
luctu malo loquitur beatus Gregorius ſuper
illud pſalm.Euntes ibant & flebant,qui inquit
plorant de rebus tranſitorijs & vanis, inaniter
plorant,& qui rident de rebus vanis pro malo
ſuo rident, vnde Luc.6. Veh vobis qui nunc
ridetis:quia lugebitis, & flebitis: ſed riſus hic
non ſumitur pro cachinnatione labiorum:ſed
pro gaudio & exultatione de proſperitate mũ
dana: vt docet B.Augu.in de verbis Domini,
ſermo.73. Et ſicut dicit B. Gregorius ſuper
euangelia,ome.2. Præſentia gaudia ſequun-
tur perpetua lamenta: nemo enim poteſt hic
gaudere cum ſęculo,& illic regnare cum Do-
mino.& ideo meritò dicit Chriſtus.Lu.6.Veh
vobis diuitibus, qui habetis conſolationẽ ue-
ſtram in terra. De tertio luctu malo loquitur
Criſoſt.& ponitur in ca.13.q.2.vbicunq;.Lu-
gere autem inquit & deplorare & lamentari
eos,qui ab hac vita decedunt, ex puſillanimi-
tate cõtingit:hoc autẽ ex deſperatione futuræ
reſurrectionis intelligit. vnde Apoſtolus non
ſimpliciter ait.Nolumus vos ignorare de dor-
mientibus, vt non cõtriſtemini, ſed addit:ſicut
cæteri, qui ſpẽ nõ hñt:pietatis namq; affectu
& humilitatis intuitu mortuos lugere nõ ꝓ-
hibemus: ſicut nõnullos ſanctorũ in aliorum
exequijs pias lacrimas ĩpendiſſe legimus. hæc
ibi.Vñ & Apoſtoli lugebãt & flebãt de morte
Chriſti ſicut & vehemẽtiſsimè de eius reſur-
rectione

rectione gaudebant. Vnde & de ore iſto prophetico præmonuit illos Ieſus dicens. Plorabitis & flebitis vos: mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitiā veſtra vertetur in gaudium. Sed hic quæritur, vtrum Apoſtoli & diſcipuli in triſtitia & dolore, quā habuerunt de morte & paſsione Chriſti, meruerunt, uel demeruerūt. Et primò videtur, ꝙ meruerunt quia. j. ad Thi. 2. dicit Apoſtolus. Si compatimur & conregnabimus. igitur compati de morte & paſsione Chriſti erat eis meritorium. Item triſtitia, quæ conuertitur in gaudium, bona eſt & meritoria: ſed triſtitia Apoſtolorum conuerſa eſt in gaudium: igitur illa fuit bona & meritoria. Ad oppoſitum tamē arguitur: quia aut uolebāt Apoſtoli, ꝙ Chriſtus moreretur, aut non: ſi non, tunc peccabant. vnde Petrus de hoc erat repræhenſus, ut patet Math. 16. vbi legitur, ꝙ quando Chriſtus oſtēdebat diſcipulis ſuis, ꝙ oporteret eum ire Hieruſalem, & occidi, & tertia die reſurgere. Petrus cœpit increpare eum di. Abſit a te domine, non erit tibi hoc. qui conuerſus dixit Petro Vade poſt me ſathana, ſcandalum es mihi: quia nō ſap s ea quæ Dei ſunt: ſed ea quæ ſunt hominum. Ex quo ſequitur, ꝙ Apoſtoli dolentes ſi noluerunt Chriſtum mori, in hoc grauiter peccauerunt, & ſi volebāt ipſum mori: tūc videtur, ꝙ de eius morte non doluerūt: cuius tamen oppoſitum eſt oſtenſum. Item Io. 14. Chriſtus hortatur diſcipulos, ut de morte eius non turbentur dicens. Non turbetur cor ueſtrum, neque formidet, audiſtis: quia dixi vobis, vado & uenio ad uos: ſed Dominus nō dehortatur. bonum igitur turbari & dolere de morte Chriſti non eſt bonum. Item Ioan. 14. dicit Chriſtus diſcipulis ſuis. Si diligeretis me, gauderetis utique. Igitur gaudendum erat de paſsione Chriſti: ſed qui triſtatur, unde gaudēdū eſt, inordinate triſtatur & culpabiliter turbatur. igitur ſi triſtabantur de eius morte, videtur, ꝙ in hoc peccauerunt. Hinc dicitur, ꝙ circa triſtitiam duo ſunt conſideranda .ſ. qualis ſit ex parte originis, & qualis ſit ex parte modi. Ex parte originis triſtitia ortum habet ex dilectione, & quædam triſtitia oritur ex dilectione uoluptuoſa & carnali: vt guloſus triſtatur de amiſsione boni morſelli, & quædam triſtitia oritur ex dilectione naturali: ut anima triſtatur in ſeparatione a corpore, aut mater in morte filij. Et quædam uerò triſtitia oritur ex dilectione ſociali: ſicut triſtatur amicus, quando ſeparatur ab amico, cuius ſocietas ſibi placet. Et quædam triſtitia oritur ex dilectione ſpirituali: ut quando quis diligit ex charitate & compatitur patienti, prima triſtitia eſt culpabilis, ſecunda & tertia tolerabilis: ſed quarta laudabilis. Intelligendum eſt etiam, ꝙ Apoſtoli dupliciter diligebant Deum .ſ. amore ſociali quo diligit aliquis ſocium: quia non vult ab eo ſeparari, & amore ſpirituali, quo diligit aliquis aliquem propter uirtutem & ſanctitatē. Ex quibus patet, ꝙ in diſcipulis Chriſti fuit quædam triſtitia laudabilis, qua compatiebantur Chriſto, & quædam ſupportabilis, vel tolerabilis, qua nolebant ſeparari a Chriſto. A parte modi triſtandi intelligendum, ꝙ modus habendus eſt in triſtitia. vnde dicit Apoſtolus. j. ad Theſſal. 4. cap. Non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. Vnde debet triſtitia temperari cum gaudio, & in quanto debitū modum lugēdi exceſſerunt Apoſtoli repræhenſibiles erant quia in tanto lugebant, quòd nullo modo gaudebant. Et ideo quantū ad hūc modum .ſ. immoderantiam amouendum hortabatur Dominus, ut non triſtarentur. ſed ut gauderent. Vnde Criſoſto. Magna eſt triſtitia tyranni, & multa nobis uirilitate opus eſt, ut reſiſtamus huic paſsioni, & quod utile eſt teſtificantes. quod uerò ſuperfluum dimittamus. Ideo laudabiles erant Apoſtoli in triſtitiā, ſed uituperabiles in modo triſtandi. Hæc conſiderans Bea. Aug. primò de uiſitatione infirmorū deplorans mortem nepotis ſui: non conſolatorias, inquit, effundere lachrimas effeminatum eſt. porrò cum gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus iubeamur, & inobediētiā & inhumanitas eſt, & lachrimatus eſt Ieſus. plorabo, inquit, mi, nepos dulciſsime, ne ſim inobediens & inhumanus: ſiue non imitator Domini mei Ieſu, temperabo quoque a lachrimis, ne nimis uidear effeminatus. Tu quoque viam vniuerſæ carnis, nepos amantiſsime, ingredi feſtinas, quo viſurus es parentes tuos pa

triar-

triarchas ſanctos omnium & ſummam beatitudinem. Ad tanti igitur itineris ne deficias in uia, ſubſidium grande uiaticum eſt neceſſarium. hæc ille. Ex quibus patet, quòd luctus pius & ordinatus pro morte amici non prohibetur: ſed ſolum luctus inordinatus & inconſolabilis, qui ſimpliciter malus eſt & inutilis: quia mortuo non prodeſt, & lugenti multum nocet. Et ideo, ut dicit beatus Aug. ubi prius. Fuerunt quidam philoſophi, qui in ortu puerorum lugebant, & in eorundem morte gaudebant. In hoc ſignificantes, quòd homo ad laborem naſcitur, & ad quietem moritur. Sanctus etiam Dauid de ortu filij ſui, quem de Berſabea ſuſceperat, in tantum eſt cõtriſtatus, quòd dum puer adhuc uiueret, lugens & incenatus maneret: mortuo autem paruulo, & gauderet, & cenaret. O mors deſiderabilis, o mors omnium malorum præſentium finis, o mors laboris clauſula, & quietis principium, quis excogitare queat tuarum beatitudinũ utilitates. Nam male mori bonorum chriſtianorum nõ eſt: bene autem mori cum Chriſto eſt uiuere, & quis ipſius beneficia ſufficienter expediat, quæ hominem Chriſto conglutinant, quoniam (ut dictum eſt) finis malorũ eſt nutrix, & initium ſecuræ felicitatis æternæ. hæc Auguſt. Et ideo uiam uniuerſæ carnis feſtinãtibus ingredi, hæc eſſent a ſacerdotibus declaranda. Vnde Eccl. 38. In requie mortui requieſcere fac memoriam eius, & conſolare illum in exitu ſpiritus ſui.

2 † De quarto enim luctu a malo, ſcilicet de luctu damnatorũ pro pœnæ æternæ damnationis loquitur Chriſtus Math. 13. In conſummatione ſæculi exibunt Angeli & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittũt eos in caminum ignis. ibi erit fletus & ſtridor dentium. Super quo Pariſ. in de uirtutibus, par. 4. ca. 5. Ibi (inquit) plorabunt damnati, quando lacrimæ erunt inutiles, & ſi non plorarent dãnati niſi lacrimam vnam corporalem ſingulis diebus, quibus erũt in inferno: tamen plus plorarent, quam ſit tota aqua in mari: quia omnes guttæ maris ſolum ſunt finitæ, & poteſt Deus veraciter dicere, tot ſunt & non plures. damnati verò ſine fine erunt in inferno. Hæc ille.

Et ideo qui uoluerit hunc luctum peſſimum euitare, ſtudeat luctu, & lacrimis ſtudioſè, & fructuoſè compunctionis in præſentia peccatis ſe feſtinanter mundare. Et ſicut puer cadẽs in uolutabro non ceſſat lacrimari, quouſque ueniat ad matrem, vel nutricem & mundatus fuerit: ſic certe qui ceciderit in uolutabro peccati currere debet cum lacrimis ad matrem eccleſiam: vt per ueram pœnitentiam a ſua immundicia ſpirituali mundetur. Vnde figuram huius habemus Ioan. 5. vbi legitur, quòd circa quãdam piſcinam, ad cuius ingreſſum erãt quinque porticus, in quibus iacebant multi infirmi expectantes aduentum Angeli Domini, qui mouerat aquam, & qua mota ſtatim ſanabatur vnus, ſ. primus intrans aquã poſt aquæ motionem. Spiritualiter per hanc piſcinam poteſt intelligi perfecta pœnitẽtia, in qua deberet quilibet peccator ſe ſaluare a turpitudine uitiorum. Quinque porticus huius piſcinæ ſunt quinque quæ mouerent hominem piſcinam pœnitentiæ feſtinanter intrare. Primum eſt periculum, quod conſiſtit in dilatione pœnitentiæ. Secundum eſt pronitas diuinæ miſericordiæ. Tertium eſt terribilitas diei iudicij. Quartum eſt horribilitas pœnarum inferni. Et quintum immenſitas gaudij æterni. De primo enim dicitur Eccleſiaſt. 5. Ne tardas conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: ſubito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te. De ſecundo dr̃ Luca 15. Gaudium, ſupple, maius erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, q̃ ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. De tertio B. Aug. O inquit q̃ anguſtæ erunt vndiq; reproborum uiæ, ſupernus erit iuſtus iudex iratus, inferius horrendum chaos inferni patens, a dextris accuſantia peccata, & a ſiniſtris infinita demonia ad ſupplicium trahentia, intus conſcientia mordens, foras mundus ardens, peccator ſic reprehenſus quo effugiat, latere erit impoſsibile, apparere intolerabile. Et ideo meritò tunc prout dicitur Apoc. 9. Querent homines mortem, & non inuenient, deſiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. De quarto dicitur Eccleſiaſt. 9. Si annis multis uixerit homo, & in omnibus his

lætus

lætus fuerit:meminiſſe tamen debet tenebroſi temporis & dierum multorum. De quinto.n. dicitur j.ad Cor. 2.quòd oculus non uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽdit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Vel aliter, quinque porticus piſcinæ prædictæ ſunt quinque quæ miſticè intelliguntur Gen. 16.ubi legitur, quòd ſugiente Agar a facie Saray inuenit eam Angelus Domini errantem in ſolitudine,dixitque ad illam. Agar ancilla Saray unde uenis,& quo uadis. reuertere ad dominam tuam & humilia te ſub manibus eius. In quibus verbis Angelus iſte ſubtiliter tangit quinque,quæ unumquemque hominem peccatorem mouerent ad humiliationem pœnitentię accelerare. Primum eſt inſtabilitas huius terrenæ manſionis, quod intelligitur in hoc verbo Agar, quod aduena interpretatur, & quid eſt homo in uita iſta: niſi aduena in terra aliena, iuxta illud pſal. Aduena ego ſum apud te & peregrinus ſicut omnes patres mei. Et ſicut peregrinus ſecuram manſionem aut ſtabilem non habet in terra ſuæ peregrinationis:ſic nec nos in præſenti uita, dicente Apoſtolo. Non habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus,ad Hebr.ulti.Sumus igitur in præſenti uita peregrini : ſed quod grauius eſt incerti ſumus, quamdiu durabit iſta peregrinatio.Et ideo Apoſtolus uolens nos ſecuros & paratos eſſe. obſecro inquit uos tanquam aduenas & pegrinos abſtinere uos a carnalibus deſiderijs quæ militant aduerſus animam j.Petr.2. Secundò tangit uilem noſtræ ſeruitutis conditionem, cum ſubiungit ancilla.unde ancilla ſeruitutem deſignat, & certè in uita præſenti omnes in ſeruitute uiuimus: nam ut dicit Apoſtolus 2. Petr.2.capitu. A quo quis ſuperatus eſt,eius ſeruus eſt: ſed in hac uita omnes ab inimicis noſtris ſpiritualibus per peccatum ſuperamur.vnde Apoſt.j.Ioan.10. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt.Et ſicut dicit Chriſtus Ioan.8. Omnis qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati. Tertiò tangit præſentis uitæ continuam tribulationẽ:cum dicit Saray. unde Saray anguſtia mea interpretatur. & certe in hac uita continue ſumus in anguſtia. Vnde Auguſtinus in de ſpeculo humanæ miſeriæ. Tribulatio inquit magna eſt, ad quam naſcitur homo : prima enim uox eius indicat infirmitatem, naſcitur infans & ſtatim plorat, nondum loquitur, & tamen ſuæ calamitatis propheta exiſtit : ſuæ enim lacrimæ teſtes ſunt futuræ miſeriæ, ſcilicet in labore,timore & dolore ſe futurum, mox incipit eſurire & ſitire,hic forte cęcus,uel mutus, leproſus, uel paraliticus, uel alio morbo grauatus infirmus efficitur. Et licèt iuſtè uixerit, & ſanus fuerit : certè tamen in medijs poſitus tentationibus ſęculi ſemper cum labore timebit. Sunt enim homini duo tortores uitæ non ſimul torquentes: ſed cruciatu alternantes,horum nomina ſunt dolor & timor : nam quando tibi bene eſt,times, quando uerò male eſt, doles, ecce quæ pateris homo in miſeria iſta. Hæc ille. Quartò tangit ingreſſum in hunc mundum lamentabilem: cum dicit. unde uenis,ac ſi diceret, conſidera ingreſſum huius uitæ,& uidebis:quia pauper es & uilis & plenus dolore. Vnde Iob j. Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Apoc. 3.dicis : quia diues ſum,& locuples, & nullius egeo, & neſcis : quia tu miſer & miſerabilis & cæcus & nudus & pauper. Quintò tangit hominis egreſſum terribilem: cum ſubdit,quo uadis,quaſi diceret, conſidera,ꝙ directè tendis ad mortem. unde Aug. Tempus inquit præſentis uitæ nihil aliud eſt, quam curſus ad mortem. In quo enim curſu nemo paululũ ſtare,uel tarde trãſire permittitur : nam uelis, nolis quotidie pergis illuc plenam dietam,& terribilis eſt impijs locus iſte.unde Eccleſiaſt. 41.capitulo. O mors quam amara eſt memoria tua homini iniuſto. De iſto noſtro egreſſu terribili uide ſupra capitulo 48. huius quartæ partis, ubi agitur de cauſis humilitatis quæ nobiſmetipſis reperiuntur. His enim conſideratis attende quid ſubditur. Reuertere,inquit Angelus, ad dominam tuam, ideſt ad rectam rationem,a cuius diſcretione,ſine diſcreto mandato inobedienter receſsiſti per peccatũ,& hũiliare ſub manibus eius, i.ſub manibꝰ diſcretæ operationis & iudicij rõnis humiliter ingredere per prædictas quinque porticus piſcinam

piſcinam fructuoſam pœnitentiæ. Aqua enim
huius piſcinæ eſt aqua veræ contritionis,quã
aquam non mouet Angelus Domini,quando
peccator per inſpirationem Spiritusſancti mo
uetur ad perfectam pro peccatis cõtritionem,
ueram confeſsionem,&debitam ſatisfactio-
nem. In hac enim aqua deberet peccator ſe
perfectè lauare,& indubitabiliter ſanaretur
ab omni grauamine ſpirituali. In cuius rei
figura legitur 4.Regum 5.capitu. Quòd Naa-
man leproſus ſecundum conſilium Heliſei la
uit ſe ſepties in flumine Iordanis,& munda-
tus eſt a lepra ſua. Spiritualiter Naaman in-
terpretatur commotio,& ſignat peccatorem
lepra peccati percuſſum: qui tamen commo-
uetur per Heliſeum,ideſt per Spiritumſan-
ctum ad ſe mundandum a lepra peccati,quòd
ſi uoluerit facere, debet ſe ſepties lauare in
Iordane,ideſt aqua pœnitentiali a ſeptem pec
catis mortalibus,& ſic mundabitur.unde Eze
ch.36. capitulo. Effundam ſuper uos aquam
mundam & mundabimini ab omnibus inqui
namentis ueſtris. In confirmationem huius
legitur Luc.7.de Maria Magdalena, quæ in-
tantum ſe peccando fedauit,& nomen ſuum
proprium perdidit,& mulier peccatrix uoca-
batur: poſtea tamen cooperante in ea gratia
Spiritusſancti perfectè pœnituit,& ad fon-
tem miſericordiæ ut lauaretur cucurrit,& tan
tus fuit eius dolor,& pudor in animo pro pec
catis,quòd de pudore exteriori coram popu-
lo non curauit: ſed uenit & ſtetit retro iuxta
pedes Ieſu, quaſi indignam reputans ſe ante
faciem eius apparere,& lacrimis ſuis rigauit
pedes Ieſu,& capillis ſuis terſit, & oſculaba-
tur pedes Ieſu,& unguento ungebat. & ideo
Deus, qui non uult mortem peccatoris, ſed
magis ut conuertantur,& uiuat. Ezech. 18.
ſibi omnia peccata ſua dimiſit,& ſicut patet
Matth. 16.& Luc.8.eiecit de illa ſeptem demo
nia, per quæ ſignificantur ſeptem peccata
mortalia,de quibus illam perfectè mundauit.

3 † Prædicta enim aqua lachrimarum be-
ne figurari poteſt per mare rubrum;quia ſicut
in mari rubro Pharao cum toto exercitu eius
ſubmerſus eſt:ut patet Exod. 14.ſic ille crude-
liſsimus Pharao infernalis diabolus ſpiritua-
liter ſubmergitur in amara aqua lachrima-
rum cum toto exercitu ſuo uiciorum. Vnde
pſal. Contribulaſti capita draconum in aquis.
Spiritualiter dracones demones dicũtur,quo-
rum capita ſunt capitalia uitia, quæ in aqua la
crimarum totaliter contribulantur. Hanc igi-
tur aquam fugit diabolus, ſicut canis aquam
calidam de coquina. Iſta enim aqua animam
humanam eleuat ad cœleſtia contemplanda.
In cuius rei figura legitur Geneſ.7. ꝙ mul-
tiplicatæ ſunt aquæ & eleuauerunt archam in
ſublime a terra.Spiritualiter aquæ diluuij mul
tiplicantur, cum animæ dolor multiplicatur.
Et ſic eleuant archam mentis in ſublime con-
templationis: quia ſicut dicit beatus Gregor.
cum anima in fletu afficitur, gaudet ſe taliter
affici: quia afflictione ſua ſe ad alta conſpicit
eleuari,& conſolationem a Deo recipere.unde
pſalmus. Secundum multitudinem dolo-
rum conſolationes tuæ lætificauerunt ani-
mam meam. Vnde ſicut diuitibus, qui habent
conſolationem ſuam in mundo, comminatur
veh damnationis a Chriſto dicente in euan-
gelio Luc.6.ca. Veh diuitibus qui habetis con
ſolationem ueſtram in terra,ideſt hic extra lo
cum debitum: quia in hac ualle lacrimarum,
ita ipſe ſuis electis hic lugentibus, qui paſsio-
num ſuarum extiterunt ſocij conſolationem
pollicetur. Vnde Iſa.ult.cap. Quomodo ſi cui
blandiatur mater, ita cõſolabor uos. Pro quo
attẽdendũ, ꝙ materne cõſolatio erga ſuũ par-
uulũ flentẽ puerũ duobus modis fieri cõſue-
uit. Primò ſi quærat mater a paruulo ꝓuocato
quare fleat,eo ipſe amplius ꝓuocaẽ ad fletum:
ſed nihilominus illa matris qõ cõſolatoria eſt
eidẽ. Secundo modo conſolatur mater puerũ
ipſum in ſinu ſuo collocãdo,lacrimas abſter-
gendo,& puerũ ſuum deoſculando. Eodem
modo Dñs in præſenti: qa cauſam fletus a ue-
rè pœnitente requirit; qm ipſum peccata ſua
ꝓpria in hoc exilii incolatu,&c.quæ fletũ edu
cere poſſunt,facit ꝑfectè cognoſcere.unde & ta
li modo a flẽte Magdalena cauſam ſui fletus quę
ſiuit dicẽs. Mulier qd ploras. Ioã. 20. ut ipſa ex
qõne conſiderans ſua peccata,& cætera,quæ
fletus cauſa ſunt inductiua, amplius erumpẽt
in fructuoſum lamẽtum. Sic Chriſtus in præ-
ſenti

ſenti ſuos lugentes conſolatur electos, ſecundum q de ſeipſo loquens Aug. dicebat. Fluebant inquit lacrimæ & bene erat mihi cū eis. Fluebant igitur lacrimæ ad interrogationem illius matris tenerrimæ diligentis, quę in lecto crucis te ſpecialiter peperit, cuius interrogatio eſt peccati & exilij tui cognitio. Vnde bene ſit tibi cum eiſdem & uere bene. Nam ſicut dicit B. Grego. anima luctu ſuo paſcitur, & eo amplius ſuæ refectionis pabulum recipit, quo abundantius emanat per lacrimas vis doloris. Vnde luctu ſuo paſcebatur propheta, qui dicebat. Fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte. Vere o pęnitēs bene tibi cum lacrimis: ſicut infirmo bene eſt cum ſudore ſalubri: nā ſicut ſudor creticus, ſiue terminatus ſignū eſt infirmo ſuæ ſanitatis. Sic vt dicit B. Greg. argumentum eſt ſalutis vis doloris. Nam, vt dicit B. Aug. lib. 30. de ciui. Quanto eſt quiſq; ſanctior & deſiderijs ſanctis plenior, tāto ſit eius fletus in orando vberior, hic eſt ſudor, in quo pane tuo te veſci oportet, ſententia dictam te diuina Gen. 3. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Sudor enim vultus interioris dolor eſt cordis. In hoc ſudore oportet te veſci pane tuo, videlicet pane illo, qui de cœlo deſcendit & qui tibi miniſtratur ſub ſanctiſsimo Sacramento altaris. Tunc igitur in ſudore vultus tui panem tuum comedis, quando corde compūcto altaris ſacramentum humiliter recipis: vt poſsis verè dicere cum beato Iob, Iob 3. Antequam comedo ſuſpiro: quia qui per lamenta pœnitentiæ ſe non humiliat, ſalubriter cibum ſacramentalem non guſtat, & hoc pertinet ad conſolationem, quam inducunt lacrimæ in præſenti. Sed cum Dominus ſuos electos in ſinu quietis æternæ colliget, & quādo omnē lacrimam ab oculis eorum abſterget, quādo ſine medio veritatem ſuam intellectui & bonitatem affectui perfecte oſculo inſeparabili imprimet. Tunc penitus ſilebunt a fletu: quia non erit amplius neq; luctus, neque clamor: ſed nec vllus dolor. Apoca. 21. Sed tunc Deus lętificabit eos in gaudio cum vultu ſuo: quoniam regem in ſuo decore videbunt, ſicut dicitur Iſa. 33. & tunc enim eos proprio miniſterio honorabit, quando tranſiens miniſtrabit eis. Lu. 12. Et hoc miniſtratio nihil aliud eſt niſi diuinæ facie, in qua ſumme ſunt deliciæ, oſtenſio. Ad hanc enim duplicem conſolationem lugentibus conferendam Chriſtus ſe miſſum teſtatur dicens per prophetam Iſa. 61. ad euangelizandum pauperibus me miſit, ut conſolarer omnes lugentes & ponerem conſolationem lugentibus Syon. Quod enim dicit primò, vt conſolarer lugentes, refertur ad primum conſolationis modum, quem facit Dominus in præſenti, & quod verò ſubiungit: vt ponerem conſolationem lugentibus Syon, refertur ad ſecundum cōſolationis modum, qui erit in futuro, & hoc ſufficienter innuitur per nomen poſitionis cum dicit, ponerem: poſitio enim eius ſtabilitatem futuræ conſolationis deſignat. Et nota, q non quibuſcunq; lugentibus, ſed lugentibus Syon conſolatio promittitur, ad innuendum, q excluſo prædicto quadruplici luctu malo ſolum prænominato triplici luctu bono conſolatio debeatur. Vnde per Syon, quæ ſpecula, ſiue ſpeculatio interpretatur, tam eccleſia militans, quam etiā eccleſia triumphans deſignatur. Lugentes igitur Syon. i. eccleſiæ militātis ſunt, qui peccata ſua propria ac etiam peccata & afflictionem proximorum, qui ſunt filij militantis eccleſiæ, deplorant: lugentes etiam Syon. i. eccleſię triumphantis ſunt, qui ſumma deuotione dilationē habitationis cœleſtis, & abſentiam ſponſi qui ad ſenſualem dulcedinem deplorant, ſed non ſunt lugētes Syon: ſed potius Babilonis. ideſt confuſionis, qui prædictis quadruplici luctu malo lugent, cuiuſmodi ſunt ipocritæ, qui luctum foris oſtendunt, quem intus in corde nō habent: ac etiam qui inutiliter pœnam deplorant, quam pro peccatis patientur æternā. Ac etiā lugentes Babilonis ſunt, qui potius deflēt dāna rerum tēporalium & mortē corruptibiliū corporū, q mortē immortaliū animarum. Vñ Aug. Plāgis inquit mortuū, magis plange viuū, aut nō ſunt in te viſcera miſerationis, vt plāgas corpus, a qui receſsit aīa, & nō plangas animā, a qua receſsit Deus. Caue igr̄, ne lacrimæ tuæ ad terrā defluant pro damno temporalium deflendo, quia lacrimæ hmōi puluerē uanitatis contrahunt, & ideo tam lutoſæ efficiuntur,

duhtur, ac etiã a tã imo loco originẽ trahũt, ꝙ non poſſunt in altum aſcendere.

4 † Pro quo notandum ꝙ natura aquæ eſt aſcẽdere vſq; ad ſuæ originis altitudinẽ pciſè & non altius, ſi artificioſo conductu ducatur. Sic ſpiritualiter, aqua lachrimarũ pro terrenis nõ aſcendit: quia de imo oritur:ſed lachrimæ, quæ de cœlo trahunt originem, vſq; ad cœlũ aſcendunt.vn̄ Ecc.36.Nonne lachrimæ viduę ad maxillam deſcẽdunt, & exclamatio earum vſq; ad deducendũ eas a maxilla aſcendũt uſque ad cœlũ. A cœlo igitur & non a terra lachrimæ tuæ trahant originẽ,& ſic iterũ ad cœlũ aſcendunt, & tanq̃ procuratrices cãm tuã coram iudice illo expediant,qui nihil conſueuit fructuoſis lachrimis denegare. præſertim cum ipſemet dicat in euangelio. Beati qui lugẽt.qm ipſi cõſolabunt̃. Vn̄ lachrimæ fructuoſæ tam dulces, tam placabiles ſunt Deo, ꝙ ſi forte contra te aliqua fuerit lata ſententia,ipſa lachrima facit eam tanq̃ irritã reuocari: ſicut patet.4.Reg.20.& Iſa.28.de rege Ezechia,cui cũ ab Iſaia tanq̃ a iudice delegato quaſi a latere principis deſcendente diceretur. Morieris tu & non viues,eius lachrima ſtatum aſcendẽs ad regem cęleſtem fecit eius ſententiam reuocari,ita ut diceret ſibi Dominus.vidi lachrimã tuam, & ecce adijciam ſuper dies tuos quindecim annos. Ex quibus patet, qualiter ipſemet Deus conſolatur ſuos electos in hac vita fructuosè lugentes,& tribulationem patienter ſuſtinentes, & etiam in futuro conſolabitur eos conſolatione æterna. Et cum, vt dicit beatus Greg.omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio patet ꝙ in iſto dedit nobis exemplum cõſimiliter inquantũ ſufficimus lugentibus & etiam deſolatis conſolationem præbere,vn̄ Apoſt.2. Chor.j. Benedictus, inquit, Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarũ,& Deus totius conſolationis, qui conſolat̃ nos in omni tribulatione noſtra, ut poſſimus & ipſi conſolari eos, qui in omni præſſura ſũt per exhortationẽ,qua exhortamur,& ipſi a domino.Quod conſiderans bea. Heſr.in epiſtola ad Nepocianũ ſic ſcribit.Omniũ,inquit,chriſtianorũ domos quaſi proprias amare debem⁹ & cõſolatores noſtros in mœroribus ſuis poti⁹ q̃ conuiuas in proſperis nouerint flere cũ flẽtibus.hæc ille.Secundũ hanc doctrinam iſtud ſeptimũ opus miſericordiæ perfectiſsimè adimpleuit ille uir ſanctus Thobias,de quo legitur, Thobiæ.j.ꝙ cum eſſet in captiuitate cum vniuerſo genere tribus ſuæ ſub Sennacherib rege Aſſyriorum quotidie pergebat per omnem cognationem ſuam,& conſolabatur eos,diuidebatq; vnicuiq;,put poterat de facultatib. ſuis.

De operibus miſericordiæ temporalibus. Cap. LIIII.

DE tertio fonte ſupradicto .ſ. de fonte operis manant ſeptem riuuli.ſ.ſeptem opera miſericordiæ corporalis, de quibus in illo ſtrictiſsimo examine in die vltimo ante tribunal Ieſu Chriſti. oportet nos omnino reddere ratiõẽ.Et pro quorũ ſufficiẽti cõpletione iuſti diuinam accipient benedictionẽ & pro remuneratione gaudium ſempiternũ, ſed reprobi pro eorũ negligẽti omiſsione diuinam accipiẽt maledictionẽ, & ad ſupplicium proijcientur æternum: vt patet Math. 25. vbi ſic ſcribitur. Cũ autem uenerit filius hominis in maieſtate ſua & oẽs angeli cũ eo, tũc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ,& cõgregabuntur ante eũ oẽs gentes, & ſeparabit eos ab inuicem,ſicut paſtor ſegregat oues ab hedis, & ſtatuet oues quidẽ a dextris ſuis,hedos aũt a ſiniſtris.Tunc ipſe rex dicet his qui a dextris erũt: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratũ vobis regnũ a conſtitutione mundi.Eſuriui & dediſtis mihi mãducare.ecce primũ opus miſericordiæ corporalis. Sitiui & dediſtis mihi bibere, ecce ſm opus miſericordiæ corporalis. Hoſpes erã & collegiſtis me, ecce tertiũ opus miſericordiæ. Nudus erã & cooperuiſtis me, ecce quartũ opus miſericordiæ corporalis. Infirmus erã & uiſitaſtis me,ecce quintum opus miſericordiæ corporalis. In carcere erã & veniſtis ad me, ecce ſextũ opus miſericordię corporalis:tũc reſpõdebũt ei iuſti dicentes domino.Qñ uidimus te eſuriẽtẽ & pauimus te,ſitiẽtẽ & dedimus tibi potũ,qñ aũt uidimus te hoſpitẽ & collegimus te.Aut etiã nudũ & cooperuimus te, aut quando vidimus te infirmum,

aut etiam in carcere venimus ad te. Et reſpondens rex ipſe dicet illis. Amen dico uobis, quamdiu uni ex fratribus meis minimis feciſtis mihi feciſtis. Tunc dicet rex his qui a ſiniſtris erunt. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui & non dediſtis mihi manducare, ſitiui & non dediſtis mihi bibere. Hoſpes erã & non collegiſtis me, nudus eram & non operuiſtis me, infirmus eram & non uiſitaſtis me, & in carcere eram, & non veniſtis ad me. Tũc verò reſpondebunt ei & ipſi dicentes. Domine, quando te uidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpidem, aut nudum, aut infirmũ, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi. Tũc reſpondebit illis dicẽs. Amẽ dico uobis, quamdiu non feciſtis vni de minoribus his ſcilicet pauperibus meis membris, nec mihi feciſtis. ecce tantus eſt amor Dei omnipotentis ad pauperes fideles, quòd ſibi reputat fieri quicquid eis agatur ſiue bonum, ſiue malum, & ibunt hi, ſcilicet reprobi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.

De paſcendo eſurientes. Cap. LV.

PRimum opus miſericordiæ corporalis eſt dare eſurientibus & indigentibus mã ducare. unde Deut. 15. Præcipio tibi, vt aperias manus tuas fratri tuo egeno & pauperi. Item Lu. 3. dicitur. Qui habet eſcas det non habenti. Item Thobiæ. 4. dicitur. Panem tuum cum eſurientibus & egenis comede &c.

De potando ſitientes. Cap. LVI.

SEcundum opus miſericordiæ corporalis eſt ſitientes potare, de quo dicit Chriſtus Math. 10. Quicunque potum dederit uni ex minimis meis iſtis calicem aquæ frigide tãtum in nomine diſcipuli, amen dico uobis nõ perdet mercedem ſuam.

1 † Ad iſta enim opera miſericordię corporalis adimplenda triplici medio incitamur. Primò ſcripturarum admonitione. Secundò ſanctorum patrum exemplatione. Tertiò mercedis maximæ promiſsione. Primò incitamur ea adimplere ſcripturarum admonitione. Vnde ad Ro. 12. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit potum da illi: hoc autem faciens, carbones ignis cõgeres ſuper caput eius, ideſt exemplo charitatis malitiam ſuam deprimẽtẽ oſtendes. Quod conſiderans quidam deuotus heremita, de quo legitur in uitas pa. quòd cũ frequenter perciperet latrones eius panes, quibus aleretur auferre, præcepit duobus draconibus, ut cuſtodirent oſtium cellulæ ſuæ, quos Deus omnipotens pręcepto ſerui ſui fecit obedire, & cum prædicti latrones modo conſueto ad oſtium cellulæ ſuæ uenerunt, & uiderũt dracones, & præ timore corruerunt in terrã, quos cum inueniret heremita ſemimortuos præ timore iacentes duxit eos in cellulam ſuã & parauit eis menſam, & confortauit eos, qui videntes eius benignitatem in corde compuncti ſunt, & de ſua nequitia erubeſcentes pœnitentiam egerunt, & ab eorum peruerſitate atq; nequitia conuerſi uiri perfectiſsimi ſunt effecti. Item ad prædicta opera miſericordiæ adimplenda incitat nos ſcriptura Iſa. 58. di. Frãge eſurienti panem tuum, vbi per panẽ intelligitur omne illud, quod eſt neceſſarium ad cõſeruationẽ vitæ corporalis, iuxta illud Eccl. 34. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat eum homo ſanguinis eſt. Qui uerò aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximũ. Sed certè pauperes defraudant omnes diuites huius mundi, qui pauperibus indigentibus eleemoſynam negant, quam eis tanq̃ debitum ſoluere obligantur. Vnde etiam Pariſ. in de vicijs, parte 2. ſub auctoritate bea. Bern. Noli, inquit, putare gratuitum, quod pauperi impendis, velis nolis debitor es. In cuius cõfirmationem dicitur. Ecc. 4. Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum. Nã, ut dicit Bea. Ambro. & ponitur in cano. di. 47. ſicut hi. Non eſt, inquit, minus criminis ab habentibus tollere, q̃ cum poſſes & abundes indigentibus denegare. hæc ille. Vnde idem dicit. Deus qui præcipit aliena non rapere, præcipit diuitibus indigentibus pauperibus dare dicens. Præcipio tibi, ut aperias manus tuas fratri tuo egeno & pauperi. Et ideo ẜm cõſilium ſpiritusſancti. Non dimittas eum uacuum. Et

ut

vt dicitur Thob.4. Noli auertere faciem tuam ab ullo paupere, ita enim fiet, vt nec a te auertatur facies domini. Nam ſicut dicitur Prouer. 21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorē pauperum clamabit ipſe & non exaudietur. Exemplum huius habemus Lu.16. de diuite epulone &c. ſicut ſupra ca.22. huius ſer. in principio uſque ibi. Dum tempus habemus operemur bonum.

2 † Secundò ad prædicta duo opera miſericordiæ corporalis adimplenda incitamur ſanctorum patrum exemplatione. Et primo exemplo patris & domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius omnis actio noſtra eſt inſtructio. De quo etiā Math. 8. ubi legitur, quòd cum turba multa erat cum illo, nec haberent, quod manducarent, conuocatis diſcipulis ſuis ait illis. Miſereor ſuper turbam: quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent, & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in uia: quidam enim ex eis de longè venerunt. Et reſponderunt ei diſcipuli eius. Vnde iſtos poterit quis ſaturare panibus in ſolitudine, & interrogabat eos Ieſus. Quot panes habetis, qui dixerunt, ſeptem Domine, & præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram, & accipiens ſeptem panes gratias agens fregit & dedit diſcipulis ſuis, vt apponerent, & appoſuerunt turbæ & habebāt piſciculos paucos & ipſos benedixit, & iuſsit apponi, & manducauerunt & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt de fragmentis, quod ſupererat, ſeptem ſportas. Erāt autem qui manducauerant quaſi quatuor milia. Item Ioannis. 6. legitur, quòd de quinque panibus & duobus piſcibus ſua gratia multiplicatis ſatiauit quinque milia hominum, & de fragmentis relictis impleuerūt diſcipuli eius duodecim cophinos. Vbi notabiliter conſiderandum eſt, quòd paucos panes & piſciculos paucos, quos diſcipuli Chriſti ad præceptum magiſtri ſui pauperibus miniſtrauerunt: Deus ſua gratia intantum multiplicauit, ꝙ pauperibus famelicis ſaturatis ipſi lōgè plura receperūt, ꝙ pauperibus miniſtrauerūt. Nā vbi dederūt ſeptē paruos panes & paucos piſciculos receperūt ſeptē magnas ſportas panibus & piſcibus repletas, & vbi dederunt panes quinque & duos piſces, receperūt duodecim cophinos vſque ad ſummum repletos. Et ideo meritò dicitur Eccl.35. Da altiſsimo ſm donatū eius: quoniam retribuens eſt, & ſepties tantum reddet tibi. Item ad prædicta opera miſericordiæ adimplenda incitamur exēplo Thobiæ, de quo legitur Thobiæ.j. quòd de facultatibus ſuis eſurientes alebat. Item etiam de ſancto Iob dicente de ſeipſo Iob. 31. Si comedi buccellam ſolus, & non comedit ex ea puſillus, humerus meus a iunctura ſua cadat, & brachium meum cum oſsibus meis conteretur. Item legitur etiam. 4. Reg. 6. ꝙ cum rex iſrael uidit nuncios miſſos a rege Syriæ ad capiendum Helizeum, ait rex ad Helizeum, nunquid percutiam eos pater mi. Et ait Helizeus, nō percuties: eos ſed pone panē & aquā corā eis: ut comedant & bibant & uadant ad dn̄m ſuū. Itē Iudicū. 6. legitur, ꝙ Gedeon cōpatiens ſocijs ſuis in itinere fatigatis petiuit panes pro eis. Item legitur, ꝙ cum Iezabel crudeliter perſecūtus eſt & occidit prophetas domini, Abdias diſpēſatōr domus regis Achab abſcōdit centū ex eis in ſpelunchis, & pauit eos diebus multis, vt patet. 3. Regū. 18. Tertiò ad prędicta duo opera miſericordię adimplēda incitamur mercedis promiſsione. vñ Matth. 10. dr̄. Quicūꝗ; potū dederit uni ex minimis meis iſtis calicē aquæ frigidæ tm̄ in noīe diſcipuli mei, amē dico vobis nō perdet mercedē ſuā. Pro quo notādū eſt, ꝙ eleemoſyna corporalis, ꝗ cōſiſtit in ſeptē operibus miſericordiæ corporalis, ſeptē bona cōfert homini ſpecialiter pro mercede. Primò bona tēporalia multiplicat. unde Prouer. 11. Alij diuidunt propria & ditiores fiūt, alij rapiunt non ſua & ſemper in egeſtate ſūt. Item Eccl.35. Da altiſsimo ſecūndum donatū eius: quoniam retribuens eſt, & ſepties tātum reddet tibi. Item Prouerb. 28. Qui dat pauperi non indigebit, qui deſpicit deprecantem ſuſtinebit penuriam. Item pſal. Iuuenis fui etenim ſenui. & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Secundò peccatis obſtat. Vnde dicitur Eccleſiaſt. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Item Thob. 4. dicitur. Eleemoſyna ab omni peccato & a morte libe-

rat & non patietur animas ire in tenebras. Tertiò Deum placat. unde Prouer. 21. Munus abſconditum extinguit iram, & donum in ſinu indignationem maximam. Item Eccleſia. 39. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te orabit. Quartò a Deo impetrat, quod piè, & iuſtè poſtulatur. Vnde Iſaiæ. 58. c. Frange eſurienti panem tuum, & egenos &c. tunc inuocabis, & dominus exaudiet, clamabis & dicet. Ecce aſſum miſericors Deus tuus. Quintò ſpem ſiue fiduciam homini præſtat. Vnde Thobiæ. 4. Fiducia magna eſt coram ſummo Deo eleemoſina omnibus facientibus eam. Sextò miſericordiam a Deo impetrat. Vnde Mat. 5. Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequuntur. Item prouerb. 14. Qui miſeretur pauperi, benedictus erit. Septimò uitam parat æternam. Vnde Thob. 12. Eccleſia a morte liberat, & ipſa quæ purgat peccata facit inuenire uitam æternam.

De hoſpitalitate in pauperes. Cap. LVII.

TErtium opus miſericordiæ corporalis eſt hoſpitio pauperes indigentes colligere. De quo Iſa. 58. Egenos vagoſque induc in domum tuam.

1 † Pro cuius declaratione tria ſunt principaliter conſideranda. Primum, quàm meritorium eſt, & Deo beneplacitum diuites ad hoſpitium pro amore Ieſu Chriſti pauperes indigentes recipere. Secundum eſt, quàm damnabile & Deo diſplicens eſt, diuites indigentibus pauperibus hoſpitium negare. Et tertiũ, qualiter pauperes ad hoſpitium a diuitibus ſunt recipiendi. Quantum ad primum, ſ. q̃ meritorium & Deo omnipotenti beneplacitum eſt, ad hoſpitium pauperes indigentes recipere, hoc manifeſtum eſt ex ſcripturæ teſtimonijs, & etiam ex ſanctorũ dictis & exemplis. Et primò ex illo Ioſue. 2 ca. vbi legitur, quòd Raab meretrix hoſpitio recepit nuncios a Ioſue ſeruo Dei miſſos & eos abſcondit & ab inimicis liberauit, & ideo poſtea vltione diuina ciuitate Hiericho cũ omnibus ſuis habitatoribus deſtructa ſola Raab cũ parentibus, fratribus & ſororibus, & etiã cum omnibus q̃ in domo eius erãt fuit a morte ſaluata, dicẽte Ioſue. ſola Raab meretrix viuat cũ omnibus, q̃ cũ ea in domo ſua ſunt: abſcondit. n. nuncios quos direximus ut Ioſue. 6. dr̃. Vnde & de iſto loquitur etiã Apoſtolus ad Hebre. 11. dicens. Fide Raab meretrix non perijt cũ incredulis excipiẽs exploratores cũ pace. Item illa nobilis mulier Sunamitis filium nõ habens ad preces Heliſei quem hoſpitio ſuſcepit filium meruit obtinere, & eundem filium poſtea mortuum Deus omnipotens ad preces eiuſdẽ Heliſei iterum ad uitam ſuſcitauit: ut patet. 4. Regum. 4. Item ſicut dicit uenerabilis Beda, ſanctus Albanus cum adhuc paganus eſſet, cum perfidorum principũ mandata aduerſum chriſtianos ſeuirent, & clericum quendam perſecutores fugientem hoſpitio recepit, quem dũ orationibus continuis ac etiam uigilijs die noctuque ſtudere conſpiceret, ſubito diuina gratia recepta exemplum fidei ac pietatis illius recepit æmulari, ac ſalutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus relictis Idolatriæ tenebris chriſtianus integro ex corde factus eſt. hæc Beda in de geſtis Anglorum. lib. primo, ca. 8. Item ad hoſpitalitatem & ad cætera miſericordiæ opera monet nos dominus noſter Ieſus Chriſtus. Lucæ. 16. dicens. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Chriſtus enim dominus noſter diuitias uocat hic nomine cuiuſdam demonis, ſed non ꝙ ipſæ diuitiæ in ſe malæ ſunt: ſed pro eo, ꝙ auari ꝑꝑ diuitias demoniaci efficiuntur, ſicut patet de Iuda traditore, qui propter diuitias Chriſtũ dñm ſuũ uendidit. ideo Xp̃s vocauit ipſũ diabolum dicens. Ego uos duodecim elegi & vnus veſtrum diabolus eſt. Ioannis. 6. & ideo ſecundum conſilium prophetæ. Diuitiæ ſi affluãt nolite cor apponere: ſed de illis date eleemoſynam pauperibus, & recipite eos ad hoſpitia veſtra, & facite eos amicos ueſtros, & cum defeceritis, ſ. a præſenti vita, recipiant uos in æterna tabernacula, ideſt in regnum cœlorũ, quod iure hæreditario pauperum eſt, dicente Chriſto. Matth. 5. ca. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Vnde ſi diuites illud habere volunt, oportet,

quòd

quòdã pauperibus illud per eleemoſynarum largitionem emant: nam ut dicit Atton ſuper euangelia, ſermo. 45. Tanta eſt enim pauperũ Chriſti dignitas, quòd iudices & ianitores cœli efficiuntur: ut voluntatem ſuam voluntati Dei conformantes, quos uoluerint recipiant, & quos noluerint excludant. Libenter igitur reciperent diuites pauperes in domos ſuas, quas illi habent in terra, & ſic illos amicos ſuos facerent: ut cum defecerit eorum poteſtas temporalis, quam habent hic in terra, a pauperibus Ieſu Chriſti honorificè ſuſciperentur in æterna tabernacula, quæ ipſi pauperes habent in cœlo: quia qualitercunque plura caſtra, ciuitates, terras, uel tenementa habuerit diues in uita ſua: tamen poſt mortem ſuam non erunt ſua, ſed in fine pro manſione ſua tantum habebit unam paruam cauernam, quę vix erit ſeptipedalis longitudinis: quia omnes ciuitates, caſtella, & etiam maneria, quæ dum uixit in terra ſua dicebantur, poſt mortem verò non ſua, ſed aliorum dicentur. Vnde ſi quæritur de aliqua ciuitate, caſtello, uel manerio, quod quondam erat alicuius domini, qui nũc eſt mortuus, cuius eſt, ſtatim dicitur, quòd fuit talis domini: ſed nõ dicitur, quòd eſt eius, ſic nec de aliqua re temporali quam quondam occupauit: ſed ſi quæratur de tumulo, in quo tunc ſtrictè iacet, cuius eſt, dicitur talis hominis vel mulieris in ſignum huius, quòd nihil ſibi remanet de omnibus bonis temporalibus excepto ſepulchro in quo iacet. Quod conſiderans ſanctus Iob. Spiritus (inquit) meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum. Iob. 17. Vnde quidam rex iuuenis diues & potens, de quo legitur in libello de dono timoris, qui cum eſſet in extremis reſpiciens & conſiderans proſperitatem, quam prius habuit in mundo huiuſmodi dixit. O domine Deus quàm contemnendus eſt mundus iſte, heu me miſerum, ecce ego qui tot' habui palatia, neſcio quomodo hac nocte debeo hoſpitari, nec quiſque me hoſpitio recipiet. Et ideo vos mundi diuites ſecundum conſilium Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut prius dictum eſt. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cũ defeceritis, recipient uos in æterna tabernacula. Item ad hoſpitalitatis beneficium pauperibus exhibendum hortatur nos Apoſtolus ad Hebre. 13. di. Hoſpitalitatem nolite obliuiſci: per hanc enim quidam placuerunt Angelis hoſpitio receptis: vt patet Gene. 18. qui putãs homines peregrinos Angelos Dei electos ſuſcepit, & eis diligenter neceſſaria præparauit. Item idem patet de Loth: qui etiam Angelos putans eſſe homines [illegible] eos ad hoſpitium inuitauit, & eis diligenter miniſtrauit, & quantum potuit ab impijſsimis ſodomitis eoſdem defendit, & ideo per illos Angelos a ſubuerſione ſodomorum meruit liberari. vt patet Gene. 19. Item multi hoſpitalitatis officium exercentes dum putauerunt homines ſuſcipere, Deum in propria perſona ſuſceperunt. Vnde legitur Luc. ulti. de duobus diſcipulis Ieſu, qui putantes peregrinum ſuſcipere, ipſum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in propria perſona ſuſceperunt. Item beatus Gregorius ſuper euangelia, omel. 23. Sic quidam (inquit) paterfamilias cum tota domo ſua magno hoſpitalitatis ſtudio ſeruiebat. Cumque quotidie peregrinos ad mẽſam ſuam reciperet quadam die, peregrinus quidam uenit & ad menſam ductus eſt, dumque paterfamilias ex humilitatis conſuetudinem aquam uellet in manibus eius fundere, cõuerſus vrceum accepit: ſed repẽte eũ in cuius manibus aquã infundere voluit nõ inuenit. Cũq; hoc factũ ſecũ ipſemet miraretur, eadẽ nocte Dñs ei per viſionẽ dixit. Cæteris diebus in mẽbris meis, heſterna verò die me in pſona propria ſuſcepiſti. Ecce in iudicio veniẽs dicet. Quod vni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. hæc ille. Itẽ ibidem omel. 39. Quidã (inquit) Martirius noĩe vitæ honorabilis monachus, qui ex ſuo monaſterio viſitationis grã ad aliud monaſteriũ tẽdebat, pgẽſq; leproſum quẽdã, quẽ dẽſis vulneribus elephantinus morbus per mẽbra fedauerat, inuenit in via volentẽ ad ſuũ hoſpitiũ redire, & p laſsitudine non ualentem. In ipſo uerò itinere ſe habere dicebat hoſpitium, quo iſdem Martirius monachus feſtinabat: uir autem Dei eiuſdẽ leproſi laſsitudinẽ miſertus, pallium, in quo ueſtiebat in terrã protinus proiecit, & ex

pandit,& deſuper leproſum poſuit,eumq́; ſuo pallio conſtrictum ſuper humerum ſuum leuauit, ſecumque reuertēs detulit. Cumq́; iam monaſterij foribus appropinquaret, ſpiritalis pater eiuſdem monaſterij magnis uocibus cœpit clamare. Currite ianuas monaſterii citius aperite: quia frater Martirius uenit dominum portans. Statim uerò ut Martirius ad monaſterij aditum uenit Dominum portans, is qui leproſus eſſe putabatur de collo eius exiliens: etiam in ea ſpecie apparens qua recognoſci ſolet ab hominibus redemptor humani generis Deus & homo Ieſus Chriſtus ad cœlum Martirio aſpiciente rediit. eique aſcendens dixit. Martiri tu me non erubuiſti ſuper terram, & ego te non erubeſcam ſuper cœlos. Qui ſanctus vir mox ut eſſet monaſterium ingreſſus, ei pater monaſterij dixit. Frater Martiri vbi eſt quem portabas. Cui ille. Si ſciuiſſem quis eſſet pedes eius tenuiſſem. Tūc iſdem Martirius narrabat, ꝙ cum eum portaſſet, pondus eius minimè ſenſiſſet. Et non mirum, quomodo pōdus eius ſentiret, qui portantem ſe portauit,& ſequitur. Ecce redemptori generis humani ad ædificationem noſtram minimè ſufficit, quod in extremo iudicio dicturū ſe eſſe perhibuit. Quamdiu uni feciſtis ex minimis &c. niſi etiā antè iudicium hoc in ſe oſtenderet, quod dixiſſet: vt videlicet quia quiſque nunc opera indigentibus exhibet ei ſpecialiter hæc impendit, pro cuius amore illa exhibuerit, & tanto plus mercedem quiſque recipiet, quanto nec eum deſpicit, qui amplius deſpiciēdus videt. Quid enim in humana carne ſublimius carne domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ eſt ſuper Angelos exaltata. Et quid in humana carne abiectius carne leproſi, quæ tumeſcentibus vulneribus ſcinditur, & ex alantibus fetoribus impletur. Sed ecce in ſpecie leproſi apparuit, & is qui rēuerendus eſt ſuper omnia, uideri deſpectus infra omnia dedignatus non eſt. Sed cur hoc, niſi vt nos ſenſu traditores ammoneret, quatenus quiſquis ei qui in cœlis eſt ſuſtinet aſsiſtere humiliari in terra & cōpati etiam abiectis & deſpectibilibus fratribus non recuſet. hæc Gregorius. Item hic etiam tangi poteſt narratio Lincon. de quadam domina pietatis cauſa leproſum horribilem recipientem &c. ſicut patet ſupra in fine tertij motiui conferētis ad deteſtationem auaritiæ. Et ideo meritò beatus Grego. ſuper euangelia omel. 33. Penſate, inquit, fratres quanta hoſpitalitatis virtus ſit, & ad menſas veſtras Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuſcipite, vt uos ab eo ſuſcipi valeatis æternè, præbete modò peregrino Chriſto Ieſu hoſpitium ut uos in iudicio non quaſi peregrinos neſciat, ſed vt proprios filios ad regnum cœlorum recipiat. Et ex iſtis patet primum circa hoſpitalitatem conſiderandum, ſcilicet ꝙ meritorium & Deo beneplacitum eſt indigentes ad hoſpitium pro amore Domini noſtri Ieſu Chriſti recipere, & eis in neceſsitatibus ſubuenire &c.

2 † Et quantum ad ſecūdum, ſcilicet quàm damnabile & Deo diſplicens eſt, diuites pauperibus indigentibus hoſpitiū denegare, multiplici oſtenditur auctoritate ſcripturę, & ſanctorum teſtimonio. Et primò ex illo Math. 10. & Lucæ. 10. ubi legitur, ꝙ Chriſtus mittens diſcipulos ſuos ad prædicandum dixit illis. Quicunque non receperit vos, nec audierit uos. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ ſodomorum & gomorreorum in die iudicij, ꝙ illi ciuitati. Vbi Origenes. Domos, inquit, hoſpitales ingreſsi ſunt Angeli, ſcilicet domos Abraā Loth, domos verò hoſpitibus clauſas ignis & ſulphur ſuccendit. Et hoc conſiderans ille uir ſanctus Iob. Foris, inquit, non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Iob. 31. Itē in gabaa Beniamin leuites non inuenit qui eū hoſpitio reciperent, niſi tandem in noctis crepuſculo quendam ſenem de opere ſuo uenientem, & ideo gratia diuina ab illis retracta, & peccatis ſuis exigentibus ſuper eos ruit diuina vindicta intantum, ꝙ de illis plusꝙ ſexaginta milia intra triduum occiſi ſunt: ut patet Iudicum. 19. Item in Linconien. in diuinis. Narratur, inquit, ꝙ in Hybernia erat quidam diues hoſpitalis & largus valde, hic morti appropinquans adiuratus fuit a quodam amico ſuo, vt ſibi reuelaret poſt mortem ſtatum ſuum, & ille poſt modicum amico apparuit, ut promiſit, requiſituſque de ſtatu ſuo reſpondit, quòd damnatus fuit, cui amicus, vbi, inquit, ſunt elec-

eleemoſynæ tuæ,quibus pauperes pupillos & orphanos nutriuiſti.Et ille.omnes,inquit, ami ſi ſuper collum iactantiæ.hæc Linconien.Et ſi ille qui hoſpitium & eleemoſynam tam abundanter pauperibus miniſtrauit propter ſuam vanam gloriam & iactantiam,omnia perdit& damnatus eſt,quantomagis diuites tenaces hoſpitium & eleemoſynam pauperibus propter auaritiam & iactantiam negantes grauius dānabuntur. Vnde beatus Auguſtinus. Ideo,inquit, auari in iudicio a rectiſsimo iudice nuncupantur maledicti:quia qui præteribant eorū habitacula non dicebant. Benedictio Domini ſuper vos,bene diximus uobis in nomine Domini.Infœlices ſunt igitur,qui propter res trāſitorias in damnationem perpetuam dilabuntur. hæc Augu. in de abuſionibus, abuſione quarta. Hæc conſiderent diuites mundi & ſpecialiter diuites prælati & cæteri viri eccleſiaſtici qui ſtrictiſsimè obligantur. Vnde Hieronymus, Quicquid inquit habent clerici pauperū eſt,& illorum domus debent eſſe omnibus cōmunes ſuſceptionibus hoſpitum & peregrinorum inuigilare debent. Hæc Hiero.& ponitur in cano.diſt.43.quoniam quicquid. Item diſt. 42.hoſpitalem.Hoſpitalem,inquit canon, ſacerdotem oportet eſſe,ne ſit de numero eorū, quibus in iudicio dicetur.Hoſpes fui,& nō ſuſcepiſtis me. Qui enim Apoſtolum ſecutus eſt,omnes illos ad hoſpitalitatem debet inuitare, quomodo hoſpitalitatis exhortator poterit eſſe, qui domum propriā hoſpitibus claudit. Si enim ſacerdos primum a ſeipſo & a domeſtica ſua eccleſia debet exigere, quod poſtea populo prædicet,vel imperet,ſi voluerit imitari Chriſtum,ipſe debet facere,quæ poſtea populum doceat, & ſic neceſſe eſt, ut pauperes hoſpitio recipiat, & ad hoſpitalitatem facilius ſubditos attrahat.hęc canon.

3 † Sed hic eſt notandum, quòd ſicut dicit Criſope imper.omel.5.Hoſpitalitas. non circa delicioſos cibos & magnos oſtenditur: ſed circa aſsiduas ſuſceptiones impotētium & peregrinorum:vt hoſpitalitas noſtra non ab hominibus laudetur,ſed a Deo ſentiatur. Nam coram Deo delitioſa conuiuia magis luxuriā accuſant q̃ humilitatem commendant. hæc ille. Item Hieronymus in epiſtola ad Demetriadem.Cumque,inquit, vendideris omnia quæ habes,quid ſequitur.Da pauperibus, non diuitibus,non propinquis,nō ad luxuriam: ſed ad neceſsitatem,ſiue ſit ille ſacerdos, ſiue cognatus & affinis: ſic nihil in illo aliud conſideres niſi paupertatem, laudent te eſurientium viſcera, & non ructantium opulenta conuiuia. hæc ille. Et in confirmationem huius ſcientiæ dicit Chriſtus. Lucę. 14. Cum facis conuiuiū voca pauperes, cecos, debiles & claudos, & beatus eris:quia non habent, unde retribuant tibi,retribuetur autem tibi in reſurrectione iuſtorum:ſed experientia docente.diebus iſtis tā mundi diuites temporales, q̃ etiam eccleſiaſtici, qui pauperes & indigentes in domos ſuas ex Dei præcepto & charitatis intuitu obligantur recipere, libenter diuites amicos ſuos carnales, & quod deterius eſt in ſuum hoſpitium multoties Dei inimicos recipiunt, & cum cibarijs delicatis eos conuiuant, aquam pro pedibus calefaciunt, cameram honeſtam & lectum præcioſum pro eis ordinant, & eis magna cum diligentia,reuerentia,vultu hylari & bona uoluntate miniſtrant. Sed pauperes, debiles,cecos,claudos, infirmos & cæteros indigentes abhominantur, & in domos ſuas recipere contemnunt:verūtamen huiuſmodi pauperes dum ſunt iuuenes fortes, & bene laborare potentes in domos ſuas in tenementa & ſeruitia diuites libenter recipiunt, & inquantum ſufficiūt eos ad modum Pharaonis ſemper in nouam & nouam ſeruitutē reducunt:ſed poſt q̃ ſua corpora in ſeruitiis eorum conſumpſerunt,& ſenectute,debilitate,infirmitate ac paupertate prouecti,illis redditus & ſeruitia ſoluere non poſſunt: tunc eos a domibus & a ſuis expellunt ſeruitiis, permittunt eos quocunq; uoluerint quaſi derelictos & deſolatos mendicando oſtiatim tranſire. Qui tunc incidunt in hypocriſim prætendentes orationibus ſe vacare,& in adulationem, ebrietatem & luxuriam ſe ingurgitant, & ſic multoties propter defectum regiminis tam corpore, q̃ anima miſerabiliter pereunt,& certè,vt uidetur, iam multi diuites nedum temporales:ſed etiam eccleſiaſtici & hoc tam ſeculares q̃ etiam regulares in-

minore reputatione habēt pauperes præcioſiſſimo Chriſti cruore redemptos, q̃ ſuos canes venaticos, nam canē qui in iuuentute ſua bonus eſt: cum ad ſenectutem deuenerit, adhuc ſibi compatiuntur, & ei hoſpitium & cibaria tribuunt: ſed heu miſer, qui tam miſericors es, quare non cogitas, ꝙ pauper, quē ſic deſpicis, frater tuus eſt dicente propheta Malach. 2. Nũquid nõ pater eſt vnus oĩum noſtrũ, nunquid nõ Deus vnus creauit nos omnes, quare igiť deſpicit vnuſquiſq; fratrē ſuũ. Itē quare nõ cõſideras, ꝙ Deus ꝑ vtilitatē tuam fecit fratrē tuum pauperem, & non propter fratris tui vtilitatē te diuitem. Vnde Criſ. ope. imper. ome. 43. Te (inquit) volēte eleemoſynam facere occurrit ante faciem tuam captiuus, & deſolata vidua, aut miſerabilis orphanus: non tñ te miſit ad utilitatem illius, quantum illum tranſmiſit ad utilitatem tuam. i. non tñ præſtitit illi ꝑ te, quantum tibi per illum: nã quod illi per te præſtitit, temporale eſt & terrenum: quod aũt tibi præſtitit ꝑ illum, perpetuũ eſt, & celeſte, & ne putes, ꝙ propter utilitatē pauperũ Deus diuites fecit, quos & ſine diuitibus poterit ſuſtentare, ſed propter vtilitatem diuitum pauperes fecit: quia infructuoſi & ſteriles erant futuri, niſi pauperes fuiſſent facti. hæc ille. Item Atton ſuper illud a Ro. 15. ſuſcipite inuicē ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos. Suſcipere, inquit, eſt deficientem ne cadat ſubtus capere, monet igitur Apoſtolus nos, vt fortis charitatiuè ſuſcipiat debilē, ſapiens inſipientē, diuites inopē, ſanus infirmum, ſtans cadentem. Vnde cũ Deus oẽs homines poſſet facere fortes, ſapientes & diuites, noluit: ſed hos uoluit eſſe diuites, illos verò pauperes: nam ſi omnes homines eſſent fortes, ſapientes & diuites, alter alterius auxilio minimè indigeret, & rurſus, ſi omnes homines eſſent debiles, inſipientes & pauperes, alter alteri ſubuenire nõ poſſet. Voluit igiť benigniſsimus pater hos eſſe ſapientes, fortes & diuites, vt animas ſuas ſaluare poſsũt alijs charitatiuè ſubueniẽdo, & uoluit illos eſſe debiles, uel inſipiẽtes, vel inopes: ut animas ſuas ſaluare poſſent aduerſa per patientiã tolerando. Hæc ille. Itē quare non conſideras, ꝙ ſicut teſtatur Pariſ. in ſumma ſua de uirtutibus parte tertia tractatu de iuſtitia. ca. 42. Semper reputatiuè Chriſtũ Ieſum recipit, qui in noĩe ipſius aliquem pauperem recipit. In cuius confirmationem dicit ipſemet Chriſtus Matth. 10. Qui uos recipit, me recipit. Itē Matth. 18. dř. Qui ſuſcipit unum talem paruulũ in noĩe meo, me ſuſcipit. Itē Matthei. 25. Hoſpes erã, & collegiſtis me, & ſeqtur. Quãdiu vni ex his fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis. Et ex quo certiſsimũ eſt, vt ex prædictis patet ſuſceptionē pauperũ ſuſceptionē eſſe Ieſu Chriſti. Ideo iam tertium videndũ eſt, qualiter pauperes ad hoſpitiũ ſuſcipiendi ſunt, & quãtũ ad iſtud in ſcriptura ſufficienter docemur. Et primò ex verbis Apoſtoli ad Roma. 12. dicentis. Hoſpitalitatē ſectãtes. Sectari. n. frequentatiuũ eſt. & ideo ex illo patet, ꝙ frequenter ſuſcipiẽdi ſũt. Itē ſuſcipiendi ſunt ſine murmuratione. dicẽte Apoſtolo. j. Petri. 4. Hoſpitales inuicem ſine murmuratione. Et nedũ ſuſcipiendi ſunt ſine murmuratione. dicēte Apoſtolo. j. Petri. 4. ſed ẽt bona volũtate & hylariter: q2, ut dicit Apoſtolus. 2. Chor. 9. Hilarem datorē diligit Deus. Itē nedũ inuitãdi ſunt & ſine murmuratione hylariter ſuſcipiendi: ſed etiã cogendi ſunt ad hoſpitiũ intrare. vnde Lucæ vlti. legiť, ꝙ duobus diſcipulis tranſeuntibus ad hoſpitiũ ſuum in caſtellũ emaus, appropinquãs Ieſus Xp̄s ſaluator nř in ſpē peregrina ibat cũ illis. & cũ appropinquauerũt ad caſtellũ, quo ibãt, & Ieſus finxit ſe lõgius ire, ipſi verò putãtes ipſum peregrinũ eſſe, cogerũt eũ. i. obnixè rogauerunt, ſupple ad hoſpitiũ ſuũ intrare dicentes. Mane nobiſcũ dñe: qm̃ adueſperaſcit, & inclinata eſt iã dies. Quo exẽplo, ut dicit gloſa, docemur, ꝙ peregrini nõ ſolũ ſunt ad hoſpitiũ uocãdi, ſed etiã trahẽdi. Vñ ſicut ille vir iuſtus Loth peregrinos recepit, de quo legiť Gene. 19. ꝙ vidēs duos Angelos ueniẽtes ad Sodomã putãs eos hoĩes eſſe nedũ rogauit, ſed etiã cõpulit illos opido, ut diuerterent ad eum, & ingreſsis illis ad domũ ſuã fecit illis conuiuium. Item pauperes cum magna reuerẽtia ſuſcipiendi ſunt, ꝑſertim cũ (vt dictũ eſt) certũ ſit aduẽtũ eorũ aduẽtũ eſſe dñi nři Ieſu Chriſti. Vñ in exẽplũ huius legitur Gen. 18. ꝙ Abraã ſedẽs in oſtio tabernaculi ſui uidit tres viros iuxta eũ in via

ideſt tres Angelos, quos cũ uidit putãs eſſe homines, occurrit in occurſum eorũ de oſtio tabernaculi ſui,& adorauit eos in terra, & dixit .ſ.vni quaſi principaliori pro omnibus. Dñe,ſi inueni gratiã in oculis tuis, ne pertranſeas ſeruum tuum: ſed afferam pauxillũ aquæ & lauẽtur pedes veſtri,& requieſcite ſub arbore,ponãque buccellã panis,& confortetur cor veſtrũ, poſtea tranſibitis. Itẽ Gene. 19.legitur, ꝙ duo Angeli venerũt Sodomã veſpere ſedẽte Loth in foribus ciuitatis. Qui cũ vidiſſet eos ſurrexit,& putans eos homines eſſe,iuit obuiã eis, & pronus adorauit in terram & dixit. Obſecro dñi,declinate in domũ pueri veſtri,& manete ibi. Lauate pedes veſtros, & mane proficiſcemini in viã veſtrã,qui dixerunt. Nequaq;: ſed in platea manebimus. Compulit eos opido.i. ualde obnixe rogauit,ut diuerterent ad eũ. Ingreſſiq; domũ eius fecit eis cõuiuiũ. Ecce iſti ſancti receperũt peregrinos non cũ murmure quaſi homines: ſed etiã cũ magno honore & reuerẽtia quaſi Deum & dños ſuos, pro cuius amore eos receperunt. Item ſanctus Ioannes eleemoſynarius, ſicut oſtendit Ianuen.in legẽda uitæ eiuſdẽ, pauperes ſem ꝑ ſuos dños appellauit. Vñ & uolẽs largius eleemoſynã dare pauperibus ciuitatis Alexandriæ, in qua morabatur,conuocatis ſeruis ſuis dixit. Eũtes ꝑ totã ciuitatem conſcribite mihi vſq; ad vnum omnes dominos meos. Illis aũt non intelligentibus dixit. Quos vos egenos & mendicos vocatis, iſto ego dominos & auxiliatores voco. Iſti.n.nobis verè auxiliari,& cœleſte regnum donare poterunt. Hæc Ianuenſis. Item hoſpitibus miniſtrandum eſt libenter & humiliter,& in quanto maior eſt, qui recipit eos, in tanto eis pro amore domini noſtri Ieſu Chriſti libẽtius & humilius miniſtrabit docente & dicẽte ſpiritu ſancto. Eccl.3. In quanto maior es humilia te in omnibus, & inuenies gratiam coram Domino. Vnde exemplum huius dedit nobis ille ſanctus patriarcha Abraam, de quo ſanctus Hieronymus in epiſtola. 122. ad Pammachium de morte Paulinæ ſic dicit.

4 Diues (inquit) erat Abraam auro & argento & pecore, poſſeſſione & veſtibus. Tantam enim familiam habebat,ut ad ſubditos nũcios de iuuenibus electis armare poſſent exercitum,& quatuor reges,quos quinq; reges fugant in Dan conſecutus occideret,& tñ poſtq̃ crebro hoſpitalitatis officio homines non refutat, recipere meruit Deum: qui tamen non ſeruis non ancillis imperauit,ut hoſpitibus miniſtrarent,ne bonum,quod exercebat, minueret: ſed reperta præda, ideſt hoſpitibus receptis, cum Sara vxore ſua humanitati ſolus incubuit. Ipſe enim pedes lauit. Ipſe pinguem uitulum portauit de armento, ſtetit ut ſeruus peregrinis prandentibus & Saræ manibus coctos cibos ieiunaturus appoſuit. hæc moneo frater chariſſime pietate qua diligo te, ut non ſolum pecuniam, ſed etiam vt teipſum offeras Chriſto hoſtiam viuam Deo placentem rationale ſit obſequium tuum,& imiteris filium hominis, qui non uenit miniſtrari ſed miniſtrare,& quod patriarcha ſcilicet Abraam alienis hoc & diſcipulis & ſeruis magiſter exhibuit & Dominus. hæc ille.

De ueſtiendo nudos. Cap. LVIII.

Quartum opus miſericordiæ corporalis eſt nudos ueſtire. Ad quod opus faciẽdum dupliciter incitamur. Primo auctoritate ſcripturæ. Vnde Thob.4. De veſtimentis tuis nudos tege. Item Iſa. 58. Cum videris nudum, operi eum. Item Luc. 3. Qui habet duas tunicas,det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Super quo Bea. Hiero. Quicquid (inquit) vſui humano eſt neceſſarium, pro una tunica habendum eſt, ut totum reſiduum ſuperfluum eſt & pauperibus erogandum. Aliena enim recipere conuincitur,qui retinere ſuperflua comprobatur. hæc Hieronymus. Secundo incitamur ad hoc opus miſericordiæ faciendum ſanctorum exẽplis. Et primò exemplo Dei, qui Adam & Euam poſtquàm ceciderant a ſtatu innocentiæ in ſtatum miſeriæ induit tunicis pelliceis: vt patet Geneſ. 3. Item Deutronomij. 10. ca. dicitur. Dominus amat peregrinos: ſed cum, ut dicit Gregorius, omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio, ſequitur, quòd in prædictis verbis etiã inſtruimur, pauperes in

hac uita peregrinos diligere,& eis uictum dare & ueſtitum. Item hoc etiam exemplo Thobiæ, qui nudis ueſtimenta præbebat. Thobiæ primo cap. Item exemplo ſancti Iob dicentis, ſi deſpexi prætereuntem, eo ꝙ non habebat indumentum, & abſque operimento pauperē, ſi non benedixerint mihi latera eius, & de uelleribus ouium mearum calefactus eſt. humerus meus de iactura ſua cadat,& brachium meum cum oſsibus ſuis conteratur. Iob. 31. capit.& qui pauperem certè propter amorē Ieſu Chriſti induit, uel aliquo indumento miſericorditer tegit, ipſe Chriſtum induit & tegit: ut manifeſtè patuit de beato Martino: quia, ut docet Ianuenſis in legenda uitæ eiuſdem, miſericordia motus quendam pauperem nudum parte clamidis ſuæ ueſtiuit, & cum ſe ſopori dediſſet, eadem nocte ſequenti uidit Chriſtū parte clamidis ſuæ, qua pauperem contexerit veſtitum, & mox ad Angelorum circunſtantium multitudinem audiuit Ieſum dicentem. Martinus adhuc cathecuminus hac me veſte contexit. Et ex quo iſte ſanctus ita compleuit hoc opus miſericordiæ, anteq̃ erat chriſtianus, a multo fortiori deberet chriſtianus ad religionem chriſtianam profeſſus ad exemplum Domini ſui hoc opus adimplere, dicente Chriſto Iob. 13. Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego facio uobis, ita & uos faciatis. Item exemplum ad hoc opus miſericordiæ faciendum dedit nobis ſanctus Ioannes eleemoſynarius patriarcha Alexandrinæ ciuitatis, de quo dicit Ianuenſis in legenda vitæ ſuæ, ꝙ cū quadā nocte in oratione perſiſteret, vidit quādam puellam pulcherrimam ſibi aſsiſtentem, & coronam oliuarum in capite ſuo baiulātē, quam ille ſanctus videns nimium ſtupefactus: quæ nam eſſet ab ea quæſiuit, cui illa reſpōdit. Ego ſum, inquit, miſericordia, quæ Dei filium de cœlo attraxi, me ſponſam accipe,& bene tibi erit. Intelligens enim ſeruus Dei per miſericordiā eleemoſynam deſignari, ab illa die ita miſericors factus, ꝙ eleemoſyna, ſiue eleemoſynarius uocaret: pauperes etiam ſuos dominos ſemper appellauit,& ab ſubueniendum illis pro amore Chriſti intantū ſeipſum depauperauit, ꝙ ſicut dicit Ianuenſis vbi prius. cum quidam diues uidiſſet beatum Ioannem in lecto ſuo uilia lectiſternia habere, eo ꝙ certa pauperibus erogaſſet, quoddam ualde bonum coopertorium emit, & beato Ioanni tradidit, qui cum illud nocte ſuper ſe haberet, tota nocte dormire non potuit: ſed cogitans, ꝙ trecentiſex domini ſui, id eſt pauperes, quos dominos ſuos uocauit, de tanto precio multum refrigerari potuiſſent. tota igitur nocte illa hoc cogitans lamentabatur,& ad ſeipſum dicebat. quanti Domini mei, pauperes Chriſti uicinati, quanti in foro pluuiis madefacti, quāti pro frigore dentibus ſtridentes nocte iſta dormiūt, tu verò grādes piſcēs deuorans, & in thalamo requieſcens cum omnibus malis tuis,& inſup te cum coopertorio ꝑtioſo calefacis. Humilis Ioānes ſeruus Dei hoc coopertorio alia nocte non ueſtietur, ſtatimque facto mane illud vendi fecit,& ꝑtium pauperibus erogauit. Quod audiens diues prædictus ipſum coopertorium ſecundo emit & beato Ioanni tradidit, rogans vt illud decętero non venderet: ſed ad cooperiendum ſeipſum illud reſeruaret. At ille illud accipiens iuſsit iterum uendi, & dominis ſuis ꝑtium erogari, quod audiens diues prædictus illud redemit & Bea. Ioanni detulit, qui ei gratulandus dixit, uidebimus quis noſtrum prius deficiet. aut ego uendendo, aut tu redimendo. Sed utinam ab iſto ſancto exemplum acciperet diuites ſuperbi tam viri, q̃ mulieres, qui ut timendum eſt ad propriam eorum damnationem in ſuperfluo & curioſo apparatu conſumunt bona, quibus pauperes frigore, fame & miſeria pereuntes, poſſunt releuari, quos ſic alloquitur Apoſtolus Iaco. 5. Agite nūc diuites plorate vlulantes in miſeriis ueſtris quæ aduenient uobis, diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & ueſtimēta veſtra a tineis comeſta ſunt, aurum & argentum ueſtrum eruginauit,& erugo eorum erit uobis in teſtimonium, & manducabit carnes ueſtras ſicut ignis, theſaurizaſtis uobis iram Dei in nouiſsimis diebus.

De viſitatione infirmorum. Cap. LIX.

QVintum opus miſericordiæ corporalis eſt viſitare infirmos. De quo Eccleſiaſtici. 7. Ne

Ne te pigeat uiſitare infirmum. Iſtud opus miſericordiæ tria mouere debent hominem ſpecialiter adimplere. Primum: quia opus iſte deo valde placet. ſecundum: quia fratri tuo infirmo, cui agitur, multum prodeſt. & tertiũ: quia tibi illud facienti magnam confert utilitatem & meritum. Vnde quantum ad primum. ſ. ꝙ iſtud opus miſericordiæ Deo ualde placet, teſtatur Apoſtolus, Iacobi. j. d. Religio mũda & immaculata apud Deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & uiduas in tribulationibus eorum. vnde & hoc opus miſericordiæ commendauit nobis Chriſtus exemplo ſui in hoc, ꝙ viſitauit genus humanum in grauiſsima infirmitate corporis & animæ poſitum, de qua uiſitatione dicitur Lucæ. j. viſita nos ori. ex alto. Secundum mouens hominem hoc opus miſericordiæ adimplere eſt: quia opus illud fratri noſtro infirmo, cui debito modo agitur, multum prodeſt.

1 † Pro quo notandum, ꝙ ad infirmorũ debitam uiſitationem tria ſpecialiter requirunẽ ſcilicet confortamẽ, conſilium & ſubſidium, confortamen ſcilicet, vt confortentur ſuã infirmitatem cum gratiarum actione acceptare, & ꝙ recogitent, ꝙ omnis corporalis infirmitas, quæ a Deo mittitur homini, ualde ſibi cedit in bonum: ſi tamen cum mentis patientia acceptetur, & hoc multiplici ratione oſtendo. Primò: quia infirmitas corporalis eſt, quaſi archæ prætioſæ concathenatio: nam ſicut ciſta, vel archa inquantum cathenis fortioribus colligatur, & inquantum pluribus feris eſt clauſa, in tanto eſt aptior ad ſeruãdum prætioſum theſaurum, quod intrinſecus eſt reconditum, & quando corpus hominis eſt infirmum, & ligatur, ſicut ſolet dici vulgariter, vinculis ipſius Dei, & feratur fera quam ſolus Deus aperit, quanto igitur fortioribus huius Dei uinculis & feris corpus humanum ligetur & claudatur, in tanto aptius eſt ad ſeruandum theſaurũ prętioſum ipſius animæ, quæ eſt nobiliſsimũ iocale diuinum. De quo Bern. Theſaurum, inquit, ſeruandum accepi, pro quo mercator nõ inſipiẽs ſanguinem ſuum dedit. Item Apoſtolus. 2. ad Chor. 4. Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus; uincula igitur infirmitatis quando nobis Deus ea immittit, ſunt deſiderabiliter ſuſtinenda. Vnde Ecc. 6. Inijce pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum, ſubiice humerum tuum & porta illam, & ne accideris in uinculis eius, in oĩ animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conſerua uias eius. Et ſequitur. Decor. n. vitæ eſt, & vincula illius alligatura ſalutaris. Et hoc eſt, quod ſignanter dicit Apoſtolus. 2. ad Chor. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me uirtus Chriſti, quaſi diceret, quãdo ſum uinctus in infirmitatibus: tunc ſicut fortis ciſta & ydonea ſum, ut inhabitet in me uirtus Chriſti, propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, & in cõtumeliis, in neceſsitatibus, in perſecutionibus, & in anguſtiis pro Chriſto: cum enim infirmor, tũc factus ſum potens. Secundò infirmitas eſt quaſi perſonæ ſceleroſæ incarceratio. unde quando unus fur, vel prædo capitur, qui multos ſocios habuit, & multorum conſocius eſt malorum, incarceratur donec veritatem confiteaẽ, & ſuos ſocios in crimẽ proclamet & accuſet. Spiritualiter caro noſtra eſt res multum crimiloſa, ſocii ſui ſunt ſenſus corporis, qui frequẽter a virtutibus ſpoliãt animam. Iſtum furem Deus capit & incarcerat, & ponit quæſtiones, ſiue tormenta, quando immittit ſibi fortes febres, vt guttam, vel paralyſim, & ſic de aliis infirmitatibus, & cauſa eſt: quia aliàs non confiteretur ueritatem, nec ſocios ſuos in crimine proclamaret. Vnde videmus communiter, ꝙ illi, qui ſunt ſani, vix in anno, uel in duobus annis fideliter confitentur, ſed ſtatim cum infirmantur pro confeſſoribus mittunt, & ſeipſos accuſant, & ſua crimina fideliter confitentur. Vnde pſal. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, & poſtea accelerauerunt. Vnde & multi in infirmitate poſiti promittunt Deo uitæ ſuæ emendationem, dicente illud Matth. 18. Patiẽtiam habe in me, & omnia reddã tibi: ſed obliti infirmitatis neceſsitate deteriores fiunt. Iſti ſunt ſimiles pullis gallinarũ qui uidentes pluuiam, uel grandines ſuper ſe cadentes, ſiue nullum uolantem timentes ſtatim currunt ad matrem, ut ſub alis eius protegantur: ſed ceſſante pluuia, vel grandine, & miluo euolato, ſtatim

a matre

a matre iterũ recedũt, quaſi de ea nõ curãtes: ſed cõtingit aliqñ ꝙ tam procul a matre recedũt, ꝙ ſubito & ex improuiſo imminẽte pluuia, vel grãdine, vel miluo adueniente, anteꝗ̃ poſsint ad matrẽ venire occidunt, vel a miluo rapiuntur. Sic ſpiritualiter imminente pluuia, vel grandine grauis infirmitatis multi timẽtes miluũ rapacisſimum infernalẽ, currunt ad matrẽ eccleſiam pro ſacramẽtis recipiẽdis & clamant ad Deũ. Sub vmbra alarũ tuarum protege me donec tranſeat infirmitas: ſed ceſſante infirmitate redeũt ad uanitatẽ mũdi, & ad carnis voluptatẽ, & tã procul recedũt a doctrina matris eccleſiæ, ꝙ anteꝗ̃ poſſent pro ſacris ad mrẽm eccleſiam recipiendis redire, euenit eis mors ſubita, & venit miluus infernalis, & rapit eos ad pœnã æternã. Exemplũ huius habemus de Pharaone, qui cũ flagellaretur flagellis diuinis, multoties promittebat emẽdã: ſed ceſſantibus plagis indurabaẽ cor eius, & deterior efficiebaẽ, & iõ tãdẽ ipſe cũ toto exercitu ſuo ſubito periјt in mari rubro: vt patet Exod. 14.

2 † Tertiò infirmitas corporalis eſt quaſi locij fugientis arreſtatio. Vñ experientia docẽte cõtingit aliqñ, ꝙ multi ſocij ſimul peregrinantur, & in itinere faciũt expẽſas cões, ſimbolũ conferentes, vt vnuſquiſq; pro capite ſuo ſoluat: euenit tñ aliqñ, ꝙ vnus eorũ fugere nitiẽ ſimbolo ſuo nõdum ſoluto, & intendit aſportare ratã ſuã, ut pro eo alii ſoluant: ſed talẽ appræhenſum iuſtum eſt arreſtare, & ad ſimboli ſui ſolutionem compelli. Iſto modo anima & corpus in uita iſta inſimul peregrinantur. unde. 2. ad Chor. 5. Quamdiu ſumus in hac uita peregrinamur. Facimus enim expenſas communes: quia nec anima ſine corpore, nec corpus ſine anima delectatur in peccãdo, iuſtũ eſt igitur, ꝙ ſicut uterq; delectationẽ in peccãdo participat, ſic uterq; pro rata ſua in pœnitẽtia ſimbolũ ſuæ rõnis exſoluat: ſed mõ ſic eſt, ꝙ caro eſt quaſi fugitiuus ſocius & inconſtãs & nollet ſoluere quicꝗ̃. vñ Iob. 13. Fugit velut umbra, & nũquàm in eodem ſtatu permanet. Deus igitur qui iuſtus eſt & iuſtitias diligit, facit carnem arreſtari per infirmitatẽ, & cõpellit eã ſoluere, quãtũ iuſtitia exigit, uelit, nolit. Vnde Matth. 18. Miſit eũ in carcerẽ, donec redderet uniuerſum debitum. Quartò infirmitas corporalis eſt quaſi hoſtis reſiſtentis expugnatio. Caro.n. concupiſcit aduerſus ſpm̃, & ſpũs aduerſus carnẽ: hæc.n. ſibijnuicẽ aduerſantur, ad Gal. 5. Et ideo debilitatio carnis eſt fortificatio ſpiritus. Vnde & Eccl. 41. Infirmitas grauis ſobriã facit animã. Vnde beatus Bern. exponẽs illud Apoſtoli: 2. ad Chor. 12. ca. Quando infirmor, tunc fortior ſum, & potens dicit ſic. Quid mirũ ſi hoſte debilitato fortior efficiaris, niſi forte illam inſaniſsimã dicã amicã, quæ non ceſſat concupiſcere aduerſus ſpiritũ. Quintò infirmitas corporalis eſt quaſi virga Dei, qua caſtigat ſibi inobedientes, dicens per pſalmiſtam. Viſitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ ſimili modo eſt de multis peccatoribus ſicuti eſt de quadam aue, quæ uocatur apopyniaue, de qua dicunt naturales, ꝙ cũ informatione loquitur in diuerſis ydiomatibus ad ſimilitudinem hominis, & eſt auis duriſsimis capitis, & ideo quando inſtruitur loqui, prius percutitur leuiter cum uirga in capite, quod non ſentiens propter capitis duritiem, & ideo quaſi nihil inde curat, quod uidens magiſter ſuus percutit illam grauius cũ ponderoſiori inſtrumento, quod adhuc non ſentiens, uel parum curans, accipit magiſter ſuus uirgam ferream & illam fortiter percutit, & ſic tandem auis doctrinam eius recipit. Reuera ſic eſt de magiſtro noſtro Ieſu Chriſto, qui dicit nobis Matth. 11. Diſcite a me: quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: ſed ſi noluerint peccatores doctrinam eius recipere, percutit eos primo leuiter, mittens illis infirmitates modicas & tolerabiles: ſed quia multi ſunt duræ ceruicis modicum uel nihil curant de diuina doctrina. Et ideo Deus percutit eos aliquãdo fortius, quando immittit eis grauiores infirmitates, tribulationem, gladium, peſtilentiam & famẽ, quod & ſi nec taliter ſe correxerint, certè tandem percuti eos uirga ferrea. Iſta eſt enim uirga, de qua dicit ꝓpheta, Iſaiæ 11. Percutiet terrã oris ſui. Cum hac uirga percutiet, quando dicet illis illa duriſsima & terribiliſsima uerba euangelica Matth. 25. ca. Ite maledi-

cti

ēti in ignē æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Quod conſiderans ille nobilis & prudens miles, de quo narrat Linco. ſuper euāgelia, parte 3. ca. 12. ꝙ cum multis annis pro rege ſuo militauit. Contigit, ꝙ ipſe febricitaret, & quodam die uenit ad eum rex, qn̄ eius acceſsio contigit, & dixit rex, pete a me quicquid uis & dabo tibi; quia ualde erat ei grauis illius infirmitas, cui miles reſpondit, non peto a vobis, cui tot annis ſeruiui, niſi vt remoueatis a me tantummodo iſtam acceſsionem. Cui reſpondit rex, ſe non poſſe hoc facere. quid igitur (inquit miles) valet hominibus ſeruire. Ammodo illi ſoli regi ſeruiam, qui poteſt mihi dare ſanitatem mentis & corporis. Ecce per virgam infirmitatis erat miles iſte correctus, & ideo humiliatus. Et ſicut dicitur Eccl. 19. Vir prudens non murmurat correctus. Super quo Pariſien. prudens eſt, inquit, qui futura præuidet, & præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello: libenter enim uirgam infirmitatis tolerat, quæ eum a gladio pœnæ æternæ conſeruat. Sextò infirmitas eſt quaſi flagellum Dei, quo de palea peccatorum flagellat triticum ſuum, ſcilicet prædeſtinatos. Vnde ad Hebre. 12. Quem enim diligit dominus caſtigat, flagellat omnem filium, quem recipit. Vnde ſicut granum tritici antequàm recipiatur in granarium trituratur, & a palea mūdatur, ſic electi Dei anteꝗ̄ recondantur in granario cœleſtis gloriæ flagellantur flagello infirmitatis, perſecutionis, & tribulationis mundanæ. Et ſicut dicit Criſ. ope. imper. omelia 4. ſicut granū tritici incluſum in palea foras nō egreditur, niſi fuerit trituratum; ſic & homo de impedimentis mundanis & de rebus carnalibus quaſi in palea inuolutus difficile egreditur: niſi fuerit aliqua tribulatione flagellatus: nam ſicut plenum granum mox ut percuſſum fuerit, leuiter de palea ſua exilit. Si verò ſubtile fuerit, tardius egreditur, quod & ſi vacuum fuerit, nunquàm egreditur; ſed illic cum ſua conteritur palea, ſic omnes qui idem homines in rebus carnalibus delectantur & detinentur: ſicut grana in palea ſua, ſed qui fidelis eſt, haber medullam mox vt leuiter tribulatus fuerit negans quæ ſunt carnalia, currit ad Deum; ſi autē modicè infidelior, uix recedit & vadit ad Deum: qui autem infidelis eſt, & vacuus, quis cōtritus fuerit, ſicut granum vacuum de palea non egreditur. Sic nec ille carnalibus rebus & de impedimentis mundanis nunꝗ̄ egreditur, nec trāſit ad Deū: ſed illic in malis conſtitutus conteritur, & cum infidelibus tanꝗ̄ cum palea foras tandem in ignem proijcitur ad comburendum. hæc Criſ. unde Matth. 13. Pernudabit Deus aream ſuam & congregabit triticum in horreū ſuū: paleas aūt comburet igne inextinguibili. Et ideo meritò bea. Greg. ſuper euāgelia, omel. 15. Quiſquis igitur appetit plenè vicia uincere, ſtudeat humiliter purgationis ſuæ flagella tolerare: vt tanto poſt iudicem mundior ueniat, quāto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat. in ea porticu quæ euntibus ad eccleſiā beati Clementis eſt in peruia, fuit quidam ſeruulus, quem multi veſtrū mecum nouerunt, rebus pauper, meritò diues quem longa egritudo diſſolueret. Nam a prima eua ætate vſq; ad finem uitæ paraliticus iacebat, quid dicam, ꝙ ſtare non poterat, qui nunꝗ̄ in lecto ſuo ſurgere, uel ad ſedendum valebat, nunꝗ̄ manum ſuam ad os ducere potuit, nunꝗ̄ ſe potuit in latus aliud declinare, huic ad ſeruiēdum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemoſyna potuiſſet accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat, nequaꝗ̄ litteras nouerat, ſed ſcripturæ ſacræ ſibimet codices emerat, & religioſos quoſque in hoſpitalitate ſuſcipiens, hos coram ſe legere ſine intermiſsione faciebat. Factumque eſt, ut quātum ad mēſuram propriam pertineret, plenè ſacrā ſcripturā diſceret: cū tñ, ſicut dixi, litteras funditus ignoraret, ſtudebat in dolore ſem per gratias agere, hymnis Deo & laudibus ac noctibus uacare; ſed cum jam tempus eſſet, ut tanta eius patientia remunerari debuiſſet, membrorum dolor ad uitalia redijt; cumq; iam ſe morti proximum agnouit peregrinos, uires atque in hoſpitalitate ſuſceptos ammonuit, ut ſurgerent, atque cum eo pſalmos pro expectatione ſui exitus decantarēt; cumque cum eis & ipſe moriens pſalleret uoces pſallentium repente compeſcuit cum terrore magni clamoris dicens. Tacete, tacete, nunquid non auditis quā-

tæ reſonant laudes in cœlo. Cumque ad eaſ-
dem laudes quas intentus audiret aures cordis
intenderet, ſancta illa anima carne ſoluta eſt:
ſed exeunte illa tanta illic odoris fragrantia
aſperſa eſt, ut omnes illi, qui aderant, inæſtima
bili ſuauitate replerentur, ita ut per hoc paten
ter agnoſcerent, quòd eam laudes in cœlo ſu-
ſcepiſſent. Cui rei monachus noſter inter fuit,
qui uſque nunc uiuit, & cum fletu hæc nar-
rare ſolet, quia quouſque corpus illius ſepultu
ræ traderetur, ab eorum naribus odoris illius
fragrantia non receſsit. Ecce quo fine ex hac
uita exijt, qui in hac uita æquanimiter flagel-
la tolerauit. hæc Gregorius.

3 † Septimò infirmitas corporalis eſt quaſi
baptiſmus, qua de ſuis immunditijs Deus pur
gat peccatores. Vnde Criſ. omel. 4. ope. imper.
Omnis, inquit, aduerſitas, quæ nos ſine noſtra
occaſione cruciat in hoc mundo, baptiſmus
ignis eſt, quam ſi magnanimiter ſuſtinueris,
nihil murmurando contra Deum, imputatur
tibi ipſa carnalis afflictio pro peccato, quod
commiſiſti: ſi autem nec peccaſti, quòd eſt dif
ficile, & ignis ille tentationis circa animam
tuam non inuenit ſordes peccatorum, quas
comedat, ipſam animam tuam facit ſplendi-
diorem, & quanto grauior fuerit tentatio, tan-
tomagis facit clareſcere animam. hæc ille. Vn-
de & exemplum huius oſtendit beatus Gre-
gorius ſuper euangelio, omel. 4. vbi narrat de
quadam ſancta muliere nomine. Redempta,
quæ habuit quandam diſcipulam, quam ſibi
quaſi in filiam adoptauit nomine Romulam,
hæc enim illa infirmitate, quam medici para-
lyſin uocant, grauiſsimè percuſſa eſt, mul-
tiſque annis in lectulo decubans, penè om-
nium iacebat membrorum officijs deſtituta:
nec tamen hæc eadem eius mentem ad impa-
tientiam flagella perduxerant. Nam ipſa de-
trimenta enim membrorum fuerunt incre-
menta uirtutum: quia in tanto ſolicita ad v-
ſum orationis ſuccreuerat, quanto aliud quod
libet agere non valebat. Nocte igitur quadam
uocauit magiſtram ſuam Redemptã, quæ eam
loco filiæ nutriebat dicens. Mater ueni, ma-
ter veni, quæ mox cum alia eius diſcipula,
quam quaſi filiam educauerat, ſurrexit, ſicut
vtriſque referentibus & multis alijs res eadem
claruit. Et ego eodem tempore agnoui. Cum-
que noctis medio lectulum iacentis appete-
rent, ſubito celitus lux emiſſa omne illius cel
lulæ ſpacium impleuit, & in illa cellula ſplen-
dor tam magnæ claritatis emicuit: ut ipſa cor-
da aſtantium ineſtimabili pauore perſtringe-
rent, & in ſubito ſtupore remanerent, quam
lucem protinus miri odoris fragrantia ſubſe-
cuta eſt, ita ut earum animum, quem lux emiſ
ſa terruerat, odoris ſuauitas refoueret. Sed cũ
uim claritatis illius ferre non potuerunt, cœ-
pit eadem Romula aſsiſtentem & trementem
Redemptam ſuorum morum magiſtram blan
da uoce conſolari dicens. Noli timere mater,
non morior modo. Cumque hoc crebro dice-
ret paulatim lux quæ fuerat emiſſa ſubtracta
eſt: ſed is qui ſecutus eſt odor remanſit. Sicque
dies ſecundus & tertius tranſijt, ut aſpera fra-
grantia odoris remaneret. Nocte igitur quar-
ta eandem magiſtram ſuam iterum uocauit,
qua veniente viaticum petijt & ſibi allatam
accepit, necdum verò eadem Redempta, nec
alia eius diſcipula a lectulo iacentis abſceſſe-
rant, & ecce ſubito in platea ante eiuſdem cel
lulæ oſtium duo chori pſallentium conſtite-
rant, & ſicut ſe dicebant ſexus ex uocibus de-
creuiſſe pſalmodiæ cantus incipiebant, viri &
fœminæ reſpondebant. Cumque ante fores
cellulæ exhiberent cœleſtes exequiæ, illa ſan-
cta anima a carne ſoluta eſt, qua ad cœlum du
cta quanto chori pſallentium altius aſcende-
bant, tanto incœpit pſalmodia leuius & cla-
rius audiri, donec pſalmodiæ ſonitus & odo-
ris ſuauitas elongata finiretur. Hæc igitur quã
diu uixit in corpore quis illam haberet in ho-
nore, indigna cũctis hoibus deſpecta videbatur,
quis ad illam accedere, quis ad illam uenire dĩ
gnaretur: ſed latebat in ſterquilinio margarita
Dei. Sterquilinium fratres hanc ipſam corpo-
ris corruptionẽ appello, vel ſterquiliniũ abie
ctionem paupertatis. Sumpta eſt igitur marga
rita, quæ iacebat in ſterquilinio, & poſita eſt in
cœleſtis regis ornamento. Iam inter ſupernos
ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni
dyadematis coruſcat. O uos, qui in hoc mũdo
uos diuites aut creditis, aut eſtis, cõferte, ſi po

teſtis,

teſtis,falſas diuitias veſtras veris diuitijs Romulæ, uos in huius mundi uia omnia amiſſura poſsidetis,illa nihil eorum poſsidet in itinere, & omnia inuenit in peruentione, vos letã vitã ducitis,& triſtẽ mortẽ timetis.Illa triſtem uitã pertulit,& ad letam mortẽ peruenit, vos ad tps quæritis obſequiũ hominum, illa deſpecta ab hominibus inuenit ſocios choros Angelorum.Diſcite igitur tpalia cuncta deſpicere, diſcite honorẽ tranſeũte contemnere, æternã gloriã amare, honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conſpicitis deſpectos ſeculi, intus arbitramini amicos Dei:cũ his participamini quod habetis, ut hi quãq; dignentur participare uobiſcum quod habent. Pẽſate, quod ore magiſtri gentium dicitur in hoc tempore. Veſtra abũdantia eorũ inopiã ſubleuet,vt & illorũ abũdãtia veſtræ inopiæ ſit ſupplementũ, pẽſate quod p ſe ueritas dicit,q̃diu feciſtis vni ex his meis minimis mihi feciſtis. Ad retributionem igitur cur pigri eſtis, quando quod iacẽti,ſupple,infirmo in terra porrigitis Chriſto ſedenti in cœlo datis.hæc Greg. Et ex iſtis patet,ꝙ ſanitas non eſt nimis affectanda,nec infirmitas corporis nimis deteſtanda.Vñ Linco. in quodam ſermone,qui ſic incipit. Beati pauperes ſpiritu.Ad bona,inquit,corporis & animæ naturalis ſic decuit noſtrã affici proceſsionẽ, ut indifferenter nos habeat ad hæc habita & amiſſa,ut non pariat amiſsio dolorem, nec habitus letitiam. Sed forte cogitat aliquis ueſtrũ,quid ſi manum amiſero,nõne mihi dolẽdum eſt,cũ laudes Deo in eccleſia reſonare nõ potero. Quid tandẽ ſi rõnis uſum amiſero per paſsionem aliquam cerebri,nonne mihi dolẽdum eſt hodie,ſi ſcirem mihi hoc cras accidere.Cum expers uſus rationis nec confiteri potero,nec de diuinis & ſalutiferis meditari.Dico uobis fratres,amare debetis uſum mẽbrorũ & uiriũ naturalium in Dei obſequium: ſi contingat tñ aliquo horũ te priuari nõ tuo uicio, ſuſcipienda eſt priuatio cum omni gratiarum actione,& ſpiritus interiori iocunditate.Bonorum.n.naturaliũ priuationes pœnę ſunt,& ordinãte & uolẽte Deo infligũtur, & nõ niſi iuſtè patitur eas,qualitercunq; iuſtus ſit,q eas patitur.Ideo ſi iuſtus ſis,nõ dẽt pœna tua tibi diſplicere, quę iuſta eſt.Bona nãq; noſtra naturalia ſicut & extrinſeca Dei ſunt dona :cũ igitur auſert ipſe quæ dedit,ſua recipit & nõ nr̃a abſtulit. Si igitur nos ab illo accipimus,quibus in hac vita vtimur,cur doleamus,ꝙ ipſo iudicãte exigimur, quo largitate fęneramur. Nec aliqñ iniuſtus eſt creditor, dum præfixo reddẽdi tẽpore non conſtringitur, & ſi qñ vult, exigit,quod fęneratur. Hoc conſiderauit ille uir iuſtus ſanctus Iob,q cum percuſſus eſſet, multipliciter gr̃as agendo lætus exclamauit dicẽs, Dñs dedit,dominus abſtulit,ſicut dño placuit, ita factũ eſt,ſit nomẽ domini benedictũ. Animaduertendũ eſt etiam,ꝙ boni alicuius naturalis amiſsio,ſi illa patiẽter ſuſtineatur,duplex meritum lucratur. Quia nãq; iuſtus perfectã habet uoluntatem obſequendi Deo naturalis boni miniſterio,ſaluũ eſt ei premiũ obſequij, quo ſeruit Deo uoluntate,licẽt non poſsit operis actione, & additur inſuper corona de boni naturalis amiſsi patienti ſufferentia:etiã ſi contingat te nõ tua culpa ſed accidẽte morbo rõnis uſu priuari,& adueniente paſsione diſpoſitus ſis ſm mẽtis habitũ etiã ad hmõi paſsionẽ patienter tolerandã, ſi dominus eã infligere tibi decreuerit,meritoria erit tibi morbi paſsio, & q̃cũq; præter rationis vſum pœnaliter accidunt ex morbida paſsione. hæc Linconienſis.

4 † Secũdũ requiſitũ ad infirmorũ viſitationẽ debitã,ut pdictũ eſt,eſt cõſiliũ, hoc eſt ut ſibi deẽ cõſiliũ patiẽter & lætanter ſuã ſuſtinere infirmitatẽ,& ſummopere cauere,ne de ſua infirmitate cõtra Deũ murmuret: nã ut dicit Auguſtinus primo de uiſitatione infirmorũ.Si cõtra Deũ præſumpſeris murmurare, & morbũ velis nolis ſuſtinebis, nec murmurãdo ſanaberis,immo in animo debilitaberis,dũ cõtra deũ tuũ patrem tuum, magiſtrum tuum, medicũ tuum manſuetiſsimum,tranquiliſsimũ,in ipſo flagello placatiſsimum, qui cum iratus eſt, minimè recordatur murmurationis,Meis igitur conſilijs acquieſce,& quando murmurando duo mala ſuſtines,pacificus eſto, & grauamen corporale fac tibi ſpirituale antidotum, ideſt medicinam. Si in flagello non uis Deum cognoſcere,corpore & anima flagellaberis.O q̃ iocũdo pectore quàm leto corde uiſitationẽ

diuinam

diuinam debes præoptare. certè ſi corpore totus præualeres, infirmitatem medicinalem a Deo debueris uotis omnibus expetere, & ne ſanitas corporis infirmitas eſſet animæ metuere. hæc Auguſtinus. Vnde & in uita patrũ legiẽ de quodam ſene deuoto, qui frequenter infirmabatur: contigit tamen, ꝙ per unum annum integrum infirmitatem non habuit, & ideo uehementer plorauit dicens. O domine quare me hoc anno non uiſitaſti, ſed dereliquiſti. Conſiderauit enim, quod dicit Apoſtolus ad Hebre. 12. Quem diligit Dominus caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit dicente ſeipſo Apocal 3. ca. Ego quos amo, arguo & caſtigo, ſed multi ſunt inſipientes, qui hoc minimè intelligunt, & ideo a Deo paupertate & diuerſa infirmitate percuſſi, & uidentes diuites in ſanitate & proſperitate mundana a multis propter ſuas diuitias honorari, cõqueruntur & murmurant contra Deum, eo quòd non dedit eis ſanitatem corporis & mũdanas diuitias ſicut aliis impijs dicentes illud Hiere. 12. Quare uia impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui preuaricantur & iniquè agunt &c. ut ſupra in ſexto opere miſericordiæ ſpiritualis, ubi agitur de ſecundo regis pacifici conſilio, uſque ibi. hic autem cõſolatur: tu uerò cruciaris. Dictis ibidem adijciendum, quòd ſicut dicit Criſ. ope. imper. omel. 41. Fidelis chriſtianus propter opus quod fecerit hic bonum mercedem recipiet in futuro. Infidelis uerò propter opus, quod fecerit hic bonum, recipiet mercedem temporalem pro opere ſuo bono, & in alio ſeculo nihil ſibi directè prodeſt. Hæc ille. Hæc igitur oſtendenda ſunt infirmis: quia multum prodeſt infirmis hæc cognoſcere, ne contra Deum murmurẽt de infirmitate, ac etiam pro eo quòd nemo ſanus vel infirmus niſi fuerit ex ſpeciali reuelatione diuina ſcit, quando diem ſuam claudit extremũ. Iõ ſpecialiter infirmis cõſulendum eſt, ꝙ de ſuis peccatis pœniteãt, & eccleſiæ ſacramẽta tẽpeſtiuè accipiãt, & bona ſua tpalia ad Dei honorẽ diſponant, & ut ſic ad iter uiæ uniuerſæ carnis peragendum dñs ſemper eos inueniat paratos ſuſtinere. Et tale cõſiliũ qñqꝫ multũ prodeſt tã ad ſalutẽ corporis, ꝙ̃ animæ.

Exẽplum huius habemus. 4. Regũ. 20 & Iſa. 38. c. de rege Ezechia, qui cũ peccaſſet contra Deũ in hoc, ꝙ nõ fecerat cãticũ regratiatoriũ pro uictoria nobiliſsima, quam Deus ſibi fecerat, ſicut patet. 4. Reg. 19. qñ Angelus dñi in vna nocte percuſsit in caſtris Sennacherib regis Aſſyriorũ centũ octogintaquinqꝫ milia hominũ. offenſus igitur dominus cõtra Ezechiã miſit ſibi infirmitatẽ grauiſsimã, de qua egrotauit uſqꝫ ad mortẽ, & miſit dominus ad Iſaiã prophetã qui diceret ſibi, diſpone domui tuæ, quia morieris tu & non uiues. Sed hæc eſt prophetia ſecundum comminationem & non ſecundum præſcientiam, & ſtatim Ezechias audiens uerba domini conuertit faciem ſuam ad parietem & orauit dominũ cum lachrymis, & fleuit fletu magno, & ſtatim egreſſo Iſaia de palatio regis anteꝗ̃ pertrãſiſſet mediam partẽ atrij, dixit dñs ad Iſaiam prophetam, reuertere & dic Ezechiæ duci populi mei. Audiui orõnẽ tuam, & uidi lachrymas tuas & ſanaui te: die aũt tertia aſcendes in domũ dñi, & ego addã diebus tuis quindecim annos, & de manu ipſius regis Aſſyriorum liberabo te & protegã urbem hanc. Et tũc die tertia aſcẽdit Ezechias in templum & cantauit illud canticũ. Ego dixi in dimidio dierũ meorũ uadã ad portas inferi. Ecce quantum profuit Ezechiæ, ꝙ Iſaias ipſum uiſitauit: ꝑ hoc. n. tria obtinuit a deo beneficia. ſ. uitæ tẽporis augmentationẽ, a poteſtate inimicorum liberationem, & liberatus protectionẽ diuinã. Item de conſilio infirmis dãdo vide ſupra in ſeptimo opere miſericordiæ ſpiritualis, ubi agit de tertio luctu malo. Tertium requiſitum ad infirmorum debitam uiſitationem, ut prædictum eſt, eſt ſubſidium, hoc eſt in caſu qui indigeant, ꝙ eis detur aliquod ſubſidium eleemoſynarum ad ſuam indigentiam releuandã: quia ut dicit Apoſtolus. j. Io. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & uiderit fratrẽ ſuum neceſſe habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet cũ eo. q. d. nullo modo. Tertium mouens hominem hoc opus miſericordiæ adimplere eſt: qa opus iſtud homini facienti illud magnam confert utilitatem & meritum. Vnde homo infirmus & leproſus uel qualitercunque deformis

mis quaſi ſpeculum tuum eſt, in quo teipſum conſiderare potes: qualis enim naturæ ipſe eſt talis, & tu omninò præter forte picturam corporalis pulchritudinis & temporalis proſperitatis quietem conſpectu hominũ reddunt magis ſplendidũ. Sed talis pictura & proſperitas mundana minimo digito Dei poſſunt facilime, ut quotidianũ docet experimentũ, abſtergi. In iſto igitur ſpeculo libenter & frequẽter inſpicerent diuites proſperitatem mundanam habentes: ut ſic miſeriam, fragilitatem, & infirmitatem ſuæ propriæ naturæ cognoſcerent: quia ut teſtatur Aug. 4. de trini. c. j. Laudabilior eſt animus, cui nota eſt propria infirmitas quam qui ea nõ reſpecta vias ſiderum, motus planetarum, & naturas elementorum ſcrutaretur. Quod conſiderans Odo quondã epiſcopus Pariſien. de quo narrat Pariſ. in de uicijs, parte 6. ubi agitur de remedijs contra ſuperbiã, ꝙ ſemper in menſa ante ſe deſpectos pauperes, infirmos, ac deformes conſueuit habere. Requiſitus aũt a quodam delicato quõ poſſet hoc tolerare, reſpondit dicens, ꝙ quidam nobilis eum iſtud docuit, ſcilicet ſanctus Iob dicens. Viſitans ſpeciem tuam non peccabis. Ioan. 5.

De uiſitatione Carceratorum. Cap. LX.

SExtum opus miſericordiæ corporalis eſt ad incarceratos venire. Ad quod opus faciendũ monet nos Apoſt. ad Hebr. 13. dicẽs. Mementote uinctorum tanq̃ & ipſi ſimul vincti. Pro quo notandum, ꝙ captiui & incarcerati uiſitandi ſunt: ut eis miſericorditer tria beneficia impendantur. Primũ eſt, ut eis vitæ neceſſaria miniſtrentur. Secundũ eſt, ut illis ſalubris confortatio adhibeatur. Et tertiũ, ut ab iniuſta incarceratione liberentur. De primo exẽplum habemus Thob. j. vbi legitur, ꝙ Thobias pergebat per oẽs qui erant in captiuitate, & monita ſalutis dabat eis, & ſequitur, diuidebat vnicuiq; ꝓut poterat de facultatibus ſuis, eſurientes alebat, nudiſq; ueſtimẽta præbebat. Itẽ ad dandũ nobis exẽplum incarceratis uitæ neceſſaria miniſtrare. Danieli prophetæ in Babylone incarcerato miſit Deus cibũ per Abacuc prophetam Angelo deportante illũ cum cibo per capillum capitis ſuis a Iudea in Babylonem: ut patet Danie. 14. Secundò uiſitandi ſunt incarcerati, ut eis ſalubris cõfortatio adhibeatur. Vnde exemplum huius dedit nobis ille uir iuſtus & ſanctus Thobias, de quo etiã legitur Thobiæ j. Quòd cum omnis populus tribus ſuæ captiuatus erat ſub rege Salmanaſar, ipſe Thobias quotidie pergebat per omnẽ cognationem ſuam, & conſolabatur eos. Sed qualiter conſolandi & conſulendi ſunt incarcerati, oſtendit Vualenſis in ſumma collationum ad omne genus hominũ, par. j. diſtin. 5. c. 3. dicens, ꝙ cum alicui tali imponunt falſa crimina, cõſulendũ eſt ſibi, ꝙ pro Chriſto patienter ſuſtineat, & abſq; falſitate ſuã oſtendat innocentiã, exemplo Ioſeph, qui cum iniuſte carcerali traderetur cuſtodiæ, dixit pincernæ Pharaonis. Memento mei cum bene tibi fuerit, & facias mecum miſericordiã, ut ſuggeras Pharaoni, ut educat me de carcere iſto: quia furtim ſublatus ſum de terra hebræorũ, & hic innocens in lacum miſſus ſum. Gen. 40. Item exemplo Suſannæ, quæ cum falſa accuſatione ſibi impoſita erat ad mortem damnata dixit. Dñe Deus meus æternæ, qui abſconditorũ eſt cognitor, qui noſti omnia, anteq̃ fiant, tu ſcis: quia falſum tulerunt contra me teſtimonium, & ecce morior, cũ nihil horum fecerim, quæ iſti malicioſè cõpoſuerunt aduerſum me. Daniel. 13. Huiuſmodi. n. innocentes a crimine eis impoſito aliquando Deus defendit: ut in præſenti exemplariter oſtendit Hiero. epiſt. 3. de quadã ſancta muliere ſepties gladio ſecundum exigentiam legis tunc regnantis percuſſa: imponebatur. n. ei crimen adulterij, quæ uidens ſe morti condemnatam, ſuã innocentiã proteſtata ait. Teſtis mihi eſt Deus nõ ideo me nolle negare ne peccẽ: & cum ad illã ueniſſet percuſſor primo ictu raſuræ modice ſanguinẽ emiſit. ſecundò fibulam auri ex collo eius excuſsit. tertiò uerò ictu gladius reflectitur, & ꝑcuſſer ſe ferre nõ poſſe confiteẽ. Alius igitur ꝑcuſſor eligiẽ, a quo ſemel percuſſa aggrauaẽ. ſecũdò ab eo ꝑcuſſo quaſſaẽ. & tertiò uulnerata ꝑſte rnitur. quartò percuſſa viſa eſt mori, & educta a clericis ad ſepolturã reuixit dicens.

Dominus mihi adiutor & nõ timebo quid faciat mihi homo, & ſic reddita eſt libertati. In quo facto euidẽs eſt, ꝙ protectio & miſericordia diuina in liberatione affuit innocentis. Aliquñ tamen hmõi innocentes Deus in pñti puniri permittit: ſed tunc hoc infallibiliter ad eorũ meriti & præmij triumphũ permittitur. vñ Hiero. in epiſt. ad Cyprianum. Quanto inquit in hoc ſeculo tribulationibus, paupertate, inimicorum potentia, vel morborũ crudelitate fuerimus afflicti, tanto poſt reſurrectionẽ in futuro maiora præmia cõſequamur. In cuius confirmationẽ dicit Xp̃s Matth. 5. Beati eritis cum maledixerint uobis hoĩes, & pſecuti vos fuerint, & dixerint oẽ malũ aduerſum uos mẽtientes propter me, gaudete & exultate: qm̃ merces ueſtra copioſa eſt in cœlo. Si verò inquit Vuallenſ. ſi reus ille, cui crimina imponuntur inſtruẽdus eſt, vt peccata ſua non augeat per mendacia, periuria, uel falſa teſtimonia ſe purgãdo, ſed ut culpas ſuas & reatus cognoſcat & ueraciter pœniteat, & dignũ ſe eſſe pœnis & opprobrijs, & afflictione intelligat exẽplo filiorũ Iacob dicentium, meritò hæc patimur: quia peccauimus in fratrẽ noſtrum, Gen. 42. Itẽ inſtruẽdus eſt, vt pœnã, vel mortẽ ſi ſibi cõtingat patienter ſuſtineat: & ut cognoſcat ſibi melius finire vitã in breui pœnitentia ſibi condigna, q̃ in augmentũ ſuæ damnationis uiuere in malitia diuturna. Itẽ informandus eſt, ut miſericordiã Dei humiliter & deuotè imploret, & ut ſpe firma in ſaluatore confidat, exẽplo latronis dicẽtis. Meméto mei Dñe, dũ ueneris in regnũ tuũ. Cui reſponſum eſt a Xp̃o. Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. ut patet Mat. 27. Tertiò uiſitãdi ſunt incarcerati, vt ab iniuſta incarceratione liberentur. unde Prouerb. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortẽ, & qui trahunẽ ad interitũ liberare ne ceſſes. Si dixeris, vires nõ ſuppetunt, qui inſpectator eſt cordis ipſe intelligit, & ſeruatorẽ animæ tuæ non fallis, reddet homini iuxta opera ſua. Itẽ Eccl 4. Libera eũ qui iniuriã patitẽ de manu ſuperbi. Itẽ pſal. Egenũ & pauperẽ de manu peccatoris liberate. Ad iſtud .n. faciendũ mouemur crebris ſanctorũ exemplis, quorum unũ eſt exemplũ beatiſſimi Nicolai, qui tres pueros innocentes morti adiudicatos ab iiuſta ſñia mortis liberauit, ut docet Ianuẽſis in uitæ eiuſdem legẽda. Item ad dandũ nobis exemplũ hoc opus miſericordiæ faciendũ Dominus Suſannam iniuſte damnatã ex falſa mortis lata ſententia per puerum ſuum Danielem miſericorditer liberauit: ut Dan. 13. cap. Item Petrum in carcere Herodis uinctum & cum diligentia cuſtoditum Dominus per Angelũ ſuũ de manu Herodis & đ oĩ expectatione plebis iudæorũ, miſericorditer. vt Act. 12.

De ſepeliendis mortuis. Cap. LXI.

Septimũ opus miſericordiæ corporalis eſt mortuos ſepelire. De quo Ec. 7. Morttuo nõ prohibeas miſericordiã, ſ. ſepulturæ. † Ad iſtud .n. opus miſericordiæ faciendũ triplici medio inſtigamur. primò ſanctorũ patrũ exẽplatione. ſecũdò naturæ inſtinctiõe. tertiò iuſtorũ cõmendatione. Vnde quantũ ad primũ ad iſtud opus miſericordiæ exercẽdũ, exẽplũ dedit nobis ille vir S. Thobias, de quo legitur Thobiæ j. c. ꝙ mortuis atq; occiſis ſepulturã ſolicitè adhibeat. Itẽ legiẽ Thobiæ 2. ꝙ Thobias cũ nũciatũ eſſet ei, ꝙ vnus de filijs Iſrael iugulatus iaceret ĩ platea, ſtatim exiliẽs a cubitu ſuo relinquẽs prandiũ ieiunus peruenit ad corpus, tolléſq; illud portauit ad domũ ſuã occulte: ut dũ ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum. Itẽ ille ſanctus patriarcha Abraham cũ magna diligẽtia emit agrũ, in quo ſepeliret vxorẽ ſuã, vt patet Gene. 23. Item ille nobilis dux Iudas Machabeus poſt pliium cõtra Gorgiũ cõmiſſum venit, vt corpora proſtratorum tolleret, & illã cum ſuis parẽtibus ſepeliret: ut patet 2. Macha. 12. Itẽ diſcipuli Ioannis baptiſtæ audiẽtes, ꝙ decollatus eſſet ab Herode Ioannes, venerũt & tulerũt corpus eius & ſepelierũt illud: ut patet Matth. 14. Itẽ Ioſeph ab Arimathia & Nicodemus ſepelierũt corpus dñi nr̃i Ieſu Xp̃i uenerabiliter in ſepulcro nouo exciſo in petra, in quo nõdũ quiſq̃ poſitus fuerat: ut patet Matth. 27. Mar. 15. Lucæ 23. & Ioan. 19. Secũdò ad iſtud opus miſericordiæ adimplẽdum monemur naturæ inſtinctione. Vnde Pariſ. in ſum. ſua de uirtutibus, part. 3.

ræ.de iuſti.cap. 43. legitur inquit in lib.de na
turis animalium, ꝙ mortuo delphino, circú-
ſtant alii delphini, ne cęteri piſces marini mor
tuû ſuum deuorarent, & deferũt eũ in profun
dũ maris, atq; ibidẽ ſepeliunt illũ. Et dicuntur
delphini magni piſces qui voces hominũ ſe-
quũtur, & ad ſimphoniã gregatim cõueniunt
& nihil in mari velocius iſtis, ut dicit Iſid. 12.
ethim. c.6. & ex quo iſta bruta animalia rõne
carẽtia iſtud opus taliter exercent ex pura in-
ſtinctione naturæ, a multo fortiori natura hu-
mana ratione regulata, ex ꝑdictis ſanctorum
exemplis informata moneretur iſtud opus mi
ſericordiæ exercere. Tertiò ad iſtud opus mi-
ſericordiæ adimplẽdum monemur iuſtorum
multiplici commendatione. vnde de iſto ope-
re miſericordiæ ſanctus ꝓpheta Dauid uiros
Iabes galaad cõmẽdauit dicẽs. Benedicti uos
a Domino: quia feciſtis miſericordiã hanc cũ
domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum, & nũc
retribuet Dñs uobis miſericordiam & uerita-
tem 2. Reg. 2. Itẽ de iſto opere miſericordiæ
commendauit Xp̃s Magdalenam Mar. 14. di-
cens. Bonũ opus operata eſt in me: præuenit
n. vngere corpus meũ in ſepulturam. Itẽ om-
nes fideles iſtud opus miſericordiæ cum præ-
dictis cęteris faciẽtes cõmendantur, imo & be
nedicuntur a Dño benedicente. Beati miſeri-
cordes, qm̃ ipſi miſericordiã conſequentur.
Matth. 5. Sed hoc eſt notandum, ꝙ licèt iſtud
opus miſericordiæ facientes motu pietatis a
Deo taliter commendantur: tñ ſuperſtitioſa,
friuola & nimis præſumptuoſa, quæ multo-
ties fiunt nr̃a diuitũ ſepultura propter pompã
mundanã & quamuis uiuorum aliqualia ſint
ſolacia: tñ nec Deo ſunt placentia, nec defun-
ctorũ ſubſidia, & hoc affirmat Greg. ſicut pa-
tet in c. 13. q. 2. animæ. Itẽ Aug. j. de ciuit Dei
c. 14. Item Vuallenſ. in ſum. collationum ad
ad oẽ genus hominũ, par. 7. d. 3. c. 1. qui oẽs in
hac concordant ſententia. Ac etiã cũ eiſdẽ cõ-
cordat Petrus Lombardus 4. ſenten. diſt. 45. c.
Pompa ĩquit funeris agmina exequiarũ ſum-
ptuoſa diligentia ſepulturæ uiuorũ ſunt qua-
liacũq; ſolacia: nõ tñ adiutoria mortuorũ: nã
ſi aliquid prodeſt impio ſepultura ꝓcioſa, obe
rit pio & iuſto uilis aut nulla. vnde ꝓclaras exe
quias in cõſpectu hominũ purpurato illi diui
ti exhibuit turba famulorũ. Sed multo clario-
res in conſpectu Dei ulceroſo illi pauperi La-
zaro miniſteriũ exhibuit; q extulerũt eũ mar-
moreũ tumulũ: ſed in Abrahæ gremiũ. Vnde
& Vuallenſis vbi prius, & idem habet Aug. in
de cura mortuorũ agẽda narrans de corpori-
bus quorundã ſanctorũ martyrũ ignibus cre-
matis & cineres in Rodanũ fluuiũ proiectos,
ne qualiſcunq; eorũ relinqueretur memoria,
quod diuinitus ideo eſt ꝑmiſſum, vt diſcerent
xp̃iani in cõfitendo Xp̃m, dũ contemnunt hãc
vitã, multo magis debere contẽnere ſuorum
corporũ ſepulturã, ſi oporteret pro Xp̃o. Vnde
& legitur in vita Patrũ lib. 2. par. 19. de quodã
impio honorificè ſepulto, & de quodã ſolita-
rio ſancto & iuſto: & tñ in fine a beſtijs deuo-
rato, ꝙ cũ hęc admiraret quidã ſanctus, dixit
ſibi Angelus, ꝙ impius ille: quia aliquod bo-
nũ licet paruũ inter multa mala fecerat, ideo
in ſepulturam illius boni mercedẽ recepit, &
ideo vir ſanctus quia parũ culpæ inter multa
bona fecit, ideo in pœnã illius parui mali per
miſit eũ Deus a beſtijs deuorari: ueruntamen
& licet non obſit ſaluti fideliũ in Chriſto mo-
rientiũ, eorũ corpora carere fideliũ ſepultura
tñ, ut ait Aug. j. de ciui. Dei c. 14. Non ſunt cõ
temnenda, nec abijcienda defunctorũ corpo-
ra, & maximè iuſtorũ, quæ ſunt quædã æter-
nitatis & reſurrectõis ſemina, q̃bus tãq̃ orga-
nis ad opera bona uſus eſt Spirituſſanctus.

2 † Quod uerò antiquorũ patrum funera
ſunt tam officioſa pietate curata: ut Abraham,
Iſaac, & Ioſeph: ac etiam corporis Chriſti cũ
cum aromatibus conditi, & ꝙ Thobias pro-
pter ſepulturam commendatur. hæc omnes
auctoritates, ut ait Augu. ibidem, non hoc in-
ſinuant, vt talis ſepultura proſit defunctorum
cadaueribus. Sed quòd talia officia Deo pla-
cent & viuentibus proſunt ad inſtruendam fi-
dem reſurrectionis futuræ. Hæc ille. Ex qui-
bus patet, quòd de pompoſa exequiarum &
ſepulturæ curioſitate fidelibus modicum eſt
curandum, ſed ſummopere prouidendum eſt
eis, quòd ante mortem habeãt fidẽ rectã, ſpem
firmam, & charitatẽ perfectam cũ vera contri-
tione, integra cõfeſsione, & uolũtaria ſatisfa-

ctione: quia ſatisfactio pro tunc in magna parte conſiſtit in diſcreta teſtamenti cōditione, in quo teſtamento de oībus iniuſte acquiſitis & ablatis ſatisfaciant, & illa inquantum ſufficiūt plenarie reſtituant, & non in poſterū executoribus uel quibuſcum cōſanguineis, uel affinibus nimis confidant, ne forte contingat eis, ſicut contigit cuidam militi, de quo narratur in quadā cronica de uita Caroli magni quōdam regis Franciæ, & idem recitat Vuallen. in ſumma collationum ad omne genus hominū parte 7. diſtin. 3. cap. 4. dicens, ꝙ miles quidam cū in extremis laboraret, præcepta dedit cuidam cōſanguineo ſuo, quod equum ſuum uenderet, & præcium per omnia pauperibus daret, ſed ille equum uendidit pro centum ſolidis, & denarios inde receptos in proprios uſus accepit, cui tranſactis triginta diebus apparens, ſibi miles defunctus in ſomnis dixit, tu miſer: quia iniuſte eleemoſynam meam retinuiſti. ideo me in pœnis per triginta dies morari feciſti: ſed ſcias proinde, te in inferno eſſe ponēdum, & me liberatum hodie ad paradiſi gaudium tranſiturum, qui euigilans tremefactus, & in craſtino clamore demonum quaſi leonū & luporum frendentium & rugiētium in aere audiuit, & ſtatim uiuus in medio ciuium raptus eſt ab eis, & poſt dies duodecim in faſtigio cuiuſdam ſilicis in quodam mōte corpus eius eſt inuentum ab urbe quatuor dietas diſtante. Hæc Vuallenſ. Sed pro eo quod ſupradictum eſt, Abraham emit agrum ad ſepeliendum uxorem ſuam. Ideo hic quæri poteſt, an pro ſepultura mortuorum aliquid ſit a miniſtris ecclefiæ exigendum. & dicendum eſt ꝙ non. Vnde Grego. in regiſtro Ianuario epiſcopo ſic ſcribit. Quæſta eſt inquit nobis Verenda clariſsima fœmina; ꝙ ab ea ſolidos pro filię ſuæ ſepultura fraternitas ueſtra uelit exigere: hoc autem uitium, & nos poſtquam Deo auctore ad honorem pōtificalem acceſsimus ab eccleſia noſtra omnino uetuimus; quod prauam denuo conſuetudinē nequaquā uſurpari permiſimus, memores qui dum Abrahā a filiis Ephron, hoc eſt a filijs Seor ſepulchrū præcio ad humandū corpus coniugis ſuæ poſtulare, præmiū accipere Ephron renuit ne commodum uideretur de cadauere conſecutus. Si igitur tante cōſiderationis paganus vir fuit, quāto magis nos, qui ſacerdotes dicimur hoc facere nō debemus. Vñ hoc auaritiæ uitiū ne in alienis denuo reimperare p̄ſumat ammoneo: ſed ſi qñ aliquē in eccleſia vr̃a ſepeliri conceditis, ſiquidē parentes ipſius Xp̄i, vel hæredes pro luminaribus ſponte quid offerre voluerint, accipere nō uetamus, peti uerò, aut aliquid exigi oīno prohibemus; ne qđ ualde irreligioſum eſt, venalis quod abſit dicat̃ eccleſia; aut vos uideamini de humanis mortibus gratulari: ſi ex eorū cadaueribus ſtudeatis quærere aliquo mō cōpendiū. Hæc Greg. & po. in c. 12. q. 2. quęſta eſt. Et ſi obijciat̃, ꝙ Ephron licet primò renuerit: tñ poſtea pro ſepulcro ſiue pro fundo ꝙ ab eo Abrahā ad ſepeliēdū mortuū ſuū petiit p̄ciū accepit: ut patet Gene. 23. Dicendū eſt, ꝙ licet Ephron p̄cibus Abrahæ uictus p̄ciū ab eo quodā mō inuitus accepit: tñ erat pro illa acceptione repræhēſibilis. Vnde Hiero. ſuper Gene. Poſtquā inquit p̄cio uictus eſt Ephron, ut ſepulcrū uenderet, & acciperet argenteū licet cogente Abraham. una litera quæ apud illos pro eo legitur ablata eſt de eius nomine. & pro Ephron appellatus eſt Ephrain, ſignante ſcriptura eū nō fuiſſe conſūmatæ perfectæq; uirtutis, qui uouit memoriā mortuorū vendere. Sciant igitur, qui ſepulcra uendunt voluntarie, nec cogūtur, ut accipiāt præcium: ſed a nolentibus quicq̄ extorquent, mutari nomen ſuū & perire quodā de merito eorum, cū etiam ille repræhendatur occulte, qui inuitus accepit. Hæc Hiero. & ponitur in c. 13. q. 3. poſtquā. Et ſequitur. In eccleſiaſtico. namq; libro ſcriptū eſt. Mortuo nōn prohibemus grām, ſciēs qm̄ oēs moriemur. Itē in eodē. Oīa quæ de terra ſunt in terrā reuertent̃, quid igr̃ terra terrā uendis. Memento, ꝙ terra es, & in terrā reuerteris. Et qm̄ ubi futura eſt, & ap̄priat, & ſi tardat, recordare: qa nō hois ē terra, ſed ut pſ. cōmemorat. Dñi eſt terra & plenitudo eius. igr̃ terrā vendis inuaſionis rei alienæ reus tenebris. gratis accepiſti a Deo gratis da pro eo, quare itē dictū eſt oibus omno chriſtianis terrā mortuis uendere & debitam ſepulturam denegare, niſi forte proximi

mi & amici defuncti propter nomẽ & redemptionem animæ viri gratis dare aliquid velint. hæc c.13.q.2. In eccleſiaſtico.

De eleemoſyna. Cap. LXII.

ET inſuper pro apertiori declaratione prædictorum ſeptem operum miſericordiæ corporalis & pro eo ꝙ impletio illorum operum ſtat principaliter in eleemoſynarum largitione diſcreta.

1 † Ideo hic quatuor ſunt ſpecialiter conſideranda. Primò quibus ſit eleemoſyna eroganda. Secundò quam abunde ſit eleemoſyna tribuenda. Tertiò, de quibus bonis ſit eleemoſyna faciẽda. Et quartò qua intentione ſit eleemoſyna pauperibus tribuenda. Quantum ad primum.ſ.quibus ſit eleemoſyna eroganda, de illo quadrupliciter informamur. Primò ex naturæ operatione. Secundò ex decreti eccleſiæ inſtitutione. Tertiò ex ſanctorum doctorum exhortatione. Et quartò ex veriſsima ſcripturæ ſacræ auctoritate. Primò enim informamur de naturæ operatione. Vnde natura in ſua operatione exemplariter nos informat pauperibus infirmis, & miſeriam huius vitæ patientibus compati, & eorum neceſsitatem & defectum in noſtra abundantia releuare, de iſto vide ſupra c.24. huius quartæ partis, ubi agitur de primo opere miſericordiæ ſpiritualis ferè in fine. Secũdò de eodem informamur ex decreti eccleſiæ inſtitutione ſic dicentis. Epiſcopus pauperibus & infirmis, qui debilitate facientes ſuis manibus laborare non poſſunt, victum & veſtitum inquãtum ſibi poſsibile fuerit largiatur. Hæc c.diſtin.82.Epiſcopus. Item 12.q.2.mos eſt. Nos inquit canon apoſtolicæ ſedis ordinato Epiſcopo præcepta tradere, ut de omni ſtipendio, quòd ſibi accidit, quatuor debeant fieri portiones, vna videlicet epiſcopo, & familiæ eius propter hoſpitalitatem & & ſuſceptionem. Alia clero. Tertia verò pauperibus. & quarta eccleſijs reparandis. Hæc c. ſub auctoritate B.Greg. Ex quibus patet, ꝙ epiſcopi pauperibus ſe ſuo laboricio iuuare non valentibus deberent eleemoſynam erogare, & hoc idẽ facere obligantur ex charitatis intũitu & oẽs alij mundi diuites. vnde Apoſt.1.Io.3.c. Qui habuerit ſubſtantiã huius mundi & viderit fratrem ſuũ neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo q.d. nullo modo. Tertiò de eodẽ informamur ex ſanctorum exhortatione. vnde Hiero. Illis ĩquit tribue diuitias tuas, qui nõ farſatas aues comedunt, ſed pane indigeant: vt famẽ repellas & nõ augeas luxuriam, intellige ſuper egenum & pauperem, nudum veſti, eſurientẽ ciba, egrotantem viſita, & quotienſcunq; manũ extendis Xp̃m cogita. Hæc ille. Item Bern. ad regem Ciliciæ. Beatus qui intelligit non ſuper cupidum ſed ſuper egenum & pauperem, illũ inquam pauperem, qui inuitus petit, & cũ uerecundia accipit. & accipiẽs gratias Deo reddit. Hæc ille. Item Linc. in quodam ſermone, ac etiam in ſuis dictis dicto ſecundo. Miſericordia inquit eſt uoluntas releuãdi miſerum a ſua miſeria. Sed ſicut dicit Proſper, nõ ẽ propriè miſericordia dare, ubi non eſt miſeria: q2 nihil aliud eſt habentibus dare, ꝙ perdere. hæc Proſper in de vita contemplatiua, & po. in c.j. q.2.paſtor. Item Criſo. ſuper epiſtolã ad Heb. omel.11. exponẽs illud Pſal. dicens. Beatus ꝙ intelligit ſuper egenũ & pauperẽ, hoc eſt qui cognoſcit, quid ſit pauper, & qui tribulationẽ eius percipit, cognoſcẽs quoq; tribulationem eius, ei confeſtim miſerebitur. intellige quia ſi mihi tibi liber erit, & eandẽ tecum percipiat generoſitatẽ, & alia tecum cõia habebit. Vnde Linc. ſuper euangelia, parte 3 c.28.& 29. Dic mihi inquit quæſo o diues, quare pauper tecũ nõ accipiat cibum, qui tecũ accepturus eſt regnũ. Quare non accipiet veterẽ tunicam, qui tecũ accepturus eſt immortalitatis ſtolã, quare pauper non meretur accipere panẽ tuum, qui tecũ meruit accipere baptiſmi ſacramentum, cur indignus ſit accipere, vel reliquias ciborũ tuorũ, qui tecum venturus eſt ad conuiuium Angelorum ille tibi dandus eſt cibus, qui tibi poteſt dare regnũ cœlorum, pauperes pro vobis orabunt: quia amici Dei ſunt, & pauperũ ſpiritu.i.humiliũ eſt regnũ cœlorũ, ab illis igitur illud eme. Vnde fatuitatis argui põt diues, qui nũmum ei negat, qui ſibi maximum põt cõferre regnum: ſi.n.diceret tibi homo fidelis,

da mihi vnum nummum æreum,vt acciperes centum ſolidos aureos.quanto magis quia dicit tibi Deus centuplum accipietis, & vitam æternam poſsidebitis.Hæc ille.

2 † Sed iſto non obſtante multi diuites libentius paſcunt ſuos caues venaticos, q̃ pauperes Chriſti ſanguine preciofo redemptos: vt oſtditur ſupra, cap.57.huius. ubi agitur de tertio opere miſericordie corporalis. Dictis ibidem adijcienda ſunt verba Criſ. vbi ſupra, quemlibet talem diuitem immiſericordem ſic alloquentis. Illi inquit.ſ.canes tui ſaturantur: iſte autem.ſ.pauper ſępius dormit tota nocte eſuriens & ſeruis tuis inhonorabilior eſt: ſed qualiter hoc conſiſtit, illi dicis tibi neceſſaria officia complent:ſed qui iſti,quid ſi oſtendero neceſſarium officium tibi pauperem implere, multo amplius ab illis aderit tibi in die iudicii quia illi eruẽt te ab igne æterno, quid tale omnes ſerui tui faciunt, qñ Thabita defuncta eſt, quis eã ſuſcitauit,ſerui circũſtantes an pauperes q.d.non ſerui,ſed orõ pauperũ: tu aũt ſeruis tuis æqualem pauperem facere velis. Frigus eſt, & iacet ſeruus tuus pannis circũdatus ſed iacet pauper frigore ferè mortuus, dentes quatiens:ſed Deum vultu & habitu.i.corde & ore depræcans: tu autem calefactus & ebrius pertranſis ad lectum preciosum. Sed quo vis Deum te in calamitatibus tuis conſtitutum liberare, nonne hoc gehennæ digna ſunt.Hæc ille. Vnde huiuſmodi diuites & ſpecialiter eccleſiaſtici paſtores qui pauperum contemnũt ſalutem,vt dicit Linc.ſuper euangelia,parte j. cap.37. peiores ſunt q̃ diues euãgelicus in inferno ſepultus, qui fratrum ſuorum curã agẽs Rogo te inquit pater Abraham, ut mittas Lazarum in domũ patris mei, habeo quinq; fratres,vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locũ tormentorũ.De talibus.n.qui ſic ſunt immiſericordes dicit Apoſtolus Iudas in epiſtola ſua canonica: hi ſunt in epulis ſuis malè conuiuãtes ſine timore ſemetipſos paſcentes.certè tales gerunt figuram Cayn, qui interrogatus a Domino, vbi eſt Abel frater tuus,reſpondit neſcio Domine. Hæc ille. Ideo tu qui diues es, da eleemoſynam pauperibus, ne cum Cayn a Domino maledicaris:& cũ diuite epulone proijciaris in ignem æternum, & ne tũc ibi diuitiæ tuæ generent in te vermem remordentis conſcientiæ qui nunquam moriatur, Iſa.9.Vnde Linc.ſuper euangelia,parte 2.cap. 47.In aqua inquit ſtante quę vermes generat figurantur diuitiæ terrenæ, quæ cum egenis non diſperguntur, in vermes æternæ damnationis conuertuntur. vnde huiuſmodi diuitiæ cum accumulantur generant inflationem vanegloriæ: & ſicut pluuiæ cadentis ſpuma ſuper aquam tempeſtatem futuram prenunciãt, ſic vanagloria ex congregatione diuitiarũ ſuper diuitias peſtẽ futuri iudicii inſinuat, ſpargi inter pauperes diuitię debent,ne vermes generent cõſcientiæ,ſi quieſcant,& ne ex earum cumulatione vanagloria fiat:a montibus autẽ vſque ad ualles erit iſte effluxus.i.a diuitibus ad pauperes:a montibus enim ad ualles aquæ deſcendunt, ſed iſtæ aquæ deſcendentes, aut ſcaturiunt ab iſtis montibus, & tunc minori impetu ad valles confluunt,aut ex nubibus aqua reſoluitur: & tunc velociter ad modum torrentis ad vales tranſmittitur, ad hunc modum eſt de diuitijs. Si enim per iniquitatem fuerunt acquiſitæ:tunc ſunt quodammodo ex nobis vel a diabolo a quibus nihil eſt niſi malum: & tunc lente pauperibus diſperguntur, ſi autem per Deum acquiruntur.ſ.iuſte & ſine dolo, tunc crebro pauperibus funduntur, in vallibus autem figurantur pauperes. Cum.n. dies breues fuerint ſicut in hyeme valles ſordeſcunt:cum verò longæ fuerint dies, ſicut in æſtate incipiunt eſſe delectabiles & magnum fructum facere, ſic eſt de pauperibus, qui in hac uita breui vileſcunt:ſed in uita æterna precioſi erunt. econtra verò eſt in montibus, in quibus diuites figurantur.hæc Linco. Et ideo tu qui diues es ſecundum conſilium Spiritusſancti Eccleſiaſt. 11. Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas, ideſt de diuitiis tuis mitte eleemoſynam ſuper pauperes mundanam tribulationem patientes, quia poſt multa tempora inuenies illam.i. mercedem pro illo gaudij ſempiterni recipies.Quartò de prædicto.ſ.quibus ſit eleemoſyna erogãda iformamur ex ſacræ ſcripturæ auctoritate.& primò ex illo Eccl.7.Porrige pauperi manũtuã, ut proficiatur propitiatio

propitiatio tua, & benedictio tua gradiatur in conſpectu omnis viuentis. Item Eccleſiaſ. 29. Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hęc pro te orabit ab omni malo. Item Matth. 18. Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus & habebis theſaurum in coelo, & veni ſequere me. Item Luca 14. Cum facis conuiuium voca pauperes, debiles, cæcos, & claudos, & beatus eris: quia non habent retribuere tibi, retribuetur aut tibi in reſurrectione iuſtorum. Item Matth. 5. Qui autem petit a te da ei. Sed hic dubitatur. Nunquid malis & impiis ſit eleemoſyna eroganda? Et probatur ꝙ ſic: nam omni petenti eſt dandum, iuxta illud Luc. 6. Omni petenti te tribue: ſed mali & impii multoties a diuitibus petunt, igitur talibus eſt dandum. Item ſic inimicos noſtros tenemur diligere & illis benefacere, iuxta illud Luc. 6. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: ſed inimici, qui nos odiũt, mali ſunt & impii in hoc quòd tranſgrediuntur mandatum Dei dicentis. Dilige proximum tuũ ſicut teipſum. Mat. 19. igitur malis & impiis eſt eleemoſyna danda. Item ſicut dicit Apoſtolus Rom. 12. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitierit potũ da illi: ſed inimici noſtri, qui nos odiunt, mali ſunt & impii: quia homicidæ, iuxta illud j. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Ex quibus planè ſequitur, quòd malis & impiis eſt eleemoſyna dandá. Ad oppoſitum tamen videtur eſſe ſcriptura Eccleſiaſt. 12. ubi ſic ſcribitur. Da bonis & non recipies peccatorem, benefac & humili, & ne dederis impio prohibe panes illi dare, ne potentior te ſit. Itẽ Eccleſiaſt. 4. Deſudet eleemoſyna in ſinu tuo, donec inuenias dignum cui des. Hinc reſpondetur concedendo ꝙ malis danda eſt eleemoſyna. Vnde ſanctus Thom. ſecunda ſecundæ. q. 32. artic. 5. vbi elucidans qualiter dare eleemoſynam cadit ſub præcepto, ad propoſitum ita ſcribit. Cũ dilectio inquit ſit in præcepto, neceſſe eſt omnia illa cadere ſub præcepto, ſine quibus dilectio Chriſti non ſeruatur: ſed ad dilectionẽ proximi pertinet, vt non ſolum velimus bonũ: ſed etiã ſibi bonũ operemur, ſm̃ illud j. Ioan. 3. Non diligamus uerbo, neq; lingua, ſed opere & ueritate. Ad hoc autẽ ꝙ uellemus & operemur bonum alicui requiritur, ꝙ eius neceſsitati ſubueniamus, quod fit ſpecialiter per eleemoſynarũ largitionẽ. & ideo inquit, eleemoſynarũ largitio eſt in præcepto: ſed quia inquit, præcepta Dei dantur de actibus virtutum. ideo neceſſe eſt, ꝙ hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſm̃ ꝙ actus eſt de neceſsitate uirtutis. ſ. ſecundũ ꝙ recta non requirit, ſecundum quã eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex illius cui dãda eſt eleemoſyna. Ex parte dantis cõſiderandũ eſt illud quod dandum eſt ſit ei ſuperfluũ, ſecundũ illud Luc. 11. Quod ſupereſt date eleemoſynã, & dico ſuperfluũ nõ ſolũ reſpectu ſuiipſius: ſed etiam reſpectu aliorũ, quorũ cura ſibi incumbit. De quibus Apoſtol. j. Thim. 5. Si quis ſuorũ & maximè domeſticorũ curã non habet, fidẽ negat, & eſt infideli deterior, & poſtea de reſiduo aliorũ neceſſitatibus ſubueniatur. De iſta materia vide ſupra in principio huius ſeptimæ ſpeciei auaritiæ. Ex parte recipientis requiritur, ꝙ neceſsitatem habeant, alioquin non eſt rõ, quare eleemoſyna ei daretur. Vnde Proſper & poni. in c. j. q. 2. paſtor. Nõ eſt ĩquit propriè miſericordiã dare, vbi nõ eſt miſeria: quia nihil aliud eſt hoĩbus dare, ꝙ̃ ꝑdere, imò accipiẽtes eleemoſynã cũ non indigeant, grauiter peccant. Vnde Hiero. ad Damaſum Papã. Clerici inquit ꝗ ex bonis & opibus parentũ ſuſtentari pñt, ſi ꝙ pauperũ eſt accipiant, ſacrilegium proculdubio cõmittunt, & per abuſionẽ taliũ iudicium ſibi mãducant & bibunt: ſed indigentibus qui ſeipſos ſuſtentare nõ pñt danda eſt eleemoſyna, & licet mali & impii ſint. Sed pro iſto eſt ulterius notandũ. ꝙ aliqui ſunt mali & impii, ꝗ ſuis demeritis exigẽtibus efficiunt̃ paupes, cęci, uel claudi, & inhabiles ad ſibi uitæ neceſſaria ꝓprio labore acquirẽdũ, & talibus ẽ eleemoſyna dãda. Notymgrã ſuꝑ illud Mat. 5. Diligite inimicos ueſtros. Hõ inquit tenetur diligere inimicũ, & orare pro ꝑſequẽtibus eũ, & uelle ſibi uitã æternam & correctionẽ animæ & uitæ ſuæ quantum ſibi ꝓſi, & ſit in articulo neceſsitatis, uel credat eum eſſe in illo articulo, tenetur ſub ꝑcepto & pęna peccati morta-

lis ſibi ſubuenire. Hæc ille. Sunt etiam aliqui mali & impij, q. ſatis fortes ſunt, & abiles ſuo laboricio proprio uictum & ueſtitum acquirere, ſed tamen eleemoſynam ab alijs petunt, nulla alia occaſione aut neceſsitate compulſi, niſi ſolummodo ut laborem corporalem euitent, & ocioſe in ſuis uoluptatibus nutriantur & de talibus intelligitur illud prius allegatum Eccleſiaſt. 12. Da bono, & ne receperis peccatorem. unde & notabiliter tamen dicitur. Prohibe panes illi dare, & ſubditur. Ne in ipſis potentior te ſit, hoc eſt ne occaſione tuæ eleemoſynæ nutriatur in ſua iniquitate, & potentior ſit ad tranſgrediendum Dei mandatum in te & in alijs peccando. Vnde Auguſt. inquit. Sic diligendi ſunt homines, ut non diligantur eorum errores: quia exhibitio beneficij dilectioni correſpondet. ideo peccatori ad ſuſtentationem naturæ debet eleemoſyna dari, ſi indigeat, cum præcipiatur nobis benefacere & inimicis: ſed ad fouendum eorum malitiã nõ debemus eis aliquid dare: nam ſi conſtaret, ꝙ illud, quod eis datum eſt, in peccatis abuterentur, non deberet eis dari, niſi neceſsitas expoſceret.

3 † Sed contra illud uidetur procedere ratio prius facta, quæ aſſerit, omni petenti eleemoſynam eſſe tribuendam, & quantum ad iſtud reſpõdet doctor de Lyra ſuper illo prius allegato, Luc. 16. cap. Omni petenti te tribue, ubi ſic ſemper inquit petenti dandum eſt, ſcilicet donum, uel uerbum oſtendendo, ſecundum quòd dicit Auguſt. ꝙ ſi irrationabiliter petat, tribuendum eſt ei uerbum correctionis ſibi oſtendendo, quòd irrationabiliter petat, & tunc, ut dicit Auguſt. melius ei dabis quam petit: cum iniuſte petentem correxeris, & talis eleemoſyna nulli eſt neganda. Vnde Linco. ſuper euangelia, parte j. cap. 37. Nulli cuiuſcũq; profeſsionis eleemoſyna ſpiritualis correctionis & correptionis eſt neganda, ſed unicuique prout neceſsitas poſtulauerit eſt diſtribuenda. Vnde Apoſtolus. Corripite inquietos, orate pro calumniantibus & perſequentibus uos Hæc Lyra. Sed tamen eleemoſyna corporalis in iuſte petenti eſt neganda, & hoc innuitur in illo prius allegato, Eccleſi. 4. ubi dicitur. Deſudet eleemoſyna in ſinu tuo, donec inuenias dignum, cui des: nam, ut dicit Aug. utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurius iuſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangitur ut iuſtitiæ ſeductus acquieſcat. hæc Auguſt. & ponitur in c. 5. q. 5. non omnes. Sed tamen ut dicit Lira ubi prius, ſi rationabiliter petat tribuendum eſt ei donum quod petit, & ſi ſit in extrema neceſsitate poſitus, talis datio cadit ſub precepto. Vnde ſecundum Ianuenſem in ſuo Catholicon, ab elemonia, quod eſt miſericordia, & ſyna, quod eſt mandatum, dicitur eleemoſyna quod eſt mandatum miſericordiæ, & ſecundum hoc eleemoſyna ſcribitur per e, in ſecũda ſyllaba, ſed melius inquit ſcribitur per y & tunc dicitur eleemoſyna ab ely, quod eſt Deus, & ſyna mãdatum, & inde eleemoſyna quaſi Dei mãdatum: Deus enim eleemoſynam mandauit fieri. Vnde Deut. 15. cap. Præcipio tibi, ut aperias manus tuas fratri tuo egeuo & pauperi. Item Luc. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis, & ideo dicitur Eccleſiaſt. 29. Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiã eius non dimittas eum uacuum. Hæc conſiderans beatus Grego. ſuper euangelia, omel. 40. cum inquit quoslibet in hoc mundo abiectos aſpicitis: etiam ſi repræhenſibilia eorum opera uidentur, nolite tamen eos deſpicere: quia fortaſſe quos morum infirmitas uulnerat, medicina paupertatis curat, quorum ſi qua ſunt talia, quæ iure debeant repræhendi, hæc ſi uultis ad uſum mercedis noſtræ inflectitis: ut ex eorum uitijs emulentur uobis incrementa pietatis, quatenus ut panem detis pariter & uerbũ panẽ refectionis cũ uerbo correctionis, & ſic duo a nobis alimenta percipiat, qui tantum unum quærebat, dumque exterius cibo & interius ſatiatur eloquio, pauper cum repræhenſibilis cernitur, moneri debet: ſed deſpici non debet: ſi uerò nihil repræhenſionis habet, ſicut interceſſor debet ſummopere uenerari. Hæc ille. Vnde & Criſo. ſuper epiſtolam ad Heb. 9. contra eos qui pauperes deſpiciunt & redarguunt, & ne eis dent eleemoſynam occaſionẽ quærunt, ſic ſcribit. qualiter inquit Deum rogas, dicis. Ne memineris peccatorum meorũ

proinde

proinde & ſi ualde peccator ſit ille qui a te eleemoſynam petit, hoc ipſum in illo cóſidera & noli reminiſci peccatorum eius, hoc eſt in caſu ꝙ indigeat, noli ab illo tuam eleemoſynam propter eius peccata retrahere. Et ſequitur. Efficiamur miſericordes non quomodocunque ſed quomodo pater noſter cęleſtis miſericors eſt: ipſe enim inquit adulteros, & meretrices, & maleficos gubernat, & quid dico, omnes ſpecies iniquitatis habentes nutrit, omnes induit, & nullus illorum fame perijt. Hæc ille. Sed quare putas Deus taliter impios, & maleficos nutrit & gubernat? Certè ꝓut dicit Ezechie. 33. quià non vult mortem peccatoris, ſed magis ut conuertatur & uiuat. ſic igitur debemus, & nos exemplo patris noſtri miſericordes eſſe & pauperes, licèt maleficos, & impios ſuſtentare ea intentione, ut cóuertantur, & vera Chriſti membra efficiantur. Vnde Lincon. dicto. 2. declarans qui ſunt membra Chriſti. Si quis (inquit) vulnerat pedem alterius, uerè dicit lingua vulnerati vulneranti, tu vulnęraſti me. Similiter uerò dicit ſananti pedé vulneratű, tu ſanaſti me, quid igitur boni uel mali pedi infertur, uerè ſibi lingua aſcribit, & caput in quo eſt lingua: hoc enim facere nó poſſet, niſi mediantibus neruis pes capiti coniungeretur: nam ſi pedem abſciſum quis percuteret, nullum caput, nullaque lingua uerè poſſet alicui dicere, percuſsiſti me. Si igitur per colligationem pedis ad linguam & ad caput, quæ per neruos fit, & per multa media faciliter diſſolubilia, uerè attribuit ſibi caput, quod pedi infertur, multo amplius uerè ſibi attribuit caput ipſum noſtrű Ieſus Chriſtus, quod membris ſuis infertur, quæ membra Chriſto capiti colligantur neruis charitatis, quos neqꝫ mors, neque gladius, neque inſtantia, neq; prępterita, neque futura, neque aliqua alia creatura poteſt dirumpere quibuſque neruis cóiugunturmembra Chriſti, Chriſto capite ſine omni diſtantia & mediorum interpoſitione. Planè igitur uerum eſt, quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: ſed ex hoc uidetur non aliis fore benefaciendum quàm his, qui membra Chriſti ſunt colligata ipſi neruis charitatis: ſed ad hoc hoc dicimus, quòd & malis benefaciendum eſt pro Chriſto hac intentione, ut beneficium præſtitum proſit recipientibus ad hoc, quòd fiant membra Chriſti colligata illi uinculo charitatis. Qui enim benefacit illi, qui malus eſt hac intentione, ſed ſub hac ſpe, ut fiat bonus, magis propriè benefacit bono, ꝙ̄ malo, & membro Chriſti benefacit: cum etiá illi, qui malus eſt, hac intétione & ſpe tribuit, ut membrum Chriſti fiat. Hæc ille. Et ad iſtű intellectum dicit Apoſtolus iſtud prius allegatum. Rom. 12. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, & ſi ſitit, potum da illi. Vnde & notabiliter ſubdit: hoc autem faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius, ideſt ei dabis exemplum charitatis, ut Chriſti membrum efficiatur. Et ex iſtis patet primum in eleemoſynarum largitione conſiderandum, ſcilicet quibus danda eſt eleemoſyna.

De eadem. *Cap. LXIII.*

ET quantum ad ſecundum conſiderandum in eleemoſynarű largitione, ſcilicet quàm abűde ſit eleemoſyna tribuéda. Dicendű eſt, quòd ſecundű doctriná ſcripturæ ſacræ abundantia eleemoſynæ habet attendi ſecundű abundantiá facultatű eleemoſyná largientis. Ná ſi quis magná habuerit téporaliű copiam abundanter facere tenetur eleemoſyná, & ſi quis modicű habuerit temporaliű ſubſtantiá, de pautiori poteſt eleemoſina excuſari. Vnde Ecclef. 9. Quandocunque pót manus tua facere inſtanter operare. In quibus uerbis nedű præceperis, quantum ſufficis: ſed etiá tépeſtiuè eleemoſyná miniſtrare; nam ſi tardaueris vſque ad mortem, ſicut & multi faciunt inſipientes, proponens pauperibus bona tua, cum condideris teſtamentű tuum legare, forte per falſos decipieris cum cæteris executores. Nam ut dicitur Eccle. 14. Teſtamentum huius mundi morte morietur, hoc eſt eleemoſyna tua ab executoribus obliuioni tradetur; & ideo ſubditur. Ante obitum tuum operare iuſtitiam, & ſecundű uires tuas exporrigés da pauperi. Item Thobiæ. 4. Quomodo poteris eſto miſericors, ſi multum tibi fuerit, abundá ter tribue, & ſi exiguum tibi fuerit, exiguum

etiam

etiam libenter impartiri ſtude, hoc eſt ſtude, ut illud primo des indulgentioribus, & ſpecialiter iuſtioribus, iuxta conſilium Apoſtoli dicētis ad Galathas ulti. Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè tamen ad domeſticos fidei. Vnde Ambroſius & ponitur in c.diſt.86. non ſatis. Si (inquit) omnibus debetur miſericordia, iuſto tamē amplius ſi tempore afflictionis ſuæ nihil a te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortē, plus apud te pecunia tua ualeat, quàm uita morientium: quia & ſi moritur, non eſt tibi leue peccatum, & ſequitur. Conſiderandum eſt etiam in largiendo eleemoſynam ætas atque debilitas nonnunquā & uerecundia, quæ ingenuos probat natales, ut ſenibus plus largiaris, qui ſibi uictum nequiunt perquirere. Similiter & debilitas corporis protinus iuuanda eſt: ac ēt ſi quis ex diuitijs cecidit in egeſtatem, & maximè ſine proprio uicio, ſcilicet aut latrocinij, aut præſcriptione, aut calumnijs quæ habebat amiſit. Hæc ille. Item idem diſtin. 47. ſicut hi. Quis enim, inquit, tam iniuſtus tam auarus quàm qui multorum alimenta ſuū nō in uſum, ſed in abundantiam & delicias facit, neque minus eſt criminis ab habente tollere, quā cum poſsis & abundes denegare ingentibus, eſurientium panis eſt, quem tu detines, nudorum indumentum eſt, quod tu recludis, miſerorum redemptio & abſolutio eſt pecunia, quam tu in terra defodis. Tantorum igitur te ſcias in nadere bona, quantis poſsis præſtare, quod uales. Hæc ille.

De eadem. Cap. LXIIII.

ET quantum ad tertium in hac materia conſiderandū, ſcilicet de quibus bonis ſit eleemoſyna facienda, hoc oſtenditur. Thob. 4. ubi dicitur. Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynā, & notabiliter dicitur, ex ſubſtātia tua, ad innuendum, quòd eleemoſyna deberet fier. ex ſubſtantia bene, & fideliter acquiſita, & non ex ſubſtantia aliena iniuſtè acquiſita, ut patet ſupra. 10. c. huius quarte partis, ubi agitur de falſa excuſatione ferè in fine per Aug. & Greg. Vnde ad innuendum, quòd eleemoſyna non deberet fieri ex malè acquiſitis typicè dicitur Leui. 2. Omnis oblatio quæ offertur domino abſque fermēto, hoc eſt abſque fermento iniquæ accuſationis, ut ait Pariſ. ſuper eodē. Ex quibus patet, quòd eleemoſyna debet fieri de bonis proprijs iuſtè & fideliter acquiſitis, ſed fraudulenter poſſeſſa ſunt iterum reſtituenda, quod cōſiderans Zacheus princeps publicanorum dixit. Domine dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Lucæ. 19.

De eadem. Cap. LXV.

ET quantum ad quartum in hac materia conſiderandum, uidelicet qua intentione ſit pauperibus eleemoſyna miniſtrāda, eſt notandum, quòd eleemoſyna fieri debet cum intentione bona & recta, hoc eſt propter Deum, & non propter uanamgloriā. Scribitur enim ad Galath. 5. Non efficiamini inanis gloriæ cupidi. vnde Lyra ſuper illud Mat. 5. Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Opus (inquit) quantuncunque bonum de genere ſi fiat intentione uanægloriæ redditur malum, propter quod dicit Saluator. Attendite, ideſt diligenter conſiderate, ne iuſtitiam ueſtram, i. opera bona de genere quæcūque ſint illa: quia omnia continentur ſub iuſtitia generaliter dicta, faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis gloriam, ſcilicet, & laudem humanam ex talibus quærendo, alioquin mercedem non habebitis apud patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Cum igitur facis eleemoſynam noli tuba canere ante te, hoc eſt noli ad laudem hominem manifeſtare. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd apud iudæos utebatur tubis, ſicut apud catholicos campanis, & ideo ſicut videmus in aliquibus locis pulſatur campana propter eleemoſynam recipiendam: ita apud Iudæos ad hoc faciendum utebatur tuba: ſed hypocritæ non faciebant hoc principaliter ad pauperum conuocationem, ſed magis ad propriam oſtentationem. vnde ſubditur, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico uobis receperunt

ceperunt mercedem ſuam. Te autem facien-te eleemoſynā neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. Super quo Nothinghā. ſecundū Rabanum inquit. ſiniſtra eſt intentio peruerſa, dextra eſt intentio recta & ſancta ſecundū gloſam, & alios, ſiniſtra ſunt uitia, dextera virtutes, & tunc eſt ſenſus. Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, ideſt non immiſceat ſe intentio uanæ laudis, uel vicium aliquod dum præceptum Dei perficis, comples, uel fatagis ad implere. Et cum hoc concordat Alexander. Neſcia, inquit, ſiniſtra, ideſt delectatio laudis humanæ, quid faciat dextera, ideſt intentio bona. vnde Prouerb. 4. Vias quę a dextris ſunt, nouit Deus, peruerſæ ſunt vię, quæ a ſiniſtris ſunt. Et ſtatim exponit Chriſtus hoc, quod dixit, neſciat ſiniſtra manus tua, quid faciat dextera. Illud neſcitur, quod eſt in abſcondito, & ideo ſubdit, ut eleemoſyna tua ſit in abſcondito, ſcilicet ſecundum rationem intentionis, & ſi non opere, ita quòd intendas gloriam Dei, & non laudem humanam. Hæc ille. Eleemoſynæ enim propter iactantiam datæ ſunt uelut ſemina, quæ aues tollunt, ideſt ſpiritus maligni. Math. 13. & Lucæ. 8. pro quo uide narrationem Lincon. vt ſupra. c. 54. huius. ubi agitur de tertio operæ miſericordiæ corporalis de quodam hyber nico &c. Item Iſido. in de ſum. bon. li. 3. c. 23. Virtutes, inquit, ſanctorum pro oſtenſionis appetitum domino demonum immundorum ſubijciuntur: ſicut Ezechias rex, qui diuitias ſuas Caldeis per iactantiam ſuam perdidit, & propterea illas perituras per Prophetam Iſaiā audiuit, ut ſignaret Dei ſeruum uirtutes ſuas, dum uanægloriæ ſtudio perdiderit perdere, & ſtatim demones operum ſuorum dominos facere: ſicut ille per oſtentationem Chaldeos rerum ſuarum dominos fecit, ut patet. 4. Regum. 2. Optima eſt igitur illa diſcretio, ut & nota ſint opera noſtra ad Dei agendam gloriā, & occulta pro elatione uitanda humana: ille autem debet publicare bonum opus, quod agit, qui perfecta humilitate fundatus nulla iam elatione contingitur: nam is qui ſe intelligit adhuc humanæ laudis amore pulſari. Facta bona in occulto agit, ne forte quod egerit perdat. Hæc ille. Item Gregorius ſuper euangelia, omel. 11. In præſenti, inquit, uita quaſi in uia ſumus, qua ad patriam pergimus: maligni autem ſpiritus iter noſtrum qua ſi quidam latrunculi obſident, deprædari igitur deſiderat, qui theſaurum publicę portat in uia: hæc autem dico, non ut proximi opera noſtra non uideant: cum ſcriptum ſit, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt; ſed ut per hoc quod agimus laudes exterius non quæramus; Sic autem opus ſit in publico, ut intentio maneat in occulto, ut & de bono opere proximo præbeamus exemplum: & tamen per intentionem, qua ſoli Deo placere quærimus, ſemper optemus illud eſſe ſecretum. Hæc ille. Item Auguſt. in de uerbis domini, ſer. 2. ſuper illud Math. 5. Luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Qui inquit, opera iuſtitiæ facit coram hominibus, ut inde laudem humanam, uel lucrum temporale habeat, ſeipſum vult glorificari & non Deum, & ſuam quærit utilitatem, & non diligit Dei uoluntatē. Sed quiſquis ita vult uideri ab hominibus opera bona, ut ille glorificetur, a quo ea quæ in illo uidentur accepit, & ſic ad imitandum bonum, ideſt ipſi uidentes pietate prouocentur: lumen uerò eius lucet coram hominibus: quia lux de illo charitatis radiatur, & non ſuperbiæ ſumus euomitur, & in eo ipſo cauet, ne iuſtitiam faciat coram hominibus, ut uideatur ab eis: ſed ut ille intelligatur, qui laudatur in altero, ideſt laudantem faciat eſſe laudabilem. Hæc Auguſt. Item Chriſtus Lucæ. 12. Sint lumbi ue. p. & lu. ar. in ma. ue. Super quo Greg. omel. 13. Lumbos, inquit, præcingimus, cum carnis luxuriam per abſtinentiam coarctamus, lucernas ardētes in manibus noſtris gerimus, cum intentionem rectam in noſtris bonis operibus habemus: & ſicut lucerna ſine candela in ea modicum prodeſt, ſic opus bonum ſine recta intentione nihil penitus Deo placet. Vnde & huius pulchram habemus figuram Ezech. 12. ubi legitur, quòd Propheta uidit Angelum habentem duas alas, & manus hominis

ſubtus

ſubtus pennas eius. Spiritualiter alas iſtas, ut dicit Linc. intelliguntur amor & timor Dei, quibus tanquam alis ad Deum prouehimur, & has alas multi dicunt ſe habere: ſed attendant, ſi habeant ſubtus alas manus hominis, q̄ manus alas ſubleuant: quia aliter ad Deum nō aſcendunt: manus enim hominis ſunt operationis. i. opera facta ſecundum diſcretionē rectæ rationis, ut puta ieiunium, eleemoſyna & huiuſmodi. Sed multi habent ſubtus manus hominis, ſed manus beſtiæ. & ideo ad Deum non aſcendunt: manus enim beſtiæ ſunt mala opera facta ſecundū ſenſualitatē beſtialē: ut puta uoluptates carnales, ut qui rapit aliena, luxuriatur, uel ſuperbit & huiuſmodi: ſed tales non habent manus hominis, ſed beſtiæ. Item quamuis habeamus iſtas alas. ſ. Dei amorem & timorē, & manus hominis. id eſt opera bona, oportet adhuc, ut ſub alis tegantur. i. opera noſtra bona ſub amore Dei fiant, & timore, ne laudem inde quæramus humanā, ſed principaliter honorem Dei. Hæc ille.

De eadem. *Cap. LXVI.*

EX ſupradictis enim patet, quòd ad hoc quòd eleemoſyna, & cætera bona opera ſint Deo acceptibilia, nedum requiritur rectitudo intentionis in opere: ſed ēt mundicia a peccatis in mente & corpore. Vnde Greg. omel. 13. ſuper illud Luc. 12. ſint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ueſtris. duo (inquit) ſunt quæ hic iubentur, ſcilicet & lumbos reſtringere, & lucernas in manibus tenere, ut & munditia caſtitatis ſit in corpore, & lumen ueritatis ſiue rectæ intentionis in opere: redēptori etenim noſtro unū ſine altero nequaq̄ placere poteſt. Si autem is qui bona agat, adhuc luxuriæ inquinamenta non deſerit, aut is, qui caſtitate præeminet, dum per bona opera exercet, nec caſtitas igitur magna eſt ſine opere, nec bonum opus eſt aliquid ſine caſtitate. Hæc ille. Vnde & ad hoc quòd opus bonum ſit meritorium, prius debet anima peccatrix a peccatis ſuis ſe mundare, & deinde opus bonum actualiter adimplere. In cuius ſignum dicit Chriſtus prius. ſint lum. ve. p. & deinde. & lucernæ ardentes in manibus ueſtris. Idem Mat. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris: q̄a frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum, & vade prius recōciliari fratri tuo: & tunc ueniens offeres munus tuum. Pro quo notandum, quod anima peccatrix nolens a peccatis ſuis mundari, & eleemoſynis, & cæteris bonis operibus peccata ſua redimere, debet eſſe ſicut mulier cōcipiens & pariēs. iuxta illud Iſa. 26. ſicut mulier quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum dolens clamat in doloribus. ſic facti ſumus. A facie tua domine concepimus, & quaſi parturimus, & peperimus ſpiritum ſalutis. ecce quid impregnat aīam fidelem. ſ. facies Domini: quia a recenti meditatione Chriſti morientis in cruce anima timorem Dei concipit. Vnde alia tranſlatio habet. A timore tuo concepimus: puer enim a timore Dei in anima conceptus eſt opus bonum, quod concipitur, q̄n anima habet propoſitum bonū opus facere, ſed ſicut mulier a conceptu ſtatim incipit infirmari & faſtidiare cibaria, quæ prius diligebat: ſic anima humana poſtquàm a timore Dei cōcepit propoſitum bonum opus pariēdi debet quaſi mulier impręgnata ſentire ſuam infirmitatem ſpiritualem cum uera cordis contritione, & clamare cum perfecta oris confeſsione, & uitia in quibus prius delectabatur faſtidiri, & poſtea parere in boni operis concepti impletione: & ſicut mulier nunquam naturaliter parit puerum in uita præſenti viuere aptum, niſi cū magno dolore & clamore præcedente: quia hoc in pœnam peccati primæ mulieris iniunctum eſt cuilibet mulieri naturaliter parienti a Domino dicente Geneſ. 3. In dolore paries filios tuos. Sic ſpiritualiter anima peccatrix nunquam poteſt parere puerum ſpiritualem, idem opus meritorium vitæ eternæ dignum, niſi patiatur prius dolorem, ſiue contritionem & clamorem confeſsionis de peccatis. Et ſicut multæ ſunt mulieres, quæ libenter haberent pueros cum hoc, ꝙ dolorem & pœnam præcedentem non ſentirent, ſic multi peccatores libenter bona de genere facerent, vt opera cū hoc ꝙ pœnitendo & dolendo ſua peccata nō dimit-

dimitterent. Sed ſciant tales firmiter, ꝙ ſi voluerint per bonam operationem vitam obtinere æternam, oportet eos prius cum fructuoſa pœnitentia in præſenti ſuam vitam emendare, ac dimittere voluptuoſam. In cuius rei figuram legitur Geneſ. 38. ꝙ Thamar imprægnata & inſtanto partus tempore apparuerunt gemini in utero eius, atque in ipſa effuſione infantum vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinium dicens. Iſte egredietur prior. Ille verò retrahente manum egreſſus eſt alter. Dixitque mulier. Quare dimiſſa eſt propter te materia, & ob hanc cauſam vocauit nomen eius Phares. poſtea egreſſus eſt frater eius in cuius manu erat coccinium ligatum quem appellauit Zaram. Spiritualiter Thamar amara interpretatur commutans, & ſignificat animam peccatricem habentem amaritudinem contritionis de peccatis; & proponens uitam ſuam mutare iniquam: hæc uerò imprægnata a ſpirituſancto habet geminos in utero ſuo, ſcilicet Pharas & Zaram. Phares diuiſio interpretatur, & ſignificat fructuoſam pœnitentiam, in qua per amaram contritionem, & confeſſionem anima diuidit a ſe omnem peccati iniquitatem. Zaram interpretatur oriens, & ſignificat opus bonum, quod totum hominē velut oriens mundum ſpiritualiter illuminat. Iſte enim Zaram extendit manum, quando virtus animæ practica, ſiue operatiua offert ſe paratam ad bonum opus faciendum: & tunc obſtetrix animæ taliter imprægnatæ. ideſt ſenſualitas ligat coccinium ad manum eius dicens. Iſte egredietur prior, quando ſenſualitas vult animam peccatricem opus bonum coccinio tamen peccati ligatum, & inuolutum parere, ideſt actualiter adimplere, antequam diuidat a ſe per contritionem, & ueram confeſſionem peccati iniquitatem. Sed pro eo, ꝙ opera de genere bona in mortali peccato facta non ſunt, meritoria, nec Deo placentia, iuxta illud Prouer. 15. Victimæ impiorum abhominabiles Deo. ideo ab anima prædeſtinata cooperante in eo ſpirituſancto prius egreſſus eſt Phares diuidens materiam, & hoc quando ab anima per dolorem contritionis, & ueræ cōfeſſionis egreditur, & expellitur peccatum, & diuiditur materia conſuetudinis peccādi, quo facto naſcitur ſalubriter Zaram, ideſt fulgor boni operis. Sed hic eſt notandum, quòd animam prædicto modo imprægnatam, & parere ſalubriter uolentem, oportet a duobus ſpiritualiter præcauere; ſcilicet ab Amon & Pharaone. primò debet præcauere ab Amon, qui, ut dicitur Amos. 1. Non conuertam eum, eo ꝙ diſſecuerat prægnantes Galaad. Amon onerans interpretatur, & ſignificat diabolum, qui ſemper nititur animam humanā pondere peccati onerare. Galaad tranſmigratio interpretatur. Prægnantes igitur ſunt animæ timore Dei quæ concepto propoſito bonum opus faciendi, tranſmigrare de vitijs ad virtutes proponunt: ſed certè ſicut Amon prægnantis vētrem ſcindebat conceptos pueros ante ortus tempora extrahendo & occidendo. Sic diabolus animā prædicto modo imprægnatam, ventrem, ideſt memoriam nititur ſcindere cultello ſuæ inueteratæ inuidiæ, & extrahere de memoria, quæ quaſi uenter eſt animæ puerū propoſiti boni operis ibidem conceptū, & ne vnquam ad partum actualis impletionis prodiat ſuffocare. Huius autem prolis damnum & infectionem materna pietate Propheta deplorat Treno. 5. dicens. Cecidit corona capitis noſtri, veh nobis: quia peccauimus. Corona capitis animæ eſt bona uoluntas, ideſt propoſitum bene operandi, de qua corona dicitur in pſal. Scuto bonæ uoluntatis tuæ coronaſti nos, ſed cū inſtigante diabolo bona uoluntas, & propoſitum bene operandi mutatur, hæc corona amittitur & cum tanquam homicidæ ſuorum filiorum ſpiritualium proijcientur in ignem æternum, tunc dicent illud, quod ſequitur. Veh nobis: quia peccauimus. Oportet etiam animam prædicto modo imprægnatam, & parere ſpiritualiter uolentem præcauere a Pharaone. Spiritualiter Pharao, qui, ut patet Exod. 1. infantes hebreorum natos iubet proijci in flumine & ſubmergi, ſignificat etiam diabolū, qui prædictum ſpiritualem ab anima natum nititur deſtruere, & in flumine uanægloriæ ſubmergere. In cuius rei figura legitur Apocal. 12. quòd draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat maſculum, ut cum peperiſſet, deuoraret filiū

eius.

tius. Spiritualiter draco iſte diabolus eſt, qui ſtat ante mulierem, ideſt animum fœcundam virtutibus, & a ſpirituſancto concipientē bonum propoſitum, ut pariat. ideſt bonum opus hereditati cœleſti aptum & dignum. Sed ſicut Pharaō, ut patet Exo. j. pueros hebræorum occidendo fœminas reſeruauit, & maſculos occidit, ſic diabolus opera mundalia & carnalia, ut operantes illa coram Deo tandem accuſet reſeruat. Opera uerè ſpiritualia quæ ſunt quaſi filij maſculi ad conſequendum hæreditatem cœleſtem diſpoſiti inquantum ſufficit p vanamgloriam perimit & occidit. Nam tam venenoſus uentus vanæglorie quàm multorum bona opera ne eis proficiant ad ſalutem multotiens ſuffocat & extinguit. Exemplum iſtud refert Plinius dicens, quòd aquila in aliū nidum ſuum ponit, cuius pullis inſidiatur ſerpens nomine panas, qui uidens ſe non poſſe propter altitudinem ad pullos aſcendere, trahit ſe ad partem uenti, & venenum emittens ventum inficit, & ſic per uentum infectum & intoxicatum pullos aliquando occidit. Sed aquila naturali inſtinctu malitiam huius ſerpentis cognoſcens tale remedium apponit, nā ſtatim quærit quendam lapidem præcioſum nomine gagates, & illum ponit in nido in parte uentoſa, qui lapis ſua uirtute uenenum repellit, & ſic pulli ab intoxicatione ſaluantur. Moraliter per aquilam iſtam, quæ ardui uolatus eſt & uiſus acuti, intelligitur quilibet uerus Chriſtianus, & bonus, cuius uita, & deſiderium a terrenis debet eleuari in altum uerſus cœlum, ut uerè dicere poſſit cum Apoſtolo ad Philippenſes. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, in qua altitudine conuerſationis debet pullos bonorum operum producere, quod cum fecerit, ſtatim ſerpens ille antiquus diabolus ueneno malitiæ, & inuidiæ accenſus nititur illa per appoſitionem alicuius peccati mortalis intoxicare & interficere: ſed forte propter eminentiam talis boni uiri non poteſt ſuum intentum deducere ad effectum. vnde Grego. de uiro perfecto loquens. Mentem (inquit) in alto fixerat, propterea hoſtis ad eū rumpere non ualebat, quo uiſo uadit ſerpens ille infernalis, & tentat illum per uentum uenenatum interficere, dum illis uanamgloriā & laudem humanam commendat, qui uentus ſi ad intētionem hominis peruenerit, mox pullos ſuorum operum interficit & extinguit. Quid igitur in huius rei remedium eſt faciendum. Reuera accipiendus eſt lapis ille precioſiſsimus Chriſtus, de quo dicit Apoſtolus. j. Corinthio. 10. Petra autem erat Chriſtus, & apponendus eſt inter illa opera, & ventum vanæ laudis & gloriæ, ut ſcilicet opera noſtra bona tantum dirigamus ad Deū, ſibi ſoli laudem & honorem de illis tribuendo, dicentes cum pſal. Non nobis domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, & ſic uiuent bona noſtra opera, & nos ad uitam perducent æternā. Iuxta illud Anaſtaſij. Qui bona egerunt, ibūt in uitam æternam. Item Eccleſiaſt. 14. Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cum illo, & omne opus electum iuſtificabitur, & quæ operabitur illud, honorabitur in illo: opus enim corruptibile vocatur opus malum, & uicioſum ac etiam de genere bonum: corrupta tamen intentione factum: opus uerò electum uocatur opus charitatis & miſericordiæ bona, & electa intentione commiſſum. Et certè prædicta opera miſericordiæ cum prædictis quatuor circūſtantiis adimpleta magnam conferunt homini vtilitatem: quia liberant eum a peccato, & a morte æterna, & faciunt eum habere in cœlo prœmium & theſaurū æternum. vnde Thob. 4. Quomodo potueris ita eſto miſericors: ſi multum tibi fuerit, abundanter tribue, & ſi exiguum tibi fuerit, etiam illud libenter impartiri ſtude: præmium enim bonum theſaurizas tibi in die neceſsitatis: quoniam eleemoſyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras.

Quomodo opera miſericordiæ figurantur. Cap. LXVII.

PRædicta enim opera miſericordiæ ſpiritualis & corporalis figurantur Apocal. j. ubi legitur, quòd filius hominis erat in medio ſeptem candelabrorum aureorum, & habebat in dextera eius ſeptem ſtellas. Spiri-

Spiritualiter filius hominis dicitur homo pij
cordis: quia ſecundum philoſophũ pietas eſt
propriũ hoīs, ſicut crudelitas eſt proprium leo
nis. Septem candelabra aurea figurant ſeptem
opera miſericordiæ corporalis, quæ ſunt quaſi
aurũ præcioſum in cōſpectu Dei. Septē ſtellæ
quæ ſunt in dextera eius ſunt ſeptē opera mi-
ſericordiæ ſpũalis in cordis emiſperio lucen-
tia tanq̃ ſidera radioſa. Item. 3. Reg. 6. legitur,
ꝙ Salomon in ingreſſu oraculi fecit duo oſtio
la de lignis oliuarum, per quæ duo oſtiola pñt
intelligi duæ partes miſericordiæ, una qua cō
patiātur proximorũ miſeriæ corporali, & alia
qua cōpatimur eorundē miſeriæ ſpirituali, q̃
quaſi oſtiola ſunt, per quæ uir miſericors re-
gnum cœlorũ ingreditur: nam uir miſericors
maximè & ſecuriſsimè de Dei miſericordia
ſperare poteſt. Ego ſicut oliua fructifera in do
mo Dei ſperaui in miſericordia Dei in æter-
nũ; vnde miſericordia peregrinorũ collatrix,
& tanq̃ oſtiaria ſiue hoſpita paradiſi dr̃ man-
ſionũ, & in cęleſti patria locũ propriũ ſuis fa-
ciet peregrinis, iuxta illud Eccl. 16. Miſericor-
dia faciet locũ unicuique ſecundũ meritũ ope
rum ſuorũ, & ſecũdũ intellectũ peregrinatio-
nis illius. i. ſecundũ intentionē & fidem; qua
ſe non ciuē huius intelligit: ſed potius peregri
num. Exemplum huius oſtendit nobis Alexan
der Audomenniæ in poſtillis ſuis, ubi narrat
de quodam ſcolare Bonon. de gente enormi-
bus ſceleribus dedito, cui in quadam uiſione
uidebatur in ſomnis, & in magno campo ſe
conſtitutum, & a facie maximæ & horribiliſsi
mæ tempeſtatis imminentis ad quandam do-
mum pro ſuccurſu ſe fugere, & hoſtium do-
mus ad intrandum pulſare. Cui hoſpita reſpō
dit. Ego ſum iuſtitia, quæ hic habito: tu uerò
qui non es iuſtus, non potes hic intrare. Tunc
eo ad aliam domum pulſante, hoſpita dixit,
Ego ſum ueritas, quæ hic habito, & tu qui ue
ritatem non diligis, hic nequaquam intrabis.
Tunc pulſante eo ad tertiam domum, dictum
eſt ei hoſpita. Ego ſum pax quæ hic habito,
ſed non eſt pax impijs, & ideo tu qui impius
es non potes hic intrare: uerum tamen quia
ego cogito cogitationes pacis & non afflictio
nis, ideo conſulo tibi, ut fugias ad ſororem
meam miſericordiam, quæ hic prope me ha-
bitat, quæ omnibus miſeris eam debitè rogā-
tibus ſubuenit. Pulſante igitur illo ad hoſtiũ
quartum hoſpita dixit. Ego ſum miſericor-
dia quæ hic habito: ſi igitur uis ab imminen-
te tempeſtate ſaluari emenda vitam tuam, &
amodo iuſtus eſto, & uerus pacificus, & mi-
ſericors, & eris benedictus & ſaluus. Spiritua
liter tempeſtas periculoſiſsima erit in die iudi
cij terribilis. ex lata ſententia iuſto iudice pe-
nes damnatos, & infernalis pœna pro dam-
natis parata æterna. Si igitur tu, qui peccator
es, timueris hanc procellam, humiliter &
tempeſtiuè occurre ad miſericordiam, & eius
auxilium implora, & ipſa te benigniſsimè re-
cipiet, & ab omni tempeſtate defendet, & ad
beatificam uitam regni cœlorum perducet.
Vnde Math. 5. Beati miſericordes: quoniam
ipſi miſericordiam conſequentur. & hæc pau
ca notabilia tam exiliter compilata ſufficiant
ad præſens, & pro materia ſeptem operum
ſpiritualis & corporalis miſericordiæ, & pro
complemento ſecundi notabilis peccati aua-
ritiæ.

De remedijs contra peccata Auaritiæ. Cap. LXVIII.

SEquitur iam tertium notabile ipſius pec-
cati auaritiæ, in quo pauca tangentur
de remedijs contra peccatum auaritiæ.
1 Pro quo primitus eſt notandum, quòd
omnia quæ dicta ſunt in primo notabili de
iſtius peccati deteſtatione, poſſunt pertinen-
ter reduci contra iſtud peccatum in medicina
le remedium; & dictis ibidem contra iſtud
peccatum ſex ſpecialiter ſunt remedia adij-
cienda. Quorum primum eſt conſideratio
periculi, in quo ſumus in uita præſenti. Iſtud
remedium inſinuatur Iob. 31. ubi legitur,
quòd dixit ſanctus Patriarcha Iob. Semper
enim quaſi timens fluctus ſuper me timui
Deum, & pondus eius ferre non potui. Su-
per quo Gregō. Cum fluctus (inquit) timen-
tes deſuper eminent: tunc de uanitate proii-
ciunt, pro quibus longa naufragia ſuſceperũt.

Ad

Ad idem poteſt referri illud. j. Mach. 4. Nõ cõ-
cupiſcatis ſpolia: quia bellum contra vos eſt.
Ad literam, quando bellum periculoſum im-
minet, interdicitur exercitui ſpolijs intende-
re, & ſi ſpolijs iam oneratus eſt. iubetur ea de-
ponere. Sic ſpiritualiter periculum, in quo ſu
mus, deberet cohibere nós, né nos diuitijs one
remus. Si uerò iam habemus eas propter peri-
culum imminentis eas debemus abijcere, &
inter pauperes diſtribuere eas feſtinemus: qa,
ut dicit Apoſtolus. j. Pet. 5. Aduerſarius veſter
diabolus tanquam leo rugiens circuit quærẽs
quem deuoret. Et dicit Apoſtolus. j. Thim. 6.
Qui uolunt diuites fieri incidunt in tentatio-
nem & in laqueos diaboli, & in deſideria mul
ta, & in utilia & nociua, quæ mergunt homi-
nem in interitum & perditionem. Secundum
remedium contra auaritiã eſt conſideratio dó
minicæ paupertatis. Vnde Bern. Magna (in-
quit) abuſio, & nimis magna eſt, quòd diues
velit fieri vermiculus vilis, pro quo dominus
maieſtatis & dominus ſabaoth pauper uoluit
fieri. Vnde Trenorum 3. Recordare pauperta
tis meæ, & tranſgreſsionis abſinthij, & fellis.
Vnde Chriſtus pauper erat in natiuitate, pau-
per in uita, & pauper in morte, de qua materia
& de gradibus paupertatis, & de commenda-
tione ipſius paupertatis dictũ eſt ſupra in ſex-
to operæ miſericordiæ ſpiritualis, ubi agitur
de ſecundo conſilio regis pacifici. Tertium re
medium contra auaritiam eſt, quòd homo ele
moſynis & orationibus, & omnibus alijs mo
dis, quibus poterit gratiam ſibi ſtudeat impe-
trare diuinam, quæ ſola ſufficit hominem libe
rare a laqueis cupiditatis & auaritiæ. vnde legi
tur Mathei. 19. quòd cum Chriſtus dixiſſet.
Difficile intrabit diues in regnum coelorum,
& iterum dico uobis. Facilius eſt camelum per
foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare
in regnum coelorum. Auditis autem his diſci
puli admirabantur dicentes. Quis poterit igi-
tur ſaluus eſſe. Aſpiciens autem Ieſus ait eis.
Apud homines eſt impoſsibile, ſupple, ut per
ſe diues a cupiditatibus reuertatur. & ideo val
de timendum & fugiendum eſt peccatum cu
piditatis, ſiue auaritiæ, quod cum tanta diffi-
cultate hominem dimittit. Et ideo meritò di-
cit Apoſtolus. j. Thimo. 6. quòd radix omnium
malorum eſt cupiditas & auaritia. Quartum
remedium contra auaritiam eſt frequens mor
tis conſideratio. Hoc enim remedium inſinuat
beat. Hiero. in magno prologo bibliæ in fine
dicens. Facile contemnit omnia qui ſe ſem per
cogitat eſſe moriturum. De mortis memoria
vide ſupra c. 48. huius, ubi agitur de tertio re-
gis pacifici conſilio, fere in fine. Mors enim
quaſi ad oculum demonſtrat contemptibilia
eſſe, quæ quæruntur in mũdo, ſcilicet diuitiæ,
delitiæ, & gaudia mundana, & uanum eſſe la-
borem eorum, qui talibus immoderatè inten
dunt. Labor enim quærentium diuitias vanus
oſtenditur, cum homo omnibus mundi diui-
tijs relictis nudus in terram reuertitur. Labor
quærentium delitias uanus oſtenditur in hoc,
quòd corpus delitijs nutritum uermibus in e-
ſcam datur. Tunc enim manifeſtum erit eos
quaſi cocos uermium fuiſſe, qui delicatè uixe
runt. Sed mira inſania. Erubeſceret aliquis &
indignaretur eſſe cocus alicuius comitis: &
tamen non dedignatur eſſe cocus uermiũ ter-
ræ. Item labor eorum qui quærunt eſſe ſuper
alios uanus oſtenditur, quando ille, qui uole-
bat eſſe ſuper alios ſub terra ponitur, & a iu-
mentis conculcatur, vnde Eccl. 11. Homo me
miniſſe debet tenebroſi temporis, & dierum
multorum, quæ cum uenerint uanitatis arguẽ
tur præterita. Item Eccl. 10. Cum morietur ho-
mo hæreditabit beſtias, ſerpentes & uermes.

2 † Quintum remedium contra auaritiam
eſt frequens meditatio pœnarum inferni, &
paupertatis æternæ, quæ per hoc deteſtabile
peccatum ordinatur auaris. Vnde illi quorũ
in hac uita auaritia oculos excæcauit, in infer-
no habebunt tenebras palpabiles nunquam lu
men uidebunt. vnde de illis uerificatur illud
pſal. Ne timueris cum diues factus fuerit ho-
mo, & cum multiplicata fuerit gloria domus
eius: quoniam cum interierit non ſumet om-
nia, neque deſcendet cũ eo gloria domus eius.
& ſequitur. Introibit in progenies patrũ ſuo-
rum, & uſque in æternum non uidebit lumẽ.
Et ideo meritò dicit Eccle. 11. Si annis multis
uixerit homo, & in omnibus his letus fuerit,
meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierũ
mul-

multorum. Dicit enim Aug. in de ſpeculo humanæ miſeriæ, quòd pęnas inferni dicere, uel cogitare quot & quantæ ſunt, nemo poteſt in hac vita carne ueſtitus: nam peiora ſunt, quã cogitantur: nihil enim in inferno inuenitur, neque uidetur, quod deſideratur, plenum eſt tenebrarum diſcordiæ & miſeriæ ignis inextinguibilis, & uindictæ perennis, & ibi ardor ſitis & cruciatio & famis, ibi ardor flammę, & nulla requies in igne, ibi nullus auditus, niſi gemitus, mors optatur & nõ datur. Ibi nihil uidetur, niſi poena fœtoris, poena timoris, præſentia demonum, & ferocitas beſtiarũ, ſeueritas tortorum, dilaceratio immortalium vermium, miſeria, ſuſpiria, dolor ſine remedio, uincula ſine ſolutione, poena ſine fine, & mors æterna. Veh illis qui ꝓ delectabili vnius horæ ſomno hic mala ſine fine ſubire merebũtur. hæc Aug. Et certè frequens memoria poenarum infernalium illuminat oculos mentis auaritia excecatos. In cuius rei figura legitur Thob. 11. quòd Thobias liniuit oculos patris ſui cœci felle piſcis, & egreſſa eſt albugo ab oculis eius, & ſtatim uidit. Spiritualiter, ut dicit Abbas villiter, in quodam ſermo. de Angelis. Albugo in oculis eſt proſperitas mundanæ felicitatis, & inordinatus amor diuitiarũ, quæ excecant oculos rationis. Fel piſcis eſt amara poenarum exactio diaboli: nam amaras pęnas exigit ille crudeliſsimus exactor diabolus ab illis, quos diuitijs excecauit. hoc felle ſimilantur oculi noſtri, egredietur albugo, & omnis immũda delectatio cõuertetur in amaritudinem, & in contemptum. hæc Abbas Vil. Sextum remedium contra auaritiam eſt conſideratio æternarum diuitiarum. vnde Greg. Vileſcunt temporalia, cum deſiderantur æterna. vnde Auguſtinus in de ſpeculo huma. miſeriæ. Ville (inquit) ualde eſt elementis perfrui in comparatione gaudendi & fruendi ipſo Deo, & uidere facie ad faciem regnũ Dei, omni fama maius omni laude melius. plenũ eſt lucis ac pacis honeſtatis & dilectionis dulcedinis & delitiarum, & perennis gloriæ gaudia ſanctorum, qui erunt uita æterna, beatitudo ſempitena omnium bonorum ſuſtinentia ſine aliqua indigentia.

Septem ſpeciales glorias habebunt corpora ſanctorum & ſeptẽ animæ. In corpore quidem pulcritudinem, uelocitatem, fortitudinẽ, libertatem, uoluptatem, ſanitatem & immortalitatem. In anima autem habebant ſapientiam, amicitiam, concordiam, poteſtatem, honorem, ſecuritatem & gaudium. hæc erũt imperpetuum. Specioſitas illorum erit, ut ſolis claritas qui totum mundum illuminat. Velocitas eorum talis erit, ut quamcito oriens ſol occidentem ſuo radio tangit, tamcito ab oriente in occidentem uenire poſſunt, quãcito oculus ſe eleuans uiſum ad coelum dirigit, tamcito de coelo ad terram, & de terra econuerſo ad coelum relabi poterunt. Nempe eorum talis erit fortitudo, ut ſi montes & omnem molem terræ pede uertere uellent, ualenter poſſent. Illorum namque talis erit libertas, ut omnia obſtantia penetrare ualeant, & nulla creatura eos retinere queat. O qualis eſt eorum uoluptas, quibus ipſe Deus omnipotens, qui fons omnium bonorum eſt, inſatiabilis ſatietas, o qualem uoluptatem uiſus ipſi habebunt, qui ita tam clauſis quàm apertis oculis uidebunt, quibus ſingula mẽbra, ut oculus ſolis erũt, qui regem gloriæ in decore ſuo cernent, omnes angelos interius & exterius uidebunt, cogitatio ſingulorum intuetur omnia, quæ ſunt in cœlo & in terra, & in inferno, & illa iugiter contemplatur. Sanitas eorum talis eſt, quòd ſi aliquis tentaret percutere eos ferro, nõ plus poterit nocere eis, quam nunc radium ſolis ſecare. Immortalitatẽ uitæ habebunt, ut ipſi quos mors & dolor fugiũt & imperpetuum uiuent. Sapientia eorum talis erit, ut præſentia, præterita, & ſi qua ſint futura perfectè ſciant, omnium omnino hominum, ſiue in cœlo, ſiue in inferno genera, nomina, opera bona, uel mala ab eis geſta memoraliter noſcent. O quàm dulcis amicitia copulabit eos, quos Deus, ut filios ſuos amabit. Si dicat aliquis, ſi ſcient omnia mala, quæ fecimus fœtida & turpia atque horrenda flagitia noſtra, quid nobis ualet confeſsio & peccatorum pœnitentia, nonne abhorrent Angeli tales, & habebunt eos peius. Nequaquam, ſed magis de eorum ſaluatione in domino gloriabuntur.

bunt. Ne ueteris, quòd de factis tuis proprijs ibi confundaris: quia de turpiſsimis tuis factis confeſſus & penitentia lotus non plus erubeſces, quam ſi vulneribus olim in prælio acceptis perfectè ſanatus eſſes. peccata ſunt plagæ animæ, ſi eſſet ibi aliqua confuſio, gaudium perfectum non haberent. Concordia illorum talis erit: ut oculo quo unus aſpicit mox alteri illuc ſibi flectit, quicquid aliquis eorum ibi vo let, hoc Deus, hoc & Angeli, hoc omnes ſancti uolent. O Deus quale gaudium habebunt, qui patrem in filio, & uerbum in patre facie ad faciem ſemper uidebunt. gaudebunt de bonis Domini interius, exterius, ſupra ſe infra ſe & circuitu. Ecce hoc gaudium animarum ſanctarum, quod nunquam amittere pauebunt. hæc Auguſtinus. Prædicta enim ſeptima ſpecies auaritiæ, ſcilicet obduratio, opponitur miſericordiæ, quæ eſt effectus charitatis. Opponitur etiam iuſtitiæ, quia in neceſsitate omnia eſſent communia. Vnde qui denegat eleemoſynam indigenti, ſubtrahit ab eo, quod ſibi debetur. & ideo peccat contra iuſtitiã: peccat enim contra pietatem, ſub q̃a continetur eleemoſyuarum largitio, licèt pietas principaliter parentibus debeatur. Vnde omnis ſubuẽtio proximi reducitur ad præceptum de honoratione parentum, & hoc inſinuat Apoſtolus, i. ad Thimo. 4. ca. dicens. Pietas ad omnia utilis eſt, promiſsionem habens uitæ, quæ nunc eſt & futuræ. vnde cum dicit, promiſsionem habens uitæ, quæ nunc eſt & futuræ, innoteſcit illud, quod in iſto præcepto de honore parentum additur. Vt ſis longeuus ſuper terram, quam dominus Deus tuus dabit tibi, quod intelligi poteſt tam de uita præſenti, quã etiam de uita futura, ex quo patet, quòd obduratio contra miſericordiam eſt præcepti tranſgreſsio memorati.

Explicit pars quarta.

PARS QVINTA.

De Accidia. Cap. I.

Accidia eſt uitium, quo iocunditas mẽtis ſpiritualis extinguitur, & in quodam deſperationis principio in ſeipſam ſubuertitur. Vel aliter dicitur, quòd accidia eſt confuſio mentis, ſiue interna triſtitia animi languentis ex pigritia & torpore proueniens. Damaſcenus uerò lib. ſecundo dicit, quòd accidia eſt triſtitia aggrauans, quæ ita deprimit animum hominis, ut nihil ei agere libeat, & ideo accidia importat quandam ſomnolentiam, & tedium uirtuosè operandi. De quo pſ. Dormitauit anima mea prętedio. A quibuſdam enim dicitur, quòd accidia eſt triſtitia, & torpor mẽtis bona negligens inchoare. Pro quo notandum, quòd ſicut Ruin Kellech. in libello ſuo de origine & deſcriptione vitiorum, quòd accidia eſt quædam triſtitia de bono, non de quo libet bono in differenter: ſed ſpecialiter de bono diuino. In omnibus autem, inquit, alijs vitijs eſt triſtitia, & tedium de bono uirtutis oppoſitæ: ſicut luxurioſus triſtatur de bono continentiæ, & guloſus de bono abſtinentiæ. Et multi refugiunt bonum uirtutis: quia eſt laborioſum & moleſtum corpori, & impedimentum delectationis eius. Sed tamen talis triſtitia ſecundum doctorem iſtum non dicitur propriè accidia: ſed pertinet potius ad uitia carnalia: ſed ſicut caritas primo, & principaliter gaudet de bono diuino, ad quod bona alia ſpiritualia omnium aliarum uirtutum ordinantur, ita accidia eſt ſpecialis triſtitia de bono diuino, de quo gaudet charitas. vnde accidia dicitur ab acedine animi, & uoluntate amara, ſecundum illud Prouer. 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: ſic piger his qui miſerũt eũ in uia. Et naſcitur accidia ex defectu amoris in Deum & dilectionis in proximum: quoniam fideliter amanti nihil eſt difficile, nihil eſt tedioſum, nihil graue, uel arduum, nec aliquod oneroſum, ſecundum illud Apoſtoli. j. Corinth.

Corinth. 13. Charitas omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſuſtinet. Econtra uerò nõ amanti, hoc eſt accidioſo omnia ſunt amara, omnia tedioſa, omnia deſperata, & omnia laborioſa, præterquam peccata & opera vitioſa. & ideo accidia contrariatur gaudio, quod eſt effectus charitatis, & ſic conſequenter accidia opponitur charitati, & pertinet ad tranſgreſsionem tertij præcepti decalogi, quo dicitur. Memento vt diem ſabbati ſanctifices: quia per ipſum, vt eſt præceptũ morale, pręcipitur quies mentis in Deo, cui contrariatur triſtitia mentis de diuino bono. Ad deſtructionem illius peccati dicitur in textu Apocalipſ. vbi prius, ꝙ quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, id eſt prædicator uerbi Dei quarto loco prædicauit contra accidiam, ſiue contra peccatum hominis accidioſi. Vnde per ſolem intelligi poteſt homo ſanctus & uirtuoſus, iuxta illud Eccleſiaſt. 27. Homo ſanctus in iuſtitia ſua manet ſicut ſol: ſed ſol iſte multoties per peccatum accidiæ conuertitur in tenebras, intantũ ꝙ de tali dici poteſt illud Apo. 6. Sol factus eſt niger ſicut ſaccus ſilicinus, nedum niger eſt, ſed etiam pungitiuus, ſic homo accidioſus nedum niger eſt nigredine peccati: ſed etiam tot punctiones habet anxietates & remordentis conſcientiæ, ꝙ aliquando ex nimis & inordinata triſtitia cadit in finalem impœnitentiam quod eſt peccatum maximum & blaſphemia in Spiritum ſanctum, de quo dicitur j. Ioan. 5. Eſt peccatum ad mortem non pro illo dico, ut roget quiſquam. Et ideo ad deſtructionem iſtius peccati accidiæ ſicut & ad deſtructionem pręcedentium tria notabilia ſunt ſpecialiter oſtendenda.

De deteſtatione peccati accidiæ. Cap. I.

PRimum enim notabile cõtra peccatum accidiæ effundendum erit ad eius deteſtationem manifeſtiſsimè prouocatiuum.

1 † Pro quo notandum, quòd ad deteſtationem huius peccati duo tangenda ſunt ſpecialiter prouocatiua. Quorum primum ſunt exempla aliarum creaturarum. Et primò a creaturis, quæ non habent ſenſum, vitam, nec rationem, habemus exemplum. Sicut a ſole, cui Deus poſuit pręceptum, vt ſingulis diebus moueatur ab oriente in occidentem, & ſingulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquã illud præteriuit præceptũ, nec de die, nec de nocte, nec in æſtate, nec in hyeme pigritatur illud implere mandatum, quantumcũq; laborauerit in vno die, nihilominus ſum mo mane die ſequenti reſurgit: & tñ talem remunerationẽ ſui non expectat laboris, nec talem qualem homo ſuæ negligentię recipiet pœnam. Vnde hoc exemplo quidam monachus redarguit accidiam cuiuſdam Epiſcopi, de quo Linconien. in de oculo morali. Helinandus (inquit) frigidi montis Monachus in ſuis cronicis libro 8. inter alia narrationem huiuſmodi refert de ſeipſo. Audi (inquit) non fabulam ſed rem geſtam. Philippus Beluacenſ. Epiſcopus apud nos aliquando hoſpitatus eſt, præcepitque mihi præfatus Epiſcopus, vt eum facerem miſſam matutinalem audire, ad quem cum die craſtina prima iam cantata veniſſem, inueni eum adhuc dormientem, & nemo de familia, vel familiabus eum excitare præſumebat, ego autem acceſsi ad eum propius & excitaui illum quaſi iocando dicens. Iam diu eſt, quòd paſſeres ſurrexerunt ad benedicendum Deum, & adhuc noſtri pontifices ſtertunt in lecto uel cubiculo ſuo. Attende pater quid dicat pſalmus. Præuenerunt oculi mei ad te diluculo. Super quo Auguſtinus. Indecens (inquit) eſt chriſtiano ſi ipſum ocioſum in lecto radius ſolaris inueniat: poſſet enim ei dicere Sol, ſi facultatem haberet loquendi. Amplius laboraui heri quam tu: & tamen cum ego iam ſurrexerim, tu adhuc dormis. Ad quam vocem expergefactus Epiſcopus, & confuſus indignans aduerſum me, quòd tam liberè eum arguiſſem, ſubſtomachatus ait. Vade miſer ab hinc (inquit) & interfice pediculos tuos. Ego autem motum illius vertens in iocum continuo reſpondi. vide tu pater, ne interficiant te uermes tui: ego autem

iam uermes meos interfeci. Scito pater hanc eſſe differentiam inter uermes diuitum, & uermes pauperum: quia uermes diuitum diuites occidunt, vermes autem pauperum a pauperibus occiduntur. Vnde lege hiſtorias. 2. Machabe. 9. & Actu. 12. & inuenies reges potentiſſimos, ſcilicet Anthiochum & Herodem Agrippam a vermibus fuiſſe conſumptos, qua ratione ſimul & auctoritate epiſcopus oppreſſus ſtatim obmutuit. hæc Lincon. Secundò ad deteſtationem accidiæ exemplũ habemus a uegetabilibus, quę ex terra naſcuntur: uidemus enim arbores & herbas, quæ minimum habent initium creſcendi ad magnam quantitatem creſcendo peruenit: habet tamen tot aduerſarios, ut hyemis frigiditatem, æſtatis nimium ardorem, & aeris multiplicem intemperiem. Singulis etiam annis aufertur ab eis labor eorum, ſcilicet frondium, florum & fructuum: & tamen nihilominus oportuno tempore in uento operandi naturaliter operantur. Vnde Gen. 8. Cunctis diebus terræ ſementis & meſſis, frigus, & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent. Qui enim viderit nuditatem terrenaſcentium in hyeme, uix crederet, quòd tantam pulcritudinem indui poſſent in æſtate: niſi idem alias experimento uidiſſet. Qui etiam uiderit, quàm parua ſit arbor nucis in principio, uix crederet, quòd ad tantam magnitudinem perueniret, ad quam peruenit in futuro: niſi illud noſceret experimento. Non debet igitur homo pigritari, nec deſidere, etſi defectum bonorum in ſe uideat, uel ſi ſibi aduerſantur aliqua, uel reſiſtunt. Nam, ut dicit Origenes omelia vndecima de auxilijs Ieſu. Cum (inquit) anima humana ſe uerbo Dei ſatiauerit, dubitare nõ debet. Inimicos ſtatim ſe habituram, & eos quos ante habuerat amicos in aduerſarios vertendos. Idque non ſolum pati ab hominibns ſperet, verumetiam de contrarijs virtutibus, & ſpiritualibus nequicijs. id ſibi imminere pro certo ſciat, & ita fit, ut qui amicitias expetit Ieſu, multorum ſibi ſciat inimicitias tolerandas. Vnde audi Apoſtolum Paulũ hanc eandem ſententiam confirmantem cum dicit Omnis qũi piè uolunt uiuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur. Sed & Salomon ſimilia dicit. Fili (inquit) accedens ad ſeruitutem Domini, præpara animam tuam ad tentationem. hæc ille. Item Iſido. Quiſquis, inquit, conuerſus ſi mox omnes carnis ſtimulos calcare cupiat, & ſumma virtutum ſubire cõtendat, ſi forte adhuc aliqua aduerſa de carnis moleſtijs tolerat, non frangatur: quia diſpenſator bonorum nouit aduerſitatis reprimere uicium ſucceſsione uirtutum: tunc magis grauari ſe quiſquis impulſu vitiorum agnoſcit, dum ad cognitionem Dei acceſſerit, ſicut populus Iſrael grauiori onere ab Egyptijs præmitur, dum per Moyſen diuina illis cognitio aperitur: vitia enim ante conuerſionem quaſi pacem in homine habent. quando autem expelluntur, acriori uirtute conſurgunt, fiunt inimica conuerſo, quæ peccatori blanda extiterunt, multos habet conflictus ſeruus Dei ex recordatione operum præteritorum, multiq; poſt conuerſationem & nolentes motum libidinis ſuſtinent: quod tamen ad damnationem non tolerant, ſed ad probationem, ut ſemper habeant pro excutienda inertia hoſtem, cui reſiſtant, dummodo non conſentiant. vnde neuerint ſerui Dei, ſe etiam a peccatis iam eſſe mundatos: ſed tamen cogitationum turpium adhuc interpellatione pulſari, ante conuerſionem præcedit turba peccatorum poſt conuerſionem ſequitur turba tẽtationum. Illa ſe obijciunt, ne ad Deum conuertamur, iſta ſe ingerunt, ne libidinis cordis oculis Deum cernamus, utriuſque tumultus nobis inſolentiam gignit, intentionemque noſtram ſæpe fraude multimoda intercludit. utile eſt Dei ſeruo poſt conuerſionem tentari, quatenus a torpore negligentiæ ſolicitantibus vitijs ad uirtutes animum per exercitum præparet uitiorum. hæc Iſid. in de ſummo bono. 2. capitu. 11.

2 †Tertiò ad deteſtationem accidiæ exemplum habemus a brutis animalibus. Vnde tali exemplo vtitur Salomon prouerb. 6. dicens: Vade ad formicam o piger, & conſidera uias eius & diſce ſapientiam, quem cum non habeat ducem, nec principem, nec præceptorẽ, parat in æſtate cibũ ſibi, & cõgregat in meſſe, qđ comedat in hyeme. Et rationabiliter mittit

Salomon

Salomon pigros ad addiſcendum ſapientia a formica, quæ animal modicæ quãtitatis eſt & potentiæ, ut diſcant pro pudore expellere pigritiam, qui diſcere nolunt pro amore. vnde multũ confundi poteſt homo, quando uidet ſe tam paruæ ſcientiæ, quòd tam paruo animal mittitur edoceri: ſicut accidit in ſcolis, ꝙ aliquis magnus a paruo puero docetur, ut ex quadam erubeſcentia deberet ardentius addiſcere. Et attendendum eſt, quòd dicit Salomõ, conſidera uias eius, & non dicit uiam, uias uocat diſcurſus, quos facit pro quærendo cibos: pluries enim in die uadit ad quærendum frumentum ſiue grana. Et ex hoc exemplo ſatis poſſunt erubeſcere pigri homines, qui ſemel in ſeptimana grauantur uenire ad eccleſiam, & audire uerbum Dei ad quærendum animæ ſuæ cibum. Attendendum eſt inſuper in hoc opere, quòd formica non habet hominem ducem, cuius exemplũ ſequatur, nec præceptorẽ, cuius uerbo ad hoc doceat, nec principem, a quo eius negligentia puniatur, & tamen congregat in eſtate, quæ comedat in hyeme, quaſi dicat a multo fortiori homo qui habet ſuper ſe ducem præceptorem & Principẽ dominum ſuum Ieſum Chriſtum congregaret virtutes, & ſapientiam in uita præſenti, quibus uiuere poſſet æternaliter in uita futura. Tertiò attendendũ eſt, quòd formica purum granum eligit, ut de eo paſcatur, & ex hoc exemplo erubeſci & cõfundi poſſunt voluptuoſi homines, qui ſpurcitias & immunditias uitiorum eligunt: vt cum illis os ſui beſtialis appetitus paſcant, de quibus prouerb. 15. dicitur. Os ſtultorum paſcitur imperitia. Quartò attendendum eſt, quòd formica adeo ſe frumento, ſiue grano onerat, ut uideatur interdum minor eſſe ſuo onere. Ex quo exemplo erubeſci & confundi accidioſi, qui a ſermone redeunt uacui, & nullum uerbum ſermonis ſecum portauit, nec aliquam uirtutẽ acquirere laborant: de talibus enim uerificatur illud Lucę. 8. Venit enim diabolus, & tollit uerbum de cordibus eorum, ne credentes ſalui fiant. Item Linco. in de venenis, dicit plenius libro 2. quòd inter apes nulli licet ocio vacare: ſed officia habent inter ſe diuiſa; nam quædam domos in fauis conſtruunt, aliæ fauos poliunt, aliæ cibos parant & congregant. vnde ſenes earum intus operãtur. iuuenes verò exeunt & cibos & materiam fauorum colligunt, & inter eas apes morte puniuntur operari nolentes, ex quo patet, quòd contra naturam uiuit homo, qui ocio uacat, & de aliorũ labore cibos ſumit, & ideo meritò dicit Apoſtolus. 2. Theſſal. 3. Si quis nõ vult operari, nõ manducet. Quartò ad deteſtationem accidiæ exemplum capere poſſumus ab impiis hominibus, qui amant iſtum mundum tranſitoriũ uſque ad contemptum Dei. Vnde ſi conſideremus quot & quantis laboribus, & quotidianis cruciatibus impii acquirant pęnam æternã. ſatis erubeſci & cõfundi poſſumus, quòd adeo pigri, ſumus laborare pro gaudio æterno acquirendo. Vnde legitur in uitas patrum de quodam ſancto patre, quòd cum uidiſſet ornatũ cuiuſdam meretricis flens inquit, ignoſce mihi omnipotens Deus, quòd unius diei huius meretricis ornatus ſuperauit totius uitæ meæ induſtria ornamenta. Item ibidem legitur, ꝙ quidam abbas uidens mulierem in Alexãdria, ad quam de hæremo deſcenderat, fleuit, & interrogantibus cauſam ſui fletus reſpondit. Duæ (inquit) res me mouent, una de iſtius mulieris perditione, alia: quia non habeo tale ſtudium placendi Deo, quale ſtudium habet iſta ad placendum uoluptuoſis hominibus: ſed ſi tales conſiderarent, quòd ſicut dicit pſ. Deus diſsipauit oſſa eorum, qui hominibus placẽt, confuſi ſunt & Deus ſpreuit eos.

3 † Quintò ad deteſtationem accidiæ exẽplum capere poſſumus a iuſtis & ſanctis hominibus, & primo de Chriſto, qui dicit per pſ. Pauper ego ſum, & in laboribus a iuuentute mea. Item legitur Ioannis. 4. quòd Chriſtus fatigatus ex itinere ſedit ſuper fontem. Item Chriſtus intantum laborauit pro ſalute humana, quòd ſicut legitur Lucæ. 22. Factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram, & in multis aliis locis euangelii legitur de uehementiſsimo labore illius. Cuius laborem conſiderans beatus Bernard. quandiu inquit, uixero, memor ero laborũ, quos Chriſtus ſuſtinuit in prædicando, fatigationum in

diſcurrendo,tentationum in ieiunando, uigiliarum in orando,lachrimarum in compatiendo,recordabor etiam dolorum, conuitiorum, ſputorum, colaphorum , ſubſannationum,exprobationum, & clauorum, horumque ſimilium, quæ per ipſum & ſuper ipſum abundantius tranſierunt,alioquin requiretur a me ſanguis iuſti , qui effuſus eſt ſuper terram . Item Apoſtolus de ſe dicit.j. Corin.15. abundãtius illis omnibus laboraui.Item.j.Corin.4. uſque in hanc horam & eſurimus,& ſitimus, & nudiſumus,& colaphis cedimur,& inſtabiles ſumus, & laboramus operãtes manibus noſtris, maledicimur,& benedicimus,perſecutionem patimur,& ſuſtinemur,blaſphemamur,& obſecramus. Item ſeruus qui accepit quinque talenta & operatus eſt in eis , & lucratus eſt alia quinque commẽdatus eſt,& magnificè a Deo remuneratus : ſimiliter qui duo acceperat , & lucratus eſt alia duo . Sed ſeruus piger , qui vnum talentum accepit, & illud non multiplicauit : ſed inutiliter reſeruauit , reprobatus eſt & grauiter punitus, ut patet Mathei. 25.Item Thabita Chriſti diſcipula plena erat operibus bonis & eleemoſynis,quas faciebat. & ideo ipſa mortua multi rogauerunt Petrum pro ea , & ille uirtute diuina illam ſuſcitauit a morte, ut patet Actuum.9.Item Geneſ.18.legitur,ꝙ Abraham feſtinauit ire in tabernaculum ad Saram. Dixit ei , accelera, tria ſata ſimilæ commiſce,& fac ſub cinericeos panes : ipſe uerò ad armentum cucurrit , & tulit inde uitulum tenerrimum & optimum,deditq; puero , qui feſtinauit & coxit illum . Super quo Origenes. Senex (inquit) currit,Sara accelerat,puer feſtinat,nullus piger inuenitur in domo ſapiẽtis. Item Aug. in libro de operibus monachorum.ca.13. Quæ , inquit , apta ſunt humanis uſibus honeſtè operatur Apoſtolus : ſicut ſeſe habent opera fabrorum , ſutorum, ruſticorũ , & his ſimilia . Neque enim honeſtas illa reprehendit , quod reprehendit ſuperbiam eorum, qui honeſti amant nominari : ſed eſſe honeſti non amant . Primi patriarchæ pauerunt pecora.Greci,quos paganos dicimus philoſophos , multum ſibi honorabiliores ſutores habuerunt,in eccleſia homo ille iuſtus , cui deſponſata fuit beata uirgo Maria, quæ peperit Chriſtum , faber lignarius fuit . Si enim patriarchæ, qui fuerunt de melioribus iudæorum pecora pauerunt,& ſi philoſophi, qui de melioribus paganorum erant, ſutores fuerunt , & Ioſeph, qui de melioribus Chriſtianorũ erat , faber fuit . Et ſi etiam Paulus Chriſtianorum ſupremus , aut de ſupremis unus poſtquã fuit Apoſtolus tabernacula fecit, ut legitur Actuũ 18. Et ſi omnes prædicti operabantur corporaliter , ut non cogerentur egeſtate neceſſaria mendicare , cuius profeſsionis , aut legis cupiunt eſſe , qui contra tot exempla ſanctorum mendicare neceſsitate cogente non erubeſcunt, & hæc eadem ſententia beati Auguſtini habetur in gloſa communi ſuper ultimo ca.2.epiſtolæ ad Theſſalo. Et ideo meritò dicitur ſecundum conſilium ſpiritusſancti . Non odoris laborioſa opera & ruſticitatem ab altiſſimo creatam . Eccleſiaſtic. 7. Ruſticitatem enim Deus creauit , quando Ade dixit Geneſis. 3 . In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.

4 † Secundum prouocatiuum principale ad deteſtationem peccati accidiæ eſt , quod peccatum iſtud Deo multum diſplicet,diabolo valde placet, & homini uehementer nocet. Et quòd peccatum accidiæ multum Deo diſplicet,multipliciter oſtenditur.Et primo ex illo Luc.15. Dico uobis, quòd gaudium erit in cęlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis , qui non indigent pœnitentia. Quod exponit Gregorius ſuper euangelia omel.34. de iuſtis illis qui deſidioſè ſe habent in agendis , & de peccatore feruente ad pœnitentiam agendam . Vnde Pariſ.in de uitijs, parte.5.tracta. de accidia . Dominus , inquit, feruentem peccatorem. 99.iuſtis accidioſis præponit : ſicut Dux in prælio plus eum militem diligit , qui poſt fugam reuerſus hoſtem fortiter præmit.quàm illum,qui nunquam fugit,nec vnquam fortiter contra inimicos pugnauit . Plus enim amatur ager , qui poſt ſpinas & tribulos fructus vberes reddit,quàm ille,qui ſpinas & tribulos nũquam protulit,& ſemper ſterilis exiſtit &c. Secundo patet idem ex illo Luc. 13. ubi legitur, quòd arborem fici habebat quidam plan-

tatam in uinea ſua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ. Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea, & non inuenio, ſuccide igitur illam, ut quid etiam terram occupat. At ille reſpondens dixit illi. Domine dimitte illam & hoc anno, uſque dum ſolidam circa illam, & mittam ſtercora. Et ſi quidem fecerit fructum: ſinautem in futuro ſuccides illam. Spiritualiter per habentem arborem plantatam in uinea ſua poſſumus intelligere patrem cœleſtem, per arborem hominem plantatum in uinea militantis eccleſię ad portandum fructum boni operis: hæc tamen arbor aliquando accidiæ deditus efficitur ſterilis, quando ego pater cęleſtis fructum bonorum operum in tali homine in primo anno, ſecundo, uel tertio, hoc eſt in prima, ſecunda, uel tertia ætate non inuenit, iuſtitia eius exigit, ut ſuccidatur per mortem de uita iſta, & proiiciatur in pœnam ſibi condignā. Sed miſericordia ortulani, ideſt Chriſti, qui apparuit Mariæ Magdalenæ in ſimilitudine ortulani, vult aliquando prolongare uitam eius uſque ad ultimam ſenectutis ætatem, ad videndum ſi uoluerit ſe emendare. Iſaiæ. 30. Expectat dominus, ut miſereatur ueſtri. Et ad talem corrigendum dominus aufert ab eo aliquando temporalia, corporis ſanitatem, & mundi proſperitatem, & ponit circa eum ſtercora, ideſt miſeriam huius uitæ, ſcilicet paupertatem, infirmitatem, tribulationem, & anguſtiam, ut ſic tandem, qui in proſperis, & in iuuentute noluit bene uiuere, ſaltem per talia aduerſa in ſenectute corrigatur. Nam vt dicit beatus Auguſtinus in de abuſionibus abuſione ſecunda. Plus religioni operam dare competit, quem præſentis ſeculi florida ætas tranſacta deſerit: ſicut namque in lignis ipſa arbor reproba comparet, quæ poſt flores fructus bonos cultori ſuo non exhibet, ſic in hominibus ipſe reprobus eſt, quem flos iuuentutis deſerit: & tamen in ſui corporis ſenectute bonorum operum maturos fructus Deo proferre paruipendit: quid enim ſtolidus fieri poteſt, ſi mens ad perſecutionem non contendat feſtinare, quando totius corporis habita ſenectute confectus ad interitum properat: dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli profluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapſi numero minuuntur, cutis areſcit, flatus non ſuauiter olet, pectus ſuffocatur, tuſsis cachinat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, etiam homo interior, qui non ſeneſcit his omnibus aggrauatur, & hic omnia ruituram iamque domum corporis cito pronunciant. quid igitur ſupereſt niſi, vt dum huius uitæ defectus appropiat, nihil aliud cogitare, quàm quomodo futura habitatio proſpere comprehendatur, quilibet ſenex appetat: iuuenibus enim incertus huius vitæ terminus inſtat, ſenibus cunctis maturus ex hac luce exitus breuiter concordat. hæc Auguſtinus. Et ideo ſi homo iſtis ſtercoribus, ideſt iſtis incomodis ſenectutis, & miſerijs exhibitis ſe non corrigat, & fructus dignos pœnitentiæ proferat, meritò ſuccidetur, & fiat de eo, ſicut dicitur Mathei. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur, & cætera.

Tertiò uerò, quòd accidia Deo multum diſplicet, patet ex illo Mathei. 25. ubi legitur, quòd dominus de ſeruo illo, qui fodit, & in terram abſcondit talentum domini ſui, qui accidioſos ſignat, dixit. inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtridor dentium. Super quo Cryſoſt. ille (inquit) qui fodit gratiam ſuam in terra, non peccare proponit: ſed iuſtitiam non facere: qui autem peccant non abſcondere videntur gratiam ſuam, ſed corrumpere. ſi igitur in tenebras exteriores mittuntur, qui accepto uerbo Dei carnaliter uiuendo fructum iuſtitiæ non fecerunt, in quales putas tenebras ſunt ituri, qui ipſum talentum fidei ſuæ peccando perdiderunt. ille qui fodit talentum in terra, ſimilis eſt uirginibus fatuis, quæ habentes lampades oleum non habent: tam enim ille, quàm etiam iſti putauerunt ſibi ad ſalutem hoc ſolum, quòd credebant in Chriſtum poſſe ſufficere: nam verè & ſi talentum, ideſt fidem domini ſui non perdidit: tamen reus eſt damni, ſi omnia

opera iuſtitiæ non fecerit:nō enim propter ſolum unuſquiſque ſit Chriſtianus, ut ſit ſeruās talentum fidei ſuæ:ſed etiam ut Chriſto operetur iuſtitiā. Nam ſicut qui ſeminandi cauſa accipiens a domino ſemen tempore ſeminationis,& non ſeminauerit,damnū faciet domino ſuo, & ſi nō perdiderit ſemen:eſt tamen tanti damni domino ſuo reus,quantum poterat lucrum facere,ſi oportuno tempore ſeminaſſet, ſic qui accipit fidem Chriſti in hoc ſeculo, & in hoc tempore ſeminationis non fuerit operatus iuſtitiam, & ſi fidē ſuam non perdiderit, tamen tm̄ uidetur perdidiſſe, quantum poterit iuſtitiam feciſſe,ſi non neglexiſſet.hic Cry. ope.imper.omel.44.Item idem omel. 26.eiuſdem.Conſidera (inquit) quòd ſeruus ille, qui accepit a domino ſuo mnam,ut quid ſerue nequam ſibi dictū audiuit: quia perdidit mnam ſuam, aut quia nihil lucratus eſt de ea, ſine dubio teſte euangelio: qui autem peccat perdit gratiam ſuam quam accepit. ſi igitur ille non eſt impunitus in die iudicii, qui ocioſus ſtetit in foro,& nullam iuſtitiam operatus eſt, quid faciet illi in die iudicii, qui peccauit & animā ſuam perdidit.

Quartò quòd accidia multum Deo diſpliceat,patet ex illo Math. 21. ubi legitur, quòd dominus maledixit ficui fructum non ferenti. Spiritualiter ficus fructum non ferens ſignat accidioſum Chriſtianū fructum operū miſericordiæ non ferentē, cui finaliter dominus maledicet,& in ignem æternum proiiciet cū cæteris damnandis dicens illud Mathei. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Ex quibus euidenter liquet, quòd peccatum accidiæ multum Deo diſplicet. Quod autem hoc peccatum diabolo valde placet tripliciter oſtenditur.

Primò ex hoc, quòd in accidioſis diabolus habet proprium hoſpitium quietis. vnde Iob. 40. Dormit in ſecreto calami. calamus qui uacuus eſt ſignat hominem uacantem & ocioſum, in quo diabolus tanquam in propria domo delectatur habitare,quieſcere & dormire. In cuius confirmationem legitur Math. 12.& Lucæ.11.de immundo ſpiritu, ꝙ inueniēs domum,de qua exierat,uacantem, vadit & aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi:ſi iſtud conſiderarent tam laici q̄ clerici & ſpecialiter tales qui pro eo, ꝙ diuitijs mundanis abundant, videtur eis dedecus aliquid operari: ſed reputant illos honorabiliores,qui nihil agunt, niſi quòd comedunt & bibunt,& alijs delicijs & uoluptatibus intendunt, ſed certè ſi hoc uerum eſſet, eadē rōne poſſent bobus,aſinis,equis & alijs animalibus aſsiduè laborantibus porcos, qui nihil agunt, niſi quòd comedunt,bibunt, dormiunt & uitioſè uiuunt, præferre, & eos honorabiliora animalia nominare,& non dubium in talibus porcinis hominibus delectantur demones habitare. In cuius rei cōfirmationē legitur Mat. 8.Marc.5.& Lucæ.8. ꝙ quando Chriſtus eiecit legionem demonum de quodam homine, rogauerunt demones dominum dicentes. Domine ſi eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum,& conceſsit eis Ieſus, & exeuntes ſpiritus immundi & introierunt in porcos. & magno impetu totus grex præcipitatus eſt in mare. Per quod datur intelligi, quòd huiuſmodi porcini homines in ſuis uoluptatibus ocioſè uiuentes, niſi ſe emendauerint, finaliter præcipitabuntur in mare damnationis æternæ,& hoc meritò.

3 † Nam ut dicit Pariſien. in ſum. de uitijs,parte.5.tracta.de accidia,cap.4. quòd accidioſus in hoc, ꝙ in ſe diabolis locum & hoſpitium facit,omni loco indignus eſt preterq̄ inferno, vnde proprius locus ocioſi eſt infernus, ſicut & diaboli, quod ſic poteſt oſtendi. In cœlo enim non eſt dignus recipi: quia cœlum merces eſt tantummodo operariorū. Vnde Mathei. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem. In paradiſum non eſt dignus recipi:quia ut dicitur Gen. 2. Poſuit Deus hominem in paradiſo,ut operaretur & cuſtodiret illum. In purgatorium non recipietur: nam de accidioſis dicit pſalm. In labore hominum non ſunt, & cum hoībus non flagellabuntur. ſ.in purgatorio: ocioſi enim nō laborant cum hominibus in mundo, & ideo non purgabuntur cum hominibus in purgatorio, ſed cū demonibus flagellabūtur æternaliter in inferno indignus eſt,ut mundū occupet:nā Lucæ. 13.

de

de ficulnea ſterili, quæ hominem ocioſum ſignat ſuccide eam: vt quid terram occupat. Relinquitur (inquit) ergo, ꝙ ſolo inferno digni ſunt ocioſi. In cuius confirmationem dicitur Matth. 3. Omnis arbor, quę non facit fructum bonum excidetur & in ignē mittetur. Item ꝙ accidioſus dignus ſit inferno oſtendit Linco. in de oculo morali cap. 45. ubi ſic. Refertur inquit parabolicè regem quendam tres filios habuiſſe, qui volens de regno ſuo diſponere conuocatis coram ſe tribus filijs ſuis dixit pigriori illorum regnum ſuum ſe velle diſponere & legare. Tunc primus ait, mihi igitur debetur regnum: quia adeo piger ſum, quòd aliqñ ad ignem ſedeo, & prius crus comburi permitto, quam illud retraham ab ignis incēdio. Imo inquit ſecundus ego ad regnandum ſum aptior: quia ſum pigrior. Nā adeo piger ſum, quòd cum funem in collo habeam, & mox ſuſpendi debeam, & gladium in manu teneam propter pigritiam tamen ad abſcindendū cordam manum meam non porrigo. Imo ſubdit tertius ego regnare debeo, quia in pigritia cæteros antecello. Nam ſupinus aliquando in tecto meo iaceo, & ſtillat aqua in vtrumq; oculum, dextrum uidelicet & ſiniſtrum: & tamen propter ſummam pigritiam in ſtatu meo non moueo ad partem dextram, neque ad ſiniſtrā. Huic verò rex legauit regnum per integrum reputans ipſum magis pigrum. Spiritualiter rex iſte ſignat diabolum, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ: ut dicitur Iob 41. Per præmium filiorum prædictorum ille congrue deſignatur, qui exiſtēs in ſocietate peruerſa, per quem ad malum incenditur: magis tamen eligit igne peccati cremari, quam a tali conſortio ſeparari. Secundus verò filius ſignat talem, qui licet peccatorum funibus videat ſe coſtrictum, vel etiam circumplexum, quibus mox ſuſpenſus erit ad inferni patibulum: nihilominus pigritatur funem peccati ſuccidere gladio linguæ in vera confeſſione. Per tertium autem filium, ſuper cuius vtrumq; oculum. ſ. dextrum & ſiniſtrum aqua ſtillare dicitur, ille congruè figuratur, qui doctrinam audit de paradiſi gaudijs & inferni ſupplicijs: & tamen pro pigritia ſtatum ſuum malum non deſerit, nec ſe vult ad dexterā amore & deſiderio pręmiorum mouere, nec ad ſiniſtram, vt ſaltem peccatum deſerat metu territus tormētorum. Hæc Linco. Secundò verò, quòd accidia diabolo valde placeat elici poteſt ex illo j. Petr. 5. Vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Sed ut conſtat, accidioſi qui nō uigilant ſed dormiunt in peccatis dyabolo non reſiſtunt ſed voluntarie dāt ſibi locum, ut ab eo capiantur. Vnde ſic eſt de diabolo hominem perſequente, ſicut eſt de cane ceruum vel aliam feram inſequente. Nam ſicut fera ſi modicum quieſcat a cane ſtatiſſime capitur, reuera ſic homo accidioſus a uirtuoſa occupatione quieſcens ab illo maledicto cane infernali diabolo cito capitur & uinculis peccatorum conſtringitur. Figuram huius habemus Iudicum 16. vbi legitur, quòd Samſon conſentiens blandicijs Dalidæ, quæ fecit eum dormire ſuper genua ſua, & raſit ſeptem crinis capitis eius, quibus erat maxima eius fortitudo, qui ſtatim captus eſt a Philiſtijm, & oculis expulſis & cathenis vinctus ductus eſt in carcerem. Spiritualiter per Samſonem, qui interpretatur ſol fortis, vel ſolis fortitudo, intelligo animam chriſtianam per fidem & gratiam receptam a ſole iuſtitiæ ſpiritualiter fortificatam. Per Dalidam, quæ interpretatur paupercula, ſignatur caro humana, quæ quaſi paupercula & humilis ancilla eſſet obediens ſpiritui, & eius ratione regulata: ſed tamen prout dicitur Prouerb. 29. Qui delicate nutrit ſeruum ſuum a pueritia, inueniet eū contumacem, ſic certe qui delicate nutrit carnem ſuam, inueniet eam contumacem & contra ſpiritum concupiſcentem. Vnde de tali delicatè nutrita carne dicit Apoſto. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hęc enim ſibi inuicem aduerſantur, ad Gal. 5. Et ſicut Dalida quando Samſon ſibi cōſenſit, eum dormire fecit, & ſepte n crines capitis ſui, in quibus erat maxima fortitudo, eius raſit & tunc philiſteijm eius inimici irruerunt ſuper eum, & oculis expulſis cathenis vinctum duxerunt in carcerem: ſic miſera caro humana, quę per Dalidam ſignatur,

quando

quando ſpiritus ſuis uoluptatibus conſentit, facit eum dormire in peccatis,& radit a capite eius, ideſt a ſuprema parte animæ ſeptem crines ſpirituales.ſ.ſeptem virtutes ſeptẽ peccatis mortalibus contrarias.ſ.humilitatem cõtra ſuperbiam, amorem & charitatem contra iram & inuidiam, virtuoſum laborem contra accidiam,libertatem contra auaritiam, abſtinentiam contra gulam, & caſtitatem contra luxuriam. Iſti enim ſeptem crines cum homo habuerit illos in anima ſua perfecte creſcentes,faciunt illum ſpiritualiter ita fortem,quòd omnes demones inferni ſuis tẽtationibus nõ poſſunt ſuperare eum: niſi ipſe voluerit illis voluntarie conſentire, dicente Apoſtolo j.Corinth 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis:ſed tamen quando homo conſentit ſuæ carnis voluptatibus, & quaſi obſtinatus dormit in peccatis:tũc iſti ſeptem crines virtutum, quibus anima humana ſpiritualiter fortificatur,raduntur: & tunc irruũt ſuper eum Philiſthjm.i.demones,& expellũt oculos ſuos ſpirituales, & ligant ipſam peccatorum vinculis,quibus nituntur ducere eam in carcerem infernalem.

6 † Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ ſicut dicit Hugo.quædam eſt obligatio, ſiue uinculũ culpæ,& quædam pœnę.Et obligatio,ſiue vinculum culpæ duplex eſt. Quædam eſt obligatio,ſiue uinculum captiuitatis, & quædam ſeruitutis. Et ſimiliter obligatio ſiue vinculum pœnæ duplex eſt. ſ.obligatio damnationis, & obligatio ſiue uinculum expiationis, ex quorum primo tenetur homo ad pœnam æternã, & ex ſecundo ad pœnam temporalem. Ex uinculo captiuitatis illaqueatur homo, ne redeat ad faciendum bonum, & ex vinculo ſeruitutis trahitur & exagitatur ad agendum malũ, vtrumque autem eſt ad damnationis augmentum Et pro iſto eſt notandum, quòd peccatũ ante conſuetudinem eſt vt funiculus, imo vt filum ſtupium reſpectu peccati conſuetudinis. Peccatum enim conſuetudinis eſt quaſi vinculum plauſtri, quod duodecim boues,id duodecim Apoſtoli ſua doctrina uix rumpere poſſunt. Et iſtud vinculum generatur per additionem unius peccati ad aliud: ſicut latro qui interficit hominem nocte, ut theſaurum ſuum furetur. Deinde ſi aliquis ſcelus ſuum cognoſcat: tũc timens ne per illum detegatur, ipſum occidit, & deinde cum furato theſauro comeſationes,ebrietates,fornicationem,& adulterium exercet, & poſt tantorum ſcelerum multitudinem mens mala conſcientiæ ad omnia ſcelera promptior redditur, & ita peccatum peccatis contorquendo maximum funem facit, cum qua caudam impiorum ſuo malo exemplo poſt ſe trahit. Vnde Iſa.5. Veh qui trahitis iniquitatem in funiculo uanitatis, & quaſi uinculum plauſtri peccatum. De iſtis enim funiculis dicit pſalm. Funes peccatorum circumplexi ſunt me, hi ſunt illi funes,quibus peccatores in uita futura cõſtringentur. Vnde dicitur in euangelio de eo qui intrauerat ſine ueſte nuptiali. Ligatis manibus, & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores. Non enim Dominus alijs funiculis ad peccatores ligandos requiret, niſi quis ipſi fecerunt:ipſi enim vincula ſibi ipſis præparauerunt. Vnde Prouerb. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorũ unuſquiſque conſtringitur. Et ſicut eſt duplex obligatio, ſic indubitanter eſt duplex ſolutio. Præterea ad conſenſum criminis conſentientientis anima ſub uno eodemque momento triplici vinculo aſtringitur, ſcilicet uinculo captiuitatis, uinculo ſeruitutis, & uinculo damnationis. Et de iſto triplici uinculo poteſt intelligi illud Eccleſiaſt. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur. Vnde iſte triplex funiculus rumpi non poteſt niſi ab ipſo ſolo qui eſt trinus & unus: hic autem funiculus eo ipſo dirumpitur,quo anima peccatrix, qui omnia poteſt,& ad quem nemo uenit niſi tractus ad ueram pœnitentiam compungitur. Peccator igitur ſub uno eodemq; tempore ſoluitur a culpæ obligatione & a debito damnationis: & ex eo enim quòd eius culpa finem accipit, ſimul obtinuit, ut eius pœna finem accipere poſſet. Hæc Hugo. Sed eſt inſuper notandũ, ꝙ omnis conſumatio peccati mortalis eſt in conſenſu rationis. Nam ſi ſit inchoatio peccati in ſola ſenſualitate, & non pertingat uſq; ad conſenſum rationis: tunc propter imperfectionem

ctionem actus eſt peccatum ueniale. Sed cum uenerit ad conſenſum rationis eſt peccatum mortale, & ſic motus accidiæ quando conſiſtit in ſola ſenſualitate ex repugnantia carnis ad ſpiritum: tunc eſt peccatum ueniale. Et ſic quandoque peccat etiam ſancti uiri. Sed ſi motus accidiæ pertingat uſque ad conſenſum rationis, intantum quòd homo cadat in fugam & horrorem & deteſtationem boni diuini, ad quod ex præcepto tenetur carne contra ſpiritum undique præualente: tunc eſt peccatum mortale, ut dicit ſanctus Thomas in ſum. quæſtio. 35. Tertiò verò ꝙ accidia diabolo ualde placeat, patet ex hoc, ꝙ accidia facit hominẽ ad aliquod bonum opus faciendum ineptum licet ſatis potentem permittat eum eſſe ad mala & inutilia operandum. Vnde de talibus dicitur Eſaiæ 59. Opera enim eorum inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum: diabolus enim ocioſos mutilat in partibus organicis: ut reddat eos ad bene operandũ ineptos. Vnde figuram huius habemus Iudicũ j. vbi legitur, quòd Adonibeſeth amputauit .l. regibus manuum ac pedum ſummitates. Adonibeſeth interpræta tur domus egeſtatis, & ſignat diabolum, qui accidioſorum dominatur & facit eos ſemper egere. Vnde Eccleſiaſt. 27. Qui ſequ tur ocium replebitur egeſtate. Iſte Adonibeſeth amputat ocioſis, & ſpecialiter regibus & prælatis, qui deberent ſe & alios regere, ſummitates manuum ac pedum: ut dicit Pariſien. Dum procurat, ut tales ad opera utilia ſint quaſi impotentes. Vnde ſicut qui habent ſummitates manuum ac pedum amputatas inutiles ſunt quo ad uſus membrorum iſtorum. ſic reges certè & prælati, qui deberẽt ſe & alios regere, ocioſi uiuunt, habent ſummitates, ideſt ſpirituales operationes manuũ & pedum amputatas, & nedum manuum, & pedum ſed etiam partium organicarum omnium quinque ſenſuum. Et ideo tales, ut dicit pſal. Similes inutiles facti ſunt, & non eſt qui faciat bonum. Vnde & de talibus dici poteſt illud, quod de idolis dr̃ in pſalm. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture ſuo. & bene poſſunt tales idolis aſsimilari. Nam, ut dicit Holgot in lectura librò ſapientiæ, lect. 175. de talibus antiqui poſtillatores exponunt illud Sapien. 15. Omnia idola nationum Deos æſtimauerunt, quibus neque oculorum uiſus ad uidendum, neq; nares ad aſpirationem percipiendum, neque aures ad audiendum, neq; etiam digiti manuum ad tractandum: ſed pedes eorum pigri ad ambulandum. Vnde illis inquit ſicut & idolis fiunt genuflectiones, adorationes, & ſupplicationes. Et ideo meritò de quolibet tali dicitur Zachar. 11. O paſtor & idolum derelinquens gregem, ecce gladius Domini ſuper brachium tuum, & ſuper oculum tuum dextrum. Super quo Linconienſis. meritò inquit prælatus malus idolo comparatur: quia ſicut idolo cultus indebitus exhibetur, ſic prælatus malus honores indebitos ſibi uſurpat. Sed & alia ratione prælatus malus idolo comparatur: nouimus enim, quòd idolum quanto decentius pictoratur, tanto ei maior reuerentia exhibetur: ad hoc etiam auro & lapidibus præcioſis redimitur; ut ipſi maior reuerentia impendatur. ſic & mali prælati poſſeſsionum adeptioni incumbũt; ut ſemetipſis in cibarijs ſplendidis procurent, & ueſtibus decentius uenuſtentur: ut ſic maior eis ab hominibus honor exhibeatur, huiuſmodi igitur prælatus gregem ſuum ſibi commiſſum derelinquit, & lac quærit & lanam: & ſic de ouibus non curat. Et ideo gladius, ideſt uindicta Dei extenditur ſuper brachium, id eſt ſuper fortitudinem ipſius: ut eam in breui conterat, & ſuper oculum eius: quia auferet eius contemplationẽ æternorum ſed non temporalium. Hæc Linco. ſuper euangelia, par. 3. capitulo 17. Et ſicut idolum apparet intuentibus uiuũ: & tñ mortuũ eſt, ſic & illi licet appareant uiui: tamen ſpiritualiter mortui ſunt.

7 † Vñ cuilibet tali meritò poteſt illud Apocal. 13. Nomen habes & uiuas, & tñ mortuus es. Et quòd tales ſpiritualiter ſunt mortui, patet per carentiam ſenſuum & motus: deficiũt enim in prælatis malis omnes quinque ſenſus ſpirituales, quibus deberent tam in propria cõuerſatione, quam in ſubditorum regi regimine. Primò enim carent uirtute uiſiua diſcretionis & ſcientiæ, qua diſcernere deberent inter

ter lepram & lepram. Carent enim cognitio-
ne non ſolum ſacræ ſcripturæ:ſed etiam non-
nulli omnis ſcientiæ liberalis, iſti excecan tur
puluere terrenorum & ſtercoribus irundinũ.
Thob. 2. Item Eſa. 56. Speculatores eius cæci
omnes neſcierunt. Secundò carent virtute ſpi
rituali olfactiua, qua ſentitur odor ille, quo a-
nimæ deuotæ currunt poſt ſponſum. De quo
dicitur Canti. j. Curremus in odorem vnguen
torum tuorum. Odor enim ſpinæ florentis &
herbæ redolentis auferunt eam odorem præ-
dæ. Spiritualiter, ſpinæ florentes & herbæ re-
dolentes ſunt diuitiæ cum honoribus & digni
tatibus, quæ tantum redolent in naribus præ-
latorum, quòd odorem prædæ cœleſtis, vel
Chriſti, quem inſequi currendo deberent, to-
taliter auferunt. de quibus dicitur per pſalm.
Nares habent & non odorabunt. Tertiò carent
virtute auditiua in auribus: duas enim aures
ſpirituales habere debent vnam ad audiendũ
delectabiliter & libenter verbum Dei, aliam
intelligendum faciliter clamorem pauperum.
Prima auris eſt dextra, ſecunda verò eſt ſini-
ſtra. Sed moderni prælati nonnulli more aſpi-
dis ſurdæ dexteram aurem obturant terra, &
ſiniſtram cauda·quia ſi offeratur eis copia uer
bi Dei, dicunt non uacat eis auſcultare: ſed o-
portet eos de terrenis redditibus & plantis ha-
bere conſilia, ſi clament pauperes pro eleemo
ſyna, obturant aurem ſiniſtram. dicunt enim,
tanta familia nobis neceſſaria eſt, tot milites,
tot clerici, tot armigeri, tot ſeruientes, & tot fa
muli, & tot ribaldi, ꝙ vix ſufficiunt quæcũq;
de ecclesia poſsidemus, & iſtæ duæ ſurditates
reddunt eos execrabiles & inefficaces. De pri-
ma prouerb. 28. Qui declinat aurem ſuam, ne
audiat legem, oratio eius erit execrabilis. De
ſecũda prouerb. 21. Qui obturat aurem ſuam
ad clamorem pauperis, clamabit ipſe & non
exaudietur. Quartò carent virtute guſtatiua
ſpirituali, qua guſtatur a ſanctis, quam ſuauis
eſt Dominus: patiuntur autem febres uariorũ
peccatorum: quia modo infrigidantur per ti-
morem temporalem perdendi, modo caleſcũt
per rancorem ſemetipſos de iniuria vlciſcen-
di, & ideo nimirum guſtum habent infectum
& non ſapiũt ea, quę Dei ſunt, ad Col. 3. Quæ
ſurſum ſunt ſapite, & non quæ ſuper terram.
Item pſalm. Guſtate & uidete quoniam ſua-
uis eſt Dominus. Dicit enim Ariſto. in de pro-
blematibus, probleumate 5. particula 13. ꝙ
comedentibus putridos fructus, vinum dulce
videtur amarum: quia amaritudo fructuũ ma
net diffuſa in lingua eorum, & magis diffundi
tur per vinum. Moraliter, de prælatis nonnulli
fructus putridos delectationum carnaliũ co-
medunt, & iam vinum deuotionis & ſpiritua-
lis contemplationis eis non ſapit. Vnde Lu-
ca 14. Nemo virorũ illorum qui vocati ſunt
guſtabit cœnam meam. Quintò carent vir-
tute tactiua ſpirituali, & quantum ad hoc di-
cit: non ſunt eis digiti manuum ad tractandũ.
Et bene dicit manuum in plurali: quia & ma-
nus ſpirituales habere deberent. dexteram qua
reuerenter tractent miniſteria ſacramentorũ,
& ſiniſtram qua ſuauiter curant vulnera pec-
catorum. Prima manus debet eſſe mundiſsi-
ma, qua tractare debent filium Dei Ioannis j.
Manus veſtræ contractauerunt de verbo Dei.
Sed iſta manus in multis eſt leproſa & infecta
libidine: vt meritò vnicuique eorum dicitur il
lud Exo. 4. Mitte manum tuam in ſinum tuũ.
Et illud Ioan. 20. Noli me tangere. i. ſubtrahe
manum tuam pollutam a celebratione diuino
rum, & a miniſtratione ſacramentorum pro-
pter immundiciam uitæ tuæ. Iob 13. Manum
tuam longè fac a me. Secunda manus debet
eſſe ſuauiſsima, qua tractare debent uulnera
peccatorum. Vnde 4. Regum 5. Putabam, ꝙ
egrederetur a me, & tangere manu ſua locum
lepræ. Item ſaluator extendens manum ſuam
tetigit leproſum dicens. Volo mundare, Mat-
th. 8. Sed multi curati his diebus ſunt ut canes
qui ſolum lingua lingunt vlcera Lazari: ſed
manu non contingunt: quia opera miſericor-
diæ eis non impendunt, nec operibus propriis
exemplum præbent ſubditis pœnitentiæ, vel
virtutis. Vnde Matth. 23. Super cathedram
Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſei, omnia igi-
tur quæcunque dixerint uobis facite & ſerua-
te, ſecundum uerò opera eorum nolite facere
dicunt enim & non faciũt, alligant enim one-
ra grauia & importabilia & imponunt in hu-
meros hominum, ipſi digiti ſuo nolũt ea mo-

uere. Tales ſacerdotes Gregor. omel. 17. ſuper euangelia comparat aquæ baptiſmatis: quia alios mundant & ſeipſos non emendant. Vnde dicit ſic. Ingrediuntur electi ſacerdotum manibus expiati cœleſtem patriam, & ipſi ſacerdotes praui per uitam reprobam ad inferni ſupplicia feſtinant. Cui igitur rei ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis, quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum cœleſte mittit. & ipſa in cloacam poſtea deſcendit. Hæc Holgot. Et ex iſto triplici medio & multis alijs quæ adduci poſſunt, patet, quod peccatum accidiæ ualde placet diabolo.

Iam tertiò reſtat uidere, qualiter peccatum accidiæ uehementer homini nocet. Pro quo notandum, quòd accidia multipliciter homini nocet. Primò enim replet eum egeſtate. Vnde Prouerb. 28. Qui ſectatur ocium, replebitur egeſtate, & nedum replebitur egeſtate in præſenti, ſed etiam in futuro. Vnde Prouer. 21. Omnis autem piger ſemper in egeſtate eſt. Item Prouer. 24. cuilibet pigro dicitur. Veniet tibi quaſi curſor egeſtas tua & mendicitas tua quaſi uir armatus. Super quo Pariſ. Paupertas inquit modo quaſi inermis, & quaſi lente incedit. Et ideo multi fugiunt eam, uel reſiſtunt ei: ſed in futuro erit quaſi armata, ut homo non poſſit eis reſiſtere, & veniet quaſi curſor, vt homo non poſſit ea effugere. Item Prouerbio. 20. Propter frigus piger arare noluit, ſcilicet in hyeme, mendicabit igitur in eſtate, & non dabitur ei. Per hyemem, quæ breues habet dies, intelligitur uita præſens. Vñ Iob 14. Breues dies hominis ſunt, & ſicut hyems eſt frigida naturaliter & procelloſa, ſic uita præſens pauperis infirmitate & miſerijs undique eſt obuoluta. Vnde Iob 13. Homo natus de muliere breui viuens tẽpore repletur multis miſerijs. In hac enim hyeme, qui ſeminat abundanter bona opera in egeſtate, ſcilicet in uita futura, metet abundanter præmij incrementa æternæ ſalutis. Et qui uerò in hac hyeme ceſſauerit a bonorum operum ſeminatione, in uita futura mendicabit, & non dabitur ei. Exemplum huius habemus Luc. 16. de diuite epulone, qui in hac uita neglexit Lazaro pauperi micam panis ſeminare, & ideo in uita futura cum eſſet in tormento ignis inferni mendicauit guttam aquæ, quæ erat ſibi negata. Item ſicut ſi hyems ſit calida, ſignum eſt, quòd æſtas erit frigida, & econtra. Sic & ſi uita præſens ducatur in mũdi proſperis, ſignum eſt, quòd uita futura erit in aduerſis, & ſi uita præſens ſit in aduerſis, uita futura erit in proſperis. Vnde Gregorius ſuper euangelia, omel. 11. Præſentia inquit gaudia ſequuntur perpetua lamenta. Hic fratres chariſsimi uanam letitiam fugite, ſi illic flere formidatis. Nemo etenim poteſt & hic gaudere cum ſeculo, & illic regnare cum Deo. Qui ſeminant in lacrimis in exultatione metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: uenientes autem uenient cum exultatione portantes manipulos ſuos. Secundò verò accidia nocet homini in hoc, quòd replet eum uitijs. De quo dicitur Prouerb. 24. Per agrum hominis pigri tranſiui, hoc eſt uitam & conuerſationem hominis accidioſi conſideraui, & ecce totum repleuerunt urticæ, ſcilicet pruritus uitiorum, & operuerunt faciem eius ſpinæ, id eſt finem uitæ & cõuerſationis eius acuti remorſus conſcientiæ. Et bene poteſt vrtica ſignare vitia: quia ſicut vrtica molle habet folium: ſed in folio aculeos pungitiuos, ſic vitia carnalia habent delectabilem molliciem, & aculeos acutos pungitiuæ conſcientiæ, quæ acutè pungent in morte, & acutius coram ſummo iudice: ſed acutiſsime in ſupplicio pœnæ ſempiternæ. Et ideo meritò beatus Hieronymus ſuper illud Ezech. 16. Hęc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, & ſemper inquit eſt agẽdum, ne ager noſtri pectoris manu ceſſante malarum cogitationum ſenſibus occupetur. Quia, ut dicit Pariſ. ſicut ager profert ſpinas & tribulos & cætera inutilia, niſi fuerit utilibus ſeminibus ſeminatus ſic homo niſi vtilibus occupationibus ſe repleuerit, ſpinas & tribulos germinat uitiorum.

8 † Item ſicut ferrum, quod iacet non tractatum, nec in vſum poſitum, cito rubiginatur: ſicut aqua, quæ non mouetur, cito corrumpitur: ſicut veſtis, quæ non portatur de facili a tynea corroditur, ſicut ſcolaris negligens, qui non addiſcit de neceſsitate inſipiens efficitur:

ſicut

ſicut homo ſtans, qui nunquam uadit, facilius cadit, quam ille, qui ſemper incedit. ſicut pannus candidiſsimus quaſi imperceptibiliter niger efficitur, niſi frequenter abluatur: & ſicut manus corporis quaſi inſenſibiliter poſt ablutionem ſordidæ efficiuntur. niſi frequenter lauentur. ſic certe accidioſus, qui non exercet ſe in aliquo bono opere, faciliter ſuccumbit, uitijs vincitur a tentationibus, & niſi frequenter ſe lauet a ſordibus ſpiritualibus repletur uitijs. Et ideo meritò beatus Hieronymus ad Ruſticum Monachum, & ponitur in capit. de conſecra. diſtinct. 5. Nunquam. Ama (inquit) ſcientiam ſcripturarum, & carnis uitia non amabis, nec uacet mens tua uarijs perturbationibus, quæ ſi pectori inciderint, dominabuntur tui, & te ducent ad delictum maximum. Facito ſemper aliquid boni operis, ut ſemper diabolus inueniet te occupatum. Si Apoſtoli habentes poteſtatem de euangelio viuere. laborabant manibus ſuis, ne quenquã grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in uſus tuos ſucceſſura non præparas, uel fiſcellam texe iunco, vel caniſtrũ plecte lentis viminibus. Hæc Hieronymus ad Ruſticum Monachum. Tertiò accidia homini nocet in hoc, quòd facit eum virtutibus vacuum. Vnde de homine accidioſo dici poteſt illud Iob 29. Anima eius vacua eſt, & in talem animam vacuam Deus diabolum intrare permittit: ut patet Matt. 12. & Iob 26. Deus extendit aquilonem ſuperuacuum, iſte aquilo diabolus eſt. De quo dicitur Hierem. 1. Ab aquilone pandetur omne malum: hunc aquilonem permittit Deus intrare in animam virtutibus vacuam: vt eam ſuis demeritis exigentibus tentationis igne vexet & comburat dicẽs illud Ezech. 24. Ponam quoque eam ſuper pennas vacuam. Vnde & de talibus virtutibus vacuis, qui igne tentationis a diabolo vexantur, dicitur Abacuc 2. Laborant enim populi in multo igne, & gentes in uacuum, & deficient, ideſt a diabolo ſuperabũtur. & nimium: quia ſicut vas ſtanneum, vel plumbeum, vel æneum ſuper ignem poſitum non conſumitur, dum liquore fuerit plenum: ſed vacuum ſtatim conſumitur & liqueſcit, ſic anima plena virtutibus non conſumitur tentatione diaboli: ſed virtutibus vacua ſtatim igne tentationis conſumitur, & a diabolo facilius ſuperatur. In cuius rei figura legitur Dan. 4. quòd Nabuchodonoſor rex Babylonis præcepit, vt ſuccenderetur fornax ſeptuplum vehementius, quam ſuccendi conſueuerat, in quo tribus pueris poſitis. ſ. Sydrac, Myſaac, & Abdenago uirtutibus, & gratia diuina plenis ignis nihil nocuit: ſed maledictos ſeruos regis gratia & uirtutibus vacuos ſtatim conſumpſit. Spiritualiter, rex iſte diabolus eſt, fornax ſeptupliciter accenſus tentationem ſeptem peccatorum ſignat, quæ pueros Dei gratia & virtutibus repletos non lædit: ſed ocioſos miniſtros diaboli gratia & virtutibus vacuos ſtatim incendit. Vnde pſal. Incenderunt igne ſanctuarium tuum, polluerunt tabernaculum nominis tui. Huiuſmodi enim ocioſi uirtutibus vacui bene figurari poſſunt per mare: quia ſicut mare facit terram ſuper quam fluit ſterilem, & terminum habet arenoſum, dicente Domino per prophetam Hiere. 5. Poſui arenam terminum maris. ſic accidia facit hominem ſuper quem fluit ſterilem a virtuoſis operibus. Iuxta illud Ierem. 22. Scribe uirum iſtum ſterilem. i. accidioſum a uirtuoſis operationibus: & talis enim terminum habet arenam. i. deſperationem, & bene deſperatio ſignatur per arenam: quia ſicut arena, quæ eſt terminus maris inter omnes terras maximè ſterilis eſt & grauis, ſic deſperatio, quæ eſt finis & terminus accidiæ inter omnia peccata maximè reddit animam ſterilem & grauem. Et ideo dicitur Prouerb. 12. Qui ſectatur ocium, ſtultiſsimus eſt: ſterilitas enim accidiæ & deſperationis, quæ eſt terminus eius, bene figurari poteſt per ſterilitatem aquarum & terræ. De quibus dicitur 4 Regum 2. quòd aquæ peſsimæ erant, & terra ſterilis: ſed Helyſeus mittens ſal in fontem aquarum ſanauit eas a ſterilitate. Sic ſpũaliter, ſi homo mittat ſal ſapientiæ doctrinæ uerbi Dei in cor ſuum, in quo eſt fons & origo ſuæ accidiæ & ſterilitatis: tunc corpus eius & anima a ſterilitate ſtultitiæ & deſperationis ſanabũtur. Et ideo dicit Dominus per prophetam

Iere.22. Terra,terra,terra audi ſermonem Domini. Et notanter ter dicit terra,ad denotandum, ꝙ triplex ſtatus eccleſiæ.ſ.ſacerdotalis, militaris,& laborantium,audiret libenter ſermonem Domini,qui præcipit omnem hominem ſecundum ſtatum & gradũ ſuum in uirtuoſis occupationibus laborare. Vnde pſalm. Fingis laborem in præcepto. Glo.Fingis,id eſt formas laborem in præcepto,hoc eſt ut uicem ſuppleat præcepti, ad præmium uitæ æternæ conſequendum: quia ſicut præceptorum obſeruantiam, ſic & nobis labor virtuoſus gaudium ſempiternum acquirit, dicente ſcriptura. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Sap.3. Item tanquam pro pœnitentia ſpeciali pro peccato primi parentis Deus laborem homini iniunxit,dicens. In ſudore uultis tui ueſceris pane tuo.Geneſ.3. Super quo Linco.In ſudore inquit panis vitæ acquiritur, nec labore ad eius vſum debito modo fit acceſſus: ut autem laboremus & ſudemus, ſudarium ſuũ nobis reliquit Dominus. Hæc Lincon.ſuper euangelia parte 4.cap.48. Quod conſiderans beatus Bern. Totum inquit tempus noſtrum ordinatum eſt nobis ad ueniam impetrandũ, pœnitentiam agendum, gratiam promerendum, & gloriam ex miſericordia Saluatoris conſequendum. Quid igitur reſpondebitis in illa die, quando exigetur a te in ictu oculi totum tempus uiuendi tibi impenſum. certe inquit dicetur de te ſicut dicitur de ſeruo malo, Matth.22. At ille obmutuit.Et ideo ſecundum conſilium ſcripturæ,Eccleſiaſt.9. Quodcunq; poteſt manus tua inſtanter operare: quia nec opus, ſcilicet merendi, nec ratio.ſ.excuſandi, nec ſcientia.ſ.euadendi, nec ſapientia.ſ.alleuiamen pœnæ acquirẽdi eſt apud inferos,quo ſcilicet accidioſe proſperas.

9 † Quartò accidia homini nocet in hoc, ꝙ eum ſpiritualiter excecat. Vnde prouer.10. Sicut fumus oculis ſic piger his qui miſerunt eum in uia. Super quo Holgot in lectura libri ſapientiæ lectio.35. Vt.n.inquit fumus oculos corporis, ſic accidia oculos mentis obſcurat, nec mirum ſi accidioſorum, qui ocio torpẽt, oculi ne uideant obſcurentur: nã uiſus iuuaẽ ex guſtu.Vnde dr̃ j.Reg.14. ꝙ extendit Ionathas ſummitatem virgulæ,quã habebat in manu,& intinxit in fauũ mellis, & cõuertit manum ſuam ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius.Spũaliter. Virga recta intellectum ſimplicem & rectum ſignat, quæ in manu habetur,quando in opere bono exercetur.ſummitas uirgulæ eſt ſubtilitas intelligentiæ:hæc.n. in fauum mellis intingitur, qñ ad occultã ſacræ ſcripturæ dulcedinẽ peruenitur.Manus ad os conuertitur,qñ opus doctrinæ ſatiatur.Cibus autem ſpiritualis animæ eſt exercititium operationis bonæ. Vnde ueritas dicit Ioan.4. Meus cibus eſt, ut faciam uolũtatem eius,qui miſit me, ut perficiam opus eius: quia igitur accidioſi de hoc cibo non comedũt.ideo oculi eorum obtenebrati ſunt,& poſſunt dicere illud pſalm. Oculi mei languerunt præ inopia. Et ideo dicitur Zach.11.Brachium eius ariditate ſiccabitur, & oculus eius dexter obtenebreſcens obſcurabitur. In brachio intelligitur operatio:tunc igitur brachium ariditate ſiccatur, cum homo torpeſcens ocio bonum non operatur:& tunc neceſſario oculus dexter, ſcilicet intellectus quò ad notitiam ſpiritualium obſcuratur.Et ideo Salomon, cuius oculi fuerunt præ alijs per ſapientiam illuſtrati, poſtꝙ conſtructo templo Domini cœpit ocio & torpore marceſcere, ſtatim factus idolatra legitur infatuatus fuiſſe 3.Reg.11. Infelix igitur accidioſus, qui dum ſectatur ocium interiorẽ amittit oculum. Hæc ille. Sed ꝙ periculoſa ſit hæc cæcitas ſpũalis, patet ſupra par.4.c.2.Vbi agiẽ de quinto motiuo cõferẽte ad deteſtationẽ auaritiæ. Quintò accidia hoĩ nocet in hoc ꝙ inducit eum in multa uitia & pericula,ꝙ ex ea inuenta ſunt in ſacra ſcriptura prouenĩẽtia. Vñ ex ea prouenit ſuperbia dicẽte de accidioſis.pſ. In labore hominũ nõ ſunt,& cũ hominibus nõ flagellabũtur. ideo tenuit eos ſuperbia.Itẽ ex ea ꝓuenit luxuria. Vnde Dauid cũ in bellis licitis fuit occupatus, & contra Dei inimicos pugnauit,continens fuit: ſed cũ fuit ocio deditus ſtatim adulterium commiſit nephandum,ut patet 2.Reg.11. Item Salomon ſapientiſsimus dum fuit circa templi Dei conſtructionem occupatus ſibi diuitus datam tenuit ſapientiam: ſed inordinatus mulierum

amor eum ocio deditum ſtatiſsime infatuauit vt patet 3. Regum 11. Item accidia fuit cauſa iniquitatis Sodomæ & vicinarum ciuitatum, quæ cum ſuis habitatoribus ſubmerſi erant in profundum inferni:ut patet Geneſ. 19. & Eze ch. 16. Item ex accidia prouenit conſuetudo peccandi, quæ quam periculoſa ſit homini, pa tet ſupra parte 4. capitu. 2. vbi agitur de illa ſpē ſubalterna, quæ dicitur falſa excuſatio. Dictis ibidem tria ſunt hic ſpecialiter adijciēda, quæ magnum eſſe periculum peccandi conſuetudinem manifeſtè oſtendunt. Primum eſt, quòd conſuetudo peccādi excæcat hominem & nō ſinit eum videre, quòd peccatum ſuum malum eſt. Vnde Auguſtinus in ſuo Enchiridion. Peccata inquit magna & horrenda cum in conſuetudinem uenerint, aut parua eſſe, aut nulla creduntur, uſque adeo ut non ſolum non occultanda: ſed & prædicanda, diffamandaque uideantur. Vnde Auguſtinus in de uerbis Domini. ſermone 45. Quid inquit faciendo, quod malum eſt: & etiam mala conſuetudine ſe implicant, ipſa conſuetudo mala non eos ſinit videre, quod malum eſt, ſiuntq; defenſores malorum factorum ſuorum. Iraſcuntur cum reprehenduntur intantum, vt Sodomitæ quondam dicerent uiro iuſto Loth reprehendenti nequiſsimam eorum uoluntatem. habitare uoniſti non legem dare: tanta ibi nephandæ turpitudinis conſuetudo erat, ut iam nequitia reputata eſſet iuſtitia, & prohibitor potius reprehenderetur quàm factor. Item Auguſtinus in de quæſtionibus veteris, & nouæ egis cap. 114. Per conſuetudinem inquit coepit turpis non uideri, quod turpe erat. Nam cum dehoneſtantur aliqui primò eruſcunt, poſtea uerò blandiente conſuetudine recidit pudor. Hæc ille. Item Linco. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Natis, educatis & aſſuefactis. Sicut inquit idolatria a tempore Syrophenis auctore & inuentore idolatriæ uſitata eſt vſque ad tempus Abrahæ, qui primus in populo Caldeorum docuit vnius Dei cognitionem & culturam a longo uſu reputabatur non ſolum tolerabilis: ſed etiam utilis, neceſſaria & virtuoſa: ſicut etiam longe aſſueſcentia adorationis vitulorum aureorum quos fecit, & adorari præcepit Ieroboam: ut patet 3. Regum 12. Fecit populum iſraheliticum reputare illud non ſolum licitum ſed etiam ſanctum & religioſum: ſic certe longa aſſueſcentia cum defectu prædicationis verbi Dei, & correctionis peccati, intantum quòd iam excæcauit vocatos chriſtianos, quòd horribilia, quæ agunt peccata, eis non eſſe peccata uidentur, quod manifeſtum eſt de blaſphemoſa iuratione, & non mirum: quia iudei, qui Chriſtum crucifixerūt, dicente Apoſtolo j. Cor. 2. Si enim cognouiſſent, nunquam Deum gloriæ crucifixiſſent: ſed falſi chriſtiani ex fide ipſum eſſe Deum cognoſcunt, & ſibi fidem præſtiterunt, quod iudęi non fecerunt, & ideo eorum in hoc remiſſus eſt peccatum. Sed nunquid putas hoc peccatum vindictam exigere? ſcriptura dicit q ſic. Vnde Eccleſiaſt. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet a domo illius plaga. Vnde & cum homicidium ſit unum de quatuor peccatis, quæ (ut teſtatur ſcriptura) vindictam clamāt, quid mirum, ſi chriſticidium uindictam clamet, & quid mirum ſi Deus uindictam capiat de talibus ſuis occiſoribus, nunc cum peſtilentia, nunc cum guerris, nunc cum perditione temporalium, & nūc cum diuerſis infirmitatibus. ex quo quaſi in omni patria, in omni uilla, in omni domo regnat peccatum ad ipſum clamans vindictam. Sed quando putas clamat peccatum vindictam ad Dominum? Ad hoc reſpondit Petrus Comeſtor ſuper illud Geneſ. 18. Clamor Sodomorum, &c. Peccatum inquit cum clamore eſt culpa cum libertate, ſcilicet quando quis palam peccat ad libitum ſuum ſine Dei timore, vel hominis cuiuſcunque de lege Dei pœnitus non curando. Vnde & de populo ſic peccante Deus multoties uindictam accepit: ut manifeſtum eſt in multis locis ſacræ ſcripturæ: ſed experientia docente iam habent homines libertatem peccandi propter negligentiam ſuperiorum eccleſiæ qui talibus tranſgreſſoribus legis non faciunt executionem. Vnde ſecundum legem euangelicam tales ſunt a Deo excommunicati: ut patet ſupra parte 4. cap. 17. ſecundum legem canonicam deberent publicè denunciari excommunicati

municati,ut patet. 22.q.j.ſi quis.Et ſm legem imperatoris deberent occidi, ut patet auctenti co, ut non luxurentur contra naturam. colla. 6. Et eodem modo pœna mortis punirentur huiuſmodi tranſgreſſores ſecundum legẽ mo ſaycam.Vnde Leuit. 24. Qui blaſphemauerit nomen domini morte moriatur, ſed mirũ eſt, ꝙ prælati eccleſiæ,qui tenentur populũ ignorantẽ & diabolo excecatum corrigere & non faciunt. Dei vindictam non timent, & quare non conſiderant, quòd ſicut legitur numeri. 25. populo Iſraelitico peccante, principes populorum ſuſpenſi ſunt in patibulo contra ſolem.

10 † Super quo Linco. in de oculo morali. valde,inquit,poſſunt & deberent prɇlati eccleſiæ timere,audientes, ꝙ poſtq̃ filij Iſrael cum Madianitis fornicando dominum prouocauerunt,iratus dominus dixit ad Moyſen. Tolle cũctos principes populi,& ſuſpende eos in patibulis contra ſolem, ut auertatur furor meus ab illis,Iſrael quidem legitur peccaſſe,ſed fornicatio principum nuſq̃ exprimitur,& tamen ad patibulum principes rapi iubentur,& in eorum pœna dominus populo delinquenti placatur,eo ꝙ ex negligentia prælatorum ſepiſſime exceſſus prouenit ſubditorum. Hæc Linco. Et ex iſtis patet, q̃ damnabilis eſt prædicta conſuetudo blaſphemoſa iurandi per prætioſa membra Ieſu Chriſti,quæ propter longam & diurnam conſuetudinem a falſis chriſtianis iã non reputatur beatus eſſe peccatum.Non obſtante, ꝙ ſicut teſtatur beatus Auguſtinus ſuper illud Matth. 27.Blaſphemauit,non eſt minus peccatum q̃ iterum crucifigere filiũ Dei. Et ideo meritò Nicolaus papa.Mala,inquit,cõ ſuetudo non minus quàm pernitioſa corrupte la uitanda eſt,quæ niſi citius euellatur, in priuilegiorum ius ab impijs aſſumitur, & incipiunt præuaricationes & variæ præſumptiocelerrime non compreſſæ pro legibus uariari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari. Hæc Nico. & ponitur in ca.diſt.8.mala. Item Auguſtinus. Qui,inquit, contempta veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut circa fratres inuidus eſt & malignus, quibus ueritas reuelatur,aut circa Deum ingratus eſt, inſpiratione cuius eccleſia eius inſtruitur. Nam dominus in euangelio. Ego,inquit,ſum ueritas non dixit.ego ſum conſuetudo, itaque ueritate manifeſtata cedit conſuetudo veritati.Reuelatione igitur facta ueritatis,cedat conſuetudo ueritati,quia & Petrus,qui circuncidebat,ceſſauit Paulo ueritatem prædicanti. Cum igitur Chriſtus ueritas ſit, magis ueritatem, quam conſuetudinem ſequi debemus, quia conſuetudinem ratio & ueritas ſemper excedit. hæc Aug. & ponitur in Canone diſtin. 8. qui contempta. Secundum ex quo oſtenditur peccandi conſuetudinis periculi magnitudo eſt hoc, quòd peccandi conſuetudo facit hominem de minori peccato in maius peccatum incidere. Vnde exemplum huius habemus Matth. 6. de Petro præ timore noſtrum Saluatorem negante,vbi legitur,quòd acceſſit ad eum una ancilla dicens. Et tu cum Ieſu Galyleo eras, & ille negauit coram omnibus aſtantibus dicens. Neſcio quid dicis, & in hoc grauiter peccauit. Acceſſit autem alia ancilla, & ait ad illos qui erant ibidem. Et hic cum Ieſu Nazareno erat. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem, in quo, ut conſtat etiam grauius peccauit Petrus.Et poſt puſillum acceſſerunt ad eum, qui aſtabant & dixerunt Petro. Vere & tu ex illis es: nam & loquela tua te manifeſtum facit. Tunc cœpit Petrus deteſtari & iurare: quia non nouiſſet hominem, in quo grauiſsimè ipſe peccauit. Quod conſiderans Iſidorus in de ſummo bono, libro. 2. ca. 32. ſic ſcribens. Et ſi (inquit) ſancti toto animi uiſu intendunt vicia ſuperare: nec tamen extinguunt, quid agunt hi qui non ſolum non odiunt uicia: ſed toto ea cordis amore ſectantur. Satis delicatè ſe paſcit, qui vult ſine labore vicia ſuperare.Dum peccati legem, qui ſibi deſeruiendo vicijs ſecit ſine violentia doloris reſecare non poſsit,perfecte renunciat vicio, qui occaſionem euitat in perpetrando peccata. Nam ſi velis tantundem non peccare & data occaſione peccaueris tu & reus & iudex es qui & cõmiſſa damnas & damnata committis: ſe autem iudice reus eſt, qui uicia & accuſat & perpetrat.Hæc ille.Et huic alludẽs beatus Grego-

rius 12.moral. Peruerſus, inquit, accuſante ſe propria conſcientia ferire metuit, ſed tamen ſemper auget, quo feriatur, & q̃uis praua uideatur foris audacter agere, de his tamẽ apud ſemetipſum cogitur trepidare. unde ſcriptum eſt. Timida nequitia dat teſtimonium condem nationi, quia cum illicita quiſq̃ perpetrat, timet, quod facit, & apertus ſuæ damnationis te ſtis eſt ipſe timor iniquitatis. Nã & timetur, qđ agitur, & tamen malum non uincitur, quod ti metur. Hæc ille. Cuilibet.n. tali ſic remiſsè timenti, nec ſua mala tamen uincẽti tanq̃ beſtia liori beſtia improperat beatus Bern. in quadã epiſtola ad Falconem, ubi ſic ſcr.bit. Fugit, inquit, ouis tremenda ueniente lupo, abſcondit ſe columba tremens accipitre viſo, de cauerna mus exire non audet ambiente & eſuriente murilego, & tamen tu uides furem & currebas cum eo. Cum fure quidem toties currere te noueris, quoties carni, mundo, uel diabolo, qui te per illorum illecebras continuis inſidijs ſupplantare conantur culpabiliter acquieſcis: ut ſic tibi remaneat ſolum timor talis, qui ſit tuæ damnationis intrinſecus tibi teſtis. Hęc ille. Tertium, ex quo oſtenditur magnitudo periculi conſuetudinis peccandi eſt hoc, quòd conſuetudo peccandi facit hominem impotentem ad reſurgendum, niſi Deus eum manu valida ſubleuet. Vnde tales conſuetudine peccandi depreſsi figurantur per Lazarũ. De quo legitur Io. 11. quòd Martha dixit ad Ieſum. Domine iam fetet, q: quatriduanus eſt; poſitus enim erat in profunda ſpelunca, ſiue puteo, & lapis ſuprapoſitus. Ligatus etiam erat manus & pedes inſtitis & facies eius velata erat ſudario. Spiritualiter, Lazarus adiutus a Domino interpretatur, & ſignificat tales, qui peccato conſuetudinis depreſsi ſunt, qui nunquam niſi adiuti a Domino reſurgere poſſunt. Quilibet enim talis quatriduanus eſt, ideſt quatriduanæ ſepulturæ. Vnde prima dies eſt delectatio, quam habet in peccatis. Secunda conſenſus in peccato. Tertia operis impletio. Et quarta peccandi conſuetudo: tales enim fetidi ſunt coram Domino, & omnibus ſanctis eius: ſicut corpora mortuorum coram hominibus fetida ſunt & corrupta, dicente propheta. Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt. Et ſicut carnes nimis tardè condiuntur, quæ iam corruptæ ſcaturiunt vermibus. Sic nimis tardè ſal pœnitentiæ peccatoribus, qui ſunt in peccati conſuetudine, adhibetur, quando poſiti in ultima neceſsitate ſuæ ægritudinis morientur. Vnde Auguſtinus. Et ponitur in Canone de pœni. diſt. 7. placuit. Si quis, inquit, poſitus in vltima neceſsitate ſuæ ægritudinis voluerit pœnitentiam accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor uobis, non illi negamus, quod petit: ſed non præſumimus dicere, quòd bene hinc exit, ſi ſecurus hinc exierit, neſcio ego, pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem autem dare non poſſumus. Nunquid dico damnabitur, ſed nec dico liberabitur. Vis igitur a dubio liberari, vis quod incertum eſt euadere, age pœnitentiam, dum ſanus es: quia tunc egiſti pœnitentiam eo tem pore, quo peccare potuiſti. Si autem uis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt. non tu illa. Hæc ille. Quintò ſicut Lazaro lapis erat ſuprapoſitus, ſic peccator conſuetudine peccandi depreſſus quaſi in profundo puteo eſt, ideſt in profundo periculo æternæ damnationis, & ſupra ſe magnum & ponderoſum habet lapidem, ideſt ipſam peccandi conſuetudinem. Vnde ne in hanc ſpeluncam, ſiue puteum caderet, orauit propheta in pſal. Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Spiritualiter, tempeſtas aquæ hominem demergat in conſenſu peccati mortalis. Profundum eum abſorbet, cum in opus peccati labitur, puteus vrget ſuper eum os ſuum, quando in conſuetudinem peccati redigitur. Vnde Aug. in de uerbis Domini, ſermo. 45. Tales, inquit, conſuetudine maligna præſsi tanquam ſepulti ſunt. Sed quid dicamus fratres de tali ſepulcro, ut de Lazaro dictum eſt? Iam fetet, moles illa in poſita ſepulcro, ipſa uis duræ conſuetudinis eſt, qua premitur anima, nec reſurgere, nec reſpirare permittitur. Dictum eſt autem, quatriduanus eſt. Reuera ad iſtam conſuetudinẽ, de qua nunc loquor, quaſi quodam proceſſu uenit anima. Prima enim

enim eſt titillatio delectationis in corde, ſecūda conſenſio, tertia factum, quarta conſuetudo. Sunt enim qui res illicitas obuias cogitationibus ſuis prorſus ita obijciunt, ita ut nec delectantur, ſed non conſentiunt: nondum perfecta mors eſt, ſed inchoat per delectationem, accendit conſenſio, iam eſt illa damnatio, poſt conſenſionem in factum proceditur, & poſt factum in conſuetudinem uertitur, & fit quædam deſperatio: ut dicitur, quatriduanus eſt, iam fetet. Hæc ille. Tertiò ſicut Lazarus manus & pedes habuit ligatos inſtitis: ſic peccator peccato conſuetudinis manus & pedes ſpiritualiter habet ligatos propter magnam diſficultatem ad bene operandum. Vnde Auguſtinus 8. confeſsio. cap. 5. Quia difficile, inquit, fuit mihi ad conuertendum ad fidem. Ligatus eram non ferro alieno, ſed ferrea mea voluntate, velle meum tenebat inimicus, & inde mihi cathenam fecerat & conſtrinxit me. Quippe ex uoluntate peruerſa facta eſt libido, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſsitas. Hæc ille. Vnde Chryſoſtomus ope. imper. omel. 34. Omnes homines, inquit, antequam peccemus, habemus quidem liberum arbitrium, ſi uoluerimus ſequi diabolum, an non, quòd ſi ſemel peccantes obligauerimus nos operibus eius, iam noſtra uirtute euadere non poſſumus. Sed ſicut nauis gubernaculo fracto illuc ducitur, quo uoluerit tempeſtas. Sic & homo perdita diuinæ gratiæ auxilio per peccatum, non quod vult agit homo, ſed quod diabolus vult, & niſi Deus ualida manu ſuæ miſericordiæ ſoluerit eum uſque ad mortem, in peccatorum vinculis permanebit. Hæc ille. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro. 2. cap. 23. Omne, inquit, peccatum antequam admittatur amplius pertimeſcitur. Quamuis autem graue ſit, dum in vſum uenerit leue exiſtimatur, & ſine ullo metu committitur, iſtis fomitibus quaſi quibuſdam gradibus coaleſcit peccatum: cogitatio nanque praua delectationem parit, delectatio conſenſionem, conſenſio actionem, actio conſuetudinem, conſuetudo uerò neceſsitatem, ſicque his uinculis homo implicatus, quaſi quadam cathena uitiorum tenetur aſtrictus, ita ſcilicet vt ab eo euelli nequaquam ualeat, niſi diuina gratia manum iacentis apprehendat, peccatum admittere cadere eſt in puteum. Conſuetudinem uerò peccandi facere os putei eſt coanguſtare, ne is qui cecidit ualeat exire. Hæc ille. In cuius rei figura legitur Hiere. 38. quòd ciuitas regis Sedechiæ erat a ſuis inimicis obſeſſa, & poſtea capta, & deinde Sedechias oculis expulſus & uinculis ligatus ductus eſt in Babylonem. Spiritualiter, obſeditur ciuitas animæ per diaboli ſuggeſtionem, capitur per carnis delectationem, rex ideſt ratio excecatur per conſenſum, ligatur per operationem, ducitur in Babylonem ideſt in confuſionem per peccandi conſuetudinem, & incarceratur per finalem impœnitentiam. Et ideo docet Ariſtoti. 3. Ethycorum. c. 12. quòd habitus mali poſtquam ſunt generati non ſubiacent uoluntati, & tamen dicuntur uoluntarij a principio, quemadmodum proijciens lapidem non habet in ſua poteſtate iam proiectum lapidem reſumere & tamen proiectio dicitur uoluntaria, quia in ipſo proijciēte fuit liberum arbitrium mittere, vel non mittere a principio. Figura ad hoc habetur de Sanſone, Iudicum 16. quem voluntariè fatuæ fœminæ copulatum amore phyliſtei cœperunt, & vinctum cathenis in carcere molere coegerunt. fœmina hæc uoluptatem deſignat, cui homo liberè & uoluntariè ſe immiſcet, æſtimans, quòd poſsit liberè deſiſtere, quando ſibi placet, ſed certè quando gratia priuatur cathena diaboli capitur & ligatur, quæ eſt delectabilis inclinatio ad illecebram uoluptatem, & ſic per demones in carcerem peruerſæ conſuetudinis ſeruire cogitur, ut iam ſine magna difficultate reſiſtere nequeat tentationibus cōſuetis.

11 † Quamuis eñ homines duplici de cauſa tententur, uidelicet propter experientiā uoluptatis cognitæ, & p p cōcupiſcētiā uoluptatis ignoratæ: lōgè tñ moleſtius inclinātur ex p ti, q̄ inexperti propter impreſſam memoriam voluptatis. De iſto carcere. n. malæ cōſuetudinis oppræſsionis dr̄ Apocal. 2. Ecce immiſſurus eſt diabolus aliquos ex uobis in carcerem, vt tentemini. De iſto. n. carcere malæ conſue-

tudinis

tudinis dicit Gregorius 11. moral. Sæpe nonnulli exire a prauis actibus cupiunt, ſed quia eorundē actuum pondere præmūtur, in malæ conſuetudinis carcere includi a ſemetipſis exire nō poſſunt. Hæc ille. Conſuetudo nanq; mala mirabiliter nimis nocet: nam iuuentutē allicit & inuadit, ſenectutem nectit & cōſtringit, affectū fallit & inficit, rectū iudiciū de culpis ſubuertit. Quod.n. iuuentutem alliciat & inuadat, teſtatur greca hyſtoria, quæ narrat, Alexandrum regem potentiſsimum orbiſq; dominatorem & in moribus & inceſſu Leonidis pedagogi ſui non potuiſſe carere uicijs, quibus paruulus fuerat imbutus. Vnde Iob. 20. Oſſa eius replebuntur vicijs adoleſcentiæ eius, & cū eo in puluere dormient vicio adoleſcentiæ, ſi homo in his perſeueret, ſunt ſimilia guttæ, quæ oſſa ſubintrat, quæ vix, uel nunq̄ curatur. Sic certè uicia, quæ a iuuentute trahuntur, in conſuetudinem uix aut nunq̄ dimittuntur. Vnde Prouer. 22. Adoleſcens ambulans iuxta uiam ſuam, & cum ſenuerit non recedet ab ea. Item Hieremiæ. 8. Si mutare poteſt ethyops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum. Quod autem ſenectutem nectat & conſtringat, dicit Gregorius. 15. moral. Solent, inquit, prauæ conſuetudines quem ſemel ſuſceperunt atque duriores exiſtunt, & non niſi cum peccatoris uita finiuntur. Et ſicut docet Holgot in lectura li. ſap. lect. 48. Omne peccatum incurabilius eſt in ſene quàm in iuuene. Vnde quærit Ariſto. in de problematibus, parte. j. ca. 28. Quare in hyeme pauciores ſunt ægritudines, quam in æſtate, mortiferæ uerò magis in hyeme? Et reſpondet dicens, quòd in æſtate parua quidem occaſione fiunt ægritudines: in hyeme uerò non, quia prauæ occaſiones citius digerunt in hyeme. unde illa quæ fiunt a maiori occaſione, meritò peiores ſunt & magis deſtructiua, huiuſmodi autem ſunt quæ in hyeme eueniunt. Moraliter: ſicut ſanitas corporalis eſt ęqualitas humorum, ita ſanitas ſpiritualis eſt temperantia paſsionum, & diſtemperantia earum infirmitas ſpiritualis eſt. Eſtas eſt iuuentus, hyems ſenectus, & verum eſt, quòd plures & frequentiores infirmitates ſpirituales accidunt in iuuene, quàm in ſene, quia multoplures ſunt occaſiones tam ex cōplexione calida, quàm ex iuuenili inexperientia: ſed certè iſtæ infirmitates ſunt multo curabiliores in iuuenibus, quàm in ſenibus, quia ſi accidant in ſenibus, uix curantur. Exemplum de Salomone. 3. Regum. 6 ubi dicitur de illo, quòd cum eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres alienigenas. Cauſa eſt, quia tales infirmitates ſpirituales in ſenibus procedunt ex magna malitia. unde tales fuerunt illi duo ſenes, de quibus dicitur Dan. 3. quòd egreſſa eſt iniquitas a ſenibus iudicibus, qui uidebantur regere populum. Et ideo notandum, quòd habitus bene uiuendi acquirendus eſt in iuuentute: ſi homo uelit ſanctè uiuere in ſenectute, nec aliquis de ætate nimis confidat: quia quidam, qui in iuuentute euaſerunt, in ſenectute turpiter ceciderunt: ſicut quidam qui. 60. annis uirgo uixerat, & in 60. anno corruptus obijt eodem anno. Et ideo ſignanter orat pſal. Ne proijcias me in tempore ſenectutis. vnde ſicut legitur in libro de naturis rerum, quòd pullus aſinæ quanto ſenior eſt, tanto turpior efficitur. Item Ariſtoti. 5. de animalibus, de capris dicit, quòd ſętus, quem primò generat eſt melior & fortior, & fœtus qui poſtea generātur ſunt peiores. Sic ſpiritualiter. multi inueniuntur iuuenes, qui in principio ſunt deuoti, humiles, & benigni: ſed quantomagis adoleſcunt, tanto magis uicijs ſe immiſcent, & fiunt turpiores, tales ſunt multi ſacerdotes, qui dum ſunt iuuenes & pauperes ſunt multum deuoti, ſed cum cœperint eſſe diuites de patrimonio Ieſu Chriſti, aridi, ſuperbi, & peſsimi efficiuntur. Quod autem conſuetudo mala effectum fallat & inficiat, dicit Sen. epiſtola. 85. Dum, inquit, in uicijs iacemus euelli difficile eſt: non enim inquinati ſumus ſed infecti. Item Iſidorus ſolilo. ca. 30. Prauus, inquit, uſus uix aboletur. Aſsidua conſuetudo in naturam conuertitur, aſsiduo vſu in naturam vicium vertitur, animus ſceleribus aſtrictus euelli uix ab eis poteſt. Et ſequitur. Infœlix ego peccatum mihi ſponte prius paraui, ego prius occaſionem peccandi amplexus ſum; nunc peccati vſu aſtrictus detineor.

tineor. Mala conſuetudo me grauiter implicauit. Longa conſuetudo in me ius ſibi & legem fecit conſuetudine peccandi, quando hō opto incurro. Volo agere bonum, ſed deſideria conſueta non ſinunt, prauo uſui contraire nitor: ſed carnis deſiderio aggrauor, ad iuſtitiam amor me erigit; ſed ad peccatum conſuetudo ſtringit. Hæc Iſidorus. Quod autem rectum iudicium de culpis conſuetudo peccandi ſubuertit. patet. 7. Ethycorum de intemperato, in quo propter conſuetudinem proſequendi uoluptuoſa corrumpitur circa finem bona opinio. Vnde & ibidem dicit Ariſtot. quòd intemperatus diſtinguitur ab incontinenti in hoc, ꝙ incontinens peccat ex paſsione. De quo peccato ceſſante paſsione eſt cito pœnitens. Intēperatus autem peccat ex certa malitia: & ex corrupta elatione. Et ideo non eſt pœniturus, ſed inſanabilis: hoc eſt uix ſanabilis. Incontinens enim ex mala conſuetudine delectabilis & frequentia peccandi; non obſtante ꝙ ratio iudicat eſſe vicioſum illud, quod agit: tamen propter magnam paſsionem adducitur a iudicio rationis, & operatur ſecundum paſsionē; & ideo paſsione ceſſante pœnitet de facto: ſed intemperatus intantum ex conſuetudine excecatur, ꝙ iudicat illud, quod eſt uicioſum eſſe faciendum, & ideo poſt factum non pœnitet propter habitum erroneum, quem ſibi ex frequentia peccandi quæſiuit, & hæc proprie eſt cecitas mentalis & ignorantia habitualis, quā peccatores ſibi per conſuetudinem peccandi acquirunt, ita quòd ignorant quid ſit bonū in genere moris, & quid malum. Et iſto modo fuit de Sodomitis, qui in eorum nephandiſsimam turpitudinem peccandi non ſolum ex paſsione inciderunt: ſed etiam intantum & tā diu deduxerunt illud uitium in publicam conſuetudinem & in vulgarem licentiam, ꝙ tandem inter eos reputabatur licitum & impune faciendum. Vnde Auguſti. in ſuo Encheri. cap. 82. Peccata, inquit, quamuis magna & horrenda, cū in conſuetudinem venerint, aut parua eſſe, aut nulla creduntur, uſq; adeo non ſolum nō occultanda, ſed etiā prædicādo diffamādaque ui deantur. vñ Eſaiæ. 3. Peccata ſua quaſi Sodoma ꝑdicauerunt, nec abſconderūt. De illis igitur, qui peruerſa cōſuetudine intantum irretiuntur & incarcerantur, quòd nō poſſint exire, nec euadere verificatur illud Eſa. 42. In domibus carcerum abſconditi ſunt. Sed prædicto modo incarceratos interdum Deus miſericorditer liberat, dum per ſuam gratiam vincula obſtinatiæ eorum ſoluat, & eos ad libertatē conuerſionis commutat. Vnde figura ad hoc habetur Actuum. 12. vbi legitur, ꝙ quando Petrus dormiuit ī carcere, inter duos milites vinctus cathenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. Angelus domini excitauit eum dicens. ſurge uelociter &c. & ſequitur. Petrus ad ſe reuerſus dixit. Nunc ſcio verè: quia miſit dominus Angelum ſuum & eripuit me de manu Herodis & de omni expectatione plebis iudęorum. Spiritualiter, Petrus ſignat peccatorē. Herodes diabolū ipſum tanq̄ captiuum in carcere conſuetudinalis peccati tenentē. duo milites diabolus & mors, quorū vnus inſidiatur vitæ, reliquus verò animæ, duę cathenæ malus actus, & malus uſus, ſiue conſuetudo, uel aliter. Duo milites, inter quos dormit peccator, ſunt præſumptio miſericordiæ, & ſpes longæ vitæ, duæ cathenæ delectatio & conſuetudo peccandi, cuſtodes infiniti demones peccatorē in carcere peccati tanq̄ furē ad ſuſpendiū iudicandū tenentes, & q̄uis diabolus ſemper homini inſidietur: in morte tñ diligentius ſciens, ꝙ ſi in illo puncto peccatorem lucratus fuerat, nunq̄ de cetero perdere eū poterit. Vnde diabolus ſimilis eſt lupo, qui beſtijs de cauernis exeūtibus circa ueſperā præcipue inſidiatur: ſed tunc miſericordiarū pater mittit Angelū ſuum tanq̄ bonus paterfamilias paſtorē, ut ouiculam a morſibus luporū eripiat, & ad ouile cęleſtis curiæ reducat, ſecūdū illud Dan. 6. Miſit dominus Angelum ſuum & concluſit ora leonū, & non nocuerunt mihi. Quartò ſicut Lazarus habuit faciem uelatam ſudario, ſic peccator ex hoc, ꝙ diu in tenebris peccatorū fuit, ſpiritualem uiſum amittit. Vnde Sopho. j. Ambulauerunt cęci: quia peccauerūt Domino. Figuram huius habemus Exodi. 4. de filijs iſrael, qui quamdiu fuerunt in Egypto ſub ſeruitute Pharaonis modicū, uel nihil timuerūt Pharaonem: ſed poſtq̄ egreſsi ſunt de

Ægypto & reſpicientes uiderunt Pharaonē cū exercitu ſuo poſt tergum eorū timuerunt. ual. de. Sic ſpiritualiter, peccatores q̄diu retinētur ſub ſeruitute diaboli in tenebris conſuetudinalis peccati, non timent, nec uident periculū & abominationem uiciorum, in quibus inſtigante diabolo delectantur: ſed poſtq̄ dimiſerunt peccata ſua & per veram pœnitentiā exierint de illis. Tunc retro reſpicientes uident abominationem peccatorum ſuorum, & periculum in quo fuerunt, & valde timent iterum recidiuare. Vnde pſal. Videbunt iuſti & timebunt. Item Malach. 3. Conuertimini & uidebitis, q̄d ſit inter iuſtum & impium. Sed qualiter impij obſcurati ſunt in tenebris uiciorum, & aliqui maius, & aliqui minus, oſtendit Linco. dicto. 45. per exemplum naturale, ubi ſic. Nox, inq̄t, dicitur ab occaſu ſolis vſq; ad ortum eiuſdem ſuper orizontem ſumus in umbra vndiq; propter affinitatem eius ad radios ſolis eſt multū fulgentia radiorum ſolis illuſtrata, de qua fulgentia ante ortum & poſt occaſum ſplendet aurora, & lux veſpertina, & poteſt homo i cla ritate huius refulgentiæ videre ad rectè operādum, & greſſus ſuos rectè dirigendum. In profunditate verò vmbræ nec ſplendet de hac refulgentia, nec poteſt homo ibi videre ad operandum, aut ad greſſus ſuos recto calle dirigēdum. Spiritualiter, pro eo ꝙ nullus eſt mūdus a peccato in uita iſta, omnes quaſi in nocte ſumus, & in umbra terræ: quia non eſt aliquis, vel uix eſt aliquis, qui aliquantulo ſaltem terrenorum teneatur amore, vt non poſſit ea ſine triſtitia aliquanta amittere: ſed qui minus tali detinentur amore, magis accedunt uelut extremitati umbræ ad lucem ſolis iuſtitiæ. Qui uerò plus tenētur tali amore, magis ſunt ſubmerſi in profunditate, vbi non peruenit ad eos lucis claritas. Qui igitur non obſcurantur infidelitate, aut peccato mortali: ſed ſolum uenialib. maculantur, ſunt quaſi prope extremitatē, ubi peruenit ad eos claritas refulgentiæ radiorum gratiæ & fidei per dilectionem operantis, in qua claritate uident quo quorſum greſſus dirigāt in via iuſtitiæ, qui verò infidelitate aut peccatis criminalibus obſcurātur, ſunt in profunditate umbræ, vbi prædicta refulgentia gratiæ & fidei per dilectionem operantis non peruenit, ſed ambulabant in tenebris, & neſciūt quo vadunt. Hæc Linc. Vnde de talibus dicit pſal. Fiat uia illorum tenebræ & lubricum, & angelus domini perſequens eos. ſed mirum nō eſt, ſi periculoſè cadat, qui per viam tenebroſam præcipitem & lubricum incedit, & inceſſanter impellitur a forti perſecutore, cum ipſe ſit debilis. Sextò accidia homini nocet in hoc, ꝙ facit eum perdere tempus. ſibi datum a Deo ad meritoriè operandum, cuius precioſitas oſtenditur ex hoc, ꝙ. aliquis locus eſt, in quo plus optaretur una hora temporis ad agendum pœnitentiam, q̄ tanta maſſa auri, quanta poſſet totus mundus iſte uiſibilis continere, locus uerò ille infernus eſt. Quod cōſiderans beatus Ber. nihil, inquit, precioſius tempore: ſed heu nihil hodie uilius reputatur, in una hora temporis poſſet enim homo promereri dimiſsionē peccati, Dei gratiam & gloriam obtinere æternā. Vnde totum tempus vitæ præſentis dedit nobis dominus ad meritoriè operandū: ſed in die iudicij auferet illud a nobis, & de minimo momento exiget rationem. vnde ſicut capillus nō peribit de capite, ita nec momentum peribit de tempore, ut dicit Pariſien. Vnde dicit dominus per prophetam. Ego autem cum accepero tempus, iuſtitias iudicabo. unde huiuſmodi ocioſi, qui perdunt tempus eis a Deo datum, figurantur. 2. Reg. 4. per Hyſboſeth filium Saulis, qui dormiebat in meridie, & ingreſſi ſunt Baana & Rechab & interfecerunt eum. Spiritualiter Hyſboſeth interpretatur uir confuſionis, & ſignat uirum ocioſum, qui cōfundetur a Deo, pro eo ꝙ perdidit tempus a Deo ſibi datum per totum tempus uitæ ſuæ dormiens in peccatis, de quo Prouer. 13. Impius autē confundit & confundetur. Baana uenit reſponſio, Rechab excelſus interpretatur, & cum enim miſer peccator dormiēs in ſuis peccatis dabit reſponſum coram ſummo iudice, qualiter malè conſumpſit totum tempus vitæ ſuę ab excelſo illo iudice occidetur: ſicut patet in euangelio Luc. 19. de ſeruo, qui abſcondit in terra talentum domini ſui. Quod conſiderans beatus Bern. O, inquit, q̄ terribilis erit ocioſitas, quando exquiretur, quomodo tempus noſtrorū expendimus,

pendimus, quod datum eſt nobis ad merēdū: quoniam totum tempus noſtrum eſt ordinatum ad ueniam impetrandam, pœnitentiā agēdam, gratiam promerendam & gloriam ex miſericordia ſaluatoris conſequendam. Quid igitur reſpondebis in illa die, quando exigetur a te in ictu oculi totum tempus uiuendi tibi impenſum. certè dicetur de te ſicut de ſeruo malo, Matth. 22. At ille obmutuit. Et ideo meritò dicitur Eccl. 14. Ne defrauderis a die bono, & particula boni diei non te prætereat. Item ibidem ante obitum tuum operare iuſtitiā: quia non eſt apud inferos inuenire cibum. Et hoc, inquit, Pariſ. mani feſtum eſt de diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ inuenire nō potuit, quam per digitum Lazari, qui leproſus fuerat, ſibi affectuoſe petijt ad miniſtrari: tunc enim non fuit ipſe ita indignātis naturæ, ſicut in iſto fuerat ſeculo, & adhuc non impetrauit ipſe guttam illam aquæ, quam habere optauit, non obſtante ꝙ plus q̄ mille anni ſunt elapſi, ex quo illam petijt. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſtes. 9. Quodcunque poteſt manus tua facere inſtanter operare: quia nec opus, nec rō, nec ſcientia, nec ſapiētia eſt apud inferos, quo tu properas. Super quo Pariſ. apud inferos nō eſt opus ſed mercēs operis, nec ratio: quia non proſunt ibi Ariſto. argumenta, nec ſapientia, nec ſcientia. ſunt ibi ad excuſationem uel defenſionē: ſed potius ad accuſationē. vnde Luc. 12. Seruus ſciens uoluntatem Domini ſui & non faciens, plagis vapulabit multis. hæc Pariſ. in de uicijs, parte. 5. tract. de accidia. Et ex prædictis ſacræ ſcripturæ auctoritatibus & ſanctorum dictis euidentiſſime patet, ꝙ multū iniquitas peccati accidię ē deteſtabilis.

De peccatis accidiæ ſpeciebus ſex. Cap. III.

SEquitur ſecundum notabile, in quo oſtenditur, quæ & quot ſunt ſpecies peccati accidię. Pro quo notandum, ꝙ ſecundum Greg. 31. mora. ſex ſunt ſpecies accidię. ſ. deſperatio, torpor, puſillanimitas, malitia, rācor & mentis euagatio. Cuius ratio ſic accipitur, nullus homo abſque delectatione diu manere poteſt cum triſtitia: ut dicit philoſophus. 8. & hic. & ideo neceſſe eſt accidioſum fugere contriſtantia & quærere delectabilia: ſed, ſicut dictum eſt. Triſtitia non eſt vicium ab alijs diſtinctum ſecundum ꝙ recedit a graui & laborioſo opere, uel ſecundum alias quaſcunque cauſas aliquis triſtetur: ſed ſolum ſecundū ꝙ triſtatur de bono diuino, quod pertinet ad rationem accidiæ, quæ intantum conuertit ſe ad quietem indebitam, inquantum aſpernatur bonum diuinum. Ex quo patet, ꝙ triſtantia accidioſum primò ſunt bona diuina, quorū ſummum & maximum eſt Deus, qui eſt principiū & finis omnium aliorum bonorū, & iſtud bonum accidioſus refugit per deſperationē. Alia ſunt ducentia ad finem, cuiuſmodi ſunt præcepta diuina, & iſta refugit per torporē, alia ſunt diuina conſilia, & iſta refugit per puſillanimitatem, aliquando uerò iſta refugit deteſtando. ſcilicet tam conſilia q̄ præcepta, & tunc malitia eſt, non ſolum autem hæc bona diuina contriſtant accidioſum: ſed etiam boni homines inducentes ipſum ad hæc bona & illos impugnat & ſic eſt rancor, his igitur modis accidioſus fugit contriſtantia, & conſequēter propter delectationem, ſiue quia diu manere non pōt, conuertit ſe ad delectabilia ſecūdum ſenſum, hæc conuerſio eſt mentis euagatio circa illicita. Ad iſtas enim ſex ſpecies accidiæ poſſunt reduci multæ aliæ ſpecies, quas recitat Pariſien. in ſumma ſua de uicijs, parte quinta, tractatu de accidia: ſicut infra Dei gratia patebit.

De deſperatione. Cap. IIII.

PRima igitur ſpecies accidiæ eſt deſperatio. Et eſt deſperatio malum, in quo quis diffidit de bonitate dei, æſtimans malitiā ſuam magnitudinem diuinæ miſericordiæ & bonitatis excedere. unde Gen. 4. dixit Cayn: maior eſt iniqui. mea, q̄ ut ueniam merear. Super quo dicit glo. ꝙ deſperatio eſt blaſphemia in ſpiritum ſanctum, quæ non remittitur in hoc ſeculo, neque in futuro. unde Luc. 12. Ei autem qui in ſpiritumſanctum blaſphemauerit, non remittitur. Et ideo Iſid. ſoliloquiorum ca. 34. Quis, inquit, ueniam de peccato deſpe

rat, plus ſe de deſperatione q̄ de commiſſo ſce
lere damnat, deſperatio auget peccatū, deſpera
tio maior eſt omni peccato. hæc ille. unde Hie
ro. ſuper pſal. 108. Magis, inquit, offendit iu-
das Deum in hoc, q deſperādo ſeipſum ſuſpē
dit, q̄ in hoc, q eum tradidit. Deſperatio enim
reddit hominem maledictum & protectione
Dei indignum. vnde Eccl. Veh diſſolutis cor-
de: quoniam non credunt Deo, & ideo nō pro
tegentur ab eo. Deſperans eſt ſimilis Cayn: qa
caput cordis tremulum habet, vagus & profu-
gus eſt a procella tentationis de terra uiuentiū
proiectus, eo q non habet anchoram ſpei, qua
firmiter retineatur, & ſicut deſperatio reddit
hominem maledictum, ita ſpes peruerſa. Secū
dò, inquit, occidunt animas. ſ. deſperatio & p̄-
uerſa ſpes. De his duobus malis pauca audite:
nam ſicut liberat bona ſpes & recta, ita decipit
ſpes peruerſa, prius attende quemadmodum
decipiat deſperatio. Sunt aliqui, qui cum cogi-
tare cœperint mala, quæ fecerunt, non ſibi pu
tant ignoſci poſſe, & dum non putant ſibi poſ-
ſe ignoſci, dant animam perire deſperatione,
dicentes in cordibus ſuis. Iam enim nulla eſt
nobis ſpes, neque tanta illa quæ commiſimus
peccata condonari nobis, aut ignoſci poſſunt.
quare igitur non ſatisfacimus cupiditatibus
noſtris, impleamus ſaltem præſentis tempo-
ris uoluptatem: quia nullam habebimus in fu-
turo mercedem, faciamus quicquid libet, & ſi
non licet, ut habeamus ſuauitatem tempora-
lem: vel quia percipere non meremur æternā,
talia dicentes deſperando pereunt: ſiue anteq̄
omnino credant: ſiue iam Chriſtiani & in ali-
qua peccata & ſcelera malè uiuendo prolapſi
proceſſit ad eos dominus uineæ, & tanq̄ deſpe
ratos & vacantes tergum dantes pulſat & cla-
mat per prophetam Ezechielē. In quacūq; die
conuerſus fuerit homo a uia ſua peſſima, oēs
iniquitates eius obliuiſcar. hac uoce audita &
credita a deſperatione recreantur, & ab illa al-
tiſsima & profunda uoragine qua ſubmerſi
fuerant emergunt: ſed his timendum eſt, ne in
aliam uoraginem incurrant, & peruerſè ſperā
do moriantur, qui deſperando mori nō potue-
runt: mittant enim cogitationes lōgè quidē di
uerſas, ſed tā pernicioſas, & rurſus incipiūt in
cordibus ſuis dicere. In quacunque die cōuer
ſus fuerò a uia mea peſſima, dominus erit mi-
ſericos: ſicut veraciter per prophetā promiſit,
omnes iniquitates meas obliuiſcetur. quare
igitur conuertar hodie & non cras, eas hodier
nus dies ſicut heſternus, ſic in nequiſsima uo-
luptate, ſic in flagitiorum gurgite uoluptetur
in mortifera delectatione finiatur, cras conuer
tar & finis erit. reſpondetur tibi cuius finis ſiue
rei. dicis iniquitatum mearum. bene gaude: qa
craſtino iniquitatum tuarū erit finis, ſed quid
ſi ante craſtinū erit finis tuus. igitur quidē bene
gaudes: quia propter iniquitates tuas tibi con-
uerſo Deus indulgentiam promiſit, ſed craſti-
nū diē nemo tibi promiſit. hæc Aug. Et ideo ſe
cūdū cōſilium ſpiritusſancti loquentis organo
vocis ſapiētiſsimi Salomonis Eccl. 5. de propi
ciatione peccatorū. Noli eſſe ſine metu, & ne
adijcias peccatum ſuper peccatū, & ne dicas,
miſeratio dei magna eſt, multitudinis peccato
rum meorum miſerebitur: miſericordia n. &
ira cito ab illo proximant, & in peccatores re-
ſpicit ira illius. Ne tardas cōuerti ad dominū,
nec differas de die in diem: ſubito em̄ ueniet
ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te.
Ex quibus patet, q ſpes miſericordiæ nō ſuffi-
cit ad ſalutē ſine timore iuſtitiæ. Et hoc ꝙ̄ dicit
Pariſ. in ſumma ſua de uirtutibus, parte. 2. tra-
ctatu de ſpe. ca. 2. aſsimilans ſpem & timorem
duabus molaribus. Spes, inquit, mola eſt, ſine
qua non ſit vera cordis contritio. Timor verò
mola eſt ſuperior, quæ cor conterit, ut ipſum
contritum & humiliatum Deus nō deſpiciet.
Spes ab inferiori nos fulcit, ne ſub pondere tri
bulationis deficiamus. Timor uerò a ſuperiori
nos comprimit, ne exufflemus, aut rapiamur
vento tentationis. Has duas molas coniungit
Dauid in pſal. dicens. Ab altitudine diei time-
bo: ego verò in te ſperabo. Altera autem mola
rum harum non ualet ſine reliqua. unde Gre-
go. ſuper illud Deut. 24. Non accipias loco pi-
gnoris inferiorem & ſuperiorem molam. Su-
perior, inquit, & inferior mola ſpes timor ſūt,
ſpes ad alta ſubuehit. Timor autem cor infe-
rius premit. Vna mola ſine altera inutiliter ha
betur, in peccatoris igitur pectore ſemper de-
bent ſpes & formido cōiungi: quia in caſſum

miſe-

miſericordiam ſperat, & ſi iuſtitiam non ti-
meat,& in caſſum metuit,qui non cõfidit. Lo-
co igitur pignoris mola ſuperior aut inferior
non tollitur. quia qui prædicat peccatori tan-
ta deſponſatione diſponere. debet prædicatio-
nem, vt nõ relicta ſpe timorem ſubtrahat,nec
ſubtracta ſpe timorẽ relinquat. hæc Pariſ. Sed
tamen aliqui peccatores intantum in malitia
ſua ſunt obſtinati & indurati , quòd nec diui-
nam miſericordiam ſperant , nec iuſtitiam ti-
ment. De quolibet enim tali dicitur Ecc. 3. Cor
durum malum habebit in nouiſsimo. Sed ſi
quæras, quid ſit cor durum. Ad hoc reſpondet
Bern. dicẽs, ꝙ cor durum ſolum eſt, quod ſeip
ſum non exhorret,nec ſentit,ipſum eſt , quod
nec compunctione ſcinditur,nec pietate mol-
litur,nec mouetur precibus,minis non cedit ,
flagellis induratur, ingratum eſt ad beneficia ,
ad cõſilia infidum,ad iudicia ſeuum, inuere-
cundum ad turpia,impauidũ ad pericula,inhu
manum ad humana, temerariũ ad diuina,præ
teritorũ obliuiſcens,præſentiũ negligẽs.futu-
ra non præuidens. hæc Bern. 6. florũ. ca. 19. Sed
quod eſt illud malum, quod cor durum habe-
bit in nouiſsimo. certè malũ finalis impœnitẽ
tiæ, de quo petimus liberari in oratione domi
nica, cũ dicimus illud Math. 6. Sed libera nos
a malo. unde inter omnia mala culpæ deſpera-
tio eſt peſsimũ. Ex quo ſequitur, ꝙ maximus
quæſtus diaboli, quem poteſt habere de pecca
tore, eſt deducere eum in deſperationem & in
finalem impœnitentiam,& per conſequens ꝑ
locum a contrario maxima victoria quam po
teſt homo habere de diabolo eſt firma ſpes uſ-
que in finem continuata. Ideo qualitercunqꝫ
grauiter homo peccat, & licèt uſqꝫ ad finẽ vi-
tæ ſuæ in peccatis horribiliter continuauerit :
tamen ſummopere cauendum eſt, ne diabolus
eum in deſperationem inducat. Vnde Iſid. in
de ſummo bono, li. 2. ca. 14. Sępe, inquit, dia-
bolus, quos conuerti ad pœnitentiam aſpicit ,
immanitate ſcelerum percuſſos ad deſperatio
nem deducit : vt ſubtracta ſpe veniæ trahatur
in diffidentia, quos non potuit retinere perſe-
ueranter in culpa: ſed pœnitens præuidere de-
bet callidas contra ſe hoſtis verſutias , ſicque
Dei iuſtitiam metuat : ut tamen quamuis in
magnis ſceleribus de miſericordia eius confi-
dat , amplius enim lætatur Deus de anima de-
ſperata & aliquando conuerſa, q̃ de ea, q̃ nun
q̃ extitit perdita: ſicut magna cõſolatio erat de
filio prodigo, qui mortuus fuerat & reuixit, pe
rierat & inuẽtus eſt, de cuius regreſſu magnũ
fuit conuiuium patris. Nõ aliter coram Deo
& Angelis copioſius eſſe gaudium de eo qui a
periculo liberatur, q̃ de eo, qui nunq̃ nouit pe
riculum; quanto enim contriſtat res perdita, tã
to magis lætificat, ſi fuerit inuenta: ſicut in euã
gelio paſtor ille exultat , qui ouem perditã in-
uẽtam humeris ſuis gaudens reportat. Nullus
deſperare debet veniam, etiam ſi circa finẽ vi-
tæ ad pœnitentiam conuertatur , vnumquẽqꝫ
Deus de ſuo fine & non de vita præterita iudi
cat, hoc quippe ex legis teſtimonio edocetur ,
ꝙ homo de ſuo extremo iuſtificetur, qñ Deus
pro aſini primogenito ouẽ iuſsit offerri. Exod.
13. hoc eſt mũditiam vitæ prioris imitandam
innocentiam boni finis. vnde & Leuit. 3. Cau-
da iubetur offerri in hoſtiam. i. uita extrema in
pœnitentiam, multi ſuperna reſpecti gratia in
extremis ſuis ad Deum conuertuntur per mi-
ſericordiam. & quæcunqꝫ mala geſſerunt quo
tidianis fletibus purgant, atque in bonis factis
mala geſta commutant , quibus iuſtè totum
quod deliquerunt ignoſcitur, quia ipſi qđ ma
le geſſerunt pœnitendo cognoſcũt, in uita ho
minis finis quærendus eſt: qm̃ Deus nõ reſpi-
cit , quales antea uiximus ſed quales circa fi-
nem uitæ erimus. hæc Iſid. Item idem li. 3. eiuſ
dem ca. vlt. Qui, inquit, circa finem ſuum per
pœnitentiam deſinit eſſe malus, non ideo de-
bet eſſe deſperatus, quia in ultimo termino ui-
tæ eſt poſitus: quoniam Deus non reſpicit qua
les ſumus : ſed quales circa finem vitæ exiſti-
mus : ex fine enim ſuo unumquemque aut iu
ſtificat, aut condemnat. ſicut ſcriptum eſt, ipſe
iudicat extrema terræ, & alibi, vniuerſorum fi
nem ipſe conſiderat. Proinde non dubite-
mus circa finem iuſtificari hominẽ poſſe per
pœnitentiæ compunctionem: ſed quia rarò id
fieri ſolet, metuendum eſt, ne dum ad finẽ dif-
fertur cõuerſio, citius in certa occurrat mors ,
quàm ſubueniat pœnitẽtia, pro quare & ſi bo
na eſt ad extremum conuerſio: tñ melior eſt q̃

ongè ante finem agitur, ut ad uitam ſecurius tranſeatur. hæc ille. Et ideo meritò Aug. in de uerbis domini, ſer. 11. de nullo (inquit) homine deſperandum eſt, quamdiu patiẽtia Dei ad pœnitentiam eum adducit, nec de hac uita rapit impium, qui non vult mortem impij, ſed vt reuertatur & viuat. paganus eſt hodie, vnde ſcis, vtrum ſit futurus craſtino chriſtianus. iudeus eſt infidelis hodie, quid ſi cras credit in Chriſtum. hęreticus eſt hodie, quid ſi cras ſequatur catholicam ueritatem. ſciſmaticus eſt hodie, quid ſi cras amplectitur catholicam pacem. Quid ſi iſti, quos in quocunque genere erroris notos & tanq̃ deſperatiſsimos dãnas, anteq̃ finiant iſtam uitam agant pœnitentiã, & inueniant uitam in futuro, proinde etiã uos ad hoc admoneat, quod ait Apoſtolus. Nolite ante tempus quicq̃ iudicare. hæc Auguſti.

De remedijs contra deſperationem. Cap. V.

REmedia contra deſperationem ſpecialiter ſunt tria, quorum primum eſt memoria dominicæ paſsionis. vnde Bern. peccaui (inquit) grande peccatum, conſciẽtia mea turbabitur, ſed non perturbabitur: vulnerum enim Chriſti recordabor, qui tam ad mortem quod non Chriſti morte ſaluatur, ſi in mẽte venerit tam potens eſt, tamq̃ efficax medicamentum, nulla iam poſſum morbi malignitate terreri. De iſto enim remedio uide plus ſupra, parte. 4. ca. 32. Secundum remedium eſt conſideratio maximæ virtutis fructuoſæ pęnitentiæ: eſt enim pœnitencia medicina, contra quam nulla ſpiritualis infirmitas præualet. vnde per fructuoſam pœnitentiam poteſt peccator animam ſuam de manibus diaboli redimere. In cuius rei figura legitur Leuit. 15. ꝙ qui vendiderit domum intra urbis murum habebit licentiam redimendi eam, donec vnus annus impleatur: ſi verò non redimerit & anni circulus euolutus fuerit, emptor ſibi poſsidebit eam & poſteris eius in ſempiternum, & redimi non poteſt etiam in iubileo. Spiritualiter domus hæc eſt anima humana, quæ eſſet manſio Dei, iuxta illud Ephe. 3. Chriſtus verò tanquã filius i domo ſua, quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſque ad finem firmam teneamus, ſed hanc domum toties diabolo uendimus, quoties mortaliter peccamus. Vnde Origenes. peccatum, inquit, eſt pecunia diaboli, quam qui accipit, animam ſuam diabolo uendit. De hac pecunia dicitur Eccl. 10. Nihil iniquius q̃ amare pecuniam, hic animã venalem habet. Item Tren. j. Dederunt queq; præcioſa pro cibo ad refocillandum animã. i. animas præcioſo ſanguine Chriſti redemptas pro momentanea delectatione ad refocillãdũ voluptuoſum appetitum carnalem: nullam. n. rem mundi intantum deſiderat diabolus prædicto modo emere, ſicut animam humanam. In cuius rei figura legitur. 3. Reg. 21. ꝙ Achab dixit ad Naboth, ꝙ venderet ſibi uineam ſuã, vt faceret ſibi inde ortum oleum: ſed Naboth noluit ſibi uineam ſuam vendere, & ideo ſubijt mortem temporalem. Spiritualiter Achab diabolus eſt, Naboth vir iuſtus, uinea anima humana, quæ compunctionis uino Deum & angelos letificat. iuxta illud Luc. 15. Gaudium eſt in cœlo ſuper vno peccatore pœnitẽtiam agẽte, ſuper q̃ nonagintanouem iuſtis, qui nõ indigent pœnitẽtia, hanc vineam diabolus nititur emere, vt ſibi faciat inde ortum olerum. i. ortum uiciorum, quæ ſunt olera herbarũ, quæ cito decident, ſed vir iuſtus reſpondeat ſicut Naboth. Abſit a me, vt vendam uineam meã, ſed ſicut Naboth potius ſubijt mortem, q̃ venderet vnam vineam: ſic vir iuſtus potius eligeret mortem ſubire temporalem q̃ ſuam animam diabolo venderet. vnde. j. ad Corinth. 9. c. Melius eſt mihi mori, q̃ vt gloriam meam quis euacuet. ſ. gloriam æternam, & ſi quis p̃dicto modo animam ſuam diabolo vendiderit: tamen eã redimere poteſt per fructuoſam pœnitentiam durante anno uitæ p̃ſtis: ſin autem poſsidebit eam diabolus in perpetuum, quod conſiderans diabolus timens amittere quod emit, inquantum ſufficit, cum omni atrocitate nititur impedire peccatorẽ fructuoſam pœnitentiam inchoare. unde Criſoſto. in de reparatione lapſi. In hoc, inquit, omnis difficultas, vt primos aditus pœnitentiæ ingrediamur: in ipſo enim ingreſſu ſtat inimicus minis ac terroribus ſpirans, & uolentes adire cum omni

atro-

atrocitate depellit. Cuius ſi terrorum fumos & inanem nebulam contemnas, nec aliquid valebit vltra, & tu occupato aditu validiorem reditu te ſenties, ſuperioremque effectum inimici terroribus gratulaberis, & perfacilem tibi de reliquo agonis iſtius viam uidebis. Age igitur, ingrediamur iter vitæ, reuertamur in ciuitatem cœleſtem, in qua & conſcripti ſumus & ciues decreti. Huius nobilis vrbis ianuas deſperatio quidem claudit: ſed apperit ſpes, & fiducia latum præbebit ingreſſum, hæc ille. Et ideo ſecundum conſilium ſpiritusſancti dicentis Eccleſ. 10. Si ſpiritus poteſtatem habentis ſuper te aſcenderit, ſupple ad impediendũ te aditum pœnitentiæ ingredi, locum tuum ne dimiſeris: quia curatio, ſupple fructuoſæ pęnitentiæ ceſſare faciet peccata maxima. Tertium remedium eſt cõſideratio illarum perſonarũ, cum quibus dominus legitur miſericorditer egiſſe. unde Bern. Omnino, inquit, propter mãſuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus poſt te domine Ieſu, audientes ꝙ non ſpernas pauperem, peccatorem, non horreas: non enĩ horruiſti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non ſupplicantem Chananeam, non deprehenſam in adulterio mulierem, non ſedentem in theolonio Matheum, non ſupplicantem publicanum, non negantẽ diſcipulum, nõ perſecutorem diſcipulorum, non impios crucifixores tuos. In odorem igitur unguentorum tuorum currimus, hæc ille. Item Martinus papa, & ponitur in can. diſ. 50. ſi poſt Maria, inquit, ſoror Aaron etiam poſtꝗ lepra percuſſa eſt: quia in Moyſen murmurauit, accepta pœnitentia ſanata eſt, & priſtinam gratiam prophetandi accepit. Aaron etiã poſt conflatum uitulum etiam in ſummum ſacerdotem conſecratus eſt, Dauid etiam poſt adulterium & homicidium ſpiritum prophetiæ recepit, & in proprio gradu permanſit. Achab poſt mortem Naboth uiri ſanctiſsimi per pœnitentiam humiliatus in regia ſede permãſit, & (vt prætermittamus multa exempla ueteris teſtamenti) Petrus negauit Chriſtum, & tamẽ poſtea princeps Apoſtolorum factus. Paulus Stephanum lapidauit, & tamen poſtea in Apoſtolum a Deo electus eſt. hæc ibi. Vnde maximum & ſummum remedium contra deſperationem eſt conſideratio immenſitatis diuinæ miſericordiæ, reſpectu cuius ſatis parũ eſt t- tã noſtra miſeria, ut declaratur ſupra in ſeptima ſpecie auaritiæ, ubi agitur de multiplici pũgitiuo ad orandum ferè in fine. Vnde & vna & quaſi potiſsima cauſa deſperationis eſt ignorantia diuinæ bonitatis & miſericordiæ: ut patet ſupra in ſeptima ſpecie auaritiæ, ubi agitur de quinto opere miſericordiæ ſpiritualis &c.

De triſtitia in Dei ſeruitio. Cap. VI.

AD hanc ſpeciem accidiæ ſcilicet deſperationem poteſt reduci mentis triſtitia quam Pariſiẽ. numerat inter ſpecies accidię, & eſt hæc triſtitia in Dei ſeruitio & in bonis operibus turbatæ mentis anxietudo: hæc enim triſtitia & deſperatio mutuo ſe concomitantur. vnde deſperans de Dei miſericordia habet triſtitiam, quæ ad modum uermis corrodit cor ſuum, iuxta illud Prouer. 25. Sicut tinea ueſtimento & uermis ligno: ſic triſtitia nocet cordi. Et ideo meritò de hac triſtitia dicitur Ecc. 14. Felix qui non habuit animi ſui triſtitiam: quia ſicut dicitur Prouerb. 15. In merore animę deijcitur ſpiritus, ſupple in triſtitiam deſperationis: ſed ab hac triſtitia alienus eſt vir iuſtus. Vnde Prouer. 12. Non cõtriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Et ideo ſecundum conſilium ſpiritusſancti dicentis per os ſapientiſsimi Salomonis Ecc. 30. Triſtitiam longè fac a te: multos enim occidit triſtitia: hæc enim deſperationis triſtitia oritur ex defectu charitatis: quia, vt dicitur. j. Cor. 13. Charitas omnia credit. Et ꝙ hæc triſtitia potiſsime oriatur ex defectu charitatis, patere poteſt per exemplum naturale. Dicitur enim Macrobius in ſuis ſaturnalibus, ꝙ cum quis audierit loq de aliquo multum dilecto, ſtatim ſanguis & ſpiritus vitales præ gaudio mouetur, & faciũt in uenis pulſum viuacem atque motum velocem: ſed cum quis audierit loqui de eo, quem non diligit ſtatim ſanguis frigeſcit, & præ triſtitia ſpiritus hebeteſcunt vitales, & certè ex iſto experimento euidens eſt, ꝙ multi iã plus mundum & carnalem uoluptatem ꝗ Deũ &

eius legem diligunt. Nam ſi quis eis loquatur de lucris mundanis & carnalibus deſiderijs læti ſunt, & gaudenter talia audiunt in cõuiuijs, in tabernis, in ſpectaculis & in alijs hmõi ad carnalē delectationē pertinẽtibus ſatis diu ſine triſtitiã, uel tedio permanere poſſunt: ſed in ſeruitio diuino & in prædicatione verbi Dei, vbi audiunt aliquē loqui de Deo, quaſi tedioſi triſtes & ſomnolentes ſtatiſsime efficiunt. unde pſal. Dormitauit anima mea præ tedio, confirma me in uerbis tuis. Item cauſam naturalē huius defectus charitatis, ex qua oritur prædicta deſperationis triſtitia, oſtendit Ariſto. in de problematicus, particu. 19. vbi quærit, quare homines ut communiter non põt cum manu ſiniſtra eque faciliter operari ſicut cũ dextera. Et reſpondet dicens, ꝙ ſecundum naturalē diſpoſitionem cordis hominis baſis, quæ eſt pars leuior, inclinatur verſus ſiniſtram: conus verò, qui eſt cauſa totius motus hominis inclinatur uerſus dexteram. Et hinc eſt, ꝙ ratione coni cordis pars dextra habilior eſt ad motũ. In illis verò qui oppoſito modo faciunt ſignũ infallibile eſt, ꝙ conus cordis, qui eſt cauſa motus magis inclinatur ad ſiniſtram q̃ ad dextrã, quod quia cõtra diſpoſitionem naturalē cõtingit, ideo cauſat motum quaſi cõtra naturam. Sene. Per dexteram, inquit, Chriſtus Dei filius ſedens ad dexteram patris, qui eſt liber vitæ, vnà cum eius doctrina ſalubri congruè intelligitur, per ſiniſtram verò ſibi oppoſitam pater mendacij cum ſua doctrina, vel delectatio mũdana debitè deſignatur. Conus autem cordis noſtri eſt affectio, uel deſiderium noſtrũ, quod ad Chriſtum & ipſius doctrinam deberet naturaliter inclinari: ſicut eſt de illis, quorum actus, cogitationes & deſideria ſunt agiliores, & magis inclinantur ad ea perficienda, quæ in libro legis gratiæ leguutur, quàm ad ea, quæ pater mendacij diabolus caro, vel mũdus ſuggerunt proſequenda: tales enim ſemper de dextera loqui, uel audire deſiderant, & circa bona opera, quæ ad dexteram pertinent, ſe gaudenter exercent: ſed in alijs reperitur motus omnino contrarius. Nam quicquid libenter audiſit, uel loquuntur, & omnis eorum exercitatio, ſemper eſt ad leuam, ideſt ad carnis petulantiam, inanem gloriam & cupiditatem mundanam. Et illud eſt ſignum infallibile, quòd ſpiritualiter cor, ideſt affectio cordis in talibus eſt contra naturam peſsimè ordinatum: ſicut planè aſſerit illa diuinitus affata ſententia Gene. 8. qua dicitur, quòd cogitatio & ſenſus humani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua. hæc Sene. Et quia in talibus refrigeſcit uera charitas. ideo in ſeruitio Dei & in omi opere bono triſtes & lugubri efficiuntur, tales figurantur Math. 9. ubi legitur, ꝙ cum eiecta eſſet turba, quæ plangebat quandam puellam mortuam: tunc intrauit Ieſus, & tenuit manũ puellæ & dixit, puella ſurge. Spiritualiter hæc turba plangens mortuum impias & moleſtas cogitationes accidioſorum ſignat, qui ſemper lugubres & triſtes incedunt, quaſi plangentes mortuum, quibus omne bonum vertitur in tedium: ſed quouſque hæc turba eiecta fuerit ꝑ fructuoſam pœnitentiam, nunquam intrabit Ieſus per gratiam ad ſuſcitandum animam in peccato deſperationis depreſſam. Vnde vna & maxima cauſa inductiua, ſiue efficiens deſperationis eſt habitualis accidia & ceſſatio a bonis operibus. Vnde languenti in peccato deſperationis dicit Criſoſto. ope. imper. ome. 16. Languis, inquit, & cauſam tui languoris ignoras, vis ut oſtendam tibi cauſam languoris tui, ut in omni neceſsitate nunquàm deſperes. Fac bonum, & operare iuſtitiam, & ſpem habeamus apud Deum, & non deſperabis in terra. Bona enim opera ſunt, quæ ſperare faciunt: mala autem opera deſperare compellunt, propterea non dixit Deus. Spera in Deo & inhabita terram & paſceris in diuitijs eius, ſed dixit. Spera in Deo & fac bonitatem & inhabita terram & paſceris in diuitijs eius. hęc ille. Ecce quòd mala opera & ceſſatio ab operibus iuſtitiæ inducunt hominem in deſperationis triſtitiam: ſed opera iuſtitiæ conferunt homini ſpem perfectum: ac etiam tam mentis quàm corporis tranquillitatem & pacem. unde Aug. ſuper illud Pſalmi. Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. fac, inquit, iuſtitiam, & habebis pacem, ut oſculentur ſe iuſtitia & pax: ſi enim non amaueris iuſtitiam, non habebis pacem: amant enim ſe iſta duo iuſtitia & pax, & oſculantur

lantur

lantur ſe, ut qui facit iuſtitiam inueniet pacem oſculantem iuſtitiam. Duæ enim amicæ ſunt iuſtitia & pax, tu forte unam uis habere & alteram non facis: nemo enim eſt, qui non uult pacem, ſed non omnis vult operari iuſtitiam. interroga omnes homines, vis pacem, & uno ore tibi reſpondet totum genus humanum. opto, cupio, uolo, amo. Ama & iuſtitiam, quia duæ amicæ ſunt iuſtitia & pax, ipſæ ſe oſculantur: ſi amicam pacis non amaueris, non te amabit ipſa pax, nec veniet ad te. quid enim magnum eſt deſiderare pacem, qui uis eſſe malus deſideras pacem: bona enim res eſt pax, ſed fac iuſtitiam, quia iuſtitia & pax ſe oſculantur, & non litigant. Tu quare litigas cum iuſtitia. ecce iuſtitia dicet tibi. Non fueris & non audis, ne adultereris, non uis audire, non facias alteri, quod tu pati non uis, ſed non audis, inimicus es amicæ meæ, tibi dicit pax, quid igitur me quæris, amica ſum iuſtitiæ quemcunque inuenero inimicum amicæ meæ ad illum non accedo. Vis ergo venire ad pacem fac iuſtitiam. Vnde Pſal. Declina a malo & fac bonum, hoc eſt amare iuſtitiam, & cum declinaueris a malo & feceris bonum, inquire pacem & perſequere eam: iam enim non diu illam quæres, quia & ipſa occurret tibi, ut oſculetur iuſtitiam. hæc Augu. Sed tamen pro eo quòd ſicut dicitur Eccleſiaſtes. 9. Sunt iuſti atque ſapientes & opera eorum in manu Dei ſunt, & nemo ſcit, an dignus ſit odio, uel amore, ſed omnia ſeruantur in futurum incerta. Ideo Iſid. in de ſummo bono, li. 3. ca. 30. Dũ, inquit, ſeruus Dei aliquod opus bonum agit, utrum ei ad remunerationem boni pertineat, quod facit, incertus eſt, ne forte diſcuſsione cœleſtis iudicis reus penſetur, ut in his, quæ Dei ſunt, negligenter, aut ſuperbè aliquid operatus fuiſſe inueniatur. ideoque pro hoc ipſo triſtis, ingrenſque efficitur, atque indeſinenter turbatur, reminiſcens proculdubio, quod ſcriptum eſt Hiere. 40. Maledictus qui facit opus Dei negligenter: nam ueraciter contemnamur, ſi per torporem ea quę bona ſunt agimus, Dei ſeruum ſine intermiſsione legere & orare & operari oportet, ne forte mente ocio debitam ſpiritus fornicationis ſurripiat: cędit enim ualori uoluptas, animum autem uacantem cito præoccupat, continere Salomonem per ocium multis fornicationibus inuolutũ, & per fornicationis uicium uſque in ydolatriam prolapſum. hæc ille. Sed tamen hic eſt notandum, quòd ſicut Iſid. docet in de ſum. bo. li. 2. ca. 14. Fraus & deſidia in omni opere bono formidanda ſunt, fraudem facimus Deo, quoties de bono opere noſtro noſmetipſos & non Deum laudamus, deſidiam agimus, quoties per torporem languidè ea, quæ Dei ſunt operamur, omnis ars huius ſeculi habet ſtrenuos amatores, & ad exequendum prõptiſsimos, & hoc proinde fit, quia ars mundana præſentem habet ſui operis remuneratiõnem: ars uerò diuini timoris & amoris pleroſque habet ſectatores languidos, tepidos & pigritiæ inertia congelatos, ſed hoc proinde fit, quia labor eorum non pro pręſenti ſed pro futura retributione differtur. ideoque dum retributio mercedis eorum non ſtatim laborẽ conſequitur, ſpe penè diſſoluti langueſcunt. Vnde magna morum gloria præparatur his, qui bonæ conuerſationis uitæ principia augmento ſolidiori conſumant, atque ad promerendam retributionem eo clariores præparantur, quo firmius duri itineris labores inchoant & conſumunt. hæc ille. Sed eſt hic inſuper notandum, quòd ſeruire debemus Deo ſine fraude & deſidia hilariter & ſine mentis triſtitia triplici de cauſa. Primò, quia ſeruire Deo magna dignitas eſt. unde canit eccleſia. Deo ſeruire regnare eſt. Secundò, quia ſeruitium eius leue eſt. unde Matth. 11. Tollite iugum meum ſuper uos & diſcite a me, quia mitis ſum & humi. corde, & inuenietis requiem animabus veſtris: iugum enim meũ ſuaue eſt, & onus meum leue. Item Io. 5. Mandata eius grauia non ſunt. Tertiò, quia qui ſeruiunt Deo in uita, erunt cum eo in patria. Vnde Ioan. 21. Vbi ego ſum illic & miniſter meus erit. Sed pro iſto eſt notandum, quòd miniſtri Dei per ſolam charitatem a miniſtris diaboli diſtinguuntur. Vnde Cryſo. ope. imper. ome. 4. Omnis, inquit, ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in veritate poſſunt habere ſerui diaboli in ſimulatione

latione præter charitatem. Habet etiam diabolos & manſuetos & humiles: habet etiam caſtos & eleemoſynarios & ieiunos, & omnem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem homini, ipſas ſpecies introduxit diabolus ad ſeductionem, ut inter bonum verum & bonũ ſimulatum cõfuſio fiat, & vt ſimplices homines boni veri & boni mali differentiam intelligere cautè non poſſunt, dum quærunt bonos uiri Dei incurrunt ſeductores diaboli: ſolùm autem charitatem ſpiritusſancti non põt ſpiritus immũdus imitari. Omnes igitur ſpẽs iuſtitiæ in peccatoribus inueniuntur, ſed ſola gratia ueręque charitatis non inuenitur niſi in ſeruis Dei. hæc ille. Sed eſt hic ſpecialiter attendẽdũ, ꝙ Chriſtus dicit in euangelio Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem & uxorẽ & filios & ſorores: adhuc autẽ & animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Videant igitur homines tam temporales, q̃ ſpirituales, & tam ſeculares, q̃ regulares ętatem, ſenſum & diſcretionem habentes ſi plus q̃ Chriſtum amauerint, aliquod horum ſeptẽ, & ſi ſic indubiè, tunc non ſunt veri Chriſti diſcipuli, ſed p[illegible]t us Sathanæ filij. Ille autem ad ſenſum euangelij hæc ſeptem odit, qui poſtponit ea amore Chriſti, legem eius, pacẽ & cõcordiam præponendo, & ex iſto principio fidei patet, ꝙ q̃ layci uel clerici ſacerdotes vel domini temporales ſtando pro pace & concordia & defenſione legis Dei inquãtum ſufficiũt ſunt veri diſcipuli Ieſu Chriſti: ſiue nemo ſit fidelis diſcipulus Ieſu Chriſti, niſi qui inquãtum ſufficit, laborat pro pace Chriſti ſecundum eius media acquirenda. & ideo ſi deſideremus ſerui eſſe Ieſu Chriſti de manu inimicorum noſtrorum per fructuoſam pœnitentiam & miſericordiam Saluatoris & ſpiritusſancti gratiã liberati ſine timore, fraude. deſidia & mentis triſtitia hilariter ſeruiamus illi.

De uitæ tedio. Cap. VII.

Ad hanc primam ſpeciem accidiæ .ſ. deſperationem poteſt etiam reduci tedium vitæ quod ſimiliter Pariſ. numerat inter ſpecies accidiæ.

1 † Et prouenit tediũ ex multiplici cauſa. Primò ex lõga triſtitia in ſeruitio diuino ,ꝓeo, ꝙ retributio mercedis eius nõ ſtatim laborem cõſequitur. ideo paulatim corrũpitur deuotio intrĩ, ꝙ non, ſolum diſpliceat ei ſeruire Deo, ſed etiam ſucceſsiuè cadens de peccato in peccatũ, & in eis tandem obſtinatus dormit, ꝙ tãdẽ deſperãs de Dei miſericordia tedet eum uiuere. uñ Matth. 25. de fatuis uirginibus, q̃ accidioſus ſignant dr̃. Morã aũt faciẽte ſponſo dormitauerũt oẽs & dormierunt. ſ. quaſi ex diutina expectatione in ſoporẽ peccati cadentes & tãdiu in peccatis dormiẽtes, ꝙ tãdem excluſæ ſunt a nuptijs iocunditatis æternæ. Item Luc. 12. ſi dixerit ille manus ſeruus in corde ſuo, morã facit dñs meus venire, & cœperit percutere pueros & ancillas, & edere & bibere, & inebriari, veniet dñs ſerui illius die, qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eũ partẽque eius cũ infidelib⁹ ponet. Itẽ Math. 25. Seruum inutilẽ .i. accidioſum eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ. Secũdò prouenit tediũ uitæ ex cõſideratione amaritudinis huius uitæ & dulcedinis Dei, & amore & deſiderio cœleſtis uitę. unde Holcot in lectura libri ſapientiæ, lectione. 193. Sicut, inq̃t, perſona incarcerata quantũcunque libera vel nobilis nõ exequitur nec utitur ſua libertate, ſed ſecundum leges carceris coarctatur, eodẽ mõ ſpiritus rõnalis, qui eſt anima, natus eſt eẽ liber, & corpori dñari & non ſubijci: ſed quoniam idem ſpiritus Deo debite ſubijci noluit, corpori ſuo ſubditus de palatio corporis carcerẽ ſibi fecit, in quo tentationis paſsionibus agitur intrĩ, vt ſancti uiri iam diſſolui deſiderent & eſſe cũ Chriſto. Vnde Apoſtolus ad Phil. 1. Coarctor aũt e duobus, deſideriũ habẽs diſſolui & eſſe cũ Chriſto. Multo. n. melius permanere in carne neceſſariũ eſt ꝓpter vos. Itẽ Iſid. inde ſummo bono. li. 3. ca. 67. Quamuis, inquit, hõ ſanctus ab huius vitæ erumnis liberari ſe cupiat, cito uolens exire de corpore: Dei tñ diſpoſitione plerũq; diu in hac uita verſatur, & per lõgũ tolerãtiæ experimẽtũ ſolidius eius patiẽtia roboretur. Multi uitã præſentẽ odio habẽt, & tñ mori timẽt, quod pleriſq; in anguſtia cõtingere ſolet, ſicq; contrario affectu & uiuẽdi habent

habent tedium,& moriendi metũ, ſollicitè debet vnuſquiſq; viuere & terminũ vitæ ſuæ cõſiderare, vt de contemplatione illius huius ſeculi blanditias caueat:ſcriptum eſt enim.In oĩbus operibus tuis memorare nouiſsima tua & inæternum non peccabis. uenturi exitus ignorantia incerta eſt, & dũ mori quiſq; non æſtimar,tollitur.vnde vnuſquiſque feſtinet, ne in iniquitatibus ſuis rapiatur, ſimulque finiatur vita cum culpa:nã intentor diabolus eos quos viuentes accendit ad uitia, ſubito morientes pertrahere nititur ad tormenta:ſępe diuites in hac fallaci vita dum de potentiæ gloria ad rerum abundantia geſtiunt, ab his repente hora, qua neſciunt improuiſo exitu rapiuntur, atque abſorbente profundo cruciandi æternis gehennæ incendijs deputantur. De quibus bene per Iob dicitur.Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. hæc ille. Tertiò prouenit tedium uitæ ex conſideratione malorum quibus mundus plenus eſt. unde Eccleſiaſtes. 2. Teduit me vitæ meę uidentem mala uniuerſa eſſe ſub ſole,& cuncta uanitatẽ & afflictionem ſpiritus. Item Eccleſiaſtes. 4. Vidi calumnias,quæ ſub ſo e geruntur, & lachrymas innocentium & neminem conſolatorem, nec poſſe reſiſtere eorum uiolentiæ cũ ctorum auxilio deſtitutos, & laudaui magis mortuos quam uiuentes & feliciorem utroque,qui necdum natus eſt,nec uidit mala,quę ſub ſole ſunt.Quartò prouenit tedium vitę ex uehementia propriæ tribulationis. unde. 3.Regum. 19. legitur de Helia tribulatio ex perſecutione Iezabel,ꝙ petijt animæ ſuæ ut moreretur,ſed contra præmiſſas cauſas tedij uitę remedium docet nos Pſal. di Expecta dominũ, uiriliter age,confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.Vnde quantum ad primum,ſi quis tedio uitæ afficiatur ex longa ſuſtinentia ponderis ęſtus & laboris in diuino ſeruitio,pro eo quòd non ſtatim recepit laboris mercedẽ, dixit propheta.Expecta dominũ,quia ſicut dicitur Abachuc. 2. Dominus apparebit in fine & nõ mentietur,ſi moram fecerit expecta illũ, quia ueniens veniet & non tardabit. Item Iſa. 62. Ecce Saluator tuus veniet,& merces eius cum eo.Et tũc prout dicit Apoſtolus.j.Cor.3.Vnuſquiſque propriam mercedẽ accipiet ſeruũ ſuũ laborẽ. Et ſicut dicitur Ruth. 2.Pro opere tuo plenam recipies mercedẽ a dño Deo iſrael. Et ideo quantũ ad ſm, ſi quis tedio vitæ afficiatur ex conſideratione amaritudinis laborioſæ vitæ præſentis, & ex conſideratione dulcedinis Dei & vitæ cœleſtis dicit propheta, viriliter age.q.d.cõſidera,ꝙ per vitæ præſentis fructuoſum laborẽ peruenitur ad uitæ futuræ requiẽ & fœlicitatis æternæ mercedem.

2 † Vnde narrat Iulius ſextus li. j. ca. 11. ꝙ Cyrus rex perſarum uolens animas exercitus ſui concitare ad bellum cõtra Medos tali vſus eſt cautela:duxit.n.exercitum ſuum ad quādā ſiluam,ubi totum populum ſuum in maximis vexauit laboribus arbores ſuccidendo, in craſtinũ verò iuſsit lautiſsimas epulas præparari, & exercitum ſuum cũ trepudio & gaudio cõuiuari, quo facto ipſemet tranſiens per ſingulas turmas interrogauit,quis iſtorum ei magis placeret dierũ, qui omnes reſpondentes dixerunt,ꝙ longè plus dies placeret ſecundus, qui bus ille ſubiunxit:ſicut inquit per heſternũ laborem ad hodiernũ peruenistis conuiuiũ: ſic fœlices beatiq; eſſe non poteſtis,niſi prius Medos ueſtros vinceritis inimicos.Sic moraliter, ſi noſtrorum peccatorum remiſsionem optemus habere, noſtros debemus ſpirituales inimicos uincere, & uitæ præſentis humiliter ac perſeueranter ſubire laborem & pœnitentiã. In cuius rei figura legitur Gen. 33. ꝙ Iacob tranſiuit vadum Iaboth, & cum tranſiſſet, luctabatur cũ Angelo donec appareret aurora. Iaboth torrens pulueris interpretatur, & ſicut dicit Abbas Vill. & ſignat tẽporales delectatiões, quæ ſunt ſine fructu ſteriles ad modũ torrẽtis cito labẽtes, & ad modũ pulueris oculos excecãt mentales. Trãſito igitur iſto torrẽte.i. contemptis terrenis delectationibus luctandũ eſt cum domino duobus brachijs ſcilicet lachrymis & orationibus. Vnde Oſeæ. 12. Confortatus eſt Iacob & inualuit ad Angelum fleuit & rogauit eum dicens. Dimitte me: iam enim aſcendit aurora.Aurora eſt finis noctis & initium diei,hæc eſt mors uiri iuſti,in cuius morte finitur nox præſentis vitę miſeriæ, & illuceſcit dies gloriæ. Luctandum eſt igitur cum do

mino

mino lachrymis & orationibus, donec dicat in morte uiro iuſto a Deo. Dimitte me aurora eſt.i.iam non eſt opus luctamine: finit enim tibi miſeria, & incipit gloria. hæc Abb. Vill. ſuper epiſtolas ſer.j. Item legitur.j.Reg. 6. quòd vaccæ quæ trahebant archam domini ibãt mugientes non declinantes ad dexteram uel ad ſiniſtram, donec uenirent bethſamis. Spiritualiter illi qui uoluerint archam Dei.i.ſeipſos ſub iugo Domini bethſamis trahere, deberent de peccatis ſuis gemere, & non deberent a uia domini declinare, a dextris amore alicuius amici.i.voluptatis carnalis, ſiue deſiderij mundanæ proſperitatis, nec a ſiniſtris timore perditionis amicitiæ, vel deſiderij carnalis uoluptatis, ſiue proſperitatis mundanæ, donec veniant bethſamis, quæ interpretatur domus ſolis, & cœlum ſignat, quod domus eſt ſolis iuſtitiæ, & ſi tediat labor itineris, merces finalis expectetur, & ſic labor alleuietur. unde Gen. 29. Seruiuit Iacob Laban pro Rachel ſeptem annis, & uidebantur ſibi pauci dies præ amoris magnitudine. Sic deberet uir iuſtus ſeruire Deo per totum tempus uitæ ſuę ſine tedio pro cœleſtis deſiderij amoris magnitudine. vnde Eccl. 18. Non impediaris ſemper orare, & non verearis uſque ad mortem iuſtificari: quoniam merces Dei manet inæternum. Et quantum ad tertium, ſi conſideratio malorum, quibus mundus plenus eſt, tedium uitæ pariat. Dicit propheta. Confortetur cor tuum unde Iſa. 40. Conſolamini, conſolamini popule meus dicit Deus veſter. vnde vel lugentes de malis in hac vita doloroſa regnantibus cõfortat dominus. Matth. 5. di. Beati qui lugent, quoniã ipſi cõſolabũtur. Item Io. 16. Plorabitis & flebitis uos. mundus autem gaudebit: uos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ. Et quantum ad quartum, ſi proueniat tedium vitæ ex vehementia propriæ tribulationis, ſubdit propheta. Suſtine dominũ, hoc eſt ſuſtine patienter tribulationem, quam tibi dominus pro tua utilitate contingere permittit. vnde Pariſ. in de virtutibus parte. 3. tract. de fortitudine. ca. 8. Tribulatio, inquit, hominem proficere facit, dicente pſal. In tribulatione dilataſti mihi, ſine tribulatione homines dormiũt ſomno pigritiæ, ſed tribulatio excitat eos ut ignis in domo ſuccẽſus; & vt aqua nauẽ ſubintrãs: vnde pſal. Saluum me fac Deus: qm̃ intrauerũt aquæ vſq; ad animã meam. Item Matth. 8. Domine ſalua nos perimus. unde Aug. iõ premuntur iuſti in eccleſia, ut preſſi ad Deũ clamarẽt, clamantes exaudiantur, & exauditi glorificent Deum. hæc Pariſ. Et ſequitur. eodẽ modo tribulatio, inquit, ſuccurſus eſt homini a Deo miſſus. Quod tripliciter poteſt oſtẽdi. Primò ſic. Domus alicuius igne ſuccẽſa, quẽ per ſe nõ ſufficeret extinguere, aquã ſibi oblatam cũ gaudio ſuſciperet, & obſequium non perſecutionem reputaret, ſed quanto magis cũ domus conſcientiæ ſuccenſa eſt igne cõcupiſcentię, aquã tribulationis dẽt reputare ſuccurſum & non aduerſitatẽ. Secũdò ſi quis ab hoſtibus ſuis duceretur ſuper equũ uelocẽ ad locũ, vbi eſſet occidendus, gratũ haberet, ſi quis illum equum vulneraret, uel occideret, ut ſic ab hoſtibus liberaretur, & ſibi reputaret ſuccurſum & non nocumentum, quãto igitur magis gratus debet eſſe ei, qui corpus ſuũ laſciuũ, quod quaſi equus eſt, iuxta illud Iſa. 31. Equi eorum caro, in quo ad mortẽ æternã ducit infirmitate, uel alio mõ lædit vt ſic a demonibus liberaretur. Vnde Prouer. 24. Erue eos, qui ducũtur ad mortem. Tertiò ſic. Si duellum cõmitteres cũ aliquo, & videres hoſtẽ tuum tibi ꝓualere, gratũ haberes, ſi quis hoſtem illum debilitaret intm̃, vt præualere poſſes ei. Spiritualiter quaſi duellũ eſt inter carnẽ & ſpiritũ. Caro.n. concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ad Gala. 5. Vnde ille, qui videt carnẽ præualere aduerſus ſpiritum, magnas gratias debet agere Deo, ſi in infirmitate, vel alia tribulatione carnem eius debilitet, ut a ſpiritu ſuperetur. Vnde Apoſtolus. 2. Cor. 12. Cũ infirmor tunc potens ſum. hæc Pariſ. de infirmitatis utilitate, & quantum confert ad animæ ſalutem, vt dictum eſt ſupra parte. 4. ca. 59. nu. 1. 2. & 3. vbi agitur de quinto opere miſericordię corporalis, quod eſt uiſitare infirmos &c.

3 † Dictis ibidem adijciendum eſt, quod dicitur Eccl. 2. In humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurũ & argẽtũ: homines uerò receptibiles ĩ camino humiliationis.

liationis. crede Deo & recuperabit te. dirige uiam tuam & ſpera in illum. Et ſequitur. Reſpicite filij nationes hominum & ſcitote, qm̄ nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quod conſiderans Iſido. in de ſum. bono, li. 3. cap. 62. Iuſtus inquit in aduerſis ſe probari cognoſcit, & non deijci, uiri ſancti plus formidant proſpera q̄ aduerſa: quia ſeruos Dei proſpera deijciunt, aduerſa uerò erudiunt. Ideo ſancti uiri conſtantia ita portare debent aduerſa, ut frangi non queant. Tunc magis ſunt oculi Dei ſuper iuſtos, quando eos affligi ab iniquis prouidentia diuina permittit. Nam tunc eis gaudia diſponuntur æterna, qñ præſenti tribulatione probantur. Omnes uitæ huius tribulationes aquis comparãtur prætereuntibus, propterea quia ſi quid in hac uita tribulationis acciderit, non ſtat, ſed celeriter tranſit, quæ uitæ futuræ præmium diligenter excogitat, mala omnia uitæ præſentis æquanimiter portat: qm̄ ex illius dulcedine huius amaritudinē temperat, & ex æternitate illius breuitatem huius deſpicit tranſitoriam, hæc ille. Itē idem ſoliloquiorum cap. 15. Pœna inquit huius uitæ breuis eſt, & qui affligit, & qui affligitur, mortalis eſt, tribulatio huius tēporis finem habet, tranſeunt omnia ſęculi huius, nec permanēt. omne quod euenit ſtare non poteſt. Nihil uitæ hominis eſt diu, nihil tam longū, quod nō in breui finiatur: habent ſub ſole finē ſuū omnia, poſsibile eſt, ut hō ſis & non guſtes anguſtias. Dolor & triſtitias omnibus ſunt communia. Omnia in hoc ſęculo ſuſtinemus euentu. Nemo in perpetuum expers mali eſt, nemo eſt, qui in hoc ſęculo non doleat, nullus eſt, qui in hac uita poſitus non ſuſpiret, mali omnia ſunt plena. Iſta uita eſt malis undiq; plena, uita iſta a fletibus inchoat, qui naſcitur a fletu incipit uiuere, flentes proijcimur in hāc miſeram uitam, ipſe ortus ſequentium eſt gemitus. hæc ille. Item idem capitu. 27. eiuſdem utilis inquit eſt tribulatio, utiles ſunt preſſuræ, malorum, prauitas non occidit te, ſed erudit, prauorum aduerſitas non te deijcit, ſed extollit, humana tentatio arguit te ſed non interficit: quanto enim in hoc ſęculo frangimur tanto in perpetuum laudamur, quanto in præſenti affligimur, tanto in futuro gaudebimus. Si his flagellis atterimur, purgat in iudicio inueniemur, ſemper hic Deus uulnerat, quo ad ſalutem parat perpetuam. In fornace probatur aurum: tu ut ſorde careas, tribulationis camino purgaris: ut purior appareas perſecutionis igne flagellaris. Confitaris, ut omnium peccatorum ſorde purgeris, ad probationem ſunt omnia iſta quæ ſuſtines. Non igitur murmureris, non blaſphemes, non dicas, quare ſuſtineo mala, cur affligor: ut quid mala patior: ſed magis dic peccaui: & ut eram dignus non recepi, æqualem uindictam peccati mei non ſentio, minus me percuſſum quam merebar agnoſco, iuxta modum criminis minor eſt tribulatio ultionis, ſecundum meritum peccatorum diſpar eſt cauſa pœnarum, non ſunt tanta ſupplicia, quanta extiterunt peccata. Qui. n. in flagellis murmurat, Deum contra ſe plus irritat, furorem Dei prouocat, iram Dei indignantis plus ſibi exagitat. Qui uerò aduerſa patienter tolerat, Deum ſibi citius placat. hæc ille. Item idem in de ſummo bono. lib. 3. ca. 6. Nūquam inquit diabolus aduerſus hominem iuſtum tentationum certamina commouere deficit: aut. n. tribulationes cordis ille exaggerat, aut dolores corporis ſuſcitat. Hinc enim eſt, ꝙ Paulus ait. Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſathanæ qui me colaphizet: ſæpe iuſti mentem uarijs uexationum doloribus uis demonum cruciat. Vnde interdū uſq; ad deſperationis anguſtiam coarctatur: permanenti autem in Dei timore, animæ & ipſa talis anguſtia ad meritum proficit: nam ſiue in animo, ſiue in corpore per inſtinctum immundorum ſpirituum quælibet aduerſa iuſtus patitur ex Dei utiq; ꝑmiſſu patitur, quod ſi hoc ipſum ad Dei laudē humilis referat & dicat, quod pro corporis paſsione Iob dixit. Si bona ſuſcepimus de mānu Domini, mala quare nō ſuſcipiamus. Iſte non ſeparatur a Deo, ſed ſibi coniungitur. quantumlibet acute anguſtia torqueatur. multa iuſtus aduerſa in anima patitur inſtigatione demonum. ſed talibus tentamentis perire uitæ æternæ præmium non poteſt: quia prius Dominus ad damnationē culpæ non reputat, quod de ſuæ maieſtatis per-

miſſu nolens qui patitur portat:ubi uerò uiolenter adijcimur, & ſi facinus, aut flagitium non eſt:miſeria tamen pro flagitio & facinore eſt: ſed qui Deum pro irrogata laudat miſeria commiſſo proculdubio caret facinore. Hæc Iſidor.

De Torpore. *Cap. VIII.*

SEcunda ſpecies accidiæ eſt torpor circa Dei præcepta,& eſt torpor iſte languentis animi tedioſa uoluntas bene operandi, quietem carnis appetens inordinatam.unde torpens circa præcepta vel eſt ocioſus, ea totaliter prætermittens,uel eſt tepidus ea cum languore & tedio remiſsè adimplens. Et ideo de iſto torpore poteſt intelligi illud Apoca.3. utinam frigidus eſſes aut calidus: ſed quia tepidus es,& nec frigidus,nec calidus,incipiam te euomere ex ore meo.Super quo Pariſ.Calidus inquit eſt qui feruens eſt ad bonum,frigidus eſt, qui ſemper deſilit a bono,tepidus uerò qui medio modo ſe habet. Et ſicut dicit interl iniaris. maior ſpes eſt de fragilis, quam de tepidis,cuius rei hæc eſt cauſa: q̃a tepidi quandam fiduciam & ſecuritatem accipiũt de hoc, ꝙ aliquid boni agunt, & ideo ſe non corrigũt. Tepidus uero de Dei ore euomitur, qui per prædicatores in quibus Deus loquitur,de conſortio per excommunicationem remouetur ſanctorum: uel tunc tepidus euomitur de ore Dei,quando Deo ꝑmittente in deteriora præcipitatur, uel quando finaliter impœnitens moritur.De hac tepiditate dicit Hieronymus.Tepiditas ſola eſt quæ ſolet Deo uomitum prouocare.hæc enim tepiditas multa mala homini generat. Primò præſtat fiduciam accedendi & tentandi diabolo. unde ſicut in ollam tepidam muſcæ incidunt, quam feruentem fugiunt, ſic de multis uitijs tentat diabolus hominem tepidum, de quibus non audet hominem tentare feruentem. Secundò tepiditas facit hominem non accipere, quod in oratione petit a Deo:nam contingit aliquem per uiginti annos aliquid a Deo petere,& nunquam illud accipere pro eo quòd ſuam promit tepidè orationem,quod alium in una hora contingit accipere qui feruidus eſt in oratione.unde Auguſtinus. Seruat tibi Deus quod non uult cito tibi dare, ut tu diſcas magna magne deſiderare. Tertiò tepiditas facit hominem ſemper in uita præſenti ſeminare: ſed nunquam fructum cœleſtis gloriæ metere, & ideo contra hanc tepiditatem ſic ſcribit beatus Bernardus. Si incipis incipe perfectè, ſi in profectu es,hoc ipſum iam perfectè age, & ſi perfectionis aliquid attigiſti,teipſum in temetipſo metere.i.menſura, hoc eſt totam uitam tuam in corde tuo diligenter conſidera,& de tuis præteritis malis operibus ĩgemiſce,& gratias redde Deo de perfectione iam habita. Quia ſicut dicit Iſidorus in de ſummo bono.lib.2.ca.10. multos remiſſa conuerſio in priſtinos errores reducit, ac uiuendi tempore reſoluit. horum igitur exempla quiſque conuerſus euita, ne dum timorem Dei a torpore incipis, rurſus mundanis erroribus immergaris. Tepidus in conuerſione ocioſa uerba & uanas cogitationes noxias eſſe,non conſpicit, quòd ſi a torpore mentis euigilauerit, ea quæ leuia exiſtimabat, confeſtim quaſi horrenda atque atrocia pertimeſcet. hæc ille.

Capitulum. *IX.*

AD hanc enim ſecundam ſpeciem accidiæ,ſcilicet torporem circa Dei præcepta poſſunt reduci ſeptẽ uitia, quæ Pariſi. inter ſpecies accidiæ numerat,quorum primum eſt ſomnolentia, ſecundum ocioſitas, tertium dilatio, quartum negligentia, quintum indeuotio, ſextum inconſumatio,ſiue in perſeuerantia, ſeptimum uerũ remiſsio.

De ſomnolentia. *Cap. X.*

PRimò ad hanc ſecundam ſpeciem accidiæ reducitur ſomnolentia.

1 † Pro quo notandum, quòd ſecundum Ianuenſ.in ſuo catholicon.ſomnus componitur a lentos, quod eſt plenum, & inde ſomnolentus, ideſt plenus ſomno, & ſomnolentia in eadem ſignificatione. Et eſt ſomnus deſcriptiuè, ut dicitur ibidem, quies animaliũ uirtutum

uirtutum cum intenſione uirtutum naturalium. animales (inquit) uirtutes dicuntur hic quinque ſenſus, & ratio & intellectus. Sed naturales uirtutes dicuntur uirtus appetitiua, retentiua, digeſtiua, expulſiua. In ſomno uerò quieſcunt animales uirtutes: nam cum dormit homo, nec uidet, nec audit, nec diſcernit, nec intelligit: ſed naturales uirtutes tunc intenduntur, nam in ſomnis melius fit digeſtio, & melius mutatur cibus in naturam rei alendæ, & ex hoc ſequitur, quòd a natura melius appetitur in ſomno, quam in uigilia: de ſomnolentia enim, quæ ad accidiam pertinet, dicitur Prouerb.19. Pigredo immittit ſoporem. Et quòd pigredo immittat ſoporem, patet ex hoc, quòd multi ex pigredine conantur dormire: cum tamen dormire non poſſunt. unde Prouerb.26. Sicut oſtium uertitur in cardine ſuo, ita piger in lecto ſuo. Item multi ex pigredine dormiunt quando eſſe uigilandum ut tempore orationis. Contra illud j. Petr.4. Eſtote prudentes & uigilate in orationibus. Item in ſermone uel in lectione: ſicut aliqui ad audiendum ſcurrilia, rumores & ineptas fabulationes, ſatis ſunt uigiles: qui tamen ad audiendum ſermonem Dei ſiue utilem lectionem efficiuntur ſtatiſsime ſomnolenti, de quibus dicitur Eccleſiaſt.22. Qui narrat uerbum non audienti, quaſi qui excitat dormientem de graui ſomno. Cum dormiente loquitur, qui narrat ſtulto ſapientiam. unde legitur Act.20. de quodam adoleſcente nomine Euthico, qui cum diſputante Paulo & ille graui mergeretur ſomno, cecidit de tertio cęnaculo deorſum, & ſubleuatus eſt mortuus. Sed eſt hic notandum, quòd ſicut dicit Lincon. diſtin.15. ſomnus plerumque in ſcriptura peccatum ſignat, ut in illo Apoſtoli Roman.13. Hora eſt iam nos de ſomno ſur. quem ſomnum alibi exprimens dicit. Surge qui dormis, & illud exponens addit. Exurge a mortuis. Epheſ.5. hic enim ſomnus mors eſt, ideſt peccatum, quod alibi manifeſte notat, cum dicit. Vidua, quæ in delicijs uiuit, mortua eſt j. Thimo.5. peccatum enim mors dicitur: quia mors ſeparatio a uita, & peccatum nihil aliud eſt, niſi ſeparatio a uita. i. a Deo, qui per ſe eſt uita. unde Iſa.49. Iniquitates ueſtræ diuiſerũt inter uos & Deũ. Item Sap.j. Peruerſæ cogitationes ſeparant a Deo. Somnus itaque iſte, de quo hortatur nos Apoſtolus ſurgere, peccatum eſt, & non immerito ſomno comparatur peccatũ: quia ſomnus eſt uinculum & immobilitas ſenſuũ: ſenſus aũt ſpirituales animæ ſunt memoria & intelligentia, & dilectio trinitatis, quæ ſupra ipſam eſt, & cognitio & amor ordinatus ſui & eius quod ſibi par eſt, & cognitio regẽdi & ad miniſtrandi ea, q̃ ſub ſunt, amorq; eadẽ rectè regendi & adminiſtrandi, hoc eſt ſenſus ſpũales animæ ſunt ſapientia & intellectus, ſcientia, ars, & prudentia, ſiue conſilium. Et ſecundum Ber. quinq; ſenſus animæ ſunt iſti, amor pius, quo parentes diligimus, qui eſt ſicut tactus, amor iocundus, quo diligimus ſocios, eſt quaſi guſtus, amor erga oẽs homines iuſtos ſicut odoratus, amor uiolentus erga inimicos eſt, ſicut auditus, amor ſanctus erga Deum, ſiue deuotus eſt, ſicut uiſus. Horũ autem ſenſuum uinculũ & immobilitas ut non poſsint agere peccatum eſt, & ita ſomnus peccatum. Expreſsi etiam patere poteſt peccati ad ſomnũ comparatio: ſomnus namq; fit, cũ uapor a nutrimento aſcendit ad cerebrum, & ibi infrigidatus & reddit & occupat primũ inſtrumentum ſentiendi, ut non poſsit agere. In ſcriptura uerò comedere dicimur omne, quod ſummè amamus, & in quo ſumme delectamur, cibus itaq; peccatorũ ſunt hęc temporalia ſummè amata, in quibus ſummè delectantur. Fantaſmata autẽ horum amotorũ uſq; ad rõnem pertingentia quaſi uapores ſunt a nutrimento reſoluti ad caput aſcendentes, quæ cũ alliciũt animam ad amandum ea, quorum ſunt fantaſmata, quaſi deorſum redeunt, & grauant animam, occupantq; eius prædictos ſenſus, ut nõ poſsint agere, ſic itaq; crapulata anima & inebriata tẽporalibus ſopiẽ. In ſomno quoque eſt reuerſio caloris innati ad cor, qui reuerberatur ad uapores occupantes primũ inſtrumẽtum ſentiendi: ſic ad fantaſmata tẽporalia reuerberatur amor ad amandũ ſe, prima enim hmõi ſomni cauſa eſt, cum ad fantaſmata ſui ipſius reflectitur amor in ſe, & ſe ſuperbè diligit, & per mediũ ſui cadit in amorẽ inferiorũ

hæc ille. Item Holgot in lectura libri ſapien. lect. 192. pertinenter ad propoſitũ ita ſcribit. Peccatũ inquit conuenient̃ ſomno cõparatur propter quatuor rõnes. Primò propter ſomni cauſationem. Secundò propter ſomni interprętationem. Tertiò propter ſenſuum ligationẽ. Et quartò propter iudicij deceptionem. Primò igitur ſomnus dr̃ figuratiue peccatũ propter ſomni cauſationẽ: cauſatur. n. ſomnus ab euaporatione aſcendente ad cerebrum de nutrimento, qui quidem uapor per calorem aſcendit. Sed cum ad cerebrum peruenerit, propter cerebri frigiditatem infrigidatur ibidem: & cum illa materia fuerit g. auis per congelationem nititur deſcendere, & deſcendendo autẽ per uenas obturat uias ſpirituũ uitalium, per quos ſenſus exercuerunt actus ſuos, & ſic cauſatur impotentia ſentiendi & retractio caloris ad interius, & hoc eſt ſomnus, priuatio uidelicet actus ſentiẽdi per euaporationem ſic eleuata de nutrimento & poſtea infrigidatam: ſicut declarat Ariſto. j. de ſomno & uigilia, per 7. ſigna, ubi oſtendit conſequenter, ꝙ triplex hominis diſpoſitio corporalis facit hominem ſomnolentum naturaliter, uidelicet ſi habeat caput grande. unde animalia habentia parua capita & parum de cerebro, ſicut aues, parum dormiunt: ſimiliter animalia habentia cerebrum ſiccum, ſicut canes, & ſimiliter melancolici parum dormiunt ſecundũ Ariſto. ſed ſi uerò habeat caput grande, collum breue, & uenas graciles, erit naturaliter ſomnolentus: quia ſi uenæ graciles ſint, euaporatio calida & ſubtilis faciliter aſcendit ad cerebrum, & eadẽ euaporatio infrigidata in capite & ingroſſata difficiliter deſcendit propter gracilitatem uenarum, & per conſequens diu retinetur uapor ille groſſus in capite, & quamdiu tenetur, ibi obturat meatus ſenſuum, & tamdiu ſenſus manent ligati, quod eſt aliter dormire. Similiter ſi habeat caput grande & habebit multum de cerebro, & ſic multum de frigiditate in loco illo. Tertiò ſi collum ſit breue, citius peruenient euaporationes de ſtomacho ad cerebrũ. Iſto modo moraliter: ſi perſona habeat caput grande, collum breue & uenas graciles, erit communiter per delicias & pigritiam ſomnolenta. Caput grande eſt magna dignitas: ut puta ſi forte ſit rex, comes, uel magnus in eccleſia. Collum breue eſt parua charitas: charitas eſt enim quaſi collum in corpore Chriſti miſtico, quod eſt eccleſia, connectens Chriſtum, qui eſt caput corpori ſuo, quod eſt militans eccleſia, uena eſt uas ſanguinis: Sanguis enim deſignat compaſsionem ad proximum, & reuera quicunque habet magnam ſęculi dignitatem, & ad Deum paruam charitatem, ac ergo proximum modicam pietatem, talis erit neceſſario ſomnolentus. Vnde Iſaia 14. Omnes reges gẽtium uniuerſi dormierunt in gloria, uir in domo ſua. In cuius ſignum tres reges ſiue Magi reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Matth. 2.

2 † Secundò peccatum comparatur ſomno propter ſomni interprætationem. Dicitur enim uulgariter, quamuis non ſemper ſit uerum, quòd recta interprætatio ſomnii eſt exponere ſomnium per appoſitum, & certe iſto modo eſt ſpiritualiter: nam ſomniantes de honoribus, dignitatibus, diuitijs & delicijs in pſenti, in futuro ponentur in pęnis, doloribus, & æternis miſerijs, & per oppoſitum afflicti tribulationibus & tediis propter Deum in pręſenti in futuro gaudio replebuntur, & hoc eſt, de quo Saluator diſcipulos ſuos præmonuit, quando erat ab eis de ſęculo corporaliter receſſurus dicens. Amen amen dico uobis: quia plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit: ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. Ioannes 16. Gaudium uerò mundanorum in triſtitiam conuertetur. Iob 3. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. De iſtis ſomnus dicitur Eccleſiaſt. 24. Vana ſpes, & mendacium inſenſato uiro, & ſomnia extollunt imprudentes. Tertiò peccatum comparatur ſomno propter ſenſuum ligationem. Dormiens homo ſic habet ſenſus ligatos, ꝙ de ſuis operationibus nihil exercet: ſed eſt homo quaſi mortuus, & eodẽ modo dormiẽs in cõſuetudine malę uitæ in pctõ mortali nõ põt operari opus meritorium uitæ æternæ dignũ. Vnde dicit Ariſto. in de ſomno & uigilia, ꝙ dormientes &

dormiendo

dormiendo facientes opera uigiliæ non poſſunt memorari operum illorum: ſed ſomniorum bene recordantur. eodem modo facientes opera bona extra charitatem non recordabuntur.i.nihil recipient pro eis de præmio in cœlis: ſed bene rememorabuntur ſe fuiſſe pro eiſdē temporalibus præmiatos. Et iudicabant iſta opera non ſicut bona opera, ſed potius ſicut bonorū præteriſſe. vñ Iob 30. Velut ſomniū euolans opus nō inuenitur, tranſibit ſicut viſio nocturna. Quartò peccatū comparatur ſomno propter iudicij deceptionē. Somnians .n. iudicat ſe quandoque eſſe in magnis conuiuijs collocatū inter reges: & tñ cum euigilat inuenit ſe fortaſsis in carcere cōpeditum: ſomniās uerò terribilia non timet: nam & ſi quis ſtet ad caput eius cum gladio euaginato, nihil inde timet: ſed de fantaſijs proprij capitis, de quibus fantaſticè ſomniat etiam qui ſibi nocere non poſſunt timet ſupra modum, ſi ſignis appropinquet, vel aqua, non credit, nec timet, eodem modo dormientes in peccatis falſum habent iudicium. vnde Iob 29. Sicut ſomniat eſuriens, ꝙ comedit, cum autem fuerit expergefactus uacua eſt anima eius. Item tribulationes ſęculi, quæ non ſunt niſi fantaſiæ, nimis timent, pœnas autem æternas, quas merentur nullatenus reformidant, quorum quilibet dicere non poteſt illud Iob 7. Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. hęc Holgot. Sed quam periculoſus ſit ſomnus accidiæ patet multiplici malo quod in ſcripturis de inordinato ſomno legitur accidiſſe. vnde Iudicum 4. legitur, ꝙ Iahel dedit Sizare lac ad bibendum, vt lactis dulcedine ingurgitatus, fortius dormiret, quo facto illo dormiente interficitur ab eadem. Sic ſpiritualiter dyabolus dat peccatori ad bibendum lac carnalis delectationis, qua ingurgitatus & dans ſe ſopori per longam conſuetudinem finaliter interficit eum morte æterna. Vnde Criſoſt. ſicut inquit qui ab aſpide percutitur, quaſi quadam delectatione uadit ad ſomnium, & ſic in ſuauitate ſoporis moritur. Sic ſpiritualiter percuſſus a diabolo dormiens in ſuauitate carnalis delectationis tandem morte occiditur æterna. Itē Iudic. 16. legitur de Samſone, quem Dalida fecit dormire ſuper genua ſua, & raſis ſeptem crinibus capitis ſui captus ab inimicis excecatus eſt, & uitam ſuam miſerabiliter finiuit. Cuius hyſtoriæ moralis declaratio patet ſupra cap. j. huius in ſecundo motiuo conferente ad deteſtationem accidiæ, vbi agitur de ſecundo quo oſtenditur, quòd accidia ualde placet diabolo. Item Matthæ. 25. legitur, quòd fatuæ virgines dormierunt vſque ad aduentum ſponſi, & ideo excluſæ ſunt a nuptijs. Spiritualiter iſtæ fatuæ uirgines ſignificant fatuos peccatores, qui per totum tempus vitæ ſuæ dormierunt in ſuis peccatis, qui excluſi erunt finaliter a nuptijs iocunditatis æternæ: ſed in iſto periculoſo ſomno accidiæ nimis profundè dormiunt noſtri prælati moderni & cæteri uiri eccleſiaſtici, & ſpecialiter in eccleſiaſticis beneficijs conſtituti, quorum dormitionis cauſa poteſt eſſe iſta, experientia docente, quando homo multum & diu laborauit, & laſſatus a labore fuerit. oportet tunc, quòd poſt laborem ſuum dormiat & quieſcat. Sic ſpiritualiter: quia paſtores, & prælati eccleſiæ his diebus multum fatigantur pro dignitatibus eccleſiæ obtinendis, unus in coquina regis, alius in curia Epiſcopi, alius in ſeruitio Domini temporalis: ſed in curia eruditionis legis diuinæ minimè laborant, & cum per talem occupationem poſt longum laborem ad eccleſiam peruenerint, non ceſſant a labore, ſed tunc oportet, ꝙ ſint præbendarij. & deinde archidiaconi, & deinde Epiſcopi: & cum ad ſupremum gradum, ad quem poſſunt peruenire, fuerint ſublimati, tunc intentum prima fatigatione ſunt laſsi, ꝙ præ multitudine ſeruitutis & laboris non poſſunt diutius uigilare ſuper gregem ſibi commiſſum: tunc oportet omnino, ꝙ dent ſe totaliter ſopori & quieti, ut poſsint diu in ſuis uoluptatibus uiuere. Sed experientia docente, homines affectantes multum dormire, euitant inquantum poſſunt omnem tumultum & clamorem, qui eos a ſomno excitaret: ſic certè tales affectantes dormire in ſuis uoluptatibus euitant. imò & prohibent inquātum poſſunt oēm clamorem prædicationis, quæ eos & alios peccatores a ſomno peccati excitaret, non conſiderantes, ꝙ quamuis ſom-

nus immoderatus in omni hoīe ſit periculoſus. Tamen ſecundum Ianuenſ. tria ſunt genera hominū, in quibus immoderatus ſomnus maximè eſt periculoſus, & ſummopere euitādus. ſ. in paſtoribus gregis, in gubernatoribus nauis, & in ianitoribus ſiue ſpeculatoribus obſeſſæ urbis. Primò ſomnus immoderatus piculoſus eſt in paſtoribus gregis: quia dormientibus ille grex a canibus & alijs beſtijs deuoratur & diſpergitur. Sic ſpūaliter dormientibus paſtoribus eccleſiæ lupus infernalis rapit & diſpergit oues gregis dominicæ. Et ideo dicit Apoſtol. j. Pet. 5. uigilate: quia aduerſarius ueſter diabolus tanquā leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Item 2. Thim. 4. cuilibet paſtori eccleſiæ dicit Apoſt. Tu uerò uigila, in omnibus labora, fac opus euangeliſtę eſt paſcere gregem Dñi ſui. Nam ut dicit Grego. & poni. in cap. 8. q. j. in ſcripturis. Si is inquit qui ualet, omnipotētis Dei oues renuerit paſcere, oſtendit ſe ſummum paſtorem minimè diligere: & ſicut dicit Apoſt. j. Cor. ult. qui non diligit dominum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. Et ſicut dicit Hiero. & po. in c. 24. q. 3. certum eſt. Anathema nihil aliud eſt, q̄ a Deo ſeparari & diabolo tradi. Ex quo planè patet, ꝙ paſtores, qui gregem Domini non paſcunt, in hanc terribilem ſnīam incidunt. Et nimirum: quia tales quantum in ipſis eſt oues dominicos occidunt. Vnde Greg. & po. in ca. diſt. 43. Ephesijs. Cum increpare delinquentes noluerit, eos pculdubio tacendo paſtor occidit. Itē Eccl. 34. panis egentium uita pauperis eſt, qui defraudat eum homo ſanguinis eſt. Et ex quo homicidiū corporale facit ſacerdotem irregularem quantum ad eccleſiam militantē, a multo fortiori facit iſtud homicidium ſpūale ipſum irregularem quantum ad eccleſiam triumphantem. Et ſi diues euangelicus, de quo Luc. 16. capitu. damnatus eſt: quia non dedit panē corporalem pauperi, ſequitur ꝙ tanto grauiori damnatione eſt ille paſtor dignus, qui non dat indigentibus panem ſpiritualem uerbi Dei, quāto aīa melior eſt corpore. Vñ in figurā huius legiť Hiere. j. ꝙ Dñs alloquens prophetam dixit, quid uides tu Hieremia, & dixit Hieremias, uirgā uigilantem ego uideo. Et dixit Dominus, bene uidiſti: quia uigilabo ego ſup uerbo meo, ut faciam illud, & factū eſt uerbum Dñi ſecundo ad Hieremiam d. quid uides tu Hieremia, & dixit Hieremias ollam ſuccenſam uideo. Ecce primò dr̄, ꝙ uidit uirgam uigilantē, & poſtea ollam ſuccenſam, in ſignum ꝙ paſtores, qui uigilanter non agitant, uirga diſciplinæ uerbi Dei indubitanter, niſi ſe emēdauerint, finaliter projcientur in ollam pœnæ æternæ. Vnde in cōfirmatione huius Mat. 25. præcipit Dñs ſeruum pigrum, qui paſtorem ſignat negligentem, ligatis manibus & pedibus proiici in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & ſtridor dentiū. Ecce q̄ periculoſus eſt ſomnus pigritiæ paſtoribus eccleſiæ.

2 ¶ Secundò periculoſum eſt paſtoribus eccleſiæ dormire in peccatis: quia ſunt nauis eccleſiæ gubernatores. Vnde negligentem paſtorē eccleſiæ ſic alloquitur ſcriptura, prouerbio. 23. Eris ſicut dormiens in medio maris, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: & ſicut nihil magis confert ad nauis periclitationē, q̄ negligētia gubernatoris, ſic nihil magis confert ad nauis eccleſiæ periclitationē, quam negligētia peruerſi paſtoris. unde Aug. & po. in c. di. 83. dicente. Nemo inquit in eccleſia magis nocet, q̄ qui peruerſè nomen uel ordinem ſanctitatis habet. Et ideo dicit idem Aug. ſicut recitat. n. Pariſ. in de uitijs par. 6. In nullo inquit ſentio Deum mihi magis iratum: ſicut in hoc, ꝙ cum indignum eſſem pani ad remū poſitus ſum ad gubernaculum in apice regiminis eccleſiæ, & adhuc ſanctus iſte non recipit regimen animarum præce, nec præcio: ſed quodammodo inuitus & coactus: nam, ut dicit Pariſ. ubi prius, ꝙ legitur de B. Aug. ꝙ fugit omnem ciuitatē, quæ non habebat Epm, ne in epm raperetur. Et nimirum. Nam ſicut dicit Criſoſt. & po. in c. diſt. 40. miti ſacerdotes. Quicunq; deſiderauerit primatum in terra inueniet confuſionem in cęlo, nec inter ſeruos Xpi computabitur, qui de primatu tractauerit. Et ideo dicit Grego. & poni. in c. 8. q. j. in ſcripturis. quòd ſicut locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus eſt: & ſicut ſcriptum eſt, nec quiſquam ſumat ſibi honorem: ſed qui uocatur a Deo tanquam

quam Aaron. Item idem cap.1.q.6.ſicut is. Sicut is inquit qui inuitatus renuit, requiſitus refugit, ſacris altaribus eſt reſtituendus, ſic quòd ultro ambit, uel importunũ ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Nam qui ſic nititur altiora conſcendere, quid aliud egit, niſi ut creſcendo exterius, interius in profundum deſcẽdat. hæc Gregor. Ex quo patet, ꝙ ualde timere poſſunt inhabiles fatui, qui tã importune modernis temporibus præeſſe ſe ingerunt, pręſertim cum dicat B.Grego.& ponitur.in ca.j.q.ſi quis neq;. Si quis inquit neq; ſanctus, neque pollens moribus, neque a clero, neq; a populo uocatus, neque pulſatione coactus impudenter Chriſti ſacerdotium iam quolibet facinore pollutus non iuſto cordis amore ſed ſordidis præcibus oris ſiue comitatu, ſiue manuali ſeruitio, ſeu fraudulento munuſculo epiſcopalem, ſeu ſacerdotalem non lucro animarũ ſed inanis gloriæ auaritiæ fultus dignitatem ſuſcepit, & in uita ſua ſi ſponte non reliquerit, eũq; in aſperam pœnitentiam mox non inuenerit, proculdubio in æternum peribit. hæc ille. Sed hanc terribilem ſententiam non attendunt negligentes paſtores, qui dormientes in ſuis uoluptatibus, permittunt nauem eccleſiæ doloroſe perire. Tertiò periculoſum eſt paſtoribus eccleſiæ nimium dormire: quia ſunt urbis eccleſiæ ſpeculatores, iuxta illud Iſa.21. Vade & pone ſpeculatorem, & quodcunque uiderit.ſ. periculi annunciet.ſ.per clangorẽ tubæ euangelicæ prædicationis, iuxta illud Iſa.58. Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum: & ſicut ſpeculator ciuitatis in tempore guerræ ad uenientibus inimicis ſi dormiens tuba non clangat, & populum de periculo inimicorum moneat, ſentitur traditor & dignus ultimo iuris ſupplicio. Sic certè paſtor, qui eſt ſpiritualis ſpeculatur ciuitatis eccleſiæ, niſi clangat tubam euangelicæ prædicationis, & moneat populum de periculo inimicorum ſuorum ſpiritualium, quibus undiq; obſidentur, ſentitur traditor Ieſu, & dignus morte æterna, dicente B.Greg.& poni.in c.diſt.43.ſit rector. Sacerdos templum ingrediens moritur, ſi de eo ſonitus prædicationis non audiatur: quia irã contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine ſonitu prædicationis incedit. & ſicut negligẽtia ſpeculatoris ſi populũ de inimicis nõ moneat eſt cauſa perditionis populi: ſicut teſte B. Greg.& ponitur in ca.diſt.43. Epheſijs. Cum increpare delinquentes noluerit eos proculdubio paſtor tacendo occidit. & ideo inter oẽs homines negligentes ſacerdotes & ſpecialiter paſtores eccleſiæ grauiſsime puniuntur, dicente ſcriptura Sap.6. Iudicium duriſsimũ fiet his qui præſunt. Item ꝙ periculoſus ſit iſte ſomnus pigritiæ paſtoribus eccleſiæ, oñdit Holgot in lectura libri ſapientiæ, lect.36. ubi ſic. Clericus inquit uicioſus ſimile eſt Argo. Vnde Argus, ſicut refert Ouidius j.Metha. prode finem, ſuit quidam paſtor & habuit 100.oculos: & tamẽ non habuit niſi unam vaccam nuper trãſformatam de uirgine ad cuſtodiendum Mercurius paſtor caprarum uenit ad Argum & fiſtulauit ita iocunde & ſuauiter, ꝙ Argus rogauit eum ſecum cum ſuis capris ſi ſibi placere manere in paſcuis illis: Mercurius uerò annuit quia propter hoc uenit. Sederunt igitur ſimul & Mercurius de nouo incepit fiſtulare ita dulciter, ꝙ aliqui oculi ipſius Argi dormire cæperunt aliis adhuc reſpicientibus ad vaccã. Tandẽ uerò Mercurius tam ineffabiliter fiſtulauit, ꝙ oẽs 100.oculi Argi dormitauerunt, & ſtatim ſurrexit Mercurius, & caput cũ oculis Argi amputauit, & uaccam Argi ſecum abduxit. Moraliter clericus litteratus eſt quaſi Argus habens 100.oculos.i.100. cauteloſas conſiderationes nocendi, & non habet niſi unã uaccam cuſtodiendam .i. unam beſtialem conſcientiam. Iſta.n.fuit uirgo, dum retinuit innocẽtiã: ſed transformata eſt in uaccã per beſtialẽ uoluptatẽ. Vnde Iſa.7. Nutriet hõ uaccã. Itẽ Oſeæ 4. Sicut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. Mercurius.i. medius currens diabolus eſt, qui circuit quęrens quem deuoret.j.Pet.5. Iſte fiſtulat ita ſuauiter per ſtrepitum laſciuię mundialis, per adulationes & per carnales uoluptates, ꝙ iſte Argus obdormit per negligẽtiã uſq; ad mortẽ in peccatis, & tũc Mercurius .i.diabolus aufert ſibi caput: quia ſeparat ab eo Xpm, qui eſt caput eccleſiæ, & miſerã uaccã.i. beſtialem aiam ducit ſecum in infernum. Et

ideo prouerb. 19. dicitur. Qui negligerit uiam ſuam mortificabitur. hæc ille. Ab iſto igitur periculoſo ſomno hortatur propheta uoluptuoſos p̄latos expergiſci, Iohelis j. d. Expergiſcimini ebrii & flete, & ululate oēs, qui bibitis uinum in dulcedine: qm̄ periJt ab ore ueſtro. Sed forte inquit Linco. dicto. 15. Dicit aliquis, multi hoc ſomno grauiter & profundè ſomniant, nec faciliter ualent expergefieri, niſi forte aliquibus penetrabilibus uiolenter & aſperè eorum ſenſus tangentibus, quæ ſunt ita uiolenta & aſpera, quæ hoc ſomno ſopitos pñt excitare, uel debent. Audi quæ ſolēt a ſomno corporis excitare, & cognoſcere fortiora a ſomno animæ excitatiua. ſtimulus lædens tactum etiam profundè cōſopitos a ſomno corporis excitat, nec poſſet ei ſtimulus, uel parum intra carnem penetrare ſine dormientis excitatione: multæ autem punitiones pœnalitatū ab extrinſecus uenientium non ſolum cutem ſed etiam carnem noſtram penetrant, nec in eius unam pelliculam: ſed plerūq; totam carnem. Nec ſiſtunt ſolum circa naturalia: ſed multoties vſq; ad uitalia ipſum cor perforant, & adhuc iacet expergefactus, qui ſtimulatur: nā pœnalitates, quas in hac uita mortali, ſeu morte uitali patimur, ſtimuli ſunt Dñi, quibus pungit conſopitos, ut excitet eos, uel excitatos, ne labātur in ſomnū excitet: ipſe. n. percutit & ſanat: ſicut ait legiſlator & propheta. Exclamatio etiam fortis ſolet ſopitos excitare & maximè ſi perſonæ reuerendę & tremendę ſit clamor. Audi qui & quanti in auribus tuis forti clamore perſonant. Paulus clamat d. Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere, & ingeminat dicens. Surge qui dormis & exurge a mortuis. Sed ſi iſte excitator paruæ auctoris tibi uideatur, audi & exaudi principem Apoſtolorū perſonantem. Sobrii eſtote & uigilate: quia aduerſarius ueſter diabolus ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. j. Pet. 5. Quod & ſi iſti ſunt quaſi minores tibi deſpecti ſint, audi ueteranos teſtamenti ueteris, audi Iſaiam dicentem. Surge illuminare Hieruſalem: quia uenit lumē tuum. Iſa. 60. Item Hieremias clamat. Cōſurge lauda in nocte in principio uigiliarū. Iohel quoq; impudēter adhuc torpentes uelut ſtomachando obiurgatur di. Expergiſcimini ebrii. Quod ſi forte oēs hi uidentur nō ſatis propinqui & familiares Dño domus: ut ad illorum uoces ſurgere debeas, & ſi forte indigneris eis, uelut nimis aſpere acclamantibus. Audi peranimphum. i. cuſtodem ſponſi, qui plenus oleo dilectionis ſuauiter inſuſurret auri tuæ di. Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet. Apoc. 16. Quod ſi uoces omnium iſtorum utpote ſeruorum adhuc uilipendis, ſalem ipſius Dñi reuerearis uocem ſuauiter commonentem, & caute in timorem incutientem. uigilate, quia neſcitis, qua hora Dñs ueſter uēturus ſit. Matth. 25. Solet etiam magnus fulgur oculis infuſus a ſomno excitare, nec iſte modus excitandi inquit Linco. maximè hic commorantibus deeſt: lux enim ſplendidiſsimæ conuerſationis huius congregationis oculos in longe poſitorum ferit. Excitent nos igitur hęc tria, ſcilicet ſtimuli pœnalitatum, clamor tam ualidus tantorum excitantium, & rutilans fulgor palam tam ſanctè conuerſantium. Quod ſi adhuc lętali ſomno præſſus torpeſcis, excitet te & vigilantem faciat timor furis. i. mortis hora qua hora neſcis domum. i. carnis habitaculum ſuffoſſuri, & timor & reuerentia Domini hora, qua non putas uenturi. Excitet te præmium quod Dominus tibi conferet, ſi inuenerit te uigilantem, audi præmium. Amen dico uobis faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Spiritualiter fur eſt mors, ſiue diabolus, qui mortis aculeo domum animæ. i. corpus ſuffodit, ſi uigilans fueris, ſuffoſſa domo tibi habitatori nocere non poterit. Quis militans in caſtris obſeſſus ab hoſtibus uigilantiſsimis, doloſiſsimis, aſtutiſsimis audet uel ad horam ſtertere. Nonne uita noſtra militia eſt ſuper terram, nonne cum filiis Iſrael in heremo in caſtris ſumus, nonne ab hoſtibus obſeſſi ſumus: hoſtis noſter demon eſt cum angelis ſuis, cuius fortitudini non eſt fortitudo ſuper terram, quæ poſsit comperari, qui atrox ſicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret, de quo dicitur, quòd ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Et de quo dicit Paulus. Non ignoramus aſtutias eius, hi ſunt

hi ſunt principes Demetrij, qui conſtituerunt ſuperuenire nocte ſuper Ionatham: cum autē occiderit ſol, præcepit Ionathas ſuis uigilare, & eſſe in armis paratos ad pugnam tota nocte. Et ſequitur, ſi hæc a ſomno te non excitent, ſcilicet ſtimulus, clamor, fulgor, timor furis & domini, & hoſtium obſidētium ſomnus tuus, in excitabilis eſt, ac per hoc nec iam ſomno præmeris: ſed potius morte: cum dicat philoſophus, quòd omnis ſomnus excitabilis eſt, uis noſcere, an ſomno præmeris, dormientes, non percipiūt trāſitū tpis. Si tu itaq; tranſitū tpis; nō percipis, aut dormis, aut litargiā, uel aliquā talem ægritudinem pateris: quid eſt enim tranſitum temporis non percipere, niſi finis appropinquationem non conſiderare. hæc Linc. Itē ſi quis iaceret extra omnem domū, ſuper quē plueret & tonaret fortiſsime, inſuper ſi quis ſuper eum clamaret continue: nec tamen excitaretur, ſignum eſſet, quòd eſſet mortuus, uel in proxima diſpoſitione ad mortem. Spiritualiter loquendo, peccatores in mortalibus peccatis dormientes ſunt extra domum militantis eccleſiæ: quia non ſunt participes eorum, quę ſunt in eccleſia Dei, quandiu ſunt in peccatis mortalibus: ſed dominus multoties pluit ſuper tales diuerſas infirmitates amiſsiones bonorum temporalium, guerras & peſtilentias. Vnde nunc (ut uidetur) uenit tempus, de quo prædixit Chriſtus Luc. 21. Exurget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum, & erunt peſtilentiæ & fames, terroreſque de cœlo, & ſigna magna erunt: prædicatores etiā frequenter clamant ſuper eos, & tamen adhuc non ſurgunt de peccatis, quare apparet, quòd mortui ſunt ſpiritualiter, & in uia tranſeundi ad mortem ęternam, iuxta illud Anaſtaſij. Qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam, qui uerò mala, in ignem æternum.

De Ocioſitate. Cap. XI.

SEcundò ad prædictem ſecundam ſpeciē accidiæ, ſcilicet torporem circa Dei præcepta poteſt reduci ocioſitas.

1 † Et eſt ocioſitas vitium quod caret ratione iuſtæ neceſsitatis, aut intentione utilitatis. vnde Criſ. ſuper illud Math. 20. Quid hic ſtatis tota die ocioſi. Videamus (inquit) qui ſunt ocioſi, non peccatores: illi enim mortui ſunt, non ocioſi, ſicut enim ſurdus apud Deū dicitur; qui non audit, quæ Dei ſunt, ſed quæ diaboli ſunt. & ſicut cecus dicitur, qui nō corporaliter cecus eſt: ſed per cuius oculos diabolus uidit & non Deus, ſic qui diabolo uiuit, mortuus eſt apud Deum. Quis igitur ocioſus eſt, qui opus Dei non operatur, alienas res tollis, non ocioſus es, ſed mortuus: ſi autem aliena non tollis: tamen de tuis impotentibus nō das, tunc ocioſus es: nam quia aliena non tollis non peccas: tamen nec iuſtitiam, nec miſericordiam operaris, uis non eſſe ocioſus: nam aliena non tollas, & ſi de tuis des impotentibus, operatus es in uinea Domini. Item inebriaris in delitijs, non es ocioſus, ſed ſicut ait Apoſtolus, uiuens mortuus: ſi autem menſurate manducas & bibis non quidem peccas, qñ non malè manducas, & tamē ocioſus es: quia nullam ieiunij operaris virtutē uis. igitur non eſſe ocioſus, ieiuna, & quod manducaturus es diuturnum panem da impotenti, & coluiſti ieiunij uitem. Fornicaris, mortuus es non ocioſus: ſi autem tuam habes uxorem, non quidem peccas: nec tamen caſtitatis operatus es uitē. vis eſſe non ocioſus, ſi ſine uxore es, ne quæſieris uxorem, & ſi uidua es, noli tranſire ad ſecundas nuptias, uel tertias, & operatus es caſtitatis uitem: ſi forte dicis, ſine uxore eſſe non poſſum, oſtendo tibi, ut uxorem habeas & caſtitatis uitem colas, abſtinete a menſtruata, abſtinete a prægnante, e. ubeſce facere, quod bruta animalia non faciunt. omne animal conceptionis ſuæ ſeruat honorem & tempus: homo autem ſolus contemnit, quando autem dies feſtus, aut dies ieiunij eſt, ſerua, ut impleas apoſtolicum præceptum. nolite fraudare inuicē, niſi forte ex cōſenſu, ut vacetis ieiunio & orationi. Hæc Criſoſt. Sed certè multi ocioſi negligunt carnem ſuam laboribus & pęnitentia macerare, & de ſuis temporalibus abundantijs pauperibus impartiri, qui ſimiles ſunt magnatibus, qui nemora ſua ita parcè cuſtodiūt, quòd nulli homini uolunt aliquid de eis prece uel precio impartiri: ſed totum pro ſuis conſeruant

ſeruant hæredibus, ad quorum manus cũ deuenerint, talia ſine menſura ea deuaſtant, ut patet multoties & conſumunt. Sic ſpiritualiter multi ocioſi corpora ſua ocioſitati exponunt, nihil operari ualentes, & bona ſua temporalia ſtrictè cuſtodiunt, quorum corpora & bona temporalia cum ad hæredes deuenerint, qui ſunt vermes, quæ hæreditabunt corpus, & ſerpentes inferni, qui hæreditabunt animam, & beſtiales homines, qui forte hæreditabunt ſua bona temporalia, ſine menſura illa deuorabunt. Vnde Eccleſiaſt. 10. Cum moritur, hæreditabit ſerpẽtes, beſtias & uermes, & ſic tũc inuitus dabit uermibus, demonijs inimicis, & beſtialibus hominibus, quæ modo negat dare diuinis obſequijs. & ideò ſpirituſſanctus loquens organo vocis ſapientiſsimi Salomonis prouerbio. 12. Qui (inquit) operatur terram ſuam, ideſt terram corporis ſui exponendo illud virtuoſis operationibus, ſaturabitur panibus: qui autẽ ſectatur ocium, ſtultiſsimus eſt: non enim dicit ſtultus, uel ſtultior, ſed ſtultiſſimus. Pro quo notandum, quòd tres ſunt gradus ſtultitiæ. Quorum primus eſt hominem vitam ſuam negligere, ei neceſſaria non quærendo, & talis ſtultus eſt. Secundus gradus eſt, hominẽ uitam ſuam indefenſam hoſtibus exponere, & ille ſtultior eſt. Tertius uerò gradus eſt, hominem hoſtes ſuos, qui eum conantur occidere, contra ſeipſum paſcere & nutrire. & certè ille ſtultiſsimus eſt. Hos enim tres gradus ſtultutiæ habet quilibet accidioſus: primũ enim gradum habet, quia pro uita futura, quæ eſt æterna, nihil ꝓuidet oĩno. Et certè hæc magna ſtultitia eſt, quod triplici oſtẽditur rõne.

Primò ex hoc, quòd ſapiẽtiſsimus Salomõ ocioſos mittit ad formicam ad addiſcendum ſapientiam, ut patet ſupra in j. c. huius. 5. partis accidiæ. Secundò patet hæc ſtultitia ex hoc, ꝙ talis ſe facit brutis animalibus quodãmodo indigniorem, & in conditione ſeruitutis miſerabiliſsimæ obligatiorem. Nam brutis animalibus licitum eſt comedere, quod tamen homini ocioſo Apoſtolus prohibet dicens. 2. Theſſalo. 3. Si quis non vult operari, non manducet. Item Eccleſiaſt. 9. Melior eſt canis viuus leone mortuo. Super quo Pari. Leo (inquit) mortuus eſt aliquis in ſtatu & dignitate magnus: ſed tñ in conuerſatione & moribus ocioſus, cui præualet canis viuus. i. aliquis in ſtatu pauper & vilis, ſed in uita & cõuerſatione bonus, & virtuoſus operarius. Item ocioſus facit ſe tam miſerabilis conditionis, ꝙ non ſolum mortẽ temporalem: ſed mortem ſe obligat ſubire ęternã. Et ideo meritò de illis intelligi, & dici poteſt illud epiſtolæ Iudæ, ꝙ ſunt arbores autumnales infructuoſæ bis mortuæ. Vnde ſicut arbor autumnalis primo in autumno incipit florere, quando debere fructus maturos habere, & ideo rarò, vel nunquam fructum producit habilem & maturum: ſic certè ocioſi in autumno, hoc eſt in articulo mortis, qñ fructus haberent maturos, hoc eſt uitæ æternæ dignos primo uolunt floreſcere. i. fructum pœnitentiæ inchoare, & ideo tales rarò, uel nunquam fructus dignos Deo placentes producunt. Sed de illis intelligi poteſt illud Sapiẽ. 4. Fructus eorũ inutiles & acerbi ad manducandũ, & ad nihilũ apti. Et dicuntur tales infructuoſæ arbores bis mortuæ pro eo, ꝙ non ſolum mortis temporalis: ſed & æternæ ſunt debitores, & in hoc miſerabilioris conditionis ſunt, q̃ bruta aĩalia, quæ ſolum mortem temporalem ſubire tenentur. & ideo ſecundũ conſiliũ ſpirituſſancti Eccleſi. 7. Noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo. Tertiò patet hæc ſtultitia ex hoc, ꝙ talis ocioſus in tempore breui, quo eſſet laborandũ, quieſcit. ſ. in tẽpore uitæ præſentis, qđ eſt breue iuxta illud Iob. 14. Breues dies hominis ſunt. Item. 2. ad Corin. 4. Quod in pñti eſt momentaneũ & leue eſt. In hoc enim breui tẽpore tenetur quilibet hõ ſecundũ legẽ Dei laborare. Nam, ut dr̃ Iob. 5. Hõ naſcitur ad laborem, ſicut auis ad uolandũ. Item Eccl. 40. Occupatio magna creata eſt ab omnibus hoĩb. & iugum graue ſuper filios Adam a die exitus de ventre matris eorum vſque in diem ſepulturę in matrem omnium. Vnde in ſtatu innocentiæ Deus conſtituit hominẽ ad laborem, dicẽte ſcriptura Geneſis. 2. Tulit autem dñs Deus hominẽ, & poſuit eum in paradiſo uoluptatis: ut operaretur & cuſtodiret illum. Item poſt lãpſum primi parẽtis in tpe culpæ tanq̃ pro pęnitentia ſpãli iniunxit Deus homini laborem

dicens.

dicens. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuerteris in terrã, de qua ſumptus es: quia puluis es & in puluerem reuerteris. Et ſequitur. Emiſit eum dominus de paradiſo uoluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt Geneſ. 3. Item in tempore gratiæ præcepit Deus homini operari dicens. Vade operari in vineam meam. Math. 21. Itẽ Apoſtolus Ephe. 4. Qui furabatur, iam non furetur: magis autẽ laboret operando manibus ſuis, bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſsitatem patienti. Itẽ. j. Theſſal. 4. Operamini manibus veſtris ſicut præcipimus, ut nullius aliquid deſideretis. Ex quo patet, ꝙ in utroque teſtamento paſsim laborare docemur, & præcipimur, & ideo ſecundũ conſilium ſpiritusſancti loquẽtis per os Salomonis Eccl. 7. Non odoris laborioſa opera, & ruſticationẽ ab altiſsimo creatã. Ruſticationẽ creauit Deus, qñ Adæ dixit. In ſudore vultus tui viſceris pane tuo, & qui in hoc breui tempore uitæ præſentis uirtuosè operantur, in longo tempore futuro in quiete æterna mercedem ſuorum laborum recipient, dicente Apoſtolo. j. Corin. 3. Vnuſquiſq; mercedẽ propriã accipiet ſecundũ laborem ſuũ. Sed certè ocioſi in hoc breui tempore, in quo ſecundũ Dei ordinationẽ eſſet laborandũ a uirtuoſo opere quieſcunt, in longo tẽpore futuro, in quo æterna mercede ſuorum laborum eſſet quieſcendum æternaliter laborabunt, dicente pſal. de quolibet tali. Laborabit in æternum, & uiuet adhuc in finem.

2 † Secundus gradus ſtultitiæ, quem (ut dictum eſt) habet etiam ocioſus, eſt hominem vitam ſuam indefenſam hoſtibus exponere. Vnde ocioſus eſt, ſicut caſtrum ſine muro, qđ faciliter capitur ab inimicis, ac ideo virũ ocioſum audacter diabolus inuadit abſq; timore, dicente illud Ezech. 38. Aſcendam ad terram abſque muro, veniam ad quieſcentes habitanteſque ſecuræ, ſed hõ uirtuoſæ laborãs eſt quaſi murus fortis ad reſiſtendum diabolo ſecuræ fundatus. vnde cuilibet tali dicit dñs per prophetam Hiere. 15. Dabo te populo huic in murum æneum fortem, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt. Item ocioſus eſt quaſi vir pugnator inermis, & ſine clipeo, & iõ vndique ſagittis vulneratur faciliter a diabolo. vnde Tren. 3. Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittã, ſed prout dr̃ Prouer. 7. Neſcit ſtultus, ꝙ ad uincula trahatur, donec transfigat ſagitta guttur eius, ſed ubi fidelis uirtuoſæ laborans eſt, quaſi uir armatus potẽs in ſcuto fidei omnia tela diaboli a ſe extrahere. Vnde Ephe. ulti. Induite vos armatura Dei, ut poſsitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Et ſequitur. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsima ignea extinguere. Item ocioſus eſt quaſi vas vacuum ad recipiendum diabolum ſemper paratum. Vnde Criſoſto. ope. imper. omel. 15. Sicut vas (inquit) quamdiu eſt plenum de aliquo non ſuſcipit ſuperinfuſum liquorem: ſi autem fuerit uacuum, recipit omne, quod immittitur, ſic homo quandiu occupatus eſt malis non recipit bonum, & ſi occupatus fuerit bonis repellit a ſe malum: ſi autem nec in illo, nec in iſto ſe occupauerit hõ, oĩs ſpiritus malus intrat in eum, & delectando eum carnalibus deſiderijs alligat ducens ad peccatum. hec ille. vnde Ambro. ſuper Lucam. Nulli, inquit, ſine labore uirtus: quia labor eſt poſſeſsio virtutis. Et ideo meritò beatus Hiero. Ruſtichum monachũ, & ponitur in ca. de conſe. di. 5. nunquam. Semper, inquit, facito aliquid boni operis, ut ſemper diabolus inueniat te occupatũ: quia, ut dicit Sen. Res perfectè occupata alterius rei non eſt capax. Sed hic eſt notandum, ꝙ aliqui & ſpecialiter ſacerdotes paſtores eccleſiæ & prælati in occupationibus eis impertinentibus multoties ſunt implicati. Vnde quidam doctor ſuper illud Io. ulti. Quid ad te, tu me ſequere. Occupatio, inquit, impertinens & paſtoribus ſub ditione Chriſti uiantibus ſuperflua triplex eſſe uidetur. Prima in mentali conſideratione. Secunda in vulgari conuerſatione. Tertia in mundiali ditatione. Quo ad primum certum eſt, ꝙ quæcunque notitia, quæ non promouet ad ſequelam Chriſti, eſt ſ̃platis impertinens & inepta. & iõ debent totam ſollicitudinẽ ſuã dare, ut cognoſcant uitam, & doctrinã, & geſta Chriſti in euangelio explicata. Quid inq̃ ualet ad ſequelam Chriſti conſideratio ſollicita locorum,

quid

Quid ualet ad eam noti ia laborioſa naturaliũ philoſophorũ, aut quid tertio ualet ad ipſam ſequelam demonſtratio nota mathematicorũ. Reuera ſi proſint talia ad ipſam ſequelam complendam, ſicut poſſunt notitiæ ueritatum cunctarum, hoc eſt per accidens. Cum enim tota occupatio peregrinationis humanæ ſit parua, & mutuo ſe impediens, patet, quòd quilibet Chriſtianus, & ſpecialiter prælatus debet optimum eligere & pertinentiſsimum ſuo officio ad beatitudinem acquirendum, ne forte tali occupanti ſe circa notitias minus utiles, dicat ueritas, quid ad te, tu me ſequere. Secunda occupatio, ut dictum eſt, prorumpit ex affectu coniuncto intellectui in uulgari conuerſatione: inuenies enim quoſdam uocatos presbyteros in omni genere ſcurilitatis & immunditię conuerſantes, ſicut patet ex tribus. Primò ex hoc, quòd ſunt magis callidi inter omnes mercatores, non obſtante, quòd illud officium ſecundum Criſo. ope. imper. ome. 31. Non poteſt a laicis inculpabiliter exerceri. Et illud plenius declaratur parte. 4. c. 6. Secundò in hoc, quòd quaſi omni generi ſecularis officij in domibus regum, & etiam aliorum mundialium occupantur, & certum eſt, quòd nec in hoc ſequuntur Chriſtum, qui non potuit taliter occupari. Vnde dicit Apoſtolus. 2. Thi. 2. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, nec eſt tanta ſtabilitatis capacitas in eis, quin talis ſecularis occupatio diſtrahat eos a miniſterio, quo deberent ſecundum ſtatum ſuum Deo intẽdere. Ideo a quilibet tali quærit Chriſtus, quid a te. ſ. talis occupatio, tu me ſequere. Et cum non ſubeſt excuſatio, non ſupereſt, niſi apoſtatarum damnatio. Et tertio in hoc, ꝙ in rebus bellicis ſunt conſiliarij, & ut prætendunt duces bellaritium ordinarij. Ac etiam ex inſtinctu regis ſuperbiæ prorumpunt in perpetrationem actus nepharij: ſed nunquid tales ſunt irregulares, cum ante ſuſceptionem ordinis ſolus conſenſus ad talia irregularitatẽ induceret. certum eſt, quòd quicquid miniſtrauerunt eccleſiæ, eſt irregulare & nociuum illis atque eccleſiæ. Igitur ueh talibus clericis, qui practicare didicerunt talia: cum non habent excuſationem Chriſto acceptam, dum quærit, quid ad te, tu me ſequere. Tertia occupatio patet ex eo, quòd nemo eſt plus prælatis, ſitiens ſeculare dominium, cum fruſtrati per patrem ſuum a miniſterio quietante circumpalpitant, quomodo in peregrino officio placeant patri mendacij, nec ſolum iudicãdi ſunt tales clerici: ſed etiam domini ſeculares ex cõſenſu ſui actus nepharij: Chriſtus enim fuit grauiſsimus ſtatui ſecularium dominorũ. Primò in hoc, quòd dando illis poteſtatem ad caſtigandum effrenes in ſua eccleſia elegit naſci in tempore pacis huius altiſsimę poteſtatis. Secundò in hoc, quòd conuerſatus in terra non habuit uel domum propriam diminuemus ceſaream poteſtatem. Et tertio in hoc, quòd nedum ſententiauit debitum dari Cæſari: uerũ etiam reddidit ſibi tributũ pro ſe & ſua familia: ſed poſt tot gratitudines domini ſeculares nimis ingratè deordinauerunt Chriſti milites ordinationi ſuæ contrariæ: cum ubi Chriſtus ordinauit prænuncios ſuos debere eſſe plus pauperes pro completione ſuæ militiæ nõ habere diuitias, a ſequela domini onerauerunt ipſos nimis monſtruosè cum mundi diuitijs. Ideo ſicut deficit ſpiritualis militia, oportet neceſſariò, quòd militia corporalis deficiat. Non ſic autem beatus Ioan. euange. qui licet fuit Papa, ſiue epiſcopus exercitus Chriſti pręcipuus: tamen potens dominari quietè effugit dominationem huiuſmodi ut uenenum: nam ſiluestres frondes mutauit in aurum, & litaria ſaxa in gemmas, non pro uſu proprio: ſed ad mentes cupidas ſatiandum, ac cõtemptum talium declarãdum. Hæc doctor prædictus, &c. Tertius gradus ſtultitiæ eſt, hominem hoſtes ſuos, qui eum occidunt, paſcere & nutrire, & hunc gradum ſtultitiæ habet etiam ocioſus: quia ocio caro impinguatur, & uitia nutriuntur & accumulantur: ocium enim quaſi receptaculum eſt omniũ uitiorum. unde Bern. Oĩum, inquit, tentationũ & cogitationũ malarũ & inutilium ſentina eſt ocium: nã ſicut nauis in ſentina oẽs ſordes nauis recipit: ſic cor uiri ocioſi quaſi receptaculũ eſt omnium uitiorum. Vnde prouerbiorum. 20. Terra mouetur per ſtultum, cum ſatiatus fuerit cibo, hoc eſt caro mouetur ad uitia perpetranda, cum acci-

accidioſus homo carnem ſuā uoluptuosè nutrit. Et de talibus ſtultis intelligi poteſt illud Eccl.j. Stultorum infinitus eſt numerus.

De dilatione conuerſionis. Cap. XII.

Tertiò ad hanc ſecundam ſpeciem accidiæ, ſcilicet torporem circa Dei præcepta poteſt reduci dilatio. Et eſt dilatio auerſa uoluntas uitam extortam differēs emēdare ſunt duæ ſpecies dilationis, de quibus hic breuiter eſt tractandum. Prima eſt dilatio cōuerſionis. Secunda eſt dilatio confeſsionis.

1 † De prima dicitur Eccl.5. Ne tardes cōuerti ad dominum, nec differas de die in diē. Pro quo notandum, quòd ad conuerſionis cōtinuam accelerationem ſpecialiter ſeptem peccatorem mouerent. Primum eſt magna ingratitudo, quam peccator Deo oſtendit, qui ad eū conuerti retardat, quam ingratitudinem oſtēdit Virgilius Eneydos, exemplo cuiuſdam nobis militis nomine Eneas, qui quandam puellam, & eius ſororē a quodam tyranno de eius hæreditate expulſam tantum dilexit, quòd ſeipſum pro amore illius depauperauit, & ut ſuā ſororem ad ſuam reſtauraret honorificę hæreditatem contra eius inimicum grauiſsimum aggreſſus eſt bellum, in quo uictoria obtenta, & ſua ſorore ad hæreditatem eius reſtituta grauiter vulneratus pro recreatione obtinēda tanquam ad ſecuriſsimum locum ad caſtellū ſuæ ſororis acceſsiſſet, & ad ianuā pulſans ingreſſum optauit: ſed illa tāquam ingratiſsima portam ſerauit, & ſibi aditum conſtanter negauit. Quod uidens miles, ſitum penes eam amorem & gratitudinem allegauit dicens. Cerne cycatrices ueteris ueſtigia pugnæ. Quæſiui ꝓprio ſanguine quicquid habes. Moraliter loquendo iſte miles Eneas Chriſtus eſt, qui hanc puellā, ſcilicet animam humanam, & eius ſororem, iuxta illud Mathei. 12. Quicunque fecerit uoluntatem patris mei, qui in cęlis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt. tantum dilexit, quòd ut ipſam ad ſuam reſtitueret hæreditatem, de qua erat diabolica fraude expulſa, naturam noſtram aſſumpſit, & pauper deuenit, atque pro ea contra humani generis hoſtem grauiſsimū acceſſus eſt bellum, in quo bello tam grauiter vulneratus eſt, quòd teſtante Propheta, Iſaiæ. j. A planta pedis uſque ad uerticem capitis nō erat in eo ſanitas. A quo conflictu ad portam animæ peccatricis, pro qua ipſe tāta paſſus eſt, acceſſit: ut ab ipſa conſoletur per cordis compunctionem pro ſuis peccatis pœnitentiam fructuoſam agendo. vnde peccatore pro ſuis peccatis pęnitentiam fructuoſam agēte, Chriſtus cum tota cœleſti curia conſolatur. iuxta illud Lucæ.15. Gaudiū eſt in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Nunc autem Chriſtus ſtat ad oſtium animæ peccatricis pulſans, & optans intrare. vnde Apoca.3. Ecce ſto ad oſtium & pulſo, ſi quis uocem meam audierit, & aperuerit ianuam, introibo ad illum. Pro quo notandum, quòd Chriſtus tripliciter pulſat ad oſtium animæ peccatricis, petens, ut ſibi aperiatur ꝑ amorem, & ut ipſe intret per gratiam. Primò enim pulſat, hoc eſt monet te ipſum diligere, & oſtium cordis tui ſibi aperire, dando tibi bona naturæ dicens. Conſidera ſponſa ſoror mea, quomodo in tuo principio feci te ad imaginē, & ſimilitudinem meam, dando tibi bona naturæ, ſcilicet caput, manus, oculos ad uidēdum, & aures ad audiendum, os ad loquendum, manus ad operandum, pedes ad ambulandum, & cætera corporis naturalia inſtrumenta, & ne uideātur iſta tibi paruæ reputationis donaria, ex quo minimum iſtórum prudens homo nō amitteret pro omnibus mundanis diuitijs. Vnde ſi rex Angliæ in tua poneret electione totum theſaurum regni ſui, uel unam maximam regni ſui ciuitatem ex una parte, & caput tuum, uel oculos tuos ex alia parte, ita ꝙ eligeres, vtrum ciuitatem & aurum haberes, & caput, uel oculos tuos perderes, uel ecōuerſo, nonne rogo potius aurum, & ciuitatem dimitteres, quàm caput tuum, uel oculos perderes: nam ſi caput amiſiſſes, quid tibi prodeſſet ciuitas, & ſi oculos perdidiſſes, de auro qualę gaudium haberes. Ex quo patet, quòd caput, oculi, & cætera dona naturæ ſunt tibi magis præcioſa, quàm aurum, uel ciuitas mundana, & ſi dominus terrenus tibi ciuitatem, uel magnam

gnam ſummam auri dediſſet, ipſum ſemper diligeres,& ſibi continuè obedires. Sed exquo Chriſtus dedit tibi dona magis præcioſa, quare ingratus es ſibi & ſuis mandatis inobediēs. Vnde meritò de talibus ingratis dicere poteſt. Reddiderunt mihi malum pro bono, & odiū pro dilectione mea. Secundò pulſat Chriſtus ad oſtium animæ dando tibi dona fortunæ dicens. O homo conſidera, quòd dedi tibi cibum, potum, aurum, argentam, terram, aquam, & cætera elementa, volueres cœli & piſces maris, oues & boues, & uniuerſa pecora campi, ſolem & lunam, & ſtellas, & uniuerſa cœli luminaria, immo & angelos meos electos te cuſtodire conſtitui, dicente Propheta. Angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te, &c. Sed quid pro iſtis petit a te, niſi ut diligas ipſum. Vnde Prouerbiorum. 23. Fili præbe mihi cor tuum, quaſi diceret, & ſufficit mihi. Tertiò pulſat ad oſtium animæ dando tibi beneficia gratiæ dicens. Aperi mihi per amorē, & cogita quòd tibi paratus ſum dare fidem, ſpem, & charitatem, ſcientiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam. Et ultra omnia iſta dedi pro te meipſum ad laborem, tribulationem, paſsionem, & mortem, & quando captiua eras, & hæreditatem tuam perdidiſti. 33. annis & ultra pro te, & hæreditate tua tibi reſtituenda cum diabolo inimico tuo pugnaui, & tandem in campo montis olíueti tā duris vulneribus ipſum deuici, & precio mei ſanguinis te de carcere & ſeruitute illius redemi, & ad tuam hæreditatem te reſtitui, & ſuper hæc omnia tamdiu ad portam animæ tuæ, ut mihi aperires pulſaui, quòd ſanguis meus erumpebat de manibus & pedibus meis, & de corde meo in die paraſceues in arbore crucis. Hanc doloroſam pulſationem cōſiderans Propheta in perſona Chriſti loquens dicit. O uos omnes qui tranſitis per uiam attendite, & uidete, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus. Vnde tunc in altū aſcendit, ut ab omnibus uideretur, acutè clamauit, ut ab omnibus audiretur, immo tam altè clamauit, quòd cor ſuū frangebatur, & clamori ſuo lacrimas commiſcuit, ut peccatores compaterentur. Ad hunc doloroſum Chriſti clamorem petræ ſciſſæ ſunt, terra tremuit, cœli luminaria lumen ſuum retraxerunt, corpora mortuorum de ſe pulchris egreſſa ſunt, portæ inferni apertæ ſunt: ſed heu corda miſerorum peccatorum duriora ſunt petris. Nam petræ ſciſſæ ſunt, ſed illa per compaſsionem demolliri nō poſſunt, cœli luminaria retraxerunt lumen ſuum: ſed miſer peccator non poteſt ſubtrahere ſuā uanam gloriam mundialē, corpora mortua ſurrexerunt de monumentis, ſed miſer peccator hæc audiens pęnitendo de peccatis nō poteſt ſurgere, portæ inferni apertæ ſunt: ſed miſer peccator pęnitendo non vult aperire portas animæ ſuæ. Nam non obſtantibus omnib. iſtis pulſationibus & doloroſis clamoribus miſera anima non vult ſurgere, & Chriſto ſuo ſponſo aperire: ſed tanquam meretrix ingratiſsima dormit in lecto peccati cum diabolo, immo (quod grauius eſt) multoties Chriſtum ſponſum ſuum fugat a foribus ſuis, aliquando cū baculo tyrannidis & ſuperbiæ, aliqn̄ cum gladio rancoris, & inuidiæ, aliquando cum canibus detractionis & iniuriæ, aliquando per abhominabilem fetorem gulæ & luxuriæ, aliqn̄ cum lapidibus ſcandali & mendacij, & inceſſanter cum ſagittis falſitatis & periurij. Vnde quot horribilia iuramenta quis iuret, quaſi tot ſagittis, quantum in ſe eſt, Ieſum Chriſtū vulnerat. De quo ipſemet conqueritur per Prophetam Tren. 3. d. Tetenderunt arcum ſuum, & poſuerunt me quaſi ſignum ad ſagittam. & ideo Chriſtus a miſera & ingrata anima taliter deſpectus, meritò ab oſtio eius recedit, ſuā ab ea gratiam abſtrahendo. Veruntamen ſicut pauper cum diu ad oſtium diuitis ſteterit eleemoſynam petendo, & nihil receperit, tandem recedit: ſed tamen retrorſum multoties reſpicit ad uidendum, ſi uellet eum aliquis reuocare: ſic Deus ab oſtio ingratæ animæ nolentis ſibi aperire recedens, multoties reſpicit retro ad uidendum, ſi miſera anima ſe emendando ipſum voluerit reuocare, di. illud Iohe. 2. Conuertimini ad me, & ego reuertar ad uos, & ſecundum conſilium Prophetæ Zach. 11. Si bonum eſt in oculis veſtris, ſcilicet quod feci p̄ uobis, reddite mihi mercedem, ſcilicet debitas actiones gratiarum, & ſi non quieſcite. ſ. me

modo

modo prædicto deſpicere. ideo non ſic chariſſimi: ſed conſiderate, quòd ubi poſſet ſubito omnes peccatores ipſum taliter deſpicientes deſtruere, miſericorditer expectat, ad uidendum, ſi uellent in modo aliquo emendare, dicente Propheta, Iſaiæ. 30. Expectat dominus, ut miſereatur ueſtri.

2 † Vnde facit Deus cum peccatoribus, ſicut conſueuit cum illis, quos rebelles inuenit ille nobilis rex Alexander, de quo refert Valerius in de geſtis Alexādri. ubi narrat, quòd iſtę rex Alexander quando impugnabat aliquam ciuitatem, uel caſtellum ſibi inobediens, ſi vellent habitatores ſe ſibi reddere, & portas ſibi aperire, admiſit eos ad gratiam, & ſi nollent ſe reddere & portas ſibi aperire, iuſsit unam tortiam ſiue lucernam accendi, & ad portas ciuitatis, uel caſtelli erigi, proclamans quòd quicunque ueniret ad ſibi gratiam poſtulandum, dum ante portas eius lucerna illa arderet, gratioſè miſericordiam obtineret, ſed quicunque tardaret ad miſericordiam poſtulandum, quouſque tortia illa, uel lucerna eſſet extincta, uel amota ſine aliqua gratia moreretur. Spiritualiter iſto modo Ieſus Chriſtus multoties inuenit caſtellum animę humanæ ſibi rebellans, & ideo contra eam multoties ſuas apponit machinas bellicas, modo mittendo diuerſas iufirmitates, modo peſtilentiam, modo famem, modo gladium perſecutionis, & tribulationis huius mundi. Sed non obſtante iſto multi ad eius gratiam uenire contemnunt, quod cōſiderans Deus ubi poſſet ſubito omnes peccatores deſtruere, ſed tamen ex ſua benignisſima miſericordia, ſicut dicitur. 2. Pe. vlt. patiēter propter nos agit nolens aliquis perire, ſed omnes ad penitentiam reuerti, præcipit lucernam, ſiue tortiam accendi, ſcilicet lucernam ſuorum mandatorum, & tortiam ſuæ legis, de quibus prouerb. 6. Mandatum lucerna, & lex lux. Hæc enim præcepit Deus accendi ante ianuas animarum noſtrarum per ſuos prædicatores proclamantes, ꝙ quicunque iſtis lucentibus ante ianuas ciuitatis animæ ſuæ ſibi aperuit, & ſe per ueram pęnitentiam humiliauerit, gratiam habebit & gloriam, dicente pſ. Gratiam & gloriam dabit dn̄s. Sed ſi quis expectauerit nolens ſe Deo reddere, & ianuas ſuas ſibi aperire, quouſq; prædicta tortia, ſiue lucerna fuerit extincta, ſiue amota, hoc eſt uſque ad finem uitæ ſuę, quando lucerna legis Dei auferet̄ ab impijs, dicēte Apoſtolo Apoc. 18. Lux lucernæ non lucebit tibi amplius, occidetur & proijcietur in ignē æternū. Vn̄ tunc Chriſtus dicit ſuis angelis illud Lucæ. 19. Inimicos meos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe adducite huc, & interficite ante me. Secundum verò Pariſ. ſuper illud Apocal. 3. Ecce ſto ad oſtium & pulſo &c. Duo ſunt, quæ impediunt, ne dominus intret per gratiam in animam peccatricem. Primum eſt inordinata lętitia de illis, de quibus eſſet triſtandum. Secundum eſt procraſtinatio conuerſionis, de qua multum eſſet feſtinandum. De iſtis enim duobus impedimentis poteſt intelligi illud Sophoniæ. 2. Vox cantantis in feneſtra, & coruus in ſuperliminari. Vox cantantis in feneſtra, eſt uox animæ inordinate gaudentis de rebus delectabilibus, quæ obijciuntur quinque ſenſibus, qui quaſi feneſtræ ſunt domus animæ. De iſta peſsima gaudentis animæ uoce dicitur Prouerb. 2. Lætantur, cum maleſecerint, & exultant in rebus peſsimis: ſed quouſque iſta peſsima exultatio & lætitia expellatur. Ieſus domum animæ non intrabit. In cuius rei figura legitur Mathei. 9. quòd Chriſtus veniens ad domum cuiuſdam principis ad ſuſcitandum filiam eius mortuam inuenit in domo eius tibicines & turbam tumultuantem, ſed quouſque eiecta eſſet hęc turba tibicinum & tumultuantium, non intrauit Ieſus in dòmum principis ad ſuſcitandum eius filiam. Sic ſpiritualiter, non intrabit Ieſus in domum conſcientiæ ad ſuſcitandum animam in peccatis defunctam, quouſque turba ſtrepitus mūdanæ ſollicitudinis, & tibicines ineptæ delectationis carnalis & lætitiæ expellantur. Dicente ſcriptura Sapien. j. In maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Secundum verò impediens, ne Ieſus intret animam peccatricem eſt procraſtinatio conuerſionis, & iſta procraſtinatio intelligitur, cum dicitur in prædictis uerbis prophetæ. Coruus in

ſuper-

ſu perliminari. Vnde coruus in ſuperliminaït eſt dilatio in peruerſa uoluntate peccatoris d centis domino in uoce coruina, cras, cras, quam craſtinationem ꝓhibet ſpiritusſanctus per os Salomonis Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo. Vade & cras reuertere, ſtatim cum poſſis dare. Amicus tuus confidentiſsimus Chriſtus eſt, qui a te petit fidelem amorem dicens. Fili præbe mihi cor tuum, Prouerbio. 23. Sed nonne rogo, ſi forte feciſſes regi Angliæ intantum, quòd ſecundũ ſua iura dignus eſſes mortis ſupplicio, quo non obſtante ipſe tanquam amicus tuus miſericorditer & benignę ueniret ad oſtium domus tuæ, & pulſaret dicendo. Aperi mihi, & ego totum delictum tuum miſericorditer condonabo, & tu reſpondens diceres ſibi. Expecta uſque in craſtinum, uel uſque hodie ad annum, & tunc aperiã tibi, nonne credis hac procraſtinatione multum regẽ ad iracundiam prouocares: ſed quantomagis regi cœleſti diſplicet, qui ſibi taliter reſpondet, de die in diem, & de anno in annum conuerſionem procraſtinando. Prouenit autem iſta procraſtinatio ex hoc, quòd peccator ſibi repromittit longam uitam, de qua repromiſſione dicitur Eccleſ. 29. Promiſit. 120. annos ad pœnitendum. Repromiſsio nequiſsima multos perdidit: non ſolum eſt hæc repromiſſio nequam, ſed etiam nequior & nequiſsima. Nequam eſt in hoc, quòd peccator ſibi uſurpat, quod eſt proprium Dei, ſcilicet de tempore futuro diſponere. unde Actu. j. Non eſt ueſtrum noſſe tempora uel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Nequior eſt hæc repromiſsio in hoc, quòd cum miſer peccator tempus infiniti ualoris ſibi a Deo datum inutiliter & fatuę expendit: & tamen adhuc præſumit, quòd Deus multum temporis ſibi eſt daturus. Sed tali fatuitate laborat taliter præſumens quaſi fatuitate laboraret ille, qui theſaurum magnum ſibi a patre ſuo traditum ad utiliter negociandum fatuę expẽdiſſet, & adhuc largius expẽdere præſumeret dicens. Bene expendere poſſum: quia pater meus ſatis mihi dabit. Cui deriſoriẽ reſpõderi poſſet, uerum eſt quod dicis: quia ita bene expendiſti theſaurũ ab illo prius tibi datum. Sed tales intelligere debent, qualiter dominus in tempore Noe reſcidit de tempore pœnitentiæ hominibus promiſſo, Gene. 2. ſecundum ſtrabum. 20. annos eo quòd uidebat, quòd uoluptuoſi peccatores differebant pœnitentiam agere, & ſi dominus tempus promiſſum a pœnitere differentibus abſtulit, quid faciet illis, quibus nullum tẽpus eſt promiſſum. Item Auguſtinus. in de ſpeculo humanæ miſeriæ, peccatorẽ ſic alloquitur. Forte, inquit, dicis tibi: cum ad ſenectutem uenero, aut aliqua infirmitate detentus fuero, tũc pœnitentiam petam, promiſit mihi Deus indulgentiã, quando me correxero, ſecurus ſum de promiſsione. Ecce ego conſentio & cognoſco: quia pœnitenti peccatori promiſit Deus veniam: ſed tamen diem craſtinum non tibi promiſit. hæc ille. Item Auguſtinus. in de uerbis domini ſermone. 60. prædicto modo conuerſionem ſuam procraſtinantem ſic alloquitur. Dicis, inquit, quare hodie conuertar, & non cras, tranſeat hodiernus dies, ſicut heſternus &c. ut ſupra. c. 4. huius. ubi agitur de prima ſpecie accidiæ ferè in principio. Nequiſsima etiam eſt prædicta repromiſsio, quod patet ex hoc, quòd talis non ſolum tempus ſibi datum perdidit: ſed etiam & in Dei contumeliam illud expendere uoluptuoſę non timuit. Qu. igitur fronte præſumit, quòd Deus, qui iſta nouit, & uidit, uitam ſuam debeat prolongare. Taliter enim ſuam conuerſionem procraſtinantes, & tempus ſuum in Dei contumeliam nequiter expendentes, ſic alloquitur dominus Prouer. j. En proferam vobis ſpiritum meum, & oſtendam uobis verba mea: quia uocaui & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui reſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo cum uobis id quod timebatis aduenerit: cumque irruerit repentina calamitas & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando uenerint ſuper uos tribulatio & anguſtia, & tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane conſurgent, & nõ inuenient me, eo quòd exoſam habuerit diſciplinam, & timorem domini nõ ſuſceperunt, nec acquieuerunt conſilio meo: ſed detraxerunt correctioni meæ uniuerſæ.

ſæ. Comedent igitur fructus vitæ ſuæ, ſcilicet fructus diuinæ maledictionis & damnationis æternæ. Secundò quod moueret hominem ad conuerſionis continuam acceleratione͂ eſt frequens memoria certitudinis moriendi, & de horæ temporis determinati, & loci incertitudinis decedendi. vnde de mortis memoria vide ſupra parte. 4. c. 3 1. ubi agitur de egreſſu hominis ab hac uita. Item de mortis certitudine, & de horæ mortis incertitudine, vide ſupra parte. 4. c. 53.

3 † Dictis ibidem adijciendo illud Auguſtini de ſpeculo humanæ miſeriæ. Quoniam, inquit, ſemper finis tuus eſt incertus, ſemper quaſi iam moriturus eſto paratus, noli confidere in longa uita: quia dies ultionis, ſiue dies iudicij proxima eſt. Longe forte ſit dies iudicij, quando erit retributio iuſtorum & iniuſtorum: tuus enim finis longe abeſſe non poteſt. Ad hanc te præpara, eſto correctus, & ſemper paratus: nam qualis exieris ab hac vita, talis redderis illi uitæ. ideo ante oculos tuos finem vitæ tuæ ſemper habeto. Cum enim lectulum ad quieſcendum membra tua poſueris, noli conſiderare de lucis aduentu: ſed quanti ad veſperam ſani & incolumes ac ſecuros ſe eſſe in craſtinum putabant: & tamen nocte repentina morte defuncti ſunt, & in laqueo ruinæ deprehenſi. Hæc ille. Et ideo meritò dicit ſpiritusſanctus Eccleſiaſtes. 9. capitulo. Neſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues comprehe͂duntur laqueo, ſic capiuntur homines in tempore malo. Vnde Seneca. Neſcis, inquit, homo quo loco mors te expectat, ideo tu eam in omni loco expecta. Cum enim neſcit homo, in quo loco debeat eam expectare, vnde in omni loco expectanda eſt, vel in nullo: ſed non in nullo, igitur in omni loco expectanda eſt. Iuuenes mortem habent a tergo: ſenes uerò ante oculos. Licet illud non uideatur, quod eſt a tergo: nihilominus tamen nocere poteſt, & etiam amplius, quam quod ante oculos eſt, ſic mors iuuenibus timenda eſt, ſicut & ſenibus, licet ipſi hoc non aduertant. vnde hoc eſt vnum quod multum deberet mouere hominem ad accelerationem co͂uerſionis, quòd tot homines quotidie defuncti ſunt, qui propoſuerunt ſe quandoque facturos pœnitentiam facient fructuoſam. Item de mortis certitudine, & de horæ mortis incertitudine. Auguſt. ſuper pſalm. 38. Quid, inquit, certum eſt in hac uita, niſi mors conſiderate omnia omniuo uel bona, uel mala huius uitæ, vel in ipſa iuſtitia, vel in ipſa iniquitate quid certum eſt, niſi mors, proficiſci quid ſis hodie ſcis, quid futurus ſis craſtino neſcis, ſperas pecuniam, incertum eſt, an proueniat, ſperas vxorem, incertum eſt, an accipias, uel qualem accipias, ſperas filios incertum eſt, an naſcantur, nati ſunt, incertum eſt, an viuant, viuunt incertum eſt, an proficiant, ſiue deficiant, quocunque te verteris incerta ſunt omnia, ſola mors certa, pauper es, incertum eſt, an diteſcas, indoctus es, incertum eſt, an erudieris, imbecillis es, incertum eſt, an conualeſcas, natus es, certum eſt, quòd morieris. Et in hoc ipſo quòd ipſa mors certa eſt: dies tamen mortis incertus eſt. Inter hæc incerta ſola mors certa, cuius etiam hora incerta, & ſolum cauetur, quòd nullo modo deuitatur. hæc ille. Item de mortis certitudine. Hugo in de ſacramentis, lib. j. parte. 6. Si, inquit, primus parens in ſtatu innocentiæ perſtitiſſet, & non per inobedientiam contra Deum peccaſſet, ipſe cum tota ſua poſteritate ſine morte corporali ad cœlum corporaliter tranſlatus fuiſſet, ſed q̃a præceptum domini præuaricatus eſt, iam tam incuitabilis eſt mors homini, quòd nullus poteſt eam euadere, quia cum vltimate percutiet. & ideo mors ſagittario rationabiliter poteſt aſſimilari. Nam ſicut ſagittarius, quando arcum trahit ad ſignum ſagittans, ſagitta aliquando cadit ultra metam, aliquando circa, aliq̃n a latere: ſed ta͂dem accidit, ꝙ ſignum percutit. Sic ſpiritualiter mors, quæ arcum ſuum tetendit cum ſagitta ſua, aliquando percutit ſuperiores & magnates, qui ſunt ſuper te, aliquando ſeruos tuos, filias, uel ancillas, qui ſunt ſub te. Aliquando amicos tuos a dextris, aliquando inimicos a ſiniſtris. Sed tandem infallibiliter in corde te percutiet, & nimirum: nam experientia docente, quamuis homo ignarus, quando primo addiſcit artem ſagittandi, diu eſt,

antequam poſſit metam percutere: nam ad Adam per lõgum tamen exercitium ſecurior eſt de manu ſua,& citius metam percutit. Sic ſpiritualiter poſt peccatum primi parentis diu erat antequam mors potuit metam prædictam percutere:nam ad Adam, qui erat primus hõ, ſagittauit. 930.annis, antequam eum percuſſit. Ad Seth verò filium eius.922.annis, & ad Matuſalem filium Enoch. 969. annis: quia ꝑ tot annos vixerunt, qui fuerunt in prima ætate mundi, vt patet Gene. 5. ſed iam per longum exercitium: quia exquo hanc artem ſagittandi primo incepit addiſcere, ideo iam & nimirum ſecurus eſt ita de manu euadere ultra. 60. uel 80. annos. immo aliquos percutit ad primum ictum, hoc eſt in primo die ſuæ natiuitatis, uel in prima ętate, & ſi percutiet hominem in peccato mortali, nedum percutit ipſum morte temporali:ſed etiam, quod in comparabiliter grauius eſt morte æterna. & ideo ut hanc ineuitabilem mortis ſententiam conſideremus, monet nos ſapiens Eccleſi.38. Memento iudicij mei, ſic enim erit, & tuum mihi heri, & tibi hodie. Item Dauid Rex & Propheta.2. Regum.14. Omnes morimur,& quaſi aqua dilabimur in terram. Et notabiliter dicit morimur, & non moriemur ad monendum nos conſiderare, quòd mors appropinquat nobis ſine aliqua tardatione. vnde Eccleſiaſt.14.Memor eſto:quoniam mors nõ tardabit. vnde mors tam prope eſt, quòd ſequitur te,quicunque fueris ſenex, vel iuuenis,ad talos, immo tam prope eſt, quòd ſumus omnes quaſi iam morientes, dicente Apoſtolo.2. Cor.6.Quaſi morientes ecce viuimus, nonne rationabiliter diceretur homo quaſi moriens, contra quem data eſſet a iuſto iudice ineuitabilis mortis ſententia,ſic certe eſt de nobis. Nam ſecundum Greg.13.mo.Data erat ſentẽtia mortis contra nos, quando dixit primis noſtris parentibus in paradiſo. Quacunque die comederitis ex eo morte moriemini. Gene.2. ſed ſtatim uenit diabolus ex inuidia, quam habuit,quòd homo haberet gaudium cęli, quod ipſe per ſuperbiã perdidit,ſuggeſſit eis, quòd de fructu ligni uetiti comederent. di. Nequaquam moriemini,& mulier uidens,ꝙ bonum eſſet lignum ad ueſcendum & pulcrum oculis,aſpectuiq; delectabile, & magis credens diabolo,quam Deo.tulit de frũctu eius & comedit. deditq; viro ſuo, qui etiam comedit de illo, & aperti ſunt oculi amborũ, & ſtatim viderunt & inuenerũt quod dixit Deus, & falſum eſſe,quod dixit diabolus eis.certe iſto modo nunc dicit Ezech.18.Anima quæ peccauerit ipſa morietur, hoc eſt anima, quæ contra Dei præceptum guſtauerit de fructu carnalis voluptatis, ſiue de fructu uanægloriæ, & huius uitæ miſerabilis proſperitatis morietur, nedum morte corporali:ſed etiam niſi fructuoſę pęnituerit morte æterna. Sed venit diabolus ex inueterata ſua inuidia & malitia, oſtendit eorum oculis carnalibus fructum carnalis voluptatis diuitiarum,& huius mundi proſperitatis ſuggerens hominibus contra Dei præceptum ex illis intrepide deguſtare. promittens eis,quòd nequaquam morientur, & miſera caro humana, quæ per mulierem intelligitur, uidens oculis carnalibus fructum carnalis voluptatis diuitiarum, & huius mundi proſperitatis, quòd pulcrum & delectabile eſt uiſui corporali & maiori credulitate adherens fraudulitate ſuggeſtionis diaboli, quam veriſsimis verbis diuinis, ſine metu de iſto fructu guſtat, & tradit inde uiro ſuo, ideſt ſpiritui ſuo, faciens illum ſuis delectationibus cõſentire: & cum ſemel de iſto fructu guſtauerit, fructus iſte uidetur eis tam delectabilis, quòd appetitus eorum de illo nũquam poteſt ſatiari, quod manifeſtę patet tam uiris eccleſiaſticis, quam etiam temporalibus, qui non curant quocunque falſo modo ſiue rapina, ſiue periurio, vſura, vel ſymonia fructum iſtũ acquiſierint:ſic quòd illum habere potuerint, immo & propter delectationem, quam in iſto fructu habuerint, qualiter mors eos perſequitur,non vident. imò & quòd morientur, quouſque mors ſubito, & ex improuiſo eos arripuerit, penitus obliuiſcuntur. Et iſtud oſtendit Vualler.per exemplum, in ſum. ſua colla. ad omne genus hominum, parte. 7. diſtin.3.capitu.2.& de eodem exemplo loquitur Ianuenſis in legenda uitæ ſanctorum Barlaam & Ioſaphat, & eſt vnum de exẽplis, per qđ Barlaã

con-

conuertebat Ioſaphat ad fidem Chriſtianam. Et illud idem exemplum recitat Odo ſuper euangelia, ſermone. 42. ubi narrat, quòd quidam vnicornis quodam tempore perſecutus eſt quendam hominẽ ut eum occideret, & eſt unicornis aĩal, cuius fortitudini nullus mortalis homo reſiſtere poteſt. Et ideo meritò homo iſte hoc animal fugiens, & cum ab eo fugit in quandam foueam ſiue puteum cecidit, in cuius fundo fuerunt ſerpentes, bufones, & reptilia crudeliſsima quaſi innumerabilia: ſed dum in hunc puteum caderet, quandam arbuſculam apprehendit, & in ea ſe tenuit, ad arboris verò radicem vidit duas beſtias, vnam albam, & aliam nigram arboris corrodentes radicem. Vidit etiam iuxta ſe draconem horribilem ignem de ore expirantem paratum ad eũ deuorandum, ſiue in profundum putei præcipitandum, vt a ſerpentibus deuoraretur. Ecce quadruplex periculum vnicornis perſequens ad eum occidendum, duæ beſtiæ ad arboris radicem corrodendum. Draco paratus ad eum rapiendum, & ſerpentes parati ad eum deuorandum: ſed non obſtantibus iſtis periculis miſer homo iſte conſpiciens vidit in arbore quoddam pomum mellificum, de quo guſtãs propter eius dulcedinem omnium periculorum, in quibus erat, oblitus eſt, quouſque tandem arbore cadente a dracone raptus eſt, & proiectus in profundum putei ſubito a ſerpentibus deuoratus. Moraliter homo iſte, ut dicũt doctores prædicti, eſt homo peccator, vnicornis, cuius fortitudini nemo reſiſtere poteſt, mors eſt corporalis, quam nemo poteſt euitare, ſed tamen miſer peccator ponens ſuam fęlicitatem in mundanis vanitatibus, & carnalibus deſiderijs, inquantum ſufficit hunc vnicornem fugiens cadit in foueam peccati, & in quanto magis in peccato, intanto profundius verſus puteum inferni. Arbor, in qua pendet, eſt iſta miſerabilis vita corporalis. Duæ beſtiæ, ſcilicet alba & nigra radicem arboris corrodentes dies, & nox ſunt uitam hominis conſumentes. Draco diabolus eſt, qui teſte Apoſtolo. j. Petri vlti. Tanq̃ leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Pomũ mellificũ carnalis delectatio, bona tẽporalia, & proſperitas mundana, quorum delectatio facit miſerum peccatorem prædictorum periculorum, in quo ponitur, obliuiſci, quouſque ſuperueniente morte ſubitanea ex improuiſo rapiatur ad profundum inferni. vnde Iob. 21. Tenent tympanum & cytharam, & gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

4 † Hãc igitur mortis certitudinem, & horæ mortis incertitudinem monet nos B. Auguſt. in de ſpeculo humanæ miſeriæ, diligenter conſiderare, ubi ſic. Memorare (inquit) o homo finis tui, memorare, qualis futurus ſis, & quo iturus es de hac uita. Nudus exiſti de vtero matris tuæ, & nudus ſubtus terram ibis, conſument vermes corpus tuum, cur lætatur caro, quæ paratur vermibus eſca, nec hodie læteris: nam forte cras morieris. Quid tanto ſtudio ferculorum alternationibus diſtẽderis, recogita quæſo, cui pinguedinem iſtam nutris, tu tãdem vilis ſarcina vermibus proijcieris præcioſa varietate circundatus, quid te conſpicis auro & gemmis ornatus, quid gloriaris, propter te alios quare cõtemnis, veniet & dies illa, qua hoc nitore exutus horribilis appareas, cilicio inuolutus, fruſtra patenti glorians palatio, infra breue ſtricto arcendus es ſarcophago, aut forſan feris, & auibus expoſitus corrodendus eris, aut unius gurgitis deuorandus piſcibus demergeris, & ſic ſepulturæ miſer carebis honore. Et ſequitur ibidem. Tu homo aliquando attende, & aliqñ cognoſce, perge ad ſepulcra mortuorum, & uide exempla uiuentium, iacent oſſa, & perit homo: & tamen reſeruatur cauſa eius vſque in diem iudicij, fuit & ipſe ſimilis tibi viuens in uanitate, ſtudens in deſiderijs ſęculi, multiplicauit enim agros, & plantauit vineas, implens horrea ſua, in apothecis multis lætatus eſt, in abundantia uix finem lætitiæ dabat, pro cupiditate currebat, multas uiduas, & orphanos opprimebat, adulteria, homicidia, furta, & incendia commiſit, quantos pauperes captiuauit, quantos miſeros expoliauit, & ſecum ad inferos nihil detulit: ſed omnia conſumauit, & una hora expirauit, reliq̃t diuitias,

quas malè quæſiuit,& inuenit pœnas, quas nō ſperauit. Ecce ablata ſūt omnia ab oculis eius, vbi igitur ſunt omnia, ubi pompa, ubi ſciſma, vbi exquiſita conuiuia, ubi gemmarum ambitio,& ubi auri & argenti pondus immenſum, vbi ſerui ſubditi, & antecedentium turba cliētum, tranſierunt omnia ab oculis eius iacens in ſepulcro redactus eſt in puluerem, abſceſſerunt nerui a compagibus ſuis, putatur requieſcere corpus eius, & habitat in inferno anima eius. hæc Aug. Vnde Bern. in de meditationib. ca. 4. cum quo concordat Hugo in li. ſuo de anima, ubi ſic. Dic mihi, inquit, ubi ſunt amatores ſeculi, qui iam tarde fuerunt, dic, quid eis profuit inanis gloria, breuis lætitia, mundi potentia, quid carnis uoluptas, quid falſæ diuitiæ, vbi riſus, vbi iocus, vbi iactantia, hic caro eorum vermibus, anima ignibus deputatur infernalibus, donec rurſus infelici colligati coniugio ſempiternis inuoluantur incendijs: qui enim ſocij fuerūt in uitijs, ſocij erūt in pœnis: vna namque pœna implicat, quos vnus amor in crimine ligat. Et ideo meritò B. Aug. in quodam ſer. de vanitate ſeculi. Retrahat, inquit, vos a malis operibus eorum interitus, quos præmiſiſtis. Attendite calamitates, & conſiderate ſepulcra eorum, qui ante pauca tempora uobiſcum erant, quid ſunt, quid fuerunt, & quid eis uanæ delitiæ profuerunt, ecce quòd ex eis ſoli cineres remanſerunt, qui ſi loqui modo poſſent, hæc uerba dicerent: vt quid vos criminibus, & vitijs oneratis, conſiderate oſſa noſtra, & ſic vobis horreat cupiditas veſtra, quod vos eſtis non fuimus, & quod nos ſumus, vos eritis. hæc, inquit, oīa fratres chariſsimi ſollicita conſideratione penſate, & hæc conſiderantes expaueſcite, diemq; mortis ante oculos veſtros ſemper ponite, ad emētionē quantū poteſtis feſtinate, nolite negligere: quia dum libēter ac iocundiſsimè homo moratur in ſeculo, multaque tempora lōga diſponit agenda, ſubito rapitur & aufertur. hæc ille. Exemplum huius habemus in euangelio Luc. 12. de diuite locuplete, qui dum nimiæ ſollicitus circa bona tēporalia tractauit in mēte auaræ ampliare horrea ſua, audiuit dn̄m ſibi dicentem. Stulte hac nocte repetent a te animam tuam demones, quæ paraſti, cuius erūt. q.d. non tua. Sed quia infructuoſa eſt mortis meditatio, niſi aſsit debita præparatio, iō miſericors Saluator, qui teſte Propheta Ezech. 18. non vult mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & uiuat, monet nos ut ſimus erga mortem noſtram parati. Luc. 12. dicens. Eſtote parati: quia qua hora non putatis filius hominis ueniet. Et ſicut dicit Greg. 12. mora propterea voluit dominus nos latere finem noſtrum: vt dum incerti ſumus, quando moriemur, ſemper parati ad mortem inueniamur. vnde Math. 24. Vigilāte: quia neſcitis, qua hòra dominus veſter vēturus ſit. ſ. ad accipiendū aīas veſtras de hoc mundo. Sed rōne docēte ſi aliquis rex terrenus traderet alicui legiorū ſuorum vnum iocale præcioſum ſub tali cōditione, ꝙ ſi bene cuſtodiret illud, quouſque rex ab illo illud exigeret, ad dignitatem promoueretur maximā & honorē, ſed ſi illud negligēter deperderet, vel eo dormiente furari permitteret, ad pœnam traderetur perpetuam carceralem. Et ſi iſte hō non haberet alium locum ad cuſtodiendū iſtud præcioſum iocale, niſi domum luteā & ruinoſam, & una cū hoc vnus fortis & potens latro miſiſſet ſibi nuncios certificantes, quòd infallibiliter iocale ab eo furaretur: ſed diem tamen & horam quādo ad hoc agendum veniret non diceret. Nonne ergo in caſu iſto ſtultus eſſet homo iſte, niſi diligenter vigilaret, & aduentum iſtius latronis continue formidaret. Spiritualiter loquendo Rex regum, & dominus dominantium tradidit cuilibet homini ad cuſtodiendum vnum iocale valde præcioſum, ſcilicet animam rationalem, cuius præcioſitas ex hoc perpendi poteſt, quòd ſapientiſsimus mercator, qui vnquam fuit, ſcilicet Chriſtus Ieſus, pro illa dedit ſui cordis ſanguinem præcioſiſsimum, cuius minima gutta præcioſior erat toto huius mundi theſauro, quod conſiderans Apoſtolus. Empti, inquit, eſtis præcio magno, prima Corinthio. 6. Item. j. Petri. j. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana conuerſatione paternæ traditionis: ſed præcioſiſsimo ſanguine agni incontaminati & immaculati Chriſti Ieſu. Iſtud enim

iocale tam charè emptum habet quilibet homo in domo, uel in uaſe debiliſsimo ſui corporis dicente Apoſtolo. 2. Corin. 4. Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus, pro bona cuſtodia iſtius iocalis homo iuſtus promouebitur ad regnum cœlorum, dicente Chriſto. Complacuit patri ueſtro dare uobis regnum. Luc. 12. ſed ſi deperdatur, uel eo dormiente in peccato mortali, & latro mortis diabolus ſuperuenerit, & illud ab eo repuerit: tunc ligatis manibus & pedibus proijcietur in ignē æternum: iſte enim latro mors eſt, quæ ex improuiſo quaſi latro ſuperuenit peccatoribus. mittit quotidie nuncios peccatoribus, qui ſunt in firmitates corporales, ætas, capitis canicies, & caluitium, membrorum tremor, dorſi curuatio &c. Iſti enim nuncij certificant peccatoribus, quòd mors indubitanter infra breue ueniet, & animam ab eis rapiet: ſed diem & horam determinatè non limitat. Et ideo meritò dicit Chriſtus Mat. 24. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfami. qua hora fur uenturus eſſet, uigilaret utique, & non ſineret per fodi domum ſuam. ideo & uos etiam eſtote parati.

¶ †. Sed multi negligenter, & pernicioſæ ſe habent circa cuſtodiam iſtius iocalis: nam, ut dicit Holgot in lectura libri Sap. lec. 51. Aliqui iocale iſtud uendunt, aliqui illud perdunt, aliqui illud impignorant, & aliqui illud pro nihi lo ſuis dāt inimicis. Cupidi enim iocale iſtud vendunt pro diuinis terrenis, cuiuſmodi ſunt illi, qui rapinis, furtis, periurijs, falſis mercatio nibus, ſymoniæ, & uſuris ſe exponunt, ut diuitias terrenas acquirant. vnde Eccleſiaſt. 10. Nihil iniquius quàm amare pecuniā, hic animam ſuam uenalem habet. Secundò aliqui prædictum iocale perdunt, cuiuſmodi ſunt ocioſi negligenter uiuentes, & accidioſi ad omne opus bonum nihil curantes, niſi quòd vna dies prætereat & alia ſuccedat. Vnde Eccleſiaſt. 23. Eſt qui odit animam ſuam pro cō fuſione, ſcilicet pro confoſione vitiorum, in quibus per totam uitam ſuam dormit obſtinatus: ſimilis piſcibus, qui (ut dicunt naturales) multum appetunt dormire, & q̄n dormiunt, nihil mouent p̄ter caudam, quòd multoties vi dentes piſcatores, cum machinis ſuis eos accipiunt, & occiduntuſic certe multi uoluptuoſi appetentes dormire in ſuis peccatis, nihil mouentes p̄ter caudam, hoc eſt proponentes in fine uitæ ſuæ pęnitere, & hoc (ut dicunt) ſufficit ad ſalutem: ſed certè multoties contingit de talibus, ut dicitur Eccl. 9. ꝙ ſicut piſces capiuntur hamo, & aues cōprehendunt laqueo, ſic capiuntur homines tēpore malo. i. in tēpore malę uitę eorum capiuntur a diabolo ad pęnam æternam. Figuram huius habemus. 2. Reg. 2. ubi legitur, quòd erat magnum bellū inter Ioab & Abner, & pugnauerunt a mane vſque ad ueſperam, & nocte ſuperueniente vi dens Abner, quòd quaſi totus exercitus eius gladio perijt, rogauit Ioab, ut parceret ſibi, & populo ſuo. Cui Ioab, viuit dominus (inquit) ſi locutus fuiſſes mane, pęp ciſſem tibi & tuis. q. d. iam nimis tarde eſt. Spiritualiter Ioab Chriſtum ſignat, Abner falſum Chriſtianū, qui per totam diem uitæ ſuæ contra Chriſtum pugnat uitioſę uiuendo, & eius mandata trāſgrediendo contra doctrinam, & cōſilium ſpiritusſancti dicentis. Nolite pugnare contra Deum patrum ueſtrorum: quia non expedit vobis. 2. Paral. 13. nam Chriſtus finaliter uictoriam obtinebit, & miſerum peccatorem decedentē in peccato mortali, morte occidet ęterna, qui ſi tunc ſicut Abner miſericordiam poſtulet. Chriſtus reſpondere poteſt ſicut Ioab, nimis tarde eſt: quoniam in inferno nulla eſt redemptio. Et ideo meritò dicitur Eccleſ. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, nec differas de die in diem: ſubito enim uenit ira eius, & in tempore uindictæ diſperdet te. Tertiò dixi, ꝙ aliqui prædictum iocale impignorant, cuiuſmodi ſunt illi, qui in iuuētute uoluptuoſæ uiuunt, proponentes in ſenectute uitā ſuā emendare, & pœnitentiam agere: ſed ſicut vſurarij dant prodigis ad tempus certam pecuniā ſub pignore data pecunia longe meliori ea intentione, quòd finaliter pignus ſuum perdāt: ſic mundus & diabolus dant uoluptuoſis hominibus pro animabus ſuis uoluptates carnales, & diuitias temporales, & mundanos honores, qui tandem ſeneſcunt, debiles fiunt, & peccata conſuetudinis dimittere nequiunt,

& ſic pignus ſuum pro perpetuo perdunt, licet quando illud impignorare cęperunt, illud per pœnitentiam acquirere, & nõ perdere firmiter propoſuerunt. Alio modo et aliqui impignorant animas ſuas, ut puta prælati & curati, qui animas ſuas obligant pro animab. ſubditorum ſuorum, quorum vnicuique dicitur, cũ cura ſibi cõmittitur, illud. 2. Reg. 2. Cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit aĩa tua pro aĩa illius. Vnde cuilibet prælato ac et cuilibet paſtori eccleſiæ curam aĩarum habenti dicit dñs per Prophetã Ezechie. 33. Speculatorẽ dedi te domui Iſrael, audies igitur ex ore meo ſermonem annunciabis eis ex me: ſic dicente me ad impium, morte morieris, & ſi non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius a uia ſua inope & uiuat, ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem aũt eius de manu tua requiram, hoc eſt tibi imputabo eius damnationẽ, & te cum illo condemnabo ad pœnam æternam. Quam auctoritate pertractans B. Grego. ſuper Ezec. omel. 11. O (inquit) q̃ dura mihi ſunt iſta, quæ loquor: quia meipſum loquẽdo ferio, cuius neque lingua, ut dignũ eſt, prædicationẽ tenet, neq; inquantũ ſufficit timere, uita ſequitur linguã: quia ocioſis ſæpe uerbis implicor, & ab exhortatione atq; ædificatione ꝓximorũ torpens, & negligens ceſſo, qui in cõſpectu Dei ſum mutus & uerboſus, mutus in neceſſarijs, & uerboſus in ocioſis: ſed ecce verbum Dei de ſpeculatoris uita me cõpellit, ut loquar, tacere non poſſum, & tñ loquendo me ferri pertimeſco. Dicam, ut et cõtra me ſermo Dei ſonet per me. Ego meipſum reum eſſe nõ abnego, torpore meum atque negligẽtiam uideo: ſed erit fortaſſe apud ipſum iudicẽ impetratio ueniæ ipſa cognitio culpæ. Hec ille. Sed exquo tam ſanctus & diligens doctor de culpa taciturnitatis, & de negligentia uitæ tanto timore ſe offert irreprehenſibilem. Heu quid in excuſationem ſuæ damnabilis negligentiæ reſpondere, uel dicere poſſunt paſtores, & ſacerdotes moderni, qui ingurgitantes ſe vitijs, & uoluptatibus & negocijs ſecularibus, omnino a prædicatione uerbi Dei damnabiliter ceſſant. Vnde Auguſtinus in prologo ſermonum ſuorum. Pauci (inquit) ſunt ſacerdotes, qui verbum Dei fideliter prædicauit. Sed multi ſunt, qui damnabiliter tacent, alij ex ignorantia qui edoceri recuſant, alij ex negligentia, qui uerbum Dei contemnunt: ſed nec illi, nec illi poſſunt excuſari de culpa taciturnitatis: cũ nec illi præeſſe debeant, qui prędicare neſciũt, nec ipſi tacere debent, qui prædicare ſciunt, & licet non præſint. Nam, ut dicit Iſidor. in de ſum. bo. lib. 3. Sacerdotes pro iniquitate populorum damnantur, ſi eos ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. Quartò dixi, quòd aliqui prædictum iocale pro nihilo dant, cuiuſmodi ſpecialiter ſunt inuidi & iracundi: nam cupidus recipit pro aĩa ſua diuitias, lubricus uoluptates, ſuperbus honores, guloſus cibum & potum: ſed miſeri inuidi & iracundi nihil recipiũt, quod eos delectat: ſed amaritudinem, quæ animam contriſtat, & corpus debilitat & conſumit. De quolibet enim tali dici poteſt illud Iudicum. 9. Animam ſuã dedit periculis. Item Hiere. 12. Dedi dilectã animam meam manus inimicorum eius.

6 † Tertium, quod moueret hominem ad conuerſionis continuam accelerationem eſt, ut ſic a peccatis ſuis mundaretur, dum poteſt, ne forte cum uelit, non poterit. in uita enim præſenti poteſt homo ſurgere de peccatis, ſi uoluerit: ſed in uita futura ſurgere non poterit, & ſi uoluerit. Et ideo meritò Apoſtolus Roma. 13. Hora eſt, inquit, iam nos de ſomno ſurgere. Super quo Atton. Hora, inquit, alia eſt tempeſtiua, alia ſera, alia infructuoſa. Hora tempeſtiua eſt, ut dum uiuimus, dum ualemus, & dum peccare poſſumus, peccare ceſſemus. Vnde Apoſtolus. Dum tempus habemus operemur bonum, ad Galla. 6. Hora ſera eſt hora mortis. De qua beatus Auguſtinus. & ponitur in ca. de pe. diſt. 7. placuit. Si quis, inquit, poſitus in ultima neceſſitate ſuæ ægritudinis uoluerit pęnitentiam accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc uadit, fateor uobis, non illi negamus, quod petit, ſed nõ pręſumimus dicere, quòd hinc bene exit, ſi ſecurus hinc exierit, ego neſcio, pęnitentiam dare poſſumus: ſecuritatem autem dare non poſſumus, nunquid dico damnabitur, ſed nec dico liberabitur, uis igitur a dubio liberari, uis

quod

quod incertum eſt euadere, age pęnitentiam, dum ſanus es, & tunc pœnitentiam egiſti eo tempore, quo peccare potuiſti: ſi autẽ uis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, & non tu peccata. Hæc ille. Non tamen negandum eſt, quin in fine veram poſsit homo conſequi miſericordiam, qui ueram habuerit contritionem, cum ſcriptum ſit. Quacunque hora peccator ingemuerit, uita viuet: ſed quoniam vix, uel rarò in fine datur peccatori uera contritio: nã alius peccatis exigentibus ſua morte præuenitur, alius ex grauitate infirmitatis amittit memoriam, alius plus dolet temporalia inordinate amata relinquere, quam peccata commiſiſſe. & ideo rarò contingit, quòd tales in fine uerè pœniteant: & quamuis tunc uerè pęniteant: tamen tranſeundum eſt per ignem purgatorij, qui excedit omnem, quæ hic ſentiri poteſt pœnarum aſperitatem. Hora uerò infructuoſa eſt, pœnitere poſt mortem, qualiter pœnitebunt damnati in inferno: ſed tamen illa pœnitentia non erit ad remedium indulgentiæ: ſed potius ad augmentum pœnæ. Pœnitens namque ibidem tunc plagent & dicent. Operari dum licuit, uoluntas nobis de fuit: nunc verò voluntas tribuitur: ſed facultas omittitur. Hæc Atton ſuper epiſtolas dominicales ſermone primo. Item Iſido. Per illud (inquit) deteriorantur plerunque iniqui, quòd per patientiam Dei ſpacium accidiunt emendandi: quia illi moram uiuendi non utuntur ad pœnitentiam: ſed ad peccandi vſurpant audaciã a malo ſibi in deterius: quia tempus ſibi ad pœnitentiam indultum ad libertatem praui operis utitur. Feſtinare debet ad Deum pœnitendo vnuſquiſque, dum poteſt, ne dum ſi voluerit, cum tardè voluerit, omnino non poſsit. Proinde Propheta ait. Quærit dominum, dum inueniri poteſt, inuocare eum, dũ prope eſt. Et ubi inueniri poteſt, niſi in hac uita, in qua etiam & prope eſt omnibus inuocantibus ſe: nam tunc longè erit, quando dixerit. Ite maledicti in ignem æternum: modo enim non uidetur, & tamen prope eſt, tũc videbitur, & prope non erit: quia & uideri poterit & inueniri non poterit, ſed quando quiſquis peccare poteſt, pœnitet, qui uitam ſuam viuens ab omni crimine corrigit, non dubiũ, quòd moriens ad æternam tranſeat requiem: qui autem prauè uiuendo pœnitentiã in mortis agit periculo: ſicut eius damnatio incerta eſt, ſic eius remiſsio dubia, qui igitur cupit certus eſſe in morte de indulgentia ſanus pœniteat, ſanusque perpetrata facinora defleat. Hæc Iſido. in de ſum. bo. lib. 2. ca. 2. Qui enim differt agere pœnitentiam vſque in ſenectutem, vel uſque ad mortem, ſimilis eſt homini, qui haberet quatuor iumenta & onera eis ſufficientia portanda: & tamẽ imponeret omnia onera illorum quatuor iumentorum debiliori ex illis portanda: ſed certè ſic peccatores in omni ætate tot & tanta committunt peccata, ꝙ uix pro eis ſufficiunt pęnitentiam ſufferre condignam, ſed debiliſsima ætas ſenectus eſt, cui onus pœnitentiæ pro peccatis oĩum ſuarum ætatum nituntur imponere. Vnde & fatuitas talium in uitas patrum oſtenditur per exemplum, ubi legitur, quòd Arſenius uidit hominem ligna cedentem, & grandem inde ſarcinam facientem, quam ſubleuare tentauit, & præ eius nimia ponderoſitate ſubleuare non poterat, quo non obſtante iterum alia ligna cędebat & ſarcinę cõtinuè addidit. Spiritualiter talis eſt homo peccator, qui plura cõmiſit peccata, quàm portatione põderis pnĩę redimere ſufficit: & tñ nullatenus peccare deſiſtit: ſed ſemper peccata peccatis accumulat, & ſic materiã ad ſarcinã pnĩæ quã portare non ſufficit ſuperaddit. Itẽ differens uſq; ad mortẽ pęnitere ſimilis eſt homini ludẽti ad ſcacariũ & parum de ludo ſcienti: cogitanti tñ in ſemetipſo, ego permittam familiam meam auferri: ſed in fine illum, cum quo ludo, in angulo mattabo ſcacarij, non obiiante, ꝙ ſciret illum, cum quo luderet, ſubtiliſsimum eſſe luſorem. Spũaliter, uelut imperitus luſor eſt hõ peccator: qa ſemper in omni tentatione ſuperatur, & familiam uirtutum amittit: ſed quaſi ſubtiliſsimus luſor eſt diabolus. Et nimirum: quia ab initio mundi exercitatus eſt in ludo tentationum: magnus igitur fatuus eſt peccator, qui peccando uoluntariæ permittit eum uirtutes ſuas auferre ſub ſpe capiendi

ipſum in angulo uitæ ſuæ.i.mortis articulo. Et ideo meritò de talibus dr̄ Iob. 21. Ducût in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Vnde narrat B. Greg. 4. dialogorũ, & idẽ habetur ſuper euangelia, ome. 12. ꝙ quidã hõ dio differens de peccatis ſurgere, tandem uerò ſubito cadens in infirmitatẽ mortalẽ, vidéſq; demones horribiles cœpit tremere, paleſcere, ſudare, & miſerabiliter clamare, & huc, illucque in lecto feriebatur, & circũquaq; uidit, ꝙ præ timore ſuſtinere nõ valuit ad ultimũ omnium dolore circũdatus cœpit clamare & petere, indutias vſque mane: ſed quia longũ ſpacium cõtempſit, qđ fuit ſibi darũ ad pœnitendum, iuſto Dei iudicio nõ fuit exauditus: ſed ſtatim ad profundũ inferni aĩam ſuam emiſit. hæc Greog. Et iõ ſecundũ conſiliũ Saluatoris Mat. 24. & Mar. 11. Orate, ne fiat fuga ueſtra in hyeme, uel in ſabbato. Sup quo Greg. ome. 12. Per legis (inquit) mandatũ ambulare longius in ſabbato non licet, hyems quoq; ad ambulandũ in impedimẽto eſt: quia greſſus ambulantiũ torpor frigoris aſtringit, ait Gre. Orate, ne fiat fuga ueſtra in hyeme, vel in ſabbato, ac ſi apertè dicat. Videte, ne tunc quæratis peccata veſtra fugere, qñ iam non licet meritoriȩ ambulare. illud quoq; tp̃s, quo fugere non licet, mõ dẽt cogitare, dummõ licet illa hora noſtri exitus ſem p ẽ intuẽda, de qua Chriſtus ait Vigilate: qa neſcitis diẽ, neq; horã. Hæc Gre.

7 † Quartum, qđ moueret hoĩem peccatorẽ ad cõuerſionis accelerationẽ eſt hoc, ꝙ conuerſio dilata eſt difficilis, accelerata uerò facilis. Vnde Beda ſuper Lucã. Diabolus (inquit) in quanto diutius poſſedit hoĩem, intanto difficilius eum dimittit, & inquanto citius, intanto facilius diaboli dñium euitatur. Et ſicut optimus modus occidendi ſerpentẽ materialem eſt per cõtritionẽ capitis, ſic ſpũaliter optimus modus uincendi ſerpentẽ infernalẽ eſt per cõtritionẽ capitis ipſius. vnde tunc caput eius cõteritur, cũ in principio conflictus ipſe deuincitur. Vnde dñs dixit ad ſerpentẽ de muliere. Ipſa conteret caput tuũ. Vnde & primi Reg. 17. legitur Dauid percuſiſſe Golyam in fronte, & ſic eum interſeciſſe. In fronte diabolũ percutit, qui in principio vitæ ſuæ eum deuincit: ſed velut in calcaneo vult eum percutere, qui in fine vitæ ſuæ quærit eũ vincere. Pharao aũt populum Iſraeliticũ in primogenitorũ dimiſit; vt legitur Exod. 12. per alias plagas non dimiſit eum; Sic nec diabolus populũ Chriſtianũ perfectè dimittit, donec eccleſia ſtudeat correptionẽ paruulorũ, & laboret ad interficiendũ peccata, dum recentia ſunt. Nam experientia docente, puerilis ætas tenera eſt, & diſciplinæ ſuſceptibilis impreſsionis: ſenilis uerò ætas dura eſt & indiſciplinabilis. Vnde Eccle. 30. cap. Curua ceruicẽ filij tui in iuuentute, & tum de latera eius, dum infans eſt, ne forte induret, & non credat tibi. Nam ſicut virgula dum tenera eſt, & ſi curua ſit, põt ad rectitudinẽ reduci: trabem verò poſtq̃ deſiccata eſt, ſi curua ſit, eſt impoſsibile ad rectitudinem reducere: ſic paruuli corrigi poſſent, ſi diligentia debita adhibeatur: de ſenibus uerò in malitia ſua induratis nõ multum ſperandum eſt. Vnde Ber. Oĩs (inqt) malus animus prius, quàm indureſcat, malitia eius molliri poteſt: ſed poſtq̃ indurauerit, deſperandum eſt, ideſt non multum ſperandum, & nimirum: quia induratus diſsipauit in ſe bona naturæ, hoc eſt uirtutes naturales, quas habebat in iuuentute amiſit, ſcilicet virginitatem, innocentiam, & humilitatem, propter quas virtutes dicit dominus Math. 19. Sinite paruulos venite ad me & nolite prohibere: talium enim eſt regnum cœlorum, ſcilicet talium, qui habent per gratiam virtutes quas habent paruuli per naturam. Item inquanto diutius lignum, vel combuſtibile iacuit in aqua, intanto difficilius recipit ignem: ſicut manifeſtum eſt de candela madefacta, quouſque fuerit aqua ignis calore conſumpta ignis lumine non accenditur: ſic inquanto diutius homo iacuerit in aqua vitiorum, intanto difficilius recipit lumen gratiæ ignis ſpirituſſancti: quia quouſque aqua uitiorum fuerit calore ignis ſpirituſſancti conſumpta, anima lumine gratiæ non accenditur. Item inquanto homo diutius in peccato manet, intanto amplius pondere peccatorum oneratur & opprimitur: quia peccatum, quod cito per pȩnitentiã non diluitur, ſuo pondere ad aliud trahit peccatum: & cum oĩs potentia humana

ſit debilitabilis, patet ꝙ in quanto diutius homo manet in peccato, intanto difficilius eſt ipſum reſurgere, qui igitur modico pódere peccatorum intanto oneratur, & deprimitur, ꝙ reſurgere non poteſt: quomodo cum maiori pondere, & cum ipſe debilior efficitur, poterit reſurgere. Vnde fatuitas talium, qui uitam ſuam uitioſam differunt emẽdare, oſtenditur per tale exemplum in uitas patrum, ubi legitur, quòd beatus Arſenius, qui habitauit in heremo Siriæ, audiuit uocem dicentem ſibi. Egredere & oſtẽdam tibi opera hominum, qui egrediens uidit ethiopem nigrum cum ſecuri ligna cędentem, & magnam inde ſarcinam facientem & leuare tentantem: ſed leuare non ualentem, quo non obſtante alia ligna cædebat, ſarcineque continue applicauit. Quo facto viſionem expoſuit ſibi Angelus dicens. Homo iſte peccatorem ſignat, qui ad ſarcinã peccatorum, quam leuare non poteſt, peccata continue ſuperaddit. Item conuerſio dilata eſt dificilis propter multiplex impedimentũ, quod habet. Quorum unum eſt amaritudo triſtitiæ, quam habet peccator, quando cogitat ſe ſeparari a diuitiis, mũdanis honoribus, & a uita uoluptuoſá, in qua diu uixit, de qua amaritudine dicitur Eccleſiaſt. 42. O mors quam amara eſt memoria tua homini iniuſto. Secundum impedimentum eſt magna reſiſtentia. unde in fine malæ uitæ & diu continuatæ diabolus maximè impugnat peccatorem, ſciens ꝙ ſi eum tunc amiſerit, nunquam eum de cætero recuperabit. unde Gen. 3. dicitur ſerpenti. Tu inſidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui eſt extrema pars hominis, intelligitur finis uitæ, cui diabolus maximè inſidiatur. Tunc.n. ſummum ſtudium & maximum laborem apponit, ut hominem deuincat. Magna igitur fatuitas eſt eorum, qui ita præſumunt, quod in morte conuertentur, & ꝙ diabolum tunc deuincent, quando ipſe fortius præparatus eſt ad prælium & diligentius contra eos pugnat.

8 † Tertium impedimentum eſt magna diſtantia, quæ eſt inter Deum & peccatorem. Vnde Pariſien. in de uitiis, par. 5. tract. de accidia. In quanto inquit aliquis in peccato diutius moratur, intanto amplius a Deo elongatur: ſed non eſt ueriſimile, quod ille, qui non ceſſat, ſe elongare a Deo per quadraginta annos, dum iuuenis, fortis & potens eſt, poſſet de facili in uno die duobus uel tribus, in quibus durat infirmitas, & quando ſenex eſt, debilis & impotens ad laborandum ad Deum redire, licèt hoc poſſet contingere flante uento inſpirationis Spiritusſancti. Sed quia hoc raró accidit, ideo ſcriptum eſt. Qui elongant ſe a te peribunt. Solet enim dici, quod tantum eſt ſpacium a ſancto Dyoniſio uſque ad urbem Pariſienſem, quantum eſt ab urbe Pariſienſi uſque ad ſanctum Dyoniſium. & ideo qui uoluerit tranſire a ſancto Dyoniſio ad Pariſius, & redire ad ſanctum Dyoniſium, tãtum tempus requireretur in redeundo a Pariſius ad ſanctum Dyoniſium, quantum requireretur ad pertranſeundum a ſancto Dyoniſio ad Pariſius: ſaltem niſi uelocius iretur inde redeundo quam illic pertranſeundo, ſic qui longo tempore a Deo ſe elongat, non niſi longo tempore ad Deum reddit, ſaltem niſi uelocius & feruentius redeat, quam ſe elongauit, quod experientia docente raró de aliquo contingit. In cuius rei figura legitur Luc. 2. ꝙ Maria & Ioſeph recedentes a Hieruſalem omiſerunt Ieſum in Hieruſalem, & non receſſerunt a Hieruſalem, niſi iter unius diei: antequam cognouerunt eum omiſſum: ſed redeuntes per triduum cum magno labore, & dolore quæſierunt eum, antequam inuenirent eum. unde poſt triduum inuenerunt eum in templo. Ecce maius tempus habuerunt ad inueniendum Ieſum quam omittendum. Vnde Bern. Magna (inquit) confuſio diligentius ſeculares pernicioſa quam nos utilia perquirunt, alacrius currunt ad mortem, quam nos ad uitam. In cuius rei figura legitur imminente paſsione Chriſti cum cæteri Apoſtoli ſomnolenti eſſent, ſolus Iudas ſomno non opprimebatur: ſed procurabat, ut eos adduceret, qui Dominum ſuũ compræhenderent, ut patet Matth. 26. Et nimirũ, cum circa mortem homo habeat plura impedimenta. ſ. infirmitatem & ſollicitudinem de diſpoſitione domus ſuæ, quæ uix permittunt eum cogitare de ſalute animæ ſuæ. Vnde Hieronymus. Dum infirmitate opprimeris, nihil

aliud

aliud cogitare potes, quam quod ſentis, hoc eſt niſi fuerit ex ſpeciali Dei gratia, quā tunc forte propter ſua demerita peccator carebit. Vnde Auguſt. Iuſtum eſt inquit ꝙ a Deo contemnatur moriens, qui Deum omnipotentem contempſit uiuens. unde Iſa. 33. Veh qui ſpernis, nonne ipſe ſperneris. Item Criſoſto. Hac inquit animaduerſione percutitur impius, ut moriēs obliuiſcatur ſui, qui dum uiueret, oblitus eſt Dei. Prædicta enim a Deo elongatio non eſt per locorum ſpacia a Deo receſsio: ſed potius per iniquitatem a Deo auerſio. Vnde Iſidor. in de ſummo bono, libr. 3. cap. 14. Non per locorum inquit ſpacia: ſed per affectum bonum, uel malum itur, uel receditur a Deo, neque greſſu pedum: ſed greſſu morum elongamus, uel propinquamus ad Deum. Hæc ille. Item Linc. dicto 63. Cum quis inquit mortaliter peccando a Deo recedit, abijt cum filio prodigo in regionem longinquam, & uerè in regionem longinquam: quia in regionem diſſimilitudinis a regione ſimilitudinis, quā deſerit infinita diſtantia remotam. Amor namq; eſt cum amato, & amans cum amore. Vnde vnuſquiſque amans cum ſummo a ſe amato eſſe conuincitur. Vbi enim eſt theſaurus tuus ibi eſt & cor tuum. Cum Deo itaque eſt, qui Deum ſummè diligit: cum autem auertit amorem ſuum a Deo, ad ſummè amandum aliud ab ipſo, ipſa amoris ad creaturam conuerſio eſt a Deo receſsio, & in longinquam regionē abitio: ſed quicquid citra Deum eſt etiam nobiliſsima creatura pura in ſe cōſiderata in infinitum minus eſt Deo: quia Deus omni creatura in infinitum maior, potentior & melior. Deus itaque infinitè excelſior eſt omni creatura: cum itaque amans ſit cum amato, qui amorem ſuum auertit a Deo, & conuertit ad aliud: etiam ſi ad nobiliſsimam creaturam illum conuertat, recedit ab excelſiori ad infinitum inferius, igitur per infinitum recedit ab eo, cum quo fuit. Quam longe igitur abeūt, qui a ſummo bono ad imas uoluptates corporeas deſcendunt, & qui tam longe abſunt, qua uirtute redibunt: non enim poſsibile eſt, ut infinitas pertrāſeatur a uirtute finita. Omnis autem creaturæ uirtus etiam creaturæ potentiſſimæ ſolum finita eſt. Non eſt igitur poſsibile, vt de tam longinqua regione ad ſummi boni celſitudinem fiat reditio ſola uirtute creata; etiam uniuerſa ſimul ſumpta: quia etiam uniuerſæ creaturæ uirtus finita eſt: cum ſint uirtutis finitæ ſingulæ: non igitur lapſo patet reditus ad Deum, niſi per uirtutem infinitam: ſola namq; uirtute infinita poſsibile eſt infinitam diſtantiam pertranſire: uirtus autem infinita, qua tranſeatur hæc diſtātia infinita, ut ad Deū redeatur, eſt ſola gratia, quæ eſt Spūſſanctus, cuius tam bonitas, quam potentia immēſa eſt a qua gratia ſeparatio cum ſit uirtutis infinitæ deceſsio, uel a uirtute infinita deflectio, infinita motio eſt, qua peccator abijt in regionē diſſimilitudinis a regione ſimilitudinis infinita diſtantia ſe motam: ſed o ſi uellet, qui tam longe abijt, audire uocem poſt tergum monentis & clamantis. Adam, Adam ubi es, & excitatus hac uoce ſalubriter exprobrante & etiam miſericorditer reuocante conſiderare, quæ bona reliquit, q̄ longe ab illis deceſsit, & in quas miſerias cecidit: quia tunc inueniret ſe reliquiſſe uitam ſine defectu, fortitudinem ſine debilitate, pulchritudinem ſine difformitate, dulcedinem ſine amaritudine, lucem ſine tenebris, & ut ad unum oē bonum dicam ſine oīs mali adiunctione, & ab his nō mediocriter ſed in infinitum longe abijſſe: & ſic ſe inueniret: ſed ubi niſi in morte & debilitate & deformitate, & amaritudine & tenebris. Et ut ad unum dicit, ubi ſe inueniret, niſi in ueh qui reliquit omne gaudium: hāc. n. a Deo prolongationem cum lamentatione deplorat propheta dicens. Heu mihi: quia incolatus meus prolongatus eſt. uñ & Dominus per prophetam, Oſeæ 9. Veh eis, cum receſſero ab eis, hoc eſt. n. ipſum recedere ab illis, quod eſt eos recedere ab eo, & quis inueniens ſeipſum tam longe a ſalute ſua, niſi amens non clamat, gemenſq; dicit ſurgam & ibo ad patrem meum & dicam. Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut unum de mercenarijs tuis. Et licet dictum ſit, peccatorem per infinitum a Deo recedere: non tamen ſic ab eo recedit, quin eum ubique inueniat, qui immenſus eſt. Vnde pſalmus. Quo ibo a ſpiritu tuo,

ritu tuo, & quo a facie tua fugiam. Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero ad infernum, tu ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Vbi enim non inuenit peccator legem tuam Domine, & lex tua ueritas, & tu ueritas, ubi igitur te non inuenit, inuenit quidem, recedens enim a te placido inueniet te iratum, recedens a te leui, inueniet te aſperum, recedens a te dulci, guſtat te amarum. Hæc Linc.

9 † Quintum, quod moueret hominem ad conuerſionis continuam accelerationem, eſt conſideratio periculoſi ſtatus, in quo peccator exiſtit. Vnde Gene. 3 legitur, Dominum dixiſſe ad Adam, poſtquam peccaſſet. Adam ubi es, in hoc innuendo, quòd conſideratio ſtatus periculoſi, in quo eſt peccator, moueret eum ad ſuum dolendum feſtinanter peccatum. Vnde in quanto periculo ſit peccator exiſtens in peccato mortali, poteſt oſtendi multipliciter. Primò ex hoc, quòd iuſtitia Dei tenet gladium euaginatum ſuper caput eius: ut ſecet eum medium, animam. ſ. a corpore ſeparando, & illam in ignem æternum proijciendo. De quo gladio dicitur Amos 9. In gladio morientur omnes peccatores populi mei. Item Ezech. 21. Egredietur gladius meus de uagina ſua, ideſt gladius uindictæ de uagina miſericordiæ ad omnem carnem, ideſt ad omnes homines carnaliter uiuentes: ſed miſericordia Dei gladium iſtum aliquando detinet, ad uidendum ſi forte peccator uelit pœnitentiam agere. unde Tren. 3. Miſericordia Domini eſt, quòd non ſumus conſumpti. Secundò in quanto periculo ſit homo peccator, patet ex hoc, quod homo peccator, ſiue anima peccatrix eſt in caſtro ſolum pariete uitreo circumſepto inimicis fortiſsimis undique obſeſſo. Paries iſte eſt corpus ad modum uitri fragile, inimici demones ſunt, quos oportet ad deſtructionem huius parietis magnas erigere machinas, quia unus paruus lapis manualis ſufficit ad eum deprimendum. Vnde mirum eſt quomodo peccator ſecurus ſit, qui capitales inimicos habet adeo potẽtes, ſicut ſunt demones, & eſt in caſtro tam debili, & cum illis undique eſt obſeſſus. Tertiò in quanto periculo eſt homo peccator, patet ex hoc, quod exercens in peccato mortali, quaſi ad portas inclu ſiue aduenit inferni. unde de talibus dicit pſal. Appropinquauerũt uſq; ad portas mortis. Portæ. n. mortis ſiue inferni peccata ſunt mortalia, ſic. n. uocat ea Chriſtus Matth. 16. ubi de uiro iuſto dicit. Portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eum. Ad portã inferi dicitur peccator peruenire, qui eſt in peccato mortali, quia inter ipſum & infernum nihil intercipitur, niſi luctus paries corporis. Nam ſi anima in peccato mortali a corpore ſeparetur, quaſi ſubito in infernum intraret. unde Iob 21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcẽdunt. Vnde ſicut dicit Bartholomeus in de ꝓprietatibus rerum lib. 13: In mari eſt unus magnus piſcis, qui aliquando eleuat ſe, & portat ſuper dorſum ſuum arenam maris, quod uidentes nautæ putant ibi eſſe ſolidam terram, & uolentes ibidem ſe recreare, exeunt de naui, & ponũt ſe ſuper dorſum piſcis, & ibi ſua figunt, tentoria, ludunt, & iocũdantur, de quo piſcis iſte aggrauatus antequam ſciuerint, ſub trahit ſe, & nautæ ſubito ſubmerguntur in mare. Spiritualiter per mare intelligo mundum iſtum, qui ſemper fluit, & refluit ad modũ maris, per nautas intelligo homines peccatores hic in mũdo uiuẽtes, ꝑ nauẽ intelligo pniãm, ſiue uitã pęnalẽ huius mũdi. In naui uerò ꝓijcitur hõ uento fortunæ, mõ ad terram proſperitatis & lætitiæ, mõ inter fluctus aduerſitatis, & triſtitiæ, ꝑ magnũ piſcẽ iſtius maris intelligo illũ magnũ dñm nrm Ieſum Xp̃m, de quo dicit pſ. Magnus Dñs nr̃ & magna uirtus ei⁹. Per dorſum iſtius piſcis intelligo proſperitatẽ mũdanã, ad quã Deus diuertit dorſum ſuũ ipſam deſpiciẽdo. Per arenã uerò poſitam ſupra dorſum ꝑdicti piſcis intelligo diuitias mũdanas, q̃ a propheta reputant̃ tanq̃ puluis, quem ꝓijcit uentus a facie terræ. Sed multi inſipientes putãtes illas eẽ ſtabiles & ꝑmanẽtes ponũt ſuã affectionẽ inordinatẽ ſuꝑ illas tanq̃ ſupra dorſum prædicti piſcis, & multoties diu Deus expectat ad uidendum, ſi uellent redire ad nauẽ pœnitentiæ. Vnde Iſa. 30. Expectat Dñs, ut miſereatur

miſereatur noſtri: ſed quia nimiè prolongant & tardant, piſcis iſte aliquando ſubito ſubtrahit ab eis dorſum ſuum, ideſt ſubito rapit mũdum ab eis, & ipſos de mundo, & ſubmergit eos in mare damnationis æternæ. Vnde & de iſto quaſi in perſona Dei loquitur pſal. dicens. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem ſuam. Dominus iuſtus concidet ceruices, ideſt ſuperbiam peccatorum, confundantur & reuertantur retrorſum omnes qui oderunt Syon. Et ideo meritò cuilibet tali dicitur Eccleſiaſt. 5. Ne tardas conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subito ueniet ira eius, & in tempore uindictæ diſperdet te, &c. Sextum, quod moueret hominem ad conuerſionis continuam accelerationem eſt magna, quæ in dilatione conuerſionis conſiſtit ſtultitia. Pro quo notandum, quod fatua ſolet in decem caſibus dilatio ſpecialiter reputari. Primus caſus eſt, quando tempus breue eſt, & iter magnum ſupereſt peragendum: ſed ſpiritualiter loquendo tempus uitæ præſentis breue eſt, dicente ſcriptura Iob 14. Breues dies hominis ſunt, & iter quod habemus peragendum magnum eſt, ſi uoluerimus ad requiem peruenire æternã: quia uſq; ad cœlum, quod ſecundum ſanctum Tho. in in de ueritate teolo. lib. 2. capit. 3. diſtat a terra nonaginta millia 795. milliaria. Et ideo meritò de iſto itinere peragendo dixit Angelus ad Helyam 3. Regum 19. Grandis enim reſtat tibi uia. Item qui in peccato eſt mortali longè diſtat a Deo, & in quãto diutius manet in peccato, in tanto diſtantius a Deo elongatur: ut ſupra dicitur in quarto motiuo conferente ad conuerſionis continuam accelerationem. Secundus caſus eſt, quando quis a magnis expectatur, & hoc ad ipſum honorificè magnificãdum: ſed exercens in peccato mortali expectatur a Chriſto cum omnibus ſanctis. Vnde Iſa. 30. Expectat Dominus, ut miſereatur noſtri, qui etiam omnibus peccata ſua ſine dilatione deſerentibus dabit regnum cœlorum, vnde Luc. 12. Complacuit patri ueſtro dare uobis regnum.

10 † Tertius caſus eſt, quando quis eſt in uia periculoſa inimicis undique plena, a qua per ſpecialiſsimum amicum ſuum uocatur declinare, ad uiam ſecuram redire. Sed certe quilibet exercens in peccato mortali eſt in uia periculoſiſsima: quia in ſpacioſa uia ducente ad mortem æternam, de qua dicitur Mat. 7. Spacioſa eſt uia, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Sed de iſta uia homo peccator per ſuum fideliſsimum amicum Ieſum Chriſtũ, qui ut dicitur Ezech. 18. Non uult mortem peccatoris, ſed ut magis cõuertatur & uiuat, uocatur ad uiam pœnitentiæ, quæ ducit ad uitã æternam redire, de quã uia etiam dicitur Matth. 7. Arcta eſt uia, quæ ducit ad uitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Vnde qualiter Deus uocat peccatorem ad uiam pœnitentię, patet ſupra, ubi agitur de primo motiuo conferente ad conuerſionis continuam accelerationem. Item qualiter Dominus uocat impios ad pœnitentiam, patet ſupra eodem cap. nu. 7. dictis ibidem adiiciendo, ꝙ Deus uocat hominem peccatorem ad pœnitentiam ſicut Abſalon uocauit Ioab. unde legitur 2. Regum 14. ꝙ Abſalon uocauit Ioab primò uerbis ſuauibus, & amicabiliter per nuncios: ſed quia ipſe noluit ſic ad eum uenire. Abſalon iuſsit ſeruis ſuis ſuccendere ſpicas agri Ioab. Quo facto ſtatim Ioab uenit ad Abſalon. Sic ſpiritualiter Deus uocat peccatores ad obedientiam mandatorum ſuorũ, & gaudia regni cœlorum ſuauiter per nuncios ſuorum prædicatorum: ac etiam aliquando amicabiliter per donum proſperitatis mundanæ: ſed quia multi renuunt iſta benigna uocatione uenire. ideo Deus aliquando immittit eis tribulationem, infirmitatem, paupertatem, & anguſtiam, & ſic compellit eos uenire. unde pſal. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum & poſtea accelerauerunt. Item Dominus uocat peccatorem ad pœnitentiam, ſicut incantator uocat aſpidem de cauerna ſua, ut eã mundaret a ueneno ſuo: ſed ſicut aſpis obturat aures ſuas, ne incantatorem audiat unam cum cauda & aliam applicando ad terram, & ſic incantatorem non audit: ſed in ſuo remanet toxico. Sic ſpiritualiter peccator unam aurem mentis obturat cum cauda ſpei longę uitæ, & aliam cum terrenæ affectionis, & ſic Deum

Deum non audit, ſed remanet in ſuorum uitiorum ueneno, uel aliter aures obturat applicãdo unam ad terrena per auaritiam, & aliam ad delectationem carnalem per luxuriam. Vnde iſta duo vitia figurantur per illas duas ciuitates, quas rex Aegypti Pharao in finibus terræ ſuæ, ſine filij Iſrael exirent de terra ſua ſine licentia, ædificauit. Exod. j. quarum una uocabatur Phiton, quæ interpratatur os abiſsi, & ſignat auaritiam. Alia uerò uocatur Ramaſſes quæ interprætatur corroſio tineæ & ſignat luxuriã. Vnde ſicut os abiſsi omne quod intrat recipit, & nihil reddit, ſic auaritia omnia, quæ poteſt iniuſtè & recipit & nihil reſtituit. Et ſicut tinea corrodit pannum, de quo naſcitur & conſumit: ſic luxuria carnem, de qua trahit originem, debilitat & corrumpit. Et quòd iſta peccata teneant peccatorem in ſtatu culpæ, patet Geneſ. 19. c. de generis Loth. quia ſpecialiter propter illa duo prædicãte illis Loth ſubuerſionem Sodomæ exire noluerunt, & ideo cum impiiſsimis ſodomitis perierunt: ſic illi qui nolunt ad prædicationem uerbis Dei de ſuis exire nequitijs, tandem in ſuis peribunt peccatis. Vnde ſicut dicit Chriſtus Matth. 12. In die iudicij uiri Niuitæ ſurgent contra eos, qui ad prædicationem euangelii nolunt pro ſuis peccatis poenitentiam agere. Et nimirum. Nam, ut dicit Criſoſt. omel. 30: illi ad prædicationem Ionæ dicentis. Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur, non obſtante, quod nonas erat, quaſi peregrinus & eis incognitus tamen ad prædicationem eius egerunt poenitentiam, & infra triduum omnes Niniuitæ erant ad Deum conuerſi, ſed falſi chriſtiani, quibus Chriſtus cum ſuis apoſtolis, martyribus & cõfeſſoribus & doctoribus & alijs prędicatoribus per 1485. annos iam elapſos prædicauit, adhuc permanent in ſuis peccatis, & in augmentationem ſuæ damnationis legem Dei eis prædicatam deſpiciunt, & eius fideles prædicatores detrahunt & perſequuntur, aliquando & crudeliter occidunt, de quibus dicitur Prouer. j. Exoſam habuerunt diſciplinã, timorẽ Domini non ſuſceperunt, nec acquieuerunt conſilio meo, ſed detraxerunt correctioni meę uniuerſæ, comedent igitur fructus viæ ſuæ i. fructus maledictionis & damnationis æternæ, iuxta illud Thob. 13. Maledicti qui contempſerunt, & qui cõdemnati erunt, blaſphemauerunt te. Item Chriſtus Matth. 13. Ecce ego mitto ad uos prophetas & ſapientes & ſcribas. & ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in ſynagogis ueſtris, & perſequimini de ciuitate in ciuitatem: ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram. Quartus caſus eſt, quando quis inuitatur ad magnum conuiuium, ad quod poteſt libere intrare ianua exiſtẽte aperta: ſed cito claudenda, & ſi tardauerit, quouſque clauſa fuerit ſibi ianua, nunquam de cætero ipſum licebit intrare. Spiritualiter, homo peccator inuitatur a Chriſto ad conuiuium iocunditatis æternæ, ad quod poteſt libere intrare, ianua ſibi exiſtẽte aperta, & ſi tardauerit, quouſque clauſa fuerit ſibi ianua, erit excluſus ab illo in perpetuum. Ianua iſta eſt fructuoſa poenitentia, per quam niſi peccator intrauerit durãte uita præſenti in æternum erit excluſus, dicente Chriſto Luc. 13. Niſi poenitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Vnde Mat. 25. legitur de quinque fatuis uirginibus, quibus propter nimiam dilationem clauſa erit ianua, & a nuptijs erant excluſæ. Quintus caſus eſt, quando res præcioſa pro re modici ualoris impignoratur, & redimi non poteſt die limitato. Sic ſpiritualiter peccatori periculoſa eſt dilatio conuerſionis: nam quilibet homo habet unum iocale ualde præcioſum. ſ. animã præcioſiſsimo ſanguine Chriſti redemptam: iſtud enim iocale, vt dicit Holcot in lectu. lib. Sap. lect. 51. multi diabolo impignorant, cuiuſmodi ſunt uoluptuoſi, qui in iuuẽtute carnis uoluntatem ſẽquuntur proponentes ante diem mortis illud per poenitentiam redimere: ſed multoties uenit dies mortis ex improuiſo & ſubito in ſuis peccatis rapiuntur de mundo. iuxta illud Eccleſiaſt. 9. Neſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſces capiuntur hamo: & ſicut aues comprehenduntur laqueo, ſic capiuntur homines tẽpore malo. i. tempore malæ uitæ ſuæ, & ſic iocale ſuum, ideſt animam ſuam perdunt pro perpetuo: quia poſt diem mortis nunquam licebit eam redimere. Figuram huius habemus

Leuit. 25.

Leuit. 25. ubi legitur, quòd ſi homo domum uendiderit intra urbis murum, haberet licentiam redimere eam, donec unus annus imple pleretur, ſi uerò non redimeret eam, & anni circulus euolutus eſſet, emptor ſibi poſsideret eam & poſterius ſuis in ſempiternum, & redimi non poſſet. Spiritualiter domus, hæc eſt anima humana, quæ eſſet domus & manſio Chriſti, iuxta illud Hebr. 3. Chriſtus tanquam filius in domo, quæ domus ſumus nos, hanc domum toties diabolo uendimus, ſiue impignoramus quoties mortaliter peccamus: ſed tamen eam per pœnitentiam redimere poſſumus, durante anno vitæ præſentis, ſinautem diabolus poſsidebat eum in perpetuum: quia in inferno nulla eſt redemptio. Et ideo meritò dicit Spirituſſanctus cuilibet peccatori, p̄dicto modo animam ſuam diabolo impigno rāti illud Eccl. 27. Ne demoreris in errore impiorum ante mortem confiteri a mortuo quaſi nihil perit confeſsio, confiteberis uiuens & uiuus & ſanus cōfiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus eius. Hanc prædictam hyſtoriam uide declaratam ſupra, ubi agitur de remediis contra deſperationem.

11 † Sextus caſus eſt, ſi quis in locum immundum ceciderit, in quo in quarto diutius iacuerit, in tanto difficilius eſſet inde regreſſus: ſed ſpiritualiter nulla immundicia eſt maior, quam turpitudo peccati, quod patet ex hoc, quod peccatum luciferum, qui erat creatura pulcherrima, una macula peccati intantum deturpauit, quod abſque horrore maximo non poteſt ab homine inſpici uel iumento, quanta igitur fatuitas eſt, quod homo differat de peccato conuerti, præſertim cum in quanto diutius in eo iacuerit, intanto impoſſibilius eſt ipſum per ſe de illo exire: ſed o mira inſania, ſi bos, uel iumentum alicuius in lutum ceciderit: cum omni feſtinatione illud conatur extrahere: ſi uerò ipſemet homo in turpitudinem peccati ceciderit, non curat per annum in illo iacere. Vnde Bernardus. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet: ſed perit anima, & non eſt qui recogitet. Item Chriſtus, Luc. 14. Cuius ueſtrum aſinus, aut bos in puteum cadat, & non continuo extrahet illum die ſabbati. Septimus caſus eſt, ſi quis transfretare debeat, & incertus eſt, qua hora nauis recedere littore debeat, fatuus eſſet, ſi ea, quæ ſibi neceſſaria eſſent, præparare differret. Sic ſpiritualiter, cum oporteat quemlibet hominem de hac vita neceſſariò transfretare, & ſine charitate, quæ eſt ueſtis nuptialis, nemo ad portum Paradiſi poterit applicare. ideo cū incertum ſit, qua hora homo de uita iſta debeat transmigrare, fatuus eſt, qui ueſtem illam ſibi feſtinanter non præparat. Vnde frequenter contingit, quod illi qui proponunt de hac uita cum hac ueſte charitatis decedere, propter nimiam dilationem induti ſacco iræ, & inuidiæ moriuntur, cum quo aulam regis cœleſtis nunquam ualebunt intrare. Vnde Heſter 3. Legitur, quod non erat licitum indutū ſacco aulam regis Aſſueri intrare, &c.

Octauus caſus eſt, quando ſubueniendum eſt alicui rei, in qua aliquid continue deperit: ſicut quando ſubueniendum eſt domui igne ſuccenſæ: ignis enim qui non eſt ocioſus inceſſanter aliquid de domo eo ſuccēſa deſtruit, niſi impediatur, ſic ignis concupiſcentiæ bona gratiæ conſumit continue, niſi citius extinguatur. Vnde de illo igne dicitur Iob trigeſimoprimo. Quòd nephas eſt & iniquitas maxima ignis uſque ad perditionem deuorans & omnia uirtutum genimina eradicans.

Nonus caſus eſt, ſi aliquis ceciderit in aquam profundam, & adhuc ſupernataret: ſed incertum eſſet, quam cito ſicut lapis, niſi auxilium haberet, deſcenderet in profundum. Fatuus eſſet, qui tali differret ſubuenire, dum poſſet, & præcipue ille fatuus eſſet, qui in tali exiſteret periculo, ſi peteret dilationem ſui ſuccurſus, dicens nolo adhuc mihi ſubueniri: ſed uolo expectare uſque hodie ad annum. Spiritualiter, qui in peccato mortali eſt, cecidit quaſi in aquam profundam, de qua dicit propheta. Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, & incertus eſt, quam cito niſi adiuuetur debet deſcendere ad profundum inferni: & eum ad pœnitentiam mouetur, quaſi quædam tabula ei porrigitur, in qua de naufragio, ſiue periculo ſub-

lo ſubmergendi euadat: pœnitentia enim eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ut dicit Hieronymus. Valde igitur fatuus eſt peccator, ſi differat tabulam iſtam recipere, uel ſi tam paruam oportet eam habere, quod non ſufficiat eam a periculo liberare, uel ſi poſtquam ſuper illam aſcenderit, eam dimiſerit, donec ad terræ ſecuritatem peruenerit. Mira inſania, quod homines poſtquam tabulam pœnitentiæ aſcenderunt uoluntariè in mare uoluptatis inſiliunt. Decimò, ut generaliter dicam, fatua eſt dilatio rerum in rebus, quarum tempus & opportunitas irrecuperabiliter pertranſit, ut in tranſplantatione uegitabilium, in rectificatione arborum, in mundatione uaſorum, in damnatione animalium, in inſtructione puerorum, in lotione ueſtium, in ſalſatione carnium, & informatione ueſtium. Vnde quantum ad primum fatuus eſſet, qui tranſplantare uellet arbores & herbas iam deſiccatas, cum tempus plantandi præteriſſet: ſed uirgæ & herbæ teneræ, & uirides, & in hoc tempore debito ſolent tranſplantari etiam virgæ teneræ, & licèt curuæ ſint, poſſunt faciliter rectificari, ſed arbores magnæ, & inueteratæ & curuæ difficiliter rectificantur. Vnde Eccleſiaſt. tertio. Tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum eſt. Sic ſpiritualiter homines dum iuuenes & in tenera ſunt ætate, apti ſunt in orto Eccleſiæ tranſplantari. Et licet curui fiunt per immundiciæ turtuoſitatem, tamen ad uitæ rectitudinem faciliter reducuntur, de qua rectitudine dicitur Eccleſiaſt. ſeptimo. Fecit Deus hominem rectum. Et ad quam rectitudinem orat propheta Deum ipſum reducere dicens. Spiritum rectum innoua in uiſceribus meis. Item ſtultus eſſet, qui haberet uas aliqualiter immundum, & cum eſſet balſamum præcioſum ſibi oblatum in eo reponendum, nollet uas ſuum mundare, donec lutum, fœtorem, & rubiginem multis annis in eo tenuiſſet. Sic fatuus eſt, qui non uult uas animæ in iuuentute mundare, & ſponte a Deo oblatam gratiam recipere: ſed uult uſque ad ſenectutem uas ſuum immundicia peccati turpius, & turpius defedari. Item ſtultus eſſet, qui diceret, nolo equum meum aſſueſcere ambulationi, donec inſenuerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit. Spiritualiter, ſic dicitur Iſaia trigeſimoprimo. Equi eorum caro. Fatuus eſt igitur, qui hunc equum, ideſt carnem ſuam per fructuoſam pœnitentiam non uult domare, donec in foueam ipſum præcipitauerit, & quaſi fregerit ei collum dando occaſionem mortalis peccati. Vnde de iſto equo cecidit Heli, de quo dicitur, primo Regum quarto. Quod cecidit de ſella retrorſum iuxta oſtium & fractis ceruicibus mortuus eſt. Item nimis tarde pueri ad ſcolas ponendi ſunt, cum ad ſenectutem peruenerint, ſic nimis tarde aſſueſcit uirtutibus, cum iam dierum malorum fuerit inueteratus. Item nimis tardè adhibetur medicina infirmitati, cum ex diuturnitate facta eſt incurabilis, ſic nimis tarde adhibetur medicina pœnitentiæ, cum iam plaga deſperabilis eſt peccati. Item nimis tardè reſidetur hoſtibus, quando iam totum quod optant occupauerint. Item nimis tarde ſal carnibus adhibet, quando iam ſcaturiunt uermibus. Item nimis tarde formantur ueſtes, quando iam prauam formam ſuſceperunt. Sed in his & ſimilibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: ſed de tempore uerò oportuno ſuæ correctionis non curant: nihil enim eſt eis ſeipſis uilius, iuxta uerbum Senecæ: nam ſotulares ſuos ſtudent homines in nouitate recte informare, ſed de ſeipſis recte informandis in iuuentute ſua non curant, in hoc chariores habentes ſuos ſotulares ſeipſis.

12 † Septimum quod moueret hominem ad conuerſionis continuam accelerationem, eſt hoc, quod ille, qui differt a ſua iniquitate conuerti, iniquus eſt in Deum, iniquus eſt in Angelum, iniquus eſt in ſeipſum, iniquus eſt in proximum, & iniquus in omnes alias creaturas inferiores.

Primò, iniquus eſt in Deum. Et hoc quadruplici de cauſa. Primò quia fel in eius eſcam apponit. Vnde eſca Domini bonum opus eſt, iuxta illud Ioan. 4. Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatem eius qui miſit me Fel ama

ritudo

ritudo peccati eſt, iuxta illud Act. 8. quod dixit Petrus ſymoni mago. In felle amaritudinis & in obligatione iniquitatis uideo te eſſe. In eſcam igitur Domini fel apponit, qui bonis operibus, quæ agit, amaritudinem peccati admiſcet. De iſta enim appoſitione fellis conqueritur Dominus per prophetam dicẽs. Dederunt in eſcam meam fel. Secundò iniquus eſt in Deum: quia illud ante oculos applicat, quod Deo maxime diſplicet, ut oſtenſum eſt ſupra in principio huius libri c. 2. Tertiò iniquè agit in Deum, quia cõtemnit Deum eum miſericorditer ad reconciliationem uocantem. Vnde Gregor. Debemus inquit ſaltem Dei miſericordiam erubeſcere, ſi nolumus eius iuſtitiam formidare, qui tanto ampliori improbitate cõtemnitur, quanto contemptus uocare non dedignatur. Hæc ille. Sed qualiter Deus uocat peccatorem ad pœnitentiam patet ſupra in ſexto motiuo conferente ad hominis peccatoris conuerſionis continuam accelerationem. Et in illo ubi agitur de tertio caſu in quo dilatio ſolet fatua reputari. Quartò iniquus eſt in Deum in hoc, ꝙ deteriorem partem uitæ ſuæ Deo reſeruat: ſed meliorem partem diabolo imolat. Vnde illi, qui cito & in iuuentute ad Deum conuertuntur, quaſi de puro & optimo uigore, flore, & fructu uitæ ſuæ Deo offerunt, qui autem tarde uolunt cõuerti, quaſi feces uitæ ſuæ Deo reſeruant, qui timere poſſunt, ne de fecibus calicis iræ Domini bibant. Iuxta illud pſalm. Fex eius non eſt exinanita, bibent, ex eo omnes peccatores terræ. Vnde tales de uita ſua primò quod pulchrius eſt in ea offerunt diabolo & mũdo tanquam eorum dominis principalibus: ſed reliquias uitæ ſuæ, de quibus mundus non curat, tanquam ſuis canibus Deo uolunt proijcere: cum tamen ea, quæ offerenda ſunt Deo, eſſe debeãt optima & electa. Iuxta illud Num. 18. capitu. Omnia quæ offertis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis, optima & electa cuncta quoque erunt. De illo enim qui quod deterius eſt Deo offert, dicit Dominus per prophetam. Malach. 1. Offer illi duci tuo, ſi placuerit ei. Quintò inique agit in Deum, quia ex miſericordia Dei iram ſibi congregat, & ex hoc unde deberet ſumere occaſionẽ Deo ſeruiendi, uſurpat occaſionem Deum impugnandi, nam ex ea, ꝙ ſperat, quod Deus eum miſericorditer debeat expectare, proponit diu tius eum offendere. Vnde Apoſtolus ad Roma. 2. Ignoras quoniam bonitas Dei te ad pœnitentiam adducit: ſecũdum autem duriciam tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi iram. Dei in die irę & reuelationis iuſti iudicij Dei. Item Iſidor. in de ſummo bono, lib. 2. cap. 13. Per id inquit deteriorantur plerumque iniqui ꝙ per patientiam Dei ſpacium accipiunt emẽdandi: quia illi moram uiuendi non utuntur ad pœnitentiam: ſed ad peccandi uſurpant audaciam: a malo autem in deterius uadit, qui tempus ſibi ad pœnitentiam indultum ad libertatem praui operis utitur. Hæc ille. Sextò inique agit in Deum, quia plus ſuam diligit iniquitatem, quam Domini ſummam ueritatem. Vnde Gregor. 3. paſto. cap. 22. Qui inquit praua ſtudet agere: & tamen adhuc uult cæteros tacere, ipſe ſibimet teſtis eſt: quia plus ueritate appetit ſe diligi, quam contra ſe nõ uult defendi, nemo quippe eſt, qui ita uiuit, ut aliquatenus non delinquat, ille igitur ſeipſo amplius ueritatem deſiderat amari, qui ſibi a nullo uult contra ueritatem parci. Hinc igitur Petrus increpationẽ Pauli libenter accepit, hinc & Dauid correptionem ſubditi & humiliter audiuit. Hæc Greg. Item qui differt a ſuis peccatis conuerti in Angelos peccat. & hoc tripliciter. Primò, quia quantum in ſe eſt, eos affligit in ſuæ conuerſionis expectatione: nam, ut dicitur Luc. 15. Gaudium eſt Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: ſed ſicut dicitur prouerb. 13. Spes quæ differtur, affligit animam. Secundò peccat in Angelos, quia defraudat eos de fructu laboris ſui. Vnde quantam laboris ſollicitudinem habent Angeli ad noſtram cuſtodiam deputati, oſtendit ſanctus Thomas, in de ueritate theolo. libro 2. capitu. 18. ubi ſic, Angeli inquit nobis ad cuſtodiam deputati tenent nos ſtantes, ne cadamus, & cadentes nos adiuuant, ut ſurgamus, nec nos unquam deſerunt etiam peccantes, qui ſint ſemper parati nobis, ſi uelimus præbere auxilium. Et licet in obſtinatis

deſiſtant

deſiſtant Angeli actualiter ab eorum cuſtodia: parati tamē ſunt,ſi uelint redire, eis auxilium gaudenter præbere. Vnde ſicut dicit Ianuen. ſuper euange. ſer.4 2.Boni Angeli ad noſtram cuſtodiam deputati multum gaudent de noſtra conuerſione. Et hoc triplici de cauſa.Primò: quia cuſtodiæ ſuæ uident tam glorioſum effectum,nam ſicut medicus gaudet, quando uidet circa hominem infirmum certum curationis ſuæ fructum: ſic Angelus bonus multum gaudet, quando uidet circa hominem ſuæ cuſtodiæ effectum:de contrario uerò multum dolet, iuxta illud Iſa. 33. Angeli pacis amariſsimè flebant. Secundò gaudent ex peccatoribus conuerſis ſuum adimpleri numerū, ſiue tot aſcendant de hominibus, quot ſteterunt iuxta opinionem Gregorij, ſiue tot aſcendant de hominibus, quot ceciderunt de Angelis, ut opinatur Aug. adhuc manifeſtum eſt, quòd Angelorum ruina debet de hominibus reparari. ideo multum gaudent Angeli de conuerſione peccatorum, ut de illis eorum numerus reparetur. Tertiò gaudent, quia uident laudando Deum tale ſe habere conſortium, olim laudabant Deum ſolum angelica natura, ſed nunc addita eſt natura humana. ideo modo ueraciter poteſt dici illud Iob. 3. c.Cum me laudarent aſtra matutina,quod ſpectat ad laudem Angelorum,iubilarent omnes filij Dei, quod ſpectat ad laudem hominem. Ex quibus patet, ꝙ peccatores differētes ſuam conuerſionem quantum in eis eſt, priuant Angelos ad eorum cuſtodiam deputatos ſui laboris fructu & gaudio.

13 † Tertiò, qui differt a ſuis peccatis conuerti,peccat in Angelos,quia Angelo ad cuſtodiam ſibi deputato reuerentiam non exhibet debitam, exquo ante eum abhominationem ſuam committere non ueretur,uel in ipſo iam commeſſo non pertimeſcit manere. Contra quem Bea.Bern.In quouis,inquit,diuerſorio, in quouis angulo reuerentiam exhibe Angelo,ne audeas illo præſente facere,quod me uidente non auderes. Aſſunt igitur tibi non tantum, ut tecum ſint præſentes: ſed etiam ut te protegant,& ut tibi proſint. O quantum debet tibi hoc uerbum inferre reuerentiam,afferre deuotionem,& conferre fiduciam, pro præſentia reuerentiam,pro beniuolentia deuotionem,pro cuſtodia fiduciam. Caute igitur ambula, ubi tecum ſunt Angeli, ut te cuſtodiant in omnibus uijs tuis,& ut finaliter rediens dicere poſsis illud Iudith. 13.ca. Cuſtodiuit me Angelus Domini,& hinc euntem & ibi commorantem, & inde huc reuertentem, & non permiſit me dominus ancillam ſuam coinquinari. Item qui differt a ſua iniquitate conuerti eſt penes ſeipſum eſt iniquus. Et iſtud ſeptupliciter oſtenditur. Primò ex hoc, quòd potius ſe vult eſſe malum quàm bonum. Secundò ex hoc, quòd potius vult ſe eſſe infirmum quàm ſanum. Tertiò uerò in hoc,quòd potius amat mortem ſuam quàm uitam.Quartò in hoc,quòd potius vult ſe eſſe ſeruum peſſimum, quàm liberum generoſum. Quintò in hoc, quòd potius vult ſe eſſe in ſtatu latronis, quam in ſtatu regis. Sextò in hoc,quòd potius vult ſe eſſe miſerum nihil habentem, quam locupletem omnium bonorum participem. Septimò uerò in hoc, quòd potius vult ſe eſſe inutilem,quam multum ualentem. Et quantum ad primum, quòd ille, qui differt a ſuis conuerti peccatis,potius amet ſe eſſe malum quam bonum,patet ex hoc, quòd ipſe milibus ammonitionibus malitiam ſuam uliorem habet,& videtur rebus ſuis omnibus in reputatione. Vnde Aug.in de uerbis domini, ſermone. 12.Quid eſt,inquit, quòd malum uelis habere dic mihi,nihil dicis omnino, non uxorem,non filium, non filiam, non ſeruum,non ancillam,non uillam,non tunicam,poſtremò non caligam, & tamen uis habere malam uitam. rogo te præponere uitam tuam caligæ tuæ,omnia quæ circa te iacent oculis tuis elegantia & pulchra tibi cara ſunt, & tamen tu tibi ipſi uilis & fœdus es, ſi poſſent tibi reſpondere,quibus plena eſt domus tua, quæ habere optaſti,& quæ perdere timuiſti,nonne tibi clamarent,ſicut tu omnia bona uis habere, ſic & nos uolumus bonum habere dominum.tacita voce interpellant contra te dominum Deum tuum.Hæc Aug.Item Linco.ſuper euang. peccatum,inquit,facit hominem deteriorem eſſe diabolo:nam diabolus ratione creationis Deo

tenetur eſſe obnoxius, hõ ratione creationis & etiã ratione recreationis. In creatione.n. mũdo naſcimur, in recreatione uerò Deo naſcimur. Cum igitur magis ſit naſci Deo, q̃ mundo, palam eſt, ꝙ ſi Deo non obſequimur, deteriores ſumus diabolo. Hæc Linco. ſuper euãgelia parte 2.c.46. Et quantum ad ſecundum, ꝙ talis potius ſe amet eſſe infirmum, q̃ ſanum, patet ex hoc, ꝙ peccatum eſt infirmitas peſsima, iuxta illud Eccl.9. Eſt alia infirmitas peſsima, quam uidi ſub ſole, diuitiæ congregatæ in malum domini ſui &c. Et quo ad tertium, ꝙ talis potius amat mortem, q̃ uitam, teſtatur be. Aug. in de doctrina Chriſtiana, vbi peccatorem ſic alloquitur. Peruerſe (inquit) plus amas mortem q̃ uitam (abſit inquit). Quis eſt qui plus amat mortem q̃ uitam. Ecce (inquit Aug.) te conuoco: tu amas tunicam tuam, bona uis eam habere, amas uillam, bonam eam eſſe uis, amas filium tuum, bonum uis eum eſſe, amas domũ tuam, bonam eſſe uis, bonam etiam mortẽ uis habere, dicis. Deus auertat a me malam mortem. Plus igitur amas mortem tuam q̃ uitam tuam, malè mori times, malè uiuere nõ times, corrige malè uiuere, & time malè mori, ſed noli timere, non poteſt malè mori, qui bene vixit. Hæc ille. Sed, ut dicit Pariſ. in de uicijs, parte.5. Sicut fatuus eſſet, qui caudam equinã in vitulo inſereret, cum talis cauda non ſit de vitulo, ſic fatuus eſt, qui malam uitam vult ducere & bonam mortem habere. Cauda .n. iſta non eſt de hoc uitulo. Talis erat Balaam, qui ut legitur Nume.23. dicebat. Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſsima mea horum ſimilia. Ille enim qui per totam uitam ſuam vſque ad mortem differt a ſua uita mala conuerti, per totam uitam ſuam in inferno ſibi præparat manſionem, cum tamen in nullo ibi manere uelit, ſed in paradiſo. Item talis ſeminat maledictionem, & tamen vult merere benedictionem, non aduertens, quòd ſicut dicit Apoſtolus Galath.6. Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Item Prouer.25. Quæ in iuuentute tua non aggregaſti, quomodo inuenies in ſenectute tua. unde talis uult colligere de ſpinis vuas, & de tribulis ficus. Quærit enim bonum finem in uita ſpinis peccatorum undique adimpleta. Hæc Pariſ. Item Aug. Quid inquit, differs in craſtinum, dicis, longa uita erit, ipſa longa uita bona ſit, utique ſi longa erit, melius bona erit. In ueritate quanto habiturus eſt longiorem uitam, tanto amplius deſiderare debet, ut bona ſit: ſicut aliquis quanto amplius habet de uino, tanto amplius deſiderat, ut bonum ſit, & amplius diſplicet ſibi, ſi corrumpatur. Hæc ille. Item Aug. in de ſpeculo humanæ miſeriæ, ſic inquit. Homines negligunt uitam ſuam, ut nihil habere uolũt, niſi eam uitam, quicquid emis, bonum emis, uxorem uis ducere, bonam eligis, filios tibi uis naſci, bonos optas, nummi tibi debentur, ſtudioſè eligis, domum fabricas, bonam uis fieri, quid te offendit uita tua, quam ſolam malam uis habere, ut inter omnia bona tua tu ſolus ſis malus, forte bouem habes bonum, noli tu remanere malus: ſi enim poſſet loqui pecus diceret Deo, pecudem bonum me feciſti, & quare me homini malo ſubdidiſti, nonne ridiculum eſſet audientibus bonus bos & malus homo. Eſto igitur bonus tu, qui mala deſpicis, quia ſi malus remanes, Deus malum malè perdet. Hæc ille. Item Aug. in de uerbis domini ſermone.3. Amat (inquit) mortem, qui uitę præcepta non ſeruat, & horret uitam, qui peccata morti debita deſperata morte frequentat, ut enim per obſeruantiam præceptorum uita acquiritur, ita per contemptum præceptorum mors contumacibus inuenitur. dicente domino. Si uis uitam inuenire ſerua mandata. Hæc ille. Sed ſi petatur a tali, qui omnes res ſuas tranſitorias bonas vult habere, & tamen malam uitam quid inter omnes res mũdanas optimè diligat, ſtatim reſponderet uitã ſuam, quia in caſu omnia illa pro uitæ ſuæ conſeruatione omitteret. Sed quæ putas cauſa eſt, quòd talis miſer omnes res ſuas bonas & pulcras & honeſtas vult habere, & tamen uitam ſuam, quam (ut dicit) optimè diligit, vult habere malam, fœtidam & peruerſam. Certè ex iſto manifeſtè perpendi poteſt, quòd diabolus ipſum excecauit. Vnde de talibus dicitur Sopho.j. Ambulauerunt cęci, quia peccauerunt domino. Et quantum ad quartum, uidelicet quòd talis potius ſe amet eſſe ſeruũ,

quam

quàm liberum,patet ex hoc, quòd peccatum eſt ſeruitus peſsima,de qua ſeruitute dicit chriſtus Ioan. 8. Omnis qui faci peccatum ſeruus eſt peccati. Et quo ad quintum, quòd talis potius vult eſſe in ſtatu latronis,quàm in ſtatu regis,patet ex hoc, quòd qui in peccato mortali eſt ad modum latronis ad mortem æternam eſt præſcitus,qui uerò eſt in ſtatu gratiæ ad regnum æternum eſt prædeſtinatus, iuxta illud Anaſtaſij. Qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam,qui uerò mala egerunt in ignē æternum. Et quantum ad ſextum, quòd talis, qui eſt in peccato mortali, nihil habet, immo (quod grauius eſt) uidetur nihil eſſe, ut patet iuxta illud. j. hor. 13. Si habuero omnem fidem, ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Qui uerò eſt in ſtatu gratiæ, particeps eſt omnium bonorum eccleſiæ. unde talis ueraciter poteſt dicere cū propheta. Particeps ego ſum omnium timentium te & cuſtodientium mandata tua. Et quò ad ſeptimū,quòd talis,qui eſt in peccato mortali, inutilis eſt, patet ex illo pſal. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Item Prouerb. 6. Homo apoſtata uir inutilis. Qui verò in ſtatu gratiæ eſt,multi ualoris eſt. Iuxta illud Eccl. 16. Melior eſt unus timens Deū; quam mille filij impij. Item Prouerb. 3. Beatus homo, qui inuenit ſapientiam, & cui affluit prudentia, melior eſt acquiſitio eius negociatione auri & argenti, primi & puriſsimi fructus eius, preciosior eſt cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur huic non ualent comparari. Item Prouerb. 8. Melior eſt enim ſapientia cunctis opibus præcioſiſsimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.

14 † Item qui differt a ſuis peccatis conuerti in proximum ſuum peccat, & hoc tripliciter. Primò, quia quantum in ſe eſt, ipſum ſuo malo exemplo corrumpit. Vnde Aug. in ſuo paſtoral. Exemplum,inquit, malum in conſpectu hominum oſtendens quantum in ſe eſt eū a quo intenditur occidit. Item de talibus beatus Greg. & ponitur in ca. 11. q. 3. præcipuus. Tot mortibus,inquit, digni ſunt, quot perditionis exempla ad alios tranſmittunt. Secundò peccat in proximum de debito auxilio eū defraudando: nam quem deberet in pugna contra diabolum ſm charitatis regulā adiuuare, ipſe potius ſibi nocet diabolo cōſentiēdo: magna.n. iniquitas eſt, hoīem ſociū ſuum in bello deſerere, uel ad partem inimicorū ſe uertere. Vnde Eccl. 4. Melius eſt duos eſſe ſimul, q̄ vnum: habet emolumentum enim ſocietatis ſuæ, ſi vnus ceciderit alius ab altero fulcietur. Tertiò peccat in proximum, quia pro peccato ipſius ſępe proximus affligitur, & punitur: vnde Hiero. & ponitur in c. diſ. 45. Sed illud vno,inquit, peccante ſuper omnem populum venit ira Dei. Exemplū huius habemus Ioſue 7. vbi legitur, ꝙ propter peccatum Achor totus populus iſrael punitus eſt in tantum, ꝙ cōtra hoſtes ſuos præualere non poterāt: ſed terga uertentes. 36. homines ex eis corruerūt. vñ & omnis aduerſitatis regnantis in populo iniquitas impiorum eſt in cauſa, dicente B. Greg. Nulla eſſet aduerſitas, ſi nulla dominaretur iniquitas. Sed forte hoc quærit aliquis, quare affligit Deus bonos propter peccata malorum. Et quantum ad iſtud reſpondet Chriſ. ope. imper. omel. 14. dicens. Bona omnia Deus non propter omnes homines dat ſuper terrā, ſed ꝓpter paucos ſanctos, cōtentus eſt em̄, ut peccatores cōtra meritū ſuum bonis Dei fruantur, q̄ vt iuſti cōtra meritū ſuū bonis eius frauden tur, ſimiliter & qñ deus a peccatoribus irritaẗ caſtigationē ſuam non ꝑꝑ oēs homines mittit ſuper terrā, ſed ꝑꝑ peccatores. Tamen ęqualiter iuſtos tangit, ſicut & peccatores: nā in bonis non ſeparat peccatores a iuſtis, ſic nec in malis ſeparat iuſtos a peccatoribus. In bonis peccatores a iuſtis non ſeparat, ne ſeparati cognoſcant ſe abiectos eſſe & deſperent de ſe: In malis autem iuſtos a peccatoribus non ſeparat, ne ſeparati cognoſcant ſe electos & glorientur, maximè cum nec malis bona proſint, ſed magis noceant, nec mala bonis noceant, ſed magis proſint, nam malè uiuentes dum bona percipiunt, ea in ſuum uertunt præiudiciū; & dum boni mala patiuntur ad lucrum iuſtitiæ eis procedit. hæc omnia ſicut ſanctis in bonū ſic peccatoribus & impijs in malū conuertit. Hæc Chriſ. Item idem omel. 4. eiuſdem.

omnis, inquit, aduerſitas, quę nos ſine noſtra occaſione cruciat, baptiſmus ignis eſt, quam ſi magnanimiter ſuſtinueris, nihil murmurãs cõtra deũ, imputabitur tibi ipſa carnalis afflictio pro peccato, quod commiſiſti: ſi aũt nec peccaſti, qđ eſt difficile, & ignis ille tentationis circa animã tuam non inuenit ſordes peccatorũ, quas comedat, ipſam animã tuam facit ſplẽdidiorem, & quanto grauior fuerit tentatio, tãto magis facit animam clareſcere. Et in aqua quidem ſemel baptizamur: in igne autem penè dum uiuimus: ſicut enim uita nr̃a in hoc mundo nunquam munda eſt a peccato, aut enim uidendo, aut audiendo, aut loquendo, aut cogitando, quæ non expediunt ſemper animus ſordidatur, ſic nũquã a nobis ignis tribulationis recedere poteſt. Hæc ille. Item Iſidorus. neque (inquit) iuſto, neque reprobo Deus miſericordiam & iuſtitiam ſubtrahit: nam & bonos hic per afflictionem iudicat, & illud remunerat illuc per miſerationem, & malos hic remunerat per temporalem clementiam, & illuc punit per æternam iuſtitiam. In hac enim uita Deus parcit impijs, & tamen nõ parcit electis, in illa uita parcit electis, & tamẽ non parcit iniquis. Hæc Iſid. in de ſum. bo. li. 3. c. j.

15 † Item, quę differt cõuerti ab iniquitate ſua, peccat in omnes creaturas irrationales, & hoc tripliciter. Primò, quia quilibet mortaliter peccans offendit quãlibet creaturam: nam qui offendit publicè aliquẽ dominum, in hoc offendit eius familiam, & cũ quælibet creatura ſit ſub poteſtate Dei, & per conſequẽs de eius familia, ſequitur, ꝙ qui offendit Deum, offendit quãlibet eius creaturam. Secũdò, quia oẽs creaturæ quodamodo deſeruiũt homini, iuxta illud pſal. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Item Sap. 9. Conſtituiſti hominem, ut dominaretur creaturæ, ſed moraliter peccans non eſt dignus ſeruitio alicuius creaturæ: nam quilibet mortaliter peccans facit ſe ſeruum peccati, di. Chriſto Io. 8. Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati: ſed, ut ait Aug. peccatum nihil eſt, & ſicut dicit Chriſtus Io. 13. Nõ eſt ſeruus maior domino ſuo. ſed. q. d. in hoc quòd ſeruus ſit minor, & per conſequens ut uidetur peccans mortaliter facit ſe quodammodo minorem & peioris conditionis peccato, & a multo fortiori minorem & peioris conditionis quacunq; creatura non uiciata. Et cũ, ut ratio dictat, illud quod peius eſt, nõ eſt dignum ſeruitio ſui melioris, ſequitur, ꝙ mortaliter peccans, non eſt dignus ſeruitio alicuius creaturæ, & per conſequens mortaliter peccãs abutitur omnibus Dei creaturis, & ſic peccat in oẽs creaturas. Tertiò, quia propter peccatũ hominis omnes creaturæ fuerunt punitæ, immo intm̃ ꝙ, ut dicit Pe. Lombar. 4. ſen. diſ. 48. Sol & omnes creaturæ irrationales ꝓpter peccatũ hominis perdiderunt ſeptẽ partes ſuarũ virtutũ. Et ideo meritò pñt conqueri de hoĩe peccatore. Sol conquerẽdo dicere põt, ego propter peccatum hominis claritatẽ meã amiſi, irrationabilia animalia dicere pñt Nos ꝑꝑ peccatum hoĩs in diluuio periuimus, & terra dicere põt, ego ꝑꝑ peccatum hominis madefacta fui, ſpinas & tribulos germinaui. Et ſic breuiter omnes creaturæ, quibus miſeri peccatores abutebantur, poſſunt de homine conqueri. Et propter hanc triplicem in creaturis offenſam omnes creaturę, quibus miſeri peccatores abutebantur in hac uita, in die iudicij erunt cum Chriſto contra miſeros peccatores, dicente ſcriptura Sap. 5. pugnabit cum eo orbis terrarum contra inſenſatos. Prædicta enim ſeptem & multa alia quæ reduci poſſunt, mouerent hominem peccatorem ad conuerſionis continuam accelerationem.

De dilatione confeſſionis. Cap. XIII.

Dicto de dilatione conuerſionis iã de dilatione cõfeſſionis inſuꝑ eſt dicẽdũ.

1 † Pro quo primitus eſt notãdũ, ꝙ cõfeſſio ſacr̃alis ſm̃ Aug. ſic deſcribit̃. Cõfeſſio eſt, ꝑ quã morbus latẽs ſpe ueniæ aperit̃, & ita conueniẽter deſcribitur ꝑ materiã, quæ eſt pctõ̃, & per actũ, q̃ eſt aperire, & finẽ, qui eſt ſpes ueniæ. Vel aliter dici põt, ꝙ cõfeſſio ſacralis eſt legitima & uolũtaria peccati manifeſtatio idoneo ſacerdoti ſciẽti ligare & ſoluere ob ſpẽ miſericordiæ, iuſtificatiõis & ueniæ. Et tũc ſic diſtinguit̃ ab illa confeſſione, quæ fit ſoli Deo, cui oĩa ſunt nuda & apta, & ab illa q̃ fit ĩ iudicio

iudicio contentioſo, vel quocũque modo coa ctè, fictè, uel indebitè reuelata, qualis confeſſio inutilis eſt: vt exemplũ habemus de Cayn, qui tardè quaſi coactus eſt & deſperans confeſſus eſt peccatum ſuum. d. Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Geneſ. 4. Et ideo confeſſio profecit; ſed maledictus erat a Deo, & ad pœnam damnatus æternam. Item Pharao fictè confeſſus eſt peccata ſua. d. Peccaui & nunc Dominus iuſtus eſt, & ego & populus meus impij. Exod. 9. ſed quia de peccatis ſuis ſe non retraxit. ideo ipſe cum populo ſuo miſerabiliter perijt, vt patet Exod. 14. Item Achor confeſſus eſt peccatum ſuum dicens. Verè ego peccaui coram domino Deo Iſrael, & ſic feci: ſed tamen tardè confeſſus eſt, Domino prius peccatum eius vindicante, & Ioſue cum de peccato ſuo conuincente, & ideo lapidatus eſt ad mortem, & uniuerſa quæ illius erant igne conſumpta ſunt: vt patet Ioſue. 7. Item Saul confeſſus eſt peccata ſua dicens. 1. Regum. 26. Sed quia de malitia ſua nõ ceſſauit, a Deo reprobatus & deiectus erat. Itẽ Antiochus rex græcorum confeſſus eſt peccatum ſuum, ſed tamen uindicta Dei prius cogẽte eum uermes ſcaturirent de corpore eius, do nec à Deo reprobus redderet ſpiritum, ut. 2. Mach. 9. Item Iudas cõfeſſus eſt phariſeis peccata ſua dicens. Peccaui tradens ſanguinem inſtum, ſed de Dei miſericordia deſperãs laqueo ſeipſum ſuſpendit & ad ſupplicium eſt dãnatus æternum, ut Matth. 27. Ideo dimiſſa tali falſa, ficta, coacta & tarda confeſſione ad ueram, humilem, uoluntariam & feſtinam confeſſionem multa mouerẽt peccatorem. Pro quo notandum, quòd omnia motiua, quæ tacta ſunt ad accelerationem conuerſionis peccatoris cõtinuam poſſunt reduci etiam ad mouẽdũ peccatorem ad confeſſionem feſtinam. Et inſuper ſex ſpecialiter mouerent peccatorem ad cõfeſſionem ſuorum peccatorum feſtinam. Quorũ primum eſt ſacræ ſcripturæ auctẽticas ad hoc frequenter inſtigans. unde Eccl. 17. Ne demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere, a mortuo quaſi nihil perit confeſſio, con fiteberis uiuens & ſanus & uiuus confiteberis & laudabis Deum & gloriaberis in miſerationibus eius: nam ut dicitur. 1. Io. 1. Si cõfiteamur peccata noſtra iuſtus & fidelis eſt Deus, ut remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate. Sed ſicut dicitur Prouer. 28. Qui abſcondit peccata ſua non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit & reliquerit ea miſericordiam conſequetur. Vnde hoc ſacramẽtum pœnitentiæ figuratur per piſcinam probaticã. De qua Io. 9. dicitur. Eſt autem Hieroſolimis probatica piſcina, quæ cognominatur hebraicè Bethſayda quinque porticus habens, in his iacebat magna multitudo languentium, cęcorum, claudorum, aridorum expectantiũ aquæ motum. Angelus autem domini ſecundum tẽpus deſcendebat in piſcinam & mouebatur aqua, & qui prior deſcendebat in piſcinam poſt motionem aquæ ſanus fiebat a quacũque detinebatur infirmitate. Hanc hyſtoriam ptractans Holkot in lectura lib. Sapientiæ, lectione. 239. Piſcina dicitur, inquit, quaſi ſine piſcibus per contrarium. Probatõ grecè dicit ouis latinè, quia igitur illa aqua piſcibus caruit, & oues immundæ quæ in ſacrificium Deo debe rent offerri, ibi lauabãtur. ideo probatica piſcina dicebatur, & ſacramentum pœnitentiæ ſignat, in qua lauari debet quiſquis qui debet Deo immolari. Habet autem hæc piſcina quinque porticus ſecundum quinque occaſiones, ex quibus homines aquam pœnitentiæ ingrediuntur, uidelicet uerbi Dei prædicationem, exempli ſanctorum præcedentium conſiderationem, generalem eccleſiæ ordinationem, diuinæ inſpirationem, & corporeæ infirmitatis tribulationem. Quidam enim & multi ingrediuntur piſcinam pœnitentiæ per hunc porticum uerbi Dei. Vnde Act. 2. Petro prædicante dicitur, his auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos, quid faciemus uiri fratres. Petrus uerò ait ad illos, pęnitentiam agite. Alij ingrediuntur piſcinam pœnitentiæ per porticum exemplorũ uirorum ſanctorum. unde Greg. 1. dialo. Nõnulli, inquit, ſunt, quos ad amorem patriæ cœleſtis non minus exempla, q̃ prædicamenta ſuccendunt. Alij ingrediuntur per porticum cõſtitutionis eccleſiaſticæ, qua præcipitur cuilibet maturam ætatem pertingenti ſemel in anno

confiteri & communicari. Alij ingrediunt per porticum diuinæ inſpirationis: ſicut Petrus, Magdalena, & multi alij. Et alij ingrediuntur per infirmitatis corporeæ flagellationẽ, & iſte porticus eſt communiſsimus, in quo iacet multitudo languentium maxima, quia uix uolunt aliqui extra quadrageſimam confiteri, niſi per infirmitatis articulum neceſsitentur. In cuius rei figura legitur Io. 5. de quodam infirmo, q̃ 38. annis iacuit infirmus iuxta piſcinam prædictam, & nunquam deſcendit in eam, ut ſanaretur. Iſte enim infirmus figurat inueteratos dierum malorum, qui cõtinuè iacent circa ſacramentũ confeſsionis, & pœnitentię, & nunq̃ ſollicitãtur illud intrare, donec euenerit eis grauis infirmitas, uel donec debeant mori. Tales.n. ſimiles ſunt latronibus, quorum confeſſio quæſtionibus, aculeis, compedibus & manicis ferreis extorquentur, quia talium confeſſionem extorquent dominus per aculeum acutæ febris, vel grauium uinculis infirmitatum: cum tamen dicat propheta. Præoccupemus faciem eius &c. Vnde ſicut in cauſa litigioſa coram iudice diſcutienda ille, qui diffidit de iure ſuo, vult, ſi poterit ante iudicium de pace, concordia, & compoſitione tractare & diẽ ſuũ præuenire. Sed certè quilibet homo peccator habet magnam cauſam coram ſummo iudice diſcutiendam. Vnde quilibet fidelis Chriſtianus eſt filius Dei, & hæres regni cœlorum, dicente Apoſtolo Rom. 8. Sumus filij Dei, ſi aũt filij & hæredes, & hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ſed tamen mortaliter peccans facit ſeipſum natiuum diaboli, dicente Chriſto Io. 8. Omnis qui facit peccatũ ſeruus eſt peccati, & certè qui natiuus eſt diaboli, de iure ineptus eſt hæreditate gaudere cœleſti: ueruntamen ſi uoluerit, tempeſtiuè poteſt in humili & perfecta cõfeſsione tractare, & per veram pœnitentiam ſeipſum redimere. In cuius rei figura legitur Leuit. 25. ꝙ ſi homo uendiderit domum intra urbis murum, haberet licentiam redimere eam, donec unus annus eſt &c. quam hyſtoriam uide declaratam ſupra. c. 11. ubi agitur de quinto caſu, in quo dilatio ſolet fatua reputari &c. Sed ſi homo peccator voluerit in infirmitate, in hora mortis, uel in iudicio contendere cum Deo de hæreditate ſua, lex & æquitas erunt expreſsè contra eum, intãtum ꝙ ſicut dicitur Iob. 9. Si uoluerit contendere cum eo, non poterit rñdere unũ pro mille. ideo bonũ eſt & ſecurum, ꝙ ante infirmitatẽ, mortẽ, uel diem iudicij tratet in uera & humili confeſsione, & concordat cũ eo, & dicat cum ſancto Iob. 23. Nolo multa fortitudine contendat me cum, nec fortitudinis ſuæ mole præmat, proponat æquitatem contra me, & ꝑueniat ad uictoriam. ſ. ex parte Dei iudicium meum.

2 † Secundũ, quod moueret hoĩem ad cõfeſſionẽ ſuorũ peccatorũ feſtinã, eſt hoc; ꝙ qui differt ſua peccata cõfiteri, Deũ vehemẽter ad iracundiã prouocat. Vnde Chriſ. ope. imper. omel. 53. O, inquit, malitia peccatorum, q̃ neque futuri iudicij terrore mutatur, qui eñ debuerat peccatũ ſuum ſimpliciter confiteri, ut Deũ, quẽ malè agendo irritauerat, ſimpliciter confitendo liniret. Econtra autem non confitetur, aut ſtolidè adhuc excuſat, & dũ vult vnũ excuſare peccatum, addit alia duo. primũ, quia peccauit. ſecundum, quia excuſat. & tertium, quia iniuriam domino facit. propterea ſciens ꝓpheta, ꝙ mala ſit excuſatio peccatorũ dicit, Non declines cor meum in uerba malitiæ ad excuſandũ excuſationes in peccatis cũ hoĩbus operantibus iniquitatẽ. Hæc ille. Itẽ Pariſ. ille, inquit, qui ſuũ cõfitetur peccatũ, reuelat illud deo, & q a cõfeſsione ſuũ abſcõdit peccatum, vult illud Deo abſcõdere. ſimilis Adã eſt, q do mino q̃rẽti ubi eſſet, ait. Audiui uocẽ tuã in paradiſo & timui, eo ꝙ nudus eſſem, & abſcõdi me. Gene. 3. In hanc.n. fatuitatẽ incidere, ut a Deo ſua abſcõdat peccata, quẽ nihil latere p̃t, valde timuit ille ſanctus hõ Iob, qui, ut legitur Iob. 31. humerus meus a iunctura cadat, & brachiũ meũ cũ oſsibus ſuis conteratur, ſi abſcondi quaſi homo peccatũ meũ, & celaui in ſinu meo iniquitatẽ meam, & meritò poteſt iſta dici magna fatuitas, ꝙ homo uelit, ſiue putet ſe a Deo ſua poſſe abſcondere peccata, exquo coram Deo, & Deo uidente ſua peccata commiſit. & ideo ſi homo in ſua confeſsione voluerit peccata abſcondere, illa a Deo detegentur, & ſi homo in uera confeſsione ſua peccata detexerit,

ſerit, illa a Deo abſcôdentur. Vnde ſuper illud pſal. Iuſtitiam meam non abſcondi. Gloſa. cû, inquit, homo detegat, Deus tegit, & cum homo tegit, Deus nudat: cû homo agnoſcit, Deus ignoſcit. vnde de fatuis peccatoribus qui nolunt ſua peccata confiteri, continget: ſicut contigit de inſolentibus pueris, qui poſtq̃ deliquerint, nolunt parentibus ſuis eos interrogantibus ſua fateri delicta, & ideo tandem grauiter uerberantur, & ſic coacti ipſis inuitis compelluntur ueritatem fateri, ubi ſi in principio ueritatem dixiſſent, & miſericordiã poſtulaſſent, minimè uerberati fuiſſent. Sic certè miſeri peccatores, qui nolunt in præſenti uita ſuis parentibus ſpiritualibus ſua confiteri peccata, uelint nolint in ſuam propriam confuſionem coram ſummo iudice & patre cœleſti ſua manifeſtabût peccata, dicente Apoſtolo. 2. Chor. 5 Oẽs nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat vnuſquiſq; propria ſui corporis pro ut geſsit, ſiue bonû, ſiue malum, & tûc grauiſsimè uerberabuntur dicente dño per prophetã. Viſitabo in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum, ſed ſi tẽpeſtiuè ueritatẽ in pñti uita côfeſsi fuiſſent, & miſericordiã poſtulaſſent, miſericordiam habuiſſent, & minimè uerberati fuiſſent. unde Prouer. 28. Qui abſcondit peccata ſua, non dirigetur, qui autẽ côfeſſus fuerit & reliquerit ea, miſericordiam côſequetur. Tertium, quod moueret hoĩem ad confeſsionem ſuorû peccatorum feſtinam, eſt hoc, ꝙ ille, qui diu differt ſua côfiteri pctã, multa tradit obliuioni. unde Bern. computatio, inquit, dilata multum facit obliuiſci, ſed ea quæ obliuiſcitur hô, qui ſua differt côfiteri peccata non obliuiſcitur Deus, nec etiã diabolus, ſed in hora mortis paratus erit illa apertiſsimè peccatori oſtendere. unde Bern. In hora, inquit, mortis ueniens diabolus oñdet peccatori oĩa peccata ſua, de quibus noluit prius côfiteri, & ut eum in deſperationem inducat dicet, o miſer de iſtis noluiſti confiteri, nec te emendare, & iam non potes, & ſi uelles, ſed tamen in hoc ut conſueuit mentitur, nam & ſi tunc peccator poſſet habere gratiam cum uera cordis côtritione & uoluntate confitendi petere ueniã, a Deo obtineret miſericordiam, ſed certè illã gratiam non poteſt tunc habere a ſeipſo: quia, ut dicit Bea. Hiero. Dum infirmitate opprimoris, nihil aliud cogitare potes, q̃ quod ſentis: nam illic rapitur tota mentis intentio, ubi eſt uia doloris, & tunc a Deo forte propter ſua demerita ita deſpicietur, quòd non habebit gratiam uerè pœnitendi, nec miſericordiam poſtulandi. Nam ut dicit Bea. Aug. Iuſtum eſt, quòd a Deo contemnatur moriens, qui deum omnipotentem contempſit uiuens. & ideo miſer peccator tunc a Deo derelictus rationabiliter dicere poterit illud Eccl. ulti. Circumdederunt me undique ſcilicet inimici, & nô erat qui adiuuaret, reſpiciens eram ad adiutorium humanum, & non erat, & ideo ſecundum conſilium ſpiritusſancti Ecc. Ante mortem confitere: quia a mortuo quaſi nihil perit confeſsio, confiteberis uiuens & viuus & ſanus confiteberis & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus eius &c. Quartum, quod moueret hominem ad peccatorum ſuorum confeſsionem feſtinam eſt hoc, quòd per uerãm confeſſionem homo peccator diaboli amicitiam & ſocietatem pernicioſam euitat. Vnde Linc. ſuper illud Eccl. 28. Qui denudat arcana. amici perdit fidem. Factus, inquit, amicus diaboli ſi reuelaueris tibi ab eo lateriter ſuggeſtum ueraciter confitendo, decætero tibi ſecretum ſuum non communicabit cogitationes malas immittendo: ipſe enim quaſi traditor, qui tradere nititur caſtrum, uillam, uel ciuitatem, qui ſi ab aliquo, cui ſecretum ſuum communicauit, manifeſtus fuerit fidem illius perdit, & ei decætero tanquam garrulo ſecretum ſuû committere non audebit. Vnde Hiero. poteſtas & uirtus traditoris annihilatur traditione reuelata. Hæc Linc. ſuper euangelia, parte. 3. ca. 73. Item ſicut ad clamorem fugiunt latrones, ſic ad clamoroſam confeſsionem uerè pœnitentis fugiunt demones. In cuius rei figura ad clamorem inde qui confitens interpretatur fugerunt & conuicti ſunt inimici eius, ut patet. j. Machab. 4. Item pertinenter ad propoſitum Bea. Bern. 5. florum. ca. 2. humiliter, inquit, confitenti remitti Deus peccatum, & diabolus eum quem in corde hoĩs inuaſerat, amittit principatum, ubi nempe pec

catum remittitur, ibi proculdubio diabolus ex corde peccatoris expellitur. Hæc ille. Quintũ, quod moueret hominem ad confeſſionẽ ſuorum peccatorum feſtinam eſt, ut per hoc auxilium & miſericordiam diuinã obtineat. unde ſicut homo a latronibus ſpoliatus & uinctus iacens iuxta uiam ubi audiri & uideri poteſt a tranſeuntibus, cito liberari poterit, & diſſolui, ſed quando ligatur & extrahitur etiam lõgè a uia, ubi nec uideri, nec audiri poterit: tũc nõ poteſt a tranſeuntibus per uiam adiuuari, ſic peccatores, qui uincti ſunt uinculis peccatorũ in uia uel iuxta uiam uitæ præſentis, quamdiu non fuerint elongati a Deo per obſtinãtiã clamare in uera confeſſione & audiri poſſunt a Deo & faciliter liberari, ſed tamen & tamdiu & tam procul poſſunt ſe elongare a Deo per abſtinentiam in peccatis, ꝙ nunquam a peccatis diſſoluentur. Vnde Hiere. 11. Inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt. Vnde ſicut dicit bea. Aug. in epiſtola ad ſororẽ ſuam. Deus qui, ut dicitur Sap. 11. omnia in menſura & numero diſpoſuit & põdere reſpectu cuiuſcunque hominis certum terminum, modum, numerum & menſuram poſuit & cõſtituit, & quamdiu peccata hominis ſunt infra prædictum terminũ numeri, ponderis & menſuræ miſericordia diuina ipſum expectat ad pœnitẽtiam. unde Iſa. 30. Expectat dominus, ut miſereatur noſtri. Sed de quolibet peruerſo nolente uitam ſuã emendare dicit illud Apoc. 2. Dedi illi tempus, ut pœnitẽtiam ageret: ſed non uult pœnitere. Et ideo meritò conſumato prædicto termino numeri, ponderis & menſuræ, ipſum ſtatim aufert de mundo. Et ꝙ Deus talem terminum numeri, ponderis, & menſuræ reſpectu peccatoris conſtituit, & quidã tardius, & quidam citius illum terminum attingunt, declarat Aug. ex uerbis Dei dicentis ad Abraham de incendio Sodomorum & Gomorreorum. Clamor Sodomorum & Gomorreorum repletus eſt, & peccata eorum magna uehementer repleta ſunt, & ideo ſtatim de illis cœpit uindicta. Sed de Amorreis dicit. Nõdum impleta ſunt peccata Amorreorum Ge. 15. & ideo protunc eis pepercit: quos tamẽ poſtea completo numero, pondere & menſura ſuorum peccatorum deleuerit. Quo, inquit Aug. inſtruimur & docemur, quòd tãdiu ſingulos peccatores ut cõuertãtur expectat deus, quamdiu terminum numeri, ponderis & menſuræ peccatorum nõ attigerint. Et quia nullus peccator ſcit, quam prope prædictum terminũ peccatorum attigerit. ideo Deus, qui (ut dicit Ezech. 18.) non uult mortem peccatoris: ſed magis ut conuertatur & uiuat. Clamat ad peccatorem illud Eccl. 5. De propiciatione peccatorum noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas, miſeratio Dei magna eſt, multitudinis peccatorũm meorum miſerebitur: miſericordia enim & ira cito ab illo approximant, & in peccatores reſpicit ira illius, & ideo cito per ueram confeſſionem noſtra expellamus peccata, nec ſtatuamus nobis tempus futurum ad uitam noſtram emãdanda, cum ſtatim uitam noſtram emendare poſſumus: quia frequenter contingit, ꝙ dum expectatur tempus miſericordiæ, cito & ex improuiſo uenit tempus uindictæ. Figurã huius habemus Iudicum. 19. ubi legitur, ꝙ erat quidam uir leuites. i. de tribu leui, qui accepit ſibi uxorem de Bethleem, quæ tanq̃ ingrata relinquens maritum ſuum reuerſa eſt in domũ patris ſui, ſecutuſque eſt eam uir ſuus, uolens benignè eam reconciliare, ſed illa patris ſui inſtigatione tempus reuertendi tamdiu procraſtinauit, quòd quando propoſuit redire, anteq̃ ad domũ mariti perueniret, illuſa eſt & deprædata a gabaonitis, & miſerabiliter moriebatur. Moraliter leuites interpretatur perſecutio, & ſignat Chriſtum, qui pro redẽptione generis humani paſſus eſt maximam perſecutionem, hic accepit ſibi uxorem in Bethleem, quæ interpretatur domus panis, & ſignat eccleſiam ſanctam, in qua adminiſtratur ille panis uitæ in ſacramento altaris, qui dicit. Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcendi. In hac enim domo Chriſtus accipit ſibi uxorem, quando animam humanam in Baptiſmo per fidem ſibi copulat, dicente ſeipſo per prophetam Oſeæ 2. Deſponſabo te mihi in fide. Item Ezech. 16. Tu facta es mihi Syon: ſed tamen anima humana tanti ſponſi inſignia non conſiderans multoties tanquam ingratiſſima a ſponſo ſuo per peccatum

peccatum receſſit, & accedit ad illum patrem maledictum diabolũ, ſub cuius ſeruitute erat detenta, anteq̃ per fidem Chriſto erat deſponſata, & miſera anima taliter a Chriſto recedẽs ſpõſo ſuo uiuit in adulterio, nedum cum uno demone: ſed etiam aliquando cum multis demonibus. Vnde ſicut dicit Odo in quodã ſermone. Quot mortalia peccata quis committit, tot demonibus tanq̃ meretrix viliſsima ſe ſubijcit. Miſeræ enim animæ taliter adulteranti loquitur dominus per prophetam Ezech. 16. Tu facta es quaſi mulier adultera, quæ ſub uiro ſuo inducit viros alienos. Sed quiſpuias videns ſponſam ſuam in præſentia ſua ſe uoluntariè proſternentem ad quemlibet ribaldũ trãſeuntem per uiam, non deſpiceret eam, ſed, o benigniſsime Ieſu, tu uides ſponſam tuam in præſentia tua propria fornicantem, non deſpicis eam, ſed deſideras eam habere reconciliatam. unde dicis ſponſæ tuæ. Tranſiens per te uidi te conculcari. Ezech. 16. Et nedum fornicata es cum uno falſo amatore, ſed tamen fornicata es cum amatoribus multis: tamẽ reuerte ad me, & ego ſuſcipiam te, & non auertam faciem meam a te, & non iraſcar in perpetuum. Hiere. 3. Ecce q̃ benignè & miſericorditer iſte ſponſus alloquitur ſponſam ſuam ad eam reconciliãdum, ſed tamen anima ingrata tardãs in peccatis, & tempus reconciliationis de die in diem differens multoties anteq̃ perueneritad diem limitatum reconciliationis a demonibus interficitur & deprimitur in damnationẽ æternam. & ideo meritò dicit ſpiritusſanctus cuilibet animæ peccatrici illũd Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, nec differas de die in diem, ſubito enim ueniet ira eius, & in tẽpore uindictæ diſperdet te. Sextum, quod moueret hominem ad confeſsionem ſuorum peccatorum feſtinam eſt, ut per hoc damnationem euadat æternam. Vnde Aug. ſuper pſal. O homo, inquit, elige quod uis: ſi inconfeſſus lates, inconfeſſus damnaberis, ad hoc Deus exigit confeſsionem, ut liberet hominem, & ad hoc damnat non confitentem & punit ſuperbum. Hæc ille.

De negligentia. **Cap. XIIII.**

QVantò ad hanc ſecundam ſpeciem accidiæ ſcilicet torporem circa Dei præcepta poteſt reduci negligentia, quæ etiam eſt uicium ad accidiam pertinens. Et eſt negligentia torpor, quo quis minus diligẽs eſt in exequẽdo rem, q̃ debet. Vel eſt torpor, quo prætermittitur illud, quod eſt de neceſsitate ſalutis, ut eſt defectus debitæ ſollicitudinis circa actum uirtuoſum faciendum proueniens ex remiſsione feruoris in bonitate, & ſic negligẽtia cõſiſtit in defectu interioris actus rationis, quia ſi non ſollicitatur homo, ut perficiat ea q̃ debet, uel eo modo quo debet. Et quam deteſtandum ſit peccatum negligentiæ, multipliciter poteſt oſtendi.

1. † Primò ex hoc quod dicit Holkot in lectu. li. Sap. lec. 36. primordialis cauſa omnis pœnæ tam in homine, q̃ in Angelo fuit negligentia. unde ſi homo, uel Angelus a Deo creatus in gratia bene uſus fuiſſet naturalibus & gratuitis ſibi a Deo datis, nunq̃ apparuiſſet Angelus aliquid deordinatum, nec Dei excellentiã appetiuiſſet, nec unq̃ homo iudicaſſet dictis & perſuaſionibus ſerpentis acquieuiſſe, ſed q̃a neglexerunt uti gratijs ſibi datis, permiſsi ſunt cadere in errorem propter peccatum negligẽtiæ, & de errore in peccatum ſuperbiæ & inobedientiæ. Et ſequitur. Iſte eſt ordo cadendi in homine, quantumcunque fuerit in ſtatu perfecto, uidelicet primò negligere modica, loqui ocioſa, rarò confiteri, aridè & ſine deuotione officium dicere diuinum, iſta uidentur omnino modica, & ex iſtis inducit diabolus in grauiſsima peccata. unde ſicut circa dolium ſunt magni circuli, quibus aſſeres dolij colligantur cum paruis uiminibus. Solutis igitur paruis uiminibus ſoluuntur & magni circuli, & ſolutis magnis circulis totum decidit & diſsipatᷣ: ſic moraliter, qui ſpernit modica paulatim decidit. hæc ille. Et ideo meritò Iſido. ſoliloquiorum, ca. 64. Cauenda, inquit, eſt uerborum obſcenitas, fugienda eſt turpitudo ſermonis, ſermo uanus uanæ conſcientiæ iudex eſt, mores hominis lingua pandit. Et qualis ſermo oſtenditur,

ditur, talis animus comprobatur, ex abundantia enim cordis os loquitur. Ab ocioſo ſermone compeſce linguam, inanes fabulas non loquaris, inania uerba non garreas, retice uerbū quod non ædificat audiētes, caue a fabulis ineptiſsimis, ſermo ocioſus non erit abſq; iudicio, unuſquiſq; rõnem redditurus eſt ſermonum ſuorum, ante uniuſcuiuſq; faciem uerba ſua ſtabunt, qui ocioſa uerba non reprimit ad noxia cito tranſit, qui minima ſpernit, in maxima facile prorumpit, minor namq; culpa maiorē generat, paulatim creſcunt uitia, & dum parua non cauemus in magna prolabimur, minima igitur de uita & ad maiora nō ꝑuenies, parua ſperne & in deterius non incides. hæc Iſid. Secundò, ꝙ multum deteſtandū ſit peccatum negligentiæ, patere poteſt ex hoc ꝙ prout dr̄ in florum. Bart. titu. de negligentia, ſicut in unoquoq; opere bono mr̄ eſt diligentia, ſic uniuerſæ doctrinæ & diſciplinæ nouerca eſt negligentia. Vnde Iſid. in de ſum. bo. lib. 3. cap. 10. Quidam inquit habent intelligētiæ ingenium, ſed negligunt lectionis ſtudiū, & quod ſcire legendo potuerunt, negligendo contemnunt, quidam uerò amorem ſciēdi habent: ſed tarditate ſenſus præpediuntur. Qui enim aſsidua lectione ſapiunt, quod ingenioſi per deſidiā non nouerunt. Ingenio tardus, & ſi non per naturam, per aſsiduitatem tamen lectionis augmentatur, nam quamuis ſenſus hebetudo ſit frequens, tamen lectio intelligentiam adhibet. Et ſicut qui tardus eſt ad capiendum pro intentione boni ſtudij præmium percipit, ita qui præſtitum ſibi a Deo ingenium intelligentiæ negligit, cōdemnatione reus exiſtit, quia donum quod percepit deſpicit, & per deſidiam derelinquit. Quidam Dei iudicio donum conſcientiæ quod negligunt accipiunt, ut de rebus creditis durius puniantur, tardiores autem ideo quod ſcire cupiunt difficiliter inueniunt, ut pro maximo exercitio laboris maximum præmium habeant retributionis. hæc ille. Sed ſicut dicitur in flor. Bar. ubi prius. Illi præcipuè peccant per negligentiam, qui ſciunt benefacere, & tamen nolunt. unde Luca 12. Ille autem ſeruus, qui cognouit uoluntatem Domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. Item Iacob. 4. Scienti bonum & non facienti peccatum eſt illi. Sed homo propriè negligens dicitur, qui non curat, quomodo opus Dei faciat: ſed hoc ſolum curat, ut ab onere laboris inchoati quieſcat, & qui talis eſt ei incurrit maledictionem, dicente propheta. Hiere. 48. Maledictus qui facit opus Dei negligenter, & qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. i. gladium ſpiritus, quod eſt uerbū Dei ab interfectione peccatorum, & hanc maledictionem ſpecialiter timeret quilibet negligēs prælatus, qui, ut dicit Holgot in lectu. libri ſapientiæ, lectio. 163. Idolo aſsimilatur, quia ſicut idolum recipit honores, & ponitur in loco ſolenni, portat gladium, uel haſtam, & nunquam percutit, ſic prælatus negligens recipit honores, & ponitur in loco ſolenni, & habet auctoritatem corrigendi defectiuos, & nihil facit. imo ſicut uidemus, ꝙ paſſeres, & aliæ aues ſedent, & requieſcunt ſuper caput idoli, non obſtante gladio ſuo uerſatili, ita nonnunquam diſſoluti, & laſciui, ſicut de ſeruientes, & conſiliarij ſedēt & requieſcunt ſuper caput talis prælati, hoc eſt ab eo ſupportantur, a quo deberent argui. De tali prælato dicitur Zachariæ 2. cap. O paſtor & idolum derelinquēs gregem Domini. Hæc ille. Veruntamen ſicut dicit idem in eodem libro, huiuſmodi negligentes prælati licet remiſsi ſunt in corrigendo penes Deum delinquentes, tamen de eorum propria & perſonali iniuria, uel de derogatione ſui proprii honoris inueniuntur acutiſsimi & rigidiſsimi, nihil uolentes remittere impunitum, ſed ſi agatur de iniuria Deo illato, uel de honoris diuini diminutione ibi ſunt remiſſimi, nec curant omnino. Contra tales bene loquitur Criſo. ſuper Matthæum. Epiſcopus inquit ſi debitum honoris non acceperit a preſbytero, aut presbyter ſi non acceperit honorē a diacono, aut diaconus a lectore naſcitur, & turbatur, ſi autem uiderit Epiſcopus presbyterū, aut presbyter diaconum, aut diaconus lectorem circa obſequium Eccleſiæ non permanentem, aut aliter peccantem in Deum, neqꝫ enim iraſcitur, neque curat: quia omnes quidem de ſuo honore ſolliciti ſunt, de honore

autem

autem diuinò nihil curant. hæc Criſ. Sed tales non cõſiderant, ꝙ ſicut dicit Holgot vbi prius quis eſſe patientem in proprijs iniurijs ſit laudabile, tamen eſſe patiẽtem in Dei iniurijs eſt uituperabile in quolibet prælato. In cuius rei figura Chriſtus ſicut legitur Mathei. 4. quando diabolus ſibi dixit. Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant, patienter ſuſtinuit, & per auctoritatem ſcripturæ eum confutauit. Item ſecundò conſimiliter quando dixit, ſi filius dei es, mitte te deorſum, quia iſtæ duæ tentationes non directæ niſi contra Chriſti humanitatem erant, ſed in tertia tentatione quando dixit, Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me, repulit diabolum cum indignatione di. uade Sathan, ſcriptum eſt. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues. Super quo dicit Criſo. Exemplo Chriſti diſcamus noſt ras iniurias æquanimiter ſuſtinere: Dei autẽ iniurias neque uſque ad auditum ſufferre, quia in proprijs iniurijs eſſe quenquam patientem laudabile eſt, iniurias uerò dei diſsimilare nimis impium eſt. hoc Holgot.

Tertiò deteſtandum eſt peccatum negligentiæ propter ſublimitatem perſonarũ, corã quibus tali negligentia perpetratur, quia corã Deo, & eius committitur Angelis. Magna igiẽ eſſet adhibẽda diligentia in pſallendo, uel dicẽdo diuinũ ſeruitiũ & in alijs operibus ſpiritualibus, quæ corã Deo & eius Angelis perpetrantur. unde pſal. Qm̃ rex oĩs terræ Deus, pſallite ſapienter. Et ſpiritualiter, magna diligentia adhibenda eſt in audiẽdo uerbũ Dei, ubi ipſe ſpiritus ſanctus loquitur iuxta illud Matth. 10. Nõ uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ve. qui loqui. in uobis. Et ideo meritò beatus Aug. & ponitur in c. j. q. j. interrogo, Quãta, inquit, ſollicitudine ſeruamus, quando uobis corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo in terrã de manibus noſtris cadat, tanta ſollicitudine obſeruemus, ne uerbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut aliud loquimur, de corde puro depereat, quia non minus reus erit, qui uerbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Chriſti ſua negligentia in terram cadere permiſerit. Et ideo dicit Chriſtus Ioannis. 8. Qui ex Deo eſt uerba Dei audit, propte. uos non au. quia ex Deo non eſtis. unde legitur Exo. 9. quòd Dominus per ſeruum ſuum Moyſen monuit pharaonem & populum ſuum de periculo & uindicta futura pro peccatis eorum, ut inde præcauerent, dicens. Ego pluam cras hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Egypto a die qua fundata eſt uſque in præſens. Mitte igitur iam & nunc congrega iumenta & omnia quæ habet in agro: homines enim & iumenta & uniuerſa quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, ſi ceciderit ſuper ea grando, moriẽtur, qui timuerit uerbũ domini de ſeruis Pharaonis fecit confugere ſeruos ſuos & iumenta de agris in domos, qui autem neglexerit ſermonem domini, dimiſit ſeruos ſuos & iumenta in agris. Et ſic patet eodem ca. & in proceſſu ſequenti ueniente grandine a domino promiſſa percuſsi ſunt homines, qui uerbũ Dei negligentes permanſerint in agris ac etiã iumenta eorum. Sic certè ſpiritualiter populus Chriſtianus tota die exiſtens in Egipto .i. in tenebroſa uita monetur per prædicatores uerbi Dei de uindicta & periculo, quod dominus in multis locis ſcripturæ promittit pro peccatis populi euenturum, ut inde præcauerent, & ſe retraherent de agro carnalis uoluptatis & mundanæ uanitatis, & intrarent per obedientiam in unitatem militantis eccleſiæ, & certè omnes prædeſtinati credentes uerbo Dei retrahunt ſe ab agro prædicto, ſed uoluptuoſi præſciti uerbũ Dei negligentes in agro prædicto euagantur, quouſque ſuperuenerit repentina calamitas, & æterna damnatio, quos ſic alloquitur dominus organo uocis ſapientiſsimi Salomonis prouerb. j. Conuertimini ad correctionem meam, en proferam uobis ſpiritum meum, & oſtenda uerba mea, quia uocaui & rennuiſtis, extendi ma. me. & non fuit aſpi. deſpexiſtis omne conſi. meum & increpationes meas neglexiſtis, Ego quoniam in interitu ueſtro ridebo, & ſubſannabo cum uobis id quod timebatis aduenerit, cum ingruerit repentina calamitas & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quãdo uenerit ſuper uos tribulatio & anguſtia: tunc inuocabunt me & non exaudiam, mane conſurgent, & non inuenient me, eo ꝙ exo-

ſam habuerunt diſciplinam,& timorem domi ni non ſuſceperunt, nec acquieuerunt cõſilio meo,& detraxerunt correctioni meæ uniuerſæ.igitur comedent fructus uiæ ſuæ.i.maledictionis & damnationis æternæ. Vnde Thob. 13.Maledicti qui contempſerunt te,& damnati erunt,qui blaſphemauerunt te.Quartò deteſtanda eſt negligentia & ſpecialiter circa res, quorum tempus & oportunitas irrecuperabiliter pertrãſit, unde ſicut dicitur in flor.Bartho. titu.de negligentia. Præcipuè negligentia repræhenſibilis tunc eſt,quando.ſ.tẽpus eſt plantandi uineas, & non plantantur, ſeminandi agros,& non ſeminantur,metendi ſegetes, & non metentur,domandi animalia, & non domantur,lauandi ueſtes & non lauantur, ſaliendi carnes & non ſaliuntur,in his & huiuſmodi periculoſa & deteſtabilis eſt negligentia, & meritò ſunt repræhenſibiles, qui in iſtis ſpiritualiter ſunt negligentes.Eſt enim modo tempus ad omnia prædicta ſpiritualiter facienda. Nunc enim eſt tempus plantandi per charitatis radicationem,putandi per peccatorum confeſsionem, ſeminandi per eleemoſinarum largitionem, metendi per bonorum operum cumulationem,domãdi animalia per carnis mortificationem,curandi uulnera per pœnitentiæ meditationem, lauandi ueſtes per lachrimarũ effuſionem, & ſaliendi carnes per continẽtiæ ſanctificationem. Sed omnibus iſtis neglectis uidemus homines præſentis uitæ temporales amatores ſic pro illis laborare, ut quando uenerit mortis metus,quicquid poſſunt,faciunt, non ut auferant,ſed ut differant mortẽ. Si igitur tanto labore, tantaque cura agitur, ut aliquantulum plus uiuatur,quomodo ſpretã negligentia agenda eſt, ut ſemper uiuatur, & ſi prudẽtes dicuntur, qui omnibus modis agũt, ut differant mortem & paucos dies uiuant, q̃ ſtulti ſunt, qui negligenter uiuunt, ut uitam amittant æternam. Hæc ille. Et ideo meritò beatus Aug.ſuper illud Hieremiæ.48.Maledictus qui facit opus Dei negligenter. Inexcuſabiliter,inquit,meretur ſupplicium, qui ſi uoluiſſet, potuiſſet uitaſſe peccatum. Hæc ille. Sed hic quæri poteſt, utrum omnis negligẽtia ſit peccatum mortale.Et ꝙ ſic arguitur. Nam Ecc.7.dicitur.Qui timet deum, nihil negligit. igitur qui cunque in aliquo negligerit, perdit timorem Dei, & perdere timorem Dei mortaliter eſt peccare. Igitur omnis negligentia eſt peccatum mortale. Item dicitur Prouerb. 9. Qui cuſtodit mandata cuſtodit animam ſuã, qui autem negligit uias ſuas mortificabitur,& loquitur de mortificatione gehennæ,quæ non debetur niſi pro peccato mortali.igitur omnis negligentia eſt peccatum mortale. Item dicitur Hieremiæ.48. Maledictus qui facit opus Dei negligenter, ſed maledictio in ſcriptura non infertur niſi pro peccato mortali. igitur omnis negligentia eſt peccatum mortale. Ad oppoſitum arguitur ſic, dicitur enim Eccl. 7. De negligentia purga te cum paucis.Sup quo dicit glo.Quamuis oblatio parua ſit multorũ, tamen negligentiam purgat peccatorum, ſed per pauca non purgatur peccatum mortale. igitur non omnis negligentia eſt peccatũ mortale.Sed pro iſto eſt dicendum, ꝙ hãc quæſtionem mouet Holkot in lectu.li. ſapientię, lect. 36.& dicit,ut prius dictum eſt, ꝙ negligentia nihil aliud eſt,q̃ defectus debitæ ſollicitudinis circa actum uirtuoſum faciendum proueniẽs ex remiſsione fertioris in bonitate. Et poteſt negligẽtia eſſe circa actum, uel circa actus circunſtantiam, quæ circunſtantia, uel qui actus eſt de neceſsitate ſalutis, uel poteſt uoluntas adeo eſſe remiſſa circa eã quæ Dei ſunt, quòd deficiat a charitate, & talis negligentia eſt peccatum mortale: ſicut ſi habuero ſubſtantiam mundanam, & negem dare eleemoſynam in tempore extremæ neceſsitatis proximo indigenti, negligo actum cadentem ſub præcepto de neceſsitate ſalutis ſimpliciter, & ſi dẽ eleemoſynam,& non ex charitate, uel non in charitate pecco mortaliter,omittendo circunſtantiam,quæ debet in omni actu uirtuoſo de neceſsitate ſalutis occurrere. unde. j. Cor. ulti. Omnia opera ueſtra in charitate fiant. Aliter poteſt contingere negligentia circa actũ, uel circa actus circunſtantiam,uel quia actus non eſt de neceſsitate ſalutis, ſicut ſi negligam dicere ſalutationem beatæ uirginis tranſeundo coram imagine ſua,uel in audiendo lectionẽ, cogito de impertinentibus ex remiſsione uoluntatis,

luntatis,& tunc eſt ueniale peccatum. Ad primum argumentum,cũ dicitur, qui timet deũ, nihil negligit &c. uerum eſt nihil negligit cadens ſub precepto,quia omne tale eſt de neceſſitate ſalutis. Ad ſecundũ argumẽtum ibidem ·rñdetur, dicendo,ꝙ qui negligit uias ſuas cadentes ſub præcepto mortificabitur. Ad tertiũ dicẽdum eſt, ꝙ maledictio ibi infertur pro negligentia reſpectu circunſtantiæ debitæ, unde ibidem ad litteram loquitur propheta de Nabuchodonoſor,quem fecit Deus inſtrumentũ ſuum ad flagellandum populum Iſraeliticum peccantem. Iſtud autem opus fuit opus dei ſic ordinatis & exequentis, ſed opus iſtud Nabucho. attribuit ſuæ potentiæ propriæ,& fecit ex odio perſonarum illud,quod feciſſe debuit ex obedientia tñ,& ideo peccauit mortaliter,ꝓpter qđ dicitur. Maledictus hõ,qui facit opus Dei fraudulenter, uel ſm aliã litterã negligenter. Et maledictus ꝗ prohibet gladiũ a ſanguine.i.qui parcit iniuſtè ab ultione, quam Deus præcepit pro peccatis infligi. Ad argumentum in oppoſitum dr̃,ꝙ loquitur ibidem ſcriptura, uel de negligentia ueniali, uel de negligentia mortali,ſi de negligentia ueniali,uerum eſt,ꝙ purgat in p̃ſenti ꝑ pauca, reſpectu negligẽtiæ mortalis,quæ in futuro æternalitate punietur.

De imperſeuerantia. *Cap. XV.*

Quintò ad hanc prædictam ſecundã accidiæ .ſ. torporem circa Dei precepta poteſt reduci inconſummatio,ſiue imperſeuerãtia quæ etiam eſt uicium ad accidiã pertinens,& eſt inconſummatio, ſiue imperſeuerãtia ante finem a bono incepto declinatio, ſiue finalis diſcõtinuatio charitatis. Qui enim hoc uicio laborant, rarò aliquod bonũ inchoatum conſumant; & ideo mercede uitæ præſentis finaliter & futuræ carebunt. Vnde ſicut dicit. Proſper in libello ſuo de dono timoris de talibus eſt, ſicut quondam erat de quodã cane exiſtente in cãpo, ubi cũ audiſſet duo cornua in diuerſis locis ad diuerſa conuiuia inuitãtia, modo ſecutus eſt unum,modo aliud,& ſic toto die diſcurrens, tãdem nocte adueniẽte utroque cõuiuio priuatus eſt. Reuera ſpiritualiter ſic eſt de multis exiſtẽtibus in cãpo huius mũdi in quo audiunt duo cornua ad diuerſa cõuiuia inuitantia, quorum unum inuitat ad cęlũ, cuius ſonus eſt illud Matth. 3. Pęnitẽtiã agite & appro.reg.ce. Et certè iſtud multi audiunt, & illud ſequuntur,dum peccata ſua confitenẽ, & pœnitentiã agunt, ſed poſtea audiunt aliud cornu,quod ad deſiderium inuitat carnale,cuius ſonus eſt illud Sapiẽ. 2. Venite & fruamur bonis,quæ ſunt, & utamur creatura tanquam in iuuentute celeriter uino & precioſo unguẽto nos impleamus, & non prætereat nos flos tẽporis, coronemus nos roſis, anteꝗ̃ marceſcant. Iſtud aũt cornu multi audiũt & ſequuntur,dũ opera pęnitẽtiæ dimittũt, & ad ſua peccata redeũt, & ſic per totã diẽ uitæ p̃ſentis per uiã duplicẽ gradiũtur, & ideo nunꝗ̃ quietem perfectã inueniunt,dicente ſcriptura Ecc.3.c. Cor ingrediens duas uias non habebit requiẽ, ſed adueniente fine diei uitæ præſentis utroq; conuiuio carebunt,quia cum anima talis exierit de corpore ad infernum deſcendet gaudio priuata cœleſti, & a deſiderio ſubtracta carnali. Itẽ de talibus be. Greg. ſuper euãg.ome. 15. Multi,inquit, cũ uerbum contra auaritiam audiunt,eandẽ auaritiã deteſtantur,rerũq; oĩum contemptũ laudant,ſed mox ut uiderit anim⁹, quod cõcupiſcat,obliuiſcitur,quod laudabat. Et multi cũ uerbum contra luxuriam audiũt, pollutiones carnis non ſolum non perpetrare appetunt, uerũ & perpetratas erubeſcunt, ſed mox ut carnis ſpecies eorum oculis appareat, ſic eorũ mens ad deſideriũ rapitur, ac ſi adhuc cõtra hoc eadẽ deſideria nihil ſit delibatum. Et ſequitur. ſæpe.n. contra culpas cõpũgimur, & tñ poſt fleũ ad culpas redimus. In cuius rei figura Balaam iſraheliticí populi ſimilem ſe fieri depoſcit dicens. Moriatur anima mea morte iuſtorum & fiant nouiſsima mea horum ſimilia. Numeri. 21. ſed mox ut hora compunctionis tranſiuit in auaritiæ culpam exarſit, nam propter promiſſa munera in mortem eiuſdem populi cõſilium dedit, cuius morti ſe ſimilem prius peroptauit, & oblitus eſt, quod planxerat,cum extinguere uoluit, quod per auaritiã ardebat. hæc Greg. Item Greg. 6. mor. & idem habetur in flor. Bartho. titu. de perſeuerantia,

.vbi ſic ſcribitur. Sunt nonnulli,qui cum bona
aliqua faciũt iniquitatũ ſuarum protinus obli
uiſcuntur,& cordis oculũ in cõſideratione bo
norum,q̃ exhibent, figunt atq; eo ſe iam ſan-
ctos exiſtimant,quo inter bona quæ agunt ma
lorum ſuorum,in quibus fortaſſe adhuc impli
cati ſunt, memoriam declinant, qui uidelicet
ſi deſtrictionem iudicis uigilanter attenderẽt,
plus de malis ſuis metuerent,q̃ de imperfectis
bonis exultarent,plus inſpicerent, ꝙ de his, q̃
adhuc agenda ſunt,debitores tenentur,q̃ ope-
rantes quandam iam debiti partem ſoluũt,ne
que ad quælibet loca deſtinata pergens inchoã
do prodeſt longum iter capere : ſi non etiã to-
tum valeat conſumare.Qui igitur vitam æter-
nam quærimus,quid aliud, q̃ quædam itinera
agimus,per quæ ad patriam feſtinamus. Sed
quid prodeſt,ꝙ carpimus tam multa,ſi ea quæ
ad perueniẽdum reſtant, negligimus reliqua.
More igitur viatorum nequaq̃ debemus aſpi-
cere,quãtum iam iter egimus,ſed quantum ſu
pereſt,vt pergamus,& ut pauliſper fiat præteri
tũ quod indeſinenter & timide adhuc attendi
tur futurum.Amplius igitur debemus inſpice
re, quæ bona necdum facimus, q̃ ea quæ iam
nos feciſſe gaudemus. Nec ſperes igit̃ requiẽ
hic habere, dum in iſta miſeria & in corpore
fragili degis: ſed propoſitum bonum & aſſum
ptum in Deo laborem & diſciplinam nequaq̃
dimittas, pete humiliter auxilium a magiſtro
tuo Ieſu Chriſto,ſub cuius vexillo militas, ut
curſum tui certaminis debitè conſumes, &
eo auxiliante & protegente pro breui & mo-
mentaneo labore tuo brauium vitæ æternæ
adipiſcas,& coronam triumphi de manu Dei
tui propterea ſcire debes,ꝙ quiſquis boni ma
ius ſubire propoſuit,bonum minus quod lici-
tum eſt illicitum fecit. Scriptum eſt Lucæ. 12.
Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & re
ſpiciens retro aptus eſt regno cœlorum. Qui
igitur fortiori ſtudio intenderat retro reſpice-
re conuincitur, ſi relictis bonis amplioribus
ad minima retorquetur, nullus igitur retro re
ſpiciendo penſet q̃ multos in uia cœleſtis pa-
triæ præcedat,ſed indeclinabiliter in anteriora
intentus ſollicitè conſideret, ſed iam pariter
cum his, de quorũ electione nullus fidelis du-
bitat,incedat,quod utiq; inter multos uocatos
pauci ſunt electi, certi ſumus omnes veritate
docente, ſed qui ſunt illi pauci electi, incerti
ſumus omnes ueritate tacente,ideo quicũque
nõdum viuit,vt pauci vitam ſuã corrigẽdo cũ
paucis ſe colligat, ne cum multitudine repro-
bationẽ inueniat.Diabolus ſemper primordia
bona pulſat & ſancta virtutum indumenta in
ipſo extinguere ortu feſtinat, ſciens ꝙ ſubuer
tere fundata non poſsit, videte igitur uoſme-
tipſos,ait Apoſtolus Ioannes epiſtola. 2.ne per
datis,quod operati eſtis,ſed ut mercedem ple-
nã accipiatis : ſciẽtes quia omnis qui præcedit
& nõ permanet in doctrina Chriſti Deum nõ
habet, qui permanet in doctrina hic & filium
& patrem habet.Perſeuerantia eſt finalis conti
nuatio charitatis. Ideo dicit ſanctus Iob in li.
ſuo.c.27. Donec deficiam non recedam ab in
nocentia mea,iuſtificationem meam quam cę
pi tenere non deſertam, quicunque enim per
iter virtutum perſeueranter ad Deum conſcẽ-
dere ſatagunt,poſtq̃ viam ſui itineris finierint
dominum omnium bonorum auctorem præ-
mijque largitorem inuenient.

2 † Sed eſt hic notandum, ꝙ ſm Pariſi. in
ſum.de vir.parte. 3.tracta. de forti.c. 3. Aliqua
eſt perſeuerantia generalis & aliqua ſpecialis.
Generalis attẽditur in continuatione boni, &
circũit oẽm virtutẽ. Specialis verò attenditur
circa terribilia & difficilia ad ſuſtinẽdum q̃ lę
dunt naturã,& ad hãc perſeuerantiam monet
nos Apoſtolus heb. 12.dicẽs.In diſciplina pſe
uerate,vñ & de hac perſeuerantia in flor. Bar.
titu.de perſeue. ſic ſcribit̃. Vnuſquiſq; nr̃m in
hoc quod incepit bono perſeueret vſq; in finẽ
operis,in qua inchoauit intẽtione bona perdu
ret:ubi.n.dixiſti,ſufficit:ibi.n.defeciſti,non eſt
homini requies ſub ſole, nec ad magna p̃mia
puenire põt niſi p magnos labores.ſed nullus
labor durus, nullũ tẽpus lõgũ uideri dẽt, quo
gloria æterna acquirit̃. Apoſtolus.n. dicit ad
Roma. 8. ꝙ nõ ſunt condignæ paſsi.huius tẽ.
ad futu.glo.quæ reue.in uobis. Nulla igr̃ preſ
ſura nos terreat,nullaq; calamitas nos frãgat :
dominus.n.prope eſt, qui ueniens reddet uni-
cuique iuxta opera ſua.Sed ſicut dicit Boetius
de diſci.ſco.Non eſt dignus dulcoris cacumi-
ne,

ne,qui amaritudinis nequit inuiſcari grauami ne: multi tñ peccatores inuenta amaritudine in bono opere quod adimplere attētāt, ſtatim opus inceptum dimittunt. uñ tales bene aſsimilātur ſimiæ,q̃ guſtata exteriori nucis amaritudine ſtatim nucē proijcit, & ideo ad nuclei dulcedinē non peruenit: ſic peccatores ad dulcedinem præmij, ſiue ſpiritualium cōſolationū non perueniunt,q̃a dimittunt bñ operari, q̃ñ inueniūt aliquam difficultatē in bono opere inchoato. Amaritudo iſta figuratur per amaritudinē illarum aquarum, quas inuenerunt filij iſrael de Egypto reuertentes ad terram promiſsionis, vt legitur Exo. 15. q̃ dulcoratæ fuerunt per lignū, qđ Moyſes miſit in eas, in quo ligno figurata eſt memoria dominicæ crucis, quæ valet ad dulcorandū pœnitentibus amaritudinem quam ſuſtinent, iuxta illud Grego. Si paſsio Chriſti ad memoriā reuocetur, non eſt adeo durū, quod æquo animo nō toleretur. Et ideo Liberius, & ponitur in can. 7. q. j. ſuggeſtū. Qm̃ (inquit) ſm apoſtolicam prædicationem oēs qui uolunt in Chriſto piè viuere perſecutionē patiuntur, ideo fratres cariſsimi nō vos afflictionū amaritudo a piæ mētis veſtræ propō coarctet recedere conſiderātes quanta pro abſolutione noſtri & liberatione creator, dominuſque redemptor noſter pertulerit, qui bus ſe contumelijs afficiendum tradiderit: ut nos a vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. hoc ille. Verūtñ nonnulli aggrediūtur magna & ardua, & deficiunt in via, & nonnullis per pigritiam depreſsis non ſolū piget aggredi magnū, ſed etiā faſtidiunt inchoatum. Vñ Hiero. Cœpiſſe, inquit, multorum eſt: ſed ad finē debitū paucorū eſt peruenire. In uanum laborauerit, qui vſq; ad finem uitæ ſuæ non certauit, quia finis & non pugna coronatur. Deus. n. nō reſpicit, qualis fueris, ſed unumquemque iudicat de ſuo fine. Sollicitè igitur debet unuſquiſque uiuere, & ſemper terminum uitæ ſuæ conſiderare: vt huius ſeculi blādicias caueat, & inſtantiſsimè bona, quæ cœpit, intendat perficere, vt in virtutibus proficiat, & perpetuam a domino mereatur accipere mercedem. Cum enim præmium, quo præmiabuntur ſerui dei, ſit æternum. i. q̃diu eſt Deus, labor quo homo ſeruit Deo, Deo correſpōdēs ſuo p̃mio debet eſſe perpetuus, ideſt q̃diu erit hō. Et iō be. Ber. & ponitur. 7. florū. c. 52. Nunq̃, inquit, iuſtus arbitratur ſe comp̃hendiſſe iuſtitiam, nunq̃ dicit: ſatis eſſe, ſed ſemper eſurit, ſititq; iuſtitiam ita, ut ſi ſemper viueret, ſemper quantū in ſe eſt, iuſtior eſſe cōtēderet, ſem p de bono in melius proficere totis viribus conaret: nō eñ ad annū, vel ad tēpus inſtar mercēnarij: ſed in ęternū diuino ſe mācipat famulatui, proinde iuſtitia eius manet nō aliquāto t pe, ſed in ſeculum ſeculi, ſempiterna vtiq; iuſti eſuries ſempiternā mereē refectionē, & licèt in breui cōſumetur t pe: iudicatur tñ expreſsè t pa multa p vir tuoſæ intentionis perpetuitate: ſed ecōtra, quo deniq; pacto t pis breuitas bonorum p̃iudicet deuotionemq; pertinacem reproborū malitiā excuſare non ſufficit. Ob hoc. n. proculdubio inflexibilis & obſtinatæ mentis punitur æternaliter malū, licet t paliter perpetratū: quia qđ breue fuit t pe, uel opere, lōgum eſſe cōſtat in pertinaci uoluntate, ita ut ſi nunq̃ moreretur, nunq̃ uelle peccare deſineret, imo ſemper uiuere vellet, vt ſemper peccare poſſet, ita & indefeſſum proficiendi ſtudiū & iugis conatus ad profectionem pro profectione reputat, q ſi ſtudere profectioni eſt profectum, profecto nolle perficere deficere eſt, non eſt ſtare oīno, neq; in incerto huius mortalis vitæ quicq̃ in eodē ſtatu permanet, aut aſcendas neceſſe eſt, aut deſcendas, ſi attentas ſtare, ut corruas neceſſe eſt. minime pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult, & ibi, incipis nolle fieri melior. ibi, & deſinis eſſe bonus. Hinc enim plane colligitur, quòd nolle proficere, non eſt niſi deficere. Vidit Iacob ſcalam, & in ſcala Angelos, ubi nullus reſidens, nullus ſubſiſtens apparuit: ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbantur uniuerſi, quatenus palam daretur intelligi inter profectum & defectum in ſtatu mortalis uitæ nihil medium inueniri ſed quo ipſum corpus noſtrum continue aut creſcere conſtat, aut decreſcere, ſic neceſſe ſit, & ſpiritum rationalem noſtrum aut proficere ſemper, aut deficere. hæc Bern. Sed ſicut dicit Gratianus & ponitur in ca. de pœ. diſt. 2. ſi quis ſemel. Sępe homo multis occulte

peccatis inuoluitur, & in una autē uirtute ma
gnus uidetur, & dum innoteſcit hominibus,
proculdubio laudatur, eiuſq; fauor inhianter
appetitur. unde fit, ut ipſa uirtus ante Dei ocu-
los uirtus non ſit, dum abſcondit, quod diſpli-
cet Deo, ſed prodit, quod placet homini, quæ
itaq; eſſe merita apud Deum poſſunt, & quan-
do mala occulta ſunt & bona publicantur, ple
rūq;.n.latet ſuperbia & caſtitas innoteſcit, at-
que ideo oſtēſa diu caſtitas circa finē uitæ per-
ditur, quia cooperta ſupbia uſq; ad finē incor
recta retinetur, alius eleemoſynis uacat, ꝓpria
diſtribuit, ſed tñ multis iniuſtitijs ſeruit, uel
fortaſſe linguā in detractionibus erexit, & fit
plerūq;, ut is qui miſericors fuerat iuxta uitæ
ſuę terminum rapacitatis & credulitatis ſtimu
lis inardeſcat, quod ualde iuſto Dei iudicio
agitur, ut perdat, & ante homines unde homi-
nibus placuit, q̄ hoc unde Deo diſplicuit, cor-
rigere nunq̄ curauit. Alius patientiæ ſtudet,
ſed inuidere alijs & ſeruare malitiam in corde
non cauet. Fit quandoq; impatiens: quia diu la
tuit dolens, hi itaque & per aliquid aurū ſunt
& per aliquid lutum ſunt, atque hoc aurū qua
ſi lutum ſternitur, quādo occultis peccatis exi
gentibus etiā uirtus quæ publicè claruerat diſ
ſipatur, ſed opere pretium credimus, ſi in his
uirtutem ſuperni ordinis ſubtilius perpenda-
mus: ſæpe enim omnipotens Deus occulta eo
rum mala diu tolerat, & apta eorum bona ele-
ctorum ſuorum uſibus profutura diſpenſat.
Nā nōnulli mundum nequaq̄ funditus deſerē
tes non perſeueraturi anguſtum iter arripiūt:
ſed ad quęrendam uiam anguſtam exēplo ſuo
eos qui perſeueraturi ſunt accendūt. unde ple-
rūq; contingit, ꝙ ipſum, ꝙ uideretur bene ui-
uere non ſibi ſed potius ſolis electis uiuant, dū
exemplis ſuis ad bene uiuendi ſtudia alios per
ſeueraturos non perſeueraturi inchoant. Sæpe
quoſdam uidemus uiam ingredi & ad locum
propoſitum feſtinare, quos alij, quia euntes cō
ſpiciunt, ſequuntur, eundemque pariter locū
petunt, ſed fit plerūque, ut irruente aliquo im-
plicationis articulo retrocedant, qui præibant,
& hi ad locum perueniunt, qui ſequebantur,
ita nimirum ſunt qui non perſeuerant & uiā
ſanctitatis arripiunt. Idcirco enim uirtutis iter
non perſeueraturi inchoant, ut eis qui perſeue
raturi ſunt uiam qua gradiantur oſtendāt: quo
rū etiam caſus utilitate nō modica electorum
profectibus fuerit, quia illorū lapſum dū con-
ſpiciunt de ſuo ſtatu contremiſcunt, & ruina
quæ illos damnat iſtos humiliat. Diſcūt enim
in ſuperni adiutorij protectione confidere, dū
pleroſq; conſpiciunt præſumentes de ſuis uiri
bus cū ſuis uiribus cecidiſſe. Quādo igitur be
ne agere uidentur reprobi, quaſi planum iter
electis poſt ſe ſequentibus, quaſi cauendā ſu-
perbiæ foueam oſtendunt. hæc Grati.

3 † Sed inſu ꝑ eſt notandū, ꝙ ſm Pariſi. ubi
prius, q̄dam eſt perſeuerantia finalis, & quædā
nō finalis. Non finalis eſt, quando aliquis lōgo
tꝑe perſeuerat in bono, tñ poſtea cadit morta-
liter delinquēdo. Finalis uerò perſeuerātia du
pliciter dicit. ſ. uel finalis propoſito, uel finalis
actu. Finalis uerò propoſito fit finalis actu in
his, qui uſq; in finem permanent in bono. De
perſeuerātia finali actu dicit Auguſti. ꝙ multi
eā habere poſſunt, ſed nullus tamen poteſt eā
amittere: incipit. n. eſſe finalis actu in termino
uitæ. Et nota, ꝙ perſeuerantia regulariter dat̄
per bona merita. unde glo. ſuper illud pſal. Re
tribuet mihi ſm iuſtitiam meā. pro fide, inqr,
ſpe & alijs bonis operibus reddet Deus perſe-
uerantiā. ideo antedictum eſt regulariter, qa
uirtutes cōiter primò dātur in aliqua quātita-
te, deinde ꝑ bona opera merētur augeri. Tamē
alicui, ut Xpo, datæ ſunt uirtutes in ſtatu perfe
ctionis, q̄ neq; augentur, neq; intendunt. Sed
eſt inſuper notādum, ꝙ decē ſunt inter cętera,
q̄ ſpecialiter mouerent hominē uſq; ad finē ui
tæ in uirtutibus perſeuerare. Quorū primū eſt
frequens ſacræ ſcripturæ admonitio. unde Iu
dicum. 18. nolite negligere, nolite ceſſare. Itē.
j. corinth. 7. unuſquiſque in uoca. qua uo. eſt
in ipſa permaneat Item heb. 12. In diſciplina
perſe. tanquam fi. nobis offert ſe dominus. Se-
cundò exempla ſanctorum mouerent hoīem
in uirtutibus perſeuerare. Et primò exēplum
Chriſti, de quo loquitur Matth. 27. ꝙ obtule-
runt ei iudęi, ſi de cruce deſcenderet, ꝙ crede-
rent in eū, ſed Chriſtus uerò pro tāto munere
ſibi oblato noluit opus redemptionis humanę
inchoatum inconſūmatum relinquere. Item
Ioan.

Ioan.4. dicit Chriſtus. Meus cibus eſt,ut faciam uoluntatem eius, qui miſit me, ut perficiam opus eius. Item firmiſsimum uirginitatis propoſitum perſeuerāter tenuit uirgo Maria, quæ noluit cōſentire conceptioni filij Dei, donec intellexit, ꝙ hoc haberet non opere uirili ſed inſpiratione ſpiritusſancti,ut Lu.j. Itē.2. Thy. 4. Bonum certamen cer. curſum con. fi. ſer.in reliquo repo.eſt mi.co.iuſtitiæ. Item cecus natus & a domino illuminatus conſtanter perſeuerauit cōtra Phariſeos ueritatē cōfitens & defendens,ut patet Ioan.9. Itē ſingulis diebus moleſta erat Ioſeph domina eius,& tamē ille perſeueranter reſtitit operi nephario,ut patet Gen.34.Item perſeueranter ſe habuit Moyſes contra Pharaonem, qui nunꝗ ab eo uinci potuit, ut quòd in Egypto imolaturus Domino remaneret,uel ꝙ paruulos,aut iumenta populi iſrahelitici dimitteret Pharaoni, ut patet Exo.8.9.& 10. Item Moyſes perſeuerauit in monte.40.diebus,& quadraginta noctibus panem non comedens, nec aquam bibens, deditque ſibi dominus duas tabulas lapideas ſcriptas utraſque digito Dei,ut Deut.9.Item licet durè reprehenſus erat Dauid a fratre ſuo maiore,& etiam diſſuaſus a Saule:tamen non deſtitit ab incepto propoſito,ſed uiriliter pugnauit contra Goliam & eum uicit & occidit, ut patet.j.Regum.17. Item perſeueranter ſe habuit Neemias reparando muros Hieruſalem, qui quamuis multa paſſus fuerit impedimenta,non tamen ceſſauit ab opere inchoato, donec muri fuerunt totaliter reparati, ut patet Neemiæ.4.&.6.ca.Item cum Thobias ſemper ab infantia timuerit Deum, & mādata eius cuſtodierit, non eſt cōtriſtatus contra Deum, ꝙ plaga cecitatis euenerit,ut patet Thobiæ.2.Itē dicit Iob.Donec deficiam non recedam ab innocentia mea,iuſtificationem meam quā cœpi tenere non deſeram.Iob.27.Item Daniel & ſocij eius perſeueranter ſteterunt & dixerunt regi Babylonis.Notum ſit tibi rex, quòd deos tuos non colimus, & ſtatuam tuam non adoramus,ut patet Danie.3.Item non dimiſit Daniel propter iniquum decretum Darij regis Perſarum,quin perſeueranter in die,ſicut ante conſueuerat,Deum ſuum oraret,ut patet Daniel.6. Item miram conſtantiam & perſeuerantiam habuit Eleazarus in tormentis, & magis elegit grauiſsima morte puniri, quàm contra legem Dei carnes porcinas protunc prohibitas comedere,uel ſimulare ſe comediſſe, ut patet.2.Machab.6.Item ſeptem fratres cum ſanctiſsima matre ſua bene perſeuerauerunt uſque in finem uitæ, nec potuerunt ad præuaricationem legis blandicijs uel tormentis adduci,ut patet.2.Machab.7.&c.Tertium,q̀ moueret hominem,eſt quòd perſeuerantia difficilia & aſpera facilia facit eſſe & ſuauia. Vnde Bernardus in quadam epiſtola.Subito,inquit, procedenti de umbra ad ſolem, de ocio ad laborē graue cernit omne,quod incipit, ſed poſtquā ab al js diſſueſcere & ad illa pauliſper aſſueſcere cœperit,uſus tollit difficultatem,inuenitque facile eſſe quod ante impoſsibile uidebatur. ſic quamuis in principio moleſtum ſit homini forma bene uiuendi:tamen ſi patienter toleretur,poſt reddit hominem iocundum. Vnde Eccleſiaſti.j. Suſtinebit patiens & poſtea redditio iocunda.Nam ſicut ante aſſuetudinem moleſtum eſt equis ambulare, adeo ut oporteat uincula poni in pedibus eorum.poſtquam uerò conſueti fuerint,eſt eis facile ambulare, ſimiliter prius in principio moleſtum eſt addiſcere, adeo ut uerberibus oporteat eos ad hoc compelli, poſtquam uerò aſſueuerunt amore litterarum conſiderantes fructum, commodū & honorem, ad quem ſcientia perducit patriā ſuam relinquunt,& multas paupertates & moleſtias ſuſtinent, ut addiſcere poſsint.Sic bene uiuere primò eſt homini moleſtum, ſed per conſuetudinem conſideratio fine & gaudio, ad quod perducit,fit homini iocundū. uñ Trenorū.3.Bonū eſt uiro, qui cū portauerit iugū dñi ab adoleſcentia ſua, & ideo optima forma uiuēdi eſt eligēda, quam iocundā reddit aſſuetudo. Sed ſm beatū Bern. optima uita uiantiū eſt,mala pati,& bona facere, & ſic uſq; in finē uitæ perſeuerare.Incaſſum quippe bonū agif, ſi ante terminum uitæ deſeratur. Et ſicut dr̄ in floratio Bartho.tit.de perſeuerantia. Qui oēm ſeculi pompam pro purgamento habuerunt, & uana dixerint uniuerſa ſub ſole, ut Chriſtū lucrifaciant. Et qui commoraturus a dño ſuo,&

E e conſur-

conſurrexerit,& crucifixerit carnem ſuam cũ vitiis, & concupiſcentiis, & in his finitenus perſeuerauerit cũ Apoſtolo exclamabit. quis nos ſeparabit a charitate Chriſti,tribulatio,an anguſtia,an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum,an gladius,& infra.Certus ſum quia neq; mors,neq; vita,neque angeli,neque principatus, neq; poteſtates, neque inſtantia, neq; futura,neq; fortitudo,neq; altitudo,neq; excelſum,neq; profundum,neq; creatura aliqua poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Et nimirũ: nam, vt dicit Gratianus, & ponitur in cap.de pę.di. 2. ſi quis ſemel. Qui charitatem ſemel habuerit,criminaliter vlterius peccare nõ poteſt, vt ad gratiam non ad naturam impoſsibilitas referatur, ꝙ autem criminaliter peccare non poſsit charitatem habens,teſtatur Aug.dicens, quia radix omnium bonorum eſt charitas, & radix omnium malorum eſt cupiditas, & ſimul eſſe ambo non poſſunt, niſi vna radicitus euulſa fuerit, alia plantari non põt, ſine cauſa aliquis conatur ramos incidere,ſi radicem contemnit euellere. Cum igitur,qui criminaliter peccat,charitatem nũquam habuiſſe probatur, euidenter colligitur,pęnitentiam non agere, qui quandoq; criminaliter peccauit. Vnde Auguſtin. Charitas inquit eſt aqua, de qua Dominus in euangelio. Qui biberit ex aqua,quam ego dabo ei,nõ ſitiet in æternum. Reprobus autem cum æternis mancipatus incendiis, in æternum ſitiat, quomodo bibet aquam viuam, aut qũo potabit aquam ſalientẽ in vitam æternam, qui quaſi plumbeus dimerſus in ima pauens pœnas luit damnationis æternæ. Item Aug.in epiſt.ad Iulianum comitem, & ponitur in ca.de pę.di. 2. ſi quis ſemel. Charitas inquit quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit.& ſequitur. Si charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, facile peccato reſiſtimus,bonis operibus abundamus,& ſęculi blandimenta contemnimus, & omnia quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati & aſpera videntur, etiam cum dilectione perficimus:ſi tñ Deum charitate perfecta,quæ nobis ab illo eſt ex toto corde & ex tota anima & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum, quẽ ſi ex toto corde diligimus, nihil enim erit in nobis, vnde peccati deſideriis ſeruiamus. & quid eſt Deũ diligere,niſi illi occupari,animo concipe fruẽdi viſionis eius affectum, peccati odium, mundi faſtidium, diligere & proximum, quem in ſe cenſuit diligendum in ipſo amore ſeruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem. Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi cuſtodiũt, qui aut mundum, qui cõtemnendus eſt,diligunt, aut proximos ſuos non ſicut ſeipſos forte non diligunt.Item corpus noſtrum: quia pars noſtri eſt,ad hoc nobis eſt diligendum, ut ſaluti, aut eius fragilitati naturaliter conſulamus,& agamus quatenus ſpiritui ordinate ſit ſubiectum: vt ad æternam ſalutem accepta immortalitate & incorruptione perueniat. Item ꝓximos aũt tunc diligimus, ſicut nos: ſi non ꝑꝑ aliquas vtilitates nr̃as nõ propter ſperanda bñficia,nõ propter affinitates, vel conſanguinitates: ſed ꝑꝑ hoc tm̃, ꝙ ſunt noſtræ naturæ participes diligamus. Item non proximi noſtri illi tantũ credendi ſunt, quos nobis gradus ſanguinis iungit:ſed proximi noſtri credẽdi ſunt omnes homines naturæ noſtræ, ſicut diximus participes.Item proinde nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos & ad uitam æternam conſequendam ſicut nobis eorum ſaluti conſulimus,quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus, & ſicut nobis ſubuenire optemus, ita ſubuenimus eis, aut ſi facultas defuerit, voluntatem ſubueniendi tenemus,qua propter tota dilectione proximi ſunt diligendi,vt bonum, quod tibi ſufferre vis, & proximo velis,illi verõ pluſꝗ ſe diligunt Deũ qui pro eius amore ſibijpſis non parcunt: ſed ſeipſos in tribulationibus ac periculis tradũt nudari facultatibus propriis patriæ ſuæ extorres fieri parentibus & vxoribus ac filiis renunciare parati ſunt:& ut totũ dicam,ipſam mortem corporis non ſolum non refugiunt, ſed etiam libenter accipiunt, ambientes a corporis ſui vita magis, ꝗ a Deo vitæ ſuæ recedere. hæc Gratianus. Quartum,quod moueret hominem ad perſeuerantiam eſt, quod perſeuerantia

rantia impetrat homini quod a Deo petit. Vnde Luc. 11. Si perſeuerauerit pulſans, & ſi non dabit ei, eo ꝙ amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit ei quot quot habet neceſſarios. Item Ioan. 15. Si manſeritis in me, & uerba mea in uobis manſerint, quodcunque uolueritis petetis & fiet uobis. Quod conſiderans beatus Auguſtinus. Gloria inquit mea Deus meus abſcondis theſaurum tuum, vt incites cupidum, recondis margaritam, vt augeas quærentis amorem differs dare vt doceas petere, diſsimulas te audire petentem, vt facias perſeuerantem, incipientibus quærere promittis: ſed non niſi perſeuerantibus ſalutem tribuis. Cum autem omnes virtutes currant in ſtadio ſola perſeuerantia accipit brauium. hæc ille.

4 † Quintum, quod moueret hominem ad perſeuerantiam eſt, ꝙ perſeuerantia Deum ad miſerandum inclinat, quia ut dicit Bernar. Sola perſeuerantia eſt ſingularum filia ſummi regis: & illa enim ſola hæres eſt regni cœleſtis æterni, & ſicut ſcribitur in flo. Bartho. titu. de perſeuerantia. Perſeuerantia nutrix eſt ad meritum & mediatrix ad præmium ſoror eſt patientiæ, & filia conſtantiæ amica eſt pacis, & amicitiarum. nodus vnanimitatis eſt vinculũ & ſanctitatis propugnaculum, tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedẽ habet, nec gratiam beneficium, nec laudem fortitudo: ſola enim perſeuerantia eſt, cui æternitas redditur, uel potius quæ æternitatem homini reddit, dicente Domino Matth. 10. Qui perſeuerauerit vſq; in finem hic ſaluus erit. hæc ille. Sextum, quod moueret hominem ad perſeuerantiam eſt, quod perſeuerantia hominem ad Spirituſſancti receptionem diſponit. Vnde Apoſtoli, & Diſcipuli Chriſti perſeuerantes in oratione Spiritumſanctum acceperunt, vt patet Actuum j. Septimum, quod moueret hominem ad virtuoſam perſeuerantiam eſt hoc, quaſi perdita eſt tota via virtuoſa, & omnia opera bona, quæ facta ſunt, niſi finis ſequatur perſeuerantiæ: parum.n. prodeſt fundamentũ, & parietes feciſſe, ſi tectum non ſequatur. unde tali deriſorie dici poteſt illud Luc. 14. Iſte homo incepit ædificare, & non potuit conſumare, parum enim prodeſt per mare nauigando laboraſſe, ſi tũc nauis perierit, quando portui proxima per leucam unam fuerit, ſi parum prodeſt homini bene vixiſſe, ſi vltimo die vitę ſuæ male uixerit, quia ſic perdita eſſet tota uita præcedens. Vnde Criſ. Tolle inquit perſeuerantiam, nec obſequiũ mercedem habet, nec beneficium gratias, nec laudem fortitudo, deniq; non qui cęperit, ſed qui perſeuerauerit ſaluus erit. hæc ille. Octauum, quod moueret hominem ad perſeuerantiam, eſt, ꝙ perſeuerantia diabolum vincit, & confundit. Vnde Bern. in quadam epiſtola. Scias inquit diabolũ ſoli perſeuerantiæ inſidiare, quam ſolam uirtutum nouit coronari. unde dictũ eſt ſerpenti antiquo. Gen. 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem. i. animã fidelem & ſemẽ tuũ & ſemen illius, ipſa conteret caput tuũ, & tu inſidiaberis calcaneo eius. i. fini bonæ operationis cui diabolus præcipue inſidiatur, ſcit. n. finem optimum eſſe in bono. & ideo finem pręcipuè impedire conatur: ſed qui in bono uſq; in finem perſeuerauerit, caput diaboli conterit. i. eius principali propoſito & ſuggeſtioni reſiſtit. Sed hic quæri poteſt, ſicut quærit ſanctus Ioan. Criſ. oper. imper. omel. 55. Quare Deus dedit ſeductionem humanam ſub diaboli poteſtate. Et reſpondit dicẽs, quod ſi diabolus ſeductionis poteſtatẽ non accepiſſet, homo probationis mercedem non accepiſſet: niſi enim infideles relicti fuerint, non eligerentur fideles, niſi facta fuerit refutatio aliorum, non poteſt fieri electio, omnis autem ſeductio nõ poteſt ſeducere, niſi habuerit boni colorem, per quod videatur bonum eſſe, quod malum eſt: ut homo non ſpeciem primam rerum bonorum aſpiciat: ſed cauſam rerum cõſideret. omne enim malum uoluit Deus poſſe latere ſub colore boni, ideſt omne bonũ uoluit eſſe ſub caligine obſcuritatis, ut homo nec bonũ ſine labore inueniat, nec malum ſine labore euitet: negligẽs autem nec bonum inueniat, nec malum euadat: omnia enim Deus poſuit in labore, ut in omni re mercedem pręſtaret, ſicut ait Salomon. Quoniam Deus diſſenſionem magnam dedit hominibus, ut diſcerent in ea. hęc Criſoſto. Et ex iſtis patet, quod ſi uoluerimus

uitam æternam ingredi, neceſſe habemus noſtros ſpiritualrs vincere inimicos, & vitæ præſentis humiliter ac perſeueranter ſubire laborem,& pęnitentiam,quod etiam oſtenditur ſupra,ca.7.huius,vbi agitur de tedio uitæ,vbi dicitur, ꝙ Iacob tranſibit vadū Iaboth & luctabatur cum Angelo. Nonum, quod moueret hominem ad uirtuoſam perſeuerantiā eſt præmiū uitæ æterne,quod perſeuerantibus ꝓmittitur.Vnde Apoc.2. Eſto fidelis vſq; ad mortē, & dabo tibi coronam vitæ. Item Matth.10.& 24. Qui perſeuerauerit vſq; in finē,hic ſaluus erit.In cuius rei figura præcepto legis.Leui.3. Cauda animalis Deo immolandi iubetur in ſacrificio offerri: nam indecens eſt animal ſine cauda. In cauda uerò finis & perſeuerantia boni operis figuratur.Ille igitur bene imolat,qui ſacrificium boni operis vſq; ad finem perducit.Hinc Ioſeph inter reliquos fratres talarem tunicam habuiſſe deſcribitur. Tunica quippe vſq; ad talum eſt opus bonum vſq; ad conſumationem vitæ perſeueranter continuatū.Vnde Apocal.16. Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua,ne nudus ambulet.Item Apoc.3.Qui vicerit.i.in bono perſeuerauerit, ſic ueſtietur veſtimentis albis.i.ſtola immortalitatis, & nō delebo nomen eius de libro vitæ. & ſequitur.Qui autem vicerit.i.in bono perſeuerauit,dabo ſedem mecum in throno meo, quod conſiderās B.Greg.per Salomonem inquit dicitur.Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſq; ad perfectum diem. In eorū nāq; animo bonum deſiderium atq; intellectus lucis intimæ iā pars diei eſt:ſed quia vſq; ad finē vitæ in virtute proficiunt ad perfectum diem: tunc veniunt, qn̄ ad regna cœleſtia perducti in ea luce quā deſiderant iam minus aliquid non habebunt.hæc Greg.ſuper Ezech.ome.5. & ponitur etiā in c.de pę.diſt.2.ſi quis ſemel. Et ideo meritò ille ſanctus vir Thobias.vitam inquit illam expectamus, qua daturus ē Deus his qui fidem ſuam nunq̄ mutant ab illo,&c. Decimum, quod moueret hominē ad uirtuoſam perſeuerātiam eſt ſeuera cōminatio,quæ fit non perſeuerantibus.vnde Ro.11.Vide bonitatem & ſeueritatē Dei, in eos quidem,qui ceciderunt ſeueritatem: in te autem bonitatē Dei ſi permanſeris in bonitate,alioquin tū excideris.Vnde ſicut dicitur Matth.3. Omnis arbor,quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Nam ſicut dr̄ Luc.9.Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & reſpiciēs retro aptus eſt regno Dei. Super quo Grego. Manum inquit ad aratrum mittere eſt quaſi per quandam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram ſui cordis aperire ſed retro poſt aratrū aſpicit, qui poſt exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Sed certè talis nō eſt aptus regno Dei. & ideo non eſt reſpiciendum retro poſt egreſſum de ſocietate malorum,ſicut fecit vxor Loth, quæ (vt legitur Gen.19.) egreſſa de Sodomis retro reſpexit,& in ſtatuam ſalis eſt conuerſa.Spūaliter in hoc quod conuerſa eſt in ſtatuam ſalis amiſit ſenſum & motum,per quod datur intelligi, ꝙ exeuntes per pęnitentiam de ſtatu peccati & iterum recidiuantes amittunt ſenſum fidei & motum bonæ operationis, & per hoc ꝙ conuerſa eſt in ſtatuam ſalis, quod eſt aliis condimentum,datur aliis exemplum,ne & ipſi recidiuent. & ideo dicit Chriſtus Luc.17. Memores eſtote vxoris Loth. Hic quæri pōt. Ex quo, vt ex ſupradictis patet, perſeuerantia eſt tam neceſſaria ad ſalutem, nunquid perſeuerantia in bono cadat ſub præcepto. Et videtur ꝙ non, quia ſi ſic, nullus reprobus unquā haberet gratiam in præſenti, cum eſſet tranſgreſſor pręcepti.Hinc dr̄,ꝙ hanc quæſtionem mouet Notyng.ſuper illud Matt.10. Qui perſeuerauerit vſq; in finem hic ſaluus erit.Et reſpondet dicens, ꝙ duplex eſt perſeuerantia. Vna eſt perfecta continuatio in gratia, & illa non cadit ſub præcepto. Et patet reſponſio, &c.

De remiſſione a uirtutibus. Cap. XVI.

SExtò ad prædictam ſecundam ſpeciē accidiæ.ſ. torporem circa Dei præcepta reduci poteſt remiſsio, quæ etiam eſt uitiū ad accidiam pertinens, & eſt remiſsio a uirtutibus, & a via veritatis receſsio. Sed ſicut beatus Gregorius, Melius eſt uiam veritatis

tis & diſciplinæ non cognoſcere, quam in ea agnita non manere. Multi tamen ſunt, qui in initio conuerſionis ſuæ in Dei ſeruitio feruentes exiſtunt, ſed in proceſſu temporis ſucceſsiue magis, & magis tepeſcunt. Vnde Pariſienſis. Qui (inquit) hoc uitio laborat, & in inchoatione operis boni primis die aliquantulum ſtrenuè operatur, ſecundo die remiſsius, & ſic deinceps quouſque opus tandem totaliter dimiſerit, de tali enim dicitur Eccleſiaſ. 22. Filia autem fatua in diminoratione fiet. Super quo Pariſi. Filia inquit fatua eſt anima ſale ſapientiæ non condita, quæ ſemper decreſcendo procedit: hanc enim remiſsionem tres miſeriæ ſequuntur. Quarum prima eſt paupertas. Vnde Prouerb. 10. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa. Secũda eſt ſeruitus uitiorum. Vnde Prouerb. 12. Manus fortium dominabitur, quæ autem remiſſa eſt ſeruiet tributis. Tertia eſt fractio propoſiti. Vnde Sene. Arcum frangit intenſio, animum uerò remiſsio. Item Eccleſiaſt. 27. Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ut luna mutatur.

De indeuotione. Cap. XVII.

SEptimo, ad prædictam ſecundam ſpeciem accidię, ſcilicet torporem circa Dei præcepta poteſt reduci indeuotio: quæ etiam, ut dicit Pariſi. eſt uitium ad accidiam pertinens. Et eſt indeuotio quædam ariditas ſpiritualis, per quam humanum ad Deum deſiderium hebeteſcit. unde pſalmus. Aruit tanquam teſta uirtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis. Item idem. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Prouenit autem iſta ariditas multis de cauſis. Primò ex ſuperbia. Vnde ſuperbi figurantur per montes Gelboe, de quibus dicitur 2. Regum j. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuiæ uenient ſuper uos. Gelboe inuolutio interpretatur, & ſignificat ſuperbiam, per quam inuoluitur homo in omni genere peccatorum, iuxta illud Eccleſi. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. Per montes igitur Gelboe figurantur ſuperbi, ſuper quos non deſcendit ros gratiæ nec pluuia ueræ contritionis. & ideo tales uerè dicere poſſunt illud Nume. 11. Anima noſtra arida eſt. Vnde Bernardus in quodam ſermone, loquens in perſona eius, qui hanc acciditatem indeuotionis patitur occaſione ſuperbiæ ab heri inquit & nudiuſtertius inuaſit me languor animæ, & inde hebetudo inſolita, & quædam inertia ſpiritus ſuperbiæ inuenta eſt in me, & Deus declinauit a ſeruo ſuo inerti. hinc ſterilitas animæ meæ & deuotionis inopia quam patior. Vnde nec compungor ad lachrimas, ſed tanta eſt indeuotio, & duritia cordis mei, quòd non ſapit pſalmus, nec legere libet, nec orare delectat, nec inuenio ſolitas meditationes. Ideoque ad opus manuum piger, ad uigilias ſomnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, & luxuriæ, & gulæ indulgentior ſum, ſenſuſque obtuſior a prædicatione. heu omnes montes in circuito meo uiſitabit Dominus: ad me autem non appropinquat. hæc Bernardus. Et ideo meritò dicit ſapiens Eccleſiaſt. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ uelut taurus, ne forte collidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignum aridum in heremo. Secundò prouenit ariditas indeuotionis ex defectu cibi ſpiritualis, ut pſalmus. Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum, id eſt panem uerbi Dei, & panem Euchariſtiæ, quem panem ſpiritualiter comedere, ut dicit beatus Auguſtinus eſt in Chriſto manere, & Chriſtum in ſe manentem habere: & ſicut dicit Chriſtus Ioan. 15. Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittetur, & ardet. Tertiò prouenit hoc ariditas indeuotionis ex accidia. unde accidioſus intelligitur per hominem habentem manum aridam. Matth. 12. Nam cum cæteræ creaturæ ex ocio impinguentur, & ex labore attenuentur, anima humana econtrario ex labore impinguatur, ex ocio uerò & deliciis attenuatur & areſcit. Vnde prouerbio. 13. Vult & non uult piger. Anima autem operantis impinguabitur, quod ideo accidit, quia bona opera cibus ſunt animæ eorum qui ea faciunt, ut dicta ſpiritualis

ex eis ſuſtineatur, & roboratur: homines uerò qui patiuntur iſtam ſpiritualem ariditatem duri ſunt frequenter ad ea quæ ſunt pietatis & inflexibiles ad ea quæ ſunt obedientiæ. Dura enim facilius franguntur quam plectantur,& ſi ad ignem tribulationis ponantur, uel ſpiritualis pinguedinis emittunt, quia nec gaudēt, nec gratias agunt,ſed ſtatim ardent & exurun tur,& per impatientiam ad modicum flatum tentationis igne peccati ſuccenduntur. unde ad bona opera ſteriles ſunt, & in efficaces, & quæ aliis facilia ſunt, uel etiam iocunda eis ui dētur importabilia.Sed ſicut dicit beatus Gregorius in quadam omel. Reuera ſi nos uirtus deuotionis in intimis afficit, omnis ſtrepitus prauæ ſuggeſtionis obmuteſcet,dixit tamen quidam. deuotionem noli expectare ad benc operandum: nam quandoq; falſa eſt, & Deo abhominabilis, & ſubtilis illuſio ſathanæ. Omnis enim deuotio quæ ex ſpe non gignitur, ſpuria eſt. Secundum enim Hugo.de ſancto Victore deuotio eſt feruor bonę uolun tatis, quam mens cohibere nō ualet certis ma nifeſtis indiciis.Vel ſic,deuotio eſt pius & humilis affectus in Deum,qui ex cordis compūctione generatur.melius ſi quidem eſt deuotū in minoribus,quam indeuotum in maioribus profeſsionibus inueniri. Vnde Hieronymus. Malo inquit pſalmum unum cum hilaritate mentis & intentione cordis & deuotione decantare,quam totum pſalterium cum accidia, faſtidio, aut torpore. Oremus igitur omnipotentem Deum,ut talem nobis tribuat deuotionem, ut pro eius amore mundi huius aduerſitates toleremus,& ei alacri animo indefinen ter ſeruiamus per Xp̄m Dn̄m nr̄m. Amen.

De puſillanimitate. *Cap. XVIII.*

Tertia ſpecies accidiæ eſt puſillanimitas.

1 ¶ Et eſt puſillanimitas mentis anguſtia,quis timet aggredi ardua. Vel eſt puſillanimitas mentis anguſtia, qua quis timet aggredi id, quod eſt ſuæ potentiæ & uirtuti proportionatum: ſicuti per oppoſitum præſumptio eſt mentis elatio, qua quis nitur & tēdit ultrà id quod eſt ſuæ potentiæ proportionatū. Vnde puſillanimitas retrahit hominem a magnis bonis operibus, quibus ſibi & alijs prodeſſe poſſet. Et ideo Philoſophus 4. Ethi.dicit, ꝙ puſillanimis eſt qui magnis bonis dignus exiſtit, & cum his nō dignificat ſeipſum,propter quod,ut dicit Philoſophus ibidem, licet puſillanimis ſecundum ſe non ſit malus,quia non infert alteri nocumentum, tamen per accidens nocet inquantum poſſet alios iuuare, & non uult. Et ſic dicit beatus Gregorius 2.paſto.Illi qui prodeſſe utilitati proximorum refugiunt, ſi diſtricte iudicentur, ex tantis proculdubio rei ſunt,ex quantis uenientes ad publicum prodeſſe poterunt, & inde eſt, ꝙ ſeruus,qui acceptam pecuniam Domini ſui fodit in terra & abſcondit,nec operatus eſt ex ea. propter quendam puſillanimitatis timorē punitur a Domino, ut patet Matth.25.& Lu.19. capit. Et ideo merito dicit Spirituſſanctus Eccleſiaſt.7.Noli eſſe puſillanimis in animo tuo: nam ut dicit Bern.& ponitur 6.florum.ca.21. Oportet autem puſillanimitatem & triſtitiam in omnibus,quæ agenda ſunt,uel toleranda caueri,quia hilarem datorem diligit Deus,ne cōturbetur puſillanimitate ſpiritus, hoc enim, quantum pōt,laboratis aduerſarius noſter diabolus,ut holocauſtū noſtrum deuotionis pinguedine uacuetur, ut etiam minus acceptū ſit Deo,& conſcientia noſtra in ſpirituali gaudio minus exhilaretur, ſicque de puſillanimitate tolerantiæ etiam cōſcientiæ puſillanimitas generetur uere quaſi beſtia & rationis expers uidetur,qui tam puſillanimus eſt,ut ſolo timore cadat, qui futuri ex aggregatione laboris uictus ante conflictum non telo ſed tuba proſternitur.Quod conſiderans propheta. Expectabam inquit eum qui me ſaluum fecit a puſillani mitate ſpiritus & tempeſtate.& ideo Apoſtolus ad Theſſa.5.Rogamus inquit uos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes.Item Dominus per prophetam Iſa.35. cap.Dicite puſillanimes, confortamini & nolite timere, ſed cum teſte ſcriptura Eccleſi.24. Nihil melius, quam timere Deum. quomodo igitur Spirituſſanctus hic dicit,nolite timere. Et ideo pro iſto eſt notandum, quod ſicut dicit

cit Ber. & ponitur 7.florum c. 34.loquitur de
duplici timore. Quorum primus eſt timor inu
tilis,triſtis & crudelis,qui quidem timor,quia
ueniam non quærit,ueniam non conſequitur
& iſtius timoris miſera proles eſt pertinacia,
immoderata triſtitia, rancor, contemptus, &
deſperatio. & ideo meritò hunc timoré prohi
bet Spiritusſanctus cum dicit. Nolite timere.
Secundus timor eſt pius, humilis & fructuo-
ſus, qui cuiq; quemlibet peccatori facile ue-
niam promeretur, & iſte timor nutrit, gene-
rat & ſeruat humilitatem,manſuetudinem,pa
tientiam, & longanimitatem, & iſte timor eſt
bonus,utilis,& nullo modo prohibitus.Et in-
ſuper notandum eſt.ꝙ S.Thom. in de ueritate
theologiæ.lib.5.cap.39. & capit.46.ponit ſex
ſpecies timoris, quarum primus eſt timor na-
turalis,ſecundus timor humanus,tertius mun
danus,quartus ſeruilis,quintus initialis, & ſe-
xtus filialis. Primus igitur timor.ſ.timor natu
ralis,ut ait Auguſtinus,eſt fuga mali,quo qui-
libet timet naturaliter nocumentum naturæ.
Iſte timor non eſt meritorius, quia non ſubia
cet libero arbitrio. Naturale quidem eſt omni
animali timere mortem, uel corporis pericu-
lum,dum ueriſimiliter creditur imminere, &
dolere, cum aſsit, quia aliter non optaret bo-
num naturæ quærendum, nec delectaretur in
habitu, quod eſſet cõtra legem naturæ.& ideo
in tali timore non peccatum inſeparabiliter:
& iſto enim timore Chriſtus timuit.uñ Mat-
th.14.dicitur ꝙ cępit Ieſus pauere & tedere.
Item Luc. 22.dr̃, ꝙ factus eſt ſudor eius ſicut
guttæ ſanguinis decurrentis in terram.Et dr̃ ti
mor iſte naturalis non a natura inſtituta,quia
non fuit timor iſte concreatus homini,nec de
bonis naturalibus, ſed ex natura deſtituta, &
corrupta per peccatum,& timor iſte omnibus
aduenit,cui corruptio inoleuit,& tanquã eſſet
naturalis,& iſte timor eſt effectus & pœna ori
ginalis peccati.Sed tamen oppoſitum hic dicit
cũ dr̃ Chriſtum mortẽ timere, uidetur Aug.
ac Hiero.dicere.vnde Aug.ſuper illud 21.Cla
mabo per diem & non exaudies. Qũo inquit
hoc dicit, qui peccatum non fecit,nec inuen-
tus eſt dolus in ore eius. Et reſpondet dicens.
de nobis corpore ſuo hoc dicit corporis enim
ſui.i.eccleſiæ gerebat perſonam,ſicut & alibi.
cum dixit. Tranſeat a me calix iſte, pro nobis
hic loquitur,niſi forte putetur, Xp̃m timuiſſe
mori.: ſed non uerè timebat Dominus pati ter
tia die reſurrecturus, cum arderet Paulus diſ-
ſolui & eſſe cum Ieſu Chriſto. Nec enim for-
tior erat miles,q̃ imperator,miles igr̃ coronã-
dus gaudet mori, & Dñs coronandus timet
mortem,q.d.non ſed infirmitatẽ nr̃am repræ-
ſentans pro ſuis infirmis,qui timent mori hoc
dixit,vox illorũ erat.Item S. Hiero. Erubeſcãt
inquit qui putant Saluatorẽ timuiſſe mortem
& paſsionis pauore dixiſſe. Tranſeat a me ca-
lix iſte.Sed huic controuerſiæ apparẽti rñdet
Petrus Lombardus 3.ſen.di.15.cap.11.di. Ne
inquit in ſacris litteris aliqua aduerſa diuerſi-
tas eſſe putetur, harũ auctoritatum.ſ.Aug. &
Hieron.uerba in hunc modũ accipienda dici-
mus,ut non ueritatem timoris & triſtitiæ, uel
propaſsionem,ſed timoris & triſtitiæ neceſsi-
tatem & paſsionẽ a Xp̃o remouiſſe intelligan-
tur. Habuit.n. Xp̃s uerum timorem & triſtitiã
in natura hominis, ſed non ſicut nos,qui ſu-
mus membra eius. Nos.n.cauſa peccati noſtri
his defectibus neceſſariò ſubiacemus,& in no
bis ſunt iſti defectus ſecundũ propaſsionẽ, &
paſsionẽ:ſed in Xp̃o non niſi ſecundũ propaſ-
ſionẽ.Sicut.n.in peccatis quidã gradus notan-
tur propaſsio & paſsio.Ita & in his pęnalibus,
.ſ.timore, & dolore affectibus. Afficit.n.quis
interdũ timore,uel triſtitia,ita ut mẽtis intelle
ctus nõ inde moueaẽ a rectitudine, vel a Dei
cõtẽplatione, & tũc propaſsio eſt. Aliqñ uerò
moueẽ, & turbatur, & tunc paſsio eſt.Xp̃s ue-
ro nõ fuit ita turbatus in anima timore uel tri
ſtitia,ut a rectitudine, uel a Dei cõtemplatio-
ne aliquatenus declinaret, ſecuudum quẽ mo
dum intelliguntur Aug. & Hiero.cum dicunt
Chriſtũ non timuiſſe,uel triſtẽ fuiſſe.hæc ille.
2 ¶ Sed hic eſt inſuper & pro apertiori de-
claratione iſtius ſententiæ notandum, ꝙ ſicut
in regno tẽporali non oĩno ad nutum regis ſu
bito & obedienti cõmotio ſubditorũ triplici-
ter põt contingere, uidelicet aut p̃ter iudiciũ,
& imperiũ regis,aut cõtra iudiciũ & iperiũ re
gis,aut ſecundũ iudiciũ & imperium regis.In
regno uerò omnino ſubdito nulla põt cõtin-

gere commotio niſi ſecundum iudicium regis & imperium. Item in regno animæ nõ omnino ſubito rationi commotio uirium inferiorum poteſt cõtingere tripliciter, uidelicet aut præter iudicium & imperiũ rationis, aut contra iudicium & imperium rationis, aut ſecundum iudicium & imperium rationis. In regno verò animæ omnino ſubdito rationi nihil poteſt contingere, nihil ſecundum iudiciũ & imperium rationis. Paſsio igitur turbans in anima tripliciter poteſt contingere. Primò aut præter iudicium & imperium rationis, vt motus ſubditus, qui appellatur propaſsio. unde propaſsio propriè eſt primus motus paſsionis .i. paſsio imperfecta, ſiue diminuta, quæ nõ obnubilat iudicium rationis. unde Hier. ſuper illud Matth. 5. Qui viderit mulierem, &c. Propaſsio inquit eſt ſubitus motus animi ſine delectatione boni, uel mali operis. Aut ſecundò contra iudicium & imperium rationis, ut motus progreſsiuus uſque ad turbationem rõnis, uel a ſua rectitudine, vt in malis, vel a ſua tranquillitate: vt in bonis imperfectis, quæ appellatur paſsio. Aut tertio ſecundum imperium & iudicium rationis, ut motus a ratione imperatus & ordinatus, ut in perfectis. Primo modo paſsiones ſunt in omnibus puris hominibus quantumcunq; perfectis, ſeu ſapientibus. Secundo modo in imperfectis ſolummodo. Tertio modo in Chriſto, quia in eo plus, q̃ in Adam erat ſenſualitas ſubdita rationi, & ratio inferior ſuperiori, & ſuperior Deo. Et ex iſtis patet qualis timor erat in Chriſto, &c. Secundus timor, de quo ſupra dicitur, eſt timor humanus, quo .ſ. quis nimis timet bonum naturę perdere, & iſte timor naſcitur ex nimio timore amiſsionis præſentis uitæ, & eſt actus eius quandoq; peccatũ mortale, hoc eſt cum quis potius peccaret mortaliter, q̃ uitam ſuã amitteret corporalem, & qñq; eſt peccatum ueniale, vt cum quis potius faceret peccatum ueniale, q̃ permitteret ſe occidi. vnde Caſsiodo. Timor (inquit) humanus eſt timor, quo quis timet pati pericula carnis, adeo ꝙ ad euitandũ tale periculũ deſerit iuſtitiam. Iſte timor malus eſt a Dño prohibitus. Mat. 10. dicentes Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam aũt nõ poſſunt occidere, ſed potius timete eũ, qui põt & animã & corpus perdere in gehennam. Item Luc. 12. Dico uobis amicis meis, ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & poſt hoc non hñt amplius quid faciant, oſtendam aũt uobis quẽ timeatis, timete eum qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem mittere in gehennam. Itaq; dico uobis hunc timete. vnde Augu. in uerbis Dñi & Apoſtoli, ſer. 83. Si inquit inimicus ad corpus tuum ſeuit, tu noli ſeuire in animam tuam, ab illo occidi non potes, a te occidi põt non lancea ſed lingua. Inimicus, qui te percutit, finit hanc uitam. Os aũt, quod mentitur occidit animam. Timet homo carcerem, & non timet gehennã, timet quæſtionarios & tortores, & non timet infernales angelos, timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni, timet & modicum mori, & non timet in æternum mori, plus igitur time amittere uitã æternam .ſ. Deum q̃ uitam corporis .ſ. animam. Si times mortem, ama uitam, uita Deus eſt, uita Chriſtus eſt, uita Spũſſanctus eſt, non illi places male agendo, templum ſordidum non inhabitat. Geme ad illum, ut ædificet ſibi templũ quod tu deſtruxiſti, ipſe ædificet, qui peccas, & ipſe videt, ibi clama, vbi audit. Time potius ęterni ignis ſupplicia, q̃ temporales cruciatus. Hæc ille. Nam, ut dicit idem ſuper illud pſal. Ignis in cõſpectu eius ardebat, non erit ignis iſte vt focus tuus: quo tñ ſi manum tuam mittere cogeris, facies quicquid uoluerit, qui hoc minatur, ſi tibi dicat, ſcribe contra caput pris tui, ſcribe contra caput filiorũ tuorũ, nam manũ tuã ſi non feceris mittã in focum tuũ, facies ne ardeat manus, facies ne ardeat ad tempus membrum, & nõ ſemper in dolore futuro. minatur igitur inimicus tam leue malum, & facis malum, minatur Deus æternum malũ & non facis bonũ, ad malum faciendum nec minæ te cõpellere debent, nec a bono faciendo minę te terrere debent, minis aũt Dei, .ſ. minis æterni ignis prohiberis a malo, & inuitaris ad bonum, unde piget niſi, quia non credis. hæc ille. Item idem in de ſpe. humanæ miſeriæ. Cogita inquit quomodo timeres, ſi tibi hodie diceretur, ꝙ aliquis iudex magnus ſecularis

laris

daris vult te in craſtino viuum exuere. Et his auditis, ſi eſſet tibi vnius diei ſpacium liberũ, quanta faceres, quomodo & per quod diſcurreres media, qui humilis & lugubris oberrares, nonne effunderes omnem pecuniam tuã in eos, quorum interceſsione euadere te crederes, nonne omnia, quæ poſsideres, pro redemptione animæ tuæ dares, quòd & ſi aliquis te retardaret, aut impedire tentaret, nonne diceres. pereant omnia pro ſalute mea, nec quicq̃ remaneat: tantum ſufficit mihi, ut ego viuam hoc quare faceres, niſi quia inde non dubitares. Hinc autem dubitas miſer, magis homini credis, quã Deo, qui fecit hominem, dicit tibi iudex terrenus & credis. Deus per Prophetam minatur, & dubitas, times ſeculi tortores, & non times inferni dolores, quæcunque ibi mitiora tormenta duriora ſunt, quã quæ formidas in iſto ſeculo, & tu ipſe male contra te viuis, vt mittaris in ignem æternum. hæc ille. Et ideo meritò idem ſuper illud pſal. Ignis in conſpectu eius ardebit, excutiat igitur vnuſquiſque cor ſuum, & videat quid ibi fidei teneat, ſi credimus futurum iudicium fratres, bene viuamus, tempus miſericordiæ nunc eſt, tempus iudicij tunc erit. Nemo tunc dicet. Reuoca me ad priores annos, pęnitebit & tunc, ſed fruſtra pœnitebit. modo pęniteat, cum fructus pęnitendi eſt. hæc ille. Vnde qui nunc magis timet vulnera cutis, dicet in futuro ſæculo, cum ſuſtinebit pro peccatis ſuis pęnam æternam. Timor, quem timebam, euenit mihi Iob. 3. Sed verè hic non timeret homo prudẽs expendere carnem ſuam in ſeruitio Ieſu Chriſti, qui dabit ſeruis ſuis poſt hanc vitam carnẽ longè clariorem. Quod oſtendit Holgot in lectura libri ſapientiæ lectione. 33. per tale exẽplum. Armigeri (inquit) qui ſeruiunt magnis dominis pro aduerſis anni temporibus conuenientes robas percipiunt, vnam pro hyeme, & aliam pro æſtate. Illa verò, quæ datur pro hyeme, eſt de groſſo panno. Et cauſa eſt: quia debet exponi modo pluuijs, modo ventis, nõ niui, modo igni, modo aquæ & volutabro. Sed roba, quæ datur pro æſtate ordinatur de panno ſubtili & delicato, & hoc quia ſeruiet pro tempore amenitatis & lætitiæ, ſcilicet pro ęſtate. Spiritualiter iſto modò Deus prouidit ſeruis ſuis: noſtrum enim tempus totum diuiditur in duas partes, ſcilicet in æſtatẽ & in hyemem, hyems eſt vita præſens, æſtas verò eſt uita futura: corpus enim noſtrum corruptibile eſt animæ ſicut roba. Vnde Iob. 10. Pelle & carnibus veſtiſti me. hyems præſentis vitæ eſt tempus pęnitentiæ, tribulationis & auguſtiæ, & ideo corpus noſtrum eſt pro nunc, vt roba de groſſo & vili, & corruptibili panno, pro tẽpore in quo nunc ſumus conueniens. Vnde Apoſtolus Hebre. 10. Corpus autem aptaſti mihi, i. ded iſti aptum dediſti mihi cõueniens pro tempore, in quo nunc viuo. Sed tempus futurum vitæ æternæ eſt quaſi tempus æſtatis, & tẽpus gaudij & lætitiæ, & ideo tunc habebit anima robam valde glorioſam, quando corpus erit clarius ſole, impaſsibile & incorruptibile, agile & ſubtile, & ideo ſicut ſeruus bonus dominum ſuum diligens ſperans, & certus de roba æſtiuali, deturpare, lacerare & expenderet robam hyemalem in ſeruitio domini ſui non dimittit, nec parcit pro pluuia, niue, igne, aqua, vel volutabro. Sic homo iuſtus perfectę dominum Deum ſuum diligens in hyeme uitæ præſentis corpori ſuo non parcit, ſed ſemper paratus eſt corpus ſuum exponere ad honorem domini Dei ſui pœnitentiæ laboribus & virtuoſis occupationibus inquantum ſufficit, ſciens quòd dominus ſuus, qui fallere non poteſt, ſibi cum cæteris ſuis fidelibus robam lõgè pulcriorem dabit dicens. Fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno patris eorum. Mat. 13. ca. & ſicut dicit Propheta Iſa. 30. Erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter. ſupple clarior, q̃ modo eſt ſol. De iſta materia vide plus ſupra parte. 4. cap. 31. Item Chriſoſto. ſuper illud Math. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, vt quid (inquit) in noſtra natura uoluit Deus creare timorem malorum carnalium, aut dilectionem bonorum. Non (inquit) ut timeamus carnalia, quo timemus, ſed vt per timorem talium intelligamus mala ſpiritualia plus multo eſſe timenda. uerbigratia, dum ſentis, quòd eſt malum pati dolorẽ corporis, per hoc intelligo, quòd multo peius eſt cõfundi coram Angelis Dei: quanti enim Angeli

geli ſunt meliores hominibus:tanto peior eſt illa confuſio, q̃ eſt iſta: dolor autem & pudor corporis cum corpore finitur & ſoluitur: dolor autem animæ ſemper cum anima uiuit ad pœnam. Similiter cum diligis gloriari in terris,intellige,ꝙ multo melius eſt gloriari in cęlis:quanto enim cœlum clarius eſt,q̃ terra,tãto glorioſior eſt illa, q̃ eſt iſta. De magnis eñ theſauris bonorum, uel malorum quaſi modi cum guſtum dedit nobis Deus in medio,vt ex modico guſtu bonorum, vel malorum ipſorũ plenitudinem cognoſcamus. hæc ille. Et ideo Pariſien.in de uirtutibus parte quarta tractatu de bonis ſpirituſſancti pertinenter ad propoſitum ſic ſcribit. Cum (inquit) aliquod periculum homini imminet,ipſe debet timere eum, qui omnia habet in ſua poteſtate. Vnde Grego.Quicquid eſt quod exterius ſeuit, per hoc ille timendus eſt, qui hoc interius diſponit. Vnde pſal. Timeat dominum omnis terra.Auguſt. Si creaturæ ſæuiant ad te Deum,time nõ illas: quia omnia ſub ipſo ſunt glo.cupiditatẽ nocendi per te habes, poteſtatem autem nocendi,ſi ille non dederit, nõ habes.ideo Deus homo ſtans ante Pylatum ait. non haberes in me poteſtatem, niſi datum eſſet tibi deſuper. Nec etiam ipſe diabolus, vel vnam ouiculam potuit tollere a viro ſancto Iob, niſi prius diceret ſibi Deus. Mitte manum tuam, hoc eſt,do tibi poteſtatem. Et ideo dicitur. 1. Macha. 2. A uerbis uiri peccatoris,ne timueritis: quia gloria eius ſtercus & vermis eſt.hodie extollitur,& cras non inuenietur: quia conuerſus in terram ſuam, & cogitatio eius perijt. Et ſicut dicitur Prouerb.29. Qui timet hominem, cito corruet,qui ſperat in domino,ſubleuabitur. Multi requirunt faciem principis & iudicium a domino ſingulorum egreditur. Abhominantur viri iuſti impium,& abhominãtur viri impij eos, qui in recta ſunt uia,verbum cuſtodiens filius extra perditionem erit. hæc Pariſ. Item Greg. ſuper Ezechie.omel.9. Si (inquit) malos offendimus timere minime debemus:quia illis noſtra actio diſplicet, quibus nec iuſtitia creatoris placet. Quid ergo timẽdum eſt,ſi nobis ingrati ſunt,qui Deo amabiles non ſunt. Vnde nunc recte dicitur Ezechie. 2. Verba eorum ne metuas,& vultus eorum ne formides:quia domus exaſperans eſt, ac ſi apertę dicat. Timendi eſſent, niſi me in ſuis actibus exaſperent.hæc Greg.

3 † Tertius timor principalis eſt timor mũdanus,qui eſt timor, quo quis nimis timet perdere bona temporalia, & iſte timor naſcitur de inordinato amore temporalium, & eſt qñque mortalis,& qñque venialis,eodem modo quo ſupra dictum eſt de timore humano.Hũc timorẽ habuerunt iudæi,qui occiderunt Chriſtum.vnde Io.12. Si dimittimus eum ſic,omnes credent in eum, & venient Romani & tollent locum noſtrum & gentem. Illi enim qui plus timent perdere aliqua bona tẽpalia mobilia vel immobilia,ſiue proſperitatem mundanam & honorẽ, q̃ ſtatum paupertatis, quam Deus acceptat ad beatitudinẽ acquirendã, indubie hoc timore mundano lætaliter ſunt intoxicati. vnde Greg. ſuper Ezechie. omel. 14. Quia, inquit, Ieſus vocare nos ad cœleſtem patriam venit, nimirum deſpicere vos bona tranſitoria docuit, & mala temporalia non timere. Vnde & obprobria deſpexit, iniurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit: & cum hunc voluiſſent rapere,& regem facere, ſtatim fugit, quid nobis aliud his exemplis innuens, niſi ut debeamus huius mundi, & aduerſa non metuere, & proſpera formidare.hæc ille. Hoc enim timore mundano percuſſi ſunt quaſi omnes paſtores eccleſiæ tam ſuperiores, quã inferiores intantũ,ꝙ timent accipere gladiũ ſpiritus,qđ eſt verbum Dei, & defendere ſe & ſuos ſubditos a ſuis ſpiritualibus inimicis. Vnde ſicut filius Ieptæ ad præceptum patris ſui timuit gladium accipere,& occidere inimicos Dei,ſicut patet ſupra parte.4.ca.14. Item qualiter prælati moderni percuſſi ſunt timore mundano,oſtendit Holgot in lectura libri ſapientiæ lectione.134 ubi ſic.Perſi,inquit,& Medi,& omnes orientales vtuntur elephantibus in bellis ſuis. Eſt enim elephas animal ita forte, ꝙ iſti animali ſupra dorſum ſuũ ſtruitur vnum caſtrũ ligneum,in quo triginta,quadraginta, vel qnquaginta hoies poſſunt ſtrenuè dimicare.Rex igitur Alexãder pugnaturus cõtra Horũ regẽ

Indo-

Indorum,& exercitum eius duplici cõtra eos vtebatur cautela. Vna vice ordinauit,quòd po nerentur ſtatuæ ereæ plenæ prunis calidis, & feruentibus in uia, ubi debebant iſti elephantes tranſire, qui ſtatuas illas homines æſtimantes,eas cum proboſcidibus ſuis, ideſt cum roſtris eleuare & ſubuertere nitebantur: ſed ſtatim ab ore furenti in proboſcidibus combuſti fugam inierunt,& maximam ſtragem in exercitum Indorum fecerunt. Alia verò vice coram exercitu ſuo fecit minari vnum gregem porcorum in quo iuſsit vnum porcellum teneri & affligi,quo clamante totus grex porcorum grunnire cœpit:modo elephas naturaliter timet grunnitum ſuis. Audientes igitur iſti elephantes tantum ſtrepitum porcorum grunniẽtium fugam inierunt,&in exercitum propriũ ſtragem grauiſsimam fecerunt. Moraliter per iſtos elephantes,qui ſunt animalia maxima & fortiſsima & caſtiſsima, ſignantur maiores p̃lati in eccleſia propter magnitudinem dignitatis, & propter ſimilitudinem caſtitatis. Vnde elephas animal caſtiſsimum eſt, horum officium, ſcilicet prælatorum eſt exercitium eccleſiæ præcedere, & malos hoſtes mugitu ſuæ prædicationis terrere. Super iſtos collocantur turres ligneę:quia eis ſupponuntur & cõmittuntur animarum curæ. Talis fuit Petrus, de quo Saluator dixit Mat. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Diabolus timens iſtos elephantes duplicẽ prouidit ſibi cautelam: quia primo ponit ſtatuas æreas.i.malos potentes temporales, qui uidentur eſſe generoſi homines, ſicut quodam fuerunt patres, & prædeceſſores eorum: ſed in veritate non ſunt,niſi ſtatuæ laruatæ, qui effigiem exteriorem hominis habent:ſed nõ prudentiam,non rationem, non manſuetudinem, quam homini indixit natura,quorum cuilibet tali dici poteſt illud Apoc. 3. Nomen habes,vt viuas:ſed tamen mortuus es. Et tales dici poſſunt æreæ ſtatuæ propter ſtrepitum pompæ,& ſuperbiæ ſæcularis. Sunt etiam repletæ intrinſecus igne iracundiæ, & ſunt de ſecta diaboli. De quo dicitur Iob. 41. ca. Anhelitus eius prunas ardoris facit. Iſti ſtant hodie contra elephantes,ideſt epiſcopos & prælatos & comburunt proboſcides eorum,ita quòd nec corripere,nec corrigere eos audent, & non ſolum timent illas ſtatuas epiſcopi, & prælati moderni: ſed etiam ſtrepitum porcorum & clamorem vnius ſuis, ideſt potentis mulieris luxurioſæ,quæ quaſi ſus reputatur a ſpirituſancto, dicente per os ſapientiſsimi Salomonis Prouerb. 11. circulus aureus in manibus ſuis, mulier pulcra & fatua. Sed huiuſmodi prælati taliter mundano timore percuſsi non attendunt: quòd ſicut dicit Auguſt. Quiſquis metu cuiuſlibet poteſtatis veritatem occultat, iram Dei contra ſe prouocat: quia magis timet hominem, quàm Deum, uterque reus eſt,& qui veritatem occultat, & qui mendacium profert: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. hæc Auguſtinus,& ponitur in canone. 11. quæſtio. 3. quiſquis.

Quartus timor principalis eſt timor ſeruilis, qui eſt timor, quo quis timet peccare propter timorem pœnæ, & principaliter propter timorem pœnæ inferni, & iſtæ timor licet ſit imperfectus propter carentiam charitatis: tamen utilis eſt pro eo,quòd aſtringit hominem ad declinandum a malo & faciendo bonum, ne puniatur. Et timor iſte facit pueros addiſcere, famulos habentes auſteros, magiſtros operari, virgines & uiduas non mechari, uiros eccleſiaſticos & religioſos multos eſſe caſtos, & permanere in ordine ſuo non propter amorem,quem habent ad Deum, uel deuotionem,ad ſtatum, uel ordinem ſuum:ſed ne perdant famam ſuam, & inde puniantur temporaliter,uel æternaliter in inferno,& timor iſte imperfectus eſt,& inſufficiens ad ſalutem:qa, ut dicit Auguſt. in quodam ſermone,in tali timore ſeruili manet peccandi voluntas, & ſequeretur opus, ſi ſperaretur impunitas. Et ſecundum Gre. 5. moral. eo ipſo quis peccat,quo peccare vellet, ſi multę peccare potuiſſet. Et ratio eſt: quia ſic plus timetur acerbitas pœnæ, quàm offenſa bonitatis diuinæ. Tales ſunt ypocritæ, qui omnia agunt, vt videantur ab hominibus. De quibus Chriſoſtomus oper. imp. om. 38. Quid (inquit) prodeſt ypocritæ, quòd homines neſciant, ſi ipſe conſcientiam habeat confuſam. Leuis eſt conſolatio illius, qui

qui in ſeipſo confuſus eſt, quòd ab alijs ignoratur. hæc ille. Vnde & Bern. in quodam ſermone de ieiunio & ponitur. 7. florum. ca. 44. Corporis (inquit) conuerſatio ſi ſola fuerit, erit nulla, forma ſiquidem conuerſationis, & non veritas: ſed vacua virtute gerens ſpeciem pietatis, miſer homo, qui totus pergens in ea, quæ foris ſunt, & ignarus in timorum ſuorũ, putans ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit, exteriorum quippe ſuperficiem intuens ſalua ſibi omnia ſuſpicatur, non ſentiens vermem occultum, qui interna corrodit. Videas enim interdum ſic palliatum hominem, ut ſeducat etiam ſeipſum, ſolas mouet manus ad opera mandatorum corde penitus arido ductus quadam conſuetudine: in corde enim eſt ſeruus propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, aut ambitionis amator. ante hæc omnia & ſingula quæque vitia intus fouens, & mentitur iniquitas ſibi: ſed Deus non deridetur. Attende igitur ſolerter quid diligas, qđ metuas, vnde gaudeas, aut contriſteris, & ſub habitu religionis animum ſecularem, & ſub pannis bonæ conuerſationis inuenies cor per uerſum, totum enim cor in prædictis quatuor affectibus eſt. Et de eis accipiendum puto, qđ dicitur. Conuertatur proinde timor tuus: quia peruerſus eſt omnis timor, quo metus aliquid præter Deum, aut non propter Deum fit, & gaudium tuum & triſtitia, niſi conuertãtur ad ipſum, hoc autem ita fiet, ſi non niſi ſecundũ eum doleas, aut læteris. Quid enim magis per uerſum, quã lætari cum malefeceris, & in rebus peſſimis exultare, ſed & ea quoque, quæ ſecundum carnem eſt triſtitia, mortem operatur, ſed pro tuo ſiue alieno peccato doles, bene facis. & hæc triſtitia eſt ad ſalutem, ſi gaudeas ad munera gratiæ, hoc gaudium ſanctum eſt, & ſecurum gaudium in ſpiritu ſancto debes. & in dilectione ipſis fraternis gaudere proſperitatibus & aduerſitatibus dolore. hæc Bern.

4 † Vnde doctor quidã pertinenter ad propoſitum concordans cum B. Bern. ita ſcribit. quatuor (inquit) ſunt paſsiones hominũ formoſiores, ꝑ quas intelligi poſſunt, ſiue actus, ſiue habitus hominem ad bonum, ſiue ad malum in moribus inclinantes. Sunt autem iſtæ quatuor, deſiderium de habendo, timor de perdendo, dolor de perdito, & gaudium de iterũ acquiſito. Per primum, ſcilicet deſiderium de habendo diſcerni poteſt rectitudo intentionis in opere: cum ſit per ſe notum philoſophis, ꝙ illud, quod homo magis deſiderat, in ſpe magis amat. Quantum ad ſecundam paſsionem animi, ſcilicet timorem de perdendo eſt cõformis conſideratio, cum illi, qui plus timent perdere aliquod bonum temporale, quã acceptat Deus ad beatitudinem acquirendam, indubię timent ſeruiliter & damnabiliter, quod ex diligentia operis diſcerni poterit. Quantum ad tertiam paſsionem, ſcilicet dolorem de perdito examinet Chriſtianus fideliter conſcientiã ſuam, ſi plus dolet de gratiæ perditione, quam habuit ſecundum præſentem iuſtitiam, quam de perditione commodi temporalis, quod ſi fecerit, ſignum eſt, ꝙ in ipſo charitas perfecta eſt, & ſi non, ſed econtra, inualuit in eo amor indebitus, & charitas in eo eſt extincta. Quarta prædicta paſsio eſt gaudium de iterũ acquiſito. notet igitur fidelis, ꝙ ſi notorię lapſus fuerit in crimine, & poſtmodum per Chriſti gratiam reuixit, quantum ex hinc ſuper quãcunque paſsionem temporalis boni plus gaudeat. Et per hoc poteſt conijcere, ſi habeat rectitudinem trium paſsionum prædictarum, & fidem, ſpem, & charitatem, quæ omnes iſtas paſsiones quatuor inſeparabiliter comitantur. Quintus timor principalis eſt timor initialis, qui eſt timor, quo quis timet peccare partim propter timorem pœnæ, & partim propter Dei offenſam: & quia iſte timor habet aliquam ſcintillam charitatis. ideo iſte timor bonus eſt moraliter, & introducit timorem fidelem, ſiue caſtum, ſicut & timor ſeruilis introducit timorem initialem. vnde & Aug. ſuper illud Math. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. ꝑ timorem (inquit) ſeruilem fit paulatim cõſuetudo iuſtitiæ, & ſuccedit initialis timor, quando incipit amari, quod prius erat durum, & tunc incipit excludi timor ſeruilis a charitate inchoata, & ſuccedit demum timor filialis caſtus, ſiue amicabilis, quo timemus, ne ſponſus tardet & diſcedat, ne eum offendamus, & ne eo careamus, & iſte timor ſtat cum charitatę

per-

perfecta, quæ timorem initialem, ſicut & charitas inchoata timorem ſeruilem excludit. Vnde. j. Ioan. 4. ca. Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. Super quo Auguſt. Timor, inquit, locum præparat charitati: cum autem cœperit charitas inhabitare, expellitur timor, qui ei præparauit locum: quantum enim charitas creſcit, tantum timor decreſcit, & quantum charitas fit interior, tantum timor magis expellitur foras, maior charitas, minor timor, minor charitas, maior timor. Si autem nullus eſt timor, non eſt: qua uia intret charitas. vnde ſicut videmus, aliquã do aliquid ſuitur, per ſetam introducitur filũ. ſeta prius intrat, quæ tamen niſi exeat, nõ ſuccedit filum. Sic timor primo occupat mentẽ: non autem ibi remanet ſuccedente charitate: quia ideo intrauit, ut introduceret charitatem. hæc Auguſt. & ponitur in 3. ſen. diſt. 34. ca. 9. & ſequitur ibidem ca. 10. Sunt homines, qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, & ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno. Iſte eſt timor, qui introducit charitatem, ſed ſic venit charitas, ut exeat timor: ſi enim propter pœnas times Deum, nõdum amas, quem ſic times. Nam non bona deſideras, ſed mala caues, & ex eo quòd mala caues, corrigis te, & incipis bona deſiderare: & tunc eſt in te timor initialis. Et ſicut dicit Petrus Lombardus. 3. ſen. diſt. 34. ca. 11. Timor initialis eſt timor, qui nec ex toto eſt ſeruilis, nec ex toto eſt caſtus: ſed tanquam medius aliquid de ſeruili, & aliquid de caſto timore habet. Facit enim ſeruire partim timore pœnę, & partim timore iuſtitiæ, per quem & timemus puniri, & timemus offendere. iſte timor eſt in inchoata charitate, & non in perfecta charitate, & quantum creſcit charitas, tantum decreſcit timor iſte, quantum ad metum pœnæ, id eſt quantum quòd facit timere pœnam, & quantum ad tormentum conſcientię. Nam quanto magis diligimus, tanto minus timemus. Iſte timor notatur in illis uerbis Augu. qui non negat timorẽ eſſe in charitate inchoata: ſed in perfecta charitate, quod non poſſet dici de timore ſeruili: quia, ut ipſe ſupra dixit, ſeruilis timor non remanet ueniente charitate, nec intrat charitas, niſi prius timor ille exeat, nec in illo timore aliquis credit in Deum, & ſi credat Deo, nec bene facit, etiam & ſi bonum eſt, quod facit. non eſt igitur ille timor in charitate inchoata: quia omnis, qui charitatẽ habet, licèt non perfectam, & in Deum credit, bene bona facit, quare ſeruilis non eſt timor ille, quem in charitate inchoata Auguſtinus fore conceſsit, & quem creſcente charitate decreſcere dixit: ſed ille timor initialis eſt, quem nõ negat eſſe in charitate, niſi perfecta ſit. hæc ille. Et ſequitur ibidem. 14. ca. Sciendum tamen eſt, quòd vterque timor, ſcilicet ſeruilis & initialis in diuerſis locis ſcripturę dicuntur initium ſapientiæ, & ita forte comperies, ſi diligenter annotaueris loca, in quibus de timore domini fit mentio. Et ex alia ratione timor initialis: ſeruilis enim timor, ideo dicitur initium ſapientiæ, quia præparat locum ſapientiæ, & ducit ad ſapientiam: ſed tamen non remanet cum ea, immo foras exit ea adueniente. Initialis verò timor dicitur initium ſapientiæ: quia eſt inchoata ſapientia, quem timorem cum quis habere incipit, ſapientiam, & charitatem etiam habere incipit. Inde etiã eſt, quòd vterque timor dicitur initialis, quod inuenire poteris per diuerſa ſcripturæ loca: vterque etiam interdum dicitur ſeruilis: quia ipſe timor initialis, qui eſt in charitate inchoata, aliquid habet de ſeruili, ſcilicet angorẽ pœnæ: ſicut & aliquid habet de caſto, ſcilicet quòd timet offendere ac ſeparari. hæc Petrus Lombardus.

5 † Sextus timor principalis eſt timor filialis ſiue caſtus, qui eſt timor culpæ, quo quis timet bonum virtutis perdere, ac malum culpæ incurrere propter amorem Dei purè. Et dicitur timor iſte timor filialis: quia ſicut bonũ filius timet offenſam patris ſui carnalis, etiam ſi pater eius non intendit eum percutere, uel nocere. ſic qui habet timorem Dei filialem ad inſtar boni filij timet & cauet offenſam patris cœleſtis: etiam & ſi ex offenſa illa nihil mali deberet ſibi accidere: de iſto enim timore dicitur in pſ. Timor domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi. Timor iſte etiam timor caſtus

vocatur:

vocatur:quia ſicut illa caſtiſsima uirgo Maria mater Chriſti decor, & flos eſt omnium aliarum virginum, ſic timor iſte caſtus decor eſt, flos omniũ aliorũ timorũ, & ſicut virgo pudica & caſta timet, & uerecundatur de turpi libidinoſo:ſic timor iſte timet,& uerecundatur de omni opere inhoneſta; & ſine hoc timore verecũdo & caſto nihil rectũ eſſe põt in hoïe, vel honeſtum,ut dicit Tullius. Vnde & de iſto timore filiali beatus Auguſt. prima parte ſermonum,ſermone. 220. oſtendens ſimul ibidẽ & inſufficientiam timoris ſeruilis, & ipſius differentiam ad timorem filialem & caſtum, ſic ſcribit. Audeo,inquit, dicere, quòd ſi timore gehennæ declinas a malo, eſt in te quidem fides,quia credis futurum Dei iudicium, & gaudio fidei tuæ:ſed adhuc timeo malitię tuę. Quid eſt, inquit, quòd dixi, timore gehennæ declinas a malo, niſi quòd non amore iuſtitiæ facis bonum. Aliud eſt,inquit, timere pœnã, & aliud amare Deum. Vis,inquit,ſcire, an timeas,& ſi ames Deum propter ſe, an propter res alias, eſto quòd dicat tibi Deus, fac quod vis, imple cupiditatis tuas, dilata luxuriam tuam, extende nequitiam, & quicquid tibi libuerit illicitum, nec propter iſta te puniam, nec propter iſta mittam te in gehennam:nunquam tamen videbis faciem meam. Sed ad hanc ſententiam timuiſti, & a malis omnibus declinaſti: tunc amaſti, ſi ad hoc, quod dicit tibi Deus, non videbis faciem meam, contremuit cor tuum,& non uidendo Deum tuum, magnam pœnam putaſti: tunc rectè timuiſti,& tunc gratis amaſti. hæc Auguſt. Et in iſto timore electorum vita fundatur & dirigitur. Vnde Prouerb. 14. Timor domini fons vitæ, vt declinet a ruina mortis. Item Eccle. 28. ca. Si non in timore domini tenueris te, inſtanter cito ſubuertetur domus tua, quaſi diceret. Vita quæ non fundatur in timore domini, cito corruet in peccatum. Vnde beatus Bern. in quodam ſermone ſuper cantica. Hoc, inquit, in ueritate didici, nihil eſſe efficacius ad Dei gratiam promerendam, retinendam, recuperandamque, q̃ ſi inueniatur homo omni tempore alta non ſapere,ſed timere. Beatus inquã es, ſi cor tuum tripliciter timore repleueris, ut timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa, ſed & longe amplius pro recuperãda:cum enim adeſt gratia, time,ne indignè operis in ea:ſi aũt abſceſſerit, tunc multomagis timendum eſt: quia ubi tibi deficit gratia, deficis & tu. Sed tunc quidem ſubtracta gratia tanq̃ mors caſurus timet:quia dereliquit te cuſtodia tua, q ſi gratia propiciata redierit, multo amplius tunc timendũ eſt, ne forte contingat tunc pati recidiuũ. & ideo meritò dr̃ Prouer. 28. Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus ideſt cui donatũ eſt ſemper timorẽ Dei ante oculos habere:nam timere Deũ timore filiali eſt, nulla quæ facienda ſunt bona prætermittere. Vnde Eccl. 7. Qui timet Deum nihil negligit. Item Fabianus,& ponitur in ca. 11. q. 3. qui omnipotentẽ. Qui omnipotentẽ, inquit, Deũ metuit,nec contra euangeliũ,nec contra Apoſtolos, nec cõtra Prophetas, uel ſanctorũ patrũ inſtituta agere aliquid vllo modo agit: nam,ut dr̃ Eccl. 10. Timenti Deũ non occurrent mala:ſed in tentatione Deus illum cõſeruabit, & liberabit eum a malo. Quod ſi forte propter duritiam cordis Deũ timere non potes. Attende quid dicat Hugo. in 3. lib. ſuo de anima. Si amor Dei,inquit, te tenere non poteſt,ſaltem terreat, & te teneat timor finalis iudicij,metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni,ignis urens,uermis corrodens, & ſulphur fetens,flamma tartarea, & alia ibi mala, & horum timor ſeruilis plurima mala. ſ. peccata tollit & mediat, & timorẽ filialem & caſtum finaliter introducat, introductũque enutriat,& nutritum ſtabilitat, & conſeruat. hæc ille. Item Aug. ſuper pſ. 14. poſtq̃ præmiſerit, noli timere potentiã,ſed ama iuſtitiam,ſtatim ſubiungit,ſi nondũ potes amare iuſtitiã, time pœnam, ut ſic timore pœnæ peruenias ad amãdum iuſtitiã:timor. n. pœnæ introducit ad timorẽ filialem & caſtum. hæc Aug. Studeamus ergo & diſcamus talem habere timorẽ, qui ſecum nobis pariat ſalutem, ac ſit efficax ſalutis initium,& a ſanctis patribus timendi ſummamus exemplum: vt dum ipſas cœli columnas ſtudioſè timuiſſe perpẽdimus, ad proprias cõuerſi miſerias a timore filiali deficere ſollicitè formidemus. Timebat aũt Apoſtolus Paulus

etiam

etiam poſtquam vocatus fuerat a beata Dei viſione finaliter ſeparari, ſicut bene docet B. Grego. 2. moral. vbi ſic ſcribit. Video, inquit, Paulum de ipſa perſecutionis ſęuitia ad gratiam apoſtolatus uocatum, qui tñ inter occulta Dei iudicia ſibi formidat, ut etiam poſtq̄ vocatus eſt finaliter reprobari ſe timeat. Et certè iam de illa voce dominica dictum fuerat vas electionis mihi eſt iſte, qui tamen caſtigans corpus ſuum, & in ſeruitutem redigens ſollicitè metuit, ne finaliter reprobetur. Et ſubdit idem Greg. Veh igitur nobis miſeris, qui de noſtra electione nullam adhuc Dei vocem audiuimus, & tñ in ocio quaſi ſecuritate torpemus, debet profecto nō ſolum in ſpe eſſe ſecuritas: ſed ēt in conuerſatione timor, vt illa certantes foueat, iſte torpentes pugnat, ſicut certè ꝑ Prophetam dicitur. Qui timent Deum ſperant in eo, ac ſi apertè diceret, de ſpe incaſſum præſumit, qui timorem domini in ſuis operibus renuit. hæc Greg. Item Grego. 24. moral. Quis inquit, noſtrum uitam præcedētium patrum valeat ſuperare, vel illis æquiparari, & tñ propheta dicit. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo dñe &c. Paulus quoq; ꝗum diceret. Nihil mihi cōſcius ſum, cautę ſubiūgit: ſed nō in hoc iuſtificatus ſum. Et beatus Ioannes dicit. Si dixerimus, quoniam peccata non habemus, noſmetipſos ſeducimus &c. Et addit Grego. ibidem. Quid ergo facient tabulæ, ſi taliter tremunt columnæ, autem quomodo mutabilia ſtrabunt deſerti uirgulta, ſi tanto pauoris turbine contrahuntur cedri paradiſi. q. d. multum timendum eſt nobis fragilibus & incautis, & adhuc ſub falſa ſpe veniæ præſumptuosè torpentibus, exquo tam ſancti, qui fortes & electi patres fuerunt de ſuæ vitæ periculo tā ſollicitè timuerunt, præſertim cum dicat ſpiritus ſanctus Eccle. 9. Sunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei ſunt, & nemo, ſcit, an dignus ſit odio, uel amore: ſed omnia ſeruantur in futurum incerta. Super quo poſtil. & ponitur in flo. Barth. tit. de timore. Ideo, inquit, non ſolum mala, qui commiſimus, ſed ēt ipſa, ſi qua in nobis bñ geſta ſunt, timeamus: quia ſæpe in eius iudicio culpa eſſe deprehenditur, quod uirtus in te iudicium putatur, & vnde expectatur merces operis, inde ſupplicium iuſtè conſequitur vltionis, & nunquam opus noſtrum cauſa damnationis eſt, & tamē prouectus putatur eſſe uirtutis, & ſæpe vnde placari iudex creditur, inde ad iraſcendum placidus inſtigatur. Salomone atteſtante, qui ait. Eſt uia, quæ uidetur homini recta: ſed nouiſsima eius ducunt ad mortem. Vnde ſancti viri cum mala ſuperant ſua, etiam bene geſta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur. Sciunt enim: quia adhuc pondere peccatorum grauati diiudicare bona ſubtiliter neſciunt, & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt hæc ipſa in ſe nonnunquam etiam quæ approbant metuunt, & tota quidem mente æterna deſiderant: ſed tamen in certitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorant. Et ideo electi ab eo, in quo ſibi placet, oculos mentis auertunt, & non de fortitudine ſua lætitiam, ſed timorem & triſtitiam de defectu ſuo requirunt. hæc ibi. Sed pro finali complemento iſtius materiæ eſt notandum, quòd ſecundum Pariſien. cum timor ſit fuga mali, malum diuiditur in malum pœnæ, & in malum culpæ. Timor enim filialis fugit malum culpæ, ſcilicet Dei offenſam, timor verò naturalis naturaliter fugit malum pœnæ. Fuga verò mali pœnæ voluntaria pertinet ad alias quatuor ſpecies timoris. Malum pœnæ diuiditur in pęnam ſenſus, & in pœnam damni, & utraque pœna diuiditur in pœnam temporalem, & in pœnam æternam. Fuga pœnæ ſenſus temporalis pertinet ad timorem humanum. Fuga verò pœnæ ſenſus æternæ pertinet ad timorem ſeruilem. Fuga pœnæ damni temporalis pertinet ad timorem mundanum. Fuga uerò pœnæ dāni pertinet ad timorē initialē. hæc Pariſ. ī de virtutib. pa. 4. tractatu de donis ſpūſſācti.

De Malitia. *Cap.* *XIX.*

QVarta ſpecies accidiæ eſt malitia. Et eſt malitia, prout ad accidiā pertinet, vitiū, quo quis ꝑꝑ appetitū quietis inordinatę refugit, & deteſtaẽ bona diuina ducētia ad finē beatificū, cuiuſmodi sūt ſpāliter

diuina

diuina præcepta & conſilia. De præceptis diuinis dictum eſt compendioſe ſupra parte. 4. c. 2. vbi agitur de quinto motiuo conferente ad deteſtationem auaritiæ poſt medium, & de diuinis conſilijs, ut dictum eſt ſupra par. 4. c. 42. 43. & 44. de hominibus verò malis ſpecie accidiæ irretitis. Criſoſt. omel. 19 ope. imper. ſic ſcribit. Quemadmodum, inquit, ſpina & tribulus ex quacunque parte illa conſpexeris, habent aculeos, ſic & mali ſerui diaboli ex quacunque parte cõſideraueris, iniquitatibus pleni ſunt, ſi loquitur in dolo loqtur, ſi tacet malè cogitat, ſi iraſcitur inſanit, ſi patienter agit, Chriſtus expectat & oportunitatem nocendi, ſi malè agit, non erubeſcit, ſi bene facit ad vanam gloriam propter homines facit quomodo proferat fructum bonum, cuius radix diabolus eſt. Sub arbore bona beſtiæ, & animalia requieſcunt, ſub ſpinis autem nullum animal requieſcere poteſt, niſi ſerpentes, ſic iuxta fidelem hominẽ boni, & mali pacem capere poſſunt, iuxta verò infideles homines, nemo poteſt pacem habere, nec requieſcunt in eis, niſi tantummodo ſerpentes, id eſt demones, qui habent cubilia in peccatoribus eorum. hæc ille. Item idem omel. 43. Malum, inquit, peſſimũ per omnibus malis eſt malus homo: nam ſi beſtiæ nolueris comparare malum hominẽ peiorem eum inuenies: nam beſtia quamuis crudelis ſit & irrationalis, facile tamen declinabitur ſuper homine crudelitas eius, hominis autem crudelis & rationalis, non ſic facile euadetur crudelitas, ſi comparaueris hominem malum ſerpenti peiorem eum inuenies ꝗ ſerpentem: ſerpens autem malitiam habens timorem hominis habet, & in abſconſo, ſi potuerit, mordet: ſi autem non potuerit, fugit: homo autem malitiam habens ſerpentis timorem non hẽt, ſicut ſerpens: latet ſicut ſerpens cum propoſito crudeliori: cum tempus inuenerit, irruit ſicut beſtia: adhuc autem beſtia irritata ſæuit, non autem irritata in ſilentio trãſit, homo crudelis, & ſi non irritetur inſanit, & frequenter in illos inſanit, a quibus non fuit irritatus. Et breuiter unaquæque beſtia vnum habet proprium malum: homo autem in ſe malus omnia habet in ſe mala, & ſic peior eſt diabolo. hæc ille. Item idem omel. 24. Denique, inqt, homo malus peior eſt, ꝗ ipſe diabolus. Diabolus enim ſi videat hominem iuſtum, timet ad eum accedere: homo autem malus quamuis hominem ſanctum viderit, non ſolum non illum timet: ſed adhuc magis illum contemnit & abhominatur. vnde Prouerb. 29. Abhominantur impij eos, qui in uia recta ſunt. Item Prouerb. 13. Deteſtantur ſtulti eos, qui fugiũt mala. Et ideo meritò B. Bern. 7. flo. ca. 69. Malitia, inquit, quid eſt, niſi ſapor mali, beata mens, quam ſibi totam vendicat, ſapor boni & odium mali, hoc eſt ſapientiæ victoriam fęliciter experiri: nam ſapientia uincere malitiam comprobatur, cum excluſo ſapore mali, qui non aliud quam ipſa malitia eſt, boni quidem intimus ſapor mentis intimare tota ſuauitate ſentitur. hæc Bern.

De Rancore. Cap. XX.

Quinta ſpecies accidiæ eſt rancor, prout ad accidiam pertinet inueterata indignatio quia accidioſus propter appetitum quietis inordinatę fugit, & deteſtatur eos, qui eum inducerent in cognitionem, & obſeruantiam mandatorum, & conſiliorum diuinorum, quæ ſunt media ducentia ad finẽ beatificum: de illis enim, qui hac ſpecie accidiæ inuiſcantur. Iſido. in de ſum. bo. li. 3. c. 22. ſic ſcribit. Eſt, inquit, quorundã excuſatio peruerſorum, qui dum ſuis facinoribus arguuntur, uerba iuſtorum renunciatione falſa detrahunt, & ad ſui ſceleris ſolatium pro cenſura declinanda abijciunt, ſeruantes ſe diuino iudicio, quo puniendi ſunt durius, dum temporaliter contemnunt ſe iudicari: ab hominibus iniquis uerò moleſta eſt ueritas, & amara diſciplina iuſtitiæ, nec delectantur, niſi placentia propriæ imbecillitatis, iniuſtitiæ fęcũdi, & ſteriles veritati, cęci ad contuendã lucem, & oculati ad tenebrarum aſpiciendum horrorẽ. hæc ille Vnde Aug. in de uer. do. ſer. 78. Impia, inquit, mens odit etiam ipſum intellectum, & homo aliquando nimium mente peruerſa timet intelligere, ne cogat, qđ intellexit facere.

De

De talibus dicit pſal. Noluit intelligi, ut bene ageret.

De mentis euagationi circa illicita.
Cap. XXI.

1 SExta ſpecies accidiæ eſt euagatio mentis circa illicita, † & eſt hæc mentis euagatio curioſus animi aſpectus circa mundi uanitates ſenſibus exterioribus delectabiles, quæ ex accidia & negligentia generatur: nam ſecundum S.Tho.in de veri. theol.li.3.c.28. quando homo per accidiam & negligentiam abſorptus eſt, triſtitia non habens in ſe, in quo delectetur, eius mens euagatur ad ſenſibilia exteriora, quærens in eis curioſæ, ut delectetur. vnde Bern. 5.flo.c.17. Negligentia, inquit, curioſitatem generat: dum enim per negligentiam terra cordis inculta ſpinas & tribulos germinat, quæ in ſeipſa non inuenit requiem, foras cogitur euagari, quærendo quã intus non habet quietem, ſic curioſitas a corde exit, contra quam dimicat & confligit pietas: pietas enim cultus Dei, & in corde colitur, qui in corde cognoſcitur habitare, curioſitas ſi non vincitur, generat experientiam mali: quia dum animus euagatur per multa, curioſus facile inuenit, ubi noxiam experiatur delectationem. Hanc impugnat ſcientia docens, quid tutum experiri ſit, & quid non: ſi uerò preualuerit experientia, generat concupiſcentiã, vt iam tranſeat in effectum cordis: nam ſpectacula vana rogo quid corpori præſtant, quidue animæ conferre videntur: nam nihil in homine boni, quod curioſitas conferre poſsit, aut profit inuenies, friuola planè & prorſus inanis ac nugatoria conſolatio, & neſcio quid durius impræcabitur, q̃ ut ſemper habeat animus, qđ requirit, qui iocundè, quietè fugitans contemplationẽ curioſa inquietudine delectatur, effuſus ſiquidem animus damna interiora nõ ſentit: quia nec intus eſt: ſed in uentre forſitan.i.in ventris inglunie, uel ſub uentre, ideſt in membrorum genitalium delectatione, denique & animus quorundam in pannis, & quorundam in loculis inuenitur, quid mirum, ſi anima minimè propriam ſentiat læſionẽ, quæ ſuipſius oblita, & penitus abſens ſibi in longinquã profecta eſt regionem: ſed erit autem in ſeipſa, cũ reuerſa cognoſcet, q̃ crudeliter eius miſeriæ venationis obtentu ſauciauit ſemetipſam: erit autem hic reditus ſine dubio, uel ſaltem poſt mortem, cum uniuerſa, quibus ad euagandũ foras inutiliter ſeſe occupandũ in eã qui præterijt huius mundi figuram egredi conſueuerat, oſtia corporis clauſa erunt, ut neceſſariò maneant in ſeipſa, cui nullus iam pateat exitus a ſeipſa, quiſquis enim ante obitum carnis non redierit in ſeipſum, ut in ſeipſo maneat neceſſe eſt inæternum, ſed in quali ſeipſo, qualem ſiquidem ſeſe fecerit in hac uita, talem inueniet ſeipſum exiens ab hac uita. hæc Bernar. Vnde & idem in ſuis meditationibus.c.2. Dũ, inquit, homo iocundiſsimè moratur in mundo, denique ſe uicturum arbitratur, ac multa & longa tempora diſponit agenda, ſubito rapitur in mortem, & ex improuiſo auferetur a corpore. Verũtamen cum magno metu, magnaque doloribus aĩa ſeparabitur a corpore, venient Angeli, ut aſſumãt illam, & perducãt eum ante tribunal iudicis metuendi: & tunc illa memorans ſua opera mala & peſsima, q̃ die noctuque geſsit contremiſcet, & quærit illic fugere, induciaſque petere dicens. Date mihi unius diei, vel horæ unius ſpacium: ſed tũc quaſi loquentia ſimul eius opera dicãt. tu nos egiſti, opera tua ſumus, non te deſeremus, ſed tecum ſemper erimus, tecumq; pergemus ad iudicium, uitia quoque multis & multiplicibus criminibus eãm accuſabunt, multaq; falſa teſtimonia aduerſus illam inuenient, q̃uis uera ad eius damnationem ſatis poſſunt ſufficere. De montes uerò terribili uultu & horribili aſpectu eã terrebunt, & ingenti furore eã perſequentur, & cõprehendent tam terribiliter, q̃ horribiliter volentes eam retinere, & niſi ſit, qui eripiat æternaliter poſsidere, & tunc anima intuens corpus ſuum, & inueniẽs oculos, os & alia ſenſuum organa clauſa, per quæ ſolebat ingredi & egredi, & delectari in his exterioribus ſenſibus, reuertitur ad ſe uidens ſe ſolam, & nudam ingenti horrore concuſſa deſperatione deficiet in ſe, & cadet ſub ſe: & qa amore mundi & carnis uoluptate Dei amorẽ

dereliquerat,derelinquetur a Deo miſera anima in hora tantæ neceſsitatis, atque demonibus tradetur in inferno æternaliter crucianda. Hæc Bernar. Caueat ergo homo, ne euagetur mens eius circa illicita maculanda ſeipſam curioſæ, & delectabitur intuendo ſenſitiua, ſed maneat in ſeipſa immaculata, ut ueram ſapientiam in ſpeciebus ſenſibilium ad portas animæ uenientem honorifice ſuſcipere mereatur: nam ut dicitur Sapien. 7. In animas ſanctas ſe transfert ſapientia, ſicut dicitur Sapien. j. In maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corde ſubdito peccatis. Sed pro iſto eſt notandum, quòd ſicut elici poteſt ex pulcro & ſubtili conceptu, quem ponit Linco. dicto 2. Species rerum ſenſibilium uenientes ap portas animæ, ſcilicet ad quinque ſenſus ſunt quaſi quidam currus ſapientiæ, cui ipſa uelut honeſtiſsima domina inſidens cupit ingredi per illas portas animi domicilium: ſi autem in huius dominæ obuiam occurrat ad dictas portas honeſta familia uirtutum eam hylariter ſuſcipiens, & cum gaudio introducens, ipſa ſic ſuſcepta ſponte ingreditur, ut in animæ domicilio hoſpitetur, & eam ab omni uia mala & noxia cuſtodiat. vnde prouerb. 2. Si intrauerit ſapientia cor tuum, & ſcientia animę tuæ placuerit conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, ut eruaris a uia mala, & ab homine, qui peruerſa loquitur: ſed ſi hæc domina ſapientia ad prædictas portas inuenerit vilem, & horridam familiam vitiorũ, ſtatim hanc familiam abhorreſcens, ne uel parum permoretur per gratiam ibidem reſidendo effugiet, relinquensque currum immundis ſpiritibus, qui ex permiſsione diuina in pœnam peccati auidè prædictum currum inſiliunt, & per prædictas portas animæ in currum iam dictum animæ ſubintrãt domiciliũ, & animam inquantum ſufficiunt ad euagandum circa illicita alliciunt, & in errorem, & miſerabilimam ſeruitutem multoties introducunt. Vnde Aug. in li. de natura demonum, & ponitur in ca. 26. quæſtio. 4. ſciendum. Non ſolum, inquit, multa futura prædicant demones. vnde etiam multa faciunt: quæ quoniam homines dicere, aut facere non poſſunt, eos dignos quidam quibus ſeruiant, & quibus diuinos honores deferant arbitranter. inſtigante maxime uitio curioſitatis propter amorem fœlicitatis falſæ atque terrenæ & excellentiæ temporalis. hoc Aug.

2 † Et ex ſupradictis patet, ꝙ nedum prædicta mentis euagatio cõſiſtit in curioſis aſpectibus delectabilium ſecundũ ſenſum uiſus: ſed etiam aliorum ſenſuum exteriorũ, & præcipuè ſecundum ſenſum auditus, puta in curioſo auditu & inueſtigatione rumorũ & alienorum ſermonum & operum. Quod prohibet Iſid. in lib. ſoliloquiorum. ca. 61. di. Quod ad te non pertinet, uoli quærere, quod inter ſe loquuntur homines nunq̃ ſcire deſideres, noli quærere, quod unuſquiſque dicat, uel faciat, euita curioſitatem, omitte curam, qui ad tuam cauſam non pertinet, nulla curioſitas animam tuam cupiat, nulla concupiſcentia deteſtandæ curioſitatis te ſurripiat, ne oblitus tuorũ morũ alienos perquiras, tanta cura corrige uitia tua, quanto ſtudio proſpicis aliena. hæc ille. Itẽ idẽ ca. 65. eiuſdem. Curioſitas, inquit, periculoſa præſumptione: quia interim, ideſt inſipientem prouocat in fabulas, ſacrilegam mentem præcipitat in cauſis obſcuris, & reddit audaces in rebus ignaris, diſputatione autem tolle certamen, tolle pertinacem uincẽdi defenſionem, cede cito defenſioni, non contradicas iuſtitiæ, non contendas euacuare, quod rectum eſt, diſputare ſtude non ſuperare, iure non fraude contendere. in omni diſputatione tene rectum, plus dilige audire, quã dicere, plus auſculare, quã loqui. In principio audi, loquere nouiſsimus, finis plus habet bonorum in omni re, finis plus attenditnr, & extrema quærutur. hæc ille. Neceſſe eſt enim & utile, ut ſeruus Chriſti linguam ſuam ſciat & ſtudeat refrenare, & antequã loquatur, ita ad ſemetipſum recurrere, & paululum deliberare, utrum bonum ſit, uel malum, quod loqui deſiderat, & an poſsit ſeipſum, uel proximum ædificare, & ſic demum taceat, uel loquatur, ſecundnm quòd ei uidebitur expedire: nam ut dr̃ prouer. 21. Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam: ſed ſicut dicitur prouer. 13. Qui inconſideratus eſt ad lo-

loquendum, ſentiet mala. Et ideo meritò dicit Apoſtolus Iac.j. Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum. Item Ephe.4. omnis ſermo malus ex ore ueſtro non procedat, ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Nam, ut dicit Hug. in 3 lib. ſuo de anima, vanus ſermo vanæ conſcientiæ teſtis eſt, mores utique hominis lingua pãdit, & qualis ſermo oſtẽditur, talis animus comprobatur. Scriptum eſt enim. Ex abundantia cordis os loquitur, & ſermo vanus non erit abſque iudicio. vnde Math. 12. Omne uerbum, quod lo. fue. homo &c. Super quo Hiero. Ocioſum (inqt) verbum eſt, quod ſine utilitate loquentis & audientis dicitur. Sed qui de rebus friuolis loquitur, & fabulas antiquas narrat, cæteraque ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliquid turpitudinis profert, hic non ocioſis uerbis, ſed curioſis tenebitur reus. hæc Hieron. Sed hic eſt notandum, quòd ſpecialiter quatuor mouerent hominem a ſtultiloquijs friuolis, & ab omnibus ocioſis uerbis linguam ſuã refrenare. Primum eſt utilitas, quæ prouenit ex diſcreto ſilentio. Vnde ex diſcreto ſilentio quinque bona ſpecialiter proueniunt. Primum eſt, quòd hominem ſpiritualiter fortificat. Vnde Iſa.30. In ſilentio & ſpe erit fortitudo noſtra. Secundum eſt, quòd reddit hominem pacificum. Vnde Prouerb. 26. Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. Tertiũ eſt, quòd reddit ſtultum reputatiuè ſapientẽ. Vnde Prouerb. 17. Stultus ſi tacuerit, ſapiens reputabitur Quartum eſt, quòd hominem perfectum & beatum oſtendit. Vnde Iacob. 3. Si quis in uerbo non offendit, ille perfectus eſt uir. Item Eccleſiaſt. 14. Beatũs eſt uir, qui non eſt lapſus in uerbo ex ore ſuo. Quintum eſt, quòd ducit ad uitam æternam. Vnde pſ. 33. Quis eſt homo, qui vult uitam, & diligit dies uidere bonos, prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Secundo moueret hominem linguam ſuam refrenare &c. quia ſine cuſtodia linguæ non poterit homo iuſtificari. vnde Iob. 11. Nunquid uir uerboſus iuſtificabitur, quaſi diceret non. Itẽ Iacob. j. Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrenãs linguam ſuam, ſed educens cor ſuũ, huius uana religio eſt. Tertio moueret hominem linguam ſuam refrenare conſideratio futuræ examinationis. Vnde Math. 12. De omni uerbo ocioſo, quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicij. Quartò moueret hominem refrenare linguam ſuam mala, quę ex loquacitate oriuntur. Quorum primum eſt, quòd facit hominem ruinæ approximare. vnde Prouerb. 12. Propter peccata labiorum ruina proximat malo. Secundum eſt, quòd animam lædit & maculat. Vnde Eccleſiaſt. 20. Qui multis utitur uerbis, odit animam ſuam. Item prouerbio. 10. In multiloquio non deerit peccatum. Tertium eſt, quòd facit hominem indigentem. vnde Prouer. 14. Vbi autem uerba ſunt plurima, ibi egeſtas frequenter. Et ideo ſecundum ſanum conſilium Anaſtaſij epiſcopi, & ponitur in flora. Barth. titulo de loquacitate. Linguam tuam cuſtodia taciturnitatis obſepiat, ne in litigium contentioſa ferueſcat, ne in maledictum procax incurrat, ne in obtrectationem maledicam ſerpat, in iurationem facilis prolabatur, ne in mendacium ficta ſimuletur, ne incircumuentione aſtuta calleat, & ne in elationem ſuperbam iactetur, ſed & omne verbum ocioſum obnoxium ſciat eſſe rationi. Ideoque Dauid beatiſsimus ori ſuo cuſtodiam a Deo depoſcit dicens. Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis, & meritò cuſtodiam linguæ ſuæ a Deo depoſcit. Nam ſicut dicit Apoſtolus Iacob. 3. Omnis natura beſtiarum, & uolucrum, & ſerpentum, & cęterorum domantur, & domata ſunt a natura humana, linguam nullus hominum domare poteſt. Et ideo dicitur Prouerbior. 16. Hominis eſt animum præparare, & domini linguam gubernare. vnde ſicut dicitur in flora. Barthol. titulo de perſeuerantia. Tria ſpecialiter ſunt, quæ uagam mentem ſtabilem faciunt, ſcilicet uigiliæ, meditatio bona, & deuota oratio, ſi vis igitur conſequi bonam perſeuerantiam, aſſueſce utilibus occupationibus, ut conſuetudo, quæ alterat naturam, gignet perſeuerantiam, quia difficilẽ faciliter facit aſſuetudo laborẽ,

uitam igitur bonam, quam ſemel accepiſti, cõtinuare non deſinas, & bonæ uitæ propoſitum iugiter conſerua. Bonam uitam ego puto, ait Bern. in quodam ſermone, qui ſic incipit. Qui perſeuerauerit &c. mala pati & bona facere, & ſic vſque in finem perſeuerare. Incaſſum quippe bonum agitur, ſi ante terminum uitæ deſeratur. Fruſtra enim currit, qui prius quam ad metam peruenit, deſinit. hæc Ber. Malitia fuit, qua deteſtantur conſilia & præcepta Dei, & opponitur uirtuti religionis, qua Deo debitus cultus redditur, & reuerentia exhibetur. Talis autem deteſtatio fit in irreuerentia Dei. Rancor autem opponitur manſuetudini, quæ eſt pars tẽpantiæ. Puſillanimitas, deſperatio & torpor opponuntur fortitudini. Euagatio autem mentis opponitur virtuti modeſtiæ, quæ eſt pars temperantiæ. Omnes hæ pertinent ad tranſgreſsionem mandati de ſanctificatione ſabbati, ſicut & accidia, quæ eſt mater omniũ illarum, quo quidem mandato diuinus cultus præcipitur, ut per prædictas ſpecies accidiæ expreſsè impeditur.

De remedijs contra peccatum Accidiæ. Cap. XXII.

Sequitur tertium notabile, in quo tractatur de remedijs contra peccatum accidię.

1 † Pro quo notandum, quòd omnia, quæ dicta ſunt in primo notabili ad deteſtationem accidiæ, poſſunt eſſe remedia ſalutaria contra eandem. Dictis ibidem ſex ſunt remedia contra iſtud peccatum hic ſpecialiter adijcienda. Primum eſt diuerſitas occupationũ. vnde Hiero. ad Ruſticum monachum, & ponitur in de con. di. 5. ca. nunquam. Facito, inquit, aliquid boni operis, ut diabolus ſemper te inueniat occupatum. Vnde legitur in uitas patrum, q̃ quidam peregrinus uenit ad abbatem Siluanum in monte ſyna: & cum uideret fratres operantes dixit: quare operamini cibum, qui perit: Maria enim optimam partem elegit. Tunc ſenex fecit ei dari codicem, ut legeret includens eum in cellula ſua, & cum tranſiſſet hora prãdij, circunſpiciebat peregrinus, vtrum quis vocaret eum ad prandiũ, & veniens ad ſenẽ interrogauit, vtrum fratres comediſſent. Cui ſenex, tu, inquit, homo ſp̃ualis es, & non neceſſe habes eſcam corporalẽ: nos aũt tanq̃ carnales comedimus, & ideo operamur. vnde dicit Apoſtolus. 2. Theſſa. 3. Qui non vult operari, non manducet. Qđ cum audiſſet peregrinus cœpit pœnitere, cui abbas. Neceſſaria (inquit) eſt Martha Mariæ. Item legitur ibidẽ, q̃ abbas Io. dicebat cuidã fratri ſuo maiori. Vellẽ ſemper eſſe ſecurus, ſicut Angeli ſunt, nihil operantes, ſed ſine intermiſsione Deũ collaudantes, & proiecto a ſe pallio ſuo intrauit in heremũ, & poſt vnam ſeptimanã cõpletam fame coactus reuerſus ad fratris ſui pulſauit ianuã, qui quæſiuit, quis es tu, & ille reſpondẽs, ego (inquit) ſum Ioãnes frater tuus. Cui ille Ioannes inquit. Angelus factus inter hoĩes nõ eſt: ille verò perſeuerãdo pulſans dixit: quia ego ſum, & tandẽ frater ſibi aperuit, di. ſi hõ es, iterũ habes neceſſe aliqñ operari, ut uiuas: ſi aũt Angelus, quid quæris in cella, & ille ſtatim pœnitentiã egit. Itẽ in eodẽ legitur, q̃ B. Ant. tentatus ſpiritu accidiæ, & reſidens in heremo dicebat. Dñe ſaluari deſidero: ſed tñ uanæ cogitationes non me permittunt, quid faciã in tribulatione, uel quõ ſeruari debeam dignanter oſtende, & reſpiciens uidit quendã aſtantẽ & torquentẽ funiculũ, qui ſibi ſimilis erat. deinde ex opere ſurgentẽ & orantẽ, & iterũ ſedentẽ, & plectẽ facientẽ de palmis, & inde rurſus ad orationẽ ſurgentẽ: erat aũt ille Angelus domini, & dixit ei, & tu ita faciens Antoni ſaluaberis. vnde Holkot in lec. li. ſap. lec. 61. Via, (inquit) meritoria Chriſtiani: ẽt ſicut infra patet. Locus (inquit) p̃ſentis vitæ medius eſt inter cœlum & infernũ: mediũ aũt ſapere cõſueuit naturã extremorũ: ſed verum eſt, q̃ in cœlo eſt ſumma quies, & nullus labor. vnde Apoca. 14. Amodo dicit ſpiritus, ut requieſcãt a laboribus ſuis: in inferno verò eſt ſummus labor, & nulla requies. Vnde pſ. dicit de quolibet dãnato. Laborauit in æternũ, & uiuet adhuc in finẽ. Ex quo ſequitur, q̃ coueniens eſt, q̃ in loco medio, hoc eſt in mundo ſit quædã cõmixtio laboris & quietis, tamen plus participare dẽt de labore, q̃a uicinior eſt infernus, q̃ cœlũ. vñ ſignanter dr̃ Iob. 5. Hõ ad laborẽ

naſcitur,

naſcitur, & ideo neceſſaria eſt cautela aliqua, qua fiet tolerabilior labor uitæ præſentis. Pro quo notandum, quòd labor vitæ præſentis facilitari poteſt tripliciter. primo per variationē occupationem. ſecundo per collaborantiū cōſiderationē, & tertio per magnæ mercedis expectationē. Primū igitur facilitas laborē bonorum uirorum eſt occupationē. variatio, ut hō modo ſtudeat, modo ſcribat, modo oret, & modo laboret, iuxta illud metricum. Nunc lege, nunc ora, nunc cum feruore labora. ſic erit hora breuis & labor ille leuis. Et hoc eſt quod docet Aug. in li. ſuo de ſancta virginitate. Diuerſis, inquit, ſeminibus pectoris tui colles ſerenunc alimonijs mediocribus, nūc ieiunijs peritioribus, nunc lectione, nunc opere, nunc prace: vt mutatio laboris inductio ſit quietis. Secundò facilitat laborem noſtrorum collaborantium conſideratio: ſi enim conſiderauerimus Chriſtū dicentē per pſ. Pauper ſum ego, & in la. a iu. m. Chriſtus enim piger non fuit, ſed exultauit ut gygas ad currendā uiam. Et ſicut legitur Mat. 26. dixit diſcip. ſ. ſomnolentis. Non potuiſtis una hora uigilare mecum. Cū dño enim uigilare, eſt exemplo eius a ſomno accidiæ cauere. vnde Apoſtolus Heb. 12. Recogitate, inquit, eum qui talē ſuſtinuit a peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, ut non fatigemini animis ueſtris deficiētes. Item ſi conſideremus Paulum dicentē pro ſe & cæteris Apoſtolis, & alijs fidelibus. j. Cor. 4. Vſque in hanc horam eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cedimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris, maledicimus & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemamur & obſecramus, tanq̄ purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema, uſq; ad hoc facile erit nobis laborare in operibus meritorijs. Vnde Grego. 5. mora. Non deſeramus labore proficere: quia ſubleuatio laboris eſt uiſio collaborantis. vnde Iaco. 5. Exemplū accipite fratres exitus mali, & lunganimitatis laboris & patientiæ prophetas, qui locuti ſunt in nomine domini. Vnde ſubdit Gre. ibidem, ſi cum itinere comes iungitur, quia quidem nō contrahitur, ſed de ſocietate comitis labor itineris lenigatur. Tertio laborum ſanctorum facilitat in præſenti magnæ mercedis expectatio. vnde atlethis currentibus proponitur brauium in fine ſtadij, ruſticus recolit in hyeme futuros fructus autumni, & operarius quantitatem ſui ſtipendij contēplatur, de hac mercede noſtra futura & labore pſenti dicit Hiero. in quadam epiſtola. Nullus labor durus, nullū tps longum videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. vnde ſap. 3. Bonorū operū glorioſus eſt fructus. hæc Hol. Kut. Item Lin. in de oculo morali pert.ne..ter ad propoſitū ſcribitur. Si, inquit, accidioſi repromiſſam opulentiā gloriæ ſatietatis æternæ attenderent, mentis ſomnū diſcuterent, & ad eam quidē oculos mentis intentos & apertos haberent. vnde prouer. 2. Aperi oculos tuos & ſaturare panib. vnde legitur in uitas Patrum, q abbas Achilles cuidam fratri, cur pateretur accidiā ſciſcitanti. rñdit. ideo, in quit, accidiam pateris: quia nō dum uidiſti præmia, quæ ſperamus: ſi enim ea diligēter inſpiceres, in cellula tua ēt plena vermibus ſine accidiæ torpore patienter iaceres. hæc ille. Et ideo B. Aug. ſi, inquit, terret labor, merces vinceret, dicente dño ad Abrahā. Noli timere Abrahā. Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Gene. 15. & ideo dimiſſa accidia ſecundū conſiliū Apoſtoli. Gall. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè ad domeſticos fidei. Vis, inquit, meritoria Chriſtiani non pōt eſſe continue uniformis. & ideo apud ſanctos uia Chriſtiana cōiter diuiditur in actiuā & contemplatiuā, quod non eſt ſic intelligendū, q ab vna, & eadem perſona continuari ſemper debet actus uitæ contemplatiuæ, & ab una alia actus uitæ actiuæ, & nunq̄ actus uitæ contēplatiuæ, quia hoc non eſſet humanæ fragilitati poſſibile, nec rectæ rationi conforme: ſed ab una & eadem perſona pro loco, & tempore utraque iſtarum tenetur incedere. & ideo uita meritoria Chriſtiani aliqn̄ nominatur in ſingulari, & aliquando in plurali. Vnde dicit pſ. Notā fac mihi domine uiā, in qua ambulē. Et alibi vias tuas domine demōſtra mihi. Vnde Ariſt. in de problematibus, problemate. 10. particula. 5. q̄rit iſtam qōnem. quare hō magis laborat in

continuando diu uiam planã, q̃ ambulando per uiam nõ planã, ſed aliquantulũ valloſum, & aliqñ montuoſam. & rñdet, ꝙ cauſa eſt, qa qñ homo incedit vniformiter cõtinuè per uiã planam, cõtinuè & vniformiter fatigat inſtrumenta, ſiue partes corporis, quibus ambulat, ſicut genua cruris & tibias, unde quia in iſtis inſtrumentis ambulandi tenetur cõtinuè una figura motus in uia plana, ideo cõtingit homini maior labor, & maior fatigatio. In progreſſu uerò non plano, ubi aliqñ aſcenditur, & aliqñ deſcenditur, non ſemper tenetur eadẽ figura motus inſtrumentis mouendi, nec illæ partes vniformiter vexantur continuè, ſed alternatim, quia aſcendendo plus laboramus in genibus & in tibijs, deſcendendo uerò in fœmoribus, q̃ in alijs inferioribus partibus, & propter iſtam alternationẽ laboris partem ſupra genu, & reliquam ſub genu contingit minor labor & minor fatigatio alternatim in uia non plana, ſed nunc ualloſa, & nũc montuoſa. Iſto modo moraliter contingit in uiuendo uirtuoſe, fragilis enim natura humana nullo modo permittit, quòd mẽs, & ſtudiũm hominis vniformiter extendatur in contemplando, nec iterum expedit, ꝙ homo ſemper deſcendat ad opera vitæ actiuæ: quia tunc fieret nimis aridus & in deuotus, & ſicut homo compoſitus ex corpore, & anima, de quorum numero corpus fatigatur aſcendendo per orationes, uigilias, ſtudia & contemplationes: anima uerò deſiccatur, fatigatur deſcendendo & occupando ſe circa temporalia proximis diſpendenda. ideo ſic alternatim & uiciſsim debemus incedere, & quantum poſſumus fatigationem, & tedium deuitemus in ſeruiẽdo Deo, & interdum aſcendere in contemplando, & poſtea deſcendere proximum adiuuando. In cuius rei figuram Iacob vidit Angelos deſcendentes de cœlo ad terram, & econuerſo uiciſsim, ut patet Geneſ. 28. Vnde & in uitas patrum legitur, quòd quidam iuuenis quæſiuit a quodam ſancto uiro, quid eſſet ſibi utilius, uel rationi inſiſtere, uel ſe ſtudijs ſcripturarum occupare. Cui uir ſanctus reſpondit. Quid, inquit, eſt melius, ſemper bibere, aut ſemper comedere, & utique ſicut competit iſta alternatim fieri, ſic & illa. Vnde de Paulo ſcribit Haymo, ꝙ unam partem diei ſolebat expendere in oratione, aliam in prædicatione, & tertiã in operatione manuali. Ne igitur cum damnandis dicamus in fine illud Sap. 5. Ambulauimus uias difficiles, uiam autẽ domini ignorauimus. petat quilibet cum pſ. Notam fac mihi domine uiam, in qua ambulem. Multum enim confert ad ſolatium ambulantis bonã notitia uiæ, per quam debet ambulare: nam cæteris paribus uia nota uidetur ambulanti breuior, quàm uia ignota eiuſdem quãtitatis. vnde Ariſto. in de problematibus particula. 5. problemate. 25. quærit, quare ambulantes viam, & neſcientes quanta ipſa eſt, apparet nobis via longior, quã quando ſcimus eam, & frequenter ſumus per eius quantitatem experti. Et reſpondet, quòd anima in tali uia ignota paralogizatur quodammodo a ſeipſa. Experitur enim anima iſtam conſequentiam eſſe bonam. Scio menſuram huius uitæ. igitur eſt finita, ſed econtra, qui neſcit menſuram uiæ ignotæ. ideo arguit quaſi a negationẽ antecedentis. huius viæ neſcio menſuram, igitur eſt infinita, & ſic in iudicando decipitur. Iſto modo eſt moraliter. homines dati uitijs non iudicant: quia aliqui homines poſſunt uiuere uirtuoſæ. vnde homo luxurioſus miratur, quòd aliquis poſſet ſeruare perpetuam continentiam, & homoguloſus æſtimat, quòd nullus homo poſſet facere abſtinẽtiam, & ideo omnem alium hominem iudicat ſecundum ſeipſum. Vnde dicit Criſoſtomus oper. imper. omel. 33. omnis homo ſecundum ſe æſtimat alium: nam nõ poteſt ipſe melius ſentire de alio, quã ſentit de ſe ipſo. Ecce fornicarius neminem æſtimat caſtum: caſtus verò non facile de fornicario ſuſpicatur. Superbus neminem putat humilem, humilis nullum credit ſuperbum, & ſic de alijs. Ideo cauſa quare uia uirtutis pœnitentiæ & ſanctę conuerſationis reputatur ab impijs laborioſa, & difficilis, eſt in experientia & ignorantia, & quia anima paralogizatur a ſeipſa. ideo nobis dicitur Hiere. 6. State ſuper uias ueſtras & uidete, & interrogate de ſemitis, quæ ſit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigeriũ

anima

animabus ueſtris. hæc Holkot. Item idem lectione. 170. eiuſdem pertinenter ad propoſitum ſic ſcribit. Locus, inquit, præſentis uitæ medius eſt inter cœlum, & infernum &c.

2 † Secundum remedium cõtra accidiam eſt ſocietas bonorum. De iſto enim figuram habemus Exo. 17. ubi legitur, quòd pugnante Ioſue contra Amalech orabat Moyſes leuãs manus, cum eſſent graues. Aaron & Hur ſuſtẽtabant eas ex utraq; parte. Moraliter per Aarõ & Hur ſignantur duo genera hominum, quorum ſocietas expediẽs eſt accidioſis. Per Hur, qui interpretatur lumen, ſignantur illi, qui miniſtrant lumen doctrinæ, & exemplum bonæ conuerſationis, de quibus Math. 5. Luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cęlis eſt. Per Aaron, qui interpretatur mors fortis, ſignantur illi, quorum interuentu uenit homini auxilium, iuxta illud pſ. Leuaui oculos meos in montes, vnde ueniat auxilium mihi. Illi igitur qui manus habent graues ex accidia, neceſſarium eſt, ut habeant tales in ſocietate ſua, qui eos doctrina illuminent & orationibus iuuent. Tertium remedium contra accidiam eſt conſideratio periculorum, in quibus ſumus in præſenti, quod dominus inſinuat Math. 26. vbi dicit: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Pro quo notandum, quòd tria genera periculorum ſpecialiter conſueuerunt a ſomno hominem excitare, ſcilicet periculum aquæ, periculum ignis, & periculum latronum, quæ pericula in nobis quotidie imminent. Non enim eſt dies, in quo malarum cogitationũ fluctus ſuper caput cordis noſtri non aſcendant. Vnde pſal. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, uſque animam meam, nec eſt dies, in quo prauorum deſideriorum ignis in domo conſcientiæ noſtræ non ſuccendatur. Vnde pſ. Incenderũt igne ſanctuarium tuum, polluerunt tabernaculum nominis tui. Latrones etiam ſemper aſſunt, id eſt demones ſeuientes. Vnde Iſid. in de ſummo bono, libro j.c. 26. loquens de crudelitate diaboli, quam exercet circa finẽ mundi. Dum, inquit, in martires iam diabolus exercuerit magnam crudelitatem, etiam ligatus: crudelior tamen exit ſub Antichriſti temporibus, & quando erit ſoluendum: nam ſi tanta ligatus facere potuit, quãta ſolutus faciet, quanto propinquius diabolus finem mundi uidet, tanto crudelius perſecutionem exercet, ut qꝛ ſe continuo damnandum conſpicit, ſocios ſibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus aduratur, quãto breue tempus uidet ſibi reſtare diabolus, ut damnetur, tanto in magno perſecutionis ira mouetur diuina iuſtitia permittente, ut glorificentur iuſti, ſordidenturq; iniqui, & ut diabolo durior creſcat damnationis ſententia. hæc Iſid. Quartum remedium contra accidiam eſt continuus feruor deuotionis de quo dicit dominus Leuiti. 6. Ignis in altari meo ſemper ardebit, quomodo nutriet ſacerdos, ſubijciens, ligna mane per ſingulos dies. In quibus uerbis vult dñs, ꝙ ſemper in altari cordis ardeat ignis feruoris deuotionis, quem ignem deberet nutrire ſacerdos in ſuis ſubditis, ac ẽt quilibet in ſemetipſo ſubijciendo ligna per ſingulos dies. Tũc. n. ligna ſubijcimus, qñ recolimus diuina beneficia, de quibus reſpondere debemus, vel qñ mala noſtra recordamur, pro quibus Deo ſatisfacere debemus, uel qñ promiſſa præmia conſideremus, quæ promereri debemus, præcipuè qñ recolimus beneficia, quæ nobis Chriſtus exhibuit in ſua carne morali aſſumpta. Vnde Bern. Quid, inquit, nobis ſuaue mundanum, cum recordati fuerimus infantilium neceſſitatum, Chriſti laborum in prædicando, & cæterorum quis amplius gemet dicens. Nimium ieiunamus, nimiumque uigilamus, cum nos nec mileſimæ parti debitorum reſpondere valeamus. hæc Bern. Item Iſid. in de ſum. bo. ſi paſsio, inquit, Chriſti ad memoriam reducatur, nihil tam durum, qđ non æquo bono animo toleretur: parua. n. toleramus, ſi recordemur, quid liberat ad patibulum, qui nos inuitat ad cœlũ. hæc ille. Et ideo meritò B. Aug. in li. ſuo de uirginitate. Pendẽtis, inquit, in cruce aſpice vulnera, ſanguinẽ morientis, precium redimentis, cicatrices reſurgentis, caput habet inclinatum ad oſculandum, cor apertum ad diligendum, brachia extẽſa ad amplexandũ, totũ corpus expoſitum ad redimendũ, hæc quãta ſint cogitate,

hæc in ſtatera cordis veſtri appendite, ut totus nobis figuretur in corde, qui totus pro nobis fuit fixus in cruce: hæc ille. Quintum remedium contra accidiam eſt frequens mortis meditatio, de qua uide ſupra parte. 4. ca. 48. nu. 4. vbi agitur de egreſſu hominis ab hac uita. Itē de mortis certitudine, & de horæ mortis incertitudine, uide ſupra par. 4. c. 68. nu. 8. Item de eodem uide ſupra c. 12. huius quintæ partis. nu. 2. & 3. vbi agitur de ſecundo motiuo conferente ad conuerſionis continuam accelerationem.

3 † Dictis ibidem adijciendum eſt, ꝙ ſicut narrat Petrus comeſtor in hiſtoria ſuper Exo. ꝙ Moyſes duxerat in uxorē filiam regis Ethiopiæ, & cum patriam ſuam ſemel redire uoluiſſet, Impedire eum nitebatur uxor eius, Moyſes uerò tanquam vir peritus aſtronomiæ ſculpſit in gemmis duas figuras huius efficaciæ, ut altera memoriam: altera uerò obliuionē conferret, quas cum conſimilibus anulis inſeruiſſet, obliuionis anulum uxori præbuit, & memoriæ anulum ſecum tulit, cœpit igitur vxor obliuiſci uiri ſui, & ſic Moyſes liberè in patriā ſuam eſt regreſſus. Quam hiſtoriam per tractans HolKot in lec. li. ſap. lec. 214. moraliter, inquit, animus humanus natione cęleſtis cum carne terrena, quæ per ethiopiſſam deſignatur, coniugium contrahit, quando corpori infunditur, animus uerò rōnalis naturaliter deſiderans beatitudinē, vult in cœlū reuerti: ſed uxor iſta pigra, limoſa, & conuoluta, eum multipliciter nititur impedire, & ideo vtenda eſt cautela Moyſi; & duos anulos cum gemmis faciamus, & anulum obliuionis carni tradamus, & anulū memoriæ animæ tradamus. Anulus enim obliuionis eſt recogitatio mortis: quia mors cito tradit hominem obliuioni. Vnde pſ. Obliuioni datus ſum tanquam mortuis a corde. Anulus verò memoriæ eſt recogitatio uitæ æternæ, de qua pſal. In memoria æterna erit iuſtus, hunc anulum in mente continuè teneamus, & ſic liberè in cœleſtem patriam reuertamur. hæc ille. Sextum remedium contra accidiam eſt conſideratio pœnæ futuræ, de quo remedio Lincon. in de oculo morali exponit illud, quod dixit Iacob Gene. 31. Die, noctuque æſtu urebar & gelu, fugiebat ſomnus ab oculis meis. Ille, inquit Lincon. æſtu & gelu uritur, qui mentis oculis inferni ſupplicia contēplatur, ubi reprobi tranſibunt ab aquis niuiū ad calorē nimium. Iob. 24 quæ ſiquis conſideret ab eius oculis ſomnus fugit: quia qui hæc conſiderat, ſomno pigritiæ non obdormit. Vñ refert Macrobius in ſaturnalib. ꝙ imperator Auguſtus narrata ſibi magnitudine debitorū, in qbꝰ quidā eques Romanus, dū vixit, obligabatur, culcitrā equitis, in qua dormire cōſueuerat, ad uſum ſuum protinus iuſſit emi, & ſatellitibus inde admirantibus, hanc Imperator reddidit rationē, habenda eſt, inqt, ad ſomnū hæc culcitra; & tanq̄ res mirāda ſollicitè conſeruanda, in qua ille dormire poterat, qui tantis debitis obligatus erat. Multo igitur magis, inquit, Lincoñ. mirandum eſt quomodo peccatorum oculi ſomnū capiunt, qui æternę pœnæ obligatos ſe ſentiunt: cum teſte beato Gregorio oculos, quos culpa potuit claudere, pœnæ conſideratio debeat aperiri. In cuius rei figura legitur Thobiæ. 6. quòd Angelus Raphael docuit Thobiam, ut quendam piſcem extractum de fluuio exenteraret, & cor eius, & ſel, & iecur ſibi reſeruaret, & dixit, cordis eius particulam ſi ſuper carbonem ponas, fumus eius extricat omne genus demoniorum ſiue a uiro, ſiue a muliere, ut ultra non accedat ad eos, & iecur eandem habet virtutem: ſel autem oculis cœcis appoſitum viſum reſtituit. Super quo Ioannes de abb. villa. Piſcis, inquit, iſte moraliter diabolus eſt, per cor piſcis diaboli calliditas intelligitur, de qua dicitur Geneſis. 3. Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Per iecur ſtudioſitas diaboli ſignatur, nam ſicut iecur recepta in uentre decoquit cibaria, ſic ſententiæ, quæ recipiuntur in mente per ſtudium decoquuntur. Cor igitur, & iecur piſcis ſunt calliditas & ſtudioſitas diaboli. Carbones uiui ſunt uiri ſanctę charitatis ardore ſucceñſi. Et ſicut carbones cor, & iecur cremando conſumunt effectum & deſtruunt, ut non noceant, & fumum diffundunt, ſic uiri ſancti calliditatis & ſtudioſitatis diaboli conſumunt effectum & deſtruunt, ut

non

non noceant demones ſicut intendunt, notitiamque calliditatis, & ſtudioſitatis eiuſdem quaſi fumum defundunt ad homines alios, & ſic exterminatur poteſtas diaboli: nam illum qui eius nouit aſtutias diabolus tentare veretur. Liniuit Thobias oculos patris ſui felle piſcis, & egreſſa eſt albugo ab oculis eius. Albugo enim in oculis eſt proſperitas mundanæ delectationis, & inordinatus amor diuitiarum quæ excecant oculos rationis. Fel diaboli eſt amara pœnarum exactio: nam amaras pœnas exiget ille maledictus exactor diabolus ab illis, quos delitiis, & diuitiis excecauit mundanis hoc felle ſi liniantur oculi mentis noſtræ, egredietur albugo, & omnis mundana delectatio conuertetur in amaritudinem & contemptum. In cuius rei figura dicit propheta Hiere. j. Virgam uigilantem video. Virga. n. vigilans a ſomno torporis & accidiæ eſt conſideratio pœnæ æternæ accidioſis condignæ. De qua dicit Matth. 25. Seruum inutilem, id eſt accidioſum proijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium, ideſt in tenebris gehennæ, quæ eſt locus conuenientiſſimus accidioſis, & cæteris hominibus uitioſis. Vnde Ianuenſ. Gehenna (inquit) dicitur a gehos, quod eſt terra, & hennos, quod eſt profundum: quia gehenna ſiue infernus eſt profundus locus. i. in centro terræ, & talis locus competit peccatoribus propter elongationem obſcuritatem, & frigiditatem. Nullus enim locus tantum diſtat a cœlo, quãtum medium terræ. ideo dignum eſt, vt ſicut homo elongauerit ſe a Deo per peccatum: ſic elongetur a cœlo per nouiſsimum locum. Nullus locus eſt obſcurior, quam medium terrę. ideo dignũ eſt, vt peccatores, qui dilexerunt opera obſcura & tenebrarum teneantur in locis obſcuris pœnarum: nullus eſt frigidior quam centrum terræ. Ideo dignum eſt, ut peccatores, qui non fuerunt in Dei amore, ſemper dentibus ſtrideant præ nimio frigore. hæc Ianuenſ. ſuper illud euangelii. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo &c.

4 † Nota, quòd pœnæ inferni dicuntur tenebræ exteriores triplici de cauſa. Primò in comparatione ad tenebras peccatorum, quæ ſunt carentia lumine gratiæ, quæ intunt animæ, & ſunt tenebræ interiores. Secundò dicuntur tenebræ exteriores: quia circumdabunt totum hominem. Tertiò: quia ſunt extra limites diuinæ miſericordiæ: quia non erit afflictis in inferno ſpes merendi, vel ad gratiam & miſericordiam redeundi: ſed ſunt extra omnem ſpem redemptionis, vel gratiæ, & per conſequens illorum tenebræ ſunt exteriores, quam tenebræ viatorum, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Fletus enim de fumo ignis, ſtridor dentium ex frigiditate oriri ſolet. ideo in fletu & ſtridore dentium duplex pœna gehennæ oſtenditur, ſcilicet nimii frigoris, & intolerabilis ardoris. Vnde Iob 24. Ad nimiũ calorem tranſient ab aquis niuium. Verumtamen, vt dicunt Lyra Notyngh, & alii doctores, in inferno non erit reſolutio continua corporalium lachrimarum a cerebro: quia cũ damnati non bibent ibidem, nec habebunt nouam materiam miniſtratam: ſed ignem exceſſiuum continuum, ceſſarent tales lachrimæ infra breue. ideo dicunt aliqui ex eis probabiliter, quod radix pœnæ damnatorum conſiſtit in ſua pęna damni, & poſt reſurrectionem finalem habebunt dolorem effuſum ab animà ad ſingulos ſenſus corporis. Et ita licet non ſentiant corruptionem, aut diſſolutionem ſui corporis: ſentiant tamen diſplicentiam ſuis ſenſibus, & hoc plus quam eſt poſsibile aliquem hic ſentire, & illum effluxum doloris ab anima credunt Chriſtum vocare fletum & dolorem, de perpetuitate pœnę & carentia uiſionis diuinæ credunt Chriſtum vocare ſtridorem dentium, & hęc erit eis pœna maxima poſsibilis. Et hæc pauca notabilia de peccato accidiæ, tam exiliter combinata ſufficiant pro præſenti.

Explicit pars quinta de accidia.

PARS SEXTA,

De Superbia. Cap. I.

SVperbia eſt amor, affectus, ſeu appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, alios iniuſtè cupiens ſuperare. Hugo verò de ſancto Victore dicit, ꝙ ſuperbia eſt elatio vitioſa, quæ inferiorem deſpiciens ſuperioribus & paribus ſatagit dominari. Auguſtinus verò 14. de ciuitate Dei cap. 23. Superbia inquit eſt peruerſæ celſitudinis appetitus. Superbus enim extollit ſe ſupra id, quod eſt ſibi prefixum ſecundum diuinam regulam & menſuram. vnde Eua propter appetitum excellentiæ cum audiſſet a ſerpēte ſibi dictum. Eritis ſicut Dij, de ligno vetito comedit, Gen. 3. Superbia enim importat defectum ſubiectionis hominis ad Deum, & non ſubiici Deo eſt auerti a Deo. Vnde Eccleſiaſt. 14. Initium ſuperbiæ hominis apoſtotare a Deo, ideſt radix ſuperbiæ in hoc attenditur, quod homo aliqualiter non ſubditur Deo & legi ſuæ. Vnde maniſeſtum eſt, ſuperbiam eſſe peccatum mortale, & grauius quam alia peccata: quia in aliis peccatis homo auertitur a Deo propter fragilitatem vel propter deſiderium alicuius boni temporalis: ſed ſuperbia habet auerſionem a Deo ex hoc ipſo, quod non uult ſubiici Deo, & legi eius. Ad deſtructionem iſtius peccati dicitur in textu Apocal. vbi prius, ꝙ Angelus ſextus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtię, ideſt prædicator verbi Dei hoc loco prędicauit cōtra peccatum ſuperbiæ, ſiue contra ſuperbos, qui ſunt ſedes, & ſuper quos regnat illa maledicta beſtia diabolus. Iuxta illud Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Et ſequitur. Et factum eſt regnum eius tenebroſum. Vnde diabolus in illis, ſuper quos regnat, extinguit lumen fidei. dicente Chriſto Ioann. 5. cap. Quomodo poteſtis vos credere, qui gloriam ab initio recipitis, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis. q. d. nullo modo. Ad deſtructionem igitur iſtius peccati, vt præmiſſum eſt, tria ſunt notabilia effundenda.

De peccati Superbiæ deteſtatione. Cap. II.

PRimum notabile contra peccatum ſuperbiæ effudendum erit eius deteſtationis oſtenſiuum multipliciter.

1 † Pro quo notandum, quòd inter cætera decem ſpecialiter oſtendunt hoc peccatum ſiue uitium ſuperbiæ multùm eſſe deteſtandum. Quorum primum eſt, quod peccatum iſtud initium eſt omnium aliorum peccatorū. vnde Iſido. in de ſummo bono, lib. 2. cap. 38. Omnis peccans ſuperbus eſt, eo quod facienda vetita contemptu habet diuina præcepta. Rectè igitur initium omnis peccati ſuperbia: quia ſi non præceſſerit mandatorum Dei inobedientia tranſgreſsionis non ſequitur culpa. hæc ille. Item ſanctus Thomas in de ueritate theolo. lib. 3. cap. 7. & 15. Superbia inquit dicitur initium omnis peccati triplici ratione. Primò propter cauſam: quia ſuperbia inuenitur in omni peccato: quia in omni peccato inuenitur contemptus Dei, quæ eſt quędam cauſa peccati: ille autem contemptus eſt auerſio a creatore, quæ auerſio eſt in omni peccato, vbi præponitur bonum commutabile bono incommutabili: quia ſicut ſine charitate virtutes nihil ſunt, ita ſine ſuperbia nihil ſunt alia vitia. abſtrahe ſuperbiam, & habebis gratiam: vnde Iaco. 4. Deus ſuperbus reſiſtit & humilibus dat gratiam. Secundò dicitur ſuperbia initium omnis peccati: quia primò ſuit factū: hoc enim peccato peccauit diabolus in cœlo, vt patet Iſa. 14. cap. & primus homo in paradiſo: ut patet Gene. 3. Tertiò dicitur ſuperbia initium omnis peccati: qui ex ea naſcuntur alia vitia ſecundum prius & poſterius, hoc eſt mediate, & immediate. vnde ſuperbus vult omnes excellere & præcellere. & ideo dolet, ſi aliquis ei æquetur, & ſic ex ea naſcitur inuidia: inuidus verò de facili iraſcitur ei, cui inuidet. Ideo ex ea naſcitur ira, & ira cum nō poſſet ſe uindicare, triſtatur, & ſic ex naſcitur accidia

cidia: quia rancor, qui eſt inueterata indignatio, quæ eſt quinta ſpecies accidiæ, ut dictum eſt ſupra parte 5. cap. 20. Accidia uerò conſolationem quærens facit auaritiam. auaritia uerò quia in temporalibus abundat, poteſt magis exercere gulam. gula uerò propter uentris repletionem de facili ſpumat in libidinem, & ita generat luxuriam. hæc ille. Item Auguſt. in epiſtola ad Iulianum comitem. Superbia inquit eſt omnium peccatorum initium & finis: & cauſa eſt: quoniam nõ ſolum peccatum eſt ipſa ſuperbia: ſed etiam nullum peccatum poteſt, potuit, aut poterit eſſe ſine ſuperbia, ſiquidem nihil aliud eſt omne peccatum; niſi Dei contemptus, quo eius præceptum contemnimus, hoc nulla alia res perſuadet homini niſi ſuperbia. Porrò ſuperbia & cupiditas intanto vnum ſunt malum, vt nec ſuperbia ſine cupiditate, nec ſine ſuperbia poſsit cupiditas inueniri: de ſuperbia namque naſcuntur hæreſes, ſciſmata, detractiones, inuidiæ, rixę, iræ, diſſenſiones, confectiones, animoſitates, ambitiones, elationes, præſumptiones, iactantia, verboſitas, uanitas, inquietudo, mendacium, periurium, &c. huiuſmodi, quæ longum eſſet per ſingula dinumerare. hæc ille. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſt. 10. Initium omnis peccati ſuperbia, qui tenuerit eam, replebitur maledictis. Super quo Rualdeby. ſermo. 6. ſuper ſymbolo Apoſtolorum. maledictis inquit ideſt infinitis peccatis, quoniam ſuperbia tanquã omnium aliorum peccatorum regina venit ad animam cum pompa magna, & ideo portat coronam, iuxta illud Iſa. 20. veh coronæ ſuperbiæ. Sed huic contradicere videtur illud j. Thimo. 6. Radix omnium malorum cupiditas: ſed vt conſtat radix eſt principium arboris, & ſic cupiditas eſt principium omnis ſceleris. Hinc dicitur concedendo, quod initium omnis peccati ſuperbia eſt, & etiam cupiditas: ſed tamen ſecundum aliam & aliam rationem. unde imaginemur, quod peccatum ſit quaſi quædam arbor maledicta igni infernali ad cremandum deputata, ſed ſicut conſtat, qui de terra ad cœlum aſcenderet per arborem, principium ſuæ aſcenſionis eſt arboris radix: ſed ſi quis de cœlo deſcenderet ad terram, primum, quod appręhenderet de arbore, foret eius cacumen, & quo ad eum illud eſſet eius principium, ſicut alteri aſcendenti radix eſſet eius principiũ: ſed diabolus ſuperbiendo cecidit de cęlo, iuxta illud Iſa. 14. Quomodo cecidiſti lucifer, qui mane oriebaris. Altitudo uerò arboris peccati fuit ſibi principium omnis peccati: ſed homo de terra natus & creatus terrenis & ſenſibilibus inheret, & ſic per diuitias cupit exaltari. ideo radix omnium malorum & principium omnium peccatorum eſt cupiditas. hæc Rualdeby. Item Linconi. in de venenis. ſuperbia inquit incepit in creatura rationali. i. in mente angelica, & quando concepta eſt ſuperbia in mente Angeli, naturam eius nobiliſsimã mutauit in naturam ſerpẽtinam, unde dicitur ſerpens antiquus. Apoc. 12. Illa etiam ſuperbia originauit omne aliud uenenum peccati. Vnde Aug. in de ciui. Dei, lib. 14. ca. 3. Omnium inquit malorum tam corporalium, q̃ ſpũaliũ origo fuit ſuperbia prima: nam antequam diabolus effudiſſet ſuum uirus per ſerpentẽ, dr̃, q̄ nullum animal erat uenenoſum, uel ſi fuit, homini tamen non noceret. vnde in teſtimoniũ ſtatus innocentiæ ſerpentes etiam adhuc formidant hominem nudum, & reſiliunt in ueſtitum ſecundum Iſid. ethimo. lib. 12. cap. 4. Secundò deteſtanda eſt ſuperbia: quia ſuperbia, vt dicit Pariſ. in de uitiis, parte 6. eſt caput ipſius antiqui ſerpentis infernalis, cuius capitis contritioni maximè eſt inſiſtendum. unde dictum eſt Geneſ. 3. ſerpenti de muliere, quæ eccleſiæ tenet figuram, ipſa conteret caput tuum ſerpens. n. modica percuſsione capitis extinguitur. Si. n. capiti parcatur, fruſtra cætera mẽbra ipſius percutiuntur: amputata enim cauda nihilominus uiueret, ſic fruſtra alia uitia amputare nitit̃ a ſe, qui ſupbiã in ſe relinquit. vñ Hiero. Lubricus eſt antiquus ſerpẽs, & niſi capite teneat̃, totus ſtatim illabit̃. vnde Eccl. 21. ca. Quaſi a facie colubri fuge pctm̃. i colubro caput præcipuè fugimus, ſic ſupbia præcipuè fugienda eſt, quæ caput eſt uitiorũ. De hoc capite põt intelligi illud Eccl. 25. Non eſt caput nequius ſup. caput colubri, cõtrito hoc capite cætera uitia facile extirparent̃. Vnde Criſ. ope. imper. omel. 41. Tolle inquit hoc uitium, ut

non

non velint homines apparere hominibus, & ſine labore omnia vitia reſecantur: vitium.n. ſuperbiæ eſt primogenitus Pharaonis, in cuius morte filij Iſrael liberantur. Golias in fronte percuſſus eſt a Dauid, & cecidit in faciem ſuam, & præualuit Dauid aduerſus eum, vt legitur j. Regum 17. ſic qui ſuperbiam, quæ caput eſt diaboli, in ſe uiriliter percutit, aduerſus diabolum præualebit. Superbia eſt etiam turris Babel, de qua legitur Geneſ. 11. cuius culmen attingit cœlum: quia hoc vitium cœleſtes viros & ſpirituales impugnat. vnde Hier. Superbia inquit natione cœleſtis cœleſtes appetit mentes. Cætera enim uitia quando ſunt cum ſuperbia ſe habent ſicut domus iuxta turrim, quæ non de facili expugnatur, eo ꝙ turris defendit eam, ſic uitia, quæ ſunt cum ſuperbia non de facili expugnatur, quia ſuperbia ea defendit ſicut in vſurariis & raptoribus, qui ab vſuris & rapinis ceſſare nolunt: quia ſi ab iſtis ceſſaret, inter vicinos ſuos honorifice viuere non poſſent, vt ipſi aſſerunt. Ex quo manifeſtum eſt, ꝙ ſuperbia peccatum vſuræ & rapinæ in eis conſeruat. ideo neceſſe eſt, ut prædicator conetur diruere turrim ſuperbiæ in peccatoribus, qua diruta cætera vitia de facili deprimuntur. Superbia enim primò animam aggreditur, & ultimò ceſſat ab eius impugnatione. vnde ſuper illud pſalm. Si mei non fuerint dominati, dicit gloſa. Vitium ſuperbiæ eſt ultimum redeuntibus ad Deum, & primum recedentibus a Deo, aliis uitiis in fugam conuerſis, ſola ſuperbia in campo remanet, non ceſſans ab impugnatione hominis, dum ipſe viuit. vnde quidam metricus. Cum bene pugnaris, cum cuncta ſubacta putaris. Quæ poſt infeſtat vincenda ſuperbia reſtat. hæc Pariſ.

2 † Tertiò deteſtanda eſt ſuperbia: quia ſicut dicitur in flora. Bartho. titulo de ſuperbia, Superbia in quo dominatur, omnes uirtutes corrumpit intantum, ut quicquid illa inuadente agatur, etiam ſi uirtus eſſe oſtendatur, non per hoc Deo, ſed ſoli vanegloriæ ſeruiatur. Itẽ Greg. Sicut inquit humilitas omnia vitia eneruat, omneſque virtutes colligit & roborat: ſic ſuperbia omnes uirtutes deſtruit, & eneruat. vnde quidã metricus. Si tibi gratia, ſeu ſapientia, formaque detur. Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur. Et ideo meritò ſuperbia vento ſimilatur: quia ſicut ventus lumen extinguit, rorem exiccat, & puluerem excitat, ſic ſuperbia lumen ſapientiæ extinguit, rorem gratiæ exiccat, & excitat puluerem uanitatis carnis humanæ. & ideo cum homo ſit puluis, & in puluerem reuertetur. Gen. 3. magis timendus eſt ventus ſuperbiæ in alto loco, quam imo. i. in ſtatu dignitatis & excellentiæ, quam in ſtatu abiectionis mundanæ. vnde & ſuperbi bene aſsimilantur cedris, de quibus ſcribit Iacobus de Vitriaco, ac etiam Iſido. dicentes, ꝙ circa montem Libani ſunt cedri ſublimes pulcherrimè florentes, ſed nunquam fructum facientes, & cauſa eſt: quia (vt dicit Albertus) montes, in quibus creſcũt tam alti ſunt, quod non capiunt reflexionem radiorum ſolarium propter montium altitudinem, & aqua naturaliter ad valles deſcendit, & ſic propter defectum caloris ſolis & carentiam humoris aquę ſteriles efficiuntur. Moraliter per cedros ſublimes in montibus prædictis creſcentes intelligo ſuperbos in montibus altorum ſtatuũ poſitos. Tales enim florent in mundanis honoribus, & nullus fructus ab eis Deo acceptabilis prouenit: quia non illuminantur radiis ſolis iuſtitiæ: ſed deficit eis calor charitatis, & humor cœleſtis gratiæ. & ideo ſteriles efficiuntur: etiam non referunt fructum. vnde Luc. 5. hi ſunt, qui uoluptatibus ſuffocantur uitæ, & nõ referunt fructum. & ideo ſecũdum conſilium ſapientis Eccleſiaſt. 3. Inquanto maior es, intanto humilia teipſum in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. vnde, vt dicit Apoſtolus Iaco. 4. Deus ſuperbus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quartò deteſtanda eſt ſuperbia: quia, vt dicit Pariſ. in de uitiis, part. 6. Superbia eſt uelut quædam imago diaboli. Vnde ſuper illud pſalm. Faciem peccatorum ſummitis. dicit glo. Quotquot peccata mortalia quis committit, tot facies diaboli in anima ſua ſuper imaginem diuinam depingit. Et cum ſuperbia (ut dictum eſt) initium eſt omnis peccati, & ex ea naſcuntur omnia alia peccata, merito imago diaboli dicitur ſuperbia. Vnde Pariſ. Homo inquit ſuperbo expreſsè ſimilis

eſt

eſt diabolo. iuxta illud Greg. Apoſtatæ angelo homo ſimilis factus eſt. unde homo hominibus eſſe ſimilis dedignatur. Et ideo ſecundum conſilium ſcript. Tho. 4. Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipſa enim ſumpſit initium omnis perditio. Quintò deteſtanda eſt ſuperbia quaſi quædam vmbra, in qua dormit diabolus unde ſuperbus eſt uelut umbraculum ſoli iuſtitiæ a diabolo appoſitum lucem gratiæ a ſe repellens, & umbram faciens, ut in ea diabolus dormiat, & quieſcat. unde Iob 40. Sub umbra dormit in ſecreto thalami. i. in ſuperbo lumen gratiæ euacuatur. qualiter enim diabolus facit ſuperbum ſibi vmbraculum oſtendit Linco. dictis 24. ſuper illud Iſa. 9. Habitantibus in regione umbræ mortis uocat priuationem luminis gratiæ ſolis iuſtitiæ, in quam umbram non ui diaboli: ſed facili perſuaſione cecidit homo, & planius inquit intelligantur, qualiter homo uenit in hanc umbram. Fingamus aliquos duos homines in aliqua planitie lata & ſol ſplendidius luceat, quorum hominum vnus habet faciem ſuam a ſole auerſam & dorſum ad ſolem conuerſum, in cuius dorſo ſit ſcutum latum, ꝙ ipſum ſcutum portantem vmbra inuoluat, hic quoque uideat alium hominem facie ad ſolem conuerſa & illuſtrata, & inde inuideat. Cumq; non poſsit ſua ui & ſuis paſsibus interponere ſe inter ſolem & faciem eius, cui inuidet, ut eam lumine priuet, fallaciter perſuadet ei, qui habet uultum illuminatum, ut ueniat in umbram ſuam, quaſi illic delitias inuenturus. Ille uerò, qui habet faciem illuminatam, derelinquat lumen ſuum ab altero perſuaſus, & ſpõte in umbram perſuadentis ueniat, illicque ſimul cum perſuadente auertatur a ſole, & ſtatim portet per ſcutum obumbrans in dorſo proprio, & ſic dupli ci obſtaculo obtenebrante obtenebretur, nec iam habeat in poteſtate propria, ut per ſe faciem ſuam ad ſolem conuertat, nec ſcutum obumbrans ſeipſum deponat Moraliter loquẽdo, quãdo diabolus peccauerat, fuit ſicut prior hominum, qui habuit faciem auerſam a ſole iuſtitiæ primo homine. ſ. Adam adhuc habente faciem mentis ad hũc ſolem conuerſam & illuminatam, habuit quoq; diabolus ſupra dorſum ſuum ſcutum obumbrans ipſum. i. diſtortionem ſuæ uoluntatis, quæ priuabat eius affectum a radiis gratiæ, & eius aſpectum a radiis puritatis, & intelligentiæ, qui cum non potuit ſua ui interponere ſe inter oculum mentis hominis & ſolem iuſtitiæ, perſuaſit homini: ut ueniret in umbram ſuam, quod & homo fecit, qñ uoluntati diaboli conſenſit, & pedes namq; ſuos ibidem poſuit homo, ubi ſtetit diabolus, cum uolũtatem ſuã fixit in excellentia propria, ubi & diabolus pedes fixit ſuæ voluntatis peruerſæ. Et iam homo in umbra diaboli exiſtẽs faciem habuit a uero ſole auerſam, & in dorſo proprio ſcutum uoluntatis diſtortæ. hæc Linco. Et certè hoc ſcutum diſtortæ uoluntatis multi ſuperbi iam cum diabolo portant, intantum ꝙ ſuam peruerſam uoluntatem nedum æqualiter exaltant cum luciſero ſed etiam teſte Apoſtolo 2. Theſſa. Super omne, quod dicitur Deus. Vnde Pariſ. ſuper epiſtolas, ſermo. 5. uoluit inquit luciſer ſimilis eſſe altiſsimo: ſed ſuperbi homines quodãmodò volunt eſſe ſupra altiſsimum, dum uoluntatẽ ſuam implere uolunt, ſiue ſit iuſta, ſiue iniuſta cum Deus tamen vult ſolum voluntatẽ ſuam adimpleri, cum ſit iuſta. hæc ille. Item Bern & ponitur 6. florum c. j. Dico inquit uobis, quod omnis ſuperbus extollitur ſupra Deum: vult enim Deus uolũtatem ſuam fieri, & ſuperbus vult ſuam fieri voluntatem: ſed Deus quidem in his tãtum, quæ ratio approbat, ſuperbus uerò & ſine ratione & contra rationem. hæc ille. Item Rualdeby ſuper ſymbolo Apoſtolorum ſermo. 5. vbi inquit. Chriſtus quaſi oblitus ſuę immortalitatis naturæ & potentiæ excellentiſſimæ cum omni humilitate & patientia permiſit ſe iniuſte iudicari, & ad mortem condẽnari: econtrario verò ſuperbus oblitus ſuæ miſerabile immundiciæ & uilitatis corruptibilis naturæ terrenæ, de qua factus eſt, non vult alicui iuſto iudicio diuino, vel humano obedire, nec aliquam iuſtam correctionem, pęnitentiã vel tribulationem patienter & humiliter ſuſtinere: ſed voluntatem ſuam voluntati diuinæ omnino præferre. In cuius rei exemplum legitur 2. Macha. 5. ꝙ Nichanor interrogauit iudeos,

deos,ſi eſt potēs in ſęculo,qui imperauit agi.i. ſanctificare diem ſabbatorum, & reſpondenti bus illis eſt Dominus potens in cęlo, qui iuſſit agi ſeptimum diem, & ego inquit potens ſum ſuper terram, qui impero ſumi arma, & negocia regis impleri,de quo etiam ſubditur, ꝙ in ſumma ſuperbia erectus cogitabat commune tropheum ſtatuere de Iuda,a quo tamē cito poſtea in ſua ſuperbia eſt proſtratus, &c.

3 † Sextò deteſtanda eſt ſuperbia:quia ſupbia turris eſt diaboli figuratus per turrū Babylonis,Geneſ. 11. ubi legitur, ꝙ filij Noe ſuperbia percuſsi dixerunt,faciamus nos ciuitatem & turrim, cuius cacumen pertingat vſq; ad coelum. Super quo Holcot in lectu.lib.ſap. lectio. 128. ſub auctoritate Petri Comeſtatoris.poſt diluuium inquit quando populus erat iterum multiplicatus,intantum ꝙ de tribus filiis Noe.ſ.Sem, Cham, & Iaphet, adhuc patre eorum uiuente nati ſunt 24. millia & centum viri abſq; paruulis & mulieribus:iſti.n.ſuperbia percuſsi,ac etiam timentes,quod terræ diluuij acciderat,cęperunt turrim ædificare,quę vt proponebant,tam alta fuiſſet,ꝙ aquæ diluuij non pertingerent ad ſummitatem eius,nec Deus & ſi ſibi etiam placeret,poſſet eos de cętero aquis diluuii caſtigare, ſed Deus ſubuertens elationem eorum, cum eſſent vnius linguæ omnes, ſcilicet linguæ hebraicæ diuiſit eos in 72.linguis, ita ꝙ ille, qui nouit unam linguam, aliam ignorauit, & illi,qui erant de vna lingua traxerunt ſe ad inuicem in turmā vnam, & qui erant in alia lingua in turmam aliā,& ſic diſperſi ſunt in diuerſas partes mundi. Et inter has 72. linguas tres ſunt principales,ut dicit Auguſti. in de mirabilibus diuinæ ſcripturæ.libr. 15.ſcilicet lingua greca, latina, & hebraica.& ideo de iſtis tribus linguis quaſi principalibus fuit titulus crucis Chriſti ſcriptus. Et ſecundum iſtas 72.linguas elegit Xp̄s 72.diſcipulos, Luc. 10.& quia in ædificatione iſtius turris perdiderunt filii Noe communicationem linguæ hebraicæ, & diuiſi ſunt ſm multitudinem prædictam, uocatum eſt nomē illius Babel,quod interpretatur confuſio:quia ibi confuſum eſt labiū vniuerſæ terræ,& certe iam multi ſimiles filii Noe ędificant ſibi turrim.i. cum magnis laboribus & expēſis comparant ſibi altas dignitates,vt diluuium.i.egeſtatem huius mundi poſſent euadere, & non ſibi celebrent in terra, ac ſi Deus eos non affligeret pro peccatis ſuis,etiam ſi vellet:quemlibet.n.talem ſuperbum & ſpāliter virum eccleſiarum ſic alloquitur B.Bern. Aſcendat inquit ſuperbia tua ſemper ſequere regem tuum,oē ſublime videant oculi tui, feſtina multiplicare præbendas, deinde ad archidiaconatus euola,& deinde ad epiſcopatū aſpira,ne ibi quidē habiturus requiem, quando ſic itur ad aſtra, quo progredieris miſer,an neſcis,vt ab altiori gradu ſit caſus grauior, neq; ſic paulatim decides:ſed tanquam ſulgur impetu vehementi,& quaſi alter ſathanas deijcieris.hoc Bern.& ponitur 3.ſlorum c. vlti. In cuius confirmationē legitur Luc. 12. ꝙ diſcipuli dixerunt Domino.Domine, etiam demonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo, ipſe verò ait illis.videbam ſathanam ſicut fulgor de cœlo cadentem, in hoc inſinuans eis, ꝙ qui ad modum ſathanæ ſuperbiunt,ad modum ſathanæ præcipitabuntur.unde & iam propter turris ædificationem prædictæ facta eſt confuſio linguarum in terra intantum,ꝙ vix vnus intelligit,quid alius per loquelam intendit:nam ille, in quo quis magis confidit, vt aliquid ab eo lucretur, uerbis duplicatis & mendacii & horribilibus iuramētis cōfirmatis ipſum citius decipiet, unde iam uerificatꝰ illud Hiere. 9. Oīs amicus fraudulēter incedet,& vir fratrē ſuum deridebit,& veritatē non loquitur,docuerunt.n.linguā ſuam loqui mendacium,ut inique agerent, laborauerunt, & ex quo tanta confuſio linguarū inter ſuperbos, ideo ſicut ſuperbi filii Noe linguis ſuis confuſis abinuicem erant diſperſi.Sic & modò ſuperbi eorum ſequaces ſeparabunt ab electis,& diſpergentur cum reprobis æternaliter damnandis. vnde omnes huiuſmodi ſupbi ſunt de regno diaboli. iuxta illud Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. De quibus dicit Chriſtus Matth.3.Filii autem regni huius eiicientur in tenebras exteriores.unde Xp̄s nedū hoc dixit de falſis & ſuperbis iudæis: ſed ēt de falſis chriſtianis, & ſpecialiter de ſuperbis ſacerdotibus, & prælatis,qui con-

tra doctrinam & exẽplum Xp̃i quaſi reges gentium dominantur eorũ.unde Luc. 22.ſic alloquitur Chriſtus ſuos Apoſtolos & Diſcipulos & in eis epiſcopos & ſacerdotes modernos eorum typũ gerentes. Reges gentium dominantur eorũ, & qui poteſtatem habent ſuper eos, bñfici uocantur,uos aũt non ſic,ſed qui maior eſt in uobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor ẽ,ſicut miniſtrator. Vnde & ipſemet Chriſtus qñ iudæi uiſo miraculo.ſ. quando ſatiauit.5. millia hominum quinq; panibus, & duobus piſcibus voluerunt feciſſe eum regem recuſans dominium tẽporale fugit in montem: ut patet Ioan.6.in hoc dãs exemplum ſuis ſacerdotibus honorem huius mundi & pompã tẽporalis dominij fugere. vnde & de ſuperbis ſacerdotibus & prælatis contra exemplũ & doctrinam Chriſti t̃paliter dominantibus ſic loquitur Dominus per prophetam dicens. Ipſi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt,& ego non uocaui eos. Oſeæ 8. Vnde de pompa temporalis dominii, qua nunc polluiẽ eccleſia,loquitur Dñs ad prophetã Ezech. 24. dicẽs. Ego polluã ſanctuarium meũ ſuperbiã imperii veſtri & deſiderabile oculorũ veſtrorum,& ſequitur. Tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis & deſiderium oculorum ſuorum,ſuper quæ requieſcunt animæ eorũ, ex prophetia patere videẽ, ꝙ hmõi pompa temporalis dominii, qua polluitur eccleſia, tãdem auferetur ab ea. Vnde Apoc. 12. Miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem tanq̃ flumen, ut faceret eã trahi a flumine, & adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo. Super quo Gorra.miſit inquæ ſerpens ex ore ſuo.i.diabolus ſuggeſtione ſua venenoſa poſt mulierem.i.eccleſiam aquã tanquam flumen.i.opulentiam temporaliũ, ut eam faceret trahi a flumine.i.a fluxu tẽporalium, & adiuuit terra.i.princeps, uel cetus principum terrena amans mulierem, & aperuit os ſuum,id eſt dilatauit deſiderium ſuum,& abſorbuit flumẽ,quod miſit draco de ore ſuo.i.opulentiam temporalẽ, quã procurauit eccleſiæ dare.Hæc Gorra. & eandem expoſitionẽ ſententialiter habet Pariſien.ſuper eodẽ. Septimò deteſtanda eſt ſuperbia ꝑ eo, ꝙ Deus ſuperbũ vilipendit,deteſtaẽ,odit & abominabiẽ. Vñ quantum ad primũ uidelicet ꝙ Deus ſuperbũ uilipẽdit, oñdit B.Greg.ſuperbũ ſic alloquens. Quanto inquit corã hoĩbus es glorioſior, tanto coram Deo & Angelis eris uilior. In cuius rei ſignũ Deus ſuperbos, mũdo potentes, & glorioſos depoſuit, & pauperes & humiles mũdo uiles in loco eorũ exaltauit. Vnde Luc.j.Depoſuit potentes de ſede, &c. Item Eccl. 10. Sedes ſuperborum ducum euertit, & ſedere fecit mites pro eis ꝑ pea vilibus impugnauit Deus ſuperbos egyptios. uñ Aug. Potuit inquit Deus vrſis & leonibus domuiſſe populũ ſuperbum ſed tñ ranas & muſcas miſit inter eos,ut rebus uiliſsimis domareẽ humana ſuperbia: vilibus etiã qñq; curat ſuperbos. Nam qñq; permittit ſuperbos cadere in aliquod turpe p̃ctm̃ ut turpitudine illius peccati cureẽ ſuperbia.uñ Grego.Qui inquit ſe de uirtutibus extulit, ad humilitatẽ per uitiũ redit, qui de acceptis uirtutibus ſe extollit nõ gladio ſed medicamẽto uulneratur. Quia igitur de medicamento vulnus facimus,facit Deus de vulnere medicamẽtum,qui de uirtute percutiẽ, de uitio curetur. Quod conſiderans B.Aug. lib. 14. de ciui.Dei Audeo inquit dicere ſuperbũ eſſe utile cadere in aliquod manifeſtum & apertum peccatum ut ſibi diſpliceant,qui ante ſibi placẽdo ceciderant.hæc ille.Item Pariſien.in de uitiis, par.6. Permiſit inquit Dñs Petrũ & Dauid mortaliter peccare:ut ſic humiliarenẽ:permiſit etiam Iudam omnino perire,qui erat de ordine Apoſtolorum & de ſocietate Domini, vt nullus in quantocunq; ordine ſit,inde ſuperbiat.& breuiter omnes miſeriæ quas viri ſancti ſuſtinent ad hoc ſunt, ne ſic ſuperbiant. unde 2.Chor. 12. dicit Apoſtolus.Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſathanæ qui me colaphizet. Et inquãtum, ſcilicet ꝙ Deus deteſtatur ſuꝑbiam, teſtatur propheta Amos 6.dicens. Dicit Dñs exercituum, deteſtor ego ſuperbiam. Et quantum uidelicet ad tertiũ, ꝙ Deus odit ſuperbum, teſtatur ſcriptura Sapiẽn. 14.dicens. Sunt Deo odio impius, & impietas eius. Item ꝓuerbiorum. 8. Ego diligentes me diligo.

diligo Et per oppoſitum Deum odiētes Deus odit: ſed cum ſuperbi Deum odiunt, iuxta illud pſalmus. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. patet, ꝙ Deus rationabiliter odit ſuperbos. Vnde & inter ſex, quæ Deus ſpecialiter odit, vt dicitur Prouerb. 6. Primum eſt, oculi ſublimes, per quos intelliguntur ſuperbi. Et quantum ad quartum, videlicet quòd Deus abhominatur ſuperbos, patet ex illo ꝓuerb. 16. Abhominatio eſt Domini omnis arrogans. Item in pſal. dicit Dominus per prophetam. Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum, legem autem tuam dilexi.

4 † Sed meritò īter omnes iniquitates maximè odibilis eſt Deo ſuperbia. Nam, ut dicit B. Grego. cum omnia alia vitia fugiant a Deo ſola ſuperbia ſe Deo opponit. Vnde Pariſien. Alia inquit fugiunt vitia Deum, conuertentia ſe ad aliquam creaturam, ut cupiditas ad aurum & argentum, & huiuſmodi temporalia. luxuria præcipue ad delectationes, quæ ſunt ſecundum tactum: ſed ſuperbia vſurpare ſibi, quod Deo proprium eſt. ſ. dominari, præeſſe hominibus & honorari præſumit. Et ideo ſuperbus, vt dicit Pariſ. peccat directe in Deum, & hoc quadrupliciter ſecundū ꝙ Deus quadrupliciter ad creaturas comparatur. Deus. n. primò ad creaturas comparatur ut principiū. Secundò vt finis, vnde Apoc. j. Ego ſum alpha & omega, principiū & finis. Tertium ad creaturas comparatur vt Dominus omnium. vnde pſal. Qui aſcēdit ſuper occaſum Dominus nomen illi. Item pſalm. 18. Cognoſcant gentes: quoniam nomen tibi Dominus. Item Iſa. 42. Ego Dominus, hoc eſt nomen meum. Item Iudith 9. Tu es ipſe Deus noſter, qui conteris bella ab initio, Dominus nomen tibi ſoli. Qđ conſiderans Holcot in lectu. lib. Sap. lect. 150. In toto inquit mundo non eſt res, quæ poſsit rationabiliū Dominus nuncupari præter Deū ſolum. Et ideo meritò Cæſar Auguſtus, prout dicitur in fine paruæ cronicæ Martini: cū Romani ipſum pro Deo colere vellent, ipſe eos hoc facere prohibuit, & nec Deum ſe appellari permiſit. Itē Vualleren. in ſum. colla. ad omne genus hominum, par. j. diſt. 4. c. 3. narrat de quodam nobili rege Normānię, Dacię & Angliæ, qui cum floreret maximo vigore imperij ſui ſedile ſuum in litore maris aſcendentis iuſsit ſtatui, & alloquens mari ait. impero tibi ne aſcendas terrā meam, nec veſtes, nec membra dominatoris tui madefacere pręſumas: ſed nihilominus mare aſcēdit, & terram & veſtes & pedes eius madefecit, quo facto ille reſiliēs ait. Sciant omnes habitatores orbis vanam & friuolam eſſe regis terreni poteſtatem, nec regis quempiam nomine dignum præter eum, cuius nutui cœlum & terra & mare obediūt, & nunquam poſtea capiti ſuo coronam aureā appoſuit: ſed ſuper imaginem Saluatoris eam in cruce poſuit in honorem & laudem regis æterni. Quartò enim Deus comparatur ad creaturas ut largitor omnium bonorum. Vnde Iac. j. Oē datum optimum & oē donū perfectum deſurſum eſt deſcendens a patre, & ſecundum iſtam quadruplicem cōparationem Dei ad creaturas ſuperbus quadrupliciter peccat in Deum. Primò inquantum Deus eſt principium, dū opera, quorum Deus eſt principiū ſibimet attribuit. non attendens ꝙ ſicut Apoſtolus dicit Philip. 2. Deus iſte. n. qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona voluntate. vnde nec aliquid cogitare loqui, vel facere poſſumus ſine diuino adiutorio ſpāli. Qđ enim non ſufficimus ſine diuino adiutorio cogitare teſtatur Apoſt. 2. Cor. 4. di. Fiduciā habemus talem ad Deum, ꝙ nō ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis: ſed ſufficientia nr̄a ex Deo eſt, ꝙ verò nō poſſumus aliquid loqui ſine diuino adiutorio teſtatur idem Apoſt. j. Cor. 12. Nemo pōt dicere dominus Ieſus niſi in Spū ſancto. Vnde de illis, qui loquuntur ad honorē Dei & ad ędificationem proximi dicit Chriſtus Matth. 10. Nō vos eſtis qui loquimini ſed Spūſanctus qui loquitur in uobis. Et ꝙ non poſſumus aliquid facere ſine diuino adiutorio, teſtatur Chriſtus Ioan. 15. d. Sine me nihil poteſtis facere. Secundò peccant etiam ſuperbi in Deū, inquantum ipſe eſt finis dum ea intentione oīa opera ſua faciant: vt uideanē & honorificentur ab hoībus: qui tn̄ opera ſua bona facere deberēt, vt honorificetur Deus, iuxta illud Matth. 5. Luceat lux veſtra coram hoībus, vt videāt opera

veſtra

veſtra & glorificẽt patrem ueſtrum, q̃ in cęlis eſt. Nam, vt dicit Iſido.in de ſum. bono,lib. 2. c. 10. Fraudem facimus Deo,quoties de bono opere noſmetipſos & non Deum laudamus, ſed q̃ periculoſum eſt hoĩem Deũ defraudare uſurpando ſibi honorem Deo debitũ oñditur multipliciter in ſcriptura. Vnde actuum. 12.c. legitur, ꝙ Herodes Agrippa iratus Tyrijs & Si donijs volens eos debellare . at illi uerò timen tes eius ꝑſecutionem unanimes uenerunt ad eũ,& rogauerunt Blaſtum,qui erat regis cubi cularius & ſecretarius,ut eẽt mediator ad im petrandum eis pacẽ a rege,eo ꝙ alerent regio nes illorum ab Herode, nec poterant hẽre ui- ctualia ſufficientia niſi de terra Herodis acce- pta,uel per eam trãſportata. Statuto aũt die ab Herode ut Tyrij & Sidonij audirent eius ſen- tentiã. Herodes uerò ueſtitus ueſte regia ſedit pro tribunali:& concionabať,i.loquebatur ad eos auſterè . Populus aũt acclamabat Dei uo- ces & nõ hoĩs,i. honorauerunt eũ,acſi fuiſſet Deus & non hõ,& ſtatim concuſsit eũ Ange- lus Dñi uehementi dolore uteri:ut dicit Ioſe- phus lib. 2 .antiquitatũ. eo ꝙ nõ dediſſet hono rẽ Deo conſiderando ſuã propriã fragilitatẽ: ſed magis cõgaudens de hoc, ꝙ populus attri buebat ſibi honorẽ diuinũ,& conſumptus ver mibus expirauit : cõputreſcẽtibus.n.inteſtinis gñabanť uermes eũ interius corrodẽtes.Hanc ſi iam timerent ſuperiores eccleſiæ tã tpales, q̃ ſpũales,quę uolunt ſuos ſubditos ꝑꝑ uanã- gloriã eos honorare uerbis,ſalutationib.& ge nuflexionibus,acſi eſſent dij & nõ hoĩes.Con tra quos Criſoſt.ope.imper.ome.40.ſuꝑ illud Mat.23. Amant.n.primos accubitus in conui uijs & ſalutationes in foro . amãt(inqt) ſaluta tiones nõ ſolũ in tpe,ſed ẽt in uoce:non ſolũ in uoce ſed ẽt in corpore,non ſolũ in corpore ſed ẽt in loco.i.non ſolũ exigunt,ut illos ſalu- temus,ſed & uoce clamãtes.A ue raby,non ſo lum hoc ſed ẽt ut flexis genibus & capitib.in- clinatis in publico ad genua eorum nos cur- uemus & uocari ab hoib. rabi: uocari uolunt rabi ſed non eſſe: nomen appetũt & officium negligunt.quõ igiť põt eſſe magiſter,qui diſci pulũ non hẽt, da ergo operam & inuenies fru ctũ,acqre diſcipulũ,& eſto magiſter:uos autẽ nolite uocari rabi ne qđ dẽtur Deo,uobis ꝑſu matis ſurripere, nolite & alios uocari rabi, ne diuinum honorẽ deo deferatis.hæc ille.Sed iã multi prælati ac ẽt alij inferiores uiri eccleſia ſtici dedignanť nominib.proprijs:utputa Ioã- nes,Rubertus &c.uel nominib.officij,uel di- gnitatis:utputa miles, comes,eṕs,abbas prior &c. uocari ſm Dei uoces ſibi attribuẽdo Dñi uolunt appellari,de qbus(ut vř) conqueritur Dñs.Eſa.52.diſt.Tota die nomen meã blaſphe mať:multi ẽt ſuperbi, etſi parentes eorum ſint pauperes, erubeſcunt uocari nominib. parẽtũ ſuorũ:ſed uocari nominib. ciuitatis,uillæ, uel patriæ,ubi nati fuerunt:ſed tales nõ accipiunt exemplum de Xp̃o,qui non obſtante ꝙ fuit fi- lius Dei patris & regis oĩum regum:tñ frequẽ tur, ſicut ſparſim patet in quatuor euangeliis, uocauit ſe filium hominis, ꝑꝑ humanitatem quam aſſumpſit de paupere uirgine mr̃e ſua: uolunt ẽt ſuperbi ac ſi dij eſſent ſubditos ſuos honorando ad pedes ſuos cadere ſuper genua ſua:quod tñ ꝓhibuit angelus Dei ab hoĩe ſibi fieri:ſicut patet Apoc.19. ubi legiť,ꝙ Ioannes euãgeliſta cecidit ad pedes angeli, ut adoraret eum,& dixit ſibi angelus, uide ne feceris, cõ- ſeruus tuus ſum & fratrum tuorum hñtium teſtimonium Ieſu Xp̃i Deum adora. Suꝑ quo Pariſien.in ſum.ſua de uirtutibus, parte 3.tra- ctatu de iuſtitia,c.5.Dicendum eſt(inqt) ꝙ an- gelus ad hoc fecit,ut daret hominib. exemplũ humilitatis.ſ. ad refugiendum honorẽ hmõi, cum alicui homini exhibeť, vel ad oñdẽdum ſublimitatem.vñ Greg.ſuper euangelia omel. 8.Regem(inquit)Xp̃m natum Angelus nun- ciauit,eiuſq; uoci Angelorũ chori concinunt & congaudentes clamant. Gloria in excelſis Deo.& in terra pax hominib.bo.uolun. Prius quippe,q̃ redemptor noſter per carnem naſce- ret,diſcordiam cum Angelis habuimus,a quo rum claritate atq; mundicia per primæ culpæ meritũ,& per quotidiana delicta longè a Deo diſtabamus: quia.n.peccãdo extranei eramus a Deo, extraneos nos a ſuo conſortio deputa- bant Angeli ciues Dei: ſed quia nos cognoui- mus regem noſtrum , recognouerunt Angeli nos ciues Dei quia enim rex cœli & terrarum noſtræ carnis aſſumpſit infirmitatem,noſtram

illa angelica celſitudo nõ deſpiciat, ad parem noſtram Angeli redeunt intentionem prioris diſcordiæ poſtponunt, & quos infirmos prius abiectos deſpexerunt, iam quaſi ſocios uenerantur. Hinc enim eſt, ꝙ Loth, vel Ioſue Angelos adorant: nec tamen adorare prohibẽtur. Ioannes uerò in apoca. adorare Angelum uoluit: ſed tamen Angelus ne ſe debeat adorare compeſcuit dicens. Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum. Deum adora. Quid eſt, ꝙ ante redemptoris aduentũ Angeli ab hominibus adorantur, & tacent: poſtmodum uerò adorari refugiunt, nec ꝙ naturam noſtram, quam prius deſpexerant, poſtquam hanc ſuper ſe aſſumptam & conſpiciũt ſubtractam ſibi uidere pertimeſcunt, nec iam ſub ſe uelut infirmam contemnere auſi ſunt, quam ſuper ſe, uidelicet in cœli rege uenerantur, nec habere dedignantur hominẽ ſocium, qui ſuper ſe adorant hominem Deum. hæc Greg. Et ex iſtis patet, ꝙ quamuis ſecundum legem Dei ſubditi teneantur ſuis ſuperiorib. obedire, & eos debito mõ honorare: tamen ſuperiores eccleſiæ timerent ſubditos ſuos eis diuinos honores: utputa genuflexiones, vel huiuſmodi impendere. vnde Actu. 10. legitur, ꝙ cum Petrus princeps Apoſtolorum introiſſet Ceſaream, obuius uenit ei Cornelius, & procidens ad pedes eius adorauit eum. Petrus uerò eleuauit eum dicẽs. Surge: nam & ego ipſe homo ſum ſicut & tu. q. d. ideo nõ deberes mihi genuflectere: ſed Deo. Item Heſter. 5. legit̃ de impio principe Amon, qui pro eo ꝙ maximus erat inter oẽs cũ rege Aſſuero, ſuperbiendo iratus eſt, ꝙ ille iuſtus hõ Mardocheus ſedens in foribus non ſurrexit contra illum honorem impendendo. vnde & iuſſit parare excelſam trabẽ ad ſuſpendendum in ea Mardocheum: ſed Deus uidens eius ſuperbiam, excitauit contra eum dñm ſuum regem Aſſuerũ. cuius imperio ſuſpenſus eſt in eodẽ patibulo, quod parauit proximo ſuo: ſed in hoc, ꝙ Mardocheus non adorauit Amon, non fecit ex aliqua ſuperbia: ſicut ipſemet fatetur. Heſter. 13. c. dicens. Domine tu qui cuncta noſti, tu ſcis: quia non pro ſuperbia & contumelia, uel alia gloriæ cupiditate feceram hoc, ut non adorarem Amon ſuperbiſſimum. Libenter pro ſalute Iſrael etiam ueſtigia pedis eius deoſculari paratus eram: ſed tãtum ne honorem Dei mei transferrem ad hominem. Ideo chariſſimi hæc conſiderantes ſm conſilium Apoſtoli ad Hebre. 5. Nemo ſumat ſibi honorem: ſed dicat quilibet cum pſalm. Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Vnde ualde periculoſa eſt talis adoratio hominibus exhibita propter facilem declinationem ad Idolatriam.

5 † Pro quo notandum, ꝙ pertinenter ad ꝓpoſitum triplex eſt adoratio, ſ. latria, dulia, & yperdulia. Latria eſt honor ſoli Deo debitus, & nullo modo creaturæ. Et ſicut dicit ſanctus Tho. in de ueritate theolo. li. 5. c. 58. Latria cõprehendit quinque, fidem, ſapientiam, reuerẽtiam, ſacrificium, & orationem. Pro cuius declaratione eſt notandum, ꝙ latria primò comprehendit fidem: nam nullus honor Deo placet ſine fide. dicente Apoſtolo. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Hebre. 11. & hoc ſine fide formata operibus charitatiuis: nam ſicut dicit Apoſtolus Iacob. 2. Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt. Super quo Bern. Quid eſt, inquit, fides, quæ non operatur ex dilectione niſi cadauer exanime. Vnde honoras Deũ munere fetido, unde places Deo fidei tuæ interfector. ideo in iudicio apparebis proditor, & litteras damnationis tuæ tecum deferes, fides tua oſtendit te chriſtianum, & opera tua mala Dei inimicũ: litteræ. n. prędictę quas peccator ſecum ad ſuã damnationem portabit, ad iudicium erunt ſua mala opera, quæ q̃uis modo ſcripta ſint in ſecreto libro ſuæ conſcientiæ: tñ in iudicio manifeſta erunt Deo & uniuerſis mundi creaturis, dicente Apoſtolo. 1. Cor. 3. uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Item. 2. ad Cor. 5. Oẽs nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat unuſquiſq; ꝓpria ſui corporis, ꝓut geſſit, ſiue bonum, ſiue malum: conſcientiæ enim malę ſunt libri diaboli, in quibus ſcriptę ſunt malæ cogitationes, peruerſa uerba & deteſtabilia opera, per quã ſcripturã uindicabit eos diabolus ad mortem æternam damnãdos: ſed cõſcientiæ bonæ ſunt libri Chriſti, in quibus

bus ſcriptæ ſunt bonæ cogitationes, honeſta uerba, operaq; virtuoſa, per quam ſcripturam uindicabit Chriſtus ſuos electos ad uitã æternam æternaliter cum eo permanſuros. Figurã huius habemus Heſter. 8. ubi legitur, ꝙ per literas ſignatas anulo regis Aſſueri uita data eſt iudeis, quę per litteras ueteres Amon interfici debuerunt. Spiritualiter Amon diabolus eſt, cuius litteræ, ut dictum eſt, ſunt malæ conſciẽtiæ, in qb. ſcriptæ ſunt malæ cogitationes &c. Sigillum. n. diaboli iſtis litteris appoſitum eſt mentis obſtinatio, qua prædictæ literæ diaboli ſunt ſignatæ. Rex uerò Aſſuerus Chriſtus eſt, cuius litteræ ſunt bonæ conſcientiæ electorũ, in qb. ſcriptæ ſunt bonæ cogitationes &c. ſicut ſupra. Sigillum. n. huius regis eſt gratia ſpiritusſancti, qua pdictæ litteræ ſignatæ ſunt. Iſtæ. n. lræ. ſ. Dei & diaboli in die iudicii erunt apertæ unde tunc uerificabitur illud Dani. 7. Iudicium ſedet & libri aperti ſunt. Tunc enim iuſtus iudex examinabit ſigillum & ſcripturã illarum litterarum: & tunc uidens ſigillum & ſcripturam iſtarum malarum conſcientiarũ, dicet illud Mat. 22. Cuius eſt hæc imago & ſuperſcriptio: & tñ nullus tunc niſi quod uerum eſt, poterit reſpondere, oportet omnino, ꝙ reſpondeatur de reprobis, ꝙ ſunt Cæſaris. i. diaboli, & de electis, ꝙ ſunt Dei: & ideo tunc dicet Chriſtus uerus iudex. reddite igitur, q̃ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: tunc. n. uerificabiť illud Apoca. 20. Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libro ſm opera eorum. Ex quibus patet, ꝙ tunc fides ſine operibus non ualebit. Vnde ſicut dicit beat. Greg. ſuper Ezech. omel 9. Sicut (inquit) qui a fide recedit apoſtata eſt, ita qui ad peruerſũ opus, quod deſeruerat in receptione fidei, recedit ab omnipotente Deo apoſtata abſq; ulla dubietate reputatur ẽt, etſi fidem tenere uideatur: unũ enim prodeſſe ſine altero nihil ualet: quia nec fides ſine operibus, nec opera adiuuant ſine fide, niſi fortaſſe pro fide recipienda opera bona fiant: ſicut patet Act. 10. de Cornelio, qui ante receptionem fidei pro ſuis bonis operib. meruit audire per Angelum, quàm fidelis poſterius exiſteret. Qua ex re colligitur, quòd bona opera pro fide recipienda faciebant: nam cum ab Angelo ſibi diceretur. orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam Dei, & in conſpectu Dei mox ab eodem præcipiť: ut ad Simonem mittat, qui ſibi ueniens prædicare debeat, hæc Greg. Ex quibus patet, ꝙ ſine fide formata operibus charitatis nemo poteſt Deũ debitè honorare: ſed quia fides eſt ex cognitione ſcripturæ ſacrę, dicente Apoſtolo. Fides ex auditu: auditus ex uerbo Chriſti. Ro. 10. Hic honor, qui latria dicitur, comprehendit ſapientiam. i. cognitionem doctrinæ euangelicæ. Vnde Apoſtolus 2. Cor. 4. Si apertum eſt euangelium in his, quæ pariunt, eſt opertũ in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mẽtes infidelium: ut non fulgeat illuminatio euangelij Chriſti. Hac enim cognitione conſiderare debemus, quòd Deus dedit nobis omnia quæ habemus. uidelicet bona naturæ, bona gratiæ & bona fortunæ. unde Apoſtolus. 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepiſti. q. d. nihil: & nedum iſta dedit nobis Deus, ſed etiam ex ſua excellentiſſima miſericordia & charitate ſe ipſum dedit nobis Deus, dicente propheta Iſa. 9. Paruulus enim natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. unde & pro redemptione noſtra ſanguinem ſuum dedit præcioſiſſimum, immo & uitam ſuam, & ideo meritò pro iſta gratitudine, & innumerabilibus aliis ex ſua benigniſſima charitate, & amore nobis oſtenſis, debemus ſibi reuerentiam, ſiue amorem, ipſum ſuper omnia diligendo dicente ſeipſo. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota mente tua. Sed pro eo quòd ſicut dicit beat. Gregor. ſuper euangel. omel. 30. probatio dilectionis eſt exhibitio operis. Ideo quartò debemus ſibi ſacrificium, ſcilicet cum decimis, oblationibus & miſericordiæ operibus de ſubſtantia noſtra terrena ipſum honorare. unde prouer. 3. Honora Deum de tua ſubſtantia ac ſacrificio ſpirituali. ſ. uera contritione cordis humilitate & perfecta ſibi placendo: quia teſte propheta. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies. Et ut iſtud ex ille noſtrum ſacrificium magis ſibi placeat hoc cum humili nũcio de-

uotæ orationis debemus ſibi illud præſentare:
quia teſte pſal. Reſpexit in orationem humi-
lium &c.Item Iudith. 9. Humilium manſue-
torum ſemper tibi placuit deprecatio.Ex qui-
bus patet, ꝙ honor iſte latriæ hæc quandoque
comprehēdens eſt honor ſoli Deo debitus, &
nullo modo creaturis. Secunda adoratio, de
qua principaliter dixi, eſt adoratio duliæ. Pro
quo notandum,ꝙ dulia dicitur a dulos, quod
eſt ſeruus. Et eſt dulia ſeruitus & honor, qui
debetur principaliter Deo & ſecundariè crea-
turis.Et eſt notandum,ꝙ honor iſte fit ad mo-
dum locutionis. Ariſtot.1.poſteriorum,dicen-
tis.Vnumquodque propter quod & id magis,
hoc eſt quando aliqua eſt denominatio com-
petens aliquibus duobus,& non competit uni
ſecundo niſi ratione primi: tunc principalius
competit primo, quàm ſecundo, ſicut uerbi
gratia,quando eſt aliqua denominatio,ſiue ꝑ-
dicatio competens concreto, & abſtracto, &
non competit abſtracto niſi ratione concreti:
tunc illa denominatio, ſiue prædicatio princi-
palius competit concreto quàm abſtracto: ſi-
cut hoc prædicabile,ens prædicatur de illo cō
creto album: ac etiam de eius abſtracto,quod
eſt albedo.ſed non prędicatur de illo abſtracto
niſi ratione illius concreti, ideo ens principa-
lius prædicatur de illo concreto album,quam
de eius abſtracto,quod eſt albedo. Vel exem-
plum familiarius aſsignato aliquo rege & ſer
uo eius uel aliquo prælato & eius ſeruo: tunc
conſtat, ꝙ huic regi, & huic prælato meritò
honor adhibetur:ac etiam ſerui eorundē ho-
norantur:ſed ſi iſte honor, qui ſeruis adhibeť,
non adhibeť eis niſi rōne regis & prælati:tunc
honor iſte ſeruis iſtis adhibitus principalius
competit regi & prælato,q̄ ſeruis eorundē:ſic
omnis honor, qui creaturis adhibetur ratione
Dei,principalius competit Deo, quam creatu
ris, & pōt honor iſte licitè fieri creaturis qua-
druplici ratione. primò ratione geniture. ſecū
dò ratione uirtutis. tertiò ratione dignitatis.
quartò ratione repræſentationis. Primò ratio-
ne geniture & ſic ſunt parentes honorandi.
vnde Deut. 5. honora pa.tu.& mat tuam.Secū
dò propter uirtutem, & ſic ſunt ſancti in cęlo
confirmati in gratia & uirtute plus honorādi
q̄ uirtuoſi hic uiuentes in terra. Dicente Chri
ſto Mat. 11. Inter natos mulierum non ſurre-
xit maior Ioā.Bap. qui autem eſt minor in re-
gno cœlorum,maior eſt illo, ſcilicet in hono
re,& illo modo ēt ſunt pauperes uirtuoſi con
uerſantes in terra plus honorandi q̄ diuites ui
tioſi.vnde ut dicit philoſophus.4. ethi.c.4.ho-
nor eſt præmium uirtutis. Item Apoſtolus,1.
Thi.5.Viduas honora, quæ uerè ſunt uiduæ.
cuiuſmodi uidebantur eſſe illæ tres uiduæ, de
quibus narrat B.Hiero.li.ſuo, contra Iouinia-
num qui poſt mortē uirorū ſuorū alios mari-
tos ſuſcipere noluerunt, quarū vna interroga
ta quare uirum ſecundū non acciperet, rñdit
ſe non inuenire, qui uellet eā propter ſe, ſed
ꝑ ꝑ ſua accipere,& cauſa forte erat, quia tur-
pis erat & uetula,ſed tñ diues. Secunda cū ab
eadē quæreretur.Rñdit, hoc ſe facere nō poſ-
ſe:quia(inquit) bonum uirum habui, & ſi ſe-
cundum acciperē,aut ille eſſet bonus,aut ma-
lus:tunc ſi bonus ſemꝑ timerē,ne illum amit-
terem,ſicut priorem amiſi,ſi uerò malus ſem-
per eſſem in dolore,eo ꝙ poſt bonum inueniſ
ſem malū.Tertia uerò conſimiliter interroga-
ta rñdit hoc ſe non poſſe facere,quia uir,inq̄t,
meus non eſt mortuus,ſed q̄diu uixero,ille vi
uet in corde meo. Sed longè diſsimiles iſtis ui
duis ſunt mulię uiduę modernę,quarū aliquę
pro morte ſuorum maritorū mortuorū ſunt
ita dolentes,ut anteq̄ corpus prioris mariti ſit
poſitū in puteo,ſecundus collocatur in lecto.
Tertiò ꝑ ꝑ dignitatem, & ſic ſunt honorandi
plus,q̄ eorū legij.Vnde.1.Thi.2.Regem hono
rificate. Iſto ēt modo prælati ſunt honorandi
plus,q̄ eorum ſubditi.Vnde.1.Thi.5. Qui be-
ne præſunt ꝑſbyteri duplici honore digni ho-
nore digni honorant.ſ.honore obediētiæ,iux-
ta illud Hebre. ult. Obedite præpoſitis ueſtris:
ipſi enim peruigilant quaſi rōnē reddituri pro
animabus ueſtris,& honore beneficentiæ. Vn
de legitur.2.Parali.31.ꝙ Rex Ezechias de pro
pria eius ſubſtantia offerrebat holocauſta ma-
ne & ueſpere,præcepitq; populo, ut darent
partem ſacerdotibus & leuitis,ut poſſent uaca
re legi domini:non enim dicit, ut poſſent deli
tioſè uiuere,ſed ut uacarent legi domini.

6 † Sed hic pōt q̄ri, an reges tyrānici & ꝑ-
lati

Iſti vicioſi debeant honorari. Et videtur quòd: non. Nam vt dicit bea. Aug. 5. de ci. Dei. ca. 7. Gloriam, honorem & imperium non debet ſequi virtus: ſed ipſa debent ſequi virtutem. Vnde & in ſignum huius, ſicut narrat Aug. ibidē ca. 13 Romani antiquitus virtutem & honorem tanq̃ duos Deos coluerunt, quibus duas ædes, ſiue duo templa conſtruxerunt, ſic ordinati, ꝙ nullus poſſet intrare templum honoris, niſi prius per templum virtutis pertranſiret, in ſignum quòd nullus apud eos reportaret honores, niſi prius illos ꝑ uirtutes meruiſſet. Item ſicut dicit Philoſophus. 9. Ethi. honor non debetur, niſi rebus diuinis: cum igitur uirtus facit homines diuinos & honore dignos, & omnes tyranni & uicioſi deficiunt in uirtute & gratia, videtur ꝙ nulli tales ſunt honorādi. Confirmatur ratio ſic. Dicit enim Ioannes Criſoſt. omel. 28. ꝙ in nullo hominum eſt honor niſi in illo, qui bene impleuit opus ſuum, & nulla contentio niſi in illo qui neglexerit proprium opus, & ſic eſt honor hominis ex opere, & non ſolum ex dignitate. vnde Rom. 2. Honor & pax homini operanti bonū, ſed cū tyranni & uicioſi opus ſuum impleant, uidet̃ ꝙ tales non ſunt honorandi, ſed potius contēnendi. Sed huic reſpondet Ianuenſ. in ſuo catho. parte. 5. ſuper iſto uerbo dulia, dicens, ꝙ honor non debetur propriè & directè niſi habentibus gratiam & virtutem, quæ diuinos facit. Et poteſt aliquis habere uirtutem multipliciter, vel actualiter: ſicut habens actus uirtuoſos, & tali directe & propriè debetur honor, dicente philoſopho. 4. ethi. ſecundum ueritatem: ſolus bonus honorandus eſt. vel poteſt aliquis habere uirtutem in potentia: ſicut habens aptitudinem naturalem ad virtutem, & ſic cuilibet creaturæ rationali habenti imaginem Dei eſt honor exhibendus: niſi ſit induratus in malo: vt demon & damnati, quibus nullo modo debetur honor, quia ligatus eſt in illis ordo ad virtutem. vnde. j. Petri. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, vel poteſt aliquis habere virtutem obligatoriè: ſicut illi qui ratione ſui ordinis obligantur ad docendum & ad conſeruandum uirtutem, & ſic debetur honor omnibus prælatis, regibus, & ſacerdotibus: ſiue bonis, ſiue malis, qui ad hoc ordinati ſunt, vt alios inſtruant & dirigant ad virtutem. Vnde j. Petri. 2. Subiecti eſtote in omni timore dominis veſtris: non tantum bonis & modeſtis: ſed etiam diſcolis. Quarto modo dulia poteſt fieri creaturæ propter repræſentationē: ſicut imaginibus, quæ ſunt ſigna creatorum & aliorum ſanctorum, ſed tamē in iſto ſummopere ab ydolatria eſt cauendum. Pro quo notandum eſt quòd ydolatria poteſt fieri dupliciter, ſcilicet actiuè & paſſiuè. Actiuè per illum, qui exhibet honorem ſoli Deo debitum creaturæ, ſiue latria, ſiue dulia creaturam principaliter adorando. Paſſiuè autem aſpirando, vel aſſumendo ſibi honorem Deo debitū, & ſic omnis ſuperbus, & per conſequens omnis peccator, vt ex prædictis patet, eſt ydolatra. Tum quia in amore præfert creaturam creatori. Tum quia ſuperbiendo aſpirat, ut non ſubijciatur ſuperiori, quod eſt Deo proprium, vnde & aduerſarius noſter diabolus cum omnibus uiribus ſuis laborat ad retrahendum homines ab honore diuino, & ad inuiſcandum eos in hoc deteſtabili peccato ydolatriæ. In cuius rei figura legitur. 3. Reg. 12. ca. quòd Hieroboam ad impediendum filios iſrael ne aſcenderent in Hieruſalem ad honorandum Deum in templo Dei, fecit duos uitulos aureos, quos voluit illos colere, & dixit. Nolite amodo aſcēdere in Hieruſalem, quia ecce iſti ſunt dij tui, qui eduxerunt te de Egypto, & vnum poſuit in Bethel, & alium in Dan. Spiritualiter Hieroboam diſcernens populum interpretatur, & ſignificat diabolum, qui diſcernit populum, & ſemper nititur eos retrahere a cœleſti Hieruſalem ad ſupplicium æternum, dicente Apoſtolo. j. Petri vlti. Aduerſarius ueſter diabolus tanquàm leo rugiens circumuit quærens quem deuoret. Iſte maledictus Hieroboam in hoc mundo duos uitulos aureos erexit, per quos intelligo ſuperbiam & auaritiam. Dicit enim iſte maledictus Hieroboam ſcilicet diabolus ſecretè in cordibus multorū, quòd per hos duos ſcilicet auaritiam & ſuperbiā homines educunt de Egypto. i. de tenebroſa paupertate & miſeria, & eriguntur ad altos ſtatus, magnos honores & diuitias, & certè iā ferè totꝰ po

pulus chriſtianus relinquens Hieruſalēm.i.cę
leſtem conuerſationem hos deos.ſ. cupiditatē
& ſuperbiam ſequitur; intantum ꝙ iam uerifi
catur illud, quod habetur Hieremiæ.6.ca.Non
audierunt uocem domini:ſed ambulauerūt in
uoluptatibus & in prauitate cordis ſui.Vnū.n.
iſtorum uitulorum poſuit diabolus in Bethel,
& alterum in Dan. Bethel enim domus Dei,
vel templum Dei interpretatur, & ſignat ſan-
ctam eccleſiam, in qua diabolus erexit unū vi
tulum aureum.ſ.auaritiam. Vnde iam viri ec-
cleſiaſtici, qui principaliter quærerent ſalutem
animarum, quærunt abūdantiam diuitiarum,
dicente Apoſtolo ad Philippen.2.ca.Oēs quæ
ſua ſunt quærunt & non quæ Ieſu Chriſti. Itē.
2.ad Tymotheum.3.Magis ſunt amatores vo-
luptatum q̄ Dei.Dixi etiam, ꝙ diabolus erexit
alium uitulum aureum .ſ. ſuperbiam in Dan.
Vnde Dan iudicium vel cauſa interpretatur,
& ſignificat ſtatum dominorum uel principū
temporalium, qui habent iudicare, & in cauſis
temporalibus populum gubernare. Sed certè
auaritia & ſuperbia, quæ iam regnant in ſacer
dotibus & dominis & principibus temporali-
bus eſt exemplaris cauſa ſuperbiæ & auâritiæ
totius populi ſubditi. In cuius rei figura legit̄
Apoc.16. ꝙ vnus Angelus effudit phialā ſuā
ſuper flumina & fontes aquarum. Spiritualiter
per iſtum Angelū intelligo ſpiritum ſuꝑbiæ,
qui effudit phialam ſuperbiæ ſuper homines
populares, qui per flumina, ac etiam ſacerdo-
tes & dominos temporales qui per fontes deſi
gnantur. Nam ſicut fontes ſunt capita fluuio-
rum, ſic ſacerdotes ac etiam domini tempora-
les ſunt capita ſecularis populi. Et ſicut humo
res a capite influunt in cętera membra inferio
ra: ſic certè auaritia, ſuperbia, & carnalis uolu-
ptas, quæ regnant in ſacerdotibus & dominis
temporalibus, per malum exemplum infuſit
in populum ſubditum. Vnde quicquid vanita
tis, uel curioſitatis in veſtitu & apparatu pōt
in dominis, vel dominabus reperiri, vſurpant
etiam ſerui & ancillæ, & certè hoc eſt magnū
ſignum deſtructionis mundi. Vnde Iſaiæ. 24.
Ecce dominus diſſipabit terram. Et nudabit eā
& affliget faciē, & diſperget habitatores eius,
& erit ſicut populus ita & ſacerdos, & ſicut ſer,
uus ita & dominus eius, & ſicut ancilla ita &
domina eius, & ſic iam quaſi totus populus a
minore vſque ad maiorem conſequſitur iſtos
falſos deos auaritiam & ſuperbiam & volupta,
tem carnalem, dicente propheta Hieremię. 6.
A minore vſque ad maiorem omnes auaritiæ,
ſtudent, a propheta vſque ad ſacerdotem cun-
cti faciunt dolum.ſ.ad ſuſtentationem ſuæ ſu-
perbiæ, & carnalis voluptatis. Vnde de falſis
Chriſtianis nunc eſt ſicut quondam erat de fi-
lijs iſrael, de quibus loquitur Alexāder in ſuo
ſcintillo dicens, ꝙ filij iſrael trànſeuntes uer-
ſus terram promiſsionis manifeſtè & publicè
ſacrificabāt Deo, vt videbātur cum magna de
uotione & aſsidue, ſed domi habuerunt idolū
Moloch, de cuius nomine legitur Leuiti:20.&
3.Regum.11.& multis alijs locis ſcripturæ ſa
cræ, & ipſi idolo ſacrificabant illi cū filijs ſuis,
& omnibus ſuis ſeruientibus, & in idolo illo
amorem & ſpem magis, q̄ in Deo ponebant,
& propter iſtam duplicem idolatriam, & pro
alijs ſuis peccatis permiſit eos dominus occidi
in deſerto, deſtruique intantum, ꝙ de.640.mi
libus pugnatorum, exceptis paruulis & mulie
ribus, qui exierunt de Egypto, nunq̄ venerunt
ad terram promiſsionis, niſi ſolummodo duo,
videlicet Ioſue & Caleph, vt patet Numeri.4.
& 14. Iſto modo certè (vt eſtimo) accidit inter
chriſtianos iam his diebus: nam publice hoies
oſtendunt ſanctitatem exterius. Vnde ad audiē
dum diuinum ſeruitium ueniunt ad eccleſiā,
eleuant manus, inclinant genua, percutiūt pe-
ctus, & ſic de alijs. Sed certè timendum eſt, ne
multi illorum domi habeant illud falſum ido-
lum Moloch in ſecreta domo cordis ſui, cui ſa
crificant ſacrificium obedientię. vnde Moloch
rex, vel princeps interpretatur, & ſignat volu-
ptatem carnalem quam multi voluptuoſi ma-
gis q̄ dominum Ieſum Chriſtum diligunt, &
ſic carnem ſuam, ſiue voluptatem carnalem
Deum ſuum conſtituunt, & in ſe regnare per
mittunt contra Apoſtoli prohibitionem, Ro-
mano.6.ca. dicentis. Non regnet peccatum in
veſtro mortali corpore, & ꝙ multi ſuam car-
nalem voluptatem magis, q̄ Deum diligūt du
plici patere poteſt naturali exemplo. Primò ſi-
cut dicit Macrobius in ſuis ſaturnalibus, quòd

cum

eum quis audierit loqui de aliquo multum dilecto. ſtatim ſanguis & ſpiritus vitales præ gaudio mouentur &c. ſicut ſupra parte. 5. ca. 6. vbi agitur de mentis triſtitia vſque ibi. Hæc Seneca. Et ex iſtis euidenter liquet, ꝙ multi hunc falſum Deum carnalem voluptatem plus quã Deum diligunt, & in ſe regnare permittũt, & nedum hoc, ſed etiam ad hunc falſum Deũ honorandum & aliquid ſibi ſacrificandum quaſi omnes homines tam temporales q̃ ſpirituales, iam tota ſuæ mentis intentione laborant: nam iam mercatores cum ſuis apprinticijs ſtudent & laborant, quomodo poſſunt contra præceptum Dei falſis ponderibus, menſuris, & mendaciis, periuriis & cęteris falſitatibus ſuos proximos decipere, vt eorum bona tẽporalia fraudulenter acquirant: domini etiam temporales ſtudent, quomodo poſſunt extorſione & rapina pauperes opprimere, eorum bona iniuſtè ſurripere: uiri etiam eccleſiaſtici tam ſtudent, quomodo dimiſſo ſuo officio & ſeruitio diuino poſsint ſe ſecularibus officiis implicare, & ſimoniacè beneficia & eccleſiaſticas dignitates acquirere. Sed exquo iſta manifeſtè ſunt cõtra præceptum Dei, quare hæc faciunt, non dubiũ, niſi ut prædicto idolo ſacrificent, hoc eſt, vt voluptatem carnalem impleant, ut ſibi honor impendatur mũdanus, & exquo carni magis q̃ Deo obediunt, & eius honorem & uoluptatem magis, q̃ Deum diligunt, manifeſtum eſt, ꝙ carnem ſuam Deum ſuum conſtituunt, de quibus cum lamentationibus conqueritur Apoſtolus Phil. 3. di. Multi ambulant, quos ſępe dicebam vobis: nunc autem flens dico, inimicus crucis Chriſti, quorum Deus uẽter eſt, & quorum finis interitus, ſed non chariſsimi: ſed attendite, ꝙ prædicta idolatria erant quondam cauſa deſtructionis huius regni Angelicani: ſicut oſtendit Beda in de geſtis Anglorum. libro. j. ſicut dictum eſt ſupra parte. 4. ca. 12. Item legitur. 2. Paralypo. vlt. ꝙ rex Zedechias cum vniuerſis principibus populo & ſacerdotibus. præuaricati ſunt legem Dei, viuentes ſecundum uoluptatem carnalem, quibus mittebat Deus quotidie nuncios commouens, ut deſiſterent & dimitterẽt ſuam iniquitatem, & parceret eis, ſed ipſi tunc ſicut & populus nũc ſubſannabant nuncios Dei, & peruipendebãt ſermonem Dei, donec aſcenderet furor domini in populum, & nulla eſſet Deo ſua cura, & ideo adduxit dominus ſuper eos regem chaldeorum cum exercitu ſuo, qui nõ pepercerũt iuueni, virgini, nec ſeni, nec in templo, nec a ibi, ſed omnes incenderunt igne, & ſpoliauerũt domum domini, & euadẽtes ignem & gladiũ deduxerunt captiuos in Babilonem. Ecce quomodo Deus caſtigauit legem ſuam contemnẽtes, & prædictam turpiſsimam idolatriam. ſ. voluptatem carnalem & ſuperbiam exercentes. Item propter iſtam idolatriam interfecti ſunt peſtilentia de populo iſraelitico infra triduũ. 70. milia, ut patet. 2. Regũ vlt. Itẽ pro iſta idolatria ceciderunt de eodem populo. 24. milia, vt patet Numeri. 25. Item pro iſta idolatria ceciderunt de filiis Beniamin, & de tribubus filiorum iſrael, qui bellum inierunt contra Beniamin infra triduum. 140. milia virorum, & 130. & omnes erant viri robuſtiſsimi & bellatores. Sed tandem filii iſrael qui erant de tribubus victoriam obtinuerunt de filiis Beniamin & ciuitatem eorum Gaba, & omnes alias eorũ ciuitates & villas cum vniuerſis viris & mulieribus, paruulis & innocentibus repertis in illis incendio conſumpſerunt, ut patet Iudicum. 19. & 20. ca. Item pro iſta idolatria incendit Deus igne & ſulphure quinque ciuitates cum omnibus ſuis habitatoribus quatuor exceptis, & ſubmerſit eos in profundum inferni, vt patet Geneſis. 19. Et quælibet ciuitas ſecundũ veram æſtimationem, ut dicit quidam doctor, habuit plus quam centum milia hominum &c. Tertia adoratio, de qua principaliter prædixi, eſt hyperduliæ adoratio.

7 † Pro quo notandum, quòd hyper. i. ſuper, componitur cum dulia, & dicitur hyperdulia, quaſi ſuper duliam. Et iſta adoratio principaliter competit Deo, ſecundariò creaturis competit excellentiſsimæ ſanctitatis cuiuſmodi ſunt humanitas Chriſti, & beata virgo mater Saluatoris. Vnde ſanctus Thomas in de veritate theologo. li. 5. c. 58. Beatę Marię, inquit, inquantum eſt perſona ſancta debetur dulia: ſed inquantum eſt mater Chriſti debetur hyperdulia ſibi: ſed tamen quia humanitas Chri-

ſti eſt optima creaturarum poſsibilis propter vnionem hypoſtaticam, id eſt perſonalis ad creaturã. ideo inter omnes creaturas ſibi principalius competit hyperdulia. Sed tamen pro iſto eſt notandum, ꝙ ſicut dixit Ianuen. in ſuo Catholicon, parte. 5. ſuper iſto uerbo latria. Humanitas Chriſti poteſt dupliciter conſiderari, vel prout intelligitur non coniuncta verbo, & ſic poteſt & debet uno honore honorari cum verbo, & ſic debetur ſibi latria. Vnde Auguſtinus in de verbis domini, ſermone. 59. Ego (inquit) dico carnem. immo perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro: quia diuinitate ſuſcepta ac diuinitati unita eſt, vt non aliũ atque alium: ſed vnum atque eundem Deum & hominem Dei filium eſſe confitear, denique ſi hominem ſeparaueris a Deo, vt veſtrorum quidã. ſ. Fotinus & Paulus ſamoſacenus, illi nunꝙ ego credo nec ſeruio, uelut ſi quis veſtrum, an purpuram aut dyadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare. Cum verò ea rex fuerat indutus periculũ mortis incurrit ſi ea ſimul cum rege adorare contemnit. Ita & in Chriſto humanitatem non ſolam aut nudam, ſed diuinitati ſuæ vnitam, vnum Dei filium, verum Deum & hominem, ſi quis adorare contempſerit æternæ mortis pœnas patietur: quia ipſe eſt creator & reſtaurator generis humani. Hæc Auguſtinus. Et ex iſtis patet, ꝙ verba Chriſti dicentis diabolo. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, intelliguntur de adoratione & ſeruitute latriæ, quæ eſt ſeruitus & honor ſoli Deo, cui ſi humiliter ſeruiamus & ſibi houorem debitum impendamus, & diaboli tentationibus exemplo Chriſti uiriliter reſiſtamus, confuſus relinquet nos, & fugiet a nobis, dicente Apoſtolo. Reſiſtite diabolo, & fugiet a vobis.

8 † Tertiò peccat ſuperbus in Deũ inquantum ipſe eſt dominus, dum ſeruis Dei quos ipſe conſtituit in natura ſibi æqualem & rebus ſuis, quarum ſolum eſſet diſpenſator in ordine appetit dominari, non conſiderans quòd inordinatus appetitus dominandi hominem in miſerrimam redigit ſeruitutem. Vnde legitur Matthei. 4. quòd diabolus cũ oſtendiſſet Chriſto omnia regna mundi & gloriam eorum dixit ei. Omnia dabo tibi ſi procidens adoraueris me. Super quo Pariſienſis. In iſto (inquit) inſinuatur, ꝙ diabolus illos, qui inordinate appetũt dominationem, antequam illam obtineant, redigit in ſuam miſerrimam ſeruitutẽ. Hæc ille. Item ſicut dicit Vuallerẽ. in ſumma collationum ad omne genus hominum, parte. 2. di. j. ca. j. Ratio dominandi orta eſt ex peccato, prout dicit Auguſtinus in de ciui. Dei, li. 9. ca. 19. vbi ſic ait. Conditio (inquit) ſeruitutis iure intelligitur impoſita peccatori, & prima cauſa ſeruitutis erat peccatum. Proinde nunquam in ſacris ſcripturis legimus ſeruum antequam hoc uocabulum Noe iuſtus propter peccatum filij Cham fieri indicauit dicens. Maledictus puer ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Geneſis. 9. Nomen itaque illud culpa meruit & non natura: non deberent igitur domini nimis eleuari de dominatu: cum non ex naturali conditione ſint domini, ſed meritò peccati. Vnde ait Auguſtinus vbi ſupra. Qui imperant ſeruiunt, quibus uidentur imperare, nec imperent cupiditate dominãdi, ſed officio conſulendi, nec principandi ſuperbia, ſed prouidendi miſeria, hoc naturali ordo proſcribit, ita Deus hominem condidit, vt dominaretur irrationalibus. Vnde Geneſis. j. Dominamini piſcibus maris & uolatilibus cœli, & uniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram rationalem creaturam ad imaginem ſuam factam noluit regnare niſi irrationabilibus dominari, nec hominem homini, ſed hominem pecori imperari. vnde & primi iuſti paſtores pecorum magis quam reges gentium ſunt inſtituti, ut patet Geneſis. 47. ut in hoc inſinuaret Deus, quid poſtulet naturali ordo creaturarum, & quid exigat meritum peccatorũ. Hæc Auguſtinus. Poſt peccatum tamen legitimè principantibus ſecundum legem diuinam & humanam debent ſubditi homines obedire. ſecundum illud Ephe. 5. Serui obedite dominis veſtris carnalibus cum timore & ſimplicitate cordis ſicut & Chriſtus. Debet etiam dominus, ſiue princeps iugiter meditari æqualitatem conditionis cum ſeruis, & pondus ſuæ ſeruitutis ex alia parte, & non imperare ex cupiditate, ut dictum eſt, & ſic fecit ille ſanctus uir

Iob.

Iob. Nunquid non in utero fecit me ſicut & il lum, id eſt ſeruum. Super quo Gregorius. 11. mora. Potentibus (inquit) uiris magna eſt uirtus humilitatis conſiderata æqualitate conditionis. Item Gregorius ſuper illud Geneſis. 9. Terror veſter ac tremor ſit ſuper cūcta animalia terræ. Homo, inquit, animalibus irrationalibus & non cæteris hominibus ad imaginem Dei factis naturaliter eſt prælatus. idcirco dicitur vt ab animalibus & non ab hominibus timeatur, quia contra naturam ſuperbire eſt ab æqualı velle timeri. Et ideo Seneca epiſtola. 48. Cum ſeruis, inquit, familiariter uiuere decet prudentiam tuam. ſerui tui ſunt, tecum homines ſunt, cōtubernales ſunt, amici & ſerui tui. Et ſequitur. Mei præcepti eſt, ut ſic cū inferiori viuas, quemadmodum ſuperiorem tecum uelles uiuere. Item cogitet dominus, ꝙ qui eſt ſeruus conditione liber eſt virtuali libertate, quia ſine forte grauibus peccatis. Vnde Seneca ubi ſupra. Seruus, inquit, eſt aliquis, ſed liber animo forte ſeruus eſt, hoc illi non nocebit, oſtende, quis ſit ſeruus ille, qui dominus eſt, alius libidini, alius auaritiæ, alius gulæ, omnes timori, nulla ſeruitus uilior, q̃ uolūtaria peccati ſubiectio: cum igitur ſit poſsibile, ꝙ ille, qui dicitur dominus, aliquando ſit ſeruus prædictarū paſsionū. ideo non ſuperbè debet ſe efferre ſuper ſeruū. Vnde Auguſtinus. Multi, inquit, dñi ſerui ſunt dominorū, quot viciorū: non tñ per mittendi ſunt ſerui viuere ſine diſciplina & laſciuire. immo ſunt caſtigandi debito mō. unde Eccle. 33. Panis & diſciplina & opus ſeruo: ꝓdictam .n. æqualitatē domini cū ſeruo cogitabat Martinus, qñ verſa vice ſeruiebat armigero ſuo, & exemplum charitatis erga inferiores oſtēdit dñs & magr̄ ſummus, cū lauit pedes diſcipulorū ſuorum, Ioan. 13. & qñ erat in medio eorum ſicut qui miniſtrat, Lucæ. 22. Nō tamen denegandum eſt, quando ſerui & ſubditi oēs cum omni affectu & humilitate & reuerētia debeant ſeruire dominis, reddendo q̃ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei ſunt Deo. Mathei. 17. Item. j. Pet. 2. Serui ſubditi eſtote dominis veſtris in omni timore: non tm̄ bonis & honeſtis, ſed etiā diſcol. admonendus eſt etiam dominus, ut non timeſcat corde ex diuino dono, nec condemnet ſeruum iniuſtè ex ſuo imperio, ſed dēt eſſe ſicut pater pius, clemens & iuſtitiæ diſciplinā ſeruo ſuo præbere. Hæc Vualleren. Et ſequitur ibidē ca. 2. Ammonēdi ſunt, inquit, ſerui, vt intelligant peccatū fuiſſe cām ſeruitutis, vt dictū eſt, vt eoipſo magis peccatū odio habeāt, & ab illo ſe caueant, qđ induxit tam turpē ſubiectionē. Quoniam omnis ꝗ facit peccatum ſeruus eſt peccati, Ioan. 8. Studeāt igitur eſſe liberi mēte in interiore, & tūc non eſt dolēdū de exteriori ſeruitute, ſm ꝙ dicit & docet Apoſtolus. j. Cor. 7. dicens. Seruus uocatus es, nō ſit ubi curæ. Origo autē huius uocabuli ſeruus inde credit̄ ducta, ꝙ hi qui iure belli capiebantur & poſſent occidi ſeruabātur, & ſic a ſeruando ſerui appellati ſunt. Hæc ille. Item qualiter ſerui haberent ſe pœnes dominos ſuos & econtra, docet Apoſtolus Ephe. vlt. d. Obedite dn̄is veſtris carnalibus cū timore & ſimplicitate cordis veſtri, ſic nō ad oculū ſeruiētes quaſi hominibus placētes, ſed vt ſerui Xpi facientes voluntatē Dei ex aīo cū bona volūtate ſeruientes ſicut domino, & nō hominibus ſcientes quodcūq; bō fecerit bonū hoc percipiet a domino, ſiue ſeruus, ſiue liber, & uos dñi eadē facite illas remittentes minas, q̄a illorū & veſter dn̄s eſt in cœlis & perſonarū acceptio nō eſt apud Deum. Vnde ſicut docet Ianuen. in de opere quadrageſimali ſermone. 3. domini cum ſeruis velint nolint quatuor habent communia. Primum eſt ex parte principii, quia oēs ab uno dño & de vero & eodē luto ſunt formati, & omnes nudi & pauperes ſunt nati. Vnde Iob. 33. legitur, ꝙ amicus Iob uidens Iob in magna miſeria iacentem in ſterquilinio dixit. Ecce me ſicut & te fecit dominus de eodē luto, & ſicut dr̄ Sap. 7. Nemo de regibus aliud habet natiuitatis initium. Secundū ex parte medii, quia omnes mortales ſunt & breuis uitæ. Vnde Iob 13: Homo natus de muliere breui uiuens tempore repletur multis miſerijs vnde in hac uita continuam habemus anguſtiam, modo per diuerſas infirmitates, modo per diuerſitatem fortunæ & perſecutiones, modo per deperditionē temporaliū mō per amicorum mortem. Et ſicut dicit Auguſtinus in de ſpec. humanæ mi. licet hō iuſtè

uixerit

vixerit & ſanus fuerit, adhuc poſitus eſt in mediis tentationibus ſeculi, & cum labore ſemper timebit. Nam duo, inquit, ſunt tortores uitæ præſentis non ſimul torquentes: ſed cruciati alternantes, quorum noīa ſunt dolor & timor, quando enim tibi bene eſt, times, quando verò malè eſt, doles. Hæc ille. Tertium ex parte finis: quia omnes in mortem & putredinem reuertentur. Vnde Iob. 7. Putredini dixi pater meus es, mater mea & ſoror mea vermibus. Quartum eſt ex parte iudicii, quia omnes ſub vno iudice rationem reddere compellentur. Vnde. 2. Cor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat vnuſquiſq; propria ſui corporis prout geſsit ſiue bonū, ſiue malum. ideo nemo ſuperiorum deſpiciat ſuos ſubditos, nec aliquis inferiorum inobedienter ſe habeat penes ſuos ſuperiores: ſed vnuſquiſque debitè & ordinatè ſe teneat in ſtatu, in quo poſitus eſt iuxta conſilium Apoſtoli dicentis. j. Cor. 7. Vnuſquiſque vocatione qua uocatus eſt in ipſa permaneat, ſed pro eo, ꝙ ſicut patet ex ſupradictis, ꝙ ſeruitus peccati eſt ſeruitus miſerabiliſsima. ideo eſt inſuper notādum, ꝙ Odo ſuper illud Mathei. 6. Dico ſeruo meo fac hoc, & facit, ſeruus (inquit) viri iuſti eſt caro ſua. De quo ſeruo dicitur Eccleſia. 33. Seruo maligno tortura & compedes mitte eū in operatione, ne vacet: multas enim malitias docuit ocioſitas. Item Prouerbiorum. 29. Qui delicate a pueritia nutrit ſeruum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem, ſed o q̄ fęlix eſt, qui huc ſeruum ſibi ſubiugat, vt in his quæ iuſte præcipiuntur obediat: cum dicitur carni ieiuna & ieiunat, vigila & vigilat, & ſic de aliis: tūc uir ſpiritualis dicit ſeruo ſuo Fac hoc & facit, ſed hunc ſeruum dominum facimus, quoties concupiſcentiis carnis illicitè conſentimus, & in ſignum, ꝙ voluptuoſi ſuperbi carnem ſuā dominum ſuum conſtituunt, omnem honorē & reuerentiam, quæ poſſunt in ſalutaribus, in apparatu, & in cęteris mundi vanitatibus ſibi ſtudent adhiberi. Vnde Malach. j. Seruus honorat dominum ſuum, & ſpiritui imperans caro dicit. Requieſce modo, epulare cum mulieribus, luxuriam exerce, qui in talibus obedit: tūc caro dicit ſpiritui tanq̄ ſeruo ſuo. fac hoc & facit. hæc eſt Eua quæ Adam decepit, Geneſis 3. Hæc etiam eſt Dalyda quæ Sanſonem Phyliſteis tradidit. Iudicum. 6. Sic certè ſi ei conſentimus, nos demonibus mancipabat. Vnde Eccleſia. 18. Si præſtes animæ tuæ concupiſcētias ſuas, faciet te in gaudium inimicis tuis, nec tātum tali ſe carni ſui ſubiicit: ſed quotquot genera peccatorum committit, tot demoniorum ſeruum ſe facit. Vnde Hieremiæ. 17. Seruietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem, & ideo ſi volueris ab hac ſeruitute liberari, non permittas carnem tuam ſuper ſpiritum tuum dominari, ſed dominetur ſpiritus carni. vnde vir iuſtus vidit magnam contradictionem in ciuitate carnis ſuæ. Nā ibi multoties inueniet familiam murmurantem & variis mediis clamātem. affer, affer. Stomachus, renes, tactus viſus, & cęteri ſenſus, niſi illicitis reficiantur animam infeſtāt, clamat ſtomachus, affer mihi cibum & potum. Sed ſi eius dominus ſis reſpondeas. Certè non eſt adhuc tempus, non comedas ante horam debitam, nec in hora debita niſi ad menſuram, & quod ſufficit ad naturæ cōſeruationem. Tactui dicas, non tangas niſi licitum, & ſic de ſingulis corporis ſenſibus & organis & membris. Hæc Odo ſuper euangelia, ſermonę. 8. Itē Apoſtolus Roma. 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatē, ita nunc exhibete mēbra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Item Atton ſuper illud Roma. 6. Si enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſſetis iuſtitiæ. ideſt a iuſtitia. q. d. Apoſtolus. Cum ſerui eſſetis peccati, alieni eratis in iuſtitia: ſed quæ ſeruitus miſerabilior q̄ ſeruire peccato & diabolo, & quæ libertas peior, q̄ liberum eſſe a iuſtitia, quæ ſuaue eſt iugum & onus leue domini, in quo confundit ſuperbia eorum, qui habent velamēma litiæ pro libertate, & qui pro eo ꝙ ſunt liberi genere, & volunt liberi eſſe a iugo obedientiæ & iuſtitiæ mallentes eſſe ſubditi peccatis q̄ ſenioribus, & ſpiritibus malignis q̄ ſuis ſuperioribus, dicentes. Dirūpamus vincula eorum & proiiciamus a nobis iugum ipſorū. Sed attendant tales, quod ſequitur. Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus ſubſannabit illos. Hæc ille.

† Quar-

9 † Quartò peccat ſuperbus in Deũ inquãtum ipſe eſt largitor: dum donis Dei gratuitis Deum impugnat accipiens materiam & occaſionem ſuperbiendi & Deum contemnendi, vnde debuerat ſumere occaſionem & materiã Deo humiliter & deuotè feruiendi. Vnde multi experientia docente inquanto Deus magis exaltat eos in diutiis, poteſtate, & honore, & inquanto magis eos magnificat donis naturæ, gratiæ, & fortunæ, intanto tanq̃ miſeri ingratiſsimi reddentes malum pro bono, ipſi Deo ſunt falſiores, voluntati eius contrariores, legi & præcepti eius minus obedientes, & ſeruitiũ eius magis contemnentes, & eius aduerſario diabolo diligentius ſeruientes. Et hoc ſpecialiter manifeſtum eſt de multis viris eccleſiaſticis: nam experientia docente multi illorum q̃ diu ſunt in ſtatu paupertatis, in diuino laborãt obſequio .ſ. in oratione, & in legis Dei ſtudio & prædicatione: ſed cum promoti fuerint, & ad magnas dignitates exaltati, videtur eis dedecus Deo in choro ſeruire, vel populo eius verbum Dei prædicare, vel aliquod eius ſacramẽtum in propria perſona miniſtrare. Vnde vulgare dictum eſt, ꝙ aliqui ad tantum ſunt promoti, ꝙ prætereierunt celebrationem miſſarũ. De iſtis conqueritur dominus per prophetam Iſa. j. dicens. Filios enutriui & exaltaui: ipſi autem ſpreuerunt me. Vnde de talibus ſic ſcribit beatus Bernardus ad Eugenium papam libro. 4. Miror (inquit) cuius ordinis ſunt noſtri clerici in congregatione temporalium ſe habẽtes vt layci, in apparatu vt milites, & in acquiſitione dignitatum ut clerici: ſed non laborant vt layci, neque pugnant ut milites, neque euãgelizant vt clerici, & cum vtriuſque ordinis eſſe cupiunt, utrumque confundunt. Quando igitur omnipotẽs ueraciter ſummè ſapiẽs creditur a ſummo vſque deorſum nihil inordinatum relinquere, uereor iſtos non alibi ordinandos, q̃ vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Hæc ille. Itẽm idem in eodem libro, & ad eundem Eugenium papam. Tu (inquit) paſtor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate, oues quid capiunt, ſi auderem dicere demonum magis q̃ ouium paſcua hæc ſunt. Nõ ſic faciebat Petrus nec Paulus ſic ludebat. Petrus neſcitur proceſsiſſe aliquãdo gẽmis ornatus, vel ſericis indutus. Non tectus auro, nec uectus equo, nec ſtipatus milite, nec ſeptus circũſtrepentibus miniſtris, abſq; his non credidit ſe implere ſatis Saluatoris mandatum ſibi dictum. Ioan. ult. Si amas me, paſce agnos meos: ſed in pœnam forte peccati populi mũdo euenit excecati, ꝙ hæc curia in depreſsione ſecularium tantum hodie inuileſcit, quia Eccl. 12. ſic ſcribitur. Benefac humili, & ne dederis impio, prohibe panes illi dare, ne in ipſis potentior te ſit. Iam enim ad tantum cęcatur ſeculum, ꝙ credit honorem ſacerdotis Chriſti ſtare in mundana gloria, & non in virtute, aut in obſeruantia legis Chriſti. Hæc ille. Sed multi iam dicunt, ꝙ licitum & vtile eſt, huiuſmodi fieri in eccleſia nõ propter vanamgloriam, ſed ne vileſcat dignitas eccleſiaſtica. Sed quantum ad hoc reſpondet Pariſienſis in de viciis, parte. 6. ubi tractat de humilitate miniſtrorum eccleſiæ dicens. Si uerò talia fiant, ne uileſcat, dignitas eccleſiæ. Reſpõdeo, ꝙ magis uileſcit ſi conſpiciatur in hominibus, ꝑ ſuperbi appareant. Homines enim illuſtrati nõ poſſunt credere, ꝙ dignitas vel poteſtas eccleſiaſtica in hominibus ſit, quos credunt eſſe malæ uitæ. Vnde dicunt hæretici, quòd praui ſacerdotes non dant uera ſacramenta, propterea ſi dignitas eccleſiaſtica ſic ſeruanda fuit, ne uileſceret, nunquid hoc ignorauit Chriſtus, quare ergo, ꝙ Apoſtoli & diſcipuli ſic equitarent, non cõſtituit & purpura & byſſo induerentur. Nõne, quod ſtultum eſt Deo, ſapientius eſt hominibus, ut legitur prima Cor. j. Item quis neſciat, ꝙ diſplicet ſponſo, ſi uideat ſponſam ſuam facere multas expenſas ad ornandum ſe, ut placeat adultero ſuo & inimico ſponſi, & præcipuè ſi filii ſponſi indigeant illis, quæ ſic expenduntur. Sponſus eccleſiæ Chriſtus eſt. Adulter uerò mundus iſte eſt, qui etiam inimicus Dei eſt, adeo ut qui amicus uult eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur. Dicente apoſtolo, Iacobi. 4. Adulteri neſcitis, quia amicitia huius mũdi inimica eſt Deo? Qui igitur vult amicus huius mundi eſſe inimicus Dei conſtituitur. Vnde veriſimile eſt, ꝙ multum diſpliceat Deo, quando miniſtri eius tot & tanta expendunt,

vt placeant mundo, cum uideant tot filios dei eſurire, ſitire, & nudos eſſe. Mirum etiam eſt, in quâ conſcientia multi magni prælati dicāt verbum iſtud in horis ſuis canonicis. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam, cum coram Deo apertè mentiri uideantur, exquo permittunt miniſtros ſuos floribus coronatos & alio ſuperbo modo ornatos ſibi quotidie miniſtrare. Hæc Pariſienſis. Item idem in eodem ubi ſupra de ſuperbia conuiuiorum. Qui autem, inquit, gaudent in hac uita de multitudine ſuperborū miniſtrorum adhuc ueniet hora, ꝙ uellent libenter habere vnum miniſtrum leproſum, quem tamē non poterunt obtinere. Vnde Lucæ. 16. dixit diues, qui erat in tormēto inferni. Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, Lazarus fuit plenus ulceribus, & tamen diues eius miniſterium deſiderabat pro ſuperbis miniſtris, quos hic habuerat. Hæc ille. Legitur etiam Mathei. 21. quòd Chriſtus, cuius omnis actio ſuæ eccleſiæ eſt inſtructio, equitaturus uerſus Hieruſalem non equitauit ſuper equum bellicoſum auro circūtectum, ſed ſuper rudam aſinam veſtimentis ſuorum paupe rum diſcipulorum coopertam, & tūc ibat ad mortē in ſignum, vt dicit Pariſienſis, ꝙ multi equitando tendunt ad mortem æternā. Super quo Nothynghm̄. Quid igiť fiet, inqť, de eius vicarijs, qui cū immoderata equorū multitudine eqtāt ꝯ cōſilium ſcripturæ. Deutero. 17. Cū fuerit rex cōſtitutus, nō multiplicabit ſibi equos. Et ſi, inquit, Nothynghm̄. nō licet regi quāto minus licet clerico, & ſi nō licet de redditibus proprij patrimonij, quāto minus licet de redditibus patrimonij Ieſu Chriſti. Hæc ille. Vn̄ Bern. & ponitur. 4. ſlorum. ca. 4. Quicquid, inquit, præter neceſſariū victū & ſimplicē ueſtitū de altari retines tuū nō eſt, furtum eſt, rapina eſt, & ſacrilegiū eſt. Itē idem ca. 5. eiuſdem. Res, inquit, pauperū nō pauperibus dare, ſacrilegij .n. crīmē eſſe dinoſcit: ſanè patrimonia ſunt pauperū facultates eccleſiarū, & ſacrilega eis crudelitate ſurripiť, qcqd ſibi miniſtri etiā diſpēſatores nō utiq; uel poſſeſſo res ultra uictum recipiunt & ueſtitum. Hæc il le. In cuius rei figura dicit Apoſtolus. j. Tym. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamnr his contenti ſimus. Item Ioannes abb. de uill. ſuꝑ euangelia, ſermone. 18. exponens illud Eccleſia. 34. Panis egentium uita pauperum eſt, qui defraudat eum, homo ſanguinis eſt. Bibentes (inquit) de ſanguine ſunt beneficiati in eccleſia Dei, quia quod eſt cōmune omnium pauperum ſuum proprium reputant, & aliorum inopiam ſuam abundantiam faciunt, aliorum eſuriem ſuas faciunt delitias in uno morſello variantes paſtum unius pauperis, quibus dicit Iſa. Vos depaſti eſtis uineam meam rapina pauperum in domo ueſtra. Iſa. 3. Vnde Iob. 12. Abundāt tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipſe dederit omnia in manus eorum: prædones enim ſunt & raptores, qui rebus eccleſiæ abutuntur, & abundantiam ſuam a pauperibus rapiunt, quod enim eis abundat ſupra victum, & veſtitum pauperum eſt. Hinc Ambroſius, pluſquam ſufficit ad ſumptum violenter eſt obtentum, legitur Mathei. 17. quòd cum veniſſent ad Chriſtum, qui quærebant ab eo tributum, Chriſtus creauit ſtaterem in ore piſcis, quia non habebat vnum ſolum. Super quo dicit Hieronymus. habebat Iudas communia in loculis. ſed dominus res pauperum in ſuos uſus conuertere nephas dixit. Idipſum nobis relinquens exemplum. Videant igitur, qui de beneficijs eccleſiæ exceſſus faciūt: quia non poſſunt licitè expendere, niſi in vſus communes, quæ ad communem eccleſiæ utilitatem proueniunt. Vnde dicit Hieronymus. qui rebus eccleſiæ abutuntur, quòd ne peruerſe exponerentur. Subdit, ut illis rebus ſuam expleant uoluntatem: ſimiles ſunt ſcribarum & phariſeorum & ſacerdotum reddentium mandatum & ſanguinem Ieſu Chriſti. Magnum fuit ſcelus dare pecuniā pro trahendo ſanguinem domini Ieſu Chriſti in mortem, ſed maius ſcelus fuit dare pecuniā cuſtodientibus ſepulcrum pro interficienda reſurrectionis gloria, uidelicet ut menrirētur cuſtodes dicentes, quòd furatum eſſet corpus Chriſti, utraque pecunia ſumpta eſt de templi pecunia, his ſunt ſimiles, qui abutuntur rebus

eccleſiæ

eccleſiæ in ciborum lauticijs & ueſtimentorũ ſuperfluo & prophanis luxuriæ ſumptibus in phaleris & ſellis aureis & ædificiorum ſuperbia, contra quos dicitur Hieremiæ. 22. Veh quæ ædificant ſibi domum, niſi in iuſtitia, & cœnacula ſua niſi in iudicio, amicum ſuum opprimet fruſtra & mercedem eius non reddet ei quæ dicit. Edificabo mihi domum latam & cœnacula ſpacioſa, quæ aperit ſibi feneſtras, & facit laquearia cedrina pingitque ſynopide & a ſanguine Chriſti. Omnes enim eorũ exceſſus in ueſtibus, domibus, equis, phaleris & calcaribus aureis Chriſti rubẽt ſanguine, hoc Chriſto pro bonis ſuis tribuunt quaſi ulciſcẽtes ſe de beneficiis ſibi collatis a domino. Vnde dicit dominus per prophetã, Ioelis. 3. Nunquid ultionem uos redditis mihi: ſed ſequitur uerbum terribile, & ſi ulciſcimini uos contra me, cito uelociter reddam uobis uiciſſitudinẽ ſuper caput ueſtrum: quia grauamen Domini furientis portare non poſſumus unũ ſupereſt conſilium mittentis legationem lachrymarũ eleemoſynarum & orationum & ieiuniorũ. rogamus ea quæ pacis ſunt. Hæc Abb. uill. De prædictis. n. prælatorum rapinis & exceſſibus beatus Bernar. 3. florum. c. 18. ſic ſcribit. Clamat, inquit, penuria pauperum, clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur domini, dicite pontifices inferno quid facit. nunquid aurũ ab inferno repellit frigus ſiue eſuriem nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus, q̃d conferunt tot mutatoria, uel extenſa in porticis, uel plicata in manticis, noſtrum eſt, quod effunditis nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plaſmatio, & nos Chriſti ſanguine redempti ſumus. Vos igitur fratres noſtri uidete, quale ſit de ſuperna portione paſcere oculos, uita noſtra cedit uobis in ſuffluas copias, noſtris neceſſitatibus detrahitur, quicquid accidit uanitatibus ueſtris: duo denique mala de una procedunt iniquitatis radice, dum & uos uanitando peritis, & nos ſpoliando perimitis, iumenta ueſtra gradiuntur onuſta gemmis, & noſtra non curatis crura nuda tegere, caligulis anuli, cathenulę, tyntinnacula & clamydæ quædam corrigiæ, multaque talia tam ſpecioſa coloribus quãm ponderibus præcioſa mulorum dependent ceruicibus, fratrum a lateribus nec ſemicinthia miſerantes apponitis, huic accedit, q̃ hæc omnia nec negocia communi ſtudio nec proprio manuum exercitio elaboraſtis uobis: ſed nec iure hæreditario poſſidetis, & hoc modo pauperes quidam coram Deo tantum dicunt, cui corda loquuntur: nec enim audent aperte cauſare aduerſus uos, quibus interim pro ſua uita neceſſe habent potius ſupplicare. Cæterum in futuro ſtabunt in magna conſtãtia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt: ſtante quippe pro eis patre orphanorum & iudice uiduarum: ipſius enim tunc uox erit. Quandiu non feciſtis uni de minimis iſtis nec mihi feciſtis. Hæc ille.

10 † Et iſte abhominabilis exceſſus in curioſo ornatu equitatus, & cæteris uanitatibus nedum iam reperitur in ſecularibus ſacerdotib. paſtoribus & prælatis: ſed etiam, quod abhominabilius eſt, in ſuperbis religioſis, qui tanq̃ mundo mortui ad abnegationem mundanæ uanitatis & exceſſibus omnimode ſunt ꝓfeſſi. Vnde Bern. in expoſitione ſuper, Miſſus eſt. & ponitur. 4. florum. c. 17. Quid, inquit, de ipſo habitu dicam, in quo iam non calor ſed color requiritur, magisque cultui ueſtiũ, quam uirtutum inſiſtitur, pudet dicere, uincuntur in ſuo ſtudio mulierculæ, cum a monachis precium affectatur in ueſtibus, non neceſſitas, nec ſaltem forma religionis retenta in habitu ornari non amari appetunt milites Chriſti, qui dum ſe præparare ad bellum, ſiue prælium, & contra aereas poteſtates prætendere paupertatis inſigne debuerant, quod utiq; aduerſarij ualde formidant in mollicie ueſtimẽtorum, pacis potius præferentes iudiciũ, ultro ſe hoſtibus ſuis ſanguine tradunt inermes, quæritur ad inducendũ non q̃d utilius, ſed q̃d ſubtilius inuenit, non q̃d repellit frigus, ſed quod ſuperbire compellit. Non deniq; iuxta regulam quid uilius temperari poteſt: ſed q̃d uenuſtius, immo uanius oſtentari: ſed heum e miſerum qualemcunque monachum, cur ad hoc uiuo uidere ad id deuenire ordinem noſtrum, ordinem ſcilicet qui primus fuit in eccleſia, immo a quo cępit eccleſia, quo nullus

in

In terra ſimilior angelicis ordinib. nullus uicinior ei,qui in cœlis eſt Hieruſalem mater noſtra,ſiue ob decorem caſtitatis, ſiue ꝓ charitatis ardorem,cuius apoſtoli inſtitutores, cuius hi,quos Paulus tam ſæpe ſanctos appellat, inchoatores extiterunt, ſed cõfuſi ſumus nũc exterius,ut de regno Dei, quod intra nos eſt, relictis ueris ac perennibus bonis foris quęrimus unam conſolationem etiam de uanitatibus & inſaniis falſis, ac iam religionis antiquæ non ſolum uirtutem amiſimus: ſed nec ſpeciem retinemus. Ecce enim ipſe habitus noſter, quod & dolens dico, qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne a monachis noſtri temporis inſignum geſtatur ſuperbiæ, uix iam in noſtris prouinciis inuenimus, quo ueſtri dignemur,miles & monachus ex eodem panno partiuntur ſibi cuculam & clamidem,ꝗuis de ſeculo quantumlibet honoratus: ēt ſi rex:etiam ſi imperator ille fuerit,nõ noſtra horrebat indumenta, ſi ſuo ſibi modo præparata fuerint, & aptata uanum cor uanitatis notam ingerit corpori, ut exterior ſuperfluitas interioris uanitatis iudicium eſt: mollia indumenta.n. molliciem animi indicant, non tanto quidem ſtudio curaretur corporis cultus, niſi prius neglecta fuiſſet mens inculta uirtutibus. hæc Bernardus.Item idem ca. 19.eiuſdem. Miror (inquit) cum regula dicat ad magiſtrum reſpicere quicquid a diſcipulis delinquitur,& dominus per prophetam ſanguinem in peccato morientium de manu paſtorum requirendũ eſſe minetur,quõ abbates noſtri talia patiũtur,niſi forte,ſi auderem dicere, nemo fidenter reprehendit peccatum,in quo ſe eſſe irreprehenſibilem non confidit: ſed quidem humanitatis eſt omnium, in quibus quiſq; ſibi indulget, aliis non uehementer iraſci dicam.Dicam præſumptuoſus, dicam, ſed uerum dicam, quomodo lux mundi obtenebrata eſt,quomodo ſal terrę infatuatum eſt,quorum nobis uita uiæ debuit eſſe,dum exemplum in ſuis actibus oſtendũt. Superbi cæci facti ſunt, & duces cecorum. ꝙ enim,ut cætera taceam, ſpecimen & primum ſignum humilitatis non eſt cum tanta pompa & equitatu incedere, tantis hominum ſeruitorum ſtipari obſequiis, quatenus duob.epiſcopis unius abbatis ſufficiat multitudo, mētior ſi non uidi abbatē ſexaginta equos & amplius in ſuo ducere comitatu.dicas, ſi uideas, tranſmutes nos patres eſſe monaſteriorum,ſed dominos caſtellorum,non rectores animarum: ſed principes prouinciarum. cum deniq; geſtare iubentur mappulæ,cyphi,batinus, candelabra,& manticæ ſuffarcinatæ non ſtramētis ſed ornamentis lectulorum, uix deniq; quattuor leucis a ſuo domo quiſpiam excedit: niſi cum tanta ſuppellectili ſua, tanq̃ ſit iturus ad exercitum, uel tranſiturus per deſertum, ubi non ualeant inueniri neceſſaria.Hæc ille. Itē idem Bernardus ſuper cantica,ſermo. 33. Vt,inquit, generationi huic, quod eſt hypocriſis, ſerpit hodie putrida tabes per omne opus eccleſiæ,ſi inſurgeret apertus inimicus,uel apertus hæreticus, mitteretur foras & areſceret:ſi uiolētus inimicus,abſconderet ſe forſitan ab eo: nunc uerò quem eiiciet aut a quo abſcondet ſe oẽs amici & omnes inimici,omnes neceſſarii & oẽs aduerſarii,oẽs domeſtici & nulli pacifici, oẽs Chriſti & oẽs qui ſunt miniſtri Chriſti q̃rũt quæ Chriſti ſunt: miniſtri Chriſti ſunt ſed ſeruiunt antichriſto. De bonis domini honorati ſunt, & dño honorem non deferunt. Inde eis quotidie uides meretricius nitor. hyſtrionicus habitus, regius apparatus, inde aurum in frenis,in ſellis & in calcarib. plus calcaria quã altaria fulgent, inde mẽſæ ſplendidæ ciphis & cibis.inde commeſſationes, & ebrietates, cythara & lyra & tybia, inde redundantia torcularia & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud,pro his & hmõi uolunt eſſe & ſunt eccleſiarum præpoſiti,decani,archidiaconi,epĩ, & archiepĩ.hęc ille.Sed certè hmõi uicioſi,voluptuoſi, ſeu ſuperbi nõ deberent admitti ad ſacerdotium dñi,nec ad aliquod officium paſtorale, dicente domino ad Moyſen Leui. 21. c.Loquere ad Aaron. Homo de ſemine tuo ꝑ familias,qui habuerit maculam nõ offeret panes Deo ſuo,nec accedet ad miniſteriũ eius,ſi cæcus fuerit,ſi claudus,ſi paruo, uel grãdi,uel torto naſo, ſi fracto pede, uel manu, ſi gibboſus, uel lippus, ſi albuginē habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginē in corpore, uel hermoſus. Spũaliter, cæcus eſt hõ illiteratus.

Vnde Iſa. 42. Quis cæcus niſi ſeruus meus. Cecitas.n.iſta multum nocet in eccleſia Dei hodie. Vnde Iſa. 5. ca. Propterea captiuus ductus eſt populus meus. quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit, ꝓ pea dilatauit infernus aĩam ſuam, & aperuit os ſuum abſq; ullo termino. Item Iſaiæ. 56. Omnes beſtiæ agri uenite ad deuorandum me vniuerſi, beſtiæ ſaltus ſpeculatores eius cæci oẽs neſciuerunt, uniuerſi canes muti non ualentes latrare. Itẽ Matt. 15. Cęcus an ſi cæco ducatũ præſtet ambo in foueam cadent. Claudus eſt ille, qui quandoque inclinatur ad ſeruiendum Deo, & quandoque inclinatur ad ſeruiendum diabolo. Et de talibus eſt ſicut quondã erat de quodam cane exiſtente in campo. ubi cum audiſſet duo cornua in diuerſis partibus ad diuerſa conuiuia inuitantia, modò ſecutus eſt unum, mõ aliud &c. ſicut ſupra, parte. 5. c. 14. ubi agitur de conſumatione, ſiue imperſeuerantia. De iſta.n. claudicatione dicitur. 3. Regũ. 17. uſquequo claudicatis in duas partes, ſi Dominus eſt Deus ſequimini eum: ſi autem baal ſequimini illum. Vel aliter ẽm beatum Grego. in ſuis paſtoralibus. claudus dici poteſt, qui uiam uirtutis, quã pergere debet, aſpicit: ſed tamen mentis infirmitate grauatus uiam uitæ perfectam non ualet tenere, quam uidet: quia uirtutis ſtatũ peccandi conſuetudo non erigit, ſed quo deſiderium efficatius inclinatur, illuc greſſus operis mox ſequuntur. Hinc enim dicit Apoſtolus Hebr. 12. Remiſſas manus & ſoluta genua roborate, & greſſus rectos facite pedib. ueſtris: ut non quis claudicans erret magis. Paruum naſum habet, cui parum fetent peccata, & qui non ſentit abhominabilem naturam peccati. De qua Linco. 13. dictis. 38. Peccatum (inq̃t) proles diaboli eſt, mortis parens naturæ corruptio, & animę deformatio, cuius declarationẽ uide ſupra in principio libri. cap. 1. Grandem naſum & tortum pedem habet, cui multum fetent peccata: ſed tamen ipſæ perſonæ peccanti miſericordiæ indignatur, & minus crudelis eſt ad puniendum. Contra quos beatus Gregorius. Circa uitam, inquit, propriam ſit ſacerdos auſterus: ſed circa uitam aliorũ benignus: ut audiant eam homines parua mandantẽ & grauia facientem. Vel aliter ſecundum beatũ Gregorium ubi prius. Paruum naſum habet, qui ad tenendum menſuram diſcretionis idoneus non eſt, naſo quippe odores fetoreſq; diſcernimus. Rectè igitur per naſum diſcretio exprimitur, per quam uirtutes eligimus, uicia reprobamus. Vnde & in laudem ſponſæ dicit̃ Cant. 7. Naſus autem tuus ſicut turris libani. ubi per naſum eccleſiæ ſancti doctores ſignantur, qui ſagaciter nouerunt diſcernere inter fragrantem catholicæ fidei doctrinam & letiferum hæretici errores fetorem: nam & in diuinis chariſmatibus, quæ per ſpiritum diſtribuunt, dr̃ alibi. Datur per ſpiritum diſcretio ſpirituum. 1. Chor. 12. Naſus eccleſiæ turri cõparatur: quia ſancti doctores & ſummum locum in eccleſia tenent, ſeruant, ac ueluti in libano monte conſiſtunt, & eccleſiam ab incurſibus ſpirituum malignorum defendunt. Sed ſunt nonnulli, qui pro eo, ꝙ ęſtimari hebetes nollent, ſæpe ſe in quibuſdam inquiſitionibus pluſq̃ neceſſe eſt exercẽtes ex nimia & ꝑſum ꝑtuoſa ſubtilitate fallunt̃. Vñ ſic quoq; ſubdit̃, uel grandi, uel torto naſo: naſus.n grãdis, uel tortus eſt ſubtilitas diſcretionis immoderata, q̃ dũ pluſq̃ decet exercuerit actionis ſuę rectitudinẽ ipſa confundit. Fractũ pedẽ, uel manũ hẽt, quę impotẽs eſt ad ambulandũ in uia dñi, uel bene operandum, atq; a bonis actibus penitus expers uacat, & ab his oĩ modo alienus exiſtit. Gybbum uerò habet, ꝙ terrenæ ſollicitudinis pondus deprimit, ne unq̃ ad ſupernã reſpiciat: ſed his ſolum, quæ quaſi infima a ſanctis calcantur intendit. Qui & ſi quandoq; aliquit ex bono patriæ cęleſtis audierit, ad hoc nimirum peruerſæ conſuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit: quia cognitionis ſtatum corrigere non ualet, quem terrenæ ſollicitudinis uſus curium tenet, quorum culpam per ſemetipſam quoque ueritas reprobans. ait. Semen autem quod in ſpinis cecidit, hi ſunt, qui audierunt, & ſollicitudinibus, & diuitiis & uoluptatibus uitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum. Lippus uerò eſt, cuius ingenium ad cognitionem ueritatis emicat: ſed tamen hæc carnalia opera

ra eius cognitionem obſcurant. In lippis quoque oculis pupillæ ſanæ ſunt: ſed humore defluente infirmatæ palpebræ groſſeſcunt. quare: quia infuſione crebrius atteritur, etiã acies pupillæ uiciatur. Et ſunt non nulli, quorum ſenſus carnalis uitæ operatio ſauciat, qui uidere recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed vſu prauorum actuum caligant. Lippus itaq; eſt, cuius ſenſus natura exacuit: ſed conuerſationis prauitas confundit, cui bene per Angelum dicitur Apocal. ſexto. Collirio inunge oculos tuos, vt uideas. Collirio quippe oculos vt uideamus inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem verò in oculis habet, qua ueritatis lumẽ uidere nõ ſinitur, qui arrogãtia ſapientiæ, ſeu iuſtitiæ cecatur. Pupilla nãque oculi nigra videt, ſed albuginem tolerans nihil videt, q̃a ſenſus humanæ cogitationis ſi ſtultũ, peccatoremq; ſe intelligit, cognitionẽ intimæ claritatis appræhendit: ſi autem ſibi cãdorem iuſtitiæ, ſeu ſapientiæ tribuit, a luce ſupernæ cognitionis penitus ſe excludit, & ideo claritatem veri luminis nunq̃ penetrat, quia ſe apud ſe per arrogantiã exaltat. Sicut de quibuſdam dicitur in epiſtola ad Roma. j. dicẽtes enim ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Iugem verò ſcabiem habet, cum carnis petulantia ad cutem trahitur, per quem luxuria rectè deſignatur: quia ſi cordis tentatio uſque ad operationem proſilit, nimirum feruor intimus uſq; ad cutis ſcabiem prorumpit, & foras iam corpus ſauciat: quia dum in cogitatione uoluptas non reprimiť in actione citiſsimẽ dñať: quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cum dicebat tentatio uos non apprehendat niſi humana, ac ſi aperte diceret, humanũ quidem eſt in corde tentationem pati, demoniacum uerò eſt in tentationis certamine, & in operatione ſuperari. Impetigo ad literam eſt ſicca ſcabies ſine dolore fedans decorem, vnde impetiginem habet, qui infamis eſt. Fama enim bona prælati, uel ſacerdotis neceſſaria eſt propter ſubditos: ſed & uita bona propter ſemetipſum: uitam enim & famam ſic cuſtodire deberent miniſtri eccleſiæ: ut de illis non erubeſcerent laudatores: ſed confunderentur inuidi detractores. Secundum uerò Gregorium impetiginem habet in corpore quiſquis auaritia uaſtatur in mente, quaſi in paruis non compeſcitur, nimirum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat & abſque occupati tedio excreſcens membrorum decorem fedat: quia auaritia capit animum, dum quaſi delectat exulcerat, dũ adipiſcẽda quæq; cogitationi obiicit, ad inimicitias aſcendit, & dolorẽ in uulnere non facit: quia eſtuanti aĩo ex culpa abundãtiã permittit: ſed decor membrorũ perdiť: q̃a aliarum quoq; uirtutũ per hãc pulcritudo deprauať, & quaſi totum corpus exaſperat: quia per uniuerſa uicia animum ſupplãtant Paulo atteſtãte ad Thimotheum, qui ait. Radix oĩum malorum eſt cupiditas. Hermoſus ad litteram eſt cuius interiora nimiẽ deſcendunt, & ſignificat auarum, qui in vita ſua proiecit intima ſua, vt dr̃ Eccleſiaſtici. 10. Vbi. n. cõmunis littera habet hermoſus. Alia littera habet ponderoſus, ut ſm beatum Gregorium, ponderoſus eſt, qui turpitudinem nõ exercet opere, ſed tñ ab hac cogitatione cõtinua ſine moderamine grauať in mẽte, q nequaq̃ uſus ad opus nephariũ rapiť: ſed eius aĩus voluptate luxuriæ ſine vllo repugnationis ſtimulo delectať. Viciũ nãque ponderis eſt, cũ humor viſcerũ ad mẽbra viria labitur, q̃ profecto cũ moleſtia dedecoris intumeſcũt. Põderoſus igiť eſt, q totis cogitationibꝰ ſuis ad laſciuiã defluẽs põdus turpitudinis geſtat ĩ corde, & q̃uis praua nõ exerceat opera: ab his tñ nõ euelliť mẽte, nec ad vſum boni operis in apto ualet abſtringere, q̃a grauat hũc in abſcõditis põdus turpe. Quiſq; igiť quolibet horũ vicio ſubiiciť, panes dño offerre prohibeť, ne profecto diluere aliena delicta nõ ualeat is, quẽ adhuc ꝓpria vicia deuaſtãt. hæc Gregorius. Et ex his patet, ꝙ nullus uoluptuoſus ſu ꝑbus dignus eſt ſibi aſſumere ſacerdotis honorẽ, & a multo fortiori nullus taliſꝑ ſumeret ſibi dignitatẽ ſurripere paſtoralẽ. dicẽte ſpũſancto Eccleſi. 7. Noli q̃rere fieri iudex, niſi valeas virtute irrũpere iniq̃tates. Su ꝑ quo Pariſ. i de vicijs, parte ſexia. ſicut, inq̃t, in cõflictu corporali hoſtes ꝑcipue irruũt ſup regẽ, ſic

ſic hoſtes ſpirituales.ſ.iniquitates & dæmones præcipue irruunt ſuper illum, qui in dignitate præficitur.& ideo neceſſarium eſt ei, ut uirtutem habeat dirumpendi eos. Vnde Gregor. in paſtorali. Pollens inquit uirtutibus inuitus & coactus accedat ad regimen animarum,& ſi ille qui pollet uirtutibus inuitus debet accedere ad regimẽ animarum, quid dicendum eſt de illo, qui vitiis ſordet. Certè ille nullo modo debet accedere,& ſi accedat non modicum eſt ſibi & populo dãnoſum præiudicium, quam damnoſum præiudicium eſt populo, patet ex his teſtimoniis ſcripturæ.unde prou.28.dicit. In exaltatione iuſtorum multa gloria eſt regnantibus impiis ruinæ hominũ. Et ſequitur. Leo rugiens, & urſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperẽ, dux indigẽs prudentia multos opprimet per calumniam. Item prouerb.29. Cum impii ſumpſerint principatum, gemet populus. Et merito. Nam, ut dicit Holcot in lectu.libri Sap.lectio.143.huiuſmo di impii principes, & prælati figurari poſſunt per duos dracones, qui in duobus montibus Armeniæ latitantes, vnus ex vno monte,& alius ex alio uaporem fumoſum, ignitum ex tã uenenoſum emittebant, q cum hoc aer infectus omnes homines inter moſites illos per uiam regiam tranſeuntes occiderunt.

11 † Spiritualiter iſti duo dracones in montibus habitantes & uaporem igneum & uenenoſum emittentes duos altos ſtatos eccleſiæ deſignat.ſ.dominos ſęculares,& eccleſiaſticos uiros. Iſti .n. duo ſtatus eccleſiæ charitatẽ docerent, corrigerent, & defenderent ſuos ſubditos tam ab inimicis corporalibus, q̃ & ſpiritualibus. Vñ, ut dicit Pariſi. in de uitiis, par.6. Iſti duo ſtatus figurati ſunt Exod.26.per duo operimenta ſuperiora tabernaculi, quæ erant de pellibus arietum propter eſtuum & imbriũ diffuſionem. Operimenta enim illa cuſtodiebant, & tegebant operimenta inferius & alia ornamenta tabernaculi, qui erãt ualde pręcioſa. Sic ſpiritualiter illi, qui præſunt in eccleſia, cuſtodire deberent & tegere à nocumẽtis ſuos ſubditos præcioſiſsimo ſanguine Chriſti redẽptos. Et ſicut illa ſuperiora tabernaculi operimenta non ponebantur in loco eminentiori tabernaculi propter eorum utilitatẽ & honorem: ſed propter utilitatẽ & cuſtodiam præcioſorum uaſorum, ueſtium,& iocalium in tabernaculo cõtentorum: ſic præpoſiti eccleſiæ nõ ponuntur à Deo in altioribus ſtatibus propter eorum utilitatem temporalem & honorẽ, ſed propter populi Dei neceſsitatem, & à nocumentis cuſtodiam. Sed certe iam prædicti duo ſtatus eccleſiæ, qui ab omnibus nocumentis defenderent ſuos ſubditos: ac etiam in omnibus ſuis actibus bonum eis præberent exemplum tanq̃ dracones peſtiferi fumum fętorem ſuperbiæ admixtum cum igne crudelitatis, irę & uindictæ emittũt intantum, q ſimplices in uia inferiori ambulantes per fætorem eorum pernicioſi exempli penitus corrumpuntur. unde iam uerificatur illud Iſa.24. Erit populus ſicut, & ſacerdos: & ſicut ſeruus ſic Dominus eius, & ſicut ancilla ſic domina eius, quaſi diceret: ſicut capit ancilla malum exemplum de domina eius, & ſeruus de domino ſuo: ſic & populus uulgaris de ſacerdotibus, & dominis temporalibus. & quam damnoſum ſit ſibiipſi præiudicium, qui indignè ſuper ſe prælatiam præſumit accipere, patet ex uerbis beati Greg. j.paſtora.cap.4.exponens illud Matth.18. Qui ſcandelizauerit unum de puſillis meis, ſiue iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Per molam aſinariã inquit circularis uitæ præſentis circuitus ac labor exprimit, & per profundũ maris extrema dãnatio ſignatur, qui igitur ad ſanctitatis ſpeciem deductus uel uerbo cæteros deſtruit, uel exemplo, melius profecto fuerat, ut hunc ad mortẽ ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, quã ſacra officia immutabilẽ culpam demonſtr. rent, quia nimirũ ſi ſolus caderet, ut cũq; hunc tolerabilior inferni pęna cruciaret. Hæc ille. Itẽ quam damnoſum præiudicium ſit ſibiipſi, qui indignè ſuper ſe prælatiã præſumit accipere, oſtendit Odo ſuper euangelia, ſerm.49. ubi ſic ait. Tria inquit ſunt damna ad hominẽ in hac uita contingentia.ſ. damna animarũ, dãna corporũ, & dãna poſſeſsionũ. Dãno animarũ ſubueniunt boni theologi, damno corporum ſcientes phiſici, damno ue-

rò poſſeſſionum legiſperiti. Legiſtæ igr̃ quaſi cuſtodes ſunt palleę, phiſici quaſi cuſtodes fur furis, theologi quaſi cuſtodes ſunt farinæ. Legiſtæ igitur inter cæteros locũ nouiſſimũ deberent obtinere. Vñ Apoſt. j. Cor. 6. Secularia iudicia ſi habueritis inter uos, contẽptibiles q̃ ſunt in eccleſia illos cõſtituite ad iudicãdum. Super quo Lyra. Contẽptibiles inquid. i. minoris reputationis & ualoris: frequenter contingit. n. ꝙ illi qui parum ſciunt de ſpũalibus, clarius uident in temporalibus, propter quod tales in talibus ſunt occupandi: ſed in nuptiis præſentis eccleſiæ iam in primo diſcumbunt legiſtæ, & ſic uerſum eſt caput in caudam. Et ſic patet, ꝙ iam celebratur factum ſtultorum, in quibus ſtultiores, & paruuli conſtituuntur Epiſcopi: ſed parum durantes cito deiiciuntur ſed iam quidam uiliſſimi recipiendo primum locum dignitatis obtinent in eccleſia: ſicut aliquis volens dominari, occupat ſedem Domini ſui: ſed Dñs nuptiarum veniens in die iudicii tali epiſcopo dicet. dagon, vel aſine, cur locum meum occupaſti, quare hanc dignitatem accipere præſumpſiſti: ſed quia locũ meũ occupare indignè præſumpſiſti. ideo te in nouiſſimum locum præcipito: & tunc tales ſuperbi in pęnis cum rubore incipient locũ nouiſſimum tenere. hæc Odo. Et nimirum quamuis talis nouiſſimum locũ tenere incipiet cũ rubore: nã, ut dicit Pariſ. in de uitiis. par. 6. malus prælatus eſt quaſi ſymia diaboli iuxta uerbum Bern. dicentis. Symia in tecto rex fatuus ſedẽs in ſolio: ſed ſymia inquit non eſt in tecto ad ſui honorem: ſed ad hominum deriſionẽm: ſic prælatus inhoneſtus deriſio hominum eſt, & quaſi prælatus eſt, ſed non uere prælatus. Vnde tali dici poteſt illud Iſa. 22. ad Sobnam præpoſitum templi. Quid tu hic, aut quaſi quis hic, q. d. ei, non es quid, ſed quaſi quid. Vnde Linco. dicto. 52. ſuper iſta duo. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſapientiam, & legem requiram de ore eius: quia Angelus Domini exercituũ eſt. Ex iſto inquit patet ꝙ ſacerdotes debẽt eſſe Angeli. i. nuncii inter Deum & homines, nunciando hominibus uoluntatẽ Dei, & niſi hoc myſterium ualeamus implere, quid erimus, non Angeli: ſed canes muti nõ ualentes latrare. Et quid ridiculoſius quam auarus uel mutus nuntius, per quem mittentis uoluntas nec aperitur, nec eis ad quem mittitur reddit̃ certior, cum tamen ſit nuntii officium, ut dimittentis uoluntate eum, ad quem mittitur, efficiat certum, & cum nuncii officium muto nõ iniungitur, niſi iniungens ſit ſtultus, & qui officium tale ſuſcipit præſumptuoſus: ſic patet, ꝙ qui talibus committunt curam animarum, argui poſſunt ſtultitiæ, & indignè curã ſuſcipientes præſumptionis & ſuperbiæ. hæc Linc. Illuſio. n. qua illudit̃ prælatus talis, quãdo aliis præficit̃, ut dicit Pariſ. ubi prius. Figurata eſt in illuſione Xp̃i, de qua legitur Matth. 27. Et exeuntes eũ clamidem coccineã circundederunt ei, & plectentes coronã de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius, & arundinẽ in dextera, & genuflexo ante illũ illudebant ei dicentes. Aue rex iudęorũ, & expuentes in eum, acceperunt arundinẽ & percutiebant caput eius. Omnia iſta ſpiritualiter fiunt indigno prælato qñ aliis præficitur. unde ueſte innocẽtiæ exuitur, & rapacitate, & crudelitate, quæ eſt uelut ueſtis coccinea ſanguine pauperũ cruentata, induitur. Vnde tales bene figurari poſſunt Dan. 7. per beſtiam, quã uidit Daniel aſcendentẽ de mari, quæ erat quaſi leena, & alas habebat ut aquilæ, & aſpiciebat Daniel, donec euulſę sũt alæ eius, & ſublata erat beſtia de terra, & ſtetit ſuper pedes eius quaſi homo, & cor eius dabatur ei. Spũaliter hæc beſtia ſignificat rapacem ſuperbum, qui quaſi leena, ſiue leo dr̃ propter eius crudelitatẽ. vnde pſal. Inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua, ut rapiat paupe ẽ. Alæ huius beſtiæ ſunt iactantia & præſumptio, quibus ſuperbus raptor tanq̃ duabus alis ſeipſum in malitia ſua exaltat: ſed alæ iſtæ indubitanter ab eo auferent̃, qñ Deus eum deponet, & auferet eũ de terra per mortẽ. Et tunc ſtabit ſuper pedes affectionis in hac uita, quia tunc non ſubleuabitur cum alis iactantiæ, & præſumptionis & cor eius quod in hac uita dabat̃ ſuperbiæ dabitur ei. Quia clarè percipiet ſtultitiã ſuæ ſuperbiæ. Vnde tunc tales miſeri ſuperbi meritò dicere poſſunt illud ſapientis Sap. 5. c. ſic dicentis. Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarũ iactantia, quid contulit nobis, tranſierunt omnia

nia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius,&c. Corona etiam de ſpinis plectitur ſuper caput eius:quia dignitatem multiplicando compunctio comitatur. unde omnis corona ſpinea eſt, quia non habetur dignitas abſque magno cruciatu:hæc enim corona acriter pūget ſuperbos in morte timore dęmonum concutiente: ſed acriter coram ſummo iudice iudicante, & adhuc accerrime in pœna æterna torquente. Arundo, quæ eſt exterius lucida, & interius eſt vacua in manu ponitur: quia talis potens eſt in alios, ſed in ſeipſo infirmiſſimus eſt, nulli vitio valens reſiſtere, genuflexo illi illuditur a miniſtris ſuis: quia ab eis uocatur dominus, quorum eſt in ueritate miniſter: cum ſollicitudo de victu, & veſtitu eorum ad ipſum pertineat. Ab eis etiam admodum Chriſti ſalutatur, qui frequēter mortem ipſius cum magno deſiderio deſiderant & procurant, miniſtri etiam ipſius in faciem eius expuūt, dum eum in facinoribus ſuis adulatione polluunt. Arundine etiam caput eius percutiunt, dum poteſtate ab eo accepta malè operando animam eius cedunt. Et ſicut etiam dicebatur Saluatori noſtro Ieſu Chriſto. Vah qui deſtruit templum Dei & in tribus diebus reædificat illud. Sic meritò tali iniquo pręlato dici poteſt. Vah qui deſtruis templum Dei, & nunq̃ reædificas illud. Templum enim Dei eſt populus chriſtianus, dicente Apoſtolo j. Corinth. 3. Templum Dei eſtis vos, & Spūſſanctus habitat in vobis. Et certe templum iſtud habendo reſpectum ad eius primitiuam fundationem: vt uidetur, iam per negligentiam prelatorum & ſuperiorum doloroſiſsimè eſt deſtructum. In cuius figura legitur j. Eſdræ 3. quando templum Dei deſtructum fuerat, & iterum nouiter erat reædificatum. plurimi de ſacerdotibus & leuitis & principibus patrum & ſenioribus qui viderant templum prius, cum ab antiquo fundatum eſſet, & hoc templum in oculis eorum flebant voce magna; memores gloriæ templi, vt dicit Lyra, quod in principio fundatum erat, reſpectu cuius iſtud nouiter reparatum quaſi nihil erat. Certe ſic modo flebile prçconium eſt dicere, uel cogitare, qualis eſt populus chriſtianus, qui eſſet templum Dei in comparatione ad templū, quod erat in primitiua eccleſia, qui deſpectis rebus caducis & mundanis honoribus pro amore Xp̄i uitam ſuam libentiſſime perdiderunt: ſed iam quaſi totus populus chriſtianus oblitus cœleſtibus gaudiis & Saluatoris beneficiis propter appetitum mundani honoris & dilectionis auaritiæ quam ſequuntur, euellitur a fundamento fidei Apoſtolorū & prophetarū, & ſciſmatibus, erroribus & hæreſibus flebiliter eſt diuiſus. unde Criſ. ope. imper. omel. j. ſuper illud Matt. 1. Salomō & Roboam in miniſterio Xp̄i fuerūt conſequenter & in miniſterio populi chriſtiani: nā cum ſint chriſtiani corpus Chriſti, recte vniuerſis populus chriſtianus accipiendus eſt Xp̄s. ſi Salomon fuit in miniſterio populi incipientis, Roboā uerò in miniſterio populi male finientis. Nam ſicut Salomon in principio eius bene agens proſperatus eſt, ſed circa ſenectutem Salomone iam peccante excitauit Dominus Zaram ſuper eum, & detruncauit ex parte modica regnum eius. In tempore Roboam abiicientis conſilia ſeniorum, & ſequentis conſilia iuuenum coetaneorum ſuorum ferè conſciſſum eſt regnum eius, intantum quod decem tribubus ſecedentibus, & proprium ſibi facientibus regem duo tribus remanerent tantummodo cum Roboam. Sic populus chriſtianus in primis quidem bene agens proſperatus eſt ſicut Salomon procedēte autem tempore cum cæpiſſet declinare populus chriſtianus a doctrina Chriſti & amore, quæ carnis ſunt & mundi quaſi filiā Pharaonis, quam diabolus princeps carnis & mūdi ſubminiſtrat ad tētationem chriſtianorum excitauit Deus ſuper populum chriſtianum ſpiritum ſciſmatis, & in primis debilitatus eſt populus chriſtianus quibuſdam ſciſmatibus, nouiſsimo autem populi chriſtiani quaſi in parte Roboam abundante iniquitate & charitate refrigeſcente plenius conſciſſus eſt populus chriſtianus, ita ut maxima pars chriſtianorum diuideretur in hæreſes, ut faceret ſibi proprios epiſcopos quaſi proprios rēges, & uix paucißimi chriſtiani remanerent in eccleſia Chriſti ſub Chriſto: & ſicut tunc Roboā abiiciēs conſilia ſeniorū, & coeta

neorum ſuorum ſequens cōſilia occaſionem præbuit diſſidio illi: ſic & circa finem ſęculi Epiſcopi relinquentes conſilia apoſtolorū, & prophetarum ſuorum ſeniorum ſecundum ꝙ conſiliati fuerant epiſcopos conuerſari debere, & epatum tractare, & ſequentes conſilia coetaneorū ſuorum, & iuuenū conſiliantium epm oportere diuitem fieri & ihoſpitalem, & timorē non habere, talia loqui, quæ plauſum moueant, dederunt occaſionem diabolo, præſciſsionum faciendarum, & non attendentes quod Dominus dicit. Si aūt cœperit diſpenſator dicere, quia Dn̄s meus moram facit, & cœperit caſtigare pueros & ancillas & manducare & bibere cū ebrioſis, veniet dominus eius in die qua neſcit, & hora qua ignorat, & diuidet eum. Item quod præcepit Petrus. non dominantes: ſed epiſcopatum tenentes. hęc Criſ.
12 † Et ideo hæc conſiderans B. Aug. In nullo inquit ſentio Deum ita iratū mihi, ſicut in hoc, ꝙ cum indignus eſſem poni ad remum, poſitus ſum in apice regiminis eccleſiæ: & tn̄, vt dicit Pariſi. de iſto Auguſtino legitur, ꝙ fugit ab omni ciuitate, quę non habebat epm, ne in Epm raperetur. Legitur etiam inquit Pariſien. de quodam priore Clareuallēſi Ganfredo nomine, ꝙ cū electus eſſet in Epm Tenaſenſem, & ab Eugenio Papa, & etiā ab Abbate ſuo Bernardo cogeret onus epiſcopatus ſubire, ipſe proſtratus ad pedes abbatis & cleri corū qui eum elegerunt ait. Monachus fugitiuus ſi me eijcitis eſſe potero, epiſcopus uerò nunquam. Cui laboranti in extremis quidam monachus ſibi chariſsimus aſsidens ait. Chare mi, quia nunc corpore ſeparamur, oro te, vt ſi potes ſalua voluntate diuina, ſtatum tuum mihi poſt mortem tuam reueles. Cui oranti poſt mortem eius coram altari apparuit Gāfredus dicens: Ecce aſſum Ganfredus frater tuus. Cui ille. Chare inquit mi quomodo eſt tecum. Cui ille, bene: ſed reuelatum eſt mihi a Deo, quod ſi promotus fuiſſem in Epiſcopum, damnatus fuiſſem. Vnde (ut ſupra dictum eſt) multi qui in ſtatu paupertatis iuſte & bene viuunt: cum ad dignitatem ſunt promoti, reddētes Deo malum pro bono grauius quam pauperes peccāt de quibus dicit propheta Hiere. 5. Ibo ad optimates, & loquar eis, ipſi uerò cognouerunt viam Domini & iudicium Dei ſui, & ecce magis hi ſimul confregerunt iugum, ruperunt vincula. De quolibet enim tali dicitur Iob 15. capitu. Tetendit aduerſus Deum manum ſuā, & contra omnipotentem roboratus eſt, cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus, ubi dicit gloſa. Contra Deum manum tendere eſt in operatione praua deſpectis Dei iudiciis perſeuerare. Contra Deum roboratur, quando proſperari in mala ſua actione permittitur. Erecto collo aduerſus Deum currit: dum ea quæ Deo diſplicēt, cum audacia perpetrat. Pinguis eſt ceruix, opulenta ſuperbia, affluentia rebus temporalibus. Vnde Hiere. 5. capitulo. Inuenti ſunt in populo meo impii inſidiantes quaſi aucupes laqueos ponentes & pedicas ad capiendos uiros, ſicut decipula plena auibus, ſic domus eorum interius plenæ ſunt omni dolo. Ideo uerò magnificati ſunt: ac etiam ditati, incraſſati ſunt & impinguati, & prætererunt ſermones meos peſsime. Cauſam uiduæ non iudicauerunt, cauſam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum & inopum non iudicauerunt. Nūquid ſup his nō uiſitabo dicit dominus Deus, aut ſuper gentem huiuſmodi non ulciſcetur anima mea, ſtupor, & mirabilia facta ſunt in terra, prophetæ prophetabant mendaciū, & ſacerdotes applaudebant manibus ſuis, & populus meus dilexit talia. Et ex iſtis patet per quantum peruerſi ſunt ſupe. bi peccantes in Deum inquātum ipſe eſt largitor, dum pro donis ſuis gratuitis ipſum deſpiciunt tanquam proditores grauiſsimi. Octauò ſuperbia deteſtanda eſt pro eo, ꝙ hominē decipit, excæcat, infatuat, in egeſtatem perducit, in finalem impœnitentiā redigit, & infernali incendio aptiſsimè præparat. De primo Augu. Superbia inquit meretur illudi, & omnes alii periculoſi errores ex ſuperbia proueniunt. Vnde ſuper illud Hieremia 49. Arrogantia tua & ſuperbia cordis tui decipit te. Dicit gloſa, omnis hæreticus arrogans: quia ſuperbia facit hæreticum & non ignorantia, quod patet ex hoc, quod hæreſis deſcriptiuè eſt dogma falſum cōtra ſcripturā ſacram pertinaciter defenſatum. Et quantum

ad

ad ſecundum, uidelicet quod ſuperbia hominem excecat, oſtendit beatus Bernardus, & ponitur 6. florum cap. primo. ubi ſic. Trahes inquit in oculo grandis eſt ſuperbia, & groſſa eſt ſuperbia in mente, quæ quadam complacentia ſui uana non ſana, timida non ſolida oculum mentis obſcurat, ueritatem obũbrat, ita ſi tuam occupauerit mentem, iam tu te videre qualis es, vel qualis eſſe potes, non poſsis ſentire, ſed qualem te amas, uel qualem te putes eſſe, uel ſperes fore. Quid deteſtandum amplius, quid grauius puniendum, quam ut uidens Deum cœli paruulum factum vltra apponat ſe magnificare homo ſuper terram. Intolerabilis ſiquidem impudentiæ eſt, ut ubi ſe ipſam exinaniuit maieſtas uilis vermiculus inflectitur & intumeſcat. Hæc ille. Item quod ſuperbus cęcus ſit patet ex hoc, ꝙ neſcit diſcernere inter aliquid & nihil, putans ſe aliquid magnum eſſe, cum nihil ſit in ualore, iuxta uerbum Apoſtoli dicentis. Qui putat ſe aliqd eſſe cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Gala. 6. Item Linconien in de oculo morali, cap. 32. Superbus inquit cæcus eſt: cum ſeipſum eſſe hominem non cognoſcit, homo enim ab humo dicitur, ſi autem homo ab humo ſe eſſe bene cognoſcere, inſtar terræ, quæ elementorum infima eſt, nouiſsimum locum tenere contenderet, & ſe humiliando infimum reputaret. ideo ſignanter Dominus, quando oculos cæci nati aperuit, ſuper oculos eius lutum liniuit. Ioannis 9. cap. Per cæcum natum ille congrue deſignatur, qui de ſuo origine, uel bonis naturalibus inaniter glorians excęcatur, quaſi lutum ideſt vtilitatem humanæ originis, atque finis mentis ſuæ oculis ſuppoſuerit depræſſo timore excęcantis ſuperbiæ humiliabitur & videbit. Hæc Linconien. Cuilibet enim tali ſuperbia excæcato dicitur Apoc. 3. cap. Dicis, quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo & neſcis: quia miſer es, & miſerabilis & nudus, & pauper & cęcus. Et quantum ad tertium. ſ. quod ſuperbia hominem infatuat, teſtatur Apoſtolus ad Romanos j. Dicentes ſe ſapientes ſtultifacti ſunt. Item prouerbiorum 11. Vbi humilitas ibi ſapientia. Igitur a contrario, vbi ſuperbia, ibi ſtultitia. Vnde Aug. in de abuſionibus. abuſione 8. Quid inquit ſtolidius fieri poteſt, quam illũ, qui per infimam miſeriã velut in terra abiectus, & extremus & humilis incedere & contriſtari debuerit ſuper ſolio ſuperbiæ timore inflatam mentem cõtra Deum erigere. Per quod uitium lapſi angeli corruerunt, qui in ſummo cœli conditi erant culmine. Cauendum eſt pauperibus, nedum per neceſsitatem regimen terræ Dei prætereunt. Per mentis imprudentiam etiam cœlorum regna amittãt, cum enim Dei diſpenſatione paupertatem neceſſariam acceperunt, in ipſorum arbitrio penderet, vtrum pauperes ſpiritu ſint, non quibuſcũque namq; pauperibus cœli regnum permittitur: ſed tãtũmodo quibus diuitiarum inopiam animorum humilitas comitatur, pauper. n. humilis pauper ſpiritu appellatꝰ, qui cum egenus foris cernitur, nunq̃ in ſuperbia eleuatur, qm̃ ad appetẽda regna cœlorum plus valet mentis humilitas, q̃ præſentiũ diuitiarum temporalis paupertas. Etenim humiles qui diuitias bene poſſeſſas habent, pñt pauperes ſpũ uocari, & ſuperbos nihil habentes nõ dubium contingit beatitudine paupertatis priuari. Hæc Auguſt. Item fatuitas ſuperbi patet ex hoc, quod ipſe elegit manſionem ſuam in loco infęlicißimo: locus. n. infęliciſsimus eſt mons ſuperbiæ. Et hoc quadruplici ratione. Prima ratio eſt, quod bonæ conditiones, quæ ſolent eſſe in cæteris montibus, in monte ſuperbiæ deſunt, cæteri enim montes cœlo ſunt viciniores aliis uallofis: ſed mons ſuperbiæ remotiſsimus eſt a cœlo: maximè enim diſtat ab humilitate: cũ ſuperbia & humilitas ſint contraria. Contraria autem maximè diſtant inter ſe. in cœlo autem non fit uia niſi per humilitatem. Vnde experientia docẽte ſi quis montem vellet aſcendere excelſum, opotteret eum omnino ſeipſum inclinare: nam ſi erectus incederet ſtatim deorſum caderet. Sic ſpũaliter, qui voluerit montẽ cœli aſcendere, oportet eum per humilitatẽ ſe inclinare: quia in erectione ſuperbiæ cadit in infernũ. In cuius rei figura legitur j. Reg. 14. c. ꝙ Ionathas aſcendit cliuũ montis reptãs manibus & pedibus & armiger eius poſt eum. Spũaliter Ionathas ſignat Chriſtũ, qui aſcẽdit in montem cœli: prius tamen

manib' & pedibus affixis cruci, armiger eius, qui ſequitur eum, eſt quilibet chriſtianus, qui in perfecta humilitate & pœnitentia ſequitur veſtigia Chriſti. Iuxta conſilium eiuſdem dicentis Matth. 16. cap. ſic. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, & tollet crucem ſuā & ſequatur me. Et quilibet talis ſi ſic perſeuerauerit vſq; in finem finaliter cacumen montis cœli indubitanter aſcendere. Sed illi qui nituntur aſcendere erecti per ſuperbiam nunquam ad cacumen montis cœli peruenient: ſed potius cadent retrorſum in profundū inferni. Dicente enim Chriſto Matth. 11. capit. Diſcite inquit a me quia mitis ſum & humilis corde, & ſic inuenietis requiem animabus veſtris. Item Matth. 18. Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli non intrabitis in regnum cęlorum. Itē cuilibet humili dicit Dominus Apocal. 3. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poterit claudere: quia modicam habet virtutem, id eſt humilitatem. Sic econtrario poteſt dicere ſuperbo. Ecce dedi coram te oſtium clauſum, quod nemo poteſt tibi aperire: quia maximum habes vitium id eſt ſuperbiam. Vnde Pſalmiſta. Emundabor a delicto maximo, id eſt a ſuperbia. Item Hieremia 31. Si oſculatus ſum manum meam, id eſt ſi tractauero opera mea cum ſuperbia, ꝙ eſt iniquitas maxima. Vnde Pariſienſis. In manu inquit intelligitur operatio, in oſculo uerò quod eſt contactus oris, intelligitur propriæ actionis laudatio: Vnde ore quaſi continguntur res, quæ laudatur. Hæc ille. Montes etiā fortiores ſolent eſſe cæteris locis, eo ꝙ hoſtes non habent ad eos de facili acceſſum. Sed ad montem ſuperbiæ omnes hoſtes ſpirituales, & vitia & dæmones facillime accedunt. Vnde Eccleſiaſt. 10. Initium omnis peccati ſuperbia qui tenuerit eam adimplebitur maledictis, & ſubuertet eum in finem. Item montes ſolent eſſe mundi & ſani: quia illic confluere ſordes non poſſunt: ſed mons ſuperbiæ immundior, & minus ſanus eſt cæteris locis. Vnde quaſi contra naturam ad montem illum omnes ſordes uitiorum confluunt. Vnde & mons iſte peſtifer eſt ſecundum illud Hiere. 41. Ecce ego ad te mons peſtifer, qui corrumpis vniuerſam terram. De habitantibus enim in hoc monte dicit pſalm. Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt, ſcilicet Deo & hominibus ſuperbia eſt. unde vnus ſuperbus odio habet alium, & eius ſuperbiam: cum tamen duo ſuperbi velut fratres ſunt, quia eiuſdem patris filii ſunt, ſcilicet diaboli, dicente Chriſto Ioan. 8. Vos ex patre diabolo eſtis. Secunda ratio quare mons ſuperbiæ locus infęliciſsimus dicitur, eſt: quia omnia bona montem ſuperbiæ fugiunt. Eſt. n. mons Gelboe, de quo dr̄ 2. Reg. 1. Montes gelboe nec ros, nec pluuia veniet ſuper uos. vnde non recipit mons iſte rorem gratiæ, nec pluuiam cęleſtis doctrinæ, quia ſuperbi incapaci ſunt eruditionis, uel correctionis. Vnde Iſido. in de ſummo bo. lib. 3. c. 11. Nunquam inquit conſequuntur legendo perfectam ſcientiā arrogātes: nam quamuis ſapientes in ſuperficie videantur emedullitus tamen veritatis archana non tangunt: quia ſuperbiæ nube præpediuntur. Semper. n. ſuperbi quærunt, legunt, & nunꝗ inueniunt. Vnde 2. ad Thimo. 3 Semper addiſcentes & nunꝗ ad ſcientiam punientes, diuinæ legis penetralia humilibus & bene ad Deum intrantibus patent: prauis autem atque ſuperbis claudūtur. Nam quamuis diuina eloquia clauſa ſunt atq; occulta, dum ſermo Dei fidelibus lux eſt: reprobis autem atq; ſuperbis quodammodo tenebreſcit: & unde illi illuminantur, inde iſti excæcantur. hæc ille. Itē Criſoſto. ope. imper. omel. 18. Infideles inquit & non timentes Deum inueniunt ſcientiam legendo & ſtudendo: ſed non illam, quæ ex Deo eſt, quæ per Spiritum Sanctum datur, ſed hanc quæ ex natura eſt carnali, quæ per exercitationem carnis acquiritur. Vnde ſicut dicit Bern. & ponitur 7. florum c. 39. Alia eſt ſcientia mūdi, quæ docet vanitatem, & alia eſt ſcientia carnis, quæ docet voluptatē, illa tanꝗ nobis pater eſt, & iſta tanꝗ mater nobis. Sicut. n, mater filio ſuo ſemper optat quietem, vt & omnem prorſus laborem claudat a filio ſuo. Sic caro incraſſata, dilatata, impinguata, nec minimis ſemper digitis patitur ſe contingi. Et ſicut pr̄ vult filiū ſuū huc illucque diſcurrere, vt diſcat & magnificetur: ſic & mundus uult hominem multis laboribus intricari, vt habeat unde ſuperbiat.

perbiæ. unde inflectur, & decipiat de uanitate in idipſum. Et ſicut dicit Iſidor. in de ſummo bono, lib. 3. c. 13. Nihil aliud agit amor mundanæ ſcientiæ, niſi extollere hominem laudibus. Nam quanto inquit fuerint maiora litteraturæ ſtudia, tanto animus arrogantiæ faſtu inflatus maiori intumeſcit iactantia. Sed teſte Apoſt. Iacob. 3. Non eſt iſta prudentia de ſurſum deſcendens, ſed terrena animalis & diabolica, de qua inquit Apoſt. 1. Cor. 1. ſcriptũ eſt. Perdam ſcientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo: ſcientiam. n. ueram de ſurſum deſcendentem nunq̃ acquirunt voluptuoſi ſuperbi. Nam ut dicitur Sap. j. In maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

13 † Pro quo notandum, ꝙ ſpecialiter duæ ſunt cauſæ ſiccitatis montis ſuperbiæ, & quare mons ſuperbiæ nõ ſuſcipit pluuiam doctrinæ celeſtis. Vna cauſa eſt: quia mons iſte ſituatus eſt in latere aquilonis. i. in malignitate diaboli. Iuxta illud quod dicit primus ſuperbus Iſa. 14. cap. Sedebo in monte teſtamenti in latere aquilonis. Ventus verò aquilonis diſsipat pluuias: vt dicitur Prouerbio. 25. i. malignitas diaboli. A quo aquilone pandetur omne malum, vt dicitur Iere. 1. Diſsipat pluuias doctrinæ uerbi Dei. Iuxta illud Luc. 8. ca. Veniet. n. diabolus & tollet verbum Dei de cordibus eorum, ſcilicet ſuperborum, ne credentes ſalui fiant. Alia cauſa ſiccitatis quæ eſt in monte ſuperbiæ eſt latitudo ipſius montis: Aquæ enim in montem non aſcendunt: ſed potius deſcendunt de monte. Sic aquæ gratiæ & doctrinæ confluunt ad loca humilia. unde pſalm. Inter medium montium pertranſibunt aquæ. Tertia ratio, quare mons ſuperbiæ dicitur infęlicisſimus locus, eſt hæc: quia omnia bona opera, quæ in illo mõte ponũtur, ſunt in periculo perditionis. Vnde ſicut theſaurus aliquis in monte poſitus quaſi publice uiſui omnium tranſeuntium per uiam exponitur. & ideo mirum non eſt, licet a latronibus furetur, ſeu rapiatur. Sic, ut dicit beatus Gregorius ſuper euangelia omelia undecima. In præſenti uita quaſi in uia ſumus, qua ſcilicet ad patriã pergimus. Magni autem ſpiritus iter noſtrũ quaſi quidam latrunculi obſident. deprædari igitur deſiderat, qui theſaurum ſuum publice in uia portat. Hoc autem dico, non vt ipſi opera noſtra non videant, cum ſcriptum ſit Matth. 5. Luceat lux ueſtra coram hominibus, vt videant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. Sed per hoc quod agimus laudes exterius non quęramus humanas. Sic autem opus fit in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt de bono opere proximis præbeamus exemplum: & tamen per intentionem, qua Deo ſoli placere quærimus, ſemper optemus ſecretum. hæc Gregorius. Vnde, ut dicit Iſidorus in de ſummo bono, libro 3. capitulo 23. Virtutes ſanctorum per oſtenſionis appetitum domino demonum immundorum ſubiiciuntur: ſicut Ezechias rex, qui diuitias chaldeis per iactantiam oſtendit. Et ideo illas perituras per prophetam Iſaiam audiuit, ut ſignaret Dei ſeruum uirtutes ſuas dum uaneglorię ſtudio prodiderit, perdere, & ſtatim dæmones ſuorum operum dominos facere, ſicut ille ꝑ oñſionem chaldeos rerũ ſ[illegible]arũ dños fecit: ut patet 4. Re. 21. hæc ille. Quarta rõ, quare mõs ſuperbiæ locus infęlicis. nũc dr̃, eſt ꝑ p multiplex malũ, ꝙ in mõte illo legitur cõtigiſſe. Quorũ primũ eſt in mõte lucifer q̃ erat pulcherrimus angelus factus eſt uiliſsimus diabolus. vñ Ber. quẽ ĩquit ſequimini miſeri hoïes, quẽ ſequimini, an nõ videtis ſathanã tãq̃ fulgur de cęlo cadẽtem. Nõne ſuꝑbia mõs eſt, i quẽ aſcẽdit angelus & factus eſt diabolus. Itẽ Aug. ſuꝑ pſ. Suꝑbia inqt angelũ fecit diabolũ: hũilitas uerò hoïem Deũ. Scd̃m malũ, qd̃ in mõte ſuꝑbiæ cõtigit eſt. In mõte n. illo primus hõ uoluit eẽ ſciẽs ut Deus, & inſciꝰ factus ẽ ut pecus. uñ Ber. Porrò ĩqt aĩalia dicerẽt, ſi loqui phas eſſet. Ecce Adã factus eſt quaſi unus ex nobis, & iõ ꝓpheta dicit in pſ. Hõ cũ in honore eẽt nõ intellexit, cõparatus ẽ iumẽtis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. Tertiũ malũ eſt, qd̃ in mõte iſto turris fortiſsima Babilonis erat ſubuerſa, & lingua hebraica cõfuſa, & ĩ 72. linguis diuiſa: ut patet Gen. 11. c. Quartũ malũ eſt, qd̃ de mõte iſto pharao rex cũ toto exercitu ſuo p̃cipitatꝰ ẽ & ſubmerſus mari rubro, ut patet Exò. 14. Quintũ malũ

eſt, quod in monte iſto terra aperiens os ſuum Chore, Dathan, & Abyron cum ſuis complicibus in infernum corporaliter deglutiuit: vt patet Nume. 16. Sextum malum eſt, ꝙ in mõte iſto quatuordecim millia hominum & ducentos de maioribus leuitarum ignis de cœlo deſcendens combuſsit, vt patet Num. 17. Septimum malum eſt, quod in hoc monte magna vindicta contigit regi Sauli. vnde in monte iſto deiectus eſt de regno ſuo, dicente ſibi Samuele j. Regum 15. Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex ſuper Iſrael. In monte etiam iſto Saul factus eſt demoniacus. Vnde j. Regum 18. Inuaſit ſpiritus malus Saul regem. In monte etiam iſto Saul, & filius eius Ionathas interfecti ſũt, ut patet 2. Regum j. Octauum enim malum eſt, ꝙ in monte iſto ille gygas fortiſsimus Golias interfectus eſt ab adoleſcente Dauid, & proprio gladio decapitatus eſt, ut patet 1. Regum 17. Nonum malum, in monte enim iſto Roboam filius Salomonis populum ſuum rebellantem perdidit, intantum quod de duodecim tribus decem tribus receſſerũt ab eo uſq; in præſentem diem, ut patet 3. Regum 12. Decimum malum eſt, quod in monte iſto rex Dauid ꝑdidit de populo ſuo ſeptuaginta millia infra triduum manu angelica occiſa; vt patet 1. Paralypo. 21. Vndecimum malum eſt, ꝙ in monte iſto Abſalon filius Dauid per pulcherrimos crines capitis ſui eſt in arbore ſuſpenſus & corpus eius tribus lanceis perforatur, & effuſa ſunt omnia uiſcera eius: vt patet 2. Regum 18. Duodecimum malum eſt, ꝙ in monte iſto ille potentiſsimus princeps Holofernes in medio exercitus ſui cum ſuo proprio pugione, ſiue gladio eſt a muliere decapitatus, ut patet Iudith 13. Decimumtertium malum eſt, quod in monte iſto ille dux ſuperbiſsimus Amon ſuſpenſus eſt in eodem patibulo, quod parauerat per Mardocheo: ut patet Heſter 7. Decimumquartum malum eſt, ꝙ in monte iſto de exercitu Sennacherib regis Aſsyriorum vna nocte Angelus Domini occidit centum octuagintaquinque millia, & ipſemet Sennacherib cũ in templo oraret Nerath Deum ſuum, a ſuis propriis filiis interfectus eſt: ut patet Iſa. 37. Quindecimum malum eſt, quod in monte iſto Nabuchodonoſor rex depoſitus eſt de ſolio ſuo, & transfiguratus eſt in ſimilitudinem bouis comedentis fœnum, & eiectus eſt ab hominibus cum brutis animalibus, ut bos fœnum & herbas comedit: vt patet Dan. 4. Decimumſextum malum eſt, ꝙ in monte iſto rex Antiochus in tãtam miſeriam deiectus eſt, quod humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei uirtutem in ſemetipſo conteſtans, ita ut de corpore eius vermes ſcaturirent, ac uiuente in doloribus carnes eius effluerent, vt propter odorem etiã illius & fœtorem exercitus eius grauaretur, & qui paulo ante ſydera cœli contingere ſe arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare: vt patet 2. Macha. 9. In monte enim ſuperbiæ nedum hæc prædicta mala contigerunt, ſed etiam in monte illo generatur omnis inobedientia, omnis præſumptio, omnis pertinacia, omnis contentio, omnis hæreſis, imo & omne peccatum. vnde Eccleſiaſt. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. De quarto enim ſupradicto. ſ. egeſtate, in quã ſuperbia hominem intraduxit, loquitur Linc. in quodam ſermone vbi ſic inquit. Conſideranda inquit ſunt omnia, quæ per peccatũ primi parentis intrauerunt in mundum, quibus eget ad ſuſtentationem, hæc vita facta pœnalis & miſera per peccatum, qualia ſunt corporis indumenta & ædificia, proprietates poſſeſsionum, apparatus artificioſus, cibariorum præparatio curioſa & huiuſmodi. Si enim nõ peccaſſet homo, non habuiſſet corpus pœnas, nec fuiſſent huiuſmodi neceſſaria in ſtatu paradiſi, vbi nec gelu, nec æſtus vreret, nec aeris intemperies moleſtaret: ſed herbæ ſeminales & arborum fructus victum ſimplicem præſtarent, de his namque huic vitæ ſuſtentandæ neceſſariis, quæ per peccatũ inducta ſunt, quaſi de ligamentis vulnerum ſemper eſt dolendũ, & medico hæc uulnera colliganti gratias referendum. Pœnalitas. n. & mortalitas carnis peccatricis vulnus eſt inflictum per peccatum, & hæc ſubſidia huius vitæ, quæ non fuiſſent in paradiſo, ſunt uelut quædam ligamenta & fomenta noſtrorum uulnerum, quæ gratuite nobis

bis prouidit & contulit clementia Saluatoris. & ideo ſicut vulneratus de ligamentis & fomentis vulnerum non ſuperbit: ſed magis humiliatur, nec utitur eis ad voluptatem: ſed ſolum ad neceſsitatem, ſemper dolens, quòd talibus eget adminiculis, & ſemper gratias agit medico curanti, & ſic omnia huius uitæ ſubſidia, quæ peccatum intrauerunt, nobis eſſe debent non ſuperbiendi, ſed humiliationis materia, indigentiæ & neceſsitatis ſuppletio & fomentum non uoluptatis delectatio, uel ſuperbiæ incitamentum: ſed doloris commemoratio & materia gratiarũ actionis. In initio quoque horum conſiderandum eſt propter quem finem, propter quam neceſsitatem a miſericordi medico illud nobis conceſſum eſt, & nihil aliud, in aliquo horum quærendum eſt, quàm finis & iuuamẽtum, ꝑ ꝗ quod cõceſſum eſt, ut uidelicet in aliquo nihil ſit ocioſum, nihil curioſũ nihil ꝑnicioſum. vñ Gre. Veſtimẽtũ (inquit) tale ſit, quòd frigus arceat, & confuſionem nuditatis operiat, nec aliud a ueſtimento expectatur, niſi quòd faciat hæc duo, propter quæ ſola conceſſum eſt nobis in remediũ noſtri vulneris. Similiter & domus talis ſit, quæ ſalubriter arceat aeris intemperies obſiſtendo imbribus & caumatibus, uentorum flatibus, & ſolis ardoribus. alijsque moleſtijs ex intemperie accidentibus. In libro etiam curetur, nõ quod uiſum paſcat corporis, ſed intellectum mentis, quaſi qui propriè & diſtinctè figuratis apicibus facilis ſit ad legendum, non curetur an pulcer ſit ad contuendum, ſed quòd defectum memoriæ ſupplere poſsit, & non prouocare cupiditatem. In cuius pagina legatur ſapientia, & non in coopertorio ſerico, & firmaculis aureis curioſitas ſuperuacua. hæc ille. ſcilicet Lincon. Et quantum ad quintum ſupra tactum, uidelicet, quòd ſuperbia hominem in finalem impœnitentiam redigit, teſtatur beatus Bernardus. 6. florum: c. 1. ubi ſic. Superbiã (inquit) impœnitentia concomitatur: elatum enim cor durum & expers eſt pietatis, ignarũ compunctionis, ſiccum ab omni rore gratiæ ſpiritualis. Scimus autem ſuperbis non eſſe partem, uel ſocietatem in ſorte Angelorũ. q̃d tu ſuperbis terra & cinis, ſuperbientibus Angelis Deus nõ pepercit, quãto magis tibi putredo & uermis, nihil ille fecit, nihil operatus eſt: ſed tantum cogitauit ſuperbiam, & in momẽto, & in ictu oculi irreparabiliter præcipitatus eſt, & ſi ſic actum eſt cum Angelo, quid de me me erit terra & cinere. ille in cœlo intumuit, ego uerò in ſterquilinio, q̃s me intolerabiliorem in diuite ſuperbiam, quã in paupere ducat. fugite igitur ſuperbiã quæſo fratres mei, quæ tam velociter. ipſum quoque luciferum cunctis ſideribus clarius emicantem æterna caligine obtenebrauit. Superbia enim non ſolum Angelum: ſed Angelum primum in diabolum commutauit. certi eſtote, eum qui Angelis nõ pepercit, nec ſuperbis hominibus parciturum. Non eſt contrarius ſibijpſi, non eſt perſonarum acceptor Deus, ſimilia ſunt ſemper iudicia eius, ſola ei placet ſiue in Angelo, ſiue in homine humilitas. hæc Gregorius. Et quantum ad ſextum ſupra tactum, uidelicet, quòd ſuperbia hominem infernali incendio præparat, teſtatur Pariſ. in de uicijs, part. 6. ubi ſic: Superbia (inquit) arefacit hominem, & omnia bona, quæ in homine ſunt, & quaſi præparat eum infernali incendio. Vnde Eccleſiaſt. 6. Non te extollas cogitatione animæ tuæ uelut theſaurus, ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiã, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinqueris uelut lignum aridum in heremo. Super quo Pariſ. Ex elatione (inquit) eliditur uirtus corporis, quandoque quia elatus homo præſumit opus, q̃d ſupra uires ſuas eſt. Vnde rupturam quandoque incurrit, uel debilitatem tantam, quòd inutilis efficitur: ſed frequentius uirtus animi eliditur: per elationem enim debiliorem ſe inuenit homo ſæpe, poſtquã ſe de aliquo opere extulerit. Et exemplum de hoc habemus in Petro Math. 26. qui ſe extulit ſuper omnes alios Apoſtolos dicens. Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego non ſcandalizabor: ſed tamen paulò poſt ualde debilem ſe inuenit, ut patet Mat. eodem capitulo. Similiter & folia & fructus comedit, dum quo ad meritum uerba, & opera hominis conſumit. Nam ipſa eſt quæ hominem, & bona hominis quaſi imperceptibiliter occidit. Vnde dicitur Iob. 18. Conſumat brachia illius

pri-

primogenita mors. Gloſa. Primogenita mors eſt ſuperbia. Iuxta illud Eccleſiaſt. 10. Initium omnis peccati ſuperbia. Hæc Pariſien. Itē idē in eodē libro, ubi agit de præſumptione. Deus (inquit) a præſumptuoſo auxilium ſuum ſubtrahit, & abſtracto Dei auxilio homo in bono non proficit, ſed tandem in malum corruit. Vnde quantum ad primū, ſcilicet quòd Deus a præſumptuoſo auxilium ſuum ſubtrahit, patet ex illo Iudith. 6. cap. Domine oſtende, quia non derelinquas præſumentes de te, & præſumentes de ſe, & de ſua uirtute glorіantes humilias. Et quantum ad ſecundum, ſcilicet, ꝙ abſtracto Dei auxilio homo in bono non proficit, patet ex illo Auguſtini dicentis. Multos impedit affirmatæ præſumptionis infirmitas. Et quantum ad tertium, ſcilicet de ruina, quā facit præſumptio, exemplum habemus de Petro Apoſtolo, qui uilius cæteris corruit, quia præ cæteris magis præſumpſit. Vnde de eius præſumptione habetur Lucæ. 22. quando dixit. Domine paratus ſum tecum & in carcerē & in mortem ire. De ruina enim eius habetur Mat. 26. ubi legitur, quòd ad uocem unius ancillæ negauit ſe cognoſcere Chriſtum dominum ſuum. Hæc Pariſien.

14 † Nonò deteſtanda eſt ſupbia pro eo, ꝙ multis uilibus & rebus inutilibus aſsimilatur. Primo. n. aſsimilaī ulceri peſsimo, ſiue vulneri corrupto. Vñ Ber. 6. florū. c. j. Grauis (inqt) labor ſuperbia, hoc eſt: quia non recipit diſciplinam, curari renuit, medelam non ſuſtinet. Vlcus enim peſsimum eſt, quod non ſummis digitis ſaltem patitur attrectari. vnde Pariſ. in de uitijs parte. 6. Si ſani (inquit) tactu digitorum inuicem tangant, non murmurant, quia dolorem aliquem non ſentiunt: ita etiam & in uirtutibus perfecti, ſi ſeinuicem corripuerint ad reddendas contumelias inuicem nō erumpunt: quia vulnus uitiorū in corde ſuo non gerunt, ſi aūt vulnerati inuicē tactu digitorū in vulnere tacti fuerint, murmurāt: ac ēt præ magno dolore clamant: quia dolorē ſentiunt, ita & uitioſi & ſpecialiter ſuperbi quique ſeinuicem corripuerint ad reddendas contumelias, ſibimet mox aſſurgunt dicendo unuſquiſque alteri. Hæc & tu ſimiliter facis: nam unuſquiſque de tactu corruptionis aliquem dolorē ſentit in corpore ſuo de vitio, quod gerit ipſe in mente ſua. vnde beatus Antonius uir ſanctus audiens famam ſanctitatis cuiuſdam monachi, uolenſque ſcire, ſi ferre poſſet contumeliam iniurijs eam aggreſſus eſt: qui cum intellexit, quòd tolerare non potuit, ait illi. Similis es domui a floris floribus depictæ: intus uerò ſcorpionibus plenæ: ſciebat enim, quòd ſi immunis a vulnere peccati fuiſſet, de tactu correptionis non murmuraſſet. Item experientia docente ſicut recenter vulneratus permittit ſe tangi, & vulnus ſuum inueſtigari: ſed poſt tertium diem quando intumeſcit non ſine magno dolore in vulnere tangitur. Vnde Gen. 31. Die tertia quando grauiſsimus dolor vulnerum erat, acceptis gladijs duo filij Iacob Symeon & Læui fratres Dinæ ingreſsi ſunt vrbem cōfidenter, & Emor & Sichem pariter necauerunt. Sic vulneratus peccato in ſua recentia cito curatur: ſed poſt tertium diē quandò vulnus peccati, ſcilicet ſuperbia tumeſcit, & uix permittit ſe tangi: quia quaſi intolerabilis eſt correptio, uel ſanatio peccatorum poſt tres dies: iſti enim dies ſunt peccati perpetratio, peccandi conſuetudo, & peccandi obſtinatio. Poſt enim iſtum tertium diem peccator in tantum ſuperbia intumeſcit, quòd ſe ꝑ correptionem tangi non permittit Vnde Prouerbiorum. j. Exoſam habuerunt diſciplinam, timorem domini non ſuſceperūt, nec acquierunt conſilio meo: ſed detraxerunt correctioni meæ uniuerſæ, comedūt igitur fructus viæ ſuæ, ſcilicet damnationis & pœnæ æternę. Secundò ſuperbus aſsimilatur ſepulcro dealbato, quod extra eſt pulcrum, ſed intus omni ſpurcitia plenum. Nam ſicut tale ſepulcrum ſi frangatur, ſtatim latens ſpurcitia manifeſtatur. Sic ſuperbi hypocriti ſi per aliquam contumeliam eis illatam tanguntur, ſtatim per impatientiam franguntur, & quid interius lateat per rancoris verba manifeſtè oſtendunt. Vnde Bernar. Qualis (inquit) quiſque apud ſe lateat, illata contumelia manifeſtat. Tertiò aſſimilatur ſuperbus aquæ lutoſæ, & corruptæ vnde ſicut aqua clara, in qua nulla eſt immundicia, quando mouetur, non efficitur turbida.

Sic

Sic homo humilis nudam habens conſcientiã aqua gratiæ plenam. Et ſi aliquando moueatur a malis per iniuriam, ſcandalum, vel detractionem: propter hoc tamen non efficitur per impatientiam turbidus: ſed homo ſuperbus immundam habens conſcientiam fetida, & inueterata malitiæ aqua plenam, ſi modicum, ſcilicet per charitatiuam reprehenſionem tangatur, ſtatim turbatur, & impatientiam mouetur, iram & uindictam. Quartò aſsimilatur ſuperbus lumini, quod de nocte apparet, & nõ in die, de quale lumen haberet uermes, qui dicuntur noctilucę, & ſquamæ piſcium, & ligna putrida, quæ uocantur a philoſopho. 2. de anima textu commenti. 86. lucida innominata: vnde ſicut talia ſolum in nocte apparent lucida & pulcra: ſed in die putrida & abhominabilia. Sic certè ſuperbia vanitatem mundi ſequentes apparent nunc pulcri & clari & lucidi, dum nox eſt ignominiæ & culpę, ſed in futuro, quando omnia erunt aperta, tenebroſitas eorum manifeſtiſsime apparebit, & bene poſſunt tales ſuperbi uocari lucida innominata, pro eo quòd nomina eorum non ſunt ſcripta in libro uitæ, ut patet Lucæ. 16. capitulo, de diuite epulone qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, ſed tandem eſt ſepultus in inferno. Quinto aſſimilatur ſuperbus leproſo, quia ſicut leproſus turgidus eſt & inflatus, ſic ſuperbus turgidus eſt, & inflatus ad modum bufonis, & maxime quando tangitur aliqua correptione. Vnde ſuperbi ad modum bufonis portant ſemper uenenum detractionis in ore, ut interficiant ſpecialiter eos, qui eorum vitia reprehẽdunt. De quibus pſalmiſta. Venenum aſpidum ſub labijs eorum. Vnde & legitur. 2. Paral. 26. de Ozia rege, ꝙ poſtquam eleuatum eſt cor eius percuſſus eſt lepra. Sextò ſuperbus aſsimilatur ſtomacho fetido uento pleno. vnde ſicut ſtomachus uentoſitate plenus, ſiue inflatus eructuare ſolet fetorem, ſic homo inflatus ſuperbia eructat fetentem clamorẽ damnationis, ſcandali & detractionis ſuorum proximorum. Vnde Eccleſiaſt. 11. ca. Sicut eructat præcordia ferentium, ſic etiam cor ſuperborum, & ſicut proſpector uidens caſum proximi ſui: bona enim in mala conuertens inſidiatur, & in electis ponit maculam. Et ſicut eructatio ſtomachi ſignum eſt uentoſitatis interioris, ſic ut dicitur in florario Barth. titulo de ſuperbia. Signa enim ſuperbiæ cordis interioris ſunt, clamor in locutione, rancor in reſponſione, amor in ſilentio, in hylaritate diſſolutio, furor in triſtitia, honeſtas in imagine, & in honeſtas in actione. Superborum quippe mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias ualida: ſed ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra: ſed ad lacerandos alios importuna: ad ea autem quę facere debet, & præualet ignara: ad ea autem quæ nec facere debet, nec etiam pręualet parata. Et in eo facto quod ſponte non appetit, nullis exhortationibus flectitur: ſed ad hoc, quòd latenter deſiderat, quærit ut cogatur, quæ dum metuit ex deſiderio ſuo uiſcere, optat uim in ſua uoluntate tolerare. Hæc Barthol. titulo ubi ſupra. Septimo aſsimilatur ſuperbus miluo excecato. Vnde ſicut pueri capientes miluum oculos expellunt, & eum in altum volare permittunt, qui hincinde euagans in altum ſe erigit quouſque præ laſsitudine ad terram cadens quaſſato corpore moritur. Sic ſpiritualiter: cum proſperitatis fortuna ſuperbus acceperat, ſtatim oculos excecat mentales, qui tunc hincinde circa illicita euagantes ualeant, ut ſeipſos ſemper altius & altius in ſtatu, & dignitate mundana exaltent: ſed tandem in ſuperbia laſſati ſubito ad terrã cadunt per mortem corpore, & in anima ad pœnam ęternam. Vnde quemlibet talem ſic alloquitur beatus Bernar. 3. florum. ca. ultimo. Aſcendat (inquit) ſuperbia tua ſemper, ſeque re regem tuum, omne ſublime uideant oculi tui, feſtina multiplicare præbendas, inde ad archidiaconatus euola, deinde ad epiſcopatum aſpira, ne ibi quidem habiturus requiem, quã do ſic itur ad aſtra, quo progrederis miſer, an neſcis ut ab altiori gradu ſit caſus grauior, neque ſic paulatim decides: ſed tanquam fulgur impetu uehementi, & quaſi alter ſathanas ſubito deijcieris. Hæc ille. Vnde de tali dicitur Iob. 21. Ducunt in bonis dies ſuos,

ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. ubi meritò dicent illud Sap. 5. Laſſati ſumus: uiam autem domini ignorauimus, quid profuit nobis ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid cõtulit nobis, tranſierunt omnia illa tanquã vmbra. Octauò ſuperbus aſsimilatur mari: quia ſicut in mari multi ſiunt fluctus, & mirabiles elationes per ingreſſum modici uenti agitantis: ſed qualitercunque fluctus maris eleuentur: tamen ſtatim poſt iterum deprimuntur. Sic ſpiritualiter ingrediẽte uento ſuperbiæ in corda hominum multi fiunt fluctus & mirabiles elationes uanitatis. Vnde pſ. Mirabiles elationes maris. Et ſicut mirabile eſt, quòd tanta multitudo aquæ maris, quę naturaliter grauis eſt exagitatione modici uenti tam altè poteſt eleuari, ſic mirum eſt, quomodo homo peccator qui ſit de uili, & ponderoſo in limæ terræ propter modicum ventum vanitatis ſe audet ad tantum eleuare, ut per ſuperbiam uoluntatem ſuam exaltet ſupra uoluntatem diuinam. Sed ſi tales attenderent, quòd ſicut elationes maris qualitercunque per uentum eleuentur, tamen ſtatim iterum deprimũtur. Sic certe ſuperbi qualitercunque per uẽtum uanitatis eleuentur: tamen infra breue miſerabiliter deijcientur. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro. 2. ca. 38. Omnis (inquit) ſuperbia tanto profundius labitur, quanto excelſius eleuatur, & qui per propriam ſuperbiam extollitur, per Dei iuſtitiam inclinatur. Hæc ille. Vnde Iob. 20. Si aſcẽderit uſque ad cœlum ſuperbia eſt, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur. Item pſalmi. Deiecisti eos, dum alleuiarentur. Vnde lucifer, qui erat pulcherrimus Angelus, propter ſuperbiam factus eſt turpiſsimus diabolus, & eiectus de cęlo in profundum inferni, ut patet Eſa. 14. & Ezech. 28. Et cum ipſe ſit rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, ut dicitur Iob 41. oportet omnino omnes ſuperbos eius finales ſequaces fieri, & cum rege ſuo eijci in infernum, dicente domino Math. 8. Filij autem regni huius eijcientur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium. Nonò ſuperbus aſsimilatur fumo: quia ſicut fumus in quanto altius aſcendit, in tanto citius deficit, ſic homo ſuperbus in quanto magis exaltatus fuerit, in tanto citius deficit & uaneſcit, dicente pſal. Inimici domini mox ut honorificati fuerint & exaltati deficientes quemadmodum fumus deficiẽt. Decimò ſuperbus aſsimilatur luctatori incauto. Nam ſicut in luctatione ſi unus de luctantibus poſsit leuare pedem, uel pedes alterius de terra, cito deijcit eum ad terram: ſic diabolus ſi poſsit leuare pedes affectionis hominis ipſum per ſuperbiam cito deijcit, dicente pſal. Deiecisti eos dum alleuiarentur. Sed quomodo deijcietur: Certè primo in miſerrimam diaboli ſeruitutem, deinde in finalem impœnitẽtiam, & finaliter damnationem æternam. Nã ſicut torrens trahit ſecum paleas, & huiuſmodi leuia: ſed non ponderoſos lapides ad oceanum, ſic torrens tẽtationis diaboli trahit ſupbos, & non humiles ad oceanum inferni. Vnde Iudicum. 5. ca. Torrens cyſon traxit cadauera eorum; hoc eſt diabolus finaliter trahet ſuperbos corpore, & anima cum ſuis peccatis ad pœnam æternam. Vndecimò ſuperbus aſsimilatur arundini: quia ſicut arundo exterius habet ſoliditatis nitorem, interius uerò omnino uacua remanet; ſic ſuperbus exterius fulget nitore vanitatis mũdanæ: interius uerò vacuus omni uirtute caret & gratia. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro. 3. Gloriæ (inqt) temporalis ſequaces, & ſi nitidi ſint, foris ſplẽdore mundanæ potentiæ, interius uerò uacui ſunt elatione ſuperbiæ: ſicut calami exterius quidem nitent: ſed interius euacuantur. Electi uerò exterius quaſi arborum cortices ſunt fetidi: interius uerò uirtutibus ſolidi ſunt & pleni. Hæc ille. Iſtud autem oſtendit Ianuenſis ꝑ exemplum in legenda uitæ ſanctorum Barlaã & Ioſaphat, & eſt unum de exẽplis per quod Barlaam regem Ioſaphat conuertebat ad fidẽ. Et illud exemplum recitat Pariſienſis in de uitijs, pa. 6. ubi narrat, quod quidam rex magnus & glorioſus pergens in itinere obuiam habuit duos uiros habentes ueſtes attritas, & facies attenuatas & ſordidas, & ipſi pſallebant Deo. Rex autem de curru ſuo proſiliens amplexatus eſt eos. Sed iterum obuiam habens alios duos ſuperbos mundano nitore ſplendentes, eis modicum, uel nullum honorem exhibuit

Quod

Quod videntes nobiles & proceres eius indignè factum regis tulerunt, ſed tamen de hoc regem per ſe corripere non auderent, rogauerunt fratrem ſuum, ut quæreret ab ipſo rege, quare contra ſuæ reginæ maieſtatis honorem tam indignè feciſſet. Rex autem volens oſtendere magnatibus ſuis eorum errorem, præcepit ſecretè fieri quattuor archas, duas deauratas, in quibus poſuit oſſa mortuorum obfirmans eas aureis ſeris, alias verò de pice & bitumine, in quibus poſuit præcioſiſsimas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funiculis cilicinis & poſuit omnes ante magnates, ut ſcilicet æſtimarent, quid ſingulæ ualuerunt, ac illas deauratas maximi precii iudicauerũt, quibus rex ait. erratis omnes, oportet inſpicere in terioribus oculis & non ſolum exterioribus ſiue honorem, ſiue contumeliam. Apertis igitur deauratis archis. Iſte (inquit) rex typus ſũt eorũ quæ exterius glorioſi apparent: interius verò mortiferis & fetidis peccatis repleti. deinde alijs duabus archis apertis ait. iſte eſt typus eorum, qui ſunt ſordidis ueſtibus cooperti: interius uerò virtutibus Deo redolentibus & præcioſis repleti, quales fuerunt illi, de quarum ueneratione me reprehẽdi feciſtis, & ſic correxit eos. Duodecimò aſsimilatur ſuperbus feretro, quia ſicut feretrum tunc ſolũ ornatur cum in eo corpus mortuum ponitur, ſic ſuperbus tunc precipuè ſui corporis feretrum per precioſorum ueſtimentorum paraturam adornat, cum anima intus iacet mortua per peccatum. Vnde Abacuc. 2 Ecce iſte coopertus eſt auro, vel argento, & omnis ſpiritus nõ eſt in eo.

15 † Pro quo notandum, quòd ſicut dicit Atton ſuper euangelia, ſermone. 3. quinq; modis in ueſtium abuſu perpetratur peccatũ. Primò in nimio ſumptu, & cum tanto precio cõparemus unam ueſtem nobis, quanto plures pauperes poſſunt ueſtiri. Vnde Gregorius ſuper euangelia, omel. 6. Nemo, inquit, æſtimet in fluxu, atque præcioſarum ueſtium ſtudio deeſſe peccatum. Nam ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo dominus præcurſorem ſuum de ueſtimenti ſui aſperitate laudaſſet, ſi hoc culpa non eſſet, nequaq̃ Petrus apoſtolus per epiſtolam fœminas a præcioſarum ueſtium appetitu compeſceret di. Non in ueſte præcioſa. Item Aug. in de uerbis domini, ſermo. 83. Corporis (inquit) exteriores hominis ornamenta quanto plus appetuntur, tanto ſint interioris hominis maiora detrimenta, quanto autem minus appetuntur ornamenta exterioris hominis, tantomagis moribus pulcris homo interior adornatur. hæc ille. Quod conſiderans illa nobilis regina Heſter, qui, ut legitur Heſter. 14. dixit. Domine tu ſcis infirmitatem meam, & neceſsitatem, ꝙ abhominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ, quod eſt ſuper caput meum in die oſtenſionis meæ, & deteſtar illud. Super quo Pariſien. in de uitijs, parte. 6. notabiliter inquit, dicit, quod eſt ſuper caput meum in die oſtenſionis meæ: ornatum enim ſuum non deferebat, niſi quando marito ſuo regi ſe oſtendebat, in quo mulieres temporis noſtri multũ ſunt diſsimiles, qui quando ſunt cum maritis ſuis, non curant de ornatu ſuo: quando uerò in publicum uolunt procedere, ornatæ uolunt eſſe, & tamen dicunt, ꝙ ornant ſe ad placendum ſuis maritis. Hæc ille. Secundo modo in ueſtibus perpetratur peccatũ, quando in præcioſis ſpecioſiſque ueſtibus inaniter gloriantur. Vnde ſuper illud Mat. 3. Ioannes habebat ueſtimenta de pilis camelorũ. Dicit gloſa. Seruus, inquit, Dei non debet habere ueſtitum ad decorem, uel ad delectationem, ſed tantum ad tegendum nuditatem. Vnde Pariſien. in de vitijs, tract. de ſuperbia. Veſtis (inquit) remedium eſt turpitudinis erubeſcentiæ, quam per peccatum contraximus, ante peccatum ſufficiebat homini propria pulcritudo pro ueſtitura, nec habebat cauſam aliquam erubeſcentiæ. Vnde non erat neceſſe, ut ſub ueſte ſe abſcondere, ſicut ſol ueſtimento non indiget: ſufficit. n. ei pulchritudo luminis ſui ꝓ veſtimẽto. Similiter aliqua roſa ornatu nõ indiget, ſufficit ei pulcritudo coloris ſui ad ueſtimentũ, & ſic de cęteris florib. Vñ Mat. 6. Conſiderate lylia agri quomodo creſcunt, non laborant, neque nent: dico autem uobis, quoniam Salomon in omni gloria ſua corpus coopertum non habet, ſicut vnum ex iſtis. ſed per peccatum incurrit homo in turpitudinẽ,

&

& erubeſcentiam ſuæ nuditatis. Et ideo neceſſarium eſt ei veſtimentum, quod eſt remediũ ad detegendum eius turpitudinem & erubeſcentiam. Et ideo de ueſtimentis non hẽt homo materiam gloriandi, ſed potius erubeſcẽdi. Nam ad gloriam loripedis non cedit, ꝙ pedem ligneum habet, cum ſit remedium infirmitatis: ſic in veritate non cedit ad gloriã hominis ornatus corporis: & ſi alicui videatur quòd ſic. Vnde Aug. Qui (inquit) ſuperbit ex abundantia temporalium, eſt tanquàm ægrotus, qui ſuperbit ex abnndantia medicamentorum, vel emplaſtrorum. Et a ſimili poſſumus dicere, quòd ille, qui ſuperbit ex pulchritudine veſtimentornm, eſt tanquàm ęgrotus, qui ſuperbit ex pulchritudine emplaſtrorum. Et ſicut ridiculũ eſſet, ſi aliquis loripes pedem ligneum depingeret, vel deauraret: ſic ridiculum eſt, cum homines ſe ornant. Vnde totam iſtam veritatem præcioſitatis colorum & formarum veſtium adinuenit curioſitas, ſiue ſuperbia humana. Nam ſicut dicit Pariſ. in de uitijs, part. 6. Primo fuit materia ueſtiũ pellis cum lana. Vnde Gene. 3. Fecit quoque dñs Adam & uxori eius tunicas pelliceas. Deinde proceſſum eſt ad lanam puram, quæ mollior eſt q̃ pellis. Tertio proceſſum eſt ad cortices herbarũ, ſ. ad linum. Quartò ad ſtercora uermium, ſ. ad ſericum, & tandẽ ad diuerſos colores auri & argenti, ad lapides præcioſos, quib. vtuntur homines in ſuis cæteris corporis ornamentis, cuius vanitatis ſtultitias oſtendit Pariſien. ubi prius: cum (inquit) ſaccus boni frumẽti plenus cõpetenter ligatus ſit fune vnius obuli, non modica fatuitas eſt ad ligandũ ſaccum ventris immunditia plenũ quærere corrigiã deauratã uel argenteã. Item cum ad ligandũ uaſa uinum præcioſum continentia circuli lignei ſufficiunt, patet ridiculũ eſſe circulos deauratos quærere ad ligandũ vas ventris, qđ ábhominatione eſt plenum. Et ideo hanc ſtultitiam circa curioſam corporis apparentiã cõſiderauit vna virgo innocens, quã, ut dicit Pariſiẽ. ubi prius, remordebat cõſcientiã ex hoc, ꝙ habebat veſtem alterius coloris, q̃ naturalis, allegantem contra ſe, quòd ouis innocens, quæ nunq̃ peccauit contenta fuiſſet naturali colore: ipſa uerò, quæ multoties peccauit, præcioſiori colore vteretur, in ueritate cũ homo veſtem ab oue mendicet. Iuxta illud Auguſtini. Quis (inquit) mandatũ implens euangelicũ de duabus tunicis dat vnum non habenti, ſufficere debet homini mendicanti color ille, qui ſufficit oui eleemoſynã largienti: nam ſuperbus mendicus eſt, cui non ſufficit illud, qđ ſufficit illi, a quo mendicat &c. Tertiò peccãt hoĩes ex appetitu extraneitatis veſtium. ſ. qñ ſuperbus vult habere veſtes extraneas ueſtib. aliorũ diſsimiles. Vnde Soph. 1. Viſitabo ſuꝑ principes, & ſuper filios regis, & ſuper oẽs qui induti ſunt ueſte peregrina. Et iſta ſpecies ſuperbiæ, nunq̃ magis regnauit, ut æſtimo, q̃ iã regnat in mundo. Vnde vexati iſta ſpecie ſuꝑbiæ bene poſſunt aſsimilari cuidam beſtiæ, q̃ vocatur camaleon. De qua loquiť Iſid. 12. ethimolo. c. 2. dicens, ꝙ hæc beſtia eſt ta'is naturę, ꝙ ſi aliquam rem coloratam attente reſpexerit, in illius rei colorem ſtatim mutatu, & ideo ſuum uariat frequenter colorem. Reuera: ſic iam videtur de ſuperbis eſſe, qui frequẽter mutant formam, ac etiam colorem ſuorum ueſtimentorũ: nam ſi hodie uiderint aliquam nouam ſectam, ſtatim mutãtur in illam, & ſi cras uiderint diuerſam, ſtatim relicta priore mutantur in illam. De quolibet enim tali dici poteſt illud Eccleſiaſt. 27. Stultus ut luna mutatur. Et hac ſpecie ſuperbiæ inficiuntur nedum homines, ſed etiam mulieres, ex quarum curioſo ornatu multi aſpicientes admonẽtur. Huiuſmodi enim mulieres tripliciter peccant, ut dicit Rualdeby ſuper oratione dominica. Primò Deo iniuriam faciunt. Secundò, ꝙ ad ſeipſas cumulum multorũ peccatorũ recolligunt. Et tertio proximis ẽt aſpicientibus damnũ inferunt cæcitatis. Vnde quantũ ad primum, ſ. ꝙ tales iniuriã faciunt Deo, oſtendit doctor iſte ꝑ tale exemplum. Si pictor (inquit) nobilis imaginẽ aliquã faciat, & bene & artificioſæ ſculpat, & colores congruentes ſuperinducat, nõne diſcipulis eius contumeliam ei faceret & contemptum, ſi eiuſdem imaginis formã mutaret, & alios ſuper induceret colores Sic certè mulieres ſe curioſę ornantes. & ſtrictis ueſtibus corpus ſuum, ut graciles appareant conſtrin-

ſtringētes & artificioſis coloribus facies, ut ui deantur pulcræ ungentes expreſſam creatori ſuo contumeliam faciunt. De quibus dicit ꝓpheta Eſa.45. Veh qui contradicit factori ſuo. Secundò tales cumulum peccatorum in ſe re colligunt. vnde Hieronymus ad Euſtochium. Si (inquit) mulier ſe ornauerit, ut vultus hominum ad ſe prouocauerit, & ſi nullum inde ſequatur damnum extrinſecū: iudicium tamē patietur æternum, quia uenenū attulit, ſi fuiſſet, qui biberet. Vnde talem fatuam mulierem impudicè ſe habentē & ornantem, ſic alloquitur Propheta Ezech. 16. Expoſuiſti (inquit) fornicationē tuam omni traſeunti, vt eius fieres. Et ſequitur. Ad oē caput uiæ ædificaſti ſignū ꝓſtrationis tuæ. Sup quo Pariſ. Sicut (inquit) ſolent caupones in domibus ſuis ex diuerſis partibus circulos ponere, quando diuerſæ uiæ ſunt circa domum ſuum, ut tranſeuntes per quamcunque uiam ſciant ibi uinum eſſe uenale: ſic fatuæ mulieres ſigna venalitatis corporis ſui ponūt in capite, & in pedibus, & in brachijs, & in pectoribus, & in cæteris partibus corporis: & tamen iſtæ mulieres dicunt ſe caſtas eſſe, & caſtitatis amatrices, uolenteſque, ut magis credatur uni teſti aſſueto mendacijs, quam etiam multis alijs teſtibus, q̄ non nouerunt mentiri. Teſtis aſſuetus mendacijs eſt lingua eorum: teſtes verò, qui mentiri neſciunt, ſunt cætera corporis membra, quæ impudicitiam manifeſtè oſtendunt. Vnde ſicut de equo, qui equitatur in foro habens omnia ſigna venalitatis, in cauda, in fronte, in ſella, in phaleris, in inſtrumentis alijs, an ſit uenalis quærere non oportet: ſed ſolummodo de precio inueſtigare. Sic de fatua muliere, quæ æquitatur a diabolo ad forum, ideſt ad ſpectaculum in meretricio apparatu, habens omnia ſigna venalitatis, an ſit uenalis luxurioſos homines quærere non oportet, ſed quam mercedem, ſiue precium ſiue ad implendam eorum voluntatem nephandiſsimam condonabunt. Vnde ſicut dicit Pariſien. Si equus venalis non eſt, quare ſignum venalitatis geſtat in fronte. Item circulus quare eſt ante domum, ſi non eſt ibi uinum venale: nā vbicūq; circulus exponitꝰ, ſignum eſt, ꝙ intus eſt vinū vendendum. Vnde & de tali fatua muliere dr̄ Prouerb. 7. Ecce mulier occurrit. ſ. homini luxurioſo in ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas, garrula & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo conſiſtere pedibus ſuis: nunc foris: nunc plateis: nunc in angulis inſidians, apprehenſumque iuuenem deoſculatur, & procaci uultu blanditur dicens. Victimas pro ſalute denoui, hodie reddidi uota mea, id circo egreſſa ſum in occurſum tuū deſiderans te uidere & reperi. Tertiò tales damnum proximis inferunt cæcitatis. Vnde ſicut patet in cameris dominorum eriguntur camini de lapidibus & dealbantur, & in ſummitate artificioſe ſculpuntur: & tamen ab eis egreditur fumus fetidus oculis appropinquantium multum nociuus. Sic huiuſmodi mulieres laſciuæ ſe erigunt tanquam columnas graciles: ſed intus uacuæ ſunt ad modum camini omni uirtute carentes, & caput habent quaſi caput camini ornamentis aureis, gemmis præcioſis inſertis curioſè ornatum: & tamen ab eis egreditur fumus fetidus ſuperbiæ, & incitamentum luxuriæ quo ad eos, qui eis appropinquant, & illas aſpiciunt. Et ideo dicit ſpiritusſanctus Eccl. 9. Auerte faciem tuam a muliere compta, & nō circunſpicias ſpeciem illius, propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc cōcupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Et ideo Apoſtolus conſiderans huiuſmodi nocumenta ex inordinato apparatu mulierum contingere, docet mulieres ad huiuſmodi curioſo apparatu ſe reſtringere. 1. Thymoth. 2. Volo mulieres ſecum uerecundia & ſobrietate ornare, & nō in tortis crinibus, aut auro, margaritis, uel ueſte præcioſa: ſed quod decet mulieres, permittentes pietatem per bona opera, & ſi huiuſmodi uarietas reprehenſibilis eſt in uiris, & ſpecialiter in clericis. Vnde Hieronymus in quadam epiſtola contra clericos Cynaſenſes. Oportet, inqt, nos clericos clericatus honore non habitu ſed diligenti mādatorum cuſtodia hoc eſſe quod uidemur. Omnia, inquit, ſigna clericorū uirtutes in nobis eſſe repreſentant, uirtuteſque clamant. Clamant.n. corpora paupertatē, clamat ueſtis animæ honeſtatem. Vnde prima ueſtis ſacerdotū

ad miniſterium Dei exequendum generaliter eſt ſuperpelicium album & mundum, quod ſignat ablutionem peccati & induitionē munditiæ. Amictus tegēs caput, & humeros ſignat puritatem intentionis clauſæ a mundanis, & intentum eleuatum ad diuina, & fortitudinē & conſtantiam in operibus virtuoſis, album tenens totum corpus a collo uſque ad pedes ſignat vniuerſalem munditiam in toto corpore, cingulum circa lumbos ſignat continentiā perfectam a luxuria, manipulus in ſiniſtro brachio ſignat patientiam in ſiniſtris aduerſitatibus quæ in ſacerdotib. ſpecialiter deberet abūdare, cōſiderantes ꝙ ſicut dicit Chriſtus Mat. 5. Beati eritis, cum maledixerint uobis homines, & perſecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus uos propter me. Stola circa collum clauſa baltheo in modum crucis ante pectus ſignat perfectam caſtitatem cordis ab omni illicita delectatione & voluntatem paratam moriendi pro amore Chriſti & ſalute fraterna. Caſula tegens omnia veſtimenta ſignat perfectam charitatem ad Deum & ad proximum. Et vlterius dicit Hieronymus in prædicta epiſtola. Clamat ſtatus deuotionē, clamat ſtudium contemplationem. Et ideo meritò, niſi iſtis uirtutibus polleamus, mentitur corona, mentitur habitus, mentitur ſtatus, mētitur cultus, mentitur officium, mētitur profeſsio, mētitur & ipſum ſtudium, ac per hoc non ſumus niſi clerici ficti, & clerici mentiti, licet ſcribatur omnis homo mendax: tamen non ſcribitur omnis homo mendacium. Seculares enim homines mendaces ſunt: quia mendacium dicunt, ſed mendacium non ſunt: quia non uiuēdo difformiter habitui ſuo contradicunt. Si igitur perdet Deus omnes, qui loquuntur mendacium, quantomagis perdet eos, qui ſunt mēdaces, & ipſum mendacium, & non ſolum ꝓpter hoc damnantur, quia mendaces & mendacium ſunt, ſed etiam, quia mendacium ſummę amant, & pro eo laborāt, & uſque ad mortem ſe exponunt. Hæc Hieronymus.

16 † Quarto peccant homines ex appetitu ſuperfluitatis ueſtium, & hoc dupliciter, ſcilicet quantum ad magnitudinem, & quantum ad multitudinem. Quantum ad magnitudinē conſtat, ꝙ aliqui peccant & ſpecialiter mulieres, quæ ad modum ſerpentis reptantis ſuper terram trahunt poſt ſe longas caudas preciosis ueſtibus terram induentes. Sed de nuditate Chriſti in ſuis pauperibus membris non curātes caudis ſuis pulices colligunt & puluerem excitant. Chriſtum uerò quem in multis pauperibus ſeminudum aſpiciunt, operire tepeſcunt. Natura enim caudam hominibus negauit, & tamen mulieres quaſi contra naturam, & creatoris ſui ordinationem eſſe caudatæ deſiderāt: etiam aliqui homines ſuperbi ad oſtendendum ſuorum ſpecioſitatem tam curtas volunt habere veſtes, ꝙ vix eorum pudenda poterint operiri, ſed latitudo, & quamuis uideatur eſſe contra naturam, tamē in duplo & magis aliquando excedit longitudinem. Vnde natura in ſuis operationibus ordinauit rerū longitudinem in debita proportione excedere, ſi tales miſeri ſuperbi attenderent, ꝙ dominus contra naturam peccātes igne, & ſulphure cōbuſtos ſubmerſit in profundum inferni, ut patet Gen. 19. Aliqui etiam in ueſtibus ſuis in loco manicarum habent alas ad ſimilitudinem draconis uolantis, quarum latitudo tanta eſt, ꝙ in utraque poſsit legio demonum ſatis ſpacioſę reſidere. Cuilibet enim tali dici poteſt illud Hiere. 2. In alijs tuis inuentus eſt ſanguis pauperum: nam bona qui eis ſuperabundant, quibus deberent pauperes indigentes induere, conſumunt in talium veſtium ſuperfluitate, ſed attendant tales, ꝙ ſicut dicitur Eſa. 9. c. Veſtimentum mixtum cum ſanguine erit in combuſtionem & cibus ignis. Secundo ueſtium ſuperfluitas cōſiſtit in multitudine, quā prohibet Chriſtus Lucæ. 9. c. dicens. Nec duas tunicas habeatis, ſcilicet ſuperfluas. Dicit gloſa, ſed contra iſtud faciunt iſti, qui uolunt habere tot diuerſa ueſtium mutatoria, ꝙ potius uolunt ea tyneis comedi, ꝙ̄ Chriſtum in ſuis pauperibus illis indui, quos ſe alloquitur Apoſtolus. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs veſtris, quę adiuuent vobis. diuitię veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tyneis comeſta ſunt, aurum & argentum veſtrum eruginauit, & erugo eorum erit vobis in teſtimonium, & manducabit carnes veſtras

ſicut

ſicut ignis. Theſaurizaſtis uobis iram Dei in nouiſsimis diebus. Sed ſi quis iam uoluerit huiuſmodi ſuperbos ſiue de curioſitate, ſiue de ſuperfluitate veſtium ſuarum charitatiuè redarguere, ſtatim reſpondent ad excuſandū excuſationem in peccatis, quòd taliter faciūt propter honeſtatem, & non propter ſuperbiā, ac etiam niſi fecerint, ſicut alij faciūt, nō erūt alicuius reputationis quò ad mundum, ſed ab hominibus reputabuntur ideotæ, ſiue fatui. Et ſi tales ſuperbi: quia vellent haberi in magna reputatione quò ad mundum, ſuperbiā & omni turpitudine vitiorum ſe maculant. Sed ſtultitiam iſtorum poſſum oſtendere per exēplum. ut puta ſuppoſito, quòd hic eſſet aliquis homo, qui propter defectum uiſus iudicaret quemlibet hominem mundum turpiſsimū leproſū, & quēlibet leproſū mundū, & pulcerrimū, nōne ſtultus meritò dici poſſet, qui propter iudicium erroneum iſtius peccantis in uiſu, ut reputaretur ab eo mundus aſſumeret ſibi potum uel confectionem, cum qua ſtultiſsime efficeretur leproſus. Sed certè tales ſtulti ſunt huiuſmodi ſuperbi, qui curioſè ſe ornāt propter hoc ſolum, ut habeantur quò ad mundum in magna reputatione, reuerentia, & honore: nam tales, quia vellent reputari quò ad mundum ſapientes & glorioſi, quò ad Deum ſtultos ſe efficiunt ſpiritualiter & leproſos. In cuius rei figura legitur. 2. paral. 26. capitulo de Oſia rege, quòd poſtquam eleuatū eſt cor eius percuſſus eſt lepra. Et ideo meritò dicit Apoſtolus. 1. ad Corin. 3. capitu. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Nam de quolibet tali finaliter dicetur illud Apoca. 18. ca. Quantum glorificauit ſe, & fuit in delitijs, tantum date ei tormentum & luctum. Quintò peccant ſuperbi in curioſo veſtitu, quando conſiderantes veſtium ſuarum pulcritudinē, & precioſitatem, & veſtium pauperum vilitatem eos contemnunt & deſpiciunt. Sic tales aſsimilari poſſunt puellæ pauperrimæ, quæ in æſtate in ludo puellarum regina conſtituitur, & mutatis veſtimentis & alijs ornamentis ab alijs ſplendidè adornatur. Quæ hoc uidens ſtatus ſui priſtini oblita ſuperbit, & alias coetaneas puellas contemnit: ſed die aduesperante cum ſua ornamenta mutuata reſtituerat, qui prius regina apparebat, tunc pauper, & nuda remanebit. Reuera ſic multi mundani in potentia, & dignitate huius mundi glorianres ſtatus humani miſeriæ obliti ſuperbiunt de vanis ornamentis, & dignitate ſiue honore, & alios pauperes domini noſtri Ieſu Chriſti deſpiciunt. Sed die mortis appropinquante, quæ nox dici poteſt reſpectu uitæ præſentis, cū mundo reddiderint oīa, quæ ab illo mutuauerit ſine potentia, & dignitate nudi & pauperes remanebunt. Vnde Eccleſiaſ. 5. legitur. Sicut nudus egreſſus eſt de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil ſecum auferet de vniuerſo labore ſuo Decimotertio aſsimilatur ſuperbus frenetico: quia ſicut freneticus patitur mentis alienationem, & non iudicat bene de ſeipſo, nec de aliquo alio, immo quanto infirmior ſit, tanto ſaniorem ſe eſſe credit & iudicat, & libenter quicquid circa ſe eſt, mordet, & lacerat, ſic ſuperbus cōtemnit omnes alios, & ſeipſum reputans nobilem omnibus alijs detrahit &c. Decimoquartò aſsimilatur ſuperbia potui inebriatiuo. Vnde Auicenna in ſuo canone loquitur de quodam potu inebriatiuo ex duabus herbis confecto, qui bibentem dormire ſic facit, quòd ipſum quaſi inſenſibilem reddit, in tantum, quòd licèt membra eius igne, vel ferro torqueantur, dum ſic dormit, nullam pœnam ſentit, nec ex hoc euigilat. Moraliter, potus iſte delectationem peccati ſignat. Duæ herbæ ſuperbiam & luxuriam ſignificant, in quibus miſera caro humana, maxime ingurgitari deſiderat. Iſto potu his diebus multi ſe intantum inebriauerunt, quòd quaſi obſtinati dormientes pericula, & uindictam quæ propter peccata timendum eſt, euenire minime ſentiunt. Exemplum huius habemus Iudicū. 4. de Siſara duce, qui inuitatus a muliere Iahel intrauit tabernaculum eius, & cum bibiſſet, & mulier abſcondiſſet eum pallio quando præcepit eum dormire, accepit acutum clauum, & cum malleo defixit illum in cerebrū eius uſque ad terram, & mortuus eſt. Item narrat Iulius de re militari, quòd duo reges i campo iacentes cum ſuis exercitibus ad pugnam

parati, ſed unus abundans in uictualibus, & percipiens penuriam alterius, omnia uictualia ſua inebriatiua miſcuit quibuſdam herbis prouocatiuis ad ſomnum. Quo facto ſimulauit ſe cum exercitu ſuo aduerſarios fugare ſuos. Alii uerò ſuperuenientes uictualia inuenerunt, & cum gaudio bibentes inebriati citiſsimè dormierunt: & tunc alius rex citiſsimè cum exercitu ſuo rediens ipſos dormientes interfecit. Et certe iſto modo quodámodo inter regem Angliæ contigit, & regẽ Fráciç cum ſuis exercitibus. Francia enim abundauit olim uictualibus, ideſt ſuperbia & luxuria, quibus (ut dictum eſt) miſera caro humana, maxime deſiderat ſuum appetitum reficere, ſed ipſi gallici iam uindicta Dei cogente fugam luxuriæ, ſuperbiæ & aliorum vitiorum ſimulantes, & ſe veritati ſunt ſubmittentes. Anglici iam ad uictualia ſua, ideſt ad eorum conſimiles ſuperbiam & luxuriam acceſſerũt, & iam (ut uidetur) inebriati dormierunt in ſuis voluptatibus, intantum quòd iam verificatur illud propheticum Oſeæ.4. Non eſt veritas, non eſt miſericordia, nõ eſt ſcientia Dei in terra, ſed maledictum mendacium, furtum, homicidium, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Et ideo timendum eſt, ne inimici redeuntes ſuper eos dormientes in ſuis peccatis ipſos deſtruent & occidẽt. Nam ut dicit propheta Abacuc. 2. Sicut uinũ potatum decipit, ſic erit ſuperbus, & non decorabitur. Decimò deteſtanda eſt ſuperbia propter multiplicem cõminationem, quam oſtendunt ſcripturæ Deum cõminari ſuperbis. Vnde Numeri. 15. Anima uerò qui per ſuperbiã aliquid commiſerit, ſiuç ciuis ſit ille, ſiue peregrinus: quoniam aduerſus dominum rebellis fuerit, peribit de populo ſuo. Verbum domini contempſit, & præceptum fecit irritum. Idcirco delebitur & portabit iniquitatem ſuam. Itẽ in pſalmo dicitur. Retribuet abundanter faciẽtibus ſuperbiam. Item Sapientiæ.6. Exiguo cõcedetur miſericordia: potentes enim potenter tormenta patientur. Item Iob.20. Si aſcenderit uſque ad coelũ ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine ꝑdetur. Item Eccleſiaſt.10. dicitur. Rex hodie, & cras morietur. Cum enim morietur homo hæreditabit ſerpentes, beſtias uermes. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare a Deo: quoniam ab eo qui fecit illum receſsit cor eius, quoniá initium omnis peccati eſt ſuperbia, qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubuertet eum in finem, propterea exhonorauit dominus Deus cõuentus malorum, & deſtruxit eos in finem. Sedes ducum ſuperborũ deſtruxit Deus omnipotens, & ſedere fecit mites ꝓ eis. Item Eſa. 28. Veh coronç ſuperbiæ. Et ſequitur. Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ. Item Eccl.21. Superbia ſuperbi eradicabitur. Item Ier.50. Ecce ego ad te ſuperbæ dicit dominus exercituum: quia uenit dies tua, tempus viſitationis tuæ, & cadet ſuperbus & corruet, & non erit, qui ſuſcitet eum. Item Iere. 51. Ecce ego ad te mons peſtifer, ait dominus, qui corrumpis uniuerſam terram, extendens manum meam ſuper te, & euellã te de petris, & dabo te in montem combuſtionis. Item Amos.6. Iurauit dominus in ſuperbia Iacob, ſi oblitus fuero vſque ad finem omnia eorũ opera. Item Abdiæ.1. Si exaltatus fueris, ut aquila, & inter ſydera poſueris nidum tuum, inde extraham, dicit dominus. Item Micheç.1. Calcabit Deus excelſa terræ, ideſt ſuꝑbos terræ. Item Apocal.18. capitu. Inquantum glorificauit ſe, & fuerit in delitiis, tantum date ei tormentum & luctum. Item Lucæ. 18. legitur. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur &c. Super quo dicit Nicolaus de lyra, ꝙ ſicut in ſtatera materiali una parte depreſſa alia eleuatur, & econuerſo: ſic ſimiliter in ſtatera diuinç iuſtitiæ decretum eſt, ꝙ qui eleuantur per ſuperbiam in præſenti, deprimẽtur per poenam confuſibilem in futuro.

17 † Sed hic eſt notãdum, ꝙ ſeptuplex eſt exaltatio. Prima eſt ad honorem Dei, & eccleſiæ ædificationem, utputa cum aliquis homo, qui habet uirtuoſæ uitæ eminentiam, ponitur in eminentia dignitatis, ut ſit quaſi lucerna ad Dei gloriam, & proximorum exemplũ. Ad quod pertinet illud Lucę.11. Nemo accendit lucernam, & ponit ſub modio, neque in abſcondito, ſed ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Item Math.5. Luceat

lux ueſtra coram hominibus, ut uideāt opera veſtra bona, & glorificent patrem ueſtrū, qui in cœlis eſt. Item Phil. 2. Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo verbum uitæ conti nentes. Item de quolibet tali dicitur Eccleſiaſt. 50. Quaſi ſol refulgens, ſic ipſe refulſit in templo Dei. Secunda exaltatio eſt ad deiectionem ſeu præcipitationem. Vnde legitur Luc. 4. ca. quòd ſcribæ & phariſei duxerunt Ieſum ad ſupercilium montis, ſuper quē ciuitas eorum erat ædificata, ut præcipitarent eum, & certe talis eſt exaltatio ſuperbi: tollitur enim in altum, ut lapſu grauiori ruat. Vnde diabolus facit, ſicut coruus, qui eleuat nucem in altum, & permittit cadere, vt comminuatur, & ſtatim deſcendit ad nucem comminutā comedit, ſic diabolus, qui in ſtatu innocentiæ, ſiue in ſtatu humili non poteſt aliquem frāgere, procurat, ut eleuetur ad aliquā dignitatem, ut de ipſa cadat, vel in futuro in infernum, uel in præſenti per depoſitionē, & tunc confractū deuorat, & ad pęnam æternā finaliter deducit. Vnde Iob. 29. dicitur. Eleuaſti me, & quaſi ſupertollens alliſiſti me. Tertia exaltatio eſt ad opprobrium, qualis eſt exaltatio facinoſorū, qui ponuntur in colliſtrigio, vel in pendilatrio cum ſignis ſuorū facinorū, & talis inquantū altius eſt, intanto pluribus eius facinus manifeſtatur. Sic ſpiritualiter, qñ aliquis in manifeſto peccato depræhenſus ꝑficitur aliis quaſi in colliſtrigio, & in pendilatrio cum ſuo facinore ponitur, quia exaltatio talis erit ſibi occaſio, quare ponetur in colliſtrigio diaboli, & de eius etiam pendilatrio ꝑcipitabitur in profundū inferni, & talis inquātum in altiori gradu ponitur, intanto eius peccato pluribus manifeſtatur, & ſic nedū ad ſuā propriā confuſionē exaltatur, ſed ēt ad multorum aliorum periculū, & nocumētū pernitioſum exēplum. Vñ ſi cadauer fetidū quatriduani hoīs mortui poneretur in loco eminenti in magna multitudine populi, conſtat ꝙ eius fetor vehementior nocere, & q̃plures lętaliter corrūpere poſſet & occidere. Sic ſpiritualiter, mortuus per peccatū non ſolū quatriduanus, ſed aliqñ quadrigenarius, qñ in eminenti loco dignitatis ponitur fetore ſui mali exempli plures ſubditorum ſuorum corrumpit, intoxicat & extinguit, ſed talis potius deſideraret, ut ſub terra cum corporibus mortuis abſcōderetur, q̄ quòd fetore ſui mali exempli alii ſpiritualiter occiderentur, præſertim cum de talibus dicat beatus Gregorius, & ponitur in canone. 11. q. 3. præcipue tot mortib. digni ſunt, quot perditionis exempla ad alios tranſmittunt. Itē Chriſtus dominus noſter dicit Math. 18. cap. Qui ſcandalizauerit unum de puſillis meis, qui in me credunt, expedit ei, ut mola aſinaria ſuſpendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris, cuius expoſitionem uide ſupra in ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbiæ per beatum Gregorium &c. Quarta exaltatio eſt ludibrium, ut quando alicui fatuo traduntur inſignia regia, uel epiſcopalia, qui tamen in rei ueritate non eſt rex, nec epiſcopus. Et talis eſt exaltatio ſuperbi, qui habet ſigna dignitatis: ſed tāmen omni honeſto propter ſua demerita eſt indignus. Vnde prælatus uitioſus, qui non habet ſcientiam, uirtutem & uitæ eminentiam ad prælatum pertinentia, non eſt uerus prælatos, ſed quaſi aſinus, vel ſymia diaboli, ut dicitur ſupra in ſeptimo motiuo con ferente ad deteſtationem ſuperbiæ.

Quinta exaltatio eſt ad uentilationem, & diſperſionem, & ſic palea exaltatur, ut a grano ſeparetur: & puluis etiam exaltatur, ut a vento diſpergatur, & talis eſt exaltio ſuperbi, qui diabolo procurante in ſublimitate dignitatis ponitur: ut a bono finaliter ſeparetur, & cum impiis rapiatur in profundum inferni. Vnde Iob. 37. capitulo. Tollet eum ventus, & auferet, & uelut turbo rapiet eum de loco ſuo, & tales etiam diſpergentur, ut dicit pſalmiſta. Tanquam puluis quem proiicit uentus a facie terræ.

Sexta exaltatio eſt ad ſupplicium, ſicut latro primo in altum extollitur, & poſtea in furca ſuſpenditur & ſtrangulatur. Sic ſuggerente diabolo ſuperbi in præſenti multoties extolluntur in proſperitate, dignitate, & honore mundano, ut in futuro damnentur, & in furca ſupplicii ſuſpendantur æterna. Sed ſicut dicit pſalmiſta. Vir inſipiēs nō cognoſcet, & ſtultus

Ii 2 non

non intelliget huiuſmodi. Vnde multi inſipiẽtes pauperes videtes ſuperbos diuites propter ſuas diuitias multipliciter honorari, quaſi conſedendo & murmurando contra Deum, eo ꝙ non dedit illis diuitias, ſed inopiam, miſeriam tribulationem & infirmitatem dicunt cũ propheta Iere. 12. capitulo. Quare uia impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui præuaricãtur, & iniquè agunt. Item dicunt cum pſalmiſta. Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo obtinuerunt diuitias. Sed poteſt dominus noſter Ieſus Chriſtus reſpondere talibus, ſicut reſpondebat beato Petro Iob. 13. ca. dicens.. Quod ego facio neſcis modo: ſcies autem poſtea. Nouit enim Deus, quòd multi ſuperbi, qui faciunt quædam bona damnabuntur, & multi humiles, qui ſaluabuntur, faciũt quędam mala, & ex Dei iuſtitia omne bonum remunerari oportet, & omne malum puniri. Ideo illos, qui ſaluabuntur pro eo quòd ſecundum fragilitatem humanam peccant, aliquando Deus punit tanquã pater piiſsimus in præſenti, aliquando per paupertatem, aliquando per infirmitatem, & aliquando per varias tribulationes mundanas. Sed illi qui damnabuntur pro ſuis paucis de genere bonis operibus in præſenti remunerabuntur diuitijs, proſperitate & mundanis honoribus. vnde Lucę. 16. capitulo. legitur, quòd Deus dixit diuiti epuloni ſepulto in inferno. Fili recordare, quoniã recepiſti bona in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala, quaſi diceret, quia tu iam damnatus ſeciſti quædam opera in uita tua, ideo recepiſti mercedem illorum in mundo. Et quia Lazarus nunc ſaluatus peccauit aliquãdo, ideo recepit mala pœnæ in uita ſua, ita quòd nunc nihil remanet in ipſo impunitum, ſed bonum remunerandum, nec in te remanet bonum remunerandum, ſed malum puniendum, & ideo ſubdit. Hic autem conſolatur: tu uerò cruciaberis &c. Et ex prædictis decem tactis in iſto primo notabili patet manifeſtè, quòd valde deteſtabile eſt peccatum ſuperbiæ.

De ſuperbiæ ſpeciebus. Cap. III.

SEquitur ſecundum notabile peccati ſuperbiæ, in quo eiuſdem peccati ſpecies ſunt aliqualiter declarandæ. Pro quo notandum, quòd ſecundum beatum Gregorium. 23. moral. Superbiæ quatuor ſunt ſpecies principales. Prima cum quis bonum, quod habet, putat a ſe habere, & tamen habet a Deo. Secunda, cum quis bonum ſibi a Deo datum putat ſibi pro ſuis meritis cõdonatum. Tertia, cum quis iactat ſe habere bonũ, quod non habet. Quarta cum quis deſpectis cæteris appetit ſibi ſingulariter præcellere & præferri. Et notantur hæ quatuor ſpecies ſuperbiæ in hoc verſu. Ex ſe, pro meritis, falſo, plus omnibus inflat.

De ſuperbiæ prima ſpecie. Cap. IIII.

1 PRima † igitur ſpecies ſuperbiæ eſt: cũ quicunque, quod habet, putat a ſeipſo habere, & non a Deo. Hac enim ſpecie ſuperbiæ laborauerunt impij phariſei qui dixerunt illud pſalmiſtæ. Labia noſtra a nobis ſunt, quis noſter Deus eſt. Tales ẽt ſunt multi inſipiẽtes Chriſtiani, qui de libero arbitrio præſumentes putant ſe bona quæ habent ex ingenio proprio, uiribus, uel ſuis laboribus eſſe conſecutos, & dicentes illud pſal. Manus noſtra excelſa, & tamẽ Deus fecit hæc omnia. Sed tales non attendunt, quod teſtatur Apoſtolus ad Phil 2. Deus eſt enim, qui operatur in nobis & uelle & perficere pro ſua uoluntate. Vnde nec aliquid boni cogitare, loqui uel facere ſufficimus ſine adiutorio diuino, ut ſupra in ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbiæ. Et ideo qui putant ſe poſſe bene agere ſine de auxilio ſpeciali, meritò tanꝙ derelicti a Deo incidunt in manus ſuorum ſpiritualium inimicorum, dicente propheta cuilibet tali Ieremiæ. 48. pro eo, quòd habuiſti fiduciam in munitionibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris, ſupple, ab inimicis tuis. In cuius rei figura legitur. 3. Regum. 3. & 28. capitulis. Et Eſaiæ.

37. de

37. de Ezechia rege, cui dominus Deus contulit mirabilem victoriam de Sennacherib rege Aſſyriorum, occiſis per Angelum Dei vna nocte centum octuagintaquinque milibus virorum de exercitu Sennacherib. Quo facto, quia non reddidit debitas gratias Deo omnipotenti de ſua uictoria, ſed cum veniſſent ad eum nuncij Chaldeorum quaſi de proſperitate, & victoria quæ ſibi acciderat gloriantes. Ipſe verò Rex eos introduxit in domum theſauri ſui, & oſtendit eis aurum & argentum, & omnia ſua iocalia, & arma, & ſpolia quæ de ſuis hoſtibus reportauit, & gaudens quaſi eos ſua propria virtute uiciſſet. Et ideo dominus contra eum iratus miſit ſibi Eſaiā prophetam, ut diceret ſibi, quòd Deus propter eius ſuperbiam mitteret ſibi uindictam, & captiuus ab hoſtibus ſuis duceretur ipſe, & populus eius in terram alienam, ſed compunctus, & pœnitens de ſuo delicto Ezechias uix obtinuit, quòd ultio a Deo minata non accideret in tempore ſuo: ſed poſtea accidit in tempore Sedechiæ, qui oculis expulſis ductus eſt captiuus in Babylonem, ut patet Ieremiæ. 39. Figuram enim illorum, qui bona ſua ſibi attribuunt & non Deo, tenent illi qui uolebant Ioannem vocare nomine patris ſui. Sed figura illorum, qui bona ſua Deo attribuunt, & non ſibijpſis, tenet Elyzabeth quæ ait. Nequaquam ſed uocabitur Ioannes, Lucę. j. Et meritò: ſicut ille, qui natus eſt de muliere ſterili, ſecundum naturam uocatur Ioannes, ideſt gratia Dei. Sic bonum opus gratiæ debet attribui Deo, cū anima ex ſe ſterilis ſit: ſed ſola gratia diuina exiſtit fœcunda. Vnde Dauid, qui dicit in pſalmo. Qui habitare facit ſterilem in domo matrem filiorum lætantem.

Sed hic eſt notādum, quòd ſpiritualiter tria ſunt ſigna, quibus cognoſcitur quis hac prima ſpecie ſuperbiæ, innititur, & laborat. Primum eſt, quādo quis de ſuis uirtutibus, & bonis operibus gloriatur in corde, ac ſi illa a ſeipſis, & non a Deo haberent. Quemlibet enim talem ſic alloquitur Apoſtolus. j. ad Corinthi. 5. dicens. Quid habes, quod non accepiſti: ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro. 2. capitulo. 38. Qui (inquit), de ſuis uirtutibus ſuperbiunt, ex ipſis uindicandi ſunt operibus, quibus pro uirtutibus vtuntur: quoniam rem bonam non bona uoluntate faciūt. Nam reuera ſine humilitate uirtus quælibet, & ſine charitate in vitio deputatur. Meritò ſuperbiæ diabolus a ſuperna beatitudine corruit, qui igitur de uirtutibus attolluntur, diabolum imitantur, & exinde corruūt, quia de excelſis labūtur, ſicut ſuperbia origo eſt omnium criminum, ita origo eſt cunctarum uirtutum. Ipſa eſt enim in peccato prima, ipſaque eſt enim in cōflictu poſtrema. Hæc enim Angelos in exordio mentem per peccatum proſternit, aut nouiſſimè de virtutibus deijcit. Hęc Iſidorus. Secundum ſignum eſt, quādo quis de bonis ſuis ſeipſum commendat. De quo dicitur Iob 32. capitu. Si vidi ſolem, cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum eſt cor meum in abſcondito: & oſculatus ſum ore meo manum meam, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum, quaſi diceret, ſi hęc feci malum mihi contingat. Super quo Gregorius in moralibus. Sol (inquit) in fulgore bonum opus eſt in manifeſtatione, quod dicitur videre, qui in animo illud frequenter verſat, & inde delectatur ſibijpſi placens. Luna incedens clarè eſt delectatio famę, quam quodammodo non videre dicitur, qui tranſit virtuosè per inſamiā, & bonam famam, lætatur cor eius in abſcondito, qui de præconijs ſuis gaudet, & extollitur, manum enim ſuam oſculatur, qui laudat, quod ipſemet fecit: per manum enim operatio, & per os locutio: ore enim ſpiritualiter tangitur res, quæ laudatur, & omnis laus in ore proprio ſordeſcit. Hæc Gregorius.

Tertium ſignum eſt, quando quis de bonis ſuis gratias non agit Deo. Vnde homo ingratus dicitur non cognoſcere beneficium acceptum, eo quòd faciat ac ſi non cognoſceret, dum pro eo gratias non egit. Et hæc ingratitudo habet tres gradus principales. Primus eſt, quando quis non retribuit beneficium pro loco, & tempore ſecundum ſuam facultatem, quod eſt vitium valde homini no

ciuum : quia obſtruit ſibi fontem diuinæ miſericordiæ.

2 † Vnde Bernardus. Ingratitudo (inquit) eſt ventus vrens, ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordię, & fluenta gratię. Item Gregorius. Non eſt, inquit, dignus dandis, qui non agit grates de datis. Et huic primo gradui ingratitudinis, videlicet ſi quis retribuit mala pro bonis. De qua ingratitudine dictum eſt ſupra, parte quarta, capitulo ſecundo. vbi agitur de ſexto motiuo conferente ad deteſtationem auaritiæ. Dictis ibidem adijciendo, quòd Caſsiodorus in ingratitudine. graue, inquit, nimis eſt, ut fructu ſui laboris fraudetur quis induſtris. Et cui deberet pro ſedulitate conferre præmium, diſpendiū patiatur iniuſtum, & malorum omnium probatur extremum, ut inde quis detrimenta cogatur ſuſcipere, vnde credebat auxilium prouenire. Et ideo dicitur Prouerb. 17. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius. Vnde de hac ingratitudine exemplū oſtendit Virgilius eneidos, de quodam nobili milite nomine Enea, de quo uide ſupra, parte. 5. ca. 11. ubi agitur de dilatione conuerſionis in principio.

Secundus gradus principalis ingratitudinis eſt, ſi quis diſsimulet & non agat gratias pro recepto beneficio, & huic annectitē alius gradus ingratitudinis, uidelicet ſi quis uitupe ret, ſiue ſpernat ſuum benefactorem, de quo conqueritur dominus per prophetam, Eſaiæ. j. capitulo dicens. Filios autem enutriui & exaltaui : illi autem ſpreuerunt me. Sed hic eſt notandum, quòd ſicut dicit Holgot in lectura libri ſapientiæ, lec. 197. circa gratiarum actiones tria ſpecialiter notanda. Primum, quare Deo gratiarum actio eſt agenda. Secundum, de quibus materia reddendi Deo gratiarum actiones eſt ſumenda, & tertium qualiter gratiarum actio eſt explenda. Circa primū eſt ſciendum, quòd regratiari, uel gratias agere Deo eſt actus quadruplici ratione commēdabilis. primo: quia eſt beatorum operatio. ſecundo : quia eſt receptorum augumentatio. tertio : quia eſt diuinæ maieſtatis proteſtatio. & quarto: quia eſt noſtræ neceſsitatis demonſtratio. Primò igitur Deo regratiari eſt propria operatio beatorum, qui ad nihil aliud uacant, niſi ad Deum laudandum, & ei de collatis beneficijs regratiandum. Vnde pſal. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Item Apoſtolus. j. ad Cor. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue qd aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Vnde tranſituri ad curiam regis addiſcunt bonas conditiones curiæ tempeſtiuè, eodem modo nos conuenit in præſenti gratiarum actiones addiſcere, ut ſciamus, qualiter nos in patria debeamus habere. vnde Iſa. quinquageſimoprimo cap. Gaudium & lætitia inuenientur in ea gratiarum actiones & uox laudis. Secundò gratiarum actio deuota eſt bonorum a Deo receptorum augmentatio: ſic enim Deum maximè prouocamus ad dandum maiora, quando ſibi de perceptis gratias referamus. vnde Ber. Ad (inquit) vnde exeunt flumina gratiarum, reuertuntur, vt iterum fluant. Agricola nimirum terram illam diligentius colit & ſeminat, quæ uberibus fructum reddit, & quanto ager eſt fęcundior, tāto meliori ſemine ſeminatur. Moraliter homo eſt ager Dei, vnde. j. ad Corinthio. 3. ca. Dei agricultura eſtis. Quanto igitur perſona maiorem fructum per gratiarum actionem Deo rependet, tanto ſibi Deus liberius dona ſua gratuita tribuit. Et ideo optimus modus amplius impetrandi eſt gratias agere de acceptis, ne mereantur priuari & puniri iā habitis, teſte Apoſtolo ad Roma. j. qui de philoſophis ita ſcribit. Cum cognouiſſent Deum non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. dicētes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Super quo Aug. Quod (inquit) Deus dedit gratis tollit ingratis. Exemplum de Ezechia rege. Iſa. 37. & 38. capitulis, qui punitus fuit ꝓ ingratitudine : cum enim dediſſet ei dominus triumphum incredibilem, & percuſsiſſet Angelus domini centum octuagintaquinque milia vna nocte in caſtris Sennacherib regis Aſſyriorum, licet etiam ſecundum Ioſephum, Ezechias hoſtias cum populo Deo immolaſſet : non tamen dignè gratias egit, nec canticum

re-

regratiatorium inde cantauit. ſicut patres illo tempore conſueuerunt. Tertiò gratiarum actio eſt quædam diuinæ maieſtatis proteſtatio: in hoc enim quòd Deo de ſuis beneficijs regratiarum, eum dominum noſtrum capitaneum proteſtamur. In cuius rei figuram adeps in ſacrificium Deo ſoli offerri debuit. un de Leuit.3.cap. Omnis adeps domini eſt iure perpetuo. Vnde & Chriſtus uolens de ſeptem panibus facere conuiuium pro quatuor milibus hominum, quod non fuit humanum, ſed diuinum. Gratias agens fregit, & dedit diſcipulis ſuis, ut apponerent, Math. 7. capitulo. Quartò gratiarum actio eſt noſtræ neceſsitatis demonſtratio, qui enim Deo regratiatur, ſuam indigentiam proteſtatur, & hæc eſt ratio moralis, quare decimæ inſtitutæ fuerunt, & Deo ſpecialiter dedicatæ. Eſt enim decem limes, & perfectio numerorum, & ideo dum nobis nouem partes retinemus, & decimã damus Deo, nobiſipſis imperfectionẽ fatemur, & pfectionẽ attribuimus ſoli Deo, & eodem mõ, dũ Deo de receptis grãs agimus, proteſtamur, ꝙ nihil niſi de eius munere poſſidemus. Sed eſt hic notandũ, ꝙ præter prædictam cauſam ſexaliæ cauſæ aſſignari poſſunt ſpeciales, quare decimæ ſunt Deo, & miniſtris eccleſiæ fideliter perſoluendæ. Prima ratio, quæ eſt Domini dicentis per prophetam Malachiæ.3. Inferte omnem decimam in horreum meum, ut ſit cibus in domo mea. Vnde Dionyſius, & ponitur in canone. 13. quæſtione prima eccleſias. Decimæ (inquit) a Deo conſtitutæ ſunt per Moyſen, ut perſoluerentur a populo filijs leui per miniſterio, in quo deſeruiebant ei in tabernaculo, non accipiebant filii leui decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebant preces & ſacrificia: quia igitur non ſeruimus domino in tabernaculo, offerendo pro iſtis preces & ſacrificia, ideo & ipſi nobis ſoluerent primicias, & ſequitur. Cum decimæ darentur filijs leui non electione offerentis perſoluebãtur, ut ipſe eligeret, cui uellet decimas dare. Nam dictum eſt. Leuita, qui tecum moratur, & iuxta muros tuæ urbis habitat, comedat eas. Ideo etiam ex ſingulis tribubus ciuitatis ad habitandum acceperunt leuitæ, ut vnaqueque tribus illis perſoluerent decimas, qui ſecum erant. hæc ille. In iſtis enim uerbis Dionyſij duo ſpecialiter ſunt notanda.

Primum, quòd ſacerdotes & leuitæ recipere deberent decimas, & non laici. Vnde Gregor. & ponitur in canone. 16. quæſtio. 7. Decimas (inquit) quas in vſum pietatis conceſſa eſt, canonica auctoritas demonſtrat, a laicis poſſideri apoſtolica auctoritate prohibemus. Siue enim ab epiſcopis, uel regibus, uel cuiuslibet perſonis eas acceperint, niſi eccleſiæ reddiderint, ſciant ſe ſacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere, & ſequitur. Peruenit ad nos fama ſiniſtra, quòd quidam epiſcoporum non ſacerdotibus proprię dioeceſis decimas atque oblationes Chriſtianorum conferant, ſed etiam laicalibus perſonis militum, videlicet, ſiue ſeruitorum, ſiue (quod grauius eſt) ſuis conſanguineis. Vnde ſi quis amodo inuentus fuerit epiſcopus tranſgreſſor huius præcepti domini intra maximos hæreticos, & Antichriſtos non minimus habeatur. hæc ille.

Secundò ex uerbis prædicti Dyonſij patet, quòd decimas reciperent ſacerdotes & leuitę in ſuis curis manentes, & pro populo orantes, & eis ſacrificia, & uerbum Dei miniſtrantes. Sed iam multi curam animarum habentes curam ſuam dimittunt, & in curijs dominorum ſecularium & epiſcoporum ſe negocijs ſecularibus implicant contra doctrinã Apoſtoli dicentis ſecunda ad Thimotheum. 2. Nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſecularibus: qui tamen decimas & oblationes a populo exigunt cum magno clamore. Contra quos Ricſis hanipul ſuper illud Iob. 17. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt. Veh (inquit) ſacerdotibus, qui tanto zelo, & clamore decimas, uel ea quæ ad altare pertinent, exigunt, & de animabus parrochianorum tam parum curant, inſtanter petunt pecuniam: ſed rarò, uel nunquam proferunt ſermonem, excommunicant illos, qui ab eccleſia illorum ſua iura ſubtrahunt, & ipſi ſacerdotes primo excõicantur a Deo, qa eccleſiã Chriſti, ut tenentur, nõ regũt. Multi tñ dicunt

cunt, neſcimus regere, neſcimus prædicare, ſicut ſcimus, ſi facimus, non oportet, quod omnia cognoſcamus, immo veh vobis qui accipitis curam, quam neſcitis, cum & ſubditos veſtros in infernum inferiorem demergitis. vos cæci cæcos ducitis. & in foueam cadere nõ timetis. O miſer, quare aliorum cuſtodiam accipis, & teipſum cuſtodire neſcis. Item de talibus dicit Chriſtus Mat. 23. Veh vobis ſcribe & phariſei hypocritæ, qui decimatis, hoc eſt decimare docetis mentam & anetum & ciminum, & reliquiſtis, quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam & fidem, & hæc oportuit facere, & illa non omittere, duces cæci excolantes culicem: camelum autem glutientes.

3 † Super quo Criſoſto. ome 41. Iuſtitiam (inquit) & miſericordiam & fidem pp gloriã ſuã mandauit Deus, ſed decimas pp ſacerdotes, ſed ſacerdotes, qui propter decimas corripiunt populum, & maiora peccata uidentes tacent, docẽt excolare culicẽ, & deglutire camelum. i. a modico malo abſtinere, & maiora mala committere, & ſequitur. Si quis de populo decimas nõ obtuliſſet, ſacerdotes auaritia pleni ita eum corripient, quaſi magnum crimen feciſſet. Sed ſi quis autem de populo in Deum peccabat, ſeu proximo iniuriam faciebat, nemo illorum eum corripere vult, ecce de ſuo lucro ſollicitè agebant. ideo dicit eis. Veh vobis hypocritæ, qui decimas in minimis exigentes, de miſericordia, iuſtitia & fide non curantes: ſic & modo fit. Ecce enim epiſcopi & presbyteri & diaconi ſi debitum honoris inter ſe non acceperint, iraſcuntur, & turbantur: de hore autem Dei, & profecto eius eccleſiæ ſolliciti non ſunt: portiones uerò quiſque ſuas dignitates vigilantes aſpiciunt & defendunt: obſequium verò eccleſiæ infideliter paruipẽdũt. hæc Chriſoſtomus. Secunda cauſa, quare decimæ fideliter ſunt perſoluendæ, eſt ipſum miniſterium miniſtrorum eccleſiæ: infinita enim ſunt meliora ſpiritualia, quæ ipſi miniſtrant, quàm carnalia, quæ ipſi recipiunt. Vnde Apoſtolus. j. ad Corin. 9. Si nos uobis ſpiritualia ſeminamus, non magnum eſt, ſi nos carnalia ueſtra metamus. Tertia cauſa eſt, quia eccleſia eſt mater noſtra. Vnde Proſper in libello ſuo de dono timoris. Sicut (inquit) mater carnalis primo puerum portat, & parit, deinde ipſum lauat, & balneat, deinde docet & fouet & paſcit, & tandem in lecto ſecum quieſcere permittit. Reuera ſic eccleſia mater noſtra primo ad eam portamur, & ibi pompis diabolicis renunciamus, & Chriſtum induimus, poſtea ibi in ipſa baptiſmatis abluimur vnda, & mundamur a peccato originali & ſanctificamur, deinde in ipſa noſtra matre eccleſia corpore & ſanguine Chriſti paſcimur ſpiritualiter & potamur: & tandem adueniente termino vitæ, cum ipſa, & iuxta ipſam corpora noſtra requieſcunt. & ideo meritò eccleſiæ tanquam matri noſtrę debemus nos humiliare, & de noſtra ſubſtantia honorare, & ſpecialiter illa, quę ſua ſunt de iure, ſcilicet decimas & oblationes non cum fraude, ſed fideliter perſoluere. hæc Proſper. Quarta cauſa eſt magna remuneratio, quam a Deo recepturi ſunt, qui decimas fideliter ac libenter perſoluunt. Vnde Eccleſiaſt. 35. In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas, de altiſsimo ſecundum debitum illius, & in bono oculo facito adinuentionem manuũ tuarum: quia retribuens eſt dominus, & ſepties tantum reddet tibi. Et ideo dicit Apoſtolus. 2. ad Corinth. 9. cap. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſsitate: hilarem enim datorem diligit Deus. Et ſicut dicit Ianuenſis ſuper euangelia, ſermone. 15. Fideliter ac libenter decimãtes a Deo quadrupliciter remunerabuntur. Primò abundantia fructuum. ſecundo ſanitate corporum, tertio remiſsione peccatorum. & quarto præmio regni cœlorum. Vnde de duobus primus loquitur beatus Auguſtinus, & ponitur in canone. 16. quæſtione. j. decimæ. ubi ſic. Decimæ (inquit) tributa ſunt indigentium animarum, quòd ſi decimã dederis non ſolum abundantiam fructuum recipies, ſed ſanitatem corporis conſequeris. Non igitur Deus præmium poſtulat, ſed honorem. Deus enim qui dignatus eſt totum dare, decimam a nobis dignatus eſt recipere, nou ſibi, ſed nobis ſine dubio in profectum. De tertio uerò, & quarto idem Auguſti. & ponitur

ponitur in cano. ubi prius. Qui inquit ſibi aut præmium præparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat decimam. & de nouem partibus ſtudeat eleemoſynam dare pauperibus. Quinta cauſa eſt: quia qui decimas fideliter non perſoluunt, quadrupliciter a Deo punientur, primò per penuriam rerum temporalium. ſecũdò per incidentiam in peccatum. tertiò per perditionem regni cęlorum. & quartò per deiectionem ad ęternum ſupplicium. De primo enim beatus Auguſti. & ponitur 16. quæſtione ſeptima. maiores. vbi ſic: Maiores inquit noſtri ideo copiis omnibus abundabant: quia Deo decimas dabant & Cęſari cenſum reddebant: modò autem quia deceſsit deuotio Dei, acceſsit editio fiſci, ideſt ſacci, uel burſæ regis, in qua publicus cenſus, & collecta reponuntur: & quia nolimus partiri cum Deo decimas. modò igitur tollitur totum, hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus, & hoc meritò pam ut dicitur Sapien. 11. Per quæ peccat per hæc, & torquetur. vnde quia nolunt homines de bonis ſuis quæ a manu Dei recipiunt decimas debitas Deo reddere & eleemoſynam ſuis pauperibus. ideo in pœnam peccati iuſto Dei iudicio permittuntur reges per collecta alias exactiones, ac etiã alii raptores diuerſimode bona ſua ſurripere: vt ſic ſemper in egeſtate, & penuria ſupplantentur. Vnde Prouer. 11. capitu. Alii diuidunt propria & ditiores fiunt, alii rapiunt non quæ ſua ſunt, & ſemper in egeſtate ſunt. Vnde exemplum ad hoc oſtendit Proſper in libello ſuo de dono timoris, ubi narrat de ſancto Anſelmo, quod quodam tempore uidit diabolũ in horreo ſuo ſemipleno ſuper garbam ſuam ſedentem, qui iterum decimari fecit omnia, quo facto uix nouem partes in horreo potuerunt recondi. Narrat etiam idem, ꝙ beatus Ignatius quodam tempore vidit diabolum ſuper horreum ſuum ſedentem, qui admirans a ſuis miniſtris quæſiuit, ſi rectè garbam ſuam decimaſſent. Et dixit ſibi unus ſeruorum ſuorum, quod ſeptem garbas de decima, ut horreũ repleret, ibidem repoſuit, quo audito acceſsit vir ſanctus ad horreum & adiurauit diabolum, ut diceret, quare ibi ſederet, qui reſpõdit, ſe in horreo illo iuriſdictionem habere, cui ſanctus Ignatius. tu inquit iuriſdictionem tuam exerce, at ille ſtatim ſummitatem domus aſportauit & ſupercecidit ignis & totum reſiduum incinerauit. hæc Proſper. Vnde & in confirmationem prædictæ ſententiæ dicit Dominus per prophetam Malach. 3. cap. Reuertimini ad me & ego reuertar ad uos, dicit Dominus exercituum, & dixiſtis in quo reuertemur, ſi affliget homo Deum: quia uos configiſtis me & dixiſtis, in quo configimus te in decimis & in primiciis & in penuria, uos maledicti eſtis, & uos me fraudatis, & configitis gens tota. Super quo Hierony. & ponitur in cap. 16. quæſt. 7. reuertuntur. Nunc inquit ſequamur ordinem prophetæ, quia mihi nõ reddidiſtis decimas & primicias, idcirco in fama & penuria maledicti eſtis, & me uos ſupplantaſtis, ſiue fraudati eſtis, ecce annus completus eſt, & nihil in meos theſauros: ſed in ueſtra horrea comportaſtis, & pro decimis & primiciis, quæ parauerant, ut a uobis darentur ubertatem poſſeſsionum ueſtrarum, & omnẽ frugum abundantiam perdidiſtis: ut autem ſciatis, me hoc iraſcente eſſe factum: quia fraudaſtis me parte mea, hortor vos atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea mea, hoc eſt in theſauros templi, & habeant ſacerdotes & leuitæ, qui mihi miniſtrant, & probate me ſi non tantas pluuias effudero, ut cataractæ cœli apertę eſſe credãtur, & effundam benedictionem meam uobis uſque ad abundantiam uerbum effuſionis nomen largitatis oſtendit, ſi fieri poteſt, ut agros irrigantibus pluuiis fit quędam ſterilitas, uerum aut locuſta ueniat, aut brucus, aut erugo, aut eruca & labores hominum vaſtabunt. Propterea adiungit & dicit, & increpabo pro uobis deuorantes locuſtam, uidelicet & reliqua, quæ diximus, & non corrũpent fructum terræ ueſtræ: ſed quando fames & penuria, & omnium rerum egeſtas opprimit mundum, ſciamus hoc ex Dei ira deſcendere, qui ſe in pauperibus, ſi nõ accipiant eleemoſynam fraudari, loquitur, ſiue conqueritur ſuas poſſeſsiones. hæc B. Hiero. & ponitur in cap. vbi ſupra. vnde Holcot in lectura libri Sapientiæ, in lect. 206. quæſt. 6. Fertur inquit ꝙ quędam

quædam patria in Anglia, quæ Norfolchia nominatur, contingit, ꝙ blada in æſtate creuerant. Et ecce appropinquante tempore meſſium venit genus muſcæ in maxima multitudine, quod totum illud bladum pulcherrimũ intantum conſumpſit, quod uix infra quinq; milliaria vnum quarterium inueniretur, homines uerò illius patriæ quaſdam de muſcis cęperunt, & diligenter inſpicientes, quales erant, quia nunquam prius conſimiles viderãt, eas inuenerunt litteras habentes depictas in alis ſuis. In vna ala ſcribebatur ira, & in alia Dei, vt manifeſtum eſſet propter demerita populi vindictam fuiſſe. Iuxta illud Hiere. 12. Seminauerunt triticum & meſſuerunt ſpinas, hæreditatem acceperunt, & eis non proderit, cõfundimini a fructibus ueſtris propter iram furoris Domini. Secundò puniuntur malè decimantes per incidentiam in peccatum. vnde legitur Geneſ. 4. quod Abel iuſtus obtulit Deo de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum, & reſpexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cayn uerò & munera eius non reſpexit. Et cauſa fuit: quia Cayn de deterioribus, & malis obtulit Abel uerò de optimis, & ideo Cayn derelictus & maledictus a Deo incidit in fratricidium, & damnationem æternam. Et ideo merito dicit propheta, Malachiæ j. Si offeratis claudum, uel languidum, nonne malum eſt, offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, & ſequitur. Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & uotum faciens immolat debile Domino. Et ideo dicitur Nume. 18. Omnia, quæ offertis ex decimis & in donaria Domini ſeparabitis optima & electa, cunctaque erunt. Item Nume. 35. Noli offerre munera praua: non enim ſuſcipiet illa Dominus. Tertiò puniuntur male deciman tes per perditionem regni cœlorum. Vñ Lin. ſuper euangelia, par. 3. c. 44. Hæc eſt inquit ratio, quare homo dat decimas Deo ad deſignandum, ꝙ per eum ruinæ decimæ partis Angelorum reſtaurabitur. Et ſciendum eſt, ꝙ gloria illa, ad quam peruenturus eſt, tenimentum eius eſt. Decima verò tanquam cenſus eſt, quem ſoluere debemus Deo pro illo tenimento, quẽ ſi non ſoluimus pro perpetuo illud tenimentum amittemus. Quartò puniuntur male decimantes per eiectionem ad æternum ſupplicium. vnde Aug. in ſermo. de deci. Attende inquit ꝙ decima creatura inter intellectuales creaturas eſt homo: quia Angeli in nouem ordinibus cõſtituuntur: decimus autem ordo eſt hominum, & ideo hominis eſt decimas ſoluere, ut ruinam valeat Angelorum ſupplere. Et qui non uult debitè decimam ſoluere, iuſtum eſt, quod iungatur decimæ parti Angelorum, qui ad ſupplicium ceciderunt. Vnde Aug. & ponitur in cano. 16. q. 1. decimæ. Hæc eſt inquit iuſtiſsima Dei conſuetudo: ut ſi tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris ideſt ad numerum decimorum aſſocieris, qui fuerunt decima pars Angelorum: ſed apoſtatantes ad ſupplicium ceciderunt æternũ. hæc ille. Sexta cauſa, quare decimæ ſunt fideliter perſoluendæ eſt: quia decimas fideliter perſoluere nolentes raptores & homicidæ dicuntur. vnde Aug. & po. in cano. 16. q. j. decimæ. Decimæ inquit ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit, & quãti pauperes in locis ſuis, vbi ipſe habitat, illo decimas nõ dante fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante regis, ſiue iudicis tribunal apparebit, quia rem a Deo pauperibus delegatam ſuis vſibus reſeruauit.

4 † Et eſt inſuper notandum, ꝙ duo ſunt genera decimarum. ſ. prædiales & perſonales. Prædiales ſunt decimæ, quę prædia producũt: vt fructus arborum & herbarum, & hoc immediate, mediate verò, vt lana, lac, mel, atque ſimilia, & fętus animalium, qui in aliquo certo ſolo producuntur. Certum eſt. n. ꝙ decimæ animalium computandæ ſunt inter decimas reales. i. prædiales, & non inter decimas perſonales. & ideo in quacunque parrochia paſcuntur continue animalia, ibi decimæ ſunt perſoluendæ, & ſi per medietatem anni fuerint animalia in parrochia unius eccleſiæ, & per medietatem anni in parrochia alterius eccleſiæ, æquum eſt, vt inter illas eccleſias diuidantur, & eodem modo ſi continue iaceãt in una parrochia, & paſcantur in alia: tamen ſecundum Raymundum in talibus ſtandum eſt ſecundũ conſuetudinem loci. Decimæ uerò perſonales ſunt

les ſunt illæ, quę perſonam concernũt: vt de ſtipendiis, de lucris, de mercatura, de militia, & ſimilibus. Decimæ autem prædiales illius eccleſiæ debentur rectori, ſiue curato in cuius parrochia ipſa prædia conſtituuntur. Perſonales verò decimæ illi debentur, a quo ipſa perſona immediate ſpirituali pabulo paſcẽda eſt, cuius omnes perſonæ ſunt, quæ per annum domicilium habuerunt, vel pro maiori parte anni in alicuius parrochia, ſicut mercenarii, vel ſcolares, vel alii quicunque domicilium habentes, vel ibidem conducentes, &c. Quartum ad ſecundum principaliter intentum, ſiue tactum circa gratiarum actiones. ſ. de quibus materia reddendi Deo gratiarum actiones eſt ſumenda. Eſt notandum, quod materiam Deo regratiandi ſumere debemus de diuinis beneficiis, quę ſunt potiſsime ſex. ſ. beneficium creationis, beneficium redemptionis, beneficium expectationis, beneficium iuſtificationis, beneficium conſeruationis & beneficium pręmiationis. De beneficio creationis beatus Bern. in quodam ſermone. Conſidera inquit de beneficio creationis, ꝙ Deus creauit te ſine commodo ſuo. vnde pſalm. Bonorum meorum nõ indiges, ac etiam ſine merito tuo quia nihil ante promeruit homo, qui penitus nihil fuit. cogita qualem te fecit, ſecundũ corpus egregiam creaturam: ſecundũ verò aĩam magis egregiam, vtpute imaginem creatoris inſignem, rationis participẽ, beatitudinis ſempiternæ capacem. Conſidera etiam qualẽ tibi dedit dominationis poteſtatem dicens Gen. 1. Dominamini piſcibus maris & volatilibus cęli & vniuerſis animantibus, quę mouentur ſuper terrã. Conſidera etiam largitatis adminiſtrationem, quanta. ſ. tibi largitus eſt ad ſuſtentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad conſolationem, quanta ad correptionem, & quanta ad delectationem. Vnde Pariſ. in de uirtutibus par. 3. tract. de iuſtitia. cap. 18. Omnes inquit creaturæ viſibiles nos inuitant ad gratiarum actiones reddendum Deo. Nam beneficium datum alicui inuitat eum, vt danti gratias agat. igitur cum omnia quæ videmus homini data, homini data fuerunt, ſecundum illud Geneſ. 1. Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſcit piſcibus maris & volatilibus cœli, & vniuerſis beſtiis terræ, vniuerſæque creaturæ. Omnia igitur quæ videmus ad gratiarum actiones nos inuitant. hæc ille. Secundò materiam accipere debemus Deo ad regratiandum de beneficio redemptionis, de quo Bernardus in quodam ſermone. O inquit bone Ieſu, quod tibi & morti nos debuimus, & tu ſoluis. Nos peccauimus, & tu luis, opus ſine exemplo, gratia ſine merito, charitas ſine modo. Tertiò materiam regratiandi Deo ſumere debemus de beneficio expectationis, quo nos peccantes expectat ad pœnitentiam. De quo Iſa. 3. Expectat Dominus, vt miſereatur noſtri. Vnde magnam materiam reddendo Deo gratiarum actiones ſumere debet peccator, conſiderando, quod quoties in peccato mortali exiſtit, & quoties mortaliter Deum peccando offendit, toties eſt uita indignus, quia toties eſt uitæ auctori ingratus, & toties eſt in ſtatu damnationis æternæ, de qua damnatione ex ſola Dei miſericordia retardatur, & ad pœnitentiam expectatur. Vnde Tren. 3. Miſericordia Domini eſt, quod nõ ſumus conſumpti, unde facit miſericors Deus cum peccatoribus, ſicut conſueuit cum illis, quos rebelles inuenit ille nobilis rex Alexander. De quo dictum eſt ſupra, parte 5. capitu. 11. ubi agitur de dilatione conuerſionis. Quartò materiam regratiandi Deo ſumere debemus de beneficio iuſtificationis. vnde ſi quis legis tranſgreſſor adductus ſuſpendio, & fune iam applicato ad collum, vel ſi mutilandus membrum extulerit ictui lictoris, nonne ſi tunc talis ab aliquo liberaretur, maximas ſibi obligaretur reddere gratiarum actiones. Spiritualiter, quilibet mortaliter peccans per tranſgreſsione legis diuinæ funem habet in collo eius. Vnde pſalmus. Funes peccatorum circumplexi ſunt me. Cum qua fune niſi adiutus fuerit a Deo diabolus eum in patibulo inferni pro æterno ſuſpendet. Huius igitur liberationis beneficium ſempiternum exigit amorem, & gratiarum actionem. Caſsiodorus enim dicit, elephantem ingenio hominis illo modo poſſe capi: cũ enim arbori ſemi ſciſſæ ſe appodiauerit, & arbori fracta

ri fracta

ri fracta ceciderit per ſe ſurgere nequit,ſed hu mano auxilio ſurgit,cuius & arte cecidit, beſtia iſta ſuis greſsibus reſtituta, memor eſt beneficii,& auxiliatorem ſuum in magiſtrum recipit,quem ſibi beneficium feciſſe cognoſcit, & deinde ad illius arbitrium greſſus mouet, ad illius uoluntatem cibos capit, & per totam uitam ſuam ſibi humiliter obedit: quia ſe ipſius cauſa uiuere poſſe putat. Et ſi beſtia rationem non habens tantas liberatori gratias agēs eſt qui ſe lapſum ad greſſum reducit, quanto magis homo gratias referre tenetur Deo, qui ipſum pluries lapſum, de periculo voraginis inferni pluries liberauit. Item Iſidor. 12. ethimol. Nihil inquit ſagacius canibus,plus enim ſenſus cæteris animalibus habent:nam ſua nomina recognoſcunt, dominos ſuos diligunt, & dominorum tecta defendunt, pro dominis ſuis ſe mortui tradunt,ſiue obiiciunt voluntarie,cum domino ſuo ad prædam currunt,corpus Domini ſui etiam mortui cuſtodiunt, & non relinquunt.hæc illc. Et ideo meritò Ambro.in ſuo exameron. Quis igitur inquit non erubeſcat gratiarum actionem de ſe bene merentibus non referre:cum videat etiam beſtias refugere crimen ingratitudinis,& illi illis impartite alimoniæ ſeruant memoriam. tu uerò non ſeruas memoriam ſalutis acceptæ. Ideo non ſic chariſsimi:ſed quando a domino Deo de aliquo periculo liberamur, quando ab aliquo dolore ſaluamur ſiue īfirmitatis,ſiue vulneris,ſiue de qualibet neceſsitate corporis,uel animæ adiuuemur, non efficiamur ingrati,nō relinquamus liberatorem noſtrum: ſed alacriter gratiarum actiones ei reddamus:ſed & munera ſecundum ſubſtantiam noſtram ad honorificandum eum exhibeamus:quia non eſt dignus dandis, qui non reddit gratias de datis. Quintò materiam regratiandi Deo ſumere debemus de beneficio conſeruationis tam in eſſe naturæ, quam in eſſe gratiæ, vnde Auguſt. in lib.de ſancta uirginitate. Omnia inquit peccata ſic habenda ſunt tanquam dimittantur,a quibus Deus cuſtodit,ne committantur. Et ſequitur. Quiſquis ab initio pudicus permanet,a Deo regitur, & quiſquis ab impudico pudicus factus eſt in Deo corrigitur: & quiſquis enim in fine.i.impudicus eſt a Deo deſeritur. Et ideo ſancti viri non ſolum de ſibi dimiſsis gratias agunt Deo: ſed etiam de his a quibus ſunt per ſuum adiutorium præſeruati. Sextò enim materiam Deo regratiandi ſumere debemus de beneficio præmiationis, conſiderando,ꝙ Deus talia præparauit ſuis electis, qualia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his,qui diligunt illum,ut dicit Apoſt. 1. ad Corinth. 2. Quam materiam uide ſupra declaratam,part.4. c.33. vbi agitur de tertio pungitiuo cohortante ad orandum.

5 † Pro tertio principaliter tacto circa gratiarum actiones,ſcilicet qualiter gratiarum actio eſt explenda, eſt notandum, ꝙ gratiarum actio debet habere quatuor conditiones ad hoc,ꝙ modo debito perficiatur,uidelicet magnanimitatem,aſsiduitatem, vniuerſalitatem, & hilaritatem. Primò igitur debet habere magnanimitatem, cuius ratio eſt: quia homo plus accipit a Deo, quam aliqua alia creatura. & ideo debet ei magis magnificè gratias agere.vnde ſicut natura lucis talis eſt, ꝙ ubi plures radii ad aliquod corpus ſolidum diriguntur, ibi maior eſt reflectio, & maior ſplēdoris multiplicatio. Vnde iuxta terram maior eſt calor, quam in medio interſtitio aeris propter maiorem & denſiorem radiorum ſolarium multiplicationem. Sic moraliter eſſe debet,quo nāque homo plures diuinorum beneficiorum radios recipit, eo per gratiarum actiones plures radios in Deum reflectere conuenit. unde 2. Machab. 1. De magnis periculis a Deo liberati,magnifice gratias agimus ipſi. Secundò gratiarum actio debet habere aſsiduitatem.vnde Apoſtolus j.Theſſa. 1. gratias agimus Deo ſemper.& hec eſt ratio, quare omnes canonicas horas per Deo gratias terminamus, in ſignum,quod omnia opera noſtra in eius debēt gratiarum actione finiri. Vnde Apoſtolus ad Coloſ. 3. Omne quodcunque facitis in uerbo, aut in ope, omnia in domini noſtri Ieſu Chriſti.facite, gratias agentes Deo patri. Vnde,vt dicit B.Grego. Dignum eſt ſemper gratias agere Deo, qui nunquam ceſſat beneſacere, niſi malitia hominum prohibeatur, quodcunque

igitur

igitur opus inchoaueris, primò inuoca Deũ, & non deſinas gratias agere, cum perfeceris illud &c. Item Bern. & ponitur in flora. Bart. titulo de gratiarum actiõe. Reddamus inquit Deo noſtro gratias de bonis, quæ agimus, eiq; cum Iſaia propheta dicamus ſuppliciter. omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine Deus noſter. Malignitas enim eſt de beneficiis gratias non agere, multos quidem videmus, qui quod ſibi deeſſe cognouerint, opportunè petunt. ſed paucos admodum nouimus, quæ ſuper acceptis beneficiis dignas videantur agere gratiarum actiones. Felix proinde eſt, qui etiam pro minimis Deo refert gratias debitas: quia gratiarum actionem magis quã dationem a nobis exigit Dominus Deus dator omnium gratiarum. Vnde refert ſanctus Lucas euangeliſta de decem leproſis, qui iubente Domino ut ſe offerrent ſacerdotibus, dum irent mundati ſunt. Vnus autem ex illis ut uidit, quia mundatus eſt, reuerſus eſt cum magna voce magnificans Deum, & cecidit in faciem ſuam ante pedes Domini gratias agens. Reſpondit autem Ieſus dicens. Nonne decem mundati ſunt, & ubi nouem, non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena. Et ideo beatus Bern. ſuper Cantica ſermone 51. Diſce igitur in referendo inquit Deo gratias agere, ut nulla videlicet Dei dona debita gratiarum actione fruſtrentur, non grandia, non mediocria, non puſilla, ſicque fiat, ut nunquam tibi deſit gratia Dei. Nam ut dicit Caſsiodorus ſuper illud pſalmi. Miſericordia tua ante oculos meos, quod meretur recipere, qui collata bona de corde probatur non emittere. hæc ille. Tertiò gratiarum actio debet habere vniuerſalitatem: ut pro omnibus non ſolum pro placentibus & proſperis; ſed etiam pro aduerſis gratiarum actiones reddantur. Vnde ad Epheſ. 5. Gratias agentes Deo pro omnibus. Ariſtoteles enim j. Politicorum prope finem dicit, ꝙ Plato certas leges ordinauit, ꝙ ciues ſe exercitarent per uſum & ſtudium, ut fierent ambidextri, & utraq; manus fieret eis utilis & apta ad bellandum. Iſto modo moraliter nos exercere debemus, ut ambidextri fiamus; ut videlicet non ſolum in tempore proſperitatis: ſed etiam tempore aduerſitatis contra fortunam pugnare, & Deo ſemper regratiari ſciamus & in aduerſis. Dicit autem Galenus, quod mulier utraſque dexteras habens fieri non poteſt: ſed vir quandoque vtraque manu pro dextera utitur. Sic moraliter, effeminati utramque fortunam æquanimiter ſuſtinere non poſſunt, ſed tantum uti ſciunt proſperitate, quanto ſemper optant habere: ſed per oppoſitũ viri ſancti omni fortuna bene utuntur ad honorem Dei, & uictoriam ſpiritualem. Talis fuit Apoſtolus, qui dicebat 2. ad Corinth. 2. Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Ieſu.

Quartò gratiarum actio debet habere hilaritatem, ſiue iocunditatem, vt fiat non ex triſtitia, aut ex neceſsitate. In cuius rei exemplum & figuram legitur Neemiæ 12. quod iudæi in ædificatione muri Hieruſalem requiſierunt leuitas de omnibus locis ſuis vt adducerent eos in Hieruſalem, & facerent dedicationem in letitia, & gratiarum actione, & in cantico, & in cymbalis, & in pſalteriis, & in cytharis, & gratiarum actio taliter cum lætitia peracta bene placet Deo. Vnde Solinus in de mirabilibus mundi dicit, quod in Aleſina regione eſt fons quietus ſemper & nunquam manans niſi ad cantum, uel ad cytharam, ſiue ad tybiam: ſed ſtatim uerò ad ſonum melodiæ tumeſcit, & aluum ſuum excedit. De quo fonte dicit pſalmiſta. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum. Spiritualiter, fons omnis bonitatis Deus eſt: hic uerò ad lætam gratiarum actionem ſtatim exuberat, & beneficiorum ſuorũ aquas inundat. Sed per oppoſitum beneficia ſua ſubtrahit ab illo, qui gratiarum actiones ſibi letificè non reddit. In cuius rei figuram legitur Ionæ quarto, quod Ionas a Niniue ciuitate exiens aſcendit ad quendam montem, in quo fecit ſibi umbraculum, ut protegeret ſeipſum a ſolis ardore, & præparauit Dominus ederam, & aſcendit ſuper caput eius, ut eſſet umbraculum ſuper caput eius, protegeretque eum, ne ardor ſolis ei nocumentũ inferret, quod cum Ionas uidiſſet, gauiſus eſt gaudio magno non debito modo reddẽs Deo gratiarum actiones: ſed proiecit ſe & obdormiuit

miuit in umbra ædere. & ideo eo dormiente Dominus parauit vermem & percuſsit ederā, & exaruit. Cumq; euigilaſſet Ionas etiam ꝓſpexit ederam deſtructam, & ſentiens ſolis ar dorem,ſiue calorem nimie urentem,petiit ani mæ ſuæ ut moreretur. Moraliter,Niniue natiuitas interpretatur. Ionas uero dolens interpretatur, & etiam Ionas exiens de Niniue ſignificat hominem in ſua natiuitate nudum,& pauperem cum dolore a lachrymis exeuntem de uentris matris ſuæ. Mons, in quem Ionas aſcendit, ſignificat altum ſtatum dignitatis,& honoris mundani, ad quem mõtem quaſi om nes homines appetunt aſcendere tam temporales,quàm etiam ſpirituales, quod tamen ual de periculoſum eſt: quia ſicut qui tranſit per viam montuoſam ex modico lapſu imminet magnum periculum,ſic,vt dicit beatus Greg. In quanto gradus altior in tanto lapſus grauior. Et ratio Bromyorde in libro ſuo de iure canonico & ciuili. Licet inquit ſtatus honoris ſit ſtatus licitus & meritorius bene ſe habentibus, tamen propter periculum ſibi annexum fugiendus eſt,uel inuite recipiendus. Veruntamen ſicut dicit Holcot in lectura libri Sapiē tiæ,lectione 61. De multis ambitioſis eſt ſicut de lepore: nam ſicut lepus libentius & uelocius currit contra montem aſcendendo,quam de monte in vallem deſcendendo. Et cauſa eſt quia crura anteriora ſunt breuiora, quam poſteriora. Sic ſuperbi certe ad ſtatum dignitatis & honoris multo libentius, & cum ueslociori deſiderio aſcendunt,quam deſcendunt ad vallem humilitatis. Et cauſa eſt,quia ſicut lepus crura anteriora breuiora,quam poſteriora poſ ſident.Spiritualiter, puræ affectiones hominis ad Deum ſunt ei, quaſi crura anteriora, affectiones uero ad mundum ſunt ei quaſi crura poſteriora, Et quia ſuperbi breuiores affectiones habent ad Deum quam ad mundum.ideo velocius currunt ad montem ſuperbiæ, & ad ſtatum dignitatis & honoris, quam ad vallem humilitatis.vnde pſalm. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Per ederam,quæ creſcebat in monte, de qua vehementer gaudebat Ionas, in cuius vmbra proiecit ſe obdormiuit,ſignificatur proſperitas & honor mundanus,qui conſiſtit in altis ſtatibus huius mūdi,quem cum adeptus fuerit aliquis homo ſuꝑbus, gaudet & lętatur, ac ſi illa proſperitas ſecum in æternum duraret, & ſicut Ionas ſic tales ſuperbi non reddunt Deo gratias de ſua proſperitate & de ſtatu honoris,in quo ponūtur: ſed proiiciunt ſe quaſi obſtinati in uitiis, & uoluptatibus dormientes. De cuius dormitionis cauſa dictum eſt ſupra parte quinta,capitu.9.de ſomnolentia,circa medium. Et ſicut Iona dormiente uenit uermis & deſtruxit ederam, quam deſtructam & ſentiens ſolis colorem nimie vrentem petiit animæ ſuæ, vt moreretur. Sic talibus ſuperbis in ſuis uoluptatibus dormientibus & peccatis,antequam ſciue rint, veniet vermis mortis, & totam ederam mundanæ proſperitatis auferet ab eis: & tunc ſuperueniens ardor ignis infernalis eos in capite,idest in anima percutit,ſibi comburendo. Vnde & tunc ſicut Ionas videns ederam ſuam eſſe deſtructam & ſentiens vehementem ſolis ardorem petiit animæ ſuæ,vt moreretur.Sic & tales uoluptuoſi ſuperbi uidentes ab eis ablatam ederam mundanæ proſperitatis, & ſentientes ardorem ignis infernalis, prout Apoc. 9.Quærent mortem & non inuenient,deſiderabunt mori,& mors fugiet ab eis. Vnde & tunc meritò dicere poſſunt illud Sapien. 5.ca. Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis,tranſierunt omnia illa uelut umbra.

6 † Sextus gradus principalis ingratitudinis pertinens ad primam ſpeciem ſuperbiæ, omniumque grauiſsimus eſt, beneficium acceptum nullatenus recognoſcere: ſed aut per ſuperbiam, uel obliuionem, ſeu quouiſmodo alio penitus abnegare. Vnde de iſta ingratitudine impiorum conqueritur Dominus per ꝓphetam pſalm.77.dicens. Obliti ſunt benefactorum eius,& mirabilium eius,quæ oſtendit eis. Item Oseæ 13.cap. Adimpleti ſunt & ſatu rati ſunt,& leuauerūt cor ſuum,& obliti ſunt mei. Item Hieremia 2. Populus meus oblitus eſt mei diebus multis & innumeris. Et iſte tertius gradus habet alium gradum ingratitudinis ſibi annexum.puta, cum quis beneficium reputat maleficium: ſed quoslibet tales maledicit

dicit Dominus per prophetam Iſa. 5.capitulo. Veh qui dicitis malum bonum,& bonum malum. De iſta enim ingratitudine loquitur doctor de Mediauilla ſuper 3. ſententiarum in perſona Chriſti pendentis in cruce ſic peccatorem ingratum alloquentis. Vide inquit homo quæ pro te patior, vide ſi eſt dolor, ſicut dolor, quo pro te crucior, ad te clamo: quia pro te morior, uide clauos quibus confodior, & cum ſit dolor tantus exterior, intus tam longe grauior ad te tam ingratum experior. Vnde & de iſta ingratitudine doctor quidam dicit, & poniturin flora. Barcho.titulo de ingratitudine. Licet inquit Chriſti paſsio & præcioſi ſanguinis eius iniuſta effuſio, ſufficiens & copioſa eſſet redemptio pro uniuerſo mundo: maior tamē pars hominum damnabitur propter eorum ingratitudinem & infidelitatem. Ingratitudinem dicit quò ad iniquos chriſtianos infidelitatem uerò quo ad omnes incredulos. Et ideo meritò de iſta ingratitudine loquitur beatus Bernard. ſuper Cant. ſermone quinto.. Ingratitudo inquit inimica eſt animæ exinanitio debitorum. uirtutum diſperſio, beneficiorum perditio, uētus urens & deſiccans fontem pietatis, rorem miſericordiæ & fluenta gratiæ. Vix in inferno inuenitur ſupplicium quo puniatur ingratitudinis uitium, & nimirum:nam ut dicit beatus Bernard.ſuper cantica, ſermone 54. nihil ita diſplicet Deo præſertim in filiis gratiæ, ſicut ingratitudo. Vnde magnitudo gratitudinis Dei dando peccatori pœnitenti ueniam & gratiam. & ſuo præcioſiſsimo ſanguine redimendo eum de manibus dæmonum, & a debito pœnæ mortis æternæ aggrauat peccatum ſuæ ingratitudinis, cum mortaliter peccat malum pro bono Deo reddit. Quod ex hoc patet, quod cum pro remiſsione pœnæ debitæ mortis, obligaretur homo remittenti, uel liberanti durante tempore uitæ ſuæ: etiam & ſi mille annis uiuere poſſet, quod patet ex hoc, ꝙ pro continuatione uitæ ſuę temporalis, & mortis euaſione temporalis tanto tempore ſeruiret uoluntarie a morte tali ſe liberanti, cum aliter mortem euadere non poſſet. A multo igitur fortiori pro euaſione mortis ęternę corporaliter grauioris, de qua Chriſtus per ſuam doloroſam paſsionem hominē liberauit, tenetur hoc durante uita ſua obediēter Deo ſeruire, quod niſi fecerit, ingratus dānabiliter comprobatur. Cuius ingratitudinis figuram habemus j. Regum 23. capit. ubi legitur, quòd cum Dauid liberaſſet uiros Ceylæ de manu Philiſtinorum, & moraretur in Ceyla, dixit Dominus ad Dauid, quod traderent eum uiri Ceylæ, quorum ingratitudinem cernens Dauid protinus ab eis receſsit. Spiritualiter, Dauid manufortis interpretat̄, & ſignat Chriſtū, de cuius fortitudine dicitur Iob 13. capit. Si fortitudo quæritur, robuſtiſsimus eſt. Philiſtei cadentes interpretantur, & malignos ſpiritus, qui de cœlo ceciderunt ſignant. Ceyla ſuſcitans eā interpræratur, & per uiros Ceylæ intelliguntur pœnitentes, quos Deus ſuſcitauit a morte peccati, & a pericu lo æternæ dānationis deſiderans cum illis *in ciuitate* ſuarum animarum manere: ſed multi *ingratiſsimi* miſeri ſimiles uiris Ceylæ nolentes tentationibus diaboli reſiſtere: ſed expulſo *Chriſto* ciuitatem mentis ſuę uoluntarie *tradunt* inimicis, & quantum in ſe eſt, ſimiles *ingratiſsimo* Iudæ traditori iterum tradunt Chriſtum ad crucifigendum, dicente Apoſtolo ad Hebręos 6. c. Rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. De prædicto enim triplici gradu ingratitudinis Seneca in libro ſuo, de beneficiis. Ingratus inquit eſt, qui non reddit, ingratior diſsimulat: ſed ingratiſsimus omniū, qui beneficium non recolit, ſed omnino obliuiſcitur. Hoc igitur uitiū ingratitudinis auerte a nobis Chriſte Ieſu, qui nobis gratitudinem maximam miſericorditer oſtendiſti. Amen.

De Superbiæ ſpecie ſecunda. *Cap. V.*

SEcunda ſpecies ſuperbiæ eſt: cum quis bonum quod habet ſibi datum deſuper credit: ſed tamen hoc ſe accepiſſe pro ſuis meritis æſtimat. 1

1 † Ad cuius uitii deteſtationē tria ſp̄aliter ſunt cōſiderāda. Primū eſt, ꝙ ex hoc ſequit̄ cōtradictio manifeſta. Et hoc ꝓbat Apoſt. Rom. 11. dicens. Si autem gratia iam non ex operi

bus

tus, ſupple, datur homini, alioquin gratia non eſt gratia, quaſi diceret. Quia quod datur alicui pro ſuis operibus meritoriis debitum eſſe videtur & non gratuitum, & ſic qui hoc uitio laborat Deum liberaliſsimum largitorem ſuæ gratiæ facit uenditorem, dum quæ Deus ei libere dat credit ſe ſuis meritis emere, & per conſequens blaſphemando Deum ſimoniacum, quia venditorem ſuæ gratiæ reputat. Secũdum militans ad huius uitii deteſtationem eſt hoc, quod vitiũ illud obſtruit homini fontem miſericordię. Nam ſi illi qui laborant hoc vitio petunt aliquid a Domino ſibi miſericorditer condonari, merito poteſt illis Dominus reſpondere. Ite ad vendentes & emitte uobis: ſicut dixerunt uirgines prudentes uirginibus fatuis Matth. 25. &c. Tertium militans ad deteſtationem huius uitii eſt magna fatuitas, quæ concomitatur hoc uitium, quæ fatuitas quadruplici oſtenditur ratione. Primo, quia, quantumcumque tenetur homo, ipſe tamen non ſufficit ſoluere Deo, quod ei debuit. unde Bernard. in libro de diligendo Deum. Si totum inquit me debeo pro me facto, quid addam pro me facto & refacto. Nec enim tam facile refactus ſum, ſicut factus: ſiquidem non ſolum de me, ſed etiam de quocunque quod factum eſt, quod ſcriptum eſt, dixit, & facta ſunt omnia. At uerò in reficiendo & dixit multa, & geſsit mira, & pertulit dura, & non tantum dura: ſed etiam indigna. In primo opere me dedit, in ſecundo ſe, & vbi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus igitur & redditus me pro me debeo & bis me debeo. Sed quid Deo retribuam pro ſe: nam & ſi me millesies rependere poſſem, quid ſum ego ad dominum. hæc Bernardus. Item Ioannes epiſcopus in quodam ſermone, & ponitur floratio Barthol. titulo de gratiarum actione. Reuera inquit ſi humana conditio creatori & redemptori ſuo qd debeat noſcat, atque eius beneficiorum innumeram multitudinem momentis omnibus diligenter retractando intelligat, inueniret ſuæ ſeruitutis obſequia continuis laudibus & iugi gratiarum actione æquari non poſſe: neque. n. beneficia a domino noſtro præſtita nobis atq; collata, uel modum poterunt habere, vel numerum. certe nec terminum: quippe cum nec ſenſus ad inueſtigandum ſufficiat, nec ſcientia ſuppetat ad laudandum: immenſitas enim beneficiorum ſuperat cogitationes ſenſuum, & innumera multitudo donorum uicit uoluntatem uerborum, nec etiam ſi totius uitæ noſtræ tempus oris obſequia occupent laudem: teneant etiam ſi gratiarum actionibus inſiſtãt poterimus recompenſare quod debemus. Et ideo meritò dicitur Iob 9. capit. Si quis voluerit contendere cum Deo, non poterit reſpondere vnum pro mille. Quod conſiderans beatus Bernardus. O inquit ſi cognouiſſes, quam multa debeas Deo, videres, quòd nihil eſt, ꝙ facis, nam primò debes Chriſto totam uitam tuam, quia ipſe pro vita tua poſuit vitã ſuam. Secundò exigunt præterita tua peccata futuram vitam tuam, ut facias dignos fructus pœnitentiæ, & recogites omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Tertiò forte deſideras habere gloriam illam, in qua tot ſunt bona, ꝙ teſtante Apoſtolo. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Nonne ad hanc gloriam captandam te quæcumque poteris dare oportebat, & cum omnia compleueris teſte beato Bernardo, non ſunt talia merita nr̄, vt pro illis gloria æterna debeatur ex iure: ut Deus iniuriã faceret, niſi eã nobis donaret. In cuius confirmationem dicit Apoſto. ad Roma. 8. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, quantum debes Deo, totũ quod es, vt totum quod habes, qui te fecit, & bene fecit, & cuncta quæ habes tibi miniſtrauit. Sed cui horum debitorum quæ debes reddere proponis, ſiue ſufficis, quanta igitur fatuitas eſt, quod homo credat pro meritis ſuis bona ſua habere: cum homo non ſufficiat ſoluere Deo, quod debet: ſolutio enim debiti recipientem nõ obligat. ſed debitorem abſoluit. Quod conſiderans propheta. Quid inquit retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi. Calicem ſalutaris accipiam, ideſt fructuoſe pœnitentiam accipiam, & ſecundum poſſe meum debitum meum ſoluam, & de reſiduo, quod ſoluere non ſufficio, nomen Domini

inuo-

inuocabo, ideſt eius miſericordiſsimam clementiam delicti mei dimisſione poſtulabo. dicendo ſicut ipſemet docuit me. Dimitte nobis debita noſtra ſicut, & nos dimittimus debitoribus noſtris: nam miſericordia eius plus dimittit, quam poſtulatur. ſicut legitur Mat. 18. Seruus, qui debebat Domino ſuo decem milia talenta, petiit debiti ſui dilationem, & accepit ſub tacita conditione adiecta totius debiti dimisſionem: nam Dñs dimiſit debitum ſeruo ſuo ſub conditione licet non expreſſa, ꝙ ipſe deberet ſimili modo miſericorditer debitum ſui conſerui dimittere, quod patet ex illo qđ ſequitur. Nonne oportuit te miſeri conſeruo tuo, ſicut & ego tui miſertus ſum quaſi diceret. nonne ſub tali conditione dimiſi tibi debitum tuum. vnde Math. 6. talis conditio eſt expreſſa ubi dr̃. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater ueſter cœleſtis peccata ueſtra: ſi autem nõ dimiſeritis, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra. Itẽ Luc. 22. latro pendens in cruce cum Chriſto orauit dicens. Memento mei dum ueneris in regnum tuum. Super quo Auguſt. Conſiderabat, inquit, facinora ſua, & pro magnis habebit, ut ſaltem in fine ſibi parceretur. Dñs autẽ continuo dixit ſibi. Amen dico tibi. Hodie me cum eris in paradiſo. Ecce (inquit B. Auguſt.) miſericordia obtulit, quod miſera miſeria diſtulit. hæc ille.

2 † Secundò patet fatuitas illius, quæ ſibi data a Deo credit pro ſuis meritis ſe habere, & ex hoc ꝙ bene operando facit ipſe ſuam propriam utilitatem & non utilitatem Dei. Deus enim bonorum noſtrorum non eget. unde Luc. 16. Cum feceritis omnia, quæ uobis præcepta ſunt, dicite ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo uerbo innuuntur duæ ſupradictæ rationes. ſ. quòd bene operando debitum, quod debemus, ſoluimus, & quòd Deo ſerui inutiles ſumus. & ideo timere debemus quaſi ſerui inutiles Deo illam ſententiam Math. 25. Inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores: quod enim debetur homini ex hoc, quòd propriam utilitatem facit. Tertiò patet prædicta fatuitas ex hoc, quòd homo nihil dat Deo, niſi primus Deus hoc dederit illi. unde Dominus, Iob. 41. Quis autem dedit mihi, ut reddam ei, omnia quę ſub cœlo ſunt mea ſunt. Item Iſa. 26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. Item beatus Auguſtin. Domine ſemper erogatur tibi, ut debeas, & quis habet quicquam niſi tuum, reddis debita nulli debens, donas debita, nihil perdens. hæc ille. Quartò patet prædicta fatuitas ex hoc, quòd quæ in oculis noſtris uidentur merita, frequenter in oculis Dei ſunt demerita. unde Iob. 4. Ecce quæ ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit prauitatem, quanto magis hi, qui habitant domos luteas, quæ terrenum habent fundamentum: tamen conſumentur uelut attinea. Item Iſa. 64. Facti ſumus ut immundus, omnes nos quaſi pannus menſtruatæ uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Item beatus Gregor. Sæpe, inquit, iuſtitia noſtra ad examen iuſtitiæ diuinæ deducta, iniuſtitia eſt, & ſordet in conſpectu iudicis, quod fulget in conſpectu operantis. Nemo igitur de meritis ſuis confidat, quæ in comparatione ad ſua demerita in conſpectu Dei ualde pauca ſunt. unde Iob. 9. Si uoluerit quis cum Deo contendere, non poterit reſpondere vnum pro mille, nec cum decem millibus poſſit occurrere ei, qui cum uiginti millibus uenit ad ſe. Luc. 14. Quod conſiderans beatus Anſel. Domine, inquit, Deus rex cęlorum, mundi redemptor de toto corde & tota mente & ex totis uiribus meis te adoro, te laudo, teque glorifico, atque benedico, tuæ miſericordiæ, & clementiæ gratias, & laudes refero, pro magna miſericordia tua, quam in me miſero oſtẽdiſti, non meis meritis, quibus nil niſi ſupplicium deberetur: ſed ſola gratuita benignitate, & miſeratione atque clementia & pietate tua. Vnde & ſi tibi poſſem exhibere quicquid honoris, ſeruitutis & amoris omnis exhibet mundus, exiguum mihi uideretur, & eſſet. hæc Anſel. & ponitur in flora. Bart. tit. de gratiarũ actione &c.

De Arrogantia. *Cap. VI.*

AD prædictam ſecundam ſpeciem ſuperbiæ pertinet arrogantia. Vnde arrogare idem eſt quod aſcribere uel deputare. Et ſic arrogantia eſt interior cordis elatio, qua ſibi mendaciter aliquis aſcribit uirtutem & ſupportationem aliorum, unde Holcot in lectu.I.ſapientię.lect.c. Nonnulli, inquit, cũ pauca faciant magna ſibi arrogant, & facta propria non aliter extollunt, quam ſi per ea cæteri omnis homines ſupportarentur: tales enim, inquit, ſimiles ſunt babuino depicto vel ſculpto in ædificio, quæ collo, humeris & brachijs & facie prominens totam fabricam cum oneroſa fatigatione ſe ſimulat ſupportare. & tamen fabrica æquè fortiter ſtaret, ſi totum illud idolum deleretur. tales, inquit, etiam ſimiles ſunt cuidam a mente alienato, qui ſemper ſtans ſub diuo, nullo modo uoluit domum intrare, nec ſedere, bibere, uel manducare: requiſitus autem, quare ita faceret. reſpondit, ꝙ ipſe ſupportabat cęlum, & ſi horam modicam dimiſiſſet, cœlum eſſet caſurum. Item ſpiritualiter eſt de nonnullis nimis præſumptuſi, quæ inflati ſeculari ſcientia reputant totam eccleſiam ſuſtentare ſua ſapientia, & diſcretione, quam ſe habere ſimulant, quorum cuilibet dicitur Iſa. 47. Sapientia & ſcientia hæc decepit te. Item Rom. j. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et ideo meritò dicitur Eccle. 6. Non te extollas in cogitatione animæ uelut thaurus, ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiam. Vnde dicit propheta Iſa. 5. Veh qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes, & ideo ſecundum conſilium prophetæ Hiere. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur diues in diuitiis ſuis, & non glorietur fortis in fortitudine ſua: ſed in hoc glorietur: quia gloriatur ſcire, & cognoſcere, &c.

De iactantia. *Cap. VII.*

TErtia ſpecies ſuperbiæ eſt: cum quis iactat ſe habere bonum, quod non habet, hoc eſt, cum quis uerbis ſe extollit, & dicit in commendationem ſuiipſius ſupra id quod eſt in ſe ſecundum veritatem, uel ſecundam opinionem. Et differt iactantia ab arrogãtia in hoc, ꝙ arrogantia eſt in corde tantum: iactantia verò in ore. Et procedit ab arrogãtia tanquam cauſatum cauſa: nam & ſi non præceſſerit mentis occulta gloriatio, non ſequeretur iactantiæ aperta laudatio. Et eſt iactantia dicit, vel facti exterior pompoſa oſtentatio ad uanæ laudis gloriam conſequendam. Et dicit iactantia a iacto, vel tacio, quod eſt ex parte extollere, ſeu longè, latève diſpergere, eo ꝙ diſpergit exterius ad inanem gloriam ille, quẽ mens tumet interius per arrogantiam: magnitudo enim huius uicii ſextuplici poteſt ratione oſtendi. Primò: quia, qui hoc uicio laborat, per uiam humilitatis non ambulat & ideo periculoſè ſe præcipitat, quod poteſt oſtendi per exemplum naturæ. Sicut enim arbor naturaliter altitudinem ſuam habet a radicis profunditate. & ideo ſi præſcindatur, & ſeparetur a radice, ſtatim præcipitatur &c. ſicut ſupra parte quarta. c. 44. ubi agitur de tertio regis pacifici conſilio &c. Secundò magnitudo huius peccati patet ex hoc, ꝙ uicium iſtud deſtruit bona naturæ, bona fortunæ, ac etiam bona gratiæ. Vnde quidam metricus. Si tibi copia, ſeu ſapientia, formaque detur. Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur. Vnde ſicut gallina cum ouum poſuerit, uehementer ſtatiſſime garrulat. & ideo ouum ſuum multoties cauſa clamoris amittit. Sic homo ſuperbus bona ſua fortunæ, naturæ & gratiæ per ſuã garruloſam iactantiam frequenter meretur amittere. Vnde de bonis fortunæ exemplũ hř de rege Ezechia, quæ ſuſcepit ſeruis regis Babilonici oĩa bona fortunæ, quæ erant in domo ſua, iactantia oſtendit pompoſa, & ideo uoce prophetica protinus ſibi dictum audiuit. Ecce dies uenĩet & auferentur omnia, quę in domo tua ſunt in Babilonem, & non relinquetur quicquã, dicit dominus, qď & factum eſt: ut patet. 3. Reg. 20.

Et

Et de bonis naturæ exemplum habemus Dan. 3. de Nabuchodonoſor rege, qui cum ſe iacta ret de ædificatione ciuitatis Babiloniæ, & de ſua fortitudine & decore dicens. Nonne hæc eſt Babilon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni & in robore fortitudinis, & in gloria decoris mei. Cum igitur ſermo adhuc eſſet in ore eius, vox de cœlo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex. Regnum tuum tranſiet, & ab hominibus eiicient te: & cum beſtiis atq; feris erit habitatio tua. Fœnũ quaſi bos comedes, quod & factum eſt: quia ſtatim ſecundum omnia membra ſua naturalia mutatus eſt a ſimilitudine ſua naturali in ſimilitudinem bouis comedentis fœnum. Et quantum ad tertium, ſcilicet ꝙ bona gratiæ per iactantiam oſtenſa perdantur ſaltem quantũ ad meritum teſtatur Chriſtus Mat. 5. & 6. cap. dicens. Amen dico uobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tertiò magnitudo huius uicij oſtenditur ex hoc, ꝙ qui in hoc uicio laborat, pœnam meretur æternam, dicente B. Greg. 8. moral. qui fauore hominum & laudibus delectatur, in tempore retributionis pro delectatione laudis ſententiam accipiet in crepationis diuinæ, & pro temporali, quam percipit gloria, perpetua ſuſtinebit tormenta. Quartò magnitudo huius uicij patet ex magna commendatione uirtutis ſibi oppoſitæ. unde Bern. Magna, inquit, uirtus & rara eſt, aliquem apparere laudabilem & eſſe, & contemptibilem ſe putare. Ego enim hoc cœteris uirtutibus mirabilius iudico. Sed econtra dici poteſt, quòd valde magnum uicium eſt, aliquem miſerabilem apparere, & laudabilem eſſe & ſe putare: hoc enim cæteris uiciis numerabilius eſt iudicandum, hæc ille.

Quintò magnitudo huius uicij patet ex hoc, ꝙ uicium iſtud non ſolum perdit gratiã receptam quantum ad meritum, ut dictũ eſt: ſed etiam impedimentum eſt gratiæ recipiendæ, quod triplici ratione oſtenditur. Primò: quia qui hoc uicio laborat, gratiam Dei non petit, cum credat ſe illam habere: & quia non petit non accepit. unde Seneca. Ideo, inquit, mutari nolimus: quia nos optimos credimus. Secunda ratio eſt hæc. Scit enim Deus, ꝙ qui in hoc uicio laborat, de eius collata gratia ſibi eſſet ingratus: cum credat ipſe eam ueraciter habere, & ſic perderet Deus gratiam ſuam, ſi ei illã donaret. Vnde Bern. Nunquid, inquit, perit, ꝙ datur ingrato, quaſi diceret ſic. Tertia ratio eſt hæc: quia q hoc uicio laborat, quaſi plenus eſt nihilo, & ideo non poteſt recipere aliquid. Vnde Bernardus. Sicut, inquit, non eſt aliquid, quo ſe immiſceat uanitas, ubi totum occupat charitas, ita non eſt quo ſe immiſceat ueritas, quando aliquem totum occupat falſitas &c. Sexto magnitudo huius uicij patet ex magna deluſione, qua deluditur, qui hoc uicio laborat. Vnde Pariſien. Hoc, inquit, uicio laborans deluditur eo modo, quo deluſus eſt quædam ruſticus portans agnum uenalem ad forum, quem quidam leccator uidẽs dixit ſociis ſuis. Vultis agnum iſtũ habere quem ruſticus iſte portat. Qui dixerunt. Libenter uolumus habere illum. Et ille diſpoſuit ſocios ſuos per diuerſa loca, per quos ruſticus ille erat tranſiturus dicens, ꝙ quilibet eorum a ruſtico quæreret, an uellet canem ſuum uendere: & cũ primus illorum hoc a ruſtico quæreret. Reſpondit ruſticus, ꝙ non erat canis ſed agnus. Et cũ alij ſimiliter quæſiuiſſent. ad ultimum ruſticus credidit de agno, ꝙ eſſet canis, & illum a ſe proiecit. Sic ſuperbus adulatorum cõmendationes audiens multiplices ad ultimum credit ſe habere bonum quod certiſsimè in conſcientia ſua prius ſe non habere ſciebat. Et ideo meritò dicit proph. Iſa. 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt.

De Ironia. Cap. VIII.

AD prædictam tertiam ſpeciem ſuperbiæ reducitur Ironia, quæ opponitur iactantiæ in hoc, ꝙ iactans de ſe fingit frequenter maiora bona, quam habeat: utputa, cum negat de ſe aliquid magnum, quod tamen percipit in ſe eſſe: ut Socrates qui ſciens philoſophus fuit, finxit ſe ignarum: uel cum aſſerit in ſe, uel de ſe aliquid utile, quod in ſe non cognoſcit, & aliquando enim facit, ut fingat ſe licet indirecte per elationem aliis perfectionem: ut cum quis cauſa fictæ humilita-

tis dicit ſe peccaſſe, vbi non peccauit,uel grauius peccaſſe, quam ſentit ſeipſum peccaſſe, quod reprobat Auguſt.dicens. Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator, anteq̃ mentiebar mentiendo peccator efficieris. hæc Auguſt.& ponitur in cano. 22.q.2.cum humilitatis cauſa. Et aliquando verò aliquis minora de ſe fingit bona, ut doloſe decipiat: ſicut cum aliquis fingit ſe inſipientem, pauperem, uel impotentem: ut per hoc cautius ſuum proximũ innocentem decipiat. Vnde Criſoſto.de oper. imper.omel.19. Si, inquit, uideris infidelem humilem, aut manſuetum, ſcito ꝙ ſubdolus eſt in corde. Vnde propheta. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. De quolibet enim tali dicitur Eccleſiaſtici. 9. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Contingit etiam aliquem de ſe uilia, vel minora bona, quam in ſe ſentit nõ mentiendo: ſed veritatem cœlando fingere: vt per hoc ipſemet, uel alius adiutus per eũ cautius euadat periculum, & hoc licitum eſt etiã viris perfectis: vt exemplũ habemus de Iheu & Dauid: ut dictum eſt ſupra per B.Hieronymum parte 4.c.7. ubi agitur de mendacio officioſo. Contingit etiam quandoque aliquem per exteriora facta, vel per verba prætendere defectum ex interioribus rebus, ſcilicet: in uictu, vel veſtitu. puta per abiectam ueſtem, vel abſtinentiam, ut ſimulet ſe aliis perfectionem habere maiorem, ſ. reputetur pauper eſſe ſpiritu, uel rebus, uel magnæ pęnitentiæ: cum tamen talis non eſt. De talibus enim dicit Chriſtus. Mat.6. extermínant enim facies ſuas, ut appareant hominibus ieiunantes, & tales incidunt in hypocriſim, qui fingunt ſe habere ſanctitatem, quam non habent, & incidunt in iactantiam, eo ꝙ prætendunt ſe habere bonum, quod non habent. Sed Ironia tamen contrariatur iactantiæ ratione materiæ circa quam exiſtit: q̄a iactans fingit de ſe maiora bona, q̃ habeat. Sed Ironicus fingit de ſe minora bona quam habeat: ut dictum eſt. Et eſt Ironia ſententia pronunciationi contrarium habens intellectum. utputa cum aliquis ſeipſum vituperet, ut per hoc laudabilis intelligatur, uel cum dicitur homini male agenti, quod bonum eſt, quod facit, per hoc innuens, ꝙ reprehenſibilis intelligatur. Et dicitur Ironia ab Iros, quod eſt contrarium, & ononia nomen, quaſi faciens pronunciationem contrariam intellectui. De hac tractat philoſophus lib.4. Ethic.dicens, ꝙ Ironia & iactantia ſunt uicia oppoſita uirtuti veritatis. Iactantia quidem per ſuperabundantiam & exceſſum. Sed Ironici per defectũ & diminutionem. & ideo ſecundum eum ſpecies eſt mendacij, quod ſecundum omnes ſpecies ſuas prohibetur per illud mandatum decalogi. Non falſum teſtimonium dices, per quod omnis falſitas prohibetur.

De ſingulari præcellentia. Capit. IX.

QVarta ſpecies ſuperbiæ eſt, cum quis deſpectis cæteris appetit ſingulariter aliis præcellere & præferri.

1 † De illis enim qui hoc uicio laborant dicit pſalm. Confundantur ſuperbi: quia iniuſte iniquitatem fecerunt. Iniuſte iniquitatem faciunt ſuperbi, qui eos deſpiciunt, qui ſecũ eũdem patrem & matrem habuerunt. Sed certè omnes homines ex parte corporis eundem habent patrẽ & matrem, iuxta illud Iob.17. Putredini dixi pater meus & mater mea es, & ſoror mea uermibus. Item ex parte animæ omnes homines habent eundem patrem, dicente propheta Malach.2. Nunquid non unus pater eſt omnium noſtrũ, nunquid non unus Deus creauit nos omnes homines. Quare igitur deſpicit unuſquiſque fratrem ſuum. Prædictis enim quatuor ſpeciebus ſuperbiæ Chriſtus innuit eſſe infectos, contra quos legitur in euangelio Lucæ.18. ubi dicitur. Dixit Ieſus ad quoſdam, qui in ſe cõfidebant, & aſpernebantur cæteros parabolam iſtam. Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, unus phariſeus, alter publicanus. Phariſeus autem ſtans, ſupple tanquam ſuperbus, & non ſe inclinans tanquam humilis apud ſe orans erat, dicens. Gratias tibi ago domine: quia non ſum ſicut cæteri hominum raptores, iniuſti,

iuſti, adulteri:uelut & hic publicanus, ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo &c. Iſte.n.phariſeus non proprie orabat: ſed de ſua iuſtitia iactauit alios condemnãdo, & humiliter orantem iuxta ſe publicanũ deſpiciendo. Sed pro declaratione ad oſtendendum qualiter Chriſtus in prædictis uerbis euãgelicis innuit eos, ad quos loquebatur, prædictis quatuor ſpeciebus ſuperbiæ eſſe infectos eſt notandum, ꝙ illi in ſe confidunt, quæ ſua ꝓpria uirtute & fortitudine putãt ſe ſine Dei auxilio eſſe ſufficientes ad malum declinãdũ & ad bonum faciendũ, quod eſt prima ſpecies ſuperbiæ. Itẽ illi confidunt in ſe tanꝙ iuſti, ꝗ ſe iuſtos ex operib. ſuis reputant, & ꝙ illa quæ ſunt eis a Deo data pro ſuis bonis operib. ſunt eis data ex iuſtitia & non ex grã, ꝗ eſt ſecunda ſpecies ſuperbiæ. Itẽ illi, ꝗ in ſe cõfidunt tanꝙ iuſti, tertia ſpecie ſuperbiæ innuunẽ eſſe infecti: nã iſte terminus tanꝙ ſolã apparentiam iuſtitiæ ponit, & non exiſtentia: & certè illi, quæ iactant de ſuis operib. licet ad extra uideantur iuſti: intus tñ a vera iuſtitia ſunt uacui. & ideo merito cuilibet tali dr̃ Apoc. 3. Dicis qa diues ſum, & locupletatus & nullius egeo: & neſcis qa tu miſer es, & miſerabile & pauꝑ & cecus & nudus. Itẽ illos, ꝗ in ſe cõfidunt tanꝙ iuſti, quarta ſpeciẽ ſuꝑbiæ eſſe infectos innuit Xp̃s in prædictis uerbis cũ ſubdiẽ. Et aſpernebanẽ cæteros. i. deſpiciebant, vel deteſtabanẽ. unde ſuperbi non ſolũ ſeipſos pſũptuoſè magnificant: uerũetiam alios ſe meliores deteſtanẽ. Vñ prouerbio. Deteſtanẽ ſtulti eos quę fugiũt mala. Et meritò pñt tales dici ſtulti, & hoc pt multiplici rõne oñdi. Primò ex hoc, ꝙ quanto maior aliquos eſt in reputatione ſua propria, tanto minor eſt in reputatione diuina. Vñ exẽplum huius habemus. j. Regum. 15. de Saulæ, cui dictũ eſt. Cũ eſſes paruulus in oculis tuis caput in tribub. Iſrael factus es: ſed ecõtra cũ magnus eſſet in oculis ſuis deſpiciẽdo Dauid humilẽ ſe longè meliorem eiectus erat de regno ſuo. Item Ioãnesbaptiſta reputauit ſe indignum ſoluere corrigiã calciamenti Xp̃i: vt patet Ioan. 1. Et ideo Xp̃s magnificauit eum dicentes. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioannebaptiſta. Mat. 11. Item Ioannes de ſe dixit. Ego uox clamantis in deſerto, Ioan. 1. Ecce Xp̃s dixit, ꝙ ipſe fuit propheta & plus ꝗ propheta. Luc. 11. Ecce Ioannes humiliauit ſe, & Xp̃s eum magnificauit. Sed econtra, falſi iudei & ſcribę & phariſei ſeipſos magnificantes Xp̃o dixerunt. Filij Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus unꝙ. Ioan. 8. ſed Xp̃s dixit, ꝙ fuerunt ſerui peccati. ecce ipſi reputauerunt ſeipſos generoſos & honore dignos, & Xp̃s reputauit eos nihilo deteriores: cum peccatum, qđ nihil eſt, quaſi eorum erat Dñs, cui ſei uiebãt. Sed non eſt ſeruus maior dño ſuo: ſed potius inquantũ hmõi minor. Ex quib. manifeſtum eſt, ꝙ quæ magnus eſt in reputatione propria, paruus eſt in reputatione diuina, & ecõtra. In cuius confirmationem dicit Xp̃s Luc. 18. Oĩs qui ſe exaltat humiliabitur, & quę ſe humiliat exaltabitur &c. Scđo ſtultitia ſuperborũ, quæ ſeipſos ſunt magnificantes, & contemnentes alios: patet ex hoc, ꝙ ſicut a natiuitate cæcus ſtultus eſſet, ſi pſumeret de colorib. iudicare: ſic certè ſtultus eſt, ꝗ pſumptuoſè iudicat de bonitate, uel electione ſuiipſius, uel abiectione alterius. Quod quadrupliciter oſtendi põt. Primò ex hoc, ꝙ fundamentum bonitatis electionis, ſiue reprobationis cuiuſcũq; uiatoris intrinſecum eſt in mente diuina, & ſoli Deo cognitum, & ideo non põt ab aliquo uiatore, niſi fuerit ſibi reuelatum diuinitus, intueri. Secundò patet idem ex hoc, ꝙ Xp̃s ubi uult ſpirat. Ioãnis. 3. & ideo quæ nunc malus eſt, quaſi ſubito in bonũ poterit mutari: ut patet Actuũ. 9. de Saulo. Tertio patet idem ex hoc, ꝙ malũ in prædeſtinatis etiam excellentis boni ſepius cauſa fuit. Vnde Criſoſtomus de oper. imperf. omel. 1. Audi, inquit, quomodo Dauid in nimia iuſtitia cõfidens dicebat. Dñe Deus meus ſi feci iſtud, & ſi eſt iniquitas in manib. meis. Item iniquitatem ſi aſpexi in corde meo non exaudiet Dñs. ideo dimiſſus eſt, ut circumueniretur a carne, non ut iniuſtitia eius oſtenderetur: ſed ut iactãtia eius compeſceret. Hæc ille. Item beatus Auguſtinus. Audeo, inquit, dicere ſuperbis eſſe utile cadere in aliquod peccatum manifeſtum & apertũ, ut ſibi diſpliceant, quæ ſibi iam placendo ceciderant. Salubrius enim ſibi Petrus quando fleuit diſplicuit, quã pla-

placuit, quando præſumpſit. Hæc ille. Quartò patet idem ex hoc, quòd nemo uiator de ſeipſo, & a multo fortiori de nullo alio cognoſcit, vtrum odio an amore dignus ſit, dicente ſcriptura Eccleſiaſtes. 9. Sunt iuſti atque ſapiẽtes, & opera eorum in manu Dei ſunt, & nemo ſcit, an dignus ſit amore, uel odio: ſed omnia ſeruantur in futurum incerta. Et licet homo hodie ſecundum iudicium proprium certus eſſet de bonitate ſua, uel de peruerſitate proximi: tamen incertus eſt de ſe, vel de quocunq; alio, qualis futurus eſt: nam licèt aliquis hodie ſit homicida, iudeus, paganus, uel ſaracenus: tamen in præſcientia Dei futurus eſt coronandus in cœlo. Item licèt aliquis iam quò ad mundum uideatur ſanctus, iuſtus, & electus: tamen in præſcientia Dei futurus eſt in patibulo in inferno ſuſpendendus. Vnde Eccleſiaſtes. 8. Vidi impios ſepultos, qui etiam cũ adhuc uiuerent, in loco ſancto erant, & laudabãtur in ciuitate quaſi honor operum. Super quo Pariſien. Vidit, inquit, Salamon ſpiritu prophetico ſepultos in inferno, qui in mundo iſto ſancti credebantur. Vnde Auguſtinus, & ponitur in cano. 23. q. 4. Nabuga. pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Vires, inquit, obedientiæ non ideo cuiquàm ſubtraxit Deus: quia enim non prædeſtinauit: ſed ideo eum non prædeſtinauit: quia receſſurum ipſum ab ipſa obedientia eſſe præuidit. Prædeſtinatio quoque Dei ſemper in bono eſt: quia peccatum ſola hominis uoluntate commiſſum, aut remittendum nouit cum laude miſericordiæ, aut plectendum cum laude iuſtitiæ: in malis autem operibus noſtris ſola præſcientia Dei intelligenda eſt: quia ſicut præſciuit & prædeſtinauit, quæ ipſe fecit: & ut faceremus, ipſe donauit, ita præſciuit tantum non etiam prædeſtinauit. quæ nec fecit, nec ut faceremus exegit. Hæc autem de quibus dicitur. 1. Ioannis. 2. De uobis exierũt. ſed non fuerunt ex uobis: ſi autem fuiſſent ex uobis, permanſiſſent utique uobiſcum, uoluntate exierunt, uoluntate ceciderunt: & quia præſciti ſunt caſuri non ſunt prædeſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reuerſuri, & in ſanctitate, & in ueritate manſuri. Ac per hoc prædeſtinatio talis eſt multis cauſa ſtandi, nemini autem eſt cauſa labendi. Non igitur neceſsitatem facit correctionis, uel obdurationis diuina prædeſtinatio, ſeu præſcientia: cum boni per gratiam corrigantur, & libero arbitrio mali pereant. Neque quia prædeſtinatio, ſeu præſcientia Dei falli non poteſt, neceſſariò eueniunt, quæ pdeſtinauit, uel præſciuntur: ſicut nec neceſſariò prædeſtinantur, vel pſciuntur, quæ futura ſunt: ſed quia bona abſq; eius gratia: mala autem præter eius præſcientiam euenire non poſſunt. quamuis igitur cõuenienter dicitur, ſi hæc prædeſtinata ſunt, vel præſcita neceſſariò eueniunt. Non tamen ideo abſolutè, uerum eſt, quòd neceſſariò euenient omnia, quæ prædeſtinata ſunt, uel præſcita: qa hæc neceſsitas refertur ad rerum euentum. Ibi enim in priori propoſitione ad intuitum diuinæ præſcientiæ. Et ſequitur. ſed in his omnib: uita noſtra humanæ aſcribuntur mentis arbitrio, & quòd diuina clementia in electis miſericorditer uertit ad bonum, in damnatis iuſtè relinquit ad malum. Sicut igitur quamuis certiſsimè ſciamus neminem ultra terminum a Deo ſibi præfixum eſſe uicturum: omnibus tamen languentib. incongruè non medicamur, ſic quamuis nemo ſaluetur, niſi prædeſtinatus ad uitam oĩ tñ delinquenti eſt ad præhibenda correctio, nec malorum eſt negligenda diſciplina. Hæc Auguſtinus. Item idem in de uerbis Domini, ſermône. 11. De nullo, inquit, homine deſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad penitentiam eum adducit, nec de hac uita rapit impium, qui nõ uult mortem impij: ſed ut reuertatur & uiuat, paganus eſt hodie, vnde ſcis, utrum ſit futurus craſtino chriſtianus. Iudeus infidelis eſt hodie, quid ſi cras ſequatẽ catholicam ueritatem. Sciſmaticus eſt hodie, quid ſi cras amplectitur catholicam pacem, quid ſi iſti, quos in quocunque genere erroris notas, & tanquam deſperatiſsimos damnas, antequam finiant uitam iſtam, agant pœnitentiam, & inueniant uitam in futuro. Proinde fratres etiam ad hoc uos admoneat, quod dicit Apoſtolus. Nolite ante tempus iudicare quicquam. Hæc Auguſtinus.

2 † Tertiò ſtultitiam ſuperborum, qui ſeipſos magnificantes alios contemnunt patet ex hoc,

hoc, quòd tales in Deum & in proximum, & in ſeipſos peccant. In Deum: quia quod proprium eſt Deo ſibi uſurpant. Vnde. 1. Regum. 16. Deus autem intuetur cor. In proximum peccant in hoc, quòd ipſum aſpernātur, quorum cuilibet dicitur Iſaiæ. 34. Veh quæ ſpernis, nonne & ipſe ſperneris. In ſeipſum etiam: quia, ut dicitur prouerbiorum. 29. Qui ad indignationē facilis eſt, erit ad peccata procliuior. Et ideo meritò beatus Bernardus. Noli, inquit, te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uel vni, vel te nemini; non dico præponas: ſed nec comparare præſumas. Nam in anima non eſt planè timenda quantalibet humiliatio. Horrenda autem nimiumque pauenda eſt etiam minima præſumptuoſa erectio, & eſt competens exemplum adhoc de eo, quæ ingreſſurus eſt per oſtium baſſum: cum non eſt periculoſum, quantumcunq; ſe inclinet: ſed ſi eleuauerit ſe amplius debito, quantum eſt exceſſus unius digiti, caput ſuum infallibiliter læderet. Et eodem modo ſpiritualiter accidit his, quæ uoluerint ingredi humile oſtium paradiſi, & ideo ſecundum conſilium ſpiritusſancti. Eccleſiaſtici. 3. c. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Vnde & ad hanc humilitatem pulcherrimè inuitat nos Chriſtus exemplo Lucæ. 14. cap. dicens. Cum inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne forte honoratior te ſit inuitatus ab illo, & ueniēs is, quæ te & illū uocauit, & dicat tibi, da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouisſimum locum tenere: ſed cum uocatus fueris, vade & recumbe in nouisſimo loco: ut cū venerit, quæ te inuitauit, dicat tibi. amice aſcende ſuperius, & tunc erit tibi gloria corā ſimul diſcumbētibus: quia omnis quæ ſe exaltat &c. Spiritualiter oēs chriſtiani ſumus ad nuptias cęleſtis conuiuij inuitati, nullus igitur debet ſe alio digniorem, nec in illo conuiuio ſe alio præferre. Nam ille forte, quem tu reputas indignum, a Deo eſt electus. Nōne ſanctus Paulus modo erat eccleſiæ perſecutor, & ſtatim poſt fidelisſimus prædicator. Nonne & latro erat in cruce ſuſpenſus, & ſtatim poſt eodem die in paradiſo coronatus. Nonne & Maria Magdalena modo erat publica peccatrix, & ſtatim poſt feruentisſima Chriſti amatrix. Sed econtra. Iudas modo erat Dei Apoſtolus, & ſtatim apoſtatando traditor Domini ſui falſisſimus, & ad ſupplicium æternum damnatus. Sic forte iam multi reges, principes, epiſcopi, & mundanis honoribus conſtipati in mundo iſto alijs præferuntur dignitate, poteſtate, opinione & honoribus: ſed certè cū uenerit ad iudicandum, quæ merita ſingulorum ſolus diſcernit, forte ipſe præferet illis aliquē pauperem in hoc mundo contemptibilem: & tunc quæ in hoc mundo per ſuperbiā ſe exaltauit, incipiet cum rubore nouisſimum locū inferni tenere. Vnde experientia docente quādo duo homines ab inuicem facies ſuas auertunt, & dorſa ſua ad inuicem cōuertunt, illud quod eſt dexteram unius, eſt ad ſiniſtram alterius, & econuerſo. Sic ſpiritualiter Deus & mundus, ac etiam quælibet iuſtus uir & mundus ſibiinuicem opponuntur. Vnde Apoſtolus ad Galathas ultim. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Illi igitur, quæ ponuntur ad dexteram proſperitatis mundi, in iudicio ponentur ad ſiniſtram aduerſitatis a Chriſto, & econuerſo. In cuius rei figura legitur Geneſis. 48. cap quòd Ioſeph uolens patrem ſuum Iacob benedicere duos filios ſuos, ſcilicet Effraym & Manaſſen: & quia Ioſeph plus dilexit Manaſſen, poſuit eū in dextera patris, & Effraym quem dilexit minus in parte ſiniſtra: ſed Iacob tādem manus ſuas cancellauit, & Effraym manum impoſuit dexteram: Manaſi uerò manum ſiniſtram impoſuit. Sic ſpiritualiter mundus ſeruos, quos diligit, ponit in magna proſperitate mundana, & bonorum temporalium abundantia. Et ſic, ut uidetur ſibi, ponit eos ad Dei dexteram. Vnde pſalmiſta. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt: ſed ſeruos Dei, quos mundus odit, ſcilicet bonos chriſtianos ponit in paupertate & in infirmitate & in tribulatione: & ſic ut mundo uidetur, tales ponuntur ad Dei ſiniſtram. Sed certè finaliter Deus cancellabit manus ſuas ponendo manum dexteram remunerationis æternæ ſuper illos, quos mundus poſſunt in ſiniſtra aduerſitatis. Vnde pſalmiſta. Saluauit

ſibi dexteram eius, & ſiniſtram damnationis æternæ ponet ſuper illos, quos mundus poſuit in dextera proſperitatis. Vnde Gregorius ſup euangelia, omel. 11. Præſentia, inquit, gaudia ſequuntur perpetua lamenta, hic fratres chariſſimi uanam lętitiam fugite, ſi illuc flere formidatis. Nemo etenim põt hic gaudere cum ſeculo, & illic regnare cum Deo. Hæc ille. De prædicta manuum Dei mutatione loquitͬ pſal miſta dicens. Hæc mutatio dexteræ excelſi. Vnde & exemplum huius habemus Luc. 16. c. de diuite purpurato, & Lazaro ulceroſo. Nam diuitem poſuit mũdus in dextera proſperitatis: quia induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè: ſed pauperem Lazarũ poſuit mundus in ſiniſtra aduerſitatis: quia iacebat ad ianuam diuitis ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de mẽſa diuitis, ſed nemo illi dabat: ſed tandem pauper poſitus eſt ad dexteram Dei: quia mortuus eſt, & portatus ab Angelis in ſinum Abrahæ: ſed diues poſitus erat tandem ad ſiniſtram Dei: qa mortuus eſt & ſepultus in tormento inferni. In cuius ſententiæ confirmationem dr̃. Math. 25. c. ꝙ Chriſtus in die iudicij ſtatuet oues quidem a dextris ſuis. Per oues innocentes quidẽ intelliguntur pauperes mundo deſpecti & odibiles. Per hedos verò, quę habẽt longa cornua & magnam barbam intelligendo ſuperbos, q̃ habent in hac præſenti uita magnam mundanamque potentiam: ac etiam ſuperfluitatem copioſam temporalium, quos mundus ponit ad dexteram proſperitatis: ſed in iudicio Deus ponet eos in ſiniſtro maximè aduerſitatis dicens illis. Ite maledicti in ignem æternum, qđ paratum eſt uobis &c. Sed tunc oues. i. pauperes humiles, quos mundus poſuit ad ſiniſtram magnæ aduerſitatis, Chriſtus ponet eos ad dexteram magnæ proſperitatis, dicens illis. Venite benedicti patris mei & poſſidete paratũ uobis regnum a conſtitutione mundi &c. Quartò ſtultitiam ſuperborum, qui ſeipſos magnificant, & glorificant & alios contemnunt, patet ex hoc ꝙ talis eſſe uult iudex ſuiipſius: cũ tamen proprius amor ſolet fallere in ſuiipſius iudicio. Vnde Bernardus. Amor, inquit, ſicut & odium ueritatis neſcit iudicium. Item, idẽ de legibus, inquit, humanis ſtatutum eſt, & in cauſis tam eccleſiaſticis, quã ſecularibus ſcio ſeruatum, ſpeciales amicos cauſantium non debere admitti in iudicio, ne uel fallant, uel fallantur ſuorum amicorum amore, & ſi culpam tuam in iudicio amor amici tui aut minuit, aut proprius abſcõdit, quãto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit. Cuilibet igitur tali ſuperbo dici poteſt. Tu iudicium facis de teipſo, iudicium tuum non eſt uerum. Vnde ſicut dicitur in floracio Barthol. cũ mẽtem alicuius ſuperbia obſidet hoc primum damnum patitur: quia clauſo cordis oculo iudicij æquitatem perdit, aliena opera deſpicit, & ſua ſemper aliis præponit, ſemper miratur, quæ facit, & quicquid egerit egiſſe ſe ſingulariter credit. Non enim mirum aut B. Auguſtinus, ſi ſuperbus credat ſe multum ualere: eſt etenim de nobili genere. Michael autem archangelus eſt eius auunculus. Omnis nanque ſuperbus eſt filius diaboli, quę olim fuit archãgelus & frater Michaelis. Quemcunque enim ſuperbum uideris, filium diaboli eſſe non dubites. Hæc ibi.

Sed timere poteſt talis ſuperbus, quæ ſeipſum extollit & ſuos proximos deſpicit, ne ſibi contingat ſicut contigit ſuperbo Aman, quæ de ſolo credebat, ꝙ a rege eſſet honorandus. Vnde ſicut legitur Heſter. 6. Cogitauit Aman in corde ſuo, & reputans, ꝙ nullum aliũ niſi ſe rex uellet honorare. Sed tamen cito ſuſpenſus eſt in patibulo, qđ parauerat humili Mardocheo, & Mardocheũ, quem ſuperbus Amã deſpexit & ſuſpendere propoſuit rex honorari præcepit. Sic certè talis ſuperbus, quæ ſeipſum exaltat, & alios condemnat, quandoq; eſt a rege cęleſti condemnandus, & quæ ab eo iudicatur, a rege celeſti eſt honorandus. Sicut exemplum habemus de ſuperbo phariſeo, & humili publicano, de quibus ſupra dictum eſt. Veruntamen ſicut dicitur in floratio Barthol. titulo de ſuperbia. de uerbis prædicti elati phariſei, quibus humiliari renuit, poſſumus ediuerſo formam humilitatis, qua ſubleuemur aſſumere: ut ſicut ille conſideratis peiorum uitiis & ſuis uirtutibus eſt elatus ad ruinam. Ita nos non noſtra ſola pigritia: ſed ẽt meliorum virtuti-

virtutibus inſpectis humiliemur ad gloriam; quatenus unuſquiſque noſtrum hoc apud ſe ſupplex ac ſubmiſſus obſecret dicens. Deus omnipotens miſerere ſupplici tuo: quia non ſum ſicut cæteri innumeri ſerui tui contẽptu ſęculi ſublimes iuſtitiæ meritò glorioſi, & caſtitatis laude angelici, uelut etiam multi illorum, quæ poſt flagitia publica pœnitendo tibi meruerunt eſſe deuoti, quæ etiam ſi quid boni tua gratia largiente fecero, quo fine hoc faciã qua ue a te diſtrictione penſetur, ignoro. Nullam igitur ſuperbiam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo vnquam dominari permittas, ab ipſo ſumpſit initium omnis perditio Thob. 4. Vnde Bernardus. Initium, inquit, omnis peccati, & cauſa totius perditionis eſt ſuperbia, qua q̃ verè caret, eſt immaculatus. Ideo B. Auguſtin. Domine, inquit, cura ſuperbiam, & nulla erit infirmitas. Hæc in floracio Barthol. ubi primus.

De gloria inani. Cap. X.

AD hanc quartam ſpeciem ſuperbiæ reducitur inanis gloria. Et eſt inanis gloria animi motus inordinatus, quo qs excellentiam deſiderat propriam: ut alio præcellat honore. Sed hic eſt notandum, ꝙ alia dr̃ gloria vera, alia dr̃ gloria uana. Vera uerò gloria diuiditur in gloriam ueram, ueriorem, & uerisſimam. Vera uerò gloria eſt bonum teſtimonium conſcientiæ. De iſta.n. gloria loquit̃ Apoſtolus. 2. ad Corin. j. dicens. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, qđ in ſimplicitate & ſinceritate Dei eſt non in ſapientia carnali: ſed in gloria conuerſati ſumus in hoc mundo. Vnde licet ẜm B. Auguſtinum in c. 83. q. 31. Gloria uerò ſit frequens fama cũ laude, quam gloriam tunc conſequitur quis, quando bonum, quod habet, deuenit in notitiam, & approbationem aliorum, & quanto plurium, tanto gloriam habet maiorem. Largè tamen accipiendo gloriam non requirit approbationem multitudinis ſed paucorum, uel vnius, uel ſuiipſius; dum. ſ. aliquis bonũ proprium conſiderat ut laude dignum, & hoc eſt peccatum. Vnde dicitur. j. ad Cor. 2. Nos autẽ non ſpiritum huius mundi accipimus: ſed ſpiritum quæ ex Deo eſt, ut ſciamus quæ a Deo donata ſunt nobis. Similiter non eſt peccatũ, ꝙ aliquis uelit bona ſua ad honorem Dei ab alijs approbari, præſertim cum dicat Chriſtus Mat. 5. Luceat lux ueſtra coram hominibus, vt uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Verior uerò gloria eſt, quandò dulcedo ſpiritusſancti maniſeſtè ſentitur, hoc eſt quando, prout dicit Apoſtolus ad Romanos. 8. Ipſe enim ſpiritusſanctus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, ꝙ ſumus filij Dei: ſi autem filij patris, cohæredes autem Chriſti. Vnde Bernardus. 8. florum. ca. 87. Eſt, inquit, teſtimonium conſcientiæ non ꝙ teſtimonium perhibeat conſcientia, ſed qđ loquitur ſpiritus ueritatis in ipſa conſcientia teſtimonium perhibens ſpiritui noſtro, ꝙ filij ſumus: cum enim ueritas applaudit: & cum iuſtitia teſtatur Dei ſine dubio commendantis, uox eſt, & ſpiritusſancti teſtimonium perhibentis. Hæc ille. Verisſima uerò gloria eſt gloria æterna, quam habebunt ſancti in patria. De qua dicitur Iudicum. 18. ca. Tradet uobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria. Locus iſte eſt gloria æterna, in qua ſancti, prout dicitur Iſaiæ. 49. ac etiam Apocal. 7. Nõ eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: qm̃ agnus, quæ in medio throni eſt, reget illos & deducet eos ad uitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

De eadem. Cap. XI.

GLoria uerò inanis, ſiue uana diuiditur in gloriam diabolicam, gloriam mundanam, & gloriam humanam. Gloria enim diabolica eſt gloria, qua quis ſequens diabolum ſemper in omnibus actibus ſuis peruerſè agere gloriatur. Quemlibet enim talem ſic alloquitur propheta pſalmo. 51. Quid gloriaris in malicia, quæ potens

es in

es in iniquitate. De quolibet enim tali ſic ſcribit Criſoſtomus omel. 20. de ope. imper. Quēadmodum, inquit, ſpina uel tribulus ex quacunque parte illam aſpexeris habet aculeos, ſic & ſeruus diaboli ex quacunque parte illū conſideraueris, iniquitatibus eſt plenus. unde ſi loquatur, doloſè loquitur, ſi tacet, malè cogitat, ſi iraſcitur, inſanit, ſi patienter agit, expectat nocendi tempus, & opportunitatem conſiderat quando noceat, ſi malè agit, non erubeſcit, ſi bene agit, ad uanamgloriam facit; quomodo profert fructum bonum cui diabolus radix eſt, ſub arbore bona beſtiæ, & animalia requieſcunt: ſub ſpinis autem nullum animal requieſcere poteſt, niſi tantum ſerpentes. Sic & iuxta fidelem mali & boni habitare & requieſcere poſſunt: iuxta uerò infideles nemo pōt pacem habere, nec requieſcunt, niſi tantummodo ſerpentes. i. demones, qui habent cubicula in pectoribus eorum. Hæc Criſoſtomus. Item de iſta gloria diabolica beatus Auguſtinus in epiſtola ad Iulianum comitem. Gaudet, inquit, raptor cū deſiderata rapuerit, gaudet ebrioſus, cum occaſionem potationis inuenerit, gaudet adulter, cum ad delectationē corporis fruendi meretricio peruenerit, gaudet periurus, ſi huius ſeculi fœlicitates iurando acqueſierit, gaudet iracundus, ſi iram ſuam perfecerit, & multa alia, quæ mens bonitatis tuę frater chariſſimæ comprehendere poterit: & cum gaudere ſit bonum. De his tamen atq; huiuſmodi gaudere malum eſt, & ad mortem perducens æternam, nec ullum quodlibet ſcelus coram Deo tam abhominabile eſt, quam præterita peccata unicuique noſtrum reminiſcendo gaudere, & inde exultare, atque in eis ſemper facere. Hæc Auguſtinus. Vnde & de taliter gaudentibus dicitur prouerbiorum. 2. Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Hæc enim gloria diabolica tria mala confert hominibus cum illa infectis. Primò aufert ſua bona fortunæ. Nam experientia docente. Multi ſuperbi expendunt bona ſua temporalia: ut propter uanamgloriam in cauſis iniuſtis præualeāt aduerſus proximos ſuos. De quorum quolibet loquitur pſal. dicens. Ecce homo quæ non poſuit Deum adiutorem ſuum: ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum & præualuit in uanitate ſua. Secundum malum eſt, quod ſæpe aufert a ſuperbis bona naturæ per contentiones, bella, homicidia & cætera mala, quæ de tali uanagloria oriuntur. Contra quos dicit Apoſtolus. Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. ad Gala. 5. Tertium malum quod aufert a ſuperbis bona gratiæ. ſ. fidem & cæteras uirtutes. Vnde Ioan 5. Quomodo poteſtis uos credere quæ gloriam abinuicem recipitis, & gloriam quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis. quam ſi diceret, nullo modo.

De eadem. Cap. XII.

ET ex prædicta uanagloria diabolica naſcuntur ſeptem uicia deteſtanda. ſ. iactātia, præſumptio nouitatum, hypocriſis, pertinacia, diſcordia, contentio & inobedientia, quæ ſunt ſeptem uaneglóriæ filiæ: ut dicit beatus Gregorius 31. moralium. Vnde finis inanis gloriæ eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ, quod quandoque fit per uerba: & tunc eſt iactantia, quę eſt prima filia inanis gloriæ. ſi uerò uerba contineant aliquam admirationem: tunc eſt præſumptio nouitatum, quod eſt ſecunda filia inanis gloriæ. Si uerò propria excellentia manifeſtetur per ficta ſigna ſanctitatis exteriora: tunc eſt hypocriſis, quæ eſt tertia filia inanis gloriæ. Aliquando autem quia homo nollet uideri minor alio. ideo nimis innititur ſententiæ propriæ, nolens credere ſententiæ meliori: & tunc eſt pertinacia, quæ eſt quarta filia inanis gloriæ. Aliquando uerò homo non uult a propria uoluntate licet peruerſa diſcedere, ut aliis concordet, & ſic eſt diſcordia, quę eſt quinta filia inanis gloriæ, & ex hac diſcordia ſequitur contentio, quæ eſt ſexta filia inanis gloriæ. Aliquando verò quis nō vult uideri minor alio pro hoc, ꝙ renuit ſibi obedire, & ſic eſt inobedientia, qua quis rennuit exequi præceptum ſuperioris ſui, quæ eſt ſeptima filia inanis gloriæ.

De

De iactantia. Cap. XIII.

PRima igitur filia inanis gloriæ eſt iactantia, de qua ſupra dictum eſt in tertia ſpecie ſuperbiæ. Vnde iactantia eſt aliquando de bono quod quis non habet, & ideo opponitur ueritati: ut dicit Philoſophus. 2. & 4. Ethicorum. Et ideo manifeſtum eſt, ꝙ pertinet ad tertiam ſpeciem ſuperbiæ, quæ eſt cum quis iactat ſe habere, quod non habet. Et hoc contingit tripliciter. Vno modo contra gloriã Dei: ſicut de perſona regis Tyri dicitur Ezech. 27. Eleuatum eſt cor tuũ, & dixiſti, Deus ego ſum, & hæc iactantia eſt tranſgreſſio ſecundi mandati decalogi, quo dicitur. Non aſſumes nomen Dei tui in uanum. In uanum quippe nomen Dei aſſumit, qui ſibi attribuit, quod Deo ſimpliciter eſt attribuendum. Secundo modo talis iactantia fit contra charitatem proximi: ſicut quando quis de ſeipſo iactando ꝓrumpit in contumeliam aliorum: ſicut exemplum habetur Lucæ. 18. de phariſeo, qui ait dixit. Non ſum ſicut cæteri hominum raptores, iniuſti, adulteri, uelut etiam hic publicanus, ieiunio bis in ſabbato &c. Tertio modo fit iactãtia per lucrum, ſicut cum quis iactat ſeipſum eſſe expertum medicum, aliquando propter gloriam humanam, quam appetit, & aliquando propter ſolam delectationem, qua in commendatione ſuiipſius delectatur.

De Blaſfemia. Cap. XIIII.

AD hanc enim primam filiam inanis gloriæ pertinet blaſphemia. Et eſt blaſphemia generaliter dicta, ut dicit Tullius, indigna de Deo ſentire. Secundum uerò Hieronymum. Blaſphemia eſt uerborum contra Deum inordinata probatio. Et cõſiſtit principaliter in tribus, uidelicet malè de deo ſentire, uel malè de eo proferre, uel irreuerenter ſacramenta Dei tractare. Vnde & tripliciter fit blaſphemia. Primò. ſ. cum a Deo remouetur, quod ei cõuenit: utputa ſi dicitur, quod Deus non eſt iuſtus: quia mali proſperantur in hac uita, & iuſti perſecutionem patiuntur. Item ſi dicitur, Deum nolle punire aliquem æternaliter pro peccato: ipſe enim quæ taliter dicit, in iſtitur a Deo iuſtitiam remouere. Secundo modo fit blaſphemia, cum Deo attribuitur, quod ſibi non conuenit: ut ſi dicitur ꝙ deus eſt corporeus, crudelis & immiſericors. Tertio modo fit, cum attribuitur creaturæ quod ſoli creatori conuenit: ut ſi dicitur, ꝙ idola ſunt dij, vel eis latria, quę eſt honor ſoli Deo debitus adhibeatur, uel cũ dicitur, Angelos, uel alias creaturas eſſe creatores, & iſto modo, ut uidetur, blaſphemat prælatus, quæ dicit ſuis clericis. vel dominus temporalis ſuis ſubditur. Ego creaui uos uocans ſe creatorem. Et ſi talia dicuntur ſecundum prauitatem uoluntatis detestantis & impedientis pro poſſe diuinum honorem: tunc eſt aperta blaſphemia, & grande peccatum. Vnde Ambroſius. Intolerabilis, inquit, eſt exceſſus, quæ ſupernæ maieſtatis afficiat iniuriam, oblitus pietatis crudelia ſectatur errors. Et ideo meritò dicitur Leuit. 24. Qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur. Sed præter dictam blaſphemiam generaliter dictum peccatum in ſpiritum ſanctũ ſpecialiter dicitur blaſphemia, de qua doctores uariè loquuntur. Antiqui enim doctores ſ. Anaſtaſius, Hylarius, Ambroſius, Hieronym⁹ & Criſoſtomus dicunt, peccatum in ſpiritum ſanctum eſſe, quando ad litteram aliqđ blaſphemium dicitur contra ſpiritum ſanctum: ſiue hoc nomen ſpiritusſanctus accipiatur ſm ꝙ eſt nomen eſſentiale conueniens toti trinitati, cuius quælibet perſona & ſpiritus & ſanctus: ſiue prout eſt nomen perſonale unius ꝑſonæ diſtinctæ a patre, & a filio, & ſic Mat. 12. blaſphemia in ſpiritum ſanctum diſtinguitur contra blaſphemiam in filiũ ubi dicitur. Quicunque dixerit uerbum contra filium hominis remittetur ei: quæ autem dixerit uerbum contra ſpiritum ſanctum non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Quando enim aliquid dicitur in derogationem & irreuerentiam humanitatis in Chriſto: tunc eſt blaſphemia in filium, & ſic iudei blaſphemauerunt, quando uocauerunt Chriſtum uoracem & potatorem vini & publicanorum amatorem. dicentes illud Mat. 11. & Lucæ. 7. Ecce homo uorax & potator uini, publicanorum, & pec-

catorum amicus. Poſtmodum uerò blaſphemauerunt in ſpiritumſanctum, quando opera miraculoſa quæ Chriſtus operabatur per uirtutem ſpiritusſancti, attribuebant principi demoniorum, dicentes illud Mat. 12. & Luc. 11. In beelzebub principe demoniorum eiicit demonia, & propter hoc dicuntur in ſpiritumſanctum blaſphemaſſe. Auguſtinus uerò in li broo de uerbis dñi, blaſphemiam, uel peccatũ in ſpiritumſanctum dicit eſſe finalem impœnitentiam, qua. ſ. verbo cordis, uel oris dicit non eſſe pœnitendum, quod peccatum nunq̃ remittetur, & hoc uerbum eſt contra ſpiritumſanctum: quia eſt contra remiſſionem peccatorũ, quæ fit per ſpiritumſanctum, & ſic intelligendum eſt illud Mat. 3. Qui blaſphemauerit in ſpiritumſanctum non habet remiſſionem in æternu m: ſed reus erit æterni delicti. Alij autẽ dicunt, ꝙ peccatum ex infirmitate, ſeu fragilitate eſt peccatum in patrem, cui appropriatur potentia. Peccatum uerò ex ignorantia eſt peccatum in filium, cui appropriatur ſapiẽtia: ſed peccatum commiſſum ex malitia eſt peccatũ in ſpiritumſanctũ, eo ꝙ ſibi appropriatur bonitas. Peccare autem ex malitia eſt abijcere illa dona ſpiritusſancti, per quæ poſſit impediri peccatum committendum, uel tolli peccatum iam commiſſum, quæ ſunt ſex. ſ. ſpes ueniæ ex conſideratione diuinæ miſericordiæ. Timor ex conſideratione diuinæ iuſtitiæ pœnitentis peccata, Veritas agnita, per quam inſtruimur, quæ ſunt peccata, & quæ pœna debetur pro peccato. Quartum eſt gratia. Quintum eſt cõſideratio fœditatis, quæ eſt in peccato. Sextum eſt conſideratio breuitatis & paruitatis delectationis peccati, quę ſex quandoque ſolent retrahere hominem a peccato ſuo, & quando homo hæc a ſe abiicit, uel contemnit, ut licentius peccet, dicitur peccare ex malitia, & in ſpiritumſanctum, cuius opera abijcit, ut dictũ eſt. & ideo aſſignantur ſex ſpecies peccati in ſpiritumſanctum. ſ. deſperatio, præſumptio, impugnatio ueritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, impœnitentia, & obſtinatio.

De deſperatione. *Cap. XV.*

PRima ergo ſpecies peccati in ſpiritumſanctum eſt deſperatio. Et eſt deſperatio, qua quos penitꝰ diffidit de bonitate Dei, æſtimans ſuam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere: ſicut Cayn quæ dixit Geneſis. 4. Maior eſt iniquitas mea, quam ut ueniam merear, unde iſta deſperatio tollit ſpem ueniæ.

De Præſumptione. *Cap. XVI*

SEcunda ſpecies eſt pręſumptio, per quam quis credit conſequi veniam ſine pœnitentia, uel gloriam ſine meritis. Vnde talis præſumptio tollit timorem diuinæ iuſtitiæ. De iſtis enim duobus peccatis dicit beatus Auguſtinus de fide ad Petrum, quòd illi deſperantes de indulgentia peccatorum, uel quæ ſine meritis de miſericordia Dei præſumunt, in ſpiritumſanctum peccant.

De impugnatione ueritatis agnitæ. *Capitulum. XVII.*

TErtia ſpecies eſt impugnatio ueritatis agnitæ. i. doctrinæ eccleſiaſticæ inſtrumentis, quæ ſunt peccata, & quæ & quãta pęna debetur pro peccatis, de qua dicit beatus Auguſtinus in libro unico de baptiſmo. Qui ueritatem contemnit, aut contra fratres malignus eſt, quibus ueritas reuelatur, aut cõtra Deum ingratus, cuius inſpiratione eccleſia inſtruitur. Et ſic apparet, ꝙ peccat in ſpiritumſanctum.

De inuidentia fraternæ gratiæ. *Capi. XVIII.*

QVarta ſpecies eſt inuidentia fraternæ gratiæ, qua quis inuidet non tantum perſonæ fratris: ſed ẽt gratiæ Dei creſcentis in eccleſia. Et de iſtis duabus ſpeciebus dicit B. Auguſtinus in libro de ſermone Dñi in monte. Peccatum fratris ad mortem puto cum poſt agnitionem per gratiam Dei Ieſu Chriſti

Christi quiſquis oppugnat ueritatē, & aduerſus fratrem ipſam gratiam quare cōſiliatus eſt Deo, inuidiæ facibus agitatur. vnde talis à ſe abijcit gratiam & ueritatem.

De tituli impœnitentia. Cap. XIX.

QVinta ſpecies eſt finalis impœnitentia, de qua dicit Auguſtinus in libro de pœnitentia. ſoli peccant in ſpiritumſanctum, qui impœnitentees exiſtunt uſque ad mortem. Qui enim peccat & gratiam Dei nō amat, & nunquam curat ab eo diligi, qui totus eſt amor & charitas, nec ad illum tendit, vnde ſumpſit arram, in ſpiritumſanctum peccat, & & nunquam poſt mortem ſicut uiuens gratiā conſequetur. Talis autem impœnitens a ſe abiicit cōſiderationē feditatis in peccato &c.

De obſernatione. Cap. XX.

SExta ſpecies peccati in ſpiritumſanctum eſt obſtinatio. Et eſt obſtinatio induratæ mentis malitia, per quam fit impœnitens. Et de hac obſtinatione dicit Auguſtinus in libro Encheridion, cap. 59. Qui in obſtinatione mentis diem clauſerit extremum, reus eſt peccati in ſpiritumſanctum. Et hæc obſtinatio tollit conſiderationem breuitatis & paruitatis delectationis in peccato. Et de iſtis duabus vltimis ſpeciebus dicitur Hiere. 8. Nullus eſt, quæ agat pœnitentiam de peccato, dicens quid feci, & hoc quantum ad ſecundam prædictarū ſpecierum duarum. Patet igitur, ꝙ per iſtas ſex ſpecies tollantur dona ſpirituſſancti, per quæ poſſit impediri peccatum committendū, vel tolli peccatum iam commiſſum. Vnde oēs hæ ſex ſpecies ſunt peccata ex malicia, quæ cōtrariantur bonitati ſpirituſſancti, & ideo ſunt peccata iu ſpiritumſanctum. Aduertendum eſt autē, ꝙ licet ſingulas prędictas ſpecies Auguſtinus dicat eſſe peccata in ſpiritumſanctū: intelligit tamen hoc, quando finalis impœnitentia eſt adiuncta: ſicut patet lib. 1. retractationum. c. 18. Aduertendum eſt etiam, ꝙ blaſphemia, quæ eſt peccatum in ſpiritumſanctū, dr̄ irremiſsibilis ſm illud Mat. 12. Qui dixit uerbum in ſpiritumſanctum non remittet in hoc ſeculo neq; in futuro. Quod tripliciter exponitur ſm tres acceptiones peccati in ſpiritum ſanctum. Si n. peccatum in ſpiritumſanctum dr̄ finalis impœnitentia, manifeſtū eſt, ꝙ illud non remittitur in præſenti: quia durat vſq; ad finem, & poſt mortem non eſt tps pœnitentiæ. Vnde de hoc peccato dr̄. 1. Ioannis. 5. Eſt peccatum ad mortem non dico pro illo ut roget quis. Secundo modo ſi peccatum in ſpiritumſanctum accipiatur pro peccato ex malicia, ꝙ ſub ſe hēt ſex ſpecies, ut dictum eſt: tunc illud dr̄ irremiſsibile: qa rarò, aut uix & difficulter remittitur, uel pœna diminuitur: peccatum. n. cōmiſſum ex fragilitate uel ignorantia excuſationem aliquam habet. puta infirmitatē naturæ, ſeu ignorantiam, per quam meret remiſſionem, vel diminutionem pœnæ: ſed peccās ex malicia potens. ſ. peccato reſiſtere & ſciens ſed nolens, non habet, vnde ſe excuſet: vt peccatum ſuum remittatur. Vnde dicitur irremiſſibile ſicut morbus aliquis dicitur incurabilis ſm naturam morbi: quia tollit illud, per quod curari poſſit. puta cum morbus tollit uirtutē naturæ, uel inducit faſtidium cibi & medicinæ. Deus tamen poſſet eum faciliter ad ſanitatem reſtituere, ſic peccatū in ſpiritumſanctū, quod eſt pctm̄ ex malitia. Tertio modo dicit irremiſsibile: quia non habet excuſationē atte nuantem unde remiſsionem mereatur: oīpotentiæ tn̄ Dei & miſericordiæ non præcludit, quin ipſum remittere poteſt. Et ideo de eo nō eſt ſperandum niſi finalis impœnitentia comitetur. Et ideo dicit Auguſtinus in de verbis Dñi. omel. 11. De nullo deſperandum eſt, quā diu patientia Dei ipſum ad pœnitentiam adducit, paganus eſt hodie, iudeus infidelis eſt hodie, ſciſmaticus eſt hodie, quid ſi cras amplectitur catholicam pacem & ſequatur catholicam ueritatem? quid ſi iſti, quos in quocunq; genere erroris notos, & tanq̄ deſperatiſsimos damnas, anteq̄ finiant iſtam uitam, agant pœnitentiam & inueniant ueram uitam? Sed eſt inſuper notandum, ꝙ duplex eſt blaſphemia. Quædam uerò eſt cordis, & quædam oris. Blaſphemia oris ſm Auguſtinum eſt uerbum in contumeliam Dei prolatum, de qua dictū eſt

ſupra

ſupra parte.4.c.15.ubi agitur de iuramento il licito. Dictis ibidem adijciendum eſt, ꝙ hæc blaſphemia eſt fugienda propter quatuor. Primo propter pœnam, quæ legitur Dominum puniſſe blaſphemos. Vnde Leuit.24. Blaſphemauit filius mulieris Iſraeliticus Deum, & ex Dei præcepto lapidatus eſt extra caſtra ab omni populo. Item legitur.3.Regum 24. quòd propheta vnus dixit ad Achab regem Iſrael: quia Syri dixerunt de Deo. Deus montium ipſe eſt, & non Deus uallium: dabo enim multitudinem hanc grandem in manu tua, & percuſſi ſunt de Syris centum millia peditum, & cecidit murus ſuper uiginti ſeptem millia hominum, qui remanſerunt & mortui ſunt, & captus eſt rex Benadab in uana miſeria. Item legitur.4.Regum. 18. ꝙ diſplacuerunt Deo blaſphemiæ, quas dixerunt ſerui Sennacherib regis Aſſyriorum, in tantum ꝙ Angelus Domini percuſſit ex Aſſyriis centum octuagintaquinque millia, & duo filii regis Sennacherib ipſum gladio percuſſerunt. Secundò: quia hoc peccatum uix remittitur. Vnde Math.12. Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum non remittetur in hoc ſæculo neq; in futuro. Tertiò: quia hoc peccatum diabolicum eſt, quaſi loquela infernalis; hi uerò qui erunt in inferno blaſphemabunt Deum cœli pro doloribus ſuis: blaſphemus enim in loquela ſua cognoſcitur eſſe de familia diaboli, & ſic ad infernum pertinere. Vnde dictum fuit Petro Math.28. Verè tu ex illis es: nam & loquela tua manifeſtum te facit, ſic poteſt dici cuilibet blaſphemo, uerè tu ex illis es.ſ. de infernalib. nam & loquela tua manifeſtum te facit. Quartò: quia tales peiores canibus eſſe uidentur: nam canis non latrat, neque mordet dominũ ſuum: ſed blaſphemi latrant & lacerant Dñm ſuum, dum ipſum blaſphemant, nec ſolũ culpabiles ſunt, qui taliter Deum blaſphemant: ſed etiam qui alios tolerant & ſuſtinent, cum eos prohibere poſſunt: ut illi, qui non corrigunt ſuos ſubditos. Vnde Auguſtinus, & ponitur in c.23.q.3. qui poteſt. Qui poteſt, inquit, obuiare & perturbare peruerſos & non facit, nihil aliud eſt, quam fauere impietati eorum: ſed iſti peiores eſſe uidentur iudeis, qui aures ſuas obturauerunt, ne audirent blaſphemiam. Vnde Actuum.7. Continuerunt aures ſuas.ſ. ne blaſphemiam audirent. Vnde Ambroſius ſuper illud Mat.26 Blaſphemauit. non minus inquit, peccant, qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cœlis, quam iudei qui Chriſtum crucifixerunt ambulantem in terris. De blaſphemia uerò cordis legitur in Vitas patrum, ꝙ quidam religioſus impugnabatur uehemẽter a ſpiritu blaſphemiæ: & cum quodam die pergeret ad abbatem ſuum pro remedio petẽdo. Abbas autem uidens eum multum moleſtum, cauſam ſuæ moleſtiæ interrogauit. At ille aperuit ei dicens, ꝙ eum ſpiritus blaſphemiæ impugnaret, & ſtatim ut aperuit ei cor ſuum, impugnatio illa leuior facta eſt. Cui abbas dixit. Cum hæc cogitatio te arripuerit, dic, ego cauſam non habeo, blaſphemia tua ſit ſuper te o ſathana. Hanc enim blaſphemiam Dei anima mea non uult. Et innuitur in his uerbis duplex cauſa, quare non ſit multum periculum in tali inuoluntaria blaſphemia. Non enim habet in ſe huiuſmodi blaſphemia cogitationem delectantem, propter quam placeat homini: ſed uehemens timor diuinæ offenſæ, adducit plerunque tales cogitationes: ſicut homini timido in tenebris exiſtenti, & ſolitario uelit nolit timor adducit cogitationes terribiles. Secunda cauſa quare non ſit multum periculum in tali inuoluntaria blaſphemia cogitatione. Scit enim diabolus, ꝙ conuitium, & contumelia Dei uehementer diſplicent homini iuſto. ideo interdum loquitur conuitia Dei in homine iuſto: ſed blaſphemia illa diaboli eſt, & non hominis, & meretur homo in hoc, quòd diſplicet illi talis blaſphemia: neque enim in talibus immiſſionibus aliquod peccatum eſt homini iuſto: cum omne peccatum ſit uoluntarium, & talia non ſunt in eius uoluntate: ſed totaliter contra eius uoluntatem, cum de talibus uehementer doleat, nec in talibus complacentiam aliquam habeat, nec in ſua poteſtate ſit talium motus ſimpliciter declinare: ſed teſte philoſopho pro his, quę non ſunt in noſtra poteſtate, neq; laudamur, neque uituperamur. Parum igitur debet homo cogitationes huiuſmodi appreciare: uerunta-

runtamen ſi talem blaſphemiam ſiue cordis, ſiue oris homo foueat; & ſponte exerceat, & cum deliberatione, & compos ſit mentis eſt peccatum grande & uix remisſibile. iuxta illud Matth. 12. Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemiæ non remittitur. Item Marci. 3. Omnia dimittuntur filiis hominum peccata & blaſphemiæ; quibus blaſphemauerunt. Qui autem blaſphemauerit in ſpiritumſanctum non habebit remisſionem in æternum: ſed reus erit æterni delicti, & hoc eſt uerum, niſi pœnituerit. Pro quo notandum, quod inter blaſphemiam & ſpiritum blaſphemię quędam hanc ponunt differentiam, uidelicet quod blaſphemia eſt, quæ fit in Deum patrem, aut in filium eius unigenitum: ſed ſpiritus blaſphemiæ eſt, cum fit in ſpiritumſanctum, & peccatum in ſpiritumſanctum dicitur irremisſibile. Et hoc dupliciter. ſ. negatiue & priuatiue. Negatiue, quod nunquam remittitur. Vnde hoc ſancti patres blaſphemiam in ſpiritum ſanctum, & irremisſibile peccatum dixerunt in ſceleribus uſque ad finem perſeuerare, & de pœnitentia & miſericordia Dei & redemptoris diffidere. Priuatiue uerò dicitur peccatum in ſpiritumſanctum irremisſibile, quod uix eſt remisſibile; ut peccatum obſtinationis, uel propoſitum nō pęnitendi &c. Prædicta enim blaſphemia generalis & blaſphemia ſpecialis, quæ eſt peccatum in ſpiritumſanctum, opponuntur fidei & uirtuti religionis, qua debitum honorem Deo exhibemus, & prohibentur per primum mandatum decalogi, quod eſt mandatum fidei. Sex autem ſpecies peccati in ſpiritumſanctum prohibentur per illud mandatū: Memento ut diem ſabbati ſanctifices, per quod diuinus cultus præcipitur, & ſpecialiter gratiarum actio pro beneficiis Dei: ſed per illas ſpecies abiiciuntur dona Dei, per quæ peccatum commiſſum tolli poſſet, & remedium auferri contra peccatum committendum: ut patet ex ſupradictis.

De Præſumptione nouitatum.
Capit. XXI.

SEcunda filia inanis gloriæ eſt præſumptio nouitatum. Et eſt præſumptio inordinata ſpes atque confidentia ſupra uires innitoris aliqua nimis ardua, uel ſibi imposſibilia acceptando. vnde præſumens dicitur, quaſi præaſſumes uel ultra uires ſumens, & committitur multis modis. Primò enim committitur, cum quis propria uirtute ſperat aliquam gloriam conſequi, propter quam aliqua noua adinuenit, quæ ſunt in adiutorium hominum. Secundo modo cum quis de ſeipſo nimis pręſumendo rationē quærere de occultis Dei iudiciis & operibus nititur importune. Tertio modo cum quis ſingulariter propriæ innitens prudentiæ alienum & magis firmum ſtulte cōtemnit iudicium diuinis præceptis, aut humanis conſiliis ſalubribus, uel bonis quibuſque moribus obuiando, officia ſibi non incumbētia uſurpando, ſuperuacua & inutilia curioſe perſcrutando, ſubtilia ſupra facultatem ſui ingenii properam inueſtigando, ardua quoque ſupra posſibilitatem ſuarum uirium temere acceptando, nouas & extortas opiniones arrogāter tenendo, falſitatem ſuſtinendo, & ueritatem opprimendo. Contra primum dicitur Iſaiæ. 5. Veh qui ſapientes eſtis in oculis ueſtris & coram uobiſmetipſis prudentes. Item Gala. 6. c. Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Contra ſecundum dr̄ prouer. 3. c. Fili, ne innitaris prudentiæ ꝓpriæ, & ne ſis ſapiens apud te metipſum. Item Eccl. 3. Altiora te ne quæſieris. & profundiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus cogita illa ſemper, & in pluribus eius operibus ne fueris curioſus: non eſt enim neceſſarium ea quæ abſcondita ſunt uidere oculis tuis. Contra tertium uerò dicitur Eccleſia. 3. ca. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus eius operibus nō eris curioſus: plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt ibi: multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum. & in uanitate detinuit ſenſus illorum. Sed eſt in ſuper hic notandum, quòd Pariſienſis

ſienſis in ſumma ſua de viciis, parte 6. quatuor ſpecies præſumptionis diſtinguit.

De eadem. Cap. XXII.

PRima enim ſpecies præſumptionis eſt, quando aliquis præſumit, quod alij non præſumunt, qua ſpecie laborant illi, qui nouas fantaſias ſuis dictis & factis diſcretorũ anteceſſorum ſuorum pręferre præſumunt,& coram ſuis ſapientibus & melioribus præferri & exaltari, primò loqui & ſententiam dare appetunt & præſumunt. Contra quorum quemlibet dicitur Eccleſia. 32. Audi tacens ſimul,& quærens,& loqui in medio magnatorum non præſumas. Vnde de talibus præſumptuoſis B. Bernardus in de duodecim gradibus humilitatis. Præſumptuoſus, inquit, primus in conuentibus, & congregationibus quaſi præcellens reſidet, primus in conſiliis inconſultè reſpondet, non vocatus accidit, non miſſus neque rogatus, importunè ſe ingerit & intromittit conuenienter,& euangelicè ordinata præcipitante reordinat: & iam pridem benefacta deficit inconſulte. Quicquid ipſe non fecerit, aut non ordinauit, uel non prælocutus fuerit, non recte factum, nec decenter ordinatũ, uel non rationabile æſtimat elocatum. Iudicat iudicantes & præiudicat iudicaturis, inſtituta veterum maiorumq; contemnit. nouaq; præſumptuoſa ſuꝑſtitione inſtituit, opiniones nouas extortas & fantaſticas ſcripturarum excogitat, diſputat inaniter & præcipitanter determinat: nec tamen ea quærit, ex quibus ſemetipſum ad humilitatem, patientiam & longanimitatẽ erudiat: ſed ea ſolummodo inueſtigat, quibus ſeipſum ſapientem, atque cæteris præcellentẽ iactanter demonſtrat: non attendens, qđ ſcribatur per apoſtolum Paulum. Non plus ſapere, quam oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Hæc ille. Sed o cæca præſumptio & diabolica ſeductio, ꝙ multi ſingulariter ſibi eligunt opiniones ſomniatas & inſundabiles ieiunando, comedendo, ueſtiendo, vigilando, mundum circumeundo cum aliis traditionibus humanitus adinuentis, quæ plus ponderant, ſtrictus tenent, & deuotius curant, quam legem euangelicam, traditiones apoſtolicas & ſanctorum primitiuæ eccleſię ordinationes ſaluberrime inſtitutas.

De eadem. Cap. XXIII.

SEcunda ſpecies præſumptionis eſt, quando aliquis præſumit de hoc, de quo præſumendum non eſt: utputa cum quis præſumit de uirib. ſuis, uel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Vnde quantum ad primum de viribus ſuis, ſiue de fortitudine ſua fatuum eſt aliquem præſumere: præſertim cum dicat ſcriptura Sap. 6. c. Potentes potenter tormenta patientur, & ſequitur. Fortioribus ſortior inſtat cruciatio. Item cum continua lucta ſit inter ſpiritum & corpus. dicente Apoſtolo ad Gala. 5 Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, & quanto fortius eſt, tantomagis eſt ſpiritui timendum: nam experientia docet, ꝙ fortiores corpore frequenter infirmiores ſunt mente. Vnde Apoſtolus. 2. ad Chor. 12. cap. Cum enim infirmor. ſ. corpore, tunc factus ſum potens, ſcilicet in mente. Vnde inquanto homo fortior eſt in corpore, intanto difficilius reſiſtere poteſt iræ, gulæ, luxuriæ,& cæteris uiciis carnalibus. Vnde & cum cum hoc leuem forte cogitationem neſcit vincere, vel modicum uerbum redargutionis patienter ſuſtinere, qua temeritate præſumit agere, qui parua pati patienter non ſufficit. Vnde Petrus dixit ſe paratũ mori cum Chriſto, præſumens de ſua fortitudine: ſed ſtatim poſt uecordia percuſſus negauit Xp̄m ad vocẽ unius ancillæ; ut patet Math. 26. cap. Et ideo meritò dicitur Sap. 14. capitul. Sapiens timet, & declinat a malo, ſtultus tranſilit & confidit. Et quantum ad ſecundum, quòd fatuum eſt confidere de amicis carnalibus, patet ex uerbis prophetæ dicentis Hiere. 37. Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum,& a domino recedit cor eius. Et ſequitur. Benedictus uir, qui confidit in domino, & erit Dominus fiducia eius, & erit quaſi lignum, quod tranſplantatur ſuꝑ aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas, & non

timebt,

timebit, cum venerit æſtus, & erit folium eius & in tempore ſiccitatis nõ erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. Item Iſaia 36. capitu. Ecce confidit ſuper baculum arundinem confractum iſtum ſuper Egyptum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam. Sic eſt Pharao rex Egypti omnibus, qui confidunt in eo. Et quantum ad tertium fatuum eſt, ſcilicet quod fatuum eſt de diuitiis præſumere, patet ex illo, quod dicitur prouerb. 11. capi. Qui confidunt in diuitiis ſuis corruet: iſti autem quaſi uirens folium germinabunt. Qui conturbat domum ſuam poſſidebit uentos, & qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti. Fructus iuſti lignum uitæ, & qui ſuſcipit animas ſapiens eſt.

De eadem. *Cap. XXIIII.*

Tertia ſpecies præſumptionis eſt, cum quis præſumit aliquid ante tempus: ut puta cum aliquis præſumit de uictoria qui adhuc eſt in pugna. Vnde Goliath de victoria præſumens exprobrauit Iſrael, & deſpexit Dauid ad ſe uenientem dicens. Veni ad me & dabo carnes tuas uolatilibus cœli & beſtiis terræ: ſed Dauid de ſe præſumens, ſed in Domino confidens reſpondit. Tu uenis ad me cum gladio, haſta & clipeo, ego autem uenio ad te in nomine Domini, & percuſſit eum ipſe Dauid in fronte cum limpidiſſimo, ideſt rotundiſſimo lapide, & cecidit philiſteus: ut patet 1. Regum 17. Item Benedab rex Syriæ cũ triginta duobus regibus & eorum exercitibus obſidens Samariam ciuitatem Achab regis Iſrael, miſit ad Achab in magna præſumptione dicens. Hęc faciant mihi dii & hæc addant, ſi ſufficerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui ſequitur me, & percuſſit eos Dominus in ducentis trigintaduobus pueris pediſſequis, & fugierunt reges cum omni multitudine Syria plaga magna percuſſa eſt. Et poſt quam tranſierat annus ſerui regis Syriæ dixerunt ei. Dij montium ſunt Dii eorum, & ideo ſuperauerũt nos: ſed melius eſt ut pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos. Recenſuit Benadab Syrios in Aphec, ut pugnaret contra Iſrael, & percuſſi ſunt de Syriis centum milia in una die, & cecidit murus ſuper uigintiſeptem millia & mortui ſunt. Benadab vero captum liberauit rex Iſrael, quã propter reuerſus furibundus vltione diuina percuſſus eſt: ut patet 3. Regum 20. Item legitur etiam Iudith 5. Quod ille prudens dux Achior conſuluit. Holofernem principem, qui cum exercitu innumerabilis multitudinis uenerat ſubiugare filios Iſrael. Perquire inquit ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu Dei eorum, & ſubiugati erunt potentiæ tuæ. Si uerò non eſt offenſio eius coram populo ſuo nõ poterimus reſiſtere eis, quin Deus eorum defendet eos. Sed Holofernes non acquieſcens conſilio eius, ſed indignatus de verbis Achior in magna ſuperbia præſumens de victoria dixit ad Achior. Quoniam prophetaſti nobis dicens, ꝙ gens Iſrael defendatur a Deo ſuo, ut oſtendam tibi quia non eſt Deus niſi Nabuchodonoſor: cum percuſſerimus eos omnes quaſi hominem vnum: tunc & ipſe cum eis Aſſyriorum gladio interibis, & omnis Iſrael tecum perditione diſperiet, & probabis quoniam Nabuchodonoſor Dominus ſit uniuerſæ terræ: ſed cito poſt cum proprio pugione decapitatus eſt Holofernes in medio exercitus ſui a modicæ potentiæ muliere, & omnis exercitus eius nimio timore & cõfuſione percuſſus fugit & diſpſus eſt: ut patet Iudith 13. & 14. & 15. capitulis Item Nichanorem promittentem negociatoribus nonaginta mancipia iudeorum pro uno talento uicit Iudas Machabeus, interfectis ex ſuis aduerſariis nouem millibus hominum, ut patet 2. Macha. 8. Item impius Nichanor interrogauit, ſi eſt potens in cœlo imperãs agi diem ſabbatorum, quo cognito præſumptuosè dixit. Et ego potens ſum in terra iubens ſumi arma & regis impleri negocia, & cecidit Nichanor mortuus cum trigintaquinque millibus exercitus ſui interfectis: ut patet 2. Machab. vlt. Et ideo merito dr̃ Iudith 6. Præſumentes de ſe, & de ſua uirtute gloriantes humilias Domine. Et ſicut in bello corporali fatuum eſt aliquem præſumere de victoria, qui adhuc eſt in pugna, ita & in bello

ſpirituali. Vnde dicitur 3. Reg. 20. Ne glorietur accinctus æquè vt diſcinctus. Super quo Pariſien. Accinctum inquit uocat illum, qui indutus eſt armis, & adhuc eſt in acie belli: diſcinctum uerò uocat illum, qui iam victus eſt & arma depoſuit. Vnde inquit Pariſien. quidā pater cuidam fratri dicenti ſibi. Ego mortuus ſum in mūdo. & licet inquit pater tu mortuus ſis mundo diabolus tamen mortuus non eſt: ſed ſicut dicitur j. Petr. 5. Tanquam leo rugiēs circuit quærens quem deuoret, &c.

De eadem. *Cap. XXV.*

QVarta ſpecies præſumptionis eſt, quādo aliquis præſumit illud, quod eſt ſupra vires ſuas: ſicut enim cum aliquis præſumit, ꝙ ipſe exibit a peccato, quando uoluerit: cum tamen a caſu in peccatū modo cauere neſcit. De hac præſumptione dictū eſt ſupra parte 4. capitul. 21. fere in fine per exemplum ludentium ad ſcacarium. Dictis ibidem adiiciendum, ꝙ ſicut dicit beatus Auguſtinus in de diffinitionibus. Præſumptio eſt ſpes veniæ ſine amaritudine pœnitentiæ. Et oritur hoc vitium ſicut dicitur in flora. Bartho. aliquando ex incauta conſideratione miſericordiæ Dei, ſ. quando cogitatur, quod tanta ſit eius miſericordia, quod neminem uult damnari. Aliquando quidem oritur de incauta conſideratione de Dei uoluntate, ſcilicet ꝙ vult omnes ſaluari. & poteſt & facit quicquid vult, aliquando cum homo de ſe putans omnia opera indifferentia totum quod facit prædeſtinationi aſcribit, & aliquando cum homo de ſeipſo præſumat bonum ſe reputans & ſanctum in operibus ſuis: ſed contra eum, qui talis eſt quarto, Eſdræ 2. ſic. ſcribitur: In ueritate nemo de genitis eſt, qui non impiè geſſit, & de confidentibus, qui non deliquit. Item Iob de ſeipſo ait Iob 9. Si iuſtificare me uoluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem me oſtenderem prauum, me Dominus comprobabit, etiam ſi ſimplex fuero hoc ignorabit anima mea. Item Leo Papa in quadam omel. dicit, ꝙ ſuperbū eſt de non peccandi facultate præſumere, cum hoc peccatū præſumſiſſe ſit peccatum. dicente Apoſto. j. Io. j. Si dixerimus quoniam peccatum nō habemus, noſipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt, unde Grego. in moral. Dum inquit mortali carne circundamur, non deſinet nobis antiquus hoſtis laqueos ubiq; prætendere. Hoſtis etenim nr̄ tanta malitia & arte ſe palliat, vt plerunq; quando decipit mentis oculos, culpas uirtutes fingat: ut quando quiſq; expectat præmia inde æterna dignus eſt inuenire tormenta. Vnde dicitur Iob 15: Quid eſt homo, ut immaculatus ſit, & iuſtus appareat natus de muliere. ecce inter ſanctos nemo immutabilis, & cœli non ſunt mundi in conſpectu eius quanto magis inutilis & abominabilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem. Item Iob 9. cap. Verebar omnia opera mea, ſciens ꝙ non parceres delinquenti. Item Apoc. 3. Epiſcopo Laodiceæ eccleſiæ de ſeipſo præſumente dr̄. dices: quia diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo, & neſcis: quia tu miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cęcus & nudus. De operibus igitur tuis quamuis bona & iuſta in oculis tuis appareāt: nihilominus de illis nimium præſumere non eſt tutum: quia cum homo aliquid boni faciat, inde plus tenetur & obligatur Deo: quia dedit illi gratiam illud opus bonū perficere, quicquid illud ſit. Vnde & dicit Apoſt. 2. Cor. 3. Fiduciam talem habemus per Chriſtū ad Deū, ꝙ non ſufficientes ſumus cogitare aliquid a nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: ſed quid eſt facilius in homine quam cogitare, & ex quo nec illud habemus a nobis ſed ex Deo. igitur cum aliquod bonum in nobis operetur Deus, nos inde debitores efficimur, quod conſiderans propheta Hierem. 10. Scio inquit Domine, ꝙ non eſt hoīs uia, nec uiri eſt, ut ambulet, & dirigat greſſus ſuos, nō igitur in fletibus, nec in operibus nr̄is: ſed in Domino confidamus. Magna inquit cōtra diabolū arma ſunt in ſuis hominē uiribus fiduciam non habere: ſed Deum omnipotentē rogare diligenter, ut aduerſarium ſuū diabolum poſſit opprimere, & diuino ſuffultus adiutorio in lege eius ſalubriter meditari die ac nocte, ſed magna fatuitas eſt de actibus noſtris

arroganter aliquid præſumere,licet forte ſunt de genere bonorum, & bona uideantur ſuperficialiter inſpecta: cum in humanis actibus nihil ſit imperfectum. Vnde beatus Anſelmus in ſuis meditationibus. Opus inquit Dei quando facio aliquo modo, malitia mea illud corrumpit: nam bonum quod facio, forte uel inuitus facio, uel proprie, aut nimis tarde, uel de eo uane glorior, licet illud nemo ſciat, aut forte uellem, ꝙ aliquis illud ſciret, uel negligenter illud facio, aut indiſcrete, uel nimis modicum, aut ſimulatum, aut certe imperfectum, & ſic ſemper meum malum ſe immiſcet cum bono quod diuina gratia mihi præſtat, quod parum Deo placere poteſt, immo potius diſplicere: ſed o bone Ieſu ex quo iſte ſanctus uir ſic dixit de ſeipſo, quanto potius ego miſer Alexander, & mei diſsimiles hæc dicere poſſumus de nobiſmetipſis. unde Apoſtolus ad Galla. 6. ſi quis inquit exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

De Ambitione. Cap. XXVI

AD hanc quartam ſpeciem præſumptionis reducitur ambitio. Et eſt ambitio, ut dicit Tullius, animi uitium, quod non tantum cupiditate, vel in retentione pecuniæ, ſed & in appetitu honoris conſiſtit, contra quod vitium dicit Apoſtol. ad Hebr. 5. cap. Nemo ſumat ſibi honorem: ſed qui uocatur a Deo.

† Vnde Bromyerd in libro ſuo de iure canonico & ciuili. capitulo de honore. Licet inquit ſtatus honoris, qui alicui ſit ſtatus licitus & meritorius bene ſe habentibus: tamen eſt fugiendus propter periculum, uel inuite ſuſcipiendus. Nam, ut dicit Aug. ſuper pſalm. primo, quoties hominibus deſidero præeſſe, toties Deo meo præire contendo. Et ideo ſanctus Ioannes Criſ. ope. imper. omel. 27. & ponitur etiam in canone diſt. 40. multi ſacerdotes. Quicunq; inquit deſiderauit primatum in terra, inueniet confuſio. in cœlo, nec inter ſeruos Xpi computatur, qui de primatu tractauerit, i. ambitioſe, nec unuſquiſq; eorũ ſuſtinet, quomodo aliis maior appareat, ſed quomodo omnibus inferior uideatur: quoniam non qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior: ſed qui fuerit iuſtior, ille eſt maior. hæc ille. Quod cõſiderans B. Auguſt. ſicut recitat eum Pariſienſis in de uitiis, parte 6. De nullo inquit ſentio Deum mihi ita iratum, ſicut de hoc, ꝙ cum indignus eſſem poni ad remum, poſitus ſum ad gubernaculum in apice regiminis eccleſiæ & adhuc ſanctus iſte non recipit regimen animarum prece, nec prçcio, ſed quodammodo inuitus & coactus: nam ſicut dicit Pariſienſis ubi prius, legitur de iſto ſancto doctore Auguſtino, ꝙ fugiebat ab omni ciuitate, quæ nõ habebat epiſcopum, nec in epiſcopum raperet, & ex quo iſte ſanctus tantum timuit, & ſeipſum tam inhabilem regimen animarum recipere reputauit, quanto magis timerent illi, qui omni uento tentationis deprimuntur, & in cõparatione ad iſtum ſanctum quaſi nullam habent ſcientiam ſuper ſe regimen animarum præſumptuoſe accipere. Sed contra hanc ſententiam communiter obiiciunt ambitioſi cupientes in mundana dignitate pompoſe exaltari. dicentes, ꝙ bonum & meritorium eſt deſiderare regimen animarũ: nam inquiunt teſte Apoſtolo, 1. ad Thymo. 3. ca. Qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat. &c. Sed opus pertinens ad epiſcopatum eſt animas regere, & gubernare. Igitur etiam meritorium & bonum eſt deſiderium, quo homines deſiderant & cupiunt habere regimen animarum. Sed quantum ad iſtam obiectionem reſpondet doctor Pariſienſis in de uitiis, parte ſexta, ubi prius, dicens quod obiectio illa nulla eſt, ſi quis dictum ipſius Apoſtoli bene intelligat. Vnde inquit, non dicit Apoſtolus, quod ſi quis deſiderat epiſcopatum benefacit, vel deſiderium eius eſt bonum. Sed intentio Apoſtoli eſt oſtẽdere, quid hic ſignificetur per hoc nomen epiſcopatus, quia nomen operis eſt & non honoris. Vnde epiſcopus dicitur ab epy, quod eſt ſupra, & ſcopos intentio, quaſi ſuperintendens, & curam ſuorum ſubditorum gerens & portans, & inde epiſcopatus, id eſt ſuper ſuam & aliorum uitam intentio. Et cũ talis intentio ſit operatio bona, patet, quod

verba ipſius Apoſtoli ſunt uera dicentis ſic. Qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat:ſed ex hoc non ſequitur, quod deſiderium illud opus deſiderantis ſit bonum magis quam ſequitur. iſte latro, qui uult furari bonam cappam deſiderat bonam rem, ergo deſiderium eius quantum ad hoc eſt bonum: ſed potius ſequitur oppoſitum: nam qui deſiderat ſtatum paſtoris officium ambitioſe aſſumere in hoc ſeipſum inhabilitat, teſte beato Gregorio & ponitur in canone 6. quæſtio. 1. in ſcripturis. Sicut locus (inquit) regiminis deſiderantibus eſt negandus, ita fugientibus eſt offerendus. Item idem & ponitur etiam in canone 1. quæſtio. 6. ſicut is. Sic inquit qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris altaribus eſt ſtatuendus, ſic qui ultro ambit, uel importunum ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus. Hæc ille. Ex quo patet, quod huiuſmodo ambitioſi non deberent admitti ad ſacerdotium Domini, nec ad officium paſtorale. In cuius confirmationem dicit Dominus ad Moyſen Leuit. 21. Loquere ad Aaron, homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offerret panes Deo ſuo &c. Cuius declarationem uide ſupra capitu. 2. huius ſextæ partis, ubi agitur de ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbiæ. Dictis ibidem eſt adiiciendum, quod ſicut ratio docet, qui eligeret pugilem ad pugnandum pro hæreditate ſua ſtante in periculo perditionis, non eligeret claudum, uel cæcum, uel ignarum in armis bellicis ſed fortiſsimum, quem poſſet inuenire eligeret:ſed quanto magis hæc hæreditas Ieſu Chriſti ſtet in puncto perditionis. De qua hæreditate dicit pater cœleſtis Chriſto filio ſuo. Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, pro qua hæreditate pugnare deberent paſtores eccleſiæ cum gladio ſpiritus, quod eſt uerbum Dei: ut Epheſ. 6. quibus dicit Chriſtus. Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente. Ad iſtud igitur bellum peragendum non eligerentur cæci per ignorantiam, nec claudi per malitiam, &c. nam qui uoluntarie & ſcienter talem elegerit, ubi poſſet habilem reperire, traditor & clauſa deſtructionis & perditionis hæreditatis Ieſu Chriſti quantum in ſe eſt comprobatur. & hoc merito. Vnde Linco. dicto 86. Cum inquit miniſterium curæ parochialis omnibus aliis miniſteriis ſit excellentius ac magis neceſſarium, elector paſtoris animarum omnibus erit iniquior, & Deo, & Angelis, & omnibus ſanctis deteſtabilior, qui paſtorem elegit, niſi quem ad curam paſtoralis miniſterii quātum eſt poſsibile humanæ fragilitati perſcrutatus fuerit fore idoneum, & hoc cognoſceret per uirtutes, & opera bona. Vnde ſicut docet beatus Auguſt. 13. de Ciuitate Dei. Romani antiquitus uirtutem, & honorem tanquam duos deos coluerunt, quibus duo templa conſtruxerunt ſic ordinata, quod nullus poſſet intrare templum honoris, niſi prius per templum uirtutis pertranſiret, in ſignum quod nullus apud eos reportaret ſtatum honoris, niſi prius per uirtutes & bona opera meruiſſet, & ideo illis qui eligerent aliquam perſonam ad prælatiam, uel ſtatum honoris dicit Apoſtolus 2. Petr. 1. Per bonam opera certam ueſtram uocationem & electionem faciatis: hoc autem facientes non peccabitis. Quod conſiderans Vuallenſ. in de geſtis Philoſophorum, ex quatuor uirtutibus Cardinalibus proculdubio inquit parentis affectum exiuit qui paruulos ſuos importabili mole ſuperiecta extinguit, hoc eſt ſuffocare filios, & non promouere: alēdi enim ſunt prius & uirtutibus exercendi, & cum in eo profecerint, & probentur illis uirtutibus antecedere, quos debent anteire, tunc inuiti aſcendant: & tunc ſubditorum ſuorum nequaquam ſubtrahant uotis, & ſic implebūt in opere præceptum Salomonis Eccleſiaſtici ſeptimo. Noli quærere fieri iudex, niſi ualeas uirtute dirumpere iniquitates. Hæc ille. Sed quales autem ſacerdotes, & prælatos & paſtores eſſe conuenit, deſcribit Salomon Canticorum quarto dicens. Lectulum Salomonis ambiunt ſexaginta de fortiſsimis Iſrael, omnes tenentes gladios ad bellum doctiſsimi, uniuſcuiuſque enſis ſuper fæmur ſuum propter timores nocturnos, cuius declarationem uide ſupra parte 4. cap. 13. ubi agitur de perſonarum acceptione circa medium. Sed pro eo, quod ſicut dicit bea-

cit beatus Gregorius. Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio. Ideo inſuper eſt notandum, ꝙ forma & exemplum prælatorum eligendorum fuit ipſemet Chriſtus paſtor ſummus ſpecialiter in tribus, ſcilicet in ſua conceptione, in ſua natiuitate, & in ſua conuerſatione. Fuit enim conceptus Spirituſſancti operatione, natus de incorrupta uirgine, & conuerſatus in mundo ſine ambitione. Iſto enim modo eligendus eſt ad ſtatum prælatiæ.

2 † Primò deberet concipi in mentibus electorum per Spirituſſancti inſpirationem & non per conſpirationem diſſolutorum, non per pecuniæ, ſiue per munerum largitionem, nec per aliquem ſimoniacum errorem, non per proſapiæ affectionem, nec per fraudulentam colluſionem. Sed modernis temporibus nonnulli experientia docente eliguntur propter partiales affectiones, quidā uerò propter mundanas affectiones, ſiue poſſeſsiones, & quidam propter curiales interpoſitiones. Nam conſiderant multi electores, non quis melior uita, clarior ſcientia, & fama celebrior: ſed quis illis uelit eſſe in beneficiis & ſubuentionibus utilior, quis uelit eorum uitam uoluptuoſam minus redarguere & emendare, quis uelit crimina magis diſsimulare. Conſiderant alii, quis rebus locupletior, in beneficiis pinguior, in expenſis profuſior, in conuiuiis lautior, & in ocioſa familia multiplicior. Et alii, quis regi regalibus & magnatibus gratioſior, & acceptior, quis parentum nobilitate generoſior, quis mundana uanitate humilior & uſitatior inuenitur. Alii itaque ambitioſi ſunt, ita quod non uidentur intendere, niſi de ſeipſis, quod manifeſte uidetur per reciprocationem uocum, quia cum ſeipſos eligere non poſſunt eligit unus alium, ut ipſe eligat eum, aut quicquid circa alium facit propter ſemetipſum facit, aut de induſtria uocem ſuam perdit, ita ꝙ aliquando nec ipſe eligitur, nec alium bonum eligi permittit. Sed certe iſti non loquuntur per Spiritumſanctum, nec taliter electus in eorum mentibus per Spiritumſanctum concipitur: ſed potius per ſpiritum nequā. Et ideo non eſt mirum Spirituſſancti gratia non fœcundetur. Vnde legitur quandam dominam dixiſſe Ludouico regi Francorum quærenti, quare non fierent miracula per epiſcopos, ſicut olim fiebant. Et reſpondit domina. olim (inquit) fiebant epiſcoporum electiones per Spiritumſanctum, cuius eſt facere miracula: ſed fiunt modo per reges & principes, & per falſos carnales electores, qui miracula facere non poſſunt: quia teſte ſcriptura Sap. j. Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe a cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu. Secundò ſicut Chriſtus natus eſt de uirgine incorrupta, ſic eligendus ad prælatiā naſci debet de matre eccleſia, ideſt de congregatione eligentium incorrupta, ita quod non ſit corrupta prece, uel precio, aut armis, aut promiſsionibus diuitum: quia ſecundum beatum Gregorium in ſuo regiſtro libr. j. Neceſſe eſt, ut omnes culpæ & negligentiæ ſibi imputentur, qui miniſterium uirtuti infirmæ ſcienter committit, & ibi loquitur de miniſterio prælationis per electionem indigno conceſſo. Sed quam periculoſum ſit indigno fauere in electione, narrat beatus Grego. lib. 4. dialogorum capitul. 3. de quodam nomine Paſcaſio, qui poſt mortem cuidam amico ſuo apparens dixit, ſe ad pœnam damnatum æternam: quia in partem Laurentii minus digni conſenſit contra Cinatium in electione ſua ad pontificatus ordinem. Tertiò autem ſicut Chriſtus conuerſatus eſt in mundo ſine ambitione. Vnde populus uoluit elegiſſe eum in regem ſugit, & rex fieri recuſauit: ſic debet ad prælatiam ſtatum ſuum cum timore & ſine ambitione admittere, ut uelit ex corde ſi poſsit Dei beneplacito fugere, & ſic inuitus & coactus obedire, ut patet ex ſupradictis beati Gregorii. Vnde & Apoſtolus Heb. 5. Nemo ſumat ſibi honorem, ſed qui uocatur a Deo tanquam Aaron. Vnde Aaron quadruplici uocatus fuit ſigno: nam ſicut Nume. 17. in ſignum ſuæ electionis uirga eius germinauit, frõduit, & floruit, & amigdala protulit. In qua hiſtoria intelliguntur quatuor, quæ in bono prælato eligendo requiruntur. Intelligitur enim per uirgam illam, quod requiritur, quod ſit aptus delinquentes charitatiue caſtigare. Vnde Iſaia undecimo. Egredietur uirga de radice Ieſſe. Ieſſe enim in-

cendium interprętatur, & de incendio amoris debet egredi virga correctionis. De iſto.n. vide plus ſupra par.4.ca.8.ubi agitur de ſexto requiſito ad bonum iudicem, per flores requiritur honeſta conuerſatio. Vnde Eccleſiaſt.24. Flores mei fructus honoris & honeſtatis, per ſolia verò intelligitur verbi Dei prædicatio. Vnde pſalm. Folium eius non defluet.i.prędicatio boni paſtoris non ceſſet, ideſt loco, & tempore debito. Vnde cuilibet tali dicit Dominus per prophetam, Iſa.58. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum. Per amigdala uerò infirmorum compaſſio & cõſolatio intelliguntur. vnde prælatis ſpecialiter dicit Apoſtolus prima ad Theſſalo.5. Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirm s. Item qualis debet eſſe eligendus in paſtorē, demõſtratur in primo paſtore a Chriſto electo, qui ſecundum Iſido.7.ethimo.ca.9. ac etiam ſecundum euangelii documenta trinomius fuit: uocabitur enim Symon, qui interpretatur audiens, uel agnoſcens, vocabatur etiam Petrus, qui dicitur firmus & ſolidus: uocatur etiam cephas, quod interpretatur caput. Per quæ tria nomina ſignatur, ꝙ prælatus eligendus ſit audiens & agnoſcens per ſapientiã ſubditos informare ſciens, firmus & ſolidus per conſtantiam, animam ſuam, ſi neceſſe fuerit, pro ouibus ſuis ponere præparatus. Et caput per uitæ eminentiam ſubditos in moribus præcedens excellens, & bonum exemplum præbens. Primò enim oportet, ꝙ eligendus prælatus ſit audiens obedienter Deum, & eius legem agnoſcens, ac per ſapientiam ſubditos informare ſciens. Vnde ad Tytum primo capitulo oportet epiſcopum eſſe complectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, & fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. In cuius ſignum ipſi epiſcopi in ſua conſecratione requiſiti confitentur ſe noſcere teſtamentum vetus & nouum. Quid igitur dicendum eſt de ipſis, qui in prima ſua profeſſione, & in primo ſuo ingreſſu in ouile dominicum committũt mendacium, affirmantes ſe ſcire teſtamentum vtrumque.& tamen vtriuſque ſunt ignari: veraciter enim de ipſis affirmari poteſt, non intrant in ouium ouile per oſtium, hoc eſt per Chriſtum, qui cum dixiſſet, ego ſum oſtium, Ioannis decimo. Dixit etiam. ego ſum ueritas, Ioannis decimoquarto capitulo. Si igitur per mendacium intret, & non per ueritatem, non dubium per oſtium veritatis, qui Chriſtus eſt, non intrant: ſed per diabolum, qui mendax eſt & pater eius. Ioan.8.capit. Et ſi homo de limo terræ formatus, & in paradiſo poſitus, non obſtante ꝙ ibi poſitus erat a Deo: tamen non potuit ibi viribus ſuis diu ſtare: ſed cito horribiliter cecidit, ut patet Geneſ.2.ca. Quale igitur mirum, licet paſtores moderni ſymoniace per diabolum, & per carnales homines, & non per Deum poſiti in ſtatu paſtorali horribiliter cadant. Secundò debet eſſe paſtor firmus, & ſolidus per conſtantiam, animã ſuam ſi oportuerit pro ouibus ſuis ponens. Vnde Ioan.10. ca. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Debet etiam prælatus eſſe fortis reſpectu ſuorum ſubditorum, ſcilicet in protegendo, defendendo, & ſubueniendo: vt eos contra ueritatis & uirtutis aduerſarios fortiter defendat aduerſarios inquam tam corporales, quam ſpirituales: ſed ſicut dicitur Ioan.10.cap. Mercenarius, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues proprie uidit lupum venietem, & dimittit oues & fugit, & lupus rapiit & diſpergit oues. lupus eſt omnis, qui gregem dominicum impiè inuadit, ſiue diabolus, ſiue membrum eius.ſ.homo peruerſus, mercenarius & nõ uerus paſtor eſt quilibet ambitioſus prædicto modo ſymoniace per diabolũ & per carnales homines electus & inductus ad officium paſtorale. vnde Greg. in quadam omel. non paſtor inquit ſed mercenarius uocatur, qui nõ pro amore intimo oues dominicas, ſed ad temporales mercedes paſcit: ſed certè talis fugit oues defendere, & dimitit lupum rapere, & diſpergere oues dominicas. Sed ſicut dr̃ in flora. Bart. titu. de prælatis, vtrum uere paſtor ſit, an mercenarius cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſſitatis deeſt: tranquillitatis.n. tempore plerumque ad gregis cuſtodiã ſicut uerus paſtor, ſic & mercenarius ſtat: ſed lupus veniens iudicat, quo quiſque animo ſuper gre-

gis cuſtodiam ſtabit. Lupus enim ſuper oues uenit, cum quilibet iniuſtus & raptor fideles atque humiles opprimit; ſed his qui paſtor eſſe uidebatur & non erat, relinquit oues & fugit, quia dum ſibi ab eo periculum imminere meruit, reſiſtere eius iniuſtitiæ non laborat. Fugit autem non mutando locum: ſed ſubtrahendo auxilium. Fugit, qui iniuſtitiam uidit, & tacuit, fugit qui ſub ſilentio abſcondit. Cui bene per prophetam dicitur Ezech. 13. Vulpes in deſerto prophetæ tui Iſrael erant, & nõ aſcendiſtis ex aduerſo, neque appoſuiſtis vos murum pro domo Iſrael, vt ſtaretis in domo Domini. Hæc ille. Debet enim prælatus ſtare conſtanter opponendo ſe pro grege commiſſo. ſtare inquam: quia non licet ei fugere, fingere, vel fauere. Fugere per curæ deſolationem, fingere per diſsimulationem, fauere per adulationem: ſed ſtare oues defendendo, ſeipſum aduerſariis contraponendo & contradicendo. Vnde & de prælatis bonis poteſt exponi illud pſalmus. Poſuiſti nos in contradictionem uicinis noſtris. Tertiò eligendus in paſtorem debet eſſe caput per uitæ eminentiam, ſubditos in bonis moribus præcedens, excellens & eis bonum exemplum præbens. Vita enim prælati debet eſſe exemplum aliis. & ideo alios in morum ſanctitate excedere tenetur. Vnde Hieronymus epiſtola 30. ad quédam epiſcopum ſcribit in hunc modum. In te inquit oculi omnium diriguntur domus tuæ conuerſatio quaſi in ſpeculo conſtituta, magiſtra eſt publicè diſciplinæ, quicquid. n. feceris, illud faciendum eſſe omnes putant. Vnde Gregorius: Dum paſtor inquit per abrupta graditur, neceſſe eſt, ut ad præcipitium grex ſequatur.

3 †. Sed eſt inſuper notandum, quod peccatum ambitionis fugiendum eſt ſpecialiter propter tria. Primò: quia peccatum illud ualde diſplicet Deo. Secundò: quia diabolo multum placet. Et tertiò: quia homini multipliciter nocet. Quantum ad primum, ſcilicet quod peccatum ambitionis ualde Deo diſplicet dupliciter oſtendi poteſt. Primò, propter magnam iniuriam, quam Deo ambitioſus facere conatur. Vnde ſicut ad regem ſpecialiter pertinet in regno ſuo aliquem locum eius tenentem conſtituere. & regi iniuriam faceret, qui ab alio quam ab ipſo, uel ſine eius conſenſu hoc præſumeret acceptare. Sic certè Deo regi cœleſti magnam iniuriam facit, qui ab alio quam ab ipſo, uel ſine eius conſenſu dignitatem præſumit accipere. Et ideo dicitur Eccleſiaſt. 7. Noli quærere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris. Et ideo beatus Gregorius in ſuis paſtoral. Pollens inquit uirtutibus inuitus & coactus accedat ad regimen animarum. Et ſi ille qui uirtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo dicendum eſt, qui uitiis ſordet, ille nullo modo debet accedere, & ſi ipſe accedat, non modicum damnoſum præiudicium eſt Deo, ſibiipſi, & populo. Deo enim damnoſum præiudicium fit, cum talis præficitur: quia per talem impium ambitioſum Chriſtus ab eccleſia ſua excluditur. In cuius rei figuram legitur 2. Regum 5. Quod Iebuſei poſuerũt ſuper muros Hieruſalem in contemptum Dauid cæcos, & claudos dicentes. Non ingredieris huc, donec abſtuleris iſtos cęcos & claudos. Spiritualiter cęci & claudi ſuper muros Hieruſalem poſiti ſunt mali prælati in culmine eccleſiæ conſtituti, qui ſunt per ignorantiã cęci, & claudi per uitæ immunditiã, & certè quouſq; iſti non fuerint amoti. Chriſtus non poterit per grãm in eccleſia dñari. Quã uerò dãnoſum præiudicium fit ſibiipſi, qui cũ indignus eſt, in eccleſia ſublimaẽ, inſinuat nobis Aug. dicens. In nullo ſentio Deum ita iratum mihi, ſicut in hoc, ꝙ cum indignus eſſem poni ad regimen nauis, poſitus ſum in apice regiminis eccleſiæ. Vñ de indignis præpoſitis eccleſiæ dicitur Sap. 6. Qui cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, neq; cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſm uoluntatem Dei ambulaſtis, horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſsimũ his qui præſunt fiet. Item quam damnoſum præiudicium fit populo, qui indignè præſumit prælatiam accipere, patet ex uerbis beati Gregor. j. paſtoralis exponens illud Matth. 18. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis etiam ſicut ſupra capitulo 2. huius 6. partis ubi agitur de

ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem
ſuperbiæ. Et quam damnoſum præiudicium
ſit populo, quando malus paſtor in eccleſia
præficitur, patet ex illo Prouerbiorum 28. In
exaltatione iuſtorum multa gloria eſt regnan
tibus impiis ruinæ hominum. Et ſequitur.
Leo rugiens, & urſus eſuriens, princeps im-
pius ſuper populum pauperem. Dux indigens
prudentiæ multos opprimit calumniam. Hu-
iuſmodi enim ambitioſi, qui præſumptuoſe
prælatiam accipiunr, bene figurantur per ra-
mum Iudicum 9. ut oſtenſum eſt ſupra par. 4.
capitulo 19. ubi agitur de ſimonia fere in prin
cipio. Secundò, quod peccatum ambitionis
ualde Deo diſpliceat, patet ex hoc, quod ambi
tioſi carnem ſuam & ſuam voluptatem carna
lem in amore Deo præferunt: ut oſtenſum eſt
ſupra capitul. 2. huius 6. partis, ubi agitur de
ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem
ſuperbiæ circa medium, ubi agitur. de idolo
Moloch. Tertiò, quod peccatum ambitio-
nis ualde Deo diſpliceat patet ex magna uin-
dicta, qua peccatum iſtud puniuit. Vnde legi-
tur Nume. 16. Quod Chore, Dathan, & Aby-
ron anhelantes ad regimen populi cęperunt
populum commendare Moyſen uero & Aa-
ron accuſare dicẽtes. Sufficiat uobis: quia om-
nis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Do
minus, cur eleuamini ſuper populum Domi-
ni: quamobrem aperta eſt terra ſub pedibus
eorum & deuorauit Chore, Dathan, & Aby-
ron, & omnem ſubſtantiam cum tabernaculis
eorum, & ignis de cœlo deſcendens interfe-
cit 250. uiros, & poſtea egreſſa eſt ira Domi-
ni & percuſsit 40. millia, & 200. hominum
de maioribus leuitarum. Et quantum ad ſe-
cundum principaliter tactum, videlicet quod
peccatum ambitionis multum placet diabolo
tripliciter poteſt oſtendi. Primò ex hoc, quod
inter omnes creaturas ille primò & principa-
liter dignitatem ambiuit, per quam ambitio-
nem dignitate angelica æternaliter eſt priua-
tus. De iſto. n. loquitur propheta Iſa. 14. dicẽs;
Quomodo cecidiſti lucifer, qui mane orieba-
ris, corruiſti ad terram, & vulnerabas gentes,
qui dicebas in corde tuo, in cęlũ conſcendam
ſupra aſtra cœli, exaltabo ſoliũ meum, ſedebo
in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis cõ
ſcẽdam ſuper altitudinem nubium ſimilis ero
altiſsimo. Secundò, ꝙ peccatũ ambitionis dia-
bolo multum placet, patet ex hoc, ꝙ prę cæte-
ris peccatis primum hominem ad ambitionẽ
ſpũaliter excitauit, & illũ ſibi in hoc obedien-
tem in ſuam miſerrimã ſeruitutẽ redegit. Vn-
de de iſtis duobus B. Ber. poteſtatis inquit am
bitio angelum fęlicitate priuauit, ſcientiæque
appetitus hominem immortalitatis gloria ſpo
liauit, non Euam cibus deflexerat, non manda
torum deſtituerat obliuio: ſed promiſsi hono-
ris ambitio illecebra decepit. hæc Ber. & poni.
6. florum c. 8. Tertiò, ꝙ peccatum ambitionis
multum diabolo placeat, patet ex hoc, ꝙ illos,
quos ambitio arripuerit, excęcat, & ſequentes
diabolum in altũ uolare facit, & tandẽ in pro-
fundum inferni præcipitat: ut oſtẽditur ſupra
c. 2. huius, ubi agitur de nono motiuo cõferen
te ad deteſtationẽ ſuperbiæ per exemplũ pue-
rorũ, qui capientes miluũ oculos expellunt, &
eum in altũ volare permittunt, &c. Et quantũ
ad tertium principaliter tactũ uidelicet quod
peccatum ambitionis homini multipliciter
nocet, patet ex hoc, ꝙ peccatũ iſtud vehemen
ter homini nocet in ſuo ingreſſu. ſ. cum ambi-
tioſus ad dignitatem intẽdit: ſed vehementius
in ſuo proceſſu. ſ. cũ ambitioſus dignitatẽ ac-
quiſierit: ſed adhuc homini vehementiſsimè
nocebit in ſuo egreſſu. ſ. cũ ambitioſus expul-
ſus de dignitate æternaliter punieẽ pro eo, ꝙ
malè & ambitioſè dignitatẽ obtinuit, & peſsi
mè in dignitate ſe habuit. Primò. n. ambitio
hoĩ uehementer nocet in ſuo ingreſſu, cũ am
bitioſus ad dignitatẽ intendit. Vnde Bern. in
quodã ſer. & po. 6. flo. c. 8. O inquit ambitioſa
ambientiũ crux, quæ oẽs torques; oĩbus fere
places, nil acrius cruciat, nil moleſtius inquie-
tat; nil tantũ apud miſeros mortales celebrius
deſideratur. hæc ille. Item Innocentius in de
uilitate humanæ conditionis. Ambitioſus
ſemper eſt pauidus, ſemper attentus ne dicat,
quod diſpliceat, humilitatem ſimulat, hone-
ſtatem mentitur, affabilitatem exhibet, be-
nignitatem oſtendit; ſubſequitur, & obſequi-
tur cunctos honorat, uniuerſis inclinat, fre-
quentat curias, uiſitat optimates, ſurgit &
ample-

amplexatur, applaudit & adulatur, promptus, & feruidus, ubi placere cognouerit, remiſſus & tepidus, ubi putauerit diſplicere, improbat mala, deteſtatur iniqua: ſed alia cum aliis probat & improbat, ut iudicetur idoneus, ut reputetur acceptabilis, ut laudetur ab omnibus, & approbetur a ſingulis, ſed ecce inter hæc grauem intra ſe ſuſtinet pugnam, difficilemq; cõflictum, dum iniquitas pulſat animum, & ambitio tenet manum, & quod illa ſuggerit, hæc fieri non permittit, collidunt adinuicem mater & filia, iniquitas & ambitio., hæc uindicat ſibi publicum, hæc ſecretum; ambitioſi & hypocritæ honores fugiũt, ut honoribus obuiẽt, fugiunt ſubeſſe, ut poſsint præeſſe, & plerunque gloria, ut acquiratur, contemnitur, & mũdus, ut obtineatur relinquitur. Et ideo dicitur in flora. Bart. titu. de ambitioſis. & idem habet Pariſ. in de uitijs, parte. 5. ubi ſic. hoc (inquit) maximum malum habet ambitioſus, ꝙ non habet reſpectum ad Deum, nec ad proximũ, nec ad ſeipſum, ſed per phas & nephas, & mille pericula ad dignitatem tendit, quam appetit, cum tamẽ conſtet, omnia mala, quæ in intẽtione fuerint ambitioſa. hæc ille. Et ideo meritò Ambro. in de ſimilitudinibus. ambitioſos, qui huius mundi appetunt honores, aſsimilat pueris ſequentibus papiliones. vnde (inquit) papiliones cùm uolant tramitem rectum non tenent, ſed huc illucque ſe agitant: cunque alicubi reſidere uidentur, nec ibi diu morantur. Hos autem cum pueri capere uolũt, cito poſt eos currere ſatagunt, quia non ad ſuos pedes, ſed ad papiliones intendunt, aliquando in foueam cadunt, ſeque inaniter lædunt. plerunq; dum eos uident alibi reſidere, incedunt ſuauiter & incaute, ut eos ualeant comprehendere, quod dum faciunt, manibus plaudunt, & ad inuicem leui uocem dicunt. ecce iam eos habemus, ſed cum propius accedentes eos apprehendere tentant, papiliones euolant, ſed quando verò eos apprehenderint, exultant de nihilo, ſiue de vanitate, quaſi magnum quid adepti fuiſſent, ſiue eſſent. Similiter autem faciunt, qui mundi huius honores appetunt: honores enim huius mundi certam, & rectam non tenent uiam: ſed in incertis diuerticulis de uno ad alium tranſuolant. Cunque ſub alicuius ſubſtituerint poteſtate, nec diu ibi poſſunt remanere. Hoc igitur dũ ſtulti hoĩes aſſequi cupiunt, feſtinant poſt quibuſcunque modis poſſunt, & quia non conſiderant, quo eos modo aſſequantur, ſed quomodo adipiſcantur, ideo in grauia crimina decidunt, quibus ſuas animas vehementer lædunt: aliquãdo verò cum viderint eos alicubi quaſi ſibi paratos ad eos accedunt, illucque latenter, & multum callidè, ut quaſi nullo ſciente valeant eos obtinere, quos dum appropiant vehementer gaudẽt & exultant, ſed cum propius acceſſerint, eoſque ſe iam poſſe apprehendere putauerint honores, de manibus eorum ſe excutiunt, & aliqua de cauſa ad alios ſe transferunt, quos ſi qñ adepti fuerint, gratulantur quaſi aliquem uerũ honorem ſint aſſecuti, cum tamen ad veri honoris culmẽ peruenire non poſsint, ſi nõ hos cum ſuorum ſatisfactione commiſſorum reliquerint. Dicit enim Boeti. 2. de conſolatione philo. de dignitatibus & poteſtatibus. ſi ineſſet aliquid naturalis ac proprij boni, nunquã peſſimis prouenerint: neq; enim ſibi ſolerent aduerſa ſociari, nolite igitur pueri effici ſenſibus malitia autem paruuli eſtote: ſenſibus autem perfecti ſitis. j. Corin. 14. Nolite pueriliter hos papiloniones affectare, & ſecundum conſiliũ apoſtoli. j. Io. 2. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Quoniã omne, quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia uitæ.

4 † Secundò ambitio homini vehemẽtius nocet in ſuo progreſſu, ſcilicet cum ambitioſus dignitatẽ acquiſierit. vnde Caſsio. in quadam epiſtola. nonne (inquit) dignitates ueteres ſolet amicitia mutare: creat enim cor nouum, & nouos affectus nouæ dignitatis adeptio, diuites facti elati paupertatis amicos cum paupertate faſtidiunt. hæc ille. Item innocentius in de miſeria humanæ conditionis. Ambitioſus. (inquit) extollitur, & in iactantiam afſrenatur, non curat prodeſſe, ſed gloriatur p̃eeſſe. præſumit ſe meliorem, quia cernit ſe ſuperiorem. priores iam dedignatur amicos, notos igno-

ignorat, heſternos comites contemnit, & ab antiquis ſodalibus vultum auertit, ceruicē erigit, faſtum oſtēdit, grandia loquitur, ſublimia meditatur, ſubeſſe non patitur: ſed præeſſe molitur, ſubditis eſt oneroſus & oībus infeſtus, præceps, moleſtus, & arrogans, grauis & importunus, hæc ille. Sed huiuſmodi ambitioſi in altis ſtatibus poſiti non attendunt, ꝙ ibi poſiti ſunt, non propter eorum utilitatem temporalem & honorem, ſed propter populi de neceſsitatem, & a nocumentis cuſtodiam. Vnde figurati ſunt Exod. 26. per duo operimenta ſuperiora tabernaculi, ſicut patet ſupra ca. 2. huius, ubi agitur de ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbię, parum ante finem. Item Hieron. Honores (inquit) ſecum periculum trahunt, cito periclitatur poteſtas, ſed quanto maior honor, tanta maiora pericula. Vnde ſicut in conflictu corporali hoſtes præcipuè iruunt ſuper regem: ſic hoſtes ſpirituales, ſcilicet iniquitates, & demones præcipuè iruunt ſuper illum, qui in dignitate eſt. In cuius rei figura legitur. 4. Regum ultimo de Sedechia, quòd perſecutus eſt eum exercitus regis Chaldeorum uſque in planiciem in Hierico, & ibi apprehendit eum. Spiritualiter Sedechias rex erat, & ſignificat quemlibet in ſtatu dignitatis temporalis, uel ſpiritualis poſitum, qui rectè regere habet populum ſibi ſubditū. Exercitus Chaldeorum eſt multitudo demonum perſequens quemlibet fidelem hominē, & ſpecialiter reges, & duces ſiue paſtores populi: quia paſtore percuſſo oues cito, & faciliter diſperguntur. Planities Hierico amor, gaudium eſt, & proſperitas huius mundi. In qua planitiæ ambitioſo præpoſito eccleſiæ per inordinatum amorem poſito diabolus eum cito comprehendit & occidit. Vnde Prouerbio. j. Proſperitas ſtultorum perdet eos. Item legitur. 4. Regum. 6. quòd quando rex Syriæ uoluit pugnare contra Iſrael, cōſilium inijt cum ſeruis ſuis dicens. In illo, & in illo ponamus inſidias. Et miſit vir Dei, ſcilicet Heliſeus ad regem Iſrael dicens, cautè tranſeas ad locum illum: quia ibi Syri ſunt in inſidijs, & obſeruauit ſe rex Iſrael. Spiritualiter Heliſeus intepretatur Dei mei ſalutare, & ſignificat Chriſtum ſaluatorem mūdi, qui dicit in ſua lege, ubi potiſsime diabolus ponit inſidias. ſ. in altis ſtatibus, dignitatibus & in curijs diuitum: qm̄ teſte pſal. Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis, ut interficiat innocentem. Si quis igitur per huiuſmodi loca tranſierit, ideſt ad culmen ſtatus honoris ambitioſè anhelauerit, niſi uirtutum militibus yallatus fuerit, Rex Syriæ, ideſt diabolus capiet & interficiet eum, & ad pœnam finaliter deducit æternam. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſtici. 7. Noli quærere fieri iudex, niſi uirtute ualeas irrumpere iniquitates. Tertiò ambitio uehementiſsime nocebit homini, ſcilicet in ſuo egreſſu, cum ambitioſus expulſus de dignitate æternaliter punietur pro eo, quòd male dignitatem obtinuit, & peſſime in dignitate ſe habuit. vnde ambitioſis præpoſitis eccleſiæ dicitur Sapien. 6. Iudicium duriſsimum his qui præſunt fiet: exiguo enim conceditur miſericordia, potentes potenter tormenta patientur. Item Apoca. 18. Quantū glorificauit ſe, & fuit in delitijs, tantum date ei tormentum & luctum. Quod conſiderans beatus Grego. ſuper euangel. ome. 11. Præſentia (inquit) gaudia ſequuntur perpetua lamēta. In cuius rei figura legitur Ionæ. 4. quòd Ionas a Niniue ciuitate exiens aſcendit ad quendam montem &c. ſicut patet ſupra c. 4. huius, ubi agitur de prima ſpecie ſuperbiæ parū ante finem. Item ad idem pertinenter poteſt reduci illa hiſtoria Geneſ. 48. ubi legitur, quòd Ioſeph uolens patrem ſuum Iacob benedicere duos filios ſuos, ſcilicet Effraym & Manaſſen &c. ſicut patet ſupra ca. 9. huius. 6. partis, ubi agitur de tertia ſtultitia ſuperborum, qui ſeipſos magnificantes alios contemnunt.

De hypocriſi. Cap. XXVII.

Tertia filia inanis gloriæ eſt hypocriſis. Pro quo notandum, ꝙ hypocrita dicitur ab hypo, quod eſt falſum, & criſis, quod eſt iudicium, quia dum intus malus ſit, bonum palam ſe oſtendit, & ideo de eo habetur falſum iudicium, dum falſo uultu incedit, & ſimulat ſe eſſe, quod non eſt, & hypocrita dicitur

dicitur hypocriſis,ideſt ſimulatio,& eſt hypocriſis deſcriptiuę ſimulatione uirtutum,aut arte clauſum uitium palliare. Vnde Iſid. in de ſum.bo.li.3.ca.24. Hypocritæ (inquit) ſimulatores dicuntur,qui iuſti eſſe non quærunt: ſed tantum uideri cupiunt, hi mala agunt, & bona profitentur, per oſtentationem quippe boni apparent, per actionē uerò mali exiſtūt; omnia poſſunt a ſimplicibus uitia perpetrare. ſimulatio uerò, & hypocriſis non committitur,niſi a male aſtutis per calliditatem ualentibus uitia ſub ſpecie uirtutum celare, & nō ueram ſanctitatem obijcere: ſancti non ſolum gloriam ſupra modum ſuum omnino non appetunt, ſed etiam hoc ipſum uideri refugiūt, quod eſſe meruerunt. Hypocritæ autem malitiæ ſuæ occulta tegentes ante oculos hominū quaſi innocentiæ ſanctitate ſe ueſtiunt, ut uenerentur, quibus bene diuina uoce dicitur. Veh vobis hypocritæ, qui ſimiles facti eſtis ſepulcris dealbatis, quæ foris quidem apparent hominibus ſpecioſa intus uerò pleni eſtis auaritia & iniquitate. Dupliciter damnantur hypocritæ, ſiue pro occulta iniquitate, ſiue pro aperta ſimulatione: ex illo enim condemnantur,quia iniqui ſunt, ex iſto: quia oſtendunt, quòd non ſunt. Non ſemper latent hypocritæ:nam & ſi in principio ſui quidā nō pateāt, prius tamen quam uita eorum finiatur,qua ſimulatate uixerunt deteguntur. hæc ille. Vnde narrat bea. Grego. & ponitur in flora. Barto. titu. de hypocriſi, quòd quidam monachus magnæ æſtimationis habebatur moribus,atq; in omni actione ſua compoſitus,ſed ſicut poſt veraciter patuit, longe aliter quàm apparebat fuit: nam corporis ſuperueniente moleſtia,& morte appropinquante,fratres eius omnes ad ſe uenire fecit. At illi tali (ut putabant) uiro moriente magnum aliquod, aut delectabile ſe audire ab eo crediderunt, quibus tamē ipſe afflictus, & tremens compulſus eſt prodere,qualiter hoſti traditus agebatur exire. Dixit enim,quando me uobiſcum ieiunare credebatis,occulte comedebam,quare nunc ecce draconi ad deuorandum ſum traditus, qui cauda ſua mea genua pedeſque ligauit: caput uerò ſuum intra os meum mittentes ſpiritum meū ebibens abſtrahit, quibus dictis ſtatim defunctus eſt ille. Vnde de talibus hypocritis.Proſper in libello ſuo de dono timoris. Quid (inquit) dicemus his diebus, ex quo tot apparent homines in exteriore ſimilitudine, & tamen interiori ſunt beſtijs ſiluestribus peiores. Reuera pro toto mundo uidetur de talibus eſſe ſicut de imaginibus, quas Pitagoras putauit in parietibus, quarum aliquas formauit cum facie hominis, & cum corpore leonis, & aliquas cum facie leonis, & corpore hominis,& aliquas cum facie hominis, & reſiduo corporis aſini, & aliquas cum capite hominis & poſteriori parte urſi, & ſic de cæteris. Sic certe eſt de hypocritis: nam aliqui apparent in facie, & aperte ante mites & humiles, & uirtuoſi homines, ſed ſunt tergo leonibus ſubtiliores uerberando, ſpoliando, mactando, ſimiliter aliqui apparent abſtinentes: & tamen propter immoderatam gulam quam latenter frequentant ſunt urſis fetidiores, & ſic de cæteris. Vnde narratur de quodam Papa nomine Benedicto,qui ſymoniacè intrauit in Papatum, & quamuis ſe ſanctum ſimulauit, peſſime tamen uixit, quo mortuo cito poſt cuidam familiari apparuit cum capite aſini,& etiam cum corpore vrſi.Cum autem alius perterritus, quis non eſſet quæſierat, reſpondit. Ego (inquit) ſum ille Papa Benedictus eo modo tibi apparens, quo uixi in mundo: nam quamuis totum ſtudium meum prętendebam ſanctitati:fuit tamen in rei ueritate circa luxuriam & carnalem uoluptatem. Et ideo caput aſini,qui animal ualde luxurioſum eſt,iā porto. Et quia reſiduū corporis mei fuit circa ventrē,& etiam ciborum delitias, iam corpus geſto urſinum,quod eſt animal guloſum. Vnde Criſ.ſupe.imper.contra tales ſic ſcribit.Neſcio (inquit) ſi homo es, manifeſte poſſum dicere aliud,cum calcitres,ut aſinus, ſaltas ut taurus, fremis in mulieres, ut equus, caſtrimargiā patiaris, ut urſus, carnem impingues edut miluus, rapis, ut lupus, iraſceris ut ſerpens, percutis ut ſcorpio, doloſus es, ut vulpes, uenenum malitiæ obſerues, ut aſpis & ut uipera, & prælieris aduerſus fratres, quemadmodum demon pernitioſus, qualiter

igitur

igitur poteris te inter homines numerare: nõ video in te talis naturæ caracteres, quòd enim feram te dicam: ſed beſtiæ ab vna malitiarum retinentur: tu autem ſimul omnes longè differes, longè ab illarum irrationabilitate incedis: ſi uerò demonem te dicam, ſed demon neque ventris tyrannidi ſeruit, nec pecunias concupiſcit: cum igitur, & feris & demonibus plures malitias habeas, qualiter te hominem dicam. Erubeſce igitur hypocrita, inquit Chriſoſt. & dic ſi bonum eſt, bonum eſſe bonum, & malum eſt eſſe malum. ſi primum, ut inqt, ergo non uis eſſe, quod uis apparere. & ſi ſecũdum, ſcilicet ſi malum eſt eſſe malum, ut quid vis eſſe, quòd nõ uis apparere, quod enim turpe eſt apperere, turpius eſt eſſe, & quod formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. Igitur aut eſto, quod appares, aut appare, quod es: quia manifeſtum malum non a ſapientibus reprehenditur, dum inſania æſtimatur. hæc Criſoſt. Vnde & Proſper in de vita contemplatiua, de talibus hypocritis ſic ſcribit. Sunt (inquit) quidam religioſi his diebus, qui uolunt eſſe conuerſi, ſed contra præcedentes malos mores nihil obijciunt, non mentem mutauit, ſed veſtẽ. Hi ſunt qui ſermone tantum non opere ſeculo renunciant, ſeculariter viuunt, & vitia ſua iam inani profeſſione uitæ melioris abſcondunt, ac religionis imaginariæ nomine palliati opinionem virtutis pro uirtute ſuſcipiunt, qui inter homines tantum uideri uolunt timorati & iuſti, diſtant quidem a populo non mẽte & intentione, ſed tantum ueſte, non uictu, ſed habitu: ſpecie tantum, ſed non effectu magni ſtudent uideri, ſed non fieri. prædicant magna, ſed non faciunt. Accuſant uitia, ſed tñ uitia non deponunt, docent ſermonibus, ſed nõ tenent operibus. publicè ſibi diſplicere ſimulant, quod in occulto committunt. Confitentur ſe diligere Deum: factis autem negant. In habitu & uictu aut formam pietatis habentes, ſed uirtutem eius abnegantes, qui ideo decipiunt plures: quia transfigurant ſe in angelos lucis cum vultu & tonſura, vmbratilem picturam religionis prætendunt, ex quo fit, ut fiunt hypocritæ fallaces lupi rapaces ſub ouino uellere. De quibus per prophetam dicitur. Filij alieni mentiti ſunt mihi. Filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt a ſemitis ſuis. Conuerſationem eorum damnationem æternam reputa, qui pro clauſtro mores ſeculi deſerũt, pro Chriſto ſaluatori ſuo modicas facultates deſpiciunt, ſed contra proximum ſpem maioris concupiunt, & ſub temporalium contemptu cupiditatis interior latet. Iſti enim figurãtur Gen. 19. per uxorem Loth, quæ poſt exitũ de Sodomis retroſpiciens contra prohibitionem Angeli uerſa eſt in ſtatuam ſalis. Statua enim ſimilitudinem hominis non tamen ueritatem habet, ſic etiam tales ſimilitudinem religioſorum, ſcilicet habitum & alia ſigna exteriora: non tamen habet ueritatem religioſorum. Nam ſicut dicit Lincon. dicto. 14. intrantes religionem dicunt omnia relinquẽtes, ſcilicet poſſeſsiones & propriam uoluntatem. Et ſicut Matathias relinquens omnia in ciuitate fugit in montem, ut patet. 1. Macha. 2. ſic & religioſi relicto deſiderio terrenorum fugerent in montem contemplationis. hæc Linco. Item de hypocritis talibus loquitur Gratianus, & ponitur in ca. de pœniten. diſt. 2. ſi quis ſenem. Sæpe (inquit) homo multis occulte peccatis inuoluitur, & in una alia uirtute magnus uidetur, & dum innoteſcit hominibus, procul dubio laudatur, eiuſque fauor inhianter appetitur. Vnde fit, ut & ipſa uirtus ante Dei oculos virtus non ſit, dum abſcondit, quod multum diſplicet Deo, ſed perdit quod placet homini, quæ itaque eſſe merita apud Deum poſſunt, quando & mala occulta ſunt, & bona publica. plerunque enim latet ſuperbia, & caſtitas innoteſcit, atque ideo oſtenſa diu caſtitas circa finem uitæ perditur, quia cooperta ſuperbia uſque ad finem incorrupta retinetur. De iſto decreto uide plus ſupra parte. 5. ca. 13. ubi agitur de inconſumatione, ſiue imperſeuerantia, & in illo ubi agitur de perſeuerantia generali, & ſpeciali. Et ideo merito dicit ſpiritusſanctus Eccleſiaſt. j. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris in labijs tuis. attende in illis, ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem, & reuellet Deus abſconſa tua, in medio ſinagogæ elidat te: quoniam acceſsiſti malignè ad dominum, & cor

tuum

tuum plenum eſt dolo & fallacia. Sed eſt hic inſuper notandum, quòd ſicut Pariſienſ. in de vitijs, parte ſexta. hypocriſis tres ſunt ſpecies.

De eadem. Cap. XXVIII.

Prima ſpecies hypocriſis eſt, quando qs coram hominibus ſimulat ſanctitatē, & in occulto præſumit Deum offendere. De quibus Bernar.6.florum.ca.27. Tales (inquit) hypocritę oues ſunt habitu, vulpes actu, & crudelitate lupi, hi ſunt, qui boni uideri uolunt, ſed non eſſe, mali non uideri, ſed eſſe volunt, quorum quemlibet Criſoſt.ope.imper. omel.42. ſic alloquitur. Hypocrita, nunquid bonum eſt eſſe malum, ut quid non vis apparere, quod es: ſi autem melius eſt bonum eſſe, ut quid non uis eſſe, quod uis apparere: nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, quod autem formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe. ergo aut eſto, quod appares, aut appare, quod es. hæc ille. Huiuſmodi enim hypocritæ bene figurantur per ſtatuam mortuam, quam poſuit Michol ſuper lectum David. 1. Reg. 19. de quo dictum eſt ſupra parte quarta, cap. 36. ubi agitur de quarto impedimento orationis. Item Holgot in lectura libri ſapientiæ, lectione. 163. Hypocrita (inquit) comparatur ydolo: quia ſicut ydolum effigiem habet extrinſecus hominis uiuentis, ſed tamen corde caret intrinſecus, & omnibus partibus ſpiritualibus: ita hypocritæ uidentur uiuere uita gratiæ, & tamen interius mortui ſunt ſpiritualiter per peccatum in corde. Hi plerunque lapſos damnant, & iudicant ſine compaſsione, ut credantur eo iuſtiores & mundiores, quo ad recta ſeuiores monſtrantur. Et quia tales inueniuntur nonnunquam in ſtatibus & gradibus eccleſiaſticis. Ideo meritò de talibus cō queritur dominus per Prophetam Hiere. 32. dicens. Poſuerunt ydola in domo in qua inuocatum eſt nomen meum, ut pollucrent eam. hæc ille. Vnde & de hypocritis in dignitatib. & ſtatibus eccleſiaſticis poſitis poteſt intelligi illud Sap. 15. Omnia ydola naſcentium deos æſtimauerunt, quibus neque oculorum uiſus ad uidendum, neque nares ad reſpirandum, neque aures ad audiēdum, neque digiti manuum ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum. Huius textus declarationem uide ſupra parte quinta.ca.2. ubi agitur de ſecundo prouocatiuo conſerente ad deteſtationem accidiæ, & in illo ubi agitur de tertio motiuo, per quod oſtenditur, quòd peccatum accidię valde diabolo placet. Item hypocritæ in dignitatibus eccleſiæ poſiti figurantur per ſtatuam Iouis, quam collocauit Anthiochus in templo Dei, de quo dictū eſt ſupra parte quarta. ubi agitur de perſonarum acceptione circa medium &c.

De eadem. Cap. XXIX.

Secunda ſpecies hypocriſis eſt, quādo qs tam in occulto, q̄ in aperto facit opera de genere bona, ſed tamen mala intentione quia propter vanamgloriam, ut ab hominib. videatur, & honorificetur, quam ſpeciem hypocriſis prohibet dominus Deutero.22. dicēs. Ne indueris ueſtimento, quod ex lana linoq; contextum eſt. Super quo Pariſien. Per linum (inquit) quod ſubtilius eſt, cogitationes ſuper biæ interius clauſæ intelliguntur. Per lanam, quæ alba eſt, opera extra lucentia intelliguntur. Vnde Hypocrita ſub groſsicie lanæ linū latet, id eſt ſub exterioribus operibus vanagloria in mente interius occultatur, ſed certe opera bona de genere, quæ faciunt hypocritæ ea intentione, ut laudem humanam & honorem huius mundi obtineant, non cedent eis ad meritum: ſed potius ad damnationē. Vnde Chriſtus in euangelio Mat. 7. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus. q.d. non. Vnde, ut dicit Ioan. Abb. de vill. ſuper eodem. Iuxta naturam arboris erit, & fructus: vinum enim de ſpinarum aſperitate non colligunt, ſic nec bonum ſibi meritum acquirit aliqs ex opere, de quo malum machinatur in corde, nec exterius exhibiti boni operis fructum pcipit, qui benefacere non intendit. Nam ſicut vua de uite ſpinis ſubiacentibus incumbente collecta non eſt fructus ſpinæ, ſed vitis, ita refectio pauperis ad hypocritam non refertur,

nec

r ec ipſius eſt fructus, ſed potius domini, qui eam per manum ſerui inutilis utiliter fieri ꝓcurauit, per ſpinas igitur & tribulos hæretici, & hypocritæ deſignantur, qui appropinquantes ſibi bonos tanquam ſpinę lacerant, & cruẽtant. Ficus bonæ conuerſationis eſt dulcedo, vinum eſt feruor charitatis, quę cor hominis lætificat, quæ in hæreticis & hypocritis nõ habentur. Vnde Criſoſt. oper. impe. omel. 4. Omnes (inquit) ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſerui Dei in ueritate, poſſunt & ſerui diaboli habere in ſimulatione præter charitatem. Habet enim diabolus manſuetos & humiles, habet caſtos & eleemoſinarios, & ieiunantes, & omnem ſpeciem boni, quam creauit Deus ad ſalutem hominum, & ipſas ſpecies diabolus introduxit ad ſeductionem, ut inter uerum bonum & bonum ſimulatum cõfuſio fiat, ut ſimplices homines, qui boni, ueri, & qui ſimulati ſunt, differentiam intelligere non poſſunt, ut dum quærunt bonos uiros Dei, incurrant in ſeductores diaboli: ſolam autem charitatẽ ſancti ſpũs nõ põt mundus mutare. igitur omnes ſpecies iuſtitiæ in peccatoribus inueniuntur, ſola gratia uerè charitatis, niſi in ſeruis Dei, ideo hanc priuatam charitatis ſpeciem ſibi ſoli ſeruauit ſpirituſſanctus, ut per illius iuſtitiã, & teſtimoniũ ſic cognoſcatur, ubi eſt ſpirituſſanctus. hæc Criſo. Sed certe hmõi hypocritæ infructuoſi finaliter proijcientur in ignẽ æternum. dicente Chriſto Mat. 7. Omnis arbor, q̃ nõ facit fructum bonum excidetur, & in ignẽ mittetur. Su ꝑ quo Pariſ. hoc (inquit) intelligitur cõtra Hypocritas, qui non faciunt fructũ, qui bonus ſit, licet bonus uideatur, q̃m ſunt ſimiles arboribus quę ſunt iuxta mare mortuũ. quarum fructus ante maturitatẽ uirides ſunt. cum igitur maturi ſint, ſi inſcidantur, inueniũtur in eis fauillæ, & cineres ſic opera hypocritarum indoo uidentur meritoria uitę æternæ, ſed cum dominus manifeſtauit, qua intẽtione ea fecerunt, apparebit, ꝙ erant meritoria ignis infernalis. Vnde & de quolibet tali hypocrita B. Gregor. 1 5. moral. Hypocrita (inquit) ſcire vult diuina eloquia, ſed non facere, vult doctè loqui, nec tñ doctè uiuere, & dũ exterius placere quærit hoĩbus, ſeipſum interius aſpicere ñegligit, opera ſua non bono uſu, ſed in vſum propriæ laudis aſſumit, & quod ſolius Dei proprium eſt, aſſumit in laudem ſui, & ideo talis hypocrita bene figuratur per carduũ, de quo. 2. paralip. 25. ſic ſcribitur. Carduus eſt, qui in libano miſit ad cedrum libani dicens. Da mihi filiam tuã filio meo uxorem. Et ecce beſtiæ q̃ erant in ſiluæ libani tranſierunt, & cõculcauerunt carduum. Moraliter cedrus iſta Deus eſt, cuius filia eſt eius gloria, carduus eſt hypocrita, cuius filius eſt uanus eius appetitus, cui deſiderat dari gloriam in p̃ſenti, quẽ ideo beſtiæ ſiluę. i. demones infernales finaliter conculcabunt. Nam Iob. 23. ca. Non veniet in conſpectu tuo dñe omnis hypocrita, & non mirum, cum dñs non ſit ante faciem hypocritæ: omnia enim opera facit, ut uideatur ab hominib. hoc. n. eſt unum, quod multum placet Deo, ꝙ hõ cor ſuum ſæpe habeat ad Deũ. Vnde ſuper illud pſ. Firmabo ſuper te oculos meos. Dicit glo. in perſona Dei virum iuſtum ſic alloquẽtis. Nõ auferã oculos meos a te: quia tu ſem ꝑ leuas oculos tuos ad me, ſed prõ eo, ꝙ hoc uitium hypocriſis maxime regnat in religioſis, & in cæteris uiris eccleſiaſticis. Ideo meritò Criſoſto. ope. imper. omel. 40. Tolle (inquit) hoc uitium de clero, ut non voluerint hoĩbus apparere iuſti & ſancti, & ſine labore oĩa alia vitia reſecantur. Ex hoc enim uitio naſcitur, ut ne uelint inter ſe meliorẽ eis habere, ſicut nec Iudæi Chriſtum: non enim eum filiũ Dei eſſe crediderunt: ſed habere eum talem nõ ſuſtinentes, ſicut prophetat de illis Salomon di. Venite circũuenianius iuſtum: q̃m inutilis eſt nobis, & improperat nobis peccata legis. Ex hoc enim naſcitur, ut clerici cum peccãt, difficile pñiam agant: erubeſcit enim aliq̃n reus ui deri, qui ſemper fuerit iudex. hæc ille. Itẽ idẽ omel. 36. Laici (inquit) delinquentes facile emendantur. Clerici autem ſi ſemel in malum irruerint, inemendabiles ſunt. & nimirum. q̃a ſpirituſſanctus fugit eos, ſine quo corrigi non poſſunt. Vnde Sapien. j. Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum, ideſt hypocritã, qui fingit ſe amicum Dei cum in ueritate ſit Dei inimicus. Sed hic forte quærit aliquis vtrum grauius peccat hypocrita in ſecreto peccans,

& in

& in aperto ſanctitatem ſimulans, quàm peccator in eodem genere peccati cum hypocrita publicè peccans. Et uidetur publicè peccãs grauius peccare, quã hypocrita peccatum ſuũ occultãs. Ex hoc quòd qui publicè peccat malus eſt interius, & exterius in Deum peccans per inobedientiam, & in proximum per malũ exemplum, ſed minus malus eſt, qui malus eſt interius tm̃, quã qui malus eſt interius & exterius. igitur publice peccans grauius peccat, q̃ hypocrita peccatum ſuum abſcondens. Huic rñdet Pariſ. in de vitijs, parte. 6. dicens, ꝙ ratio iſta haberet locũ, niſi aliquis peccatũ ſuũ occultaret bona intentione. ſ. ne alios corrumperet per exemplum. Sed aliud eſt de hypocrita, qui peccatũ ſuum occultat, ut eccleſiam decipiat & ſanctitatẽ ſimulat: ſimulata enim ſanctitas non eſt ſanctitas, ſed duplex iniq̃tas, ſicut dicit Hiero. ſuper Iſa. de duobus malis leuius eſt aperte peccare, quã ſanctitatẽ ſimulare. Vnde Iſid. in de ſum. bo. lib. 3. ca. 24. Non (inq̃t) eorum deſperanda eſt ſalus, qui adhuc aliquid terrenum ſapiunt, dum poſsint & in occultis agere, vnde iuſtificẽtur: hi enim meliores ſunt hypocritis ex eo, ꝙ mali ſunt in aperto, & in occulto boni: hypocritæ uerò in occulto mali ſunt, & bonos ſe palam oſtendunt. Hypocritã iuſtius arguere prohibetur, ne deterior caſtigatus exiſtat, dicente Salomone. Noli arguere deriſorem, ne oderit te. hæc Iſido.

De eadem. Cap. XXX.

TErtia ſpecies hypocriſis eſt, quando q̃s hypocriſim definit minorem, ut in ſubtiliori permaneat, & maiori, ut negantes fingentes, ſiue diſsimulantes bonum opus, quod de genere faciunt, ne hypocritæ uideantur, ut cum aliquis requiſitus, an ieiunet, dicit Deus ſcit, ut dicatur hypocrita non eſſe, in prima ſpecie bonitas in operibus exterioribus apparet: in ſecunda uerò in occultis, & in apertis, ſed non in intentione: in tertia uerò ſpecie prætenditur bonitas intẽtionis, quæ tamẽ intentione caret ueritatis. In prima multum occultatur diabolus, in ſecunda magis, in tertia maxime, ſed Chriſtus uolens ſuos fideles a blanditijs, ſimulationibus & deceptionibus huiuſmodi hypocritarum cauere, dicit Mat. 7. Attendite a falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium: intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognoſcetis eos. Super quo Ianuenſis. Falſi (inquit) prophetæ ſunt hypocritæ, qui eccleſiam Dei periculoſæ oppugnant, olim eccleſia paſſa eſt bellum tyrannorum, & hoc uicit per patientiam, quotidie patitur bellum hæreticorũ, & hoc uicit per ſapientiam: bellum uerò hypocritarum nondum uincere poteſt, & quia occultum & domeſticum eſt. Item Pari. ſuper illud Apocal. 6. Ecce equus pallidus, & idẽ habet Gorra ſuper eodem, ubi ſic ſcribit. Poſtquam (inquit) antiquus hoſtis intellexerit, nec principium perſecutione, nec hæreticorũ prauitate cõtra eccleſiam Chriſti ſe poſſe proficere, quia eccleſia quanto magis aduerſitatibus atteritur: tanto magis uirtutibus roboratur, falſos fratres in hypocriſi ambulantes ſubintroduxit, & per eos quaſi per domeſticos ſecretius fideles turbare tentauit. Vnde Aug. Nemo (inquit) in eccleſia amplius nocet, q̃ hypocrita, qui peruerſæ agens nomẽ, uel ordinẽ ſanctitatis, uel religionis gerit. hæc Aug. & ponitur in ca. diſt. 69. nemo. Item de talibus hypocritis bea. Bern. 6. florum. cap. 24. Hypocrita (inquit) ſingularia magis inuſitata ſectatur, ut fragrantia propriæ opinionis reſpergat, cuius affectio elongatur a Chriſto, & uanis fauoribus delectatur, cuius mens non teſtimonio propriæ conſcientiæ, ſed adulationibus demulcetur, triſtitia hypocritarum nõ eſt in corde, ſed in facie dicente Chriſto Mat. 6. Exterminant enim facies ſuas, ut appareat hominibus ieiunantes. Amen dico uobis receperunt mercedem ſuam: hi ſunt, qui boni uideri, ſed non eſſe, mali non uideri: ſed eſſe uolunt, & ſequitur. Serpit hodie putrida tabes hypocriſis per omne corpus eccleſiæ, & quo latius deſperatius, eoque periculoſius, quo interius: nam ſi inſurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & areſceret: ſi uiolentus inimicus, abſconderet ſe forſitan ab eo: nunc autem quem eijciet, & a quo abſcondet

ſe, omnes amici & omnes inimici, omnes pacifici, & omnes domeſtici, & nulli pacifici, omnes Chriſti, & omnes quę ſua ſunt quærunt, & non quæ Ieſu Chriſti, olim prædictum eſt, & nunc tempus adimpletionis aduenit. Ecce in pace amaritudo mea amariſsima. Amara prius in nece martyrum, amarior poſt in conflictu hæreticorum, ſed nunc amariſsima in moribus domeſticorum. Non fugare, nec fugere eos poteſt, inteſtina & inſanabilis eſt plaga eccleſiæ, & ideo in pace amaritudo eius amariſsima. Sed in qua pace, & pax eſt, & non eſt pax, pax a paganis, pax ab hæreticis: ſed nō profectò a filiis, qui ſub pellę ouina lupi ſunt latentes. hæc ille. Et ideo meritò Ioannes de abb.vill. Dominus (inquit) monet nos vitare hypocritas, qui veniunt ad nos in ueſtimentis ouiū, ſcilicet in ſimplicitatis habitu miniſtrorum eccleſiæ, & intro ſunt lupi rapaces. De quibus Ezechię. 22. Principes in medio eius quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas. Mat. 7. dicēs. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Sup quo Criſoſt. ope. imper. omel. 20. Si quis (inquit) lupum cognouerit pelle ouina, quomodo illū cognoſces niſi per uocē, aut per actum. Ouis inclinata deorſum balat. Lupus in aerem con uertit ſuum caput contra cœlum & vlulat. Qui igitur Deum confitetur, & emittit uocē humilitatis ouis eſt, qui autem aduerſus ueritatem blaſphemus vlulat contra ueritatem domini, lupus eſt. Vnde dicit propheta de talib. Poſuerūt in cœlū os ſuū. Ouis herbā manducat: lupus verò carnē, quē igitur videris de prato ſcripturarum herbas floridas iuſtitiæ colligentem ouis eſt, quem autem videris in ſanguine perſecutionis gaudentem lupus eſt. hęc Criſoſt. Item Pariſien. ſuper eodem. A tribus (inquit) maximè cognoſcuntur hypocritæ. Primum eſt facilis reprehenſio aliorum, quod faciunt, ut iuſtitiæ zelum habere uideantur. Vnde Bernar. ſuper cantica. Hypocritæ (inqt) volūt eſſe humiles ſine deſpectu, & pauperes ſine defectu, & volunt bene veſtiri ſine ſollicitudine, & volūt delicate paſci ſine labore, alijs adulantes, alijs detrahentes, alijs inuidentes, mordaces vt canes, doloſi vt vulpes, ſuperbi ut leones, exterius ut oues, intrinſecus autē ut lupi rapaces, volunt eſſe ſine auctoritate iudices, ſiue uiſu teſtes, ſine proceſſu doctores, poſtremo falſi accuſatores, & omni virtute carētes. hæc ille. Secundò cognoſcuntur hypocritæ ex opreſsione bonorum: opprimunt enim bonos perſequendo factis & detrahendo uerbis, cuiuſmodi uidentur eſſe homines multi ſuperiores eccleſiæ, tā ſeculares, q̄ regulares, qui fideles, & humiles Chriſti ſeruos perſequuntur, idest incarcerant, & aliquando comburendo occidūt. Sed quare hoc faciunt. Certè experientia docente pro eo, quòd eorum uitam uoluptuoſam & negligentiam reprehendit. Sed o miſer, qui taliter agis, quare reſpiciendo ſcripturas ſacras, & ſpecialiter euangelia, non conſideras, quòd in augmentationem ſuæ propriæ damnationis ita fecerunt prædeceſſores tui pontifices, falſi ſcribæ & phariſei, qui uoluptuoſæ de bonis eccleſiæ vixerunt, ſicut & tu nunc, nonne ipſi occiderunt Chriſtum, Apoſtolos, & ſanctos martyres, reputantes eos hæreticos pro eo, quòd eorum peccata reprobauerunt: ſic & tu reputas iam eos hæreticos, qui tuam uitam reprobāt uoluptuoſam. Itē quare non conſideras, quòd ſicut dicit Hiero. & ponitur in canone. 24. q. 3. transferuntur. Veteres (inquit) ſcrutans hiſtorias inuenire nō poſſum ſcidiſſe eccleſiam, & de domo domini populos ſeduxiſſe præter eos, qui ſacerdotes a Deo poſiti fuerant, & prophetæ. i. ſpectatores. Iſti igitur uertuntur in laqueum retrorſum in omnibus locis ponentes ſcandalum. hæc ille. Vnde Criſoſt. ope. impe. omel. 2. Ouis nunquam perſequitur lupum, ſed lupus ouem. Sic enim Cayn pſecutus eſt Abel, nō Abel Cayn. Sic Iſmahel pſecutus eſt Iſaac, & non Iſaac Iſmahelem, ſic Eſau Iacob non Iacob Eſau. Iudæi Chriſtum, non Chriſtus Iudæos. Sic hæretici perſequuntur Chriſtianos, non Chriſtiani hæreticos. hæc ille. Item Gregorius. 31. mora. Hypocrita (inquit) de pace eccleſiæ ſanctæ primitus, & idcirco ante oculos noſtros religione ueſtitur: ſi qua uerò fidei tentatio ſurrepat & erumpat, ſtatim lupi mēs rabida habitu ſe omnino pellis expoliat quantumcunque contra bonos ſeuiat perſequens de-

demonſtrat. Tertiò cognoſcuntur hypocritæ per impatientiam in aduerſis: nam hypocritę ad impatientiam in omni contumelia eis dicta mouentur. Vnde Greg. 30. mor. Hypocritæ (inquit) nullo correctionis iaculo ſe penetrare permittunt, ſed in omni peccato, quod faciūt, ſcutum ſuperbæ defenſionis opponūt. Nam cum quis talem de reatu ſuæ iniquitatis arguit, non mox cogitat, quomodo culpam ſuam corrigat, ſed quid in adiutorium defenſionis ſuæ apponat. hæc ille. Et ideo huiuſmodi hypocritæ, qui peccata ſua defendunt, cum arguuntur, incorrigibiles ſunt, ut dictum eſt ſupra in ſecunda ſpecie hypocriſis in fine. Vnde & in huiuſmodi rei figuram legitur Iudicum. j. quòd dominus fuit cū Iuda & montana poſſedit, nec potuit delere habitatores vallis: quia falcatis curribus abundabant, hoc eſt in curribus eorum falces erant: cum quib. ſibi obuiantibus aduerſantibus ſectabant. Moraliter Iuda laudans uel confitens interpretatur, & virum iuſtū in omnibus operibus ſuis non ſeipſum, ſed Deum laudantem & confitentem ſignificat: cum quolibet enim tali dñs eſt, & montana. i. uitæ eminentiam poſsidet. Habitatores uerò uallis ſunt hypocritæ: quia viros iuſtos eorum nequitiam reprehendētes conuitijs ſcindunt, & incorrigibiles permanent, propter quod ſcirpo & carecto comparantur. Vnde Iob. 8. Nunquid uiuere pōt ſcirpus abſque humore, & carectum creſcere ſine aqua. Gloſa, ſcirpus intus eſt uacuus, carectū verò eſt herba acuta manuum lædens. Vnde & hypocrita gratia vacuus eſt, & non recipit correctionem, ſed ad lacerandum uitam aliorum iuſtorum prorūpit, tanq̄ exprobratio alterius criminis abſterſio ſit proprij. Vnde Grego. j. mor. In laude (inquit) poſitus hypocrita ſi adhuc quiſquis eorum corripere audeat aſperitate ſua protinus vitam corripiētis ſecat: ſanctus namque non eſſe appetit, ſed uideri dep̄henſoq; ſe in prauitate iraſcitur, loqui ſibi redarguentē prohibet: quia velut in occulto vulnere tactus dolet, & qualis imperitis notuit, talis vult ab omnibus æſtimari, & paratior eſt mori, quàm corrigi. Redargutione quippe redditur: quia quaſi dirę perſecutionis ęſtimat iaculum puritatis uerbum. Vnde exaſperatus protinus in contumelijs ſurgit, & quæ ma la exaggerat contra vitam corripientis inquirit, demonſtrareque longè incomparabiliter rerum comprehenſorem ſuum deſiderat, ut innocentem ſe nō ſuis actibus, ſed alienis criminibus oſtendat. hæc Gregor. Ex iſtis patet qualiter hypocritæ ex ſuis fructibus, ideſt operibus cognoſcuntur: omnia enim opera hypocritarum licet aliqua bona uideantur: tamē propter malam intentionem ſunt mala. Vnde Criſoſto. ope. imper. omel. 2. exponens illud Math. 7 Non poteſt arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Non (inquit) dicit Chriſtus. Arbor mala non poteſt fieri bona, neque arbor bona nō poteſt fieri mala. Alioquin qui malus eſt, a Deo eſſet, quòd malus eſt, & qui bonus eſſet, a Deo, eſſet, quòd bonus eſt. Nunc autem ſic dicit, malus non poteſt facere bonos fructus, ideſt quādiu malus eſt: ſi uerò factus fuerit bonus, poteſt, ut vnuſquiſque, quòd malus eſt, aut bonus voluntatis eius ſit & non naturæ: nam ſi volebat, & non poterat: fructus bonos proferre naturæ erat: ſi aūt pōt, & nō vult arbitrij ꝓprij eſt, & non naturæ. Igitur ſeruus Dei non poteſt facere malum, & ſi tibi vr̄ aliquando, ꝙ male facit, conſidera caute ipſum malum eius, & inuenies abintus eum eſſe bonum. Nam ex propoſito bono etiam quod vi detur malum opus excuſatur: malum autem opus bonum propoſitum non contemnat, vidiſti Moyſen homicidium facientem, ſed non propter ſuam iniuriam: ſed propter ſeruorū Dei uindictam. Vidiſti etiam Iacob aliud loquentem in lingua, & aliud habentem in corde: cum dixit ad Eſau. Vidi faciem tuam, ſicut qui viderat faciem Dei: ſed hoc non dixit, ut eum deciperet, ſed ut malitiam illius compeſceret. Similiter malus homo non poteſt facere bonum, & ſi tibi uideatur facere bonum, cōſidera caute, & inuenies ipſum abintus malum eſſe: nam quod ex propoſito malo fit etiam bonum, malum eſt: nam opus bonum malum propoſitum non excuſat, malum autem propoſitum opus bonum contemnit, ſi uideris infidelem hominem & man

Mm ſuetum:

ſuetum: quia ſubdolus eſt in corde. De talibus enim dicit propheta. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula: ſi videris eum opus bonum facientem intellige, quòd ꝓpter homines hoc facit. De illis enim dicit dominus. omnia faciunt, ut uidebantur ab hominibus, ſicut igitur bonorum hominum omnia etiam mala bona ſunt: ſic etiā omnium malorum etiam bona mala ſunt. ſi igitur videris aliquem Deum in ueritate non colentem quaſi bonum nō credas oculis tuis, vt dicas illū bonæ vitæ, ſed crede magis Deo quam tibi, qui dixit non poteſt arbor mala fructus bonos facere. Si autem dicas illum bonum, mendacem Chriſtum feciſti. Tu enim vides quæ ſunt in facie. Deus autem quæ ſunt in corde. hæc Criſoſt. Item Aug. in ſuo enchiridion. c. 19. & ponitur. 2. ſenten. diſtin. 40. c. 1. pertinenter ad propoſitum ſic ſcribit. Nomine (inquit) arboris nō natura humanæ mētis, ſed uoluntas intelligitur, quæ ſi mala fuerit, non bona, ſed mala opera facit. ſi uerò bona fuerit, bona opera, & non mala facit. hæc ille. Et ſi ex opere, quod homo bonus, & bona intentione faciat, aliquando malum contingat: tamen malum illud ſibi non imputabitur. Vnde Auguſtinus in epiſtola ad Publiciam. Abſit (inquit) ut illud, quod propter bonum & licitum facimus, & ſi hoc præter noſtram voluntatem quicquam mali accideret, nobis imputetur. hæc ille.

De Pertinacia. Cap. XXXI.

QVarta filia inanis gloriæ eſt ꝑtinacia. Et eſt pertinacia mala, & inflexibilis mentis obſtinatio, per quam homo nimis innititur ſententiæ propriç, nolens credere ſententiæ meliori. Et ſecundum Iſid. 10. ethimol. Pertinacia dicitur a per, quod eſt ualde, uel impudens, & teneo, quaſi ualde, uel impudens tenacia, & inde pertinax, quaſi ualde vel impudenter tenax: quia quaſi uictorioſç tenet & ſuſtinet, quod præſumptuoſe concepit, & ſemper ut plurimum eſt peccatum mortale: quia ſuperbç uiolat charitatis mandatum. Et ex iſta filia inanis glorię naſcuntur ſex uitia periculoſa, ſcilicet infidelitas, hęreſis, ſciſma, apoſtaſia, blaſphemia, & ſuperſtitio.

De Infidelitate. Cap. XXXII.

PRimo ex iſta quarta filia inanis gloriæ, id eſt pertinacia naſcitur infidelitas.

1 † Et eſt infidelitas peruerſa voluntas, ſecundum quam quis reſiſtit fidei catholicæ, & pertinaciter eam impugnat. Et poteſt quis dici infidelis dupliciter. Primo ſecundum negationem: quia ſcilicet non habet fidem, nec audiuit eā, ut dicit ille doctor eximius Ruyn-Kelech. in tractatu ſuo de deſcriptione & origine uitiorum. Infidelitas nō eſt peccatum in illis, qui fidem nunquā audierunt, ſed eſt magis pœna peccati. Et talis ignorantia diuinorum prouenit ex peccato primi parētis. uerūtamen huiuſmodi infideles damnantur non propter peccatum infidelitatis, cum non ſit euangelium eis reuelatum: nec etiam fides eis quodammodo ſit oſtenſa. Vnde & in confirmationem huius dicit dominus Ioan. 15. Si ego non ueniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Huiuſmodi tamen infideles damnantur propter peccatum originale, & alia peccata actualia, quæ ſine fide non poſſunt remitti: quia teſtante Apoſtolo. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Pro quo notandum, quòd ſicut dicitur in ſlora. Barto. titulo de fide. Fides eſt uoluntaria certitudo abſentium infra ſcientiam, & ſupra opinionē conſtituta. Scientia enim habet cognitionē, & opinio dubitationem, & inter hæc duo eſt fides media: quia fides non habet cognitionem, nec dubitationem. Item dicitur fides credulitas, ſecundum quam credimus, quod non videmus: quoniam fides eſt de re non viſa, & inde eſt meritum, ubi humana ratio non capit experimentum. Et ſicut dicit Holgot in lectura libri ſapientiæ lectione. 198. Bona fides quatuor bene credenti impetrat appetenda. Primo procurat remiſsionem peccatorum. Secundo operatur demoniorum confuſionem. Tertio confert optatorum conſecutionem.

cudonem. Et quarto meretur Dei benedictio nem. Primo igitur confert fides bene credenti remiſsionem peccatorum. vnde Act. 10. de Chriſto dicitur. Huic omnes prophetæ perhibent teſtimonium remiſsionē accipere peccatorum per nomen eius omnes qui credunt in eum. Exemplum huius habemus Ionæ. 3. vbi legitur, quòd quando dominus propter peccatum populi dixit ſe ſubuertere ciuitatē magnam Niniue. Ionas propheta ad præceptum domini ingreſſus ciuitatem prædicauit dicens. Adhuc quadraginta dies ſunt, & Niniue ſubuertetur, & ſequitur. Et crediderunt viri Niniuitæ domino & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis a maiori vſque ad minorem. Vnde & rex Niniuæ ſtatim ut audiuit verbum domini ſurrexit de ſolio ſuo, & abiectis regalibus ſacco & cilicio ſe induit, & pœnitentiæ ſe dedit. Præcepitque populo, ꝙ nullus comederet, uel biberet, ſed clamarent ad Deum pro miſericordia obtinenda, & dixit, quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & reuertatur a furore ſuo, & non peribimus, & ſequitur. Vidit Deus opera eorum, & quia conuerſi ſunt a uia ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam ſuam, quam locutus eſt facere eis & non fecit. Ecce quòd fides, quæ crediderunt uerbo Dei per prophetam eis prędicato obtinuit eis remiſsionem peccatorum. Docet enim Ariſto. 2. retho. in principio, ꝙ tria ſunt, quæ faciunt dictum alicuius eſſe credibile, quamuis non demonſtratiue loquatur, videlicet prudentia, uirtus, & beniuolētia, cuius cauſa eſt ſecundum eum; quia propter oppoſita eorum diſcredimus alicui non demonſtratiuē loquenti, videlicet propter imprudentiam: quia reputamus eum ignarum, aut propter malitiam: quia quamuis vera ſciat, tamen non eſt amicus ueritatis & iuſtitiæ. Aut propter defectum beniuolentiæ: quia in caſu licet ſit prudens & uirtuoſus: non tamen reputamus eum ita beneuolum, ꝙ velit conſulere illud quod nobis expediens ſibi uideatur: ſed quando iſta tria concurrunt in conſiliario, tūc reputamus eum prudentem & uirtuoſum, & nobis beneuolum: tunc abſque dubio credimus dictis ſuis, quamuis ea nequaqnam demōſtret, ſed ſi de Chriſto loquamur. Chriſtus venit in mundum perſuadere & probare veritatem: ſed non omnia dicta ſcientificè demonſtrare. & ideo doctrina ſua non ſcientia nominatur, ſed fides: ſunt tamen dicta ſua nihilominus credibilia propter tres rationes prædictas. Tum primo: quia in eo viguit prudentia: cū eſſet ſapientia Dei patris. Vnde Eccleſ. 1. Omnis ſapientia a domino Deo eſt: & cum illo ſemper fuit, & eſt ante eum. Tum ſecundo: q̄a in eo fuit virtus, & ueritas: tam in dictis quam etiam in factis. Vnde dicitur. j. Reg. 19. Omne quod loquitur abſq; ambiguitate eueniet. Item Mar. 7. Bene omnia fecit. Tum tertio: quia in eo fuit beneuolentia ad nos: quia dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoc. j. Et ideo meritò dicit pſalmiſta. Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.

2 † Secundò operatur fides demoniorum confuſionem. Vnde de uerè credentibus dicit Chriſtus Marci. 16. In nomine meo demonia eijcient. immo & fides ſcutum ſpirituale eſt, cum quo poſſumus omnia tela tentationis diaboli expellere. Iuxta illud ad Ephe. 6. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere. Vnde dicit Papias, & habetur in expoſitione ſuper Iuuenalem ſatyra prima, quòd Numma Pompilio ſacrificante Deo ſuo quodam ſcuto de cœlo quod antile dictum fuit. Datumque eſt reſponſum, quòd periret Romanum imperium, niſi illud antile foret bene ſeruatum & cuſtoditum. Numma uerò vndecim alia ſcuta fecit, ut eſſent duodecim numero ea intentione, quòd illud ſcutum, quod de cœlo cecidit inter cętera maneret occultum. Moraliter ſcutum fidei de cœlo cecidit, quando dominus noſter Ieſus Chriſtus de ſummo cœlo ueniens fidem hominibus prædicauit. Et ubicunque ſcutum illud fuerit ſeruatum, demonis extirpabitur dominium, & diuinum ſeruabitur imperium. Hæc autē ſcuta duodecim ſunt: quia fidei articulos duodecim Apoſtoli fundauerunt. Iſtud ſcutum liberat a demonibus, quod in Daniele figuratum conuenienter fuit Dan. 6. qui licet in lacu cum leonibus morabatur: nulla tamē læſiſ

probata & confirmata, & ſic per eorum errores manifeſtius fides noſtra declaratur, & in ſempiternum firmiter confirmatur. Sed tamē vt uoluntas noſtra ad vera credenda moueatur, non ſibi ſufficit, niſi per gratiam opituletur. Dicente Chriſto in euangelio Ioan. 6. Nemo poteſt uenire ad me, niſi datum fuerit deſuper a patre meo. Veruntamen non eſt formidandum, quin ſi fortitudinem fidei contra hoſtis antiqui tentamenta præcemur Saluatorē noſtrum in toto corde dicentes. Domine auge nobis fidem, ille infidelitatis non permittit interire nos ueniens, dicente Apoſtolo. j. ad Corinthio. 10. Fidelis autem Deus, qui nō patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis. Prædicta etiam fides eſt fundamentum totius ædificii ſpiritualis ciuitatis eccleſiæ, dicente Apoſtolo. ad Hebre. 11. cap. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum argumentum non apparentium. Quam auctoritatem exponens ſanctus Thom. Fides (inquit) eſt ſubſtātia, ideſt fundamentaliter ſubſtās ædificio ſpirituali: ipſa enim fides facit res ſperandas aliqualiter in nobis ſubſiſtere per gratiam. Et dicitur fides argumentum non apparētium, ideſt arguens mentem: quia fides inclinat intellectum ad credendum ea, quæ nō apparent corporali aſpectui. Vnde Abraam contra naturam credidit Deo in ſobole ſibi promiſſa, ſcilicet ut uetulus & uetula, & ſterilis de ſterili generarent, & reputatum eſt ei ad iuſtitiā. Et eſt argumētum, quod multum placet Deo, quando aliquis credit plus Deo, quam ſenſui proprio, uel rationi ſuæ, vt in ſacramento altaris, & in trinitate perſonarum, & in unitate ſubſtantiæ, & de Chriſti incarnatione &c.

De ciuitate eccleſiæ. Cap. XXXIII.

De ciuitate enim eccleſiæ fundatæ ſup iſto fundamēto fidei loquitur ſanctus Ioannes Apoſtolus Apocalip. 21. dicens. Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo. Et ſicut dicitur vlterius ibidem. Hæc ciuitas habeat murū magnum & altum: habeat etiam duodecim portas, quarum tres poſitæ erant in parte orientali illius ciuitatis, tres in aquilone, tres in parte auſtrali, tres in parte occidentali. Et hæc ciuitas poſita erat in quadro, & longitudo eius tāta erat, quanta & latitudo: nam quadrum dicitur, cuius omnia latera ſunt æqualia. Spiritualiter hæc ciuitas eſt ciuitas eccleſiæ, quę eſt multitudo omnium prædeſtinatorum, iuxta illud Eccleſiaſtici. 3. cap. Filij ſapientiæ eccleſia iuſtorum. In illa enim ciuitate ſemper manet Chriſtus per gratiam. Vnde Eccleſiaſt. 24. cap. In ciuitate ſanctificata ſimiliter requieui, & rationabiliter poteſt eccleſia militans uocari ciuitas: quis ciuitas, ut dicit Gorra ſuper eodem dicitur, quaſi ciuium vnitas. Et ſicut dicitur Actuum. 4. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Et dicitur hec ciuitas ſancta: quia in fide ſancta ſtabilita. Et dicitur noua: quia dimiſſis cerimonialibus legis datæ eſt ſacramentis legis gratiæ renouata. Ac etiam dicitur hæc ciuitas noua: quia incolis huius ciuitatis Chriſtus multa noua dedit: nā dedit eis noua corda: ſicut ore prophetico promiſit Ezechiel. 36. dicens. Dabo uobis cor nouum, & ſpiritum nouum. Item nouas linguas. Vnde Math. vltimo. Linguis loquentur nouis. Item noua mandata. Vnde Ioan. 15. Mandatum nouum do uobis. Et vocatur hæc ciuitas eccleſiæ Hieruſalem, nomē accipitur ab eius fundatore. vnde Hieruſalem viſio pacis interpretatur. Et de Chriſto fundatore huius ciuitatis dicit Apoſtolus Coloſ. 2. Ipſe eſt pax noſtra. Et dicitur hæc ciuitas de cœlo deſcendere, pro eo quòd Chriſtus, qui ſecundum Apoſtolum Epheſ. j. Eſt caput eccleſiæ de cœlo deſcendit. Vlterius dicitur, quòd hæc ciuitas habebat murum maximum & altum. Murus enim huius ciuitatis eſt Chriſtus. Vnde Iſa. 26. Vrbis fortitudinis noſtrę Syon Saluator ponetur in ea murus: Chriſtus enim dicitur murus pro eo, quòd tanquā murus fortiſsimus munuit & defendit eccleſiam ſuam. vnde Rom. 8. Si Deus pro nobis quis contra nos? De iſtius muri magnitudine, dicit pſ. Magnus dominus & laudab. lis nimis. Et de iſtius muri altitudine dicit Apoſtolus ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ,

tæ prædictæ ciuitatis eccleſiæ. Prædicti enim quatuor principes cum ſuis militibus, qui nituntur prædictam eccleſiæ ciuitatem ſubuertere, & penitus portas illius deſtruere, figurantur Daniel. 7. ubi legitur, quòd quatuor uenti cęli pugnabant in magno mari, & quattuor beſtię grandes aſcendebant de mari diuerſę inter ſe. Spiritualiter autem per iſtud mare intelligitur cor peccatoris, iuxta illud Iſa. 15. Cor impij quaſi mare furens quieſcere non poteſt. Per quatuor uentos pugnantes in mari poſſunt intelligi prędicti quatuor maledicti principes: cum quibus obſidetur ciuitas eccleſię, & qui principes flatu ſuę tentationis ſuſcitant in corde peccatoris quattuor horribiles beſtias, per quas & per proprietates earum prædicta quattuor vitia cum ſuis ſpeciebus, quæ ſunt milites prædictorum principum, qui conantur ciuitatem eccleſiæ, & eius prædictas portas ſubuertere, impugnare vel deſtruere intelliguntur.

De eadem Cap. XXXIIII.

Sed pro apertiori declaratione iſtius materiæ, eſt notandum, quòd prima porta prę dictæ ciuitatis, quæ eſt primus articulus fidei, quem, ut dicunt doctores, compoſuit ſanctus Petrus, eſt iſte. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ. Secunda porta quæ in primo latere ciuitatis eccleſiæ, eſt ſecundus articulus fidei, quem compoſuit ſanctus Andreas, & eſt iſte. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominum noſtrum. Tertia porta primę partis ciuitatis eccleſiæ eſt tertius articulus fidei, quem compoſuit Iacobus maior, eſt iſte. Qui conceptus eſt de ſpirituſancto natus ex Maria virgine. Ad has tres portas applicauit primus princeps quatuor prædictorum principum tres ſuos milites, ut iſtas portas cum ciuitate eccleſię deſtruant. Primus enim princeps eſt ſpiritus auaritię, qui primus dici poteſt, pro eo quòd ſicut dicit Apoſtolus. j. Thimo. 6. Radix omnium malorum eſt auaritia, quam quidam appetentes errauerunt a fide. Cuius tres milites ſunt tres ſpecies auaritię, ſcilicet falſa diuitiarum acquiſitio, iniurioſa diuitiarum detentio, & inordinata diuitiarum dilectio. Primus enim iſtorum militum contrariatur primo articulo fidei, qui (ut ſupra dicitur) eſt iſte. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terrę. Pro cuius declaratione notandum, quòd ſecundũ Petrum Lombardum. 3. ſen. diſt. 23. Aliud eſt credere Deum. aliud eſt credere Deo, & aliud eſt credere in Deũ. Credere. n. Deũ ẽ credere Deũ eſſe vnũ, & non plures deos. Vñ Exo. 20. c. Dominus Deus tuus vnus eſt. Credere Deo eſt credere verum eſſe, quod Deus dicit in ſcriptura, de qua credulitate dicitur Ioan. 8. ca. Si veritatem dico quare non creditis mihi. Credere in Deum eſt credendo amare Deum, & credendo in eum ſpiritualiter ſibi ac membris & corpori ſuo myſtico incorporari. Et iſta eſt fides perfecta, de qua dicitur Marci vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui uerò non crediderit, condemnabitur. Sed quantum ad primum patet, quòd auari, qui ponunt totam ſollicitudinem ſuam in terrenis diuitijs acquirendis non credunt ſolum vnum eſſe uerum Deum, ſed habent plures deos alienos. Vnde pſ. Simulacra gentium argentum & aurum. Immo ſicut dicit Hiero. ſuper illud pſ. Non erit in te Deus recens, quot cunque peccata habemus, tot recentes habemus Deos. Sed (ut conſtat) auari, qui omnem ſollicitudinem ſuam ponunt in diuitijs acquirendis per cautelas & deceptiones, pro mendacia & periuria, & per cæteras falſitates, & non curantes, per quas vias illicitas acquirant: cũ hoc, ꝙ illas habuerint pluribus vitijs ſunt illaqueati, & per conſequens tales habent plures deos alienos. immo (vt videtur) tales non credunt Deum uerum eſſe. Vnde de quolibet tali auaro intelligi poteſt illud pſ. Dixit inſipiẽs in corde ſuo nõ eſt Deus. Sup quo dicit Glo. ꝙ inſipiẽs eſt, qui dono ſapiẽtiæ eſt priuatus, qui nõ celeſtia, ſed terrena quærit. Et iõ dicit Apoſtolus, quòd ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. j. Corinth. 3. dicitur apud Deum, ideſt apud diuinum iudiciũ, ſed cum Deus iudicio ſuo errare nõ pôt, patet ꝙ ſapia

huius mūdi ueriſsime ſtultitia eſt apud Deū, & qui eam plenus eſt uere ſtultus eſt & inſipiens. Et cum ſapientia ſecundum theologos ſit diuinorum & humanorum certa cognitio. patet, quòd inſipientia eſt priuatio utriuſque, & per conſequens ſapientes huius mundi, qui mere ſtulti ſunt apud Deum, & inſipiētes, nec Dei, nec ſui ueram notitiam habent. Et ideo tales ſi non uoce, tamen opere negant Deum eſſe. dicente Apoſtolo. Confitentur ſe noſce Deum, factis autem negant. ad Tytum. j. Tales etiam auari non credunt Deo, quia (ut uidetur) non credunt uera eſſe, quæ Deus dicit in ſcriptura ſacra: nam ſi ante crederent dictis eius, conſiderent, qualiter Chriſtus in euangelio Mat. 6. probat triplici ratione, quòd nō poteſt deficere ſuis ſeruientibus in uitæ neceſſarijs. Prima ratio, quam facit ad hoc oſtendendum eſt iſta. Anima eſt pluſquam eſca, & corpus pluſquam indumentum, ſed Deus dat animam & corpus ſuis ſeruientibus ſine aliqua inordinata ſollicitudine earundē. igitur a multo fortiori dabit illud quod minus eſt, ſcilicet eſcam & indumentis ſuis fidelibus. Secunda autem ratio Chriſti ad illud idem probādum eſt hæc. uolatilia cœli non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater ueſter cœleſtis paſcit ea. cum igitur uos magis plures eſtis illis. & Deo ſit cura longe maior de ſuis fidelibus hominibus ſeruientibus, quā de brutis animalibus patet, quòd a multo fortiori paſcet illos. Tertia autem ratio Chriſti eſt hæc ad ipſum probandum. lilia agri non laborant, neque nent, ut adquirat ſibi ueſtimētum: & tamen Salomon in omni gloria ſua non eſt coopertus, ſicut unum ex illis. Si igitur fœnū agri, quod hodie eſt, ſcilicet tam pulcrum, & cras areſcens, & in clibanum mittitur Deus ſic ueſtit, quanto magis uos modicæ fidei, ſed planum eſt autem, quòd auari, qui omnes ſenſus ſuos applicant ad acquirendum temporalia falſis, inordinatis & illicitis medijs prædictis Chriſti uerbis non credunt. Tertium etiā patet, uidelicet, quòd auari nō credāt in Deū, quia ſupra dictum eſt, ſed tales auari, de quib. ſupra dictum eſt, non amant Deum. igitur nec credunt in Deum, & quòd tales non Deum amant, probo. dicit enim Chriſtus Ioan. 14. cap. Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ipſe eſt q diligit me, quaſi diceret, & nullus alius. Vnde ut dicit Apoſtolus. j. Io. 2. cap. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, ſed cum prædicti auari, qui mendacijs & periurijs, falſitatibus & alijs modis ſollicitantur ad acquirendum temporalia, maniſeſtiſsimè tranſgrediuntur Dei mandata. patet, quòd tales Deum non diligunt, & per conſequens, nec credunt in Deum perfectè. Vnde Aug. in ſuo enchi. cap. 83. Qui (inquit) rectè diligit Deum, proculdubio rectè ſperat & credit: qui uerò non amat Deum, inaniter ſperat & credit. hæc ille. Et quantum ad ſecundam particulam huius articuli patet etiam, ꝙ auari non credunt Deum omnipotentem eſſe patrē illorum: nam ſi crederent eum eſſe patrem eorum, ipſi tāquam eius filij eum adorarent, iuxta illud Malach. j. Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuū timebit. ſi igitur pater ego ſum, vbi eſt amor meus, & ſi dn̄s ego ſum, ubi eſt timor meus. Sed auari magis adorant aurum & argentum, quā Deum. In cuius rei figura legitur Dan. 3. ꝙ Nabuchodonoſor Rex Babilonis fecit ſtatuam auream, quam cuilibet præcepit ſub pœna mortis adorare, & populus intantum timebat præceptum regis, ꝙ in tota ciuitate Babilonis non inueniebantur, niſi tres qui ſtatuam illam non adorarent. Spiritualiter Babylon confuſio interpræatur, & hunc mundum miſerabilem cōfuſionem plenum ſignificat. Nabuchodonoſor ſedens in anguſtia interpræatur, & ſignificat mammonā ſpiritum, ſiue principem auaritiæ, qui ſedet in corde hominis auari, qui anguſtiā laboris habet in acquirendo, anguſtiam doloris in pdendo. Iſte Nabuchodonoſor ordinauit & proclamauit omnes ſuos reges adorare ſtatuam auream, hoc eſt argentum & aurum, & hoc ſub pœna mortis. Et uidete uos, quā ſubtiliter ſub pœna mortis iſte maledictus Nabuchodonoſor minatur ſuis ſubditis prædictam ſtatuam adorare. Dicit enim in corde hominis auari. Homo conſidera, ꝙ ſi non habueris aurum & argētum, & terrenas diuitias, cum ueneris ad ſenectutem paupertate & miſeria confunderis:

ris,omnes homines te contemnent, & nullus de te curabit, & ſic miſerabiliter pro defectu morieris. Et ideo dum iuuenis es, addiſce ſubtilitatem & ſcientiam mũdanam, cum quibus poſsis diuitias acquirere, nec in ſenectute confundaris, & certè iam intantum timent homines iſtas falſas ſpiritus auaritiæ minas, quod uix inuenitur aliquis, qui iſtam ſtatuam non honoret. Vnde Hierem. 8. A minimo uſque ad maximum omnes auaritiæ ſtudent. Et ex iſto palam eſt, quod tales non credunt ueraciter Deum eſſe eorum patrem omnipotentem. Nã ſi hoc firmiter crederent, conſiderarent, quod ille non eſſem pater benignus & miſericors, qui diues eſſet & potens in omnibus & abundans, ſi uideret filium ſuum in omnibus ſibi humiliter obedientem in paupertate & anguſtia poſitum & humiliter ac lacrimoſè patrem ſuum auxilium poſtulantem, niſi ipſum adiuuaret: ſed cum pater noſter cœleſtis ſit miſericordiſsimus, & ſummè potens & diues, ſequitur, quod non poteſt ſuis fidelibus filiis cuiuſcũq; ætatis fuerint deficere in neceſſariis, quæ ab ipſo rationabiliter poſtulant. Et hoc maniſeſtiſsimè probat Chriſtus triplici ratione ſupradicta. Et quantum ad tertiam particulã huius articuli uidetur ſimiliter, ꝙ auari non credunt Deum eſſe factorem cœli & terræ: nam ſi firmiter crederent, ꝙ Deus primò creauit cœlum tanquam finem beatificum, ad quem homines primò & principaliter tenderent, & poſtea terram & cæteras res terrenas, quæ ſunt facta propter hominem, tanquam media ad finem ſupradictum obtinendum primò quærerent cum omni mentis intentione cœlum. Et deinde moderatè res terrenas tanquam mediũ ad illum finem, dicente Chriſto Matt. 6. Quærite primò regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis, & ex quo auari oppoſito modo faciunt, patet ꝙ non rectè credunt Deum creatorem cęli & terræ, & ex iſtis ſic exiliter declaratis patet, qualiter iſte primus princeps mammona cum ſuo primo milite deſtruit, ſiue impugnat primam portam ciuitatis prædictæ. Secunda porta, quæ eſt in primo latere prædictæ ciuitatis, ut ſupra dicit, eſt ſecundus articulus fidei, quem poſuit ſanctus Andreas ſub his uerbis. Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum Dominum noſtrũ. Iſte articulus pertinet ad humanitatem Chriſti, in quo articulo tria tanguntur de Chriſto a fidelibus firmiter credenda. Primò enim credendum eſt quod ipſe ſit ſummè miſericors. Secundò, quod ipſe eſt ſuper omnia metuendus. Primò enim credendum eſt, quod ipſe eſt ſumme miſericors. & hoc intelligitur in hoc, quod uocatur Ieſus. unde Ieſus idem eſt, ꝙ Saluator, & ipſe per ſuam miſericordiam nos ſaluauit, dicente Apoſtolo ad Tytum 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quem facimus nos, ſed ſecũdum ſuam miſericordiam nos ſaluos fecit. Secundo credendum eſt, ꝙ ipſe eſt ſummè iuſtus, quod innuitur in hoc, ꝙ uocatur Chriſtus, cum dicit. Ieſum Chriſtum. vnde Chriſtus idem eſt, quod iniunctus, & reges quiqui ſunt iniuncti vna cum miſericordia decet habere iuſtitiam, dicente pſalm. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Hanc enim uirtutem perfectiſsimè habuit Ieſus Chriſtus. Et ideo meritò de illo dicit pſal. Dilexi iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus tuus oleo letitiæ. Tertiò autem eſt credendum, quod ipſe ſuper omnia eſt metuendus, quod intelligitur in hoc verbo, Dominum noſtrum. vnde Malac. 1. Seruus dominum ſuum timebit, & ſequitur. Si ego Dominus, vbi eſt timor meus. Sed hunc articulum impugnat prædictus primus princeps cum ſuo ſecundo milite, qui eſt ſecunda ſpecies auaritiæ. ſ. iniurioſa diuitiarum retentio, & conatur funditus eneruare. Vnde quantum ad primam particulam huius ſecundi articuli patet, quod auari, qui confidunt in ſuis neceſsitatibus auxiliari, & ſaluari per ſuas diuitias, quas iniuſtè retinẽt magis, quam per Deum non perfectè credunt Deum eſſe eorum Saluatorem, dicẽte propheta. Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum: ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum. Et quantum ad ſecundum conſtat, ꝙ auari, qui iniuſte retinẽt bona aliorum, non firmiter credunt Deum eſſe ſummè iuſtum: nam experientia docente multi illorum potius quam reſtituerent iniuſte retenta, incurrerent periurium: & cum iurare ſit idem, ꝙ

Deum

Deum in teſtem uocare, patet, ꝙ tales uellent Deum perhibere teſtimoniu m eorum falſitati & iniuſtitiæ. & per conſequens non credunt Deum eſſe ſumme iuſtum. Et quantum ad tertium certum eſt, ꝙ non credunt Ieſum Chriſtum eſſe dominum ſuum ſuper oĩa metuendum. Et hoc oſtendit per exemplum. Si enim talis auarus haberet iuxta ſe manentem aliquẽ potentem Dominum terrenum, cuius manus nõ poſſet effugere, nec eius offenſam ſine mortis periculo ſuſtinere, uehementer timeret dominum illum offendere: ſed non obſtante & ſcriptura clamat, ꝙ pater omne iudicium dedit filio, Io. 5. Et nemo eſt, qui de manu eius iudicii poteſt eruere, nec eius offenſam ſine periculo mortis æternæ ſuſtinere, tamen tales auari nõ timent Deũ offendere, nec mandata eius præterire, & in hoc (ut uidetur) peiores ſunt quam dæmones: quia, ut dicit Apoſtolus Iaco. 2. Dæmones credunt & contremiſcunt. Et ex iſtis patet aliqualiter, quomodo iſte primus princeps cum ſuo ſecundo milite impugnat ſecundam portam ciuitatis eccleſiæ, &c. Tertia enim porta, quæ eſt in primo latere prædictæ ciuitatis eccleſiæ eſt tertius articulus fidei, quem compoſuit Iacobus maior, qui eſt iſte. Qui conceptus eſt de Spirituſſancto, natus ex Maria virgine. Pro quo notandum, ꝙ in hoc, ꝙ dicitur. Conceptus eſt de Spirituſancto, intelligitur, quod conceptus eſt ſine culpa: nam oportebat omnino ſine culpa eſſe, quod de Spirituſſancto erat, ſicut dicente Angelo. Quod natum eſt in ea, de Spirituſancto eſt, & erat. Mat. j. capitulo. Et ſicut conceptus eſt de uirgine ſine culpa, ita natus eſt de uirgine Maria ſine matris pœna. Sed hunc articulum impugnat primus princeps cum ſuo tertio milite, qui eſt inordinata diuitiarum dilectio.

2 † Pro cuius declaratione eſt notandum ꝙ ſicut beata virgo Maria cõcepit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum per operationem Spirituſancti in uentre: ſic deberet quilibet homo iuſtus concipere eum in mente per fidem. Vnde & intrauit filius Dei prius in mentem uirginis per fidem, quam in eius uentrem ad incarnandum. Vnde Lucæ j. dixit Eliſabeth ad beatam uirginem Mariam: Beata quæ credidiſti, perficientur in te ea quæ dicta ſunt tibi a Domino. Et ſicut dicit ſanctus Auguſtinus, per hoc quod Ieſus Chriſtus conceptus eſt de Spirituſancto in mundiſsima virgine Maria ſine aliqua macula peccat, intelligitur, quod qui uoluerit eum in mente per fidem perfectam concipere, oportet quod mundus ſit a peccato. Vnde ſuper illud Marci vltimo. Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit. Dicit Gloſa, quod in iſta auctoritate Saluator copulat mundiciam baptiſmalem cum credulitate, nec interpoſuit inter illa niſi coniunctionem copulatiuam: in illa enim quaſi faciens matrimonium inter credulitatem, & cordis mundiciam, tanquam inter ſponſum & ſponſam: iſtud enim matrimonium eſt tam fidele, & tam amoroſum, quod ſi recedat ſponſa a uiro ſuo, hoc eſt mentis mundicia a fide per corruptionem peccati, ſtatim moritur ſponſus, ſcilicet fides: ſed cum auari, qui inordinatè diligunt terrenas diuitias, mentem habent corruptam, ſequitur quod in eis moritur fides. Vnde Apoſtolus j. Thym. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt a fide. Et cum dicit Apoſtolus ad Hebreos 11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Et auari prædicto modo errant a fide. patet, quod merito dicit dominus noſter Ieſus Chriſtus. Matth. 19. quod facilius eſt camelũ per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, ſaltem niſi ex ſpeciali miſericordia Deus det ſibi gratiam, ſarcinam diuitiarum tempeſtiuè a ſe expellere. & ideo dicit Apoſtolus Apoc. 8. Veh, veh, veh habitantibus in terra, hoc eſt, veh diuitibus, qui falſis mediis bona temporalia acquirũt, & veh qui diuitias terrenas iniuſte retinent, & ut diuitibus, qui inordinate diuitias terrenas diligunt. Et ex iſtis patet, qualiter prædictus primus princeps, ſcilicet ſpiritus auaritiæ cum tribus ſuis militibus, ideſt cum tribus prædictis auaritiæ ſpeciebus conatur deſtruere prædictos tres primos fidei articulos, qui ſunt quaſi portæ in primo latere ciuitatis eccleſiæ. Iſte enim primus princeps, ſcilicet mammona, ſiue ſpiritus auaritiæ figuratur in hiſtoria ſupra tacta. Danielis 7. capitu. per primum uentum

qui

qui flatu ſuæ tentationis excitat in corde ſcilicet peccatoris primam beſtiam, per quam ſignatur peccatum auaritiæ cum ſuis tribus ſpeciebus, quibus (ut ſupra dictum eſt) impugnantur prædictæ tres portæ ciuitatis eccleſiæ. Vnde prima beſtia, quæ ſuſcitabatur de mari, erat quaſi leena, & alas habebat quaſi aquilæ. Et aſpiciebat Daniel, donec euulſæ erant alæ de beſtia, & ſublata erit beſtia de terra, & ſuper pedes eius ſtetit ſicut homo & cor eius datum eſt ei. Spiritualiter per hanc beſtiam ſignatur peccatum auaritiæ cum eius prædictis tribus ſpeciebus, quas prædictus ſpiritus auaritiæ in corde uiri auari ſuſcitat. Vnde ſicut leena ſtãs in ſpelunca ſua inſidiatur beſtiis tranſeuntibus per uiam, ut irruat in eas. Sic raptores auari pauperibus ponunt inſidias, ut bona ſua crudeliter rapiant. Dicente propheta. Inſidiatur quaſi Leo in ſpelũca ſua, ut rapiat pauperem. Hæc beſtia alas habet ſicut aqlæ. Aquila enim eſt auis ſubtiliſsimum habens uiſum: ſic ſimiliter auarus homo valde ſubtilem habet uiſum ad decipiendum, & ad defraudandum proximum. Per duas alas huius beſtiæ intelliguntur duæ primæ prædictæ ſpecies auaritiæ. Vnde prima ala eſt ſapientia mundana, quam habet auarus homo: ſed iniuſte quærendum bona ſuorum proximorum: ſed ſicut dicit Apoſtolus Iacobi 3. capit. Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens: ſed terrena animalis & diabolica. Et ideo merito dicit Apoſt. j. Cor. 3. quod ſapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Secunda ala huius beſtiæ eſt prudentia mundana, quã habet auarus homo ad iniuſtè retinendum male acquiſita. ſed certè prudentia iſta eſt prudentiã generans mortem, de qua loquitur Apoſtolus ad Roman. 8. dicens. Prudentia carnis mors eſt ſcilicet æterna: de iſtis enim maledictis alis loquitur propheta Hiere. 2. capitulo dicens. In alis tuis inuentus eſt ſanguis pauperem: ſed tamẽ ſicut prædictæ beſtiæ quam uiderat Daniel tandem alæ erant euulſæ. Sic ſpiritualiter a tali auaro raptore, quando morietur, euellentur iſtæ alæ, ſcilicet ſapientia & prudentia mundana, quibus falſe acquiſiuit & iniuſtè retinuit bona proximorũ ſuorum. Vnde dicit Apoſtolus j. Cor. j. Scriptum eſt. ſ. per prophetam. Perdam ſapiẽtiam ſapientum & prudentiam prudentum reprobabo. Et ſicut dicit pſalm. Cum interierint nõ ſument omnia, nec deſcendet cum eis gloria eorum: ſed relinquent alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum. Vnde & tunc ſicut prædicta beſtia, quam uiderat Daniel, ſublata erat de terra & ſtetit ſuper pedes eius. Sic talis auarus homo tandem ſublatus erit a terrenis affectionibus & ſtabit ſuper opera ſua propria, in quibus pedes ſuę animæ affectionis poſuit in hac uita, ſiue bona, ſiue mala, & ſicut prædictæ beſtiæ quam uiderat Daniel, dabatur cor eius: ſic tunc tali auaro dabitur cor eius: quod tamen per totam uitam dabatur diuitiis, iuxta illud Matth. 6. Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. ſ. per inordinatum amorem, qui eſt tertia ſpecies auaritiæ. Sed poſt mortem cor auari dabitur ei: quia tunc clare percipiet, quod diuitiæ, quas prius male acquiſiuit, iniuſtè retinuit, & inordinate dilexit, in maxima neceſsitate non poſſunt eum adiuuare. Et ideo meritò tunc tales auari dicere poſſunt illud Sap. 5. Laſſati ſumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus uias difficiles: uiam autem Domini non ambulauimus, quid profuit nobis ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis, tranſierunt omnia illa tanquam umbra, &c.

De eadem. Cap. XXXV.

IN ſecunda parte prædictæ ciuitatis eccleſiæ, ut dictum eſt, ſunt etiam tres aliæ portæ, per quas intelliguntur tres alii articuli fidei. Quorum primus & quartus in numero duodecim eſt iſte. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus. Secundus etiã & quintus in numero duodecim eſt iſte. Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis. Tertius etiam, & ſextus in numero duodecim eſt iſte. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Ad iſtas enim portas applicauit ſecundus prędictos magni princeps, & ſuos milites: ut portas iſtas deſtruat, & magna ciuitatem

tem

rem eccleſiæ in miſerabilem ſeruitutem redigat. Iſte enim ſecundus princeps (ut prædixi) eſt lucifer ſpiritus ſuperbiæ, cuius tres milites ſunt tres ſpecies ſuperbiæ principales, uidelicet inordinatus appetitus propriæ excellentię iactantia de aliquo dono diuinæ clementiæ,& inordinatus appetitus laudis humanæ. Primus igitur iſtorum militum contrariatur primo iſtorum trium articulorum, qui eſt prima porta ſecundi lateris ciuitatis eccleſiæ, quem articulum, ſiue portam compoſuit ſanctus Ioannes euangeliſta ſub his uerbis. Paſſus ſub Pontio Pilatio, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

1 † Pro cuius declaratione eſt notandum ꝙ ſicut dicit Apoſtolus 1.Petr.2 Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, ut ſe quamur ueſtigia eius. Vnde in iſto articulo quatuor tanguntur de Chriſto, in quibus imitari debemus ueſtigia eius. Primò dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt iniuriam magnam ſub Pontio pilato. Secundò poſitus eſt in cruce pro amore quem habuit generi humano. Tertiò in cruce poſitus perſeuerauerit vſque ad mortem in maximo oppobrio. Et quartò poſt mortem de cruce depoſitus ſepultus eſt in ſepulchro. Primò enim dominus noſter Ieſus Chriſtus eſt paſſus magnam iniuriã ſub Pontio pilato, in hoc dando nobis exemplum humiliter & patienter ſuſtinere iniurias nobis ab impiis illatas. unde impii ſunt quaſi uirga, quam Deus omnipotens in manu ſua tenet, & cum qua caſtigat ſuos electos, quos tenerius diligit, quam mater filium ſuum dicente ſeipſo per prophetam Iſa.49. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum: vt non miſereatur filio vteri ſui, & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui, ait Dominus omnipotens. Ideo ſicut puer ſi diſcretionem haberet non multum timeret uirgam, quam mater ſua amantiſsima pro bono ſuo, & non pro malo in manu ſua tenet. Sic uir iuſtus & prudens non multum timeret ipſum, qui eſt quaſi uirga, quam Deus in manu ſua tenet ad caſtigandum ſuos electos pueros: ſed conſiderat, ꝙ ſicut pia mater cum uirga filium ſuum caſtigat, & poſtquam ipſum caſtigauerit, uirgam in ignem proiicit. Sic impii tyranni ſunt virga Dei, quibus caſtigat Deus omnipotens ſuos electos, & poſtea ipſos tyrannos proiicit in ignem æternum. Exemplum huius habemus de Iſraelitico populo, quos Deus ſub ſeruitute Pharaonis grauiter afflixit in Egypto, & poſtea Pharaonem cum ſuo exercitu ſubmerſit in mari rubro, & in ignem proiecit æternũ, vt patet Exod. 14. Ideo ſicut humilis & obediens puer uidens matrem ſuam tenentem virgam in manu ſua ad ipſum caſtigandum potius habet oculum ad matrem miſericordiam poſtulando, quam ad virgam, quæ non poteſt ſibi nocere, niſi ad matris voluntatem: ſic uir iuſtus potius haberet oculum ad Deum eius miſericordiam poſtulando, quam ad perſecutorem, quem Deus omnipotens in manu ſua tenet, & qui nihil ſibi nocere poteſt, niſi ſecundum quod Deus permiſerit. Vnde ſuper illud pſalm. Timeat Deum omnis terra, dicit quidã doctor. Cupiditatem nocendi per te habes: poteſtatem autem nocendi, niſi Deus dederit, nõ habes, vnde Chriſtus homo ante Pilatum ſtãs ait. Non haberes in me poteſtatem, niſi eſſem tibi datum deſuper. Et ideo ad humiliter & patienter ſuſtinendum perſecutionem nobis ab impiis illatam ad exemplum domini noſtri Ieſu Chriſti monet nos Apoſtolus ad Philip. 2. dicens. Hoc autem ſentite in uobis, quod & in Chriſto Ieſu, hoc eſt, ſentite in cordibus ueſtris humilitatem & patientiam Ieſu Chriſti, qui cum in forma Dei eſſet. i. idem in eſſentia cum patre, non rapinam, ideſt non per rapinã vſurpauit diuinam poteſtatem: ſed in rei ueritate in ſuis operibus arbitratus eſt, ideſt oſtendebat ſe ęqualem poteſtate patri: ſed non obſtante iſta excellentiſsima poteſtate. tamen exinaniuit ſemetipſum. i. maximè humiliauit, formam ſerui accipiẽs, ideſt naturam humanam in qua maximam humilitatem, & patientiam oſtendebat vnde ſubditur. Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs uſq; ad mortem, & hoc uſque ad mortem contemptibiliſsimam, ſcilicet mortem crucis. Secundum tactum in hoc articulo, in quo dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imitari debemus, eſt, quod Xp̃s poſitus eſt in cruce pro amore noſtro, & hoc

inter duos latrones, ut patet Matth. 27. in hoc dando nobis exemplum ad ſequendum ueſtigia eius. unde Auguſt. ſuper illud Philip. 3. In charitate radicati & fundati, ſic ſcribit. Chriſtus inquit non fruſtra elegit tale genus mortis. ſ. mori in cruce inter duos latrones: ſed per hoc uoluit docere, quod oportet nos interiorem hominẽ noſtrum crucifigere inter duos latrones, ſcilicet carnem & mundum, ſi uolue rimus Ieſum Chriſtum ſequi crucifixum. Et dicuntur caro & mundus latrones, quia tanquam latrones peſsimi totis viribus laborant animam ſpoliare diuitiis ſpiritualibus, & eam interficere, & a uita, quæ eſt Deus ſeparare. Crux enim, in qua inter iſtos duos latrones debemus interiorem hominem crucifigere, eſt pœnitentiæ crux, quæ admodum crucis habet quatuor brachia, quorum primum eſt humilitas cordis. Secundum eſt miſericordia, ſiue pietas ſubueniens alienis miſeriis. Tertium eſt luctus de peccatis propriis. Quartum eſt patientia in contumeliis, aduerſitatibus & tribulationibus mundanis nobis illatis. Primum igitur brachium huius crucis, ſcilicet pars deorſum protenſa eſt cordis humiliatio includens ueram de peccatis confeſsionem, hanc partem crucis pœnitentiæ aſſumpſit ſuper ſe Dauid rex & propheta, de quo legitur 2. Reg. ultimo capitulo, quod poſtquam peccauit cõtra uoluntatem Dei numerando populum ſuum, humiliter confeſſus eſt peccatum ſuum dicens. peccaui ualde in hoc facto: ſed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtulte egi nimis. Item dominus noſter Ieſus Chriſtus nobis dando exemplum: ut teſtatur Apoſtolus ad Philip. 2. capitu. Humiliauit ſemetipſum factus pro nobis obediens uſque ad mortem: mortem autem crucis. Et cum teſte beato Gregor. Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio, patet, quod oportet volentem aſcendere cum domino noſtro Ieſu Chriſto in cœlum ſequendo ipſum prius aſcendere crucem pœnitentiæ per humilitatem. In cuius rei figura legitur j. Reg. 19. & aſcendit Ionathas cliuum montis reptans manibus & pedibus & armiger eius poſt eum. Spiritualiter. Ionathas ſignat Chriſtum, qui montem cœli aſcendit, prius tamen manibus & pedibus in cruce affixis. Armiger uero eius, qui ſequitur eum, eſt quilibet fidelis chriſtianus, qui in perfecta humilitate ſequit̃ ueſtigia Chriſti. Quẽ ſic alloquitur dominus noſter Ieſus Chriſtus, Ioan. 8. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris: ſed habebit lumen uitæ. Vnde prouer. 29. capitu. Humilem ſpiritum ſuſcipiet gloria. Secundum brachium ſuperius ſiue ſurſum protenſum prædictæ crucis eſt miſericordia, ſiue pietas ſubueniens alienis miſeris. Sed ſicut dicit Lincon. dicto ſecundo. Miſericordia eſt amor ſiue uoluntas releuandi miſerum a miſeria ſua, & tunc eſt uera miſericordia: cum hæc voluntas tam intenſa fuerit, quod compellat volentem ſuum velle in actum procedere, ſi poſsit, ſed maxima miſeria, in qua poteſt quis inuolui in hac uita, eſt peccatum mortale: q̃a per talem miſeriam efficitur peccator ſeruus diaboli. Dicente Apoſto. 2. Petr. 2. c. A quo q̃s ſuperatus eſt, eius ſeruus eſt. De iſta enim miſera ſeruitute dicitur Deut. 28. cap. Seruies inimico tuo, quam mittet tibi Deus in fame & ſiti & nuditate & omni penuria, & ponet iugũ ferreum ſuper ceruicem, donec te conterat. Adducet Dominus ſuper te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in ſolitudine aquilæ uolantis cum impetu, cuius linguã intelligere non poſsis, gentẽm procaciſsimam, quæ non deferat ſeni, nec miſereatur paruuli, &c. Sed ab iſta miſeria ſeruitute non poteſt peccator liberari ſine ſpeciali Dei miſericordia: quia nemo poteſt dimittere peccata, niſi Deus omnipotens, ut dicit B. Auguſt. Et ſi quis voluerit Deum miſericorditer dimittere peccata ſua, oportet quod ipſe ſit miſericors: quia teſte Apoſtolo, Iacobi 2. ca. Iudicium ſine miſericordia fiat illi, qui non facit miſericordiã: & cum miſericordia (vt dictum eſt) ſit amor ſiue uoluntas releuãdi miſerum a miſeria ſua: patet quod oportet peccatorem uolentem miſericordiam Dei obtinere, habere amorem & voluntatem inquantum ſufficit ad releuandũ ſeipſum ab illa miſeria peccati. Sed hunc amorẽ & voluntatem non habet peccator, quãdiu voluntarie retinet ſeipſum in peccato, ꝙ per conſequẽs quãdiu uoluntarie retinet ſeipſum

in pec-

in peccato, contēnit miſericordiā Dei.& ideo merito tandiu Dei miſericordia eſt indignus, & ideo non ſic ſed ſecundum conſilium Spiritusſãncti dicentis.Eccleſiaſt.30.capit.Miſerere animæ tuæ placens Deo.

2 † Tertium brachium prædictæ crucis pœnitentiæ eſt luctus de peccatis propriis. Pro quo notandum quod quatuor ſpecialiter mouerent peccatorem pro peccatis ſuis lugere. Primum eſt, quod Deum ſuum amicum ſpecialiſsimum per peccatum ſuum grauiter offendit.Secundum eſt, quod diabolum ſuū capitalem inimicum per peccatum ad ſuam uoluntatem complacuit. Tertium eſt,ꝙ propter ſuum peccatum perdidit hęreditatem cœleſtem. Et quartum eſt,ꝙ propter momentaneā delectationem, quam habuit in peccato, ęternum ſupplicium meruit:hoc enim conſiderãdo magnam cauſam habet quilibet peccator acerrimè ſua deflere, & lugere peccata:quod tamen ſi perfecte fecerit, per talem luctum poteſt iterum Deo ſuo placere, & diabolum uehementer contriſtari,hæreditatem cœli recuperare,& ſupplicium æternum euadere. Et ideo meritò dicit Chriſtus Matth.5. capitulo. Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur. Quartum brachium prædictæ crucis pœnitentiæ eſt patientiam in contumeliis & aduerſitatibus, & tribulationibus mundanis, & ſicut in cruce materiali ſi quartum brachium deficiat, non eſt crux perfecta. Ita crux pœnitentiæ non eſt perfecta, niſi homo patientiam in omni aduerſitate ſibi illata ſeruauerit. Sed ſicut dicit Apoſtolus,Iacobi j.capitulo.Patientia opus perfectum habet, & ſic perficit crucē pœnitentiæ. In hac cruce peccator exemplo Chriſti configi tribus clauis.ſ.fide, ſpe,& charitate. Vnde & hanc crucem pœnitentiæ ſuper ſe tollere monet Chriſtus quemlibet peccatorem, Luc.9.dicēs. Si quis uult uenire poſt me abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuā & ſequatur me.Super quo Iſido.in ſummo bono lib.3.c.18.Quid eſt inquit hominem ſemetipſum abnegare, niſi uoluptatibus propriis renunciare: ut qui ſuperbus erat ſit humilis,q iracundus erat, eſſe manſuetus ſtudeat, & ſic de cęteris.Sed ſicut dicit B.Aug. 2.parte ſermonum,ſermone 23. Non ſufficit mores in melius commutare,& malis operibus omnino recedere,niſi etiam de his, quæ male ſunt facta, ſatisfaciat Deo per dolorem pœnitentiæ, per gemitum humilitatis, per cordis contritionē, & ſacrificium cooperante eleemoſinarum debita largitione.Nam non dictum eſt tm̄,ut abſtineamus a peccatis,ſed etiam ut de pręteritis deprecemur,ut nobis dimittantur.hæc Augu. Cum prædicta.n.cruce pœnitētiæ ſequi Chriſtum eſt benigno animo propter Xp̄m tolerare patienter oēs huius ſęculi aduerſitates nūc a Deo,nunc a mundo, nunc a diabolo illatas. vnde lege euāgelium, & inuenies ꝙ Chriſtus talia pro nobis patiēter in ſeipſo tolerauit:ſed ſi quis uoluerit ad vitam æternam eius ſequi veſtigia debet teſte Apoſt.j.Ioan. 2.ſicut & ille ambulauit debet & ipſe ambulare. Tertiū tactum in hoc articulo, in quo Xp̄m imitari debemus,eſt, ꝙ Chriſtus in cruce poſitus perſeuerauerit uſq; ad mortem,in iſto dando nobis exemplum in cruce pœnitentiæ vſq; ad mortem perſeuerare. Nam ut dicit B.Greg.j.moral. In caſſum bonum agitur, ſi ante uitæ terminum deſeratur. Vnde Chriſtus Luc.9.Nemo mittens manum ad aratrum & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Super quo B.Greg. & ponitur in ca. de pœni.diſt. 2.quærendum. Manum inquit ad aratrum mittere eſt, quaſi per quandam compunctionis uenam ad proferendum fructus terram cordis ſui aperire: ſed retro poſt aratrum aſpicit, qui poſt exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit:quod quia electis Dei non contigit,rectè nunc per prophetam,Ezechielis j.de animalibus dicitur.Et non reuertebantur,cum ambularent. Et ideo meritò dicit Apoſtol. Apoca. 2. Eſto fidelis uſq; ad mortem & dabo tibi coronam uitæ.unde Leu.3.cauda agni in ſacrificio iubetur offerri,ubi per caudam,quæ eſt extrema pars corporis,extremitas vitę noſtræ ſignatur, vſq; ad quā noſmetipſos Deo ſacrificare debemus perſeueranter in ara crucis pœnitentiæ. In cuius confirmationem dicit Chriſtus Matth. 10.Qui perſeuerauerit uſq; in finē ſaluus erit. Quartū tactū in hoc articulo, in quo Xp̄m imitari debemus,eſt,ꝙ dn̄s nr̄ Ieſus Xp̄s mortuus

mortuus eſt & ſepultus. In quo innuitur, ꝙ cõſideratio mortis & ſepulturæ noſtræ moneret nos uanitatem huius ſęculi dimittere & crucem pœnitentiæ perſeueranter & patienter portare. Vnde mors & ſepultura manifeſtè oſtendunt ueritatem dicti verborum Apoſtoli. 1. ad Cor. 3. dicentis. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum: ſcriptum eſt enim. Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum. Et iterum. Deus nouit cogitationes ſapientum quoniam uanæ ſunt. Pro quo notandũ, quod ſicut dicit Pariſi. ſuper epiſtolas ſermone j. Sapientia huius mundi conſiſtit ſpecialiter in tribus, ſcilicet in congregatione diuitiarum, in procuratione deliciarum, & in acquiſitione bonorum: ſed ſtultitia horum trium manifeſtè oſtenditur in morte, & in noſtra ſepultura. Primum enim oſtenditur ex hoc, quod in morte omnibus diuitiis temporalibus mundo dimiſsis æquè nudus egredietur homo de mundo, ſicut egreſſus eſt de vtero matris ſuæ, dicente ſcriptura Eccleſiaſt. 5. Sicut nudus egreſſus eſt de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Secundũ oſtenditur ex hoc, ꝙ tandem ſub terra ponetur, & ab hominibus & iumentis conculcabitur. Vnde Iob 20. Si aſcenderit vſque ad cęlũ, ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur, & qui eum uiderant dicent, ubi eſt. Velut ſomnium auolans non inuenietur tranſiet ſicut uiſio nocturna. Oculus qui eum uiderat non uidebit, neque ultra intuebitur eum oculus ſuus, filii eius atterentur egeſtate, & manus illius reddent ei dolorem ſuum. Oſſa enim eius implebuntur uitiis adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malũ abſcondit illud ſublingua ſua, & ſic de aliis malis enormibus, quæ in toto iſto capitulo ſuperbiam ſequentia prædicunt. Tertium oſtenditur ex hoc, ꝙ finaliter caro ſua cibus uermium efficietur. unde Eccleſiaſt. 10. Cum moritur hæreditabit ſerpentes, beſtias & uermes. unde ſerpentes inferni habebunt animam peccatoris damnati æternaliter ſecundum menſuram uitiorum puniendum. dicente ſcriptura Deut. 25. Pro menſura peccati erit plagarũ modus. Item Apoc. 18. Quantum glorificauit & fuit in delitiis, tantum date ei tormentum & luctum. Homines enim beſtialiter uiuentes bona eius temporalia poſſidebunt. unde pſal. Relinquet alienis diuitias & uermes terræ carnes eius deuorabunt. Sed hunc quartum articulum fidei, qui eſt prima porta in ſecundo latere ciuitatis eccleſiæ impugnat ſecundus princeps, ſcilicet ſpiritus ſuperbiæ cum ſuo primo milite, qui ut ſupra dicitur eſt inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Vnde ubi dominus noſter Ieſus Chriſtus quaſi oblitus ſuæ naturæ & potẽtiæ cum omni humilitate & patientia permiſit ſe iniuſtè iudicari, & ad mortem condemnari. Econtra ſuperbus quaſi oblitus ſuę miſerabiliſsimę immundiciæ, & uilitatis ſuæ terrenæ naturæ, de qua factus eſt, non uult alicuius iuſto iudicio diuino vel humano obedire, nec aliquam iuſtam correctionem, pęnitentiam, uel tribulationem patienter ſuſcipere: ſed uoluntatem ſuam vult præ omnibus præferre, & ſeipſum ſuper omnes exaltare, dicente propheta. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Ex quo patet qualiter hæc maledicta ſpecies ſuperbiæ, qui eſt primus miles principis ſuperbiæ, deſtruit effectum huius quarti articuli fidei, qui eſt prima porta in ſecundo latere ciuitatis eccleſiæ.

3 † Scđa.n. porta ſecũdi lateris ciuitatis eccleſiæ ẽ 5. articulus fidei, quẽ ad ſymbolũ cõpoſuit S. Tho. Apoſt. ſub his uerbis. Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit a mortuis. Pro quo notãdũ, ꝙ in iſto articulo credẽdũ eſt, ꝙ dñs nr̃ Ieſus Xps corpore ſuo quieſcẽte in ſepulchro, in ſpũ deſcẽdit ad ĩferna ad liberãdũ de carcere ĩfernali ſuos electos ſuo ꝑcioſiſsimo ſanguine redẽptos, & deinde tertia die reſurrexit a mortuis, oñdẽs ſe glorioſiſsimã uictoriã de diabolo habuiſſe. Figurã.n. huius habemus Ioſ. 8. ubi legiť, ꝙ qñ Ioſue pugnauit cõtra ciuitatẽ Hay, partẽ exercit⁹ ſui abſcõdit in latibulo, & ipſe cũ paucis ſe oñdit & ab inimicis fugit, rex uerò Hay ignorãs, ꝙ poſt tergũ ſuũ latebãt ĩſidiæ, ꝓſecutus ẽ eũ, quo uiſo Ioſue tãdẽ inimicos expectauit & uexillũ ſuũ erexit: & tũc ĩſidiæ, q̃ latebãt ad ciuitatẽ ꝑgentes

tes cęperunt ciuitatem. Videns autem Ioſue, quod capta eſſet ciuitas, reuerſus oſtendit ſe ſatis potentem, & hoſtes uiriliter deuicit. Spiritualiter, Vay, vita vallium interpraetatur, & infernum ſignificat. Per regem uerò Vay diabolus, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, intelligitur. Ioſue qui Saluator interpraetatur, Chriſtum Saluatorem mũdi ſignificat, qui uolens diabolum inimicum generis humani inuadere abſcondit partem ſui exercitus, ideſt ſuam diuinitatem ſub nube ſuæ humanitatis a cognitione diaboli: & cum paucis & humilibus diſcipulis ambulauit hic in mundo, & multoties ac ſi impotens fuiſſet, exercitũ diaboli fugit, ſed tandem inimicos ſuos expectauit, & uexillum ſuæ humanitatis erexit in haſta crucis, quo facto in ſpiritu cum exercitu totius trinitatis ad infernum perexit, & ciuitatem cœpit, & animas ſanctorum ſuorũ ibidem incarceratas liberauit. Et tunc capta iſta ciuitate Ioſue oſtendit ſe omnipotentẽ, quando tertia die ſurrexit a morte, in hoc dando nobis exẽplum, quod ſi uoluerimus ſpiritualiter reſurgere a morte peccati, oportet nos primo in uallem humilitatis deſcẽdere, & deinde tertia die, hoc eſt per tres portas penitentiæ. ſ. contritionem, confeſsionem, & ſatisfactionem ad gratiæ uitam reſurgere. Sed hunc articulum impugnat prædictus ſecundus princeps ſpiritus ſuperbiæ cum ſuo ſecundo milite, qui eſt iactantia de aliquo dono diuinę clementiæ: nam iactans de virtute, potentia uel aliquo bono opere, quæ ſunt Dei dona per uiam humilitatis non ambulat. Et ideo periculoſe ſe præcipitat, nam ſicut arbor naturaliter altitudinem ſuam habet a radicis profunditate, & ideo ſi ſcindatur & ſeparetur a radice, ſtatim præcipitatur. Sic ſpiritualiter profunditas humilitatis eſt initium exaltationis humanæ, dicente domino noſtro Ieſu Chriſto in euangelio. Luc. 14. Omnis qui ſe humiliat exaltabitur, &c. & ſi homo fuerit ſeparatus ab hac radice humilitatis ſtatim præcipitatur miſerabiliſſime in peccatum, dicente Xpo in euangelio ubi prius, qui ſe exaltat humiliabitur, & qui &c. Tertia. n. porta huius ſeculi lateris ciuitatis eccleſiæ eſt ſextus articulus fidei, quẽ poſuit ad ſymbolum Iacobus minor ſub his uerbis. Aſcendit ad cęlos ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Pro cuius declaratione eſt notãdum, ꝙ in hoc articulo duo ſpecialiter ſunt credenda. Primum eſt, ꝙ Chriſtus aſcendit ad cœlum per propriam potentiam ſuę diuinitatis, & ſic nunquam aſcendit aliquis niſi ipſe ſolus, iuxta illud Ioan. 3. Nemo aſcendit in cœlum. i. per ſuam propriam potentiam, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cęlo. Et notabiliter dicitur filius hominis, ad confundendum ſuperbos, quorum & ſi parentes eorum ſint pauperes, erubeſcunt vocari nominibus ciuitatis, vel patriæ, uel villæ, in qua nati fuerant. Sed iſti non accipiunt exemplum de Chriſto, qui non obſtante, ꝙ fuit filius patris cœleſtis & regis omnium regum, tamen frequenter, ſicut ſparſim pater in quatuor euãgeliis, uocauit ſemetipſum filium hominis propter humanitatem, quam de paupercula virgine matre ſua Maria aſſumpſit. Secundò credẽdum eſt in hoc articulo, quod Chriſtus iam paratus eſt ad dandum miſericordiam cuilibet uolenti peccata ſua dimittere, & eius miſericordiam poſtulare humiliter, quod notatur, cum dicitur. Sedet ad dexteram Dei patris omnipotẽtis. Vnde ad dexteram patris poteſt intelligi dextera miſericordiæ Dei, iuxta illud pſal. Miſericordia in dextera eius uſq; in finẽ. Et per hoc quod dicitur ſedere, intelligitur, ꝙ ipſe eſt iudex noſter: quia ad iudicem pertinet ſedere. Et ſicut teſtatur per euangelium. Pater nõ iudicat quemquã: ſed omne iudicium dedit filio, Io. 5. In quo magna datur fiducia fidelibus ex hoc, ꝙ miſericordiſsimus frater eorũ ſecundum carnem eſt eos iudicaturus. Sed tñ hic eſt notandum, ꝙ pertinenter ad propoſitũ duplex eſt iudicium. ſ. particulare, de quo dr̃ hic in præſenti, ꝙ Chriſtus ſedet. Secundũ uerò erit generale, quod erit in fine mundi, de quo fit mentio in proximo articulo ſequenti. Et de vtroq; iſtorũ iudiciorũ diffuſius tractabit̃ infra, vbi agetur de decimo remedio cõtra pctm̃ ſuperbiæ. Vel per dexterã pr̃is poſſunt intelligi omnes prædeſtinati, & per ſiniſtram oẽs præſciti, iuxta illud Matt. 25. Statuet oues quidẽ a dextris: hedos aũt a ſiniſtris, & in hac

dextera

dextera quaſi perſona principalis ſedet Chriſtus ſecūdum humanitatem: quia nihil eſt, nec eſſe poteſt propinquius diuinitati, quam Chriſti humanitas. Et meritò Chriſtus ſecundū humanitatem dicitur ſedere ad dexteram patris. Vel aliter ad dexteram patris poteſt intelligi iudiciaria poteſtas, & æqualitas dominij, quam æqualitatem habet Chriſtus cum patre. Vnde Aug. in lib. ſuo, de fide & ſimbolo. Sedet, inqt, Chriſtus non per publicam flexionem, ſed per iudiciariam poteſtatem, & per æqualitatē dominij cum patre. Sed hunc articulum impugnat prædictus ſecundus princeps ſpiritus ſuperbiæ cum ſuo tertio milite, qui eſt inordinatus appetitus laudis humanæ, qui vocatur cōmuniter uanagloria. Vnde & quantum contrariatur & obſtat vanagloria aſcenſui in cęlum, patet, ex uerbis Chriſti, Luc. 14. & 18. dicentis. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur. Super quo dicit Lyra, ꝙ ſicut in ſtatera materiali una parte depreſſa altera eleuatur. Econtra in ſtatera diuinæ iuſtitiæ ſic decretum eſt, ꝙ qui eleuantur per ſuperbiam in præſenti, deprimētur per pœnam confuſibilem in futuris, quod conſiderans diabolus ſemper nititur hominem exaltare per ſuperbiam in præſenti, vt eam deprimat in futuro, & non contingat hominem aliquod bonum facere laude dignum, ſemper nititur diabolus illud deſtruere per inanem gloriam. Figuram huius habemus Apocalip. 12. vbi legitur, ꝙ draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat maſculum, ut cum peperiſſet, deuoraret filium ſuum. Spiritualiter draco iſte diabolus eſt, qui ſtat ante mulierem, id eſt ante animam a ſpirituſancto concipiente bonum propoſitum, ut pariat maſculum, ideſt bonum opus hæreditati celeſti dignum: ſed Pharao maſculos hebræorum extinxit, fœminas reſeruauit: ſic diabolus opera mala ut operantes ea ſententialiter accuſet reſeruat, opera ſpiritualia quę ſunt quaſi filij maſculi ad conſequendum hæreditatem cœleſtem depoſiti per uanamgloriam perimit. Et ex iſtis patet breuiter, qualiter prædicti tres articuli fidei de paſſione, reſurrectione, & aſcenſione Chriſti, qui ſunt quaſi tres portæ ſecundi lateris ciuitatis eccleſiæ impugnantur a prædicto ſecundo principe cum tribus ſuis militibus. Iſte enim ſecundus princeps. ſ. lucifer, qui cum militibus ſuis nititur deſtruere iſtas tres portas ſecundi lateris ciuitatis eccleſiæ. i. tres prædictos articulos fidei, figuratur Danielis. 7. per ſecundum uentum, quem uidebat Daniel pugnare in mari. Vnde per prædictum mare intelligitur cor peccatoris, & per ſecundum uentum intelligitur prædictus ſecundus princeps. ſ. lucifer, ſiue ſpiritus ſuperbiæ, qui flatu ſuæ tentationis ſuſcitat in corde peccatoris ſecūdam beſtiam, per quā & eius proprietates intelligitur ſecundum peccatum ſupra dictum, ſcilicet peccatum ſuperbiæ cum tribus prædictis ſpeciebus eiuſdem, quæ ſunt quaſi tres milites, quos prædictus ſecundus princeps applicauit ad prædictas tres portas, ideſt prædictos tres fidei articulos, ut eos penitus deſtruat, & ciuitatem eccleſiæ in miſerabiliſſimam ſeruitutem reducat. unde ſecunda beſtia, quæ ſuſcitabatur a mari, ut dr̄ in Daniele, ubi ſimilis erat vrſo, & in parte ſtetit, & tres ordines dentium erant in ore eius, & in dentibus eius principes tres. Spiritualiter hæc beſtia, quæ ſimilis erat vrſo, ſignare poteſt ſuperbiam: nam ſicut vrſus libenter mel comedit, & deuorat, ita ſuperbus mel uirtutum ſi quas, quamuis propter uanamgloriam fecerit: tamen per ſuperbiam illas deuorat, & deſtruit. Vnde metricus. Si tibi copia, ſeu ſapientia formaque detur. Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur. Quia ſuperbus aliqua opera facit, quæ in parte ſunt bona: quia bona ſunt genere, licet per malam intentionem, ſcilicet propter vanamgloriam, propter quam ſunt principaliter facta deſtruantur: quia non ſunt meritoria, nec Deo placentia. Vnde ſcriptura dicente prouerb. 15. Victimæ ipſorum abhominabiles ſunt Deo. Hęc beſtia habet in ore ſuo tres ordines dentium, ſcilicet triplicem inordinatam locutionem. ſ. mendacium, dolum, & periurium, & in his dentibus principes tres, i. prædictæ tres ſpecies ſuperbiæ milites, cū quibus appetit ſeipſum, ſuper omnes alias tanquā principes cū lucifero ſe exaltare dicente pſal. Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.

De eadem. Cap. XXXVI.

IN tertia parte ciuitatis eccleſiæ,ut ſupradi-ctum eſt, ſunt tres aliç porte, per quas in-liguntur tres articuli fidei,quorum primus & ſeptimus in numero duodecim eſt iſte. Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos.Secundus, & octauus in numero duodecim eſt iſte.Credo in ſpiritumſanctum. Tertius & nonus in numero duodecim eſt iſte. Sanctam eccleſiam catholicam. Adhas enim portas applicauit prædictus tertius princeps tres ſuos milites,ut portas iſtas deſtruant. Iſte enim tertius princeps,ut prędictum eſt,eſt beelzebub.ſ.ſpiritus cuius tres milites ſunt tres ſpecies inuidiæ, ſcilicet odium in mente,falſitas in uerbo, & iniuria in facto.

1 † Primus igitur iſtorum trium militum contrariatur primo iſtorum trium articulorũ, qui eſt prima porta tertii lateris ciuitatis eccleſiæ, quem articulum, ſiue portam, ut prædixi, poſuit ad ſimbolum apoſtolus Philippus ſub his uerbis. Inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. In iſto enim articulo credẽdum eſt, ꝙ Chriſtus Deus verus, & homo in humanitate,quam aſſumpſit de virgine, veniet in die iudicij. vbi, vt dicit ſanctus Thomas in de veritate Theſ. lib. 7. c. 17. monſtrabit doloroſa, vulnera, quæ paſſus eſt pro genere humano. Monſtrabit etiam crucem, in qua paſſus eſt, lanceam, clauos & ſpineam coronam, quibus uulneratus erat ad mortem pro amore noſtro. Et tunc iuſtis in dextera poſitis hilaris apparebit,iniuſtis verò valde terribilis: nam, vt dicit ſanctus Thom.in de veritate theolo.lib.7.tunc ibi videbunt humanitatem Chriſti cum vultu terribili, vt timeant:ſed non videbunt eius diuinitatem, vt gaudeant:ſed iuſti vtraque Chriſti naturam in vultu glorioſiſſimo videbũt, de quo æternaliter gaudebunt. Vnde prouer. 19. Sicut fremitus leonis ita regis ira: & ſicut ros ſuper herbam ita hilaritas eius:tunc, prout docet ſcriptura. Sap.5.ſtabunt iuſti in magna cõſtantia aduerſus eos,qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores illorum: ſed tunc impij videntes terribilia quæ euenient turbabuntur timore horribili. Et nimirum:quia tunc videbunt multa terribilia faciem iudicis præcedentia,ſcilicet conflagrationem mundi & alia de quibus dicetur infra: vt in decimo remedio contra ſuperbiam. Vnde bea. Hiero. Ecce(inquit)tuba de cœlo canit. Ecce de cœlo cũ nubibus debellaturus orbem imperator ſummus armatus egreditur.Vnde ſicut & imperator terrenus ſuos uolens debellare inimicos ante exitum ſuum præmittit ſuos buccinatores. Sic cæleſtis imperator in die iudicij uolens debellare inimicos ſuos ante faciem ſuam præmittit buccinatores ſuos. vnde Math. 24. Mittet angelos ſuos cum tuba & uoce magna. Et bene poteſt dici hæc uox magna. Nam, ut dicit Criſo.magna enim eſt uox illa,cui omnia obediunt elemẽta,quæ petras ſcindit,inferos aperit,& monumenta frangit. Vincula mortis diſſoluit, & vniuerſos mortuos reſurgere facit, & ad Dei iudicium uenire compellit. vnde Ioan.5. Omnes qui in monumentis ſunt audient uocem filij Dei, & procedunt qui bona egerunt in reſurrectionem uitæ, qui uerò mala in reſurrectionem iudicij. Quod conſiderans B. Greg. O,inquit,quam anguſtæ erunt undique viæ reprobis, ſuperius erit iudex iratus, inferius horrendum chaos, ſupple inferni, ad eos deuorandum a dextris peccata accuſantia,a ſiniſtris infinita demonia ad ſupplicium trahentia, intus conſcientia mordens, foris mundus ardens,miſer peccator ſic deprehenſus quo effigiet. Latere erit impoſſibile, latere in-olerabile. Vnde tunc prout dicitur.2.Chorin.5. ca.Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti: ut referat unuſquiſque propria ſui corporis prout geſſit ſiue bonum,ſiue malum. Et ex iſtis patet, quòd in die iudicii Chriſtus verus Deus & homo venturus eſt iudicare uiuos & mortuos,reddens unicuique ſecundum opera ſua. Sed hunc articulum, ut ſupra dictum eſt, impugnat tertius princeps prædictus inuidię cũ primo ſuo milite, qui eſt odiũ in mente. Vnde ubi Chriſtus iudicaturus uiuos & mortuos, ideſt bonos & malos ueriſſime iudicabit, ſcilicet bonos eſſe bonos,& malos. Sed econtra inuidus illum, quem mente odit, iudicabit eſſe malum: ſiue uiuus ſit, ſiue mortuus per culpam, & ſic inuidus multoties

ties iudicat uiuos eſſe mortuos & cauſam huius pernitioſi iudicij oſtendo per exemplum. Sicut enim lux trāſiens per medium uitri, eiuſdem coloris eſt in pariete abiecto, qualis coloris eſt ipſum vitrum: ſic certe iudicium tranſiens per cor inuidi, impium eſt: quia cor eius impio colore depictum eſt. De talibus.n.dicit Dñs per prophetam Iſa. 5. cap. Veh qui dicunt bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Vnde talis inuidus ſuo iniquo iudicio peruertit ordinatam a Deo actionem naturæ. Oculus humanus certius, & uerius iudicat de quātitate, & quantitate rei ſibi propinquę, & in debita diſtantia obiecta iudicat eſſe tantum, quantum eſt, ſcilicet pedale, & bipedale, uel tripedale, & tale quale ipſum eſt album, uel nigrū, pulcrum, uel deforme &c. ſed illud quod ab eo longe diſtat, iudicat eſſe minus, quam eſt: ſicut patet de ſole, qui nō obſtante ꝙ teſte philoſopho eſt ſepties maior quā tota terra intantum: quia ſicut dicit Beda in libe. ſuo. de imagina.mundi. ac etiam ſanctus Thom. in de ueritate theologię. Sol diſtat a terra per ſeptuagin ta milia, & ſexcentum miliaria & otauaginta tria ſtadia, & propter tantam diſtantiam oculis oculus non iudicat ſolem eſſe bipedalis quā titatis. Sed hanc ordinatam a deo actionem naturę peruertit inuidus homo: nam culpam ſuam propriam, quæ eſt prope ſe: quia in anima ſua propria non uidet: ſed culpam, quæ in anima eſt proximi, cui inuidet, & ab eo forte diſtat per mille & uiginti miliaria vel centum miliaria uidet, uel ſi culpa ſua propria ſit magna, uelut trabes: uidetur tamen ſibi, quòd eſt parua, uel penitus nulla. ſed ſi culpa proximi, cui inuidet, ſit parua, uelut feſtuca, uidetur ſibi quòd eſt magna. Et ideo meritò dominus quemlibet huiuſmodi inuidum: quia quod uni dicit omnibus dicit, ſic peruerſè de ſeipſo & proximo iudicante redarguit in euangelio Mat. 7. & Luc. 6. ca. dicens. Quid autem uides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides. Aut quomodo potes dici fratri tuo. Frater ſine eijciam feſtucam in oculo tuo, ipſe in oculo tuo traben non uides. Hypocrita, eijce primò de oculo tuo trabem, & tunc proſpicies: ut educas feſtucam de oculo fratris tui. Huiuſmodi enim inuidi tā nequiter de proximis & fratribus ſuis iudicantes deum contemnunt: nam, vt dicit bea. Hieronimus in quadam epiſtola ad demetridem uirginem. Apertus contemptus dei eſt facere probita, & ipſa non ad implere: ſed cum prohibitum & a deo hominem temerarie iudicare de proximo ſuo, Mat. 7. Nolite iudicare ut non iudicemini. patet, quòd inuidus taliter de proximo ſuo iudicās deum contemnit.

2 † Sed tamen hic eſt notandum, quòd ſicut dicit bea. Aug. in li. ſuo de ſermone enim mōte, ſuper illud Luc. 6. Nolite iudicare & nō iudicabimini. Quædam (inquit) ſunt opera manifeſta, quædam uerò occ ulta, & quędam media. Manifeſta opera dicuntur illa, quæ non bono animo fieri poſſunt, cuiuſmodi ſunt ſtuprum, blaſphemia, furta, homicidia, adulteria & huiuſmodi. Vnde ad Gall. 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio; immunditia, impudicitia, luxuria, & ydolorum ſeruitus, ueneficia & inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, diſſentiones, ſectæ, inuidię, & homicidia, & ebrietates, & comeſationes, & his omnibus ſimilia. Et de his licitum eſt iudicare, quòd ſunt mala: & etiam quòd illi mali ſunt, qui iſtis inficiuntur peccatis. Et ſic faciunt iudices eccleſiaſtici: ac etiam temporales, ad quos pertinet huiuſmodi trangreſſores charitatis punire & corrigere, quorū correctio nē ſi nō acceperint delinquētes: ſed in malicia ſua durauerint, licitū eſt nobis iudicare eos: niſi fructuoſè pænituerit dignos eſſe damnationis æternę. & ideo docet nos Apo. 1. Chori u. 5. cū homini cibū nō ſumere. Item pręcipit Chriſtus in euāgelio Luc. 14. ca. ꝙ talis ſit nobis ſicut ethnicus & publicanus. Secūdo ſunt aliqua opera occulta, quæ nemo ſcit niſi deus: ut puta qualis futurus ſit, qui nunc uel bonus, vel malus apparet. unde aliquis qui nunc uidetur bonus, & a deo electus, forte futurus eſt malus, & a deo reprobādus: ſicut exemplū habemus de Iuda traditore, q electus erat in apoſtolatus dignitate: tñ poſtea apoſtādo dominū ſuum tradidit, & ſeipſum ſuſpendendo damna-

Nn 2 biliter

biliter vitam ſuam finiuit. Ac etiam iam aliqs eſt infidelis & iniquus, qui futurus eſt fidelis, & a Deo electus: ſicut exemplum habemus de apoſtolo Paulo, q primo erat infidelis, & chriſtianorum perſecutor crudeliſſimus: tamẽ poſtea conuerſus factus eſt Apoſtolus Chriſti, & prædicator verbi Dei fideliſſimus. Et ideo meritò dicit ſcriptura Eccl.9.c. Sunt iuſti atq; ſapientes & opera eorum in manu Dei ſunt: ꝗa neſcit homo, vtrum amore, an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum reſeruantur incerta. Cũ igitur quis de ſeipſo, aut non omnino, aut uix poſſit ferre ſententiam, quomodo poteſt quis de occultis aliorum, & ſoli Deo cognitis iudicare, & ideo de talibus ſecundum conſilium Apoſtoli.j.Chor.4. Nolite ante tempus iudicare, quouſque veniet Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Tertiò (ut ſupra dicitur) aliqua ſunt opera media, quæ poſſunt bene uel male fieri: cuiuſmodi ſunt comedere, ieiunare, eleemoſinam dare, & huiuſmodi, quæ ſi cũ diſcretione & bona intentione fiant, bona ſunt: ſed ſi fiant indiſcrete & mala intentione: utputa ꝓꝑ laudem humanam, vel propter uoluptatẽ carnalem, nihil proſunt, & in talib. prohibet nos Chriſtus temerarie iudicare, ſed potius ea in meliorem conuertere partem. Vnde Aug. in de ſermone Domini. Si, inquit, quiſpiam conqueſtus de ſtomacho ieiunare non uoluerit: & tamen credens edacitatis uitio tribuere temere iudicas. Vnde Apoſtolus ad Roma.14. Is qui manducat non manducantem non ſpernat, & qui non manducat mãducantem non iudicet. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrietatemque cognoueris, & ita reprehenderis, quaſi nunquã ille poſſit corrigi, aut mutari: nihilominus temerarie iudicas. Nam, ut dicit idem Auguſt. in de verbis Domini, ſermone.12. De nullo deſperandum eſt, quandiu patientia Saluatoris eum ad pœnitentiam expectat, nec eũ de hac vita rapit impium, qui non vult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur, & uiuat, paganus eſt hodie, unde ſcis, vtrum ſit futurus craſtino chriſtianus iudeus, infidelis eſt hodie, quid ſi cras amplectitur catholicam pacem, quid ſi illi, quos in quocunque genere erroris notas, & tãquam deſperatiſſimos damnas, antequam finiant iſtam uitam, agant pœnitentiam & inueniant uitam in futuro. Proinde fratres etiã ad hanc admonet Apoſtolus, qui ait. Nolite an te tempus iudicare. Et iſtud confunderet tales, qui proximos ſuos, in quibus mala non viderunt, neque nouerunt: ſed ſola mala ſuſpicatione, ex diaboli inuidia, & propria malitia iudicant eſſe peruerſos, & eorum opera, quæ poſſunt bene, & malè fieri ſecundum intentiones diuerſas facientium, ſemper in partem interpretantes peiorem. Et certe tales, ut iam & prius oſtenſum eſt, Deum contemnunt: & cum inuidus taliter iudicans de occultis & incognitis uſurpat ſuper ſe, quod ſolius Dei eſt. patet, quòd talis Deum blaſphemat, & quòd taliter Deum blaſphemans, & contemnens ſit maledictus, & ad pœnam condemnabilis ęternam, teſtatur ſcriptura ſacra, Thob.13. dicens. Maledicti qui contempſerunt te, & condemnati erunt, qui blaſphemauerunt te. Et ſic plane ex iſtis patet, qualiter odium mentis interius hunc articulum de Chriſti domini noſtri aduentu ad iudicium impugnat, ex quo Chriſtum blaſphemat nequiter, & contemnit, & quod ſolum pertinet ad diuinum iudicium ſi per ſe aſſumendo vſurpat. Præterea, ſicut ſupra dictum eſt, ſecunda porta tertij lateris ciuitatis eccleſię eſt octauus articulus fidei, quẽ poſuit beatus Bartholomeus ſub his uerbis. Credo in ſpiritumſanctum. In iſto enim articulo credere debemus, quòd ſpirituſſanctus eſt idem Deus cum patre, & filio, ſumme bonus, ſumme ſuauis, & ſumme benignus his, quibus inhabitat. Et ideo dicit ſcriptura Sapien.12. O quam bonus, & ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus in nobis. Et meritò dicitur ſpirituſſanctus ſuauis in nobis: quia nihil tam ſuaue eſt corpori humano, ſicut eius uita: ſic nihil tam ſuaue animæ eſſet humanæ ſicut ſpirituſſanctus, qui (ut dicit beatus Auguſt.) eſt uita animæ. unde ſpirituſſanctus mittitur & procedit a patre & filio ad uiuificandum animam humanam, & hoc plane patet in ſymbolo Niceni concilij, ubi declaratur ille articulus de ſpirituſancto ſub his uerbis. Credo in ſpiritumſanctum dñm & uiuificantem,

cantem, qui ex parte filioque procedit. Sed hunc articulum impugnat prædictus tertius princeps ſpiritus inuidiæ cum ſuo ſecũdo milite, qui eſt falſitas in uerbo. Vnde ſpiritusſanctus uocatur a Chriſto, Io. 15. ſpiritus ueritatis, & per conſequens ſibi repugnat omnis falſitas, ſiue mendacium Et ſicut quilibet homo naturaliter odit mortem, quæ contrariatur uitæ corporis. Sic etiam quilibet homo recte fidei naturaliter odiret mendacium, quod contrariatur ſpirituiſancto, qui eſt vitaanimæ, & iſtud probo ratione naturali. Dicit enim Ariſto. 1. metaphyſicæ, ꝙ omnes homines natura liter ſcire deſiderant, & cum ſecundum eundem nihil ſcitur, niſi uerum: patet, ꝙ omnes homines naturaliter appetant ueritatem, ſed in quanto ab aliqua natura vnum contrariorum magis appetitur, in tanto magis reliquũ euitatur, & cum uerũ & falſum omnino ſunt cõtraria: patet, ꝙ omnis homo naturaliter euitaret & deteſtaretur falſitatẽ, & omne habens mendacium. Vnde prouer. 13. Verbum mendax iuſtus deteſtabitur. i. abhominabitur. Item mendacium eſt uenenũ animã humanã intoxicatiuũ, & ſicut venenũ corporale intoxicat, & occidit corpus, ita mẽdaciũ intoxicat & occidit animã, immo maioris efficaciæ, & uiolẽtiæ eſt iſtud uenenũ mendacij quocunque ueneno corporali. Nam venenũ iſtud ſtatim, vt eſt in ore, occidit animã, dicẽte ſcriptura Sap. j. Os quod mentitur occidit animam, ſed hoc non facit corpori aliquod uenenum corporale. Et in ſignum huius ſerpens, cuius lingua erat primum mendacium fabricatum lingua ſtimulat, intoxicat & occidit, & ex quo mendacium, quod eſt falſitas in uerbo, tam contrariũ eſt ſpiritui veritatis, qui eſt uita animę, patet, ꝙ hæc ſecunda ſpecies inuidiæ, ſ. falſitas in uerbo, hunc articulum de ſpirituſancto impugnat, & ſic ſecundam portam tertii lateris ciuitatis eccleſiæ conatur penitus deſtruere.

3 †. Tertia uerò porta huius tertii lateris ciuitatis eccleſiæ (ut prædixi) eſt nonus articulus fidei, quem ad ſymbolum poſuit Matheus ſub his uerbis. Sanctam eccleſiam catholicã. Hunc enim articulum declarat Nicenum concilium ſub his uerbis, Credo vnam ſanctam & apoſtolicam eccleſiam. vnde eccleſia hic non ſumitur pro domibus materialibus ab epiſcopo ad honorem Dei dedicatis, quia ſic conſtat, quòd non ſolum vna eſt eccleſia, ſed multæ: ſed in hoc articulo ſumitur pro numero omnium prædeſtinatorum, de quo dicitur Eccleſiaſt. 3. Filij ſapientiæ eccleſia iuſtorum, & iſtius eccleſiæ una pars eſt hic in terra, & dicitur eccleſia militans, quæ eſt numerus omnium prædeſtinatorum hic in terra uiuentiũ. Alia enim pars aſt in purgatorio, & illa uocatur eccleſia dormiens, quæ eſt numerus ꝑdeſtinatorum, qui ſunt ibidẽ puniti pro peccatis uenialibus, in quibus ab hac uita deceſſerunt. Tertia uerò pars eſt in cœlo, & uocatͬ eccleſia triumphans, quæ eſt numerus omnium beatorum regnantium cum Chriſto in patria. Et ex omnibus iſtis tribus partibus efficitur vna eccleſia, quæ uocatur ſponſa Chriſti, & corpus myſticũ, qđ, ut dicit Bern. ſupra Cantica, ſermo. 12. carius eſt Chriſto q̃ illud corpus qđ tradidit ad mortẽ crucis, & iſtius eccleſiæ, quæ dr̃ corpus Chriſti eſt Chriſtus caput, dicente apoſtolo Ephe. 5. Chriſtus eſt caput eccleſiæ, & hanc eccleſiã ſecundũ partẽ militãtẽ hic in terra impugnat prædictus tertius princeps inuidiæ cum ſuo milite tertio, qui eſt iniuria in facto. Nam inuidus, qui contra quodcũꝗ ſanctæ eccleſiæ membrũ irrogat aliqđ factũ iniurioſum, quantum in ſe eſt, deſtruit & diſſipat totam eccleſiã in ſuis membris. Nam ſicut in corpore naturali ſi vnũ membrũ aliud lædat, diſcraſiã in toto corpore generat, ſic certè in corpore Chriſti, quod eſt eccleſia, ſi quis vnũ membrũ perſequatuꝛ, uel iniuriam ſibi fecerit, quantũ in ſe eſt, totã eccleſiã perturbat, dicente Apoſtolo. 1. Cor. 12. Si quid patitur vnũ membrũ, cõpatiuntur omnia membra. Et certè ille maledictus miles ſpiritus inuidiæ nimiũ iam perturbat eccleſiã, ꝙ nunc uidetur maior inuidia eſſe inter homines, q̃ quondam erat inter demones Nam ſicut legitur Mat. 8. Mar. 5. & Luc. 8. quondam una legio demonum, hoc eſt ſex milia ſexcenti ſexagintaſex habitabant in uno homine, & non legitur, ꝙ aliquis eorum iniuriam fecit alteri: ſed iam uix ſex hoĩes pñt habitare in aliqua uilla, ciuitate, vel,

patria, quin unus inquietabit, inuidebit & iniuriam faciet alteri, & hoc verum eſt nedum de laycis, ſed etiam, quod longe grauius eſt, de clericis. Sed certe iam tales non poſſunt vere dici membra eccleſiæ militantis, ſed potius eccleſiæ malignantis: quia non militant aduerſus carnem, mundum, & diabolum: ſed potius malignanter pugnant, & placitant ad ſe inuicem deſtruendum. Vnde exemplum ad hoc oſtendit Rualdeby in tract. ſuo ſuper ſymbolo parte. 3. ubi narrat, ꝙ quidam dominus duos cæcos fecit coram ſe omni die comedere, & habuit caniculum quendam, qui prandium illorum cæcorum quotidie abſtulit, & comedit, & irati cæci pepigerunt inter ſe, ꝙ aliquo die abſente Domino canem baculis ſuis interficerent, & capta opportunitate cum audiuiſſent canem latrare, feſtinabant ipſum percutere, & unus incaute putans ſe percutere canem, ſocium ſuum grauiter in capite vſque ad ſanguinis effuſionem percuſſit, & ipſe uiceuerſa eandem quam ſibi ſalutem ipſum repercuſſit: & ſic ipſis mutuò percutientibus canis euaſit illæſus. Mortaliter Dominus dominorum omnipotens Deus paſcit quotidie duos cęcos. i. malum paſtorem eccleſiæ, & malum ſubditum, de quibus dicit Dominus. Cæci ſunt & duces cæcorum. Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Canis rapiens cibum eſt diabolus, qui verbum Dei, quod eſt cibus animæ, tollit de cordibus eorũ, ne credentes ſalui fiant: ut docet euangelium Lucæ. 8. Sed experientia docente in multis locis tam paſtor, quam ſubditus ira ſuccenſi litigando, perſequendo, & placitando mutuò ſe percutiunt, & ſic diabolus canis infernalis vadit, ne ab eis ſuperetur. Et cum talium iniurioſorum opus & exemplum in ſe & in aliis vnitatem eccleſiæ catholicæ perturbet, patet, ꝙ ille maledictus tertius miles ſpiritus inuidiæ .ſ. iniurioſorum opus, eccleſiam Dei, ſiue ciuitatem eccleſiæ impugnatorum conatur nequiter deſtruere. Ex iſtis iam dictis patet, qualiter prædictus princeps, uel beelzebub ſpiritus inuidiæ cum ſuis militibus .ſ. prædictis tribus ſpeciebus inuidiæ cum toto ſuo conamine nititur prędictos tres fidei articulos deſtruere, qui ſunt quaſi tres portæ tertij lateris ciuitatis eccleſiæ. Iſte enim tertius princeps, qui cum ſuis tribus militibus nititur deſtruere iſtas tres portas tertii lateris ciuitatis eccleſiæ .i. prædictos fidei tres articulos iam declaratos figuratur in hiſtoria Dan. ubi prius, per tertium uentum, quem uidebat Daniel pugnare in mari. Vnde per mare, ut prædictũ eſt, intelligitur cor peccatoris, & per tertium uentum intelligit̃ prædictus tertius princeps .ſ. ſpiritus inuidiæ, qui inflatu ſuæ tentationis ſuſcitat in corde peccatoris tertiam beſtiam, per quã & eius proprietas, intelligitur tertium peccatum de quo dictum eſt: ſcilicet peccatum inuidiæ cum eius tribus ſpeciebus, quæ ſunt quaſi tres milites, quos prædictus tertius princeps applicauit ad prædictas tres portas, idest prædictos tres fidei articulos, ut eos penitus deſtruat, & ciuitatem eccleſiæ in miſerrimam redigat ſeruitutem; vnde tertia beſtia, quæ ſuſcitabatur in mari: vt dicitur in Danie. vbi ſupra erat quaſi pardus, & habebat alas quaſi auis quattuor, & capita quattuor. Spiritualiter hæc beſtia, quæ erat quaſi pardus, ſignare poteſt inuidiam: quia ſicut pardus varietatem habet colorum, ſic inuidia habet varietatem multarum falſarũ imaginationum. Quattuor alę huius beſtię ſignificat tres prędictas ſpecies inuidię. vnde per primam alã ſignatur odium in mente. Et pro duas alias alas ſignat̃ falſitas in uerbo, in quo ſemper eſt duplicitas: quia vnum corde concipitur, & aliud verbo pronunciatur, per quartam verò alam ſignatur tertia ſpecies inuidiæ .ſ. iniuria in facto. Vnde ſicut auis alis ſuis ſupportatur a terra, ita inuidus alis iſtis ſupportatur & accreſcit in ſua malitia. Quattuor capita huius beſtię ſunt quattuor, quæ principaliter aggrauant hoc peccatum, quorum primum eſt, ꝙ homo qui hoc peccato inficitur, proditor eſt Deo inimicus ſibijpſi, proximo iniurioſus, & diabolo ſpecialis amicus.

Primo enim proditor eſt Deo: tum quia regnum eius optat deſtruere: nam cũ Chriſtus regnet inuidus optat ipſos eſſe malos, vt habeat materiam detrahendi: patet, ꝙ optat Deũ a regno ſuo expelli. Cum ſecundo, quia opus Dei ſpeciale peruertere nititur. vnde cum omne

ne opus bonum inquantum huiuſmodi Dei opus ſit,dicente propheta Iſa.26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.qui igitur opus bonum deprauat, Dei opus damnat. Tum tertiò, quia Deum blaſphemauit, ne dũ in hoc,ꝙ in proximo vindicare appetit, cum tamen Dñs dicit.Mihi vindictam, & ego retribuam.verum etiam ,quia iudicium uſurpat ſibi cordium,quod ſoli Deo conuenit.

Tum quarto , quia Deus charitas eſt, & cũ inuidia charitati maximè opponitur. patet, ꝙ inuidus Deo maximè eſt contrarius.Item inuidus ſibiipſi eſt inimicus. Vnde inuidus ſeipſum ſpiritualiter occidit, dicente Apoſtolo.j. Io.2.Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt abſcondit enim , & infigit in corde ſuo diaboli gladiũ:cum quo tamen appetit deſtruere proximum. Tertio inuidus iniuriatur proximo, quem & ſi non corporaliter: tamen ſpiritualiter quantum in ſe eſt,occidit, dum eius famã, ſecundum quam viuit in cordibus proximorum ſuorũ extinguit. Iniuriatur etiam ei, dũ debitum , a quo nulla diſpenſatione abſolui poteſt,ideſt delectationem cordialem nõ ſoluit. Vnde apoſt. Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Quarto inuidus ſpecialis amicus eſt diabolo: quia partem diaboli fouet,& manu tenet, & diabolo habitaculum ſeipſum facit, & eius regnũ optat in alijs creſcendum,alios deſiderat fore malos,ut habeat materiam detrahendi &c.

De eadem. Cap. XXXVII.

IN quarto latere ciuitatis eccleſię, vt ſupra dictum eſt,ſunt tres alię portę. per quas intelliguntur tres vltimi articuli fidei,quorũ primus & decimus in numero duodecim eſt iſte. Sanctorum communionem.remiſ. pec. Secundus & vndecimus in nume. 12. eſt iſte. Carnis reſurrectionem. Tertius vero & ultimus in numero 12. eſt iſte. Et uitam æternã. Et ad has tres portas applicauit quartus princeps ſupradictus tres ſuos milites : vt iſtas portas ſubruat,& ciuitatem inuadat, & in ſuã redigat ſeruitutem. Iſte quartus princeps, vt ſupra dr̃,vocatur Aſmodeus, & pręeſt luxurioſis. Cuius tres milites ſunt luxurię ſpecies. ℂ luxuria in voluntate,luxuria in opere,& luxuria in conſuetudine.Prima ergo porta in quarto latere ciuitatis eccleſiæ,vt dictum eſt,eſt decimus articulus fidei, quem poſuit ad ſimbolum apoſtolus Symon ſub his verbis.Sanctorum cõionẽ, remiſſionẽ peccatorum. Senſus .n. iſtius articuli eſt iſte, ꝙ credere debemus, ꝙ ſacra eccleſiæ , & oĩa ſuffragia eccleſiæ , in quibus cõmunicãt ſancti & perfecti,qui ſunt membra corporis Chriſti miſtici in hac vita per gratiam ſpiritusſancti cedunt eis in remiſſionem peccatorum. Vnde Epheſ.5. Vnus Dominus,vna fides,vnum baptiſma , vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes & per omnia & in omnibus nobis. vnde & pro hac cõmunione in qua cõicãt ſancti orat Apoſtolus 2.Cor. vlt. dicens Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti & charitas Dei, & cõicatio ſancti ſpiritus ſit ſemper cum omnibus nobis. Sed hũc articulum impugnat quartus prædictus princeps ſpiritus luxuriæ cum ſuo milite primo, qui , vt ſupra dicitur,eſt luxuria in voluntate, quæ fit in mente per conſenſum. vnde ſi luxurioſus crederet in ſanctorum communionẽ: tunc auerteret, ꝙ nulla immũditia intrare poſſet illum certum honeſtum:cum Deus,qui caput illius eſt,dicat Deut. 14. Sancti eſtote:quoniã ego ſanctus ſum.vnde & Apoſtolus Apoca. 21. vbi loquitur de prædicta ciuitate eccleſiæ & de portis eius & ingrediẽtib. in ea dicit. Foris canes venefici.i.luxurioſi, qui aĩab. innocentium inſidiantur:vt eas ſibi rapiant in prædam.Vnde de luxurioſis dr̃ in pſ. Corrupti ſunt & abhominabiles facti ſunt.ſ.in volũtate & in cogitatione ſua. & ideo ſicut leproſi expellebantur ſecundum legem de templo,ſic luxurioſi expelluntur , & excipiuntur a communione ſanctorum. Vnde pſ. quærit. Quis aſcendet in montem Domini , aut quis ſtabit in loco ſancto eius.Et reſpondet dicens. Innocens manibus & mundo corde. Sed certè , vt timendum eſt , pauci ſunt, qui habent corda omnino mũda ab hoc peccato ſimpliciter immaculata. In cuius rei figura legitur Exo. 12. ꝙ media nocte Angelus exterminator tranſiuit per domos Aegyptiorum, & occidit in eis

omne primogenitũ in terra Egypti:ita vt non eſſet domus,in qua non iaceret mortuus. Moraliter ſic Angelus exterminator diabolus tráſit de domo in domum,i.de conſcientia in cõſcientiam, ut occidat in hominibus primogenitum,i. virginitatem, quæ eſt primogenita virtus,quaſi paruulus connaturalis:ita ut paucorum ſit inuenta domus, in qua non iacebat mortuus.i.pauci iam habent conſcientiam, in qua non ſit extincta uirginitas per conſenſum ad uoluptatem carnalem, & hoc nedum verũ eſt de laicis:ſed etiam,quod periculoſiſſimum eſt de eccleſiæ paſtoribus. Vnde ſicut hoſtis maximè nititur impugnare ducem exercitus ſuorum aduerſariorum: quia deuicto eo facilius deuincuntur alij,iuxta illud Mat. 19. Percutiam paſtorem & diſpergentur oues gregis. Vnde in exemplum huius narrat poeta, ꝙ Argus paſtor habuit centum oculos,& Orpheus cythareda peroptimus uolens vaccã Argi furari,cytharam percutiens omnes oculos Argi fecit dormire ſigillatim: & tunc caput Argi dormientis amputauit, & uaccas ſuas ad libitum ſuum abduxit. Moraliter Argus paſtor cũ centum oculis eſt quilibet prælatus eccleſiæ, qui vndique uidere deberet, & præcauere populi ſibi cõmiſſi pericula. unde paſtores Ezec. 4. uocantur animalia plena oculis ante & retro. Orpheus dulciter cytharizans eſt caro uoluptatem ſuggerens,quæ omnes oculos diſcretionis facit dormitare, & ſic caput.i.rationem quæ hominem regeret deberet,per peccati cõſenſum tollit, & abſcindit,& tunc uaccas ſuæ cuſtodiæ commiſſas rapit, quando omnes uires corporis rationi animæ ſubiectas ſeruire peccato luxuriæ facit, & ideo non ſic:ſed qui perante luxurioſi ſuiſtis ſecundum conſilium Apoſtoli Act. 3. pœnitemini & conuertimini, ut mereamini participes fieri in communione ſacramentorum, & aliorum ſuffragiorum eccleſiæ cum cæteris ſanctis hic uiuentibus, & per hoc remiſſionem peccatorum percipere veſtrorum,quod(ut oſtenſum eſt)inquantum ſufficit, impedit prædictus quartus princeps ſpiritus luxuriæ cum ſuo primo milite.ſ. luxurioſa uoluntate. Secunda porta quarti lateris ciuitatis eccleſiæ (ut ſupradictum eſt) eſt undecimus articulus fidei,quem ad ſimbolũ poſuit apoſtolus Thadeus ſub his verbis. Carnis reſurrectionem. In iſto enim articulo docet nos Apoſtolus credere, ꝙ in aduentu Chriſti ad iudicium ultimum omnes homines reſurgent cum corporibus ſuis de morte ad uitam. Et hoc expreſſius oſtenditur in ſimbolo Anaſtaſii,ubi dicitur. Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & iſtud magnum confortamen præberet uiriliter fidelibus militare in hac uita, & non parcere corpori ſuo in aliquo periculo,uel tormento pro Chriſti amore. Nam vt ratio iudicat,& experimentum docet,ſi aliquis miles habens equum bonum, & ſibi multum dilectũ, eſſet pugnaturus contra hoſtes alicuius regis potentis, & uolentis militi ſuo equum longe meliorem reſtitueret, ſi contingeret militem equum ſuum in bello ſui regis non parcere. Sic ſpiritualiter cum vt dicitur Iob. 7. Militia eſt uita hominis ſuper terram. Vnde per totã noſtram uitam in hoc mundo pugnare debemus contra aduerſarium noſtrum diabolum. Et ad hoc confortat nos Chriſtus dicens. Eſtote fortes in bello & pugnate cum antiquo ſerpente & accipietis regnum æternum. Equus noſter eſt caro noſtra, iuxta illud Iſa. 31. Equi eorum caro. Huc equum poſſumus ſecure exponere in bello pro rege noſtro, ꝙ ſi contingat illum pro amore regis noſtri occidi, ipſe potens eſt, & vult eundem a morte reſuſcitare, & homo comparabiliter in meliori & perfectiori ſtatu, quam unquam prius fuit: quia in die iudicij equus iſte ita pulcer erit,ꝙ fulgebit ſicut ſol,immo & ſepties clarior erit,quam modo eſt ſol:nam ſol in die iudicij recuperis claritatem ſuam, quam perdidit pro peccato primi parentis:ſicut teſtatur propheta Iſa. 30. Erit ſepties clarior quam modo eſt. Et ſicut dicit Chriſtus Math. 13. Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Tunc erit etiam iſte equus ita agilis in curſu, ꝙ quaſi in ictu oculi,ut teſtatur be. Aug. portabit te ad quemcunque locum mundi uolueris:& etiam ita ſubtilis erit, ꝙ ſi volueris æque ſubito portabit te per medium denſiſſimi muri mundi ſicut radius ſolaris tranſit per medium uitri. Ac

etiam ita impaſſibilis erit, quòd a nullo exteriori agente lædi poterit, uel nocumentum recipere, immo intantum, ꝙ ſicut dicit ſanctus Thomas in de verita.theolog.lib.7.Si poneretur in igne infernali nullam læſionem ex hoc ſentiret,iſtud igitur multum confortaret fideles equum iſtum ad laborem, & ad pœnitentiam immo ad mortem pro Chriſti amore, ſi oporteret exponere. Sed certe prædictus quartus princeps cum ſuo ſecundo milite.ſ. libidinoſa operatione facit multos voluptuoſos. iſtud per fidem non uidere, nec effectualiter hunc articulum de carnis reſurrectione credere. Vñ de iſto peccato dr̃ Iob.31. ca.ꝙ nephas eſt & iniquitas maxima ignis uſq; ad perditionem deuorans, & omnia uirtutum genimina eradicans, & ſi omnia uirtutũ genimina eradicat, ſequitur, ꝙ fidem, quæ eſt fundamentum omnium aliarum virtutum ſpecialiter eradicat, & per conſequens hunc articulum de carnis reſurrectione,qui (ut dictum eſt)eſt ſecunda porta in quarto latere ciuitatis eccleſiæ deſtruit & eradicat.Tertia porta quarti lateris ciuitatis eccleſię, ē duodecimus fidei articulus, quem ad ſimbolum poſuit apoſtolus Mathias ſub his verbis.Et uitam æternam.In iſto.n.articulo docet nos Apoſtolus credere, ꝙ Deus ordinauit pro ſuis electis poſt laborem, dolorẽ & anguſtias uitæ præſentis gaudium & uitam æternam.Vnde Apo.21. Abſterget Deus oẽm lachrymam ab oculis eorũ,& mors ultra non erit,neq; clamor,neq; dolor erit ultra,quoniã priora abierunt. Et ſicut dicitur. j. Corin.2. oculus non uidit, nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quæ præparauit Deus his,ꝗ diligunt eum. Sed hunc articulum impugnat quartus prædictus princeps ſpiritus luxuriæ cum ſuo tertio milite.ſ.luxurioſa conſuetudine: nã conſuetudo luxuriæ ita luxurioſos excecat,ꝙ non credunt, nec conſiderant de fœlicitate uitæ æternæ futuræ,& uiderent & conſiderarent,ꝙ & ſi mille annis poſſent uiuere: & ſemper in luxurioſa delectatione continuare, nihil eſſet in comparatione ad fœlicitatem & æternitatem uitæ futurę.Vnde pſal. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quæ præteriit: ſed ſicut dies heſterna quæ preteriit nihil eſt:ſic conſuetudo uoluptatis etiam mille annis continuata in comparatione ad fęlicitatem æternam, quam ſerui Dei habebunt in vita æterna, nihil eſt.ſi igitur luxurioſi crederent fœlicitatem uitæ æternæ fidelibus præparatam,amor inde generatus tolleret ab eis omnem conſuetudinem luxuriandi. Et rurſus ſi conſiderarent æternitatem & acerbitatem pœnæ uitæ futuræ, timor inde tolleret ab eis omnem conſuetudinem peccandi. dicente enim ſcriptura Eccl.1. cap. Timor Domini expellit peccatum: ſed qui nec per amorẽ allecti, nec per timorem concuſſi peccare deſiſtunt. certe vitam æternam efficaciter non credunt. Vnde ſicut dicitur in euangelio, Ioã.7.Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcãt te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ: ſed luxurioſi Deum non cognoſcunt,probo. Dicit.n.Apoſtolus.1. Io.2. Qui dicit ſe noſcere Deum, & mandata eius non cuſtodit,mendax eſt: & cũ luxurioſus mandatum Dei tranſgreditur, ſequitur,ꝙ Deum non cognoſcit, & per conſequens nec Deum, nec uitam æternam credit, ex quib. patet,qualiter prædictus quartus princeps, ſcilicet Aſmodeus ſpiritus luxuriæ cum ſuis tribus militibus,ſcilicet cum prædictis tribus ſpeciebus luxuriæ conatur prædictos tres articulos fidei deſtruere,ꝗ ſunt quaſi tres portæ quarti lateris ciuitatis eccleſię: iſte enim quartus princeps, qui cum ſuis tribus militibus nititur deſtruere prædictas tres portas quarti lateris ciuitatis eccleſiæ, id eſt prædictos tres fidei articulos iam declaratos. figuratur in hiſtoria Dan. vbi prius per quartum uentum, quem uidebat Daniel pugnare in mari. Vnde per mare (ut ſupra dictum eſt) intelligitur cor peccatoris, & per quartum uentum intelligitur prædictus quartus princeps, ſcilicet ſpiritus luxuriæ, qui flatu ſuæ tentationis concitauit in corde peccatoris quartam beſtiam, per quam & eius proprietates, intellige quartum peccatum, de quo ſupra dictum eſt, ſcilicet peccatum luxurię cum eius tribus ſpeciebus, quæ ſunt quaſi tres milites, quos prædictus quartus princeps applicauit ad prædictas tres portas, id eſt ad prædictos tres fidei articu-

articulos, vt eos penitus deſtruat & ciuitatem eccleſiæ in miſerabilem redigat ſeruitutem. Vnde quarta beſtia, quæ ſuſcitabitur a mari, ut dicitur in Dan. vbi primus erat terribilis atque miſerabilis & fortis nimis dẽtes ferreos habens. Et meritò poteſt peccatum luxuriæ beſtia nuncupari, eo ꝙ homines illo peccato infectos efficit beſtiales. Vnde Greg. 22. mora. Qui, inquit, uoluptati ſuccumbunt, non homines ſed iumenta nuncupantur. Item Ariſt. in epiſtola ad Alexandrum. Coitus, inquit, eſt proprietas porcorum, a quo ſi caueas, grandis erit tibi gloria, & ſi exerceas, beſtiarum inuitator eris, & ſequitur. Crède mihi, ꝙ coitus eſt deſtructio corporis, abbreuiatio uitæ, corruptio uirtutum, legis trangreſſio, & mores generat fœmineos. Hæc ille. Per hoc ergo, ꝙ dicitur, hanc quartam beſtiam eſſe terribilem, intelligitur ſupradicta prima ſpecies luxuriæ .ſ. luxuria in uoluntate, quæ facit luxurioſum multum terribilem quia quodammodo inſanientem. Vnde philoſophus. 1. Ethic. Concupiſcentiæ, inquit, uenereæ corpus tranſmutãt & quaſdam inſanias faciunt. Item idem. Omne, inquit, animal in tempore coitus eſt bellicoſum. Dicitur autem hæc quarta beſtia mirabilis, in quo intelligitur ſecunda ſupradicta ſpecies luxuriæ ſ. luxuria in opere, quæ facit luxurioſum ualde mirabilem: nam mirares eſſet, ꝙ homo tantam haberet ſitim, ꝙ omnes aquæ mundi non poſſint eius ſitim extinguere. Sed certe homo luxurioſus intantum ſitit uoluptatem carnalem, ꝙ eius appetitus ſatiari non poteſt. Vnde Pariſien. in de uiciis parte. 3. Et ſi, inqt, uoluptas carnalis laſſari poteſt: ſed ſatiari non poteſt. In cuius rei figura legitur Luc. 15. quòd filius prodigus, qui totam ſuam ſubſtantiam conſumpſit cum meretricibus uiuendo luxurioſe dixit, ego fame hic pereo. Dicitur etiam hæc quarta beſtia fortis nimis dentes ferreos habens, in quo intelligitur ſupradicta tertia ſpecies luxuriẹ .ſ. luxuria in cõſuetudine, quæ facit hominem luxurioſum fortem .i. fortiter delectantem in ſuis uoluptatibus, & quaſi ferrum durum per obſtinantiã in ſuis delectationibus: & quia fortis & potẽs eſt ad ſuam uoluptuoſam luxuriam continuã dam. ideo fortis & potens erit ad æterna ſuſtinendum tormenta. unde Sap. 6. Potentes potẽter tormenta patientur. Item Apoca. 8. 8. Quãtum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Vnde dicit Iſidor. ac etiam Vualdeby ſuper ſimbolo, quòd iuniperus eſt quædam arbor ſpinæ ſimilis, cuius cineres, cum comburitur, ſeruant ignem per annum. Moraliter iuniperus deſignat hominem luxurioſum, qui per libidinis conſuetudinem peccatum continuat quę & ſi carnẽ delectet: animam tamen tanquam ſpina uulnerat, & cruentat. Hæc arbor æſtu libidinis comburitur, ſed eius cineres .i. anima ante iudicium, & caro poſt extremum, quando totũ compoſitum proiicietur in infernum ignem conſeruabunt: non ſolum per annum: ſed etiã in æternum, dicente Chriſto. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum. Math. 25. Sed be. Gregor. 4. lib. dialo. quærit, quomodo per Dei iuſtitiam culpa temporalis punitur pęna æterna, & reſpondet: quia peccator peccat in ſuo ęterno. ideo Deus punit ipſum in ſuo ęterno. unde ſi diutius peccator uiueret, diutius peccatum ſuum continuaret. Ad magrã igĩt Dei iuſtitiam pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui nunquam, dum uiuerent, uoluerunt carere peccato. Hæc Greg. & iſta cauſa breuitatis ſufficiunt pro præſenti de fide formata & fide informi, & de infidelitate primo modo dicta.

De infidelitate. Cap. XXXVIII.

SEcundo modo dicitur infidelitas non ſecundum puram negationem fidei: ſed ſecundum contrarietatem ad fidem, qua quis repugnat fidei & contemnit, & tot ſunt partes huius infidelitatis, quot errores circa fidem oriuntur, qui ſunt quaſi infiniti. Et ſciendum eſt, ꝙ diabolus conatur multum errores in eccleſia ſeminare. Vnde ſicut coruus primò nititur eruere oculos animalium, ſic diabolus lumen fidei in hominibus multum conatur extinguere, & hoc multiplici de cauſa. Prima cauſa eſt. Scit enim diabolus, ꝙ poſtquam in homine oculum fidei ex cecauerit, ipſe poteſt

ſecun-

cundum ſuam uoluntatem hominem de peccato in peccatum ducere. Vnde ſicut quando cooperiuntur oculi animalis, tunc circumit ad molendum, & alioquin non ambularet in mole in circumitu: ſic diabolus cum in homine mentis oculos operuerit, eum in circuitu omnium uiciorum deducit. In cuius rei figura legitur Iudicum. 16. ꝙ poſtquam philiſtei oculos eruerunt Sanſonis, ipſum clauſum in carcere molere fecerunt. Secunda cauſa: quia diabolus odit lucem fidei. Vnde de illo intelligi poteſt illud Io. 12. Qui malè agit odit lucem. Ipſe enim eſt deformis adulter, & ideo ne deformitas illius uideretur, procurat tenebras. Iuxta illud Iob. 24. Oculus adulteri obſeruat caliginem. Tertia cauſa eſt: quia diabolus ſibi ſeruientes ad patibulum ducit inferni: hæc eſt enim remuneratio, quã diabolus ſuis præſtabit ſibi ſeruientib. & ideo uelat eis oculos, ne uideant, quomodo ducantur. Vnde I rouerb. 7. Neſcit quòd ad uincula ſtultus trahat̃, donec transfigant ſagitta guttur eius. Quarta cauſa eſt. Scit enim diabolus, ꝙ poſtquam aliquem extra uiam fidei duxerit quicquam taliter errans fecerit, ſibi inutile eſt quantum ad meritum uitæ æternæ. Vnde de talibus dicit pſal. Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo, viã ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Vnde bona opera hæreticorũ ſunt uelut poma, quæ creſcunt in arboribus iuxta mare mortuum, ut dictum eſt ſupra. c. 27. huius partis, ubi agitur de tertia ſpecie hypocriſis. Propter iſtas. n. quatuor cauſas & plures alias multum conatur diabolus errores fidei contrarios in Dei eccleſia ſeminare. Vnde Math. 13. Simile eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminauit bonũ ſemen in agro ſuo: cum autem dormirent homines, uenit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici. Spiritualiter homo ſeminans bonum ſemen in agro ſuo Chriſtus eſt, qui ſeminauit doctrinam euangelicã in eccleſia militante, ſed poſt dormitionẽ apoſtolorum per mortem corporalem inimicus homo: ſ. diabolus per falſos hæreticos ſuperſeminauit hæreſes errores. Et eſt inſuper notandum, ꝙ infidelitas, quæ (ut ſupra dicitur) naſcitur ex prædicta quarta filia inanis gloriæ. ſ. pertinacia. Quæ triplex eſt: quia alia eſt infidelitas paganorum, qui fidem non receperunt, nec de ea forte audierunt. Et alia eſt infidelitas iudeorum, qui fidem receperunt ſaltem in figura: & tamen fidei ſtultiſſime remittuntur. Et tertia eſt infidelitas Chriſtianorum, quibus ueritas fidei eſt manifeſtata, & hæc infidelitas ſpecialiter uocatur hæreſis, ſi tali infidelitati pertinacia ſit adiuncta.

De Hæreſi. Cap. XXXIX.

HEreſis enim, ut ſupra dicitur, eſt ſecundum uicium, quod naſcitur ex prædicta quarta filia inanis gloriæ. ſ. pertinacia. Et eſt hæreſis ſecundum beatum Augu. in lib. ſuo de utilitate credendi, dogma falſũ ſcripturæ ſacræ contrarium pertinaciter defenſatum maximè cauſa, lucri, uel gloriæ temporalis. Vnde idem, & ponitur in canone. 33. q. 3. q in eccleſia. Qui, inquit, in eccleſia Chr. morbidum aliquid prauumq; ſapiunt, ſi correpti, vt ſanum rectumq; aliquid ſapiant, reſiſtunt pertinaciter, ſuaq; peſtifera & mortifera documẽta emẽdare nolunt, ſed defendere perſiſtunt hæretici ſunt. Hæc Aug. Sed ſicut dicit idem, qui ſententiam ſuam quàmuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis peperit: ſed a ſeductis atq; in errorem lapſis parentibus acceperunt: quærunt autem tota ſollicitudine ueritatem, corrigi parati, cum & ipſam inuenerint, nequaquã inter hæreticos ſunt deputandi. Hæc Aug. & ponitur in canone. 24. q. iij. dixit.

† 1 Pro cuius declaratione eſt notandum, quòd ſecundum Ianuen. ab hæreo, es, pro dubitare, vel inniti, dicitur hæc hereſis. i. dubitatio, uel diuiſio, qua quis dubitat de fide, vel minus adhæret illis, quibus deficit vera fides; & ab vnitate veræ fidei ſunt diuiſi. Vnde hæreſis grecæ, idem eſt quòd diuiſio latinè. Vel hæreſis dicitur, quaſi eleſis ab eligendo: quia unuſquiſq; hæreticorum eligit ſibi diſciplinam, ſiue opinionem, quam ſecundũ ſuum arbitriũ putat eſſe meliorem, ſicut philoſophi, ſcilicet pipathetici, achademici, epicuri & ſtoyci: vel

ſicut

ſicut alij, qui peruerſum dogma cogitantes ar bitrio ſuo de eccleſiæ catholica receſſerunt. inde igitur hęreſis græce dicta ab electione, qua quis arbitrio ſuo ad inſtituenda,uel ſuſcipienda ad fidem pertinentia, ſibi eligit opinionem Nobis autem,ſ.ueris catholicis nihil nouum ad fidem pertinens ex arbitrio noſtro inducere licet,nec eligere. Vnde & in confirmationem huius apoſtolos Dei habemus auctores:quia nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio,qđ inducerent,elegerunt:ſed acceptam a Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſſignauerunt. Vnde dicit Apoſtolos ad Galathas.). Licet nos, aut Angelus de celo euangelizaret uobis, præterquam quod euangelizauimus uobis,anathema ſit: non enim dicit ultra quam euangelizauimus uobis ſed præterquam &c. hoc eſt diſtrahens uos a ueritate euangelij, q̃ prædicauimus uobis. Et ſecundum ꝙ ereſis deriuatur ab eligo,non debet aſpirari. Et ab hæreſis dicitur hæreticus,i. ab unitate fidei diuiſus, qui in materia fidei non ſecundum eccleſiaſticam & euangelicam diſciplinam: ſed ſm proprium arbitrium ſibi eligit opinionem. Vnde Aug.& ponitur in c.24.q.3. hæreticus. Hæreticus.inquit, eſt,qui alicuius temporalis commodi & maxime gloriæ ſui falſas ac nouas opiniones uel gignit, uel ſequitur. Item Hiero.& ponitur in canone 24.q.3. hęreſis. Quicunque aliter ſcripturam ſanctam intelligit, quam ſenſus ſpũſſancti flagitat, a quo ſcripta eſt,licet ab eccleſia nō receſſerit:tamen hæreticus appellari poteſt. Hæc ille. Sed quid inquit Leo papa. iniquius eſt quam impia ſapere, & ſapientibus doctoribus non credere. Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cum ad cognoſcendum ueritatem aliquo impediunť obſcuro non ad propheticas uoces, non ad apoſtolicas literas, nec ad euangelicas auctoritates: ſed ad ſemetipſos recurrunt. Et ideo magiſtri erroris exiſtunt quia veritatis diſcipuli non fuerunt. Hęc Leo papa, & ponitur in c.24.q.3.quod autem. Et ideo meritò Chriſ. ope.imper.omel.42.Hæretici, inquit,ſunt uiperæ: quia ſicut uiperæ rumpunt uiſcera matrum: ſic auctores hæreſis rumpunt fidem matris eccleſię & procedunt ad principatum: & ſicut ſerpentes uarij ſunt coloris in corpore ſuo:ſic hæretici uarii ſunt in erroribus ſuis & opinionibus, qui eccleſiæ filios perſequũtur. Hæc ille. De huiuſmodi enim filiis hæreticis, qui filios eccleſiæ perſequuntur, Gratianus ſic ſcribit. Vbi inquam ſana fides non eſt,non pôt eſſe iuſtitia:quia iuſtus ex fide uiuit. neque ſciſmatici aliquid ex iſta mercede ſibi promittãt: quia ſimiliter ubi charitas non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia: dilectio enim proximi malum nõ operatur, quam ſi hæretici haberent, non dilaniarent corpus Chriſti, quod eſt eccleſia. Hæc Gratianus, & ponitur in can. 24.q.3.ubi. Sed multi ſunt, qui nedum corpus Chriſti, quod eſt eccleſia, dilaniant & crudeliter perſequuntur: ſed etiam hæreticos corpus Chriſti dilaniantes fouent, confortant & damnabiliter defendunt. De quibus Vrbanus papa. Qui, inquit, aliorum errorem defendit, multo damnabilior eſt illis, qui errant: quia non ſolum ille errat,ſed & offendiculum aliis præparat erroris & confirmant. Vnde quia magiſter erroris extat, non tantum hæreticus ſed hæreſiarcha etiam dicendus eſt. Hæc Vrbanus. & ponitur in cano.24.q.3. qui aliorum. Huiuſmodi igiť hæretici nedum non ſunt confortandi, fauendi, nec defendendi:ſed etiam cum ſuis hæreſibus fugiendi atque ab omnibus Chriſti fidelibus ſunt deteſtandi. Et homo triplici de cauſa.

2 † Primò:quia homo docet tam uerbo, quã exemplo ſanctus Ioannes apoſtolus & euangeliſta, qui in ſecunda epiſtola canonica ſcribit. Omnis,inquit,qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet, qui permanet in doctrina Chriſti patrem & filiũ habet, ſi quis uenit ad uos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec aue ei dixeris: qui enim dixerit illi aue, communicat operibus illius malignis. Ecce prædixi uobis, ut in die Domini non confundamini. Super quo Gratianus,& ponitur in can.24. q.1.omnis Omnis,qui recedit,inquit,& Ioannes dicit de ſciſmaticis & hæreticis deuitãdis, quique uerbis docuit & factis exhibuit. Nam narrat de illo apoſtolo eius ſanctiſſimus diſcipulus & martyr fortiſſimus Policarpus Smirnorum antiſtes, ꝙ tpe quodam cũ apoſtolus iſte

iſte Ioannes apud Epheſum balneas lauandi gratia fuiſſet ingreſſus, & uidiſſet ibi Cherintum, & exiliret continno, & diſcederet non lotus dixit, fugiamus hinc, ne balneæ ipſæ corruant, in quibus Cherintus lauatur inimicus veritatis. Hæc Gratianus. Item Apoſtolus ad Tytum. 3. Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, & dereliquit proprio iudicio condematus. Secunda cauſa: quia hęretici ſunt Deo ita deteſtabiles, quòd fidelibus prohibetur ſacramenta eccleſiæ eis miniſtrare, ac etiam ab eis recipere. Vnde Lucia. & ponitur in cano. 24. q. 1. ſi quis dederit. Si quis, inquit, dederit, uel acceperit communionem de manu hæretici, & neſcit, ꝙ eccesia catholica contradicit, poſtea intelligens per annum integrum pœniteat: ſi autem ſcit & neglexerit & poſtea pœnitentiam egerit, per decem annos pœniteat, alij iudicant ſeptem, quidam humanius, vt per quinque annos pœniteat. Hæc ille. Item Greg. & ponitur in canone. 24. q. 1. cępit. Potius, inquit, eſt mortem arripere, quam communionem de manu hæretici accipere. Vnde, inquit, cępit Erũngildus rex iuuenis terrenum regnum deſpicere, & forti deſiderio cęleſte quærere, in cilicijs iacere uinculatus, & omnipotenti Deo ad confortandum ſe præces effundere, tantòque & ſublimius gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quanto & religatus nouerat nil fuiſſe quod potuit auferre. Superueniente autem paſcalis feſtiuitatis die in tempeſte noctis ſilẽtio ad eum perfidus pater eius arriadum epiſcopum miſit: ut de eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionem acciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed uir Deo deditus arriano epiſcopo adueniente exprobrauit ut debuit, eiuſque a ſe perfidiam dignus increpationibus repulit: quia & ſi exterius iacebat ligatus apud ſe: tamen in magno mentis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaque reuerſo arriano epiſcopo pater infremuit, ſtatimque ſuos apparitores miſit, qui conſtantisſimum confeſſorẽ Dei ubi iacebat, occiderent. Hæc ille. Tertia cã eſt: quia hæretici niſi reſipiſcant, & ad doctrinam eccleſiæ redeant, non poſſunt ueniã peccatorum ſuorum recipere. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, lib. 1. c. 17. Non poſſunt, inquit, hæretici habere ueniam niſi per eccleſiam catholicam: ſicut & amici Iob non perfectè placere Deum ſibi potuerunt, niſi pro eis Iob ſacrificium obtuliſſet. Vnde Gratianus, & ponit̃ in cano. 24. q. 1. quicunque. Quicunque, inq̃t, ab unitate eccleſiæ, uel ſocietate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregant, tales nec peccatorum uinculis abſolui, nec ianuam poſſunt celeſtis regni ingredi. Et nimirũ: quia, ut dicit Iſidorus ubi prius. Opera bona, quę hęretici faciunt, & iuſtitia eorum nihil eis ꝓdeſt, teſtante Domino per Hieremiã: quia mei oblitus es, ecce ego annunciabo iuſtitiam tuam, & opera tua non proderint tibi. Hæretici quãuis legem aut prophetas adimpleant: ex eo tamen ꝙ catholici non ſunt, non eſt Deus in eorum conuentibus, ipſo Domino teſtante. Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me, non eſt aĩa mea ad populum iſtum, ducite eos a facie mea, & egrediatur per Moyſen & Samuel. Per Moyſ. & Sam. accipe legem & prophetas, quos quãuis hæretici opere implere cõtendant: propter erroris tamen impietatẽ a uultu Dei proiiciuntur, & a iuſtorum cœtibus ſeparantur. paganus & hæreticus ille. ſ. paganus: quiá nunquã fuit cum Dei populo, iſte ſcilicet hęreticus: quia recesſit a Dei populo, utrique recedentes a Chriſto, ad Diaboli ꝑtinent corpus, q̃ ab Idolatria ad iudaiſmũ uel hæreſim trãſeũt, iuxta ꝓphetã. De malo ad malũ labunt̃, & Dñm non cognouerũt: q̃a de infidelitatis errore in errorẽ aliũ tranſierũt, cuius doctrinã q̃ſq; ſequit̃, huius & filius nũcupat̃: ſicut & p ꝓphetã Ezech. 16. Amorrẽũ prẽm & etheã mrẽm eſſe Iſraeli dicit Dñs, nõ vtiq; naſcẽdo ſed imitãdo. Sic & in meliorẽ partẽ filij Dei nuncupant̃, q̃ pcepta Dei cuſtodiunt. Vñ & nos nõ natura ſed adoptione clamamus Deo dicẽtes. Pr̃ nr̃ q̃ es in cęlis: nõ ſolũ natiuitate, ſed ẽt imitatione filiꝰ alicuiꝰ poſſe uocari. Nã iudei ſm carnẽ filii Abrahæ, ſm cõuerſationẽ filij diaboli nũcupant̃. Ac ꝑ hoc illi ſunt ſemẽ Abrahæ, qui eius imitant̃ fidem, & non illi, qui ex eius gñati ſunt carne. De errore auctoris trahit̃ a quibuſdã & nomẽ & culpa, ut ipſius uocabulo cẽſeat̃, cuius errorem

rem, & ſequitur: ſicut & eccleſiæ Pergami, & thiatyrę dicitur Apocal. 2. Habes illic tenentes doctrinam Balaam & Iezabel. Doctrinā igitur Balaam & Iezabel dicūtur habere propter imitationem, & non propter penitentiam corporalem. Hæc Iſidorus. Propter prædictas igit tres cauſas & multas alias hæretici ſunt deteſtandi, & ab omnibus fidelibus fugiendi. Sed hic forte quærit aliquis. Ex quo hæreſis tam periculoſum eſt peccatum, & ab omnibus fidelibus fugiendum, quare igitur permiſit omnipotentes Deus tot errores hæreticos inter populū ſuum pullulare. Et quantum ad iſtud reſpondet beatus Aug. & ponitur in canone. 24. q. 3. c. vltim. Ideo, inquit, diuina prudentia multos diuerſi erroris hæreticos inter populum ſuum eſſe ꝑmittit, vt cū interrogant nos ea, quæ neſcimus, ſic diſcutiamus pigritiā, & diuinas ſcripturas cupiamus, propterea Apoſtolus ait. Oportet hæreſes eſſe: ut qui probati ſunt, manifeſti fiāt in uobis: hi autem a Deo probati ſunt, qui bene poſſunt docere. Hæc Aug. Et ideo meritò Chriſ. ope. imper. ome. 20. Hæreſis, inquit, res periculoſa eſt ſed utilis valde, periculoſa: quia multi ſeducuntur per eam & pereunt: utilis autem eſt: quia tentantur fideles per eam, & ab infidelibus ſegregantur, qui murmurant de periculo tentationis murmurant de præmio ſaluationis. In nullo enim negocio poteſt requies inueniri, niſi præceſſerit labor, quanto magis in ſpiritualibus rebus, niſi præceſſerit tentatio, non poteſt eſſe probatio. Et ſequitur in eadem omel. ſuper illud Math. 7. Attendite a falſis ꝓphetis. Primum, inquit, oportet ſcire, qui ſunt omnino falſi chriſtiani: nam nulla res magis perdit chriſtianos uiros, quam hæc: quia quoſcunque uident chriſtianos, dici quaſi chriſtianos eos æſtimant. Si enim conſtat: quia ſunt falſi chriſtiani; aut enim ille eſt falſus chriſtianus aut tu, ſi tu, non ille, ſi ille: ut quid tu chriſtianum eſtimas eum, de quo Chriſtus tibi mandauit: quia chriſtianus non eſt, quem Deus cōfitetur ſuum filium, tu quomodo tibi non æſtimas fratrem. Sed ſorte dicis, quomodo poſſum dicere illum non eſſe chriſtianum, quem uideo Chriſtum confitentem, altare habentem, ſacrificium panis, & uini offerentem, ſanctorū ſcripturas legentem, omnem ordinem ſanctorum ſacerdotum habentem. Vir ſapiens ſi quis non confitetur Chriſtum, & manifeſta eſt infidelitas illius, & ſeducebaris in eum, inſania erat: quia ſeducebaris: nunc autem, quia confitetur Chriſtum; ſed non ſic quemadmodum Chriſtus mandauit negligentiæ tuæ eſt, ſi ab eo ſeducebaris: qui enim in occultam foueam cadit, negligens dicitur: quia nō cautè proſpexit: qui autem in foueam manifeſtam cadit, nō negligens dicitur, ſed inſanus. Quod autem de multitudine eccleſiaſticorum miniſtrorum dixiſti. Hoc audi reſponſum: quoniam ſymia omnia hominis habet membra, & per omnia hominem imitatur, nunquam propterea dicenda eſt homo: ſic & hęreticus omni habet eccleſię, & imitatur myſteria: ſed tamen non eſt eccleſiæ, deinde ſciens Dominus: quia nō erant manifeſti gētiles, ſed abſconditi ſub nomine chriſtiano, iam non dixit aſpicite, ſed attendite. Aſpicere eſt ſimpliciter videre. Attendere autē eſt cautè conſiderare: ubi enim certa eſt res & indubitabilis aſpicitur, ubi quidem incerta eſt, dubitabilis attenditur. Sciens autem Chriſtus: quia eſt in illis aliquid, quod aliud pro alio uidetur, aut deſuper poſitū, aut intus incluſum. ideo dixit. Attendite vt ſciatis: quoniam non corporali aſpectu attendendum eſt, ſed uigilātia ſpirituali: ſi enim corporaliter eos aſpicias, cognoſcere non potes: quia ſchemata chriſtianitatis habent: nam hominis paſſibilis quomodo poteſtis uidere mendacia ueritatis cooperta uelamine. Primum attendendum eſt per opera bona: ſi enim opera iuſtitiæ facimus, & a nullo errore decipimnr, & ipſi omnem ſentimus errorem: nam ipſa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoſcere: nam qui non cognoſcit alterius mendacium, ſuam non cognoſcit ueritatem, ſic & peccata peccantiū ſenſum tenebreſcere faciunt, ut non uidentes mendacium cadant in illud. Vnde Gregorius. ab initio ex quo inter homines ſeminatus eſt error fidei, non errore diabolus fecit homines, malos, ſed homines mali diabolicum ſibi fecerunt errorem. Si error feciſſet homines malos culpa Dei, erat qui tales homines fecit: ut ab erroribus ſeducantur: nunc igitur culpa eſt homi-

hominis, qui uolſitarie eligit errorem: quia nõ poſſunt errores præualere in homines, niſi pec cata præceſſerint: prius enim plurimis peccatis excecatur homo, & diaboli ſuggeſtione ſeducitur, & cadit in mortem: quemadmodũ enim ſole manente non præualet nox: cum autem acceſſerit ſol ad occaſum, tunc nox mundum occupat. Sic quandiu lumen iuſtitiæ in homine fuerit, tenebræ erroris eum non apprehendit. Igitur bonis operibus inuigilandum eſt: quia non error generat peccata: ſed peccata generant errorem. Sicut dicit Sapiens. Iniquitas trahit hominem in errorem. Hæc Chriſoſt. Ex quibus patet, ꝙ peccata impiorum faciunt eos ſcripturas ſacras malè intelligendo in hæreticam prauitatem deuolui. Vnde Iſidorus in de ſummo bono. lib. 3. c. 11. Plerique, inquit, ſciẽtia accepta ſcripturarum non ad Dei gloriam, ſed ad ſuam laudem utuntur, dum ex ipſa ſciẽtia extolluntur, & ſibi peccant, vbi peccata mũdare deberent, nunquam ſequuntur legendo perfectam ſcientiam arrogantes: nam quãuis ſapientes in ſuperficie uideantur medullius: tamen archana ueritatis non tangunt: quia nube ſuperbiæ præpediuntur. Superbi ſemper legunt, quærunt, & nunquam inueniunt diuinæ legis penetralia, humilibus bene ad Deum intrantibus patent: prauis autem atque ſuperbis clauduntur: nam quamuis diuina eloquia in lectione arrogantibus ſint aperta: iniuſtis tamen clauſa atq; occulta ſunt, dum ſermo Dei fidelibus lux ſit: reprobis autem atque ſuperbis quodammodo tenebreſcit. & vnde illi ſcilicet fideles illuminantur, inde iſti ſcilicet reprobi excecantur, nequaquam legens intelligit, qui carnaliter uerba legis pręcurrit: ſed is quę eam ſenſu interioris intelligentię percipit: nam qui litteram legis intendunt eius occulta penetrare non poſſunt. Multi enim non intelligendo ſpiritualiter ſcripturas, nec eas rectè ſentiẽdo in hæreſim ſunt deuoluti, atque in multis erroribus defluxerunt, in ſolis fidelibus religata eſt lex, teſtantę Domino per prophetam. Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis, ne eam aut iudeus, aut hæreticus intelligat: qa non ſunt Chriſti diſcipuli, unitatem quippe pacis, quam Chriſtus Ieſus ſaluator noſter docuit non ſequuntur. De qua quidem idem Dominus dicit. In hoc cognoſcent homines, quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inter uos, hæretici ſacro ſenſu non ſapiunt: ſed eas ad errorem prauè intelligunt, neque ſemetipſos earum ſenſibus ſubdunt: ſed eas peruerſe ad errorem pertrahunt, doctores eorum prauis perſuaſionibus ita per argumenta fraudulentiæ alligant auditores: ut eos quaſi in labirintum implicent a qua exire uix ualent. Tanta eſt hæreticorum calliditas, ut falſa ueris, malaque bonis permiſceant, ſalutaribus que rebus plerunque erroris ſui uiris interſerant, quo facilius poſſit prauitatem peruerſi dogmatis ſub ſpecie perſuadere ueritatis. Plerunque etiam ſub nomine catholicorum doctorum peruerſi hæretici ſua falſa dicta conſcribunt: ut indubitanter lecta credanť, nonnunquam etiam blaſphemias ſuas latenti dolo in libris noſtris inſerunt, doctrinamq; ueram adulterantes corrumpunt, uel. ſ. adiiciendo quæ impia ſunt, uel auferendo, quæ pia ſunt caute meditando: tantoque ſenſu probanda ſunt, quæ leguntur, ut iuxta apoſtolica monita, & teneamus quæ recta ſunt, & refutemus quę contraria ueritati exiſtunt: ſicque in bonis inſtruamur, ut a malo illæſi permaneamus. Hæc ille.

De Sciſmate. Cap. XL.

Sciſma eſt tertium uitium, quòd naſcitur ex prædicta quarta filia inanis gloriæ, ſcilicet pertinacia. Et ſciſma ſingularis, & pertinax ab eccleſia catholica diuiſio uel receſſus unitatem eccleſiæ generalis ſcienter, & ex intentione perturbans. Et dicitur ſciſma, quaſi ſciſſura, quæ eſt diuiſio animorum. unde & ſciſma græce diuiſio interpretatur, ut dicitur in canone. 24 q. 1. ſciſma. Et dicitur ſciſma ab hæreſi differre in hoc, quòd hæreſis tantum opponitur fidei catholicæ: ſciſma uerò opponitur unitati eccleſiæ, cuius mẽbra ſunt fideles: caput uerò Chriſtus, cuius uicem gerit ſummus catholicus in uniuerſali eccleſia. Hinc igitur ſciſmatici dicuntur illi, qui ſua

propria

propria & ſpontanea voluntate, & intentione ſe ſeparant ab vnitate eccleſiæ, & licet fidem ſeruent, ſummo tamē Pontifici vicario Ieſu Chriſti in licitis & canonicis obedire renuunt, & ſubeſſe contemnunt, atque membris eccleſiæ ſubiectis communicare recuſant. Vnde Hieronymus, & ponitur in canone. 24.q.3. inter. Inter, inquit, hæreſim & ſciſma hanc eſſe differentiam arbitror, quòd hæreſis peruerſum dogma habeat, ſciſma poſt epiſcopalem diſceſſionem ab eccleſia etiam ſeparat. Hæc ille. Secundùm quoſdam uerò ſciſma differt ab hæreſi, ſicut diſpoſitio ab habitu. Primò enim dicitur ſciſma; ſed cum poſt pertinaciter adhæſerit ſuę ſectę aſſerens non obediendum Romanæ eccleſię tunc eſt hæreſis: quia peccat in articulo fidei. Vnam ſanctam catholicam & apoſtolicam &c. Omnis hæreticus eſt ſciſmaticus, & non econtra: huiuſmodi enim ſciſmatici ac etiam hæretici licet locum ſacri officij occupent, tamen ſacri officij iure & poteſtate penitus ſunt priuati. Vnde Cyprianus. Dicimus, inquit, omnes omnino hæreticos, & ſciſmaticos nihil habere poteſtatis ac iuris, propter quod nouatianus nec debet, nec accipi poteſt, quo minus ipſe quoque extra eccleſiam exiſtens, & contra pacem ac dilectionem Chriſti faciens inter aduerſarios, & antichriſtos computetur, & paulò poſt. eccleſia una eſt, quæ una, & intus eſſe, & foris non poteſt: ſi enim apud nouationes eſt, apud Cornelium non fuit: ſi uerò apud Cornelium fuit, qui Fabiano epiſcopo legitima ordinatione ſucceſſit, & quem poſt ſacerdotij honorem martirioque Dominus glorificauit. Nouatianus in eccleſia non eſt, nec epiſcopos computari poteſt, quæ euangelica, & apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens a ſeipſo ortus eſt. Habere namque aut tenere eccleſiam nemo poteſt, qui ordinarius in eccleſia non eſt. & paulò poſt. quòd verò eundem quem, & nos Deum patrem, & eundem Chriſtum filium, & eundem ſpiritumſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adiuuare tales poteſt, & infra inuenimus in tali facinore non ſolum duces, & auctores. ſed & participes pœnis deſtinari, niſi a communione malorum ſe ſeparauerint, præcipiente Domino per Moyſen & dicente. Separamini a tabernaculis iſtorum hominum duriſſimorū, & nolite tangere de omnibus, quæ ſunt eorum, ne ſimiliter pereatis in peccatis eorum. Et quòd comminatus fuerat Dominus, quòd Moyſes impleret, quòd unuſquiſque qui ſe a chore, dathan & abyron non ſeparaſſet, pœnas ſtatim pro impia communione perſolueret, quo Chriſto oſtenditur & probatur obnoxios omnes culpę, & pęnæ futuros qui ſe ſciſmaticis contra præpoſitos & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerunt. Sicut etiam per Oſeam prophetam ſpiritusſanctus conteſtatur & dicit. Sacrificia eorum tanquā panis luctus. omnes qui ex eo manducant contaminabuntur dicentes. f. & oſtendens. Omnes omnino cum ſuis auctoribus ſupplicio coniungi, qui fuerunt eorum peccato contaminari. Quæ igitur apud eos merita eſſe circa Deum poſſunt, quibus ſupplicia diuinitus irrogantur. & ſequitur. Si autem foris cuncti hæretici, & ſciſmatici non habent ſpiritum ſanctū, & ideo apud nos eis manus imponitur, ut hic accipiant, quod illic non eſt, nec dici poteſt: manifeſtum enim eſt, remisſionem peccatorum per eos dari non poſſe, quos conſtat ſpiritumſanctum non habere. Hæc Cyprianus, & ponitur in canone. uigeſimaquarta, quęſtione prima, Cyprianus. Item Gratianus in canone. vigeſimaquarta, quæſt. j. pudenda. Pudenda, inquit, ut ita dicam rapina in diuiſione eſt non conſecratus, ſed execratus epiſcopus: ſi enim ipſum conſecrationis nomen rationabiliter ac viuaci intellectu diſcutimus, is qui cum uniuerſali detractat conſecrari eccleſia, conſecratus dici, uel eſſe nulla ratione poterit. Conſecrare enim eſt ſimul ſacrare; ſed ab eccleſiæ uiſceribus diuiſus, & ab apoſtolicis ſedibus ſeparatus execrat ipſe potius, quam conſecrat. Iure igitur execratus tantum non poterit conſecratus dici, quem ſimul ſacrare in vnitate coniunctus membris ſuis non cognoſcit eccleſia. Hæc ille. Huiuſmodi. n. ſciſmatici, hæretici, qui foris ab eccleſia ſunt diuiſi, & in diuerticulis aberrantes per eccleſiaſticam doctrinam

ctrinam & ſecularem poteſtatem compellerentur intrare. Vnde Aug. & ponitur in canone 23. quæſtio. 4. ipſa pietas. Sed poteſtate inquit quam propter religionem ac fidem regū tempore, quo debuit diuino munere accepit eccleſia Hi qui inueniuntur in uiis & ſepibus ideſt in hæreſibus & ſciſmatibus, coguntur intrare: non quia coguntur, repræhendant: ſed ad quid cogantur attendant. Communium enim eſt unitas corporis non ſolum in ſacramento altaris, ſed etiam in uinculo pacis. Hæc Auguſt. Item Iſidorus in de ſummo bono, libro 3. capitu. 52. & ponitur in canone 23. q. 5. principes. Principes inquit ſęculi nonnunquā poteſtatis adeptæ culmina tenent: ut ſcilicet per eandem poteſtatem eccleſiaſticam diſciplinam muniant. Cæterum, nam intra eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent: niſi ut quod non prævalent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem: poteſtas hæc imperet per diſciplinæ terrorem, ſæpe per regnum terrenum coeleſte regnum proficit, ut qui intra eccleſiam poſiti contra fidem & diſciplinam eccleſiæ agunt, regimine principum conuertantur, ipſamque diſciplinam, quam eccleſiæ utilitas exercere non præualet, ceruicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat: & ut venerationem mereatur, uirtutem poteſtatis impartiatur. Cognoſcant principes ſęculi Deo ſe debere rationem reddere propter eccleſiam quam a Chriſto tuendam ſuſcipiunt: nam ſiue pax, & diſciplina eccleſiæ per fideles principes augeatur, ſiue diſſoluatur, ille ab eis exiget rationem, qui eorum poteſtati ſuam eccleſiā credidit defendendam. Hæc ille. Item Hieronymus, & ponitur in canone 23. quæſtio. 5. non uos. Non inquit uos hominum uaniloquia retardant dicentium; quia perſecutionem eccleſia facit, dum uel ea, quæ committuntur, ſcilicet illicitè ab hæreticis, & ſciſmaticis reprimit, uel animarum ſalutem requirit, errant huiuſmodi rumoris fabulatores, non perſequitur: niſi qui ad mala cogit: qui uerò malū factum uel iam punit, vel prohibet, ne fiat, non perſequitur iſte, ſed diligit. Nam ſi vt illi putant nemo eſt reprehendendus a malo, nec retrahendus ad bonum, humanas & diuinas leges neceſſe eſt euacuari, quæ & malis pœnam & bonis præmia iuſtitia ſuadente conſtituit. Malum autem ſciſma eſt, vt exteras poteſtates ideſt principes ſęculares & huiuſmodi opprimi debere homines, canonicę ſcripturæ auctoritas, & paternarum nos regularum ueritas docet. Hæc ille. Item Gratianus 23. quæſt. 5. de Liguris. Nolite inquit dubitare homines principali vel iudiciali auctoritate comprimere: quia regulæ patrum hoc ſpecialiter conſtituerunt: vt ſi qua eccleſiaſtici officii perſona, cui ſubiecta eſt, reſtiterit, uel ſeorſum collegerit, aut aliud altare erexerit, ſeu ſciſma fecerit, iſte excōmunicetur, atq; damnetur, qui ſi forte & hoc contempſerit, & permanſerit, diuiſiones & ſciſmata faciendo, per poteſtates publicas opprimatur. Ecce Domine: q̄a animus veſter forte timidus eſt, ne perſequi uidearis de patrum noſtrorum auctoritate hæc breuiter dirigenda curaui: cum multa alia exempla & conſtitutiones ſuut, quibus euidenter agnoſcitur, ꝙ facientes ſciſſuras in ſancta eccleſia non ſolum exilus, ſed etiam proſcriptione rerum, & dura cuſtodia per publicas poteſtates debeant coerceri. Hæc Gratianus,

De Apoſtaſia. Cap. XLI.

Apoſtaſia eſt quartum vitium, quod naſcitur ex prædicta quarta filia inanis gloriæ ſcilicet pertinacia. Et eſt apoſtaſia a religione catholice approbata uel ordine recepto ſine fide aut opere uoluntaria a conditore receſsio. Vnde tripliciter contingit hominem apoſtatare. Primò ſcilicet a religione, quam profeſſus eſt, vel ab ordine quem ſuſcepit recedere, de taliter apoſtatantibus dicit Dominus ad prophetam Ezech. 2. capitu. Ego mitto te ad gentes apoſtatrices, quæ receſſerunt a me, &c. Secundò modo contingit hominem apoſtatare, ſcilicet a Deo recedendo, per voluntariam, uel actualem diuinis mandatis repugnantiam. Et talis apoſtaſia committitur in quolibet peccato mortali. Et dicitur apoſtaſia gratiæ; quia mortale peccatum tollit gratiam gratum facientem, eo quod

tollit actum & habitum charitatis. Et quia repugnare uoluntati ſuperioris eſt actus ſuperbiæ, quæ eſt radix omnis peccati. Ideo dicitur Eccleſiaſtico 10. capitulo. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare a Deo: quoniam ab eo qui fecit illum, receſsit cor eius. Tertiò modo contingit hominem apoſtatare, ſcilicet a Deo fidem relinquendo recedere, & talis apoſtaſia proprie dicitur perfidia, ſecundum ſanctum Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtio. 12. De iſtis enim duobus ultimis modis apoſtatandi loquitur beatus Gregorius ſuper Ezech. ome. 9. Sicut inquit duobus modis receditur a Deo, ita duobus modis apoſtatæ homines fiunt a Deo, ſcilicet quando a conditore ſuo aut fide recedunt, aut opere. Sicut igitur qui a fide recedit, apoſtata eſt, ita qui ad peruerſum opus, quod deſeruerat, redit ab omnipotenti Deo apoſtata abſq; ulla dubietate deputatur: etiam & ſi fidem tenere uideatur, unum ſine altero prodeſſe nil ualet. Et quia teſte Apoſtolo Hebræ. 11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Ideo qui apoſtatat fidem relinquendo in omnibus quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, inutilis eſt omnino, & omnes actus eius ſunt inordinati. Vnde Prouerbiorum 6. Homo apoſtata vir inutilis graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat.

2 † Pro cuius declaratione eſt notandum quod totum genus apoſtaſiæ chriſtianorum conſiſtit in ſeptem gradibus, quos Salomon recitat in prædictis uerbis. ubi primò notatur terrena fragilitas a Deo retrocedens: cum dicitur. Homo apoſtata. unde ſicut tota eccleſia militans, quæ eſt multitudo prędeſtinatorum, eſt quaſi unus homo, qui eſt corpus Chriſti myſticum dicente Apoſtolo j. ad Corinth. 12. Vos eſtis corpus Chriſti. Hoc enim corpus Chriſti, & licet ſit quaſi perſona mulieris: quia ſponſa Chriſti: tamen eſt mulier moraliter fortis. De qua dicitur Prouerb. vltimo. Mulierem fortem quis inueniet. Sic tota multitudo præſcitorum eſt una perſona apoſtata, & quaſi mulier adultera & meretrix diaboli, de qua dicitur Ezech. 16. Tu facta eſt quaſi mulier adultera. Primus enim gradus apoſtaſiæ eſt peccatum omiſsionis, cum impoſsibile ſit hominem peccatum committere, niſi prius ex negligenti omiſsione peccauerit. Vnde ſicut dicit Holcot in lectura libri Sapientiæ, lectione trigeſimaſexta. Primordiale cauſa omnis poenæ, & per conſequens actualis peccati tam in homine quam in angelo fuit negligentia. Nam ſi homo, vel angelus a ſummo Deo creatus in gratia bene vſus fuiſſet naturalibus & gratuitis ſibi a Deo datis, nunquam apparuiſſet angelo aliquid deordinatum, nec diuinam excellētiam appetiuiſſet, nec vnquā homo iudicaſſet, dictis & perſuaſionibus ſerpentis acquieuiſſe: ſed quia negligenter omiſerunt uti gratuitis ſibi datis, permiſsi ſunt cadere in errorem propter peccatum negligentiæ, & de errore in peccatum ſuperbiæ, & inobedientiæ, & peccatum omiſsionis, ſiue negligentiæ vocat pſalmus. Pedem ſuperbiæ dicēs. Non ueniat mihi pes ſuperbiæ. De iſto enim primo gradu apoſtaſiæ poteſt illud Eccleſiaſtico 10. Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare a Deo. Et iſte gradus exprimitur in prædictis verbis Salomonis cum dicitur. uir inutilis. In iſto enim primo gradu apoſtatantes intelliguntur per ſeruum inutilem, qui fodit in terra, & abſcondit pecuniam domini ſui, & de quo dicit Chriſtus. Seruum inutilem eiicite in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium. Matth. 25. Super quo Criſoſto. ope. imper. omel. 4. Ille inquit qui ſodit gratiam ſuam in terra, non peccare proponit: ſed iuſtitiam non facere: ſicut ſupra in ſecundo prouocatiuo conferente ad deteſtationem accidiæ. Secundus gradus apoſtaſiæ tangitur cum dicitur. Graditur ore peruerſo, in quo notatur peccatum linguæ. Vnde inter omnia peccata ſenſibilia commiſsionis peccatum linguæ eſt primum. Et quamuis linguæ multa ſunt genera uitiorum: tria tamen ſunt maximę vſitata, ſcilicet mendacium, adulatio, & periurium, de quibus dictum eſt ſupra de mendacio & adulatione in tertia ſpecie auaritiæ. Et ſicut in primitiua eccleſia accedentes ad fidem loquebantur magnalia Dei linguis per Spiritum ſanctum motis: ſic iam in fine mundi a fide

apoſtatantes

apoſtatantes per ſpiritum malignum loquuntur linguis prædictis tribus infectis. Tertius gradus apoſtaſiæ tangitur, cum dicitur. Annuit oculis. Per oculos enim ſicut conſtat ex fide euangelii. Matth.6. intelligitur intentio: quia per intentionem dirigitur tota alia operatio congrua animæ: ſicut omnia membra hominis diriguntur oculo corporali. Iſte igitur apoſtata annuit oculis, qui dimiſſa intentione boni communis annuit, vel aſſentit priuato commodo, quæ eſt maxima chriſtianæ religionis deſtructio. Vnde ſicut in primitiua eccleſia accedentes ad fidē & ad ueram religionem chriſtianam de perſonalibus ſiue propriis faciebant communia. Vnde Actuum 4. Nec quiſquam eorum qui poſsidebat aliquid ſuū eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia. & ſequitur. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum venientes offerebant pręcia eorum, quæ uendebant ante pedes Apoſtolorum: diuidebant autem ſingulis, prout cuiq; opus erat. Sic iam in fine mundi falſi Chriſtiani apoſtatantes a fide uera & religione chriſtiana de communibus faciunt propria, & hoc ſpecialiter de uocatis religioſis, quorum ut timendum eſt, multorum eſt religio, qui ambitioſe appropriant ſibi dominia temporalia & eccleſias parochiales, quorum decimæ & oblationes ex debito eſſent communia in neceſſitate pauperibus deſtribuenda: ſed iam ipſa experientia docente religioſi & alii paſtores: & prælati pauperibus defraudatis eas expendunt in uitiis, & uoluptatibus mundanis, & pompoſis vanitatibus. De talibus enim apoſtantibus prophetauit Apoſtolus ad Thymo.3. dicens. In nouiſsimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, & blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, inuidi, cæci, uoluptatum amatores magis, quam Dei ſpeciem habentes pietatis quidem, uirtutem eius abnegantes, & hos deuita. Quartus gradus apoſtaſiæ tangitur in iſto uerbo. Terit pede. Per pedem enim intelligitur affectio iu ſcriptura. vnde Ioannis decimotertio. Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lauet. Affectio igitur inordinata, quam habent falſi chriſtiani ad temporalia, cauſat in eis abhominabilem apoſtaſiam, & idolatriam. Et ideo dicit Apoſtolus primo, ad Thimo. ſexto. Quod radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidem appetentes errauerunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.

Quintus gradus apoſtaſiæ tangitur in hoc verbo. Digito loquitur, vbi per digitum intelligitur poteſtas agendi modo quo loquitur ſcriptura Exod. octauo dicens. Digitus Dei eſt hic, hoc eſt poteſtas diuina ſingulariter operandi. Ad iſtum modum loquendi digito Dei loquuntur apoſtate, qui iactantes de ſua poteſtate mundana credunt omnia, quæ faciunt ſua propria uirtute, & non poteſtate diuina facturos ſe, dicentes illud pſalmus. Manus noſtra excelſa, & non Deus fecit hoc omnia. Item digito loquitur, qui de ſua uirtute iactat putans ſe poſſe uitiis ſua propria uirtute ſine diuino auxilio reſiſtere: ſicut Petrus, qui dixit Chriſto. Si oportuerit me mori tecum, non te negabo: qui tamen eadem noctē ſequenti apoſtatando ter Dominum ſuum negauit, unde Matth. uigeſimoſeptimo. Item digito loquitur, qui gaudens ſe familiarem eſſe cum regibus, principibus, & cæteris magnatibus omnia quæ loquitur, quaſi in perſona illorum loquitur ad terrendum innocentes, & nequiter opprimendum. De quolibet enim tali dicitur Hierem. 17. Maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brach ū ſuum. Sextus gradus apoſtaſiæ tangitur, cum dicitur. Prauo corde machinatur malum. Corde malum machinatur falſus hyppocrita, qui apoſtatatur machinādo, quomodo poteſt ueritati reſiſtere, & ſuam uitam uoluptuoſam ſub ſpecie fictæ ſanctitatis ſubtiliter palliare, quorum cuilibet poteſt dici illud Actuum 13. O plenè omni dolo, & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini. Septimus, & ultimus gradus apoſtaſię exprimitur cum dicitur. Omni tēpore iurgia ſeminat, unde ſicut in primitiua eccleſia inter accedentes ad fidem tanta

erat unitas, & concordia: quia ſicut dicitur Act.4. Multitudines credentium erat cor unũ & anima una. Sic econtra iam in fine mundi inter apoſtatantes a fide tanta eſt diſcordia, ꝙ vix reperietur pater, q̃ ordinate diligit filium, uel filius, qui charitatiue diligit patrem, matrem, fratres, aut ſorores. Vnde apoſtata ſicut & pater eius diabolus eſt Deo, ſibiipſi, imo & toti mundo contrarius. Proprium enim eſt apoſtate ſeminare diſcordias, & ideo Salomõ poſtquam recitauit prædictos ſeptem gradus apoſtaſiæ ſubiungit dicens. Sex ſunt, quæ odit Deus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, ſ. eũ qui ſeminat inter fratres diſcordiam.

De Blaſphemia. Cap. XLII.

DE blaſphemia uerò quæ, ut ſupra dicitur, eſt quintum uitium, quod naſcitur ex quarta filia inanis gloriæ. ſ. pertinacia: ut dictum eſt ſupra, capitulo 14. huius partis.

De Superſtitione. Cap. XLIII.

SVperſtitio eſt ſextum vitium, quod naſcitur ex prædicta quarta filia inanis gloriæ, ſcilicet pertinacia. Pro quo notandum, quod a ſuper ſto, as, ideſt ſupereſſe, vel ſuperfluere dicitur, hic, & hæc ſuperſtes ſuperſtitis, ideſt ſenex remanens uiuus, uel uitam ducens & inde hoc ſuperſtitio, is, eſt ſuper inſtituta inuentio vanæ & ſuperfluæ religionis uel obſeruationis culturæ diuinæ, uel culturæ idolorum, ſiue demonum ſic dicta, eo ſit ſuperflua fidei proteſtatio a ſuperſtitibus, ideſt ſenibus multis annis delirantibus & errantibus adinuenta. Vnde ſuper illud ad Coloſſenſes 2. quæ ſunt rationem habentia ſapientiæ, dicit Gloſa ſuperſtitio eſt religio ſuper modum ſeruata, ideſt immoderata & indebitè ſeruata. Vnde Auguſtinus de doctrina chriſtiana. Et ponitur in canone diſtinctio.41. quiſquis. Quiſquis inquit rebus prætereuntibus ſtrictius utitur, quam ſe habent mores eorum, cum quibus uiuit, aut intemperans aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis uerò ſic eis vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos conuerſatur, excedat, aut aliud ſignat, aut flagitioſus eſt. In omnibus enim talibus non uſus rerum, ſed libido in culpa eſt, quid igitur locis & temporibus & perſonis conueniat diligenter attendendum eſt, ne temere flagitia repræhendamus. Fieri enim poteſt, ut ſine aliquo cupidinis vitio, vel uoracitatis præcioſiſsimo cibo ſapiens vtatur: inſipiens autem fœdiſsima gulæ flamma in uiliſsimum olus ardeſcat, & ſane quem quam melius erit more Domini piſce veſci, quam lenticula more Eſau nepotis Abraham, aut ordeo more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis ſunt pleræq; beſtiæ: quia uilioribus alũtur eſcis: nam in huiuſmodi omnibus rebus non ex natura, quib. vtimur: ſed ex cauſa utendi & modo appetendi, vt probandum eſt, uel improbandum, quod facimus hæc ille. Vnde Iſido. lib.8. ethimo. dicit, quòd ſuperſtitio dicta eſt, eo quod ſit ſuperflua, aut ſuper inſtituta obſeruatio. Et hoc contingit tripliciter, ſecũdum ꝙ tres ſunt ſpecies ſuperſtitionis. Prima, quando diuinus cultus exhibetur Deo uero, ſed modo indebito. Secunda, quando debetur ei, cui nõ deberet exhiberi, puta puræ creaturæ. Et tertia quando per talem cultum conſuluntur demones per aliqua pacta cum eis inita tacita, uel expreſſa.

De eadem Cap. XLIIII.

PRima igitur ſpecies ſuperſtitionis eſt, quando diuinus cultus exhibitur Deo vero, ſed modo indebito. Et hoc contingit dupliciter. Vno modo per obſeruantiam legalium ueteris teſtamenti. Illa enim legalia figurabant Chriſtum venturum paſſurum & cætera miſteria incarnationis eſſe futura. Vnde idem eſt illa iam ſeruare & credere Chriſtum eſſe venturum paſſurum, & non adhuc ueniſſe nec paſſum fuiſſe. Vnde Auguſt. in epiſtola ad Hiero. & habetur in glo. ad Gala. 2.

Gala. 2. Legalia inquit obſeruata poſt ueritatem euangelii diuulgata ſunt mortifera, & tamen ad cultum Dei pertinent. Alio modo cõtingit ſuperſtitio in his, qui ad cultum Dei pertinent, quando aliquis miniſter in perſona eccleſiæ exhibet Deo aliquem cultum contra modum ab eccleſia catholica inſtitutum: puta, ſi diſpenſaret ſacramenta eccleſiæ. non ſecundum ordinationem eccleſiæ: talis enim eſſet quodammodo falſarius: ſicut ſi aliquis proponeret aliqua ex parte alterius, quæ non eſſent ſibi commiſſa. Vnde Ambr. Indignus inquit eſt qui aliter celebrat miſterium quam Chriſtus tradidit. Et propter hoc in glo. ad Coloſen. 2. ca. dicitur. Superſtitio eſt, q̃n traditioni humanæ nomen religionis applicatur.

De Idolatria. Cap. XLV.

SEcunda ſpecies ſuperſtitionis eſt idolatria, quæ dicitur idolorum ſeruitus, uel cultura.

1 † Vnde idolatria eſt cultus diuini attributio principaliter creaturæ, de qua dictum eſt ſupra, ca. 2. huius partis, ubi agitur de ſeptimo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbiæ, & in iſto ubi agitur de dulia. Dictis ibidem adiiciendo, ꝙ ab idos, quod eſt forma, dicitur hoc idolum. i. ſimulacrum, quod humana effigie eſt factum, & pro Deo infideliũ conſecratum. Et idolum componitur cum latria, & dicitur idolatria. i. cultura quam impendit idolatra. Et eſt idolatra cultor idolorum, qui idolo culturam impendit, quam ſecundũ iuſtitiam ſuo deberet impẽdere creatori. unde Auguſt. j. de doctrina chriſtiana, capi. 6. Iubemur inquit non ſeruire creaturæ ſed creatori, non eo modo, quo ſeruire iubemur inuicem per charitatem, quod eſt grecè dulium: ſed eo modo quo tãtum iubemur ſeruire Deo, quod eſt grecè latria. Vnde idolatræ dicuntur, qui ſimulacris eam ſeruitutem. i. illam culturam exhibent, quæ Deo debetur, ſecundum quã ſeruitutem, ſiue culturam dr̃. ſ. in euangelio Mat. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Et nota ſecundum Pariſien. in ſumma ſua de virtutibus part. 3. tract. de iuſtitia. ca. 4. triplex eſt cultus Deo debitus, primus eſt cordis, ſecundus oris, tertius operis. Cultum uerò cordis ſpecialiter uocat cultum. Gloſa ſuper illud Exod. 20. Non adorabis ea, neque coles, vbi ſic. Aliud inquit eſt colere, & aliud inquit adorare. Poteſt quis inuitus adorare, vel adulando regibus idolatris, vel tormentis uictus: cum tamen ſciat, quia idolum nihil eſt. Colere uerò eſt his, quæ coluntur toto cordis affectu & ſtudio mancipari. De iſto uerò cultu interiori, quo colendus eſt Deus, loquitur Iſidorus libro 8. ethymologiarum, vbi ſic inquit. Tria ſunt, quæ in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus requiritur, ſcilicet fides, ſpes, charitas. Item Auguſtinus in enchiridion. Spe inquit fide & charitate colimus Deum. Cultus uerò interior Deo debitus in duobus uidetur conſiſtere, ſcilicet cognitione & affectione. Cognitio verò ad cultum Dei pertinens eſt credulitas, qua creditur Deo ſic credendum eſt, ſcilicet propter ſe & ſuper omnia, ſicut primæ ueritati credendum eſt. Item credulitas, qua credimus de Deo, ut ſummam ſapientiam, ſummam potentiam, ſummã bonitatem & conſequentia ad hæc, utputa q̃ ipſe eſt omnium bonoru m creator, ſeruiẽtium ſibi liberaliſsimus retributor, eorum uerò qui pertinaciter rebelles ſunt, ſibi zelantiſsimus uindicator: inter affectiones uerò pertinentes ad cultum Dei prima uidetur eſſe timor, & non qualiſcunque timor: ſed timor talis, quali timendus eſt ille, cuius potentiæ nullus reſiſtere poteſt, cum ſit ſumma, & cuius ſapientiæ nihil abſcondi poteſt, cum ſit ſumma, & cuius bonitas, cum etiã ſumma ſit, ſumme odit malitiam, & ſine fine puniet eam in eis, quos pertinaces in malitia inuenerit, timendus eſt ergo ille ſuper omnia. Secunda affectio pertinẽs ad Dei cultum eſt ſpes & non qualiſcunque: ſed talis qualis ponenda eſt in eo, cuius potentiæ facillimum eſt liberare ab omni miſeria, cuius ſapientiæ notiſsima eſt miſeria nr̃a. Abyſſus enim miſeriæ non inuocat abyſſum miſericordiæ, niſi agnoſcatur, & cuius bonitati proprium eſt miſereri ſemper & parcere, qui etiam propter liberalitatem ſuam fecit quæ-

eunq; fecit: quia omnia fecit ad dandum, in ipſo igitur ſuper omnia eſt ſperandum. Tertia affectio pertinens ad Dei cultum eſt amor, & non qualiſcunque amor: ſed talis, quali amãdus eſt, qui optimus eſt in ſe. & ideo amor digniſſimus, qui etiam fons eſt omnium bonorum, a quo ſuſcepimus omnia bona, quæ habemus, vel habuimus, & a quo ſuſcepturos nos ſperamus quicquid boni ſuſcepturi ſumus. De timore & amore dicit Seneca lib. 3. de quatuor uirtutibus. Quiſquis iuſtitiam ſectari deſideras, time Deum prius te, & ama vt ameris a Deo. De ſpe dicitur in pſalm. Sperauerunt in te omnes, qui nouerunt nomen tuum. Nomen Domini agnoſcunt, qui ſerui eius eſſe uolunt, a quibus ſpes ſpecialiter requiritur. Cultus oris eſt uocalis profeſſio maieſtatis diuinæ, quam fideles faciunt frequenter Deum orando, laudando, benedicendo, & gratias ſibi agendo. De primo enim dicit Apoſtolus j. Theſſa. 5. Sine intermiſſione orate. De ſecundo & tertio dicitur in pſalm. Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. De quarto uerò dicit Apoſtolus j. Theſſalo. 2. Gratias agimus Deo ſine intermiſſione. Cultus uerò operis eſt, ut cum aliquis opere recognoſcat ſingulare dominium Dei quod eccleſia ore confitetur Chriſto dicens. Tu ſolus Dominus. Dominium uerò iſtud cognoſcentes Deo cultum opere exhibemus, genuflectione & proſtratione. vnde Iſaia 45. Mihi curuabitur omne genus. Itē Miche. 6. Curuabo genua domino Deo excelſo: non enim dicit curuabo genua domino terreno, ſed Domino excelſo. Vnde quamuis præcipiatur in ſcriptura, ſubditos dominos, uel ſuperiores ſuos obedienter honorare. Nuſquam autem in ſcriptura præcipitur ſubditos dominis terrenis genuflectendo genua curuare. Item opere Deum colimus, cum de bonis fortunæ, quæ de manu ſuæ largitatis recepimus decimis & oblationibus Deum honoremus. Iuxta illud Prouerbiorum 6. Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum. Ad cultum operis etiam pertinet thurificatio, quæ oſtendit affectum noſtrum integrę dirigendum eſſe in Deum, quaſi in omne bonum: ſicut totus fumus thuris tendit ſurſum. vnde Exod. 20. Ego oſtendam tibi omne bonum. Item ad cultum operis pertinebant ſacrificia ueteris legis, quæ fiebant de animalibus, quorum imolatione ſacrificantes oſtendebãt pleniſſimè Deo ſe eſſe ſubiectos etiam ad occidendum: mortē enim animalium oſtendebant Deum eos occidere poſſe, & eos mortem meruiſſe: ſed ſperabant per miſericordiã Dei propriam mortem quam meruerunt in mortem animalium commutare. Et nota, ꝙ ſacrificium ſoli Deo debetur. Vnde Auguſtinus libr. 10. de ciuitate Dei. Sacrificium inquit certè nullus hominum eſt, qui audeat dicere debere fieri niſi Deo: multa tamen de cultu diuino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis, ſiue habilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera. Sed viri ſancti ſcientes hoc exoſum eſſe Deo, ualde timuerunt cultum diuinum uſurpare. unde Auguſtinus in de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, libro primo, capitulo 16. Ioſeph inquit ad terram promiſſionis vehi voluit, dum primitus in Egypto conditus fuit. Ioſeph igitur vt uir propheticus prouidit, quod Egiptiorum gens idolatriæ dedita, ipſum, qui terrenæ munificentiæ illis auctor fuiſſet, vt ipſos de famis periculo liberaſſet, aliquando adorare vellent, quod & fecerunt. Nam bouis ſimulacrum iuxta ſepulchrum Ioſeph ſtatuerunt, eo quod bos uiro in agricultura cooperatur. Qua etiam cauſa filii Iſrael cum in deſerto idolum adorare uellent, non aliquam aliam ſtatuam, quam uitulum, ideſt bouem fecerunt, hac uel maxima cauſa, quod ipſe in Egypto iuxta ſepulchrum Ioſeph adoraretur. Ne igitur Ioſeph Egyptiorum idolatriæ ſuccumberet, de profectione filiorum Iſrael prouidit dicens. Viſitatione uiſitabit vos Deus, & auferte oſſa mea hinc vobiſcum. hæc ille. Item idem in de quęſtionibus veteris, & noue legis capitulo 25. Ioſeph (inquit) quia prophetare potuit, non proinde locutus fuiſſe credendus eſt. Cum enim eſſet in Dei creatoris deuotione propenſi or: ſciens autem ab Egyptiis ſęculi cauſa administrationis, qua in magna egeſtate Egyptum gubernauit, poſt exitum ſuum petit errorem

torem auferri, certus uanitatem uulgi mortuos magis ut Deos uenerari, quam uiuos, ne ei deferatur honor debitus creatoris, iubet oſſa hinc transferri. Hic igitur oſtendit, ſe liberum fuiſſe a uana ſuperſtitione Egyptiorum, quando ne ad Dei iniuriam profiterentur cineres ſuos transferri mandauit, quod qnidem & Apoſtolos inuenimus ſecutos. Paulus enim & Barnabas cum ſacrificare tibi ſibi populum vidiſſent, ſcientes exoſum hoc eſſe Deo, ſcide runt ueſtimenta ſua dicentes. Quid facitis, & nos homines ſumus uobis ſimiles, & ſic com poſuerunt turbas. hæc ille. Item idem. Intendite (inquit) igitur quomodo homines boni prohibent eos, qui illos uoluerunt colere tanquam deos, & volunt potius & unus Deus co latur, vnus Deus adoretur, vni Deo ſacrificiũ offeratur & non ſibi. Sic & omnes ſancti, & Angeli gloriam eius quærunt, quem diligunt ad eius cultum, ad eius orationem, & ad eius contemplationem omnes, quis diligunt rapere, & inflammare ſtudent, ipſum illis annun ciant, non ſe: quoniam Angeli ſunt, & qui milites ſunt, non nouerunt quærere gloriam, niſi imperatoris ſui. Si autem gloriam ſuam quæſierint, ut tyranni damnantur, talis extitit diabolus & demonia & angeli eius. hæc Auguſtinus, ſuper pſalm. 96. Item narrat Petrus Comeſtor in libro hiſtoriarum ſuper Exod. quòd cum filia Pharaonis Moyſen in filium adoptaſſet rex Pharao puerum & eius uenuſtatẽ admirans coronam ſuam in qua erat imago idoli capiti ſuo impoſuit. Puer uerò coronam in terram proiecit & fregit: & cum hoc uidiſſet ſacerdos idolorum a latere regis ſurgens exclamauit dicens, hic eſt, quem Deus manda uit nobis occidere, aſſerens per ipſum cultum idolorum multipliciter euacuandum, & uoluit irruere in eum: ſed auxilio ipſius regis liberatus eſt, & per perſuaſionem cuiuſdam ſa pientis, qui per ignorantiam & innocentiam hoc factum eſſe puero aſſeruit. In cuius rei argumẽtum cum prunas ardentes allatas pue ro obtuliſſet, puer eas ſuo ori appoſuit, & linguæ ſummitatem corrupit. Vnde hebrea hyſtoria eum impeditioris linguæ fuiſſe deinceps aſſeruit. In quo exemplo Dei adoptiui de tribus ſpiritualiter informantur. Primò quod ſuperbiam deteſtentur, quod in hoc figuratum eſt, quod Moyſes in terram proiecit coronam, & ſic quodammodo eam conculca uit. Vnde Iſaia uigeſimoctauo. Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ.

Secundò debent auaritiam deteſtari, quod figuratur per hoc, quod Moyſes in corona ido lum comminuit, innuens ſe idolatriam deteſtari, & per conſequens auaritiam, quæ ab Apoſtolo ad Coloſſ. 3. dicitur ſeruitus idolorũ.

Tertiò debent timore Dei laſciuiam urere & refrenare, quod figuratur per hoc, quòd Moyſes carni propriæ prunas ardentes applicauit. unde & Deum petimus dicentes. Vre igne ſancte ſpiritus renes noſtros, & cor noſtrum domine.

2 † Sed hoc eſt materia idolatriæ notandum, quod idolatriæ peccatum octo modis committitur. Primò in nominando, ſcilicet attribuendo nomen rei imaginatæ ipſi imagini, vnde Exod. 32. Hi ſunt dij tui Iſrael qui eduxerunt de terra Egypti. Item Geneſ. 31. dixit Labã ad Iacob. cur furatus es deos meos deos uocans idola, quæ abſtulit Rachel Iacob ignorante. Item Iſaiæ 44. de quodam idolatra dicit propheta. Fecit imaginem uiri quaſi ſpecioſum hominem. Et ſequitur Deum fecit & ſculptile ſibi. Item Iudicum 18. dixit Michas. Deos meos quos mihi feci tuliſtis. Item Iſa. 42. dicunt conflatili vos dii noſtri. Item Sapien. 15. Idolum maledictum eſt & ipſum & qui fecit illud: quia ille quidem operatus eſt nephas, illud autem cum eſſet fragile, deus cognominatus eſt. In hanc ſpeciem idolatriæ incidunt tales, qui imagines ligneas aut lapideas uocant nominibus ſanctorum, quorum ſunt imagines: vt puta ſanctam Mariam, ſanctum Petrum, ſanctum Michaelem, ſanctam Catherinam, &c. Vnde huiuſmodi ſanctorum nomina ſunt nomina incommutabilia: quia ſcripta in libro uitæ, ſcili cet in mente diuina, quæ eſt liber incommuta bilis, iuxta illud, quod dr̃ Malach. 3. Ego Dñs & non mutor. Vnde de illo modo idolatrantibus dicit Spiritusſanctus. Sap. 14. incommutabilem nomen impoſuerunt lapidibus, & li-

gnis. Et ideo meritò dicitur Sap. 13. Infælices ſunt & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellauerunt deos opera manuum hominum. Secundò committitur idolatria idolis uouendo, uel huiuſmodi vota complendo. unde Iudicum 18. dixit mater Michę. Conſecraui & uoui hoc argentum Domino. & ſequitur, tulit ſexagintaſex argenteos & dedit eos argẽtario: ut faceret ex eis ſculptile atque conflatile. Vnde ut dictum eſt ſupra par. 4. cap. 15. ubi agitur de iuramento promiſſorio, votum obligatorium non debet fieri alicui ſancto, niſi quantum finaliter tendit ad honorem Dei directè, & a multo fortiori fieri non debet alicui imagini mortuæ: cum ſit actus latriæ ſoli Deo attribuendus. unde pſal. Vouete & reddite domino Deo. Tertiò committitur idolatria per imaginem vel ſculptile iurãdo. unde Hierem. 5. Filii tui dereliquerunt me, & iurant in his, quæ non ſunt. Item Sapiẽ. 14. Dum enim confidunt in idolis, quæ ſunt ſine anima mala iurantes noceri ſe non ſperant, utraque igitur illis euenient digne: quoniam malè ſentiũt de Deo attendentes idolis, & iurauerunt iniuſte in idolo contemnentes iuſtitiam. Senſus huius litteræ eſt, huiuſmodi idolatræ per idola iurantes pro eo ꝙ ſciunt idola eſſe ſine anima, nec ſe uindicare poſſunt. ideo confidenter audacius malè & ſcienter falſum per idolum iurant, nec ſibi propter hoc nocere metuunt: ſed tamen per utroque digne a Deo punientur, videlicet de eo, quod male ſentiunt de Deo, attendentes idolis & iniuſte iurauerunt in idolo contemnentes iuſtitiam. Et ſic dupliciter peccauerũt: tum quia iurauerunt falſum. tum quia iurauerunt per falſum, quod eſt idolum. Item Exod. 23. Per nomen exteriorum deorum non iurabitis, neque audietur de ore ueſtro. vnde dicit Criſoſt. oper. imper. omel. 12. Qui iurat per cœlum, aut terram, aut quicquid illic eſt, per quod iurat deificat illud. hæc ille.

Quartò committitur idolatria talibus ſculptilibus reddendo, uel fidem adhibendo, uel ſpem in eis ponendo. unde Iſa. 42. Confundantur confuſione, qui confidunt in ſculptili. Item pſalm. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Item Sap. 14. Confidũt in idolis quę ſunt ſine anima. Item Sapien. 15. cap. Effigies ſculpta per uarios colores. cuius aſpectus inſenſato dat concupiſcentiam, & diligit mortuæ imaginis effigies ſine anima malorũ amatores digni ſunt morte, qui ſpem habent in talibus, & qui faciunt illas, & qui diligunt, & qui colunt. Vnde fatuitatem idolatrarum qui fidem, ſpem & amorem in huiuſmodi idolis ponunt oſtendit Holgot, in lectu. lib. Sap. lectio. 140. per tale exemplum in caſu inquit artifex deferri faciens lignum magnum de ſilua diuidit illud in tres partes, de una uerò parte facit aliquod uas, uel inſtrumentum neceſſarium ad uitam: ſicut bigam, nauem, vel aratrum, & de alia parte, quæ eſt ſuperfluitas dolanda a tali uaſe facit ſibi ignem ad coquendum cibos; & de tertia parte, quæ eſt plena gibbis & nodis, de qua nihil ad uitam humanam neceſſarium fieri poteſt, facit ſibi idolum. Iſtud enim exemplum ponit Spirituſſanctus in littera Sapientiæ 13. dicens. Si quis artifex faber de ſilua lignum rectum ſecuerit, & huius ſcilicet ligni docte, id eſt artificialiter eradat corticem omnem, & arte ſua uſus diligenter fabricet uas inutile in conuerſationem uitæ, inutile ideſt ualde utile. Pro quo notandum, quod ſicut dicit Papias in aliquando, idem eſt quod non: ut in ualidus ideſt non ualidus. Aliquando idem eſt, quod ad, ut impulit in latus, ideſt ad latus. Aliquando accipitur pro cum: vt in baculo meo tranſiui iordanem iſtum. ideſt cum baculo. & aliquando idem eſt quod ualde: ut Iſa. 33. Populum imprudentem non uidebis, imprudentem ideſt ualde prudentem, & iſto modo accipitur ſupra, ubi dicitur. uas inutile in conſeruationem uitæ, reliquias, ideſt, reliquiis autem huius operis ad præparationem eſcæ abutitur ideſt deſtruitur. Vnde ſecundum Iuriſtas homo utitur aliqua re quando poſt vſum ſaluatur ſubſtantia, ſicut utor æquo mihi conceſſo ad uſum: ſed quando res non manet poſt uſum: ſed deſtruitur, tali re homo abutitur, & ſic homo abutitur cibo, & potu, & non utitur proprie, & iſto modo quia iſtud de ligno, quod comburitur, deſtruitur, dr̃, ꝙ artifex illo abutitur, & reliquũ horum, quod

ad uſum ullum facit lignum curuum & verticibus plenum ſculpat diligenter per vacuitatem, id eſt quando ſibi uacat & per ſcientiam artis ſuæ figuret illud, & aſsimilet illud imagini hominis. Super quo Holgot vbi prius. Fatuiſsimum igitur (inquit) eſt illud credere Deũ, quod eſt vnigenitum, hoc eſt eiuſdem naturæ cum eo, quod combuſsit, & cum eo, de quo aratrum ſuum fecit. vnde Criſoſt. ope. imper. omelia. 30. Multi (inquit) ſunt homines, ſicut & fuerunt ante Chriſti aduentum idolatræ diuerſis paſsionibus immundi, & irrationabiles verbi ratione carẽtes quantum ad Deum ſtulti. Quid autem ſtultius, quã creatorem contemnere, quaſi factura, & opus manuũ ſuarum adorare quaſi factorem. hæc ille.

7 † Quintò cõmittitur idolatria idola adorando. vnde Iſaiæ. 45. Neſcierunt qui leuant ſignum ſculpturæ ſuæ, & orant Deum nõ ſaluantem. Item Sapientiæ. 14. Iterum alius nauigare cogitans, & per veros fluctus iter facere incipiens, ligno portante ſe frabilius lignũ inuocat illud enim cupiditas acquirendi excogitauit. artifex ſua ſapientia fabricauit. Sextò modo committitur idolatria huiuſmodi ſculptilia adorando ſeu colendo, uel gloriam eius dando. vnde Hieremiæ. 2. Populus meus mutauerunt gloriam ſuam in idolum. Item Romanorum. j. Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedũ, & ſerpentium. Item Iſaiæ. 42. Ego dominus hoc eſt nomen meum. Gloriam meam alteri non dabo & laudem ſculptilibus. Item Iſaiæ. 44. de quodam idolatra dicit propheta. Fecit imaginem uiri quaſi ſpecioſum hominem habitantem in domo, ſuccidit cedros, tulit prolicem & quercum, quæ ſteterunt inter ligna ſaltus, plantauit pinum, quam pluuia nutriuit, & facta eſt hominibus focum. ſumpſit ex eis & calefactus eſt, & ſuccendit, & coxit panes, de reliquo autem operatus eſt Deum, & adorauit & fecit ſculptile & curuatus eſt ante illud, medium eius cõbuſsit igne, & de medio eius coxit carnes & comedit, coxit pulmentum, & ſaturatus eſt, & calefactus eſt & dixit. vah calefactus ſum & vidi focum. Reliquum autem eiuſdem fecit & ſculptile ſibi, curuatur ante illud, & adorat illud, & obſecrat dicens. Libera me quia Deus meus es tu. Septimò committitur idolatria huiuſmodi ſculptilia exquirẽdo. vnde Sap. 14. Initium enim fornicationis eſt exquiſitio idolorum, & inuentio illorum corruptio eſt uitæ. Item de huiuſmodi idolatria de rerum euentu idola exquirente orante, & deprecante dicitur Sap. 13. De ſubſtantia ſua, & de filijs ſuis, & de nuptijs votum faciens inquirit, nõ erubeſcit loqui cum illo, qui ſine anima eſt, & pro ſanitate quidem infirmum deprecatur, & pro uita mortuum rogat, & in adiutorium inutilem vocat, & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt, & de inquirendo & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus inutilis eſt. In iſta enim auctoritate ſcripturæ ſpirituſſanctus oſtendit idolatrarum multiplicem fatuitatem, quam faciunt in ſuperſtitioſo cultu idolorum. Nam idolis ſuis faciunt vota, porrigũt orationes & ſupplicationes, ac ſi intelligerẽt, & de omnibus negotijs quæ ad humanam uitam pertinent ab idolis ſuis inquirunt. Prima fatuitas idolatræ tangitur cum dicitur. de ſubſtantia ſua quantum ad bona fortunæ, q̃ ſunt diuitiæ, & de filiis ſuis quantum ad prolis ſucceſsionem, & de nuptijs cõtrahendis pro ſe & filiis ſuis votum faciens inquirit ab idolo, & deprecatur idolum prædictorum proſperum aduentum. Vnde votum diffinitur a iuriſtis ſic. Votum eſt alicuius boni cum deliberatione facta promiſsio. Petrus vero Lombardus. 4. ſent. diſt. 38. ca. 1. dicit, ꝙ uotum eſt teſtificatio ſpontaneæ promiſsionis Deo de his q̃ Dei ſunt, debet proprie fieri. Ad votum uerò neceſſario requiruntur tria. ſ. deliberatio, propoſitum volũtatis, & promiſsio ſaltem uerbi interioris, quod ſufficit quò ad Deum, uel uerbi, ſeu facti exterioris quod requiritur quò ad eccleſiam. Sed idola uerò nullum horum intelligenti fatuum eſt vouere. Vnde Baruch. 6. Si quis illis votum uouerit, & non reddiderit, neque hoc requirunt. Veruntamen propheta Hiere. 44. Idolatras alloquens. Vos (inquit) & uxores ueſtræ locuti eſtis ore ueſtro, & manibus impleſtis dicentes. Faciamus uota, noſtra

ſtra, quę uouimus, & ſacrificemus reginę cęli & libemus ei libamina. Impleſtis uota veſtra, & opere perpetraſtis ea. Vnde de talibus idolatris idolis ſacrificantibus & vota vouentibus beatus Auguſtinus in cano. 36. qō. 3. Idolum (inquit) omni ſenſu carere quis dubitat: ueruntamen cum his locantur ſedibus honorabili ſublimitate, ut a præcantibus atque immolantibus attendatur ipſa ſimilitudine animatorum membrorum atque ſenſuum, quamuis inſenſata, & ex anima afficiunt animos infirmos, ut uiuere ac aſpirare videantur, accendere præſertim veneratione multitudinis: quia tantus cultus eis impenditur, quibus morbidis & peſtilentioſis affectibus medetur ſcriptura diuina, quę rem quidem notam, ſed tamē ſalubri remedio ammonitionis inculcat dicēs. Oculos habent & nō uident, aures habent & non audiunt, & cætera talia: hic enim verba, qui magis aperta, & populariter uera ſint, eo magis incutiunt ſalubrē pudorē illis, qui cum talibus ſimulacris diuina ſine timore cultum exhibent, eaq; viuentib. ſimilia uenerātes adorantesq; contuenť, eiſq; velut pſentib. allegāt victimas imolant & uota pſoluunt. hoc Aug. Secunda fatuitas idolatrarum, patet ex hoc, ꝙ idolatra porrigit ſupplicationes idolis, quę fatuitas tangitur in pdictis uerbis ſpirituſſancti: cum dr̄. Nō erubeſcit loq̧ cū illo, qui ſine aīa eſt. ſ. uegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua. Et iō merito pōt erubeſcere, ſupplicari, uel loqui tali idolo mortuo: cum ipſemet idolatra ſit rationalis creatura, & tale idolum ſit ſimiliter res inanimata quantum ad naturā inferior quacūque re animata, immo & demone æternaliter dānato. Vnde Baruch. 6. Beſtiæ meliores ſunt illis, cum poſſunt fugere ſub tectum & pdeſſe ſibi. Tertia fatuitas idolatrarū tangitur, cum dicitur ubi ſupra, pro ſanitate q̧dem infirmū deprecatur, quod cum ceciderit ſeipſum reſuſcitare non pōt, ſicut patet de idolo dagon. 1. Regū. 5. ubi legitur, ꝙ cum philiſtei intulerūt archam Dei, & poſuerant illam in templo dagon, iuxta dagon: cumque ſurrexerunt diluculo azoti altera die, ecce dagon pronus iacebat in terra ante archam domini, & tulerunt dagon & reſtituerunt eum in locum ſuum. Rurſumq; mane die altera conſurgentes inuenerunt dagon iacentem ſuper faciem ſuam corā archa dn̄i: caput aūt dagon, & duæ palmę eius abſciſſa erant ſuper limen. Porrò dagon truncatus ſolus remanſerat in loco ſuo, & ideo meritò de cultura idolorum dicit propheta. Confundantur, qui colunt idola. propterea ſi ceciderint in terrā, a ſemetipſis nō reſurgunt: neq; enim ſi quis eum ſtatuerit rectū per ſemetipſum ſtabit, ſed ſicut mortuus humera illis apponūtur, hoſtias illorū uendunt ſacerdotes ipſorum & abutuntur, ſimiliter & mulieres eorum deſerpentes, neq; infirmo, neq; mendicāti aliquid impartiuntur. Quarta fatuitas tangitur cum dr̄. Et pro uita mortuū rogat, ſ. lignū aridum & mortuū, uel lapidē mortuo æquiualentē. vnde Baruch. 6. Lapidibus de monte ſimiles ſunt dij illorum liguei, & lapidei, & aurei & argentei, qui aūt colunt ea confundenť. Quinta fatuitas tāgitur, cū dr̄. Et in adiutorū inutilē uocat: ſicut fecerunt ſacerdotes baal. 3. Regū. 18. Qui inuocabant nomen baal de mane uſque ad meridiē, dicētes. Baal exaudi nos, & tranſiliebant altare qđ fecerant, & inſcindebant ſe iuxta ritum ſuum cultris & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine: demones.n. delectātur in oblatione ſanguinis humani. Et tunc meritò deriſit eos Helias, dicens. Exaltate clamorem veſtrū forte Deus ueſter dormit, aut cū aliquo loqtur, aut in diuerſorio eſt, &c. Sexta fatuitas tangitur, cum dr̄. Pro itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt. Vnde Auguſtinus ſuper illud pſal. 76. Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter: habent (inquit) gentes affectiones circa deos ſuos, idola adorant, oculos habent & non vident. aures habent & non audiunt, pedes habent & non ambulabunt, quid ambulas ad eum, qui non ambulat, non (inquis) ea colo, & quid colis, non quod ibi eſt: certè hoc colis, quod alibi dictum eſt. Quoniam omnis dij gentium demonia, aut idola colis, aut demonia: Nec idola (inquis) colo, nec demonia, & quid colis, ſtellas (inquis) ſolem, lunam, & iſta cœleſtia. Certè melior eſt qui fecit cœleſtia & terrena. hæc ille. Vnde de idolatris prædicto modo ſolem, & lunā, &c.

cęle-

cęleſtia quaſi deos colentib. Ruyinkel. in trac. ſuo. de deſcriptione & origine uiciorum, ſic ſcribit. Idolatria, inquit, contingit multis modis. Vno modo colendo Idola .i. imagines quaſdam magica arte factas, quę uirtute demonũ, vel potius demones in ipſis dabant reſponſa ad quęſita, & curabant infirmitates & alios effectus varios habuerint, propter quos tanquam dij colebantur. & dij credebantur. Et hic fuit error Hermetis Termageſti: ut dicit B. Auguſt. lib. 8. de ciui. Dei. c. 24. Alij verò non exhibebant cultum diuinitatis ipſis imaginibus ſed rebus repreſentatis per eas: puta hominibus, quos deos æſtimabant, vt Ioui, Mercurio & huiuſmodi. Quidam verò æſtimabant unum eſſe Deum totum mundum propter animã mundi, quam deum eſſe credebant, dicentes deum nihil aliud eſſe, quam animam motu & ratione mundum gubernantem, vnde putabãt toti mũdo, & partibus eius cultum diuinitatis eſſe exhibendũ: ut ſoli, lunæ, ſtellis, aeri & igni &c. Et ad hoc referebant nomina & imagines deorum ſuorum: ſicut narrat B. Aug. li. 7. de ciuitate Dei. Alij verò platonici poſuerunt unũ ſummum Deum cauſam omnium, ſub quo dixerunt eſſe quaſdã ſubſtantias ſpirituales a ſummo Deo cauſatas, quas etiã deos nominabant. ſ. participatione diuinitatis: nos aũt eos angelos dicimus, & poſt eos poſuerunt animas cęleſtium corporum, & ſub his demones, quos eſſe dicebant animalia aerea, & ſub his animas hominum, quas per uirtutes meritorum credebant aſſumi aliquando ad ſocietatem, vel demonum, & his oĩbus diuinum cultum exhibebã: ut dicit B. Aug. li. 8. de ciui. Dei. hęc Ruynkelegh. Septima fatuitas Idolatrarum tangit̃, cum dicitur, & de acquirendo. ſ. per negociationem, & de operando. ſ. quantum ad operis inchoationem aut ſit fortuna, aut non. Et breuiter de omni rerum euentu petit ab eo, qui in omnibus inutilis eſt, & ꝙ Idola in nullo prædictorum poterunt eorum cultores adiuuare, teſtatur propheta Baruch. 6. dicens. Neq; ſicut mali patiuntur ab aliquo, neque ſi quid bonũ poterunt retribuere, neque regem conſtituere poſſunt, neq; auferre, ſimiliter neque diuitias dare poſſunt, neque malum retribuere, ſi quis illis uotum vouerit, & non reddiderit, nec hoc requirunt hominem, a morte non liberant, neque infirmum a potentiori poteſtate eripiunt, hominem cæcum ad viſum non reſtituunt, & de neceſſitate hominem non liberant, uiduæ non miſerebunt̃, neq; orphanis benefaciunt. Sextò committitur idolatria idolis offerendo vel ſacrificando. vnde Hieremię. 44. Propterea ꝙ ſacrificaueritis idolis, & peccaueritis Domino, & non audieritis uocem Domini, & in lege & in præceptis, & in teſtimoniis non ambulaueritis. idcirco euenerunt uobis mala. vnde Sap. 14. Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia facientes, aut inſanię plenas vigilias habentes, neque uitam, neque nuptias mundas iam cuſtodiunt: ſed & alius per inuidiam occidit, aut adulterans contriſtatur, & omnia commixta ſunt ſanguis, homicidium, furtum, & fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, & periurium, tumultus & bonorum Domini immemoratio, animarum inquinatio, mechiæ impudicitiæ. Nephandorum idolorũ enim cultura omnis malicia cauſa eſt & initiũ & fons. Itẽ. j. Cor. 10. Quid igitur dico, ꝙ idolis immolatũ ſit, aut quòd idolum ſit aliquid: ſed quæ imolant gentes demonibus imolant, & non peccator.

4 † Pro quo notandum, ꝙ ſicut dicit Holgot in lectura libri Sap. lect. 163. Idolum accipitur tripliciter. Primò pro materia ſignata lignea, vel lapidea, vel metallina: & ſic uerum eſt, ꝙ idolum eſt aliquid. Secundò accipitur pro demone præſidente tali idolo, & ſic etiam eſt aliquid. Tertiò accipitur idolum pro quodam compoſito ex demone, & materia figurata: ſicut homo componitur ex corpore & anima, & ſic loquitur Apoſtolus prima ad Cor. 6. dicens. Scimus, ꝙ nihil eſt idolum in mundo, & ꝙ nullus eſt deus niſi unus. unde Aug. 8. de ciuitate Dei parte. 10. Immũdi, inquit, ſpiritus ſimulachris arte nepharia colligati cultorum ſuorum animas in ſuam ſocietatem redigendo miſerabiliter captiuauerunt. Vnde Apoſtolus. Scimus quia idolum nihil eſt. hæc ille. Et nota, ꝙ ſicut dicit Holgot ubi prius, lectione. 165. Duplex erat cauſa adinuentionis idolorum. Prima erat inordinatus amor cuiuſdam patris

tris carnalis ad filium, qui filio ſuo iam defuncto dolens ultra rationis menſuram modum excogitauit, quomodo tantum dolorem delinire valeret, & accerſito ſculptore effigiari fecit filium ſuum, ut quem veraciter habere nõ poſſet, ſaltem haberet apparenter. Nam ſicut dicit Ariſtoteles in poetria ſua. Homo naturaliter delectatur in repræſentatione amati. Et quia vnuſquiſq; pro Deo colit hoc, quod ſummè diligit, ideo ex inordinata dilectione ad filium cœpit tunc pater fatuus colere imaginẽ filii ſui tanquam Deum, & inter ſeruos ſuos qui contradicere non audebant legem ſtatuit de ſolemnitatibus & ſacrificijs faciendis eidẽ. Iſtam hiſtoriam narrat magis in ſpeciali, & plenius Fulgẽtius antho. libro 1. in principio. Item Alexander Neck. in ſcintillano ſuo ca. 1. ubi ſic inquit. In Egypto homo ditiſsimus nomine Syrophanes, hic habuit filium vnigenitum, quem immoderatè diligebat. Contigit autem, filium ſuum mori: pater uerò ſimulachrum filii ſui præ nimio dilectionis affectu fieri fecit, & in ædibus ſuis conſtituit, dumq: triſtitiæ quæſiuit remedium, ſeminarium potius doloris inuenit, denique ſimulacrum illud idolum dictum eſt, quod nos latini ſpeciẽ doloris dicimus. Familia igitur Serophanis in adulationem domini ſui flores idolo offerebant, coronas plectebant, odoramenta ſuccendebant. Rei autem ad ſimulacrum confugientes veniam ſunt adepti, quam amore. Item de iſta cauſa adinuẽtionis idolorum loquitur Iſido. lib. 8. ethimo. c. 2. ubi ſic inquit. Simulacrorũ vſus ita exortus eſt ex nimia affectione ad mortuos, conſtituebantur effigies, vel imagines mortuorum, ut mortuos viuis repræſentent, poſt hoc demones ſunt illa ſimulacra ingreſsi, & reſponſiones dederunt, & ſe coli a malis & perditis hominbus perſuaſerunt. hæc ille. Vnde Dedalus dicitur primus feciſſe idola, quæ arte magica, & per demones incluſos videbantur ſe mouentia, & ſuis cultoribus dare reſponſa. Vnde Petrus comeſtor in eccleſiaſtica hiſtoria ſuper librum Iudicum. Dedalus (inquit) fecit aues metallinas, quas uolare fecit artificioſè, idest arte magica ſpiritu incluſo: dicitur etiam feciſſe ſimulacra ſe mouẽtia per demones incluſos &c. Item Petrus comeſter in eccleſiaſticis hiſtoriis ſuper. 11. ca. Geneſ. aliam narrat hiſtoriam de ortu idolorum. Dicit enim, quòd Ninus Rex Aſſyriorũ mortuo Belo patre ſuo in ſolatium ſui doloris imaginem patris ſui fecit. Cui tantam reuerẽtiam exhibuit, ut quibuſlibet reis, qui ad illã imaginem cõfugerent parceret, propter quod cœperũt homines regni illius imagini patris ſui diuinos cultus impendere. Deinde exemplo huius Nini plurimi caris ſuis mortuis imagines dedicauerunt. Et ſicut ab idolo Beli cętera idola traxerunt originem: ſic & ab eius nomine generale traxerunt nomen idolorum. Sicut enim idolum Beli dictum eſt belus ab Aſſirijs: ſic & alienationes ſecundum idiomata linguæ ſuæ dixerunt, utputa beel. aliæ baal, aliæ balaim, aliæ beelphegor, aliæ beelzebub. Nec inter prædictas hiſtorias de ortu idolorum eſt repugnantia, quia origo idolatriæ in diuerſis regionibus diuerſos habuit inuentores, ſicut Ninus Rex Niniue primus inuentor idolorũ fuit apud Aſſyrios. Syrophanes uerò apud Egyptios. Et quia maximè apud Egyptios idola colebantur, ideo placuit Salomoni Egypti tangere inuentorem dicens illud Sap. 14. ca. Acerbo enim luctu dolens pater cito rapti filii fecit imaginem. Secunda cauſa principalis adinuentionis idolorum fuit ſuperbia, & vana ambitio regum, & principum ad dominationes & honores. Principes enim & tiranni uolentes honorem non ſolum a præſentibus, ſed et ab abſentibus, ordinauerunt ſibiipſis imagines, quas multiplicatas fecerũt, & apud remotas nationes ſtatui, & in ueneratione ſeruari iuſſerunt, ut ubique timerentur. vnde ſibiipſis honores diuinos fecerunt attribui infirmitatis humanæ obliti. Sic enim Nabuchodonoſor præcepit Holoferni omnes deos terræ exterminari, ut ipſe ſolus Deus diceretur ab his nationibus, quæ potuerunt Holofernis potentia ſubiugari. ſic Caius imperator per uniuerſum imperium ſuum imaginem ſuam miſit, ut ab omnibus tanquam Deus coleretur: dicebat n, ſe fratrem Iouis eſſe. Iſte Caius mandauit patronis quomodo iudeæ ꝓfecerat pro parte, ꝙ ſtatuam ſuam erigeret in Hieruſalem, eo ꝙ intel-

intellexerat ſolos iudæos cultum ſuę ſtatuæ recuſare, quo audito iudæi ad patronum acceſſerunt ſupplicantes, ꝙ nullo modo ad cultum ſtatuæ Cæſaris contra legem Dei ſui arctarentur, quia (ut dixerunt) citius permitterent ſe occidi, & vitulos obtulerunt. Iurabant etiam, quòd citius quã hoc facerent nunq̃ amplius terram colerent, & ſic inedia afflicti morerentur. Sic Herodes Agrippa diuinos honores ab adulatoribus recepit, ſic patet Actuum. 12. Qui inter honores ſibi factos bubonem vidit ſibi inſiſtentem & innitentem capiti ſuo nuncium mortis ſuæ, & inclinatus ad eos qui ſibi applaudebant, dixit eis. Ego Deus veſter morior, ſtatimque ab Angelo percuſſus conſumptusque a corrodentibus viſcera eius uermib. expirauit. Hæc igitur ſuperbia & ambitioſa elatio ſecunda cauſa fuit ydola faciẽdi. Et hoc eſt quod dicit ſpiritusſanctus Sapien. 14. Hos quos palã, ideſt principaliter homines honorare non poterant colendo, propter quod.i.qa longè eſſent ipſi a regibus ſuis, e longinquo eñi figura eorum elata euidẽter imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt, ut illum, qui aberat, tanquam præſentem colerent.

5 † Sed hic dubitatur, vtrum liceat Chriſtianis imagines aliquis adorare. Pro quo notandum eſt, ꝙ hanc dubitationem mouet Holgot in lectu.libri Sapien.lecti. 159. Et arguit pro utraque parte. Et primo pro parte negatiua arguit ſic. Exod. inquit. 20. dicitur a domino. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, aut in terra deorſum, neque eorum quæ ſunt in aquis ſub terra, & ſi non licet talia facere, a multo fortiori non licet ea adorare. vnde ſubditur Exod. ubi prius. Nõ adorabis ea, neque coles. Item in ſcriptura uituperantur idolatræ, eo ꝙ adorãt opera manuum ſuarum: ſed imagines ſunt opera manuum hominum de auro & argento de lignis, de lapidibus. Itẽ in cano. ſcripturæ nihil tale legitur eſſe doctum, ſuperſtitioſum eſſe uidetur tales introducere. Ad oppoſitum eſt ritus eccleſiæ. Item Damaſcenus. 4. ſenten. ca. 8. quod intitulatur de ſanctis imaginibus, vbi allegat dominum Baſilium dicentem, ꝙ honor imaginis ad prothotypum peruenit.i. ad exemplar. Ad iſtam dubitationem reſpondet ſanctus Tho. ſuper 2. ſenten. diſtin. 9. dicens, ꝙ imago dupliciter conſiderari poteſt, vel ſecundum ꝙ eſt res quædam, uel ſecũdum ꝙ eſt imago rei. Primo modo nullus honor ſibi debetur: ſicut nec ligno, uel lapidi, ſecundo modo inde motus eſt ad imaginem & ad imaginatum. & ideo vnus & idem honor debetur imagini & illi cuius eſt imago. Sed contra iſtam reſponſionem arguit doctor iſte ſic. Latria eſt honor ſoli Deo debitus: ſed nulla talis imago eſt Deus. igitur nulli imagini debetur talis honor. igitur contradictionẽ includit dicere, quòd latria ſit honor ſoli Deo debitus: & tamen debetur imagini Chriſti ſicut & Chriſto. Item ſi idem honor debeatur imagini Chriſti & Chriſto, idem honor debetur lapidi & Chriſto, & per conſequens idem honor debetur Deo & creaturæ, quod non eſt concedendum. Item qui honorat aliquid honore latriæ, confitetur illud eſſe Deum. igitur ſi aliquis poſſit licitè honorare imaginem cultu latrię, poſſet licite proteſtari aliud a Deo eſſe Deum. ideo aliter poteſt dici, quòd nulla adoratio debetur imagini, nec licet imaginem adorare. Vera enim adoratio eſt in ſpiritu, deuotione & amore ſummo. Et iſtam adorationem nullo modo debemus in aliquam imaginem dirigere: quia tamen propter imaginem Chriſti excitamur ad adorandum Chriſtum, & coram imagine adorationem noſtram facimus, dicitur largè loquendo, quòd imaginem adoramus. Vnde videtur mihi dicendum, ꝙ non adoro imaginem Chriſti quia lignũ: nec quia imago Chriſti: ſed adoro Chriſtum corã imagine Chriſti: quia eſt imago Chriſti, & excitat me ad adorandum Chriſtum. Et ſic expono Ioannem Damaſcenum dicentem ſanctorum imagines debet adorari, quod intelligo ſic, quòd propter imaginis repræſentationem licet mihi coram imagine & ſanctum cuius eſt imago adorare. Et eodem modo intelligo ſanctum Thomam, & Baſilium, & totũ eccleſiæ ritum. Nec ideo pro tunc bene eſſe dictum, quòd eodem honore honoratur imago & Deus cuius eſt imago. Et loquitur doctor

ctor iſte de adoratione latriæ, ſed non de adoratione duliæ. Sed adhuc contra vtranque reſpõſionem arguit doctor iſte ſic. Si debes (inquit) honorare Deum ex commemoratione imaginis Dei, ſequitur ꝙ ex commemoratione verioris imaginis Dei magis excitaretur homo ad adorandum Deum, ſed verior imago Dei eſt in hoĩe ſecũdũ aĩam, & uerior imago Chriſti eſt uiuus homo quã imago lignea, uel lapidea. igitur & licet adorare Deum, uel Chriſtum in homine potius, quã imagine mortua. Item in itinerario Clementis lib. 5. cap. ſexto, & ponitur in flora. Barto. titu. de laudẽ Dei, pertinenter ad propoſitum ſic ſcribitur. Per aliquos minus peritos, & quaſi infideles ſerpens antiquus offerre verba huiuſmodi ſolet, nos ad honorem inuiſibilis Dei imagines uiſibiles adoramus, quod certiſsimè falſum eſt. Si enim uerè velitis imaginem Dei colere homini benefacientes veram in eo Dei imaginẽ coleretis: in omni enim homine eſt imago Dei: in omnibus tamen hominibus non eſt ſimilitudo Dei: ſed ubi benigna eſt anima, & mens pura. Si igitur verè vultis honorare imaginem Dei, nos vobis quod verum eſt aperimus, ut homini, qui ad imaginem Dei factus eſt, benẽ faciatis, honorem & reuerentiam deferatis, eſurienti cibum, ſitienti poculum, nudo indumentum, egro miniſterium, peregrino hoſpitium, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis. Et hoc eſt quod uerè Deo delatũ deputatur. hæc autem intantum ad imaginis Dei honorem cedunt, ut qui iſta non ſecerit, ſi potuit, contumeliam imagini diuinæ intuliſſe credatur. q̃s eſt iſte honor Dei per lapideas & ligneas formas diſcurrere & manere, atquẽ exanimes figuras tanquam numina venerari, & hominem, in quo uerè eſt imago Dei ſpernere. immo potius certi eſtote, ꝙ ſi quis homicidium facit, aut adulterium, & quicquid in homine pœnæ, vel iniuriæ geritur, in omnibus imago Dei uiolatur; magna enim impietas in Deum eſt lædere hominem. Omne igitur, quod ipſe pati non vis, cum facis alii, imaginem Dei iniquis fedas erroribus. Non igitur incaute imaginib. inſenſibilibus, ſed laus a nobis referatur ad ipſum laudabilium vniuerſorum auctorem & largitorem. hæc ibi. Hinc dicendum eſt, quòd homo uiuus habet in ſe magnam nobilitatem, vnde ſi adoretur, poſſet præſumi quòd propter ſe adoraretur: imago autem lignea nihil bonitatis habet, uel modicum, nec poteſt in aliquo prẽſumptionẽ habere ex hoc, quòd coram ea adoratio agatur, & ideo ſtatuit eccleſia, quòd potius corã imagine fiat adoratio, quàm coram homine: quamuis tamen, qui ſic Deum adorat, excitatus per hominem, quatenus eſt imago Dei, non peccaret, niſi forte per accidens ratione ſcandali, quod alij poſſent aſſumere ſibi inde. hæc Holcot. Et quantum ad illud ſuperius allegatum Exod. 20. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, aut in terra deorſum, neque eorũ, quæ ſunt in aquis ſub terra &c. Reſpondet Pariſ. in de virtutibus, par. 3. tractatu de iuſtitia, ca. 5. dicens. Prohibui (inquit) Moyſes, ſiue dominus per Moyſen ſculptile, uel ſimilitudinem falſorum deorum fieri ad adorandum, uel colendum. vnde ſubdit. Non adorabis ea, neque coles, nec fuit intentio Moyſi prohibere omnino, ut nulla ſimilitudo fieret, vel ſculptile: cum ipſemet contrarium fecerit, ut patet de factura duorum cherubin, quos præcepit dominus fieri Exo. 25. dicens. Duos quoque cherubin aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi, ubi raby Salomon & alij doctores dicunt. Quia iſti duo cherubin erant duæ ſtatuæ habentes ſimilitudines puerorum, ſiue angelorum, & habebant alas productiles: quia malleo aurum producẽbatur ad talem formam. Vnde (inquit) Pariſien. ubi prius. Spirituales ſubſtantiæ licet corporeæ non ſint: tamen figurari poſſent corporeis imaginibus illarum rerum, in quibus quandoque leguntur apparuiſſe, ut angeli, qui apparuerunt Loth & Abrahæ ſumptis corporibus humanis in figura humana depinguntur. Adoratio enim, quam dominus per Moyſen ꝓhibuit fieri creaturẽ, adoratio latriẽ fuit, & nõ adoratio duliæ. Et nota, ꝙ q̃a ꝑ ꝑ hoc, ꝙ Angelus ſathanæ transfigurauit ſe in Angelũ lucis, uel in ſpeciem Chriſti, ſi appareat aliq̃s alicui homini in ſpecie boni Angeli uel Chriſti,

ſti, & non conſtet ei cui apparet, an ſit angelus, vel Chriſtus, adorare poteſt Chriſtum ſimpliciter, ubicunque ipſe ſit, recognoſcendo eum filium Dei æternum omnipotentem: nõ tamẽ debet adorare eum in eo, qui apparet niſi ſub cõditione, ſi ipſe eſt Chriſtus. vnde Mathei. 24. Si quis vobis dixerit, ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Item exhibere poteſt debitam reuerentiam omnibus beatis Angelis Dei, ubicunque ſint: illi uerò, qui ſibi apparet non ſimpliciter: ſed ſub conditione, ſcilicet ſi ille eſt de beatis Angelis. hæc Pariſ. Et eſt inſuper notandum, quòd ſicut Holgot ubi prius lectione. 159. Vſum imaginum in eccleſia introduxerunt Apoſtoli: licet hoc in canone bibliæ nullibi exprimatur. Vnde Damaſce. 4. ſentent. ca. 8. allegat Baſilium dicens, quòd rumor ad eum peruenit, quòd beatus Lucas pinxit imagines tam Chriſti quam matris ſuæ, & quæ imagines habebãtur in Roma, & ſecundum illas fuerunt aliæ depictæ, quæ olim Hieroſolymis habebantur. Narrat etiam Petrus in eccleſiaſtica hiſtoria, quòd Chriſtus angario geſſiorum ciuitatis regi, qui pictorem ſuum miſerat ad eum imaginem ſui ipſius tranſmiſit. Cum enim pictor non poſſet in facie Chriſti uiſus ſui defigere radios propter claritatis coruſcationem, Chriſtus deuotionem regis attendens ueſtimentum faciei ſuæ applicauit, & ſic ſuiipſius imaginem ei miſit: ſicut etiam narrat Damaſcenus, ubi prius: & ſicut dicit Holgot ubi prius triplex fuit cauſa inſtitutionum imaginum in eccleſia. Primo ad inſtructionem laicorum, quibus imagines adhibentur loco librorum. Secundo, ut incarnationis Chriſti miſterium, & ſanctorum exempla nobis frequentius & recentius infigerentur. Tertio ad excitandum deuotionis affectum, qui magis ex viſis, quã ex auditis cauſatur. hæc ille. Vnde Gratianus, & ponitur in cano. de conſecratione diſt. 3. venerabiles (inquit) imagines Chriſtiani non deos appellant, neque ſeruiũt eis, ut diis, neque ſpem ſalutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurorum iudicium, ſed ad memoriam & recordationem primitiuorum venerantur eas, & adorant, ſed non ſeruiunt cultui diuino, nec alicui creaturæ. hæc ille. ubi ſecundum glo. imagines uel aliquam aliam creaturam cultu latriæ prohibetur adorare, ſed non cultu duliæ. Vnde Hieronymus ad Riparium presbyterum aduerſus Vigilantium epiſtola. 57. Nos (inquit) non dico martirum reliquias, ſed nec ſolem quidem & lunam, non Angelos, non archangelos, nõ Seraphyn, non Cherubyn, non Poteſtates, & omne nouum, quod nominatur: etiam in præſenti ſeculo, & in futuro colimus, & adoramus, ut ſeruiamus creaturę potius, quam creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Honoramus autem martyrum reliquias, ut eum, cuius ſunt martyres, honoremus, honoramus ſeruos, ut honor ſeruorum redundet ad dominum, qui ait. Qui uos ſuſcipit, me ſuſcipit. hæc Hierony. Et ideo beatus Gregor. in ſuo regiſtro. libr. 14. epiſtola. 45. Imagines (inquit) tam bene ne quam malè poſſunt fieri: bene autem ad excitandum, facilitandum, & exercendum mentes fidelium, ut colant deuotius Deum ſuum, & malè: vt occaſione imaginum a veritate fidei aberrent, ut imago illa latria adoretur. Et nota idem in regiſtro lib. 10. ad Serenum epiſcopum epiſtola. 30. Si quis (inquit) imagines facere uoluerit, minime prohibe: adorare uerò imaginem modis omnibus omnino ueta, ſed hoc ſollicita fraternitas tua admoneat, ut ex uiſione rei geſtæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione ſolius trinitatis proſternãtur. vnde idem Sereno epiſcopo Maſsilienſi, & ponitur in ca. de conſecra. di. 3. per latum. Perlatum (inquit) ad nos fuerat, ꝙ inconſiderato ſuccenſus ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione ne adorari debuiſſent confregeris, & quidem: quia ea adorari uetuiſſes, omnino laudauimus: fregiſſe verò reprehendimus. Hic frater, a quo factum ſacerdote aliqñ auditum eſt, qđ feciſti. Aliud eſt enim picturam adorare, & aliud per picturæ hiſtoriam quid ſit ad adorandum addiſcere: nam qđ legentibus ſcriptura eſt, hoc idiotis pſtet pictura cernentibus: quia in ipſa ignorantes uident, quid ſequi debeant, in ipſa legũt, qui literas neſciunt. vñ & ṕcipuè gẽtib. pictura eſt pro lectione: verũtamen ſicut dicit

beatus

beatus Auguſtinus. 10. de ciui. Dei.parte. 4. Serpentem æneum propter facti memoriam reſeruatam cum poſtea populus errans tanq̃ idolum colere cœpiſſet Ezechias, rex religioſa poteſtate Deo ſeruiens cum magna pietate laudis contriuit. Et ex iſtis ergo patet, quòd licet Chiſtianis imagines habere in eccleſijs, cum hoc ad honorem Dei vtantur. Vnde Pariſienſis in de virtutibus,parte.3.trac. de iuſtitia.cap.5. Licet igitur (inquit) eccleſiæ habere imagines, nec eſt hoc reuocatio idolatriæ: ſed reuocatio potius ab idolatria: & ſicut Dominus voluit ſibi ſacrificia fieri,vt filios Iſrael reuocaret a ſacrificiis,quæ idolis fiebant.Vnde doctor de Lyra in principio Leuit. & in c. Exodi. Sacrificia (inquit) in veteri lege fuerunt multa. Et hoc triplici ratione. Prima eſt, quia fuerunt inſtituta ad reuocandum iudeos ab idolatria,ad quam proni erant. & ideo rationabiliter fuerunt multitudine ſacrificiorũ onerati:ut eis non vacaret idolis imolare,& propter eandem rationem:vt.ſ. ab idolatria elongarentur, fuerunt eis impoſita ſacrificia alia a ſacrificijs idolorum & frequenter contraria. Secunda ratio eſt quia fuerunt inſtituta,vt iudei exercent, & per tale exercitium habitus in eis generaretur. Tertia ratio eſt:quia vetera ſacrificia fuerunt figura vnius veri ſacrificij nouæ legis.ſ.Chriſti in ara crucis imolari. Et ex hac tertia ratione conueniens fuit ſacrificium fieri ex tribus ſpeciebus animaliũ. ſ.ex hircis, ſiue capris bobus, & ouibus:quia idolatræ egiptij inter quos filii Iſrael fuerant conuerſati, prædicta animalia colebant vt Deos, agnum, vel arietem, quia talis formæ, quantum ad aliquod ſimulacrum Iouis pingebatur:quia cum capite arietis,ſiue arietino. Bouem: quia maximum numen, quod apud Egyptios reputabatur, in ſpecie tauri apparebat,hircum,ſiue capram: quia demon aliquã do apparebat eis in ſpecie hirci, & ideo nephas reputabatur Egyptii huiuſmodi animalia imolare: ſed per oppoſitum Dominus prę cepit illa animalia imolari ſibi, vt occiderentur,quod non placuit Egyptijs. Et eodem modo vt dicit Pariſienſis imagines ſolebant fieri diis falſis & fictis,qui ab impiis r & incredulis colebantur, volens eccleſia homines Chriſtianos ab huiuſmodi idolatria reuocare conſtituit imagines in eccleſia fieri ad rememorandum facta memoriæ digna.

De Sacrificijs. XLVI.

PRo eo ſicut ſuperius tangitur de ſacrificiis uiſibilibus antiquæ legis.

1 † Et ſicut dicit Pariſienſis in de uirtutibus,parte.3. trac. de iuſtitia.c.4. Sacrificiũ viſibile ſacrificij inuiſibilis ſacrum ſignũ eſt. Ideo eſt inſuper notandum, ꝙ ſicut dicit Pariſienſis ibidem ſub auctoritate beati Auguſtini.10.de ciu. Dei ſex ſunt ſpecies ſacrificii ſpiritualis. Primum eſt ſacrificium cordis contriti,de quo Pſal.Quoniam ſi uoluiſſes,ſacrificiũ dediſſem,utique holocauſtis nõ delectaberis. Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum Deus non deſpicies. Intueamur (inquit) Auguſtinum quẽadmodum Pſal.ubi oſtendit, Deum velle ſacrificiũ: non vult igitur ſacrificium trucidati pecoris, ſed vult ſacrificium cõtriti cordis. Secundum eſt ſacrificium inflammati cordis igne diuini amoris. vnde Deo ſuauiſsimũ incenſum adolemus,cum in eius conſpectum pio ſanctoq; amore fragramus. Tertium eſt ſacrificiũ corporis propter Deum mortificati, de quo Roma.12. c. Obſecro uos fratres per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiã viuentem,ſanctam, Deo placẽtem. Quartum eſt ſacrificium corporis pro Deo proprio ſanguine cruentati,de quo Auguſtinus.Deo (inquit) cruentas uictimas cedimus, quando uſque ad ſanguinẽ pro eius ueritate certamus. Item Criſoſtomus de ope.imper. omel.44.Sacrificia (inquit) Deo offerebant Iudæi Apoſtolos pœnis afficientes.Reuera ſacrificia erãt cruciatio & tormenta Apoſtolorum, non ad Iudæorum mercedem,ſed Apoſtolorum coronam.hæc ille. Quintum eſt ſacrificium laudis, de quo Pſal. Imola Deo ſacrificium laudis,& redde altiſsimo uota tua Item Hebre. vlt. Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. Sextum eſt ſacrificium miſericordiæ,quo miſeriæ proximi volumus ſubuenire. Vnde

Hebre.

Hebre. vl. Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci. Talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Vnde verũ ſacrificium eſt opus miſericordiæ, quod fit propter Deum, ut homo a miſeria liberetur a Deo, adherendo beatus efficiatur. Vnde Auguſtinus. Verum (inquit) ſacrificium eſt omne opus, quo agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo relatũ ad finẽ, quo veraciter beati eſſe poſsimus. Et ſubdit Aug. Vera ſacrificia opera ſunt miſericordiæ, ſiue in noſipſos, ſiue in proximos, quæ referuntur ad Deum. Opera miſericordiæ non ad aliud fiunt, niſi ut a miſeria liberemur, ac per hoc vt beati ſimus, quod non fit niſi bono illo, de quo dictum eſt in Pſal. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. Item idem in de ciui. Dei. li. 2. par. 17. Opera (inquit) miſericordiæ ſunt ſuper ſacrificia. i. ſacrificijs proponenda, iuxta ſententiam Dei dicẽtis. Miſericordiã volo magis, q̃ ſacrificium, aut ſi ſuper ſacrificia in ſacrificijs intelligatur dictum, quomodo ſuper terram dicitur fieri, quod fit utique in terra, profecto ipſa opera miſericordiæ ſunt ſacrificia, quibus placetur Deo. Veruntamen ſicut dicit idem. 10. de ci. Dei. Ipſa miſericordia, qua homini ſubuenitur, ſi non propter Deum fit, nõ eſt ſacrificium. Hæc Auguſtinus. Sed pro eo, quòd inter omnia ſacrificia nouæ legis ſacrificium corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti, quod quotidie in eccleſia de pane & vino conſecratur, eſt præcioſiſsimum, & de quo ſacrificio dicit eccleſia in canone miſſæ. Placeat tibi ſancta trinitas obſequiũ ſeruitutis noſtræ, & præſta: vt hoc ſacrificium laudis, quod oculis tuæ maieſtatis indignus obtuli, tibi ſit acceptabile, mihique & omnibus, pro quibus obtuli, ſit te miſerante propiciabile. Ideo de iſto ſacrificio ſiue ſacramento hic pauca notabilia ſunt tangenda. Pro quo notandum eſt, ꝙ in iſto ſacramento venerabiliſsimo continentur ſeptẽ ſpecialiter miranda ſecreta diuina miſteria, q̃ bene figurari poſſunt Apocal. 5. ubi legitur, ꝙ Ioannes euangeliſta uidit librum ſignatum ſeptem ſignacul. & nemo in cœlo, neq; in terra poterat apire librũ, & ſoluere ſignacula eius, niſi agnus q̃ occiſus eſt. Spiritualiter liber iſte, eſt liber vitæ. ſ. Chriſtus filius Dei cõtentus in hoc ſacramento. Septem ſignacula huius libri ſunt ſeptẽ miſteria huius præcioſiſsimi ſacramenti, quæ nemo poteſt percipere per aliquem ſenſum exteriorem, uel rationem, niſi agnus qui occiſus eſt in cruce, vel cui ipſe voluerit demonſtrare, vel reuelare. Nam, ut dicitur Eccleſiaſt. 1. Omnis ſapientia a domino Deo eſt. Primum miſterium huius ſacramenti eſt, ꝙ in hoc ſacramento uerè, & realiter continetur corpus & ſanguis Chriſti, ſed tamen hoc abſconditur ſub ſpeciebus panis & vini ab omnibus ſenſib. noſtris exterioribus præter auditum. Vnde iſtud, ut dicit Pariſienſis in de opere quadrageſimali, ſermone. 87. bene figuratur Geneſis. 27. in Iſaac benedicente Iacob filium ſuum, in quo deceptus erat uiſus: quia (ut dicitur ibidem) Caligauerunt oculi eius, & ipſum uidere, quis eſſet, nõ poterat. Olfactus etiam eius deceptus fuit. vnde ſentiens odorem veſtimentorũ Eſau, quibus indutus erat Iacob, putauit eum eſſe Eſau: cum tamen in rei ueritate erat Iacob. Guſtus etiam eius deceptus fuit, quia putauit ſe guſtare de venatione Eſau: cum tamen in rei veritate gũſtauit de cibo, quẽ præparauit ſibi vxor ſua Rebecca. Tactus etiã in eo erat deceptus; quia putauit ſe tangere manus Eſau: cum tamen tetigit manus Iacob: veruntamen ſolus auditus, quo vocem Iacob audiuit, non erat in eo deceptus. vnde dixit. Vox quidem vox eſt Iacob: manus autẽ manus Eſau. Sic, inquit Ianuen. in perceptione huius præcioſiſsimi ſacramenti omnes ſenſus exteriores præter ſenſum auditus decipiuntur. vnde viſus iudicat hoc ſacramentum ſolum eſſe panem materialem & vinum, ſed certum eſt, ꝙ in hoc decipitur: quia in illo venerabili ſacramento ſub ſpeciebus panis & vini verè, & realiter continetur corpus & ſanguis Chriſti. Guſtus & tactus & odoratus decipiuntur: quia guſtus, tactus, & odoratus iudicant hoc ſacramentum ſolum eſſe panem & uinum. Sed auditus percipiens uerbum Chriſti dicentis. Hoc eſt corpus meum, non decipitur, ſi homo fideliter credat. Et ideo merito dicit Apoſtolus ad Roma. 10. Fides ex auditu: auditus autem per uerbum Chriſti. Et quamuis iſtud magnũ

ſit miraculum & excellens miſterium : tamen nullus fidelis debet de hoc dubitare, quomodo uirtute uerbi Dei a ſacerdote pronunciāte panis & uinum poſſunt conuerti in corpus,& ſanguinem Chriſti. Nam uirtute uerbi Dei vxor Loth conuerſa eſt in ſtatuam ſalis, ut patet Geneſis. 19. Item uirtute verbi Dei uirga arida,quam Moyſes manu tenebat in terra ꝓiecta conuerſa eſt in colubrum,vt patet Exod. 4. Item virtute verbi Dei fontes, & flumina Egypti conuerſa ſunt in ſanguinem, ut patet Exod. 7. Item uirtute uerbi Dei aqua conuerſa eſt in uinum optimum, ut patet Ioannis. 2. Item virtute verbi ſui Deus creauit mundum ex nihilo. Vnde Pſalmiſta. Dixit & facta ſunt omnia, mandauit & creata ſunt vniuerſa. Itē, nonne Deus dedit naturæ tuæ corruptibili virtutem & poteſtatem cōuertendi panem & vinum,& cætera cibaria a te comeſta in carnem & ſanguinem tuum, quis igitur fidelis dubitaret,quin virtute verbi Dei poſſunt panis & vinum conuerti in carnem & ſanguinem Chriſti, ex quo uirtute uerbi Dei omni prædicta mirabilia ſunt facta, & præſertim cum Chriſtus,qui mentiri non poteſt, hoc ueraciter aſſerit. Sub ſecundo ſignaculo prædicti libri clauſum eſt a ſenſibus noſtris exterioribus ſecundum miſterium huius excellentiſsimi ſacramenti,quod eſt iſtud,ꝙ in iſto ſacramento ſub ſpeciebus panis & uini continetur corpus Chriſti nō mortuum, ſed uiuum & animatū. Vnde Apoſtolus ad Roma. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur,mors illi vltra non dominabitur. Ex quo igitur in hoc ſacramento continetur corpus Chriſti, & non poteſt iterum eſſe mortuū,ſequitur, ꝙ eſt corpus Chriſti uiuum & animatum. Vnde Linc. ſuper euangelia, par. 4 ca. 6. Non ſolum (inquit) corpus Chriſti, & animā ſuſcipimus in ſacramento,ſed etiam Chriſtum totum in corpore & anima,& cum ipſo patrem & ſpiritūſanctū. Sub tertio ſignaculo prędicti libri uitę clauſum eſt,& occultum a ſenſibus noſtris exterioribus tertium miſterium mirandūm huius pręcioſiſsimi ſacramenti,quod eſt iſtud,ꝙ ſub tam parua quantitate hoſtiæ, prout dicit beatus Ambroſius,& ponitur in cano. de conſec. di. 2. omnia. cōtinetur totum corpus Chriſti longum & latum cum omnibus membris, ita integraliter,ſicut natus erat de virgine, hic ambulauit in terra,pependit in cruce,iacuit in ſepulchro,reſurrexit a mortuis,aſcendit ad cęlum,ſedet ad dexteram Dei patris,& in die iudicij vēturus ē iudicare viuos & mortuos &c. Sub quarto ſignaculo libri prædicti occultatē a ſenſibus noſtris exterioribus quartum miſterium huius ſacramenti,quod eſt iſtud,ꝙ nedū tota quantitate hoſtiæ continetur totus Chriſtus, ſed etiam ſub qualibet parte hoſtię licet frangatur in centum,vel in mille, vel quodcūque partes, in qualibet parte manet Chriſtus integer in corpore & anima. Vnde Gregor. & ponitur in can. de conſe. diſt. 2. quid ſit. Aduertendum eſt (inquit) quia ſiue plus,ſiue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter corpus Chriſti integerrimè ſumunt Vnde ſicut experientia docente in magno ſpeculo videre potes faciem tuam, & fracto ſpeculo in multis partibus adhuc uidere potes faciem tuam vnā & eandem in omnibus partibus. Sic fracto uenerabili ſacramento ſecundum formam panis adhuc eſt unum, & idem corpus Chriſti ſecūdum humanitatē, & diuinitatem in qualibet parte. Vnde in confirmatione huius dicit mater noſtra eccleſia. Fracto demum ſacramento ne uacilles,ſed memento tantum eſſe ſub fragmento quantum toto tegitur. Sub quinto ſignaculo prædicti libri occultatur quintū miſterium huius præcioſiſsimi ſacramenti,quod eſt iſtud. Licèt centum ſacerdotes mille, uel quodcunque ſimul miſſam celebrantes,& eodem tempore ſacramentū prædictum offerentes,vnus hic,alius Romæ, & alius Hieruſalē, & ſic de cæteris:tamen vnum, & idem corpus Chriſti,immo vnus, & idem Chriſtus Deus, & homo eſt in ſacramēto in manibus vniuſcuiuſque illorum. vnde Gregorius,& ponitur in can. de conſe. diſt. 2. quid ſit. Licet (inquit) in multis locis & innumerabilibus diebus illud ſacramentū conſecretur : non ſunt tñ multa corpora Chriſti, neq; multi calices.i. ſanguines,ſed vnum corpus Chriſti,& unus ſanguis cum illo,quod Chriſtus ſumpſit in vtero uirginis Mariæ, & ſuis in die cœnæ miniſtrauit diſci-

diſcipulis. Hæc ille. Sub ſexto ſignaculo prædicti libri occultatur ſextū miſteriū huius ſacramenti, quod eſt iſtud, ꝙ iſtud ſacramentū tam ſpecioſum eſt, tam excellens, & tam ſanctum, ꝙ a quocunque ſacerdote tractatur, bono, uel malo, non pōt meliorari, uel peiorari. Et iſtud teſtatur B. Aug. & ponitur in can. 1. q. 1. intra catholicam. ubi ſic. In miniſterio (inquit) corporis & ſanguinis dn̄i a bono nihil maius, a malo nihil minus perficitur ſacerdote: quia non in merito ſacerdotis cōſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & in virtute ſpiritusſancti. Et ſicut dicit Aug. & po. in can. 1. q. 1. Omnia (inquit) ſacramenta cum obſint indignè tractātibus: proſunt tn̄ per eos digne ſumētibus, ſicut & uerbū. vnde dictū eſt, quę dicunt facite, quæ aūt faciunt, nolite facere. Hæc ille. Itē idem ad Emeritū epiſtola. 94. cōtra Donatiſtas. Sacramenta (inquit) miniſtrata, quæ non mutaſtis, ſicut habetis, ita aprobētur a nobis, ne forte cum veſtrā prauitatē corrigere volumus, illis miniſterijs Chriſti, quæ in veſtra prauitate deprauata non ſunt ſacrilegam faciamus iniuriā. Neq; Saul deprauauerat vnctionē quā acceperat, cui vnctioni tantum honorē rex Dauid ſeruus pius Dei exhibuit, propterea nos non rebaptizamus, qui radicē vobis reddere cupimus formā tn̄ pręcioſi ſacramenti ſi non mutata eſt approbamus: ꝗ tn̄ quāuis integra nulla eſt ſine radice fructuoſa, de baptiſmate aūt nō quærimus, ubi ſit, ſed ubi proſit: nam vbicunq; ipſum eſt, ſed non ēt ille qui accipit ubicunq; eſt, ipſe eſt. Itaq; priuatā hoīum impietatē i ſciſmate deteſtamur, Baptiſmū uerò Xp̄i ubiq; ueneramur. Hęc ille.

2 † Item ſanctus Thomas in de ueri. theol. li. 6. ca. 16. Licet (inquit) oēs miſſæ ſint æquæ bonæ quantū ad opus operatū: multū tn̄ differunt quantū ad opus operās. Vnde melius eſt audire miſſam boni ſacerdotis, ꝗ mali: ſicut in menſa corporali eundem cibū iocundius accipimus a mundo miniſtro ꝗ ab immūdo. Hæc ille. Vnde Greg. & po. in ca. di. 81. hi qui ſunt. Hi (inquit) qui ſunt p̄sbyteri, aut diaconi, qui in crimine fornicationis iacent, interdicimus eis ex parte Dei omnipotentis & ſancti Petri auctoritate eccleſiæ introitū uſque dum peniteant & emendent, ſi uerò in peccato perſeuerare maluerint, nullus veſtrum eorum officiū audire p̄ſumat: quia benedictio eorū uertitur in maledictionē, & oratio in peccatū, teſtante dn̄o per prophetā Malachiā. Maledicam (inquit) benedictiōibus ueſtris. Qui uerò huic ſaluberrimo præcepto obedire noluerint, idolatriæ peccatū incurrunt, teſte Samuele & beato Gregorio oīno conſtituente. Peccatū ariolandi eſt non obedire, & ſcælus idolatriæ nolle acquieſcere: peccatum igitur paganitatis incurrit quiſquis, dum Chriſtianum ſe aſſerit, ſedi Apoſtolicæ obedire cōtemnit. Hæc Gratia. ſub auctoritate beati Gregorij. Sub ſeptimo ſignaculo libri prædicti occultatur ſeptimū miſterium huius glorioſiſsimi ſacramenti, quod eſt iſtud, ꝙ licet iſtud ſacramentū a toto populo Chriſtiano fideli accipiatur, tamē Chriſtus verus Deus, & homo a quolibet illorum accipitur. In cuius confirmabilē euidentiā legitur Actuum. 2. ꝙ in die penthecoſtes omnes Apoſtoli receperunt ſpiritumſanctū, & nedū Apoſtoli in die penthecoſtes, ſed etiam multi alij credentes diuerſis diebus, & locis receperunt ſpiritumſanctū, & omnes ſemper vnum, & eundem ſpiritumſanctum receperunt, & inſuper licet unus hō recipiat ſimul duas, tres, quatuor, centum, uel mille hoſtias, & alius centeſimam partem unius hoſtiæ, uel milleſimam tamen æquæ bene, & æquæ integraliter recepit Xp̄m, ꝗ milleſimā partē vnius hoſtiæ recepit, ſicut ille, ꝗ ſimul mille hōſtias recipit. & ideo ꝑ iſtā cuaſam, & multas alias bene pōt iſtud ſacr̄m figurari per manna, quod ſicut legitur Exo. 16. Dn̄s miſit in deſertū filijs Iſrael de cęlo. Vnde propter ſeptem cauſas ſpecialiter poteſt hoc ſacramentū Chriſti intelligi per manna. Primò: quia ſicut inter filios Iſrael ille, qui plus collegit de manna, in fine non plus habuit quam ille, qui minus collegit, nec ille qui minus collegit minus habuit, quā ille qui plus collegit. Sic certe in iſto ſacramento non plus recipit de corpore Chriſti ille, qui recipit centum, vel mille hoſtias conſecratas, quā ille, qui recipit ſolū centeſimā, uel milleſimam partē vnius hoſtiæ, nec minus recipit de corpore Xp̄i ille, ꝗ ſolū milleſimā pārtē vnius ho

ſtiæ recipit, quàm ille, qui ſimul mille hoſtias conſecratas recipit: quia omnes (ut prius dictum eſt) recipiunt totum, & integrum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Secundò poteſt hoc ſacramentum figurari per manna: q̃a ſicut manna deſcendebat de cœlo dicente domino Exo. 16. Ego pluam vobis panem de cęlo: ſic enim Chriſtus Dei filius, qui continetur in hoc ſacramento de cœlo deſcendit, dicente Chriſto Io. 6. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Tertiò poteſt hoc ſacramentũ figurari per manna ratione miniſtrationis: quia ſicut mana per Angelos adminiſtratum erat filijs Iſrael, ſic ſacramentum iſtud non conficitur a ſacerdote ſine aſsiſtentia Angelorum. Vnde Gregorius, & ponitur in can. de conſec. diſt. 2. quid ſit. Quis (inquit) fidelium habere dubium poſsit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlos aperiri, & in illo Ieſu Chriſti miniſterio angelorum choros adeſſe. Hæc ille. Quarto poteſt hoc ſacrementũ per manna figurari ratione temporis, quia ſicut diebus ſex uſque ad ſabathũ deſcendebat mãna de cœlo, ſed in ſabbato ceſſauit, & nunquã deſcendebat, ſic uſque ad finem mundi erit ad miniſtratio huius ſacramenti, ſed poſt finem mundi cuilibet ſaluandorum erit ſabbatum. i. requies & fęlicitas æterna, in quo ceſſabit hoc ſacramentum quo ad eſſe ſacramenti. Quinto poteſt hoc ſacramentum figurari per manna ratione ſaporis: quia ſicut apud bonus habuit illud manna omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitatem, dicente ſcriptura Sap. 16. Angelorum eſca nutriuiſti populum, & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem: ſubſtantiam enim tuam & dulcedinem tuam, quã in filios tuos habes, oſtendebas, & deſeruiens vniuſcuiuſq; voluntati ad quod quiſquis volebat conuertebatur. Sed apud malos illud manna talem ſaporem & dulcedinem non habebat. Vnde mali & increduli, & Deo inobedientes de illo dixerunt illud Numeri. 21. Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſsimo. Sic certe iã boni creduli, & Deo obedientes per fidem percipiunt in hoc ſacramento Deum, & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe contentum, in quo eſt omnis dulcedo, & omnis ſaporis ſuauitas, & omne quod bonum eſt in eo continetur. Vnde. j. ad Cor. 15. Deus ſubiecit ſibi omnia, ut ſit ipſe omnia in omnibus, ſed mali & increduli, & Deo inobedientes, ſolum in hoc ſacramento percipiunt ſaporem panis & uini. Vnde de iſto poteſt intelligi illud quod Chriſtus dicit Mathei. 6. Confitebor tibi dñe pater cęli & terræ, qui abſcondiſti hæc a ſapientib. & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Sexto poteſt hoc ſacramentũ figurari per manna ratione annexæ conditionis. Nam ſicut quidam filij Iſrael comederunt manna in deſerto. ſ. ꝑ quadraginta annos, talis conditio erat eis annexa, ꝙ toto illo tempore non fuerunt ueſtimenta & calciamenta eorum peiorata in aliquo, nec putrefacta, ſed ſemper in ſuo ſtatu conſeruata, veſtimentaq; puerorum & calciamenta ſemper creuerunt ſecundum quantitatem corporũ & pedũ puerorum. Vnde Deut. 19 dicit Moyſes ad filios Iſrael. Adduxit vos Dñs, quadraginta annis per deſertum, non ſunt attrita veſtimenta veſtra, nec calciamenta pedum ueſtrorum uetuſtate conſumpta ſunt. Sed certe quandiu anima fidelis, & deuota iſto ſacramẽto nutritur, in hac uita non peioratur, ſed continuè creſcunt in ea ſecundum quantitatem deuotionis uirtutes, quæ veſtimenta ſunt animæ, de quibus dicit apoſtolus Apoc. 11. Beatus eſt, uir, qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet. Septimo poteſt hoc ſacramentũ figurari per manna ratione liquefactionis & indurationis, quia ſicut illud manna ad calorẽ ſolis liquefiebat, ſed ad calorem ignis indurabatur: ſic certe hoc ſacramentum ab anima, in qua eſt calor perfectæ charitatis ſolis iuſtitiæ illud ſacramentum quaſi liqueſcẽs replet omnes partes animę liquore dulcedinis & gratię. intantum quòd ſicut dicit Chriſtus, Ioannis. 6. Qui manducat hunc panem, ſupple digne, uiuet inæternum. Sed ſi recipiatur ab anima combuſta igne iræ, inuidiæ, ſeu luxuriæ: intantum induratur, quòd ſicut dicit Apoſtolus. 1. Corinthio. 11. Qui manducat, & bibit indigne iudicium ſibi manducat, & bibit.

† Super

3 † Super quo Abb.vill. Indignus (inquit) eſt, qui non deuota mente: ſed in peccato mortali, vel in uoluntate mortaliter peccandi acce dit ad euchariſtiam, & qui talis eſt, reus eſt corporis & ſanguinis domini, & ac ſi Chriſtum propriis manibus occiderit, punietur. Sed prout dicitur, Ioannis.6. Qui manducat hunc panem, ſcilicet digne viuet in æternum. Sed qualiter iſte panis ſpiritualis deberet digne manducari figuram habemus Exodi. 12. ubi legitur, ꝙ dominus præcepit filijs Iſrael per ſingulos annos comedere agnum paſchalem in memoriam liberationis eorum de egyptiaca ſeruitute, & qualiter agnum illum comederent, docuit eos dicens. Non comedetis crudum quid ex eo, nec coctum aqua: ſed tantum aſſum agnum igni. Et ſequitur. Renes veſtros accingetis, habebitis calciaméta in pedibus veſtris, & baculos in manibus veſtris, & comedetis feſtinanter. Moraliter per agnum iſtũ intelligitur Chriſtus ſaluator noſter, qui eſt agnus Dei, qui in die paraſceues pro noſtra liberatione de ſeruitute diaboli imolatus erat in ara crucis. Iſtum agnum ipſemet Chriſtus in die cœnæ dedit ſuis diſcipulis ad comedendum ſub forma panis & uini, & quem agnum ordinauit Chriſtus, & eccleſia fideles per ſingulos annos comedere in memoriam liberationis eorum a ſeruitute diaboli. Ad cuius dignam comeſtionem ſeptem requiruntur, quæ figuraliter intelliguntur in prædictis verbis domini, in quibus docuit, filios Iſrael qualiter agnum paſchalem comederẽt. Et primum igitur requiſitum ad dignam comeſtionem huius ſacramenti eſt firma fides, quod intelligitur per hoc, quòd dominus dixit filijs Iſrael, quòd non comederent de agno paſchali crudum quid. Vnde ſicut carnes crudæ ab homine comeſtæ ſibi non proſunt, ſed multum nocent: ſic certe non prodeſt homini comedere hoc ſacramẽtum ſine fide: ſed multum ſibi nocet. Nam, ut dicit Apoſtolus ad Hebreos. 11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Secũdum requiſitum ad dignam comeſtionem huius ſacramenti intelligitur in hoc, ꝙ dominus dixit filijs Iſrael, ꝙ non comederent de agno paſchali aliquid coctum aqua. Vnde in iſto datur intelligi, ꝙ nullus præſumeret recipere hoc uenerabile ſacramẽtum infectus aqua hypocriſis, cuiuſmodi ſunt illi, qui fingunt ſe mundos a peccatis, ſed tamẽ bene cognoſcũt, ſe in peccato mortali, uel in propoſito redeundi ad peccatum mortale. Sed hanc aquã præcipit nobis dominus effundere Trenorum. 2. dicens. Effunde ſicut aquam cor tuum. Tertium requiſitum ad dignam comeſtionem huius ſacramentu intelligitur in hoc, ꝙ dominus dixit filijs Iſrael, ꝙ nihil comederent de agno paſchali niſi tantum aſſum igne, per quod datur intelligi, quòd nullus præſumeret iſtud ſacramentum accipere, niſi haberet in ſe ignem perfectæ charitatis. De quo igne dicit dominus in Euangelio Lucæ. 12. Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut ardeat. Quartum requiſitum intelligitur in hoc, ꝙ dicitur. Renes ueſtros accingetis, per quod datur intelligi, quòd recipiens hoc uenerabile ſacramentum deberet eſſe mundus ab omni inordinata libidinis delectatione. Vnde quã periculoſum ſit hoc ſacramentum peccato luxuriæ pollutum recipere. Exemplum habemus in cronicis Martini, ubi legitur, ꝙ rex Lotharius, quem Nicolaus papa pro adulterio excõmunicauerat, Romam, ut ſe excuſaret uenit, a quo dum pro oſtenſione ſuæ innocentiæ, quam falſæ aſſeruit ad cõmunionem corporis & ſanguinis domini tam ipſe, q̃ optimates regni ſui per Papam inuitati fuiſſent omnes, qui indigne ſacramentum iſtud receperunt, infra breue morte ſubita moriebantur. Rex uerò Lotharius in ipſa uia redeundo etiam ſubito mortuus eſt. Item legitur. 2. Regum. 6. quòd Oſa a Deo morte ſubita erat percuſſus: quia manum extendit ad arcam Dei, ne declinaret bobus recalcitrantibus. Hanc hiſtoriam recitat Lincon. ſuper euangelia, parte. 2. ca. 46. ubi dicit, ꝙ iſte Oſa ex debito officio: quia erat de tribu leui, & ſacerdos acceſsit ad ſubleuandũ arcam Dei, ſed indigne, quia inquit nocte præcedente concubuerat cum vxore ſua: ſed quãto magis punientur ad corpus Chriſti accedẽtes, qui cum meretricibus ſunt polluti. Quintum requiſitum ad dignam comeſtionem huius ſacramenti intelligitur, cum dicit.

Calciamenta habebitis in pedibus ueſtris. Vnde calciamenta fiunt de pellibus animaliũ mortuorum.& ideo per hoc ꝙ dicitur. Calciamenta habebitis &c.ſignatur,ꝙ recipiens hoc ſacramentum calciaret pedes affectionis animę ſuę exemplis ſanctorum,qui mortui ſunt. Vnde Ioannesbaptiſta in utero matris ſuæ ſanctificatus in heremo a pueritia conuerſatus,& a domino electus, & tamen non auſus eſt tangere verticem domini, ſed reputauit ſe indignum ſoluere corrigiam calciamenti eius, ut patet Ioãnis.j. Petrus etiam a domino electus reputauit ſe indignum præſentia Saluatoris dicẽs. Ex a me ſaluator:qa hõ peccator ſum. Lucæ. 5. & tamen Petrus, ut dicit Ian. in opere quadrageſimali,ſermone.95.intantum de peccato ſuo pęnituit & fleuit, quòd facies ſua ex lachrymis uidebatur aduſta,& ideo ſudarium in ſinu ſuo continue ferebat, quo fluentes lachrymas detergebat. Legitur in euangelio Mathei. 8. de centurione, cuius fidem intantum commendauit Chriſtus, ꝙ dixit,quòd non inuenit tantam fidem in Iſrael:& tamen iſte centurio reputauit ſe indignum recipere Chriſtũ ſubter tectum domus ſuæ. Cum igitur tu peccator,quicunque fueris, non ſis tam ſanctus, ut Ioannesbaptiſta, qui reputauit ſe indignũ tangere uerticem domini, uel ſoluere corrigiam calciamenti eius, nec tantam habes contritionem, ſicut habuit Petrus, qui reputauit ſe indignum præſentia ſaluatoris,nec tantam habes fidem ſicut centurio,qui reputauit ſe indignum recipere Chriſtum ſubter tectum domus ſuæ,a multo fortiori timeres tu, & reputares te indignum dominum tuum in ergaſtulum corporis tui peccato polluti recipere.

Sextum requiſitum ad dignam cõmeſtionem huius ſacramenti intelligitur cum dicitur.Baculos habebitis in manibus ueſtris:per baculũ enim intelligitur paſsio ſiue crux Chriſti,hũc baculum docuit Chriſtus recipientes hoc ſacramentum in manibus memoriæ tenere, dicens. Hoc facite in meam commemorationẽ, ideſt in memoriam meæ paſsionis. Cum hoc baculo potes a te omnem canem infernalem abigere. Vnde ſi latret,ſiue inuadat te canis ſuperbiæ,ſtatim accipe baculum memoriæ paſſionis Chriſti cogitando de excellẽtiſsima humilitate Chriſti, & ſpecialiter quomodo pro amore tuo humiliauit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem: mortem autem crucis,ad Philippẽ. 2.Secundò ſi latret ſuper te canis iræ,uel inuidiæ,ſtatim accipe hunc baculum cogitando de excellentiſsima charitate Chriſti, quam oſtendebat ſuis inimicis ſine cauſa eum crucifigentibus, excuſando eos ad patrem,dicens Pater dimitte illis:quia neſciũt quid faciunt.Lucæ 23. Quartò ſi latret ſuper te canis accidiæ, accipe baculum iſtum cogitando,quomodo Chriſtus pro amore tuo intãtum laborauit, ꝙ factus eſt ſudor eius tãquã guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Lucæ. 22. Quintò ſi inſurgat contra te canis auaritiæ, accipe prædictum baculum cogitando, quomodo dominus tuus factus eſt pro te tam pauper,quod non habuit, ubi caput ſuum reclinaret. Lucæ.9. Sextò ſi inuadat te canis gulæ, accipe baculum iſtum cogitando,quomodo dominus tuus pro amore tuo quando præ tormẽtis ſitiuit in cruce guſtauit acetum felle mixtum. Mathei. 28. Septimò ſi latret ſuper te canis carnalis delectationis, ſiue libidinis, accipe baculum tuum cogitando, quomodo Chriſtus pro amore tuo pœnam ſuſtinuit in qualibet parte ſui corporis, intantum quod a planta pedis uſque ad uerticem capitis nõ erat in eo ſanitas Iſaiæ,j. Ecce qualiter cum iſto baculo potes repellere a te omnem canem infernarem.Quod conſiderans Apoſtolus Iaco. 4. Reſiſtite (inquit) diabolo & fugiet a uobis.

Septimum requiſitum ad dignam comeſtionẽ huius ſacramenti intelligitur cum dicitur.Comedetis feſtinanter, per quod intelligitur, ꝙ recipiens hoc ſacramentum non deberet tardare circa fidem, quærendo humanam rationem, ad perſcrutandum qualiter hoc ſacramẽtum poteſt eſſe corpus Chriſti. Quia, ut dicit Gregorius ſuper euange.omel. 26. Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Vnde in figuram huius legitur Exodi. 20.quòd dominus dixit ad Moyſen. Si altare lapideum mihi feceris, non ædificabis illud ex ſectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum tuum ſuper eo,polluetur. Spiritualiter

liter altare lapideum eſt fidei ſoliditas, ſuper quam non eſt leuandum acumen ingenij noſtri, quod per cultrum intelligitur, ut ingeniũ noſtrum in his, quæ Dei ſunt auctoritati ſcripturę pręponamus. Vnde filij Iſrael de mãna. quod figurabat ſacramentũ altaris, non quærebant, niſi tm̃ vnam qõnem dicentem. Manhu, quod ſignificat, quid eſt. Exodi. 16. Sic certe ſufficit populo laicali, & ſpecialiter de iſto ſacramento quærere tm̃ qõnem, quid eſt hoc. & firma fide tenere ſe contentos de reſponſione Chriſti dicentis. Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis tradetur, Mat. 26. Et hæc pauca notabilia ſufficiãt ꝓ p̃ſenti de iſto præcioſiſsimo altaris ſacramento & de idolatria, quæ (ut ſupra dr̃) eſt ſpecies ſecunda ſuperſtitionis &c.

De diuinatione. Cap. XLVII.

TErtia ſpecies ſuperſtitionis eſt diuinatio. Et eſt diuinatio futurorũ euentuũ & contingentium ad utrumlibet abſq; diuina reuelatione pronunciatio. Futuri enim euentus, qui cauſas neceſſarias habent, ut eclypſes futuræ, coniunctiones, ſiccitates, pluuiæ & huiuſmodi poterunt pręnoſci ex cauſis. Sed futura contingentia ad utrumlibet cauſas neceſſarias nõ habent, nec determinatas. immo indifferentes ad oppoſita, ſicut liberum arbitrium hominis eſt indifferens de ſe ad hoc, ut cras faciat legere, uel non orare. & ideo hmõi effectus contingentes non poſſunt prænoſci anteq̃ eueniant, ſed ſolum cognoſcuntur in ſe ipſis, qñ actualiter iam exiſtunt: cognoſcere autem ea certitudinaliter, anteq̃ fiant, ſolius Dei eſt, qui ita uidet futura omnia, ſicut ea q̃ ſunt præſentia in effectu. Vnde quicunq; præſumpſerit talia futura ad utrumlibet contingẽtia certitudinaliter pronunciare abſq; Dei reuelatione blaſphemando, vſurparet ſibi id qđ eſt proprium Dei. Vnde Iſaiæ. 41. Annunciate quæ uentura ſunt & dicemus, ꝙ dij eſtis. Hinc eſt, ꝙ ſecundum Iſidorũ li. 8. ethymol. ca. 9. Diuini dicti ſunt quaſi Deo pleni: diuinitate enim ſe plenos ſimulant & aſtutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectu rant. Licet igitur prophetæ diuinare videãtur, quando futura pronunciant: tamen iuxta iſtũ modum loquendi vſitatum, diuinatio ſemper in malum ſonat, ſiue in malam partem accipitur, ut dicit Hieronymus ſuper Micheã. & iõ ſemper eſt peccatum, & ſuperſtitioſum, eo ꝙ talis prænunciatio non ſit niſi ex adiutorio demonum. Vnde dicit Origines in ſuo periarcho, quòd eſt quædam operatio demonum in miniſterio præ ſcientiæ, quæ artibus quibuſdam ab his, qui ſe demonibus mancipauerũt, nunc per ſortes, nunc per auguria, nunc ex cõtemplatione umbrarum comprehẽdi uidetur. Hæc autem omnia operatione demonum fieri non dubito. Et ſicut dicit Auguſtinus. 2. de doctrina Chriſtiana. Quicquid procedit ex ſocietate demonum, & hominũ ſuperſtitioſum eſt, & ideo diuinatio eſt ſpecies ſuperſtitionis. Pro quo notandum, quòd quatuor ſunt genera principalia diuinationis ſub quibus multæ ſpecies continentur.

De arte magica. Cap. XLVIII.

PRimum genus diuinationis eſt, quod fit per artem magicam, ideſt expreſſam, vel tacitam demonum inuocationẽ. Vnde Auguſtinus, & ponitur in cano. 26. qõ. 5. nec mirum. Magi (inquit) ſunt, qui vulgo maleficí ob facinorum magnitudinem nuncupãtur. Hi ſunt, qui permiſſu Dei elemẽta concutiũt, & turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu violẽtia tantum carminis interimunt. Vnde & magica ars, ut dicit Iſidorus. 8. ethimol. ex traditione malorum angelorum nomen habet, & apud Aſſyrios eſt inuenta, & poſtmodum in toto orbe terrarum plurimis ſeculis inualuit. De hac arte dicit Lincon. dicto 114. Qui (inquit) a ueritate recedit ad fallaciam artiũ magicarum, dignum eſt, ut a ueritate deſertus dimittatur falli. Non autem falleretur, niſi proueniret aliquoties, quod per illas artes putatur euenturum. Si enim nunquam proueniret, purgaretur ab errore, quo credit illis artib. fallacib. Vnde magna eſt diuina miſericordia: cũ nõ ſinit prouenire, qđ per illas artes ſperat̃ prouenturũ. Cum uerò aliquoties prouenit,

firmatur error,quo eis creditur.Si autem,ſemper prouenirets,quod per eas creditur euenturum,veræ artes eſſent & non fallaces:ſed quia fallaces ſunt,neceſſe eſt,ut aliquando non proueniat, quod ab eis ſperatur. Sicque prius falluntur errorem falſæ credulitatis inducendo, vel firmando,& tandem fallunt euentum,quē promittunt,& qui ſperatur non ſoluendo,ſicque iuſto iudicio a veritate recedentes, & ad fallacia confugientes continue falluntur, niſi Dei miſericordia euentus in primis tollat, & ſic ab errore fallaciæ reuocentur. Hæc ille. Vnde ſicut dicit Holgot in lectura libri Sapiētiæ.lectione. 191. Vacantes arti magicæ multipliciter deridentur. Nam deridentur a demonibus, & ab hominibus, deridentur a bonis angelis, & deridentur a Deo. Deridentur a demonibus, & decipiuntur frequenter ab ipſis ſpiritibus fallacibus & mendoſis,quibus ſacrificabant, & quos colunt:ſicut patuit de Papa Siluestro ſecundo, qui prius dicebatur Setebertus,hic primo monachus fuit Floriniſenſis cenobij: poſtea verò apoſtatauit, & diaboli obſequiis, & arti magicæ ſe penitus obligauit intantum, quòd diabolo homagiū fecit tali pacto, ut ei omnia proſpere ad nutū ſuccederent. vnde ex auxilio demonis promotus eſt, & ſuffultus, factus primo Remenſis archiepiſcopus, poſtea Rauenſis archiepiſcopus. Tandem uerò Papa Romanus. Et tunc demum quæſiuit a diabolo, quandiu uiueret in papatu. Reſpondit ei diabolus, quòd quandiu non celebraret in Hieruſalem. Cum igitur poſtea celebraret in quodam loco Romæ qui dicitur Hieruſalem, & eſt in laterano, ex ſtrepitu demonum mortem ſibi percepit adeſſe. Suſpirauit igitur & ingemuit,& licèt ſceleratiſſimus eſſet, nullatenus deſperauit: ſed coram omnibus ſuum peccatum confeſſus eſt,& membratim ordinauit corpus ſuum diuidi,ut omnia illa membra amputarentur, quibus ipſos demones adorauerat. truncum verò mortuum ſuper bigam imponi, & ubicunque illa animalia trahentia ſiſterent, ſepelire præcepit. Deo uerò ſignum euidens ſuę miſericordiæ & clementiæ demonſtrante, animalia corpus illud in eccleſiam Lateranēſem tulerunt. Conſimile etiam narratur de quodam alio epiſcopo, qui ſe propter honores cōſequendos magicæ arti datus fuit. Tandem factus epiſcopus cum multos haberet aduerſarios, & eſſet in quodam caſtro ſuo, de quo plurimum confidebat, & cum timeret, conſuluit demonem ſub hac forma. Fugiam an non. Reſpondit demon. Non ſta ſecure, venient inimici tui ſuauiter, & ſubdentur tibi. Accendunt igitur hoſtes, & caſtrum capiunt & ſuccendunt. Inuocans igitur demonem in extrema neceſſitate quæſiuit quid faceret. & quare eum ſic finaliter feſelliſſet. Reſpondit ſibi demon, quòd eum non decepit: ſed uerū ſibi dixit, ſi dictum ſuum ſanè & bene intellexiſſet. Dixi (inquit) Non ſta ſecure, ideſt fugias,venient inimici tui ſuauiter, ſubdent vt tibi,ideſt ignem tibi,& ſic ſuum famulum diabolus in fine deriſit. Secundò arti magicæ vacantes ab hominibus deridentur, ſicut nuper patuit noſtris diebus de vno clerico ſcriptore nigromantiæ,cui demon apparens promiſit quòd foret rex Angliæ, & cum tanta militia duceretur in medio regni Angliæ,ſicut vnquā Eduardum filium Henrici uiderat æquitare, qui diaboli promiſſis fallacibus adhibens credulitatem, tandem in Northanthona in tempore Parlamenti comitantibus totius regni proceribus tractus fuit & ſuſpenſus, quandiu oſſa oſſibus adherebant, & ideo talibus artibus deditiDeo dicere poſſunt. Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris ſubſannationem & deriſum his qui in circuitu noſtro ſunt. Figuram & exemplum huius habemus. 3. Regum. 18. ubi legitur, quomodo Helyas prophetas Baal deriſit. & ait. Clamate in uoce maiori: Deus enim veſter forſitan cum aliquo loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur, clamate igitur voce magna. Tertiò non eſt dubium, quin ab Angelis bonis deridentur,qui ſe uiliſſimis ſpiritibus ſubmittere non verentur. Vnde Angelus obuians Balaam nigromantico, cum gladio euaginato dę dijs ſuis confidenti deriſit, & reprehendit, quando aſinam ſuam ad maceriam eum collidere pręcepit: ut patet Numeri. 22. Quartò finaliter

ter a Deo derident. Iuxta illud Pſal. Et tu Deus deridebis eos, & ad nihilum deduces eos. Et ideo meritò Gratia. & ponitur in cano. 26. q. 5. epiſcopi. Epiſcopi inquit & eorum miniſtri omnibus uiribus elaborare ſtudeant & pernitioſam & a zabulon inuẽtam ſortilegã & magicam artem ex parochianis ſuis penitus eradicent, & ſi aliquem uirum, aut mulierẽ huiuſmodi ſceleris ſectatorem inueniunt turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. At enim Apoſtolus ad Tytum 3. Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam monitionem vel correctionẽ deuita ſciens: quia ſubuerſus eſt. Qui huiuſmodi eſt & dereliquit proprio iudicio condemnatus ſubuerſi ſunt, & a diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo diaboli ſuffragia quærunt. & ideo a tali peſte debet mundari ſancta eccleſia. Item Auguſtinus, & ponitur in canon. 26. quæſt. 7. Admoneant inquit fideles ſacerdotes populos vt nouerint magicas artes incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedii conferre, non animalibus languentibus, claudicantibus uel moribundis quicquam mederi: ſed hoc eſſe per laqueos, & & indias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus humanum genus decipere nititur. Et ſi quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur. Hæc ille. Item Gratia. & ponit. in cano. 26. quæſt. 5. ſi quis epiſcopus. Si quis inquit epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quilibet de ordinandis clericorum aruſpices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel ſortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes conſuluiſſe fuerit depræhenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus monaſterii curã excipiat, ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus ſcelus admiſſum ſacrilegii ſoluat. Hæc ille. Item 26. q. 5. quicunq;. Quicunq; inquit arioli, aruſpices, incantatores, & ſortilegi atq; cæteri huiuſmodi ſectatores ab eccleſia ſunt illuminandi, & niſi reſipuerint perpetuò excõmunicandi. Hæc ille. Et nota, ꝙ iſtius primi generis diuinationis, ſcilicet magicæ artis quatuor ſunt ſpecies principales.

De Præſtigio. Cap. XLIX.

PRima enim ſpecies magicæ artis eſt præſtigium. Et eſt præſtigium humanorum ſenſuum illuſio arte magica & operatione dæmonum perpetrata. Et dicitur præſtigiũ, eo quod dæmones quandoque perſtringunt uiſum & auditum hominum quando hac ſpecie magicæ artis ingerunt ſe ad futura pronunciandum. Et hanc artem dicitur Mercurium primò inueniſſe. Per hanc enim artis magicæ ſpeciem, ut dicit Ianuẽſis, incredibiles rerum mutationes videntur fieri, vt modica gleba terrę, uel modicus cumulus lapidum uideatur magnum caſtrum, vel pulcherrimum cœnobium ſiue monaſterium. Vnde lapillus auri præcioſum talentum, modica multitudo ſegetum, magnus cohors militum, uel pulcherrima comitiua hominum & mulierum. Item garritus auium, uel grunitus porcorum videatur dulciſsima melodia Angelorum. Et talis operatio fit per inuocationem dæmonum, qui nunquam ad talem inuocationem apparent, niſi propter pacta inter eos, & homines inita tacita vel expreſſa: ſicut docet B. Auguſtinus 2. de doctrina chriſtiana. De talibus enim dicit propheta Iſa. 28. cap Dixiſtis enim, percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, flagellum mundans cum tranſierit, non uenit ſuper nos: quia poſuimus mendacium ſpem noſtram & mendacio protecti ſumus. De talibus magorum præſtigiis beatus Auguſtinus, & ponitur in canone 26. quæſt. 5. nec mirum. ſic ſcribit. Nec mirum inquit de magorum præſtigiis, quorum intantũ prodiere malefactorum artes: ut etiam Moyſi in illis ſignis reſiſterent, uertentes uirgas in dracones, aquam in ſanguinem: cum fertur in gentilibus etiam libris, ꝙ quædam magica arte ſocios Vliſsis mutauit in beſtias. Legitur etiam de ſacrificio, quod Archades de oſuo bacho immolarent, ex quo quicunque ſumerent in beſtiarum formas conuerterentur: ſed hæc omnia præſtigiis magicis potius fingebãtur, quam rerum veritate complerentur. Hæc ille. Item idem de ſpiritu & anima, capitu. 23.

Sicut

Sicut (inquit) dicit humana opinio, quadam arte mulierum & poteſtate demonum homines conuerti poſſunt in lupos & iumenta, & quæcunq; neceſſaria portare poſt peracta opera iterum ad ſe redire, nec fieri in eis mentem beſtialem, ſed rationalem humanamq; ſeruari. Hoc ſic intelligendum eſt: quoniam demones naturas non creant: ſed aliquid tale facere poſſunt: vt videantur eſſe, quod non ſunt: nulla enim arte, vel poteſtate demonum animus, ſed nec corpus quidem aliqua ratione in mēbra & liniamenta beſtialia veraciter conuerti poteſt: ſed ſantaſticum quidem hominem ſiue cogitando, ſiue ſomniando per rerum innumerabilium genera variatur: & cum corpus non ſit corporum ſimiles formas mira celeritate capit: ſopitis autem & oppreſſis corporeis hominis ſenſibus ad aliorū ſenſum figura corporea perduci poteſt ita tamen ꝙ corpora ipſa hominum alicubi iaceant, uiuentia quidem multo grauius atq; expreſſius, q̃ ſomno ſuis ſenſibus obcecatis. Fantaſticum autem illud veluti formatum in alicuius animalis imagine alienis ſenſibus appareat, taliſq; ſibi homo videatur, qualis ſibi videri poſſet in ſomnis, & portare onera, quæ onera ſi vera ſint, corpora portantur a demonibus, vt illudatur hominibus partim vera hominum corpora partim falſa iumētorum cernentibus. Hęc Auguſtinus. Et ſicut dicit Gratia. & ponitur in can. 26. q. 5. epiſcopi eorū. de Deo (inquit) noſtro ſcriptū eſt. Omnia per ipſum facta ſunt. Quiſquis igitur credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut deterius īmmutari, aut transformari in aliam ſpeciem, vel in aliam ſimilitudinem: niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, proculdubio infidelis eſt & pagano deterior. Hæc ille. Verumtamen ſicut dicit Proſper in libello ſuo de dono timoris. Aliquæ ſunt miſeræ vetulæ, quę de nocte dicunt ſe videre reginas pulcherrimas, & alias puellas tripudiantes & choreas ducentes cum dña Diana. i. cum domina paganorum, & dicunt & credunt, ꝙ tales poſſunt tam homines, q̃ mulieres in alias ſimilitudines traſformare, vel ſecū ducere, q̃ omnia indubitanter ſunt fantaſmata & a malignis ſpiritib. illis demonſtrata. Nam cum diabolus animam alicuius ad talia credendū ſubiugauerat, ſeipſum aliqñ transformat, modò in formā Angeli, modo in formā hominis, mō in formā mulieris, & modo in formā pdicatis, modo in torneatis & haſtiludijs, mō (vt dictū eſt) in choreis, & aliis ludis, ꝑ quæ tales miſeras ꝑ incredulitatē captiuatas multipliciter decipit & deludit vt ille talia firmiter credāt & alios fideles a fide peccarū infidelitatē, & nephandiſſimā doctrinam peruertant. Sed caueant tales miſeræ, ne forte contingat illis ſicut narrat Malmeſburij libro. 6. de geſtis Anglorum, ꝙ quondā cōtingebat cuidā mulieri de Barcheſech huiuſmodi maleficijs conſuetæ, quę dū quadā die circa ſuas incantationes occuparetur, corniculam quandam quam domatam nutriuerat, audiuit more inſolito crocitantē & miro modo garrientē, quo audito cultellus cecidit de manu eius, ſimul vultus eius concidit, & producto gemitu profundo, hodie (inquit) audiam & accipiam aliquod grande. Et his dictis intrauit nuncius quidam obitum cuiuſdā filij ſui ꝓclamans & ruinā ſibi exponēs eius, q̃ ſtatim præ anguſtia in lecto decubuit vſque ad mortē infirmata, & deinde ſuperſtites liberos ſuos vnum monachū & aliam monachā ad ſe venire acceleratis incitauit epiſtolis, quibus aduenientibus dixit. Nunc quia ad finem vitæ meæ propero, & demones habeo exactores in pęna, quos ꝑ ſortilegia & alia maleficia hactenus ſuaſores habui in culpa. Vos ergo filij per materna viſcera rogo, vt ſaltē alleuiare tentetis mea tormenta: & cum mortua fuero hoc modo corpus meum ſeruate. Primo. n. inſuite illud in corio ceruino, deinde ponite in tumulo lapideo operculo ferreo, & plumbeo conſtringite, & ſuper hæc omnia lapidem tribus cathenis ferreis magni ponderis circūligate, & quinquaginta pſalteria per tres noctes eiuſdemq; numeri miſſas in die pro me celebrari faciatis, q̃ forſan aduerſariorū cōcurſibus reſiſtent, & ſi tribus noctib. hoc modo ſecurè iacuero, quarto die infodite matrē veſtram humo quamuis timeam terram ne ſuis velit me recipere finibus q̃ totiens fui grauata ſortilegijs. Et his dictis expirauit. Cū igitur, vt præce

perat,

perat, omnia facta fuiſſent. pro dolor nil piæ lachrimæ liberorum valuerunt, nil vota, nil preces, tanta erat circa deſperantem miſeram magicam demonum potentia. Nam primis duabus noctibus cum chori clericorum pſalmos circa eius corpus cōcreparent, demones oſtiũ eccleſiæ obijcere ingenti clauſura leuiter diſtringentes duas extremas fregerunt. Media verò, quæ erat quaſi laborioſius operta illibata durauit. Tertia verò nocte circa galli cantũ horribili ſtrepitu demonũ aduenientium non nulla fundamenta monaſterij viſa ſunt moueri. Vnus igitur demon vultu terribilior ianuas eccleſiæ maiori vi concuſſas in fragmẽta deiecit, timuerunt clerici metu obſtupefacti non valentes effugere. Ille igitur demon vt videbatur arroganti geſtu ad tumulum lapideum acceſſit, & ibidem inuocato & acclamato eiuſdẽ mulieris nomine vt ſurgeret imperauit. Qua reſpondente, præ vinculum nequeo. Reſpondit demon. Solueris inquit, ſed pro tuo danno. Quo dicto mox cathenam vt ſtramen dirипuit, operculumq; tumbæ excuſſit & apprehenſam maledictam miſeram coram omnibus extra eccleſiam traxit, vbi pro foribus equus nigerrimus horribiliter hinniens videbatur aculeis ferreis per totum dorſum repletus ſuper quẽ miſera impoſita mox ab oculis intuentium cum tota demonum multitudine diſparuit, nihil amplius de illa vnq̃ viſurum.

De Diuinatione ſomniorum. Cap. I.

SEcunda ſpecies magicæ artis eſt, quando futura prædicuntur per ſomnia, & dicitur diuinatio ſomniorum. Et ſecundum Ariſt. 2. de ſomno & vigilia.

1 † Somnium eſt fantaſma factum à motu ſimulacrorum in ſimpliciter dormiente: remanent enim ſimulacra, idola, ſiue ſpecies rerum ad extra in organo fantaſiæ, & ex illis cauſantur idola in organo ſenſus communis & in organo ſenſuum exteriorum: ſicut in organo ſenſus viſus & auditus &c. & ſic apparet homini quòd videt, audit, & tangit: eo ꝙ anima vtitur ſimulacris rerũ, ꝓ ipſis rebus. Et ideo, vt dicit Auguſt. 12. ſuper Gen. quod tunc eſt ſomnium, cum inter ſpecies receptas & veras res, cuius ſunt ſpecies, non diſcernitur. & ideo Chriſtus nunquam ſomniauit. Et nota, ꝙ diuinatio ſomniorum tunc eſt illicita, qñ innititur reuelationi demonũ ꝑ aliqua pacta inita tacita uel expreſſa. Sed hic dubitatur, vtrũ diuinatio ꝑ ſomnia ĩ aliquo caſu ſit licita. Pro quo notandũ, ꝙ hãc dubitationẽ mouet Holcot in lec. lib. Sap. lec. 202. & arguit ad vtranq; partẽ. & primo ꝓ parte negatiua, & ſic Leuit. 19. dr̃. Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. Itẽ Deut 18. Nõ inueniatur in vobis qui ariolos ſciſcitetur, vel obſeruet ſomnia: ſed hæc ſunt a Deo ꝓcepta. igitur illicita eſt ſomniorũ diuinatio. Ad oppoſitũ arguitur ſic: dicit n. dñs Numeri 12. ca. Si quis fuerit inter vos Propheta Dñi, in viſione apparebo ei, vel ꝑ ſomnium loquar ad illũ. Itẽ Ioel 2. Effundã ſpiritũ meũ ſuper oẽm carnẽ, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ ſenes veſtri ſomnia ſomniabũt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt. Itẽ Hiere. 23. dicit Dñs. Propheta qui hẽt ſomniũ, narret ſomniũ ſuum: ſed iſta ſunt dicta ſpiritusſancti. igitur licitũ eſt ꝑ ſomnia diuinare. Item in ſcriptura ſacra multos legimus ſanctos ꝑ ſomnia diuinaſſe: ſicut patet Geneſ. 37. de Ioſeph, qui dixit. Vidi per ſomnium quaſi ſolem & lunam & ſtellas vndecim adorare me, quod ſomnium ſecundum verum rei euentum interpretauit pater eius dicens. Nunquid ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram? Item Iudicum. 7. legitur, ꝙ Gedeon pugnaturus contra caſtrum Madiam nocte quadã dixit ſibi Dñs. Surge & deſcende in caſtra Madiam: quia ego tradidi eos in manu tua: ſi autem ſolus ire formidãs, deſcendat tecum Phara puer tuus: & cum audieris quid loquuntur: tunc cõfortabunẽ manus tuæ, & ſecurior ad hoſtiũ caſtra deſcendens. Et cum veniſſet Gedeon ad caſtra Madiam, audiuit in nocte latenter vnũ de Madianitis narrare proximo ſuo ſomniũ, qđ viderat in hunc modum. Vidi (inquit) ſomniũ & videbatur mihi quaſi ſubcineritius panis ex ordeo volui & in caſtra. Madiam deſcendere. Cumque perueniſſet ad tabernaculum percuſſit illud atque ſubuertit, & terræ funditus coequauit. Et rñdit is cui loquebatur narrans

rans ſomnium, non eſt hoc aliud, niſi gladius filii Ioas uiri iſraelitæ, tradidit Dominus in manus eius Madiā & omnia caſtra eius. Cūq; audiſſet Gedeō ſomnium, & interpretationē eius confortatus eſt & laudauit Deum & adorauit. & ſecundum ueram ſomnii interpretationem ita factum eſt: tradidit enim Dominus caſtra Madiam in manus Gedeonis. Et ex iſtis patet, quod ſomnia ſunt fide digna, & per conſequens per ſomnia licitum eſt diuinare. Et eſt diuinare, quantum ad propoſitum pertinet, prædicere euentum futurum, uel ignotum. Iſtis uiſis pro reſponſione ad dubitationem tres concluſiones ſunt ſupponendæ. Prima, ꝙ diuinatio per ſomnia eſt licita. Secunda, quod talis diuinatio non eſt ab omnibus ſomniis expectanda. Tertia, quod diuinatio per ſomnia eſt multum periculoſa. Prima concluſio probatur ſic. Diuinatio per ſomnia eſt aliquādo naturalis. igitur tunc eſt licita conſequentia patet, & antecedens eſt Ariſto. 2. de ſomno & uigilia, cap. de diuinatione, ubi dicit, quod diuinationem, quæ in ſomniis accidit, neque idoneum eſt contemnere, neque omnino ſuadere: ubi etiam dicit commentator, quod nullus eſt, qui non uidit ſomnium, quod annunciauit ei aliquod euenturum. Ex quo igitur diuinatio per ſomnium non eſt aliud, niſi ſomnium ſignatiuum, & manifeſtum eſt, multa ſomnia eſſe figuratiua, planum eſt diuinationem per ſomnia licitam eſſe in caſu. confirmatur per dictum Ariſto. 7. Ethi. vbi dicit ſic. Fama inquit non omnino perditur, quam multi homines famant: ſed multi exiſtimant ſomnia veram ſignificationem habere tanquam ab experientia moti ſecundum Ariſto. de ſom. & vigi. ubi prius. Igitur ueriſimile eſt, diuinationem per ſomnia eſſe naturalem, & per conſequens in caſu licitam.

2 † Sed hic eſt notandum, quod ſicut Auguſtinus in de ſpiritu & anima capit. 22. Omnium, quæ ſibi uidere uidentur dormientes quinque ſunt genera. uidelicet, oraculum, uiſio, ſomnium, inſomnium, ſantaſma, & epialtes. Oraculum eſt, cum in ſomniis parens, vel aliqua ſancta, grauiſq; perſona, ſeu ſacerdos, vel etiam Deus euenturum quid apertè, vel non euenturum, faciendum, uel euitandum denunciat. Viſio eſt, cum his, quæ uidet, quod eodem modo quo apparuerat eueniat. Somnium ſub figuris eſt tectum, & ſine interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium uerò eſt, quando illud, quod uigilantem fatigauerat, ingerat ſe dormienti: ſicut eſt cibus, vel potus, uel aliqua ſtudia, vel artes, uel infirmitates ſecundum namque ſtudia, quę quiſq; exercuerit, ſomniat, & ſolitarum artium ſimulachra in præſenti mentis impreſſa apparent in ſomniis, iuxta etiam infirmitatum diuerſitates diuerſa accidunt ſomnia, & ſecundum morum & humorum uarietates uariātur ſomnia: alia namque uidentur ſanguinei, alia colerici, & alia melancolici, & alia flegmatici. Illi ſcilicet ſanguinei & colerici rubia & uaria. Illi ſcilicet melancolici, & flegmatici nigra & alba. Fantaſma eſt, quando dormire vix cœpit homo, & adhuc vigilare ſe eſtimat, aſpicere videtur irruētes in ſe, vel paſſim uagantes formas diſcrepantes & uarias lętas & turbulentas. Et in hoc genere eſt epialtes, quam publica perſuaſio quieſcentes opinatur euadere & pondere ſuos preſſos ac ſentientes grauare, quod nō eſt aliud, niſi quædam fumoſitas a ſtomacho, vel a corde ad cerebrum aſcendens, & ibi uim animalem comprimens. hæc ille. Item notandum, quod ſicut elici poteſt ex dictis B. Aug. ſuper 24. cap. Geneſ. & ex dictis Ariſto. in de ſomno & uigilia, & etiam ex dictis Alberti in libro ſuo de eiſdem. Somnia ſumunt originē multipliciter, aliquando ex diſpoſitione, ſiue complexione corporis humani, aliquando ab anima, aliquādo a ſpiritibus bonis, & aliquādo a ſpiritibus malis. Ex parte quidem corporis in homine originantur ſomnia communiter. Vnde quando in corpore humano ſuperabundat humor flegmaticus, accedens ad organum ſantaſiæ, ſantaſia, ſiue uirtus fantaſtica anima format ſibi idolum ſimile illi humori, & ſic apparet homini tali multoties in ſomno quod eſt in aqua, vel guſtat aquam. Similiter quando humor dulcis & flegmaticus deſcendit a capite apparet homini, quod ipſe guſtat dulcia. Conſimiliter nimis abundante in corpore humano colera ſomniat homo frequenter

ter

ter de incendiis, & de conflagratione domorum, & huiuſmodi. Et ſic narrat Albertus quendam ſomniaſſe picem ardẽtem infuſam fuiſſe in ventrem ſuum, & cauſa fuit: quia in eo abundauit colera nigra, vnde exurgẽs emi ſit coleram nigram in magna quantitate. Talia igitur ſomnia manifeſtè ſunt ſignatiua futurarum infirmitatum, & per talia ſomnia bene periti medici informantur ad iudicandum de diſpoſitione infirmi. Alia verò ſomnia originantur ex parte animæ, vnde homines ſolliciti & cogitatiui circa aliquam negocia frequenter ſomniant de eiſdem. Vnde Eccleſiaſtes. v. ca. Multas curas ſequuntur ſomnia, & hæc eſt cauſa, quàliter homines frequentius ſomniant de amicis ſuis & notis, quos habitualiter diligunt, quam de extraneis, amici ꝓcul exiſtentes maximè ſolliciti ſunt de ſe inuicẽ: ſicut docet Ariſto. vbi prius, & hæc eſt cauſa, quare dediti vilitatibus in vigilando vilia ſomniant dormiendo: ac etiam tantus poteſt eſſe habitus honeſtatis alicuius perſonę in viuendo, quod nullo modo aſſentiet etiam dormiendo fœditatibus voluptatis carnalis: ſicut docet Auguſt. x. confeſſionum ca. 31. Vnde tantum habitum honeſtatis poteſt homo acquirere, ꝙ virtute illius habitus diſſipabuntur fantaſiæ male, quæ ſem ꝑ ſomnia ingerũt. Tertio aliqua ſunt ſomnia, quæ cauſantur in homine virtute corporum ſupercœleſtium. Nam corpora ſupercœleſtia infundendo virtutem corporibus noſtris alterant corpora nr̃a in ſomno: & tunc contingit fantaſiam formare ſibi ſpecies & ydola conformia qualitatib. cauſatis in corpore noſtro a ſupracœleſtibus, & ſic apparent animæ aliqui effectus futuri: ſicut patet de bellis & fertilitate, vel ſterilitate, & homini, quæ a corporibus ſupracœleſtibus cauſam habent: ſicut fuit de ſomno Pharaonis de ſeptem bobus & de ſeptem ſpicis. Gen. 41. Quartò verò nonnunquam in nobis originantur ſomnia a ſpiritibus bonis: ſicut patet Matt. 2. de Angelo qui apparuit tribus magis, & in multis alijs locis ſcripturæ conſimile reperitur.

3 † Quinto originantur in nobis nonnunq̃. ſomnia a ſpiritibus malis; ſicut patet de vxore Pilati, quæ ocioſa in die paraſceues dormitauit, & multa mala paſſa fuit ꝑ viſum in ſomnijs de Chriſto, demone miſcente fantaſias & apparitiones in ea, vt ꝑ ea redemptionẽ nr̃am impediuiſſet, vñ mandauit viro ſuo Pilato dicens. Nihil tibi & iuſto illi. Multa. n. paſſa ſum hodie ꝑ viſum ꝓpter eũ. Math. 27. Item Gratianus & ponitur in ca. 27. q. v. eperi. Illud (inquit) non eſt omittendũ, ꝙ quædam ſceleratę mulieres retro poſt ſathanã conuerſæ demonũ illuſionibus & fantaſmatibus ſeductæ credunt, & ſe profitentur nocturnis horis cũ dyana. i. cum dea paganorũ, vel cum herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdã beſtias, & multa terrarum ſpacia in tempeſte noctis ſilentio pertranſire, eiuſq; iuſſionibus obedire velut dñæ, & cæteris noctibus ad eius ſeruitium euocari: ſed vtinã hæ ſolæ in perfidia ſua periſſent, & non multas ſecum ad infidelitatis introitum traxiſſent. Nã & innumera multitudo hac falſa opinione decepta hæc vera eſſe credunt, & credendo a recta uia deuiant, & errore paganorũ inuoluuntur: cũ aliquid diuinitatis, aut numinis ex vnũ Deum arbitrantur. Quapropter ſacerdotes ꝑ eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, vt nouerunt hæc omnia omnino falſa eſſe, & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia fantaſmata mentibus fidelium irrogari: ſiquidem ipſe ſathanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis: cum mentes cuiuſque mulieris cæperit, & hanc per infidelitatem ſibi ſubiugauerit, ilico transformat ſe in diuerſarum perſonarum ſpecies atque ſimilitudines, & mentem, quam captiuã tenet in ſomnis deludens. modo læta, mõ triſtia, modò per cognitas, mõ per incognitas perſonas oſtẽdens per deuia quæque deducit: & cum ſolus ſpiritus hæc patitur infidelis, hoc nõ omnino in ſpiritu, ſed etiam in corpore euenire opinatur. Quis em̃ in ſomnis & nocturnis viſionibus non extra ſe ipſum educitur, & multa videt dormiendo, quæ vigilando nunquã viderat, quis igitur tam ſtultus & hebes ſit, qui omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt: etiã in corpore accidere arbitretur: cũ Sedechiel ꝓpheta viſiones Domini in ſpiritu & non in corpore

vidit

vidit & audiuit: ſicut ipſemet ꝓpheta dicit. Statim, inquit, fui in ſpiritu. & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore. Oībus itaq; publicè annunciandum eſt, ꝙ qui talia credit & his ſimilia fidē ꝑdit, & qui rectā fidē non habet, hic nō eſt Chriſti; ſed illius, in quē credit, .i. dyaboli. Et ex iſtis patet, ꝙ ſomnia ſiue vno mō cauſentur ſiue alio mō, frequenter cōtingit, ꝙ ſunt ſignatiua euentuū futurorū, & ſic patet veritas primæ concluſionis. ſ. ꝙ diuinatio in caſu eſt licita. Secunda concluſio ſupratacta eſt hæc. Diuinatio non eſt ab omnibus ſomnijs expectanda. Vñ Ariſt. in de ſomno & vigilia, de ſomnijs talē ponit diſtinctionem: Quædā, inquit ſomnia ſunt aliquorū effectū ſigna, quædā cauſæ. & quedam accidentia, & impertinentia, ſiue indifferentia effectuū futurorū. Aliqua ſomnia ſunt ſigna: ſicut patuit ſuperius de humoribus colericis, flegmaticis, vel alijs & ſomnijs cōuenientibus. Cauſæ effectuū ſunt ſomnia ēt interdū: quia aliqñ hō ita ſollicitatur circa opus inchoatū, ꝙ in dormiendo perfectè comprehendit modū conuenientē, quo illud opus poterit conſummare, & poſtea iuxta iſtā fantaſiā producit propoſitū ad effectū, & ſic eſt ſomniū cauſa aduentus effectus futuri. Sunt ētiam quædā ſomnia accidentia.i. indifferentia, vel impertinentia ad futurum euentū: quia nec ſunt ſigna, nec cauſa euentus futuri, & ex talibus ſomnijs nullo mō eſt diuinatio expectanda, & ſic patet ſecūda cōcluſio. Tertia concluſio eſt hæc. Indulgere diuinationi ꝑ ſomnia eſt multū periculoſum, hoc patet ꝑꝑ deceptiones malorū ſpirituū, qui ꝑ ſomnia nituntur ſeducere eos, qui fidē ſomnijs præſtant. & iō faciliter poſſet hō nimis credens ſomnijs labi in deſperationem ad ſuggeſtionē diaboli & incredulitatē. Et ſecundò ꝑꝑ ſignationis diuerſitatē ſomniorū: pōt.n. ſomnium æquiuocè & æqualiter multa ſignificare, & iō hō applicando ſomnium ad vnū particulare poſſet latiſſime decipi. Et tertio, quia nōnulla ſomnia habent interꝑtari ꝑ ſimile, & nōnulla ꝑ contrariū. ſed qñ qñ vno modo, & qñ alio mō diſcernere poſſimus, nō eſt facile. Et quartò, quia ſicut dicit philoſophus in de ſomno, & vigilia. Licèt ſomnia ſint ſignificatiua futurorum. aliquando tamē non eſt neceſſe euentum ſomniorum accidere: quia poſſunt per fortiores cauſas impediri: ſicut nubes, quæ ſunt cauſa pluuiæ, aliquando abundant. & ſignant pluuiam futuram, & aliquando ex cauſa ſuperiori diſpergente eas contingit futurā pluuiam non fieri. Conſimiliter in nonnullis operationibus, quamuis. n. aliquis habeat conſiliū ad aliquid faciendum: & futurum propoſitum ad illud faciendum: non tñ neceſſe eſt, ꝙ illud faciat: pōt. n. fortius conſilium ſuperuenire, & totum mutare propoſitū. & ideo interpretatur ſomniorum non debet dicere determinatè ſignificationē ſomniorum & effectum infallibiliter euenire: ſed adijcere debet conditionem, niſi fortior cauſa perueniens impediat, & conſimiliter debent aſtrologi diuinare. Vnde dicit Albertus, quod aſtrologi dicentes determinatè, quod talis effectus eueniet, faciunt ſcientiam aſtrologicam vileſcere fortiori cauſa impediente: cum tamen in ſcientia non eſt defectus: ſed in aſtrologo determinatè & abſolutè ſententiam perferente. licèt igitur vti ſomnijs ad cognitionem futurorum innitendo diuinæ reuelationi. Vel ſecundum quod procedunt ex diuina reuelatione non eſt illicitum: quia ſic Ioſeph. diuinabat de futuris per ſomnia pincernæ Pharaonis & magiſtri piſtorum: vt habetur Gen. 40. & ſimiliter Daniel per ſomnium regis Babylonis vt habetur Danielis. 4. & hæc diuinatio eſt ſpecies prophetiæ, de qua habetur Dume. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Domini in viſione apparebo ei vel per ſomnium loquar ad illum: periculoſum tamen eſt per ſomnia nimis communiter diuinare. Vnde dicitur metricè. Somnia ne curas, nam fallunt ſomnia plures. Item Eccle. 34. dicitur. Vana ſpecies & mendacium inſenſato viro, & ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram & perſequitur ventum. Sic qui attendit ad viſa mendacia, ſecundum hoc viſio ſomniorum & infra: ſicut parturiētis cor tuum patitur fantaſias, niſi ab altiſsimo fuerit omiſſa viſitatione in illis dederis cor tuum: multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis, & ex his patet reſpon-

ſponſio ad dubitationem. Et ad rationem in oppoſitum dicitur, quod non inhibetur, quin aliquando liceat, ſicut ſuperius declaratum eſt, per ſomnia diuinare: ſed inhibitum eſt ſuperſtitiosè & nimis communiter per ſomnia diuinare, ne forte homo decipiatur, fidem & ſpem adhibendo illuſionibus dyaboli, quæ in ſomnis impiorum frequenter contingunt. Vnde qualiter infideles & ſpecialiter incredulæ mulieres in ſomnis, quando ex illuſione diaboli decipiuntur, oſtendit Gratianus, vt ſupra dictum, eſt in prima concluſione pro reſponſione ad hanc dubitationem ſuppoſita.

De Necromantia. Cap. LI.

Tertia ſpecies artis magicæ eſt nechromantia. Et eſt nechromanti a per mortuos futurorum euentus prænunciatio. Vnde a nechros grecè, quod eſt mortuum latine, & mantia, quod eſt diuinatio nũcupatur: componitur nechromantia. i. diuinatio mortuorum. Vnde & nechromanticus ſiue nechromantica dicitur ille, vel illa cuius p̃ cantationibus videntur reſuſcitati mortui, diuinare & ad interrogata reſpondere, & ad quos in ſcitandos requiritur additio ſanguinis humani. Quia vt dicit Iſido. 8. ethimolo. Amare ſanguinem humanum demones dicũtur, & ideo quotieſque nechromantia fit, cruor humanus aquæ miſcetur: vt colore ſanguinis facilius demones prouocentur: hac enim ſpecie artis magicæ vtebatur illa mulier phytoniſſa, quam vt. j. Reg. 28. putauit rex Saul Samuelem prophetam a morte inſcitaſſe: ſed tamen in rei veritate erat ſpiritus malignus, qui in ſpecie ſamuelis apparuit Sauli, & ad interrogata Samuelis de ſuorũ euentibus diuinauit. Vnde Auguſt. 3. de ci. Dei, & ponitur in ca. 26. q. v. nec mirum. Quidam (inquit) quærendum putant, quomodo ſcriptura narret phytoniſſam Samuelem prophetam ſuſcitaſſe ad coloquiam Saulis impijſsimi regis ſcilicet phytonica diuinatio errori magicæ artis deputanda ſit, quibus ita reſponderi poteſt, indignũ animo facinus eſſe creditur: ſi ſecundũ verba hiſtoriæ commendetur aſſenſus: quomodo enim poterat fieri, vt arte magica attractus vir a natiuitate ſanctus & vita & operibus iuſtus, aut ſi non attractus eſt conſenſit, vtrumque de iuſto credere aduerſum eſt: nullum enim ſuffragium habet iuſtus, ſi attractus aut voluntarius amiſit meritum ſpirituale; q̃ prius in carne quæſierat, quod de aliquo iuſto dici peruerſum eſt: quia qui hinc iuſtus recedit permanet iuſtus. Porrò hoc eſt præſtigium ſathane, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos ſe habere in ptãte configint, quod Apoſtolus inter cætera oſtendit di. Ipſe ſathanas transfigurat ſe in angelum lucis: vt enim errorem faceret, in quo gloſaretur, in habitu viri iuſti vita & nomine ſe ſubornauit: vt nihil p̃ficere ſpẽ quam prędicabant Dei cultoribus mentiretur, quando hinc exeuntes iuſtos finxit eſſe in ſua poteſtate: ſed hoc quoſdam fallit, quod de morte Saulis & filij eius non ſit mentitus, quaſi magnum ſit dyabolo ante occaſum mortem corporis prouidere, tamen ſigna quędã ſoleant apparere morituris, quippe a quibus Dei protectio amota videtur, quã tomagis quem angelica poteſtate ſublimem prophetica oracula fuiſſe deteſtantur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait. An ignoratis altitudinem ſathanæ, quid mirum igitur ſi imminentem prophetæ mortem potuit præuidere, cum hæc ſit. Vnde fallit & ſe in Dei poteſtate vult adorari: nam tanta habitudine demens effectus eſt Saul: vt ad phytoniſſam confugeret: deprauatus eſt enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnauerat: ſed ſi quis propter hiſtoriam ea, quæ expreſſa ſunt verbis, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ maius ſit, rectè quidem facit: ſed tamen iſtud minimè ad rationem veri capit, ſed ad viſum & ad intellectum Saul. Neque enim reprobus factus bonum poterat intellectum habere. Hiſtoricus enim mentem Saulis, & habitum Samuelis deſcripſit, & ea dicta & viſa ſunt exprimens ſi vera, an falſa ſint, qui audiens in quo habitu eſſet excitatus intellexit hunc Samuelem eſſe, quod intellexerit retulit: & quia non bene intellexit contra ſcripturam alium adorauit, q̃ Deũ, & putauit Samuelẽ & adorauit diabolũ, ut fructũ fallaciç habe-

habere ſathanas: ad hoc .n. vt adoretur quaſi deus, ſi verè Samuel illi apparuiſſet, non vtique vir iuſtus pmiſiſſet ſe adorari, qui pdicauerat Deum ſolum eſſe adorandũ, & quõ homo Dei, qui cum Abraam in refrigerio erat diceret ad virum peſtilentiæ dignũ ardore gehénæ: Cras mecum eris. j. Regũ. viij. His duobus titulis ſubtilitatem fallaciæ ſuæ præuidit improuidus ſathanas: quia & adorari ſe permiſit ſub habitu & nomine Samuelis contra legẽ & uirum peccatis preſſum cũ magna diſtantia peccatorũ & iuſtorũ: ſic tamen Samuele iuſtiſsimo futurũ .ſ. eſſe in craſtino mẽtitus eſt, verum poteſt dici, verũ põt videri: ſi de Samuelis nomine taceatur: quia Saul cũ dyabolo futurus erit: ad eũ .n. tranſmigrauit, quẽ adorauit, ſemper igitur dyabolus ſub velamine latens prouidit, ſe dum ea confingit, quę adhæreant perſonis, per quas fallere nititur. Si autẽ quilibet opponit & dicit, quõ eueniunt illa, q̃ illi diuini prædicant futura, aut pñt ęgris præbere medelam, aut ſanis immittere ægritudinem, ſi aliqui propriæ virtutis ac poteſtatis nõ habeant. Hoc a nobis recipiat reſpõſum, quod iõ quiſq; nõ debeat eis credere: quia aliqñ eueniunt, quæ prædicunt, aut ſanare videntur languidos, aut lędere ſanos: quia hoc pmiſſũ Dei ſit, vt ipſi, qui hoc audiunt, vel vident, probentur & appareant quali fide ſint vel deuotione erga Deum: ſicut & deutero. 13. legitur, Moyſen ex verbo Dei præcepiſſe populo ita dicẽs. Si ſurrexerit in medio tui, ppheta, aut qui ſomnium dicat ſe vidiſſe, & pdixerit ſignum atq; portentum, & venerit, quòd locutus eſt, & dixerit vobis, eamus & ſequamur deos alienos, quos ignoramus, & ſeruiamus eis, non audies verba pphetiæ huius aut ſomniatoris: quia tẽtat vos Dominus Deus, vt palã fiat, vtrũ diligatis eum an non, & in toto corde & in tota anima veſtra dñm Deũ ſequamini, & ipſum timete, & mandata eius cuſtodite, & audite vocem illius, ipſi ſeruietis, & ipſi adherebitis. vbi ſanè intelligi voluit, & illa quæ a diuinãtibus non ſecundum Deum dicuntur: ſi acciderint, quæ dicuntur, non ſunt ſic accipienda: vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis, nec præter ſuam poteſtatẽ Deus oſtendit eſſe, quod contingunt iſta: ſed quaſi quæreretur, cur ea permitur cauſam tentationis expoſuit, ad cognoſcendũ vtiq; eorũ dilectionem, vtrum eam habeant erga Deũ ſuum cognoſcendum verò potius ab ipſis, q̃ ab illo, qui ſcit oĩa, antequã fiant. Hæc Aug. Itẽ idem, & ponitur in cã. 26. q. 2. illud quod eſt. Non .n. (inquit) qa imago Samuelis mortui vera Sauli prænunciauit, propterea talia ſacrilegia, quibus illa imago præſentata eſt, nimis exercenda ſunt: aut quia in actibus Apoſtolorum fœmina ventriloquia .i. fœmina quę in vẽtre ſuo habuit demonem, qui in ſpecie illius mulieris loquebatur verum teſtimoniũ prohibuit apoſtolis domini. ideo Paulus apoſtolus pepercit illi ſpiritui, ac non potius fœminam illius demonij correctione atq; excluſione mundauit. Oẽs igitur artes huiuſmodi vel nugatorię, vel noxiæ ſuperſtitiones ex quadã peſtifera ſocietate hoium & demonũ quaſi pacta infidelis, & dioloſæ amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudiãda & refugienda a chriſtiano. Hęc Aug. Itẽ Vuyn Kelegh in tractatu ſuo de deſcriptione & origine viciorum. Intendunt (inquit) demones perditionem hoim, & ſi aliqua vera dicant, intendunt homines aſſuefacere, vt credant eis, & per hoc viam habeant efficaciter pſuadendi aliquid, quod eſt humanæ ſaluti contrarium. Vnde Athanaſius exponens illud Lucæ. x. Increpauit illũ dicens, obmuteſce. Quamuis, inquit, vera fateretur demon: compeſcebat tamen Chriſtus eius ſermonem, ne ſimul cum veritate etiam eius iniquitatem promulget: vt nos etiam aſſuefaciat, ne curemus de talibus, etiam ſi loqui vera videantur. Nephas .n. nobis eſt, vt cum aſſerit nobis ſcriptura diuina a dyabolo inſtruamur. Si tamen dyabolus & non inuocatus occurreret homini, bene liceret ipſum virtute diuina compellere, vt ad interrogata veritatem reſpondeat: ſicut dicit dominus Matthe. v. interrogans demonẽ, quod tibi nomen eſt & reſpondit, legio, multa enim ſumus. Vnde dicit venerabilis Beda. Non velut inſcius Dominus inquirit: ſed vt confeſſa peſte, quam tolerabat virtus creatis, gratior emicaret. Aliud autem eſt quærere a demone ſponte occurrente, quod quandoque

licet

ſicet propter vtilitatem aliorum, maximè quādo virtute diuina poteſt compelli ad uera dicēda. Et aliud eſt demonem inuocare ad cognitionem occultorum quærendum ab ipſo. hæc Vulkhelegh. Item beatus Auguſtinus in libro ſuo de natura demonum, & ponitur in cano. 26.q.4. ſciendum. Sciendum, inquit, eſt hanc naturam eſſe demonum, vt aerei corporis ſenſum terrenorum corporum ſenſum facile pro cedant celeritate: etiam propter aerei corporis ſuperiorem mobilitatem, non ſolum curſus quorumlibet hominum, vel ferarum: verumetiam uolatus auiū incomparabiliter vincant, quibus duabus rebus quantum ad aereum cor pus pertinet prædıti, hoc eſt acumine ſenſus & celeritate motus. Multa autem cogitata prænunciant, quæ homines præſenſus terreni tarditate mirantur. Acceſſit etiam demonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur rerum longè maior experiētia quam poſſint homines propter vitę breuitatem peruenire. Per has enim efficacias, quas aerei corporis natura ſortita eſt: non ſolùm multa futura prædicunt demones: verumetiam multa faciunt: quæ quoniam homines dicere, aut facere non poſſunt, eos dignos quidem, quibus ſeruiant, & quibus honores diuinos deferant, arbitrantur, inſtigante maximè uicio curioſitatis propter amorem fęlicitatis falſæ atq; terrenæ, & excellentiæ temporalis. Nunc igitur quoniam de diuinatione demonum quæſtio eſt. Primum ſciendum eſt, illos ea plerunque pronunciare, quæ ipſi facturi ſunt, accipiunt ſæpe poteſtatem, & morbos immittere, & ipſum aerem uitiando morbidum reddere, & peruerſis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta ſuadere, de quorum moribus certi ſunt, quòd ſunt eis talia ſuadentibus conſenſuri. Suadent autem miris, & mirabilibus modis per illam ſubtilitatem corpora hominum non ſentientium penetrando, & ſe cogitationibus eorum per quædam imaginaria uiſa miſcendo, ſiue uigilantium, ſiue dormientium. Aliquando autem non quæ ipſi faciunt: ſed quæ naturalibus ſignis futura prænoſcunt, quæ ſigna in hominum ſenſus venire non poſſunt prodigiunt. Neque enim: quia præuidet medicus, quod prǫuidere neſcit, huius artis ignarus, nō ideo ex diuinis habendus eſt. Quid aūt mirū, ſi quē admodū ille corporis humana vel turbata uel mortificata temperie, ſeu bonas, ſeu malas futuras præuidet valitudines, ſic demones in aeris infectione ſibi notas, nobis ignotas futuras præuident tempeſtates. Aliquando hominum & diſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verumetiam cogitatione conceptas: cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore tota facilitate prodeſcunt, atque hinc etiā multa futura pronunciant, aliis videlicet mira, quæ iſta diſpoſita non nouerunt: fallunt etiam ſtudio fallendi, & inuida uoluntate, qua de hominum errore lætantur. Sed ne apud cultores ſuos pondus auctoritatis amittant, ut interpretibus ſuis ſignorumque ſuorum coniectoribus culpa tribuatur, quando ipſi decepti fuerint, uel mentiti. Nonnunque verò ipſi maligni ſpiritus, & illuſores hominum atque inuaſores ſalutis eorum ſolent prædicere defectum culturæ ſuę, & idolorum ruinam, quatenus præſcij uideantur, quid in ſingulis regnis, aut locis uenturum ſit. Et quid aduerſi ſuæ factioni contingere poſſit, quod etiā illi, qui gentilium hiſtorias legunt, non ignorant. Quid igitur mirum, ſi iam imminente templorum, & ſimulachrorum euerſione, quam prophetæ Dei ſummi tanto ante prædixerunt ſerapis demon alicui cultorum ſuorum hoc de prox mo prodidit, ut ſuam quaſi diuinationem recedens, uel fugiens commendari, quòd ante diſpoſitiones hominum cogitatione conceptas per exteriora ſigna diabolus deprehendat, non firmiſsima ratione uidentur approbatum. hęc Auguſt. Item Gratianus canon. 26. quæſtio. 5. quod ante. Eſt, inquit; quoddam genus idolorum ex demonum conſultationibus futura prædicere: ſicut etiam auarus: quia cultum Deo debitum minimè impendit, idolorum cultor ab Apoſtolo nominatur. Sic illi, qui futura inueniunt, uel demonum conſultatione, vel quibuſlibet præſtigiis inuenire laborant diuinitatis iura creaturis attribuunt. Futura enim preſcire ſolius Dei eſt, qui in ſui contemplatione, & Ange-

ſos illa præſcire facit. vnde Iſa. ait. Priora & nouiſſima annunciate mihi, & dicam quòd dij eſtis. Hæc ille.

De Phytonomantia. Cap. LII.

Quarta ſpecies artis magicæ eſt phytonomantia. Et eſt phytonomantia diuinatio per phytones, hoc eſt per homines uiuos arrepticos & demoniacos. Pro quo notandum, ꝙ ſecundum Ianuen. Appollo dictus eſt phyton, ideſt diuinator: quia Apollo auctor fuit phytonicæ diuinationis. unde & a phytone Apolline dicitur phytonicus. a. um. i. diuinator uel incantator phytonico ſpiritu plenus. Et phytoniſſa, i. diuinatrix phytonico ſpiritu plena: ſed & diuinatio iſta ſicut & aliæ prædictæ eſt a Deo interdicta. Vnde Deut. 18. cap. Non inueniatur in te, qui arioſos ſciſcitetur, vel obſeruet ſomnia, atque auguria, nec ſit maleficus, incantator, neque phytones conſulat, nec diuinos, nec quærat a mortuis veritatem: omnia enim hæc abhominatur Dominus. Itē Leuiti. 20. Anima, quæ declinauerit ad magos & ariolos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illum de medio populi mei. Et ſequitur. uir, ſiue mulier, in quibus phytonicus, uel diuinationis fueris ſpiritus morte morietur. lapidib. obruēt eos, ſanguis illorum ſuper illos, & ideo ſicut dicitur. j. Reg. 28. Saul abſtulit magos & ariolos de terra, & interfecit eos, qui phytones habebant in uentre: ſed tamen ſicut patet eodem cap. cito poſt ipſemet conſuluit mulierē phytoniſſam, & ideo uindicta Dei irruit ſuper eū. vnde. j. Paral. 14. phytoniſſam conſuluit Saul: nec ſperauit in Domino, propter quod interfecit eum Dominus, & trāſtulit regnum eius ad Dauid filium Iſai. Et hæc conſiderans ille nobilis rex Ioſias, qui (ut dicitur. 3. Reg. 23.) phytones & ariolos & figuras idolorum & immūdicias abhominationeſque quæ fuerant in terra Iuda & Hieruſalem abſtulit. De prædictis enim quatuor ſpeciebus magis in florario Bartho. titulo de ſortilegio ſic ſcribitur. Magicam verò artem puto conſiſtere in incantationibus & carminibus, & ſacrificiis demoniorū in apparentiis fantaſticis, in defunctorum allocutionibus & ſomniorum interpretationibus, vel illuſionibus: omnia iſta ſpecies hæreſis ſunt, & qui bis ſpem accommodant, a Deo recedunt, & in religione chriſtiana apoſtatæ ſunt. hæc ibi. Sed hic dubitatur, utrum ars magica ſit rationabiliter hominibus interdicta. i. prohibita. Et ꝙ non multipliciter ſuadetur. Et primò ſic. ad honorem uidetur eſſe Dei, ꝙ homines aliquando uirtute nominum diuinorum, uel euangelii, vel ſacramentorum eccleſię poſſunt demonibus imperare, ut eis obediant, & ad interrogata reſpondeant, ſed hoc in arte magica frequenter contingit, ꝙ demones per uirtutē nominis Dei inuocati & adiurati, & ad interrogata ab eis ueraciter reſpondent. igitur ars iſta non eſt hominibus rationabiliter prohibenda. Item ad artem magicam pertinere uidetur uti imaginibus ad curam hominum ſpectantibus: hoc poteſt fieri naturaliter. igitur ars iſta eſt licita. minor probatur per illud quod narrat cōmentator ſuper ſortilegium, ubi narrat ſe uidiſſe quendam, cui ſculpſit figuram ſcorpionis in lapide in quatuor eius angulis, luna exiſtente in ſigno ſcorpionis, & quicquid poſtea impreſſionem illius ſigilli habebat, ſiue cera, ſiue incenſo, a morſu ſcorpionis curabat: ſicut ipſemet commentator & teſtatur ſe vidiſſe. Item quondam londoniis quidam dicebatur curari a quartana per imaginem leonis auream ſecūdum certas conſtellationes factam: ſed hæc nō fiebant niſi per naturam. igitur uti huiuſmodi imaginibus ad curam hominum ſpectantibus eſt naturalem, & per conſequens non rationabiliter prohibitum. Item irrationabiliter eſt prohibere illud, quod a diuerſis eſt expertum: ſed diuerſi ſunt experti, quòd quædam negocia malos euentus denunciant: ſicut obuiare lepori ſignat malum, & obuiare buſoni bonū. Item multi probauerūt, quòd occurſus religioſi eſt fruſtratio artis uenationis. igitur licet illo uti, & ſecundū hoc procedere uel dimittere. Item veſtes corrodi a ſoricibus ſignat, ꝙ homo cito a domo ſua recedet, & multa huiuſmodi habentur pro expertis, & maximè a mulieribus, quibus plus uacat talia conſiderare, quæ ſunt

ſigna

ſigna infortunij: igitur irrationabile eſt talia prohibere. Item narrat Petrus comeſtor in hiſtoria eccleſiaſtica ſuper euangelia, quòd inter iudeos fuerunt quidam exorciſtæ, qui per exorciſmos factos a Salomone demones eiiciebant & maximè appoſita radice cuiuſdam herbæ in naribus obſeſſi. igitur hoc uidetur naturale. Et confirmatur: quia dicitur communiter, ꝙ herba Ioannis, quæ & perforata dicitur fugat demones per naturam. Item confertur uis naturaliter caracteribus ex ſignis & ſtellis coeleſtibus: ſed cum re naturali uti licet, applicando ad effectum conſequentem, ſequitur quòd ars iſta eſt licita. Ad oppoſitum eſt beatus Augu. 2. de doctrina chriſtiana, ubi dicit, ꝙ ad ſuperſtitionem pertinent uolumina magicarũ artium, & ligaturæ qua medicorum quoque diſciplina contemnat, ſiue interpretationibus, ſiue in quibuſcunque notis, quas caracteres uocant. Omnes, inquit, huiuſmodi obſeruationes pertinẽt ad quædam pacta ſignificationum cum demonibus inita, ex quo ſequitur, quòd ars iſta eſt omnino illicita. Pro iſto dicitur, ꝙ hanc quæſtionem mouet Holgot in lectura libri ſapientiæ, lect. 191 & reſpondet concedendo queſtionem. Vnde inquit, ars magica dicitur illa ſu ꝑſtitioſa obſeruantia qualiſcunque fuerit, quæ auxilio, uel conſilio demonum ad hoc præcationibus, uel pactionibus notatorum complectur. Vbi primò eſt ſciendum, ꝙ demones antiquitus tempore idolatriæ multas obſeruantias hominibus reuelarunt ad certos effectus cauſandos, quos effectus demones cauſabãt ad decipiendum homines & contrahendum cũ hominibus familiaritatem ad fallendos eos finaliter, & inter talia uidetur ars notatoria locum tenere, per quam artem ſuadetur omnem ſciẽtiam poſſibilem poſſe homini acquiri per imperfectionem quarundam figurarum & orationibus dicendis cum quibuſdam obſeruationibus: ſed ars iſta uel totaliter inefficax eſt, quod mihi eſt credibile, vel per reuelationem demonum poteſt haberi illius artis principiis obſeruatis, quæ ſunt ualde difficilia: ſicut patet artis codices intuenti. Vlterius eſt notandum, ꝙ inter ea, quæ ſunt hominibus per demones reuelata, quædam cõtinent expreſſas demonum inuocationes, ſicut patet de modo includendi ſpiritus, & in aliis demonum ſciſcitationibus, & quædam alia ſeruitia in exhibitione rerum, & in ſacrificiis demoniis exhibitis, & quædam continent alias uanitates, quæ omnia demones ordinauerunt. Demones enim accedunt ad homines non coacti ſed ſponte: & quaſi ex quodam pacto efficiunt effectus, quos antiquitus promiſerunt, & in talibus conſiſtit tota ars magica. Inſuper eſt notandum, quòd talia, quæ obſeruantur reſpectu futurorum euentum, uel obſeruantur ut cauſæ euentuum, uel ut ſignum euentuum tantum: ſi ſicut caute. conſiderandum eſt autem, an illud obſeruatur, quod taliter poſſet eſſe uera cauſalitas reſpectu futuri euentus, qui expectatur, uel non, ſi ſic nullum peccatum eſt illud obſeruare: ſicut ſi uidemus aere nebuloſum nimis, dicimus, erit nix, pluuia, uel grãdo uel aliquid tale. Si uerò nulla cauſalitas poſſet intendi: ſed tantum diceretur, quòd illud ſignat talem euentum futurum: ſicut quando picæ garriunt, dicitur, quòd ſignat aduentus hoſpitum: ſed quoniam illa ſignat o ſicut cæteræ huiuſmodi non ſunt a Deo inſtitutæ, dicunt doctores, quòd huiuſmodi obſeruationes ſignorum ſunt introductæ ab humana uanitate cooperante demonum malicia, qui gaudent implicare homines uanitatibus & erroribus, & ideo ſunt omnino illicitæ. unde primò caſualiter accidit, quòd tale ſignum talis euentus ſequebatur: ſed poſtea quando homines inceperunt nimis talibus indulgere, multa ſequebantur per cooperationes demonum: ut homines magis fierent curioſi, & actius eſſent in talibus ſuperſtitionibus radicati. Qualiter autem diſcerni poſſit an ex arte magica ſequatur effectus. uel ex natura rerum creatarum, eſt in quibuſdam caſibus nimis difficile: quando tamen ſic eſt, quòd nulla cauſalitas naturalis inuenitur, quare effẽctus talia ſequi debet, & aliquid admiſcetur, ꝙ neceſſariò talem effectum cauſare non hẽt ex ſua natura, cuiuſmodi ſunt figuræ, caracteres, vel voces extraneæ, quæ oĩa gñaliter ſpectant ad quædam pacta antiquitus inter demones & homines conſtituta: tunc ueriſimile eſt, imo &

verum eſt, ꝙ ex arte magica ſequatur talis effe ctus. ſicut eſt de incantationibus ſerpentum, in qua ex quo nulla cauſalitas apparet, quare voces tales qualeſcunque fuerint, faciant ſerpentes expectare, nec ſerpens intelligit, quid profertur: videntur tales incantationes effectũ ſortiri a demonibus, & ſunt reliquiæ veteris Idolatriæ. Inuocationes etiam quas vetulæ faciunt pro infirmitatibus curandis per nomina barbarea, vel extranea & obſeruationes inefficaces ſortilegia, ſiue magica ſunt, quamuis admiſceantur quædam verba de Deo, vel de euãgelio: ſi quis autem contra infirmitates appẽdi faciat nomen Chriſti, vel uerba euangelii ex ſimplici deuotione: vt Deus adoretur, & vt ad eorum apprehenſionẽ patientem citius iuuent propter eius deuotionem non eſt periculum, quamuis talia ad expellendum infirmitates nõ ordinantur directè: ſed qñ putaẽ, ꝙ illa ſcriptura ex propria virtute curat infirmum: ſimiliter qñ cum illis verbis euãgelicis admiſcentur caracteres ignoti, & nomina extranea: ſimiliter cum non permittitur, ꝙ ſcripturam illã portãs ſciat, quid ſcribitur: tunc non eſt dubium, quin ſit ſuperſtitioſum. Vnde Chriſ. ope. impe. ome. 40. Sacerdotes, inquit, noſtri hypocritæ ex eo, ꝙ volunt ab hoĩbus videri iuſti, quædã phylateria alligant circa collũ: quidam autem partẽ euangelii ſcriptam circa collum appendũt: ſed dic ſacerdos inſipiens, nonne euangelium quotidie legitur in eccleſia, & audiẽ ab hoĩbus, cui igitur in auribus poſita euangelia nihil ꝓſunt, quomodo poſſunt eum circa collum ſuſpenſa ſaluare, vbi eſt uirtus euangelii in figuris litterarum, an in intellectu ſenſuum? ſi in figuris bene circa collum ſuſpendis, ſi in intellectu. igitur melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Hæc ille. Item, ut dicit Raymundus, & ponitur in flora. Bartho. tit. de ſortilegio. Si aliquis colligat herbam medicinalem cum ſymbolo, uel oratione dominica, vel ſcribat in carta ſymbolum, vel orationem dominicam, & huiuſmodi, vt ponat ſuper aliquẽ infirmum: ut ſic in iſtis tantum Deus creator omnium adoretur, non reprobatur, dummodo nulla ſuperſtitioſa obſeruantia immiſceatur. Hæc ille.

His uiſis ad primam rationem in oppoſitũ quæſtionis cum dicitur, ad honorem Dei eſt, & cætera. Dicendum eſt, quòd non ad honorem Dei eſt, ꝙ homines talia faciant ad quærẽdum auxilium, uel conſilium a demonibus, immo eſt contra Deum bellum inducere: expellere enim demones de corporibus hominum, quos vexãt, bene licet: ſicut faciunt exorciſtæ diuina virtute cooperante: ſed non licet demones ſuſcipere, ut doceant homines quæcunque remedia: ut iuuent ad quemcunq; effectum. Et ſic dicitur, ꝙ aliqui ſancti fecerunt demones ad effectus iuuare: ſicut patet de Apoſtolis, qui fecerunt demones idola, in quibus degebant, comminuere. dicendum eſt, ꝙ Apoſtoli hoc fecerunt domino diſpenſante & miraculoſe cooperante. Sed ad ſecundam de imaginibus curantibus infirmitates artificialiter ad hoc compoſitis difficile eſt dicere, quid ſit verum propter mirabiles operationes corporum cœleſtium: quia hoc eſt certum, ꝙ nihil eſt homini illicitum, quod per naturam poteſt. Etenim verum eſt, ꝙ res naturales formas, & virtutes conſequuntur ex corporibus cœleſtibus: ſed tamen imagines artificiales nullã uirtutem habere poſſunt a corporibus cęleſtibus, niſi quam habent ex ratione materiæ. Figura autem non eſt principium alterandi res naturales, & ideo nullam aliam uirtutẽ curandi hẽt aurum talis figuræ uel imaginis, ꝙ̃ aliud aurũ alterius figuræ. Vnde ſicut dicit ſanctus Tho. 2. 2. q. 96. artic. 2. & allegat Aug. 10. de ciui. Dei, ꝙ opinio Porphirii falſa fuit de hmõi imaginibus conſtruendis. Vnde inquit, in quacunque materia fuerint, niſi forte ipſi habeant efficaciã naturalem, oẽs hmõi imagines ſuperſtitioſæ ſunt & magicæ, & ideo ſi aliquem alium effectum habeant præter naturalem pro infirmitatibus curandis, hoc eſt ex operatione demonũ, qui ſunt ludificatores hominum ſecundum Aug. In cuius rei ſignum oportet illis imaginibus quaſdam caracteres imprimi: quia aliter nihil effectualiter operantur. Sed (vt dictum eſt) figuratio non eſt actionis naturalis principium. Et not. quòd hæc eſt differentia inter imagines nigromanticas & aſtronomicas, ꝙ in factura nigromanticarum imaginum fiunt

expreſſe

expreſsè quædam inuocationes demonũ, quæ pertinent ad expreſſa pacta cum demonib. inita: ſed in factura aſtronomicarum imaginum ſunt tacita pacta cum demonibus per quaſdã caracteres, & figuras ab ipſis demonibus adinuentas ad quarum caracterum factionem demones facientibus ſuffragantur. Ad tertium dicitur, ꝙ tales obſeruantiæ ſunt a demonibus traditæ: non enim ſunt tales obſeruantiæ cauſę talium euentum ſed ſigna tantum, & non ſunt ſigna naturaliter inſtituta, nec a Deo ordinata. igitur ab homine, vel ab angelo: ſed non ab homine, nec ab Angelo bono, igitur ab angelo malo. Vnde cum nulla cauſa, vel ratio naturalis poteſt eſſe, quare obuiare lepori ſignat malum, buſoni ſignat bonum, nec aliqua ratio naturalis, vel cauſa poteſt aſsignari, quare occurſus religioſorum impediret venationem, quando eſt licita, & perſonis conuenientibus licitè exercetur, manifeſtum eſt, ꝙ hoc credere eſt ſuperſtitioſum & erroneum: & hoc etiã manifeſtum eſt ex frequenti falſitate ſigni. Et ſic patet, ꝙ homines frequenter decipiunt per demonum cooperationes propter eorũ falſam credulitatem præcedentem, & ideo obſeruatoribus talium multa incommoda accidunt, ꝑꝑ eorum falſam fidem, quæ alij, qui de talib. non erant nullatenus patiuntur &c. Ad quartũ conſtat Salomonem Idolatram aliquando fuiſſe. vnde poſsibile eſt ſuos exorciſmos per demones ordinatos fuiſſe, & ideo ſunt illiciti. Et quã tum ad hoc, quod dicitur, ꝙ quædam herba fugat demonem, dicẽdum eſt, ꝙ nulla uirtus naturæ corporeæ lapidis, metalli, ligni vel herbæ põt demonem ad aliquid compellere, quãuis fingat ſe cõpelli, & homini aliquo mõ ſubdi, vt per hoc familiaritatem cum homine cõtrahat, vt finaliter eũ fallat. Vnde diabolus dupliciter homini ſeruit. Primò ſpõte ut eũ decipiat, alio non coactè a ſuperiori ſpiritu, ſicut iudei dixerunt de Chriſto. In beelzebub principe demoniorum eiicit demonia. Luc. 2. Ad quintũ dicitur, ꝙ figuris & caracteribus nulla uirtus actiua a ſtellis poteſt imprimi: cum non ſint res diſtinctæ a rebus figuratis: ſi autem dicitur, quòd ipſis rebus imprimitur uirtus propter figuram, vel caracterem, dicendum eſt, ꝙ hoc ſit per pacta antiquitus per demones inita, vt ſuperius tactum eſt &c. Prædictam quæſtionẽ cum omnibus ſuis argumentis pro & contra ac etiam reſpõſionibus finaliter habet Holgot vbi ſupra, lec. 191. &c.

De diuinatione. Cap. LIII.

SEcundum genus diuinationis eſt, quod fit magis tacita demonum inuocatione in rebus inanimatis per ſigna quædam & figuras, quibus futura pronunciantur, & occulta demonſtrantur, quæ ſi fiant in aliquo corpore terreſtri, puta in unguine, uel matallo, ſeu lapide polito, ſiue ſpeculo: tunc dicitur geomãtia: ſi autem in aqua, tunc dicitur idromantia: ſi autem in aere, tunc dicitur aeromantia: ſi autem in igne, tunc dicitur pyromantia: ſi autem in viſceribus animalium aris demonium imolatorum: tunc dicitur ariolum, ſiue aruſpicium: ſi uerò per motus, aut uoces auium, vel quorumcunque animalium, tunc dicitur auguriũ, ſiue auſpicium, quaſi auium garria, ſiue auiũ ſpicia, & hæc omnia damnantur & prohibẽt in ſacra ſcriptura, unde Leuit. 19. dicit Dominus. Non augurabimini, neç obſeruabitis ſomnia, nec declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos &c.

De eadem. Cap. LIIII.

TErtium genus diuinandi eſt abſque demum inuocatione: non tamen alienum eſt a ſuperſtitione, quod fit per ſigna q̃dam, uel figuras uiſui occurrentes ex diſpoſitioni in humanis corporibus, vt per ſternutationem, & oſcitationem hominum, ſaltusve membrorum, quod dicitur ſaliſatorium, quaſi membrorum ſaltatio. Vnde Aug. Saliſatores, inquit, ſic vocati ſunt, qui dum eorum membrorum quæcunque partes ſalierint, aliquid ſibi exinde proſperum, ſeu triſte ſignari prędicunt. Hæc Auguſt. & ponitur in cano. 31. quæſt. 4. duo autem. Si autem ex liniamentis manus conſideratis fiat diuinatio: tunc dicitur cyromantia, a cyros, quod eſt manus, & man-

tia,quod eſt diuinatio. Si autem ex quibuſcunque figuris in ſpatula apparentibus fiat diuinatio ad aliquid præcognoſcendum:tunc dicitur ſpatulamantia: ſi uerò circa uerba hominum alia intentione dicta, quam ſonat, quæ quis torquet ad futura,quæ uult præcognoſcere: tunc vocatur omen, & ad hoc genus diuinandi pertinet ſuperſtitioſa illa prænoſticatio,quę fit ex conſideratione eorũ, quæ eueniunt ex quibuſdam coniecturis,quæ ab hominibus ad aliquod occultum præcognoſcendum, ſiue inquirendum quadam ſerie,uel quodã ordine fiunt, ſiue per tractationem punctorum, quod pertinet ad artem geomantię, ſiue per conſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto, & in aquam proiecto,ſiue ex quibuſdam cedulis ſcriptis & in occulto repoſitis dum conſideratur, quis unam, vel aliam, uel certam determinatam illarum accipiat: vel ẽt ex feſtucis inęqualibus propoſitis quis maiorem uel minorem accipiat,vel ex talorum proiectione quis plura puncta proiiciat, uel dum etiam conſideratur,quid aperienti librum primò occurrat, uel etiam ſi quid aliquid ſimile fiat his ad inquirendum aliquid qnod ſit omnino occultum:tunc hęc ſpecies diuinationis vocatur ſortium vel ſortilegiũ,quod,ut dicit ſanctus Thomas in ſumma,par.2.quæſt.95. Omnino chriſtianis prohibetur. Vnde Iſidorus, & ponitur in can.26.q.1.ſortilegi. Sortilegi, inquit,ſunt qui ſub nomine fictæ religionis profitentur per quaſdam ſortes, quas ſcientiam diuinationis ſanctorum ſeu Apoſtolorũ vocant, aut quarumcunque ſcripturarum inſpectione futura promittunt. Quod autem ſortes exquirere peccatum non ſit, exemplis & auctoritate probatur. Cum enim Achar de anathemate furtim ſurripuiſſet, & ob eius peccatum populus cæſus apud Hay terga dediſſet,pręcepit Dominus Ioſue, ut ſortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hoſtiũ cædere meruerunt, Ioſue præceptum diuinum accipiens miſit ſortes primum ſuper tribus,deinde ſuper familias,demum ſuper perſonas, & ita cecidit ſors ſuper Achar. Saul quoque cum pugnans contra philiſteos iuraſſet ſe interfecturũ quęcunque, qui ante ſolis occaſum de populo comederet, ſorte deprehendit Ionatham filium ſuum mel comediſſe, quod ceptro acceperat, quem cum morti tradere uellet, populo ſupplicante reuocauit ſententiam. Et Ionas quoque cum a facie Domini fugeret, a nauta ſorte deprehenſus in mare deiectus,a cete eſt abſorptus. De Zacharia etiam legitur, quod ſorte exiit, vt incenſum poneret. Matthias uerò ſimiliter a beato Petro ſorte in apoſtolatum & in Iudæ ſucceſſorem eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum nõ eſſe. Vnde & beatus Auguſtinus in libro pſalmorũ. Sors,inquit,non eſt aliquid mali:ſed res in humana dubietate diuinam iudicans voluntatẽ. His itaque reſpondet Iſidorus. Antequam euãgelium clareſceret multa permittebantur,quæ tempore perfectioris diſciplinæ ſunt penitus eliminata,ideſt expurgata. Copula nanque ſacerdotalis, vel etiam conſanguineorum nec legali nec euangelica, uel apoſtolica auctoritate prohibetur:eccleſiaſtica tamẽ lege penitus interdicitur: ſic ſortibus nec mali ineſſe ex lege antiqua monſtratur: prohibetur tamen a fidelibus, ne ſub hac ſpecie diuinationis ad antiquos Idolatriæ cultus redirent. Hæc ille. Item Beda ſuper actus Apoſtolorum, & ponitur in cano.26.q.2.non exemplum. Non exemplum inquit, Matthiæ, uel quod Ionas ſorte deprehẽſus ſit indifferenter ſortibus eſt credendum: tamẽ priuilegia ſingulorum,ut ait Hieronymus,cõmunem legem omnino facere non poſſunt, ſi qui non neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, uideant hoc ipſos Apoſtolos non niſi collecto fratrum cætu. & precibus ad Deũ fuſis egiſſe. Hæc ille.

De Aſtrologia. Cap. LV.

Qvartum genus diuinandi, & quaſi licẽtiſſimum eſt illud,quod fit per conſiderationem ſitus, & motus planetarum & ſiderum,quod pertinet ad aſtrologos, qui & genetaliaci,ſiue mathematici, atque choruſcopi nuncupantur propter naturalium conſiderationem dierum, & horarum: ſed hoc genus diuinandi

diuinandi ſimiliter ut prædicta damnatur per doctores, ſcilicet per Auguſtinum ſecundò de doctrina chriſtiana. Item in ſuo encheridion. Item de ciuitate & li. confeſſionum. Itẽ ſuper geneſim ad litteram. Item per Baſilium. Item per Iſidorum lib.8.ethimologiarum, ac etiam per alios doctores multos in aſtronomia expertos. Item cuilibet in talibus diuinationib.ſpem ponẽti dicit Dominus per prophetam Iſa. 47. Statum incantationibus tuis: & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi forte quid profuit tibi, aut ſi poſſis fieri fortior, defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum ſtent & ſaluent te augures, cœli igitur contemplabantur, ſidera ſupputabant menſes, vt ex eis annunciarent ventura tibi. Ecce facti ſunt ſicut ſtipula, ignis combuſſit eos nec liberabunt animam ſuam de manu flammæ. De illis enim, qui hoc genere diuinationis vtuntur, dicit beatus Auguſtinus, & ponitur in cano. 26.quæſt.4. Duo autem. ſic ſcribit. Aſtrologi, inquit, ſunt: eo quia in aſtris augurantur, genethaliaci ſiue geniſiani appellati ſunt propter natalitiorum conſiderationes dierum. Geneſes, ideſt natiuitates hominum per duodecim cœli ſigna deſcribũtur ſiderum: quia curſus naſcentium, mores, actus & euentus prædicere conantur, hoc eſt, quis quali ſigno fuerit natus, aut quem effectum habeat uitæ, qui naſcitur, interpretantur. Hi ſunt, qui uulgò mathematici uocantur, cuius ſuperſtitionis genus conſtellationes latinè uocant, ideſt notiones ſiderum, quo ſe habent, cum quiſque naſcitur. Iſti autem ſtellarum interpretes magi nuncupantur: ſicut de his legitur, qui in euangelio natum Dominum annunciauerunt, poſtea hoc nomine ſoli mathematici dicti ſunt, cuius artis ſcientia uſque ad Chriſtum fuit conceſſa, vt Chriſto edito nemo exinde natiuitatem alicuius decætero interpretet̃. Hæc Auguſtinus. Sed ſicut dicit Linco. in ſuo exameron, ſuper illud Geneſ. 1. Fiant luminaria in firmamento cęli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora &c. ad aeris diſpoſitionem quantum ad pluuias uentos niues, & grandines &c. & cæteras impreſſiones licitum eſt iudicare & pręnoſticare futura: quia ſoliditatem habent ueritatis. Sed quoad actus, moreſque humanos, qui conſiſtunt in libero arbitrio humano uanum & prophanũ eſt iuxta ſigna ſidera, quæ fingunt mathematici aliquid certum iudicare, etiam dato contra ueritatem, ꝙ conſtellationes haberent effectum, & ſignificationem ſuper opera liberi arbitrij, & ſuper euentus, qui dicuntur fortuiti, aut ſuper mores hominum: quia non eſt poſſibile, mathematicum de talibus certitudinaliter iudicare. vnde & poſt longam concertationem contra genetalicos, atque mathematicos ſic prænoſticantes tandem concludit per rationes ualidas, ꝙ prænoſticantes ſunt ſeducti & ſeductores effecti, & eorum doctrina impia eſt, vana & prophana, diaboloque dicante ſcripta. Vnde Aug. & ponitur in c.26.q.5.nec mirũ. His, inquit, portentis per diabolorum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id imprudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione competit eos inueſtigare, hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, ut peruerſos ſibi aptent, hoc eſt prauos homines ſeducant illos, ꝗ ſpernunt ueritatem & credunt mendacio, & iuxta Pauli ſententiam ſanám doctrinam non ferũt: ſed ad ſua deſidera coaceruant ſibi magiſtros prurientes auribus, & a veritate quidem auditum auertentes, ad fabulas autem conuertuntur onerati peccatis ſuis ducentur uariis deſideriis ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiæ uéritatem peruenientes. Quemadmodum enim Iamnes, & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & iſti reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: ſed vltra non proficient. Inſipientia eorum manifeſta erit omnibus hominibus ſicut illorum fuit, nec ideo quiſquam credere debet, quoſlibet eorum magicis artibus aliquid facere poſſe ſine permiſſu ſuo ita fieri ſinit, ꝙ prædicti magi ſimilia legũtur feciſſe Moyſi, qui uirgam ſuam proiecit, & conuerſa eſt in draconem, proiecceruntque ſinguli uirgas ſuas, quæ conuerſę ſunt in dracones: ſed deuorauit uirga Aaron virgas eorum: non enim fuerunt creatores draconũ, nec magi, nec angeli mali, quorũ miniſteriis illa operabantur: inſunt enim rebus corporeis per oĩa elementa quædã occultæ ſeminariæ rationes,

quibus cum data fuerit opportunitas temporalis atque cauſalis prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus, & ſic nó dicuntur angeli, qui iſta faciunt animalium creatores: ſicut nec agricolæ ſegetum, vel quarumcunque gignentium in terra creatores dicendi ſunt, q̄uis nouerint præbere quaſdam viſibiles opportunitates & cauſas, vt illa naſcuntur: quod autem iſti faciũt viſibiliter, hoc illi inuiſibiliter. Deus verò vnus eſt creator, qui cauſas ipſa & ſeminarias rationes rebus inſeruit. hæc Aug. & ideo meritò idem Auguſtinus, & ponitur in canone. 26. q. 2. non exemplum. Non ſunt, inquit, obſeruanda, quę a diuinis percipiuntur, q̄uis ea contingat euenire, quæ ab eis pronunciantur: nam vt dicit Beatus Gregor. in c. 26. q. 5. ſi quis ariolos. Si quis, inquit, ariolos, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut phylaterijs vſus fuerit, anathema ſit. Admoneant igitur fideles ſacerdotes populos, vt nouerint artes magicas & incantationes nullum remedium poſſe conferre quibuſlibet infirmitatibus hominum, neque languentibus, uel claudicantibus, vel etiam morbidis: ſed talia ſunt laquei & inſidiæ antiqui hoſtis, quibus genus humanum nititur decipere, & ideo qui talia fecerit, ſi clericus eſt, degradetur: ſi verò laycus anathematizetur. hæc Greg. Item Beatus Aug. & ponitur in canon. 26. q. 2. qui ſine. Qui, inquit, ſine ſaluatore vult habere ſalutem, & ſine uera ſapientia æſtimat ſe prudentem fieri poſſe, non ſanus, ſed eger erit, non prudens, ſed ſtultus & demẽs permanebit, ac proinde omnis inquiſitio, & omnis curatio, quæ a diuinis & magicis, uel ab ipſis demoniis in Idolorum cultura expetitur mores potius dicenda eſt, quam uita, & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam prædicationem tendunt, dicẽte pſalmiſta. Omnes dij gentium demonia. Qui per deceptos homines alios decipere quotidie geſtiunt, ut perditionis ſuę faciant eos participes. itaq; hęc vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto orbe terrarũ plurimis ſeculis per quandam ſcientiam futurorum, & inferorum, & per inuentiones earum inuenta ſunt aruſpicia, augurationes, nigromantiæ, & ipſa quæ dicuntur oracula, hæc Augu. Ad hoc enim quartum genus diuinationis pertinet diuinatio horaſcoporum, & dicuntur horaſcopi horarum inſpectores, qui dies & horas in agẽdis negociis, operibuſque cuſtodiunt, & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo, intendunt. De quibus dicit Apoſtolus ad Gala. 4. Dies obſeruatis & menſes & annos. Vnde timeo, ne forte ſine cauſa laborauerim in uob. Super quo dicitur in flora. Barthol. tit. de ſorti. Dies obſeruant, qui dicũt die hac, ſiue tali die, vel tali non eſt aliquid incipiendum: menſes autem colunt, qui curſus lunæ perſcrutantes dicunt, tali luna non eſt aliquid inchoandum: annos autem obſeruant, qui dicunt, nouus annus eſt, Kalendæ ſunt ianuarij, non licet hoc, vel illud facere. Hæc igitur prædicta obſeruát, qui certis diebus, vel menſibus, vel annis uolunt aliquid, uel nolunt inchoare, quaſi fauſta vel infauſta ſint tempora, hoc eſt quaſi fęlicia, vel infœlicia, ſiue fœlicitatem, uel infœlicitatem hominibus conferentia ſint tempora, ſed nulla debet eſſe ſuſpicio harum rerum: ſed potius conſiderandum eſt, q; ſicut dicit Auguſtinus, & ponitur in canone. 26. q. 7. quis exiſtimaret. Intelligat lector ad tantum periculum animæ pertinere ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, ut dicat apoſtolus. Timeo, ne forte ſine cauſa laborauerim in uobis, quod qualis in tanta celebritate, atque auctoritate per orbé terrarum in eccleſiis legatur, plena ſunt tamẽ conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à mathematicis accipiunt. hæc Auguſt. Item temporum obſeruatores dicunt, q; aliqui ſunt dies prohibiti, in quib. nulla opera, nec aliqua itinera ſunt inchoanda. Cõtra quos in flora. Barth. tit. de ſortilegio, ſic ſcribitur. Dies egyptiacos in calendario dicuntur dies mali, ſiue prohibiti, penitus non debemus obſeruare: quoniam illa percuſſio populi Dei, vnde dies illi acceperunt, nomen nó fuit naturalis, nec ex aliquo aſpectu orbis: ſed fuit ſupernaturalis, & etiam non fuit uniuerſalis: ſed quantum ad populum Dei, qui ſub Pharaone morabatur in Aegipto, quod patet ex eo quòd percuſſio illa non cadebat niſi ſuper uiros ibi exiſtentes & non ſuper omnes: ſed tantum ſuper ſubditos pharaoni. Si igitur per-

cuſſio

cuſſio illa non fuit naturalis, nec uniuerſalis: ſed in populo determinato, & totum tranſumit, nihil de illis diebus debemus obſeruare, & ex hoc, quòd ſcribitur in calendariis nullus debet moueri: qm̃ eccleſia ſcribit huiuſmodi ad memoriam tantum, & non propter aſpectum maleuolum. Error igitur & curioſitas conſiſtit in obſeruatione dierum illorum. Inſuper, & in lege canonica prohibentur obſeruari. Vnde Auguſtinus & ponitur in ca. 26. quæſt. 7. non obſeruabitis. Non obſeruabitis, inquit, dies qui dicuntur egyptiaci, aut calendæ ianuarij, in quibus cantilenę quædam, & commeſſationes ad inuicem & dona donantur, quaſi in principio anni boni, ideſt fati fortunæ auguria, aut aliquos menſes, aut tempora, aut dies, aut annos, aut lunæ ſoliſque curſum: quia quicunque eas & quaſcunque diuinationes, aut fata, ideſt fortuita, aut auguria obſeruat, aut attendit, aut conſentit obſeruantibus inutiliter, & ſine cauſa magis ad ſui damnationem, quam ad ſalutem tendit, ſiue per quoſdam numeros litterarum & lunæ, ſiue per pytagoricam nigromantiam ægrotantium uitam, uel mortem, vel proſpera vel aduerſa futura inquirere, ſiue qui attendunt ſomnialia ſcripta, & falſo Danielis nomine intitulata, & ſortes, quæ dicuntur ſanctorum Apoſtolorum, & auguria auium, aut aliqua pro domo facienda, aut coniugia copulanda, aut collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pictorialas pro quauis infirmitate ſcriptas ſuper homines aut animalia ponunt præter ſymbolum, & orationem dominicam, aut magicis falſitatibus credunt, aut ad domos talia exercentes uadunt, aut eas in ſuas domos introducunt: ut talia ab eis interrogent, ſciant ſe fidem chriſtianam & baptiſmum præuaricaſſe, & paganos ac etiam apoſtatas, ideſt retro abeuntes, & Dei inimicos iram Dei grauiter in æternum incurriſſe, niſi per eccleſiaſtica beneficia emendati Deo omnipotenti reconcilientur. Dicit enim Apoſtolus. j. ad Corinth. 1. Siue manducatis, ſiue bibitis, uel aliud quid faciatis, omnia in gloriam Dei facite. hæc beatus Auguſt. Item Zacharias papa, & ponitur in canon. 26. quæſt. 7. ſi quis calendas. Si quis, inquit, calendas ianuarii ritu paganorum colere, vel aliquid plus noui facere propter nouum annum aut menſes cum lampadibus, vel epulis in domibus præparare, & per uicos & plateas cantatores & choros ducere præſumpſerit, anathema ſit. Hęc ille.

De diſcordia. *Cap. XVI.*

QVinta filia inanis glorię eſt diſcordia. Et eſt diſcordia cordium ſiue mẽtium ſeparatiua diſſenſi. Pro quo notandum, quòd dupliciter contingit fieri diſcordiam. Primò perſone, ſcilicet quando quis ſcienter & ex intentione diſſentit ab aliquo in his, quæ pertinent ad honorem Dei, uel utilitatem proximi, & talis diſcordia quandoq; accidit eſſe peccatum ex parte vnius diſcordantium tantum: utputa cum unus habeat opinionem bonam, cui alius ſcienter, & ex intentione reſiſtit: ſicut Elimas magus diſſenſit & reſtitit Paulo Actuum. 5. Cui dixit Paulus. O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli inimice omnis iuſtitiæ non deſinis ſubuertere uias Domini rectas. Et quandoq; eſt peccatum ex parte utriuſque, vt cum uterque ſcienter & ex intentione reſiſtit veritati, vnus tenẽs vnam opinionem, & alius diuerſam, quarum utraque eſt contraria ueritati. Et oritur talis diſcordia vt plurimum ex ſuperbia præſumptionis domina: quamuis etiam aliquando oriatur ex inuidia: quia dum quis appetit aliis potentior, ſiue excelſior apparere, alienis operibus, dictis & voluntatibus nititur diſſentire, & talis diſcordia directè oponitur concordiæ, quæ eſt effectus charitatis, & ſemper eſt peccatum mortale. Vnde ad Gala. 5. Diſſenſiones ideſt diſcordiæ ponuntur inter opera carnis, de quibus dicitur ibidem. Qui talia agunt regnum Dei nõ conſequuntur. Et nimirum. Nam, vt dicit beatus Grego. in ſuis paſtoral. Diſcordes tamdiu nullũ boni operis ſacrificiũ Deo imolãt, q̃diu a proximorũ charitate diſcordant. Vñ Cypria. & ponitur in cano. di. 90. neq. Neque, inqt, ad

Cayn, neque ad eius munera Deus reſpexit: neque enim habere Deum pacatum poterat, qui cum fratre non pacem ſed zeli diſcordiam habebat. Quam igitur pacem ſibi promittunt inimici fratrum, quæ ſacrificia celebrare ſe cre dunt æmuli ſacerdotium ſecum eſſe Chriſtũ, cum collecti fuerint, opinant̃ hi, qui extra Dei eccleſiam colliguntur. Talis etiam ſi occiſi in confeſsione nominis Chriſti fuerint macula neque abſoluitur, inexpiabilis & grauis culpa eſt diſcordia, quæ neq; paſsione purgatur. Hæc ille. In cuius confirmationem dicit Apoſtol. 1. ad Corin. 13. Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam: charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodeſt. Nam, ut dicit beatus Greg. ſuper Ezech. omel. 8. Neceſſe, inquit, eſt, quatenus a pace concordia nunquam recedat. Vnde tripliciter Paulus admonet ad Hebr. 12. di. Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimonia, ſine qua nemo uidebit Deum. Quod autem nihil ſine concordia Deo placeat, ipſa per ſe veritas teſtatur, & demonſtrat dicens. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc venies offeres munus tuum. ecce a diſcordantibus accipere nõ vult ſacrificium, holocauſtum accipere recuſat. Hinc igitur perpendite, quantũ ſit malum diſcordia, per quod & illud abiicit, per quod culpa laxatur. Electi verò ſemp ſunt in charitate coniuncti, & hæc eadem eorum charitas ſonum laudis reddit auctori. Hæc ille. Et pro eo, ꝙ Deus uellet omnes homines a ſuperbia & diſcordia eſſe retractos & in humilitate & charitate eſſe coniunctos. ideo, ut dicit Beatus Gregor. ſuper Ezech. 10. Non uni dantur omnia, ne in ſuperbiã elatus cadat: ſed huic datur, quod tibi non datur, & tibi datur, quod illi denegatur. & dum iſte conſiderat bonum quod habes, & ipſe non habet, te ſibi in cogitatione præferat. Et rurſum: dum tu habere illum conſpicis, quod ipſe non habes, illum tibi cogitatione tua præferas, & fiat quod ſcriptum eſt, ſuperiores ſibiinuicem arbitrãtes. Et ſequitur. Hoc itaque omnipotens Deus agit in cordib. hominum, quod facit in regionibus terrarum: poterat enim cuilibet uni regioni fructus omnes tribuere: ſed ſi una quælibet regio alterius regionis fructus non indigeret, communionẽ cum altera non haberet. Vnde fit, ut huic regioni uini, alii regioni olei abundantiam tribuat, hanc multitudine pecudum: illam verò vbertate abũdare faciat frugum: & cum illa defert, quod iſta non habet, & iſta reddit, quod illa nõ detulit per communionem gratię ſibi ſimul ẽt diuerſæ terræ ſunt coniunctæ: ſicut igiť regiones terrarum, ita ſunt mentes ſanctorum, quæ dum uiciſsim ſibi conferunt, quod acceperũt, quaſi fructus ſuos regiones regionibus impendunt, ut in una omnes charitate iungatur. hæc Gregor. Secundo modo accidit diſcordia inter aliquos per accidens, videlicet cum quæritur in conſultatione, quid ſit magis expediens pro defenſione uel conſeruatione iuſtitiæ. Et unus dicit, unum, & alius dicit aliud: ſic tamen ꝙ vterque intendat honorem Dei, vel bonum proximi. Et hæc diſcordia eſt potius diſſenſio opinionum quam uoluntatum, & ſic non eſt peccatum, uel ſaltem ueniale: niſi talis diſcordia ſit cum errore circa ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, uel niſi indebita pertinacia adhibeatur: quia aliter non repugnat uirtuti charitatis, quæ eſt unio uoluntatum & non opinionum, & talis diſſenſio accidit inter Paulum & Barnabam. Vnde Actu. 15. dicitur perfecta eſt diſſenſio inter Paulum & Barnabam, ita ut diſcederent abinuicem, quod forſitan contingit ex diuina prouidentia, uel ex infirmitate humana.

De contentione. Cap. LVII.

Sexta filia gloriæ inanis eſt contentio. Et eſt contentio oratio acris ad confirmandũ uel confringendum dicta aliena ſiue propria cum clamore: cum enim quis contentioſe impugnat dicta aliena, uel proterue confirmat propria, & ſtat firmus in ſenſu ſuo nolens uinci: patet, ꝙ propriam gloriam quærit, & ideo talis contentio ponitur filia inanis gloriæ. Et nota, ꝙ multiplex eſt contentio. Prima eſt. n. contentio

contentio uirtuoſæ profectionis. ſecunda eſt contentio contrarioſi certaminis. tertia eſt cōtentio tumoroſæ elationis. quarta eſt contentio litigioſæ reputationis, & quinta eſt contentione clamoroſæ diſputationis. Prima eſt contentio bonorum uirtuoſe pœnitentium. De qua dicit Chriſtus Luc. 13. Contendite intrare per portam anguſtam. ubi ſecundum Notyngh. contendere accipitur pro conari, ſiue feſtinare, & eſt ſenſus. Contendite intrare &c. ideſt in magno conatu feſtinate penitentiā agere, ut mereamini coronari. Secunda eſt contētio uigoroſe pugnantium, de qua. j. Cor. 9. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi ut corruptibilem coronā accipiāt: nos autem incorruptam. Tertia eſt contentio ſuperborū inaniter gloriantium, de qua Phi. 2. Nihil per contentionem, neque inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſerui inuicē arbitrantes. Quarta eſt contentio aduocatorū verboſe cauſantium, de qua Matth. 5. Qui uult tecum in iudicio contendere & tunicam tuam tollere dimitte ei & pallium. Pro quo notandum, ꝙ contingit repetere coram iudice dupliciter. ſ. aut cum contentione & fraude, aut cū patientia & charitate, primum cuicunque eſt illicitum, ſecundum infirmis, & imperfectis nō eſt illicitum, nec prohibitum, perfectis nec conceſſum: nam ſicut perfectis non liceat ſua habita retinere, iuxta illud Mat. 19. Si uis perfectus eſſe, vade & uende omnia quę habes, & da pauperibus. A multo fortiori perfectis non licet ſua ablata contentioſe repetere: nam ut dicit Pariſ. in de uitiis, parte. 9. tractatu de peccato linguę. c. 10. Nihil eſt ſimilius actibus demonum, quam litigare. Vnde ſeruos diaboli & nō Dei ſe oſtendunt, qui litigant: nā, ut dicit Apoſtolus. 2. Thim. 2. Seruum autem Dei nō oportet litigare. Et quamuis ſeruum Dei debitis circunſtantiis obſeruatis impugnare falſitatem & debitum modum non obſeruet: ſed in tantam prorumpit inordinatam uerboſitatem & contentionem, ꝙ ex hoc generatur ſcandalū aliorum: tunc grauiter peccat. Vnde Apoſtolus. 2. Thim. 2. Noli cōtendere uerbis: ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem aliorum: & ſicut dicit Pariſien: ubi prius, litigatio ſiue contētio ſignum eſt ſuperbiæ, & ſtultitiæ & peruerſitatis & malitiæ: unde prouerb. 13. dicitur. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt, & ideo dicitur prouerb. 20. honor eſt homini qui ſeparat ſe a contentione. De ſecundo dicitur prouerb. 30. Omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. Item prouer. 19. Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat. Et ideo ſicut dicitur prouer. 20. Sapiens ſi cum ſtulto contenditur, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiē, ſed potius ſanguinis effuſionem. unde Ecc. 22. Ante ignem camini uapor & fumus ignis inalzatur: ſic & ante ſanguinem maledictio, contumelia, & minæ. De tertio dicitur prouer. 16. c. Homo peruerſę ſuſcitat lites, & uerboſos ſeparat principes. De quarto prouer. 17. dr̄. Semper iurgia quærit malus, angelus crudelis mittetur contra eum, & hoc erit in morte, quando angelus malus ad eum ueniet, ut eum deferat in infernum. Quinta contentio eſt litigioſe diſputantium, de qua. j. Chorin. Si quis autem uidetur contentioſus eſſe inter uos: nos autem talē conſuetudinem non habemus in eccleſia Dei. Item. 2. Thim. 3. Stultas autem & ſine diſciplina quęſtiones deuita, ſciens quia generant lites. Item ad Thy. 3. Stultus autem quæſtiones & genealogias & contentiones, & pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles & vanæ. Contētio autem inter chriſtianos magna eſt abuſio. unde Aug. in de abuſionibus, abuſione. 7. chriſtianis, inquit, contentioſus qui cum participationem nominis Chriſti per fidem, & per baptiſmum ſuſcepit, & contra Chriſti dicta, & propoſitum mundi caduca delectamenta diligit maximæ abuſionis gradu confunditur: quia chriſtianus, qui nominis Chriſti ſimilitudinē tenet, morumque ſimilitudinem eius habere debet, chriſtianus igitur nemo rectè dicitur, niſi qui Chriſti moribus coæquatur. De Chriſto enim per prophetam Iſa. 42. ſcribitur. Ecce filius meus quem elegi, electus meus, complacuit in illo anima mea: ponam ſpiritum meū ſuper eūm, iudicium in gentibus proferet, nō clamabit, neque accipiet perſonam, neque audiuit aliquis in platea uocem eius. Ecce Chriſtus non contendit: ſic & tu, ſi morum Chriſti ſimilitudinem retinere cupis, ne contendas, ne

abuſiuus

abuſiuus in eccleſia chriſtianus exiſtas. Suis.n. ſectatoribus Chriſtus præcepit dicens. Nolite vocari raby. Onus eſt.n.magiſter qui ueſter eſt Chriſtus, & patrem nolite uocare uobis ſuper terram:unus eſt enim pater ueſter, qui in cęlis eſt. Omnes enim fratres eſtis, quibus imperauit ſic orare. Pater noſter qui es in cœlis &c. Fruſtra igitur contendit in terra patrem habere,qui patrem & patriam profitetur in cęlo,cuius patriæ poſſeſſor nemo efficitur, niſi qui de terrenæ patriæ contentione immunis habetur. Iſtum igitur abuſum caueant prælati, qui ambitioſe paternos honores ſuper populū anhelare non deſiſtunt:quia modicus error in duce chriſtiano tam miſericorditer continuatus ducit ad tartarum. hæc Aug. Prædictis enim duabus filiis inanis gloriæ,ſcilicet diſcordiæ & cōtentioni opponitur pax, quæ eſt effectus charitatis,& prohibentur per illud præceptum.Non falſum teſtimonium dices, quo præcepto prohibentur omnia nocumenta,quæ uerbo proximis inferuntur.

De inobedientia. *Cap.* *LVIII.*

Septima filia inanis gloriæ eſt inobedientia, & eſt inobedientia uicium, quo quis contemnit ſubdit Deo & mandatis eius, uel ſuperiori,& hæc inobedientia directè tēdit contra ordinationem diuinam,dicēte Apoſtolo Rom.13. Qui poteſtati reſiſtit. Dei ordinationi reſiſtit:non tamen quælibet præcepti præterito facit criminalem inobedientiam. Vnde Bern.in lib. ſuo de præcepto & diſpenſatione, & ponitur.3.florum.cap.11.Nonnulla,inquit, ſtultiloquia, uel uaniloquia,& quæcunq; ocio ſe dicta, facta & cogitata nunc:quia cōtra Dei mandatum uſurpantur, peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum:& tamen venialia, & nō criminalia reputantur,excepto cum per contemptum vertuntur in vſum, & conſuetudinem, & tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur: non enim inobedientia ſed impœnitentia facit pręuaricatorem.Elatio quippe contemnentis, atq; impœnitentis obſtinatia in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam,& conuertit in crimē grauis rebellionis offenſam ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.Non enim eſt eſt idipſum nolle obedire & non obedire,homo quippe.ſ.non obedire interdum erroris eſt,nonnūquam & infirmitatis.Illud uerò nolle obedire, aut odioſæ pertinaciæ eſt, aut contumaciæ nō ferendæ,quod & ipſum impugnare eſt,& reſiſtere ſpiritui ſancto,& ſi uſque ad mortem perdurauerit, blaſphemia eſt,non remittenda ſiue in hoc ſeculo,ſiue in futuro.Non igitur qualiſcunque præteritio criminalem facit inobediētiam:ſed repugnare & nolle obedire.Hæc ille. Sed hic eſt notandum,ꝙ ad deteſtationem huius peccati ſex motiua ſpecialiter conferunt. Primum eſt multiplex comminatio,quam cōminatur ſcriptura ſacra hoc uicium eſſe puniēdum.vnde Deut.16. Qui ſuperbierit nolēs obedire ſacerdotis imperio, qui in eo tempore miniſtrat Deo,ex decreto iudicis moriatur homo ille,& auferes malum de iſrael, cunctuſq; populus audiens timebit:ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.Item Ioſue.j.dicitur.Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis ſermonibus,quos præceperis ei,morte moriatur. Item Deut.21.dixit Dominus ad Moyſen. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum,qui non audit patris,uel matris imperiū, & coercitus obedire contempſerit, apprehendent eum & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portā iudicij, dicentque ad eos. Filius noſter proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contempſit,comeſſationibus uacat, luxuriæ atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis & morietur: ut auferatur malum de medio ueſtri. Item Deu 28.Si nolueris audire vocem Domini Dei tui,ut cuſtodias & facias omnia mādata eius & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ & apprehendent te,maledictus eris in ciuitate,maledictus in agro,maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquę tuę,maledictus fructus uentris tui,maledictus fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum, maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens, mittet Dominus ſuper te famen & eſuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies, donec

conterat

conterat te & pereas. Item pſalm. Maledi-
cti qui declinant a mandatis tuis. Item Ec-
cleſiaſt. quadrageſimoprimo, Veh vobis ui-
ri impij, qui dereliquiſtis legem Dei, al-
tisſimi, & ſi nati fueritis in maledictioni-
bus naſcemini: & ſi mortui fueritis in ma-
ledictione erit pars ueſtra. Omnia quæ de
terra ſunt in terram conuertentur: ſic im-
pij a maledicto in perditionem. Hęc enim
maledictio figurata eſt Matth. vigeſimopri-
mo, in hoc quòd Dominus maledixit ficul-
neæ fructum non habenti. Item Roman.
decimotertio. Omnis anima ſublimiori-
bus poteſtatibus ſubdita ſit. Non eſt enim
poteſtas niſi a Deo. quæ autem ſunt a Deo
ordinata ſunt, itaque qui reſiſtit poteſta-
ti Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſi-
ſtunt ſibiipſis, damnationem acquirunt.
Secundum motiuum conferens ad deteſta-
tionem inobedientiæ eſt multiplex pœna,
qua legitur in ſcriptura ſacra homo pecca-
tum punitum eſſe. Vnde primò punitum
eſt hoc peccatum in primo angelo, qui pro-
pter ſuam inobedientiam ipſe cum ſuis
complicibus cecidit de cœlo, & damna-
tus eſt ad ſupplicium æternum: ut patet
Iſa. decimoquarto. Item propter pecca-
tum inobedientiæ primi noſtri parentes ex-
uti veſte præciosiſſima immortalitatis & in-
nocentiæ induti ſunt veſte pannoſa mor-
talitatis, & miſeriæ, & deamenisſima ci-
uitate paradiſi eiecti. & in miſerrimam mun
danam carnalem & diabolicam ſeruitutem
redacti: ut patet Geneſ. 3. Et ſi illi, qui
erant in paradiſo terreſtri inde propter in-
obedientiam ſunt eiecti, qua fronte putant
ſe eſſe ingreſſuros paradiſum cœleſtem,
qui diuinæ ordinationi non obediunt, prę-
ſertim cum experientia docente. Diffici-
lius eſt dignitatem non habitam tam mo-
dico obice inuento acquirere, quam digni-
tatem habitam cum maiori obice adinuen-
to deperdere: ac etiam in quanto maior eſt
dignitas, in tanto interueniente impedi-
mento difficilius eſt illam obtinere. Item
inobedientia in tantam miſeriam nos rede-
git, quòd per illam omnes morti adiudica-
ti ſumus. Vnde & illa interfecit omnes ami-
cos noſtros qui mortui ſunt, & illos qui re-
manſerunt nobis immo, & noſipſos tan-
tundem interficiet. Sed certe, ut æſtimo,
non eſt aliquis homo uiuens, qui ita ca-
rum habet amicum, quin odio haberet il-
lum, ſi tanta mala ſibi feciſſet, & adhuc fa-
ceret, quanta fecit, adhuc nobis facit in-
obedientia. Vnde omnium malorum quæ
unquam euenerunt, & eueniunt generi hu-
mano, inobedientia eſt, & fuit in cauſa. iu-
xta illud Eccleſiaſt. octauo. Qui obſeruat
mandata, non experietur quicquam ma-
li. Item peccatum inobedientię, & luxu-
rię erat cauſa, quare Deus deſtruxit totum
mundum, & totum genus humanum aquis
diluuii octo animabus exceptis: ut patet Ge-
ne. ſeptimo. Item generi Loth: quia nolue-
runt credere & obedire dictis Loth, & An-
gelorum Dei, & exire de ſodomis: ſed eis
uiſus eſt, Loth quaſi ludens, loqui, ideo cum
impiisſimis ſodomitis deſcenderunt in pro-
fundum inferni Domino pluente ſuper eos
ignem & ſulphur: ut patet Gen. decimono-
no. Item uxor Loth, ut patet etiam ibidem:
quia noluit obedire dictis Angelorum, in
ſtatuam ſalis eſt conuerſa. Item Pharao rex
Egypti: quia noluit obedire præcepto Dei,
ideo percuſſus eſt decem plagis vindictæ,
& tandem ipſe cum toto exercitu ſuo ſub-
merſus eſt in mari rubro, & ad ſupplicium
damnatus æternum. Item propter pecca-
tum inobedientiæ & luxuriæ quinque ciui-
tates pulcherrimæ ſubmerſæ ſunt cum om-
nibus ſuis habitantibus, quatuor animabus
exceptis: ut patet Gen. decimoſeptimo, &
in qualibet ciuitate ſecundum eſtimatio-
nem cuiuſdam doctoris erant pluſquam cen
tum milia hominum. Item cum filii Iſrael
inobedientes legi Dei fornicati ſunt cum fi-
liabus Moab, iuſſit Dominus cunctos prin-
cipes populi ſuſpendi in patibulis contra ſo-
lem, & occiſi ſunt de populo vigintiqua-
tuor milia: ut patet Nume. 25. Item propter
peccatum inobedientię & luxurię de gabao-

nitis,

nitis,& filiis Iſrael infra triduũ ceciderunt in bello centum millia, & 134. virorum, & omnes bellatores fortisſimi & omnes ciuitates & uillæ filiorum Beniamin cum vniuerſis uiris, & mulieribus paruulus, & iumentis repertis in eis ignis incendio conſumpta ſunt: ut Iudicum decimonono & uiſimo. Item propter inobedientiam Achar lapidatus eſt ad mortem, & uniuerſa ſubſtantia domus ſuæ igne conſumpta: vt patet Ioſue.ſeptimo. cap. Item filii Iſrael contra præceptum Domini & Moyſi ſerui eius euntes ad bellum percuſſi ſunt ab Amalechitis & Chananeis: ut patet Nume. decimoquarto, capitu. Item Ophni & Phinees filii Hely quia contempſerunt obedire doctrinæ patris ſui ab inimicis ſuis ſunt occiſi: ut patet primum Reg. ſecund. æternaliter damnati, vt dicit Iſidor. ſuper eodem. Item rex Saul propter inobedientiam reprobatus a Domino eiectus eſt de regno ſuo. Vnde 1. Reg. 14. dixit ſibi Samuel propheta, pro eo quòd abiecisti ſermonem Dei, abiecit te Dominus, ne ſis rex ſuper Iſrael. Item rex Sedechias: quia noluit obedire verbo Dei per Hieremiam prophetam ſibi dictum, ideo captus eſt a rege Babilonis, & filij eius coram eo occiſi ſunt, & ipſemet ligatus manibus & pedibus & oculis ex pulſis ductus eſt in Babilonem, & ibi vitam ſuam miſerabiliter finiuit: vt patet Hierem. trigeſimooctauo. Item rex Nabuchodonoſor: quia inobediens erat verbo Dei per Danielem prophetam ſibi oſtenſo, ideo eiectus eſt de regno ſuo & ab hominibus in beſtiam mutatus eſt, & cum beſtiis he bas & fœnum ut bos comedit: ut patet Daniel. quarto. Item impij ſcribæ & phariſæi: quia noluerunt obedire, & credere ſaluberrimæ doctrinę & exemplis Chriſti, & ideo a Chriſto mulioties ſunt excommunicati: ut patet Matth. vigeſimotertio. Item iudei: quia noluerunt credere & obedire Chriſto & doctrinæ eius, ideo peiores effecti ſunt, quouſque commiſerunt grauisſimum peccatum mundi, ſcilicet, peccatum Chriſticidij, quod peccatum tam graue erat: quia ut dicit Anſel. ſecund. Cur Deus homo, quod ſi ſibi diceretur, interfice Chriſtum, vel omnia peccata mundi ſuper te cadent, citius, inquit, eligerem, quòd omnia alia peccata mundi ſuper me caderent, quam Chriſtum occiderem, vel aliquam ſibi inferre læſuram: ſed iſtud horribile peccatum quantum in eis committunt omnes falſi chriſtiani, qui non obediunt Chriſto, & doctrinæ ſuæ: nam tales, vt dicit Apoſtolus ad Hebr. ſexto. Rurſum ſibiipſis ſunt crucifigentes filium Dei. Et ideo meritò talibus dicit Chriſtus Matth. vigeſimotertio. Veniet ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, ideſt vindicta a Deo iuſtè ordinata pro effuſione omnis ſanguinis iuſti, vnde & omnis vindicta, tribulatio, & anguſtia, quæ vnquam aduenit generi humano, ſibi accidit propter inobedientiam Deo ſuo, dicente beato Gregor. Nulla eſſet aduerſitas, ſi nulla dominaretur iniquitas. Tertium motiuum ad deteſtationem inobedientiæ eſt hoc, quòd inobedientia laqueus eſt, quo inobediens ſeipſum ſpiritualiter ſtrangulat. Vnde Pariſ. in de duplici abſtinentia. cap. de iuramento. Qui, inquit, facit licitum iuramentum, quaſi laqueum ad collum ſuum ponit, de quo laqueo intelligi poteſt illud Eccleſiaſt. ſeptimo. Vincula ſapientiæ alligatur a ſalutaris. Qui uerò inobediens Dei præcepto iuramentum tranſgreditur, ipſo laqueo quaſi manibus proprijs ſe ſpũaliter ſtrangulatis mõ, quo Iudas propriis manibus ſeipſum ſuſpẽdit. hæc ille. Quartum motiuum conferens ad deteſtationem inobedientiæ eſt hoc, quòd ſicut dicit Pariſien. in de viciis, parte ſexta, titul. de inobedientia. Inobediens in facto negat Deum eſſe dominum ſuum. unde Luc. ſexto. Quid uocatis me Domine, & non facitis quæ dico. Vera enim recognitio Domini eſt obedientia. Obedientia enim eſt cuſtos fidei. Fides autem ſine obedientia potius cedit in Dei contumeliam, quam in eius honorem. Maiorem enim contumeliam facit

ctr Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui non uult ei ſtrictè obedire. Et tñ credit eum eſſe Deum, quam ſi nollet obedire: quia ſi non crederet eum eſſe deum: tunc per ignorantiam peccaret, quæ ignorantia eius culpam aliquantulum excuſaret, & diminueret, iuxta illud Luc. uigeſimoprimo. Ille autem ſeruus, qui cogno. volun. do. ſui, & non ſe præpa. & non fecit uolunta. eius, plagis vapulabit multis, qui autem non cognouerit & fecit digna plagis vapu. paucis. Quintum motiuum conferens ad deteſtationem inobedientiæ eſt hoc, quòd a uiro iuſto magis timenda eſt inobedientia, quam mortis pœna. vnde Pariſ. ubi prius. Opportuit inquit, ut filius Dei fieret obediens uſque ad mortem, vt peccatum inobedientię ſanaretur humanæ. Ex quo inquit ſequitur, quòd potius timere debemus inobedientiam, quam mortem exemplo filii Dei, qui ne perderet obedientiam ſuam, perdidit uitam. Et ideo meritò Beatus Bernard. non, inquit, dabit inobedienti ſuæ gratiæ copiam tantus amator obedientiæ, quòd potius maluit mori, quam non obedire. hæc ille. Et ideo meritò Beatus Gregor. & ponitur in flora. Bartho. titul. de obedientia. O homo, inquit, ſi Chriſti conſiderares obedientiam, tuam deponeres contumaciam. Eſt autem contumacia auctoritati ſuperioris cum contemptu obuiatio. Filius Dei factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, ſcilicet contumeliam patibuli: & tamen non uis obedire præceptis ſalutaribus legis Dei, obediens pro te Chriſtus fuit vſque ad mortem: non tamen pro ſua utilitate, ſed pro tua. erubeſce o miſer cum angeli in omnibus obediunt Deo. & tu, qui lutum es & fœtida putredo contradicis Dei præceptis, inſenſibilia obediunt Deo, & tu qui ſolus es præditus ratione impugnas voluntatem Dei, iubet mari, & non contemnit, dicit uentis & tempeſtatibus, & mox compeſcuntur, iubet omni creaturæ, & non ſupergreditur iuſſionem eius: ſed unum hominum genus, quod ſecundam ſimilitudinem Dei honoratum eſt. Cui etiam verbum, & prudentia datum eſt, hi ſoli contemnunt. Ideoque hi ſoli in iudicio damnabuntur, & a iuſtitia punientur, uelut deteriores mutis animalibus quæ ſine ſpiritu & anima ſunt. hæc ille. Sextum motiuum conferens ad deteſtationem inobedientiæ eſt excellens bonitas uirtutis ſibi oppoſitæ: quia teſte philoſopho. Oppoſita iuxta ſe poſita magis apparent. Vnde uicio inobedientiæ oppoſita eſt obedientia.

De obedientia. Cap. LIX.

OBedientia enim ſecundum Pariſien. in de uirtutibus, parte tertia tractatu de iuſtitia, capitulo decimonono, ſic deſcribitur.

1 † Obedientia eſt uoluntas faciendi pręceptum, uel mandatum ſui ſuperioris, & intelligas mandatum, quod fit mediate per nuncium, uel per litteras, pręceptum uerò, quod fit immediate. Vel ſecundum eundem ibidem obedientia ſic deſcribitur. Obedientia eſt pio ſtudio propriæ uoluntatis abnegatio. Pro quo notandum, quòd propria voluntas dupliciter accipitur. Vno modo dicitur propria uoluntas, voluntas, quæ Deo non eſt ſubiecta, & ſecundum hoc abnegatio propriæ uoluntatis fit, quando voluntas noſtra uoluntati diuinæ omnino ſubiicitur. Alio verò modo dicitur propria uoluntas voluntas, quæ non eſt ſubiecta homini, & ſecundum hoc propria uoluntas abnegatur in eo, qui uoto ſe obligans homini uoluntatem ſuam ſubdit uoluntati humanæ, & ſic abnegatio propriæ uoluntatis uidetur pertinere ad religioſos. Pio ſtudio dicitur, ad differentiam illorum, qui uoluntatem ſuam humanę uoluntati ſubdunt timore ſeruili, uel pro lucro terreno, & intellige hic pium ſtudium animi uehementem applicationem ad cultum Dei. Vnde pium hic dicitur a pietate, quæ dicitur theoſebia, ideſt Dei cultus, uel Dei pietas. Et nota, quòd ad veram obedientiam

tiam mouent nos multa. Et primò exhortationes ſcripturæ ſacræ. unde Roman. decimotertio. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Item Epheſ. ſexto, Serui obedite dominis ueſtris carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri. vnde ſicut Chriſto non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus: ſed ut ſerui Chriſti facientes uoluntatem Dei ex animo cum bona uoluntate ſeruientes ſicut domino, & non ſicut hominibus ſcientes unuſquiſque quodcunque fecerit bonum hoc percipiet a Domino ſiue ſeruus, ſiue liber. Item Coloſ. tertio. Serui obedite per omnia dominis ueſtris carnalibus non ad oculum ſeruientes quaſi hominibus placentes: ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum. Item ad Thytum. tertio. Admone illos principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe. Item primus Petrus ſecundus. Subiecti eſtote omni creaturæ humanæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus quaſi ab eo miſſis ad vindictam malefactorem, laudem verò bonorum. Item in eodem. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis ueſtris: non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Item Hebr. decimotertio. Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris. Item Epheſ. ſexto. Filij obedite parentibus veſtris in domino.

Secundò ad obedientiam mouent nos inſenſibilium creaturarum exempla, quæ uniuerſaliter obediunt ſuo conditori. Vnde pſalm. vniuerſaliter de omni creatura inſenſibili dicit. Ipſe dixit & facta ſunt omnia, mandauit & creata ſunt uniuerſa, ſtatuit ea in æternum & in ſeculum ſeculi, præceptum poſuit & non præteribit. Item Baruth. 4. Stellæ vocatę ſunt & dixerunt, ecce aſſumus. Item Math. 8. Venti & mare obediunt ei. vnde pſal. Terminum poſuiſti quem non tranſgrediantur. Item Linco. ſuper euangelia, parte. j. capitrigeſimoſecundo. Sol, inquit, a ſemita ſua non deuiat, luna a ſuo tramite non aberrat, ſtellæ ſuis indulgent officiis ad nutum Dei. Campus floribus amenatur, imbribus irrigatur, frondibus criſpatur, ſilua in nemore cytharizat auicula, & Deo obediunt cuncta, tu ſolus homo impugnas Dei pręcepta. Quod conſiderans beatus Ambroſ. in ſuo exameron ait. Non mediocris pudor eſt, imperio Dei inſenſibilia elementa parere, & homines non obedire, quibus ſenſus ab ipſo tribuitur auctore. hęc ille. Item beatus Grego. O homo, inquit, ſi Chriſti conſiderares obedientiam tuam deponeres contumaciam: ſicut ſupra in quinto motiuo conferente ad deteſtationem inobedientiæ patet. Tertiò ad obedientiam mouent nos exempla ſāctorum. Et primò mouemur ad obedientiam tripl.ci exemplo illius ſanctiſsimi patriarchæ Abrahæ, ſcilicet de deſertione patriæ, de circunciſione, & de filij ſui voluntaria imolatione. De primo legitur Gen. decimoſecundo, quò Dominus dixit ad Abraam. Egredere de terra tua & de cognatione tua, de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi. Abraam verò humiliter obediens præcepto Dei. Vnde ſubditur. Egreſſus eſt itaque Abraam ſicut præceperat ei Dominus. Magna enim erat Abrahæ obedientia, qui ad præceptum Dei reliquit domum patris ſui, terram ſuæ natiuitatis, amicos, natos & cognatos, & iuit ad manendum inter alienigenas in terra ſibi incognita. In iſto enim exemplum habemus, quòd ad perfectionem pertinet hominem paratum eſſe renunciare omnia tranſitoria huius mundi propter amorem Ieſu Chriſti. Vnde Luc. decimoquarto dicit Chriſtus. Qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item Luc. 9. Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum. Vnde Iſido. in de ſum. bono, lib. tertio, canone. 18. Ad perfectionem, inquit, non ſufficit niſi abnegatis omnibus ſuis, & ſeipſum quiſque abneget. Sed quid eſt ſeipſum abnegare, niſi uoluntatibus propriis renunciare? ut qui ſuperbus erat, ſi humilis, qui iracundus

dus erat, ſtudeat eſſe manſuetus. Nã ſi ita quiſ que renunciat, qui poſsidet omnibus, ut ſuis, nõ renunciat malis moribus, non eſt Chriſti diſcipulus. Qui enim renunciat rebus ſuis ſua renunciat, qui uero renunciat ſuis prauis moribus ſeipſum abnegat. hæc ille. Vnde Gregó. ſuper illud j. Reg. 15. Melior eſt obedientia q̃ uictima. obedientia inquit uictimis iure præponitur, quia per uictimas aliena caro, per obedientiam uoluntas propria mactatur. hæc Greg. & ponitur in can. 8. q. j. ſciendum; Et iõ meritò Pariſ. in de uirtutib. part. 3. tractatu de iuſtitia, ca. 20. Obedientia inquit Deo præſtat obſequium acceptiſsimum, unde j. Reg. 15. Nunquid uult Dominus holocauſtum & uictimas, & non potius ut obediatur uoci Dñi: melior eſt obedientia q̃ uictimæ. Itẽ Eccleſ. 3. Multo melior eſt obedientia, q̃ ſtultorum uictimæ. Item Eccl. 25. Salutare ſacrificiũ eius eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitatẽ. Item Deut. 15. Quod præcipio tibi hoc tm̃ facias, non addas quicquam, nec minuas. Hæc conſiderans B. Grego. Summa inqt militiæ laus inter aliena bona merita, hæc eſt obedientia publice vtilitatibus exhibere, quic quid ſibi humiliter imperatum fuerit contem perare. hæc Grego. & ponitur in cano. 23. q. 1. ſumma. Item idem 8. q. j. ſciendũ. Sola eſt inqt quæ fidei meritũ poſsidet obedientia, ſine qua quiſq; infidelis conuincitur, & licet fidelis eſſe uideatur. hæc ille. Secundò exemplum obedientiæ dedit nobis Abraham in ſua circunciſione, qui ad præceptum Domini circuncidit carnem præpucii ſui, ut patet Gen. 17. in quo nobis exemplum dedit circuncidere corda noſtra a carnalibus deſideriis: nam circuncıſio in carne facta ſignat reſecationem ſuperfluorum deſideriorum carnalium. In cuius rei ſignum fiebat in membro illo, in quo maxime ſeuiebat concupiſcentia. Hiere 4. Circuncidimini Domino, & auferte præpucia cordium veſtrorum uiri Iuda & habitatores Hieruſalem, ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & ſuccendat, & nõ ſit qui extinguat propter malitiam cogitationum veſtrorum.

2 † Tertiò exemplum obedientiæ dedit nobis Abrahaam in filii ſui imolatione, de imolatione legitur Gene. 22. ꝙ dixit ſibi Dominus. Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac, & uade in terram uiſionis, atq; offer eũ ibi in holocauſtum ſuper unum montiũ, quẽ monſtrauero tibi, qui cum præcepto Dei obediens ligaſſet filium ſuum, & poſuit eum ſuper ſtruem lignorum, & arripiens gladiũ uoluiſſet filium ſuum imolaſſe. dixit ſibi Angelus Domini. Non extendas manum tuam ſuꝑ puerum, neq; facias illi quicquam: nunc cognoui, ꝙ timeas Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Et ſequitur. Per metipſum iuraui, dicit Dominus: quia feciſti rem hanc, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & uelut arenam, quæ eſt in littore maris. In iſta enim hyſtoria poſſunt notari ſpecialiter duodecim, ꝓpter quæ multum commẽdabilis erat Abrahę obedientia, & quæ multum (ut uidetur) mouiſſent Abraham ad hanc obedientiam non feciſſe. Primum eſt: quia Abraham uoluit ad præceptum Domini carere ſibi re rariſsima: quia filio ſuo vnigenito & hærede. Secundum eſt, ꝙ ipſe uoluit filium ſuum ſibi dilectiſsimum occidi: poſſet. n. eſſe, quod aliquis ad præceptum Dei uellet filio ſuo carere, ita ꝙ nun quam de cętero eum uideret, qui tamẽ nollet eum occidi. Tertium eſt, ꝙ uoluit eũ occidi coram ſe, immo ipſemet manu ſua propria uoluit hoc feciſſe. Multi forte propter amorem Dei ſuſtinerent, ꝙ filii ſui mortificarẽtur: qui tamen non poſſent hoc aſpicere, vel manu propria facere. Quartum eſt, ꝙ filius ille erat ſibi unigenitus: non enim habebat aliũ filium ex libera ſua uxore. Quintum eſt, & miraculoſe eum habuit: quia ex uxore uetula & ſterili: cum ipſemet etiam iam eſſet ſenex & prouectæ ætatis. Sextum eſt, ꝙ promiſsio magna facta erat Abrahæ de filio illo. Septimum eſt, ꝙ filius ille magnum ſolacium fuit matri ſuæ, quod notatur in hoc uerbo. Iſaac uocabitur: nã Iſaac riſus interpretat̃. unde & dixit mater ſua eo ſibi nato. Riſum fecit mihi Deus, quicũq; audierit corridebit mihi. Gene. 21. Quid putas dixiſſet mr̃ Iſaac, ſi Abraham reuertẽs de eius imolatiõe dixiſſet matri, imo

non per omnia propoſuerũt eũ,qui non ſuam
ſed patria uenit facere uoluntatem. hæc Bern.
Sed de perfecta obedientia Pariſien. in de uir-
tutibus,par. 3.tract.de iuſti.cap. 20.ſub aucto-
ritate beati Greg. 35.mora.Obedientia inquit
uirtus eſt,quæ cæteras menti inſerit,inſertaſq;
cuſtodit. Vnde ſolent inſeri arbori agreſti ra-
munculi alicuius nobilis arboris; & deinde ar
bor,qui prius erat agreſtis, producit folia, &
fructus ſecundum naturam arboris nobilis,a
qua ramũculi ſunt aſſumpti:ſic ſpũaliter,licet
hõ ſit agreſtis.i.rudis & uitioſus:tamen ſi obe-
dienter promittat in corde ſuo inſeri uolunta
tem & doctrinam Spũſſancti & ſuorum uir-
tuoſorum propoſitorum gratia diuina in eo
cooperante, producet folia bonorũ uerborũ,
flores ſanctarum uirtutum,& fructus bonarũ
operationum.Sed econtra, ut ſubdit Pariſien.
ibidem eorum cap.Sicut corium adhærens li-
gno minus flexibili flecti non põt,niſi a ligno
ſeparetur: ſic hõ adhærens uitiis,ſiue malo cõ
ſortio ad ueram obedientiam flecti non põt,
niſi ab eis ſeparetur.unde pſal. Cum peruerſo
peruerteris.Prædicta.n.obedientia abũdãs &
perfecta figuratur Gen. 28. ubi legitur, ꝙ Ia-
cob dormiens in itinere capiti ſuo lapide ſup
poſito in ſomniis uidit ſcalam ſtantem ſuper
terram & cacumen illius tangens cœlum, &
Angelos aſcendentes, & deſcendentes per eã,
& Dñm innixum ſcalæ. Spũaliter Iacob ſup-
plãtator interpretatᷓ, & ſignat uirũ perfectum
in religione priuata, ſiue in communi religio
ne christiana diabolum ſupplantantem uitiis
fortiter reſiſtendo, qui lapidem capiti ſuppo-
nit,qñ Chriſto capiti uiuo fide & charitate ꝑ-
fecta adhæret. In cinere dormit, quãdo in uiis
huius uitæ contemplationi deditus ab impedi
mento ſecularium actionum mente perfecta
quieſcit. Scala, quam in hoc ſomno uidit per-
fectam, ſignat obedientiam, cuius duo latera
ſunt paupertas uoluntaria, & perfecta conti-
nẽtia,de quibus dictum eſt ſupra part. 4. c. 42.
& 43. ubi agitur de primo & ſecundo regis pa
cifici conſilio. Prædictæ ſcalæ ſunt ſeptẽ gra-
dus,de quibus loquitur Pariſi.in de uirtutibus
parte 3.tractatu de iuſtitia, cap. 21.ſub aucto-
ritate beati Bern. Quorum primus eſt libenter
obedire,quem gradum aſcendere non poteſt,
qui uoluntatem præcipientis ſuam non face-
ret uoluntatem. Libenter.n.obediebat Chri-
ſtus præcepto patris,qui dixit Ioan. 3. Meus ci
bus eſt, ut faciam uoluntatem eius qui miſit
me. Item Auguſt. 10.confeſ. Optimus inquit
miniſter tuus domine eſt,qui nõ magis intue-
tur hoc audire,quod ipſe uoluerit: ſed potius
hoc uelle,quod a te audierit.hæc ille. Et eſt no
tandum, ꝙ obedientia in difficilioribus gra-
tior eſt,& inobediẽtia in facilioribus grauior
eſt. Vnde Aug. 14.de ciui.Dei. In paradiſo in-
quit tanto maior inobedientia fuit, quanto il-
lud quod præceptum eſt nullius difficultatis
fuit:ubi eſt.n.magna inobedientiæ pœna pro
poſita, & res a creatore facilis imperata, quis
non ſatis explicet,quantũ malũ ſit non obedi-
re in facili, & tantæ poteſtatis imperio & tãto
terrente ſupplicio. hæc Pariſ. Item Ber.& po.
7.flor.c. 19. Cuius inquit inter præceptores re
uerentior auctoritas, eius grauior formidetur
offenſa,ac maioris, cuius mãdati tranſgreſsio
dãnabilior ęſtimetur,melius ſiquidem eſt obe
dire Deo,q̃ hominibus, & in ipſis hominibus
melius eſt obedire magiſtris,quam diſcipulis.
Porrò & in magiſtris melius eſt obedire no-
ſtris quam extraneis,quibus melius conſtat o-
bedire ipſis proculdubio, & non obedire dete
ſtabilius, & de mandatis ſimiliter maioribus
quippe maior minoribus, minor opera no-
ſtra & cura debetur, de quorum contemptu
iuxta eandem cõſiderationem grauiter leuior
ue offenſa contrahatur. Porrò maiora,mi-
noraque mandata dixerim, ſecundum quod
maius minuſve uelle conſtiterit ipſum, qui
præcipit, ſiue hominem, ſiue Deum. Tam
igitur qualitas præceptorum, quam auctori-
tas præcipientium, & obedientiæ præfigit me
ritum, & inobedientiæ terminat culpam.
Quoniam in prælatis, quibus grauioris aucto
ritatis,& eorũ mandatis quibuſq; maioris uti-
litatis,quo diligentior debetur obſequendi cu
ra, eo ꝙ culpa grauior incutitur de contẽptu
his itaq; diſtinctionibus animaduerſis & obe-
dientiæ modus & pondus inobedientiæ faci-
le reperitur. hæc ille.

4 † Secũdus gradus ſcalę inobediẽtię ẽ ob-

temperare ſimpliciter. unde Ber. Multos inq̃t uidemus poſt præcipientis imperium multas facere quæſtiones, & quare ſæpius ingeminare, uade hoc uenerit, quis hoc inuenit conſilium, inde murmuratio, excuſatio, ſimulatio, amicorum aduocatio. Ad ſimplicitatem obedientiæ pertinet non interrogare quid, uel quare præcipiatᷣ. unde Ber. in lib. ſuo de conſideratione. Omnibus inquit nobis in conuerſationis initio nulla magis uirtus eſt neceſſaria, q̃ humilis ſimplicitas, uerecundaq; grauitas: debent enim inferiores audire mandata ſuperiorum quaſi a Deo deberentur, unde Matth. 10. ca. Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit. Item Matth. 16. dixit Chriſtus Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Item Matth. 10. Quæcunque alligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis. Obediendũ igiᷣ fuit apoſtolis ſicut & Chriſto tanquam eius uicariis, & a ſimili ſucceſſoribus eorum obediendum eſt tanq̃ Chriſti uicariis. Si quis uerò dicat, ꝙ obediendum fuit Apoſtolis tanq̃ Xp̃o, ſed non eorũ ſucceſſoribus. Sed contra ex illo ſequitur, ꝙ Xp̃s receſſurus ab eccleſia non ſufficienter ordinauit de ea, ſi non ordinauit de ea, quandiu Apoſtoli uixerunt. unde ſicut rex Franciæ, vel Angliæ iturus eſſet in peregrinationem, & non poneret aliquem, qui eſſet eius locumtenens uſque ad certum tempus, infra quod non ſciret ſe eſſe rediturum, ipſe non ſufficienter ordinaret de regno ſuo. Sic cum Chriſtus aſcenſurus in cœlum ſciret, ſe non eſſe rediturum ad eccleſiam ante mortem Apoſtolorum, ſi ipſe ſolum ordinauit, qui eſſet in loco eius, dum Apoſtoli uiuerent, ſequitur, ꝙ ipſe inſufficienter prouidit & ordinauit eccleſiæ. Relinquiᷣ igitur, ꝙ ſucceſſoribus Apoſtolorũ obediendũ eſt, ſicut & Apoſtolis obediendum fuit: ſi quis uerò dicat hominibus eſſe obediendum: ſed tm̃ bonis & non malis: patet etiam hoc eſſe falſum. & primò ex uerbis Xp̃i dicentis Matth. 23. ca. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia igitur quæcunq; dixerint uobis facite, & ſeruate: ſecundũ aũt opera eorum nolite facere. Ex quo igitur ſcribæ & phariſæi ab ore Xp̃i proprio multoties erant maledicti: & tamen Xp̃s uoluit eis eſſe in licitis obediendũ, manifeſtum eſt prælatis & paſtoribus licet malis eſſe obediendum. Item Apoſt. 1. Pet. 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore Dominis ur̃is: & non tm̃ bonis & modeſtis ſed etiam diſcolis. Item ſi tm̃ bonis eſſet obediendum, ſequeretur, ꝙ iuriſdictio eccleſiæ nihil haberet certitudinis: neſcitur. n. quis ſit bonus, uel malus. Vnde Eccl. 9. Sunt iuſti atq; ſapiẽtes, & opera eorum in manu Dei ſunt: & tñ neſcit hõ, utrũ amore, an odio ſit dignus: ſed oĩa in futurum ſeruanᷣ incerta. Item ſi tm̃ bonis eſſet obediẽdũ, ſequereᷣ, ꝙ iuriſdictio eccleſiæ nihil haberet ſtabilitatis, cum ipſe, qui nũc eſt bonus, in momẽto põt fieri malus, & tũc non erit ei obediendũ. Item ſicut pictor fœdus pulcrã põt depingere ſtatuã, nec uitium pictoris ſtatuam deturpat: ſic & p̃latus malus põt facere præceptũ bonum. Non eſt periculũ his, qui ſubditi ſunt, ſi obediant prælato malo in licitis, in quibus obedirent prælato bono, ex quo prælatus malus habet poteſtatẽ, & omnis ptãs a Deo ẽ, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, qui aũt reſiſtũt, damnationẽ ſibiipſis acquirunt, ut dicit Apo. ad Ro. 13. Si uerò prælatus malus præcipiat malum, tunc plane ei nõ eſt obediendum. unde Aug. & po. in ca. 11. q. 3. q̃ reſiſtit. Si inquit prælatus iubeat, ꝙ non debes facere, hic ſane cõtemne ptãtem, timendo poteſtatem maiorem. unde ipſos humanarũ legum gradus aduerte, ſi quid iuſſerit curator, nũquid faciendũ eſt, ſi contra proconſulẽ iubeaᷣ nõ itaq; contẽnis ptãtem: ſed eligis ptãti maiori ſeruire. rurſum ſi quid ipſe proconſul & aliud imperator, nũquid contẽpto procõſule imperatori obediendũ: ſi igᷣ aliud imꝑator & aliud Deus iubeat, cõtẽpto imperatore obtẽperandũ eſt Deo. hæc Aug. Item Hier. & ponitᷣ in can. 11. q. 3. ſi Dñs. Si Dñs inquit ea iubet, quæ nõ ſunt cõtraria, uel aduerſa ſcripturis ſanctis, ſubiiciaᷣ Dño ſeruus, ſi uerò cõtraria p̃cipit, magis obediat ſpũs q̃ corpus Dño. Et ſequiᷣ. Si bonũ eſt, ꝙ p̃cipit imperator iubentis, exequere uolũtatem. Si uerò malũ eſt, tunc reſponde. oportet Deo magis obedire, q̃ hominibus. hoc ipſum, & de ſeruis apud domi-

dominos ſuos, & de vxoribus apud viros, &
de filiis apud patres, quod in illis tantum de-
beant dominis, maritis, & parentibus eſſe ſu-
biecti, quæ contra Dei mandata non ſunt. hęc
Hierony. Item Iſidor. & ponitur in cano. 11.
q. 3. ſi is. Si is inquit qui præeſt fecerit, aut cui-
quam, quod a domino prohibitum eſt, facere
iuſſerit, vel quod præceptum eſt prætererit,
vel præterire mandauerit ſancti Pauli ſenten-
tia ingerenda eſt dicentis. Etiam ſi nos, aut An
gelus de cœlo euangelizauerit uobis, anathe-
ma ſit. & ſi quis prohibet uobis, quod a domi-
no præceptũ eſt. uel rurſus. Imperat fieri quod
Dñs fieri prohibet, execrabilis ſit oĩbus qui di
ligunt Deũ, & is qui præeſt, ſi quid præter uo
luntatẽ Dei, uel præter ꝙ in ſcripturis euiden
ter ꝑcipiť, uel dicit aliquid, vel imperat tanq̃
falſus teſtis Dei, aut ſacrilegus habeatur. Cum
igř ſubditi excõicantur: quia ad malũ cogi nõ
poſſunt, eius ſententiæ non eſt obediendũ: q̃a
nec apud Deũ, nec apud eccleſiam eius graui
quemquã grauis iniqua ſentẽtia. hæc ille. Item
B. Ber. in quadam epiſtola ad Adam monachũ
& poni. 3. flor. c. 10. Mala inquit imperantibus
nõ eſt parendũ, præſertim dũ prauis obtempe
rans imperiis, in quo hoĩ uideris obediẽs Deo
plane quæ oẽ quod perperã agitur interdicit
inobedientẽ te exhibes. Valde aũt peruerſum
eſt, profiteri te obedientẽ, in quo noſceris ſu-
periorem ꝓꝑ inferiorem. i. diuinã propter hu
manã ſoluere obedientiã: quid. n. quod iubet
homo, prohibet Deus, & ego audiã hominem
ſurdus Deo inanis excuſatio de humana obe-
dientia, ubi in Deũ cõuincitur facta tranſgreſ
ſio, non dico a ſubditis mandata præpoſitorũ
eſſe diiudicanda, vbi nihil iuberi depræhendi
tur diuinis contrariũ inſtitutis: ſed neceſſariũ
aſſero, & prudentiam qua auertať, ſi quid ad-
uerſatur, & libertate, qua ingenue contemnat
igitur facere malũ quolibet etiã iubẽte cõſtat
nõ eſſe obedientiã ſed potius inobedientiam.

5 † Sanè hoc aduertendũ eſt, ꝙ quædam
ſunt pura bona, & quædã pura mala, & in his
nulla debetur homini obedientia: q̃m nec illa
omittenda ſunt, cum prohibentur, nec illa uel
cum iubentur cõmittenda. Porrò inter hæc
ſunt media quædam pro loco, modo, & tem-
pore, uel perſona, & mala pñt eſſe & bona, &
in his lex poſita eſt obedientię, in his profecto
phas non eſt nr̃um ſenſum ſcientiæ præſcribe
re magiſtrorũ: ſed in his oĩno prę̨latorum nec
iuſſio nec prohibitio eſt contemnenda. Fides,
ſpes, charitas, & cætera huiuſmodi pura ſunt
bona: quia malè non poſſunt iuberi, nec tene-
ri. Pura mala ſunt furtum, ſacrilegium, adulte
riũ, & cętera talia, quæ utiq; nõ poſſunt bene
præcipi, nec ꝑfici, nec malè prohiberi, uel nõ
fieri, aduerſus hmõi non eſt lex. Nullius quip
pe prohibitio ualet obuiare præceptis diuinis
nullius iuſſio præiudicare prohibitis. Sũt dein
de quædam media, qua quidẽ perſonæ nec bo
na eſſe noſcũtur, nec mala: tñ pñt indifferen-
ter & bene pariter & male uel iuberi, uel pro-
hiberi: ſed malè nullatenus a ſubditis obediri.
Ex his ſunt ut exempli gr̃a ponam, ieiunare,
vigilare, legere, & quæcunq; talia. Sciendum
uerò eſt, ꝙ media impurorũ, pluriumq; bono
rũ, ſeu malorum tranſeũt rõnem: nã coniugiũ
tñ & fieri & liceat & nõ fieri: ſed iam factum
ſolui non licet. Quod igiť ante nuptias mediũ
eſſe liquebat, in iã coniugatis puri boni vim
obtinet. In propria poſſideri ſeculari quidem
homini mediũ eſt: q̃m & non poſſidere licet.
Monacho verò quia poſſidere non licet, purũ
malũ eſt. hęc B. Ber. In talibus igitur mediis, in
quibus ſtat obediẽtię perfectio, tanq̃ Deo om
nino eſt obediendũ prælatis. unde Ber. & pon.
3. flor. c. 9. Quicquid inquit uice Dei præcipit
hõ, ꝙ non ſit, tñ certum diſplicere Deo: hoc
autem ſecus omnino accipiendũ non eſt, q̃ ſi
præcipiat Deus, quid deinde intereſt utrũ per
ſe, aut per ſuos miniſtros ſiue homines, ſiue
Angelos hominibus ſuũ innoteſcat placitum
Deus: ſed homines iniqui facile in Dei uolun
tate in rebus dubiis præcipiendo uel prohibẽ-
do falli poſſunt. Sed. n. quid hoc tua refert, qui
conſcius nõ es, a quo deniq; diuina cõſilia po
tius requiruntur: q̃m ab illo, cui credita eſt di
ſpẽſatio miniſteriorũ Dei, ipſum proinde quẽ
ꝓ Deo habemus, tanq̃ Deũ audire debemus.
Porrò imperfecti cordis, & infirmæ prorſus
voluntatis iudiciũ eſt, ſtatuta ſeniorũ ſtudio-
ſius diſcutere, horrere ad ſingula, quæ iniun-
gũtur, exigere de quibuslibet rõnem, & malę

 ſuſpi-

ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latue rit, nec unꝗ libẽter obedire, nec cũ audire cõtingit ꝙ libuerit. hæc B. Ber. Tertius gradus obedientiæ eſt hilariter obedire: nam dicente Apoſtolo 2. ad Cor. 9. Hylarem datorem diligit Deus. Item Eccl. 35. In oĩ dato hylarẽ fac uultũ tuũ: praua. n. falſa Deũ paſcere uolunt, qui cũ murmure obediunt. unde pſal. Dederunt in eſcam meam fel. Sed ſicut dicit Hugo de S. Victo. & poni. in flora. Bartho. tit. de obedientia. Vera obedientia eſt ſalus omnium fideliũ ianitrix regni cœlorũ cœlũ aperiens, & hominem de terra eleuans, cohabitatrix Angelorũ, & cibus omniũ ſanctorũ. & ſequit̃ ſub auctoritate B. Ber. in epiſt. de noua militia templi. Hæc eſt perfecta & libera humanæ naturę obedientia: cũ quis uoluntatem ſuam liberam uolũtati ſubdit Dei: & cũ acceptam bonã uolũtatem ſed omni actione ſpontaneam libertatem opere perficit. hęc ille. Quartus gradus obedientiæ eſt uelociter obedire. unde pſal. In auditu auris obediunt mihi, in hoc innuens uno eodemq; momento proceſſiſſe. Imperantis imperiũ, & obedientis obſequiũ. Vñ Luca 19. c. dixit Dñs Zachęe feſtinans deſcẽde: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et ille feſtinans deſcendit, & accepit illũ gaudens, & ſubditur remuneratio. Hodie inquit Dñs ſalus huic domui facta eſt. Item Math. 4. dicitur de Petro & Andrea a Dño uocatis. At illi continuo relictis retibus ſecuti ſunt eum. Item ibidem ſubditur de Iacobo & Ioanne, ꝙ illi ſtatim relictis retibus, & patre ſecuti ſunt eum. Item legitur in uitas Patrum, ꝙ Abbas quidam nomine Siluanus habebat 12. diſcipulos, cui uni eorũ nomen Marcus, quem abbas præ cæteris intimius diligebat ꝑꝑ eius obediẽtiam. unde cõtigit, ꝙ abbas quodã tẽpore pulſauit ad oſtium uniuſcuiuſq; diſcipulorũ uocans eos nominatim, & nullus eorũ ad eum exiuit: tandem uerò uocauit Marcum ad eius oſtiũ, qui ſtatim exiuit. & Siluanus in quaterno quẽ ille ſcribebat tꝑe uocationis litteram imperfectã inuenit, quã poſt uocationem ꝑꝑ bonũ obedientiæ cõplere noluit: & tũc alii diſcipuli reputauerũt eũ meritò magis eſſe diligendũ ꝑꝑ ſuam obedientiã. De illis uerò qui ad iſtũ gradũ ſcalæ obedientiæ aſcendunt, dĩ Prou. 22. Vidiſti hominẽ uelocẽ in opere ſuo coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles.

Quintus gradus obediẽtiæ eſt uiriliter adimplere mandatum. Vnde Ber. Manũ inquit tuã miſiſti ad fortia agendũ, & inſtãter & conſtanter obediendũ, nec inter aſperitatẽ uerborum tam regalis ſemita eſt relinquenda, & loquit̃ de ſemita obedientiæ. Xp̃s. n. hanc ſemitam ẽt pro morte ignominioſiſsima euitanda relinquere noluit. Vñ Phil. 2. Xp̃s factus eſt pro nobis obediens uſq; ad mortẽ, mortem aũt crucis. Sextus gradus obedientiæ eſt humiliter obedire. unde Ber. Magna inquit uirtus humilitas, ſine cuius obtentu uirtus fortitudinis nõ ſolum virtus nõ eſt: ſed ẽt in ſuperbiam erumpit. unde Luc. 27. Cũ feceritis omnia, q̃ præcepta ſunt uobis, dicite ſerui inutiles ſumus, ꝙ facere debemus, fecimus. Septimus gradus obedientiæ eſt perſeueranter obedire. nã Ber. Perſeuerãtia inquit ſingularis eſt filia ſummi: quid. n. currere prodeſt, & ante curſus metam deficere. unde j. Cor. 11. Sic currite ut cõprehendatis, &c. & in prædicta. n. ſcala, quã uidit Iacob, attẽdenda ſunt quatuor, ꝑꝑ quæ quatuor figurant̃, quæ ad hanc ſcalã obedientiæ requiruntur. Primũ eſt, ꝙ erat ſuper terram, in quo notatur rectitudo intentionis, quæ debet eſſe in his, qui uiam obedientiæ aggrediũtur, & excluditur per hoc macula intentionis terrenæ: eorũ. n. qui habent terrenam intentionem in religione, in ſcala obedientiæ nõ ſtat, potius iacet ſuper terrã, vel directa eſt ad infernũ. unde Eccl. 4. Cuſtodi pedẽ tuum ingrediens domum Domini, pedẽ inquã intentionis. unde Greg. ſuper Ezech. omel. 4. ſuper illud Ezec. j. Facies eorũ & pennæ eorũ extẽtæ deſuper deſcribũtur: quia omnis intentio, omniſq; contemplatio ſanctorũ ſuper ſe tendit: ut illud poſsit adipiſci, ꝙ in cœleſtibus appetit: ſiue. n. bono operi, ſiue uerò uigili contẽplationi: tunc ueraciter hoc quod agit bonum eſt, qñ ei placere concupiſcit, a quo eſt: nã qui bona agere uidetur, & per hoc non Deo, ſed hominibus placere deſiderat, intentionis ſuæ faciem deorſum præmit, & qui idcirco in ſacro eloquio ea, quæ diuinitatis ſunt, contemplatur.

placent:ut per hoc quod intelligit occupari ad quæſtiones poſſit: quia nõ dulcedine quæſitæ beatitudinis ſaciari appetit: ſed doctus uideri iſte nimirum intellectus ſui pennas deſuper non extendit: ſed qui ſenſus ſui uigilantiam in terreno appetitu occupat,pennas, quas ſub leuare in altum, & quibus ſubleuare ipſe potuit in imis,deponit:quia in re penſandum eſt ut omne bonum, quod agitur per intentionẽ ſemper ad cœleſtia leuetur: qui.n.per bona, quæ facit, terrenam gloriam concupiſcit,pennas ſuas, & faciem deorſum deprimit, hinc ꝑ prophetam de quibuſdam dicitur,victimas in profundo deferebant: quid.n.aliud ſunt lacrimæ orationis,niſi uictimæ oblationes noſtræ: ſicut ſcriptum eſt.Sacrificium Deo ſpiritus cõ tribulatus. Et ſunt nonnulli,qui idcirco ſe in prece,ac lamentis afficiunt:ut aut terrena cõmoda acquirant, aut hominibus ſancti uideãtur. Quid iſti uictimas in profundo deferunt, qui per hoc,ꝙ in imo ſunt, quæ requiruntur, orõnis ſuæ ſacrificiũ deorſum ponunt. Electi aũt qui in bono opere omnipotenti Deo placere appetunt, per cõteplationis grãm æternam iam beatitudinem deguſtare cõcupiſcũt, facies & pennas deſuper extendunt. hęc Grego. Secundũ remediũ in prædicta ſcala, quã vidit Iacob eſt, ꝙ cœlũ cacumen eius tangebat,in quo figuratũ eſt, ꝙ cõuerſatio religioſorũ,& uere obedientiũ debet eſſe in cœlo, vel ꝙ immediatus eorũ trãſitus in morte eſt a uia perfectæ obedientiæ in cœlũ. unde pſal. Ibunt de uirtute in uirtutẽ,videbitur Deus Deorum in Syon. Tertium eſt, ꝙ Iacob vidit Angelos aſcendentes per ſcalã,quam uiderat,in quo figuratũ eſt, ꝙ uita uerè obedientium uita angelica eſt: ſiue.n. deſcendant uere obedientes fratribus miniſtrando, ſiue aſcendant Deo aſſiſtendo in orõne, lectione, ſiue meditatione ad modũ Angelorũ uoluntatem peragunt.unde quantum ad illos impleť illa orõnis dominicæ petitio. Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra.Matth.6.cap.

6 † Vnde Linco.dicto.35. Clauſtralis inquit qui pro neceſsitate fratrum corpore clauſtrũ egredietur animo & uolũtate in clauſtro obedienter degens ęterna meditans cũ Maria, & tranſitoria exterius miniſtrans cũ Martha: talis eſt in hierarchia humana,quales ſunt Angeli per contemplationem Deo aſsiſtentes, & ſimul per officia ſibi deputata nobis miniſtrãtes in hierarchia angelica:qui uerò ambitione dignitatis,aut libidine curioſitatis,aut delectatione uoluptatis ſub pretextu neceſſariæ adminiſtrationis egreditur: nihil aliud eſt, q̃ cadauer mortuum pannis funebribus inuolutum de ſepulchro egreſſum a diabolo inter homines exagitatũ & motum:cum enim quis ſuſcipit religionis habitum & relinquit mundum, nõne mũdo moritur habitu ſuo quaſi pannis funebribus inuolutus, ſic in clauſtro ſepelieť: cum uerò ambitioſe ad mundalia regreditur, utrum a Deo,uel a diabolo agitatur, ſi uerum eſt:immo quia uerũ eſt,ꝙ a diabolo,conſtat talem clauſtralẽ nihil aliud eſſe,q̃ cadauer mortuum pãnis funebribus inuolutũ de ſepulcro egreſſum a diabolo inter homines exagitatũ, & quid tali re monſtruoſius, quid terribilius, quid horribilius. abſit immo per grãm longe abeſt ab hac ſancta congregatione oẽ mõſtrũ tam deteſtabile. hæc Linco.ubi ſupra. Quartũ attendendum in prædicta ſcala eſt, quod Dñs erat innixus ſcalæ, in quo inſinuatur, quod perfecta obedientia diuinam viſionem in ſe habet immediatam: nullum enim interuallum, uel modicum eſt inter mortẽ uerè obedientis & diuinam uiſionem. Vnde pſalmus. Tenuiſti manum dexteram, & in uoluntate tua deduxiſti me:& cum gloria ſuſcepiſti me: multum.dẽret incitare eos,q ſunt ĩ ſcala obediẽtiæ ad aſcẽdẽdũ uiriliter ſpes,& deſideriũ uidẽdi Dñm ĩnixũ ſcalæ. Vñ ſi acclamãtũ eẽt ĩ obſidiõe alicuius caſtri habiturũ 100.libras, q primò caſtrũ ĩtraret,ſpes tali lucri animaret deſuper percuterent:ſic ſpes, & deſideriũ,de quibus iã diximus, dẽrent animare hoĩes ſcalã obediẽtiæ deſiderãtes aſcẽdere,oẽs aduerſitates q̃ occurrẽt ſuperãdo. vnde Matt.11.Regnũ cœlorũ uim patiť, & uiolẽti rapiũt illud. Itẽ in hoc,ꝙ dr̃,ꝙ Dñs erat innixus ſcalę,iſinuať, ꝙ Dñs ẽ patus iuuare & ſeruare eos,q uiã obediẽtiæ ſũt aggreſsi,quaſi ſuos.uñ ãbulãtib.in hac uita,& ſi deuouerũt ad aliquẽ locũ difficilẽ & periculoſum,dñs paratus eſt eis

manus adiutrices porrigere eos miſericorditer adiuuando. unde pſal. Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua, &c. Obedientia reprehenſibilis duplex eſt. Prima cũ aliquis obedit creaturæ homine inferiori: utputa pecuniæ, de qua obedientia dr̃ Eccleſiaſt. 10. Pecuniæ obediunt omnia: hæc. n. obedientia hominem in miſerrimam redegit ſeruitutem, ut patet ex ſupradictis, part. 4. c. 2. in tertio motiuo conferente ad deteſtationem auaritiæ. Secunda eſt, cum ille obedit, qui imperare deberet, & ille imperat, qui obedire deberet. ſ. cum eſt ille ſupra, qui deberet eſſe infra, & membrum ſuper uerticem ſe extollit. De qua dicitˀ prou. 30. Per tria mouetˀ terra, & quartum, ꝙ non põt ſuſtinere, per ſeruum, cum regnauerit, per ſtultum: cum ſaturatus fuerit cibo, per odioſam mulierem: cum in matrimoniũ fuerit aſſumpta, & per ancillam: cum fuerit heres Dominæ ſuæ. & ideo conſortium talium ſuperborum, qui ſuis ſuperioribus ſunt inobedientes, deberent euitare fideles, nec cũ eis niſi gr̃a correctionis communicare iuxta doctrinam Apoſt. 2. Theſſa. 3. dicentis. Qui non obedierit uerbo nr̃o per epiſtolam, hunc notate, & non commiſceamini cum illo, ut cõfundatur, ſupple & erubeſcat de malitia ſua. Itẽ Petrus princeps Apoſtolorũ in ordinatione Clementis, & ponitur in cap. diſt. 93. Si inimicus inquit eſt iſte Clemens alicui pro actibus ſuis & vos nolite expectare, ut ipſe uobis dicat. Cum illo nolite amici eſſe: ſed prudenter obſeruare debetis, & uoluntati eius obſecundare. i. obtemperare, uel obedire, & auertere uos ab eo, quem ipſum ſen titis aduerſum: ſed nec loqui his, quibus ipſe nõ loquitur unuſquiſq; qui in culpa eſt, dum cupit omnium ueſtrum amicitias habere, feſtinet citius reconciliari ei qui omnibus præeſt, & per hoc redeat ad ſalutem, cum obedire cœperit monitis præſidentis ſi quis uerò amicus fuerit his, quibus non loquitur prælatus, vnus eſt ipſe ex illis, qui exterminare eccleſiam volunt, & cum corpore uideatur eſſe uobiſcum: mente tñ & animo contra eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, q̃ illi, qui foris ſtat, & inimicantur: hic enim per amicitiarum ſpeciem, quæ inimica ſunt, gerit, & eccleſiam diſpergit, & uaſtat. hæc ille. Talis enim, qui nequiter monitis præſidentis inobedientibus amicantur, eoſque confortat, uel defendunt in malitia ſua: maledicti ſunt a Deo, teſte Hiero. & poni. in cano. 11. quæſt. 3. Qui conſentit ubi ſic. Qui inquit conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem maledictus eſt apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſsima. Hinc qui ſanctiſsimus pater ait, ſi quis peccãtem defendit, acrius quam ille qui peccauit. ſ. principaliter coerceatur. hæc il. e. unde 2. Paralipo. 18. & 19. legitur, quod Ioſaphat aſſociauit ſe, & auxilium præbebat impiiſsimo regi Achab, & ideo redarguit eum iheu & ait ad eum. Impio præbes auxilium, & qui oderunt Dominum amicitia coniungeris, & idcirco iram quidẽ Domini merebaris. Tertia obedientia reprehenſibilis eſt, cum aliquis ſuo ſuperiori in malo obedit. Vnde Gregor. 3. moral. Nunquam inquit per obedientiam debet malum fieri: aliquando autem debet bonum quod agitur per obedientiam intermitti.

7 † Item Bern. in quadam epiſtola. Facere inquit malum, quod licet etiam iubente prælato, conſtat non eſſe obedientiam. Item beatus Greg. Caueant autem ſubditi, ne plus quã expedit, ſint ſubiecti, ne dũ plus q̃ expedit ſtudent ſubiici, ſuperiorũ compellantur uitia uenerari. Item B. Auguſt. ſic inquit. Modus obedientiæ tenendus eſt, vt bonis in malo nõ conſentias, nec malis in bono contradicas. hæc ille. Vnde ſicut dicitur in flora. Bartho. titulo de obediẽtia. Modus obedientiæ ſic tenendus eſt: ut bonis in malo ſcienter non obedias, nec malis in bono contradicas. Et licet ſubditus dubitet, an ſit bonum & licitum, quod a ſuperiori mandatur, uel non: nihilominus obedire debet. Nam & ſi fortaſſe reum faciat ſuperiorem iniquitas imperandi: innocentem tamen inferiorem oſtendit ordo ſeruiendi. Sed quod dixi, in dubio eſſe obediendum, intellige, niſi dubitatiò ſit craſſa, & ſupina, quæ non excuſat: ut ſi ſuperior præcipiat aliquid, quod ſit contra articulos fidei, aut contra præcepta, uel prohibitiones legis diuinæ: ſiue contra generale ſtatutum eccleſiæ: quia

quia in talibus non excuſaret dubitatio, nec ignorantia, & ſi non pertineat ad officiũ prælati,quod præcipit,non eſt in hoc ſibi obediendum:ſi verò pertineat ad officium ſuum,obediendum eſt,ſi illud,quod præcepit, nõ ſit malum. Verumtamen ſi præcipiat omnino,quod eſt malum,non faciat ſubditus contra conſciẽtiam ſuam,licèt iuſtum uideatur prælato hoc, quod ꝑcipit. hæc Hugo in de duodecim abuſionibus, & ponitur in florario Bartho.titu. vbi prius.

De Vanagloria mundana. Cap. LX.

DIcto de vanagloria diabolica, & de eius ſeptem filiabus iam dicẽdum eſt de vanagloria mundana. Et eſt vanagloria mundana gloria,qua quis inaniter gloriatur de rebus mundanis,vel fortunæ, & oritur hæc gloria mundana ex ſeptem mundi vanitatibus, de quibus hic ſpecialiter ſeriatim eſt dicendum. Primò oritur de curioſis ornamentis. Secundò de curioſis lectiſterniis. Tertiò de curioſis,& ſuperfluis equitaturis. Quartò de curioſa, & ſuperflua familia. Quintò de curioſis conuiuijs. Sextò de curioſis & ſumptuoſis ædificijs. Septimò de ſuperflua curioſitate liberorum. Et quòd hæc omnia ſeptem dici poſſunt vanitates, teſtatur ſpiritusſanctus dicens vocis organo ſapientis. Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce uniuerſa vanitas, Eccleſiaſtes. j.

De eadem. Cap. LXI.

DE primo enim,ſcilicet de curioſis corporis ornamentis ſufficienter dictum eſt ſupra ca.2.huius partis, ubi agitur de nouem cauſis, quare deteſtanda eſt ſuperbia. vnde & ibidem dictum eſt, qualiter mulieres curioſè ſe ornantes peccant tripliciter.

De eadem. Cap. LXII.

1 DE ſecũdo † enim,ex quo oritur vanagloria mundana, ſcilicet de curioſis lectiſternijs,loquitur Pariſiẽ. in de vitijs, parte.6. tracta. de ſuperbia, titu. de ſuperbo ornatu lectorum, ubi ſic. Aliqui (inquit) ſuperbi tam magnos lectos volunt habere, quòd diabolus poteſt in eis cũ illis ſpacioſè quieſcere, ſed paruo lectu pauperis non inuenit diabolus,ubi requieſcat. vnde Iſa.28. Coanguſtatum eſt ſtratum ita,ut alter decidat,& pallium breue vtrunq; operiri non poteſt: pauper enim intrat lectum ſuum humilẽ benedictione præmiſſa:facit enim ſignũ crucis dominicæ ſuper lectum ſuum,quod ſignum diabolus tremebundus refugit. Diues verò ſuperbus intrat lectum ſuum ſuperbum maledictione Dei præmiſſa. Vnde Amos.6.dicit dominus per Prophetam. Veh uobis, qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris, lectos uerò eburneos vocat propheta lectos præcioſos curioſos præcioſa paratura mirifice decoratos, cuiuſmodi erant lecti, de quibus dicitur Heſter.1. Lectuli quoq; aurei & argentei ſuper pauimentum ſmaragdo & pario, ideſt plano vel albo, ſtratum lapides depoſiti erant, quod uarietate mira pictura decorabat: in tali enim lecto maledictione Dei ſuper illum præmiſſa ſuperbus diabolus, qui ſuperbiam ſummè diligit,libenter quieſcit cũ diuitibus in occultis, ſed caueant huiuſmodi diuites,quia diabolus, quem tanquam lectualem ſodalẽ faciũt,ſecum in lectis tam præcioſis recũbere cum uenerint ad hoſpitiũ ſuum facit eos recũbere in lecto alterius paraturę, de quo dicitur Iſa. 14. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua,concidit cadauer tuum,ſubtei te ſternetur tinea & operimentũ tuum uermes. Super quo Pariſ. cum prius (inquit) pallia auro,gemmiſque diſtincta ſatis moleſte ſuſtinebant ſuperbi,qui nullo modo iacerẽt in lecto, in quo alius iacuiſſet,nec potuiſſent ſuſtinere, ꝙ in lecto eorum eſſet vnus pediculus. In inferno quando in eorum lectis erunt ſub eis, & ſuper eos uermes:tunc longè moleſtius, & grauius erit eis hoc pati, eo ꝙ in mundo fuerunt talibus diſſueti. Ac etiam ꝙ lecti illi nunquã mutabuntur, nec vnquam de illis reſurgent. Non eſt enim ita pulcer lectus, & mollis in mundo,in quo aliquis nõ grauaretur iacere per octo dies continuè, quantum igitur

graua-

grauamen erit ſuperbis iacere in tam horribili lecto pluribus milibus annis,quã ſunt guttę aquæ in mari, & ſpecialiter homini delicato molli lecto requieſcere conſueto. De prædicto enim dicit ſpiritusſanctus Apocal. 2. Ecce mittam eam,ideſt animam peccatricem in lectum,& qui mechantur cum ea,in tribulatione maxima erunt. Iſte enim lectus figuratur per lectũ Og regis Baſan,qui,ut dicitur Deuter. 3 eſt lectus durus & ferreus habens nouẽ cubitos longitudinis & quatuor latitudinis. Spiritualiter Og congregans interpræatur,& ſignat diabolum,qui deſiderat congregare animas in infernum. Iuxta illud Gene. 14. Da mihi animas, cætera tolle tibi. lectus iſte eſt tormentũ inferni, qui lectus dicitur ferreus propter pœnarum duritiem, per nouem cubitos in longitudine ſignãtur nouem pœnæ infernales, quæ tam longæ ſunt, quòd æternaliter durabunt.

2 † Prima erit ligatura damnandorum. Vnde ſicut dicit Pariſien. Illi qui fuerunt hic diſſoluti Dei mandatorum vincula dirumpẽtes: tunc ligati manibus & pedibus mittentur in pœnam æternam. Vnde prouerb. 5. Funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringetur. Item Sap. 17. Vna enim cathena tenebrarum omnes erant ligati. Item Mat. 22. Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium &c. Secunda pœna erit in toto corpore vulnus ſuper vulnus infixum. vnde illi, qui in hac uita dederunt omnia membra ſuorũ corporum,quæ ſunt inſtrumenta ſuorum quinq; ſenſuum ad peccatum & voluptatem, tunc in toto corpore ſentient vulnerationem pęnarũ. Vnde Iob. 16. Percuſſerunt maxillam meam, ſaturati ſunt pœnis meis,& cõcluſit me Deus apud iniquum,& manibus impiorum me tradidit,ego ille quondam opulentus repente cõtritus ſum,tenuit ceruicem meam, confregit me,& poſuit me quaſi in ſignum, circumdedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos,non pepercit, & effudit in terram uiſcera mea,cõcidit me vulnere ſuper vulnus &c. Tertia pœna erit confuſio magna, quæ erit pęna ſpecialiter ſuperborum, qui pro eo, quod hic uehementer deſiderauerunt honorẽ mundanum, ibi patientur magnam erubeſcentiæ confuſionem. Vnde dicit pſ. Confundantur ſuperbi vſquequaque,quia iniuſtè iniquitatẽ. Et merito dicitur iniuſte &c. Nonne iniuſte faciũt ſuper iniquitatem,qui eos deſpiciunt,qui ſecum eundem patrem & matrem habẽt. Sed certe omnes homines tam ex parte corporis, q̃ etiam ex parte animæ eundẽ habent patrẽ, & eandem matrem,ut patet ex illo Iob. 17. Putredini dixi,pater meus es,mater mea,& ſoror mea uermibus. ubi eſt ergo &c. Item ex illo Malach. 2. Nunquid nõ pater vnus eſt omniũ veſtrum,nunquid non unus Deus creauit vos omnes, quare igitur deſpicit vnuſquiſque fratrẽ ſuum. Et ideo merito talibus ſuperbis fratres ſuos deſpicientibus dicit dñs per prophetam Hiere. 23. Dabo vos in obprobrium ſempiternum & in ignominiam ſempiternã, quæ nunquã obliuione delebitur. Quarta pœna erit pœna frigoris,qua punientur inuidi, qui pro eo ꝙ in uita hac ſemper corda frigida habuerunt per dolorem de proſperitate ſuorum proximorum, & calida per lætitiam de eorundem aduerſitate.& ideo tunc habebunt pœnã frigiditatis aquarum,quæ tanta erit,quòd ſi totus mundus ignitus eſſet, & in eas proijceretur,ſubito conuerteretur in glaciem,uel niuẽ, & tantam pęnam caliditatis patientur, ꝙ etſi omnes aquæ mundi proijcerentur in eam, nõ magis mitigaret eam q̃ vna gutta aquæ extingueret ignem totius mundi. Nam ſicut dicit B. Auguſtinus. de igne purgatorij, ſi totũ mare influeret in eum, nihil de illius ignis incendio refrigeraret. Quantum enim diſtat ignis materialis ab igne picto:tantum ignis infernalis diſtat in calore ab igne noſtro materiali. Semper enim vrit,& nunq̃ conſumit, ſemper ardebit,& nunq̃ lucebit,ſemꝑ afficiet, & nunquã deficiet. hęc Aug. & ponitur in flora. Bar. titu. de pęnis inferni. Item Ianuen. ſuper euangelia,ſermo. 30. In inferno (inquit) elementa non ſeruant ſuæ naturæ proprietates. Vnde naturalis proprietas ignis eſt ſuo calore glaciem ſoluere & niuem, ſed in inferno neque niuẽ, neque glaciem poteſt reſoluere,dicẽte ſcriptura Sapiẽ. 16. Vix autem & glacies ſuſtinebant

uirtu-

virtutem ignis,& non tabeſcebant. Naturalis autem proprietas aquæ eſt ignem extinguere, ſed ſicut dicitur Sap. 16. Quod enim mirabile erat in aqua,quæ omnia extinguit, plus ignis valebat,immo (ut dicitur etiam ibidem)aqua ſupra ſuam naturam,ut ignis ardebit. De iſta enim inuidorum pœna , ſcilicet caliditatis & frigiditatis dicitur Iob. 24. Tranſibunt ab aqs nimium ad calorem nimium. Quinta pęnæ erit ignis,quæ erit pœna iracundorum . unde illi qui in hac uita erant ſemper ardentes iracundia penes proximos ſuos : tunc ardebunt igne in æternum inextinguibili . vnde Iſa.ult. Ignis eorum non extinguetur inæternum. Vnde Gregor. 20.moral.& ponitur in flora. Bart. titulo de pęnis inferni.Reuera (inquit) gehēnæ ignis,cum ſit corporeus,& in ſe miſſos reprobos corporaliter exurat : tñ nec humano ſtudio ſuccēditur,nec lignis nutritur, ſed creatus ſemel durat inextinguibilis , & ſuccenſione non indiget,& ardore non caret. Illa ſiquidem ultrix flamma uitiorum cōſumationem habet,& lumen non habet:quia quos damnatos gehennæ flamma deuorat, a uiſionis lumine cęcat, ut & foris eos dolor cōbuſtionis cruciet,& intus pęna cęcitatis obſcuret,ut qui auctore ſuo corde,videlicet,& corpore deliquerunt,ſimul corde & corpore puniātur,& vtrobique pœnas ſentiant, qui dum hic uiuerent, prauis ſuis delectationibus ex utroque ſeruiebant. Vnus eſt quidam gehennæ ignis, ſed nō eodē modo omnes cruciat peccatores. Vniuſcuiuſque etenim quantum exigit culpa, tantū illic ſentiet pęnam.hæc ibi. De illo enim igne inextinguibili quaſi mirando quærit propheta,Iſa.33. Quis de uobis poterit habitare cum igne deuorante,aut quis ex uobis habitabit cū ardoribus ſempiternis. & certe his uerbis propheræ reſponderi poteſt , quòd ſpecialiter iracundi in illo igne habitabūt, quibus dominus in die iudicij cum cæteris damnandis dicet illud Math. 25. Ite maledicti in ignem æternum , qui paratus eſt diabolo , & angelis eius .

3 † Sexta uerò pœna erit pœna crudeliſſimæ flagellationis , quæ erit pęna accidioſorū. N.i ſicut accidioſus equus poſitus ad aratrū , vel ad bigam noles trahere aſperè flagellatur: ſic accidioſi homines chriſtiani mittentes manus ſuas ad aratrum dominicum conuentione facta in baptiſmate pro denario diurno , & aſpicientes retro ad mundanas delitias nolentes fideliter laborare in vocatione, qua vocati ſunt,tunc grauiſsime flagellabuntur a demonibus in inferno dicente domino per Prophetam.In labore hominum non ſunt , ſcilicet in hac vita,& ideo cū hominibus nō flagellabuntur,ſcilicet pro uenialibus peccatis cum ſaluādis in purgatorio,ſed cum demonibus æternaliter in inferno, de qua flagellatione dicit dominus per Prophetam.Viſitabo in uirga iniqtates eorum, & in verberibus peccata eorum. Item Reges eos in uirga ferrea, tanquā vas figuli confringes eos. Septima autem pęna erit pœna tenebrarum, quæ erit pœna auarorum. vnde auari , quorum in hac uita auaritia oculos cęcauit, ibi habebunt tenebras palpabiles, quæ tantæ erunt, ꝙ nunquā videbunt lumen. vnde pſ. Ibunt vſque in progeniem patrū ſuorum,& uſque in æternum nō uidebunt lumē. Et ideo merito dicitur Eccl. 11. Si annis multis uixerit homo,& in omnibus lætus erit, meminiſſe debet tenebroſi tēporis, & dierū multorum. Octaua pœna erit pœna famis , & ſicut , quæ erit pœna guloſorum, qui pro eo ꝙ in hac uita uoluptuoſe ſe comeſſationibus & ebrietatibus ingurgitauerunt,ideo ibi patientur famen & ſium inſatiabilē. De fame enim, quam in inferno habebit damnatus , dicitur Iſa.8.Cum eſurierit,iraſcetur,& maledicet regi ſuo. vnde ibi erat tanta eſuries, ꝙ prout dicitur Iſa.9.c.Vir fratri ſuo non parcet,& declinabit ad dexteram & eſuriet.& comedet ad ſiniſtram,& non ſaturabitur . vnuſquiſque carnem brachij ſui deuorabit , & talis damnatus cum tali eſurie ſitim habebit intantum , quòd prout dicitur Iob.40.Habebit fiduciā, ut fluat Iordanis in os eius,ſed tamē vnam guttā aquę non obtinebit in æternum , ut patet Lu. 16.de diuite epulone , qui plus q̄ per mille quadringentos & ſex annos elapſos ardens in tormento inferni vnam guttam aquæ petijt per lepro ſi Lazari digitum ſibi adminiſtrari,quā adhuc non obtinuit , nec obtinere poterit inæternū.

Nona

Nona pœna erat pęna fętoris & ardoris, quæ erit pœna luxurioſorum. Vnde luxurioſi, qui in hac uita habebant fœtidam, & ardentē voluptatem carnalem: tunc correſpondenter habebunt ſœtoris pęnam, de qua, & in cuius rei exemplum pluit dominus ſuper luxurioſos viros ſodomæ & gomorræ ignem, qui eſt ardēs & ſulphur, quod eſt ſœtens, ut patet Gen. 19. Item de hac pœna luxurioſorum dicit pſalm. Ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum. Per quatuor verò cubitos latitudinis lecti prædicti, in quo ponentur in inferno peccatores ſuperbi, ſignantur aliæ quatuor pœnæ infernales, quarum prima eſt carentia viſionis diuinæ, ſecunda eſt aſpectus demonū & horribilium beſtiarum, tertia ira ardens cōtra ſe ipſum. & quarta deſperatio penes ſalutē. Vnde prima dicitur Iſa. 26. In terra ſanctorū iniqua geſsit, & non uidebit gloriam, de ſecūda dicit beatus Bern. in quodam tract. de morte, ꝙ uiſio diaboli in ſua deformi effigie ſoret homini pœna grauior, q̃ aliqua alia pęna corporalis paſsibilis in hoc mundo. De hac enim horribili demonum & beſtiarum viſione loquitur ſcriptura Sap. 11. dicens. Non enim impoſsibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbem terrarum ex materia inuiſa immittere in illis multitudinem vrſorum, aut audaces leones, aut noui gn̄is ira plenas & ignotas beſtias, aut vaporem igneum ſpirantes, aut fumi ardorem proferentes, aut horrendas ab oculis ſcintillas emittentes, quarum non ſolū læſura poterat illos exterminare, ſed etiā aſpectus per timorem occidere. De iſto enim horribili aſpectu dicitur Iob. 16. Hoſtis meus terribilibus oculis intuitus eſt me. De quarta pœna dicitur in pſal. Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet. De quarta pœna dicitur Iob. 15. Quare factus eſt dolor meus perpetuus, & plaga mea deſperabilis. Ex iſtis patet, quòd horribilem lectum parauit diabolus ſuperbis ſuis hoſpitibus qui ipſum in hac uita in curioſis lectis eburneis ſecum recumbere fecerunt.

De eadem. *Cap. LXIII.*

DE tertio, ex quo oritur gloria mundana. ſ. de curioſis & ſuperfluis ęquitaturis, vnde ſupra, ca. 2. huius. nu. 9. & 10. Dictis ibidem adijciendo, quòd ſicut dicit Pariſien. in de vitijs, parte. 6. tract. de ſuperbia, titu. de ęquitaturis, ſuperbia, ſiue vana gloria poteſt quadrupliciter contingere de ęquitaturis. Primò de multiplicatione equorum, quæ prohibita eſt etiam in rege. vnde Deute. 17. Cum fuerit rex conſtitutus non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Aegyptum ęquitatus numero ſubleuatus. Secundò in non neceſſario vſu equorum ſicut accidit de illis, qui per mediam leucam nolunt ire niſi ęquitando: ſed tales pro nihilo videntur pedes habere. vnde de talibus dici pōt illud pſal. Pedes habent & non ambulabunt. Tertiò in nimia exquiſitione equorum: ſicut accidit in illis, qui equos volunt habere impinguatos ad paſcendum oculos hominum. Quartò in ſuperbo ornatu equorum: ſicut accidit in illis, qui Chriſtum in ſuis membris nudum dimittunt & famelicum, & equos ſuos phaleris deauratis & deargentatis adorant, ſed ab iſta ſuperbia, ſiue vanagloria tria ſpecialiter ſubtraherent fideles Chriſtianos. Primum eſt multiplex comminatio, quam facit ſacra ſcriptura huiuſmodi æquitibus. vnde Zach. 10. Confundentur aſcenſores equorum. Item Zach. 12. In illa die dicitur dominus percutiam omnē equum in ſtupore, & aſcenſores eius in amentia. Gloſa, in ſtupore, ita ꝙ qui viderit percuſſos ſtupeat, & aſcenſores eorum preſſos magnitudine periculi vertā in amentiam. Item Iſa. 31. Veh qui deſcendunt in Egyptum ad auxilium in equis ſperantes & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt. Secundum, quod ſubtraheret fideles a vanagloria, quæ contingit de æquitaturis, eſt exemplum Ieſu Chriſti, qui non legitur ęquitaſſe, ſed ſemel tantum aſinaſſe, & tunc ibat ad mortem ſuam, in ſignum quòd multi æquitando tendūnt ad mortem æternam. In cuius rei figura legitur Exod. 14. quòd filij Iſrael humiliter

pedi-

pedítantes ſicco pede perambulauerunt mare rubrũ, ſed ſuperbus pharao & exercitus eius cum curribus, & æquitibus ſunt in maris pro fundum ſubmerſi. Tertium eſt, ꝙ ſuperbia iſta apoſtaſia eſt chriſtianis, qui abrenunciauerũt pompæ diaboli in baptiſmo, & ideo pompaticè incedere apoſtata eſt chriſtianis. Vñ Amos. Veh vobis, qui opulenti eſtis in Syon, & confiditis in monte Samariæ optimates capita po pulorum ingredientes pompaticè domum Iſrael &c.

De eadem. Cap. LXIIII.

De quarto, ex quo oritur gloria munda na, ſcilicet de curioſa & ſuperflua familia, de qua dictum eſt ſupra ca. 2. hu ius, ubi agitur de ſeptima cauſa, quare deteſtanda eſt ſuperbia, circa medium. Dictis ibidem adijciendo, ꝙ ſicut dictum eſt, chriſtianos, qui pompatici ſunt, quantum ad multitu dinem equorum apoſtatas eſſe, & tranſgreſſo res baptiſmalis, quo promiſerunt ſe abrenunciare pompis diaboli. Sic, ut dicit Pariſienſis, poſſumus dicere de illis, qui pompatici ſunt quantum ad magnam ſuperfluam & inutilẽ familiam. Vnde qui gaudent de multitudine familiæ ſequentis eos tali fatuitate laborant, quali laboraret ille, qui deferens mel gauderet de eo, quòd multæ muſcę ſequeretur eum. vnde & de talibus poteſt intelligi illud Exod. 8. Implebuntur domus Egyptiorum muſcis. Spiritualiter Egyptij ſunt viri potentes mundani, quorum domus implentur muſcis, ſcilicet ſuperfluis, ocioſis & inutilibus familijs, qui importune ſe eorum curijs ingerunt, Vnde & muſcis conuenienter huiuſmodi aſsimilantur: quia ſicut ſi vas aliquod liniatur lacte, vel melle, ſtatim muſcæ importunæ aduolãt, & vaſi adhærent: cum tamen vas non ament, ſed ſolum dulce, quod in eo percipiunt. Sic huiuſmodi voluptuoſæ & ocioſæ familiæ diuitibus & potentibus mundanis importunè adhærent, non propter amorem, quem ad eos hẽt: ſed propter dulcedinem corporalis ſuſtentationis, quam ſine labore ab eis recipiunt. & iõ iam verificatur illud quod ſequitur, Exod. ubi prius. corrupta eſt terra ab huiuſmodi muſcis, ſed tales ocioſæ familię timerent illud, quod dicitur prouer. 14. Iracundiam regis, ſcilicet regis cęleſtis. minister inutilis ſuſtinebit. Vnde de quolibet tali finaliter dicet rex cœleſtis illud Mat. 25. Seruum inutilem proijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtri denti. Et nimirum eſt, & ſpecialiter de prælatis viris eccleſiaſticis & religioſis, ꝙ non timent, nec erubeſcunt tãtam uidere ſuperfluitatem ocioſæ familiæ quotidie coram eis ſtantem & ambulantem in tam horribili tartarali apparatu de patrimonio Ieſu Chriſti paupibus defraudatis per eos induti, præſertim cum dicat. Cri ſoſt. ope. imper. ome. 10. Diſciplina domini ex moribus familiæ de materatur, nam ſi familiæ malè conuerſentur, nunquid hoc videntes dicunt, qualis eſt dominus eorum, qui talia agunt: nunquid ſuſtinent eos talia facientes, ni ſi conſentiet operibus eorum. Ideo meritọ dicit pſ. Ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabit, & iterum. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. Sed iam peccatum ſuperbiæ adeo mundum corrupit, ut ſuperbia non reputatur peccatum. vnde Pariſ. in de vitijs, parte 6. Ille (inquit) ornatus ve ſtiũ, qui in primatiua eccleſia pro magno peccato habitus fuiſſet, tam non reputatur pecca tum; ſed potius honor commendabilis & honeſtas.

De eadem. Cap. LXV.

De quinto, ex quo oritur gloria munda na, ſcilicet de curioſis conuiuijs, loqui tur Pariſ. in de vitijs, par. 6. tractatu de ſuperbia, titu. de ſuperbia conuiuiorum, ubi ſic. Apparet (inquit) ſuperbia in conuiuijs ex multis. Primò ex hoc, ꝙ diuites & magni inuitantur, qui non indigent, & indigentes pau peres relinquuntur, & hoc contra præceptum Chriſti dicentis Luc. 14. Cum facis conuiuiũ voca pauperes, debiles, claudos & cęcos, & beatus eris: quia non habent, vnde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in retributione iuſtorum: ſed contra hanc Chriſti doctrinam ali qui ſumptuoſa cõuiuia celebrare ſolent, ut liberales

berales reputentur, ſed intelligant, qui huiuſmodi ſunt, ꝙ ſicut ait Beatus Ambr. in lib. ſuo de officiis, ꝙ liberalitatis duo ſunt genera. Vnum eſt charitatiuæ largitatis: alterum uerò prodigæ effuſionis. Liberalitas enim charitatiuæ largitatis eſt hoſpitio peregrinum recipere, nudum veſtire, captiuos redimere, non habentes ſumptum iuuare, & huiuſmodi. Liberalitas aũt prodigæ effuſionis eſt ſumptuoſis effluere conuiuijs, & uino plurimo, atq; popularis fauoris gratia opes exinanire ꝓprias, quod faciunt, qui inaniter arroganterque ſuũ dilaniant patrimoniũ, vt ſuperiorum vincant celebritates. hæc Amb. & po. in flora. Bart. tit. de cõuiuijs. Secũdò apparet ſuꝑbia in conuiuijs ex hoc, ꝙ multi miniſtri in talib. cõuiuiis in ſuꝑbo induunẽ ornatu. Sed qui gaudent de multitudine ſuꝑborũ miniſtrorũ, adhuc forte veniet hora, ꝙ vellent habere vnũ miniſtrũ leproſum, nec poterũt obtinere. Vnde Lucæ. 16. dixit diues, qñ erat in tormẽtis. Pr̃ Abrahã miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Lazarus enim erat leproſus vlceribus plenus, & tamen diues eius miniſteriũ deſiderabat pro ſuꝑbis miniſtris gaudebat ille rex nobilis Dauid, qui dixit in pſ. Non quos ſic habebat. Sed de talibus ſuperbis miniſtris non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiã. Tertiò apparet ſuperbia in conuiuijs ex uarietate ferculorum. & ſplendoroſa operatione propter vanamgloriam eorundem: ſicut exemplum habetur Luc. 16. de diuite epulone, qui epulebatur quotidie ſplendidè. Verũtamen ſicut dicit B. Aug. in de verbis domini, & ponitur in ca. diſt. 41. non cogantur. Non cogantur (inquit) diuites ueſci cibis pauperum, ſed vtantur permiſſa conſuetudine infirmitatis ſuæ, & doleant ſe ſuſtentari aliter non poſſe, ſi cõſuetudinẽ mutent, ægrotantur. vtantur igitur ſuperfluis & præcioſis cibis, & dẽt pauperibus vilia & neceſſaria. hæc ille. Quartò apparet ſuperbia in conuiuiis ex uaſis aureis & argenteis, in mappis, manutergiis, & in cæteris ſumptuoſis menſalibus paraturis. Sed mira fatuitas, ꝙ homines uolũt habere vaſa aurea, & argentea ad replendum corpus ſuum, quod eſt vas immunditiæ & ſtercorum: cũ tamen ad replendum uaſa vinaria, quæ munda ſunt vaſa, ſiue inſtrumenta lignea ſufficiunt, qui enim de huiuſmodi gloriantur, ſunt idolatræ abhominabiliores quã pagani, ut oſtenſum eſt ſupra par. 2. ca. 3. ubi agitur de tertia cauſa, quare deteſtandum eſt peccatum gulæ. Et ideo hæc conſiderans beatus Aug. de quo Rualleñ. in ſumma collationum ad omne genus hominum parte. 4. diſt. 3. ca. 8. Legitur (inquit) de beato Aug. quòd coclearibus tantum argenteis vtens cætera vaſa, quibus menſæ inferebantur, teſtea & marmorea fuerunt: non tamẽ neceſſitatis inopia quã propoſito voluntatis. ſcilicet quia viuebat in voluntaria paupertate. Vnde & plebi dicebat ſe malle ex collationibus plebis viuere, quã poſſeſſionem immobilium curam, vel gubernationem pati, & cũ eccleſia pecuniam deficeret, hoc populo denunciabat ſe non habere. quod pauperib. erogaret. Sed cõtrarium eſt de multis modernis, qui cumulant vaſa argentea & aurea in menſis, & parum cogitant de pauperibus, qui forte aliqñ non hñt in menſis ſuis multa uaſa lignea. De quibus loquitur Bern. ſuper cant. ſermo. 85. vnde inquit hanc illis exuberare exiſtimas rerum affluentiam, ueſtium ſplendorem, congeriem vaſorum argenteorũ & aureorũ, niſi de bonis crucifixi. Quinto ſuperbia apparet in conuiuijs ex curioſis bãcorijs, aulæis & cæteris ſumptuoſis paraturis, quib. in conuiuijs teguntur parietes, ſcamna, & cætera ſedilia. Sed caueant tales ſuperbi ne forte contingat illis, ſicut contigit cuidam regi, de quo loquitur Pariſ. in de vitijs, par. 6. tract. de ſuperbia titulo, ubi agitur de ſuperbia ornatus, dicens ꝙ quidam rex conuocatis magnatibus regni ſui fecit eis magnum cõuiuium, & non erat aliquis angulus domus ſuæ, qui non eſſet coopertus præcioſis veſtibus, & affuit quidam philoſophus, qui cum vellet os ſuũ purgare, expuit in faciem regis. Et cum miniſtri regis indignè hoc ferentes uellẽt philoſophũ occidere, prohibuit eos rex, & quæſiuit a philoſopho, quare hoc feciſſet. Qui rñdit. Video (inquit) alia loca plena auro & argento, &

gemmis

gemmis præcioſis, & ideo in barba regis incraſſata ex pinguedine ciborum me mundaui:non enim vidi locum minus mundū. Qđ audiēs rex cōpunctus eſt de ſua vanitate. Sed ſic ſpiritualiter diabolus videns ipſum hominem,qui deberet eſſe dñs aliarū creaturarum, minus pulcrum, q̄ alias creaturas in faciem eius expuit,vel eum cōtemnendo, uel animā eius maculando, quod figuratum eſt in eius expuitione,quæ fiebat in faciē eius, qui uolebat ſuſcitare ſemen fratri ſuo defuncto, ut legitur Deut. 25. Spiritualiter,frater hominis ſine ſemine defuncti diabolus eſt, qui ſine ſpe damnatus eſt,cui ab homine debet ſemen ſuſcitari: quia ab hominibus angelica ruina eſt reparanda. Sexto apparet ſuperbia in conuiuijs ex multitudine muſicorum & muſicaliū inſtrumentorū. Vnde Iob. 21. Tenet tympanum & cytharam,& gaudent in ſono organi, ducunt in bonos dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Item Iſa. 5. Cythara & lyra & tympanum & tuba, & vinum in conuiuijs veſtris,& opus domini non reſpicitis:huiuſmodi enim conuiuia ſuperborū, quæ propter vanamgloriam fiunt, & in quibus tot ſigna apparent ſuperbiæ a chriſticolis & ſpecialiter a ſacerdotib. ſunt vitanda. Vnde Grat.& po.in c.diſt.34.presbyteri.Presbyter (inquit) diaconi,ſubdiaconi,uel deinceps, quibus vxorem ducere licentia nō eſt, & alienarū nuptiarum euitent conuiuia, nec his cœtibus miſceātur,ubi amatoria cantantur, & turpia,aut obſceni motus corporū choris ſaltationibus offeruntur,ne auditus & obtuitus ſacris miſterijs deputatus turpium ſpectaculorū atque verborum contagatione polluantur. hæc ille. vnde hmōi uoluptuoſa cōuiuia nedum uiris eccleſiaſticis,ſed ēt laicis ſunt nociua. Et ſpecialiter propter ſex mala, quæ ex crapuloſa uoluptate ſequuntur, de quibus dictum eſt ſupra par. 2. ubi agitur de tertia ſpecie gulæ. Et ideo merito ſpiritusſanctus per os ſapientiſſimi Salomonis prouerb. 23. Fideles hmōi uoluptuoſis, & pompoſis conuiuijs ſuperborum proibet intereſſe dicens. Noli eſſe in conuiuijs peccatorum,nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes ſimbola conſumentur. Vnde Amon filius Dauid cōuiuio interfectus eſt ab Abſalon fratre ſuo,ut patet. 2. Reg. 13. Itē filijs & filiabus Iob veſcentibus,& bibentibus vinum in conuiuio fratris ſui primogeniti. vētus vehemens irruit a regione deſerti, & concuſsit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſsit eos, & mortui ſunt, ut patet Iob. 1. Item Godolias præfectus regis Babilonis in conuiuio interfectus eſt ab Iſmaele, ut patet Hiere. 41. ca. Item Ptholomeus in conuiuio occidit Symonē & filios ſuos Iudam & Ioannem.ut 1. macha. ult. Cuius moralem declarationem uide ſupra, ubi agitur de ſecunda cauſa;quare deteſtandum eſt peccatum gulæ. Itē Ioannesbaptiſta decollatus eſt in cōuiuio Herodis,ut patet Math. 10. Ecce quot mala in huiuſmodi pompoſis conuiuijs contigerunt:uerumtamen, & licet huiuſmodi uoluptuoſa cōuiuia,quæ cum ſuperbia celebrantur, fidelib. interdicuntur:conuiuia tamen, quæ cum humilitate & charitatis intuitu fiunt,nō uituperantur,nec fideles hmōi intereſſe cōuiuiis ꝓhibentur. Vnde Greg.& po.in ca.di.44.conuiuia. Conuiuia (inquit) quæ intentione impēdendæ charitatis fiunt, recte veſtra fraternitas in ſuis epulis laudat. Sed tñ ſciendum eſt: q̄a tunc ex charitate veraciter prodeunt, cum in eis abſentum nulla uita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur, nec in eis inanis ſecularium negotiorū fabula, ſed verba lectionis ſacræ audiuntur, cum non plus q̄ neceſſe eſt ſumitur corpori,ſed ſola eius infirmitas reficitur,ut ad uſus exercendæ uirtutis habeat,hæc itaq; ſi vos in veſtris conuiuiis agitis,abſtinentium fateor magiſtri eſtis. Hæc Greg. Itē Ruallenſis in ſumma ſua collationum ad omne genus hominum par. 4. diſtin. 3. ca. 5. Epiſcopus (inquit) & uir eccleſiaſticus in menſa cū hoſpitibus religioſa hilaritate ſit iocundus, ſcilicet liberalitate munificus, & cœleſti collatione affabilis, & alimentis cœlicis paſcendo animas ſicut corporalibus paſcit corpora. Exemplo beati Auguſtini, de quo dicitur in vita ſua, quòd hoſpitalitatem ſemper exhibuit, & in ſua menſa magis lectionem & diſputationem diuinorum, quam epulationem & potatio-

tationem diligebat, nulla verba mala ſuſtinebat, nec vllas detractiones. Vnde & in menſa ſua erant iſti verſus ſcripti. Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam. Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi. Omnem conuiua a ſuperfluis & noxijs fabulis abſtinere docebat hæc Rudlenſis. Ex quibus patet, ꝙ conuiuare proximos licet diuites aliquãdo licet religioſa intentione, ſcilicet ut mutua charitas augeatur, ut ſtatus magnatum ad defenſionẽ Chriſti eccleſiæ timeatur, ut etiam pauper tam ſpiritualiter, quàm corporaliter eleemoſinariæ paſcatur. Vnde & Chriſtus interfuit aliquando conuiuijs, ut patet Io. 2. Luc. 17. & 19. Et certum eſt, ꝙ Chriſtus non interfuiſſet conuiuijs, niſi poſſent fieri laudabiliter & uirtuoſæ: poſtpoſita tamen ſuperfluitate veſcibilium cũ pompa ſeculi, & comitiua reprehenſibili.

De Necromantia. *Cap. LI.*

DE ſexto, ex quo oritur gloria mũdana, ſcilicet de curioſis & ſumptuoſis ædificijs Hugo de ſãcto Victore ſic ſcribit. Ampla (inquit) ſibi reges ædificant palatia: ſed domus illorum ſepulcra eorum inæternũ, turres firmas in ſummis montium locant, vallem aggere muro cingunt, montes non ſuis ſumptibus, ſed pauperum ſpolijs transferunt: ſolo enim imperio circunductis fluminibus hoſtium uires excludunt: nihil tamen horum morti contradicere poteſt. Et ſequitur. Epiſcopi etiam domos non impares eccleſijs magnitudine conſtruunt, depictos delectantur habere thalamos, veſtiunt imagines ibi præcioſis colorum indumentis, & pauper ſine veſtibus incedit ac vacuo ventre clamat ad oſtium. O (inquit) mira troiana delectatio geſtat pariẽs pictus purpura & auro veſtitas imagines, & chriſtianis negantur panni veteres. Et legitur, grecorum exercitui in pariete depicto dantur arma victori clipeus datur aureus auro ſplendens: pauperi autem ad oſtium clamanti non porrigitur pannus antiquus, ſi uerum fateor ſpoliantur ſæpe pauperes, & veſtiũtur lapides & ligna. hæc ille. Sed non ſic illa. ſancta virgo Paula, de qua Pariſ. in de uitijs, parte 6. tract. de ſuperbia, ti. de ſuperbia ædificiorũ ſub auctoritate beati Hiero. Hieronymus (inquit) loquens de Paula dicit, ꝙ Paula nolebat in his laudibus pecuniam effundere, qui cum terra in ſeculo tranſituri ſunt: ſed in uiuis lapidib. qui voluuntur ſuper terra ex quibus magni regis ciuitas conſtruitur. hæc ille. vnde & Criſ. oper. imper. omel. 42. Vis (inquit) domum Dei ædificare, da fidelibus pauperibus. vnde viuant, & ædificaſti irrationabilem domũ Dei in ædificijs enim habitant homines, Deus autem in hominib. ſanctis. quales igitur ſunt illi, qui homines expoliant, & ædificia martyrum faciunt habitationes hominum componunt, & habitationes Dei diſturbant: ex antiquis. n. temporibus mos iſte in hominibus habebat: dicebant enim apud ſe, ſi bene fecerimus pauperibus, quis illud uidet, & ſi uiderit, nõ multi vident: etiam & ſi multi viderint, pro tempore paruo vident: tranſit enim tempus, & tranſit cum tempore beneficii memoria, nonne igitur melius eſt, ꝙ ædificia ſic faciamus, quæ homines aſpiciunt: non ſolum hoc tempore, ſed etiam impoſterum, nam quãdiu ędificium permanet, tamdiu ædificantis memoria nominatur. O inſipiens homo quid tibi prodeſt poſt mortẽ iſta memoria, ſcilicet ubi es torqueris, & vbi nõ es lauderis. Si ergo iuxta alia bona opera ædificia ſancta fecerit homo, additamentum eſt bonis operibus: ſi autẽ ſine alijs bonis operibus fecerit ædificia, paſſio eſt gloriæ ſecularis. hæc ille. Vnde Bern. in ſermone de Apolo. & ponitur. 4. florum. c. 21. O (inquit) vanitas uanitatum sed non vanior quã in ſanior, fulget eccleſia in parietibus, & eget in pauperibus, ſuos lapides induit auro, ſuoſque filios deſiderat nudos, de ſumptibus egenorum ſeruitur oculis diuitum, inueniunt curioſi quo delectentur, & non inueniunt miſeri, quo ſuſtententur, ut quid ſaltem ſanctorum imagines non reuerentur, quibus utique ipſum quod pedibus conculcatur ſcatet, paui mentum ſæpe ſpernitur in ore Angeli, ſæpe alicuius ſanctorum facies calcibus tunditur tranſeuntium, & ſi non ſacris imaginibus cur vel non parcitur pulchris doloribus, cur decoras, quod mox fętandum eſt, cur depingis, quod

quod neceſſe eſt conculcari. Quid ibi valent vetuſtæ formæ, vbi pulucre maculantur aſſiduè. Denique, quid ad hoc pauperes & monachos & ad ſpirituales uiros, niſi forte & hic aduerſus memoratum iam verſiculus propheticus ille reſpondeatur: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Aſſentio, patiamur & hæc fieri in eccleſia: quia & ſi noxia ſint, non ſimplicibus, & deuotis. Cæterum in clauſtris coram legentibus fratribus quid facit ipſa ridiculoſa monſtruoſitas mira quædam deformitas formoſitas & formoſa deformitas, quid ibi immundæ ſimiæ, quid feri leones, quid monſtruoſi centhauri, quid ſemi homines, quid maculoſi tigrides, quid milites pugnantes, quid venatores tubicinantes uideas ſub uno capite multa corpora, & rurſus in uno corpore multa capita, cernitur hinc in quadrupede cauda ſerpentis, illic in piſce caput quadrupedis, iſtinc verò beſtia præfert equum, capra trahit aratrum, hinc cornutum alis equum gestat poſterius, tam multa, denique tam mira diuerſarum formarumque apparet ubique varietas, vt magis legere libeat in marmoribus quam in codicibus, totumque diem occupare ſingula magis illa mirando, quam in lege Dei meditando. hæc Bernard. Vnde Chriſoſt. oper. imper. omel. 4. Homo, inquit, delectatur in ædificatione parietum: Deus autem in conuerſatione ſanctorum dicente propheta. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, quem decorem ac ſplendorem, non quem diuerſitas ſplendentium marmorum facit: ſed quem præſtat varietas gratiarum uiuentium. Ille decor carnem delectat: iſte autem animam viuificat, ille pro tempore decipit oculos & illudit: iſte autem in perpetuum ædificat intellectum. Hæc ille.

De eadem. Cap. LVII.

De ſeptimo, ex quo oritur gloria mundana, ſ. de ſuperflua curioſitate librorum dictum eſt ſupra, cap. 4. huius, vbi agitur de octauo motiuo conferente ad deteſtationem ſuperbiæ per Linco. fere in fine dictis ibidem adiciendo, quod Pariſ. in de vitiis, parte 6. tract. de ſuperbia. titulo de ſuperbia librorū ſic ſcribit. Illi, inquit, quaſi quoddam à dulteriū ſpirituale committunt, qui amore illo pulchritudinem amplectuntur ſcripturæ, quo ipſam ſapientiam per ſcripturam repreſentatam deberent amplecti. Vnde de illis poteſt exponi illud. 2. Petri. 2. Habentes oculos adulterij plenos & inſatiabilis delicti. Sapientia enim eſt ſponſa intellectus noſtri. vnde Sap. 8. Hanc amaui & exquiſiui eam a iuuentute mea, & exquiſiui ſponſam mihi eā aſſumere, & amator factus ſum formæ illius. Scriptura verò quaſi quędam ancilla eſt illius ſapientiæ, & ideo cauendum eſt, ne ancilla tantæ pulchritudinis ſit, ꝙ derelicta pulchritudine ſapientiæ animus fornicetur cum pulcritudine ſcripturæ: nam taliter fornicantes magnam contumeliam ſapientiæ conferunt, cum non reputent dulcedinem eius ſufficientem ad conſolationem ſtudentium, non obſtante ꝙ de illa dicit ſpiritusſanctus Sap. 8. Nō enim habet amaritudinem conuerſatio illius, neç tędium conuictus illius: ſed letitiam, & gaudium, immo intātum ꝙ ſicut dr̄ Eccl. 23. Nihil dulcius, quā inſpicere in mandatis Domini. Et nota, ꝙ duo cohiberent ſpecialiter homines a nimia curioſitate librorum, & a ſuperflua decoratione & pictura eorum. Primū eſt, ꝙ valde impium eſſe vr̄, hominem oculos ſuos paſcere auro & argento & precioſis coloribus, & uidere filios Dei precioſiſſimo ſanguine Chriſti redemptos famelicos, nudos & ſubſidio omnino carentes, præſertim cum uiſus humanus plura habet, vnde paſci poteſt, quam guſtus. Habet enim uiſus ſolem, lunā, ſtellas, frondes, flores, & multa alia, unde paſci poteſt ſibi diuina benigniſſima largitate conceſſa: & cum tot & tam pulcras creaturas ordinauit Deus ad paſcendum oculos humanos, valde impium & magna ingratitudo uidetur eſſe, chriſtianum ſubtrahere de ore Dei in ſuis membris pauperibus, vnde eius inſatiabiles oculi delectentur. Secundum eſt, ꝙ magna fatuitas uidetur hominum frondes, flores, homines, beſtias & alias huiuſmodi ſimili-

militudines in libro ſuo coloribus præcioſis depingere ad voluptuoſã inſatiabilitatẽ oculorum ſuorum delectabiliter ad ſatiandũ: cũ tamen pulcritudo frõdium, florum, hominũ, beſtiarum, ſolis, lunæ, ſtellarum & aliarũ creaturarũ a Deo conditarũ, quæ longè glorioſior eſt q̃ pulcritudo ſimilitudinis earundem in libro depicta, non ſufficiat oculos ſuos ſatiare, ſcriptura Eccleſiaſtes. j. Non ſatiabitur oculus viſu &c.

De Vanagloria Cap. LXVIII.

DIcto de vanagloria mundana, & diabolica, reſtat de vanagloria humana iam tertio pertractare. Pro quo notãdum, ꝙ vanagloria humana eſt animi motus inordinatus, quo quis peruerſæ deſiderat laudari ab hominibus, & præcellere alios in honore. Et oritur hæc gloria de quatuor bonis, de quibus eſt breuiter hic tangendum, ſcilicet de corporis formoſa pulcritudine. De corporis vigoroſa fortitudine. De generoſa proſapiæ nobilitate. Et de curioſa ſcientiæ ingenioſitate. Quorum tria ſunt bona naturæ, & quartum dicitur donum gratiæ.

De corporis pulcritudine. Cap. LXIX.

PRimum ex quo oritur vanagloria humana eſt formoſa corporis pulcritudo. Sed certe de iſto, ſi eius vanitas intime conſideretur, minimè eſt gloriandum. Et hoc oſtendi poteſt multipliciter. Primo enim ratione ipſius pulcritudinis vanitatis. Vnde de pulcritudine corporis humani vanitate dicit ſpiritusſanctus prouerb. ulti. Fallax gratia & vana pulcritudo eius. Pro quo notandum, ꝙ triplici de cauſa poteſt pulcritudo corporis humani dici vana. Primo pro eo quòd tanquam vanitas cito euaneſcit. Et ideo meritò propheta Iſa. 40. Humani corporis pulcritudinẽ comparat flori, qui cito euaneſcit dicens. Omnis caro fęnum, & omnis gloria eius tanquã flos agri, exiccatum eſt fęnum, & cecidit flos eius. Vnde ſicut flos primo in decore creſcit, ſed cito poſt marceſcit, & tandem euaneſcit, & in lutũ decidit, & ab hominib. & beſtijs conculcatᷣ, & putreſcit, ſic pulcritudo corporis humani floret in iuuẽtute, areſcit & decidit in ſenectute. Vnde dr̃ etiam in pſ. Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat, veſpe decidat, induret & areſcat, & morte decidet & periet omnis doctor eius. Vnde tunc verificatur illud Iob j. Flos decidit & vultus eius depenit, & ĩ ſepulcro ab hoĩbus & beſtijs conculcabitur. Dicente propheta Malachi. ulti. Calcabis impios, cum fuerit cinis ſub plãta pedum tuorũ, & ſicut flores licet pulcri ſint & delectabiles: in modica tñ reputatione habentur pro eo, ꝙ pulcritudo eorũ tam cito euaneſcit, ita parũ appreciãda eſt humani corporis pulcritudo, pro eo ꝙ valde cito amittitᷣ, dicente ſcriptura Iob. 13. Homo natus de muliere breui uiuẽs tpe repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit &c. Vnde ſuperbi, qui de ſua vana corporis pulcritudine gloriantur, nedũ in morte illam amittent corporalẽ, ſed (quod longe deterius eſt) tunc amittent pulcritudinẽ aĩæ, quæ tunc potiſsime illi eſſet neceſſaria: cum tunc illa Deo, & Angelus eius præſentari debet, & regis cœleſtis curiã eſſet itura. Et ideo merito dicitur Apocal. 16. Beatus qui uigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet. Beatus qui cuſtodit animæ ſuæ pulcritudinem, ne ſine ueſtibus uirtutum coram Deo poſt uitam præſentem appareat. Secundo dicitur corporis pulcritudo vana: quia de illa inaniter gloriantes vacuos efficit uirtutibus. Dicente propheta Hiere. 2. Abierunt poſt vanitatem & vani facti ſunt. Item Eccleſiaſt. j. Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa uanitas. Tertio quia nihil uirtutis poſt ſe remanet. vnde Sap. 5. Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis, tranſierunt omnia ſicut umbra. Hæc conſiderans Aug. in epi. ſua ad Iulianum comitem, ita ſcribit. Heu (inquit) ille antiquus ſerpens hoſtis decipiendo fallit, & cęcitatem ante oculos mentis noſtræ ſubducit, ne forte diſcernere valeamus gaudia huius ſeculi, & gaudia regni æterni. Nam gaudere quidem bonum

eſt,

eſt,ſed qui gaudet, ſi non inde gaudeat, vnde debet,non poteſt bonum eſſe, q gaudet:gaudet enim miles terrenus honores huius mundi perituros,veſtes pulcras, & ſpecioſa armillis brachia circundatus, coronam capiti impoſitam, ſed tale gaudium non eſt æternum,ſed periturum. Et ſequitur.Et cum gaudere ſit bonum,de his tñ atque huiuſmodi gaudere malum eſt,& perducens ad mortem. Nec nullũ quodlibet malũ ſiue ſcęlus coram Deo tã abhominabile ſit,q̃ præterita peccata vnicuique noſtrũ reminiſcẽdo gaudere atque ſemper in eis iacere hæc ille. Secũda cauſa quare de pulcritudine carnis non eſt gloriandũ eſt hæc:q a inanis gloria de pulcritudine carnis extinguit gratiam & pulcritudinem mentis. In cuius rei figura legitur Mat. 14. quòd Herodes occidit Ioannem. Spiritualiter Herodes glorians in pellibus interpr ætatur, & deſignat de pulcritudine corporis, quæ non eſt niſi in ſuperficie, vel in pelle ſecundum Ariſt. gloriantem. Ioãnes gratia,uel in quo eſt gratia interpr ætatur. Herodes enim Ioannẽ occidit,dum ſuperbiẽs de carnis ſuæ pulcritudine gratiam interemit, quæ latebat in mente. Vnde auctor libri de veritate carminum. Tria ſunt (inquit) ſeminum genera,quę inculta iuuentutis agro abſque concomitantibus zizanijs rariſsime conualeſcunt, ſcilicet elegantia pulcritudinis, vigor fortitudinis, & ſuauitas vocis. Pulcritudo enim iuuenẽ prædam alienæ libidinis aut prædonem efficit caſtitatis. Fortitudo enim audaciam ingerit: audacia uerò ad iniurias committendas impellit. Hi uerò qui uocis amenitate præeminent, laſciuia modeſtis ludicra, pſi cuis, & iocoſa ſerijs. i. vtilibus anteponunt. Hæc ille. Et idem recitat HolKot in lec. li. Sap. lect. 157. Verumtamen ſicut dicit idem in eadem lectione ſuper illud pſal. Delectaſti me domine in factura tua. Delectari in ſpecie creaturæ propter Deum licitum eſt, ſed delectari in ſpecie creaturæ propter ſeipſam, non referendo gloriam ad Deum peruerſum eſt. Qui igitur in ſpecie creaturæ delectantur conſiderare debent, q dominator & creator earũ Deus ſine comparatione ſpecioſior eſt talibus creaturis. Item corporis exterior pulcritudo moueret hoiem pulcritudinẽ aiæ interiorem habere. Vnde Bern. ſuper can. ſer. 24. & po. 2. florũ. c. 2. Corporis (inquit) ſtaturã Deus dedit hoi rectam forſitan, ut iſta corporea exterioris viliorisq; rectitudo figmenti hoiem illum interiorẽ, qui ad imaginẽ Dei factus eſt, ſpũalis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoueret, & decor limi deformitatẽ argueret animi: q d enim indecentius, q̃ curuũ recto corpore gerere animũ, peruerſa res eſt & fęda, luteũ uas q d eſt corpus de terra oculos habere ſurſum coelum liberè ſuſpicere, coelorũq; luminaribus oblectare aſpectus ſpũalem verò cęleſtẽque creaturam ſuos econtrario oculos. i. ſenſus atq; affectus trahere in terrã hærere luto, & tanq̃ vna de ſuib. amplexare ſtercora. Hęc Bern. Tertia cã, quare de pulcritudine corporis non eſt licitũ, ſiue nõ eſt gloriandũ, eſt hic: quia talis pulcritudo corporis frequenter eſt maledicta. i. maledictionis cã. Vnde Iob. 5. Vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulcritudini eius ſtatim. Super quo dicit gl. Infirmus cum qualitate rerum variatꝛ: nã dum videt proſpera laudat, ſed cum mutantur, nihil ea eſſe iudicat, ſed firmus cũ ipſa gloria pęnam cõſequentẽ conſiderat, & ſtatim illam maledicit, i. maledictione dignũ eſſe in illa nimiũ delectare conſiderat. Et nunquid bene maledicta dici põt fatuæ mulieris pulcritudo, pp quã ipſa occaſionaliter, & forte multi alij damnabũtur & peribunt. vnde pp ſpeciẽ illius pulcherrimæ mulieris Suſannæ illi duo ſenes ſacerdotes perierunt, quorũ vni illorum dixit Daniel propheta. Semen chanaan, & non Iuda, ſpẽs decepit te, & concupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ. Dan. 13. Item pp ſpeciem illius pulcrę mulieris Iudith ille magnus princeps Holofernes proprio pugione decapitatus eſt, ut Iudith. 14. Item propter ſpeciem illius pulcræ mulieris Berſabe Rex Dauid incidit in carnis concupiſcentiam, in adulterium & homicidium ſui militis fidelis Vriæ, ut 2. Reg. 11. Et ideo merito dicitur Eccleſiaſt. 9. Auerte faciem tuam a muliere compta, & non circunſpicias ſpecies alienam, propter ſpeciem mulieris multi pęrierunt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Itẽm Eccleſ. 7. Inueni amariorem

morte mulierẽ, quæ laqueus eſt venatorum,
& ſagena cor eius, vincula ſunt manus eius:
qui aũt placet Deo effugiet illam: qui autem
peccator eſt, capietur ab illa. Vnde ſicut dicit
Prouerb. 5. Fauus diſtillans labia meretricis,
& nitidus oleo guttur eius: nouiſsima autem
illius amara velut abſinthium. Quarta cauſa
quare de pulcritudine corporis nõ eſt glorian
dum eſt hæc: quia turpitudo, & immunditia
frequenter pulcritudinem corporis concomi
tantur, & ſpecialiter pulcritudinem fatuæ mu
lieris. vnde ad fatuam mulierem dicit prophe
ta, Ezech. 16. Abhominabilem feciſti decorẽ
tuum. vnde mulieres pulcræ quæ magis debe
rent abhorrere immunditiam amplius aliis ſe
inquinant per peccatum. Et ideo meritò pul-
critudinem fatuæ mulieris Salomon Prouer.
11. cõperat circulo aureo in naribus ſuis di-
cens. Circulus aureus in naribus ſuis mulier
pulcra & fatua, id eſt pulcritudo mulieris fa-
tuæ: nam ſicut ſi circulum aureum in naribus
ſuis ſus haberet, diſtraheret illum per quodcũ
que volutabrum: ſic mulieres fatuæ pulcritu-
dinem ſuam diſtrahunt per quodcunque volu
tabrum luxuriæ, & ſicut ſus nõ parcit ori, nec
pedi, quin illa in volutabro infigat, ſic nec mu
lier fatua parcit pedibus affectionis cordis ſui,
quin illos affigat in volutabro voluptatis car-
nalis, nec faciei ſuæ, quin illam fucato colore
operiat, vel per circulum aureum poteſt intel
ligi ipſa mulier pulcra & fatua, quam diabo-
lus tanq̃ ſuam immundiſsimam illam in po-
teſtate ſua trahit ad omnem immunditiã vitio
rum, ſicut ſus circulum aureũ, ſi illum in auri
bus ſuis haberet, traheret per immunditiã vo-
lutabrorũ. Quinta cauſa quare de pulcritudi-
ne corporis, & ſpecialiter de pulcritudine mu
lieris non eſt gloriandum eſt hæc: quia pulcri-
tudo mulieris eſt quaſi ignis adurens, & quaſi
gladius vulnerans. Vnde de primo dicitur Ec-
cleſ. 9. Auerte faciem a muliere cõpta, & non
circunſpiciam ſpeciem alienam, propter ſpe-
ciem mulieris multi perierunt, & ex hoc con-
cupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. De ſecun-
do dicit Hiero. Gladius igneus eſt ſpecies mu
lieris. Vnde Prouer. 5. de fatua muliere dicit,
ꝙ nouiſsima illius amara velut abſinthium, &
lingua eius acuta quaſi gladius biceps. Et ſicut
puer in gladio ſplendente primo ſolum aduer-
tit pulcritudinem, & ideo gladium amplecti-
tur, ſed in nouiſsimo ſentit leſurã, ſic fatui ho-
mines in ſpecie mulieris primo ſolum aduer-
tunt pulcritudinẽ, ſed poſtq̃ eam tetigerint p
inordinatũ amorem ex vulnere cordis intelli-
gunt pulcritudinẽ illam eſſe quaſi gladiũ acu-
tum. Biceps aũt dici põt gladius pulcritudo
iſta: quia ipſam mulierẽ, in qua eſt, lædit per
ſuperbiam, & ipſos illam aſpicientes per con
cupiſcentiã. Vel põt dici gladius biceps pro
eo, ꝙ corpori & animæ eſt occaſio mortis æ-
ternæ, & uerè gladius igneus eſt pulcritudo
mulieris, quia multum potens eſt ad exuren-
dum cor humanũ. vnde diabolus vtitur pulcri
tudine mulieris tanq̃ gladio ad occidendum
filios Dei. Et ſi dicãt aliquæ mulieres ſe curio
sè ornãtes, ut ſuam amplient pulcritudinẽ, ſe
non habere in hoc malam intentionẽ. Rñdeo,
ꝙ nec gladius malam intentionẽ habet, quan
do illo aliquis occiditur, ſed tamen vtens gla-
dio ad iniuſtè occidendum malam intentionẽ
habet: ſic diabolus, qui vtitur mulieribus tali
ter ornatis tanq̃ gladio habet malam intentio
nem. Et in ſuper licet mulier taliter ſe ornans
ut aſpicientibus eam pulcrior uideatur, men-
tiendo dicat, ſe in hoc nullam malam inten-
tionem habere: tñ negare non põt, quin mor-
tuus eſſet, qui ex eius pulcritudine per inordi
natam concupiſcentia ſpũaliter eſſet occiſus,
& ſecundũ legem diuinam & humanam, qui
occaſionẽ damni dat, damnum dediſſe uidet.
vnde Hiero. ad Euſtochiũ. Dum (inquit) mu
lier ſe ornauit, ut vultus hoĩum ad ſe prouoca
uerit, & ſi nullũ inde ſequatur damnũ extrin-
ſecũ: iudicium tñ patietur æternũ: qa venena
attulit, ſi fuiſſet, qui biberet. hæc ille. De iſta
materia uide plus ſupra. in 9. motiuo conſerẽ
te ad deteſtationẽ ſuperbiæ, ubi agitur de ter-
tio motiuo, quo in ueſtiũ abuſione peccat. Itẽ
Exo. 21. dr̃ a dño per Moyſen. Si quis aperue-
rit ciſternã & foderit, & nõ operuerit eam, ce-
cideritque bos, vel aſinus in eam, reddet domi
nus ciſternæ precium iumentorum. Spirituali
ter ſecundũ Pariſ. in de vitiis, parte. 6. Ciſter-
na eſt uxor alicuius, qa ſic vocat eam Salomõ

Prouer. 5. Bibe aquam de ciſterna tua. Et ſicut ciſterna quæ habet aquas ad remedium ſitis incautis poteſt eſſe occaſio præcipitij: ſic vxor alicuius, quæ uiro ſuo eſt remedium fornicationis, dicente Apoſtolo. 1. Corinthio. 7. Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem aliis tamen per inordinatam concupiſcẽtiam poteſt eſſe occaſio mortis. Ciſterna iſta aperitur, quando talis mulier fatua nitidè perornatur: in eandem uerò nõ opertam bos, vel aſinus cadit, quando occaſione pulcritudinis, quam mulier fatua incaute oſtẽdit, aliquis beſtialis homo cadit in eius concupiſcentiã carnalem, & in mortem præcipitatur æternam, ſed certe tali fatuæ mulieri melius eſſet, ꝙ eſſet leproſa, uel naſo & auribus mutilata, q̃ ꝙ eſſet pulcra: quia in hoc caſu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Vnde ſicut ſeruus incautè deferendo ignem domum alicuius incendit, reus tenebitur ad emendam: ſic mulier fatua quæ pulcritudinem ſuam incaute oſtendendo domos ſpirituales exurit, rea eſt incendii ignis æterni. Quod conſiderans Ber. qui ut dicit Pariſ. in de uitiis, par. 6. cum quodam tpe ſoror eius cum ornatu ſoperbo veniſſet ad ſuam abbatiam, ille uir ſanctus uidẽs eius apparatũ noluit uenire ad eam, aſſerens eam eſſe rethe diaboli, quæ confuſa & cõpuncta mandauit ad eum rogans, ut eius, non deſpiceret aĩam, licet eius carnem deſpiceret, ꝓpter eius abhominandam ſuperbiam, offerens ſe paratam eſſe in omnibus eius exhortationibus, & ſuę correctioni humiliter obedire, quo audito uir ſanctus gaudens uenit ad eam præcipiens ei, ut illum ſuperbum ornatum de cætero non portaret, quæ illi humiliter acquieſcens ita mutata eſt, ut eius mutationem mirarentur multi homines. Sed contra exemplum huius mulieris modernæ mulieres erubeſcũt dimittere ornatus, quos ferre conſueuerunt, vel quos aliæ deferunt mulieres, uel quia timent ab hominibus derideri, ſi ornatus tales dimitterent: & quia verecundia, ſiue erubeſcẽtia iſta multum nocet eccleſiæ, ideo de verecũdia aliqua ſunt hic dicenda.

De Erubeſcentia bona. Cap. LXX.

Est enim aliqua erubeſcẽtia mala, & aliqua bona, iuxta illud Eccleſi. 4. Eſt confuſio addens peccatum, & eſt confuſio ad gloriam. Erubeſcẽtia enim bona eſt timor, ſiue fuga rei indecentis, & cum nulla res mundi ita indecens eſt, ſicut peccatũ, cum ſit opus diaboli, ac deformitas animæ, ipſo remoto diabolus ac etiã omnia a Deo creata bona & decentia eſſent. Patet, ꝙ inter omnes res mundi peccatum eſt maximè erubeſcibile: multi enĩ nuditatem corporis erubeſcunt, ſed longe magis erubeſcibile eſt peccatum, quã nuditas totius corporis, quod patet ex hoc, quòd peccatum nuditatem corporis fecit erubeſcibilem. Vnde primi parentes non erubeſcebant, antequam peccauerunt, licet nudi eſſent, & cum teſte philoſopho. j. poſteriorum. illud per qđ aliquid eſt aliquale magis ſit tale, ſequitur ꝙ peccatum eſt magis erubeſcibile quam totius corporis nuditas. Quod conſiderans Magdalena, quæ ſecundũ Greg. intantum intus peccatum ſuum erubuit, ꝙ nihil eſſe credidit, qđ foris verecundaretur. & nimirum: quia peccatum illud eſt immunditia mentis, tanta eſt immunditia, ꝙ in comparatione illius immunditia corporis non reputatur, dicente Chriſto Mathei. 15. Quæ procedunt de ore de corde exeunt, & illa coinquinant hominem. Et ſubditur. Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem, erubeſcentia peccati bona eſt, & multum Deo bene placens. Vnde Bern. Quantum (inquit) diſplicet Deo immunditia peccatoris: tantum placet Deo erubeſcentia pœnitentis. Vnde erubeſcentia verè pœnitentis procedit ex ſpeciali Dei gratia, iuxta illud Eccleſ. 22. Ante grandinem præibit coruſcatio, ante verecundiam præibit gratia. Et licet verecundia peccati commendabilis ſit in omni homine, maximè tñ in muliere propter ſexus fragilitatem. Vnde Eccl. 7. Gratia verecundia mulieris ſenſatæ ſuper aurum. De illis autem qui peccata non erubeſcunt dicit dñs per prophetã Hiere. 3. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.

beſcere. Item de illis qui erubeſcentiam peccati non habent, dicitur Iſa. 3. Peccatū ſuum quaſi ſodoma prædicauerunt, nec abſconderunt, veh aiæ eorum: qm̄ mala ſunt reddita eis. Itē Hiere 6. Confuſi ſunt, qui abhominationē fecerunt, quin potius confuſione non ſunt confuſi & erubeſcere neſciuerunt. Verè erubeſcere neſcit, qui de peccato non erubeſcit. & ideo ſubdit propheta ubi prius. Quamobrē cadit inter corruentes in tempore viſitationis ſuæ corruent dicit, dominus.

De erubeſcentia mala. Cap. L X X I.

ERubeſcentia mala eſt timor, ſiue fuga veritatis & operationis honeſtæ, ꝑpter obloquium in deriſionem ſtultorum
1 † De iſta enim erubeſcentia Augu. ſuper pſ. 6. Nunc (inquit) a Deo nō erubeſcunt impii, ut uobis inſultare non deſinant, & plerunque valent irriſionibus ſuis, vt infirmos de Chriſti nomine erubeſcere faciunt. Vnde dictum eſt. Quiſquis me erubuerit coram hominibus, erubeſcā ego eum corā patre meo. iam verè quiſquis ſublimia illa præcepta implere noluerit, vt diſpergat, & det pauperibus, quo iuſtitia manet inæternum, omnibusq; rebus ſuis terrenis venditis & indigentibus erogatis Chriſtum ſequi voluerit dicens. Nihil intulimus in hoc mūdum, haud dubium, nec auferre quid poterimus, ſiue poſſimus, habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus, incidet in iſtorum ſacrilegam dicacitatem, & ab eis qui ſanari nolunt vocatur inſanus, & ſæpe ne hoc vocetur a deſperatis hominibus trepidat facere, & differt, quod omniū fideliſſimus & potentiſſimus medicus imperauit. Nō igitur iſti nunc poſſunt erubeſcere; quibus ne nos erubeſcamus optandum eſt, & a propoſito itinere vel reuocemur, vel impediamur, uel retardemur, ſed venit tempus, ut illi erubeſcant dicentes, ut ſcriptum eſt. Hi ſunt, quos aliqn̄ habuimus in deriſum, & in ſimilitudinē improperii, nos inſenſati eſtimabamus uitā illorum inſaniam, & finē illorū ſine honore, qūo igitur computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors eſt &c. Sapiē. 5. Hæc Aug. In hanc ēt erubeſcentiā incidunt illi, qui timent veritatem dicere, ne perdant tēpalem ſubſtantiam, vel carnalem amicitiam, uel propter metum mundanæ potentiæ non attēdentes, ꝙ ſicut dicit Aug. & ponitur in canone. 11. q. 3. quiſquis. Quiſquis (inquit) metū potentiæ cuiuſlibet veritatē occultat, Dei irā ſuper ſe prouocat, quia magis timet hominē, quā Deum. Vnde ſicut dicit Pariſ. in de uitijs parte 6. tractatu de ſuperbia. Illi, qui timent virtuosè agere, uel lóqui propter deriſionem, obloquium, perſecutionem, vel ſcandalū impiorum ſunt, ſicut equi rerum vmbras timentes. Vnde mala præſentis uitæ nō ſunt niſi quaſi vmbræ malorū uitæ futuræ. E ideo qui erubeſcentiam, deriſionē, uel alqua mala uitæ pręſentis præter malum culpæ timet, & non potius mala uitę futurę vmbrā malorum timet, & non veritatē. De quibus dixit pſ. Trepidauerunt timore ubi non erat timor. Mundus enim iſte, ut dicit Pariſ. ubi ſupra, eſt quaſi catulus irriſionibus, detractionibus latrans contra eos, qui bene faciunt, & cum ſatis latrauit, tacebit. Sed o quàm ſtrenui milites ſunt, qui propter ſolum látratū catulorum. i. detractorum derelinquunt dominum ſuum. Cito enim relinquerent tales dominū ſuum, ſi milites armati eos inſequerentur. Si enim aliquis de militibus regis alicuius potentis debitum ſeruitium de eo diceret, ſe non audere ſibi ſeruire, ne homines inde deriderent eum, uel de eo male loquerent, nōne fatua diceretur eius excuſatio. Sic certe fatua eſt excuſatio illorū qui ꝑpter verba deriſoria, uel obloquia impiorū dimittunt, vel erubeſcunt ſeruire Deo. De illis enim, qui propter deriſiones hominum timēt ſeruire Deo, loquitur ſcriptura Ezech. prophetæ dicens. Terrebit eos ſonitus ſolij uolantis.

2 † Super quo Pariſ. Folium (inquit) volās eſt uerbū irriſionis, quod terret homines erubeſcentes. Iſtud enim ſolium deriſionis humanæ multi plus timent, q̄ Dei gladium, qui eos interficere eſt paratus. Vnde Deut. 23. Si acuero ut fulgur gládium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionē hoſtibus meis. Item Exod. 25. Euaginabo gladiū meum

meum & interficiet eos manus mea: dicunt enim ſuperbi prædicto modo erubeſcentes, quid diceretur de me, ſi hoc facerem, ſed non attendunt, quid faciet eis Deus, ſi hoc non fecerunt: plus enim timent dicta hominum, q̃ gladium Dei euaginatũ. Et certè huius fatuitatis vanagloria eſt in cauſa. Nam ut dicit Criſoſt. ope. imper. ome. 11. Vnuſquiſque ubi gloriam quærit, illic timet, confuſionem. Qui n. gloriam quærit in terris, confuſionem timet in terris: qui autem gloriam non quærit in terris, ſed tantummodo apud Deum confuſionẽ non timet niſi tantummodo Dei. ſi miles periculum belli ſuſtinet, dum ſperat uictoriæ prædam, quanto magis vos opprobria mundi nõ debetis timere, qui regni cęleſtis præmia expectatis. Hæc ille. Vnde & bea. Hiero. Non (inquit) quæras gloriam, ſcilicet in terris, & non dolebis, cum inglorioſus fueris. Qui laudem humanam non appetit, contumeliam humanam non ſentit. Sed ſicut dicit idem in epiſtola ad Cellantiam. Si uerè te laudabilẽ eſſe cupis, laudes hominum non requiras; quia q̃uis alicui ſit facile laudem humana non curare, dum negatur: eſt tamen difficile in ea nõ delectari, dum offertur. Hæc ille. Et ex iſtis patet, ꝙ magna fatuitas eſt, ꝓpter deriſionẽ & obloquium impiorum erubeſcere bene agere: præſertim cum & tales timent ab eis irrideri, qui irriſione ſunt digni: qñ enim mali irrident bonos de operibus bonis quæ agunt, idem eſt, ac ſi ceci irriderent uidentes de hoc, quod uidẽt, & claudi rectè incedentes, & ipſa deriſio deridenda eſt. Vnde Seneca, Equo (inquit) animo audienda ſunt impiorum conuitia, & ad honeſta vadenti contemptus ipſe eſt contemnendus. quis ſanæ mentis non contemnat claudicantem, ſi videat ſe derideri ab eo, ꝙ rectè incedit? & quis non iudicet eum fatuum, ſi ideo velit claudicanti aſsimilari: quia ab eo deridetur? Deridẽdi igitur ſunt, qui ſunt deriſores & non imitandi. Vnde Deus, & omnes ſancti huiuſmodi deriſores deridebũt. vnde pſalm. Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Non eſt enim vituperiũ ſolis, quòd noctua eum non appreciat, nec eſt vituperium auri & argenti, quòd non appreciant ea iumenta. Iumenta enim neſciunt æſtimare niſi fœnum & ſimilia, & porci niſi furfur & huiuſmodi: ſic non eſt vituperium bonorum, ſi a malis deridentur. Mali enim ſunt velut noctuæ. Vnde Bernar. de talibus. Hi ſunt (inquit) ſimiles auibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cæcat. Non eſt enim curandum de uituperio eorum, qui dicunt bonum malum & malum bonum. Nam ut dicitur Iſa. 5. Veh qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Ipſi etiam ſunt velut iumenta, qui uiros ſanctos, qui ſunt uelut aurum & argentum, & lapides præcioſi deſpiciunt. Vnde Prouerb. 14. Ambulans recto itinere, & timens Deum, deſpiciuntur ab eo qui infami graditur via. Item Prouer. 29. Abhominantur impii eos qui in recta ſunt uia. Quod conſiderans ille magnus philoſophus, qui cum quidam ei diceret. Ecce homines iſti te contemnunt, & illos (inquit) contemnunt aſini: ſed non illi aſinos, nec ego curo, quia uituperium talium eſt laus & laus vituperium. Vnde tales reputant dedecus, quod in veritate laus eſt, & honor. De primo dicit Seneca. Malis diſplicere eſt laudari. Non potes vllam veritatis ſententiam de te latam habere: niſi qui damnandus eſt, mala de te loquatur. De ſecundo etiã dicit Seneca. Tam turpe ſit tibi laudari a turpibus, quã laudari ob turpia. Letior eſto quoties diſplices mal. Malorum uerò de æſtimationes prauas ueram tibi laudem aſcribas: ſectator enim epularum non de bene viuente, ſed de bene paſcente laudabilem profert ſententiam. Hæc ille. Item B. Greg. ſuper Ezech. omel. 9. & idem habet Holkot in lectura libri Sapien. lect. 132. in fine. Peruerſorum (inquit) derogatio uitæ noſtræ comprobatio eſt: quia iã oſtenditur iuſtitiæ aliquid nos habere, ſi illis qui Deo non placent incipimus diſplicere: nõ enim eſt derogatio, ſed potius commendatio lucis, ſi eam odiunt veſpertiliones. Sancti uiri ſunt lux mundi, dicente Chriſto Math. 5. Vos eſtis lux mundi. Item Apoſtolus. 1. Theſ. 5. Omnes vos filij lucis eſtis, & filij Dei. Peccatores autem ſunt ſicut veſpertiliones amantes ſemper opera tenebrarũ. Item nõ eſt dero-

gatio,ſed commendatio odoris,ſi eum ſerpentes fugiunt. Boni enim uiri ſunt bonus odor Chriſti per bonam conuerſationem. Vnde. 2. Corin. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo in his qui ſalui fiunt,& in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor uitæ in uitam. Impii autem ſunt ſerpentes pleni veneno peccati. Item non eſt derogatio coloris, ſed potius commendatio, ſi cęci de illo mentiantur, & falsè iudicent. Peccatores enim cęci ſunt, iuxta illud Sapien. 1. Ambulauerunt cęci, quia peccauerunt domino. Item Sap. 2. Excecauit eos malitia eorum, nõ ſunt igitur huiuſmodi deriſiones impiorum a bonis timendæ,ſed potius appetendæ. Nam, ut dicit Seneca. Nondum fęlix es, ſi nondum turba impiorum deridet te. In cuius ſententiæ confirmationẽ dicit Chriſtus Mat. 5. Beati eritis, cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malũ aduerſum vos mentientes propter me; gaudete & exultate: quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœlis.

3 † Vnde Attori ſuper euangelia ſermone. 69. pertinenter ad propoſitũ ita ſcribit. Si omnes (inquit) veteres hiſtorias & totum mundanæ uitæ curſum conſideremus, ſemper inueniemus, ꝙ falſitas perſequitur veritatẽ, malitia bonitatem, impietas pietatem, & ſuperbia humilitatem, & Deus cum ſit omnipotens & iuſtus, quare hoc permittit. Certe, ut mali exigentibus ſuis demeritis fiant deteriores, & ſancti ſanctiores. Iuxta illud Apocal. vlt. Qui nocet noceat adhuc,& qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc,& qui iuſtus eſt iuſtificetẽ adhuc. Multæ enim tribulationes iuſtorũ, & de omnibus his liberabit eos dñs, & econtra inſidiis capientur iniqui. Ecce chariſſimi ab initio Cayn ſuperbus, & impius perſecutus eſt fratrem ſuum Abel iuſtum & humilem in eius gloriam & ſui confuſionem. Eſau ſuperbus & reprobus perſecutus eſt Iacob humilem, & electum in eius gloriam, & ſui confuſionem. Iſmael ſuperbus & reprobus perſecutus eſt Iſaac humilem & electum. Filii Iacob ſuperbi, & inuidi perſecuti ſunt Ioſeph humilem, & manſuetum in eius gloriam, & eorum confuſionem. Iudæi ſuperbi & malitioſi perſecuti ſunt Chriſtum humilimum,& ſanctiſsimum in eius, & in oĩum ſanctorum gloriam, & in eorum propriam confuſionẽ. Hæc ille. Certe ſic,& iam impii derident, ſcandalizant & perſequuntur iuſtos: ſed nunq̃ iuſti impios, & inſuper aliqui etiam erubeſcũt bene agere, eo ꝙ ad inuicem diu conſueuerũt malè agere: cuiuſmodi ſunt tales, qui propter cupiditatem, ignorãtiam, vel vanamgloriam, vt ſingulares uideantur, errauerunt a fide, & alios multos per eorum doctrinam erronicã fecerunt errare. De quibus Apoſtolus. 1. Thi. 1. ita ſcribit: Rogaui te, ut remaneres Epheſi, & ego irem Macedoniã, ut denunciares quibuſdam, ne aliter docerent, neque intenderẽt fabulis & genealogiis interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis q̃ ædificationem Dei, quæ eſt in fide. Finis enim præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia, & fide non ficta, a quibus quidam aberrantes cõuerſi ſunt in vaniloquium. Volentes eſſe legis doctores non intelligentes neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant,& multi ſunt tales his diebus, qui propter auaritiam, ſuperbiam, & inanem gloriam præſumunt eſſe legiſdoctores, & docentes cronicatas genealogias, fictas poeſias & inutiles fabulas, ad quarum colorationem, ſiue colorabilem affirmationem, applicant ſacram ſcripturam, quam erronicę intelligunt & docent,& licet tales aliquando ex informatione & doctrina bonorum eorum proprium errorem percipiant: tamen propter inueteratam eorum malitiam, & diurnam conſuetudinem erubeſcunt eorũ errorẽ publicè reuocare. Sed talis non erat apoſtolus Paulus, qui ſuũ errorẽ cognoſcens non erubuit illum humiliter & publicè confiteri, dicens in ſua epiſtola ubi prius. Gratias ago ei, qui me confortauit in Chriſto Ieſu dño nr̃o, qui me fidelẽ exiſtimauit ponens in miniſterio, qui prius ſui blaſphemus,& perſecutor & contumelioſus, ſed miſericordiã Dei cõſecutus ſum: quia ignorãs feci in incredulitate. Itẽ multi erubeſcunt bñ agere inter impios, quos vidẽt & audiunt agere peruerſæ, cuiuſmodi ſunt illi, q videntes membra diaboli ꝓximis detractionib.

ſcan-

ſcandalis perſecutionibus, extorſionibus, & alijs falſitatibus & nocumentis iniuriam quotidie facere & non timent propter deriſionem uel mundanam offenſam eis, ut ab huiuſmodi ſe refrenent conſulere: cuiuſmodi ſunt etiam illi, qui audientes maledictos mandati Dei transgreſſores mendacijs & horribilibus iuramentis Deum quotidie blaſphemare, & tamē ne lollardi & hæretici, uel de ſecta lollardorū dicerentur, erubeſcunt eos reticere ac ſeipſos ab huiuſmodi trāſgreſsionibus refrenare. Sed non ſic fecit S. Paulus, qui, vt patet Act. 14. Cùm ſuggerentibus eius æmulis & ueritatis inimicis à quodam falſo aduocato nomine tortulcus coram præſide Felici in multis falſe accuſaretur, pro eo quod ſequebatur & docebat doctrinam Ieſu Chriſti, quā reputabant pontifices ſcribæ & phariſæi hæreſim. Sed Paulus de illis, in quibus ipſum falſe accuſabant humiliter ſe excuſauit: ſed de ſecta & doctrina Chriſti quamuis ab inimicis veritatis hæretica reputaretur, ſed ſe eſſe confiteri nō erubuit dicens præſidi. Confiteor autem hoc tibi, ꝙ ſecundum ſectam, quam dicunt hęreſim, ſic deſeruio Deo patri credens omnibus, quæ in lege & in prophetis ſcripta ſunt, ſpem habēs in Deum. Item Chriſtum & eius doctrinam non erubuit illa deuota mulier Marcella procuratrix domus Marthæ, de qua legitur in lib. amicorum Chriſti, ac etiam Luc. 11. Scribis & phariſæis Chriſtum blaſphemantibus illa tollens uocem ait Chriſto. Beatus uenter qui te portauit & ubera quæ ſuxiſti: ſed huic deuotæ mulieri longe diſsimiles ſunt multi ficti chriſtiani his diebus, qui audientes falſos traditores & inimicos crucis Chriſti Dominum omnium Chriſtum Ieſum quotidie blaſphemare: & tamen aperire os ſuum ad eos reticēdum a ſuis blaſphemijs erubeſcent. Non attēdentes, ꝙ ſicut dicit Chriſtus Luc. 9. Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cū uenerit in maieſtate ſua. Sed caueant tales, qui propter deriſionem impiorum erubeſcunt uideri humiles & obediētes filij diuini contingat filios, ſicut (ut docet Pariſi. in de uitijs, par. 6. tract. de ſuperbia) contingit cuidam ſcolari Pariſius ſcolatizāti, qui cum indutus eſſet preacioſis ueſtibus, & a ſocijs ſuis multum honoraretur, accidit quodā tempore, quod pater ſuus in paupertate, & humili apparatu filiū ſuum uiſitauit, & pro ſuis expenſis ſecum pecuniam attulit, filius eius timens ne ſocij ſui eum contemnerent, ſi ſciret eum tam pauperem habere parentem, patrem ſuum ut nullo modo coram ſocijs ſuis diceret eum filium ſuum ſecrete rogauit. Vnde & filius ſuus ſimulauit patrem ſuum eſſe unum de ſeruientibus patris ſui, & fecit eum cū gratioribus domus ſedere in prandio, quod pater humiliter & patienter ſuſtinuit. Sed cum finito prandio filius duxerit patrem in cameram ſuam ſecretè interrogans eum quid ſibi attuliſſet. Sed tunc pater ſuus burſam aperiens, & pecuniam quam attulerat ſecum ſibi oſtendit, affirmans ꝙ nec unum denarium de illis haberet, tu inquit negaſti me eſſe patrem tuū, & ego nego te eſſe filium meum, nunquam igitur de cætero comedes de aliquo quod tibi tranſmittam. Certè ſic pater cœleſtis illos, qui erubeſcunt & in facto negant ſe eſſe filios Dei in præſenti, ipſe negabit ſe eſſe patrem eorum in futuro, dicente de ſeipſo Matth. 10. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corā patre meo, qui in cœlis eſt. Vnde de uerecūndia & opprobrio, quem impij patientur in futuro, qui Dominum nrm Ieſum Chriſtum erubeſcunt in præſenti loquitur propheta Hiere. 20. dicens. Confundantur uehementer: quia non intellexerūt opprobrium ſempiternum & ignominiam ęternam quæ nunquam delebitur. Item Hiere. 23. Dabo uos in opprobrium ſempiternum, & ignominiam ſempiternam, quæ nunquam obliuione delebitur. Nemo igitur propter obloquiū & deriſione impiorum erubeſcat patrem ſuū Ieſum Chriſtum: ſed conſideret, ꝙ ſicut dicit Chriſtus Matth. 10. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius. & ſeruo ſicut Dominus eius ſi patrē familias beelzebub uocauerunt, quanto magis domeſticos eius.

4 † Et nota, ꝙ ſicut dicit Vualdeby ſuper ſymbolo Apoſtolorum. Deriſor qui ſeruos Dei deridet quadruplici periculo ſe exponit, ſcilicet. ſeruituti peccatorum, ſterilitati reſpe-

ctu bonorum operum, mundanæ tribulationi & mortis accelarationi. Exemplum primi habebit de Cham filii Noe, cuius progenies ſeruitutem incurrit pro eo, quod ille patris uerēda vidit & ipſum deriſit: ut patet Geneſ. 9. De ſecundo exemplum habetur de Michol uxore Dauid, quæ pro eo, quod Dauid uirum ſuum ſaltantem coram Deo deriſit, ſterili eſt effecta ut patet 2. Regum 6. De tertio uerò exemplū habetur de Bricio, qui beatum Martinum deriſit, dicens cuidam pauperi Martinum quærenti. Si delirum illum quæris, proſpice eminus, ecce cœlum ut amens reſpicit. Et Martinus in ſpiritu hoc intelligens, eum de hoc ſuauiter increpauit dicens. Delirus tibi uideor o Brici. Bricius uerò uerecundia ductus negauit ſe hoc dixiſſe. Martinus uerò adiecit. Nonnes aures meæ erant ad os tuum, quando hoc dixiſti: ſed ſcias te mihi in epiſcopatu ſuc ceſſurum, & aduerſa multa paſſurum, quod & factum eſt: quia Bricius poſt deceſſum beati Martini epiſcopus effectus eſt, & poſtea falſo crimine ſibi impoſito deriſus & deſpectus ab epiſcopatu ſuo eſt eiectus, qui flens & eiulans dixit. Meritò hæc patior: quia peccaui in ſanctum Domini. De quarto uerò exemplum habetur de illis pueris, qui deriſerunt Heliſęū prophetam dicentes. Aſcende calue, aſcende calue. Et egreſsi ſunt duo urſi de ſaltu & deuorarunt eos & mortui ſunt: ut patet 4. Regum 2. Et nimirum: quia diabolus per huiuſmodi deriſores filios Dei ſuffocat, dum paruuli ſunt. Vnde Pariſ. in de uitiis, parte 6. Hæc inquit eſt una de aſtutiis diaboli ſuffocare bonum inchoatum in germine, quod figuratum eſt per hoc, quod diabolus per ſerpentem religionem inchoatam in paradiſo ſuffocauit, ut patet Geneſ. 3. Item in hoc quod per pharaonem populum iſraheliticum deſtruere uoluit ſubmerſione paruulorum: ut legitur Exod. 1. Item per hoc quod Herodes Chriſtum paruulum occidere uoluit: & ut eum occideret paruulos innocentes occidit: ut legitur Matth. 2. Ex qui patet, quod malitia herodiana eſt malitia irriſorum, qui ſuis irriſionibus filios Dei paruulos occidunt. Vnde Bern. Malitia inquit herodiana eſt, naſcentem perſequi religionem immo, & maior quam herodiana uidetur eſſe malitia irriſorum quantum ad hoc, quod Herodes occidit paruulos iam natos: ſed irriſores uerò occidunt matris proprię filios adhuc in matris ſuæ utero exiſtentes: non enim expectant, quouſque eccleſia peperit eos in ſacramento pœnitentiæ, uel quouſque peperit eos in ſacramento pœnitentiæ, vel quouſque anima peperit filios ſpirituales per exteriorem operationem: ſed quam cito apparent in eis aliqua ſigna bonæ uoluntatis, ipſi ſuffocant eos per deriſionem eis uerecundiam faciendo. Tales enim ſunt peiores, quam ille maledictus draco diabolus, qui ut dicitur Apocal. 12. ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum peperiſſet filium eius deuoraret. Sed deriſores filium matris eccleſiæ antequam illa peperit deuorant & extinguunt. Item huiuſmodi deriſores, qui ſuis deriſionibus impediunt ſalutem animarum, ſocii ſunt demonum & in lucro, & in damno. Nam ſi diabolus aliquem dimittat, ſiue deperdat, ipſi dolent tanquam de proprio damno, ſi uerò lucretur aliquem, ſicut fit, quando aliquis fornicatur, adulteratur, furat, uel aliquid huiuſmodi, ſi contra mandatum Dei fecerit, ipſi gaudent tanquam de ſuo proprio lucro.

5 † Item huiuſmodi deriſores rectè ſunt aduerſarii Saluatoris. Nam illud quod ſumme placet Saluatori deriſores maxime odiunt, ſ. ſalutem animarum. Vnde beatus Gregorius. Nullum inquit ſacrificium ita Deo placet, ſicut zelus animarum. igitur econtrario, nihil ſic Deo diſplicet, ſicut ſalutis impeditio animarum. In cuius ſignum ipſum Petrum, qui inter omnes apoſtolos attentius Deum amabat, Chriſtus uocauit ſathanam, quia ſalutem animarum nitebatur impedire, nolens Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro ſalute animarum ſubire. Vnde ſibi dixit Matth. 6. Vade poſt me ſathana. iudicio igitur Dei deriſorum perdiens ſalutem animarum efficitur. Hæc Pariſ. Item idem. Cum Deus inquit & tota cœleſtis curia gaudeat de conuerſione vnius peccatoris, ut patet Luc. 15. & huiuſmodi deriſores ſeipſos magiſtro ſuo diabolo conformantes de conuerſione peccatoris triſtantur, manifeſtum

nifeſtum eſt, ꝙ licet chriſtiani dicuntur, tamẽ in rei ueritate Deo ſunt contrarii & manifeſti antichriſti, & nedum antichriſti: ſed & aper tiſsimi traditores Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam nonne traditor eſſet regis Angliæ, qui milites ſuos de carcere inimici regis liberatos iterum ab eodem inimico faceret incarcerari: ſed quanto magis illi traditores domini noſtri Ieſu Chriſti dici poſſunt, qui filios ſuos ſanguine proprio redemptos, & de carcere diaboli liberatos, per ſuam deriſionem recidiuare faciunt, & a diabolo iterum incarcerari. Vnde Bern. & ponitur 2. flor. cap. 19. Is inquit qui exemplo ſuo ad remiſsius agendum cæteros prouocat, aut ſingularitate turbat, aut inquietat curioſitate, aut impatientia ſua murmuratione moleſtat, aut quocunque modo contriſtat ſpiritum Dei, qui in illis eſt ſcandalizans vnum de minimis meis credentibus, nõne & hic manifeſte perſequitur Chriſtum Agnoſcite dilectiſsimi, & expaueſcite conſortia eorum, qui ſalutem impediunt animarum horrendum penitus ſacrilegium eſt, quod & ipſorum uidetur excedere facinus, qui Domino maieſtatis manus ſacrilegas iniecerunt, uidebatur iam ceſſare perſecutionis tempus. Sed ut palam factum eſt, nũquam deeſſe perſecutionem a chriſtiano, & nunc (quod grauius eſt) ipſi Chriſtum perſequuntur, qui ab eo utique chriſtiani dicuntur. Amici tui Deus & proximi aduerſum te approquinquauerũt, & ſteterunt, coniuraſſe uidetur contra te uniuerſitas populi chriſtiani a minimo uſque ad maximum a planta pedis uſque ad uerticem capitis non eſt ſanitas ulla. Egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus iudicibus uicariis tuis. qui uidentur regere populum tuum, nonne eſt iam dicere, ſicut populus ſic & ſacerdos, quia nec ſic populus ut ſacerdos. Heu heu Domine quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui uidentur in eccleſia tua primatum diligere, gerere principatum arcem Syon præoccupauerunt appræhendere munitiones & uniuerſam libiæ poteſtatem, tradunt incendio ciuitatem miſera eorum conuerſatio plebis tuæ miſerabilis eſt ſubuerſio. Dati enim ſunt ſacri gradus in occaſionem turpis lucri, & quæſtum æſtimat pietatem, copioſiſsimæ ſiquidem pietatis inueniuntur in ſuſcipienda, immo magis accipienda animarum cura: ſed hoc apud eos cura minor, & de animarum cura ſiue ſalute nouiſsima eſt eorum cogitatio. An uerò Saluatori animarum grauior ulla eſſe poterit perſecutio. Inique agunt & cæteri contra Chriſtum, multi quidem ſunt noſtris temporibus antechriſti: meritò tamen & crudeliorem eam ſentit perſecutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem ſentit pro poteſtate quam a propriis miniſtris, licet alii quoque multi contra proximorum ſalutem multipharie multiſque modis, & uariis actionibus agere uideantur: hæc tamen uidet Chriſtus & ſilet, hæc Saluator patitur, & diſſimulat, propterea diſsimulemus & nos quoque neceſſe, & iſta ſileamus. Iterum maxime de prælatis ipſis magiſtris ſicut eccleſiarum nimirum placet & ipſis: quia ut euadant nunc humana iudicia, ueniet que ſemel iudicium graue his, qui præſunt, & potentes potenter tormenta patientur. Hæc Bernardus. Vnde & tales ſeipſos uoluntarie ſubmergunt ſpiritualiter: quia cum in peccato ſint mortali, quaſi naufragantur & in periculo ſunt ſubmerſi in mari damnationis æternæ. De quo periculo per fructuoſam pœnitentiam, quæ ſecundum beatum Gregoriũ eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ſi uellent eam arripere, poſſent ſaluari: quam tamen uoluntarie refugiunt, non obſtante quod ſine illa nullo modo poſſunt ſaluari. Nam ut dicit Pariſ. in de uitiis, parte 6. Ex quo aliquis eſt in peccato mortali, & ſi omnes angeli, & omnes ſancti Dei pro eo rogarent, ipſe non poſſet ſaluari, niſi pœnitentia pro eo intercederet, ſiue ipſum adiuuaret. In cuius confirmationem dicit Chriſtus Luc. 13. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.

De

De Fortitudine. Cap. LXXII.

SEcundum ex quo oritur uanagloria humana ut ſupra dicitur, eſt corporis uigoroſa fortitudo, quæ ſecundum Pariſ. in de virtutibus, par. 3. tracta. de fortitudine, capi. 5. Eſt potentia ſtrenue & facile actiones corporales agendi, & reſiſtendi a contrario in huiuſmodi difficile patiendo: ſed fatuum eſt de tali fortitudine inordinate aliquid gloriari: ut patet ex ſupradictis, ca. 7. huius ſextæ partis, ubi agitur de ſecunda ſpecie præſumptionis quæ eſt ſecunda filia inanis gloriæ. Dictis ibidem adiiciendum eſt, quòd teſte beato Grego. 8. moral. Fortitudo corporis cito deſtruitur, niſi per rationis cõſilium fulciatur: quia quo plus ſe conſpicit poſſe eo uirtus ſine rationis moderamine citius ruit & deterius præcipitatur. Sicut maniſeſtè patet de illo fortiſſimo uiro Sanſone, qui, ut legitur Iudicum. 16. per fraudulentiam mulieris derelicto conſilio rationis ſua fortitudine priuatur, & in magnam redigitur a Philiſteis ſuis inimicis miſeriam & ſeruitutem, & ideo de fortitudine corporali minimè eſt gloriandum, ſed fortitudo animæ eſt ſummopere præoptanda. Pro quo notandum, quòd Tullius lib. 2. retho. tractans de animi fortitudine. Fortitudo, inquit, eſt magnarum rerum appetitio, & humilium contẽptio & cum ratione utilitatis laborum perpeſſio. Item idem. Fortitudo, inquit, eſt rationabilis aggreſsio terribilium cum eorum perpeſſione. Macrobius uerò. Fortitudo, inquit, eſt animum ſupra periculi metum agere, nihilq; niſi turpia metuere, & proſpera & aduerſa fortiter tolerare. Vnde Hiero. in quadam epiſtola, & ponitur in flor. Bartho. ti. de fortitudine. Per bonam, inquit, & malam famam a dextris & a ſiniſtris fortis Chriſti miles graditur, nec laude extollitur, nec uituperatione frangitur, nec diuitiis tumet, nec paupertate contunditur. Hæc ille. Et ideo meritò beatus Amb. in lib. ſuo de officiis. Animi, inquit, fortitudo in duobus principaliter conſiſtit. Primò ut exteriora corporis pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis quàm appetendo ducat. Vnde Aug. in lib. de libero arbitrio. Fortitudo, inquit, eſt affectio animæ, qua anima incommoda & damna rerum non in poteſtate noſtra conſtitutis contemnimus. Res uerò non in poteſtate noſtra conſtitutæ ſunt illæ q̃ nobis inuitè auferri poſſunt, quod conſiderās quidam philoſophus, de quo Seneca in libro ſuo de conſtantia ſapientis, & ponitur in libello Vualſenſis, de geſtis philoſophorum, & quatuor virtutibus cardinalibus, parte. 3. ca. 5. ubi narrat, quòd Demetrius cum cęperat Megaram ciuitatem, interrogauit Demetrius Ciphonem philoſophum ibi commorantem, ſi aliquid de bonis ſuis perdidiſſet, & reſpondẽs philoſophus nihil inquit. Omnia enim mea mecum ſunt, & tum patrimonium eius filios & multa alia hoſtes rapuerunt, quo non obſtāte inuictum & indemnem ſe eſſe fatebatur: habebat enim uera bona, in quæ non erat manus iniectio, ſcilicet ſapientiam & uirtutes; ſed diſsipata tranſitoria & direpta non ſua eſſe iudicabat, ſed aduentitia & illa non tanquā ſua propria paruipendebat. Secundò conſiſtit animi fortitudo in hoc, quòd ea, quæ ſumma ſunt, omneſq; res, in quibus eſt honeſtas, præclara omni animi intentione uſque ad effectū proſequantur. Hæc ille. Auguſtinus uerò dicit, quòd in proferendis moleſtiis & aduerſis conſiſtit animi fortitudo. unde ſicut dicit Caſſiodorus uir fortis non immerito poſsit appellari, qui neſcitur in aduerſis tolerandis deficere, aut in proſperis aliqua elatione ſe iactare. ſed animo ſtabili defixus ad cœleſtium rerum contemplationem formatus ſemper manet impauidus. Seneca uerò epiſtola. 31. dicit, quòd fortis animus eſt, qui in eodem habitu eſt, quomodocunque res cedunt, cui ſiue vulgaria bona augentur ſupra res ſuas eminet, ſiue aliqua ex iſtis uel caſus excuſſerit, minor non efficitur. Tullius uerò in libro ſuo de officiis, dicit, quòd fortis animus & magnus ex duobus maximè comprobatur. Quorum unum eſt ex rerum exteriorū deſpectione. Secundum eſt, ut animus ſit ita affectus, ut res gerat intrepidè magnas & maximè utiles, licèt uehementer arduas & plenas laborum & periculorum. Hæc ille. Et nota, quòd ſicut di-

cit

cit beatus Gregorius libr. 8. moral.& ponitur in flora. Bartho. titu. de fortitudine. Alia eſt iuſtorum fortitudo eſt, uoluptatem carnalem uincere, propriis uoluptatibus contraire, dele ctationem uitæ præſentis extinguere. huius mundi aſpera pro æternis præmiis uehementer amare, proſperitatis blandimenta contem nere,& aduerſitatis metum in corde ſuperare. Reproborum uerò fortitudo eſt tranſitoria ſine ceſſatione diligere, contra flagella inceſſabiliter perdurare ob amorem temporaliū, nec ex aduerſitate quieſcere: ad inanem gloriam etiam cum detrimento uitæ peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum uitam non ſolum uerbis ac moribus: ſed etiam aliquando gladiis impugnare, in ſemetipſis ſpem ponere etiam iniquitatem fouere,& quotidie ſine ullo defectu deſiderii iniqui perpetrare. Hæc Grego. Et eſt inſuper notandum, quod ſicut dicit Pariſ. in de uirtu. par. 3. tracta. de fortitudine cap. j. Fortitudo animi ſumitur dupliciter. Primo modo generaliter pro quocūq; conamine ad uitii reſiſtentiam, & ſic omnis uirtus fortitudinem habet reſpectu uitii ſibi oppoſiti: ut humilitas fortitudinem habet contra ſuperbiam, abſtinentia contra gulam, & continentiam contra luxuriam. Vnde prouer. vlti. Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & ad iſtam fortitudinē pertinet in omni opere meritorio attendere & cauere, ne quid minus debito agatur, ſicut & ad temperantiam generaliter pertinet attendere & conari, ne quid nimis & ultra menſuram rationis agatur. Secundo modo nomen fortitudinis ſumitur largè pro uehementi reſiſtentia mali, & fortitudo iſto modo ſumpta attenditur circa difficilia in paſsionibus, ſiue ſint exteriores paſsiones, ſiue interiores. Exteriores paſsiones dicuntur illæ, contra quas certamen habet potentia: ut contumeliæ, damna rerum & moleſtiæ corporis ab aliquo illatæ. Vnde. Ariſt. Fortitudo inquit eſt uirtus operatiua gratia boni in paſsionibus difficilimorum,& loquitur Ariſtotiles de paſſionibus, ſiue moleſtiis exterioribus. Interiores uero paſsiones dicuntur illæ, contra quas certamen habet temperātia, ut ſapores guſtui, & appetitiuæ ſenſibilia paſsiones inſerunt. De iſtis paſsionibus dicit Philoſophus, quod difficiles ſunt & contemporaneæ uitæ humanæ,& iſto modo accipitur fortitudo prouer. ulti. ubi dicitur. Mulierem fortem quis inueniet, ubi glo. Mulier fortis eſt eccleſia, quæ pro amore ſponſi proſpera, & aduerſa contemnit. Contemnere enim proſpera temperantię, cōtemnere uerò aduerſa patientiæ eſt. Et nota, quod ſicut dicit Tullius j. Rethor. lib 2. Fortitudinis animi quatuor ſunt partes, ſcilicet magnificētia, fidentia, patientia & perſeuerantia, & de iſtis dicetur ſecundum ordinem.

De Magnificentia. *Cap. LXXIII.*

PRima enim pars fortitudinis eſt magnificentia. Et ſicut dicit Tullius ut prius. Magnificentia eſt magnarum & excellarum rerum cum quadā animi ampla & ſplendida proportione agitatio atque adminiſtratio. & hæc magnificentia ſecundum eundem conſiſtit in quatuor. Nam inquit uel eſt cordis dedignatio ſubiici uilibus, uel eſt affectuoſa euitatio priuari libertatibus, uel eſt oris profitendo ueritatem in ſermonibus, uel eſt operis magnifice agendo in effectibus. De primo Seneca epiſtola 106. Homo inquit deberet dedignari ſubiici uilibus & maximè peccatis. unde idem. Si inquit ſcirem deos ignoſcituros & homines ignoraturos adhuc peccare dedignarer. De ſecundo idem epiſtola 68. Ad maiora inquit natus ſum, quam ut ſim ſeruus corporis mei. Vnde & Tullius. Te inquit animo excelſum natura creauit. & ideo Vuallenſis in libello ſuo de dictis philoſophorum. Ex quatuor uirtutibus cardinalibus proprium inquit eſt hominis habere excelſum ſpiritum, quærentem ubi glorioſiſsimè uiuat & tutiſsimè: ſed certa uita glorioſiſsima & tutiſsima uiatoris eſt in conſcientia pura & uirtutibus uiuere. Vnde Bernardus. O inquit uita ſecura, ubi conſcientia pura eſt. O inquam uita ſecura, vbi abſque formidine mors expectatur, immo expectatur cum dulcedine, & accipitur cum deuotione. Sed ſicut dicit beatus Auguſt. in libro ſuo de libero arbitrio. Nemo ſecurus

uiuit

uiuit in his bonis,quæ poteſt inuitus amittere uirtutem autem, & ſapientiam nemo amittit inuitus,qui bona tranſitoria contemnit,mala pœnæ tranſitoriæ non metuit. Hæc ille. Vnde Pariſ.in ſumma ſua de uirtutibus, par.3.tracta tu de fortitudine.ca.14. Ad magnanimitatem inquit pertinet cauere non ſolum timiditatē: ſed etiam temeritatem. Non enim debet homo abſque cauſa offerre ſe periculo. Nam in tranquillo tempeſtatem optare dementis eſt: autem cum euenerit ſubuenire ſapientis. Vnde Seneca libro de quatuor uirtutibus,& ponitur in flora.Bartho.titu.de fortitudine.Eris inquit magnanimus, ſi pericula non appetas ut temerarius,nec formides ut timidus. Vnde Tullius. Turpis inquit fuga mortis omni morte eſt peior: timidum autem non facit animū niſi repræhenſibilis uitæ mala conſcientia. Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi contumeliam fieri,& de inimico dices. Non nocuit mihi ſed uoluntatem nocendi habuit. Et ſequitur.Et tanto ſe unuſquiſque ad fortitudinē profeciſſe demonſtrat,quāto aliena mala robuſtius tolerat:nam minus in ſe conualuit, quem iniquitas aliena ſtrauit:quia in eo quod ferre contrarietatem non ualet,puſillanimitatis ſuæ gladio confoſſus iaceret,uirum autem magnanimum aduerſa non deprimunt, & proſpera non extollunt, ipſe enim non metuit mortem,paupertatem non ſpernit,uoluptates ſub freno rationis iacere compellit. hæc ille. De tertio enim in quo conſiſtit magnificētia, ſcilicet de oris profeſsione ueritatis in ſermonibus loquitur Vualuenſis in lib. ſuo de dictis philoſophorum. & quatuor uirtutibus cardi. part.4.cap.j.ubi ſic. Maluerunt inquit antiqui ueridici dicendo ueritatem mori, quam tacita ueritate uiuere, ſicut exemplum habemus de ſanctis Apoſtolis, martiribus, & aliis ueridicis eorum imitationibus.& nimirum, nam ut dicit beatus Aug.& ponitur in ca.11.q.3.quiſquis. Quiſquis enim ueritatem metu cuiuslibet poteſtatis occultat,iram Dei contra ſe prouocat,quia magis timet hominem, quam Deum.Et ſequitur,uterque reus eſt,& qui ueritatem occultat, & qui mendacium profert: quia & ille prodeſſe non uult, & iſte nocere deſiderat.Item ibidem ca.nemo. Nemo inquit peritorum, uel prudentium putet, quod minus periculum ſit in uerbis lingua mentiendo, quam manibus ſanguinem effundendo: melius autem pro ueritate pati ſupplicium,q̄ pro adulatione beneficium. hæc ille.De quarto, in quo conſiſtit magnificentia.ſ.de operis magnifica actione in effectibus. unde Pariſi. ubi prius.Homo inquit magnanimus terribilia, ſeu difficilia aggreditur propter communem utilitatem,uel honeſtatem,& nō propter cupiditatem,uel gloriæ uanitatem, non enim decet,ut cupiditate uincatur,qui metu nō frāgitur. Et ſequitur. Ad magnificētiam pertinet enim ardua opera appetere,& magnitudinem boni & mali tranſitorii ſuperare, magnitudo boni tranſitorii ſuperatur,cum illud contemnitur,& magnitudo mali tranſitorii ſuperatur quādo illud non timetur. Vnde Seneca in quadam epiſtola.Magnanimi inquit eſt magna cōtemnere,ac mediocria malle,quam nimia:illa enim utilia uitaliaque ſunt,hæc uero eo quod ſuperfluunt,nocent,ſic ſegetem nimia ſternit ubertas,ſic nimio fructuum onere rami franguntur,ſicque fœcunditas nimia ad maturitatem non peruenit. Item animus quoq; nocet quos immoderata rumpit fœlicitas mundana: quia nō tantum in aliorum iniuriam, ſed etiā in ſuam uertuntur.Hæc ille. Magnificentia.n. quæ in prędictis quatuor conſiſtit, neceſſaria eſt cuilibet uianti. Vnde Pariſi. in de uirtutib. parte 3.tract.de fortitudine. capi.3.In mundo inquit iſto quaſi in ſtudio certaminis poſiti ſumus.unde Eccleſiaſt.3. Tempus belli, & tempus pacis, tempus belli in præſenti uita eſt,& tempus pacis in uita æterna.Vnde Iob 7.Militia enim eſt uita hominis ſuper terram. unde illa pars eccleſiæ,quæ eſt in terra militans eccleſia uocatur, quæ fortitudine debet eſſe induta in præſenti.Vnde prouerb.ult. Fortitudo & decor indumentum eius. Iſa.52. Induere fortitudine tua Syon:ſi ſine fortitudine ſit,neceſſe habet fugere hoſtes ſuos tanquam inermis. Vnde Tren.j. Abierunt abſq; fortitudine ante faciem ſubſequentis. Virtus fortitudinis inſuperabilis eſt totus enim mundus deuincere non poſsit unum hominem, in quo eſſet

uera

Vera animi fortitudo. Vnde Seneca. Facilius eſt gentem unam ſine fortitudine, quam uirũ unum fortitudinem animi habentem euincere, quia ſine fortitudine animi nihil eſt fortitudo corporis. Vnde Iſaia primo. Erit uobis fortitudo ueſtra ut fauillæ ſtupæ, ſed fortitudo animi hoſtes ſpirituales deuicit. Vnde 2. Regum 22. Accinxiſti me fortitudine ad prælium incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me. Item fortitudo animi bona ſua releuat. unde Luc. 11. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Item hominem ditat, unde Prouerb. 10. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, manus autem fortium diuitias parat. Item Deum lætificat. unde Neemiæ 8. Gaudium eſt Domini fortitudo noſtra. Item hominem glorificat ſicut & ignominia hominem uileſcat. Vnde prouer. 12. Manus fortium dominabitur, quæ autem remiſſa eſt, tributis ſeruiet. Item regnum cœlorum rapitur, ſiue adipiſcitur. unde Matth. 11. Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Et ideo merito Seneca in lib. de quatuor uirtutibus. Magnanimitas inquit quæ eſt fortitudo, dicitur, ſi inſit animo tuo, cum magna fiducia uiues, &c.

De Fidentia, ſeu Spe. Cap. LXXIIII.

SEcunda pars fortitudinis ut ſupra dicitur eſt fidentia. Et eſt fidentia certa ſpes animi producendi ad finem rem inchoatã. Et ſicut dicit Petrus Lomb. 3. ſent. diſt. 26. c. j. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex Dei gratia & meritis præcedentib. Vnde & hanc eandem diffinitionem ſpei ponit ſanctus Thom. in de ueritate Theolo. lib. 5. cap. 2. In hac inquit diffinitione non ſumitur certitudo pro certitudine demõſtrationis, ſed pro certitudine opinionis, qua plenè uni parti conſentitur, & huiuſmodi expectationis principalis cauſa eſt gratia Dei, & non merita noſtra: quia opera nr̃a ſunt meritoria niſi ex grã ſine meritis, tñ aliquid ſperare non eſt ſpes ſed ſumptio. ideo dicit pſal. Sacri. ſacri. iuſti. & ſpe. in Dño. Sed pro apertiori declaratione huius diffinitionis primitus eſt notandũ, ꝙ ſpes qñque ſumit̃ pro re, quã ſperamus, & ſic ſumit̃ ad Tytũ 2. cum dr̃. Expectantes beatam ſpem. Item in pſal. Beatus hõ cuius nomẽ Dñi ſpes eius eſt. & iterum. Tu es Dñe ſpes mea a iuuẽtute mea. Item Ioel 3. Dñs eſt ſpes populi ſui ſed ſpei iſto mõ ſumptæ nõ cõpetit pdicta deſcriptio. Qñq; uerò ſumit̃ ſpes pro gloriæ futuræ certitudine, & ſic ſumit̃ ad Ro. 5. cũ dr̃. Probatio. n. ſpem operat̃. i. certitudinẽ futuræ gloriæ. Itẽ prouer. 23. In timore Dñi eſto tota die, qm̃ habebis ſpem in nouiſſimo. Qñq; uerò ſumit̃ pro illa uirtute, quæ ſpes dr̃, & ſic ſumit̃ j. Cor. 3. cum dr̃. Nunc manent fides, ſpes, & charitas. Sed nullo prædictorũ modorũ ſumitur ſpes in prędicta deſcriptione. Et qñque uerò ſumitur ſpes pro motu ad illam uirtutẽ, quæ ſpes dr̃, & ſic ſumitur Thob. 2. cum dr̃ una facta eſt tua ſpes. Itẽ in pſal. Deus meus in adiutorium ſpei meæ. Itẽ j. Theſſ. 4. Non contriſtemini, ſicut & qui ſpem nõ hñt, & ſpei iſto mõ ſumptæ cõpetit deſcriptio ſupradicta. Secũdo pro declaratione prædictę deſcriptionis eſt notandũ, ꝙ ſicut duo ſunt, ubi eſt expectatio corporalis. Quorũ primũ eſt, ꝙ intendat animus ad aliquid abſens, ut fiat pñs unde expectans dr̃, quaſi extra rem poſitus ſpectans. Secundũ eſt, ꝙ ubi eſt expectatio corporalis, ibi eſt permanentia localis quãtum ad corpus. Sic ſpũaliter duo ſunt, ubi eſt expectatio, quę ſpes dr̃. Eſt. n. ibi intentio animi ad futuram beat. tudinẽ, quam intentionem B. Aug. in li. de ciui. uocat aſpectum oſtẽdens aſpectũ talẽ ad ſpem pertinere. Nam prius eſt inquit ſanos oculos mẽtis hr̃e, ꝙ fit per fidẽ, & deinde aſpicere, ꝙ fit per ſpem. Itẽ eſt ibi pmanẽtia dicit Xp̃s Ioan. 15. Manete ĩ me, & ego in uobis. Itẽ j. Io. 4. Qui manet ĩ charitate in Deo manet & Deus in eo. Qui enim a Deo per peccatum recedit, non habet hanc expectationem, quæ ad ſpem requiritur. Tertiò pro declaratione prædictæ deſcriptionis eſt notandum, ꝙ aliqua eſt certitudo cognitionis, quæ opponitur dubitationi, & hoc certitudo pertinet ad fidem, & aliqua eſt certitudo fiduciæ, quæ ad titubationem, vel deſperationem eſt oppoſita, & hoc pertinet ad ſpem, quæ eſt in uia,

& eſt

& eſt aliqua certitudo ſecuritatis, quæ opponitur timori ſeparationis, & hoc certitudo erit patria. Et nota, quod ſicut dicit ſanctus Thom. in de ueritate Theolo. lib. 5. capi. 22. Inter fidē & ſpem talis eſt differentia, quod fides eſt de præteritis, præſentibus & futuris: ſpes autem tantum de futuris: fides autem tam de bonis, quam de malis, ſpes uerò tantum eſt de bonis, fides de bonis eſt tam ſibi quam aliis: ſpes autem de bonis ſibi tm̄. Conueniunt tamen fides & ſpes in hoc, quod tam fides quam ſpes de inuiſibilibus ſunt. Certitudo uero ſpei ex tribus oritur, ex diuina largitate, & ex abundantia meritorum, & ex prægustatione æternorum. Et nota quod ſpes, prout eſt uiatoris, eſt cum certitudine opinionis. Sed ſpes eorū, qui ſunt in purgatorio, & qui fuerunt ante incarnationem Chriſti in limbo eſt, uel fuit certitudine ſcientiæ. Vnde declinat aliquo modo a ſpe proprie dicta, ſpes uera quæ fuit in beato Stephano, quando uidit cœlos apertos, & ſpes quæ fuit in beato Paulo apoſtolo quando dixit. Scio cui credidi & certus ſum. Et ſpes etiā, quæ fuit in Adam ante peccatum, fuit ex certitudine uiſionis tamen debilioris, quam in cęlo. Vnde ſpes ſic ſumpta eſt ſpes minus proprie dicta. Et ex his patet, quod in patria non eſt ſpes: quia beatitudo eſt omnium bonorum ſimul tota poſſeſsio. unde ibi nihil futurum eſt, quod ſperetur. Et licet ſanctis in cœlo adhuc ſit ſpes de futura ſuorum corporum reſurrectione ſecundum rem: hæc tamen reſurrectio eſt præſens eſt ſecundum certiſsimam cognitionem. hæc Thomas.

De eadem. *Cap. LXXV.*

Ed eſt hic inſuper notandum, quod cum motus ſpei ſit circa illa, quæ ſupra nos ſunt, multa conferunt ad modum ſpei eliciendum motiua.

1 † Quorum primum eſt Dei liberalitatis conſideratio, qui ſeruientes ſibi remunerat ſupra merita, ſiue prout ipſum decet ultra condignum, & hæc liberalitas Dei gratia uocatur, in deſcriptione præpoſita cum dicitur. ueniēs ex Dei gratia. Secundum motiuum ad eliciendum motum ſpei conferens eſt humilis conſideratio proprii meriti, præſertim cum Deus promiſerit ſe redditurum præmium his qui debito modo ſibi deſeruiunt, dicente ſcriptura Eccleſiaſt. 16. Reddet vnicuique ſecundum uirtutem operum ſuorum, & cum Deus verax eſt, promiſſa fideliter perſoluens cōſtat, quod ab eo nullum bonum erit irremuneratum: ſicut nullum malum impunitum. Vnde ſpes quaſi duabus baſibus munitur. ſ. Dei liberalitati, quæ ſibi ſeruientes remunerat, ut docet, & Dei iuſtitiæ, quæ ſibi ſeruientibus ſoluit fideliter quæ promiſit, & ad hæc duo pertinēt duæ particulæ ultimæ deſcriptionis, iſte. ſ. cum dicitur meritis præcedentibus. Notandum eſt quod motum ſpei quandoque pręcedunt merita in actu, ut in eo, qui in charitate eſt, & bona opera facit, quibus ſperat habiturum æternam beatitudinem. Et quandoque uerò merita præcedunt motum ſpei in intentione, licet non in actu, ut in illo, qui eſt in peccato mortali, qui interim facit boni, q̨c quid facit optās, ut Dominus illuſtret cor ſuum ad pœnitentiam peragendam, qui ſine præſumptione ſperat ſe habiturum æternam beatitudinem: cogitat enim, & ſperat per gratiam Dei adhuc ſe habiturū merita, quibus beatitudo debeatur.

Tertium motiuum conferens ad eliciendū motum ſpei, eſt multiplex ſcripturæ ſacrę exhortatio. unde pſalm. Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum Domine. Item ſperate in eo omnis congregatio populi. Item ſpera in Domino & fac bonitatem. Item oculi omnium in te ſperant Domine. Item Eccleſiaſ. 3. Qui timetis Deum ſperare in illum. Item Oſeæ 12. Spera in Domino tuo ſemper. Et meritò hortatur nos ſcriptura ad ſperandū in Deo: quia naturale eſt, & in experientia frequenter oſtenſum, quod qui debilis eſt, & cadere pertimeſcit, alicui rei ſtabili innititur & adhæret: ut patet in puero, qui leuatur ad ſtandum, ſi q̨ ſtimet ſe caſurum, ſtatim adhæret alicui rei ſtabili. Sic naturaliter ratio docet animā agnoſcentem debilitatem & inſufficientiam ſuam, quod fortiori adhærere debeat & inniti, ſcilicet Deo, qui ſupportat ſuſtentat omnia & gubernat.

bernat. vnde Iſai.l.ca. Quis ambulauit in tenebris, & non eſt lumen ei, ſperet in nomine Domini, & innitatur ſuper Deum ſuum. Hęc conſiderans beatus Auguſt. quare (inquit) Dominus toties nos ad innitendum ſibi moneret ſi ſupportare nos nollet: non eſt enim illuſor Deus, ut ſe ad ſupportãdum nos offerat, & nobis ei innitentibus in ruinam noſtram ſe ſubtrahat. Vnde Rom. 5. Spes autem non cõfundit. Super quo Auguſt. Confunditur (inquit) ſpes, quæ quod ſperabat non inuenit: ſicut multoties contingit illi qui ſperat in homine. Et ideo merito dicit propheta, Hiere. 17. Maledictus homo, qui confidit homine, ſpes illa nõ maledicit, nec confundit, quæ eſt in Deo, qui nec fallit, nec fallere põt. vnde pſ. In te ſperauerunt. ſ. patres noſtri, & non ſunt confuſi. Itẽ. In te domine ſperaui, non confundar in æternum. Item Eccleſ. 22. ca. Nullus ſperauit in Deum & confuſus eſt. Item pſ. Deus meus in te confido non erubeſcam. Quartum motiuũ ad eliciendum motum ſpei conferens, eſt, ꝙ ſcriptura ſacra beatos toties aſſerit ſperantes in Domino. unde pſalm. Beati omnes, qui timent, ſiue confidunt in Domino. Item Beatus uir, cuius eſt nomen Domini ſpes eius. Itẽ prouer. 16. Qui ſperat in Domino beatus eſt. Item prouer. 28. Qui ſperat in Domino ſaluabitur. Vnde & ſperans in Domino eſt quaſi arbor benedicta, fructus uberes habens, cum a miſericordia Dei abundanter irrigetur. Vnde Hiere. 17. Benedictus uir, qui confidit in Domino. Et ſubditur. Erit quaſi lignum, quod plantatur ſuper aquas, quod humorem mittit ad radicem ſuam, & non timebit cum venerit æſtus. Item pſalm. Erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et iterũ Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Domini ſperaui in miſericordia Dei in ęternum. Item. Fiat miſericordia Domini ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in te. Quintum motiuum conferens ad eliciendum motum ſpei eſt conſideratio immenſitatis diuinæ miſericordiæ, reſpectu cuius ſatis parua eſt tota noſtra miſeria, ut bene oſtenſum eſt ſupra in ſeptima ſpecie auaritiæ, ubi agitur de quarto opere miſericordiæ ſpiritualis, & in illo ubi agitur de quarto pungitiuo cohortante ad diuinam miſericordiam flagitandam. Dictis ibi dem adijciendum, quod ſicut dicit B. Augu. in de ſpiritu & anima. ca. iiij. Nemo igitur de Dei pietate diffidat: quoniam maiorem miſericordia eius, quam noſtra miſeria, & quiſquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet eum: quia miſericors eſt. Tardius ſiquidem uidetur ſibi ueniam peccatori dare, quam ipſi peccatori ueniam accipere: ſicut enim feſtinat ab ſoluere reum a tormẽto conſcientiæ ſuæ, qua ſi plus cruciet ipſum compaſſio miſeri, quam ipſum miſerum paſſio ſui. hæc ille. Vnde & miſericordia Dei tanta eſt, quod magis excedit omnia humana peccata, quam totum mare excedit eius minimam guttam Et hoc oſtẽdi poteſt per rationem naturalem: nam ſicut quælibet gutta aquæ maris continetur ſub certa quantitate põdere & menſura: ſic tota aqua maris ſub certa quantitate pondere & menſura continetur, ita quod Deus omnia cognoſcens verè dicere poteſt præciſè, tanta eſt aqua maris, & præciſè tot guttę continentur in illa, & nõ plures, & per conſequens tota aqua maris habet ſe in certa porpotione in comparatione ad eius minimam guttam, quamuis mens humana non ſufficiat illam proportionem cõprehendere ſed miſericordia Dei, quæ ſimpliciter eſt infinita, non continetur ſub aliqua determinata quantitate pondere, nec menſura. Et ideo inter miſericordiã Dei & peccata humana, quæ quotcunque ſint, & qualitercunq; grauia, tamen ſunt finita. Non eſt igitur aliqua proportio, nec comparatio danda, & per conſequens infinitè magis excedit miſericordia Dei peccata humana, quam tota aqua maris eius minimam guttam. Et ideo ſemper deberet peccator confidere in Dei miſericordia, & conſiderare, quod Deus velox eſt & pronus ad miſerandum, ſed tardus & remiſſus ad puniendum. Vnde habemus, quod Deus velox ſit ad miſerandum figuram Lucę. 15. ubi legitur, quod filius prodigus poſtquã conſumpſiſſet bona ſua cum meretricibus, penitentia ductus ſurgens uenit ad patrem ſuum ad eius miſericordiam poſtulandum: & cum adhuc aũt

longe eſſet, uidit illum pater eius, & miſericordia motus occurrens cecidit ſuper collū eius, & oſculatus eſt eum. Spiritualiter pater iſte pater cœleſtis eſt, qui uelox eſt & gaudens ad recipiendum peccatores verè pœnitentes ad miſericordiam. Vnde Luc. 14. Gaudiū eſt Angelis in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, q̄ ſuper nonagintanouem iuſtis, qui pœnitentia non indigent. Et ꝙ Deus tardus & remiſſus ſit ad puniendum habemus Gene. 3. vbi legitur de primis parentibus ꝙ poſt quam tranſgreſſi ſunt mandatū Dei, audiuerunt vocem Dn̄i Dei deambulantis in paradiſo ad horam poſt meridiem. Super quo Ianu. in de opere quadrageſimali, ſerm. 35. Ecce, inquit, ꝙ ad puniendum tranſgreſſores iuit, & non currebat, nec ibat impulſus ab aura ſed ibat ad aurā ideſt contra auram, in ſignum, ꝙ qn̄ ad puniēdum progredit̄ ſua miſericordia ſibi quodāmodo reſiſtit, nec iuit in meridie ſtatim, quando Adam peccauit: ſed expectauit vſque poſt meridiem. Vnde & in ſignum & confirmationem, ꝙ pronus eſt ad miſerandum ipſemet dicit Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris: ſed vt magis conuertat̄ & uiuat. Et in ſignum, ꝙ tardus & remiſſus eſt ad puniendum, & quaſi cū dolore iuſtitia ſua exigente punit peccatores, ipſemet dicit per prophetam Iſa. 1. Heu ego conſolabo ſuo hoſtib. meis, & vindicabor de inimicis meis.

2 † Ex quo igitur Deus tam pronus eſt ad dādum miſericordiam, & tam remiſſus & inuoluntarius ad puniendum, ſm̄ conſiliū Apoſtoli ad Hebr. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxiliū. Vnde & in figuram, ꝙ poſſumus iā ſecure, ſi voluerimus dimittere peccata noſtra, adire thronū gloriæ Dei ad miſericordiam impetrandū. legitur Heſter. 4. ꝙ rex Aſſuerus ſtatuit, ꝙ vir & mulier nō vocata ad eum nullatenus intraret. ideo cū Mardocheus miſit ad Heſter ut ad regem intraret pro populo deprecatura, timuit illa regem adire: ſed tamen cum tribus diebus ipſa cum populo ſuo pœnitentię ſe dediſſent, tertia die induit ſe regalibus veſtimentis, anglice: quia venegloying, & ſtetit in atrio domus regis: cum uidiſſet eam Aſſuerus placuit oculus eius & extendit ad eam auream virgam in ſignum clementiæ, & dixit ad eam. Quid vis Heſter, etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, dabitur tibi. Spiritualiter Aſſuerus interpretatur beatitudo, & ſignat patrem cœleſtem, qui beatitudo & uita eſt ſaluandorū, iuxta illud Io. 17. Hęc eſt uita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Iſte. n. Aſſuerus ſtatuit poſt peccatum primi parentis, ꝙ nullus homo ad eum ingrederetur, quouſque uocaretur: quia antequam filium ſuum quaſi nuncium mitteret, ut peccatores uocaret ad pœnitentiā, nullus in cœlum intrauit, nec intrare potuit: quia paradiſi porta clauſa eſt per Euam cunctis: ſed nunc poſtquam Chriſtus nos vocauit per ſuā paſſionem Mardocheus, qui interpretatur mare conterens, anglice zeuingbittur, contritionem, & ſignificat gratiam ſpirituſſancti, qua conteritur cor peccatoris vere pęnitentis. Audaciam præbet Heſter ad regem veniam petēdo intrare, quādo gratia ſpirituſſancti excitat animā peccatricem ad miſericordiam de peccatis ſuis poſtulandum, quæ ad homo faciendum debet ſe inducere veſtibus regalibus. i. fide, ſpe & charitate, & intrare atrium regis. i. atrium pœnitentiæ per oſtium veræ confeſſionis, & ſic placebit regi cęleſti, qui virgā auream .i. ſuam miſericordiam ſibi extendet, & nedū medietatem: ſed etiam integrum regnum cœlorum ſibi concedet. vnde Luc. 12. Cōplacuit patri ueſtro dare uobis regnum. Prædictam. n. immenſam Dei miſericordiam conſiderans Apoſtolus ad Tytum. 4. ſic ſcribit. Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos: ſed ſecundam miſericordiam ſaluos nos fecit. In cuius exemplum legitur in de geſtis imperatorum, ꝙ quędam mulier p p quoddam ſuum flagitiū adiudicata eſt morti, quæ ſtatim ſententia data appellauit: quærenti autem imperatori ad quem appellaret, cum non eſſet eo᷑ iudex ſuperior in regno ſuo. reſpondit dicens. Dn̄e tu me iudicaſti ſm̄ iuſtitiam tuam ad pęnam mortis quā merui. Ego verò appello ad tuam miſericordiam, in quā ſperaui. Et ait imperator. Ad miſericordiam appellaſti & miſericordia te liberabit.

rabit. Spiritualiter Imperator iſte eſt ſummus
Imperator cęli & terrę,ſecundū cuius iuſtitiā
anima mortaliter peccans damnabilis eſt mor
ti æternæ,iuxta illud Ezech.18.Aīa quæ pec-
cauerit ipſa morietur:ſecundū tamen eius mi
ſericordiam,ut dr̄ in pſ Saluos fecit ſperantes
in ſe.Vnde ut dicit propheta in pſ. Miſericor-
dia eius ab æterno, & uſq; in æternū ſuper ti-
mentibus eum.Et notabiliter dicit ſuper timē
tibus eum:quia ſicut dicit beatus Grego. 29.
mora. De ſpe incaſſum præſumit, qui timere
Deum in ſuis operibus rennuit. Vnde ut dicit
Criſ.ope.imper.ome.43. Iuſtitia ſine miſeri-
cordia non eſt iuſtitia,ſed crudelitas,ſic & mi
ſericodia ſine iuſtitia non miſericordia, ſed fa
tuitas,& iam Deus neque eſt fatuus, neq; cru
delis eſſe pōt:cum iuſtitia fecit ſemꝑ miſeri-
cordiam puniendo impiū circa condignū, &
remunerando iuſtum ultra condignū. Vnde
Aug.& po.in c.de pęn.diſt.j.quē ꝑtinet.Deus
enim (inquit) qui miſericors, & iuſtus eſt:ſi-
cut conſeruat miſeridordiā in iuſtitia,ita & iu
ſtitiam in miſericordia.Opus enim miſericor
diæ pęnitenti eſt peccata dimittere, ſed opor-
tet,ut iuſtus iuſtè miſereatur:oportet enim,ut
non ſolum quid fecit:ſed ēt in quo doleat con
ſideret, ſi dignus eſt non dico iuſtitia, ſed mi-
ſericordia. iuſtitia ſolum damnat, ſed dignus
eſt miſericordia, qui ſpirituali labore gratiam
petit laborat enim mens patiēdo erubeſcen-
tiam:& qm̄ uerecundia magna eſt pœna, qui
erubeſcit pro Chriſto dignus ſit miſericordia.
Vnde patet,quia quāto plurib.cōfitebit̄ in ſpe
veniæ turpitudinē criminis,tanto facilius cō-
ſequitur gratiā remiſsionis.hic Aug.Sed mihi
ſunt his diebus,qui cōfidunt de Dei miſericor
dia:ſed nō timent eius iuſtitiā, & ideo quotieſ
cunq; & q̄ grauiter peccent nō curant. Tales
enim ſimiles ſunt cuidā aui,de qua narrat Aui
cēna.8.de animalibus,quæ cum uipera multo
tiens pugnat & uincitur, ſed tn̄ ex inſtinctu
naturæ cum uincitur,vadit & comedit de qua
dam herba,& iterū uirib. recuperatis reuertit̄
& pugnat,& iterū,& iſto modo frequēter ac-
cidit.Hunc conflictū quondā quidā hō uidēs
herbam hanc abſtulit, & poſtea rediēs auis,&
herbam nō inueniēs ſtrepitū fecit, & mortua
eſt. Spūaliter iſto modo multi peccatores mi-
ſeri faciunt, qui quoties tententur & uincan-
tur ab antiquo ſerpente diabolo, minimè cu-
rant,& cōſiderantes ꝙ miſericordia Dei reme
dium eſt contra peccati uenenum, & ꝙ ad ip-
ſam facilimū poſſunt habere acceſſum, ſicut
auis habuit ad herbā,ſed ſæpe contingit,quòd
Deus remediū iſtud ſubito retrahit ab eis per
infirmitatē,per ſubitā mortē, & per ſuā iuſti-
tiā.Exemplū huius habemus.4. Reg.21.& 2.
Paralyp.33.de Amon filio Manaſſes regis iu-
da Pr̄ enim eius Manaſſes in iuuētute ſua fuit
malus,& poſtea pęnituit,& Deus miſertus eſt
eius. Amon verò filius eius hoc cōſiderans &
volens conſimiliter viuere peccauit in ſpe mi
ſericordiæ non timēs Dei iuſtitiā,& ideo a ſer
uis proprijs interfectus eſt,fruſtratus ſpe miſe
ricordiæ,& damnatus ad pœnā æternā. Sicut
Criſ.op.imꝑ.ome.1.ecce ꝙ ſpes eius:quia nō
habuit timorē peccandi ſibi non profuit.Et ꝙ
nec timor ualet ſine ſpe,patet ex hoc,ꝙ Iudas
metuit:ſed tn̄ ex hoc, ꝙ de Dei miſericordia
deſperauit, laqueo ſe ſuſpendit, & damnatus
eſt,ut patet Math.27. Sed Maria Magdalena
cum timore ſpem habuit,& miſericordiā ob-
tinuit,ut patet Lucæ.7. Et iō merito dicit ſcri-
ptura Eccl. 5. De ꝓpiciatione peccatorū noli
eſſe ſine metu,& ne adiicias peccatū ſuꝑ pec-
catū,& ne dicas miſericordia Dei magna eſt,
multitudinis peccatorum meorum miſerebi-
bitur,miſericordia enim,& ira cito ab illo pro
ximant,& in peccatores reſpicit ira illius.

3 † Sextum motiuum conferens ad elicien-
dum motum ſpei eſt utilis multiplex eiuſdem
effectus. Quorum primus eſt, quòd confert
homini magnam ſecuritatem in tribulationi-
bus. vnde Pſalmiſta. Ad dominum cum tri-
bularer clamaui & exaudiuit me.& iterum.In
Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi ho
mo. Et merito ſecurus eſt ſperans in domino:
quia dicit pſ. Protector eſt dn̄s omnium ſpe-
rantium in ſe. Item dn̄s protector uitæ meæ,
a quo trepidabo. Vnde dn̄s in ſe ſperantes ex
omni parte ſua miſericordia protegit. dicente
pſ.Sperantem autem in dn̄o miſericordia cir-
cundabit.Et merito dicit propheta Iſa.30.Ipſe
eſt ſperātib.in ſe altiſsimū refugium. Et ideo

meritò dicitur. 2. Parali. 20. Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus re ſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. ſ. oculos ſpei noſtræ. Et ideo meritò dicit pſalm. Oculi mei ſemper ad Dominum. & iterum. In ipſo ſperauit cor meum & adiutus ſum. vnde & ſpes ſanctā Suſannā in tribulatione adiuuit & ab iniuſta mortis ſententia liberauit. Vnde ſicut legitur Dan. 13. cum eſſet duorum præſbyterorum iniquo damnata teſtimonio, flens ſuſpexit in cœlum: erat enim cor eius fiduciā habens in Domino, & Dominus miſericorditer ſaluauit eam, qui vt dicit pſal. Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Secundus effectus ſpei eſt, qñ impugnatᷣ ab hoſte inuiſibili, & licèt tētatio ſupra uires eius ſit: tñ ſi firmiter ſperet in auxilio diuino, Deus ſibi in occurſum citisſime veniet: ſaltem niſi per culpam eius hæc tentatio ſibi contigerit: vel quia ipſe negligens mittendo Deo orationis nuncium fuerit, uel tanq̄ vecors vltro ſe ſuo inimico reddiderit. Vñ Apoſt. 1. Cor. 10. Fidelis Deus, qui nō patietur vos tentari vltra id quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione ꝓuentum. Vnde ſpes facit hominem cognoſcere veritatem, & veritas quaſi ſcutum eſt, quo ſecurisſimè diaboli impugnationes euincere poſſumus. Vnde quantum ad primum, ꝙ ſpes facit hominem intelligere veritatem, teſtatur ſcriptura Sap. 3. dicens. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem. Item prouerb. 17. Expectare futura bona, quocunq; ſe verterit, prudēter intelligit. Et quantum ad ſecundum. ſ. ꝙ veritas ſcutum eſt, in quo faciliter poſſumus diaboli impugnationes euincere teſtatur. pſal. di. Scuto circundabit te veritas eius, non ti. a tit. noc. A ſagitta volan. in die, a nego. peramb. in in te. ab incur. & demo. meri. Super quo Bern. & ponitur in ſumma Pariſ. de virtutibus, parte. 3. trac. de fortitudine. c. 11. in his igitur verbis tanguntur quatuor tentationes diaboli, q̄bus undique circundati neceſſe habemus ſcuto Domini. i. ſcuto veritatis circundari ante & retro a dextris & a ſiniſtris. Quartum prima eſt timor afflictionis, qui timor in prædictis timor nocturnus vocatur. & meritò: q̄a timor iſte tenebroſus eſt abſcondēs ab oculis noſtris quia teſte Apoſtolo ad Rom. 8. Non ſunt condignæ pasſiones huius temporis ad futurā gloriam qui reuelabitur in nobis: ſed facile huius obſcuritatē timoris ſplendens radius lucis veritatis exufflat. Ingerit enim noſtri cordis oculis nunc peccata, qui fecimus, nūc æterna ſupplicia, quæ meruimus, nunc æterna gaudia, q̄ pro noſtris peccatis carere digni ſumus. Et nunc ea quę pro noſtris peccatis & pro noſtra redemptione pertulit Chriſtus. Ad claros igiť radios tam ſplendentis veritatis nimirū obſcuritas euaneſcit prædicti nocturni timoris: ſed tñ adhuc timenda eſt ſagitta, quæ in die leuiter volat: ſed non leue vulnus infligit. Hæc ſagitta vanagloria eſt, quæ eſt ſecunda tentatio diaboli, quam oportet etiam cauere, & feruentiores nec deſerant ſcutum veritatis, ſed conſiderent, ꝙ veritas per os ſapientisſimi Salomonis loquens Eccleſiaſtes. 1. dicit. Didi cuncta q̄ fiunt ſub ſole & ecce vniuerſa vanitas. Et ſic ſcuto ueritatiſ circundati manifeſte percipiēt, ꝙ uanum eſt de uanitate gloriari: ſed diabolus verò, ſi nec ſic intētum ſuum ducere poſſit ad effectum, dicit uiribus deiicere nequeo: ſed forte dicere poſſum alicuius proditoris ingenio: proditor enim eſt ambitio, quæ eſt tertia tentatio diaboli, & negocium perambulans in tenebris in prædictis verbis prophetæ vocaᷣ: quia eſt ſubtile malum, ſecretum venenum, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, parens liuoris, viciorum origo, criminū fons virtutum erugo, & tinea ſanctitatum. Ait enim diabolus, iſte homo contempſit vanamgloriam: quoniam uana eſt, ſed forte ſolidius aliud affectāret: quia forte honores, uel forte diuitias. Sed quid ſit veritas inueſtiget hunc proditorem, & negocium arguat tenebrarum tunc non reſtat callido inimico. vnde contra eos quos uidit omnibus modis diligere iuſtitiam, & odiſſe iniquitatem, niſi ut iniquitatem palliet ſub uirtutum imagine: quos enim perfectos, & boni nouit amatores, malum eis ſub ſpecie boni non mediocris: ſed perfecti ſuadere conatur: vt facile qui viam currit virtutum, incurrit præcipicium uiciorum. Vnde. 2. Corin. 11. Ipſe ſathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & diabo-

& diabolus, qui falſitas eſt & mendacium, taliter transfiguratus dicitur demonium meridianum, pro eo ꝙ falſitatem taliter ſub ſpecie boni palliatam, quæ eſt quarta tentatio diaboli aſſimilat ſe eſſe lucem meridianam, ideſt manifeſtam uirtutem: ſed ſola ueritas eſt, quæ hominem ab hac tentatione diaboli liberat, & palliatam detegit falſitatem. unde Ioannis. 8. Cognoſcetis veritatē & veritas liberabit vos. Prædictas, inquit Bern. quatuor diaboli tentationes in generali ſtatu eccleſiæ hanc difficile diligens conſiderator inueniet, nonne timor nocturnus nouellam adhuc exercebat eccleſiam, quando omnis occidebat ſeruos Dei, arbitrabatur obſequium ſe pręſtare Deo, deinde perſecutione ceſſante, & die reddita turbauit eam grauius & afflixit ſagitta volans in die, & negocium perambulans in tenebris: qm̄ exierunt aliqui de eccleſia ſuæ carnis ſpiritu vehementer inflati & volatilis gloriæ cupidi, & nomen ſuper terram magnificè volantes diuerſa peruerſa ac hæretica doctrina prædicauerunt, ac quidem nunc pax a paganis, pax ab hæreticis, ſed non eſt pax a falſis filiis, omnes Chriſtiani ferè quæ ſua ſunt, quærūt, & non quæ Ieſu Chriſti, ipſa quoque eccleſiaſticæ dignitatis officia in turpem quæſtum, & tenebrarū negotia tranſierunt, nec in his animarum ſolū, ſed luxus quæritur diuitiarū, ſed ſupereſt, ut iam reueletur hō peccati filius perditionis antichriſtus demoniū non mō diurnū, ſed ēt meridianū, quod non ſolū transfigurat ſe in angelū lucis, ſed ēt extollitur ſupra omne, qđ dicit Deus, aut qđ colitur, & iſtud demoniū in quanto altius extollitur, intanto nimirū acrius inſidiatur calcaneo matris eccleſiæ, a qua caput ſuū dolet eſſe contritū, ſed ab hoc quoque incurſu eccleſiā electorū veritas liberauit propter eos abbreuians dies, & illuſtratione vultus ſui demonium deſtruens meridianum. Hæc Bernardus.

14 † Tertius effectus ſpei eſt, ꝙ facit hominem patienter portare onus, & tribulationem præſentis uitæ & miſeriæ. Vnde Gene. 49. Iſachar aſinus fortis accumbans terminos vidit requiem, quòd eſſet bona, & terram, quòd eſſet optima, ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum. ſpiritualiter Iſachar, qui eſt memor interpretatur, & ſignificat virum Chriſtianū fortem in fide, qui eſt memor mortis ſuæ iuxta conſiliū ſpiritusſancti dicentis Eccl. 14. Memor eſto: quoniam mors non tardabit. vnde mors eſt medium inter vitam præſentē, & uitam futurā, & ideo q̧ in hoc medio ponit cor ſuum de uita præſenti, & de uita futura poteſt certius iudicare, ut oſtenſum eſt ſupra par. 4: ca. 48. vbi agitur de tertio regis pacifici conſilio circa finē, & ideo deponēte cor ſuū in hoc mortis medio, merito dici pōt, ꝙ acumbens inter terminos. ſ. vitæ præſentis, & uitæ futuræ vidit requiem, ſ. per fidem requiē ſempiternā, ꝙ eſſet bona, & terrā, ſcilicet uiuentiū, ꝙ eſſet optima, & ſuppoſuit humerū ſuum ad portandum. ſ. patienter onus laboris, tribulationis & miſeriæ uitæ præſentis ſub ſpe obtinendi uitā & requiē æternā, & nimirū: nā ſi merces modica laborem mercenarij tolerabile reddit, q̄d faceret ſeruis Dei merces æterna, vnde Iacob. 5. Agricola expectat preciosum fructū terræ patienter. Glo. ſi ille (inquit) pro fructu terræ, quē ſperat, tam patienter expectat, quanto magis nos pro fructu, & mercede cœleſti. vnde Hiere. 31. Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrimis: quia eſt merces operi tuo: vnde & dn̄s expectat patienter peccatorem, ſi voluerit pœnitere ad dandum ſibi veniam, dicente propheta Iſa. 30. Expectat dominus, ut miſereatur veſtri, & ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicij dn̄s eſt. beati oēs qui expectant eum. Hæc conſiderans ille uir ſanctus Thobias, qui parentibus & cognatis irridentib. eum, & dicētibus, cū eſſet cęcitatis plaga pcuſſus, ubi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas. Ille uerò increpabat eos dicens, nolite ita loqui: quoniā filij ſanctorū ſumus, & uitam illā expectamus, quam Deus daturus eſt his, qui fidem ſuam nunq̄ ab eo mutant. Thob. 2. Item ille uir ſanctus Iob 13. afflictus corpore, orbatus filijs, deriſus ab inimicis & omnibus rebus ſuis denudatus patienter ſuſtinuit, & in Deo ſpem ſuam ponēs dixit, & ſi occiderit me in ipſo ſuperabo. Item legitur. 2. Machab. 3. quòd vna ſancta mulier ſeptem pereuntes, & crudeliter interfe-

ctos filios ſuos ſub vnius diei tempore coram ſe conſpiciens bono animo ferebat p p ſpem, quam in Deo habebat, & vnus illorum filiorũ cum ad ſuppliciũ duceretur, linguã cito protulit, & manus conſtanter extendit, & cũ fiducia ait tiranno. E cœlo iſta poſſideo: ſed p p Dei legem nunc deſpicio hæc ipſa: quoniã ab ipſo me ea recepturum ſpero &c. De hac.n. materia ſpei uide plus ſupra parte. 5.ca.j.& 5. & parte. 4.ca. 14.vbi agitur de tertio requiſito ad hoc, ꝙ oratio ſuam retineat efficaciam. Itẽ de ſpe peruerſa & deſperatione & eius remediis dictum eſt ſupra parte 5.ca.4.& 5.

De Patientia. Cap. LXXVI.

SEquitur iam de tertia parte fortitudinis.ſ. de patientia pertractandum.

1 † De qua beatus Aug. & ponitur in flora.Bartho.titu.de patientia. Patientia, inqt, eſt religioſi uiri laborum & dolorum omniũ futurarum rerum ſpe mercedis ęternę & amore Dei grata tolerantia. Pariſ. verò in de virtutibus, parte. 3.tractatu de fortitudine.ca.6. Patientia, inquit, eſt uirtus contumeliarum, & omnes aduerſitatis impetus æquanimiter portans. Gregor. enim ſuper euangelia, omel. 35. Patientia, inquit, eſt aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum, qui mala irrogat, nullo tamen dolore moueri: nam qui ſic proximi mala portat, ut cum tacitus iniuria tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non habet, ſed oſtendit, & ſimulat, qui idcirco mala non retribuit: quia nequaquam ualet, procuidubio patiens non eſt: quia patientia non in oſtenſione inquiritur, ſed in corde Et ſciendum eſt, quòd plerunque euenire patientibus ſolet: ut eo quidem tempore, quo aduerſa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulſentur, & ſic patientiam exhibent, ut cuſtodire etiam cordis innocentiam curent: ſed cum poſt paululũ hæc ipſa quæ pertulerunt a ad memoriam reuocãtur igne uehementisſimi doloris inſtigantur, & argumenta vltionis inquirunt, & manſuetudinem, quam tolerantes habuerunt in retractione ſua ſemetipſos diiudicantes perdũt. Sed quibus igitur iſti ſimiles ſunt, niſi his, qui, per fortitudinem in campo extiterunt uictores, ſed per negligentiam poſtmodum inter vrbis clauſtra capiuntur. Iſti etiam ſimiles ſunt illis, in quos irruens grauis languor a vita non ſubtrahit: ſed leuiter veniens recidiua febris occidit. Ille igitur veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadem retractans pertuliſſe ſe talia exultat, ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationis tempore cuſtoditur. hæc ille. Tullius enim.j. rethor. Patientia, inquit, eſt honeſtatis aut utilitatis cauſa rerum arduarum, & terribilium voluntaria ac diuturna perpesſio. Honeſtatis cauſa perpesſio eſt: vt cum quis pro fide Chriſti potius eligit mori, quam negando eĩ vitam ſuam ſaluare. Vtilitatis verò cauſa eſt: vt cum quis pro ſalute gregis dominici mori eligit, voluntariè ideo dicitur quia qui omnino inuitus patitur, non habet laudem, vel meritum. Et ideo.j.Petri.4.dicitur. Nemo veſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maledictus, aut alienorum appetitor: ſi autem vt chriſtianus non erubeſcat. Diuturna dicitur: quia ad ueram patientiam pertinet, ut patiendo perſeueret, & hæc patientia ſecundum Tullium vbi prius, in quatuor ſpecialiter manifeſtatur. Primò in ſuſtinentia contumeliarum, ſiue improperiorum in verbis. Secundò in longanimi perpesſione pęnarum in corporibus. Tertiò in remisſione iniuriarum malefacientibus. Quartò in moderatione diſciplinarum in correctionibus. Vnde quantum ad primum, ſcilicet patientiam in ſuſtinentia contumeliarum ſiue improperiorum in uniuerſali manifeſtauit ſe habere ille magnus philoſophus Ariſtippus, de quo legitur in lib. de vitis phyloſophorum, quòd reſpondebat cuidam maledicenti ſibi: ut tu, inquit, linguę tuę, ſic & ego aurium mearũ dominus ſum, quaſi diceret. Sicut tu potes loqui mala lingua tua, ſic & ego poſſum mala auribus meis audire. Item in eodem libro legitur de Xenophon. ꝙ cuidam maledicenti ſibi reſpondit. Tu, inquit, didiciſti maledicere, & ego didici teſte mea conſcientia maledicta contemnere. Item

in eodem libro legitur, quòd Anticanes reſpô dit cuidam dicenti ſibi. Maledixit tibi ille, idem mala de te dixit. Cui reſpondens Anticanes dixit. non curo: quia auditus debet eſſe robuſtior lingua: nam ſingulis hominibus ſunt linguæ ſingulæ: aures verò binæ. Et ſic homo debet plus ſuſtinere duabus auribus, quam aliquis loqui poſsit lingua una. Hæc ille. Item R vallenſis in libello ſuo de geſtis philoſophorum & quatuor virtutibus cardi. parte 4. ca. 3. Legitur, inquit, quòd imperator Theodoſius dixit. Si quis crediderit nomina noſtra maledictione laceranda, eum nolumus pœnis ſubiugare: quia ſi ex leuitate hoc dixerit, contemnendum eſt, ſi verò ex inſania miſeratione dignum eſt, & ſi ab iniuria remittendum. Item Sen. li. 3. de ira. Cum, inquit, Antigonus rex audiſſet aliquos de mala loquentes palam, quam ſolus inter dicentes, & audientes erat, leuiter ammonuit dicens quaſi in perſona alterius, diſcedite, ne rex vos audiat. Vnde Pariſien. in de virtutibus, parte. 3. tract. de fortitudine. ca. 11. Ad contumelias, inquit, verborum debet homo ſe habere tanquam ſurdus. unde Pſal. Ego tanquam ſurdus non audiebam. vnde in talibus debet homo tanquam immobilis in patientia permanere. vnde. 2. Reg. 14. de rege Dauid dicitur. Sicut angelus Domini ſic eſt Dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moueatur. Ille enim qui maledicit uiro patienti reputandus eſt quaſi nuncius a Deo miſſus, ut abſtergat maculas eius, cui maledicit. vnde Grego. Idcirco linguas, inquit, detractorũ Dominus in electos laxat: vt ſi quid in eis elationis ſurexerit, lingua detractoris eradat: multum enim uilipendit Dominus malos, ex quo de lingua eorum facit abſterſorium ſordium bonorum, quod conſiderans rex Dauid, cum Semei illi malediceret & armati qui cum eo erant vlciſci contenderent, dixit Dauid. Dimitte eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini. ſi forte reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. 2. Reg. 16. Super quo Gregorius. Qui, inquit, verborum contumeliis præſſus patientiam ſeruare non ſufficit, factum ad memoriam reuocet, quem cum ſemel conuitijs vrgeret & armati proceres ulciſci & amputare caput eius contenderent, ait ille, quid mihi & vobis, dimittite eum, ut maledicat iuxta pręceptum Domini: ſi forte Dominus afflictionem meam reſpiciat, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna, quibus verbis iudicat, quòd pro peccato Berſabeæ inſurgentem contra ſe filium habuit, & fugiens reduxit ad animum malum, quod fecit, & cõtumelioſa verba non tam cõuitia, quam adiutoria eſſe credidit, quibus ſe purgari, ſibiq; miſereri poſſe iudicauit: tunc enim illata conuitia bene toleramus: cum in ſecreto mentis ad mala perpetrata recurrimus, letitiæ quippe ui debitur, quòd iniuria percutimur: dum conſpicimus, quòd pœnis meruimus, ſicq; fit, vt contumeliis gratia magis, quam ira debeatur, quarum interuentu a Deo iudice pœna grauior declinatur. hæc Greg. & ponitur in ſumma Pariſienſis de uirtutibus, parte tertia, tractatu de fortitudine. ca. 11. Item Seneca lib. 3. de ira narrat de quodam rege, ad quem cum veniſſent legati Athenienſium, audita eorum legatione maleuola ait benigne. Dicite quid poſſum quod gratum ſit Athenienſibus facere. Cui reſpondit Democrites unus de legatis Athenienſium. Te, inquit, ſuſpendere gratum eſſe Athenienſibus: & cum circunſtantes regi indignati vellent in eum irruere, rex iuſſit illũ incolumen dimittere dicens cæteris legatis. Nunciate Athenienſibus multo ſuperbiores eſſe, qui iſta dicunt, quam qui illa impune, & patienter audiunt. Hæc R vallenſis.

Secundò, vt ſupra dictum eſt, patientia manifeſtatur in longanimi perpeſsione pœnarũ in corporibus. vnde in iſto patientiam manifeſtauit ſe habere Theodorus, de quo narrat Valerius li. 6. quòd cum ſciſmaticus rex iuſsiſſet eum cruci affigi. reſpondit, homo terribile genus tormenti eſt purpuratis: ſed carius nihil ineſt humili & patienti, aut ſit ſublimis, aut putrefacta. Item Sene. li. de conſtantia ſapientis. Sapiens, inquit, colaphis percuſſus quid faciet, & reſpondit dicens. Hoc faciet, quod fecit, ſcito: quia cum os in illum eſſet incomptũ illius proiectum: & cum quo uiolenter eſſet

pe cuſſus, non ſic exarcebant, non vindicauit iniuriam: ſed patienter remiſit, & factam ſibi iniuriã negauit. Item narrat Seneca de Socrate, qui cum iret per quandam ciuitatẽ, & eſſet colaphis grauiter percuſſus, nihil amplius dixiſſe fertur, quam ꝙ moleſtum eſſet, ꝙ neſcirent homines, quando cum galea, & quando ſine galea, procedere deberent. Item in eodẽ lib. narrat Seneca de Diogene philoſopho, cui agenti cauſam cum Lectulo attracta ſaliua inſpuiſſet in frontẽ eius mediam abſterſit, Diogenes faciem ſuam dicens, o Lectule affirmabo, inquit, eos falli, qui te negant os habere. Item R. vallenſis in libello ſuo de geſtis philoſophorũ, & quatuor virtutibus cardinalibus, parte. 4. cap. 7. Socrates, inquit, negat ſapientem & patientem poſſe offendi: ſed aduerſus omnem fortunam robore virtutis ſuæ manere immobilem. vnde qualiter differunt & variè animus ſapientis & animo ſtulti afficiuntur in tribulationibus, determinat Auguſt. 1. de ciuitate Dei. ca. 4. recitans de opinione Zenonis & Ariſtippi, qui fuerunt ſapientes ſtoycorum, qui id intereſſe cenſuerunt inter animum ſtulti, ꝙ ſtulti animus cedit paſſionibus atque accommodat mentis aſſenſum: ſapientis autem animus quamuis eas paſſiones neceſſe patitur: retinet tamen in his, quæ appetere, vel fugere rationabiliter debet verã & ſtabilem & inconcuſſam mentis conſtantiam. Et ponit exemplum de quodam ſtoyco phyloſopho, qui expalluit in naui ob maris tempeſtatem, & cui cum obiectum eſſet, ꝙ timuiſſet, ita quòd falſa eſſet opinio ſupradicta ſtoycorum ponentium paſſiones non cadere in ſapientes, iſte phyloſophus reſpõdit modo ſupradicto. ſ. ꝙ ſapientis animus licet eas paſſiones neceſſariò patiatur: retinet tñ de his &c. ſicut ſupra.

2. † Tertio manifeſtatur patientia in remiſſione iniuriarum malefacientibus. Pro quo notandum, ꝙ propter octo cauſas ſpecialiter deberet homo iniurias ſibi illatas patienter, libenter atque gaudenter dimittere: ut oſtẽſum eſt ſupra, parte. 4. ca. 27. vbi agitur de ſecundo opere miſericordiæ ſpiritualis. Quartò patientia manifeſtatur in moderatione diſciplinarũ in correctionibus. Vnde qualiter doctores eccleſiæ ſe haberent in docendo, & corrigendo populum ſubditum delinquentem dictum eſt ſupra parte. 4. c. 8. vbi agitur de quarto requiſito ad bonum iudicem. Item de correctione fraterna & quare eſt correctio facienda, quare correctio eſt patienter ſuſtinenda, & qualiter correctio debite eſt exercenda, dictum eſt ſupra parte quarta, cap. 16. vbi agitur de tertio opere miſericordiæ ſpiritualis. Dictis ibidem adiiciendum, quòd beatus Grego. ſuper Ezechielem habet ome. 21. Ecce, inquit, de patientia forſitã ſermo doctori eſt doctrinæ ſuæ magiſterio docere cogitur, qualiter contra damna & contra illatas contumelias patientia ſeruetur, ſed cum ipſe vel damno, vel contumelia fuerit laceſſitus, oblitus quòd docuerat, vel in læſione proximi, uel in reddenda grauius contumelia excedit. Inter hæc itaque cogitet quod ſcriptum eſt. Doctrina uiri per patientiam noſcitur: ſi itaque iudex doctrinæ patientia eſt, tanto quiſque doctus oſtenditur, quanto patiens fuerit monſtratur. Hinc enim eſt, ꝙ ille bonus diſcipulus. ſ. Helyſeus, qui cum magiſtrum ſuum, ſcilicet Heliam tolli in aere uidebat, per magnum charitatis affectum clamabat dicens. Pater mi, pater mi, currus & iſrael, & auriga eius. Quid eſt fratres, quòd Helyas currus iſrael & auriga dicitur, niſi ꝙ auriga agitat & currus portat. Doctor igitur, qui mores populi, & per patientiam ſuſtinet & ſacri eloquij verbis docet, currus dicitur & auriga, currus: quia tolerando portat: auriga quia exhortando agitat, currus: quia mala ſuſtinet, auriga: quia populum bonis admonitionibus exercet. hæc ille. Item idem ſuper euangelia, omel. 35. per impatientiæ, inquit, vitium ipſa virtutum nutrix doctrina diſſipatur. Scriptum nanque eſt, doctrina uiri per patientiam noſcitur. Tanto igitur quiſque minus oſtenditur doctus, quanto conuincitur minus patiens: neque enim poteſt ueraciter bona docendo impendere, ſi uiuẽdo neſciat æquanimiter aliena mala tolerare, hæc ille. Sed hic eſt notandum, ꝙ ad virtutẽ patientiæ, quæ in prædictis quatuor manifeſtatur, fortiter retinendum, conferunt multa motiua. Quorum primũ eſt ſacræ ſcri-

pturæ

ſturæ frequens exhortatio. Vnde Eccl. 2. In humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum: homines verò receptibiles in camino humiliationis. Item Apoſtolus ad Epheſ. 4. Obſecro vos in domino, ut digne ambuletis in vocatione, in qua vocati eſtis cum omni humilitate, & patientia ſupportãtes inuicem in charitate. Itẽ. j. ad Theſſal. 5. Patientes eſtote ad omnes. Item Heb. 12. Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen accipiẽtes in auctorem fidei & conſumationem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio inſtituit crucem confuſione conſumpta atque in dextera Dei ſedet. Item ad Coloſ. 3. Induite eos ſicut electi Dei ſancti, & dilecti uiſcera miſericordiæ. Benignitatem & humilitatem, modeſtiam & patientiam, ſupportantes inuicem, donantes voſmetipſos, ſi quis aduerſus aliquem querelam habet: ſicut Dominus donauit nobis, ita & vos. Item. 2. ad Theſſalo. 3. dicens. Dominus autem dirigat corda & corpora ueſtra in charitate Dei & patientia Chriſti. Item Iacobi. j. Beatus qui ſuffert tentationem: quia cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Item Iacob. 5. Patientes eſtote fratres vſque ad aduentum Domini. Secundum motiuum conferens ad uirtutem patientiæ fortiter retinendũ eſt hoc, ꝙ patientia valde glorioſe triumphat. Nam ut dicitur Prouerb. 14. Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia. Et ſicut dicitur Sapientiæ. 8. Sapientia vincit malitiam, attingit igitur a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Vnde ſicut dicit Pariſien. in de uirtutibus, part. 3. tractatu de fortitudine. ca. 7. Patientia hoſtes vincit ſine armis corporalibus & ſine ictu vel percuſſione. Non enim oportet uirum patientem leuare unum digitum ad hoſtes uincendos: ſed tela eorum per ſuam patientiam retundit, & in corda ipſorum illa repercutit. Vnde pſalm. Gladius eorum intret in corda ipſorum. Perſecutoris enim gladius cor ſuũ percutit: quia animam eius occidit. & licet perſecutor perſequatur uirum iuſtum, uel patientem uſque ad mortem: tamen mors illa eſt claritas regia, quam Deus exhibet ad liberandum ſuos amicos a carcere corporis, ipſa eſt porta, quam Deus aperit, & per quam amici Dei effugiunt a manibus perſecutorum. & ideo dicitur. Prouerbiorum. 14. Sperat iuſtus in morte ſua. Et meritò. Nam, ut dicit Pariſien. Precioſa eſt in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Vnde Auguſtinus. 3. de ciuitate Dei. Quid, inquit, præcioſius quam mors, per quam fit, ut omnia delicta dimittantur, & omnia merita cumulatius augeantur: ſed hoc manifeſtum eſt in ſanctis martiribus, quorum mors, per quam neceſſariò tranſituri erant, ab omni pęna eos abſoluat, ut regnum cœlorum eis acquirit, & hoc ſine ſuo labore: quia labore perſecutoris, qui materiam coronæ perpetuæ eis miniſtrat. Quod conſiderans propheta dicit in pſalm. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum, & ſi exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. unde ſicut dicitur Prouerbiorum. 16. Melior eſt patiens uiro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore urbium. Fortis enim in magna diligentia, & labore diuitias ſpirituales acquirit & cuſtodit: ſed patiens diuitias ſpirituales habitas ſine labore cuſtodit. Si enim perſecutor in aliquo temporali damnificat hominem patientem: ipſe tamen ſua bona ſpiritualia tutiſſimè poſſidet, ſed econtra, uir impatiens ſi auferetur ei aliquid terrenum ſtatum in ſui damni proprij augmentationem proiicit etiam a ſe ſua bona ſpiritualia. Vnde Prouerb. 19. Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum, vir patiens etiam dominatur animæ ſuæ, dicente Chriſto Luc. 21. In patientia ueſtra poſſidebitis animas ueſtras. Iſtud enim in homo attenditur, ꝙ patientia cohibet hominem interiorem ab illicitis uerbis & operibus. unde linguã cohibet a mendacio & periurio & ab omnibus uerbis contumelioſis. Manum etiam cohibet a uiolentia, & ſic patiens potens eſt ſeipſum cohibere interius & exterius ab his, quæ pertinet ad vindictam, & quantum ad hoc dr̃ aĩam ſuam poſſidere. Vnde Greg. ſuper euãg. ome. 35. Idcirco, inquit, poſſeſſio animæ in virtute patiẽtiæ ponit: qa radix cuſtoſq; oĩum virtutũ patiẽtia eſt, ꝑ patientiã verò poſſidemus

mus animas noſtras: quia dum nobiſmetipſis dominari dicimur, hoc ipſum incipimus poſſidere, quod ſumus: ſed in homine verò impatiente dominatur ira, vel furor, & eum poſſidet. Et bene dici poteſt taliter dominãs animæ ſuæ melior expugnatore vrbium: quia experientia docente, difficilius eſt hoſti reſiſtere, cum iam caſtra intrauit uel arcem, quam ſi extra conſiſtat. Vnde Greg. Minor eſt, inquit, victoria vrbes expugnare: quia extra ſunt, qui vincuntur: maius eſt autem, quod per patientiam vincitur: quia ipſe a ſe animus ſuperatus eſt, & ſemetipſum ſibiipſi ſubiicit. quando cũ patientia in humilitate tolerantiæ ſiernit. hæc Greg. ſuper euang. ome. 35. Tertium motiuũ conferens ad virtutem patientiæ fortiter tenẽdum eſt hoc, ꝙ patientia eſt uia, per quam uoluit Chriſtus nos ipſum ſequendo tranſire. Vnde Apoſt. j. Pet. j. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum: ut ſequimur veſtigia eius. Vnde qualiter Chriſtus docuit nos ipſum per hanc viam ſequi, oſtendit Cyprianus, & ponitur in canone. diſt. 93. vbi ſic. Dum ſubditus, inquit, Dominus paſſioni alapam accepiſſet & ſibi diceretur. Sic reſpondes pontifici: nihil ille contumelioſe locutus eſt in perſonam pontificis, ſed ſicut magis innocentiam ſuam tuitus eſt dicens. Si male locutus ſum exproba de malis: ſi autem bene quid me cedis: quia omnia ab eo iam facta ſunt humiliter & patienter, ut nos humilitatis & patientiæ haberemus exemplum. hæc ille. Vnde Pariſien. in de virtutibus, parte. 3. tractatu de fortitudine. ca. 7. Vult, inquit, Chriſtus, ut aliqua patiamur pro eo, ſicut & ipſe paſſus eſt ꝓ nobis. In cuius rei figura legitur Luc. vlti. ꝙ cum Chriſtus comediſſet de piſce aſſo dedit reliquias diſcipulis ſuis. Piſcis aſſus eſt Chriſtus a ſuis perſecutoribus paſſus uoluit Chriſtus diſcipulos ſuos cõmunicari paſſioni ſuæ. Vnde Apoſtolus Coloſſ. j. Adimpleo ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea. hæc Pariſien.

3 † Quartum motiuum conferens ad virtutem patientiæ fortiter retinendum eſt hoc, ꝙ patientia ualde efficax eſt ad acquirendum regnum cœlorum. Vnde Hiero. Non, inquit, niſi per patiẽtiam implebitur quod dicitur, regnum cœlorũ uim patitur, & uiolenti rapiũt illud, Matth. 11. Vnde in aliis beatitudinibus fit promiſſio de futuro, patienti de regno cœlorum fit promiſſio de præſenti. Vnde Matth. 5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: & quia nouit Chriſtus patientiam eſſe tam efficacem ad regnum cœlorum habendũ. ideo condens ſuum teſtamentum pacẽ, & patientiam nobis reliquit omnibus & legauit dicens. Pacem meam relinquo uobis, pacẽ meã do vobis. Et ſequitur. Non turbetur cor veſtrum, ſcilicet aliqua impatientia. Vnde figuram huius habemus. 4. Reg. 2. ca. vbi legitur, ꝙ quando Helyas aſcendit in cœlum, dimiſit pallium ſuum Helyſeo: cum quo Heliſeus pcuſſit aquam iordanis & diuiſa eſt. Spiritualiter pallium Helyæ, vt dicit Odo. ſuper euangelia, ſermone. 27. eſt humilis patientia Chriſti, qua diuinam operuit maieſtatem. vnde ita humilis, & patiens apparuit inter iudeos, ꝙ nullius reputationis inter eos haberetur. Vnde pſalmiſta in perſona Chriſti. Factus ſum, inquit, opprobrium hominum & abiectio plebis: niſi enim cum pallio iſto patientiam ſuam operuiſſet, cum eo certamen diabolus nunquam iniſſet: qui enim ſine pallio iſto tranſire nititur in aquis tribulationis huius mundi, per impatientiam ſubmergetur, & ideo hoc pallium Chriſtus aſcendens in cœlum reliquit Apoſtolis & ſuis diſcipulis, quo operti frigus & famem & gladium paruipendebant. Vnde Actuum. 5. ca. Ibant Apoſtoli gaudentes a cõſpectu conſilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Et certe ſi qs hoc pallio ſe haberet opertum, non timeret ictum impatientiæ, quo reprobi feriuntur: & corruunt in profundum inferni. O igitur bone Ieſu hoc pallium tribue nobis, vt inuocato auxilio tuo, ſine quo nihil poſſumus, diuiſis aquis tribulationis & concupiſcentiæ ad terram uiuentiũ tranſire libere valeamus &c. Quintum motiuum conferens ad virtutem patientiæ fortiter retinendum eſt hoc, quòd patientia eſt fornax examinationis diuinæ. unde ſicut in fornace cum igne aurum & argentum

tum & cætera metalla examinantur, purgantur & pulchriora redduntur, ſic in fortitudine patientiæ cũ igne tribnlationis dominus probat, & mundat ſuos ſeruos, & eos efficit pulchriores. Vnde Prouerbiorum. 17. Sicut igne probatur argentum & aurum in camino, ita corda probat Dominus. Item Eccleſiaſt. 2.c. In igne probatur argentum & aurum. homines verò receptibiles in camino humilitatis, ſiue humiliationis: & ſicut in fornace ignis ligna incinerat & metalla purgat: ſic in fornace fortis patientiæ ignis tribulationis ligna uitiorum incinerat & conſumit, & corda electorum purificat: & ſicut ignis in fornace quędam metalla reddit liquida, & quædam ſolida, ſic ignis tribulationis in fornace fortis patientiæ corda humana facit nunc liquida, & nunc ſolida, liquida per compasſionem ſiue contritionem. vnde tribulatio eſt virga Moyſi, per quam de petra educitur aqua, aqua inquam lachrimarũ de cordibus duris, & quaſi petrinis. unde Canticorum. 5. ca. Anima mea liquefacta eſt ſolida & fortiora contra perſecutionem & tentationem. unde totus mũdus non poteſt vincere vnum hominem, in quo habituatur uirtus fortis patientiæ. Quod patet ex hoc, quòd iuuenes & tenellæ virgines hãc virtutem habentes, ſcilicet Catherina, Margaretha, Ceçilia, Agnes, Lucia, Agatha, Vrſula, & multæ aliæ, reges & tyrannos, & omnia eorum tormentorum genera cum fortitudine patientiæ ſuperabunt, & nimirum: quia fortitudo iſta non eſt fortitudo humana, ſed eſt fortitudo ſpirituſſancti homini diuinitus attributa. Vnde. j. Machabe. 3. ca. De cœlo fortitudo eſt: & ſicut in fornace, in qua metalla ꝓbantur, eſt magnus flatus follium, & magnũ ignis incendium; ſic in fornace perfectæ patientiæ, in qua electi examinantur, eſt flatus ſancti ſpiritus inſpirationis, & vehemens incendium charitatis. In cuius rei ſignum euentus ſpirituſſancti ſuper Apoſtolos, qui erat eis datus ad eos in patientia corroborandum, fuit tanquam aduentus ſpiritus uehementis, & in ſpecie ignis apparens: ut patet Actu. 2. Hoc. n. charitatis incendium in habentibus fortitudinem patientiæ nulla aqua poteſt extinguere, dicente ſcriptura Cantico. vltim. Aquæ multæ non poſſunt extinguere charitatem. aquæ multæ, idem tribulationes multæ. vnde in aquis iſtis ignis charitatis nedum extinguitur: ſed etiam uehementius exardeſcit, dicẽte ſcriptura Sapien. 16. In aqua quæ omnia extinguit plus ignis ualebat. Et nota quòd ſecundum Pariſien. in de virtutibus, parte 3. tractatu de fortitudine. ca. 8. Per aquam in ſcriptura tribulatio meritò ſignatur propter ſeptem utiles effectus tribulationis per ſeptem aquæ proprietates ſignatas. Primò ſicut aqua incaute illam intrantes demergit: ſic aqua tribulationis ſubmergit hoſtes ſpirituales, ſcilicet vitia & demones hominibus patientibus inſidiantes. Vnde pſalm. Operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remanſit. Secundò, ſicut aqua nutrit piſces: ſic aqua tribulationis in uirtutibus nutrit fideles. Vnde Exo. 1. dixerunt egyptij de populo iſrahelitico. uentre opprimamus eos ſapienter, & ſequitur. quantomagis opprimebant eos, tantomagis multiplicabantur. Et nota, quòd aqua amara piſces dulces nutrit & magnos: ſicut cete grandia, quæ non inueniuntur niſi in mari: ſic homines magnæ uirtutis nutriuntur in aqua tribulationis. vnde Ezechiel. 31. Ecce Aſſur quaſi cedrus in libano pulcer. Et ſequitur. Aquæ multe nutrierunt eum. Tertiò, ſicut aqua munit caſtra, quorum parietes circuncingit, ſic aqua tribulationis munit animæ caſtrum, cuius parietem, ſcilicet corpus circundedit. Vnde. 2. Regum. 23. dixit Dauid. Ab inimicis ſaluus ero: quia circundederunt me contritiones mortis. Quartò ſicut aqua eleuat nauem, dum creſcit. vnde Geneſ. 7. multiplicatæ ſunt aquę, & eleuauerunt archam in ſublime a terra: ſic tribulatio electos Dei exaltat a terrenis deſideriis, & proficere facit in virtutibus. unde Phyli. 2. Humiliauit Chriſtus ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem: mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. vnde Prouerb. 18. Turris fortisſima nomen Domini, ad ipſum currit iuſtus, & exaltabitur. Quintò ſicut aqua

veſtes

veſtes corporis lauat & munda: ſic aqua tribulationis veſtes animæ ſponſæ Chriſti lauat, & purificat, & nedum tribulatio ueſtes animæ lauat, & purificat: ſed etiam ueſtem de biſſo animæ præparat. Vnde Apoca.7. Onus, inquit, de ſenioribus, ſcilicet qui erant ante thronum Dei, dixit mihi. Hi qui amicti ſunt ſtolis albis qui ſunt, & unde uenerunt, & dixi illi. Domine tu ſcis, & dixit mihi. Hi ſunt, qui venerunt de magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. ideo ſunt ante thronum Dei & ſeruiunt ei die ac nocte. Sextò ſicut aqua uinum temperat & eius fortitudinem mitigat, ne cordibus fidelium noceat: ſic aqua tribulationis uinum temporalis letitiæ mitigat, & temperat, ne ſi homines mundani illud purum aqua tribulationis non limphatum biberent, inſanirent. vnde Oſeæ.4.ca. Cæperunt principes ſurere a uino. Nam ſicut dicitur Sapien.14. Dũ lætantur, ſupple de uino temporalis gaudii inſaniunt. Et hoc manifeſtum erat in Salomone, q̃ dixit Eccleſiaſtes.2. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci ortos & pomeria, & conſeui ea cunctis generibus arborum, & extruxi mihi piſcinas aquarum, ut irrigarem ſiluam lignorum germinãtium, poſſedi ſeruos & ancillas, multamq; familiam habui, armenta quoque & magnos ouium greges ultra omnes, qui fuerunt ante me in Hieruſalem, coaceruaui mihi argentũ & aurum & ſubſtantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantatores & cantatrices, & delicias omnium filiorum hominum cyphos & vrceolas in miniſterio ad uina fundenda, & ſupergreſſus ſum opibus omnis, qui ante me fuerunt in Hieruſalem. Sapientia quoque perſeuerauit mecum, & omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum, quin omni uoluptate frueretur, & ideo ſicut dicitur. 3. Regum. 11. cum iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres: ut ſequeretur deos alienos. Ecce ad quem finem perduxit eum guſtatio uini mundanæ proſperitatis non limphatum cum aqua tribulationis. Sed ille uir ſanctus Iob, qui non obſtante quòd ditisſimus & magnus erat inter omnes orientales: tamen quia uinum proſperitatis mundanæ guſtauit cum aqua tribulationis ſumme temperatum, ut patet Iob.1. ideo in patientia perfectâ placens Deo uitam ſuam ad finem felicem perduxit. Septimò ſicut aqua ignem, ſic tribulatio ardorem libidinis mitigat & extinguit. unde Eccleſiaſt.7. Malitia unius horę obliuionem facit luxuriæ maximæ.

4 † Et nota, q̃ tribulatio nedum per aquã: ſed etiam per ignem in ſcriptura ſacra intelligi conſueuit. Vnde pſalm. Igne me examinaſti. Et ſicut dicit Pariſien. in de uirtutibus, parte tertia tractatu de fortitudine. ca. viij. Tribulatio patienter ſuſtinẽda eſt propter ſeptem eius vtiles effectus ſignatos per ſeptem ignis proprietates. Primò ſicut ignis illuminat, ſic tribulatio illuminat occulos mentis vitiorum caligine excecatos. vnde Gregorius. Oculos quos culpa claudit pœna aperiet. Hæc enim illuminatio figurata eſt Thobiæ.xi. vbi legitur quod Thobias cæcus felle poſito ſuper oculos eius viſum recepit. In amaritudine fellis intelligitur amaritudo tribulationis. vnde Treno. iij. Circundedit me felle & labore. Item Hiere. viij. Dominus ſilere nos fecit, & potum nobis dedit aquam fellis. Secundò, ſicut ignis emollit & liquefacit dura metalla, ſic tribulatio corda emollit, & liquefacit indurata peccatis. vnde Iob. 23. Deus molliuit cor meum, & ſicut cera igne emollitur & veterem imaginem deponit, & nouã recipit: ſic corda peccatorum igne tribulationis emolliuntur, & vetuſtatem uitiorum deponunt & nouitatẽ uirtutum aſſumunt. Tertiò, ſicut ignis lateres & cætera molliat roborat & conſolidat: ſic tribulatio corda mollia roborat, & debilia conſolidat & roborat: vt poſſint patienter ardua ſuſtinere. Vnde Romano. v. ca. Tribulatio patiẽtiam operatur: tribulatio enim roborat ſanctos, ut dentes leonis inferni, qui ſunt heretici, & detractores & perſecutores, in eos prævalere non poſſunt. Vnde hmõi dentes dyaboli ſic alloquitur propheta Iſa. iij. Quare atteritis populum meum, & faciens pauperum commollitis: patientia enim martyrum multos hmõi dentes extraxit de ore diaboli: quia

viſa

viſa patientia ſanctorum multi ad Chriſtum conuerſi ſunt. Quartò ſicut ignis diſſoluit cõ gelata & ligata ac vincula comburit & annihilat: ſic tribulatio annihilat vincula amoris, q̃bus aliquis ligatus mundo. Vnde Dan. iij. tres pueri qui erant ligati miſſi ſunt in fornacem ignis inuenti ſunt ſoluti. Quintò ſicut igne probatur aurum & argentum: ſic tribulatio hominem probat. Vnde Pſal. Igne me examinaſti. Item Iob. 23. Probabit me quaſi aurum quod per ignem tranſit. Sextò ſicut ignis purgat metalla a rubigine & corruptione: ſic tribulatio purgat hominem a rubigine & corruptione viciorum. Vnde Malach. 3. Sedebit conflans & emundans argentum & purgabit filios leui. Item Ioannis. 14. Omnem palmitem, qui fecit fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Vnde Gregorius. Quòd (inquit) flagellum grano, quod lima ferro, & quod fornax ignis auro, hoc facit tribulatio viro iuſto. Sed de quibuſdam poteſt dici illud Hiere. vj. Fruſtra conflauit conflator: maliciæ enim eorum non ſunt conſumptæ, argentum reprobum vocate eos: quia dominus proiecit illos. unde non aurum, ſed paleam ſe eſſe oſtendit, qui in igne tribulationis non purgatur: ſed per impatientiam crematur. Vnde Math. 3. ca. Paleas conburet igne inextinguibili. Septimò ſicut ignis deſiccat humida, ſic tribulatio deſiccat corda voluptuoſa ab aquis deliciarum. In cuius rei figura legitur Exodi. 14. ca. quod erat aqua maris rubri filijs iſrael perſecutionem patientibus quaſi murus a dextris & a ſiniſtris. Sextum motiuũ conferens ad virtutem patientiæ retinendum eſt exemplaris patientia ſanctorum patrũ præcedentium. Vnde Gregorius. Facta (inquit) patrum ſanctorum præcedentium conſideremus, & non erunt nobis grauia, quæ toleramus, quod conſiderans illa ſancta mulier Iudith, de qua legitur Iudith. viij. ca. quod populo iſraelitico in anguſtia & tribulatione a ſuis inimicis circundato dixit. Memores eſtote, quoniam pater veſter Abraham tentatus eſt ſic & Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes, & omnes qui placuerunt Deo per multas tribulationes placuerunt fideles. Illi autem qui tentationes non ſuſceperunt cum timore Domini, & impatientiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra Deum protulerunt, exterminati ſunt ab exterminatore, & a ſerpentibus perierunt, & non igitur ulciſcamur nos pro his quæ patimur: ſed reputantes pro peccatis noſtris, & hæc ſupplicia minora eſſe flagella, quaſi ſerui Domini, qui corripimur ad emendationem & non ad perditionẽ noſtram euenire credamus. Item Dauid fugiens a facie Abſalon filii ſui patienter dixit. Si inuenero gratiam in oculis Domini reducet me: ſi autem dixerit mihi, non places, præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe. 2. Regum. 15. Item legitur Thobiæ. 2. de illo ſancto uiro Thobia cæcitatis plaga a Domino percuſſo, quòd ideo hanc tentationem p̃miſit Dominus euenire illi: ut poſteris daret exemplum patientiæ ſicut & ſancto Iob: nam cum ab infantia ſua ſemper Deum timuerit, & mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis euenerit ei: ſed immobilis in Dei timore permanſit, gratias agens Deo omnibus diebus uitæ ſuæ. Item cum ille uir ſanctus Eleazarus plagis puniretur grauiſſimus, patienter ſuſtinuit & dixit. Domine tu ſcis: quia cum a morte liberari poſſem duos corporis ſuſtineo labores ſiue dolores: ſecundum animam propter amorem tuum libenter hæc patior. 2. Machabe. 6. c. Item ſeptem fratres una cum matre ſua patienter & alacri animo pro amore Dei & legibus diuinis ſuſtinuerunt horrenda tormenta & mortis ſupplicia: ut patet. 2. Machabeo. 7. Item Apoſtolus Paulus, 1. Cor. 4. de ſeipſo & cæteris Apoſtolis ita ſcribit. Vſque in hanc horam, & eſurimus & ſitimus & nudi ſumus & colaphis cedimur & inſtabiles ſumus, hoc eſt propter perſecutionem loca mutamus, maledicimur & benedicimus, perſecutionem patimur & ſuſtinemus, blaſphemamur & obſecramus, tanquam purgamentũ huius mundi facti ſumus omnia per ipſum vſque adhuc. Hæc enim, & alia multa pro Chriſto Apoſtoli non ſolum patienter: ſed etiã gaudenter ſuſtinuerunt. Vnde Actuum 5. Ibant gaudentes a conſpectu concilii: quoniam

niam

niam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

5 † Sed inter omnia ſanctorum exempla ad virtutem patiētiæ retinendum conferentia patientiæ Chriſti exemplum eſt potiſſimum. Et ideo meritò dicit Apoſtolus Hebre. 12. Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit pro peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, & non fatigemini animabus veſtris deficientes. Item. j. Petri. 3. Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Vnde Gregorius. Si, inquit, ille hinc ſine flagello nō exit qui ſine peccato venit, quomodo flagellis digni non erunt, qui huc cum peccato venerūt: paſſio.n. Chriſti lignum eſt aquas tribulationum dulcorans ſignatū ligno illo, quod a Domino oſtēſum eſt Moyſi, vnde dulcoratæ ſunt aquæ Marath. Exod. 15. Vnde Gregorius. Si, inquit, paſſio Chriſti ad memoriam reuocetur: nihil adeo durum, quod non æquo animo toleretur. In cuius rei ſignum dominus noſter Ieſus Chriſtus oſtendit manus & latus ſuis Apoſtolis & diſcipulis in tribulatione poſitis. Luc. vlt. ca. Item aſpectus ſerpentis Enei ſanabat a morſibus ignitorum ſerpentum: ut patet Nume. 21. ca. in ſignum ꝙ aſpectus Chriſti in cruce irā & impatientiā ſanat. Chriſtus.n. furorem iudeorum pluries patiēter declinauit. vñ & ipſe patiēter ꝓtulit iniurias illatas uerbis & factis. Verbis quidē detractoriis, & ꝯdictoriis, deriſoriis & contumelioſis. Detraxerunt.n. ei occulte & manifeſte. Occulte intra ſe ei obloquendo ſiue male cogitando, & ipſum temere, frequenter & nequiter iudicādo. Vnde Lucæ. 8. legitur, ꝙ quando Maria Magdalena lachrymis ſuis rigauit pedes Ieſu, & capillis ſuis exterſit, & oſculabatur pedes Ieſu. Vnus phariſeorum hoc uidens ait intra ſe, hic ſi eſſet ꝓpheta, ſciret utique quę & qualis eſſet mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix eſt. Item legitꝰ Matth. 9. ꝙ quando Ieſus ſanauit quendam paraliticum iacentem in lecto dicens ei. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Ecce quidam de ſcribis dixerunt intra ſe. Hic blaſphemat. Manifeſtè etiam detraxerunt ei, quando dixerunt diſcipulis eius. Quare cum publicanis, & cum peccatorib. manducat magiſter veſter. Item Luc. 5. Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationem faciunt, ſimiliter phariſeorum: tui autem diſcipuli edunt & bibunt. Item manifeſte detraxerunt ei, quando miracula, quæ fecit deprauabant, dicentes. In beelzebub principe demoniorum eiicit demonia. Mathei. 2. Lucæ. 11. Item Ioannis. 9. Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Item ſequitur in eodem. Nos ſcimus: quia hic homo peccator eſt. Item Ioannis. 8. Nonne bene dicimus nos: quia ſamaritanus es tu & demonium habes. Contradictoria uerba patienter ſuſtinuit. Vnde Ioannis. 8. dixerunt phariſei. Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. Et ſequitur in eodem capitulo. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidiſti, quaſi dicerent, falſum eſt. Verba etiam deriſoria patienter ſuſtinuit. Vnde Mathei. 9. & Lucæ. 8. Cum ueniſſet ad domum principis ſynagogæ habentis filiam mortuam, & uidiſſet turbam flentem, & plangentem dixit. Nolite flere: non eſt enim mortua puella, ſed dormit. Ipſi autem deridebant eum, ſciētes quia mortua eſt. Chriſtus autem ſuſcitauit eam a morte. Item Lucæ. 16. cum dixiſſet. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Et ſequitur ibidem. Audiebant phariſei qui erant auari, & deridebant eum. Verba etiam contumelioſa patienter ſuſtinuit. Vnde Ioannis. 8. Nonne bene dicimus: quia ſamaritanus es tu. Item Lucæ. 5. Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias. Item Mathæi. 11. Venit enim Ioannes non manducans, neque bibens, & dicunt, demonium habes, venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt. Ecce homo vorax & potator uini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Sed ſpecialiter autem in tempore paſſionis in domo Caiphæ, coram Pylato, & coram Herode. Et demum dum penderet in cruce multa huiuſmodi verba contra ſe audiuit: ut patet Matth. 2. & 27. & Marci. 14. & 15. & Lucę. 22. & 23. & Ioannis 18. & 19. Item facto graues iniurias paſſus eſt. Nam ipſo prædicante repleti ſunt omnes in ſynagoga ira, & eiicientes eum extra ciuita-

ciuitatem voluerunt eum præcipitare de ſu percilio montis, Lucæ.4.ca.Item ad lapidandum eum lapides ſuſtulerunt. Ioannis. 8. Item cum exiret de Hieruſalem, & vellet ire per Samariam, Samaritani nuncios ſuos quos præmiſit recipere noluerunt. Lucæ. 9. Item ſecundum quòd ipſemet prædixerat Mathei. 20. in tempore ſuæ paſsionis fuit illuſus flagellatus & crucifixus. Deluſus ſiquidem fuit in domo Cayphæ pontificis. Vnde Luc. 22. Viri qui tenebant illum illudebant ei cædentes eum. Etiam velauerunt caput eius, & percutiebant eum. Et interrogauerunt eum dicentes. Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſsit. Sed multa alia blaſphemantes dicebant in eum. Item in prætorio Pylati præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorio congregauerunt ad eum uniuerſam cohortem, & exuentes eum chlamydem, coccineũ circundederunt illi. Et plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius, & genuflexi ante eum illudebant ei dicentes. Aue rex iudeorum. Item illuſus fuit in domo Herodis vnde Luc. 23. Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo & illuſit indutum veſte alba. Item illuſus fuit in patibulo crucis, & hoc a militibus, a ſacerdotibus, & a tota cõmunitate prætereuntibus, & etiam a latronibus. Primò a militibus. Vnde Luc. 23. Illudebant autem ei, & milites accedentes, & acetum offerentes illi & dicentes. Si tu es rex iudeorum ſaluum te fac. Item pendens in cruce illuſus erat a ſacerdotibus. unde Matth. 27. Principes ſacerdotum illudebant ei cum ſcribis & ſenioribus, & dicebant. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Item illuſus erat a communitate. vnde Lucæ. 21. Stabat populus expectans, & deridebant eum. Item Matth. 27. Prætereuntes autem blaſphemabant eum mouentes capita ſua, & dicentes. Vah, qui deſtruit templum Dei, & in triduo reędificat illud. Item illuſus erat in cruce a latronibus. Vnde Matth. 27. Qui cum eo crucifixi erant. ſ. latrones cõuiciabantur ei. Et quantum ad eius flagellationem pẽſandũ eſt, ꝙ ipſe Dñs & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus flagellatus fuit in capite. vñ Mat. 27. Percutiebant caput eius arundine. Item in facie. unde Luc. 22. Percutiebant faciem eius. Item Ioan. 18. Vnus asſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu. Item Ioannis. 19. Milites dicebant. Aue rex iudeorum, & dederunt ei alapas. Itẽ percuſſus erat in collo. vnde Mat. 26. & Marci. 14. Colaphis eum cæciderũt. Item percuſſus erat in toto corpore. Vnde Matth. 27. Marci. 15. & Lucæ. 23. Pylatus tradidit illis Ieſum flagellis cæſum ut crucifigeretur. Itẽ ipſe, qui erat Dñs Dñantium, qui ſoluit compeditos, tanq̃ latro fuit captus & ligatus: ſed etiã latrone poſtpoſitus. Vnde Barrabam, qui erat homicidia ſediciosſus & latro petierũt iudei ſibi dimitti, dñm Deum ſuum Ieſum Chriſtum in patibulo crucifigi: vt patet Mat. 27. Marci. 15. Luc. 23. Ioã. 18. Item in cruce poſitus erat in medio latronum quaſi magiſter & omnium eorum ſceleratior. Vnde Ioan. 19. Crucifixerunt cum eo & alios duos hinc & hinc: medium autem Ieſum. Præterea penſandum eſt, ꝙ Ieſus pendẽs in cruce in omnibus ſenſib. corporis ſui erat vehementer afflictus. vnde in uiſu erat afflictus, videns ante eum inimicos ſuos & tortores rabidos & crudeles: uidit etiam ſuam piiſſimam matrẽ pariter in animam gladio vehementisſimi doloris percuſſam. Vidit diſcipulos ſuos & deuotas mulieres & dolore maximo compatientes. Aures autem eius verba blaſphemiæ inſultationis, deriſionis & impro perij audiebant. Nares etiam ratione loci Caluariæ, in quo crucifixus eſt, ubi decapitabanť malefici, poterant fętore grauari. In guſtu etiã erat afflictus in hoc, ꝙ erat potatus vino myrrato uel aceto cũ melle mixto, qui erat potus amarisſimus. Sẽſus ẽt tactus ꝑ totæ corpus diffuſus, vbiq; dolorẽ ſenſit ex flagellatione, q̃ tã vehemẽs erat, ꝙ a planta pedis uſq; ad verticẽ capitis non erat in eo ſanitas. Et ſpecialiter dolorem ſenſit in pedib. & manib. clauis atrociter ꝑforatis, quæ ſunt mẽbra neruoſa & doloris maxime ꝑceptiua. Itẽ in capite dolorẽ ſenſit corona de ſpinis acutis vſq; ad craneũ pungentibus coronatus. Item in corde lancea acuta perfoſſus. Item afflictus erat in corde ex cõpaſſione de amicis dolentib. & inimicis ignorantibus.

rantibus. Poteſt etiam conſiderari, ꝙ Dominus ipſe Ieſus ſuſtinuit damnum in reb. quas ſecundum hominem habuit: quia fuit ueſtimentis nudatus. Ioannis. 19. Ab amicis derelictus. Matth. 26. & Matth. 14. Diſcipuli relicto eo fugerunt. Aduertendum etiam eſt circa ſalutiferam paſsionē domini Ieſu Chriſti, ꝙ erat grauis, pœnalis & doloroſa ratione loci: quia in Hieruſalem vbi notus, & honoratus fuerat, & multa miracula fecerat. Item ratione temporis, vel diei: quia in die ſolenni paſchæ, quando conuenerat ad diem feſtum maxima multitudo hominum. Itē hora ſexta fuit ductus ad crucem: ut ab omnib. poſſet videri. Item ratione generis ipſius mortis: quia morte crucis, quæ erat debita mors maledictis, malefactoribus, impijs & iniquis. Itē ratione modi ad ipſum tormentum eundi. Exiuit enim Ieſus baiulans ſibi crucem. Ioannis. 19. Quod certè non legitur de aliis duobus nequam, qui cum eo ducebantur. Item aggrauabatur illius benedictæ paſsionis acerbitas ex naturali dominici corporis complexione: certum eſt enim illud ſacrum corpus fuiſſe optimæ, & uiuacisſimæ complexionis. Nam vbi omnia alia corpora humana per peccatum originale a primis parentibus contractum hebetantur, & debilitantur & quaſi ſemimortua relinquuntur, illud benedictū corpus Ieſu nunꝗ peccato veniali, vel actuali erat maculatum, & ideo erat viuacisſimum, & in tanto magis pœnæ ſuſceptibile, & ſenſitiuū. Item caro ſua ſancta nullam habuit rebellionem, vel pugnam contra ſpiritum. Et idcirco ſpiritus eius meritò magis diligebat ipſam, q̄ alterius hominis ſpiritus vel anima diligit carnem ſuam. Item ex diuturnitate durationis aggrauatur acerbitas eius paſsionis. Nam multi martyres cremati igne, vel aqua ſubmerſi, aut capite truncati martyrium ſuum celeriter cōpleuerunt: paſſio verò dominica durauit quaſi ab inſtanti ſuę conceptionis uſq; ad horam mortis. Certisſime nanq; præſciuit quicquid ſua humanitas erat paſſura: ſpecialiter tamen & continue durauit pœna ſuę paſsionis ab hora illa poſt cęnam diei cęnę vſque ad ſextę feriæ horam nonam. Sed in omnibus iſtis iniuriis ſibi illatis. ſ. captus, vinctus & ignominioſe ductus mēdaciter accuſatus, colaphizatus, ſputis illuſus, flagellis ceſus, ſpinis deriſorie coronatus. Nullum verbum aut ſignum impatientiæ, ſeu tribulationis oſtendit: ſed quinimo multiplex beneficium illis, a quibus ita præmebatur, benigne & patienter impendit: nam proditori oſculum non negauit: ſed benigne ipſum amicum uocauit: ut patet Mat. 28. Item aurem amputatam lictoris ſui ſerui ſacerdotis ſanauit: vt patet Luc. 22. Ad Annam, Caypham & Pylatum coram quibus fuit falſisſime accuſatus, & impiisſime tractatus, nequisſimeque deluſus, manſuetisſime reſpondit: ut patet Ioan. 18. & 19. & in aliis euangelij locis, & pro ſuis crucifixoribus clementer orauit, & penes patrem ſuum eos benigne excuſauit. dicens. Pater dimitte illis: non. n. ſciūt quid faciunt. Luc. 23. Hanc paſsionem Chriſti conſiderans B. Bernar. in epiſtola ad Adam monachum & ponitur. 5. flo. ca. 32. ita ſcribit. Vide, inquit, opera Domini flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, affixus patibulo, opprobriis ſaturatus: omnium tamen dolorum quaſi immemor ait. Pater ignoſce illis: non enim ſciunt, quid faciunt. Vnde Gregor. Ne tu per impatientiam pereas, ſed vniuerſa pro Deo patienter ſuſtine: quia pro te ipſe maiora ſuſtinuit, & apud eum patientia infructuoſa non erit utrunque es mihi, ſcilicet ſpectaculum patiendi & præmium patiendi ſiue patientia. Tu doces manus meas ad prælium & digitos meos ad bellum. exemplum virtutis tuæ. hęc Bern.

6 † Sed eſt inſuper notandum ſecundum Beat. Grego. ſuper Ezech omel. 35. tribus modis patientiæ uirtus exerceri ſolet. Alia nanque ſunt, quæ a Deo, alia quæ ab antiquo aduerſario, & alia quæ a proximo ſuſtinemus. A proximo nanque perſecutiones, damna rerum & contumelias ſuſtinemus. Ab antiquo aduerſario tentamenta. A Deo autem flagella toleramus: ſed in his omnibus modis uigilanti oculo ſemetipſam debet circunſpicere mens, ne contra mala proximi protrahatur ad retributionem mali, ne contra tentamenta aduerſarii ſeducantur ad delectationem

tionem uel conſenſum delicti, ne contra flagella opificis.i.creatoris prorumpat ad exceſſum murmurationis.hæc ille. Vnde quantum ad primũ nemo turbetur in corde, licet mundus ſibi quodãmodo aduerſetur,nec ei ridendo huius ſęculi proſperitas applaudet:quoniã in hoc aſsimilatur caris & electis Dei: ſed qñdoque contingit, ꝙ quis patitur conuitium, vt ſibi videtur a proximo ſine cauſa : & tunc magis moleſte & impatienter illud ſuſtinet dicens. Si hoc meruiſſem,non ſuſtinerem moleſte:nunc uerò non eſt mirum,ſi moleſtè ſuſtineam,cum hoc non meruerim. Cui dicendum eſt,ꝙ ipſe ſecundum hoc potius vult eſſe ſimilis latronibus, quam ſanctis electis Xpi Apoſtolis:nam latrones propter ſuam culpam ꝛꝫ demerita ſuſtinent ea, quæ meritò patiunt: el ecti enim Chriſti Apoſtoli ſine ſuis demeritis affligebantur. Vnde j.Petr. 2.cap. Hæc eſt gratia Dei,ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſtè. Quæ enim gratia eſt,ſi peccantes & colaphizati ſuffertis: ſed ſi benefacientes, & ſuſtinentes patienter hæc eſt gratia apud Deum. Item j.Petr.3.Si quid patimini propter iuſtitiam,beati eritis,& ſequitur in eodem cap. Melius eſt enim benefacientes ſi bene velit uoluntas Dei pati, quã malefacientes:quia & Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt iuſtus pro iniuſtis. Item j.Petr.4. Nemo ueſtrum patiatur quaſi homicida,aut fur, aut maledictus, aut alienorum appetitor : ſi autẽ ut chriſtianus non erubeſcat. Vnde diſcipuli Domini, quos ipſe elegit & Apoſtolos nominauit. Vnde Luc.6.Elegit duodecim & Apoſtolos nominauit. Item Ioan.6.Ego vos duodecim elegi. Item Io.15. Ego elegi vos & poſui vos, vt eatis, & fructũ afferatis,& fructus veſter maneat. & ſequitur. Ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Item eiſdem dicit in eodem capitulo. Vos amici mei eſtis,ſi feceritis, quæ præcipio vobis. Iſti tamen ab eodem Domino meruerunt audire. Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, qui perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit. Item Luc.decimoquinto. Si me perſecuti ſunt, & os perſequentur:ſed beati (inquit) eſtis cum maledixerint vobis homines & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos,mentientes propter me, gaudete & exultate:quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cęlis Matth.quinto. Vnde & tribulatio porta eſt per quam tranſitur de morte ad vitam. Vnde pſalmus. Hæc porta Domini,iuſti intrabunt in eam, per hanc portam intrauit Dominus in requiẽm æternam.Vnde Luc.vltimo.Oportuit Chriſtum pati, & ſic in gloriam ſuam. Item Actuum 14. Per multas tribulationes oportet intrare in regnum cœlorum. Vnde & tribulationes adeo vtiles ſunt, quod hi, qui eas patienter ſuſtinent, a Domino ſunt beati. Vnde Matth.5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Item Iacob.j. Beatus vir qui ſuffert tentationem:quoniam comprobatus fuerit,accipiet coronam vitæ,quam repromiſit Dominus diligentibus ſe.Item j. Petrus 3. Si quid patimini propter iuſtitiam beati.Ex quibus patet, quod tribulatio cum gaudio eſt ſuſcipienda. vnde Actuum 5.Ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu conſilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.Item Iacob.j.Omne gaudium exiſtimate fratres,cum in varijs tentationibus incideritis. Item j.Petr.4. Communicantes Chriſti paſsionibus gaudete,vt in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. Item nota,ꝙ ſicut dicit Holgot in lectura libri Sapientiæ, lectione 37. Patienter ſuſtinentes aduerſitatem ſiue tribulationem pro defenſione veritati, licet poſſet ad tempus opprimi: finaliter tamen proculdubio triumphabit. In cuius rei figura legitur, quod Ionas propheta multipliciter fuit tribulatus & multipliciter liberatus. dicebat enim Ionas filius Amathi, ideſt filius veritatis. De nullo enim homine legimus, ꝙ tot euaſit pericula ſicut Ionas. Primò enim ipſe fuit filius viduæ Sareptanæ,de qua legitur quarto,Regum 17.Quod ægrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor fortiſsimus, ita vt non remaneret in eo anhelitus,ſiue alitus. vnde & tunc in iuuentute ſua mortuus eſt, & iterum ab Helya proppeta ſuſcitatus ad vitam.Iſte etiam poſtea adultus, & fa-

ctus Propheta miſſus fuit ad prædicandum Niniuitis: ſed timens perſecutionem, & volens fugere per nauem a Tharſis, ſorte cadente ſuper eum proiectus eſt de naue, & proiectus in mare. Secundò ibidem deuoratus eſt a cete. Tertiò anguſtiatus in ventre cete tribus diebus, & tribus noctibus. Quartò de ore cete euomitus eſt ad terram. Quintò adustus ſoli feruore tanto, quod petiuit animæ ſuæ, vt moreretur, & ait, melius eſt mihi mori, quam viuere. Ionæ quarto. Ecce quintas aduerſitates, tribulationes & anguſtias ſuſtinuit filius veritatis, in ſignū ꝙ quicunque firmiter tenere voluerit veritatem, perſecutiones & iniurias mundanas habebit: ſed finaliter Dominus eum ab omnibus anguſtiis liberabit, dicente ſeipſo Ioannes octa. Si manſeritis in ſermone meo, ueri diſcipuli me eritis. & veritas liberabit vos. hæc Holgot.

17 † Et quantum ad ſecundum prius tactum cauere debet mens humana, ne contra tentamenta aduerſarij ſeducatur ad delectationem uel uel conſenſum delicti. Pro quo notandum, quod demones cum ſint inuiſibiles inuiſibiliter impugnāt homines, nec agnoſcitur eius impugnatio niſi oculis cordis: ignorantia verò eius periculoſa eſt homini: non enim pugnat, qui ſe impugnare ignorat. Grande periculum eſt, hominē habere iuxta ſe hoſtem ſuum, ſi hoc neſciat. Vnde Hiero. Tunc inquit maxime impugnaris, cum te impugnari neſcis. Diabolus enim decipit hominem, qui eſt in ſtatu pœnitentiæ, ſuadendo ei: vt leue onus pœnitentiæ abijciat, & grauiſſimum onus peccati ſuper ſe accipiat, de quo onere dicit pſalmus. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. Super quo Holgot in lectura libri Sapientiæ, lectione 24. Quanto inquit aliquid eſt magis graue, tāto citius deductis impedimentis diuidit medium, & deſcendit ad centrum: quia oē graue appetit, ꝙ medium ſuum ſit medium mundi: ſicut docet Philoſophus libro 4. de cœlo & mundo, & ſi eſſet aliquod graue, quod in inſtanti deſcenderet & ſubito diceretur, ꝙ illud infinitæ uelocitatis foret: quia ſumme uelociter, & ſine ꝓportione velocius deſcenderet quocunq; graui, quod ſucceſsiue in tempore moueretur: ſicut docet Philoſo. 4. & 6. phyſi. Sed ſpiritualiter ſic eſt, ꝙ peccato moriens in peccato mortali deſcendit ad medium terræ ſubito, & in inſtanti: quia infernus eſt in medio terræ. Vnde Iob 21. Ducunt in bonis dies ſuos & in pūcto ad inferna deſcendunt, in puncto hoc eſt in inſtanti: quia quod eſt punctus in magnitudine, hoc eſt inſtans in tempore. Ex quo ſequitur, ꝙ peccatū eſt onus grauiſsimum, immo & infinitæ grauitatis. Et eſt hic imaginandum ꝙ ſicut ſi ferrum cum magnete poneretur in uno appendiculo equilibrii, non erit ſibimet graue, hoc eſt ſua grauitas in nullo promouebit ſuum deſcenſum: ſed ſemper deſcendet quantum permiſerit grauitas magnetis. Cuius cauſa eſt, quia magnes naturaliter trahit ferrū ad ſe. vnde non plus ponderabunt magnes, & ferrum, quam magnes per ſe ſolum. Spūaliter ferrum eſt durū, & difficile ad diuidendū eſt: ſic homo vtens rōne & libertate arbitrii, qui difficultati poteſt, vinci inuitus non poteſt ſecūdum Anſel. arbitrio. vnde Apoſt. 1. Cor. 10. Fidelis Deus, qui non patietur, &c. Magnes verò Deus eſt. vnde pſal. Deus magnus Dominus. Iſte magnes naturaliter trahit ferrum, id eſt hominem ferrini cordis ad ſe: quia ſicut dicit Boetius 3. de conſola. proſa. 2. Summi boni cupiditas naturaliter homini eſt inſerta. Item Ioan. 2. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus, qui miſit me, traxerit illum. Quandiu igitur Deus & homo tenent ſe ſimul, & coniunguntur in ſtatera fortunæ huius vitæ per gratiam, & caritatem homo non eſt ſibiipſi grauis: nam Deus ipſum ſupportat & cōfortat. Vnde Apoſtolus Philip. ulti. Omnia poſſum in eo qui me ſupportat: ſed ſi homo ſeparetur a Deo, & ponatur in contrario appendiculo libræ fortunæ per peccatum mortale, ſtatim ſimpliciter grauis efficitur, immo intantum, quod ſi moriatur ſtatim, ſubito ad infernum deſcendit. Et hoc eſt, quod ſignanter dicit Iob. Iob 7. Poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihi metipſi grauis, cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem

tatem meam, q. d. Aufer iniquitatem meam, & ſtatim ero iuxta te in alio appendiculo equi librij,& nullo modo ero mihi metipſi grauis: & tunc pone quicquid volueris in parte contraria,& ego quandiu tibi ahæſero, non curabo,& hoc eſt,quod dicit Iob 17.pone me Domine iuxta te, & cuius vis manus pugnet contra me.Nam,vt ait Apoſtolus Rom.8.Si Deus pro nobis quis contra nos. Item pſalm. Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo. Pro quo notandum, ꝙ ſicut docet Pariſien.in de uirtutibus, parte 3.tracta.de fortitudine.cap.10 Deus quadrupliciter ſuos fideles in bello contra ſuos inimicos adiuuat ſpirituales. Primò eos ſpiritualiter docendo. vnde pſalmus. Benedictus Dominus Deus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Item Sap.8. per ſapientiam in multitudine bonus uidebor, & in bello fortis. Vnde qualiter poſſumus diabolum ſpiritualiter vincere, docet nos Spiritusſanctus figuraliter.Daniel.ulti.capit.ubi legitur,ꝙ Daniel propheta draconem, qui infecit flatu ſuo totam terram, iſto modo interfecit:tulit enim picem & adipem & pilos & coxit pariter, fecitq; & maſſas & dedit in os draconis & diruptus eſt draco. Sic ſpiritualiter ſi uoluerimus draconem inferni vincere ſimul vniamus picem patiētis pœnitentię & adipem orationis deuotæ & pilos largitionis eleemoſinæ:pix.n. in tenacitate & nigredine denotat perſeuerantiam patientis pœnitentiæ, & adeps orationis deuotionem ſignat. vnde omnium animaliū in ſacrificiis oblatis adipem voluit Deus ſpecialiter ſibi offerri:ut patet Leui.2.pili eleemoſinam ſignant. vnde pili partes corporis dicuntur ſuperflui,& eleemoſina uero de ſuperfluis fieri deberet temporalibus, dicente Chriſto Luc.11. Quod ſupereſt, date eleemonam.& tria ſimul commixta, & bene igne charitatis decocta faciliter draconem inferni deuincūt. Secundò Deus ſuos fideles in bello ſpirituali adiuuat eos confortando. vnde Iſa.10. Noli timere populus meus.item Iſa.41. Ne timeas: quia ego tecum ſum.item Iſa.43.Noli timere quia ego redemi te,& uocaui te nomine meo ſeruus meus es tu:cum tranſieris per aquas,tecum ero, & flumina non operient te:cum ambulaueris per ignem,non combureris,& flamma nō ardebit in te: quia ego Dominus Deus tuus ſanctus Iſrael Saluator. Item Hiere.10. Dominus mecum eſt quaſi bellator fortis.idcirco qui perſequuntur me cadent & infirmi erunt. Item pſalm. Clamauerunt iuſti & Dn̄s exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Et iterum. Iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. Item idem.Cum ipſo ſum in tribulatione. Vnde Dan.3.Nabuchodonoſor tres pueros quos ligatos in fornacem ardentem proiecit vidit in fornace ſolutos ambulantes & laudātes Deum & cum ipſis quartum ſimilem filio Dei.Et ideo meritò B.Bern. Domine inquit da mihi ſemper tribulationē, vt ſemper mecum ſis. Item hæc conſiderans Pariſi.in de virtutib.par.3.tract.de fortitudine ca.8.Qui inquit cor haberet nobile, potius eligeret eſſe cum filiis Dei in tribulatione,quam damnandis in temporali proſperitate. Vnde Heb.1.legitur de Moyſe ꝙ negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cū populo Dei,q̄ tēpralis peccati habere iocūditatē.Vn̄ & Dauid in pſ. Elegi abiectus eſſe ī domo Dei mei magis,q̄ habitare in tabernaculis pctōrū. Tertiò Deus ſeruos ſuos adiuuat ī bello ſpūali hoſtes refrenādo,ne tm̄ nos īpugnēt quantū nitūtur:vt patet in S.Iob,quem ſathan nō poterat ad volūtatē ſuā impugnare,donec a Deo erat hoc ſibi conceſſum. Iob j.vnde j. Cor.10.Fidelis Deus q̄ nō pmittit vos tentari ſupra id quod poteſtis. Quartò adiuuat fideles ſuos angelos in auxiliū illis mittēdo. vn̄ pſal. Angelis ſuis Deus mādauit de te, vt cuſtodiāt te in oībus vijs tuis.vn̄ 4.Reg.6.c.legir̄, ꝙ cū miſſi eſſent exercitus Aſſyriorū ad capiendū Helyſeū prophetā,& puer Helyſei vidēs multitudinē inimicorū timēs,dixit magiſtro ſuo. Heu heu Dn̄e mi, q̄d faciemus. Et reſpōdens Helyſeus dixit.Noli timere, plures ſunt nobiſcum,quā cū illis Et aperuit Dominus oculos pueri,& vidit montem plenum curribus,ignibus,id eſt agminibus Angelorum. Super quo Odo ſpūaliter inquit. Aſſyrii ſunt dæmones, qui licet nos velint interficere, non eſt timen-

dum:quia plures nobiſcum ſunt Angeli, licet hoc non videamus. Sed Dominus aperiens noſtri cordis oculos, vt iſtos auxiliatores noſtros intelligere ualeamus. Similiter & Iacob Patriarchæ apparuerunt Angeli, quaſi parati contra fratrem ſuum Eſau, ſi opus eſſet, auxilium præſtare: ut patet Geneſ. 32. cap. Similiter Ioſue apparuerunt Angeli, vt contra Hiericho auxilium ſibi præſtarent. Spiritualiter Aſſyrij (ut dictum eſt) ſunt demones: ſed Eſau caro noſtra eſt, Hiericho verò mundum ſignat. Contra enim iſtos nobis Angeli parati ſunt auxilium exhibere. hæc Odo ſuper euangelia ſermon. 27. Vnde Criſoſto. oper. imper. omel. 6. pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Duo (inquit) ſunt Angeli permanentes cum hominibus. ſ. bonus & malus, & quandiu eſt circa nos Angelus bonus, nunquam nos in tentationem poteſt impellere angelus malus. Secundum autem diſpoſitionem Dei aliquando recedit Angelus bonus: magis autem non recedit, ſed abſcondit ſe. ſ. inuiſibilem ſe reddens ante diabolum, quoniam niſi voluerit Angelus bonus a diabolo non videtur ſubtrahit igitur ſe, ut det diabolo licentiam tentandi & ſtans expectat tentationis euentum, quando igitur concupiſcentia malæ rei aſcenderit ſuper cor tuum loquēs diabolus in corde tuo tentat te: ſi igitur tu permanſeris conſtringēs cor tuum cum te, non potuerat ſuperare, diſcedit, quando recedente concupiſcentia incipit cor tuum exultare, quod euaſiſti illum malū impetum, & quaſi quidam ſpiritus uitæ te tacente gratias agit Deo. cognoſce: quia receſsit diabolus, & poſt tentationis uictoriam accedens letatur bonus Angelus, & tibi miniſtrat, & loquitur in te, & gaudium operatur. hæc Criſoſto. Item ſanctus Thomas in de veritate Theol. lib. 2. cap. 18. Angeli inquit boni nobis ad cuſtodiam deputati tenent nos ſtantes ne cadamus, & cadentes nos adiuuant, ut ſurgamus, nec nos unquam deſerunt etiam peccantes, quin ſint parati nobis auxiliari ſi uelimus. hæc ille.

7 † Iſti enim Angeli boni nobis a Deo deputati in omni periculo & tentatione ſeipſos inter nos, & inimicos noſtros exponunt ad confortandum nos & adiuuandum & fortificandum, & ad inimicos confundendum debilitandum & ad reſiſtendum. Figuram huius & exemplum habemus Exod. 14. vbi legitur, quod Angelus Domini, qui præcedebat filios Iſrael ad ducendum eos de Egypto in terram promiſsionis vidēs Pharaonem & exercitum eius perſequentes filios Iſrael ſtatim aſſumēs columnam nubis ſecum abijt poſt eos. ſ. inter filios & inimicos illorum, & fecit nubem tam tenebroſam eſſe Egyptiis, quod circumuagantes per longam uiam maris, vt filios Iſrael nō compræhenderunt: ſed tādem omnes in profundum maris ſubmerſi ſunt: ſed tamen Angelus iſte fecit nubem, vbi erant filii Iſrael, eſſe lucidam, qua clare viderunt & recto itinere perexerunt. Item Exod. 23. Dixit Dominus ad Moyſen. Ecce mitto Angelum meum, qui præcedat & cuſtodiat te in via, & introducat te in locum, quem præparaui, obſerua eum & audi vocem eius, ne contemnendum putes: quia non dimittet, cum peccaueris, & eſt nomen meum in illo, quod ſi audieris vocē eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te, & ex quo tām abundans auxilium habemus a Deo in bello contra hoſtes ſpirituales, conſtat, quod diaboli impugnatio non eſt nimiè a viro iuſto timenda, nec ſemper fugienda. Sed pro iſto eſt notandum, quòd diabolus nos impugnat delitijs, & quandoque moleſtijs. Impugnatio enim, qua nos impugnat delitijs, fugienda eſt, dicente Apoſtolo, primo ad Corinth. 6. Fugite fornicationem. Sed impugnatio, qua nos impugnat moleſtijs, non eſt ſemper fugienda: moleſtię. n. multæ bonę ſunt & vtiles & fugientes magis aggrauant quam expectantes. Vnde Ioſue 7. Domine Deus quid dicam vidēs Iſraelem terga uertentē. ſic certè in tribubus fugientes multoties per impatientiam a diabolo capiuntur: ſed fortiter & patienter auxilium Dei ex ectātes victoriam obtinent. vnde Ber. in quadam epiſto. Sola inquit cauſa, qnæ perdere poſsis victoriam, fuga eſt, fugiendo poteris illam amittere, moriendo non poteris: quia beatus ſi moriaris pugnando, & mortuus mox coronaberis: ſed

vt autem

ut autem tibi, ſi declinando pugnam perdis, & uictoriam ſimul & coronam. Item idem in quadam epiſtola. O (inquit) uere tuta pro Chriſto, & cum Chriſto pugna, in qua nec uulneratus, nec proſtratus, nec conculcatus, nec milleſies, ſi fieri poſſet, occiſus fraudebaris a triumpho tantum no fugias: quia libentius te inſequitur aduerſarius fugientem, quam expectantem, uel quam ſuſtineat repugnantem. Hęc Bernardus & ponitur in ſumma Pariſien. in de uirtutibus, parte 3. tractatus de fortitudine capitulo 10. Et quantum ad tertium ſupradictum cauere etiam debet mẽs humana, ne contra flagella opificis, id eſt creatoris promat ad exceſſum murmurationis: ſed cogitet, quod ſicut dicit Pariſienſ. ubi prius capitulo 8. Qui a Deo flagellatur in tribulatione, intelligere deberet, quod iumentum percuſſum uidetur agnoſcere, quod percutiatur quia erat extra uiam, & ideo cito redit ad uiã: uel quia nimis lente incedebat, & ideo velocius graditur, ſic homo qui a Deo in tribulatione flagellatur, ſi extra uiam ſe eſſe cognoſcat morale peccatum, redeat ad viam peccatum celeriter deſerendo, ſi verò in uia ſit, ſed lente incedit, pauca bona faciendo, & nimis remiſſe agendo, accelerare debet greſſum ſuũ feruentius plura bona faciendo. Vnde pſalmus. Declina a malo & fac bonum. Intelligat etiam, quod ſicut dicit Apoſtolus Heb. 12. Quem diligit Dominus caſtigat, flagellat omnem filium, quem recipit. Pro quo notandum, quod duplex eſt uirga, qua Deus caſtigat & flagellat ſuos filios in præſenti. Quarum prima eſt perſecutio chriſtianorum, de qua dictum eſt ſupra parte 4. capitulo 5. ubi agitur de tertio, quod cohiberet hominem a rapina, dictis ibidem adijciendo, quod Pariſi. ubi prius capitulo quinto. Magna (inquit) conſolatio eſt filijs Dei, quod perſecutor uirga eſt in manu patris eorum patris inquam miſericordiarum, cuius ſapientiam nihil latet, cuius potentiam nihil ſuperare poteſt. Vnde ueriſimile eſt, quod perſecutor non affliget filios eius, niſi quantum pater eorum uideret eis expedire. Secunda uirga, qua Deus caſtigat filios ſuos in præſenti, eſt infirmitas corporalis, quæ cum gratiarum actione eſt acceptanda, quia omnis infirmitas, quæ a Deo immittitur ipſi homini, confert ſibi magnam utilitatem, ſi tamen cum mentis patientia acceptetur, quod multipliciter eſt oſtenſum ſupra parte 4. cap. 45. vbi agitur de quinto opere miſericordiæ corporalis, dictis ibidem adijciendo, quod correctio Dei uirga eſt procedens ex magno Dei amore. Vnde dicitur Iſaiæ 11. cap. Egredietur uirga de radice ieſſe. Virga incendium interpretatur, & certe ex incendio diuino amoris egredietur uirga correctionis. Vnde Apoca. 3. Quos amo, arguo, & caſtigo. Hanc enim uirgam in ſignum clementiæ extendit Deus ſuis filiis prædilectis. in cuius rei figura legitur Heſter 5, quod Heſter regina oſculata eſt uirgam auream, quam ſibi rex Aſſuerus extendit. Spiritualiter Aſſuerus Deus eſt. Heſter regina humana Chriſti ſponſa, virga aurea corporalis infirmitas eſt, quam pater miſericordiarum in ſignum clementiæ ſuis filijs dilectis extendit, & ab anima ſponſa Chriſti non eſt odienda, ſed cum mentis patientia eſt oſculanda: quia reprobi, qui hanc uirgam patienter non ſuſcipiunt in præſenti, in futuro flagellabuntur cum uirga ferrea, quæ tanquam uas figuli confringet eos. hæc uirga eſt pœna inferni, quæ incomparabiliter grauior eſt quacunque pœna præſenti. Vnde Iſidorus, ſoliloquiorum, cap. 19. Cogita inquit ô homo quoslibet mundi cruciatus, intende animo qualque ſęculi pęnas, quoſque tormentorum dolores, quaſcunque dolorum acerbitates, compara hoc totum gehennæ, & leue eſt quod pateris, ſi times illas pœnas time: iſtæ. n. temporales ſunt, illę autem æternæ, in iſtis moriendo tormenta recedunt, in illis moriendo æternus dolor ſuccedit. hæc ille. Et ideo merito beatus Auguſt. lib. 2. confeſsio. Ideo inquit domine percutis, cum ſanes nos, & occidis nos, ne moriamur abs te. Item idem. Si (inquit) exceptus es a paſsione flagellorum, exceptus es a numero filiorum. Noli igitur inquit uti iniquo ſenſu, & puerili, ut dicas. plus amat pater meus fratrem meum, quem permiſit facere quicquid vult, quam me: quia ſi mouero contra eius iuſsionem flagellum

inuenio, potius gaude ſub flagellis: quia tibi ſeruatur hæreditas, illis ad tempus parcit, quos in ęternum damnabit. Vnde Bernardus. Ego (inquit) ſane diuitem, de quo Saluator facit mentionem in euangelio, in nullo audeo accuſare, niſi quod induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplẽdide, ſi crudelitatis eum arguimus, quod ſubſtantiam mundi habens, & uidens fratrem ſuum neceſsitatem habere, ſiue egere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo. Quid dicturi eſtis, qui tot videtis Lazaros eſurientes & nudos: & tamen plus de iumentis veſtris & eorum phaleris, quam de eorum miſerijs cogitatis, ſed ad tremendum iudicium Abrahæ ueniamus. memento inquit fili, quod receperis bona in uita tua & Lazarus ſimiliter mala, verum vtrumq; eſt, negari non poteſt. Fer ſententiam: quia paucis expreſſa eſt ſententia negocij, ille bona & iſte mala recepit: nunc hic autem conſolatur, ille autem æternaliter damnatur, & etiã cruciatur. hæc ille. Et ideo merito beatus Gregorius. Electi inquit timent, ne ultio, quæ ſuſpenditur in fine grauior ſeruatur, feriri autem paterna correctione deſiderant, & dolorem uulneris ſalutis medicinam putant, gaudere uerò debet infirmus, quando uidet cęleſtem medicum intromittere ſe de eius infirmitate, & ex hoc debet ſperare ſalutem. Illi verò, qui in omnibus in mundo iſto proſperantur, ſunt uelut infirmus deſperatus, cui nihil quod petat negatur, deſperatis egris medici quicquid popoſcerint dari præcipiunt. Sed his qui reduci poſſunt ad ſalutem, quæ appetunt dare contradicunt. hæc Grego. & poni. in ſumma Pariſienſis de uirtutib. par. 3. tracta. de fortitudine cap. 8.

De Perſeuerantia. Cap. LXXVII.

QVarta pars fortitudinis, ut ſupra dictũ eſt, eſt perſeuerantia. Et eſt perſeuerantia in vſq; in finem in bono incepto continuatio. Vel eſt perſeuerantia in ratione boni conſtituta ſtabilis & perpetua permanentia. vnde Tullius in 4. Retho. perſeuerantia inquit ſit homo immobilis, ut non frangatur aduerſitatibus, nec extollatur proſperitatibus. nec terreatur comminationibus, nec flectatur promiſsionibus. hæc ille. De perſeuerantia dictum eſt ſufficienter, parte 5. ca. 14. ubi agitur de in conſummatione, ſiue impermanentia, & cætera.

De nobilitate proſapiæ. Cap. LXXVIII.

TErtium, ex quo oritur uanagloria humana, ut ſupra dictum eſt, eſt generoſæ proſapię nobilitatis. Sed certè nec in illo reperitur aliqua materia gloriandi, conſiderato qualis fuit homo ante ingreſſum, qualis erat ingreſſu, qualis eſt in progreſſu, & qualis erit in egreſſu, & poſt egreſſum. De quibus omnibus dictum eſt ſupra, par. 4. capit. 29. ubi agitur de primo pungitiuo cohortante nos ad flagitandum adiutricem diuinam miſericordiam. Dictis ibidem adiiciendum, quod ſicut dicit Seneca. Carnis nobilitas, ſiue generoſitas nihil aliud eſt, quam antiquatæ diuitiæ. unde inquit dicit Plato. Neminem regem eſſe, niſi ex ſeruis oriundum, & neminem ſeruum niſi ex regibus, omnia enim iſta uarietas miſcuit, & ſurſum deorſumque fortuna verſauit. hæc Seneca, & ponitur in ſumma Pariſi. de uitijs, parte 6. tracta. de ſuperbia, titu. de nobilitate carnis. Vnde in tempore legis datæ per Moyſen Deus noluit ex mundi generoſis regem eligere, ſed primum regem, quem eligit, & ſuper populum ſuum cõſtituit, pauperem eligit, ſcilicet Saulem filium Cys quęrentem aſinas patris ſui, ut patet j. Regum 9. cap. & ſecundum regem, quem eligit, & ſuper populum ſuum conſtituit etiam uirum pauperem eligit, ſcilicet Dauid filium Iſai cuſtodientem oues patris ſui: ut patet j. Regum 16. capi. In tempore etiam legis gratiæ Chriſtus potius uoluit eligere in Apoſtolos pauperes piſcatores ignobiles quam diuites quo ad mundum generoſos: vt patet Matth. quarto. Marc. j Luc. quinto. & Ioan. primo. Vnde Apoſtolus j. ad Corinth. j. Ignobilia & cõtemptibilia mundi eligit Deus & ea quę non ſunt, ſcilicet magnæ reputationis quo ad mundum. vt ea quæ ſunt, magnæ reputa-

reputationis in hoc mundo deſtrueret, id eſt ad humilitatem reuocaret. Et ex iſto patet, quod nobilitas,ſiue generoſitas carnis non eſt a natura,ſed a fortuna contingit. Et per conſequens ſicut nec generoſior eſt fimus fimo, & ſi unus tegatur ſerico, & alius cilicio. Sic nec rex purgaturus generoſior uel nobilior eſt in natura pannoſo paupere vtriuſque quidem natura in ſe conſiderata ſicut nec amphora generoſior eſt urceo, cum utriuſque materia ſit lutum. Vnde Hierem. 18. Nunquid ſicut facit figulus iſte non potero facere domus Iſrael ait Dominus. Ecce ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea. vnde & Apoſtolus Roma. 9. An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud uero in cõtumeliam. Quod conſiderans Criſ. ope. imper. omel. 4. Quid inquit prodeſt ei, quem ſordidant mores, generatio clara, aut quid nocet illi generatio uilis, quem mores adornant, ipſe ſe uacuum ab omnibus bonis oſtendit, qui gloriatur in parentibus. Quid profuit Cham quod fuit filius Noe nonne ſeparatus de medio filiorum, qui ſecundum carnem patris natus fuerat, ſecundum animam factus eſt ſeruus, nec familia eius ſancta potuit defendere eius impios mores. Aut quod nocuit Abraham: quia patrem habuit aram luteorum deorum cultorem, nonne ſeparatus a genere ſuo poſitus eſt in caput fidelium, ut iam non diceretur filius peccatoris, ſed pater ſanctorum fidelium. Nec poterant gloriam eius ſordidare paterni errores. Nam & aurum de terra naſcitur, & non eſt terra, & aurum quidem eligitur, terra autem contemnitur, & ſtannum de argento egreditur, & non eſt argentum. Item argentum collatum ſeruatur: ſtannum autem expellitur. Melius eſt de contemptibili genere clarum fieri, quam de claro genere contemptibilem naſci. Qui enim de claro genere clarus naſcitur, gloria claritatis eius nec eſt eius ſolius: ſed communis uidetur cum genere: qui autem de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritatis eius ſolius eſt. Item qui de cõtemptibili genere contemptibilis naſcitur, turpitudo contemptibilitatis eius non eſt eius ſolius: ſed & generis eius. Qui autem de claro genere contemptibilis naſcitur omnis turpitudo eius ſolius eſt. ideo melius eſt in te glorientur parentes qui talem filium habent, quam ut tu glorieris in parentibus, ſic & uos nolite gloriari dicentes, ꝙ patrem habemus Abraham: ſed magis erubeſcite, quia filii eius eſtis & ſanctitatis eius non eſtis hæredes. hæc ille. Nam, ut dicit B. Bernar. & ponitur in ſumma Pariſ. ubi prius, titulo de duplici animæ nobilitate, quãtumcunque aliquis ex nobilibus ortus ſit: ignobilis tamen eſt, ſi Deum cõtemnat, & nolit ei ſeruire, & quantũcunq; ex ignobili ortus ſit nobilis tamen eſt, ſi Deo ſeruiat. Vnde j. Regum 2. dixit Dominus ad Hely. Quicunq; honorificauerit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Vnde Criſ. omel. 43. Sicut inquit de gener filius ad opprobrium pertinet generoſi patris, & ſic chriſtianus iniuſtus ad blaſphemiam pertinet Dei iuſti, qui per bonos chriſtianos glorificatur, & malos blaſphematur. hæc ille. Sed ſicut dicitur Thob. 13. Maledicti qui contempſerunt te & condẽnati erunt qui blaſphemauerunt te.

2 † Item idem omel. 42. Naturæ inquit regula dicit, ꝙ non poteſt fieri, ut de bonis parentibus mali naſcantur filii, aut de malis boni: ſed quales fuerint parẽtes, tales & nati, quia ſicut arbor in fructu cognoſcunt, & fructus per arborem demonſtratur, ſic parentes cognoſcuntur in filiis & filii per parentes, Chriſto teſte per prophetam dicẽte. Quoniã Deus in generatione iuſta eſt, & numeri generatio rectorum benedicetur. igitur teſtimonia de filijs ſunt mores parentum, ſicut enim regula naturæ humanæ eſt, ut omnis homo naſcatur duos habens oculos & quinos digitos: aliquando tamen, ut manifeſtentur opera Dei, naſcitur homo habens ſex digitos, aut oculos omnino non habens, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: ſic quandoq; contingit extra regulã naturæ, ut diſsimilis filius naſcatur parentib. hæc ille. Hæc conſiderans Pariſ. ubi prius, titu. de nobilitate carnis. Si aliquis inquit nobilis non ſit, hoc non ex eo, quod ex nobilibus parentibus genitus non ſit, ex eadem radice exeunt uile & nobile, ſicut flos farinæ, &

furfur ex eadem radice procedunt: & tamen furfur vilis eſt, & cibus porcorum: flos uerò farinæ nobilis eſt & cibus ſaluber humanus. Item ex eadem radice procedit ſpina & roſa. Roſa creatura nobilis eſt, quia non ceſſat benefacere hominibus, qui ſunt iuxta eam ſuū odorem ſuauiſsimum exhalando. ſpina uerò quoddam uile eſt illam tangentes, nociuè pūgendo: ſic ex eodem patre & ex eadem matre poſſunt naſci duo, quorum unus erit nobilis, alter uerò ignobilis, unus ad modum roſæ ſuis uicinis benefacere non ceſſabit. Iſte uerò nobilis ſuis beneficiis comprobatur. Alius uerò ſpinoſus in ignem infernalem mittendus ſuos nequiter pungere iniuriis non ceſſat uicinos, hic uerò ignobilis ruſticus in euangelio Ioannis 8. Chriſti teſtimonio manifeſtatur. Sed hic eſt notandum, quod Pariſi. in de uitiis, parte 6. titu. de ſignis nobilitatis, inter cætera tria ſpecialiter ſigna recitat, per quæ cognoſcūtur, qui ſunt nobiles generoſi, & tria ſigna contraria, per quæ cognoſcuntur, qui ſunt ignobiles ruſtici. Primum enim ſignum generoſæ nobilitatis eſt liberalitas, & econtra rapacitas ſignum eſt ruſticæ ignobilitatis. Vnde inquit Pariſien. cum magiſter Alanus legeret, & doceret apud montem Peſſulanum, uicini milites audierunt, quod tantus clericus eſſet Alanus, quod quaſi ad omnia interrogata clariſsime reſponderet, ex communi conſenſu accedentes ad eum, quæſierunt ab eo, quid eſſet maxima curialitas, qui reſpondit eis dicēs, quod liberaliter dare eſſet inter cætera curialiſsimum. Et poſſet reſponſio iſta rationabiliter fundari ſuper iſto, quod ſicut dicit Pariſiē. Deus qui eſt nobiliſsimus liberaliſsimus eſt: quia liberalitas eius tanta eſt, ut non ſolū ſua det: ſed etiam ſeipſum, nec ſolum ſeruientib. ſibi dat: ſed etiam hoſtibus ſuis. Ipſe enim ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Matth. 5. Ipſe propter liberalitatem ſuam fecit quæcunque facta ſunt. Ad dandum enim fecit quæcūque fecit: quia creaturas rationales fecit, ſ. homines, ut eis daret, & alias creaturas fecit, ut illas daret homini. His igitur auditis milites prædicti omnes conſenſerunt reſponſioni Alani.

Deinde Alanus dixit eis: ut habito conſilio ad inuicem dicerent ſibi, quæ inter alias maior eſſet ruſticitas, qui conſilium inuicem inientes non poterunt in reſponſione in idem ad quæſtionem propoſitam conuenire. unde reuertentes ad Alanum dixerunt, quod non potuerunt in reſponſione concordare, quo audito Alanus increpauit eos dicens. Ego inquit poſui uos in uia, per quam poſsitis ſolutionē quæſtionis uobis propoſitæ cognoſcere. Nam ſi libere dare propria ut prædixi uobis curialiſsimū eſt, conſtat, quod uiolenter rapere aliena, quod eſt eius contrarium, eſt ruſticiſſimum. Ex quo patet, quod raptores, qui non ceſſant rapere aliena, ſunt ruſticiſsimi. Secundum ſignum nobilitatis eſt gratitudo, ſeu recogitatio beneficij ſibi adhibiti, & per contrarium ingratitudo, ſeu beneficii adhibiti non recognitio ſignum eſt magnæ ruſticitatis, & ex iſto ſequitur, quod illi, qui nobiles & generoſi reputantur, & quos uehemēter Deus præ cæteris hominibus honorauit: ſed illi tamen qui maxime præ cæteris hominibus Deum inhonorant ſunt maxime ruſtici. Tertium ſignū nobilitatis eſt, timere peſsimam ſeruitutem, uitiorum opprobrium, turpitudinem & proditionem: multos tamen ex illis, q nobiles quo ad mundum reputantur, uidemus non timere peſsimam ſeruitutem uitiorum, immo intantum, quod non erubeſcunt palam confiteri ſe ſeruos eſſe ſuorum uiliſsimorum membrorū, illorum ſ. quæ uiliſsimo actui libidinis deſeruiunt: ſed iſta ſeruitus uilior & peior eſt indubitanter ſeruitute, qua uiliſsimis ſeruitur leproſis, non erubeſcunt, & proditione impugnare dominum ſuum, a quo omnia quæ habent recipiunt, & cuius expenſis uiuunt, & comedunt & ueſtiuntur, nōn erubeſcunt omni immunditiæ peccati ſe exponere ſcienter. Ex quo manifeſtum eſt, tales non eſſe nobiles generoſos, ſed ignobiliſsimos ruſticos. Sed o miſer ruſtice quicunque fueris, qui talis es quale gaudium, uel qualis eſt tibi honor, ꝙ parentes & prædeceſſores tui fuerunt nobiles & generoſi, & tu ex propria ſtultitia inuoluis te mortali peccato, & in hoc facis teipſum miſerabilem natum diaboli, dicente Chriſto Io. 8.

Omnis

Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Vnde & te,qui de nobili generoſitate tuorum parentum tumeſcis ſuperbia,interrogo,an illi parentes ſunt uiui,vel mortui. Si uiui, cogita, ꝙ infra breue tempus ſine dubio ſunt moritu ri. Vnde Eccle. 14. c. Memor eſto,quoniã mors non tardabit. Et ſi uerò mortui ſunt, attende quod beatus Auguſt.in de vera innocentia,ca pit.ult. dicit. Reſpice (inquit) eorum ſepulcra,& aliorum pauperum, & uide quis dominus,quis ſeruus,quis diues,qs pauper, diſcerne ſi poteris vinctum a rege, fortem a debili, pulcrũ a deformi, reſpice igitur ſepulcra iſtorum,& credo,ꝙ non inuenies magnam diuerſitatem ibi inter dominum & mendicum, niſi forte,ꝙ maiorem corruptionem,ſiue corruptionis fętorem reperies in ſepulcro diuitis q̃ pauperis, eo ꝙ in vita ſua lautius epulabatur, & ideo forte grauius torquebitur in pœna æterna. Dicente ſpirituſancto Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit tãtum da te illi tormentum & luctum. Et ideo merito bea. Aug. in quodam ſer. de vanitate ſeculi. Retrahit(inquit) vos a malis operibus eorum interius,quos præmiſiſtis,attendite calamitates, & conſiderate ſepulcra eorum,qui ante pauca tempora vobiſcum erant,quid ſunt,quid fuerunt, & quid eis uanæ profuerunt delitiæ, ecce ꝙ ex eis ſoli cineres remãſerunt,qui ſi modo loqui poſſent,hæc uerba dicerent, ut quid infęlices tantum per ſeculi uanitates diſcurritis,ut quid vos vitijs & criminibus oneratis. conſiderate oſſa noſtra,& ſic uobis horreat cupiditas veſtra, quod vos eſtis nos fuimus, & quod nos ſumus, vos eritis. Hęc inquit Auguſtin. Omnia fratres chariſsimi ſollicita conſideratione penſate, & hęc conſiderantes pauefcite, diem mortis ueſtræ ſemper ante mentis veſtræ oculos ponite ad emendationem celeriter feſtinate,nolite negligere:quia dum libenter ac iocundiſsime moratur homo in ſeculo, multaque tempora longa diſponit agenda, ſubito rapitur. hæc ille. Exemplum huius habemus Luc. 12. de diuite locuplete,qui dum nimiè ſollicitatus circa bona tẽporalia tractauit in mente auarè ampliare horrea ſua,audiuit ſibi dictũ a Deo, ſtulte hac nocte demones repetent animam tuam. Vnde & Hugo in libro ſuo,de anima,pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Dic mihi (inquit) ubi ſunt amatores ſeculi, qui iam tarde fuerunt, dic quid eis profuit inanis gloria, breuis lætitia,mundi potentia,quid carnis voluptas, q̃d falſæ diuitiæ,ubi riſus,ubi iocus, ubi iactãtia, hic caro eorum vermibus datur: anima uerò ignibus deputatur æternis: donec enim riſus infęlici colligati coniugio ſempiternis voluitur incendijs: qui enim ſocij fuerunt in vitijs, ſocij erunt in pœnis: vna namque pœna multiplicat, quos vnus amor ligauit in crimine, hæc ille.

3 † Vnde & Rualdeby ſuper ſymbolo Apoſtolorum, ſermo. 5. etiam pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. O (inquit) miſera curioſitas ſuperborum, qui ſciunt genealogias ſuas retexere vſque ad Adam computando ſuos anteceſſores, ex quibus ſecundum ſanguinis lineam deſcenderunt, de quolibet tali dicitur in pſal. Non mouebor de generatione in generationem ſine malo, ſcilicet ſuperbiæ. Sed vtinam tales vltra Adam computarẽt gradus, ſiue gradum vnum: & tunc patrem ſuum inuenirẽt putredinem, & tunc cum ſancto Iob eorum quilibet veraciter dicere poſsit. Putredini dixi, pater meus & mater mea es, ſoror mea vermib. Nam ut dicitur Gen. 3. ca. Creauit Deus hominem de limo terrę. Vnde Pariſ. vbi prius, titulo de nobilitate carnis. non (inquit) legitur dominum feciſſe vnum Adam argenteum, vnde eſſent ignobiles: ſed vnicum fecit, & illum de luto pſalmauit, ex quo omnes exiuimus. Vnde ſi aliquis ex hoc ſolo eſt nobilis: quia ex nobili patre, & nobili matre ꝓpagatur, aut oẽs nobiles, erimus nobiles, aut oẽs ignobiles, ſi aũt ipſi fuerũt nobiles, igitur & nos omnes ſumus, & etiã æquè nobiles in natura: cum geniti ſimus ex æquè nobilibus æquè nobiles dicemur: ſi autem ipſi ignobiles fuerunt, tunc nos omnes ignobiles ſumus, & æquè ignobiles cum geniti ſumus æquè ignobilibus parentibus. Item ſi nobilis eſſet quiſquis a nobili parente procedit: tunc omnes nos nobiles eſſemus: cum omnes nos ſumus Deo, qui pater nobiliſsimus eſt. Vnde Malac. a

nunquid

nunquid non pater vnus eſt omnium veſtrũ, nunquid non vnus Deus creauit vos omnes. Quare igitur deſpicit vnuſquiſque fratrẽ ſuũ. Et ex iſto patet, ex quo oẽs homines fratres ſunt, neminem vellet Deus alium deſpicere; ſed potius attendere, quòd ſicut dicitur Eccleſi. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile: ſic & omnis homo proximum ſibi, hoc eſt omne animal naturaliter diligit ſibi in natura. Sic omnis homo naturaliter diligeret proximum ſibi in natura: ſed cum nihil eſt ſimilius homini, nec proximius ſibi in natura ſuo fratre naturali. ſequitur, quòd omnis homo naturaliter diligeret fratrem ſuum naturalem. Et tunc vltro quilibet homo naturalite diligeret fratrem ſuum naturalem: ſed ut dicit beatus Auguſtinus in de doctrina Chriſtiana. Si putemus non eſſe fratres, niſi qui ex eiſdem parentibus naſcuntur, Adam & Euam intendamus, & omnes fratres ſumus. Ex quo ſequitur, quòd quilibet homo quemlibet alium hominem naturaliter diligeret tanquam ſuũ fratrem naturalem. Sed hic eſt notandum, ꝙ quilibet homo, & ſpecialiter Chriſtianus quẽlibet alium tanquam ſuum fratrem naturalẽ diligeret, & hoc triplici de cauſa. Primo cauſa originalis procreationis. Secundo cauſa ſpiritualis renouationis. Et tertio cauſa miſtice continuationis. Pro quo beatus Auguſtinus. 12. de ciuitate. Propterea (inquit) Deus voluit creare parentem vnum, de quo multitudo propagatur, ut admonitione etiam in multis concurſus vineas, ſcilicet dilectionis ſeruaretur. hæc ille. Pro ſecundo Auguſtinus in de doctrina Chriſtiana. Omnes (inquit) fratres ſecundum quòd homines ſumus, ſed quanto magis ſecundum quòd Chriſtiani ſumus ad id, quòd homines. vnus pater fuit Adam, & vna mater Eua, & ad id, quòd Chriſtianus es vnus, pater eſt Deus, & vna mater eccleſia. Et hæc fraternitas tanto melior eſt fraternitati naturali, quanto meliorem habet patrem Deum, de quo Math. 24. Vnus eſt enim pater qui in cœlis eſt, quaſi diceret, ſic & omnes chriſtiani in eo renati vnanimes eſſe deberent. Vnde Act. 4. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Tertio omnes chriſtiani mutuo diligerent ſe cauſa miſticæ continationis. Sed pro iſto eſt notandum, quòd omnes chriſtiani membra ſunt unius Chriſti corporis miſtici, dicente Apoſtolo. j. Corinthio. 12. Sicut enim corpus vnum eſt, & multa membra habet: omnia autem membra corporis cum ſint multa, vnum corpus ſunt, ita quòd Chriſtus, ſupple unus eſt, & multa membra habet. Sed pro iſto eſt notandum, quòd Chriſtus hic non ſolum ſumitur pro illo homine ſingulari, qui natus erat de virgine Maria, qui uerus erat Deus, & homo & Chriſtus uocabatur: ſed Chriſtus in prędictis verbis Apoſtoli ſumitur pro vno homine aggregato ex illo homine, qui natus erat de uirgine, & ex omnibus fidelibus chriſtianis, qui eſt totus Chriſtus caput cum membris ſuis, & iſtius Chiſti ille homo, qui natus erat de uirgine Maria, qui erat uerus Deus, & homo caput eſt, dicente Apoſtolo Coloſ. j. Ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, & iſtius Chriſti corpus ſunt omnes fideles chriſtiani ſimul, & ſingulares perſonæ ſingularia membra, dicente Apoſtolo ad Roma. 12. Multi unum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra. Et hanc ſententiam habet beatus Auguſt. ſuper pſal. 58. ſub forma iſtorum uerborum. Non ſolum, inquit, illum, qui eſt caput noſtrum, cogitemus, quando audimus Chriſtum loqui: ſed cogitemus Chriſtum caput, & corpus totum integrum quendam virum. Nobis enim dicitur. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra ab Apoſtolo. Et de illo dicitur ab eodẽ Apoſtolo, ꝙ ipſe caput eſt eccleſiæ: ſi igitur ille caput, & nos membra, ſiue corpus totus Chriſtus caput, & corpus eſt. hæc ille. Item idem ſup. pſal. 36. Dominus, inquit, in corpore ſuo quod eccleſia, iunior fuit primis temporibus, & ecce iam ſenuit. Noſcis & agnoſcis, ſiue agnoſcitis & intelligitis: quia in hoc poſiti eſtis, & ita credidiſtis: quia caput noſtrum Chriſtus eſt: corpus uerò capitis illius nos ſumus, nunquid ſoli nos: & non etiam illi, qui fuerunt ante nos omnes, qui ab initio ſeculi fuerunt iuſti caput Chriſtum habent: illum enim venturum eſſe credebant, quẽ nos uenisſe iam credimus, & in eius fide,

& ipſi

& ipſi ſanati ſunt,in cuius nos, ut eſſet & ipſe caput totius ciuitatis Hieruſalem omnibus cō numeratis fidelibus ab initio uſque in finem adiunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum,ut fiat illa vna ciuitas ſub vno rege. Corpus autem Ieſu Chriſti,quod eſt eccleſia, tanquam vnus quidam primo iunior fuit, & ecce iam in fine ſeculi ſenuit. hæc ille. Item idem ſuper pſal. 58. Aliquando, inquit, inuenies uerba,quæ non congruunt capiti, & niſi ea coaptaueris corpori, mutabitur intellectus tuus, rurſus inuenies uerba, quæ apta non ſunt corpori,& Chriſtus tamen loquitur: ibi enim timendum eſt,ne erret quiſque,niſi cito pergat,ut capiti aptet,quod corpori uidet non conuenire, ipſe denique in cruce pendens a perſona corporis locutus eſt: Deus Deus meus reſpice in me,quare dereliquiſti me. hæc ille. Ex quibus patet, quòd nos ſumus membra corporis Chriſti miſtici,& ille, qui eſt uerus Deus, & homo eſt caput noſtrum, ideo ſicut membra corporis naturalis vniuntur & continuantur ſuo capiti per uenas & neruos naturales,& vno ſpiritu uiuificantur: ſic debemus nos uniri,& continuari capiti noſtro Chriſto per neruos ſidei & charitatis uenas & dilectionis,& uno ſpiritu cum eo uiuificare, dicente Apoſtolo j. ad Tho. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo: ac etiam pro eo, q̄ omnes ſumus,uel ſaltem eſſemus membra vnius corporis Chriſti miſtici, niſi quaſi vnum corpus efficientes debemus unuſquiſq; alteri ad modum corporis naturalis charitate & dilectione ad inuicem cōtinuari: nam ut dicit beatus Auguſt. quemadmodum membrum ſi pſcindatur ab hominis uiui corpore nullo modo poteſt tenere ſpiritum uitæ: ſic homo, qui præſcinditur de corpore Chriſti miſtico nullo modo poteſt tenere ſpiritum iuſtitiæ. & ſi figuram teneat quam ſumpſit in corpore. hæc ille,& ponitur in ca. 23. quæſtio. 7. quemadmodum.

4 † Sed pro apertiori declaratione iſtius eſt notandum,quòd amor quem haberent ad inuicem membra eccleſiæ, quæ ſunt corpus Chriſti miſticum, oſtendi poteſt multiplici exemplo inclinationis amoris, quem inter ſe inuicem habent membra corporis naturalis Primo ſicut unum membrum corporis naturalis non inuidet alteri,licet nō habeat officiū alterius: ſicut docet Apoſtolus. j. Cor. 12. dicens. Non poteſt oculus dicere manui, opera tua non indigeo,eodem modo,nec manus poteſt dicere pedi, non es mihi neceſſarius, nec pes poteſt dicere manui,uel oculo, officium tuum non eſt mihi utile, nec vnum membrū vſurpat ſuper ſe officium alterius membri: ſed vnumquodque membrum de officio ſuo reputat ſe contentum,& de officio & ſanitate alterius membri congaudet Sic ſpiritualiter deberet eſſe inter membra corporis Chriſti miſtici. Vnde ſicut dicit doctor de Lira,oculi prędicti corporis ſunt ſacerdotes, qui deberent illuminare alia membra lumine doctrinæ verbi Dei,& exēplo bonæ operationis, ut de quolibet illorum verificari poſſet illud Eccleſ. 50. Quaſi ſol refulgens ſic lux veſtra coram hominibus,ut uideant opera bona ueſtra bona, & huius corporis,quæ defendere tenentur cætera membra ſunt dñi temporales,qui defendere deberent legē Dei, & contra membra corporis Chriſti ab iniuſtitia, & ab inimicis corporalibus. In cuius rei figura legitur, Numeri.j.& 2. q̄ dominus præcepit Moyſi ſtatuere bellatores circa ſacerdotes & leuitas excubantes circa tabernaculum domini ad defendendum eoſdem. Item qualiter domini temporales defenderent legem Dei,& ueritatem & deſtruerent falſitatem,oſtenſum eſt ſupra,parte. 4. ca. 22. per pulcram hiſtoriam quarti li. Reg. de Athalia matre regis Ochoſiæ. Pedes uerò prædicti corporis Chriſti miſtici,qui laborarent & ſupportarent omnia alia mēbra corporis,ſunt populus vulgaris, qui ſuo laboritio ſupportarent membra cætera eccleſiæ, eis alimenta, tegumenta, & cætera uitæ corporalis neceſſaria adminiſtrando. Vnde Apoſtolus. 2. Corin. 7. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti, ut ſicut in corpore naturali vnum membrū non uſurpat ſuper ſe officiū alterius mēbri: ſed vnūquodque membrum de ſuo proprio officio reputat ſe cōtentum,ſic deberet eſſe in iſto ſpūali corpore Chriſti. Vñ Cypria & po. in c. di. 88. neq;.

In deſponſatione (inquit) eccleſiæ hanc regu
lam obſeruandã nouerit vnuſquiſque, ut nul
læ quantumlibet exercitatæ perſonæ duo ſi-
mul officia committantur, neque ſecularibus
viris eccleſiaſticas res gubernandas commit-
tat. Item Greg. diſt. 89. ſingularia. Singula (in-
quit) eccleſiaſtici iuris officia ſingulis quibuſ-
cũque perſonis ſigillatim committi iubemus:
ſicut enim in uno corpore multa membra ha
bemus: omnia autem membra non eundem
habent actum, ita in eccleſiæ corpore ſecun-
dum ueridicam Pauli ſententia in uno eodẽ-
que corpore ſpirituali offerendum eſt hoc of-
ficium vni, alii committendum eſt aliud; neq;
enim quantumlibet exercitatæ vni perſonæ,
vno tempore duarum rerum officia ſunt com
mittenda: quia ſi totum corpus oculus, ubi au
ditus: ſicut enim varietas membrorum per di
uerſa officia, & robur ſeruat corporis, & pul-
critudinem repræſentat, ita varietas perſonarũ
per diuerſa nihilominus diſtributa officia, &
fortitudinem & venuſtatem ſanctæ Dei mani
feſtat eccleſiæ, & ſicut in decorum eſt, ut cor-
pore humano alterum mẽbrum alterius fun-
gatur officio. Ita nimirum noxium ſimulque
turpiſsimum eſt, ſi ſingula rerum miniſteria
perſonis totidem non fuerint diſtributa. Sed,
quod dolendum eſt, iam oculi prædicti corpo
ris Chriſti ſunt cecitate percuſsi. Manus uero
corporis eius ſanguine ſunt pollutæ, & pedes
claudi ſunt effecti. primo oculi, ideſt ſacerdo-
tes cecitate ſunt percuſsi. Vnde Iſa. 55. Specu
latores eius cęci omnes neſcierunt vniuerſi ca
nes muti non ualentes latrare. Et rationabili-
ter dominus aſsimilat huiuſmodi cęcos ſpecu
latores, ſcilicet inſcios prælatos & ſacerdotes
canibus non ualentibus latrare: quia ſicut in-
ſcius canis, qui neſcit bene latrare, ſi uiderit
alium canem fortiter latrãtem ſuper aliquod
animal, ſtatim currit ad canem latrãtem, & ſu
per ipſum latrat & ſuis dentibus ipſum corro-
dit, ſic experientia docente, iam multi uolup-
tuoſi ſacerdotes, & prælati mundanæ vanita-
tis puluere excæcati, ſi audierint aliquem fide-
lem prædicatorem, vel aliquem alium fidelẽ
contra peccata eorum acutè latrantem ſtatim
contra talem latrant ipſum ſcandalizando dẽ-
tibus detractionis corrodendo, de erroribus
& hæreſibus falſiſsimæ accuſando crudeliter
incarcerando, & aliquando vſque ad mortem
magnificè malitia perſequẽdo Sed o cęce mi-
ſer, qui taliter facis in augmentum tuæ ꝓpriæ
damnationis, quare reſpiciendo ſcripturas nõ
conſideras, quod conſimiliter fecerunt præde
ceſſores tui, quorum veſtigia ſequeris, ſcilicet
impij ſcribæ & phariſæi, & alii voluptuoſi pla
ti, qui ocioſè vixerunt de bonis eccleſiæ: ſicut
& tu modo, nonne ipſi in augmentationẽ ſuæ
propriæ damnationis Chriſtum, Apoſtolos &
ſanctos accuſauerunt, & ad mortem perſecuti
ſunt, reputantes eos hæreticos pro eo, ꝙ eorũ
reprobauerũt peccata: ſicut & tu iam reputas
eos hæreticos, ſcilicet fideles Chriſtianos, qui
tuam vitam voluptuoſam reprehendẽdo cha-
ritatiuè emendare conantur, & quare non cõ
ſideras, ꝙ Chriſtus ore prophetico hanc tuam
cæcam pronoſticauit ſtultitiam. Ioan. 16. di.
Veniet hora, vt omnis qui interficit vos, arbi-
tretur obſequium ſe præſtare Deo, ſed hæc fa
cient vobis: quia non nouerunt patrem neq;
me. vndè j. Io. 2. qui dicit ſe noſſe Deum, &
mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Secun
dò manus etiam prædicti corporis Chriſti mi
ſtici, ſcilicet domini tẽporales ſanguine ſunt
polluti, ſcilicet ſanguine uindictæ, rapinæ &
homicidij. Vnde Iſa. 59. c. Manus veſtræ pol-
lutæ ſunt ſanguine. Super quo Lincon. dicto
130. Qui iniquè ſiue vi, ſiue furto, ſeu fraude
poſſedit illud, quo pauperes ali deberent, pau-
perum ſanguine manus pollutas habet, & qui
de tali poſſeſsione comedit & bibit, & ſe ve-
ſtit, domos & muros ædificat, ſanguinẽ paupe
rum bibit & comedit & ſanguine pauperũ ve
ſtitur, & etiam ſanguine pauperum iacẽt ſuo
rum fundamenta mœniorum, ſed audiant
(inquit) doctor iſte tales qui ſanguinem pau
perum comedunt. Panis egentium uita paupe
ris eſt, qui defraudat eũ homo ſanguinis eſt,
Eccleſiaſt. 34. Et teſte Apoſtolo. j. Io. 3. Omnis
homicida non habet uitam æternam in ſeipſo
manentem, & quicunque ſupradicto modo
ſanguinem pauperum comederit, ſi non pœ-
nituerit, ſine dubio inæternum peribit. Sed
qualiter pęnitere deberet, docet beatus Augu.

&

& po.in ca.14.q.6.ſi res. Si res,inquit,propter quam peccatum eſt,reſtitui poteſt, & non reſtituatur,pęnitētia non agitur, ſed ſimulatur: ſi enim veraciter agatur,non dimittitur pecca tum,niſi reſtituatur ablatum, hoc eſt, ut dixi, ſi reſtitui poteſt. hæc ille. Audiāt etiam inquit Lin.qui veſtiuntur pauperum ſanguine prophetam di. Omnis violenta prædatio & ueſtimentum mixtum cum ſanguine erit in combuſtionem,& cibus ignis Iſa.9. Audiant etiā, inquit, Lincon.ædificantes in ſanguine ꝓphe tam dicentem. Veh qui ædificat ciuitatem in ſanguine, & præparat urbem in iniquitate. Abacuc.2. Et ꝙ horribiliter peccant prædicto modo ſanguine pauperum habentes pollutas manus patere poteſt ex hiſtoria Luc.16.de diuite epulone qui uiuens induebatur purpura & biſſo,& epulabatur quotidie ſplendide, ſed mortuus ſepultus eſt in inferno, & de dictis Auguſt. ſuper eodem, de quibus uide ſupra, par.4.ca.5.ubi agitur de 7.motiuo, quod prohibet hominem de peccato rapinæ. Tertio pe des etiam pr̨dicti corporis claudi efficiūtur, hoc eſt.populus vulgaris claudicauit a uia mā datorum Dei, & uirtute obedientiæ ſuperiori bus tam ſpiritualibus q̃ temporalibus, ad quo rum obedientiam monentur in multis locis ſcripturæ,ut patet ſupra c.45. huius ſextæ par tis,ubi agitur de primo motiuo conferente ad deteſtationē inobediētiæ.Itē ibidē in 6.motiuo conferente ad deteſtationem eiuſdem, dictis ibidem adijciendo quod legitur Numeri. 16.de chore,dathan & abyron, ꝙ inobedientes rebellauerunt contra Moyſen & Aaron du ces ſuos. & ideo Dominus fecit terram aperto ore deglutire eos cum multis aliis ſibi aſſociatis in infernum viuentes. Item eodem deli cto in proximo ca.ſequenti legitur, ꝙ dominus ignis incendio de cœlo deſcendentis. 14. milia & ducentos de maioribus leuitarum va ſtauit.

5 † Secundo mutuus amors quem haberēt ad ſe inuicem membra corporis Chriſti miſti ci oſtendi poteſt per hoc, ꝙ ſicut vnum membrum corporis naturalis Ieſum ab alio, ſcilicet pes a manu non ſe vindicat de membro lædente, ſed membrum lædens, ſcilicet manus cum omni feſtinatione conatur emendationē facere & medicinam apponere. Sic ſpiritualiter deberet eſſe inter membra prædicti corpo ris Chriſti miſtici, ꝙ ſi unam iniuriā, uel violentiam ex impetu, uel ex aliqua motione ini qua alicui alteri fecerit iniuriam agens, feſtinaret emendationem facere iniuriam patienti,& ille,qui iniuriam patitur, non deberet ſe vindicare de nocumento ſibi illato, dicente Apoſtolo ad Roma.12.Nulli malum pro ma lo reddentes.Item Deut.32. Ne dicas reddam malum pro malo, expecta dominum & libera bit te. Item Iudith. 8. Non vlciſcantur nos ꝓ his,quæ patimur, ſed reputantes peccatis noſtris.Item Roma.12.Scriptum eſt enim, mihi vindictam & ego retribuam dicit dominus. Qui vult uindicari, a domino inueniet uindictam Eccl.27. Vnde ſicut dicit Rualdeby ſuper ſymbolo Apoſtolorum:ſicut pius pater cū virga caſtigat filium ſuum quem diligit, & poſtquam ipſum flagellauerit virgam in ignē proijcit. Sic (inquit) ſpiritualiter tyranni, & impij perſecutores filiorum Dei vocantur vir ga domini. unde Iſa.10. Veh Aſſur uirga furo ris mei. Aſſur tollens acerbitatem interpræta tur, & tyrānos & raptores ſignat,cum quibus Dominus tanquam cum uirga caſtigat ſuos filios electos, finaliter ſuis filiis miſerabiliter caſtigatis uirgam proijciet in acerbiſsimā pęnam ignis æternaliter comburendam. & ideo ſicut puer humilis & obediens ſi videret patrē ſuum amantiſsimum virgam in manu ſua tenentem ad ipſum ſuis dementiis exigentibus miſericorditer caſtigandum,potius in patrem oculos dirigit ad miſericordiam humiliter po ſtulandum,q̃ ad perſecutorem,quem Deus in manu ſua tenet, & qui ſibi nihil nocere pōt, niſi ſecundū ꝙ Deus eum permiſerit. vnde ſu per illud pſ. Timeat dominum omnis terra. Parif.ſic perſecutorem alloquitur. Cupiditatē (inquit) nocendi per te habes, poteſtatem autem nocendi, ſi Deus non det, non habes. vnde Chriſtus homo ante Pilatum ſtans ait. Nō haberes in me poteſtatem vllam, niſi datum eſſet tibi deſuper. Et ideo ſicut Chriſtus homo ſe non vindicauit de inimicis ſuis,ſed potius pro illis orauit:ſic docuit nos, qui membra

bra eius ſumus pro noſtris inimicis orare dicens. Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt vos, benefacite maledicentibus vobis, orate pro calumniãtibus vos. Lu.6. Tertio amor membrorum corporis Chriſti miſtici imitari deberet amorem membrorum corporis naturalis in hoc, quòd ſicut unum membrum corporis naturalis, & quamuis infirmũ ſit & corruptum: tamen ab aliis membris non deſpicitur, nec a corpore abſcinditur, niſi ex corruptione illius timeatur corruptio & infectio totius corporis, ſed omnia alia membra corporis compatiuntur de eius infirmitate, & inquantum ſufficiunt laborant ad eius ſanitatem recuperandam, & ſi oportuerit propter timorẽ corruptionis & infectionis aliorũ membrorum illud membrum corruptũ a toto corpore omnino abſcindi, omnia alia membra de abſciſione illius timent & uelociter contremiſcunt, & ſi contingat illud membrum infirmum ſanitatem recuperare, omnia alia membra de eius ſanitate lætantur, & uehementer gaudent. Sic ſpiritualiter deberet eſſe de membris corporis Chriſti miſtici, ꝙ ſi unum infirmaretur corporaliter, uel ſpiritualiter, cætera membra non deberent ipſum deſpicere, vel eius abſciſionem per mortem, uel excõicationem optare, ſaltẽ niſi ex infirmitate & corruptione illius timeretur corruptio multorũ aliorum membrorũ, ſed oĩa alia membra de illius infirmitate dolerent. Vnde Apoſtolus. 2. Tho. 11. Quis infirmatur, & ego infirmor, quis ſcãdalizatur, & ego non vror, ac ſi omnia alia mẽbra eccleſiæ in quantum ſufficerent, & inquãtum ad eos pertineret, laborarent ad eius conualeſcentiam recuperãdam, & ſi tale membrũ eſſet omnino incurabile & tam obſtinatũ in malitia, ꝙ oporteret ipſum omnino abſcindi ſiue per mortem, ſiue per excõicationẽ, omnia alia membra de eius abſciſione timerent dolerent & contremiſcerent, & ſi poſſet ſanitatem modo aliquo recuperare, omnia alia membra de eius conualeſcentia gauderent. vnde Roma. 12. Gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus &c. Quarto amor membrorum corporis Chriſti miſtici imitari deberet amorem corporis naturalis, hoc eſt, ꝙ ſicut vnum membrum corporis naturalis reputat ſibi fieri, quicquid factum fuerit alteri ſiue bonum, ſiue malum, ut ſi læditur pes lingua cõqueritur dicens, læſiſti me, & ſi ſanetur pes, lingua regratiatur ſananti.d. ſanaſti me. Sic ſpiritualiter deberet eẽ de mẽbris corporis Chriſti miſtici. vñ Apoſtolus. j Tho. 12. Si q̃d patitur vnum membrum, compatiuntur oĩa mẽbra, ſi uerò gloriatur vnum membrũ, congaudent oĩa membra, & quicquid mẽbris factum ſit, ſiue bonum, ſiue malum, Deus, qui eſt caput corporis, illud ſibi fieri reputat. Vnde Mat. 25. Quãdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimus, mihi feciſtis. Vnde & Chriſtus ſedens in dextera patris in cœlo dixit ad Saulum per ſequentem eius membra in terris. Saule Saule quid me perſequeris. Act. 9. Item Augu. in de verbis Domini, ſermone. 54. Miſſum (inquit) ad nos Saluatorem mundi fides ueriſſima tenet: quoniam Chriſtũ eſſe prædicat Chriſtus, hoc eſt corpus Chriſti in toto orbe diffuſum, in cœlis ille erat, & ſeuienti perſecutori in terra dixit, quid me perſequeris, vbi dñs ſic expſſit. Et hic ſe eſſe in nobis ſicut totus Chriſtus: quia quemadmodum ille in nobis eſt hic, ſic & nos ibi in illo ſumus, & hoc facit compago charitatis, ipſe qui caput eſt noſtrum, ſaluator eſt corporis ſui prædicat igitur Chriſtus Chriſtum, prædicat corpus caput ſuum, & tuetur caput corpus ſuum, & nos mundus odit, ſicut ab ipſo dño audiuimus. Nõ enim paucis Apoſtolis ſolum hoc dicebat, ꝙ odiret eos, & quia gaudere deberent cum eis, detraherent homines, & dicerent omnia mala aduerſum eos: quia propter hæc merces eorum maior eſt in cœlis. Non eis ſolis dixit dñs, cum hæc dixit, ſed hæc dixit vniuerſo corpori ſuo, & vniuerſis membris ſuis, quicunque in corpore eius, & membrũ eius eſſe voluerit, nõ miretur: q̃ odit eum mundus. hæc Aug. Et ſicut iuſtorũ, qui membra ſunt corporis Chriſti, merces eorum maior erit in cœlis, quo maiorem detractionem, perſecutionem & odium ab impiis tolerat patienter in mundo: ſic impiorum, qui ſunt membra diaboli, pœna erit grauior, & tormentum grauius in inferno, quo magis voluptuosè uixerũt, & membra Chriſti oderũt,

detraxerunt,& perſequebantur in mundo,qđ bene figuratum eſt Gene. 19. de impiis ſodomitis,qui oderunt & perſequebantur Loth. virum iuſtum & bonum. Vnde Iſid.in ſuis allegorijs inquit. Quinque ſunt ciuitates, quæ imbribus igneis conflagratæ ſunt, illud (niſi fallor) ſignat,ꝙ homines, qui quinq; ſenſus corporis ſui libidine tractauerunt, in illo futuro incendio cōcremandæ ſunt. Ipſe autem Loth frater Abrahę iuſtus & hoſpitalis in ſodomis, qui ex illo incendio, quod erat ſimilitudo futuri iudicij, meruit ſolus euadere, qui typum gerebat corporis Chriſti, quod eſt in omnib. ſanctis,& nunc inter iniquos atque impios gemit,quorum facti non conſentit,& a quorum permixtione in fine ſeculi liberabitur illis dānatis ſupplicio ignis æterni.hæc ille.

6 † Quinto amor membrorum Chriſti corporis miſtici limitari deberet amorem membrorū corporis naturalis in hoc, ꝙ ſicut vnū membrum corporis naturalis pro defenſione alterius ſe læſioni exponit,ut manus pro capite,& pro cæteris membris corporis. Sic ſpiritualiter deberet eſſe inter membra corporis Chriſti miſtici. Vnde Io.13.Mandatum nouū do uobis,vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos ſed tantum ipſe dilexit nos, quòd ſicut dicit Apoſtolus.j.Io.3. ille pro nobis animam ſuam poſuit;& nos debemus pro fratribus noſtris animas ponere. vnde narrat Valerius li. 5.ac etiam Auguſt. 10. de ciuitate Dei, de Codro rege Athenienſium, quòd cum bellum inſtaret inter Athenienſes & Polyponenſes, & acceperant reſponſum a Deo Athenienſes,ꝙ illi eſſent futuri victores, quorum rex occideretur.Quod audiens Rex Codrus in habitu pauperis tranſiuit ad hoſtes necemque ab eis per iurgium prouocauit: maluit enim mori,dum viuerent ſui, quàm viuere ſuis ſuperatis. hæc Auguſt. Sexto amor membrorum corporis Chriſti miſtici imitari deberet amorem membrorum corporis naturalis in hoc,ꝙ ſicut nullū membrū corporis naturalis ſuū effectum ſibi ſoli appropriat, ſed communicat cum aliis; ſic deberent membra corporis Chriſti miſtici.Vnde.2.Tho.7. Alter.al.o.por. & ſic adi.legem Chriſti, vnde cibum quem unum membrum recipit,omnibus aliis membris communicat & miniſtrat; ſi uerò vnum membrum amplius debito ſibi de illo retinuerit, ad malum ſuum illud retinet: quia erit ſibi materia apoſtematis, uel alterius infirmitatis: ſic etiā inter membra corporis Chriſti miſtici. vnde Eccl. 5.ca. Eſt alia infirmitas peſſima quam vidi ſub ſole, diuitiæ conſeruatæ in malum dñi.

7 † Prædictum enim corpus Chriſti miſticum figuratur in ſacramento altaris,de quo ſacramento dictum eſt ſupra.46.ca. huius partis. In iſto enim glorioſiſſimo ſacramento miſterialiter, ſacramentaliter & realiter continetur & exemplatur principium, mediū & finis ſaluationis humanæ:nam ſacramentum iſtud fit ex multis granis mundatis, tritis, conſperſis, & in azimum panem piſtis & correſpondentiam omnibus iſtis experimur in Chriſto: ac etiam in corpore ſuo miſtico, quod (ut ſupra dicitur) eſt eccleſia & ſponſa Chriſti, numerus videlicet prædeſtinatorum,& ſic ſacramentum iſtud eſt utriuſque corporis Chriſti, ſcilicet corporis Chriſti naturalis, & corporis Chriſti miſtici figura & exemplum. Et hoc teſtatur beatus Auguſt. in quodam ſermone de paſcha.ubi dicit,quòd Chriſtus,qui eſt granum frumenti cadens in terra mortuum,& afferens fructum multum, erat tritulatum, & tritum pro toto tempore uiationis ſuæ,& præcipuè in tempore paſſionis erit ipſe tritus inter duos quaſi induratos molares, uidelicet inter Iudæos eum falſiſſime accuſantes, & gentiles crudeliſsimè exequentes. Mundus etiam erat Chriſtus ſecundum vtranque naturam: quia ſicut nec potuit, ita nec peccatum fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Conſperſus etiam fuit Chriſtus a qua baptiſmatis, non propter ſuam neceſsitatem: ſed propter dandum exemplum, & ſic ipſe factus eſt panis azimus, purus ab omni fermento peccati originalis,ſiue actualis, & ſummæ charitatis piſtus calore:quia poſuit animā ſuam pro amicis ſuis.ſ.prædeſtinatis,ac etiam pro inimicis, ſ.pro preſcitis quantum ad ſufficientiam:licèt tm̄ effectualiter & finaliter pro amicis. Ecce qualis correſpondentia inter Chriſtū quantū ad perſonā ſuā humanitus, & ſactamentum:

ſupra-

ſupradictum. Et inſuper iam uideamus correſpondentiam corporis Chriſti miſtici ad hoc venerabile ſacramentum. Vnde quilibet enim ſaluandus pars, & membrum ſupradicti corporis miſtici eſt quaſi granum, quod creuit & uitam cœpit a Chriſto grano principaliter: nã omne meritũ corporis Chriſti miſtici ab Abel iuſto vſq; ad vltimum electum viuit ratione meriti Ieſu Chriſti, & per gratiam ab eo receptam. vnde Apoſtolus. j. Corin. 15. loquens de electa ſponſa Chriſti. Sicut (inquit) in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes uiuificabuntur. Quodlibet igitur membrum eccleſiæ eſt quaſi granum multiplicatum a Chriſto capitali & radicali grano tritum per contritionem, mundatum a ſuperfluo & impuro ꝑ cõfeſsionem factam in perſona propria, uel uicaria ſecundum vſum proprium, uel cõmunem eccleſiæ. Conſperſum eſt etiam quodlibet tale membrum a qua baptiſmatis, & fit conſperſus azima piſta calore charitatis, & bipertita dilectione Dei ſicut, & proximi. vnde & multa huiuſmodi grana ſic trita, purificata, piſtã & vnita calore charitatis faciunt vnam magnam maſſam, in qua vetus fermentum eſt expurgatum, quæ quidem maſſa eſt corpus Chriſti miſticum Chriſti ſponſa per hoſtiam conſecratã ſacramentaliter figurata. Vnde ad propoſitum ſic loquitur Apoſtolus. j. Cor. 10. Vnus panis & unum corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane, & vno calice participamus, quaſi diceret Apoſtolus. Nos qui multi ſumus in perſonis, ſumus vnum corpus Chriſti miſticum ſacramentaliter figuratum per corpus Chriſti, quod ſub forma panis manducamus. Vñ Aug. in quadam epiſtola ſuper eodem textu Apoſtoli dicit, ꝙ unus panis ſacramentũ eſt unitatis, ſcilicet Chriſti ad eccleſiam, & econtra, ac etiam membrorum eccleſiæ ad ſeinuicẽ. Vnde & ad deſignandum hanc vnitatem eccleſię ſignatam in participatione panis ſacramentalis, ſicut docet antiquiſsimus doctor citra Apoſtolos, ut Dyonifius diſcipulus Pauli & contemporaneus Apoſtolis, ꝙ ritus eccleſiæ ſui tẽporis erat diuidere vnum magnum panem cõſecratum corpus Chriſti per totam eccleſiam, tunc præſentem, & iſtud videtur fuiſſe ritus eccleſiæ tempore Apoſtoli, iuxta verba eiuſdem prius recitata, videlicet vnus panis, & unum corpus &c. Vnde iſta hoſtia ſacramentalis ſignat hanc vnitatem eccleſiæ nõ ſolum in parte militante: ſed etiam totalis eccleſiæ tripartitæ, videlicet triumphantis, militantis & dormientis. Vnde & hoſtia conſecrata diuiditur in tres partes, has tres partes totalis eccleſiæ ſignantes, quas ſacerdos vicarius Chriſti trahat in corpus ſuum, in ſignum, ꝙ tota iſta eccleſia tripartita finaliter finietur & vnietur in Chriſto, qui filios Dei diſperſos congregat in vnũ, & reportat in humero ſuo centeſimam ouẽ, ideſt naturam humanam ad nonaginta, quas reliquit in deſerto, ideſt ad nouem ordines angelorum, quos reliquit in cœlo quaſi deſertũ facto per ruinam apoſtatantium angelorũ. Et ſi vnit iſtas tres partes eccleſiæ, & facit, ꝙ ſit unus paſtor, & unum ouile, quod quidem ouile eccleſia eſt totalis prædeſtinatorum, quam Chriſtus paſcet æternaliter clara notitia ſuæ duplicis naturæ, iuxta illud Io. 17. Hæc eſt uita æterna, ut cognoſcãt te ſolum verum Deũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, de qua etiã paſcatione dicit propheta in pſ. Satiabor, cum apparuerit gloria tua: vnde tantæ capacitatis eſt mẽs humana, ꝙ nihil præter Deum poteſt ipſam ſatiare. Et iõ merito dicit Chriſtus Mat. 5. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.

8 † Modo ſupradicto, uidelicet gloria clariſsimæ notitiæ intuitiuæ duplicis naturæ Xpi & eccleſiæ figurata per euchariſtiam ſic ſcribit Aug. ſuꝑ Io. Dominus noſter Ieſus Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur. Ex multis namque granis vnus panis efficitur, & ex multis racemis vinum confluit. Ecce quomodo iſte ſanctus innuit, ꝙ numerus prædeſtinatorum eſt, multa grana a Chriſto capitali grano & radicali multiplicata, quæ omnia trita, conſperſa & vnita cum Chriſto faciunt vnum corpus, quod per ſacramẽtum prædictum figuratur, in quo ſacramento, ut docet idem ſanctus ſacerdos, offert ſeipſum & totam eccleſiam, quia hoc ſacramẽtum ſignat non ſolum copus Chriſti particulare, ſed etiã uni-

uniuerſale. Et docet etiam idem Aug. in ſermone de paſcha,& ſic(ut ait Auguſtinus) qui libet fidelis uidet oculo fidei miſterium ſuũ, & ſic quodammodo ſeipſum contentum inter cætera grana a Chriſto multiplicata,& per ſacerdotem oblata, & iſta oblatio ſacramentalis corporis Chriſti miſtici offerretur in eccleſia vſque ad conſumationẽ ſeculi ſimul in figura & ueritate:& tunc offerretur hæc Chriſti eccleſia,quæ figuratur in hoc ſacro Deo patri in ſola ueritate. ſ. quando Chriſtus tradet Deo patri regnum prædeſtinatorum,pro quo ſic oramus. Adueniat regnum tuũ. vnde Apoſtolus.j.Tho.15. Deinde finis cum tradiderit Deo patri regnum:& tunc patebit oculariter toti mundo veritas huius dicti Chriſti. Io.3. Nemo aſcendit in cœlum,niſi qui de coelo deſcendit filius hominis,qui eſt in cœlo. Solus enim Chriſtus deſcẽdit, cum ipſe ſolus ſit incarnatus,cuius incarnatio eſt eius deſcenſio: qui etiam ſolus aſcendit,cum totus Chriſtus, qui eſt caput eum membris aſcendit, relictis cæteris in tenebris, ſcilicet demonijs & præſcitis, & in his uerbis Chriſti ipſemet innuit ſubtiliſsime eius diuinitatem,& humanitatẽ, & vnitatem capitis,ſcilicet Chriſti,& ſuorum membrorum,& iſte totus Chriſtus eſt ille uir ꝑfectus,in quo occurremus omnes, & in vnitatem fidei,& agnitionis filii Dei in uirum ꝑfectum in mẽſuram ætatis plenitũdinis Chriſti Epheſ.4. hoc eſt cum totus Chriſtus fuerit ductus ad perſectionem. Nam Chriſtus modo creſcit & dilatatur in membris eius,quoad uſque adequatam ſuam habeat perfectionẽ, & conſumationem, quod erit in die ultimo: quia tunc totus Chriſtus caput, & corpus perducetur ad plenitudinem ſuæ perfectionis plenè glorificatus in omnibus membris ſuis præcipuè per claram & intuitiuam facialem ſpeculationem eſſentiæ diuinæ, uidelicet: cum omnis rationalis creatura beneficiata ꝑ quandam potentiam, quæ uocatur intelligentia, erit coniuncta eſſentiæ diuinæ ſine medio,& tunc euacuabitur iſta notitia imperfecta, & enigmata, quam modo habemus de Deo per creaturas, de qua notitia loquitur Apoſtolus Rom.1. Inuiſibilia enim ipſius a creatura mũdi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur:& tunc reducetur homo ad ſuum principium,in quo habuit æternaliter eſſe ydeale,& deinde eſſe in ſuo genere miſerum, & finaliter per hanc vnionem habebit eſſe glorioſum apud ſuum creatorem,pro qua vnione & cõiunctione & ꝑfectione,& cõſumatione Chriſtus quaſi in articulo mortis orauit Patrẽ ſuũ, qui ipſum ſemper audiuit,ut ait ipſemet Chriſtus. Vnde Apoſtolus Hebr.5. Chriſtus exauditus eſt pro ſua reuerẽtia. vnde Chriſtus pro ſuis membris ſic orat. Io.17. Pater ſanctæ ſerua eos ĩ nomine tuo quos dediſti mihi, ut ſint vnum,ſicut & nos. Et ſequitur. non pro eis rogo tantum, ſed pro eis, qui crediturı ſunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum ſint, ſicut pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint,ut mundus credat, quia tu me miſiſti,& ego claritatem quam dediſti mihi dedi eis, ut ſint vnum ſicut, & nos vnum ſumus, ego in eis,& tu in me, ut ſint conſumati in vnum. Et iſta oratio Chriſti habet effectũ quo ad membra ſua,cum quibus autem ipſe aſcendet finaliter glorioſus, vñ & pro unione Chriſti,& ſuorum membrorum,& diſpoſitione ac mediis ad eandem memoriter retinendis inſtituit Chriſtus hoc uenerabile ſacramentũ corporis,& etiam ſanguinis ſui uolens hoc iugiter frequentari dicens. hoc facite in meam cõmemorationem. Vnde Apoſtoli & primitiui perfecti erant continue perdurantes in oratione,& cõione,& fractione panis,quotidie frãgentes panes per domos, ut dicitur Act. 2. Et tunc multitudinis credentium erat cor vnum & anima una:ut dicitur Act.4. De prædicto ſacramento,in quo (ut ſupra dr̃) figuratur corpus Chriſti miſticũ,loquitur Aug.li.10.de ciui.Dei.ca. 11. & idem recitat Petrus Lom.4. ſen.diſt.8.ca.9 ubi ſic. Sacramentũ, inquit,eſt inuiſibilis gratiæ uiſibilis forma. Forma igitur panis & uini,quæ ibi uidet̃, ſacrm̃ eſt.i. ſignũ ſacræ rei: quia præter ſpeciem,quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit venire in cogitationem. Tenent igitur ſpecies uocabula rerũ, quæ ante fuerunt, ſcilicet panis & vini. Huius autem ſacramenti gemina eſt res, una.ſ.cõtenta & ſignata, altera ſignata & non contenta.

Res contenta & ſignata eſt caro Chriſti, quā de virgine traxit, & ſanguis quem pro nobis fudit. Res autem ſignata, & non contenta eſt vnitas eccleſiæ in prædeſtinatis, uocatis, iuſtifi catis & glorificatis, hæc eſt duplex caro Chri ſti. Vnde Hieron. ſuper epiſtolam ad Heb. & po nitur in ca. de conſecra. di. 2. dupliciter. Dupli citer, inquit, intelligit caro Chriſti & ſanguis, vel illa, quæ crucifixa eſt, & ſepulta, & sāguis, qui militis lancea effuſus eſt, uel illa ſpiritua lis ac diuina, de qua ipſe ait. Caro mea uerè eſt cibus, & ſanguis meus uerè eſt potus, & niſi manducaueritis carnē meam, & biberitis ſan guinem meum non habetis vitam æternā in vobis. hæc Hieron. Sunt igitur hic tria diſtin guenda, vnum quod tantum eſt ſacramētum, alterum quod eſt ſacramentum & res, & ter tium, quod eſt res, & non ſacramentū. Sacra mentum, & non res eſt ſpecies viſibilis panis & uini, ſacramentum & res caro Chriſti pro pria & ſanguis. Res & non ſacramentum mi ſtica eius caro eſt. porrò ſpecies illa uiſibilis ſa cramentum eſt geminæ rei, & utramque rem ſignificat, & utriuſque rei ſimilitudinem gerit expreſſam: nam ſicut panis præ cæteris cibis corpus reficit & ſuſtentat, & uinum cor homi nis lætificat atque inebriat: ſic caro Chriſti in teriorem hominem plus cæteris granis ſpiri tualiter reficit & ſaginat. Vnde pſalm. Calix meus inebrians quā præclarus eſt. Habet etiā ſimilitudinem cum re miſtica, quæ eſt vnitas fidelium: quia ſicut ex multis granis confici tur vnus panis, & ex plurimis racemis uinum confluit: ſic ex multis fidelium perſonis uni tas eccleſiaſtica conſtat. Vnde Apoſtolus. 1. Tho. 11. Vnus panis & unum corpus multi ſumus. Super quo Aug. Vnus panis & unum corpus eccleſia dicitur pro eo, q ſicut vnus panis ex multis granis, & unū corpus ex mul tis membris componitur: ſic eccleſia ex mul tis fidelibus charitate copulante connectitur. Hoc miſterium vnitatis & pacis noſtræ Chri ſtus conſecrauit in ſua menſa, qui accipit hoc miſterium unitatis, & non tenet uinculum pa cis, non accipit hoc miſterium pro ſe, ſed con tra ſe. Cuius etiam eccleſiæ ſacramentum eſt corpus Chriſti proprium de uirgine ſumptū; quia ut corpus Chriſti ex multis membris pu riſsimis & immaculatis conſtat, ita ſocietas ec cleſiaſtica ex multis perſonis a criminali ma cula liberis conſtat ſiue conſiſtit. In huius rei typo facta eſt archa Domini de lignis ſethim, quæ ſunt imputribilia & albæ ſpinæ ſimilia. hæc Petrus Lombardus. Et ſequitur Sicut duæ ſunt res illius ſacramenti: ita etiam duo modi manducandi. Vnus ſacramentalis, ſcili cet quo boni & mali edunt, alter ſpiritualis, quo ſoli boni manducant. Vnde Auguſt. in ſermone in de uerbis euangelii, & ponitur in canone, de conſecra. diſt. 2. quid eſt. Quid eſt (inquit) Chriſtum manducare, non eſt hoc ſo lum in ſacramento corpus eius accipere: mul ti enim indignè, de quibus ait Apoſtolus. Qui manducat & bibit calicem Domini indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Sed quomo do manducandus eſt Chriſtus, quomodo ipſe dicit. Qui enim manducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in illo. Et ſi indigne accipit ſacramentum, ac quirit magnum tormentum. hæc ille. Vnde huic cōcordans Petrus Lombardus, ubi prius. Spiritualiter, inquit, Chriſtum manducat, qui in vnitate Chriſti & eccleſiæ quam ſacramen tum ſignificat manet: nā qui diſcordat a Chri ſto, nec carnem Chriſti manducat, nec ſangui nem bibit: & ſi tantæ rei ſacramentum ad ſui iudicium quotidie accipiat. Spiritualem au tem manducationem Auguſtinus diſtinguens a ſacramentali ait. Vt quid paras dentem, & ventrem, crede & manducaſti. Credere enim in eum, hoc eſt, panem & uinum manduca re, qui credit in eum manducat eum. hęc Au guſtinus, & ponitur in canone, de conſecratio ne, diſt. 2. quid eſt. Et ſicut dicit Petrus Lom bardus ubi prius. Nulli ambiguēdum eſt, tūc quenquam corporis & ſanguinis domini par ticipem fieri, quando Chriſti membrum effici tur, nec alienari ab illius paſsionis caliciſque cōſortio, etiam ſi antequam panem illū edat, & calicem bibat de hoc ſeculo in unitate cor poris Chriſti conſtitutus abſcedat: quia illius ſacramenti beneficio non priuatur, quando hoc, quod illud ſacramentum ſignificat, inue nitur. In illo enim ſacramento corpus & ſan

guinem

guinē ſuū cōmendat, quod & fecit noſipſos: nā & nos corpus ipſius facti ſumus. hæc ille. Et ſequit. hæc uerba & alia huiuſmodi, ubi de ſpirituali manducatione agitur, quidam obtuſo corde legentes erroris caligine ſunt inuoluti: adeo ut dicere præſumpſerunt, corpus & ſanguinem Chriſti a bonis tantum ſumi, & non a malis, ſed indubitanter tenendum eſt, a bonis ſumi non modo ſacramentaliter tantū, ſed etiam ſpiritualiter. A malis uerò tantum ſacramentaliter, ideſt ſub ſacramēto, ideſt ſub ſpecie viſibili carnem Chriſti de uirgine ſumptā & ſanguinem pro nobis fuſum ſumi, ſed non miſticam, quæ tantum bonorum eſt, qđ ſubditis ꝓbatur teſtimoniis. Vnde Gregorius ait quarto dyalo. Eſt quidem in peccatoribus & indigne ſumentibus uera Chriſti caro, & verus ſanguis, ſed eſſentia, & non ſalubris efficacia. Item Auguſtinus. Multi indigne accipiūt corpus domini, de quibus ait Apoſtolus. Qui manducat & bibit carnem domini indigne, iudicium ſibi mãducat & bibit, per quod docemur, quam ſit cauendum malè accipere bonum. Ecce enim factum eſt malum, dum male accipitur bonū, ſicut econtra teſte Apoſtolo factum eſt bonum, cum bene accipitur malum, ſcilicet dum ſtimulus ſathanæ patienter portatur. Igitur & mala proſunt bonis, ſicut Angelus ſathanæ Paulo, & ſancta abſunt malis bonis autem ad ſalutem: malis uerò ad iudicium. Vnde qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit: non qa res illa mala eſt, ſed quia malus male accipit, quod bonum eſt. Item indigne quis ſumens corpus Chriſti non efficit, ut quia malus eſt malum ſit quod accipit, uel quia non ad ſalutem accipit, non efficit, ut nil accipiat: corpus enim & ſanguis domini nihilominus erant in eis, quibus Apoſtolus ait. Qui manducat indigne &c. His aliiſque pluribus oſtenditur aperte, quòd etiam a malis uerum corpus Chriſti & ſanguis ſumitur, ſed ſacramentaliter & non ſpiritualiter. hæc Petrus Lombardus.

De curioſitate ſcientiæ. Cap. LXXIX.

QVartò, vt ſupra dictum eſt, oritur uanagloria de curioſi ingenioſitate ſciētiæ, de arrogantia. Item ca. 6. eiuſdē, vbi agitur de prima ſpecie ꝑſumptionis, quæ eſt ſecunda filia inanis gloriæ.

1 † Dictis ibidem adiiciendo quod dicit beatus Greg. & ponitur in ca. diſt. 49. Hinc etiam albuginem, inquit, habet in oculo, qui lumen veritatis uidere non ſinitur, qui arrogantia ſcientiæ, ſeu iuſtitiæ excecatur: pupilla nanque oculi nigra uidet, albuginem tolerãs nihil videt: quia uidelicet ſenſus humanæ cogitationis ſi ſtultum peccatoremq; ſe intelligit cognitionem intimæ claritatis apprehendit: ſi autem ſibi candorem iuſtitiæ, ſeu ſapiētiæ tribuit, a luce ſupernæ cognitionis ſe excludit, & ideo claritatem veri luminis nequaquam penetrat: quia ſe apud ſe per arrogantiam exaltat. Sicut de quibuſdam dicitur in epiſtola ad Roman. 1. Dicentes ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. hæc ille. Vnde ſicut res corporalis hic īferius poterit cognoſci ſine lumine corporali quo ad aliquid: puta quo ad longitudinem, latitudinem, & cæteras dimenſiones: quia in tenebris poteſt homo ſentire, vtrum corpus ſit breue, vel longum &c. ſed vtrum ſit pulcrè turpe, album, uel nigrum, non poteſt certitudinaliter experiri. Sic ſpiritualiter, quãuis philoſophi mundana ſapientia imbuti, & lumine fidei carentes aliqualē de Deo habuerunt cognitionem: utputa, ꝙ Deus ſit principium omnium rerum: veruntamen ꝗ pulcer ſit, quam bonus, & quam miſericors, & quam glorioſus, non potuerunt ſcire, nec vnquam ſciuit aliquis homo, niſi uel diuina reuelatione, uel ſacræ ſcripturæ informatione. Vnde ſacra ſcriptura lux eſt, per quam habere poſſumus in ſtatu uiæ ſufficientem cognitionem de requiſitis omnibus ad ſalutem. Vnde pſalm. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Sed experientia docente, qui lumine lucernæ illuminari uoluerit, oportet, quòd

habeat lucernam ante ſe, & lucernam ſequat: quia ſi a tergo fecerit illam in noctis obſcuritate portari ei lucem debitæ non miniſtrabit. Sic ambulãtes in tenebris huius uitæ ſi voluerint verbi Dei illuminari lucerna, & ſuos greſſus in uia veritatis ſine ceſpitatione dirigere, oportet, quòd ante mentis ſuæ oculos lucernam uerbi Dei habeant, & ipſam bene operãdo ſequantur. Sed experientia docente quando in noctis obſcuritate portatur lucerna, ubi ſunt animalia, ſcilicet equi & aues, equi lucernam ſtatiſsimè fugiunt: aues uerò ad lucernã accedunt. Sic ſpiritualiter, homines beſtialiter uiuentes ſimiles equis & mulis lumẽ ſcripturæ ueritatis fugiunt. Vnde Ioannis. 3. Omnis qui malè agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ne arguantur opera eius: qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifeſtentur opera eius: quia in Deo ſunt facta. Vnde Auguſtinus in de verbis domini, ſermone. 18. In paradiſo (inquit) peccauit Adam, & abſcondit ſe a facie domini. Cum enim haberet cor ſanum puræ conſcientiæ, gaudebãt ad præſentiam Dei: poſtquam uerò peccato oculus eius ſauciatus eſt, cœpit lucem formidare diuinam, refugit in tenebras, atque in denſitate lignorum veritatem fugiens, & umbras appetens ſe abſcondit. hæc ille. Sic certè iam multi, qui uidentur mundana ſcientia, & prudentia imbuti lucem veram doctrinæ legis Dei odiunt, & in denſitate lignorum mũdanæ proſperitatis, vanitatis & honoris veritatem refugiunt, atque in vmbram obſcuriſsimam vitiorum a præſentia Dei abſcondere ſe conantur, cuiuſmodi ſunt illi, qui in quanto magis donis diuinis ſunt prædicti, ſcilicet ingenii ſublimitate, magnitudine ſcientiæ, oris eloquentia, ſtatus ſublimioris dignitate, & ſic de cæteris. in tanto magis Deo ingrati & rebelles redduntur. Qui enim magis horribiliter diabolicæ mancipantur ſeruituti, quàm illi, qui in ſublimitate honoris ſtatuum conſtituti. vnde & ſi de uiris eccleſiaſticis loquar, q eſſent lux mundi, ubi abundantiores tenebræ vitiorum, ubi abundantior hyatus ad terrena, quam in modernis prælatis, qui in vtrirſque tã temporalibus, quam ſpiritualibus potentijs impinguantur, ubi maior pompa humana in ſingulis appenditijs, immo intantum quòd relicta pauperię primitiuæ eccleſiæ potius tã dicendi ſunt principes prouinciarum, quam paſtores animarum. Item aduertat quæſo vnuſquiſque, quid eſt, quod ex dono ſpeciali a domino Deo ſuo, & in quo alios excellit. Quidam namque excellunt alios in ſcientia, quidam in ſapientia, quidam in eloquentia quidam diuitijs, quidam dignitatibus, & ſic de cæteris: ſed uideat unuſquiſque donum Dei, in quo alios homines excellit. Et nunquid propter hoc Deo melius, uel peius ſeruiuerit, & qualem ex hoc impendiderit Deo famulatum: quoniam ſi iſtud domum non recepiſſet, nunimè impendiſſet. Sed ut manifeſtius loquar. Diſcurramus per ſingula. recepiſti a Deo domum ſcientiæ, ſed dic qualem perfectionem habes per tuam ſcientiam, qualem non habent, qui in ſcientia non parificantur, uel quid proficis tu eccleſiæ Dei ſiue proximorum ædificationi ultra illos, qui tibi in ſcientia nequeunt parificari. Conſtat, quòd teſte beato Gregor. ſuper euange. ome. 9. cum enim augentur dona rationes etiam creſcunt donorum: tanto igitur eſſe humilior, atque ad ſeruiendum Deo promptior quiſque eſſe debet ex munere, quanto ſeobligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione. Quid enim prodeſt tibi o grammaticæ, quòd vocum humanarum rectum habes intellectum: cum tamen vocem Dei tui, quam (ut ita loquar) mortua audiunt elementa, tu penitus ignoras, uel quid prodeſt tibi ſcire in pellibus ouinis mutas literas exarare, & mandata Dei in libro cordis tui ſcribere omnino contemnis: ſecundum enim illa, quæ ſcripta erunt in libro cordis tui iudicaberis in die tremendi examinis. Vnde Apo. 20. Iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris eorum. Item quid prodeſt tibi o legiſta ſcire leges Conſtantini Imperatoris, legem autem Dei penitus ignoras, uel ſcire omnino contemnis. Vnde Micheæ. 7. Diſcis legem, & laudas legem, ſed uiuis ſine lege, nunquid te placere Deo recipiendo decimas & oblationes fideliũ, & illas expendere, cum

cum pr̄imonio crucifixi circa leges humanas dimittendo legem Dei immaculatam conuertens animas, certum eſt, quicunque hoc ordinauerit: Deus tamen ordinauit his, qui in euāgelio, uel circa euangelia laborant, & non circa leges purè humanitus adinuentas de euangelio viuere, ut patet. 1. Cor. 9.

2 † Sed ſcias te qui taliter patrimoniū Chriſti circa leges humanas expendis legem parui pendendo diuinam quicunque fueris ineuitabiliter venire coram ſummo iudice, a quo uelis nolis ſm legem Dei iudicaberis: tūc enim per illam legem, quam nunc colis, minimè te defendere poteris. Nam dicetur tibi: quia tu repuliſti legem meam, ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Oſeæ. 4. Item quid ꝓdeſt tibi o philoſophæ, ut motus ſcias planetarū, curſus ſiderum, actiones ſupracœleſtiū, naturas rerum creatarum: ipſum tñ motorem primum, & principium oīum ſcire cōtemnis: nā ut dicitur. 1. Io. 2. Qui dicit ſe nōſcere Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. immo, prout dicit beatus Hierony. in epiſtola ad Demetridē uirginē. Apertus contemptus eſt facere prohibita & iuſſa non facere. Itē quid prodeſt tibi o medice, ꝙ ſcias alios curare in corpore, & te ipſum tñ negligis curare in mēte, non obſtante, ꝙ dicit tibi ueritas. Lu. 4. medice cura teipſum. Item qd tibi confert o theologe, ꝙ altiſsimas rimaris ueritates, diuinā ſpecularis eſſentiam, angelicam uitā, gaudia electorum, & pęnas damnatorum conſideras: & tamen brutaliter uiuis, immo & brutum legē implens naturalem minus q̄ tu declinat a decreto ſui conditoris. Vnde Hieremiæ. 8. c. Miluus in cœlo cognouit tempus ſuum, turtur & hyrundo & cyconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium dñi ſui, quō aūt dicunt ſapientes nos ſumus & lex dñi nobiſcum eſt. Item Iſa. 1. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſrael aūt non cognouit me. Et iō de talibus dicit Apoſtolus ad Romanos. 1. c. Dicentes ſe ſapientes ſtulti facti ſunt. Ideo merito dicit Apoſtolus Iaco. 3. ca. Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos oſtendat ex ſua bona conuerſatione operationem ſanctā in manſuetudine ſapientiæ, ꝙ ſi zelum animarum habetis, & cōtentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus ueritatem: non eſt enim ſapientia iſta deſurſum deſcendens, ſed terrena & diabolica, ubi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deīn de pacifica, modeſta bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis iudicans ſine ſimulatione. Et ex iſtis cognoſcere poſſumus, quæ ſit ſcientia deſurſum a Deo, & quæ deorſum terrena & diabolica. Pro quo notandū eſt, quòd primum malum, quod prouenit humano generi fuit ex hoc, quòd ſpiritus malus mouit linguam ſerpentis ad loquendum mendacium primis parentibus, ut patet Geneſ. 3. capi. Per quam locutionem effudit tantum venenum in genus humanum, quòd ipſum totaliter ab amore reſtringit diuino, vnde uenenum ſerpentis naturaliter frigidum eſt. Et ideo ſtatim poſtquam ueneno ſerpentis infernalis erant infecti ad calorem acquirendum veſtibus indiguerunt. Et ideo dominus fecit tunicas pelliceas: ſed ſpiritus ſanctus miſſus eſt in linguis igneis ſuper Apoſtolos, & cæteros fideles, ut ſicut genus humanum per linguam motam a ſpiritu maligno refriguit, ita per linguas igneas motu a ſpiritu bono, ſcilicet a ſpiritu ſancto recaleſceret. Item pro eo quòd ſpiritusſanctus ad intelligendum veritatem mentem illuſtrat, ad confitendum veritatem linguam informat, ad amorem charitatis cor accendit, & in linguis quibus uerba formantur ſpiritusſanctus apparuit. Et ex iſtis patet illud, quòd illi ſcientiam ſuam a Deo recipiſit, qui magnalia Dei fideliter loquuntur, & veritatem confitentur, & per quorum ſcientiam ipſi & alij illuminantur, & feruidiores in charitate redduntur: ſed illi qui conſuetudinaliter loquuntur mendacium, periurium & & opprimunt veritatem, & omnem ſuam ſollicitudinem ponunt, ut diuitias, honores & dignitates mundanas acquirant. Et licèt tales ſapientes quò ad mundum uideantur tamen quo ad Deum ſtulti ſunt, nec veram ſcientiā, quæ a Deo eſt habent. Vnde & qui ſcientia

eſt a Deo, & quæ non, figuram habemus. 3. Reg. 19. ubi legitur, ꝙ Angelus dñi dixit ad Helyam. Egredere & ſta in monte coram domino, & ſtetit & vidit. Et ecce ſpiritus tranſiit ſubuertens montes & cōterens petras: ſed in ſpiritu non eſt dominus. Quam hiſtoriam pertractans Lincon. ſuper euangelia, par. 4. ca. 43. Spiritus (inquit) propoſitus ſpiritus eſt arrogantiæ, ſubuertens mōtes, id eſt ſuperbos, & conterens petras, id eſt munitos diuitijs ad nihilum redigens. In petris enim munitio intelligitur, & ſequitur. Et poſt ſpiritum commotio, id eſt ſcientia phiſica: ſed in commotione, id eſt in hac ſcientia non erat dominus, & poſt commotionem ignis, id eſt ſcientia humana, ſiue diabolica, quæ ob hoc ignis cenſetur: quia ignem accendit in homine, de quo in pſ. Supercecidit ignis, & non uiderunt ſolem, ignis ſupple cupiditatis: ſed non in igne, id eſt in ſcientia propoſita eſt dominus. Et poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi dominus.

Per auram tenuem ſacra ſcriptura intelligitur, per ſibilum inſpiratio ipſius exprimitur. In ſacra igitur ſcriptura, quam ad nutum ſuis inſpirat fidelibus, eſt dominus, & non in alijs ſcientijs dominus inuenitur: tres enim ſcientiæ propoſitæ per tres puteos perfoſſos ab Iſaac Geneſ. 26. intelliguntur. Primum fodit, ob quem iurgati ſunt philiſtei, & ideo vocauit puteum iſtum eſton, quod interpretatur iurgium, ſiue calumnia, & dereliquit eum: dicebant enim philiſtei, quòd ſua erat aqua. Poſtea abiens fodit alium puteum, propter quem etiam obiurgati ſunt philiſtei, quem ob hoc relictum vocauit ſathan. id eſt contrarium, vel inimicitias. Tertio fodit puteum, & in pace eum habuit, & ideo vocauit illum robooth, id eſt latitudinem, quia dilatatæ ſunt aquæ illius. Per hos tres puteos deſignantur tres ſciētiæ, ſcilicet ſcientia phiſica, ſcientia humana, & ſcientia diuina. Per primum intelligitur ſcientia phiſica, ſcilicet ſeptem artes liberales, in quibus iurgia ſunt & contentiones, ut in dyalectica. De qua dicit Grego. Dyalectica ſalutanda eſt a limine, ſed non colenda pro numine. Veruntamen ſicut dicit Petrus Rauen. in quodam ſermone, & ponitur in flora. Bartho. titu. de curioſitate. Quidam uerò antequam diſciplinis ſalutaribus imbuantur, docent inquirere de puncto, de linea & de ſuperficie, de quantitate animæ, de fato, de libero arbitrio, de materia & forma, de motu & principijs corporum, quid ſit tempus, quid mane, & de refluxione occeani, & de uarijs latentis naturę ſecretis, de primis rerū initijs, & alijs q̄ plurib. q̄ ueris Chriſtianis neceſſaria nō ſunt, ſed ſuperuacua & quaſi ocioſa: quia nec ignoranti nocent, nec ſcienti iuuant ad uitam æternam. Et ideo Sene. in lib. ſuo de beneficijs. Iſtę igitur (inquit) & huiuſmodi ineptiæ poetis relinquantur, quibus aures oblectantur, propoſitum eſt, ut fabulas nectere dulces, & ſanos acquieſcere conſilio ſapientiſſimi Salomonis dicentis Eccleſiaſt. 3. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ pręcepit tibi dominus illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. Vnde Hieron. & ponitur in ca. diſt. 37. Nonne (inquit) nobis uidetur in uanitate ſenſus, & obſcuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dyalectica arte torquentur, qui phiſicus perſcrutatur oculos ſuos trans cœlū leuat, & ultra profundum terræ eum, & abyſſi in quoddam mare dimergitur, qui iam bene ſeruet, qui centum metrum ſiluam in ſuo ſtudio diſtinguit & congerit, ut alteram partem tranſiam, qui diuitias per phas & nephas quærit, qui adulatur regibus, hæreditates captans alienas, opes congregans, quas in momento, cui ſit relicturus, ignorat. hæc ille.

3 † Per ſecundum uerò puteum intelligitur ſcientiam humana, ſcilicet quæ addiſcitur cauſa lucri, ut leges humanæ, & huiuſmodi. vnde ſecundus puteus uocatur ſathan, quod eſt nomen demonis, & hæc enim ſcientia diabolica eſt: quia addiſcentes diabolus nexu cupiditatis ad ſe trahit. Contra enim huiuſmodi facit illud Ozeæ. 9. Dilexſti mercedem ſuper omnes areas tritici, mercedem, i. phiſicam & leges & decreta humana, & alias ſcientias lucratiuas, quæ in pręſenti mercedes afferunt, ſuper omnes areas tritici, id eſt magis q̄ ſacrā ſcripturam, quæ nomine tritici deſignatur. vn de Zacha. 9. Quid enim bonum eſt eius, & q̄d pulcrum

pulcrum eius, niſi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines. Quidam tamen dicunt hodie ſcientias lucratiuas quærentes uerſus. Dat Galenus opes & ſanctio iuſtiniana. Et aliis paleas, ex iſtis collige grana. Sed non ſic impij, nõ ſic, ſed quid eis. Certè prout dicitur Ozeæ. 9. Area & torcular non paſcet eos, & uinum mentietur eis, ideſt non habitabunt in terra dñi, hoc eſt area ſacræ ſcripturæ & torcular paſsionis Xp̃i nõ paſcet, ſed depaſcet eos.i.in corpore & anima ad nihilum rediget, cum dicetur eis illud Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum &c. Et uinum, in quo eſt luxuria.ſ.mundanæ diuitiæ, & temporalis lætitia, quod eos inebriat, mentietur eis: quia non habitabunt in terra Domini. Et qua re: quia hic non ſunt uſi bonis Domini, ſed bonis ſeculi. Per tertium verò puteum, qui uocatur roboorh, & latitudo interpretatur, eo ꝙ dilatatæ ſunt aquæ.i. doctrina dilatata eſt in vniuerſum mundum per Apoſtolos & fideles prædicatores, dicente pſalm. In omnem terrã exiuit ſonus eorum &c. Ad aquas enim iſtius putei potãdas inuitat Dominus ſuos electos. Iſa. 55. dicens. Omnes ſitientes uenite ad aquas, & ad hanc aquam auide ſitiendum mouerent fideles uerba Chriſti dicentis Matth. 5. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſti. &c. Sed hãc aquam impij prædicto modo vino mundanæ lætitię & diuitiarum temporalium odiunt, abhominantur & abiiciunt. & ideo meritò de illis dicit Dominus per prophetam Iſa. 8. Pro eo quòd abiecit populus iſte aquas ſiloe, quæ vadunt cum ſilentio, & aſſumpſit magis iaſui & filium romeliæ, propter hoc adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes, & multas ſuper regem Aſſiriorũ & oẽm gloriã eius. Spiritualiter ſiloé, miſſus interpretaƭ, & ſignat doctrinam legis diuinæ nobis per Chriſtum, Apoſtolos & cæteros fideles miſſam, quã doctrinam ſcire & docere ſub pœna damnationis tenentur paſtores Eccleſiæ. vnde Iſid. in de ſum.bo.li.3.c.46. Sacerdotes, inquit, pro populorum iniquitate damnantur, ſi eos ignorãtes non erudiunt, aut peccantes non arguunt, dicente Dño per prophetam Ezech. Speculatorem dedi te Domui Iſrael, & ſi non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius a uia ſua mala, ille in iniquitate ſuã morietur, ſanguinem eius de manu tua requiram. Sed non obſtante iſto hanc doctrinã multi ſacerdotes moderni abiiciunt doctrinam iſtam dicentes nolumus: qa non eſt de pane lucrando, & leges addiſcunt humanas, quæ non ſunt ita neceſſariæ ad ſalutem animarum, ſicut lex Dei. Quia ut hic dicit Oda ſuper euangelia, ſerm. 39. Si Chriſtus ſciuiſſet, ꝙ per leges iuſtinianeas poſſent homines facilius ſalutem acquirere, illã ſuo proprio ore docuiſſet, & illam dimiſiſſet, quã nobis docuit, & tradidit obſeruandam, & in qua continetur implicite uel explicite oĩs ſcĩa ad ſalutem neceſſario requiſita, dicente Aug. 2. de doct. chriſtian. in fine. quicquid hõ extra ſacrã ſcripturã didicerit, ſi noxium eſt, ibi damnaƭ, & ſi utile eſt, ibi inuenieƭ. hæc ille. Sed hãc doctrinam multi uiri eccleſiaſtici dimittẽtes aſſumunt ſibi Iaſui & filiũ romeliæ. Iaſui pictura interpretatur: romeliæ uerò ſublime tonitruũ interpretatur. Hanc enim doctrinam picturæ ſcribentium & curioſæ ſublimitatis dictãtiũ, & uerboſum tonitruum humanarum linguarum aſſumunt, ut per illas ad magnas dignitates exaltentur & munda nos honores. Sed, ut ſubdit, propter hoc adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes & multas, ideſt pœnas infernales, quæ tam fortes, & tam multæ ſunt, ꝙ prout teſtatur B. Aug. in de ſpe. humanæ miſeriæ. dicere uel cogitare ut ſunt, nemo poteſt carne mortali ueſtitus: & cum iſtis pęnis adducet ſuper prædictos paſtorem legem Dei abiicientes regem Aſſyriorum, & omnem gloriam eius, ideſt diabolum cum ſuo exercitu ad eos æternaliter affligendum.

4 † Sed hic eſt notandum, ꝙ quamuis illicitum ſit paſtoribus circa ſeculares ſcientias ſciendas nimium laborare tamen hmõi legere, ac etiã aliqñ ſcire bona intentione non prohibetur. vnde Ambro. & ponitur in ca. di. 37. legimus. Legimus, inquit, aliqua, ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus ut non teneamus: ſed vt repudiemus. unde Iſido. in lib. ſen. & ponitur in can. diſtin. 27. quę de menſa. Qui, inquit, de menſa & uino regis nolunt

comedere,nè polluantur,ſcilicet Daniel & ſocij eius. Dan.6. Vtique ſi ſapientiam atq; doctrinam babilonicorum ſcirent eſſe peccatũ, nunquam acquieſcerent diſcere, quod non licebat:diſcunt autem non,ut ſequantur, ſed ut iudicent,atque conuincant,quomodo ſi quiſpiam aduerſus mathematicos uelit ſcribere imperitus,riſui matheſeos patet, & aduerſus philoſophos diſputantes. Si ignoret dogmata philoſophorũ.Diſcunt igitur ea mente, & doctrinam chaldaicam, qua & Moyſes omnem ſapientiam Egyptiorum didicerat, igitur & ſi aliqñ cogimur literarium ſeculariũ recordari, & aliqua earum diſcere, quæ olim omiſimus non noſtræ eſt uoluntatis, ſed (ut ita dicam) grauiſsimæ neceſsitatis cauſa, ſcilicet ut probemus ea quæ a ſanctis prophetis ante ſecula multa ꝓdicta ſunt tam græcorũ q̃ latinorũ,& aliarum gentium literis contineri.hæc ille.Itẽ Aug.in li.contra manicheos, & po.in ca.diſt. 37.ſi quid. Si quid (inquit) veri de Deo ſibilla,vel Orpheus,alij uerò gentilium uates,aut philoſophi dixiſſe perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem reuincendã non tamẽ ad iſtorum auctoritatẽ complectendam:quantum enim diſtat de Chriſti aduentu inter ꝓdicationẽ Angelorũ & confeſsionẽ demonum, tm̃ diſtat inter auctoritatẽ prophetarũ & curioſitatem ſacrilegarũ ſcripturarũ. hæc ille. Itẽ Beda eadem di.ca. turbat acumẽ. Seculares (inquit) literas quidã legunt ad uoluptatem,poetarũq; figmenta, & verborũ ornatu delectari : quidã uerò ad eruditionẽ eas addiſcunt,ut errores gentilium legendo deteſtentur,ut utilia,quæ in eis inueniuntur,ad vſum ſacræ eruditionis deuotius conuertant,tales laudabiliter ſeculares literas addiſcũt. hæc ille.Item Raba.& po.in c.diſt.37.legitur. Legitur (inquit) ꝙ Moyſes & Daniel in omni ſcientia Egyptiorum & Chaldeorum eruditi ſunt.Legitur etiam,ꝙ dominus præcepit filijs Iſrael,ut ſpoliarent Egyptios auro & argento, moraliter iuſtruens, ut ſiue aurum ſapientię, ſiue argentum eloquentiæ apud poetas inuenerimus in uſum ſalutiferæ eruditionis uertamus.hæc ille. Ex quo patet,ꝙ licet in huiuſmodi ſcientijs ſecularibus inter pauca bona, & utilia multa mala falſa & erronea inſerant: propter mala tamen non ſunt bona deſpicienda:quia quæ in huiuſmodi ſcripturis uerè bona pulcra,utilia & honeſta reperiuntur,a Deo ſunt,& a ſcriptura ſacra originẽ habẽt, & ſic intelligenda ſunt uerba Caſsiodori in expoſitione pſalterij, & po. in cano.di.37.legimus. vbi ſic.Omnis(inquit) ſplendor rhetoricę eloquentiæ omnes modi poeticæ locutionis, & quælibet uarietas pronunciationis a diuinis ſcripturis ſumpſerunt exordium. Hinc etiam Ambro.ac ſuper epiſtolam ad Colo.ait,omnis ratio ſupernæ ſcientiæ, uel terrenæ creaturæ in eo eſt,qui eſt caput eorum & auctor:ut qui hunc nouit,nihil ultra quærat:quia hæc eſt ꝑfecta uirtus & ſapientia, quicquid alibi quæritur,hic perfectè inuenitur.hæc ille. Ex prædictis ſequitur,ꝙ illi, qui in huiuſmodi ſcientiis ſecularibus aliquando moderatę ſtudent, melius ut ueritatẽ ſacræ ſcripturæ intelligãt, & eam decẽtius & ornatius ad honorem Dei, & ad ædificationem proximi pronuncient,inter ueritatẽ ſacræ ſcripturæ, & falſitatẽ apertius diſcernerent,errores, hæreſes & falſitates uiuatius,& manifeſtius impugnẽt,improbẽt, & deſtruant laudabiliter huiuſmodi ſcientias addiſcunt, ſed illi qui in huiuſmodi ſcientijs totum tempus ſuum inaniter expendũt, ut curioſè in ſuis uerbis & ſermonibus ſe habeãt, & ut propter vanamgloriam ab hominib. curioſi & ſapientes reputentur, & ſcripturam ſacram totaliter paruipendunt,damnabiliter huiuſmodi ſcientias addiſcunt. Et ideo merito dominus dicit talibus per prophetam Iſa.5. Veh qui ſapientes eſtis in oculis veſtris,& coram vobiſmetipſis prudentes. vnde, ut dicitur Lucæ. 16. Quod altum eſt hominibus abhominabile eſt apud Deum.Et ideo dicit Apoſtolus.j. Corin.j. Scriptum eſt enim, perdam ſapientiam ſapiẽtum, & prudentiã prudentũ reprobabo,ubi ſapiẽs, ubi ſcriba, ubi inquiſitor huius ſeculi, nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi:nam quia Dei ſapientiã nõ cognouit mundus,per ſapientiam domini placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes : quia, ut ſubditur. Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus,

& quod infirmum eſt Dei,fortius eſt homini-
bus. Videte enim uocationem ueſtram fratres
quoniam non multi ſapientes ſecundum car-
nem,non multi potentes, non multi nobiles:
quæ ſtulta ſunt mundo,elegit Deus,ut cõfun-
dat ſapiẽtes & īfirma mūdi eligit Deus ut con
fundat fortia,& ignobilia mūdi & contẽptibi
lia eligit Deus,ut ea quæ non ſunt,ea quę ſunt
deſtruat. Et ideo meritò dicit idem Apoſtolus
j.Cor.3 Si quis inter uos uidetur ſapiens eſſe
in hoc ſęculo,ſtultus fiat,ut ſit ſapiens. Sapien
tia huius mundi ſtultitia eſt a; ud Deum. Qđ
cõſiderãs B.Aug.in de uer.do.ſer.53. Scia in-
gt inflat. Qđ igr̃ ſciẽtiã fugere debetis,& ele-
ćturi eſtis nihil ſcire potius q̃ inflari:ut qd no
bis diſputamus,ſciẽtia cauẽda eſt,ne inflet,igi
tur amate ſcientiam: ſed anteponite charitatẽ.
Scientia ſi ſola ſit,inflat:quia uerò charitas ędi
ficat,ſcientiam uerò non permitit inflari: ſed
ubi charitas ædificat, ſolidata eſt, non eſt ibi
inflatio,ubi petra eſt fundamentum, quando
tentat inflatio.i.elatio, utique vbi & quando
charitas deeſt. hæc ille. Vnde Iſido.in de ſum-
mo bono,lib.3.cap.11. pertinenter ad propo-
ſitum ita ſcribit. Plerique inquit ſcientia acce
pta ſcripturarum non ad Dei gloriam, ſed ad
ſuam laudem utũtur,dum ex ipſa ſcientia ex-
tolluntur,& ibi peccant, ubi peccata munda-
re debuerant:nam nunquam ſequuntur legen
do perfectam ſciẽtiam arrogantes: nam quã-
uis ſapientes in ſuperficie uideantur,medulli-
tus tamen archana non tangunt:quia nube ſu
perbiæ præpediuntur: ſemper enim ſuperbi le
gunt,quærunt,& nunquam inueniunt diuinę
legis penetralia, humilibus & bene ad Deum
intrantibus patent, prauis atque ſuperbis clau
duntur:nam quamuis diuina eloquia in lectio
ne arrogantibus ſunt aperta in miſterio:tamẽ
ſunt clauſa, & dum ſermo Dei fidelibus lux
ſit,reprobis atque ſuperbis quodam modo te-
nebreſcit.& unde illi illuminantur.inde iſti ce
cantur. hæc ille. Et huic concordans B.Grego-
rius 27.moral. Sępe inquit accepta ſciẽtia quę
ignorantiæ tenebras illuminat lumen humili-
tatis tollit. unde iam ſapientia eſſe nequeat,
quæ & ſi locutionis virtute fulgeat: elationis
tamen uelamine cor loquentis obſcurat. Et
ideo merito Iſidorus in de ſummo bono, li-
bro 3.cap.10. Doctrina inquit ſine gratia adiu
uante quamuis infundantur auribus, ad cor-
numque venit,foris quidem perſtrepit,ſed in-
terius nihil ꝓficit: tunc autem Dei ſermo in-
fuſus auribus ad cordis intima peruenit, quan
do Dei gratia mẽtem interius vt intelligat tan
git:ſicut enim quoſdam flamma charitatis ſuę
Deus illuminat,vt vitaliter ſapiant,ita quoſdã
frigidos torpenteſque deſerit:vt ſine ſenſu ꝑ-
ſiſtant,plerique in acumine intelligendi uiua-
ces exiſtunt:ſed tamen loquendi inopia angu-
ſtantur:quidam uerò in vtriſque pollent, qui
& ſciendi copiam, & dicendi efficaciam ha-
bent. hæc ille. Item idem cap.9.eiuſdem. Qui-
dam inquit habent intelligentiæ ingenium:
ſed tamen negligunt lectionis ſtudium, & ꝗ
ſcire legendo potuerunt, negligendo contem
nunt. Quidam verò amorem ſcientiæ habent,
ſed tarditate ſenſus præpediuntur: qui tamen
lectione ſapiunt,quod ingenioſi per deſidiam
non nouerunt,in ingenio tardius & ſi nõ per
naturam:tamen per aſſiduitatẽ lectionis aug-
mentandum:nam quamuis ſenſus hebetudo
ſit,frequens tamen lectio intelligentiam adhi
bet, ſicut qui tardus eſt ad capiendum pro in-
tentione boni, tamen ſtudii præmium perci-
pit,ita qui præſtitum ſibi ex Deo ingeniũ in-
telligentiæ negligit condemnatione reus exi-
ſtit:quia donum quod percipit deſpicit,& per
deſidiam derelinquit. Quidam uerò Dei iudi-
cio donum ſcientiæ quod negligunt accipiũt:
vt de rebus creditis durius puniantur: tardio-
res autem ideo quod ſcire cupiunt,difficulter
inueniunt; ut pro maximo exercitio laboris
maximum præmium habeant retributionis.
hæc ille. Item ſicut dicit Proſper in libello ſuo
de dono timoris. Quidam habentes ſcientiam
a Deo datam,vt alios inſtruant: ne tamen alij
illis aſſimilarentur,in ſcientia ſcientiam ſuam
abſcondũt. Contra quos dicit Spirituſſanctus
Sapien.6. Ponam in lucem ſcientiam illius,&
non præteribo veritatem: neque cum inuidia
tabeſcente iter habebo. Lux enim ſui commu
nicatione amplius clareſcit, atque iocundius
& latius diffunditur: ſed abſconſione minui-
tur & deterioratur. Reuera ſic ſapientia homi

nis

nis & ſcientia.unde ſicut qui lucernam datam indigentibus, aut in domo habitantibus, aut in tenebris ambulantibus abſconderet, certum eſt,quod datori lucis iniurioſus exiſteret: ſic certè in propoſito. Ad hoc enim Deus ordinauit lucernas, ideſt in eccleſia ſua doctores, ſiue doctos ſapientia & ſciētia, vt non lucem ſibi datam abſcondant:ſed ut ipſam gratis omnibus commnnicantes luceant & aperte demonſtrent. Et ideo ipſe dicit Luc.11. Nemo accendit lucernam & ponit in abſcondito,neque ſub modio:ſed ſuper candelabrum,vt qui ingrediuntur,lumen videant. Item quidam habent ſciētiam & ſcripturarum intellectum: & tamen auaritiæ cauſa, & ne vanam mundi perderent gloriam, veritatem abſcondunt, & ſcripturæ peruertere intellectum conantur. De quibus Criſoſtomus.ope.imper.omel.41. ſuper illud Matth. uigeſimotertio. Veh vobis ſcribæ, & phariſæi hyppocritæ qui clauditis regnum cœlorum.

5 † Vult inquit Chriſtus hic oſtendere ſacerdotes iudçorum omnia auaritiæ cauſa facere,qui per ſcripturas quidem Chriſti aduentum cognoſcebant:conſiderabant autem,quoniam ſi Chriſtus fuiſſet, conſuetudo ſacrificiorum offerendorum eſſet extinguenda, & ſacrificium iuſtitiæ valiturum:ſicut de utroq; propheta teſtatur dicēs. Afferte Domino gloriam & honorem,tollite hoſtias & introite in atria eius.ideo peruerſa interpratatione ante conſpectum populi claudebant ianuam legis.ſ.& prophetarum,qui de aduentu Chriſti manifeſte erant locuti, ut a fide Chriſti homines ſepararent, timentes ne forte credito Chriſto ſacrificiorum oblationibus fraudarentur.Magis enim cupiebant,vt lege manente in uſu eſsēt ſacrificia,quibus ipſi ditabantur & non Deus quam lege ceſſante ſacrificia iuſtitiæ venire in vſum,quibus Deus delectabatur, & homines fideles magnificabantur. Regnum cœlorum dicuntur ſacræ ſcripturæ: quia in illis inſertum eſt regnum cœlorum. Ianuæ eorum eſt fidelis intellectus earundem. Clauicularij autem ſunt ſacerdotes, quibus creditum eſt verbum docendi & interpratandi ſcripturas. Et ſequitur. quomodo claudebant ſacerdotes ſcripturas, aliud pro alio interpratantes:utputa,vbi dicit Iſaias.Ipſe Dominus veniet & ſanabit vos, tunc aperientur oculi cçcorum, & aures ſurdorum patebūt, & lingua mutorum diſerta erit,hæc ſigna erunt aduentus Chriſti. Cum igitur Dominus mutum ſanauit & ſurdum. iudei peruerſa adinuentione dicebant, hic non eiicit demonia niſi in beelzebub principe demoniorum, vt aduerterent populum a fide ipſius,aut certè claudebant ianuam veritatis,quando poſuerunt decretum, vt ſi qui dicerent eum filium Dei,eiicerentur extra ſinagogā:ſic & modo hæretici & ſacerdotes claudunt ianuam veritatis,ſciunt enim,quod quoniam ſi manifeſta fuerit veritas, eorum eccleſia non eſſet,& ipſi de ſacerdotali dignitate uenirēt in humilitatem popularem. & ſequitur. Quid igitur,ignorās populus excuſabilis erit? abſit. Nam (ut dicit idem Criſo.eadem omel. pauloante) non poterit eis eſſe damnationis excuſatio ueritatis ignorantia,quibus eſſet inueniendi facultas,ſi fuiſſet quærendi uoluntas nam ſi ueritas: ſalus & vita eſt cognoſcētium ſe magis debet quæri,quam quærere.hæc Criſoſto.Et ſicut dicit beatus Gregor.5. moral.& idem habet Linco.de oculo morali,vbi ſic.Veritatis inquit intelligentia cum quæritur a ſiduitate penetratur. Cuius rei figuram habemus Gene.32.vbi legitur, quod patriarcha Iacob in itinere conſtitutus cum Angelo vſque ad aſceſum auroræ luctamen exercuit, in quo luctamine neruus fęmorum eius emarcuit,& ab hac lucta non ceſſauit, quouſq; benedictionem angelicam reportauit. Super quo Linco. Exemplo (inquit) huius Patriarchæ & nos in uia peregrinationis noſtræ ſcripturam tanquam angelum nuncium uoluntatis diuinæ debemus appræhendere: & cum ea luctari vſque ad ortum auroræ gratiæ,& donec notitia veritatis luceſcat, & oriatur in mente noſtra.Vnde Eccle.51.Colluctata cum ſapientia anima mea, ex quo certamine marceſcit neruus fęmorum:quia ex ſtudio ſapientiæ debilitur in homine concupiſcentia carnis. Vnde Hierony.Ama inquit ſapientiam ſcripturarū, & carnis vitia non amabis. Ex hoc etiam ſcolaris intellectu & affectu, quaſi duobus brachijs

chijs

chijs cuui ſapientia luctatur, & per benedictione glorificatio obtinetur. vnde prouer. 4. Poſside ſapiētiam & in omni poſſeſsione tua acquire prudentiam, accipe illam & exaltabit te, & glorificaberis ex ea, cum eam fueris amplexatus hæc Linco. Sed eſt inſuper notandum, quod aliqui habent ſcientiæ copiam, & in veritatis doctrinam ornatam eloquentiam: ſed tamen eorum vitioſa vita illorum doctrinam efficit infructuoſam. vnde Pariſi. in de uitis, parte 6. tracta. de ſuperbia, titu. de appetitu magiſterii. Sicut inquit dignus irriſione eſſet qui argento vas fictile uellet ornare: & cum vellet ornare lutum, ſordidaret argentum, ſic irriſione dignus eſt, qui cum malus ſit, tamen ad ſuperbiam & inanem gloriam bona uerba dicit. unde prouerb. 26. Quomodo ſi argento ſordido ornare velis vas fictile, ſic tumentia labia cum peſsimo corde ſociata. & ideo non ſic ſed cum conſilio Spiritusſancti. Eccleſ. 29. capi. Quod in manu habes ciba cæteros. Super quo Pariſ. vbi prius. Ea inquit ſi manu habemus, quæ opere implemus, & talia debemus prædicare aliis. Vnde Eccleſiaſt. 29. Confirma uerbum & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies, quod neceſſariū eſt. Super quo Pariſien. vbi prius. Bona inquit operatio eſt uerbi ſeminatio, ſiue confirmatio: mala uerò operatio eſt verbi infirmatio. Fideliter cum uerbo agit, qui quod fideliter prædicat credere ſe oſtendit in hoc, quod idem opere implet. qui uero prędicat delectationem aliquam eſſe venenoſam & toxicatam: & tamen eandem ſumit, non uidetur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum uerbo. hæc Pariſien. Et ideo beatus Gregorius ſuper euangelia, omel. 12. Cuius inquit uita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur. Item Auguſtinus in de abuſionibus, abuſione j. Auditores inquit doctrinæ dicta facere contemnūt cum prædicatoris opera & prædicatoinis opera & prædicationis uerba diſcrepare conſpiciunt, nunquam ſit efficax conſtituentis auctoritas, niſi eam effectu operis cordi affixerit audientis. hæc ille. Et ideo merito Iſidorus in de ſum. bo. lib. 3. capi. 36. Tā doctrina inquit quā uita clare debet eccleſiaſticus doctor: nam doctrina ſine uita arrogantem reddit: uita uerò ſine doctrina inutilē facit, ſacerdotis prædicatio cōfirmanda eſt operibus, ita ut quod docet uerbo inſtruat & exemplo. Vera eſt enim illa doctrina, quam uiuendi ſequitur forma: nam nihil turpius eſt, quam ſi bonum, quod quiſq; ſermone prædicat, explere opere negligit: tūc enim prædicatio vtiliter profertur, quando efficaciter adimpletur, vnuſquiſq; doctor & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet ſtudium, nam alterum ſine altero non facit perfectum, ſed præcedit iuſtus bene agere: vt frequenter bene poſſet docere, ſicut in nūmiſmate metallū, figura & pondus requirunt. ita in omni doctore eccleſiaſtico quid ſequatur, quid doceat, & quomodo uiuat inquirit, per qualitatem enim metalli doctrina, per figuram ſimilitudo ſanctorum patrum, per pondus humilitas deſignatur. Qui uerò ab his tribus diſcrepauerit, non metallum bonum, ſed uilis terra exiſtit. Et ſequitur cap. 37. eiuſdem. Interdum doctoris uitio etiam ipſa uerax doctrina uileſcit, & qui non uiuit, ſicut docet, ipſam quam prædicat ueritatem contemptibilē facit. Arcus peruerſus eſt lingua magiſtorum bene docentium & male uiuentium. & ideo quaſi ex peruerſo arcu ſagittam emittūt, dum ſuam prauam uitam propriæ linguæ ictu confodiunt. Qui uero bene docet & malè viuit, tanquā æs, aut cymbalum ſonum facit aliis: ipſe tamen ſi manet inſenſualis, qui bene docet, & male uiuit, quod docet bene uiuentib. prodeſt: ꝙ uerò male uiuit ſeipſum occidit. hæc ille. Vnde Criſoſto. & ponitur in can. diſtin. 40. multi ſacerdotes. Si inquit bene uixeris, & bene docueris populū inſtruis, ſi bene docueris, & male uixeris, tui ſolius dānator eris. Nā bn̄ uiuendo & bn̄ docendo populū inſtruis, qūo uiuere debeat, bn̄ aūt dicēdo & male uiuēdo Deū iſtruis, qūo dēat te cōdēnare. hæc ille. Itē Pariſi. in de ui. par 6. trac. de ſup. titu. de appet. magiſt. Habere inquit doctrinā bonā & uitam malā ipſi hn̄ti valde uerecūdū eſt, & erubeſcētia plenū. Deo ēt multū diſplicet & eccleſiæ Dei multū nocet. Primū multipliciter pōt oſ̄di. Et primò ex hoc, ꝙ ille q̄ bn̄ docet, & male uiuit, q̄ſi ꝺ̄fert lucernā an̄ ſe, qua mūdiciā ſuā alius

a'iis oſtendit. Vnde pſalm. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Item talis eſt, quaſi qui de bello fugit, ſiue in bello ante hoſtes uoluntarie ſe proſternit: & tamē alios ad pugnandum ſtrenue exhortatur. Item talis litteras ſuæ pro priæ damnationis publicat. Vnde Apoſtolus ad Roma. 2. In quo enim iudicas alium, teipſum condemnas. Item in libro Proſperi. Bene loqui & male viuere nihil aliud eſt, quam ſe ſua voce damnare, talis ſibipſi cōtradicit, ideo non confundant opera tua ſermonem tuum, ne cum in eccleſia loquaris tacitus quilibet reſpondeat. Cur hoc quod dicis non facis, delicatus eſt magiſter, qui pleno uentre de ieiunio diſputat, accuſare auaritiam quomodo latro poteſt. Sacerdotis igitur Chriſti mens manuſque concordent, bene docēs & male agēs opere deſtruit, quod verbo ædificat. De quo Eccleſiaſ. 34. Vnus ædificans & vnus deſtruēs, quid prodeſt ei, niſi labor. Item talis habet linguam longiorem manu, quod ſine dubio mōſtruoſum eſt. Vnde beatus Grego. Monſtruoſa res manus remiſſa eſt, & lingua maniloqua. Vnde de talibus poteſt dici illud Gen. 27. quidem vox Iacob eſt, manus autē manus Eſau. Quod autem habere doctrinam bonam & malam uitam multum diſplicet Deo oſtendi poteſt ex hoc, ꝙ Chriſtus maledixit ficulneę habenti folia ſine fructu. Matth. 21. Ficulnea. n. habens folia ſine fructu prædicator eſt habens ornata verba ſine bonis operibus. Idem patere poteſt ex hoc, quod Chriſtus toties maledixit ſcribis & phariſeis habentibus folia ſine fructu operationum. Vnde beatus Auguſti. in de verbis Domini. Nonne phariſeorum & ſcribarum ſignauit Chriſtus quoſdam futuros in eccleſia ſua, qui dicerent & non facerent. Se autem figurauit Chriſtus in perſona Moyſi: etenim perſonā eius gerebat Moyſes. & ideo uelum ante ſe ponebat. quando loquebatur populo: quia quandiu illi in lege carnalibus gaudijs & uoluptatibus dediti erant & regnū terrenum quærebant, velamen poſitum erat contra faciem eorum, ne uiderent Chriſtum in ſcripturis figuratum: ablato enim uelamine, poſtea quando paſſus eſt Dominus, uiſa ſunt ſecreta templi. Et ideo cum penderet Chriſtus in cruce, ſciſſum eſt velum templi a ſummo uſque deorſum. Et apertè dicit apoſtolus Paulus. Cum autem tranſieris ante Chriſtum, auferetur uelamen: qui autem non tranſierit ad Chriſtum, quamuis legat Moyſen: tamen uelamen poſitum eſt ſuper cor eius, ſicut dixit Apoſtolus, cum præfigurauit quoſdam tales futuros Dominus in eccleſia ſua ait. Scribæ & phariſæi ſuper cathedram Moyſi ſedent, quæ dicunt facite: ſed quæ faciunt facere nolite, qn̄ illud audiunt clerici mali, quod de ipſis dicitur volunt peruertere. Nam audiui quoſdam peruertere velle iſtam ſententiam, nunquid ſi illis liceret, delerent illam de euangelio: ſed quia illam vere dolore non poſſunt, peruertere illam quærunt. Sed adeſt Domini gratia & miſericordia, nec ſinit eos hoc facere: quia circunſepſit veritate ſua omnes ſuas ſentētias & ſuas liberauit: ut quiſq; inde aliquid præſcindere voluerit, aut inducere male legendo, vel interprætando, ille ſi cor habet quod præſciſſum eſt de ſcriptura, iungat ſcripturæ & legat ſuperiora vel inferiora, & inueniat ſenſum quem uolebat ille male interprætari, quid igitur putatis dicere iſtos, de quibus dicitur, quæ dicunt facite: quia enim fidelibus laicis dicit. Laicus enim qui vult bene uiuere cum attenderit clericum malum, quid ſibi dicit Dominus. Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt facere nolito. Ambulem uiam Domini, non ſequar mores iſtius, audiā ab illo non verba ipſius: ſed Dei, ſequar Deum omnipotentem, ſequatur ipſe cupiditatem ſuam: quia ſi voluero apud Deum me defendere dicam. Domine video malè viuentem illum clericum tuum, & ideo male vixi, nonne mihi dicturus eſt. Serue nequam nonne a me audieras, quæ dicunt facite: quæ autem faciunt nolite facere. Hæc beatus Auguſtinus in de verbis Domini, ſermo. 50.

6 † Et quantum ad tertium ſupra tactum ſcilicet ꝙ habere doctrinam bonam & malam vitam eccleſiæ multum nocet: patet ex hoc, ꝙ doctrinæ eccleſiæ in eis non habent talem uirtutem, qualem habere deberent. Vnde beatus Gregor. Magis inquit valet ad prædicandum ſancti amoris conſcientia, quam exercitati ſermonis

monis ſcientia. Item ſermo Dei contemptibilis redditur hominibus per malam vitam prædicantium. Vnde beatus Gregorius ſuper euāgelia, omel. 12. Cuius vita deſpicitur, reſtat ut eius prædicatio contemnatur. Item per talem impium datorem veritas ſuſpecta hominibus redditur: nam quis credet alicui, qui aliquam uiam aſſereret latronibus plenam, nec aliquē per eam poſſe tranſire abſque ſpoliatione & iugulatione, ſi tamen poſt aſſertionem ipſemet eandem uiam eligeret pertranſire. Item quis non haberet ſuſpectam exhortationem inſequendi hoſtes factam ab eo, quem ſciret hoſtium uoluntatem infallibiliter adimplere. Vnde Tren. 4. Non crediderunt reges terræ & vniuerſi habitatores orbis, q̄ ingrederentur hoſtes & inimici portam Hieruſalem propter peccata prophetarum eius & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum, effuderunt inquam ſanguinem ſuo malo exemplo. hæc Pariſi. Vnde & de huiuſmodi, qui habent ueritatis ſcientiam & doctrinam & uitam vitioſam beatus Bern. ſuper Cantica, ſermone 36. ita ſcribit. Sicut inquit cibus indigeſtus, qui non habet bonam decoctionem, generat humores malos, & corpus corrumpit: ſic multa ſcientia ſine doctrina, ſiue bonis operibus reputabitur in peccatum. An non malus humor peccatum, an non mali humores mali mores, an non inflationes & torſiones in conſcientia ſuſtinebit, qui huiuſmodi eſt, ſcilicet ſciens bonum, & non faciens. An non reſponſum mortis & damnationis toties in ſeipſo habebit, quoties in mente uenerit ſermo, quem dixit Deus, quia ſeruus ſciens uoluntatem Domini ſui, & non faciēs plagis uapulabit multis. hæc ille. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, lib. 2. cap. 3. Ad maiorem inquit culpæ cumulum pertinet neſcire quemquam, quod ſequi debeat, & ſequi nolle quod ſciat. Vnde & Dominus. Seruus inquit ſciens voluntatem Domini ſui & non faciēs digna plagis uapulabit multis. Et Iacobus inquit, ſcienti bonum & non facienti peccatum eſt, ſimplicitas tamen ignauia uocatur ſapientia, utile eſt ſcire & bene uiuere, quod ſi utrūque non ualemus, melius eſt, ut bene uiuendi ſtudium, quam multa ſciendi ſequamur, non pertinere ad beatitudinem conſequendam rerum ſcientiam arbitror, nec eſſe beatum multa ſcire, ſed eſſe magnum bene uiuere. Nihil prodeſt omnem ſcire prudentiam mūdi cum ignorantia Dei, & nihil obeſſe ſcientibus Deū ignorantia mundi: perfecte autem ſcit, qui Deum prius, & iſta nō per ſe ſed pro Deo ſcit, nihil obeſſe cuique, ſi per ſimplicitatem aliquam de elementis indignè ſentiet, dummodo de Deo uera pronunciat, nam quamuis de incorporeis corporeiſq; naturis nequeat qſque diſputare: beatum tamen illum facit uita recta cum fide. Item idem libr. 3. eiuſdem capitu. 41. pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Bonus inquit doctor eſt, qui in humilitate ſeruat diſciplinam, & per diſciplinam non iucurrit ſuperbiam, elati autem paſtores plebes tyrannice præmunt, & non regunt, quique non Dei ſed gloriam ſuam a ſubditis exigunt, multi ſunt qui in uerbo doctrinę non humiles ſed arrogantes exiſtūt, quique ipſa recta, quę prædicant non ſtudio correctionis, ſed uitio elationis annunciant, multi ſunt, qui non ex conſultu ædificandi, ſed ex timore ſuperbiendi docent, nec ut proſit: ſed ut ſapientes uideantur, docere ſtudent. Item idem capit. 13. eiuſdem. quidam inquit plus meditari delectantur gentilium dicta propter tumentem & ornatū ſermonem, quam ſcripturarum ſanctarum propter eloquiū humile: ſed quid prodeſt in mundanis doctrinis proficere, & in diuinis inaneſcere caduca ſequi figmenta, & cœleſtia faſtidire miſteria: cauendi ſunt igitur tales libri, & propter amorem ſanctarum ſcripturarum uitandi gentilium dicta exterius uerborum eloquentia nitent, interius uacua uirtute ſapientiæ manent: eloquia autem ſacra exterius incompta verbis apparēt: intrinſecus autem miſteriorum ſapientia fulgent. Et ſequitur. Omnis ſęcularis doctrina ſpumantibus uerbis reſonans, ac ſe per timorem eloquentiæ attollēs per doctrinā ſimplicem & humilem chriſtianam euacuata eſt: ſicut ſcriptum eſt, nonne Deus ſtultam faciet ſapientia huius mundi, fa ſtidioſis atq; loquacibus ſcripturæ ſanctæ minus propter ſermonem ſimplicem placēt: gen

tili enim eloquentiæ comparata videtur illis indigna, quod ſi anima humili miſteria eius intendunt, confeſtim aduertunt quantum excelſa ſunt, quæ in illis deſpiciunt: in lectione vero non uerba ſed ueritas eſt amanda: ſæpe autem reperitur ſimplicitas veridica, & compoſita falſitas: quæ tamen hominem ſuis erroribus allicit, & per linguæ ornamenta laqueos dulces aſpergit: nihil aliud agit amor mundanæ ſcientiæ niſi extollere laudibus hominem hominibus. Nam quanta maiora fuerint huiuſmodi litteraturæ ſtudia, tanto animus arrogantiæ faſtu inflatus maiori intumeſcit iactantia. Vnde & bene pſal. ait. Quia non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini. Simplicioribus litteris non eſt imponendus fucus grammaticæ artis: meliores enim ſunt communes litteræ: quia ſimpliciores & ad ſolam humilitatem legentium pertinentes: ille uerò nequiores: quia ingerũt hominibus perniciosam mentis elationem, meliores eſſe grãmaticos, quam hæreticos: hæretici enim hauſtum lætiferi ſucci hominibus ſundendo propinant: grammaticorum autem doctrina poteſt & proficere ad vitam, ſi fuerit in meliores vſus aſſumpta. hæc ille. Vnde quidam ſcire uolunt eo fine tantum, ut ſciant, quod turpis curioſitas eſt: & ſunt qui ſcire uolũt, ut ipſi ſciãt, quod turpis uanitas eſt. Et ſunt tertiò qui ſcire volunt, vt ſcientiam ſuam uendant pro pecunia, ſiue honoribus, quod turpis quæſtus eſt, ſiue ſimoniaca prauitas. Sunt quoque quartò, qui ſcire uolunt, vt ædificentur, quod prudentia eſt. Horum enim ſolum duo ultimi nõ inueniuntur in abuſione ſcientiæ, reliqui uerò omnes audiant, quod dictum eſt per Apoſtolum Iacob. 4. c. Scienti bonum & non facienti peccatum eſt illi.

7 † Vnde ſicut dicitur in flora. Bartho. tit de ſapientia. In omni negocio duo ſunt neceſſaria, uidelicet opus ratio operis, quæ ita ſibi connexa ſunt, ut alterum ſine altero aut inutile ſit, aut minus efficax: ſed quia multorum iam addiſcentium intentio eſt corrupta. ideo ſtudia eorum in addiſcenda in ueniuntur inania: ueruntamen melior eſt prudentia fortitudine, iuxta illud Sapien. 5. cap. Melior eſt ſapientia quam uires, & vir prudẽs quam fortis melior eſt: quia & pondera aliquando, quæ uiribus monere non poſſumus, arte leuamus. Sic igitur nimirum eſt in omni ſtudio, quod qui ſine ordine & diſcretione operatur. laborat quidem, ſed non proficit: ſed quaſi aerem uerberans vires in ventum fundit. Vnde aſpice duos pariter ad ſiluam tranſeuntes, & hunc quidem per deuia laborantem, illum uerò recti itineris compendia eligentem, pari motu curſum tendunt: ſed non eque ad finem itineris perueniunt, quid ſacram ſcripturam dixerim, niſi ſiluam, cuius ſententias quaſi fructus quoſdam dulciſsimos legendo carpimus & tractando ruminamus. Qui igitur in tanta multitudine librorũ diſcendi ac legendi ordinem non cuſtodit, quaſi in denſitate ſaltus oberrans tramitem recti itineris perdit, & ſic de numero efficitur, de quibus dicit Apoſtolus j. Thimo. 3. capitu. Semper addiſcentes, & nunquam ad ſcientiam ueritatis peruenientes. Vnde Auguſtinus, & ponitur in ſumma Pariſienſis de virtutibus, parte 3. tractatu de prudentia, capitu. 5. Errat inquit quiſquis ueritatem ſe cognoſcere poſſe putat, ſi adhuc nequiter uiuat. Vnde Eccleſiaſt. 1. Concupiſce ſapientiam, ſerua iuſtitiam, & Dominus præbebit tibi eam. Item Eccleſiaſt. 27. Volatilia ad ſiluam conueniunt. & ueritas ad eos qui operantur illam reuertetur. Item Apocal. 3. capit. Collirio unge oculos tuos ut uideas. Glo. collirio oculi vt uideamus, iniunguntur, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus, qui male viuunt quaſi ſpurcitiis manuum ſuarum lumen diuinæ ſapientiæ a ſe prohibent. Et ſequitur. Cum ſapientia Dei donum ſit, non debet aliquis tentare rapere eam uiolentia ſtudii Deo irrequiſito: ſed ſicut ait Apoſtolus Iacob. j. Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei: poſtulet autem in fide nihil hæſitãs nam, ut dicit B. Auguſtinus. Oratione melius ſoluuntur dubia quam inquiſitio aliqua. hæc Pariſien. Vnde & Sene. in de quatuor uirtutibus. Eſto inquit ſapientiæ cupidus ac docilis

quæ noſti ſine arrogantia impartire poſtulanti,& quæ nõ noſti, ſine occultatione tuæ ignorantiæ tibi poſtula impartiri. Vnde & Pariſi.in de vitiis,parte ſexta,tracta.de ſuperbia, titulo de appetitu magiſterii, pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Aliud eſt inquit oculis materiam miniſtrare,quam uideant & aliud eſt uiſum conferre oculis, ad doctores forinſecos pertinet materiam adminiſtrare illis qui addiſcunt:ſed ad interiorem magiſtrum pertinet, vt ad uidendum ſenſum cordis aperiat. Et ſicut oculus & res obiecta non ſufficiunt,ut uiſus in actu fiat, niſi oculus illuminetur. Sic præter diſciplinam, & forinſecum doctorem neceſſarius eſt ſol iuſtitiæ a quo intellectus illuminetur.unde Prouerb.2. Dominus dat ſapientiam,& ex ore eius prudentia, & ſapientia.Item Eccleſiaſt.j. Omnis ſapientia a Domino Deo eſt.Item Ioannis 14. Spiritusſancto dicitur.Ille uos docebit omnem veritatem. Itẽ j. Ioannis 2. Non neceſſe habetis, ut aliquis doceat uos: ſed ſicut unctio eius docet vos de omnibus. Glo. Nemo docenti tribuat quod de ore docentis intelligit,niſi intus ſit,qui doceat, lingua doctoris exterius in uanum laborat:nec tamen doctor taceat: ſed quod poteſt agat.hæc Pariſi. Nullus igitur ſibiipſi doctrinam bonam quam inſtrumentaliter docet,ſed Deo attribuat. Vnde Auguſtinus in de doctrina chriſtiana. Chriſtus inquit eſt qui ſeminat ego quid ſum vix cophinus ſeminantis.in me ipſe ponere dedignatur, quod uelit ſpargere. Nolite igitur attendere ad utilitatem cophini ſed ad charitatem ſeminis & poteſtatem ſeminatoris. Item idem in eodem.Chriſtus inquit eſt qui docet,cathedram in cœlo habet, ſcola eius in terra eſt: ſcola uerò ipſius corpus eius eſt.Caput enim docet membra ſua,lingua loquitur pedibus ſuis. hæc ille. Et ex iſtis ſequitur,quod impoſsibile eſt de pellibus caprarũ, ſiue ouium ſine Dei cooperante gratia haurire ſapientiam, & ideo in omni bono ſtudio & doctrina omnino eſt prætermittenda oratio. Vnde Auguſtinus in de doctrina chriſtiana. Si inquit regina Heſter pro gentis ſuæ corporali ſalute locutura apud regem orauit Deum vt in os eius congruum præſtaret ſermonem, quanto magis orare debet, vt tale munus accipiat,qui pro æterna hominum ſalute in uerbo & doctrina laborat. hæc ille.

De remedijs in Superbiam. Cap. LXXX.

POſtquam in primo notabili peccati ſuperbiæ dictum eſt de pertinentibus ad deteſtationẽ eiuſdem peccati: ac etiam in ſecundo notabili eiuſdem peccati dictum eſt de quatuor eius principalibus ſpeciebus cum multis aliis incidentibus ſpeciebus ſub illis quatuor contentis.Iam in iſto ultimo notabili tangenda ſunt aliqua remedia contra ſuperbiam, & uanam gloriam curatiua.

1 † Pro quo notandum,ꝙ omnia quæ prædicta ſunt in primo notabili de deteſtatione peccati ſuperbiæ, poſſunt etiam in efficax remedium reduci eiuſdem, & dictis ibidem cauſa breuitatis hic ſunt decem remedia addenda ſpecialia.

Primum eſt frequens inſpectio in ſpeculũ ſacræ ſcripturæ. Vnde Apoſtolus, Iaco.j.ſcripturam ſacram ſpeculo aſsimilat dicens. Si quis auditor eſt uerbi & non factor, hic comparatur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuę in ſpeculo. Super quo Atton. Satis rationabiliter inquit Apoſtolus ſacram ſcripturam aſsimilat ſpeculo: quoniam ſicut mulieres ſponſo ſuo placere quærentes aſpiciunt vultum ſuum in ſpeculo,ut fęda corrigant,& pulchra plus ornent,ita animæ fideles Chriſto ſponſo ſuo placere cupientes aſpiciunt ſe frequenter in ſacra ſcriptura:ut ea quæ in ſe turpia ſunt,emendent,& pulchra plus ornentur: ſed ſicut dicitur vulgariter. Turpis naturaliter non libenter ſpeculum intuetur, ne de turpitudine ſua inſpecta triſtetur. Sic & multi in ſuis peccatis, & in immundiciis obſtinati non libenter ſpeculum iſtud inſpiſpiciunt: ſed ab eius intuitu ſe auertunt, & ideo ſuas immunditias non attendunt, nec auferunt. Et ideo dicit Dominus Hiere.2. Quam uilis facta es nimis iterans uias tuas. Et quid mirum ſi uilis factus ſit, qui ſpeculum

culum ad ſui maculas depræhendendas non aſpicit. Et ideo homines, qui nec uerba Dei libenter audiunt, nec eius facta & opera oculo cordis aſpiciunt, in peccatis ſuis tanquam iumenta in ſuis ſtercoribus computreſcunt. Speculum igitur iſtud debemus frequenter reſpicere: ut mẽtis noſtrę maculas poſsimus in nobis depræhendere, repræhendere, & purgare. vnde Ioannes Abb. de Vill. in quodam ſermone ſuper prædictis uerbis Apoſtoli. Sacra inquit ſcriptura cõparatur ſpeculo: quia docet, quid ſit purgandum a facie mentis: ſicut ſpeculum materiale a facie corporis. Vultus inquit natiuitatis noſtræ eſt conſideratio. ſ. unde nati ſumus, quales nati ſumus, & ad quid nati ſumus. Vnde nati ſumus, quantum ad uilitatẽ materiæ, quales nati ſumus, quantum ad fragilitatem naturæ, & ad quid nati ſumus, quantum ad dignitatem gloriæ. Et omnia iſta conſpicimus in ſpeculo ſacræ ſcripturæ. Vnde & ipſa bene comparatur ſpeculo, eo quod ſicut ſpeculum in ſeipſo homini totum ipſum hominem demonſtrat. Nam uitrum uile eſt in materia, fragile in ſubſtantia, & glorioſum in ſplendore. Vitrum enim quod fit ex cinere ſignat uilitatem humanæ naturæ. Et quia eſt fragile ſignat fragilitatem ipſius naturæ humanę. Gloria autem immortalitatis deſignatur in uitri ſplendore. Vnde & in uitro confunditur error eorum, qui in reſurrectionem corporũ non creduut: ſi enim artifex vitri ex modico cinere uitrum facit, quod ſoli appoſitum adinſtar radii ſolaris refulget, multo magis ex modico puluere corpus glorioſum reſtitutum uicinitati veri ſolis iuſtitiæ. i. Chriſto fulgebat, vt ſol. Nos igitur conſiderantes in ſpeculo ꝓdicto vultum natiuitatis noſtræ non ſtatim tradamus obliuioni: ſed ex recordatione vilitatis noſtræ originis ſimus humiles, & ex recordatione fragilitatis noſtræ timidi ſimus, & ex recordatione futuræ gloriæ ſimus ad uirtutes exercendas continue animoſi. hæc ille. Secundum remedium contra ſuperbiam eſt conſideratio uani laboris, quo conatur ſuperbus ſe altius & altius in dignitate, & honore ſemper exaltare. Vnde pſalm. Superbia eorum qui te oderũt aſcendit ſemper: ſed non obſtante eorum conamine certum eſt, quod per ſuperbiã nunquam erit aliquis ad uerum honorem, uel dignitatem exaltatus. unde Grego. & ponitur in can. j. q. 6. in ſcripturis. Qui inquit ſic nititur ad altiora aſcendere, quid aliud agit, niſi ut creſcendo detreſcat, & aſcendendo exterius, interius in profundum deſcendat: talis enim ſuperbus aſsimilari poteſt homini, qui uadit in rota, per quam trahuntur lapides, cementa & talia materialia ad alta ædificia, qui quantumcunq; in tali rota nitatur aſcendere: tamẽ continue in eodem altitudinis gradu ſuo conamine non obſtante exiſtit, & ſi contingat ipſum rotæ fortiter adhęrendo aliquando eleuari, immo in quanto in vna parte altius eleuetur, in tanto grauius ſtatim poſt proſternitur in altera. Sic ſpiritualiter, propter ſuperbiam & inanem gloriam quærit mundanum honorem, quaſi per totam uolubilem nititur aſcendere, & quamuis per talem rotam aliquando videatur eleuari in honore mundano: tamen finaliter proijcietur in profundum inferni, dicente Chriſto Luc. 18. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur. Super quo dicit Lyra, quod ſicut in ſtatera materiali una parte depreſſa alia eleuatur, & econuerſo: ſic in ſtatera diuinæ iuſtitiæ decretum eſt, quod qui eleuentur per ſuperbiam in præſenti deprimuntur per pęnam confuſibilem in futuro. Quod conſiderans diabolus ſemper nititur hominẽ exaltare per ſuperbiam in præſenti, vt eum deprimat in futuro. Et ſi contingat hominem aliquod opus bonum facere laude dignum, ſemper nititur diabolus illud deſtruere per inanem gloriam. In cuius rei figura legitur Apoca. 12 quod draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat maſculum, vt deuoraret filium eius, &c. ſupra par. 4. capi. 42. Tertium remedium contra ſuperbiam eſt, quando homini offertur gloria, vel contingit aliqua occaſio gloriandi, quod ipſe offerat gloriam illam ſummo regi gloriæ, ſub cuius protectione ipſe militat, & ſine cuius auxilio nullus uiator poteſt meritoriè operari dicens. Non nobis Domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. In cuius rei figura & exemplo legitur 2. Reg. 12. ꝙ Ioab princeps militiæ Dauid pugnabat contra Rabath filiorum

rum Amon, & expugnabat vrbē regiam,mi-
ſitque Ioab nuncios ad Dauid dicens. Dimi-
caui aduerſus Rabath, & capienda eſt vrbis:
nunc autem congrega reliquam partē populi
& obſide ciuitatem & cape eam,ne cùm a me
vaſtata fuerit vrbs, nomini meo aſcribatur vi
ctoria. Quartum remedium contra ſuperbiā
eſt cohabitatio humilium. Vnde pſalm. Cum
ſancto ſanctus eris,cum viro innocente inno
cens eris. Vnde ſicut & dicitur Eccl. 13. Qui
communicauerit ſuperbo induet ſuperbiam:
ſic certè qui communicauerit humili induet
humilitatem. Quod conſiderans Odo epiſco-
pus Pariſienſis,de quo legitur, ꝙ deſpectos &
pauperes ſem p in menſa habuit añ ſe,& alios
a latere: requiſitus autē quomodo poſſet hoc
tolerari. Reſpondit, ꝙ quidam nobilis miles
eum hoc docuit.ſ.ſanctus Iob dicens. Viſitās
ſpeciem tuam non peccabis. Iob.5.ca.

2 † Quintum remedium contra ſuperbiā
eſt conſideratio vanitatis gaudij mundani, &
laudis humanæ, de quo B.Bern. in epiſtola ad
Petrum diaconum cardinalem, & ponitur in
6.flo.ca. 10. Audeo,inquit,granditer cum ſen
ſero me venerari, vel diligi exultare: non qui
dem ꝙ ſum, ſed ꝙ putor eſſe: neque.n.tunc
diligor, quando ſic diligor: ſed neſcio quid in
me pro me ꝙ non ſum ego immo (vt verius
loquar) nō ſcio: nam certisſimè ſcio ꝙ nihil.
Nihil.n. proculdubio eſt q.cquid putatur eſſe
& non eſt. Porrò cum amatur quod non eſt
ſed eſſe putatur, non amor, vel amans, ſed qđ
amatur nihil eſt,ſed mirandum, & magis do-
lendum eſt,quam mirādum, ꝙ id quod nihil
eſt,amari poteſt. Veruntamen de vniuerſali
vanitate ineſt nobis & velle laudari cū ſimus
vituperabiles, & nolle laudare, quos ſcimus
eſſe laudabiles: ſed & hoc vanum eſt, ꝙ per
noſtram vanamgloriam plerunque & igno-
rantiam tacetur quod eſt,& prædicatur,quod
non eſt. Quid ad iſta dicemus,niſi quia vani
filij hominum, mendaces in ſtateris, ut deci-
piāt ipſi de vanitate in idipſum laudamur mē
daciter,delectamur inaniter, & vani ſunt,qui
laudantur, & mendaces qui laudant, alij lau-
dantur,& ficti ſunt,alij laudant,quod putant,
& falſi ſunt,alii in horum præconiis glorian-
tur & vani ſunt. Non eſt quidem laudandus
homo in uita ſua,quæ tentatio eſt ſuper terrā
nec ideo tñ laudandus non eſt, cum mortuus
peccato vinit Deo, vana quidem laus & ſedu
ctoria: quia laudatur peccator in deſideriis
animæ ſuæ. Sed non idcirco prædicanda &
multum laudanda, ſiue commendanda non
erit illius uita, qui poteſt dicere. Viuo autem
iam non uiuo ego: ſed uiuit in me Chriſtus.
cum igitur laudatur homo, in quo iam viuit,
non ipſe ſed Chriſtus, non in ſua ſed in Chri
ſti uita laudatur, ac per hoc non laudatur con
tra ſententiam,quę prohibet,hominē laudari
in uita ſua: hæc B.Bern. vbi ſupra. Sextum re-
medium contra ſuperbiam ſiue vanamgloriā
eſt frequens conſideratio, ad quam miſerabi-
lem finem peccatū illud adducit. Vnde Eccle.
7.ca. In omnibus operib. tuis memorare no-
uisſimam & inæternum non peccabis. Vnde
ad quam miſerabilem finem perducit ſuper-
bia, patet ex illo Iob. 20.ca. Si aſcenderit vſq;
ad coelum ſuperbia eius, & caput eius nubes
tetigerit,quaſi ſterquilinium perdetur in fine.
Item Eccl. 10.cap. dicitur. Cum moritur, hæ-
reditabit ſerpentes, beſtias & vermes. Item
Apocalip. 18. dicitur. Quantum glorificauit
ſe,& fuit in deliciis,tantum date ei tormentū
& lucrum. Item Iob. 21. Exultant in luſibus,
tenent tympanum & cytharam, & gaudēt ad
ſonum organi, ducunt in bonis dies ſuos, &
in puncto ad inferna deſcendunt. Hæc con-
ſiderans beatus Auguſtin. in de ſpeculo hu-
manæ miſeriæ ſic ſcribit. Tu homo, inquit,
diligenter attende,& aliquando cognoſce, &
perge ad ſepulcra mortuorum,& uide exem-
plum uiuentium. Iacent ibi oſſa & perit ho-
mo: & tamen reſeruatur cauſa eius in diem iu
dicii, fuit & ipſe ſimilis tibi in vanitate uiuēs,
ſtudens in deſideriis ſeculi, multiplicauit a-
gros & plantauit uineas, implens horrea ſua,
in apothecis mulus lætatus eſt, & abun-
dantia uix finem letitiæ dabat, pro cupidi-
tate currebat, multas uiduas, & orpha-
nos opprimebat, adulteria, homicidia, &
furta,& incendia commiſit,quantos captiua-
uit, quantos miſeros expoliauit, & ſecum ad
inferos nihil inde detulit: ſed omnia con-

Y y ſuma-

ſumauit,& vna hora expirauit. Reliquít di-
uitias,quas male quęſiuit,inuenit pęnas,quas
non ſperauit, ecce ablata ſunt omnia ab ocu-
lis eius. Vbi igitur ſunt omnia, vbi pompa,
vbi ſciſma, vbi exquiſita conuiuia, vbi gem-
marum ambitio, & argenti pondus immen-
ſum,vbi ſerui ſubditi, & antecedentium tur-
ba clientium,tranſierunt omnia iſta ab oculis
eius iacens in ſepulcro redactus eſt in pulue-
rem, abſceſſerunt neruia a compagibus ſuis,
putatur requieſcere corpus eius,habitat in in
ferno anima eius, vermes & ignis conſu-
munt eum, ſtridor dentium frequentat:quia
magnus eius dolor, qui viget,pœnitet ſe mo
do male vixiſſe, & negligenter dixiſſe,pœni-
tentiam & miſericordiam non amaſſe, diui-
tias multas congregaſſe,& non eas egenis ero
gaſſe, circundant eum tenebræ multæ, & fle-
tus non deſinet ab oculis eius, adhuc expe-
ctat eum reſurrectio magna:vt tradat eum pe
iori iudicio, ibi eum conturbabunt Angeli
improperantes,ꝙ eleemoſinam non amaſſet,
& ideo ei miſericordia denegetur. Gehenna
ardens expectat eum, quam in pauperibus
cum viueret non extinxit, ventrem eius per-
petui vermes conſument, qui eſurienté pau-
perem non pauit. O homo, qui deſideras re
gnum cœlorum poſſidere,quod male feciſti,
dum potens es emenda, dum adhuc viuis in
corpore remedium acquire tibi, priuſquam
te dies mortis præueniat,priuſquam te infer-
nus profundus ra: iat,cogita ſemper de te, &
pauidus eſto de tuo exitu, ut paratum te inue
niat extrema neceſſitas:ſicut tu ignoras quã-
do veniet: quia quantum diutius expectat te
Deus,vt te corrigas,tantò grauius vindicat,ſi
de conuerſione tardius cogitas. Sed forte di-
cis tibi. Cum ad ſenectutem uenero, aut
aliqua infirmitate detentus fuero: tunc pœni
tentiam petam, promiſitque mihi Deus om-
nipotens indulgentiam,quando me correxe-
ro dicens Ezech. 33. Impietas impij non no-
cebit ei quacunque die conuerſus fuerit ab
impietate ſua, ſecurus igitur ſum, ecce ego
conſentio & cognoſco: quia pœnitenti Do-
minus ſpopõdit ueniam: peccanti tamen dié
craſtinum non promiſit. Igitur ſecundum
conſilium ſpiritusſancti Eccl. 5. Non tardes
conuerti ad Dominum, nec differas de die in
diem: ſubito enim ueniet ira eius,& in tem-
pore vindictæ diſperdet te. Et ſecundum con
ſilium B. Hiero. ne gaudeamus in carnalibus
vbi fœditas,nec in diuitiis ubi falſitas, nec in
dignitatibus vbi uanitas,nec fortis in fortitu-
dine ſua ubi debilitas, nec ſapiens in ſapiẽtia
ſua vbi ſtultitia: glorietur in Dño qui gloriatˊ
ſcire & noſcere hoiem̃ ſeruum ſuũ. hæc ille.
:Et ſi aliquis glorietur de ſua potentia terreat,
& ipſum,humiliet illud,quod dr̃ Sap.6. Potẽ
tes potenter tormenta patientur. Et ſi aliquis
glorietur de habitus venuſtate: de vocis verò
vanitate,de corporis pulcritudine,de audaci-
tate, de prudentia: ſiue de aliquibus aliis do-
nis naturæ,gratiæ,vel fortunæ, cogitet, ꝙ te
ſte euangelio Mat.6.Salomon in omni gloria
ſua non fuit coopertus ſicut unus ex floribus
herbarum. Quis cantat ut philomena, quis
quis formoſus ut roſa, audax ut leo, prudens
vt formica, uel ſerpens. immo & ut uidetur
homo inter cęteras creaturas eſt pauperior:
quia de aliis creaturis ſibi neceſſaria mutua-
tur:ut calciaméta de coriis animalium,veſtes
laneas de velleribus ouium,lineas de cortici-
bus herbarum,ſericas de ſtercoribus vermiũ,
ſi ſingula diriperent ſua, quid remaneret ho-
mini.vnde Apoſtolus.j.ad Corin.4.Quid ha-
bes,quod non accepiſti. Attende igitur,quòd
ſicut dicitur Eccl.25.Pauperem ſuperbũ odit
Deus, & ideo ſi de aliquo prædictorũ aliquis
inaniter glorietur,cogitet, ꝙ ſicut dicit Beat.
Aug.in de uerbis Domini, ſermo.37. Seculi
lætitia eſt impunita nequitia,luxurientur ho-
mines & fornicentur,in ſpectaculis vngẽtur,
ebrioſitate ingurgitentur, turpitudine ſeden-
tur, nihil mali patiantur, & videte gaudium
ſeculi,iſta mala quæ commemoraui, non ca-
ſtiget fames, non belli timor, nõ aliquis alius
timor, non aliquis morbus, non aduerſitates
aliquæ: ſed ſint omnia in rerum abundantia,
in pace carnis,in ſecuritate malę mentis,& vi
de ſeculi gaudium: ſed nõ cogitat Deus:ſicut
alia eſt cogitatio Dei, alia hominis, magnæ
miſericordiæ Dei eſt nequitiã non relinque-
re in præſenti, ne cogatur in extremo gehen-

æ ignibus damnari. hæc ille.

3 † Septimum remedium contra ſuperbiã eſt frequens mortis meditatio, de qua dictum eſt ſupra par. 4. ca. 21. vbi agitur de quinto remedio accidię. Dictis ibidem adiiciendum, ꝙ ſicut dicit B. Grego. ſuper euangelia, ome. 39. Ac etiam B. Bern. in de ſpeculo peccatoris. In hora mortis diabolus tanquã leo rugiens circundabit peccatorem oſtendendo ei oĩa peccata ſua, & adducendum eum in deſperationem, niſi ſpeciale a Deo auxiliũ ſuccurſum, & confortamen habuerit ſubtilibus & cautelosis & deceptoriis argumẽtis ſibi realiter cõcludit. Vnde ſicut quando arguens per rationem, vel auctoritatem deducit reſponſalẽ ad concedendum prius negata, uel ad negãdum prius conceſſa: tunc ſibi realiter concluditur. Sic certè iſto modo diabolus in hora mortis concludet peccatori: quia faciet eum negare prius conceſſa, & prius negata concedere: nã tunc cum diabolo oſtẽdente uiderit peccator ſua horribilia peccata, & ſuas iniquas operationes & pœnas inferni, quas pro illis æternaliter patietur: ſi poſſet ad uitam redire præſentem multa concederet ſe facturũ, quæ viuens facere ſe negauit, & multa ſe facere negaret, quæ prius nedum facere conceſſerat, ſed etiã opere realiter adimpleuit. Vnde ſm ſñiam doctorum in hora mortis diabolus peccatori ſpecialiter tria argumenta ſubtilia faciet: ut realiter concludat, & in deſperationem deducat. Quorum primum erit iſtud. Tu, inquit, comiſiſti multa peccata mortalia grauia & horribilia, de quibus nunquam pœnituiſti, Deus iuſtiſsimus eſt: & ſicut nullum bonum dimittet irremuneratum, ita etiam nullum malum dimittet impunitum &c. igitur iuſtitia Dei exigente oportet omnino, ꝙ tu pro iſtis peccatis puniaris: ſed iam eſt ultima hora uitæ tuæ, & non habes ſpacium, ut pro eis puniaris, & ſatisfacias in hac uita. igitur oportet omnino, ꝙ tu puniaris pro illis in uita futura: & cum iſta peccata tua ſint peccata mortalia cuiuſmodi in purgatorio non punientur ſaltem niſi confeſſione & cõtritione præuia habita, quæ tibi defecerunt, igitur oportet, ꝙ punientur in inferno, & cum in inferno nulla eſt redemptio, oportet omnino, ꝙ tu æternaliter damnẽris: ſed hic caueas de iſto argumento deceptorio: quia nõ ualet. Et huic iſto modo reſpondeas, o maledicte diabole, ego ſcio bene, ꝙ peccata mea multa, magna & horribilia ſunt, ſicut dictis: qa hoc negare nõ poſſum, ſcio. n. ꝙ Deus iuſtiſsimus eſt: & ſicut nullum bonum dimittet irremuneratum, ita nullum malũ dimittet impunitum: ſed tñ maledicte inimice, ego cõſidero qũo ipſe miſericors Deus, cuius miſericordia infinita excellit omnia peccata mũdi, dicit Ezech. 18. ca. Nolo mortem peccatoris, ſed magis ut conuertatur & uiuat, & ego nũc conuerto me ab iniquitatib. meis, & conuerto me ad miſericordiam Dei, & pro penitentia & ſatisfactione offero illud ſacrificium, ꝙ ſibi valde acceptabile eſt pro peccatis, de quo loquitur propheta in pſal. dicens. Sacrificium Deus ſpiritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum Deus non deſpicies. Iſtud ſacrificium iam offero ſibi intantum, ꝙ pro oibus diuitiis quæ vnquam fuerunt in mundo nollem, quòd iſta peccata, quæ mihi oſtendis, comiſiſſe, nec ſi in mundo viuere poſſem illa iterato committerem: ſed ſi ad uitam pręſentem redire poſſem, oẽm penitentiam mihi in hac corruptibili uita poſsibilem in ſatisfactiõnẽ pro illis libenter ac gaudenter peragerem, & ideo maledicte diabole licet iſta ſit ultima hora uitæ meæ, adhuc ſpero firmiter miſericordiam a Saluatore meo obtinere, conſiderans quòd ipſemet per prophatam dicit Ezech. 33. Impietas impii non nocebit ei quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Et in confirmationem huius ſicut manifeſte oſtendit euangelium Luc. 23. ca. Latro pendens in dextero latere Chriſti in cruce, qui in ultima hora uitæ ſuæ cum uera cordis contritione petens miſericordiam protinus audiuit Chriſtũ dicentem ſibi. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Ex hoc plane patet maledicte diabole, quòd argumentum tuum non valet, nec contra me procedit. Secundum argumentum, quod diabolus faciet contra peccatorem in hora mortis erit iſtud. Deus non eſt acceptator perſonarum, ſed iuſtus iudex, reddens unicuique ſecundum opera ſua: ſed ut cõſtat

ex fide ſcripturæ me qui fui glorioſiſſimus eius angelus in cęlo pro unico peccato quod commiſi perpetuò damnauit, de cęlo expulſit,& in profundū inferni proiecit: ſed tu cōmiſiſti plura peccata, immo & tibi innumerabilia & æque grauia ſicut peccatum meū, quapropter ſic te ſaluaret, qui tot peccata commiſiſti, & mè damnaret qui unicum peccatum commiſit: tunc in iudicio ſuo eſſet acceptor perſonarum, fauorabilis uni & crudelis alteri & ſic non iuſtus iudex: ſed hoc nullo modo poteſt, quare ſequitur ineuitabiliter, ꝙ ex ſua iuſtitia oportet te omnino dānari: ſed adhuc certe iſtud argumentum non ualet. Et ideo meritò ad illud ſibi iſto modo reſpondeas. o maledicte diabole, concedo tibi bene, ꝙ Deus nō eſt acceptor perſonarum, ſed iudex iuſtus reddens unicuique iuxta opera ſua, concedo etiam ꝙ tu damnatus es pro illo unico peccato, quod commiſiſti. Et concedo inſuper, ꝙ ego commiſi inſuper multa horribilia peccata abſolute conſiderando actum peccati ſecūdum genus æque grauia ſicut peccatum pro quo tu damnaris, ſed tamen conſiderando circunſtantias peccatorum meorum, & circunſtantias peccati tui & cauſam, peccatum tuū vnicum grauius eſt, quā omnia peccata mea: nam tu qn̄ feciſti fuiſti primò creatus & glorioſiſſimus angelus conſtitutus, & in gloria poſitus ſiue gratia, ex pura ꝓpria malitia ſine inſtigatione alicuius inimici peccaſti & continue ex quo peccaſti tam obſtinatus es in malicia, ꝙ potius eligis pro perpetuo eſſe in pęna, quam te ſubmittere, & materiam Dei poſtulare: ſed illa peccata, quæ ego commiſi, feci ad maledictam inſtigationem tuam, qui inſidiaris mihi die ac nocte ex inueterata malitia, & inuidia quam mihi habes, ex hoc ꝙ ego habitarem in illo loco glorioſiſſimo, a quo tu ꝑ maliciam tuam cecidiſti, ac etiā peccata, quæ ego commiſi ad inſtigationē carnis meæ, cuius ſocietatem declinare non ualeo, & inſtigationem mundi, qui ſemper eſt coram oculis meis: ac etiam de iſtis peccatis, quæ ego cōmiſi cū uera cordis contritione ſubmitto me Domino meo, cuius miſericordiam humiliter deprecor & exoro, conſiderans qūo ipſe naturam meā aſſumpſit & mortem paſſus eſt in cruce duriſſimam ad redimendum me, & cæteros per te deceptos de tua poteſtate ad ꝓſtandum ſuam miſericordiam omnib. qui ſibi uolunt debite humiliari, & eius miſericordiā humiliter implorare, quare maledicte diabole ego firmiter ſpero per miſericordiā Dei ſaluari non obſtante multitudine peccatorum meorum, ubi tu exigente tua obſtinata malicia pro illo unico peccato, quod commiſiſti, perpetuò damnaberis. vnde Linco. dicto. 24. ſuper illud Iſa. 9 c. Ambulantibus in tenebris lux orta eſt eis. Malignis autem, inquit, ſpiritibus non eſt orta lux: quia iuſtum eſt, ꝙ ſicut nullo impellente ſe præcipitauerunt in tenebris: ſic nullo iuuante redeant ad lucem: ſed cum ſit impoſſibile, ut. ſ. per ſe redeant, ideo perpetuis damnantur tenebris ſed hominib. ſolis in vmbra peccati habitantibus orta eſt lux: quia cōuenięns eſt, ut quia homo alio impellente cecidit in tenebras, alio miſericorditer iuuante redeat ad lucem. hæc Linco. Tertium argumentum, quod diabolus faciet contra peccatorem in hora mortis erit hoc. Ego, inquiet, quondam eram glorioſiſſimus angelus in cœlo cognoſcens archana Dei, & quando ſteti in gratia reſpiciens in libro uitæ clare cognoui & uidi qui eſſent præſciti a Deo, & qui prædeſtinati, & inter cæteros ibi clare uidi te eſſe præſcitum a Deo: ſed illud quod eſt ſemel ſimpliciter ordinatum a Deo non poteſt mutari, dicente ſeipſo per prophetam Malach. 3. Ego Dominus & non mutor. Ex quo plane ſequitur, quòd oportet te omnino damnari. Sed adhuc non obſtante iſto argumento nullius ualoris, confortare, & ne deficias, ſed tempeſtiue præuideas reſponſionem tuam, & dictum prophetæ Abacuc. 2. Contemplabor ut uideam, quid dicat mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me. Vnde & iſto modo reſpondeas ad prædictum diaboli argumentum. O falſiſſime demon, hæc ſemper fuit conſuetudo tua cum mendacio decipere hominem; nam ut teſtatur Chriſtus Ioan. 8. tu es mendax, & pater mendacii. unde & cum mendacio tuo decepiſti primos noſtros parentes in paradiſo; vt patet Gen. 3. Ac etiam

cum

cũ mendacio tuo propoſuiſti decepiſſe Chri-
ſtum,quando oſtendiſti ei omnia regna mun
di & gloriam eorum dicens . Hæc omnia da-
bo tibi, ſi cadens adoraueris me:ut patet Mat.
4.Et ideo maledicte diabole,non multũ admi
ror,ſi mendacio tuo uelles me decipere. Et fal
ſiſſime demon, ꝙ præmiſſum ſuper quo totũ
argumentum fundaſti ſit falſum,vbi dictis,ꝙ
quando ſtetiſti in gratia,uidiſti & ſciuiſti,qui
eſſent damnandi,& qui ſaluandi, & inter cæ
teros uidiſti me eſſe damnandũ:patet ex hoc,
ꝙ quando ſtetiſti in gratia tuam propriã dam
nationem non uidiſti,& a multo fortiori non
vidiſti nec cognouiſti meam damnationem ,
& ideo pro toto tuo mendacio maledicto nũ-
quam me in deſperationem deduces,ſicut in-
tendis: ſed firmiter ſpero in miſericordia Dei
mei,conſiderans quod propheta dicit . Deus
ſaluos facit ſperantes in ſe, & ſi iſto modo re-
ſtiteris diabolo in tribus argumẽtis prædictis
diabolus ſentiẽs ſe ſuperatum uertet dorſum
ſuum & fugiet a te , dicente apoſtolo Iaco.4.
ca.Reſiſtite diabolo & fugiet a uobis . Exem-
plum huius habemus Matth.4.ubi legitur, ꝙ
poſtquam Chriſtus in trib.tentationib reſtitit
diabolo,reliquit eum diabolus & fugit ab eo.
& Angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei . Sic
certe,& ſi bene uixeris in hac uita, & pruden
ter puidearis de reſponſione tua,in hora mor
tis deuicto & fugato a te diabolo, angeli ac ẽt
ſaluator tuus accedat ad te confortandum,cu
ſtodiendum & ab omnib. inimicis tuis te de-
fendendum. Vnde Augu.in de doctrina chri-
ſtiana.Non poteſt, inquit, male mori,qui be-
ne vixit,eo ꝙ Deus aſſiſtit cuilibet,qui fideli-
ter obſeruat eius] præcepta , & conſilia , ſic ꝙ
omnes aduerſarii non poſſunt in mortis arti-
culo ipſum deteriorando offendere,vel terre-
re.hæc Augu. Et ideo merito dicitur Eccl. 18.
Ante iudicium para iuſtitiam tibi, & antequã
loquaris diſce.ſ. reſponſionem tuam &c.

4 † Octauum remedium contra ſuperbiã
eſt frequens conſideratio , qualis homo erat
ante ingreſſum , qualis in ingreſſu, qualis in
progreſſu , & qualis erit in egreſſu , & poſt
egreſſum De quibus omnibus dictum eſt ſu-
pra parte.4.ca.29.ubi agitur de primo pungi-
tiuo cohortante hominem ad flagitandum ad
iutricem diuinam miſericordiam. Dictis ibi-
dem adiiciendum, ꝙ Ardmachanus in quodã
ſermone de conceptione beatæ uirginis. O
(inquit) flendum præconium, ſcilicet lugen-
dum oraculum, o plangendum præſagiũ An
geli exclamatis.Veh,veh, veh habitantib. ter-
ram, Apoc.8. Veh primum habitantibus ter-
ram in ſuo ingreſſu, veh ſecundum habitanti
bus terrã in ſuo progreſſu, & veh tertium ha-
bitantibus terram in ſuo egreſſu,quam conce
ptionem deteſtabilẽ habet ingreſſus, progreſ-
ſus habet conuerſationem culpabilẽ,& egreſ-
ſus habet diſſolutionem miſerabilem propter
quæ tria ait propheta Iſa. 14. Formido, fouea
& laqueus ſuper te,qui habitator es terræ. Fo-
uea ſuper te propter commaculationẽ in ute-
ro. Laqueus ſuper te propter deceptionem in
medio,& formido ſuper te propter diſſolutio
nem in termino.hæc ille. Nonum remedium
contra ſuperbiam eſt, ꝙ homo dimittat & eui
tet rem illam,per quam occaſionaliter ſibi ſu-
perbia,ſiue uanagloria adhæret, ſcilicet mun-
danas diuitias,corporis curioſum ornatum,&
mundanum honorem.vnde ſic eſt de munda-
nis honoribus, ſicut de vmbra humani corpo
ris:nam ſicut homo dorſum ſuum vertens ad
ſolem umbram ante faciem ſuam habeat , &
aſſequens voluerit vmbram apprehendere in
quanto velocius umbram aſſequitur, in tanto
velocius umbra fugit ante illum,ſed ſi faciem
ſuam vertat ad ſolem , umbra hominis a dor-
ſum & ad ſolem uoluerit appropinquare , &
umbram refugere,in quanto uelocius ad ſolẽ
cucurrerit,in tanto uelocius umbra ipſum in-
ſequitur. Sic ſpiritualiter certe ſi quis dorſum
mentis ſuæ vertat ad ſolẽ iuſtitiæ ꝑ obliuionẽ
beneficiorũ Dei,& faciem,ſ. cordis affectionẽ
ad umbram mundani honoris, uolens illũ ap-
prehendere in q̃to illũ apprehendere uelocius
nititur,in tãto in cõſpectu Dei ipſum ueri ho-
nores uelocius ab eo fugiunt, & ſi ab honori-
bus mundanis ſe diuertat, & ab illis fugiens ꝑ
cordis affectionem currat ad Deum,inquanto
uelocius fugiat mundanos honores , intanto
in cõſpectu Dei ipſum ueri honores uelocius
aſſequuntur.In cuius rei figura legit Gen. 39.

ꝙ Ioſeph reliquit pallium ſuum, cui Dña ſua libidinoſa adherebat, & fugit ab ea, & infra breue poſt ipſum magni honores aſſequeban tur: quia conſtitutus eſt Dñs totius terræ Egipti. Et ideo merito de honorib. mundanis intelligi poteſt illud Eccl. 11. Si ſecutus fueris non apprehendens, & non effugies, ſi præcurreris. Decimum remedium contra ſuperbiam eſt cõſideratio humilitatis Chriſti. vnde vterque aduentus Chriſti contra ſuperbiam ſpecialiter militat. Nam in primo eius aduentu venit vt medicus leniter, & manſuete ſanans ſuperbiam humilitatis ſuæ exemplo. Vnde Greg. Propter magnum peccatum ſuperbiæ Deus ad ſuam venit humilis incarnationẽ, vt medicus leniter & manſuete ſanans ſuperbiã ſuæ humilitatis exemplo. Item idem ꝑꝑ magnum, inquit, peccatum ſuperbiæ Deus humilis venit. Iſte ingens morbus animarũ omnipotentem medicũ de cœlo deduxit, & vſq; ad formam ſerui humiliauit cõtumeliis egit, & in ligno ſuſpendit, & virtute tantæ medicinæ curetur tumor ſuperbiæ, erubeſcat igitur homo eſſe ſuperbus, ꝑꝑ quẽ Deus factus eſt humilis. Secundus etiam aduentus Dñi erit contra ſuperbiam non ſanandam ſed punien dam. vnde Iſa. 2. cap. Dies domini exercitium ſuper omnem ſuperbum & excelſum & arro gantem & humiliabitur. Item Malac. 4. Ecce, inquit, venit dies ſuccenſa quaſi caminus, & omnes ſuperbi & omnes facientes impietatẽ ſtipula & flammabit eos dicit Dominus dies enim iſta, de qua hic loquitur propheta, eſt illa dies terribilis finalis iudicij, quæ erit in fine mundi, quæ dies iuxta ſententiam ſanctorum doctorum & teſtimonia ſacræ ſcripturæ ſuſpicari poteſt cominus appropinquare. Vñ Aug. in de quæſtionibus veteris & nouæ legis. cap. 106. Sicut, inquit, in ſexto die a creatione mũdi Deus fecit hominem, & in ſeptimo die requieuit ab omni opere ſuo. Sic in ſexto millenario a creatione mundi redemit hominem, & in ſeptimo millenario ceſſabit mundus a ſua ſucceſsiua duratione. Sed ſm cronicas de ſeptimo millenario durationis mundi iam lapſi ſunt. 600. & 26. anni & ultra. Et forte ſicut Chriſtus non expectauit uſque in finem ſexti millenarij redimere hominem: ſed in fine ſecundi centenarij redemit hominem: ſic forte non expectabit uſque ad finem ſeptimi millenarij, vt iudicet mundum. Et hæc ſententia Aug. eo maioris habet ueritatis euidentiã, quo videmus ſigna promiſſa a Chriſto ante diem iudicij euentura magna parte iam adim pleta. De quibus euangelium Luc. 21. Exurget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum, & terremotus magni per loca erunt & peſtilentiæ & fames terroreſq; de cœlo, & ſigna magna erunt: ſed hæc omnia uidemus eſſe adimpleta. Item Chriſoſt. Quando, inqt, ſol retrahit ſplendorem radiorum ſuorum a vallibus, ſignum eſt, ꝙ nox appropinquat: ſed quando retrahit ſplendorem radiorum ſuorũ a cacumine montium & collium, ſignum eſt, ꝙ nox eſt in ianuis: ſic quando populus vulgaris, ſicut in tempore Apoſtolorum, ſiue in primitiua eccleſia obſcurabatur per peccatũ, ſignum fuit, ꝙ finis mundi velociter appropinquabit. Vnde tunc dixit Apoſtolus. J. Io. 2. Filioli mei nouiſſima hora eſt. Et ſequitur. ſcimus quia nouiſſima hora eſt: ſed nunc exquo experientia docente, cacumina montium & collium, per quæ intelliguntur ſacerdotes, & Dñi temporales obſcurantur per peccatũ vltra alios, veriſſima euidentia eſt, ꝙ finis mũdi eſt quaſi in ianuis. Vnde in confirmationẽ huius legitur. 4. Eſdræ. 17. ꝙ Eſdras quæſiuit ab Angelo vriel ſibi miſſo de tꝑe quorundã malorum, quæ idem Angelus futura prædixerat circa finem mundi dicens. Domine ecce demonſtraſti mihi ſigna quæ facies in dieb. nouiſſimis, ſed non demonſtraſti mihi, quo tem pore iſta fient. Et reſpondit ſibi Angelus de quæſito certificans. Tempus, inquit, in quo erunt, incipiet altiſſimus uiſitare ſeculũ, tunc erit, quando videbitur in ſeculo munitio locorum, turbatio populorum, & inconſtantia ducum: ſed iam maior (ut æſtimo) eſt munitio locorum, quam ab antiquo conſueuit; ut patet de camporum montium & uallum clauſuris, ac de curioſis domorum ædificiis: ac ẽt iam tanta eſt ducum inconſtantia. i. ſacerdotũ & dominorum temporaliũ, qui duces eſſent populi, ꝙ iam (vt vr̃) verificat illud Oſeæ. 4.

Non

Non eſt veritas,non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra: ſed maledictum mendacium,homicidium,odium,furtum & adulterium inundauerunt,& ſanguis ſanguinē tetigit,& propter hoc lugebit terra.

5 † Sed hic eſt notandum, quòd prout ad propoſitum pertinet, duplex eſt iudicium, ſcilicet iudicium ſpeciale & iudicium generale.. Primum erit unicuique homini ſtatim poſt ſeparationem animæ a corpore, in quo iudicio reddit Deus vnicuiq; ſecundum opera ſua pœnam vel prēmium quantum ad animam: quia tunc in aïa tm̄ & nō in corpore recipiet quilibet ꝭm opera ſua pęnam,uel gaudium.Vnde Eccl. 11. Facile eſt coram Deo in die iudicij obitus retribuere unicuiq; ꝭm vias ſuas. Secundum iudicium erit ſtatim poſt reſurrectionem generalem omnium mortuorum, de qua reſurrectione dicitur Io.5. Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filij Dei,& procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem uitæ: qui verò mala in reſurrectionem iudicij. In iſto verò iudicio reddet Deus unicuique ꝭm opera ſua in corpore & anima plenum gaudium & æternum,vel pœnam æternam, & utriuſq; iudicii dies eſt cuilibet incerta. Vnde dicit Chriſtus Lucæ. 12.Si ſciret paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet,uigilaret utique,& non fineret perfodi domum ſuam, & uos eſtote parati:quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Super quo Greg.ome.13.Neſciente,inquit,paterfamilias fur domū perfodit: quia dum a ſui cuſtodia ſpiritus dormit,improuiſa mors veniēs carnis noſtræ habitaculum irrumpit,& eum quem Dominus inuenerit dormientē necat: quia cū uentura damna ſpiritus minime præuidet, hunc mors ad ſupplicium neſcientem rapit: furi autem reſiſteret, ſi uigilaret: quia aduentum iudicis, qui occulte animam rapit præcauens,& pęnitendo occurreret, ne impęnitens periret:horam uerò ultimam Dñs noſter idcirco nobis eſſe uoluit incognitam, ut ſuper poſſit eſſe ſuſpecta: & ut dum illā præuidere non poſſumus,ad illum ſine intermiſſione præparemur.hæc ille.De qua incertitudine aduentus ſecundi iudicij dicit Chriſtus Mat.24.De die aūt illa nemo ſcit,neq; Angelus.Item Act.1.Non eſt veſtrum noſſe tp̄a vel momenta,quæ pr̄ poſuit in ſua ptāte.Ad Dñi iudicium primum vocantur homines ſucceſſiue ꝭm mundi curſum & mortem eorundē, vñ Eccl.38.Memor eſto iudicij mei,ſic.n.erit & tuū,mihi heri & tibi hodie. Ad ꝭm verò iudiciū oēs hoīes vocabunt ſimul, & veniēt ad illud ſubito,quaſi in ictu oculi.Vñ.1.Cho.15. In momento & in ictu oculi,ſupple fiet reſurrectio mortuorū.Itē Lu.17. Sicut fulgor choruſcās de ſub cęlo,& in ea quę ſub cœlo ſunt fulget:ita erit aduentus filij hoīs in die ſua,& ſequitur.Et ſicut factum fuit in dieb. Noe,ita erit in dieb.filij hoīs, edebant & bibebāt,vxores ducebant & dabant ad nuptias vſq; in diē qua intrauit Noe in archā,& venit diluuiū,& oēs perdidit.Similiter ſicut factū eſt in diebus Loth,edebant & bibebant,emebant & vendebant,plantabant,& ædificabant.Qua die autē Loth a ſodomis Dñs pluit ignē & ſulphur de cœlo & oēs ꝑdidit. ꝭm hoc erit,qua die filius hoīs reuelabitur.Ad vtrunq; prædictorū iudiciorum vocantur hoīes tribus citatorib. Primus.n.citator uocans hoīes ad primū iudiciū erit infirmitas pœnalis. Secundus ſenectus tēporalis. Tertius mors ineuitabilis. Primus.n. citator minatur,ſecundus proſequitur,& tertius hominem ſecū perducit ad iudicium, & iſte eſt ordo naturalis. Sed tamen ordo iſte aliquando præter naturā tranſmutatur: q̄a quotidiana experientia docente multi moriuntur infirmitatis ac ſenectutis grauamine penitus inexperti:utputa iuuenes, q̄ diuerſimode occiduntur. Primus igitur citator ad iſtud iudicium ſpeciale uocans eſt infirmitas pęnalis,ſ. infirmitas homini in pęnam peccati primi parentis inflicta. Et hæc infirmitas duplex eſt. Quædam.n.communis conſequens totā ſpeciem humanam, ita ꝙ quilibet homo ꝭm magis uel minus patitur illā. Alia eſt infirmitas, quam quidam patiuntur, ſed non omnes.

Prima enim infirmitas communis duplex eſt:quia quædā eſt in potentiis animæ & quędā eſt in debilitate corporis. Infirmitas enim animæ apparet ex hoc, ꝙ nō obſtāte naturali delectatione,quam homo habet in contépla-

tione primæ veritatis tanquã in per ſe & ſummo bono, adhuc vix ſufficimus in tali contẽplatione per aliquod tempus notabile permanere, quin cor noſtrũ cogitatio aliqua rei mũdanæ vel delectationis carnalis intrabit, & animam noſtram retrahet a contemplatione diuina: ſed heu nos miſeros qualis iſfirmitas eſt iſta, in quam incidimus per peccatum, ꝙ ſuꝑ delectationes carnales & ſtercora diuitiarum diu poſſumus cogitare: ſed in Deo noſtro, in quẽ aĩa per uiam naturæ maximã hërent dulcedinẽ, non ſufficimus per tam modicum tẽporis ſpaciũ noſtram memoriã retinere, niſi male cogitationes intrent adeo nr̃am memoriam retrahendo & retinendo, iuxta illud ſap. 1 Peruerſæ cogitationes ſeparant a Deo. Itẽ ex parte animæ tam infirmi ſumus, vt nec leui cogitationi poſſumus reſiſtere, nec verbũ modicum diſplicens patienter ſuſtinere, quin ab illo deuciamur. Item ad modicum flatum ſuggeſtionis diabolicæ igne infernali totaliter accendimur, & omnia bona, quæ feceramus, amittimus. Secunda infirmitas, quæ eſt communis toti generi humano, venit ex debilitate in pœnam originalis peccati primorum parentum: ſicut fames, ſitis, frigiditas, & multa alia, de qua infirmitate dicitur Iob. 13. Homo natus de muliere breui viuẽs tempore repletur multis miſerijs. Item ex parte corporis aliæ ſunt infirmitates, quæ accidunt aliquibus hominibus, ſed non omnibus: ſicut lepra, paraliſis, febris idropiſis, cecitas, peſtilentia, & multę aliæ, quæ propter peccata populi accidunt: ſicut manifeſtè oſtendit ſcriptura Deut. 28. Veruntamen Deus prædictas infirmitates aliquando immittit bonis æqualiter ſicut & malis: ſed bonis dat huiuſmodi infirmitates tanquam pater benigniſſimus præbens filiis ſuis caſtigationem ſalubrẽ vt ipſos in humilitate cuſtodiat, & vt alij ex illis exemplum patientiæ accipiãt. unde Thob. 2. legitur, ꝙ cum Thobias quadam die fatigatus a ſepultura mortuorum veniens domum iactaſſet ſe iuxta parietem & obdormiuiſſet, & ex nido irundinum dormiente illo calida ſtercora inciderunt ſuper oculos ſuos fieretque cæcus: hanc autem tentationem ideo ꝑmiſit Dominus euenire illi: vt poſteris daret exemplum patientiæ: ſicut & ſancto Iob: nã cum ab infantia ſua ſemper Deum timuerit, & mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis euenerit ei: ſed immobilis in Dei timore permãſit, gratias agens Deo omnibus diebus uitæ ſuæ. Aliquando etiam Deus malis hominibus infirmitatem immittit, & hoc duplici de cauſa. Prima cauſa: quia citius ſe conuerterent ad timendum Deum, & ad ſua dimittendum peccata. Vnde experientia docente multi ingruente infirmitate confitentur Deũ, qui ſani eum nunquam uoluerunt cognoſcere, vnde pſalm. Multiplicate ſunt infirmitates eorum, & poſtea accelerauerunt. Secundò Deus immittit malis infirmitates, & tribulationes ad terrendum alios, ne eos in ſuis ſequantur iniquitatibus. Vnde legitur. 2. Mach. 9. de rege Antiocho, quem Dominus propter ſuam ſuperbam inobedientiam & tyrannidẽ percuſſit tam horribili infirmitate, ꝙ putreſcentibus interioribus eius vermes ſcaturirẽt de corpore eius ipſo adhuc uiuente, & ex fœtore illius exercitus eius grauaretur, & nemo poterat eum propter fœtoris intolerantiam portare: & cum nec ipſemet iam fœtorẽ ſuũ ferre poſſet, ita ait. Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire. Orabat aut ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Per hanc enim uindictam, qua caſtigauit Deus hunc tyrannum, caperent homines exemplum, qđ eſt hominem eſſe Deo inobedientem: ac etiã quando aliqua talis infirmitas accidit homini, ſemper intelligeret, quòd homo mortalis & neceſſario morietur. Ac etiam intelligeret, quòd talis infirmitas citator Dei eſt citans illum, ut coram ſummo compareat iudice, & quamuis homines aliquando euadant illum Dei citatorem, hoc eſt ad tempus ab infirmitate fugiant & conualeſcant: tamen a facie Dei citatoris fugere non poſſunt.

6 † Secundus enim citator (ut prædictum eſt uocans homines ad hoc iudicium ſpeciale eſt ſenectus, cui uelit nolit homo omni die compellitur appropinquare. Et conditio illius

lius eſt, ꝙ ſemper magis ac magis homini ap
propinquat,& nunquam illud dimitte,quouſ
que produxerit illum ad tertium citatorem,
qui mors eſt corporalis, cuius conditio talis
eſt, ꝙ cum hominem apprehenderit non pre
ce, nec precio dimittet illum : ſed ſtatim ſine
mora in eodem ſtatu,in quo hominem inue-
nerit coram ſummo iudice deducet:ſed mul-
ti ſunt fatui, quos apprehendit prædictus ſe-
cundus citator: & tamen de citatione eius nõ
timent, nec de ea conſiderant, non obſtante
ꝙ uident capita ſua caneſcere, dorſa ſua cur-
uari,dentes cadere,oculos caligare, aures ſur
deſcere, & quid oſtendunt iſta, certe ꝙ iſte ſe
cundus citator citat eos ad iudicium ſtatiſſi-
me ueniendum. Sed o bone Ieſu, quam ma-
gni ſtulti ſunt illi, qui tam peremptorie cita-
ti ſunt ad tam terribile iudicium, in quo niſi
bene ſciuerint reddere rationem ab eis inter-
rogatam, forisfacient tam corpus quam ani-
mam & pœnam carnalem patientur æternã :
& tamen tam contumaces ſunt, ꝙ non obſtã
te toto iſto periculo de ratiocinatione, quam
dabunt coram ſummo iudice, nihil penitus
cogitant, nec de vllo remedio,quo duriſſimã
damnationẽ euadere poſſent, ſi vellent, præ-
ordinant: ſed omni die tanquam inſaniſſimi,
inſenſati iudicem ſuum ad iracundiam pro-
uocant, mandata eius pertinaciter tranſgre-
diendo & nedum eius mandata tranſgrediun
tur:ſed (prout dicitur prouer. 2.) Lætanť,cum
male fecerint, & exultant in rebus peſſimis.
Et ideo Deus iudex iuſtus uidẽs iſtam impio-
rum pertinaciam,aliquando ſubito & ex im-
prouiſo mittit eis tertium citatorem.ſ.mortẽ,
cuius conditio eſt, ꝙ ad quemcunque uene-
rit in iuuentute,uel in ſenectute, ipſa nemini
parcit,prece, vel precio, amore neq; timore :
ſed ſine tardatione aliqua ipſum perducit ad
iudicium. Vnde Bern.in ſuis meditationibus
ca.2.Dum,inquit, homo iocundiſſimè mora
tur in mundo,diuque ſe victurum arbitratur
ac multa & longa tempora diſponit agenda,
ſubito rapitur in mortem, & ex improuiſo
anima aufertur à corpore,& cum magno me
tu,magniſque doloribus à corpore ſeparatur:
& cum uenient angeli, & aſſument illam, &
adducent eam ante tribunal iudicis metuẽdi.
Et tunc illa memorans ſua opera mala & peſ-
ſima,quæ die ac nocte geſſit contremiſcet, &
quæreret illa fugere,induciaſque petere di.da
mihi ſpacium unius horæ,ſed nimis tarde eſt
quia tunc quaſi loquentia eius mala opera di-
cent.Tu nos egiſti,opera tua ſumus,non deſe.
remus te,ſed tecum ſemper erimus. Vnde de
iſto dicitur Apoc. 14. Opera enim illorum ſe
quuntur illos:demones quoque tunc eã mul
tiplicibus criminibus accuſabunt, multaque
falſa teſtimonia aduerſus illam inuenient, q̃-
uis uera ad eius damnationẽ ſufficere potue-
runt,demones quoque terribili uultu eam ter
rebunt, & ingenti furore eam perſequentur,
& comprehendent tam terribiliter,quam hor
ribiliter uolentes eam retinere, & niſi ſit qui
eripiat æternaliter poſſidere.Et ſicut dicit Pa-
riſien.in de duplici abſtinentia,ca.de iudicio:
ſicut fœnerator probat debitum ſuum per lit
teras patentes, quas habet à debitore, uel per
teſtes. Sic diabolus actorem ſuum corã ſum-
mo iudice per opera mala ſcripta in libro ſuo,
quæ tunc omnibus apparebunt, probabit in-
iuſtos ſecum eſſe damnandos. Dum Apo. 20.
Iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta ſunt,
ſiue erant in libris.Item Sapientiæ. j. Ex iniqs
omnes filij qui naſcuntur teſtes ſunt nequitię
aduerſus parentes in interrogatione ſua,ideſt
opera mala ſuos operarios accuſabunt. Sed
nonne ſtultus eſſet, qui citatus ad comparen-
dum coram iudice contra ſeipſum uolunta-
rie teſtes adduceret.i.mala eius opera, & bo-
nos teſtes.i.bona opera,quæ ſecum ſtarent in
uia interficeret per peccatum.hæc Pariſ. Secũ
dum uerò iudicium generale(ut ſupra dicit)
erit ſtatim poſt generalem reſurrectionẽ mor
tuorũ, in quo iudicio omnes homines ſimul
coram ſummo iudice congregabuntur. Vnde
Ioelis.3.dicit Dominus per prophetam. Con
gregabo omnes gentes & deducam eas in val
lem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis. Vnde S.
Tho.in de veritate theolog.li.7.ca.16.Locus,
inquit, iudicij erit in valle Ioſaphat. Et hoc
triplici ratione.Primò : quia locus iudicij de-
bet eſſe communis, ſed Hieruſalem eſt terra
adiacens, vr̃ eſſe cõis, cum ſit quaſi medius
locus

locus noſtræ habitationis. Secūdò:quia locus iudicij debet eſſe locus publicus:ſed locus p̄dictus eſt locus famoſiſſimus mundi propter opera noſtræ redemptionis, quæ ibidem ſunt geſta. Tertio competens eſt locus ille ratione negocii: quia tractādum eſt in illo iudicio de operibus miſericordiæ & iuſtitiæ:mons enim oliueti,qui eſt iuxta vallem Ioſaphat,deſignat miſericordiam. Ioſaphat autem,quod interpretatur iudicium,ſignat iuſtitiam.hæc ille. Et ad iſtud iudicium generale (vt ſupra dicitur) vocantur homines tribus citationibus. Prima citatio, quæ præterita eſt, fuit per ſanctos prophetas,de qua dicitur Prouer.j.c. Vocaui & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meum, increpationis meas neglexiſtis ego quoque in interitu veſtro ri debo, & ſubſanabo, cum uobis id quod timebatis aduenerit:cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit, quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia:tunc inuocabunt & non exaudiam, mane cōſurgent & non inuenient me, eo ꝙ exoſam habuerunt diſciplinam,timorem Dñi non ſuſceperunt, nec acquieuerunt conſilio meo: ſed detraxerunt correctioni meæ vniuerſæ,comedent igitur fructus viç ſuæ, ideſt fructus maledictionis & damnationis æternæ.Iuxta illud Thob. 13.cap.Maledicti qui contempſerunt & condemnati erunt,qui blaſphemauerunt te.Secūda citatio fuit per Apoſtolos, & alios fideles prædicatores verbi Dei, de qua Luc. 14.capi. Miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis, vt uenirent: quia iam parata ſunt omnia. Tertia citatio erit per ultimam uocem tubalē & hęc citatio erit peremptoria,de qua dicitur Iſa. 27.ca. In die clangetur in tuba magna, & venient qui pe.fu.de terra. Item Mat. 24.cap. Mittet Angelos ſuos cū tuba & voce magna. Item.j.ad Chorin. 15.cap. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur in momento, & in ictu oculi in nouiſſima tuba. Item Mat. 25.Media autem nocte clamor factus eſt,ecce ſpōſus uenit, exite obuiam ei. Et ſicut dicitur Io.5. Omnes qui in monumētis iacent audient uocem filii Dei, & procedent,qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ,qui verò mala in reſurrectionem iudicii. Aliter enim dici poteſt, ꝙ tres citatores vocātes homines ad iudicium ſtetiſti. Primus eſt infirmitas mundi: & ſicut infirmitas hominis perducens eum ad mortem ex multis ſignis cognoſcitur, ſic ex ſignis conſimiliter ſpiritualiter cognoſcitur infirmitas mundi prænoſticans ipſum eſſe prope finale iudicium.Primum ſignum infirmitatis corporalis ſcḋm medicos eſt, qñ calor innaturalis ſuperabūdat in homine vel diminuit calor naturale. Spūaliter ſcḋm doctrinam Apoſtoli oēs chriſtiani eſſent quaſi unum corpus Vnde 1.ad Cho. 12. Vos eſtis corpus Chriſti.Iſtius enim corporis calor naturalis eſſet charitas: ſed ante finem mundi iſte calor erit diminutus: ſicut & iam & iam in rei ueritate in ſignum appropinquationis finis mundi diminuitur, & calor innaturalis iræ & malitiæ ſuperabundat. De illo enim per 1407. annos elapſos prophetauit Chriſtus dicens illud Mat. 24. Quia abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Et ſicut medici per tactum pulſus cognoſcunt,quando calor naturale in infirmo eſt diminutus: nam quando ſentiunt pulſum eſſe debilem & remiſſum, tunc per hoc ſciunt naturalem calorem eſſē diminutum, & hominem eſſe infirmum,& quādo percipiunt pulſum eſſe nimis fortem: tunc medici per hoc ſciunt humores in corpore inuicem eſſe pugnantes, & ſe alternatim conſumentes. Sic ſpiritualiter, ex hoc ꝙ homines iam tardi motus ſunt & remiſſi ad charitatis opera faciendum, ſignum eſt, ꝙ in eis calor charitatis diminuitur. Vnde Gregorius ſuper euangelia, omel. 30.Dilectionis, inquit,probatio eſt exhibitio operis. Et ſicut in infirmo in ſignum mortis appropinquantis humores inuicē pugnant & alternatim ſe conſumunt. Sic ſpiritualiter exquo homines iam magis quam ſolebant inſurgūnt unuſquiſque contra alium, & ſe alternatim conſumunt, & occidunt, ſignum eſt,ꝙ mundus eſt valde infirmus ſpiritualiter & prope finem. Vnde & de iſto prophetauit Chriſtus hoc Mat. 13.dicēs. Exurget gens contra gente & regnū aduerſus regnū.

7. † Vnde R valdeby ſuper iſto Apoc. 16. Facta eſt ciuitas magna in tres partes, multæ ciuitates ceciderunt. Sicut, inquit, in principio mundi regnauit luxuria, ſic in fine mundi regnabit ira, quę tanta erit, ꝙ non ſolum gens contra gentem, nec regnum contra regnum: ſed etiam ſecta cõtra ſectam inſurget, in quo conflictu pereunte ſecta machometi iudei & chriſtiani, in quas tanq̃ in tres partes ciuitas huius mundi diuidetur: quæ tñ omnes, qñ fiet vnum ouile per miſericordiam Chriſti reducentur ad fidem chriſtianorum, qñ fiet vnum ouile & unus paſtor: tñ durante hac tribulatione multæ ciuitates cadent, i. multæ ſectæ partiales. Et ſicut luxuria punita fuit in aqua, ſic ira punietur in igne. Vnde pſal. Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Et ſequit̃ in textu Apocalipſis vbi prius. Babilon magna uenit in memoriam coram Deo dare ei de calice uini indignationis eius. Super quo Aug. 1. de ciuitate Dei. Hieruſalẽ, inquit, eſt ciuitas & congregatio electorum. Babilon verò congregatio reproborum, vtraque iam tradi a Deo obliuioni uidetur: quia & boni bene agunt, & tamen in præſenti vita cruciantur: mali uerò male agunt, & tamẽ in præſenti uita proſperãtur: ſed tñ appropinquante fine mũdi ſm B. Greg. boni, quos odit mundus, leuabunt capita ſua & gaudebunt: mali uerò qui fuerunt amici huius mundi uidentes amicum ſuum perire. ſ. mundum lugebunt. Tunc. n. Babilon in illa præſſura ueniet in memoriam Dei quia tunc prout dr̃ Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe & fuit in delicijs tantum date ei tormentum & luctum. Secundò ſicut homo infirmus appropinquãtẽ morte ſurdeſcit, nec audit aliquem ſibi loquentẽ, non obſtante ꝙ plures tunc ſibi quam ante loquuntur. Sic ſpiritualiter in ſignum, ꝙ mundus infirmus tam eſt prope finẽ, homines mũdani ſordeſcunt ab auditione verbi Dei, non obſtante ꝙ iam in multis locis eſt abundãtia & prædicatio verbi Dei, quam ante noſtris tẽporibus conſueui. Vnde & de iſto prophetauit Apoſtolus. 2. ad Thim. 4. dicens. Erit tempus, in quo ſanam doctrinam nõ ſuſtinebũt: ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, a ueritate quidã auditum auertent & ad fabulas conuertent̃. Tertiò ſicut ſtatura hominis infirmi morte appropinquante inclinatur verſus terram: ſic iam mundus infirmus in ſignum appropinquationis illius finis quaſi omnes homines inclinantur uerſus terram. i. ad cupiditatẽ, & terrenas affectiones, dicente propheta Hiere. 8. cap. A minimo vſque ad maximum omnes auaritiã ſequuntur. Quartò ſicut homo infirmus morte appropinquante fœtet, & incipit corrumpi: ſic iam mundus infirmus in ſignum appropinquationis finis illius quaſi totũ genus humanum fœtet, & corrumpitur in peccatis. ſ. gula & luxuria & quaſi omni genere vitiorũ. Vnde iam de illis verificatur illud pſal. Corrupti ſunt & abhominabiles facti ſunt. Quintò ſicut in homine infirmo morte appropinquante maculę nigræ erumpunt, & manifeſte apparent: ſic certè iam in mundo infirmo ſignum appropinquationis finis illius quaſi in omnibus hominibus mundanis nigræ maculæ quaſi omnium generum vitiorũ erumpunt, & tam manifeſte apparent, ꝙ uix eſt aliquis, qui erubeſcit de ſuis peccatis: ſed potius gaudent peccata ſua publicare, & manifeſte defendere intantum, quòd iam ut uidetur, ſic eſt in falſos chriſtianos: ſicut quondam erat inter impiiſſimos ſodomitas, de quibus Aug. in de verbis Domini, ſermone 10. Tanta, inquit, ibi nephandiſſimæ turpitudinis conſuetudo erat: ut iam nequitia reputata eſſet iuſtitia, & prohibitor potius repræhenderetur, quam factor. hæc ille. Et ex iſtis patet, quòd genus humanum infirmatur uſque ad mortem, & hæc infirmitas mundi eſt primus citator vocans homines ad iudicium generale. Secundus citator uocans homines ad iudicium generale eſt ſenectus mundi, quæ cognoſcetur per aliqua terribilia ſigna, quæ ante diem euenient extremi iudicij, de quibus loquitur beatus Hieronymus, qui dicit ſe annalibus hebreorum reperiſſe quindecim ſigna terribilia, quæ diem præcedent iudicii. Prima enim die eriget ſe mare quindecim cubitos ſtans ſuper altitudinem mõtium in loco ſuo quaſi murus. Secunda die deſcendet

det ita, ꝙ vix videri poterit. Tertia die piſces, & marinæ beluæ apparentes ſuper mare dabunt rugitus vſque ad cęlum. Quarta die ardebit mare & aqua. Quinta die herbæ & arbores dabunt rorem ſanguineũ. Sexta die ruent ædificia. Septima die petræ adinuicem collidentur. Octaua die erit generalis terremotus, qui tantus erit (vt dicitur) ꝙ nullus homo, uel animal ſtare poterit: ſed ad ſolum omnia proſternentur. Nona die æqualiter tota terra, & omnes montes & colles in puluerem redigẽtur. Decima die exibunt homines de cauernis & ibunt uelut amentes nec potuerunt ad inuicem mutuo loqui. Vndecima die ſurgent oſſa mortuorum & ſtabũt ſupra ſepulcra ſua: oĩa.n. ſepulcra mortuorum tunc apperiẽtur: vt mortui exire valeãt. Duodecima die ſtellæ cadent de cęlo & in hac.n. duodecima die oĩa animalia veniẽt ad campos rugentia cibos nõ guſtantia neq; bibentia. Decimatertia die morientur omnes homines tunc in uita reperti, vt & cum mortuis reſurgant. Decimaquarta die fiet nouũ cęlum & terra, & congregabuntur mortui coram iudice ſm quantitatẽ ſuorum meritorum vel demeritorum, gaudium vel pęnam recepturi æternam. Sed vtrum iſta ſigna uenient tũc continuo, an interpellatim non inuenit Hiero. determinatam. hæc in flo. Bartho. tit. de die iudicij.

8 † Tertius citator uocans homines ad iudicium generale erit uox tubalis facta ab Angelis per vniuerſum mundum. & hæc citatio erit peremptoria, de qua dictum eſt ſupra. Et nota, ꝙ iudicium iſtud ualde timendum eſt, & hoc multiplici de cauſa. Primò: quia iudicium iſtud erit multum horribile. Vnde ſanctus Thomas in de veritate theologiæ, li. 8. c 16. Iudicium, inquit, vltimum erit horribile ex omni parte: quia ſupra erit iudex offenſus reprobis iratus, ſubtus horrendum chaos inferni patens, intus cõſcientia remordens, exterius mundus ardens, a dextris peccata accuſantia, a ſiniſtris infinita demonia terrentia, & circa illos erunt boni Angeli propellentes ad infernum, ibidem erunt omnes ſancti ſententiam iudicis approbantes, & oẽs mali cum bonis peccata damnãdorum cognoſcentes. hęc ille. Et ideo merito propheta impios peccatores ſic alloquitur, Iſa. 13. Vlulate: quia prope eſt dies Domini. Et ſequitur Ecce dies Dñi veniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furoriſque ad ponendum terram in ſolitudinem & peccatores eius conterẽdos de ea: qm̃ ſtellæ cęli & ſplendor earum non expandent lumẽ ſuum, obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo, & uiſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium & arrogantiam fortium humiliabo. Et ſequitur, ſuper hoc coelum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo propter indignationem Domini exercitium, & propter diem iræ furoris eius. Secundò timendum eſt iſtud iudicium: quia erit ineuitabile. Vnde. 2. ad Chor. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Christi, ut referat unuſquiſque propria ſui corporis, prout geſſit, ſiue bonũ, ſiue malum, & iſtud valde timerent clerici, & maxime prælati eccleſiæ. Nam vbi quilibet in illo iudicio reddet rationem pro ſeipſo, ſacerdotes & prælati pro ſuis ſubditis omnib. reddent rationem: ut Sap. 6. dr̃, iudicium durisſimum his, qui præſunt, fiet: non ſolum durum & durius ſed durisſimum: nam ut dicit Pariſ. ſuper euangelia, ſermo. 112. exigetur ab eis ratio de talento accepto. Item de bonis temporalibus, quorum diſpenſatores fuerunt. Item de animabus, quas in cuſtodia habuerunt: ſed multum timendum eſt illis iſtud iudicium, quantum ad primum: ut patet ex uerbis Gregorij dicentis. Sunt nonnulli, qui magnis (ut diximus) muneribus ſunt ditati: dum ſolius contemplationis ſtudiis inardeſcunt parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, de quo ſi diſtricte iudicentur, ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis ad publicum venientis prodeſſe potuerunt. Item Gregor. Quod, inquit, lucrum Deo fecerimus, nos qui cum talento ad negociationem misſi ſumus: etenim ille nobis dicit. Negociamini, dum venio, ecce uenit, ecce de negocio noſtro lucrum requirit, quale lucrum de negociatione noſtra monſtrauimus, ecce in maieſtate terribili inter Angelorum & Archangelorum

gelorum chorosvidebitur in illo examine electorum omnium, & reproborum multitudo deduceꝭ, & quid vnuſquiſq; ſit operatus,oſtẽ detur ibi. Petrus cum iudea conuerſa quam poſt ſe traxit apparebit. Ibi Paulus (ut ita dixe rim) quaſi totum mũdum ducens apparebit. Ibi Andreas poſt ſe Achayam, Ioannes Aſiã, Thomas Indiam in conſpectu iudicis ſui con uerſam ducent. Cum igitur tot paſtores cum gregibus ſuis ante eterni paſtoris oculos uenerint. Quid nos miſeri dicturi ſumus, qui ad Dñm noſtrum poſt negociũ uacuum ueniemus: ſed ſi forte quis dicat. Abii, & abſcondi pecuniam meam in terra, dicet de illo. Seruũ inutilem proijcite in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium, Mat. 25.c. Item multum timendum eſt iudicium iſtud prælatis, quantum ad diſpenſationem bonorũ temporalium. Si. n. de omni uerbo ocioſo, quod locuti fuerint homines, reddent rationem, ut dicit Chriſtus Mat. 12. Item de cogitationib. ſm B. Greg. & de momento temporis ſm B. Bern. indubitanter ratio exigetur de bonis tẽ poralib. qualiter fuerunt expenſa. Et cũ dicat B. Hiero. Quicquid habent clerici pauperum eſt. Item Bern. Facultates eccleſiarum patrimonia ſunt pauperum: & ſacrilega eis crudelitate ſurripitur, quicquid ſibi miniſtri & diſpenſatores non utique domini & poſſeſſores vltra uictum & ueſtitum accipiunt. Quid igitur facient, qui bona pauperum male expendunt: nam ſi Dominus cum tanta ira dicturus eſt. Eſuriui & non dediſti mihi manducare Mat. 25. cum quanta ira dicturus eſt. Eſuriui & cibum meum abſtuliſtis: multum timendũ eſt etiam eis, qui temporalia accipiunt ab eis quibus ſpiritualia non conferunt. Indignus enim lacte & lana conuincitur, qui nõ paſcit gregem. Vnde Aug. penſemus, inquit, cuius damnationis ſit ſine labore hic percipere mercedem laboris. Item Grego. ſuper euangelia, omel. 17. penſandum eſt, inquit, quantæ damnationis ſit prætia peccatorum accipere, & nihil contra peccata prædicando dicere. Item Bern. de talibus. uenient, inquit, ante tribunal Chriſti, ubi audiet pupillorum accuſatio grauis, allegatio dura, quorum uixerunt ſtipendiis, nec diluerunt peccata. Item quantum ad tertium valde timendum eſt prælatis iſtud iudicium. Amator enim animarum bene uolet ſibi rationem reddi de illis. unde Sap. 11. Omnia tua ſunt, qui animas amas. Item prouerb. 16. Spirituum ponderator eſt Dominus: ſed tamen modo animæ uilipenduntur. vnde Hierem. 12. conculcauerunt partem meam. Item Bernard. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet: ſed perit anima, & non eſt qui curet: ſed tamen ſicut dicitur Hierem. 33. Adhuc tranſibunt gentes ad manum numerantis. Vnde in die iudicii exiget Dominus rationem ab omni paſtore, dicens illud cuilibet illorum Hiere. 13. Vbi eſt grex, qui datus eſt tibi. hæc Pariſi. Item idem ſuper epiſtolas, ſermo. 65. Si, inquit, homo ſciens ſe culpabilem eſſe unius criminis multum timeret ad reddendum inde rationem venire ad iudicium alicuius principis, quanto magis timere poteſt, qui tot & tantorum criminum ſcit ſe eſſe culpabilem apud tam diſtrictum iudicem ad reddendum rationem uenire. Vnde, inquit, legitur de quodam rege, qui memor malorum ſuorum & diuini iudicii gaudere non potuit. Qui interrogatus ſuper hoc a quodam fratre ſuo, noluit enim ſtatim cauſam oſtẽdere: ſed prius miſit buccinatores ſuos ante portam fratris ſui, quod ſecundum conſuetudinem illius regni erat certum ſignum mortis, deinde cum frater regis captus eſt, ad regem ductus & nõ modicum timeret: ſed ualde triſtis eſſet, quæſiuit rex ab eo, quare non gauderet, qui reſpondit ei, quomodo in tali ſtatu gaudere poſſem, indicauit ſibi rex cauſam triſtitiæ ſuæ. Si enim ille tantum timebat, qui ſciebat regem eſſe fratrem ſuum & amicum, & in nullo ſciebat ſe eſſe penes regem culpabilem: ſed ſolum audiuit ſigna regiæ offenſionis, meritò timere poteſt, qui in tot & tantis criminibus ſcit ſe culpabilem apud Dominum maieſtatis. Et ideo meritò beatus Gregorius ſuper euangelia, omel. 26. Vitam, inquit, ueſtram fratres chariſsimi moreſque componite, is qui mitis reſurrexit ex morte quam diſtrictius in iudicio ueniet prouidere. Certè in die tremenda examinis ſui cum Angelis, cum

Archan-

Archãgelis,cum thronis & dominationibus, cum principibus & poteſtatibus apparebit cę lis & terris ardentibus, cunctis videlicet elementis & in ſui obſequii terrore commotis. Hunc igitur tanti pauoris iudicem ante mentis veſtræ oculos ponite, hunc venturũ timere:ut hunc cum uenerit non timidi ſed ſecuri videatis,timendus eſt ne timeatur,terror eius nos ad uſum bonæ operationis exerceat metus illius uitam noſtram a prauitate cõpeſcat. hæc Greg. Item B.Bern.in de ſpeculo humanæ miſeriæ pertinẽter ad propoſitum ita ſcribit. O,inquit,anima ſterilis,quid agis,q̃d dormitas,o anima peccatrix dies iudicij venit,iuxta eſt dies ꝑditionis magnus & velox nimis, in qua erit Dominus iudex iuſtitiæ & diabolus accuſator malitiæ,dies illa dies tribulationis & miſeriæ. dies ſuſpirij & anguſtiæ, qui non tremit ad tantum iudicium venire, non dormit,ſed mortuus eſt. & ſequitur. O quam fęlices erunt,qui ibi illam vocem Dñi audire meruerint. Venite benedicti patris mei percipite paratum uobis regnum ab origine mundi. Et q̃ infęlices erunt,quibus dicetur. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Elige homo dum uiuis, aut perpetualiter uiuere cũ Angelos, aut ſine fine cruciari cum impiis,tꝑalem vis laborem ſempiternam pœnam, temporalem fœlicitatem an ſempiternam uitã, minatur diabolus ſempiternam pœnam, promittit Deus ſempiternam requiẽ,elige tibi quod uis. Duæ q̃ppe habitationes ſunt,vna in igne æterno,altera in regno æterno,elige modo dum tp̃s eſt,vbi velis habitare, cogita qũo timeres, ſi tibi hodie diceretur, ꝙ aliquis iudex magnus ſecularis vellet te in craſtinum viuum exurere. Et his auditis ſi eſſet tibi unius diei ſpacium liberũ quantum faceres,qũo & per quot diſcurreres media, q̃ humilis & lugubris oberrares, non ne effunderes omnem pecuniam tuã in eos, quorũ interceſsione euadere te crederes, non ne oĩa, quæ poſsideres pro redemptione animæ tuę dares,quod & ſi aliquid te retardaret, & impedire tę tentaret, nonne diceres pereãt omnia pro ſalute mea,nec quicq̃d remaneat, tantum ſufficiat mihi, ꝙ ego uiuam, hoc quare faceres:certe quia inde non dubitares:hinc autem dubitas. O miſer magis credis homini quam Deo, qui fecit hominẽ, dicit tibi iudex terrenus & credis. Deus per prophetam minatur & dubitas,times ſeculi errores, & non times inferni dolores,quæcunq; ibi mitiora duriora ſunt,quam quæ ſeculo iſto formidas, & tuiipſe cõtra te male uiuis,ut mittaris in ignẽ æternum,qũo es paſſurus totus in gehennam mitti, qui modo nec unum digitum momẽto in igne pati poteris,veh qui lugenda impoſterum ridendo putauerit, & quibus hæc prius experienda ſunt,quam credenda. hæc Augu. quia non dubium ſi quis cogitaret,cognoſceret & firmiter crederet, quæ,qualia & quanta ſunt tormenta infernalia pro impiis poſt diẽ iudicii æternaliter ordinata refrenaret ſe a ſuis carnalib.deſideriis & peccatis. Vnde Linco.dicto.138. Quis,inquit, non refrenat ſuas concupiſcẽtias, ſi intime meditetur ſtagnum ſulphuris ardentis pro peccatorib. præparatũ, ac ignis eius fœtidiſsimus, vrentiſsimus, & inextinguibilis:quia nec extinguetur,nec extinguet: ſed quos ſemel recipiet non extinguens ſed æternaliter exuret. hæc Linco. Sed non dubium in die iudicij erit patens ſtagnũ infernale igne ardente ſulphure & omni genere pœnarum plenum, quod tam latum, & ſpacioſum erit,ꝙ ſimul recipiet & abſorbebit omnes demones, & impios peccatores damnandos, & tam profundum erit, ꝙ profunditas illius pertingit vſq; ad infernum. Sed ſm Ianuen.in ſuo catholicon, parte.5. A ſuperficiæ terræ vſq; ad infernum ſunt miliaria tria milia ducenta.45. Sed heu quam horrendum erit impiis in die iudicii a præſentia Dei angelorum & omnium ſanctorum ſeparari, & cũ demonibus in tam profundum chaos inferni in ignem præcipitari æternum.

9 † Tertiò timendum eſt iſtud iudicium, quia erit intolerabile. Vnde Augu. Latere ibi erit impoſsibile apparere intolerabile. Vnde & tunc uerificabitur illud Apoc.6. Reges terræ & principes & tribuni & diuites & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt.i.abſcondere ſe uellent,ſi poſſent in ſpeluncis, & in petris montium, & dicant.i.dicent montibus

ubus

tibus & & petris. Cadite ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: qm̃ venit dies magnus iræ impiorũ, & quis pôt ſtare. Certe ad hoc reſpondet Salomon. Sap. 5. dicens. Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia. Vnde & Hiero. epiſt. 33. Chriſto, inquit, veniente ad iudicium reges mũdi palpitabunt, ibi Plato cum ſuis diſcipulis, & argumenta Ariſtotelis nihil tunc proderunt, ibi ruſticanus & pauper exultabunt. hæc ille. Vnde Iſa. 21. dixit cuſtos venit man & nox. Sp̃ualiter cuſtos iſte Chriſtus eſt, de quo pſal. Niſi Dñs cuſtodierit ciuitatem fruſtra uigilat qui cuſtodit eam. dicit. n. cuſtos iſte uenit materiæ & nox. i. dies iudicij, qñ incipiet mane diei lucis æternæ quantum ad electos: & tunc incipiat nox tenebroſitatis æternæ quantũ ad reprobos. Vnde pſal. Ad veſperum demorabiẽ fletus, & ad matutinum letitia. Et bene dr̃ ad veſperum demorabitur fletus &c. quia ſicut veſperum reproborum fletu perpetuo replebitur & triſtitia, ita matutinum electorũ æterno gaudio & letitia perfruetur. Et ideo meritò B. Greg. ſuper euang. omel. 39. Si qua, inqt, eſt præſentis temporis letitia, ita agenda eſt, vt nunquam amaritudo ſequentis iudicii recedat a memoria, quatinus dum mens pauida extremæ ultionis transfigitur timore, quantũ nunc præſens lætitia tantum, poſt ira ſubſequens temperetur. Hic nanque ſcriptum eſt. Beatus homo, qui eſt ſemper pauidus; qui verò mentis eſt duræ corruet in malũ. hęc Greg. Quartò timendum eſt iudicium vltimũ: quia erit inopinabile: nam aduentus illius iudicii cuilibet uiatori eſt incognitus & incertus, ut dictum eſt paulò ante. Item Apoſtol. 1. Petri. vltimo. Adueniet dies Dñi ut fur, in qua cœli magno impetu tranſient: elementa verò ignis calore ſoluũtur terra autem, quæ in ipſa ſunt exurentur. De iſto. n. igne loquitur Petrus Lõbardus. 4. ſententiarum, diſt. 47. cap. 6. dicens, ꝙ tantum aſcendet ignis in iudicio, quantum aſcenderunt aquę in generali diluuio. Item Aug. in ſpeculo humanæ miſerię, quantum, inquit, ſpacium aeris occupauit aqua in diluuio, quæ. 15. cubitis altior fuit ſuper omnes montes, quos operuerat: ut patet Gen. 7. Tantum ſpaciũ occupabit ignis in die iudicii, in quo probabuntur & purgabuntur electi ſicut aurum in fornace, & probati & purgati aſcendant ad Dominum. Sed qui habuerunt grauia peccata ſicut ferrum vel plumbum liqueſcent: ſed tamen non deficient, ſed magno põdere peccatorum grauati in ipſo finaliter deſcendent in infernum. Figuram huius ignis vidit ſanctus Furſeus confeſſor, qui, ut dicit Beda in de geſtis Angelorum lib. 3. ca. 18. raptus in ſpiritu: & qui cum per Angelos in altum eſſet elatus, iuſſus eſt ab Angelis, qui eũ ducebant reſpicere deorſum in mundum: at ille in inferiora uiſum deflectẽtes uidit quaſi vallem tenebroſam ſubtus ſe, uiditque quatuor ignes in aere non multo ab inuicem ſpacio diſtantes, & interrogans Angelos, qui eſſent hi ignes, qui dixerunt hos eſſe ignes, qui mundum ſuccedentes eſſent conſumpturi, & vnum dixerunt eſſe mendacij, in quo comburentur falſi chriſtiani, qui in baptiſmo abrenũciare ſathanæ & omnibus pompis eius ꝓmiſerunt: ſed homo minime impleuerunt. Secũdum dixerunt eſſe ignem cupiditatis, in quo comburentur auari, qui mundi diuitias cœleſtibus in amore præponunt. Vnde Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate ululantes in miſeriis, quæ aduenient uobis, diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt & ueſtimenta ueſtra a tineis comeſta ſunt, aurum, & argentum ueſtrum eruginauit, & erugo eorum erit uobis in teſtimoniũ, & manducabit carnes ueſtras ſicut ignis, theſaurizaſtis uobis iram Dei in nouiſſimis diebus. Tertium ignem dixerunt eſſe ignem diſſenſionis, in quo comburentur tales, qui animas proximorum per detractionem ſcandalum & obloquium perturbare non formidãt. Quartum dixerunt eſſe ignem impietatis, in quo comburentur uoluptuoſi diuites, qui ſine impietate infirmiores ſpoliare, & eis fraudem facere pro nihilo habuerũt. Vnde diues, de quo legitur Lucæ. 16. c. Mortuus eſt diues & ſepultus ĩ inferno, & cruciatus flãma ignis infernalis: quia non dedit pauperi Lazaro micam panis. Super quo Aug. Si, inquit, in inferno comburitur, qui non dedit propria, quãto magis q̃ rapuit aliena. Iſtos. n. quatuor ignes

vidit

vidit iſte ſanctus creſcentes paulatim vſque adinuicem ſe extendentes atq; in immenſam adunatos flamā ſibi appropinquantes qui pertimeſcens Angelo dixit. Domine ecce ignis mihi appropinquat.at ille. Quod,inquit,non accendiſti non ardebit in te:nam, inquit,& ſi terribilis rogus iſte & grandis eſſe vr̄: tamen iuxta merita operum ſingulos examinabit: quia uniuſcuiuſque cupiditas in hoc igne ardebit:ſicut.n.quis ardet in corpore per illicitā voluptatem, ita ſolutus a corpore ardebit per debitam pœnam correſpondentem. De iſto enim igne loquitur ſanctus Tho.in de verita. theologiæ, lib.7.c.14.dicens. Ignis præcedet faciem iudicis maximus: quia virtute diuinæ potentiæ non ſolum ignis, qui eſt in ſua ſphera,ſed etiam omnes ignes qui in terra & ſuper terram ſunt, congregabuntur & conuertētur ad mundi conflagrationem. Ille autem ignis habebit effectum, & operationem quatuor ignium,ſ. ignis infernalis reprobos puniēdo, ignis purgatorii bonos a uenialibus peccatis purgando, & ignis terreſtris uegetabilia, & ſenſibilia conſumendo & corpora hominum impiorum incinerando, & ignis elementorū elementa ſubtiliando & innouando. De iſto igne loquitur ſcriptura Deut.32. cap.dicens. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima,deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. Item Iſaiæ vltim.ca.Ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius reddet in indignatione furorē ſuū & increpationem ſuam in flama ignis: quia in igne Dominus diiudicabit,& in gladio ſuo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti a Domino, qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant. Vnde Gregorius in morales. Non ſolum,inquit,mala,quę commiſimus, ſed etiam ipſa, ſi qua in nobis bene geſta ſunt,timeamus: quia ſæpe in diuino iudicio culpa eſſe deprehenditur,quod uirtus ante noſtrum iudiciū putatur, & unde expectatur pia merces operis, inde ſupplicium iuſtæ conſequitur ultionis.Hæc Greg.

10 † Quintò timendum eſt iudicium ultimum:quia erit inexorabile:nā,vt dicit Pariſi. in de uitiis,par.4. Et ſi beata uirgo & oēs ſancti & Angeli in cęlo rogarēt, tunc pro aliquo iniuſto iudex eos non audiret quia, ut dicitur Prouer.6. Furor uiri non parcet in die uindictæ, nec acquieſcet cuiuſq; precib. nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima. Quod conſiderans B.Aug.in epiſtola ad Iulianū comitem ſic ſcribit.Expectatur,inquit,dies iudicii,in quo aderit ille æquisſimus iudex, ꝗ nullius potentis perſonam accipiet,cuius palatiū auro & argento nullus epiſcopus, nec abbas, nec comes corrumpere poterit. Aſtabunt oēs animæ, ut referat unaqueq; ſecundum ꝙ corpore geſſit ſiue bonum,ſiue malum:pręſto ꝙ enim erit aduerſarius diabolus, recitabuntur verba profesſionis noſtræ,& obiiciet nobis in faciem quicquid male fecimus, & in qua die peccauimus, & in quo loco & quid boni operis tūc temporis facere deberemus, & ſi tales inuenti fuerimus,exultabit ille aduerſarius in conſpectu piisſimi iudicis ſuperiorem ſe eſſe nobis declamans,agenſq; talem cauſam apud talem iudicem. Habet enim tunc dicere ipſe diabolus. Equisſime iudex, iudica iſtum meū eſſe ob culpam,qui tuus noluit eſſe per gratiā tuus per naturam eſt, ſed meus per miſeriam, tuus eſt ob pasſionem:ſed meus ob ſuaſionē, tibi inobediens:ſed mihi obediens, a te accepit immortalitatis ſtolam:ſed a me hanc pannoſam, qua iam indutus eſt tunicam, tuam veſtem amiſit, & cum mea ueſte huc aduenit,quid apud eum impudicia faciebat, quid intemperantia, quid auaritia, quid ſuperbia, quid cætera membra, dimiſit te, confugium fecit ad me, equisſime iudex: quia iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ, iudica iſtum meum, & mecum eſſe damnandum: quia hæc omnia, quæ huc attulit, mea eſſe cognoſco, meus eſſe uoluit, & mea concupiuit,ut mecum puniri debet. Heu heu frater charisſime, poterit ne talis aperire os, qui taliter ibi inuenietur,ut iuſte cum diabolo deputetur. Hæc Auguſtin. Sextò timendum eſt iudicium ultimum: quia erit erubeſcibile. Vnde Apoſtolus Roma.6.Quem fructum habuiſtis in illis,ſcilicet peccatis præteritis,in quibus nunc erubeſcitis. q.d. nullum: ſic

certè de illis peccatis, in quibus nunc habetis vanam delectationem, in die iudicii nullum fructum recipietis: ſed maximam erubeſcentiam: quia tunc peccata impiorum omnibus creaturis mũdi manifeſta erunt. vnde Nau. 3. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis igno miniam tuam, & proiiciam ſuper te abhomi nationes tuas. Vnde tunc ſicut dicitur Iſaia vigeſimoquarto. Erubeſcet luna & confunde tur ſol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Syon. Super quo Auguſtinus. Merorem inquit finalis iudicii per tormenta pereuntium, neque ſol, neque aſtra reſpicere po terunt: retrahent enim ſplendorem ſuum non vt clementiora ſint iudicia: ſed vt quælibet creaturarum in aliorum vindicta de ſui iudicio pertimeſcat. hæc ille. Si enim aliquis quæreret ab aliquo impio ſeruiente diabolo an eſſet ſeruus diaboli in vſura, luxuria, furto, & adulterio, & huiuſmodi. Et licet talis eſſet, tamen erubeſceret hoc fateri. Sed quanto magis erubeſcet in die iudicii, quando corã Deo, Angelis, omnibus ſanctis, & omnibus creaturis mundi opera ſua manifeſtiſſimè oſtendũt ipſum eſſe ſeruum diaboli. Et ideo dicit pſal. Erubeſcant impii & deducantur in infernum.

¶ Septimò timendum eſt iudicium ultimum quia tunc iudex, qui nunc clemens & patiens eſt, & præſtabilis ſuper malitiam: tunc erit auſterus, terribilis & feruore plenus, ſiue furore plenus ad reddẽdum ſuis hoſtibus ultionem. Vnde Gregorius ſuper euangelia, omel. 13. Deus inquit deſpicitur & expectat, contemni ſe uidet & reuocat, iniuriam de contemptu ſuo ſuſcipit: & tamen quandoq; reuertentibus etiam præmia promittit: ſed nemo hanc eius longanimitatem negligat: quia tanto diſtrictiorem iuſtitiam in iudicio exercet, quanto longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Hinc etenim Paulus ad Roman. 2 dicit Ignoras, quod benignitas Dei te ad pœnitentiam adduxit, ſecũdum duritiam autem tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die irę & reuelationis iuſti iudicii Dei, qui red det vnicuiq; ſecundum opera ſua. hęc Grego. vnde de Deo eſt ſicut de ſole materiali. Nam ſicut ſol deſcribens circulum Zodiaci mouetur de ſigno Leonis in ſignum Virginis, & ſigno Virginis in ſignum Libræ: ſic ſol iuſtitiæ deſcribens circulum ſuæ æternitatis in ſua operatione ante ſuã incarnationem fuit quaſi in ſigno Leonis: nã ſicut Leo naturaliter ſibi humiliter proſtratis parcit, dicente poeta. Parcere proſtratis uult nobilis natura leonis. Sed totaliter dilacerat ſibi volentes uiolenter reſiſte re. Sic ſol iuſtitiæ deſcribens circulum ſuæ æternitatis, de quo dicit propheta. Vobis timen tibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ. Malach. 4. Ante ſuam incarnationem ſibi humili ter obedientibus pepercit: ſed ſibi pertinaciter inobediẽtes totaliter deſtruxit: ſicut patet Geneſ. 7. de Noe iuſto & filiis ſuis: quos Dominus ſaluauit ab aquis diluuii, quos miſeros peccatores ſibi inobedientes ſubmerſit in pro fundum inferni. Item Geneſ. 19. legitur de Loth, uxore ſua, & filiabus ſuis, quas ſaluauit a ſubmerſione Sodomæ, & Gomorræ: ſed ſuper miſeros ſodomitas pluit ſulphur & ignẽ, & ſubmerſit eos in profundum inferni. Item Nume. 16. legitur de Moyſe, & Aaron & aliis iuſtis, quibus pepercit Deus, quando fecit terram aperto ore Chore, Dathã & Abyron deglutire in infernum uiuentes. Ecce nunc tem poris fuit ſol iuſtitiæ in ſigno Leonis: ſed de iſto ſigno tranſiuit in ſignum Virginis & hoc quando ſcilicet per naturam humanam aſſum pſit de glorioſiſſima Virgine Maria. Vnde nũ per humilitatem ſuæ glorioſiſſimæ matris effectus eſt tam manſuetus, benignus & miſericors, quod plures iniurias & opprobria & con temptus patienter ſuſtinet, ad uidendum ſi mi ſeri peccatores uellent ſe a ſuis peccatis conuertere di. Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, ſed ut magis conuertatur & uiuat. Sed certè de iſto ſigno tranſibit in ſignum libræ, & hoc erit in die iudicii, quando cum Libra ſuæ æquitatis iuſtè & æquè librabit omnes genera tiones, omnia uerba & opera vniuſcuiuſq; ho minis, & tunc reddet vnicuiq; ſecundum ope ra ſua, nec erit flexibilis prace, nec pracio. Vn de Prouer. 6. Furor uiri non parcet in die uindictæ, nec acquieſcet cuiquam precibus, nec

ſuſcipiet pro redemptione dona plurima: tūc enim prout dicitur Apocal. 18. De ore eius ex vtraque parte gladius acutus.

11 † Super quo Pariſ. in de virtutibus, parte 4. dicit, quod gladius acutus ex utraq; parte eſt ſententia, qua anima cum corpore damnabitur ad pœnam æternam: tunc prout dicitur Apocal. 9. Quærent homines mortem & non inuenient, deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis, & nimirum: quia tunc (prout dicitur Prouer. 19.) Sicut fremitus leonis ita ira regis ſupple penes impios. Quibus ſecundū Criſoſoſt. tunc dicturus eſt Chriſtus. Ego propter vos factus ſum homo, propter vos alligatus, deſulus, flagellatus & crucifixus, vbi eſt tantarum mearum iniuriarum, fructus, ecce præcium ſanguinis mei, quam pro redemptione animarum ueſtrarum dedi, vbi eſt ſeruitus ueſtra, quam mihi pro præcio ſanguinis mei reddidiſtis, ego pro amore veſtro vitam meam dedi, & vos viliſsimam turpitudinem peccati in amore veſtro pluſquam me vel meam iuſtitiam habuiſti. Hæc ille. O miſeri & falſiſsimi traditores, quare non conſideratis, quòd ego creaui vos ad imaginem & ſimilitudinē meā, & hæredes regni cœleſtis conſtitui, & omnes creaturas mundi vobis ſeruire feci, & nedum creaturas mundi inferioris, ſed ſuperioris, imo Angelos meos uobis ſeruire feci, quia cuilibet veſtrum aſsignaui vnum de Angelis meis electis ad cuſtodiendum vos a lapſu in peccatis, & quando de negligentia, vel fragilitate cecidiſtis, ad iterum vos ſubleuandum, qui vos nunquam deſeruit, ſemper per totam uitam ueſtram paratus erat ad vos adiuuandum, & ad uitam uirtuoſam vos excitandum: ſed uos conſilium illius renuiſtis, & ſecundum conſiliū Angeli ſathanæ ſemper inique egiſtis. Et vltra iſtud ego dedi vobis ad ſeruiendum meipſum, & ego qui Dominus fui omnium, feci meipſum pro amore ueſtro ita pauperem, quod non habui ubi caput meum reclinarem. Ego qui fui rex gloriæ recepi opprobria, ſcandala, & deſpectiones ad faciendū vos honorabiles & glorioſos, ego paſſus ſum famem, & ſitim ad vos delicijs reficiendum æternis, & tandem pro vobis paſſus ſum mortē horribiliſsimam ad perducendum vos ad vitam æternam. Et in tempore meæ paſsionis dedi pro amore veſtro fauces meas percuſſori bus, faciem meam ſputo deturpari, caput meū coronā ſpinea coronari, manus meas & pedes meos clauis acutiſsimis crucis conclauari, latus meum vſque ad centrum cordis perforari. Immo & omnia membra corporis mei dedi pro vobis ad pœnam & paſsionem grauiſſimam patienda: ſed vos econtra tanquam ingratiſsimi miſeri dediſtis omnia membra veſtra ad me deſpiciendum. unde ego dedi oculos meos ad lachrimas pro amore veſt: o effundendum, & vos dediſtis oculos veſtros ad vanitatem mundi concupiſcendum. Ego dedi aures meas pro amore veſtro ad ſcandala, & opprobria de me dicta patienter audiendum, & vos dediſtis aures ueſtras ad mendacia, & detractiones & ſcandala ab impijs ſeruis meis illata uoluntarie audiendum. Ego dedi os meum pro amore veſtro ad acetum cum felle mixtum deguſtandum, & vos dediſtis os veſtrum ad gulam, mendacium, turpiloquium, detractionem & ad membra mea iuramentis horribilibus lacerandum. Ego dedi manus meas & pedes meos pro amore veſtro ad lignum crucis conclauādos, & vos dediſtis manus ueſtras & pedes ueſtros ad furtum & homicidium perpetranda. Ego dedi cor meum pro amore ueſtro ad lanceam acutiſsimā perforandam, & vos dediſtis cor ueſtrum ad uoluptatem & ad omnem immundiciam concupiſcendum. Item quando fuiſtis infirmi, ego reſtitui vos ad ſanitatem. Quando fuiſtis in tribulatione & anguſtia ego reſtitui uos ad proſperitatem. Quando fuiſtis in paupertate, ego diuites vos effeci, & quando fuiſtis in carcere ego pro redemptione veſtra ſanguinem cordis mei dedi, & quādo ueſtram perdidiſtis hæreditatem, ego vobis illam per paſsionem iterum impetraui. Sed vos miſeri ingratiſsimi in omnibus iſtis reddidiſtis mihi malum pro bono, & odiū pro dilectione mea. Et tū omnes prędictas iniurias & ingratitudines ueſtras patienter ſuſtinui, & paratus erā vobis miſericordiam dare, imò in tm̄, ꝙ multoties niſi ad vos nuncios meos. i. prædicatores verbi mei admonendum

nendũ vos de iſtis peſsimis delictis uoſmetipſos emendare:ſed nihil de nuncijs meis curaſtis:ſed potius eos & verba mea in opprobriũ & iracundiam prouocaſtis,& diabolo meo capitali aduerſario placuiſtis. Et ideo nimirum tunc huiuſmodi traditores ſuos grauiſsime caſtigabit, dicente ſeipſo per prophetam in pſal. Viſitabo in virga iniquitates eorum & in verberibus peccata eorum. Sed pro iſto eſt notandum, ꝙ Deus diuerſos diuerſis temporib. diuerſimode flagellat: in hoc.n.mundo flagellat ſibi inobedientes, ac ſi prius pr̃ filios ſuos delinquentes cum virga de ſcirpis caſtigaret: quia modica eſt quæcunq; pœna præſentis vitæ in comparatione ad vitã futurã. In purgatorio autẽ flagellat ſibi inobedientes, ac ſi pr̃ ad impatientiã motus percuteret filiũ ſuum cum baculo: ſed quia tam pena præſentis uitæ,quã pena purgatorij tandẽ finietur, & in ipſis boni purgantur. Ideo hæc conſiderans propheta in pſ. ſic di. Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Sed miſeri traditores in hac uita Deum deſpicientes, & nunquã de peccatis ſuis verè pœnitentes,in die iuditij cum virga ferrea nodis vndiq; plena acerrimè flagellabuntur. vnde pſalm. Reges eos in uirga ferrea. De hac enim virga dicit propheta Iſaias. Iſaia 11. capit. Percutiet terram virga oris ſuis,hæc virga oris Dei eſt illa terribiliſsima ſententia, cum qua percutiet impios in die iudicii,quando dicet illis illud Matth. 25. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: hęc enim virga habet ſex nodos duriſsimos cum quibus percutiet Dominos miſeros peccatores tam grauiter,ꝙ nunquam conualeſcent. Primus nodus eſt a Deo ſeparatio, cum quo percutiet Dominus eos cum dicet. Diſcedite a me. Secundus nodus eſt Dei maledictio, cum quos eos percutiet,cum dicet.maledi. Tertius nodus eſt pœna ſenſus, cum quo percutiet eos cum dicet, in ignem Quartus nodus eſt pœnę æternitas,cum quo percutiet eos cum dicet, æternũ. Quintus nodus eſt pœnę acceleratio, cũ quo percutiet eos cum dicet. Qui paratus eſt. Sextus nodus eſt demonum horribiliſsima aſſociatio, cum quo percutiet cum dicet, diabolo & angelis eius. Et merito cum iſtis ſex nodis huius uirgæ percutiet Dominus miſeros peccatores damnandos: quia ſicut dicitur Sapien. 11. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur: ſed Dominus in uita præſenti multoties uocauit impios ad pœnitentiam & noluerunt uenire, dicente ſeipſo Prouerbiorum j. Vocaui uos & renuiſtis:ſed præſentiam meam & doctrinam meam odio habuiſtis,ideo iam pro æterno diſcedite a me:& quia ex inueterato odio bonos tanquam maledictos in opprobrium, & abhominationem habuiſtis.ideo iam diſcedite a me maledicti: & quia cum igne uindicabilis iræ, & carnalis concupiſcentiæ in uita ueſtra ſemper accenſi fuiſtis. ideo iam diſcedite a me maledicti in ignem. Et quia inducati in peccatis ueſtris nunquam uoluiſtis ea dimittere: ſed ſemper in eis continuare, ideo iam diſcedite a me maledicti in ignem æternum. Et quia ſine intermiſsione ſemper parati fuiſtis ad malum faciendum. Ideo nunc diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt. Et quia ſemper dilexiſtis ſocietatem malorum, & odiſtis ſocietatem bonorum. ideo iam malos ſocios habebitis. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

12 † Item ad oſtendendum qualiter ille iuſtus iudex, qui nunc clemens, miſericors, & præſtabilis eſt ſuper malitiam impiorũ, in die iudicij erit rigidus & auſterus ad reddendum vindictam inimicis ſuis,eſt notandũ,ꝙ Chriſtus ſignatur per arcum cęli,ſ.per iridem, de quo dicitur Geneſ. 9. Arcum meum ponam in nubibus cœli. In quo arcu tres colores apparent,ſcilicet color mixtus,color ceruleus,& color igneus, per quos quidem colores ſignat̃ triplex noſtri creatoris & ſaluatoris aduentus ſcilicet aduentus eius ad hominis creationem aduentus eius ad hominis redemptionem, & aduentus ad hominis iudicationem. In primo enim eius aduentu.ſ. ad hominis creationem apparuerit color mixtus de iuſtitia & miſericordia: nam de iuſtitia pœnas primis parentibus inflixit: ſed de miſericordia non finaliter eos commendauit, ſed ex ſua miſeri-

cordia eos redemit. Vnde Grego. Ad magnam inquit iuſtitiam iudicis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui nunquam, dum uiuerent, uoluerunt carere peccato. Hæc ille. In ſecundo eius aduentu, ſcilicet ad hominis redemptionem apparuit color ceruleus. vnde ceruleus idem eſt, quod fuluidus ad modum ceræ, quæ cito liqueſcit, & inde ceruleus in eadem ſignificatione, & certè Chriſtus in ſua incarnatione factus eſt ceruleus, id eſt paſsibilis. Vnde pſalmus. in perſona Chriſti. Factum eſt inquit cor meum tanquam cera liqueſcēs. In tertio uerò aduentu eius apparebit color igneus: quia tunc iudicabit uiuos & mortuos & ſeculum per ignem. Ab hoc enim arcu triplex genus ſagittarum emittitur, ſcilicet ſagitta doloris, ſagitta amoris, & ſagitta condemnationis. Primis enim parentibus arcum tetendit & parauit ſagittas ſuas, quando dixit ad Adam, & in hoc etiā uxori ſuæ. Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno ſcientiæ boni & mali non comedas. In quacunque die comederis ex eo morte morieris. Geneſ. j. Sed illi non perfectè obedientes Deo ad ſuggeſtionem diaboli comederunt ex fructu prohibito & ideo Dominus ſagittauit in ipſos ſagittas doloris, ſcilicet mortalitatis, infirmitatis, frigoris, famis & ſitis, & huiuſmodi miſeriarum, quibus iam genus humanum grauiter vulneratur, de quibus ſagittis dicit pſalmus. Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Et homo iſtis ſagittis doloris vulneratus taliter a diabolo fuit uexatus & ſibi ſubiugatus, quod per ſe ſanari non potuit. Et ideo cœleſtis medicus filius Dei miſericordia motus deſcendit in vterum virginis, & ibi parauit ſecundum genus ſagittarum in pharetra ſua, ſcilicet ſagittas amoris, quas ad genus humanum poſtea ſagittauit, de quibus ſagittis loquitur pſalmus dicens. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatoriis. Super quo glo. Sagittæ inquit acutæ ſunt verba omnipotentis Dei, quibus penetrauit cor humanum. Vnde Apoſtolus Hebr. quarto. Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diuiſionem animæ. Carbones deſolatorij, id eſt uaſtatorij dicuntur exempla charitatis, quæ vaſtando ad deſolationem ducunt carnales, & uoluptuoſas affectiones & deuaſtant motus rancoris, & Vnde Roma duodecimo. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit potum da illi: hoc autem faciens carbones ignis, id eſt exempla charitatis congeres ſuper caput eius. Iſtas ſagittas emiſit Chriſtus per ſuam fidelem prædicationem, & doctrinam, & illas ſagittas copulauit cum carbonibus, id eſt exemplis vehementiſsimi amoris. Vnde iſte benedictus architectus Ieſus Chriſtus propter uehementiſsimum amorem quem habuit ad hominem aſcendit in montem Caluariæ, & deinde ſuper arborem crucis, vt per vniuerſum mundum ſagittaret ſagittas ſui amoris, & ibi tetendit arcum ſuum, ita alte, quòd cordula compoſita ex ſuis pręcioſis neruis, & uenis fere totaliter rumpebatur, & ibi tandem emiſit ſagittam excellentiſsimi amoris: quia, ut dicitur Ioannis decimoquinto. Maiorem hanc dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Hæc eſt ſagitta, de qua dicitur, ſecundo Regum primo. Sagitta Ionathæ nunquam abiit retrorſum. Cum hac ſagitta Deus diabolum lætaliter uulnerauit & genus humanum ab eius ſeruitute redemit. Sed heu pro iſtis ſagittis amoris, quas Chriſtus ſagittauit ad nos, iam multi falſi chriſtiani reddentes malum pro bono quotidie ſagittant, & vulnerant Chriſtum in ſuis membris. ſagittis iræ, detractionis, ſcandali, & inuidiæ, de quibus dicit pſalmus. Tetenderunt arcum ſuum, & parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde, & nedum taliter ſagittant & vulnerant Chriſtum in ſuis membris: ſed etiam ſagittis horribilium iuramentorum Chriſtum in ſua propria perſona quantum in eis eſt doloroſe quotidie vulnerant. De quo ipſemet conqueritur. Tren. j. dicens. Tetenderunt arcum ſuum & poſuerunt me quaſi ſignum ad ſagittam. Tertium genus ſagittarum de prædicto arcu emiſſarum erunt ſagittę commendationis, quæ emittentur ſpecialiter in die iudicij. Vnde tunc arcus iſte tres ſagittas iaciet ad impios peccatores tunc damnandos

dos. Quarum prima erit ſagitta uocationis ad iudicium, ſecunda diſceptationis, ſiue cōputationis, & tertia diffinitionis. De iſtis tribus ſagittis poteſt intelligi illud, primo Regum 20. Ego tres ſagittas mittam iuxta eum ideſt iuxta numerum damnatorum: cum iſtis enim tribus ſagittis percutiet Dominus incurabiliter miſeros damnandos. Vnde Deuteron. 32. Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis. Et ſequitur. Inebriabo ſagittas meas ſanguine. Primam enim ſagittam iaciet eis Dominus, quando dicet. Surgite mortui, & uenite ad iudicium. De iſta enim ſagitta cum cæteris dicit Dominus per pſalm. Sagittæ tuæ tranſierunt vox tonitrui tui in rota, ſcilicet in rota totius orbis Vnde Ioannis quinto. Omnes qui in monumentis iacent, audient uocem filii Dei & procedent, qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui uerò mala in reſurrectionem iudicii. O q̄ terribilis erit vox iſta his, qui uitioſe hic uixerunt, & uitam ſuam non emendauerunt: tunc enim ueniens anima peccatrix ad ſuum corpus rationabiliter dicere poterit. Surge caro maledicta ammodo diaboli ſocia, & omnipotentis Dei inimica, nunc ludus tuus vertitur in lamentum, delectatio tua conuertetur in amaritudinem, riſus in fletum, & iam tua momentanea lætitia temporalis præteriit, & dolor perpetuus ſuperuenit, veh tibi miſera caro: quia pro tuis uoluptatibus & delicijs, ex quo a te eram exuta, ardebam miſerrimè in inferno: ſed maledicta ſit hora, in qua tibi fui primitus copulata: & quia iam te deſerere non poſſum, & tuum maledictum contubernium nequeo declinare, uelim nolim iam cogor tibi iterato copulari. Surge igitur maledicta caro, & tranſeamus ad iudicium noſtræ damnationis æternæ a iuſto iudice recipiendum: ſed tunc poterit miſerrima caro non immerito ſibi reſpondere. O maledicta anima iam te cogor a Deo omnipotente reaſſumere: ſed maledicta ſit hora, in qua eram tibi primitus aſſociata: quia cum iam uideo, quod pro uoluptatibus meis æternaliter in inferno ardebo: ſed o maledicta anima, ſi tu meis delectationibus non conſenſiſſes, ego Deū peccando minime offendiſſem: nam tu fuiſti mea gubernatrix & domina, & ſine tuo conſenſu nihil boni, uel male agere potui, & quamuis uoluptuoſa peccata per tuum conſenſum commiſi, fuerunt mihi delectabilia, quæ de uiliſsimo limo terræ eram plaſmata, tibi tamen, quæ ad imaginem & ſimilitudinem glorioſiſsimæ Trinitatis fuiſti creata & ratione imbuta erat omnino præter naturalia. Et ideo maledicta anima, ſi non fuiſſet tua fatuitas, ego nunquam fuiſſem cruciata, ſicut iam cruciabor æternaliter in infernali tormento. Sed heu maledicta anima ex quo te iam deſerere non potero, ueni & tranſeamus ad noſtræ damnationis iudicium recipiendum: quia ecce iam audio vocem Domini clamantis & dicentis. Surgite mortui & venite ad iudicium, hanc voce valde timuit, ille ſanctus doctor Hieronymus, qui dixit ſuper Matth. Quoties diem illum conſidero toto corpore contremiſco: nam ſiue bibo, ſiue aliquid aliud facio, ſemper uidetur mihi in auribus meis ſonare illa tuba terribilis. Surgite mortui, uenite ad iudicium: ſed heu ex quo tam ſanctus doctor tantum timuit diem illum. Quid tunc facient uoluptuoſi peccatores, quaſi omne genere vitiorum inuoluti, certè prout dicit Apocal. 9. capitulo. Quærent mortem, ſed non inuenient, deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et dimirum: quia tunc uidebunt illum regem regum, quem continue irritauerunt, eis iratum cum arcu terribilis iudicii tenſo, & ſagitta uindictæ in eo poſita, cum qua incurabiliter percutiet in corde. unde tūc uerificatur illud Matth. 9. capit. Egreſſa eſt ſagitta per corda eorum. Secunda ſagitta, quam ſagittet in die iudicij ad impios tunc damnandos, erit ſagitta diſceptationis, ideſt computationis, de qua Ioelis 3. capitulo. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallem Ioſaphat & diſceptabo cum eis: de qua enim ſagitta loquitur ſcriptura Deuterono. 32. capit. Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis. Item in pſalmus. Emitte ſagittas tuas & conturbabis eos. Iſtam ſagittam ſagittet Dominus impiis, quando dicit illis illud Matth. uigeſimoquinto. Eſuriui enim &

non dediſtis mihi manducare: ſitiui enim & non dediſtis mihi bibere, hoſpes eram & non collegiſtis me, nudus eram & non cooperuiſtis me, infirmus fui & in carcere & non uiſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes. Domine, quando te uidimus eſurientem, ac ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, uel in carcere, & non miniſtrauimus tibi. Tunc reſpondebit illis dicens. Amen dico uobis, quamdiu non feciſtis vni de minoribus meis, nec mihi feciſtis. Tertia ſagitta, quam ſagittet Dominus impiis in die iudicii erit ſagitta diffinitionis, ſiue diſsipationis, de qua loquitur ſcriptura, ſecund. Regum 22. Miſit ſagittas ſuas & diſsipabit eos, hanc ſagittam ſagittet Dominus impiis in die iudicij, quando dicet illis illud terribile uerbum Matth. uigeſimoquinto. Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Et hæc pauca remedia contra ſuperbiam in mente bene reuoluta ſufficiunt ad ſuperbiam, vanamgloriam & omnem mentis & corporis elationem vna cum gratia Dei extirpandam.

Explicit pars ſexta.

PARS SEPTIMA

De Inuidia. *Cap. I.*

INVIDIA eſt odium alienæ excellentiæ, ſiue amor depreſsionis fœlicitatis alienæ. Vel aliter. Inuidia eſt triſtitia vnius de bono alterius: quia ille iuſtum excedit in bono. Vnde Auguſtinus in libro ſuo de diffinitionibus. Inuidia (inquit) eſt ægritudo animi ex fœlicitate alterius prouenlens naturaliter inuidenti nocens, quando inuidus alienum bonum ſuum facit inuidendo ſupplicium. Secundum Damaſcenum uerò libr. 2. Inuidia eſt triſtitia de alienis bonis & lætitia de malis alienis. Pro quo notandum, quo ſecundum Sanctum Thomam ſecunda ſecundæ quæſt. 36. quatuor modis cōtingit aliquem triſtari de bono alterius. Primo modo triſtatur aliquis de bono alterius, hoc de exaltatione alicuius veritatis inimici, timens ne ex hoc ſibi, vel eccleſiæ Dei periculum vel nocumentum euenire contingit, & talis triſtitia nō eſt inuidia: quia non procedit ex liuoris malitia, & poteſt eſſe ſine peccato. Secundo modo poteſt quis triſtari de bono alterius non ex eo, quod ipſe habet bonum: ſed ex hoc quod ſibi deeſt bonum illud, quod ipſe habet. Et hoc proprie dicitur zelus, ut dicit Ariſto. 2. Rethori. Et ſi ille zelus ſit circa honeſta, laudabilis eſt ſecundum illud Apoſtoli j. Cor. 14. Sectamini charitatem, æmulamini ſpiritualia: ſed ſi uerò ſit de bonis temporalibus poteſt eſſe cum peccato propter inordinatum affectū ad temporalia. Tertio modo triſtatur quis de bono alterius, inquantum ille, cui accidit, eſt illo bono indignus, quæ quidem triſtitia non poteſt oriri ex bonis honeſtis, ex quibus aliquis iuſtus efficitur. Sed ſicut dicit Ariſt. 2. Rethoricæ eſt de diuitijs & talibus, quæ poſſunt prouenire dignis & indignis & quaſi nihil ſunt in comparatione ad bona cœleſtia, quæ tantum reſeruantur electis, & talis triſtitia prohibetur in pſalmus. cum dicitur. Noli æmulari in malignantibus. neque zelaueris facientes iniquitatem. Quarto modo triſtatur quis de bono alterius: quia eſt diminutiuum ſuæ excellentiæ, quæ minus apparet in præſentia maioris: ſicut lumen ſtellæ non apparet præſentia ſolis: ſic excellentia autem alicuius nunus apparet in præſentia ſibi ſimilis: ſed maxime apparet gloria, vel excellentia cuiuſcūq;, quando eſt ſingularis. Et talis triſtitia proprie eſt inuidia, & cum inuidia, ut ex præcedentibus patet, ſit triſtitia manifeſtum eſt, quod opponitur gaudio, quod eſt effectus uirtutis charitatis. Et ideo per inuidiam tranſgreditus quis præceptum de dilectione proximi, & prohibetur per hoc mandatum. Non occides, per quod prohibetur omne nocumētum, quod dicto, facto, uel cogitatu infertur proximo in perſona. Triſtari autem de bono proximi eſt appetere malum proximi, & nocumentum

tum

tum ſibi inferre. Ad deſtructionem iſtius peccati inuidiæ dicitur in textu Apocalypſis, prius, quod ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen magnum Eufraten, ideſt prædicator verbi Dei ſexto loco prædicauit contra inuidiæ peccatum. Vnde Gorra ſuper eodem. Eufraten inquit interpretatur frugifer, & eſt filius Babilonis. In hoc enim quod frugifer dicitur, ſignari poteſt magnus fructus bonorum operum, & abundantia gratiæ, quam chriſtiani haberent. Sed in hoc tamen quod dicitur fluuius Babilonis, quæ confuſio interpretatur, ſignat falſos chriſtianos, & præcipuè inuidos, qui confuſionem ſuſtinebunt ęternã: quia non habent gratiam, quam habere uidentur. Et bene dici poteſt hoc flumen magnum: quia iam maior uidetur eſſe inuidia inter inuidos chriſtianos, quam quondam inter dæmones: ſicut oſtẽſum eſt ſupra in 4. ſpecie ſuperbiæ, vbi agitur de infidelitate, quæ naſcitur ex quarta filia inanis gloriȩ, & in illo vbi agitur de nono fidei articulo. In hoc enim flumine prædicator phialam infundit, quando contra inuidos chriſtianos ſcribit, laborat, vel fideliter prædicat. Ad deſtructionem igitur huius peccati inuidiæ ſicut actum eſt contra quinq; peccata præcedentia, tria ſunt notabilia hic ſpecialiter effundenda.

De Inuidiæ deteſtatione. Cap. II.

PRimum enim notabile contra peccatum inuidiæ effundendum erit eius deteſtationem multipliciter oſtenſiuum. 1 † Pro quo notandum, ꝙ inter cætera ſpecialiter decem oſtendunt hoc peccatum eſſe maximè deteſtandum. Quorum primum eſt, quod inuidia cunctas virtutes deſtruit. Vnde Criſoſt. & ponitur in flora. Bartho. titulo de inuidia. Inuidia inquit cunctas virtutes concremat, & per inuidiæ uitium ante Dei oculos pereunt etiam fortiora acta uirtutum: ſed utinam inuidi perpenderent, quantæ ſunt cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, & aliena lætitia cõtabeſcunt, qui & melioratione Chriſti deteriores fiunt. Vnde Iſidorus in de ſummo bono, libro tertio, capitulo uigeſimoquinto. Liuor inquit alieni boni ſuum punit auctorem. Nam unde bonus proficit inde inuidus contabeſcit homines praue uiuentes: ſicut de bonorum lapſibus gratulantur, ita de eorum recte facto, bonique perſeuerantia confunduntur. Inuidus membrum eſt diaboli, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum: ſicut, & ſuperbus membrum eſt diaboli, de quo ſcriptum eſt. Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, nulla eſt virtus quæ non habet contrarium inuidiæ malum, ſola miſeria caret inuidia: quia nemo inuidet miſero, cui reuera liuor non obiicitur: ſed ſola miſericordia multi & bonos imitari uolunt, & de bonorum profectibus inuidiæ liuore tabeſcunt, quo fit, ut nec illi a malo ſuo corriguntur: ſed per inuidiam deteriorentur, vt bonos a recto ſtudio quantum in ipſis eſt, ſi poterint deprauare conentur, quando malos boni proficere uident, non ſcandalizentur: ſed quem finem ſint habituri maxime cogitent, quære finem huius originalis in fine ſeptimi capitu. huius ſeptimæ partis. Hęc ille. Secundò deteſtanda eſt inuidia: quia deſtructiua eſt bonæ uoluntatis, quæ Deo magis placet, quam munera ſibi oblata. Vnde Gregorius omel 5. ſuper illud Luc. 2. Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ante inquit Dei oculos nunquam uacua eſt manus a munere, ſi fuerit archa cordis repleta bona uoluntate. Hinc etenim pſalmus dicit. In me ſunt Deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi, ac ſi aperte dicat. Si exterius munera offerenda non habeo: infra me metipſum tamen inuenio, quod in ara tuæ laudis impono: quia qui noſtra datione non paſceris, oblatione cordis melius placaris, nihil quippe offertur Deo ditius bona uoluntate. Voluntas autem bona eſt ſic aduerſa alterius ſicut noſtra pertimeſcere, ſicque de proſperitate proximi ſicut de noſtro profectu gratulari, aliena dãna noſtra credere, alienaq; lucra noſtra credere, amicum non ꝑ mundũ ſed ꝑ Deũ diligere, & inimicũ amãdo tolera

re, nulli quod pati non uis facere, nulli quod tibi iuſte impendi deſideras denegare, neceſsitati proximi non ſolum iuxta uires concurrere ſed prodeſſe etiam ultra uires uelle. Quid igitur iſto holocauſto locupletius, quando per hoc, quod Deo imolat in ara cordis anima ſemetipſam, id eſt ſuam ſenſualitatem mactat. ſed hoc bonæ uolũtatis ſacrificium nunquam plenè ſoluitur, niſi mundi huius cupiditas perfectè deſeratur, nam quicquid in eo concupiſcimus, hoc proculdubio ꝓximis inuidemus. videtur enim: quia nobis deſit, quod alteri aſſequitur: & quia ſemper inuidia a bona uoluntate diſcordat mox ut hæc mentem cœperit, illa diſcedit. unde prædicatores ſancti ut poſsint proximos diligere, ſtuduerunt in hoc ſeculo, nihil amare, nihil unquam adpetere, nil vel ſine appetitu poſsidere, quos bene Iſaias intuẽs ait. Qui ſunt iſti, qui ut nubes uolant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas; vidit quippe eos terrena deſpicere & mente cœleſtibus appropinquare uerbis uirtuoſis pluere, miraculis coruſcare, & quos a terrenis contagiis ſancta prædicatio & ſublimis uita ſuſpendant, hos uolantes pariter & nubes appellat. Feneſtræ enim noſtræ ſunt oculi, quia per ipſos anima reſpicit, quod exterius concupiſcit. columba uero ſimplex eſt animal atque a malitia fellis alienum, quaſi columbæ igitur ad feneſtras ſuas ſunt: quia nihil in hoc mundo concupiſcunt, qui omnia ſimpliciter aſpiciunt, & in his quæ uident rapacitatis ſtudio non trahuntur: ſed econtra miluus & non columba ad feneſtras ſuas eſt, qui ad ea quæ oculus conſiderat rapino deſiderio anhelat. Hæc Grego. Tertiò deteſtanda eſt inuidia: quia per inuidiam ſerpens antiquus omnia membra mundi inficit & perturbat. Vnde Grego. 4. moral. Sciendum inquit eſt, quod cum per omne uitium antiqui hoſtis virus cordi humano infunditur in zelo inuidiæ tota uiſcera ſua ſerpens cõcutit. vnde nihil relinquit in homine quietũ: nam vbi per alia uitia certum locum ſibi uendicat diabolus in homine, per inuidiam uerò totum hominem occupat: hinc enim eleuatur frons, rugatur caput, uultus palleſcit, pectus areſcit, labia tremunt, & dentes fremunt, lingua uerba rapida ad loquendum eſt aſſueta, manus ad uiolentiam ſunt paratæ, anima verò charitate uacua.

2 † Quartò deteſtanda eſt inuidia: quia ſicut dicit Holcot in lectura libri Sapientiæ, lectione 29. Inuidia eſt toxicum charitatis, oſtium iniquitatis, & putredo ſanitatis. Vnde quantum ad primum. Niſi enim eſſet inuidia, quilibet homo gauderet de bono alterius, & de alterius malo doleret: quia hoc eſt propriũ charitatis. Vnde Auguſt. ſuper Ioan. Tolle inquit inuidiam & tuum eſt quod habeo. tolle inquit inuidiam & meum eſt quod habes. Itẽ Glo. ſuper illud Iſaiæ 45. Ego Dominus formans tenebras. quod inquit eſt uita ſerpentis, mors eſt hominis. ſ. uenenum, & econtra humor aqueus. i. ſaliua eſt uita hominis & mors ſerpentis. Iſto modo eſt, quod uita uirtuoſi hominis & boni eſt mors inuido, & quod eſt bono uiro & uirtuoſo mors uita uidetur inuido.

Secundò inuidia eſt oſtium iniquitatis, per hanc enim mors intrauit in mundum, dicente Spirituſancto Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit orbem terrarum: per hanc enim occiſus eſt Abel a Cayn. Iacob tribulatus eſt ab Eſau. Ioſeph uenditus eſt a fratribus ſuis. Dauid a Saule perſecutus eſt, & Chriſtus a iudeis occiſus eſt. Vnde Matth. 27. Pilatus ſciebat, quòd propter inuidiam tradidiſſent eum. Tertiò, inuidia eſt putredo ſanitatis. Vnde prouer. 14. Putredo oſsium inuidia: hoc tamen uitium, ſcilicet inuidia eſt iuſtiſsimum: quia eſt ſuum auctorem repercuſsiuum. Vnde iuſtius inuidia nihil: quia protinus ipſum auctorem vel punit, uel cruciat. Vnde Baſilius. Sicut inquit rubigo ferrum, ſic inuidia animam de qua naſcitur corrumpit. Hæc Holcot. Quartò deteſtanda eſt inuidia: quia omni bono hominẽ ſpoliat a malo eum implet. primum patet ex hoc, quòd inuidus odit & impugnat omne bonum. Alia namque uitia opponuntur uni uirtuti, ut ſuperbia humilitati, luxuria caſtitati, auaritia largitati, & ſic de aliis: inuidia uerò opponitur omni bono: quia (ut dictum eſt) inuidus odit omne bonum & impugnat. & ideo inuidia non tantum dicitur mala, ſed etiam peſsima. Vnde hæc eſt fera peſsima, quæ deuorauit

uorauit Ioſeph. Gen. 37. Et quantum ad ſecundum, ſcilicet ꝙ inuidia implet hominem omni malo, patet ex hoc, ꝙ inuidus omni malo plenus eſt uſque ad oculum, cuius ſignum eſt, ꝙ malitia, inuidi per oculum exit. Vnde dicitur Eccleſiaſt. 14. Nequam eſt oculus inuidi. Item Math. 20. An oculus tuus nequam eſt: quia ego bonus ſum. Vnde per oculum intẽtio, ſiue iudicium rationis intelligitur, & quia inuidus omnia bona opera illorum, quib. inuidet, iudicat eſſe mala, uel mala intentione facta, ideo dicitur oculus inuidi nequam. Et cauſa huius pernitioſi inuidi iudicij per exemplũ oſtenditur ſupra, par. 6. ca. 36. ubi agitur de infidelitate, quæ naſcitur quarta filia inanis gloriæ, & in illo ubi agitur de ſeptimo articulo fidei. Item ibidem oſtenditur qualiter inuidus ſuo iniquo iudicio peruertit ordinatam a Deo actionem. Sexto deteſtãda eſt inuidia propter multa mala, quæ ex ea pullulantur, & per quæ inuidus ſibi finaliter ultionem acquirit. Primum eſt, ꝙ de angelo diabolum fecit, ad hoc exemplum habemus de lucifero, qui ſummo Deo inuidebat, & propter hoc in infernum cecidit, & de lucidiſsimo angelo cœli horribilior diabolus inferni factus eſt, ut patet Iſaiæ. 14. ca. Secundum malum inuidiæ eſt, ꝙ claudit homini uiam ſalutis: quia miſericordiam Dei a ſe excludit, quæ eſt uia ad ſalutem, iuxta illud pſ. Vniuerſæ uiæ domini miſericordia & ueritas, & ꝙ miſericordiam Dei ab inuidis excludit. patet ex hoc, ꝙ inuidia eſt blaſphemia & peccatum in ſpiritumſanctum. Nam inuidia gratiam, quæ a ſpirituſancto datur ſeruis Dei, odit & impugnat, & ſi manifeſtũ eſt, ꝙ inuidia eſt peccatum in ſpiritumſanctum, & cum peccatum in ſpiritumſanctum ſit blaſphemia, & tam graue peccatum, ꝙ per miſericordiam Dei, quæ eſt uia ad ſalutem, ut dicitur Math. 12. Non remittitur in hoc ſeculo, neque in futuro, hoc eſt uix remittitur, conſtat ꝙ inuidia inuidis aditum claudit ſalutis, de peccato in ſpiritumſanctum, & eius ſpeciebus, quarum inuidia eſt una, dictum eſt ſupra parte 6. c. 14. Tertium malum inuidiæ eſt, ꝙ facit hominem penitus immiſericordẽ: quia non parcit patri, fratri, amico, nec innocenti, quòd enim inuidia non parcit patri exemplũ habemus de Abſalon, qui voluit interficere patrem ſuum Dauid propter inuidiam, ut eius poſsideret regnum, & propter hoc inter cœlum & terram ſuſpenſus eſt in arbore per capillos ſui capitis, & interfectus a Ioab tribus lanceis, ut patet. 2. Regum. 18. Et ꝙ inuidia fratri non parcit exemplũ habemus de Cayn, qui fratri ſuo Abel non pepercit, ſed per inuidiã motus, eo ꝙ uidit munera fratris ſui Abel Deo eſſe acceptabilia, & ſua deſpici eum occidit. & ideo in maledictionem Dei incidit, & in damnationem æternam, ut patet Gen. 4. Item Eſau propter inuidiam in ſui fratris perſecutionem exarſit. Vnde quia primogenitorũ benedictione perdita, quam propter eſum lenticulæ ipſe uendiderat minorem ſe eo quẽ naſcendo peribat ex liuore doluit & ingemuit, ut patet Gen. 27. Item filij Iacob Ioſeph fratri ſuo non pepercerunt, ſed propter inuidiam voluerunt eum occidiſſe, quem tamen ad conſilium vnius minoris malitiæ quã alij Iſmaelitis. 30. denarij uendiderunt, ut patet Ge. 37. Item Rachel ſterilis ſuæ ſorori fœcundæ inuidebat, ut patet Gen. 30. Ex quo ad tertium, ꝙ inuidia amico non parcit, exemplũ habemus de Saule, qui non pepercit Dauid amico ſuo chariſsimo, quin ſibi inuidebat, eo ꝙ mulieres choros ducentes in occurſum Saul uenientis de prælio cantabant dicentes: Saul percuſſit mille, & Dauid decem milia, ob quam cauſam inuidebat, & uoluit eum interficere, ut patet. 1. Regum. 18. Et quantum ad quartum, ꝙ inuidia innocenti non parcit, exemplũ habemus Gen. 3. de diabolo, qui uidens noſtros primos parentes in ſtatu innocentiæ & felicitatis, & ad illum locum poſſe aſcendere cœleſtis gaudij, de quo ipſe per ſuperbiam cecidit. ideo ex inuidia eos tentauit & ſuperauit, & eorum mortem mendacio procurauit, & mortis infirmitate totum genus humanũ infecit. vnde Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Item diſcipuli Ioannis baptiſtæ inuidebant Chriſto innocenti: quia plures baptiſmum ſuum receperunt, ut patet Io. 3. Item Iudæi non pepercerunt Chriſto innocenti, ſed propter inuidiam eum morti tradiderunt.

derunt. Vnde Math. 27. Pylatus ſciebat, quòd propter inuidiam tradiderunt eum. Quartum malum inuidiæ eſt, quòd ſuum poſſeſſorem cruciat & cõſumit. Eſt enim inuidia ſicut uermis in ligno: ſicut rubigo in ferro, & ſicut tinea in veſtimento. Nam ſicut iſta rodunt ſubſtantiam, in qua naſcuntur: ſic inuidia rodit & conſumit inuidum, in cuius corde locatur: Vnde metricus. Nil aliud niſi ſe ualet ardens ethna cremare. Sic ſe non alios inuidus igne coquit. Quando enim diabolus capit hominem vitijs ipſe aliquam delectationem ponit tanquam eſcam: ſed inuidos miſerabilius capit: quia ſine eſca alicuius delectationis cum eſca doloris & cruciatus quotidiani trahit illos ad dolorem & cruciatum æternum. Septimo deteſtanda eſt inuidia, quia vitium iſtud eſt infœlicisſimum. Infœlicitas enim inuidi patet ex hoc, quòd inuidus excecatur ex illo, de quo deberet illuminari. Vnde de inuidia dicitur Iob. 6. Per diem incurrunt, & quaſi in nocte palpabunt in meridie. Super quo dicit Grego. quòd mens inuidi tantum de alieno bono affligitur, quantum oculus de ſolis radio obſcuratur. Ipſi. n. ſunt uelut noctuæ lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes: bona enim opera proximi ſunt uelut lux candelæ lucem boni exempli aliis adminiſtrantes. vnde Math. 5. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera neſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt. Sed inuidi ſimiles ſunt Hely, qui non poterat lucernam Dei uidere, donec extingueretur, ut dicitur. 1. Regum. 3.

3 † Octauò deteſtanda eſt inuidia: quia uitium iſtud eſt infirmitas & corruptio magna. vnde adeo corruptus eſt, & infirmatus inuidus, ut ſibi redoleſcentia uidentur fœtida, & amara ſunt ei dulcia, & dulcia amara. Et ideo talibus dominus noſter maledictionem per prophetam imprecatur, Iſa. 5. dicens. Veh qui dicũt bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucẽ tenebras, ponẽtes amarũ in dulce, & dulce in amarũ. Nonò deteſtãda eſt inuidia propter multas, quas hẽt ſimilitudines odioſas. Primo inuidia eſt, ſicut draco, qui inſidiatur elephantis patrui, vt ipſum pungat, mordeat, uel comedat: ſic inuidus bono Chriſtiano inſidiatur iudicio praue ſuſpitionis, & poſtea mordet, uel pungit aculeo perſecutionis, & inficit ueneno detractionis. Vnde de inuidis dicit ſanctus Iob. Frater fui draconum, ut patet Iob. 3. Secundo inuidus ſimilis eſt leproſo, Iudæ proditori, & diabolo inferni. Nam ſicut leproſus uellet, ꝙ nullus eſſet mundus: ſic inuidus uellet, ꝙ nullus eſſet bonus, & ſicut Iudas contriſtatus fuit de effuſione vnguenti ſuper Chriſtum; ſic inuidus dolet de bona fama ſui fratris, & de odore virtutis. Et ſicut diabolus uellet, ꝙ omnes eſſent mali: ſic inuidus uellet, ꝙ omnes eſſent impij. Tertio inuidus ſimilis eſt oculo menſtruato. Nam ſicut menſtruatus oculus inficit ſpeculum, quando ſpeculatur in illo: ſic inuidus inficit proximum: nam quando uitæ illius reſpicit claritatem, laborat conuerſationem illius aliqua infamia maculare. vnde Eccl. 11. c. Bona in mala conuertit inſidiator, & in electis ponit maculam. Quarto inuidus ſimilis eſt noctuæ: nam ſicut noctua de nocte uidet, & de die excecatur, ſic inuidus mala proximi uidet libenter, ſed de luce ſplendidæ eius conuerſationis excecatur, ſicut Hely, qui non potuit uidere lucernam Dei, antequam extingueretur, ut dicitur. 1. Regum. 3. Quinto inuidus aſſimilatur igni græco: quia ſicut ignis græcus in aqua fortius inardeſcit, ſic inuidia in aqua gratiarum magis ferueſcit, in qua magis deberet extingui. Vnde Sapien. 16. In aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis ualebat. Sexto inuidus ſimilis eſt fœtibus uiperæ, quia ſicut fœtus uiperæ in tempore partus uentrem matris perforant & corrodunt. ſic ſecundum beatum Gregor. Inuidi, qui ſunt uiperinæ generationis matrem ſuam eccleſiam, de qua naſci deberent in uitam æternam, corrodũt detractionibus & perforant malitioſæ iniurijs, quos ſic alloquitur Ioannes baptiſta in euangelio Mat. 3. Progenies uiperarum quis demonſtrabit vobis fugere a uentura ira. Septimo inuidus ſimilis eſt aquæ currenti, naui nauiganti, & candelæ ſerpentinæ ardenti: nam ſicut in aqua currente uirga recta apparet tortuoſa: ſic inuidus

tidus ad modũ aquæ recta facit apparere tortuoſa, & ſicut in naui nauigantibus uidetur, ꝙ ſtabiles montes uelociter currunt: ſic cum inuidi in mari huius mundi uelociter ad infer num nauigant, uidetur eis, quòd montes, ideſt uiri ſancti, & ſtabiles ad damnationem currunt æternam: & ſicuti ad lucem candelæ ſerpentinæ omnes paleæ uidentur eſſe ſerpentes. Fit autem candela ſerpentina, ut dicunt naturales, de cera temperata in aqua, in qua ſerpens coitus fuerat, & poſt cum candela facta de tali cera ardet; uidetur hominibus, quòd omnes paleæ, & omnes aliæ candelæ, quæ ibi ardent, ſint ſerpentes, ſic inuidus ad lucem ſuæ ſerpentinæ candelæ, ideſt ſui tortuoſi ſerpentini iudicii bonos, & innocentes eſſe iudicat ſerpentinos. Vnde dicitur in pſalm. Furor illius ſecundum ſimilitudinem ſerpentis. Item Math. 23. Serpentes genimina uiperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennæ. Octauo inuidus aſsimilatur Cayn. Nam ſicut Cayn poſtquam occidiſſet fratrem ſuũ per inuidiam, & maledictus eſſet a Deo, dixit: Quicunque inuenerit me, occidet me. Gene. 4. Sic inuidum interficit, quaſi omnis homo, quem ipſe conſpicit: nam aut uidet bonum, & tunc dolet, aut uidet malum, & tunc gaudet: ſic in omni homine, quem uidet, & cui inuidet, peccat, uel moritur per peccatum. Vnde de talibus inuidis Iſid. li. ſoliloquiorum. c. 2. ſic ſcribit. Quicunque (inquit) me aſpiciunt, aut fugiunt, aut fortaſſe me perſequuntur, intuentur me quaſi infęlicem, neſcio cauſam, loquuntur mihi dolo uerbis pacificis oc cultam malitiam blandis ſermonibus ornant, aliud ore promunt, & aliud corde uolutant, opere deſtruunt, quod ſermone promittunt ſub pietatis habitu animo uenenato incedũt, velant malitiam fuco bonitatis, calliditatem ſimplicitate occultant, oſtendunt vultu, quod corde non geſtant, amicitiam dolo ſimulant, cui credas, cui fidem adbibeas, quem fidei pro ximum ſentias, nullus habere fidem nouit, ubi iam fides periit, fides ablata eſt fides nuſquam tuta eſt. Hæc Iſidor. Nono inuidus ſimilis eſt ſtellæ minori, quæ ſtellam maiorẽ eclypſat, ſicut patet de luna, quæ eclypſat ſolem, & tamen in ſe maculata eſt, & lumen nõ habet, niſi a ſole, ſic inuidus homo, qui eſt maculatus peccato, nihil luminis virtutis, & gratiæ habet a ſeipſo. Sed lumen boni exempli capit a proximo ſuo ſplendente ſapientia & uirtute. Dicente poeta. A phebo phebe lumen capit a ſapiente. Inſipiens ſenſum quo quaſi luce micat. Talis enim inuidus hominem ſe maiorem uirtute, & gratia eclypſat claritatem ſui nominis per infamiam obfuſcando. Decimo inuidus canibus comparatur: quia ſicut inter omnia animalia canes ſpecialiter in malis ſemper lætantur, & malum inchoatum libenter inſequuntur, vnde & quaſi contra naturam aliorum animalium ſi vnus canis inter multos proſternatur, omnes alij irruunt in eum ad ipſos ſtrangulandum, quod non inuenitur de aliquibus animalibus niſi ſolum de canibus, quia ut dicitur Eccl. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile. Conſimiliter inuidi in malis proximi quærunt conſolationẽ, & ſi quicquam mali inc̨eptum fuerit, mendacio & detractione illud feſtinant augmentare: & ſic ſemper eorum ſtudium eſt ad confuſionem proximorum. Et ideo dicitur Math. 7. ca. Nolite ſanctum dare canibus, quaſi diceret, nolite quemquam iuſtum ſubijcere inuidis: quia ipſi nunquam ſatiantur, donec uideãt extremum mortis ſupplicium. Decimo deteſtanda eſt inuidia: quia inuidus proditor eſt Deo, inimicus ſibi jpſi, proximo iniurioſus, & diabolo ſpecialiter amicus, declarationẽ iſtorum uide ſupra parte 6. c. 29. ubi agitur de infidelitate, quæ naſcitur ex quarta filia inanis gloriæ, & in illo ubi agitur de nono fidei articulo in fine. Dictis ibidem adiiciendo, quòd inuidia ſignum eſt ſpeciale, quo diabolus ſuos cognoſcit diſcipulos. Vnde ſicut dicit Chriſtus ſuis diſcipulis Io. 13. ca. In hoc cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem: ſic diabolus ſuis dicit diſcipulis. In hoc cognoſcent omnes: quia diſcipuli mei eſtis, ſi adinuicem habueritis inuidiam. Et hæc prædicta decem in iſto primo notabili peccati inuidiæ, tam exiliter declarata manifeſtè oſtendunt,

quòd

quòd inter omnia peccata quaſi maximè deteſtanda eſt inuidia.

De Inuidiæ ſpeciebus. Cap. III.

SEquitur ſecundum notabile peccati inuidiæ, in quo eiuſdem peccati ſpecies ſunt tangendæ. Pro quo notandum, quòd ſecundum beatum Gregorium. 22. morū. quinque ſunt ſpecies inuidiæ, ſcilicet detractio, ſuſurratio, in proximi aduerſis exultatio, afflictio in ꝓximi proſperis, & odium cordis, quarum ſpecierum ratio, & ordo poſſunt ſic accipi. Nititur enim inuidus minuere gloriā proximi, & ſi hoc fiat in publico, dicitˀ detractio, quæ eſt prima ſpecies inuidiæ, ſi uerò hoc fiat in occulto, dicitur ſuſurratio, quæ ſecunda inuidię ſpecies, ꝙ ſi poteſt inuidus minuere gloriam proximi, exultat de facto, in quo minuitur, & eſt tertia inuidiæ ſpecies, ſcilicet in proximi aduerſis exultatio. Si uerò non poteſt minuere gloriam proximi, in animo uehementer affligitur, in quo innuitur quarta inuidiæ ſpecies, ſcilicet afflictio in proximi, proſperis, ex quibus finaliter, ſequitur odium cordis, qđ eſt quinta ſpecies inuidiæ, quia bonum delectans cauſat amorem, ita triſtitia conturbans cauſat odium, de quo dicitur prima Ioannis. 2. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.

De Detractione. Cap. IIII.

PRima igitur ſpecies inuidiæ eſt detractio. Et ſicut dicit Hugo de S. Vic. Detractio eſt locutio ex inuidia procedens bona aliorum denigrans.

† Ruykl. verò in libello ſuo de deſcriptione & origine uitiorum dicit, ꝙ detractio eſt denigratio alienæ famæ per occulta uerba reſpectu illius ad quem, uel ad quos loquitur, & ſic differt detractio a contumelia in hoc, quòd contumelioſus in facie contra hominem loquitur, vnde paruipēdere eum uidetur, & per conſequens dehonorare, & ideo contumelia affert detrimentum honoris ei, in quem profertur, ſed detractor abſente eo, de quo loquitur, profert mala, ſiue coram multis, ſiue corā paucis, ꝓpterea uerba detractoris ſunt occulta reſpectu illius, de quo loquitur. vnde Eccl. 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio nihil minus, eo habet, qui occulte detrahit. ne ba tamē ſua frequenter ſunt publica reſpectu illius, uel illorum, ad quem, uel ad quos loquitur. Et in hoc differt a ſuſurratione, ꝙ ſuſurrus de illo, quem detrahit ſecretæ loquitur in aures illorum, ad quos illum detrahit. vnde quātum in ipſo eſt, eos, qui audiunt, facit habere malam opinionem de eo, contra quem loquitur, propter quod detractio eſt denigratio alienæ famæ per occulta uerba. Et nota, ꝙ aliquis poteſt famam alterius denigrare multipliciter. Primo modo verum dicendo & iuſtè, ut puta cum aliquis crimen alterius prodit ordine debito ſeruato ſecundum doctrinam Chriſti docentis Mathei. 18. Si autem peccauerit in te frater tuus, hoc eſt te ſciente, vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te non audierit, adhibe vnum tecū, uel duos, ut in ore duorum, uel trium teſtium ſtet omne uerbum, ꝙ ſi non audierit eos, dic eccleſiæ: ſi autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, & tunc non tenetur ad reſtitutionē famæ. Secundo modo falſum dicendo & iniuſtæ. Tertio modo uerum dicendo, ſed iniuſtę: puta cum aliquis prodit crimen alicuius contra ordinem debitum, ſcilicet contra ordinem ſupradictum a Chriſto conſtitutum. Quarto modo quando detractor peccatum alterius auget uerbis ſuis. Quinto modo quando reuelat occultum, quod non eſſet reuelandum. Sexto modo negando bonum alterius, uel malitioſe reticendo. Septimo modo quando illud, quod eſt bonum, dicit mala intentione eſſe factum. Et quia inter res tēporales fama eſt præcioſior, per cuius defectum homo impeditur a multis bene agendis. vnde Eccl. 41. Curam habe de bono nomine, hoc magis pērmanebit tibi, q̄ mille theſauri præcioſi. Item prouerb. 22. Melius eſt nomen bonum, q̄ diuitiæ multæ. Et ideo detractio, per quam ſubtrahitur bona fama, eſt grauius peccatum, q̄ furtum. Vnde Ambro. Fures (inquit) ſunt tolerabiliores, qui ueſtes & alia bona temporalia ſurripiunt, q̄ fures, qui famam boni hominis lacerant: nā qui

qui bona temporalia aufert, ſatis faciliter poteſt illa reſtituere, ſed qui bonam famam aufert, uix aut nunquam reſtitui poteſt. Nã experientia docente ſi unus ribaldus detraxerit, & ſcandalizauerit uirum, uel mulierem qualitercunque innocentem; & ſi duodecim uiri, & mulieres ad oſtendendum innocentiam perſonæ diffamatæ iurarent contrarium, potius creditur illi ribaldo ſimplici uerbo falſiſsimæ deteſtanti contra perſonam innocentem, quã illis duodecim fideliter iurantibus: tenentur tamen detractores de neceſsitate ſalutis, inquantum ſufficiunt ad reſtitutionem famæ ſine mendacio: tamen ut puta confitendo ſe falſum dixiſſe, ſiue male dixiſſe, ſiue iniuſtè eum diffamaſſe. Vnde ut dicit beatus Auguſtinus, & ponitur in ca. 14. q. 6. ſi res. Si res (inquit) propter quam peccatum fit, reſtitui poteſt, & non reſtituitur, pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi enim ueraciter agatur, non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, hoc eſt (ut dixi) ſi reſtitui poteſt. Hæc ille. Ideo & ſi non poteſt detractor famam reſtituere, debet & aliter recompenſare: ſicut & in alijs iniurijs & humiliter ab eo ueniam poſtulare.

2 † Et inſuper eſt notandum, quòd detractio deteſtanda eſt propter multa mala. Et primo propter mala quę ueniunt ex detractione. Quorum primum eſt: quia detractor quantũ in ſe eſt proximum detrahendo interficit. Vnde ſuper illud Leuitici. 7. Sanguinem quoque omnis animalis non ſumetis in cibum, dicit gloſa. Sanguinem comedit, qui alienum peccatum detrahere delectatur. Et ideo merito dicitur Prouerbio. 25. Remoue a te os prauum, & detrahentia labia procul ſint a te. Secundũ malum ex detractione ueniens eſt, ꝙ audientem detractionem ac etiam illũ, cui detrahit, quantum in ſe eſt, detractor cum ſeipſo detrahendo occidit. vnde Ber. li. 2. de conſideratione. Detractor (inquit) & libens auditor uterque diabolum portat in lingua, & ſic tres de uno conuitio confundit, ſcilicet detractorem, detractum & libenter audientem. Et ideo lingua detractoris lingua tertia merito appellatur. vnde Eccleſiaſt. 28. Lingua tertia multos commouit, & illos diſperſit de gente in gentẽ, ciuitates muratas diuitũ deſtruxit, & domos magnatorum effudit, virtutes populorum cõcuſſit, & gentes fortes diſſoluit. Lingua tertia mulieres fortes eiecit; & priuauit laboribus ſuis, qui reſpicit illam non habebit requiem; nec habebit amicum, in quo requieſcat. Et iõ merito ſpiritusſanctus organo uocis ſapientiſſimi Salomonis Prouerbiorum. 24. dicit. Cũ detractoribus non commiſcearis: quoniam repente conſurgit proditio eorum, & ruinam vtriuſque quis nouit, tam uidelicet eius, qui detrahit, quã etiam illius, qui aurem libenter accommodat detrahenti. vnde Ambroſius, & ponitur in canone. 11. q. 3. non ſolum. Non ſolum (inquit) ille eſt reus, qui falſum de alio profert: ſed & is, qui aurem criminibus præbet, quod intelligẽdum eſt, niſi eum redarguerit. vnde Auguſt. & ponitur in cano. 13. qõ. 3. qui poteſt. Qui (inquit) poteſt obuiare, & perturbare peruerſos, & nõ facit, nihil aliud quã fauore impietati eorum conſentit. Et ſicut dicit Apoſtolus ad Rom. j. Non ſolum qui peccata agunt digni ſunt morte, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Quod conſiderans beatus Bernardus ad Eugeniũ Papam ſic ſcribit. Detrahere an detrahentem audire quid horum damnabilis ſi non facile dixerim. Et iõ beatus Hiero. ad Nepocianum. Caue (inquit) ne aut linguam, aut aures prurientes habeas, ideſt, aut ne ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahentes, neque illa iuſta eſt excuſatio referentibus alijs iniuriam facere nõ poſſum. Nemo enim inuitæ aurem præbet libenter auditori: ſagitta enim in lapide nũquam figitur: ſed interdum reſiliens repercutit dirigentem, diſcat detractor, dum te uidet non libenter audire, non facile detrahere. Item beatus Auguſtinus in epiſtola ad Iulianum comitem. Non, inquit, accommodas aures tuas ad percipienda verba detrahentium. Non concipias mortem in anima tua, detrahenti enim, & audienti vtriſque mortis eſt animæ, detractor & libẽs auditor diabolum portant in lingua, euita quę ſo a tuis laqueis detractionem, per quos captos plurimos audis, poſtula tibi a domino cor prudens, peruigilem ſenſum, vt diſcernere vaIeas verba detrahentium. Hæc ille. Tertiũ malum

lum ex detractione veniens eſt, ꝙ detractor reddit hominem Deo odioſum & hominib. Vnde ad Romanos. j. Detractores ſunt Deo odibiles. Item prouerb. 24. Abhominatio hominum eſt detractor, & nimirum quamuis detractores abhominabiles ſunt Deo. Nã Aug. ſuper illud pſ. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi. Plus (inquit) nocent in membris ſuis detrahentes Chriſto: quia aĩas ſibi credìtorum interficiunt, q̃ qui eius carnẽ mox reſurrecturã perimerunt. Hæc ille. Quartũ malum ex detractione veniens eſt, ꝙ detractores aĩas proprias occidunt, iuxta illud. j. Ioan. 3. c. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Vnde de talibus detractoribus dicit pſ. Dentes eorũ arma & ſaggittæ, & lingua eorum gladius acutus, dentes, ideſt verba detractoris arma ſunt diaboli, quibus detractores inſtigãte diabolo, quantum in ſe eſt, corrodunt ſuos proximos ſpiritualiter & occidunt. Et dicuntur etiã verba detractoris ſagittæ: quia ad modum ſagittæ velociter volant de homine ad hominem, & bene etiam poteſt lingua detractoris dici gladius acutus, eo ꝙ ſupradictũ eſt tres uno ictu occidit. Vnde de talibus dicitur prouerb. 30. Maledicta generatio, quæ pro dẽtibus gladios habet, & ideo certe expediẽs eſſet, ut uidetur, ꝙ huiuſmodi dentes, & linguæ detractorum extractæ eſſent a capitibus eorum. Sicut legitur quandam puellam dixiſſe matri ſuæ habẽti dentem grauiter dolentem, quæ abijt ad barbi tonſorem & dentem fecit extrahere. Quo facto domum rediens filiæ ſuæ dixit. Certe iã de dentę meo liberata ſum: feci enim eum de capite meo eneruari, cui filia certe, inquit, mihi uidetur, ꝙ longe melius fuiſſet, ꝙ linguam tuam extraxiſſet: nam dens ille nemini nocuit te ſola excepta, & hoc niſi per modicum tempus, ſed lingua tua tibi nocet, & omnib. proximis tuis continue de die in diem. Sic certe ſanè dici poteſt detractoribus, utile eſſet, ꝙ linguæ eorum extractæ eſſent. Vnde dicit Chriſtus Mathei. 18. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui me credunt, expedit ei ut ſuſpẽdatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vnde Anacletus, & ponitur in cano. 2. q. 7. accuſatio. Si, inquit, detractores atque accuſatores quorumcunq; grauiter iudicatur, & in perditionis laqueum cadũt, multo magis latratores & detractores, atque accuſatores famulorum Dei damnanť, & in baratrum niſi ſe correxerint, & per eorũ ſatisfactionem condignam egerunt pęnitentiam; indubitanter vaduut, & uindicibus flammis exurentur. Hæc ille. Verũtamen, ut dicit Chriſtus Mathei. 18. Ne ceſſe eſt, ut ueniãt ſcãdala, hoc eſt utile eſt ſeruis Dei pro ueritatis defenſione detractiones patienter ſuſtinere & ſcandala. Vnde Aug. in de uerbis domini, ſermone. 54. Cum ſis, inquit, ſeruus Dei ecce te mundus ſuſpicatur forſitan impudicum, & mordet, & reprehendet, & libenter in tuis detractionibus immoratur, maliuolæ quippe animæ quaſi dulciter ſapit, quod peſsime ſuſpicatur, tu ſi propter laudes humanas continentiã ſuſcipere uoluiſti, reprehenſionibus humanis defeciſti, & tecum, quod tecum propoſueras, perdidiſti: porrò autem ſi noſti dicere cũ Apoſtolo. Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ: non ſolum tibi reprehenſor mercedem non minuit, ſed & facit ampliorẽ. Tu tamen ora pro illo, ne tua merces moriať: nam & hinc probamus chariſsimi: quia ſi nõ haberemus inimicos, non eſſet pro quib. oraremus ex præcepto Domini dicentis. Diligite inimicos ueſtros, & orate pro eis qui uos oderunt. Hæc Auguſt. Quod conſiderantes humiles ſerui Dei, qui uanamgloriam huius mũdi non quærunt, quicquid de eis obloquantur detractores non curant.

3 † Vnde Criſoſtomus ope. imper. omel. 9. Quis, inquit, poteſt blaſphematus mendaciter non dico gaudere, ſed uel magnanimiter ferre, niſi is, qui in uanagloria nõ delectatur, qui enim concupiſcit, quæ in cęlo opprobria non timet in terris, nec cogitat quid loquantur homines de ipſo: ſed quid iudicet Deus de illo: qui enim lætatur de laude hominũ, ille de eorundem uituperatione cõtriſtatur, & tantum contriſtatur de uno, quantum lætatur de altero. Et ideo, qui de laude hominum non extollitur, neq; de uituperatione humiliatur, unuſquiſque ubi quærit gloriam, illic timet confuſionem. Qui gloriam quærit in terris, confuſionem

ſionem timet in terris. Qui autem gloriâ non quærit, niſi tantummodo apud Deum confuſionem non timet, niſi tâtummodo Dei. Hæc Criſoſtomus. Verumtamen, ſicut dicit Greg. ſuper Ezechielem, tomo. 3. Hi quorum uita in exemplum imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi uerba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant, ꝙ & ſi eorũ detractionis verba compeſcere nequeant, patienter ſuſtineant conſiderantes, quòd detractores nec Chriſto, nec eius præcurſori pepercerunt. Vnde Seneca, & ponitur in florario Barth. titu. de detractione. malè, inquit, de me loquuntur homines, qui neſciunt bene loqui, faciunt quod non mereor, ſed quod ſolent. vnde nec pepercerunt Saluatori noſtro, nec eius ſanctiſsimo præcurſori, iuxta illud Mathei. 11. uenit Ioannes baptiſta neque manducans, neque bibens, & dicunt demonium habet, uenit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt ecce homo vorax, & portator uini, publicanorum, & peccatorum amicus. Secundo deteſtanda eſt detractio propter multas, quas habet ſimilitudines odioſas in ſacra ſcriptura expreſſas. Quarum prima eſt, quòd detractores canibus aſsimilantur, & hoc propter canum proprietates. Quarum prima eſt, propter canis latrationem inutilem. vnde latrat canis inutiliter ad lunam, ad umbram, & ad molendinam, quorum nullum ſibi offendit; ſic detractor detrahit bonis in hoc mundo variabili ad modum lunæ degẽtibus, nunc in purgatorio uelut in umbra pauſantib. & nunc bonis & electis in monte excelſo contemplationis ad modum molendinę de virtute in virtutem circumdantibus, quorum nullus ſibi nocuit, uel damnum in aliquo intulit. Et ideo dicitur Mathei. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Secundo detractor aſsimilatur cani: quia ſicut canis lacerat canẽ ſibi ſimilem in natura proſtratum ab aliis canibus: ſic detractor mordet & lacerat fratrem ſuum ab aliis perſecutum, & proſtratum: ſicut oſtenſum eſt ſupra ca. 2. huius, ubi agitur de decimo motiuo oſtendendę deteſtationem peccati inuidiæ. Tertio detractor aſsimilatur cani, & ſpecialiter cani carnificis: quia ſicut canis carnificis a magiſtro ſuo taliter eſt inſtructus, quòd quãuis aliquæ carnes bonę pulchræ & uenales cadant de macellis magiſtri ſui, eãs tangere non vult, ſed cũ ceciderit aliquod os foetidum, uel aliquod uile nullius reputationis, illud ſtatim ore accipit, & in plateam currit, & illud uehementer corrodit. Certe pariformiter eſt de inuidis detractoribus, qui ſunt canes diaboli, de quibus dicit pſalm. Circundederunt me canes multi. Nam canes iſti a magiſtro ſuo diabolo carnifice inferni taliter ſunt informati, quòd cũ audierint aliquod uerbum bonum de proximis prolatum ad illud nihilominus attendũt: ſed cum audierint aliquod uerbum uenenoſum ſcandali, detractionis, ſiue diffamationis proximorum, illud ſtatiſsime in ore capiunt, & proximum detractionis dentibus lacerant, & corrodunt. vnde Michex. 3. Mordẽt dentibus ſuis. Item Iob. 16. Infremuit contra me dentibus. Quarto detractor cani aſsimilatur, & ſpecialiter cani furibundo: quia ſicut dicit Auicenna. 4. cap. A capite canis furibundi protenditur quædam vena ad linguã, quæ ſaliuam eius intoxicat, & inde eſt, ꝙ morſus ſuus eſt uenenoſus, & niſi citius curetur, valde periculoſum eſt. Sic reuera ſuperbia, quæ eſt caput omnium uitiorum protenditur vena inuidiæ. Vnde ſecundum beatum Auguſtinum. Inuidia eſt filia ſuperbiæ, quæ inuidia facit uerba inuidorũ ualde uenenoſa. Vnde pſ. Venenum aſpidum ſub labijs eorum. Et ſicut morſus rabidi canis de difficili curatur; ſic maledicta detractoris lingua de difficili refrenatur. vnde Iac. 3. Omnis natura beſtiarũ, & volucrum, & ſerpentum, & cæterorum animalium domãtur, & domata ſunt a natura humana: linguam autem. ſ. detractoris nullus hominum domare poteſt: etenim inquietum malum plenum veneno mortifero. Secundo detractor aſsimilatur porco, & hoc ꝑꝑ tres porci odibiles proprietates. Primo, quia ſicut porcus & ſpecialiter ſus aliquãdo fętus proprios occidit & deuorat: ſic detractor natos ꝓprios, id eſt ſua bona opera detractione deſtruit, & extinguit, ut patet Ezechiel. 18.

Secundo ſicut porcus eligit ſtercora quantum cunque ſętentia,& dimittit florida, quantuncunque redoleſcentia:nam experientia docente,ſi porcus viridarium intret, in quo ex vna parte videat flores ſuauiter redolentes, & ex alia parte fœtentia ſtercora, floribus neglectis properanter ad ſtercora occurrit,& illa in ore ſuo aſſumit,& roſtro ſubuertit:ſic detractor ſi in aliquo uiderit aliquas virtutes imitatione dignas,quæ velut flores redolēt, & ex alia parte reprehenſibilia & fœtida uitia, dimiſsis uirtutibus imitatione dignis, quæ reprehenſibilia & fœtida ſunt, verſat in ore, & roſtro ſuæ detractionis ſubuertit,& ſic in volutabro turpitudinis vitiorum ad modum porci ſe inuoluere delectatur. Et propter hanc detractoris immunditiam beatus Auguſtin.detractores a menſa ſua excludere voluit. Vnde ſuper illud prouerb. 24. Cum detractoribus ne commiſcearis, in gloſa legitur eū habuiſſe hos duos verſus ſcriptos in menſa ſua. Quiſquis amat dictis abſentum rodere uitam, Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi. Tertio detractor porco aſsimilatur:quia ſicut inter omnia animalia porcus præcipue fędat os ſuum:ſic porcinus detractor os ſuum veneno detractionis fędat & intoxicat. Vnde pſ. Venenum aſpidū ſub labijs eorum. In talibus enim porcinis hominibus habent demones ſuum ſpeciale hoſpitium. In cuius rei figura legitur Mathei.8. ꝙ legio demonum,quos Chriſtus eiecerat de quodam demoniaco, rogauerunt Chriſtum, ut mitteret eos in porcos, & eſt legio ſexmilia ſexcenta & ſexagintaſex. Tertio detractor ſerpenti aſsimilatur:quia ſicut ſerpens reptando tortuoſè incedit: ſic detractor a laude perſonæ,cui detrahere nititur,incipit,dicens ipſum eſſe bonum,& virtuoſum multas habens conditiones cōmendabiles: ſed ſtatim ab eius laude tortuoſè declinat dicens, ſed tamen quod dolenter refero, omnium magnum habet defectum:quia falſiſsimus latro eſt, uel adulter, vel mendax, hæreticus, vel ſic de cæteris; & hæc,inquit,nouit Deus me de illo, nec ex aliqua mala uoluntate dicere, ſed ut eius periculum cautius euitetur. De talibus enim ſerpentinis detractoribus beatus Ambroſius in libro ſuo de paradiſo. Bilinguis, inquit,ſerpens habetur atque lætalis, eo ꝙ uelut diaboli miniſter aliud lingua loquitur, aliud corde meditatur. Item de talibus dicit Dominus per ꝓphetam,Hieremiæ.9. Ecce mittat vobis ſerpentes peſsimos. Quarto detractor apibus aſsimilat. vnde de detractoribus dicit pſal. Circundederunt me ſicut apes,& exarſerunt,ſicut ignis in ſpinis. Super quo Gregor. Apes, inquit, in eis mel habent, & cum aculeo caudæ vulnus inferunt:ſic detractores lingua blandiuntur:ſed latenter ex malitia feriunt. Apes ſunt, quia loquendo dulcedinem proponunt: ſed occultè feriendo vulnus inferunt: iſta verò facientes exardeſcunt, ſicut ignis in ſpinis:quia per flāmas detrahentium non iuſtorum uita comburitur: ſed ſi quæ eis ineſſe poterant peccatorū ſpinæ concremantur. Hæc Gregor. Tertio deteſtanda eſt detractio:quia hominem ualde viliſicat & deturpat. Vnde Hiero. ad Demetridē uirginem. Vilium,inquit,ſatis hominum eſt, & ſuam laudem quærentium, alios uiles facere detrahendo: quia alterius uituperamine ſe laudari putant, & qui ſuo merito hominibus placere non poſſunt, cupiunt in comparatione priorum, peſsimum eſt hoc vitium, quod alterum facit vilem videri. Quarto deteſtanda eſt detractio, quia ut dicit Seneca. Homines aſſueti detractionibus vix corriguntur. Vnde Eccleſiaſt.23. Homo aſſuetus uerbis improperii in omnibus diebus uitæ ſuæ non erudietur. Hoc igitur vitium auertat a ſuis ſeruis Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſeculis. Amen.

De Suſurratione. Cap. V.

SEcunda ſpecies inuidiæ eſt ſuſurratio. Et eſt ſuſurratio occulta diſcordiæ ſeminatio inter fratres ꝓximos vel amicos amicitiæ bonum cupiens diſsipare. Vnde ſecundū Iſid. 10. ethimo. ca. 47. Suſurro a ſono vocis appellatur:quia non in facie alicuius, ſed in aure loquitur detrahendo. Vnde ſuſurratio & detractio multum conueniunt, propter quod quandoque unum pro altero ponitur in ſcriptura. vnde ſuper illud Eccle. 5. Non appelleris

ris ſuſurro, dicit Glo. 1. detractor. Verũtamen in hoc differunt: quia detractor intendit famã proximi denigrare, & ideo mala illa refert, ꝑ quæ poteſt proximus infamari, uel eius fama minui. Sed ſuſurro non ſolum intendit detrahendo famam proximi denigrare, ſed ẽt quantum ſufficit intendit, ut eius amici animũ ſua detractione contra alium amicum turbare & amicitiam diſsipare. & ideo talia refert, quæ poſſunt ad finem illum audientis animum cõmouere. Vnde Eccl. 28. Vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam, & talis propriæ dicitur bilinguis, dum uterque de altero dicit malum. Vnde Eccleſ. 25. Suſurro & bilinguis maledictis multos turbauit pacem habentes. Et ideo ſuſurrationem fugiat, qui voluerit pacem: nam ut dicitur prouerb. 26. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis, & ſubtracto ſuſurrone iurgia conquieſcunt. Et ideo Deus, qui vult inter populum ſuum eſſe pacem, vnitatem, & concordiam prohibet ſuſurrationem eſſe in populo, di. Leuit. 19. ca. Nec erit criminator, nec ſuſurro in populis. vnde & dicitur Eccleſ. 21. Suſurro coninquinabit animam ſuam, & in omnibus odietur. Item Eccleſ. 5. Suſurratori autẽ odium, & inimicitia & contumelia. Nam (ut ex prædictis patet) ſuſurrator peiorem, quam detractor. Et committitur tribus modis. Primo quando malũ expreſsè dicit alicui de amico ſuo, vt ſoluat amicitiam inter eos. Secundo modo quando bonum, & præcipuè gratitudinis pro amico geſtum ea intentione reticet, nec reuelat, ne amicitiam inter eos augmentet, contineat, vel confirmet. Tertio modo quãdo dictum, vel factum bonum alicuius pro proximo, vel ſuo amico malè interpræatur contractam amicitiam cupiens diſsipare. Detractio autem & ſuſurratio opponuntur virtuti iuſtitiæ: quia iniuſte auferunt famam a proximo, & amicitiam ab amico. Et pertinent ad tranſgreſsionem ſeptimi mandati decalogi, de quo dicitur. Non furtum facies, & quo prohibetur iniuſta ablatio cuiuſcunque rei pertinentis ad proximum.

De exultatione in aduerſis proximi.
Cap. VI.

TErtia ſpecies inuidiæ eſt exultatio in aduerſis proximi, de qua dicitur prouerbio. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Vnde inuidia non nunquam inuidum perdit, dum ipſe proximũ perdere cupit. In cuius exemplum legitur, ꝙ quidam rex per quandam villã equitans uidit pulcrũ puerũ, & valde elegãtem cum cæteris pueris ludentem & ſocijs ſuis dicentem. Qui bonum fecerit, bonum ſibi eueniet, & qui malum fecerit, malum ſibi eueniet. Quæſiuit autem rex a uicinis, cuius filius puer erat ille, qui dixerunt eum utroque parente orbatum, præcepit igitur rex puerum ſuper equum poni & ſecum adduci, qui poſtea in curia regis enutritus cunctis erat affabilis, ſicque in educatu proficiebat, ꝙ tandem panem coram rege, & alia cibaria ſcindebat, cuius proſperitati ſeneſcallus regis inuidens regi ſecrete dixit. Domine, iuuenis iſte quẽ tm̃ exaltas dicit mihi, & alijs in abſentia tua, ꝙ anhelitus tuus in tantum fœtet, ꝙ nocet ſibi corã vobis ſtare in menſa, & ꝙ hoc verum ſit, hoc erit uobis ſignum, cum uenerit coram uobis ad panẽ conſueto modo ſcindendum, loquamini cum eo, & uidebitis eum faciem a vobis auertentẽ, & aurem vobis ſtatiſsime porrigentẽ, quo facto uocauit iſte inuidus ſeneſcallus puerum ad ſe & ſecrete ei dixit. Fili mi tibi in indico ſub cõfeſsionis ſigillo, ꝙ rex cõqueritur tuum anhelitum intm̃ eſſe fœtidum, ꝙ te coram ſe ſtantẽ ſuſtinere non poteſt, cui puer adhibens credulitatem, quid igitur, inquit, dñe mi faciam. at ille, cum inquit, rex tecum loquitur, faciẽ tuã auerte a rege, & aurem ſibi porrige, ne tuũ ſentiat anhelitum: puer enim per omnia egit, ut fuerat ſibi cõſultum, quo facto uocauit rex ſibi ſeneſcallum, & dixit ei verum eſt, quod dixiſti, quid igitur faciam de iſto ribaldo ingrato, quem tm̃ de luto aſſumptum promoui. At ille. Domine, inqt, in nemore noſtro ſunt carbonarij, mitte ad eos hac nocte & præcipe,

quòd primum mane ad eos venientē in ignē proijciant quiſcunque fuerit, & ſummo mane mitte hunc ribaldum ad eos, ut dicat eis, ꝙ regis iuſsionem adimpleant. Placuit regi inuidi ſeneſcalli conſilium, & ſecundum eius decretum fieri ordinauit. Puer ſummo mane ad carbonarios mittitur, & dum feſtinauit regis mandatum implere, audiuit in itinere in quadam capella, iuxta uiam ad miſſam pulſare, docuerat cū rex quotidie miſſam audire in quocunque, & quacunque de cauſa miſſus eſſet hoc nullo modo mittere: quia per hoc in nullo negocio impediretur. Intrauit igitur puer hoc regis conſilium conſiderans ad miſſam, & eam vſque ad finem audiuit. Certus uolens eſſe ſeneſcallus de illius interitu, ad carbonarios feſtinanter acceſsit: & cum ad eos veniſſet, ſtatim, an iuſſum regis adimpleſſent, quæſiuit. nequaquam (inquiunt) ſed ſtatim ſine impedimento adimplebitur, & arripiendo eum in ignem ſtatiſsime proiecerunt, & ad cinerem eſt combuſtus. Quo facto venit puer miſſa audita, & dixit eis ex parte regis, ꝙ regis iuſsionē ſtatisſime adimpleret. Qui ſibi benigne reſpondētes dixerunt ſe iuſſionē regis ante eius aduentum impleuiſſe. Puer igitur ad regem feſtinanter reuertens, quod ſibi erat dictum regi veraciter intimauit. Rex autem admirans ſeneſcallum aduocari præcepit, quo non reperto: ſed tandem tota veritate perſcrutata, & veraciter manifeſtata ait rex. Bene, inquit, puer quondam de facto iſto propheraſti. Ille malum tibi facere cogitauit: ſed incidit in foueam, quam fecit: tu autem bene feciſti, & ideo periculum euaſiſti, & ideo merito dicitur Eccleſiaſt. 27. Qui laqueum alio ponit, peribit in illo. In cuius rei exemplum legitur Heſter. 10. quòd Amon parauit patibulum, in quo propter inuidiam propoſuit ſuſpendiſſe Mardocheum ſuū proximum innocentem, ſed Mardocheo ad magnum honorem exaltato, ipſe inuidus Amon ſuſpenſus eſt in eodem patibulo, quod parauit proximo ſuo. Et certe illud peccatum inuidiæ intantum iam regnat, ꝙ multi de malo alterius tam vehementer lætatur, ꝙ ipſimet vellent etiam graue pati diſpendium cum hoc, ꝙ illi, quibus inuident, grauius læderetur. Sicut oſtendit Pariſienſis in de vitijs par. 7. tractatu de inuidia, per exemplum ubi narrat de quodam rege, qui conceſsit cuidam auaro, & cuidam inuido munus, quod eligerent, ita tamē, quòd donum eius, qui poſterius peteret, dupli caretur, & cum vterque prius petere recuſaret, præcepit rex inuido prius petere. Qui ſtatim petijt, vt erueretur ſibi vnus oculus, ut proximo eruerentur ambo: noluit enim petere aliquod bonum, ne proximus illud duplicatum acciperet. Hæc Pariſienſ.

De Aſſlictione in proſperis proximi. Cap. VII.

Quarta ſpecies inuidiæ eſt afflictio in proſperis proximi propter odiū perſonæ: ſed tamen, ut patet ex ſupradictis, qui dolet de proſperitate alicuius: quia uidet hoc expedire eidem, vel communi vtilitati eccleſiæ: ſed non ex odio perſonæ non eſt inuidiæ deputandum. De quolibet enim inuido, qui iſtis duabus inuidiæ ſpeciebus inficit, ſic ſcribit Lincon. in de oculo morali. Inuidus, inquit, non recte videt illum, cui inuidet. Vnde legitur. 1. Regum. 18. & poſtquam Dauid triumphauerat de philiſteo, nō rectis oculis Saul aſpiciebat Dauid a die illa & deinceps. Hic eſt oculus, de quo dicitur Eccleſiaſt. 14. Oculus malus ad malum, & non ſatiabitur: ſemper enim ad malum reſpicit proximi, & a bono inuidus ſe auertit, & ideo recte per Heli figuratur, de quo dicitur. 1. Regum. 3. quòd oculi eius caligauerunt, & non poterat reſpicere lucernam, anteꝙ extingueretur. Tales verò ſunt inuidi per inuidiam excecati, qui bonos videre nequeunt, qui quaſi lucerna ſunt in domo dñi, donec per mortem ſint extincti: aliqñ tamen poſt mortem commendant illū, cui dum uiueret inuidebant. Dicit enim Hugo de ſancto Vic. ꝙ inuidus de bono, quod de proximo videt, inuidit, & bonum quod de ꝓximo audit, odit, & bonum quod tangit, extinguit. In tantum enim inuidus malum alterius æmulatur, ꝙ vellet etiam graue pati diſpēdiū cum hoc, ꝙ ille, cui inuidet, grauius lædeꝛetur.

vt ſupræ oſtenditur per exemplū. Infœlix plane, qui de ſola proximorū miſeria proſperaē, & cui ſola fratrum proſperitas aduerſatur, & qñ inuidus de bonis proximi uilis dolet, in doloribus ſemper manet. Et ideo merito dicere poteſt illud Iob. 17. In amaritudinibus moratur oculus meus. Item Criſoſt. ſuper Ioannē. Oculus, inquit, inuidi linitur triſtitia, inuidus cum morte viuit cōtinua tanquam ſeparatus ab eo, qui eſt vera vita. Vnde deos inuidos a ſe reijcit, tanquam aquila filios degeneres. Natura enim aquilæ in profundo pullos ſuos taliter dicitur agere, ponit ſi quidem eos ſub ſolis radio, & eum qui ſolem immobiliter aſpicit tanquam filium conſeruat & nutrit. Illos autem abiicit tanquam degeneres, quos viderit oculorum intuitum a ſolis radijs flectentes: ſic & ipſe Deus, qui aquilæ comparatur Deut. 32. Sicut aquila prouocans pullos ſuos ad volandum, inuidos abiicit tanquam degeneres fulgorem bonorum operum in alijs reſpicere non valentes. Et quia lucem veritatis rennuunt, congruè in inferni tenebris miſeriam obtinebunt. hæc Linconien. Vnde ſicut Holgot in lectura libri Sapieu. lectione 24. Maximam iniuriam faceret Deus inuido, ſi poneret eum in cœlo: quia ibi eſt ſumma fœlicitas in proximo, & per conſequens ſummū nocumentum foret inuido, ſi ibidem poneretur. & ideo rationabiliter poneretur in inferno, vbi nihil videbitur, cui inuideri poſsit. Et ideo merito beatus Hiero. epiſtola 129. de virginitate. Si vis, inquit, habere partem cū Chriſto, Chriſti tibi exemplo viuendū eſt, qui ab omni malitia & nequitia, ita fuit extraneus, ut non inimicis quidem vicem redderet: ſed patrem pro illis rogabat. Nolo enim, ut eas animas chriſtianas æſtimes eſſe, quæ aut fratres, aut ſorores nō dico oderunt: ſed ēt proximos toto corde coram Dei teſtimonio nō diligūt: cum chriſtianum Chriſti ſimilitudine, & inimicos neceſſe eſt amare: ſi ſanctorū cupis habere conſortium a malitiæ & nequitiæ cogita tu pectus tuum emūda: nemo te circūueniat, nemo te fallaci ſermone ſeducat, non niſi ſanctos & iuſtos, & ſimplices innocentes, & puros celeſtis aula ſuſcipie:. Nullum locū apud Deum malitia habet, ab omni nequitia, & dolo inuidū neceſſe eſt eſſe, qui cupit regnare cū Chriſto: nam nihil tam contrariū, nihil tam execrabile Deo, q̄ aliquē odiſſe velle, vel lædere fratrem ſuum, nihilq; tam probabile, q̄ oēs homines amare, quod propheta teſtatur dicēs. Qui diligitis dñm odite malum. Hæc Hiero. Item Apoſtolus. 1. Pet. 2. Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, ſimulationes, inuidias & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes ſine dolo lac cōcupiſcite: inuidia enim torquet illum, in quo eſt bona proximi videndo, ſicut oculus debilis torquetur ſolem aſpiciendo. Vnde Greg. ſuper illud Iob. 5. Inuidia occidit paruulum: quia inquit, de bonis proximi affligitus, quaſi de radio ſolis excecatur. Et ideo merito dicitur Eccleſiaſt. 14. Nequam eſt oculus inuidi: nam ipſi de bonis aliorum affligitur, & de melioratione aliorū deterioraē, de ꝑfectu aliorū deficit, & de uita aliorū moritur, & ipſe ſe amittere putat, qđ alij lucrātur. Vnde Criſ. oper. imp. omel. 26. Hoc, inquit, eſt proprium inuidi, quòd quando aliquid boni alteri additur, ſic dolent inuidi, qua ſi aliquid illis ſit ſubductum, quod alteri eſt additum, vtputa ſi viderit aliquem ſe fieri ditiorem, putat inuidus ex hoc pauperem ſe eſſectum, ſi alter fuerit illo factus ſapientior, ita dolet inuidus, quaſi ipſe ſit ex hoc factus inſipiens. Vnde Geneſ. 26. cap. legitur de iſto ſancto Patriarcha Iſaac, quòd benedixit ei Deus, & locupletatus eſt, & ibat proficiē-, atque ſuccreſcens; donec magnus vehementer effectus eſt, habuit quoque poſſeſsiones ouium, & armentorum, & familiæ plurimum, ob hoc inuidentes paleſtini omnes puteos quos foderant ſerui patris illius Abraham illo tempore obſtruerunt implentes humo, intantum ꝙ ipſe Abimelech diceret Iſaac, recede a nobis: qm̄ potentior nobis factus es valde: ſic certe & modo proſperitati bonorum inuident impij & peruerſi, & hoc in eorum propriam confuſionem, & in bonorum meriti, & gloriæ augmentationem. Nam ſicut teſte Apoſtolo ad Romanos. 8. Diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum: ſic mundo omnia cooperantur in malum. Vnde Criſoſtomus ope. imper.

per. omel. 33. Inuidia, inquit, ſacerdotes torquebantur, quanto Chriſtus glorificabatur, & illius honor illis fiebat in tormẽtum. Sic enim res eſt, quando boni in ſua uirtute laudantur, mali in ſua inuidia cruciantur, itaque nõ ſufferentes in pectore ſuo inuidiæ ſtimulantis ardorem prorumpunt in uocem dicentes. In qua poteſtate hoc facis o inuidia, quæ ſemper inimica es tibiipſi: nam qui inuidet alteri, gloriam parit illi, cui inuidet, ipſe uituperabilis inuenitur de ſua inuidia: ille autem, cui inuidet, laudabilis demonſtratur de ſua uirtute. igitur inuidia ſibi ſoli nociua eſt: alterum autem non ſolum non grauat: ſed adhuc magis commendat. Hæc Criſoſtomus. Vnde Iſidorus in de ſummo bono libro tertio, capitu. 25. Hoc, inquit, omnis inuidus alienis virtutibus præſtat, quod beato Iob ſathanas præſtitit: nam dum æmulabatur proſperitatibus cõmouit aduerſa: ſed vnde eum credidit diabolus poſſe proſternere, inde eius aucta ſunt merita, atque inde claruerunt probabiliora patiẽtis documenta, ita requirunt inuidi aditũ malæ famæ, per quam bonorum vitam maculẽt: ſicut quærebant ſodomitæ oſtium, quo domũ Loth nocituri introirent: illi uerò cęcitate erroris varietates videbant: oſtium verò non inueniebant, & non aliter inuidi videndo uelut parietem virtutes diſſimulant, vitia verò perquirant, per quæ eorum conſcientiam vrant. Hæc Iſidorus.

De Odio cordis. *Cap. VIII.*

QVinta ſpecies inuidiæ eſt odiũ cordis. Et eſt odiũ uolũtas nocẽdi alij, vel deſideriũ, ut per aliũ ei noceatur. Vel ſecundum Auguſt. in de diffinitionibus. odiũ eſt uetus ira, ſiue inueterata inimicitia ex pluribus cauſis collecta diuturno tempore perſeuerans. vnde & dicit Criſoſt. & ponitur in florario Bartholomei, titulo de odio proximorũ. Si ſemel inimicitiæ occupauerit animum: omnia quæ ſunt apud eum, quem odit, & quæ dicuntur atque audiuntur ab eo recipiuntur, ut ad maiores proficiat inimicitias. Vnde Greg. lib. 5. morum. Peruerſæ, inquit, mentes ſi ſemel ad ſtudium contrarietatis eruperint, ſiue prauum, ſiue rectum quid a contradicentibus audiant, aduerſus hic reſponſionibus impugnant: quia cum perſona per odium, & contrarietatem diſplicet, nec etiam recta, quæ pertulerunt placent: ſed econtra bonorum corda, quibus in odium non venit perſona: ſed culpa, ſic peruerſa iudicant, ut recta quæ dicuntur aſſumant, & ſic mala prolata recipiunt, ut tamen approbent, quæ ex ueritate procedere cognoſcent. hæc ille. Vnde Auguſt. ſuper illud pſalmiſtæ. Perfecto eſt, inquit, perfecto odio oderam illos. Hoc eſt, inquit, perfecto odio odiſſe, ut uitia, & nõ homines, odiantur, nec uitia propter homines diligantur. Item ſuper eodem Pariſienſ. in de uirtutibus, parte 3. tractatu de iuſtitia, ca. 25. Perfectum, inquit, eſt odium, quo inimicos Dei uſque ad dilectionem perſequimur, non habentes pacem cum eis, quamdiu ipſi ſunt inimici Dei. Vel perfectum odium uirorum perfectorum eſt, quo peccata hominum non homines odio habent. Vnde Ambro. Qui, inquit, habent zelum Dei, omnes inimicos ſuos putent, qui ſunt hoſtes Dei, quamuis patrem, matrem, fratrem, uel ſororem. Et ad illum intellectum dicit Chriſtus Lucæ. 10. ca. Si quis uenit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, uxorem & filios, fratres & ſorores, adhuc autẽ & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Super quo Greg. ome. 37. Percunctari, inquit, libet, quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimur odiſſe, qui iubemur, & inimicos diligere. Et Paulus dicit. Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam. Ecce diſcipulus uxorem diligendam prædicat: cum tamen magiſter, qui non odit, non poteſt meus eſſe diſcipulus, dicit. Nunquid aliud iudex nunciat, & aliud preco clamitat. An ſimul odire poſſumus & diligere. Sed ſi uim præcepti perpendimus, vtrunque agere per diſcretionem valeamus, ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti, & quos proximos nouimus diligamus, & quos aduerſarios in uia Dei patimur, quaſi odiendo, & fugiendo neſciamus, quaſi per odium diligitur, qui carnaliter ſapiens, dum

dum praua nobis non ingerit, non auditur,& iſto modo parentes & carnales amicos odire poteſt hõ perfectus, inquantũ perturbatio parentum, & amicorũ carnalium non permittit venire ad uitæ perfectionẽ, & ſtare cum fide catholica, & iſte modus odiendi non ex mala voluntate, ſed ex radice charitatis procedit, in quantum uoluntas Dei uoluntati carnalium amicorum profertur, & dilectio carnaliũ dilectione Dei poſtponitur, & cum in prædictis Chriſti uerbis euangelicis odire ſit, idem ꝙ poſtponere in amore, ꝙ quicunque aliquod prædictorum ſeptem a Chriſto recitatorũ præpoſuerit, ante amorem Chriſti, uel obſeruantiam ſuorum mandatorum a ſequela Chriſti deuiat ſequendo diabolum. Quicũque igitur introierit in religionem Chriſti ſub quocunque habitu, tenetur prædicta ſeptem ſub damnationis periculo conſeruare: aliter enim non poteſt eſſe Chriſti diſcipulus: patet, ꝙ tenetur ſub pœna damnationis illa ſeruare. Cum igitur Chriſtus dicit. Si quis uenit ad me, & non odit patrem ſuum & matrẽ, vxorem & filios, fratres & ſorores, adhuc autem & animã ſuã, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Limitando ad uentum hominis, in religionem Chriſti, quæ tpe legis gratiæ incepit, facile uidere iſtius regulæ Chriſti ſeptẽ partes. vnde quilibet Chriſtianus habet tam patrem, q̃ matrem immediatos, uel mediatos, carnales, uel ſpirituales, quorum affectiones in obſeruãtijs & monitis, ſed dilectionem proximi poſtponere. Quilibet ẽt de chriſtiano ordine habet, uel uxorẽ & filios corporales, ut carnem, aut effectus ſenſibiles, & actus proprios perſonales, & omnia iſta debet ſecundum regulam religionis Chriſti ſupradictã quò ad Chriſtum, uel quò ad ea quæ ſunt ſibi propria in amore poſtponere. Quicũque ẽt Chriſtianus fratres habet, uel ſorores ad literam proximos, uel remotos, in quo includitur quilibet Chriſtianus viuens cum reliquo de ordine Chriſtiano, quorum quoſlibet debet ẽt Chriſtũ præponere in amore. Et prædicto ẽt modo qui uoluerit Chriſti eſſe diſcipulus, debet animam ſuam odire hoc eſt, uitam ſuam carnalem eius uoluptuoſis deſiderijs reſiſtendo, paratus propter Deum eam in caſu neceſſitatis uoluntariæ perdere, exemplum capiens de Paulo Apoſtolo, de quo legitur Actu. 21. ꝙ cum Hieroſolymam pergeret, propheta Agabus tulit zonam Pauli, & ligans ſibi manus, & pedes dixit. Hæc dicit ſpiritusſanctus uirũ, cuius eſt zona, hic ſic alligabunt in Hieruſalem Iudæi. Quod cum audiſſent amici eius flentes rogabant eum, ne aſcenderet Hieruſalem. Quibus reſpondens Paulus dixit. Quid facitis flentes & affligentes cor meum. Ego autem non ſolum alligari, ſed etiam mori in Hieruſalẽ paratus ſum propter nomen domini noſtri Ieſu Chriſti. Quicunq; enim de religione Ieſu Chriſti iſto modo uitam ſuam, & omnes prædictos carnales amicos pro amore Chriſti non contempſerit, uel Chriſto, & obſeruantiæ legis eius nõ poſtpoſuerit in amore eſt indiſpoſitus, ut ſit Chriſti diſcipulus ipſum ſequens in moribus: nam omnia prædicta Chriſtus poſtpoſuit pro ſuæ religionis obſeruantia. Et ex iſtis patet, ꝙ uitia proximorum ſunt odienda: ſed natura, ſiue perſona eſt modo debito diligenda, quia, ut dicit Apoſtolus. j. Ioannis. 2. cap. Qui odit fratrẽ ſuum in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo uadit: quia tenebris ſuæ malitiæ excecatus ipſo ignorante uadit ad infernum. Et merito odiens fratrem ſuum dicitur in tenebris ambulare: quia ſicut dicitur in florario Bartho. titu. de odio proximorum, talis ubicũque incederit ſordidat ſuæ ſanctitatis pulchritudinem: cętera autem uitia animam polluũt: ſed odium occidit animam. Vnde prima Ioãnis. 3. Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, ſcilicet ſuiipſius. vnde plus lædit ſeipſum, quam alterum, ut dicit Auguſtinus in libro ſuo de ſermone domini in monte. Quia, inquit, lædit animam ſuam, qui odit alterum, quid facturus eſt ei quem odit, tollit pecuniã nunquid fidem, lædit famam nunquid cõſciẽtiam, quicquid nocet forinſecus nocet, attende quid noceat: intus enim ſibi inimicus eſt, qui odit alterum: ſed quia non ſentit quid ſibi malefaciat in alterum ſeuit eo periculoſius uiuens quo non ſentit quid ſecum male agit, & ſequitur. ille, ſcilicet inimicus nudatus eſt, tu uerò iniquus es: multum autem intereſt inter

nudum & iniquum, ille perdidit pecuniam: tu verò innocentiam, quis grauius damnum per peſſus eſt ille perdidit rem perituram: tu verò periturus factus es. Vnde beatus Clemens, & ponitur in ca. de pœni. diſtin. 1. homicidiorum. Homicidiorum, inquit, tria genera eſſe dicebat beatus Petrus, & pœnam illorum parilem fore dicebat. Sicut enim interfectores homicidas ita fratrum detractores eosque odientes homicidas eſſe manifeſtabat: quia qui occidit, & qui odit fratrem ſuum, & qui ei detrahit: pari enim pœna digni eſſe monſtrantur. Hæc ille. Ex quo patet, quòd ualde magnum peccatum eſt odium fraternum: cum ſit homicidio parificatum. Vnde & quanta ſit diſcordiæ ſiue odij culpa, Cyprianus autẽ oſtendit dicens. Qui pacem cum fratribus in corde non habet, nec ſi proprio Chriſto occiſus fuerit, crimen diſſenſionis fraternæ euadet. Quale eſt igitur delictum, ꝙ nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui, nec martyrio expiari. Hæc Cypria. & ponitur in flora. Barth. titu. de odio proximorum. Vnde huiuſmodi inuidi ſuos proximos odientes, & ſpecialiter ſeruos Dei maledicti ſunt a Deo. Vnde legitur Deutero. 28. ca. quòd poſtquam dominus enumerauit quam plures maledictiones, quas dicit mandatorum Dei tranſgreſſoribus euenire. Capitulo. 30. eiuſdem ſubdit dicens. Omnes autem maledictiones has, ſcilicet ſupradictas conuertet dominus ſuper inimicos tuos, & eos qui oderunt, ſupple cuſtodientem Dei mandata. Et eſt ſciendum, quòd odium fraternum tribus modis committitur. Primo ſi quis bonum alicui debitum ex inuidia ſubtraxerit, aut ſubtrahi procurauerit corde, uerbo, aut opere. Secundo ſi quis merito commoda, uel honores, opera, ſeu uirtutes ꝓximi ſui negauerit, uel ſiniſtre damnauerit, aut male interpretatus fuerit. Tertio ſi quis infamiam, deprauationem & ſcandalum quomodocunque proximo ex inuidia impoſuerit, aut procurauerit clam, uel palam, aut mala antiqua ꝓ obliuionem ſopita denuo ſuſcitauerit in ſcandalũ proximi. Vnde Tullius de amicitia. Turpe eſt, inquit, & maxime homini uirtuoſo recitare iniurias, & odiorum ſopitos cineres denuo ſuſcitare: odium autem fraternum repugnat uirtuti amicitiæ. Et prohibetur per illud mandatum. Non occides &c.

De Remedijs contra inuidiam. Cap. IX.

Dicto de primo notabili de motiuis cõferẽtibus ad deteſtationem peccati inuidiæ, & in ſecundo notabili de quinque eius principalibus ſpeciebus, iam in iſto tertio notabili de remedijs militantibus ad deſtructionem eiuſdem peccati aliqua ſunt dicenda.

1 † Pro quo notandum, quòd omnia quæ dicta ſunt in primo notabili de deteſtatione inuidiæ, poſſunt etiam conferre ad remedium contra idem peccatum. Et dictis ibidem hic ſunt ſex remedia ſpecialia adijcienda. Quorũ primum eſt, ꝙ hõ ponat amorẽ ſuum in illis rebus, quæ poſſunt a multis haberi, & ab uno quoque illorum in ſummo integræ poſſideri. Vnde Greg. Qui, inquit, facibus inuidiæ carere deſiderat, illam hæreditatem appetat, quam numerus poſſidentium non anguſtat, pro qua multitudo hæredum contentione, & iurgiis non mouetur, quam quiſque integræ, & ſine diminutione poſſidet, in cuius poſſeſſione omnibus ſummum eſt gaudium, ſumma iocunditas, ultima fęlicitas. Ibi. n. inuidia locum non poſſidet: ſed unuſquiſq; de alterius, ſicut de ſua fœlicitate gaudet. Hæc aũt eſt hæreditas æterna, quam repromiſit Deus his qui diligunt eum. Regnum electorũ ab origine mundi prædeſtinatis ꝓuiſum, & ſubordinatũ iuxta illud Mat. 25. Venitę bñdicti patris mei ꝑcipete regnum, qđ paratũ eſt uobis ab origine mũdi. Huius. n. regni ſedula, & frequens meditatio inuidiæ morbum a mente fugat: qm̃ multitudo ibi non triſtitiã, ſed maius gaudium parit. Item idem uir, inquit, iuſtus per hoc ꝙ in terris nihil appetit alienis profectibus inuidere neſcit. Secundum remediũ contra peccatũ inuidiæ eſt frequens meditatio de trib. quæ ſuadent nobis dilectionẽ fraternã inter Chriſtianos ꝓcipuè eſſe cõſeruandã. Quorũ primum eſt fraternitas naturalis, quæ eſt inter oẽs homines. ſecundũ eſt fraternitas ſpiritualis, q̃ eſt

inter omnes Chriſtianos. tertium eſt miſtica continuatio,qua oẽs Chriſtiani fideles membra unius corporis Chriſti miſtici efficiũtur. De iſtis enim tribus dictum eſt ſupra,par.6.c. 64.ubi agitur de tertio,ex quo oritur uanagloria humana.ſ.de generoſa proſapię nobilitate. Tertium remedium eſt meditatio eorum,quæ valent ad contemptum propriæ excellentiæ, vnde inuidia enim oritur ex amore propriæ excellentiæ: ſed deſtructa cauſa deſtruitur & effectus. Ad cõtemptum igitur propriæ excellentiæ poſſunt reduci, qualiter ſtultitiæ eorũ, qui ſeipſos magnificant,& alios contemnũt, de quibus dictum eſt ſupra par.6.cap. 9. Item ad contemptum propriæ excellentiæ poſſunt conferre illa,quæ ſupradicta ſunt, par.6. cap. 80.ubi agitur de.2.5.6.7.8.9.& 10. remediis contra ſuperbiam. Quartum autem remediũ eſt conſideratio infructuoſitatis & amaritudinis,quæ inuidiam concomitantur. Vnde ut ſupra dicitur cap. 2.huius ſeptimæ partis, ubi agitur de nouo motiuo conferente ad deteſtationem inuidiæ, inuidia aſsimilatur igni græco.& ideo ſicut ignis græcus (prout naturales dicunt) cum arena, & aceto ſimul cõmixtis extinguitur,ſic ex cõſideratione infructuoſitatis,quæ per arenam, & amaritudinis, quæ per acetum deſignatur,inuidiam concomitantur,illud faciliter peccatum extinguit.vnde ſicut terra arenoſa eſt ſterilis, & infructuoſa:ſic & terra cordis inuidorum, in quibus regnat inuidia, ſterilis eſt ab omni opere bono infructuoſa. Et ideo merito de terra cordis inuidorum intelligi poteſt illud Oſeæ. 4. Non eſt veritas,non eſt miſericordia, non eſt ſcientia in terra: ſed maledictum mendacium, & homicidium & furtum,& adulterium inũdauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit, propter hoc lugebit terra,& infirmabitur omnis, qui habitat in ea. Inuidus etiam, qui de bonis proximorum dolet in amaritudine doloris ſemper manet, & ideo merito dicere poteſt illud Iob. 17. In amaritudinibus moratur oculus meus.Quintum autem remedium eſt freques memoria dominicæ paſsionis. Vnde ſicut dicunt medici.oculus quãdoque infirmatur per hoc,ꝙ ſanguis corruptus aſcendit ad oculum & ibidem induratur,& generat maculã, quæ viſum excecat,& quæ indurata uix, uel nũquã curatur:verumtamen,dum fuerit recens, poteſt abſtrahi uirtute ſanguinis extracti de dextera ala columbæ. Sic ſpiritualiter aliquando contingit,ꝙ inuidus proximo ſuo ſanguinem odij,& inuidiæ in corde ſuo portat,& in tantum in eo radicatur,& induratur,ꝙ uix eijci poteſt & ſanari. Sed tamen ſi in principio inuidus talis memorari uellet de illo precioſo ſanguine extracto de dextera ala.i. de dextero latere illius ſimplicis columbæ, ſcilicet Ieſu Chriſti ſanguinem odij, & inuidiæ de cordis oculo tolleret faciliter & ſanaret. Vnde ſanctus Thomas in de ueritate theologiæ. lib. 4. ca. 20. Paſsione,inquit, ſua Chriſtus uicit diabolum,quem ligauit in infernum, quem ſpoliauit,carnem quam ſuperauit,mundum quẽ contempſit, ſupplicium quod pertulit,cęlum quod aperuit, paſsio Chriſti tollit ſeptem uitia,tollit ſuperbiã capitis humilis inclinatio. inuidiam brachiorum ad amplexandum charitatiua extenſio,auaritiam in ſignum largitatis manuũ perforatio,accidiã ad paſsionẽ ſpõtanea feſtinatio,iram mollis reſponſio, gulam aceris & fellis potatio, luxuriam lateris vulneratio,& totius corporis flagellatio. hæc ille. Item Aug.in libro ſuo de uirginitate.Pendentis,inquit,in cruce.inſpice vulnera, ſanguinẽ morientis, precium redimentis, cicatrices reſurgentis,caput habet inclinatum ad oſculandum,cor apertum ad dirigẽdum, brachia extenſa ad amplexandum, totum corpus expoſitum ad redimendũ.hæc quanta ſunt cogitatæ, hæc in ſtatera cordis ueſtri appendite,ut totus vobis figatur in corde, qui totus ꝓ uobis fuit fixus in cruce.hæc ille. Sextum autem remedium eſt charitatis perfecta conſeruatio. vnde cum charitas, & inuidia recte ſunt contraria. Et teſte philoſopho, contraria contrarijs curantur, ſequitur, quòd charitatis medicamentum inuidiæ vulneris eſt ſanatiuum. Sicut enim ſuperbia curatur humilitate,& gula abſtinentia & ſobrietate: ſic inuidia curatur charitate & dilectione. Sicut enim elongatio nem a Deo efficit odium fraternum, & inuidia:ſic charitas,quę eſt radix omnium uirtutũ

immediate coniungens nos Deo, cōiungit & membris eccleſiæ triumphantis & militantis. Id enim quod in omni virtute eſt cauſa meriti efficit, charitas. Eſt ergo præ omnibus uirtutibus appetenda, & etiam habita conſeruanda.

2 † Pro quo notandum eſt, ꝙ ſicut dicit Petrus Lombardus tertio ſententiarum, diſt. 27. ca. 2. Charitas eſt dilectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum, uel in Deo, propter Deum dicitur quantum ad illos, qui nondū ſunt iuſti, qui ad hoc amandi ſunt, vt iuſti fiant, & in Deo propter gratiam maneat. Vnde Auguſtinus doctor egregius. Qui (inquit) amant homines, aut quia ſunt iuſti, aut ut fiant iuſti amare deberet. Item Aug. in quodam ſermone de ſancto Stephano, & ponitur in floratio Barthol. titulo de dilectione inimici. Quare (inquit) dicit Chriſtus. Diligite inimicos veſtros, vtique ut inimicos facia tis amicos. vnde dicit Apoſtolus ad Roma. 12. cap. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit, potum da illi: hoc autem faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius, idest exē pla charitatis ſibi præſtabis. Sed contra hæc tu quiſque es, qui ita non diligis, ſed figis genua, elidis frontem in terram, clamas & dicis. O Deus, ſi moriatur inimicus meus, ſi quid apud te pro merui, occide inimicum meum. Et utique tu qui ſic oras, ut homo moriatur malus oras contra malum, & ſic facti eſtis iam duo mali, ille prius malè agendo, deinde tu malè orando incipis eſſe malus, & dicis. Domine occide malum. Reſpondet tibi Deus, quem veſtrum prius occidam, cum ambo iā eſtis mali. Attende iam & aliud. Iudex homo per ſeipſum reum hominem non occidit: ſed ipſe iubet & ſpiculator occidit. Dicit autem iudex, occide, & tortor occidit, & tu quando dicis. Domine occide inimicum meum, te facis iudicem, & Deum quæris tuum eſſe tortorem. Sed reſpondebit tibi Deus, non ero prorſus peccatoris non ero tortor: ſed pœnitentium liberator: quia nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur ex uiuat. nam ſi voluntatem tuam habuiſſem, te prius occidiſſem, nonne antequam inuitatus venires ad me, & nomen meum male uiuendo blaſphemaſti, & manda a mea, & legem meam contemptibiliter præteriſti, nonne me in tuis malis operibus frequentiſsime irritaſti, nonne me in præceptis & ſeruis con. empſiſti: ſi autem te occidiſſem meum inimicum, quomodo modo te facerem amicum. Vt quid igitur malè orando contra proximū tuum doces, quod non feci in te. Hæc Auguſtinus. Ideo non ſic: ſed attendendum eſt, quòd ſicut Petrus Lombardus dicit ubi prius, fundans ſe ſuper verbis Chriſti dicentis Mathei. 22. ca. Duo ſunt charitatis mandata. Vnum pertinens ad dilectionem Dei, quod eſt maximum in lege mandatum. Alterum pertinens ad dilectionem proximi, ſimile priori. Primum eſt hoc. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, hoc eſt maximum, & primum mandatum. Secundum eſt ſimile huic. Diliges proximum tuū ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Pro quo notandum, quòd licet hic non recitentur explicite niſi duo mandata, tamen Exodi. 20. recitantur decem, quorum tria pertinent ad dilectionem Dei, & uocantur mandata primæ tabulæ ſecundum Auguſtinum, pro eo ſcilicet, quòd ſcripta erant in prima tabula, quam Deus proprio digito ſcripſit Moyſi, populo Iſraelitico ad miniſtranda, ut patet Exodi. 30. & 34. capitu. Et ſeptem alia pertinent ad dilectionem proximi, & uocantur mandata ſecundæ tabulæ ſecundum Auguſtinum, pro eo ſcilicet, quòd ſcripta erant in ſecunda tabula, quas dominus ſcripſit populo ſuo adminiſtrandas. Et hæc tria mandata primę tabulæ ſunt quaſi quædam explicationes declarantes primum mandatum pertinens ad dilectionem Dei, quod Chriſtus recitat in euangelio ubi ſupra, cum dicit. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & cætera, ſicut & ſeptē mandata ſecundæ tabulæ ſunt explicationes declarantes ſecundum mandatum Chriſti euangelicum pertinens ad dilectionem proximi, cum dicit. Secundum eſt ſimile huic.

Diliges proximum tuum ſicut teipſum &c. Et hoc mandatum de dilectione proximi ſimile eſt Dei mandato de dilectione Dei,quia vnum illorum ſine altero non poteſt perfectè impleri. Vnde Ioannes Criſoſto. Vtilitas inquit omnium mandatorum unum eſt,ut omnia mandata unum eſſe uideantur: quia illa ita ſibiinuicem adhærent, quod alterum ſine altero eſſe non poteſt. Vnde ſicut dicit Lyra. Omnia alia mandata legis & monitiones non ſunt niſi explicationes quædam iſtorum duorum mandatorum Chriſti euangelicorum. Etiam hanc ſententiam confirmat Chriſtus dicens, In his duobus mandatis tota lex pendet & ꝓphetæ. Ex quibus plane elicere poſſumus, ꝙ obſeruantia trium mandatorum primæ tabulæ pertinet ad obſeruantiã prædicti primi mãdati euangelici: cum Chriſtus dicit. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Vnde in prima particula huius mandati primi euangelici innuitur obſeruantia primi mandati primæ tabulæ quod eſt illud. Non habebis deos alienos. Nam ſecundum Auguſtinũ, Deum diligere toto corde idem eſt, ꝙ Deum diligere in intellectu ſine errore & ſicut conſtat,qui Deum diligit ſine errore, nullum habet deum alienum. Et ideo dicit Apoſtolus ad Galathas ultimo. Nolite errare, Deus non irridetur.i. ab inſipientibus non decipitur:ſed cõtra iſtud præceptum faciunt omnes idolatræ, omnes ſortilegi, & omnes mortaliter peccantes. In ſecunda particula primi mandati euãgelici Chriſti, uidelicet. Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, innuitur obſeruantia ſecundi mãdati primæ tabulæ,quod eſt iſtud. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Vnde ſecundum Auguſtinum. Deum diligere ex tota anima, eſt Deum diligere in voluntate & ſine contradictione:ſed qui Deũ voluntarie ſine contradictione diligit,non aſſumit nomen Dei in vanum, nec aliquid contra præceptum eius facit, dicente Apoſtolo 1.Ioan.2.capitu. Qui dicit ſe diligere Deum & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt:ſed contra iſtud præceptum faciunt omnes falſi chriſtiani,& omnes qui per Deum,uel per aliquam creaturam falſe & inaniter iurant. In tertia particula prædicti primi mandati Chriſti,videlicet. Diliges Dominum Deum tuum ex tota mente tua, innuitur obſeruantia tertij mandati primæ tabulæ,quod eſt iſtud. Memento vt diem ſabbathi ſanctifices. Vnde ſecundum Auguſtinum. Deum ex tota mente diligere, eſt Deum habere in memoria ſine obliuione:ſed quia in mundanis occupationibus, quæ ſecundum voluntatem Dei in diebus ferialibus licitè poſſumus facere, multoties in tantum implicamur, quod Deum a mente noſtra expellimus. Ideo præcipit nobis Deus ſaltem in ſabbato ab operibus ſeruilibus ceſſare, & Deum antequam irreuocabiliter a nobis receſſerit,deuota mentis contemplatione & oratione reuocare: ut omnibus diebus uitæ noſtræ in mente noſtra maneant. Vnde Thob.4. capitu. Omnibus diebus uitæ tuæ in mente habe Deum,& caue ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Dei noſtri. Sed contra iſtud præceptum faciunt omnes, qui Deum a ſe & a mente ſua excludunt,& in diebus feſtiuis,in quibus ſecundum præceptũ Dei a negotiis ſecularibus ceſſarent, & deuota mentis contemplatione & oratione Deum reuocarent per ingurgitationem peccati ſuperbiæ, gulæ, luxuriæ, & in omni genere uitiorum Deum a ſe & a mente ſua excludunt, & ſeipſos a Deo longant. De quibus conqueritur Dominus per prophetam Hiere. 2. ca. dicens. Elongauerunt a me & ambulauerũt poſt vanitatem & vani facti ſunt.

3 † Secundum inquit mandatum, ſcilicet pertinens ad dilectionem proximi ſimili eſt huic, ſcilicet primo quod eſt iſtud. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Super quo dicit Nothingen. ꝙ ly ſicut, non eſt ibi nomen æqualitatis:ſed ſimilitudinis,& denotat,quod quilibet chriſtianus debet tantum bonum proximo velle,quantum ſibiipſi,ideſt tantam gratiam in præſenti,& tantam gloriam in futuro non tamen ex hoc præcepto ſequitur,ꝙ ſemper homo teneatur proximo indigenti dare medietatem bonorum ſuorum: quia ſic dando multis infra breue parum uel nihil remaneret. Et dicitur hoc mandatum ſimile primo: quia vt dicit gloſa, ſicut in primo mandato de

dilectione

dilectione proximi impletur tota lex quantũ ad præcepta primæ tabulæ, quæ ſunt tria: ſic in iſto ſecundo mandato de dilectione proximi impletur tota lex quantum ad mandata ſecundæ tabulæ, quæ ſunt ſeptem. Nam qui proximum ſicut ſeipſum diligit patrem & matrem, qui inter cæteros mortales ſecundum viã naturæ ſibi ſunt proximiores honorat, quod eſt primum mandatum ſecundæ tabulæ, nullum hominem occidit, quod eſt ſecundum, nõ mechatur, quod eſt tertium, non furtum facit, qđ eſt quartum. Non loquitur contra proximum falſum teſtimonium: quod eſt quintum, non cõcupiſcit domũ proximi ſui quod eſt ſextũ, non deſiderat vxorem proximi ſui, nõ ſeruũ, non ancillam, non bouem, non aſinum, non equum, nec omnia quæ illius ſunt, quod eſt ſeptimum. Ex quibus clarè patet, ꝙ in obſeruantia prædictorum duorum mandatorũ de dilectione Dei & proximi pendet obſeruãtia omnium prædictorum mandatorum decem primæ tabulæ & ſecundæ. Nam omnia alia legis mandata & monitiones non ſunt niſi quædam explicationes iſtorum duorum mandatorum: quia omnia alia leges & monitiones ordinantur ad dilectionem Dei & proximi. In cuius cõfirmationem dicit Chriſtus, ꝙ in iſtis duobus mandatis pendet tota lex & prophetæ. Et ideo B. Augu. ſi inquit non uacat omnes paginas ſcripturæ perſcrutari, omniaq; volumina ſermonum euoluere, omnia ſecreta ſcripturarum penetrare, tene caritatem, ubi pendet uniuerſa lex & prophetæ. Vnde Apoſtolus ad Roma. 13. ca. Qui enim diligit proximum legem impleuit. Nam non adulteraberis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces rem proximi tui, & ſi quod aliud eſt mandatum, in hoc verbo inſtauratur. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi malum non operatur, plenitudo igitur legis eſt dilectio, ſcilicet Dei & proximi.

De Dilectione Dei. *Cap. X.*

Et eſt inſuper notandum, ꝙ ad diligendum Deum multa hominem incitarent.

1 † Primò amicitiæ eius vtilitas. Vnde nihil potius fructuoſius Deo diligi. Ipſe enim diligentibus ſe peccata dimittit. Vnde dicitur Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa; quoniã dilexit multum. Ipſe etiam diligentibus ſe miſericordiam præſtat. Vnde dicitur Exod. 20. Ego ſum Dominus Deus tuus faciens miſericordiam in milibus his qui diligunt me. Item ipſe diligentibus ſe gaudium æternum promittit. Vnde dicit Apoſtolus 1. Cor. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Item Iacob. 1. de quolibet iſto dicitur. Accipiet coronam vitæ, quam præparauit Deus diligentibus ſe. Secundum incitamentum ad diligendum Deum eſt, Dei inimicitiarum damnoſitas. Nam omnia ſunt inimica inimicis Dei. Vnde beatus Gregorius. Offenſo inquit creatore omnis creatura damnatum odio habebit. Vnde & ipſemet Dei inimici ſibiipſis ſunt inimici, dicente pſalmiſta. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Ipſi & ſancti in cœlo, qui tantum amauerunt peccatores in vita præſenti lætabuntur cum viderint vindictam captam de impiis, dicente pſalmiſta. Lætabitur iuſtus: cum uiderit vindictam, ſcilicet in die extremi iudicij, in quo, ut dicitur Sapien. 5. Pugnabit orbis terrarum cõtra inſenſatos. Tertium uerò incitamentum ad diligendum Deum eſt eius perſeuerans fidelitas. Vnde dicitur Eccleſiaſt. 6 amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Vnde alij amici quadrupliciter inueniuntur infideles. Primò: quia aliquando non amant, licet amentur: ſed non ſic eſt de amicò iſto. Vnde prouerbiorum 8. capit. Ego diligentes me diligo. Item Ioannes decimoquarto. Qui diligit me, diligitur a patre meo, & ego diligam eum. Secundò: quia tempore aduerſitatis deſinunt amare. Vnde Eccleſia. 6.

Eſt

Eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanet in tẽpore tribulationis: ſed non ſic eſt de Deo Vnde ipſe dicit per pſalmiſtam. Omni tempore diligit, qui amicus eſt. Tertiò: quia amant viuos: ſed inimici fiunt mortuorum eos bonis ſuis ſpoliantes Vnde Eccleſiaſt.6. Eſt amicus, qui conuertitur ad inimitias: ſed Deus poſt mortem ſuis amatorib. ſpecialiter ſe oſtendit eſſe amicum. Nam tunc animam viri iuſti, quæ de habitaculo corporis eijcitur in cœleſte habitaculum recipit. unde dicitur in pſalmo. In uoluntate tua eduxiſti me, & cnm gloria ſuſcepiſti me. Quarto: quia amici patris quandoque inimici fiunt filiorum. Sed amicus iſte propter patrem filios amat quandoque ad decimam generationem. Vnde Exod. 20. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis zelotes viſitans iniquitatem patrum in filiis in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciẽs miſericordiam ſuper millia his, qui diligunt me, & cuſtodiũt præcepta mea.

2 † Quartum incitamentum ad diligendum Deum eſt multiplex bonum, quod ipſis hominibus gratuite præſtitit. Vnde beatus Auguſtinus. Cogor inquit rationibus Deum patrem ſuper omnia diligere, a quo me uideo omnia pignora recepiſſe. Dedit autem mihi eſſe & præeſſe, uiuere & bene viuere, corpus cum ſenſibus, animam cum viribus, mũdum cum contentis, & filium ſuum cum tormentis, dona cum ſacramentis, virtutes cum incrementis, & huiuſmodi. Reſpice queſo uniuerſum mundum, & conſidera ſi quid in ipſo ſit, quod tibi non ſeruiat. Omnis enim natura curſum ſuum ad hunc finem dirigit, vt tuis obſequijs famuletur. Hæc ille. Et ideo meritò dicitur Eccleſiaſt. 12. In omni uita tua dilige Deum & inuoca illum in ſalutem tuam. Vnde Hugo libro primo de clauſtro animæ. Sicut inquit nullum eſt momentum, quo homo non utatur, uel fruatur Dei bonitate & miſericordia, ſic nullum debet eſſe momentum, quo eum præſentem non habeat in memoria, & ideo meritò beatus Aug. Omne inquit tẽpus, in quo de Deo non cogitaſti, hoc te computa perdidiſſe. Quintum incitamentum ad ipſum Deum diligendum eſt multiplex pœna, quam ipſe patienter pro amore hominis pertulit. vnde Auguſt. in de ſpeculo humanæ miſeriæ. Attẽde inquit o homo: quia propter te filius Dei formam hominis aſſumpſit, propter te natus eſt in mundum, propter te eſuriuit, & ſitiuit, propter te tentatus eſt, compræhenſus eſt atq; ligatus, propter te mortuus eſt & ſepultus. Attende homo Chriſti redemptionem, anima uide humilem filium Dei pendentem in cruce portantem tua peccata, propter te dolentem, & uulneratum propter iniquitates tuas. Conſidera quanta flagella ſuſtinuit pro te, ſputa, alapas, uincula, irriſiones, opprobria: quia qui tãta pro te ſuſtinuit in humilitate, ipſe iudex vẽturus eſt in excelſa maieſtate diaboli hæc Auguſt. ubi ſupra. Sextũ incitamentum ad diligẽdum Deum eſt figura naturalis, qua Deus corpus humanum præ cæteris animalibus decorauit. Vnde Aug. in de diſciplina chriſtiana. Beluas inquit Deus proſtratas in faciem fecit paſtum quærentes de terra, te in duos pedes erexit, faciẽ tuam ſurſum attendere, non & diſcordet cor tuum a facie tua, non habeas faciem ſurſum & cor deorſum, fac ſurſum cor, nec mentiaris in domo diſciplinæ, ideſt in domo eccleſiæ Chriſti.

3 † Septimum incitamentum ad diligendum Deum eſt, ꝙ nemo niſi Deum ſuper omnia diligat eſt ſeruus Ieſu Chriſti: & cũ nemo niſi ſit ſeruus Ieſu Chriſti poteſt ſaluari, ſequitur, ꝙ nemo niſi Deum ſuper omnia diligat, poteſt ſaluari. Aſſumptũ patet ex uerbis Chriſti dicentis Luc. 14. capitulo. Si quis venit ad me. & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuam: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Studeant igitur omnes fideles chriſtiani, ſi plus quam Chriſtum amauerunt aliquod horum ſeptem, & ſi ſic, indubie nõ ſunt Chriſti diſcipuli: ſed ſathanæ filii. Ille autem ad ſenſum euang. hæc ſeptem odit, qui poſtponit ea amore Chriſti legem eius, pacẽ, & concordiam præponẽdo. Et ex iſto fidei principio patet, qui ſacerdotes, & etiã domini ſeculares ſtãdo pro pace & pro cõſeruãtia legis Dei ſũt filii Ieſu Chriſti, & qui nõ: cũ nemo ſit filius

electus

electus Dei, niſi qui effectualiter & principaliter laborat pro pace Chriſti ſecundum eius media acquirenda. Vnde j. Ioan. 3. cap. Non diligamus uerbo, neque lingua, ſed opere & ueritate. Vnde Beda ſuper Lucam. Verus inquit amor ueritatem amat & non mundi uanitatẽ, in ueritate iudicat, pro ueritate certat, & cum ueritate omnia opera ſua conſumat: ſed ſicut dicit B. Grego. j. paſtoralium cap. 2 2. Qui praua ſtudent agere, & tamen ad hæc uult cæteros tacere, ipſe ſibimet teſtis eſt: quia plus ueritate ſe appetit diligi, quam contra ſe nõ uult defendi: nemo quippe eſt, qui ita uiuat; & aliquatenus non delinquat. Ille igitur ſeipſo amplius ueritatem deſiderat amari, qui ſibi a nul contra ueritatẽ parci. Hinc enim Petrus vult increpationem Pauli libenter accepit, hinc & Dauid correctionem ſubditi humiliter audiuit. Hæc Gregor.

De eadem. *Cap. XI.*

ET eſt hic notandum, quòd ſpecialiter octo ſunt ſigna oſtendentia hominem Deum in veritate diligere.

1 † Primum eſt, cum quis libenter de Deo loquitur, non ad eius uituperium, & blaſphemiam: ſicut mendaces & horribiliter per Deũ & membra eius conſuetudinaliter iurantes. De quibus conqueritur Dominus ad Rom. 2. dicens. Nomen Dei per uos blaſphematur: Item Iſa. 3 2. Iugite tota die nomen meũ blaſphematur: ſed ad eius laudem pronunciandũ: ſicut propheta qui dicit. Semper laus eius in ore meo. vnde Grego. Quod inquit mens ualde amat in ſermone ſæpius replicat. Item Criſoſtom. Amantium inquit mos eſt: ut amorem ſuum ſilentio regere nequeunt. Vnde Mat. 1 2. cap. Ex abundantia cordis os loquitur. Secundum ſignum eſt, cum aliquis de ſuis facultatibus pro amore diuino libenter deſtribuit. Vnde Cant. ulti. Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam. Tertium ſignum eſt, cum quis pro Deo libenter patitur tribulationes. Vnde Proſper, & ponitur in flora. Bartholo. titulo de amore Dei. Illi inquit plus quam ſe Deum diligunt, qui pro eius amore ad tempus ſuæ ſaluti non parcunt ſeipſos tribulationibus & periculis tradunt, nudari proprius facultatibus patriæ ſuæ extorres fieri, parentibus ſuis & uxoribus ac filijs renunciare parati ſunt. Et breuiter dicam, ipſam corporis mortem nõn ſolum non refugiunt: ſed etiam libenter accipiunt, cupientes a corporis ſui vitæ magis quam a uita vitæ diſcedere. Hęc ille. Et ſequitur. Dulcis admodum eſt amor Dei, pro quo (ut ait Auguſti.) Dulces ſunt affictiones & iniuriæ qui etiam & ipſam mortem dulcem facit, quem qui perfectè haberet dulciter ſuſtineret; quæ nunc tepidis videntur amara: quia amantibus nihil eſt durum. Vnde qui Deum perfectè diligit, nec aduerſa coanguſtant, nec proſpera eleuant: ſed cuncta tranſitoria deſpicit, quouſque ad gaudia cœleſtia perueniat: qui verò de nullo gaudet adepto plus, quam de Dei beneuolentia, de nullo amiſſo dolet, quam de Dei offenſa, quæ ipſe certa fixa in ſupernis agit b. na, quæ poteſt, & a malis omnib. ſe cohibet Deũ toto corde dicitur diligere. Hoc ſignum amoris habuit iſte nobilis ſenex Eliodorus. De quo legitur 2. Machabeorum 6. capitu. quod cum plagis & tormento mortis puniretur dixit. Domine qui habes ſanctam ſcientiam, tu manifeſte ſcis, quod cum poſſem a mortem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores. Secũdum uerò animam propter amorem tuum hoc libẽter patior. Hoc ſignum amoris etiam habuerunt ſancti Apoſtoli, qui prout dicitur Act. 5. cap. Ibant gaudentes a conſpectu conſilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu Chriſti contumeliam pati. Quartũ ſignũ eſt: cum quis libenter & deuote domum Dei frequentat, hoc ſignum habuit illa nobilis mulier Anna propheriſſa, de qua dicitur Luc. 2. c. ꝙ non diſcedebat de templo ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte. Quintum ſignum eſt cum quis uerbum Dei libenter audit, hoc ſignum habuit illa ſancta mulier Magdalena, quę (vt dicitur Luc. 10.) Sedebat ſecus pedes Domini, & audiebat uerbum illius. Vnde inter omnia ſigna amoris iſtud eſt vnum de apertiſſimis: cum quis gaudet audire & loqui de

qui de Deo & lege eius,& cauſam naturalem huius oſtendit Macrobius in ſuis ſaturnalibus vt dictum eſt ſupra capitu. 2. & ubi agitur de dulia in fine. Sextum ſignum eſt diligens mandatorum diuinorum obſeruantia, dicente Christo Ioan. 14. capitu. Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ipſe eſt, qui diligit me, quaſi diceret, nullus alius. Nam, vt dicit Apoſtolus j. Ioannis primo. Qui dicit ſe diligere Deū & mandata eius non cuſtodit mēdax eſt. Nā quodlibet mundanum, pluſquam Deum amare conuincitur, qui Deum præcipientem ſpernit, & ab eo prohibitum facit. Vnde Hierony. in epiſtola ad Demetridem virginem. Apertus inquit contemptus eſt facere prohibita, & iuſſa non facere. Et ideo dicit Chriſtus Ioannis decimoquarto capitulo. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Septimum autem ſignum eſt diligens occupatio in bonis operibus. Vnde Gregorius ſuper euangelia, omel. 30. Nunquam inquit eſt amor Dei ocioſus: operatur enim magna ſi eſt: ſi uerò operari renuit, amor non eſt. Item beatus Auguſtinus in de peccatorūmeritis & remiſsione, & ponitur etiam in florario Bartholomei, titulo de amore Dei. Tanto magis (inquit) delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus, ſummum & incommutabile bonum: quamobrem feruidus debet eſſe amor Dei: ut frigiditas triſtitiæ deſperationis deſtruatur, atque accidiæ. Amor enim tepidus uomitum prouocat. Vnde Apocalyp. 3. capitu. Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Sic igitur in te ferueat amor Dei, ut omne noxium in te deſiderium extinguat: ut carnis amor ſpiritus amore ſuperetur, & deſiderium deſiderio reſtringatur. Et ſicut ceruus, ſi uenenum hauſerit, omnes ſpinas tranſiliens nihil deſiderat niſi fontem: ſic anima tua cum venenum peccati guſtauerit, omnia huius mundi impedimenta tranſiens nihil deſideret, niſi Deum fontem uiuum: ut aqua gratiæ eius potata munda & immaculata ante faciem Dei per pœnitentiam appareat. Si uero argentum, uel aurum, equum, uel prædium, cibum, uel potum, cum maiori animi lætitia, quam corpus Chriſti, uel diuinum ſermonem ſumpſeris, amor ſponſi in te frigeſcit. Et ignis diaboli in atriis cordis tui accenſus eſt.

2 † Quidam uir contemplatiuus, vt dicitur in florario Barthol. ubi ſupra, vidit in quadam uiſione tres fratres ſtantes iuxta ripam fluminis. Et audiuit uocem ex altera parte litoris dicentem eis. Accipite alas igneas, & venite ad me. Ad quam vocem duo ex eis acceperunt alas & nimia facilitate volauerunt ultra flumen. Tertius uerò, qui remanſit hoc videns flebat vehementiſsime & clamabat ad Dominum. Et ecce datæ ſunt ei alæ: non tamen igneæ: ſed debiles & infirmæ, ita vt cum omni labore & dolore uolans, modo mergendo, & modo aſcendendo, vix tandem ripam attigit. Spiritualiter per vocantem iſtos tres fratres intelligo Deum omnipotentem, qui uocat peccatores ad pœnitentiam, & deinde ad uitam æternam: dicens. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiā vos, Matth. 11. capitulo. Per duos fratres alis igneis ultra flumen ad ipſos vocantem volantes intelligo fideles chriſtianos fraterna dilectione in uita cōtemplatiua vel actiua in hoc mundo uiuentes: ſed alis igneis feruētis amoris & timoris in omni deſiderio ad Deum volantes. Iſti enim figurantur Ezechielis decimo, vbi legitur, quod propheta uidit hominē habentem duas alas, & manus hominis ſubtus pennas eius, &c. vt ſupra parte quarta, capitulo ſecundo, vbi agitur de quinto motiuo conferente ad deteſtationem auaritiæ fere in fine. Et illi qui cum prædictis alis ad Deum ipſo iubente volant: cum magna facilitate ad eū perueniunt. Per tertium uerò, qui cum difficultate periculum ſubmerſionis euadens ad ripam peruenit, intelligo tales, qui in timore, & amore Dei tepidi ſunt. Et tales ad Deum vix cum nimia difficultate perueniunt. Hæc in florario Barthol. Et ſequitur ibidem. Nimis tepide Deum diligit, qui remiſſus eum diligit, quam canis dominum ſuum. Sed canis experientia docente ita diligit dominum ſuum, quod eum ſequitur, quocunque tranſierit. Et licet commi-

comminetur ei agitando in manu ſua uirgam vel baculum, vel iactando ei lapide:nihilominus tamen ſequitur eum per ſpinas,& aquam & armatorum turbam. Sic igitur & nos Deũ noſtrum diligamus ad minus ut canis ſuum dominum: vt ſi iferat nobis tribulationes, infirmitates, aut alias moleſtias,non relinquamus eum.Reuera qui ueraciter Deum diligit ſibi de ſe nihil relinquit, nihilque amori Dei præponit:ſed illum ſolum quærit,pro quo lucrificando omnia huius mundi blandimenta quaſi abſinthium amara, & omnem eius gloriam atque decorem reputat quaſi ſtercora. Hæc ibi. Octauum ſignum eſt:cum quis proximum veraciter ſicut ſeipſum diligit. Nam, vt dicit Apoſtolus j.Ioannis 4.Si quis dixerit, quoniam diligo Deum & fratrem ſuum oderit,mendax eſt: qui autem non diligit fratrem ſuum, quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo diligere poteſt, quaſi diceret, nullo modo perfecte: quia nec Deus diligitur, niſi etiam proximus diligatur,nec proximus diligitur,niſi Deus diligatur. Vnde beatus Greg. in moralibus. Omnipotens inquit Deus nos ſuos eſſe diſcipulos ſola cuſtodia charitatis probat.Hinc eſt enim, ꝙ per ſemetipſam dicit veritas Ioannis 13.In hoc cognoſcent omnes quod mei eſtis diſcipuli,ſi dilectionem habueritis adinuicem,quæ nimirum dilectio, ſi cor noſtrum ueraciter replet, duob.modis oſtendi ſolet, videlicet ſi amicos in Deo, & inimicos propter Deum diligimus. quoniam nec ipſe Deus diligitur ſine proximo, nec proximus diligitur ſine Deo:quia per dilectionem proximi peruenitur ad dilectionem Dei.In mutua ſiquidem dilectione proximi eſt perfectio caritatis diuinæ. Vnde dicitur j.Ioan.4.Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet: & tunc charitas eius in nobis perfecta eſt. Et ideo dicit nobis Chriſtus Luc.6.capitulo.Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & uos eadem facite illis, & ſi quod impendi nobis uolumus,hoc aliis impartimur,& ꝙ nobis fieri nolumus,& hoc aliis facere ipſi deuitamus,caritatis iura illæſa ſeruabimus.Item Auguſtinus ſuper illud primo Ioannis tertio. In hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli.Sola inquit charitate filii Dei & filii diaboli diſcernuntur. Vnde inquit ſignant ſe omnes ſigno crucis,& reſpondent omnes Amen. Cantent omnes Alleluia, baptizentur omnes, intrent eccleſiam,omnes impleant parietes baſilicarum,& diſcernuntur filii Dei a filiis diaboli: niſi ſola charitate, qui habent charitatem nati ſunt ex Deo, qui non habent charitatem non ſunt ex Deo.Magnum igitur iudicium magna diſcretio,quicquid vis habe, hoc ſolum niſi habeas nihil tibi prodeſt. Ad hanc igitur charitatem inter nos diligenter tenendam inuitas nos Apoſtolus j.Petr.4.dicens. Ante omnia autem mutuam in uobiſmetipſis charitatem continuam habentes:quia charitas operitur multitudinem peccatorũ. Item prouerbiorum 10. capitulo. Vniuerſa delicta operit charitas. Et ſicut dicit Apoſtolus ad Romanos 13. Qui diligit proximum legem impleuit. Item ad Galath.6.capitu. Omnis lex in uno ſermone impletur. Diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Sed certè qui ſemetipſum non diligit proximum diligere neſcit. Vnde Auguſtinus in libro ſuo de verbis Domini. Vide inquit ſi iam noſti teipſum diligere, & committo tibi proximum, quem diligas ſicut teipſum.Si autem non noſti diligere te,timeo ne decipias proximum,ſicut te. Itẽ idẽ in lib. ſuo de doctrina chriſtiana. Si inquit te interrogem,vtrum diligas te,reſpondes:quia diligo: quis enim odit? ſed non ego dico,pſalmiſtam audi. Qui diligit iniquitatem,odit animam ſuam. Item ibidem in eodem. Qui inquit diligis iniquitatem, quomodo volebas tibi committi proximum: vt eum tanquam te diligeres in hoc,ꝙ perdis te:ſi .n. tuipſe ſic te diligis vt perdas:ſic profecto perditurus es eum, quem diligis ſicut te. Nolo igitur quemquam ſic diligas,uel ſolus peri,aut corrige dilectionem aut reſpue ſocietatem. hæc ille.

3 † Et eſt inſuper notandum, quòd modus amandi proximum eſt, ut amemus eum ſuper res tranſitorias, & citra Deum & propter Deum.Vnde qui proximum debito modo diligit, Deum plus diligit, propter quem proximum diligit. Impiens igitur mandatum de dilectione Dei implet mandatum de

dilectione

dilectione proximi. Vnde Auguſtinus ad Macedonium. Nemo poteſt (inquit) veraciter amicus eſſe hominis, niſi primitus fuerit amicus veritatis, nec hominem rectè diligere nouit quiſquis, cum non diligit eum, qui hominem fecit. Vnde Gregorius in mora. Per amorem inquit Dei amor gignitur, & amore Dei amor proximi nutritur. Fons qui de alto oritur de facili ad loca inferiora deriuatur: ſic amor ſi Deo primò integre detur: deinde ad proximum rectè deriuatur: ut ſcilicet proximus propter Deum ametur. Hæc Gregorius. Et bene poteſt charitas aquæ fontali aſſimilari: quia ſicut aqua fontis naturalis in hyeme eſt calida, ſic charitas feruet in hyeme tribulationis. Et etiam ſicut aqua ſontis naturalis eſt frigida, vel frigeſcit interius in æſtate, quando calor inualeſcit exterius, ſic interius tepeſcit amor Dei, quando exterius amor mundi inualeſcit: & ſicut quando eſt ita quod ab vno fonte procedunt diuerſi riuuli, ſi quis uoluerit, & vnus riuulus abundet ſuper alios, oportet reliquis obturare. Sicut ſpiritualiter cor humanum fons eſt, ex quo procedunt omnes riuuli amoris humani boni & mali amoris Dei & amoris ſęculi: ſi uis igitur, quod riuulus amoris cordis tui abundet verſus Deum, obtura riuulos amoris, quos habes ad mundanas uanitates: quia in quanto magis abundat riuulus tui amoris ad vanitatem mundanam, in tanto parcior eſt riuulus tuus ad Deum & ad cœleſtem iocunditatem & contra. Vnde Gregorius ſuper Ezechiel. omel. nona. Si (inquit) adhuc præſenti ſęculo mente inhæres, ſi adhuc terrenis uoluptati delectaris amare non poteſt gaudia æterna, quæ audis. Et hoc manifeſtè patere poteſt per exemplum: vt ſuppoſito quod duo homines de Colonia ad Hieruſalem cauſa peregrinationis faciendæ tranſierunt, quorum unus reliquerit poſt ſe poſſeſſiones, vxorem, liberos & amicos cariſſimos. Alius uerò pauper nihil habens, quod poſt ſe relinqueret, in quo amor & affectio ſua poſita ipſum ad ſuam patriam redire moueret, conſtat, quod iſte pauper in patria ſibi extranea, in qua uideret maiorem proſperitatem. & in qua videret ſe amenius & iocundius uiuere poſſe. quam in patria, in qua ante habitauit, patriam, in qua prius habitauit relinquere non curaret. Sed ſic non eſſet de alio, quia quantuncunque delicate uideret ſe poſſe in patria ſibi extranea uiuere, ſemper tamen ad illa ſibi dilecta, quæ poſt ſe relinquit redire appeteret. Nec illa delicata patriæ ſibi extraneæ ſibi ſaperent: quoties de illis magis ſibi dilectis quæ reliquit in ſua patria cogitaret. Sic ſpiritualiter omnes viantes in hoc mundo quaſi peregrini ſumus ad cœleſtem Hieruſalem peregrinantes in qua tot & tanta ſunt gaudia, quod teſte Apoſtolo j. Corinth. 2. Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. In iſta enim peregrinatione voluptuoſi diuitibus qui ponunt ſuũ amorem & fœlicitatem in diuitiis tranſitoriis huius mundi, in carnalibus amicis, & uoluptatibus, delitiæ cœleſtes minimè ſapiunt, & tanto quiſquis magis pro amore ſupernorum diſiungitur: quanto magis in huius mundi tranſitoriis uanitatibus delectatur. Sed econtra pauperes ſpiritu, qui nihil habent, vel vident in hoc miſerabili mundo, in quo inordinate ſuum amorem conuertunt, conſiderantes cœleſtis patriæ fertilitatem: ſemper appetunt eſſe cum Chriſto, quem ſuper omnia diligunt, ſicut Apoſtolus, qui, ut dicitur Philip. j. capitu. dixit. Deſiderium habeo diſſolui & eſſe cum Chriſto. In cuius rei figura legitur Geneſ. 32. quod cum Iacob rediret de Meſopotamia ad ſuos parentes in uia Angelum Domini inuenit, cum quo in luctamine magnum certamen habuit. Hanc enim hyſtoriam pertractans B. Grego. ſuper Ezechiel. omel. 14. Is enim inquit qui certat in luctamine aliquando ſuperior eſt, aliquando verò cũ quo cõtenderit inferiorẽ inuenit. Deſignet igitur Angelus Dñi & Iacob, qui cũ Angelo contendit vniuſcuiuſq; viri pfecti, & in contẽplatione poſiti aĩam exprimat: qa uidelicet aĩa cũ contẽplari Deũ nititur, uelut in quodã certamine poſita mõ quaſi exuperat: quia ĩtelligẽdo & ſentiẽdo de ĩcircũſpecto lumine aliqd deguſtat: modo uerò ſuccũbit: qa & guſtã

do

do iterum terrena deficit, quaſi igitur vincitur Angelus, quando in intimo intellectu appræhenditur. Sed notandum, ꝙ victus iſdem Angelus neruum fęmoris Iacob tetigit, eũq; marceſcere ſtatim fecit, atque ab eo tempore Iacob vno claudicauit pede: quia.ſ.omnipotens Deus cum iam per deſiderium & intellectum cognoſcitur, omnem in nobis uoluptatem carnis areſacit, & quæ prius quaſi duob. pedibus innitens & Deum videbamur quære re & ſeculum tenere poſt agnitionem ſuauitatis Dei unus in nobis pes ſanus remanet, atque alius claudicat: quia neceſſe eſt, vt debilitato ſęculi amore ſolus in nobis, amor Dei conualeſcat. Si igitur tenemus Angelum vno claudicamus pede: quia dum creſcit in nobis fortitudo amoris diuini, infirmatur proculdubio fortitudo carnis, omnis quippe, qui uno claudicat pede ſolo illi pede innititur quem ſanũ habet, quia & cui deſiderium terrenum iam areſactum fuerit in ſolo pede amoris Dei tota uirtute ſe ſuſtinet, & in ſeipſo ſtat: quia pedem amoris ſæculi, quem ponere in terra conſueuerat, iam a terra ſuſpenſum portat, & nos igitur ſi ad parentes proprios, ſcilicet ſpirituales redimus, teneamus in uia Angeli, ut ſuauitate intima Deum appræhendamus. Hæc Gregor. Et infallibiliter Deum appræhendere poſſumus, ſi caritatem firmiter teneamus. Vnde caritas dicitur quaſi cara vnitas: quia nos uni Deo cariſsimo dicente Apoſtolo 1.Io. 4. Deus caritas eſt, & qui manet in caritate, in deo manet & deus in eo, licet cum deo contrariatur diabolus, & caritati contrariatur diſcordia. Et ſecundũ Ariſt. in Topicis. Sicut oppoſitũ de oppoſito, ſic propoſitum de propoſito ſequitur, ꝙ ſicut deus caritas eſt, & qui manet in charitate in deo manet, & deus in eo: ſic diabolus diſcordia eſt, & qui in diſcordia manet & diabolus in eo.

4 † Sed ſicut beatus Grego. dicit. Nonnulli carnem ſuam præ cæteris gulæ refrenatione domant. ſed tamen concordare eis quos abſtinendo ſuperant contemnunt. Sed qui hmôi ſunt, attendant quid pſalm. admoneat dicens. Laudate dñm ĩ tympano & choro. Quod beatus Greg. ſic exponit. In tympano: inquit ſicca pellis percuſſa perſonat: in choro autẽ voces chordarum ſocietate concordant. Quiſquis itaque corpus ſuum affligit, & caritatis concordiam deſerit: dominum quidem in tympano, ſed non in choro laudat, uos aũt dei amicos non miraculorum ſigna, ſed charitas ſola probat. dilectio certum ſignum eſt, quo diſcernuntur filii dei a filiis diaboli. Vnde Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur. Igitur per locũ ab oppoſito, maledicti diſcordes & diſcordiam facientes: quoniam filii diaboli uocabuntur. Sed attẽdendum eſt, ꝙ ſicut dicit Vualdeby ſuper oratione dominica: ſicut dum bellatores uniuntur inimici non poſſunt faciliter aciem penetrare: ſed quando ab inuicem ſeparantur, inimici ſine difficultate exercitum penetrant, vulnerant, & captiuos abducunt. Sic ſpiritualiter dum hic uiuimus in bello ſumus. Iuxta illud Iob. 7. Militia eſt vita hominis ſuper terrã. Inimici noſtri ſunt diabolus, mundus, & caro: ſed ſi per charitatem uniamur: inimici noſtri non præualebunt aduerſus nos: ſed cum fuerimus ab inuicem diuiſi per iram & inuidiam ſiue diſcordiam: tunc inimici noſtri dominabuntur nobis, & nos adducent in carcerem peccati. Vnde Gregorius ſuper Ezech omel. 8. pertractans illud Canti. 6. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Sancta inquit vniuerſalis eccleſia ita ſub ſpecie dilectæ deſcribitur. vt dr̃. Pulchra es amica mea, ſuauis & decora, ſicut Hieruſalem terribilis vt caſtrorum acies ordinata: quia Hieruſalem. n. viſio pacis interpratatꝰ, cuius nomine patria cœleſtis exprimitur. Sancta uerò eccleſia ſuauis & decora ut Hieruſalem dr̃: quia eius vita & deſiderium viſioni iã pacis intimæ comparatꝰ: vt in eo, ꝙ auctorem ſuũ diligit, cuius ſpeciem videre concupiſcit, de quo ſcriptum eſt. In quem deſiderant Angeli proſpicere per ipſa iã amoris ſui deſideria Angelis ſimilis dr̃, quæ quanto Deo amabilis efficitur, tanto agit: vt malignis ſpiritibus terribilis fiat. Qualiter aũt ſit terribilis ſubiuncta comparatione oſtenditur: ibi. vt caſtrorum acies ordinata. Quid eſt, ꝙ ſancta eccleſia hoſtibus ſuis vt caſtrorũ acies ſit timẽda: non. n. magno

intellectu

intellectu vacat iſta cõparatio, & idcirco eſt ſubtiliter intuenda: ſcimus & conſtat: quia caſtrorum acies tunc hoſtibus terribilis oſtenditur, qñ ita fuerit conſtipata, atq; denſata: vt in nullo loco interrupta videať: nam ſi ita diſponitur vt locus vacuus, per quem hoſtis poſſit ingredi dimittať: profectò iam ſuis hoſtib. nõ eſt terribilis, & nos igitur cũ contra malignos ſpiritus certaminis aciem ponimus, ſummopere neceſſe eſt, vt per caritatem ſemp ſimus vincti, atq; conſtricti: vt nunquam interrupti per diſcordiam inueniaņť: quia quæcunq; in nobis opera fuerint, ſi caritas deſit, per malũ diſcordiæ locus aperitur in acie. Vnde ad feriendum nos valeat intrare hoſtis antiquus caſtitatem in nobis ſi ſine caritate fuerit non timet: quia ipſe nec in carne præmitur: vt eius luxuria diſſoluatur caſtitas. Abſtinentiã non timet: quia ipſe cibo non vtitur, qui in neceſſitate corporis non vrgetur. Diſtributionem terrenarum rerum non timet, ſi eius operi caritas deſit: quia diuitiarum ſubſidiis nec ipſe eget: valde in nobis caritatem veram. i. amorẽ humilem, quem nobis viciſſim impendimus timet, & nimis cõcordiæ noſtræ inuidet: quia hanc nobis tenemus in terra, quam ipſe tenere nolens amiſit in cęlo, bene igitur dr̃: terribilis vt caſtrorum acies ordinata: quia electorũ multitudinem eo maligni ſpiritus pertimeſcunt, quo eos de caritatis concordiam vnitos contra ſe & conglobatos conſpiciunt. Quãta autem ſit caritatis & concordiæ virtus oſtenditur, cum ſine illa virtutes reliquæ non virtutes eſſe monſtrantur. Hæc Grego. Itẽ Ambro. Caritas, inquit, mater eſt omnium virtutum, quæ omnes uirtutes informat, & ſine qua nulla vera virtus eſt. Et ideo mentò Apoſt. Coloſ. 3. poſtquam recitauit multa pertinentia ad ſalutem, finaliter concludit: dicẽs. ſuper omnia autem hæc caritatem habentes, quod eſt uinculum perfectionis. i. perfectæ unionis. Vnde Hugo de ſancto Victore, & ponitur in ſumma Pariſ. in de virtutibus, parte. 2. tractatu de caritate. ca. 2. O, inquit, caritas, q̃ magnũ eſt vinculum, cum quo ẽt Deus ligari potuit: ſi igiť contra dñm fortis fuiſti: multomagis contra homines præualebis, hoc vinculo Deus tractatus de cœlo ad terram deſcendit, & vſque ad inferos nullum uinculum eum ad columnam tenere potuiſſet: ſi caritatis vinculum ne fuiſſet, nullum uinculum in cruce eum detinuiſſet, niſi caritas affuiſſet, ſic lapis poſitus ad oſtium monumenti non potuit eum ad monumentum detinere, amor ſalutis noſtræ, & ad columnam & in cruce eum detinuit.

Amore Dei & proximi. *Cap. XII.*

SEd pro vlteriori declaratione caritatis, quæ (vt oſtenſum eſt) ſtat in amore Dei, proximi quatuor ſunt hęc ſpecialiteř notanda.

1 † Primò notandum eſt, ꝙ ſicut reperitur ſcriptum antiquitus, amoris imago fuit depicta in effigie mulieris uiridi indutæ veſte, in cuius veſte ſcribebantur hæc verba, prope & procul, in pectore, mors & vita, in fimbria verò veſtimenti eius hyemes & æſtas. Habebat etiam in latere vulnus apertum, per quod potuit manifeſtè videri. In iſta. n. poyſia figurantur proprietates veri amoris. Vnde in hoc ꝙ depingebatur in ſpecie mulieris, quæ vt frequenter feruentior eſt in amore quàm vir: nã nõ pñt ut uiri mulieres paſſiones reſtringere, ſignatur veri amoris feruẽtia, de qua dictũ eſt ſupra. In hoc. n. ꝙ imago illa veſtita erat viridi ueſte ſignatur, ꝙ verus amor ſemper dẽt eſſe recens & nunquam areſcẽs. In hoc enim, ꝙ in fronte eius ſcribebatur, prope & procul, ſignatur, ꝙ verus amor ita firmiter maneret in abſentia amati ſicut in præſentia: quia ſicut in vulgari prouerbio dicitur, procul ab oculo, procul a corde, ne igitur talis falſitas inueniretur in amicis, in frõte prædictæ imaginis ſcribebantur, prope & procul. Per hoc enim, ꝙ in pectore prædictæ imaginis ſcribebatur, mors & uita, ſignatur, ꝙ verè amantes in vita in morte non debent ſeparari: quia verus amicus poſt mortem ſui amici amorem ſuũ oſtẽderet: cum ille ſeipſum adiuuare non poſſet: quia (ut dicitur vulgariter) amicus in tempore neceſſitatis comprobatur. Per hoc enim ꝙ in fimbria ſcribebatur, hyems & æſtas, ſigna-

tur, ꝙ verus amor æquè permaneret in aduerſitate ſicut in proſperitate: & tam penes proximum, quam penes deum: ſed experientia docente, in proſperitatis tempore amici abundant: in aduerſitatis verò tempore rari inueniuntur. Vnde Eccl. 6. Eſt amicus menſæ, & non permanet in tempore neceſſitatis. Item ſicut dicit B. Auguſt. de ſpeculo humanæ miſeriæ. Multi ſunt chriſtiani, qui tunc Deum amant, & gratias ſibi agunt, quando lucrum accidit illis: tunc.n. laudant Deum, & dicunt, vere tu es Deus meus, liberaſti me de carcere & de tribulatione & anguſtiis. confitebor tibi: quoniam bonus es tu. Deus meus uenit lucrum mane, confitetur, patitur damnũ, veſpere blaſphematur, & ſi omni tempore lucrum, omni tempore benedicitur deus: ſi verò aliqñ damnum deus non benedicitur: ſed blaſphematur, huiuſmodi homines ex commodi cauſa ſed non amore deo ſeruiunt, quibus ſi deus voluerit ex quadam ratione, dicere poterit. Gratia commodi ueſtri mandata mea ſeruaſtis: non quia pure diligebatis: ſed quia a me lucrari uolebatis: ſicut hi qui regi ſeruiunt: nõ tamen multi regem, ſed denarios dona regis diligunt. Hæc Auguſtinus. Per hoc enim ꝙ imago prædicta uulnus apertũ habebat in latere, per quod cor patuit, videri ſignatur, ꝙ maximum ſignum amoris ſecretorum cordis eſt reuelatio: ſed tñ in pulcris verbis multoties reperitur falſitas. Exemplum de Ioab, qui bene obuiauit ſuo cognato, & Amaſæ dixit. Salue mi frater & quaſi amoris magnitudinẽ ſimulans dum eum oſculabatur ipſum occidit: ut patet. 2. Reg. 9. c. Item in donis multoties eſt falſitas: quia multi dona dant multoties magis cauſa timoris, quam alicuius Amicitiæ. Exemplum huius habemus Iudicum. 4. c. ubi legitur, ꝙ Iael dedit Ziſari lac dulce ad potandum, & ipſo dormiente illum interfecit: ſed in tertio ſigno amoris, quod eſt reuelatio ſecretorum cordis, nulla eſt fraus: quia nullus, aut nemo hoc faceret, niſi illum, cui ſecreta ſua reuelat, diligeret: ſi certe oſtenſio ſecretorum cordis in uera confeſſione ſignũ eſt amoris ad Deum. Et ideo dicit deus prouerb. 24. Fili præbe mihi cor tuum, & ſufficit mihi.

2 † Secundo notandum eſt, ꝙ caritas igni comparatur. Vnde Luc. 12. Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat. Per hunc enim ignem intelligitur caritas: ſed merito caritas igni comparatur, & hoc propter ſeptem ignis proprietates ſeptem proprietatib. caritatis conuenientes, & ſecundum quas proprietates caritas per ſeptem dona ſpiritusſancti ſeptem peccata mortalia a ſe penitus excludit & annihilat. Primo ſicut ignis alta humiliat, vtputa, ſi deſcendat ſuper domum, vel caſtrum: omnia comburit, & in cineres redigit, ita caritas ſuperbiam & elationem deſtruit, & in cineres humilitatis redigit, & propter hoc donum timoris domini. Vnde Sap. 1. Timor domini expellit peccatum: ſed ſicut dicitur Eccleſ. 10. Initium omnis peccati ſuperbia, & per conſequens timor domini expellit ſuperbiam. Vnde Cyprianus: ſicut ignis ſine calore & ſplendore non eſt, ita caritas ſine humilitate, & vera obedientia eſſe non poteſt. Secundo ignis frigida calefacit, ſic caritas auaros per anguſtiam inordinatæ ſollicitudinis congelatos per donum pietatis calefacit, & dilatat ad proximos. Vnde. 1. Thymo. 4. Pietas enim ad omnia vtilis eſt. Tertio ignis tenebroſa illuminat, ita caritas cecitatem animæ a tenebris illuminat, & hoc per donum ſcientiæ, quando facit inuidum bona proximi cognoſcere & amare. Vnde Bernard. Caritas, inquit, eſt lux mentis. Item Apoſtolus ad Epheſ. 8. Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Quarto ignis debilia roborat, ut patet de olla lutea per ignem ſolidata, ita caritas infirmos carne, ſcilicet luxurioſos facit fortes & peccatis reſiſtentes, & per hoc donum fortitudinis. Vnde. 1. Petri. 5. Deus autem omnis gratiæ, qui uocauit uos in ęternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu modicum paſſus ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque uos. Quinto ignis dura emollit, ita caritas iracundos flectit, & per hoc donum conſilii. Vnde prouerbiorum. 27. Bonis amici conſiliis anima dulcoratur. Sexto ignis grauia facit leuia, ita caritas accidioſos a põdere deſperationis alleuiat, & ꝑ hoc donũ intellectus

ctus, dum dat illi intellectum, & inſtruit: ut accidiam deſerat, & feruenter per aſperam viam, quæ ducit ad vitam gradiatur. vnde anxietas vigilandi, aſſiduitas orandi, parcimonia uictus, mundi contemptus, virtutum uiciorumq; conflictus, quæ ſunt via, per quam tranſitur ad uitam, tepidis & accidioſis uidentur amara: ſed caritate conditis reddunt ſuauia, dicente Chriſto Mat. 11. Iugum.n. meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Septimò ignis coquit cruda & inſipida, & facit ſapida, ita caritas delectationem gulæ deſtruit, & deſiderium celeſtium facit ſapidum, & hoc per donum ſapientię. Vnde Beda in omel. ſuper illud euangelii. Si quis uenit ad me. Si, inquit, conſideremus quæ, & quanta nobis promittũtur in cęlis uileſcunt omnino cuncta, quæ habentur in terris: terrena enim uita æternæ uitæ comparata mors potius eſt dicenda quam uita. Hæc ille.

3 † Tertiò eſt notandum, ꝙ caritas ſoli cõparatur, & hoc octuplici de cauſa. Primò: qa ſicut ſol illuminat mundum & expellit tenebras ignorantiæ. Vnde teſte Apoſto. j. Ioan. 4. Deus caritas eſt &c. Sed deus corda eorũ quos inhabitat vere illuminat: quia teſte euangelio Ioan. 1. Ille eſt lux uera, quæ illuminat omnẽ hominem uenientem in hunc mundum. Secundò: quia ſicut ſol confert vegetationem, germinationem, & fructificationem terrenaſcentiis: ſic caritas confert uiuificationẽ, germinationem & fructificationem ſpiritualem bonis operibus. Et ſicut de arbore reſecantur rami ſuperflui: ut arbor melius creſcat, & abundãtius fructificet: ſic caritas reſecat amores inordinatos, ut amor dei inualeſcat, & alię virtutes abundanter accreſcant. Vnde ut dicit beatus Gregor. Sola caritas meretur apud Deum, & facit alias virtutes mereri uitam æternam: ſed opera, quæ fiunt extra caritatẽ, quaſi mortua ſunt, & nullo modo Deo placentia, dicente Apoſtolo. j. Corinth. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum: caritatem autem non habeam, factus ſum uelut es ſonans & cymbalum tinniens, & nedũ opera qualitercunque facta extra caritatem mortua ſunt: ſed etiam homo bona opera extra caritatem faciẽs eſt ſpiritualiter mortuus. Vnde cuilibet tali poteſt dici illud Apocal. 3. Nomen habes ut uiuas, & tamen mortuus es. Et ideo Apoſtolus Paulus ante aduentum gratiæ & caritatis vocat ſeipſum abortiuum. j. Cor. 15. dicens. Nouiſſime omnium tanquam abortiuo uiſus eſt & mihi. Tertiò ſicut ſol eſt ualde magnus planeta: quia teſte philoſopho ſepties maior eſt quam tota terra, ita caritas maxima eſt uirtus. Vnde Apoſtolus. j. Corinth. 3. Nunc manent fides, ſpes, & caritas hæc tria: maior autem horum eſt caritas. Vnde in caritate, quæ ſtat in dilectione Dei & proximi uniuerſa lex pendet & prophetæ: ut dicitur Matth. 19. Item ad Roman. 13. Plenitudo legis eſt dilectio. Quartò ſicut ſol eſt agilis & uelox in motu, ita caritas ad omne opus bonum eſt parata. Vnde Auguſtinus. Caritas, inquit, ſemper proficit. Item Grego. ſuper euangelia, ome. 30. amor, inquit, dei nunquam eſt ocioſus: operatur.n. magna ſi eſt: ſi autem operari rennuit, amor non eſt. Item Apoca. 3. Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Spiritualiter per frigidum intelligũtur infideles, qui non receperũt fidem, per calidum fideles habentes fidem formatam operibus caritatis intelliguntur, per tepidum uerò illi chriſtiani intelliguntur, qui aliquando bene operantur: ſed ſtatim iterum recidiuant a lege dei in malum. Et illos incipiet dominus quaſi euomere ab ore ſuo, ideſt eos ſeparare a communione ſanctorum, niſi fructuoſe pœniteant. Et ideo dicitur. 2. Petr. 2. Melius enim erat eis uiam Dei non cognoſcere, quã poſt cognitionem retrorſum conuerti. Quintò ſicut ſol in natura ſua eſt impaſſibilis: ita caritas in natura ſua eſt inuincibilis. Vnde j. Corinth. 13. Caritas omnia ſuffert, ſcilicet patenter mundi aduerſa. Vnde Canticorum vltim. Aquæ multæ, ideſt dolores & tribulationes mundanæ non potuerunt extinguere caritatem. Sextò ſicut ſol liberè diffundit radios ſuos ſecundum ſex differentias poſitionis. ſ. ſurſum deorſum, ad orientem & occidẽtẽ, ad auſtrũ & ad aquilonẽ: ſic perfecta cari-

tas effundit radios amoris ſurſum ad Deum ſuper omnia diligendum, & Angelos & ſanctos in cœlo perfectè diligendo. Deorſum ad uniuerſitatem creatam & ſpecialiter ad creaturas ſui generis & naturæ, ſ. amicos a dextris & inimicos a ſiniſtris, ad omnes homines, q̃ ſunt ante nos hic in mundo uiantes: ac etiam ad mortuos, qui quaſi retro ſunt in purgatorio miſericordiam Dei & ſuffragia iuſtorum expectantes. Et iſto modo monet nos Apoſtolus radios noſtri amoris diffundere. Epheſ. 3. In caritate radicati & fundati, ut ſic poſſitis comprehẽdere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, ſublimitas & profunditas. ſ. caritatis perfectæ. Vnde Bern. 3. ſlo. ca. 9. Ama, inquit, perſeueranter & longanimiter, & habes longitudinem, dilata amorem tuum vſque ad inimicos, & latitudinem tenes: eſto etiam in omni ſollicitudine timoratus, & ſublime profundumque comprehendiſti. Hæc ille. Septimò ſicut ſol directe effundit radios ſuos quaque verſum: ſic caritas perfecta effundit radios amoris recte & debito modo ad q̃libet creaturam propter Deum diligibilem. ſ. bonas, & propter Deũ diligibiles bene & ordinate diligendo, meliores creaturas melius, & optimas optime diligendo.

4 † Octauò ſicut ſol incipiens in ſuo circulo aſcendere, nec retrocedit, nec quieſcit, quouſq; ad ſui circuli gradum ſupremũ peruenerit: ſic caritas, ſiue homo in caritate proficiens ſemper debet aſcendere de uirtute in virtutem, & nunquam retrocedere per recidiuationem, uel quieſcere per torporem: quouſque peruenerit ad ſupremum gradum perfectionis, quem Deus uoluerit ipſum in hac vita pertingere. Et ſicut ſol aſcendit in ſuo circulo, qui zodiacus a philoſophis nuncupatur per ſex ſigna, antequam peruenerit ad ſupremum gradum ſui circuli: ſic homo in caritate proficiens ad ſupremum gradum ſuæ perfectionis.

Pro quo notandum, quòd primum ſignũ, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit, dicitur capricornus, & depingitur in libris aſtronomiæ ad ſimilitudinem capricorni, per quod intelligitur odium & abhominatio peccati, quod eſt primum ſignum ſpirituale, per quod proficiens in caritate debet aſcendere ad uitæ perfectionem. Vnde capra eſt animal luxurioſum & fœtidum & immundum. Et ſicut dicitur Leuit. 3. Si quis peccauerit contra dominum & cognouerit peccatũ ſuum offerat domino capram, i. odium, & abhominationem peccat. Secundum ſignũ, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit uocatur aquarius, & depingitur ad modum amphoræ ſubuerſæ aquam effundentis, per quod ſignatur ſecũdum ſignũ ſpirituale, per quod proficiens in caritate aſcẽdere debet ad uitæ perfectionem, ſ. cor contritum effundens peccata per veram confeſſionem. De qua Treno. 2. Effunde ſicut aquã cor tuum. Et notabiliter dicitur, ſicut aquam, & non ſicut oleum, ſicut lac, ſicut mel, vel ſicut uinum. Nam in effuſione olei manet pars liquoris, in effuſione lactis manet pars coloris, in effuſione mellis, manet pars ſaporis, & in effuſione uini manet pars odoris: ſed in effuſione aquæ neque remanet pars liquoris, neque coloris, neque ſaporis, neque odoris. Sic in uera confeſſione effundendum eſt peccatum, ꝙ non remaneat in conſcientia aliqua pars peccati, quin effundatur, nec aliqua colorabilis excuſatio, nec ſapor delectationis peccati: nec odor alicuius occaſionis peccati, uel circunſtantiæ peccati: ut confitens peccata ſua uere poſſit dicere cum pſalmus. Confitebor tibi Domine in toto corde meo &c.

Tertium ſignũ, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit, uocatur ſignum piſciũ, & depingit̃ ad ſimilitudinem piſcium natantiũ in aqua, per quod ſignatur tertium ſignum ſpirituale, per quod in caritate proficiens dẽt aſcendere ad uitæ perfectionem. ſ. vera pœnitentia. Vñ ſicut piſces, qui quieſcunt in paruis riuulis & ſuauiter & ſequuntur fluxum aquæ, incidunt & capiunt̃ in rhetib. & in machinis piſcatoris & occidunt̃: ſed piſces, qui natant & fortiter laborant contra fluxũ aquę, cuſtodiẽdo ſe in aqua lata & ꝓfunda ſatis a ꝑiculo ſũt ſecuri. Sic ſpũaliter impii peccatores, q̃ qeſcũt i ſuis voluptatib. & ſequunt̃ tentationes diaboli & fluxũ vanitatis mũdanę & voluptatis carnalis incidunt

incidunt in rhete & in machinas diaboli, qui finaliter eos occidit. Figurã huius habemus.2. Regum.13. ubi legitur, ꝙ Abſalon inuitauit fratrem ſuum Amon, ut ſecum pranderet: & cum inebriatus eſſet, illum interfecit. Spiritualiter Abſalon patris pax interpretatur, & ſignat diabolum, qui eſt pater mendacij, & q̃ inuitat carnales homines ad conuiuium carnalis voluptatis promittens eis pacem in illis & quietem habere: ſed per longam conſuetudinem in ſuis uoluptatibus inebriati fuerint, tandem ſubito a diabolo capiuntur, & in pœnam proiiciuntur ęternam: vbi tunc diabolus dabit illis uinum, quod deterius eſt. De quo pſal. Fel draconum vinum eorum, & venenũ aſpidum inſanabile. Sed econtra, illi qui fortiter ad reſiſtendum fluxui tentationis & cuſtodiuit ſe patienter in aquis profundæ pœnitẽtiæ & tribulationis pro amore Ieſu Chriſti ſaluierunt a rhetibus & machinis diaboli, & finaliter potabunt vinum letitiæ & gaudii ſempiterni. Exemplum huius habemus.j. Regũ. 24. de Dauid, qui manſit in locis tutiſsimis deſerti, & ideo ſecurè euaſit perſecutionem Saulis, & tandem erat rex iſrael honorifice coronatus. Quartum ſignum, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit, uocatur aries, & depingitur ad ſimilitudinem arietis, per quod intelligitur quartum ſignum ſpirituale, per quod in caritate proficiens aſcendere debet ad uitæ perfectionem, ſcilicet firmum propoſitum nunquam recidiuandi. Vnde aries eſt animal, quod quamuis ſit debile in parte poſteriori: tamen forte eſt in parte anteriori.ſ. in capite: ſic peccator conuerſus de ſtatu culpæ ad ſtatum gratiæ, quamuis fuerit debilis quò ad tempus præteritum, quod expendit in peccato: fortis tamen debet eſſe in anteriori parte, i. quò ad tempus futurum, quod ſibi occurrit, & ſtabile habere propoſitum nunquam recidiuandi. Nam ut dicitur Matt.10. Qui autem perſeuerauerit uſque in finem, hic ſaluus erit. Quintum ſignum, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit, vocatur thaurus, & depingitur ad ſimilitudinem thauri ſper quod intelligitur quintum ſignum ſpirituale, per quod incarne proficiens aſcendere debet ad vitæ perfectionem, quod eſt quædã indignatio ſpiritualis, quam haberet homo vere pęnitens ſubiici turpitudini uiciorũ. Vnde thaurus eſt animal forte, & indignatur ſe ſubiici inferioribus: ſic anima uere pęnitens & in caritate proficiens fortis eſſet in fide, & quandam ſanctam hêret indignationem ſubiici diabolo vel peccata. Vnde Hiero. in quadam epiſtola. Semper habeat anima tua indignationem contra peccata. Vnde & quidam philoſophus. Si, inquit, ſcirem deos ignoſcituros & homines ignoraturos, adhuc non peccarem. q. d. tantam video abhominationem & turpitudinem in peccato, ꝙ nullo modo vellem ſibi ſubiici. Vnde & Anſelmus in ſuis meditationib. Si, inquit, hic cernerem peccati pudorem, & illi inferni horrorem, & uni eorum neceſſe oporteret me immergi: tunc potius in inferni horrorẽ me immergerem, quàm me mitterem in turpitudinem peccati. Vnde plus mallem mundus a peccato gehennam intrare, quàm peccatorum ſorde pollutus regna cęlorum tenere. Hæc ille. Sextum ſignum, per quod ſol in ſuo circulo aſcendit, uocatur ſignum geminorũ, & depingitur communiter in ſimilitudinem duorũ puerorũ inſimul cõtinuatorũ per q̃d intelligitur ſextũ ſignum ſpirituale per quod in caritate proficiens aſcendere debet ad uitæ perfectionem ſcilicet amor ꝑfectus. Vnde ſicut ſol quãdo eſt in hoc ſigno calor eius quaſi geminatᷓ in comparatione ad alia anni tẽpora. Sic homo exiſtẽs in caritate perfecta debet habere duplicem calorẽ amoris.ſ. dei & ꝓximi, & iſte eſt ſupremus gradus ꝑfectionis. Vnde dicit Apoſtolus ad Roma.13. capitu. Qui diligit.ſ. perfectè deum & proximum, legem impleuit, & iſte amor excludit omnem in ordinatum amorem & timorem huius mundi.

5 † Sed qualiter cognoſcere potes, quis hunc habuerit amorem, oſtendo per exemplum, ſuppoſito quòd uideas duos homines tranſeuntes per aliquam uiam rectam, & vnum ſeruum eis ſequentem neſcis, cuius illorũ eſt iſte, quãdiu trãſeunt ſimul, ſed ſi ad biuiũ ueniãt, & unus tranſeat una uia, & alius alia: tunc iſte ſeruus ſequens relicto alio ſuũ

 proprium

proprium dominum ſequitur: & tunc maniſeſte cognoſcere potes, cuius illorum ſit ſeruus ille, qui prius ambos ſequebatur. Sic ſpiritualiter dum homo ſequitur Deum per viã obſeruantiæ mandatorum eius: ac etiam ſeqtur bona tpalia licitis laborib. ea acquirendo, ut habeat & tribuat neceſsitatem patienti difficile eſt cognoſcere, an homo iſte ſit ſeruus Dei, an ſeruus diuitiarum, an ultra plus diligat Deum, quam diuitias: ſed veniat ad vnum biuium, vbi ſunt duæ viæ, quarum, vna ſeparatur ab alia, ſcilicet ad viam veritatis, per quam tranſit Deus, & ad viam falſitatis, ſcilicet furti, periurij & iniuſtitiæ, per quam ut communiter tranſeunt diuitiæ temporales: & tunc faciliter cognoſcetur, an ptædictus ſeruus ſit ſeruus Dei, an ſeruus diuitiarum, & an diligat Deum plus, quam diuitias. Nam in iſto articulo poſitus, ſi dimiſſa uia falſitatis, & diuitiarum per uiam veritatis ſequatur Deũ, maniſeſtum eſt, ꝙ in hoc eſt ſeruus Dei, & non diuitiarum: ſed ſi econtra dimiſſa via veritatis tranſeat per uiam falſitatis incidendo in furtum, periurium, & iniuſtitiam pro diuitiis obſequendis, maniſeſtum, ꝙ ſit ſeruus diuitiarum, & non ſeruus Dei, & diuitias magis quam Deum diligitur, & ideo cum homo ad biuium venerit, ſummopere eſt cauendum: quia de talibus, qui Deo per viam veritatis ambulare dimiſſo per viam falſitatis ſequuntur auaritiam loquitur Apoſtolus Iudas in epiſtola ſua cano. dicẽs. Veh his, qui in uiam Dayn abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt: uterque enim iſtorum. ſ. Cayn & Balaam cum veniſſent ad biuium, in quo aut deberent Deum deſerere dimittendo viam veritatis, aut terrenas diuitias dimittendo uiam falſitatis, Deum & viam veritatis dimiſerunt, & per uiam falſitatis auaritiã ſunt ſecuti. Vnde Cayn auaritiam ſequens de peſſimis ſuis fructibus Deo decimas reddidit. Balaam uerò uiam diuini præcepti deſerens populum Dei filios iſrael propter munera regis Balath ſuo peſſimo conſilio decepit. Vnde ambo in Dei benedictionem & in damnationem inciderunt æternam, ut patet Gene. 4. & Nume. 24.

6 † Quartò pro caritatis declaratione eſt ſpecialiter notandum, ꝙ caritatis perfectæ ſexdecim ſunt conditiones, quas ponit Apoſtolus. j. Corint. 13. Quarum prima eſt iſta. Caritas patiens eſt, hoc eſt caritas facit hominem, in quo eſt, patientem in malis ſibi illatis tolerandis. Secunda conditio caritatis eſt, quod caritas benigna eſt, hoc eſt caritas facit hominem, in quo eſt, benigum in bonis penes proximos indigentes deſiderabiliter impendendis. Vnde benignitas dicitur quaſi bona igneitas, quod fit, quando ex igne caritatis animus hominis ſe liqueſcit, ꝙ bona habita non ſibi ſoli retinet ſed in aliis: & licet inimicis in articulo neceſsitatis libenter impartimur ſecundum conſilium Apoſtoli, Roman. 12. dicentis. Si eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit potum da illi: hæc autem. faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius, id eſt exẽpla caritatis ei præſtabis. Vnde ſicut dicit Leo Papa. Nihil eſt validius contra diaboli dolos, quam benignitas miſericordiæ & largitas caritatis, per quam omne peccatum aut declinatur uincitur. Tertia conditio caritas eſt. Non æmulatur, hoc eſt caritas non facit hominem, in quo eſt, vlli homini inuidere. Vnde æmulor habet plures ſignificationes, quæ in hoc verſu continentur. Æmulor inflatur, amat, inuidet ac imitatur. Quarta conditio caritatis eſt iſta. Non agit perperam, hoc eſt facit hominem, in quo eſt, nullo modo agere peruerſe. Vnde Auguſtinus in de laude caritatis. In caritate, inquit, pauper eſt diues, ſine caritate omnis diues eſt pauper, hæc in aduerſitatibus tolerat, in proſperitatibus temperat, in duris paſsionibus fortis eſt, in bonis operibus hilaris eſt, in temporalibus ditisſima eſt, in hoſpitalitate latisſima eſt, inter bonos fratres letisſima eſt, inter malos & falſos patientisſima eſt. Quinta conditio caritatis eſt iſta. Non inflatur, hoc eſt caritas facit hominem, in quo eſt, tumore ſuperbiæ non inflari. Inflatus enim habet magnitudinem apparentem ſed non exiſtentem: ſic ſuperbus ſibiipſi uidetur magnus: cum tamen magnus non ſit in ueritate. vnde Apocal. 3. Dicis, quia diues ſum & locupletatus & nullius egeo, & neſcis;

neſcis:qa tu miſer es & miſerabilis, & nudus & cæcus,& pauper. Sexta cōditio caritatis eſt iſta. Non eſt ambitioſa, hoc eſt caritas facit hominem dignitates mundanas non appetere,nec præponi aliis deſiderare. Septima conditio caritatis eſt. Non quærit quæ ſua ſunt, hoc eſt facit hominē,in quo eſt, quæ ſua ſunt non quærere: ſed potius quæ ſunt Ieſu Chriſti, nec ſibi ablata in ſcandalo repetere: quia non eſt amator diuitiarum temporalium: nā caritatis ſublimitas non prius apprehenditur, quam id quod eſt ſibi aduerſarium, ſubruatur, & quid tam inimicum operibus caritatis ſicut auaritia,de cuius radice omnium malorum germen emergit,ut teſtatur Apoſtolus.j. ad Thimot.6.& ideo niſi illa cum ſuis radicibus euellatur,neceſſe,ut in agro cordis illius; in quo huius mali planta conualuit, ſpine potius, tribulique uitiorum, quàm ullum veræ virtutis ſemen oriatur. Vnde Bern.3.florum. c.15.dicit, quòd caritas non quærit quæ ſua ſunt: quia quę ſua ſunt, ſibi non deſunt quis autem quærit quod habet, caritatis quæ ſua ſunt,ideſt propriæ ſaluti neceſſaria nunquam non habet, nec ſolummodo habet, ſed etiam abundanter habet: uult enim abundare ſibi, vt poſſit & omnibus præbere; ſeruatur ſibi, quantum ſufficiat, vt nulli deficiat, alioquin ſi plena non eſt, perfecta non eſt. Hæc ille. Octaua conditio caritatis eſt. Non irritatur, ideſt facit hominem, in quo eſt, ad iracundiam non prouocari. unde probari caritas per odii aduerſitatem ſolet. unde & per ſemetipſam ueritas dicit Lucæ. 6. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, benedicite maledicentibus uobis, orate pro calumniantibus vos. Nona conditio caritatis eſt. Non cogitat malum, ideſt non permittit hominem,in quo eſt, qualiter malum perficiat in opere cogitare: quia magnus amor Dei de alio,quam de Deo cogitare non finit: ſicut ſolet accidere fatue amantibus, qui non poſſunt obliuiſci id,quod amant. Vnde Bern. ſuper cantica. O, inquit, amor impetuoſe, qui præter te aliud cogitare non finis. Decima conditio caritatis eſt, non gaudet ſuper iniquitate, ideſt non permittit hominem peccare ex electione,uel certa malicia,quæ faciunt imperium de malis ſuis gaudere, dicentē ſcriptura Prouerbiorum 2. Lætantur cum malefecerint, & exultàuit in rebus peſſimis. Vndecima conditio caritatis eſt. Congaudet autem ueritati, hoc eſt facit hominem gaudere de ſupportatione, & manifeſtatione ueritatis in eccleſia Dei, quæ triplex eſt, ſcilicet ueritas uitæ, veritas doctrinæ, & veritas iuſtitiæ. Duodecima conditio caritatis eſt. Omnia ſuffert, hoc eſt, quòd facit hominem, in quo eſt, proximi infirmitatem, paupertatem, & neceſſitatem caritatiue, prout facultates ſufficiunt, ſupportare. Vnde Apoſtolus prima Ioannis tertio. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo manet Dei caritas in eo, quaſi dicat nullo modo.

Decimatertia conditio caritatis eſt. Omnia credit, hoc eſt, facit hominem, in quo eſt, omnia credere, quæ ſunt diuinitus tradita. Credere uerò omnia quæ traduntur ob omnibus leuitatis eſt. Vnde prouerb. decimoquarto. Innocens, ideſt inſipiens credit omni verbo. Sed pro eo quòd a Deo non poſſunt tradi falſa, ideo omnia quæ ſunt diuinitus tradita, firmiter ſunt credenda, ſed quamuis quiſquis rectè credat ſine caritate: tamen non poteſt ad beatitudinem peruenire. vnde Gregorius ſuper Ezech. omel. vigeſimaprima. Eſt, inquit, in dilectione Dei neceſſaria fides, & uita: quia uidelicet ſcriptum eſt. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Et rurſum eſt ſcriptum. Fides ſine operibus mortua eſt. hæc Gregorius. Item idem. Quicquid, inquit, latet,& quicquid patet in diuinis ſcripturis, totum refertur caritati: tenetur enim & adimplet quicquid continetur in diuinis ſermonibus, qui caritatem tenet in moribus. Hæc ille. Decimaquarta conditio caritatis eſt. Omnia ſperat, hoc eſt, facit hominem, in quo eſt, omnia ſperare, quæ ueritas promittit,& ne ſpes frangatur per dilationem. Ideo ſubdit decimamquintam conditionem dicens.

Omnia ſuſtinet, hoc eſt, caritas facit hominem, in quo eſt, ſuſtinere per longanimitatem patienter expectando omnia diuinitus promiſſa. Sed, ut dicit beatus Gregorius in moral. Adhuc agenda & perficienda valde extra patrum, & ſacri eloquii monita & præcepta nos adiuuant: ſi enim ſanctorum opera inſpicimus & diuinis iuſſionibus aurem præbemus, alia nobis contemplata, alia audita ſuccendunt, & cor noſtrum tempore non ſtringunt, dum imitatione prouocatur. Fidelis igitur quiſque, ne in ea caritatis flamma deficiat in corde ſuo tam exempla ſanctorum præcedentium, quam ſacræ ſcripturæ teſtimonia congregare non deſiſtat. Decimaſexta conditio eſt hæc. Caritas nunquam excidit, hoc eſt, facit hominem, in quo eſt, a numero prædeſtinatorum peccando non cadere. Iſtud tamen ut dicit Lyra aliqui male intelligentes dixerunt, quòd caritas ſemel habita non poteſt amitti, quod falſum eſt: quia Angelo, ideſt Epiſcopo Epheſi. eccleſiæ dicit ſpiritusſanctus Apocal. 2. cap. Habeo aduerſum te pauca, quòd caritatem tuam primam reliquiſti, & ideo ſic intelligitur dictum Apoſtoli cum dicit. Caritas nunquam excidit, ideſt vtens caritate a comitiua electorum peccando non cadit: nam ut dicitur in ſlo. Barth. titulo de caritate. Animam, in qua caritas habitat, ſuperbia non inflat, inuidia non deuaſtat, ira non diſſipat, triſtitia mala non uexat, auaritia non excecat, gula non inflammat, luxuria non coinquinat: ſed caritas mentem illuminat, conſcientiam mundat, animam lætificat, & Deum aperte demonſtrat. hæc ille.

Explicit ſeptima pars.

PARS OCTAVA.

De Ira. Capitulum 1.

IRa eſt turbulentus animi appetitus auferendi ea, quæ facultatem ſuæ actionis impediunt. Et hæc ira non eſt erga homines tantum, ſed etiam aliquādo erga alias res: ſicut iraſcimur calamo ſcribendo inepto, eumque collidimus atq; frangimus. Ac etiam iraſcimur aliquando equo, boui, cani, & aliis brutis animalibus contra appetitum noſtræ uoluntatis agentibus, & ſic de aliis rebus, ſiue inſtrumentis. Et licet talis ira ſit aliqualis macula animæ: quia eſt turbulentus motus animi contra rationem: non tamen omnis huiuſmodi ira eſt peccatū mortale. Ipſa autem ira criminalis eſt, qua quis appetit turbulente auferre hominem de medio, vel eius membra amputare, vel eius poſſeſſiones iniuſte auferre. Auguſt. uerò de diffinitionibus dicit, ꝙ ira eſt libido, uel inordinatus appetitus uindicandi.

1 † Pro quo notandum, quòd ſicut dicit Rvoyn Kelech in libello ſuo de diffinitione, & origine uiciorum, uindicta poteſt appeti bene, uel male. Bene ſi reguletur ſecundum rationem, & uocatur ira per zelum ſecundū Beatum Gregor. 5. moral. & iſta ira laudabilis eſt, & iſto modo uiri ſancti aliquando iraſcuntur peccatoribus propter eorum culpam, & maliciam: ſicut Matthias contra idolatrantes. 1. Machabeorum. 2. Item Moyſes contra idolatriam filiorum iſrahel. Exod. 32. & talis ira non eſt peccatum. unde Notyngham ſuper illud Mat. 5. Omnis qui iraſcit fratri ſuo &c. Ira, inquit, ſi fit propter bonum non eſt peccatum ſed uirtus: quia non eſt ex libidine uindictæ ſed ex amore iuſtitiæ procedit, vnde pſal. Iraſcimini & nolite peccare &c. Auguſtinus verò in libro retractionum. Aliud eſt, inquit,

iraſci fratri, & aliud culpæ fratris. Non enim fratri iraſcitur, qui culpę fratris iraſcitur: nam hac ira motus eſt Moyſes in funes Ioſue, Petrus cæterique ſancti contra peccatores. unde Dominus illos, qui nō iraſcunt, nec obiurgant uicia peccantium canes mutos vocat per prophetam dicens. Canes muti non ualentes latrare. Vnde Ber. 6. flo. c. 4. Si, inquit, non iraſci vbi iraſcendum eſt, & nolle emendare. i. corrigere peccatum eſt. plus verò iraſci, quā iraſcendum eſt, quod ſi malum eſt peccatum non emendare, quomodo malum eſt peccatū peccato addere. nemo magis iram meretur, q̄ qui ſe amicum ſimulans inimicus repentur. hæc ille. Et ex iſtis patet, ꝙ ſacerdotes & cæteri, qui habent peccata populi corrigere. licèt posſint meritorie contra peccata populi per zelum iraſci: tamen in corrigendo populum delinquentem deberent iram ſuam cum manſuetudine temperare. Vnde Grego. ſuper euangelia ome. 17. In ornamento, inquit, tabernaculi biſtinctus coccus offerri præcipitur, ut ante Dei oculos caritas noſtra Dei, & proximi amore coleretur. Ille enim uere ſe diligit, qui purè diligit ſuum auctorem: tunc verò coccus bis tingitur, quando erga ſe, & proximum amore veritatis animus inflāmatur. Sed inter hæc ſciendum eſt, ut ſic exerceatur zelus certitudinis contra praua acta proximorum, quatenus in feruore diſtinctionis nullo modo relinquatur virtus manſuetudinis. Ita etiam ſacerdotis actio nequaquam debet eſſe præceps & perturbata: ſed magis ex conſilij grauitate mitiganda, & portare illos debemus, quos corrigimus, & corrigere quos portamus, ne ſi ex vtroque unum defuerit, vel in furore, uel in manſuetudine actio ſacerdotalis non ſit. Hinc namque eſt, ꝙ in templi miniſterio in baſibus templi ſculpturio opere & leones & boues & cherubin expreſſa ſunt. Cherubin quoque eſt plenitudo ſcientiæ: ſed quid eſt, quòd in baſibus nec leones ſine bobus, nec boues ſine leonibus fiūt. Quid enim aliud deſignant baſes in templo niſi ſacerdotes in eccleſia, qui dum ſolicitudinem regiminis tolerant, quaſi more baſium ſuper impoſitum onus portant. In baſibus igitur cherubin exprimitur: quia docet nimirum, ut ſacerdotum pectora plenitudine ſcientiæ ſint referta. Per leones autem terror ſeueritatis, per boues uerò patientia manſuetudinis figuratur. Itaque in baſibus nec leones ſine bobus, nec boues ſine leonibus exprimuntur: quia ſemper in ſacerdotali pectore cum terrore ſeueritatis cuſtodire deberet uirtus manſuetudinis: ut & iram manſuetudo condiat, & eandem manſuetudinem, ne fortaſſe diſſoluta ſit, zelus diſcretionis accendat. hæc Gregorius. Et ira contra uitia, quæ prædicto modo cum manſuetudine conditur, bona eſt & commendabilis & carens peccato. Vnde Chriſoſt. ope. imper. ome. vndecima ſuper illud Mat. 5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio. Qui, inquit, cum cauſa iraſcitur, nō reus erit: nam ſi nō iraſcitur, nec doctrina proficit, nec iudicia, nec crimina compeſcuntur. Iuſta igitͤ ira mater eſt diſciplinę. & ideo non peccatur, qui iraſcitur cum cauſa: ſed econtra, niſi iratus fuerit, grauiter peccat: quia patientia irrationabilis uitia ſeminat, & negligētiam nutrit & non ſolum malos: ſed etiam bonos inuitat ad malum. hæc ille.

2 † Secundò, vt ſupra dicitur uindicta poteſt malè appeti. Vnde Vuynchelech vbi ſupra. Si (inquit) appetitus uindictæ fiat contra ordinem rationis, ut puta, ſi appetat punire eum, qui non meruit, vel ultra quàm meruit, vel non ſecundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui eſt conſeruatio iuſtitiæ & correctionis, erit appetitus uitioſus, & vocatur ira per uitium a beato Gregorio lib. 5. moral. De hac enim ira vitioſa, quæ duplex eſt, loquitur Caſſiodorus, & ponitur florario Barth. titulo de ira. Ira (inquit) eſt duplex, ſcilicet venialis & mortalis. Venialis ira eſt, quæ ad officium indignationis ſuæ nō peruenit: ſed ſubito accidit, & ſtatim recedit. Mortalis quippe ira eſt, quando cum deliberatione, & cum conſenſu rationis iraſcimur, non contra uitium ſed contra perſonam, nec refrenantur timore, nec amore diuino. Et licet in tali ira ab appetitu noſtro impediamur ab aliquo extrinſeco: tamen conſtat, nos fratri crimen portare, & ſi non poſſumus noſtrū

appeti-

appetitum perficere. Illa namque ira mala eſt, quę mentem turbat, ut rectum conſilium perdat. Humanum enim quidem eſt iram ſurgere: ſed diabolicum eſt in ira perſeuerare. Vnde Bernardus.6. flo.ca.4. Affectio, inquit, naturalis ira hominum eſt: ſed abutentibus bono naturæ grauis perditio eſt & miſeranda pernities. Occupemus igitur illam fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilia illicitaque prorumpat. Sic nimirum ſolet amorem amor expugnare, & timor timore depellere. Dico uobis, non ego ſed Dominus nolite iraſci eis, qui tranſitoria uobis auferũt, qui conuitia uobis inferunt, & qui ingerunt forte ſupplicia, & præter hæc nihil habent amplius quid faciant: oſtendam autem uobis, cui debeatis iraſci. Iraſcimini ei, quæ ſola vobis nocere poteſt, ſola facere, ut omnia illa uobis non proſint, uultis ſcire, quæ nanq; ſit illa, certe iniquitas propria. Ita dico uobis huic iraſcimini: nulla enim nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas, qui huic perfectè iraſcitur, cęteris non mouetur. Iraſcere & noli peccare: peccabis autem non minus iraſcendo, quam omnino non iraſcendo. hæc ille. Item Criſoſtomus ope. imper. omel. 13. pertinenter ad propoſitum ita ſcribit. Sicut, inquit, duas in nobis habemus naturas. ſ. animæ & carnis: ſic & duas habemus uoluntates, unam animæ, alteram carnis. duaſq; iras unam animæ, alteram carnis, & natura quidē carnis ab his omnibus non poteſt ſeparari: nā & neceſſe eſt, carnem iraſci, & concupiſcere, & ſi non uult: quoniam non eſt in arbitrio ſuo creata: ſed ſub lege peccati uenundata. Eſt enim ſub peccato, propterea de illa dicit Apoſtolus. Sapientia carnis inimica eſt apud Deum: legi enim Dei ſubiecta non eſt, nec eſſe poteſt. Anima autem in arbitrio ſuo creata eſt, & ſecundum legem iuſtitiæ Dei, propterea poteſt & non iraſci, ſi uult, & non concupiſcere, ſi uult. Quando igitur iraſcimur & concupiſcimus, ſi diſplicemus, & ſuſtinemus reprimere uel iram noſtram, vel cō cupiſcentiam, manifeſtum eſt, ꝙ caro noſtra iraſcitur: ſola autem concupiſcit & nō anima noſtra: quando autem complacemus nobis in his, & diſcernimus, ſi poterimus implere noſtram iracundiam, vel concupiſcentiam: tunc & anima iraſcitur, & concupiſcit ſimul cum carne propterea ſciens Deus, ꝙ carnis natura iraſcitur, quæ ſubdita ei; non eſt nec poteſt non iraſci. Ideo non mandat carni, q̄ mandat, ſed animæ. Quis enim ſapiens ſibi ponit præceptum, qui & ſi vult non poteſt obedire, ſed ad animam loquitur, & animæ mādat, quę poteſt Deo in omnibus obedire, qui pōt etiā in carne iraſcente; & concupiſcente ipſa nec iraſci, nec concupiſcere. Cum igitur loquitur de concupiſcentia animæ loquitur dicens. Si quis viderit mulierem ad concupiſcēdum eā iam mechatus eſt eam in corde ſuo. Nam ſi quis concupierit ſecundum deſiderium ineuitabile carnis: ſed ſi quis cōcupierit ſecundũ voluntatē animæ, & conſenſum diſcernens, & ſtatuens implere, quod cupit ille, talis & ſi nihil geſſerit iam tamen corde adulter eſt ante Deum, qui forſan impeditus ab opere non compunctus voluntate. hæc ille.

3 † Et eſt inſuper notandum, ꝙ ſecundum Pariſ. ſuper 16. ca. Apocal. Iræ malæ quatuor ſunt gradus. Primus gradus eſt ira ſubita, ſiue ſubitus motus iræ ante conſenſum in deliberationem rationis, & talis ira venialis eſt, quādo refrenatur, & non deducitur ad effectũ, & vocatur pro paſſio. Secundus gradus eſt. quando fit talis motus iræ cũ conſenſu & deliberatione, & propter zelũ vindictæ, uel aliud malum: ſed tamen adhuc latens in corde nō prorumpit foras per verbum cōtumelioſum, vel factum iniurioſum, & talis ira eſt peccatum mortale. De hac enim ira Criſoſt. ope. imper. omel. 11. Multi, inquit, ſunt, quorum caro non iraſcitur: anima aũt eorum iraſcitur, cuiuſmodi ſunt illi, qui uidentur patientes & taciti, & tamen in cordis occulto cogitant malum, & ſemper quærunt oportunitatem nocendi, patrem diabolum ad eorum damnationem culpabiliter imitātes. hæc ille. Tertius gradus eſt, quando ira deliberata procedit a corde vſque ad verba contumelioſa: ſed tamē indeterminata, vel facta iniurioſa, & tunc grauius eſt peccatum. Quartus gradus eſt, quando ira delibarata procedit a corde vſque ad verba

verba contumelioſa, ſed certum conuiciū ſignantia, & tunc eſt grauiſsimū peccatū. Hos enim tres ultimos gradus iræ ponit Chriſtus Math. 5. dicens. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio, qui aūt dixerit fratri ſuo racha, reus erit conſilio, qui autem dixerit fatue, reus erit, gehennæ ignis. Super quo Ianuenſis. In hoc, inquit, loco gradatim de minimis ad maiora conſcenditur: quoniam pro qualitate peccati vindicta cōminuatur. In primo enim loco vnum ſolummodo poſuit, ſcilicet iram. In ſecundo duo, ſcilicet iram & uocem commotionem animi ſignans. In tertio verò tria, ſcilicet iram, vocem & contumeliam: ſi igitur maius peccatum eſt dicere fatue, quam ſolūmodo iraſci, vel dicere racha: ſed grauius eſt eſſe reum gehennæ ignis, quàm reum eſſe conſilio, uel iudicio. In iudicio enim cauſa diſcutitur, & is qui reus putabatur, nonnunquā innocens inuenietur. In conſilio verò ſi quis reus conuictus fuerit, qua pœna puniatur ab alijs tractatur, & adhuc euadere ſolet. In gehenna autem ignis nulla eſt liberatio, & ideo in retributione pœnæ quantitas peccati deſignatur. Hæc Ianuenſis in catholicon parte. 5. ver. racha. Super quo Lyra. Hic, inquit, Saluator ponit triplicem gradum iræ. Primus eſt in corde, & notatur cum dicitur. Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio, id eſt dignus accuſatione coram iudicibus tractanda. Secundus gradus eſt in ore per verbum contumelioſum: ſed tamen confuſum & indeterminatum, qui notatur cum dicitur. Qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit cōſilio, i. ſnia damnationis ſm̄ conſilium & decretū iudicum proferenda. Eſt. n. racha interiectio indignationem animi ſignans. Tertius gradus eſt, qn̄ proceditur ad uerbū contumelioſum, certum cōuicium ſignans & determinatum, qui gradus notatur cum dr̄. Qui autem dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis. Sed hoc tn̄ intelligendum eſt, quando huiuſmodi uerba contumelioſa proferuntur ad cōtemptū perſonę. Nā ad caritatiuā correctionē culpæ licitè & ſine peccato hmōi uerba proferre poſſunt. Vnde Luc. vlt. ca. dixit Chriſtus duob. diſcipulis ſuis. O ſtulti & tardi corde ad credendum. Item ad Galat. 3. capit. dixit Apoſtolus. O inſenſati galathe, quis vos feſtinauit non obedire veritati: iſta verba ſunt contumelioſa, bono tamē zelo dicta. Primus gradus eſt minoris culpæ, quam ſecundus, & ſecundus minoris culpæ quam tertius. Et ideo primo gradui minor pœna determinatur, cū dicitur. Reus erit conſilio: quia minus eſt, ꝙ aliquis coram iudicibus accuſetur, & iudices congregentur, & ſedeant ad determinandum pęnam, ſiue cauſam alicuius trangreſſionis legis, cum adhuc locus defenſionis datur, quam ꝙ iam ſit ad ſupplicium iudicatus, qđ ponitur in ſecundo caſu cum dicitur. Reus erit iudicio. Sed adhuc minus eſt, ꝙ aliquis ſit ad ſupplicium indeterminatum adiudicatus: cum adhuc poteſt fieri pęnę mitigatio, q̄ ꝙ ſit extremo & determinato ſupplicio damnatus, quod notatur cum dicitur. Reus erit gehennæ ignis, ubi nulla eſt ſententiæ dilatio, nec ſupplicii mitigatio. & licet ſolo huic tertio gradui iræ ſit hic explicite pęna gehennæ ignis limitata: tamen ut dicit Notyngā. ſuper eodem, non eſt intelligendum, ꝙ ſolum iſte tertius gradus iræ eſt puniēdus pœna infernali, ſed etiam duo præcedentes: quia omnia illa tria ſunt peccata mortalia. Sed diuerſi ſunt gradus hic nominati, pro quibus diuerſi gradus pęnę debent in inferno, & incipit a leuiori, ſ. a iudicio: q.a per iudiciū intelligit cauſæ diſcuſſionē. Per cōſiliū cauſæ diffinitionē, & per gehennæ ignis ſnīæ executionē, licet oēs mereantur pœnæ æternæ executionem. hæc ille. Et cum (ut ex prædictis patet) ira ſit appetitus vindictæ, conſtat, ꝙ ira opponitur virtuti manſuetudinis, quæ eſt pars virtutis tpantiæ, & pertinet ad traſgreſſionē quinti mādati quo dr̄. Non occides: quia per hoc prohibent̄ oīa nocumenta, quę poſſunt inferri in perſonam proximi. Vnde Mat. 5. ca. Dominus iram reduxit ad tranſgreſſionem illius mandati, cū dixit. Audiſtis: quia dictum eſt antiquis, non occides. Ego autem dico uobis, omnis qui iraſcitur fratri ſuo erit reus iudi. & cætera. Ad deteſtationem enim iſtius peccati iræ dicitur vlterius in p̄fato textu Apoc. ꝙ ſeptimus Angelus effudit phialam ſuā in aerem, i. prædicator

cator verbi Dei ſeptimo loco prædicauit con tra peccatum iræ. Vnde ſequitur. Et exiuit vox magna de templo, ideſt exhortatio,& cõminatio magna ſanctorum doctorum & prædicatorum contra ſeptem peccata,& vicia, vox dico exiens a throno, ideſt a doctoribus, qui ex officio ſedent in throno, ideſt in cathedra magiſtrali dicens. Factum eſt.i. cõſumata eſt malicia mundi,vt ueniat finis eius. Et ſequit. Facta eſt ciuitas magna in tres partes,& multæ ciuitates ceciderunt. Super quo Rvaldeby in expoſitione orationis dominicæ: ſicut,inquit,in principio mundi regnauit luxuria: ſic in fine mundi regnabit ira, quæ tanta erit,ꝙ non ſolum gens contra gentem,& regnum contra regnum:ſed etiam ſecta contra ſectam inſurget. In quo conflictu pereunte ſecta machometi, regnabunt tantum tres ſectæ .ſ.pagani, iudei & Chriſtiani, in quam tanquam in tres partes ciuitas magna ſcilicet ciuitas huius mundi diuidetur: quæ tamen per miſericordiam Dei reducẽtur ad fidem Chriſtianorum, quando fiet vnum ouile & unus paſtor: tamen durante hac tribulatione multæ ciuitates cadent, ideſt multæ ſectæ participales deſtruentur. Et ſicut luxuria in principio mundi fuit punita in aqua: ſic ira punietur in fine mundi in igne, unde pſalm. Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Ad deſtructionem igitur huius peccati ſecundum formam & ordinem ſupradictorum aliorum ſex peccatorum capitalium tria ſunt hic ſpecialia notabilia effundenda.

De Iræ deteſtatione, *Cap. II.*

PRimum enim notabile contra peccatũ iræ effundendum erit demotiuo multiplici huius peccati deteſtationem patulè oſtendere.

1 † Pro quo notandum, quod inter cætera quatuor tengenda ſunt hic motiua ſpecialia oſtendentia hoc peccatum eſſe maximè deteſtandum. Quorum primum eſt multiplex prohibitio ſacræ ſcripturę hoc vitium prohibentis. Vnde Gen.42. Ne iraſcimini in via, uerbum enim illud quo ad litteram eſt uerbũ Ioſeph ad fratres ſuos ad patrem ituros,ſic & nos fratres ſumus & in uia ad patrem noſtrũ cæleſtem & iudicem tendentes, qui iuſtitiam nobis plenarie exhibebit: ſingulis enim diebus unam dietam facimus ad patrem & iudicem noſtrum celeſtem, qui ante omnia vult nos pacificos eſſe in uia. Vnde Math. v. Eſto conſentiens aduerſario tuo cito, dum es cum eo in uia, ne forte tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex tradat miniſtro & in carcerẽ mittaris. Amen dico tibi, non exeas inde,do nec reddas nouiſsimum quadrantem. Super quo beatus Auguſtinus in de uerbis Domini, ſermone primo. Quis (inquit) eſt iſtæ aduerſarius,qui docet nos Chriſtus conſentire,nũquid mundus, nunquid caro, vel nunquid dyabolus: cum iſti dicuntur noſtri tres capitales inimici, qui nos ſemper inſtigant ad malum, nunquid Chriſtus nos uult inſtigationibus iſtorum inimicorum conſentire: Certũ eſt quod non. Quis igitur,inquit, Angel.eſt iſte aduerſarius,cui uult nos Chriſtus cõſentire,& reſpondet dicens. Si peccas, aduerſarius tuus ſermo Dei eſt. uerbi gratia. Forſitã delectat te inebriari, dicit tibi ſermo Dei,noli delectari, ſpectare,& nugari:ille, dicit tibi noli, delectat te adulterari, dicit tibi ſermo Dei noli, aduerſarius eſt ſermo Dei uoluntati tuæ, o quam bonus & quam utilis eſt ſeruus iſte, non quærit noſtram uoluntatem, ſed utilitatem, aduerſarius eſt nobis:quandiu ſumus & ipſi nobis aduerſarij: quandiu tibi tu inimicus es, inimicum habes ſermonem Dei. Eſto tibi amicus & concordaſti cum illo, non homicidium feceris,audi & concordaſti. Non falſum teſtimonium dicas,audi & concordaſti. Non concopiſcas vxorem proximi tui,audi & concordaſti. In his omnibus cum iſto aduerſario concordaſti:etiam & ꝗd perdidiſti,non ſolum nihil non perdidiſti:ſed & teipſum qui perieras inueniſti. Iſto igitur aduerſario eſto conſentiens, dum es in uia,id eſt in vita iſta, ne forte tradat te iudici, idem Chriſto,cui (vt dicitur Ioannis.v.) Pater omne iudicium dedit filio. Et ſicut dicit Notingham. ſermo Dei contemptus ſuum contemptorẽ accuſabit in die iudicij Chriſto iudici,

ptorem uerbi ſui miniſtro, ideſt diabolo, qui eſt executor diuinæ iuſtitiæ:& tunc mittet cō temptorem uerbi Dei in carcerem,i.in infernum,a quo nunquam exibit: ſed ſi,inquit Auguſtinus) concordauerimus cum illo aduerſario noſtro ſermone Dei in uita iſta: tunc finita uita iſta, non timebimus iudicem nr̄m: quia tunc pro iudice inueniemus patrem miſericordiæ, & pro miniſtro Angelum benigniſsimum,qui tollet te non ad pœnalem carcerem: ſed ad gaudium æternum. Item iram prohibet ſcriptura Iob.36. dicens.Non ſuperet te ira, ut aliquem opprimas, in quo verbo innuitur, quòd ira eſt hoſtis,nos impugnans: magis enim timere debemus ſuperari ab ira, quam a quocunque homine: quia qucquid poteſt inferre iniuriator minus eſt quā mors animæ,quam interficit iracundia,dicente ſcriptura Iob.5. Virum ſtultum interficit iracundia. Item iram prohibet ſcriptura Eccleſiaſt. 7. dicens. Non ſis uelox ad iraſcendum. Item Iacob.1. Sit omnis homo uelox ad audiendum:tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Velox ad iram quis dicitur dupliciter. Vno modo:quia uelox eſt ad ſaliendum in ignem iræ,& cuiuſmodi ſunt tales, qui de facili iraſcuntur.Alio modo dicitur aliquis velox ad iram: ſicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad ſtimulum multum uelox eſt ad iram:quia ira ſtimulatus ſubito tranſibit cahos magnum, quod eſt inter iram & pacem, inter odium & amorem, inter ſimilitudinem & diſsimilitudinem, cum iſta maxime immo per diſtantiam infinitam diſtant, ut eſt oſtenſum per Lincon.ſupra parte quinta ca.12.ubi agitur de dilatione cōuerſionis, & in illo, vbi agitur de quarto motiuo mouente peccatorē ad accelerationem cōuerſionis.Item multum velox eſt ad iram, qui quaſi in puncto tranſibit a porta paradiſi, ſcilicet a gratia ad portam inferni,ſcilicet ad peccatum mortale. Dicitur peccatum mortale porta inferni, Mat. 16.vbi dicitur. Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam:quia nihil eſt medium inter peccatum mortale & infernum, non paries luteus, ideſt corpus de luto plaſmatum:quia quam cito anima deſcendit a corpore in peccato mortali: tam cito eſt in inferno. Vnde Iob.21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Item bene poteſt dici velox ad iram,qui iracundia ſtimulatus ſubito ſalit a ſuperficiæ terræ ad profundum inferni. Ex quo teſte ianuenſi a ſuperficie terræ ad in infernū ſunt miliaria tria milia ducēta quadragintaquinque. Item iram prohibet ſcriptura Prouerb.25.Aufer rubiginem de argento,ideſt odium de corde, & egreditur vas puriſsiſimum:auferenda eſt enim ira de corde: quia eſt ignis infernalis bona animæ exurens. vnde Prouerbio. 6. Nunquam poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, id eſt iram in corde ſuo,& ueſtimenta eius non ardeant,virtutes animæ non conſumentur. Et ideo merito dicit Apoſtolus ad Roma.12.Non voſmetipſos deſcendentes,ſed date locum iræ: cum enim ira ignis ſit ab iracundis debemus inquantum ſufficimus noſmetipſos elongare,ſi noluerimus igne iracundiæ noſtras virtutes exuri.Et ideo, ut dicitur prouerbio. 20. Honor eſt homini qui ſeparat ſe a contentionibus.

2 † Secundo deteſtanda eſt ira propter mala,quæ ex ipſa ſæpius oriuntur. Primo namque de ira inſurgunt rixæ, & frequenter homicidia ſubſequuntur. Vnde Gene. 4. legitur,quòd Cayn iratus fratrem ſuum Abel interfecit,& ſequebatur vltio diuina incontinēti: quia clamor ſanguinis Abel peruenit ad Deum,qui iratus verſus Cayn ait, vindictam ſummam de te, maledictus eris ſuper terram. Item.j.Reg.15.legitur de Abimelech, qui cū iratus eſſet cōtra populum in Iſrael in ira ſua quamplures eorum interfecit. Cui ait dominus per Samuelem prophetam: Sicut fecit abſque liberis mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit mater tua. Secūdum malum,quod ex ira oritur eſt, quòd vitam decurtat humanam. Vnde Eccleſiaſt.30. zelus & iracundia minuunt dies. Tertium malum eſt, quòd iurgia & lites generat, & per hæc tria pax turbatur, & ſpiritusſanctus contriſtatur. Vnde de primo dicitur Prouerb. 26. Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem,ſic uir iracundus ſuſcitans rixas. Pro ſecundo dicitur Eccleſ.28.

Homo

ſuorum igne pugnant: ſimiliter demones in inferno ſic ignis iræ potens eſt ad deſtructionem bonorum operum dominus etiam ignē amoris accendere, & ardere voluit in mundo, iuxta illud Luc. 12. Ignem veni mittere in terram, & quid uolo, niſi ut ardeat. Ignem etiam iſtum miſit ad deſtructionem ignis diaboli, ſcilicet ignis iræ. De igne enim irę poteſt intelligi illud Iohel. j. Ad te domine clamaui: quia ignis comedit ſpecioſa deſerti, pulcriorem eius partem deſerti comedit. f. nobiles & diuites quò ad mundum ſpecioſos. unde Eccleſiaſt. 28. Secundum enim ligna ſiluæ, ſic ignis exardeſcit, & ſecundum virtutem hominis ſic iracundia illius erit, & ſecundū ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. Secundò ira placet diabolo in hoc, quod cæcitatem facit in homine. Vnde ſicut, prout dicitur Prouerbiorum 14. Acceptus eſt regi. ſ. cęleſti miniſter intelligens: ſic diabolo acceptus eſt miniſter cæcus. Diabolus enim ſimilis eſt coruo: quia ſicut coruus veniens ad cadauer primò currit ad oculos: ſic diabolus vult hominem primò excecare, ſciens ꝙ poſtea præcipitare poterit eum ad libitum in foueam peccati. Tertiò ira placet diabolo: quia per irā multum dominatur diabolus homini; non enim timet homo iratus facere, quæ diabolus præcipit ſibi, quantumcunque magnum ſit peccatum, non parcit patri, nec matri, vxori, nec filiis, quin quandoque proiiciat eos in ignem iracundiæ. Et ideo dicitur Prouerbiorum. 17. Expedit magis vrſæ ocurrere raptis fœtibus, quam fatuo, ſcilicet iracundo confidenti in ſtultitia ſua. Quartò placet ira diabolo: quia cum hoc vitio non lucratur diabolus unum, & unum, ſed aliquando totam domum, aliquando totam ciuitatem, & aliquando totam patriam ſiue regnum. Vnde iracundus rixas prouocat more canis alios mordendo, & latratu ſuo alios ad iram concitando. Vnde Prouerbiorum 7. Vir iracundus prouocat rixas, qui autem patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. Et quantum ad tertium, ſcilicet quod ira proximo nimis iniuriatur, patet ex hoc, quod ferè omnia mala, quæ inferunt homines proximis ex iræ uitio pullulantur. & ideo deberet homo ſe multum temperare ab ira: quia niſi hoc hoc fecerit intolerabilis erit ſuis proximis. Vnde prouer. uigeſimo ſeptimo Graue eſt ſaxum, & onEroſa eſt arena, ſed ira ſtulti vtroque grauior. Item in eodem capitulo. Impetum concitati ſpiritus ſuſtinere quis poterit. Item prouerbiorum 28. Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere. Homo enim iracundus præcipue eſt oneroſus amicis ſuis & familiaribus. vnde prouerbiorum 22. Noli eſſe amicus homini iracundo. Dicit Holgot in lectura libri Sapientiæ lectione 127. quod ira ſubtrahit proximo affectum debitæ beniuolentiæ: tenetur enim homo ſaluare ſubſtantiam, famam & perſonam: ſed contra iſta ira compellit ad prouocandum proximum in ſubſtantia depredando, in fama diffamando, & in perſona crudeliter crucian do. vnde Eccleſiaſt. 27. Ira & furor utraq; execrabilia: quia ut dicitur Eccleſiaſt. 28. Obiurgatio, & ira annihilant ſubſtantiam. Dicit enim Ariſtotiles libr. tertio de animalibus, ꝙ apis cum amiſerit aculeum, cito moritur: ſic ſpiritualiter eſt de iracundo appetitiuo vindictæ: dum enim exercet malitiam ſuam contra proximum opere eum lædendo in ſubſtantia, perſona, vel fama, prius ſpiritualiter interficit ſeipſum unde Iob 5. Virum ſtultū interficit iracundia. Et quantū ad quartum, ſ. ꝙ ira proprio ſubiecto multipliciter nocet, patet. Nam primo uitam ſuam abbreuiat. Vnde Eccle. 30. zelus & iracundia minuunt ſubſtantiā. Secundò nocet, qui poſſeſsiones minuit. Nam hō iracundus aliquando pro una alapa perdit centum libras. vnde Eccleſiaſt. 20. Obiurgatio & iniuria annihilabunt ſubſtantiam. Tertiò ira proprio nocet ſubiecto: quia ſeipſum excæcat. vnde Iob 7. Caligauit ab indignatione oculus meus. Itē pſal. Supercecidit ignis & non viderunt Solem. Ignis enim iræ non permittit hominē videre ſolē iuſtitiæ. unde pſal. Turbatus eſt a furore oculus meus. Holgot. n. vbi prius. Ira inquit proprio ſubiecto ſubtrahit tria bona. Primò namq; deſtruit honeſtatem corporalis diſpoſitionis. unde quātuncunque homo ſit perſona pulcra, ira eū in ſuo impetu deformat: nam oculos ſubuertit, genæ nimis

ſerua it.ſ. vſque in diem iudicij, in quo teſte Apoſtolo Iacob. 2. Iudicium enim ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiã. Et ideo merito dicitur Deutero. 32. ne dicas reddam malum pro malo, expecta Dominum & liberabit te. Item Iob 36. Non te ſuperet ira, nec aliquem opprimas, ſed ſecundum conſilium Spiritusſancti Eccleſi. 28. Remitte proximo nocenti te: & tunc deprecanti peccata tibi ſoluentur, q.d. alter non. unde Eccleſiaſ. 28. Homo homini ſeruat iram, & a Deo quærit medelam. i. in hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecabitur ipſe, dum caro ſit, reſeruat iram & pro pitiationem petit a Deo, quis exorabit pro delictis illius, quaſi diceret nullus, niſi ſi iuſtus ꝓ illo orat. Vnde de talibus poteſt intelligi illud Hiere. 15. capitulo. Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Super quo Gregorius. Quid eſt, ꝙ Moyſes & Samuel cæteris patribus in poſtulatione præferuntur, niſi quod iſti duo tantum in omni teſtamenti veteris ſerie etiam leguntur pro inimicis oraſſe, vnus. ſ. Moyſes, qui quando populus uoluiſſet eũ lapidibus obruere, tamen ipſe pro ſe volentibus lapidare orauit: vt patet Nume. 18. & per Petrum Comeſtorem ſuper eodem. Alter. ſ. Samuel de ſuo principatu eiicitur: & tamen pro populo ipſum eijciente orauit d. Abſit a me hoc peccatum, vt ceſſem orare pro uobis, ut patet j. Regum 12. Et nota, ꝙ octo de cauſis ſpecialiter deberet homo iniurias ſibi illatas libenter ac gaudenter dimittere: ut oſtenſum eſt ſupra parte 4. c. 27. vbi agitur de ſecundo opere miſericordiæ ſpiritualis. Dictis ibidem adiiciendo, quod Criſo. dicit, & po. in flo. Barth. de indulgentia delinquentium. Noſtras inquit omnes iniurias nobis ab inimicis illatas, ſiue in dictis, ſiue in factis magnanimiter ſuſtinere debemus: Dei autem iniurias, vel contemptum vſq; ad auditum ſufferre: quoniam in propriis iniuriis quempiam eſſe patientem laudabile eſt: iniurias ante Dei diſsimulare nimis impium eſt. hæc ille. Item idem ome. 3. ſuper illud Math. 7. nolite iudicare & non iudicabimini. Hic inquit ſermo non eſt poſitus de proximis non iudicandis, qui peccant in Deum: ſed qui in nos peccant: qui. n. non iudicat proximum ꝓ peccatum, quod fecit in eũ, illum nec Deus iudicat propter peccatum, quod fecit in ipſum: ſed dimittet Deus debitum eius, ſicut & ipſe dimiſit debitoribus ſuis: ſi uero non rogati dimiſeritis peccata ꝓximis ueſtris: ſed ſolo Dei reſpectu, & Deus ex ſe prius quã rogetur a uobis dimittet vobis peccata ueſtra, ſi autem rogati ueniam dederitis proximis: & tunc Deus dabit uobis ueniam cum dignis præcibus, & congrua lamentatione eum rogabitis. Vnde Dominus Matth. 7. In qua menſura menſi fueritis, remetietur uobis: vnuſquiſq; n. talem indulgentiam accepturus eſt a Deo, qualẽ ipſe fecerit proximo ſuo veritate atteſtãte quæ ait. Si dimiſeritis hominibus peccata eorũ dimittet & uobis pater ve. cæ. pec. veſ. Ille igitur recte delicti ſui ueniam poſtulat, qui prius hoc, quod in ipſo delinquitur, relaxat: qui. n. in ſe peccanti clementer indulſerit, nullum peccati veſtigium in illius anima remanebit, uia quippe valde congrua ad obtinendum a Domino remiſsionẽ peccatorum eſt remiſsio iniuriarũ certiſsimẽ nãq; indulgentiã ſperare poterit, ꝙ aliis indulgere nouit. Vnde Eccl. 28. remitte proximo nocenti te, & tũc tibi deprecanti peccata ſoluentur. hæc ibi. Et ſequitur, nunquid tenemur aliis dimittere peccata, qui nec uolunt nobis ſatisfacere: nec etiam veniam poſtulare. Rñdet Inno. Papa, ꝙ illi qui nondum aſſumpſerunt uotum perfectionis, tenentur rancorẽ cordis deponere: ſed non tenentur ex neceſsitate ſalutis ſatisfactionẽ debitam condonare. immo bene licet in perfectis petere res ſuas & debita & ſatisfactionem iniuriarum, præſertim vbi credunt hoc magis proficere detinentium vel auferentium ſiue delinquentium ſaluti: illi autem qui aſſumpſerunt uotum perfectionis debent etiã non petenti modis omnibus indulgere: perfectorũ namq; eſt omnia oibus corde puro, vultu iocundo ſine reſtauratione iniuriarum, ſatisfactione & ſine cunctis præcibus oibus propriis debitoribus indulgere, inſuper & ſua eis tribuere, ſi indigeant, & obſequia charitatis humiliter exhibere. vnde quoſdã in ſtatu perfectionis cõſtitutos, qui

ſua cum lite ſolebant repetere,increpat Apoſtolus j.Corin.6.dicens. Iam quidem omnino delictum eſt in uobis,eo quod iudicia habetis inter uos,quare non magis iniuriam accipitis quare non magis fraudem patimini, ſcilicet quam contendere pro iniuria illata, ſiue pro te detenta:ſed licet in ſtatu perfectionis ſint licitæ: tamen ſua repetere poſſunt ſimpliciter ſine lite, ſine iudicio, & ſine omni rancore cordis, uel contentione. Infirmis uero licet repetere ſua commouendo cauſam ante iudicẽ contra fratrem, non tamen contentione, uel fraudulenter. vnde cum dicimus. Dimitte nobis debita noſtra, ſi. & nos dimit.de.no.intelligendum eſt hoc nobis dictum a Chriſto de debito delicti, & non de debito damni. hæc ibi. Sed forte hic dicit aliquis iracundus ſe excuſans. Inimicus inquit meus tentat me ultra id quod poſſum.inuidet inquit mihi,odit me, & quaſi continue multis nocumentis ad iracundiam me prouocat,bona mea iniuste auferendo per mendacium, & detractionem me ſcandalizãdo, & malitioſe corpus meum acriter & uiolenter puniendo.immo intantum,ꝙ multoties tedet me uitæ meæ, & iſta de cauſa non poſſum iræ reſiſtere:ſed appeto de eo vindictam uidere: tamen quia potentior me eſt, ideo cogor iniurias ſufferre; quia mea potentia non correſpondet voluntati: rogo tamen Deum iuſtum iudicem,ut ſibi retribuat uindictam de eo ſumendo, & hoc uidetur licitum, cum ſcribatur Apoca.6. Animas ſanctorũ interfectorum propter uerbum Dei & propter teſtimonium Ieſu Chriſti clamare uoce magna & dicere. Vſquequo Domine ſanctus & verus vſquequo non uindicas ſanguinem noſtrum de his,qui habitant in terra. Pro iſto dico,ꝙ falſum aſſumis in principio, cum dicis, ꝙ propter iniuriam tibi factam non potes iræ tuæ reſiſtere, præſertim cum dicat Apoſtolus, j.Cor.10.ꝙ Deus non patietur hominem tentari ſupra id quod poteſt: ſed eſto, ꝙ vexet te inimicus tuus,ſicut dicis,memor eſto tribulationis ſancti Iob non loquentis ſtultum quid contra Deum,& præpara animã tuam ad tentationem, libenter tentationem patiendo, pro inimico tuo orando,& uindictam pro tibi illata iniuria nõ petendo. Et quantum ad illud Apoc.quod allegas,ſanctos de inimicis petere uindictam.Dico,ꝙ B.Aug.in de.q.ue.& no.legis quærit,quomodo ſancti clamant uindictã de inimicis, qui iubentur a Chriſto pro inimicis orare. Et reſpondet ibi d.ꝙ ſic & non aliter animæ occiſorum clament uindictam poſtulantes ſe vindicari, ſicut ſanguis Abel clamauit de terra. Cauſæ igitur ſunt inquit quæ clamare debent, cum loqui non poſſent. Sanguis enim effuſus iniuſtè quid aliud, quã uindicari ſe poſtulat, clamans non uoce ſed ratione. hæc Auguſt.

De Mentis tumore. Cap. V.

Secunda ſpecies iræ eſt tumor mentis, prout ad iram pertinet abundans & malitioſa mentis inflatio ex frequenti præcogitatione uindictæ cauſata. ex iſto mentis tumore ſequitur aliquando crudelitas,quę ſecundum Sene.lib.2. de clementia, nihil aliud eſt,quam atrocitas animi in exigendis pœnis, eo quod crudelis eſt & promptus ad augẽdas pœnas ultra condignum. Vnde Iſidorus in de ſummo bono,lib.3.c.41. Iracundi inquit doctores per rabiem furoris diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt, & vnde emendare ſubditos poterant, inde potius uulnerant. ideo ſine menſura ulciſcitur culpas præpoſitus iracundus:quia eius cor diſperſum in rerum curis nõ colligitur in amorem unius deitatis. Mens enim ſoluta in diuerſis cathena charitatis non aſtringi tur: ſed male laxata male ad omnem occaſionem mouetur. hæc ille. Et tali crudelitati annectitur ſeuitia,ſiue feritas, quæ in hoc differunt a crudelitate,quod crudelis attendit culpam in eo qui punit.ſed excedit debitũ modũ puniẽdi. Seuitia aũt dr̃,ſecundũ quam aliquis in inferendis pęnis nõ cõſiderat culpã: ſed ſolũ hoc,ꝙ delectatur in cruciatu hominũ:ſicut beſtiæ & feræ dicuntur ſeuæ: quia nocent hominibus nõ propter culpam eorũ, ſed ut paſcantur ex eis. & ideo feritas, & ſeuitia continentur ſub beſtialitate. Vnde Sene.lib.2.de clementia. Qui inquit captos homines uerberant, & in ignẽ impo-

imponunt, cum ipſi ab illis læſi non ſint, nec propter eorum peccatum iraſcuntur, ſed ex propria malitia, poſſumus dicere hanc iram non eſſe crudelitatem, ſed feritatem, ſeu ſæuitiam. Hæc ille. In talibus enim recta ratio eſt ſubuerſa. Vnde Holgot in lectura libri Sapien. lectio. 181. Malitia inquit eſt rectæ rationis ſubuerſiua: nam malitia radicata facit hominem male eligere & corrumpit bonam æſtimationem, & ueram de rebus, ſicut dicit Ariſto. 4. ethico. Et eſt ratio, quare maliciosi ſunt in nonnullis imprudentes & frequenter falluntur. Vnde Criſoſtomus ſuper 2. capitulo. Matth. oſtendit quomodo malitia fecit Herodem eſſe ſtultũ, qui nitebatur occidiſſe Chriſtum. Conſidera inquit ſtultitiam mixtam cum dolo tyranni. Aut enim Herodes credidit ſcripturis, aut non: ſi non credidit: ut quid igitur interrogabat ſcripturas, quas putabat uaniloquia: ſi credidit, æſtimans prophetiam etiã immobilem illi, quomodo igitur ſperabat illum regem poſſe interficere, quem futurum dicebant ſcripturæ? Nam ſi prophetiæ credidit, clarum erat, ipſum aduerſum impoſsibile conari, & ſi non credidit: tunc nec ſibi debuit timere, nec puero inſidiari. Reſpondit Chriſoſtomus. Anima inquit ſemel malignitate capta ſtultior cunctis efficitur. Tale quippe eſt vitium malignitatis, vt a nullo plerunque impulſa ſeſe ipſa præcipitet, & ſæpe abſque effectu operis ærumnoſa impoſsibilia conatur efficere. hæc ille. & tales ſunt imitatores diaboli. Vnde Ardinachanus in quodam ſermone qui ſic incipit. Ductus eſt Ieſus in deſertum. Cauſa inquit quare diabolus inimicatur hominibus eſt ſuæ mẽtalis diſpoſitionis infectio: quia eſt in eo excæcata rationis obductio, & obſtinata electionis corruptio: ſicut in angelis bonis confirmata eſt rationis directio & roborata electionis perfectio, & eſt pœna ſibi inflcta a Deo pro ſuo peccato. unde omnino non poteſt ſanari: quia ſunt in eo principia electionis recte corrupta, & ita circa materiam amicitiæ ſicut habens recta principia iudicat cuilibet bene operanti eſſe ſuccurrẽdum, & eum eſſe bonis exhortationibus adiuuandum: ſic ipſe habens corrupta principia iudicat, ꝙ bene operanti ſemper eſt nocendum: ac etiam, ꝙ quilibet benè operans eſt a bono pro uiribus retrahẽdus: & quia ſic ex principiis corruptis eligit malum, ideo non poteſt pœnitere.

2 † Dicit enim Ariſtote. 7. ethicorum, ꝙ incontinens ex ſola paſsione ſequitur delectationem: ſed intemperatus non ex paſsione ſed ex electione, & habet principia rationis in eo corrupta & hoc dicit ipſe, neceſſe eſt hunc eſſe impœnitentem & ideo inſanabilis eſt. Et eſt timendum, ne diabolus in hoc etiam plures habeat imitatores: quia multi ita ſe aſſueſcunt ad flagitia committenda, quod Deus iuſto iudicio tradit eos in reprobum ſenſum, ut errẽt circa principia ſuæ ſalutis, ſicut dicit Apoſtolus de quibuſdam ad Roma. j. quod cum Deũ cognouerunt, non ſicut Deum glorificauerunt, propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum: ut faciant ea quæ non conueniunt, & ſic forte incidunt in peccatum, de quo dicitur j. Ioan. 2. Eſt peccatum ad mortẽ, non pro illo dico, ut roget quis: quia igitur diabolus habet hoc modo mentalem diſpoſitiònem infectam, ideo inimicatur hominibus. Hæc ille. Sic certè iam multi ſequaces diaboli ex longa cõſuetudine uitiorum in tantum habent mentalis diſpoſitionis infectionem, & rationis excæcationem: & obſtinatam electionis corruptionem, quod abhominantur iuſtos, & deſpiciunt omnes contra eorum uitioſam vitam loquentes. Vnde prouerbiorum decimoquarto. Ambulans recto itinere & timens Deum, deſpicitur ab eo, qui inſani graditur uia. Item prouerbiorum uigeſimonono. Abhominantur impii eos, qui recta uia ſunt: tales enim ſunt filij Belial, ſcilicet ſine iugo Domini, qui propter furorem cordis nolunt gubernari: nec pati alios loqui cum eis ad eorum correctionem: tales enim figurantur per Nabal, de quo j. Regum 25. ipſe eſt filius Belial, ita ut nemo poſſet ei loqui. Nabal autẽ interprætatur ſtultus, & ſignat iracundos, qui ſunt in omnibus ſuis ſenſibus ſtulti, non habẽt poſſeſsionem ſuorum ſenſuum: ſed ſenſus eorum extra terminũ rationis & propriæ poteſtatis euagantur.

De Clamore. *Cap. VI.*

TErtia ſpecies iræ eſt clamor. Et eſt clamor, prout ad iram pertinet, immoderata vocis pronunciatio animi indignationem demonſtrans, & in tali uocis pronunciatione, quæ hic clamor dicitur, ſpecialiter oſtenditur indignatio animi per verba confuſa & indeterminata: ſicut ſupra dictum eſt, uel cum quis dicit fratri ſuo racha, uel aliqua huiuſmodi verba indignationem animi ſignantia, per quæ ille cui, & in cuius contemptum dicuntur, vehementer ad impatientiam prouocatur, vel occaſionem habet ad impatientiam prouocari. Et talis clamor, ſicut patet ex ſupradictis, graue eſt peccatum: quia pœna æterna dignū. Et ex iſto clamore ſequitur contentio, quę eſt impugnatio veritatis per clamoris confidentiā, vel eſt contrariorū contraria aſſignatio. Et eſt peccatum contentionis deteſtandum ſpecialiter propter tria. Primò: quia eſt peccatum diabolicum. vnde Auguſt. Nihil inquit eſt ſimilius actibus demonum, q̄ contendere, ſiue litigare. Et ideo ſeruos diaboli & non Dei ſe oſtendunt, qui intentione mala litigant. Vnde Apoſt. 2. Timoth. 2. Seruum Dei non oportet litigare ſed manſuetum eſſe apud omnes. Item j. Cor. 11. Si quis autem uidetur contentioſus eſſe inter uos, nos talem conſuetudinē nō habemus: & ſicut dicitur prou. 20. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe a contentionibus. omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. Super quo Pariſ. in hoc verbo inquit miſcendi, quia omnis commixtio eſt inſeparabilis unio, intelligitur, quod ſtulti a contentione ſeparari non poſſunt. Secundò deteſtanda eſt contentio: quia contēdere ſignum eſt ſuperbiæ, ſtultitiæ, peruerſitatis & malitiæ. Pro primo dicitur prouer. 13. Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt. Pro ſecundo dicitur prou. 18. Labia ſtulti miſcent ſe rixis. Pro tertio dicitur prouerb. 16. Homo peruerſus ſuſcitat lites. Et pro quarto dicitur prouerb. 17. Semper iurgia quærit malus. Angelus autē crudelis mittitur contra eum, & hoc erit in morte, quando Angelus malus. ſ. angelus ſathanæ mittetur ad eū vt illum deferat in infernum. Tertiò deteſtanda eſt contentio: quia ex ea aliquādo ſequitur ſanguinis effuſio. unde Eccleſ. 22. Ante ignem camini vapor & fumus ignis inalzatur: ſic & ante ſanguinem maledicta contumelia & minæ. Item prouerb. 18. Certamen feſtinatum incendet ignem, & lis feſtinans effundit ſanguinem. Et nota, quod quintuplex eſt contentio: ut dictum eſt ſupra, par. 6, cap. 49. ubi agitur de ſexta filia inanis gloriæ. Item ex iſta tertia ſpecie iræ ſequitur diſcordia, de qua dictū eſt ſupra partē 6. c. 43. ubi agitur de quinta filia inanis gloriæ.

De Blaſphemia. *Cap. VII.*

QVarta ſpecies iræ eſt blaſphemia, de qua dictum eſt ſupra in quarta ſpecie ſuperbiæ, ubi agitur de prima filia inanis gloriæ.

De Contumelia. *Cap. VIII.*

1 QVinta ſpecies iræ eſt contumelia. † Et eſt contumelia in factis, uel in dictis determinatis in dehonorationem perſonæ proximi turpis, iniurioſa, vel uituperoſa pronunciatio. Vnde Iſidorus ethimo. lib. 13. dicit. Quis inquit contumelioſus, qui uelox eſt & timet uerbis iniuriæ, quæ eſt in dehonorationem perſonæ proximi: & quia perſona poteſt dehonorari tam factis q̄ verbis. Ideo contumelia, licet magis proprie fiat verbis, utroq; modo, ſ. verbis & factis poteſt inferri. Vnde ſuper illud Roma. j. Contumelioſos ſuperbos, dicit glo. quod contumelioſi ſunt, qui dictis, vel factis contumelias & turpia inferunt. Et huic quintæ ſpeciei irę annectunt̄ cōuitiū & jproperiū. Pro quo notandū, ꝙ cōuitiū & improperiū conueniūt: quia oīa illa tria inferūt ꝑſonæ hoīs detrimētū honoris: ſed differūt ī hoc, ꝙ cōtumelia culpā deducit in notitiā aliorū. Conuitiū aūt dici pōt tam in pœna, q̄ in culpa. Vñ ſi quis iniurioſe dicat aliquē cæcū eſſe cōuitiū eſt: ſed nō cōtumelia. Si quis autē dicat aliquē eſſe furē, adul

terum

terum, vel homicidam tam conuitium, quam contumeliam infert. Improperium uero eſt, quando aliquis iniurioſe reducit ad memoriam auxilium, quod alicui contulit neceſsitatem patienti. Vnde Eccleſiaſt. 20. Exigua dabit, & multa improperabit. Huic etiam quintæ ſpeciei iræ annectitur maledictio, quę eſt idem, quod maledicere, & hoc poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet per modum imperandi, & per modum optandi, & utroque modo poteſt quis maledicere, vel intendens ſolum malum eius, cui maledicitur, & ſic eſt grande peccatum, & prohibetur. Romani 12. vbi dicitur: Benedicite & nolitę maledicere: quia ſic procedit maledicere ex ira & odio, quod eſt ſpirituale homicidium. Vnde Criſoſtomus. Cum (inquit) dixeris maledic ei, & domum eius euerte, & omnia perire fac, nihil ab homicidio differs. Et ideo primo ad Corinth. 6. dicit Apoſtolus. Neque maledici, neque raptores regnum Dei poſsidebunt. Aliquando uerò contingit aliquem alteri maledicere intendens bonum, iuſtum & vtile, & ſic licitum eſt maledicere. Vnde iuſtus iudex iuſte maledicit, & licite, cui præcipit iuſtam pęnam inferri: ſic etiam eccleſia maledicit anathematizando: ſic etiam Heliſęus maledixit pueris ſibi illudentibus, vt habetur 4. Regum ſecund. Quandoque etiam maledicitur aliquis, cui malum impręcatur propter bonum vtile: puta cum aliquis optatur aliquem peccatorem pati aliquam egritudinem, vel aliquid aliud, ut ipſe melior efficiatur, uel ceſſet a nocumento alterius, & talis maledictio non eſt prohibita. vnde Hieronymus, & ponitur in canone 24. quæſtione tertia, cum igitur: Maledictum (inquit) quod prohibetur eſt illud, quod procedit ex voto vltionis, & odio perſequentis, & non ex amore iuſtitiæ. Maledictum verò, quo ſancti maledicunt, eſt illud, quod procedit ex amore iuſtitiæ, & non ex liuore uindictæ. hæc ille. Sed ſicut dicit beatus Gregorius, & ponitur in florario Barthol. titulo de maledictis. Sunt nonnulli qui eos, quos ſibi aduerſarios æſtimant, maledictione feriunt, quos uirtute nequaquam ferire poſſunt, ex quo patenter apparet, quæ mala ſi poſſent, facerent: quia ea quæ facere nequeunt impręcari minimè deſiſtunt, & tales mortaliter peccant.

2 † Vnde ſanctus Thomas in ſumma, & ponitur in florario Bartholo. titulo de maledictis. Scire inquit debes, quod quando aliquis alium maledicit, & impręcatur, vel optat malum alterius, peccat mortaliter: quia hoc ſecundum ſe repugnat charitati, & ita ſecundum ſuum genus eſt peccatum mortale. Contingit tamen quandoque in uerbis maledictionis prolatis eſſe peccatum veniale propter paruitatem mali, quod quis alteri in maledicendo imprecatur, & optat, vel propter affectum eius, qui profert uerba maledictionis: dum ex leui motu, vel ex ludo, aut ſurreptione aliqua talia verba profert: quia peccata uerborum maxime ex affectu dicentis conſiderantur, ſed cum iniuſte maledicitur, vel malum imprecatur, non nocebit ei, ſi patienter ſuſtineat. Vnde ſuper illud Matth. 5. Beati eritis, cum maledixerint uobis homines dicit gloſa. Illud maledictum beatitudinem creat, quod falſo maledicentis ore profertur: nam vbi Chriſtus eſt in cauſa, ibi optanda eſt maledictio. vnde de cæco nato a Domino illuminato, & a iudæis maledicto: vt patet in euāgelio Ioannis 9. dicit beatus Auguſtinus Maledictio iſta veniat ſuper me. Nec mirum: nam ut alibi dicit Auguſtinus. Qui iuſtus eſt, & iniuſte maledicitur, præmium illi reddetur æternum. Hæc ibi. Et ex iſtis patet, quod licet homo non ex malitia, ſed ex linguæ incurſu iniuſtæ maledictionis verbum iaculetur: peccat tamen indubitanter. Vnde Hieronymus, & ponitur in ca. 24. quæſtio. 3. qui negligunt. Qui inquit negligunt oris maledicti conſuetudinem reſecare: & ſi non corde maledicant: tamen immundiciam labrorum ſecundū Iſaię verbum, & inquinamenta oris incurrunt. hæc ille. Et nota, quod triplici de cauſa homo cohiberet linguam ſuam a maledictionis conſuetudine. Primò: quia ſcriptura hoc docet. unde 1. Petr. 3. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledictione: ſed econtrario benedicentes. Secundò quia Chriſtus hoc nobis exemplificat. unde 1. Petr. 2 Chri-

ſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exẽplum, ut ſequamini ueſtigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in orę eius, qui cum malediceretur, non maledicebat. Item Apoſt. j. Cor. 4. Maledicimur, & benedicimus. Tertiò propter duo mala, quæ inde ſequuntur. Primum eſt, omiſsio regni Dei. vnde j. Cor. 6. Neq; maledici, neq; raptores regnum Dei poſsidebunt. Secundum malũ eſt, quia frequenter maledictio ſuper caput maledicentis reuertitur. vnde prouerb. 26. Maledictum fruſtra prolatum in quempiam ſuperueniet. gloſa, ideſt proferentem. Vnde Pariſ. ſuper eodem. Ideo inquit dicitur fruſtra prolatum: quia aliquod eſt maledictum iuxta diuinam iuſtitiam prolatum, cuiuſmodi eſt illud Act. 8. Pecunia tua tecum ſit in perditionem, & tale maledictum venit ſuper illum, qui maledicitur: maledictum uerò ſine cauſa prolatum venit ſuper eum, qui maledicit. vnde Geneſ. 27. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus. Et licet huiuſmodi maledictio illicita ab omnibus ſit præcauenda: præcipuè tamen cauendum eſt parentibus, ne propriis filiis, uel filiabus modo aliquo maledicant: quoniam illæ maledictiones maximè nociuæ eſſe ſolent, ut teſtatur ſcriptura Eccleſiaſt. 3. dicens. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat funda menta. Valde impium eſt vtiq;, ꝙ pater, vel mater malũ optat filio, quod non licet optare diabolo. Sed vt dicit Baſilius, & ponitur in flora Bartho. tit. de maledictis. Maledictio adeo eſt illicita, ꝙ etiam diabolo maledicere non licet. In cuius confirmationem dicitur Eccle. 21. Dum male dicit impius diabolum, maledicit ipſe animã ſuam. Vnde refert Auguſtinus, libr. 2. de ciui. quod apud Cęſariam Cappadociæ, quædam nobilis matrona erat viri quidem deſtituta ſolatio: ſed tamen uallata nobili multitudine filiorum, nam decẽ filios dicitur habuiſſe. Quadam uerò die dñi mater ab eis offenditur, maledictionem ſuam filiis ardenter imprecatur ſuis. Subito aũt maledictionem matris diuina uindicta ſubſequitur. vnde omnes pœna ſimili & horribili feriuntur: nam tremore membrorum omnium horribiliter ſunt percuſsi. Qua propter nimium dolentes, & ſuorum ciuium oculos non ferentes per totum orbem vagari cęperunt, & quocunq; ibant omnium in ſe conuertebant aſpectum. hæc in flo. Bart.

De Rixa. Cap. IX.

SExta ſpecies iræ eſt rixa. Et eſt rixa quoddam priuatum bellum, quod inter priuatas perſonas agitur non ex aliqua publica auctoritate, ſed ex propria & inordinata uoluntate, & ideo rixa ſemper eſt peccatum. Vnde Iſido. lib. 10. ethimo. c. 44. Rixoſus eſt ſquit a ritu canino dictus, & prouocat contendentem, & in hoc concordat cum cõtentione. Sed in alio differt a contentione: quia contentio conſiſtit in contradictione uerborum: rixa uero incipit a contradictione uerborum, & procedit ad contradictionem violentarum percuſſionum. Vnde Gala. 5. ubi Apoſtolus inter opera carnis ponit contentiones & rixas. Gloſa diſtinguens inter utraſque dicit, contentetiones in uerbis, rixæ quandoq; ſe inuicem percutiunt. Et ideo rixa in eo qui alterum inuadit iniuſte eſt peccatum mortale: quia qui infert proximo nocumentum uoluntarie opere manuali non eſt abſq; peccato mortali. Et ſic loquitur Apoſto Galat. 5. ubi inter opera carnis ponens rixas ſubdit, quæ qui agunt regnũ Dei non conſequuntur. In eo autem qui ſe defendit, poteſt eſſe ſine peccato mortali, ſi ſolo animo repellendi iniuriam illatam & cum debita moderatione ſe defendit, ſi uerò cum animo vindictæ, uel odii, uel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat, ſemper eſt peccatũ, ſed veniale eſt, quando leuis motus odii, uindictæ ſe immiſcet, vel cum non multũ excedat moderatam defenſionẽ. Ad hãc ſpeciem iræ, ſ. rixam pertinet litigium, quod conſiſtit contradictione uerborum. vnde prouerb. 26. Homo iracundus incendit litem.

2 † Et differt litigium a diſcordia, quia diſcors non aſſentit verbis alterius, uel propter defectum amoris, vel propter ſui errorem, uel propter falſitatem opinionis illius, a quo diſcordat: ſed litigioſus contradicit alteri, volẽs

eum contriſtari. Et ideò diſcordia opponitur charitati, ſed litigium virtuti aſſabilitatis, ad quam pertinet aliis delectabiliter conuiuere. vnde philoſ.4.ethic.dicit, ꝙ ille qui omnibus contrariatur intendens omnes contriſtari litigioſus eſt, uel diſcolus. Ex ira etiam quandoq; oritur bellum publicum: ſicut & rixa, quæ eſt bellum priuatum, & ſunt bella publica ſicut & priuata ab omnibus Chriſti ueris cultoribus in quantū poſſunt præſeruata iuſtitia ſummopere uitanda. vnde bella ſemper oriuntur ex malitia & iniuſtitia partis inuadentis uel defendentis, & ideo bella præcipue originantur in una parte, uel in alia ex inſtigatione diaboli. vnde Apoc.c.20. Cum conſumati fuerint mille anni, ſoluetur ſathanas de carcere ſuo, & exibit & ſeducet gētes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ gog & magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt, ſicut arena maris. Et dicit Apoſt. Rom. 12. Nulli malum pro malo reddentes: ſed quantum ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacē habentes, non uoſmetipſos defendentes, ſed date locum iræ. Nā pſal. præcatur Deum di. Diſſipa gentes quæ bella uolunt. Super quo Augu. Gentes inquit uocat genera diuerſarum ſectarū; ubi ſeries ſucceſsionis confirmat errorem; qui bella uolunt: quia non correctioni variæ ſtudet. Hæc ille. Item idem & ponitur in canone 23.q.j. paratus. Paratus inquit debet eſſe homo iuſtus & pius patienter eorum malitiā ſuſtinere, quos bonos fieri quærit, ut numerus creſcat bonorū, & non ut pari malitia ſe quis numero addat malorum. hæc ille. Item Greg. & po.in can.23.q.j.niſi. Niſi inquit bella iſta carnalia figuram ſpiritualium bellorum gererent, nunquam ut opinor iudaicarum hiſtoriarum libri diſcipulis Chriſti, qui venit pacem docere, legendi in eccleſiis fuiſſent ab Apoſtolis traditi. hæc ille.

De Bello. *Cap. X.*

ET eſt inſuper notandum, ꝙ bellum aliquod eſt iniuſtum, & aliquod iuſtum. Bellum enim iniuſtum tripliciter committitur. Primò, ſi non fiat principis auctoritate. vnde Aug. contra Fauſtum, & po.in ca.23. q.j. quid culpatur. Ordo inquit naturalis mortaliū paci accōmodatus hoc poſcit, uelut ſuſcipiendi belli auctoritas atq; cōſilia penes principes ſit. Vnde Apoſt. j. Petr. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi tanq̄ præcellenti, ſiue ducibus tanquā ab eo miſsis ad uindictam malefactorum, quos habent poteſtate ſua coactiua caſtigare. vnde Rom. 13. Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, uendix in eū, qui male agit. Et ſubdit Apoſt. Petrus ubi prius ad laudem uerò bonorū. Vnde ſicut principes poteſtate ſua coactiua malos caſtigare: ſic habent bonos ſeruos Chriſti Dei benigne ſupportare, & ab iniuriis defendere. Secundò bellum eſt iniuſtū, ſi cauſa ſit iniuſta. Vnde Aug. libr. 3. 83. quæſt. & ponitur in cano. q. 2. dominus dedit. Iuſta inquit bella ſolent diffiniri, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens, uel ciuitas plectenda eſt, quæ vel pati iudicare neglexerit, quod a ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per iniurias ablatū eſt: ſed hoc genus belli ſine dubio iuſtū eſt, quod Deus imperat, qui nouit quid cuiq; fieri debeat. Hæc ille. Tertiò bellū fit iniuſtū, ſi intentio non ſit recta, licet cauſa ſit iuſta. vnde Aug. cōtra Fauſtū, & po. in can. 23. q. j. q̄d culpatur. Nocēdi inquit cupiditas, ulciſcendi crudelitas, implicatus & implicabilis aīus, feritas bellandi, libido dominādi, & ſi quæ ſimilia. Hæc ſunt, quæ in bellis iure culpātur. hæc ille. Si uerò adſit auctoritas legitima, cā iuſta & intentio recta, tunc bellū licitū eſt & iuſtū. Vnde Iſido. & po. in ca. 23. q. 2. iuſtū. Iuſtū eſt inquit bellū, ꝙ ex edicto gerit̄ de reb. repetendis, aut propulſandorū hominū hoſtiū cauſa. vnde Aug. & po. in can. 23. q. j. apud veros. Apud ueros inquit cultores Dei, & iuſta bella parata ſunt, quæ nō cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio gerunt: ut mali coerceant̄, & boni ſubleuent̄. Et bella cū iſtis circūſtantijs ꝑpetrata ſunt licita, & nullicubi a Xp̄o in ſcript. ꝓhibita. uñ legit̄ Luc. 3. ꝙ milites uenerūt ad Ioan. Baptiſtā dicētes, q̄d faciemus nos Et ait illis. Neminē concutiatis, neq; calūniā faciatis, & cōtenti eſtote ſtipendiis ueſtris. Itē Matth. 22: dixit Chriſtus. Reddite igitur, quæ ſunt Cæſaris Cæſari. vnde B. Auguſt. & poni-

tur in cano. 23. quæſtione prima, quid culpatur. Neque inquit Ioannes ab armis iubet diſcedere milites, & Chriſtus tributa Cæſaris monet reddi, quia propter bella neceſſario militi ſtipendium præbetur. Hæc ille. Item Auguſtinus, & ponitur in cano. 23. quæſtio. j. noli. Pacem inquit habere uoluntatis, bellum autem debet eſſe neceſsitatis, ut liberet Deus a neceſsitate, & conſeruet in pace: non enim pax quæritur, ut bellum exerceatur: ſed bellum geritur, ut pax acquiratur. Eſto igitur bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Beati enim pacifici (ait Dominus) quoniam filii Dei vocabuntur. Et ſequitur. Itaque hoſtem pugnantem neceſsitas deprimat, non voluntas: ſicut bellanti & reſiſtenti uiolentia redditur, ita uictoriis capto miſericordia debetur maxime in quo pacis iam perturbatio non timetur. Hæc Auguſtinus. Vnde ſicut dicit Ruallerenſis in ſumma collationum ad omne genus hominum, parte prima, diſtinct. 3. capitulo decimoquarto. Reges & principes, qui iuſta bella exercent, ante omnia præuidere deberent: ut Deum ſecum haberent, quod erit, quando eius mandatis humiliter obediunt, & illa opere fideliter adimplent, prout ait Achior alloquens Holofernum. Iudith quinto. vbi cum recitaſſet beneficia Dei exhibita populo concluſit. Et nunc igitur Domine perquire ſi eſt iniquitas aliqua eorum in conſpectu Dei, & aſcendamus ad illos: quia tradens tradet illos Deus tibi. Si autem non eſt oſtenſio populi huius coram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere eis: quoniam Deus eorum defendit illos. Item Nume. decimoquarto. Nolite timere, Dominus uobiſcum eſt. Item Leuit. decimoſexto. Si in præceptis eius ambulaueritis, perſequimini inimicos ueſtros, & corruent coram uobis. Sed econtra. Ioſue ſeptimo legitur, quod propter peccatum unius, ſcilicet Achar multi ceciderunt de populo.

2 † Qui igitur vult victoriam habere in bello, Deum ſecum habeat. Exemplo Abrahę, Moyſi, Ioſue, & Dauid, & aliorum iuſtorum principum. Hæc ille. Et licet huiuſmodi bella carnalia cum debitis circunſtantiis, ut ſupra dictum eſt, regibus, & principibus ſint licita: ſunt tamen omnino clericis interdicta. Vnde Holgot in lectu. lib. ſapien. lect. 115. Licet inquit clerici poſsint bello intereſſe, ut ſuis exhortationibus, abſolutionib. & ſpiritualib. ſuffragiis iuuent bellantes: eſt tñ eis interdictum ne manu propria pugnantes ſanguinem fundant, quod ſi fecerint, ſunt irregulares, quãtuncunq; ſit bellum iuſtum: niſi fuerit ad defenſionẽ uitæ propriæ, quã alio modo ſaluare nõ poſſunt. Hæc Holgot. item Grat. & pon. in cano. 23. q. 8. c. j. De epiſcopis inquit vel quibuſlibet clericis, ꝗ nec ſua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere ualeãt facile probatur. Cum. n. Petrus, qui primus Apoſtolorum a Dño fuerat electus materialẽ gladium exerceret, ut magiſtrũ ſuum a iudæorum iniuria defenderet, audiuit a Chriſto ſibi dictum. Conuerte gladium tuum in uaginam tuam: oẽs. n. qui acceperint gladium, gladio peribunt, ac ſi ei aperte diceret. hactenus tibi tuiſq; prædeceſſoribus inimicos Dei corporali gladio licuit perſequi deinceps in exemplũ patientiæ gladium tuum. i. tibi hactenus conceſſum in uaginam conuerte, & gladiũ ſpiritualem, qui eſt verbum Dei, in mactationem veteris uitæ exerce: omnis. n. præter illum, vel qui auctoritatem eius habet. qui (vt ait Apoſtolus) Non ſine cauſa gladium portat: cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet: omnis nãque qui præter auctoritatem huius gladium accepit, gladio peribit. Item Ambro. Arma epiſcopi lacrimæ ſunt, & orationes. hæc ibi. item eadem quæſt. ca. quicũq;. Quicũq; inquit canon clericus aut in bello, aut in rixa, aut in gentilium ludis mortuus fuerit, neq; in oblatione, neq; in oratione pro eo poſtuletur: ſed in manus incidat iudicis: ſepultura tamen non priuetur. hæc ibi. item ſequitur ibidem c. clerici Clerici inquit canon qui in quacunq; factione arma uolentes reperti fuerint ſumpſiſſe amiſſo ordinis ſui gradu in monaſterio tradantur perenniter. Hæc canon. Bellum enim opponitur paci, quæ eſt effectus charitatis.

De

De Homicidio. Cap. XI.

EX ira enim & bello ſequitur frequẽter homicidium. Pro quo notandum, q́ homicidium corporale aliud eſt iuſtũ, & aliud iniuſtum. Primum eſt licitum, quod vt communiter dicunt doctores, poteſt tripliciter committi, ſcilicet legaliter, hoſtiliter, & ignoranter. Legaliter ſicut iudex, vel miniſter auctoritate iudicis occidit malefactorem iuridice condemnatum. Iſtud enim patet ex lege veteri & politico: vtrobique enim licite occiduntur peccatores, qui nimis interfecerunt rempublicam. vnde Exod. 22. Maleficos non patieris viuere. Iſtud enim dicitur ſpecialiter perſonæ publicæ habenti poteſtatem a Deo iuridice malefactores punire. Vnde ſicut medicus, cui commiſſa eſt cura totius corporis, membrum putridum & corruptum amputat propter totius corporis ſalutem, ne uidelicet membrum putridum totum corpus inficiat, uel corrumpat, quod quidem alio q̃ medico, uel medico præcipiente facere non incumbit. Ita perſona publica, cui cura regendi populum ciuiliter eſt commiſſa, poteſt eum, qui eſt communitati nociuus & infectiuus, ut populus ſaluetur, occidere: ſed tamen priuatæ perſonæ ſine aliqua publica adminiſtratione hoc non licet. Vnde Aug. & ponitur in ca. 23. q. 5. miles. Miles, inquit, cum obediens poteſtati, ſub qua legitime conſtitutus hominem occiderit, nulla ciuitatis ſuæ lege reus homicidij dicitur: immo niſi hoc fecerit, reus eſt imperij deſerti, atque contempti, quod ſi ſua poteſtate atque auctoritate feciſſet, crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet. itaque vnde punit̃ ſi fecerit iniuſſus, inde punitur ſi nõ fecerit iuſſus. hæc ille. Secundò homicidium commiſſum hoſtiliter dicitur eſſe licitum, ut puta ſicut miles falſo accuſatus licentia regis ſui ad oſtendendum ſuam innocentiam pugnando poteſt licite ſuum appellatorem occidere, ut ex iure regio & ciuili. Item quilibet Chriſtianus, ſi cum moderamine inculpatæ tutelæ in defenſione ſuiipſius intendens conſeruare propriam uitam alium occiderit, excuſatur: quia naturale eſt vnicuique ſeipſum cõſeruare in eſſe. & ideo ſi cum moderata violẽtia impellit, erit licita defenſio: nam uim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen eſt neceſſarium ad ſalutem, vbi homo prætermittat actum immoderatæ tutelæ ad euitandum occaſionem alterius, ubi imminet periculum mortis propriæ: quia plus tenetur homo prouidere uitæ ſuæ quã alterius. Tertio modo homicidiũ cõmiſſum per ignorantiam inculpabilem excuſatur, utputa quando præter propoſitum culpabile occiſoris euenit caſualiter ex facto fratris occiſio. Vnde Auguſt. in epi. ad Publium. Abſit, inquit, ut illud, quod propter bonum & licitum facimus, ſi ex hoc præter voluntatem noſtram quicquã mali acciderit, nobis imputetur. hæc ille.

De eodem. Cap. XII.

HOmicidium verò iniuſtum etiam tripliciter committitur. Primo quando perſona priuata ſine ſua defenſione, & ſine auctoritate publicæ poteſtatis aliquem licet maleficium occidit. Vnde Auguſt. lib. 1. de ciui. Dei. Qui (inquit) ſine publica adminiſtratione maleficum interfecerit, velut homicida iudicabitur, & tanto amplius, quanto poteſtatem a Deo non cõceſſam uſurpare nõ timuit. Vnde ſuper illud Math. 26. Omnes q̃ acceperint gladium gladio peribunt. Ille (inquit) gladium accipit, qui nulla ſuperiori ac legitima poteſtate vel iubente, vel concedente in ſanguine alicuius armatur, & de quolibet tali homicida intelligitur illud Geneſ. 9. Quicunque effuderit ſanguinem hominis effundetur ſanguis eius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Secundo modo cõmittitur iniuſtum homicidium, quando aliquis licèt in defendendo ſe vtatur maiori violentia, quam oportet, intendens occidere hominem, & occidit, non habens auctoritatem publicã, uel publica poteſtate conceſſam. Si verò habeat auctoritatem publicam, uel a publica poteſtate conceſſam, & intendit interficere hominem, & interficit ad ſui defenſionem, uel ad publicum bonum, ut patet de milite contra

tra

tra hoſtem pugnante, & de miniſtro iudicis pugnante contra latrones ab iniuſto homicidio excuſatur. Priuata igitur perſona in hmôi defenſione ſolum debet intendere ad conſeruationem uitæ ſuæ, & non in mortē alterius, niſi per accidens. Vnde Aug. ad Publi. De occidendis, inquit, hoībus vt ab hoībus occidantur, non mihi placet cōſilium, niſi forte ſit miles, aut publica functione tueatur, ut non pro ſe hoc faciat, ſed pro alijs, uel pro ciuitate, vbi ipſe eſt accepta legitima poteſtate ſi eius congruat perſonæ. Hæc ille. Tertio modo cōmittitur iniuſtum homicidium ignoranter: ſicut quando aliquis inſolenter, ſiue negligenter proijcit lapidē, telum, vel ſagittā, inexcuſabilis ex homicidio inde caſualiter conſequēte, vt patet Gen. 4. de Lamech. Et breuiter omne opus illegitimū, vel neutrū, imò & negligentia in rēmouēdo cām, ex qua caſualiter ſequit̄ homicidiū, eſt culpandū, a multo fortiori homicidiū, ſiue a perſona publica, ſiue priuata, non ꝑ bonum publicū, nec ꝑ perſonæ ꝓpriæ defenſionē: ſed ex pura malitia & liuore vindictæ, ſiue ex ira, inuidia, ſuperbia, vel libidine auaritię cōmiſſum ſemper eſt iniuſtū, & vindictā clamans, ut patet Gen. 4. ubi legitur, ꝙ cum Cayn iracūdia motus occidiſſet Abel fratrem ſuum. Dixit ſibi Deus. Quid feciſti. Vox. n. ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra, & ſequitur vltio diuina: quia maledictus a Deo miſerabiliter occiſus eſt a Lamech: vt dictū eſt ſupra. Itē Abimelech filius Ieroboā. 70. fratres ſuos occidit, ut ipſe ſolus regnaret, & ſequēbatur ultio diuina. vnde interfectus eſt a quadā muliere, quæ fragmine molæ confregit cerebrū eius: ut patet Iudicū. 9. Et ideo merito de iniuſta effuſione ſanguinis humani: ut patet in de ſecretis philoſophorū, c. 15. conſuluit Ariſt. Alexandrū regem ꝑcauere dicens. O Alexander frequenter monui, ut parcas ſanguinē humanū effundere: quia hoc ſoli Deo conuenit, qui nouit occulta cordiū. Noli igitur attribuere tibi diuinū officium. Vñ doctor egregius Hermogenes ſcripſit dicēs. Qñ creatura interficit aliam ſibi ſimilē, uirtutes cęlorum clamant ad diuinam maieſtatem dicentes. Dñe ſeruus tuus vult eſſe tibi ſimilis, qui bus ſi iniuſte interficit reſpondet creator, permittitē eū: quia interficietur. Mihi enim vindictam, & ego retribuam. Ex quibus patet, ꝙ nullus licet perſona publica iniuſtē præſumeret ſanguinē humanū effundere. Vnde doctor euangelicus pertinenter ad propoſitū ita ſcribit. Iudex, inquit, cui nō ſit reuelatio facta, in nullo caſu interficeret innocentē: quia Exod. 23. præcipitur. Innocentem non occides. Vnde in caſu, quo conſtat iudici, teſtes falſæ deponere cōtra iuſtum, abſit, inquit, doctor iſte, vt credatur ſecundū eorū falſa cōmenta eſſe ſniandum: quia ſic iudex primo cōſentiret nequitiæ teſtium. dicente beato Aug. & po. in ca no. 28. q. 3. qui poteſt. Qui pōt, inquit, abiurare & perturbare peruerſos, & non facit, nihil aliud eſt, q̄ fauere impietati eorum. Secundo contra legem Dei committeret homicidium. vnde extra in antiquis. li. 5. de homici. cap. ſi dignum. Qui (inquit canon) potuit hominem a morte liberare, & non liberauit, ipſum occidit. Tertio ex noto mendacio daret mendax iudicium. Nec in caſu iſto locum habet obiectio cōmunis, qua dicitur, ꝙ iudex ſemper deberet iudicare ſecundū allegata & probata, cū ratio naturalis manifeſtat, ꝙ falſa teſtificatio nihil probat, nec valent ſophiſmata, quib. dr̄, ꝙ iudex ſententiare debet illa quæ nouit ut iudex, & non quæ nouit, ut priuata perſona: qa non nouit ſecundū hanc duplicē rōnem contradictoria. Deus aūt, qui omnia nouit iudicat ſecundū ueritatē, quā ipſe nouit. & ideo iudex in loco Dei conſtitutus ad magnificandū proceſſum traditionis humanæ non deberet eſſe legi Dei cōtrarius: ſed potius permitteret omnes leges ciuiles, & traditiones humanas, immo & totum mundum perire, q̄ committeret leuiſsimum mendacium, uel peccatum, cum in abſtinendo ſe a peccato non inferret alicui iniuriam, quamuis occaſione male accepta ꝑ accidens ſequatur iniuria. Vnde Auguſtinus in libro ſuo de mendacio, & ponitur in canone. 22 quæſtio. 2. ne quis. Ne quis, inquit, arbitretur perfectum, & ſpiritualem hominem pro iſta temporali uita, cuius morte ſua, uel alterius non occiditur anima debere mentiri. Sed qa aliud eſt mentiri, & aliud verū occulta re

re:ſic quidem aliud eſt falſum dicere,& aliud verum tacere ut ſi quis forte non velit ad iſtã viſibilem hominem perdere, paratus eſſe debet uera occultare, & non falſum dicere: ut neque perdat, neque mentiatur, neq; occidit animam ſuam pro corpore alterius. hæc ille. Item Ardinachanus in quodam ſermone,qui ſic incipit. Ductus eſt Ieſus in deſertum ſub auctoritate B. Aug. Nunquam,inquit,eſt minimum mendacium, aut aliud genus peccati faciẽdum,ut inde bonum proueniat, & ſi per hoc poſſet una anima,vel plures ſaluare,quæ aliter omnino perirent.Qui igitur pro aliquo malo magno uitando, aut commodo magno procurando dicunt mendacium faciendũ ex parte diaboli ſunt,qui mendax eſt pater eius, & deſideria patris eorum perficiunt. hæc ille.

De eodem. Cap. XIII.

SEd eſt inſuper notandum, ꝙ licet omne homicidium iniuſtum (ut ex prædictis patet) graue ſit peccatum, & quanto iniuſtius,in tanto grauius peccatũ:tamen chriſticidium quia iniuſtisſimum erat, ideo grauisſimum erat peccatum, & ſecundum iura ciuilia filius habẽs patrem iniuſte interfectũ non poteſt gaudere hæreditate patris ſui, niſi perſequatur eius interfectorem: ut patet Codice,de his quibus ut indignis aufertur hæreditas.lege.j. & quaſi per totam materiã tituli: ſed pater noſter Ieſus Chriſtus iniuſtisſime interfectus eſt:quia non obſtante ꝙ teſte Apoſtolo.j.Petri.2.Peccatum non fecit,nec inuẽtus eſt dolus in ore eius: tamen maxime ignominioſe interfectus eſt:& cum omnes fideles chriſtiani ſint eius filii & hæredes,dicẽte Apoſtolo Roma.8.Sumus enim filij Dei:ſi autem filij & hæredes.Si quis igitur uoluerit hæreditate patris ſui,ſcilicet Ieſu Chriſti,ſ. hæreditate regni cœleſtis gaudere ſecundum prędictã legem patris ſui, perſequi principalem interfectorem tenetur.

1 † Sed ad cognoſcendũ quis eſt principalis interfector patris noſtri Ieſu Xpi,eſt notandũ ꝙ ſm iura diuina & humana ptinenter ad ꝓpoſitũ homo poteſt ſex modis illicite occidere hominem. Primo percipiendo. Secundo decipiendo. Tertio auxilium abſtrahendo. Quarto alimenta negando. Quinto conſiliũ dando. Sexto manibus propriis vulnerando. Primo modo Herodes occidit Ioannem baptiſtam: quia pcepit ſuum impiũ miniſtrũ eius caput incarcere amputare, ut patet Marc.6. Item de primo,ſecundo,tertio, quinto & ſexto modis loquitur beatus Aug. & po.in cano. de pę.diſt. 1.periculoſæ.ubi ſic.Periculoſæ,inquit, decipiuntur hoĩes,qui putant eos tm̃ homicidas eſſe,qui manib. hoĩem occidũt,& nõ potius eos,per quorum conſilium, fraudẽ, & exhortationem homines extinguuntur. Item de quinto modo B.Aug.& ponitur.3. ſenten. diſtin.39.Qui,inquit, prouocat hominem ad iurationem, & ſcit eum falſum iurare, vincit homicidam:quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, immo duas animas, & eius quem iurare prouocat,& ſuam propriam.De tertio modo homicidij ſcribitur in antiquis. li.5.de homicidio ſicut dignum. vbi ſic. Qui potuit hominem a morte liberare & non liberauit,ipſum occidit. De quarto modo homicidij loquitur Ambro. in lib.de officiis, & ponitur in ca.diſt.86.non ſatis.vbi ſic. Quiſquis, inquit, paſcendo hominem ſeruare poteris:ſi non paueris, occidiſti. hæc ille.De ſexto modo occidendi loquitur ſcriptura Gen.4. vbi legitur,ꝙ Cayn manibus propriis occidit fratrem ſuum Abel, & ſecundũ iſtos ſex modos occidendi, vt videtur ex ſententia ſcripturæ,Chriſtus fuit occiſus a ſex pſonis. Quorũ primus eſt pater cœleſtis qui (vt videtur) occidit eum pręcipiendo.Secundò (vt videtur) mater virgo Maria occidit eum decipiendo. Tertio (vt videtur) Angeli Dei occiderunt eũ auxilium ſubtrahendo. Quartò (vt videtur) mundus eũ occidit,alimenta negando. Quintò (vt videtur) diabolus eum occidit conſulendo.Sexto homo peccator eum occidit manibus propriis uulnerando. Veruntamen omnes iſtæ ſex pſonæ per fideles duodenas ſunt aliqualiter acquietatæ & aliqualiter excuſatæ de morte Chriſti præter unam, & illi conceſſa eſt carta gratiæ ſub certa conditione: ut in ſequentibus Dei gratia plenius patebit.

2 † Sed

2 ¶Sed pro apertiori declaratione iſtius ſen tentiæ primitus eſt notandum, ꝙ ſicut conſtat lex & conſuetudo regni Angliæ eſt iſta, quòd aliquo homine illicitæ interfecto coronarius regis debet eum uidere, antequam repellatur, & in præſentia ſua primus inuentor interfecti leuabit clamorem ſuper interfectorem, vel interfectores, & poſtea coronarius enarrabit duodenam ad certificandum ſibi fideliter de interfectoribus, & modo interfectionis occi ſi, & tunc ſentētiam, & decretum illorum ſcri bet, & coronarius in libro ſuo vſque ad aduen tum iuſticiarij regis: & cum ipſe uenerit ad iu dicium coronarius oſtendet proceſſum corā eo, quo facto hæredes & amici interfecti poſ ſunt ſutam facere ſuper interfectorem ſiue in terfectores occiſi. Moraliter iſte proceſſus hu ius legis erat excutus ſpiritualiter, quando Chriſtus erat iniuſte occiſus. Vnde inuentor, qui leuauit vocem ſuper prædictas ſex perſo nas, quæ uidentur (ut prædixi) eſſe rei mortis Chriſti, erat pietas. Nam ubi aliæ uirtutes in tempore paſsionis Chriſti quaſi ab omnibus, qui circa eum erant, receſſerunt, ſola pietas ſe cum expectauit quodāmodo tam in ſuis ami cis quam etiam inimicis. Vnde fides ab Apo ſtolis intantum, ꝙ propter uecordiam, & ti morem mortis deficientes in fide, dereliquerunt dominum ſuum, & fugerunt ab eo, de quo ipſemet conqueritur per prophetam di cens. Amici mei & proximi mei quaſi alieni receſſerunt a me. Item Mathei. 26. Omnes re licto eo fugerunt. Spes etiam receſsit a diſci pulis. Vnde legitur Lucæ vlt. ca. ꝙ diſcipuli Chriſti dixerunt in die reſurrectionis eius. Nos autem ſperabamus, quòd ipſe redem pturus erat Iſrael, & nunc ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie, quaſi dicerent, iam noſtra ſpes perijt. Miſericordia etiam receſsit ab im pijs ſcribis & phariſeis, qui ſine miſericordia clamauerunt dicentes. Crucifige crucifige eū. Lucæ. 23. ca. Iuſtitia receſsit a falſo iudice Py lato, qui iniuſte non obſtante, quòd (ſicut ip ſemet fatebatur) non inuenit cauſam, damna uit eum ad mortem, ut patet Mathei. 27. Vera pax receſsit a Iuda, qui eum falſiſsime tradi dit ſuis inimicis, de quo conqueritur domi nus per prophetam dicens. Homo pacis meæ, in quo ſperabam. Qui edebat panes meos ma gnificauit ſuper me ſupplantationem, ſed ta men pietas (ut prædixi) expectauit cum Chri ſto in ſua paſsione vſque ad mortem, & hoc tam in ſuis amicis, quam etiam in ſuis inimi cis. Vnde Petrus uidens quā doloroſè Chri ſtus magiſter ſuus erat tractatus, flagellatus, co laphizatus, deriſus & contemptus dolore, & pietate motus fleuit amare. Mathei. 26. Iudas qui eum tradidit, audiens ꝙ damnatus eſſet, pœnitentia ductus, & pietate motus retulit tri ginta argenteos principibus ſacerdotum, & ſe nioribus populi dicens. Peccaui tradens ſan guinem iuſtum, Mathei. 27. Item iudæis cla mantibus, crucifigatur, impijſsimus Pylatus quaſi pietate motus, quid (inquit) mali fecit, ego non inuenio in eo cauſam mortis. Item in ſignum, ꝙ noluit munera accipere ad con demnandum Chriſtum, lauit manus ſuas co ram omni populo, & quodammodo pietate motus excuſando ſeipſum quamuis falſæ, Innocēs, inquit, ego ſum a ſanguine iuſti huius, ſed longe maioris malitiæ uidentur eſſe tales, qui ſine aliqua pietate modernis temporibus pro muneribus condemnant innocētes & op primunt veritatem. Vnde iam (ut uidetur) ve rificantur verba Auguſtini in de ſpe humanæ miſeriæ ubi ſic. Creuit, inquit, auaritia, ut lex iuſtitiæ cunctis negetur cupiditatis amore iu ra nihil valent, præmia & dona legum vires tu lerunt, venale vbique eſt iudicium, probi pe reunt, iniqui ſalui fiunt. hæc ille. Cœli & lumi naria modo quaſi ſua pietate mota retraxerūt lumen ſuum, intantum, ꝙ a ſexta hora uſque ad horam nonam tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, ut patet Mathei. 27. Terra etiam quaſi pietate mota contremuit, & petræ ſciſſæ ſunt: & tamen dura corda impiorū hæc audientium nulla pietate poſſunt molliri: ſed ſine omni pietate cum iuramentis enormibus lacerant Chriſtum membratim, & quantum in ipſis eſt, teſte Apoſtolo Hebr. 6. iterum ſunt crucifigentes filium Dei. Et ſicut dicit beatus Auguſtinus ſuper illud Math. 26. blaſphemauit. Tales non minus peccant in Chriſtum, q̃ iudæi, qui ipſum crucifixerunt: ſed teſte ſpiritu ſancto

tuſancto Eccleſ. 3. Cor durum malum habebit in nouiſsimo. Corpora etiam ſanctorum, qui dormierunt, ſupple mortua quaſi pietate mota ſurrexerunt, & exierunt de monumentis, & uenerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis, quaſi merentia de iniuſta occaſione Domini ſui, ut patet Math. 27. Centurio autem, & qui cum eo erant uiſo terremotu, & his quæ fiebant, pietate moti timuerunt ualde dicentes. Verè filius Dei erat iſte. Et ex iſtis patet, qualiter pietas erat, quæ inuentor Chriſti in cruce iniuſte occiſi leuauit clamorem ſup illas ſex perſonas, quæ (ut prædictum eſt) videntur eſſe reæ mortis Chriſti. Vnde primo eleuauit clamorem ſuper patrem cœleſtem, & hoc quando Chriſtus pendens in cruce propter tormentum, & pœnam doloroſæ clamauit ſuper patrem dicens. Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me. Hoc autem dicebat, non ꝙ Deus pater vnquam dereliquit eum: ſed ſicut modus loquendi eſt, quando aliquis poteſt iuuare alium pœnam patientem, & non facit: tunc dicitur communiter, ipſe dereliquit eum. Iſto modo quantum ad humanitatem loquebatur Chriſtus Deo patri, quaſi diceret. Pater iuſte, reſpice in me, & vide manus meas & pedes meos, caput meum & totum corpus meum: quia non eſt ſanitas in carne mea: ſed vulnus, liuor & plaga tumens, Iſa. j. Pater iuſte, olim dediſti mihi gentem in hæreditatem: ſed ecce pater iam facta eſt hæreditas mea amaritudo amariſsima. Iſa. 38. Pater iuſte, promiſiſti olim Dauid, vt poneres filium tuum primogenitum excelſum præ regibus terræ: ſed pater modo filius tuus factus eſt obprobrium hominũ & abiectio plebis. pſ. 21. Pater tu diceris in ſcriptura pater pauperum, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis. Sed quis poteſt pater vnquam pauperior me eſſe, cui nihil relictum eſt, niſi iſtud corpus, quod nudum in pœna maxima pendet hic conclauatum in cruce, ſed pater, vbi ſunt iam miſericordiæ tuæ antiquæ: ſicut iuraſti Dauid in veritate tua, pſalm. 78. Pater iuſte, olim indutus eram ſimilis tui veſtimento ſplendiſsimo, ſed iam pater reſpice corpus meum proprio ſanguine cruentatum, uide ſi tunica filij tui ſit an non Gene. 37. Ecce quam doloroſæ pietas leuauit clamorem ſuper patrem cœleſtem. Secundo pietas leuauit clamorem ſuper matrem Chriſti virginem Mariam, & hoc quando Chriſtus pendens in cruce doloroſæ clamans ad matrem. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Ioannis. 19. quaſi diceret. Ecce mater ad hunc finem miniſtraſti mihi hanc naturam corpoream, in qua patior hoc tormentum, ut in cruce taliter occiderer. Tertio pietas leuauit clamorem ſuper Angelos, & hoc quando Chriſtus in præſentia Angelorum clamans opinione, ratione & præ anguſtia ſudauit tam doloroſæ, quòd factus eſt ſudor eius tanquam guttæ ſanguinis decurrẽtis in terram. Lucæ. 22. Quarto pietas leuauit clamorem ſuper mundum, quando pendens in cruce præ tormentis ſitiens doloroſæ clamauit dicens. ſitio Ioannis. 19. Sed tamen nulla mundi creatura potum ei miniſtrauit præter acetum felle mixtum, quod noluit bibere. Quinto pietas ſuper diabolum, qui dedit conſilium iudæis, quòd eum occiderent, leuauit clamorem dicens, o mors ero mors tua, Oſeæ decimotertio. Sexto pietas leuauit clamorem ſuper homines peccatores, qui eum crucifixerunt dicens. O vos omnes, qui tranſitis per viam attendite & uidete, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Trenorum primo capitu.

3 † Duodena quæ certificauit coronario qualiter Chriſtus erat iniuſte occiſus, fuerunt duodecim membra principalia corporis Chriſti, in quibus Chriſtus paſſus eſt tormentum & pœnam. De quibus loquitur. Bernar. dicens. Caput Chriſti Angelicis tremebundum ſpiritibus denſitate ſpinarum vſque ad cerebrum pungitur, facies quæ erat pulcra præ filijs hominum ſputis iudæorum horribiliter deturpatur. Duo oculi lucidiores ſole bonos & malos contemplantes caligauerunt audire angelicos cantus, audierunt iudæorum inſultus. Os, quod docuit Angelos & homines omnem ueritatem felle potatur aceto mixtum. Duo pedes, cui terra & mare obedierũt, cruci clauo acutiſsimo configuntur. Duæ manus, quæ formauerunt cœlum & terram,

clauis

clauis acutis ſunt affixæ ad crucem. Cor quod nunquam iniqua cogitatione aliqua maculatur vſque ad centrum cordis lancea acutiſsima perforatur. Omnia iſta duodecim Chriſti membra pro eo, ꝙ nunquam peccato, vel delicto fuerunt deturpata realiter teſtantur coronario, quòd Chriſtus fuit iniuſte occiſus. Vnde coronarius, qui hanc ſententiam ſcripſit in libro ſuo eſt ſpirituſſanctus, qui modum & cauſam mortis Chriſti in libro ſacræ ſcripturæ per ſanctos Apoſtolos & euangeliſtas ſcribere procurauit, & nunc iuſtitiarius, ſcilicet Chriſtus Dei filius ſedet ad dexteram Dei patris, cui pater dedit omne iudicium. Ioannis quinto. Et nunc omni anno legitur liber coronarij, hoc eſt materia paſsionis, & proceſſus mortis Chriſti in eccleſia, in qua manifeſte patet, ꝙ traditoriæ & iniuſtiſsimæ erat occiſus. Matth. 26. Conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Si quis igitur iam voluerit gaudere hęreditate patris ſui Ieſu Chriſti iniuſte occiſi oportet, quòd perſequatur interfectorem principalem patris ſui. Et ſi quis voluerit librum prædicti coronarij, ſcilicet ſacram ſcripturam diligenter perſpicere, in illo (ut uidetur) reperiet prædictas ſex perſonas reas mortis Chriſti. Vnde quantum ad primum (vt videtur) pater cœleſtis occidit Chriſtum primo modo loquendo de homicidio, ſcilicet præcepto. Nam in libro prædicti coronarij Ioannis. 14. dicit ipſemet Chriſtus. Diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater ſic facio, quaſi diceret, nullo alio modo. Et ſicut dicit Apoſtolus ad Philippenſ. 2. Chriſtus humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem. Ex quo igitur Chriſtus nihil fecit niſi voluntatem & pręceptum patris, & Chriſtus humiliauit ſemetipſum uſque ad mortem, ſequitur & uidetur, quòd pater præcepit eum mori in cruce, & per conſequens (vt videtur) pater occidit Chriſtum primo modo, ſcilicet percipiendo. Figuram huius habemus (ut uidetur) in libro prædicti coronarij. 2. Regum. 11. ubi legitur, quòd Dauid rex dilexit vxorem Vriæ & optauit illam habere in vxorem: ſed quia non potuit eam habere in vxorem viuente Vria, ideo miſit eum ad præliandum contra inimicos ſuos, & ſcripſit epiſtolam ad Ioab principē exercitus ſui, & tradidit illam Vriæ ferendam ad Ioab contra caput ſuum proprium, nam in ea ſcripſit, ꝙ Ioab poneret eum, vbi uideret bellum fortiſsimum, & quòd ſubtraheretur omne auxilium ab eo: ut percuſſus ab inimicis occideretur, quod & factum eſt, & ex iſto manifeſtum eſt, ꝙ Dauid erat cauſa mortis Vriæ, ex quo præcepto eius occiſus erat.

4 † Sic ſpiritualiter loquendo, iſto eodem modo (vt videtur) præcepto pater cœleſtis erat cauſa mortis filij ſui Ieſu Chriſti. Nam per Dauid, ut interprætatur manu fortis intelligitur pater cœleſtis. Vrias interprætatur lux mea, & ſignificat Chriſtum, qui dicit in euangelio Ioãnis. 12. Ego ſum lux mundi. Iſte Dauid, ſcilicet pater cœleſtis dilexit uxorē Vriæ, ſcilicet naturam humanam, quam Chriſtus deſponſauit ſibi in vtero virginis Mariæ, dicēs illud Ezechielis. 16. Tu facta es mihi ſponſa. Sed uidens pater cœleſtis, quòd non potuit hanc vxorem conuenienter habere poſt lapſum primi parentis, donec Chriſtus moreretur, & ideo miſit eum ad bellum in hunc mundum, & miſit per eum epiſtolam ad Ioab ducem populi ſui. Ioab interprætatur inimicus, & ſignificatur pontifices & Principes iudæorum, qui erant duces populi, & Dei capitales aduerſari per epiſtolam, quam Vrias detulit, intelligo fidelem doctrinam, quam Chriſtus prædicauit, ſcilicet eius ſanctam conuerſationem, qua vixit, & ſtupenda miracula, quæ fecit. Perlecta enim hac epiſtola inter falſos iudæos, ſcribas & phariſæos poſuerunt Chriſtum in acie belli, ubi erat bellum fortiſsimum, ſcilicet in patibulo crucis ad pugnandum contra diabolum, in quo bello Chriſtus erat occiſus. Et ex iſto uidetur manifeſte, quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus erat occiſus præcepto patris. Veruntamen per fidelem duodenam, hoc eſt per fidele teſtimoniū duodecim prophetarum acquietatur pater cęleſtis, quòd nunquam erat reus mortis filij ſui Ieſu Chriſti, quorum prælocutor dans veridicum teſtimonium erat Iſaias, qui palam teſtatur, ꝙ pater in diuinis nō occidit eū: ſed ipſe

(inquit)

(inquit) vulneratus eſt pp iniquitates nr̄as, attritus eſt propter ſcælera noſtra, Iſaiæ. 53. Et ſequitur. Oblatus eſt, quia ipſe voluit ad redimendum genus humanum. vnde Matth. 20. Filius hominis venit dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Et ex iſtis patet plane,quod voluntate propria pro amore, quem habuit ad redimendum genus humanum moriebatur dominus noſter Ieſus Chriſtus,nec dedit pater in diuinis præceptum iudeis ad occidendum filium ſuum unigenitū: ſed pręcepit eis eius doctrinæ obedire, & in pugna contra diabolum ipſum in reuerentia ponere. dicens. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui,ipſum audite. Matth. 12. Vt ſic abſtrahetur ab eo omne auxilium,hoc eſt a corpore eius myſtico omnis occaſio peccati:ut ſi per eius doctrinam occideretur in eo omnis concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum. & ſuperbia uitæ, nec dedit pater cœleſtis filio ſuo vnigenito præceptum ad moriendum: ſed ad indeclinabiliter iuſtitiam ſeruandum. ſicut dicit Anſelmus primo. Cur Deus homo. cap.9. Et ſic pater cœleſtis eſt de reatu mortis filii ſui clariſsimi acquietatus. Et quantum ad ſecundū,ut ſupra dicitur, uidetur ex ſententia ſcripta in libro prædicti coronarii,quod beata virgo Maria occidit Chriſtum ſecundo modo loquendi, de homicidio ſcilicet decipiendo. Vnde de iſto(vt videtur) habemus figurā Iudicum. 16. vbi legitur,quod Dalida pulchris verbis decepit Sanſonem, & fecit eum dormire in gremio ſuo, & ipſo ibi dormiente raſit caput eius, & tota fortitudo eius receſsit ab eo. Quo facto ſuperuenerunt philiſtei & eruerunt oculos eius, & uinxerunt eum cathenis, & quando fecerunt ſolennitatem Dei ſui poſuerunt Sanſonem inter duas columnas domus, & ipſe accepit columnas manibus ſuis, & agitabat columnas manibus ſuis, & domus cecidit ſuper eum, & ſuper philiſteos,& omnes mortui ſunt. Et ex iſto patet, quòd deceptio Dalidæ erat cauſa mortis Sanſonis. Moraliter iſto modo(ut uidetur) Chriſtus occiſus eſt per deceptionem virginis Mariæ. Vnde Sanſon interpretatur ſol fortis, & ſignificat Chriſtū ſolē iuſtitiæ: ipſe.n. (ùt uidetur) erat allectus per Mariā uirginem: ſicut Sanſon per Dalidam. Nam, ut dicit beatus Bern. Ipſa per ſuam humilitatem traxit Dei filium de cœlo ad terram, ipſa & tam pulcrè & humiliter reſpondit Angelo Gabrieli ſibi a Deo miſſo, quod fecit Dei filium vnigenitum dormire in gremio vteris ſui, & dum ibi dormiuit,ipſa raſit capillos capitis eius. Vnde per capillos in ſcriptura ſignificātur diuitiæ: ſed quando dominus noſter Ieſus Chriſtus quaſi euigilans natus erat de Maria virgine effectus eſt ita pauper, ſicut Iob. Nam natus eſt in ſtabulo inter animalia uiuens in mundo: nam non habuit, ubi caput ſuum reclinaret, nudus moriebatur in cruce, mortuus poſitus eſt in alieno ſepulcro, quando Chriſtus erat taliter raſus, fortitudo eius (ut videbatur) receſsit ab eo. Vnde Apoſtolus. j. Corinth. j. Infirma mundi elegit Deus, ut fortia confunderet. Vnde ille, qui tam potens erat, ꝙ totum mundum ex nihilo creauit, intantū videbatur debilitatus, ꝙ videbaſ impotens ad reſiſtendum ſuis inimicis. Vnde ſicut Sanſonem philiſtei ligauerunt & excecauerunt: ſic falſi iudæi dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vinxerunt, & velauerunt oculos eius, & ligauerunt eum ad columnam. Et ſicut Sanſon cum duabus manibus accepit duas columnas domus, & agitabat eas, quòd domus cecidit ſuper philiſteos & ipſum. Sic Chriſtus accepit duo cornua crucis, & ita agitabat illa, quòd domus diaboli, quod eſt peccatum, in quo ipſe habitualiter, & inſeparabiliter manet, cecidit ſuper eum: quia, ut dicit Apoſtolus, prima Petri. 2. Peccata noſtra, ideſt pœnam peccatorum noſtrorum pertulit in corpore ſuo ſuper lignum crucis. Et ſic erat Chriſtus interfectus, & poteſtas diaboli deſtructa. Et ſic ex iſtis uidetur, quòd ſicut Dalida per fraudem Sanſonem, ita Maria virgo glorioſa per fraudem duxit Chriſtum ad mortem. Veruntamen hæc glorioſiſsima virgo per fidelem duodenam clariſsime acquietatur, quòd nūquam erat rea mortis Chriſti. vnde pro eo, ꝙ ipſa prouocatur ab eccleſia maris ſtella cum dr̄. Aue maris ſtella, Dei mr̄ alma.

Ideo

Ideo honorabiliter acquietatur per duodenā duodecim ſtellarum, de quibus dicitur Apoc. 12.capitulo, quòd mulier erat amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim ſtellarum. Spiritualiter hæc mulier ſignificat beatam uirginem Mariam, quæ induta erat ſole & luna, ideſt lumine gratiæ ſolis iuſtitiæ: quia teſte Angelo, ut patet Lucæ.j, illa erat gratia plena. Luna ſub pedibus eius, ſignificat influentiam diuitiarum temporaliū, quas beata virgo paruipendebat, & affectionis pedibus ſuppeditauit. Duodecim ſtellæ coronæ ſuæ ſunt duodecim articuli fidei. Vnde ſicut ſtellæ dant lumen in nocte: ſic fides illuminat ambulantes in noctis tenebris huius uitæ, & merito hac corona coronatur hæc uirgo glorioſa pro eo, quòd in tēpore mortis Chriſti tota fides eccleſiæ in ea permanſit, & ideo duodena iſtarum duodecim ſtellarum, ideſt duodecim fidei catholicę articulorum acquietat virginem Mariā de morte Chriſti. Et hoc patet tali ratione. Nō poteſt eſſe, ꝙ aliqua mulier bonæ conſcientiæ, & fidei perfectæ aſſentiret in mortem innocentis ſui filij: ſicut patet per beatum Ieronimum ſuper Matheum: ſed optimam conſcientiam, & fidem perfectiſſimam ſemper habuit hæc glorioſa Maria uirgo. igitur non erat rea mortis ſui filii innocentis, nec illa per ſuam humilitatem traxit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ad mortem: ſed ad incarnationem: ſed falſi Iudæi propter ſuam fidem doctrinam & opera, quæ oſtendebat eis, reddentes malum pro bono, dolo & traditoriè eum occiderunt.

5 †Tertio (vt ſupradictum eſt) vt uidetur ex ſententia ſacræ ſcripturæ, quòd Angeli fuerunt rei mortis Chriſti: nam Angeli (vt uidetur) occiderunt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum tertio modo loquendo de homicidio, uidelicet auxilium ſubtrahendo. Vnde propheta loquens ad Chriſtum dicit. Angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Ne forte offendas ad lapidē pedē tuum. Et tamen Angeli permiſerunt pedes, & manus eius ad crucem conclauari, caput eius vſque ad cerebrum ſpinis acutiſſimis pungi, & cor vſq; ad centrum lancea acutiſſima perforari, nec aliquis eorum auxiliatus eſt ei. Vnde & de iſto uidetur ipſum conqueri, Sap. vlti. dicens. Reſpiciens oraui ad adiutorium meum, & nō erat &c. Item Iſaiæ.63. Circumſpexi, & non erat auxiliator, quæſiui, & non fuit, qui adiuuaret. Cum igitur Angeli ſatis potētes fuerūt ad ipſum a morte eripiendum, & præceptum habuerunt a patre ad ipſum cuſtodiendum, & nullus illorum adiuuit ad defendendum eum a morte, uidetur manifeſtè, quòd Angeli fuerunt rei mortis domini noſtri Ieſu Chriſti auxilium auferendo. Vnde & figuram huius habemus, ut uidetur. 2. Reg. 18. ubi legitur, ꝙ rex Dauid præcepit Ioab & ſeruis ſuis, cum procederent ad bellum ſeruare ſibi filium ſuum Abſolon, ne occideretur, cuius tamen præceptum ipſi non obſeruabāt: quia quando Abſolon venit cum exercitu ſuo ad pugnandum contra Ioab & exercitum eius, illi qui erant cum Abſolon, fugerunt, & in quodam riuo aquarum ſubmerſi ſunt. Abſolon verò in quadam arbore ſuſpenſus eſt per comam capitis ſui, & ibi pependit, donec veniens Ioab infixit tres lanceas in cor eius, & mortuus eſt. Moraliter iſto modo erat de Chriſto: nam quando Chriſtus exiuit ad pugnandum contra Ioab, qui inimicus interpretatur, & ſignat diabolum cum exercitu ſuo falſis iudæis: exercitus Chriſti, ſcilicet Apoſtoli fugerunt, & præ timore mortis quaſi ſubmerſi ſunt in aqua infidelitatis. Et ſicut Abſolon ſic & Chriſtus ſuſpenſus eſt in arbore crucis per comam capitis. Vnde caput Chriſti Deus eſt: ut dicit Apoſtolus, prima ad Corinth. 2. capitulo. Comæ ſunt membra corporis Chriſti aſſumpti, ſub quibus cooperta erat eius diuinitas. Per quas comas ſuſpenſus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus in arbore crucis. Vbi fuerunt tres lanceæ in cor eius fixæ, quæ fuerunt tres dolores, quos dominus noſter Ieſus Chriſtus pendens in cruce habuit fixos in corde ſuo. Primus dolor erat, quem habuit de paſſione ſuæ glorioſiſſimæ matris Mariæ, quæ cū videret cruentata vulnera ſui dilectiſſimi filii pendentis in cruce, tantus dolor infixit cor eius, quòd ferè præ dolore moriebatur. Et ſicut dicit beatus Bernardus. Chriſtus uidens meſti-

meſticiam ſuæ glorioſiſsimæ matris Mariæ, plus de compaſsione ſua doluit, quam de pœna ſua propria. Et iſta erat cauſa, ut dicit Criſoſtomus, quare dominus noſter Ieſus Chriſtus quodammodo extraneæ ei loquebatur dicens. Mulier ecce filius tuus. Ioannis. 19. Nam ſi matrem eam vocaſſet, cor eius crepuiſſet præ dolore. Secunda lancea doloris fuit ingratitudo humana, quæ erat ſibi maior pęna, ꝙ paſsio corporis ſui. Vñ Victor de media villa ſuper. 3. ſententiarum in perſona domini noſtri Ieſu Chriſti, ſic ingratitudinem alloquitur humanam. Vide, inquit, homo quæ pro te patior, vide ſi eſt dolor, ſicut dolor quo pro te crucior, ad te clamo: quia pro te maior, vide clauos, quibus confodior, & cum ſit dolor tantus exterior, intus tamen valde grauior, quòd ingratum te experior. hæc ille. De iſta enim ingratitudine conqueritur dominus noſter Ieſus Chriſtus per prophetam dicens. Reddiderunt mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea. Tertia lancea doloris fuit, ꝙ de tãta multitudine populi huius mundi, pro quibus omnibus moriebatur, tam paucos vidit ſaluandos, & nimirum quamnis de iſto magnum habuit dolorem: quia (ut æſtimo) non eſt aliquis mercator in mundo, quin ſi tantum perderet de mercimonio ſuo tam carè empto, quãtum dominus noſter Ieſus Chriſtus, quin vehementer doleret. Vnde Chriſtus dedit præcioſiſsimum ſanguinem ſui cordis pro redemptione generis humani. Iuxta illud, prima Petri.) Non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de vana conuerſatione paternæ traditionis: ſed proprio ſanguine agni quaſi incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti: ſed minima gutta huius pretii præcioſior erat toto auro huius mundi. Et non obſtante, quòd tam carè hominem redemit: tamen nunquam ad centeſimam partem ſui mercimonii deuenit. In cuius rei figuram habemus de ſexcentis milibus, & quinquaginta pugnatorum exceptis paruulis & mulieribus filiorum Iſrael, qui egreſsi ſunt de Egypto, ut patet Numeri. 4. nunquam intrauerũt terram promiſsionis: niſi tantum duo, ſcilicet Ioſue & Caleph. Et ſecundum Origenem, in quanto numerus ſexcentorum milium & quinquaginta excedit numerum binarium, intanto numerus damnandorum excedit numerum ſaluandorum. Et ideo dicit dominus noſter Ieſus Chriſtus Matth. 20. Multi ſunt vocati, panci verò electi. Igitur de iſto conqueritur Dominus per prophetam: dicens. Quæ vtilitas in ſanguine meo, quaſi diceret (vt videtur) nimis parua cum precio ſanguinis mei redemptoris vnus pro vanitate mundi, alius pro voluptate carnis, alius pro diuitijs temporalibus animam ſuam diabolo vendit. De iſta enim diaboli pecunia dicitur Eccleſiaſtici. 10. Nihil iniquius, quam amare pecuniam, hic animam ſuam vęnalem habet. Cum prædictis igitur tribus lanceis doloris una cum lancea naturali fuit cor Chriſti confixum & perforatum in cruce, & in omnibus pœnis, quas paſſus eſt, & hoc in conſpectu Angelorum non fuit aliquis Angelus, qui manum apponebat ad ipſum a morte eripiendum. Et ex iſtis (ut uidetur) manifeſte patet, quòd Angeli occiderunt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum tertio modo, ſcilicet auxilium ſubtrahendo. Veruntamen etiam Angeli per fidelem duodenam Angelorum, quam nominat Chriſtus Matth. 26. dicens. Et exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones Angelorum. Ex quo patet, quòd Angeli fuerunt parati ad ipſum adiuuandum, ſi ipſemet voluiſſet: ſed propter excellentiſsimum amorem, quem habuit ad hominem, noluit aliquam creaturam ſuam paſsionem impedire. Ex quo manifeſtum eſt, quòd Angeli non fuerunt rei mortis Chriſti, immo Angeli conſiderantes pœnam & paſsionem vbi amare flebant, dicente propheta, Iſaiæ. 33. Videntes clamabant foris & Angeli pacis amare flebant.

6 † Quarto, ut ſupradictum eſt, uidetur ex ſentẽtia ſcripturæ, quòd mundus occidit Chriſtum alimenta negando: nam mundus & omnes creaturæ irrationabiles fuerunt ordinatæ propter hominem, & ad miniſtrandum ei victum & veſtitum, & omnia uitæ ſuæ neceſſaria. Vnde, ut patet Geneſis primo. In principio creauit Deus cœlum & terram: elementa &

cæteras creaturas irrationabiles , & finaliter creauit hominem. In ſigum , quòd homo eſt finis , propter quem aliæ creaturæ ſunt factæ. Ex quo igitur iſtæ creaturæ ſunt factæ propter hominem, ſcilicet adminiſtrandum ei uitę neceſſaria : & tamen omnes creaturæ permiſerunt Chriſtum hominem perfectisſimum nudum pendentem in cruce eſurire & ſitire vſque ad mortem. videtur , ꝙ iſtæ creaturæ fuerunt cauſa mortis Chriſti vitæ neceſſaria ſibi abſtrahendo. Figuram huius habemus. 4. Regum. 21. de rege Manaſſe, ꝙ occidit ꝓphetas Domini , & effudit ſanguinem innocentem , quouſq; plateæ Hieruſalem repletæ erant ſanguine innoxio. Et ſicut dicit Petrus commeſtor ſuper eodem . Iſaiam prophetam fecit trahi extra ciuitatem, & ibi fecit eum ſecari cum ſerra lignea, iuxta aquam ſyloe. De quo loquitur euangelium Ioannis. 5. vbi dicitur , quòd Angelus ſolebat deſcendere & mouere aquã, qua mota ille qui prius deſcendebat in illam poſt motionem aquæ ſanabatur a quacunque infirmitate detinebatur . Quando enim iuxta aquã iſtam tortores ſerrabant Iſaiam, ipſe præ tormento & pœna ſitiuit, & petijt aquã ad potandum , & quia immiſericordes hoĩes nolebant dare ſibi aquã, cœlum ſtillauit aquam in os eius, & ſtatim expirauit. Moraliter Iſaias ſaluus interprætatur, & ſignat dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt ſalus populi. Hunc Iſaiam falſi iudæi in die paraſceues traxerunt extra ciuitatem Hieruſalẽ ad montẽ caluariæ, & ibi quodammodo ſerrauerunt eum ſerra lignea: ſcilicet cruce. Et ſicut cum ſerra abinuicem ſeccantur partes ligni : ſic cum ſerra crucis ferè ab inuicem ſeparabantur omnes iuncturæ ligni uitæ, ſcilicet præcioſiſsimi corporis domini noſtri Ieſu Chriſti, dicente ſeipſo. Dinumerauerunt oĩa oſſa mea. Taliter. n. Chriſtus ſerratus erat iuxta aquã ſyloe , quæ mota ab Angelo habuit uirtutẽ ſanandi oẽm infirmitatem ſpũalem. Per hanc enim aquã illa aqua, quæ fluit de latere noſtri Saluatoris, quæ qñ erat mota ab Angelo. i. effuſa a latere Chriſti, qui dr̃ magni conſilii Angelus, medicinalis erat contra oẽm infirmitatem ſpũalem, & qñ Chriſtus erat iſto modo ſerratus in cruce ſitiuit. dicens. Sitio, & non mirum : quia ſanguinauit totũ præcioſum ſanguinẽ corporis ſui: ſed tamen nullus homo dedit ſibi potum præter acetum felle mixtum, quod noluit bibere & non obſtantè iſta doloroſa pœnali ſiti domini noſtri Ieſu Chriſti, nec cœlum, nec aliquod elementum vnam guttam aquæ ſtillauit in os Iſaiæ ſitientis. Et ſic ut uidetur fuerunt magis ingrata domino ſuo , quam ſeruo eiuſdem , & ſic ut uidetur erant rea mortis domini noſtri Ieſu Chriſti. Quarto mõ loquendo de homicidio, ſ. alimenta denegando : ſed certum eſt, quod cœlum & oẽs iſtæ creaturæ irrõnabiles acquietantur per fidelem duodenã, & hoc per illã duodenã, de qua dr̃ in euangelio Ioan. 12. Duodecim horæ ſunt diei, ſcilicet artificialis in equinoctio: hæc enim duodena acquietat cœlum , & terram, & omnia elementa, quod nunquam rea fuerunt mortis domini noſtri Ieſu Chriſti: nam ſicut patet Matth. 27. in tempore paſsionis Chriſti cœlum quaſi dolendo de morte domini noſtri Ieſu Chriſti retraxit lumen ſuum in tantum, quod ab hora ſexta vſque ad horam nonam tenebræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram : iſtæ enim horæ & ea quæ in illis facta ſunt manifeſte oſtendunt, ꝙ cœlum, elementa, vel maior mundus nõ erant rea mortis Xp̃i & hora nona quaſi præ oĩbus dans teſtimoniũ veridicum manifeſtè oñdit, ꝙ neq; terra, neq; aliqua pars maioris mũdi erat rea mortis Xp̃i. Nam hora nona velum templi ſciſſum eſt , ꝗ quaſi dolens, ꝙ non potuit cooperire dominũ ſuũ nudum pendentem in cruce. Terra etiam tremuit, quaſi etiam nolens portare crucifixores Dñi ſui. Et petræ quaſi præ dolore ſciſſæ ſunt, ac ſi non poſſent præ dolore integræ manere, quando membra Dñi ſui fuerunt totaliter lacerata, omnia enim hæc & multa alia cõtigerant circa horam nonam. Et ſic hora nona quaſi dans ueridicũ teſtimonium pro tota iſta duodena uerè teſtatur, ꝙ neq; cęlum , nequã aliqua pars mundi maioris occidit dominum noſtrum Ieſum Chriſtum .

7 † Quintò, ut ſupradictũ eſt, uidetᷓ ex ſententia ſcripturæ, ꝙ diabolus reus eſt mortis Ieſu Chriſti. Nam diabolus ut uidetur occidit Ieſum

ſum Chriſtum quinto modo.ſ. conſilium dando. Nam ſicut patet Ioannis. 13. cap. Ipſe intrauit cor Iudę mouens ipſum ad tradendū dnm ſuū: ipſe etiam conſilium dedit iudæis, ut ipſum occiderent loquens pontificibus & phariſeis dicens. Si dimittimus eum ſic venient Romani & tollent locum noſtrum & gentem, & ſic nedum conſilio, ſed etiam propriis manibus (vt videtur) ipſe Chriſtum occidit. Vnde figuram huius habemus primi Regum. 22. ca. vbi legitur, quòd Doech monebat Saulem occidere Abymelech ſacerdotem domini, pro eo quòd rogauit Deum pro Dauid, & dedit ſibi panes ad comedendū & gladium ad pugnandū, cuius conſilio Saul præcepit miniſtris ſuis interficere Abimelech cum cæteris ſacerdotibus, & ſtatim Doech irruit in Abimelech, & occidit in illa die octuagintaquinq; ſacerdotes domini. Spiritualiter Doech mortuus interpretatur, & ſignat diabolum ad mortem ęternā damnatū. Dauid interpretatur manu fortis, & ſignat populū fidelem, qui manu virtuoſæ operationis fortiter pugnaret contra diabolum. Saul abutens interpretatur, & ſignat pontifices & phariſæos, qui lege Dei abutebātur. Abymelech pater meus interpretatur, & ſignat patrem dnm noſtrum Ieſum Chriſtū regem cœli & terræ: iſte enim rogauit Deum patrem pro Dauid.i. pro populo ſuo dicens. Pater ſanctæ ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Ioan. 17. Iſte etiam Abymelech dedit Dauid.i. populo ſuo panē.ſ. benedictum corpus ſuum in forma panis dicēs. Panis quem ego dabo vobis caro mea eſt. Ioā. ſexto. Dedit eis etiam gladium, ideſt gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei ad pugnādum cōtra diabolū, quod vidēs Doech, i. diabolus: ſtatim ſuggeſsit Sauli, ideſt principibus ſacerdotum & phariſeis, vt occiderēt Abymelech, ideſt Ieſum Chriſtum. Ad cuius ſuggeſtionem pontifices & phariſei præceperunt miniſtris ſuis occidere Ieſum Chriſtum cum cæteris ſacerdotibus eius, & ſtatim iſte Doech.i. diabolus manibus propriis, ideſt falſis iudæis, qui ſunt membra & manus diaboli interfecit Ieſum Chriſtum, & cum eo octuagintaquinque ſacerdotes domini. Sed pro iſto eſt notandum, quòd octuagintaquinque colliguntur ex iſtis tribus numeris octuaginta quatuor & vno, & octuaginta qui eſt numerus reſultans ex octies decem intelliguntur ſacerdotes antiquæ legis, qui docuerunt legem Moyſi contētam iſi quinque libris, & cæteras cerimonias & figuras contentas in aliis tribus ſequentibus partibus antiquæ legis. Per numerum verò quaternarium intelligo ſacerdotes nouę legis, qui ſpecialiter prædicantnr contenta in quatuor euangeliis. Per numerum verò vnius intelligo ſacerdotes vtriuſque legis, qui ſunt vnius Domini, ſerui vnius fidei, & in vna fide profeſſi, vnius baptiſmatis in re vel in figura renati, vnius Dei cultores effecti, & vnius patris filii electi, iuxta illud Epheſ. 4. Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus & pater omnium. Quando igitur diabolus occidit Chriſtum: occidit etiam octuagintaquinque ſacerdotes: quia occidit ſacerdotes vtriuſque legis. Nam in morte Chriſti ceſſauit ſacerdotium antiquum, ita quòd de cætero nullus fuit inter eos verus ſacerdos: etiam in morte Chriſti ſacerdotes nouæ legis, ſcilicet Apoſtoli, qui in cœna Domini erant ſacerdotes effecti ſpiritualiter fuerunt occiſi: quia quaſi omnes in paſſione Chriſti receſſerunt a fide, & tam grauiter peccauerunt, quòd ſi tunc impœnitentes mortui fuiſſent, æternaliter fuiſſent damnati. Et ſic ex iſtis manifeſte videtur, quòd diabolus reus erat mortis Chriſti occidendo ipſum per ſuum iniquum conſilium, imò & ſi diabolus non cōſuluiſſet primis parentibus comedere de ligno vitæ, Chriſtus nunq̄ paſſus fuiſſet in ligno crucis. Ex quibus manifeſte vř diabolum Chriſtum ſuo cō ſilio occidiſſe: ſedtamen diabolus (vt videtur) aliter excuſatur, q̄ nō fuit principalis interfector Chriſti, & hoc per fidelem duodenam, ſcilicet per duodecim Apoſtolos, quorum prælocutor præ omnibus dans veridicum teſtimonium erat Ioannes euangeliſta, qui manifeſte oſtendit, quòd quamuis diabolus Chriſtum occidit: tamen hoc erat quodāmodo in ſui ipſius defenſionē. Nam, vt manifeſtè

nifeſtè oſtendit Apoſtolus Ioannes. Chriſtus minatus eſt diabolo, quòd eijceret eum a regno ſuo, dicens. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Ioannis duodecimo. Item Oſeæ. 13. O mors ero mors tua. Et ideo diabolus uidens, quod Chriſtus comminatus eſt ei, & timens ne per ſuam doctrinam fidelem, & per miracula quæ fecit totus populus conuerteretur ad eum, & ſic eriperet populum de ſua poteſtate, & expelleret eum de regno, quod conqueſtu & fraudulenter acquiſiuit, pugnauit contra Chriſtum ad defendendum ſeipſum, & Chriſtum ſuo maledicto conſilio interfecit, & in ſuam pernicioſam defenſionem, quod tamen nunquam feciſſet, ſi ſciuiſſet eum eſſe filium Dei: ſed diabolus putauit Chriſtum eſſe purum hominem & non Deum.

8 † Ex quo patet, quòd quamuis diabolus ſuo iniquo conſilio Chriſtum occidit, hoc tā ignoranter, quam etiam in ſuiipſius malitioſam defenſionem fecit, & ſic (vt videtur) diabolus aliquam habet excuſationem, quòd nō fuit principalis Chriſti occiſor. Sed heu miſer homo, ecce omnes, qui uidentur accuſari de morte Chriſti, ſunt aliqualiter acquietati de morte Chriſti te ſolo excepto. Multum igitur iam dolere & timere potes: quia nō vr̄ aliqua euaſio, quin omnino illud enorme peccatum chriſticidii ſuper te cadet, quod quidē peccatum tam horribile eſt, ꝙ ſicut dicit Anſelmus. 2. Cur Deus hō. c. 14. ꝙ ſi ſibi diceretur. Interfice Chriſtum, vel oīa peccata mundi ſuper te cadent, citius (inquit) eligerem, ꝙ omnia alia peccata mundi ſuper me caderent, ꝗ̄ Chriſtū occiderem, vel aliquā læſuram ſibi inferē. Sed non obſtāte enormitate huius peccati tu miſer hō peccator hoc cōmiſiſti: tu enim manibus proprijs immediate occidiſti dominum tuum Ieſum Chriſtum. In cuius figuram legitur Gene. 4. ꝙ Cayn eduxit Abel fratrem ſuū in agrum, & ibi eum interfecit. Quo facto ſanguis leuauit clamorem, & ita alte foris clamauit ſuper hunc interfectorem, quòd Deus omnipotens in cœlo audiuit clamorem, & dixit ad Cayn. Qui feciſti: vox enim ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

Moraliter, ut teſtatur liber prædicti coronarij, Matth. 27. Marci. 15. Lucæ. 23. & Ioannis. 19. Iſto eodem modo tu miſer peccator occidiſti fratrem tuum Ieſum Chriſtum de ciuitate Ieruſalem in campum montis Caluariæ, & ibi iniuſtiſſime effudiſti ſanguinem fratris tui innocentis Ieſu Chriſti. Et ideo meritò uox ſanguinis Chriſti leuauit clamorem ſuper hominem peccatorem: quia teſte Apoſtolo ad Hebreos. 12. Vox ſanguinis Chriſti melius loquitur, quā uox ſanguinis Abel. Quid nunc igitur miſer peccator facias, qualiter putas euades. Nam iuſticiarius teſte Apoſtolo ad Roman. 12. in dextera Dei patris ſedet: & nunc liber coronarii, in quo ſcribitur proceſſus mortis Chriſti, & quomodo iudicatus es coram eo de morte fratris tui, quem propriis manibus occidiſti, legitur frequenter coram eo in eccleſia, nec poteſt aliquam duodenam bonæ conſcientiæ inuenire, quæ te acquietabit. Nam duodecim prophetæ, duodecim articuli fidei, duodecim legiones Angelorum, duodecim horæ diei, & duodecim Apoſtoli unanimiter condemnant te miſerum peccatorē, immo & breuiter niſi aliquo modo miſericordiam & gratiam inueneris, omnis creatura mundi ſtabit contra te in iudicio ad condemnandum te de morte Ieſu Chriſti. Iuxta illud Sap. 5. Pugnabit cū eo orbis terrarum. Sed forte hic quilibet veſtrū dicit. Benedictus Deus occiſores Chriſti non vidi, nec unquam cōſentiens eius morti fui. Sed O miſer ſi attenderes illud, quod dicit Chriſtus Matth. 25. Quamdiu uni ex his fratribus meis minimis feciſtis, mihi feciſtis, inuenies quòd omnibus prædictis ſex modis, uel ſaltem aliquorum nedum ſemel, ſed etiā multoties occidiſti dominum noſtrū Ieſum Chriſtum. Vnde quantū ad primum quoties aduerſus aliquem iniquitatem, oppreſſionē, vel iniuſtitiam per tuos ſubditos fieri iuſſiſti, toties homicidium commiſiſti, dicente beato Auguſtino, & ponitur in cano. de pœni. di. j. omnis iniquitas. Omnis, inquit, iniquitas, & oppreſſio & iniuſtitia iudicium ſanguinis eſt, & licet gladio non occidas. Vnde & peccatum iſtud ad modum homicidij vindictā clamat

mat ad Deum,ut patet Exod.3. vbi legitur,ꝙ cum pharao per ſuos impios miniſtros oppri mebat populum Dei filios Iſrael,dixit Deus. Clamor filiorum Iſrael venit ad me, vidíque afflictionem eorum, qua ab Egyptijs opprimuntur.Et quã odibile ſit Deo hoc peccatum patet ex vindicta, qua vindicauit peccatum illud ſubmergendo pharaonem cum toto ſuo exercitu in mari rubro: vt patet Exod.14.

9 † Et qauatum ad ſecundum modum homicidij, quoties aliquem pauperem ſcienter defraudaſti, vel bona ſua, de quibus ſuſtentari deberet,iniurioſe retinuiſti, toties homicidium commiſiſti.vnde Eccleſiaſtici.34. Panis egentium vita pauperis eſt, & qui defraudat eum, homo ſanguinis eſt. Sed certe pauperes defraudant omnes diuites mundi, qui pauperibus indigentibus eleemoſinam negant, quã eis tanquam debitum ſoluere obligantur. Vnde Pariſienſ.in de vitijs,parte.2.ſub auctoritati beati Bernar. Noli,inquit, putare gratuitum,quod pauperi impendis,velis, nolis, debitores. In cuius rei confirmationem dicitur Eccleſiaſt.4. Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam,& redde debitum tuum. Nam, vt dicit beatus Ambroſius, & ponitur in ca. diſt. 47. Sicut hi. Non eſt, inquit, minus criminis ab habentibus tollere, quam cum poſsis & abũdas indigentibus denegare.hæc ille. Vnde idem. Deus, qui præcipit aliena non rapere, præcipit diuitibus indigentibus pauperibus dare dicens. Præcipio tibi, vt aperias manus tuas fratri tuo egeno & pauperi Deute.15. Et ideo dicitur Eccleſiaſtici.47. Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam eius non dimittas eum vacuum. Hæc conſiderans ille ſanctus vir Thobias dixit filio ſuo. Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet,vt nec auertatur a te facies domini.Thobi.4.Nam ſicut dicitur prouerbiorum. 21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperum:clamabit ipſe, & non exaudietur. Vnde exemplum huius habemus Luc. 16. de diuite epulone,qui panis micam pauperi Lazaro negauit, & ideo cum eſſet in tormentis guttam aquæ petijt,quam non accepit.

Et quãtum ad tertium modum homicidii, quoties ab aliquo mortaliter peccantem conſilium, vel propter odium per detractionem bonam famam abſtuliſti, vel detractoribus au ditum fauorabilem præbuiſti, toties homicidium ſpiritualiter commiſiſti. Vnde de primo beatus Greg. ſuper Ezech. Tot,inquit,occidimus,quot ad mortem iræ quotidiæ tepide, & tacentes vidimus. De ſecundo loquitur beatus Auguſtinus, & ponitur in cano. de pœni. diſtin.1.homicidiorum.dicens. Qui odit fratrem ſuum,& qui ei detrahit, pariter homicidas eſſe demonſtrantur. Item prima Ioannis. 2. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Et ſi ille homicida eſt, qui odit fratrem ſuum, a multo fortiori ille homicida eſt, qui odit animam ſuam propriam:ſed teſte pſalmiſta. Qui diligit iniquitatem,odit animã ſuam. De tertio dicit Gratianus, & ponitur in can.11.q.3. non ſolum. Non ſolum ille, inquit, reus eſt, qui falſum de aliquo profert: ſed & is,qui aurem cito criminibus præbet. Item 23.q.3.qui poteſt. Qui poteſt (inquit canon) obuiare & perturbare peruerſos,& non facit, nihil aliud eſt,quàm fauere impietati eorum. Et ſicut dicit Apoſtolus ad Romanos primo.Non ſolum qui peccata agunt digni ſunt morte: ſed etiã qui ſunt conſentientes agentibus. Et quantũ ad quartum modum homicidii,quoties alimẽtum alicui pauperi indigẽti denegaſti, vel correctionem ab iniquitate facientem quantum ad te pertinet ſubtraxiſti, toties homicidium commiſiſti. Vnde & de primo dicit bea.Greg. Paſce fame morientem,ꝙ ſi non paueris, occidiſti.Item Eccleſiaſ.34. Qui aufert in ſudore panem, eſt quaſi qui occidit proximum ſuum. De ſecundo dicit beatus Grego.& ponitur in can.diſt.44. ephesijs. Cum increpare delinquentes noluerit eos proculdubio tacendo paſtor occidit. Item dominus per prophetam Ezech.3.Si dicente me ad impium morieris,& non annunciaueris ei, neque locutus fueris,ut auertatur a via ſua impia,& viuat ipſe in iniquitate ſua morietur,ſanguinem eius de manu tua requiram.

10 † Vnde Numeri.25. legitur,ꝙ poſtquã filij Iſrael cum Madianitis fornicando Deum prouocauerunt, iratus dñs dixit ad Moyſen.

Tolle cunctos principes, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, ut auertatur furor meus ab Iſrael. Super quo Lincon. in de oculo morali. Peccaſſe, inquit, populum legitur, fornicatio principum nunquam exprimitur, & tamen ad patibulum capi principes & ſuſpendi iubentur, & eorum pœna dominus placatur populo delinquenti, eo ꝙ ex negligentia prælatorum ſæpiſsime prouenit peccatũ ſubditorum. hæc ille. Et quantum ad quintũ modum homicidij quoties perſonam aliquam ad iniquitatem conſuluiſti, vel per exhortationẽ deduxiſti, vel conſentire feciſti, toties inquantum in te eſt, ipſam occidiſti. Vnde bea. Auguſtinus ſuper Ioannem. Noli, inquit, putare te homicidam non eſſe, quando fratri tuo mala perſuades: nam ſi fratri tuo mala perſuades, eum occidis. hæc Auguſtinus. Et ponitur in cano. de pœni. diſt. prima noli. Et quantum ad ſextum modum homicidii quoties male viuendi exemplum aliis oſtendis: toties manibus tuæ malæ operationis eoſdem, quantum in te eſt, ſpiritualiter occidiſti. Vnde beatus Auguſtinus in ſuis paſtoralibus. Qui, inquit, in conſpectu hominum male viuunt, quantum in illis eſt, eos, a quibus attenduntur, occidunt. Et ideo merito beatus Gregorius, & ponitur in can. 11. q. 3. præcipue. Tot, inquit, mortibus digni ſunt, quot perditionis exempla ad alios tranſmittunt. Ex quo igitur Chriſtus ſibiipſi aſcribit, quicquid fecerit homo vni de minimis ſuis: patet, ꝙ omnibus iſtis ſex modis miſer homo peccator, vel ſaltem aliquo illorum modorum multoties occidit Ieſum Chriſtum. Et ideo merito de talibus dicit Apoſtolus ad Hebræos ſexto, quòd iterum ſunt crucifigentes filium Dei. Et ſic ex prædictis patet, quòd miſer homo peccator: nullam bonæ conſcientiæ duodenam inuenire poteſt, quæ eum de chriſticidio acquietabit. Veruntamen Chriſtus Ieſus, qui in paſsione ſua rogauit patrem pro ſuis crucifixoribus dicens. Pater dimitte eis: quia neſciunt quid faciunt, nolens mortem peccatoris, ſed ut magis conuertatur & viuat, donauit peccatoribus vnam cartam gratiæ indulgentiæ generalem, concedendo omnibus & ſingulis de ſuis reatibus ueræ pœnitentibus miſericordiam, & plenam remiſsionem & gratiam. Prædictæ ſex ſpecies iræ figurantur Ezech. 9. vbi dicitur. Ecce ſex viri veniebant de uia portæ ſuperioris, ideſt ſuperbia, quæ eſt porta ad iram, quæ reſpicit ad aquilonem, ideſt aduerſitatem, quæ generat iram, uel turbationem, & vniuſcuiuſque vas interitus in manu eius. Vnde iſtæ ſex ſpecies iracundiæ ſunt quaſi ſex uaſa interitus, vel mortis æternæ.

De Iracundis. *Cap.* XIIII.

ET eſt inſuper notandum, ꝙ præter prædictas ſex ſpecies iræ a beato Gregor. poſitas philoſophus. 4. ethi. diſtinguit tres ſpecies iracundiæ dicens, ꝙ iracundorũ quidam ſunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles. Acuti ſunt, qui citò & ex leui cauſa iraſcuntur, & cito quieſcunt, & tales non retinent iram in corde ſuo cęlando: ſed ſtatim irã ſuam per aliqua ſigna manifeſtant propter velocitatem motus iræ, & ad iſtam ſpeciem iræ maxime diſponuntur colerici propter ſubtilitatem coleræ. Amari ſunt, quorum ira difficile ſoluitur, & multo tẽpore manet, & iram nunquam oſtendunt per ſigna exteriora, & ideo propter permanentem triſtitiam, quã interiùs tenent clauſam, ſunt amariſsimi in ſeipſis, & etiam ad alios, & indigent multo tempore ad hoc, ꝙ digerant iram ſuam. Quia non recedunt ab ira ſua, niſi per diuturnitatem temporis triſtitia ſua aboletur: & ſic tunc ira ipſorum deficit. Et ad hanc ſpeciẽ iræ melancolici maximè diſponuntur. Difficiles verò dicunt, qui nunq̃ ceſſant ab ira concepta, donec fuerint vindicati propter vehemens deſiderium vindictæ. Ad has tres ſpecies iræ pertinent tres ſpecies iræ, quas ponit Damaſcenus lib. ſecundo dicens, quòd ira quædam eſt fellea, quædam inania, quæ dicitur inſania, & quædam furor. Ira fellea eſt, quæ principium & motum habet a felle. Et hanc ſpeciem iræ tribuit philoſophus acutis, de qua Auguſt. ad Nebridiũ. Aſsiduitatẽ, inquit, iraſcẽdi fel creſcere medici affirmant, cremento aũt fellis, rurſus ac facile, ac penè nullis agẽtib. cauſis iraſcũt.

Maniam

Maniam uerò dicit eſſe irã, quæ permanet, & in uetuſtatem deuenit, quam philoſophus attribuit amaris. Furorem aũt dicit eſſe iram, quæ obſeruat tempus & ſupplicium, quã philoſophus attribuit difficilibus. Prædictas aũt tres ſpecies iræ vincere debet vir pfectus per manſuetudinem, patientiam & moderantiam rationis, primam per modeſtiam, ne ſit acutus ſecundam per patientiam, ne ſit amarus, & tertiam per pietatẽ, ne ſit difficilis. Opponitur autem ira uirtuti mãſuetudinis, quæ eſt pars uirtutis temperantiæ, & pertinet ad tranſgreſsionem quinti mandati, quo dr̃. Non occides.

De Iræ remedijs. Cap. XV.

SEquitur tertium notabile peccati iræ, in quo de remedijs contra peccatum iræ aliqua ſunt dicenda.

1 Pro quo notandum, ꝙ omnia, quæ dicta ſunt in primo notabili de deteſtatione iræ poſſunt reduci in remedium eiuſdem peccati. Dictis ibidem octo ſunt remedia ſpecialia ſuperaddenda. Quorum primũ eſt conſideratio ſtatus, in quo eſt tibi iniurians, contra quẽ iraſceris: inſanus.n.eſt. & ideo ſicut ſi aliquis haberet fratrem inſanum, qui ei conuitium diceret, aut alapam ſibi violenter daret, [illegible] cum hoc ſeipſum interficeret: ipſe enim plus doleret de malo, quod frater inſanus ſibimet faceret, q̃ de iniuria, quam de eo ſuſtineret: ſic qui iniuriã patitur, magis dolere debet de peccato ſibi iniuriantis, q̃ de iniuria ſibi ab illo illata: quia iniuriam ſibi faciens frater ſuus eſt ſpecialiter ſeipſum interficiens, & ideo cõpati deberet ſibi iniuriam potius, q̃ iraſci. vnde Actuũ 9 legit̃ de beato Stephano, ꝙ poſitis genibus pro lapidantibus ſuis orauit dicens. Domine, ne ſtatuas illis hoc pctm̃: quia neſciunt, quid faciunt. Secundum remediũ contra peccatum iræ eſt conſideratio, ꝙ dilectio inimici cadit ſub præcepto diuino. Vnde Ardinachanus in quodam ſermone, qui ſic incipit. Qui diligit Deum, diligit & fratrem ſuum. ſuper illud Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calũniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui in coelis eſt. Videtur inquit manifeſte ex hoc, quod Saluator concludit ex dilectione inimici hoc modo: ut ſitis filii patris ueſtri, qui in cęlis eſt, dilectionem inimici nõ tm̃ eſſe conſilium, ſed etiam præceptum, ex quo innuit, eos non aliter fieri filios Dei patris coeleſtis. Sed forte hic (inquit) dicis mihi. Eſt aliquis mihi inimicus, qui patrem meũ, aut fratrem meum ſponte & uiolenter occidit, & mihi quotidie aduerſatur ad mortẽ, nõ poſſum igit̃, quin uelim, nolim, eũ odio habeam, & quãdiu eum ſic odio, nec diligo, nec poſſum eũ diligere, aut igit̃ impoſſibile præcipitur, quod a Deo iuſtiſsimo pcipi nõ põt oĩno, aut nõ cadit ſub diuino mãdato, vt eũ diligam. Vbi inquit doctor iſte tibi rñdeo, ꝙ duplex eſt odiũ: ſicut &. ecõtra duplex eſt dilectio. ſ. naturale & liberũ. Dñs.n. noſter mortis ſuæ habuit odium naturale, cum dixit Matth. 26. Mi pr̃, ſi poſsibile eſt tranſeat a me calix iſte: uerũtñ nõ ſicut ego uolo: ſed ſicut tu vis, licet libere mortem eligeret uolens nobis oñdere, ꝙ nõ eſt noſtræ poteſtatis tale odium ſimpliciter abiicere. ſ. quin nr̃a uoluntas naturaliter odiat ſibi aduerſa: quod tñ Petrus libere voluit ſuſtinere: cui ille prædixit, ut legitur Io. vlti. c. iſto modo. Amẽ amen dico tibi, cũ eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas, ubi uolebas cũ aũt ſenueris, extendas manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te, quo non uis, vbi hæc uerba, extendes manus tuas & alius deducet te: cum motus duct⁹ nõ ſit pęnitus uiolentus, ut tractus patẽter oñdunt, ꝙ Petrus uoluit libere ire ad ſuppliciũ: & tñ verba iſta, quo tu nõ vis, ecõtrario affirmãt, ꝙ Petrus noluit ire ad ſuppliciũ, ſed ad ſuppliciũ iræ naturaliter.n. odiuit. Hoc ẽt duplex odiũ põt in alio uideri exemplo. Poſito ꝙ iudex aliquis tpalis, ſiue dñs filium habeat cõtumacem, & multũ reipublicæ nocentem, quẽ adhuc odit pr̃ eius: in:tm̃ ꝙ eũ cõdẽnat ad mortem, nihilominus tñ in eius ſupplicio lacrimatur, ubi manifeſtè apparent ſimul concurrere naturalis dilectio patris ad filium, & liberum odiũ, ex quo eum interficit. Sed ecõtra potes qñcunq; uolueris erga inimicum tuum habere dilectionem liberam, & odium, de quo obiicis, naturale: qm̃ ſi

os tuum propter naturale odiũ non eſt cohibitum, quin potes beneficium ſibi charitatis impendere. Sic nec eſt tua uoluntas arctata per illud odiũ naturale, quin libere potes uelle ſic agere, & bona alia illi uelle; quod eſt cũ diligere. Eſt etiam ex diuino præcepto frater quiſquis etiam inimicus quilibet diligendus. Hæc Ardinachanus.

2 † Tertiũ remedium contra iram eſt cõſideratio, ꝙ inter omnes uirtutes quaſi maximè diligit Deus pacẽ & concordiã, quã ira inter omnia uitia (ut ex ſupradictis patet) maximè perturbat. Pro quo notandũ, ꝙ ſex ſunt ſigna, ꝙ Deus uehementer diligit pacẽ, & concordiam. Quorũ primũ eſt, ꝙ Deus noluit naſci in mundo iſto, donec uniuerſus orbis fuerat pacificatus, & durauit pax illa duodecim annis. Et tunc impleta erit illa prophetia. Iſa. 2. c. Conflabunt gladios ſuos in uomeres, & lanceas ſuas in falces. Non vult. n. Dñs habitare alicubi, niſi pax ibi ſit. vnde pſaml. In pace factus eſt locus eius. Secundũ ſignum, ꝙ Dñs pacem multum diligit eſt hoc, ꝙ cum ipſe natus eſſet in mundo, ſtatim cõmendauit & exhibuit pacem hominib. multitudine Angelorũ dicentium. Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: vt dicitur Luc. 2. Tertium ſignũ eſt hoc, ꝙ inter omnes viros iuſtos pacificos ſpecialiter vocat Chriſtus Dei filios. Vnde Matth. 5. c. Beati pacifici: qm̃ filij Dei uocabuntur. Et ſequitur in eodẽ cap. Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus uos: vt ſitis filii patris veſtri, qui in cœlis eſt. Quartum ſignum eſt, quod mittens diſcipulos ſuos dedit eis mandatum de exhortatione ad pacem dicens Luca decimo. In quacunque domum intraueris primum dicite. Pax huic domui. Quintum ſignum eſt hoc, quod dominus receſſurus per mortem a corporali præſentia diſcipulorum ſuorum pacem ſpecialiter reliquit & legauit eis dicens. Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo vobis. Item poſt reſurrectionem ſuam a morte veniens ad diſcipulos ſuos commendauit eis pacem dicens. Pax vobis. Ioan. uigeſimo capitulo. Sextum ſignum eſt ingens labor & diligentia in mediatione, quam habuit filius Dei ad reconciliandum pacem inter patrem ſuum & hominem peccatorem. Pro quo notandum, ꝙ experientia docẽte, quando eſt magna diſcordia inter duo regna: tunc pro reformatione pacis optimum eſt, ſi filius regni vnius poſſet nubere alicui mulieri regni alterius. Spiritualiter quædam duo magna regna fuerunt pluſquam quinque millia annorum, & ſemper regnum mundi huius partem habuit peiorem, & nimirum: quia vnus armiger regni alterius vnus Angelus fuit ſatis potens deſtruere totum regnum huius mundi, ꝙ videns Chriſtus Dei filius ad pacificandum hæc duo regna, & ad reconciliandum pacem inter hominem & patrem ſuum regem cœleſtem nupſit vni puellę huius mundi. Puella enim fuit natura humana, quam aſſumpſit, & cui nupſit in templo vteri virginalis Mariæ. Iſtæ enim nuptiæ bene figurari poſſunt Geneſ. vigeſimoquarto, vbi legitur, quod Iſaac introduxit Rebeccam in tabernaculum matris ſuæ, & ibi accepit eam ſibi in vxorem. Spiritualiter per Rebeccam, quæ interpretatur multa patientia, humanitas Chriſti ſignatur, in qua Chriſtus multas tribulationes, pœnam, paſsionem & mortem crudeliſsimam ad reconciliandum pacem, & concordiam inter Deum & hominem patienter ſuſtinuit. Per Iſaac uerò, qui gaudium interpretatur, ſignatur filius Dei, qui in tabernaculo matris ſuæ, ideſt in vtero virginis Mariæ naturam humanam ſibi deſponſauit. De quibus nuptijs multum nobis eſt gaudendum: quia ratione iſtarum nuptiarum reconciliati ſumus ad pacem, & ad vnitatem cum patre cœleſti, & facti ſumus domeſtici eius, & ciues regni cœlorum. Dicente Apoſtolo ad Epheſ. 2. capitulo. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei, & nedum hoc, ſed etiam fratres & ſorores Ieſu Chriſti, dicente ſeipſo. Qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater mea eſt, Matth. duodecimo capitu. Et ex quo frater ſumus & ſorores Ieſu Chriſti,

certe

certe filii Dei ſumus & hæredes regni cœlorum, dicente Apoſtolo ad Rom. 8. cap. Sumus enim filii Dei: & hæredes. ſ. regni cœlorum. Quartum remedium contra iram eſt memoria dominicæ paſsionis. Vnde Greg. Si paſsio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum, quod non æquo animo toleretur. In cuius rei figura legitur Num. 21. ꝙ filii Iſrael reſpicientes ſerpentem æneum a morſu ſerpentium ignitorum ſanabantur. Spiritualiter quaſi ſerpens ignitus eſt ira, a cuius morſu poteſt homo ſanari ſi diligenter attendat, quid Chriſtus pro eo patienter in cruce ſuſtinuit. Quintum remedium eſt conſideratio diuinæ miſericordiæ, nam nullum malum pœnę patet nobis inferri niſi ordinatione uel permiſſione diuina. omnis.n. tribulatio eſt quaſi potio, quam cœleſtis medicus qui diſcretiſsimus eſt & fideliſsimus habet quaſi in utre ſuo. dicente pſal. Statuit quaſi in utre, & inde diſpenſat eam filiis ſuis, prout videt eis expedire. Et ideo manſuete & patienter toleranda eſt omnis tribulatio. In cuius rei exemplum legitur Iob 18. ca. ꝙ Chriſtus dixit Petro. Calicē quē dedit mihi pater non uis vt bibam illum.

3 † Sextum remedium cōtra iram eſt mollis reſponſio. vnde prouerb. 15. c. Mollis rñſio frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorē. Itē prouerb. 25. ca. Lingua mollis frangit duritiā. Et hoc eſt unum mirādum miraculum, quod molle frangit durum. vnde Hiero. & ponitur in vitas patrum, ubi legitur de abbate Machario, ꝙ cum properaret ad quandam locum diſcipulus eius præcedēs ipſum obuiauit cuidā ſacerdoti idolorum portanti lignum grande, cui dixit diſcipulus Macharii, quo uadis demon. At ille iratus percuſsit eum ita grauiter, ꝙ eum ſemiuiuum reliquit. Cui ſacerdoti poſtea obuians abbas Macharius. Salueris inquit laborator, ſalueris. at ille. Quid inquit in me boni uidiſti, ut me ita ſalutares. cui abbas. Vidi inquit te laborantem, cui ſacerdos. ego inquit tua ſalutatione cognoui te ſeruū magni Dei: ſed quidam monachus male me ſalutauit quem ego ideo plagis affixi, & ſtatim compūctus eſt ſacerdos idolorum petēs ueniā, & duxerunt monachum uulneratum in cellam, & ſacerdos idolorum factus eſt monachus, ubi Hiero. uide inquit quid lenitas ſermonis fecerit, & quid auſteritas. Septimum remedium contra iram oſtenditur per exemplum: homo enim natus eſt velut olla ebulliens. vnde prouerb. 15. cap. Os fatuorum ſtultitiam ebulliat. Item philoſo. 4. ethic. Ira eſt accēſio ſiue ebullitio ſanguinis circa cor, & ex iſta ebullitione fumoſitates aſcendunt, quæ oculum mentis obnubilant. Vnde teſte poeta. Ira impedit animum, ne poſsit cernere uerum. Sed experientia docente, qñ olla ad ignē poſita nimis ebullit, trib. remediis eius ebullitio mitigatur, ſcilicet aut per uaſis ab igne depoſitionē, aut per lignorū ſubtractionē, aut per aquæ frigidæ impoſitionē. Sic ſpūaliter, qñ quis per irā contra alium nimis ebullit, ille contra quem iraſcitur debet ab illo qui iraſcitur omnino recedere. Vnde ſicut qui non uult ab igne neq; comburi, neq; calefieri, remediū eſt ab igne ſe elongare: ſic qui nō uult ad iracundiā prouocari, a contentioſis & iracūdis hominibus omnino recedat. unde prouerbiorum. 20. Honor eſt homini, qui ſeparat ſe a contentionibus: omnes autem ſtulti miſcentur a contumelijs. Et ideo dicit Apoſt. ad Roma. 12. Non uoſme tipſos defendentes: ſed date locum iræ. Secundū remediū cōtra ebullitionem eſt ligna ſubtrahere: uerba.n. aſpera, quæ iracundo rñdentur, ſunt quaſi ligna, quib. lignis iracundiæ amplius inflammatur. Qñ igitur ligna malorum verborum ſubtrahuntur, tunc ignis iræ, aut mitigatur, aut omnino extinguit. Vnde prouerb. 26 Cum defecerint ligna, extinguetur ignis. Et ideo dr̄ Eccle. 8. Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem eius ligna. Tertiū remedium cōtra iræ ebullitionem eſt aquam frigidam mollis reſponſionis ſuꝑfundere. vnde prou. 5. Mollis reſponſio frāgit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem. Item Eccleſi. 38. Nonne ardorem refrigerabit ros. Dulce.n. uerbum eſt animæ ros refrigerans iræ ardorem. Et ſicut ex ore egredit̄ flatus, quo ignis materialis accēditur, & ſputum, quo ignis extinguitur: ſic ab ore egreditur verbum durū, quo ignis iræ accenditur, & uerbū dulce, quo ignis iræ extinguitur. vnde Eccl. 28. Si ſuſſlaueris

ueris, quaſi ignis ardebit, & ſi expueris ſuper illam extinguetur, utraq; ex ore proficiſcunt, nec mirum ſi duris uerbis ignis iræ accendatur: cum experientia docente colliſio duorum durorum corporum ignem materialem producat. Et ideo dicit Spiritusſanctus Eccleſ. 12. Aufert iram a corde tuo, & amoue malitiam a carne tua. Octauum remedium contra iram eſt ſilentium. vnde ſuper illud prouer. 12. Fatuus indicat ſtatum iram ſuam, dicit gloſa. Natura iræ eſt, vt prolata magis ferueat: occulta uerò langueſcat. vnde pſal. Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me. Sed iſtud remedium prouidendum eſt in tẽpore quietus, & antequam impetus iræ prorumpat in uerbis malicioſis. Nam ſicut experientia docente, quando aliquis magno impetu deſcendit de monte valde procliuo, non poteſt a curſu rem refrenare, antequam fuerit in imo. Sicut nec impetus aquæ currentis in excluſa molendinæ, & ideo molendinarius antequam retrahat excluſam, & curſor antequã recipiat curſum, ſi uoluerint impetum moderare, tempeſtiue remedium apponunt. Sic qui naturaliter iracundus eſt, non debet expectare, ut præuideat remedium, donec ipſa ira accendatur: quia tunc nimis tarde eſt: ſed tempore quieto prouideat remedium de impetu cohibendo. Sicut cuſtos caſtri tempore pacis prouidet de ſtauro, ut ſecurus ſit in bello, & ſi te contumacia prouocantis ad iram mouerit, & peruerſitas impulerit ad indignationem: ſi tunc non potueris mitigare mentem tuam, ſaltem reprime linguam. Iuxta illud pſal. Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum: quia ut dicit Apoſt. Iaco. 3. c. Si quis in uerbo non offendit: ille perfectus eſt uir. Taliter igitur linguam noſtram omnia noſtrorũ ſenſuum organa: & omnes noſtros ſenſus interiores & exteriores a prædictis ſeptem capitalibus vitijs & ab omni malo culpæ cohibere, & corã Deo perfecti mereamur finaliter inueniri, ipſe nobis concedat Ieſus Xp̃s, qui pro peccatis noſtris mortuus eſt, & q cũ Deo patre & Spiritusſancto viuit & regnat Deus per omnia ſęcula ſęculorum. Amen.

F I N I S.

